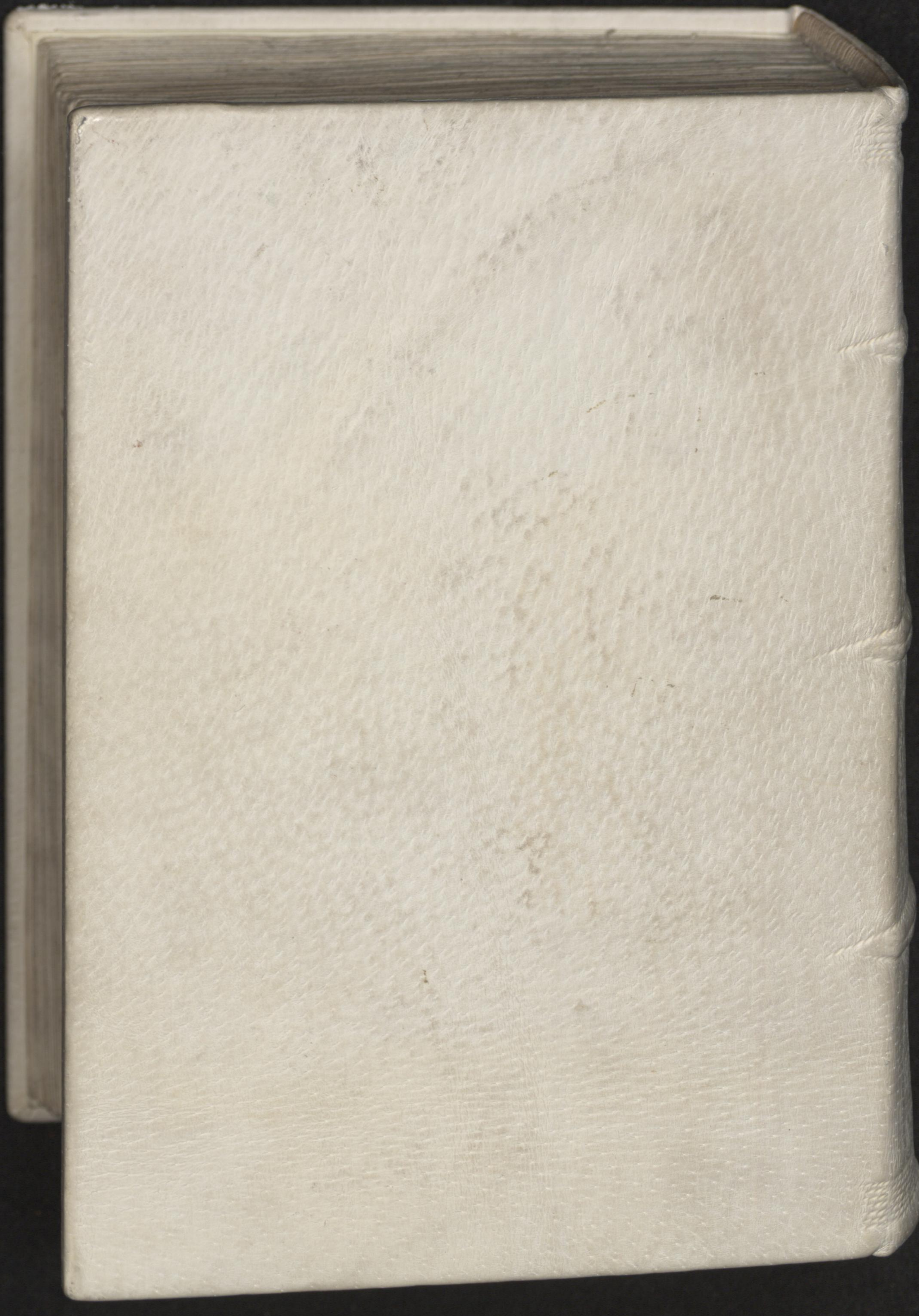

1
6
131

[1554]

ADAGIORVM CHILIADES DES. ERASMI ROTERODAMI QVATVOR CVM DIMIDIA

Ex postrema authoris recognitione. In hac edi-
tione, prioribus tribus Indicibus subiun-
ctus est quartus nouus, quo cuncta lo-
ca authorum in hoc opere sparsim
citata, & ab ipso Erasmo vel ex-
plicata, vel restituta, lectori
ob oculos quàm claris-
sime sunt posita.

Ea autem cura nunc recens excusa sunt, ut longe sint emendatiora quàm unquam prodierint.

Οὐ βλάπτει, αὐτὰρ τοὺς ναυτιῶντας ἐγείρει

VENETIIS

EX SIRENIS OFFICINA.

DES. ERASMVS ROT.

Perfacile est, aiunt, prouerbia scribere cuiuis.
Haud nego, sed durum est scribere Chiliadas.
Qui mihi non credit, faciat licet ipse periclum.
Mox fuerit studiis æquior ille meis.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS PHILOLOGIS OMNIBVS S. D.

SI IVXTA Vetus prouerbiũ, omni in re modus est optimus, par erat & in colligendis prouerbijs adhibere modum: est enim optimarum quoq; rerũ, si minus satietas, certe modus quidam. Multis itaq; de causis statueram ab hoc studij genere posthac feriari: vel quòd argumenti natura sit infinita, vt nihil egerit qui hoc agat nequid omnino prætermittat, præsertim vetustis authoribus qui hactenus delituerunt in lucem emergentibus: vel quòd tantum operæ sit huic impensum negotio, vt citius metuẽdum existimarem, ne lector copiam pertæsus clamaret, ohe iam satis est, quàm aliquam desideraret accessionẽ: vel quod hæc ætas ac mens, iam profecto non eadem, ab huiusmodi literis abhorrens, magis ad ea raperetur, quibus vel immori nec indecorum sit, nec inutile: vel quòd perpenderem hoc genus flosculos ac gemmas quibus eruditi scripta consueuerunt insignire, plusculum habere gratię, siquis eos sibi ex authoribus non omnino vulgo prostitutis decerpat, quàm si ex protritis huiusmodi collectaneis desumat. Quanquã hæc causa non deterruit Græcos, quo minus tam multi viri graues iuxta ac eruditi, parœmiologias conscriberent. Apud me quoque vicit vtilitatis ratio, quòd hanc operam plurimum conducere videbam, cum ad eluendas mendas ex priscis authoribus, tum ad summouendas salebras, ad quas subinde restitabãt mediocriter literati. Proinde quòd nunc hanc non exiguam coronidem adiecimus magis, ne dolo dicam, datum est typographorum efflagitationi, quàm animo meo. Facit enim Pyladea quædam amicitia, quæ mihi quondam cum optimo viro IOANNE Frobenio, nunc cum patris simillimo Hieronymo Frobenio intercedit, & par vtriusq; in prouehendis optimis studiis industria mirabilis, vt cum interdum illis quædam negare voluerim, ac fortasse debuerim, pernegare quiuerim nihil. Vtinam autem hæc laboris portio tantum vtilitatis adferat studiosis, quàm mihi parum attulit voluptatis. Porrò vt nihil horum fuerit, tamen inciuilius parumq; candidum videbatur, aliis eruditis, ad eiusdem argumenti tractationẽ accinctis nihil facere reliqui, qui vel ingenii vigore, vel industria iuuenili, vel copiosiore voluminum lectione instructi, fructum vberiorem studiis allaturi sunt. Quorum conatibus adeo non est animus obstare, vt vehementer etiam gauisurus sim, siquis nostram obscuret operam. Illud modo lectorem, quod iam pridẽ admonui, nolim obliuisci: nequid miretur, si in hoc opere quædam occurrent diuersis temporibus scripta: in causa sunt crebræ editiones, non sine nouis auctarijs: primum enim huius argumẽti gustum dedimus apud Parisiorum Lutetiam, per typographum Ioannem Philippum natione Germanum, qui tum officinam habebat in vico diui Marci ad insigne Trinitatis anno 1500. Mẽsem non expressit typographus, sed epistola quam præmisit Faustus Andrelinus habet eiusdem anni decimumquintum diem Iunij. Hanc editionem aliquanto post æmulatus est Iodocus Badius. deinde Matthias Schurerius Argentorati: post hæc opus ad iusti voluminis magnitudinem adauctum, Venetiæ edidimus apud Aldum Manutium Anno 1508. Aldinam editionem me inscio æmulatus est Basileæ Ioannes Frobenius, à quo plus septies excusum est idem opus, at nunquam sine accessionibus. Quoniam autem hoc scripti genus constat industria hinc atq; hinc decerpendi, non ita multum laudis tulerit, qui primus apud Latinos aggressus sit παροιμιολογεῖν, nisi siquid promereatur iudicandi tractandiq; dexteritas. Siquis proferet editionem vetustiorem ea quam ostendi fuisse primam, ei lubens hoc laudis tribuero, quòd illi non illiberalis cogitatio ante alios venerit in mentem. Et sanè mirum est, cum apud Græcos tot clarissimi scriptores ex professo tractarint hoc genus, apud Latinos nullum extitisse vel è turba grammaticorum, qui simile negotium susciperet, cum mea sentẽtia Latinorũ horti non minus vernent istiusmodi flosculis quàm Græcorum, sed nescio quo pacto Græcorum admiratio propensior effecit, vt Latini sua videantur habuisse neglectui. Alioqui non video

Hæc præfatio cõuenit editioni Anni 1533 ĩ qua ferè dimidiata Chilias accesserat. In posteriore accesserunt nonnulla sed lõge pauciora.

quam ob rem Vergilius sit Homero & Hesiodio posthabendus, aut Seneca, quisquis is fuit, Euripidi, aut Plautus & Horatius Aristophani. Nam M. Tullius quod ad hanc sanè rem attinet, longe superat Demosthenem. Quisquis igitur hoc primus apud Latinos aggressus est rem nec illiberalem nec infrugiferam aggressus est. Iam biennium exierat, ex quo Lutetiæ operis huius gustum fueram auspicatus, cum Louanij agens forte ex Hieronymo Buslidio, qui tum recens ex Italia venerat, nactus sum libellum, adagia pollicentem, in eo comperi prouerbia ferè septuaginta è Latinorum, præsertim Philippi Beroaldi commentarijs collecta. contuli annum ac diem. annus erat idem, sed editio mea tribus mensibus præcesserat: & res ipsa satis declarabat, neutrum alteri tum fuisse notum, sed ambobus eandem cogitationem incidisse in mentem. Itaq; siquid refert, quis primus hoc argumentum attentarit, vterq; uostrum primus fuit, si primus est qui neminem est secutus. De Latinis loquor. Quod si auxit prouerbia, qui plura edidit, ego nimirum auxi, qui prima statim editione dedi plusquam octingenta, quorum bonam partem hauseram ex fragmẽtis. Diogeniani Græcis. At posteaquam emisi tot Chiliadas, cuiuis procliue fuit suis collectaneis aliquam accessionem adiungere, quam profiteatur ex bonis authoribus esse decerptam, nec mentiatur tamen: nos enim Chiliadas omnes ex optimis quibusque authoribus decerpsimus, diligenti nomenclatura, sicuti par est, indicãtes, quid cui feramus acceptum: adeo vt nec Apostolium debita laudis portione fraudauerimus, tantum abfuit vt me plumis alienis venditare voluerim. Hæc indigna ducerem quæ commemorentur, nisi viderem hoc à quibusdam agi serio, vt primi hoc exemplum induxisse videantur: ab alijs, nequid ex meis Chiliadibus videantur sumpsisse mutuo, sed rem totã suis auspicijs, suoq; Marte confecisse. Atqui si decerpunt ex vetustis authoribus quæ produnt, cum in his resideat infinita prouerbiorũ copia quę nos prætermisimus, cur his pręteritis tã multa congerunt à nobis prodita tam pauca adferunt nobis intacta? Cur tam raro citant authores à nobis non citatos? Et siquid paululum nouent, an credunt illico bene dissimulatum furtum, si veteribus ollis nouas affigant ansas? Si nostra non legerunt, qua fronte profitentur se nihil habere mecum commune? Si legerunt ac dissimulandum putant, certe diligentia & dexteritate tractandi perficiendum erat, ne cui suboleret fucus. ego sanè quanquam ita versatus videor in bonis authoribus vt non magnopere sit opus ex recentiorum miscellaneis suffurari: tamen nullus est hodie literator tam triuialis, quin si libellum ederet adagia pollicentem, dignaturus sim eum lectione: quòd vere dictum sit, nullum esse librum tam malum, vnde non aliquid boni possis decerpere. Nolle legere eos qui tractant argumentum commune tecum, turpis est arrogantiæ: dissimulare cum legeris, turpioris est ambitionis: inficiari beneficium, turpissimæ ingratitudinis. Hæc illorum causa dixerim potiusquam mea. Nam quod ad meum attinet animum, terq; quaterq; liberum omnibus esse volo, cudere ac recudere prouerbia, seu noua velint seu malint vetera. Si id fecerint me infelicius, nihil offecerint meo nomini, sed admota purpura deterior purpuram meam illustrabit potius. Sin felicius, gratulabor communibus studijs, & in his mihi quoque. Nec addubito quin hoc seculum plurimos habeat iuuenes, qui me valeant in hoc stadio præcurrere: palma in medio est, arripiat qui potest. Sed de his plura quàm statueram. Vnum est in quo mihi fortassis opus erit lectoris ęquitate, quoniam toties ex longis interuallis editum est hoc opus, non arbitror vbiq; vitatum, ne repetantur eadem. Vale quisquis es amice lector.

DES.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS AD lectorem, de duobus Indicibus.

INDICEM Literarium comperi præter omnem ſpem, confuſum ac mutilum, quod ad hæc humilia doctiores ægrè ſeſe demittũt. Ea res quoniam mihi quoq; incommoda fuit, adeo vt hac de cauſa, quædam in alienum locum fuerint inſulcienda, deuorauimus & hoc tædij, effecimusq; vt Index & plenior ſit, & accurate digeſtus iuxta literarum ordinem: nec hoc contenti, quæ obiter incidunt in tractando prouerbio, vel à ſpecie prouerbij non abhorrentia, vel alioquin cognitu digna, adiecimus. Et interdum idem adagium varijs modis effertur, nonnunquam plura in eundem numerum congero. Ad hoc quoq; conducit hæc diligentia. Porrò ne quid turbet ordo verborum, diuerſus interdum in titulis operis, & Indice, ſcito me in Indice prouerbij ſenſum ab his verbis auſpicari, quæ præcipua ſunt ac peculiaria. Eminent autem potiſſimum propria hominum, locorum, animantium, aut rerum vocabula: proximo loco, quod in contextu minime vulgare eſt. Exemplum primi eſt, Obolus Paſetis, Paſetis obolus: ſecundi, Ne temere Abydũ, Abydum ne temere eas: &, Nõ eſt cuiuſuis Corinthũ appellere, Corinthum appellere non eſt cuiuſuis: tertij, Bibe elleborum, Elleborum bibe, quarti, Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna locutus, & Olitor opportuna locutus. Quædam in quibus nihil eminebat, bis poſuimus. Hunc ſcopum ſequens non poteris falli, quin quod quæris inuenias. Nec tamen tanta eſt facta verborum mutatio, quin tenuiter etiam eruditus facillime poſſit agnoſcere prouerbium: nec id tamen factum eſt in admodum multis, nec enim fuit opus.

Secundus Index, qui ſententiarum congruentiam ſequitur, tumultuaria opera nobis congeſtus fuit olim Venetiæ. Eum vt eſt reliquimus, niſi quòd adiecimus multa quæ deerant. Poterant addi plures tituli: nec pauca ſunt adagia quæ pluribus congruant titulis, veluti, dolium pertuſum, dici poteſt in auarum, in prodigum, & in obliuioſum, ſed creuiſſet Index in immenſum. Indicauimus multa, quod ſupereſt, ingenijs reliquimus. Ex hoc indice quo plus capias fructus, catalogus titulorum iuxta congruentiam ac pugnantiam ſententiarum digeſtus, erit ſemel atq; iterũ non indiligenter perlegẽdus.

INDEX PROVERBIORVM SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI, CORRECTVS DIGESTVS, ET LOCVPLETATVS.

Paſilica

D

E

Effœminatorum

Fatum

L

Ne

P

Poeta

Q

Sarone

Spes

Vtrem

FINIS.

LOCI SECVM CONGRVENTIVM ET PVGNANTIVM MATERIARVM

NVMERVS COLVMNAS SEQVENTIS INDICIS DEMONSTRAT

Malus

INDEX LOCORVM SECVNDVM SERIEM LITErarum, quo facilius lector, id quodquærit, inueniat.

FINIS.

INDEX

Qui

Non

PERFICIENDI SIVE absoluendi

AB INITIO AD FIN.

SIMILITVDINIS & congruentiæ

DISSIMILITVDINIS ET congruentiæ

MVNVS APTVM aut ineptũ

INFORTVNII, SIVE exitij

Anagyrim

T rabem

Marinam

DIFFERENTIAE

AEQVALITAS

VINCERE ET VINCI

VICTORIA vtrinq; tristis

NON SOLVS ILLE

SECVRITATIS ET tutę rei

CONTEMPTVS ET vilitatis

Cassa

DIGNITATIS

TEMPERANTIA

INTEMPERANTIA LIBIDO

MODESTIA modusq;

ARROGANTIA IACTANTIA

IN DELICIIS

ODIVM

IRA

INVIDIA, AEMVLATIO

DIFFIDENTIA

FRAVS AB AMICO

DILIGENTIAE

ASSIDVITAS

Quæ

INTEMPESTIVA ET inepta

TEMPESTIVA

SERVIRE TEMPORI

DEPRECANTIS, ABOminantis

EXECRANDI

OMINANDI

BENEFICIVM corruptum

RISVS

DERISIO

IMPOSTVRAE

FORTVNATA stultitia

CITRA LABOREM

FINIS.

Quicquid

LECTORI S.

Quicquid passim amice lector, hocce in opere tracta tur, & cuius in primo Indice non fit mentio, hic annotatum inuenies, tanta copia, vt potius aliquid superesse quàm deesse queraris. Nihil hic omissum est, nisi in primo idem habeatur elencho. Vale.

INDEX TERTIVS.

ἀνὴρ

Atlantis

C

Camarinorum

Comicorum

D

E

Iudices

M

fucus

Parietum

Rheginensium

Socratici

FINIS.

LOCORVM EX AVTHORIBVS IN HOC VOLVMINE AB ERASMO VEL EXPLIcatorum, vel à mendis repurgatorum Index poſtremus.

Athenæi

Petri Apostoli

Philostrati

Phurnuti

Pindari

Platonis

Plauti

Plinij Auunculi

Plinij Iunioris

Plutarchi

DES. ERASMVS ROTERODAMVS CLARISSIMO PVERO CAROLO MONTIOIO S. D.

VT Verè γνήσιος sis patris ornatissimi filius, vt verè bonorum illius hæres, Carole fili charissime, præcipua tibi cura sit oportet, nequid à paternis ornamentis degeneres, teq; magis in virtutum quàm in facultatum paternarum successionem pares. Quanquam enim ille est antiquissimis maiorum imaginibus illustris, nec deest splendori generis iusta diuitiarum copia, tamen si totum illum æstimes, literarum ornamentis ac virtutum opibus non paulo tum illustrior est tum opulentior, quàm stemmatis aut possessionibus. Atq; in possessiones cæteras liberos succedere parentibus, nisi vita defunctis, nec mos nec lex patitur: eorum vero quæ præcipua bona sunt, oportet liberos, iam inde à teneris vnguiculis hæreditatem capessere. Optat hoc ardentissimis votis amantissima tui patris pietas: & iacta sunt ad id præclara fundamenta, degustatis vtriusq; literaturæ primordijs, quantum quidem ista fert ætas: & habes ad profectum vndiquæ stimulos, & calcaria nequaquam obtusa, primum, ipsum parentem, deinde generosissimam puellam ac tibi fermè parem ætate Mariam principem, ex Rege docto, Regina docta, nec minus pia prognatam, quæ iam scribit literas & bene latinas, & indolem tali genere dignam præ se ferentes, Tum Moricæ familiæ tot puellas, veluti quendam Musarum chorum, vt existimem nihil opus vltro currentem incitare. Tantum illud admonere visum est, vt quoniam Adagiorum opus iam olim nomini paterno dicatum est, in huius quoq; possessionis consortium temet inferas, parenti quidem nihil laudis detracturus, operi vero non parum splendoris, additurus: tibi deniq;, nisi me fallit animus, fructum haudquaquam pœnitendum conciliaturus. Nihil est nouum, idem monumentum pluribus inscribi: & si nouum esset, responderem, patrem, & patri simillimum filium, pro vno potius quàm duobus habēdos esse. Quid enim aliud est filius, quàm pater in altero se repubescēs? Et fortasse patri non satis vacat per aulica negotia talibus curis intendere, tibiq; iam veluti fessus hanc lampadem tradit. Legito igitur, mi Carole, patri consecratum opus, & inter legendum Erasmum, quondam patris tui præceptorem, tecum loqui putato. Dominus Iesus seruet ac prosperet vitam tuam omnem puer ornatissime. Datum Basileæ, eid. August. Anno domini, M D XXVIII.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS CAROLO MONTIOIO

POsteaquam obitu clarissimi Guilielmi viri Montioij, tu parentem amantissimum perdidisti, ego patronum & amicum constantissimum, Carole iuuenis ornatissime, par est vt qui eo viuo in partem hæreditatis veneras, nunc totam paternæ in me beneuolentiæ successionem capessas: operisq; communiter ambobus dicati, solus tutelam suscipias, in quo tibi pater quodammodo superstes est. Mortem illius hoc moderatius ferre decet, quòd decessit ætate iusta, fama illibata, rebus omnibus feliciter atq; ex animi sententia cōpositis. Vale. nona die Feb. Anno à natali M D XXXVI.

DES.

DES. ERASMI ROTERODAMI

PROVERBIORVM CHILIAS PRIMA.

QVID SIT PAROEMIA.

PAROEMIA Definitore Donato, eſt accõmodatum rebus temporibuſq; prouerbium. Diomedes autem finit hũc ad modũ: Parœmia eſt prouerbii vulgaris vſurpatio, rebus temporibuſq; ac cõmodata, cum aliud ſignificatur quã dicitur. Apud Græcos ſcriptores variæ ferũtur finitiones. A nõnullis deſcribitur hoc pacto. Παροιμία ἐστὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ, ἐπικρύπτει μετρίᾳ πολὺ τὸ χρήσιμον ἔχων ἐν ἑαυτῷ. id eſt, prouerbium eſt ſermo ad vitæ rationem cõducibilis, moderata quadam obſcuritate, multam in ſeſe continens vtilitatem. Ab aliis hoc finitur modo. Παροιμία ἐστὶ λόγος, ἐπικαλύπτων τὸ σαφὲς ἀσαφείᾳ. id eſt, prouerbium eſt ſermo rem manifeſtam obſcuritate tegens. Neq; me clàm eſt complureis alias & apud Latinos & apud Græcos parœmiæ finitiones extare, verum eas omneis hic referre non arbitratus ſum operæpretium fore, cũ ꝙ in hoc opere præcipue propoſitum ſit, breuitatem illam, quam à docente requirit Horatius, vbiq; quoad licebit ſequi: tum ꝙ eandem ferè cantilenam canunt, eodemq; recidunt: maxime ꝙ inter tam multas nulla reperitur, quæ vim naturamq; prouerbii ſic complectatur, vt non aliquid vel redundet vel diminutum ſit. Siquidem Donatus ac Diomedes, vt interim alia non excutiã, in omni parœmia requirere vidẽtur inuolucrum aliquod, vt qui eam allegoriæ ſpeciẽ fecerint. Deinde γνωμικὸν, id eſt ſententiale quiddam expectant, cum addunt, rebus temporibuſq; accommodatum: Græcorum item quotquot ſunt finitiones, aut ſententiam ad vitam inſtituendã conducibilem, aut metaphoræ tectorium admiſcent, quædam vtrunq; cum altero cõiungunt. Atqui permulta reperies apud ἀκινήτους, id eſt, neutiquam violandæ authoritatis ſcriptores, prouerbii nomine citata, quæ nulla metaphora tegantur. Rurſum non pauca, quæ nihil omnino pertineant ad inſtitutionẽ vitæ, & à ſententiæ ratione prorſus ἐκ διαμέτρου quod aiunt, diſſideant. Exempla pro multis duo ſuffecerint. μηδὲν ἄγαν, ne quid nimis, nemo non ponit inter adagia, nihil tamen habet integume ati. Et τίς ἂν ἀπὸ θύρας ἁμάρτοι. hoc eſt, Quis aberret à foribus? ab Ariſtotele parœmiæ titulo refertur. At id non video quid conferat ad vitæ rationẽ. Iam vero nõ omne prouerbium allegoria quapiã tegi, vel ex Fabio liquet, cuius hæc verba ſunt, lib Inſtit. 5. Cui confine eſt parœmias genus illud quod eſt velut fabella breuior: videlicet palàm indicat, & alia parœmiarum eſſe genera, quæ non ſint allegoriæ confines. Quanquam haud inficias iuerim, maximam adagiorum partem aliqua metaphoræ ſpecie fucatam eſſe, Tum optimas fateor eas quæ pariter & translationis pigmento delectent, & ſententiæ proſint vtilitate. Verum multo aliud eſt commendare parœmiam, & quænam ſit optima demoſtrare: aliud quid ea ſit in genere definire. Mihi quod grãmaticorum pace fiat, abſoluta, & ad noſtrũ hoc inſtitutũ accommodata. parœmiæ finitio tradi poſſe videtur ad hunc modum, Parœmia eſt celebre dictum, ſcita quapiam nouitate inſigne. Vt dictum generis, celebre differentiæ, ſcita quapiam nouitate inſigne, proprii vicem obtineat Quandoquidem his tribus partibus perfectam conſtare definitionem, dialecticorum conſenſus eſt.

QVID PAROEMIAE PROPRIVM ET QVATENVS.

Itaq; peculiariter ad prouerbii rationem pertinent duo τὸ θρυλλούμενον καὶ καινότης, hoc eſt, vti celebratum ſit, vulgoq; iactatum. Nam hinc etiam parœmiæ Græcis vocabulũ, videlicet, ἀπὸ τοῦ οἴμου τὸ ὁδὸς, ὥσπερ τρίμμα καὶ παροδικόν, quòd paſſim per ora hominum obambulet: & adagii Latinis, quaſi dicas circumagium, authore Varrone. Deinde ſcitum, vt aliqua ceu nota diſcernatur à ſermone communi, Neq; enim protinus, quod populari ſermone tritum ſit, aut figura nouatum, in hunc catalogum adleginus: ſed quod antiquitate pariter & eruditione cõmendetur: id enim ſcitum appellamus. Quibus ex rebus accedat nouitas adagiis mox oſtendemus: nunc quot modis celebritas cõtingat, paucis indicabimus. Veniunt igitur in vulgi ſermonem, vel ex oraculis numinũ, quod genus illud, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι. id eſt, neque tertii, neque quarti. Vel à ſapientum dictis, quæ quidem antiquitas oraculorum inſtar celebrauit, quale illud δύσκολα τὰ καλά, hoc eſt, ardua quæ pulchra. Vel è

poeta quopiam maxime vetusto, vt Homericum illud.
Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Id est, Rem factā etiam stultus intelligit. Item illud Pindaricum;
ποτὶ κέντρον λακτίζεμεν, id est, Contra stimulum calcitrare. Et illud Sapphus:
Μήτε μοι μέλι μήτε μέλισσα. id est, Neq; mel mihi neq; apis.
Siquidem dum linguæ adhuc incorruptæ manerent, poetarum versus in conuiuiis etiam canebātur. Vel è scena, hoc est tragicorum & comicorum actis fabulis, quod genus illud ex Euripide: ἄνω ποταμῶν. Rursum illud ex Aristophane: βάλλ᾽ ἐς κόρακας. Præcipue vero comœdia mutuo quodam cōmercio & vsurpat pleraq; iactata vulgo, & gignit traditq; vulgo iactanda. Nonnulla ducuntur ex fabularū argumentis, vt ἄπληστος πίθος, ex Danaidum fabula. ἄϊδος κυνῆ, Orci galea, ex fabula Persei. Quædam trahuntur ex apologis, è quibus illud, At non videmus manticæ quod in tergo est. Aliquot ex euentu nascuntur, sicut hoc, ἄλλα μὲν λεύκων, ἄλλα δὲ λεύκωνος ὄνος φέρει. id est, Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat. Ex historiis aliquot mutuo sumpta sunt quorum est illud, Romanus sedendo vincit. Quædam profecta sunt ex apophthegmatis, hoc est, scite breuiterque responsis, sicut illud,

Ος αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, σάμον θέλει. id est,

Qui semet ipse non habet, Samum petit. Sunt quæ ex verbo temere dicto sunt arrepta, velut, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ. id est, non est curæ Hippoclidi. Deniq; mores, ingenium, seu gentis, siue hominis alicuius, siue etiam animantis; postremo rei quoq; vis quæpiam insignis, ac vulgo nota, locum fecerunt adagio; cuiusmodi sunt σύροι πρὸς φοίνικας. id est, Syri contra Phœnices. ἀκκίζειν, pro eo, quod est, ficte recusare quod accipere cupias, & ἀλώπηξ οὐ δωροκεῖται, id est. Vulpes non capitur muneribus. & δὶς κράμβη θάνατος. Bis crambe mors. & κληματὶς αἰγυπτία, Clematis Aegyptia.

QVIBVS EX REBVS ACCEDIT NOVITAS PAROEMIAE.

Iam quod de nouitate diximus, id neutiquā simplex est. Nam hanc nonnunquam ipsa res secum adfert, vt κροκοδείλου δάκρυα, crocodili lachrymæ: Nonnunquam eam figura conciliat, cum per omnes fermè schematum species adagium variet, quas singulatim persequi non est necesse. Eas duntaxat attingam, quas frequentissime recipit. Metaphora penè semper adest. Multas autem parteis ea cōplectitur. Allegoria non minus crebra, quanquam & hæc quibusdam metaphoræ species est. Exemplum prioris, Res omnis in vado est: posterioris, λύκος ἔχανεν, Lupus hiat. Nec infrequens hyperbole, velut γυμνότερος λεβηρίδος, id est, nudior exuuio serpentis. Nonnunquam vsq; ad ænigma peruenit, quod, authore Quintiliano, nihil aliud est quàm obscurior allegoria, quod genus, πλέον ἥμισυ παντός. id est, Dimidium plus toto Nonnunquam allusio venerem adiungit parœmiæ, veluti, βάλλ᾽ οὕτως. id est, Sic ferito. & σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω. id est duobus simul euntibus. &

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ᾽ ἀγαθῶν τε τέτυκται. id est,
Aedibus in propriis quæ rectáue prauáue fiant.

Aliquoties αὐτὴ διάλεκτος καὶ ἰδίωμα, id est, verbi proprietas prouerbii simulachrū addit: vt ὠγύγιον κακόν, id est ingens malum. Fit interdum, vt ipsum ἀμφίβολον, hoc est, ambiguitas decus apponat prouerbio. Cuius generis est, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ, id est, Bos in lingua. & ὅσα μῦς ἐν πίσσῃ, id est, Quæcunque mus in Pisa. Siquidem bos & animal significat & numisma. Mus item animantis ust nnmen, & item athletæ cuiusdam vocabulum. Et Pisa nomen vrbis, accessione literulæ auctum, picem significat πίσσα. Nonnunquam ipsa eloquendi nouitas parœmiam efficit, vt ἐν οἴνῳ ἀλήθεια, id est, In vino veritas. Nam si dicas, ebrios vera loqui, non videbitur adagium. Item si dicas, Sine cibo & potu languet libido, non habebit adagii faciem. Contra. Sine Cerere & Baccho friget Venus, nemo non agnoscit adagii speciem. Quanquam hæc ipsa nouitas, vt omnis alia, proficiscitur à figura. Decorat interim & antiquitas, vt ἐγγύα πάρα δ᾽ ἄτη, Sponde, sed præsto est iactura. Denique in parœmiis omneis τοῦ γελοίου, id est, ridiculi formas inuenies. Sed hæc minutim persequi molestæ cuiusdam diligentiæ fortè videtur. Tametsi de figuris prouerbialibus paulo post aliquanto copiosius dicturi sumus.

Quomodo parœmia differat ab iis, quæ videntur illi confinia.

Sunt autem quædam affinia parœmiis, puta, γνῶμαι, quas nostri sententias appellant, ad hæc αἶνοι, qui à nostris apologi vocantur; tum ἀποφθέγματα, quæ Latine, breuiter ac scite dicta, vertere licebit. Prætera σκώμματα. id est, salse dicta. Denique quicquid allegoriam, aut aliam quampiā figuram prouerbialem, ceu personam præ se gerit. Ea tametsi difficile non sit ab adagiorum genere secernere, siquis ad finitionem tāquam ad gnomonem & regulam vnumquodque norit applicare; tamen

men quo faciam satis etiam imperitoribus,haud grauabor rudius,& pinguiore,quod aiunt,Mineruã
rem explicare,vt planè constet,quid in hoc opere sim secutus.Primum inter sententiam & parœmiã
eiusmodi ratio est,vt vtraq; cum altera coniungi,vtraq; rursus ab altera queat seiungi,non aliter quã
album ab homine.Vt enim non statim album quod homo,neque protinus homo quod album;nihil
tamen vetat id album esse,quod sit homo;ita non raro fit,vt sententia parœmiam complectatur: at
non statim quod parœmia fuerit,idem erit sententia,neque contra velut,

Auaro tam deest quod habet,quàm quod non habet. Et.
Pascitur in viuis liuor,post fata quiescit. non vt sententiæ sunt,ita sunt & adagia.

E diuerso: Ego in portu nauigo,vt est prouerbium,ita sententia non est. Rursum μὴ παιδὶ τὴν μά-
χαιραν.id est,ne puero gladium:pariter & parœmiæ sententiæque rationem complectitur, deniq; &
allegoriæ.Neq; defuere tamen,potissimum apud Græcos,qui grauati non sunt operam in hoc gene
re sumere,γνωμολογίαν,id est sententiarum collectionem conscribentes,inter quos præcipuus Nico-
laus Stobæus.Quorum ego certè laborem probarim libentius,quàm æmulari velim. Sed ad reli-
qua.αἶνον Aphthonius in Progymnasmatis,simpliciter μῦθον,id est, fabulam vocat.Huic sunt, vt ait,
varia ex inuentoribus cognomina, συβαρίτης,κίλιξ, κύπριος, αἰσώπειος. Quintilianus αἶνον ait à
Græcis appellatum λόγον μυθικόν,αἰσωποποιητὸν, à Latinorum nonnullis apologationem, non satis
in vsum recepto nomine.Neque negat αἶνος parœmiæ confinem esse,verum ita distingui, vt αἶνος
totus sit apologus,parœmia veluti fabella breuior.Exempli loco posuit,Non nostrum onus,bos cli-
tellas.Ad hunc quidem modum vsurpauit Hesiodus,

Νῦν δ' αἶνον βασιλεῦσ' ἐρέω,νοέουσι καὶ αὐτοῖς. Aenon principibus referam,norint licet ipsi
Ὧδ' ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον. id est, Vocalem accipiter sic affatus Philomenã est.

Vtitur eundem ad modum & Archilochus & Callimachus. Etiamsi Theocritus ἐν κυνίσκαις, αἶνον
pro parœmia videtur vsurpasse,

Αἶνος θην λέγεται τις.ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Iam vero apophthegmata,non alio discrimine dissident, à parœmiis quàm sententiæ. Quemad-
modum enim illud,

Ὅς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει σῶμον θέλει, simul & adagium est & apophthegma:ita illud Simonidis ad
quendam in conuiuio tacentem,εἰ μὲν ἠλίθιος εἶ σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς,εἰ δὲ σοφὸς,ἠλίθιον:id est,Si qui
dem stultus es,sapientem rem facis:si vero sapiens,stultam.Item illud: Decet Cæsaris vxorem non
solum crimine,verum etiam criminis suspicione vacare,apophthegma quidem est,at non item parœ
mia.Item,Soles duabus sedere sellis,simul & prouerbiũ,& λοιδόριον est. Contra,Mater nunquã,pater
persæpe,Item illud Turonii,Ad molas sunt,σκῶμμα quidem est,at non item adagium Quanquam
sunt in hoc genere quædam adeo commode dicta,vt facile possint in adagiorum ordinem asciſci,ve
lut illud μέχρι βωμῶν φίλος εἰμί,id est,Vsq; ad aras sum amicus.Adest enim simul & breuitas & sen
tẽtia & figura.Hæc paulo verbosius inculcauimus,ne quid à nobis in hoc expectetur opere,nisi quod
sub parœmiæ cadit appellationem,néue quis per negligentiam præteritum existimet,quod pruden-
tes consultoque tanquam ab argumento alienum prætermisimus.

COMMENDATIO PROVERBIORVM A DIGNITATE.

Porrò autem nequis hanc doctrinæ partem,tanquam nimium humilem,& impendio facilem,pe-
neque puerilem fastidiat atque aspernetur,paucis exponam,quantum hæc,sicuti videntur, minutula,
apud antiquos illos obtinuerint dignitatis:deinde quantum adferant commoditatis,siquis in loco sci-
teque vtatur:postremo non vsqueadeo cuiuslibet esse,recte prouerbiis vti.Principio cognitionẽ ada
giorũ non in postremis habitã apud summos viros,vel illud sat argumenti ꝙ primi nominis autho-
res non indigna duxerint,de quibus diligẽter voluminibus aliquot cõscriberẽt. Quorũ primus est
Aristoteles,nimirũ tãtus philosophus,vt vnus hic pro multis suffecerit. Reliquit is,teste Laertio,de
parœmiis volumen vnum.Chrysippus itẽ ad Zenodotum duos de prouerbiis libros conscripsit.Scri
psit,eadem de re Cleanthes.Quorum virorum si labores extarent, nobis non fuisset necesse tan-
to sudore quædam ex minutis istis scriptoribus, & iisdem vt indiligentibus, ita deprauatissimis
etiam, expiscari. Reperiuntur nonnulla prouerbiorum collectanea Plutarchi nomine, sed pau-
cula, eaque fermè nuda. Inter parœmiographos subinde citatur, tum ab aliis, tum ab Athe-
næo in Dipnologia, Clearchus Solensis Aristotelis auditor, & Aristides: deinde Zenodotus.
qui Didymi Tarrhæique parœmias in compendium redegit. Citantur & Theophrasti prouerbia
in Commentariolis Demosthenis. Vnde liquet & illos hisce de rebus commentarios reliquisse.

Neq; me fugit, id operis Zenobii nomine circunferri. Verum quoniam inuenio quædã apud Aristophanis interpretem, Zenodoti eius, qui Didymum ac Tarrhæum in compendium redegerit, nomine relata, quæ ad verbum in huius commentariis leguntur, velim mihi citra fraudem esse, quod is quocunque fuerit nomine, quid enim refert? in hoc opere Zenodoti titulo adducetur. Hic præter alios Milonem quendam parœmiographum allegat. Citatur & Dæmon quispiam, cum ab aliis cõpluribus, tum ab eo qui dictiones aliquot ex orationibus Demosthenis est interpretatus, qui multos de prouerbiis libros videtur cõposuisse. Nã citatur liber 40. Extãt & Diogeniani collectanea, Hesychii præfatio testatur ab ipso copiosius explicata prouerbia, quæ nudius recensuisset Diogenianus, etiamsi opus ipsum pugnat cum suo prologo: cum is nomenclaturam authorum profiteatur, & prouerbiorum argumenta, hic ita nudus sit, vt nihil esse possit magis. vnde in coniecturam adducor, opus hoc copiosius ab authore descriptum, post ab alio quopiam in compendium contractum. Suidas qui & ipse in hoc numero ponendus est, Theætetum quendam adducit, qui de prouerbiis conscripserit. Sed quid ego hos, cum sapientes illi Hebræi dubitarint hoc titulo libros aliquot edere, & arcani numinis adoranda mysteria parœmiis includere, in quibus eruendis tot tantorum theologorum ingenia desudarunt, hodieq; desudant? Nec illud argumentum leue, quod inter bonos authores, vt quisq; fuit eruditissimus eloquentissimusq;, ita quamplurimum adagiorũ suis libris aspersit. Et vt à Græcis exordiar, quid magno illo Platone, ne dicam diuino, παροιμιωδέστερον, vt sic dixerim? Aristot. serius alioqui philosophus, haudquaquam grauatur, suis illis disputationibus parœmias crebras ceu gemmulas intertexere. Quem quidem sicut in cæteris, ita hac quoque in parte Theophrastus est æmulatus. Plutarchus grauis sanctusq;, ac penè tetricus author, quã multis vndiq; scatet adagiis? quem nec piguit inter problemata quasdã parœmias & proponere & excutere, idq; Aristotelis exemplo. Iam vt ad Latinos veniam, omissis vtroq; in genere grammaticis ac poetis, nisi siquis in his M. Varronem existimat annumerandum, qui Menippeis illis suis prouerbiales indidit titulos, vt planè consentaneum sit illum argumenta fabularum non aliunde, quàm à prouerbiis sumpsisse mutuo. Romani principes non existimarunt inferius esse maiestate imperiali, vt magnis de rebus consulti prouerbio responderent, quod etiam nunc extat in Digestis, οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων. id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Deniq; quis ausit hoc genus fastidire, cum videat sacrorum vatum oracula quædam prouerbiis constare? Quorum de numero est illud: Patres nostri comederunt vuam acerbam, & dentes nostri obstupuerunt. Quis non etiam veneretur, vt rem quampiam sacram & mysteriis accommodatam, cum vbiq; nobis imitandus Christus ipse peculiariter hoc sermonis genere delectatus fuisse videatur. Apud Græcos hoc adagium fertur, ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω. id est, E fructu arborem iudico? Apud Lucam item legitur, οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρόν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν. id est, non enim est arbor bona, quæ fructum faciat vitiosum, neq; arbor vitiosa, quæ fructum faciat bonum. Apud Græcos Pittacus philosophus consultorem suum ad pueros turbine ludentes mittit, à quibus de ducenda vxore prouerbio doceatur audiatq; τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Christus puerorum citat parœmiam, sic in foro ludentium, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. id est, Cecinimus vobis tibiis, & non saltastis; cecinimus lugubre, & nõ plorastis. Cui simillimũ est illud Theognidis, si sacra licet conferre profanis, οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς.

Οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει, οὔτ' ἀπέχων. id est, Non etenim cunctis placet vel Iupiter ipse, Seu mittens pluuiam, seu cohibens pluuiam. Quod si quem mouet antiquitatis authoritas, nullum doctrinæ genus antiquius fuisse videtur, quàm parœmiarum. In his ceu symbolis tota fermè priscorum philosophia continebatur. Quid aliud veterum illorum sapientum oracula quàm prouerbia? Quibus tantum honoris habitum est olim, vt non ab homine profecta, sed cœlitus delapsa viderentur. E cœlo, inquit Iuuenalis, descendit, γνῶθι σεαυτόν, id est Nosce teipsum. Proinde pro foribus templorum veluti digna diis scribebantur: passimq; columnis ac marmoribus insculpta visebantur, tanquam immortali digna memoria. Quòd si minutula quæpiam res videtur adagium, meminerimus ista non mole, sed pretio æstimari oportere. Quis enim sanus non pluris faciat gemmulas quanuis perpusillas, quàm saxa quædam ingentia? & vt authore Plinio, in minutissimis animantibus, velut araneolo culiceq; maius est naturæ miraculum, quàm in elephanto, siquis modo propius contempletur: itidem in re literaria nonnunquam plurimum habent ingenii, quæ minima sunt.

AD QVOT RES VTILIS PAROEMIARVM COGNITIO.

Reliquum est vt paucis ostendamus, non minus vtilitatis inesse prouerbiis, quàm olim adfuerit

dignitatis

dignitatis. Conducit autem parœmiarum cognitio, cum ad alia permulta, tum potissimum ad quatuor: ad philosophiam, ad persuadendum, ad decus & gratiam orationis, ad intelligendos optimos quosque authores. Principio necui mirum videatur, quòd prouerbia dixerim ad philosophiæ scientiam pertinere, Aristoteles apud Synesium existimat nihil aliud esse parœmias, quàm reliquias priscæ illius philosophiæ, maximis rerum humanarum cladibus extinctæ. Easque seruatas esse, partim ob compendium breuitatemque, partim ob festiuitatem ac leporem. ideoque non segniter, nec oscitanter, sed pressius ac penitius inspiciendas: subesse enim velut igniculos quosdam vetustæ sapientiæ, quæ in peruestiganda veritate multo fuerit perspicacior, quàm posteriores philosophi fuerint. Plutarchus item in commentario, cui titulum fecit, quo pacto sint audiendi poetæ, veterum adagia simillima putat sacrorum mysteriis, in quibus maximæ quæpiam res ac diuinæ minutulis & in speciem penè ridiculis cæremoniis significari solent. His enim tam breuibus dictis per inuolucrum quoddam eadem innui, quæ philosophiæ principes tot voluminibus tradiderunt. Neq; enim aliud sibi velle parœmiam illam Hesiodiam, πλέον ἥμισυ παντὸς, quàm quod Plato tum in Gorgia, tum in libris politicis, tam multis argumẽtis conatur ostendere, βέλτιον εἶναι τὸ ἀδικεῖσθαι τοῦ ἀδικεῖν, idest Satius esse iniuriam admittere, quã iniuriam inferre. Quod autem vnquam dogma proditum est à philosophis, vel ad recte instituendam vitam salubrius, vel Christianæ religioni vicinius? At rem tantam videlicet, tantillũ prouerbiolũ cõplectitur, πλέον ἥμισυ παντός, id est, Dimidiũ plus toto. Nã qui totũ aufert, is alterum fraudat, vt cui nihil reliqui faciat. Cõtrà, qui dimidiũ dũtaxat accipit, is aliqua parte fraudatus videtur. Præstat autẽ fraudari, quàm fraudare. Præterea siquis Pythagoricũ illud, κοινὰ τὰ τῶν φίλων, id est cõmunes res amicorum: diligentius penitiusq; discutiat, nimirum inueniet in tam breui dicto, felicitatis humanæ summã esse comprehensam. Quid enim aliud agit Plato tot voluminibus, quàm vt cõmunitatem persuadeat, & huius authorem amicitiã? Quæ si mortalibus persuaderi queat, illico facessent è medio bellũ, inuidia, fraus; breuiter vniuersum malorũ agmen semel è vita demigret. Quid aliud egit princeps nostræ religionis Christus? Nimirũ vnicum dũtaxat præceptum mundo tradidit charitatis, admonens ab ea vna, summã & legum & prophetarum pendere. Aut quid aliud hortatur charitas, quã vt omniũ oĩa sint cõmunia? Videlicet, vt amicitia coagmentati cũ Christo glutino nimirũ eodem, quo ille cum patre cohæret, absolutissimã illam communionem quoad licet imitantes, per quam ille & pater idem sunt, nos item cum illo simus: &, vt ait Paulus, vnus spiritus & vna caro cum deo efficiamur, iamq; amicitiæ iure omnia illi nobscũ, omnia nobis cũ illo sint cõmunia. Deinde paribus amicitiæ vinculis alii cũ aliis inter nos copulati, velut eiusdẽ capitis mẽbra, tanquã idẽ & vnũ corpus, eodẽ animemur spiritu, iisdẽ doleamus, iisdẽ gaudeamus. Id quod etiam mysticus ille panis è pluribus granis in eandẽ coactus farinam, & vini potus è multis racemis in eundem liquorem confusus, admonet. Postremo, vt cum summa rerum creatarum sit in deo, deus vicissim in omnibus, omnium vniuersitas velut in vnum redigatur. Vide quantũ philosophiæ, vel Theologiæ magis, oceanum nobis parœmia tantilla aperuit.

AD PERSVADENDVM CONDVCERE PROVERBIA.

Quod sicui satis non sit ipsum sapere, verumetiam aliis persuadere cupiat, quàm non inutilis sit hæc prouerbiorum supellex, vel Aristoteles ipse satis declarat, qui non semel in rhetoricis præceptis, parœmias inter testimonia connumerat. Quemadmodum, inquiens, siquis suadere velit, ne cum homine sene copulet aliquis necessitudinem, vtetur huius prouerbii testimonio μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα, id est, ne vnquam benefacias seni. Rursum siquis persuadeat, vt liberos item interficiat qui parentem occiderit, huic vsui futurum est hoc prouerbium,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείποι. id est,

Stultus qui natos occiso patre relinquat. Quantum autem adferant ad persuadendi facultatem momenti testimonia, cui non cognitum est? Neq; mediocriter conducunt sentẽtiæ. At inter hæc quoque idem prouerbia collocat. Quintilianus item in Institut. libris compluribus locis prouerbiorum mentionem facit, tanquàm non vna ratione ad bene dicendum conducentium. Nam. 5. lib. parœmias exemplis cõiungit, vt parem cum illis vim obtinentes, quorũ est vel præcipua. Rursum easdem eodem in lib. in argumentorum genere collocat, quas Græci κρίσεις appellant. Quorum & frequentissimus vsus, & ad persuadendum monendumque non mediocris vtilitas. Quin magis ipsa Fabii verba libet adscribere. Nec hæc quidem, inquit, vulgo dicta & recepta persuasione populari, sine vsu fuerint testimonia. Sunt enim quodammodo vel potentiora etiam, quòd non causis accommodata, sed liberis odio & gratia mentibus, ideo tantum dicta factaque, quia vt honestissima aut ve-

rissima videbantur. Pauloq; inferius, Ea quoq; quæ vulgo recepta sunt, hoc ipso quòd incertum authorem habent, velut omnium fiunt. Quale est, Vbi amici, ibi opes. Et, Conscientia mille testes: Et apud Ciceroñ. Pares cũ paribus, vt est in veteri prouerbio, facillime cõgregantur. Neq; enim durassent hæc inæternum, nisi vera omnibus viderentur. Hactenus Fabii verba retulimns. Idem auté paulo post deorum oracula parœmijs subnectit, velut his affinia cognataq;. Iam quid M. Tullius, nónne in actione pro L. Flacco, prouerbio fidem testibus abrogat? Id est huiusmodi, ἐν καρὶ τὸν κινδυνον. id est, in Care periculum. An non in eadẽ totius gentis Græcorum, in ferendis testimonijs fidem elevauit hoc prouerbio? Da mihi testimonium mutuum. Quid ꝙ ipsi etiam philosophi passim suas rationes prouerbijs fulciunt? Quo minus mirandum, si frequenter historiographi narrationis fidẽ ex adagio quopiã petunt. Adeo quod in literis intercidit, quod titulis, quod colossis, quod marmoribus seruari nõ potuit, prouerbio seruatur incolume, vt & hãc obiter adagiorũ laudem indicem. Denique non grauatur diuus Hieronymus euangelicam sententiã adagij vulgati testimonio confirmare. Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Ne Paulus quidem ipse dedignatur locis aliquot prouerbiorũ vti testimonijs, neq; iniuria. Etenim si τὸ πιθανὸν.i, probabilitas, ad persuadendum vel primas obtinet partes. quid, quæso, probabilius, quã quod nemo non dicit? Quid verisimilius quã id quod tot ætatũ, tot nationũ consensus, & velut idem suffragiũ comprobauit? Inest nimirũ, inest in his parœmijs natiua quædã & genuina vis veritatis. Alioquin qui fieri potuit, vt eandem plerunq; sententiã in centum dimanasse populos, in centum videamus transfusam linguas quæ ne tot quidem seculis, quibus nec pyramides obstiterunt, vel interierit, vel consenuerit? Vt merito dictum illud videatur, Veritate nihil esse robustius. Deinde fit, nescio quo pacto, vt sententia prouerbio quasi vibrata, feriat acrius auditoris animum, & aculeos quosdam cogitationum relinquat infixos. Nam longe minus tanget animum si dixeris, Caduca & breuis est hominis vita, quàm si prouerbium cites, Homo bulla. Postremo quod de risu scribit Fabius, maximas difficultates causarum, quæ nullis argumentis dissolui queant, ioco eludi, id vel maxime præstat parœmia.

AD ORNATVM CONDVCERE PAROEMIAM.

Porrò quantum vel dignitatis, vel Veneris adiungat orationi tempestiuus prouerbiorũ vsus, non arbitror pluribus explicandũ. Primũ enim quis nõ videt quantũ maiestatis vel ex ipsa antiquitate conciliẽt orationi? Tum siquod schema, quod amplitudinẽ ac sublimitatẽ apponat sermoni: rursum si quod ad gratiã dictionis facit: deniq; siqua ratio festiuitatis, cũ parœmia plerunq; per omnes figurarum species, per omneis facetiarũ formas varietur: nimirũ quicquid illa solent adferre conferet, ac genuinam quandam peculiaremq; gratiã de suo insuper adiunget. Proinde si scite & in loco intertexãtur adagia, futurum est vt sermo totus, & antiquitatis ceu stellulis quibusdam luceat, & figurarum arrideat coloribus, & sententiarum niteat gemmulis, & festiuitatis cupedijs blandiatur: denique nouitate excitet, breuitate delectet, authoritate persuadeat.

AD INTELLIGENDOS AVTHORES CONDVCERE PAROEMIAM.

Iam vt non sit alius parœmiarum vsus, certe ad intelligendos optimos quosq; hoc est, vetustissimos authores, non vtiles modo sunt, verumetiam necessariæ, In quibus cum pleraque sunt deprauata, tum hæ vel deprauatissimæ sunt, propterea quòd ferè ænigmaticũ quiddam habent, vt etiam mediocriter eruditis non intelligantur: tum ꝙ plerunq; velut ex abrupto interseruntur, nonnunquã etiã mutilatim, vt ἄνω ποταμῶν.i. sursum fluminum. Aliquoties vnico verbo notãtur, vt apud Ciceronem in epist. ad Atticũ, Subueni quæso dum est ἀρχὴ. id est principium. Indicat autem illud prouerbium. ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ τελευτὴν. id est, Principio præstat quàm fini adhibere medelam. Hæc Itaq; multum offundunt tenebrarum, si ignorentur. At rursum lucis plurimũ adferũt, si fuerint intellecta. Hinc illæ tum Græcorũ, tum Latinorum codicum prodigiosæ deprauationes: hinc fœdi interpretum lapsus Græca latine vertentium; hinc quorundã etiam eruditorum in enarrãdis authoribus ridicula somnia, meraq; deliramenta: Quorũ equidem hoc loco nõnulla referrem, nisi placabilius iudicarem, meoq; accõmodatius instituto, vt nostris perlectis cõmẽtariis sua cuiq; cogitatio suggerat, quantopere magni nominis scriptores quibusdã in locis delirarint. Deniq; fit nõnunquàm, vt scriptor tacite ad prouerbium alludat, quod si nos fugerit, etiã si videbitur intellecta sententia, tamẽ magna voluptatis pars aberit, ignorata parœmia. Quod genus est Horatianum illud:

Equus vt me portet, alat rex Et apud Vergilium;
Fatis nunquam concessa moueri,
Apparet Camerina procul. Subest enim in illo prouerbium, ἵππος με φέρει, βασιλεὺς με τρέφει
in hoc,

in hoc μὴ κινεῖν τὴν καμαρίναν.

COMMENDATIO A DIFFICVLTATE.

Quòd si iuxta prouerbiũ, δύσκολα τὰ καλά: eaq; vulgo ceu vilia fastidiuntur. quæcunq; facilia videntur, vt de me interim nihil dicam, quãtis sudoribus opus hoc mihi constiterit, ne quisquã arbitretur vsqueadeo procliue, vel intelligere vel sermoni parœmiam intexere. Siquidem vt non mediocris est artificij, gemmulã scite includere annulo, & aurum purpuræ intertexere: ita non est, mihi crede, cuiusuis parœmiã apte decenterq; orationi inserere. Quodq; Fabius scribit de risu, nihil affectari periculosius, idem de prouerbio non iniuria dixeris. Etenim in huiusmodi, quemadmodum & in musica, nisi summũ præstes artificem, ridiculus sis: & aut laudem eximiam, aut risum auferas, oportet.

QVATENVS VTENDVM ADAGIIS.

Proinde quatenus quibusq; modis vti conueniat adagiis, indicabimus. Ac primo loco meminisse oportebit, vt quod eleganier Aristoteles in commentarijs rhetoricis admonuit de adhibendis epithethis, id nos in vsurpandis adagijs, obseruemus: nempe vt illis vtamur non tanquam cibis, sed veluti condimenti .id est, non ad satietatem, sed ad gratiam. Præterea ne quouis inseramus loco: quemadmodum enim ridiculum sit, si quibusdã locis gemmam alligaris: itidem absurdum, si non suo loco adhibueris adagium. Quod vero Fabius lib. Institutionum 8. de sententijs vsurpandis præcepit, id totidem fermè verbis de parœmijs præcipi queat. Primum ne, quemadmodum dictum est, nimis crebriter vtamur. Densitas enim earum obstat inuicem, quo minus eluceant. Quemadmodum nec pictura in qua nihil circumlitum est, eminet. Ideoque artifices etiam cum plura in vnam tabulam opera conferunt, spatijs distinguunt, ne vmbræ in corpora cadant. Subsistit enim omnis parœmia, ideoque post eam vtique aliud est initium. Vnde soluta ferè oratio est, & è singulis non membris, sed frustis collata, structura caret. Porrò vt adfert lumen clauus purpuræ in loco insertus, ita certè neminem deceat intertexta pluribus notis vestis. Accedit hoc quoque incommodi, quòd crebras captanti parœmias, nonnullas necesse est admiscere vel frigidas vel coactas. Non enim potest esse delectus, vbi de numero laboratur. Postremo gratiam amittit quicquid aut immodicum est, aut intempestiuum. In epistolis tamen familiaribus licebit paulo liberius hoc genere ludere: in oratione seria sicuti parcius, ita etiam accuratius adhibendæ.

VARIVS PROVERBIORVM VSVS.

Hoc in loco non ab re futurum arbitror, si paucis velut indicaro, quibus rationibus variari queat parœmiarum vsus, vt possis idem adagium alia atque alia forma producere. Principio nihil vetat interdum, quo minus idem dictum ad complureis sensus accõmodes, vt illud τετρημμένος πίθος, id est pertusum doliũ, vel ad obliuiosum, vel ad profusum, vel ad auarũ, vel ad futilem, vel ad ingratũ traduci potest. Effluit enim quicquid infuderis in animũ immemoris. Apud prodigũ nihil durat. Auari cupiditas nunquã expletur. Futilis & garrulus nihil continet. Perit quicquid cõtuleris in hominem ingratum. Nonnunquàm per ironiam ad cõtrarias etiam senetntias deflectitur: quod genus si de mẽdacissimo quopiã loquẽs, dicas ἄκουε τὰ ἐκ τρίποδος. id est, Audi è tripode dicta. Fit interim vt vnius voculæ cõmutatione diuersis cõueniat, vt ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. id est, hostiũ munera non munera: & πενήτων ἄδωρα δῶρα, κολάκων ἄδωρα δῶρα, ποιητῶν ἄδωρα δῶρα, vt idem adagium ad hostes, ad pauperes, ad assentatores, ad poetas deflectatur. Nam hostium munera perniciẽ adferre creduntur. Et si quid donant pauperes, aut adulatores, aut poetæ, captationes suntverius quã munera. Breuiter ad omnia in quæ quocunque modo hæc similitudo competit, accommodes licebit. Illa ratio fermè communis omnibus, quoties à persona ad rem, aut contra fit deflexio. Ad personam hoc pacto. Prouerbium est, μηδ᾽ ἡρακλῆς πρὸς δύο. id est, ne Hercules quidem aduersus duos. Ego vero Thersites magis quàm Hercules, qui possim vtrique respondere? Ad rem torquebitur hoc modo. Prouerbio dictum est: μηδ᾽ ἡρακλῆς πρὸς δύο, ego qui possum pariter & morbo, & inopiæ tolerandæ par esse? Variatur & inuersione prouerbium, vt dictum est, μηδ᾽ ἡρακλῆς πρὸς δύο, & tu vnus contta duos Hercules audes congredi? Item hoc pacto, Contra tritum Græcis prouerbium, expectatis carbonibus thesaurum reperi.. Et commutauimus, non χρύσεα χαλκείων, id est aurea æreis, sed planè χάλκεα χρυσέων, id est, ærea aureis. Præterea nonnunquam explicatur adagium & confertur, nonnunquam simplex allegoria refertur. Aliquoties etiam mutilum proponitur, vt si quo respondente, quod nihil ad rem pertineat, dicas, ἄμας ἀπῄτουν. id est, falces postulabam. Et apud Ciceronem, τὰ μὲν διδόμενα. id est, quæ dantur. Interim satis est vnico verbo allusisse, vt apud Aristotelẽ, omnes eiusmodi inter ipsos κεραμεῖς. id est figuli. Sũt & aliæ variãdi ratio-

nes,verum eas,siquis exactius persequi cupiet,è nostris commentariis,quos De duplici copia conscripsimus,petat licebit.

DE FIGVRIS PROVERBIALIBVS.

Reliquum est vt ad arœmiarum catalogum accingamur,sed si prius figuras aliquot prouerbiales ostenderimus. Quædã enim dicta sunt,specie non magnopere prouerbiali,quædã autem παροιμώδει,id est.prouerbiali figura,vt facile possint in parœmiarum ordinẽ cooptari. Igitur in totũ prouerbiorum generi cõfinis est omnis sententia,præterea metaphora,peculiariter allegoria, Et in his præcipue quæ sumuntur à rebus insignibus & vulgo celebratis,vt à nauigatione,à bello. Quod genus sunt illa,secundis nauigare ventis,naufragium facere,vertere vela, tenere clauum, & exhaurire sentinam,& tradere ventis vela,contrahere vela . Item illa:Bellicum canere. Et vorsis gladiis pugnare. Receptui canere,cominus atque eminus pugnare,conferre pedem,conserere manus , atque id genus alia sexcenta. Quæ si paulo longius traducantur , abeunt in parœmiæ formam. Item quæ ducũtur à rebus notis,ac vehementer quotidiano sensui familiaribus:vt quoties corporis gestus ad animi rem transferuntur,cuiusmodi sunt,premere pollicem,pro fauere:corrugare frontem , pro moleste ferre,ringi,pro indignari:exporrigere frontem,pro hilarescere. Præterea quæ trahuntur à sensibus corporis,velut o' facere,pro rescifcere:degustare,pro experiri. Prouerbii ferè faciem habent,quoties quæ sunt artibus peculiaria vocabula aliò detorquentur,vt δὶς διὰ πασῶν.id est , bis per omnia,à musicis:ἐκ διαμέτρου.id est,ex dimetiente,à mathematicis:item sesquipedalia verba. Incudi reddere, à fabris ærariis:ad amussim,à fabris lapidariis:nullam lineam duxi,à pictoribus. Extremum actum adiungere,à scenis. Interdum citra figuram tacita allusio prouerbiale quiddam adfert. Ea tum erit optima,quoties ad authorem aut rem spectat magnopere celebrem, nulliq; incognitam , qualis est apud Græcos Homerus,apud Latinos Vergilius. Quod genus est illud apud Plutarchũ, ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ πλάτωνι πολλοί τ᾽ ἀγαθοί τε πάρεισιν. id est , quandoquidem testes sanè Platoni Multique boniique adsunt. Allusum est enim ad morem sacrorum,in quibus sacerdos dicere cõsueuit,τίς τῇδε. id est,quis hic? Deinde qui aderant,respondebant.

Πολλοί τ᾽ ἄγαθοί τε πάρεισιν. id est,
Multique boniique adsunt. Item illud apud Ciceronem ad Atticum:

σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω. id est,Simul duobus euntibus. Et apud Lucianum,ἰατρῶν παῖδες.id est medicorum filii,pro medicis ipsis. Accedunt ad prouerbii speciem & illa,bucolico carmini familiaria, ἀδύνατα,ἀναγκαῖα, ἄτοπα,ὅμοια,ἐναντία.id est,impossibilia,necessaria,absurda,contraria,similia ἀδύνατα sunt eiusmodi:

Ἀλλ᾽ ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ᾽ ἀόνι κύματα μετρεῖν, id est,
Sed labor adsimilis metiri in littore fluctus. Et apud Vergilium:
Ante leues ergo pascentur in æthere cerui,
Et freta destituent nudos in littore pisces.

ἀναγκαῖα sunt huiusmodi,
Dum iuga montis aper,fluuios dum piscis amabit. Et apud Senecam:
Lucida dum current annosi sydera mundi.

Ἀτόπων exemplum hoc erit:
Atque idem iungat vulpes & mulgeat hircos. Contrariorum hoc:
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos,
Me tamen vrit amor. Item apud Theocritum:
Ηνί δὲ σιγᾷ μὲν πόντος,σιγῶντι δ᾽ ἀῆται
Αδ᾽ ἐμὰ οὐ σιγᾷ στέρνων ἔντοσθεν ἀνία. id est,
Ecce silet maris vnda,silent & flamina venti.
Haud tamen intra nostra silent præcordia curæ. Similium
Torua leæna lupum sequitur,lupus ipse capellam.
Α αἲξ τὴν κύτισον,ὁ λύκος τὴν αἶγα διώκει. id est,
Capra petit citysum,sequitur lupus ipse capellam.

Sunt & aliæ duæ figuræ maxime confines parœmiarum generi,quæ constant,vel eiusdem,aut simili iteratione vocis , vel cõtrariarum contextu. Quod genus sunt, ἀπό σ᾽ ὀλῶ κακὸν κακῶς. κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν.id est,perdam te malum male. Mali corui malum ouũ Et τρέμμα σοφοῦ σοφόν. idest,Alumnus sapiẽtis sapiẽs. Id quod apud Græcos comicos pariter ac tragicos penè solenne. Et eueniũt digna dignis. Amico amicus. Malis malus,

Bonis

Bonis bonus Vterq; vtriq; cordi. Suus rex reginæ placet. Et manus manũ fricat. Graculus ad graculum. Contrariorum genus sic habet: καὶ δίκαια κἄδικα, εὖ καὶ μιαρῶς. id est, Et iusta & iniusta, probe & improbe, apud Aristophanem ἑκοῦσί τε καὶ ἄκουσι. id est, Volentibusq; & nolentibus, apud Platonem. Item οὐδὲν ἔπος, οὐδὲ ἔργον. id est, Nullum dictum, neq; factũ. Apud nostros item: Verũ vbi fas versum atq; nefas. Facta atq; infecta canebat Quo tropo sic vsus est Valerius Max. vt ad verum sensum non cohæreat, tantũ exaggerat obtestantem, inquit, se aduersus omne phas & nephas, cũ in summo esset imperio, à te equite Romano fuisse trucidatum. Nam qui consistit vt facinus nepharium dicatur esse factum aduersus omne nephas? Quo iure, quaque iniuria: quiduis & facere & pati. Digna atq; indigna Quid dixit, aut quid tacuit? Domi belliq;: publice, priuatim. Quod scis, nescis: clamq; palamq;. iocaq; & seria. Manibus pedibusque noctesq; diesq;. Quæ prima, aut vltima ponas: neque magnũ, neq; paruũ. Iuuenesq; senesq; Diis hominibusq; plaudentibus. Ad hanc formam pertinent etiam hæc passim apud poetas obuia. παρθένος ἀπάρθενος. ἄνυμφος νύμφη, ἄγαμος γάμος. ἄπολις πόλις. δύσπαρις πάρις. δυσδαίμων εὐδαιμονία. ἄδωρα δῶρα. ἀδεὲς δέος. ἀπόλεμος πόλεμος. ἄκοσμος κόσμος. ἄχαρις χάρις. ἄπλουτος πλοῦτος. id est, Virgo non virgo Sponsa non sponsa. Nuptiæ, non nuptiæ. Non ciuitas ciuitas. Malus paris Paris. Infelix felicitas. Non dona dona. Non metuẽdus metus. Non bellum bellum. Ornatus inornatus. Ingrata gratia. Inopes opes Hæc ἐναντίωσις nonnunquam accidit & in dictione composita, vt μωρόσοφος. id est, Stulte sapiens. & γλυκύπικρος. id est, dulciter amarus. Sic enim Plutarcho teste, suum affectum vocant amantes ex voluptate & dolore mistum, ita vt libenter contabescant. Huc pertinet & illa ἐναντίωσις αἰνιγματώδης, id est, contrarietas ænigmatica, vt φέρων οὐ φέρω, ἔχων οὐκ ἔχω. & ἀνὴρ καὶ οὐκ ἀνὴρ, ὄρνιθα καὶ οὐκ ὄρνιθα, ἰδών τε καὶ οὐκ ἰδών, ἐπὶ ξύλου καὶ οὐ ξύλου, καθημένην καὶ οὐ καθημένην, λίθῳ καὶ οὐ λίθῳ, βάλλει τε καὶ οὐ βάλλει. id est, Portans non porto, habens non habeo: vir & non vir, auem & non auem, vidensq; & non videns, in ligno & nõ ligno, sedentẽ & non sedentem, lapide & non lapide, iaculatur & non iaculatur. Quod ænigma refertur & Apud Athenæum ex Clearcho & apud Tryphonẽ, cuius meminit Plato quoq;. Huius formæ sunt & illa; ἄγλωσσος λάλος, id est elinguis loquax. τρωτὸς ἄτρωτος, id est, vulnerabilis inuulnerabilis. δασὺς λεῖος, id est, hirsutus leuis. ἄγονος γόνος, id est, fœtus non fœtus. Cuiusmodi permulta proponit ac soluit Athenæus libro 10. Neq; respuit adagiorũ ratio ænigmaticam obscuritatẽ, quanquam aliàs improbatam, immò veluti familiarẽ libenter amplectitur. Quod genus fuerit, siquis parum sanè locutum iubeat Anticyram nauigare, aut porcum cædere, aut squillam è sepulchris vellere, quorum primum est upud Horatium, alterum apud Plautum, tertium apud Theocritum. Proinde & oracula pleraq; in ius prouerbiorum abierunt, & Pythagoræ symbola ad parœmiarum naturam videntur pertinere. Præcipue peculiaris est adagiorum generi hyperbole, vt, cœlum territat armis, & saxa clamore rumpit, & risu diffluo: maxime siqua metaphoræ species admisceatur. Effertur varijs modis, vel per denominationem, vel per comparationem, vel per similitudinem, vel per epitheton. Exempla sunt. Alter Aristarchus. Et noster hic Phalaris. Et Stentore clamosior. Velut leæna in machæra. Stentorea vox, Nestorea facundia. Neque vero pigebit ceu fontes aliquot indicare, à quibus genus hoc figurarum duci possit.

AB IPSA RE

Sumitur enim interdum ab ipsa re, quoties hominẽ scelestum, scelus appellamus: dedecorosum dedecus, pestilentem, pestem: lurconem, barathrum: tenebrionem, tenebras: contaminatũ, labem: spurcum, cœnum, contemptum, quisquilias; impurum, sterquilinium: portentosum, portentum: molestũ, hulcus: carcere dignum, carcerem. Quorum vnumquodq; ferè potest & per comparationem efferri, vt χρυσοῦ χρυσοτέρα. id est, auro magis aurea, & ipsa nequitia nequitior, cæcitate cæcior, loquacitate loquacior, deformitate deformior, ipsa siti siticulosior, paupertate pauperior, infortunio ĩfortunatior, ipsa infantior infantia. Ad hanc classem pertinent & illa, Pater esuritionum, & omnis eloquentiæ fons. Et plus quàm infantissimus Et plus quàm perditus.

A REBVS SIMILIBVS

Huic proxima sunt, quæ à rebus similibus trahuntur. vt, melle dulcior. Pice nigrior. Niue candidior. Oleo tranquillior. Infima auricula mollior. Auro purior. Plumbo stupidior. Stipite tardior. Litore surdior. Iracundior Adria. Aequore surdior. Spongia bibacior. Arenis sitientior. Pumice siccior. Aere Dodonæo loquacior. Vitro fragilior. Pila volubilior. Cothurno instabilior. Clemate Aegyptia gracilior. Alno procerior. Cote durior. Sole clarius. Sydere pulchrior. Buxo pallidior. Sardois herbis amarior. Alga vilior. Aetna æstuantior. Beta insulsior. Trutina iustior. Spina distortior. Am-

pulla vanior. Pluma leuior. Vento instabilior. Morte odiosior. Barathro capacior, Labyrintho inuolutior. Corchoro vilior. Subere leuior. Dolio pertuso incontinentior. Laterna perlucentior. Clepsydra perstillantior. Fonte purior. Euripo mobilior. Oculis charior. Luce dulcior. Vita antiquior. Rubo arefacto præfractior. Cramba recocta molestior. Clauo purior. Floralibus licentiosior.

AB ANIMANTIBVS

Item ab animantibus, vt, Muliere loquacior. Passere salacior. Hirco libidinosior. Ceruo viuacior. Cornice annosior. Graculo magis obstreperus. Luscinia vocalior. Dipsade nocentior. Vipera virulentior. Vulpe fraudulentior. Echino asperior. Porcello Acarnanio lenior. Anguilla magis lubricus. Lepore timidior. Limace tardior. Pisce sanior. Pisce magis mutus. Delphino lasciuior. Phœnice rarior. Scropha fœcundior alba. Nigro cygno rarior. Hydra magis versipellis. Albo coruo rarior. Vulture edacior. Scorpijs improbior. Testudine tardior. Glire somniculosior. Sue indoctior. Asello stolidior. Hydris immitior. Dama pauidior. Hirundine bibacior. Cane rixosior. Vrso hispidior. Tipula leuior. cuiusmodi quædam congerit & Lucianus, ὀργιλότεροι μὲν τῶν κυνιδίων ὄντες, δειλότεροι δὲ τῶν λαγωῶν, κολακευτικώτεροι δὲ τῶν πιθήκων, ἀσελγέστεροι δὲ τῶν ὄνων, ἁρπακτικώτεροι δὲ τῶν γαλῶν, φιλονεικότεροι δὲ τῶν ἀλεκτρυόνων. id est Cum sint iracundiores catellis, timidiores leporibus, adulantiores simijs, libidinosiores asinis, rapaciores felibus, contentiosiores gallis gallinaceis. Item Plutarchus aduersus vsuram, ἀπιθανότερος ὢν κολοιοῦ, ἀφωνότερος πέρδικος, καὶ κυνὸς ἀγενέστερος. id est, Cum minus fidei tibi habeatur quàm graculo, magis mutus sis quàm perdix, abiectior seruiliorque cane.

A PERSONIS DEORVM

Ducuntur à personis deorum. Diana intactior. Ipsis Charitibus humanior. Priapo salacior. Venere formosior. Mercurio facundior. Momo mordacior. Vertumno inconstantior. Proteo mutabilior. Empusa magis varius.

A PERSONIS FABVLOSIS

A personis fabulosis; Tantalo sitientior. Atreo crudelior. Cyclope immanior. Oreste insanior. Vlysse dolosior. Nestore facundior. Glauco stupidior. Iro pauperior. Penelope castior. Nireo formosior. Tithono viuacior. Erisichthone esurientior. Niobe fœcundior. Stentore clamosior. Tiresia cæcior. Busiride illaudatior. Sphinge inuolutior. Labyrintho intricatior. Dædalo ingeniosior. Icaro audacior. Gigantibus elatior. Gryllo stultioro. Lynce perspicacior. Excetra pertinacior.

A PERSONIS COMOEDIARVM

A personis comœdiarum. Thrasone Terentiano gloriosior. Demea iurgiosior. Mitione facilior. Gnathone adulantior. Phormione confidentior. Dauo versutior. Thaide blandior. Euclione parcior.

A PERSONIS HISTORIARVM

A personis historiarum. Zoilo inuidentior. Catone seuerior. Timone inhumanior. Phalaride crudelior. Timotheo felicior. Sardanapalo nequior. Numa religiosior. Phocione iustior. Aristide incorruptior. Crœso ditior. Crasso numatior. Codro pauperior. Aesopo luxuriosior. Herostrato ambitiosior. Fabio cunctantior. Socrate patientior. Milone robustior. Chrysippo acutior. Trachalo vocalior. Curione obliuiosior. Nostri temporis Aristarchus. Christianorum Epicurus. Item præposterus Cato.

A GENTIBVS

A gentibus. Pœno perfidior. Scytha asperior. Scythotauris inhospitalior. Creten si mendacior. Parthis vanior. Thracibus bibacior. Thessalo perfidior. Care vilior, Sybarita fastuosior. Milesijs effœminatior. Arabis ditior. Pigmæo breuior. Arcade stolidior.

AB OFFICIIS

Ab officijs. Lenone magis periurus. Cinædo mollior. Milite gloriosior. Areopagita tristior. Tyranno violentior. Carnifice immanior.

DE PRAEMOLLIENDA PAROEMIA.

Iam illud tametsi minutulum humiliusque videatur, tamen postea quàm docendi munus suscepimus, non grauabimur propter imperitiores admonere, videlicet vt in vsurpandis adagijs meminerimus, quod in verbis nouatis, aut durius translatis fieri Fabius iubet, id quod ait à Græcis elegantissime præceptum esse, videlicet προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ: ita nos oportebit προεπιπλήττειν τῇ παροιμίᾳ.

ϱοιμίᾳ. hoc est, præcastigare, & velut occurrere parœmiæ: siquando vel obscurior, vel alioqui durior videbitur. Recipit enim hoc genus sicuti paulo superius ostensum est, & metaphoras quantumlibet duras, & nouationes vocum licentiosas, & hyperbolas parum pudentes, & allegorias ad ænigma usque obscuras. Græci προεπιπλήττουσιν his fermè modis: κατὰ τὴν παροιμίαν ὥς φασί. φασί. τὸ λεγόμενον. τὸ τοῦ λόγου. ὡς παλαιὸς φησι λόγος ὥσπερ λέγουσιν. ὡς λέγεται. ὡς λέγομεν παροιμιαζόμενοι. ὡς λέγουσιν οἱ παίζοντες. καλῶς εἴρηται. id est: Iuxta prouerbium, vt aiunt, aiunt, quod dicitur, quod dici solet, vt antiquum ait dictum, vt dicunt, vt dicitur, vt dicimus prouerbio, vt dicunt iocantes, recte dict um est. Iisdem fermè rationibus vtuntur Latini Aiunt, vt aiunt, vt est in veteri prouerbio, iuxta vulgo tritum sermonem, quemadmodum vulgo dici consueuit, vt vetus prouerbium vsurpem, vt adagio dictum est, vere hoc dicunt.

Amicorum communia omnia. I

TA τῶν φίλων κοινὰ id est, Amicorũ communia sunt omnia. Quoniam nõ aliud hoc prouerbio, neq: salubrius, neq; celebratius, libuit hĩc adagiorũ recẽsionẽ velut omine felici auspicari. Quod quidem si tam esset fixũ in hominũ animis, quã nulli nõ est in ore, ꝓfecto maxima malorũ parte vita nostra leuaretur. Ex hoc prouerbio Socrates colligebat oĩa bonorũ esse virorũ nõ secus quã deorũ. Deorũ, inquit, sunt omnia. Boni viri deorũ sunt amici, & amicorũ inter se cõmunia sunt omnia. Bonorũ igitur virorum sunt omnia. Refertur apud Euripidẽ in Oreste Κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. id est, Inter enim amicos cuncta sunt communia.

Idem in Phœnissis,

Κοινὰ γὰρ φίλων ἄχη. id est,

Cõmunis omnis est amicorũ dolor. Idem in Andromacha

φίλων γὰρ οὐδὲν ἴδιον, οἵτινες φίλοι
Ὀρθῶς πεφύκασ', ἀλλὰ κοινὰ χρήματα. id est,

Nam vere amicis proprium prorsus nihil:
Sed inter ipsos cuncta sunt communia.

Terent. in Adelphis: Nam vetus quidem hoc verbum, amicorum inter se cõmunia esse omnia. Testatur & apud Menandrũ fuisse in eadẽ fabula, M. Tulllius lib. Offic 1. Vt in Græcorũ, inquit, prouerbio est, amicorũ esse omnia cõmunia. Citatur & ab Aristot. lib. Moralium 8 & à Platone de Legib. 5. Quo loco conatur demõstrare, felicissimum reipub statum, rerum omnium communitate constare, πρώτη μὲν τοίνυν πόλις τέ ἐστὶ καὶ πολιτεία καὶ νόμοι ἄριστοι, ὅπου τὸ πάλαι λεγόμενον ἂν γίγνηται κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὅτι μάλιστα. λέγεται δὲ, ὡς ὄντως ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων. id est, prima quidem igitur ciuitas est & reip. status, ac leges optimæ, vbi quod iam olim dicitur, per omnem ciuitatem quàm maxime fieri potest, obseruabitur. Dictum est autem vere, res amicorum communeis esse. Idem ait, felicem ac beatam fore ciuitatem, in qua non audirentur hæc verba: meum & non meum. Sed dictu mirum quàm non placeat, immo quàm lapidetur à Christianis Platonis illa communitas, cum nihil vnquã ab ethnico philosopho dictum sit magis ex Christi sentẽtia. Aristoteles lib. Politic. 2. temperat Platonis sententiam, volens possessionem ac proprietatem esse penes certos: cæterum ob vsum, virtutẽ & societatem ciuilem omnia communia iuxta prouerbium. Martialis lib. 2. iocatur in quendam Cãdidum, cui semper in ore fuerit hoc adagium, cum alioqui nihil impartiret amicis,

Candide κοινὰ φίλων, sunt hæc tua Candide πάντα,
Quæ tu magniloquus, nocte dieq; sonas. Atq; ita concludit epigramma,
Das nihil, & dicis Candide κοινὰ φίλων.

Eleganter Theophrastus apud Plutarchum in cõment. cui titulus περὶ φιλαδελφίας. Εἰ κοινὰ τὰ φίλων ἐστὶ, μάλιστα δεῖ κοινοὺς τῶν φίλων εἶναι τοὺς φίλους. id est, Si res amicorum cõmunes, maxime cõuenit vt amicorum item amici sint communes. M. Tullius lib. de Legi. 1. videtur hoc adagium Pythagoræ tribuere, cum ait: Vnde enim illa Pythagorica vox τὰ φίλων κοινὰ καὶ φιλίαν ἰσότητα. id est Res amicorum communes, & amicitiam æqualitatem. Præterea Timæus apud Diogenem Laertium tradit, hoc dictum primum à Pythagora profectum fuisse. A. Gellius Noct. Attic. lib. 1. capite. 9. testatur, Pythagoram, non solum huius sententiæ parentem fuisse, verũetiã huiusmodi quandã

vitæ ac facultatum communionem induxisse, qualem Christus inter omneis Christianos esse vult. Nam quicunq; ab illo in cohortem illam discipulorum recepti fuissent quod quisque pecuniæ familiæque habebant, in medium dabant: quod re atq; verbo Romano appellatur κοινόβιον. id est, cœnobium, nimirum à vitæ fortunarumq; societate.

Amicitia æqualitas. Amicus alter ipse. 11

Hæc quoq; ad Pythagoram authorem referunt, quòd eandem complectuntur sententiam, τὴν φιλίαν ἰσότητα εἶναι, καὶ μίαν ψυχὴν, τὸν φίλον ἕτερον αὐτόν. id est, amicitiã æqualitatem esse & eãdem animam, & amicum alterum ipsum. Neq; enim quicquam non cõmune, vbi fortunarum æqualitas: neq; dissensio, vbi idem animus: neq; diuortium, vbi coagmentatio duorum in vnũ. Aristoteles Magnorũ moralium lib. 2. ὅταν βουλόμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φαμὲν ψυχὴ ἐμὴ καὶ ἡ τούτου. id est Quoties volumus vehementer amicum dicere, vna inquimus anima mea & huius. Idem eodem libro. ἔστι γὰρ, ὥς φαμεν, ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ. id est, Est enim, vt dicere solemus, amicus alter ego. Plato lib. de Legib. 6. citat tanquam vetus dictum, & ceu prouerbio iactatum, παλαιὸς γὰρ ὁ λόγος ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότης φιλότητα ἀπεργάζεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται καὶ ἐμμελῶς. id est, Nam vetus illud verbum, & vere & eleganter dictum est, æqualitatem amicitiæ authorem esse. Neq; tamen id sentit Plato, iuuenib. ac senibus, doctis atq; indoctis, stultis ac sapientib. robustis ac debilib. omnia æqualia exhibenda esse, sed cuiq; pro sua dignitate distribui oportere. Alioqui, quemadmodum ait inibi Plato, τοῖς ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιντ᾽ ἄν. id est, inæqualib. æqualia erunt inæqualia. Et vt summum ius in summã iniuriã vertitur, ita summa æqualitas summa fit inæqualitas. Quemadmodũ festiuiter dixit Plinius, æqualitate in ferendis sententiis nihil inueniri posse inæqualius. Quanquã hoc quoq; quidam ex Homero sumptum existimant, apud quem est illud aliquoties, ἴσον ἐμῇ κεφαλῇ, id est, Aeque atq; meũ ipsius caput. Nec ab hoc dissidet Hebræornm lex, iubens vt proximum perinde vt nos metipsos diligamus. Atq; hæc omnia Aristoteles lib. Moralium 9 prouerbii titulo citat.

Pythagoræ symbola.

Sed quandoquidem in Pythagoræ mentionem incidimus, non grauabor & reliqua illius symbola, priscis illis oraculorum instar celebrata adscribere, quæ quidem in præsentia licuit apud Græcos inuenire scriptores. Nam ea, tametsi prima, quod aiunt, fronte superstitiosa quæpiam ac deridicula videantur, tamen siquis allegoriam eruat, videbit nihil aliud esse quàm quædam recte viuendi præcepta. nihil enim opus est Tyrrhenorum imitari superstitionem, qui hæc etiam citra vllam allegoriam obseruant, vt testatur in Symposiacis Plutarchus. Idem in vita Numæ tradit quædam huius generis symbola Numæ conuenisse cum Pythagoricis.

Ne gustaris quibus nigra est cauda.

Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. i. Ne gustes ex iis quibus est nigra cauda. Interpretatur Plutarch. in cõment. De liberis instituẽdis, ne cõmerciũ habeas cũ improbis, & iis qui sunt nigris ac infamib. moribus. Tryphon grãmaticus inter ænigmatis exẽpla hoc quoq; cõmemorans interpretatur hoc modo, ψευδῆ λόγον μὴ ποιεῖσθαι, τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται, καὶ ἀμαυροῦται. id est, Ne mẽdacem sermonem protuleris. Mendacium enim in extremis partibus nigrescit & obscuratur. Quidã ad sepiam piscem referunt, qui atramento quod in cauda gestat, semet oculit. Quãquam Plinius lib. 32. capite vltimo, Melanurum inter pisces recenset, cum de sepiis multa priorib. libris disseruerit, vt videatur non idem esse piscis Melanurus & Sepia. Theodorus Gaza Melanurum oculatam vertit, quem piscem nominat tantum loco quem modo indicauimus.

Stateram ne transgrediaris.

Μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν. id est, Stateram ne transilias, hoc est, ne quid facias præter ius & æquum. Nã stateram olim æquitatis symbolum habuisse vulgo, vel Doricum illud prouerbium indicat, σταχάνης δικαιότερος. id est trutina iustior. Ad eum modum interpretatur Demetrius Byzantius apud Athenænm lib. Dipnosopst. X.

Chœnici ne insideas.

Χοίνικι μὴ ἐπικαθίσαι. id est, Chœnici ne insideas. interpretatur diuus Hieronymus, de victu ne fueris solicitus in diem crastinum. Est enim Chœnix demensum, & cibus diurnus, vt apud Homerum Odysseas τ.

Οὐ γὰρ ἀεργὸν ἀνέξομαι, ὅς κεν ἐμῆς γε | Χοίνικος ἅπτηται | id est,
Nanq; operæ immunem haud patiar, quicunq; meam vnquam | Chœnica contigerit.

Eodem pacto Laert. & Suidas exponunt. Porrò seruis olim cibus diurnus chœnice distribuebatur,

tur,vt illi viciſſim operis penſum perſoluerent:quam ob cauſam Apollo Pythius Corinthios χοινικομέτρας appellauit,ꝙ ſeruos poſſiderent quadragies ſexies mille. Author Athenæus lib.6. Plutarchus autem longe diuerſius,puta,non indulgendum ocio,ſed induſtria proſpiciendum victum, ne deſit in poſterum. Idem in Sympoſiacis huius ſymboli meminit,his quidẽ verbis. μετὰ τῆς πυθαγορικῆς χοίνικος,ἐφ᾽ ἧς ἀπηγόρευε καθῆσθαι,διδάσκων ἡμᾶς,ἀεί τι τοῦ παρόντος εἰς τὸ μέλλον ἀπολείπειν, καὶ τῆς αὔριον ἐν τῇ σήμερον μνημονεύειν. hoc eſt, Vnà cum Pythagorica chœnice, in qua vetuit deſidere,docens nos vt ex eo quod præſens eſt, ſemper aliquid in futurum relinquamus,& craſtini diei in hodierno meminerimus. Exiſtimat autem idem maiores ſignificare voluiſſe,quibus religioſum habitum eſt mẽſas inanes tollere. Demetrius Byzantius apud Athenæum interpretatur, non oportere ſpectare tantũ quæ præſentis diei ſunt,quin craſtinum ſemper eſſe expectandum,propemodum cum Plutarcho cõſentiens. Ego certe,quandoquidem in huiuſmodi ſymbolis diuinare nõ ſolum licet, verumetiam neceſſe eſt,opinor,Pythagoricũ hoc ænigma ſumptũ ex Homeri loco quẽ modo citauimus:ſignificariq;, nõ oportere per inertiã ociũ & cibum alienum ſectari,ſed ſua quenq; induſtria ſibi parare facultates,quibus mundiciam vitæ ſuſtineat. Paraſiticum enim ac fœdum aliena viuere quadra, nec vllã artem callere,qua poſſis οἰκόσιτος viuere. Notat id Homerus etiam in Iro,cum ait Odyſſeæ σ.

μετὰ δ᾽ ἔπρεπε γαστέρι μάργῃ,
Αζυχὲς φαγέμεν,καὶ πιέμεν. οὐ δέ οἱ ἦν ἴς Οὐδὲ βίη id eſt,
Sed ventre inſignis inerti Aſſidue bibere atq; edere. aſt induſtria nulla Nullaque vis aderat.

Nec abhorret hinc illud Pauli apoſtoli,ne ipſum quidem incelebre vulgo: Qui non laborat, nec manducet. Cum nobis adornaretur ſexta,ni fallor, Chiliadum editio, nempe anno ab orbe redempto M. D. X V I I. commodum in lucem exiit opus Antiquarum lect. Ludouici Cœlii Rhodigini, de quo quid in totum ſentiam,non habeo neceſſe nunc ferre ſententiam : tametſi ipſe operis guſtus, nam delibaui duntaxat,protinus arguit hominem inexplebili legendi auiditate per omne genus authorum circunuolitantem,& ex retextis aliorum ſertis nouas ſubinde corollas concinnare gaudentem. Quòd autem Georgii Vallæ, Volaterrani, meiq; nuſquam,quod quidem compererim, admiſcuerit mentionem,quorum tamen commentariis nõnihil adiutum fuiſſe probabile eſt, ſcio iudicio factum,non liuore:etiamſi hoc ipſum tractans ſymbolum, negat ſe quicquam adferre velle in medium,quod in aliorum commentariis rebulliat(ſic enim ille loquitur)cum non pauca adducat quæ in meis Chiliadibus reperio. Nec enim arbitror ad me ptinere,ꝙ ille gignit etiam prouerbia,ſed cuiuſmodi chiliadas ſexcentas explere poſſis, ſi fors ea res cordi ſit. Vbi pluſculum ocii continget,non grauabimur attentius etiam obſeruare, ſiquid illic ſit quod ad noſtrum hoc inſtitutum pertineat, haud quaquam hominem ſua laude fraudaturi,ſiquid contulerit. Cæterum quod ad huius ænigmatis explanationem attinet, non me fugit quid de chœnice,deq; ſtragulis conuolutis diuinarit ille, cuius equidem commentum in præſentia nec probo,nec refello. mihi certe non libeat ad iſtum diuinare modũ, ſiquid alioquin à probis authoribus ſuppeditetur:quæ præſidia ſimulatq; nos defecerint, tum forte diuinabimus & ipſi,ſed ita vt huiuſmodi rebus non multum operæ ſeriæ ponamus. Quorſum enim attinet anxie diſquirere quid ſenſerit is,qui data opera curauit ne poſſit intelligi? Cũ hæc ſcriberem,ex eruditorum literis cognoui, Rhodiginum obiiſſe ſupremum vitæ diem,non ſine graui dolore ſtudioſorum & iactura ſtudiorum. Narrant enim qui illum domeſtice norunt, fuiſſe virum integritatis Chriſtianæ,nullo ſtudiorum labore fatigabilem,cum ad extremam ſenectutem peruenerit. Itaque tot virtutibus facile condono,ſi minus candide de nobis ſenſit. Plus etiam apud me valet publica ſtudiorum vtilitas,quàm mei nominis ratio.

Ne cuiuis dextram inieceris,

Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν. id eſt, Ne cuiuis porrigas dextram,hoc eſt: Ne temere quemlibet in familiaritatem admittas,ſed deligas quem diligas. Idẽ citatur atq; exponitur à Plutarcho, ἐν τῷ περὶ τῆς πολυφιλίας, . Conuenit cum illo Solonis apophtheg. quod ex Apollodoro refert Diogenes Laertius, φίλους μὴ ταχὺ κτῶ,οὓς δ᾽ ἂν κτήσῃ μὴ ἀποδοκίμαζε, id eſt, Amicos ne cito pares, quos autem paraueris,ne reiice.

Arctum anulum ne geſtato.

Μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον,id eſt, Arctum anulum ne geſtato, hoc eſt, interprete diuo Hieronymo, ne vixeris anxie. Et ne temet in ſeruitutem coniicias, aut in eiuſmodi vitæ inſtitutum, vnde te non queas extricare. Siquidem quiſquis anulum anguſtum geſtat, is ſibi quodammodo vincula iniicit.

Ignem ne gladio fodito.

Πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν. id est, Ignem gladio ne fodito, hoc est, Ira percitum ne lacessas, quin magis concedere cōuenit, & blandis verbis tumidū animū placare. Ita diuus Hieronymus, & apud Athenæū Demetrius Byzantius. Diogenes Laertius exponit, potentiū & ferociū iracūdiā nō esse cōuitiis exagitandā, propterea ꝙ flāma quo magis exagitatur, hoc magis atq; magis inualescit. Neq; dissentit ab hoc interpretamento Plutarchus. Quanquā Plato lib. De legib. 6 sic vsurpauit, vt de iis dici solitum videatur, qui frustra moliuntur, quod effici nullo pacto queat, ostendens id lusus genus quoddā fuisse, vt ignē gladio dissecaret. At eundem fermè sensum retulit diuus Basilius in Epistola ad nepotes, vt idem sibi velint, ignē gladio dissecare, & cribro haurire aquā. Huc nimirum allusit Lucianus in 2. Verarum narrat. lib. cū ex insulis fortunatis dimitteretur, fingens se à Rhadamantho admonitum, vt siquando rediret in hunc nostrum orbem, tria quædam obseruaret, μὴ πῦρ μαχαίρᾳ σκαλεύειν, μήτε θέρμους ἐσθίειν, μήτε παιδὶ ὑπὲρ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη πλησιάζειν. id est, Ne gladio ignē diuerberaret, ne lupinis vesceretur, ne se puero decimum octauum annum egresso adiungeret. Si quidem horum meminisset, futurum vt aliquando ad eam insulam reuerteretur. Horatius hoc dicto videtur indicare crudelitatem cum insania coniunctam. Amor enim per se furor est, qui si erumpat in pugnas ac cædes, ignis gladio perfoditur. Libro Sermonum 2. Satyra. 3.

His adde cruorem. Atque ignem gladio scrutare.

Cor ne edito.

Μὴ ἐσθίειν τὴν καρδίαν. id est, Cor ne edito, hoc est ne curis tuū ipsius animum excrucies. Adhunc modum enarrat Demetrius Byzantius apud Athenæum. Aut ne solicitudinibus vitam reddas breuiorem. Aristot. enim lib. De partib. animalium 3. narrat, cor esse fontem omnium sensuum, vitæq; ac sanguinis. Aristoph. in Nebulis.

Ὅμως δὲ θυμὸν δακὼν ἔφην. id est,
Animum tamen mordens meum, sic inquam. Item Theogenis,
Καὶ δάκνομαι ψυχὴν, καὶ δίχα θυμὸν ἔχω. id est, Et rodor mentem, sumq; animi ambiguus.

Videtur ex Homero sumptum, apud quem est Iliados ζ.

Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο, Solus at ille quidem vacuis errabat in agris
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων. Cor adedens curis, hominum vestigia vitans.

Et Ω. Σὺν ἔδεαι κραδίην. id est, tuum edis cor. Item Odysseæ ι.

Ἔνθα δύο νύκτας, δύο τ' ἤματα συνεχὲς αἰεὶ
Κείμεθ' ὁμοῦ, καμάτῳ τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἔδοντες. Id est,
Hic soles nocteisque duas consedimus, vsque
Rodentes animum curis simul atque labore. Idem Iliados α.
Σὺ δ' ἔνδοθι θυμὸν ἀμύξεις. id est, Tu intus præcordia rodes.

A fabis abstineto.

Κυάμων ἀπέχεσθαι. id est, A fabis abstineto. Huius ænigmatis varia reperitur interpretatio. Plutarchus in comment. De liberis educandis, adhunc enarrat modum. Abstinendum à tractandis reip. muneribus, propterea quòd antiquitus in creandis magistratibus suffragia per fabas vice calculorum ferebātur. Quanquā idem in Probl. diuersam adfert causam: nēpe ꝙ omnia legumina ventū humorē impurum adferant corporibus, atq; hanc ob causam ad Venerē incitent. In eadem sententia M. Tullius item fuisse videtur, qui in lib. De diuinat. i. scribit ad hunc modum. Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affect s, vt nihil sit quod errorem animis perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quæ res habet inflationem magnā. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius. Aristoxenus tamen apud A. Gellium lib. 4. cap. 11. refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpius vsum quàm fabis, quòd is cibus & aluum sensim subduceret & leuigaret. Porrò Gellius de cyamo non estato, causam erroris fuisse putat, quòd in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoricas sectatus est, versus hic inuenitur.

Δειλοί πως δειλοί κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθαι. id est, Ah miseri à cyamo, miseri subducite dextras.

Opinati enim sunt pleriq; κύαμον legumētū vulgo dici. Sed qui diligentius scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt (vtar enim verbis Gellianis) κυάμους, hoc in loco testiculos significare dicunt; eosq; more Pythagoræ operte atq; symbolice κυάμους appellatos, quasi sint εἰς τὸ κύειν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν. id est, Ad ferendum vterum efficaces, causæq; ferendi vteri, & genituræ humanæ vim præbeant.

beant. Idcirco Empedoclē versu isto non à fabulo edendo, sed à rei Venereæ proluuio voluisse homines deducere. De causis interdictæ fabæ hæc ex Arist. refert Laertius, φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων, παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις. ἀγόνατον γὰρ μόνον. ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν. κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς. id est, Ait autem Aristot in lib. De fabis, illum iussisse à fabis abstineri, vel quod pudendis essent similes, vel quod inferorum portis. vnum enim hoc legumen expers geniture. vel quod corrumpat, vel quod vniuersi naturæ simile, vel quod ad oligarchiam pertineat, nā fabis sortiuntur. Cum eo quod postremo loco attigit Aristot. conuenit quorundam sententia, qui putant Pythagoram hoc ænigmate deterruisse à capessenda repub. Mihi magis etiam arridet, quod addit is qui historias quas Gregorius Nazianzenus attigit, collegit, edere fabas, qui lucro corrupti ferunt suffragia. Plutarchus apud eundem Gellium testatur Aristotelē scriptum reliquisse, quod Pythagoras μήτρας καὶ καρδίας, ἀκαλήφης, καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων ἀπείχετο. id est, vulua, corde, & marina vrtica, atque id genus quibusdam aliis abstinuerit. Theon grammaticus apud Plutarch. in Symp. narrat, apud Aegyptios tantam esse fabarum religionem, vt eas neq; serant, neq; comedant, imò nec aspicere fas sit, Herodoto teste. Quin & apud Romanos inter funesta habebantur fabæ, quippe quas nec tangere, nec nominare Diali flamini licet, quòd ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus iaciebantur laruis, & parentalibus adhibebantur sacrificiis & in flore earum literæ luctus apparere videntur, vt testatur Festus Pompeius. Plinius existimat ob id à Pythagora damnatam fabam, quod hebetet sensus, & pariat insomnia, vel quòd animæ mortuorum sint in ea. Qua de causa & in parentalibus assumitur. Vnde & Plutarchus testatur, legumina potissimum valere ad euocandos manes. Varro ob hoc flaminem ea non vesci tradit, quoniam & in flore eius literæ lugubres inueniuntur. Cæterum quòd Plutarchus in Probl. rerum priscarum inter cætera adfert, ob id damnatas fabas, quòd Lethes & Erebi sint cognomines, quid sibi velit non satis intelligebam; nisi quòd consultis Græcis codicibus, comperi tandem vel librarii vel interpretis errorem. Siquidem & Græca sic habent: πότερον ὡς οἱ πυθαγορικοὶ τοὺς μὲν κυάμους ἀφωσιοῦντο διὰ τὰς λεγομένας αἰτίας, τὸν δὲ λάθυρον καὶ τὸν ἐρέβινθον, ὡς παρωνύμους τοῦ ἐρέβους καὶ τῆς λήθης. id est, an quòd Pythagorici fabas quidem abominabantur ob causas quæ feruntur, Lathyrū autem & Erebinthum, quòd nomen à Lethe & Erebo deductum habeant? Hactenus Plutarchi verba retulimus. Lathyrus autem & Erebinthus ciceris genera sunt. Lethe Græcis obliuionem sonat. Erebus à caligine nomen habet, inauspicatæ voces, sapientiæ studiosis. Hic lapsus in hoc profuit, vt Latini codicis mendum ostenderimus, nequis ad eundem impingat lapidem.

Cibum in matellam ne immittas.

Σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν. id est, Cibum in matellam ne immittas. Interpretatur Plutarchus, ne sermonem vrbanum immittas in animum hominis improbi. Nam oratio cibus est animi: is corrumpitur & putrescit, si in animum insyncerum inciderit. Hoc est, quod apud Gellium admonet Epictetus, etiam atque etiam videndum, in cuiusmodi animum mittamus sermonem. Etenim si in vas insyncerum immiserimus, in acetum aut lotium verti. Huc allusit Horat.

Syncerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.

Ad finem vbi perueneris, ne velis reuerti.

Μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοὺς ὅρους ἐλθόντα. id est, Ne reflectas vbi ad terminos perueneris, hoc est, interprete Plutarcho: Cum aderit fatalis dies, viderisq; vitæ finem adesse, æquo animo feras, neq; turpi vitæ cupiditate exanimeris. In vita Numæ paulo secus refert, βαδίζοντας εἰς ἀποδημίας, μὴ μεταστρέφεσθαι. hoc est, qui peregrinationem ingressi sunt, ne reuertātur. Hieronymus aliter, Post mortē hāc ne desideres vitam. Quemadmodum vulgo quosdam dicentes, audimus Vergilianum illud,

O mihi præteritos referat si Iuppiter annos.

Superis impari numero, inferis pari sacrificandum.

Τοῖς μὲν οὐρανίοις περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις. i. Superis quidem imparibus sacrificandum, inferis vero paribus. Sed refert tantum vt ænigma Pythagoricum, non interpretatur. Cæterum in problematibus. Rom. antiquitatum, docet apud veteres primum mensem diis cœlestibus habitum sacrum, secundum vero diis inferis, in quo & lustrationibus quibusdam vti mos erat, & mortuis parētabant. Quinetiam totius mensis tres dies principes & authores esse voluerūt, Calendarum, nonarū, & Iduum, quos festos ac sacros habeant veluti diis superis dicatos: qui hos sequerentur, hoc est postridie Calendas, nonas & Idus, & diis manibus attribuebant, ac proinde nefastos ac religiosos iudicabant. Sic & apud Græcos tertius crater sospitatori Ioui, secundus semideis ac dæmonibus

tribuebatur. Principium autem omnis numeri est ἑνὰς cui aduersatur δυὰς, inter pares numeros primus, nec finem habens, nec perfectus, cum ternio sit absolutus. Ac de numerorum quidem mysteriis multa reperies apud Platonem & Pythagoricos, nonnulla etiam apud priscos theologos. Quod ad explicandum huius symboli sensum attinet, arbitror illud significatum, deum quoniam mens est simplicissima & in seipso perfecta, & dotibus animi potissimum delectari. Nam quæ corporis sunt, composita sunt, ac propagatione in immensum multiplicantur, cum animus sit simplex: immortalis, & seipso contentus.

Per publicam viam ne ambules.

Λεωφόρους μὴ βαδίζειν. id est, Per publicam viam ne ambules. Diuus Hieronymus exponit. Ne vulgi sequaris errores. Nunquam enim tam bene cum rebus humanis actum est, vt optima plurimis placuerint. Vnde quidam hoc sic efferunt: Viam regiam declinato, per semitas ingreditor. Quod quidem præceptum non abhorret ab Euangelica doctrina, quæ monet, vt declinata via spatiosa per quam ambulant plerique, per angustam ingrediamur viam, à paucis quidem tritam, sed ducentem ad immortalitatem.

Tollenti onus auxiliare, deponenti nequaquam.

Φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συνεπιτιθέναι. Diuus Hieronymus hoc ita refert: Oneratis super imponendum onus, deponentibus non connitendum. Putatq; hunc esse sensum: Ad virtutem incedentibus augenda præcepta, tradentes se ocio relinquendos. Vnde proferendum hoc pacto, φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συναποτιθέναι. id est, Tollenti onus auxiliandum, haud adiuuandus tamen qui deponat. Hoc admonendum putaui, quòd in quibusdam impressis codicibus deprauatũ est hoc symbolum.

Ollæ vestigium in cinere turbato.

Χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ. id est, Ollæ vestigium in cinere turbato. Plutarchus in Symposiacis interpretatur, nullum euidens iracundiæ vestigium oportere relinqui: sed simulatq; deferbuerit atq; resederit animi tumor, omnẽ præteritorũ malorum memoriam penitus tollendam esse.

Vnguium criniumq; præsegmina ne commingito.

Ἀπονυχίσμασι καὶ κουραῖς μὴ ἐπουρεῖν, μὴ δὲ ἐφίστασθαι. id est, Vnguium criniumq; præsegmina ne commingito, neq; insistito. Huius nullum adhuc interpretamentum reperi. Verum coniicio sensum hunc esse: si quos habemus affines, aut cognatos humiles & inutiles, eos tamen non esse vsquequaque spernendos, & contumeliis insectandos.

Extra publicam viam ne deflectas.

Ἐκτὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν. id est, Extra viam publicam ne ingrediaris. Hoc quoq; refertur inter Pythagorica symbola à Diogene Laertio, tametsi superiori diuersum. Neq; est quod hanc miremur pugnantiam: quandoquidem, vt recte præceptum est, loquendum vt plures, sapiendum vt pauci: ita sunt quædam, in quibus cum vulgo conuenire dexteritatis est: sunt rursum, in quibus à vulgo quàm maxime dissidere virum bonum oportet. Recte Flaccus,

Interdum & vulgus rectum videt, est vbi peccet.

Quæ vncis sunt vnguibus, ne nutrias.

Γαμψώνυχα μὴ τρέφειν. id est, Quæ sunt vnguibus vncis, ne nutrias. Rapacitatem fugito, interprete Tryphone. Equidem arbitror conuenire cum illo Aeschyli dicto, quod suo reddemus loco, Catulum leonis non esse alendum in repub. hoc est, non admittendos δημοβόρους, vt ait Homerus, βασιλέας, reges populi deuoratores, aut factiosos, & præpotentes, qui opes ciuium ad paucos contrahunt, id quod nunc solenne est.

Aduersus solem ne loquitor.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ λαλεῖν. id est, Aduersus solem ne loquitor, hoc est, manifestis ne repugnes. Nam quod maxime constat, maximeq; in confesso est, id sole clarius dicimus. Ergo contra solem loquitur, qui dicit:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Gladium acutum auertas.

Ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν. id est, Ensem acutum auertas. Opinor innui, à periculosis negociis abstinendum. Nam fertur & aliud prouerbium, μὴ παιδὶ μάχαιραν. Ne puero gladium, subaudiendum, committas.

Aduersus solem ne meiito.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμιχεῖν. id est. Aduersus solem ne meiito. Opinor commendari vere-

cundiam. Tametsi Plinius superstitiosam huius rei causam reddit lib. 28. cap. 6. Verba ipsius subscribam: Auguria valetudinis ex vrina traduntur. Si mane candida, dein rufa sit, illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. Mala signa rubræ, pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ: in qua quod subsidit, si album est, significat circa articulos aut viscera dolorē imminere. Eadē viridis, morbū viscerum. Pallida bilis, rubens sanguinis. Mala & in qua veluti furfures atq; nubeculæ apparent. Diluta quoq; alba, vitiosa est. Mortifera vero crassa, graui odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant eius rei causa contra solem lunamq; nudari, aut vmbrā cuiusq; ab ipsa aspergi. Hesiodus iuxta obstātia reddi suadet, ne deum nudatio aliquem offendat. Locus hic quem Plinius citat, & ex quo symbolum Pythagoræ sumptum apparet, est in opere cui titulus Ἔργα καὶ ἡμέραι.

Μὴ δ' ἄντ' ἠελίοιο τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν,
Αὐτὰρ ἐπεί κε δύῃ μεμνημένος ἐς ἀνιόντα.
Μὴ τ' ἐν ὁδῷ, μὴ τ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσῃς,
Μὴ δ' ἀπογυμνωθείς, μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.
Ἑζόμενος δ' ὅγε θεῖος ἀνὴρ πεπνυμένα εἰδώς,
Ἢ ὅγε πρὸς τοῖχον πελάσας εὐερκέος αὐλῆς. .i.

Aduersus solem ne rectus meijto, verum vt
Occiderit, donec redeat, facere ista memento,
Sed neq; progrediens, lotium desperseris vnquā,
Inúe vijs, extráue vias, neq; membra renudes.
Micturus, siquidem diuis nox sacra beatis.
At qui vir fuerit prudensq; piusq;, recumbens,
Siue domus muris admotus corpore, meiet.

Hirundinem sub eodem tecto ne habeas.

Ὁμορόφιας χελιδόνας μὴ ἔχειν. hoc est, Hirūdines ne habeas sub eodem tecto. Diuus Hieronymus Aristotelis authoritatem secutus, interpretatur abstinendum à commercio garrulorum & susurrorū. Verum hoc interpretamentum refellitur apud Plutarchū Symposiacon decade octaua. Nam haud æquum videri, vt auem domesticam & humani conuictus citra noxam amantem, perinde vt sanguinariam & rapacem propellamus. Quod enim de garrulitate causantur, id esse friuolum, cum gallos, graculos, perdices, picas, cumq; his alias complureis multo magis obstreperas non arceamus à domestico contubernio, immo nihil penè minus in hirundinem conuenire, quàm garrulitatem. Ne id quidem accipiendum videtur, quòd quidam Pythagoricum symbolum ad tragœdiam quæ de hirūdine fertur, referunt, quasi triste omen secum adferat. Nam hac ratione philomenam item eijci oportere, vt quæ ad eandem pertineat tragœdiam. Itaq; vero propius videtur, ob id improbatam hirundinem, quòd eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis vnguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maxime vocale, ac musis sacrum, venatur: præterea humi volans minutis animantibus insidiatur, deinde sola auium in tectis versatur, nullam adferens vtilitatem. Nā ciconia cum ne tecto quidem vtatur nostro, tamen haudquaquam mediocrem contubernij gratiam refert, bufones, serpentes, hostes hominum è medio tollens. Contra hirundo, postea quàm sub nostro tecto suos educauit pullos, abit nulla relata gratia communicati hospitij. Denique quod est omnium grauissimum, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunquam humano conuictu mansuescunt, neque tactum admittunt, neque consuetudinem, neque vllius rei aut disciplinæ communionem. Musca semper pauitat nequid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis ac semifera. Hirundo item natura videtur hominem exosum habere, proinde nec cicuratur, vtpote diffidens semper, semperque suspicans mali quippiam. His de rebus recte Pythagoras conuictorem ingratum parumque firmum, hirundinis symbolo monuit ablegandum. Huiusmodi fermè Plutarchus eo quem ostendi loco. Quibus illud vnum videtur addendum, Ciceronem, seu quisquis is fuit, in rhetoricis ad Herennium, infidæ amicitiæ similitudinem ab hirundinibus mutuari, quæ vere ineunte præsto sint, hyeme instante deuolent.

Stragula semper conuoluta habeto.

Τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν. id est, Stragula semper conuoluta habeto. Id his quoque temporibus inelegans & inurbanum habetur, siquis stragula lecti non componat. Quid autem sibi velit hoc symbolum, aliis diuinandum relinquo. Tametsi suspicor commendatam verecundiam, etiā his in rebus quibus cogimur naturæ necessitati satisfacere.

In anulo, dei figuram ne gestato.

Ἐν δακτυλίῳ θεοῦ εἰκόνα μὴ περιφέρειν. id est, In anulo, dei imaginem ne circunferas. Fortassis admonet, non passim admiscendam dei mentionem.

Sellam oleo ne absterseris.

Λαδίῳ εἰς θᾶκον μὴ ὀμόργνυσθαι. id est, ne sedem absterseris oleo. Nec huius interpretamentū occurrit. Arbitror innui, non esse abutendū rebus optimis ad ea quibus neq; dignæ videātur, neq; vtiles.

Coronam ne carpito.

Στέφανον μὴ δρέπεσθαι.id eſt, Coronam ne carpſeris. Diuus Hieronymus aduerſus Rufinum interpretatur, vrbium leges obſeruandas eſſe,non violandas,neq; reprehendendas, quòd vrbium turrita mœnia coronarum ſpeciem præbeant.

Quæ deciderint ne tollito.

Τὰ πεσόντα μὴ ἀναιρεῖσθαι.id eſt, Quæ deciderint ne tollas. Admonet, vt aſſueſcamus moderatius cibum ſumere. Ariſtophanes in Heroibus, teſte Laertio, ſuperſtitioſam huius ſymboli cauſam adfert. Heroum enim eſſe quæ ceciderint è menſa, eoque nefas guſtare. Alii ſic efferunt, μὴ δὲ γεύεσθαι ἅπερ ἂν ἐντὸς τῆς τραπέζης καταπέσῃ, id eſt, Ne guſtes, quæcunq; in menſa deciderint.

A gallo candido abſtineas.

Ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ. id eſt, Albo gallo ne manum admoliaris, quod Menſi ſacer ſit, vtpote horarum nuucius.

Panem ne frangito.

Ἄρτον μὴ καταγνύειν.id eſt, Panem ne frangito. Admonet non eſſe dirimendam amicitiam: propterea quòd antiquitus amicitia pane conciliabatur. Vnde & Chriſtus princeps noſter diſtributo pane, perpetuam inter ſuos amicitiam conſecrabat, Proinde non conuenire frangi id per quod amici conglutinarentur.

Salem apponito.

Τὸν ἅλα παρατίθεσθαι.id eſt, Salem apponito. Admonet iuſtitiam & æquitatem omni adhibendā negotio. Sal enim quicquid occupauerit ſeruat, & ex rebus puriſſimis conſtat, aqua & mari.

In via ne ſeces ligna.

Ἐν ὁδῷ μὴ σχίζειν ξύλα.id eſt, In via ne ſeces ligna. Quidam exponunt, non eſſe diſcruciandam & abbreuiandam vitam curis & anxijs cogitationibus.

Ne libaris dijs ex vitibus non amputatis.

Μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων. id eſt, Ne libaris dijs ex vitibus non amputatis. Nihil gratum ſuperis, quod non purum purgatumq; ſit. Hoc ænigma Plutarchus tribuit Numæ in ipſius vita diuinans eo manſuetudinem commendari, quæ pars ſit pietatis: quemadmodum & Euangelica doctrina reijcit munera ferocis, qui nolit fratri ſuo reconciliari. Quod enim purgatum non eſt, agreſte eſt, & farina conducit leniendis quæ dura ſunt. Addit enim quod mox ſubijciam.

Ne ſacrificato ſine farina.

Μὴ θύειν ἄπερ ἀλφίτων, id eſt. Abſque farina ne ſacrificato. Hoc ænigma morum manſuetudinem commendat, vt dictum eſt.

Adorato circumactus.

Προσκυνεῖν περιφερόμενος.i. Adorandū circumactu corporis. Nimirū ad imitationē cœli perpetua vertigine circumacti, Cœlum autem, deum antiquitas credidit. Plutarchus & hoc tribuit Numæ, ceu peculiare. Ac meminit quidem de cœli circumactu, cæterum addit alias interpretationes: videlicet cum ſacra ſpectent exortum ſolis, qui adorat vertens ſe circumacto corpore ad orientem, videtur ſemet ad deum conuertere, factoque circulo per vtranque mundi partem vota facere. Subijcit & tertiam, quam videtur maxime probare. Corporis vertigine ſignificari rotas Aegyptias, ſentit opinor de hieroglyphicis, quibus illi ſignificabant, nihil in rebus humanis eſſe ſtabile aut perpetū, ſed vtcunq; viſum fuerit deo vitam noſtrā vertere ac voluere, æquū eſſe vt boni cōſulamus.

Adoraturi ſedeant.

Καθῆσθαι προσκυνήσοντας.id eſt, Adoraturi ſedeant, ſignificat vota certa concipere oportere, & in his quæ ſunt optima perſeuerare. Et hoc Plutarchus aſcribit Numæ, niſi quod in edito per Aldinos volumine προσκυνήσαντας legimus, non προσκυνήσοντας, addens id fuiſſe velut augurium vota rata firmaque fore. Addit quibuſdam, hanc quietem videri diſtinctionem actionum, tanquam qui priori actioni finem impoſuerint, ſedentes apud deos, initium alterius actionis ab iiſdem auſpicētur. Quidam arbitrantur, alium ſubeſſe ſenſum, quòd oporteat eos qui ſacris operantur, non obiter ac velut aliud agentes hoc facere, ſed vacuos ac totos rei diuinæ intentos. Vnde Plutarchus idem tradit, quoties pōtifex auguria ſeu ſacra aggrediebatur, præcones clamabant, hoc age. Ea vox hortabatur, vt qui ſacra audirent, reuerenter & attente id facerent. Idem in Problematibus rerum priſcarum refert, qui diis vota feciſſent, in templis manere & quietem agere ſolitos, quòd actiones huius vitæ frequenter inuoluant hominem moleſtiis.

Surgens è lecto, vestigium corporis confundito.

Ἀναστὰς ἐξ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα. id est, Cum surrexeris stragulas confundito. Videtur idem cum superiore de stragulis complicandis.

A piscibus abstineto.

Ἰχθύων μὴ γεύεσθαι. id est, Pisces ne gustato. Quamobrem Pythagoras ab vrtica marina iusserit abstinere, fortassis illud in causa fuit, quòd is piscis Hecatæ sit sacer, propter mysterium ternionis, quem aiunt huic deæ dicatum: Sed qua gratia reliquorum item piscium esum interdixerit, non æque promptum fuerit expedire. Quanquam apud Plutarchum in Quæstionibus conuiuialibus, quispiam huiusmodi causam adfert, Pisces quodammodo Pythagoricæ disciplinæ contubernales videri, propter ἐχεμυθίαν. id est, silentium. ita vt etiam in prouerbium abierit, ἀφωνότερος ἰχθύος. id est, Magis mutus quàm piscis. Theon grammaticus apud eundem Plutarchum diuersam rationem allegat. Nam piscem maris indigenam & alumnum esse elementi videlicet non solum alienissimi, verumetiam inimicissimi naturæ hominis. Neque enim deos hinc ali, quemadmodum de stellis opinantur Stoici quin parentem & seruatorem regionis Aegyptiorum Osiridem in hoc deiectum perisse. Proinde nec aqua maris ad potum vtuntur, nec quicquam eorum quæ in eo gignuntur, alunturq́;, purum & ad hominis vsum accommodatum existimant, vt cum quibus nec aerem communem, neq; regionē habeamus communem. Quinimmo aere hic, per quem reliqua omnia viuunt alunturq́;, illis perniciem adfert, tanquam præter naturam, citraq́; vsum & genitis & viuentibus. Neq; mirum, inquit, si ab animantibus abstinent, propter elementum maris ab humana natura alienis, nec ob id idoneis quæ cum nostro spiritu ac sanguine misceantur, quando neq; nautas alloqui dignantur Aegyptij, si quando fiant obuij, quippe qui ex mari victū sibi parent. Rursus Sylla eodem in loco causam aliam adducit: nempe Pythagoram ferè vesci solitum ijs quæ fuissent diis immolata, primitiis illis dicatis. Atqui nullus piscis idoneus ad sacrificium. Plutarchus ipse rationes superiores ita refellit, vt dicat, hoc ipso nomine magis oportere vesci piscibus, quòd peregrini generis esse videantur. Immane enim planeq; Cyclopicum esse, si quæ sunt eiusdem generis mutuo laniatu pascantur. Nam quod narrant, aliquando Pythagoram empto retium iactu, pisces captos emisisse, non eos contempsit velut hostes & alienigenas, sed tāquam amicis iam factis & captiuis pepercit, persoluto illorum nomine pretio. Reddit autem duplicem causam, quare Pythagoræ non probaretur piscium esus, partim quòd res cum iniustitia coniuncta videretur, persequi, occidere, vorare animal, quod ipsa natura nullo pacto lædat hominem, aut lædere possit. Deinde quòd non ad necessitatem, sed ad luxum, superuacaneamq́ue gulæ voluptatem pertineat piscium esus. Hinc esse quòd Homerus fecerit, non Græcos solum, cum circa Hellespōtum militarent, à piscibus abstinentes, verumetiam Phæacas ipsos, alioqui helluones. Ne procis quidem lurconibus marinum obsonium apposuit, cum vtique insulares essent. Nam apud hos maiorem ferè videmus tum immanitatem, tum luxum. Neque socii Vlyssis vnquam aut hamo, aut retibus vsi sunt, donec farina suppeteret. Verum omni commeatu absumpto, paulo prius quàm sacros Soli boues deuorarent, piscari cœperunt: non obsonii causa, sed ob famem depellendam. Commorantur hoc loco apud Plutarchum, & alia nonnulla de piscium abstinentia, sed hæc ad symboli interpretationem satis esse visa sunt. Tribuitur Pythagoræ & illa nobilis sententia, teste Plutarcho in commentario De exilio, ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δὲ αὐτὸν συνήθεια ποιήσει. id est, Optimam vitæ rationem elige, eam iucundam reddet consuetudo. Diuus Hieronymus hoc etiam dogma Pythagoricum refert, quo vir ille totius moralis philosophiæ summam complexus videtur. δεῖ φυγαδεύειν πάντα τρόπον καὶ ἐκκόπτειν τὴν νόσον ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν ἀπαιδευσίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀσέλγειαν ἀπὸ γαστρὸς, τὴν στάσιν ἀπὸ πόλεως, τὴν διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατές. id est, Fugare conuenit, ac modis omnibus resecare, morbum à corpore, inscitiam ab animo, luxuriem à ventre, seditionem à ciuitate, discordiam à familia, in summa ab omni negocio intemperantiam.

Non bene imperat, nisi qui paruerit imperio. 3

Οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν μὴ ἀρχθέντα. id est, Fieri non potest, vt bene gerat imperium, qui non tulerit imperium. Manet hoc adagium, hodieq́ue vulgo celebre, neminem recte dominnm agere, qui non ante ministrum gesserit. Citat autem Aristoteles Polin. lib. 3. διὸ λέγεται καὶ τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν, μὴ ἀρχθέντα. id est, Quapropter illud etiam recte dicitur, Neminem bene imperium gerere, qui non ipse prius sub imperio fuerit. Rursum eodem lib. τόν τε γὰρ μέλλοντα ἄρχειν καλῶς, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. id est, Eum enim qui bene sit administraturus imperium, aiunt imperium ferre

prius oportere. Magis prouerbialiter extulit Plato, lib. De legib. 6. δεῖ δὴ πάντ᾽ ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ᾽ ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. id est, Iam illud oportet vnumquenq; de mortalibus vniuersis cogitare, qui non seruierit, eum haudquaquã dominum fore laude dignum. Plutarchus in ducem imperitum, οὔτε γὰρ πίπτοντος ἐστὶν ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, οὔτε ἀκοσμοῦντος κοσμεῖν, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου. id est, Neq; enim lapsi partes sunt alios erigere, neque nescij docere, neque incompositi componere, neque ordinare inordinati, neque imperare qui imperium non sit passus. Idem hoc laudis peculiariter tribuit Agesilao, ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι. id est, Venisse ad imperium, non indoctum parere imperio. Seneca lib. De ira 2. Nemo regere potest, nisi qui & regi. Natum adagium à nobili illo Solonis apophthegmate, quod in eius vita refert Diogenes Laertius, ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. id est Imperium gere, sed vbi prius imperium ferre didiceris. Itaque referri potest vel ad eos, qui prius alieno parendo imperio discunt imperium in alios gerere: vel qui prius cupiditatibus imperant suis, quã in alios exerceant imperium. Neque enim idoneus est vt alijs dominetur, qui ipse seruit affectibus: neque rex alijs esse potest, nisi quem ratio rexerit.

Adonidis horti. 4

Ἀδώνιδος κῆποι. id est, Adonidis horti, de rebus leuiculis dicebatur, parumq; frugiferis, & ad breuẽ præsentemq; modo voluptatem idoneis Pausanias testatur, Adonidis hortos olim in delicijs fuisse, lactucis potissimum ac fœniculis frequentes in quibus semina haud aliter atq; in testa deponi consueuerint: eoq; rem in prouerbium abijsse, cõtra futiles ac nugones homines, & voluptatibus ineptis natos: cuiusmodi sunt cantores, sophistæ, poetæ lasciui, cupediarij, atq; id genus alij. Erant autẽ ii horti Veneri sacri, propter Adonidem eius amasium, primo ætatis flore præreptum, atq; in florem cõuersum. Horum mẽtionem facit Plato in Phædro. ὁ νοῦν ἔχων γεωργὸς, ὧν σπερμάτων κήδοιτο, καὶ ἔγκαρπα βούλοιτο γενέσθαι, πότερα σπουδῇ ἂν θέρους εἰς Ἀδώνιδος κήπους ἀρῶν, χαίροι θεωρῶν καλοὺς ἐν ἡμέραισιν ὀκτὼ γιγνομένους, ἢ ταῦτα μὲν δὴ παιδιᾶς τε καὶ ἑορτῆς χάριν δρῴη ἄν, ὅτε καὶ ποιοῖ. id est. Num agricola, qui sapiat, semina quæ curæ haberet, quæq; cuperet aliquando fructum afferre, æstatis tempore summo studio in Adonidis hortos mittet, gaudetq; spectare eos intra dies octo iam pulchros effectos: an ea quidem per lusum, ac festi gratia faciet, siquando tamen fecerit? Item Plutarchus in commentario, cui titulus, περὶ τοῦ βραδέως ὑπὸ θεοῦ τιμωρουμένου, id est, de eo qui à numine serò punitur: ἀλλὰ μικρός τις καὶ κενόσπουδος ὁ θεός ἐστιν, ὥστε μηδὲ ἡμῶν ἐχόντων θεῖον ἐν αὐτοῖς, μηδὲ προσόμοιον ἁμωσγέπως ἐκείνῳ, καὶ διαρκὲς καὶ βέβαιον, ἀλλὰ φύλλοις, ὡς ὁ Ὅμηρος ἔφη, παραπλησίως ἀπομαραινομένων παντάπασι καὶ φθινόντων ἐν ὀλίγῳ, ποιεῖσθαι λόγον τοσοῦτον, ὥσπερ αἱ τοὺς Ἀδώνιδος κήπους ἐπ᾽ ὀστράκοις τισὶ τιθηνούμεναι καὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες, ἐφημέρους ψυχὰς ἐν σαρκὶ τρυφερᾷ, καὶ βίου ῥίζαν ἰσχυρὰν οὐ δεχομένῃ βλαστανούσας, εἶτα ἀποσβεννυμένας ἀεὶ ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως. id est, Immo morosior quispiam, & leuicularum rerũ curiosus est deus, qui cum nihil habeamus diuinum in nobis, neq; quod vllo modo ad illius similitudinem accedat, quod constet, ac stabile perpetuũq; sit, quin magis foliorum ritu, quẽadmodum ait Homerus, vndequaq; marcescamus, intereamusq; breui, tantam nostri curam habeat; non aliter quã mulieres, quæ Adonidis hortos, ad dies pauculos vernantes, in testulis quibusdam nutriunt, fouentq; animas breui duraturas, in carne tenera, & solidam vitæ radicem non recipiente suppullulantes, ac mox ad quanuis occasionem interituras. Meminit & Theocritus Idyllio Θ

Πὰρ δ᾽ ἁπαλοὶ κᾶποι πεφυλαγμένοι ἐν ταλαρίσκοις Ἀργυρέοις, id est,
Adsunt & teneri calathis candentibus horti Seruati.

Effertur parœmia etiã hoc modo ἀκαρπότερος τῶν Ἀδώνιδος κήπων, id est, Infructuosior Adonidis hortis. Non dissimili figura Isæus apud Philostratum iuueniles voluptates appellat, Ταντάλου κήπους, quòd vmbris ac somnijs persimiles sint, nec expleant hominis animum, sed irritent potius. Similiter Pollux sophistæ Athenodori dictionem appellabat Tantali hortos, quòd iuuenilis esset ac leuis, speciem præ se ferens, quasi esset aliquid cum nihil esset.

Infixo aculeo fugere. 5

Βαλὼν φεύξεσθαι οἴει; id est, Iaculo immisso fugiturum te putas? Metaphora prouerbialis, vbi quis dicto conuicio seu maleficio quopiam peracto, statim subducit sese, ne vel tueri cogatur quod dixerit, aut ne mutuum recipiat. Eryximachus medicus in conuiuio Platonis, Aristophani discedere paranti ne cogeretur & ipse laudare Cupidinem, ac iocis quibusdam poeticis eludenti, βαλών γε φαίνει ὦ Ἀριστόφανες οἴει ἐκφεύξεσθαι; ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν καὶ οὕτως λέγε ὡς δώσων λόγον. ἴσως μέντοι, ἂν δόξῃ μοι, ἀφήσω σε, id est, Vt videtur, inquit, Aristophanes, immisso in nos iaculo fugiturum te credis? Quin tu animum aduerte, atq; ita loquere, tanquam rationem redditurus. Sanè si mihi videbitur, fortassis te dimittam.

te dimittam. Vtitur item in Phædone,& in primo De rep.lib.quanquam hoc loco mutet metaphoram,& ad balneatorem iniecta aqua discedentem referat, ταῦτα εἰπὼν ὁ θρασύμαχος ἐν νῷ εἶχεν ἀπιέναι, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν τὸ λόγον. id est, Hæc locutus Thrasymachus,in animo habebat discedere,ceu balneator quispiam,offusis in aures copiosis ac multis verbis. Ac mox eodem in loco, οἷον ἐμβαλὼν λόγον, ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, id est, velut iniecto dicto parãs discedere. Respexit ad prouerbium Plutarchus in cõmentario De ijs qui tarde puniuntur à numine. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰ βαλὼν εἶπεν ἀπηλλάτη, καλῶς εἶχε περιορᾶν τὸ βέλος ἐγκείμενον. id est, Quin etiã si discessit,inquit,immisso iaculo,non conuenit telum inhærens negligere. Allusit ad hanc parœmiam Aristoteles in tertio Naturalium auditionum lib. Refellens enim Anaxagoræ sententiam,qui dixisset,infinitum immotum esse,& in seipso conquiescere, negat satis esse dixisse tantum, & aufugere. cum causam etiam reddere debuerit,quamobrem infinitum moueri non posset. οὐ γὰρ, inquit, ἱκανὸν, τὸ οὕτως εἰπόντα ἀπηλλάχθαι, vt obiter & orthographiam emendem,nõ Aristotelis,sed typographi. Quadrabit igitur in eos,qui velut oracula quædam pronuntiant, alijs coniectandi materiam ministrantes,vt qui non interpretẽtur quamobrem ita senserint. Translatum videtur ab apibus, aut vespis, quæ infixo aculeo,statim aufugiunt. Id enim innuit Plato in Phædone. Potest & ad Parthos referri, qui iaculo coniecto in hostem,mox equis versis se fuga proripiunt,nec audent cominus congredi. Simillimum est huic,quod est apud Ciceronem libro De finibus bonorum quarto:scrupulum, inquit, abeunti,sed videbimus. Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus. Idem apertius in oratione pro L. Flacco. Flacco vero quid profuit, qui valuit tandiu dum huc prodiret. Mortuus est aculeo iam dimisso ac dicto testimonio.

Nodum soluere. 6

Κάθαμμα λύειν. id est, Nodum soluere,dicebatur qui negocium alioqui impeditum facile conficeret. Natum hinc aiunt,quòd tradunt Midam curru nodis quibusdam explicabilibus è corni libro cõnexo vectari solitum. De hoc in templo reposito proditus erat apud Phrygas rumor, qui vinculum illius soluisset,eum Asiæ imperio potiturum. Alexander magnus explicuit, exempto clauo qui iugũ temoni connectebat:quidam aiunt gladio dissecuisse. Cuius historiæ alio loco mentionem faciemus in prouerbio Herculanus nodus. M. Tullius Epist.ad Attic.lib. 5. Cæsari nullus honos à Senatu habeatur,dum hic nodus expeditur,id est,dum hoc negocium conficitur.

Dodonæum æs. 7

Δωδωναῖον χαλκον. i Dodonæum cymbalum,aut tintinnabulum. In hominem dici consueuit improbæ atq; importunæ loquacitatis. Zenodotus citat ex Ariphoro Menandri. Tradit autem in Dodona duas fuisse sublimes columnas,in altera positam peluim æream,in altera pensile pueri simulachrum,flagellum æreum manu tollentis:quoties autem ventus vehementius flauerit,fieri vt scutica impulsa crebrius lebetem feriat,isq; percussus tinnitum reddat ad multum etiam temporis resonantem Alij referunt ad æra Corinthia,quæ præ cæteris clarius tinniant. Meminit huius adagij Stephanus in dictione Dodone. Iuuenalis ad Adagium allusisse videtur,cum ait,

Tot pariter pelues,tot tintinnabula credas Pulsari,

Muliebrem garrulitatem taxans. Suidas diuersam adagij adfert interpretationem ex Dæmone. Ait enim oraculum Iouis,quod olim erat in Dodona,lebetibus æreis vndiq; cinctum fuisse, ita vt inuicem sese contingerent. Itaq; necesse erat fieri,vt vno quopiam pulsato,vicissim & omnes resonarẽt, sonitu per contactum ab alijs ad alios succedente. Durabatq; in longum tempus tinnitus ille, videlicet in orbem redeunte sono. Putatq; parœmiam dictam in sordidos,& quantumuis pusilla de re querulos. Verum Aristoteles hoc commentum vt fictitium refellit, adferens aliud interpretamentum, quod modo retulimus, de columnis duabus, & simulachro pueri. Plutarch.in commentario περὶ τῆς ἀδολεσχίας indicat,in Olympia porticum quandam fuisse,ratione mathematica ita compositã, vt pro vna voce multas redderet, atque ob id ἑπτάφωνον appellatam. Cumque hac confert homines impendio loquaces, quos si verbulo tangas, continuo referunt tantum verborum, vt nullus omnino sit garriendi finis. Meminit huius adagionis & Iulius Pollux libro 6. capite de loquacibus his verbis: τὸ ἐκ Δωδώνης χαλκεῖον.

Prora & puppis. 8

Πρῶρα καὶ πρύμνη. id est, Prora & puppis. M. Tullius lib. Familiarium episto. vltimo, scribens ad Tyronem suum,parœmiam hanc refert his verbis:Mihi prora & puppis,vt Græcorum prouerbium est,fuit à me tui dimittendi vt rationes meas explicares. Prora itaq; & puppi, summam consilij no-

ſtri ſignificamus: proptèrea ꝙ à prora & puppi, tanquam à capite & calce pendeat tota nauis. Apud Græcos inuenio pronunciatum hoc pacto, τὰ ἐκ πρώρας, καὶ τὰ ἐκ πρύμνης ἀπόλλυται. id eſt, à prora pariter atq; à puppi pereunt: ſiue prora pariter ac puppis perit, hoc eſt, ad internecionem. Philoſtratus in Heroicis, Ἀλλὰ δεῖ προσδεδέσθαι τῇ νηὶ, καθάπερ τὸν ὀδυσσέα, εἰδὲ μὴ, καὶ τὰ ἐκ πρώρας φασὶ καὶ ἐκ πρύμνης ἀπολεῖται. id eſt, Sed oportet Vlyſſis in morem naui alligatum eſſe, alioqui & prora, quod dici ſolet, & puppis perit. Conſimili figura dictum eſt in Apocalypſi: ἐγώ εἰμι ἄλφα καὶ ω. Ego ſum alpha & ω. Ego ſum rerum omnium ſumma. Omnia proficiſcuntur à me, velut à fonte, & ad eundem omnia referuntur, tanquam ad felicitatis portum. Nam alpha α Græcis prima litera eſt, ω magnum poſtrema. Neq; diſſidet hinc illud Theocriticum in Encomio Ptolemæi: Ἀνδρῶν ἂν πτολεμαῖος, ἐνὶ πρώτεσσι λεγέσθω, Καὶ πύματος, καὶ μέσσος. id eſt, At hominum in numero decantetur Ptolemæus, Primus & vltimus, ac medius. Item Verg. illud. A te principium tibi deſinet.
Huc pertinet ꝙ Demoſthenes pronunciationem, τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τρίτον eſſe dixit, vniuerſam eloquentiam intelligens. Plato de Legib lib. 4. ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων. id eſt, Iam Deus quidem ipſe, quemadmodum vetuſto verbo dicitur, tum initium, tum finem, tum medium rerum omnium complectens. Plutarc. in commentario De liberis educandis. ὅτι ἓν πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον ἀγωγὴ σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμός ἐστι. id eſt, quòd vna res, primum & medium, ac poſtremum hic caput eſt. proba inſtitutio, legitimaq; eruditio. Ariſtot. lib. Rhet. 3. refert ex Alcidamante quodam, qui philoſophiam, legum vallum ac foſſam appellarit, omne legum præſidiũ in philoſophia ſitum innuẽs. At philoſophus eam metaphoram tanquam duram ac frigidam damnat: quaſi vero non durior ſit illa ſuperior, πρώρα καὶ πρύμνη. Verum in oratione ſeria fortaſſis vitioſæ fuerint: in adagijs nõ itẽ offendit duricies, vt quæ ſæpenumero vel ænigmatum ſimillima ſint, eaq; fermè laudatiſſima videantur, quæ paulo longius detorta fuerint. Proinde quoties ſummam totius negotij, & omne momentum præſidiumq; ſignificabimus, proram & puppim, aut foſſam & vallum dicemus: vt pietas ſtudiorũ noſtrorum prora & puppis eſſe debet. Quibuſdam omnium rationum prora & puppis eſt pecunia. Aduerſus Carthaginenſium vim Scipio foſſa pariter & vallum erat, id eſt præcipuum tutamentum.

Vmbræ

Σκιαί, id eſt vmbræ prouerbiali ioco dicebantur olim ij qui venirent ad conuiuium, non ipſi quidem vocati, ſed comites eorum qui vocati fuerant, ſic illos ſequentes, velut vmbra corpus vltro ſequitur. Ad hanc parœmiam alluſit Horatius Epiſto lib. 1. ſcribens ad Torquatum;

Brutam tibi, Septimiumque,
Et niſi cœna prior, potiorq; puella Sabinum
Detinet: ad ſummam, locus eſt & pluribus vmbris:
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

Hoc loco neq; Acron prouerbij facit mentionem. opinor quòd rem vulgo iactatam, ceu notam prætererit. Chriſtophorus Landinus, vir alioqui doctus, vmbras interpretatur loca in rure operta vmbris, in quibus commode diſcumbant conuiuæ. Præterea capras interpretatur ſcurras mordaces. Poſtremo: Dic quotus eſſe velis, ad hunc exponit modum: Reſcribe, cuius fortunæ homines tibi conuiuas adhibeam. Nam ſi cupis digniores te, eris poſtremus: ſi inferiores, eris primus. Hæc non fueram adſcripturus, niſi conduceret oſtendiſſe in quæ deliramenta virum eruditum adigat nonnunquam vnius prouerbioli ignorantia. Senſus autẽ Horatiani carminis ſic habet. Admonet Torquatum, vt ad cœnam veniat, paucis comitatus, videlicet Bruta, Septimio & Sabino: non quòd ſit defuturus in accubitu locus, ſi velit plureis vmbras ſecum adducere: verum id futurum incommodi, vt alarum odor offendat conuiuij ſuauitatem, ſi anguſtius ſedeatur. Deinde ſi velit omnino plureis vmbras, id eſt, comites, præmoneat ſe de numero, ne non reſpondeat apparatus. Brutam itaque, Septimium & Sabinum vmbras Torquati vocat, ſi veniant, non ipſi quidem inuitati, ſed à Torquato quem vocarat Horatius, ceu comites adducti. Itidem alibi:

Cum Seruilio Balatrone
Vibidius, quos Mœcenas adduxerat vmbras. id eſt,
Vltroneos comites.

Plutarchus συμποσιακῶν libro 7. qui ſint vmbræ, narrat his verbis: τὸ δὲ τῶν ἐπικλήτων ἔθος, οὓς νῦν σκιὰς καλοῦσιν, οὐ κεκλημένους αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένους, ἐζητεῖτο πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἐδόκει δὲ ἀπὸ σωκράτους ἀριστόδημον ἀναπείσαντος οὐ κεκλημένον εἰς ἀγάθωνος ἰέναι

σὺν αὐτῷ, καὶ παθόντα τι γελοῖον. ἔλαθε γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπολειφθεὶς ὁ σωκράτης, ὁ δὲ προεισῆλθεν ἀτεχνῶς σκιὰ προβαδίζουσα σώματος, ἐξόπισθεν τὸ φῶς ἔχοντος. id est, mos autem adducendi comites quos nunc vmbras appellant, non ipsos quidem vocatos, sed ab alijs qui vocati fuerant ad conuiuium adductos, quæsitum est vnde nam inoleuerit. Existimabant natum à Socrate, qui Aristodemo persuaserit, vt non vocatus, secum ad Agathonis conuiuium accederet. Acciderat enim Aristodemo ridiculum quiddam. Siquidem cum inter eundum non sentiret Socratem à tergo relictum, prior ingressus est, planè velut vmbra corpus præcedens, lumine à tergo sequente. Hactenus Plutarchus. Est autem hæc de Socrate & Aristodemo fabula apud Platonem in dialogo, cui titulus συμπόσιον.

Nihil ad Parmenonis suem. 10

Οὐδὲν πρὸς τὸν περμένοντος ὗν. id est, Nihil ad Parmenionis suem. De æmulatione dictum, quæ longo interuallo abesset ab eo quod imitaretur. Plutarch. in Sympo. 5. Decad. 2. Problema. quo pacto natum sit adagium, narrat ad hanc fermè sententiam. Parmeno quispiam fuit ex hominum eorum genere, qui nostris etiam temporibus varias animantium & hominum voces ita scite imitantur ac repræsentant, vt audientibus tantum, non etiam videntibus, veræ non imitatæ voces videantur. Neque desunt quos hoc artificium maiorem in modum delectet. Parmenon igitur hac arte vulgo vt iucundissimus, ita etiam celeberrimus fuisse perhibetur: quem cum reliqui conarentur æmulari, ac protinus ab hominibus diceretur istud: εὖ μὲν, ἀλλ᾽ οὐδὲν πρὸς τὴν περμένοντος ὗν. hoc est, Recte quidem, verum nihil ad Parmenonis suem: quidam prodijt, veram suculam sub alis occultatam gestans. Huius vocem cum populus imitaticiam esse crederet, statimque sicut solent, reclamarent, τί οὖν αὕτη πρὸς τὴν περμένοντος; id est, Quid hæc ad Parmenonis suem? vera sue deprompta, ac propalam ostensa, refellit illorum iudicium: vtpote non ex vero, sed ex imaginatione profectum. Meminit idem Parmenonis ac suis adumbratæ, in comment. De audiendis poetis. Nec intempestiuiter vtemur hoc adagio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperam iudicat. Veluti siquis epigrāma parum eruditum ac neotericum supra modum admiraretur, persuasus antiquum esse. Rursum, si quod antiquum esset & eruditum, ceu nuperum damnaret. Tantum enim valet hæc imaginatio, vt eruditissimis etiam viris in iudicando imponat.

Syncretismus. 11

Συγκρητισμὸς Cretico prouerbio dicebatur, quoties fieret, vt qui modo videbantur hostes acerrimi, repente in summam concordiam redigerentur: id quod frequenter euenire solet, maxime si quando malum aliquod inciderit vtrisque commune. Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας. id est, de fraterna charitate recenset, simulque explicat parœmiam his verbis, Ἔτι τοίνυν ἐκεῖνο δεῖ μνημονεύειν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διαφοραῖς, καὶ φυλάττειν τὸ τοῖς φίλοις αὐτῶν ὁμιλεῖν καὶ πλησιάζειν τότε μάλιστα, φεύγειν δὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ προσδέχεσθαι, μιμούμενον αὐτὸ γοῦν τοῦτο τὸ κρητῶν, οἳ πολλάκις στασιάζοντες ἀλλήλοις καὶ πολεμοῦντες, ἔξωθεν ἐπιόντων πολεμίων διελύοντο, καὶ συνίσταντο, καὶ τοῦτο ἦν ὁ καλούμενος ὑπ᾽ αὐτῶν συγκρητισμός. id est, Præterea oportebit & illud meminisse, fratribus inter se dissidentibus obseruareque vt potissimum eo tempore consuetudinem habeas & conuictum cum illorum amicis. Rursum, inimicos fugias, neque admittas ad familiaritatem, illud videlicet Cretensium exemplum secutus, qui frequenter cum factionibus & bellis intestinis inter sese pugnarent, inuadentibus aliunde hostibus omissa contentione coniuncti sunt: atque is erat quem illi syncretismum appellabant. Hactenus Plutarchus. Simile quiddam refert de Sudracis & Mallis Quintus Curtius libro 9. quos aliàs bellare inter se solitos, periculi societas iunxerat imminente Alexandro. Pertinet huc quod aliàs ex Aristote. referemus: συνάγει τοὺς ἀνθρώπους τὰ κακά. id est, Conciliant homines mala. Adagium recte accommodabitur & in illos qui amicitiam ineūt non quòd sese ex animo diligant, sed quòd alter alterius opis egeat: aut quo veluti coniunctis copiis communem inimicum pessundent. Id quod his temporibus sæpenumero factitari videmus, vt arma iūgant, alioqui inter se infensissimis animis. Tanta inest & Christianis hominibus vlciscendi rabies. Refertur & ab Apostolio quodā Byzātino, recētissimo apud Græcos ꝓuerbiorū coaceruatore.

Quid circa salem ac fabam. 12

Περὶ ἅλα καὶ κύαμον. id est, Iuxta salem & fabam. In eos dicebatur, qui se simularent scire quod nescirent. Siquidem diuini responsuri, fabam & salem apponebant. Vnde qui inter se se de rebus arcanis communicarent, τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύαμον appellabant. Ad hunc quidem modum scriptum legitur in Diogeniano, reliquisq; Græcarum parœmiarum collectoribus. Verum Plutarchus in Sympo. problem. Decade 4. non fabam, sed cuminum scribit, nisi fortè deprauatus est codex: Ἐκεῖνο δ᾽ ἔ πως ὑμᾶς

λέληθε τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύμινον, ὅτι τὸ μὲν ποικιλόν ἐστι, τὸ δὲ ἥδιον. id est, At illud fortasse vos fugit, quod aiunt, qui iuxta salem ac cuminum, quòd illud quidem lautius, hoc suauius. Rursum eiusdem operis Decade 5. Ἐζήτει Φλῶρος ἑστιωμένων ἡμῶν παρ᾽ αὐτῷ τίνες ἂν εἶεν οἱ περὶ ἅλα καὶ κύμινον ἐν παροιμίᾳ λεγόμενοι. id est, Quærebat Florus, cum apud ipsum cœnaremus, quinam essent qui in prouerbio iuxta salem & cuminum dicerentur. Apollophanes autem grammaticus sic eam quæstionem dissoluit, vt dicat adagium summam familiaritatem significare. Siquidem qui magnopere inter se familiares sunt, hi vel salem, vel cuminum vnà cœnant, neq; requirunt apparatum vllum ciborum. Vnde & ille iocus est Octauii Cæsaris ad quendam, à quo fuerat conuiuio perparco frugaliq; acceptus, nesciebam me tibi esse tam familiarem. Huc pertinet etiam illud quod suo loco referemus ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν, id est, Non oportet transgredi salem ac mensam, hoc est, amicitiæ ius quod his rebus conciliatur, non est violandum. Porrò salis nomine frugalem victum innui, passim ex poetis licet cognoscere. Horat. in Odis:

Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum.

Idem in Sermonibus:

Modo mihi sit mensa tripes, & Concha salis puri.

Verum in diuinationibus videtur magis religionis causa solitus apponi. Cur autē hic honos sali potissimum sit habitus, quæritur apud Plutarch. in eo quem modo citaui loco. Nam & Homerus salē diuinum appellat, & Plato scripsit salem rebus diuinis amicissimum, familiarissimumq;. Proinde Aegyptii honoris causa prorsum à sale abstinent, adeo vt ne panibus quidem vescantur sale conditis. Tāetsi Plutarchus arbitratur Aegyptios hac gratia potius abstinuisse, siquando pure viuere vellent, quòd præcipue libidinem iritare putetur, idq; propter calorem. Proptetea non est veri dissimile, illos abdicasse sibi salem, tanquàm condimentum omnium suauissimum, ita vt non immerito opsoniorum opsonium appellari possit. Nam sunt qui hac de causa salem gratiam nominarint, quòd citra hunc omnia videantur insipida ingrataq;. Quanquam illud maxime diuinum in se sal habere videtur, quòd à corporibus vita destitutis putrefactionem ac tabem arcet, neque sinit prorsum interire, diu morti velut resistens, animæq; quoad licet, vice fungens. Atqui nihil est anima diuinius. Huius vt est officium, animantia tueri, continereq;, neq; sinere compaginem dilabi: itidem sal animæ exemplo cohibet corporum harmoniam ad tabem tendentium, & membrorum inter se amicitiam conseruat. Hac eadem ratione, fulguris ignem sacrum ac diuinum arbitrantur, quòd ictorum corpora multo tempore perdurent, neq; putrescant. Habet & illud quasi diuinum sal, quòd vim quandam gignendi genuinam habere credatur, ve hoc argumento, quòd sicuti paulo superius dictum est, seminalē vigorem expergefacit, acuitq;. Proinde qui canibus alendis dant operam, salsis carnibus ac salsamentis eos pascunt, quo ad gnignendum reddantur alacriores. Accedit huc, quòd è nauibus marinis immensa murium vis soleat enasci. Neq; desunt qui dicant, mulieres etiam citra virilem operam fieri grauidas, si salem lingant. Præterea putant huc allusisse poetas, qui non sine causa finxerunt, Venerem geniture principem è salo natam fuisse, quam etiam ἁλιγενῆ, id est, saligenam cognominant. Quin iidē deos omneis marinos fœcundos, & plurimorum liberorum progenitores faciunt. Denique nullum est animal, neq; terrestre, neq; volatile, perinde fœcundum, vt sunt omnia marina. Huiusmodi ferme de sale disseruntur apud Plutarch. quæ quidem hoc magis libuit referre, quòd in Christianis etiam mysteriis, præcipue baptismi, quo renascimur, ac denuo gignimur ad salutem, sal in primis admiscea tur, vt ex his quæ veteres de sale senserūt, nonnihil etiam theologus ad suū vsum possit accōmodare.

Duabus ancoris fultus. 13

Ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖ id est, Duabus nixus in portu sedet, subaudiendum ancoris. De firmis & immotis, & qui rem suam probe constabilierunt. Ductum à nauibus. intra portum tutò manentibus à proa simul & à puppi proiectis ancoris. Meminit Aristides in Panath. Ab eadem methaphora ductum est, quod aduersus Ctesiphontem dixit Demost. Οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς subaudiendum ἀγκύρας, id est, Haud eadem ancora nixus est qua vulgus hominum,

Sine capite fabula. 14

Ἀκέφαλος μῦθος id est, Sine capite sermo, dicitur imperfectus ac mutilus. Plato lib. De Legib. 6. Οὔκουν δήπου λέγων γε ἄν, μῦθον ἀκέφαλον ἑκὼν καταλίποιμι, πλανώμενος γὰρ ἂν ἁπάντῃ τοιοῦτος ὢν ἄμορφος φαίνοιτο. id est, Nequaquam profecto, postea quàm dicendi parteis suscepi, sermonem absq; capite libens reliquerim, Etenim si oberrans talis occurrat alicui, fœdus videretur. Rursus in Gorgia: Ἀλλ᾽ οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ θέμις εἶναι καταλείπειν, ἀλλ᾽ ἐπιθέντας κεφαλὴν, ἵνα μὴ ἄνευ κεφαλῆς περιίῃ.

τρϐλίη. id est. At ne ſermones quidem interim aiunt fas eſſe deſerere, quin potius imponendum illis caput, ne ſine capite obambulent. Fortaſſis alluſit ad id, quod refert Plutarchus in dialogo De defectis oraculis. Apud Cretenſes feſtum quoddam nouis & abſurdis cæremoniis agebatur, oſtenſo hominis ſimulachro ſine capite. Hunc aiebant Merionis patrem fuiſſe, qui conſtuprata per vim Nympha, ſine capite fuerit repertus. Prouerbium refertur à Zenodoto.

Inter ſacrum & ſaxum. 15

Tyndarus apud Plautum, alter è captiuis, cum iam proditis dolis eſſet deprehenſus, nec haberet quanam arte poſſet elabi: Nunc ego, inquit, omnino occidi. Nunc ego inter ſacrum ſaxumq; ſto, nec quid faciam ſcio. Apuleius Aſini ſui lib. 11. Plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait vetus prouerbium, inter ſacrum & ſaxum poſitus cruciabar. Explicat autem Apuleius allegoriã adagij, videlicet alludens ad ſacerdotium cui erat initiandus, & paupertatem ſaxo duriorem, per quam non ſuppetebant ſumptus. Sumptum apparet ex priſcis fœderis feriendi cæremonijs, in quibus feciales porcum ſaxo feriebat: hæc interim pronuncians: Qui prior populus fœdus rumpet, Iupiter ita eũ feriat, quemadmodum ego porcum hoc lapide ferio Sed vndecunque fluxit adagium, ſatis liquet dici ſolitum in eos, qui perplexi ad extremum periculum rediguntur.

Inter malleum & incudem. 16

Μεταξὺ τοῦ ἄκμονος καὶ σφύρας. id eſt, Inter incudem & malleum. Huic non diſſimile refertur ab Origene theologo, quadam in Hieremiam homilia, his quidem verbis· nam græca deſideramus: ann quoddam eſt apud nationes tritum vulgi ſermone prouerbinm, vt de his qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter malleum ſunt & incudem.

Nunc meæ in arctum coguntur copiæ 17

Rem eandem diuerſa ſignificat allegoria Terent. in Heauton. cum ait: In anguſtum oppido nũc meæ coguntur copiæ.
Metaphora ſumpta ab exercitu qui laborat, iniquo concluſus loco, & vndique obſidetur ab hoſtibus, vt difficile ſit effugere.

In acie nouaculæ. 18

Nec abhorret à ſuperioribus illud quod ab Homero ſumptum, maximiſque celebratum authoribus in adagionem abijt: ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. id eſt, In nouaculæ cuſpide, ſiue acie, pro eo quod eſt in ſummo diſcrimine. Sic enim in Iliadis 10. loquitur Neſtor:

Νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς,
Ἠ μάλα λοιγρὸς ὄλεθρος ἀχαιοῖς ἠὲ βιῶναι. id eſt,
Nunc etenim cunctis ſita res in cuſpide ferri eſt,
Viuantne, an triſti exitio abſumantur Achiui. Sophocles in Antigone:
Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

Sunt autem Tireſiæ vatis verba: Creontem admonentis, vt ſapiat in tanto conſtitutus periculo. Rurſum in Epigrammatibus:

Εὐρώπης ἀσίης τε δορυσθενέες βασιλῆες, — Europæ atq; Aſiæ reges Mauorte potentes
Υμῖν ἀμφοτέροισιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμή. id eſt, — Nunc vobis vtriſq; nouaclæ in acumine res eſt.

De Menelao ac Paride ſingulari certamine decernentibus, vter Helena potiretur. Theocritus in Dioſcuris:

Ἀνθρώπων σωτῆρας ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων. id eſt,
Certa ſalus hominum iam ferri in cuſpide ſtantum.

Sumptum videtur à circulatoribus, qui in cuſpide gladiorum ingrediuntur: aut ijs qui ferrum manu contrectant: vt admonent in hunc authorem edita ſcholia.

Res in cardine. 19

Huic non omnino diuerſum eſt illud: Res in cardine, quod Seruius prouerbiũ eſſe admonuit, enarrans illud Maronis:
Haud tanto ceſſabit cardine rerum.
putatq; perinde valere, quaſi dicas, Res eſt in articulo. M. Tullius: In eo cardo rei vertitur, dixit, pro eo quod eſt, ex hoc tota res pendet. Quintil. lib. 12. Nam vt taceam de negligentibus, quorũ nihil refert vbi litium cardo vertatur. Idem lib. 5. Nam ſi fatetur, multis ex cauſis potuit cruenta eſſe veſtis: ſi negat, hic cauſæ cardinem ponit, in quo ſi victus fuerit, etiam in ſequentibus ruit. Sumptum ab oſtijs quæ cardinibus ſuſtinentur voluunturque.

Nouacula in cotem.

20

Ξυρὸς εἰς ἀκόνην. id est. Nouacula in cotem. Dici ſolitum in hos, qui forte in eas res inciderunt, in quas minime volebant. Neq; nouacula poteſt incommodius cadere, quàm ſi in cotem incurrat. Ab hoc non ita multum abhorret illud Horatianum,

Et fragili quærens illidere dentem   Infringet ſolido.

Recte accommodabitur & in eum qui lædendi cupidus, tandem hominem nactus eſt à quo viciſſim lædatur, cum illi nocere non poſſit. Siquidem nouacula, ſi in molle quippiam inciderit, diſſecat: ſi in cotem, retunditur. Huc reſpexit Tarquinius, qui dixit ſibi in animo eſſe, vt Actius Nauius augur nouacula cotem diſcinderet: ſignificans in cotem nihil poſſe nouaculam, quanquam ab augure factum quod ille fieri poſſe non credebat, refert Liuius lib. 1.

Caliga Maximini.

21

Caliga Maximini vulgo dictitatum eſt, in homines inſulſos, & immodicæ proceritatis. Id adagij refert Iulius Capitolinus in vita Maximini imperatoris. Nam cũ eſſet, inquiens, Maximinus pedum, vt diximus octo & propè ſemis, calciamentum eius, id eſt, campagium regium, quidam in luco qui eſt inter Apuleium & Arziam poſuerunt, quod conſtat pede maius fuiſſe hominis veſtigio atq; menſura. Vnde etiam vulgo tractum eſt, cum de longis atq; ineptis hominibus diceretur: Caliga Maximini. Hactenus Iulius. Ergo prouerbiũ rectius vſurpabitur, ſi cum odio cõtẽptúue dicatur propterea quod is Maximinus, vnde natum eſſe conſtat, inuiſiſſimus eſſet pariter populo Romano, & Senatui: quippe Thrax natione, deinde ſordido genere, poſtremo moribus barbaris ac feris. Quinetiam nunc homines inſignitæ proceritatis vulgo male audiunt, tanquam ſocordes atque inertes.

Clematis Aegyptia.

22

Huic confine eſt, quod à Phalereo Demetrio refertur κλημάτις αἰγυπτία. id eſt, Clematis Aegyptia. Id ait ioco dici ſolitum in eos qui corpore præter modum procero atq; atro colore eſſent: natũ haud dubie ab eius herbæ ſpecie, de qua meminit Dioſc. lib 4. Plin. lib 24. cap. 15. Itali, inquit, centunculum vocant, roſtratis folijs ad ſimilitudinem capitis penularum, iacens in aruis. Græci autẽ clematidem appellant. Sed cum clematidis multæ ſint ſpecies, quas inibi recenſet Plin. vna dũtaxat prouerbio locum feciſſe videtur, ea nimirum quæ clematis Aegyptia cognomine dicitur. Dicitur autẽ quòd hanc maxime gignat Aegyptus, folio lauri longo tenuiq́; aduerſus ſerpentes & priuatim aſpides, ex aceto pota efficax, quæ eadem ab alijs dapnoides, ab alijs polygonoides vocatur. Laertius in vita Zenonis ex authoritate Apollonij ſcribit, Zenonem gracili fuiſſe corpore, ſtatu procero, atra cute. Deinde authorem citat Chryſippum, qui in 2. prouerbiorum ſuorum libro ſcripſerit, ob eam cauſam à quodam clematidem Aegyptiam fuiſſe dictum.

Res ad triarios redijt.

23

Romanum extat adagium, elegans cum primis & annotandum: Res ad triarios redijt. Eo licebit vti cum ſignificabimus rem eò periculi redactam eſſe, vt extremo conatu, ſummiſque viribus ſit enitendum, & ad ſuprema confugiendum conſilia, quibus ſi nihil proficiatur, iam nihil reliquum eſſe videatur, vnde ſubſidium ſperare poſſis. Veluti ſi in diſceptatione quapiam literaria, mediocribus ambigentibus, ad vnum aliquem ſummæ doctrinæ virum rem deferre cogeremur. Aut in ancipiti negocio potentiſſimorum amicorum opem implorare cõpelleremur, quos non niſi maxima quadã adacti neceſſitate ſoleamus interpellare. Deniq; ſi cum vulgaribus illis cõſilijs res explicari nequit, ad nouum aliquod & egregie callidum confugitur. Quemadmodum Teren. ille Phormio in ſui nominis fabula, cum ſignificaret neq; in Antiphone, neq; in Phædria, neq; in Geta ſatis eſſe præſidij ad retundendam ſenis ſæuitiam: Ad te, inquit, Phormio ſumma redit. Natum eſt adagium à ratione modoq́; componendi Romani exercitus. Refertur autẽ pariter, & explicatur à T. Liuio, primæ Decad. lib. 8. cuius verba libuit ſubſcribere. Poſtremo in plures ordines acies diſtribuebatur. Ordo enim ſexagenos, ſiue vt alij legunt, ſexcentos milites, duos centuriones, vexillarium vnum habebat. Prima acies haſtati erant, manipuli 15. diſtantes inter ſe modicum ſpatium. Manipulus leues vicenos milites, aliam turbam ſcutatorum habebat. Leues autem, qui haſtam tantum geſſaq́; gererent, vocabantur. Hæc prima frons in acie florem iuuenum pubeſcentium ad militiam habebat. Robuſtior inde ætas totidem manipulorum, quibus principibus eſt nomen. Hos ſequebantur ſcutati omnes, inſignibus maxime armis. Hoc triginta manipulorum agmen antepilanos appellabant, quia ſub ſignis iam alii quindecim ordines locabantur, ex quibus ordo vnuſquiſq; tres partes habebat. Earum vnãquãq; primũ pilum vocabãt. Tribus ex vexillis conſtabat. Vexillũ CLXXXIII. vt alii ſex, homines erãt.

Primum vexillum triarios ducebat,veteranum militem ſpectatæ virtutis. Secundum rorarios mi-
noris roboris ætate factisq;. Tertium accenſos,minimæ fiduciæ manum. Eo & in poſtremam aciem
reiiciebātur. Vbi his ordinibus exercitus inſtructus eſſet,haſtati omnium primi pugnā inibant. Si ha
ſtati profligare hoſtem non poſſent,pede preſſo eos retrocedentes,in interualla ordinū principes re-
cipiebant. Tum principum pugna erat,haſtati ſequebantur. Triarij ſub vexillis conſidebant,ſiniſtro
crure porrecto,ſcuta innixa humeris,haſtas ſubrecta cuſpide,in terram fixas,vt haud ſecus quā val-
lo ſepta inhorreret acies,tenentes. Si apud principes quoq; haud ſatis proſpere eſſet pugnatum, à pri-
ma acide ad triarios ſenſim referebātur:inde rem ad triarios rediſſe,cum laboratur,prouerbio incre
buit. Triarii conſurgentes,vbi in interualla ordinum ſuorum principes & haſtatos recepiſſent,extē-
plo compreſſis ordinibus velut claudebant vias,vnoq; continente agmine,iam nulla ſpes poſt reli-
cta,in hoſtem incidebant. Id erat formidoloſiſſimum hoſti,cum velut victos inſecuti nouam repen
te aciem exurgentem auctam numero cernebant. Hactenus T. Liuius,cuius ex verbis ſatis arbitror
liquere prouerbium,vt noſtra interpretatione iam non ſit opus Item Veget. De milit. lib. 2. declarat
poſt omnes acies ſolere collocari triarios,omni armorum genere inſtructos,qui genu poſito ſubſide
bant,vt ſi primam aciem vinci contigiſſet,ab iis integrato prælio victoria repararetur. Modeſtus in
libello De vocabulis rei militaris: Sextus,inquit,ordo poſt omnes à firmiſſimis & ſcutatis,& omni ge
nere armorum munitis,bellatores tenebat,quos antiqui triarios appellabant. Hi vt requieti & integri
acrius inuaderent hoſtes,poſt vltimas acies ſedere conſueuerunt, & ſiquid in primis ordinibus acci-
diſſet,de eorum viribus reparaturis ſpes tota pendebat. Flauius Vopiſcus in vita Firmi imperatoris,
indicat robuſtiſſimum quenque militem in triarios allegi ſolitum, docens eum neruis robuſtiſſi-
mis fuiſſe,hoc argumento,quòd triarium quoque vinceret.

Sacram ancoram ſoluere. 24

Huic finitiuum eſt illud,quod apud Græcos celebratur ἱερὰν ἄγκυραν χαλάζειν. id eſt, Sacram ſolue
re ancoram,quoties ad extrema præſidia confugitur. Tranſlatum à nautis,qui maximam ac validiſ-
ſimam ancoram ſacram vocant,eamq; tum demum mittunt,cum extremo laborant diſcrimine. Lu
cian. in Ioue tragœdo, Ἄκουσον δὴ ἱερὰν φασὶν ἄγκυραν, καὶ ἣν οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἀπορρήξεις. id eſt, Audi
iam ſacram, vt aiunt,ancoram,quamq; nulla vi queas abrumpere. Sic enim appellat argumentum in
ſolubile. Rurſum Drapetis: Ἔδοξεν οὖν σκοπουμένους τὴν ὑστάτην ἄγκυραν. ἣν ἱερὰν οἱ ναυτιλλόμε-
νοι φασι, καθιέναι. id eſt, Viſum eſt igitur re perpenſa,extremam ancoram,quam nautæ ſacrā nomi-
nant,demittere. Rurſum in apologia: Μία μοι ἴσως ἐκείνη ἄγκυρα ἔτι ἄβροχος. id eſt Mihi fortaſſis
vna illa ancora adhuc ſupereſt integra. i. illud adhuc mihi ſupereſt,quò poſſim confugere. Euripedes
in Helena:

Ἄγκυρα δ' ἡμοῦ τὰς τύχας ὀχεῖ μόνη id eſt,
Mihi ab vnica fortuna pendet ancora. Hoc eſt,vna duntaxat ſpes mihi ſupereſt.

Ariſtides in Themiſtocle: Καὶ ὥσπερ τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας τῆς ἐκείνου φωνῆς ἐχόμενοι. id eſt, Ac velut à ſacra
ancora de illius voce pēdētes. Diuus Chryſoſto. de Lazaro cōciōe 4. cōſciētiā appellat ἱερὰν ἄγκυραν,
quòd illa nunquam patiatur hominem abripi vi cupiditatum,veluti ventorū procella, quin obnitatur.

Mouebo talum à ſacra linea. 25

Idem pollere putat Diogenianus, κινῶ τὸν ἀφ' ἱερᾶς. i. Sacræ lineæ talū moueo. De iis,qui extrema
parāt experiri. Id Iulius Pollux lib. 9 exponēs,ait à ludo quopiā teſſerarū natum eſſe adagiū. Luſum
autē fuiſſe huiuſmodi,vt vtriq; ludentiū eſſent calculi quinq;,totidē impoſiti lineis: vnde & Sopho-
cles dixerit, πέσσα πεντέγραμμα. i. Teſſaræ quinq; linearū. Inter eas lineas,vtrinq; quinas vnā fuiſſe
mediā,quā ſacrā vocabant: vnde qui talū mouiſſet,is ſacræ lineæ calculū mouere dicebatur. Id vero
nō fiebat,niſi cū res poſceret,vt ludēs ad extrema cōfugeret auxilia. Vſurpat hoc adagiū Plato lib.
De legibus. 5. καθάπερ πεττῶν ἀφ' ἱεροῦ. i. Tanquā à ſacra teſſera. Plutarchus in lib. qui inſcribitur,
An ſeni ſit gerēda reſpub. Τελευταίαν ὥσπερ τὸν ἀφ' ἱερᾶς ἐπάγουσιν ἡμῖν τὸ γῆρας. i. Proſtremā no-
bis,tāquā à ſacra linea ſenectā allegāt: hoc eſt,veluti cauſam grauiſſimā. Idē cōmentario De com-
paratione terreſtrium ac marinorum: Φέρε κινήσοντες τὴν ἀφ' ἱερᾶς, βραχέα περὶ θειότητος αὐτῶν καὶ
μαντικῆς εἴπωμεν. i. Age moto talo à ſacra linea,paucis de diuinitate eorū & diuinatiōe dicamus. Rur
ſum idem aduerſus Colotā Epicureū: Εὐθὺς οὖν τὸν ἀφ' ἱερᾶς κεκίνηκεν ὁ Κολώτης. i. Protinus igitur ta-
lum à ſacra mouit Colotes, hoc eſt ſtatim id quod eſt grauiſſimum, aggreſſus eſt, vt impugnaret
Apollinis de Socrate iudicium. Idem in vita Martii Coriolani de ciuitate Romana ob Coriolani mi
nas perturbata. ἆρα τὴν ἀφ' ἱερᾶς ἀφῆκεν, id eſt, Sublatam à ſacra linea teſſeram miſit. Deſperatis

enim rebus ad deorum religionem confugiebat, supplicatum missis, sacrificis, æditui, initiatoribus, auguribus &c. Huc allusit & Theocritus in Bucoliastis:
Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. id est,
Atq; à lineola lapidem mouet, de quo nobis & aliàs facta mentio.

Nudior leberide. 26

Γυμνότερος λεβηρίδος. id est, Nudior leberide, de vehementer tenuibus. Leberis enim serpentis exuuium significat, quo nihil esse potest inanius. Accidit autem hoc omnibus ferè quæ cortice integuntur, sed molliore. velut stellioni, lacertæ, præcipue serpētibus: atq; hæc fermè bis exuunt, vere & autumno, præsertim vipera. Serpenti primum ab oculis incipit decedere pellis, ita vt obcæcari videatur iis, qui rem non intelligunt: atq; vna nocte & die, senectus tota exuitur à capite vsq; ad caudam. Ex insectis reiuuenescunt silpha, & culex, eaq; quorum pēnæ vaginis obteguntur, vt scarabæi, item locustæ & cicadæ. In genere marinorum exuit & cancer, idq; sæpius anno. Atq; hoc exuuium Græcis etiam σύφαρ dicitur, cuius mira sentitur tum leuitas, tum siccitas, vniuerso humore in nouū fœtum consumpto, author Arist. lib. De natura animantium 8. Ait Suidas Leberidem hominem fuisse supra modum pauperem, ita vulgari sermoni locum fecerit. Athenæus in Dipnosophistis: σαυτὸν ἀποφαίνεις κενώτερον λεβηρίδος. id est, Ostendis teipsum inaniorem leberide.

Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet. 27

Si dixeris quæ vis, quæ non vis audies. Diuus Hieronymus in Rufinum nominatim prouerbii loco citat Nihilque super hoc audies, inquit, nisi illud è triuio. cum dixeris quæ vis, audies quæ non vis. Terentius in Andria;
Si mihi pergit quæ vult dicere, quæ non vult audiet. Rursum in prologo Phorm.
Benedictis si certasset, audisset bene. Eodem allusit in prologo Andriæ:
Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua.
Obscurius etiam in prologo Eun. Tum siquis est, qui dictum in se inclementius existimet esse, sic existimet, sciat responsum non dictum esse. Responsum enim vocat, conuicium conuicio redditum. Sed hic locus admonet, vt quorundam errorem coarguam, qui in margine adscripserant, me in his quæ sequunrur legere, quia læsit prius: immo sic legebatur in vulgatis exemplaribus. ego primus ex fide veterum restitui germanam lectionem, nimirum hanc, quale sit, prius Qui bene vertēdo, & eas describendo male, ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas, Idem Menandri phasma nunc nuper dedit. vt quale sit, idem valeat quod apud Græcos οἷον, apud Latinos velut, aut quod genus sit, quibus vtimur exemplum propositurí. Meminerat enim de conuicio regerendo, eius mox subiicit exemplū. deinde prius respondet ad aduerbium quod sequitur, nuper. Qui prius male verterat multas fabulas, quarū non meministis, idem nuper dedit ineptam fabulam Phasma cuius potestis meminisse. Verū vt ad rem redeamus, primus huius adagii pater Homerus fuisse videtur, apud quem hic versus est in Iliadis Υ.
Ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις. id est.
Talia dicentur tibi, qualia dixeris ipse. Item Hesiodus lib. cui titulus, Opera & dies,
Εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις. id est,
Fors male dicenti, dicentur plura vicissim Rursus in eodem,
Εἰ δέ κεν ἄρχῃ
Ἤ τι ἔπος εἰπὼν ἀποθύμιον, ἠὲ καὶ ἔρξας,
Δὶς τόσα τίννυσθαι μεμνημένος.
Si quod prior ipse,
Aut verbum, aut factum, dicásue gerásue molestum,
Ad te cum duplici rediturum fœnore noris. Euripides in Alcestide:
Εἰ δ' ἡμᾶς κακῶς Ἐρεῖς, ἀκούσῃ πολλὰ κοὐ ψευδῆ κακά. id est,
Si dixeris nobis male,
Mala inuicem permulta, nec falsa audies.
Longe venustius idem extulit Sophocles citante Plutarcho,
Φιλεῖ γὰρ γλῶτταν ἐκχέας μάτην,
Ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἴπῃ λόγους. id est,
Etenim solet qui dicta temere iecerit,
Audire nolens verba, quæ dixit volens Refertur ex Sophocle,

φιλεῖ δὲ πολλὴν γλῶσσαν ἐκχέας μάτην, Qui multa temere verba fudit, is solet.
Ἀκούειν ἀκούσ' ἃ οὐς ἑκὼν εἶπεν κακῶς. id est. Audire nolens quæ volens dixit male.

Quin etiam his nostris temporibus eiusmodi quiddam vulgo dictitāt: Vt salutabis, ita & resalutabe ris, hoc est: vt tua fuerit oratio, ita tibi respondebitur. Plautus: Cōtumeliam si dices, audies. Cæcilius in Chryso apud Gellium: Audibis male, si male dicis mihi. Eodem pertinet Euripideum illud apud authores passim obuiū: Ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τ' ἀφροσύνης τὸ τέλος δυστυχία. id est, Infrænis oris, & iniquæ vecordiæ finis seu vectigal calamitas. Celebratur & hoc inter Chilonis apophthegmata: Μὴ κακολογεῖν τοὺς πλησίον, εἰ δὲ μή, ἀκούσεσθαι ἐφ' οἷς λυπήσεσθαι. id est, Non esse maledicendum ijs, quibus cum agimus; alioquin audituros quæ molestiam adferant. Huc arbitror ascribendum versiculum quem Quintil. vt vulgo iactatum citat, Nec male respondit, male enim prior ille rogarat.

Serò sapiunt Phryges 28

Hoc prouerbium ex vetustissima tragœdia Liuij Andronici mutuo sumptum est, quæ inscribitur, Equus Troianus: Serò sapiunt Phryges. Vsurpatur à Cic. in Epist. famil. in equo, inquit, Troiano, scis esse, serò sapiunt Phryges. Conuenit in eos, quos stulte factorum serò pœnitet. Siquidem Troiani tot iam acceptis cladibus, vix decimo demum anno de restituenda Helena consultare cœperunt: quam si statim initio reposcenti Menelao reddidissent, innumerabilibus sese calamitatibus subduxissent. Euripides in Oreste:

Ὀψέ γε φρονεῖς εὖ, τότε λιποῦσ' αἰσχρῶς δόμους. id est, At nunc profecto serius sapis bene,
Cum tunc penates turpiter reliqueris.

Nam verba sunt ad Helenam Electræ. Refertur & à Festo Pompeio prouerbij titulo. Demades authore Plutarcho dicere solebat, Athenienses nunquam decernere pacem, nisi pullis vestibus indutos: innuens eos bellandi cupidiores, quā sat esset, nec nisi clade suorum admonitos de pace cogitare. At nos quanto sumus Atheniensibus vecordiores, qui ne tot quidem annorum malis docti, bellum odimus, nec de pace, quam inter Christianos perpetuam esse oportebat, tandem incipimus cogitare.

Piscator ictus sapiet. 29

Eandem habet sententiam illud apud Græcos celebratissimum: ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει, id est, Piscator percussus sapiet. Idq; ferunt ab huiusmodi quodam euentu natum: Cum piscator quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atq; à scorpio pisce feriretur, ictus, inquit, sapiam. Itaq; suo malo doctus, cauit in posterū. Pli. libro. 32. demonstrat id esse peculiare draconi & scorpio pisci, vt lædant aculeis, si manu tollantur. Zenodotus ait parœmiam extare apud Sophoclem.

Factum stultus cognoscit. 30

Idem aliter effertur ab alijs: ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, id est: Rem peractam stultus intellexit. Sumptum est autem ex Homero, qui pluribus locis hanc vsurpauit sententiam Vt in Iliados Ρ & Υ.

Μήτε ἀντίος ἵστασ' ἐμοῖο, Mihi obuius ire caueto, prius quàm
Πρίν τι κακὸν παθέειν. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est, Noxæ aliquid capias: nā factū nouit & excors.

Huc allusit Euripides in Bacchis:

Κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὢν ἐμάνθανεν. Nam didicit affinis malo.

De Pentheo, qui serò, nec nisi sua pernicie doctus, cœpit reuereri Bacchum. Neq; huic diuersum est, quod admonet senarius ille, inter Græcanicas sententias celebris.

Ἡ δὲ μετάνοια γίγνετ' ἀνθρώποις κρίσις. id est,
Tum iudicant homines, vbi iam pœnitet. Eodem pertinet Vergilianum illud,
Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.

Item illud Demosthenicum: Non emo tanti pœnitere. Vnde perquam eleganter Fabius apud T. Liuium, euentum, stultorum magistrum appellat: Nec euentus docet hoc, inquiens, qui stultorum magister est, sed ratio. Plinius in Panegyrico, quem Traiano dixit, huiusmodi seram & infrugiferā prudentiam, miseram vocat: Terror, inquit, & metus & misera illa ex periculis facta prudentia, monebat vt à repub. (erat autem omnino nulla Respub.) oculos, aures, animos auerteremus.

Malo accepto stultus sapit. 31

Paulo diuersius extulit Hesiodus, eandem tamē sententiā, cū ait in libro, cui titulus, Opera & dies:

Δίκη ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει, Tandem sua pœna nocentem
Ἐς τέλος ἐξελθοῦσα, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est, Cōsequitur, passusq; sapit tum deniq; stultus.

Ad quam sententiam videtur alludere & Homerus in Iliad. Ψ. ἵνα γνοίης ἀποτίνων id est, Vti tuo damno cognoscas. Plato in Symposio. ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω, ὦ Ἀγάθων μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλὰ ἀπὸ

τῶ ἡμετέρων παθημάτων γνόντα ἐολαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν περοιμίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι. id est, Quæ sanè tibi quoq; dico Agathon, ne ab hoc fallaris, sed ex cognitis his, quæ nobis acciderunt, caueas: nec iuxta prouerbium veluti stultus post acceptum malum sapias. Huc referendum & Plautinũ illud in Mercat. Feliciter is sapit, qui alieno periculo sapit. In eādē sentētiā Tibul. elegiarũ lib. 3.
Felix quicunq; dolore Alterius, disces posse carere tuo.
Huc alludunt & illæ serò sapientium voces: Nunc scio quid sit amor. Nunc ego & illam scelestam, & me miserum esse sentio. Ah, vix tandem sensi stolidus. Videtur adagium ex illa vetustissima fabula manasse, de duobus fratribus. Prometheo atq; Epimetheo, quæ quidem refertur apud Hesiodum, ad hanc fermè sententiam: Iupiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatum è cœlo, ac mortalibus redditum, cupiensq; illum simili retaliare dolo, Vulcano negotium dat, vt è luto puellæ simulachrnm quanto maximo posset artificio fingat. Id simulatq; factum est, singulos deos deasq; monet, vt ei simulachro suas quisq; dotes adiungerent. Vnde & virgini Pandoræ nomen affictum apparet. Hanc igitur omnibus formæ, cultus, ingenij, linguæq; dotibus cumulatā, Iupiter pyxide pulcherrima quidem illa, sed intus omne calamitatum genus occulente, ad Prometheum mittit. Is recusato munere, fratrem admonet, vt siquid muneris sese absente mitteretur, ne reciperet. Redit Pandora, persuasoq; Epimetheo, pyxidem donat. Eam simul ac aperuisset, euolantibusq; morbis sensisset Iouis ἄδωρα δῶρα, serò nimirum sapere cœpit. Vbi Hesiodus palàm ad adagionem alludens ait:
Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησεν. id est, Accepit: tactusq; malo, tum deniq; sensit.
Idem significat in Theogonia. Hæc inquit, peperit προμηθέα
Ποικίλον αἰολομῆτιν, ἁμαρτίνοόν τ' ἐπιμηθέα.
Prometheum vafrum nominans, ac varijs instructum consilijs, Epimetheum post erratum sapientem. Vnde & Pindarus in Pythijs, appellat illum ὀψίνοον, quasi serò sapientem. Quod ipsa etiam indicant vocabula. Nam προμηθεὺς Græcis eum significat, cui prius quàm rem aggrediatur suppetit consilium: ἐπιμηθεὺς, cui re peracta, tum demum consilium in mentem venit. προμηθεύεσθαι. est consilio malis imminentibus occurrere. Lucianus in dialogo quodam, ex comico quopiam citat hunc versiculum dictum in Cleonem, quòd serò, nec nisi confecto negocio saperet:
Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ πράγματα. id est,
Rebus peractis est Cleon Prometheus. Idem in calce eiusdem dialogi: ἐπεὶ τό γε μεταβουλεύεσθαι, ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ προμηθέως ἐστίν. idest, Nam illud quidem post rem consulere, Epimethei est, non Promethei. Effertur etiam ad hunc modum parœmia: παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. idest, Post mala prudentior. Rursum hoc pacto: ἐξ ὧν ἔπαθεν, ἔμαθεν. id est, Vt sententiam magis quàm verba reddam: Quæ nocent, docent. At multo consultius est alienis malis prudentiorē reddi, iuxta Græcā sentētiā:
Βλέπων πεπαίδευμ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά. id est, Aliena spectans, doctus quasi mala.
Circunfertur & illud nostrati vulgo iactatum. Mortaleis pudore & iactura doctiores euadere.

Aliquid mali, propter vicinum malum. 32

Lysimachus apud Plaut. in Merc. Nunc ego verũ esse illud verbũ experior, aliquid mali esse propter vicinũ malum. Quibus ex Plauti verbis satis liquet, hanc sententiam vulgari sermone fuisse celebratam. Eam Hesiodus eleganter expressit in opere, cui titulus, Opera & dies.

Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ' ἐγχώριον ἄλλο γένηται, Si qua domi inciderit tibi res, tunc illico omissis
Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί. Adsunt vicini zonis, cinguntur at ipsi
Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ. Affines, noxa est vicinus vt improbus ingens,
Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅστ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ, Contra ita maxima cōmoditas, si cōmodus adsit.
Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη. .i. Deest honor huic, bona quē vicinia deficit, at nec
Intereat bos, ni vicinus vbi improbus adsit.

Neq; tantum inter priuatos vicinos hæc sententia locum habet, verumetiam experimentis obseruatum est populos à vicinis subuersos. Quemadmodum Aetolis & Acarnanibus euenit, qui se mutuis cladibus euerterunt, inter se finitimi. Item Carthaginensibus & Byontinis, quarum historiarum meminerunt Hesiodi interpretes. Huc videtur leuiter allusisse Vergilius in Eclogis, cum ait:
Nec mala vicini pecoris contagia lædent. Et,
Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.
Admonet autem parœmia, vti bonorum conuictum, & consuetudinem expetamus, à malis nos quàm maxime possumus abducamus. Proinde scitum est illud Themistoclis apud Plutarc. qui cum prædium quoddam vēderet, hoc quoq; præconem addere iussit, ὅτι καὶ ἀγαθοὺς ἔχει γείτονας, id est, Quod

vicinos etiam haberet bonos,quaſi vicini commendatione futurum eſſet longe vendibilius. Neque multum abhorret hinc illud eiuſdem Heſiodi carmen:

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ. id eſt,
Sæpe mali malefacta viri populus luit omnis.

Manus manum fricat 33

Socrates in Axiocho Platonis ait Prodico ſophiſtæ hunc Epicarmi comici verſiculum ſemper in ore fuiſſe: Ἡ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα κνίζει, δός τι καὶ λάβοις τι. id eſt, Affricat manum manus,da quiddam & aliquid accipe:videlicet hominis quæſtum facete taxans, qui neminem gratis doceret & à quo ſe quoq; quæ tum dicturus eſſet,didiciſſe affirmabat,at ne id quidem gratuito,immo numerata mercede.Sententia digna tum homine Siculo,tum vafro poeta . Sic enim illum appellat Cic.Monet autem,neminem fermè mortalium inueniri,qui velit in quempiam beneficium collocare,à quo non ſperet aliquid emolumenti viciſſim ad ſe rediturum , ſed officium inuitari officio,beneficium beneficio prouocari. Idem adagium effertur & hoc pacto:χεὶρ χεῖρα νίπτει.id eſt,Manum manus lauat.Idem pollet vtraq; metaphora.Nã mutua cõmoditas eſt, quoties vel fricat,vel abluit manus manum. Circumfertur inter Græcanicas ſententias huiuſmodi diſtichon:

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα καὶ πόλις σώζει πόλιν. Vrbs ſeruat vrbem,ſeruat itidem vir virum,
Χεὶρ χεῖρας νίπτει δάκτυλός τε δάκτυλον. id eſt, Manus manum,digitumq; digitus abluit.

Vtitur eo & Seneca in ludicro libello De morte Claudij Cæſaris.

Gratia gratiam parit. 34

Eandem ſententiam Sophocles ſimpliciter extulit in Oedipo Coloneo:
Ἡ χάρις χάριν φέρει. id eſt,Gratiam adfert gratia. Rurſum apud eundem in Aiace Maſtigophoro:
Χάρις χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ᾽ ἀεί. id eſt,
Beneficium ſemper beneficium parit. Quod Heſiodus velut enarrans in primo Georg.

Τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι Aequum vt ametur:amans:qui accedit iungi tor illi,
Καὶ δόμεν ὅς κεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅς κεν μὴ δῷ, Da,tibi qui dederit,qui non dederit tibi,ne da.
Δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ᾽ οὔτις ἔδωκεν. .i. Danti aliquis dedit,at non danti non dedit vllus.

Quibus ſignificatur beneficiũ inuitari beneficio,& officiũ officio prouocari. Euripides in Helena.
Χάρις γὰρ ἀντὶ χάριτος ἐλθέτω. id eſt, Beneficium beneficio reſpondeat.

Par pari referre. ἴσον ἴσῳ ἐπιφέρειν 35

Terentius in Eunucho parœmiam vſurpat,ſuperiori non admodum diſſimilem ; Par pari referto.Qua monemur,vt tales ſimus in alios,quales in nos illos experimur . Ac iuxta Medeam Euripideam amicis ſimus amici,inimicis infeſti,in perfidos perfidi,parcos parci,clamoſos clamoſi,impudẽtes improbi :deniq; vtcunq; meritum merito ſimili retaliemus.idem in prologo Phor. Quod ab ipſo allatum eſt,ſibi id eſſe relatum putet. Non inconcinne tum quoq; vſurpauerimus , ſiquando verba verbis,blandicias blandicijs,promiſſa promiſſis penſamus. Huc pertinet illud non illepidũ,quod refert Ariſtot.lib.Moral.9.Dionyſius citharœdum accerſiuerat,vt ſibi caneret in nuptijs:atq; cũ eo his pactus eſt legib.vt quo doctius meliuſq; caneret,hoc copioſiorem ferret mercedem. Annixus eſt omni artificio citharœdus vti quamſcitiſſime caneret,ſperans ampliſſimum præmium. At poſtridie pactam mercedem repoſcenti muſico,qui conduxerat,ait iam perſoluiſſe ſeſe quod eſſet pollicitus: nempe par pari retuliſſe,proq; voluptate repoſuiſſe voluptatem,ſpem lucri ſignificans:quæ quidem hoc maior fuerat,quo magis ex arte cantaſſet. Verum hoc loco negat philoſophus par pari relatum: propterea,quòd alter id quod volebat accepit:alter eo quod expetebat,fruſtratus eſt. Huc videtur reſpexiſſe Euripides,cum ait in Andromache:

Σώφρων καθ᾽ ἡμᾶς, σώφρων ἀντιλήψεται, Modeſtus in nos ſentiet modeſtum item,
Θυμούμενος δὲ τεύξεται θυμουμένων id eſt, Commotus autem nos reperiet concitos

Porrò prouerbium natum videri poteſt à compotationibus.veterum Græcorum,apud quos æqualibus cyathis bibere mos erat. Archippus in Amphitryone ſecunda apud Athenæum lib.10.

Τίς ἐνέχεε σφῷν ὦ κακόδαιμον ἴσον ἴσῳ: id eſt,
Quis par ſceleſte miſcuit vobis pari? Item Cratinus in Pytine.
Τὸν δ᾽ ἴσον ἴσῳ φέροντ᾽ ἐγὼ ἐκτίσομαι. id eſt, At par pari reddenti,ego reſpondero.

Item lib 6.οὐ διὰ τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἴσον ἴσῳ τὸν ἰχθὺν πωλούντων,id eſt , Non per eos qui Romæ piſcẽ vendunt,parem pari:ſentiens ſingulos pretio æſtimatos vendi. Erat hæc vox ἴσον ἴσῳ,ſolennis inter propinandum,vt ex eodem authore facile liquet. Ea ſignificabant,aut pares eſſe cyathos,aut tantun

dem additum aquæ,quantum ineſſet vini. Huius formæ ſunt illa:paria facere,propenſare ex æquo & parem calculum ponere. Plinius ad Flaccum, Accepi pulcherrimos turdos,cum quibus parem calculum ponere,nec vrbis copiis ex Laurentino,nec maris iam turbidi tempeſtatibus poſſum. M. Tullius libro De oratore ad Brutum par pari retulit ad ſchema rhetoricum, quo membra orationis pari ſyllabarum numero ſibi reſpondent. Nam inquit,cum aut par pari refertur,aut contrarium contrario opponitur,aut quæ ſimiliter cadunt verba, verbis comparantur, quicquid ita concluditur, plerunque fit vt numeroſe cadat.

Eadem menſura. 36

Quod modo retulimus,videtur pariter & ad officii,& ad iniuriæ relationem pertinere, verum ad beneficii penſationem magis referendum,quod ait Heſiodus,

Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴκε δύνηαι. id eſt,

Aut menſura eadem,aut melius quoq;,ſiqua facultas.

Quo docet officium remetiendum eſſe eadem menſura, aut etiam copioſiore, ſi ſuppetat facultas: prorſumq; hac parte imitandos eſſe fœcundos agros,qui ſementẽ depoſitã multo cũ fœnore reddere conſueuerunt. Citatur à Luciano prouerbii vice in Imaginibus. αὐτῷ μέτρῳ φασὶ καὶ λώϊον. id eſt Eadem menſura,quod aiunt, aut melius. M. Tull. Epiſt. ad Attic. lib. 13. Ego autem me parabam ad id quod ille mihi miſiſſet, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, ſi modo potuiſſem. Nam hoc etiam Heſiodus aſcribit, αἴκε δύνηαι. Hoc adagio non grauatus eſt vti præceptor noſter Chriſtus in Euangelio,cum ait futurum,vt qua menſura fuerimus aliis menſi, eadem nobis alii remetiantur. Sic enim loquitur apud Matthæum: Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθαι, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε. μετρηθήσεται ὑμῖν. id eſt, In quo iudicio iudicatis,in eo iudicabimini. Et qua menſura metimini aliis,illa remitiẽtur vobis.

Craſſa Minerua: Pingui Minerua: Craſſiore Muſa. 37

Minerua,iuxta poetarum fabulas,artibus atq; ingeniis præſidet. Vnde & illud fluxit, Inuita Minerua. Præterea illud: Pingui,ſeu craſſa Minerua. quod quidem iam olim prouerbii vice celebratur. Columella lib De re ruſt. 12. cap. 1. In hac autem,inquit,ruris diſciplina non conſideratur eiuſmodi ſcrupuloſitas,ſed quod dicitur,pingui Minerua,quantum vis vtile continget villico tempeſtatis futuræ præſagium. Idem in primi libri præfatione: poteſt enim nec ſubtiliſſima,nec rurſum (quod aiũt) pingui Minerua,res agreſtis adminiſtrari. Idem lib. 10. Nec tamen Hipparchi ſubtilitas, pinguioribus,vt aiunt ruſticorum literis neceſſaria eſt. Dicitur pinguiore Minerua fieri,quod inconditius ſimpliciusq; quaſiq; indoctius fit,non autem exquiſita arte,nec exactiſſima cura. Vnde & Priapus ille, cum rem obſcœnam quam poterat vrbanius per inuolucra verborum petere,nudis verbis rogat:

Craſſa,inquit,Minerua mea eſt.

Et Horatius philoſophum deſcribens,non exactis illis Stoicorum rationibus atque argutiis inſtructum,ſed veluti citra artem philoſophiam moribus exprimentem,neque tam diſertum, quàm ſimplicem ac ſyncerum,

Ruſticus,inquit,anormis ſapiens craſſaq; Minerua.

A. Gellius lib. 14. cap 1. Nequaquam tamen id cenſebat in tam breui exiguoq; vitæ ſpatio quantouis hominis ingenio comprehendi poſſe,& percipi, ſed coniectari pauca quædam & vt verbo ipſius vtar, παχύτερον. id eſt, craſſius,& pingni Minerua.

Craſſiore Muſa. 38

Παχυτέρᾳ μούσῃ, id eſt craſſiore Muſa. Eandem parœmiam ſic extulit Quint. Inſtit. Orat. lib. 1. Libet propter quoſdam imperitiores etiam craſſiore,vt vocant, Muſa dubitationem huius vtilitatis eximere. Inuenitur aliquoties apud ſcriptores non inidoneos,pinguiore formula,pro eo quod eſt planius atq; intelligibilius. Dictum eſt & latine loqui,pro eo quod eſt aperte & ſimpliciter. M. Tullius in Verrem: Latine me ſcitote,non accuſatorie loqui. Idem in Philip. Sed vt ſolent ii qui planè & latine loquuntur. In Priapeiis, Simplicius multo eſt,da pædicare,latine Dicere.

Rudius ac planius. 39

Inelegantius quidem eſt illud apud Grꝙcos,ſed idem tamẽ pollet: ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον εἰπέ. quod apud eundem refertur Gellium: Noſti enim, inquit, credo verbum illud vetus & peruulgatũ, ἀμαθέστερον εἰπὲ καὶ σαφέστερον id eſt, Indoctius rudiuſq; quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare. Sumptum apparet ex Ariſtophanis comœdia cui titulus βάτραχοι. id eſt, Ranæ.

Ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ καὶ σαφέστερον. id eſt, Indoctius proloquitor,atq; clarius.

Quo carmine Bacchus Euripidis obſcuritatem taxat,qui neſcio quid parum dilucide propoſuerat.

Suidas

Suidas & interpres admonent subesse prouerbium quod huncad modum feratur,

Σαφέστερόν μοι κ᾽ ἀμαθέστερον φράσον. id est, Apertius mihi loquere, atq; indoctius.

Suspicor inde sumptum, ꝙ antiquitus illi σοφοὶ, quos vocant, soleant mysteria sapientiæ quibusdam ænigmatum inuolucris data opera obtegere: videlicet ne prophana turba, ac nondum philosophiæ sacris initiata posset assequi. Quin & hodie nonnulli philosophiæ ac theologiæ professores cum ea quandoq; tradant, quæ quæuis muliercula aut cerdo dicturus sit, tamen quo docti videantur, rem spinis quibusdam ac verborum portentis implicant & inuoluunt. Sic Plato numeris suis obscurauit suã philosophiam. sic Aristoteles multa mathematicis collationibus reddidit obscuriora.

Sus Mineruam. 40

Tritissimum apud Latinos authores adagium. ὗς τὴν ἀθηνᾶν. id est, Sus Mineruam, subaudiendum docet, aut monet, dici solitum, quoties indoctus quispiam atq; insulsus eum docere conatur, à quo sit ipse magis docendus: aut, vt Festi Pompei j verbis vtar, cum quis id docet alterum, cuius ipse est inscius. Propterea ꝙ Mineruæ artiũ & ingeniorũ, vt diximus tutela tribuit à poetis. Porrò sue nullum aliud animal magis brutum, magisq; sordidum, vt quod stercoribus impense gaudeat, vel ob iecoris magnitudinem, quæ sedes est concupiscentiæ ac libidinis: vel ob narium crassitudinem, & olfactum hebetem. vnde fit vt non offendatur fœtore: tum adeo pronum, ciboque deditum, vt si forte sursum aspicere cogatur, protinus stupore sileat ob insolentiam, vt tradit Alexander Aphrodiseus. Nec est aliud magis indocile, proinde non ad vsum aliquem, quemadmodum pecudes nonnullæ, sed ad epulas duntaxat à natura donatum videtur. Cui rei testis est Plinius lib. 8. cap. 51. Animalium, inquit, hoc maxime brutum, animamque ei pro sale datam, non illepide existimabatur. Idem affirmat Varro lib. De re rustica 2. Suillum, inquit, pecus donatum à natura dicunt ad epulandum. Itaque his animam datam pro sale, quæ seruaret carnem. Atq; hæc quidem verba quid sibi velint, explicat M. Tullius lib. De finibus bonorum 5. Etenim omnium rerum, inquit, quas creat natura & tuetur, quæ aut sine animo sunt, aut non multo secus, eorum summum bonum in corpore est, vt non inscite illud dictum videatur in suem, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt autem bestiæ, in quibus inest aliquid simile virtutis, vt in leonibus, vt in canibus, vt in equis, in quibus non corporum solum, vt in suibus, sed etiam animorum aliqua ex parte motus aliquos videmus. Aristoteles in Physiognomicis scribit, exigua fronte homines indociles, & ad disciplinas ineptos videri, atque ad suum genus pertinere, tanquam à docilitate humanisque artibus longe omnium alienissimum. Nam reliqua fermè docilitatis esse capacia. Vnde nunc quoque vulgo insipidos istos, & quasi ventri atque abdomini natos, sues appellare consueuimus. Quin & Suetonius in catalogo illustrium grammaticorum, refert Palæmonem arrogantia tanta fuisse, vt M. Varronem porcum appellaret, secum & natas & morituras literas. Præterea siquid indoctum atque illiteratum significare volumus, id ex hara profectum dicimus. Quemadmodum M. Tullius in Pisonem. Ex hara productæ, non schola. Hinc igitur natum adagium, Sus Mineruam. L. Cæsar apud Ciceronem libro De oratore 2. Sic ego, inquit, Crasso audiente primum loquar de facetijs, & docebo sus, vt aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Idem Cicer. libro De Academicis quæstionibus 1. Nam & si non sus Mineruam, vt aiunt, tamen inepte quisquis Mineruam docet. Hieronymus in Rufinum. Prætermitto Græcos quorum tu iactas scientiam, & dum peregrina sectaris, penè tui sermonis oblitus es, ne vetere prouerbio, Sus Mineruam docere videatur. Vsurpat idem verbis commutatis in epistola ad Marcellam, cuius initium. Mensuram charitas non habet. M. Varro, & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt, id quod ex Pompeii verbis licet coniicere. Quam rem, inquit, in medio, quod aiunt, positam, ineptis μύθοις, inuoluere maluerunt, quàm simpliciter referre. Celebratur à multis Demost. scommа, qui cum Demades vociferaretur in eum: δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διορθοῦν ἡ ὗς τὴν ἀθηνᾶν. id est, Demosthenes vult me corrigere sus Mineruam: respondit: αὕτη μέντοι πέρυσιν ἡ ἀθηνᾶ μοιχεύουσα ἐλήφθη. id est, Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehensa. Dictum allusit ad Mineruam virginem.

Sus cum Minerua certamen suscepit. 41

Cum hoc aut idem, aut certè quàm maxime finitimum, quod apud Theocritum legitur in Hodœporis

Ὗς ποτ᾽ ἀθηναίαν ἔριν ἤριζε. id est, Cum diua est ausus sus decertare Minerua.

Quoties indocti stolidique, depugnare parati, non verentur summos in omni doctrina viros in certamen literarium prouocare. Theocriti enarrator sic efferri vulgo παροιμίαν scribit, Ὗς ὢν πρὸς

ἀθήνην ἐρίζεις. id eſt, Sus cum ſis, cum Minerua contendis. Scholiaſtes neſcio quis addit, eos ἐρίζειν dici, qui verbis certant, ἐρείδειν, qui factis, quo magis ridiculum eſt, ſi ſus indocilis certet cum Minerua diſciplinarum præſide.

Inuita Minerua. 42

Latinis & illud eſt celebratiſſimum, Inuita Minerua. pro eo quod eſt refragrante ingenio, repugnante natura, non fauente cœlo. Cicero in officiis: Inuita, vt aiunt, Minerua. Idem lib. Epiſtolarum familiarium 12. Quinquatribus frequenti ſenatu cauſam tuã egi, non inuita Minerua. Rurſum eiuſdem operis lib. 3. Idq́ue quoniam tu ita vis, puto me non inuita Minerua facturum. Horatius;
Tu nihil inuita dices, facies'ue Minerua.
Huc alluſit Seneca, cum dixit: Male reſpondere coacta ingenia.

Abiit & taurus in ſyluam. 43

Εβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν. id eſt, Abiit & taurus in ſyluam. Paſtorale prouerbium, allegoria ſubturpicula, ſignificans diuortium, ac neglectum veteris amicæ. Tametſi licebit in vſum verecundiorem trahere hoc modo, ſi per iocum accommodabitur ad eos, qui priſtinos amicos negligere videntur, & à familiarium congerronumq́ue grege deſueſcere. Aut in illos etiam, qui à ſolitis deſciſcunt ſtudiis, diuerſumq́ue vitæ ſequuntur inſtitutum. Theocritus in Idyllio, cuius titulus eſt Theonycho nominatim etiam prouerbii vice refert.

Αἶνός θην λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν id eſt,
Fertur & hoc olim, in ſyluam ſecedere taurum.

Queritur autem amans, ſe iam pridem ab amica relictum, plurimumq; iam eſſe temporis oſtendit, ꝙ Cyniſca. i. Catella, nam id erat nomen puellæ, ſeſe Lyco quodam oblectet neq; omnino curet ad priſtinam redire conſuetudinẽ: non magis quã tauri, qui & ipſi nõ nunquam à vaccarum armentis ſecedunt, & aut reliquis aggregantur tauris, aut ſolitarii per nemora vagantur, nullo fœminarum deſiderio tacti. Eum ſeceſſum, eumq́ue vaccarum neglectum, quaſiq́ue diuortium, paſtores peculiari verbo vocant ἀτιμαγελεῖν, voce nimirum compoſita ἐκ τοῦ ἀτιμεῖν τὸ ἀτιμάζειν καὶ καταφρονεῖν, quod eſt deſpicere negligereq́ue, ac pro nihilo ducere: & ἐκ τῆς ἀγέλη, quod armentum ſonat. Ac tum ἀτιμαγελεῖν dicuntur tauri, cum ſegregati à vaccarum commercio, adeo non curant illas, vt non modo coitum non appetant, ſed ne paſcuis quidem iiſdem vti velint. Hunc animantis morem, ſimulq́ue vocem ipſam ei tributam rei demonſtrat Ariſtoteles lib. De natura animalium 6. his verbis: Ὁ δὲ ταῦρος ὅταν ὥρα τῆς ὀχείας ᾖ τότε γίνεται σύννομος, καὶ μάχεται τοῖς ἄλλοις. τὸν δὲ πρότερον χρόνον μετ' ἀλλήλων εἰσίν, ὃ καλεῖται ἀτιμαγελεῖν. πολλάκις γὰρ οἵ γε ἐν τῇ ἠπείρῳ, οὐ φαίνονται τριῶν μηνῶν, ὅλως δὲ τὰ ἄγρια πάντα ἢ τὰ πλεῖστα, οὐ συννέμονται ταῖς θηλείαις πρὸ τῆς ὥρας τοῦ ὀχεύειν. Ea verba nos appendemus magis quàm annumerabimus, hoc modo: At taurus, cum tempus coitus adfuerit, tum demũ incipit communibus cum vaccis paſcuis vti, cumq́ue reliquis tauris dimicat. Nam ante id temporis inter ſeſe paſcũtur, quod quidam appellant, ἀτιμαγελεῖν. Sanè qui ſunt in Epiro prouincia tauri, ſæpenumero trium menſium ſpatio non apparent. Porrò fera animantia, aut omnia, aut certe pleraque ante tempus coeundi non aggregantur ad communes cum fœminis paſcuas. Illud admonitu dignũ mihi viſum eſt, in verſione Theodori Gazæ, pro Græca voce ἀτιμαγελεῖν, quã Romana lingua nullo pacto reddere poteſt, ſcriptum eſſe coarmentari. Idq́ue verbi doctis etiam viris non parum caliginis offudit, ita vt deprauatum apud Ariſtotelem locum exiſtiment, commutataq́ue lectione, longe diuerſum ſenſum inducant, putentq́ue Theodorum in transferendo non mediocriter hallucinatum. At ego tota re diligentius penſiculata, videre videor Ariſtotelicorum verborum ſententiam citra vllius vocis commutationem adamuſſim quadrare: videlicet taurum aggregari cum vaccis, & in iiſdem verſari paſcuis, appetente coitus tempore, eiq́ue non conuenire cum reliquis taurorum armentis, ſed bellum cum aliis gerere: reliquis autem temporibus tauros cum tauris ſocialiter iiſdem vti paſcuis, neque fœminarum conuictum ſequi, ſed inter ſeſe agere, quod idem accidat in feris fermè omnibus. Hanc autem taurorum cum tauris ſocietatem, neglectis vaccarum armentis, vocari ἀτιμαγελεῖν. Quæſo quid hic ſcrupuli, cur Ariſtotelicam lectionem mutandam exiſtimemus: niſi ſiquid offendit mutatus numerus in ταῦρος & εἰσὶν, id quod Ariſtoteli præſertim eo in opere penè familiare deprehenditur. Dictionem autem illam coarmentari. non germanam, ſed ſuppoſiticiam eſſe dubium non eſt, & aut librariorum incuria, aut alicuius parum eruditi temeritate inductam. Suſpicor enim legendum, vel dearmentari, vel abarmentari. Neque enim adduci poſſum, vt credam Theodorum hominem tam in omni doctrinæ genere abſolutum, fuiſſe lapſum, præſertim in voce, neque

magnopere

magnopere prodigiosa, nec inusitata Græcis authoribus, vtpote cuius vim vel ipsa statim indicat etymologia: præterea quæ apud Theocritum authorem vsque adeo notum vulgatumq; legatur, ἐν νομεῦ, ἢ βωκόλοις. id est, in pastore, siue bubulcis.

Χ' οἱ μὲν ἁμᾶ βόσκοιντο καὶ ἐνιφύλλοισι πλανῷντο
Οὐδὲν ἀτιμαγελεῦντες id est,
Errant, & non vlla gregis diuortia quærunt.
Atq; hi pascuntur simul, inq; comantibus herbis.

Ad hæc Suidas ostendit, ταῦρον ἀτιμάγελον appellatum τὸν τῆς ἀγέλης καταφρονοῦντα, id est, qui negligeret armentum. Huc mihi videtur nonnihil allusisse Virgilius in Sileno:

Ah virgo infelix, tu nunc in montibus erras.
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno sequitur grege, claudite nymphæ
Dicteæ, nymphæ nemorum iam claudite saltus.
Si qua forte ferant oculis sese obuia nostris
Errabunda bouis vestigia: forsitan illum,
Aut herba captum viridi, aut armenta secutum
Perducant aliquæ stabula ad Gortynia vaccæ. Cum enim ait,
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,

taurum innuit, ἀτιμάγελον Item cum ait: Errabunda bouis vestigia. Significat autem poeta taurum quem adamabat Pasiphae, aut prorsus ἀτιμαγελεῖν, aut eatenus ἀτιμαγελεῖν, vt suo armento neglecto, vaccas alias sequeretur. Porrò de pugna taurorum inter ipsos coitus tempore meminit idem Maro libro Georg 3.

Nec mos bellantes vnà stabulare, sed alter
Victus abit, longeq; ignotis exulat oris
Multa gemens ignominiam, plagasq; superbi
Victoris, tum quos amisit inultus amores.
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.

Equidem arbitror hanc ipsam vocem si deflectatur aliò, prouerbialem esse, quemadmodum sunt & illæ καπροῦν & ἱππομανεῖν, ad eamq; potissimum respexisse Theocritum, cum ait prouerbio dici: Ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Scholia quæ feruntur in Theocritum, habent ἔβα κὲν ταῦρος, pro καὶ coniunctione copulatiua, mutata κεν expletiua: addūt esse prouerbiū de his dici solitum, qui abessent non reuersuri. Taurus enim si semel aufugerit in syluam, capi non potest. Vnde non inconcinne quis dixerit, maritum diutius ab vxore secubantem, ἀτιμαγελεῖν: & eum qui familiares desierit inuisere, ἀτιμαγελεῖν: & qui diutius à Musis, ac librorū abstinuerit cōtubernio, ἀτιμαγελεῖν. Itē qui à cōuictu hominū abhorreat, secumq; viuat, ἀτιμάγελον licebit appellare. Et qui à legitimo cōtubernio aberrarit, secesseritq;, non inepte dicetur ἀτιμαγελεῖν. Nec prorsus abhorret ab hac forma, quod est apud Aristoph. in Lysistrata,

Οἴκοι δὲ ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον. id est,
Domi absq; tauro cœlibem vitam exigam.

Sic enim significauit vitam cœlibem fœminæ, negligentis taurum, id est, maritum. Sic & Horatius:

Pereat male quæ te
Lesbia, quærenti taurum, monstrauit inertem.

Annus producit, non ager. 44

Ἔτος φέρει οὐχὶ ἄρουρα. id est, Annus producit segetem, non aruum. Hemistichion prouerbiale quod refertur à Theoph. lib. De plātis 8. Πρὸς αὔξησιν δὲ καὶ τροφὴν μέγιστα μὲν ἡ τοῦ ἀέρος κρᾶσις συμβάλλεται, καὶ ὅλως, ἡ τοῦ ἔτους κατάστασις. εὐκαίρων γὰρ ὑδάτων καὶ εὐδιῶν καὶ χειμώνων γινομένων, ἅπαντα εὔφορα καὶ πολύκαρπα, κἂν ἐν ἁλμώδεσι καὶ λεπτογείοις ᾖ. διὸ καὶ παροιμιαζόμενοι λέγουσιν, οὐκ ἄλλως, ὅτι ἔτος φέρει οὐχὶ ἄρουρα. μέγα δὲ καὶ αἱ χῶραι διαφέρουσιν. id est, Ad incrementum autem alimentumq; plurimum quidem cœli temperies, & in totum anni conditio iuuat. Etenim si imbres, serenitates, & hyemes accidant opportunæ, cuncta felicius atque vberius proueniunt, etiam in salsuginosis, ac parum pinguibus agris. Vnde nō ab re est, quod prouerbio dicunt. Annum producere fructū non aruū.

Verũtamẽ nõ parui refert,quæ ſit regionũ ratio.Hic illud obiter admonẽdũ duxi,in impreſſis exẽplaribus legi,ὀυ καλῶς,id eſt,non recte : atq; hoc ipſum,vt mea quidem eſt opinio,ὀυ καλῶς,partim quod Theodorus Gaza verterit hoc loco non perperã: partim quod non perinde quadret ad Theophraſti ſententiam.Nam is fatetur verum eſſe,plurimum habere momenti cœli conditionem,id quod etiã prouerbio teſtatum ſit,quo non ſine cauſa tota prouentus ratio tribuitur aeri,tamen nonnihil etiam diſcriminis ſitũ eſſe in ipſo ſoli ingenio. Proinde legendũ ſuſpicor pro ὀυ καλῶς,ὀυκ ἄλλως,id eſt,nõ temere.Quanquam equidem video & illud ὀυ καλῶς, vtcunque poſſe defendi. Nimirum vt Theophraſtus improbet vulgare dictum,quod cœlo momentum omne tribuit,cum & à ſoli ratione magna pars pendeat.Mihi tamen ſuperior lectio magis arridet,atque huic meæ ſententiæ doctos calculum ſuum addituros exiſtimo.Repetit idem adagium lib. De cauſis plantarum 3. rationem reddens,cur in frigidis pariter & calidis regionibus triticum prouẽiat,haud negans agri naturam nonnihil conferre ad fertilitatem,ſed multo maximum momentum habere aerem circunfuſum & cuiuſmodi cœli ventorumque temperies contingat,tum ad quos flatus oppoſitus ſit ager. Meminit & Plutarchus in Sympoſiacis,decade 7.problemate 2.Porrò ſi libebit vſum prouerbii dilatare, non intempeſtiuiter accommodabitur in hanc ſententiam,ſiquis dicat,ad virtutem educationem lõge plus adferre momenti quàm genus:ac planè perparui referre,quibus maioribus ſis natus,ſed multo maxime quibus rationibus educatus, quibuſque moribus ſis inſtitutus. Nam cœlum velut educat, quod progignit terra.Ad hoc adagii videtur alluſiſſe Euripides in Hecuba,quã ita loquentem facit.

Οὔκουν δεινὸν,εἰ γῆ μὲν κακὴ
Τυχοῦσα καιροῦ θεόθεν,εὐστάχυν φέρει.
Χρηστὴ δ' ἁμαρτοῦσ',ὧν χρεὼν αὐτὴν τυχεῖν,
Κακὸν δίδωσι καρπόν;ἀνθρώποις δ' ἀεί,
Ο μὲν πονηρὸς,οὐδὲν ἄλλο,πλὴν κακός,
Ο δ' ἐσθλὸς,ἐσθλὸς,οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
Φύσιν διέφθειρ',ἀλλὰ χρηστὸς ἐστ' ἀεί.
Ἆρ' οἱ τεκόντες διαφέρουσιν,ἢ τροφαί;
Ἔχει γέ τοι τι καὶ τὸ τραφῆναι καλῶς
Δίδαξιν ἐσθλοῦ. id eſt,

Non nouum ergo,ſi mala
Fauente cœlo,terra fert ſegetem bonam:
Bona,deſtituta quibus opus fuerat,malum
Fructum edit.At mortalium quiſquis malus,
Nil poſſit aliud eſſe quàm ſemper malus,
E frugi vſq; frugi. Sors nec ingenium viri
Aduerſa vitiat,ſed probus ſemper manet.
Vtrum id parentum,an educantium magis?
Recte educari,ſcilicet nonnullam habet
Doctrinam honeſti.

Videtur Hecuba pluſculum tribuere genituræ quàm inſtitutioni,miraturq; proinde non idem euenire in mortalium moribus,quod in prouentu ſegetum accidat.Porrò quantus plus valeat inſtitutio quàm genus,Lycurgus eleganter oſtendit,prolatis apud multitudinem duobus canibus,quorum alter ingeneroſa matre natus,propter inſtitutionem gnauiter feram eſt inſecutus : alter generoſis ortus parentibus,quod inſtitutus non eſſet,turpiter relicta fera,ad odorem panis ac cibi reſtitit.

In vado. 45

Metaphora prouerbialis:In vado eſſe,pro eo quod eſt in tuto,citraq; diſcrimen,ſumpta à natantibus aut nauigantibus.Terentius,Omnis res in vado eſt.Plautus in Aulularia : Hæc propemodum iã eſſe in vado ſalutis res videtur.Vadum autem eſt aquæ fundus,in quo quiſquis conſtiterit,is iam effugit periculum ne mergatur.

In portu nauigare, 46

Affinis eſt huic allegoria,ἐν λιμένι πλεῖν,id eſt,In portu nauigare,qua ſignificamus nos iam à periculo abeſſe.Propterea quòd qui medijs adhuc in fluctibus nauigant, hi ventorum & æſtus arbitrio nauigant.Contra qui iam intra portum ſunt,nihil habent negocij cum vndis ac ventis.Vnde vulgatiſſima metaphora,hominem in cuius præſidio conquieſcimus, portum appellamus. Et qui ſeſe ad tranquillam tutamq; aliquam vitæ rationem traducunt,in portum ſe recipere dicuntur.Terentius in Andria:Nunc huius periculo fit: Ego in portu nauigo.Maro paulo diuerſius in Aeneidos lib.7.
Nunc mihi parta quies,omniſq; in limine portus.

Bos laſſus fortius figit pedem. 47

Diuus Hieron oppido quàm elegans adagium vſurpauit,ad beatum Aurelium Auguſt.ſcribens, cumq; deterrere cupiens,ne iuuenis ſenẽ prouocet.Propterea ꝙ tardius quidẽ ad pugnam excitantur hi qui iam ſunt ætate quaſi feſſi:verũ iidem grauius ſæuiunt atq; vrgent, ſiquando ſenilis illa virtus irritata recaluit.Memento,inquit,Daretis & Entelli,& vulgaris prouerbij,ꝙ bos laſſus fortius figat pedem.A veteri trituræ more ductũ apparet,cum circumactis à bubus ſuper manipulos plauſtris grana excutiebantur: partim à rotis in hoc armatis,partim à taurorum vngulis.Et lex illa Moſaica,

quam citat Apost. Paulus ad Timoth. vetat, ne boui trituranti os obligetur. Itaq; bos lassus, quoniam grauius figit pedem, magis est ad trituram idoneus. At non item equus ad cursum. Potest allusum videri & ad hoc quòd iuuenes corporis agilitate præpollent. Senes in stataria pugna ac viribus superiores sunt, id quod & Vergil. in Daretis & Entelli congressu declarat. Nec admodum hinc abludit illud quod in Græcorum collectaneis positum reperio, ἀτρέμας βοῦς. id est, Lente bos, subaudiendum mouet pedem. Nam sensim quidem mouet, at grauius premit.

Tota erras via, 48

τῇ πάσῃ ὁδῷ ἀφαμαρτάνεσθαι. id est Tota aberrare via, Prouerbium est in eos, qui vehementer aberrant. Terent. in Eun. Tota erras via. Translatum à viatoribus, qui nonnunquam ita solent aberrare à via, vt non sine dispendio quidem, tandem quò tendebant perueniant: nõnunquam sic aberrant, vt longe diuertant, & in diuersum tendant. Vnde & exorbitare dicuntur, qui à vero aberrant. Aristo. in Ethicis: Haud tota aberrant via. Idem Naturalium lib. 1. scribit priscos illos philosophos naturalium causarum scrutatores, exorbitasse, ac velut è via depulsos, prorsus aberrasse à vero. Sumptum est ex Aristoph. Pluto;

Τῆς ὁδοῦ τὸ παράπαν ἡμαρτήκαμεν; Viáne tota prorsus exerrauimus?

Quinetiam hodie dictitant eos in via esse, qui recto consilio quippiam instituũt: extra viam, qui qua non oportet ratione rem aggrediuntur. Sunt fermè prouerbiales & illæ metaphoræ doctis vsitatissimæ. Depellere à via, reducere in viam, monstrare viam, facere viam, sternere viam, aperire viam, præcludere viam, intercludere viam. Cicero in 1. Philip. Quod si putas, totã ignoras viam gloriæ. Celebre habet & illud apophthegma, Bene currũt, sed extra viã. Καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ᾽ ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ.

Toto cœlo aberrare. 49

Huic confine est, quod vsurpat Macrobius Saturna. lib. 3. Nunquam ne, inquit, Prætextate tibi venit in mentem, toto, vt aiunt, cœlo errasse Vergilium? Sumptum videtur ex Aristophanis Ranis.
Εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐρανίου γ᾽ ὅσον.
Ab Euripide dicitur in Aeschylum, qui plurimum errasset in his quæ dixerat. Metaphora ducta, vel à Phaethontis, aut Cereris fabula: vel à nauigantibus, qui cœli syderumq; obseruatione cursum moderantur: proinde naucleri, cum vehementer aberrant, in cœli parte longe diuersa cynosurã imaginãtur nonnunquam, totoq; aberrant cursu. Nisi malumus cœlum pro regione accipere, velut Horatius. Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.

Suo iumento sibi malum accersere. 50

Qui ipse sibi malorum est author, suo iumento sibi malum accersere dicitur, tanquã suo sumptu suaq; opera, quasi suopte plaustro malorũ sarcinam adportet sibi. Plautus in Amphitryone: Ipse homo sibi à me malã rem arcessit iumento suo. Sumpta metaphora à plaustris onerarijs. Nam id quoque significat iumẽtũ, authore Gellio lib. 10. cap. 1. aut certè ab animalibus tergo vectãtibus onera.

Suo sibi hunc iugulo gladio, suo telo. 51

Suo gladio, suóue telo iugulari dicitur, qui suis ipsius dictis reuincitur, aut qui suopte inuento doĺoue capitur: deniq; in quem quocunq; modo, seu dictum, seu factum retorquetur, quod ab ipso profectum sit: veluti siquis exemplo Protagorę antistrephon dilẽma in eum, qui proposuerit, retorqueat: aut si quemadmodum Phalaris, Perillum mali repertorem, suo inuento conficiat. Itaq; in Adel. Terentij, Mitio senex fratris Demeæ sæuitiam increpans, huiusmodi vtitur sententia. Hoc vnum affert vitij senecta, attentiores ad rem sumus quàm oportet. Eandem Demea paulo post in fratrem retorquens. Postremo, inquit, non meum illud verbum facio, quod tu Mitio bene & sapienter dixti dudũ. Vitium commune omnium est, quòd nimium ad rem in senecta attenti sumus. Hanc maculam nos decet effugere. Hac ratione cum Mitio constringeretur adigereturq; vt agrum, quem rogabatur, daret: tum Demea, Suo, inquit, sibi hunc iugulo gladio. Translata metaphora ab his, qui in pugna suis ipsorum telis aliquoties confodiuntur. Plautus in Amphit. Atq; hunc telo suo sibi, malitia sua, à foribus pellere. Cicero pro Cecinna, Aut tuo, quemadmodum dicitur, gladio, aut nostro, defensio tua conficiatur necesse est. Huc allusit Ouidius in epist. Heroidum;

Remigiumq; dedi, quo me fugiturus abires:
Heu patior telis vulnera facta meis.

Eódem pertinent & illa Ciceronis: in tuum ipse mucronem incurras, necesse est. Rursum, Hic est defensionis tuæ mucro, in eum incurrat oratio tua, necesse est. Neq; vehementer hinc abludit Liuianũ illud lib. 2. de secundo bello Punico. Sentiebat Annibal suis se artibus peti. Lucianus in Piscatoribus

ὡς παρ᾽ ἡμῶν τὰ τοξεύματα, ὥς φῄς, λαβὼν καθ᾽ ἡμῶν ἐτόξευες.i. Quæ quidem tela à nobis, vti fateris, sumpta, aduersus nos iaculatus es. Tradit Plutarch. Brasidam ducẽ educto è corpore telo, eodẽ cõfodisse eũ qui miserat. Marius vnus è triginta tyrãnis, à milite quodã interẽptus narratur à Trebellio Pollione, qui adoriẽs dixerit: Hic est gladius, quẽ ipse fecisti: nam Marius ante imperiũ faber ferrarius fuerat, & eius militis opera in fabrili officina vsus. Hunc igitur vere suo gladio dixeris iugulatum.

Incidit in foueam, quam fecit 52

Idem pollet illud quod in Odis Dauidicis refertur psal. 7. Λάκκον ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν. καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο. id est Lacum fodit & aperuit eum, & incidet in foueam quam fecit. Translatum vel ab his, qui foueis effossis, aut reliquis id genus decipulis insidiantur feris: vel à bellis, in quibus aliquoties fossis cuniculis hostis hostem captat.

Suo ipsius laqueo captus est. 53

Nec aliud sibi vult, quod apud eundẽ legitur psal. 9. Ἐν παγίδι ταύτῃ, ᾗ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ πούς αὐτῶν. id est, In ipso laqueo, quem absconderant, comprehensus est pes eorum. Nota metaphora, nempe mutuo sumpta ab his, qui instructis pedicis, auibus aut feris insidias tendunt.

Hanc technam in teipsum struxisti. 54

Eandem sententiam aliter expressit Lucianus Ὥστε σόφισμα κατὰ σαυτοῦ συντέθεικας. id est Itaque cõmentum in tuum ipsius exitium reperisti. De hæredipeta, qui cum diuitem ex asse hæredem scripsisset. ac testamentum protulisset, quo diuitem ad idem faciendum prouocaret, tecti ruina subito oppressus est, ac sua reliquit illi cuius facultatibus inhiarat. Vtendum erit cum dolus in alterum excogitatus, in caput authoris recidit, ita vt non raro consueuit accidere.

Turdus ipse sibi malum cacat. 55

His simillimum est illud Græcorũ adagium. Κίχλα χέζει αὐτῇ κακόν. i. Turdus ipse malũ cacat. In illos dici solitũ, qui sibiipsis ministrarẽt exitii causam. Siquidem viscum, authore Plinio, nõ prouenit, nisi maturatum in ventre, ac redditũ per auiũ aluum, maxime palumbium ac turdorũ. Cuius rei meminit & Seruius in sextum Aeneidos. Aristoteles item lib. De natura animantiũ 9. tria turdorum genera facit, quorum primum ἰξοβόρον vocatum ait: aut, vt Athenæus, ἰξοφάγον, nimirum quod visco vescatur. Quoniam autem visco capiuntur aues, ipsæ sibi malum cacant videlicet. Plautus paulo diuersius extulit. Ipsa, inquiens, sibi auis mortem creat. Quanquam equidem non dubitem affirmare, à Plauto cacat, non creat fuisse scriptum: deinde locum à quopiam semidocto, & Græcanici prouerbii ignaro deprauatum, supposita voce adulterina creat. Sophocles in Antigone:

Ὅστις δ᾽ ἀνωφέλητα φυτεύει τέκνα	Inutiles quicunq; liberos serit,
Τί τόνδ᾽ ἂν εἴποις ἄλλο, πλὴν αὑτῷ πόνους	Quid aliud hunc, quàm sibi creare dixeris
Φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων; id est,	Ipsi dolores, atq; risum maleuolis?

In hos igitur quadrabit parœmia, aut in eos, qui potentes sibi generos asciscunt, à quibus postea per vim opprimantur.

Ipse sibi mali fontem reperit. 56

Extat item apud eosdem senarius prouerbio celebratus, Αὐτὸς γὰρ εὗρε τοῦ κακοῦ τὴν πιτύαν. id est, Ipsus mali sibi reperit coagulum. Aut αὐτὸς εὗρε τοῦ κακοῦ πηγὴν. id est, Ipse reperit mali fontem. Sic Aeschylus in Persis.

Νῦν κακῶν ἔοικε πηγὴ πᾶσιν εὑρῆσθαι φίλοις. id est,

Nunc mali fons est repertus, vt videtur omnibus.

Versus est Trochaicus. Sunt enim & perniciosi fontes, quorum aqua gustata mortem, aut insaniam adferat, quos præstiterat non reperisse.

Capra gladium. 57

Eodẽ sermè pertinet, αἲξ μάχαιραν. i. Capra gladiũ subaudi reperit. In eos dicitur, qui ipsi reperiunt quo pereant. Ortũ autẽ est adagiũ ab huiusmodi quodã euentu. Olim cũ Corinthij Iunoni Acrææ, nã id illi cognomẽ, rẽ diuinã facere pararent: huius Iunonis statuã aiũt à Medea positam fuisse: atq; hi qui ad ꝑbendã hostiã erant cõducti, defosso sub terra cultro, oblitos sese assimularẽt, capra pedib. excalpens eum eruit, prodiditq;, itaq; mactata est. Quidã sic efferunt parœmiã, αἲξ δοῦσα τὴν μάχαιραν, id est, Capra cultrũ præbens. Quidam hoc pacto, ὄϊς τὴν μάχαιραν, id est Ouis cultrum.

Cornix scorpium. 58

His confine est & illud, Κορώνη τὸν σκορπίον. id est, Cornix scorpium, subaudi, rapuit, Quadrat in hos, qui parant eos lædere, vnde tantundem mali sint vicissim accepturi. Quemadmodum cornix

correpto

correpto ſcorpio, arcuata illius cauda, vulnus accepit letale, perijtq;. Extat ſuper hac re Græcum epigramma Archiæ, quod non grauabor adſcribere.

Ἔν ποτε παμφαίνοντι μελάντερος αἰθέρι ναίων — Scorpius è terra prorepſerat, idq; vidente
Σκορπίον ἐκ γαίης εἶδε θορόντα κόραξ. — Coruo, qui cœlo victitat in liquido.
Ὃν μάρψας ὤρουσεν, ὁ δ' ἀΐξαντος ἐπ' οὖδας — Corripuit viſum, fugitq; : ſed hic vt humum ales
Οὐ βραδὺς, εὐκέντρῳ πέζαν ἔτυψε βέλει — Contigerat, telo mox ferit atq; necat.
Καὶ ζωῆς μιν ἄμερσεν. ἰδ' ὅσσον ἔτευχεν ἐπ' ἄλλῳ, — Ecce tibi, quod in hunc auis inſidioſa parabat,
Ἐκ κείνου τλήμων αὐτὸς ἔδεκτο μόρον. id eſt, — Inde ſibi acciuit ipſa necem miſera.

Atq; in rebus humanis frequenter vſu venire ſolet, vt qui cepiſſe videatur, ipſe captus ſit. Quemaddum & Horatius:
Græcia capta ferum victorem cepit.

Calidum prandium comediſti. 59

Huc alludere videtur & Plautinum illud: Calidum hodie prandium prandidiſti, id eſt, Feciſti quod tibi magno malo ſit futurum. Ab his ſumptum, qui ſe noxijs ac letiferis ingurgitant cibis poſtea ventris tormina ſenſuri.

Irritare crabrones. 60

Τὰς σφηκιὰς ἐρεθίζειν. id eſt, Irritare crabrones. Ad hanc ſententiã referendum eſt & illud, quod eſt apud Plautũ in Amphit. Irritabis crabrones. Id dictum eſt à poeta in mulierum ingeniũ, quibus iratis ſi repugnes, magis prouoces, neq; ſine tuo malo diſcedas. Eſt autẽ crabro inſecti genus affine veſpis. pertinaciſſimũ aculeoq; peſtilentiſſimo. Siquidem refert Plinius Naturalis hiſt. lib. 11. cap. 21. crabronũ ictus haud temere ſine febri eſſe. Additq;, traditũ à quibuſdã, ter nouenis huius animantis pũctis interfici hominem. Ariſt. lib. De partibus animaliũ 9. præter alia quę de crabronibus commemorat, illud quoque tradit, cum in apum genere quædam aculeis careant, vt fuci, & reges, veſpæ quoque nonnullæ ſine aculeis inueniantur, nulli crabrones reperiuntur non armati aculeo. Quanquam de duce, num aculeatus ſit, nonnihil addubitat. Vtitur hoc adagio Diuus Hieronymus in quadam epiſt. Eandem ſententiam ſic idem extulit Plautus mutata allegoria,
Bacchæ bacchanti ſi velis aduerſarier,
Ex inſana inſaniorem facies, feriet ſæpius.
Sin obſequaris, vna te ſoluas plaga.
Nam mos erat, vti Bacchanalia celebrantes obuios thyrſis ferirent. Ariſtoph. in Lyſiſtrata, nam hoc titulo inſcriptam comperi.
Ἢν μή τις ὥσπερ σφηκιὰν βλίττῃ με κἀρεθίζῃ
Niſi ſiquis vti veſparium, fraudet me, ſtimuletq;.
Alluſit huc, opinor, qui ſcripſit epitaphium Archilochi poetæ maledici,
Ἠρέμα δὴ παραμειψον ὁδοιπόρε, μήποτε τοῦδε
Κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένους id eſt,
Ne fors crabrones qui huic inſedere ſepulchro
Irrites, tacitum carpe viator iter.
Xenoph. lib. 4. indicat vnde natum ſit: nimirum ab his, qui ſtudent eximere veſpas ab antris ſuis. ὁρῶ δ' ἔγωγ' ἔφη, καὶ ὁπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους. id eſt. Et ego, inquit, video etiam eos quicunq; crabrones excipere volunt, ſiquidem euolantes conentur venari, à multis feriri crabronibus.

Leonem ſtimulas. 61

Confimilem vim habet, quod à Diogeniano refertur, τὸν λέοντα νύττεις, id eſt, Leonem pungis ſeu vellicas. De his, qui potentem ac ferocem in ſuum ipſius exitum prouocant atque extimulant. Notior eſt metaphora, quàm vt ſit explicanda.

Malum bene conditum ne moueris. 62

Idem pollet & illud, Μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον. id eſt, Ne moueris malum bene cõditum, ſiue quieſcens. In eos, qui ſua ſtultitia ſibi turbas excitant: aut qui mala iam tempore ſepulta reſuſcitant renouantque. Prouerbium retuliſſe videtur Theognis hoc verſu,
Πολλάκι γὰρ τὸ κακὸν κατακοίμενον ἔνδον ἄμεινον. id eſt,
Nam perſæpe malum præſtat domi habere repoſtum. Huic ſimillimum eſt illud,
Sopitos ſuſcitat ignes.

Octipedem excitas. 63

Cratinus in Thrattis apud Suidam, ὀκτώπουν ἀνεγείρεις. id est, Octipedem excitas, nimirum scorpium, cui pedes sunt octo, ac plerunq; saxis abditus cubat, quem non nisi tuo periculo suscites propter venenum, quod in cauda gestat.

Mouere Camerinam. 64

Κινεῖν τὴν καμαρίνην. id est, Mouere Camarinam, est sibijpsi malum accersere. Lucianus De apophrade, ὁρᾷς ὡς ἄμεινον ὂν σοι ἀκίνητον τὴν καμαρίναν ἐᾶν. id est, Vides quanto satius tibi fuerit, Camarinam immotam sinere. Vnde natum sit adagium, Seruius grammaticus explicat. Vergilianum illum locum enarrans in tertio Aeenidos.

Et fatis nunquam concessa moueri Apparet Camarina procul.

Camarina, inquit, palus est iuxta oppidum eiusdem nominis, quę cum olim siccata, pestilentiam creasset, consuluerunt oraculum an penitus eam desiccare præstaret. Vetuit deus Camarinam moueri: At illi exiccarunt, non obtemperantes oraculo, & cessauit quidem pestilentia, sed per eam ingressis hostibus pœnas dederunt neglecti oraculi. Eadem fermè commemorat & Suidas, illud insuper addens, quibusdam Camarinam esse fruticem, cuius ramos siquis commoueat quatiatq; tetrum quendam odorem edere. Verum mihi superior sententia magis videtur ad veri similitudinem accedere. Meminit huius adagij Stephanus quoque versu heroico, effertq; ad hunc modum,

Μὴ κινεῖν καμαρίναν. ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων.

Ne moueas Camarinam, etenim non tangere præstat.

Ait autem Camarinam oppidum, & eiusdem nominis paludem esse in Sicilia. Meminit & Silius libro. 13. Maronem imitatus,

Et cui non licitum fatis Camarina moueri.

Anagyrum commoues. 65

Superiori neutiquam dissimile videtur illud apud Græcos celebratum, ἀνάγυρον κινεῖς. id est, Anagyrum commoues. In eos, qui sibijpsis malorum authores essent; quiq; in suam ipsorum perniciem quempiam irritarent. Vnde ducta sit parœmia, varie narratur ab authoribus. Alij ad fruticis naturã referũt, cuius meminit in 3. lib. Dioscorides, quem quidam magyrum, quidam anagyrum appellent: nonnulli acopon, medicamentis quidem efficacem, verum odore maiorem in modum graui, maxime si manu teratur: cuius fructus gustatus vehementem vomitum promouet. Vnde vel ab odoris molestia, quæ carpentem consequitur, adagium ductum videri potest, quandoquidem & acopi vocabulum indidem apparet repertum: vel à concitandi vomitus efficacia. Meminit huius & Plinius libro. 27. cap. 4. Sunt qui dicant Anagyrum locum esse in Attica, quæ ad tribum pertineat Erechtheidem, authore Stephano, vbi frutex quidam grauissimi odoris plurimus proueniat, vt anagyrum pro frutice non secus accipiamus, quàm Anticyram pro elleboro. Rursum alii Anagyrum genium quendam existimãt, qui propter violatũ sacellum suum vicinos omnes funditus euerterit. Atq; huius adagii mentionem fieri apud Aristophanem in Lysistrata. Et sanè apud Aristophanem locus sic habet:

Πόθεν εἰσιν; ἀπ' ἀναγυροῦντόθεν, νὴ τὸν δία. Vnde aduenit? ab Anagyro. ergo per Iouem

Ὁ γοῦν ἀνάγυρός μοι κεκινῆσθαι δοκεῖ. id est, Anagyrus esse motus apparet mihi.

Suidas huiusmodi fermè commemorat. Anagyrasion quendam genium fuisse, sic à loco quem diximus, cognominatum, qui senem vicinum, quòd lucum suum incidisset, hunc ad modum vltus sit. Senis concubinæ insanum quendam amorem immisit in illius filium, quæ cum adolescentis animum pellicere non posset, eum vltro apud patrem detulit, quòd sese de stupro non desineret interpellare. Pater persuasus à muliere, filium è tecto præcipitem dedit ac interemit. Deinde facti pœnitens, semetipsum laqueo præfocauit. Postremo mulier sese in puteum abiecit. Atq; huius fabulæ citat authorẽ Hieronymum, haud scio quem, in opere De tragœdiarum scriptoribus.

Capra contra sese cornua. 66

Ἡ αἲξ καθ' ἑαυτῆς τὰ κέρατα. id est Capra contra semetipsam cornua. Ad superiorum classem pertinet, ab apologo natum. Capra quæpiam cum esset iaculo vulnerata, circũspectans vnde nam id mali sibi euenisset, arcum contemplans, caprinis cornibus compactum, dixit ad hunc modum. καθ' ἐμαυτῆς ἔφυσα τὰ κέρατα. id est in meam ipsius perniciem produxi cornua.

Atlas cœlum. 67

Ἄτλας τὸν οὐρανόν. id est, Atlas cœlum subaudiendum ὑπεδέξατο, id est, suscepit. Dici solitum de his, qui sese magnis & molestis inuoluunt negociis, ipsiq; sibi malum accersunt. Nam hic cœlum

hospitio

hospitio excepit. Deprehensus autem quod illi struxisset insidias, præceps datus est in mare Atlanticũ. Porrò notior est, quã vt hoc loco sit referẽda de Atlãte fabula, cœlũ humeris & vertice sustinẽte.

Deus ex improuiso apparens. 68

Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανείς. id est, Deus ex improuiso apparens. In eos dicitur quibus in rebus perplexis præter spem exoritur aliquis qui salutem adferat, negociiq; difficultatem expediat. Sumptum est à consuetudine tragœdiarum, in quarum plerisq; machinis quibusdam deus aliquis ostendebatur, idq; non in scena ipsa, sed è sublimi, qui repente commutatis rebus fabulæ finem imponeret. Id quod testatur & M Tullius lib. De natura deorum 1. vt cum sic ait: Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non videtis, vt tragici poetæ cum explicare argumenti exitum nõ potestis, confugitis, ad deum: cuius operam profecto non desideraretis, si immensam & interminatã in omneis partes magnitudinem regionum videretis. Nec dubium est, quin Tullius imitatus hic sit illud ex Platonis Cratylo, Εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀποφεύγουσι, θεοὺς αἴροντες. id est nisi sanè quemadmodum tragœdiarum scriptores, sicubi hæserint, ad machinas confugiunt, deos sustollentes. Quem Platonis locum ob ignoratum prouerbium, Latinus interpres perperam aut certè obscureuertit. Nimirum hunc in modum. Nisi forte quemadmodum tragici, quoties ambigunt, commenticijs quibusdam machinamentis ad deos confugiunt. Ad eundem lapidem impegisse videtur qui Lysandri vitam transtulit, è Plutarcho. Cum enim Lysander instituisset innouare remp. perpenderetq; negotium esse difficilius quàm vt vulgaribus consilijs posset expediri, fecit quod poetæ solent in tragœdijs, fictis oraculis ac deorum religione studuit quod constituerat efficere. Græca sic habent, ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ μηχανὴν αἴρων πρὸς τοὺς πολίτας λόγια πυθόχρηστα καὶ χρησμοὺς συνετίθει καὶ κατεσκεύαζεν. id est, Quemadmodum in tragœdia machinam tollens apud ciues, responsa velut à Pythio reddita & oracula componebat apparebatq;. Idem subobscure, sed sanè quàm eleganter indicat Arist. lib. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo, Ἀναξαγόρας τε γὰρ, inquiens, μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν, ὅτ' ἂν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτόν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γινομένων ἢ νοῦν. Quæ quidem verba sic licebit vertere: Nam Anaxagoras mente perinde, quasi deo quopiam tragico, qui repente solet ostendi, vtitur ad condendum mundum. Etenim cum hæret inexplicanda causa, quare necessario sit, tum illam adducit. Porrò reliquis in rebus, quiduis potius causam facit eorum quæ fiunt quàm mentẽ. Vnde in Græcorum tragœdijs illud penè solenne est: Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων. id est Multę formæ deorũ &c. Cum inducto numine fabulam explicant: veluti in Oreste Eurip. Apollo in medijs tumultibus apparens res turbatissimas subito componit. Huius rei exemplum videtur ab Homero ductum, qui quemadmodum Iliad. 1. Palladem adducit, vt ferocientem Achillem compesceret, ita compluribus alijs locis numẽ aliquod allegat. Quod quidem Horat. in Arte poeti. vetat in comœdijs fieri, nisi rerum difficultas maior sit, quàm vt possit humana ope explicari:

Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus Inciderit.

Qua ratione Plaut. in Amphit. Iouem induxit eoq; tragicomœdiam vocat. Lucianus in Philops. Καὶ τὸ τοῦ λόγου, θεὸν ἀπὸ μηχανῆς ἐπεισκληθῆναί μοι τοῦτον, ᾤμην ἀπὸ τῆς τύχης. id est, Ac iuxta prouerbiũ, arbitrabar hunc mihi perinde quasi deum quempiam repente apparentem, à fortuna fuisse adductũ. Allusit eodem in lib. De mercede seruientibus. Οἰκεῖοι γὰρ τῆς τοιαύτης τραγῳδίας οὗτοί γε, ἤτιν' ἄλλον ἐκ μηχανῆς θεὸν ἐπὶ τῷ καρχησίῳ καθεζόμενον. id est, Nam peculiariter ad huiusmodi tragœdiam pertinent. Aut alium deum quempiam de repente exortum, atq; in antennis considentem. Huc respexit Eurip. in Iphigenia Aulidensi, θεὸς ἐγὼ πέφηνά σοι μέγιστος. id est, Equidem deus tibi maximus apparui. Lucianus in Sectis, Ἐπιστάς, τὸ τῶν τραγῳδῶν τοῦτο, θεὸς ἐκ μηχανῆς ἐπιφανείς. id est, Assistens iuxta tragœdorum prouerbium: Deus ex improuiso ostensus. Apud Athen. lib. 6. lurconem quendam querentem facit poeta nescio quis, quòd piscium venditores vix ostensos pisces statim subducerent,

Καὶ θᾶττον ἀποπέμπουσι τοὺς ὠνημένους
Ἀπὸ μηχανῆς πωλοῦντες, ὥσπερ οἱ θεοί. id est,

Et venditos mox eximunt aspectui,
Venduntq;, tanquam è machina ritu deum,

Proinde quoties salus ex insperato ostenditur, id deo solet ascribi. Ita Plinius lib. 25. Quippe etiam in repertis alias inuenit casus, alias vt vere dixerim, deus. Idem lib 22. Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima inuenit in vita deus.

Homo homini deus. 69

Non admod ũhinc abludit & illud: ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. id est, Homo homini deus, quod dici solet de eo, qui subitam atq; insperatam attulit salutem, aut qui magno quopiam beneficio iuuit.

Antiquitas enim nihil aliud existimabat esse deum, quã prodesse mortalibus. Vnde frugũ, vini, legũ authores, & quicunq; ad vitæ commoditatẽ aliquid attulisset, eos pro dijs habebat antiquitas: adeo, vt & beluas quasdam pro numinibus coluerit: velut apud Aegyptios ciconiam, ꝙ serpentes, qui certo anni tempore ex Arabicis paludibus subuolant, obuiam profecta, arcere, conficereq; credatur. Apud Romanos anserem, ꝙ capitolinam arcem expergefactis clangore custodibus ab irruptione Gallorũ seruarit. Quod indicat M. Tullius, cum lib. De natuta deorum 1. scribit: Concludam beluas à Barbaris propter beneficium consecratas. Quin & authore Prodico Chio corpora quædam inanima pro dijs habita sunt, velut sol, luna, aqua, terra, quòd ad vitam conducere viderentur, quodq; horum commoditate mortales maiorem in modũ delectarentur. Scythę, quẽadmodum in Toxaride testatur Lucianus, per ventum & gladium, tãquã per deos iurant, propterea quòd ille spirãdi sit author, hic mortis: Sed quoniã, vt inquit Cicero, plurima homini ab homine vel cõmoda, vel incõmoda solent oriri, & dei propriũ est vel seruare, vel benefacere: idcirco qui in graui periculo succurrit, quiue ingẽti quopiam afficit beneficio, quoniam dei quasi vice fungitur, ei cui prodest, deus dicitur extitisse. Huic adstipulatur illa solennis apud Homerum atq; Hesiodum clausula,

Θεοὶ δωτῆρες ἐάων. id est,

Dij bonorum largitores.

Et quod ait Strabo lib. 10. Recte dictum est, mortales tunc maxime deos imitari, cum benefici sunt. Idem libro 17. tradit, Aegyptios quosdam duplicem facere deum: immortalem, qui rerum omnium sit author, & mortalem ignoti nominis: tum à quibus beneficio sint affecti, eos fermè pro dijs colũt. Præterea vulgo quoq;, qui in rebus perplexis ac desperatis, aut ancipiti periculo seruantur, à deo quopiam aiunt sese seruatos. Horatius.

Sic me seruauit Apollo. Rursum in Odis, bello per Mercurium, & iterum ab arboris ictu sese Fauni ope seruatum scribit. Eodem allusit Iuuenalis, cum ait,

Quadraginta tibi siquis deus aut similis dijs
Et melior fatis donaret homuncio. Item Virgilius in Tityro,
O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit.
Nanq; erit ille mihi semper deus: illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.

Deinde reddit causam, quare sit Cæsarem loco numinis habiturus, beneficium subtexens:

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

Plinius Secundus lib. Naturalis historiæ 2. manifestius Græcam παροιμίαν indicauit, sed tam impie sentiens de dijs, quã paulo post de animarum immortalitate, deq; corporum resurrectione desipienter. Nam cum & multitudinẽ deorũ irrisisset, & vni illi summo, quẽ aut mundũ hunc, aut naturã nescio quã esse putat, prorsus ademisset curã mortaliũ, Deus est, inquit, mortali iuuare mortalẽ. Et hęc ad æternã gloriã via. Hac proceres iere Romani, hac nũc cœlesti passu cũ liberis suis vadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniẽs: Hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, vt tales numinibus adscribant. Quippe & omniũ aliorũ nomina deorum, & quæ supra syderum retuli, ex hominum nata sunt meritis. Hactenus Plinius. Ouidius:

Conueniens homini est hominem seruare voluptas,
Et melius nulla quæritur arte fauor.

Plutarchus in cõmentario, quem inscripsit Aduersus principẽ indoctũ, negat deos hoc nomine felices esse, ꝙ quã diutissime viuant, sed ꝙ virtutis sint principes & authores. Porrò Paulus virtutũ summam ad charitatem refert: charitatem autẽ in eo sitam, vt de quãplurimis quamoptime mereamur. Huc respexit Gregorius Nazianzenus in oratione De cura pauperum: Fias, inquit, ęrumnoso deus misericordiam dei imitando, nihil enim æque diuinum habet homo ac beneficentiam. Quanquam autem apud Christianos dei appellatio nõ est vlli mortalium vel per iocum communicanda, neque omnino tam insignis tamq; fœda adulatio est in mores nostros recipienda: tamen fieri potest, vt huius adagij sit vsus, neque improbus, neq; inconcinnus, siquis hoc modo dicat: Cum tantis malis premerer, vt nemo mortalium aut vellet aut posset opitulari, tu vnus mihi præter spem extitisti, tuoq; beneficio me non seruasti modo periturum alioqui, verumetiam ornatiorem aliquanto fecisti quàm antea fuerim. Vt aut omnino nusquam, aut in nobis certe duobus, locum habeat vetus illud Græcorum adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut hoc modo: Literis debeo omnia etiã vitã: sed ipsas tibi

tibi debeo literas, qui mihi tua liberalitate suppeditas alisq; otium meum. Quid autẽ est quod Græci dicunt ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, si hoc non est? Aut hoc pacto: Qui mediocri beneficio iuuat, sit sane amicus: verum qui arte sua singulariq; cura atq; industria vitam iamiam fugientem retinet, ac restituit, id quod vtiq; facit medicus, quid aliud est, quã quod Græci dictitant, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον? Aut sic: Eum in locũ res erat deducta, vt ne ipsa quidẽ salus posset auxiliari. Ibi tu mihi veluti præsens quoddã numẽ extitisti, & mira celeritate depulsis incõmodis, in pristinũ locũ restituisti, nec sperantẽ, nec expectantẽ, vt intelligerẽ illud non temere dictũ à Græcis, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut sic: In reliquis quidem rebus mihi semper amicissimus fuisti: in hac vero causa non amicissimus modo, verumetiam penè dixerim, quod Græci dicunt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον.

Homo homini lupus. 70

Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος. id est, Homo homini lupus, Superiori quasi diuersum est, ac velut hinc effictum videtur, quod vsurpauit Plautus in Asinaria, Homo homini lupus. Quo monemur, ne quid fidamus homini ignoto, sed perinde atque à lupo caueamus. Lupus est, inquit, homo homini, non homo, qui qualis sit non nouit.

Coturnix Herculem. 71

Ὄρτυξ ἔσωσεν ἡρακλῆν τὸν καρπόν id est, Seruauit Herculem coturnix strenuum. Senarius est Græcis, prouerbij vice celebratus, quem tamen Zenodotus negat apud vllum veterum scriptorum inueniri: cæterum dici solitum de his qui in periculo seruati essent ab his à quibus minime sperarant. Adagionis originem ad huiusmodi fabulam referunt: Coturnicem quandam Herculi in delicijs fuisse, cuius nidore cum viua incenderetur, ille mortuus sit in vitam restitutus. Meminit huius fabulæ Athenæus quoq; lib. 9 scribens: Herculem Iouis & Asteriæ filium, in Libyam proficiscentem à Typhone fuisse interemptum: reuocatum autem in vitam odore coturnicis, illi ab Iolao admotæ, & ob eam causam Phœnices Herculi coturnice sacrificare.

Genius malus. 72

Ei quod modo retulimus, Homo homini deus: contrarium videtur genius malus, quem Græci dicunt ἀλάστορα, quo nomine vocamus eos, quibus incommodorum nostrorum maximam partem acceptam ferimus, idque etiam hodie vulgato sermone. Sunt enim omnino quidam his aut illis ita inauspicati, vt tanquam fatum quoddam malum, atque in perniciem illorum nati, iure videri possint. Porrò prouerbium apparet è priscorum opinione profectum, qui singulis binos genios attribuunt, quos dæmones vocant: neque hominibus modo, verumetiam locis atq; ædibus, quorum alter perniciem nobis moliatur, alter iuuare studeat: cuius sententiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libro De animi tranquillitate. Quò pertinet illud Bruti, quod in eius vita memorat idem Plutarchus. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Asia nocte fermè intempesta ex more vigilaret in tabernaculo, lucerna iam emoriente, videre visus est personam quandam tragicam, & humana specie maiorem. Atque ille protinus, vt erat animo interrito, percontatus est, quis nam esset aut hominum aut deorum. Cui illa cum murmure: Tuus sum Brute genius malus, Philippis me videbis. Eadem itaque imago rursus apparuit confligenti Philippis, quæ quidem illi pugna postrema fuit. Huic consimilem quandam fabulam idem refert de M. Antonio, atque Augusto: videlicet hos, reliquis quidem in rebus amanter, summaque inter sese concordia agitasse: cæterum in ludis quos ad æmulationem quandam edebant, Octauium semper superiorem esse solitum. Eam rem Antonium non mediocriter discruciasse. Fuisse autem in Antoniano comitatu magnum quempiam Aegyptium. Is seu quòd vere nosset eius fatum, seu ꝙ ad gratiam Cleopatræ fingeret, eum admonuit vt à Cæsare se quantum posset, seiungeret: quod ipsius genius, alacer alioqui genium illius reformidaret: quoq; propius accessisset, hoc humilior deiectiorque videretur. Testatur & Plato Socrati peculiarem quẽdam fuisse genium, de quo scripsit Apul. & Plutarch. De genio sensisse videtur Terent. cum ait in Phorm. Mihi vsu venit, hoc scio. Memini relinqui me, deo irato meo. Quin & nostrates theologi veteres illos opinor, secuti, duos vnicuique genios quos angelos vocant, ab ipso protinus exordio vitæ adscribunt: amicum, qui commoda nostra procuret: malum, qui modis omnibus in exitium nostrum immineat. Bonum geniũ explicat Næuius in Stalagmonis apud Donatũ. A deo meo propitio meus homo est. Item Persius: Dijs iratis, genioque sinistro. Postremo prouerbium respicit in genere omnia illa: Iratis dijs, Propitijs diis. Terent. Nescio, nisi deos iratos fuisse mihi satis scio, qui ausculta uerim ei. Horat. in Sermonibus: Immeritusque laborat Iratis natus paries diis, atque poetis. Idem rursum

Vertumnis quotquot sunt,natus iniquis. Item in Odis,
Diuis orte bonis optime Romule
Custos gentis abes. Homerus Iliad. ε. Θεὸς νύ τις ἐςὶ κοτήεις. id est,
Deus quispiam iratus est. Et Vergilius,
Diis equidem auspicibus reor,& Iunone secunda.
Eodem pertinent & hæc:Solus à diis diligere Antipho:&,Dii nos respiciunt: &, Modo Iuppiter adsit:&, Siquem numina læua sinunt:&,Dexter adsit Apollo:atq; id genus sexcenta passim apud poetas obuia. Erit autem venustius,si ad speciem descenderis: vt Hic scribit carmina Musis quotquot sunt,iratis. Canit irato Apolline. Eam causam egit ineptissime planeq; irata Suadela. Marte sinistro pugnauimus. Neptuno propitio nauigauimus. Mercurio opinor, irato cum hoc veteratore sum pactus. Irata Venere dat operam liberis,de eo qui deformes filios progeneret. Inuita Minerua,qui parũ feliciter artem exerceat.

Dextro Hercule,aut amico Hercule. 73

Eiusdem generis,sed obscurius,quod apud Horatium legitur,
Diues amico Hercule. Et item Persium, O si
Sub rastris crepet argenti mihi seria dextro Hercule.
quod quidem in eos cõpetit,qui in accumulamendis opibus sunt bene fortunati. Idq; inde natũ existimãt,quòd Hercules moriturus dixerit,eos opulentos futuros,qui sibi decimam bonorum suorũ partem cõsecrassent. Proinde locupletes plerosq; ita facere solitos. Tametsi Plutarchus in Probl. huius consuetudinis aliã affert causam,puta ꝙ ipse quondam Hercules,boum, quos Geryoni abstulerat in Palatino decimam partem immolarit, vel ꝙ Romanos ab Hetruscis decimari solitos liberauit.

Diis hominibusq; plaudentibus. 74

Prouerbialis est & illa hyperbole,Diis hominibusq; plaudentibus:pro eo quod est feliciter atq; auspicato. Cic. ad Q. Fratrem. Vatinium à quò palam oppugnabatur,arbitratu nostro cõcidimus,diis hominibusq; plaudentibus. Idem lib. Epist. famil. 1. Neq; solum dixi,sed etiam sic facio,diis hominibusq; approbantibus. Rursum ad Q. fratrem lib. 3. in diuersam sententiam vertit prouerbium: Nisi noster, inquit, Pompeius diis hominibusq; inuitis negotium inuerterit. Quanquam hoc ipsum per se,deos homines q;,prouerbiale nimirum est ob figuram,atq; apud poetas penè solenne. Deum atq; hominum fidem:diis atq; hominibus inuisus:Neq; deos neq; homines metuit. Homerus,
Ἀθάνατοί τε θεοὶ, θνητοί τ᾽ ἄνθρωποι id est,
Numina nescia mortis, Mortalesq; homines. Rursum,
Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. id est, Parens hominumq; deumq;.

Bonis auibus,Malis auibus. 75

Ad hoc genus pertinet & illud,Bonis,aut malis auibus:cum rem feliciter,aut secus cedere significamus,ab augurum obseruatione sumptum,Horatius in Odis:
Mala soluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium. Et rursum,
Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite. Atq; iterum alibi,
Scriberis Vario fortis,& hostium
Victor Mæonii carminis alite. Homerus Iliados ω.
Μή δέ μοι αὐτὴ Ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. id est,
Neue auis hic infausta mihi perrexeris esse.
Verba sunt Priami ad vxorem dehortantem,ne solus in castra Achillis proficisceretur,Hectoris cadauer auro redẽpturus,ac multa tristia ita vt assolẽt mulieres,ominãtẽ. Auersa aui dixit latinus quispiam tragœdiarum scriptor,qui de Agamẽnone contra auspicia soluente ita loquitur. Soluere imperat,secundo rumore auersaq; aui. Refertur à M. Tullio lib. de Diuinat. 1. Ad hanc formam referenda sunt & illa:fausto omine,bene ominata,bonis auspiciis,inauspicato,felicibus auguriis, atq; id genus alia quæ ab augurum arte sumpta,in communem sermonem abierunt.

Noctua volat. 76

Ex eadem superstitione manauit & illud Græcanicum, γλαῦξ ἵπταται, siue ἵπτατο. id est, Noctua volat,siue volauit. Nam priscis Atheniensibus noctuæ volatus: victoriæ symbolum existimabatur: propterea quòd auis hæc Mineruæ sacra crederetur:quæ quidem dicta est etiam male cõsulta Atheniensium

nienſium bene fortunare. Qua de re copioſius aliquanto dicemus in prouerbio, Athenienſium incō ſulta temeritas. Inde rebus felicius, atq; ex animi ſententia ſuccedentibus dici conſueuit, Noctua vo lat. Authores Zenodotus & Suidas. Non illepide dicetur volaſſe noctua, quoties res non viribus, ſed pecuniarum interuentu confecta creditur, quòd Athenienſium nomiſma noctuam haberet inſculptam. Vnde & illud, Laureoticæ noctuæ, quod alibi recenſetur. Plutarchus in vita Periclis tradit, illi è ſuperiore nauis tabulato concionanti, noctuam ad dexteram aduolaſſe, ac malo inſediſſe: quod omē effecit, ne omnes irent in illius ſententiam.

Quarta luna nati. 77

Εν τετράδι γεγγυνηθῆναι, id eſt quarta luna nati, dicuntur qui parum feliciter nati ſunt, vt author eſt Euſtathius in lib. Iliad. 2. propterea quòd Hercules hac luna natus feratur, cuius omnis vita voluptatum omnium expers, ac laborum plena fuit. Dici poteſt & in eos qui laboribus ſibi neutiquam frugiferis fatigātur, Herculis videlicet exemplo qui iuuandis alijs ſudauit, ſibi inutilis. Pyrrhus apud Lucium Florum dicebat ſe ſibi videri Herculis ſydere natum, quòd quo pluribus victorijs Romanos concideret, hoc acriores in ipſum coorirentur. Id quod Horat. eleganter tranſtulit ad Annibalem:
Vt hydra ſecto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.

Albæ gallinæ filius. 78

Contra. feliciter natum, albæ gallinæ filium dicimus. Iuuenalis,
Quia tu gallinæ filius albæ.
Vel quòd læta atq; auſpicata Latini alba vocāt: vel prouerbiū alludit ad fatalem illam gallinam, de qua meminit Suet. Tranquil. in Galba, his quidem verbis: Liuiæ olim ſtatim poſt Auguſti nuptias Veientanum ſuum reuiſenti, præteruolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri roſtro tenentē demiſit in gremiū. Cumq; nutriri alitem, ac pangi ramulum placuiſſet, tanta pullorum ſoboles prouenit, vt hodie quoq; ea villa ad gallinas vocetur. Tale vero lauretū, vt triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent. Fuitq; mos triumphantibus aliàs confeſtim eodem loco pangere. Et obſeruatū eſt ſub cuiuſq; obitū, arborē ab ipſo inſtitutā elanguiſſe. Ergo nouiſſimo Neronis anno, & ſylua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi gallinarum erat, interiit. Conueniet igitur adagium in eos qui rara & fatali quadam felicitate ſucceſſuq; rerum vtuntur. Huic diuerſum eſt illud apud eundem Iuue. Nati infelicibus ouis. Non abhotret hinc quod ſcribit M. Tullius lib. Epiſto. famil. 7 ad Curionē. Cum enim ſalutationi nos dedimus amicorum, quæ fit ex hoc etiam frequētius quàm ſolebat, quòd quaſi auem albam videntur bene ſentientem ciuem videre, abdo me in bibliothecam. Veteres enim quod inauſpicatum haberi volebant, atrum aut nigrum vocabant, quod felix, album. Vnde apud Senecam Aſinius Pollio Albutii ſentētias, quod inaffectatæ eſſent & apertæ, ſolitus eſt albas appellare. Quin & Græcis λευκότερον εἰπεῖν dicitur, qui clarius rem explicat.

Laureum baculum geſto. 79

Δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν. id eſt, Laureum porto baculum. Suidas tradit ita ſolere loqui eos, qui eſſent ab aliquibus inſidijs appetiti, feliciterq; periculum effugiſſent. Propterea quòd laurus credita eſt aduerſus venena remedium habere. Plin. lib. 25. demōſtrat laurum luſtrationibus adhiberi ſolitam. Videtur & aduerſus fulmen huius vis tueri, quandoquidem arborum vna non icitur fulmine. Id adeo verum credidit Cæſar Tiberius, vt nunquam non geſtaret capite coronam lauream, vt in ipſius vita prodidit Suetonius.

Grauiora Sambico patitur. 80

Δεινότερα σαμβίκου πάσχει. id eſt, Atrociora Sambico patitur. In eos qui cruciatibus exquiſitis torquentur, aut quibus inſignia mala accidunt. Prouerbinm Plutarch. refert in Probl. Græcanicis, atque huiuſmodi quandam adfert cauſam Sambicus quiſpiam Eleus vna cum ſociis aliquot, non paucas apud Olympia æreas ſtatuas concidit venditq;. Deinde maiora etiam auſus Dianæ præſidis templum diripu t. Eſt enim illius in Elide templum, quod Ariſtarcheum nominant. At ille mox comprehenſus, dum ſocios prodere recuſat, annum perpetuum exquiſitis cruciatibus dilaceratus eſt inter quos etiam animam efflauit. Atque hinc vulgo nata parœmia.

Fœnum habet in cornu. 81

In homines maledicos ac feroces dicitur: Fœnum habet in cornu. Horat. in Sermonibus.
Fœnum habet in cornu, longe fuge.
Inde tranſlatum, vt Acroni placet, quòd antiquitus bubus cornipetis fœnum pro ſigno in cornu appenderetur, quo ſibi cauerēt qui forte occurriſſent. Idq; ideo fieri ſolitū Plutarch. in Probl. autumat,

quòd copiosiore pabulo, non modo boues, sed & equi, & asini insolentiores ac ferociores reddantur. Vnde extat & Sophoclis dictum in tumidum quempiam ac præferocem, Tu, inquit, ferues, quasi pullus pabuli copia. Huic astipulatur illud Solonis dictum apud Laert. Τὸν μὲν κόρον ὑπὸ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δὲ ὕβριν ὑπὸ τοῦ κόρου. hoc est, satietatem nasci ex opulentia, ex satietate ferociam. Dictum est autem aliquando, vt idem testatur Plutarc. in M Crassum, quod in cornu fœnum haberet, propterea quòd haudquaquam impune lacesseretur, homo prædiues ac potens, & simultatum persequentissimus. At postea Cæsar dictus est ei fœnum detraxisse: quòd omnibus illum vt cornipetam taurum fugientibus ac formidantibus, ipse primus ausus fuerit illi resistere. Vsurpat adagium hoc etiam diuus Hieron. in epistola quadam, minitans his à quibus fortè esset lacessendus.

Cornutam bestiam petis. 82

Consimilem fermè sensum habet Plautinum illud, Cornutam bestiam petis, de eo qui lacessit eũ qui paratus sit retaliare iniuriam, quemque non nisi tuo malo prouoces. Huc spectauit Horatius in Odis, Parata tollo cornua.

Dionysius Corinthi. 83

Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. id est, Dionysius Corinthi. Prouerbialis allegoria qua significamus aliquem è summa dignitate atq; imperio, ad priuatam humilemq; redactum fortunam: quemadmodum Dionysius Syracusarum tyrannus expulsus imperio, Corinthi pueros literas ac musicam mercede docuit. Cic. epist. ad Attic. lib. 9. De optimatibus sit sanè ita vt vis. Sed nosti illud, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Quint. Instit. orat. lib. 8. Est in exemplis allegoria, si non prædicta ratione ponantur. Nam vt Dionysium Corinthi esse quo Græci omnes vtuntur, ita plura similia dici possunt. Hic Cic. cum ait, Nosti illud, & Quintil. Quo Græci omnes vtuntur: nimirum vterque vulgo iactatum fuisse significat. Cæterum vnde natum sit adagium, Plutarchus aperuit in libello cui titulus, περὶ τῆς ἀδολεσχίας. id est, de futili loquacitate. Laudans enim breuiter & grauiter dicta, commemorat & illud à Lacedæmonijs responsum regi Philippo bellum minitanti ferocientiq;: Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Quibus vbi rescripsisset, si quando in Laconicam duxisset exercitum, euersurum se Lacedæmonios, verbo duntaxat responderunt, αἴκα, id est, si. Plato ter nauigauit in Siciliam, non sine sinistri rumoris aspergine. Vnde Molon, qui inimicum in Platonem gerebat animum, dicebat non esse mirum, si Dionysius esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia. Regem enim vrgebat necessitas, Platonem solicitabat ambitio.

In me hæc cudetur faba. 84

Terentius in Eunucho. At enim istæc in me cudetur faba: hoc est, Donato interprete, in me malum hoc recidet, in me hæc vindicabitur culpa. Translatum vel à faba, quæ cum siliquis exuitur ac batuitur, aut fustibus intertunditur, ita vt fit in areis more rusticorũ, non ipsa perinde laborat, sed id demum in quo cuditur. Alij malunt ad male coctam fabam referre, quæ siquando non maduerit, sed dura permanserit, ab iratis heris supra coqui caput saxo nonnunquam comminui consueuit, tanquam fabam vlciscentibus, non coquum, cum vniuersum interim malum ad coquum perueniat.

Tute hoc intristi, omne tibi exedendum est. 85

Non diuersum superiori Donatus admonuit, illud quod apud eundem poetam legitur in Phormione. Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum. Verba sunt Phormionis parasiti, qui quoniam fuerat author consilij de ducenda puella, æquum esse putat, vt suo periculo rem item expediat. Trãslatum putant ab alliato rusticorum mortario. Quæ quidem sententia, vel hodie quoque vulgo nostrati in ore est. altera huic simillima: Colo quod aptasti, ipsi tibi nendum est. id est, tu incipiundi author extitisti, nunc idem explices oportet.

Faber compedes quas fecit, ipse gestet. 86

Ausonius in Trochaicis suis Terentiano prouerbio confine quoddam subnectit, & poetæ metaphoram altera quadam interpretatur metaphora,

Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi quod intristi exedundum est: sic vetus verbum iubet,
Compedes, quas ipse fecit, ipsus vt gestet faber.

Cõpetit in eos qui sibiipsis authores sunt malorũ. Videtur autẽ è Theognide poeta sumptũ qui ait.

Οὔτις ἀνὴρ φίλε Κύρνε πέδας χαλκεύεται αὐτῷ. id est,
Vincula nemo sibi cudit charissime Cyrne.

Huic simile quiddam, humilius quidem, sed tamẽ aptũ vulgo dicitur: Flagellum ipse parauit, quo vapularet. Idq; sumptum à pueris aut seruis, qui coguntur aliquoties ipsi parare virgas quibus vapulẽt.

Ipſi teſtudines edite, qui cepiſtis. 87

His confine prouerbium refertur à ſcriptoribus:
Αὐτοὶ χελώνας ἐσθίεσθ' οἵπερ εἵλετε. id eſt, Qui prendidiſtis, ijdem edite teſtudines.
In eos iacitur, qui poſteaquam inconſulte quippiam adorti ſunt, aliorũ implorant auxilium, quos ſuo negocio admiſceant. Parœmiam ex huiuſmodi quodam apologo natã exiſtimant. Piſcatores aliquot iacto reti, teſtudines eduxerunt. Eas cum eſſent inter ſe partiti, neq; ſufficerent omnibus comedẽdis, Mercurium fortè accedentem inuitarunt ad conuiuium. At is intelligens ſe nequaquam humanitatis gratia vocari, ſed vt eos faſtidito cibo ſubleuaret, recuſauit, iuſſitq; vt ipſi ſuas teſtudines ederent, quas cepiſſent. Sunt autem authore Plin. in Carmania populi, qui teſtudinum carnibus vectitent, vnde & nomen illis attributum, χελωνοφάγοις. Apud quos affirmant inueniri teſtudines tanta magnitudine, vt earum teſtis caſas integant.

Aderit Temeſſæus genius. 88

Strabo lib. Geographiæ 6. refert Temeſſam ab Lao primam vrbem eſſe Brutiæ, ipſius ætate dictam Tempſam, quam ab Auſonijs conditam, Thoantis comites Aetoli deinde tenuerint, atque his expulſis Brutij, demum Annibal & Romani funditus euerterint. Iuxta hanc ſacellum fuiſſe oleaſtris circunſeptum Politæ cuidam ex Vlyſſis comitibus ſacrum. Hunc, quòd eſſet à Barbaris violatus, graueis iras in eos exercuiſſe: adeo vt in prouerbium abierit, dicerentq; cauẽdum, ne Temeſſæus genius immineret. Deinde Locrenſibus Epizephyreis vrbe potitis, Euthymum quendam, vt inquit Aelianus, ex Italia illuc veniſſe pugilem inclitum, & inſigni robore, qui & lapidem ingenti magnitudine geſtauerit, qui Locris oſtendi ſoleat. Hunc cum Polite congreſſum, ac victorem è certamine diſceſſiſſe, atq; ita finitimos huius opera liberatos à tributo, quod ille conſueuerat extorquere. Quin & compuliſſe illum, vt quod per vim abſtulerat, redderet etiam cum fœnore. Atq; hinc prouerbiũ natum putant, ijs qui ſordidos & iniuſtos quæſtus faciunt, adfore Temeſſæum genium. quo ſignificabant aliquando dependenda cũ fœnore, quæ præter ius & fraude, ſeu vi rapuiſſent. Pauſanias in Eliacis paulo diuerſius rem narrat. nempe comitem quendam Vlyſſis ob virginem conſtupratam occiſum fuiſſe, atq; ob id laruas eius, niſi quotannis oblata virgine placarentur, graſſari ſolitas, ac perniciem adferre omni ſexui atq; ætati. Atq; hunc quidem eius loci genium vulgo fuiſſe creditum, quẽ Euthymus pugil Temeſſam reuerſus compeſcuerit, virgine quam deuouerant, liberata, atq; in matrimonium accepta. Apud Strab. mihi locus in codice Græco videtur non vacare menda. Sic enim legimus in editione Aldina: ὥστε τοὺς περιοίκους δασμολογεῖν αὐτῷ κατὰ τὸ λόγιον καὶ παροιμίαν εἶναι πρὸς αὐτοὺς, μηδ' εἰς τὸν ἥρωα τὸν ἐν Τεμέσῃ λεγόντων ἐπικεῖσθαι αὐτοῖς. Fortaſſe tolerabilior erit lectio, ſi tolles coniunctionem δὲ, & pro λεγόντων reponas λεγόμενον. Cæteruum cum Strabo recenſeat prouerbium priuſquam referat cohibitum heroem, indicat potius in eos dici ſolitum, qui potentiorem ſe laceſſunt. Etiamſi nihil vetat, prouerbium ad varios vſus accommodari.

Termeria mala. 89

Τερμέρια κακά. id eſt, Termeria mala. Veteri prouerbio dicuntur ingentia, maxime quoties mala quæ quis in alios impegerit, aliquando in ipſius caput retaliantur. Huius adagij meminit Plutarch. in vita Theſei, qui cum Herculis exemplo terras obiret, nocentes quos ſuperaſſet, eadem pœna ſolitus eſt afficere, quam illi per ſæuitiam in alios exercuiſſent. Nam Hercules Damaſcum de rupe editiſſima præcipitem dedit. Buſyridem parentauit. Antæum palæſtra ſuperatum occidit. Cygnum gladiatorum more confecit. Deniq; Termerum humana capita confringentem, verberibus itidem contudit. Vnde in eos in quos ſua malefacta retorquentur, prouerbio dicitur: Termerium malum. In hanc fermè ſententiam Plutarch. in Vita Theſei. Eſt autem ſupplicij genus vel in primis fauorabile, cum pœna ſceleri reſpondet, quemadmodum de Thurino fumi venditore, fumo necato legimus. Et Perillo, quẽ Phalaris æneo impoſitũ tauro, ſuo ipſius inuento perdidit. Illud perquã feſtiuũ, quod in Vita Gallieni imperatoris refertur. Cũ quidam vitreas gemmas pro veris imperatrici vendidiſſet, atq; ea re deprehenſa, vindicari flagitaret, ille venditorem rapi iuſſit, tanquam leonibus obijciendum: deinde caponem emittit, ac cunctis rem tam ridiculam admirantibus, per præconem denunciari iuſſit: Impoſturam fecit, & paſſus eſt: atq; ita negotiatorem dimiſit. Sed de Termerijs malis Suida multo aliam adfert interpretationem: nempe locum quendam eſſe in Caria, cui nomen Termerio, quo tyranni quandoq; pro carcere ſoleant vti. Situm autem eſſe inter Melum Helicarnaſſum. Ex hoc cum poſtea prædarentur latrones, neq; depelli poſſent, quòd eſſet locus admodum munitus, abijſſe in prouerbium. Quanquam Stephanus Termeram vrbem in Lycia ponit, quam ait à Termero fortitam

vocabulum. Postremo Termeria mala dicta videri possunt, quasi extrema mala, Nam τέρμα Græcè finem significat, & τερμερίαν ἡμέραν extremum vitæ diem vocant. Porrò Latini, quod summum videri volunt ac maximum, id extremum appellant. Vt extrema dementia, extrema insania. Neq; secus Græci ἔσχατον κακόν, extremum malum pro maximo dicunt. Et ἐσχάτων ἔσχατα, extremorum extrema, quasi plus quàm maxima.

Neoptolemi vindicta. 90

Νεοπτολέμειος τίσις. id est, Neoptolemica vindicta. Superiori simillimum est, vbi qui eadem patitur cuiusmodi patrauit in alios. Id Pausanias in Messeniacis refert & exponit his verbis, Περιῆλθεν μέντοι καὶ αὐτοὺς λακεδαιμονίους ἀνὰ χρόνον ἡ νεοπτολέμειος καλουμένη τίσις. νεοπτολέμῳ γὰρ τῷ ἀχιλλέως ἀποκτείναντι πρίαμον ἐπὶ ἐσχάρᾳ τοῦ ἑρκίου, συνέπεσε καὶ αὐτὸν ἐν δελφοῖς πρὸς τῷ βωμῷ τοῦ ἀπόλλωνος ἀποσφαγῆναι, καὶ ἀπὸ τούτου τὸ παθεῖν ὁποῖον καὶ ἔδρασε, νεοπτολέμειον τίσιν ὀνομάζουσιν. id est, Sanè peruasit Lacedæmonios progressu temporis Neoptolemea, sicut vocant, vindicta. Siquidem Neoptolemo Achillis filio, qui Priamum in ipsis palatij focis occiderat, vicissim euenit, vt ipse apud Delphos ad Apollinis aram occideretur: atq; hinc ortũ, vt vbi quis idem patitur quod in alios fecit, Neoptolemeam vindictam appellent. Euripides in Oreste sub persona Apollinis de Neoptolemo.

Θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα δελφικῷ ξίφει. id est, In fato enim illi est Delphico gladio mori.

Seruire scenæ. 91

M. Tullius seruire scenæ dixit, pro eo quod est seruire tempori, & rebus præsentibus sese accommodare. Translata ab histrionibus fabularum metaphora, qui non suopte iudicio agunt, sed hoc vnũ spectant, vt quouis modo populi oculis placeant, alioqui explodendi exibilandiq;. Sic enim scribit ad Brutum: Tibi nunc populo & scenæ, vt dicitur, seruiendum est. Nam in te non solum exercitus tui, sed omnium ciuium, ac penè gentium coniecti sunt oculi. Quadrabit & in eos qui negociũ aliquod susceperunt illustre, vnde necesse sit, aut cum summa laude, aut summa cum infamia discedere, propter plurimorum expectationem. Porrò tempori seruiendũ esse viro sapienti, monuit Phocylides.

Καιρῷ λατρεύειν, μήτ᾽ ἀντιπνέειν ἀνέμοισιν id est, Temporibus semper cautus seruire memento,
Nec reflare velis aduersum flamina flenti.

Porrò metaphora hæc ducta est à nauigantibus, quos necesse est semel ingressos mare ventorum atque æstus arbitrio ferri, frustra conaturos, si velint aduersus ista pugnare.

Vti foro. 92

Huic affine est, τῇ ἀγορᾷ χρῆσθαι, vti foro, pro eo quod est præsentem rerum statum boni consulere, & vtcunq; sese obtulerit fortuna, ita animum applicare. Terent. in Phorm. Scisti vti foro. Donatus vulgare prouerb. admonet esse, ductamq; metaphoram à mercatoribus, qui non ante locum commercij præscribunt quanti vendant quæ aduehunt, sed secundum annonam fori, quam deprehenderint, consilium de non vendendis, aut vendendis mercibus sumunt. Senca: Vtamur foro, & quod fors feret, æquo feramus animo. Idẽ epistola 72. sub manu nasci dixit, pro ex tempore. Ergo consilium, inquit, sub die nasci debet, & hoc quoq; tardum est nimis: sub manu, quod aiunt, nascatur.

Polypi mentem obtine. 93

Extat apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, πολύποδος νόον ἴσχε. id est, Polypi mentem obtine. Quo iubemur pro tempore alios atque alios mores, alium atque alium vultum sumere. Quod in Vlysse videtur Homerus laudare, qui eum πολύτροπον appellat, id est, moribus versatilibus. Adagium natum est à piscis huius ingenio, de quo meminit Plin. lib. 9. cap. 29. Præterea Lucian. in sermone Menelai ac Protei, scribuntq; colorem mutare maxime in metu. Nam persequẽtibus piscatoribus, petris affigit sese, & cuicunq; petræ adhæserit, eius colorem corpore imitatur, videlicet ne queat deprehendi. Quin vt refert Basilius magnus, pisces imagine falsa decepti, nonnunquam annatant, vltro sese prædoni offerentes. Porrò prouerbium sumptum ex Theognide, cuius hodie distichon est de polypo, Citaturq; à Plutarcho in libello περὶ πολυφιλίας.

Πολύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ Mentem habeas vafri polypi, qui protinus illa
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη. id est, Se quibus admorit, saxa colore refert.

Clearchus in prouerbijs, teste Athenæo, citat hoc distichon, tacito authoris nomine.

Πολύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον ἀμφίλοχ᾽ ἥρως, Pulypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros,
Τοῖσιν ἐφαρμόζων ἂν καὶ πρὸς δῆμον ἵκηαι id est, Vt temet populo, quemcunq; accesseris aptes.

Citat idem carmen Plutarch. ex Pindaro. Vnde & versus ille prouerbialis celebratur.

Ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖον τελέθειν καὶ χώρου ἕπεσθαι. id est, Proq; loco nũc hunc fieri, nunc expedit illũ.

Qui nos admonet, vti nos ad omnem vitæ rationem accommodemus, ac Proteum quendam agentes prout res postulabit, in quamlibet formam transfiguremus. Plutach. item ἀλλοῖ© γνώμαι dixit, pro eo quod est, in diuersam eo sententiam. Quod quidem notat & Aristophanes in Pluto, qui monet viuendum esse τρόποις ἐπιχωρίοις, id est, Moribus regionis ac vernaculis. Eodem pertinet & illud νόμ© καὶ χώρα. id est, Lex etiam ipsa regio, Quo significatum est, vnicuiq; regioni quædam peculiaria esse instituta, quæ hospites non damnare, sed pro virili nostra imitari atque exprimere debeamus. Neque quisquam existimet hoc adagio doceri fœdam adulationem, qua quidam omnibus omnia assentantur, aut vitiosam morum inæqualitatem, quam Horatius eleganter taxat in Sermonibus quamque historici notant in Catilina, atq; in Anedio Cassio imperatore: deniq; literæ diuinæ in quouis improbo, cum aiunt stultum perinde atq; lunam immutari, cum sapiens solis exemplo sui semper sit similis. Nam in Alcibiade dubites vitióne, an laudi danda sit; certè felicissima quædam & admiranda fuit morum & ingenij dexteritas, qui sic polypum agebat, vt Athenis dicterijs & salibus luderet, equos aleret, comiter & eleganter viueret. Idem apud Lacedæmonios radebatur, pallium gestabat, frigida lauabat. Apud Thraces belligerabatur ac potabat. Vbi vero perueniſſet ad Tisapherně, delicijs, mollicie, fastuque iuxta gentis morem est vsus. Sed est quædam difficilis ac præfracta, morosaque simplicitas imperitorum, qua postulant, vt omnes vbique ipsorum duntaxat moribus viuant, & quicquid alijs placet, id damnant. Rursum est honesta quædam ratio, qua boni viri nonnunquam alienis moribus obsecundant, ne vel odiosi sint, vel prodesse non possint, aut vt è magnis periculis semet aut suos eximant. Quemad modum fecit Vlysses apud Polyphemum multa simulans, apud procos mendicum agens. Item Brutus adsimulata stoliditate. Dauid etiam simulata insania. Quin & diuus Paulus apostolus, sancta quadam iactantia gloriatur, hac pia vafricie sese vsum esse, atq; omnia factū omnibus, vt omnes Christo lucrifaceret. Quanquam nihil vetat in notandis vitijs vsum adagij latius trahere, nempe in homines versatili quodā ingenio natos, qui talē vbiq; personā induunt, quales sunt ij, cum quibus contigit agere. Quod genus eleganter descripsit Plautus in Bacchidibus: Nullus, ingenuus, frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet. Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furetur quod queat. Versipellem frugi conuenit esse hominem. pectus cui sapit, bonus sit bonis, malus sit malis. Vtcunq; res sit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum,

Ἀνὴρ πολίτης πολύπους ἐς τὸν τρόπον. id est,

Vrbanus homo, qui moribus sit polypus.

Plutarchus in causis naturalibus citat ex Pindaro versus hos,

Ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα τὸν νόον προσφέρων, πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει. id est,

Marinæ beluæ colori maxime mentem accommodans, cum omnibus ciuitatibus consuetudinem habet. Atq; eodem in loco causam reddit, cur id huic accidat pisci. Similem quandam metaphoram Aristoteles, à chamæleonte duxit, primo Moralium lib. Ait enim siquis à fortuna pendeat, cum illa subinde mutetur, futurum vt veluti chamæleon quispiam identidem varietur, nunc felix, nunc miser: vtcunq; fors alio atq; alio vultu respexerit, ita hunc quoq; vultum atq; animum mutare. De chamæleonte meminit Plinius libro 28. cap. 8. scribens hoc animal magnitudine fermè par esse crocodilo: cæterum spinæ acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distare. Nullum, inquit, animal pauidius existimatur: & ideo versicoloris esse demutationis. Plutarchus in comment. De adulatione scribit chamæleontem quemuis imitari colorem præter candidum. Idem in Symposiacis conatur causam reddere de polypo, quamobrem non tantum mutet colorem, quod & hominibus accidit in metu: verumetiam sese ad saxi, quodcunq; id fuerit, colorem accommodet. Sunt & aues quædam, quæ colorem pariter & vocem mutent pro temporibus anni, vt author est idem Plinius lib. 10 cap. 29. & Aristot. lib. De natura animantium 9. In voce mutanda principatum obtinet luscinia. Vnde & apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari lusciniam iubet, seseq; in omnem vocem vertere, si quo modo queat Vlyssi persuadere, ne perimatur.

Cothurno versatilior. 94

Εὐμεταβολώτερ© κοθόρνου. id est, Versatilior cothurno, dictum est in hominem parum constantem lubricaq; fide quiue incertæ & ancipitis esset factionis, similitudine ducta à calciamento, quod Græci κόθορνον, Latini mutata literula cothurnum vocant, quo mos erat vti tragœdiarū actoribus. Erat aūt τετράγονον καὶ ἀμφοτερόδεξιον. id est, Quadrangulum, & vtrilibet conueniens pedi, quodq; vel dextro vel sinistro poterat accommodari. Suidas addit eiusmodi fuisse, vt viri pariter ac mulieribus congrueret. Quod idem testatur illud Maronis: Alte suras vincire cothurno.

Prouerbium autem duobus effertur modis, per comparationem, εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, & per denominationem, vt hominem ipsum, qui se diuersis applicat partibus, κόθορνον appellemus. Sic enim vocatus est Theramenes rhetor Atheniensis, Prodici Chij discipulus: Propterea quòd quasi duabus sederet sellis, idem & populi, & triginta virûm partibus studens, & nunc huius, nunc illius factionis esse videretur, vel potius vtriusq;. Plutarchus in præceptis ciuilibus, ἀλλ᾽ ἐνταῦθα δεῖ μάλιστα τὸν θηραμένους κόθορνον ὑποδούμενον ἀμφοτέροις ὁμιλεῖν, καὶ μηδετέροις προστίθεσθαι. id est, Sed hic oporret maxime Theramenis cothurnum induentem, cum vtrisq; versari, & neutris accedere. Lucianus in Amoribus: ὡς καὶ ἐγώ γ᾽ ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν ἐν δυνατῷ γενέσθαι θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος, ἵνα ἀμφω νενικηκότες ἐξ ἴσου βαδίζετε. id est, Itaque optarim sanè, si modo fieri possit, Theramenes ille fieri, qui cothurnus est dictus, vt ambo ex æquo victores discederetis. Idem in Pseudologista. Καὶ ὁ μὲν κόθορνόν τινα εἶπεν, εἰκάσας αὐτοῦ τὸν βίον ἀμφίλον ὄντα τοῖς τοιούτοις ὑποδήμασιν. id est, Et alius ei cothurni nomen imposuit: nimirum mores hominis inconstantes & ancipites, id genus calciamentis conferens. Plutarchus indicat & Niciæ duci ob morum vafricem cothurni cognomen fuisse vulgo tributũ. Male audijt hoc nomine Marcus etiam Tullius. Homerus Martem, ni fallor, subinde mutantem parteis, nouo verbo ἀλλοπρόσαλλον appellat. Nihil autem vetat quo minus adagiũ in bonam trahatur partẽ, vt siquis hominem facilibus moribus, & quadam ingenij dexteritate cum quouis hominum genere congruentem, κόθορνον appellet: quam ob causam Homerus Vlyssem πολύτροπον dixit, quòd quanuis personam apte gereret, ducis, mendici, patrisfamiliâs.

Magis varius quàm hydra. 95

Ποικιλώτερος ὕδρας. id est, Magis varius quàm hydra. De callidis ac dolosis, quòd hydra serpens sit versicoloribus notulis distincta. Apte dicetur in vafros ac versipelles, aut etiam parum sibi constantes. Refertur senarius hic apud Athenæum lib. Dipnosophistôn 3.

Εποιήσατ᾽ αὐτὸν ποικιλώτερον ταῶ. id est, Fecistis hunc pauonibus varium magis.

His affine est, quod Mnaseæ Colophonio poetæ Salpæ cognomen populari ioco fuit inditum, eo quòd in carmine varius esset. nam is piscis mire picturatus est, aureis rubentibusq; lineis à ceruice ad caudam vsq; per argentea latera certis interuallis deductis, cum alioqui sit illaudati saporis.

Gygis anulus. 96

Γύγου δακτύλιος. id est, Gygis anulus, Quadrat vel in homines inconstantibus moribus, vel in fortunatos, qui veluti virgula diuina, quicquid optant, id suo arbitrio consequuntur. Huius adagij mentionem facit Lucian. in Votis, vbi quispiã optat sibi complures anulos eiusmodi, quales habebat Gyges, alium quo ditesceret, alium quo gratus & amabilis redderetur, alium per quem liceret volare, quocunq; lubitum esset. Nam priscorum superstitio plurimum tribuit anulorum efficaciæ, ita vt vẽditarentur incantamentis varie efficaces: alij contra morsus ferarum, alij aduersus calumniam, alij ad alia, vel depellenda incommoda, vel commoda concilianda ijs qui gestarent. Vnde apud Aristophanem in Pluto, Dicæus Sycophantæ minanti iudicium.

Οὐδὲν προτιμῶ σου, φορῶ γὰρ πριάμενος
Τὸν δακτύλιον τόνδε παρ᾽ εὐδάμου δραχμῆς. id est,
Non facio te huius, quando gesto hunc anulum,
Pretio drachmæ, mercatus ipsum ab Eudama.
Et rursum in eadem fabula.
Αλλ᾽ οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος. id est,
Attamen ad ictum Sycophantæ non inest. Subauditur remedium.

De anulo loquitur, alludens ad ferarum morsus. Natum est autem prouerbium ex huiusmodi quadam fabula, quam non grauatus est referre Plato lib. De rep. 2. Neq; nos item pigebit hoc loco recẽsere. Gyges quidam Lydi pater, pastor quispiam erat mercenarius, eius regis, qui per id temporis imperabat Lydorũ populo. Cum autem esset aliquando sęuissima tempestas coorta, imbrium maxima vis accidit, fulgura deniq;, terræ etiam quassatio, ita vt in ea regione, in qua tum Gyges forte pascebat armenta, terra ingenti hiatu sese diduceret. Quod cum ille animaduertisset, solus, nam cæteri pastores territi diffugerant, in hiatum descendit, atq; ibi tum alia quædam dictu mira conspexit, tum equum quendam æneum ingentem, ac cauũ. Inerat fenestra in equi latere, per eam vidit in eius aluo cadauer hominis, maius humana specie. huic nihil aderat vestium, aut gestaminũ, præter aureum anulum digito impositum. Eum vbi sustulisset, regressus è specu, paucis post diebus ad pastorum cœtũ redijt, in quo legatus de peculiorum rationibus ad regem in mẽses singulos referendis, creandus erat. Hic

cum

cum apud alios assedisset, animaduertit, vt siquando fortè gemmam anulo inclusam introrsum verteret, repente fieret vt à nemine conspiceretur, ac perinde quasi non adesset, ita de eo reliqui fabularentur. Quod quidem factum admiratus, rursum anuli palam extrorsum conuertit, moxq; pastoribus conspicuus esse cœpit. Eius rei cum ille diligentius, & sæpius fecisset periculum, iamq; sat exploratum haberet, hanc inesse vim anulo, vt versa ad se gemma, inconspicuus esset, versa ad alios, conspicuus, effecit vt pastorum nomine legatus ad legem mitteretur. Profectus & vxorem regiã stuprauit, & de rege trucidando, cum ea consilium iniјt. Deniq; confecto illo, ipse, regina in matrimonium ducta, è pastore repente factus est rex, idq; anuli fatalis beneficio. Meminit eiusdem lib. de repub. 10. Refert & M. Tullius lib. De officijs 3. Porrò Herodotus lib. 1. rem multo aliter narrat, nec vllam anuli facit mentionem. Huic simillimũ illud, ἄδου κυνῆ, id est, Orci galerus, quod alio reddemus loco.

Virgula diuina. 97

Ab hoc non admodum dissidet virgula diuina, quoties quicquid optamus, id citra humanam operam quasi diuinitus nobis significamus contingere. Propterea quòd antiquitas, quemadmodũ in anulis, ita in virgis ferendis existimauit aliquam fatalem, ac ceu magicam inesse virtutem. M. Cice. lib. De officijs 1. Quòd si nobis omnia, quæ ad victum cultumq; pertinent, virgula, vt aiunt, diuina, suppeditarentur. Citatur aliquoties & apud Nonium Marcellum, Varro in virgula diuina, vt appareat hunc fuisse titulum alicuius ex Menippeis, qui nimirum & ipsi pleriq; feruntur prouerbiales. Adagium natum videri potest potissimum ab illa virga Homerica, quam ille Palladi tribuit, adeo celebri, vt de ea Antisthenes Cynicæ sectæ conditor, librũ conscripserit, eam cum suo, vt conijcio, baculo conferens. Huius locis compluribus meminit Homerus, cum Vlyssem è sene squalido repente in iuuenem vertit, nitidumq; ac formosulum Odysseæ N.

Ὣς ἄρα μιν φαμένη ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' ἀθήνη. id est,
Sic effata virum virga demulsit Athena.

Eundem rursus ex iuuene vertens in senem, Odisseæ π.

Ἄγχι παρισταμένη λαερτιάδην ὀδυσῆα
Ῥάβδῳ ἐπιπληγυῖα πάλιν ποίησε γέροντα. id est,
Cominus assistens Ithacensem Pallas Vlyssem
Restituit senio diuinæ verbere virgæ.

Rursum in eodem libro, cum eum iuuentuti reddit, ac robur adauget,

Ἦ καὶ χρυσείῃ ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' ἀθήνη. id est,
Dixit, & aureola virga demulsit Athene.

Eundem ad modum Mercurio quoq;, vt incantatori virgam monstrificam tribuit, quam caduceum vocant. Odysseæ ω.

Ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
Καλὴν χρυσείην. τῇ δ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. id est,
Tum manibus virgam capit aureolam, atq; decoram,
Hac quibus est visum, demulcet lumina somno,
Atq; alijs rursum dissoluit lumina somno.

Eadem fermè repetit Odysseæ E. & Iliados Ω.

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. id est,
Mox vbi iam pedibus talaria subdidit aurea
Pulchraq; & ambrosiam spirantia, quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora vastæ
Telluris, venti flatu comitante, ferebant:
Tum virgam capit, hac demulcet lumina somno
Quoruncunq; velit, somnum quoq; pellit eadem.

Hunc imitatus Maro sic eiusdem caduceum describit Aeneidos quarto,

Tum virgam capit. hac animas ille euocat orco
Pallenteis, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitq;, & lumina morte resignat.

Illa fretus,agit ventos,& turbida tranat Nubila.
Neq; Circe ad sua monstra peragenda virga defuit in transformandis socijs Vlyssis Odys.K.
Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἔεργεν.
Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλάς. id est,
Compulit in numerum porcorum verbere virgæ
Percussos,& erant illis capita ecce suilla. Rursum paulo inferius,
Ὁππότε κεν Κίρκη σ' ἐλάσῃ περιμήκεϊ ῥάβδῳ. id est,
Circe vbi te feriet prælongæ verbere virgæ.
Aliquanto post,Vlysses solus epoto Circes poculo,non transformatus in pecudem,
Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον,οὐδέ μ' ἔθελξεν Ῥάβδῳ πεπληγυῖα. id est,
Verum vbi porrectum poculum ebiberam,neq; virga Ictum me demulsit.
Deniq; cum ad gratiam Vlyssis,socios pristinæ restituit figuræ,virgæ ministerium adhibuit. Quin etiam in literis Hebræorum,Moyses in edendis prodigijs virga vtitur. Hanc in anguem vertit,hanc in pristinam formam restituit,hac fluminis aquam vertit in sanguinē,extinctis piscibus , hac exciuit cynipes,hac diduxit vndas rubri maris,hac è silice percussa fontem elicuit. Fortassis huc pertinet,quod regibus etiā virga tribuebatur,quā sceptrū vocant. Vnde apud Homerū aliquoties.Σκηπτοῦχοι βασιλῆες.id est,Sceptrigeri reges. Eodem respicit,quod alibi retulimus,Laureum porto baculum.

Stultus stulta loquitur. 98

Euripides in Bacchis. Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει.id est , Nam stulta stulti oratio est . Totidem verbis propheta noster Esaias eam sententiam extulit.Seneca ad Lucilium:Apud Græcos,inquit,in prouerbium cessit:Talis hominibus fuit oratio,qualis vita. Hoc cuiusmodi fuerit parum liquet , nisi quòd tale quoddam carmen extat,Græcis celebratum.
Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. id est. Hominis figura oratione agnoscitur.
Democritus philosophus apud Laertium orationem εἴδωλον τοῦ βίου.id est,Vitæ simulachrum, quandamq; velut vmbram esse dicebat. Qua quidem sententia nihil dici poterat verius . Nam nullo in speculo melius,expressiusq; reducet figura corporis,quàm in oratione pectoris imago repræsentatur. Neque secius homines ex sermone,quàm ærea vasa tinnitu dignoscuntur.

Scindere penulam. 99

Hodieq; vulgo tritissimum est scindere penulam,pro eo quod est impensius retinere hospitē atq; inuitare prolixius,quod qui faciunt,manu in penulam iniecta,quasi vi conantur remorari. Id adagiū ex antiquitate fluxit,vt alia complura. Cicero ad Atticum lib.13.de Varrone loquens: Venit,inquit, ad me,& quidem id temporis,vt retinendus esset. At ego ita egi,vt non scinderem penulam. Memini enim tui,& multa erant,nosque imparati. Quid refert ? paulopost C.Capito cum T. Carinate. Horum ego vix attigi penulam,tamen remanserunt.

Oculis magis habenda fides,quàm auribus. 100

Ὦτα ὤτων πιστότεροι ὀφθαλμοί.id est,Oculis credendum potius quàm auribus, Quæ cernuntur,certiora sunt quàm quæ audiuntur. Item Horatius,
Nec retinent patulæ commissa fidelius aures. Idem in Arte poetica:
Serius irritant animos demissa per aurem
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus,& quæ Ipse sibi tradit spectator.
Quanquam id quidem paulo alienius. Propius huc pertinet quod Plautus manus lenæ vocat oculatas,non auritas,vt quæ demum crederent,quod viderent. Rursum,quod historia quam gestarum rerum esse volunt,dicta sit παρὰ τὸ ἱστορεῖν,quod est videre. Postremo figmentum illud Vergilianū de duabus apud inferos portis: Eburna,qua significant ea quæ per os exeunt,ob dentium eburnum candorem. Et cornea,qua quæ conspiciuntur oculis volunt intelligi,ob pupularum nigrorem . In summa ad cognitionem magis faciunt aures,ad fidem faciendam certiores sunt oculi, Vnde & vulgo, siquis fabulam narret,parum verisimilem,rogare consueuimus, num ea conspexerit. Quod si neget,verum audisse modo,ridetur. Prouerbium refertur in epistola Iuliani ad Leōtiū ὁ λόγος ποιεῖ ὁ Θούριος ὦτα εἶπεν ἀνθρώποις ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα.id est,Sermo quidam Thurius dixit , aures hominibus minus esse fideles,quàm oculos. Thurium appellauit indicans Herodotum dicti authorem , vel ob impetū diuinum,vel quòd is scriptor apud Thurios vixit & mortuus est: Sumptus est autem ex Clione, ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισιν ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν. id est,
Nam aures hominibus minus fideles sunt quàm oculi.

Chiliadis

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA SECVNDA.

Diomedis & Glauci permutatio. 1

QVAE Refertur apud Homerum Diomedis & Glauci permutatio in prouerbium abijt, quoties inæqualem commutationem significamus, hoc est, deteriora pro melioribus reddita, χρύσεα χαλκείων. id est, Aurea pro æreis. Nam lib. Iliad. 6. poeta Glaucũ quempiam inducit, Hippolochi filium, Lyciorum ducem iactantiusculum & ostentatorem, magis quàm pugnacem. Contrà Diomedem vafrum callidumq;. Hi duo congrediuntur μονομαχησόμενοι, id est, singulari certamine inter se dimicaturi. At Glaucus rogatus à Diomede, quis nam hominum aut deorum esset, longa oratione natalium suorum seriem exposuit, patriam Lyciam, ciuitatẽ Ephyram indicauit. Mox Diomedes, vtpote Græcus, hominis barbari stuporem ex orationis arrogantia intelligens, illudendum magis ratus quàm occidendum, respondit suis maioribus cum illius progenitoribus vetus hospitium ac necessitudinem intercessisse, muneraq; hospitalia, quæ xenia vocant, inter ipsos vltro citroque data. Iamq; defixa humi lancea cœpit hortari, vt omissa pugna maiorum suorum amicitiam inter ipsos renouarent, alterq; alteri in Lycia, alter in Argo hospitem præstaret simul atq; incolumes in patriam redissent. Interim siquando forte fortuna occurrissent, armis inuicem abstinerent, inter se duntaxat religionem hospitij custodientes, in reliquos nihilominus iure belli vsuri. Tũ ne id videamur, inquit, proditione magis, quàm hospitij obseruantia facere, arma inter nos permutemus, quo reliquus exercitus intelligat, nos maiorũ necessitudine deuinctos esse. Quibus dictis vterq; ex equo desilijt, datis dextris, ac fide pacta, veluti fœdus quoddã hospitij sanxerũt, pmutatis armis, sed admodũ inęqualib. Ενθ' αὖτε γλαύκῳ, inquit Homerus, κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεύς,

Ος πρὸς τυδείδην διομήδεα τεύχε' ἄμειβε

χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. id est,

Iuppiter hic stupidum spoliauit pectore Glaucum,
Qui cum Tytide mutarit protinus arma, &
Aurea donarit, sibi reddenti ærea, centum
Bubus emenda daret demens, pro vilibus, atq;
Quæ vix esse nouem dicas redimenda iuuencis,

Vsurpatum est adagium passim è laudatissimis authoribus. Plato in Phædro faciens Socratem Alcibiadi suo more respondentem, quòd lucri cupidus formam corporis, forma mentis meliore commutare vellet, καὶ τῷ ὄντι χρύσεα, χαλκείων διαμείβεσθαι νοεῖς, id est, Et cũ his quæ vere aurea sunt, æreis commutare cogitas. Quanquam interpres pro æreis, vertit aurichalcum. Item Arist. 5. Moral. lib. de iustitia, Qui vero dat sua, quemadmodum Diomedi arma sua dedit Glaucus, vt dicit Homerus χρύσεα χαλκείων, & reliqua. Plutarchus aduersus Stoicos scribens, eleganter huc torquet, vt dicat, nõ admodum iniquam fuisse permutationem Glauci, propterea quòd arma ferrea non minus vsui sint pugnaturis, quàm aurea, sed qui corporis valetudinem anteponit honesto, aut virtutem relinquit ob bonam corporis valetudinem, is vere permutat χρύσεα χαλκείων. Cicero in Epistolis ad Atticum lib. 6. Habes ad omnia non vt postulasti χρύσεα χαλκείων, sed paria paribus respondebimus. Vtrunq; prouerbium esse significat Cicero, par pari, de æquali pensatione, χρύσεα χαλκείων, de inæquali commutatione. Plinius iunior in epistola ad Flaccũ: Recipies epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Martialis in Epigrammatis:

Tam stupidus nunquam nec tu puto Glauce fuisti,
χρύσεα donanti, χάλκεα qui dederas.

A. Gell. Noct. Attic. lib. 2. Cæcilianam translationem, cum ipso Menandro, quem verterat, componẽs atq; expendens, ostendensq; quantum à Græcanica venustate degeneret: Diomedis, inquit, hercle arma & Glauci, non dispari magis pretio æstimata sunt. Fit huius adagii mentio etiam in prooemio Pãdectarum iuris Cæsarei, his quidem verbis. Nostris temporibus talis legum inuenta est permutatio, qualem apud Homerum patrem omnis virtutis, Glaucus & Diomedes inter se faciunt, dissimilia permutantes. Hactenus Iustinianus, homo, vt ingenue dicam, nimium φίλαυτος, sibiq; plus æquo placẽs qui centones illos suos, & inæquales legum rhapsodias, tot eruditissimorum virorum integris voluminibus, prætulerit. Iam vero nihil quidem admiror, sed maximopere me pudet, haud scio cuius interpretis in eum locum cõmenti. Quid enim mirum, si hoc ignoratũ est ab iis, qui semel vniuersam

contemnunt antiquitatem? Cæterum pudenda est vel ipsi iuris professioni plusquam scurrilis impudentia, in eo, qui iuris interpretem profiteatur, non vereri in re prorsus ignota, fabulam insulsissimã non ex authoribus, sed è somniis adferre. Maxime autem & pudet, & miror inueniri doctores, qui nugamentum, nõ dicam tam indoctum. sed tam absurdum, in publicis scholis perinde quasi præclarũ inuentum serio doceant, nec vel illud animaduertant, figmentum minime conuenire cum verbis Iustiniani. Nam ille significat pro relictis inutilibus ac fastidiendis voluminibus, recepta tũ meliora, tũ breuiora, hoc est permutationẽ factã vehemẽter inæqualem. Iste quisquis fuit, fabulã cõmentus est, æqualia permutãtiũ, nimirũ vtroq; donãte quod superaret, recipiẽte cuius egebat. Ergo cõueniet vti, quoties officiũ aut munus lõge impari munere pensatur, aut cõtra. Aut quoties aliquis rẽ pecuniariã auxit, sed dispẽdio famæ: magistratũ assecutus est, sed iactura bonæ mentis: lautã fortunã reperit, sed amisit animi tranquillitatem. Admissus est in amicitiam principis, sed excidit ab amicitia Christi.

Multæ regum aures atq; oculi. 2

Ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέων πολλοί. id est, Aures atq; oculi regum multi, quòd per exploratores obseruent, quid quisq; dicat faciátue. Idem refertur à Luciano in libello, cui titulus, De mercede seruientibus, ac rursus, Aduersus ineruditum. Eiusdem meminit & Aristoteles in 3. Politic. Hoc genus homines Græci vocant ὠτακουστὰς, quos primus Darius minor adhibuit, sibi diffisus Dionysius Syracusanus addidit προσαγωγίδας, id est, exploratores, authore Plutarcho.
Allegoria inde ducta est, quòd regibus quamplures vbique sunt exploratores, atq; ob id oculi regũ dicuntur, complures auscultatores, quibus velut auribus vtuntur. Neq; desunt manus & pedes quamplurimi, fortassis ne ventres quidem. Vide cuiusmodi portentum sit tyrannus, & quàm formidandũ, tot oculis, iisq; emissitiis, tot auribus, iisq; tam asininis ac longis, tot manibus, tot pedibus, tot ventribus ne reliqua parum honesta commemorem, instructũ. Aristophanes in Acharnensibus Pseudartabam regis oculum appellat, quòd per eum cognosceret quid ageretur. Aliter autem Andromache apud Euripidem, filium vitæ oculum vocat:
Εἷς παῖς ὅδ᾽ ἦν μοι λοιπὸς ὀφθαλμὸς βίου. id est, Erat relictus gnatus hic mihi vnicus Vitæ oculus. Propterea quòd vnicum esset in vita oblectamentum. Nam oculo nihil charius. Vnde, quos adamamus, oculos vocamus.

Longæ regum manus. 3

Quod ab Ouidio scriptum est: An nescis longas regibus esse manus? etiam vulgo in ore est: A regibus cauendum, quòd eis prælonga sint brachia. Nimirum quòd per suos, quibus brachiorum vice vtuntur, possint etiam procul dissitos affligere. Potest & ad tempus referri, quòd reges etiam si diutius dissimulent, soleant tamen aliquando pœnam sumere de iis quibus infensi fuerint, vel Homero teste. apud quem Iliad. α. Calchas ad hunc loquitur modum:

Κρείσσων γὰρ βασιλεύς, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηι. Rex deus est, quoties succensuit inferiori.
Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ Quanquã etenim in præsens feruẽtẽ cõcoquit irã,
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ. i. Post odit tamẽ, vsq; odium dum expleuerit vltus.

Clauum clauo pellere. 4

Ἥλῳ τὸν ἧλον ἐκκρούειν. id est, Clauum clauo pellere. καὶ πάσσαλον πασσάλῳ ἐξέκρουσας. id est, paxillum paxillo pepulisti, id est, malum alio malo depulisti. Lucian. in Philops. καὶ ἥλῳ φασὶν ἐκκρούεις τὸν ἧλον, id est, Et clauo, quod aiunt, extundis clauum. Idem in Apolog. Δέδοικα μὴ πρὸς τῇ ἐπιφερομένῃ κατηγορίᾳ κολακείας αἰτίαν προσλαβὼν κατὰ εὖ εἴσκωμαι ἥλῳ φασὶν ἐκκρούων τὸν ἧλον, τῷ μείζονι τὸν σμικρότερον, id est, Vereor ne si ad intentatum crimen, etiam adulationis accusationem adiunxero, clauum, quod aiunt, clauo pellere videar, maiore minorem. Aristot. lib. Politic 5. cap. penult. scribit, tyrannis amicos esse viros improbos & adulatores. Nam hos demum illis vtiles esse quippe malos ad mala. καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροί, εἰς τὰ πονηρά. ἥλῳ γὰρ ὁ ἧλος, ὥσπερ ἡ παροιμία. id est, Clauus enim clauo, subaudi truditur, vt habet prouerbium. Synesius ad Olympium: Λυποῦσι τὴν ἐκκλησίαν ἀλλότριοι πονηροί, διάβηθι κατ᾽ αὐτῶν, πάσσαλοι γὰρ πασσάλους ἐκκρούονται. id est, Ecclesiam vexant externi improbi, illos inuade. Nam paxilli paxillos excutiunt. D. Hieron. ad Rust. monachum: Philosophi seculi, inquit, solent amorem veterem amore nouo, quasi clauũ clauo pellere. M. Tullius Tusc. quæst. 4. Loci deniq; mutatione tanquam ægroti non conualescentes sæpe curandus est, etiam nouo quodam amore veterem amorem tanquam clauum clauo eiiciendum putant. Iulius Pollux in 9. lib. scribit, adagium esse natum à lusu quodam qui κινδαλισμὸς vocetur, quo paxillum argillosæ terræ infixũ, altero impacto paxillo excutiebant. Citatq; senarium hunc prouerbialem:

Ηλῳ τὸν ἧλον, πατάλῳ τὸν πάτταλον. id est, Clauumq; clauo, perticamq; pertica.

Locus igitur adagio, non modo cum vitium vitio, malum malo, dolum dolo, vim vi, audaciam audacia, maledicentiam maledicentia retũdimus: verumetiã quoties rem vtcunq; molestam, diuersa molestia profligamus, vt cum libidinũ incitamenta laboribus obruimus: curã amoris alijs maioribus curis domamus. Eusebius in Hieroclem, Δαίμονας γὰρ ἀπελαύνει ἄλλον ἄλλῳ ἡ φασὶ δαίμονι. id est, Dæmones. n. abigit, alium alio, quemadmodum aiunt, dæmone, mirum ni alludens ad hoc prouerbium. Nec abhorret his ille Publij Mimus:

Nunquam periclum sine periclo vincitur,

Malo nodo malus quærendus cuneus. 5

Ad hanc sententiam alludit & illud, Malo nodo malus est quærendus cuneus. Ita diuus Hieron. ad Oceanum. Interim iuxta vulgare prouerbiũ, malo arboris nodo maius cuneus requirendus est. Eo licebit vti, quoties malũ simili malitia retundimus. Sumptum à sectoribus roborum, qui siquando durior in ligno nodus inciderit, nolunt in eo periclitari securim, verum cuneũ quẽpiam durũ magis quàm bonum inserunt. Congruit huic illud Sophoclis apud Plutarchum ἐν τῷ περὶ τ[ῆς] εὐθυμίας,

Πικρὰν χολὴν κλύσουσι φαρμάκῳ πικρῷ. id est, Remedio amaro bilem amaram diluunt.

Malum malo medicari. 6

Τὸ κακὸν κακῷ θεραπεύειν. id est, Malum malo medicari: Est malum aliud alio malo tollere. Sophocles in Aiace Mastigophoro:

Εὔφημα φώνει, μὴ κακὸν κακῷ διδοὺς
Ἄκος, πλέον τὸ πῆμα τ[ῆ]ς ἄτης τίθει. id est,

Bene ominata loquere, ne malum malo
Medicans & hancce noxam adaugeas tibi.

Dehortatur Aiacem Tegmessa, ne malo insaniæ addat alterum maius malum, spontaneam cædem sui. Et Herodot. in Thalia, μὴ τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰῶ. id est, Ne malo medearis malo.

Morbum morbo addere. 7

Morbum morbo addere, id est, conduplicare malum. Euripides in Alcestide:

Μὴ νοσοῦντί μοι νόσον
Προσθῇς. ἅλις γὰρ συμφορᾷ βαρύνομαι. id est,

Ne tu mihi morbo laboranti alterum
Appone morbum, nam sat hoc premor malo.

Eiusdem figuræ est Homericum illud Iliados ξ.

Μή πώτις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται. id est, Vulneri vti nequis vulnus tibi forsitan addat.

Sophocles item:

Δεύτεραν ἔπαυσας ὧδε νόσῳ νόσον id est, Morbo quidem morbum addidisti alterum.

Non alienum est ab hac forma, quod est apud Homerũ Iliados H. αἰνόθεν αἰνῶς, cum indicamus acerbis addi acerba. Sic enim ibi loquitur Menelaus.

Ἦ μὲν δὴ λώβη τάδε γ' ἔσσεται αἰνόθεν αἰνῶς. id est, Dedecoris res ista profecto dedecus addit.

Ignem igni ne addas. 8

Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. id est, Ne incendium incendio addas. Vsurpatur à Platone. Sensus liquet, Ne calamitatem adiungas calamitati, ne commotum magis etiam commoueas. Diogenianus putat à carbonario quodam esse natum, qui inualescente incendio conflagrarit, clamans interim μὴ πῦρ ὧδε πῦρ. Plato lib. De legib. 2. vetat, ne pueri ad annum vsq; duodeuigesimum vinum bibant, ne si vini calor accesserit ad feruorem ætatis ignem igni suggerere videantur. Item Plutarchus in Præceptis coniugal. μὴ πῦρ ὧδε πῦρ γένηται. id est, Ne ignis ad ignem accedat. Vtitur idem cum alijs aliquot locis, tum in Præceptis De valetudine, ἵνα οὖν μὴ πῦρ ὧδε πῦρ, ὥς φασι, πλησμονὴ τῆς ὧδε πλησμονῇ, καὶ ἄκρατος ὧδε ἀκράτῳ γένηται. id est, Vt ne igitur ignis ad ignem, quemadmodum prouerbio dicitur, expletio ad expletionem, merum ad merum addatur.

Oleum camino addere. 9

Affinem huic habet sententiam: Oleum camino addere, pro eo quod est, malo fomentum, ac velut alimoniam suppeditare, quo magis ac magis augescat. Horat. in Satyris,

Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino, id est,
Adde maioris insaniæ materiam. Vsurpat hoc diuus Hieron. ad Eustochium: Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus?

Oleo incendium restinguere. 10

Ελαίῳ πῦρ σβεννύεις. id est, Oleo restinguis incendium, dici solitum, vbi quis ea admouet remedia, quæ malum magis ac magis exacerbent. Veluti siquis animi tristitiam fœdis voluptatibus obruere conetur. Aut siquis offensum, iurgijs & cõuicijs velit placare. Quod si dicatur εἰρωνικῶς, nihil differet à proximo. Huc respexit Lucianus in Timone cum ait: Siquem aspexerit incẽdio conflagrantẽ,

pice atq; oleo se velle restinguere.

Vlulas Athenas. 11

Γλαῦκας εἰς ἀθήνας. id est, Vlulas Athenas: subaudiendum portas aut mittis. Conueniet in stultos negotiatores, qui merces eò comportant, vbi per se magis abundant, vt siquis in Aegyptum frumẽtum in Ciliciam crocum inuectet. Venustius fiet, si metaphora ad res animi transfertur, vt siquis doceat doctiorem, carmina mittat poetæ, consilium det homini consultissimo. Cic. ad Torquatum, sed rursus γλαῦκας εἰς ἀθήνας, qui hæc ad te. Idem ad fratrem: Et tibi versus quos rogas, hoc est, Athenas noctuam mittam. Aristophanes ἐν ὄρνισιν,

Τί φῄς, τίς γλαῦκ᾽ ἀθήναζ᾽ ἤγαγε; id est, Quid ais? quis, oro, vehit Athenas noctuam?

Vsurpat idem atq; exponit Lucian. in Epist. ad Nigrinum. Porrò parœmia inde fluxit, ꝙ noctua in Attica plurima est ei regioni quasi peculiaris. Fertur autem versari in Laureo Atticæ loco, vbi aurimatella sunt: vnde & Laureoticæ noctuæ vocantur. Hæc auis Atheniensium populo quondam erat gratissima, ac Mineruæ sacra habebatur, propter oculos cęsios, quibus etiam in tenebris perspicit, quę vulgus auium non videt. Vnde & auspicata consilijs credebatur, id quod indicat prouerbium, γλαῦξ ἵπταται, id est, Noctua volat. Dictum est & illud de Minerua, quòd Atheniensium male consulta, in bonum exitum verteret. Dæmon autem apud Aristophanis interpretem existimat, non ob id solum dici noctuas Athenas, ꝙ Athenis noctuarum sit copia, sed ꝙ numis etiam tum aureis, tum argenteis Atheniensium noctua insculpi soleat, vnà cum facie Mineruæ. Porrò numus is appellabatur τετράδραχμον. id est, quatuor drachmarũ, cum antea soliti fuissent vti nomismatibus didrachmis, quorum insigne erat bos, vnde etiam natum est prouerbium illud, Bos in lingua. Sunt qui tradunt apud eosdem fuisse triobolum, quod & hemidrachmium appellant. Nam drachma senos obolos cõtinet. Trioboli nomisma, ex vna parte Iouis effigiem habebat, ex altera noctuæ. Proinde absurdum videbatur noctuam Athenas deportare, cũ illic passim omnia noctuis abundarent. De nomismate Atheniẽsi testatur & Plutarc. in Vita Lysandri cum de seruo meminit, qui domini sui furtũ αἰνιγματικῶς indicans, ait: multas sub tegulis cubare noctuas, ostendens illic abditas pecunias noctuis insignitas.

Memorem mones, doctum doces, & similia. 12

Identidem in Plautinis ac Terentianis comœdijs occurrit: Memorem mones, & doctum doces. Idem pollet Græcanicum illud: λαλεῖς πρὸς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. id est, Loqueris ei qui ipse rem calleat. καὶ εἰδότι λέγεις. id est, Scienti narras. Plato in Hippia maiore, εἰδότι μὲν ἐρεῖς ὦ σώκρατες. id est, Hæc scienti Socrates narrabis. Euripid. in Hecuba:

Οὐ καινὸν εἶπας, εἰδότι δ᾽ ὀνείδισας id est, Dixti nouum nil sed probe scientibus Hæc opprobasti. Homerus cum alias aliquoties, tum Odisseæ ρ.

Γινώσκω, φρονέω, τάγε δὴ νοέοντι κελεύεις id est, Et noui, & teneo, iam narras ista scienti.

Idem Iliados ψ. de Nestore admonente filium,

Μυθεῖτ᾽ εἰς ἀγαθὰ φρονέων νοέοντι καὶ αὐτῷ id est, Dixti amico animo, licet hæc per se sapienti.

M. Tullius epist. ad Attic. 9. Mirandum enim in modum Cn. noster Syllani regni similitudinem cõcupiuit, εἰδόσι λέγω.

Si crebro iacias, aliud aliàs ieceris. 13

Aristoteles in libro De diuinat. quæ fit ex insomnijs, versum huiusmodi prouerbialem citat: Si crebro iacias, aliud aliàs ieceris.

Quo significatum est, oportere rem sæpius tentare, neq; defatigari protinus, siquando parum ex animi sententia ceciderit. Futurum enim vt iterum atq; iterum periclitanti, felicius aliquando cadat. Aristot. verba sunt hæc: ὥσπερ μὲν καὶ λέγεται. ἂν πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ᾽ ἀλλοῖον βαλεῖς. Agit autem de insomnijs melancholicorum, in quibus non existimat esse diuinationem vllam, tametsi fit nonnunquã vt quidam euentus somnijs illorum respondeant: Sed non esse mirandum. cum vitio naturæ plurima ac varia somnient, aliquando existere συμπτώματα, id est casus qui forte pariter sic eueniãt, vt est ab illis somniatum. Themestius hunc locum sic circunloquitur, interprete Barbaro, nam Græcus codex ad manum non erat. Nam qui totum diem iaculantur, aliquando collimant, & præmium capiũt. Vetus adagium est: Si sæpe iactaueris, aliquando Venerem iacies. Sunt qui putent, nec id mea quidẽ sententia absurde, metaphoram à sagittarijs, non ab aleatoribus esse ductam. Nam & hoc significat βάλλειν. Subesse vero argutiam in eo verbo, quòd in priore parte significat mittere sagittam, in posteriore ferire. Fit autem vt qui crebrius iaculentur, vel fortuito aliquando scopum attingant. Tametsi M. Tullius lib. de Diuinat. 2. de symptomatis agens, de quibus modo dictum est à nobis, ad

vtrunq; refert metaphoram. Quis est enim, inquit, qui totum diem iaculans non aliquando collimet? Totas noctes somniamus, neq; vlla ferè est qua non dormiamus, & miramur aliquando id quod somniamus euadere? Quid est tam incertum quàm talorum iactus? Tamen nemo est, quin sæpe iactãs, Venerem iaciat aliquando, nonnunquam etiam iterum ac tertium. Porrò Veneris iactum in hoc lusus genere fuisse quõdam felicissimum, palàm arguit apud Suet. Octauius Augustus in epistola quadam ad Tiberium: Inter cœnam, inquit, lusimus γεροντικῶς & heri & hodie. Talis enim iactatis, vt quisq; canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat vniuersos qui Venerem iecerat. Hactenus Augustus. Quadrabit & in eos qui casu, non arte quippiam assequuntur. Extat & hodie vulgo iocus prouerbialis in cæcum, qui cornicẽ iaculo fixerit.

Malum consilium. 14

Malum consilium consultori pessimum.
Senarius est prouerbialis in eos in quorum caput recidit, quod alijs perperam consuluerunt. Siquidẽ, vt dicunt Græci, ἱερὸν ἡ βουλὴ id est, Sacra quædam res est consilium: Atq; vt est libenter accipiendũ cum res postulat, ita est religiose citraq; fraudem dandum, siquis egeat. Alioquin non defuturum est numen aliquod, quod pœnas repetat ab eo qui rem sacram ac diuinam perfidia violarit. Au. Gellius Noct. Attic lib 4. cap. 5. putat adagium hoc ex historia quadam natũ eãq; ex annalibus Maximi, narrationibusq; Verrij Flacci refert ad hunc modum. Statua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis viri fortissimi de cœlo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum, aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populum Ro. animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare: atq; illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, quem sol oppositu circum vndiq; aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum proditiq; sunt: & cum de perfidia confessi essent, necati. Constititq; eam statuam perinde, vt veræ rationes post compertæ ponebant, in locum editum subducendam: atq; ita in area Vulcani sublimiore loco statuendam. Eaque res bene & prospere reipub. cessit. Tunc igitur quòd in Hetruscos aruspices animaduersum vindicatumq; fuerat, versus hic scite factus, cantatusq; à pueris, vrbe tota fertur.
Malum consilium, consultori pessimum est.
Hactenus quidem Gellius. Porrò Valerius Max. ib. 7. rem quandam haud dissimilem memorat de Papyrio Cursore: qui cum consul Aquiloniam obsideret, velletq; prælium committere cum hostibus, nisi siquid auspicia refragarentur, ac consultus pullarius suaderet vti cõmitteret, cũ aues infausta nunciassent, re cognita pullarium in prima acie constituit. Is primò traiectus telo violatam religionem expiauit. Meminit huius rei T. Liuius Decad. primæ lib. 10. Nec dissimile est quod refert Socrates in historia tripartita. Eutropius Eunuchus dum studet in quosdam qui ad templum confugerant, animaduertere, persuasit imperatori vt ferretur lex, qua templi religio nulli prodesset nocenti. Lata lege factum est, vt Eutropius cum offendisset Cæsarẽ, confugeret sub altare, vnde protractus capite plexus est, suo ipsius cõsilio perditus. Vergilius tacite notauit parœmiã in Aen. 12. lib. cũ ait:
Cadit ipse Tolumnius augur, Primus in aduersos telum qui torserat hostes,
M. Varro lib. De re rust. 3 cap. 1. palàm citat adagium his verbis: Opinor, inquam, non solum quod dicitur, Malum consilium consultori esse pessimum, sed etiam bonum consilium ei qui consuluit, & qui consulitur, bonum habendum. Sophocles in Electra:
Βουλῆς γὰρ οὐδὲν ἐστιν ἐκτίον κακῆς. id est, Res nulla consilio nocentior malo.
Noxam ad eũ referens, cui consiliũ datur. Apparet aũt senariũ hunc Latinũ, id quod & Gellius admonuit, de Græcis illis Hesiodi versib. expressum esse, qui legũtur in opere cui titulus ἔργα, καὶ ἡμέραι:
Οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων. Ipse sibi nocet is, alium qui lædere quærit.
Η δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη. id est, Consultum male consultori pessima res est.
Plutarch. in comment. De audiendis poetis, existimat huius versiculi eandem esse sententiam, quæ sit dogmatis Platonis in Gorgia: vbi Socrates dicit, peius iniuriam facere quàm iniuriam pati, & dãnosius esse malo afficere quàm affici. Atque adeo totidem ferè verbis inuenitur hæc sententia apud Ecclesiasticum Hebræum authorem, cap. 27. Facienti nequissimum consilium, super ipsum deoluetur. Extat in hanc sententiam & Apologus Græcus non inuenustus, nec omnino indignus quem his commentariis adiungamus. Leonem ob senectam ægrotantem, & ea causa suo in lustro continẽtem sese, cætera quidem animantia officii gratia visebant regem suum, excepta vulpe. Proinde lupus nactus opportunitatem, accusauit vulpem apud Leonem læsæ maiestatis, quæ pro nihilo haberet eũ, penes quem rerum erat summa, nec ob contemptum ad visendum accessisset: atque interea interue-

nit in lupi fabula vulpes,& extremã sermonis partem audiuit. Itaq; leo conspecta vulpe, protinus aduersus eam infremuit. At illa postulato ad purgandum sese spatio,& quis, inquit, omniũ qui hũc cõuenerunt, tantum tibi profuit quantum ego, quæ quoquo versum circuncursaui, tibiq́; morbi remediũ à medicis reperi? Cumq́; leo protinus edixisset, vt remedium aperiret: Si viuum, inquit, lupum excories,& illius pellem induas, conualesces. Leo credulus, continuo lupum inuasit,& interemit. Quo extincto risit astuta vulpes, calumniatoris malum consilium in ipsius recidisse caput.

Carmen autem refertur à Plutarcho,& hunc in modum:

Ος ἄλλῳ κακὰ τεύχει, ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει. id est,

Damna parans alijs, proprio parat hepati damna.

Suum cuiq; pulchrum. 15

Prouerbialis sententia: Suum cuiq; pulchrum, in eos quibus sua, qualiacũq; sunt, tamen studio quodam magis quàm iudicio placent. Est autem à communi mortalium ingenio sumpta, quibus vsq; insita est illa φιλαυτία, id est, amor sui, vt neminem tam modestum, tam attentum, tam oculatum inuenias, quin in proprijs æstimandis, quadam animi propensione corruptus cæcutiat atq; hallucinetur. Et quem vnquam vidimus in tam barbara regione natum, cui sua patria non vel optima videatur? Quæ gens tam effera, tã horrida lingua, quæ non alias præ sua cõtemnat? Quæ tam ferina corporis species quæ sibi non appareat formosissima? Proinde vere scripsit Aristot. lib Rhetor. 2. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, οἷον ἔργα, λόγους, διὸ καὶ φιλοκόλακες ἐπιτοπολύ. id est, Quoniam autem omnes sui sunt amantes,& sua cuiq́; iucunda esse necessum est, vt facta dictaq́; : idcirco plerunq; etiam assentatoribus gaudent. Id tametsi omnibus in rebus generaliter verum est, vt sit quẽadmodum ait Horat, Cæcus amor sui: tamen in artifices atque ex his potissimum in poetas, ad hæc in amantes præcipue quadrare videtur. Etenim rectissime scripsit Aristot. 4. Moral. lib. Suo quenq; artificem opere impense delectari, non alter quàm rebus quibusdam ex sese prognatis. Neque secus adamant sua carmina poetæ, quàm parentes liberos. Est enim artificis opus, quasi quidam ingenij fœtus; de quo Socrates ait rectius iudicare obstetricem q̃ matrem ipsam. Sponsis itẽ amantibus mos est, suã cuiq; sponsam certatim extollere. Cuius rei sat magnum exemplum extat de Tarquinijs adulescentibus. Vnde & hodie vulgo scite dicunt: Nullum reperiri deformem amasium. Propterea quòd amanti vel non pulchra pulcherrima videantur. Quam sententiã eleganter extulit Theocritus in Ecloga 6.

Η γὰρ ἔρωτι Etenim haud raro Polypheme,

Πολλάκις ὦ πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται. i. Quę minime sũt pulchra, ea pulchra vidẽt᾽ amori. Plato prouerbiũ extulit in Lyside, sed inuerse, καὶ κινδυνεύει, inquit, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. id est, Periculum est ne iuxta vetus adagium, amicum sit, quod pulchrum est. Quasi non ideo pulchrum haberi debeat aliquid, ꝙ sit amicum, sed ideo oporteat esse amicum quòd sit pulchrum. Huc pertinet & illud quod scribit. M. Tullius libro De finibus 5. Suo enim quisq; studio maxime ducitur. Et rursum in primo Officiorum. Quorum vterq; suo studio delectatus contempsit alterum. Quanquam hoc venia dignum. hactenus communem illam φιλαυτίαν ualere, vt suis quisque liberis, suis artibus, suo instituto, suis inuentis, suæ patriæ paulo impensius faueat, nisi eousq; cæcitatis nos rapiat, vt & virtutes alienas calumniemur,& nostris blandiamur vitijs, eaq́; virtutum nomine donemus. Ac sibi quisq; sit, quod sibi fuit Suffenus Catullianus, aut Meuius Horatianus. Quod vitij Flaccus in Epistolis notans: Dum mala, inquit, delectent mea me, vel denique fallant. Atq; hoc loco Porphyrion indicat Horatium respicere vulgatam sententiam, quòd homines suis malis non solum non doleant, verumetiam delectentur. Eaq; de re adagium esse celebratum, verum id adagium vitio librariorum desideratur in scriptura. Eodem pertinet quod alibi dixit Horatius:

Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc

Delectant, veluti Balbinum polypus Agnæ.

Nam Balbino stulto amanti, etiam polypus Agnæ amicæ, suaue quiddam olere videbatur. Est autẽ polypus vitium narium graue olentium, itidem vt hircus alarum. Vnde & polypossos & hircosos dicimus. M. Tullius ad Attic. lib. 14. Accipe, inquit, à me mi Attice καθολικὸν θεώρημα earum rerum in quibus exercitati sumus satis. Nemo vnquam, neq; poeta, neq; orator fuit, qui quenquam meliorẽ se arbitraretur, Hoc etiam malis cõtingit. Quid tu Bruto putas ingenioso & erudito, de quo etiã experti sumus? Nuper in edicto scripseram rogatu tuo. Meum mihi placebat, illi suum. Quinetiam cum ipsius precibus adductus penè scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, nõ modo mihi, sed etiã tibi scripsit, sibi illud quod mihi placeret, non probari. Quare sinamus quæso quenque sibi scribere,

Suam cuique ſponſam, mihi meam: Suum cuiq; amorem, mihi meum. Non ſcite. Hoc enim Attilius poeta duriſſimus. Hactenus Cicero. Cuius ex verbis apparet hos duos verſiculos, Suam cuique, & cętera, ex Attiliana quadam fabula ſumptos eſſe. Idem Tullius lib. Tuſcu. quæſt. 5. Muſicorum vero perſtudioſum accepimus, poetam etiam Tragicum, quàm bonum nihil ad rem. In hoc enim genere neſcio quo pacto magis q̃ in alijs ſuum cuiq; pulchrũ eſt. Adhuc neminẽ cognoui poetam, & mihi fuit cum Aquinio amicitia, qui ſibi nõ optimus videretur. Sic ſe res habet. Te tua, me delectant mea. Eandem ſententiam Plautus in Sticho, diuerſis verbis, ſed nimis quàm eleganter extulit. Suus, inquit, rex reginæ placet, Sua cuique ſponſa ſponſo. Huc referendum & Theocriticum illud.

Καὶ γάρ θὴν, οὐκ εἶδος ἔχω κακόν, ὥς με λέγοντι. id eſt.

Nec mihi profecto for ma mala eſt, ſi vera loquuntur.

Id imitans Maro:

Nec ſum adeo informis, nuper me in littore vidi,
Cum placidum ventis ſtaret mare.

Apertius alludit ad adagium Flaccus, in epiſtola quadam:

Iouis auribus iſta
Seruas, fidis enim manare poetica mella
Te ſolum, tibi pulcher.

Tibi pulcher dixit, pro tibi ipſi placens. Non diſſidet ab hac forma, quod diuus Auguſtinus cum alijs aliquot locis, tum in Epiſt. 48. adducit ex Tychonio quodam. Quod volumus, ſanctum eſt. Eſt autẽ hemiſtichium carminis heroici. Quod dictum vtinã non perinde locum haberet in moribus eorũ, qui hodie ſibi arrogantius vindicant pietatem quàm vnquã fecerint Phariſæi, qui cum vitijs nec ferendis, nec nominandis madeant, miro tamen ſupercilio debacchantur in vitam alienam.

Patriæ fumus, igni alieno luculentior. 16

Prouerbij faciem habet, atq; ad eandem pertinet ſententiã, quod eleganter ſcripſit Lucian. in Encomio patriæ, καὶ ὁ τῆς πατρίδος αὐτῷ καπνὸς λαμπρότερος ὀφθήσεται τοῦ περ ἄλλοις πυρός. id eſt, Ac patriæ fumus luculentior homini videtur quã ignis alibi. Philoſtratus in Ariadne: ὁ Θησεὺς δὲ ἐρᾷ μὲν, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀθηνῶν καπνοῦ, ἀριάδνην ἢ οὐδὲ οἶδεν ἔτι, οὐδὲ ἔγνω ποτέ. id eſt. Theſeus vero amat quidem, ſed Athenarum fumum. Nam Ariadnen neque vidit adhuc, neq; etiam cognouit. Apud Homerum, terræ natalis fumum Vlyſſes optat videre ſurgentem, vnde & ductum prouerbium. Sic enim legitur Odyſſeæ A.

Ἱέμενος τὸν καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι. ἧς γαίας. id eſt,

Exoptans oculis ſurgentem cernere fumum Natalis terræ.

Viua vox. 17

Viua vox olim dicebatur, non ſcripta, ſed ab ipſo pronunciantis ore percepta, quaſi viuida, atq; efficax. Nam viua nonnunquam dicuntur quæ natiua ſunt, non factitia. Vt viuo de marmore, & viuoq; ſedilia ſaxo. Ineſt autem rebus natiuis neſcio quid gratiæ genuinæ, quod ars nulla queat imitatione conſequi. Porrò ſcriptura vox quæpiam eſt, ſed quaſi factitia, veræq; vocis vtcunq; imitatrix. Deeſt actus motusq;, hoc eſt, vita. Siquidem actio, vt author Fabius, orationis quaſi vita eſt. Rerum inuẽtio, oſſium inſtar eſt: ordo neruos imitatur: elocutio carnem, cutem coloremque. Memoria ſpiritus vice fungitur: quibus omnibus accedit pronunciatio, velut motus quidam natalis. Nullum enim certius argumentum vitæ quàm motus. Vnde & flumina viua dicuntur, & argentum viuum. Contra mortua quæ torpent, languentq;. Cicero lib. Tuſcul. quæſt. 2. Licet enim ſatis exemplorum ad imitandũ ex lectione ſuppeditet, tamen viua illa, vt dicitur, vox alit plenius, præcipueque præceptoris. Idem ad Atticum lib. 2. Vbi ſunt nunc qui aiunt ζώσης φωνῆς. Quanto magis vidi ex tuis literis quàm ex illius ſermone, quid ageretur. Porrò quod Cicero protulit abruptum ac mutilum, hoc quidam ſupplerunt de ſuo, ad hunc modum; ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι. Plinius Iunior in epiſtola quadam ad Nepotem: Præterea magis, vt vulgo dicitur, viua vox afficit. Nam licet acriora ſint quæ legas, altius tamen in animo ſedent quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus etiam dicentis adfigit. Seneca epiſtola quinta: Plus tamen tibi & viua vox & conuictus quàm oratio proderit. Diuus Hieronymus in præfatione generali: Habet neſcio quid latentis energiæ viua vox, & in aures diſcipuli de doctoris ore transfuſa, fortius ſonat. Hactenus ille. Vnde celebratum illud Aeſchinis, Demoſthene, τί δὲ εἰ αὐτοῦ θηρίου ἠκηκόειτε, id eſt, Quid autem ſi ipſam audiſſetis beluam? Et illud: In ſcriptis Demoſthenis, magnam Demoſthenis partem abeſſe.

Muti magistri. 18

Quod modo retulimus, vsurpauit & A. Gellius: atque huic alterum quoddam diuersum adiecit: Quoniam, inquit, vocis, vt dicitur, viuæ penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerē. Mutos magistros libros sentiens, qui loquuntur quidem nobis, vt apud Platonem ait Socrates, sed dubitanti non satis commode respondent. Nec illepide profecto literæ, muti vocantur præceptores. Propterea quòd mutorum est non voce, sed nutibus, signisq; loqui. Identidem & libri, notulis quibusdã & significantibus figuris nobiscũ fabulant̃. Quemadmodũ enim voces sensorũ aĩ velut εἴδωλα quępiam sunt authore Aristotele, sic literarum figuræ, vocum simulachra quædam recte dicũtur. Neq; mirandum, siquidem ἀρχέτυπον illud pectoris exemplar efficacius repræsentat, transfundit affectus animi, quàm alterum illud, quod non rem ipsam, sed imitationem imitatur. Neq; illud temere quæri solet à multis, vtrum sit ad eruditionem comparandam cõducibilius, ζώσῃ φωνῇ χρῆσθαι, ἢ τοῖς ἀφώνοις διδασκάλοις, hoc est: plus'ne conferat lectio, an auscultatio. Et habet vtraq; sua quædam peculiaria commoda. Nam ex libris tum eruditiora fermè sunt quæ discuntur, tum plura. Tantum enim quisq; discit, quantum ingenij celeritate consequi, memoriæ fidelitate complecti potest. Adde quòd hi præceptores nunquam grauantur operam suam nobis impertire. At horum vt vberior, ita paratior copia. Accedit huc & otium illud & cogitationis secretum. Licet pressius inspicere singula, licet retractare, licet expendere. At è diuerso minore iactura, tum ingenij, tum oculorum, tum valetudinis constant quæ à præceptore disserente percipimus, maximè si is dicat, quem & miremur & amemus. Deinde insidunt altius animo, & hærent tenacius, & occurrunt promptius. Quare consultum erit, alterũ studij genus cum altero coniungere, & vbi viuæ vocis erit copia, libentius auscultare quàm legere, si modo mediocri sit eruditione quem audis. Vbi non erit, libenter quasi non minus operæpretium facturus sis, ad libros confugere, sed optimos. Deniq; vt illud quoq; adijciam, ea figura libri dicti sunt muti magistri, qua M. Tullius legem appellat mutum magistratũ, magistratum legem loquentem: & qua Plutarchus poesim appellat picturam loquentem, & picturam mutam poesim.

Frons occipitio prior. 19

Priscis agricolis celebratũ adagiũ, atq; instar ænigmatis iactatũ: Frons occipitio prior. Quo significauit antiquitas, rectius geri negotium, vbi præsens ac testis adest is, cuius agitur negotium. Prior dictum est pro potior meliorq;. Alioqui quis ignorabat frontem priorem esse capitis partem, occipitiũ posteriorem? Tametsi hæc amphibologia commendat nonnihil dicti gratiam, quod ob antiquitaté oraculi instar habebatur. Extat autem apud Catonem lib. De re rust. cap. 4. Si bene, inquit, ædificaueris, libentius & sæpius venies, fundus melior erit, minusq; peccabitur: fructus plus capies: frons occipitio prior. Plinius item in eandem fermè sententiam, lib. Historiæ mundi 18. cap. 5 Eum tamen, inquit qui bene habitet, sæpius ventitare in agrum, frontemq; domini plus prodesse quàm occipitium non mentiuntur. Rursus eiusdem libri cap. 6. Et ideo maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. Aristot. Oeconomicorum lib. 1. videtur hanc sententiam ad Persam quempiam referre, subnectens alteram huic similem, quæ à Libe quodam sit profecta, Sed satius fuerit ipsius ascribere verba, siquis forte desiderabit. καὶ τὸ τοῦ Πέρσου καὶ Λίβυος ἀπόφθεγμα εὖ ἂν ἔχοι. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθεὶς τί μάλιστα ἵππον πιαίνοι, ὁ δεσπότου ὀφθαλμὸς ἔφη. ὁ δὲ Λίβυς ἐρωτηθεὶς, ποία κόπρος ἀρίστη, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη ἔφη. id est, Atq; illud Persæ Libysq; responsum, recte seruabitur. Nã alter interrogatus, quæ res potissimum saginaret equum: respondit, oculus domini. Alter rogatus, quod stercus esset optimum: domini vestigia, inquit. Vterq; significauit, domini præsentiam plurimum habere momenti ad rem bene gerendam. Item Columella putat rem malam esse, frequentem fundi locationem, priorem tamen vrbanum colonum, qui per familiã mauult agrum quàm per se colere. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cum quidam corpulentus ac nitidus, equum haberet macilentum ac strigosum, rogatus quid esset in causa: respondit mirum non debere videri, si equo suo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equũ curaret seruus. Plutarchus in commentario De liberis educandis, Κἀνταῦθα δὴ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἱπποκόμου χαρίεν, ὡς οὐδὲν οὕτω πιαίνει τὸν ἵππον, ὡς βασιλέως ὀφθαλμός. id est, Hinc & illud eleganter dictum ab equisone, nihil perinde saginare equũ, vt regis oculũ. Huius figuræ est ꝙ Aeschylus in tragœdia, cui titulus Persæ, domini p̄sentiã oculũ domus vocat:

Ομμα γὰρ δόμων, νομίζω δεσπότου παρουσίαν. id est,

Nam domus oculum esse, domini iudico præsentiam.

Eodem pertinet quod perquam venuste dixit T. Liuius, non satis feliciter solere procedere quæ oculis agas alienis. Innuit tale quiddam & Terentius in Eunucho, cum ait: Ita vt fit, domini vbi absunt: omnia

significans absentibus heris ministros omnia facere indiligentius, & peccare licentius: nempe hæc omnia eò tendunt, vt quisq; suum negotium præsens curet, neq; magnopere fidat alienæ industriæ. Id nulli magis obseruandum quàm principi, si modo principis animum gerat, non prædonis, hoc est si publicum commodum cordi habet. At hodie ferè episcopi & reges omnia alienis manibus, alienis auribus atque oculis agunt, neque quicquam minus ad se pertinere putant quàm rempub. aut priuatis suisque distenti, aut voluptatibus occupati

Aequalis æqualem delectat. 20

Similitudo mater est beneuolentiæ consuetudinisq; & familiaritatis conciliatrix. Vnde videmus iuuenes inter se libenter conuenire, senes cum senibus congregari, doctos doctorum conuentu capi, improbos congredi cum improbis, bibones cum bibonibus, nautas amare nautas, diuitibus esse necessitudinem cum diuitibus, atq; in vniuersum similia similibus gaudere. In hanc sententiam extant aliquot veterum prouerbia, quorum est illud: ἧλιξ ἥλικα τέρπει. id est, Aequalis æqualem delectat. Quod vsurpans M. Tul. in Catone maiore: Pares autem, inquit, cum paribus, vt est in vetere prouerbio, facillime congregantur. Nam prima familiaritatis conciliatio proficiscitur ab ætatis æqualitate, quam Græci vocant ὁμηλικίαν. Ad quod alludens Homerus in Odysseæ O.

Ἀτὰρ καὶ ὁμήλικες εἶμεν. id est, Quinetiam sumus æquæui.

Huc respexit Plato primo De repub. lib. apud quem Cephalus, qui se testatur iam peruenisse ἐς γήραος οὐδόν. id est, senectæ limen, ait, πολλάκις γὰρ συνερχόμεθά τινες εἰς ταυτὸ παραπλησίαν ἡλικίαν ἔχοντες, διασώζοντες τὴν παλαιὰν παροιμίαν. id est Sæpenumero pleriq; conuenimus fermè æquales, antiquum illud seruantes prouerbium. Aristot. 2. Rhet. lib. recensens quæ quibus sunt iucunda, scribit, in totum ea natura sese inuicem delectari, quæ genere sint coniuncta, aut similia, vt hominem homine, equum equo, adolescentem adolescente. Atq; huc tendere prouerbia vulgo iactata: ἧλιξ ἥλικα τέρπει. Item id genus alia quædam. Verba illius hæc sunt: τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει, καὶ ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον. καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα. καὶ ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιόν. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Theognis ait amicitiam cohærere inter æquales, vicinos & senes.

Πάντες μὲν τιμῶσιν ὁμῶς, ἴσοι. οἵ τε κατ' αὐτὸν — Omnes hi sese venerantur, amantq; vicissim,
Οἴκουσι χώρης, οἵ τε παλαιότεροι. id est, — Vicini, æquales viribus, atq; senes.

Nec alienum est ab hoc prouerbio, quod Empedocles ait apud Aristot. lib. De anima primo, animã esse quiddam ex omnibus elementis conflatum, immo ipsam horum quiduis esse: & vnumquodque cognoscere, eo quod habet affine quiddam cum singulis. Vnde & Plato in Timæo dici, animam ex elementis constare. Empedoclis versus sic habent:

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
Αἰθέρι δὲ αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
Στοργῇ δὲ στοργὴν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

Quos versus quoniã initio desperabamus cõmodius verti posse, ab Argyropylo versos subiecimus.

Terram nam terra lympha cognoscimus aquam,
Aetheraq; æthere, sanè ignis dignoscitur igni,
Sic & amore amor, ac tristi discordia lite.

Quanquam in primo versu suspicor à librarijs vndam versam in aquam. Post amicorum rogatu nostra addidimus qualiacunq;.

Terra quidem terra sentitur, lymphaq; lympha,
Aetherq; æthere purus, at igni noxius ignis.
Dulcis amore amor, atq; odio funesta simultas.

Argyropylus explendi carminis gratia pro vno verbo ὀπώπαμεν duo reddidit, cognoscimus & dignoscitur, duo epitheta prætertm sit δῖον καὶ ἀΐδηλον. deinde vocis repetitæ gratiam perdidit, in aquam & vndam, in discordia & lite, vt ne commemorem duritiem compositionis in Terram nam. Sic & sanè aduerbium de suo attexuit. Nos amori addidimus epitheton, sed quod fuerat additurus poeta, si per metri leges licuisset, quandoquidem voci contrariæ addidit suum νείκεϊ λυγρῷ. Non hæc mihi dicuntur, vt sugillem virum de studijs optimis optime meritum, sed vt iudicio proficiant adolescentes, quibus hæc potissimum scribuntur. Philosophorum quispiam, Zeno ni fallor, apud Augustinum prodidit, animam ipsam esse numerum seipsam mouentem, atque hanc ob causam rebus numerosis natura capi deliniriq;: velut musicis modis afficiuntur & pueri, cognato quodam na-

turæ sensu, cum prorsus nesciant quid sit musica. Aristoteles hoc ipso quem modo retulimus loco definitionem hanc adducit, tacito authoris nomine.

Simile gaudet simili. 21

Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον. id est, Simile gaudet simili. Aristoteles libro Moralium octauo: ὅμοιον ὁμοίου ἐφίεται. id est, Simile appetit simile. Item libro nono: ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον. id est, Simile simili amicum. Vnde est & illud: ὁμοιότης τῆς φιλότητος μήτηρ. id est, Similitudo mater amoris. Quare vbi absoluta similitudo, ibi vehementissimus amor, id quod indicat fabula Narcissi. Agathon in conuiuio Platonis: ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. id est, Scite quidē veteri prouerbio fertur, simile simili semper hærere. Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto sit amicus ab adulatore dignoscendus, refert huiusmodi senarios:

Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει, — Seni senilis lingua iucundissima est,
Παῖς παιδὶ, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνή, — Puerόq; puer, & mulier apta fœminæ.
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ — Aegrotus itidem ægroto, & in malis situs,
Ἀλφθὰς ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ. id est, — Exercito malis placet, atq; congruit.

Diogenes Laertius ostendens quædam imitatum Platonem ex Epicharmi scriptis, adducit & illud, Quod canis cani videtur pulcherrima, & boui bos, & asina asino, & sus sui. Diximus alibi, Suū cuiq; reginæ placere regem. Plato lib. De legib. 8. φίλον μὲν πυ καλοῦμεν, ὅμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετὴν, καὶ ἴσον ἴσῳ, id est, Amicum quidem vocamus simile simili, quod ac virtutem, & æquale æquali. Quanquam adagium recte transferetur & ad illos quos similitudo conciliat vitiorum. In quos est illud Catulli:

Pulchre conuenit improbis cinædis. Item illud Martialis,
Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire vobis Illud item Iuuenalis,
Magna inter molles concordia.

Semper similem deus ducit ad similem. 22

Potest autem adagium ex Homero natum videri, apud quem Odysseæ ρ Melanthius caprarius conspicatus Eumæum subulcum, ipsum Vlyssem secum adducentem, sed habitu specieque pannosi, scomma iacit in vtrunq;, quasi duo inter se similes bene conuenissent:

Νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ κακὸς κακὸν ἡγηλάζει — Nunc adeo malus ecce malum comitatur, vt vsq;
Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. id est, — Ad similem deus adducit, similemq; paremq;.

Aristoteles lib. Moral. 8. prouerbij loco refert: Ὅθεν τὸν ὅμοιον φασὶν ὡς τὸν ὅμοιον. id est, Vnde similem aiunt ad similem.

Semper graculus assidet graculo. 23

Ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιὸν ἱζάνει. id est, Assidit vsq; graculus apud graculum.

Refertur à Diogeniano prouerbialis senarius: notaturq; ab Aristot. lib. Rhet. quem modo citauimus vbi inter alia complura huius sententiæ prouerbia, hoc quoq; commemorat. Item lib. Moral. 8. καὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν. id est, graculus, inquit, ad graculum Græcis est trochaicus dimeter, haud dubium quin ex poeta quopiam decerptus. Eleganter vsurpauit adagium Gregorius in quadam ad Eudoxiū epistola, Κολοιὸν δὲ ποτὶ κολοιὸν ἱζάνειν καὶ τῆς παροιμίας ἀκούεις. id est, Graculum autem assidere graculo, audis & à prouerbio. Porrò graculorum conuentus olim notos fuisse testatur M. Varro lib. De re rust. 3. Vnde Plutarchus in lib. De Polyphilia, οὐκ ἀγελαῖόν ἐστιν οὐδὲ κολοιῶδες. id est, Non armentarium est, neq; graculeum. Quin huic aui nomen inditum, à κολάω, quod est, conglutino. M. Varro graculos quoq; Latinis inde dictos vult, quòd gregatim volent. Quintilianus non probat, asseuerans dictionem ab auium voce confictam.

Cicada cicadæ chara, formicæ formica. 24

Cæterum quod Aristoteles in eo loco quem modo citauimus, addidit: & siqua sunt id genus alia, dubium est, quin senserit illa quæ sunt apud Theocritum Idyllio nono,

Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ, Ἴρηκες δ' ἴρηξιν. id est.
Formicæ grata est formica, cicada cicadæ.
Accipiter placet accipitri.

Porrò nota est formicarum politia, & cicadarum concentus.

Figulus figulo inuidet, faber fabro. 25

Ab hac forma velut excipiendi sunt qui in eadem arte versantur, propterea quòd inter hos artificij similitudo magis æmulationem conciliat quàm beneuolentiam. Quorum mutuam inter ipsos inuidiam

uidiam Hesiodus in opere, cui titulus, Opera & dies, compluribus metaphoris indicauit, haud tamen damnans id genus artificum concertationem, immo pr obans ac laudans. Proposuerat enim poeta duplex æmulationis genus, quorum alterum sit vtile pulc hrumque mortalibus, alterum fœdum ac perniciosum. Hoc homines ad rixas ac bella concitari, pro pter opum honorumq; certamina: illo vero tanquam exemplis propositis ad industriam & honestas artes expergefieri, Honestam igitur æmulationem his verbis describit:

Ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
Εἰς ἄφενον σπεύδοντ᾽ ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις ἥδε βροτοῖσιν,
Καὶ κεραμεῖ κεραμεὺς κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων.
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Quos versus longe elegantissimos in hoc duntaxat vertimus vt intelligantur. Nam venustatem vix quispiam assequatur, nedum ego

Semper vicinus vicino est æmulus, hunc vt
Condere cernit opes properantem gnauiter, atqui
Concertatio conducit mortalibus ista.
Odit ita fabrum faber, figuloq; molestus
Est figulus: mendico protinns inuidet alter
Mendicus, cantor cantorem liuidus odit.

Vsurpatur cum aliàs frequenter apud diuersos authores, tum apud Aristotelem lib. Moraliũ. 2. Rursum eiusdem operis lib. 8. parœmię vice refertur, κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι id est, Omnes eiusmodi figulos inter sese aiunt esse. Figulos inuidos dixit, nimirum alludens ad Hesiodium adagium. Item Rhetoricorum lib. 3. ὅθεν εἴρηται καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. id est, Vnde dictũ est, & figulus figulo. Citat ibidem & hunc senarium, haud scio ex quo poeta,

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. id est, Etenim inuidere didicit ipsa affinitas.

At est similitudo quam in Symposiacis Plutarchus μάχιμον dicit. hoc est, bellacem ac pugnacẽ, qualis est gallorum gallinaceorum: qualisq; est inter sophistas, mendicos poetas, cantores, & ob hoc vetat id genus hominum in conuiuijs coniungi, nequid oriatur rixæ. Est altera, quam ἐπιεικῆ vocat, cuiusmodi est graculorum inter se. Ad hanc pertinent nautæ, agricolæ, venatores, aliptici. Atque ob id recte copulantur in accubitu. Ad hæc amantes, nisi contingat eos eandem amare.

Cretensis Cretensem. 26

Ὁ Κρῆς τὸν Κρῆτα. Cretensis Cretensem, subaudi, quod erit commodum sententiæ, prouocat, conatur circunuenire, aut tale quippiam. Quoties improbus agit cum improbo, perfidus cum perfido. Sumptum adagium à Cretensium moribus, quos plurimis conuicijs incessuit antiquitas.

Cretensis cum Aegineta. 27

Eandem obtinet sententiam, Κρῆς πρὸς αἰγινήτην, id est, Cretensis cum Aegineta subaudiendum agit. Quadrat in pariter improbos, qui mutuis inter se fallacijs agunt. Nam Aeginetæ quoque olim male audierunt, in quos etiam oraculum illud quidam editum putant: οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι. id est, Neque tertij, neque quarti.

Vulpinari cum vulpe. 28

Ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα. id est, Cum vulpe vulpinare tu quoque inuicem. Senarius est prouerbialis. Cum astutis astutijs agito. Horatius:

Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.

Aristophanes in Vespis: οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν. id est, Non licet vnlpinari.

Quod autem nos ἀλωπεκίζειν vertimus vulpinari, ne quis hoc verbi tãquam nostrum ac nouũ aspernetur, citatur ex M. Varrone à Nonio Marcello. Sic enim ausus est dicere Varro vulpinari pro ἀλωπεκίζειν, quemadmodum Horatius iuuenari dixit pro νεανίζειν. Vide prouerbium Βατταρίζειν.

Cretiza cum Cretensi. 29

Πρὸς Κρῆτα κρητίζειν. id est, Aduersum Cretensem Cretiza, id est, aduersus mendacem mendacijs vtere. Vsus est Plutarchus in vita Lysandri πρὸς Κρῆτα δὲ ἄρα τὸ τοῦ λόγου κρητίζων. Rursus in vita Pauli Aemilij Τοὺς μὲν ἐπισταμένους ἀκριβῶς αὐτὸν, οὐκ ἔλαθεν κρητίζων πρὸς Κρῆτας. id est, Eos quidẽ qui hominem penitus norant, haud latuit, quòd Cretensibus arte Cretica vteretur: propterea ꝙ Cretensium vanitas, de Iouis apud se sepulchro, multaq; id genus mentientium, in vulgi fabulam abierit, id quod palàm testatur Epimenidis ille versiculus, quem Paulus etiam apostolus citat:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί. id est,
Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Diuus Hieronymus in commentarijs quos in hanc scripsit epistolam, indicat hunc versiculum repertum in opere Epimenidis, cui titulum fecit, De oraculis. Vnde & Paulus prophetam vocat siue per iocum, siue ob argumentum. Huius autem carminis initium, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, vsurpauit Callimachus poeta Cyrenensis in hymno scribens aduersus Cretenses in laudem Iouis, ac vanitatis eos arguens, quòd iactarent illius sepulchrum esse apud se, cum is esset immortalis. Quo respiciens Ouidius. Nec fingunt, inquit, omnia Cretes. Vnde κρητίζειν Græci pro mentiri dicunt. Suidas aliam adagionis causam indicat, scribens Idomeneũ Cretensem, cum illi negotium esset datum, vt æs quod è spolijs ab hostibus detractis collectum erat, distribueret, sibi partem longe optimam delegisse. Vnde congruere videtur etiam illos, qui fraudant alios, suisq; commodis impensius vbiq; student. Idem putat adagium quadrare etiam in eos, qui frustra mendacijs agunt aduersus artificem mentiendi. Quemadmodum vulgo dicunt, difficillimum esse furari apud fures, ita difficillimum mendacijs imponere mendacibus.

Cum Care Carizas. 30

Huic simillimum refert Diogenianus, πρὸς κάρα καρίζεις, id est, cum Care carissas: Rustice agis cum rustico, barbare loqueris barbaro, crasse cum crasso. Cares populi sunt Asiæ de quibus alio loco dicemus, quorum mores prouerbijs aliquot fecere locum.

Cretensis mare. 31

Ὁ κρὴς τὴν θάλασσαν. id est, Cretensis mare, subaudiendum, nescit, aut metuit. Hanc parœmiam refert pariter, atq; exponit Strabo Geograp. lib. 10. scribens olim Cretenses nauigandi peritia, rerumq; maritimarum vsu principatum tenuisse: atq; hinc antiquitus increbuisse prouerbium: Cretensis mare nescit, in eos qui nescire fingerent, quod egregie callerent. Etenim qui consentaneum est, Cretenses cum sint insulares ignorare mare, quo cinguntur vndiquaq;? Vsus est eodem & Aristides in Pericle: ὁ κρὴς τὸ πόντον. Zenodotus scribit apud Alcæum extare. His affine est quod habet Horat. in episto. ad Octauium:

Ipse ego qui nullos me affirmo scribere versus, Inuenior Parthis mendacior.

Quòd Parthi tum maxime pugnent cum fugam simulant.

Ad vmbilicum ducere. 32

Extant apud authores aliquot absoluendi parœmiæ, quarum de numero est illa: Ad vmbilicũ ducere, pro eo quod est librum finire atq; absoluere. Sunt enim vmbilici, interprete Porphyrione, ornamenta quædam ossea, aut lignea corneáue, vmbilici nostri formam imitantia, quæ voluminibus iam absolutis addebantur, atque hinc prouerbialem figuram esse natam, ad vmbilicum peruenit, id est ad finem. Horatius in Epodis:

Deus deus nam me vetat
Inceptum celeres promissum carmen iambos
Ad vmbilicum ducere. Martialis in quarto Epigrammatum libro,
Ohe iam satis est, ohe libelle
Iam peruenimus vsq; ad vmbilicos,
Tu procedere adhuc & ire quæris. Idem libro quinto,
Qui cedro decorata purpuraq;
Nigra pagina creuit vmbilicis. Idem in tertio,
Cedro licet nunc ambules perunctus,
Et frontes gemino decens honore,
Pictis luxurieris vmbilicis. Rursus in vndecimo,
Explicitum nobis vsq; ad sua cornua librum,
Et quasi perfectum, Septiciane refers.

Verum equidem haud scio, possit ne prouerbium hoc aliò quàm ad librum aut carmen transferri, nisi durior fiat metaphora.

Summum fastigium imponere. 33

Illud generalius est: Summum fastigium imponere, pro eo quod est rem omnibus suis partibus absoluere. Exempla reperies apud Ciceronem libro Officiorum 3. apud Pli. in Epist. aliquoties. Trãslatum ab ædificatoribus, qui perfecto demum ædificio fastigium aliquod solent imponere. Quibus sicuti fundamentum prima instituendi operis pars est, ita fastigium suprema est iam absoluti. Vnde

quemadmodum fundamenta iacere transferunt ad id quod est instituere quippiam: itidem fastigium addere, traducunt ad rei perfectionem, summamq;, vt vocant, manum. Huic confine quod à Græcis dicitur, τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκε, id est, Colophonem imposuit.

Summam manum addere.

34 Eandem vim habet: Summam manum addere. Mirum ni metaphora ab artificibus translata, qui primum rude quoddam operis simulachrum effingunt, atq; hanc primam appellant manum, deinde formant expressius, postremo summa cura expoliunt, atque hanc supremam seu summam manum vocant. Ouidius:

Nec tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
Nesciat his summam siquis abesse manum.
Ablatum medijs opus est incudibus illud,
Defuit & scriptis vltima lima meis.

Seneca ad Lucilium: Vino deditos delectat potatio extrema, illa quæ mergit, quæ ebrietati summam manum imponit. Eadem figura dicimus, nihil deest præter extremam manum. Exempla crebriora sunt apud scriptores, quàm vt hic referat repetere.

Supremum fabulæ actum addere.

35 In eandem formam referendum est illud: Supremum fabulæ actum addere, pro eo quod est, extremum finem imponere, à poetis comœdiarum, aut tragœdiarum scriptoribus ascitum, qui fabulas suas in actus quosdam distribuunt. Vnde illud Horatianum:

Nec si quinto productior actu.

Solent autem in extremo actu, plurimum artis addere, sicuti scribit M. Tullius ad Quintum fratrẽ. Illud te ad extremum & oro & hortor, vt tanquam poetæ boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negotij tui diligentissimus sis: vt hic tertius annus imperij tui, tanq̃ tertius actus perfectissimus atq; ornatissimus esse videatur. Idẽ ad Atticum lib. 13. Etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam volui. Cicero in Catone transfert ad vitã peractã: Quẽadmodũ & Apuleius lib. Floridorũ 3. de Philemone comico loquens: Renunciauerunt, inquit, Philemonẽ poetã qui expectaretur, vt in theatro fictum argumentũ finiret, iam domi verã fabulam consummasse. Enimuero iam dixisse rebus humanis valere & plaudere. Opinor ad hanc formã pertinere, quod apud Nonium ait Lucilius: Sarcinatoris est, summum suere centonem optime.

Catastrophe fabulæ.

36 Cuiuslibet exitum rei, prouerbiali figura, catastrophen vocamus. Porrò inter figuras prouerbiales illud admonuimus, vnicuiq; disciplinæ atq; artificio sua quædã esse peculiaria vocabula, q̃ quẽadmodũ in sacrorũ ceremonijs ac magicis precaminibus fieri consueuit, penè superstitione quadã vsurpantur. Ea quoties in aliud quippiam trahuntur, ferè prouerbij speciem obtinent: velut ex militari disciplina, receptui canere, & locum deserere, & prima acies. Et res ad triarios redijt. Ex musica, præludium pro præfatione, aut ingressu negotij. Sũma & ima chorda, pro clamosa & graui voce. Et eadẽ oberrare chorda, pro eo quod est, in eadẽ re peccare sæpius. Porrò fabula omnis, vt ostendit Donatus, in treis partes distribuitur, in πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφήν. Protasis est primus ille tumultus iam quasi gliscens. Epitasis, turba feruidissima. Catastrophe subita rerum commutatio. Vnde Lucianus eleganter exitum euentumq; negotij catastrophen appellat, cum aliàs, tum in commentario De mercede seruientibus: ὧδι πᾶσι δὴ ἥτις αὐτοῖς ἡ καταστροφὴ τοῦ δράματος γίνεται. id est, Post omnia deniq; quæ illis catastrophe fabulæ contingit, hoc est, quis exitus seruitij. Et in Alexandro Pseudomante τοιοῦτο τέλος τῆς ἀλεξάνδρου τραγῳδίας. id est, Eiusmodi finis tragœdiæ Alexãdri. Idem in vita Peregrini: αὖθις ὁρῶ γελῶντα σε ὦ καλὲ κρόνιε τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος. Rursus video te ò bone Cronie ridentem fabulæ catastrophen.

A capite vsq; ad calcem.

37 Cum rem totam significamus, à capite vsq; ad calcem dicimus. Cuius adagij triplex esse potest vsus. Aut enim ad corpus referetur, aut ad animum, aut ad rem, qui duo posteriores plus obtinent venustatis, nimirum quo plus habent figuræ. Ad corpus, apud Homerum Iliados. ψ. Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς. id est, A capite vsq; ad calcem. Item Thocritus in Bucolisco:

Καί μ' ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε συνεχὲς εἶδεν. id est,
Me à capite vsq; pedes lustrauit lumine totum.

Plautus in Epidico: contempla Epidice ab vnguiculo ad capillum summum. Horatius:

Talos à vertice pulcher ad imos.

M. Tullius pro Roscio Comœdo. Non'ne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam & clamitare calliditatem videntur? Non'ne ab imis vnguibus vsque ad verticem summum, si quam coniecturam adfert hominibus tacita corporis figura, ex fraude, fallacijs, mendacijs, totus constare videtur? Ad rem, vt apud Aristophanem in Pluto:

Ἄκουε τοίνυν, ἐγὼ τὰ πράγματα — Audi ergo, quando totum ego negotium
Ἐκ τῶν ποδῶν ἐς τὴν κεφαλήν σοι πάντ᾽ ἐρῶ. id est — A pedibus vsq; tibi ad caput percenseo.

Quanquam hic comicus ioci causa præpostere posuit pedes & caput. Diuus Hiero. in præfatione libri, quem Dierum inscribunt Hebræi: contuli cum eo à vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguẽ. Ad animum hoc pacto poterit tranferri: Ego tibi mores & ingenium illius, breuiter, hominem quãtus est à summo, vt aiunt, capillo ad imum vsq; calcaneum depingam. Quanquam exemplum M. Tullij, quod modo retulimus, magis ad animum, quàm ad corpus videtur pertinere. Quinetiam diuiditur adagium, cum caput negotij vocamus, præcipuum authorem, perinde vt & fontem dicimus. Terentius: Te esse huic rei caput. Item apud Græcos, τὸ κεφάλαιον τοῦ πράγματος. Lucianus in Tyrannicida τῆς τυραννίδος κεφάλαιον, Id est, tyrannidis caput. Et Plato lib. De legib. 3. τὴν τῶν στάσεων πηγὴν, dixit, id est, seditionum fontem. Et ad calcem venire. In calce operis. In extremo literarum tuarum calce. Ab ipso exordiri capite. A calce ad caput recurrere. Atque id genus aliæ loquendi formulæ, quæ passim apud authores obuiæ sunt. Plutarchus aduersus Stoicos: ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος. id est, Ab ingressu & initio vsq; ad coronidem.

Cursu lampada trado. 38

Cursu lampada tradere, prouerbialis metaphora, pro eo quod est, partes tuas quasi successione in alium atq; alium transferre, Lucretius:

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

De animantibus egit, quæ successione propagantur, vita per vices ab alijs in alia transfusa. M. Varro lib. De re rust. 3. cap. 15. Sed ò Merula Axius noster, ne dum hoc audit, physicam addiscat, quod de fructu nihil dixi, nunc cursu lãpada tibi trado. Quibus verbis significat, se alterã sermonis partẽ Merulæ tradere, isq; in dicendi vicem succedit. Lucretius videtur imitatus Platonem, qui lib. De legib. 6. scribit, ciues oportere liberis generandis atq; educãdis operã dare. vt vitã, quam ipsi à maioribus accepissent, vicissim quasi tædam ardentem posteris tradant. Eodem pertinet Persianum illud:

Qui prior es. cur me in decursu lampada poscis. — Aristophanes in Ranis:

Λαμπάδα δ᾽ οὐδεὶς οἷός τε φέρειν
Ὑπ᾽ ἀγυμνασίας ἔτι νυνί. id est,

Iam nemo queat gestare facem,
Quod non curant exerceri.

Taxat ignauiam atq; inertiam ciuium. Quo loco interpres addit, in tribus certaminibus solere veteres gestare faces, id est, vt illi dicebant, λαμπαδουχεῖν, in Prometheis, in Vulcanijs, & Panathenaicis. Porrò Prometheus creditur primus hoc ludorum genus instituisse, hunc quidem ad modum, vt currentes facem ardentem gestarent. Eam defatigatus proximo in manum dabat. Is item defessus alij, ac deinceps alius alii, successione tradebant inuicem, historiæ Prometheæ quasi simulachrum repræsentantes, quẽadmodũ ferulam, qua cœlestẽ ignem exceperat, ne rursus extingueretur, perpetuo motu iactarit, in terrã deuolans. Huius rei mentionem facit Plato lib. De rep. 1. significans daduchias etiã in honorem Mineruæ solere celebrari. Pausanias autem in Atticis, ritum horũ ludorum describit copiosius. Meminit Herodotus, sed obiter, in Vrania, ostendens eum morem à Persis repertum, vt dispositis equis atq; cursoribus, alius alii mandata velut lampada traderent, quo celerius perferri possent. Author rhetorices ad Herennium. Non enim quemadmodum in palęstra, qui tædas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quàm ille, qui tradit, ita melior imperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit. Propterea quòd defatigatur cursu, integro facem, hic peritus imperator imperito exercitum tradit. Itaq; lampadem tradere dicetur qui iam vel delassatus, vel emeritus, in alios munus gerendum ab se transfert. Et inuicem lampada tradere, qui quod ait Terentius, tradunt operas mutuas, & aliis alij vicissim suppetias ferunt.

Principium dimidium totius. 39

Ἀρχὴ ἥμισυ παντός. i. Principium dimidium totius. Hoc adagio significatum est, maximam difficultatis partem in aggrediundo negotio sitam esse. Hemistichium est Hesiodi, citante Luciano in Hermotimo. Refert & ab Ari. lib. 5. Poli. Ἡ δὲ ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ εἶναι παντός. Plato lib. De legi. 6.

ἀρχὴ

ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς, ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε. Τὸ δ᾽ ἐστὶν τε ὡς ἐμοίγε φαίνεται πλέον ἢ τὸ ἥμισυ, καὶ οὐδεὶς αὐτὸ καλῶς γενόμενον ἐγκεκωμίακεν ἱκανῶς. id est, Nam in prouerbijs quidem initium totius facti dimidium dicitur. Atq; illud nimirũ recte cœpisse, omnes vndiq; laudibus ferimus. At istud, vt mihi quidẽ videtur, plus est, q̃ dimidium. Neq; quisquã hoc, vbi recte fit, satis pro merito laudarit. Suidas hæc ex Marino quodam refert: Γέγονε δὲ ἡμῖν ἡ ἀρχὴ, οὐκ ἀρχὴ μόνον, οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἥμισυ τοῦ παντὸς, αὐτὸ δὲ ὅλον τὸ πᾶν. i. Fuit autẽ nobis initiũ illud, nõ tantũ initiũ, neq; iuxta prouerbiũ dimidiũ totius, sed ipsum insolidũ totũ. Aristoteles item lib. Moraliũ. Principiũ enim plus q̃ dimidium totius esse videtur. Horat. in Epistolis.

Dimidium facti, qui cœpit, habet. sapere aude. Ausonius.

Incipe, dimidium facti est cœpisse, superfit
Dimidium, rursum hoc incipe, & efficies.

Plutarchus in libello, cui titulus, Quo pacto sint audiendi poetæ, citat ex Sophocle carmen hoc:

Ἔργου δὲ παντὸς ἥντις ἄρχηται καλῶς,
Καὶ τὰς τελευτὰς εἰκός ἐσθ᾽ οὕτως ἔχειν id est,

Negotij cuiusq; si bene cœperis,
Et finem item bonum fore probabile est.

Satius est initijs mederi, quàm fini. 40

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ ἐς τελευτήν. id est, Multo quàm finem, medicari initia præstat.

Refertur à Suida prouerbij loco. In eandem sententiam Theognis,

Ζητῶμεν δ᾽ ἕλκει φάρμακα φυομένῳ id est,

Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo. Similiter Persius satyra tertia.

Elleborum frustra cum iam cutis ægra timebit
Poscentes videas, venienti occurrite morbo. Atq; item Ouidius,

Serò medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Admonet adagium, minore negotio tolli malum statim initio, cum adhuc recens est, quàm postea quàm inueterauit. Pueros à vitijs arcendos, dum adhuc tenera ac tractabilis ætas: sarciendas protinus offensas, ne in simultatem exolescant. Minima vitanda mala, ex quibus maiora solent pullulasce re. Occasiones euitandas, quæ mali quippiam parituræ videantur.

Serere ne dubites. 41

Rusticanũ adagium, sed non indignum, quod in hoc volumen referatur: Serere ne dubites. Quo monemur, ne quando pigeat eiusmodi rerum aliquid moliri, à quibus nihil omnino dispendij, plurimum emolumenti, possit proficisci, si non præsens, certe in posterum, si nõ nobis, at saltem posteris. Columel. lib. De re rust. 12. Quare vulgare illud de arborum positione, rusticis vsurpatum: Serere ne dubites. Nam ædificatio nonnunquam exhaurit fructus, negociatio pendet à fortuna, neq: paucis male cessit. Eundem ad modum, ex alijs aliud atq; aliud est vel incommodi vel periculi, sed ex arboribus conserendis plurimum capitur commoditatis, neq; magno tamen impendio constat. Eandem sententiam Vergilius, addita figura sic extulit, libro Georgicõn secundo:

Et dubitamus adhuc serere, atq; impendere curam?

Talaria induere. 42

Extat apud M. Tullium prouerbialis allegoria, talaria induere, pro eo quod est fugam adornare, quasiq; velle quopiam auolare. Sic enim scribit ad Atticum lib. decimoquarto: Nemo est istorum quĩ otium non timeat. Quare talaria induamus. Sumptum ab Homero qui Mercurium auolaturum aliquò frequenter adornat talaribus:

Αὐτίκ᾽ ἔπειθ᾽ ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ᾽ ὑγρὴν
Ἠδ᾽ ἐπ᾽ ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο. id est,

Mox vbi iam pedibus talaria subdidit aurea,
Pulchraq; & ambrosiam spirantia: quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora vastæ
Telluris, venti flatu dominante ferebant.

Quem Homeri locum Vergilius veluti interpretans, in Aeneidos:

Et primum, inquit, pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.

Itaq; talaria induere dicemus eos, qui parant aufugere. Nam hoc ipsum auolare & reuolare, apud M. Tullium pro fugere & redire frequens est.

Tricæ: apinæ. 43

Tricas & apinas vulgo res futiles ac nugatorias dicebant. Martialis:

Quæcunq; lusi iuuenis, & puer quondam,
Apinasq; nostras. Idem alibi.
Sunt apinæ tricæq;, & siquid vilius istis.

Vnde & tricari simili figura dicebant nugas agere. Cicero cum aliàs, tum ad Atticum lib. 15. Tricatur scilicet, vt homo talis. Et rursum: Balbus, inquit, tricatur. Adagium ab euentu natum. Nam Tricã & Apinam oppida fuisse quondam Apuliȩ, demonstrat Plin. lib. Naturalis hist. 3. cap. 11. referens Europæ sinus: Diomedes, inquit, ibi deleuit gentes Monadorum Dardorumq; & vrbes duas, quæ in prouerbij ludicrum vertere, Apinam & Tricam. Stephanus ostendit Tricam vrbem fuisse Thessaliæ, sortitam id nominis à Trica Penei filia. Nonius Marcellus tricas impedimenta & implicationes interpretatur, ἀπὸ τῶν τριχῶν, id est, à pilis, quibus inuoluuntur pulli gallinacei. Vnde dictum sit extricare & intricare. Lucilius apud eundem, tricones appellat, qui nugis homines remorentur. Et tricinus quæstus, pro tardo seu sicco: Et Varro tricas Attelenas, nugas impeditissimas. Equidem non negauerim in voce allusum ad pilos. Cæterum ab oppido dictum prouerbiũ, vero propius est. Plinius lib. 6. cap. 48. ostendit oues laudari solitas breuitate crurum & ventris vestitu: quibus is nudus esset, eas apicas appellauit, ceu reijculas damnatasq;.

Corycæus auscultauit. 44

Κωρυκαῖος ἠκροάζετο. id est, Corycæus auscultauit, vbi quis id qđ agit, conatus dissimulare, tamen à curiosis deprehenditur. Vnde natum sit adagium, ex authoribus ascribam. Corycus mons est Pamphyliæ præcelsus ac portuosus, atq; ob id piratarum insidijs opportunus, quos ab eo monte Corycæos vocabant. Hi nouam insidiandi rationem excogitarant. Siquidem dispersi per portus Coryci montis, miscebant sese negociatoribus, vt quisq; forte appulerat, subauscultantes, & quid rerum portarent, & quò nauigare destinassent, denique quo tempore decreuissent soluere. Quæ simulatque cognouerant, renunciabant piratis, cum quibus societatem maritimorũ latrociniorum exercebant. Atq; ita per occasionem simul adorti: nauigantes spoliabant. Quæ res vbi mercatoribus esset comperta, pleraque occultabant ac dissimulabant, insidiarum metu. Sed cum ne sic quidem laterent, subodorantibus omnia Corycæis, res in prouerbium abijt, τοῦτο κωρυκαῖος ἠκροάζετο, id est, Hunc Corycȩus auscultauit. De re vehementer dissimulata, deprehensa tamen. Suidas ait, Corycon Pamphyliæ promontorium esse, cui subiecta sit vrbs Attalea. Eius vrbis ciues, ne vexarentur ipsi à prædonibus, qui sese in promontorij arcem receptabant, per alios portus dissipati subauscultabant, qui nam appulissent, & quò tenderent, eaque prædonibus renunciabant. Idem ex Ephoro refert Corycæos conuenas quospiam fuisse, qui condiderint oppidulum in Lydia sub cacumine Coryci in mare prospectantis, finitimos Myonesso. Hos solitos sese negociatoribus in portum appellẽtibus admiscere, quasi negociatores essent & ipsi, mercium aliquid empturi: deinde quæ cognouissent Myonesijs renunciabant. Myonesij nauigantes adoriebantur, prædã ablatã, aut pretia qbus sese negociatores redimebant, quæ Græci λύτρα vocant, cum Corycæis partientes. At Stephanus tradit, Corycum montẽ esse altissimũ finitimum Teo Ioniæ oppido, cui subiectus sit eiusdem nominis portus. Quo loco meminit & de Piratarum insidijs & prouerbio. De Lydiæ Coryco sentit & Strabo, cuius verba subscribam ex libro 14. πρὶν δὲ ἐλθεῖν ὡδὶ ἐρυθράς, πρῶτον μὲν ἔραι πολίχνιόν ἐστι τηίων, εἶτα κώρυκος ὄρος ὑψηλὸν καὶ λιμὴν ὑπ' αὐτῷ κασύστης, καὶ ἄλλος ἐρυθρᾶς λιμὴν καλούμενος, καὶ ἐφεξῆς πλείους ἕτεροι. φασὶ δὲ τὸν παράπλουν τοῦ κωρύκου πάντα λῃστήρια ὑπάρξαι τῶν κωρυκαίων καλουμένων, εὑραμένων τρόπον καινὸν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν πλοϊζομένων. κατεσπαρμένους γὰρ ἐν τοῖς λιμέσι τοῖς καθορμιζομένοις ἐμπόροις προσφοιτᾶν, καὶ ὠτακουστεῖν τί φέροιεν καὶ ποῦ πλέοιεν, εἶτα συνελθόντας ἀναχθεῖσι τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτίθεσθαι καὶ καθαρπάζειν. ἀφ' οὗ δὴ πάντα τὸν πολυπράγμονα καὶ κατακούειν ἐπιχειροῦντα τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ διαλεγομένων, κωρυκαῖον καλοῦμεν, καὶ ἐν παροιμίᾳ φαμέν, τοῦ δ' ἂν κωρυκαῖος ἠκροάζετο, ὅταν δοκῇ τις πράττειν δι' ἀπορρήτων, μὴ λανθάνῃ δέ, διὰ τοὺς κατασκοποῦντας καὶ φιλοπευστοῦντας τὰ μὴ προσήκοντα. id est, Priusquam perueniatur Erythras, primũ occurrit oppidulũ Eræ Teium, deinde Corycus mons excellus, atque huic subiectus portus Casystas, mox alius portus dictus Erythræ. deinde alij complures. Narrant autem Corycum præternauigantibus omnia plena latrocinijs esse quorundam quos Corycæos appellant. Hi nouum insidiarũ genus cõmenti fuerãt in nauigãtes. Siquidẽ dispersi

per portus, negociatores qui forte appulerant adibant, subauscultabantq; quid rerum ferrent, quò nauigarent: deinde illos in altum reuersos, collecti adoriebantur ac spoliabant: vnde factum est vt quēuis curiosum, auidum auscultandi quæ clanculum & in occulto dicuntur, Coryceum vocemus, prouerbioq; dicamus, hunc Corycæus auscultauit, quoties aliqui sibi visus est egisse dixisséue clàm, cū tamen non latuerit, propter eos qui auscultant & sciscitari student, quæ non oportet. Hactenus Strabo. In cuius verbis non videtur abesse deprauatio: vna tolletur, si pro λῃστήρια legas λῃστῶν. altera si legas τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀποῤῥήτῳ πραττομένων καὶ διαλεγομένων, sic enim legisse videtur interpres. Itaq; cum duæ sint ciuitates eiusdem nominis ad vtranq; referunt prouerbium authores. Stephanus ostendit & in Cilicia ciuitatem Corycum esse, quæ portu saloq; cingitur, vt ait Pomponius Mela, angusto tergo continenti adnexa, cui vicina specus illa multorū literis nobilitata. Iam Cilices piratas fuisse accepimus. Hanc eandem arbitror esse cum ea quam in Pamphylia ponunt Zenodotus & Suidas ꝙ Pamphylia Ciliciæ sit contigua, atq; olim bona Ciliciæ pars imputabatur in Pamphyliam. Idem Stephanus indicat & insulam fuisse eius nominis. Rursus Cretæ promontorium esse Coryciam, & eiusdē nominis portū Aethiopiæ. Inducunt & comici deum quempiam Corycæum, exaudientē atq; auscultantem quæ gerantur, sicuti Menander in Enchiridio, Dexippus in thesauro, apud Suidā, quod tribus verbis attigit & Hesychius, indicans corycum Græcis sonare vas coriaceum, aut nauim, aut lāceam. Vsurpat hoc adagium M. Tullius lib. ad Attic. 10. epist. vltima. Itaq; post hac non scribam ad te quid facturus sim, sed quid fecerim. Omnes κωρυκαῖοι videntur subauscultare quæ loquor.

Fortes fortuna adiuuat. 45

Cicero Tusc. quæst. lib. 2. Fortes enim non modo fortuna adiuuat, vt est in veteri prouerbio, sed multo magis ratio. Citatur alibi ex Ennio. Vsurpatur in Aeneide Maronis.
Atq; adeo passim ab omnibus. Ouidius Fast. lib. 2.
Audentes forsq; deusq; iuuat. Idem allusit:
Audaces adiuuat ipsa Venus.
Rursum T. Liuius belli Macedonici lib 4. Fortes fortunam adiuuare aiebant. Admonet adagium fortiter periclitandam esse fortunam, nam his plerunque res prospere cedere. Propterea quòd id genus hominibus fortuna quasi faueat, infensa ijs qui nihil audent experiri, sed veluti cochleæ perpetuo latent intra testas.

Currentem incitare. 46

Τὸν τρέχοντα ὀτρύνειν. id est, Currentem incitare, est adhortari quempiam ad id, ad quod iam sua pte sponte tendit. Atq; hac figura mitigamus, vel ꝓcludimus magis offensam admonitionis. Cicero ad Cassiū: Vt Cæsarē in Italia viderē, sic enim arbitrabamur, eūq; multis honestissimis viris cōseruatis, ad pacem currentem, vt aiunt, incitarem. Idem ad Quintum fratrem libro 2. Quare facis tu quidem fraterne, quòd me hortaris. Sed me hercle, currentem nunc quidem. Rursus ad Atticum. Quod me hortaris vt eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem. Idem in Oratore. Facilius enim est, currentem, quod aiunt, incitare, quàm commouere languentem. Plin. ad Cāniū Scio te stimulis non egere, me tamen tui charitas euocat, vt currentem quoq; instigem. Ducta est metaphora ab his, qui cursu certant, quibus acclamatio solet addere velocitatem. Lucianus ex Homero citat ad Nigrinum: Θάῤῥει ὦ γαθὲ, τοῦτο γάρ τοι τὸ τοῦ ὁμήρου, σπεύδοντα καὶ αὐτὸν παρακαλεῖς. id est, Bono esto animo, quandoquidem iuxta Homericum illud, hortaris eum, qui ipse sua sponte properet. Extat autem Iliados θ.
Ἀτρείδη κύδιστε, τί με σπεύδοντα καὶ αὐτὸν Ὀτρύνεις; id est,
Quid mea sponte me properantem maxime Atrida Extimulas? Eodem allusit Odyss. ω.
ὡς εἰπὼν ὤτρυνε πάρος μεμαυῖαν ἀθήνην. id est,
Iandudum promptam, ac cupientem, his Palla dictis Excitat.
Itaq; curentem incitamus, cum ad id vocamus aliquem, ad quod suapte cupiditate fertur, ac propendet. Quemadmodum meminit Dion, Timotheum cantorem quempiā certa quadam cantione, quæ Palladis vocatur, Alexandri Magni animum repente ad belli cupiditatem incitare solitum. Atq; incitabat ille quidem, sed sponte currentem, vtpote natura sanguinarium & belli sitientissimum. Alioqui Sardanapalum illum πάναβρον. id est, mollissimum, ijsdem modis haud vnquam commouisset. Teren. in Andria torsit in malam partem, omissa metaphora: Age si hic non insanit satis sua sponte, instiga. Huc pertinent illa M. Tullio familiaria, è cursu reuocare. In principio Topicorum, è cursu ipso reuocauit voluntas tua. Et in cursu esse, & cursum interrumpere.

Calcar addere currenti: 47

Eandem ſententiam aliunde ducta metaphora, extulit Plinius iunior in epiſt. quadam ad Pompeium Saturninũ: Flagitabas vt tibi aliquid ex meis ſcriptis mitterẽ cum ego id ipſum deſtinaſſem. Addidiſti ergo calcaria ſponte currẽti. Tranſlatione ſumpta ab equitibus, qui nonnunq̃ etiã ſponte currentibus equis, quo currant celerius, calcar addunt. Ita nobis calcar addit, qui extimulat languentes: addit currentibus, qui cupiditatem ac ſtudium noſtrum auget acuitq́; Ouidius:

Nunc opus admiſſo ſubdere calcar equo.

Sunt autem fermè prouerbiales in totum illæ metaphoræ: Subdere calcar, ſubdere ſtimulos. quemadmodum & illæ: Inijcere frænum, compeſcere fræno, reuocare fræno. M. Tullius ad Atticum. Adſcribit etiam & quaſi calcar admouet. Idem ad eundem lib. 6. Sed alter, vt dixit Iſocrates in Ephoro & Theopompo, frænis eget, alter calcaribus. Plato lib. De legib. 9. ἄριστ᾽ ὦ κλεινία, σχεδόν τι με ὥσπερ φερόμενον αὐτίκρουσας ἀνέγειρες. id eſt, Opportune me Clinia, impetu currentem retudiſti. Et illud Ciceronis: E medio curſu reuocauit.

In triuio ſum. 48

Ἐν τριόδῳ εἰμὶ λογισμῶν. id eſt, In triuio ſum conſilij. In eos, qui dubitant, quiq́; incerti ſunt animi, hæſitantes quid potiſſimum eligant. Tranſlatum ab ijs, qui faciunt iter, etſi quando triuium occurrit addubitant quam viam oportet ingredi. Nam viam pro ratione conſilij frequenter apud Græcos autores reperies, vt apud Euripidem in Hecuba: σῶν ὁδὸν βουλευμάτων. id eſt, Tuorũ viam cõſiliorũ. Theognis, ἐν τριόδῳ ἕστηκα. id eſt, in triuio conſiſto. Alludit huc & Plato lib. De legib. 7. vetans ne ſiqua res admiranda atq; inuſitata occurrerit, protinus ad eã amplectendam accurramus, ſed perinde quaſi ad triuium aliquod venerimus, ignari viæ conſiſtamus, neque ante pergamus, quàm peruestigatum ſit quo quæque ducat via. καθάπερ, inquit, ἐν τριόδῳ γενόμενος.

Bis ac ter, quod pulchrum eſt. 49

Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν. i. Iterum ac tertio, quod pulchrũ eſt, ſubaudi, dicendum eſt. Vſurpatur à Platone cum alijs in locis, tum in Philebo, ἃ καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν, εὖ δ᾽ ἡ παροιμία δοκεῖ ἔχειν, τὸ δὶς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖ. i. De quibus & ante meminimus. Cæterũ bene videtur prouerbio dictũ, quod egregiũ ſit, id iterũ ac tertio in ſermone repeti oportere. Idem in Gorgia: καὶ δὶς γάρ τοι καὶ τρίς φασι καλὸν εἶναι τὰ καλὰ λέγειν τε καὶ ἐπισκοπεῖσθαι, id eſt, Atqui pulchrũ aiũt ea quæ pulchra ſunt, iterũ ac tertio tum dicere, tũ conſiderare. Rurſum lib. De legib. 6. λέγω δὲ καθάπερ εἶπον νῦν δή. δὶς γὰρ τό γε καλὸν ῥηθὲν οὐδὲν βλάπτει. i. Dico autem quemadmodũ modo dicebã. Nam nihil lædit quod pulchrum ſit bis dicere. Lucianus in Dipſadibus citans eundem Platonem, κόρος, inquit, οὐδεὶς τῶν καλῶν. id eſt, Nulla ſatietas rerum honeſtarum. Omnino ea vis ineſt rebus egregijs, vt quo ſæpius, ac preſſius inſpiciantur, hoc magis atque magis placeant, vt ait Horat.

Quæ ſi propius ſtes,
Te capiet magis, ac decies repetita placebit.

Contra, quæ fucata ſunt aut vulgaria, nonnunq̃ initio arrident nouitate ipſa, mox repetita ſordeſcunt. Quemadmodũ Plin. lib. 15. cap. 14. meminit de ſyluestri quodam pomi genere, quod vnedonem vocant, propterea quòd vnum tantum edi poſſit. Eſt enim inhonorum, vt ait, atq; hinc nominis ratio.

Fratrum inter ſe iræ ſunt acerbiſſimæ, 50

Siquando ſimultas inciderit inter fratres, ea ſolet eſſe atrocior q̃ vulgarium inimicorum. Suppetunt abunde multa ex hiſtoricis exẽpla: Cain & Abel Romuli & Remi: Iacob & Eſau. Antonini Seueri imperatoris filij in Getam odiũ, vſqueadeo ſæuũ ac pertinax fuit, vt ne morte quidẽ illius atrociſſima potuerit ſaturari, quin & in omnes illius amicos ſæuiret. Qua de re fertur adagiũ, idq́; commemoratur ab Ariſtot. lib. Politicorum 7. παρ᾽ οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσιν, πρὸς τῷ βλάβει, καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. ὅθεν εἴρηται χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ οἱ τὸ πέρα στέρξαντες οὗτοι καὶ πέρα μισοῦσιν. i. A quibus, inquit, deberi beneficiũ exiſtimant, ab ijſdem nõ ſolum fraudari beneficio, ſed inſuper lædi ſe putant. Vnde prouerbio dicitur, acerba enim bella fratrũ. Et qui ſupra modum amant, ijdem & ſupra modum oderunt. Hactenus Ariſtoteles. Huc reſpexit Euripides in Iphigenia Aulidenſi.

Δεινὸν κασιγνήτοισι γίγνεσθαι λόγους
Μάχας θ᾽ ὅταν ποτ᾽ ἐμπέσωσιν εἰς ἔριν. id eſt,

Res dira verbis inuicem altercarier
Dictiſq́; fratres dimicare mutuis,
Siquando lis inciderit, aut contentio.

Taurum tollet, qui vitulum ſuſtulerit. 51

Adagium in fornice natum, vti videtur, ſed quod ad vſum verecundiorem commode torqueri poſ ſit, ſiquando ſignificabimus maiora peccaturum adultum, qui puer vitijs minoribus aſſueuerit. Extat in fragmentis Arbitri Petronij, his quidem verbis: Obſtupui ego, & nec Gitonem verecundiſſimum puerum ſufficere huic petulantiæ affirmaui, nec puellam eius ætatis eſſe, vt muliebris patientiæ legẽ poſſit accipere. Itaq;, inquit Quartilla, minor eſt quàm ego fui, cum virum paſſa ſum? Iunonem meã iratam habeam, ſi me vnquam meminerim virginem fuiſſe. Nam infans cum paribus inquinata ſum & ſubinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbium illud, vt poſſe dicatur taurum tollere, qui vitulum ſuſtulerit. Non ab ſurdum videtur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri, qui quotidie vitulum aliquot ſtadijs geſtare ſolitus, eundem taurum factum, citra negotiũ geſtaſſe legitur. Atq; ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis aſſueſcunt.

Viuorum oportet meminiſſe. 52

Viuorum meminiſſe oportet. Vetus adagium in eos, qui plurimum de vita defunctis loquuntur, id quod vulgo putant ominoſum, mortuos in ore habere, eosq; velut citatos in ſermonem adducere. Vnde & M. Varro lib. De lingua Lat. 3. putat lethum ἀπὸ τῆς λήθης, id eſt, obliuione dictum, quaſi in obliuionem abire conueniat, qui vita exceſſerit: atq; in funeribus ſic quondam à præcone dici ſolere: Ollus letho datus eſt. Refertur adagium à Cicerone lib. 5. De finibus bonorum & malorũ. Vbi cũ Piſo, deinde Qu. Cicero dixiſſent, ſe vehementer commoueri recordatione clarorum virorum, ex cõ templatione locorum, in quibus aliquandò viui verſati fuiſſent, & vterq; recenſuiſſet, quorum memoria potiſſimum delectaretur: tum Pomponius Atticus quaſi iocans: at ego, inquit, quem vos vt deditum Epicuro, inſectari ſoletis, ſum multum equidem cum Phædro, quem vnice diligo, vt ſcitis, in Epicuri hortis, quos modo præteribamus, ſed vereris prouerbij admonitu viuorum memini: nec tamen Epicuri licet obliuiſci, ſi cupiam, cuius imaginem non modo in tabulis noſtri familiares, ſed etiam in poculis & anulis habent. Hactenus Cicero. Plautus item in Truculento: Dum viuit, hominem noueris: dum mortuus eſt, quieſcas. At nunc vulgus ne beneficium quidem amicorum meminit, cum Thaletis dictum iure celebretur, oportere non minus abſentium amicorum quàm præſentium memores eſſe.

Cum laruis luctari. 53

Cum laruis luctari dicuntur ij, qui vita defunctos inſectantur maledictis, qua re nihil eſſe poteſt indignius ingenuo viro. Suidas Ariſtophanem citat, qui ſcripſerit:

Παῦε παῦ' ὦ δέσποθ' ἑρμῆ,
Νεκρὸν γὰρ ὄντα τὸν κλέων' ἐλοιδόρει.

id eſt, Compeſce compeſce here Mercuri, mortuo enim Cleoni conuitiatus eſt. Lucianus in Sectis: Σκιομαχῶσι πρὸς ὑμᾶς ἀπόντας. id eſt, Vmbraticam pugnam aduerſus vos abſentes pugnãt. Sentit autẽ de mortuis & abſentibus. Meminit huius Plinius in præfatione hiſtor. mundi, ad hunc modũ: Nec Plancus illepide, qui cum diceretur Aſinio Pollio orationes in eũ parare, quæ ab ipſo, aut liberis poſt mortem Planci ederentur, ne reſpõdere poſſet: Cum mortuis nõ niſi laruas luctari. Quo dicto ſic repercuſſit illos, vt apud eruditos nihil impudentius videretur. Ariſtot. in rhetor. citat Platonem ex Politia, qui ſcripſerit eos, qui mortuos allatrarent, videri ſimiles catellis, qui lapides iactos morderent, ipſos qui læſiſſent non attingerent.

Iugulare mortuos. 54

Huic ſimile videtur iugulare mortuos, pro eo quod eſt, inſectari defunctos, & pugnare cum ijs, qui iam extincti ſint. Tranſlatum à bellis, in quibus ignauum ac ridiculum ſit, proſtratos atq; interfectos iugulare. Rurſus cum viuis congredi, forte. Refertur à Laertio in Menedemo. Is Bionem, cum diuinos ſtudioſe inſectaretur, ait iugulare mortuos, nimirum iam exploſos, & omnium ſententia reprobatos. Ariſtoph. ἐν ὄρνισιν ſcripſit, τοὺς τεθνηκότας ἀποκτείνειν, id eſt, defunctos occidere. Fiet lepidior metaphora, ſi paulo longius detorqueatur. Vt ſiquis dicat eum iugulare mortuos, qui librum impugnet à nullo non damnatum: aut diſputet aduerſus ſententiam, omnium ſuffragijs iam olim reiectam: aut ſiquis vituperet rem, omnibus per ſe deteſtatam.

Cygnea cantio. 55

Κύκνειον ᾆσμα. i. Cygnea cãtilena. Refertur inter Græcanica prouerbia. Notatur & ab Aeliano in opere De naturis animalium prouerbij vice. Conuenit in eos, qui ſupremo vitæ tempore facunde diſſerunt, aut extrema ſenecta ſuauiloquẽtius ſcribũt, id quod ferè ſolet accidere ſcriptorib. vt poſtrema

quæq; minime sint acerba maximeq́; mellita, videlicet per ætatẽ maturescente eloquẽtia. Porrò cygnos instante morte mirãdos quosdam cantus edere, tam omnium literis est celebratum, q̃ nulli vel compertum, vel creditũ. Nam Lucianus negat, se vel vidisse cygnos, cũ in Pado flumine nauigaret, Aelianus addit cygnos non canere, nisi flante zephyro vento, quẽ Latini fauonium dicunt. Martial.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua,
  Cantator cygnus funeris ipse sui.

Nec desunt philosophi, qui huius rei causam etiam addere conantur, affirmantq́; id accidere propter spiritus per collum procerum & angustum erumpere laborantes. Diuus Hiero. in quodam laudans senilem eloquentiam, commemoratis aliquot scriptoribus: Hi omnes, inquit, nescio quid cygneũ vicina morte cecinerũt. Idẽ in epithaphio. Nepotiani: Vbi est ille ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore vox pulchrior. Nos item in Epigrammate quodam, quod olim ex tempore lusimus, ad nunquam satis laudatum studiorum omnium Mœcenatem, Gulielmum archiepiscopum Cantuariensem:

Vates videbis exoriri candidos
Adeo canoros atq; vocaleis, vti
In alta fundant astra cygneum melos,
Quod ipsa & ætas posterorum exaudiat.

Meminit adagij & Athenæus lib. Dipnosoph. 14. ex authore Chrysippo: referens quendam adeo impense delectatum fuisse dicterijs, vt cum esset à carnifice trucidandus, dixerit se velle mori, decantata cygnea cantione: sentiens, opinor, dictum aliquod salsum, quod simul atque prolocutus esset, non contaretur emori. M. Tullius præfans in librum De oratore tertium, de L. Crasso ita loquitur, Illa tanquam cygnea fuit diuina hominis vox & oratio, quam quasi expectantes post eius interitum veniebamus in curiam, vt vestigium illud ipsum, in quo ille postremum institisset contueremur.

Nestorea eloquentia. 56

Consimilem ad modum Nestoris Pyliorum ducis facundia in prouerbium abijt, siquando senilẽ suauiloquentiam significamus. Nam huic Homerus, vt tria secula, ita plus quam mellitam quandam facundiam affingit, Sic enim ait in Iliados α.

Τοῖσι δὲ νέστωρ   Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς πυλίων ἀγορητὴς,
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.   id est,
Post hos assurgit Pylius dux ille disertus
Nestor, cuius ab ore fluit vox melle liquenti   Dulcior.

Quem locum imitans Theocritus, authore Plutarcho scripsit in Bucolicis:

Οὕνεκά οἱ γλυκὺ μοῦσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ.   id est,
Propterea, quòd in os illi prædulce camœna   Infudit nectar.

Huc spectat & Horatianum illud:

Fidis enim manare poetica mella   Te solum.

Lepos Atticus. Eloquentia Attica. 57

Inter reliquos Græciæ populos, lepos quidam, & festiuitas quasi vernacula ac peculiaris adest Atticis, adeo vt & in prouerbium abierit: Atticus lepos: Attica eloquentia, pro summa Terent. in Eunucho: Dixin' in hoc Atticam esse eloquẽtiam? Cum insulsum atq; inuenustum militem rideret. Diuus Hieron. ad Pammachium, Iouinianum, vt opinor, irridens: Hæc inquit, Plautina eloquentia, hic lepos Atticus, & musarum, vt dicitur, eloquio comparandus. Quanquam illud de musarum eloquio ad M. Varronis elogium de Plauto celebratũ respicit, qui dixit, Musas ipsas, si Latine loqui voluissent, Plautino ore fuisse locuturas. Huc allusit & Lucianus in libello De mercede seruientibus: κἂν ἔτι σολοικίσαντες τύχωσιν, αὐτὸ τοῦτο τῆς ἀττικῆς καὶ τοῦ ὑμηττοῦ. id est, Quod siquando quid etiam rustice dixerint, hoc ipsum mere Atticum, atque ab Hymetto profectum videri volunt. Est autem Hymettus mons Atticæ, mellificio nobilis, Vnde & mel Atticum, & Hymettia mella: quæ præcipua fuisse testatur & Martialis in Xenijs.

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
  Palladis è syluis nobile nectar apis.

Maudrabuli more res succedit. 58

Ἐπὶ μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα. id est, Res Mandrabuli ordine succedit, hoc est, indies in peius labitur. Inde natum, quod Mandrabulus quidam cum thesaurum reperisset, primum auream ouem posuit Iunoni Samiæ, proximo anno argenteam, tertio æream. Lucianus De mercede seruientibus. Ἀλλὰ

λὰ χαίρεις γε, καὶ σεαυτὸν ἐξαπατᾷς, καὶ ἀεὶ τὰ μέλλοντα βελτίω γενέσθαι νομίζεις. τὸ δὲ ἔμπαλιν ἢ σὺ ἤλπισας, γίγνεται, καὶ ὡς ἡ παροιμία φησὶν, ἐπὶ μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα, καθεκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἡμέραν ἀποσμικρυνόμενον, καὶ εἰς τοὐπίσω ἀναποδίζον. id est, Tu tamen vtcunq; gaudes, tibiq; ipsi imponis, semperq; credis meliora futura, quæ sequentur: atqui id contra q̃ speraras euenit, planeq; iuxta prouerbiũ ad morem Mandrabuli tibi negotium procedit, dum in singulos, vt ita dixerim, dies fit minus ac deterius, atq; in tergum retrocedit. Alciphron in epist. quadam: Καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐπὶ τὰ μανδραβούλου χωρεῖ τὰ πράγματα. id est, Iuxtaq; prouerbium, ad exemplum Mandrabuli res succedunt. Nõ intempestiuiter itaq; dicitur in eos, qui in deterius abeunt. Quemadmodum Menedemus apud Plutarchum, permultos Athenas venire studij causa: principio sapientes, deinde philosophos, postea rhetoras, postremo idiotas euadere. Nec alienum fuerit hic nobilem illam Platonis sentẽtiam adscribere. ex lib. De legib. 1. Τὸ νικᾶν αὐτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ᾽ ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. id est, Siquis ipse seipsum vincat, omnium victoriarum tum prima, tum optima est. Rursum ipsum seipso inferiorem esse, omnium & turpissimum est & grauissimum. Vincit enim se ipsum, qui proficit in melius: at seipso inferiorem euadere, est deteriorem reddere.

Mature fias senex. 59

Mature fias senex, si diu velis esse senex. Latinorum prouerbiũ, quo monemur, vt integra adhuc ætate desistamus à laboribus iuuenilibus, ac valetudinis curam agere incipiamus, si velimus esse viuaci ac diuturna senecta. Nam senectutis sors, otium & quies. Vsurpatur à Catone maiore apud Cice. Neq; enim, inquit, vnquam assensus sum veteri illi laudatoq; prouerbio, quod monet mature fieri senem, si diu senex esse velis. Hoc quanquam Catoni non probatur, homini duro, quiq; sibi nec extrema senecta remittẽdis laboribus indulserit, tamen audiendũ nobis, maxime si de vitijs iuuentę sentias puta libidine, bibacitate, turbulentia vitæ: quæ nisi quis mature reliquerit, aut nunquam perueniet ad senectam, aut breuem habiturus est senectam.

Senis doctor. 60

Γεροντοδιδάσκαλος, id est, Senis doctor. Citatur sæpicule titulus hic à Nonio Marcello, inter titulos fabularum Varronis, quem dubium non est prouerbialem esse sicuti sunt alij pleriq;. conuenit in eum, qui in re sera atq; intempestiua frustra sumit operam. Siquidem vt est iuuenta docilis, atq; in quẽuis habitum sequax, ita senecta intractabilis, tarda atq; obliuiosa. Proinde Theognis:

Μή με δίδασκ᾽, οὔτοι τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν. id est,
Ne doceas, me ætas iam facit indocilem. Euripides in Bacchis:
Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ᾽ ἐγώ id est,
Senem senex & ipse te erudiuero.

Atq; hic quidem versus inuentus est in Sophoclis Philocteta, quem celebrem ac prouerbialem fuisse testatur Gellius lib. Noctiũ 13. Varro titulum suum sumpsisse videtur ex Euthydemo Platonis, vbi Socrates narrat Connum præceptorem suum, à quo senex fidib. canere didicit, ludibrij causa à pueris vocatum fuisse γεροντοδιδάσκαλον. Ad hanc sententiam pertinet, quod dixisse ferunt Diogenẽ Νεκρὸν ἰατρεύειν καὶ γέροντα νουθετεῖν ταυτὸν εἶναι. id est, Mortuo mederi, & senem admonere, idem esse. Quanquam inutilis est sententia, quæ senes deterret à discendis ijs, quæ nescire turpe est.

Senis mutare linguam. 61

Cum ad omnem disciplinam tardior est senectus, tum potissimum ad discendam linguam quę facultas maxime pueris à natura data est. Quapropter etiam vulgo cõpertissimum, pueros facile quãuis exprimere linguam: contra natu grandiores, aut non assequi, aut parum feliciter imitari. Inde prouerbium, senis mutare linguam, de frustra atq; intempestiue laborantibus. Diuus Hieron. præloquẽs in quatuor Euangelia: Pius, inquit, labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum, senis mutare linguam, & canescentem mundum ad initia retrahere paruulorum. Quo significatur adultam ætatem ad omnia minus esse tractabilem, quàm rudes illos ac teneros annos, id quod eleganti metaphora dictum est à Nasone:

Quæ præbet latas arbor spatiantibus vmbras,
Quo posita est primum tempore virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat, in immensum viribus aucta suis.

Quare tunc formandi mores, cum mollis adhuc ætas: tunc optimis assuescendum, cum ad quiduis cereum est ingenium. Nam posteaquam annis iam ceu diriguit animus, & vix didiscimus, quæ per-

peram didicimus:& quæ nescimus,non fine maximo negotio nobis inculcantur. Neq; hæc dixerim vt adultiores à discendo deterream, cum nulla sit ætas ad discendum sera, sed vt pueros ad discendi studium acuam. Ne hoc quidem prætermittendum,quanquam vulgo iactatũ:Senex psittacus negligit ferulam. Adagij sensus tametsi per se non est obscurus, tamen magis liquebit ex Apulei verbis, quæ sunt in lib. Floridorum 2. de psittaco: Quæ rusticum nostrum sermonem cogitur æmulari, ferrea clauicula caput tunditur,imperium magistri vt persentiscat. Hęc ferula discenti est. Discit autem statim pullus vsque ad duos ætatis suæ annos,dum facile os vti conformetur, dum tenera lingua vti conuibretur. Senex autem captus,& indocilis est & obliuiosus. Hactenus Apuleius. Indicat & Plinius libro 10. capite 42. miram esse docilitatem huic aui,verum non nisi primis duobus vitæ annis. His finitimum est, quod vulgo quidem, attamen haud quaquam ineleganter dicitur: Serum esse canes vetulos loris assuescere.

Cascus cascam ducit. 62

Neq; longe hinc dissidet illud,quod Varro refert lib. De lingua Latina 3. Cascus cascã ducit,quoties similis similem delectat,vetulus vetulam,deformis deformem,barbarus barbarũ, improbus improbum. Nam antiquitus cascum dicebatur,quod nos vetus appellamus:idq;,vt author est idẽ Varro,lingua Sabinorum,quæ in Oscam vsq; linguam radices egerit,qua Casnar senex dicitur,eoq; Ennium,vt Oscæ linguæ peritum scripsisse: Quam primum Casci populi genuere Latini.
Cascos Latinos priscos appellat M. Tullius Tusculanarum quæstionum libro 1. Itaque vnum illud erat insitum priscis illis,quos appellat cascos Ennius. Citat autem Varro adagium,tanquam à Manlio quodam profectum, qui dixerit,non esse mirum,si cascum casca duxisset,quoniam is canoras faciebat nuptias. Videtur esse iocus in anum vetulo nuptam allusumque ad vocem casci, perinde quasi deducatur à canendo. Refertur ibidem epigramma Papinij cuiusdam, quod scripsit in adolescentem nomine Cascam,
Ridiculum est cum te Cascam tua casca dicit.
Opinor adolescentem duxisse vetulam,proinde absurdum videri,quoties casca, id est vetula, maritũ iuuenem veluti suo ipsius nomine Cascam vocaret. Fortasse prouerbij iocus ad priscum nuptiarum morem spectat,quem refert Plutarch. in Problematis, Qui deducebant sponsam in domum sponsi,iubebant his verbis alloqui, Vbi tu Caius,ego Caia.

Δὶς διὰ πασῶν. 63

Δὶς διὰ πασῶν. id est, Bis per omnia. Hoc prouerbio discrimen ingens ac longissimum interuallũ significabant. Vnde quæ pugnatissima inter sese viderẽtur,totoq; dissidere genere,ea δὶς διὰ πασῶν inter se discrepare dicebant. Lucianus in lib. De conscribenda historia: Καὶ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν ἐστι πρὸς ἄλληλα. hoc est, Deniq; iuxta musicorum prouerbiũ, δὶς διὰ πασῶν interuallo sese respiciunt. Idẽ in Apologia: Ἀλλά μοι ἐκεῖνο ἐννόησον, ὡς πάμπολυ τὰ τοιαῦτα διαφέρει, ἐς οἰκίαν τινὸς πλουσίου ὑπὸ μισθὸν παρελθόντα δουλεύειν, καὶ ἀνέχεσθαι ὅσα μοί φησι τὸ βιβλίον, ἢ δημοσίᾳ πράττοντά τι τῶν κοινῶν, καὶ ἐς δύναμιν πολιτευόμενον, ἐπὶ τούτῳ παρὰ βασιλέως μισθοφορεῖν. διελθὼν δὴ καὶ ἰδίᾳ καταθεὶς ἑκάτερον, σκόπει. εὑρήσεις γὰρ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν τὸ πρᾶγμα, καὶ τοσοῦτον ἐοικότας ἀλλήλοις τοὺς βίους ὅσον μόλυβδος ἀργύρῳ καὶ χαλκὸς χρυσῷ, καὶ ἀνεμώνη ῥόδῳ, καὶ ἀνθρώπῳ πίθηκος. μισθὸς μὲν γὰρ δὴ κἀκεῖ, κἀνταῦθα καὶ τὸ ὑπ᾽ ἄλλῳ τάττεσθαι, τὸ δὲ πρᾶγμα παμπόλλην ἔχει τὴν διαφωνίαν. id est, Quin illud mihi iam considera,quàm maximo hæc inter sese discrimine distare, videlicet in opulenti cuiuspiam ædes adscriptum, seruire seruitutem, & ea omnia perferre,quæ libellus ille meus commemorat,& publice populi negotiũ gerentem,ac pro virili rempub. administrantem, hoc nomine ab imperatore salarium accipere. Age perpende hæc,& vtrunq; per se priuatimq; contẽplare. Reperies nimirum iuxta illud musicorum prouerbium δὶς διὰ πασῶν negotio discrimen inesse. Et has duas vitæ rationes tantum inter se conuenire,quantum affinitatis est plumbo cum argento,æri cum auro,anemonæ cum rosa,homini cum simia. Nam merces quidẽ accipitur & illic,quẽadmodũ hic quoq;,& vtrobiq; contingit,vt alij subiectus pareas. Cæterũ ipsius negotij non mediocris est dissonãtia: Hactenus Lucianus. Adagium,vt is etiã indicauit,ex arte musica mutuo sumptum est. Nã Macrobius commentario in Somniũ Scipionis secundo,quinq; species harmoniarũ commemorat: διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, & δὶς διὰ πασῶν. Ex compositis harmonijs, διὰ τεσσάρων & διὰ πέντε, constituitur διὰ πασῶν, cui nominis hoc inditũ est quòd absolutam reddat symphoniam. vt mihi videatur huc etiam illud respicere prouerbium,quod alio loco cõmemorabimus, ἅπαντ᾽ ὀκτώ. Similiter Plutarchus,& quicunq; veterum, vel apud Græcos, vel apud

Latinos

Latinos de musicę disciplina conscripserunt, harmoniarũ metam figunt in ea, quæ vocatur δὶς διὰ πα-
σῶν. Boetius itẽ lib. De musica primo tradit, antiquitus harmonicã rationẽ heptachordo dũtaxat cõ-
stitisse, hoc est, fidibus septem, quarum ima ὑπάτη dicebatur, summa νήτη. Deinde alias chordas adij-
cientibus alijs, ita creuit vocum numerus, vt ad duplicatũ heptachordum perueniretur. Atq; hic pro-
grediendi finis futurus videbatur, nisi quòd ipsa symphoniarum ratio μέσην illam, quæ in heptachor
do locum nomini congruentem obtinuerat, & vtroq; ad extremam relata chordam, harmoniam διὰ
τεσσάρων, edebat, desiderare videretur. Hac igitur adiecta, & in suum immissa locum, ad quindecim
chordas peruentum est, quarũ extremã alteram, προσλαμβανόμενον dixere, alteram νήτην ὑπερβολαίων
Ita fit, vt μέση vtroq; relata, reddat harmoniam διὰ πασῶν rursum extremarum vtralibet ad μέσην re
lata, eandem constituat harmoniam. Porrò summa relata ad imam, symphoniam reddat quam vo-
cant δὶς διὰ πασῶν: propterea quòd hac, qua dixi ratione bis complectatur eam harmoniam, cui no-
men, διὰ πασῶν. Quoniã autem hac fini constitit harmonica ratio, nec vlterius procedere licuit, tra
ctum est in popularem sermonem, vt quæ longissimo discrimine inter se dissita essent, ea δὶς διὰ πα-
σῶν distare dicerent, perinde quasi dicas adeo seiuncta, vt magis seiũgi non queant. Cui simillimũ il-
lud, ἐκ διαμέτρου, id est, ex diametro. Verum quoniam velut imprudentes, nostriq; penè dixerim obli
ti, paulo altius musicam ingressi sumus, quàm operis instituti ratio postulabat, libet obiter & illud
subnectere, quod equidem arbitror nec admodum vulgò cognitum, nec iniucundũ scitu fore. Ete-
nim cum hæc meis illinirem commentarijs, forte fortuna superuenit Ambrosius Leo Nolanus phi-
losophus huius tempestatis eximius, & in peruestigandis disciplinarum mysterijs, incredibili quadã
diligentia solertiaq; præditus: neq; vero mediocriter exercitatus euoluendis & excutiendis vtriusque
linguæ scriptoribus. Is igitur postea quàm scribentibus nobis interuenisset, recitatis ijs, quæ iam scri
pseram; vereor, inquam, Ambrosi, vt vulgus hoc musicorum huic adagio nostro, δὶς διὰ πασῶν, ne-
gotium facessat, obstrepatq;, ac prorsum δὶς διὰ πασῶν à mea discrepet sententia: quippe qui non du
bitarint harmoniarum limitem vel ad vigesimum vocis gradum proferre. Quare tu problematum
author, & musices non modo scientissimus, verumetiam peritissimus, hoc mihi paucis, nisi molestũ
est, expedias velim, quam ob causam antiquitas tantopere metuerit vltra decimamquintã chordam
vel tantillum progredi, vt etiam prouerbio res ea iactata fuerit: aut qui factum sit, vt hi neoterici nõ
vereantur tanto spatio symphoniarum proferre pomœria, præteritisq; veterum metis, & quemadmo
dum dici consueuit ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶντες, nõ vereantur etiam ad vigesimam chordam proce
dere. Ad quæ ille familiariter arridẽs: Næ tu, inquit, homo es plus satis diligens, vt quem hoc quoque
solicitum habeat, quid cantorum συμπόσια de tuis sentiant adagijs. Quanquam ad propellendas mu
sicorum calumnias vnus ille sat erat clypeus, te vetus adagium referre. Id vtiq; conueniebat cum ve
terum musicorum, à quibus ductum est, ratione quadrare. Veruntamen vt tibi magis q̃ illis faciam
satis, quid ego super hac re obseruarim, vel sentiam, paucis accipe. Principio quæ res commouerit re-
centiores musicos, vt antiquitatis limites præterierint, ipsi sanè viderint. At equidem duplicem video
causam, quam ob rem antiquitas in δὶς διὰ πασῶν consistendum duxerit. Primum quòd ipsa natura
videatur hanc symphoniarum veluti metam præstituisse, quippe quæ modum hunc humanæ tribue
rit voci, vt ad decimumquintum modo gradum intendatur: vltra quem siquis conetur progredi, non
iam illa vox genuina, sed coacta factitiaq;, & gannitus magis quàm vox videatur. Rursus si altius ni
taris eam deprimere, protinus à ratione vocis in screatum quempiam degeneret. Proinde cum vbiq;
conueniat artem quoad licet, naturæ respondere, non abs re mihi videntur veteres ijsdem cancellis
circunscripsisse rationem artis, quibus natura vocem humanam circunscripserat. Satis erat ad persua
dendum hæc, opinor, causa. quanq̃ altera magis vrget. Ea est huiusmodi: Scis esse apud Boetium lib.
De musica 4. Harmoniam musices, non ratione tantum, verum & sensu perpendi oportere. Quapro
pter Ptolemæus apud hunc, quo dixi libro, Pythagoricorum quorundam sententiã reijcit, qui in diju
dicandis harmonijs plurimum tribuerint rationi nimirum sensui, cum dicerent sensum semina mo
do quædam cognitionis ministrare, at ratione perfectam constare scientiam. Rursum Aristoxeni
refellit opinionem, qui plus satis tribuerit sensibus, perpusillum autem rationi, cũ musicã harmoniã
ita tẽperatã esse oporteat, vt neq; sensui ratio refragetur, neq; sensus rationi reclamet. Neq; dissentit à
Ptolemæo Arist. 2. Physicorũ lib. negans musicã mere mathematicã esse, sed partim ratione, partim
sensibus constare. Quod fieri nequaq̃ potest, si semel vltra decimãquintã intentionẽ, hoc est, δὶς διὰ
πασῶν processum fuerit. Nihil autẽ vetat ratio, quo minus vel ad millesimũ vsq; tonũ progrediare,
recurrẽtibus subinde videlicet ijsdẽ harmonijs, quas cõplectitur διὰ πασῶν. Neq; secus hic procedere

liceat, quā sit in numeris arithmetices, vbi non aliter agnoscitur ἡμιόλιος, in duodecim millibus & octo milibus, q̄ in quatuor & sex. Cæterum harmoniæ sensus vltra decimamquintam vocē velut eua nescit, iamq; non magnopere refert, quæ sit harmoniæ ratio, quam non approbat sensus, & ideo non approbat sensus, quia non euidenter percipit. Porrò quo minus percipiat, interuallum æquo longius in causa est. Rationis vis in immensum se porrigit: at è diuerso sensus corporis admodum angustis limitibus cohibetur. Quod enim accidit in oculorum sensu, vt si longius æquo semota sint ea in quæ fertur videndi vis, obtundatur ac deficiat visus, eoq; magis deficiat, quo maiore distent interuallo: id multo magis accidit aurium sensui, quippe minus agili quàm oculorum. Iam vero quod vsu venit sensibus in percipiendis ijs quæ obiiciuntur, idem vsu venit animo per sensum dijudicanti. Si colorē colori propius admoueas, & quemadmodum Græci dicunt, πορφύραν παρὰ τὴν πορφύραν, nōne protinus dignoscit ex collatione sensus, quantum alter ab altero discrepet, aut alteri cum altero conueniat? Itidem si vocem voci vicinam auribus exhibeas, incunctanter dijudicant, quæ sit alterius cum altera, vel cōcordia, vel discordia: sin plus iusto dissitas interuallo, mox incipit anceps esse iudicium. Porrò quemadmodum citius hebetatur aurium sensus quàm oculorum, itidem citius obtunditur illarum quàm horum iudicium: propterea ꝙ altera res ex altera pendeat. Id ita esse, non est cur pluribus argumentis confirmem, cum protinus ipsum experimentum fidem vnicuiq; facere possit. Pulsa chordam quampiam in organo: simulq; tange quæ sit ab hac octaua, statim rationi suffragans sensus plene percipiet harmoniam, & absolutissimam esse suo quoq; comprobabit calculo. Rursum pulsata quapiam simul moue aliam, quæ sit ab illa decimaquinta, statim & percipiet, & approbabit sensus symphoniam, agnoscens eam quam pauloante senserat in διὰ πασῶν. At vero si tacta ima, moueris ab hac decimamnonam, nihil quidem obstrepit ratio, quo minus sit harmonia, quæ fuerat in διὰ πασῶν cum διὰ πέντε, verum auris, acceptis vocibus non perinde percipit harmoniæ rationem. Quod nisi sensus certos quosdam terminos haberet, intra quos certum illius & exploratum iudiciū sepiretur, nihil te vetuerit, si libeat vel vsq; ad χιλιάκις διὰ πασῶν symphoniam procedere. Neq; enim ratio quicquam offenditur numero modo eandem agnoscat analogiam. Verum corporis sensibus natura suos quosdam limites præscripsit, vltra quos progressi, sensim iam incipiunt quasi caligare, hallucinariq;, neq; iam certo sicuti solent, sed ceu per nebulam, vt aiunt, ac per somnium iudicare. Non conueniebat autem, vt cuius incertum esset iudicium, id ad artis præcepta traheretur. At quoniam vltra decimumquintum vocis gradum veteres intellexerunt euanescere iudicium aurium, ibi metam harmoniarum figendam esse iudicarunt, ne merito quis illud tuum adagium obijcere posset, ἀφανοῦς μουσικῆς οὐδὲν ὄφελος. id est, Occultæ musices nulla est vtilitas. Iam igitur neoterici, qui contra veterū authoritatem vltra summam chordam τετράχορδον adiecere, ad imam item adiecta vna, nō perinde flagitium fecissent, si in decimanona chorda terminassent harmoniarū progressum: propterea quòd hæc ima ad summam relata, si non auribus, certe rationi perfectam symphoniam repræsentat. Atqui in vigesima neq; sensus est harmoniæ, neque harmonia perfecta. Quare nihil est Erasme, quod adagio tuo vllā metuas calumniam. Hæc cū mihi tum argute, tū admodū probabiliter ab Ambrosio meo dicta viderentur, nec ea quidem admodum aliena à prouerbij ratione, libuit his meis lucubrationibus adiungere futurum auctariū, haudquaq̄, vt arbitror, ingratum lectori non fastidioso.

Vbi timor, ibi & pudor. 63

Ἵνα δέος ἔνθα καὶ αἰδώς. id est, Vbi timor, ibi & pudor. Prouerbialis sententia, quæ hodieque vulgo manet, cui similis illa Terētiana: Omnes deterior es sumus licentia. Et maxima pars hominum formidine fustis à malefactis temperat. Plato lib. De legibus. 5. Ἡ δ᾽ ἄδεια ἀναισχυντίαν ἐνέτεκεν. id est, Audacia vero parit impudentiam. ἄδειαν autem vocant, cum abest metus. Item in Euthyphrone citat ex poeta quopiam. Est enim hemistichion carminis heroici.

Ἵνα γὰρ δέος ἔνθα καὶ αἰδώς. id est,
Vbi enim timor, & pudor illic. Suidas indicat esse Epicharmi.

Foras Cares, non amplius anthisteria. 55

Θύραζε κᾶρες, οὐκ ἔτ᾽ ἀνθεστήρια. id est, Cares foras, peracta enim anthisteria.
Dici consueuit: vbi quis semper eadem sibi sperat commoda, aut idem semper licitum fore credit, quod aliquando pro temporis ratione fuerit permissum. Veluti siquis semel expertus cuiuspiam liberalitatem, subinde redeat aliquid muneris petens: aut cum pueri permissam sibi ad tempus feriandi ludendiq; facultatem vltra tempus prorogant. Originem prouerbij tradunt ad hunc modum, Atheniēsibus mensis quidam anthesterion appellabatur, quòd is plurimos flores progigneret. In hoc festa

quæpiam agebantnr,& conuiuia liberiora,quemadmodum in Saturnalibus fieri consueuit apud Romanos,in quibus & seruis accumbere licebat,feriatis interim ab opere. Exactis autem ferijs,cum iam ad solitas operas reuocarentur,hoc pacto dicebant heri,Foras Cares, non iam amplius anthisteria. Cares autem seruos appellabant,quòd ea gens mercenarijs operis quæstum factitaret, velut omniū serui quicunq; conduxissent. Sunt qui dicant, Cares olim Atticæ regionis partem obtinuisse, Athenienses aūt cū Anthisteriorum solennitatem agerent,solere Cares in ciuitatem atque in domos receptos ad festi communionem admittere:deinceps peracto solennitatis tempore, siquos è Caribus offendissent in vrbe cessantes,per iocum dicebant,

Θύραζε κᾶρες οὐκ ἔτ' ἀνθιστήρια. id est Exite Cares,acta enim anthisteria.

Sonat autem ea vox Græca perinde,quasi dicas Floralia Latine,quorum licentia multorum literis notissima est. Non diuersum est quod ait Seneca in ludicro in Claudium scripto. Non semper erunt Saturnalia. Nam Saturnalibus seruis quoque libertas erat.

Fures clamorem. 66

Οἱ φῶρες τὴν βοήν.id est,fures clamorem,subaudiendum timent aut senserunt: Quadrabit in eos qui sibi conscij,metuunt ne deprehendantur,aut qui peracto maleficio fugitāt pauitantq;. Habet autem hoc cum omnis malefacti conscientia,tum præcipue furti, vt hominem trepidū reddat ac lucifugam. Vnde est in Hebræorū sententijs,Impium vel persequente nullo fugere. Huc allusit Virgilius:

Et cum clamarem,quò nunc se proripit ille,
Tityre coge pecus,tu post carecta latebas.

Funiculum fugiunt miniatum. 67

Τὸ χοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον. id est,
Vitant sinopi collitam restim rubra.

Apte dicetur,vbi quis properat officio suo fungi, non ex animo,sed ne in mulctam incidat. Carmen sumptum ex Aristoph. Cuius interpres,& item Suidas huiusmodi fermè commemorant. Atheniensium magistratus varijs modis conati sunt efficere,vt populus quammaxime frequens ad concionem ventitaret: obiectis enim repagulis quibusdam vias reliquas occludebant, quæ non ducerent ad forum:tum merces tollebant ex mercatu,ne quid hac gratia ibi cessaretur: deniq; funem pararant rubro colore,quem μίλτον,id est,interprete Plinio,minium vocant Latini,nonnulli cinabarim appellāt, oblitum. Hoc duo ministri publici populum cingentes,agebant in concionem. Studebat quisq; funiculum effugere,propterea quòd quisquis colore notatus appareret contagio funis,is mulctam pendere cogebatur. Vnde qui notam metuūt,eos eleganter dicemus φεύγειν τὸ χοινίον μεμιλτωμένον.id est, fugere funiculum miniatum.

Fortunatior Strobilis Carcini. 68

Εὐδαιμονέστερος τῶν καρκίνου στροβίλων.id est, Fortunatior Carcini Strobilis. Ironia ꝓuerbialis in infelicē & improbum. Carcinus poeta quispiam fuit,cuius filij dicti sunt Strobili ab Aristophane,quos & γλυκυτραχήλους vocat,id est dulciceruicos. Iocus autem sumptus est à nominum allusione. Nam Græce Carcinus cancrum,Strobili cochleas significant. Vtrunque genus distortum ac fœdum. Adagium recensetur apud Suidam & Zenodotum,extat apud Aristophanem in Pace.

Festo die siquid prodegeris. 69

Plautus in Aul. sub ꝑsona senis Euclionis: Festo die siquid ꝓdegeris, ꝓfesto egere liceat,nisi pepcceris. Schema prouerbiale. Admonet autem,ne in sumptibus solennibus ita profusi simus,vt non suppetat quo feramus quotidianos. Nam festi dies vel sacris offerendis,vel diurnis epulationibus, vel ludis in honore deorum,vel ferijs obseruandis celebrabantur:profesti ad rei priuatæ publicæq; administrationem concedebantur. Accommodabitur non perperam & in eos,qui iuuenes rem prodigunt,esuri-turi senes,quíue intempestiue profundunt,postea desideraturi.

Feles Tartessia. 70

Γαλῆ ταρτησσία, id est, Feles Tartessia. De magnis & ridiculis dicebatur. Tartessij sunt in Iberia, apud quos feles maximæ nasci dicuntur. Fortasse non inepte dicitur & de rapacibus. Aristophanes in Vespis.

Ὥσπερ με γαλῆν κρέα κλέψασαν
Τηροῦσιν ἔχοντ' ὀβελίσκους. id est, Nunc felem rapta carne,
Obseruant gestantem verua.

Item Lucianus,cum ait,ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν.id est, rapaciores felibus,nimirum, & ipse felium significat rapacitatem vulgo notam fuisse.

Ferre iugum. 71

Plautus in Curculione: Iam´ne fert iugum. De puella percunctatur quispiam. num iam per ætatem virum reciperet. Id enim significari satis arguunt ea quæ sequuntur. Tam à me pudica est, quasi soror mea sit. Horatius in Odis, de puella nondum viro matura.

Nondum subacta ferre iugum valet Ceruice.

Videlicet indicans, vnde ducta sit translatio, nimirum à iuuenco, cui nondum suppetunt vires, vt ducendo aratro paris operis vices sustineat. Nam & coitus duorum ex æquo negotium est, itidem vt in iugo. Vnde dictum etiam coniugium.

Feli crocoton. 72

Γαλῇ κροκωτὸν, id est, Feli crocoton, subaudiendum, das aut addis. Dici solitum, quoties honos additur indignis, & quos haudquaquam decet. Aut cum datur quippiam ijs, qui manere non norunt vti: veluti siquis à musis alienissimo bellissimum donaret librum. Crocoton vestis genus est rotundæ ac fimbriatæ, qua diuites vtebantur matronæ: Apud Nonium in dictioue Richa, refertur inter vestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, mollicinam crocotam, chirodotam richam. Ac teste Plutarcho, quidam Herculem pingebant Κροκωτοφόρον, Omphalę seruientem. Sumptum adagiū ab apologo Stratidis: quem alio loco narrauimus. Porrò vox hæc γαλῆ, felem´ne significet, an mustelam, an quem vulgo catum appellant, quoniam inter eruditos controuersum esse video, relinquo alijs iudicandum.

Mustelam habes. 73

Γαλῆν ἔχεις, id est, Mustelam habes. In eum quadrat, cui omnia sunt inauspicata tanquam satis ac dijs iratis: vt aiunt. Olim creditum est, hoc animal inauspicatum infaustumque esse ijs qui haberent, domique alerent, vt non admodum dissideat ab illis, equum habet Seianum, & aurum habet Tolosanum. Vnde nunc etiam apud quasdam gentes, nominatim apud Britanos, infelix omen habetur si cum paratur venatio, aliquis mustelam nominet, cuius etiam occursus vulgo nunc habetur inauspitus. Adagium refertur à Diogeniano.

Fastuosus Maximus. 74

Κόμπος μάξιμος, id est, Fastuosus Maximus. In eum dicebatur, qui sibi plus satis arrogasset in sapientia. Sumptum à moribus Maximi cuiuspiam arrogantis, & sibi immodice placentis. In nonnullis exemplaribus inuenio κομπᾶς μάξιμος. Græcis κόμπος arrogantiam insolenliamque significat, vnde κομπεῖν καὶ κομπάζειν. Proinde & Euripides γλώσσης τε κόμποι, id est, Linguæque fastus. Recensetur & hoc in Diogeniani collectaneis.

E multis paleis paulum fructus collegi. 75

Εκ πολλῶν ἀχύρων ὀλίγον καρπὸν συνήγαγον. id est, ex multis paleis parum fructus collegi, id est, multo labore non multum emolumenti sum consecutus: aut è verboso sermone paululum bonæ sententiæ percepi: ex ingenti volumine minimū doctrinæ retuli. Translatum ab excussoribus tritici.

Oportet remum ducere qui didicit. 76

Δεῖ κώπην ἐλαύνειν μαθόντα id est, Oportet remum impellere eum, qui didicerit. Vnum quenq; decet eam artem exercere, quam antea doctus sit. Refertur à Plutarcho in comment. cui titulus, ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή. Idem admonet Horat. illud in Arte poetica,

Ludere qui nescit campestribus abstinet armis.
Ind octusq; pilæ discíue, trochíue quiescit,
Ne spissæ risum tollant impune coronæ.
Qui nescit, versus tamen audet fingere.

Quin & hodiernis tēporibus huiusmodi vulgo iactatur adagiū, Qui lusus non nouit legē, abstineat.

Ex ipso boue lota sumere. 77

Εκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνειν. id est, Ex ipso boue lora sumere dicūtur, qui quo lædant quempiam, id ab ipso quem lædunt accipiunt, Veluti siquis versibus incesseret eum, à quo carminis componendi rationem didicisset: aut tyrannus pecuniam extorqueat à ciuibus, qua satellitium ad opprimendam ciuitatem alat: aut siquis rhetorices præsidijs rhetoricen oppugnaret. Metaphora sumpta ab agricolis, qui lora cædunt à boum tergoribus, quibus boues vinciunt. Plutarchus in commentario, cui titulus, ὅτι οὐκ ἐςὶ ζῆν ἡδέως. Τί ἂν λέγοιτις; ἀρκεῖ γὰρ ἡ φύσις τῆς σαρκὸς ὕλην ἔχουσα νόσων ἐν ἑαυτῇ, καὶ τοῦτο δὴ τὸ παιζόμενον, ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνουσα, τὰς ἀλγηδόνας ἐκ τοῦ σώματος. id est, Quid igitur dixerit quispiam? Satis est ipsa corporis, natura, morborum materiam in se

continens

continens,ac iuxta quod ioco dici ſolet,tanq̃ ex ipſo boue lora ſumens,ita ex ipſo corpore dolores.

Ex vno omnia ſpecta. 78

Ἐξ ἑνὸς τὰ πάνθ᾽ ὅρα, id eſt,Ex vno omnia ſpecta. Vergilius item,
Et crimine ab vno Diſce omneis.
Admonet adagium ex vnius euentus experimento,reliquorũ ſimilium coniecturam oportere facere. Refertur à Suida. Tametſi is oſtẽdit in eos dictum qui perperã ex vno quopiam æſtimant omnia. Legit enim nõ ὅρα ſed ὁρᾷ, Veluti ſiquis vnũ Gallum expertus perfidum,iudicaret omnes eſſe tales.

Ex aſpectu naſcitur amor. 79

Ἐκ τοῦ εἰσορᾶν γὰρ γίγνεται ἀνθρώποις ἐρᾶν. id eſt. Amor ex videndo naſcitur mortalibus.
Senarius prouerbialis,admonens,oculos amorem potiſſimum conciliare. Non enim amatur incognitum:ex conuictu naſcitur amor mutuus. Et oculi præcipue ſunt ad amandum illices. In his enim peculiaris animi ſedes. Et in his aiunt poetæ,Cupidinem excubantem ſua iacula mittere. Maro velut indicauit adagium,cum ait,
Vt vidi,vt perij,vt me malus abſtulit error. Rurſum in Georgicis:
Vritq; videndo Fœmina.
Item apud Terent. Chærea viſa duntaxat virgine,quàm impotenter cœpit ardere. Iuuenalis prodigij loco refert de cæco amante,
Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.
Legimus philoſophos quoſdam,& inter hos Democritum,ſibimet oculos ademiſſe, tanquam omnium malarum cupiditatum authores. Quapropter piorum hominum eſt meminiſſe, haud quaquã eſſe tutum videre,quod non licet concupiſcere. Prouerbij meminit Diogenianus.

E ſublimi me derides. 80

Ἀφ᾽ ὑψηλοῦ μου καταγελᾷς.id eſt,E ſublimi me derides. De eo qui cum faſtu ridet quẽpiam ac deſpectim. Tranſlatum ab ijs,qui ex edito loco verba faciunt. Vnde & deſpicere dictũ à Latinis pro cõtemnere,quod quiſquis in eminenti loco eſt,is veluti tutior negligit eum,qui ſtat in humiliore loco.

Extra lutum pedes habes. 81

Ἐκ τοῦ πηλοῦ πόδας ἔχεις.id eſt,Extra lutum pedes habes, hoc eſt,emerſiſti è periculo,aut extra periculum conſtitutus es. A viatoribus ſumptum. Simile illi ἔξω βέλους,id eſt,extra iaculum. Et in luto dicuntur hæſitare,qui moleſtis inuoluuntur negotijs,vude ſe nequeant explicare.

Ex vmbra in ſolem. 82

Ex vmbra in ſolem educere,eſt rem prius abditam & otioſam,in publicum & in communem vitæ vſum deducere. Tranſlatum ab athletis,quibus mos,ſolis & pulueris patientia confirmare corporis robur. Delicatorum autem eſt,in vmbra latitare. Venuſtius fiet.ſi ad animi rem torqueatur:veluti ſiquis dicat, philoſophiam à Socrate ex vmbra in ſolem eſſe productam. Exempla paſſim apud ſcriptores obuia.

Excubias agere in Naupacto. 83

Φρουρῆσαι ἐν ναυπάκτῳ.id eſt,Excubare Naupacti. Achiui capta Naupacto Pauſaniam excubijs, cuſtodiæq; præfectum interfecerunt,authore Theopompo. Vnde res in iocum vulgi videtur abijſſe aduerſus eos,qui pereunt ignauia ſua,aut qui munus odioſum,ac plenum diſcriminis adminiſtrãt. Refertur à Zenodoto. Suidas effert ad hunc modum φρουρήσεις ἐν ναυπάκτῳ.id eſt, Excubabis Naupacti. Is adfert & aliam adagionis originem. Cum ijs,qui Naupactum præſidio tuebantur, perpuſillum ſalarij penderetur, atq; illi plurima quæ ad rem pertinebant,emerent, militari ioco iactatum eſt,vt apparet in eos,qui fruſtra ſudarent,quosq́ue ſua ſpes fruſtraretur. Naupactus autem Aetoliæ ciuitas, quam tum Philippus obtinebat,à compingendis nauibus dicta, quòd illic Heraclidæ primum nauim extruxerint.

Deuotionis templum. 84

Ἀρᾶς ἱερόν.id eſt,Execrationis templum. In eos dicebatur,qui crebris execrationibus vti conſueuerunt. Qui mos nunc vulgo pleriſq; plurimum improbandus,vt nihil dicant,niſi diras admiſceant deuotiones & imprecamina,vel ipſo horrenda auditu. Erant autem antiquitus etiam publicæ quædam deteſtationes,velut apud Athenienſes,in eum,qui viam non monſtraſſet erranti, in quarum locum Chriſtianis ſucceſſit ea,quam vocant excommunicationem. Item deuotiones hoſtium, quarũ meminit Macrobius,& Horat. in Odis.
Diris agam vos,dira deprecatio

Nulla expiatur victima.

Hesychius indicat, templum execrationis fuisse Athenis, cuius meminerit Aristoph. in Horis, dici porrò de graui calamitate. Alibi, ni fallor, nobis dictum est de execrationibus tragicis, quas Diogenes philosophus iocabatur sibi occurrisse, quòd viueret ἀνέστιος, ἄπολις, ἄπατρις, ἀχρήματος, ἄστατος, καὶ ἐφημερόβιος. id est, Carens domo, ciuitate, patria, pecunia, nullam habens certam sedem, & in diē viuens. Prouerbium refertur à Diogeniano.

85 Expertes inuidentiæ musarum fores.

Ἄφθονοι μουσῶν θύραι. id est, Candidæ musarum ianuæ. De his dictitatum qui literaturam suam candide libenterq; impertiunt alijs, & ad docendum prompti, propensique sunt. Neque male congruet etiam in dociles, iuxta id, quod alibi commemorauimus ἀνεῳγμέναι μουσῶν θύραι. id est, Apertæ musarum ianuæ.

86 Eurybatizare.

Εὐρυβατεύεσθαι. id est, Eurybatizare, est improbis vti moribus. Eurybatus ex Cercopibus vnus fuit insignitæ improbitatis homo. Huius meminit Lucianus in Pseudomante, ὑπὲρ τοὺς κέρκωπας, ὑπὲρ τὸν εὐρύβατον, ἢ φρυνώνδαν, ἢ ἀριστόδημον, ἢ σώστρατον. id est, Vltra Cercopas, vltra Eurybatum, aut Phrynondam, aut Aristodemum, aut Sostratum. Neq; vero vnus duntaxat huius nominis fuit, infamis versutia, morumq; improbitate. Nam & Ephesius quidam Eurybatus fuit, qui cum à Crœso cū multa pecuniarum vi missus esset, vt exercitum contraheret, ad Cyrum defecit, vt author est Ephorus. Alij malunt ad Eurybatum referre, qui fuisse perhibetur alter è Cercopibus, vt dixi. Duris ad Eurybatum refert Vlyssis socium. Nicander prodidit Eurybatum quendam Aeginensem fuisse longe versutissimum, scelestissimumq;. Neq; vero desunt, qui dicant hoc nomine furem fuisse quempiam astutia singulari: is cum deprehensus, captusq; seruaretur, custodes in conuiuio animi causa iusserūt vt ostendetet, quibus nam modis consuerit domos conscendere. Cumq; illum initio renuentem, scilicet tanquam inuitus facturus esset, rogarent instantius, ac vix tandem persuasissent, Ille aptatis spongijs ac stimulis, ferreisque retinaculis, quas ἐγκεντρίδας Græci vocant, parietem cœpit conscendere. Porrò suspectantibus illis, & artificij nouitatem admirantibus, Eurybatus prehenso laqueari, per tegulas aufugit, priusquam illi domum circuire potuerint. Atq; hunc ad modum delusis custodibus periculum euasit. Meminit huius & Eustathius in primum Iliados, admonens eam vocē ambigue pronunciari εὐρύβατον καὶ εὐρυβάτην, dictum autem παρὰ τὸ εὐρυβάζειν, quod late grassaretur. Itaq; peculiariter conueniet in eum, qui deprehensus, arte quapiam elabitur.

87 Faciunt & sphaceli immunitatem.

Καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν. id est, Faciunt & sphaceli immunitatem. Athenis celebratum prouerbium de his, qui quouis prætextu quod volunt assequuntur. Natum aiunt ab euentu huiusmodi. Pisistratus tyrannus decimas exigebat ab Atheniensibus eorum quæ in agris prouenissent. Itaq; cum aliquando obambularet, videretq; senem quendam in saxis quibusdam, hoc est, loco petricoso laborantem, rogabat quos nam fructus inde colligeret. At is respondens: Dolores, inquit, & sphacelos, atq; horum decimas exigit Pisistratus. Porrò tyrannus admiratus hominis libertatem, decimas Atheniensibus remisit. Ea res in vulgi sermonem abijt, etiam sphacelos immunitatem parere. Sphacelus autē morbi genus est, quod ex immodica defatigatione solet accidere. Quidam putant esse tormina articulorum, quidam ossium tabem. Theophrastus lib. De causis plantarum 5. demonstrat & plantarum radicibus vitium accidere, quod ab hominum morbo σφακελισμὸς appellatur. Adagium recensetur à Suida. Hesychius indicat, quemlibet dolorem grauem sphacelum dici.

88 Et meum telum cuspidem habet acuminatam.

Ipsissimam prouerbij speciem habet, quod scriptum est apud Homerum Iliados Υ. sub Hectoris persona:

Ἐπεὶ ἦ καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάροιθεν. id est,
Telum quando meum quoq; cuspide acuta est.

Recte vtemur, quoties fatebimur nos inferiores quidem esse, verum non deesse tamen, quo queamus nocere. Cui simile Vergilianum illud,

Et nostro sequitur de vulnere sanguis. Item illud apud Ouidium.
Et mihi sunt vires, & mea tela nocent.

89 Ignaui vertitur color.

Τοῦ κακοῦ τρέπεται χρώς. id est, Ignaui vertitur color. Plutarch. in causis naturalibus, problemate, quam

quam ob rem polypus colorem mutet, hoc tanquam prouerbio iactatum adducit, Διὸ καὶ λέλεκται τοῦ μὲν κακοῦ τρέπεται χρώς. id est, Ignaui vertitur color. Nam id accidit in metu, vt vultus exalbescat, maxime timidis, videlicet sanguine ad vitalia refugiente. Plusculum accedit Veneris, si ad animum transferatur: veluti si dicas, philosophum nihil omnino formidare eorum quæ vulgus horret, Τοῦ μὲν γάρ γε κακοῦ τρέπεται χρώς, id est, Vertitur ignaui sanè color. Porrò prouerbium natum est ex Homericæ Iliad. N. Carmen sic habet.

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ
Οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι, ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμός,
Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει,
Ἐν δέ τέ οἱ κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει,
Κῆρας οἰομένῳ· πάταγος δὲ τέ γίγνετ' ὀδόντων.
Τοῦ δ' ἀγαθοῦ, οὔτ' ἄρ τρέπεται χρώς, οὔτέ τι λίην Ταρβεῖ. id est,

Vertitur ignaui color, euariatq; subinde,
Nec mens certa manet, verum huc illucq; vacillat,
Ac migrans è corde pedes in vtrosq; residit.
Palpitat & valide cor ei præcordia subter
Fata putanti animo, occipiunt quoq; stridere dentes.
Contra forti, nec variat color, at neq; valde Horrescit.

Ad consilium ne accesseris ante quàm voceris. 90

Μὴ πρότερον εἰς βουλὴν παρέλθῃς, πρὶν ἂν κληθείης. i. Ad cõsilium ne accesseris, prius q̃ voceris. Hęc sententia, quæ nunc nomine Catonis celebratur, prouerbialis fuisse videtur, vel Plutarcho teste, cuius hęc verba sunt lib. συμποσιακῶν I. Ἄτοπος μὲν οὖν, ἔφη καὶ παροιμιώδης Μενέλαος, εἴγε σύμβουλος ἐγένετο μὴ παρακεκλημένος. id est, Ridiculus igitur, inquit, & prouerbio obnoxius Menelaus, siquidem consultor factus est non accersitus. Nisi quis mauult hæc ad illam referre parœmiam:

Ἄκλητοι δειλοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴονται quod aliàs referemus.

Iucundissima nauigatio iuxta terram, ambulatio iuxta mare. 91

Plutarchus I. Sympos. lib. veluti vulgo iactatum citat, Πλοῦς ὁ μὲν παρὰ γῆν, περίπατος δὲ ὁ παρὰ θάλατταν ἥδιστος. id est, Nauigatio iuxta terram, rursum ambulatio, quæ fit iuxta mare, iucundissima est. Recte torquebitur ad eam sententiam, vt dicamus ita demum esse iucundissimum vnumquodq;, si diuersi generis admistu temperatum adhibeatur: veluti si in lusibus nonnihil eruditionis aspergas, rursum in studijs aliquid ludicrum admisceas. Simillimum est huic, quod ex Philoxeno poeta citat idem in commentario quem inscripsit. Quomodo sint audiendi poetæ: Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα ἥδιστά ἐστι, καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. id est, Ex carnibus, quæ carnes non sunt suauissimæ: item ex piscibus, qui non sunt pisces. Itidem philosophia admista poematis, magis delectat: & poesis admista philosophiæ, magis capit animum.

Cupidinum crumena porri folio vincta est. 92

Πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώτων δέδεται βαλάντιον, id est, Porri folio amorum vincta est crumena. Refertur eodem in loco quem modo citauimus, sed præstat ipsius verba subscribere: Ὁ δὲ ἄν τις μάλιστα θαυμάσειεν, φειδωλὸς ἀνὴρ καὶ μικρόλογος ἐμπεσὼν εἰς ἔρωτα, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρος, ἀνεθεὶς καὶ μαλαχθεὶς. ἁπαλὸς καὶ ὑγρὸς καὶ ἥδίων. ὥστε τουτὶ τὸ παιζόμενον μὴ πάνυ φαίνεσθαι γελοῖον, ὅτι πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώτων δέδεται βαλάντιον. ἐλέχθη δὲ καὶ ὅτι τῷ μεθύειν τὸ ἐρᾶν ὅμοιόν ἐστι. ποιεῖ γὰρ θερμοὺς καὶ ἱλαροὺς καὶ διακεχυμένους. id est, Quodq; vel maxime miretur aliquis, vir parcus & sordidus, simul ac in amorem inciderit, non aliter q̃ igni impositum ferrum, fit mollior ac tener, lentus ac suauior, vt nõ vsquequaq; deridiculum videatur illud, quod ioco populari dicitur: Cupidinum crumenas porri folio vinctas esse. Dictum est autem ob eam causam, quòd amor adsimilis sit ebrietati. Reddit enim calidos & hilares, & effusos. Plutarchus itaq; sentire videtur, prouerbium alludere ad porri naturam, cuius vis est calefacere, ciere vrinam, irritare venerem, mouere menses, & aluum inflare, quemadmodum docet Dioscorid. lib. 2. Suidas ostendit hoc adagium dictum de ijs qui per amorem immoderatos faciunt sumptus, luxuiq; indulgent, quemadmodum solent in comœdijs amantes. Plutarch. in libello quem scripsit ἐρωτικόν, hoc quoq; inter cæteras Cupidinis siue amoris laudes commemorat, quod è sordido splendidum, è parco liberalem, è tristi ciuilem, è timido audacem reddit hominem. Proinde Cupidinis loculi, porri folio vincti dicuntur, quòd facile soluantur, vel quòd admodum fragile sit porri folium, vel quòd huius genuina vis soluere corpus ac mouere.

Quem fortuna pinxerit. 93

Ὃν τύχη μέλαιναν γράφει, τοῦτον οὐ πᾶς χρόνος δύναται λευκᾶναι. id est, Quem fortuna nigrum scripserit, hunc non vniuersum æuum candidum reddere potest. hoc est, cui fortuna refragatur, huic quicquid tentauerit, infeliciter cedet. Allusum est ad nigros & albos calculos suffragiorum. Recensetur in collectaneis Apostolij.

Qui mori nolit ante tempus. 94

Athenæus in sermonibus conuiuialibus, de Sybaritis huiusmodi refert prouerbium: Ὁ βουλόμενος ἐν Συβάρει μὴ πρὸ μοίρας ἀποθανεῖν, οὔτε δυόμενον, οὔτε ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ὁρᾶν δεῖ, hoc est, Qui non velit apud Sybaritas ante diem fatalem mori, eum haud oportet solem conspicere, non occidentem, nec orientem. Hoc ideo vulgo iactatum scribit, quòd Sybaritarum ciuitas in humili loco, ac velut in conualle sita fuerit, vt æstatis tempore mane pariter ac vesperi frigus immensum sentirent, meridie intolerandum ardorem. Cicero libro De finib. bonorum 2. docet idem dictum in quosdam Asotos, cui genti nomen inditum est à luxu vitæ. Nã sub solis occasum erant ebrij, mane stertebant. Columella in prœmio rerum rusticarum, vsurpat in ganeones, qui noctes libidinibus & ebrietate, dies somno vel ludo consumunt. Mox deinde, inquit, vt apti veniamus ad ganeas, quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exusto sudore sitim quærimus, noctesque libidinibus, & ebrietatibus, dies ludo vel somno consumimus. Ac nos dicimus fortunatos, quòd nec orientem solem vidimus, nec occidentem.

Barbæ tenus sapientes. 95

Ἐκ πώγωνος σοφοί, καὶ ἀπὸ πώγωνος σοφισταί, καὶ ἀπὸ πώγωνος φιλόσοφοι. id est, Barbæ tenus sapientes, & sophistæ, & philosophi. Sic appellabantur qui præter barbam & pallium nihil haberent philosophi. Vsurpatur aliquoties apud Plutarch. in Symposiacis. Huc allusit Horatius cum ait:

Iussit sapientem pascere barbam.

Lucianus item subinde iocatur in philosophorum τὸν βαθὺν πώγωνα, id est, profundam barbam. In Eunucho Bogoas ait: Si philosophum oporteat ex barba metiri, hircos primam laudem ablaturos. Similiter Martialis:

Propendet mento nec tibi barba minor.

Recte torquebitur in hos, qui vniuersam vitæ sanctimoniam non in animo, neque in moribus, sed in cultu constituunt.

Inter lapides pugnabant, nec lapidem tollere poterant. 96

Plutarchus 4. decadis Symposiacæ, primo problemate: ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον ἅμα τῷ Φίλωνι τὸν νέον ἄρτῳ χρώμενον, ἄλλου δὲ μηδενὸς δεόμενον, ὦ Ἡράκλεις ἔφη, τοῦτο ἄρα ἦν τὸ λεγόμενον, Ἐν δὲ λίθοις ἐμάχοντο, λίθον δ᾽ οὐκ ἦν ἀνελέσθαι. i. Vbi vero videret ministrum puerum vnà cum Philone, vtentem pane, neq; præterea quicquam requirentem: Papæ, inquit, hoc nimirum erat illud, quod vulgo dici solet,

Pugna erat in saxis, neq; saxum tollere quibant.

Apparet dictum in eos, qui præsenti commodo non fruantur, vel ob ignauiã, vel ob peruersam de rebus opinionem, vt qui vel saxum grauentur ex aceruo tollere, quo repellant aduersarium. Refertur idem carmen apud Athenæum lib. 10. & aliud subijcit, veluti consimilis sententiæ.

Δίψῃ δ᾽ ἐξόλλυτο, ὕδωρ δ᾽ ὑπερεῖχε γενείου. id est, Deperiere siti superante ad labra liquore.

In alio mundo. 97

Ὡς ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, id est, Tanquam in alio mundo. Schema prouerbiale est, quo nunc etiam vulgus vtitur: de ijs qui longe lateq; dissident à moribus aliorum, aut quibus omnia noua videntur: aut qui longe dissiti sunt à patria. Plurarc. in Symposiacis: Τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γένος ἔκφυλον ὅλως καὶ ἄποικον ἡμῶν ὥσπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ γεγονότων καὶ ζόντων. idest, At Græcorum genus prorsus alienum ac peregrinum à nobis, velut in alio quopiam mundo natorum, ac viuentium. Non dissimili figura dixit Horatius in Odis:

Quid terras alio calentes Sole mutamus?

Et Macrobius in præfatione Saturnalium: Nisi sicubi nos sub alio ortos cœlo, Latinæ linguæ vena non admittet. Cum enim cœlum sit omnibus commune, figuratum sit necesse est, sub alio cœlo nasci. Et de campis. Elisijs apud Verg.

Solemq; suum, sua sydera norunt.

Suum dixit, tanq̃ à nostro diuersum. Item Claudianus:

Sunt altera nobis

Sydera,ſunt orbes alij,lumenq; videbis
Purius.

Rurſus Vergilius in Bucolicis:

Et penitus toto diuiſos orbe Britanos.

Solet autem hoc vſu venire pleriſq; mortalibus: vt ſiquando noui hoſpites in regionem longule à ſuo nido diſſitam peruenerit, nihil non abhorreant, non ſtupeant, non admirentur, perinde quaſi in alium delati orbem.

Piſcis repoſitus. 98

Ἀποκείμενος ἰχθύς,id eſt, Repoſitus piſcis,in prouerbiũ abijſſe videt̃, aduerſus eos qui nihil ſeruãt in poſterum. Nam piſces olim in delicijs erant. Et prudentis eſt,è cibis ſemper aliquid habere ſepoſitum,quo ſubitum excipiat hoſpitem:nec Achillem Homericum imitari, ad quem cum accedunt oratores,aut Priamus,domum inanem ac famelicam offendunt. Videtur autem ſic efferendum adagium: Τὸν ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐ δεῖ ἐς τὸ μέσον ἕλκειν.id eſt, Piſcem repoſitum non oportet in mediũ retrahere. Plutarch. in Sympoſiacis, Ἐγὼ δὲ γελάσας ἐκεῖνον δὲ εἶπον ὦ ἑταῖρε τὸν ἐκ τῆς παροιμίας ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐχ ἑλκόμενον εἰς μέσον μετὰ τῆς πυθαγορικῆς χοίνικος.id eſt, At ego ridens: quin illum, inquam,de quo prouerbium fertur,repoſitum piſcem,qui in medium non trahitur vnà cum chœnice Pythagorica. Licebit accommodare ad ſermonem,aut fabulam,per ſe non admodum venuſtam, quæ tamen iteretur non ſine tędio. Conueniet in parcum ac de craſtino ſolicitum.

Non eſt eiuſdem,& multa,& opportuna dicere. 99

Χωρὶς τότ᾽ εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ καίρια. id eſt, Seiuncta ſunt hæc,multa & apta dicere. Senarius prouerbij vice celebratus,admonet vitandũ multiloquentiã, ꝙ ferè labi neceſſe ſit, quiſquis multum loqui conetur. Extat & in Hebræorum prouerbijs,in multiloquio non abeſſe peccatum.

Pſaphonis aues. 100

Ψάφωνος ὄρνιθες, id eſt, Pſaphonis aues. Vbi quis noua quapiam arte famam captat,vt cum aliquis ſubornat,à quibus laudetur,eiſq; veluti dictat encomia,quibus apud vulgus celebrari velit. Narrant in Lybia fuiſſe quendam nomine Pſaphonem,qui diuinitatis opinionẽ affectans,quamplurimas aues cepit vocales,& humani ſermonis dociles,eas ſonare docuit hæc verba, Μέγας θεὸς ψάφων,id eſt, Magnus deus Pſaphon:atq; ita doctas emiſit in montes. At illæ quę didicerant,canebãt:ac reliquas item aues ſonare docebant. Porrò Libes cum ignorarint commentum,credentes id diuinitus accidere Pſaphoni rem diuinam facere inſtituerunt,ipſumque in deorum numerum retulerunt. Prouerbium in collectaneis Apoſtolij reperi.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA IIII

Aut regem,aut fatuum naſci oportere. 1

ANNEVS Seneca vir amœniſſimi,vt Tacitus ait ingenij,quod quidẽ ex eo liquet libello ludicro,quem ſcripſit in Claudium Cæſarem, nam is nuper in Germania repertus,in lucem emerſit:huiuſmodi refert adagiũ,in eo de quo modo diximus opuſculo,Aut regem,aut fatuum naſci oportet. Sed pręſtat illud ipſius verbis aſcribere: Ego,inquit,ſcio me liberum factum,ex quo ſuum diem obijt ille, qui verũ prouerbium fecerat,aut regem aut fatuum naſci oportere. Rurſum in eodem libello: Occidit in vna domo Craſſum Magnum, Scriboniam, Baſſioniam; Aſſarios,nobiles tamen Craſſum vero tam fatuum,vt etiam regnare poſſet. Iterum alio in loco obſcurius quidem, ſed tamẽ eodem alluſit carmine,

Abrupit ſtolidæ regalia tempora vitæ.

Iam ſi uere ſcripſit Heſiodus,non omnino de nihilo eſſe quod populari ſermone celebratur,fortaſſis haud abs re fuerit veſtigare,quæ res huic prouerbio dederit occaſionem, quod duo tam diſſimilia, nempe regem & fatuum ita coniungit,vt vtrunq; alteri ſimillimum videri velit. Præſertim cum hęc ſit peculiaris regum laus,ſolaq; vere regia,ſapientia,prudentia,vigilantia,cæteros antecellere. Conſentaneum eſt igitur,priſcos illos reges,maxima ex parte inſigni ſtultitia præditos fuiſſe,id quod partim è poetarum fabulis, partim ex hiſtoriographorum monumentis, licet cognoſcere. Siquidem Agamemnonem ſuum Homerus, & hunc imitati Tragici, ambitioſum potius quàm cordatum faciunt. Quid autem ſtultius, quàm vnicæ filiæ crudeliſſima cæde, imperatoris mercari titulũ. Quid ineptius quàm pro barbara puellula tam iuueniliter digladiari: vt quòd ſuos amores retinere non poſſet,Achillem ſua ſpoliaret amicula: nec id ſanè ſine ſummo totius exercitus diſcrimine? Tum autem quàm inepte ſtomachatur Achilles orbatus ſuis amoribus,quàm pueriliter deplorat apud matrem.

At hunc vnum nobis poeta, velut absolutum egregij principis exemplar proposuit. Ad hæc, quàm
non sapienter indignatur Aiax: quàm seniliter delirat Priamus, dum Helenam prostitutæ pudicitiæ
mulierculam amplectens, ac filiam appellans negat se pœnitere belli, in quo tot clades acceperat, tot
orbatus liberis, toties luctu funestatus, ne Paris non potiretur amica. Quid multis? Tota Ilias, quàm
est longa, nihil aliud quàm quod eleganter scripsit Horatius:
Stultorum regum & populorum continet æstus.
Quanquam & Odyssea suos habet Procos & Alcinoos, crassos & stupidos. Quin & Herculẽ ipsum
robustum faciunt & animosum, sed hebetis crassiq; animi. Iam Hesiodus, quem nonnulli antiquiorẽ
Homero esse, principes δωροφάγους ac νηπίους appellat. Opinor quòd & parum saperent in admini-
stranda repub. & opibus per fas nefasq; cumulandis inhiarent, potius quàm communibus populi cõ
modis. Cuiusmodi fingunt & Midam illum, ob animi stoliditatem, asininis auriculis insignitum. Et
haud scio an huc pertineat & illud, quod prisci theologi, nimirum poetæ, sapientiam Apollini tribuũt
ac Palladi, Ioui deorum & hominum monarchæ, fulmen duntaxat trisulcum, & nutum illum ac su-
percilium, quo totum olympum tremefacit, relinquunt. Alioqui quis nepos, quis balatro vnquam nu-
gatus est nugacius, aut nequius nequam fuit, quàm hic cui regnum mundi dederunt? Technis fallit
vxorem, nunc cygnus, nunc taurus, nunc aurum factus: insidias struit mulierculis, subornat Ganyme
des, ac cœlum nothis implet. Ad eundem modum Neptunum & Plutonem feroces & inexorabiles
fingunt, sapientiam non tribuunt. Sed vt ad recentiores veniamus historias, & missas faciamus fabu-
las, quid tandem cordis fuisse credis Crœso Lydorum regi, si modo talis fuit, qualem depinxit Hero
dotus, qui gemmis & auro congesto fretus, Soloni indignabatur, quòd sibi felicis cognomen non tri
buerit. Aut quid fingi stultius potest Xerxe, cum ad Athum montem legatos mitteret, eumq; contu
meliosissimis ac minacissimis literis territaret: cum Hellesponto mari certum plagarum numerum
infligi iuberet. Neq; vero minus regaliter desipuit Alexander ille Magnus, cum abdicato patre, Iouis
filius salutari gauderet, dum vino certaret, dum in conuiuijs ab adulatoribus vt deum adorari sese pa
teretur, dum queritur hunc orbem suis victorijs angustum esse, & Oceanum ingressus, alios quærit
mundos, quos expugnet: vt ne commemorem interim Dionysios, Ptolemæos, Iulios, Nerones, Tibe
rios, Caligulas, Heliogabalos, Commodos, Domitios, quorum alius sibi dei nomen vindicauit, cum
esset hominis vocabulo indignus: alius se totum assentatoribus derindendum propinauit: alius am-
bitione præceps vniuersum orbem insanissimis rerum tumultibus concussit. Sed ego iure videar ine
ptus, qui catalogum hunc ingrediar, & aquam, vt aiunt, quærã in mari. Quin omnes potius & veterũ
& neotericorum annales euolue, nimirum ita comperies, vix seculis aliquot vnum aut alterum exti-
tisse principem, qui non insigni stultitia maximam perniciem inuexerit rebus humanis. Siquidẽ prin
ceps, aut magno orbis totius malo stultus est, aut magno omnium bono sapit: tametsi procliuius est
lædere quàm prodesse, & citius serpit, vel peruadit potius pernicies quàm vtilitas. At nunc videmus
nonnullos principes, quiduis expetere potius, quàm id quod vnum principis vocabulo dignos reddit:
& stultam plebeculam, omnia potius suspicere in regibus, quàm id quod solum erat requirendum. Iu
uenis est. isto pacto sponsum commenda sponsæ, non principem reipubl. Formosus est: recte hoc no
mine laudetur fœmina. Bonis est lacertis aut lateribus: probe dixisti, si laudas athletã. Robustus est,
& tolerans laborum: isto titulo calones ac lixæ commendantur. Multum auri congestum habet: fœ-
neratorem diligentem prædicas. Facundus est: sic admiror sophistam. Belle canit, belle saltat: histrio
num ac tibicinum laus ista est, non regum. Inuictus est bibendo: nam hac quoq; laude veteres dele-
ctati sunt principes: apte, si spongiã mihi laudes. Procerus est, & ab humeris inter omnes eminet. præ
clarum, siquid ex alto detrahendum sit. Iam illa, scite ludit alea, scite latrunculis: laus est cum infi-
mis nebulonibus communis, ac pudenda principi. omnia congeras, cultum, aurum, gemmas, imagi-
nes, ab Hercule deductum genus, aut si mauis à Codro, Cecropéue, nisi pectus mihi narras longe à
vulgi stultitia semotũ, liberum à sordidis humilium rerum cupiditatibus, à falsissimis multitudinis
opinionibus, nõ audio laudem rege dignam. Neq; enim temere diuinus ille Plato scripsit, non aliter
felices fore respub. nisi si aut philosophis cõmitteretur imperiũ, aut quibus imperiũ contigisset, philo
sophiã sequerentur. Porrò philosophiã sequi, non est palliũ aut peram circunferre, barbam demitte-
re. Quid igitur? Ista quæ vulgus stulte miratur contẽnere, deq; rebus lõge secus sentire q̃ hominum
multitudo sentit. Nec video qui fieri possit, vt qui putet sibi licere quicquid libet, qui diuitias vt ma-
gnum quiddam admiretur, qui pro imperio quoduis etiam iusiurãdum violãdum putet: qui inani ra
piat gloria, qui pudẽdæ seruiat libidini, qui mortẽ vehemẽter horreat, salutarẽ principẽ agere possit.

Ac primum

Ac primum quidem est recte de singulis iudicare: propterea quòd infectis opinionibus ceu fontibus, vnde omnes vitæ scatent actiones, omnia perperam gerantur oportet. Proximum est, vt abhorreant à turpibus, ferantur ad honesta. Nam vera sapientia non solum complectitur veri cognitionem, verum etiam studium & amorem honesti. Siquidem liceat fortassis inuenire, qui perspiciat bellum sine graui rerum humanarum pernicie suscipi non posse: nec esse tanti veterem aliquem & obsoletum ditionis titulum, verum impellit ambitio vt omnia misceat armis. Et est fortassis, qui videat, hinc maximam reipublicæ pestem nasci, quòd ad gerendos magistratus asciscuntur, non qui prudentia, rerũ vsu, vitæ integritate, plurimum prodesse reipub. possint, sed qui maxima pecuniæ summa licitentur: verum huc pertrahit auaritia, vt neglecto publico malo, fisci negotium agat. Et non deest qui intelligat, principis esse munus, sic vt ab omnibus accipit vectigal, ita omnium consulere rebus, præsidere in iudicijs, excludere maleficia, magistratus obseruare, corrigere leges inutiles. Verum ab hoc studio reuocant voluptates, per quas non est otium curis principe dignis vacare. Est qui sentiat se plurimũ prodesse posse rebus mortalium, verum id quidem non sine vitæ discrimine. Hic deseret rempubl. quisquis existimabit, infelicissimum esse mori. Proinde primum omnium, principis animus omnibus erroribus liberandus est, vt perspiciat, quid vere honestum, quid vere gloriosum, quid vere magnificũ. Deinde instillandum turpitudinis odium, & amor honesti, quo videlicet perspiciat, quid principẽ deceat, & nihil appetat, nisi quod sit bono ac salutari principe dignum. Vt honestum vbi sit videat, & hoc vno metiatur omnia, nec vnquam ab hoc aberret scopo. Atque hanc vocant sapientiam, qua necesse est vt princeps tanto cæteros antecellat mortales, quanto dignitate, opibus, ornatu potentiaq; antecedit. Atq; vtinam saltem Christiani principes omnes sapientissimum illum regem imitentur, cui cum daretur optio, quicquid vellet ab eo qui nihil non præstare poterat, nihil aliud optauit quàm sapientiam, & eam sapientiam qua populum sibi commissum recte gubernaret. Atq; idem quæso quid aliud inculcat suo filio, quàm amorem aut studium sapientiæ? Eodem spectat, quòd Aegyptij simulachrum principis ita repræsentabant, vt oculum pingerent, cum sceptro. Nimirum quod oculus in corpore, id verus princeps in repub. Quod sol in cœlo, id princeps in populo. Sol oculus mundi, princeps oculus multitudinis. Quod animus in homine, id princeps in ciuitate. Animus sapit, corpus obtẽperat. Et imperat quidem animus corpori, sed corporis bono: nec sibi gerit regnum veluti tyrannus: sed ei cui præsidet. Denique dei moderantis vniuersa, salutaris princeps viuam imaginem refert. Atq; eo magnificentior est princeps, quo propius ad archetypi sui formam accessit. Deus nihil non perspicit, nihil non sentit, nullius corrumpitur affectibus. Ita potentissimus est, vt idem sit optimus. Omnibus benefacit, etiam indignis. Non punit nisi raro, idq; coactus. Nobis administrat hunc mundum, non sibi. Hoc illi præmij loco est, si profuit. Contra qui pestilens est princeps, is cacodæmonis simulachrum ac vicem reddere videtur. Aut non sapit, aut si sapit, in publicam perniciem sapit. Quod habet potentiæ, in reipub. pestem abutitur. Et cum plurimum noceat omnibus, plus tamen vult nocere quã possit. Nihil est bono rege præclarius, nihil melius, nihil deo propius. Rursus nihil malo principe fœdius, nihil peius, nihil cacodæmoni similius. Numen quoddam est princeps salutaris. At nulla bellua nocentior tyranno. Tyrannus est autem, quisquis sibi gerit imperium, quocunque nomine pingatur aut sculpatur. Non est nostrum de summis proceribus veluti pronunciare, sed tamen cogimur, non sine suspirijs, hanc quam dixi sapientiam, in Christianis principibus desiderare. Alioqui, vnde tot rerum nouationes, tot toties icta & rescissa fœdera, tam crebri tumultus, tot strages, tot pugnæ, tot minæ, tot dissidia, nisi à stultitia proficiscuntur? Et haud scio, an nonnulla huius mali pars nobis ipsis sit imputanda. Clauum nauis non committimus nisi eius rei perito, quòd quatuor vectorum, aut paucarum mercium sit periculum: & rempub. in qua tot hominum millia periclitantur: cuiuis committimus. Vt auriga fiat aliquis, discit artem, exercet, meditatur: at vt princeps sit aliquis, satis esse putamus natum esse. Atqui recte gerere principatum, vt est munus omnium longe pulcherrimum, ita est omnium etiam multo difficillimum. Deligis cui nauim committas: non deligis cui tot vrbes, tot hominum capita credas? Sed esto, receptius est, quàm vt conuelli possit. Nascuntur principes, & cuicunq; sors fauerit, siue probus sit ille, siue improbus, siue stultus, siue sapiens, siue sanus, siue motæ mentis, modo figuram habeat hominis, ei summa rerum credenda est. Huius arbitrio mundus bellis & cædibus miscebitur, sacra ac prophana omnia perturbabuntur. Sed ea res si minus mutari potest, proximum tamen erat, diligenti institutione succurrere: & si non licet idoneum imperio deligere, enitendum est, vt idoneum imperio faciamus eum, quencunque fortuna nobis dedit. Videmus qua solicitudine, qua cura, qua vigilantia paterfamiliâs educat puerum, vnius fundi dominum futurum. Quan-

to igitur maiori cura instituendus est is,qui vel magno omnium bono futurus sit bonus,aut magno omnium exitio malus,& de cuius vnius nutu salus aut pernicies pendebit orbis? Quibus decretis,quibus philosophiæ præceptis, hoc pectus erit præmuniendum:non solum aduersus tantas rerum tempestates,quæ solent in ciuitatibus exoriri,verum etiam aduersus fortunæ indulgentiam, quam arrogantia & stultitia ferè solet comitari:aduersus delicias , quibus vel optima natura corrumpi possit: multo maxime vero aduersus adulatorum pestiferas assentationes , & illud venenatissimum euge. quod illi tum potissimum occinunt,cum princeps insanit maxime. Hic mihi iam tum infantulo adhibendus erat artifex quispiam egregius. Non enim recte fingitur princeps,nisi cum se nondum intelligit esse principem. Statim,inquam,ascíscendus formator,in quo deligendo conueniet & hoc esse diligentiores,quòd principem deligere non licet,instituere licet. Hic mihi in pectusculum adhuc vacuum ac sequax instillet opiniones principe dignas,muniat optimis de honesto decretis:ostendat discrimen veri principis ac tyranni: subijciat oculis,quàm deo propinqua res est salutaris rex,quàm tetra belua,quamq; abominanda tyrannus. Admoneat eum,qui sibi gerit imperium,non reipub. prædonem esse,non principem:nihil interesse inter piratas & principes piratarum animo præditos , nisi quòd hi quo sunt potentiores,hoc maiorem adferunt perniciem rebus humanis. Inculcet,quàm multis hominũ millibus , immò quàm vniuerso mundo prodesse queat,si is vnum sapientem ac bonum præstiterit virum. Doceat,apud Christianos homines imperium nihil aliud esse quàm reipublicæ administrationem,non dominum. Imperium quidem appellari,sed meminerit se imperaturum,& liberis,& Christianis,hoc est,bis liberis. Ad hoc vt princeps sit aliquis,non satis esse natum fuisse,non satis esse vetustas imagines, non sceptrum,non diadema. Animus sapientia præcellens , animus pro publica incolumitate semper solicitus, & nihil spectans,nisi commune bonum,principem facit. Præmoneat,ne sese vel applausibus stultæ plebeculæ , vel adulalorum laudibus metiatur . Ne quid agat impulsu odij,amoris,iræ,aut vllius affectus instinctu. In creandis magistratibus, in condendis legibus,in cæteris munijs,vnicum tantum spectet scopum,nempe honestum,& publicam vtilitatem. Nõ satis esse,si ipse nemini faciat iniuriam,officialium quoq; suorum integritatem præstãdam esse principi. Non esse sitam in hoc principis laudem:si ditionis terminos proferat,si finitimos submoueat armis,verũ si quam forte nactus est ditionem:iustitia,frugalitate,cæterisq; pacis artibus efficiat florentiorem. Doceat,vt ad bene merendum de bonis sit propensissimus,ad ignoscendũ facilis , ad puniendum non aliter accedat quàm amicus medicus,membrum deploratum amputaturus , aut inusturus: vt omnia studiose vitet,vnde perspiciat reipub. magnum malum fore. Super omnia vero bellũ modis omnibus declinet,quòd alijs è rebus,alia atq; alia mala nascuntur:at bellum vniuersum malorũ agmen semel effundit. Hæc atq; huiusmodi decreta,sunt animo puerili,sapientum apophthegmatis & laudatorum principum exemplis infigenda. At nunc videmus vix vllos homines educari vel corruptius vel indiligentius ijs,quos tanti refert omnium q̃ optime institutos fuisse. Infans hic orbi imperaturus,stultissimis mulierculis cõmittitur,quæ adeo nihil instillãt in animum illius principe dignum, vt etiam siquid recte moneat præceptor,aut si suapte sponte videatur ad mansuetudinẽ propensior,dehortentur:& principem,hoc est,tyrannum agere doceant. Deniq; nemo nõ blandit',nemo non assentatur. Applaudũt proceres,obsecundãt ministri,adulatur & præceptor:nõ hoc agens vt patriæ salutarẽ reddat principẽ,sed vt sibi magnificam paret fortunã. Adulatur & Theologus, quẽ vulgo confessorẽ vocant,episcopen aliquã aucupans. Assentatur magistratus,assentantur qui colludunt, qui cõuiuunt,vt rectissime dixerit Carneades,à regibus nullã artẽ recte disci præter artẽ equitandi. Propterea ꝙ solus equus,quoniã non sentit principis ac plebei discrimen,nescit adulari regi,sed excutit,quicunq; is fuerit,qui non apte norit insidere tergo. Statim docetur fastũ,docetur arrogantiã:admonetur licere quicquid libet,audit omnes omniũ possessiones esse principis, principẽ esse superiorem legibus:in pectore principis omnem legum & consiliorũ mundum esse reconditum. Audit sacras maiestates,serenitates,diuinitates,terrestre numen,& huiusmodi magnificos titulos . In summa dum adhuc puer est,nihil aliud discit ludere,q̃ tyrannidẽ. Mox rapitur ad puellas,inuitant,laudãt,inseruiunt omnes. Hic adest æqualiũ effœminatissima turba, nullus risus,nullus sermo, nisi de puellis. Sub hæc alea,choreæ,conuiuia,citharæ,discursus:in his ætatis optima pars cõteritur. Quod siquando libeat literis oblectare otium,leguntur aniles fabulæ,aut his perniciosiores historiæ . Ex his auimus nulla præmunitus antidoto', imbibit admirationem & zelum , vt Græci vocant,alicuius pestilentissimi ducis,puta Iulij Cæsaris , aut Xerxis , aut Alexandri Magni . Atque in his ipsis quæ pessima sunt , maxime placent . Ab his impetus dementes , ab his exemplum pessimum sumunt.

Pone nunc, si placet, ingenium non delectum è multis, quod oportuit, sed qualecunque contigit. Pone tam corruptam educationem, quæ vel Aristidis ingenium posset corrumpere. Pone tot adulationis venena, pone delicias, quibus male conuenit cum sapientia. pone voluptates, pone fortunæ splendorem, pone potestatem, pone ætatē ferocem, & suapte sponte procliuem ad pessima. Super omnia, pone pectus falsissimis infectum opinionibus. Et miraris si hic ab his profectus rudimentis ad gerendam rempublicā parum sapienter administrat? Sed iuuenis est inquiūt, sapiet aliquando rerum vsu. At principem non oportet esse iuuenem, etiam si iuuenis fuerit. Et cum misera est omnis prudentia, quæ colligitur vsu rerum, tum in principe miserrima est. Nimio constabit reipublicæ principis sui prudentia, si gerendo bello discet bellum rem esse modis omnibus fugiendum. Si non prius intelligat, magistratus integris viris esse committendos, quàm improborum temeritate rempublicam labefactatam conspexerit. Nec est committendum, vt sicuti qui cithara discunt canere prius quàm artem assequantur, citharas aliquot obterunt ac perdunt, quemadmodum scripsit Xenophon: ita princeps reipublicæ pernicie discat rempublicam administrare. Non mirum igitur, siquando videmus euenire, vt præpostere res geratur: nimirum vt cum affectus è corpore orti, ab animo coerceri debeant, ab animo perturbationes proficiscantur in corpus, vt oculus minus perspiciat q̃ reliquū corpus: vt omnibus noxius sit ac pestilens, qui dei vicem gerens, omnibus debuit esse salutaris. An non videmus egregia oppida à populo condi, à principibus subuerti? Remp. ciuium industria ditescere, principum rapacitate spoliari? Bonas leges ferri à plebeis magistratibus, à principibus violari: populū studere paci, principes excitare bellum? Hæc, opinor, dederunt occasionē adagio quod retulimus, à quo quidem nescio quo pacto longius sumus digressi: sed iam ad id redimus. Dictum est igitur: Aut fatuū, aut regem nasci oportere, ꝙ huiusmodi fermè fuerint barbari reges apud veteres, quorum vtinā nostræ tempestatis principes sint dissimillimi. Nam & fatuis ob inopiā mentis omnia permittuntur, & regibus ob potentiam omnia laudi quoq; tribuuntur. Possumus & de pari regum ac fatuorum felicitate dictum interpretari, quod regibus quicquid volunt, fortuna suppeditet: fatui vero non minus felices sint sua philautia, per quam sibi putant nihil bonarum rerum deesse. Porrò prouerbium apud Romanos natum videtur, apud quos regis cognomen erat inuisum, ceu barbarum ac tyrannicum, & pugnans cum publica libertate, quam illi vel in primis tum sectabantur.

Minutula pluuia imbrem parit. 2

Ψεκάδες ὄμβρον γεννῶσαι. id est, Minutæ guttulæ imbrem parientes. Quoties res initio pusilla crescit in maius. Quemadmodum apud Plautum in Menæchmis:

Nunc in te cadunt folia, post cadent arbores.

Quare in minutis vigilandum, ne paulatim incidamus in maxima incommoda, admonente prouerbiali senario.

Εἰ μὴ φυλάσσεις μικρὰ ἀπολεῖς τὰ μείζονα. id est, Maiora perdes, parua ni seruaueris.

Est enim psecas tenuis irroratio, qualem reddunt & nebulæ densiores.

Citra vinum temulentia. 3

Ἄοινος μέθη. id est, Ebrietas absq; vino. Theophrastus, vt testatur in Sympos. Plutarch. τὰ κουρεῖα ἄοινον μέθην ἐκάλει. id est, Tonstrinas ebrietatem absque vino vocabat: propterea quòd illic desidentes, sermonibus ita temulenti redderentur, vt non aliter effutirent quicquid esset in animo, quàm inter pocula solent ebrij, voces interdum per temulentiam effutientes per iugulum, vt ait Plin. redituras. Horatius insolentiam ebrietatem appellat: Fortunaq; dulci ebria. Vulgo panariam ebrietatem appellant arrogantiam, licentiamq; morum, quæ secundis rebus comes esse consueuit. Et est hæc quidem non paulo periculosior illa quam vinum adduxit. Siquidem vini æstus pauculis horis, aut etiam somno deferuescit: hæc multis in omnem vsq; vitam durare consueuit.

Palmam ferre. 4

Palmam ferre, & palmam tribuere, & palmam præripere, & his consimiles orationes: tametsi propter frequentem vsum simplices esse videantur, tamen prouerbiali schemate dictæ sunt, Neque enim palma per se victoriam significat, sed arborem ἐμπεδόφυλλον. id est perpetuo virentem frondibus, quam Græci φοίνικα vocant. Cur autem ab hac potissimum sumpta sit metaphora, illud arbitror in causa fuisse, quòd quemadmodum in conuiuialibus quæstionibus refert Plutarchus, hæc vna fuerit communis omnium sacrorum certaminum corona, cum alioqui singuli ludi peculiares quasdam arbores aut herbas haberent, quibus victores insigniebantur: veluti laurum, oleam, myrtum, apium. Præterea sunt qui putent hanc arborem initio Phœbo sacram fuisse ante laurum, & an-

tiquissimum victoris insigne fuisse palmam, non aliam quampiam arborem, Quamobrem autẽ hæc arbor potissimum delecta sit ad eum vsum ab antiquis, A. Gellius causam reddit lib. Noct. Attic. 3. cap. 6. scribens arbori palmæ peculiare quiddam inesse, quod cum ingenio fortium virorum conueniat: Nam si super eius, inquit, lignum magna pondera imponas, ac tam grauiter vrgeas oneresq;, vt magnitudo oneris sustineri non queat: non deorsum palma cedit, nec infra flectitur, sed aduersus pondus resurgit, & sursum nititur, recuruaturque: huius tam stupendæ rei citat authores, Aristotelẽ in. 7. Problemat. libro, & Plutarchum in octauo Symposiacorũ. Et Plutarchi quidem verba super hac reperi in eo quem Gellius citat libro: φοίνικος γὰρ ξύλον, ἂν ἄνωθεν ἐπιθεὶς βαρυπιέζης, οὐ καταβλιβόμενον ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ κυρτοῦται πρὸς τοὐναντίον, ὥσπερ ἀντιστάμενον τῷ βιαζομένῳ. τοῦτο δὴ καὶ περὶ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας ἐστί, τοὺς μὲν ὑπ᾽ ἀσθενείας καὶ μαλακίας εἴκοντας αὐτοῖς πιέζουσι κάμπτοντες. οἱ δὲ ἐρρωμένως ὑπομένοντες τὴν ἄσκησιν, οὐ μόνον τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐπαίρονται καὶ αὔξονται. id est, Nam palmæ lignum, si superimposito pondere grauiter premas, haud deflectitur deorsum, verum in contrarium curuatur: perinde quasi resistens oneri vim facienti. Hoc ipsum sanè accidit & in certaminibus athletarum. Etenim qui per imbecillitatem animiq; molliciem cedunt illis, eos premẽdo deflectunt. At qui fortiter in eo studio perdurant, hi non modo corporis robore, verum etiam animi prudentia prouehuntur atq; augentur. Idem affirmat Plin. lib. 16. cap. 42. Pondus, inquiens, sustinere validæ, abies, larix, etiam in transuersum positæ. Robur, olea incuruantur ceduntq; ponderi, illæ renituntur: nec temere rumpuntur, priusque carie, quàm viribus deficiunt. Et palmæ arbor inualida, in diuersum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur: palma è contrario fornicatur. Idem affirmat Theophrastus lib. De plantis quinto. Hoc virilis animi robur, cum palmæ genuina vi congruens, Vergilius scite descripsit, cum ait:

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,
Quàm tua te fortuna sinet.

Nec abhorret hinc Horatianum illud:

Duris vt ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumq; ferro.
Non hydra secto corpore firmior,
Vinci dolentem creuit in Herculem,
Monstrum'ue summisere Colchi
Maius, Echioniæ'ue Thebę.
Merses profundo, pulchrior euenit.
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem, geretq;
Prælia coniugibus loquenda.

Relinque quippiam & Medis. 5

Λεῖπέ τι καὶ μήδοις. id est, Reliquum facito aliquid & Medis. Prouerbialis iocus in eos qui ex conuiuio nihil reliqui faciunt, aut qui facultates vniuersas abliguriunt. Plutarch. in Symposiacis: Ἡμῖν μὲν οὖν τοῖς βοιωτοῖς τό, λεῖπέ τι καὶ μήδοις διὰ στόματός ἐστι, ἐξ οὗ μῆδοι τήν τε φωκίδα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς βοιωτίας ἄγοντες καὶ φέροντες ἐπέτρεχον. id est, Nobis quidem Bœotis illud in ore est: Relinque quippiam & Medis: ex quo Medi & Phocidem ipsam & extremos Bœotiæ terminos incursarunt, omnia vexantes miscentesq; populationibus. Subijcit autem, quod etiam vulgo hodie dictitant: λεῖπέ τι καὶ ξένοις ἐπελθοῦσιν. id est, Relinquito quippiam & hospitibus aduenturis. Adagium in varios vsus trahi potest, aut per ironiam, vt si dicas diuiti, indignis, & sumptuosis hæredibus suas opes destinanti relinquere. Relinque quippiam & Medis, hoc est, comparce tu quod dissipent ij qui tibi male volunt. aut immodice profuso, aut intemperantius garrulo, quemadmodum in Phormione Terentius: Parce sodes, vt possis cum illa.

Deorum manus. 6

Θεῶν χεῖρες. id est, Deorum manus. Olim per ironiam, vt opinor, dicebantur efficacia illa Pharmaca, quæ plurimis ex rebus & è longinquo petitis conficiuntur: quibus hodie tum medici, tum Pharmacopolæ vulgo faciunt imposturam. Plutarchus quarta Decade τῶν συμποσιακῶν, simul & prouerbium refert, & Erasistratum citat, huiusmodi, medicorum misturas improbantem: Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὅτ

λον ὅταν μιγνύωτες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζον. ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχει τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν, ὁμοῦ μεταλλικά, καὶ βοτανικά, καὶ θηριακά, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς, καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεραννύωτας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντας ἐν πτισάνῃ καὶ σικύᾳ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ δία τὸ ποικίλον ἐξάπτει καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. id est, Quin multo magis cum regales illas & efficaces variorum remediorum misturas conficiunt, quas deorum manus appellarunt. Erasistratus autem coarguit absurditatem & curiositatem eorũ, qui simul & metallica & herbaria, & ferina, quæq; terra gignit, quæq; mare in vnum commiscuerunt. At bene haberet si his omissis in ptisana & cucurbita & hydrelæo medendi artem finissent. Verum per Iouem ipsa rerum varietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Hactenus Plutarch. Meminit huius adagij Galenus tractatu 5. citans ex Erophilo. Libet obiter & C. Plinij verba hoc loco subscribere, quibus medicorum misturas taxat. Ea sunt in præfatione libri 24. Hic, inquit, nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia, parata vulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus viuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuiq; homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & misturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atq; India in remedio æstimantur. Hulceriq; paruo medicina à rubro mari imputatur, cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto aut petatur herba, vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiet. Hactenus Plinius.

Quot homines, tot sententiæ. 7

Nihil vel hodie vulgo tritius est quàm hæc Terentiana sententia: Quot homines, tot sententiæ. Cui similis est apud eundem & illa: Suus cuique mos est. Persius item:

Mille hominum species, & rerum discolor vsus.
Velle suum cuiq; est, nec voto viuitur vno.

Eodem pertinet & illud epigrammaticum, quo dictum est, inueniri qui non recusent agris paternis cedere: qui velit ingenio cedere, reperiri neminem. Horatius decentissimam addidit allegoriam,

Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.

Idem primam omnium Odam huius argumento sententiæ conscripsit, alijs studijs alios duci, alijs alia cordi esse. Allusit facetissime Terent. in Phorm. cum è tribus aduocatis primus ait, secundus negat, tertius deliberandum censet. Huc allusisse videtur & diuus Paulus apostolus, cum admonet, vt ad præcludendam æmulationem sinamus, vnumquenque in suo sensu abundare. Cui consilio si theologorum vulgus auscultaret, non esset hodie tanta digladiatio de nihili quæstiunculis: Sunt enim omnino quædam quæ citra pietatis dispendium ignorari possint. Eam sententiam Euripides in Phœnissis latius explicuit:

Εἰ πᾶσι ταυτὸ καλὸν ἔφυ, σοφόν θ᾽ ἅμα,	Cunctis idem si pulchrum & egregium foret,
Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.	Nulla esset anceps hominibus contentio.
Νῦν δ᾽ οὔθ᾽ ὅμοιον οὐδὲν οὔτ᾽ ἴσον βροτοῖς	At nunc simile nil, nil idem mortalibus,
Πλὴν ὀνομάσαι. τὸ δ᾽ ἔργον οὐκ ἔστι τόδε. id est,	Nisi verba forsan inter istos concinunt,
	At re tamen factisq; conuenit nihil.

Idem in Hippolyto coronato:

Ἄλλοισιν ἄλλος θεῶν τε κἀνθρώπων μέλει. id est,
Hic his, hic illis, & homo cordi est & deus.

Huc respexit Homerus in Odysseæ ξ.

Ἄλλος γάρ τ᾽ ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις. id est
Nanq; alijs aliæ res arridentq; placentq;.

Eum ausculta, Cui quatuor sunt aures. 8

Inter Græcanicorum prouerbiorum collectanea refertur: ἄκουε τοῦ τὰ τέσσαρα ὦτα ἔχοντος. Eũ ausculta cui quatuor sunt aures. Huius adagionis, huiusmodi quoddam interpretamentum adfert Zenodotus: Oraculo quondam fuisse responsum, Entimo Cretensi & Antiphemo Rhodiensi, vt eum obseruarent cui quatuor essent aures. Is autem erat prædo quidam Phœnix, quem cauendum esse monebat oraculum. Porrò quod quatuor aures habere dictus est, non satis liquet, veréne habuerit, an per allegoriam sit accipiẽdum, quòd quatuor locis exploratores haberet dispositos. Verum illi cũ dei responsum tanquam ridiculum negligerent, in prædonem inciderunt, atque ab eo sunt extincti: Itaque hoc euentu, vulgo natam esse parœmiam existimant. Sed mihi magis arridet, quod idem ex

Aristophane grãmatico refert, Lacedæmonios Apollinis simulachrum ita solere fingere, vt quatuor haberet aures, & manus totidem: vel quòd, vt author est Sosibius, hac figura visus sit illis apud Amyclas pugnantibus: vel significantes, vt equidẽ conijcio, viro prudenti res quamplurimas tum audiendas esse, tum vsu vitæ periclitandas. Porrò creditum est antiquitus, nulla oracula fuisse certiora quã Apollinis. Vnde iactatum etiam illud: τὰ ἐκ τρίποδος. Atque ita monet prouerbium, audiendos esse illos qui diuturno complurium rerum vsu præ cæteris sapiunt, ita vt ferè faciunt senes. Vnde & apud Homerum laudatur Nestoris oratio, tanquam omnium auditu dignissima, & in Odysseæ secundo libro, Aegyptium heroa senem primo loco loquentem facit:

Ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη. id est,
Qui iam incuruus erat senio, sed plurima norat.

Eodem spectauit Euripides in Phœnissis, ad quem locum allusit Lucian. in Hercule Gallico, id quod obiter admonendum putaui, propterea quòd is dialogus inter multos alios à nobis Latinus est factus & allusio nonnihil habet tenebrarum. sed carmen poetæ referam:

Ὦ τέκνον οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡμπειρία
Ἔχει τὶ λέξαι τῶν νεῶν σοφώτερον.

Verba sunt Iocastæ iam anus ad Eteoclem adulescentem filium. Ea nos sic vertimus.

O gnate Eteocles, cuncta nequaquam mala
Adsunt senectæ, nam per experientiam
Vsuq; rerum dicere, haud nihil, rudi
Potest iuuenta melius, ac prudentius.

Idem nunc vulgus nostratium effert, subsordida quidem, sed tamen apta metaphora cum aiunt: Prospectandum vetulo latrante cane, hoc est: nequaquam negligendum quoties senes periculum cauendum admonent. Canes enim vetuli non latrant temere, quemadmodum iuuenculi.

9

Semper feliciter cadunt Iouis taxilli.

Ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι. id est. Semper cadunt feliciter tali Iouis.

Senarius est prouerbio celebratus, diciq; solitus in eos quibus res omnes perpetuo quodã fortunæ fauore, ex animi sententia cederent. Apparet translatum à talorum iactu, vbi fortassis antiquitus obseruatum est, Iouis talos feliciores esse. Nam mos erat iactibus alearum, ominis causa deorum, aut hominum nomina præfari. Vnde & Veneris iactus inter felices numeratur, vel prouerbio teste: Si sæpe iacies, aliquando Venerem iacies. Nisi malumus ad Iouis victoriam, Iunonisq; victæ fabulam referre. Sunt qui putent quadrare in eos qui factis suis dignas pœnas dependerint, quasi Ioue non sinente culpam inultam. Mihi videtur non absurde dici posse & in viros fortunatos ac præpotentes, quorum etiam parum recte factis applauditur, attestante versu prouerbiali:

Ὡς εὐκόλως πίπτουσιν αἱ λαμπραὶ τύχαι. id est,
Quàm facile semper res cadunt potentium.

Ab hac sententia non abhorret illud Euripidis in tragœdia, cui titulus Phœnissæ:

Πάντα δ' εὐπετῆ θεοῖς. id est, Sunt cuncta dijs procliuia.

Tum illud Homero frequens: Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id est, Cœlestes omnia possunt.

10

Thessalorum commentum.

Θεσσαλῶν σόφισμα id est, Thessalorum commentum varias ad res accommodari scribit Suidas: tum ad eos quin in acie locum deserunt: tum ad eos qui cultu delicatiore vtuntur: tum ad hos qui dolis quempiam circunueniunt. Natũ autem arbitrantur ex huiusmodi quapiã historia: Arato Thessalo cuidã oraculo respõsum est, caueret ne clanculũ vinceretur ab ijs qui maiore splẽdidioreq; voto oraculũ aduersus ipsum ambirent. Quod ille simul atq; audiuit, votũ nuncupat, se centũ hominũ capita deo sacrificaturũ. Deinde posteaq̃ ea quorũ gratia venerat, ex animi sentẽtia confecisset, votum ac sacrum persoluere sine fine cunctabatur, tanq̃ neq; pium satis, neq; dignum Apolline. Qua quidẽ ex re natum aiunt, vt postea quotannis hecatomben ei deo pollicere sint soliti: neque reddere tamen quod essent polliciti. Thessalorum fraudulentiam notat Euripides in Phœnissis:

Καί πως νοήσας Ἐτεοκλῆς τὸ Θεσσαλῶν
Εἰσήγαγε τὸ σόφισμ' ὁμιλίᾳ χθονός. id est,
At sentiens hoc Eteocles, mox Thessalam
Adhibuit artem gentis ob commercium. Idem alibi:

Πολλοὶ παρῆσαν, ἀλλ' ἄπιστοι θετἁλοί. id est,
Multus quidem aderat, lubrica tamen fide
Grex Thessalorum.
Idē declarat Demosthenes in Olynth. 1. Εἶτα τὰ τῶν Θετταλῶν, ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δήπου φύσει καὶ ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. id est. Accedunt, inquit, ad hæc res Thessalorū, quæ profecto cunctis quoque mortalibus natura, semperq; infidæ fuerunt. A quibusdam sic refertur hoc adagiū: ἀεὶ γὰρ τὰ τῶν θετταλῶν ἄπιστα. id est, Semper enim res Thessalorū infidæ. Aristophanis enarrator ab Iasone natū prouerbiū existimat, quod is Medeæ promissam fidē soluerit, quod quidē illa illi exprobrat apud Ouid. in Heroidum epistolis. Prouerbij meminit & is qui fragmenta nobis Athenæi tradidit.

Thessalorum alæ. 11

Θεσσαλικαὶ πτέρυγες. id est, Alæ Thessalicæ. Prouerbiali ioco quondam dicebantur in vestes manicatas, quas Græci χειροδότους vocant: q̄ hoc genere per luxum ac delicias vterētur Thessali. Apud Maronē hoc amictus genus tanquam parum virile, Troianis ab hostibus opprobratur:
Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.
Et apud Plautum quidam cultu punico, velut auis exotica, ridetur propter manicas, aut angulos alarum instar, vtrinq; propendentes atq; extantes.

Thessala mulier. 12

Θεσσαλικὴ γυνή. id est, Thessalica mulier. In veneficas, malarumq; peritas artium dici solitū. Propterea quòd ea gens præter cæteras hoc nomine notata est, id quod ex Apuleiano asino pluribusque scriptoribus alijs satis liquet. Vnde Horat. in Odis:
Quæ saga, quis te soluere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Plautus in Amphit. veneficum appellat Thessalum. Et Strepsiades apud Aristoph. in Nub. consulit Socratē, an adhibenda sit Thessala incantatrix, quæ lunam cœlo detrahat, quo minus in Neomenia cogatur æs alienum reddere. Eam superstitionem in Thessalos à Medea profectam existimant, quæ cum illac fugeret, per aerem vecta, scriniolū veneficijs ac magicis herbis plenum deiecerit, eaq; sparsa suppullulasse. Quin & Plin. lib. 30. cap. 1. docet, magiam ad Thessalos vsq; propagatā, diu ab ea gente cognomen obtinuisse, adeo vt Menander quoq; literarum subtilitatibus peritus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.

In sinu gaudere. 13

In sinu gaudere, est tacitam apud se voluptatem sentire, neque quod vulgo faciunt, foras proferre gaudij notas. Tibullus:
Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu. Propertius item:
In tacito cohibe gaudia clausa sinu. Idem:
Alter in alterius mutua flere sinu.
De amantibus dictum, qui secretas animi curas inuicem effundunt, quas alijs celant tamen. Cic. Tuscu. quæst. lib. 3. Quoniam hæc plausibilia non sunt, vt in sinu gaudeant, gloriose loqui desinant. Pli. Cæcil. lib. 2. Epis. 1. Quibus ex causis necesse tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleā. Est aliquoties apud Senecā. Velut. in epist. 106. si boua tua non iactaueris, si scieris in sinu gaudere. Atq; ea quidem loquendi figura videtur ab Homero sumpta mutuo, qui in Odysseæ 22. lib. sic ait:
Ἐν θυμῷ γρηῦ χαῖρε καὶ ἴσχεο.
In tacito longæua sinu preme gaudia nutrix.
Perinde dictū est, in sinu, quasi dicas, in pectore tuo, non in labijs aut fronte. quibus partibus vulgus consueuit prodere quid in animi penetralibus occultat. M. Tullius in epist. quadam ad Qu. frarrem. Mihi crede, in sinu est, neq; ego discingor. His verbis promittit fidem silentii. Nam siquis discingatur, effluit quod sinui creditum est. Plutarch. in vita Catonis Vticensis è sinu dixisse videtur, pro intima familiaritate: ὑπάτους πείσωνά τε καλπούρνιον, ὃς ἦν πατὴρ τῆς καίσαρος γυναικὸς, καὶ γαβίνιον παῦλον, ἐκ τῶν πομπηΐου κόλπων ἄνθρωπον: ὥς φασιν οἱ τὸ, τρόπον αὐτοῦ καὶ βίον εἰδότες. id est, Pisonem Calfurinum qui erat pater vxoris Cæsaris, & Gabinium Paulum ex intimis Pompeij sinibus, vt aiunt, qui mores ac vitam hominis norunt. Scæuola lib. Pandect. 22. tit De probationibus cap. 27. paulo diuersius vsurpat. Quod omnem, inquit, fortunam & substantiam, siquam à matre susceperat, in sinu meo habui sine vlla cautione. In sinu meo dixit, pro in potestate ac fide mea: quòd enim alterius fidei committimus, in sinum deponere dicimur. Ita Terent. Hanc mihi in manum dat.

Feras non culpes, quod vitari non poteſt. 14

A. Gellius ſcribit Publij Mimi ſententias aliquot, ad communem ſermonem accommodiſſimas vulgo circunferri ſolitas, è quibus hæc vna eſt quouis philoſophorum dogmate ſalubrior. Feras non culpes, quod vitari non poteſt, Quibus verbis admonemur, vt mala fatalia quæ nulla ratione poſſint, neq; declinari, neq; propelli, ſaltem animi ęquitate læniantur. Nec aliud tametſi verbis alijs docet Euripides in Phœniſſis cum ait: δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν. id eſt, Toleranda fata numinum. Idem in eiuſdem tragœdiæ calce:

Τὰς γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν. id eſt,
Quippe mortalem neceſſe eſt ferre fata numinum. Homerus Odyſſeæ lib. 9.
Νοῦσον γ᾽ οὔπως ἐστὶ διὸς μεγάλου ἀλέασθαι, id eſt, Nulli fas vitare malum ex Ioue rege profectum.

Huc pertinet & illud ſcitum Varronis dictum: Vxoris vitium aut tollendũ eſſe, aut ferendum. Itē adagium quod ſuo dicemus loco: Μὴ πρὸς κέντρον λακτίζειν. id eſt, Ne contra ſtimulum calcitres.

Surſum verſus ſacrorum fluminum feruntur fontes. 15

Prouerbialis allegoria, qua quippiam præpoſtere fieri ſignificamus, legitimasq; rerum vices inuerti, quod genus ſit, ſi puer ſenem admoneat, diſcipulus præceptorem docere conetur, ſeruus imperare domino. Sumptum adagium ex Euripidis Medea:

Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί,
Καὶ δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.
Ἀνδράσι μὲν δόλιαι βουλαί, θεῶν δὲ
Οὐκ ἔτι πίστις ἄρηρε.

Quibus verbis chorus indicat, priſtinum rerum ordinē inuerti: viros iam dolis muliebribus vti, neq; manere promiſſis: contra mulieres audere virilia. Vſurpat hanc parœmiam Lucianus in Terpſione, vbi hæredipeta deluſus Plutonem incuſat, quòd ipſe iuuenis adhuc morte præreptus eſſet, ſuperſtite ſene quem captauerat, idq; contra naturalem ordinem. ἄνω γὰρ ποταμῶν τοῦ τόγε, inquit. Rurſus idē in Apologia libelli, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Πολλὴ γοῦν ἡ διαφωνία τοῦ νῦν βίου πρὸς τὸ σύγγραμμα, καὶ τὸ ἄνω τοῦ ποταμοῦ χωρεῖν, καὶ ἀναστρέφεσθαι τὰ πάντα, καὶ παλινῳδεῖν πρὸς τὸ χεῖρον τοῦτο ἂν εἴη. id eſt, Longe, inquit, lateq; à ſcriptis tua nunc diſſidet vita. Iamq; illud quod aiunt, accideret, vt ſurſum verſus incederent flumina, cunctaq; pariter inuerterentur, ac in deterius recantarentur. Vſurpat & Diogenes Laertius in vita Diogenis Cynici narrans quemadmodum Diogenes, vbi perinde quaſi dominus eſſet, non ſeruus, hero ſuo mandaret, vt quod erat iuſſus faceret: atq; ille prouerbio reſpondiſſet, ἄνω ποταμῶν ἱερῶν. Atqui ſi medicum, inquit, ægrotus, eſſes ære tuo mercatus, vtrum illi monenti pareres, an iſtum ad modum reſponderet, ἄνω ποταμῶν; Vſurpat & Ariſtot. in Meteorologicis. Eodem alluſit Verg. in Aeneid. cum ait: Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus vndas. Vbi Seruius admonet ſubeſſe prouerbium de re neq; veriſimili, neq; conſiſtente. Flaccus in Odis ſic extulit:

Quis neget arduis
Pronos relabi poſſe riuos
Montibus, & Tyberim reuerti:
Cum tu coemptos vndiq; nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum,
Mutare loricis Iberis
Pollicitus meliora tendis?

Vbi prouerbium annotauit Porphyrion. Item Ouidius in Heroidum epiſtolis:

Cum Paris Oenone poterit ſpirare relicta,
Ad fontem Xanthi verſa recurret aqua.
Xanthe retro propera, verſæq; recurrite lymphæ.
Suſtinet Oenonem deſeruiſſe Paris.

Item Propertius,

Fluminaq; ad caput incipiunt reuocare liquores.

Ad felicem inflectere parietem. 16

Ariſtophanes in comœdia cui titulus, Ranæ, belliſſimum vſurpat adagium, quod vtinam in literis dũtaxat extaret, non etiam in omnium propè mortalium vita,

Ταῦτα μὲν πρὸς ἀνδρός ἐστι
Νοῦν ἔχοντος καὶ φρένας, καὶ
Πολλὰ περιπεπλευκότος
Μετακυλινδεῖν αὑτὸν αἰεὶ
Πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον. id eſt,

Nam viri eſt prudentis illud,
Atq; cordati, catiq;
Multum aquæ cui nauigatum, vt
Semper ad felicius ſe
Cautus inflectat latus.

Prouerbium autem ita commodius effertur: πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον ῥέπειν. id est, In felicem parietem vergere. Ariſtophanis interpres tranſlatum exiſtimat ab his, qui naui vehuntur: qui ſiquā nauis alterum latus fluctu deprimatur, protinus in alterum tranſcurrunt, quod altius extat ab vndis. Dicetur & in hos qui commodi ſui reſpectu ſemper ad potentiores ac fortunatiores amicos applicant ſeſe: ac quemadmodum muſcæ ad culinæ nidorem aduolant reuolantque, ita fortunam potiorem in amicitia, non fidem ſequuntur. Aut qui dum eſt anceps exitus belli, quietem agunt: porrò ſimulatq; iam inclinarit fortuna, vt appareat vtra pars ſit victoriam reportatura, protinus ad eam adiungūtur. Hóc animo legitur fuiſſe Metius ille Vergilianus & Polymneſtor qui victricia arma ſecutus, magis quàm hoſpitij fidem, Polydorum obtruncat, & auro vi potitur. Huiuſmodi genus hominum eleganter notat idem Ariſtophanes in Pluto. Siquidem hic Chremylus iam diues factus, queritur ſeſe obtūdi huiuſmodi ſalutatoribus qui aurum olfecerant:

Βάλλ᾽ ἐς κόρακας. ὡς χαλεπόν ἐστιν οἱ φίλοι
Οἱ φαινόμενοι παραχρῆμα ὅτ᾽ ἂν πράττῃ τις εὖ. id eſt,
Malam in crucem, vt res eſt moleſta, vbi ilico
Ad res ſecundas demum amici prouolant.

Eodem pertinet Euripideum illud ex Medea,

Γέννητα φεύγει πᾶς τις ἐκ ποδῶν φίλος. id eſt,
Tenuem atq; egenum cuncti amici deſerunt.

Antiphanes in Progonis, citante Athenæo lib. 6.

Μή μοι πότ᾽ ἔλθῃς ὅτ᾽ ἂν ἐγὼ πράττω κακῶς. id eſt,
Ne tum mihi adſis, quando res cedunt male.

Interpres prouerbium ſubeſſe admonet, dici ſolitum in eos, qui tum amicorum conſuetudinem deſerunt, cum in periculis verſantur. Cæterum poetam verbis in contrarium verſis ad parœmiā alluſiſſe, quæ recte ſic efferri conſueuerit:

Μή μοι πότ᾽ ἔλθῃς ὅτ᾽ ἂν ἐγὼ πράττω καλῶς. id eſt,
Ne tum mihi adſis, quando res ſunt proſperæ.

Ad hoc facit & illud apud Euripidem in Oreſte:

Ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν. τοὺς φίλους
Ὅτ᾽ ἂν δ᾽ ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων;
Ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ὁ θεὸς ὠφελεῖν θέλων; id eſt,

Iuuare amicos rebus afflictis decet.
Quorſum opus amicis, cum benigna ſors fauet?
Siquidem ipſa per ſe ſufficit Rhamnuſia,
Volens ſecundis adiuuare fauoribus.

Idem poeta propius alluſit ad adagium in eadem tragœdia, niſi quod catholicam ſententiam ad præcones retulit:

Τὸ γὰρ γένος τοιόνδ᾽ ἐς᾽ αἰεὶ τὸν εὐτυχῆ
Πηδῶσ᾽ ἀεὶ κήρυκες. ὅδε δ᾽ αὐτοῖς φίλος,
Ὃς ἂν δύνηται πόλεως ἔν τ᾽ ἀρχαῖσιν ᾖ. id eſt,

Nanq; id genus ſunt vſq; præcones, vti
Feliciorum partibus ſe accommodent,
Amentq; demum hunc, qui ſit inter principes,
Reiq; qui temperat habenas publicæ.

Idem in Hercule furente.

Καὶ τῶν καλῶν ὅστις ἀπολαύειν θέλει,
Συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοις δυστυχοῦσιν οὔ. id eſt,

Cui res ſecundæ, huic nauiganti quilibet
Comes ire quærit, non item infelicibus.

Huc pertinet, quod Ariſtoteles libro Moralium Eudemiorum 7. prouerbium dictum oſtendit: χρόνος δείκνυσι τὸν φιλούμενον. id eſt, Tempus indicare quis vere amet. Tempeſtas enim arguit amicitiā ac fucatos illos amicos detegit.

Amico amicus. 17

Quid eſt apud Terent. in Phorm. Solus eſt homo amico amicus, Donatus indicat eſſe parœmiā, atque ita legi apud Apollodorum. cuius vtiq; Phormio græca eſt: Μόνος ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους. id eſt, Solus nouit diligere amicos. Ariſtoph. apud Athenæum.

Ἀλλ᾽ οὐδὲν μέλει
Τῶν σκωμμάτων μοι, τῶν φίλων γὰρ ὢν φίλος
Ἔργοισι χρηστός, οὐ λόγοις ἔφυν μόνον. id eſt,

At nil moror dicteria
Amico amicus cum ſiem, factis: neq;
Verbis modo prodeſſe propoſitum mihi,
Sed re ſimul factiſq;.

Ipſa figura prouerbium præ ſe fert, quemadmodū initio demonſtrauimus. Quadrabit in eos qui nullum officium refugiunt, modo gratū faciant amicis. Huic affine videtur illud Euripidis in Medea:

Βαρεῖαν ἐχθροῖς καὶ φίλοισιν εὐμενῆ. id eſt,
Beneuolam amicis, rurſus aſperam hoſtibus.

Theocritus in Aita,

Αλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ, ἦ ῥα τότ' ἦσαν
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅκ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς. id est,
Par amor ambobus, mortales aurei olim
Viuebant, tum dum redamabat amatus amantem.

Aristoteles apud Laertium crebro solitus est dicere, ὦ φίλοι, φίλος οὐδείς, significans veram amicitiā interisse inter mortales.

Muneribus vel dij capiuntur. 18

Quod scripsit Ouidius:
Munera crede mihi capiunt hominesq; deosq;.
Placatur donis Iuppiter ipse datis.

Euripides in Medea, vulgi sermone fuisse celebratum ostendit, cum ait:

Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος. Donis vel ipsos dictitant flecti deos.
Χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς. id est, Certè inter homines, mille dictis luteum
Præpollet aurum prorsus ac præponderat.

Celebratur & hic versiculus, quem etiam vsurpauit Plato libro tertio Politiæ,
Δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλῆας.
Cum diuis flectunt venerandos munera reges.

Vnde Seneca philosophi cuiusdam apophthegma referēs ait: Omnium esse dulcissimū accipere.

Manum de tabula. 19

M. Tullius in epistola quadam: Heus tu manū de tabula. Magister adest citius quàm putaramus. Videtur autem hac prouerbiali figura, manum de tabula, admonuisse vt desisteret à scribendis dicterijs. Allusum autem apparet ad Apellis nobilissimi pictoris dictum: qui cum Protogenis opus immēsi laboris ac curę supra modum anxiæ miraretur, ait omnia sibi cum illo paria esse, aut illi meliora, sed vno se præstare, quod manum ille de tabula nesciret tollere, memorabili præcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam. Hæc Plin. lib. 35. cap. 10. Proinde siquando admonebimus, vt recedat aliquis ab opere negocióue, quod in manibus habet, iubebimus illum manum de tabula tollere. Peculiariter autem conueniet in quosdam scriptores plus satis accuratos, & morosæ cuiusdam diligentiæ, qui sine fine premunt suas lucubrationes, semper aliquid addentes, adimentes, immutantes, & hoc ipso maxime peccantes, quia nihil peccare conantur.

Emere malo quàm rogare. 20

M. Tullius in Verrinis actionibus adagij vice citat: Emere malo quàm rogare. Quo significatum est, haudquaquam gratis accipi quod precibus emitur: immo nihil emi carius quàm quod roganti datur. Durum enim illud verbum ingenuis animis rogo, nec inter amicos vnquam expectandum, authore Seneca. Translatum à veterum consuetudine, qua vicinus à vicino supellectilem commodato rogabat, quam ipse forte domi non habebat. Hunc autem morem antiquitus fuisse ex Plauti tum Aulularia, tum Rudentibus licet cognoscere. L. Apuleius in Floridis. Neq; enim leui mercede emit qui precatur: aut paruum pretium accipit qui rogatur adeo vt omnia vtensilia emere potius velis quā rogare. Idem innuit, obscurius quidem, sed eleganter, Græcis celebratum prouerbium, quod alio reddemus loco, εὔχου τῷ πλησίον ἔχειν, ὠθεῖ πλέον δὲ τῇ χύτρᾳ. id est, Precare vicino vt habeat, magis aūt ollæ. Significat autē, optandū quidē, vt vicinū habeas locupletem, à quo queas vtendū sumere, quod ipse domi non habes: verum multo satius esse, te ipsum domi possidere, quicquid postulat vitæ vsus.

Manum non verterim. Digitum non porrexerim. 21

Prouerbialis hyperbole: Manū non verterim, pro eo quod est, nihil omnino laboro, aut mea nihil refert. Nihil enim facilius quàm manum vertere. Extat præter alios apud Apuleiū in Apologia magiæ: Quid de me, inquit, Mezentius sentiat, manum non verterim. Idem Cic. lib. 5. de finibus: Ne manum quidem versuros fuisse. Idem eius operis lib. 3. Chrysippus quidem & Diogenes detracta vtilitate, ne digitum quidem eius causa porrigendum esse dicebant, quibus ego vehementer assentior. Agit illic de gloria siue bona fama, quæ sit omnino cōtemnenda, si nihil adferat vtilitatis, iuxta illud è Satyra, Gloria quantalibet, quid erit si gloria tantum est? De pollice verso diximus alibi. Quintilianus lib. 11. scribit, manuum gestus tantum habere momenti in pronunciatione, vt propemodum velut altera lingua pro omnibus verbis loquatur. Sed admirationi proprie conuenit ille gestus, quo manus modice supinata, ac per singulos à minimo collecta digito, redeunte flexu simul explicatur atq; conuertitur. Interrogationi congruit ille, cum vertimus manū vtcunq; composita est. Quin & hodie

manum erectam inuertimus,quoties discrimen minimum significamus.In sermone quem modo citauimus ex Quintiliano,quod est pro omnibus verbis,puto rectius legi,pro omnibus membris : vt intelligas,quicquid cæterarum corporis partium gestu significari potest,id solam præstare manum. Apud Plutarchum in vita Timoleontis quidam missus ad Andromachum,post multa inhumaniter ac barbarice dicta, manũ deniq; porrexit,ac modo supinam,mox pronam ostendit,minitans hoc gestu se subuersurum illorum ciuitatem.At Andromachus ridens , nisi quod manu similiter supinata, ac mox versa,iussit illum quàm primum abire,nisi vellet talem reddi nauem ipsius.

Semper Leontini iuxta pocula. 22

Ἀεὶ λεόντιοι περὶ τοὺς κρατῆρας.id est , Semper Leontini iuxta crateres.In voluptarios quadrabit, aut in eos qui semper iisdem studijs sunt addicti.Leontini Siciliæ populi sunt,quos vbi Phalaris expugnasset,ne quando rebellionem pararent,ademptis armis ad compotationes & voluptates reiecit: atque hinc natum adagium quod refertur à Diogeniano.

Cestreus ieiunat. 23

Κεστρεὺς νηστεύει.id est, Cestreus ieiunat. De famelicis & voracibus dici conuenit. Vnde & qui fame oscitant,κεστρεῖς dicuntur,& κεστρέειν. quod conuicium olim in Athenienses iactum tradit Hesychius. Alij malunt referre ad eos qui vitam innocuam agunt,& ab aliorum iniurijs abstinent,nec vllũ emolumentum ex sua innocentia ferunt. Est enim cestreus piscis genus quoddam , quod reliquis mutua deuoratione victitantibus vnum ab aliorum carnibus abstinet,ideoq; non capitur esca,sed in limum abdit sese,atq; ibi perdurat:&,vt arbitrantur nonnulli , limo pascitur . Quin captus etiam non alitur escis,aut vllo animante,cum sit,acutis dentibus. Quin ipse impune deuoratur à lupo,atq; ob id quia non sit edax,parum est esculentus. In metu vero caput occultat,arbitrans totum corpus iam esse tutum. Vnde & Aristophanes apud Athenæum:

Ἆρ᾽ ἔνδον ἀνδρῶν κεστρέων ἀποικία; id est,

Num intus virorum Cestreum colonia? Alludit ad Cestrinam Chaoniæ partem.

Et apud eundem Diphilus:

Κεστρεὺς ἂν εἴην ἕνεκα νηστείας ἄκρας. id est. Cestreus futurus ob inediam grauissimam,

Rursum libro septimo refert ex Anaxandride:

Τὰ πολλὰ ἄδειπνος περιπατεῖ,κεστρῖνός ἐστι νῆστις. id est,

Incœnis obambulat ferè,ieiunus ille mugil.

Refertur adagium à Zenodoto, Diogeniano, Suida, Athenæo libro Dipnosophistarum septimo , qui quidem præter alia complura & illud ascribit,piscem à nonnullis appellari ploten, & à congro deuorari,vt congrum ipsum à murena. Theodorus Gaza mugilem vertit.

Vbi amici,ibi opes. 24

Plautus in Truc. Verum est verbum quod memoratur:vbi amici,ibidem opes. Citatur & à Fabio prouerbij vice,lib. Orat.instit. 5.Sensus est,potiores esse amicos quàm pecuniam,& ad vitæ præsidiũ plus habere momẽti amicos citra pecuniam q̃ absq; amicis opes. Vnde & apud Scythas,authore Luciano,is habebatur ditissimus,qui certissimos & optimos amicos possideret. Verum siquis ad huius seculi mores respiciat,adagium inuertendum existimabit:vbi opes,ibi amici. Quandoquidem

Vulgus amicitias vtilitate probat. Et,

Illud amicitiæ quondam venerabile nomen.

Prostat,& in quæstu pro meretrice sedet.

Terra volat. 25

Ἡ γῆ ἵπταται.id est, Terra volat. De re vehementer absona, quæq; nullo pacto fieri queat. Suidas hoc adfert exemplum τοῦ ἀδυνάτου. Iulianus in epistola quadam prouerbij nomine refert, mutato verbo,κούφη ἡ γῆ,καθάπερ ὁ λόγος.id est,Leuis terra,quemadmodum dicitur . Adagium hoc ad illorum affinitatem pertinet quæ retulimus alibi:ζεὺς ἄπαις . id est , Iuppiter orbus. Et.

Nil intra est oleam,nil extra est in nuce duri .

Ilias malorum. 26

Ἰλιὰς κακῶν. id est,Ilias malorum. De calamitatibus maximis simul & plurimis . Propterea quòd in Iliade Homerica nullum mali genus nõ recenseatur. Vnde ex hac docti putant tragœdiarum argumenta fuisse sumpta,sicut ex Odyssea comœdiarum. Est autem opus verbosum , vigintiquatuor voluminibus vix absolutum. Vnde & quamuis orationem plus satis prolixam,Iliade longiorem vocãt,vt Aeschines aduersus Demosthenem,ταῦτα δὲ εἰπὼν δίδωσιν ἀναγνῶσαι ψήφισμα τῷ γραμματεῖ,

μακρότερον μὲν τῆς ἰλιάδος, κενώτερον δὲ τῶν λόγων οὓς εἴωθε λέγειν. id est, His dictis decretum scribæ legendum tradit, prolixius quidem Iliade, vanius autem verbis ijs quæ dicere consueuis. Eustathius inuertit adagionem ad hunc modum, καὶ παροιμία μέν τοι κακῶν ἰλιάδα φησὶν, αὕτη δὲ καλοῦ παντὸς ἰλιάς. id est, Iliadem malorum prouerbium ait, at hæc omnium bonorum Ilias. Synesius in epistola quadam ad fratrem: καὶ ὅλως κακῶν ἂν ἰλιὰς περιέστη τὴν πόλιν ἡμῶν. id est, in summa malorum Ilias circunstetit vrbem nostram. Plutarch. in præceptis coniugalibus ὁ δὲ ἐκείνων ἰλιάδα κακῶν ἕλλησι καὶ βαρβάροις ἐποίησεν. id est, At illorum nuptiæ Iliada malorum Græcis ac barbaris inuexerunt. Loquitur enim de coniugio Paridis & Helenæ, quod inæstimabilium malorum fuit causa. Vtitur & M. Tullius in epistolis ad Atticum: Tanta malorum impendet Ilias.

Lerna malorum. 27

Λέρνη κακῶν, id est, Lerna malorum, de malis item plurimis simul in vnum congestis & accumulatis. Parœmiam Strabo commemorat, lib. Geographiæ 8. scribens, Lernam lacum fuisse quempiam Argiuorum ac Mycenæorum agro communem, in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgo natum prouerbium λέρνη κακῶν. id est, Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingũt hydram illam septem capitum constitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem hydram Hesiodus scribit ex echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odiũ Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica, in quem cum omne sordium genus promiscue conijcerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalari. Quanquam rectius autumant, vt adagium ad Danaidum fabulam referatur. Nam ferunt Danaum quinquaginta iuuenes Aegypti filios, quibus totidem filias suas collocarat, omnes eadem nocte trucidasse, atq; horum capita in eum locum fuisse congesta. Hinc ortum esse prouerbium. Neq; vero negat fieri potuisse, vt contumeliæ causa in eundem locum in quo capita composuerat, iusserit & purgamẽta comportari. Itaq; quoties hominem significamus vehementer infamem, atq; omni turpitudinis genere contaminatum aut cœtum hominum pestilentium, quasiq; sentinam & colluuiem facinorosorũ, recte dicemus, λέρνην κακῶν. id est, Lernam malorum Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum quod ex varia mistaq; hominum colluuie constaret, λέρνην θεατῶν appellauit.

Mare malorum. 28

Κακῶν θάλασσα. id est, Mare malorum, dici solitum de calamitatibus immensis & omnigenis, inde sumptum quòd mare res quædam est infinita, vel quòd infinitis ęrumnis abundant qui in eo versantur. Euripides in Hippolyto stephanophoro:

Κακῶν δὲ ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ.	Tantum malorum pelagus aspicio miser,
Τοσοῦτον ὥστε μή ποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν. id est,	Vnde enatandi nulla spes alluceat.

Plautus in Asinaria, meretricem & lenam mare vocat, tanquam omnium authores calamitatum. Mare, inquit, non est mare: vos estis mare acerrimum. Aeschylus in Supplicibus:

Κακῶν δὲ πλῆθος πόταμος ὡς ἐπέρχεται,	Agmen malorum fluminis ritu ingruit,
Ατης δ' ἄβυσσον πέλαγος οὐ μάλ' εὔπορον, id est,	Velutiq; pelagus altum, vt fundo vacet,
	Nec sine periclo nauigetur maximo.

Quin & sacræ literæ vim inexhaustam rei cuiuspiam significantes abyssum appellant. Itidem diuus Chrysostomus περὶ τῆς ἱερωσύνης libro 6. θέα inquit, τὴν ἄβυσσον τῶν πόνων, vide inquit laborum immensum pelagus.

Mare bonorum. 29

Dicitur & diuersam in partem, ἀγαθῶν θάλασσα. id est, Bonorum mare de magnis & vehementer cumulatis commoditatibus. Vel quòd ipsum mare ministret innumerabiles opes rerum, puta piscium, gemmarumque: vel quòd amplissimum profundissimumque sit, adeo vt nec exhauriri possit nec redundet vnquam, cum tanta fluminum vis in ipsum influat.

Thesaurus malorum. 30

Θησαυρὸς κακῶν. id est, Malorum thesaurus. Ad eundem modum inuenitur cum alibi, tum apud Euripidem in Ione:

Οἴ μοι μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγνυται Κακῶν. id est,
Me miseram vt ingens panditur thesaurus, ac Penus malorum.

Extat inter Græcanicas sententias huiusmodi senarius:

Θησαυρὸς ἐστὶ τῶν κακῶν κακὴ γυνή. id est
Thesaurus est mulier malorum, si mala est.

Vſurpauit adagium Plaut.in Merc. Tu quidem theſaurum huc apportaſti mali. Vnde & illud crebrius in arcanis literis: Theſaurizant ſibi malum, id eſt, colligunt, accerſunt, quaſiq; reponunt. Siquidem theſaurum proprie vocamus, rerum vtilium vim pariter reconditarum.

Aceruus bonorum.

31

Ἀγαθῶν σωρός, id eſt, Bonorum aceruus. De opibus ingentibus. Vnde & frequenter extructas dapes, extructas opes, & cumulatas opes pro copioſis legimus, tanquam aceruatim congeſtas, neq; pondere, neq; numero, ſed ipſo cumulo infuſas. Ariſtophanes in Pluto:

Ἡμῖν γὰρ ἀγαθῶν σωρὸς εἰς τὴν οἰκίαν
Ἐπεισπέπαικεν, οὐδὲν ἠδικηκόσιν. id eſt,
Nobis bonorum aceruus influit in domum
Sine fraude, nemini patrata iniuria, Idem in eadem fabula,
Ὡς ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντά σοι φέρω. id eſt,
Vt agminatim cuncta tibi fero bona.

Rurſus in eadem fabula per iocum in malam partem flexit.

Δηλοῖς γὰρ αὐτὸν σωρὸν ἥκειν χρημάτων ἔχοντα. id eſt,
Veniſſe narras, qui ferat pecuniarum aceruum.

Verba chori ſenilis, cui Carion ſeruus iocans ita reſpondet:

Πρεσβυτικῶν μὲν οὖν κακῶν ἔγωγ' ἔχοντα σωρόν. id eſt,
Immo ſenilium ferat qui ad vos malorum aceruum.

Alluſit autem ad ſenectutem illorum iam capulo vicinam. Nam σορὸς per ο μικρὸν tumulum ſignificat ſepulchralem, σωρὸς per ω μέγα cumulum atq; aceruum. Proinde conſentaneum eſt, ſeruū eius vocis ſyllabam data opera perperam pronunciaſſe. Hæc atq; id genus alia tum fiunt venuſtiora, quēadmodum iam ſæpius admonuimus, ſi paulo longius à ſimplici ſenſu detorqueantur. Veluti ſiquis dicat, in alijs oratoribus alias atque alias eminere dicendi virtutes, in M. Tullio vno τῶν πάντων ἀγαθῶν σωρὸν εἶναι, id eſt, Omnium bonorum aceruum eſſe. Reſipiunt huius adagij naturam illa Ciceroni familiaria, cumulare officijs, cumulatiſſime ſatisfacere, cumulus meritorum.

Bonorum myrmecia.

32

Ἀγαθῶν μυρμηκία. id eſt, Bonorum myrmecia, de immenſis opibus. Nam Myrmecia Græce ſignificat cauernam, aut agmen formicarum. Quanquam ab illis formicis ſumptum videri poteſt, de quibus meminit Plin.lib.11.cap.31. quas ait eſſe colore felium, magnitudine luporum Aegypti. Eas in ſeptentrionali Indorum, qui Dardæ vocentur, regione aurum è cauernis egerere. Erutum hyberno tempore Indi furantur æſtiuo feruore, conditis propter vaporē intra cuniculos formicis: quæ tamen odore ſolicitatæ prouolant, neq; raro lacerant, quamuis prçuelocibus camelis fugientes. Atq; hucvidetur reſpexiſſe diuus Baſilius, cum ſcribit ad nepotes, quicquid vltra neceſſitatem vſus ſupereſſet, ſiue id eſſet Lydia gleba, ſiue formicarum auriferarum opus, hoc magis eſſe contemnendum, quo minus eſſet eo opus. Quanquam nihil prohibet, quo minus ad noſtras formicas referatur, non ſolum propter innumerabilem agminum multitudinem, verumetiam propter genuinam quandam animantis in accumulando penore induſtriam, ore trahentis quodcunque poteſt, atq; addentis aceruo, quemadmodum ſcripſit Flaccus. Qua quidem ex re factum opinor, vt antiquitus formicarum cœtus opulentiam portenderit. Quēadmodum teſtatur Cicero lib. De diuinatione 1. Midæ, inquiens, illi Phrygio cum puer eſſet, dormienti formicæ in os tritici grana congeſſerunt. Ditiſſimum fore prædictum eſt Quod euenit. Huc alluſit Theocritus in Encomio Ptolemæi.

Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων, id eſt,
Nec ſecus, ac formicarum ſemper properantium
Diuitiæ ſunt extructæ. Idem in Syracuſanis,
Μύρμακες ἀνάριθμοι καὶ ἄμετροι. id eſt, Formicæ numeroq; modoq; carentes.

Turbam hominum frequentem ſignificans. Huic affine generi eſt quod Plato lib. De republ.9. τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος dixit, id eſt, voluptatum examen, & Socrates apud Plutarchum Cheronenſem, ἀρετῶν σμῆνος. id eſt, virtutum examen, pro turba numeroq; immenſo. Porrò locus quem adducit Plutarchus, eſt in Menone Platonis. Confine eſt his quod idem adducit in Cratylo, σμῆνος σοφίας, id eſt, examen eruditionis. Item quod apud Athenæum lib.8. Alexis ſcripſit in Pamphila,

Παρέθηκα τὴν τράπεζαν, εἶτα παραφέρων Ἀγαθῶν ἁμάξας. id eſt.
Appoſita menſa eſt, plauſtra deinceps intulit Bonorum.

Dathus bonorum. 33

Δάθος ἀγαθῶν.i. Dathus bonorum,in eandem ſententiam dici conſueuit. Eſt autem Dathus Thaſſiorum colonia iuxta Strymonem , cum alioquin opulenta ac florens,tum quod habet etiã auri venas,vt hinc in prouerbium abierit,Δάθος ἀγαθῶν.id eſt, Dathus bonorum,de conferta rerum opulentia. Prouerbij præter alios meminit Suidas,apud quem legimus δατὸς,non δάθος.

Thaſſus bonorum. 34

Θάσσος ἀγαθῶν.id eſt, Thaſſus bonorum. Similiter natum adagium,nempe à loci fertilitate. Nã Thaſſus inſula eſt iuxta Thraciam. Zenodotus huiuſmodi quandam fabulã refert: Calliſtratus orator demigrans Athenis,perſuadere conatus eſt Athenienſibus,vt regionem quæ ex aduerſo erat,incolerent,multa ſplendida de eius feracitate iactitans,& quòd auri venas haberet, & quòd glebam optimam. Denique in ſumma,inquit, Thaſſus bonorum eſt.hinc in vulgi ſermonẽ abijſſe, Θάσσος ἀγαθῶν.id eſt, Thaſſus bonorum,de ijs qui ſplendida pollicentur.

Hoſtium munera,non munera. 35

Priſcorum ſuperſtitio credidit,obſeruanda vel maxime munera,à quibus quo animo mitterentur, propterea quòd quæ darentur ab ijs qui nobis male cuperent, exitio plerunq; fuiſſe cõſtaret:ita vt fuit pyxis illa fallax,per Pandoram à Ioue Prometheo miſſa:quemadmodum fuit & veſtis , qua Medea nouam nuptam Iaſonis donauit:rurſus veſtis illa quam Deianira miſit Herculi. Prouerbiorum interpretes exiſtimant hanc parœmiam ex hiſtoria natam , quæ refertur apud Homerum Iliados lib.7. Narrat autem Hectorem & Aiacem inita amicitia,dona inter ſeſe permutaſſe,atq; Hectorem Aiaci donaſſe gladium, Aiacem Hectori dediſſe baltheum : deinde pariter ambobus ſuum munus exitio fuiſſe. Siquidem Aiax victus ab Vlyſſe,cognitisq; ijs quæ per inſaniam tum dixerat,tum fecerat,eodem gladio ſibi necem conſciuit. Item Hector per occaſionem balthei occiſus eſt ab Achille iuxta muros Troianos. Adagium refertur apud Sophoclem in Aiace muſtigophoro, ſed ita refertur, vt nõ ab Aiace natum,ſed tanquam vetus iam tum ab eo videatur vſurpari. Siquidem is poſteaquam mori decreuiſſet, execratur eum gladium quem quondam ab inimiciſſimo dono acceperat , eumque ſibi fuiſſe inauſpicatiſſimum ait,neque quicquam omnino poſtea feliciter apud Argiuos ſucceſſiſſe. Deinde ſuſpicionem hanc vulgato dicto confirmans ait,

Ἀλλ᾽ ἔς᾽ ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία, — Quin verum id eſt mortalium prouerbium,
Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα,κοὐκ ὀνήσιμα, id eſt, — Non eſſe dona,dona quæ veniant tibi
Ab hoſte,verum inauſpicata ac noxia.

Hac de re fertur epigramma græcum huiuſmodi.

Ἕκτωρ αἴαντι ξίφος ὤπασεν,ἕκτορι δ᾽ αἴας — Aiaci datus enſis ab Hectore,baltheus Aiace
Ζωςῆρ᾽,ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατος — Hectori,vtriq; ſuum donum erat exitio,

Rurſum ex alio quodam epigrammate,

Οὕτως ἐξ ἐχθρῶν αὐτοκτόνα πέμπετο δῶρα — Atq; ita ab hoſte hoſti veniunt letalia dona,
Ἐν χάριτος προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου.id eſt — Quæ ſtudij ſpecie fata necemq; ferunt.

Huc ſpectat & illud quod apud Euripidẽ Medea recuſans Iaſonis xenia,tanq̃ perniciem allatura.

Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς ,inquit,δῶρ᾽ ὄνησιν οὐκ ἔχει. .i. Lædit,iuuat nil improbi munus viri.

Seruius oſtendit & Vergilium huc alluſiſſe,cum ait in Aeneid.lib.4.

Enſemq; recludit
Dardanium, non hos quæſitum munus in vſus.

De gladio loquitur ab Aenea relicto,quo Dido ſe confodit,quem Aeneam hoſtem,& impium eadẽ vocat. Huic aſcribendum loco,quod arcanæ ſcripturæ prouerbia admonent, ne de inimico reconciliato ſimus ſecuri. Item prouerbialis ille ſenarius.

Λόγον παρ᾽ ἐχθροῦ μή ποτ᾽ ἡγήσῃ φίλον. id eſt,
Ab hoſte dicta ne vnquam amica duxeris.

Et alter huic ſimilis,

Ἐχθροῖς ἀπιςῶν μή ποτ᾽ ἂν πάθοις βλάβην. id eſt,
Diffiſus hoſti,nil feres vnquam mali.

Prouerbium accommodari poterit etiam ad illos qui pauperes munuſculis quibuſdam captant diuites,ad eum modum liberalitatem illorum velut elicientes. Neq; enim hoc eſt dare munus,ſed flagitare. Vnde Plutarchus in commentario περὶ Ε Ι τοῦ ἐν δελφοῖς, probat, quod Dicæarchus Archelao dictum ab Euripide putat,

Οὐ βούλομαι

Οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης,
Νή μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢν διδοὺς, αἰτεῖν δοκῶ. id eſt,

Donare pauper diuiti velim nihil,
Ne ſtultus habear, ſcilicet, ſi muneris
Titulo atq; ſpecie dona videar poſcere.

Quadrabit & in eos qui per artes magicas dæmonum vtuntur obſequijs. nam ea demum exeunt in perniciem vtentiũ: & in hæredipetas: poſtremo qui quouis officio captant, non ex animo, ſed aliud ſpectantes. Itaq; mutatione voculæ nouabitur parœmia: nempe hoc pacto, Κολάκων ἄδωρα δῶρα, & πενήτων ἄδωρα δῶρα Deniq; ποιητῶν ἄδωρα δῶρα, quemadmodum admonuimus in operis initio.

Dauus ſum, non Oedipus. 36

Oedipi ingenium ſcite proponendis, ſimul & diſſoluendis ænigmatum ſcyrpis nobilitatum eſt propter diſſoluta ſphingis problemata, adeo vt in prouerbium abierit eius nominis appellatio. Velut apud Terent. in Andria, ſeruus diſſimulans intelligere quod herus dixerat, Dauus, inquit, ſum, nõ Oedipus. Id quod commutato nomine poteſt ad quemlibet accommodari. Paulus ſum, non Oedipus: Antonius ſum, non Oedipus. Quin ipſa per ſe figura prouerbialis eſt, poteſtque ad eundem modum fingi ex quauis vel perſona, vel re vulgo nobilitata. Vt qui poſſim hæc omnia meminiſſe? Petrus ſum non Lucullus. Qui poſſim tantis ſufficere laboribus? Nicolaus ſum, non Hercules. Qui potero rem tam duram perſuadere? Ricardus ſum non Cicero. Sed Terentiano dicto ſimile eſt illud Euripidis in Hippolyto coronam geſtante,

Οὐ μάντις εἰμὶ τ' ἀφανῆ γνῶναι σαφῶς. id eſt,

Non ſum augur, abdita ſcire vti queam palam

Itidem in Hecuba,

Οὔτοι πέφυκα μάντις, ὥστε μὴ κλύων
Ἐξιστορῆσαι σῶν ὁδὸν βουλευμάτων. id eſt,

Diuinus haud ſum, nec niſi audiero queam
Viam tuorum noſſe cogitatuum.

Ergo torqueri poterit in eos qui de induſtria loquuntur obſcurius, αἰνιγματικῶς: aut in hos qui vel ob imperitiam, vel ſuperſtitioſam incognitarum vocum affectationem, ſtilum obſcurant, ac vate magis egent quàm lectore. Cuiuſmodi fuiſſe Heraclitum tum Plato locis aliquot, tum Ariſtoteles Rhetoricæ artis lib. 3 teſtatur, additq; eam hominis obſcuritatem ex ancipiti verborum compoſitione fuiſſe profectam, cum incertum eſſet, vtrò, verbum aliquod eſſet referendum, ad ſuperioráne an ad ſequentia. Proinde ad huius intelligendos libros Socrates Delio quopiam natatore opus eſſe dixit. Ad quod alludens Martialis, ita iocatur in Sextum obſcuritatis affectatorem.

Non lectore tuis opus eſt, ſed Apolline libris,
Iudice te maior Cinna Marone fuit.

Eundem Heraclitum cum ſuo vitio, Iouiniano diuus opprobrat Hieronymus. Quanquam Laertius ſcribit eum philoſophum, ſiquando libeat, oratione luculentiſſima vti, vt appareat ex induſtria affectatam obſcuritatem, adeo vt diſcipulis etiam ſolitus ſit præcipere σκότισον. id eſt, obſcura.

Finem vitæ ſpecta. 37

Extat apud Herod. hiſtoria longe notiſſima, quemadmodum Solon Crœſo reſponderit, nemini competere nomen beati niſi qui feliciter vitæ curſum peregiſſet. Quod referens Iuuenalis,

Quem vox, inquit, facunda Solonis
Reſpicere extremæ iuſſit ſpatia vltima vitæ.

Hanc ſententiam copioſius Sophocles in Oedipo tyranno,

Ὥστε θνητὸν ὄντ', ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
Ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
Τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών. id eſt,

Itaq; mortali ſupremus ille fatorum dies
Vſq; reſpectandus, vt ne quem beatum iudicet,
Quin mali nihil vniuerſum paſſus æuũ exegerit.

Eadem paulo diuerſius idem extulit in Trachinijs,

Λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανεὶς,
Ὡς οὐκ ἂν αἰῶν' ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν
Θάνοι τις, οὔτ' εἰ χρηστὸς, οὔτ' εἴ τῳ κακός. id eſt,

Vetus inter homines extat hoc prouerbium,
Haud poſſe quenquam quempiam cognoſcere,
Bonus an malus ſit, antequam fatalibus
Defunctis annis, vltimum obierit diem.

Conſimiliter Euripides in Andromache,

Χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν
Πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς. id eſt,

Ne quempiam pronuncies mortalium
Vnquam beatum, citius atq; mortuo
Illo ſupremum videris vitæ diem.

Idem in Troadibus,

Τῶν δ᾽ εὐδαιμόνων
Μηδένα νομίζετ᾽ εὐτυχεῖν πρὶν ἂν θάνῃ id est,
Ne quempiam horum, quos benignis flatibus
Fortuna prouehit, beatum enuncies
Prius atq; vita excesserit feliciter.

Eadem repetit alijs verbis in Heraclidis,

τῇ δὲ νῦν τύχῃ
Βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει μαθεῖν,
Τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν πρὶν ἂν
Θανόντ᾽ ἴδῃ τις, ὡς ἐφήμεροι τύχαι. id est,

Cæterum hoc rerum statu
Mortalibus denunciat palàm omnibus,
Docetq;, ne qui prosperis successibus
Vti videtur, hunc beatum existiment
Prius, atq; demigrasse vita viderint.
Vsqueadeo sunt mutabiles rerum vices.

Ouid. in Transformationibus sic extulit,

Sed scilicet vltima semper
Expectanda dies homini est, diciq; beatus
Ante obitum nemo supremaq; funera debet.

Quin hodie passim omnibus est in ore, ab exitu rem spectandam esse.

Posterioribus melioribus 38

Inter Græcanicas parœmias refertur, δευτέρων ἀμεινόνων. id est, Alteris melioribus. Quo significabant ea quæ prima experientia parum bene successerant, secunda nonnunquam commodius euenire & prioris consilij erratum, posteriore consilio corrigi. Quod quidem nonnulli putant à sacris ortum in quibus si prima victima non fuisset litatum, iterabant sacrum, meliora sperantes, id quod satis indicat leno Plautinus, qui sæpius Veneri cæsa victima litare non poterat. Plato lib. De legibus 4. videtur ad talorum iactum, aut lusum consimilem referre. Propterea quòd non raro fit, vt cui lusus incōmode ceciderit, is deintegro nouari ludum atq; iterari postulet, sperans fore vt iam felicius ludat. Ait enim, Πάλιν οὖν οἷόν φασιν παίζοντες, ἀμεινόνων ἐξ ἀρχῆς δευτέρων ἐπαναπολήσωμεν. id est, Rursum igitur, quemadmodum ludentes dicere consueuerunt secundis denuo melioribus repetamus. Quanquā & hoc loco παίζοντες referri potest non ad lusum aliquem, sed iocum magis prouerbialem. Sed interpretamento priori Tullius adstipulatur, qui secundo De diuinatione libro ait. Quæ est autem inconstantia deorum, vt primis minentur extis, bene promittant secundis? Idem in Philippicis oratione 12. Posteriores enim cogitationes, vt aiunt, sapientiores esse solent. Idem ad Quintum fratrem, Ego vero nullas δευτέρας φροντίδας habere possum in Cæsaris rebus, hoc est, nullum idoneum reperio consilium, quo superioribus malis possim mederi. Huc respexit & Dauus ille Terentianus, cum ait,

Hac non successit, alia aggrediamur via.

Quin eodem allusisse videtur & Aristotel. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ lib. cum ait, Δεῖ δ᾽ εἰς τοὐναντίον καὶ τὸ ἄμεινον, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀποτελευτῆσαι. Loquitur de his qui causarum naturalium admiratione prouocati accedunt ad philosophandum Quos causis cognitis vult iam desinere mirari, & ad meliora conuerti. Porrò prouerbium videri potest ex Euripidis ortum tragœdia, cui titulus Hippolytus coronatus,

Κἂν βροτοῖς
Αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι. id est,

Siquidem solet mortalibus prudentior
Posterior esse aliquando cogitatio.

Verba sunt nutricis ad Phædram, quasi recantantis ac palinodiam canentis superioris orationis, posteaquam videt eam de moriendo cogitare. Respexit huc & in supplicibus,

Ἀλλ᾽ ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα,
αἰῶνα δ᾽ οὐκ ἔξεστιν. id est,

In ædibus siquid parum recte est, licet
Corrigere posterioribus sententijs,
At non item æuum.

Inde & metanœa dicta Græcis, quòd posterior cogitatio perspicit aliter agendum fuisse.

Actum est. 39

Prouerbialiter his verbis etiam hodie desperationem significamus, actum est. Græci πέπρακται. Euripides in Hippolyto coronato,

Φεῦ φεῦ πέπρακται, βασιλὶς οὐκ ἔτ᾽ ἐστὶ δή. id est,
Eheu, peracta res, hera occidit palàm.

Terent. in Eunucho: Actum est, ilicet, peristi. Donatus existimat, actum est, sumptum à iure, ilicet à iudicio, peristi à supplicio. Nam hæc tria pariter verba incremento quodam indicant desperationem. Quoniā autē fas non erat rescindere iudicum sententiam, & eadē de re bis iudiciū adipiscier, vt ait

Terent.

Terent. vulgo receptum est, vt de negotijs desperatis actum esse diceretur. Etiamsi postea repertum est, vt quidam per iudicem in integrum restituerētur. Aut certe ideo dictum est, actum est, quòd quic quid peractum est, hoc iam infectum esse non potest, iuxta prouerbiales sententias, quæ testantur ne deo quidem permissum esse, vt quod factum sit, efficiat infectum. Plautus. Nisi quid rei præsidiū ap paras, acta hæc res est. Certum est moriri. Dicimus autem vel absolute, actum est, vel cum adiectione quapiam huiusmodi: Actum est de republica Actum est de tuis omnibus. Actum est de rebus humanis. Actum est de tua salute, ni vigilas.

Rem factam habere. 40

Huic penè diuersum est illud quod aliquoties apud Martialem legitur: Rem factam habere, pro eo quod est certam & indubitatam. Siquidem promissa parum certa sunt. Verum ijs demum queas fidere, quæ iam præstita sint atq; exhibita. Velut ad Procillum:

Tu factam tibi rem statim putasti. Rursum, Iam te rem factam Bithynice credis habere. rem factam dixit, quasi non promissam, sed paratam atq; absolutam. Vnde & argentum factum dicimus, non rude, sed elaboratum ac cælatum. Aut respexit ad morem iuris, iuxta quem dixit Teren. facta transacta omnia. Et M. Tullius in Catilinam inuectiua 3. Atq; illud quod faciendum primum fuit, factum atque transactum est. Quoties in contractibus adhibetur quicquid ad legitimam conuentionem pertinet.

Fumos vendere. 41

Nimis quàm elegans adagium extat apud Martialem, fumos vendere, pro eo quod est principum beneuolentiam, simulato cōmendationis officio per occasionem familiaritatis pretio vendere. Nam fumus initio quidē magnum quiddam esse videtur, verum euanescit ilico. Martialis carmen hoc est,

Vendere nec vanos circum palatia fumos,
Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.

Vnde & præstigiosam rerum magnarum spem atq; ostentationem, fumum ac nebulas vocamus. Diuus Hieron. contra Ruffinum: De tanta librorum sylua vnum surculum ac fruticem proferre nō potes. Hi sunt veri fumi, hæ nebulæ. Nam Ruffinus opprobrarat Hieronymo, quòd poetarum literas quasi fumos obijceret virginibus non intellecturis. At Hieronymus prouerbij telum imperite tortū, in eum retorquet doctius, indicans eo verbo non obscuritatem, sed inanem ac falsam ostentationem significari. Plutarchus de deo Socratis, τὸν δὲ τύφον ὥσπερ τινὰ καπνὸν φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιςὰς ἀποσκεδάσας, id est, Fastum autem ceu fumum quendam philosophiæ in sophistas dispersit. Porrò genus hoc hominum maximam aularum regalium pestem, Helius Lampridius eleganter ac lucúlenter exponit in imperatoris Heliogabali vita. Eius verba libuit subscribere: Zoticus, inquit, sub eo tantum valuit, vt ab omnibus officiorum principibus sic haberetur, quasi domini maritus esset. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta ac facta vēderet, fumis quàm maxime diuitias enormes sperans, cum alijs atq; alijs polliceretur, omnes falleret. Egrediensq́; ab illo, singulos audiret: dicens, de te hoc locutus sum. Hoc de te audiui, hoc de te futurū est. Vt sunt homines huiusmodi, qui si admissi fuerint ad nimiam familiaritatem principum, famam non solum malorum, sed & bonorum principum vendunt. Qui stultítia vel innocentia imperatorū, qui hoc non perspiciunt, infami rumigeratione pascuntur. Hactenus ille. Cæterum adagium fecit insignius, Thurini Verconij supplicium, quod quidem in vita Alexandri Seueri, idem Helius refert ad hunc modum: Solus, inquit, post meridiem, vel matutinis horis, idcirco nunquam aliquos videbat, ꝙ ementitos de se multa cognouerat, speciatim Verconium Thurinum, quem cum familiarem habuisset, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, vt Alexādri quasi stulti hominis, & quem ille in potestate haberet, & cui multa persuaderet, infamaret imperium. Sicq́; omnibus persuaserat, quòd ad nutum suum omnia faceret. Deniq; hac illum arte deprehendit, vt quendam immitteret, qui à se quiddā publice peteret, ab illo autem occulto quasi præsidium postularet, vt pro se Alexandro secretò suggereret. Quod cum factum esset, & Thurinus suffragium promisisset, dixissetq́; se quædam imperatori dixisse, cum nihil dixisset, sed in eo pendere vt adhuc impetraret, euentum vendens: Cumq́; iterum iussisset Alexander interpellari, & Thurinus quasi aliud agēs, nutibus annuisset, neq; tamen interim quicquam dixisset: impetratum autem esset quod petebatur, Thurinus autem ab illo qui meruerat, fumi venditor ingentia præmia percepisset, accusari eum Alexander iussit: probatis per testes omnibus, & quibus præsentibus quid accepisset, & quibus audientibus quid promisisset, in foro transitorio ad stipitem illum ligari præcepit, & fumo apposito quem è stipulis & lignis humidis fieri iusserat,

necauit,præcone dicente: Fumo punitur,qui vendidit fumũ. At ne in vna tantum causa videretur crudelior fuisse,quæsiuit diligẽtissime anteq̃ damnaret,& inuenit Thurinũ sæpe etiã in causis ab vtraq; parte accepisse,cum euentus venderet,& ab omnibus qui aut præposituras,aut prouincias acceperat. Atq; inibi paulo post: Nec dedit alicui facultatẽ,vel fumorũ vendendorum de se vel sibi de alijs male loquendi,maxime occiso Thurino qui illum quasi fatuum & vecordem sæpe vendiderat. Qui autem dixerit forum trãsitorium,ipse in eiusdem vita videtur explicare,cum alio quodam loco sic ait: Qui de eo fumum vendiderat,& à quodam militari centum aureos acceperat,in crucem tolli iussit, per eam viam qua esset seruis suis ad suburbana imperatoria iter frequentissimum. Porrò genus illud supplicij, Auidius Cassius imperator primus excogitasse legitur,vt stipitem prælongum poneret, pedum centum octoginta,id est,materiam,& è summo vsq; ad imum damnatos ligaret,& ab imo focum opponeret,incensisque alijs,alios fumi cruciatu timore etiam necaret. Hactenus ille. Immane profecto supplicium,sed tamen factis tam pestilentibus dignum. Atq; vtinam non etiam hodie non principum modo,verumetiam episcoporũ aulæ passim hoc teterrimo hominum genere scaterent,ac non complures haberent Thurinos,atq; adeo plus q̃ Thurinos: quippe qui non officium modo falsò promissum vendunt,verumetiam ipsum silentium, videlicet Demosthenicũ quiddam referentes: immo quod est vtroque sceleratius,linguæ venenis officiunt ijs à quibus officij pacti mercedem acceperunt. Vtinamque nostri temporis principes Alexandrum Seuerum curent imitari, qui cum esset ethnicus, præterea Syrus genere, postremo vehementer adolescens, tamen adulatoribus delatoribus, iudicibus furacibus, fumi venditoribus, atque id genus aulæ pestibus vsqueadeo erat infensus, vt vir alioqui moribus placidissimis his demum esset implacabilis. Circunfertur & hoc tẽpore prouerbium in splendida promissa aulicorum. Aiunt enim thus aulicum, significantes thureũ illum vaporem,qui nunc inter sacra spargitur acerra pensili. Quod quidem à nostro non admodum abludit. Addunt & aquam consecratam aulicorum,eam aquam significantes quæ pro templis proponitur,vt qui ingrediuntur aut egrediuntur,ea sese conspergant.

Columen familiæ. 42

Columen familiæ dixit Terent. in Phorm. non dubium quin prouerbialiter, Getam seruum natu grandem,cui peregre, profecturus,tanquam pædagogo & curatori iuuenum mores,& rem domesticam senex cõmendarat. Donatus columẽ dici putat,perinde quasi columnã dicas,cui reliqua domus innitatur,vnde antiquitus seruos maiores,columellas dictos. Huic adstipulatur illud Vergilianum,
In te omnis domus inclinata recumbit.
Item illud Euripidis in Iphigenia in Tauris,
Στύλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες. id est, Domus columnæ liberi sunt masculi.
Pindarus in Olympijs Hectorem appellat columnam Troiæ, ὃς ἕκτορ᾽ ἔσφαλε τροίας ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα. id est, Qui Hectorem subuertit,inexpugnabilem,immobilem columnam. De Achille loquitur. His affine quod dixit Iuuenalis,
Miserum est alienæ incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.

Ancora domus. 43

Simili figura apud eundem Eurip. Hecuba Polydorum familiæ gentisq; ancoram nominat.
Ος μόνος οἴκων ἀγκυρά τ᾽ ἐμῶν. id est, Qui iam solus generis superest ancora nostri.
Porrò ancoram Græcis pro refugio prouerbialiter vsurpari solere alibi notauimus,cum sacram ancoram exponeremus. Deniq; quicquid illud est cui innitimur,cuiusque fulcimur fiducia, ancoram vocant,sumpta à nauibus metaphora,quæ cum ancoris fultæ sunt,veluti defensæ à fluctibus quiescũt. Vnde & illud apud Aristidem in oratione Panathenaica prima: Πάντες ὥσπερ δυοῖν ὁρμεῖν ἔδοξαν οἱ ἕλληνες, id est, Omnes Græci videbantur in portu quodam esse,duabus nixi ancoris,quasi gemino fulti præsidio. Quem locum & paulo superius adduximus.

Nullus sum. 44

Prouerbiales sunt & illæ apud Comicos hyperbolæ, Nullus sum,& occidi,perij: quibus desperationem & ingens malum significamus. Euripides ex Iphigenia in Tauris,
Δειλοὶ δ᾽ εἰσὶν οὐδὲν οὐδαμοῦ id est, Timidi,atq; inertes sunt nihil videlicet.
Rursum in Iphigenia Aulidensi.
Οὐδὲν ἦσθ᾽ ἀλλ᾽ ἐξεπλήσσου τῇ τύχῃ. id est,
Nihil eras,sed perditum fortuna consternauerat.

Opinor hoc ipsum esse quod ex Platone citat Atheneus lib. 10. ὑμοῖς γὰρ οὐδὲν, καθάπερ ἡ παροιμία. id est, Vos quippe nihil, vt dicitur prouerbio: quanquam hoc non ad exitium, sed contemptum pertinet. Sumptum videri potest ab Homero, apud quem Odysseæ lib. 9. Vlysses fingit sibi nomē οὔτις. id est nullus, innuens se propemodum perijsse. Atq; huius nominis commento deceptus est Cyclops.

Nolens volens. 45

Omnes id genus figuras prouerbiales esse, sicuti superius ostensum est, Donatus admonuit, quæ nimirum constant ex contrarijs. Propterea quòd ænigmaticum quiddam habere videantur. Sunt autē frequentes apud Græcos poetas, vt apud Euripidem in Hecuba,

Ὁ δ᾽ οὐθέλων τε καὶ θέλων. id est,

Atq; ille nolens pariter ac volens. Idem in Iphigenia in Tauris,

Φεύγω τρόπον γέ δή τιν᾽ οὐχ ἑκὼν, ἑκών id est, Sanè exulo quodammodo nolens, volens.

Ad hanc pertinet formam quod ait Terentius in Andria, Tu coactus tua voluntate es.

Contra stimulum calces. 46

Πρὸς κέντρα λακτίζειν. i. Contra stimulos iactare calcē, est frustra repugnare ijs quos vincere nequeas, aut eos prouocare qui lacessiti noceant. Aut reluctari fatis, & incommodum quod euitare non queas, impatienter ferendo, non solum non effugere, verumetiam conduplicare. Veluti siquis vxorē nactus rixosam, assidue cum ea litiget, nihil profecturus, nisi quod illam reddat rixosiorem. Terentius in Phorm. Nanq; inscitia est aduersum stimulum calces. Donatus παροιμίαν esse admonet cum eclipsi, deesse enim iactare quod vnico verbo Græci dicunt. λακτίζειν. Plautus in Trucul. Si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet. Extat hoc adagium etiam in Actis apostolorum, Durum est tibi contra stimulos calcitrare, id est, durum aduersum deum pugnare. Euripides in Bacchis,

Θύοιμ᾽ αὐτῷ μᾶλλον, ἢ θυμούμενος
Πρὸς κέντρα λακτίζοιμι θνητὸς ὢν θεῷ. id est,

Potius sacra illi fecerim, quàm calcibus
Stimulos ferire coner, iracundia
Citus in deum, mortalis ipse cum siem.

Pindarum in Pythijs, Ποτὶ κέντρον δέ τι λακτίζεμεν τελέθει. id est, Contra stimulum autem calcitrare est. Metaphora ducta est à bobus, quos agricolæ lignis præacutis à tergo fodiunt: vnde, & βουκένται dicuntur in prouerbio,

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. id est,

Multi boum stimulatores, pauci autem terræ aratores.

Quod siquando calcibus repugnent aduersus stimulum, grauius etiam læduntur boues, tantum abest vt stimulo noceant. Plutarch. in commentario περὶ τῆς ἀοργησίας cuiusdam meminit Ctisiphontis pancratiastæ, qui per iracundiam mulæ calcitranti recalcitrarit.

In aurem dicere. 47

Εἰς οὖς λέγειν. id est, In aurem dicere, vel hodie vulgo dictitant, pro eo quod est clanculum ac secretò committere. Trāslatum ab ijs qui propius admoti, ad aurem insusurrant, quæ nolint ab alijs audiri. Vnde & illud apud Homerum aliquoties,

Ἀγχι σχὼν κεφαλὴν ἵνα μὴ πευθοίατο ἄλλοι. id est,

Admoto capite, reliqui ne audire valerent. Horatius in Sermonibus,

In aurem Dicere nescio quid puero Euripides in Ione,

Δεῦρ᾽ ἔλθ᾽ ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω. id est, Accede, in aurem vt quæ volo tibi eloquar.

Lucianus in Gallo, Πρὸς οὖς τισι τῶν συρακουσίων κοινολογούμενος. id est, Ad aurem cum Syracusanis quibusdam communicans. Huc pertinet & illud euangelicum: Et quæ in aurem audistis, prædicate super tecta, id est, quæ secretis colloquijs accepistis, palàm prædicate.

Nec obulum habet, vnde restim emat. 48

Prouerbialis hyperbole in eos qui maxima rei familiaris inopia laborant. Lucianus in Timone, Χθὲς μὲν οὐδὲ ὀβολὸν, ὥστε πρίασθαι βρόχον ἐχηκότας. i. Qui pridie ne obulū quidē habebant, quo laqueum emerēt. Pauperrimus autē sit oportet, qui tenuitatis tædio sese laqueo præfocare velit. Porrò plus quàm pauperrimus videtur, cui ne numulus quidem suppetit vt restim emat, qua se suspendat.

Hinnulus leonem. 49

Prouerbialis est allegoria, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα. i. Hinnulus leonem, subaudiendum cepit, vicit, aut prouocat, aut id genus aliquid pro ratione sententiæ, quoties præpostero rerū ordine, qui viribus multo est inferior, superat potentiorem. Lucianus De captatore testamenti, qui iuuenis à sene, captator à captato captus est: τοῦτο ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, id est, Hoc est illud quod prouerbio

dicunt, Hinnulus leonem. Huc respexit quisquis fuit qui scripsit Megaram Herculis.
Ἡ ῥά τι ἄλγεα πάσχει ἀπείριτα φαίδιμος υἱὸς
Ἀνδρὸς ὑπ' οὐτιδανοῖο, λέων ὥσει θ' ὑπὸ νεβροῦ. id est,
An quoniam immensis affligitur inclyta proles
A viro inerte, leonem vt si hinnulus vrgeat acrem.
Non inconcinne trahetur ad id quoq;, quoties fit vt longe inferior lacessat potentiorem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditissimo.

Iungere vulpes. 50

De re palàm absurda dicitur, Ζευγνύειν τὰς ἀλώπεκας. Vulpes iungere. Verg. in Palæmone.
Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui,
Atq; idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.
Est enim vulpes animal ab aratro vehementer alienum.

Mulgere hircum. 51

Τράγον ἀμέλγειν. id est, Mulgere hircum: eundem habet sensum. Lucianus in vita Demonactis, inter huius festiuiter dicta commemorat & illud: cum conspiceret duos quosdam philosophos, vtrosq; pariter indoctos, inter se disceptantes, & alterum quidem ridiculas quasdam quæstiones proponentē, alterum item aliena, neq; quicquam ad rem facientia respondentem: Quid, inquit, amici, an non horum alter hircum mulgere videtur, alter cribrum supponere? Refertur à Diogeniano his verbis, Πότερον ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων, ἢ ὁ τὸ κόσκινον ὑποτιθεὶς, ἀφρονέστερος; id est, Vtrum stultior, qui mulget hircum, an qui cribrum supponit? cum vterq; pariter absurde facit. Ad hoc sanè non abludit illud, Similes habent labra lactucas, & dignum patella cooperculum.

De asini vmbra. 52

Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς. id est, Super asini vmbra: pro eo quod est, de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, τὰ πάντ' ὄνου σκιά. id est, cuncta asini vmbra: hoc est, nugæ, nihiliq; res. Apud eundem Aristoph. in Dædalo, περὶ τοῦ γὰρ ὁ πόλεμος νῷν ὑμῖν ἐστι; περὶ ὄνου σκιᾶς. id est, Qua de re nunc inter vos bellum est? Nimirum de asini vmbra. Citatur ab eodem & Aristoteles, ἐν διδασκαλίαις, qui fabulam quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνου σκιά. id est, Asini vmbra, Archippi comœdiam opinor, sentiēs, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis, πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, περὶ ὄνου σκιᾶς μάχονται οἱ φιλοσοφοῦντες. id est, Omnes, vt ita dixerim, de asini vmbra depugnant philosophi. Aristophanes in Vespis, περὶ τῶν μάχη νῷν; περὶ ὄνου σκιᾶς. id est, De quo pugna est nobis? de asini vmbra. Demosthe. in Philippica quadam, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι. id est, Cum omnibus in præsentia de Delphica vmbra digladiari. Proinde sunt qui credant hoc adagij primū ab authore Demosthene natum fuisse, fabulam huiusmodi referentes: Cum aliquando Demosthenes, quendam in causa capitali defenderet, ac iudices haberet parum attentos, sed dicenti obstreperent, ille paulisper, inquit, aures mihi præbete, siquidem rem narrabo nouam ac lepidam, atque auditu iucundam. Ad quæ verba cum illi iam aures arrexissent, adulescens, inquit, quispiam asinum conduxerat, rerum quiddā Athenis Megaram deportaturus. Inter viam autem cum æstus meridianus ingrauesceret, nec inueniret quonam vmbraculo solis ardorem defenderet, depositis clitellis, sub asino sedens, eius vmbra semet obtegebat. Cæterum id agaso non sinebat, hominem inde depellens, clamansq;, asinum esse locatū, non asini vmbram. Alter item ex aduerso tendebat, asseuerans etiam vmbram asini conductam esse. Atq; ita inter eos acerrima rixa in longum producta est, ita vt etiam ad manus venerint. hoc pertinaciter affirmante, non conductam esse asini vmbram, illo pari contentione respondente, vmbram etiam asini conductam esse. Demum in ius ambulant. Hæc locutus Demosthenes, vbi sensisset iudices diligenter auscultantes, repente cœpit à tribunalibus descendere. Porrò reuocatus à iudicibus, rogatusq; vt reliquum fabulæ pergeret enarrare: de asini, inquit, vmbra libet audire, viri causam de vita periclitantis audire grauamini? Paulo aliter narrat Plutarch. in vita Demosth. his quidem verbis: Λέγειν δέ ποτε κωλυόμενος ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν ἐκκλησίᾳ, βραχὺ ἔφη βούλεσθαι πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν. τῶν δὲ σιωπησάντων, νεανίας εἶπεν θέρους ὥρᾳ ἐμισθώσατο ἐξ ἄστεος ὄνον Μέγαράδε. μεσούσης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ σφοδρῶς φλέγοντος τοῦ ἡλίου, ἑκάτερος αὐτὸν ἐβούλετο ὑποδύεσθαι ὑπὸ τὴν σκιάν, εἶργον δὲ ἀλλήλους. ὁ μὲν μεμισθωκέναι τὸν ὄνον, οὐ τὴν σκιὰν λέγων, ὁ δὲ μεμισθωμένος, τὴν πᾶσαν ἔχειν ἐξουσίαν. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῄει. τῶν δὲ Ἀθηναίων ἐπεχόντων, καὶ δεομένων πέρας ἐπιθεῖναι, εἶθ' ὑπὲρ μὲν ὄνου σκιᾶς βούλεσθε ἀκούειν, λέγοντος δὲ ὑπὲρ σπουδαίων πραγμάτων οὐ βούλεσθε; id est, Cum in concione dicenti obstreperēt Athenienses, ait se breuiter illis velle narrare quiddam. At silentio facto, Adolescens, inquit, æstatis tempore asinum

re asinum

re asinum mercede conduxerat, vt eo ab vrbe Megaram proficiscens vteretur. Porrò meridie cũ sol acriter æstuaret, vterq; cupiebat sub vmbram asini succedere. Verum alter alterum arcebat, cum hic diceret asinum conductum esse, non vmbram. Rursus alter qui conduxerat, se plenum habere ius respondere, atq; hæc locutus, discedere parabat. Retinentibus autem Atheniensibus atq; reliquam fabulæ partem adderet orantibus: Itáne, inquit, de asini vmbra audire cupitis, de rebus serijs loquentẽ auscultare non vultis? Quidam aiunt, asinum Athenis, non Megaram, sed Delphos fuisse conductũ, quod idem apparet ex verbis Demosthenis, qui Delphicam vmbram nominat in calce orationis De pace: Οὐκοῦν εὐηθές καὶ κομιδῆ χέτλιον, πρὸς ἑκάστους καθένα οὑτωσὶ ἤδη προσενηνεγμένους, περὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι. id est, An non igitur stultum ac vehementer miserum: singulos aduersus singulos ita commissos de rebus proprijs ac maxime necessarijs, cum vniuersis de vmbra Delphica nunc depugnare. Apuleius in Asino, iocatur ex sensenatũ. Vsurpauit hoc adagiũ Menander in Enchiridio, & Plato in Phædro, cũ ait. Oratores ĩperitos impudenter ac periculose facere, quoties apud plebem imperitam & ipsam, non vmbram asini, rem videlicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudat, Μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ὡς ἵππου τὸν ἔπαινον ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in epistola quapiam. Καὶ αὐτός δὲ οἶμαι περὶ τῆς τέχνης ὦ σοφώτατε τἀναντία φρονῶν σκωμμάτων ὡς ἔοικε χάριν, ὄνου φασὶ σκιὰν ἐγκαλεῖς. id est, Ipse etiam opinor, doctissime, de arte pugnantia cum sentias, deridendi sicut videtur, gratia, de asini, quod aiunt, vmbra litem moues. Vsus est eodem Origenes in præfatione lib. 3. quem scripsit aduersus Celsum. Sed iandudum tempus vt ab asini vmbra digrediamur, ne quis iure nos derideat, περὶ ὄνου σκιᾶς plus satis curiosos.

De lana caprina. 53

Huic simillimum est illud Latinorum adagium, de lana caprina, quod à simili quopiam euentu natum apparet, contentiose decertantibus duobus, vtrum lanas haberet caper, an setas. Aut alioqui de villis caprinis dimicantibus, re videlicet inutili, minimique momenti, cuiusmodi iocus fertur & de asini lana. Horatius in epistolis ad Lollium,

Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti, sic nutum diuitis horret
Vt puerum sæuo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lana sæpe caprina,
Propugnat nugis armatus.

Loquitur de morosis in amicitia, qui quantumlibet friuola de causa litem cum amico suscipiunt.

De fumo disceptare. 54

Huic confine est illud quod Aristophanem legitur in Nubibus: Καὶ λεπτολογεῖν ἤδη ζητεῖ, καὶ περὶ καπνοῦ στενολεσχεῖν. In philosophos dictum, qui de fumo, hoc est de rebus nihili, nimium anxie disputant. Inest autem non parum comici salis in illis ipsis verbis ad iocum confictis, λεπτολογεῖν, στενολεσχεῖν, quorum alterum significat de rebus tenuibus ac friuolis disceptare, alterum de meris nugamentis solicitum & anxium torqueri. Quapropter etiam Socratis scholam φροντιστήριον appellat.

Talpa cæcior. 55

Refertur à Suida ac Diogeniano, τυφλότερος ἀσπάλακος. id est, Cæcior talpa: de ijs qui supra modum cæcutiunt, aut qui minime iudicant. Nam iocundior fiet metaphora, siquidem ad animum transferatur. Plinius vndecimo libro scribit, ex quadrupedum genere, talpæ visum deesse, oculorum tamẽ inesse effigiem, siquis prætentam detrahat membranam. Atq; hinc ortum adagium.

Cæcior leberide. 56

Ad eandem sententiam pertinet illud, τυφλότερος λεβηρίδος. id est, Cæcior leberide. Citatur ex Aristoph. Est autem leberis, quemadmodum ostendimus & alibi, pellis illa sicca, quam serpentes, cicadæ, & siquod aliud animantis genus exuunt, quoties sibi iuuentam renouant. In hac enim apparet effigies duntaxat oculorum, ac membranula quædam tenuissima, qua serpentũ oculi præteguntur. Sũt qui tradant hoc, quod notissimum est de serpentibus ac cicadis, etiam piscibus quibusdam accidere. Eam vero pellem Lycophron in iambico carmine Syphar appellat:

Σίφαρ θανεῖται ποντίον φυγὼν σκέπας. id est,
Syphar interibit, tectum vt effugit maris.

Syphar autem συμβολικῶς, idque suo more senem appellat, vel quòd ætas ea cæcutiat, vel quòd iam

effœta atq; arida, succo, viribusque destituta sit. Sophron in Mimis,

Τὶ μὰν ξύσιλος, τίγαρ σύφαρ ἀντ᾽ ἀνδρός; id est,
Quid enim Xysilus, quid Syphar pro viro?

Xysilum appellans aridum & pruriginosum senẽ παρὰ τὸ ξύειν: aut Syphar, quasi iã non hominẽ ipsum, sed pellẽ duntaxat exuccã atq; inanẽ. Quod quidẽ & ipsum prouerbiũ sapit. Aiũt autẽ leberidẽ proprie significare mẽbranã extremã, qua fœtus vaccarũ obtegitur, in qua & ipsa vestigia duntaxat oculorum apparent. Adagium trifariam effertur. τυφλότερος λεβηρίδος. id est, Cæcior leberide: γυμνότερος λεβηρίδος. id est, Nudior leberide: & κενώτερος λεβηρίδος. id est, Inanior leberide.

Tiresia cæcior. 57

A notissima fabula sumptum, τυφλότερος τειρεσίου. id est, Cæcior Tiresia. Iuuenalis, Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse deorum.
Tiresiam prouerbiali figura pro cæco dixit, quemadmodum Horatius pro paupere Irum:
Intererit multum diues ne loquatur an Irus.

Hypsea cæcior. 58

Non dissimili figura dixit Horatius in Sermonibus,
Ne corporis optima Lyncei
Contemplans oculis, Hypsea cæcior, illa
Quæ mala sunt spectes.
Satis apparet parœmiam ab Hypsea muliere quapiam infami, notæq; cæcitatis esse profectam.

Sine sacris hæreditas. 59

Vbi qua commoditas de improuisio præter sumptum obiecta esset, veteres sine sacris hæreditatẽ vocabant. Et omnino quicquid citra nostram operam alicunde obtigisset lucri, quasi prouerbialiter hæreditatem appellabant, propterea quòd ea quæ sic obueniunt gratis, quasique dormientibus, à fortuna donari videntur. Ergasilus parasitus apud Plautum in Captiui duo: Sine sacris hæreditatem sum adeptus effertissimam. Et alibi: Annona est, sine sacris hæreditas. Nam hæredes alioqui vel pro salute laborantis, vel in parentalibus defuncti, sacra quædam suo sumptu factitare mos erat. Idem Plautus alibi: Mihi tales hæreditates non sæpe obueniunt. Cicero in Verrem actione quinta: Hic Verres hæreditatem sibi venisse arbitratus est, quòd in eius regnum ac manus venerat iste. Andreas Alciatus Prætermissorum lib. 1. mauult adagionis originem ad prisci iuris consuetudinem referri. Lex enim 12. tabularum sic habebat: Sacra priuata perpetua manento. Ea verba interpretatur Cicero libro. De legibus 2. vt omnis ad quem patrisfamiliâs pecunia perueniret, is teneretur sacra celebrare. Refertq; Scæuolæ pontificis interpretationem, qua traditum est, quinque modis astringi sacris hæreditatem. Proinde ad quos ex iure propinquitatis redibat hæreditas, tenebantur communium sacrorum societate. Suauius autem esse solet, quod inopinato contingit boni, quemadmodum sine sacris hæreditas. Hæc aliaque doctissime sanè disserit Alciatus noster, cuius equidem sententiæ lubens addo meum suffragium, quanquam à mea minimum dissentienti. Porrò in Plautino dicto allusum arbitror ad Græcorum illud adagium: ἄθυτα ἱερὰ κατεσθίειν. id est, Non sacrificata sacra deuorare. Item ad Hesiodium illud:

Ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιῤῥέκτων ἀνελόντα Ἐσθίειν. id est.
Ante sacrum factum, cibum ab ollis tollere raptum, Atq; edere.

Inter cæsa ac porrecta. 60

Elegans in primis adagium extat apud M. Tullium in epist. ad Atticum: Ea multa, inquit, immo omnia, quorũ κεφάλαιον, ne quid inter cæsa & porrecta, vt aiũt, oneris mihi addatur aut temporis. Videtur significare cunctationem, & ancipitem hæsitationem, ac velut interuallum illud, inter omittẽdum quod cœptum est, & incipiendum quod nouari oportet. Sumptum est autem è prisco auspiciorum ritu, in quibus inter cæsa & porrecta sacerdos cæremonias quasdam agebat, quemadmodum testatur M. Varro lib. De lingua Latina 2. Nam flamen Dialis, inquit, auspicatur vindemiam, & iussit vinum legere, agna Ioui facit, inter cuius exta cæsa & porrecta flamẽ prorsus vinũ legit. Porrò quod exta cæsa prorogationem temporis apud veteres significauerint, declarat Cicero libro De diuinatione 2. Quid enim, inquiens, habet aruspex, cur pulmo incisus etiam in bonis extis dirimat tempus, & proferat diem?

Pensum persoluere. 61

Pensum persoluere, est tuas implere parteis, debitoque perfungi officio. Translatum à lanificio

muliebri,in quo singulis certum lanæ pondus in opus distribuebatur.Plautus in Persa,Pensum meū quod datum est,confeci.Idem in Bacchidibus.Ego pensum meum lepide accurabo . Et M. Tullius lib.de oratore 2.Nunc ad reliqua progrediar,meque ad meum munus pensumq; reuocabo . Varro De re rustica: Nos nostrum pensum absoluimus.Hieronymus ad Rusticum:Et operis tui pensa persoluas.Verum quo longius erit detorta metaphora,hoc erit adagium venustius.Veluti si ad sermonem,ad studium,ad officium,aut alias animi res referatur.

Ne per somnium quidem. 62

Οὐδ᾽ ὄναρ.id est.Ne in somno quidem Græcis prouerbialiter dictum est,pro eo quod est, nulla ratione,nullo tēpore. Alioqui nemo ferè tam omni felicitate destitutus,quin aliqñ per quietem vel somniet lætiora quæpiā.Lucianus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων.οὐδ᾽ ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς.id est,ne per somnum quidem vnquam albo pane satiatus.Idem vsurpauit in Gallo,cū ait, regibus ne per somnum quidem aliqua re iucunda frui licere:ὑφ᾽ ὧν οὐδ᾽ ὄναρ ἀπολαύσαντος ἡδέως ἐγγίνεται.Rursus περὶ τοῦ ἠλέκτρου,ᾀδόντων δὲ ἡδὺ,καὶ οἷον σὺ φῂς,οὐδ᾽ ὄναρ ἀκηκόαμεν.i.Porrò suauiter canentes,& eo modo quo tu prædicas,ne per somnum quidem audiuimus.Huc eleganter allusit Theocritus ἐν βουκολίσκῳ apud quem Eunica puella ciuilis,rusticum,basium dare conantem,ab se repellit dicens tantum abesse vt illi datura sit basium,vt hoc ne per somnium quidem oporteat sperare. Carmen sic habet.

Ἔρρ᾽ ἀπ᾽ ἐμοῖο.
Βουκόλος ὢν μ᾽ ἐθέλεις κῦσαι; τάλαν· οὐ μεμάθηκα
Ἀγροίκως φιλέειν,ἀλλ᾽ ἀστικὰ χείλεα θλίβειν.
Μή τύγε μευ κύσῃς τὸ καλὸν στόμα,μηδ᾽ ἐν ὀνείροις. id est,

Aufer te hinc procul, inq; malam rem,
Tu mihi suauiolum dare vis homo rusticus?atqui
O miser haud didici dare basia agrestibus vnquam,
Sed magis vrbanis soleo oscula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris sordentibus vnquam
Contigeris,nec per somnum.

Vtitur eodē & M.Tullius in Epist.ad Attic.πολιτικὸς ἀνὴρ,οὐδ᾽ ὄναρ,quisquā inueniri potest. Theocritus in Megara Herculis vxore,τὸ δ᾽ οὐδ᾽ ὄναρ ἤλυθεν ἄλλῳ,id est,Quod alij ne per somnum quidem accidit.Galenus περὶ φυσικῶν δυνάμεων.lib.2.καὶ ταῦτα οὐκ ἐχρῆν ἀγνοεῖν τὸν Ἐρασίστρατον, εἴπερ κἂν κατ᾽ ὄναρ ποτὲ τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου συνήτυχεν.i.Atq; hæc oportebat nō esse ignota Erasistrato; si modo vel in somni vnquam illi cum Peripateticis incidisset consuetudo.Solent autem vel extremæ sortis homines aliquando magnifica quædam somniare,quemadmodum apud Lucianum Micyllus,qui per somnium opulentissimus,experrectus,cerdo quispiam erat Iro pene pauperior.Nam somniare sperandi genus est.Vnde & Vergil.in Bucolicis,spes inanes amantum somnia vocat,

An qui amant,ipsi sibi somnia fingunt?

Huc respexit & Flaccus in Satyris,cum ait,

Cum te seruitio longo curaq; leuarit,
Et certum vigilans quartæ sit partis Vlysses
Audieris hæres.

Itaq; ne per somnium quidem perinde valet,quasi dicas,quod ne sperare quidem audeas.Plutarch.in libello quem scripsit aduersus Stoicos adagium extulit paulo diuersius,ὧν οὐδ᾽ ὀνείρατα λαβεῖν μᾶλλόν ἐστι παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας.id est,Quorum ne somnia quidem magis capere licet extra cōmunes cogitationes.Diuus Chrysostomus aduersus Iudæos contione tertia sic extulit,οὐδ᾽ ὡς ὄναρ.

Per nebulam,per caliginem,per somnium. 63

Quarum rerum ambiguam quandam ac tenuem,peneque euanidam memoriam aut intelligentiam obtinemus,eas res per nebulam recordari,per somnium meminisse,per caliginem videre,prouerbio dicimus.vt quæ puelli vidimus,senes quasi per somnium recordamur,vix tenuibus quibusdā simulachris rerum inhærentibus animo nostro , qualis est fermè vulgarium insomniorū memoria. Porrò quod per mediam nebulam intuemur,eius confusam duntaxat imaginem , ac velut vmbram incertam aspicimus.Cuiusmodi sunt quæ per caliginem cernuntur in tenebris.Hinc igitur ducta metaphora.Huiusmodi sermonis formæ frequenter obuiæ sunt apud scriptores . Plaut.in Pseud. Sunt quæ te volumus percontari,quæ quasi per nebulam nosmet scimus atque audiuimus.Idem.in Capt. duobus:In memoriam regredior audisse me quasi per nebulā.M. Tullius lib. De finib. 5.Infirma ętate,imbecillaque mente,vis naturæ par caliginem cernitur.Plato de legibus libro 7.ἃ δὴ λέγω,δεῖ λῷσαι πειρατέον οἷον δείγματα ἐξενεγκόντα εἰς φῶς. νῦν γὰρ λεγομένοις ἔοικε κατά τι σκότος.id est, Cæterum quæ dico, conandum est , vt velut exemplis in lucem prolatis reddamus perspicua . Nam hæc vi-

dentur similia ijs quæ dicuntur per caliginem quandam. Eodem in lib. legitur καθ᾽ ὕπνον. id est, per somnum, siue in somnis.

De asini prospectu. 64

Ὄνου παρακύψεως. id est, De asini prospectu. Vetus adagium dici solitum in eos qui ridendo titulo quempiam calumniantur, aut de friuolis rebus aliquem in ius vocant. Euentus qui fabulæ præbuit occasionem, varie narratur ab authoribus. Quidam huiusmodi quædam memorant: figulus quispiā varias auiū formas finxerat, easq́; in officina collocatas habebat. At asinus qdā obseruantius sequente agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua vasa deiecit, comminuitq́;. Is cuius erat officina agasonem in ius vocat. Cumq́; rogaretur ab omnibus, qua nam de re litem moueret: de asini, inquit, prospectu. Alij aues non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asini, sicuti dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperunt, reliquaq́; vasa subuerterunt. Reliqua fabulæ vtcunq; conueniunt. Lucianus in Asino suo parœmiam hanc fingit ex se natam, quòd dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eamq́; rem magno omnium risu exceptam, in adagionem abijsse, ἐξ ὄνου παρακύψεως, id est, ex asini prospectu. Porrò iuxta Luciani seutentiam magis quadrabit in eos qui stoliditate sua, dum inepte student dissimulare, ridicule produntur. Hunc Luciani locum æmulans Apuleius in 9. Metamorph. suæ lib. scribit ad hunc modum: Qua contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulā, quidnam sibi vellet tumultus ille, prospicere gestio, vnus è commilitonibus, casu fortuito conlimatis oculis ad vmbram meam cunctos testatur in coram. Magnus deniq; continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me veluti captiuum detrahūt, iam omni sublata cūctatione, scrupulosius contemplantes singula, cista etiam illa reuelata repertum productumq́; & oblatū magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet pensurum, in publicum deducūt carcerem, summoque risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam De prospectu & vmbra asini, natum est frequens prouerbium. Hactenus Apuleius.

Suo ipsius indicio perijt sorex. 65

Cui confine est illud Terētianum ex Eunucho: Egomet meo indicio miser quasi sorex hodie perij. Verba sunt Parmenonis, qui delusus à Pythia prodiderat se seni. Donatus admonet esse prouerbium in eos qui suapte voce produntur. Atq; hinc existimat ductam esse metaphoram, quod soricū proprium sit vel stridere clarius quàm mures, vel strepere magis cum obrodunt friuola, ad quam vocem multi se extendentes, quanuis per tenebras noctis transfigunt eos. Vsurpat hoc adagium diuus Aurelius August. in primo de Ordine libro. erga suum Licentium, qui dum pulsata tabula, soricem strepitu absterret, ipse sese prodebat Augustino quod vigilaret. Allusit eodem Origenes homilia in Genesim tertia, Sed videbor, inquit, ipse meis indicijs captus.

Induitis me leonis exuuium. 56

Ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν. id est, Induitis me leonis exuuium. In eos dici solitum, qui suscipiunt negotium maius facultate, quiq́; se magnificentius gerunt quàm pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum, atq; hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuuio clauaq́; instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Aeschilo certantem audiret. Ridetur autem ab Hercule quòd id gestaminis neutiquam illum deceret, vtpote mollem & effœminatum. Eodem pertinet quòd Menippus ille Lucianicus eodem ornatu se ab inferis redisse adsimulat. Nihil autem prohibet, quo minus prouerbium ad apologum illum referatur, cuius meminit Lucianus in Piscatore: Apud Cumanos asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat. Illic forte repertum leonis exuuium, corpori applicabat suo. Atq; ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaq́; territans. Nam Cumani leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus qui sæpenumero viderat & leonem & asinum, atq; ob id non erat difficile dignoscere, aurium prominentium iudicio, neq; non alijs quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probe fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddidit. Interim autem risum non mediocrem concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, propemodum exanimauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide supra Lesbum. Nam & Lesbij

& Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutæ, postea quàm semel leonis pellem esset indutus. Lucianus in Pseudologista: ὃν δὲ δεῖ τινος, τοῦ ἀποδύσοντος τὴν λεοντῆν ὡς φανερὸς γένοιο, κανθήλιος ὤν, εἰ μήτις ἄρα ἐξ ὑπερβορέων ἄρτι ἐς ἡμᾶς ἥκοι, ἢ ἐς τοσοῦτον κυμαῖος εἴη, ὡς μὴ ἰδὼν εὐθὺς εἰδέναι ὄνον ἁπάντων ὑβριστότατόν σε ὄντα, μὴ περιμένας ὀγκωμένου προσέτι ἀκούειν. id est, Nec opus est quopiam qui tibi leonis exuuium detrahat, quo palàm fiat te canthelium esse, nisi quis sanè ab ipsis Hyperboreis hospes modo ad nos aduenerit, aut vsqueadeo Cumanus sit, vt qui viderit non protinus intelligat te asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut expectet, vt te præterea rudẽtem audiat. Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclem, οἰχήσεται μὲν ἡμῖν φιλόσοφος, ὄνος δὲ τῇ τοῦ λέοντος ἐπικρυπτόμενος δέρει. id est, Abibit nobis quidem philosophus, cæterum asinus leonis intectus pelle. Demutauit nonnihil de prouerbio Lucianus in Philoseude, cum ait: τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθει με, ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοῖόν τινα πίθηκον περιστέλλων. id est, Tantum temporis non animaduerti eum sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere.

Midas auriculas asini. 67

Μίδας ὄνου ὦτα. id est, Midas auriculas asini. Refertur à Diogeniano. Natum à fabula notissima Midæ regis Phrygiæ, cui Phœbus, quod stolide Panem canentem sibi prætulisset, asininas affixit auriculas. Quas cum diu mitra occuluisset, tãdem à tonsore animaduersum est, ac prolatum in vulgus. Porrò adagium recte dicetur, vel in stolidos, & crassis auribus pinguiq; iudicio homines. Vel in tyrannos, quibus cum aures sint asininarũ instar longæ, procul etiã audiunt, velut auscultatoribus dimissis qui audita referãt. Quos Plutarchus in lib. De curiositate. ὠτακουστὰς appellat, & προσαγωγίδας. Eoq; Lucianus in libello cui titulus, Non esse facile credendũ delatoribus, calumniæ depingens imaginẽ, Midæ aures illi tribuit, propter studium subauscultandi captandiq; quid alij rerum faciant. ἐν δεξιᾷ τὶς ἀνὴρ κάθηται τὰ ὦτα παμμεγέθη ἔχων, μικροῦ δεῖν τοῖς τοῦ μίδου προσεοικότα. id est, ad dextram vir quispiam sedet, auriculis maximis, quales fermè Midæ fuerunt. Aristophanes in Pluto:

Μίδας μὲν οὖν ὦτ' ὄνου λάβητε. id est,
Midas quidem itaq;, si asini aures sumatis.

Quo loco interpres admonet prouerbij de auriculis asininis, eiusq; commenti varias allegat causas. Quosdam authores esse, Midam hunc ob contemptum aliquando vituperatumq; Bacchi numen, in asinum fuisse conuersum. Alij narrant, cum aliquando præteriret asinos huius dei, atq; eos affecisset iniuria, iratum Bacchum, Midæ auriculas asininas addidisse. Sunt qui dicant huic aures natura prælongas fuisse, & asininarum instar prominentes, atq; hinc fabulæ iocum ortum esse. Quanquam pluribus placet, hac allegoria significatum, Midam vtpote tyrannum Corycæos ac subauscultatores dimittere solitum, per quos quæcunq; per omnem regionem vel fierent, vel dicerentur, cognosceret, nimirũ illis vtens aurium vice. Proinde cum vulgus admiraretur, ab illo resciri etiã ea quæ clam ac procul fierent, occasionem fabulæ dederunt, vt Midas diceretur auriculas asini habere. Vel quòd nullũ aliud animal acrius audiat quàm asinus, excepto mure: vel quod aures habeat omnium longissimas. Persius.

Auriculas asini quis non habet?

Ferunt nonnulli primum à poeta scriptum fuisse,

Auriculas asini Mida rex habet.

Deinde metu Cæsaris scripturam mutasse, quis non habet.

Hinc illæ lachrymæ. 68

Ex Andria Terentiana per allusionem prouerbialiter vsurpatum videtur ab Horatio: Hinc illæ lachrymæ. Vsurpauit ad hũc modum M. Tullius in actione pro M. Cœlio: Hinc illæ lachrymæ nimirum, & hæc causa est horum omnium scelerum atq; criminum. Dicetur autem de rei causa aliquandiu dissimulata, quæ vere tandem deprehendatur. Veluti siquis dicat barbaros damnare Græcas literas, ne scilicet ipsi parum docti videantur, commode subnectet: Hinc illæ lachrymæ, hoc est quod eos male habet. Sumuntur autem frequenter id genus allusiones à claris authoribus, & in prouerbij vicem transferuntur, etiam si nulla figura prouerbialis adsit. Quod genus illud ex Homero sæpius iteratum in Epistolis Ciceronis ad Attic. αἰδέομαι τρῶας. id est, Vereor Troianos.

Hæc Helena. 69

Nõ dissimili figura dixit Lucianus in Eunucho, Αὕτη ὦ πάμφιλε ἑλένη, ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχουν. id est, Hæc ipsa erat Helena, pro qua digladiabantur. Loquitur autem de duobus Peripateticis, mercedis ac lucri cupiditate turpiter apud iudices contendentibus. Allusit ad monomachiam, id est,

singulare certamen,quod inter Menelaum & Paridem factum describit Homerus Iliados tertio.

Ebur atramento candefacere. 70

Ebur atramento candefacere,est genuinæ formæ,cultum atque ornatum externum inducere,quo decus illud natiuum obscuretur magis quàm illustretur. Proinde lena Plautina puellæ naturali forma præditæ,tamen cerussam ad oblinendas malas postulanti: Vna, inquit, opera ebur atramento candefacere postules. Propterea quòd omne lenocinium rebus natura pulchris dehonestamentum adferat,non venustatem. Veluti siquis veritatem,qua nihil est pulchrius,rhetorum pigmentis conetur exornare.Porrò quemadmodum cerussa ad candorem conciliandum adhiberi consueuit,itidem purpurissa ad tingendas rubore malas.Simili forma dixit in Mostellaria: Noua pictura interpolare vis opus lepidissimum.

Syncerum vas incrustare. 71

Eodem fermè pertinet Horatiana metaphora,quæ in Serm.lib.1.legitur,Satyra 3.

Ad nos virtutes ipsas inuertimus,atq;
Syncerum cupimus vas incrustare.

Hoc est,quæ per se recta sunt,ea nominibus alienis impositis deprauamus atque obtegimus. Quanquam potest & ad superiorem sententiam eleganter accommodari,hoc est,cum rebus per se decentibus tectorium inducimus,quod tegat & obscuret natiuum decus,non augeat,

Pulchrorum etiam autumnus pulcher est. 72

Τῶν καλῶν καὶ ὀπώρη καλή.id est,Pulchrorum,etiam autumnus pulcher. Metaphora prouerbialis nata ex Archelai apophthegmate,quod ab eo dictum Plutarchus refert in Euripidem,qui iam pubescentem atq; exoletum Agathonem in conuiuio suauiabatur.Non abludit ab illo Homerico, quod alio reddemus loco,ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν.id est,è culmo cognoscere. Vernis enim mensibus nihil non tenerum ac nitidum,cum omnia adhuc in flore aut in herba sunt.Cæterum autumni tempore postea q̃ iam in culmos,aut caulem excreuerunt,horridiora videntur. Quadrat igitur in ea,quę cum natura sint egregia,ne tum quidem fastidienda videntur,cum maturuerũt.Alioqui nihil ferè tam fœdum,quod non aliquando niteat ætate. Dicetur non ineleganter & in hos,qui belle portant ætatem.

Magnorum fluminum nauigabiles fontes. 73

Simili metaphora videtur dictum & illud,quod refert ac notat Fabius in octauo Institutionum libro,Magnorum fluminum nauigabiles fontes sunt.eam sententiam ait se iuuene decantatam fuisse. Significat autem præpotentium quantulacunque,plus pollere quàm vniuersas tenuium opes. Cæterum notat Fabius hoc sententiarum genus quòd palàm falsæ videantur.

Generosioris arboris statim planta cum fructu est. 74

Simillimam huic eodem loco subijcit:Generosioris arboris statim planta cum fructu est. Qua quidem id innui videtur,egregia beneq; nata ingenia,statim maturescere, & ad frugem peruenire. Taxat Fabius & hoc sententiæ genus.Mihi tamen visum est in adagiorum catalogum has quoque referre,quòd vulgo celebres fuisse testatur,& impudentior hyperbole, sicut paulo superius dictum, non reijcitur ab hoc genere.

Cornicum oculos configere. 75

M.Tulius in oratione pro Murena scribit ad hunc modũ. Deinde etiam siquid apud maiores nostros fuit in isto studio admirationis,id enunciatis vestris mysterijs,totum est contemptum & abiectum.Posset agi lege nécne, pauci quondam sciebant. Fastos enim vulgo non habebant. Erant in magna potentia qui consulebantur,à quibus etiam dies tanquam à Chaldæis petebantur. Inuentus est scriba quidam C. Flauius,qui cornicum oculos confixerit,& singulis diebus ediscendos fastos populo proposuerit,& ab ipsis iurisconsultis,eorum sapientiam compilarit.Itaq; irati illi quòd sunt veriti,ne dierum ratione peruulgata & cognita,sine sua opera lege posset agi,notas quasdam composuerunt,vt omnibus in rebus ipsi interessent.Idem in actione pro L.Flacco:Hic Hercule cornici oculũ, vt dicitur:nam hunc Hermippum hominem eruditum,ciuem suum cui debebat esse notissimus,percussit.Porrò prouerbium natum sit ex Apologo quopiam,an ex euentu,an ex metaphora sumptum non satis liquet. Vndecunq; fluxerit,perinde valere videtur,cornicum oculos configere, quasi dicas, nouo quodam inuento veterum eruditionem obscurare,efficereq́; vt superiores nihil scisse,nihil vidisse videantur.Effertur autem per ironiam.In eadem sententia vsus est diuus Hieronymus Apologetico aduersus Ruffinum secundo.Nunc vero cum pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria,& germana illa antiquaq; translatio corrupta sit atq; violata,nostri arbitrij putas,aut ex pluribus,iudicare,

bus iudicare,quid verum ſit,aut nouum opus in vetere condere,illudentibusq́; Iudæis, cornicum,vt dicitur,oculos configere. Hæc Hieronymus ſentiens,quaſi ſua caſtigatione prolata, Iudæi iam nihil ſciturí viderentur,à quibus id temporis veteris teſtamenti veritas petebatur. Nec admodum diuerſe vſurpauit Macrob.lib.Saturnal 7. Et quia,inquiens,his loquendi labyrinthis nos impares fatemur, age Vecti,hortemur Euſtathium,vt recepta contraria diſpoſitione,quicquid pro vario cibo dici poteſt,velit communicare nobiſcum:vt ſuis telis lingua violenta ſuccumbat,& Græcus Græco eripiat hunc plauſum,tanquam cornix cornici oculos effodiat. Hactenus Macrobius. Illud non ab re fuerit admonere lectorem,vt etiam atq; etiam conſideret,num cornicum viuacitas & concordia huic adagioni locum fecerit:Siquidem cornix antiquitus concordiæ ſymbolum erat. Eiuſdem viuacitas etiã Græco prouerbio celebrata eſt. Vt is videatur cornicum oculos velle configere,quiſquis ea quæ antiquitas magno conſenſu approbauit,damnare ac reſcindere conetur. Nec admodum abſurdum,ſiquis in hunc modum accipiat,vt dicatur oculos cornicum configere,qui perſpicaciſſimis oculatiſſimisq́; viſum adimat,offundatq́; tenebras:aut qui rem ipſiſſimam acu,quod aiunt, tangat, tantus videlicet artifex,vt non ſolum ſcopum,aut auem,verum & ipſos oculos iaculo feriat.

Gladiatorio animo. 76

Prouerbij ſpeciem habet quod legimus in Phormione Terentiana: Hem gladiatorio animo ad me affectant viam. Quo ſignificatur,ita tendi ad nocendum alteri,vt id cum proprio etiam periculo tentetur,animo pertinaci,paratoq́; vel perdere,vel perire. Nam gladiatori compoſito ad certamẽ hæc pugnæ propoſita ſors eſt,aut occidere ſi occupauerit,aut occumbere ſi ceſſauerit. Ariſtoteles audaciã huiuſmodi,cum propriæ ſalutis contemptu coniunctam,Celticam appellat.

Fruſto panis. 77

Fruſto panis,pro re quantumlibet puſilla ac vili,noſtris quoq; temporibus vulgo dictitant. M. Cato in oratione quadam M. Cœlio vilitatem opprobrans,non loquendi tantum,verum etiam tacendi: Fruſto,inquit,panis conduci poteſt,vel vti taceat,vel vti loquatur. Citatur locus ab A. Gelli. in Noctibus Atticis. Videt̃ hyperbole ſumpta,vel à canibus quos fruſto panis ĩuitare ſolemus,vel à medicis.

Quem mater amictum dedit obſeruare. 78

Quem mater amictum dedit obſeruare. Pro eo,quod eſt pueriliter ex alieno præſcripto viuere,legitur apud Quintil. lib. 5. Nam quid,inquit,illa miſerius lege,vel veluti præformatas infantibus literas proſequentium,& vt Græci dicere ſolent,quem mater amictum dedit, ſolicite cuſtodientium? Quibus ex Fabij verbis apparet,Græcis in prouerbio fuiſſe. Vſurpat autem & indicat adagium Lucian.in Nigrino: καὶ πόθεν ὁ ταὼς οὗτος; καὶ τάχα τῆς μητρός ἐστιν αὐτοῦ. id eſt,Et vnde hic pauo? Atque fortaſſis materna veſtis eſt. Dicũtur hæc ſcommata in eum,qui verſicolore veſte amictus aduenerat. Plutarch.in comment. De fortuna Alexandri, δίκην νηπίου παιδὸς,φυλάττοντα τὴν περιβολὴν, ἣν ἡ πάτριος αὐτῷ συνήθεια,καθάπερ τιτθὴ περιέθηκε. id eſt,More puſilli pueri ſeruantem amictum,quem illi patriæ conſuetudo veluti nutrix addiderat. Quin hoc ipſum,quo nihil iam tritius,ex præſcripto viuere,prouerbiali metaphora dictum apparet,tracto videlicet à pueris,quibus,vt inquit Plato, ἐν τῇ γραφίδι. id eſt,in tabula graphiaria doctor exemplar præſcribit,quod imitantes, literarum notulas conſueſcant effingere. Hoc imitationis genus velut addictum ac ſeruile ridet Horatius.

O imitatores ſeruum pecus,vt mihi ſæpe
Riſum,ſæpe iocum,veſtri mouere tumultus.

Et Fabius nihil putat ad bene dicendum inutilius,quàm ita ſeruire præceptis artis,vt non auſis digitum latum ab illis diſcedere,ſiquando cauſæ ratio poſtulabit.

Quid diſtent æra lupinis, 79

Prouerbij faciem habet,quod eſt apud Horatium in Epiſtolis;

Nec tamen ignorat,quid diſtent æra lupinis,

Id eſt:nouit diſcrimen rerum vilium & pretioſarum. Agit autem Horatius de ijs, qui beneficia non ita conferunt in quouis, velut abijciant, ſed ita collocant, vt expendant & eius meritum ac dignitatem cui pręſtant,& pretium muneris quod largiuntur. Porrò lupini vilitatem prouerbialiter notauit & Iuuenalis:

Tunicam mihi malo lupini,
Quàm ſi me toto laudet vicinia pago.

Notat & Lucianus in libello De mercede ſeruientibus,cum rogat num vſq; adeo defuerit lupini & aquæ fontanæ copia,vt in eam ſeſe conijceret ſeruitutem.

80

Me mortuo terra miſceatur incendio,

Extat Græcus ſenarius παροιμιώδης apud Suetonium Tranquillum in vita Neronis:
Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί. id eſt, Me mortuo conflagret humus incendijs.
Quod cum à quodam ſermone communi diceretur: Nero reſpondens, immo, inquit, ἐμοῦ ζῶντος, id eſt, Me viuo, alludens ad vrbis incendium, quod paulo poſt effecit. Meminit huius prouerbij M. Tullius lib. De finibus bonorum 3. Quoniamq́; illa vox inhumana & ſcelerata dicitur eorum, qui negāt ſe recuſare, quo minus ipſis mortuis, terrarum omnium deflagratio conſequatur, quod vulgari quodam verſu Græco pronunciare ſolent. Item Seneca lib. De clementia 2. cum dicit, multas voces magnas, ſed deteſtabiles in vitam humanam perueniſſe, celebresq́; vulgo fieri, vt illam, Oderint dũ metuant. Cui, inquit, Græcus verſus ſimilis eſt, qui ſe mortuo terram miſceri ignibus iubet. Quin eadem ſententia, hodieque vulgo durat inter mortales. Mihi, inquiunt, morienti mundus vniuerſus moritur. Qua ſignificant nihil ſua referre, quid poſteris accidat vel boni vel mali, cum ipſi tollantur è vita, nequaquam ſenſuri.

81

Mare cœlo miſcere.

Mare cœlo miſcere. Prouerbialis hyperbole eſt, pro eo quod eſt, omnia perturbare, nihilque non facere. T Liuius: Quid eſt, quod cœlo terram, terræ cœlum miſceant? Idem alibi: Quid tandem eſt, cur cœlum ac terras miſceant? Iuuenalis:

Clames licet, & mare cœlo
Confundas, homo ſum.

Lucianus in dialogo Promethei & Merucrij: τί οὖν διὰ τοῦτο ἐχρῆν τὸ τοῦ λόγου, τῇ γῇ τὸν οὐρανὸν ἀναμεμίχθαι; id eſt: Qui igitur oportebat ea gratia, terræ, quod dici ſolet, miſcere cœlum? Vergilius in quinto, de Iunone omnia tentante:

Maria omnia cœlo Miſcuit.

Idem paulo diuerſius in duodecimo:

Non ſi tellurem effundat in vndas
Diluuium miſcens, cœlum'ue in tartara ſoluat.

Ariſtophanes in Lyſiſtrata, non diſſimili figura dixit.

Τὰ δ᾽ ὑπέρτερα νέρτερα θήσει ζεὺς ὑψιβρεμέτης. id eſt,
Quin & ſupera infera reddet Iuppiter altifremus.

Plutarchus in vita Romuli ſic vſurpat, vt cœlum terræ miſceant, qui ex hominibus deos ex dijs homines faciunt, & quę ſunt hominum fabulantur de ijs, ἀπογνῶναι μὲν οὖν παντάπασι τὴν θειότητα τῆς ἀρετῆς ἀνόσιον καὶ ἀγγενὲς, οὐρανῷ δὲ μιγνύειν γῆν ἀβέλτερον. id eſt, In totum abnegare diuinitatem virtutis impium eſt & ingeneroſum, cæterum cœlo miſcere terram, ſtuporis eſt.

82

Miſcebis ſacra prophanis.

Conſimili figura dixit Horatius:

Miſcebis ſacra prophanis.

Id eſt, Nihil non facies. Item confundens faſq́; nefaſq́;. Apud veteres multum erat diſcriminis inter res hominum ac res deorum, adeo vt Homerus etiam vocabula diſcernat, quibus dij conſueuerunt vti, à vocibus humanis. Et Pythagoras à quibuſdam iuſſerit abſtineri quòd numinibus eſſent conſecrata, Vnde qui nihil habent penſi, quiq́; nihil non audent, miſcent ſacra prophanis.

83

Suſq́;, deq́;.

Apud Plautum atq́; alios authores prouerbialiter poſitum inuenitur, ſuſq́; deque fero, & ſuſque deq́; habeo, pro eo quod eſt, nihil mea refert, nil laboro. Plautus in Amphit. Quæ neque ſunt facta, neq́; ego in me admiſi, arguit, atq́; id me ſuſque deque eſſe habituram putat. A. Gellius lib. Noct. 16 ſcribit, ſuſque deque ferre, idem valere quod æquo animo eſſe, & quod accidit, non magni pendere: atque interdum negligere & contemnere, ſimillimumq́; eſſe illi quod Græci dicunt, ἀδιαφορεῖν. Citat autem Laberium in Compitalibus:

Nunc tu lentus es, nunc tu ſuſq́; deq́; defers.

Item M. Varronem in Siſenna: Quod ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia, ſuſq́; dq́; eſſet, Deniq́; verſus hos ex Lucilio refert:

Verum hic ludus vbi ſuſq́; omnia deq́; fuere.
Suſq́; & deq́; fuere, inquam, omnia ludus, iocuſq́;

Imitatum ex illo græco ſchemate, ἄνω καὶ κάτω. id eſt, Surſum ac deorſum, quo nullum ordinem,

nullumq́;

nullumq; rerum discrimen significamus.

Vltro citroq;.

84

Vltro citroq; prouerbiali figura dicitur, valetq; perinde quasi dicas, hinc atq; illinc, siue vtrinque. Fit autem venustior metaphora, quoties ad mutuam altercationem, disceptationem, confabulationẽ, rixam'ue refertur. Quod genus est apud Cic. De repub. Multisq; verbis vltro citroq; habitis, ille no bis cõsumptus est dies. Idẽ in libris Offi. Beneficijs vltro & citro datis acceptisq;. Seneca de beneficijs lib. 5. Beneficium & gratiæ relatio vltro citroq; ire debent. Consimili forma dicimus: Vltro citroque agitata causa. Et vltro citroq; datis & acceptis cladibus. Vltro vitroq; certatum conuitijs.

Sursum ac deorsum.

85

Huic simillimum est illud ex Eunucho Terentiana: Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites, id est huc atq; illuc, aut certe subinde ad Thaidem ab hero, rursum ab hero ad Thaidem intercursites, ita vt solent amantium ministri. Quod quidem plusculum habebit decoris, si longius transferatur, vt siquis dicat, iureconsultos, à volumine ad volumen à lege ad legem, ab interprete ad interpretem, subinde transferentes sese, sursum ac deorsum vagari. Ea metaphora mutuo sumpta videtur à Sisyphi fabula saxum voluentis apud inferos. Cui græcum illud ἄνω καὶ κάτω, de quo modo meminimus, ita finitimũ est, vt idem esse videatur. Demosthenes in prima contra Philippũ oratione: ἐὰν ἀλλοθίπου, συμπαραθεῖτε ἄνω καὶ κάτω .i. Quod si alio quopiã in loco Philippum adesse nunciatum sit, pariter accuritis sursum deorsum. Aristophanes ἐν ἀχαρνῆς.

Οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, καὶ ἄνω καὶ κάτω
Τὸ χοινίον φεύγουσι τὸ μεμιττωμένον. id est,
At hi in foro loquuntur, & resticulam
Sursum ac deorsum minio vitant litam. Euripides in Bacchis:
Ἄνω κάτω τὰ πάντα συγχέας ὁμοῦ. id est, Sursum deorsum cuncta confundens simul.

Plato in Phæd. χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν. id est: Oportet rationes omnes sursum ac deorsum versemus, atque ita consideremus. Idem in Theæt. καὶ γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον, ἄνω κάτω πάντα. id est, Fiatq; quod dicitur, sursum deorsum omnia. Vsus, est & in Parmenide. Vtitur eodem Aristides rhetor, cum alijs aliquot locis, tum in Cimone: ἔγωγε οὐχ ὁρῶ πῶς ἂν μᾶλλον πάντα ἄνω καὶ κάτω γένοιτο. id est, Ego sanè non video quo pacto possint vniuersa magis sursum ac deorsum misceri. Menander apud Plut.

Οὐ δὲ στρεφομένους ἄνω κάτω, οἴμοι λέγειν. id est,
Neq; dum se agunt sursum deorsum dicere Heu mihi.

Pro ἄνω καὶ κάτω, dixit Euripid. πάλιν τε καὶ πρόσω. quasi dicas, antrorsum ac retrorsum.

Φύρουσι τἄνθ' οἱ θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω. id est,
Miscent enim hæc sursum ac deorsum numina.

Versus à scribis corruptus constabit si legas:

Φύρουσι ταῦτα θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω. Apud Athenæum libro sexto:

Ἀλλὰ μεταφέρει
ἕκαστος αὐτῶν ταῦτ' ἄνω τε καὶ κάτω. id est,
Sed ista singuli
Sursum deorsum transferunt

De poetis loquitur qui nihil ipsi reperiunt noui, sed ab alijs inuenta miscent, & aliter tractando faciũt sua. Proinde prouerbium accommodabitur, vel ad omnia tentantem, vel ad omnia cõfundentem, vel ad intelligentiam omni ex parte negotium circunspicientis. Huic planè simillimum est quod extat apud Terent. in Ecyra: Cursari rursum prorsum, pro eo quod est, huc illuc. Nam rursum proprie sonat, retro: & prorsum, ante. Prouerbiale schema annotauit & Donatus. Cuiusmodi sunt & illa. sursum deorsum, intro foras, hac illac, & Græcis ἄνω καὶ κάτω, πρόσσω καὶ ὀπίσσω. Quo longius recesserit à rebus corporeis, hoc plus venustatis habebit adagium. Quod genus est illud Iuliani ad Galenũ lib. quo hunc refellit: Οὐδ' ἂν πείσειεν ἡμᾶς τε ἢ αὐτοὺς ἐπ' ἀληθείᾳ, ὅτι ἴσασι τί φύσις ἐστὶν, ἣν ἄνω τε καὶ κάτω θρυλλοῦσι, τραγῳδοῦντες πανταχοῦ. id est, Nequaquam persuasuri sunt vel nobis, vel sibijpsis vere ipsos scire quid sit natura, quam sursum ac deorsum celebrant, vbique magnifice prædicantes. Ita qui varijs modis rem apud sese expendit ἄνω κάτω λελογισμένος dici poterit.

Omnium horarum homo.

86

Qui serijs pariter ac iocis esset accõmodus, & qui cum assidue libeat conuiuere, eum veteres om-

nium horarum hominem appellabant. Atque ita vocatum Asinium Pollionem, author est Fabius. Apud Suetonium Tiberius duos quosdam combibones suos, iucundissimos, & omnium horarum amicos profiteri solet, etiam codicillis. Eiusmodi amicum eleganter simul, & graphice depinxit Ennius, sub persona Gemini Seruilij. Carmen quanquam extat apud Aulum Gellium Noctium Atticarum lib. 12. cap. 4. tamen non grauabor adscribere:

Hocce locutus, vocat qui cum bene sæpe libenter
Mensam sermonesq; suos, rerumq; suarum
Comiter impertit, magna cum lapsa diei
Pars foret, è summis rebus, paruisq; gerundis
Parte fuisset de paruis, summisq; gerundis
Consilio. induforo, lato, sanctoq; senatu.
Cui res audacter magnas, paruasq; iocumq;
Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dicto
Euomeret: siquid vellet, tutoq; locaret.
Quo cum multa volup, ac gaudia, clamq;, palamq;
Ingenium cui nulla malum sententia suadet,
Vt faceret facinus leuis, haud malus, idem
Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoq;
Contentus atq; beatus, scitus, secunda loquens, in
Tempore commodus, & verborum vir paucorum.
Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe vetustas
Quæ facit, & mores, veteresq; nouosq; tenentem,
Multorum veterum & leges, diuûmq; hominumq;
Prudentem, qui multa loquíue, tacere ue possit.

Talis & inter philosophos fuisse traditur Aristippus, qui Dionysij iussu cum cæteris nec in fœminea purpura saltare detrectauit, Platone recusante, addens vel in Bacchanalibus oportere pudicum esse. Hinc Horatius: Omnis Aristippum decuit color.

Contra qui suis quibusdam sunt moribus, neque faciles ad cuiusuis hominis conuictum, per paucorum hominum homines dicuntur, vt apud Terentium. Apud Horatium autem communi sensu caret, inquimus.

Pecuniæ obediunt omnia. 87

Tam omnibus nationibus in ore fuisse videtur hæc sententia, quàm nunc etiam omnibus est in vsu: Pecuniæ obediunt omnia. Et refertur in prouerbijs Hebræorum, apud Ecclesiasten, cap. 10. nec eo secius à Græcis pariter ac Latinis authoribus celebratur. Euripid. in Phœnissis.

Τὰ χρήματ᾽ ἀνθρώποισιν τιμιώτατα,	Mortalibus nil carius pecunia,
Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.	Atq; inter homines vna plurimum valet.

Item Aristophanes in Pluto:

Ὡς οὐδὲν ἀτεχνῶς ὑγιές ἐστιν οὐδενός,	Proh vt nihil sanum reperias vspiam,
Ἀλλ᾽ εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες.	Sed pariter omnes seruiunt victi lucro.

Huc alludit & Demosthenicum illud in prima Olympiaca: δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστιν γενέσθαι τῶν δεόντων i. Breuiter opus est pecunijs, neque citra has quicquam eorum quæ facienda sunt, confici potest. Rursum Aristophanes in eodem Pluto, facetissime persequitur, quicquid rerum vel bonarum, vel malarum geritur inter mortales id pecuniarum gratia fieri, quin etiam dijs ipsis nõ aliam ob causam rem diuinam fieri. Atq; inter alia permulta hanc catholicam sententiam refert:

Ἤ τί γ᾽ ἐστὶ λαμπρὸν καὶ καλόν,
Ἢ χάριεν ἀνθρώποισι, διὰ σὲ γίγνεται.
Ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ᾽ ὑπήκοα id est,
Siquid eximium est aut splendidum,
Siquid venustum, hominibus abs te vno venit,
Siquidem opibus vniuersa simul obediunt.

Porinde Horatius pecuniam reginam appellat:

Scilicet vxorem cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Sed nemo festiuius pecuniæ tyrannidem descripsit quàm Euripides, Bellerophontem ad hunc modum loquentem faciens. Referuntur autem à Seneca lib. Epist. 31. nam ipsa quidem fabula non extat, versus aliquot. hi quoniam sunt in primis lepidi ac venusti, non grauabor adscribere, sed aliquot locis emendatos. Quandoquidem apud Senecam habentur deprauati:

Sine me vocari pessimum, vt diues vocer,
Nemo an bonus, an diues omnes quærimus.
Non quare, & vnde, quid habeas, tantum rogant.
Vbiq; tanti quisq;, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.
An diues omnes quærimus, nemo an bonus.
Aut diues opto viuere, aut pauper mori.
Bene moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.
Pecunia ingens generis humani bonum.
Cui non voluptas matris, aut blandæ potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens.
Tam dulce siquid Veneris in vultu micat,
Merito illa amores cœlitum atq; hominum mouet.

Cum hi, inquit, nouissimi versus in tragœdia pronunciati essent, totus populus ad eijciendum & actorem & carmen consurrexit, vno impetu, donec Euripides in medium ipse prosilijt, petens vt expectarent, viderentq; quem admirator auri exitum faceret. Dabat in illa fabula pœnas Bellorophõtes, quas in sua quisq; dat. At ex his versibus quos Latinos recitat Seneca, posteriores aliquot reperi Græcos apud Athenæum in Dipnosophist. lib. 4. sed citra nomenclaturam authoris, eos hoc loco subscribã.

Ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,
Ὡς οὔτε μήτηρ ἡδονὰς τοιὰς δ' ἔχει,
Οὐ παῖδες ἐν δόμοισιν, οὐ φίλος πατὴρ
Οἵας σὺ, χ' οἱ σὲ δώμασιν κεκτημένοι.
Εἰ δ' ἡ κύπρις τοιοῦτον ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ,
Οὐ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτὴν ἔχειν.

O captus aurum hominibus ornatissimus,
Vt nec genitrix, nec pater, nec liberi
In ædibus tales voluptates ferunt:
Quales paris tu his, qui domi te possident.
Quod si hoc modo Veneris renident lumina,
Haud mirum amores si cit innumerabiles.

Subit interim admirari peruersum præposterumq; mortalium ingenium. Sententiam improbam in ficta fabula, sub persona improba, ab histrione recitatam in theatro non ferunt, ac per tumultum eijciunt, sibi quisq; domi ignoscit. Quotus enim quisq; est qui studio vitaq; non loquitur, quod illic histrio sonabat? Horrent voces in theatro, & non horrent rem in omni vita? Quid infamius, quid execratius apud omnes mendacii vocabulo? quid ipsa re in moribus hominum vsitatius? Quid periurio detestabilius? Excute vitam hominum, periurii plena sunt omnia. Vide quid populo iurent principes, quid episcopi, quid abbates, immo quid in baptismo Christiani omnes. Confer mores, quantam inuenies periuriorum μυριάδα. Quàm abominamur furis nomen. At in vita nihil aliud inuenies. Nisi fortè furtum non est, accipere pecuniam mutuam animo non reddendi, negare depositum cum tutũ est, mala fide inuadere hæreditatem aut possessionem alienam, imponere emptori, suffurari nonnihil de materia quam suscepisti, pro gemmis vitra obtrudere, aliud vini genus pro alio vendere. Denique nullam prætermittere occasionem fraudandi proximum. Sed ad prouerbia redeo.

Veritatis simplex oratio. 88

Refertur in Diogeniani collectaneis hoc adagiũ. Extat autẽ in Phœnissis Euripidis, ad hũc modũ.

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κοὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ' ἑρμηνευμάτων,
Ἔχει γὰρ αὐτὴ καιρόν, ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν. id est,

Nam veritatis sueuit esse oratio
Simplex, vafris nec esse egens ambagibus
Interpretum, siquidem ipsa per se congruit:
At sermo iniquus, quia per se sit morbidus
Medicamenta exquisita deposcit sibi.

Citatur à Seneca epis. 49. Nam vt ille ait tragicus: veritatis simplex oratio est. Prouerbium vsurpabitur, vel in rhetores ac poetas, qui mendacia verborum lenocinijs fucare solent. Vel in blandiloquos, qui quòd non ex animo dicant, solent accuratius adornare sermonem, ac veros affectus hoc diligentius imitari verbis, quo magis vacant affectibus:

Vt qui conducti plorant in funere dicunt
Ac faciunt propè plura dolentibus ex animo:

Cum interim simplex illa rusticanaq; veritas, negligat id genus orationis fucos:
Τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην, id est, Ficus ficus, ligonem ligonem appellans. Vel in diuinos, qui vaticinia sua verbis ambiguis efferunt, ne queant deprehendi, sitq; rima quæpiam per quam elabantur. Deniq; in eos qui perplexe loquuntur, dum verum dissimulant. Nam hoc indicio sæpenumero deprehenditur vanitas, velut in Eunucho Terentiana:

Pergin' scelesta mecum perplexe loqui?
Scio, nescio, abijt, audiui, ego non adfui.
Non tu istuc mihi dictura aperte es, quicquid est?

Tunica pallio propior est. 89

Apud Plautum in Trinummo legitur allegoria prouerbialis: Tunica pallio propior est. Quo significatum ex amicis nos alijs atq; alijs magis esse deuinctos, nec parem omnium habendam esse rationem. Apud veteres primum in officio locum habebant parentes, proximum pupilli nostræ fidei crediti, tertium clientes, quartum hospites, quintum cognati & affines, vt indicat Gellius lib. 5. cap. 13. Præterea quædam negotia propius aliis ad nos pertinere. Pallium extrema vestis apud Græcos, quemadmodum apud Romanos toga. Tunica toga tegebatur, vt frequenter apud Homerum, χλαῖναι καὶ χιτῶνες, simul nominantur.

Genu sura propius. 90

Γόνυ κνήμης ἔγγυον. id est, Genu sura propius. Qui Græcas parœmias collegerunt, aiunt, hoc adagiũ ex euentu quodam esse natum. Cum in prælio quidam conspiceret duos amicos, pariter de vita periclitantes, fratrem & consobrinum, neq; posset vtriq; simul ferre suppetias, omisso consobrino fratrẽ defendit, atq; hanc interim sententiam pronunciauit, quæ postea transierit in prouerbium, γόνυ κνήμης ἔγγυον. id refertur ab Aristotele lib. Moral. 9. Accedunt, inquiens, eodem & prouerbia vniuersa, vt anima vna, & amicorum communia sunt omnia, & amicitia est æqualitas, & tibia genu propinquius. Theocritus in Idyllio, cui titulus Charites, tribuit hoc adagium viro tenaci, qui sibi viuat, neque quicquam velit impertiri amicis.

Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων πόθεν αὔξεται ἀθρεῖ
Ἄργυρος, οὐδ' ἕκεν ἰὸν ἀποτρίψας τινὶ δοίη,
Ἀλλ' εὐθὺς μυθεῖται, ἀποτέρω ἢ γόνυ κνάμα. Αὐτῷ μοί τι γένοιτο. id est,

Verum quisq; sinu dextram occulit, illud & vnum
Cogitat, vnde sibi congesta pecunia crescat,
Nec cuiquam abstersa rubigine donet amico.
Immo statim hoc, mihi sura genu longinquior inquit:
Ipsi malim aliquid detur mihi.

Athenæus lib. 9. eò deflexisse videtur, vt dicat de ijs potius, quæ propius ad rẽ pertinẽt. Ex hoc igitur Plaut⁹ suũ illud effinxisse videtur: Tunica pallio ꝓpior. Cõfinis est huic adagio illa Hesiodi sentẽtia.

Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον id est,
Sed nec germano quisquam est æquandus amicus.

Est enim inter hos, quos amamus, habendus ordo. Nihil autem vetat, quo minus ad rem torqueatur, quod genus, siquis dicat, maiorem habendam esse vitæ quàm pecuniæ, corporis quàm vestis, animæ quàm corporis rationem, recte adduxerit, γόνυ κνήμης ἔγγυον.

Omnes sibi melius esse malunt, quàm alteri. 91

Eandem fermè sententiam Terentius, simpliciter extulit in Andria:

Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet,
Omnes sibi esse melius malle, quàm alteri.

Rursum in eadem fabula prouerbium ad personam detorsit,

Heus proximus sum egomet mihi.

Aristoteles libro Moralium Eudemiorum 7. Δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος. id est, Nonnullis enim videtur quenq; sibi potissimum amicum esse. Idem Plato lib. De legib. 5. τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι, καὶ ὀρθῶς ἔχει. id est, Hoc est autem quod aiũt vnumquenq; natura sibi amicum esse, idque recte fieri. Quin & hodie theologorum prouerbiũ celebratur, charitatem à se ipso proficisci, natum videlicet ex his cantici mystici verbis: ordinate in me charitatem. Verum de eo quid sentiam, alias vbi locus inciderit, diligentius tractabimus. Sed Terentianam sententiam Euripides extulit in Medea:

ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ. id eſt,
Quod quiſq; ſemet plus amico diligit. Vel ſic,
Quod quiſq; ſe plus atq; amicum diligit.
Rurſum in Græcarum ſententiarum collectaneis.
Φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα. id eſt, Nemo ſeipſo diligit quenquam magis.

Φίλαυτοι. 92

Qui ſibi vehementer placent,quiq; ſuis ipſorum cōmodis impenſe ſtudent,aliorum rebus vel neglectis,vel etiam afflictis, à Græcis eleganter φίλαυτοι vocantur. Vitium ipſum φιλαυτία dicitur, Quo apposite circumloquens Horatius:
Græcus,inquit,amor ſui.
Id vitij Plato malorum omnium fontem autumat. Ariſtote. 9. Moral. lib. ſatis indicat hanc φιλαύτου probroſam appellationem,ceu prouerbialem vulgo iactatam fuiſſe,cum ait,homines ſui ſupra modum amantes à multitudine male audire,quippe qui fœdo infamiq; cognomine vocentur φίλαυτοι. Contra qui ſibi diſplicent,putiduli vocantur. Martialis,
Altera rancidula eſt,altera putidula eſt.
Eſt autem id vitium ferè inſitum,vt ſua cuiq; magis probentur quàm aliena,quod tamen eximie videtur fuiſſe in Afris. Nuſquam autem hæc peſtis immedicabilior quàm in dogmatibus quorum perſuaſione ſemel imbuti ſumus,id quod eleganter notat Galenus libro τῶν φυσικῶν δυνάμεων primo, οὕτως ἄρα δυσαπότριπτόν τι κακόν ἐστιν ἡ περὶ τὰς αἱρέσεις φιλοτιμία καὶ δυσέκνιπτον ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ψώρας ἁπάσης δυσιατώτερον. id eſt, Adeo de ſectis contentio malum eſt,quod ægre excutitur, & cum primis ineluibile,deniq; quauis ſcabie inſanabilius.

Extra telorum iactum. 93

Ἔξω βελῶν. id eſt, Extra telorum iactum,pro eo quod eſt in tuto,citraq; periculum. Tranſlatum à bellis,vbi qui nolunt feriri iaculis,longius ſemouent ſeſe quàm vt poſſint contingi iactu teli, aut in loco à iaculis defenſo ſe continent. Vnde illud frequens apud hiſtoricos,iam ad teli iactum peruenerant. Qu. Curtius lib. 3. Iam in conſpectu,ſed extra teli iactum vtraq; acies erat. Idem lib. 4. Vt extra teli iactum eſſent. Ac rurſum: Nondum ad teli iactum peruenerant. Quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν. Neq; vero tantum ij dicuntur ἔξω βελῶν eſſe,qui longius abſunt quàm vt iaculo contingi poſſint,verum etiam qui vtcunq; tuti ſunt. Seneca lib. De beneficijs 7. ſimili tropo dixit extra ictum, Iniuriam deo ſacrilegus quidem non poteſt facere,quem extra ictum ſua diuinitas poſuit. Lucianus in Votis. ἐπισκοπεῖν ἔξω βέλους ὑπεραιωρούμενον. Optat quiſpiam pennas,vt è ſublimi ſpectare poſſit dimicantes,ipſe tutus à iaculis. Idem καὶ ἔξω ἦν βέλους. id eſt, Iamq; extra teli coniectum erat. Polyphemus de Vlyſſe,qui iam fugerat,vt eum Cyclops telo aſſequi nō poſſet, Odyſſeæ K ad finem. Idem rurſum αἱ δὲ μοῦσαι διὰ τί ἄτρωτοι, καὶ ἔξω βελῶν εἰσιν. id eſt: Cur muſas non feris,atq; à tuis telis ſunt tutæ? Alluſit huc idem in Nigrino, καὶ καθάπερ ὁ Ζεὺς τὸν Ἕκτορα ὑπεξαγαγὼν ἐμαυτόν, ἐκ βελέων, φασίν, ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ, τὸ λοιπὸν οἰκουρεῖν εἱλόμην. id eſt, Quemadmodum Iuppiter Hectorem,ita meipſum à iaculis eximens,vt aiunt.
Atq; à cæde virum,atq; à ſanguine,deq; tumultu,
Reliquum vitæ tempus domi ſedere deſtinabam. Eſt autem apud Homerum Iliados ξ
Ἐκ βελέων, μή πού τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται. id eſt, Extra tela,vti ne quis vulnus forſitan addat
Ad vulnus. Contra,quem obnoxium periculo videri volemus,hunc ἐντὸς τοῦ βέλους,dicere poterimus. Lucianus in Baccho οὐδ' ἐντὸς τοῦ βέλους γενέσθαι ὑπομείναντες, id eſt, Ne tantiſper quidem manentes,vt intra teli iactum eſſent. Vergilius in 11.
Iamq; intra iactum teli progreſſus vterq;.

Poſt principia. 94

Eandem fermè ſententiam habet poſt principia. Sumptum item à bellis, in quibus tutiſſimus locus eſt poſt principia. Siquidem in prima acie ſtabant haſtati,in ſecunda principes,robuſtior ætas: hos ſequebantur ſcutati omnes,maxime inſignes armis,poſt hos triarij & rorarij, quemadmodum indicat T. Liuius Decad. 1. lib. 8. Itaq; nullus in acie locus tutior q̃ poſt principia. Terent. in Eunucho:
Tu hoſce inſtrue,hic ego ero poſt principia,
Inde omnibus ſignum dabo. Erat autem hic locus timido nebuloni conueniens,id quod ridens Gnato: Illuc,inquit,eſt ſapere,vt hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cauit loco. Idem hoc Pyrrhus factitauit. Donatus admonet eum vſum verbo militari. Porrò Vegetius libro De re militari 2 teſtatur, princi-

pales in acie milites, proprie dici principia. Sic enim ait: Antiqua ordinatione legionis exposita principalium militum, & vt proprio verbo vtar, principiorum nomina ac dignitates secundum præsentes matriculas indicabo. Axius apud Varronem. Ego vero, vt aiunt, post principia in castris. In prouerbio Res ad triarios redijt, plura de his comperies.

Procul à pedibus equinis. 95

Ἐκ τῶν ποδῶν ἱππείων. id est, Procul à pedibus equinis. Etiam hodie vulgo dicitur, cum significant fugiendum esse periculũ. Hac voce monere cõsueuerunt, vt quisq; sibi caueret in certaminibus equestribus, ἔξω τῶν ποδῶν ἱππείων. i. Extra pedes equinos. Eam deinde vulgus prouerbij vice vsurpauit.

Porrò à Ioue atq; flumine. 96

Πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ. id est, Procul à Ioue pariter atq; à fulmine. Refertur à Diogeniano. Admonet non esse agendum cum præpotentibus, qui nutu possint perdere siquando libeat, maxime cum regibus ac tyrannis. Habent enim fulmen, siquando commoueantur. Porrò Ioui fulmen attribuunt poetæ, & reges quidã hac effigie suos colossos fingi voluerunt, authore Plutarcho. Cuius est hæc cum primis elegans ὁμοίωσις. Quemadmodum in vulnere prius apparet sanguis quàm plaga, & quemadmodum prius emicat fulgur, quàm tonitrus audiatur: ita apud tyrannos, hoc est, principes ferme omneis, prius erumpit condemnatio q̃ probatio, & perijt delatus prius quàm coarguatur.
Citatur à Suida huiusmodi hemistichium:
Ἀλϐυ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός. id est,
Maiorem vitato virum.
Refertur & hoc à Diogeniano inter adagia. Monet autem parum esse tutum habere commercium cum principibus, quibus quod libuit licet, & in quos apposite dixeris illud Gręcorum apophthegma: Μέγας οὖν ὁ κίνδυνος βούλεσθαι ἃ μὴ δεῖ, τὸν ἃ βούλεται ποιεῖν δυνάμενον. id est, Ingens periculum velle quæ non decet eum, qui possit quicquid voluerit efficere. Huc pertinet quod Callisthenem admonuit Aristoteles, vt cum Alexandro aut raro loqueretur aut iucunda. Item quod refert Plutarchus in vita Solonis: is spretus est à Crœso quòd de felicitate nimium libere respondisset: itaq; cum Aesopus fabularum scriptor admoneret illum, ὅτι τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν. id est, quòd cum regibus aut quàm minime, aut quàm iucundissime colloquendum esset: Solon retorsit dictum hunc in modum, μὰ Δία ἀλλ᾽ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα. id est, non per Iouem, immo potius aut quã minime aut optime. Allusit ad prouerbium Ouidius hoc attactus fulmine.
Viue tibi, quantumq; potes prælustria vita.
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

Septem conuiuium, nouem conuicium. 97

Septem conuiuium, nouem conuicium. Elegans vel ob ipsam προσονομασίαν sententia qua significatum est, in conuiuium paucos adhibendos esse, alioqui fore tumultuosum, atque insuaue. Quod significans Horatius:
Locus est, inquit, & pluribus vmbris,
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.
Extabant antiquitus leges quæ præscriberent, simul & moderatum conuiuarum numerum, & sumptus modicos. M. Terentius Varro apud Celsum censet conuiuas intra Gratiarum & musarum numerum oportere consistere, ne aut plures sint septem, aut pauciores tribus. Sed hoc adagium vetat ad Musarum vsq; numerum peruenire. Plinius lib. 28. cap. 2. scribit Seruium Sulpitium commentum fuisse causam, cur ominosum esset mensam relinquere, quòd illis temporibus nondum numerabantur conuiuæ plures quinque. Chærephon apud Athenæum lib. 6. videtur admittere conuiuas vsque ad triginta, duntaxat in nuptijs. Cæterum quibus datum erat negotium numerandi conuiuas, γυναικονόμους appellant. Refert inibi fabulam non illepidam. Parasitus cum inuocatus venisset ad nuptias, & postremus accumberet, gynæconomi numeratis conuiuis, iusserunt illum abire, quòd contra legẽ, super numerum triginta secutus esset. At ille, Numerate, inquit, denuo, à me sumentes initium. Hoc pacto non erat futurus supernumerarius. Refertur apud Iulium Capitolinum in vita L. Veri imperatoris: Et notissimum quidem, inquit, eius fertur tale conuiuium, in quo primum duodecimus accubuisse dicitur, cum sit notissimum dictum de numero conuiuarum. Septem conuiuium, nouem vero conuicium. Conuicium autem dixit pro clamore, quasi cõuocium. Torqueri potest ad polyphiliam, aut ad turbam rationum in argumentando, aut exemplorum in suadendo: aut etiam ad polytechniã. Quauis in re turba confusionem parit ac molestiam.

De gradu deijcere. 98

Prouerbialis allegoria De gradu deijci:pro eo quod est animo consternari,ac velut à statu mentis dimoueri.M.Tullius Offic lib.1.Fortis vero animi est & constantis,non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu deijci,vt dicitur,sed præsentis animi vti consilio.Consimilis figuræ est, in gradum reponere ,quasi in pristinum locum restituere.Quintilianus Institut.lib. 4. Aut siquid tiubauerint,opportuna rursus eius à quo producti sunt, interrogatione velut in gradum reponantur. Ad eandem formam pertinent,Mouere loco,deturbare gradu,restituere in locum.

Post mala prudentior. 99

Μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος.id est,Post acerba prudentior, Vbi quis suo malo fit cautior,non aliter quàm qui gustato veneno,nõ prius intelligunt esse venenum,quàm noxiam eius vim sentire cœperint.Finitimum est ei quod alibi dicetur:

Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est,

At nouit rem factam deniq; stultus. Item ei,

Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα. id est, Rebus peractis est Cleon Prometheus,

Adagium recensetur in collectaneis Apostolij, quem equidem authorem non adducerem in mediũ, nisi cogeret inopia magis idoneorum.

Ex ouo prodijt. 100

Ἐξ ᾠοῦ ἐξῆλθεν.id est,Ex ouo emersit.Aiunt dici solitum de magnopere formosis ac nitidis, quasi neges communi hominum more natos,sed ex ouo,more Castoris & Pollucis.Siquidem est in poetarum fabulis,Ledam Tyndari filiam,ex Iouis concubitu duo peperisse oua,è quorum altero prodiere gemini,Castor & Pollux insigni forma iuuenes:ex altero nata est Helena,cuius forma literis omnium est nobilitata.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA QVARTA.

Non est cuiuslibet Corinthum appellere. 1

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθόν ἐσθ᾽ ὁ πλοῦς. id est,

Non est datum cuiuis Corinthum appellere.

Vetustum iuxta,ac venustum adagium de rebus arduis,& aditu periculosis,quasq; non sit cuiuslibet hominis affectare.Inde natum quòd , vt refertur apud Suidam, nec facilis,nec satis tutus sit nautis in Corinthiacum portum appulsus.Nam Strabo lib.Geographiæ 8.aliò refert originem prouerbij,nempe ad luxum & meretrices Corinthiorum.Ostendit enim Corinthum quòd in Isthmo esset,duosq; haberet portus, alterum aduersus Asiam,alterum Italiæ oppositum,negociatorum frequentia locupletissimam fuisse.In eadẽ templum fuisse Veneri sacrum,adeoq; locupletatum,vt plus mille puellas haberet , quas Corinthij Veneri consecrarant,vt in eius honorem præstarent.Itaq; harum gratia frequens in vrbem multitudo vndiq; confluebat,vnde ciuitas maiorem in modum ditabatur:quin etiam negociatores, hospites ac nautæ,propter vrbis luxum deliciasque immoderatos sumptus facientes exhauriebantur . Atque hinc manasse vulgo prouerbium,Cuiuslibet non est Corinthum appellere. Horat. & A. Gellius ad Laidem nobile scortum referunt adagium.Nam ille in Epistolis ad hunc modum scribit:

Principibus placuisse viris non vltima laus est,
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum,
Sedit,qui timuit,ne non succederet.

Ad Aristippum videlicet alludens,quem Laidi consueuisse notum est,& ita consueuisse, vt gloriaretur se vnum habere Laidem,reliquos haberi à Laide.Hic,nempe Gellius lib.1. cap.8. ex Phocione Peripatetico huiusmodi refert historiam:Lais,inquit,Corinthia,ob elegantiam venustatemq; formę grandem pecuniam demerebat.Conuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant,neque admittebatur,nisi qui dabat quod poposcerat.Poscebat autem illa nimiam qnantitatem. Hinc aiunt natum esse illud frequens apud Græcos adagium:

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθόν ἐσθ᾽ ὁ πλοῦς.

Quod frustra iret Curinthum ad Laidem,qui non quiret dare quod posceretur.Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit,& vt sui copiam faceret,petit.At Lais μυρίας δράχμας,id est decem drachm.

millia popoſcit. Tali petulantia mulieris,atq; pecuniæ magnitudine ictus, expauidusq́; Demoſthenes auertitur,& diſcedens:Ego,inquit,pœnitere tanti emo, οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν, id eſt, Nõ emo decem drach.millibus pœnitudinem. Alij malunt in genere ad omnes Corinthiorũ meretrices referre,quarum rapacitatem etiam vetus comœdia taxauit.Ariſtophanes in Pluto,

Καὶ τὰς γ᾽ ἑταίρας φασὶν τὰς κορινθίας
Ὅταν μὲν αὐτάς τις πένης πειρῶν τύχῃ
Οὐδὲ προσέχοιν τὸν νοῦν, ἐὰν δὲ πλούσιος
Τὸν πρωκτὸν αὐτὰς εὐθὺς ὡς τοῦτον τρέπειν.

Quos equidem verſiculos haud grauarer latinos facere,ſi quàm ſunt elegantes,tam eſſent etiam verecundi.Strabo meminit apophthegmatis cuiuſdam meretricij,ex quo licebit earum auaritiam cõijcere.Nam cum matrona quædam cuipiam huius ordinis probro obijceret inertiam,quòd nihil ageret operis,nulloq́; lanificio exerceretur:Immo,inquit,ego illa qualiſcunq; ſum, iam ternas telas exiguo temporis ſpatio pertexui.Mihi tamen non videtur abſurdum,ſi parœmia referatur ad periculoſam in Corinthum nauigationem.de qua meminit eodem in lib. Strabo. Vt hinc poſtea deriuata ſit ad alios vſus.Paraſitus ille Comicus eleganter detorſit prouerbium:

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ὧδ᾽ ἐπὶ τράπεζάν ἐσθ᾽ ὁ πλοῦς.
Adire menſam,haud hominis eſt cuiuſlibet.

Citatur autem à Stobæo,ex Nicolao quodam poeta comico. Meminit & exponit hanc parœmiam & Euſtath.enarrans nauium catalogum,additq́; eam imitatam ex illo verſu Sophocleo:

Οὐκ ἐνθάδ᾽ οἱ πλοῖ τοῖσι σώφροσι βροτῶν
Non à modeſtis nauigatur huc viris.

Extat hic verſus,cuius meminit Euſtathius apud Sophoclẽ in Philocteta.Proinde duplex erit vſus adagij,vel cum ſignificamus rem eſſe maiorem,quàm pro viribus eius qui conatur aggredi: veluti ſiquis parum felici natus ingenio,parumq́; viatico inſtructus,deſtinet ſequi literas:aut qui ſit imbecilli corpuſculo,Paulos & Antonios ſtudeat æmulari:vel quoties aliquis negotium parum tutũ aggredi parat,quòd non temere ſoleat feliciter euenire, veluti ſiquis apud iudices δωροφάγους litem inſtituat nunquam finiendam,aut principum aulis ſeſe addicat,aut bellum ſuſcipiat.Nihil enim ferè horum ita bene conſueuit euenire,vt non pœniteat conſilij.

2

Satis quercus.

Ἅλις δρυός.id eſt,Sat quercus. Vetus adagium in eos,qui relicto victu ſordido,ad elegãtiorem lautioremq́; digrediuntur.Inde profectum quòd priſci illi mortales rudes atq; inculti, ſimul atq; Ceres vſum frumenti monſtrauit,glandibus victitare deſierunt.Quanquam Plinius lib.16.teſtatur, & ſua ætate multas gentes glande victitaſſe:apud Hiſpanos etiam in delicijs habitam.adeo vt bellariorum vice ſecundis menſis inferretur.Huiuſmodi nimirum tragemata conueniebant ijs, quibus dentifricij loco lotium eſſet.Nec inconcinne quadrabit in eos,qui relicta antiqua illa virtute,ad mores conſiliaq́; ſui ſeculi ſeſe transferunt,ac recentiorum moribus incipiunt vti hunc ad modum videtur vſus Cicero,ſcribens ad Atticum lib.2.in epiſtola cuius initium,Multa me ſolicitant.Clodij contentiones quæ mihi proponuntur,modice me tangunt,etenim vel ſubire eas videor ſumma cum dignitate,vel declinare nulla cum moleſtia poſſe.Dices fortaſſis,ἅλις tanquam δρυός.Saluti,ſi me amas, conſule. Me miſerum,cur non ades? Atq; ita quidem in omnibus legitur exemplaribus, verum equidem doctis,vti ſpero,comprobaturis,ſic legendum eſſe contenderim:Dignitatis tanquam δρυὸς ἅλις, Saluti, ſi me amas conſule:vt intelligas dignitatis rationem quaſi quercum,& priſcum illum virtutis ſtudiũ omittendum eſſe,poſthac ſaluti potius conſulendum quàm famæ.Id quod & alibi ſcribit ſibi eſſe in animo,nempe ad eundem Atticum lib.4.Subturpicula mihi videbatur eſſe palinodia, ſed valeant vera,recta,honeſta conſilia.Apertius velut interpretatur adagium ad hunc ipſum lib.2. Quid ergo inquies? Iſtos mercede cõductos habebimus? Quid faciemus,ſi aliter non poſſumus? An libertinis atq; etiam ſeruis ſeruiamus? Sed vt tu ais,ἅλις σπουδῆς.Exponens nimirum quid intellexerit δρῦς, hoc eſt, probitatem ac virtutem.Nihil autem prohibet,quo minus & in genere prouerbium vſurpemus,quoties priſtinum aliquod ſtudium,aut inſtitutum relinquitur.

3

Feneſtram aperire,& ſimiles metaphoræ.

Aperire feneſtram:pro eo quod eſt occaſionem,ac velut anſam miniſtrare. Terent. ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ:Huic quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris. Verum hoc non niſi in malam partem, illud etiam in bonã,Aperire ianuam.Plinius Suetonio Tranquillo:atq; adeo illa actio mihi aures hominum,

minum, illa ianuam famæ patefecit. Plutarch. in lib. de Osiride : μεγάλας μὲν τῷ ἀθέῳ λεῷ κλισιάδας ἀνοίγοντας. id est, Magna impiæ plebi repagula aperientes. Eiusdem formæ & illud Ciceronis pro Plā co. Quanquam qua nolui ianua in causam ingressus sum. Item illa, Aperire viam, præstruere viam, præcludere viam, iacere fundamenta: quorum alibi meminimus. Diuerso quidem sensu philosophus quidam Cynicus dictus est θυρεπανοίκτης, quòd in omnium ædes irrumperet, reprehensurus siquid displiceret, sed tamen ea vox torqueri potest ad eos qui cæteris viam aperiunt.

Ansam quærere: & consimiles metaphoræ. 4

Ansa est, qua quippiam prenditur ac tenetur. Hinc ducta metaphora, varias adagiorum formas præbuit: Plautus in Persa: An non vides hunc ansam quærere? id est, captare occasionem rescindendæ irritandæq; pactionis. Quod quidem à Græcorum tractum est figura, apud quos frequens est, λαβὴν ζητεῖν. παρέχειν λαβὴν. id est, ansam quærere, præbere ansam. Aristophanes in Lysistrata:
Εἰ γάρ ἐνδώσει τις ἡμῶν ταῖσδε κἂν σμικρὰν λαβὴν, Siqua per nos vel pusilla data sit ansa fœminis.
Οὐδὲν ἐλλείψουσιν αὗται λιπαρᾶς χειρουργίας. id est, Pinguis ipsæ nil relinquunt protinus chirurgiæ.
Plato lib. De legib. 3. καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν. id est, & ipse sermo nobis velut ansam præbet. Aristid. in Pericle, τὴν τοῦ βασκαίνειν δοκεῖν παρέχειν λαβὴν. id est, ansam præbere, vt inuidere videatur. Idem adsimili figura dixit in Timone, Οὐ δὲ δίδωσι χώραν τῇ βλασφημίᾳ. id est, neq; dat locum conuicio. Rursum Plato lib. De legib. 7. Vt contentionis ansas multis præbuerint. Rursum De repub. lib. 8. indicat metaphoram sumptam à palæstritis, quorum hæc ars est, sic componere corpus, vt prehendi non possit: πάλιν τοίνυν ὥσπερ παλαιστὴς τὴν αὐτὴν λαβὴν πάρεχε. id est, rursus igitur tanquam palæstrita eandem ansam præbe. Eodem pertinet in easdem ansas incidere, & ansam arripere, ansam præterire, ansam negligere: & siqua sunt alia. Epictetus in Enchiridio suo scripsit, vnicuiq; rei binas esse ansas, alteram qua teneri possit, alteram qua non possit. Arripiendum igitur vnūquodq; ea qua possit teneri, id est, bona vndiq; excerpenda, mala toleranda. Philosophus quidam adolescentes nullis mathematicis disciplinis instructos noluit admittere, quòd diceret illis deesse ansam philosophiæ. Plutarchus autem in libro De audiendis poetis, eleganter scripsit, multas esse corporis partes, per quas se insinuant vitia, virtuti vero vnicam esse ansam, aures adolescentulorum si puræ fuerint, nullisq; assentatorum & corruptorum hominum sermonibus occupatæ.

Cyclopis donum. 5

Κύκλωπος δωρεά. id est, Cyclopis munus: pro eo quod est, munus inutile. Cuiusmodi sunt fermè tyrannorum & latronum beneficia. qui solent hoc ipsum magni beneficij loco imputare, quòd aut minus, aut serius noceant. In hāc sentētiā Cic. Philip. 2. Quod est aliud P. C. beneficiū latronū, nisi vt cōmemorare possint ijs se vitam dedisse, quibus non ademerint? Lucianns ἐν καταπλῷ. Οὐ πάνυ μὲ ἡ τοῦ κύκλωπος ἐκείνη εὐφραίνει δωρεά, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν οὖτιν κατέδομαι. id est, Haud admodum me Cyclopis illud donum delectat, videlicet quòd ita pollicetur: Ego Vtin postremum deuorabo. Verba sunt Micylli cerdonis, qui cum esset questus quòd non statim cum alijs in cymbā Charontis reciperetur, atq; hoc ipsum Clotho parca beneficii vice imputaret, quòd interim tantillū moræ lucrifaceret, ne descenderet ad inferos, ad hunc modum respondit. Neque dubium quin Lucianus Homericum locum retulerit, qui est in Odysseæ lib. 9. vbi Cyclops Polyphemus delectatus dulci vino, quod illi donarat Vlysses, munus promittit, quo accepto ille sit magnopere gauisurus, vt denuo sibi ministret, de sua lagena. Dedit Vlysses spe muneris iterum. Porrò vbi iam vino delinitū crederet mitius responsurū, reposcit Vlysses munus promissum. Cui Cyclops hunc in modū respōdit.
Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἑτάροισι
Τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν. τὸ δέ τοι ξεινήϊον ἔσται. id est,
Post socios mihi, postremusq; vorabitur Vtis,
At reliqui prius : hoc ex me tibi munus habebis,
Cæterum οὖτις Græce, nullum significat: quod nomen sibi finxerat Vlysses, quo Polyphemum posset deludere.

Tuis te pinguam coloribus. 6

Tuis te pinguam coloribus: id est, Talem te describam, qualis es. Translatum à pictoribus, qui nō nunquam faciem hominis ita vt est, exprimunt, ac repræsentant, nonnunquam alienis fucant coloribus. Aut etiam allusum est ad Aesopicam corniculā, quæ se coloribus alienis venditauit. Diuus Hieronymus in Rufinum: Possem & ego te tuis coloribus pingere & insanire contra insanientem. Idem ru. f. m: Scire enim te iactas crimina, quæ tibi soli amicissimo sim confessus, & hæc in medium pro

laturum, meisq; me coloribus esse pingendum. Plinius in præfatione historiæ mundi: Et ne in totum videar Græcos insectari, ex illis nos velim intelligi, pingiq; coloribus, quos in libellis his inuenies. Et Cic. lib. Epist. ad Quintum fratrem 2. epistola vltima: Tuis coloribus, meo penicillo, Quanquam hoc paulo diuersius.

Ornatus ex tuis virtutibus. 7

Hinc non multum abludit illa ironia Terentiana: Ornatus ex tuis virtutibus. In Adelphis: Si regnum possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus, id est, haberes pręmia tuis factis digna. Nam olim reges honorem habebant ijs qui facinus aliquod præclarum edidissent.

Domi milesia, 8

Οἴκοι τὰ μιλήσια. id est, Domi Milesia. In eos dici solitum, qui ibi domesticum luxum celebrant, vbi minime probatur, Nam domi liberum est vnicuiq; suo more viuere. Hospitis autem est, vt eorũ apud quos diuersatur, & cultum mores tum laudet, tum imitetur quoad potest, certe sua non iactet, aliena damnans. Id quod facere solent quidam homines imperiti, qui quocunque terrarum venerint, omnium omnia vituperant, sua nimis importune laudibus tollunt, etiam vitia pro summis virtutibus efferentes. Refertur adagium ab Angelo Politiano in Miscellaneis, additq; inde natũ, quòd olim Milesio cuidam hospiti cum apud Lacedæmonios delicias patrias extolleret, ad hũc modum respõsum fuerit: οἴκοι τὰ μιλήσια, μὴ γὰρ ἐνθάδε. id est Domi, non hic Milesia, huius sententiæ citans authorem Zenodotum quendam adagiorum collectorem. Feruntur quidem Zenobij cuiusdam collectanea, quem an ille Zenodotum appellet, nondum satis mihi liquet, verum in his collectaneis huiusmodi quandam inuenio fabulam, quam eandem refert Suidas: Aristagoras quidam Milesius Lacedæmonẽ profectus, postulabat vt Ionibus à Persis bello vexatis suppetias ferrent. Is autem cum in concionem prodisset, insolita apud Lacedæmonios vestitus mundicie, alijsque delicijs Ionicis affluens, quidam ex Ephoris eum hoc dicto submonuisse fertur, οἴκοι τὰ μιλήσια. id est, domi Milesia. Porrò Ephorus Lacedæmoniorum est magistratus, cuius munus est de contractibus cognoscere, vt author est Aristoteles 3. libro Politic. alioqui vox ipsa sonat, quasi dicas inspectorem. Cæterum Athenæus libro 12. causam adagionis secus narrat: nempe Milesios luxum Colophoniorum imitatos, morbum suum finitimis etiam regionibus tradidisse. Hoc nomine cum male audirent, sese admonebant, vt domi suis delicijs vterentur, non etiam traducerent. Effertque prouerbium ad hunc modum: οἴκοι τὰ μιλήσια κ᾽ ἀπιχώρια, καὶ μὴ ἐν μέσῳ. id est, domi Milesia, ac vernacula, non in propatulo. Vt autem Lacedæmoniorum seueritas multorum literis est celebrata, ita Milesiorum luxus in hominum sermonem abijt, adeo vt quicquid molle, parumque virile velint intelligi, Milesium appellent. Vnde Aristides quidam libro suo, fabulis obscœnis scatenti, titulum indidit, μιλησιακῶν. Et Lucianus in Amoribus, sermones amatorios lasciuos, Milesios vocat. Martianus Capella: Nam certè, inquit, μύθους poeticæ etiam diuersitatis delicias Milesiacas. Quin & Apuleius in carmine iambico quo asinũ suũ auspicari voluit, demulcentes & prurientes narrationes suas sermonem Milesiũ vocat. Iulius Capitolinus in vita Clodij Albini: Milesias, inquit, nonnulli eius dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quanuis mediocriter scriptæ sunt. Et hæc de fabulis Apuleianis dici, testantur ea quæ paulo post citat ex epistola Seueri: Maior fuit dolor, quòd illum pro literato laudandum duxistis, cum ille nænijs quibusdam anilibus occupatus, inter Milesias Punicas Apuleij sui, & ludicra literaria consceneseceret. Hactenus Capitolinus. Quod autem sui Apuleij dixit, illuc pertinet, quòd & Albinus ipse, itidem vt Apuleius Afer esset. Cæterum præcipua Milesiorum mollicies in vestitu, propterea quòd apud illos texta essent omnium mollissima. Vnde & Tyrius Maximus Milesios εὐιματοτάτους vocat nimirum à cultus elegantia. Et Vergilius in Georgicis delicatissima vellera, Milesia nominat. Horatius item,

Alter Mileti textam, cane peius & angue
Vitabit chlamydem.

Vestem molliculam, parumq; seueram significans. Aristophanes in Ranis, Στρώμασι μιλησίοις ἀνεστραμμένος. id est, Stragulis Milesijs inuolutus. Horum meminit & Theocritus, & complures alij scriptores. Sed ad intelligendum adagij sensum, iam plus satis.

Allusit ad prouerbium Euripides in Helena.

Οὐκοῦν ἐκεῖ πῶς σεμνὸς ἦσθ᾽, οὐκ ἐνθάδε. id est,
Magnificus illic fortè eras, non hic item.

Allusit & Antiphanes apud Athenæum lib. 4. his quidem versibus,

Ἐν λακεδαίμονι

Εν λακεδαίμονι
Γέγονας, ἐκείνων τῶν νόμων μεθεκτέον
Εςὶν. βάδιζ᾽ ἐπὶ δεῖπνον εἰς τὰ φιδίτια.
Απόλαυε ζωμοῦ, καὶ φόρει τοὺς βύςακας
Μὴ καταφρόνει, μηδ᾽ ἕτερ᾽ ἐπιζήτει καλά. id est,

Quando agis apud Lacedæmonem
Viuas oportet moribus Laconicis.
Cœnatum eas in phiditia Laconica,
Nigro fruare iure quod ibi apponitur,
Gestesq; bystacas, caue contempseris
Quicquam, boníue aliud requiras insuper.

Mense Maio nubunt malæ. 9

Romanorum adagium extat apud Nasonem: Mense maio nubunt male. Dici potest in mulieres intempestiuæ libidinis: aut in eos qui alieno tempore quicquam faciũt: aut qui parum auspicato quid aggrediuntur. Nam olim inauspicatum existimabatur, mulieres Maio mense nubere: siue quòd eo mense vmbra Remi occisi à fratris Celere, creditur apparuisse nutritio suo Faustulo, atq; Accæ Laurentiæ, mandasseq; vt manibus suis iusta persoluerentur. Vnde & Romulo authore, festa Remuria dicta, posteritas mutata litera Lemuria, velut à lemuribus appellare cœpit. Et vmbris maiorũ his diebus parentari solitum: atq; ob id dies illi inter ferales habiti, ac nuptijs nefasti. Ouidius in Fastis:

Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
Tempora: quæ nupsit, nec diuturna fuit.
Hac quoq; de causa, si te prouerbia tangunt,
Mense malas Maio nubere vulgus ait.

Plutarchus in Probl. alias quasdam causas refert, quam ob rem hoc mense abstineretur à nuptijs: vel quòd medius intercedat inter Aprilem, Veneri sacrum, & Iunium Iunoni dicatum, quarum vtraque dea nuptijs præsidet. Proinde propter auspicium deæ, aut maturantes paulum nubebant Aprili, aut pusillum prorogantes Iunio. Vel propter funesta quædam piacula, quibus per id temporis vtebantur Romani, hominum effigies de ponte in Tiberi præcipitantes, cum antea Græcos consueuissent. Atq; ob id Flaminiam Iunonis sacerdotem, quasi luctum illis diebus agere, nec vllo solenni cultu solitam vti. vel quòd Maius à natu maioribus, Iunius à iunioribus denominatus esse videatur. Porrò nuptijs grandior ætas vt intempestiua, ita inauspicata. Quapropter scripsit Euripides:

Αλλ᾽ ἢ τὸ γῆρας τὴν κύπριν χαίρειν ἐᾷ,
Ητ᾽ ἀφροδίτη τοῖς γέρουσιν ἄχθεται. id est,

Verum senecta iubet valere Cypridem,
Et ipsa rursum infensa senibus est Venus.

Ouem lupo commisisti. 10

Τῷ λύκῳ τὴν ὄϊον. id est, Lupo ouem. Terentius in Eunucho: Scelesta, ouem lupo commisisti. De Chærea ephebo, cui velut Eunucho virgo soli credita est. Donatus admonet prouerbium esse quod contineat fœmineam reuerentiam, meretricium sensum. Concinne hoc vtemur, quoties ei seruandũ aliquid committitur, cuius gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica. Etenim in concione dixerat se custodem futurum vrbis, vsque ad calendas Maias, ad vrbem exercitum habiturum. O præclarum custodem, ouium (vt aiunt) lupum. custos'ne vrbis, an direptor & vexator esset Antonius? Vnde quadrare videtur, quoties inimico negotium committitur, quique nobis pessime velit: propterea quòd lupus & agnus genuino quodam odio dissident. Id quod ostendit etiã Homerus Iliados X.

Ως οὐκ ἐςὶ λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιςά,
Οὐ δὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν,
Αλλὰ κακὰ φρονέουσιν διαμπερὲς ἀλλήλοισιν. id est,

Fœdus vt non tutum homimi, sæuoq; leoni,
Vtq; ouibus prorsum concordia nulla lupisq;,
Sed semper cupiunt male, seq; odere vicissim.

Item Horatius in Odis:

Lupis & agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est,

Huc adscribendum illud, quod refert Suidas: Πρὶν καὶ λύκος ὄϊον ποιμανεύσει. id est, Prius etiam lupus ouem pascet, de re neutiquam verisimili. Huic confine Plautinum illud in Milite. Bono cella suppromo credita. Sed propius accedit, quod est in Truculento: Nam oues illius haud longe absunt à lupis.

Mustelæ seuum. 11

Γαλῇ ςέαρ. id est, Mustelæ pingue subaudiendum, das, aut committis. Cum ea dantur, quorum qui accipiunt, natura sunt appetentissimi. Gaudet enim hoc animal præcipue seuo. veluti siquis laudaret laudis auidissimum: aut ad bibendum prouocaret natura bibosum: aut ad aleam inuitaret, quibus hic

ludus impendio gratus esset. Refertur adagium à Diogeniano.

Nullam hodie lineam duxi. 12

Τήμερον οὐδεμίαν γραμμὴν ἤγαγον. id est, Hodie nullam lineam duxi. Ab Apelle pictore natum adagium: in eos quadrat, quibus cessatũ ab exercitio studij, artisq; suæ. Id refertur à Plinio libro 35. cap. 10. cuius verba non grauabor in hoc commentarium transcribere: Scitum est, inquit, inter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodi viuebat, quò cum Apelles adnauigasset, auidus cognoscẽdi opera eius, fama tantum sibi cogniti, continuo officinam petit. Aberat ipse, sed tabulam magnæ amplitudinis in machinam aptatam picturæ, anus vna custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogauitq; à quo quæsitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoq; penicillo, lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reuerso Protogene, quæ gesta erant, anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem, dixisse: Apellem venisse. Non enim cadere in alium tam absolutum opus: ipsum tunc alio colore tenuiorem lineam in ipsa illa duxisse, præcepisseq; abeuntẽ, si redisset ille, ostenderet, adijceretq; hunc esse quem quæreret. Atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles, sed vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum. At Protogenes victum se confessus, in portum deuolauit, hospitem quærens. Placuit sic eam tabulã posteris tradi omnium quidem sed artificum præcipuo miraculo, Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio, auide ante à nobis spectatam, spatiosiore amplitudine, nihil aliud continentem, quà m lineas visum effugientes, inter egregia multorum opera inani similem, & eo ipso allicientem, omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit alioqui perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in prouerbium venit. Hactenus Plinius. Cæterum ad hanc lineam qua protinus agnitus est à Protogene, respexit Statius in Hercule Vindice Epitrapezio, cum ait:

Linea quæ veterem longe fateatur Apellem.

Neq; natare, neq; literas. 13

Μήτε νεῖν, μήτε γράμματα. id est, Neq; natare, neq; literas, subaudiendum, nouit. In eos dicitur, qui supra modum indocti sunt, nihilq; prorsus bonarum artium in pueritia didicerunt. Nam hæc duo statim discebant pueri Athenis. Atq; adeo Romæ quoq;, id quod satis declarat Suet. in Augusto. Nepotes, inquiens, & literas, & natare, aliaq; rudimenta per se plerunq; docuit. Idem de Caligula prodidit, quod ad cætera magnopere docilis, natare tamen nescierit, velut postremum hoc nemo nesciret. Plato lib. De legibus. 3. Τοὺς δὲ ἐναντίον ἔχοντας τούτων, ὡς σοφούς τε προσρητέον ἂν, κἂν τὸ λεγόμενον, μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπιστῶνται. Qui vero contra affecti, sapientes appellandi, etiam si neq; literas, vt dicitur, neq; natare sciant. Item aristides in Apologia communi oratorum, Ἀλλ᾽ ὡς τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, οὔτε γράμματα οὔτε νεῖν εἰδότα ἐλέγχειν ἀξιῶν. id est, Sed quemadmodum dici consueuit, perinde coarguendum existimans, quasi qui neq; literas, neq; natare norit.

Mordere frenum. 14

Mordere frenum D. Brutus lib. Famil. epist. 11. posuisse videtur pro eo quod est, vel leuiter repugnare seruituti. si frenum momorderis, peream, si te omnes quotquot sunt, conantem loqui ferre potuerunt. hoc est, si vtcunq; significaueris te seruitutem iniquo animo ferre. Ad hanc sententiam faciunt, quæ respondet Cicero: Si timidus, inquiens, essem, tamen ista epistola omnem mihi metum abstersisses, sed vt omnes, frenum momordi. Etenim qui te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nũc putas? Quanquam Papinius in Epithalamio Stellæ & Violantillæ in diuersum sensum vsurpauit, pẽ pro eo quod est seruitutem accipere, frenumq; recipere:

Fama tace, subijt leges, & frena momordit, id est,

Admisit vincula matrimonij. Quanquam an etiam in hunc sensum verba Ciceronis accipi possint, doctis excutiendum relinquo. Prouerbium sumptum videtur è fabula Aeschyli, quæ inscribitur Prometheus, in qua sic loquitur Mercurius:

Τέγγῃ γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ μαλθάκῃ λίταις Precibus nihil mitescis inflexus meis.
Ἐμαῖς, δακὼν δὲ στόμιον ὡς νεοζυγὴς Sed frena mordens, pullus indomitus velut,
Πῶλος βιάζῃ, καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ. id est, Ferociens, pugnas habenas vincere.

Manibus pedibusq;. 15

Extremum conatum significantes dicimus: Manibus pedibusq;. Nam per manus declaratur industria conficiendi negotij, per pedes maturandi celeritas. Dauus in Andria Terentiana: Ego hoc Pamphile tibi pro seruitio debeo conari manibus pedibusq;. Vtitur hoc adagio semel atque iterum Aeschines

ſchines in oratione contra Demoſthenem. Homerus Iliados Υ.
Ἀλλ᾽ ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε. id eſt,
Immo quicquid ego poſſum manibus pedibusq́;.

Omnibus neruis 16

Eundem habet ſenſum, omnibus neruis, id eſt, ſumma vi ſummoq́; ſtudio. Nam robur, iuxta philoſophos, in neruis ſitum. Vnde & neruos intendere, expedire neruos, & neruoſa dicimus, quæ vegeta validaq́;, minimeq́; languida. Cic. ad Qu. fratrem. Sic contende omnibus neruis & facultatibus. Idē lib. 15. Epiſto. famil. Omnes neruos in eo contendas. Item Verrinarum actione ſecunda: In quo omnes neruos ætatis, induſtriæq́; meæ contenderem.

Velis equisq́;. 17

Similem conatum ſignificat, velis equisq́;, ad fugiendum aut aſſequendum magis, quàm ad efficiendum. M. Tullius ad Qu. frat. lib. 2. Sic ego, qui in iſto homine colendo tam indormiui diu, te me hercule ſæpe excitante, curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis. Quo quidem loco, in vulgatis exemplaribus, pro velis viris ſcriptum habetur. Idem Offic. lib. 3. Quibus obſoletis floret Epicurus, eiuſdem ferè author adiutorq́; ſententiæ. Cum his equis velisq́;, vt dicitur, ſi honeſtum tueri ac retinere ſententia eſt, decertandum eſt. In quibus exemplis vſus eſt eadem metaphora paulo diuerſius, vt qui illic reſpexerit ad celeritatem, hic ad vtrunque pugnæ genus equeſtre ac nauale.

Remisq́; velisq́;. 18

Huic ſimillimum eſt, Remis velisq́;. Inde tranſlatum, ꝙ cum nauis ſimul & remigio & velo impellitur, ſummus eſt nautarū conatus. Cic. lib. Tuſcu. quæſt. 3. Tetra res eſt, miſera, deteſtabilis, omni contentione, velis, vt ita dicam, remisq́; fugienda. Idē in 1. Philippic. Tum vero tanta ſum cupiditate incenſus ad reditū, vt mihi nulli neq́; remi neq́; venti ſatisfacerent. Plautus in Aſin. Remigio veloq́; quātūcūq́; poteris feſtina & fuge. Cū remigio nauis impellitur Græci δεύτερον πλοῦν, id eſt, Secundarium curſum appellant: cum velis fertur, dicitur ἱστιοδρομεῖν, cum ſecundis ventis, οὐριοδρομεῖν. Vertit diuerſum, hoc eſt in ſignificationem tarditatis metaphoram Ariſtophanes, ἐν ἐκκλησιαζούσαις.
Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν οὔτε ἐλαύνομεν. id eſt,
Neq́; currimus nunc, nec aliàs impellimur.
Interpres exponit: Neq́; ventis, neq́; remis nauigamus. Quanquam nihil prohibet ad equeſtrem curſum referri. Vergilius ſimpliciter extulit in Aeneidos tertio:
Læuam cuncta cohors remis ventisq́; petiuit.
Ad hanc formam pertinet, quod ait Plato lib. De legib. 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. id eſt, Malorum autem conſuetudines fugito irreuerſim, hoc eſt ne reſpiciens quidem à tergo. Alluſit autem ad Eurydices fabulam cui lex erat dicta ne reſpiceret. Item in Geneſi, Loth iubetur è Sodomis fugere ἀμεταστρεπτί. Et Vergilius,
Tranſq́; caput iace, ne reſpexeris.

Nauibus atq́; quadrigis. 19

Pro ſummo ſtudio, ſummaque feſtinatione, Flaccus dixit, nauibus atque quadrigis, in Epi.
Strenua nos exercet inertia, nauibus atq́;
Quadrigis petimus bene viuere, quod petis hic eſt.
Plutarchus aduerſus vſuram: Μηδὲ σύγε ἱπποσιώας τε μένειν, μηδὲ ὀχήματα ζυγωτὰ, κερασφόρα καὶ κατάργυρα, ἃ τόκοι ταχεῖς καταλαμβάνουσι καὶ παρατρέχουσιν, ἀλλ᾽ ὄνῳ τινὶ τῷ τυχόντι, καὶ καβάλλῃ χρώμενος φεῦγε πολέμιον, καὶ τύραννον δανειστήν. id eſt, Ne vero tu aut equitatum oppertus fueris, aut vehicula iugalia cornigera, & argento picta, quæ celeres vſurę aſſequuntur, & prętercurrunt: verum aſino quopiam, quemcunq́; fortè nactus fueris, aut caballo fuge hoſtem ac tyrannum fœneratorem.

Citis quadrigis. 20

Citis quadrigis fugere, & Iouis quadrigis fugere, pro eo quod eſt, quàm ocyſſime fugere, legitur apud Plautum, ab Homero tranſlatum, qui dijs qnadrigas affingit, quibus quò lubitum ſit, repente rapiantur, ex Olympo in terras, rurſus è terris in cœlum. Ad quas alluſit Cicero, ſcribens Qu. fratri: Quoniam ſcribis poema noſtrum ab eo probari quadrigis poeticis, modo mihi date Britaniam, quā pingam coloribus tuis, meo penicillo. Plautus in Aulul. Quod iubeat, citis quadrigis properet perſequi. Liuius primæ Decadis lib. 5, narrat Camillum captis Veijs, ita triumphantem ingreſſum vrbem vt curru equis albis iuncto veheretur, & ob id eum triumphum clariorem fuiſſe quàm gratiorem, quòd ſolis ac Iouis currum æquiparaſſe moliretur.

Equis albis pręcedere. 21

Vbi quem alijs quapiam in re longe superiorem significabant, longoq; anteire interuallo, cum albis equis præcedere dicebant, vel quòd antiquitus equi albi meliores haberentur, vel quòd victores in triumpho albis equis vectari soleant, vel quòd albi equi fortunatiores & auspicatiores esse credantur, vt ad equestre certamen referamus metaphoram. Quod quidem indicat Apuleius, cum ait: Postquam ardua montium, & rosida cespitum & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo vehens, iam eo quoq; admodum fesso. Neq; enim temere addit, vel indigena, id est, Thessalico, vel albo, nam vtrunq; pertinet ad emphasim pernicitatis: Horat. in Sermonibus de Persio quodam:

Durus homo, atq; odio qui possit vincere regem.
Confidens, tumidusq;, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros, vt equis præcurreret albis.

Erant autem Sisenna & Barrus homines quidam insignita maledicentia: etiam si Acron baros legit, vt sit epitheton. Neq; dissimile huic Plautinum illud in Asin. Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit, nunquam ædepol albis quadrigis indipiscet postea. Græci simpliciter dicunt παριππεῦσαι, pro longe antecellere, quòd equestris cursus sit expeditior.

Mordicus tenere. 22

Mordicus tenere, est summa pertinacia tueri, quod Græci vocant ὀδάξ. M. Tullius Acad. quęst. lib. 1. Nam ab omnibus eiusmodi visis, perspicuitatem, quã mordicus tenere debemus, abesse dicemus. Diuus Aurelius Augustinus in epistola quapiam ad diuum Hieronymum: Illi me plus mouent, qui cum posterius interpretarentur, & verborum, locutionũq; Hebræarũ viam atq; regulas mordicus, vt fertur, tenerent: non solum inter se non consenserunt, sed etiam reliquerunt multa. In eundem sensum dixit Seneca libro De beneficijs 7. vtraq; manu: Hæc, inquit, Demetrius noster vtraq; manu tenere proficientem iubet, hæc nusquam dimittere.

Toto corpore, omnibus vnguiculis. 23

Similem habent pertinaciæ significationem: Toto corpore, atq; omnibus vnguiculis, A feris sumpta metaphora, quæ dentibus, vnguibus totoq; corpore retinere solent, quod nolint extorqueri. Lucianus in Dialogo Diogenis & Cratetis: Τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ ἐφύλαττον. id est, Cæterum aurum dentibus & vnguibus, atq; omni ope seruabant. M. Tullius lib. Tuscul. quæst. 2. Toto corpore atq; omnibus vngulis, vt dicitur, contentioni vocis asseruiunt.

Noctesq; diesq;. 24

Assiduam atque infatigabilem diligentiam passim hac figura significant, noctesque & dies. Horatius in Arte:

Nocturna versate manu, versate diurna. Hesiodus,
Νύκτας τε καὶ ἦματα. id est, Noctesq; diesq; Item alibi:
Ἠ μὲν ὅτ' εὐνάζῃ, καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ. id est,
Cumq; cubile petit, cumq; aureus exoritur sol. Est subinde & apud Homerum,
Νύκτας τε καὶ ἤματα πάντα. id est, Omneis noctesq; diesq;

Terraq; mariq;. 25

Faciem prouerbialem habet & illud: Terra mariq;, quoties extremum conatum, studiumq; significamus. Theognis,

Χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
Δίζεσθαι χαλεπῆς κύρνε λύσιν πενίης. id est,
Paupertatis enim duræ, terraq; mariq;
Quærere Cyrne aliquod conuenit effugium. Et Horatius,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Toto pectore. 26

Cum syncerum & absolutum amorem significamus, toto pectore dicimus, & toto animo: παντὶ στήθει καὶ παντὶ θυμῷ. Cic. De Legib. lib. 1. Vbi illa sancta amicitia, si non ipse amicus per se amatur toto pectore, vt dicitur? Citatur & apud Aristotelem in Ethicis, idq; prouerbij loco toto animo, παντὶ θυμῷ. Quanquam illud toto pectore etiam ad studium diligentiamque referri potest. Vt facit M. Tullius lib. Epist. famil. 13. epistola prima, De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. Idem lib. 12. Hanc cogitationem toto pectore amplectare. Seneca epistola 3. Diu cogita an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit, cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte. Cornelius Tacitus in dialogo

De

De oratoribus: Quæ ſynceritas ac diſciplina eò ꝑtinebat, vt ſyncera & integra, & nullis prauitatibus detorta vniuſcuiuſq; natura toto ſtatim pectore arriperet arteis honeſtas. Diuus Auguſtinus, totis, vt aiunt, viſceribus alicubi dixit, veluti tropũ vulgi conſuetudine molliens. Hebræi dicunt toto corde.

Molli brachio, leui brachio. 27

His penè diuerſum eſt, molli brachio, & leui brachio, cum indiligentē operam ſignificamus. Cicero epiſt. ad Attic. lib. 2. Quod me quodammodo molli brachio de Pompei familiaritate obiurgas, nolim ita exiſtimes. Idē ad eundē lib. 4. Conſules, qui illud leui brachio egiſſent, rē ad ſenatũ detulerũt.

Omni telorum genere oppugnare. 28

Reperitur apud idoneos ſcriptores: Omni telorum genere oppugnare, pro eo quod eſt, modis omnibus inſectari. Metaphora ſumpta videri poteſt ex illo verſiculo Homerico,

Ἐγχεῖ τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν. id eſt,

Haſtiſq; gladijſq;, & ſaxis grandibus vrgent.

Cui finitimum eſt, cæſim ac punctim. Nam his duobus modis hoſtem impetimus.

Cominus atq; eminus. 29

Ad eandem formam pertinet ἐγγύθεν καὶ πόῤῥωθεν. id eſt, Cominus atq; eminus. Tranſlatũ & hoc à bello, in quo nunc conſerti pugnant gladijs, nunc machinis procul tela in hoſtem torquent. Id ſi ad animi res transferatur, fiet venuſtius. Cum hominibus habenda pax, cæterum cum vitijs cominus atque eminus pugnandum. Qui cominus pugnant, συςάδην μάχεσθαι dicuntur: qui haſtis, διὰ δοράτων μάχεσθαι dicuntur.

Omnem mouere lapidem. 30

Πάντα λίθον κίνει. id eſt, Vnumquenq; moue lapidem, hoc eſt, omnia experire, nihilq́; intentatum relinque. Quod adagium hoc pacto natum eſſe pleriq; ferunt. Xerxes Græcos bello adortus, cum eſſet apud Salaminem ſuperatus, ipſe quidem inde ſe mouit, verum Mardonium reliquit, qui ſuo nomine bellum proſequeretur. At cum hic quoq; in Plateis parum proſpere pugnaſſet, fugatuſq́; eſſet, fama vulgo inualuit, Mardonium intra ambitum tentorij ſui theſaurum ingentem humo defoſſum reliquiſſe. Hac ſpe pellectus Polycrates Thebanus, eum agrum cōmercatus eſt. Verum vbi iam multum diuq́; theſaurum quæſiſſet, neq; quicquam proficeret, Delphicum oraculum conſuluit, qua ratione poſſet eas pecunias inuenire. Apollo reſpōdit his verbis. πάντα λίθον κίνει. id eſt, Vnumquenq; moue lapidem. Id ſimul atq; feciſſet, multam auri vim reperiſſe ferunt. Sunt qui metaphoram ſumptā exiſtiment ab his, qui cancros venantur in littore. Nam hi plerunq; ſub ſaxis latitant, quę mouent qui cancros quærunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum: πάντα κινήσω πέτρον. id eſt, Omnē mouebo petram, hoc eſt, omnia periclitabor. Euripides in Heraclidis πάντα κινῆσαι πέτρον, ſentiens nihil non fieri. Plinius Iunior in quadam epiſtola: Ego iugulum ſtatim video, hunc premo. Premit certe quod elegit, ſed in eligendo frequenter errat. Reſpondi poſſe fieri, vt genu eſſet, aut tibia, aut talus, vbi iugulum putaret. At ego, inquam, qui iugulum perſpicere non poſſum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ. id eſt, Omnem lapidem moueo. Diuus Baſilius ad nepotes: Ad quod vt viaticum paremus, omnis lapis, vt dici ſolet, mouendus eſt. Fortaſſis huc alluſit & Theocriticum illud Bucoliaſtis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον

De Galatea laſciuiente atq; omnia tentante, quo Polyphemum in ſe prouocaret, id quod alibi retulimus. Scholiaſtes admonet prouerbio dici ſignificans idē valere quod πάντα κάλων σείειν. id eſt, Omnem mouere funem. Addit metaphoram ſumptam à ludo quopiam, in quo qui non poteſt alia ratione vincere concertatorem, mouet à linea lapidem, qui dicitur rex. Nam quod adfert de ſtatua ſaxea, quam ſua forma mouere poſſit Galatea, coactius eſt, mea quidem ſententia.

Omnem rudentem mouere. 31

Πάντα κάλων σείειν. id eſt, Omnem funem mouere. Aliunde ducta metaphora, ſenſum eundem efficit. Ariſtophanes in Equitibus:

Νῦν δεῖ σε πάντα δὴ κάλων ἐξιέναι.
Καὶ λῆμμα θούριον φορεῖν, καὶ λόγους ἀφύκτους. Quorum verſuum hic eſt ſenſus,
Nunc te neceſſe eſt omnem rudentem expedire,
Et lemma ferre vehemens, ac rationes ineuitabiles.

Lucianus in Pſeudomante: Καὶ πάντα κάλων ἐκίνουν ἀμύνασθαι βουλόμενος. id eſt, Atq; omnem mouebam funem, hominem vlciſci cupiens. Apollonius in epiſtola ad Euphratem: πάντα φασὶ δεῖν τὸν ἐμ

πορον κάλων σείειν.id eſt,Negociatorem aiunt omnem funem mouere oportere. Vſurpauit & Plato in dialogo cui titulus,Siſyphus,σκοπῶμεν νὴ δία,ὑπερφυῶς μὲν οὖν τὸ λεγόμενον γε πάντα κάλων ἐφέντες,κὴ πᾶσαν φωνὴν ἀφιέντες.id eſt,Conſideremus itaq; per Iouem,exacte omnem quod aiunt rudentem laxantes,& omnem vocem emittentes.Iul.Pollux lib.De vocabulis rerũ 1.ἐπλέομεν πάντα ἀνασείσαντες κάλων,καὶ ἅπασι κάλοις.id eſt,Nauigabamus omni moto rudente & omnibus rudentibus. Ad eum modum ſignificat difficilem nauigationem,in qua ſint omnia tentanda.

32

Omnem iacere aleam.

Omnem iacere aleam,eſt rem vniuerſam periclitari,fortunæq; arbitrio committere.Siquidē alea fortunæ ludus eſt magis quàm artis. Vnde prouerbiali figura ſiquando ancipitem rei euentum ſignificamus,quaſi non ab arbitrio iacientis, ſed à fortuna pendentis, aleam iaci dicimus. Ita Terent. in Adelph.vitam hominum perinde dixit eſſe,quaſi cum ludas teſſeris,vt quod iactu non cecidit,id arte corrigas.Lucianus in dialogo,cui titulus,ὑπὲρ τῶν εἰκόνων,Τολμήσω ἀναρρῖψαι τὸν κύβον. id eſt,Audebo teſſeram iacere.Euripides in Rheſo:

Χρὴ δ' ἐπ' ἀξίοις πονεῖν,, — Par eſt labore digna ferre præmia,
Ψυχὴν προβάλλοντ' ἐν κύβοισι δαίμονος id eſt, Quicunq; vitam ſortis obijcit aleæ.

Ariſtides in Pericle:Καὶ εἷς ὑπὲρ πάντων κύβος ἀνερρίπτετο,σωμάτων,χρημάτων,δόξης,ἡγεμονίας.id eſt,Vna ſuper omnibus alea iaciebatur,vita,pecunijs,fama,principatu.C.Cæſar ad Rubiconem,qui fluuius Italiam à Gallia diſterminat,pauliſper ſecum hæſitans,animoq; reputans,quàm arduā rem moliretur,poſtea quàm oſtento eſt animus additus:Eamus,inquit,quò deorum oſtenta,quò inimicorum iniquitas vocat,iacta eſto alea.Plutarch.in Apophthegmatis ad hunc modum dixiſſe refert:πᾶς ἀνερρίφθω κύβος.id eſt,Omnis iacta ſit alea.Ad quod alludens Lucanus:

Cadat alea fati,
Alterutrum merſura caput.

Plutarch.in vita Coriolani,extremam aleam in eundem ſenſum vſurpaſſe videtur,ὥσπερ ἔσχατον κύβον ἀφιέντι.id eſt,Velut extrema iacta alea.

Item Petronius Arbiter:
Iudice fortuna cadat alea.

M.Tullius lib.De diuinatione 2.Non perſpicitis aleam quandā ineſſe hoſtijs deligendis,præſertim cum res ipſa doceat. Cum enim triſtiſſima exta ſine capite fuerint, quibus nihil videtur eſſe dirius, proxima hoſtia litatur ſæpe pulcherrime. Hiç Tullius aleam dixit, caſum.Prouerbium deſumptum videtur ex Menandro,Nam Athenæus decimotertio, hæc citat illius carmina è comœdia quæ inſcribitur Arrhephorus,ſiue Tibicina:

Οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχεις τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
Γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὸ τοσοῦτό σοι παραινῶ μὴ γαμεῖν. id eſt,
Siquidem ſapis,ne coniugem vnquam duxeris.
Duxi ipſe,proinde ſuadeo ne duxeris.

Huic alter reſpondet:

Δεδογμένον τὸ πρᾶγμα,ἀνερρίφθω κύβος. id eſt, Decreta res eſt,eſto iacta hæc alea.

Græci verſus apud Athenæum nonnihil corrupti ſunt ſcribarum inſcitia.Sed nullo negotio poſſunt reſtitui.Sic enim ſcriptos primum arbitror.

Οὐ γαμεῖς εἰ νοῦν ἔχεις γε καταλιπὼν τοῦτον βίον,
Γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς,διὸ τοσοῦτον μὴ γαμεῖν
Νῦν σοι παραινῶ.

Plato vitam humanam,teſte Plutarcho,ſimilem eſſe dixit alearum ludo, in quo & iacere oporteat accommoda,& ijs quæ ciciderunt,recte vti. Quid cadat, id fortunæ in manu eſt:diſtribuere vero recte,quæ forte ceciderũt,id in nobis ſitum eſt.Quam collationem imitatus fuiſſe videtur Terentius in Adelphis.

33

Vela ventis permittere.

Neq; diſſimili figura dixit Quintil.in præfatione Inſtitut.oratoriarum:Permittamus vela ventis, & oram ſoluentibus bene precemur,hoc eſt:editionis ancipitem euentum vtcunq; cadet experiamur. Simillimum eſt illud apud Senecam in Agamemnone;Fluctibus dedi ratem, hoc eſt, rem fortunæ arbitrio commiſi.Theognis:

Οὕνεκα νῦν φερόμεσθα καθ' ἱστία λευκὰ βαλόντες.id eſt,Quare nunc ferimur tendentes carbaſa ventis. Venuſte Græcis πλησίστιος φέρεσθαι.dicitur,qui toto pectore ſummoq; conatu rapitur ad aliquid.Ita Plutarchus in Catone ſeniore de Scipione.Hunc Cato reprehendebat quòd largitione corrumperet.Scipio reſpondit,ſibi non opus eſſe quæſtore nimium diligenti,cum ipſe πλησίστιος,id eſt,plenis velis ad bellum raperetur.Ouidius:

Et quoniam magno feror æquore,plenaq; ventis Vela dedi.

Sub omni lapide ſcorpius dormit.

34

Ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει. id eſt,
Sub omni lapide ſcorpius dormit,aut vt metri quoq; ratio ſeruetur.Eſt enim anapæſticus dimeter,
Eſt ſub lapide ſcorpius omni.
Admonet adagium cauendum eſſe,nequis apud captioſos & calumnioſos temere loquatur:quicquid enim attigerit,periculum eſſe ne mordeatur.Conſtat autẽ ſcorpios ſolere ſub ſaxis cubitare, quæ ſi quis tollat incautius,fit vt ictus vulnus accipiat.Conueniet & in moroſos,qui quiduis cauſari ſolẽt vel in pigros,qui friuola quædam prætexentes ſuffugiunt laborem. Ariſtophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις,

Τὴν παροιμίαν δ' ἐπαινῶ | Sermo mi vetus probatur,
Τὴν παλαιὰν, ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντὶ που | Nam decet lapide ſub omni
Μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν id eſt, | Mordeat ne rhetor obſeruare.

Nicandri commentator,hunc ſenarium citat ex captiuis Sophoclis:
Ἐν παντὶ γάρ τε σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.
Etenim ſub omni lapide ſcorpius excubat.
Hoc eſt,nihil tutum,& omnia cauenda.

Aſinus ad lyram.

35

Ὄνος λύρας,ſubaudi ἀκροατὴς.id eſt,Aſinus lyræ auſcultator.In eos,qui propter imperitiam nullo ſunt iudicio,craſſisq; auribus.Hunc titulum prouerbialem M.Varro ſatyræ ſuæ cuidam indidit.Eiuſdem apud Gellium extant hæc verba è ſatyra,cui titulus,teſtamentum:Siquis mihi filius vnus, pluresue in decem menſibus gignuntur:ſi erunt ὄνοι λύρας,id eſt,aſini ad lyram,exhæredes ſunto. ὄνους λύρας,appellat indociles bonarum artium,atq; intractabiles.Diuus Hieronymus ad Marcellã: Quos ego cum poſſem meo iure contemnere,aſino quippe lyra ſuperflue canit,tamen ne nos ſuperbiæ, vt facere ſolent,arguant.Et idem aduerſus Vigilantium: Quanquam ſtulte faciam,magiſtro cunctorũ magiſtros quærere,& ei modum imponere, qui loqui neſcit, & tacere non poteſt. Verum eſt illud apud Græcos prouerbium,ὄνος λύρας.Lucianus de his qui mercede ſeruiunt: Τί γὰρ κοινόν φασι λύρᾳ καὶ ὄνῳ.id eſt,Quid enim commercij,quod dici ſolet,aſino cum lyra?Idem aduerſus indoctum; ἀλλ' ὄνος λύρας ἀκούεις κινῶν τὰ ὦτα. id eſt,Sed aſinus lyram audis,auriculas mouens. Vnde & hoc pacto effertur adagium:ὄνος τὰ ὦτα κινῶν.id eſt,Aſinus auriculas mouens.Rurſum ad hũc modum: ὄνῳ τὶς ἔλεγε μῦθον,ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει.ideſt,Aſino quidam narrabat fabulam,at ille auriculas mouebat.In eos, qui cum nihil intelligant,tamẽ perinde quaſi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt,aut arrident dicentibus.Eſt autem aſino naturale,ſubinde mouere auriculas,veluti ſignificanti ſe iam intelligere, cum nihil etiam audierit.Aliquando referunt ad aſinum non auſcultantem lyram, ſed ipſum canere conantem.Lucianus.Καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ καὶ ἁβρὸς εἶναι θέλῃ,ὄνος αὐτολυρίζων φασί.id eſt, maxime ſiquando canit,cupitq; feſtiuus ac lepidus videri,aſinus,vt aiunt,ipſe lyra canens. Idem in Pſeudologiſta:τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου,ὄνον κιθαρίζειν πειρώμενον ὁρῶν.id eſt,Iuxta hoc ipſum quod vulgo dici ſolet,aſinum conſpiciens cithara canere tentantem. Citatur & hic verſiculus:

Ὄνος λύρας ἤκουσε,καὶ σάλπιγγος ὗς. id eſt, Aſinus lyram auſcultauit,porcus tubam.

Recte torquebitur in eos,qui indecore tentant artificium,cuius ſunt imperiti,& à quo natura abhorrent. Feſtiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum libro Dipnoſophiſt. 8. Erat Cleon quiſpiam,cui nomen inditum boui:is cum ſcite caneret voce,cæterum lyra non perinde vteretur,Stratonicus,vbi canentem audiſſet:Olim,inquit,aſinus ad lyram dictus eſt,nunc vero bos ad lyram.

Sus tubam audiuit.

36

Σάλπιγγος ὗς ἤκουσε.id eſt,Tubam ſus audiuit.In eos quadrabit, qui res quidem egregias audiunt, verum eas neq; intelligunt,neq; mirantur.Aut in eos,qui ijs quæ audiunt,neq; gaudent, neque commouentur.Equi tubarum clangore concitantur ad bellum:ſuem abigat citius, quàm animet ad pugnam.Extat apud Suidam huiuſmodi ſenarius:

Ὄνος λύρας ἤκουσε,καὶ σάλπιγγος ὗς. id eſt, Aſinus lyram,ſus audijt ſtolidus tubam.

Nihil graculo cum fidibus.

37

Nihil graculo cum fidibus,id eſt, Nihil ſtolidis & imperitis cum bonis literis. Nam graculus auis eſt ineptæ moleſtæq; garrulitatis,atq; obſtrepera,adeo vt à voce qua ſonat, nomen inditum putent, authore Quintil. 1. Inſtitutionũ libro. Tum ſui generis conuentus amat, quo mutuo garritu ſtrepitus fiat odioſior. Porrò cithara ſilentium poſtulat,& aures attentas. Au. Gellius Noct. Attica-

rum extrema lucubratione,sanè quàm eleganter hoc adagium torquet in quosdam pinguiore ingenio homines,stolidaq; loquacitate præditos,prophanos,ἀμούσους,id est,à musarum sacris alienos,qui politiores literas,elegantioremq; doctrinam vel ridere possunt, vel etiam contemnere, intelligere nequaquam possunt,quos ea demum iuuant,quæ ipsi scilicet didicerunt,sordida, muta, indocta. Hi pari importunitate & alienæ doctrinæ obturbant, & suam inscitiam passim venditant & inculcant, neminem præ se non contemnentes. Hoc igitur hominum genus Gellius à suis commentarijs, quibus nihil fieri potest neque tersius, neque eruditius,quasi fuste quodam abigens: Vetus est, inquit, adagium,nihil graculo cum fidibus.

38

Nihil cum amaracino sui.

Atq; ei continenter simile quoddam subnectit. Nihil cum amaracino sui,hoc est, stolidis vel optima putent,displicentq;. Amaracus herbæ genus,Siculorum lingua à Cynareæ Cyprij regis eiusdem nominis filio dictum,quem in hanc herbam conuersum fuisse,fabulis proditum est. Cæterum Seruius in 1. Aeneid. scribit Amaracum puerum fuisse regis vnguentarium, qui casu lapsus dum ferret vnguenta,maiorẽ cõfusione odorem creauit,vnde & optima vnguenta amaracina dici cœperint. hũc postea in herbam amaracum fuisse conuersum. Eadem dicitur & sansucum, & alijs atque alijs nominibus,vt author est Dioscor. in 3. lib. aitq; gratissimi esse odoris,atque totam odoratam. Plinius libro 13. cap. 1. inter vnguenta nobilia & amaracini facit mentionem, refertq; quondam in Coo fuisse laudatissimum:postea eodem in loco prælatum Melinum:deinde docet varijs vnguentis admisceri sansucum,quemadmodum & Telino:quin etiam ex simplicis amaraci succo nobilissimum vnguentum confici. Idem libro 21. cap. 2. scribit in Cypro sansucum laudatissimum & odoratissimum nasci,eiusq; varia ostendit remedia:atque ex eo oleum quoque fieri,quod amaracinum, seu sansucinum vocetur. Cum igitur huiusmodi sit amaracinum,contra sue nihil immundius, nihil sordium amantius. Quamobrem dixit Vergilius:

Immundi meminere sues. Præterea Flaccus:
Vel amica luto sus: Et, Lutulenta ruit sus:

Nihil profecto minus conuenit rostro suillo,quàm deliciæ vnguentariæ:quippe cui id demum dulce olet,quod cœnum olet. Maxime quod inter vnguenta,peculiari quadam naturæ ptoprietate amaracinum inimicum est suillo generi,ita vt illis veneni instar sit,siquidem credimus Lucretio,cuius in sexto libro hi sunt versus:

Deniq; amaracinum fugitat sus,& timet omne
Vnguentum,nam setigeris subus acre venenum est.

Suem olim Aegyptij beluam vsq; adeo spurcam ducebant,vt siquis vel transiens contigisset, continuo properaret ad flumen,se pariter ac vestem abluturus. Subulcos etiam indigenas adeo inuisos habere,vt nec in templa recipiantur,nec ad matrimoniũ aut affinitates admittãtur,author Herod. lib. 2. Ad hoc adagiũ allusisse videtur M. Tullius cũ ait:Illi alabastrus vnguenti plena putet,id est,optima pro pessimis displicent. Simile quiddam dici posset de scarabeo cui vnguentum pro stercore est,oletum pro vnguento:id quod vulgo quoq; dici solere propemodum innuit Plutarch. in commentario in quo Stoicorum dogmata cum poetarum dictis componit: λέγονται οἱ κάνθαροι τὸ μύρον ἀπολίπειν,τὰ δὲ δυσώδη διώκειν. id est, Aiunt scarabeos vnguentum fugere,graueolentia sectari.

39

Quid cani & balneo?

Τὶ κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ. id est, Quid commune cani cum balneo? Hoc equidem adagium eo libentius refero quòd mihi refricat,renouatq; memoriam pariter ac desiderium Rodolphi Agricolæ Frisij,quẽ ego virum totius tum Germaniæ,tũ Italiæ publico,summoq; honore nomino:illius,quæ genuerit:huius,quæ literis optimis instituerit. Nihil enim vnq̃ hoc cisalpinus orbis produxit omnibus literarijs dotibus absolutius,absit inuidia dicto. Nulla erat honesta disciplina,in qua vir ille non poterat cũ summis artificibus cõtendere. Inter Græcos græcissimus,inter latinos latinissimus. In carmine Maronem alterum dixisses:in oratione Politianum quendã lepore referebat,maiestate superabat. Oratio vel extemporalis adeo pura,adeo germana,vt non Frisium quempiam,sed vrbis Romanæ vernaculum loqui contenderes. Eloquentiæ tam absolute parem adiunxerat eruditionem. Philosophię mysteria omnia penetrauerat. Nulla pars musices,quam non exactissime calleret. Extremo vitæ tẽpore ad literas Hebraicas, ac scripturã diuinã totum animũ appulerat. Atq; hæc conantem fatorum inuidia virũ terris eripuit, nondum annos natũ 40 sicut accipio. Extant paucula quædã illius monimenta,epistolæ quæpiam,carmina item varij generis. Axiochus Platonis Latinus factus, Isocrates ad

tei ad Demonicum versus. Tum vna atq; altera oratio habita in publico scholasticorum Ferrariensium cœtu: nam illic & didicit, & publice docuit. Latitabant apud nescio quos commentarij dialectices, nuper in publicum prodierunt, sed mutili. Verterat & Luciani Dialogos aliquot: sed vt ipse erat gloriæ negligens, & pleriq; mortales rem alienam sanè quã indiligenter curare solent, nondum in lucem emerserunt. Quanquam hæc ipsa quæ extant, tametsi ne edita quidem ad ipso, planè diuinitatẽ quandam hominis præ se ferunt. Verum ne videar homo Germanus immodico patriæ studio cæcutire, Hermolai Barbari Veneti de eo epitaphium scribam, elegantissimum profectò, & de quo dubites vtro sit dignius, ipsóne qui scripsit, an hoc quem eo exornauit, Est autem huiusmodi:

Inuida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Frisij spemq;, decusq; soli.
Scilicet hoc viuo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Quæso quid nostro Rodolpho potuit amplius, aut omnino magnificentius contigere, quàm testimonium tam splendidum tam plenum, idq; redditum non viuo, sed iam vita defuncto, nequis ab amore magis quàm à iudicio profectum causari possit: Deinde non à Germano, nequid patriæ communis studium eleuet testimonij pondus: deniq; ab eo viro, qui non solum Italiam suam, verumetiã omne seculũ hoc nostrũ illustrarit: cuius tanta est apud omneis eruditos authoritas, vt impudentissimũ sit ab eo dissentire: tã insignis in restituẽdis literis vtilitas, vt aut à literis omnibus alienissimus, aut certè ingratissimus habeatur, apud quẽ Hermolai memoria nõ sit sacrosancta. His itaq; tam plenis, tãq; absolutis viri laudibus equidẽ fateor me peculiarius etiam atq; impensius fauere, ꝙ mihi admodum adhuc puero cõtigit vti præceptore, huius discipulo Alexandro Hegio Vuestphalo, qui ludũ aliquãdo celebrem oppidi Dauentriensis moderabatur, in quo nos olim admodũ pueri vtriusq; linguæ prima didicimus elementa, vir, vt paucis dicã, præceptoris sui simillimus: tam inculpatæ vitæ, quàm doctrinæ non triualis, in quo vnum illud vel Momus ipse calumniari fortasse potuisset, ꝙ famæ plus æquo negligens, nullã posteritatis haberet rationem. Proinde siqua scripsit, ita scripsit, vt rem ludicrã haud seriam egisse videatur. Quanquam vel sic scripta sunt eiusmodi, vt eruditorum calculis immortalitatem promereantur. Itaque in hanc digressionem non temere sum expatiatus: non quo gloriose Germaniæ laudes iactarem, sed vt grati discipuli vicibus fungerer, & vtriusq; memoriæ debitum officium vtcunq; persoluerem: propterea quòd alteri velut filij debeam pietatem, alteri tanquam nepotis charitatem. Nunc ad adagium quod me quondam puellum, Cræcanicæ linguæ rudem adhuc, dicisse memini ex epistola quadam longe doctissima Rodolphi mei, qua quidem ille senatui Hantueripiensi, summa tum fide, tum facũdia suadere conatur, vt ludo literario præficiant aliquẽ qui bonas literas didicerit, nec vti solent, infanti theologo, aut physico id muneris cõmittãt: qui cum se quacunq; de re dicere posse cõfidat, ipsum dicere quid sit ignoret. Quid enim is faciet in ludo literario? Profectò, vt Gtæco diuerbio vtar, id ipsum quod canis in balneo. Lucianus aduersum ineruditum: ϰὴ τῶν ὁρώντων ἕκαστος εὐθὺς τὸ προχειρότατον ἐκεῖνο ἐπιφθέγγεται. τί κοινὸν κυνὶ ϰὴ βαλανείῳ; id est Atq; vnusquisq; conspicientium protinus illud vulgo tritissimum in te iacit: Quid cani cum balneo? Idẽ in parasito: ϰὴ ἐμοί γε δοκεῖ, ἐν συμποσίῳ φιλόσοφος τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ἐν βαλανείῳ κύων. id est, Ac mihi mea quidẽ sententia, tale quiddã videtur philosophus in conuiuio, quale canis in balneo. Quadrabit in eos, qui ad rem quãpiam prorsus sunt inutiles, ita vt in balneo nullus est omnino canum vsus.

Asinum sub fręno currere doces, 40

Asinum sub fręno currere doces, hoc est, doces indocilem. Nam equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrem cursum inutilis. Horatius:

Infelix operam perdas, vt siquis asellum
In campum doceat parentem currere fręno.

Acron admonet prouerbialiter dictum de asino. Est autem diuersum illi, quod alibi retulimus. τὸν ἵππον εἰς πεδίον. id est, Equum in campum.

Alienam metis messem. 41

Ἀλλότριον ἀμᾷς θέρος. id est, Alienam metis messem. Duplex est vsus huius adagij, quippe quòd pariter in eos conuenit, qui commoditatibus aliena partis opera potiuntur: & in hos qui negotium nõ suum parũ diligenter curant. Ducta metaphora à vetusto more, quo vicini rustici in demetenda segete mutuam inter se operam commodabant. Fit autem hominum more, vt in suopte quisq; negotio longe sit attentior quàm in alieno. Id quod eleganter admonet Apologus ille de Cassita, quem nou

pigeret referre nisi prõptum esset cuilibet apud A. Gell. legere. Potest & eo referri, quòd aliquoties fit, vt eiectis ijs qui sementem fecerunt, alij in eorum locum succedant, citraq; laborem alienis fruantur sudoribus. Vnde Maronis illud:

En queis conseuimus agros?

Aristophanes in Equitibus τἀλλότριον ἀμῶν θέρος. id est, Alienam metens messem. Dictum est in Cleonem, qui in rem paratam, multisque laboribus à Demosthene prius labefactam veniens, Pylo capta, gloriam omnem victoriæ in se transtulit, Demostheni præter inuidiam nihil relictum. Cui confine est illud Homeri ex Odysseæ lib. 1.

Ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν.

Quandoquidem impune victum comedunt alienum.

Eandem sententiam Aristophaues in eadem fabula sic extulit:

Ἐγὼ δὲ περιπατῶν γ᾽ ἀπ᾽ ἐργαστηρίου — Ego obambulans ab officina longius,
Ἑψαντος ἑτέρου τὴν χύτραν ὑφειλόμην. id est. — Alio coquente, ollam paratam sustuli.

Penelopes telam retexere. 42

Penelopes telam retexere, est inanem operam sumere, & rursum destruere quod effeceris. Natum ex Homero, qui lib. Odysseæ 2. fingit Penelopen Vlyssis vxorem, procos iam vrgentes, hac conditione delusisse, vt tum se promitteret nupturã, vbi telã quã habebat in manibus, absoluisset. Quã conditionem postea quàm illi accepissent, mulier astuta, quod interdiu texuisset, id noctu retexere cœpit:

Ἔνθα καὶ ἠματίη μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστὸν,
Νύκτας δ᾽ ἀλλύεσκεν ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο. id est,
Illa diurna quidem ingentem contexere telam,
Verum eadem admotis soluebat nocte lucernis.

Vsurpat hoc adagium Plato in Phædone. Item Cic. Acad. quæst. lib. 2. Quid quòd eadem, inquit, illa ars, quasi Penelopes telam retexens, tollit ad extremum superiora? Sentit autẽ de dialectica, quæ ijsdem illis rationibus quibus cõfirmauit aliquid, rursum soluit ac destruit, vt nihil iam actum videatur. Seneca De beneficijs 5. Quid enim boni est, nodos operose soluere, quos ipse vt solueres? feceris? Aristides in defensione quatuor oratorum: καὶ οὐκ οἶδα ὅντιν᾽ ἱστὸν ἀναλύοντες. ὅσον γὰρ ἂν προκόψωσι τῆς σοφίας, τοσοῦτ᾽ ἀνταφαιροῦσι μεγάλα φρονοῦντες. id est, Et telam nescio quam retexentes. Quantum enim compendij in sapientia, tantũ rursus dispendij dum arrogantes euadunt. Hoc quoniam alijs prouerbijs, quæ mox dicemus, subnectit, indicat nimirum & hoc esse prouerbium.

Annosam arborem transplantare. 43

Γεράνδρυον μεταφυτεύειν. id est vetulam arborem transplantare. In eos dicitur, qui serò atq; exacta iam ætate conantur dediscere, quibus diu iuuenes assueuerint. Aut simpliciter de ijs quæ frustra molimur, Neque enim loco mouenda arbor, vbi iam alte fixerit radices, sed cum plantula adhuc est. Nã veteres negabant arborem transferri oportere, vel minorem bima, vel maiorem trima: teste Plinio. videtur autem adagiũ ad quercum peculiarius pertinere, quæ omnium altissime radices agit, Vt & ἀπὸ τῆς δρυὸς γεράνδρυον. Siue quòd hanc arborem omnium primam arbitrantur fuisse. Quapropter & Ioui sacra arbor, & sylua Dodonæa querna fuit, vnde prima omnium oracula reddita creduntur. Eleganter vsus est hoc adagio Seneca lib. Epist. 13. Epistola prima. Hæc, inquit, si nimium tristia videbuntur, villæ imputabis, in qua didici ab Aegialo diligentissimo patrefamilias, is enim nunc huius agri possessor est, quamuis vetus arbustum posse transferri. Hæc nobis senibus discere necessariũ est, quorum nemo non oliuetum alteri ponit.

Harenam metiris. 44

Ἄμμον μετρεῖς. id est, Harenæ modum quæris, siue metiris, hoc est, rem infiniti laboris atq; inexplicabilem inceptas. Aut frustra conaris, quod nequeas efficere. Athenæus lib. 7. Alexidem quendam adducit, qui innumera dixerit ψαμμακόσια, velut ęquantia numerum harenarum. ὀνόμασι δὲ χρώμενον ψαμμακοσίοις. id est, nominibus vtens harenaginta, vt Græcæ vocis figmentũ imiter. Plato in Theæteto. Μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάσσης λεγόμενοι χόες. i. magis illum latet, q̃ maris vt dicitur harenæ.

Vndas numeras. 45

Κύματα μετρεῖς. id est, Vndas numeras, Eundem cum proximo sensum habet. Vergilius vtranq; parœmiam eleganter attigit libro Georgicôn 2.

Quem qui scire velit, Lybici velit æquoris idem
Discere quàm multæ zephyro turbentur harenæ.

Aut vbi nauigijs violentior incidit Eurus,
Nosse quot Ionij veniant ad littora fluctus. Theocritus in Charitibus:

Ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἀόνι κύματα μετρεῖν,
Ὅσσ' ἄνεμος χέρσονδε μετὰ γλαυκᾶς ἁλὸς ὠθεῖ.

Nanq; perinde fiet quasi si numerare labores,
Quot venti è pelago trudant ad littora fluctus.

Videri potest ab Aesopico quodam apologo natũ adagiũ,quẽ refert Lucianus in Sectis: Olim quendam in maris littore sedisse,conantem singulas vndas pernumerare: cumq; vndas vndis trudentibus obrueretur,animoq; male angeretur,quòd eas numero complecti non posset, adiens callida vulpes opportuno consilio sic hominem subleuauit. Quid angeris, inquit, propter vndas quæ prætereunt? Hinc numerare incipias oportet,illas missas facias.

Surdo oppedere. 46

Παρὰ κωφῷ ἀποπαρδεῖν. id est, Apud surdum crepitum edere, dicitur vbi quid frustra fit. Aut vbi peccatur apud stupidos,qui non queant sentire. Siue cum conuicijs incessitur is qui perinde negligit, quasi non audiat. Refertur à Diogeniano & à Suida.

Aranearum telas texere. 47

Τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν.id est, Aranearum telas texere. Est in re friuola,nulliusq; frugis infinitũ atque anxium capere laborem. Refertur prouerbij vice à diuo Basilio in initio enarrationis Hexameron. Vnde & apud Diogenem Laertium in vita Zenonis,philosophus quidam rationes dialecticas, aranearum textis similes esse dicebat,quæ cum operosum quiddam atq; exactum præ se ferant, tamen nugatoriæ sint atq; imbecilles. Et alius quispiam leges cum aranearum textis comparabat,quæ cum à magnis auibus facile discinderentur,muscas duntaxat irretirent.

Laterem lauas. 48

Feruntur huic confines aliquot apud Græcos parœmiæ,quibus operam inanem significamus. veluti πλίνθον πλύνεις.id est, Laterem lauas,id quod vsurpat Terentius in Phormione, Loquárne? Incẽdam. Taceam? instigem. Purgem me? Laterem lauem. Theocritus in Charitibus:

Καὶ ὕδατι νίζειν θολερὰν ἰοειδεῖ πλίνθον. id est, Et nigram silicem lauasse liquentibus vndis.

Lapidem elixas. 49

Cui simillimum est,quod refertur apud Aristophanem in comœdia cui titulus σφῆκες, λίθον ἕψεις. id est, Lapidem decoquis. Pro eo quod est, inaniter laboras. Ἀλλ' ὅτ' ἂν ἀντιβολοίη τις, κάτω κύπτων ἂν οὕτω, λίθον ἕψεις ἔλεγεν. id est, Quin vbi quis obsecrauerit,demisso sic capite,lapidẽ decoquis, inquit. Neq; enim vnquam mollescit lapis,quantumuis diutina coctione. Generaliter conueniet in quanuis inanem operam, speciatim in hominem durum,nullisq; precibus mollescentem.

Aethiopem lauas: Aethiopem dealbas. 50

Eandem vim habent, αἰθίοπα σμήχεις.id est, Aethiopèm lauas. Et, αἰθίοπα λευκαίνεις.id est, Aethiopem dealbas. Lucianus in libro contra indoctum: καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρῶ.id est, Ac iuxta prouerbium, Aethiopem lauare conor. Nam natiuus ille Aethiopum nigror,quem Plinius ex vicini syderis vapore putat accidere,nulla abluuitur aqua,neq; vlla ratione candescit. Hoc item peculiariter quadrabit,cum res parum honesta verborum fucis adornatur, aut cum laudatur illaudatus,aut docetur indocilis. Adagium ortum videri potest ab Aesopica fabula. Nam quidam mercatus Aethiopem,& existimans eum colorem non natura,sed superioris domini negligentia accidisse,nihil non adhibuit eorum,quibus vestes candefieri solent: adeoq; perpetuis lotionibus miserum diuexauit,vt illum in morbum impulerit,colore qui fuerat,manente.

Arare littus. 51

Αἰγιαλὸν ἀροῦν.id est, Arare littus. Est sterilem operam sumere. Ausonius ad Theonem,

Quid geris extremis positus telluris in oris,
Cultor harenarum vates,cui littus arandum.

Significans eum inaniter laborare. Huius peculiaris vsus erit,cum officium impenditur in eum à quo nihil sis fructus aliquando percepturus: veluti siquis doceat ὄνον λύρας, aut beneficium collocet in ingratum. Salsitas enim facit, vt litorales oræ fermè sint steriles: quod etiam prouerbio testatum est: ἁλμυρὸν γειτόνημα.id est, Salsuginosa vicinia,pro sterili. Est autem adeo sterilis humor marinus, vt nec arbores ferat. Atque huiusce rei varias adfert causas Plutarchus in comment. De causis naturalibus primo statim problemate.

Harenæ mandas semina. 52

Εἰς ψάμμον σπείρεις.id est, Harenæ mandas semina. Propterea quòd steriles harenæ, maxime litto-

rales,nec idoneæ ad sementem. Oenone Paridi apud Ouidium,
Quid facis Oenone,quid harenæ semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.
Atqui in nostra Brabãtia sunt agricolæ tã industrij,qui sitiẽtissimas harenas cogãt & triticum ferre.

In aqua sementem facis. 53

Εἰς ὕδωρ σπείρεις.id est,In aqua sementem iacis. Theognis,
Ισον ϗ̀ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς.
Par vt qui æquoreis semina mandet aquis.
Loquitur de his,qui beneficium conferunt in ingratos atq; improbos homines:idq; perinde perire dicit,quasi sementem facias in vndis marinis. Aristophanis interpres & hoc pacto effert prouerbium, κατὰ θαλάττης σπείρεις.id est,in mari sementem facis.

In saxis seminas. 54

Κατὰ πετρῶν σπείρεις id est,In saxis sementem facis. Quò quidem allusisse credi potest allegoria euangelica de semine,quod in petras inciderit. Nam hoc terræ genus ferè sterile est vel quia non potest aratro proscindi,vel quia quod satum est,non habet quò radices agat.

Ignem dissecare. 55

Εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν.id est,ignem diuerberare. Ad hanc formam pertinet,quanquam hoc inter Pythagorica retulimus symbola. Aristides in communi defensione quatuor Rhetorum. ἐλελήθεις δ᾽ ἄρα σαυτὸν ἁπάσαις ταῖς παροιμίαις ἐνεχόμενος, εἰς πῦρ ξαίνων,καὶ λίθον ἕψων,καὶ σπείρων τὰς πέτρας. id est,Non intelligebas autem teipsum omnibus illis prouerbijs obnoxium esse:quòd ignem diuerberares,quòd lapidem elixares,quòd in saxis sementem faceres? Taxat Platonem qui apud Dionysium tyrannum nullum omnino fecerit operæ pretium.

In aqua scribis. 56

Καθ᾽ ὕδατος γράφεις,ἢ εἰς ὕδωρ γράφεις.id est,in aqua scribis,hoc est,nihil agis Lucian.in Tyranno Παίζεις ὦ χάρων,ἢ καθ᾽ ὕδατός φασιν ἤδη γράφεις,παρὰ μικύλλου τινὰ ὀβολὸν προσδοκῶν.id est,Vtrum ludis Charon,an iam in aqua,quod aiunt, scribis, qui quidem à Micyllo obolum aliquem expectes? Plato in Phædro: Μῶν ἄρα σπουδῇ αὐτὰ ἐν ὕδατι γράψει μέλανι,σπείρων διὰ καλάμου;i. Num hæc studiose in aquas scribet atramento,seminans calamo? Extat huiusmodi senarius inter sentẽtias Græcas,
Ανδρῶν φαύλων ὅρκον,εἰς ὕδωρ γράφε. id est,
Hominum improborum inscribe iusiurandum aquæ.
Id ita deprauat Xenarchus in Pentathlo apud Athenæum lib. 10.
Ορκον δ᾽ ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὕδωρ γράφω. id est,
Inscribo vino siqua iurat fœmina.
Mulier cupido quod dicit amanti, Item Catullus.
In vento & rapida scribere oportet aqua.

In harena ædificas. 57

Εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς.id est,In harena ædificas. Ad quod euangelica parabola videtur alludere. Nõ consistit,quod super harenam struxeris. Proinde recte vsurpabitur, vbi quis negotiũ aggreditur inutile futurum,vtpote non recte iactis ante fundamentis.

Ventos colis. 58

Ανέμους γεωργεῖς.id est: Ventos colis. Colis autem dico,pro eo quod est agricolationem exerces. Refertur à Zenodoto,dicitur in eos qui è suis laboribus nihil fructus reportant.

Ferrum natare doces. 59

Σίδηρον πλεῖν διδάσκεις. Ferrum fluitare doces. De ijs qui rem conantur, quæ repugnante natura,nequaquam fieri possit.

Cribro aquam haurire. 60

Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖ ἢ φέρει.id est,Cribro aquam haurit. Quod etiam in obliuiosos non incõcinne dicetur. Plautus in Pseudolo: Non pluris refert,quàm si imbrẽ in cribrum geras. Id autẽ olim inrer ἀδυνατώτατα habitum,vel illud est argumento,quòd inter prodigia refertur, Tuciam virginẽ Vestalem aquam cribro tulisse,anno ab Vrbe condita 609. teste Plinio libro 28. cap. 2. Cuius meminit Dionysius Halicarnasseus lib. Romanarum antiquit. 2. Sumptum à fabula Danaidum puellarũ, quas Plato scripsit apud inferos hoc pœnæ genus pendere,vt assidue aquam in dolium pertusum vasis item pertusis inferant. Alciphron in epistola Galeni ad Cyrtonem: ϗ̀ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο εἰς δα-

καὶ δῶν τοὺς ἀμφορέας ἐκχέομεν πίθους,id est,Ac iuxta prouerbium,amphoras in Danaidum dolia fun-
dimus. Lucianus in Timone ὥσπερ ἐκ κοφίνου τετρυπημένου.id est, Tanquam è cophino perforato. Ef-
fertur & hunc ad modum: εἰς πίθον τετρημένον ὕδωρ ἀντλεῖς.id est, In dolium pertusum aquam hau-
ris. Plautus in Pseudolo: In pertusum ingerimus dicta dolium,operam ludimus.

Apud fimum odorum vaporem spargis. 61

Εἰς κόπρον θυμιᾷς.id est, In fimum aromatum odorem spargis. Nam perit omnis fragrantia, fi-
mique fœtore vincitur. Est apud Suidam. Conueniet autem in hos,qui rem egregiam indignis adhi
bent: quod genus est illud, in lente vnguentum.

Oleum & operam perdidi, 62

Eodem pertinet & illud,quod est apud Plautum in Pœn. Tum pol ego & oleum & operam perdi
di,id est,quicquid insumpsi,seu rei,seu laboris,id frustra insumptum est. Metaphora ducta est à gla-
diatorum ac palæstritarum certaminibus: in quibus certaturi,vnguentis quibusdam oleaceis perunge
bantur. Cic.in Epist. Nam quid ego te athletas putem desiderare,qui gladiatores contempseris: in qui
bus ipse Pompeius profitetur se & oleum & operam perdidisse? Quanquam potest & ad lucubran-
tium lucernas referri: sicuti Cicero fecisse videtur,scribens ad Attic.lib.13. Ante lucem cum scriberē
contra Epicureos,de eodem oleo & opera exaraui nescio quid ad te,& ante lucem dedi. Idem ad eun
dem alibi: Non defleamus,ne & oleum & opera nostræ philologiæ perierit,sed conferamus tranquil
lo animo. Quo quidem in loco plus habet gratiæ,quòd ad rem animi translatum sit. Ergo hic oleū
pro sumptu positum est,nam & sic effertur adagium. Plautus in Rudentibus & operam & sumptum
perdunt. Eodem pertinet etiam illud,quod coruus ille salutator sonare didicerat: opera & impensa
perijt. Cuius fabulæ meminit Macrob.lib.Saturnal.2. Eam quoniam haudquaquam indigna memo
ratu videtur,non grauabor adscribere,idq; ipsius verbis. Sublimis,inquit, Actiaca victoria reuerteba-
tur Octauius. Occurrit ei inter gratulantes coruum tenens,quem instituerat hoc dicere. Aue Cæsar
victor imperator. Miratus Cæsar officiosam auem,20.millib.numûm emit. Socius opificis ad quem
nihil ex illa liberalitate peruenerat,affirmat Cæsari illum habere & alium coruum, quem vt afferre
cogeretur,rogauit. Allatus verba quæ didicerat,expressit: Aue victor imperator Antoni. Nihil exa spe
ratus, satis duxit iubere illum diuidere donarium cum contubernali. Salutatus similiter à psittaco,
emi iussit eum. Idem miratus in pica, hanc quoque redemit. Exemplum sutorem pauperem soli
citauit,vt coruum institueret ad parem salutationem,qui impendio exhaustus,sæpe ad auem non re-
spondentem dicere solebat,opera & impensa perijt. Aliquando tamen coruus cœpit dicere dictatam
salutationem. Hac audita,dum transit Augustus,respondit,satis domi salutatorum talium habeo. Su-
perfuit coruo memoria, vt & illa quibus dominum querentem solebat audire, subtexeret, opera &
impensa perijt. Ad quod Cæsar risit,emiq; auem iussit,quanti nullam adhuc emerat. Hactenus Ma-
crobij verba reddidimus. Diuus Hierony.ad Pammachium,videtur huic adagio velut alterū quod-
dam adagium subtexuisse: Oleum perdit & impensas,qui bouem mittit ad ceroma. Siquidem hoc
ipsum bouem ad ceroma mittere prouerbium sapit,pro eo quod est docere indocilem.aut ad id mu-
neris quempiam asciscere,ad quod obeundum minime sit idoneus,videlicet ingenio repugnante. Nā
ceroma dicitur vnguentum,quo olim vnguebantur athletæ.id ex oleo certisq; terræ generibus con-
ficiebatur. Porrò ad certamina bos inutilis est.

Reti ventos venaris. 63

Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς.id est, Reti ventos captas. De frustra laborantibus: aut qui stulte sequuntur ea,
quæ nulla sit assequendi spes. Aut qui rem inanem inaniter captant. Nam vtre contineri ventus po-
test,reti nequaquam.

Tranquillum æthera remigas. 64

Αἰθέρα νηνέμον ἐρέσσεις.id est, Aere tranquillo remigas. Apud Zenod.refertur de incassum laboran
tibus: perinde est quasi dicas,aerem diuerberas, remigantium more.

Mortuum flagellas. 65

Νεκρὸν μαστίζεις.id est, Mortuum flagellas. In eos qui obiurgant illos,qui nihil prorsus obiurgatio
ne commoueantur, Aut qui vita functos insectantur ac lacerant.

Ollam exornas. 66

Χύτραν ποικίλλεις.id est, Ollam exornas,siue picturas. De ijs in re vehementer absurda frustra co
nantur. Ineptus enim labor,ollæ vasi contempto,& culinarijs vsibus destinato,picturę lenocinium ad
hibere. Cui simillimum quiddam vulgo iactatur,bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

67 Ouum adglutinas.

Ὠὸν κολλᾷς.id eſt,Ouum glutino compingis.Refertur à Diogeniano.Ridicule laborat,qui fractum oui putamen glutino ſarcire & coagmentare conetur.

68 Vtrem cædis.

Ασκὸν δέρεις.id eſt,Vtrem cædis,aut vtrem excorias. Extat apud Ariſtophanem in Nubibus. Ad quod alluſiſſe videtur Apuleius in Aſino,cum meminit de tribus vtribus à ſe percuſſis ac vulneratis. Sumptum vel à Bacchi ſacris,vel ab ijs qui percuſſis vtribus inanem mouent ſtrepitum.

69 Vtrem vellis.

Huic ſimillimum:ἀσκὸν τίλλεις.id eſt,Vtrem vellis.Vel quòd non ſentiat, vel quòd pilis careat.

70 Actum agere.

Terent.in Phorm.Ohe actum,aiunt,ne agas,τὸ πραχθὲν μὴ πράξῃς. A iudiciorum conſuetudine ſumptum,qua fas non eſt iterum agere cauſam,de qua iam ſit pronunciatum.Plautus.rem actã agis, id eſt,incaſſum laboras.Qu.Fabius apud T.Liuium Decad.3.lib.7. Scio multis veſtrum videri patres conſcripti,rem actam hodierno die agi,& fruſtra habiturum orationem, qui tanquam de integra re,de Africa prouincia ſententiam dixerit.M.Tullius libello De amicitia,indicat dici ſolitum de negotio,quod præpoſtere geritur.Sed cum multis,inquit,in rebus negligentia plectimur, tum maxime in amicis & deligendis & colendis.Præpoſteris enim vtimur conſilijs,& acta agimus,quod vetamur prouerbio.

71 Cotem alis.

Ακόνην σιτίζεις.id eſt,Cotem alis.Dicitur in homines edaces,plurimiq; cibi:qui nihilo tamen habitiores inde reddantur.Nam in cotis macilentiam hodieq; vulgo iactatur adagium, cum aiunt,tam pinguem quàm cotem macilentum quempiam eſſe ſignificantes.Hermolaus Barbarus in epiſt.quadam ad Picum interpretatur hoc prouerbium pro male collocare beneficiũ,vnde nõ ſit reditura gratia:vt affine ſit illi,quod alibi dicetur:Ale luporum catulos,cum ex beneficio redit mala gratia.

72 Hylam inclamas.

Υλαν κραυγάζεις.id eſt,Hylam inclamas.De fruſtra vociferantibus:aut in genere, de nihil proficientibus.Ab huiuſmodi caſu natum adagium.Hylas Theodamãtis filius,cum eſſet inter argonautas formoſus adoleſcens,adamatus eſt ab Hercule.Is cum eſſet in Myſia,forte aquatum egreſſus, in fonte perijt:vnde & à Nymphis adamatus ac raptus fingitur.Ad hunc veſtigandum miſſus eſt Polyphemus, qui ingenti vociferatione nomen inclamabat Hylæ,neq; quicquã tamen profecit.Atq; hinc ortum prouerbium.Vergilius videtur ad nautarum clamorem retuliſſe:cum ait:

His adiungit Hylam nautæ quo fonte relictum
Clamaſſent,vt littus Hyla,Hyla omne ſonaret.

Meminit huius & Theocr.in Idyl.N.

Τρὶς μὲν ὕλαν ἄϋσεν,ὅσον βαθὺ ἄρυσε λαιμὸς,
Τρὶς δ᾽ ἄρ᾽ ὁ παῖς ὑπάκουσεν,ἀραιὰ δὲ ἵκετο φωνὴ.i.

Ter quanto potuiſſet Hylam clamore vocabat,
Mugitum intendens immo de gutture vocis.
Ter puer audijt,ac tenuis vox perculit aures.

Nihil obſtat,quo minus ad ſacrorum conſuetudinem referatur, quæ in Hylæ rapti memoriam ſunt inſtituta: in quibus Hylæ nomen inclamabatur.Id fuerit venuſtius,atq; concinnius,vbi quis rem abſentem fruſtra deſiderat,vel deplorans,vel optans.Vt ſiquis ad inopiam redactus, optaret ſibi cẽtum talenta,quæ quondam habuiſſet.Ad hanc parœmiam reſpexiſſe videtur Ariſtophanes in Pluto:

Ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα καὶ μάτην καλεῖς, id eſt, Deſideras abſentem inaniter vocans.

De Mercurio dictum,placentas illas deplorante,quas in ſacris conſueuerat aliquando edere.

73 Inaniter aquam conſumis.

Αλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ. id eſt,Inaniter conſumis aquam. In eos quadrabit, qui fruſtra ſuadent. A priſco more iudiciorum ſumptum,in quibus ad clepſydræ modum dicebatur.Aeſchines contra Demoſthenem,oſtendit primam aquam infundi ſolere actoribus,alteram patronis,tertiam iudicibus,ad pœnam conſtituendam,niſi primis ſententijs reus fuiſſet abſolutus.Et Demoſthenes Aeſchinem prouocat,vt vel in ſua aqua,ſi poſſit,dicat,quod decretum fuiſſet ipſo vnquam authore ſcriptum.ἀναστὰς καὶ ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω.Huc alludens Lucianus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, in rhetorẽ quẽdam iocatur,qui apud barbaros in conuiuio diceret,non ad aquæ, ſed ad amphoræ vinariæ modum. Idem in bis accuſato:Εκείνης γὰρ τόγε νῦν ῥέον.id eſt,Nam illius ſanè in præſentia fluit aqua: Videtur id ſubindicare Plato in Theæteto,cum ait,quoſdam πρὸς μικρὸν ὕδωρ,id eſt,ad puſillum aquæ docere poſſe quæ geſta ſint.Idem in eodem:Κατεπείγει γὰρ ὕδωρ ῥέον.id eſt,Vrget enim aqua fluẽs,quod

oratoris

oratoris sit ad præscriptas clepsydras dicere. Apuleius in Asino aureo: Rursum præconis amplo boatu citatus accusator quidam senior exurgit, & ad dicendi spatium, vasculo quodam invicem colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusa aqua, populum sic adorat. Plinius iunior Falconi: Et qui iubere posset facere quemcunque, huic silentium clepsydra indici. Idem Arriano: Dixi horis penè quinq;. Nam viginti clepsydris, quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor. Quintilianus lib. 12. Et siquid ipse tibi sumas, probandum est, & laboratam congestamq; dierum ac noctiū studio actionem, aqua deficit. Marcus Tullius in calce secundi libri Tusculanarum quæstionum, Cras ergo ad Clepsydram, sic enim dicimus. Idem De oratore lib. 3. de Pericle loquens. At hunc, inquit, nō clamator aliquis ad clepsydram latrare docuerat, sed vt accepimus Clazomenius ille Anaxagoras, vir summus in maximarum rerum scientia. Philetas apud Athenæum libro 2. τοσαῦτα ὥσπερ οἱ ῥήτορες πρὸς ὕδωρ εἶπον. id est. Tantum, vt solent rhetores ad aquam dixi. fuerat autem de aqua sermo. Hinc captata est allusionis gratia. Demades iocabatur in Demosthenem ὑδροπότην, quòd cęteri quidem ad aquam dicerent, Demosthenes ad aquam scriberet. Philostratus in Adriano sophista τοὺς ἀπὸ κλεψύδρας appellat sophistas qui ad aquam exercebantur. Porrò prisci lineis & vmbris horas distinguebāt. P. Scipio Nasica primus reperit clepsydram, qua nubilo quoq; die & noctibus, horæ distinguerentur. Nunc pro clepsydris, clepsammis & αὐτομάτοις vtuntur horologijs.

In aere piscari, venari in mari. 74

Eiusdem generis sunt & illa, quæ Plautus vsurpat in Asinaria: In aere piscari, & in mari venari iaculo. Quadrabunt simpliciter in eos, qui frustra moliuntur τὰ ἀδύνατα, aut qui præpostere ibi quærunt aliquid, vbi ne sperari quidem possit. Vt siquis magistratibus vitam tranquillam, in voluptatibus beatam, in opibus felicem quærat. Itaq; Libanius seruus ab hero suo Demæneto iussus vt vxorem ipsius argento defraudaret, significans nulla ratione fieri posse, vt à muliere tenacissima quicquam auferretur: Iube, inquit, vna me opera piscari in aere, venari autem iaculo in medio mari,

Aquam è pumice postulas, 75

Superiori non admodum diuersum, quod apud eundem poetam legitur: Aquam è pumice postulare, pro eo quod est, frustra ab alio petere, cuius ipse à quo petas, maxime sit indigus. Nihil enim pumice lapide siccius, nihil siticulosius. Perinde ac siquis ab indoctissimo doceri postulet, ab inconsultissimo consilium expectet, ab egeno munus, ab inope præsidium: deniq; ab auaro ac tenaci pecuniā. Plautus: Nam tu aquam è pumice nunc postulas, qui ipsus sitiat. Pumex, inquit idem, non ęque est aridus, atq; hic senex. Est autem pumex lapis cauernosus, quo solent poliri codices: naturæ adeo siccæ. vt si in vrceum bullientem immiseris, feruorem extinguat: non solum ad tempus, sed in totum. Nec aliud in causa putat esse Theophrastus, nisi quòd vehementissima siccitate spumam totam ad se trahere nitatur. Meminit & de Chio quopiam Eudemo, qui pumice acri consperso aceto, munire sese cōsueuerit, vt post septimā ellebori potionē, nec balneis, nec vini potatione prouocaretur ad vomitū.

Nudo vestimenta detrahere. 76

Ad hanc sententiam pertinet hoc quoq;, quod ab eodem est vsurpatum poeta: Nudo vestimenta detrahere, pro eo quod est, ab eo sperare emolumentum, cui ne sit quidē quod auferri queat. Sic enim idem Libanus in Asin. Plautina admonitus ab hero. vt ab ipso per fallaciam argentum abraderet, quo filio emeretur amica: Maximas, inquit, nugas agis. Nudo detrahere vestimenta me iubes. Adducit & D. Chrysostomus prouerbium vulgo iactatum, quo dicebant, nec à centum viris vnum nudum spoliari posse. Apuleius Asinus lib. 1. scripsit, nudum nec à decem palæstritis posse spoliari.

Anthericum metere. 77

Τὸν ἀνθέρικον θερίζειν. id est, Anthericum metere, dicebantur, qui laborem inanem ac sterilem caperent. Anthericus, herbæ genus, quod meti non possit, sed velli manibus necesse est, velut & linum. Antherices vocantur summa spicarum fastigia siue atheres. Herodotus Asphodeli caules anthericès vocat, teste Suida: quos & tenaciores ait esse, quā vt frangi queant. Antherici meminit & Plinius lib. 21. cap. 17. in Græcorum commentarijs reperio promiscue positum Antherices, & atherices.

Ex harena funiculum nectis. 78

Ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν. id est, Ex harena funiculum nectere. Est frustra conari, quod nulla ratione potest effici. Quid enim stultius, quàm ex harena quæ nullo modo cohærescit funem velle nectere? Prouerbium vtrunq; nempe tum hoc, tum quod proxime retulimus, vsurpat Aristides in cōmuni defensione quatuor cratorū: Καταδύντες δὲ εἰς τοὺς χηραμούς, ἐκεῖ τὰ θαυμαστὰ σοφίζοντες σκιᾶ τινὶ λόγου ἀναπνόντες, ἔφης ὦ σοφοκλῆς, τὸν ἀνθέρικον θερίζοντες, τὸ ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκοντες, οὐκ οἶδα

ντιν ἱςὸν ἀναλύοντες.id eſt, Verum abdentes ſeſe in receſſus quoſdam illic admirandam illam comminiſcuntur ſapientiam,vmbra quadam adtrahentes verba, quemadmodum abs te dictum eſt Sophocles,Anthericum metentes,ex harena nectentes funiculum,& haud ſcio quam retexentes telam. Significat his adagijs,vmbraticum illud philoſophorum ſtudium nihil omnino fructus adferre. Columella in præfatione carminis De cultura hortorum. Nam & ſi multa ſunt eius quaſi membra, de quibus aliquid poſſumus effari:tamen eadem tam exigua ſunt,vt,quod aiunt Græci,ex incomprehẽſibili paruitate harenæ funis effici non poſſit. Prouerbium peculiariter accommodabitur ad vſus huiuſmodi:ſiquis conetur in concordiam redigere,moribus longe diſſimillimos,& inter quos nihil omnino conuenit:aut ſiquis orationem ex argumentis diſſonis contexat,quaſi Chimæram quandã fingens,& huiuſmodi mõſtrum,cuiuſmodi deſcribit Horatius: Humano capite,equina ceruice,reliquis item membris ex varijs animantium generibus ita collatis,

Vt turpiter atrum Deſinat in piſcem,mulier formoſa ſuperne.

Ab aſino lanam. 79

Cui finitimum eſt illud:ὄνου πόκας ζητεῖς.i.Aſini lanas quæris. De ijs,qui ſtulte quærunt ea quę nuſquam ſunt. Effertur adagium etiam in hunc modum:ὄνου πύκαι.id eſt,Aſini lanæ. Ariſtophanes,

Τὶς εἰς τὸ λήθης πεδίον,τίς εἰς ὄνου πόκας; Aſini quis ad lanas?quis in Lethes ſolum?

Per aſini lanã,res vanas ſignificans,& quæ nuſquam ſunt. Trimeter Græcis cõſtat ſi tollas alterũ, τίς.

Aſinum tondes. 80

Eundem ſenſum habet,τὸν ὄνον κείρεις.id eſt,Aſinum tondes. De his,qui rem abſurdam atque inutilem aggrediuntur:propterea quòd aſinum neque pectere poſſis propter villos, neque tondere cum lanam non habeat. Huius meminit Ariſtophanes in Ranis.

Lupi alas quæris. 81

Λύκου πτερὰ ζητεῖς.id eſt,Lupi alas quæris. De ijs,qui quærunt ea,quæ nuſquam ſunt. Aut vbi quis verbo duntaxat territat,alioqui re nunquam facturus quod minatur. Neq; enim fieri poteſt, vt lupus alatus inueniatur. Prouerbium recenſetur à Suida.

Quæ apud inferos. 82

Eodem loco interpres admonet & huius adagij,tanquam eundem habentis ſenſum τὰ ἐν ἅδου, id eſt, Ea quæ apud inferos. Citatq; Ariſtarchum authorem,idq; inde natum putat, quòd Cratinus finxerit quendam apud inferos funem torquentem:aſinum autem arrodentem ea quæ ille iam torſiſſet, atq; ita inaniter laborare qui torquebat. Quanquam illud τὰ ἐν ἅδου,generaliter ad omnia pertinet, quæ poetarum fabulis traduntur nulli credita niſi pueris:vnde cum inania ſomnijsq; ſimilia ſignificabimus,apte dicemus,τὰ ἐν ἅδου. Athenæus libro Dipnoſophiſtarum 4. refert, Democritum ſcripſiſſe volumen,cui titulus fuerit,τὰ περὶ τῶν ἐν ἅδου,prodigioſis,vt coniectandum eſt, refertum fabulis,& hinc poteſt videri ductum prouerbium.

Contorquet piger funiculum 83

Huic adeo ſimile eſt,vt idem videri poſſit,quod de ocno ono,id eſt,pigro aſino refert Pauſanias in Phocicis,apud Ionas,vt ait,celebratum:συνάγει ὄκνος τὴν θώμιγγα.id eſt, Torquet piger funiculum. Ipſius verba ſuper hac re ſubſcribam:Μετὰ δὲ αὐτοὺς ἀνήρ ἐστι καθήμενος, ἐπὶ γράμμα δὲ ὄνον εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον. πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον. παρέστηκε θήλεια ὄνος ἐπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. τοῦτον εἶναι τὸν ὄκνον,φιλεργόν φασιν ἄνθρωπον,γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν,καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος,οὐ πολὺ ἂν ὕστερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνήλωτο,οἶδα δὲ καὶ ὑπὸ ἰώνων,ὁπότε ἴδοιεν τινὰ πονοῦντα ἐπὶ οὐδενὶ ὄνησιν φέροντι,ὑπὸ τούτου εἰρημένον ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ ὄκνου τὴν θώμιγγα. id eſt,Poſt hos vir quidam eſt ſedens,titulus indicat eum ὄκνον eſſe. Factus eſt autem ad hunc modũ, vt ipſe funiculum torqueat,aſtante aſella,quæ quod tortum fuerit aſſidue abrodat. Hunc Ocnum aiũt hominem eſſe induſtrium,operiq; intentum,ſed vxorem habere ſumptuoſam ac prodigam, vt quicquid is ſuo labore corraſerit,id mox abſumatur ab illa. Cognitum autem eſt mihi, etiam ab Ionibus dici ſolere, ſiquem conſpexiſſent in re quapiam elaborantem,quæ nihil adferret emolumenti,hic homo funiculum Ocni contorquet. Videtur argumentum picturæ ſumptum ab occaſione vocis ancipitem obtinentis ſignificatum. Siquidem συνάγειν τὸν βίον aiunt Græci pro comparare victum. Colligit autem qui rem auget, diſſipat qui profundit. Atq; hoc quidem argumentum apparet olim multorum artificum operibus fuiſſe celebratum. Siquidem Plinius in hiſtoria mundi inter Socratis egregij pictoris argumenta,commemorat & de Aſino ſpartum arrodente. Et piger,inquit,qui appellatur ocnos,ſpartũ torquens,quod aſellus arrodit. Fertur idẽ picturæ genus & Delphis fuiſſe,à Polygnoto

Thaſio

Thasio dicatum. Quo quidem negant desidem & ignauum significatum, quemadmodum existimat Varro, immo laboriosum magis & indu um, sed cui sit vxor prodiga. Eoq; Pausanias, ait non marem asellum sed fœminam in pictura fuisse. Idem argumentum, marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in capitolio & in hortis Vaticanis, Hermolaus Barbarus testis est. Vsus est hoc adagio & Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Aeternusq; tuam pascat aselle famem.

Verum illud interim admirandum, cur Plinius eum scripserit appellatum ocnum, id est, pigrum, qui funem torqueret, ac non magis asellum arrodentem. Maxime cum Propertius non eum ocnon appellet qui torqueat, sed illi torqueri funem: vt asinum intelligas citius, quàm torquentem. Meminit huius adagij Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας. Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος χοινοπλόκος ὄνῳ τινι παρίησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκει τὸ πλεκόμενον. id est, Sed quemadmodum apud inferos depictus is funem torquet: cui adest, qui depascens absumit id, quod tortum fuerit.

Littori loqueris. 84

Αἰγιαλῷ λαλεῖς. id est, Littori loqueris. Refertur à Græcis adagiorum collectoribus. Dictum in eos, qui frustra vel suadent, vel orant: perinde quasi surdo loquantur. Nam littora propter assiduum fluctuum fragorem surda dicuntur. Ouidius:

Surdior ille freto clamantem nomen Orestis,
Traxit inornatis in sua tecta comis.

Vento loqueris. 85

Suidas addit & hoc: Ἀνέμῳ διαλέγῃ. id est, Vento loqueris. Pro eo quod est, inaniter. Nam ventus omnia dissipat, cogitá; euanescere. Vnde & auris discerpta mandata dixit Vergilius, quæ abierant in obliuionem. Plautus in Mostellaria:

Hic nescit quidem nisi fœnus fabulari vento.

Consimili figura apud Athenæum legitur: γῇ καὶ οὐρανῷ λαλεῖν. id est, Cœlo ac terræ loqui.

Mortuo verba facit. 86

Νεκρῷ λέγουσα μύθους εἰς οὖς. id est, Mortuo in aurem fabulam narrans. Plautus: Mortuo verba nūc facio. Terentius: Verba fiunt mortuo. Rursum Plautus: Nihilo pluris refert, quàm si ad sepulchrū mortuo dicat iocum. Pertinet huc quod est apud Aeschylum in Agamemnone:

Ἔοικα θρηνεῖν ζῶσα πρὸς τύμβον μάτην. id est, Frustra ad sepulchrum viua ploro mortui.

Natum adagium à ridicula consuetudine veterum, vita defunctos ter voce cientium: vnde & conclamati dicebantur: præterea in pompis funeralibus multa deplorantium erga mortuum. Quem morem irridet Lucianus in libello De luctu, quem nos Latinum fecimus.

Surdo canis, Surdo fabulam narras. 87

Eandem vim habet, κωφῷ ᾄδεις. id est, Surdo canis. Vergilius in Bucolicis:

Non canimus surdis, respondent omnia syluæ. Horatius:
Narrare putaret asello Fabellam surdo. Terentius Heautontimorumeno:
Næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam.

Item T. Liuius de bello Macedonico lib. 10. Quæ vereor ne vauis auribus cecinerint. Aeschylus in ἑπτὰ ἐπὶ θήβαις.

Ἤκουσας ἢ οὐκ ἤκουσας; ἢ κωφῇ λέγω; id est,
An audisti, an non audisti? num surdo loquor? Allusit huc Ouidius Amorum lib. 3.
Quid iuuat ad surdas si cantet Phemius aures?
Quid miserum Thamyram picta tabella iuuat?

Ortum videtur à ridiculo casu: quo sæpe fit, vt hospes incidat in surdum, quem percontetur multa, ridentibus ijs qui surdum nouerunt.

Frustra canis. 88

Ἄλλως ᾄδεις. id est, Frustra canis: Γ ἐρὸς κενὴν ψάλλεις, id est, In vanum cantas. De ijs qui frustra sua dent. A cantoribus ductum, qui cum ingrati sunt auditoribus, inaniter canunt, cum à nemine audiantur: aut qui canunt suo sumptu, nihil auferentes præmij. Nam cantilenam Græci prouerbiali metaphora frequenter appellant orationem. Inde est illud in Euripidis Hecuba: Ἥξει τί μέλος. id est, Veniat aliqua cantilena. Et eandē cātilenam canis, & ad aures occinere, παρὰ τὸ μέλος φθεγξάμενος. id est, præter cantum sonans. Vsurpauit adagium hoc, ac simul exposuit Lycophron poeta:

Τοὶ γὰρ ψαλάξεις εἰς κενὸν νευρᾶς κτύπον | Itaq; ciebis irritos fidium ſonos
Ασιτα καὶ δώρητα φορμίζων μέλη. id eſt, | Iei[illegible]a & indonata pulſans carmina.

Interpres addit prouerbium ad hunc etiam efferri modum: Εἰς κενὸν κρούεις τὰς χορδάς: id eſt: Fruſtra pulſas chordas. Sumptum autem à citharœdis, qui ſic canunt, vt nihil accipiant muneris, & domi cibũ capiant, hoc eſt ſuo ſumptu, ſuoq; victu, queẽadmodũ ait Plautus, alijs cantent. Niſi cui videbitur ad Apologũ Aeſopi referẽdũ, de tibicine fruſtra piſces inuitãte cãtilenis. Nã audierat Arionis fabulã.

Lapidi loqueris. 89

Λίθῳ διαλέγῃ, Lapidi loqueris. Eundem ſenſum habet. Et apud Terentium in ἑαυτὸν lapis pro ſtupido brutoq; homine ponitur aliquoties. Non inſcitum eſt quod refert Laertius, Cuidam interroganti, qua nam in re melior eſſet euaſurus filius ſi erudiretur, ſi nihil aliud, inquit Ariſtippus, certe in theatro non ſedebit lapis ſuper lapidem.

Parieti loqueris. 90

Πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς. id eſt, Parieti loqueris. Et hoc quoq; refertur à Græcis collectoribus, Effertur & ad hunc modum, Διὰ τοίχου λαλεῖν id eſt, Per parietem loqui. Dici conſueuit, vbi quis rei quippiam faceret vehementer abſurdæ. Fortaſſis ab amantibus ſumptum, qui ad fores ac feneſtras, aut etiam parietes amicarum perinde loquuntur nonnunquam, quaſi ſenſus aliquis illis adſit. Plautus in Truculento vſurpat pro eo, quod eſt taciturno loqui: Ego, inquit, ero paries, loquere tu.

Nugas agere. 91

Latinis perinde atq; Græcis tritum adagium: Nugas agere, pro eo quod eſt, rem friuolam ac nihili facere, ſeu fruſtra conari. λῆρον ληρεῖς, Atticis familiare, id eſt, Nugas nugaris. Ariſto. in Nebulis, Socratem ſubtilium nugarum antiſtitem vocat, quaſi friuolarum argutiarum authorem. Σύτε λεπτοτάτων λήρων ἱερεῦ. λῆρος μακρὸς dixit Galenus lib. περὶ δυνάμεων φυσικῶν 2. λῆρος οὖν μακρός ἐστιν ἅπασα τῶν πόρων ὑπόθεσις εἰς φυσικὴν ἐνέργειαν. id eſt, Magnæ igitur nugæ ſunt omnis pororum ſuppoſitio ad vim naturalem. Iucundius fit cum refertur ad perſonam, velut apud Athenæum lib. 6.

Οἱ δὲ ποιηταί φησι, λῆρος εἰσίν. id eſt,
Porrò poetas nugas eſſe prædicat.

Dicunt & ὑθλεῖς. id eſt, deliras ac deſipis. quod eſt tranſlatum ab aniculis, quæ poſtea quàm ætatis vitio cœperint deſipiſcere, futiles quaſdam nugas blaterare ſolent. Auſonius ad Paulum:

Phœbus iubet verum loqui.
Et ſi Pierias patitur lirare ſorores,
Nuſquam ipſe torquet aulaca:

In quibus verſibus obſcurior eſt alluſio, ac propè dixerim inepta. Nam homo bilinguis pariter ad vtrunq; ſermonem, & duplicem nominis ſignificatum reſpexit. Siquidem λῆρος Græcis nugas ſignificat, & liræ ſeu porcæ Latinis vocantur ſulci. Nam agricolæ primum proſcindũt, deinde comminuũt glebas, poſtremo lirant. Proinde ſubtexuit, nunquam ipſe torquet ἄυλακα. Olim enim agricolatores delirare dicebantur, qui à recto ſulcorum ordine deflecterent. Inde tranſumptũ ad eos, qui deſipiſcũt.

In cœlum iacularis. 92

Ες τὸν οὐρανὸν τοξεύεις. id eſt, In cœlum ſagittam torques. Eſt apud Zenodotum ac Suidam, de ijs qui fruſtra laborant, aut qui audent eos laceſſere, quos non poſſunt lædere. nihil enim ferire poteſt, qui in cœlum torquet, niſi quòd diuos videtur petere. At non raro fit, vt iaculum in ipſum mittentem recidat. Extat huiuſmodi quædam ſententia in prouerbijs etiam Hebræorum, nempe apud Eccleſiaſticum cap. 27. Qui in altũ mittit lapidem, ſuper caput eius cadet: & plaga doloſa doloſi diuidet vulnera, & qui foueam fodit, incidet in eam, & qui ſtatuit lapidem proximo ſuo, offendetur in eo, & qui laqueum alij ponit, peribit in illo.

Delphinum cauda ligas. 93

Δελφῖνα πρὸς τὸν οὐραῖον δεῖς. id eſt, Delphinum cauda alligas. In eos qui quippiam incaſſum conãtur. Propterea quòd Delphinus cauda ſit lubrica, nec ea parte teneri queat. Aut quòd cauda ſit valida, cuius agitatione fertur & naues aliquando ſubuertere, vt hac parte ſit inuictus. Quadrabit & in eos, qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam poſſit ſuperari.

Cauda tenes anguillam. 94

Απ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις. id eſt, Cauda tenes anguillam. In eos apte dicetur, quibus res eſt cum hominibus lubrica fide, perfidiſque, aut qui rem fugitiuam atque incertam aliquam habent, quam tueri diu non poſſint.

Folio ficulno tenes anguillam. 95

Huic diuersum est illud: τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν. id est, Folio ficulno anguillam, subaudiẽdum, tenes. Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur, quàm vt possit elabi, Nam fici folium scabrum est, vt cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus: atque ob id ad retinendam anguillam natura lubricam, vel maxime idoneum.

Medius teneris. 96

Huic sententiæ cõfine est illud apud Aristoph. in Ranis νῦν ἔχῃ μέσος. i. Nunc medius teneris, De eo qui sic tenetur, vt extricare sese nulla ratione possit. Translatum à palęstritis atq; athletis, qui siquẽ medium corripuerint, facile vincunt. Sunt autem verba Aeaci ad Bacchum: Ἀλλὰ νῦν ἔχῃ μέσος. id est, At nunc medius tenere. Eodem pertinet illud apud Terentium: Sublimem medium arriperem.

Delphinum natare doces. 97

Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις. id est, Delphina natare doces. In eos competit, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cum sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore. Nam Delphinus in natando pernicissimi impetus est, ita vt non modo superet omne natatilium genus velocitate, verumetiã, terrestrium animantium, vt author Aelianus lib. 12. Quin & naues transilit, seque contento spiritu teli in morem eiaculatur.

Aquilam volare doces. 98

Ἀετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις. id est, Aquilam volare doces. Diuersa metaphora sententiam eãdem declarat. Quod enim Delphini inter pisces, id Aquila inter volucres. Quibus id etiam commune, quod vterq; παιδεραστὴς esse narratur. Allusisse videtur huc Gregorius in epistola quadam ad Eudoxum rhetorem, Τοὺς πολλοὺς ἔα χαίρειν, καὶ εἶναι κολοιοὺς πτῆσιν ἀετοὺς δοκιμάζοντας. Sine valere vulgus, sine esse graculos, qui volatum aquilarum probent.

In eodem hæsitas luto. 99

Terentius in Phorm. In eodem hæsitas luto. In eos competit, qui sic implicantur negotio cuipiam vt se nequeant extricare. A viatoribus translatum, qui simul atque in lutum inciderint, cum alterum pedem conantur educere, altero altius immerguntur. Rursum, vt hunc attrahant, alter quem eduxerant, denuo est infingendus. Eodem alludens Horatius:

Nequicquam, inquit, cœno cupiens euellere plantam.

Huic simile est, in eodem hæsitare vestigio. Q. Curtius lib. 3. Tertium diem metu exangues iam armis suis oneratos in eodem vestigio hærere.

In aqua hæret. 100

Vsurpatur huic non dissimile prouerbiũ à M. Tullio lib. Officiorũ 3. Dicit ille quidẽ multa multis locis, sed aqua hæret, vt aiũt. Significat autẽ Epicurũ parũ secũ in disputãdo cõstare, seq; ipsum inuoluere, dũ ea quæ dicit alibi, pugnãt cũ ijs quæ dixit alibi, atq; ita quasi fluctuare, neq; in solido cõsistere. Id quod euenire solet ijs, qui cũ aberrãt à vero, verborũ fucis rẽ voluũt. Translatũ apparet vel à fluitãtibus, qui vado destituti, huc atq; illuc iactantur: quoq; magis se cõmouẽt, hoc maiore periculo laborãt. Aut certe ab oratorũ clepsydra, de qua meminimus alibi, vt eũ in aqua hærere dicamus, qui sese destillata iã aqua, tamẽ è causa nõ potest expedire. Cic. ad Qu. fratrẽ lib. 2. Quod idibus & postridie fuerat dictũ de agro Campano actum iri, nõ est actum. In hac causa mihi aqua hæret. Incertum, vtrum significet eam actionem integram sibi relinqui, an causam esse inextricabilem. Huc referendum illud, quod paulo superius ex Quintil. citauimus. Et laboratã, congestamq; dierum ac noctium labore actionem, aqua deficit. Nec abhorrent ea quæ post dicemus in prouerbio, Hæret in vado.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA QVINTA.

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra. 1

SVLPITIVS Apollinaris grammaticus apud Aulum Gellium in Noctibus Atticis libro 13. capite 17. duo quædam adagia notat, alterum Græcum, alterum Latinum: quorum amborum eadem sit sententia. Græcus est versiculus, inquit, hexameter παροιμιώδης,

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. id est,

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.

Quo monemur, nihil tam certum sperari, neq; quicquã esse tam vicinum, quod non repentinus aliquis casus queat interuertere. Adeoq; non esse tutum venturis fidere, vt vix etiam illa sint certa quæ manibus tenemus. Originem adagij quidem ad huiusmodi fabulam referunt. Ancæus Neptuni & Astypaleæ Phœnicis filius, cum vitem sereret, grauiterq; ministris instaret, vrgeretq; : quidam operis tædio commotus in herum, negauit futurum vt ex ea vite herus vnquam vinum gustaret. Post vbi vitis prouenisset feliciter, atq; vuæ maturuissent, herus exultans ac gestiens, seruum eundem accersit, atq; vt sibi vinum infundat iubet. Deinde iam calicem admoturus ori, seruo quæ dixisset, redegit in memoriam, quasi vanam exprobrans diuinationem. At ille sententiam hanc hero respondit: Inter calicem ac summa labia, multa posse interuenire. Seruili sententiæ fauit euentus. Nam inter loquendũ priusquam ille vinum hauriret, alter quidam minister ingressus, nunciat vinetum ab apro quopiam immani vastari. Quibus auditis, Ancæus deposito poculo, protinus in aprum fertur, à quo interuenandum percussus interijt. Vsurpauit hoc adagij Lycophron in Iambicis.

Ἐγὼ δὲ τλήμων σὺν κακῷ μαθὼν ἔπος,
Ὡς πολλὰ χείλους καὶ δεπαστραίων ποτῶν
Μέσῳ κυλίνδει μοῖρα παμμήτων βροτῶν id est,

Miser ast ego meo dicta cognoscens malo,
Vt plurima inter poculum ac labrum solet
Vertisse fatum, res agens mortalium.

Intetpres citat Aristotelem authorem, qui & ipse de Ancæi fabula meminerit, in qua illud variat. Ancæo vitem instituenti, vatem accersitum quempiam prædixisse, non futurum vnquam, vt ex ea vinũ gustaret, & expresso in calice vino vatem irrisisse tanquam ψευδόμαντιν. Reliqua conueniunt cum ijs, quæ ex aliorum retulimus commentarijs. Festus Pompeius ab augure quopiam vicino, qui fortè præterierit, prædictum indicat. Lycophron autem aliò detorsit, nempe ad Ancæum Actoris & Eurythemistidis filium, & ad aprum Calydonium. Dionysius apud Zenodotum, mauult parœmiam ad Antinoum referre, de quo meminit Homerus in Odysseæ 22. Is Antinous erat vnus ex procis Penelopes, cui poculum tenenti, iamq; bibere paranti, Vlysses iugulum telo transfixit. Atq; ita manibus elapso poculo, concidit atq; interijt. Sed non ab re fuerit, Homericum carmen adscribere:

Ἦ, καὶ ἐπ' Ἀντινόῳ ἰθύνετο πικρὸν ὀϊστόν.
Ἤτοι ὁ καλὸν ἄλεισον ἀναιρήσεσθαι ἔμελλε,
Χρύσεον ἄμφωτον, καὶ δὴ μετὰ χερσὶν ἐνώμα
Ὄφρα πίοι οἴνοιο, φόνος δέ οἱ οὐκ ἐνὶ θυμῷ
Μέμβλετο, τίς κ' οἴοιτο μετ' ἀνδράσι δαιτυμόνεσσι,
Οἷ τεύξειν, θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα μέλαιναν.
Μοῦνον ἐνὶ πλεόνεσσι, καὶ εἰ μάλα καρτερὸς εἴη
Τὸν δ' Ὀδυσεὺς κατὰ λαιμὸν ἐπισχόμενον βάλεν ἰῷ.
Ἀντικρὺς δ' ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή
Ἐκλίνθη δ' ἑτέρωσε, δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς
Βλημένου, αὐτίκα δ' αὐλὸς ἀνὰ ῥῖνας παχὺς ἦλθεν
Αἵματος ἀνδρομέοιο., id est,

Telum hæc fatus, in Antinoum contorsit amarũ.
At pulchram is pateram iam iam tollebat vtrinq;
Auritam, atq; auro nitidam, iam iamq; manu illã
Admotabat vti biberet: neq; pectore cædem
Voluebat pauido: quis enim fore crederet vnquam
Vnus vt in tanto conuiuarum agmine, quanquam
Viribus anteeat, mortem sibi nigraq; fata
Moliretur: at huic iugulum confixit Vlysses
Tollenti calicem, iaculum penetrauit acutum,
Et contra è ceruicibus exijt ærea cuspis.
Voluitur in latus ille calix simul excidit icto
E manibus: mox inde cruor de naribus ingens
Emicat.

Nec alienum arbitror hoc loco meminisse, quod Iulio Cæsari velut exbrobranti vaticinij vanitatẽ, responsum est: venisse calendas Martias, non etiam præterisse.

2

Inter os & offam.

Latinum est huiusmodi: Inter os & offam: Quod à cibis sumendis sumptum est, quemadmodum Græcanicum illud à potu: Nam olim Romani victitabant offis, vt testis est Val. Max. Itaq; perinde valet inter os & offam, quasi dicas inter os & cibum. Porrò prouerbium refertur apud Gell. in oratione quadã Catonis, de ædilibus vitio creatis, his quidem verbis: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Sæpe audiui inter os & offam multa interuenire posse. Verum inter offam atque herbam, ibi vero longum interuallum est. Festus ita refert adagium: Inter manum & mentum.

3

Ita fugias ne præter casam.

Extat apud Teren. in Phorm. cum primis venustum adagium: Ita fugias ne præter casam, quo quidem admonemur, ne sic aliquod vitium fugiamus, vt in aliud maius incauti deuoluamur. Nostrapte culpa facimus, inquit, vt malos expediat esse, dum dici nimium nos bonos studemus & benignos. Ite fugias ne præter casam, quod aiuut. Verba sunt Demiphonis senis semet accusantis, quòd dum auari famam plus satis cupide studeret effugere, stulti reprehensionem incurrisset. Donatus adagij metaphoram

phoram hunc ad modum enarrat, si modo cōmentum hoc Donati videtur esse. Ita fugito, ne tuam casam prætermittas, quæ sit tibi tutissimum exceptaculum. Aut ita fugias, ne præter casam, vbi custodiri magis & prehendi fur & multari verberibus potest. Aut verbum erat, inquit, furem exagitantis, & interea prouidentis, ne ante casam transeat, ne in prætereundo etiam inde aliquid rapiat. Hanc velut diuinationem, incerta ac varia coniectantium quis ferret, nisi videremus & iuris interpretibus & Græcorum adagiorum enarratoribus hunc eundem esse morem, Primum interpretamentum mihi magis arridet. Quidam enim calore fugiendi, etiam ea prætercurrunt, vbi commode poterant quiescere. Quod vnica voce Græce παραφέρεσθαι vocant, id est, perperam præterire ac præteruehi, ab eo, quod amplectendum erat, aberrantem. Opinor ad hoc adagium respexisse Lucianum in Nigrino, cū scribit, καὶ τοῦτο δὲ ἐν ταῖς τραγῳδίαις καὶ κωμῳδίαις λεγόμενον, ἤδη καὶ παρὰ θύραν βιαζόμενοι. id est, Et hoc quod in tragœdijs & comœdijs dicitur: Iam & præter casam incitati.

Euitata Charybdi in Scyllam incidi. 4

Τὴν χάρυβδιν ἐκφυγὼν, τῇ σκύλλῃ περιέπεσον.

Iambici sunt dimetri ἀκέφαλοι, quos casus ne effuderit, an ars finxerit incertum. Horum hic est sensus: Euitata Charybdi in Scyllam incidi, hoc est, dum vito grauius malum, in alterum diuersum incidi. Sumptum adagium ab Homerica fabula, quæ narrat Vlyssem, dum metu Charybdis propius ad Scyllam nauem admouet, sex è comitum suorum numero perdidisse. Quidam aiunt Scyllam Nisi Megarēsium regis fuisse filiam, quæ propter aureum crinem ademptum patri, in mōstrum hoc marinum conuersa sit, vt meminit Pausanias in Corinthiacis. Cui videtur assentiri Vergilius, cum ait,

Quid loquar, aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Seruius indicat, Scyllam Phorci & Crateidis nymphę filiam. Hanc cum amaret Glaucus, Circe, quæ illius amore tenebatur, quòd eum in Scyllam propensiorem esse videret, fontem in quo nympha lauare consueuerat, magicis venenis infecit. In quem cū illa descendisset, pubetenus in varias mutata est formas. Nam id Circe peculiare, in ferarum figuram homines vertere. Horrens itaq; suam deformitatem, sese in mare præcipitem dedit, ac fabulæ præbuit argumentum. De rei veritate, diuersa est scriptorum opinio. Salustius putat esse saxum in mari prominens, quod procul visentibus muliebrem formam imitetur, in quod illisi fluctus, quoniam & luporum eiulatum & canum latratum videntur imitari, finxerunt illam à pube huiusmodi feris succinctam esse. In Græcorum commentarijs inuenio, triremem fuisse quandam miræ pernicitatis, cui nomen fuerit inditum Scyllæ, παρὰ τὸ σκυλεύειν, quòd hac grassantes piratæ mare Tyrrhenum ac Siculum infestarent, reliquasque naues quotquot præterissent, dispoliarent, atq; hinc natam fabulam. De Charybde vero narrant poetarum fabulę, hanc fœminam fuisse voracissimam, quę quòd Herculis boues rapuisset, à Ioue fulmine icta in mare præcipitata est, & in huiusmodi versa monstrum, quod adhuc pristinam seruat naturam. Absorbet enim vniuersa, quæq; absorbuerit, ea circa Taurominitanum egerit littus, vt Sallustius est author. Vnde tanquam prouerbio scortum vorax, & auiditatis nunquam satiatæ, Charybdim appellat Horatius: Ah miser

Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.

Seruius ait Scyllam in Italia esse, Charybdim in Sicilia. Vergilius in Aeneid. lib. 3. transitum hunc inter duo pericula angustum eleganter describit,

Hæc loca, inquiens, vi quondam vasta conuulsa ruina,
Tantum æui longinqua valet mutare vetustas,
Dissiluisse ferunt, cum protinus vtraq; tellus
Vna foret, venit medio vi pontus, & vndis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruaq; & vrbes
Littore diductas, angusto interluit æstu.
Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet. Et idem alibi,
Inter vtranq; viam lethi discrimine paruo,
Ni teneant cursus.

Homerus in Odysseæ M. periculum vtrunq; multis verbis describit, facitque Circen admonentem

Vlyſſem, vt ad Scyllam potius inflectat curſum, quàm ad Charybdim, propterea quòd præſtet ſex è ſocijs deſiderari, quàm pariter omnes interire, declarans nimirum plus diſcriminis eſſe Charybdi quàm in in Scylla,

Μὴ σύγε κεῖθι τύχης ὅτε ῥοιβδήσειεν.	Abſit vt illic tum fueris, cum faucibus vndas
Οὐ γάρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπ' ἐκ κακοῦ, οὐδ' ἐνοσίχθων,	Illa reſorbuerit, neq; enim è diſcrimine tanto
Ἀλλὰ μάλα σκύλλης σκοπέλῳ πεπλημένος ὦκα	Ipſe vel eripiat Neptunus, verum age Scyllę
Νῆα παρὲξ ἐλάαν, ἐπειὴ πολὺ φέρτερόν ἐστι	Vicinus ſcopulo celeri præteruehe curſu,
Ἓξ ἑτάρους ἐν νηὶ ποθήμεναι, ἢ ἅμα πάντας. id eſt,	Quādoquidē comites ſex multo perdere præſtat,
	Quā vt ſemel exitiū quotquot ſunt, auferat oēis.

Adagio trifariam vti licebit, vel cum admonebimus, ſiquando in eas rerum anguſtias deuentum fuerit, vt citra diſpendium diſcedi non queat, è duobus malis, id quod leuius eſt eligamus, videlicet Vlyſſis exemplo & magis in eam vergamus partem, vbi minus ſit iacturæ. Quod genus, ſiquis pariter & de ſalute & de pecunia periclitaretur, malit propior eſſe pecuniæ, quàm vitę periculo, propterea quòd facultatum iactura vtcunque ſarciri poteſt, vita ſemel amiſſa nunquam reſtituitur. Vel cum oſtendemus negotium anceps & periculoſum, in quo ſumma moderatione ſit opus, vt in neutram pecces partem. Hic iam non habebitur ratio, vtrum maius ſit periculum, verum hoc tantum intelligitur, ingens vtrobiq; diſcrimen ſubeſſe. Prioris exemplum fuerit. Memento longe ſatius eſſe in diſpendij Scyllā incidere, quàm inualetudinis Charybdim. Præſtabilius eſt in rei pecuniariæ iacturam, velut in Scyllam incurrere, quàm in infamiæ Charybdim incidere. Poſterioris hoc: curandum vt ita populo ſtudeas, ne principis offendas animum. Caute circumſpecteq; rem gerito, memor tibi inter Scyllam & Charybdim eſſe curſum. Tertius fuerit modus, ſi inuertas, hoc pacto: Dum parum eruditus videri times, in arrogantis opinionem incurriſti, hoc eſt planè quod dicitur, dum Scyllam uitas, in Charybdim incidiſti. Celebratur apud Latinos hic verſiculus, quocunque natus authore, nam in præſentia non occurrit:

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

5

Fumum fugiens, in ignem incidit.

Κάπνον γε φεύγων εἰς τὸ πῦρ περιέπεσον. id eſt, Dum vito fumum, flammam in ipſam decidi. Senarius eſt prouerbialis ſuperiori ſententiæ finitimus. Lucian. in Necyomantia, ἐλελήθειν δὲ ἐμαυτὸν ἐς αὐτόφασι τὸ πῦρ ἐκ τοῦ κάπνου βιαζόμενος. id eſt, Ignoraueram autem, quòd iuxta prouerbium ex fumo in ipſum ignem compellerer. Vtitur & Plato lib. De republi. 8. cum ait populum, dum recuſat ingenuis ſeruire, quaſi vitato fumo in flammam incurrere, videlicet, vt ſeruis etiam ſeruire cogatur. Huc alluſit Horatius, cum ait in Sermonibus:

Nam fruſtra vitium vitaueris illud,
Si te aliò prauum detorſeris. Et in Arte poetica:
In vitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte.

Plutarch. περὶ δυσωπίας, τῇ δὲ δυσωπίᾳ συμβέβηκεν ἀτεχνῶς φεύγουσῃ κάπνον ἀδοξίας, εἰς πῦρ ἐμβάλλειν ἑαυτήν. id eſt, Ineptæ autem verecundiæ illud haud dubie accidit, vt fumum fugiens infamiæ, in ignem conijciat ſeſe, id eſt, in aliud maius.

7

Latum vnguem, ac ſimiles hyperbolæ prouerbiales.

Tranſuerſum digitum, aut vnguem diſcedere frequenter eſt apud Ciceronem, pro eo quod eſt quàm minimo ſpatio. Fit autem feſtiuior metaphora, quoties his verbis perfectam imitationem, ac plenum vndequaq; conſenſum ſignificamus. vt Acad. quæſt. lib. 2. Ab hac regula mihi non licet trāſuerſum, vt aiunt, vnguem diſcedere. Ibidem, Vbi enim aut Xenocratem ſequitur, cuius libri ſunt De ratione loquendi, multi & multum probati, aut ipſum Ariſtotelē, quo profecto nihil eſt acutius, nihil politius? à Chryſippo pedem nunquam. Loquitur de Antiocho, qui reliquis contemptis, Chryſippum per omnia ſequeretur. Rurſus Academic. quæſt. lib. 2. Quibus conceſſis digitum progredi non poſſunt. Idem ad Atticum: Mihi certiſſimum eſt, ab honeſtiſſima ſententia digitum nunquam. Rurſus ad eundem lib. 13. Curandum eſt, atq; hoc in omni vita, ſua quenq; à noſtra conſcientia tranſuerſum vnguem, non oportet diſcedere. Idem in Epiſt. famil. Vrge igitur tranſuerſum vnguem, quod aiunt, à ſtilo. Sunt illa quidem minus figurata, ſed tamē prouerbialia, quæ loquitur Plautinus Euclio in Aulularia, Si tu hercle ex iſtoc loco digitum tranſuerſum aut vnguem latum exceſſeris. Et Cicero in Verrem, Digitum non diſcedebant. Idem ad Atticum libro decimotertio, epiſtola prima, Pedem adhuc è villa egreſſi non ſumus, ita magnos & aſſiduos imbres habebamus. Idem Academicarum quæ-

ſtionum

ſtionum libro ſecundo,Non quæro ex his illa initia Matematicorum,quibus non conceſſis,digitum progredi non poſſunt.Atq; hunc imitatur diuus Hieronymus:Et apoſtolicæ voluntatis ſequentes veſtigia,ne puncto quidem,vt dicitur,atq; vngue tranſuerſo,ab illius ſententijs recedamus. Metaphora partim ſumpta videtur ab ijs,qui tabulam aut ſaxum,aut ſimile quippiam digitis latis metiuntur,quoties exquiſite rei modus ſpectatur, nam reliqua cubitis metiri ſolemus. Minima menſurarum, latus digitus eſt.Partim à iugerum menſoribus,qui ſtadijs,paſſibus,& minima menſura, pedibus,ſoli ſpatium metiuntur. Vulgo etiam nunc dicunt ,culmum latum, ſimili figura, pro eo quod eſt, ne tantulum quidem.

Pedem vbi ponat non habet. 7

Vnde & illa prouerbialis hyperbole ducta videtur apud Ciceronem frequens:Pedem vbi ponat nō habet,pro eo quod eſt,ne tantillum quidem agri poſſidet.Lib.Epiſt.ad Atticum 12.Ariobarzanis filius Romam venit:vult opinor,regnum aliquod emere à Cæſare. Nam quomodo nunc eſt, pedem vbi ponat in ſuo nō habet. Idem Philippicarum 2.Quid erat in terris,vbi in tuo pedē poneres? Rurſum libro ſeptimo, ad Atticum: pedem in Italia vide nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. Item libro De finibus quarto.Quid enim ſapientia? pedem vbi poneret non habebat,ſublatis officijs omnibus.Conueniet autem in hominem inſignite tenuem atq; inopem cui neq; veſtigium quidem, pedis ſit in agrorum poſſeſſionibus.Apud eundem eſt iocus in fundum,quem poſſit mittere funda.

Iterum eundem ad lapidem offendere. 8

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν εἰσκρούειν λίθον. id eſt,
Iterum ad eundem turpe lapidem impingere.Senarius elegans ac prouerbialis refertur à Zenodoto in collectaneis adagiorum.Cicero Epiſt.famil.lib.10.Culpa enim illa,bis ad eundem,vulgari reprehenſa prouerbio eſt.Ouidius lib. Triſtium 2.

At nunc tanta meo comes eſt inſania morbo,
Saxa memor refero rurſus ad icta pedem.

Vſurpatur ab Auſonio in epiſtola quadam,Etenim,inquit,popoſciſti,vt tua epiſtola ad eundem lapidem bis offenderes.Ego autem quæcunq; fortuna eſſet,ſemel erubeſcerem.Eſt autem bis ad eundē lapidem offendere,iterum eadem in re peccare.Nam primus error,vel Græco adagio,veniam meretur:iteranti culpam venia dari non ſolet.Inter Græcanicas ſententias celebratur & hæc:

Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. id eſt,
Sapientis haud eſt,bis in eodem labier.

Extat & Græcum epigramma,incertum cuius:

Εἴ τις ἅπαξ γήμας,πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
Ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον id eſt,
Altera connubium experto cui ducitur vxor,
Hic fracta repetit æquora ſæua rate.

Fertur & Publianus mimus,non alienus ab hac forma:
Improbe Neptunum accuſat,qui iterum naufragium facit.
At Scipio ſapienti ne ſemel quidem errare permittit,vt dicat,οὐκ ᾤμην.id eſt,non putaram.

Eadem oberrare chorda. 9

Horatius in Arte poetica,ſententiam haud diſſimilem,diſſimili metaphora extulit:
Et citharœdus,inquiens,
Ridetur,chorda qui ſemper oberrat eadem.

A cantoribus ducta tranſlatio eſt , quibus vehementer fœdum ſit , ijſdem fidibus ſæpius peccare. In eos igitur concinne dicetur , qui vel in ſimili re crebrius peccant , vel culpam eandem iterum atque iterum committunt . Primus enim lapſus vel caſui datur , vel imprudentiæ : iteratus ſtultitiæ tribuitur,aut inſcitiæ.

Non tam ouum ouo ſimile. 10

Extant apud authores aliquot ſimilitudinis adagia,quorum de numero eſt:Non tam ouum ouo ſimile,de rebus indiſcretæ ſimilitudinis. Cic. Acade.quæſt.lib.2. Vidéſne,vt in prouerbio ſit,ouorum inter ſe ſimilitudo? Tamen hoc accepimus, Deli fuiſſe complureis ſaluis rebus illis,qui gallinas alere quæſtus cauſa ſolerent.Ii cum ouum inſpexerant,quæ id gallina peperiſſet,dicere ſolebant.Neque id eſt contra nos.Nam nobis ſatis oua internoſcere.Idem prouerbium refertur & à Fabio Quintiliano.Vſurpatur & à Seneca in libello,quem in Claudium imperatorem luſit.

Non tam lac lacti simile. 11

Idem pollet, & à Plauto vsurpatur in Amphitriyone : Neque lacte lacti magis est simile, quàm ille ego similis est mei. Dicitur à Sosia de Mercurio, qui huius assumpserat figuram. Idem in Milite: Tam simile, quàm lacte lacti est.

Non tam aqua similis aquæ. 12

Eandem vim obtinet, quod vsurpat Plautus in Menæchmis: Nec aqua aquæ, nec lacte lacti, crede mihi, vsquam similius, quàm hic tui est, tuq; huius. Ad hanc formam & illud ex eadem scena : Tam consimilis est, quàm potest speculum tuum. Rursum in Milite: Nam è summo puteo similior nunquam potest aqua aquæ sumi.

Quàm apes apum similes. 13

His M. Tullius illud etiam adiungit in Academicis quæst. Vt similia sunt, & oua ouorum, & apes apum. Vbi iocatur in Democriti mundos vsquequaque similes inter sese. Simili forma dicunt, quàm ouis est oui similis.

Acanthia cicada. 14

Ἀκάνθιος τέττιξ. id est, Acanthia cicada. In indoctos atq; infantes, aut musices ignaros torqueri prouerbio solitum. Author est Stephanus Byzantius, iuxta oppidum Aetoliæ Acanthum cicadas alibi vocales mutas esse, atq; hinc ortum adagium, cuius authorem citat Simonidē. Plin. Naturalis hist. lib. 11. cap. 27. scribit in agro Rhegino cicadas omnes silere, vltra flumen in Locris canere. Idem testatur Pausanias lib. rerum Eliacarum 2. Strabo lib. Geographiæ 6. Refert Rheginum agrum à Locrensi dirimi fluuio, cui nomen Alex. Cicadas autem, quæ in locrensi versantur ripa, sonantius stridere, cum in Rhegino sint mutæ. Huius rei hanc esse causam coniectat, quòd Rheginorum regio cum sit vmbrosa atq; opaca, cicadarum pelliculas humore torpefaciat, Easdem in agro Locrensi quòd sit aprica solis arefactas æstu, stridorem aptius emittere. Auget autem miraculum Rheginensium cicadarum, etiam fabulose celebrata vocalitas vicinarum. Nam idem Strabo Timæum citat authorem, quondā in Pythiorum certamine Eunomum Locrensem, & Rheginensem Aristonem, in canendi certamen venisse. Aristonem Apollinem inuocasse Delphicum, vt sibi canenti foret auxilio, quòd à Delphis Rheginenses olim essent profecti. Eunomus respondit, Rheginensibus ne certandum quidem omnino de musica, apud quos cicada vocalissimum animal voce careret. Vtrisq; certantibus, cum in Eunomi cithara, vna inter canendum chorda frangeretur, cicada superuolans astitit, ac vocem alioqui defuturam, suo cantu suppleuit. Atq; ita victor declaratus, statuam citharœdi posuit, cum cicada citharæ insidente. Huiusmodi fermè tradit Strabo. 15

Eadem pensari trutina.

Eadem pensari trutina, id est eadem lege Horatius in Sermonibus.

Hac lege in trutina ponetur eadem. Idem in Epistolis:

Romani pensantur eadem Scriptores trutina.

Conuenit cum illa iureconsultorum regula, Patere legem, quam ipse tuleris. Sine vt eo pacto tecum agatur, quo tu cum alijs egeris. Persius:

Examenq; improbum in illa Castiges trutina.

Huic simillimum, ad eandem exigere regulam, ἴσῳ σταθμῷ. id est, æquali trutina, siue lance. Plutarchus, Ἀλλ᾽ ἴσῳ σταθμῷ πᾶσιν ἡ κακία περιθεμένη μολυβδίς ὥστε δίκτυον κατέσπασεν. id est, Sed æqua lance omnibus, addita malitia ceu plumbum rete detraxit. 16

Zonam perdidit.

Zonam perdidit. Castrense prouerbium in ἀχρημάτους. id est, eos qui nihil habent numorum, à Græca quadam fabula tractum Acron admonet. Porphyrion à militum consuetudine, qui quicquid habent, in zona secum portant. Cuiusmodi sanè hominem perquàm venuste describit Lucilius citante Nonio:

Cui neq; iumentum est, nec seruus, nec comes vllus,
Bulgam & quicquid habet nummorum, secum habet omne,
Cum bulga cœnat, dormit, lauat. omnis in vna
Spes hominis bulga, hac deuincta est cætera vita.

Nam bulgam appellat Lucilius folliculum, siue crumenam, & sacculum de brachio propendentem. Sic enim & Horatius:

Suspensi læuo tabulas, loculosq; lacerto.

Tametsi Festus Bulgam Gallicum vocabulum autumat. Consimili modo Gracchus loquitur apud Gellium: Cum Roma profectus sum zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inaneis retuli. Horatius in Epist. Ibit, eò quò vis, qui zonam perdidit. Plautus in Pœnulo, Tu qui zonam non habes, qui in hanc venistis vrbem? aut quid quæritis? In quibus Plauti verbis duplex est allusio, & ad vestem Pœnorum more discinctam, & ad pecuniam quæ in zona gestatur, citra quam in vrbe sumptuosa non sat commode viuitur. Pescennius Niger apud Spartianum vetuit, ne milites zonam secum deferrent in bellum, sed siquid haberent pecuniæ, publice commendarent recepturi post prelium, simul & ipsis luxuriei materiam eripiens, & hosti prædam siquid aduersi euenisset. Est apud Lampridium in Alexandro: Miles non timet, nisi vestitus, calceatus, armatus, & habens aliquid in zona.

Cocta numerabimus exta. 17

Cocta numerabimus exta. Diomedes grammaticus, vbi prouerbium definit, hoc exempli vice subiecit. Cuius hunc adscribit esse sensum, ex euentu sciemus. Huic confinis color ille comicus; Res indicabit. Nam vt ait Ouidius,

Exitus acta probat.

Et apud Græcos, αὐτὸ δείξει, id est, res ipsa indicabit.

Multa nouit vulpes, verum echinus vnum magnum. 18

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα. Ars multa vulpi, ast vna echino maxima.

Zenodotus hunc senarium ex Archilocho citat. Dicitur in astutos, & varijs consutos dolis. Vel potius vbi significabimus, quosdam vnica astutia plus efficere, quàm alios diuersis technis. Nam vulpes multiiugis dolis se tuetur aduersus venatores, tamen haud raro capitur. Echinus, quem opinor herinaceum esse, nam hoc loco de terrestri, nō de pisce fit mentio, vnica duntaxat arte tutus est aduersus canum morsus. Siquidem spinis suis semet inuoluit in pilæ speciem, vt nulla ex parte morsu prendi queat. Citantur apud eundem Zenodotum huiusmodi quidam versus ex Ione Chio, tragico poeta. Quos eosdem ex eodem citat in sermonibus conuiuialibus Athenæus è tragœdia, cui titulus Phœnicia,

Ἀλλ' ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ἤνεσα
Καὶ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας,
Ὃς εὖτ' ἂν ἄλλων θηρίων ὀσμὴν μάθῃ,
Στρόβυλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.

Leonis artes in solo sanè probo,
At magis echini comprobo miseros dolos,
Qui simul odorem beluarum senserit,
Se contrahit spinis operto corpore,
Tutus iacens, morsuq;, tactuq; omnium.

Refert prouerbium, ac simul ad carmen alludit Plutarch. in cōmentario, cui titulus, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, χερσαῖα ἢ θαλάσσια. id est, vtra animantia prudentiora terrestria an marina. Eius verba subscribam: τῶν δὲ χερσαίων ἐχίνων ἡ μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἄμυνα καὶ φυλακὴ παροιμίαν πεποίηκε.

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα,
Προσιούσης γὰρ αὐτῆς ὥς φασιν οἷον
Στρόβυλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας,
Κεῖται θιγεῖν τε καὶ δακεῖν ἀμήχανος. id est,

Iam vero terrestrium echinorum in tuenda seruandaque incolumitate sua, solertia prouerbio locum fecit:

Ars varia vulpi, ast vna echino maxima.
Siquidem cum illa aggreditur, quemadmodum aiunt,
Flexibile spinis corpus obuoluens suis,
Tutus iacet, sic vt nec ore tangier
Vlla queat ratione, nec morderier.

Plutarchus aut quisquis est eius operis author, versibus intermiscuit sua quædam verba: Nequis id errore nostro factum suspicetur. Sed omnium copiosissime huius animantis ingenium & astutiam describit Plin lib. 8. cap. 37. Præparant, inquit, & herinacei cibos, ac volutati supra iacentia poma, affixa spinis, vnum non amplius ore tenentes portant in cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in austrum, condentes se in cubile, præsagiunt. Vbi vero sensere venantem, contracto ore, pedibus, ac omni parte inferiore, qua raram & innocuā habēt lanuginem, cōuoluuntur in formam pilæ, nequid comprehendi possit præter aculeos. In desperatione vero vrinam ex se reddunt tabificam tergori suo, spinisque noxiam. Reliqua qui cupiet cognoscere, è loco quem indicauimus petat. Hæc ad prouerbij sensum potissimum attinebant. Celebre est piscis echini ingenium, qui sæuitiam maris præsagiens, correptis lapillis operit sese, vt mobilitatem stabiliat pondere, ne nimia volutatione atterat spinas, quod aspicientes nautæ, pluribus mox ancoris nauigia infrēnant. Author Plinius lib. 9. cap. 37.

Vulpem autem versipellem esse, varijs instructam artibus, cum alij complures apologi, tum ille peculiariter indicat, qui refertur à Plutarcho in Moralibus. Cum aliquando pardus vulpem præ se contemneret, quòd ipse pellē haberet omnigenis colorum maculis variegatam, respondit vulpes, sibi id decoris in animo esse, quod illi esset in cute. Neq; vero paulo satius est ingenio præditum vafro, quā cute versicolore. Græci solertem, ac varijs armatum dolis, ποικιλόφρονα vocant & ποικιλομῆτιν, Latini vafrum & versipellem. Narratur & alius quidam apologus. ab hoc prouerbio non multum abludēs. Cum aliquando vulpes in colloquio, quod illi erat cum fele, iactaret sibi varias esse technas, adeo vt vel peram haberet dolis refertam, feles autem responderet, sibi vnicam duntaxat artem esse, cui fideret, siquid existeret discriminis: inter cōfabulandum repente canum accurrentium tumultus auditur ibi feles in arborem altissimam subsilijt, cum vulpes interim à canum agmine cincta capitur. Innuit fabula præstabilius esse nōnunquā vnicum habere cōsilium, modo id sit verum & efficax, quàm plures dolos, consiliaq; friuola. Veluti siquis pauper multijugis artibus solicitaret animum puellæ, diues autem vnum hoc haberet, quod est apud Ouidium, quantumlibet accipe, recte dixeris:
Πολλ᾽ οἶδ᾽ ἀλώπηξ, ἀλλ᾽ ἐχῖνος ἓν μέγα.

Simulare cupressum. 19

Horatius in Arte poetica: Et fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc, si fractis enatat expes
Nauibus, ære dato.
Acron prouerbium esse admonet, ortum ab imperito quopiam pictore, qui præter cupressum nihil nouerat pingere. A quo cum naufragus quidam petisset, vt vultum suum exprimeret, ac naufragium suum depingeret, interrogauit ille num ex cupresso vellet aliquid adijci. Res ea primum in iocum, deinde etiam in adagionem abijt. Concinne vsurpabitur in eos, qui quod didicerunt, id vbiq; intempestiuiter inculcant, cum ad rem nihil attineat.

Flamma fumo est proxima. 20

Apud Plautum extat in Curculione: Flamma fumo est proxima. Commonet adagium, periculū mature fugiendum esse: quiq; malum euitare cupiat, ei vitandam prius occasionem. Vt qui corrumpi nolit, ab improborum abstineat consuetudine, qui cum puella cubare nolit, ne det osculum. Nam & illud protinus addit poeta: Fumo comburi nihil potest, flamma potest. Fumus enim indicium est flammæ mox erupturæ.

Ad restim res redijt. 21

Terentius in Phorm. Opera tua ad restim mihi quidem res redijt planissime. Hoc adagio summa rerum desperatio significatur. Nam in hac solent quidam amentes ad laqueum cōfugere. Iuuenalis:
Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?
Eodem pertinet etiam illud: Suspendio deligenda arbor.

Paupertas sapientiam sortita est. 22

Πενία δὲ τὴν σοφίαν ἔλαχε. id est, Paupertas sapientiā sortita est. Zenodotus citat ex Euripide: Alij tribuūt Aristoni. Ignaua est opulentia, verum inopia multarum artium repertrix est: id quod ipsa iactat apud Aristophanem in Pluto, artium omnium inuentionem sibi vendicans. Vergilius:
Labor omnia vincit
Improbus, & duris vrgens in rebus egestas. Ouidius:
Ingenium mala sæpe mouent. Persius:
Magister artis, ingenijq; largitor Venter.
Circunfertur hic quoq; versiculus apud Græcos:
Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος. id est.
Magistra multorum improba existit fames.
Xenophon πενίαν appellauit σοφίαν αὐτοδίδακτον. ἃ γὰρ ἐκείνη τοῖς λόγοις πείθει, αὕτη τοῖς ἔργοις ἀναγκάζει. hoc est, sapientiam, quæ citra doctorem contingit: etenim quod hæc persuadet oratione, ad hoc illa re ipsa compellit. Theocritus in Piscatoribus:
Ἁ πενία Διόφαντε μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει
Αὐτὰ τῶ μόχθοιο διδάσκαλος id est.
Vnica paupertas Diophantes suscitat artes
Ipsa laborandi doctrix, studijq; magistra.
Huc spectat & illud, quod Iuppiter aurei seculi tam paratam rerum copiam submouit:
Vt varias vsus meditando extunderet arteis. Item Mimus ille non inelegans,
Hominem experiri multa paupertas iubet.

Potest

Poteſt & illuc referri prouerbium,quòd videmus accidere,neſcio quomodo,vt penes Midas & impro bos homines ſit opulentia,doctiq; probiq; ferè tenui ſint fortuna. Qua quidem de re extant duo pro blemata,Ariſtotelis titulo,quorum altero rogat,quî fiat vt paupertas apud probos viros plerunq; ver ſetur. Redditq; huiuſce rei varias cauſas, ſiue quòd improbi per fas nefasq; malunt parare diuitias, quàm cum paupertate contubernium diutinum habere. proinde fugit illos,quibus videatur maximo tum flagitiorum occaſio futura,ad illos deflectit,quos exiſtimat ſeſe recte modeſteque vſuros. Siue, quòd inops & virium & conſilij,quippe fœmina plus auxilij ſibi futurum ſperat apud πολυδάκρυας ἄνδρας,vt habet prouerbium. Siue,quòd cum ipſa ſit mala,malos vitat,ne ſi πῦρ ἐπὶ πῦρ. id eſt ma- lum acceſſerit malo,iam fiat intolerabile atq; immedicabile. In altero rogat,quid in cauſa ſit, vt opes à malis ferè poſſideantur,non item à bonis. An quia cæcæ ſunt,inquit,& ob id errant in delectu? Hęc quoniam poeticen aut ſophiſticen ſapiunt, magis quàm philoſophum,præſertim ſerium,vix mihi fit veriſimile,ab Ariſtotele fuiſſe profecta. Quod autem dixit de cæcis diuitijs,id ſumptum eſt potiſſi- mum ex Ariſtoph. Pluto. Quo in loco Plutus qui deus eſt diuitiarum,rogatus, vnde cæcitatis malũ obtigiſſet,reſpondit ad hunc modum.

Ὁ ζεὺς μετ αῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.	Hoc me malo mulctauit ipſe Iuppiter,
Ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον, ἠπείλησ' ὅτι	Rebus videlicet inuidens mortalium.
Ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους	Nam olim puer minabar id fore,vt ad probos,
Μόνους βαδιοίμην, ὅδ' ἐμ' ἐποίησεν τυφλὸν	Doctos,modeſtos,tantum adirem,at Iuppiter
Ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα.	Oculos in hoc ademit,vt ne quempiam
Οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ. id eſt,	Horum liceret iam mihi dignoſcere.
	Adeo bonæ ille frugis inuidet viris.

Hunc locum imitatus Lucianus in Timone conſimilia quædam de Pluto narrat, quem non cæcum modo facit, verumetiam claudum: cæcum quidem ſemper,at tum demum claudicantem,quoties ad bonos viros mittitur,aliàs pedibus perniciſſimis.

Ollæ amicitia. 23

Χύτρας φιλία, Ollæ amicitia. In amicos iſtos vulgares quadrabit,quos patina,non beneuolentia cõ ciliat. De cuiuſmodi Iuuenalis:

Te putat ille ſuæ captum nidore culinæ,
Nec male coniectat.

Hos arcanæ literæ,menſæ amicos nominant. Plutarch. item in libello cui titulus, Quo pacto digno- ſcas adulatorem ab amico: id genus homines, αὐτολκηκύθους καὶ τραπεζέας, vulgo dici ſolitos narrat, quòd ventriculi cibiq; cauſa diligant,non ex animo: quiq; tum præſto ſunt: quoties audiunt, κατὰ χε- ρὸς ὕδωρ. Nam Ariſtoph. grammaticus apud Athenæum lib. 9. tradit lotionem manuum, quæ præ cedebat cœnam,vocari κατὰ χειρὸς, à cœna νίψασθαι. In eoſdem,ni fallor,dictum eſt illud à Menan- dro comico citante Athenæo:

Οἱ δὲ κατὰ χειρῶν λαβόντες περιμένουσι φίλατοι. id eſt,
Manibus vt data eſt aqua, hærent tunc amici maxime.

Effertur in hunc modum parœmia, ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία. id eſt, Feruet olla, viuit amicitia.

Antiquiora diphthera loqueris. 24

Ἀρχαιότερα διφθέρας λαλεῖς. id Antiquiora diphthera loqueris. In eos quadrat, qui nugas narrant, aut de rebus nimium priſcis & iam pridem obſoletis. Nam diphthera res quædam erat ex priſcis il- lis fabulamentis relicta. Siquidem aiunt,diphtheram pellem fuiſſe eius capræ, quæ Iouem lactarit, in qua creditum eſt antiquitus,illum omnia ſcribere quæ fierent. Vnde quæ nec in hiſtoricorum lite ris extarent,nec in hominum memoria ſeruarentur, ea velut ex Iouis diphthera petita dicebantur. Quin ſubinde apud Ariſtoph. ἀρχαῖα παλαιά. id eſt,priſca atq; antiqua,pro nugamentis leges, quòd antiquitas ferè fabuloſiſſima ſit opinor,& ἀρχαϊκῶς,pro eo quod eſt deliranter ac ſtulte. Simili modo vocamus κρονικὰ vetera & obſoleta deſitaq;. Sic apud Athen. lib. 7. quiſpiam, Arrianus opinor, ταῦτα σιτία κρονικά ἐστιν ὦ ἑταῖρε. id eſt, Iſtæc Saturnia ſunt ò amice cibaria. Poetæ fingunt Saturnum re- gno pulſum,& huius loco regnare Iouem.

Auribus lupum teneo. 25

Extat apud Teren. in Phorm. Antiphoni adoleſcenti vxor erat domi,quam nec eijcere poterat,vel quia non libebat,quòd in eam deperiret,vel quòd integrum non erat, cum eſſet iudicum ſententijs addicta,neq; rurſum retinere quibat,propter patris violentiam. Et cum à patruele felix diceretur, vt

qui domi possideret id quod amabat, immo, inquit, quod aiunt, auribus teneo lupum. Nam neq; quo modo amittam à me inuenio, neq; vti retineam, scio. Moxq; leno quasi referens parœmiam, ait sibi idem vsu euenire in Phædria, quem neq; retinere poterat, qui nihil numerabat, neq; repellere, quod esset improbe blandus, ac monteis aureos polliceretur. Donatus Græcam parœmiam Græcis adscribit verbis: Τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον· οὔτ᾽ ἔχειν οὔτ᾽ ἀφεῖναι δύναμαι. id est, Auribus lupum teneo, neq; retinere, neq; amittere possum. Suetonius in Tiberio: Cunctandi causa erat metus vndiq; imminentium discriminum, vt sæpe lupum tenere se auribus diceret. Plutarch. in Præceptis ciuilibus λύκον οὔ φασίν τῶν ὤτων κρατεῖν. id est, aiunt lupum non posse teneri auribus: cum homines hac parte maxime ducantur, nimirum persuasione. Dicitur in eos, qui eiusmodi negotio inuoluuntur, quod neq; relinquere sit integrum, neq; tolerari possit. videtur ab euentu quopiam natum, vt alia pleraq;. Aut inde certè, quòd vt lepus auribus quippe prælongis commodissime tenetur, ita lupus quòd aures habet pro corpore breuiores, teneri ijs non potest, neq; rursum citra summum periculum è manibus dimitti, belua tam mordax. Cæcilius apud A. Gell. lib. 15. cap. 9. eandem sententiam, sed citra metaphoram extulit. Nam hi sunt, inquit, amici pessimi, fronte hilaro, corde tristi, quos neq; vt apprehendas, neq; vt amittas scias. Huc allusit Theognis, etiam si alienius:

Ἀργαλέως μοι θυμὸς ἔχει περὶ σῆς φιλότητος.
Οὔτε γὰρ ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι. id est,

Pectora nostra tui quàm mire amor afficit, vt quem
Non odisse queam, sed nec amare queam.

Vnde videtur illud effictum:

Nec tecum possum viuere, nec sine te.

Refertur & à M. Varrone pro exemplo adagionis: Auribus lupum teneo.

Necessarium malum. 26

Huic finitimum est illud ἀναγκαῖον κακόν. id est, Necessarium malum: de ijs quos neq; reijcere possis quòd quibusdam in rebus opus sit eorum opera: neq; commode ferre, quòd viri sint improbi. Natum videtur ex Hybreæ cuiusdam apophthegmate, de quo meminit Strabo lib. 14. Cum haberet Euthydamus tyrannicum quiddam multis alioqui nominibus vtilis ciuitati, ita vt cum vitijs virtutes paria facere viderentur, Hybreas orator in oratione quadam sic de illo locutus est: Malum es, inquit, ciuitatis necessarium. Nam nec tecum viuere possumus, nec sine te. Alexander item Seuerus imperator, rationales, quos tollere decreuerat, posteaquam perpendisset eos citra Reip. incommodũ tolli non posse, necessarium malum appellabat. Huiusmodi fuit & P. Cornelius Ruffinus, furax quidẽ & impendio auarus, sed idem egregius imperator, à quo Fabricius Lucinus compilari maluit, quàm sub hasta venire, quemadmodum refert Gellius lib. 4. & Cicero de oratore lib. 2. Torqueri poterit & in vxores, cum quibus incommode viuitur, sed absq; his Respub. omnino consistere non potest. Potest & ad rem accommodari. Veluti siquis dicat, pharmacon, qui rem quidem molestam, necessariam tamen. Euripides in Oreste:

Ἀνιαρὸν ὢν κτῆμ᾽, ἀναγκαῖον δ᾽ ὅμως. id est,

Molesta cum sit res, necessaria tamen.

Non abhorret ab hac forma, quod Plin. scribit, oraculo proditum fuisse, lib. 18. cap. 6. Quonam igitur, inquit modo vtilissime coluntur agri? Ex oraculo scilicet, malis bonis: Hoc velut ænigmate significatum est, agros quàm minimo potest impendio colendos esse.

Non absq; Theseo. 27

Οὐκ ἄνευ Θησέως, id est, Haud absq; Theseo: Cum significamus rem alieno auxilio confici. Aut cum significamus rerum omnium cõmunionem ac societatem: Nam Zenodotus scribit Theseum permultis viris fortissimis in certaminibus auxilio fuisse, quippe qui & Meleagro adfuit in conficiendo apro Calydonio, auxiliatus, & Pirithoo pugnanti cum Centauris, Item Herculi cum Amazonibus belligeranti. Fabula de apro sic habet: Oeneus Meleagri pater, cum de primitijs anni prouentus dijs libans, Dianam præterisset, illa irata aprum immanem in agros Calydonios immisit omnia populantem, ad quem conficiendum Oeneus præstantissimum quenq; exciuit, præmijs ad id propositis. Inter multos certauit & Meleager, qui & beluam confecit, sed accersito ad auxilium Theseo. Reliquum fabulæ nihil ad prouerbij sensum attinet. De Pirithoo sic fertur. Pirithous Hippodamiæ procus, Centauros, quod essent sponsæ cognati, conuiuio accepit. Qui simulatq; mero incaluissent, sponsę vim adferre cœperunt. coorta pugna, Theseus Pirithoo auxilium ferens, cõplureis centauros trucidauit.

trucidauit. De Hercule sic narrant: Cũ Eurystheus Herculi iniunxisset, vt Hippolytæ Amazonũ reginæ baltheũ adimeret, atq; ille pacta facturus esset profectus, Iuno semper illi infesta, induta formã Amazonis, famã passim dissipauit, aduẽtare hospitẽ, vel verius hostẽ, qui violata regina, baltheũ, quẽ gestabat insigne regni, per vim eriperet. Quod vbi auditũ esset, Amazones in Herculẽ parãt arma. Hercules ratus hæc non errore, sed dolo geri, Hippolyta occisa baltheũ abstulit. Deinde quo magis vlcisceretur Amazonas, bello eas adortus est, & oppressit, sed Thesei adiutus opera. Refertur hoc adagiũ & à Plutarcho in eius vita, significatq; Theseũ, sicuti dictũ est, multis auxilio fuisse, tamen ex plerisq; certaminibus nullum retulisse præmium: atq; huius rei citat authorem Herodotum. Allusit ad prouerbium Aristides in oratione ad Thebanos de auxilijs: Καὶ ὅτε τοίνυν Ἡρακλεῖ φίλου ἐδέησε, Θησεὺς αὐτὸν Ἀθήναζε ἀγαγὼν ἀνακτᾶται. id est, Cumq; sanè & ipsi Herculi opus esset amico. Theseus illum Athenas ductum refouet refocillatq;. Proinde quoties facinus aliquod alieno nomine celebratur, alterius tamen opera potissimum peractum. veluti siquis librum suo nomine publicet, in quo sit doctioris alicuius adiutus opera, concinne notabitur hoc adagio: οὐκ ἄνευ Θησέως. id est, Non absque Theseo. Aut siquis dicat, nullam fortunam sibi iucundam esse posse ἄνευ Θησέως.

Sphæra per præcipitium. 28

Eiusmodi prouerbium refertur ab Eustathio in Iliados Homeri libro 2. ἡ σφαῖρα κατὰ πρανοῦς. id est, globus per decliue, subaudiendum voluitur aut mittitur. Perinde est quasi dicas, currentem incitare. Nam sphæra vel suapte sponte facile per locum decliuem deuoluitur. Nec male quadrabit in eos, qui vitæ genus aliquod nacti sunt, ad quod videntur esse natura propensi, vt conueniat cum illo, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, equum in planiciem.

Magis mutus quàm pisces. 29

Ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων. id est. Magis mutus ipsis piscibus. Prouerbialis metaphora de vehementer infantibus atq; infacundis. Conueniet & in hominem immodicæ taciturnitatis. Horatius in Odis:

O mutis quoq; piscibus
Donatura cygni, si libeat, sonum.

Pisces enim nullam edunt vocem, exceptis perpaucis, inter quos canis marinus. Lucian. aduersus indoctum: μᾶλλον δὲ τῶν ἰχθύων ἀφωνότερος εἶ. id est, Immo vero magis es mutus quàm pisces. Rursus in Gallo: πολὺ ἀφωνότερος ἔσομαι τῶν ἰχθύων, id est, multo magis ero mutus q̃ pisces. Vnde Plutarch. in Symposiacis existimat Pythagoricos à piscibus abstinuisse quòd hos quasi suæ disciplinæ domesticos agnoscerent, propter ἐχεμυθίαν. i. silentium, quod inter animantium genera piscibus est proprium. Nã cæterorum sua quibusq; vox est. aues permultæ canoræ sunt, quædam & humanum sermonem referunt. Atq; adeo terrestrium quoq; manticora apud Aegyptios, si Plinio credimus. Solis piscibus nulla vox. Causam adfert Aristoteles, quod his neq; pulmo sit, neq; arteria, neque guttur. Etiam si sint nonnulli, qui sonitum quendam ac stridorem edunt: quorum de numero sunt delphinus, lyra, chromis, voca, (quem hinc dictum apparet, quòd vocem edat, Mercurio sacrum prodidit Athen. lib. 7.) pectẽ. Verum eum sonum non naturalibus organis vocis edi putat: sed vel attritu branchiarum, vel ab interioribus, quæ sunt circa ventrem. Plutarchus existimat Græcis ἰχθῦς hinc appellari, quòd vocem habeat compressam. Et Lucianus in Halcyone, ἄφωνα γὰρ δὴ τἄγε καθ' ὕδατος διαιτώμενα. id est, Nã muta sanè quæ in aquis degunt. Athenæus lib. Dipnosophist. 8. citat authorem Mnaseam Patrensem, qui prodiderit, in Clitorio amne Arcadiæ pisces esse vocales. Item Philostephanum, qui scripserit in fluuio Aorno, qui Pheneum vrbem interfluit, piscibus dictis pœcilis vocem esse fermè qualis est turdorum. Tametsi Aristoteles adimit omnibus piscibus vocem, excepto scaphro & porco fluuiatili: Veteres autem quemuis piscem vocabant ἔλλοπα, quòd vocem edere non posset: ἴλλεσθαι siquidem est εἴργεσθαι. id est, cohiberi, & ὄψ vox. Vnde apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piscari. Addit Athenæus, Pythagoricos à cæteris animantibus non prorsus abstinere, sed quibusdam ex his vesci, quædam etiã sacrificare. solos pisces non gustare, quasi sacro ob ἐχεμυθίαν quam Pythagoras docuit.

Turture loquacior. 30

Τρυγόνος λαλίστερος. id est, Turture loquacior. In garrulos & impendio loquaculos homines dici solitum. Sumpta metaphora ab auis natura, quæ non ore tantum, sed etiam postica corporis parte clamare fertur, ob id opinor, quòd vocem edens, etiam illam moueri videatur. Citatur apud Zenodotum ex Plocio Menandri. Aelianus libro duodecimo, capit. decimo, meminit huius prouerbij, deque aue vtraque corporis parte loquaci. Theocritus in Syracusanis, mulieres quasdam loquaculas turtures appellat.

Τρυγόνες ἐκνωσεῦντι πλατιάσδοισαι ἅπαντα.

Rana Seriphia. 31

Βάτραχος ἐκ σερίφου. id est, Rana Seriphia. In homines mutos, & canendi dicendiq; prorsus imperitos dicebatur. Inde natum, quòd Seriphiæ ranæ in Scyrum deportatæ non edebant vocem. In hūc modum collectanea Græcorum prouerbiorum decerpta è libris Didymi, Tarrhæi, & aliorum. Totidem verbis Suidas. Et βάτραχος σερίφιος, id est, rana Seriphia. Proditum enim est in Seripho insula ranas mutas haberi. Meminit huiusce rei Plinius lib. 8. cap. 58. Cyrenis: inquit, mutæ fuere ranæ, illatis è continente vocalibus, durat genus earum. Mutæ sunt etiamnum in Seripho insula. Eædem aliò translatæ canunt, quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt. Quanquam in vulgatis exemplaribus cicadarum Seriphiarum mentio fit, non ranarum: sed germanam lectionem Hermolaus ex fide veterum codicum restituit. Seriphus autem vna est insularum, quas Græci σποράδας vocant. Non videntur autem satis conuenire verba Plinij cum Græcorum commentarijs. Nam hic ait mutas esse in Seripho, illi negant vocem edere deportatas in Scyrum, quasi in Seripho vocales, in Scyro obmutescerent. Verum attentius intuenti rem, nihil est absurdi. Seriphus ranas habebat mutas. Eas vt rem prodigiosam deportabant in Scyrum, quas cum Scyrij mirarentur esse mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebant βάτραχος ἐκ σερίφου. Ea vox abijt in prouerbium.

Alij sementem faciunt, alij metent. 32

Αλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ' ἀμήσονται. id est, Alij quidem sementem faciunt, alij vero metent. Quod citra metaphoram etiam ad hunc modum efferunt: ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο, id est, Alij laborarunt, alij perceperunt emolumentum. His simillimum est illud Fabij dictum apud Liuium libro Ab vrbe condita 10. Quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, id indignum esse dicere. Huc alludit Hesiodus, cum scribit in Theogonia de fucis.

Αλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ' ἀμῶνται. id est,
Atq; metunt ventrem in proprium sudorem alienum. Theognis item:
Οὔτε γὰρ ἂν προκαμὼν, ἄλλῳ κάματον μεταδοίης. id est,
Ante tibi exhaustos alij ne trade labores.

Consimili figura dictum est à Diocletiano nondum Cæsare: Ego apros occido, sed alter fruitur pulpamento. Refertur autem in illius vita ad hanc fermè sententiam: Cum Diocletianus apud Tungros in Gallia, in minoribus adhuc locis militans, in caupona quadam moraretur, & cum Druiade quadā muliere familiarem consuetudinem haberet, illaq; parsimoniam hominis incusaret, ioco, non serio respondisse fertur, tum se fore liberalem, cum imperator fuerit. Ad hoc illa: Noli, inquit, iocari Diocletiane, planè imperator eris, simul ac aprum occideris. Quam quidem mulieris vocem ominis arripiens vice studiose sectari cœpit apros in venatu, haud intelligens videlicet ominis ęnigma, quod euētus postea explicauit. Nam Numerianus imperator, factione Arrij Apri soceri sui interemptus fuerat. Qua re prodita, milites Diocletianum vindicem creant, & augustum cōsalutant: Ille itaq; pro cōcione, quo Druiadis dictum expleret, Aprum manu sua confodit, addens Maronianum illud:
Aneæ magni dextra cadis.
Cæterum interea dum adhuc priuatus ille multos apros confecisset, nec affulgeret vsquam imperij spes, dicere solitum ferunt: Ego quidem apros occido, verum alter fruitur pulpamento.

Aliena iacis. 33

Αλλότρια βάλλεις. id est, Aliena iacis. Quoties res parum ex animi sententia cadit. Translatum ab ijs qui ludunt alea, quibus iacientibus interdum ea cadunt, quæ minime sunt ad victoriā accōmoda. Proinde siqn̄ frustratur nos spes, recte dicemur, ἀλλότρια βάλλειν. Adagiū refertur à Diogeniano.

Aliam quercum excute. 34

Αλλην δρῦν βαλάνιζε. id est, Aliam quercum excute. In eos conuenit, qui sine fine petunt aliquid: aut qui continenter ab eodem mutuum postulant. Hos hoc adagio licebit ablegare, vt nobis omissis aliorum aures suis precibus solicitent. Parœmiam hinc natam putant, quòd olim mortales glandibus victitabant, Cereris vsu nondum reperto. Has qui quercubus excussis colligebant, mercede ad id conducti, balanistas, id est, glandium collectores, siue glandiarios appellabant, Qui siquando circumspicerent, si quæ glandes etiamdum in arbore reliquæ essent, prætereuntes per iocum acclamabant: Aliam quercum excute. eam vocem vulgus arreptam vertit in prouerbium. Non inconcinne accommodabitur ad negotium relinquendum, ex quo iam nihil emolumenti potest capi. Aut mutandum amicum qui iam vtilis esse desijt. Aut præceptorem mutandum, vnde nihil est quod amplius discas.

Nuces relinquere.

35 Nuces relinquere, est omissis studijs ac nugis puerilib' ad grauiora magisq; seria cõuerti. Persius:

Et nucibus facimus quæcunq; relictis,
Cum sapimus patruos.

Translata metaphora, vel à vetusta nuptiarum cæremonia, in quibus sponsus vxorem ducens nuces spargebat, vtpote iam pueritiæ renuncians. Ita Catul. in carmine nuptiali:

Da puer propere nuces.
Concubine nuces da.

Vergilius Bucol. 8.

Sparge marite nuces.

Quanquam Plinius lib. 15. cap. 22. causas alias adfert, quam ob rem nuces in nuptialibus cæremonijs consueuerint antiquitus adhiberi. Sed præstat ipsius referre verba: Nuces, inquit, iuglandes, quanquã & ipsæ nuptialium Fescenninorum comites, multum pineis minores vniuersitate, eædemq; portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis. Quæ causa eas nuptijs fecit religiosa, tot modis fœtu munito, quod est verisimilius quàm quia cadendo tripudium sonum'ue faciant. Festus item indicat in nuptijs à pueris nuces spargi solitas, vt nouæ nuptæ intranti domum noui mariti, faustum esset auspicium. Addit Seruius pueros catamitos, cum à turpi seruitio recederent, solitos nuces spargere, significantes se posthac omnia puerilia spernere. Vel hinc igitur, vel certè à puerorum lusibus qui nucibus peraguntur, ductum prouerbium videri potest. Nam talis ac nucibus olim lusitasse pueros, Horatius testis, cum ait:

Te talos Aule nucesq;.

Proinde ad hanc prouerbij formam pertinebunt & reliquæ illæ figuræ: Nunquam à nucibus recedere. Redire ad nuces. Nuces abijcere. Nuces intermittere. Nucibus indulgere. Nuces repetere, atque id genus alia.

Δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Bis pueri senes.

36 Δὶς παῖδες οἱ γέροντες. id est, Bis pueri senes. Vna est ex illis prouerbialibus inscriptionibus satyrarum Varronis. Quadrabit in eos qui prouectiore cum sint ætate, tamen puerilibus quibusdam studijs intempestiuiter atq; indecore detinentur. Aut in senes ætatis vitio desipiscentes, tanquam iterum in pueritiam reuolutos. Seneca: Non, inquit, bis pueri sumus, vt vulgo dicitur, sed semper: verum hoc interest, quòd maiora nos ludimus. Plato lib. De republ 1. Οὐ μόνον ἄρ' ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. id est, Non solum igitur senex, vt videtur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. Aristophanes in Nubibus:

Φήσεις νομίζεσθαι σὺ παιδὸς τοῦτο τοὔργον εἶναι,
Ἐγὼ δέ γ' ἀντείποιμ' ἄν, ὡς δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

id est,

Pueri inquies, tibi videri facinus illud esse.
Respondero ipse contra, senes bis esse pupos.

Sophocles in Peleo:

Πηλέα τὸν αἰάκειον οἰκουρὸς μόνη
Γέροντα γηροβοσκῶ κἀναπαιδεύω πάλιν.
Πάλιν γὰρ αὖθις παῖς, ὁ γηράσκων ἀνήρ.

id est,

Ego Peleum Aeaco satum, pueri in vicem,
Senem puella moderor atq; tempero.
Nam iterum puer quisquis senescit, redditur.

Theopompus, Δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ. id est, Pueros bis esse senes, recte dicitur. Plato, Ἆρ' ὡς ἔοικε δὶς γέροντ' ἂν παῖς γέρων. id est, Similis videtur bis seni puer senex. Antiphon, Γεροντοτροφία προσέοικε παιδοτροφίᾳ. id est, Senem nutrire, perinde est quasi nutrices puerum. Lucianus in dialogo cui titulus, τὰ πρὸς Κρόνον. Οὕτω γὰρ ἂν τὴν παροιμίαν ἐπαληθεύσαιμι, ἥ φησι, παλίμπαιδας τοὺς γέροντας γίγνεσθαι. id est, Sic enim fiet, vt verum videatur adagium, quo dici solet, senes rursum repuerascere. Huc pertinet quod lib. De lingua latina 3. scribit Varro, identidem in Atellanis haberi pupum senem, quod Osci suapte lingua vocent casnar. Nam veteres pupum, puerum vocabant. Neq; vero prouerbium ideo tantum esse dictum, quòd senes ætatis culpa desipiscant: verumetiam quòd omnibus modis in senibus iam velut exacta vita initium recurrere videatur, quemadmodum scite dixit Aristot. in problemate quodam, in quo quærit, quónam pacto sint accipienda, quæ priora dicuntur ac posteriora. Primum enim redit albor simul & raritas capillitij, quorum vtrunque pueris familiare: deinde balbuties, velut altera infantia. Præterea gingiua exarmata dentibus, aut certè perpaucis, & eis vacillantibus instructa, quod & ipsum cum infantibus commune. Quinetiam senibus omne corpus ad puerilem decrescit modum: consimilis virium imbecillitas. Iam vero cibi quoq; consimiles vtriq;

congruunt ætati. Postremo morum ineptia, leuitas animi, & hoc ipsum nihil sapere, in senibus infantiam quandam referre videtur. Author est enim in Politicis Aristot. post annos 48. ingenij vigorem euanescere. Quapropter Euripides in Bacchis ait:

Τὸ γῆρας ὑμῶν εἰσορῶ νοῦν οὐκ ἔχον. id est, Vestram vbi senectam video mentis indigam.

Vnde fit, vt senes pueris mire delectentur, quasi similes iam ad similium amorem propensi.

Sexagenarios de ponte deijcere. 37

Sexagenarios de ponte deijcere, est natu maiores perinde quasi deliros, & ad omne vitæ munus inutiles, in otium reijcere, atq; ab omni functione negotiorum relegare. Inde natum, quòd olim sexagenarijs ferendorum suffragiorum ius non erat, ætate velut à publicis munijs dimissa. Vel quòd olim iuuentus Romana, quo sola ferret suffragia, senes inualidos de pontibus præcipites dederit. Nam de ponte suffragia ferri iam cœperant, atq; ea sententia magis probatur Sisinnio Capitoni apud Festũ Pompeium, quàm vulgata illa qua putant post vrbem à Gallis liberatam, ob cibatus inopiam sexagenarios in Tyberim de ponte deijci cœptos. Varro libro De vita patrum 2. honestam causam religiosamq; patefacit: cum in quintum gradum peruenerant, atque habebant quinquaginta annos, tum denique erant publicis negotijs liberi atque expediti, & ociosi. Ideo in prouerbium quidam putant venisse: Sexagenarios de pōte deijci oportere: quòd suffragium non ferant, quod per pontem ferebatur. Nonius Marcellus: Sexagenarios per pontem mittendos, male dici popularitas intellexit. Macrobius Saturnalium lib. 1. Adimere vis doctis viris in verborum comitijs ius suffragandi, ac tanquam sexagenarios maiores de ponte deijcere? Ouidius in Fastis:

Pars putat, vt iuuenes ferrent suffragia soli,
  Pontibus infirmos præcipitasse senes.

Vnde & depontani dicuntur senes, iam velut emeriti, & à ciuilibus negotijs in otium remissi. Plato lib. De legib. 6. loquens de magistratu τῶν νομοφυλάκων. id est, legibus seruandis præfectorum, non admittit ad eum magistratum gerendum minorem annis quinquaginta, nec finit in eo perseuerare maiorem septuaginta: vt si quinquagenarius magistratum inierit, viginti annos eum administret: sin sexagenarius, decem duntaxat. Licebit autem vti prouerbio, vel in odium ætatis, tanquam ad nihil iam vtilis & ab omni vitæ munere relegandæ: vel simpliciter in eos qui propter ætatis imbecillitatem rude iam donati sunt, ac solitorum munerum vacationem acceperunt.

Crambe bis posita mors. 38

Δὶς κράμβη θάνατος. id est, Crambe bis mors est. Plinius lib. 20. cap. 9. inter brassicæ species, tertio loco refert & crambem. Dioscorides lib. 2. crambes tres species facit. Quarum prima, præter quàm quòd alias ad multa remedia efficax est, etiam ebrietatis & crapulæ incommoda tollit, si crudam edas ante cœnam ex aceto, vt indicauit M. Cato. Aristoteles in causa putat esse quòd cum ipsa sit frigida, & succum habeat dulcem ac discutientem, fit vt vinosos humores in aluũ detrahat, tenues humores in vesicam delabant, ipsa in ventriculo remanens, corpus refrigeret. Atq; ita humorib. vtrinq; deductis, & refrigerato corpore cessare crapulam. Inest autem peculiaris quædam vis crambæ, obsistendi vino, vt si in vineto seratur, vinum proueniat dilutius. Proinde apud Aegyptios & Sybaritas solenne erat, ante omnia sumere cramben coctam: quibusdam mos erat ex amethystino vasculo crãbes semen ante compotationem capere, quo citra periculum ebrietatis indulgere vino possent. Huiusmodi ferè Athenæus lib. 1. addens illud, priscis cramben ac raphanum pro eodem habita. Vnde Theophrastus prodidit, vitem etiamnum viuam raphani odorem fugere. Verum vt ad prouerbium redeamus, Suidas scribit illam antiquitus in conuiuijs adhiberi solere, verum recoctam adeo nauseã afferre, vt Græcis in fastidij prouerbium abierit. Quoties enim rem iterum atque iterum repetitam non sine molestia significabant, dicebant δὶς κράμβη θάνατος. id est, bis crambe mors, hoc est, κράμβη δίσεφθος, crãbe recocta Ad hoc Adagij Politianus arbitratur allusisse Iuuenalem, cum scribit in Satyra 7.

Declamare doces, ô ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunq; sedens modo legerat, hæc eadem stans
Proferet, atq; eadem cantabit versibus ijsdem.
Occidit miseros crambe repetita magistros.

Cramben repetitam appellat declamationem maximo cum tædio iterum atque iterum audiendam.
Finitimum est illud quod alio commemorauimus loco, ὁ Διὸς Κόρινθος. id est, Iouis filius Corinthus.

Contrarium illi, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν. id est, bis & ter quod est pulchrum. Quod enim per se præclarū id vel decies repetitum, vt inquit Horatius, placere solet. Quod ineptum id primo gustu commendatione nouitatis vtcunq; toleratur: cæterum iteratum, haud iam ferendum, fastidium adfert. Et tamen erat priscis admodum celebris hæc herba, adeo vt nec religione careret, & ob hoc μάντις vocata: per eandem iurare mos erat, præsertim apud Iones, ναὶ μὰ τὴν κράμβην, vt hinc quoq; fastidij prouerbium ortum videri possit, author Atheuæus lib. Dipnosophist. 9.

Ne Hercules quidem aduersus duos. 39

Μηδὲ ἡρακλῆς πρὸς δύο. id est, Ne Hercules quidem aduersus duos, hoc est, Nemo vsqueadeo viribus excellit, vt vnus pluribus par esse possit. Neq; indecorum est cedere multitudini. Erit autem suauior metaphora, si significabimus neminem quantumuis eruditum aduersus duos in disputando sufficere, aut eundem hominem pluribus negotijs sustinendis non esse simul parem: aut non posse resisti precibus duorum rem eandem petentium. Poterit & aliam in formam verti prouerbium, ad hunc modum. Si negant vel Herculem aduersus duos esse parem, quinam ego tam imbecillis aduersus duos Hercules stabo? Quanquam obiter huius vsum prouerbij, in operis huius vestibulo paucis ostēdimus. Plato lib. De legibus 11. ὀρθὸν μὲν δὴ, πάλαι τε εἰρημένον. ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι τ᾽ ἀναντία, χαλεπὸν, καθάπερ ἐν ταῖς νόσοις, πολλοῖς τε ἄλλοισι. id est, Verum est illud & iam olim prouerbio celebratum, arduum esse aduersum duo eaque contraria pugnare, quemadmodum in morbis alijsque compluribus. Significat nobis esse geminam pugnam, tum aduersus diuitias, tum aduersus egestatem. Idem in Phædone vsurpauit, vbi Socrati per iocum hortanti, vt Cebetem ac Simiam confutet argumentatione, respondet Phædon: ἀλλὰ πρὸς δύο οὐδ᾽ ἡρακλῆς λέγεται οἷός τε εἶναι. i. At vero contra duos ne Hercules quidem dicitur suffecisse. Eodem allusit Catullus in carmine nuptiali, cum ait:

Noli pugnare duobus.

Hæc sententia tametsi non ijsdem verbis aliquoties legitur apud Hom. vt in Odyss. Y.

Χαλεπὸν γὰρ ἐρυκακέειν ἕνα πολλούς. id est, Difficile ac durum est, vnum compescere multos.

Telemachus ita loquitur de se, ac procis. Item Iliados E.

Αἰνέας δ᾽ οὐ μεῖνε θοός περ ἐὼν πολεμιστὴς
Ὡς εἶδεν δύο φῶτε παρ᾽ ἀλλήλοισι μένοντε. id est,

Haud stetit Aeneas alioqui strenuus armis,
Conspexit simul atq; duos consistere iunctos.

Occasionem adagij varie narrant. Quidam aiunt Molionidas adortos aliquando Herculem ex insidijs, atq; illum hominum numero territum, non ausum contra resistere, sed fuga saluti consuluisse, idq; in vulgi sermonem abijsse. Vero propius est quod refert Suidas, Herculem constituto certamine Olympiaco, fretū viribus suis primū ausum certare cum duobus, & vtrosq; confecisse. Hos aiunt fuisse Creaton & Eurytū, Neptuno patre & Moliona matre prognatos. Deinde proxima Olympiade consimili modo cōgressum fuisse cū duobus quibusdam, atq; ab his fuisse superatum. Qnanquam sunt qui hos existiment fuisse Læum, & Pherandrum, sed qui vicerint Herculem, non qui victi discesserint. At Plato in Euthydemo longe diuersam ab his historiam adducit, puta Herculē cum hydra pariter & cancro quodam immani, qui è mari emerserat, congressum, inferiorem discessisse, atq; ob id Iolai nepotis auxilium implorasse. Sed non grauabor ipsius verba subscribere. in eo igitur quem dixi dialogo, Socrates cum duobus fratribus sophistis, & vt sunt illi, contumeliosis disputans, quasi cū duobus monstris vnus congressus, cum illi probro obijceret Dionysodorus qđ fugeret, neq; ad interrogata responderet, ad hunc modum respondit: Εἰκότως γὰρ εἶπον ἐγώ ἥττων γάρ εἰμι καὶ τοῦ ἑτέρου ὑμῶν ὥστε πολλοῦ δέω μὴ οὐ δύο φεύγειν, πολὺ γάρ που εἰμὶ φαυλότερος τοῦ ἡρακλέους, ὃς οὐχ οἷός τε ἦν τῇ τε ὕδρᾳ διαμάχεσθαι σοφιστρίᾳ οὔσῃ καὶ διὰ τὴν σοφίαν ἀνιείσῃ εἰ μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθείη τοῦ λόγου, πολλὰς ἀντὶ τῆς μιᾶς, καὶ καρκίνῳ ἑτέρῳ τινὶ σοφιστῇ ἐκ θαλάττης ἀφιγμένῳ νεωστί μοι δοκεῖν καταπεπλευκότι. ὃς ἐπειδὴ αὐτὸν ἐλύπει οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ᾽ ἀριστερᾷ λέγων καὶ δάκνων, τὸν ἰόλαον τὸν ἀδελφιδοῦν βοηθὸν ἐπεκαλέσατο. ὁ δὲ αὐτῷ ἱκανῶς ἐβοήθησεν. ὁ δ᾽ ἐμὸς ἰόλεως πατροκλῆς εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον ποιήσειεν, id est, Non iniuria inquam, fugio. Nam cum alterutrī sim impar, cur non fugiam ambos? Equidem Hercule multo sum imbecillior, qui tamen pugnare pariter non valuit, & aduersum hydram sophistriam cui propter sapientiam pro vno sermonis capite amputato, multa repullulabant, & aduersum cancrum sophistam quendam è mari profectum, & nuper, vt arbitror, aduectum. A quo cum Hercules ad sinistram angeretur, verbisq; acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium implorauit, qui abunde illi succurrit. Meus autem Iolaus Patroclus si venerit, magis alteram certaminis partem sustineret. Mordaci videlicet allegoria. Socrates è fratribus sophistis alterum hydram, alterum cancrum nominat, se Herculem, Cresippum, Iolaum.

40 Vnus vir, nullus vir.

Εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνήρ. id est, Vnus quidem vir, nullus est. Sensus est, nihil egregium præstari posse ab vno homine, omni auxilio destituto. Huc pertinet quod ait Euripides in Heraclidis: μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη. id est, Nam solitariæ manus inualida pugna est. Item illud eiusdem: εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ᾽ ὁρᾷ. id est, Vir Vnus haud videt omnia. Poterit ad varios vsus deflecti prouerbiũ, vel ad insuauẽ vitã si non adsit conuictor amicus: vel ad iudiciũ haudquaq̃ vni cõmittendum: vel ad studium literarum, quod citra sociũ & eiusdẽ, vt aiũt æmulũ Musæ, planè friget: vel ad quoduis deniq; peragẽdũ negotiũ quod citra alterius adminiculum commode confici non queat. Adagij mentionem facit Zenodotus.

41 Asinus inter simias.

Ὄνος ἐν πιθήκοις. id est, Asinus inter simias. Vbi quis incidit in homines nasutos, & contumeliosos, ipse stolidus à quibus impune rideatur. Extat apud A. Gellium libro 2. cap. 23. apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus Plotium, maritum, de vxoris iniuria querentem inducit his verbis: ὄνος ἐν πιθήκοις τοι τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ τοῦτο. id est, Asinus inter simias, vulgo quod aiunt, sanè istud. Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeo vt non vereatur etiam leonem per lasciuiam agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie vulgo simile quiddam dicunt: Noctua inter cornices, vbi stupidior aliquis in homines petulantes ac dicaces incidit. Nihil autem vetat, quo minus generaliter vsurpetur, vbi quis in negotium incidit vehementer molestum, aut in infortunium aliquod, vnde se non queat extricare.

42 Asinus inter apes.

Ὄνος ἐν μελίτταις id est. Asinus inter apes. Consimilem habet cum proximo sensum, dici solitum, vbi quis infeliciter incidit in homines improbos atq; importunos. Metaphora per se liquet, quanquã adagium ab euentu quopiam natum videri potest. Meminit Suid.

43 Asinus in vnguento.

Ὄνος ἐν μύρῳ. id est, Asinus in vnguento. Cum deliciæ adhibentur ijs, quos haudquaquam decent, neq; qui vel vti norunt illis, vel delectantur. Nam asinus cumulos ac fœnum mauult quàm aurũ vel vnguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, siquando indoctus aliquis in optimos incidat authores, quos ob inscitiam aut negligat, aut etiam deprauet. Siue cum amuso cuipiã cum eruditissimis viris viuere contigerit, quorum tamen consuetudine neque frui nouerit, neq; omnino gaudeat. Refertur. à Diogeniano prouerbium.

44 Neq; cœlum, neq; terram attingit.

Οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἅπτεται. id est, Neq; cœlum neq; terram attingit. De re vehementer absurda atq; aliena, quæ nulla vicinitate pertineat ad id de quo agitur. Lucian. in Pseudom. ὀκτώ μοι χρησμοὺς ἔπεμψεν, οὔτε γῆς φασιν, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένους. id est, Octo mihi misit oracula, sed quæ neque cœlum, vt aiunt, neque terram attingerent. Aristides in Cimone leuiter alludens ad prouerb. indicat metaphoram sumptam ab ijs qui in medio pendent aere vtrinq; liberi.

45 Nihil ad versum.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος. id est, Nihil ad carmen. De ijs qui longe discrepant ab ijs quæ proposita sunt. Translatum videtur à scena, vbi histrio saltatu gestuq;, carminis genus repræsentat. Et haud scio an alius fuerit qui recitaret versus, alius qui gesticularetur. Apparet enim vnum aliquem fuisse recitatorem, cuius est illa vox in calce Comœdiarum: Calliopius recensui. Nec alioqui video quorsum pertineat, quod admonet Cic. ab histrione deligi fabulam ad quam natura sit appositus, quod in prologo Comœdiæ Terentianæ, qui prologum dicit queritur clamosas fabulas ad se deferri, minus laboriosas ad alios. Quod si saltatio parum respondisset ad numeros carminis, aiebant. Οὐδὲν πρὸς ἔπος. Lucianus in Philopseude: Οὐδὲν πρὸς ἔπος ταῦτά φασιν, οὐδὲ περὶ τούτων ἠρόμην. id est, Ista nihil ad carmen, dici solet, neq; enim de ijs interrogabam. Qui in choreis non responderet ad numerum saltationis, eum ἀκρότητον appellabant: isq; ἀκροτεῖν dicebatur. Andreas Alciatus hoc seculo non modo iuris Cæsarei, verumetiam omnium studiorum decus, nec minus suspiciendus ob rarum quendam ingenij candorem, quàm ob exactam omnium liberalium disciplinarum peritiam, lib. Dispunct. suarũ 2. consentit quidem mihi in sensu vsuq; prouerbij, cæterum de origine nonnihil dissentit: mauultq; ab oraculis esse natum, quæ quondam carmine reddebantur. præsertim heroico, cuius inuentor fuerit Pythius Apollo. Græcis autem ἔπος dicitur, quod ἕπονται τὰ πράγματα τοῖς χρησμοῖς id est, quod res oraculis respondeant. Hanc enim etymologiam adfert Eustathius in principio Iliados Homericæ: vnde probabilius iudicat esse Alciatus noster, quoties euenirent quæ promissis aut proposito nõ

quadrarent, dici solitum, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Vsus est eo Vlpianus in Pandect. lib. 11. tit. De interrogatorijs actionibus, cap. 12. Quod autem ait prætor, omnino non respondisse, posteriores acceperunt, vt omnino non respondisse videatur qui ad interrogata non respondit, id est, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Suidas indicat nonnunquam vsurpari οὐδὲν πρὸς ἔπος, pro temere ac de nihilo, siue abs re. Adducit hos versus ex poeta nescio quo:

Οὐδὲν πρὸς ἔπος οὕτως ἀνοήτως ἐκβαλῶ | Adeó ne temere & inscienter efferam,
Πρὶν ἐκπύθωμαι πᾶν τὸ πρᾶγμ᾽ ὅπως ἔχει. id est, | Prius atq; rem omnem vt sese habet, cognouero?

Prior versus constabit, si legas pro οὕτως, κ᾽ οὕτως. Vsurpauit idem Aristophanes in Concionatricibus, quem locum retulimus prouerbio, Extra cantionem.

Nihil ad fides. 46

Οὐδὲ πρὸς τὴν χορδήν. i. Nihil ad chordam. In eos quorũ vita vehementer est inæqualis, quorumue mores ab oratione dissident. Lucianus de saltatione. καὶ μηδὲν ὥς φασι πρὸς τὴν χορδήν, ἕτερα γὰρ ὁ πούς, ἕτερα δ᾽ ὁ ῥυθμὸς λέγει. i. nihil ad chordã, vt dici solet, nã alia pes, alia loquitur rythmus. Idẽ in Meretricijs, καὶ ὅτι πρὸς τὴν κιθάραν ὁ πούς. id est, Et quòd pes probe responderet ad citharam. Plutarchus in commen. De verecundia, καίτοι οὐ διὰ τὴν τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ πόλεις πόλεσι καὶ φίλοι φίλοις διαφερόμενοι, ἔσχατα δρῶσί τε καὶ πάσχουσι. ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμελίαν. i. Haudquaq̃ ob id quod pes à lyra dissentiat, sicut ait Plato, ciuitates cũ ciuitatibus, amici cũ amicis cõflictãtes, extrema tũ faciũt, tũ patiuntur, sed ꝙ circa leges atq; æquitatẽ peccetur. Locus autẽ quẽ citat Plutarch. est in lib. De legib. 7. ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι. τὴν δ᾽ ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν. ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελωδίαν συνθέντος, τοῦ ποιητοῦ, καὶ τὰ λοιπά. i. Reddentes voces cũ lyræ sono cõcordes. Porrò vocis discrepantiã diuersitatemq; quoties alios modos edunt chordæ, alios is qui cantilenam cõposuit, &c. Videtur ad hoc prouerbiũ allusisse D. August. in epist. quadã ad Licentiũ: Aut si ego cãto, inquit, tu autem ad aliam vocem saltas, nec siquidem me pœnitet. Habet enim suam hilaritatem ipsa cantatio, etiam cum ad eam membra non moues, cui plena charitatis modulatione cantatur.

Formica camelus. 47

Μύρμηξ ἢ κάμηλος. i. Formica camelus. De vehementer inæqualibus & modo minimis, modo maximis, quod perinde sit quasi repente camelus in formicã vertatur. Lucianus in prima epist. Saturnalium: ὡς δὲ νῦν ἔχομεν, μύρμηξ ἢ κάμηλος, ὡς ἡ παροιμία φησί. i. Nam vt nũc viuitur à nobis, formica camelus, quemadmodum prouerbio dicitur. Loquitur de opibus inæqualiter inter mortales distributis, vt huic plurimum supersit, huic multum desit. Neq; intempestiue dicetur in eos qui sibi nõ constant, in vtranq; partem immodici. Quod genus hominum describit Euripides in Troadibus:

Τίς δ᾽ ὧδε πηδᾷς ἄλλοτ᾽ εἰς ἄλλους τρόπους; | Quid ita modo hos, modo in hosce mores trãsilis?
Μισεῖς δὲ λίαν, καὶ φιλεῖς ὃν ἂν τύχῃ. id est, | Odisti acerbe, amasq; nimium quemlibet.

Os sublinere. 48

Os sublinere, pro eo quod est dare verba, & arte quadam illudere, reperitur aliquoties apud authores. Nonius Marcellus tractũ putat à ridiculo quodam lusus genere, quo dormientibus ora pinguntur. Plautus in Aul. Fidei censebã maximam fidem esse. Ea subleuit os mihi pessime. Idem alibi: Os mihi probe sublitum est. Idem in Epidico: Ego si adlegassem aliquem, ad hoc negotium minus hominem q̃ doctum, minusq; ad rem callidum, os sublitũ esset. M. Varro in mysterijs apud Nonium: ęs defraudasse cauponẽ, bonam luto obliuisse, cum portitores æra induxere. Sophocles in Antigone:

Ὁρῶσι χ᾽ οἵδε, σοὶ δ᾽ ὑπίλλουσι στόμα. id est, | Vident & hi, sed os tibi sublinunt.

Vergilius item in carmine Bucolico, pueros inducit per lusum, Sileni faciem mori succo oblinentes,

Iamque videnti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit,
Ille dolum ridens, quo vincula nectitis inquit?

Dare verba. 49

Dare verba, passim obuium est apud omnes authores, pro eo quod est fallere. Persius quarta Satyra:

Vt mauis, da verba, & decipe neruos. Terentius,
Cui verba dare difficile est. Ouidius,
Verba dat omnis amans. Idem eleganter transtulit ad fallendas animi curas.
Detineo studijs animum, falloq; labores,
Experior curis & dare verba meis.

Sed tum frequentiora, tum expositiora sunt exempla, quàm vt operæpretium sit ea persequi. Tantum illud admonuerim, nonnihil Veneris accessurum prouerbio, si longius à simplici detorqueatur oratione, videlicet ad fraudem imposturamue, quæ vel citra verborũ fucos peragitur. Quod genus fuerit, siquis dicat, mundum hunc dare verba suis cultoribus: & alcimisticam, quam vocant artem, dare verba sui studiosis: &, eum sibiipsi dare verba, qui sibi pollicetur haudquaquam speranda.

Addere manum. 50

Illud inusitatius quod est apud Plautum in Persa: Addere manum: pro eo quod est ludibrio habere. Translatum opinor ab ijs, qui manu ad aurem porrecta, motaq; quempiam irrident. Plautina verba sunt hæc: Quid ais, crux, stimulorum tritor? Quomodo me hodie versasti, vt me in tricas coniecisti? Quomodo de Persa manus mihi addita est? Item in Pœnulo: Quo pacto auarę Veneri pulchre adij manum. Rursum in eadem scena: Ego faxo posthac dij deæq; cæteri contentiores magis erunt atq; auidi minus, cum scribunt, Veneri vt addiderit leno manum. Idem in Aulularia: Ita illis impuris omnibus adij manum. Iterum in Cassina: Satin' lepide addita nobis manus merito? Quanquam varie scriptum inuenio, nunc adij, nunc addita. Mihi videtur rectius legi, addidi, vt accipiamus sumptam metaphoram ab irridentium, vt dixi, gestu. cuius meminit Persius:

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Circumtondere comam. 51

Περικείρειν τοὺς πλοκάμους. id est, Circumtundere comam, Græcis in prouerbio est, pro eo quod est, ludibrio habere. Nam id lusus gratia fieri solet stupidis, vt eis non sentientibus cæsaries circumtondeatur. Lucianus in Misanthropo: ἐκάθητο τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος ὑπ' αὐτῶν. idest, Sedebas cum tibi cæsaries ab illis circumtonderetur. Vsurpat idem in Pseudomante.

Fucum facere. 52

Fucum facere, pro eo quod est imposturam facere & artificiosa dissimulatione deludere, frequens est apud bonos authores. Terentius in Eunucho: Per alienas tegulas venisse clanculum, fucum factum mulieri. Quo loco, factum, supinum est, non participium. Quintus frater ad Ciceronem: Si eũ, qui tibi promiserit, fucum, vt dicitur, facere velle senseris, vt te id audisse & scire dissimules. Nam fucus herbæ genus, quam Græci φῦκον vocant, tingendis lanis vtile. Vnde simpliciter fucum pro colore reperire licet, & fucare pro colorare. Horatius in Odis:

Stercore fucatus crocodili.

Maxime si colorem non natiuum aut genuinum, sed artificiosum. ac velut adulterinum significemus, vt idem Horatius:

Nec amicos colores
Lana refert medicata fuco.

Proinde medicamentum illud, quo cuti superinducto mulierculæ vitia formæ dissimulant, quasique personam assumunt, fucum vocant. Plautus: Vitia corporis fuco occulunt. vt autem fucus est color arte additus, ita persona facies est non vera, sed apposititia. vnde eleganter dictum à Seneca: Vt personã malit quàm faciem, id est, videri malit quàm esse. Lucretius item libro tertio:

Nam veræ voces tum demum pectore ab immo
Eliciuntur, & eripitur persona, manent res.

Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus. Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electissimus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret. Itaq; personatos dicimus, qui aliud præ se ferũt quàm sint. Quin & offucias vocant, inania quædam rerum simulachra quæ velut præstigijs quibusdam, oculis intuentium imponunt. Græci simplici verbo φενακίζειν vocant, & φενακισμὸν, huiusmodi imposturam, φένακα fuci artificem. Qui scripsit etymologicum Græcum, author insyncerus & impurus, vocem deductam existimat παρὰ τὴν πηνήκην, quæ Græcis coma dicitur apposititia. Latini galericulum appellant. Quin & colorem pro fuco vsurpauit Iulianus citante Vlpiano lib. Pandect. 14. Tit. Ad senatus consul. Maced. cap. 9. Sed Iulianus, inquit, adijcit, si color quæsitus sit, vt filius familiàs qui mutuam pecuniam accepturus erat, fide iuberet. Quin & rhetores, probabilem rationem quam ad defensionem commenti sunt, colorem appellant. Iuuenalis: Dic aliquem nobis, dic Quintiliane colorem.

Et hærente summo rhetore, vxor deprehensa impudentissimo colore se tuetur, Conuenerat olim
Vt faceres tu quod velles, necnon ego possem
Indulgere mihi.

Album calculum addere,& ſimiles figuræ. 53

Λευκὴν ψῆφον προσθεῖναι. id eſt, Album calculum addere, pro approbare,ſubinde legimus apud doctos:Inde ſumptum,quod antiquitus miſſis in vrnam calculis ita ferebantur à iudicibus.ſententiæ,vt albis abſoluerēt,nigris dānarent. Qui ſi forte fortuna fuiſſent ęquales,tamen liberabatur reus.eiusq; rei cauſam Ariſtoteles copioſiſſime reddit in Problematibus. De calculorum more meminit Ouid. Metamorph.lib.15.

Mos erat antiquis,niueis atriſq; lapillis,
His damnare reos,illis abſoluere culpa.
Tunc quoq; ſic lata eſt ſententia triſtis,& omnis
Calculus immitem dimittitur ater in vrnam.
Quæ ſimul effudit numerandos verſa lapillos,
Omnibus è nigro color eſt mutatus in album.

Plinius iunior in epiſtola quadam. Nam quo magis intendam limam tuam,confitebor & ipſum me & contubernales ab editione non abhorrere: ſi modo tu fortaſſe errori noſtro album calculum adieceris,id eſt,ſi noſtrum hunc errorem tuo iudicio comprobaris. Lucianus in Apologia, οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος, τὴν λευκὴν παρὰ σοῦ καὶ πλήρη μοι ἐνεχθῆναι.id eſt,Haud paruo æſtimans,ſi mihi contingat,album abs te plenumq; ſuffragium auferre. Plato lib. De legibus 2. οὐκ ἂν τιθείμην ψῆφον. id eſt , Haud poſuerim hunc calculum. Huc adſcribendum quòd Alcibiades,nolens ſeſe iudicum permittere ſententijs.ait,ne matri quidem confidere velle,ſed etiam hanc huiuſmodi periculo ſuſpectam habiturū, ne nigrum calculum pro albo ſubijceret. Ariſtides in Pericle,ſimplici verbo dixit ἐπιψηφίζειν,pro cōprobare,eamq; vocem tanquam Platonicam vſurpat.

Creta notare. Carbone notare. 54

Ad hanc formam pertinent & illa : Creta notare , pro eo quod eſt approbare , & Carbone notare, quod eſt damnare. Propterea quòd Pythagoras aiebat id,quod eſſet colore candido,ab boni naturam pertinere,quod atro mali. Vnde & felicia alba dicimus,infames nigros. M. Tullius in Actione pro Cecinna de teſte Sexto Clodio Phormione: Nec minus niger , inquit , nec minus confidens, quàm ille Terent. Phormio. Et Horatius:

Hic niger eſt,hunc tu Romane caueto. Idem in Sermonibus:
Sani,an creta,an carbone notandi. Quem imitatus Perſius,ait in quinta Satyra:
Quæq; ſequenda forent,& quæ vitanda viciſſim,
Illa prius creta,mox hæc carbone notaſti. Rurſum Horatius in Odis:
Creſſa neu careat,pulchra dies nota.

Candidum calculum Creſſam notam appellat,qua veteres dies fortunatos ſignare conſueuerunt. Tametſi ſunt qui hoc loco pro Creſſa legunt Threſſa,quòd hic mos fuiſſe perhibetur Thracibus. Ad hāc formam pertinet etiam illud: Vnione ſignare,quod ſæpius apud authores eſt,pro eo quod eſt,inter felicia,proſperaq; numerare. Ductum à veterum ſuperſtitione,qui vnumquenque anni diem,miſſis totidem in vrnam,aut vt apud Scythas,in pharetram,calculis ſignabant,quem arbitrabantur proſperum abijſſe,candido calculo,aut creta,quem egregie felicem vnione: Contra,quem inauſpicatum, nigro lapillo notabant. Iuuenalis,

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo.

Huius ſuperſtitionis meminit Plin.lib.7.cap.40. Vana,inquiens,mortalitas , & ad circunſcribendam ſeipſam ingenioſa,computat more Thraciæ gentis,quæ calculos colore diſtinctos,pro experimento cuiuſq; diei in vrna cōdit,ac ſupremo die ſeparatos dinumerat. atq; ita de vnoquoq; pronūciat. Quid quòd iſte calculi candore illo laudatus dies originem mali habuit? Hactenus Plinius . Plutarchus in vita Periclis hiſtoriam refert ab his non abhorrentem, quam fortaſſis non ab re fuerit hic ipſius verbis adſcribere: Ὀκτὼ μέρη διελὼν τὸν πᾶν πλῆθος, ἐπεκλήρου, καὶ τῷ λαβόντι τὸν λευκὸν κύαμον εὐωχεῖσθαι καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων, διὸ καί φασι τοὺς ἐν εὐπαθείαις τισὶ γενομένους, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν.id eſt, Vniuerſam multitudinem partitus in octo partes ſortibus vtebatur,& cui contigiſſet alba faba,huic cæteris pugnantibus permittebat in conuiuijs atq; otio agere: quapropter etiam aiunt eos,quibus res aliquæ ſuauiter ſuccedunt, eum diem albumſe dicimus,veluti cum M. Tul.alicubi ſalutem dici iubet de nota meliore. Triſtē notam dixit Liuius Decad.1.lib.4. Poſthumius nulla triſti nota eſt inſignitus,id eſt,nulla crudelitatis infamia aſperſus.

Calculum reducere. 55

Calculum reducere,est mutare factum,cuius te pœniteat. Aut vertere consilium rei non satis commode institutæ. Nonius citat Cic.in Hortensio. Itaq; tibi concedo,quod in duodecim scrupis olim,vt calculum reducas,si te alicuius dati pœniteat. Translatum apparet,aut à ratiocinantibus aut quod est vero propius,à ludo laterunculario. In summa,prouerbij speciem habent,quæcunq; à calculis finguntur metaphoræ. Vt,ad calculos vocare,pro eo quod est,rationem inire & æstimare. M. Tullius dialogo De amicitia: Hoc quidem est nimis exigue & exiliter ad calculos vocare amicitiam, vt par sit ratio datorum & acceptorum. Valerius M.lib.4.capite De liberalitate: Si ad calculos reuocetur, paruũ vtpote septem iugeribus,& hoc in Pupinia abditis redactum: sin animo prærogantis, omni pecunia maius. Et ad calculos reuerti,est redire ad rationem,ac respectum,consiliumq;. Cicero ad Atticum; Quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur,quos tum abiecimus,vt non solum gloriosis consilijs vtamur,sed etiam paulo salubrioribus. Et in Epistolis Plinianis, Mouere calculos,pro eo quod est, proponere rationes. Et ponere,inquit,in vtraq; parte calculos,id est,vtrinq; rationes expendere. Et hic calculus accedat,id est,hoc momenti adiungatur. Neq; quicquam prohibet eadem ratione dici,decedere calculum,& detrahere calculum.

Θ præfigere. 56

Theta præfigere,pro damnare. Persius:

Et potis es vitio nigrum præfigere Theta.

Ausonius in pædagogum liguritorem,carmine Choliambico,

Miselle doctor,ꝫ tibi sit obscœno,
Tuumq; nomen,theta sectilis signet.

Sunt qui hoc ad figuram Græcanicæ literæ referant,quòd ea cordis humani transfixi speciem quodammodo repræsentet. Nam nescio an debeamus Isidoro credere, qui primo Etymologiarum lib. scribit,ita militari more solere fieri,vt cæsi Θ,salui T signarentur. Certe de hoc signo T fit mentio etiam in Apocalypsi,quæ beati Ioannis Euangelistæ nomine legitur. Sed vero similius, quod scribit Asconius Pedianus,olim in iudicijs sortes quæ mittebantur in vrnam,triplicem notam habere solere. Ac Θ quidem damnationis fuisse symbolum, T absolutionis, A ampliationis,id est,quoties significabant sibi parum adhuc liquere,ac denuo causam agi oportere.

Stellis signare,obelo notare. 57

Ἄστροις σημειοῦσθαι,ἢ ἄστροις τεκμαίρεσθαι. id est, Stellis notare. Eustathius in quintum Odysseæ librum,admonet dictum de his,qui longam ac desertam viam peragunt, adeo vt necessum habeant regionum situm,stellarum obseruatione signare. Ductam autem esse metaphoram à nauigantibus, qui cum eousq; prouecti sunt à terra,vt iam cœlum vndiq;,& vndiq; pontus, stellarum indicio cursum moderari solent,maximè Cynosuræ,& Helices,teste Arato ἐν φαινομένοις,

Οἱ τὴν μὲν κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι:
Τὴν δ᾽ ἑτέρην ἑλίκην. ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες ἀχαιοὶ
Εἰν᾽ ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.
Τῇ ἄρα φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.
Ἀλλ᾽ ἡ μὲν καθαρὴ καὶ ἐπιφράζασθαι ἑτοίμη
Πολλὴ φαινομένη ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός,
Ἡ δ᾽ ἑτέρη ὀλίγη μὲν,ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων,
Μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι,
Τῇ καὶ σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.

Quorum carminum interpretationem ascribam ex Germanici Cæsaris interpretatione,

Hic Iouis altrices Helice,Cynosuraq; fulgent.
Dat Graijs Helice cursus maioribus astris,
Phœnicas Cynosura regit: sed candida tota,
Et liquido splendore Helice,nitet haud prius vlla
Cum sol Oceano fulgentia condidit ora,
Stella micat cœlo septem qua Cresia flammis.
Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor,
Quippe breuis totam fido se cardine vertit,
Sidoniamq; ratem nunquam spectata fefellit.

Et Aratum imitatus Ouidius, libro De tristibus quarto:

Magna, minorq; feræ, quarum regis altera Graias,
Altera Sydonias, vtraq; sicca rateis.

Idem indicat Vergilius in quinto, de Palinuro loquens:

Talia dicta dabat, clauumq; affixus, & hærens,
Nunquam amittebat, oculosq; sub astra tenebat. Idem alibi,
Cuncta notat tacito labentia sydera cœlo.

Consimiliter Homerus cum aliàs, tum Odyssseæ libro quinto:

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
Πληϊάδας ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην.
Ἄρκτον θ᾽, ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
Ἥτ᾽ αὐτοῦ στρέφεται καὶ τ᾽ ὠρίωνα δοκεύει,
Οἴη δ᾽ ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεάνοιο. id est,

Ille quidẽ nauim arte regens, clauo assidet hærens,
Nec sinit illapso torpescere lumina somno,
Pleiadas, seroq; recondentem ora Booten
Suspectans, vrsamq; alio cognomine plaustrum,
Quæ fixa vsq; loco se circunflectit eodem.
Et nunquam Oceani liquidis aspergitur vndis.

Vnde ἀστέροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδὸν videntur ij, qui notulis quibusdam & coniecturis arte deprehensis, alioqui peruestigatu difficilem inquirunt, aut assequuntur, aut qui signis quibusdam multo ante colligunt quid sit euenturum. Postea deflexum est, vt stellas prænotare dicantur, qui quippiam velut animaduertendum insigniunt. Cui diuersum ὀβελίζειν .i. veru prænotato quasi iugulare ac damnare. Translatum ab Aristarcho, qui Homeri carmina in corpus redegit, atq; in libros digessit, versus nothos, hoc est adulterinos & subdititios, qui non videntur sapere venam illam Homericam, ὀβελίσκοις id est, minutis verubus prænotatis damnans: contra, qui viderentur insignes ac genuini, ἀστερίσκοις, id est, stellulis illustrans. Quem morem secutus est & Origenes, & diuus Hieronymus in literis diuinis. Quin hoc ipsum Aristarchi cognomen in prouerbium abijt, quòd is eum damnandi notulis probandique morem excogitarit. Marc. Tullius Attico: Totum hunc locum, quem in aristocratia, ego varie meis orationibus, quarũ tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, nosti illas ληκύθους, valde grauiter pertexuit. Atticum vocat suarum orationum Aristarchum, id est, censorem & emendatorem, quod illi mos fuerit, siquæ parum probasset in scriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidem alibi declarat idem Marc. Tullius, libro ad Atticum 16. Quæ mihi florentia visa sunt tuo iudicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam. Idem ad Dolobellam: Profert alter opinor, duobus versiculis expensum. Alter Aristarchus ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus iudicaturus sum. Item Mar. Varro De lingua Latina Aristarchos appellat, criticos grammaticos, qui de libris iudicant. Et Horatius: Fiet Aristarchus, id est, castigator & expensor alieni scripti. Et diuus Hieronymus subinde quempiam sui temporis Aristarchum vocat, quod arbitrio suo alia damnaret, alia probaret.

Notari vngui, & similia. 58

Ad eandem formam pertinent hæc quoq;: Notare vngui, ꝙ soleat vngui signum apponi, vbi quid parum placet. Horatius dixit Transuerso calamo signum apponere, pro eo quod est, damnare. In eundem sensum, cẽsoria virgula, legitur identidẽ apud diuum Hieronymũ, pro castigandi notandiq; authoritate. Item apud Quintil. lib. Instit. 2. Qua quidẽ ita sunt seuere vsi veteres grãmatici, vt non versus modo censoria quadã virgula notare A censoribus Romanis traductum, quorum partes erãt notare, siquid in moribus ciuitatis dignum emendatione iudicassent, ac multam dicere. Eodem pertinent spongia lima, cœlum, quæ in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur, quod nõ placet. Lima detrahitur atq; expolitur quod redundat, quodq; incultum est: cœlo deformatur item ac fingitur id quod est rudius. Proinde in spongiam incubuisse dixit Augustus Aiacem suum, quem deleuerat. Et elimata dicuntur expolita. Et sculpturam orationis, cultum dicunt.

Stilum vertere. 59

Stilum vertere, est mutare quod scripseris. Horatius in Sermonibus:

Sæpe stilum vertas.

Antiquitus in tabellis ceratis scriptitabant stilo graphiario, cuius altera parte nimirum acuta, per æquor cereum ducta literas exarabant, altera latiore, rursum obliterabant quod exarassent. Hieronymus aduersus Rufinum: Quandiu non renuebam laudationem tuam, sequebaris vt magistrum, fratrem & collegam vocabas, & catholicum in omnibus fatebaris. Postquam vero non agnoui laudes tuas, & me indignum tanti viri præconio iudicaui, vertis stilum, & omnia laudata prius, vitu-

peras, de eodem ore & dulce proferens & amarum. Hieronymus imitatus est Ciceronem, qui Verrinarum 3. scribit modum. Timuit aliquando & commotus est: vertit stilum in tabulis suis, quo facto causam omnem euertit suam. Inuenitur & stilum infigere, & stilo appetere, pro eo quod est, scriptis insectari atque inuehi.

Omne tulit punctum. Omnium calculis. 60

Omne tulit punctum, & cunctorum calculis, legimus pro eo quod est, omnium sententia & comprobatione, Quorum prius translatum est à consuetudine comitiorum, vbi tabella circumferri consueuit, in qua puncto apposito significabant, cui candidatorum suffragarentur: posterius à iudiciorum sortibus, de quibus paulo superius meminimus. Horatius:

Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.

Nam qui iucunda modo scribunt, ijs duntaxat placent, qui voluptatem appetunt: contra qui vtilia, ab ijs tantum probantur, quibus vtilitas quæritur. at qui voluptatem cum vtilitate coniunxit, is omnium suffragio laudabitur. Idem in Epistolis:

Discedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus?

Item in epigrammate Choliambico, quod refertur à Porphyrione:

Ciconiarum Rufus iste conditor,
Hic est duobus elegantior Plancis.
Suffragiorum puncta non tulit septem.

Aristides in Themistocle: ἡ κοινὴ ψῆφος ἑλλήνων. id est, Qui est communis Græcorum calculus, dixit pro eo quod erat, totius Græciæ consensus. Cicero lib. Tusculanarum quæstionum 2. Quæ flamma est, per quam non cucurrerunt, qui hæc olim punctis singulis colligebant? Agit autem de magistratibus, qui singulorum ciuium suffragijs mandabantur. Apuleius Asini sui lib. 6. Certe calculo cunctorum, vtcunque mors ei fuerat destinata, id est, omnium suffragijs sententijsque.

Cumani serò sapiunt. 61

Ὀψὲ αἰσθάνονται οἱ κυμαῖοι. id est, Serò sapiunt Cumani. Id adagium refertur à Strabone Geographiæ lib. 13. putatq; eos vulgo male audisse, tanquam stupidos atque insulsos, ob hanc causam, quòd ducentis annis portus vectigalia exegerint, hoc nomine, vt vrbem ædificarent, quæ dare tamen non desierunt, cum iam vrbs esset extructa. Adijcit & aliam fabulam: Cumanos publica pecunia mutuo accepta, porticus construxisse: deinde cum pecuniam eam ad diem præscriptum non reddidissent, à deambulatione fuisse prohibitos. aliquanto post cum ingens esset pluuia, creditores ludibrij causa præconem misisse, qui publicaret edictum, vti Cumani porticus subirent. Atque ita voce præconis admonitos subijsse: vnde natum adagium, serò sapere Cumanos, qui non nisi moniti senserint defugiendam esse pluuiam. Notat & Stephanus, Cumam ac Lesbum male vulgo audisse stupiditatis nomine. Prouerbium autem non sentit de Cuma Italiæ, sed Aeolidis, quæ eadem dicta fuisset Amazonium & Phricontis, aut, vt Herodotus libro primo, Phriconis. Simillimum illi: Serò sapiunt Phryges. Nihil enim vetat, quo minus dicatur & in illos, qui non nisi suo malo docti parent rectè monentibus.

Mala attrahens ad sese, vt cæcias nubes. 62

Κακ' ἐφ' αὑτὸν ἕλκων ὥστε καικίας νέφος. id est, Sic mala sibijpsi, vt cæcias nubem attrahens. Versus est senarius, prouerbio celebratus in eos, qui sibijpsis litium ac negotiorum materiam pariunt accersuntq;. Ducta similitudine ab eius venti natura, cui nomen cæcias, quem Plinius media inter aquilonem & exortum regione flare scribit, & vnum contra aliorum septentrionalium ventorum naturā, nubes non pellere, sed attrahere. Quin ipsius ascribam verba. Ventorum, inquit, etiam frigidissimi sunt, quos à septentrione diximus spirare. Vicinus his corus. Hi & reliquos compescunt, & imbres abigunt. Humidi auster & aphricus, & præcipue auster Italiæ. Narrant & in Ponto cæciam in se trahere nubes. Hactenus Plinius. Aristot. lib. De mundo putat cæciam circa ortus æstiuos flare: additque hunc à nonnullis eundem haberi cum illo, quem alij θρασκίαν nominant, flatq; proximus argestæ. Quid autem in causa sit vt hic ventus nubes non more reliquorum à se propellat, sed ad se vocet, Aristoteles in Meteorologis conatur ostendere. Vel quòd alius, inquit, ventus reflet aduersus eodem tempore, vel quod hic è sublimi cœli parte spirans, puta orientali, non transuersus per terram feratur, sed recuruata linea, propter reflexum, vnde exortus est, eò recurrit. Atque ita fit, vt nubes ad sese cogat. Vnde idem in lib. De mundo, cæciam inter eos ventos numerat, qui ἀνακάμψιπνοι. id est,

resupinati flatus vocantur. In problematis autem sectione vigesimasexta, duas huiusce rei causas reddit. Alteram hanc esse putat, quòd eodem tempore reflet alius ventus cæciæ contrarius. Altera non dissonat ab ijs, quæ retuli: nempe cæciam spirare ab eminentiore cœli regione, nimirum ab ea quæ vergit ad orientem, hanc autem esse editiorem quàm occiduam, colligit ex magnitudine & altitudine maris occidentalis. itaq; fieri, vt cæcias occiduam regionem aduersus inuadens, nubes contrahat easq; suo in se reflexu ad se trahat. Huius rei mentionem facit & Plutarch. in Vita Sertorij, scribens hunc ducem, animaduersa cæciæ natura, qui tum fortè flabat, Cacitanos, aut vt Græci codices habent Characitanos hostes ad deditionem coegisse ad hunc modum. E regione speluncarum, in quibus illi se continebant, obiecit aggeres cinericios. Quibus incursatione equitum concitatis, cæcias tantum pulueris in fauces speluncarum deuexit, vt cum ferre non possent, sese Sertorio in manus darent. Refertur adagium ab A. Gellio lib. 2. cap. 22. idque ex Aristot. Refertur & à Theophrasto lib. De natura ventorum. Sed ab hoc atque item ab Aristotele refertur, vt videatur etiam in bonam partem dici posse. Ait enim ἕλκων ἐφ᾽ αὑτὸν πλοῦτον ὥσπερ ὁ καικίας νέφη. id est, Attrahens ad sese diuitias, vt cæcias nubes. Plutarchus in commentario cui titulus, Quo pacto quis possit ab inimicis iuuari, ὡς γὰρ ὁ καικίας τὰ νέφη, οὕτως καὶ ὁ φαῦλος βίος ἐφ᾽ αὑτὸν ἕλκει τὰς λοιδορίας. id est, Quemadmodum enim cæcias nubes, itidem improba vita, probra ad sese attrahit. Vsurpat idem in bonam partem in Præceptis politicis. Vnde de re quauis dici posse videtur in vtramlibet partem. vt, hic ad sese eruditorũ hominum gregem attrahit, perinde vt cæcias nubes. Hic vndique pecunias attrahit ad sese, quemadmodum cæcias nubes. Hunc omnes bonæ felicitates non aliter sequuntur, quàm cæciam nubes. Nusquã absunt iurgia, vbicunque hic adest: neque enim secus ad sese lites attrahit quàm cæcias nubes. Consimiliter ad rem referri potest: Res est tumultuosa ambitio, quippe inuidiam, simultatem, profusionẽ atque id genus alia incommoda non aliter attrahit ad sese, quàm cæcias nubes. Modestia cunctorum hominum beneuolentiam allicit ad sese, itidem vt cæcias nubes.

Oleum in auricula ferre. 63

Oleum in auricula ferre, est apud Martialem. Quo loco mihi non satisfecit interpres Domitius Calderinus, vir alioqui probe doctus. Nam poeta taxare videtur hominem rigida supinaque aure, id quod etiam Græci notant, ἀν᾽ οὖς ἔχων, ἀντὶ τοῦ ἄνω τὸ οὖς ἔχων. id est, sublimem & supinam aurem habens. Carmen Martialis est huiusmodi:

Narratur quidam belle dixisse Marulle:
Qui te ferre oleum dixit in auricula.

Porrò vt in Problemati. scripsit Aristot. aures aqua infusa offenduntur, oleo non item. Quin si forte aqua in aurem inciderit, oleo infuso medemur, dũ lubrica facta aure, aqua defluit. Proinde vrinatores oleũ auribus instillare consueuerunt, quo minus aqua lædantur. Hinc itaq; videtur natum adagium, nempe à gestu eorum quibus est aliquid liquoris infusum, quod ne effluat, aurem supinant. quasi auersantes ac fastidiẽtes audire. Neq; tamen negauerim posse referri ad assentatores, qui velut oleum in aurem instillant, dum iucunda loquuntur magis q̃ salutaria. Cui diuersum est illud Persianum:

Auriculas teneras mordaci radere vero.

Huc igitur pertinet & illud euãgelicum, de venditoribus olei. Verum cui placet hic sensus posterior, in auriculam, accusandi casu legat oportet. Quod quoniam & prouerbij speciem præ se gerit, & vulgo iactatum Martialis indicat, non existimaui prætereundum.

Quid si cœlum ruat? 64

Τί εἰ οὐρανὸς ἐμπέσοι. id est, Quid si cœlum ruat? Ironia prouerbialis in eos, qui tutissimis etiam in rebus ridicule timent. Hoc vnde manarit, Aristot. indicat lib. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ 5. scribens priscis illis & rudibus mortalibus persuasum fuisse, cœlum hoc quod videbant imminere, Atlanticis humeris sustineri. Quod si ille subduxisset, fore, vt è sublimi in terram decideret. Idque non solum poetarum figmentis fuisse proditum, verumetiam à physicis nonnullis adfirmatum. Plutarchus in libro De facie quæ apparet in orbe lunæ, citat Phenacem quendam, qui metuerit ne luna decideret in terram, qui commiseratus sit vicem eorum qui lunæ forent subiecti, cuiusmodi sunt Aethiopes ac Taprobani, si tantum pondus in eos rueret, idem veriturus de terra cœloque, nisi columnis Athlanticis fulcirentur. Theognis:

Ἐν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
Χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων. id est,

Deinde meo vastus capiti illabatur Olympus
Ferreus, antiqui quod metuere viri.

Terent. ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ. Quid si redeo ad illos, qui aiunt: Quid si nunc cœlum ruat? Allusit

huc Horatius in Odis:
Si fractus illabatur orbis Impauidum ferient ruinæ.

Vmbram suam metuere. 65

Τὴν αὐτοῦ σκιὰν φοβεῖσθαι. id est, Suam ipsius vmbram metuere, dicuntur, qui pueriliter trepidant, vbi nihil omnino sit periculi. Translatum vel ab his, qui fortè conspecta corporis sui vmbra, subito expauescunt. Vel à melancholicis quibusdam, qui authore Aristotele, propter oculorum imbecillos spiritus in aere proximo veluti suam quandam imaginem contemplantes arbitrantur sese suos videre manes. Socrates in Phædone Platonis: Tu vero tuam, quemadmodum dici solet, metuens vmbrā, id est: tibi ipsi diffisus. Quintus ad Ciceronem de consulatu petendo: Alter vero, quo, dii boni, splendore est. Primum nobilitate eadem qua Catilina. Num maiore? Non: sed virtute. Quamobrem qui manium vmbram suam metuit, hunc negliges quidem, Quanquam is locus non vno modo erat deprauatus in codicibus. Plutarchus Symp. probl. Decade 7. τὸ μὲν τῆς σκιᾶς ἀνχινόμενος ὄνομα καὶ δυσχεραίνων, ἀληθῶς σκιὰν δόξει φοβεῖσθαι. id est: Qui vmbræ nomen refugiat, ac moleste ferat, is vere vmbrā videbitur formidare. Agit autem de vmbris ita vocatis, qui non ipsi vocati à conuiuatore, sed vocatum sequentes adeunt conuiuium.

Vel muscas metuis præteruolitantes. 67

Prouerbialis esse videtur hyperbole, quam refert Aristoteles 7. De repub. lib. ἀλλὰ δεδιότα μὲν τὰς παραπετομένας μυίας. id est: Qui muscas, inquiens, etiam prçteruolitantes metuit, id est, quāuis friuola de causa. Idem similem quādam commemorat in Moralium septimo, loquens de iis qui vsque adeo natura sunt timidi, vt etiam si sorex obstrepat, protinus expauescant.

Funem abrumpere nimium tendendo. 67

Ἀποῤῥαγήσεται τεινόμενον τὸ καλώδιον. id est, Abrumpetur tensus funiculus. In eos dici solitum, qui dum extrema experiuntur, alienant à se eos cum quibus agunt, & vniuersæ rei iacturam faciunt, dū plus satis attenti sunt ad lucrum. Lucianus in dialogo quodam, matrem lenam facit obiurgantem filiam, quòd amatorem in conuiuio nimis peruicaciter contempserit. periculum autem esse, ne præter modum exacerbatus atque iritatus iuuenis amorem pariter & commodum aliò conuertat. ἠῦ γὰρ, inquit, μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀποῤῥήξωμεν πάνυ τείνουσαι τὸ καλώδιον. id est, Ac vide, ne iuxta prouerbiū abrumpamus dum nimium tendimus funiculum. Pindarus apud Plutarchum, καὶ λύοντι τὸ τῶν δυσφόρων χοινίον μεριμνῶν. id est, Atque intolerabilium curarum funiculum soluenti. Quanquam hoc ab adagio non nihil est diuersum, magisq; congruit cum illo, quod est apud Senecam in Epist. ad Lucilium, de explicanda catena negotiorum, atque adeo abrumpenda, si nequeat explicari. Prouerbium generaliter trahi poterat ad quemlibet conatum immodicum, & ob id in malum aliquod erumpentem. Huic finitimum est illud Hebræum, haudquaquam inscite, neq; inuenuste dictum prouerbium qui nimium emungit fortiter, elicit sanguinem.

Nec abhorret Mimus ille Publianus:

Furor fit læsa sæpius patientia.

Atq; alter huic consimilis, eiusdem opinor, etiamsi Senecæ nomine fertur:

Bonus animus læsus, grauius multo irascitur.

In matellam immeiere. 68

Ἐς τὴν ἀμίδα ἐνουρεῖν. id est, In matellam immeiere. Cum sordide tractantur, aut ad munus aliquod parum honestum adhibentur ij, qui non indigni videantur, vtpote ipsi sordidi atq; inhonesti, quasiq; ad contumelias ferendas facti. Lucianus de mercede seruientibus. Οὐδὲν οὖν οὔτ᾽ αὐτοὶ δεινὸν πάσχοιεν, οὔτ᾽ ἐκεῖνοι ὑβρισταὶ δοκεῖεν ἐς τὴν ἀμίδα φασὶν ἐνουροῦντες. id est, itaque nec hi quicquam indignum aut acerbum patiantur, neque illi eos contumelijs afficere videantur, si quod aiunt, in matellam immingant. Siquidem ad hunc vsum quasi nascitur matella. Ex aduerso Martialis Bassum quendam ioco taxat, qui in aureum vas incacaret, cum vitro biberet.

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro
Basse, bibis vitro, carius ergo cacas.

Risus Ionicus. 69

Γέλως ἰωνικός. id est, Risus ionicus, In molles & voluptuarios dicitur. Nam Ionum mollicies perinde vt Sybaritarum fastus in prouerbium abijt, quòd alteri Græcorum, alteri barbarorum essent luxuriosissimi. Athenæus lib. Dipnosophist. 12. de luxu Ionum locutus, ait extare parœmiam auream, quæ mores eius gentis testificetur, hanc vt opinor, intelligens. Idem lib. 14. docet, saltationis

nis genus olim fuiſſe laſciuum ac petulans,quod Ionicum diceretur. Valerius Maximus lib. Rerum memorabilium 2. prodidit Ionas primos vnguenti coronarumq; in conuiuio dandarum, & ſecundæ menſæ conſuetudinem haud parua luxuriæ irritamenta reperiſſe. Maximus Tyrius in diſſertatione, cui titulus, Quis ſit philoſophiæ finis. Crotoniates,inquit, Olympiacum oleaſtrũ adamat: Spartiates armaturam: venationes Cretenſis: luxum Sybarites: Ion choros. Hinc Horatius in Odis:

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo.

Laſciuas ſaltationes,& parum decoras geſticulationes ſignificans Vnde & apud Ariſtophanem ἰωνικῶς, pro eo quod eſt ἁβρῶς. id eſt, molliter ac delicate.

Riſus Megaricus

70

Γέλως μεγαρικὸς. id eſt, Riſus Megaricus, in eos dicendum, qui parum tempeſtiue iocantur, quique, quod vetat Quintilianus, malunt aliquoties amicum, quàm dictum perdere. Aut quorum artes iam in contemptum abierunt, ſucceſſione maiorum artificum obſcuratæ. Neq; male quadrabit in ſenes, qui ætate aliena, luſus quoſdam indecoros, ac voluptates iuueniles turpiter conſectantur. Nam Ionica comœdia viguit ad tempus: Deinde in contemptum venit, irriſa ab Athenienſibus. De riſu intempeſtiuo celebratur & hic ſenarius.

Γέλως ἄκαιρος ἐν βροτοῖς δεινὸν κακόν. id eſt, Non in loco ridere pergraue eſt malum.

Riſus Chius.

71

Γέλως χῖος. id eſt, Riſus Chius, de molli laſciuoq; luſu. Quandoquidem & Chiorum mores taxauit vetus comœdia. Adagium commemoratur à Diogeniano.

Quicquid in buccam venerit.

72

Quicquid in buccam venerit. Quoties libere quiſpiam ac tutò loqui ſignificamus, incircumſpecte & quicquid forte fortuna in animum inciderit. Quemadmodum apud fidos amiculos facere ſolemus apud quos impune quiduis nugamur atq; effutimus. M. Tullius ad Atticum lib. 14. Aut ſi nihil erit, quod in buccam venerit ſcribes. Idem lib. 12. Quid cum coram ſumus, & garrimus quicquid in buccam venit. Recte torquebitur & in eos qui temere atq; inconſiderate loquuntur, perinde quaſi ſermo illis non in pectore naſcatur, ſed in faucibus.

Quicquid in linguam.

73

Huic planè germanum eſt illud, quod vſurpat Lucianus in libello De ratione conſcribendi hiſtoriam, ἐπινοοῦντες δὲ καὶ ἀναπλάττοντες, ὅ τι κεν ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν φασὶν ἔλθῃ. id eſt, comminiſcentes affingenteſq; quicquid verbi temere in linguam, vt aiunt, venerit. Plato dictum hoc libro De repub. 8. citat ex Aeſchylo Tragico poeta. Vſurpauit & Athenæus lib. Dipnoſoph. 5. κατὰ γὰρ τὸν εἰπόντα ποιητὴν, ὅ τι κεν ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ. id eſt. Iuxta poetam qui dixit, quicquid temere in linguam venerit. Hoc velut interpretans Iſocrates in oratione panathenaica, ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῆ καὶ φορτικῶς, χύδην ὅτι ἂν ὑπέλθῃ λέγουσι. id eſt, Similis videbor ijs qui temere & arroganter ac futiliter quicquid in mentem venerit loquuntur.

Momo ſatisfacere,& ſimilia.

74

Τῷ μώμῳ ἀρέσκειν. id eſt, Momo ſatisfacere. Prouerbialis eſt hyperbole. Heſiodus in Theogonia & Momi cuiuſdam meminit, quem ait, Nocte matre, Somno patre progenitum. Huic deo mos eſt, ipſum quidem nihil operis edere, ſed aliorum deorum opera curioſis oculis contemplari, & ſiquid eſt omiſſum, aut perperam factum, id ſumma cum libertate carpere. Nam μῶμος Græce reprehenſionẽ ſonat. Ariſtoteles De partibus animalium lib. 3. meminit huius qui naturã incuſarit, quòd bobus cornua in capite ac non in harmis potius addiderit, videlicet quo vehementius poſſint ferire. Ad quod alluſiſſe videtur Lucianus, cum in 2. Verarum narrationum lib. ſcribit ſe vidiſſe boues quoſdam, quibus cornua ineſſent, non in fronte, quemadmodum reliquis, ſed ſub oculis. Idq; ita viſum eſſe Momo. Huius idem Lucianus cum alijs compluribus locis meminit, tum in dialogo De hæreſibus huiuſmodi quandam de eo fabulam refert. Mineruam, Neptunum & Vulcanum de principatu artificij inter ſe contendiſſe. Et vt quiſq; artis ſuæ præcipuum aliquod ſpecimen ederet, Neptunum taurum quendam finxiſſe, Mineruam domum excogitaſſe, Vulcanum hominem compoſuiſſe. Momus delectus arbiter certaminis, & artis expenſor. Ille inſpecto vniuſcuiuſq; opere, præter alia quæ in reliquorum operibus reprehendit, illud potiſſimum in hominis opificio notauit, quòd artifex non in pectore feneſtras aut oſtiola quædam addidiſſet, quo perſpici poſſet quid in corde lateret, quod illi ſpecuoſum alioqui multiſq; receſſibus ſinuoſum finxiſſet: cuius fabulæ mentionem facit & Plato. Philo-

stratus in epistola quadam ad vxorem, de Momo scribit in hanc fermè sententiam. Hunc in Venere nihil alioqui quod reprehenderet inuenisse, nisi quòd sandalium illius calumniabatur, vt stridulum, nimisq; loquax, ac strepitu molestum. Quod si Venus citra sandalium incessisset, ita vt emersit à mari, tota nuda, nullam omnino ansam carpendi Momus inuenisset. Qui quidem deus tametsi non perinde gratus est atq; cæteri, propterea ꝙ pauci veram reprehensionem libenter admittant, tamē haud scio an vllus alius è maxima poeticorum deorum turba sit vtilior. Quanquā nūc nostri Ioues excluso Momo solam Euterpen audiant, blanda salutaribus anteponentes. Hic igitur Momus varias adagiorum formas suppeditat. Vel cum Plato De repub. lib. 6. scribit, philosophiæ studium esse eiusmodi, vt ne à Momo quidem possit reprehendi. Vel cum Venus Lucianica iam itura in iudicium, negat se dubitaturam, etiam si Momus ipse iudicaturus esset. Vel cum Cicero scribit ad Atti. lib. 5. Quod me maxime hortaris, & quod pluris est quàm omnia, in quo laboras vt etiam Ligurino Momo satisfaciam, moriar si quicquam fieri poterit elegantius. Ergo prouerbij speciem habebunt omnes id genus formulæ. Haud dubitem tecum vel Momo iudice decertare. Inculpatior est eius viri vita, quàm vt vel Momus ipse possit carpere. Hanc faciem ne Momus quidem possit reprehendere. Nec Momū iudicem recusarim. Hæc vel Momo ipsi satisfaciant. Et si quæ fingi possunt consimiles. Ad hanc formam pertinet illud Ouidianum de forma Adonidis:

Laudaret faciem liuor quoq;.

Breuiter omnes id genus hyperbolæ prouerbij faciē obtinent, veluti Terentianum illud: Ipsa salus si cupiat, seruare domū hanc non possit. De familia deplorata. Item de loco vehementer munito: Hanc arcem ne Mars quidem ipse expugnarit. De homine præfracto ac pertinaci: Huius animum ne Vertumnus quidem ipse verterit. De fœmina supra modū virosa: Huius fœminæ libidinē ne Priapus quidem ipse satiarit. De re neutiquam probabili, istud ne Pitho quidem ipsa persuaserit. De re tacitu difficili: Hoc ne Harpocrates quidem ipse aut Angerona continere queat. In tanto rerum strepitu ne Somnus quidē ipse somnū ceperit. De homine præter modū suspicaci & diffidenti, Iste ne Fidei quidem ipsi fidē habeat. Hic vel Argum fallat, de vehementer astuto. Hic miserior est, quàm vt ei vel ipsa inuidere possit inuidentia: Verum de his loquendi formulis admonuimus in operis huius initio.

75

Cœlo ac terræ loqui.

Qui frustra vociferantur, cœlo ac terræ loqui dicuntur. Sic enim solent, qui diffidunt hominum præsidijs exclamare, ò cœlum, ò terra. Theognetus apud Athenæum lib. 3. ac rursus libro. 15.

Γεφυλοσόφηκας, γῇ καὶ ὀυρανῷ λαλῶν,
Οἷς ὀυδέν ἐστι ἐπιμελὲς τῶν σῶν λόγων. id est,
Terræ loquens cœloq; philosophatus es,
Sed hisce nulla est cura sermonis tui.

Confine est illi quod alibi retulimus: Vento loqueris.

76

In portu impingere.

Est apud Quintilianum in Institutionibus, In portu impingere, pro eo quod est, statim in ipso operis ingressu peccare. Vsurpatur & à diuo Hieron. in apologia secunda aduersus Ruffinum: Statim de portu egrediens, nauem impegi. Idem ad Pāmachum: Egredientes de portu statim impegimus. Sumptum à nauigantibus, qui magno cum dedecore prius quàm portu exierint, nauim illidunt. In diuersum sensum inflexit Papyrius Fabianus, referente Seneca in controuersijs: Nauim in portu mergis, de sene qui luxuriari cœperat aliena ætate. Apte dicetur in omnes qui negotio iam propemodum cū laude confecto, in extremo degenerant. Idem est apud Græcos. ἐν τῷ λιμένι προσκρούειν. id est, In portu impingere. Nilus quidam Græcus author ita refert, μὴ ἐπαίρȣ, μή πως τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται. id est, ne efferaris animo, ne forte naufragium tibi fiat in portu.

77

In limine deficere, aut offendere.

Huic proximum sit illud: In limine offendere, aut deficere. Translatum ab ijs qui domum egressuri, statim in limine pedem offendunt, prius quàm quicquam occeperint agere. Verg.

Cur indecores in limine primo
Deficimus?

Id est, statim, ac vix dum inito bello. Duriuscule dixit Q. Curtius lib. 6. In ipso limine victoriæ stamus, pro eo quod est, proxima est victoria. Huic cōtrarium est quod in Epistolis ad Lucilium scribit Seneca: In summo deficit cliuo. Ducta translatione ab ijs qui conscenso propemodum monte, tum delassantur, cum proximi sunt cacumini,

Cantherius in porta. 78

Confine est superioribus: Cantherius in porta. Natum à Sulpitio Galba quodam, cui cum prouinciam exituro, cantherius in porta cecidisset: Rideo, inquit, te cantheri in porta, cum tam longum iter sis iturus, iam lassum esse te, cum vix dum sis ingressus. Quod dictum in prouerbium abiit. Refertur adagiũ à Festo Pompeio in dictione, ridiculus. is indicat conuenire, cum quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo. Quid autem sit cantherius, dilucide exponit, nempe equus exectis testibus, vt hoc differat cantherius ab equo, quo maialis à verre, capus à gallo, veruex ab ariete.

Citra puluerem. 79

Ἀκονιτὶ, id est, Citra puluerẽ Græci dicunt contingere, quo quis facile citraq; negotiũ potitur, trãslatum vel ab Aphe, id est, à pulueris contactu quo se spargebat, in palæstrico certamine congressurus: vel certe à puluere quo non indecore sordidari scripsit Horatius eos qui certant Olympia, quiue bellum gerunt. Plinius libro 35. Alcimachus Dioxippum, qui pancratio olympia citra pulueris tactum, quod vocant ἀκονιτὶ, vicit. Aulus Gellius lib. 5. Ouandi inquit, causa est, cum deditione repente facta, sine puluere, vt dici solet, incruentaq; victoria obuenit. Horatius in Epistolis:

Quis circum pagos & circum compita pugnax
Magna coronari contemnat olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis, sine puluere, palmæ?

Inuenitur & ἀνιδρωτὶ. id est, citra sudorem, & ἀναιμακτὶ. id est, citra sanguinem.

Deserta causa. 80

Ἐρήμη δίκη, id est. Deserta causa, cum nemo repugnat. Translatum à iudiciis, vbi nonnunquam altera pars cedens tradit causam aduersario. Itaq; deserta causa vincere, est vincere nullo contra pugnã. Lucianus in Ioue tragœdo: Ὥς τε τι ἄλλο, ἢ ἐξ ἐρήμης κρατεῖν οὕτω δόξομεν. id est, Itaque quid aliud videbimur fecisse, q̃ deserta causa vicisse? Idem in Toxaride: Καὶ τοσαύτας πόλεις ἐρήμην ὑπὸ σοῦ ἁλῶναι. i. Totq; ciuitates, nullo defendente, abs te capi. Vsurpat & Socrates in apologia apud Platonẽ: ἐρήμην κατηγοροῦντες ἀπολογουμένου οὐδενός. i. Deserta causa, nullo defendente accusantes. Iureconsulti composita voce ἐρημοδίκια vocant. Ita Paulus, Pandect. lib. 4. tit. De minoribus cap. & si sine dolo. Itẽ in Eremodiciis ei subuenitur. Constat autem omnis ætatis hominibus restitutionem Eremodicii præstari debere, si doceãt se ex iusta causa abfuisse. Rursum lib. 46. tit. Iudicatum solui. cap. Cum quærebatur. Si interposita iudicatum solui stipulatione, quis rerum non defenderet, postea ex eremodicio sententiam esset passus, an ob rem iudicatam clausula committatur &c. Rursum in Codice lib. 3. tit. De iudicijs, cap. Properandum. Sin autem reus adfuerit, & similis eius processerit requisitio, quemadmodum pro persona actoris addiximus, etiam absente reo Eremodicium contrahatur. Hæc Iustinianus. Est igitur ἐρημοδίκιον cum altera parte absente fertur sententia.

Citra arationem, citraq; sementem. 81

Quæ citra nostram operam casu nobis eueniunt, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα contingere dicũt Græci. Lucian. in Parasito: Ὅτι δὴ μόνος κατὰ τὸν σοφὸν Ὅμηρον οὔτε φυτεύει χερσὶ φυτὸν, οὔτε ἀροῖ, ἀλλὰ τὰ ἄσπαρτα, καὶ τὰ ἀνήροτα πάντα νέμεται. i. Quod videlicet vnus iuxta egregiũ illum Homerũ nec manibus plantat, nec arat, verũ citra sementẽ, citra arandi laborem fruitur omnibus. Idẽ in Rhetorum didascalo: Σοὶ δὲ ἄσπορα καὶ ἀνήροτα φυέσθω πάντα. id est, Tibi porrò citra seminandi arandiq; laborem proueniant omnia, id est, citra studium. Natum apparet adagium à fabula insularum fortunatarum, de quibus Horatius in Odis:

Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret vsq; vinea.

Sumptũ est autẽ, opinor, ex Homero, qui Odysseæ lib. 9. Cyclopum terram describit ad hũc modũ:

Κυκλώπων δ᾽ ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων	Venimus in terram, quam magnanimi Cyclopes
Ἱκόμεθ᾽, οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν	Et legum expertes habitant, hi numine freti
Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ᾽ ἀρόωσιν.	Diuûm, nec manibus terræ plantaria figunt,
Ἀλλὰ τάγ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται	Vomere nec segetem proscindunt, quin ea cuncta,
Πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ᾽ ἄμπελοι αἵτε φέρουσιν	Nulla semente, & nullo nascuntur aratu,
Οἶνον ἐριστάφυλον, καὶ σφὶν Διὸς ὄμβρος ἀέξει. id est,	Hordea, frumentum, plenisq; onerata racemis
	Vineta, & largis hæc Iuppiter imbribus auget.

Dormientis rete trahit. 82

Εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ. id est, Dormienti rete capit. In eos quibus citra conatũ obtingunt ea quæ cu

piũt. Natũ ex euentu, ꝙ aliquando acciderit, vt dormiẽtibus piscatoribus pisces fortè retibus inuoluti caperentur. Quidam ad Timotheum imperatorem Atheniensiũ referunt, cui quòd multa feliciter obtingerent, magis commoditate fortunæ, quàm ipsius opera, ἐυτυχοῦς, id est, felicis cognomen inditum. In huius inuidiam pingebant nonnulli fortunam ad rete cogentem vrbes, illo iuxta dormiente. Quos ille elusit, authore Plutarcho, vt diceret: Si huiusmodi vrbes capio dormiens, quid me facturum arbitramini, si vigilaro? Huc allusit Terent. cum ait in Adelphis: Quid credebas dormienti hæc tibi confecturos deos? Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domũ? Non dissimili forma dictum est apud T. Liuiũ lib. ab Vrbe cõdita 7. Vnicum belli ducem, qui nihil agenti sibi de cœlo deuolaturam in sinum victoriam censet. M. Tullius in Verrem actione vlt. Sed non idem mihi licet quod ijs, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Quin & hodie vulgo dicitur in id genus homines: Fortunatior est quàm sapientior. Et Eupolis comicus apud Athenæum:

Ὦ πόλις πόλις	O ciuitas, ô ciuitas
Ὡς ἐυτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς. id est,	Vt tu quidem es felix magis quàm prouida.

Congruunt quæ dicentur in prouerbio, Atheniensium inconsulta temeritas.

83

Cum mula pepererit.

Adagium peruetustum. Cum mula pepererit, quoties significamus aliquid nunquam futurum, aut adeo raro solere accidere, vt improbum ac stultum videatur sperare. Ortum videri potest ex eo quod refert Herod. in Thalia: Cum Babyloniorum vrbs obsideretur à Dario, quidam Babylonius conuicijs insectans Darium, atq; exercitum. Quid, inquit, istic desidetis Persæ? Quin potius absceditis, tũc expugnaturi nos ἐπεὰν ἡμίονοι τέκωσι. id est, cum mulæ pepererint: videlicet ratus id nullo vnquam tempore futurum, propterea quòd natura steriles sunt mulæ. At paulopost euenit, vt Zopyro mula quæpiam pareret, quo quidem ostento in spem capiendæ Babylonis erectus est, ac cepit: Huic simile quiddam refertur à Suetonio in vita Galbæ Cæsaris. Huius auo procurãte fulgur, cum aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum, sed serum imperium portendi familiæ, responsum est. Atq; ille irridens: Sanè, inquit, cum mula pepererit. Quod omen ita arripuit Galba, vt eum postea res nouas molientem, nihil æque confirmarit ac mulæ partus. cæterisq; vt obscœnum ostentum horrentibus, solus pro lætissimo acciperet, memor sacrificij dictiq; auiti. Plin. lib. 8. cap. 44. de mularum sterilitate scribit hunc in modum: Obseruatum est è duobus diuersis generibus nata, tertij generis fieri & neutri parentum esse similia. Eaq; ipsa quæ ita nata sunt, non gignere in omni animalium genere, idcirco mulas non parere. Huius rei causam adfert Alexander Aphrodiseus, quòd semina natura & habitu diuersa, si commisceantur, tertium quiddam ab vtroq; diuersum conficiunt, vimq; simplicium prorsus amittunt: veluti si misceas album nigro, abolitis vtrisq; coloribus, redditur fuscus ab vtroq; diuersus, quem Græci λευκόφαιον appellant. Sed multo exactius de his Aristot. lib. De generatione animalium 2. cap. 6. refellens Democriti & Empedoclis rationes. Quanquam proditum est in annalibus Romanorum mulas peperisse sæpe, verum id prodigij loco habitũ, vt eodem in loco quem modo citaui, testatur Plinius. Theophrastus vulgo parere in Cappadocia tradit. Aristoteles De natura animalium 1. cap. 6. tradit mulas coire ac gignere, in Syria supra Phœnicẽ: sed esse id animal ibi sui generis, etiam si simile.

84

Ad Græcas calendas.

Huic affinem habet sensum, ad Græcas calendas, pro nunquam: Propterea quòd Græci non habẽt calendas more Latinorum, sed νεομηνίας, id est nouilunia. Atq; ad lunæ recursus Græci soluebant vsuras: Vnde Strepsiades in Nubibus. Aristoph. optat sibi incantatricem quampiam, quæ carminibus suis efficiat, ne quando luna exoriatur: sic enim fore, vt non reddat vsuras: quandoquidem trapezitæ ad lunas mutuam dant pecuniam, & lunis vsuræ crescunt. Huc itaque respexit Augustus, cum diceret ad Græcas calendas soluturos, quos nunquam reddituros mutuũ significabat. De quo in ipsius vita scribit Tranquillus ad hunc modum: Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter vsurpasse eum literæ ipsius αὐτόγραφοι ostentant. In quibus identidem, cum aliquos nunquam soluturos significare vult, ad Calendas Græcas soluturos ait. Huic simile est, quod nunc inter eruditos iactatur, anno magno Platonis, quem existimant nunquam futurum.

85

Acessæi luna.

Ἀκεσσαίου σελήνη. id est, Acessęi luna. Dictum in comperendinatores, qui nouam subinde causam comminiscuntur, quo negotium proferant: à nautæ cuiusdam moribus ortum cui Acessæo fuerit nomen.

men. Is cum esset ignauus, ita prorogare consueuit nauigationem, vt se diceret lunam magis opportunam expectare. Nam Græci, præcipuæq; ex his Lacedæmonij, quicquid essent rerum auspicaturi, superstitiose lunam obseruabant. Id quod tacite notat Euripides, cum in Iphigenia in Aulide respondet Agamemnon, tum nupturam filiam, vbi lunæ dexter circulus aduenerit, videlicet de plena luna sentiens. Lucianus in libello De astrologia, palàm refert Lycurgum legem instituisse Lacedæmonijs ne prælium inirent ante plenilunium. In eam superstitionem iocatur Aristoph. τῇ πανσελήνῳ. id est, plenilunio, serò aut nunquam futurum significans. Etenim cum Datis & Artaphernes ductores regis Persarum, in Marathonem irrupissent, plenilunium obseruabãt, vt tum exirent in præliũ. Ergo prius quàm illi venirent, Athenienses bellum egressi sunt. Historiæ meminit Herodotus lib. 6. Inde quasi prouerbio de cunctantibus, & quauis occasione rem proferentibus, dicitur, ἐν τῇ πανσελήνῳ. id est, plenilunio. Adagium refertur à Diogeniano. De lunis Laconicis & alibi nonnihil nobis dicitur.

Vbi per harma fulgurauit. 86

Ὁπότε δι᾽ ἅρματος ἀστράπτει. id est, Vbi per harma fulgurat. De ijs quæ nimis cunctanter ac serò, aut admodum raro fiunt, aut cũ nimis anxie ac superstitiose captatur rei gerendæ opportunitas. Strabo lib. geographiæ 9. vnde natum sit adagium, indicat scribens vicum quempiam esse desertũ atque infrequentem apud Mycaletum Bœotiæ, seu Mycalessum Tanagræi iuris, quem harma, id est currũ nominant. Rursum alterum ab hoc diuersum, eiusdem tamen nominis in Attica, quæ quidem tribus ex Atticæ populo Tanagræ similis, atq; ob hanc similitudinem nominis quoq; communionem sortitum. Cæterum harma Bœotiæ sic vocatum, quòd Amphiarao excusso currus inanis in eum locum delatus sit, vbi nunc sacellum eius extat. Alij ferunt Adrasto fugiente, currum eius eo loco confractũ fuisse, ipsum Arionis opera seruatum: hinc natam parœmiam: ὁπότε δι᾽ ἅρματος ἀστράπτει. id est, Vbi per harma fulgurat, videlicet Pythicis vatibus fulgur aliquod certum, quod ex eo loco veniret, obseruantibus, eoq; viso sacra Delphos mittentibus. Obseruabant autem ad m[illegible]nses treis, singulis mensibus treis dies, noctesq; itidem: idq; è Iouis fulguralis foco, qui est in muro inter Pythium & Olympium. Hæc ferme Strabo. Vsum adagij Plutarch. palam indicat in Symposiacis: Οἱ γὰρ, inquiens, σπανίως καὶ δι᾽ ἅρματος ὥς φασιν ἑστιῶντες ἀναγκάζονται τὸν ὁπωσοῦν ἐπιτήδειον ἢ γνώριμον καταγράφειν. id est. Etenim qui raro & per harma (vt aiunt) conuiuium exhibent, hi coguntur vtcunq; accommodũ ac notum describere. Itaq; de raris & incertis dici solitum videtur. Poterit & per iocum accommodari ad ea, quæ nunquam euentura credamus, quemadmodum aiunt, ad Græcas Calendas.

Lydius lapis, siue Heraclius lapis. 87

Λίθος ἡρακλεία ἢ λίθος λυδή. id est, Heraclius, siue Lydius lapis. In eos dicitur, qui vehemẽter acri exactoq; iudicio sunt. Refertur à Theophrasto lib. De natura lapidum. Ait enim lapidem quendam esse, q̃ Lydius seu Heraclius, dicatur, qui attritu aurum atq; argentũ cuiusmodi sit arguat. Hunc quidam Magnetem putant, velut Herculanum, qui ferrum ad sese trahit: vnde nomen etiam additũ σιδηρίτη, sed ex Theophrasti verbis satis liquet βάσανον significari, quem Latini vocant indicem, in quẽ Battus ille pastor apud Ouidium transfiguratus est, manente nimirum etiamnum in lapide prodendi studio. Nec Heraclium vocatũ ab Hercule, sed ab Heraclea Lydię ciuitate. De hoc meminit Plin. lib. 33. cap. 8. his quidem verbis: Auri argentiq; mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant: quondã non solitus inueniri, nisi in flumine Tmolo, vt author est Theophrastus, nunc vero passim, quem alij Heraclium, alij Lydium vocant. Sunt autem modici, quaternas vnicas longitudinis, binasq; altitudinis non excedentes, his coticulis periti, cum è vena lima rapuerint experimentum, protinus dicunt, quantum auri sit in ea, quantum argenti, vel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione non fallente. Huc allusit Theocritus in Aita:

Λυδίῃ ἶσον ἔχειν πέτρῃ στόμα. id est, Vt Lydo lapidi par os habeam.

Nimirum quo in varijs osculis optime iudicaret, cuius essent, sic enim ineptiunt amantes. Scholiastes putat hos lapides apud Lydos inueniri, & hinc prouerbium ortum. Et ne dubites quin de indice loquatur, sequitur χρυσὸν ὁποῖα

Πεύθονται μὴ φαῦλον ἐτήτυμον ἀργυράμοιβοι id est,

Cuius ab effectu explorat mensarius aurum Sit'ne probum.

Adagium accommodari potest vel ad personam, vel ad rem. Ad personam hoc pacto: Tu scriptorũ meorum optimus iudex, planeq; quod dici solet, ἡρακλεία λίθος. Item hoc modo: In pensitandis æstimandisq; ingenijs emunctissimæ naris, ac prorsum Lydius, vt aiunt, lapis. Ad rem transfertur hoc pacto. Adolescentium ingenia libertas aperit, viris commissum imperium, Lydius, quod aiunt, lapis est.

Amussis alba. 88

Λευκὴ στάθμη. id est, Alba amussi, hoc est, nullo delectu, ac citra discrimen. Aulus Gellius in Noctib. Atticis: Nanq; illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & varia lectitantes, in quas res cunq; inciderent, alba, vt dicitur, linea sine cura discriminis, solam copiam sectati conuerrebant. Plutarch. in commentario, περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Ἔστι μὲν οὖν ἀτεχνῶς, ἡ λευκὴ στάθμη πρὸς τοῦτο λόγους ἀδολέσχος. id est, Est igitur planè alba linea erga sermones garrulus, propterea quòd nullo delectu quauis de re quiduis nugetur. Effertur & expressius adagium à nonnullis, Λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη. id est, In albo lapide alba linea. Dicitur vel in eos, qui nullo sunt iudicio, vel in stupidos, vel in eos, qui incertis probant, aut significant incerta. Sophocles in Cidalione apud Suidam:

Οὐ μᾶλλον, ἢ λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη,
Τοῖς μὲν λόγοις τοῖς τοῖσιν οὐ τεκμαίρομαι. id est,

Nihilo mihi plus indicat sermo tuus,
Quàm lapide in albo signo alba linea.

Citatur à Nonio Marcello Lucilius libro 30. sed corrupte, vt opinor. Quod genus sunt pleraque illius:

Et amabat omneis
Nam discrimen non facit, neque signat linea alba.

Vsurpatur & à Platone in dialogo, cui titulus, Charmides, vbi Socrates ait, se erga formosos adolescentes perinde esse, vt albam amussim in albo lapide, propterea quòd neque discerneret satis inter formas, & omnes ex æquo amaret. Solet enim funiculus ille minio oblini, quo discrimen faciat, vnde & rubricam vocauit Persius:

Ac si oculo rubricam dirigat vno.

Eadem per eadem. 89

Αὐτὰ δι' αὐτῶν. id est, Eadem per eadem. Refertur in collectaneis Diogeniani, de his, qui semper eadem inculcant, aut eadem assidue faciunt. Non dissimile illi, quod alio reddidimus loco, ὁ Διὸς Κόρινθος. id est, Iouis Corinthus. Potest & in eos torqueri, qui res nugaces nugaciter tractant, veluti si quis in authorem indoctum indoctos scribat commentarios, aut in obscœnum obscœnos.

Ad amussim. 90

Freques est apud authores, ad amussim, examussim, examussatim, amussatim, pro eo quod est exquisita diligentia, atq; exactissima cura. Gellius lib. 1. cap. 4. Ad hæc omnia scripta antiquiora tam curiose spectabat, aut virtutes pensabat, aut vitia rimabatur, vt iudicium factum esse ad amussim diceres. Et amussitata pro examinatis apud Nonium. Translatum à fabris lapidarijs, aut lignarijs, qui funiculo illo regulari, operis æqualitatem explorant. Quanquam Festus in dictione Examussim testatur, amussim quibusdam esse non lineam neq; regulam, sed ferramentum quo fabri poliendo vtantur. Persius de poeta absoluta carmina componente, quod modo citauimus:

Scit tendere versum,
Non secus, inquit, ac si oculo rubricam dirigat vno.

Item in carmine de viro bono, quod Vergilio tribuunt:

Ne quid hiet, nequis protuberet angulus, æquis
Partibus vt coeant, ne quid deliret amussis.

Vsurpat idem Basilius ad nepotes, cum iubet vnamquanque disciplinam ad finem felicitatis referre, perinde quasi lapides, iuxta Doricum prouerbium, ad amussim dirigentes. Natum videri potest apud Homerum Odysseæ ε. cum loquitur de Vlysse nauem sibi fabricante:

Ξέσσε δ' ἐπισταμένως, καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνε. id est,
Expolijt multa arte superq; induxit amussim. Rursus Iliados ο.

Ἀλλ' ὥστε στάθμη δόρυ νήϊον ἐξιθύνει
Τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὅς ῥά τε πάσης
Εὖ εἰδῇ σοφίης ὑποθημοσύνῃσιν Ἀθήνης. id est,

Materiam veluti naualem exæquat amussis,
Ducta fabri docti digitis, qui calleat artem
Quæcunque est, teneatq; probe, monitrice Minerua. Est apud eundem & alijs aliquot locis.

Ad vnguem. 91

Ad vnguem, eundem habet sensum. A marmorarijs sumpta metaphora, qui superinducto vngui, commissuras explorant marmorum. Horatius:

Fonteius ad vnguem Factus homo, id est, absolutus. Idem in Arte,

Carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atq;

Perfectum

Perfectum decies non castigauit ad vnguem.

Vergilius secundo Georgicôn libro,

Nec secius omnis in vnguem
Arboribus positis secto via limite quadret. Persius:
Vt per leue seueros
Effundat iunctura vngues. Macrob. Saturn. lib. 1. Nec quisquã alius tam futilis posset esse iudicij, qui Romani anni sic ad vnguẽ, vt aiunt, emendatum ordinem non probaret. Ad consimilem modũ Græci quod exactum sit, & impensius accuratum, διόνυχον vocant. Plutarchus de præceptis bonæ valetudinis: Ἡ μὲν οὖν ἀκριβὴς σφόδρα καὶ διόνυχος λεγομένη δίαιτα. id est, Itaq; vehementer exacta, quæ ad vnguem obseruata dicitur victus ratio. & ἐξονυχίζειν, pro ἀκριβῶς ἐξετάζειν. Quam vocem vsurpat & Athenæus lib. 3. ἐξονύχεις δὲ πάντα τὰ προσπίπτοντα τοῖς συνδιαλεγομένοις τὰς ἀκάνθας. id est, Porrò ad vnguem exploras omnia, quæ congruuntur ijs, qui cum spinis disputant.

Incudi reddere. 92

Eleganter Horatius incudi reddere dixit, pro eo quod est, refingere ac mutare, corrigereque
Et male tornatos incudi reddere versus.
Consimili forma dicunt recoquere. Quintilianus libro 12. Sed præcipue tamen Apollonio Moloni, quem Romę quoque audierat, Rhodi rursum reformandum, ac velut recoquendum dedit. Item Horatius: Recoctus Scriba ex quinqueuiro.

Lesbia regula 93

Lesbia regula, dicitur quoties præpostere, non ad rationẽ factum, sed ratio ad factum accommodatur. Et cum lex moribus applicatur, non mores ad legem emendãtur: aut quoties princeps se populi moribus accõmodat, cum cõtra cõueniat plebem ad principis arbitriũ vitam instituere, si modo princeps ipse ad honesti regulã ac scopum respiciat Huius adagij mentionẽ facit Aristoteles 5. Moraliũ lib. Τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ ὁ κανών, ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομῆς ὁ μολύβδινος κανών. πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται, καὶ οὐ μένει κανών. i. Siquidem infinitæ rei infinita item regula, quẽadmodũ plumbea Lesbiæ ædificationis regula: ad lapidis enim figuram transmouetur, neq; manet regula.

Indignus qui illi matellam porrigat. 94

Hyperbole prouerbialis est, de nehementer inæqualibus, ac ne vlla quidem ex parte conferendis. Martialis,
Dispeream si tu Pyladi præstare matellam
Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.
Nam sordidissimum obsequium est, micturienti matulã exhibere, quo qui sit indignus, is videlicet nimio inferior videtur. Vnde diuus Hierony. in epistola ad Nepotianum, inter sordida captatorũ ministeria hoc quoq; commemorat: Ipsi, inquit, apponũt matulã, obsident lectũ. Plutar. in Apophtheg. Laconicis refert puerum quendã Spartanum ab Antigono captũ ac venditum, paruisse quidẽ emptori in omnibus quæ non essent indecora ingenuis. Cæterum iussus adferre matulam detractauit obsequium addens, Non seruiam: Surgente domino, puer, senties, inquit, quem emeris, simulq; conscenso tecto sese præcipitem dedit. Extat & hodie vulgo tritissimus sermo: Indignus est, qui illi calceos detrahat. Quod adagium vsurpatum est in literis Euangelicis à Ioanne Baptista. Quin etiam negãt eodem die nominandos, quos admodum inæquales volunt videri.

Scopæ dissolutæ. Scopas dissoluere. 95

Homines nihili, nulliusque prorsus consilij, Cicero scopas dissolutas nominat scribens ad Atticum epist. lib. 7. his quidem verbis: Cæsarem vidi Minturnis ad 8. Calend. Febr. mane, cum absurdissimis mandatis, non ad homines, sed scopas dissolutas, vt id ipsum ille mihi videatur irridendi causa fecisse Idem in oratore perfecto, agens contra eos qui numeros orationis contemnunt, scopas dissoluere dixit pro eo quod est rem prorsus inutilem efficere. Nam scopæ colligatæ, & speciem videntur habere qualemcunque: & ad verrendum pauimentum sunt accommodatæ. Porrò si dissolueris, nihil inutilius, nihil inelegantius. Tulliana verba sunt hæc: Sed si quos magis delectant soluta, sequantur ea sanè: modo siquis Phidiæ clypeum dissoluerit, collocationis vniuersam speciem sustulerit, non singulorum operum venustatem: vt in Thucydide, orbem modo orationis desidero, ornamenta comparent. Isti autem cum dissoluunt orationem, in qua nec res, nec verbum vllum est, nisi abiectum, non clypeum, sed vt in prouerbio est, & si humilius dictum est, tamen consimile est, scopas, vt ita dicam, mihi videntur dissoluere.

Apertis tibijs. 96

Apertis tibijs,id est,clariore voce. Translatum à tibicinibus,qui quædam obturatis tibiarum foraminibus,quasiq; pressiore sono canunt,quædam apertis tibijs,acriore sonitu. Quintil. Institutionum lib. 11. Illa vero iam penè apertis,vt aiunt,tibijs,q̃ quocunq; inciderunt,veterẽ consuetudinem fori,& pristinum morem iudiciorum requirũt. Venustior erit metaphora,siquis dicatur apertis tibijs inuehi in quempiam,id est,non clanculum obtrectare,sed palàm insectari,lacerareq; conuicijs : aut apertis tibijs laudes cuiuspiam celebrare,id est,palàm & magnifice. Fortassis in hanc sententiam pertinet senarius ille Græcus quem citat Tullius in Epistolarum ad Atticum lib. 2. ex poeta nescio quo: Cn.quidem,inquiens,noster,planè iam quid cogitet nescio;

Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι. id est, Neq; enim minutis iam ille spirat tibijs.

Videtur innuere, Pompeium ingentia promittere per legem agrariam , & rem maximam moliri. Athenæus lib. 4 refert tibiarum genus, quas Anacreon ἡμιόπους appellat. cæteris minores,sonoq; minus claro,quod ipsum indicat cognomen.

Quid opus erat longis canere tibijs. 97

Dion lib. 1. huiusmodi quoddam adagium refert: Τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν. id est, Quorsum attinebat me longis tibijs canere? Idq; aiunt conuenire in eos, qui sumpsissent inanem operam, aut sumptum. Ductum ab Othone,qui post cæsum Galbam fecerat sacrum, in quo exta inauspicatos exitus portendebant. Itaque pœnitens sumptus & operæ frustra insumptæ fertur ita dixisse: τί με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν,quæ verba deinde in vulgi fabulam abierunt. Olim in sacris, longis tibijs cani solitũ est,qui mos postea sublatus,authore Plutarcho. Meminit huius & Suetonius in vita Othonis: Postridie quoq;,inquit,in augurando tempestate orta,grauiter prolapsum,identidem obmurmurasse: τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς. id est, Quid mihi cum lõgis tibijs? Quo quidem loco demiror quid commouerit quendam,non obscuri nominis interpretem,vt reiectis Suetonij verbis velut adulterinis,Dionis supponenda putaret: quasi vero nephas sit authoribus eandem sententiam diuersis explicare formis,aut quasi non elegantius etiam dixerit Suetonius quàm Dion.

Vtinam mihi contingant ea,quæ sunt inter Corinthum & Sicyonem. 98

Eustathius enarrans Iliados 2. lib. ait hunc versum olim prouerbio fuisse celebratum:

Εἴη μοι τὰ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος. id est, Sit mihi quod Sicyonem interiacet atq; Corinthũ.

Id inde venit in adagium,quòd vrbs vtraque esset opulentissima,agriq; longe feracissimi interiacerent. Aristophanes in Auibus indicat ex oraculo natum :

Ἀλλ᾽ ὅταν οἰκήσωσι λύκοι πολιαί τε κορῶναι, Cornix cana lupusq; vbi eadem sede morantes

Ἐνταυτῷ τὸ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος. id est, Quod spatium Sicyonem dirimit atq; Corinthũ.

Interpres adscribit Aesopo consulenti de parandis opibus,ita responsum fuisse.

Εἰ τὸ μέσον κτήσαιο Κορίνθου καὶ Σικυῶνος. id est,

Si teneas quod agri Sicyonem,interque Corinthum est.

Refertur & à Zenodoto,atq; item Athenæo lib. Dipnosophist. 5. conueniet vbi quis optat ingentia. Poterit & per iocum torqueri in eum,qui quod assequi non potest votis tamen quasi somniat. Simili figura dictum est illud Theocriti in Ergatinis:

Αἴθε μοι ἦς ὅσα Κροῖσον πόκα φαντὶ πεπᾶσθαι. i. Quæ Crœsum tenuisse ferũt,vtinã illa mihi sint.

Deum esse,deum facere. 99

Hyperbolæ sunt prouerbiales de singulari laude dignis. M. Tullius in Oratoris sui lib. 2. In quo tu mihi,inquit,deus esse videris,id est,singularis ac summus. Terentius in Adelphis: Deum te facio, id est,summis laudibus effero. Inde natum,quod prisci mortales, siquem ob egregias , ac minime vulgares virtutes suspiciebant,eum deum,ac dijs genitum aiebãt. Id quod euenit Alexandro Magno,Scipioni Africano,Octauio Augusto,cumq; his alijs compluribus. Cui quidem rei Aristoteles adstipulatur Moralium lib. 7. hanc,inquiens,virtutem heroicam velut homine maiorem , & diuinitati proximã vocant. Hinc & Homerus Priamũ de Hectore loquentẽ facit ad hũc modũ Iliados ω. Οὐδὲ ἐῴκει Ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο id est, Nec iam hominis sanè mortalis filius ille

Esse videbatur,sed diuo semine natus.

Porrò Laconibus,vt idem testatur,peculiaris hic erat mos,vt cum vehementer quempiam admirarẽtur,diuum virum appellarent. Idem commemorat Socrates apud Platonem in Menone : καὶ οἱ Λάκωνες ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσι ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος φασὶν ἀνὴρ οὗτος,id est,Et Lacones quoties laudant aliquem virum bonum,diuinus,inquiunt,vir hic. inde illa apud Homerũ solennia: θεῷ ἴκελος καὶ θεοειδής

δής.id est, Deo similis, & diuina specie: καὶ ἰσόθεος καὶ ζάθεος.id est, Deo par, & admodum diuinus. Cõtra, insigni improbitate viros, beluas appellamus, idq; etiã vulgo tritissimũ est Diuus Hieron. ad Aurelium Augustinum scribens, per ironiam torsit in quosdam, non contentos communi hominum iudicio, sed noua quædam desiderantes, deos illos appellans. Quintilianus institutionum libro primo, hominem omnibus numeris consummatum, vulgo mortalem deum dici solitum indicat. Nam sapientes, inquit, formantes eum, qui sit futurus consummatus vndique, &, vt dicunt, mortalis quidam deus, non modo cognitione cœlestium vel moralium putant instituendum &c.

In cœlo esse. 100

Cui confine est, in cœlo esse, pro eo quod est, supra modum fortunatũ esse ac gloriosum. M. Tullius ad Atticum lib. 2. Bibulus in cœlo est, nec quare scio, sed ita laudatur, quasi vnus homo nobis cũctando restituat rem. Idem alibi ad eundem: Si vero quæ de me pacta sunt, ea non seruãtur, in cœlo sum. Rursum alibi: nihil enim σολοικοτυραννοκτόνοις in cœlo esse. Huc allusit Horatius: cum ait:
Dijs miscent superis. id est,
Beatum me & celebrem reddunt. Theocritus in Hodœporis,
Ες ὀυρανὸν ὔμμιν ἀλεῦμαι:
In cœlum vobis saliam. Ex aduerso, qui repente decidunt à summa felicitate dicuntur ex astris decidisse. M. Tullius ad Atticum lib. 2. de Pompeio loquens: O spectaculum vni Crasso iocundum, cæteris non item. Nam quia deciderat ex astris, lapsus potius quàm progressus videbatur. Sed expende lector, an hoc dictum magis pertineat ad illud quod alibi retulimus: Tertius è cœlo cecidit Cato. Huic formæ cognatum est, in cœlum laudibus ferre, pro eo quod est summopere laudare. T. Liuius Decadis primæ lib. 2. Manat tota vrbe rumor: Fabios ad cœlum laudibus ferunt.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA SEXTA.

Sæpe etiam est holitor valde opportuna locutus. 1

AVLVS Gellius in Noctibus suis libro 2. cap. 6. testatur hunc versiculum olim prouerbio fuisse celebratum:
Πολλάκι καὶ κήπωρος ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν. id est,
Sæpe etiam est holitor valde opportuna locutus.
Quo quidem admonemur, non esse fastidiendam salutarem sentẽtiam propter authoris humilitatem: nam fieri nonnunquam, vt aliquis infimæ sortis ac notę vir aut minime doctus, dicat quiddam haud quaq̃ aspernandum etiã summis viris. Huic respondet illud Cæcilianum apud Ciceronem in Tuscul. quæst. sæpe est etiã sub pallio sordido sapientia. Neq; dissonat Plautinũ illud in Captiui duo: Vt summa sæpe ingenia in occulto latent. Porrò quod ad Græcum attinet adagium, lectorẽ admonendum putaui, hunc quidẽ ad modum in omnibus, quos adhuc viderim, Gellianis codicibus inueniri scriptum. Verum sicuti recordor, aliquando scrupulum iniecit mihi ac mendum subesse monuit Paulus Bombasius Bononiensis, inter bonarum literarum professores eius ciuitatis vt multo doctissimus, ita longe primi nominis, idq; iure optimo, quippe qui primus ibi Græcas pariter ac Latinas literas pari facultate publice priuatimque docere cœperit: vir alioqui naris emunctissimæ, acerrimiq; iudicij. Mihi vero tum propter egregiam ac multijugã eruditionem, tum ob incredibilẽ quandam morum suauitatem ita coniunctus, vt haud sciam, an cum vllo mortalium vnquam mihi fuerit vel arctior necessitudo, vel cõsuetudo iucundior. Hũc igitur in literarijs illis nostris confabulationibus aliquãdo dixisse memini, nequaquam placere sibi dictionẽ illam κήπωρος in Gelliano prouerbio: planeque supposititiam & adulterinam videri: suspicari vero sese, vt pleraq; sunt apud eum authorem deprauata, pro μωρὸς, nescio quẽ holitorẽ, illud κήπωρον submisisse. At tum quidem, quanquam & admodum verisimile videretur, & plurimũ apud me valeret hominis tam eruditi iudicium, tamen haud etiam sum ausus, in tanto exemplarium consensu solus dissentire. Verum dũ sursum ac deorsum in Græcis authoribus oberro, forte fortuna in collectaneis quibusdam, nullũ quidem authoris titulum præferentibus, sed eiusmodi tamen, vt aut Stobæi, aut certe ex hoc decerpta viderentur, huiusmodi carmen inuenio citatum ex Aeschyli tragœdia, cui titulus Phryges.
Πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπε. id est.
Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus.

Proinde prorſum Bombaſij mei pedibus eo ſententiam,atq; omnibus eruditis eundum cenſeo,vt μωρὰς legatur pro καπωρὸς,maxime,quòd eadem ſententia totidem verbis etiam vulgo,nunc dicitur,à viro ſtulto nunquam ſapiens dictum proficiſci. Reſpondet autem ad illam , quam ſuperius ex Euripide citauimus,

Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει id eſt, Nam ſtulta ſtultus loquitur.

Etenim hoc tametſi vere dictum eſt,tamen fit nonnunquam,vt fatuus vel caſu , vel imprudens aliquid egregie dicat,& ad rem vehementer accommodatum.Id quod accidere ſæpenumero videmus. Quid enim potuit vel ab homine ſalſiſſimo dici accommodatius,q̃ quod narrat Suetonius dictum à quodam,qui mente parum conſtabat,in Pompeium & Iulium Cæſarẽ? Salue rex,ſalue regina.Cũ Pompeius regni affectati laboraret inuidia,Cæſarem rumor eſſet,Nicomedi regi vxoris vice fuiſſe.

Copiæ cornu.

Ἀμαλθείας κέρας.id eſt,Copiæ Cornu.Cum affatim omnia ſupereſſe ſignificamus,copiæ cornu dicimus. Tranſlatum à peruetuſta fabula,quæ varie narratur apud authores . Quidam ad hunc modũ narrant:Rhea Iouem enixa,metu patris infantem in Creta occuluit,nutriendum à duabus nymphis, Adraſtea & Ida,Meliſſei filiabus.Hæ nutricauerunt illum capræ cuiuſdam lacte,cuius nomen fuerit Amalthea:eam capram Iuppiter iam adultus in ſydera retulit, vocaturq; à Græcis αἲξ οὐρανία.id eſt, capra cœleſtis.Huius alterum cornu nymphis nutricibus dedit,videlicet officij præmium, hanc adijciens facultatem vt quicquid optaſſent,id illis ex eo cornu largiter ſuppullularet. Ouid. Faſtorum libro quinto,paulo diuerſius fabulam narrat hoc pacto,

Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida
　Dicitur in ſyluis occuluiſſe Iouem.
Huic fuit hœdorum mater formoſa duorum,
　Inter Dictæos conſpicienda greges,
Cornibus aerijs,atq; in ſua terga recuruis,
　Vbere,quod nutrix poſſet habere Iouis.
Lac dabat illa deo,ſed fregit in arbore cornu,
　Truncaq; dimidia parte decoris erat.
Suſtulit hoc nymphe,cinxitq; decentibus herbis:
　Et plenum pomis,ad Iouis ora tulit.
Ille vbi res cœli tenuit,ſolioq; paterno
　Sedit,& inuicto nil Ioue maius erat,
Sydera nutricem,nutricis fertile cornu
　Fecit,quod dominæ nunc quoq; nomen habet.

Legimus & Herculem Aetolis donaſſe copiæ cornu,propter coercitum cornu fluminis Acheloi:quare regionem illam antea ſterilem,fertiliſſimam reddidit: cornu nimirum laborum duriciem ſignificante,frugibus feracitatem.Hunc igitur titulum Phocion quidam Peripateticus libro ſuo indidit, vt teſtatur A.Gellius.Plinius item oſtendit Græcos aliquot hanc inſcriptionem nimis arrogantem ſuis commentarijs impoſuiſſe,tanquam nihil in eis non contineretur,& quiduis inde peti atq; accipi poſſit.Lucianus De mercede ſeruientibus. Καὶ ἕξεις τὸ ἀμαλθείας κέρας,καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γάλα. id eſt, Et habebis copiæ cornu , & lac gallinaceum emulgebis . Philoſtratus Dionem ſophiſtam appellat ἀμαλθείας κέρας,velut omni genere virtutum expolitum.Plautinus quidam ſeruus,epiſtolam quandam copiæ cornu vocat,quòd plurimum ex ea commodorum capi poſſet.Aulus Gellius lib.14.cap. 6.Et ſimul dat mihi librum grandi volumine,doctrinis omnigenis,vt ipſe dicebat,præſcatentem.Accipio cupidus & lubens,tanquam ſi copiæ cornu nactus eſſem.Apud Athenæum Philoxenus ſecundam menſam varijs cupedijs inſtructam,copiæ cornu vocat.Citatur à Suida carmen huiuſmodi:

Ἔνθ᾽ ἵνα βίος ἐστὶν ἀμαλθείας κέρας αἰγός. id eſt, Capræ vbi Amaltheæ præbet mihi pabula cornu.

Carmen eſt heroicum.Effertur adagium hoc quoq; pacto,αἲξ οὐρανία.id eſt,capra cœleſtis. Comœdia vetus notat Polyagrum quendam vxorem ad quæſtum proſtituentem , quam cœleſtem capram vocat,ob immenſum quæſtum,vt teſtatur Plutarchus in commentario De audiendis poetis, Εὐδαίμων πολύαγρος οὐράνιον αἶγα πλουτοφόρον τρέφων.id eſt,Fortunatus polyager,id eſt,multorum agrorum poſſeſſor,cœleſtem capram opes adferentem alens.Idem alibi aduerſus Stoicos, ὁ δὲ τὴν στωικὴν λαβὼν ἀμάλθειαν.id eſt,At qui Stoicam acceperit Amaltheam,irridens paradoxa Stoicorum,qui ſuo ſapienti tribuunt vniuerſa,diuitias,libertatem,ſanitatem,regnum.Horatius in Odis:

Copia cornu.

Lac gallinaceum.

3 Ορνίθων γάλα. id est, Gallinarum lac, eundem habet sensum. Dicitur enim in opulentos, & quibus quiduis rerum suppeditat. Aut de raris inuentu atq; ob id pretiosis: vt sit hyperbole significans nihil omnino deesse. Plinius in præfatione historiæ mundi, irridens Græcorum deliciosas quasdam & magnificas inscriptiones: Cerion, inquit, inscripsere, quod volebant intelligi fauum, alij κέρας ἀμαλθείας. quod copiæ cornu, velut lactis gallinacei sperare possis in volumine haustũ. Aristophanes in Vespis:

Ἐγὼ γὰρ οὐδ᾽ ἂν ὀρνίθων γάλα
Ἀντὶ τοῦ βίου λάβοιμ᾽ ἄν, οὗ με νῦν ἀποστερεῖς id est,

Noc lac Hercle gallinaceum
Hacce pro vita capiã, quã mi adimis in præsentia.

Eustathius in quartum Odysseæ, citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula, cui titulus, ὠά. Rursum Aristophanes comicus in fabula, cui titulus, ὄρνιθες.

Δώσομεν ὑμῖν Αὐτοῖς, παισὶ, παίδων παισὶν
Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,
Βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα,
Χορούς, θαλίας, γάλα τ᾽ ὀρνίθων,
Ὥστε παρέσται ὑμῖν κοπιᾶν Ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. id est,

Dabimus vobis ipsis, filijs, filiorum filijs, opulentiam bonæ valetudinis, felicitatem, facultates, pacem iuuentam, risum, choros, festa, lac gallinarum, vt sitis præ bonorum copia laboraturi. Strabo Geographiæ lib. 14. narrat de Samiorum agris, quòd essent omnium rerum ampliter feraces, illud vulgo iactatum esse quod lac etiam ferrent gallinaceum. Idem testatur hoc adagium apud Menandrum comicum inueniri. Athenæus lib. Dipnosophistarum nono, ex mediæ comœdiæ scriptore quopiã Mnesimacho, senarios hos adducit,

καὶ τὸ λεγόμενον,
Σπανιώτερον πάρεστιν ὀρνίθων γάλα,
Καὶ φασιανὸς ἀποτιλμένος καλῶς. id est,

Et quod dicitur prouerbio,
Lac suppetit res rara, gallinaceum ac
Plumis reuulsis phasianus adprobe.

Rursum libro nono adducit ex Numenio:

Ἠδ᾽ ὅπερ ὄρνιθος καλέεται γάλα. id est,
Atq; quod gallinæ dicitur lac.

Idem libro tertio indicat, quibusdam lac gallinaceum esse, album oui,

Non omnibus dormio.

4 Non omnibus dormire dicuntur, qui non omnibus inseruiunt, neq; per omnia gerunt morẽ. Trãslatũ putant à maritis quibusdã nimis obsequẽtibus, qui vxores suas adulteris scientes produnt, somnũ interim inter pocula simulantes, vt adultero quod libet liceat. Quod genus obsequij notans Iuuenalis,

Doctus, inquit, spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Plutarchus in libro, cui titulum fecit ἐρωτικῷ, fabulam super hac re non illepidam narrat. Cum Galba quispiam conuiuio Mœcenatem accepisset, sentiretq; iam è nutibus hominem inflammatum in vxorem suam, sensim demisit caput, perinde quasi dormiret. At cum interea famulus quispiam ad mẽsam accedens, vinum clàm tolleret, ibi iam vigil & oculatus: Infelix, inquit, an nesciebas me soli Mœcenati dormire? Meminit huius adagij, & ad hunc quem dixi modum exponit Festus Pompeius, citans ex Lucilio, tractum ostendens à Capio quodam, qui Pararencho dictus sit, quòd simularet dormientem, quo impunitius eius vxor mœcharetur. Idem indicat huius rei meminisse Lucilium. Vsurpat & M. Tullius lib. Famil. epist. 7. Olim non omnibus dormio, sed ego mi Galle, non omnibus seruio. Videtur indicare Cicero alterum, puta, non omnibus dormio, vetus fuisse: alterum, nempe, non omnibus seruio, nouum. Vtrunq; certe prouerbiale, sed prius illud pertinet ad concessionẽ iuris, hoc posterius ad obsequium impendendum. Idem Tullius Epist. ad Atticum lib. 13. Est bellum aliquem odisse libenter, & quemadmodum dicitur non omnibus seruire. Qui quidem locus, vt hoc obiter admoneam, mihi non videtur carere mendo. Fortasse scriptum erat, & quemadmodum non omnibus dormire, ita non omnibus seruire. Quin & hæc ipsa vox, seruire, non vacat metaphora, cum dicimus seruire scenæ, seruire tempori, seruire vitijs, seruire ingenio vxoris, seruire populo, seruire commodis priuatis, pro eo quod est, nihil non facere quod satisfaciat.

Sardi venales.

5 Σαρδιανοὶ ὤνιοι. id est, Sardi venales. In eo libello, cui titulus est, De viris illustribus quem alij Plinio

nonnulli Suetonio tribuunt, vtriusq; reclamante stilo, huiusmodi quoddam adagium refertur: Sardi venales, de negotio infinitæ prolixitatis atque inexplicabili. Idq; hinc esse ortum tradunt, quòd Tiberius Sempronius Gracchus, cum altero consulatu Sardiniam domuisset, tantum ex ea captiuorum adduxit, vt longa venditione res in prouerbium abierit. Plutarchus in Problematis Romanorum, aliã adfert causam, nimirum olim inoleuisse morem apud Romanos solennem, vt qui ludos ederent in Capitolio, Sardos venales pronunciarent, prodiretq; puer quispiam, per ludibrium monili cinctus, quã bullam vocant. Eum morem hinc ortum putat, quòd Veientes Hetruscorum populi, multum temporis cum Romulo bellum gessissent, quodque horum vrbem postremam Romulus expugnasset, etiamsi T. Liuius lib. 1. narrat, victos quidem à Romulo Veientes, sed tamen victorem ab vrbe munita abstinuisse. Vnde & regem ipsum, & cum hoc captiuos quàm plurimos Romam deductos, venales pronunciauit. Porrò cum Lydi ab initio fuerint Hetrusci, quemadmodum testatur & Herodotus lib. 1. Lydorum autem caput erat Sardis, inde factum, vt Hetruscos Sardorum nomine pronunciarit venales. Refert eadem Plutarchus in vita Romuli, licet aliquanto diuersius. Debellatis Veijs, captus est illorum dux, qui cum esset prouectæ ætatis, visus est rem imprudentius gessisse quàm pro ætate. Vnde mos inoleuit, vt quoties Romani ob partam victoriam immolarent victimam, senẽ purpura indutum per forum in Capitolium inducerent, bullaq; ad collum appensa, quòd tum erat puerorum insigne, præco Sardianos venales pronunciaret. Hetruriæ caput Veij sunt, & Hetrusci Sardianorum coloni putantur. Vsus est hoc adagio M. Tullius lib. Epist. famil. 7. ad Gallum: Habes, inquit, Sardos venales, alium alio nequiorem. Sentit Cicero de contemptis & improbis: &, ni fallor, patria quoque Sardis. Nam ita scribit paulo ante hunc locum: Id ego in lucris pono non ferre hominem pestilentiorem patria sua.

6

Dasypus carnes desiderat.

Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. id est, Dasypus carnes desiderat, Dicitur in eos, qui ea requirunt ab alijs, quæ ipsis affatim sunt domi. Est enim dasypus de genere leporũ. Lepus autem, vt author est Plinius lib. 8. cap. 55. animal est innocuum, esculentum & fœcundum, omnium prædæ nascens: Solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoato gerens partu. Dictus est autem dasypus, à pedibus hirsutis ac villosis.

7

Tute lepus es, & pulpamentum quæris.

Sunt qui existiment cum proximo idem esse, quod legitur in Eunucho Terent. Tute lepus es, & pulpamentum quæris. Dictum est autem à milite glorioso in adolescẽtem Rhodium, qui scorto suo alludebat, ipse ea ætate, qua scorti vicibus fungi posset. Donatus allegoriam varijs modis exponit, indicans prouerbium hoc in molles conuenire, propterea quòd lepus à posteriore parte, hoc est, à lumbis & clunibus pulpamentum de se præbeat. eaq; corporis parte laudatissimus sit: vel quòd eum canes, amatorum instar, sequantur. vel quòd lepus à physicis dicatur incerti sexus, modo mas, modo fœmina. Quæ commenta mihi frigidiora videntur, ac vt simplicius, ita verius esse puto, ad Græcam parœmiam referre: δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. Flauius Vopiscus in Numeriano imperatore, scribit adagium Terentianum, Liuij esse Andronici vetustissimi Romanorum comici.

8

Pari iugo.

Pari iugo dixit Plinius in Epist. pro eo quod est. pari studio, parique conatu. Quadrabit in eos, qui negotium commune certatim ac simili contentione agunt. Translatum à bubus, idem plaustrum æquali iugo trahentibus. Plinij verba sunt hæc: Habet quidem gloria in studijs præsertim quiddam ἀκοινώνητον, nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cum vterque pari iugo non pro se, sed pro causa niteretur. Theocritus in Aita,

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ id est, Pariq; iugo sese inuicem amabant

De amore mutuo & æquali quem Græci vocant ἰσόῤῥοπον. Huic finitima sunt, quæ scribit diuus Hieronymus ad Augustinum: Romæ dicuntur esse q̃ plurimi. qui possint & audeant tecum cõgredi & in disputatione sanctarum scripturarum iugum ex æquo ducere. Extat & in Græcis prouerbium:

Ἐγώ τε καὶ σὺ ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν. id est,

Idem egoq; tuq; ducimus simul iugum. quod suo referemus loco.

9

Vno fasce complecti.

Vno fasce complecti legitur apud eundem Plinium, pro eo quod est, eadem opera, & coniunctim agere, non separatim. Verebamur, inquit, nec nos dies, ne vox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos vno velut fasce complectemur. Translatum est ab ijs, qui res multas simul colligant, quo commodius

modius gestari queant. Id Græci dicunt συλλήβδην. id est. comprehensim.

Salem & mensam ne prætereas. 10

Αλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν. id est, Salem & mensam ne prætereas. Ne negligas amiculorũ consuetudinem, aut ne violes amicitiæ iura. Nam his rebus olim conciliabantur amici, & familiares antiquitus mutua inter sese conuiuia actitabant. Quemadmodum testatur etiam Diogenes Laertius in vita Pythagoræ. Et astipulatur Theocritus in Hyla.

Οἱ μίαν ἄμφω ἑταῖροι ἀεὶ δαίνυντο τράπεζαν .i. Qui ad mensam semper eandem
Cœnabant ambo fidi nimirum vt amici.

Loquens de Hercule ac Telamone. Tum Euripidis Hecuba, Polymnestoris exaggerans facinus, hospitalis etiam mensæ facit mentionem:

Κοινῆς τραπέζης πολλάκις τυχὼν ἐμοί. id est,
Mensa receptus sæpe communi mihi.

Quin & Esdræ lib. 1. ca. 4. ita legimus, Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus, quia læsiones regis videre nephas ducimus &c. Inde est, quòd, vt docet apud eundem Laert. Alexander in cõmentarijs Pythagoricis: Pythagoras vetabat frangi panem, videlicet ne dissecaretur quòd amicos copularet. Idem censuit salem potissimum in mensa apponendum, quòd æquitatis ac iustitiæ nos admoneat, vt quod & seruet, tueaturq́; quicquid occuparit, & ex liquidissimis rebus aqua marique fiat. Origenes aduersus Celsum lib. 2. Parium quempiam Iambographũ adducit, qui Licomantem insectatus sit, quòd salem ac mensam esset prætergressus. Idq́; detorquet ad Iudam Christi proditorem. Idem in Matthæum sic loquitur de Iuda: Neq; salis eiusdem neq; mensæ, neq; panis communicati memor est factus. Atq; haud scio an Christus ipse, religionis nostræ princeps, huc alluserit, vt illi consilium fuisse videtur in rebus multo vulgatissimis altissima mysteria sua recondere, præscius fore vt hoc symbolum à Iudæis irrisum gentes amplecterẽtur. Certe apud Macedones patrio ritu fœdus, quod sanctissimum vellent haberi, sic inibant, vt panem gladio diuisum vterq; libaret. Author Qu. Curtius libro octauo.

Baceli similis. 11

Ικελος βακήλῳ καὶ βάκηλος εἶ. id est, Bacelo similis, & Bacelus es. In cinædos ac parum viros dictũ aut in magnos quidem corpore, sed animo stupidos. Tractum à forma moribusque Baceli cuiusdã. Ait Suidas Bacelum proprie significare eum, qui sit exectus, eoque in molles dici, quòd hoc morbo potissimum laboret illud hominum genus. Antiphanes in Caribus, Bacelum quempiam taxat apud Athenæum libro quarto:

Οὐχ ὁρᾷς ὀρχούμενον
Ταῖς χερσὶ τὸν βάκηλον, οὐδ᾽ αἰσχύνεται; id est, An Bacelum non vides,
Manibus sic saltitantem, nec pudet?

Meminit huius Suetonius in vita Augusti, scribens eum peculiari vocabulo, Bacelum pro stulto assidue solitum dicere, quanquam in vulgatis codicibus Baceolus scriptum est. Hermolaus existimat & apud Quintilianum recte pro Bagoa, Bacelum legi posse. Verba Fabii sunt hæc, At vero statuarum artifices, pictoresq́; clarissimi, cum corpora speciosissima pingendo fingendóue effingere cuperent, nunquam tamen in hunc inciderunt errorem, vt Bagoam, aut Megabysum aliquem in exemplum operis assumerent sibi. Verum equidem non video, cur Fabiana scriptura mutanda sit, cum βαγώας barbara lingua significet eunuchum, quo nomine Lucianus philosophum quendam inducit, qui vultu corporisq́; figura eunuchum præ se ferret. Quin & Ouidius De amoribus, seruum puellæ custodem Bagoum appellat,

Quem penes est dominam seruandi cura Bagoe.

Batalus es. 12

Βάταλος εἶ. id est, Batalus es. Olim in effœminatos per contumeliam dicebatur. Plutarchus ostendit id cognominis Demostheni puero inditum fuisse, & ab inimicis probro obiectum. Porrò cognominis huius idem varias adfert rationes: vel quòd Batalus quispiam fuerit tibicen, mollis & effœminatus qui muliebribus sandalijs primus omnium in scenam prodierit, ac musicam, vt ita dixerim, euirarit: vel quòd poetæ cuidam obscœno nomen fuerit Batalo: vel quòd apud Atticos Batalus appellata sit ea pars corporis, quæ verecunde nominari non potest. Meminit huius rei Libanius. Idem nempe Demosthenes iam prouecta ætate, simili contumelia dictus est Argas: siue quòd hoc nomine fuerit quispiam malarum author legum: siue quòd, vt existimat Suidas, serpentis genus sit Argas. Dicunt item Græci βαταλίζεσθαι, pro eo quod est, turpiter atque effœminate viuere.

Bene plaustrum perculit. 13

Rusticorum prouerbium est, Bene plaustrum perculit. Apparet dici solitum in eos, q̃ quempiã impellunt, quò suapte sponte iam pendebat. Translatum à plaustris onustis, quæ quo exonerentur, solent euerti. Fit autem id commodius in eam partem, in quam propter solum decliuius inclinant. Donatus indicauit hoc adagium, exponens in Eunucho hæc Parmenonis verba, Perculeris iam tu me? Ab hac sententia non abhorret Plautinum illud in Curculione, Qui monet, quasi adiuuat. Verba sunt lenonis, qui libentius sit mutaturus fidem admonitus à trapezita, quod tamen vel citra monitorem erat facturus. Idem eleganter expressit Sophocles apud Plutarchum in vita Artexerxis:

Ταχεῖα πειθὼ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ. id est, Rerum malarum facilis est persuasio.
Pleriq; ad deteriora procliues sunt.

In Care periculum. 14

Εν καρὶ τὸν κίνδυνον. id est, In care periculum, subaudi facito, hoc est in homine, aut re viliore, fac periculosam experientiam, in qua si parum feliciter cesserit, non multum sit dispendij capiendum. Huic adagio Carum mores fecere locum. Hic populus est, vt author est Mela Pomponius, incertæ originis, vt quos alij αὐτόχθονας, id est, indigenas, nonnulli Pelasgos, alij Curetes existiment genus vsqueadeo armorum pugnæq́ue amans, vt aliena etiam bella mercede conducti soliti sint gerere. Vnde Theocritus in Encomio Ptolemæi.

Φιλοπτολέμοις τε κάρεσσι dixit, id est,
Bellandiq; auidis Caribus.

Item Herodotus in Euterpe, ostendit Cares barbaro seruilique fuisse ingenio, & ad quid vis malorũ ferendum paratos, mercede proposita. Id quod indicat & Aristophanes in auibus, Εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ κάρ. id est. Quod si seruus est & Car. Strabo lib. Geographiæ 14 narrat Cares tota quondam errasse Græcia, passimq́; stipendijs meruisse. Cæterum in rebus bellicis vsqueadeo præcelluisse, vt passim apud poetas arma bellica Carica nominentur, quemadmodum Anacreon Caricam loricam, Alcæus Caricam cristam dixit, ad quam alludit Aristophanes in Auibus. Suidas scribit, Cares primos mortalium mercede militasse, vt qui vitam suam vilem haberent. Hos igitur qui conduxerant primos in acie collocare consueuerant, vt primos hostium impetus suo exciperent periculo, aut vbi fortuna belli difficillima videretur illic obijciebantur. Persæ sua lingua κάρδακας appellabant, qui rapto viuebant. Carum laudem his temporibus æmulari videntur Eluetij, gens bello nata, simplex alioqui, ac minime malum hominũ genus, planeq́; dignum, vt equidẽ sentio, quod hac quoq; nota vacaret, & in literis, & in cæteris honestis studijs egregie valiturum, si relictis bellis huc animũ appellerent. Vsurpat hoc adagium Socrates apud Platonem in Euthydemo, iubens in se potius fieri periculum transformationis, velut in homuncione Care quem si perdas, non admodum grauis sit iactura. Εἰ δ᾽ ὑμεῖς οἱ νέοι φοβεῖσθε, ὥσπερ ἐν καρί ἐν ἐμοὶ ἔστω ὁ κίνδυνος, ὡς ἐγὼ ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμὶ παρακινδυνεύειν ἕτοιμος, καὶ παραδίδωμι ἐμαυτὸν Διονυσοδώρῳ τούτῳ ὥσπερ τῇ μηδείᾳ τῇ κόλχῳ. ἀπολλύτω με καὶ εἰ μὲν βούλεται, ἑψέτω. εἰδ᾽ ὅ, τι βούλεται τοῦτο ποιείτω. μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω. id est, Quod si timetis vos iuuenes, in me tanq̃ in Care fiat periculũ. Nam & ipse quãdoquidem senex sum, paratus sum subire periculũ, meq́; ipsum trado huic Dionysodoro, quasi Medeæ Colchicæ. ꝑdat me, & si velit in lebete coquat me. Sin minus, quicquid voluerit, id faciat, tantum vt me reddat probum. Idem in Lachete huc respexit, cum ait; Cogitandum esse ijs, qui primum docere incipiunt, & artis suæ periculum cum magno iuuenum periculo faciunt, non Carem quempiam mercenarium, sed ciuium liberos in discrimen adduci. Et hunc imitatus Aristides in oratione Panathenaica. ἐν δὲ τῷ καρί, καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι τὰς πείρας ποιούμενοι. id est, In Care vero, non in suis ipsorum corporibus facientes periculum. Vsus est eodem M. Tullius in actione pro L. Flacco: Quid, inquit, de tota Caria? nónne hoc vestra voce vulgatum est, Siquid cum periculo experiri velis, in Caria potissimum esse faciendum? Quem quidem locum apparet esse vitiatum, neque verear deierare, in Care legendum esse, non in Caria. Huic diuersum est illud: Aureo piscari hamo: quod alibi reddemus.

In dolio figularem artem discere. 15

Item illud, ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνειν. id est, In dolio figulariam artem discere. De ijs, qui protinus maximis in rebus artificij sui capiunt experimentum, cum paulatim à minutis ad summa proficisci conueniat. Neq; enim figulus statim à dolio, id est, vase maximo artem auspicatur, sed à pusillis quibusdam vasculis, in quibus non sit graue dispendium, siquid secus accidat. In hanc fermè sententiam vsurpat Plato in Lachete: Σκοπεῖν χρὴ μὴ ὀν ἐν τῷ καρὶ ἡμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς

ὕς ἐστι τε καὶ ἐν τοῖς τῶν φίλων παισὶ, καὶ ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν ἡμῖν συμβαίνῃ, ἐν πίθῳ ἡ κεραμεία. id eſt, Conſiderare oportet, ne hoc periculum nobis fiat, non in Care, ſed in filijs, ſimul atq; amicorum liberis, ac planè contingat, quod prouerbio dicitur, in dolio figulina. Dicæarchus ad aliã ſententiam torquet prouerbium, vt admoneat vnumquenque artificem in ſuis negotijs exerceri oportere, velut aurigam in ducendis curribus, nauclerum in gubernanda naui, medicum in curandis morbis. Tanquam abſurdum ſit, figulum aurigatione verſari, re videlicet aliena, ac non magis, in dolio. Atque ita huc pertinebit illa ſententia:

Quam quiſq; nouit artem, in hac ſe exerceat.

Et horatianum illud in Epiſtolis:

Nauim agere ignarus nauis timet, abrotanum ægro
Non audet niſi qui didicit dare, quod medicorum eſt
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctiq; poemata paſſim.

Sic propemodum vſurpat Gregorius Theologus in Apologia De fuga: ὥς τόγε παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἱκανῶς παιδευθῆναι, καὶ ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς ἐκμελετᾶν τὴν εὐσέβειαν, λίαν ἐμοὶ φαίνεται ἀσυνέτων. id eſt, Itaque alios velle docere, prius quàm ipſi ſatis edocti ſint, & in dolio, quod aiunt, figulinam, in aliorum animis meditari pietatem, mihi quidem videtur hominum inſigniter deſipientium.

Ne ſutor vltra crepidam. 16

Huic finitimum eſt illud, Ne ſutor vltra crepidam, id eſt, Ne quis de his iudicare conetur, quæ ſint ab ipſius arte, profeſſioneq; aliena. Quod quidem adagium natum eſt ab Apelle nobiliſſimo pictore. De quo Plinius lib. 35. cap. 10. ſcribit in hunc modum: idem perfecta opera proponebat in pergula traſeuntibus, atq; poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur auſcultabat, vulgũ diligentiorẽ iudicem quàm ſe præferens: feruntq; à ſutore eſſe reprehenſum, quòd in crepidis vna intus pauciores feciſſet anſas. Eodem poſtero die ſuperbe ob emendationem priſtinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum proſpexiſſe, denunciantem ne ſupra crepidam ſutor indicaret. Quod & ipſum in prouerbium venit. Hactenus Plinius. Huic ſimillimum eſt, quod refert Athenæus. Stratonicus citharœdus fabro ſecum de muſica contendenti: Non ſentis inquit, te vltra malleum loqui. Eodem pertinet, quod huius nepos in epiſtolis ſcripſit, de artificio non recte iudicare quenquam, niſi & ipſum artificem. Quodq; primo Moralium lib. dixit Ariſtoteles, earum rerum vnumquenq; iudicẽ eſſe idoneum, quarum ſit eruditus. Et quod idem ſcripſit lib. 2. Naturalium, cæcum diſputare de coloribus. Quæ verba iam inter noſtri temporis ſcholaſticos in prouerbium abierunt, quoties quiſpiam de rebus ignotis diſputat. Ad eandem ſententiam referendum, quod ait Fabius Pictor apud Quintilianum, felices futuras artes, ſi ſoli artifices de iis iudicarent.

Dij facientes adiuuant. 17

Varro lib. De re ruſtica 1. Et quoniam, vt aiunt, dij facientes adiuuant, prius inuocabo deos, Significabat diuinam opem non ceſſantibus, ſed induſtrijs. & pro ſua virili conantibus auxilio eſſe ſolere. Huc arbitror referendum illud Homericum carmen, quod iam velut in prouerbium abijt:

Τηλέμαχ᾽ ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. id eſt,

Hæc partim ipſe tuo perpendes pectore tecum,
Partim aliquis diuûm tibi ſuggeret.

Id M. Tullius vſurpauit lib. Epiſtolarum ad Atticum 9. Omnia vobis imparatis agenda. Sed tamen Ἄλλα μὲν αὐτὸς, Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. id eſt,

Partim ipſe inuenies, partim fors ſuggeret ipſa.

Cum Minerua manum quoq; moue. 18

Huic finitimum eſt, σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει. id eſt, Auxiliante Minerua manum interim moue. Monet adagium, ne fiducia diuinæ opis induſtriam remittamus. Conuenit peculiariter in mulieres, quæ lanificiũ exercẽt, fauente quidem atq; inuocata Minerua: ſed nihilo ſegnius interim operi inſiſtentes. Sunt qui putent ab agaſone quopiam natum, cuius aſinus cum luto infixus hæreret, deberetq; illi ſuccurrere, otioſus Herculem implorabat. Huic reſpondiſſe deum, vti interim manum admoueret et aſino laboranti, atq; ita demum numen adfuturum. Alij diuerſam huic fabulam adferunt, puta quendam cum eſſet decertaturus, Mineruam conſuluiſſe, num futurum eſſet vt victor diſcederet. Reſponſum eſt, fore. Verum cum ille ingreſſus in theatrum, in certamine manibus ſtaret otioſis, percuſſum ab aduerſario victum fuiſſe. Ad hoc adagium pertinet elegantiſſimum illud carmen, quod ex Agatho

nis tragœdia citat Aristoteles libro Moralium Eudemiorum quinto:
Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην. id est,
Fortunam vt ars, fortuna ita artem amat inuicem.
Citatur à Suida senarius hic in eandem sententiam,
Αὐτός τι νῦν δρῶν· εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.
Fac interim aliquid ipse, dein deos voca.

Nostro Marte. 19

Quoties nullis auxilijs adiuti, nostropte ingenio, proprijsq; viribus rem peragimus, Nostro Marte peragere dicimur. Aut etiam cum nostro periculo res geritur. M. Tullius lib. Officiorum 3. Hanc igitur partem relictam explebimus, nullis adminiculis, sed, vt dicitur, Marte nostro. Hactenus ille. Idē Philippica 2. Deiotaro loquens. Rex enim ipse sua sponte nullis commentarijs Cæsaris, simul atque audiuit eius interitum, suo Marte res suas recuperauit. C. lib. 2. titulo Ne liceat potentioribus, cap. 1. Diuine admodum constituit Diuus Claudius consultissimus princeps, parens noster, vt iactura causæ afficerentur hi, qui sibi potentiorum patrocinium aduocassent, vt hoc proposito metu, iudiciariæ lites potius suo Marte decurrerent, quàm potentiorum domorum opibus niterentur. Rursus lib. 3. titulo De iudicijs, cap. 11. Illo proculdubio obseruando, vt si neq; per alterutram litigantium partem, nec per iudices steterit, quo minus lis suo Marte decurrat, sed per patronos causarum, licentia detur iudici. Translatum videtur ab imperatoribus, qui suis ipsorum auspicijs & copijs bellum sustinent; siquidem Plautus etiam Meis copijs, dixit, pro Meo Marte. Sapiunt prouerbium etiam illa, Vario Marte, dubio Marte, iniquo Marte. Huic adagio penè diuersum est illud quod alibi retulimus, οὐκ ἄνευ θησέως. id est, Non absque Theseo.

Nequicquam sapit, qui sibi non sapit. 20

Sententia vel hodie vulgo frequentissime iactata, frustra sapere, qui sibi nō sapiat. Plato in Hippia maiore Καὶ πολλοῖς, inquiens, συνδοκεῖ, ὅτι τὸν σοφὸν αὐτὸν αὑτῷ μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι. id est, Idem itidem & plerisq; videtur, ꝙ oportet eum qui sapiat, ipsum sibi maxime sapientem esse. Vsurpat & Cicero in epistola quadam ad Trebatium, ostendens ex tragœdia Medea sumptā: Et quando, inquiēs cœpi agere Medeam, illud semper memento: Qui sibi ipse sapiens prodesse nequit, nequicq̄ sapit. Est autem versus trochaicus. Idem Epistolarū familiarium lib. 13. ad Cæsarem imperatorem: Itaq; ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου:
Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Quem versum senex Præcilius laudat egregie. Idem lib. De diuinatione 1. citat ex Ennio in diuinos. Qui sibi ipsimet non sapiunt, alteri monstrant viam. Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmas ipsi petunt. Citatur à Luciano in Apologia:
Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. id est, Sapientem eum odi, qui sibi ipse non sapit.
Eundem Alexander torsit in Calisthenem, qui se moribus eorum quibuscum viuebat non accommodaret, sed præ se ferebat, nihil eorum quæ illic gerebantur sibi placere. Eaque libertas optimo viro attulit exitium, cum Anaxarchus philosophus omnium adulatorum abiectissimus, haberetur in pretio. Eam sententiā sic ad vnguē seruant huius tēpestatis homines, vt hominis vocabulo videatur indignus, qui non quauis ratione suis cōsulere cōmodis nouerit. Huius generis est illud apud Suetoniū: Aspice felicem sibi, non tibi Romule Syllam.

Cantherium in fossa. 21

Cantherium in fossa rusticum prouerbium sed tamen è re militari natum. Hoc licebit vti quoties quis ad id negotij trahitur, in quo nequaquam valeat. Aut vbi res vehementer erit impedita, periculosaúe. Refertur à T. Liuio, decadis tertiæ libro 3. Narrat autem cum Fabius Capuam obsideret secundo bello Punico, Iubellium Tauream inter equites Campanos nobilissimum, è Rom. exercitu quemuis ad singulare certamen euocasse, ausumque prodire Claudium Asellium. Deinde vbi diutius vterque alterum libero campo elusisset, Campanus in cauam viam descendere iussit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eò cum Romanus, re quàm verbis ferocior, extemplo descendisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbium: Minime scis inquiens, cantherium in fossa? Quanquam ex Liuianis verbis parum liquet adagij sensus, tamen coniecturis facile deprehenditur. Pugnant autem cum illo, quod alibi dicemus: τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, Equum in planiciem. Etenim quemadmodum plurimum valet equus in planicie, ita minime valet in fossa.

Tantali talenta. 22

Τάλαντα ταντάλου. id est, Tantali talenta De immensis opibus. Nam Tantalus Phryx ob luculẽtas diuitias in fabulam hominum venit, ita vt fingatur apud inferos simile quiddam pati cuiusmodi solent inter congestas opes tenaces isti diuites Horatius,

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula, quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

Ostendit, allegoriam figmenti ad diuites sordidos pertinere. Vsurpatur adagium à Platone in Euthyphrone. Suidas ait esse apud Epicarmum, & apud Anacreontem: Effertur & ad hunc modum, cum venusta quadam vocum allusione: τάλαντα ταντάλου ταλαντίζεται. id est, Tantali talẽta talentizat: hoc est, librat & accumulat. Porrò Tantalum prædiuitem fuisse testatur vel illud ex tragœdia carmen apud Plutarchum, lib. De exilio:

Σπείρω δ' ἀρούρας δώδεκ' ἡμέρων ὁδόν. id est,
Viam dierum duodecim sero iugera.

Idem alibi ingentes diuitias. πλοῦτον ταντάλειον appellat: id est, opes tantalicas. Antiphanes apud Athenæum libro sexto:

Οἷαν ποτ' ἔχε καὶ θρίβων ὁ ταντάλου,
Μαλακὸν ταλάντοις ἐκταλαντωθεὶς ἀνήρ. id est,

Qualem olim habebat & Thribon, qui molliter
Exutus est ipsis talentis Tantali.

Pelopis talenta. 23

Consimili figura Theocritus in Idyllio Θ. dixit Pelopis talenta:

Μή μοι γᾶν πέλοπος, μή μοι χρύσεια τάλαντα
Εἴη ἔχειν, μηδὲ πρόσθε θέειν ἀνέμων id est,

Non Pelopis mihi sint agriq;, auriq; ralenta,
Nec ventos celeres anteuolasse pede.

Porrò talentum apud Atticos, maxima pecuniæ summa erat. Talentum minus valebat libras sexaginta, talentum magnum octoginta. Vnde illud in Phormione:

Siquis daret talentum magnum. Immo malum. Et Aristophanes

Αλλ' ἐγώ γ' ὀπούντιος
Οὐκ ἂν γενοίμην ὧδε ταλάντῳ χρυσίου. id est,

At ego sanè Opuntius
Nolim esse, siquis det talentum mi aureum.
Id est, Nolim esse luscus vel quantalibet pecunia.

Midæ diuitiæ. 24

Μίδου πλοῦτος, καὶ μίδου πλουσιότερος. i. Midæ o pes, & Mida locupletior: in prouerbiũ abierũt propter immẽsas eius regis opes, quæ fabulis quoq; cõpl uribus fecere locum. Statius in Surrẽtino Polij.

Viue Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Fuit hic Midas Phrygiæ tyrannus, cui iuxta poetarum figmenta, concessum à dijs est, vt propter Bacchum hospitio acceptum, quod vellet optaret, accepturus quicquid optasset. Optauit vt quicquid corpore contigisset, protinus in aurum verteretur. Historicorum literis proditum est, huic puero dormienti formicas in os grana tritici congessisse: respondisse augures, omnium mortalium illum ditissimũ futurũ, atque ita euenisse. Huic Plinius primum attribuit locũ inter insigniter diuites lib. 33.

Non omnino temere est, quod vulgo dictitant. 25

Apud Aristot. vsurpatur prouerbij vice, & apud eruditos iam olim in prouerbium abijt nobilis illa Hesiodi sententia: ἣν ἅπαντες λέγουσι, quemadmodum ait Aristides in defensione Periclis, quæ dicit non vsquequaq; irritum esse solere, quicquid rumore populi iactatum fuerit, Ea est in operis volumine secundo, cui titulus, Opera & dies:

Δεινὴν δὲ βροτῶν ὑπαλεύεο φήμην.
Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι
Ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι.
Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα πολλοὶ
Λαοὶ φημίζουσι, θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή. id est,

Rumores hominum cures vitare molestos.
Fama malum est, oritur, surgitq; facillima: verum
Difficile hanc perferre, graue est sedare coortam.
Nam non vlla quidem prorsum perit irrita fama,
Per populos quæcũq; volat, quia numẽ & ipsa est.

Potest bifariam accipi sententia: nimirũ aut non planè falsum videri, quod plurimis est in ore, quodq; populi consensus approbat: aut non prorsus aboleri posse rumorem, etiam falsum, qui iam in vulgus dimanarit. Proinde admonet, vt solicite caueamus, ne vel falsò per temeritatem in fabulam vulgi venire contingat. Quod autem famam deam dixit, cum Homero sensit, qui compluribus locis ὄσσαν suam inducit, sic enim deam ipsam appellat. Et hunc æmulatus Vergilius in quarto Aeneidos:

Hæc passim dea fœda virûm diffudit in ora.

Domum cum facis,ne relinquas impolitam. 26

Cum nulla huius poetæ ſententia non ceſſerit in prouerbium,tamen equidem eas libentius recenſuerim,quæ propter ænigmatis inuolucrum,propius accedunt ad ſpeciem prouerbialem:quod genus eſt illa ex eodem,quem modo citaui libro:

Μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεςον καταλείπειν,
Μη τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη. id eſt,
Néue domum fabricans,linquas mutilamq; rudemq;,
Ne fors inſideat cornicans garrula cornix.

Proculus interpres admonet locum hũc bifariam accipi. Quibuſdam videri,monere poetã vti quiſq; domicilium ante hyemem abſoluendum curet,ne tum non habeat,quo depellat frigoris moleſtiam. Hyemem enim cornicis indicatam ſymbolo,videlicet auis hybernæ. Porrò cum ſemper aliàs, tum maxime menſibus hybernis οἶκος φίλος,οἶκος ἄριςος.id eſt, Eſt grata domus,domus optima:quemadmodum in prouerbio eſt. Alij putant ſignificatum,ædificium,ſemel inſtitutum,non oportere ſemiperfectum relinquere,ne vulgo riſui ſis:& qui præterierint obloquantur, carpantq; leuitatem tuam, qui quod cœperis non abſoluas. Quandoquidem hunc obloquendi morem vulgo peculiarẽ eſſe,vel Euangelicæ notant parabolæ. Eam autem obtrectantium petulantiam per cornicem voluit indicare poeta:nempe auem garrulam & obſtreperam:vt hinc etiam verbum prouerbiale ductum ſit,κρώζειν. At ipſi Proculo magis probatur,vt καθολικῶς accipiamus,vnicuiq; negotio,quod ſemel inſtituerimus finem idoneum imponendum,vt nihil omnino deſideretur,vbiq; connitendum ad perfectionem. Id quo longius auocabitur à ſimplici ſermone,hoc venuſtius fiet,& magis prouerbiale. Veluti ſiquis adhortetur aliquem ne literarum ſtudium deſerat,ſed laudabiliter inſtitutis ſummam imponat manũ, ne vulgo ludibrio ſit quòd à bene cœptis deſtiterit,Heſiodium hoc obijciens.

Μηδὲ δόμον ποιῶν,ἀνεπίξεςον καταλείπειν,
Μήτοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

Ne à chytropode cibum nondum ſacrificatum rapias. 28

Aenigmaticum eſt & illud,quod eo loco continenter ſequitur:

Μήδ᾽ ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιῤῥέκτων ἀνελόντα Néue à chytropode ſublatam protinus eſcam
Ἔσθειν,μηδὲ λόεσθαι. id eſt, Ante ſacrum,neq; lotus edas.

Indicat & M. Tullius,irreligioſum fuiſſe,cibum è patella edere. Scribit enim ad hunc modum lib. De finib. 2. Atqui reperiemus aſotos,primum ita non religioſos,vt edant de patella,deinde ita mortẽ non timentes,vt illud in ore habeant ex Hymnide:

Mihi ſex menſes ſatis ſunt vitæ,ſeptimum orco ſpondeo.

Eſt autem verſus trochaicus. Suetonius in Vitellio prodit,eum illum adeo non profundæ modo,verumetiam intempeſtiuæ fuiſſe gulæ,vt ne in ſacrificio quidem vnquam, aut vllo itinere temperarit, quin inter altaria ibidem ſtatim viſcus & farra è foco penè rapta manderet,circaq; viarum popinas fumantia obſonia,vel pridiana,atq; ſemeſa. Quantum ad ſimplicem attinet ſenſum,docet,ne ritu pecudum ad cibum capiendum irruamus,ſed ita demum edamus,ſi prius inde primitias dijs immolauerimus. Antiquitus enim,vt author eſt in Sympoſiacis Plutarchus, inter res ſacras habebatur menſa quotidiana,proinde cibum ſumpturi,dijs conſecrabant τὰς ἀπαρχὰς,hoc eſt,primitias:ac deinde non indecore neq; tumultuanter,ſed religione quadam ad conuiuium accedebant lotis manibus:non aliter,quàm ad ſacrum epulum. Qui mos & hodie durat apud bene moratos Chriſtianos: Sed prouerbialis fiet,ſi intelligamus.non eſſe ſpoliandos,nec inhumanius expilandos miniſtros aut ſeruos noſtros,verum & illis aliquam pecuniæ portionem relinquendam,quo viuant. Fortaſſis quadrauerit & in hos,qui præpropera auiditate commodum auferre ſtudent,prius quàm oporteat:& quodammodo meſſem facere, priuſq̃ maturuit ſeges:veluti ſiquis legatũ aut promiſſum ſtatim è veſtigio flagitet, cum ciuilius ſit in dies aliquot ſilere:aut ſiquis modo nactus imperium , protinus incipiat populum exactionibus ſpoliare:aut ſiquis ſponſam puellam non expectata ætate,nec expectatis nuptiarum cæremonijs properet amplecti. Sumptum à ritu ſacrorum,in quibus olim epulabantur. Huc pertinet & illud quod alibi retulimus ex Athenæo libro nono ἀπὸ τηγάνου. id eſt,à patella frixoria. Libro ſexto refert hunc ſenarium ex Pherecrate:

Ἀπὸ τηγάνου τ᾽ ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν. id eſt,
Se veſci apuis dixit è ſartagine.

Quidam pro lopade τήγανον dixere,quod Iones ἤγανον. Hinc vox compoſita ἀποτηγανίζειν. Ita Phrynichus

hichus apud Athenæum lib.6.ἡδὺ δ' ἀποτηγανίζειν ἄνευ συμβόλων.id est, Iucundum est à sartagine
tollere sine symbolis.id est,si nihil sit soluendum,si id liceat immuni.Rursus alias apud hunc ipsum
ex Archestrato:ἀφαρπάζουσα ὀβελίσκου.id est,Rapiens à veru.De muliere quæ sacra nondum immo
lata deuorare dicta sit,Apud eundem libro 6.Anaxandrides:

Τῶν ζωγράφων μὲν ἡ καλὴ χειρουργία,	Pictoris opera pulchra,tabula pensili
Ἐν τοῖς πίναξι κρεμαμένη θαυμάζεται.	Spectantur,ac spectata sunt miraculo,at
Αὕτη δὲ σεμνῶς ἐκ λοπάδος ἁρπάζεται,	Rapiuntur hæc è lopade pulchre,ac protinus
Ἀπὸ τοῦ ταγήνου τ' εὐθέως ἀφανίζεται. id est,	Redduntur ipsa euanida è sartagine.

In genere poterit accommodari ad quemuis, qui negotium irruerenter, & illotis, vt aiunt pedibus,
aggreditur.

Hæc potior. 29

Plutarchus in Problem.Græcanicis prouerbium quoddam refert ad hunc modum:Ἀπὸ τίνος ἐρρέ-
θη τὸ παροιμιῶδες,αὕτη κυρία;Δίνων ὁ Ταραντῖνος στρατηγῶν,ἀνὴρ δὲ ὢν ἀγαθὸς ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀπο-
χειροτονησάντων αὐτοῦ τινα γνώμην τῶν πολιτῶν,ὡς ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε τὴν νικῶσαν,αὐτὸς ἀνατείνας τὴν δε-
ξιὰν,ἅδ', εἶπε,κρείσσων.οὕτως γὰρ ὁ θεόφραστος ἱστόρηκε.προσιστόρηκε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος ἐν Ῥυτίνῳ,τοῦ
κήρυκος,αὗται πλείους εἰπόντος,ἀλλ' αὗται φάναι, βελτίους.καὶ ἐπικυριῶσαι τὴν τῶν ἐλαττόνων χειροτο-
νίαν.Horum verborũ hic fermè sensus,Vnde fluxit illud,quod prouerbij vice dicitur, Hæc victrix?
Dinon Tarẽtinus,ductor exercitus,vir apprime fortis,reiq; bellicæ sanè q̃ peritus,cũ in cõcione dixis
set sententiã,eaq; ciuiũ suffragijs esset reiecta:deinde præco pronunciaret sententiã quæ vinceret, su
blata dextera:hęc,inquit,potior.Nã hunc ad modum Theophrastus.Cæterum Apollodorus in Rhy
tino illud adiũxit,cũ præco respõdisset,at hæ sentẽtiæ numero plures sunt,Dinonẽ protinus subiecis
se:sed hæ meliores.Atq; ita paucior ũ sententiã fuisse promulgatã.Quibus ex verbis cõijcere licet,ita
vulgo dici solere,siquãdo significaretur cõsiliũ aliquod esse præstantius & cõducibilius,etiãsi plurib.
secus videretur.Aut vbi qui numero pauciores essent,facultate præpõderarent.Quod genus fuerit,vt
rem exẽplis demonstrẽ.Maxima pars hominũ voluptate lucrisq; felicitatẽ metitur, perpauci virtutẽ
amplectuntur.Caue ne te moueat multitudinis exemplũ,αὕτη γὰρ κρείσσων.Itẽ nemo penè est in to-
to principis famulitio,qui tibi non bene velit:sed vnus tibi refragatur,qui tantum vbiq; valet,vt in ip
sum ferè principem agat tyrannum:Quare si res è suffragijs penderet,viceras,Sed αὕτη κυρία. Por-
phyrion leuiter,ceu digito prouerbium indicat,exponens eum locum in Horat.Epodis:

Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege.

Quanquam deprauate sicut opinor,legitur in multis exẽplaribus κιῤῥόνον νίκα.Castigate legetur, ni
fallor,κα ῥρόνων νίκα,hoc est præstantiorũ victoria.Nam Oda concionalis est,ac fugã decerni iubet,
cõmunibus omniũ suffragijs.Quod si fieri non queat,vt id quod est optimũ multitudini probetur,sal
tem vincat ea sententia quæ sit potior,etiamsi paucioribus suffulta suffragijs.Ad id faciunt quæ Plato
scripsit lib.De legibus 1.pulcherrimum esse victoriæ genus,cum turba cedit potioribus:& in decer
nendo magis spectatur pondus suffragiorum,quàm numerus.Verba Platonis ex eo quem dixi libro,
sunt hæc:Ἐν ὁπόσταις μὲν γὰρ οἱ ἀμείνονες νικῶσι τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χείρους, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε
αὑτῆς λέγοιθ' ἡ πόλις,ἐπαινοῖτό τε ἂν δικαιότατα τῇ τοιαύτῃ νίκῃ,τοὐναντίον ὅπου τἀναντία.id est,Quibus-
cunque siquidem in ciuitatibus meliores qui sunt,ij vincunt multitudinem ac deteriores: ibi respubl.
seipsa superior,recte dicitur:& huius victoriæ nomine meritissimo laudabitur.Secus autẽ, vbi secus
accidit.Eodem respexit Plinius,cũ queritur in epistolis,numerari sentẽtias,non expendi.Huc pertinet
Liuianũ etiam illud:Maior pars vicit meliorem.Indicat idem Homerus Iliados lib.1. Ἐπεὶ τὰ χερείο-
να νικᾷ.Quando superant iam deteriora.Neq; vero prætereundum hoc loco,quod de Zenone philo
sopho memorat Diogenes Laertius.Zenon cum videret Theophrastum magnifieri,laudariq; quòd
plures haberet auditores,ad hunc respondit modum:Ἐκείνου μὲν χορὸς μείζων,ὁ ὑμὸς δὲ συμφωνότερος.
id est,Maior quidem est illius chorus, at meus melius consonans. Itaque locus fuerit adagio, siue
cum negabimus spectandum, quàm multis placeamus, sed quàm bonis, siue cum suadebimus, id
sequi oportere, non quod plurimis placeat, sed quod per se sit optimum factu, etiam si paucissimo-
rum calculis approbetur. Siue cum dicemus, vnius aut alterius studium pluris existimandum, qui
vel opibus vel gratia, vel authoritate præpolleat,quàm multitudinis beneuolẽtiam,quæ numero tã
tum superior sit, reliquis omnibus inferior.Quemadmodum apud Plautum quispiam contemnere
se dicit minutos illos deos,modo Ionẽ vnũ sibi propitiũ habeat.Nec absurde trahet,in vsum,quoties

vna vis plus potest reliquis omnibus, vt siquis dicat, Hæc causa pluribus probatur, pluribus fulcitur rationibus, nititur, æquo, dictatur à legibus. verum altera κυρία. Sic enim volo, sic iubeo. Nam omnia cedant necesse est, quoties rex huiusmodi promit oraculũ. quale profert apud Homerũ Agamẽnon:
Εἰ δέ κε μὴ δώησιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι .i. Ipse equidem eripiam, si tradere forte grauentur.
De huiusmodi Lucianus in Captiuo, καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τιθεμένων. id est, Qui ius in manu reponunt, quiq; ius in manu posuerunt. Pyrrhum è liberis quidam adolescens admodum, interrogabat cuinam esset relicturus regnum. Is respondit, ὃς ἄν, inquit, ὑμῶν τὴν μάχαιραν ὀξυτέραν ἔχῃ. id est, Quicunque vestrum acutiorem habet gladium. Id dictum Plutarch. in eius vita non arbitratur multum abesse ab illa tragica execratione,

Θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαδοχᾶν τοὺς ἀδέλφους. Fratres acuto diuidant ferro domus

Vices habendæ.

In hos igitur qui vi rem gerunt, & quibus, vt Ennius ait, ferro geritur res, quibus ius est in armis, & quibus leges inter arma silet, per ironiam recte torquebitur, αὕτη κρείττων καὶ αὕτη κυρία. Nam Græcis κύριος, non solum dominum significat, verum etiam eum, qui præualet authoritate. Suidas indicat concionem illis κυρίαν dici: in qua soliti sint creari magistratus. Aristophanes in Acarnensibus κυρίαν ἐκκλησίαν appelllat, in qua ἐκύρουν τὰ ψηφίσματα. id est, vincebant suffragia. Nonnunquam ad rem refertur, vt apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi,
Οὑμὸς, οὐχ ὁ τοῦδε μῦθος κυριώτερος λέγειν. id est, Plus valere nostra debet, quàm huius hic oratio. Significat enim seruus, quanquam esset conditione inferior Menelao, tamen hoc se potiorem esse, quòd iustiorem haberet causam. Non abhorret hinc quod M. Tullius dixit in Pisonem. Sed omitto vt sit factus vterq; nostrum. Sit sanè fors domina campi.

Delius natator. 29

Δήλιος κολυμβητής. Delius natator. Olim vulgo dicebatur admodum natandi peritus, quiq; posset in summa natare aqua. Natum adagium, aut certe factum illustrius ex Socratis apophthegmate. Cũ enim huic Euripides librum obtulisset Heracliti, cui cognomen additum σκοτεινῷ, propter affectatam scriptorum obscuritatem; rogaretque cuiusmodi videretur, respondisse fertur hoc pacto, Ἃ μὲν συνῆκα γενναῖα, οἶμαι δὲ καὶ ἃ μὴ συνῆκα, πλὴν δηλίου δεῖται κολυμβητοῦ εἰς τὸ μὴ ἀποπνιγῆναι ἐν αὐτῷ. id est, Quæ quidem intellexi, præclara: arbitror autem & ea quæ nõ intellexi, quanquã natatore Delio opus, vt nequis in eo præfocetur. Hæc Socrates alludens simul & ad prouerbiũ, & ad Heracliti sensus nimium abstrusos ac profundos: vt nisi natator insignite peritus contigisset, periculum esset, ne lector in eo libro suffocaretur mergereturq;. Laertius in Heraclito refert hoc dictum ad Cratetem quendam, qui primus Heracliti librum de natura Græcis inuexerit, & hoc elogio commendarit.

Dicendo dicere discunt. 30

Ἐκ τοῦ λέγειν τὸ λέγειν πορίζεται. id est, Dicendo consequimur vt dicamus. Syrianus Hermogenis interpres. Euagoram sophistam taxat, qui dicendi facultatem non putarit ratione, sed vsu duntaxat constare, fieriq; vt dicendo consequeremur dicẽdi facultatem: Ἀξιοῦντος δὲ, inquit, κατὰ τὴν συρφετώδη παροιμίαν, τὸ λέγειν ἐκ τοῦ λέγειν πορίζεσθαι. id est, existimantis iuxta vulgare prouerbium, dicendi facultatem dicẽdo contingere. Vsurpauit & M. Tullius lib. 1. De oratore, In quo, inquit, fallit eos, quòd audierunt, dicendo homines vt dicãt efficere solere. Verum etiam illud dicitur, peruerse dicere, homines peruerse dicendo facillime consequi. Plinius lib. Epist. 6. Video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, vt bene agerent agendo consecutos. Latius autem patet adagium, nempe ad cuiusuis rei peritiam quam potissimum vsus suppeditat, optimus rerum omnium magister. Proinde prouerbiales erunt omnes id genus. fabricando fabricam disces, canendo musicam, militando militarem artem, scribendo disces scribere.

Multi boniq;. 31

Πολλοὶ κἀγαθοί. Multi boniq;. Prouerbiali figura dicebatur olim. Translatum à ritu sacrorum, in quibus sacrificus rem diuinam facturus dicebat, τίς τῇδε; id est, Quis hic? Dein qui aderant, respondebant, πολλοὶ κἀγαθοί. id est, Multi & boni. Atq; hęc partim ominis causa dicebantur: oportebat enim in sacris εὐφημεῖν, hoc est, bene ominata dicere: partim vt siquis esset sibi conscius admissi piaculi, discederet à mysterijs. Plutarchus in Symposiacis, Ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ᾽ ἀγαθοί τε πάρεισιν. id est, Quando quidem Platoni testes adsunt multiq; boniq;. Sed de hoc ante meminimus. Quo quidem allusit & Aristides in Pericle, Ἀλλ᾽ ὥς γ᾽ ἂν εἷς τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνεπίφθονον αὐτῷ καὶ καθαρὰν τὴν μαρτυρίαν ἀπέδωκε. id est, Verum velut vnus è numero honestorum ac bonorum, citra inuidiam, ac

diam ac purũ illi reddidit testimonium. Quin etiam Homericum illud iam prouerbij vice receptũ est, Ἠΰς τε μέγας τε. Magnusq́; bonusq́;. Est subinde & apud Aristophanem. Prouerbium igitur locũ habuerit, quoties aut te stes, aut iudices, aut conuictores significamus idoneos, ac neutiq̃ reijciendos.

Heroum filij noxæ.

32 Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα. id est, Virorum heroum filij noxæ. Veteribus illud obseruatum fuit præstantium virorum filios multum à progenitorum moribus abfuisse. Vnde & Demosthenes dixit, Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. ὥσπερ εἱμαρμένη εἴη, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱοὺς. id est, A viris egregijs, perinde quasi fato quodam accidat, improbos proficisci filios. Quæ quidem Demosthenis sententia refertur ab Aristide in Cimone. Interpres quisquis is fuit, homo nec indiligens, nec indoctus, hoc loco prouerbiũ citat, quod modo retulimus. Manet & hodie vulgatus iocus: ex sapientissimis patribus stultissimos propagari liberos. Euripides in Heraclidis, generaliter hãc sentẽtiã ad omnes mortales retulit,

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
Εὕροις ἂν ὅς τις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός. id est,

Vnum forsan inter plurimos
Inueneris, qui patre non sit nequior.

Astipulatur huic sententiæ locis aliquot Homerus, nominatim Odysseæ E.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους .i.

Aequat rara patrem soboles, sed plurimi ab illis
Degenerant, pauci superant probitate parentem.

Declamat hoc argumentum Aelius Spartianus in Seuero Cæsare, multis exemplis declarans: ita ferè vsu venisse, vt viri, seu virtute, seu literis, seu fortunæ indulgentia insignes, aut nullos omnino liberos habuerint, aut tales reliquerint, vt magis ex vsu rerum humanarũ fuerit, illos absq; liberis decedere.

Nunquam ex malo patre bonus filius.

33 Euripides hãc sentẽtiã prouerbio celebrẽ fuisse testatur, ex malo patre nõ progigni bonos liberos.

Φεῦ φεῦ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. id est

Heus heus, vt illud dictitant recte, probum
Patre ab improbo non posse nasci filium.

Astipulatur huic dicto prouerbium illud: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. id est, Mali corui malum ouum. Item illud Theognidis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκύλλης ῥόδα φύεται, id est, Non etenim ex squillis rosa nascitur.

Atq; id genus alia, quæ suis referentur locis.

Alio relinquente fluctu, alius excepit.

34 Aristides in Themistocle: Θεμιστοκλέα δὲ τὰ δεύτερα ἀεὶ τῶν προτέρων μείζονα ἐξεδέχετο, καὶ τὸ τῆς παροιμίας αὐτῷ περιειστήκει. τὸ μὲν γὰρ ἔλιπεν αὐτὸν κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν, ἕως διεξῆλθε διὰ τῶν τρικυμιῶν νικῶν. id est, Themistoclẽ posteriora semper maiora prioribus excipiebant, atq; illud quod prouerbio dicitur, illi accidit: Nam hæc illum reliquit vnda, illa vero excepit, donec per tricymias victor euasisset. Videtur autem versus fuisse prouerbialis, quem Aristides ad vsum suæ sententiæ, nonnihil detorserit. Legetur integre ad hunc modum: Τὸ μέν μ' ἔλιπε κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν. id est, Hæc me reliquit vnda, at illa corripuit. Sũpta metaphora à periculose nauigantibus, qui semper post vnius impulsum fluctus, alium expectant, succedentibus inuicem procellis. Atq; etiam numerant vndarum insultus periclitantes nautæ. Nam decimam quanq; maxime formidant, quam veteres decumanam appellant. Græci grauissimas illas procellas, τρικυμίας vocãt. Nec inconcinne deflectetur ad incursus malorũ, cũ vt ferè fit, calamitas calamitati succedit, iuxta prouerbialem illum versiculum: Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Duobus pedibus fugere.

35 Ἐκ δυοῖν ποδοῖν καταφεύγειν. id est, Duobus pedibus confugere. Aristides in oratione Panathenaica: καὶ μὴν αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, τὸ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ βοηθείας καταφεύγειν ἐπὶ τὴν πόλιν ὥσπερ ἐκ δυοῖν ποδοῖν ὡς ἀληθῶς, καὶ μηδεμίαν τῶν ἄλλων πόλεων ὁρᾶν μέγα καὶ φανερὸν σύμβολον ἐστὶ, καὶ στήλης ἄμεινον, τοῦ προέχειν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. id est, Atqui primum illud ipsum quòd quibuscunq; opus esset auxilio, ad hanc confugerent ciuitatem, planè tanquam duobus pedibus, neq; vllam aliam reliquarum ciuitatum respicerent, magnum & euidens argumentum est, ac monimentum columna præstantius, eam protinus ab initio præcelluisse. Is qui scholijs quibusdam haudquaquàm contemnendis, hunc authorem illustrauit: admonet prouerbium ductum ab ijs qui festinant cursu, vt non dissimile videatur illi, ἀμφοτέραις χερσὶν. id est, Ambabus manibus, quo prouerbio sedulitatem celeritatemq́; peragẽdi negotij significamus: Vel à nauigantibus, perinde quasi dicas, duobus clauis. Nam gubernaculum nauis pedem appellant, quod eo nauis cum huc atq; illuc vertitur, velut, ingredi videtur. Itaq; cõfine fuerit illi quod alibi diximus, ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν, vt alterutrum sensum accipiamus, aut summo studio,

ſummaque celeritate illos ad vrbem confugere ſolitos, aut tutiſſimum illic omnium receptaculum fuiſſe. Quanquam Ariſtophanes ἐν ὄρνισιν ad celeritatis ſignificationem retulit, cum ait:
Ἀνεπτόμεσθ᾽ ἐκ τῆς πατρίδος ἀμφοῖν ποδοῖν. id eſt, E patria vtroq; deuolauimus pede.
Interpres admonet à nauibus ſumptum, ſecundo vento currentibus: ſenſum autem eſſe hunc, ſumma vi, ſummoque conatu.

Quis aberret à ianua. 36

Τὶς ἂν θύρας ἁμάρτοι; id eſt, Quis aberret à ianua? Dici ſolitum, vbi quis penitus aberret à vero, totoq; fallitur iudicio. Vſurpatur ab Ariſtotele τῶν μετὰ τὰ φισικὰ, lib. 2. ipſa ſtatim in fronte: & in omnibus quidem exemplaribus, quæ mihi videre contigit, θύρας per υ ſcriptũ reperio. Præterea ianuam vertit Argyropylus, nec malus interpres, nec philoſophus cuiquam aſpernandus. Ad hæc Auerrois, cuius nunc præcipua in philoſophiæ ſcholis authoritas, hunc enarrans locum, palàm declarat ſeſe de ianua ſenſiſſe. Deniq; in commentarijs Alexandri Aphrodiſei, conſimili modo θύρας inuenio. Quod ſi quomodo fas eſſet à tot exemplaribus à tantis authoribus diſſentire, mihi quidem magis probabilis lectio videatur, ſi θήρας legatur per η, non per υ. Quod autem θύρας irrepſit, mirandum non eſt. Primum, quòd perfacilis erat lapſus vnius literulæ deprauatione, haud ſcio, an fortuita, maxime cum in ſono nihil fermè ſit diſcriminis. Deinde metaphoræ ratio magis obuia, magiſque ad manum ſita, fieri potuit, vt doctis etiam philoſophis impoſuerit. Quippe quibus fabula non perinde nota fuerit, vt communis illa ſimilitudo de domus ingreſſu, deque primis cognitionis principijs. Poſtremo de codicum inter ſe conſenſu nequaquam mirandum videbitur, ijs qui ſunt vel mediocriter in penſitandis conferendiſque codicibus exercitati. Fit enim ſæpenumero, vt vnius archetypi mendum modo veri fucum aliquem præ ſe ferat, in vniuerſam deinde veluti poſteritatem librorum propagetur,
Καὶ παῖδας παίδων καί τοι μετόπισθε γένωνται.
Neq; vero hæc dixerim, quòd hac de re, ſiquis forte diuerſum ſentiat, digladiari velim, vel quòd hoc ſit ab noſtro inſtituto alienum, vel quòd non ignorem quàm lubrica, plenaq; diſcriminis res ſit, in tantis authoribus quicquam immutare. Tantum coniecturas quibus adducor, in medium adferã. Quæ ſicui videbuntur idoneæ, noſtræ ſubſcribet opinioni: ſin minus, veterem ſententiã hoc iam obtinebit libentius, quòd etiam in dubium vocata vicerit. Primum igitur omniũ mihi ſcrupulum haud mediocrem iniecit vetuſtiſſimus ſimul & emendatiſſimus codex orationum Ariſtidis rhetoris, in quo non ſolum θήρας inuenio ſcriptum, verumetiam indicatam fabulam antiquiſſimam pariter & authorem vnde prouerbium hoc Ariſtotelicum, ni fallor, demanarit. Igitur Ariſtidis in oratione, cui titulus Pericles, verba ſunt hæc: Οὔκουν πρίν τινα τῶν ἀντιπάλων ἑλεῖν ἕνα τῶν φίλων θηρεύσας ἄγεις, καὶ πέπονθας ταυτὸν τῷ πινδάρου πηλεῖ, ὃς τῆς θήρας διήμαρτε καὶ τὸν εὐρυτίωνα φίλτατον ὄντα αὐτῷ προσδιέφθειρε. i. Itaq; prius q̃ aduerſariorum quempiam ceperis, vnum ex amicis venatu nactus adducis. Atq; idẽ accidit tibi, quod apud Pindarum Peleo, qui aberrans à fera quam petebat, Eurytionẽ, quem ſibi chariſſimum habebat, interemit. Adſtipulantur hoc loco ſcholia quæ extant in hunc authorẽ, nullo quidem certo titulo, veruntamẽ, ſicuti res indicat, hominis nec indiligẽtis, nec indocti. Proinde nõ grauabor & huius adſcribere verba, ſiquis forte fortuna requiſiturus eſt. μέμνηται, inquit, ἐν ὕμνοις πίνδαρος, ὅτι τὸν εὐρυτίωνα τὸν τοῦ ἴρου τοῦ ἄκτορος παῖδα, ἕνα ὄντα τῶν ἀργοναυτῶν, συνθηρεύοντα ἄκων ἀπέκτεινε πηλεύς. φίλον δὲ λέγει, ἐπειδὴ συγγενὴς τούτου ἦν. πηλεὺς γὰρ πρὸ θέτιδος, θυγατέρα ἄκτορος τὴν πολύμελον εἶχε γυναῖκα, ὁ δὲ ἄκτωρ πατὴρ ἴρου, ὃς παῖδα ἔχε τὸν εὐρυτίωνα. i. Meminit in hymnis Pindarus, quẽadmodũ Eurytionẽ Iri, cui pater Actor, filiũ ex argonautis vnũ, ſecũ venantẽ imprudẽs occiderit Peleus. Amicũ autẽ vocat, ꝙ huic eſſet affinis. Nam Peleus ante Thedidẽ, Polymelũ habuerat vxorẽ Actoris filiam. Porrò Actor Iri pater erat, cui filius Eurytion. Proinde non diſſimile vero videtur ex Pindaro profectũ adagium, quod tacito ſicuti ferè facit, authoris nomine, vſurpauit Ariſtoteles, vt intelligamus illum τῆς θήρας διαμαρτεῖν, qui non ſolũ feram ea parte non ferit, quam deſtinarat, verum toto aberrat captu, ne attingens quidem quod appetebat. Iam vero neq; poſtularim, vt quiſquam hæc probet, niſi videbũtur cum Ariſtotelis ſententia vel ad amuſſim, vt aiunt, congruere. Diſſerit enim eo loco philoſophus de rerum naturaliũ cognitione, quæ ſit eadem & facilis & difficilis. Facilitatis illud argumẽtũ adducit, ꝙ ea nemini non aliqua ex parte cõtigit: difficultatis ꝙ exacte nulli. Neminem autem fuiſſe qui nihil omnino veritatis in rerum cognitione naturaliũ attigerit, id prouerbio veluti fulcit, τὶς ἂν, inquiens, θήρας ἁμάρτοι; Tanq̃ ſingulorum exactam tenere ſcientiã, perinde ſit quaſi ſi quamcunq; partẽ deſtinaris, eam citra errorẽ ferias. Rurſum vbiq; labi, ſit velut à toto corpore aberrare, & in aliud longe diuerſum ceu telum deflecti coniecturam. Verum quo curioſo etiam

etiam lectori, ac δυσπείστῳ fiat satis, ipsius Aristotelis ex eo quem dixi libro, verba subscribam, Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥαδία. Σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντως ἀποτυγχάνειν, ἀλλ᾽ ἕκαστον λέγειν τι περὶ τῆς φύσεως, καὶ καθ᾽ ἕνα μηδὲν, ἢ μικρὸν ἐπιβάλλειν αὐτῇ, ἐκ πάντων δὲ συναθροιζομένων γίνεσθαί τι μέγεθος. ὥστ᾽ εἴπερ ἔοικεν ἔχειν, καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τὶς ἂν θύρας ἁμάρτοι, ταύτῃ μὲν ἂν εἴη ῥαδία, τὸ δὲ ὅλον τ᾽ ἔχειν, καὶ μέρος μὴ δύνασθαι, δηλοῖ τὸ χαλεπὸν αὐτῆς. i. Veritatis consideratio partim difficilis est, partim facilis. Huius rei illud argumentum est, ꝙ neq; quisquã illam sit assecutus pro rei dignitate, neq; rursum omnino frustratus sit aliquis: sed cum vnusquisq; aliquid de natura disserat, fit vt vnusquisq; per se nihil, aut paulum adferat ad illam momenti: verum ex omnibus in vnum collectis aliqua magnitudo confletur. Itaque si res ad eum videtur habere modum, quemadmodum prouerbio dicimus, quis non attigerit ostium, hoc quidem nomine facilis fuerit. Cæterum habere totum, partem autem non posse, difficultatem illius declarat. In his philosophi verbis non video quis locus sit ianuæ. Verum illa similitudo principiorum & ostij præbuit, ni fallor, erroris ansam. Quin potius ἁμαρτάνειν τῆς θύρας Aristoteles sentit eum qui nulla ex parte consequitur quod petit, id quod mox τὸ ὅλον ἔχειν vocat, quasi confusim ac generatim habere: cui contrarium τὸ μέρος ἔχειν facit, velut exacte tenere, & non solum feram vtcũq;, sed hanc aut illam beluæ partem quam maxime velis attingere. Tametsi in hũc locum interpres tã multos adfert sensus, vt nullum idoneum percepisse videatur. Idem admonet etiam lectionem aliã alijs placere. Quod quoties fit, mihi protinus suboritur suspicio, mendum aliquod subesse. Alioqui ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. i. Simplex veritatis oratio, quemadmodum vere dixit Euripides. Iã vero mihi telum illud restat potissimum Alexander Aphrodiseus, qui preterquam ꝙ tota eius oratio nostræ sententiæ palam suffragatur, nominatim etiam admonet, prouerbij metaphoram à sagittarijs esse ductam, quorum nemo solet à lato aberrare scopo, nimirũ cuiusmodi est tota belua, cum ab exili scopo nonnunquam aberrent. Sed præstiterit & huius verba eatenus subscribere, quatenus ad prouerbij pertinent explanationem: Δοκεῖ δέ μοι διὰ τοῦ μὲν τοὺς πολλούς τε ἐπιβάλλεσθαι λέγειν περὶ αὐτῆς, καὶ μηδένα αὐτῶν πάντη διαμαρτάνειν δείκνυσθαι τὸ κατὰ φύσιν ἡμῖν εἶναι τήνδε τὴν πραγματείαν. διὰ δὲ τοῦ μηδένα κατ᾽ ἀξίαν εἰρηκέναι περὶ αὐτῆς, τὸ μέγεθος αὐτῆς ἐνδείκνυσθαι καὶ τὴν χαλεπότητα, καὶ ὅτι μὴ χρὴ πάρεργον ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν αὐτῆς. ἔχεσθαι μὲν γὰρ αὐτῆς χρὴ, ὅτι ἡμῖν ἐστὶ κατὰ φύσιν, μὴ παρέργως δὲ, ὅτι ἐστὶ χαλεπή. προτρέπει δ᾽ ἂν ἡμᾶς δι᾽ ὧν εἴρηκε, καὶ ἐπὶ τὸ μήτε καταφρονεῖν αὐτῆς ὡς ῥαδίας πάντη, μήτε ἀπογινώσκειν. ὡς πάντη χαλεπῆς. ὥστ᾽ εἴπερ ἔοικεν ἔχειν καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι τὶς ἂν θύρας ἁμάρτοι, ὅτι τὸ πάντας τὶ ὑγιὲς εἰρηκέναι τοὺς περὶ αὐτῆς λέγοντας σημεῖον ἂν εἴη τοῦ ῥαδίαν αὐτὴν εἶναι, ἔδειξε τῇ παροιμίᾳ προχρησάμενος τῇ, τὶς ἂν θύρας ἁμάρτοι. ἡ λέγεται μὲν ἐπὶ τῶν εὐκόλων καὶ μηδὲν χαλεπὸν καὶ δυσάρετον ἐχόντων. εἴρηται δὲ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, τὸν ἐπὶ σκοπὸν τοξευόντων. οὗτοι γὰρ ἂν μὲν στενὸς ὁ προσκείμενος ᾖ σκοπὸς, οὐ ῥαδίως αὐτοῦ τυγχάνουσιν. ἂν δὲ ᾖ πλατὺς, οὐ χαλεπὸν τὸ τούτου τυγχάνειν, διὸ καὶ πάντες τυγχάνουσιν ῥᾴδιον τούτου. i. Videtur autem mihi quod permulti tentant de ea differere, neq; quisquam illorum omni ex parte fallitur, hoc argumẽto demõstrare tractationem hanc nobis naturalẽ esse. At rursum ꝙ nemo pro dignitate pleneq; de illa sit locutus: ex hoc & amplitudinẽ illius & difficultatẽ argui posse. Simulq; illud admonere, non oportere obiter aut in pensi videamur: at rursus non oscitanter, eo ꝙ sit difficilis. Atq; his verbis adhortatur nos vt eã neq; contẽnamus tanq̃ omnino facilẽ, neq; rursum per desperationẽ ab ea deterreamur, tanq̃ admodũ difficili Itaq; si perinde videtur habere, quemadmodũ prouerbio dicimus, quis nõ attigerit ianuã? ꝙ oẽs aliquid recte dixerint, quicũq; de ea sunt locuti, id facilitatem illius arguere, adhibito prouerbio demonstrat. Nẽpe illo, quis non attingat ostiũ? Quod quidẽ vsurpari consueuit, de rebus factu procliuibus in quibus omnino nihil insit, vel difficile vel arduũ. Sumptũ est autẽ à sagittarijs, ad scopũ propositũ iaculantibus. Siquidẽ ij, si scopus fuerit minutus, facile fit vt fallãt, neq; feriãt: sin autẽ amplus, haud difficile feriũt. Hactenus Alexandri verba retulimus, è quibus satis abunde arbitror liquere, θήρας legendum, non θύρας. Quanq̃ totũ hoc quicquid est eruditorũ iudicio relinquimus. Etenim si quis erit cui ianua illa impẽdio placebit, est habiturus quo suffragiũ suum nõ omnino absurde tueri possit. Haud enim scio an & antiquitus fieri soleat, quod hodie nonnullis in locis videmus vt aggeres qui scopum sustinent, à lateribus atque item à tergo muris defendantur, superne imminente tecto, vt ingressus ille qui patet, ianuæ speciem habere videatur. Porrò vehementer imperitus sit oportet, qui non solum non attingat scopum aut aggerem, verum etiam ab ipso aberret ingressu, quem difficile non sit vel cuiuis attingere. Mihi tamen vero propius videtur, vt ad Pindaricam fabulam

referatur adagium. Sed ſuper hoc quemadmodum dixi, docti pronunciabunt. Nos commentatoris officio functi, ſat habuimus, quod apud authores inuenerimus, quodq́; nobis videatur, id expendendū in medium proponere. Affine videtur huic prouerbio quod apud Platonem legitur in Phædro: Λυσίας τοῦ παντὸς ἡμάρτηκε. id eſt, Lyſias prorſum aberrauit. Alluſit huc leuiter Lucianus in Timone, cum ait: Iouis fulmen quod in Anaxagoram philoſophum torſerat, fallente manu, ab ipſo quidē aberraſſe, cæterum in Caſtoris ac Pollucis templum fuiſſe detortum. Nec abhorrent ab hac forma toto aberrare cœlo, & tota aberrare via quæ retulimus aliás.

Salſuginoſa vicinia. 37

Ἁλμυρὸν γειτόνημα. id eſt, Salſuginoſa vicinia. De ſterili, agreſti, atq; inhumana vicinia dicebatur. Ariſtides in Themiſtocle: ἔστω τὸ γειτόνημα ἁλμυρὸν ὥς φασιν. id eſt, Sit ſalſa, vt aiunt, vicinia. Interpres adſcripſit adagium ex Alcmane Lyrico poeta ſumptum. Plato lib. De legibus 4. μάλα γε μὴ ὄντως, ἁλμυρὸν καὶ πονηρὸν γειτόνημα. id eſt, Haud ſanè vere ſalſuginoſa, malaq́; vicinia. Transferri poteſt vel ad negotium multi quidem laboris, at parum frugiferum: vel ad vicinos moleſtos. Traductum ab agris mari finitimis, qui plerunq; ſolent ad culturam inhabiles eſſe. Proinde Vergilius etiam terram ſalſam, vt minime feracem damnat. Ad hæc videmus homines & ipſos littorales ferè cæteris inhumaniores, tanquam immanitatis nonnihil ex immaniſſimo contrahant elemento.

Ad fractam canis. 38

Πρὸς ἐῤῥωγυῖαν ᾄδεις. id eſt, Ad fractam canis. ſubaudi vel chordam, vel citharam. Suidas oſtendit dici ſolitum de ijs qui fruſtra laborant. Antiquis mos erat ad citharam canere, in qua ſiqua chorda rupta ſit, ad eam fruſtra vocem accommodes, cum illa non reſpondeat. Fabulam de cicada, fractæ fidis vicem ſupplente, diximus alibi. Quanquam non inſcite accommodabitur, vbi non reſpondetur officijs alicuius, aut vbi quis ſuadet obſtinato, aut orat inexorabilem.

Vtre territas. 39

Ἀσκῷ ἢ ἀσκίῳ μορμολύττεσθαι. id eſt, Vtre terrere, ſiue terreri. Dici ſolitum, quoties inanem formidinem aut concipit aliquis, aut incutit. Sumptum ab ijs qui vaſorum inaniū ſtrepitu pauefaciunt pueros, aut alioqui formidoloſos, vel potius qui vaſorum huiuſmodi ſonitu propellunt aues, vt indicat in Auibus Ariſtophanes. Extat apud Diogenianum, atq; huic finitimum putat, ἀσκῷ φαυλίζειν, Heſychius vnica dictione pronunciat ἀσκοφαυλίζειν pro inani metu. Putat idem valere τῇ σκιᾷ μορμύσσῃ. id eſt, vmbra territas.

Leonem larua terres. 40

Μορμολυκίοις ἐκφοβεῖς τὸν λέοντα. id eſt, Laruis terres leonem. Apud eundem refertur. Conueniet de minis inanibus ac terriculis deridendis. Quanquam, vt inquit Plinius, hoc tale tamq́; ſæuum animal rotarum orbes circumacti, curruſq́; inanes, & gallinaceorum criſtæ cantuſq́; etiam magis terrent, ſed maxime ignes. Quod ni fallor memoria, reperi apud authorem quempiam, leonem etiam laruis appoſititijs vultibus offendi. Adagium vſurpat Seneca lib. 2.

Principatus Scyrius. 41

Ἀρχὴ σκυρία. id eſt, Imperium Scyrium. De frigido tenuiq́; regno. Scyrus inſula, quam olim incoluere Pelaſgi & Cares, petricoſa & infrugifera, nec vllius bonæ rei ferax. Suidas addit, quoſdam referre prouerbium ad Theſeum, qui cum inuaſiſſet ditionem Lycomedis, atq; huius vxorem ſolicitaſſet ad ſtuprum, præcipitatus ſit: vnde videtur ſæuum imperium dictum principatus Scyrius. Legimus & de ſaxis Scyronijs, quod an ad hoc prouerbium pertineat neſcio. Iuxta priorem interpretationem adagium eleganter accommodabitur ad munus aliquod, vnde præter inanem titulum, & moleſtam adminiſtrandi curam nihil emolumenti capitur: author Zenodotus.

Poſt Lesbium cantorem. 42

Μετὰ λέσβιον ᾠδόν. i. Poſt Lesbium cātorem. Hoc adagio ſignificabant aliquem non primas, ſed ſecundas tenere parteis: Finitimum illi: Οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν. id eſt, Nihil ad Parmenonis ſuem. Lacedæmonicum prouerbium hac natum occaſione, quemadmodum narrat Suidas: Cum Lacedæmoniorum res ſeditionibus tumultuarentur, conſultum oraculum iuſſit, vti Lesbium cantorem accerſerent. Accerſitus itaq; Terpander Lesbius nimirum Antiſſæus, & ad Lacedæmonios miſſus. Is canendo ſic illorum animos deliniuit, vt ſeditionem omnem ſedaret, redactis in concordiam ciuibus. Qua ex re factum eſt, vt Lacedæmonij Lesbijs cantoribus primas in arte muſica partes tribuerent, & ſi quem alium canentem audiſſent, protinus dicerent, μετὰ λέσβιον ᾠδόν. id eſt, Poſt Lesbium muſicū. Zenodotus prouerbium hoc citat ex Cratini fabula, cui titulus Chiron. Meminit huius adagij Plutarchus

tarchus in cõmentario quem inscripsit περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Quanquã mihi quidem stilus non redolet Plutarchum. Nihil autem vetuerit quo minus prouerbium etiam ad rem deflectatur, veluti siquis affirmans quærendam eruditionem, sed post paratam pecuniam, dicat, μετὰ λέσβιον ᾠδόν.

Callipides. 43

Καλλιπίδης olim prouerbio dicebatur, qui in moliendis negotijs cum multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret: aut quemadmodum ait Terentius, qui sedulo mouens sese, nihil promoueret. M. Tullius ad Attic. lib. 13. Quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes, aut alipi quid id genus solitum scribere, vt Varronem nusquam possem intexere. Postea autem quã hæc cœpi φιλολογώτερα, Varro mihi denunciauerat magnam sanè & grauem προσφώνησιν. Biennium præterijt, cum ille καλλιπίδης assiduo cursu nullum cubitum processerit. Quibus verbis Cicero notat M. Varronis tarditatem, qui cum magnas quasdam spes ostenderet, re nihil vnquam absolueret. Suetonius Tranquillus in Tiberio: Ad extremum vota pro itu ac reditu suo suscipi passus est, vt vulgo iam per iocum Callipides vocaretur, quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensuram progredi, prouerbio Græco notatum est. Hactenus Tranquillus. Parum autem liquet, vtrum omnis prouerbij ratio sita sit in Callipidis cognomine, quod à pulchritudine equorum est dictum: an aliud quoddã fuerit prouerbium, quod in Callipidem sit dictum, quemadmodum ex Suetonij verbis coniectura sumi posse videtur. Deinde quis hic fuerit Callipides, cuius tardam celeritatem notarit adagium, non satis perspicuum est, nisi quòd haud dissimile veri videtur accipiendum esse, de Callipide tragœdiarum histrione: cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis, his quidem verbis: Ἃ δὲ τοὺς ἄλλους ἑώρα θαυμάζοντας, ἐδόκει μηδὲ γινώσκειν. καί ποτε Καλλιπίδης, ὁ τῶν τραγῳδοποιῶν ὑποκριτὴς ὄνομα καὶ δόξαν ἔχων ἐν τοῖς ἕλλησι, καὶ σπουδαζόμενος ὑπὸ πάντων, πρῶτον μὲν ἀπήντησεν αὐτῷ, καὶ προσεῖπεν, ἔπειτα σοβαρῶς εἰς τοὺς συμπαρόντας ἐμβαλὼν ἑαυτὸν ἐπεδείκνυτο, νομίζων ἐκεῖνον ἄρξεσθαί τινος φιλοφρονήσεως. τέλος δὲ εἶπεν, οὐκ ἐπιγινώσκεις με ὦ βασιλεῦ, οὐκ ἤκουσας ὅς τίς εἰμί; ὁ ἀγησίλαος ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν, ἀλλ' οὐ τὺ ἐσσὶ Καλλιπίδας, ὁ δεικηλίκτας; οὕτω δὲ λακεδαιμόνιοι τοὺς μίμους καλοῦσι. Quorum verborum hæc fermè sententia est: Quarum rerum admiratione reliquos teneri videbat, eas ipse ne cognoscere quidem videbatur. Euenit aliquando vt Callipides tragœdiarum histrio, multi nominis atq; opinionis inter Græcos, & ab omnibus in pretio habitus, primum illi fieret obuius, ac salutaret: deinde arrogantius inter reliquos regis assectatores admisceret sese ostentaretq;, ratus futurum vt ille prior aliquid comitatis inciperet exhibere. Tandem cum diceret etiam: Non agnoscis me rex, nec qui sim audisti? Agesilaus contemplatus hominẽ; An non tu es, inquit, Callipides ille dicelicta? Nam sic appellant Lacedæmonij mimos. Hæc Plutarchus. Δείκηλον autẽ apud Græcos simulachrum ac repræsentationem, imitamenq; significat, vt author est Eudemus. Vnde Lacedæmonij mimi vocabulum duxisse videntur, quod ipsum etiam ἀπὸ τῆς μιμήσεως, hoc est, ab imitatione dictum est nobis. Licet igitur conijcere, Callipidem hunc, aut quisquis is fuit, ita gesticulationibus vti solere, vt cum mira agilitate moueri videretur, à loco tamen non discederet. Meminit huius nominis etiam in Nebulis Aristophanes, indicans eam vocem ἀπὸ τῶν ἵππων esse deductam.

Balneator. 44

Βαλανεύς. id est, Balneator, siue balnei caupo. Id nominis vulgato conuicio dicebatur in hominem alienarum rerum plus satis curiosum. Propterea quòd huiusmodi genus hominum, quoniam in otio viuit, neque suis negotijs distinetur, aliena curare consueuit. Quemadmodum ille Damasippus Horatianus,

Aliena negotia curans,
Excussus proprijs.

Cuiusmodi sunt & tonsores. Vnde idem Horatius: Opinor
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Plato lib. De repub. 1. videtur vsurpare in verbosos. Quanquam germana inter se vitia sunt, curiositas & garrulitas, teste vel Horatio:

Percunctatorem fugito, quia garrulus idem est.

Meminit adagij Diogenianus.

Bacchæ more. 45

Βάκχης τρόπον. id est, Bacchæ more. De tetricis ac taciturnis dictitari solitum, quòd essent huiusmodi Mænades illæ, Bacchico afflatæ furore. Author idem Diogenianus. At Iuuenalis retulit ad vitã intemperantem:

Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.

A lasso rixa quæritur. 46

Seneca De ira lib. 3, prouerbium huiusmodi refert: A lasso rixa quæritur. Aut, lassus rixam quærit. Quod in quem sensum antiquitus fuerit vsurpatum, non satis liquet. Quòd si coniecturas sequi licet, apparet dictum in quosdam morosiores, & ad rixandum procliuiores: non quòd offendantur, sed quòd alioqui animo male affecti sunt, vt sunt difficiles ac submorosi, qbus fortuna aduersa est. Sed ipsius Senecæ verba subscribam, ex quibus prouerbij sensus hic, vt opinor, colligi poterit: Ideo quibus stomachus suspectus est processuri ad res agendas maioris negotij, bilem cibo temperent, quam maxime mouet fatigatio: siue quia calorem inedia compellit & nocet sanguini, cursumq; eius venis laborantibus sistit: siue quia corpus attenuatum & infirmum incumbit animo. Certe ob eandem causam iracũdiores sunt, valetudine aut ætate fessi. Fames quoq; & sitis ex eisdẽ causis vitanda est. Exasperat enim & incendit animos. Vetus dictum est, à lasso rixam quæri, Aeq; autem ab esurientem, & ab omni homine quem aliqua res vrit. Nam vt vlcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condolescunt: ita animus affectus, minimis offenditur: adeo vt quosdam salutatio, epistola, oratio, & interrogatio ad litem euocent. Nunquam sine querela ægra tanguntur. Hactenus Seneca. Huc pertinet quod scribit Plin. lib. 22. cap. 24. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam & in siti.

Gladiator in harena consilium capit. 47

Gladiator in harena consilium capit. Admonet in re nata mutandum aliquando consilium, & tempori, quod aiunt, seruiendum. Refertur & hoc ab Annæo Seneca lib. Epist. ad Lucilium 3. Iam intelligis, inquit, educendum esse te ex istis occupationibus speciosis & malis. Sed quomodo consequi possis, quæris. Quædam non nisi à præsente monstrantur. Non potest medicus per epistolas cibi aut balnei tempus eligere. Vena tangenda est. Vetus prouerbium est: Gladiatorem in harena capere cõsiliũ. Aliquid aduersarij vultus, aliquid manus mota, aliquid ipsa inclinatio corporis intuẽtẽ monet. Quid fieri soleat, quid oporteat, in vniuersum & mandari potest & scribi. Tale consilium non tantum absentibus, sed etiam posteris datur. Illud autem quando fieri debeat, aut quemadmodum, ex longinquo nemo suadebit. Cum rebus ipsis deliberandum est. Hactenus ille. Cæsar commentario belli Gallici 5. Quod plerunque his accidere consueuit, qui in ipso negotio consilium capere coguntur. Dicimus & è re nata consilium capere.

Inelegantior Libethrijs. 48

Ἀμουσότερος λειβηθρίων. id est, indoctior Libethrijs. Prouerbialis hyperbole, quadrans in hominẽ admodum idiotam, & ab omni Musarum commercio prorsus alienum. A gentis huius agresti imperitia sumptum est prouerbium. Tradunt euim Libethrios, musices ac poetices, breuiter omnium elegantiorum disciplinarũ stolidissimos contẽptores fuisse, adeo vt apud hos quidã occisum Orpheum existiment, quorum de numero Zenodotus est, qui Libethrios gentem Persicæ scribit fuisse. Seruius Libethrum fontem quempiam esse credidit, vnde Verg. in Melibœo Musas Libethridas cognominarit. Plinius lib. 4. mentionem facit Libethræ fontis: quem constituit in Magnesia quæ Thessaliæ regioni adiungitur. Solinus Libethrum vocat genere masculino. Strabo item lib. Geographiæ 9. Libethri meminit: Hoc in loco, inquit, consecrata est Musis ædes, fonsq; caballinus, & Libethridum spelunca nympharum. Qua ex re suspicari licet, eos qui & Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimpliam eisdem Musis consecrarunt, Thraces extitisse. Pieres autem vocabantur, quibus extinctis loca hæc Macedones nunc possident.

Domesticum thesaurum calumniari. 49

Τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβάλλεις. id est, Domesticum thesaurum calumniaris, siue traducis, hoc est tua ipsius carpis lacerasq;. Simillimum illi quod alibi retulimus, Horatiano: Vineta propria cædere. Aristides rhetor in Pericle: Τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβάλλοιμεν, ἂν ταῦτα διασύροιμεν. id est, Domesticum thesaurum insimulabimus, siquidem istis obtrectabimus. Nullus autem sanæ mentis, quæ domi recondita habet, traducit ac reprehendit: sed suis quisq; fauet, alienis inuidet. Conueniet & in illos, qui sua ipsorum arcana non celant.

Qualis vir, talis oratio. 50

Annæus Seneca in epistolis, quas scripsit ad Lucilium lib. 20. Apud Græcos, inquit, in prouerbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Græcum id prouerbium extat apud Aristidem, in secũda Rhetorices aduersus Platonem defensione: Οὐκ ἀποστατεῖ δὲ ἡ παροιμία τούτων ἡ λέγουσα, οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸν λόγον, καὶ πάλιν τὸ ἕτερον ὡσαύτως. id est, Non dissonat autem ab ijs adagium, quo dicunt, cuiusmodi sunt mores, eiusmodi & orationem esse. Ac rursum: Qualis sit oratio, tales,

tales item esse mores. Ad eandem facit sententiam, quod inter Solonis apophthegmata commemo-
rat Diogenes Laertius: τὸν λόγον εἴδωλον εἶναι ἔργων. id est, Orationem factorum esse simulachrum.
Persius 5. Satyra, sententiam hanc allegoria texit, cum ait:

Pulsu dignoscere cautus,
Quid solidum crepet, & pictae tectoria linguae.

Nimirum innuens, haud aliter animum hominis ex oratione spectari, quàm vasa dignoscantur cre-
pitu, quem reddunt digito pulsata. Idem in Satyra 3.

Sonat vitium percussa, maligne
Respondet, viridi non cocta fidelia limo.

Idq; prouerbij non solum locum habet, cum improbum, aut probum virum arguit oratio, verum-
etiam cum ex stilo perpendimus ingenium cuiusq;, omnemq; mentis habitum ex ipsa dictionis ra-
tione coniectamus. Est enim tumidi, stilus turgidus: abiecti, humilis, exanguis: asperi, scaber: amaru-
lenti, tristis ac maledicus: delitijs affluentis, picturatus ac dissolutus: Breuiter omne vitae simulachrū
omnis animi vis, in oratione perinde vt in speculo repraesentatur, ac vel intima pectoris, arcanis qui-
busdam vestigijs deprehenduntur. Itaq; Seneca Moecenatis delicias ac molliciem ex ipsa hominis di-
ctione colligi scribit. Huc pertinet, quòd Socrates apud Platonem iubet loqui Charmidem vt eum
videat, nimirum hominem ex oratione aestimaturus. Idem in Gorgia negat se nosse Archileum Per-
dicae filium, quòd nunquam cum eo venerit in colloquium. At vulgo praedicant se nosse hominem
quem viderint tantum, cum animus hominis non perspiciatur, nisi ex oratione.

51

Η ψελλὴ οὐ πιτλεύει,

Η ψελλὴ οὐ πιτλεύει. id est, Balba non credit. Iocus prouerbialis, vbi quis sua mala conatur dissi-
mulare, quae prae se fert etiam cum dissimulat. Veluti siquis neget se blaesum esse, idq; ipsum non pos-
sit, nisi blaese dicere. Dictum est enim πιτλεύει pro πιστεύει. Propterea quòd qui linguae vitio laborant,
in literis duabus, sigma & rho potissimum laborant. Refertur à Suida. Notatus est & Alcibiadis la-
bdacismus qui pro ρ litera λ solitus sit pronunciare, non linguae vitio, sicut arbitror, sed magis ob de-
licias. Apud Aristophanem in Vespis, vbi quispiam pro θέωρος θέωλος, proq; κόρακος κόλακος dixisset
ὁλᾶς θέωλον; τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει. alter subijcit:
Ὀρθῶς γε τοῦτ' ἀλκιβιάδης ἐτραύλισεν. id est, Recte Alcibiades haec quidem ebalbutijt.

52

Nostris ipsorum alis capimur.

Τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα. id est, nostris ipsorum pennis capimur. Aristoph. in Auibus:

Ταυτὶ μὲν ᾐκάσμεθα κατὰ τὸν αἰσχύλον,
Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς. i.

Atq; hic quidem coniecimus iuxta Aeschylum,
Haec non ab alijs, immo pennis proprijs.

Aeschylus autem, vt admonet interpres, in fabula, cui titulus Myrmidones, hoc prouerbium appellat
λιβυστικὸν, quòd ex apologo Libyco ductum sit. Fertur autem apologus huiusmodi, aquilam ictam sa-
gitta, cum inspexisset iaculum ad imaginem pennarum effictum, imitatumque dixisse:

Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς
Ἁλισκόμεθα. id est,

Haec non ab alijs, immo pennis proprijs
Capimur.

Vsus est hoc Athenaeus lib. 11. Καὶ ταῦτα οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς σαυτοῦ πτεροῖς κατὰ τὸν ταυμά-
σιον αἰσχύλον ἁλίσκῃ. i. Idq; non ab alijs, sed tuis ipsius alis capere, vt egregius ille dixit Aeschylus. Cō-
uenit in eos, qui ipsi praebent occasionem sui mali, vt Chremes Terentianus ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ, cū
seruum hortatur, vt technam aliquam in Menedemum intendat, à quo mox ipse deluditur dolis.

53

Bonae fortunae. Siue boni genij.

Ἀγαθοῦ δαίμονος, id est, Boni genij, vel bonae fortunae, subaudi, nomine, sermo est bene ominantis
in re quapiam aggrediunda, quemadmodum & illud Persianum: Hoc bene sit. Itaq; festiuius erit cū
ad iocum trahetur de eo, qui rem inceptat, leuem quidem illam, sed perinde laborans quasi esset ma-
xima. Velut si sordidus quispiam tandem vini cadum reliniret, aut caseum diu seruatum aliquando
proponeret ἀγαθοῦ δαίμονος. Zenodotus & item Aristophanis interpres ostendit, prouerbium hinc
esse natum, quòd olim peracto conuiuio sublataq; mensa meracum inferri consueuit. Isq; calix ἀγα-
θοῦ δαίμονος, id est, boni genij appellatur. Huius commenti authorem citat Theopompum interpres
Aristophanis in Vespis. Nec diuersum est quod adfert ex Apollodoro, cui sententiae suffragari vide-
tur Aristophanes in Equitibus,

Μὰ Δί' ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος. id est,
Non per Iouem, verum boni ingenij merum.

Item in Vespis,

Μηδέποτε πίοιμ᾽ ἀκράτου μισθὸν ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt,
Ne merum vnquam bibere detur præmium genij boni. Idem in eodem,
Καὶ σπεῖσον ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt, Ac boni libato genij nomine. Paulo diuerſius in Pace,
Νῦν γὰρ ἡμῖν ἁρπάσαι πάρεστιν ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt,
Nam boni genij licet nunc rapere nobis nomine.

Quanquam Athenæus lib. dipnoſophiſtarum 11. palam demonſtrat, à lotione qua cœnati vtebantur calicem inferri ſolere, qui dicebatur ἀγαθοῦ δαίμονος. Qui ſanè mos hodieq; durat Germanis. Id poculum oſtendit dictum μετάνιπτρον, quod à lotis manibus adferretur, qui mos & hodie religioſe ſeruatur apud Britanos. Antiphanes in Lampade:
Δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον ἐντραγεῖν. Boni dei metaniptron deuorare. Rurſum idem,
Ἀλλὰ μὴν δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον.
Hũc calicem quiſquis accepiſſet, præbibebat alteri cuipiam, vt idem author indicat. Erat autem mos apud veteres, vt propinantes, aut bibituri, deum quempiam, aut hominem ominis cauſa præfarentur, eumque gignendi caſu proferebant. Quemadmodum apud Lucianum in Lapithis Alcidamus Cynicus, ſponſæ Herculis nomine propinat. Item Horatius:
Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris.
Alijs magis placet hinc ductum adagium, quòd antiquitus primus calix ἀγαθοῦ δαίμονος ſit appellatus, eaq; voce bene ominari ſoleant, ob Bacchũ, ceu vernaculum ac domeſticum deum. Quinetiam menſis cuiuſq; diẽ à primo proximum, ἀγαθοῦ δαίμονος appellitabãt antiquitus. Fertur & apud Thebanos ſacellũ fuiſſe ἀγαθοῦ δαίμονος. Deniq; eſt & inſula quædã huius nominis in mari Indico, queadmodũ oſtendit Stephanus. Plutarchus cõuiualiũ quæſtiũcularũ decade tertia demonſtrat antiquitus fuiſſe morem vt non guſtarent vinum, niſi prius libaſſent alicui deo, quo potus illius ceu pharmaci, ſibi innoxius eſſet & ſalutaris. Atq; Athenis quidem vndecimo menſis die immolabant vini primitias, eumq; diem pithœniam appellabant. Aſt apud Bœotos ſeptimo menſis ineuntis die ſacris peractis bono dæmoni, guſtabant ab exorto Zephyro, quòd is ventus præcipue ſuſcitet moueatq; vinum adeo vt quod illum effugerit, videatur iam duraturum. Menſis autem is vocabatur προστατήριος. Ariſtides in Themiſtocle videtur ad hoc alluſiſſe prouerbium cum ait: Ἀλλὰ κατέστη τοῖς ἕλλησι ἀντ᾽ ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt, Verum conſtitit Græcis boni genij vice. Quanquam hoc magis referendum ad id, quod alibi diximus: Bonus genius & malus genius.

54

Ad aquam malus.

Ἐφ᾽ ὕδωρ κακός. id eſt, Ad aquã malus. In infimæ ſortis homines olim dicebatur, ac ſordidiſſimis quæſtibus addictos, propterea quòd antiquitus infames habebantur, multoq; omnium contemptiſſimi, qui litigantibus aquam ſubminiſtrare conſueuerunt. Nam alias admonuimus, veteres ad clepſydrarum menſuram in iudicijs dicere ſolitos. Infundebatur & certantibus per clepſydras aqua. Eam aquam tenues quidam, ac nullius frugis homines infundebant, diſpenſabantq;. Porrò qui hoc miniſterio fungebantur, Athenis habebantur reiecti, rei pariter ac bonę famę indigi, non aliter quàm Romanis legibus notantur ſcenici, & aliorum publicorum certaminum miniſteria quædam. Eſt aliud huic confine βάλλ᾽ ἐν ὕδωρ. id eſt aufer in aquam, id eſt, in malam rem.

55

Phocenſium execratio.

Φωκέων ἀρά. id eſt, Phocenſium execratio. De iureiurando multis vinculis aſtricto. Nam olim in fœderibus quo minus violarentur, adhibebant, nõ ſolum promiſſa, dextras, & ſacrificium, verum execrationes in caput eius, quicunq; non ſtaret pactis, id quod ex Euripide licuit colligere, cuius hi verſus in Iphigenia Aulidenſi:
Ὅρκους συνάψαι, δεξιάς τε συμβαλεῖν
Μνηστῆρας ἀλλήλοισι, καὶ δι᾽ ἐμπύρων
Σπονδὰς καθεῖναι, κἀπαράσασθαι τάδε.
Eorum verſuum ſententiam nos olim ſic vertimus,
Vt coirent iureiurando proci,
Atq; inter ipſos iungerent dextras, adhæc
Adolenda diuûm ponerent aris ſacra:
Ac ſemetipſi aſtringerent, diris ad id
Caput obligantes execrationibus.

Prouerbium

Prouerbium autem, vt ad id redeam, ab huiusmodi profectũ est casu. Phocenses Ioniæ populus olim communi populi consilio patrium solum reliquerunt, adacti deuotionibus, atq; execrationibus quibusdam, ne quisquam vsquam de repetenda patria cogitaret. itaq; iuxta Dianæ oraculum Aristarcho duce, Galliam Narbonensem adierunt, ibiq; ciuitatem florentissimam Massiliam condiderunt. Cuius historiæ mentionem faciunt, Herodotus lib. 1. Strabo 4. Meminit & Horatius lib. Epodon:

Forte qui expediat communiter, aut melior pars
  Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia, Phocæorum
  Velut profugit execrata ciuitas,
Agros, atq; lares patrios, habitandaq; phana,
  Apris reliquit & rapacibus lupis.

Deinde qui fuerit eiusmodi ritus execrationis aperit:

Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint
  Vadis leuata, ne redire sit nephas.
Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando
  Padus Matina lauerit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
  Nouaq; monstra iunxerit libidine
Mirus amor, iuuet vt tigres subsidere ceruis,
  Adulteretur & columba miluio,
Credula nec flauos timeant armenta leones,
  Ametq; salsa leuis hircus æquora.
Hæc & quæ poterunt reditus abscindere dulces.
  Eamus omnis execrata ciuitas.

Stephanus φωκάιαν vrbem Ioniæ facit, cuius denominatiuum φωκαιεὺς, iuxta Herodotum. καὶ φωκαιεὺς, & alteram eiusdem nominis in Mycala Cariæ. Est autem & φωκὶς Bœotiæ regio, iuxta Parnassum, à quo denominatiuum φωκεῖς καὶ φωκικοί. Hoc idcirco visum est mihi admonere, quòd quidam affinitate nominum labi videntur. Siquidem à Phocæis siue Phocæensibus Ioniæ ductum est hoc prouerbium, à Phocicis Bœotiæ natum est, quod alibi referemus Phocensium, seu Phocidensium desperatio. Prouerbium refertur à Zenodoto.

Sybaritica oratio. 56

Συβαριτικοὶ λόγοι. id est, Sybaritici sermones. Hesychius narrat Ακωπον quempiam, Sybaritam opinor summo studio incubuisse, vt orationis quoq; genus haberet lautum & opiparum, hinc iocum prouerbialem ortum, vt oratio nitidior & accuratior, Sybaritica diceretur. De luxu Sybaritarũ in apparãdis conuiuijs, dictum est in prouerbio, Sybaritica mensa. Sic & Asiaticum dicendi genus venit in prouerbium. Fit enim ferè, vt qualis vita talis sit oratio. Congruet & in orationem arrogantem atq; ampullosam. Nam & fastus nomine notati sunt Sybaritæ per plateas.

A linea incipere. 57

Ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι. i. A linea incipere dicuntur, qui ab ipso rei exordio sumunt initium. Aristides sophista in Themistocle, Αὕτη πρώτη θεμιστοκλέους ἐξέτασις καὶ κρίσις, ἐντεῦθεν ὅρα τὸν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος. i. Hoc primum Themistoclis specimen, ac probatio. Hinc virum spectato, à linea exorsus. Is qui in hunc authorem addidit scholia, putat hoc prouerbium finitimum illi, ἀφ᾽ ἑστίας ἀρξάμενος. id est, A lare exorsus. Mihi videtur cognatum illis, quæ diximus alibi: A capite, à carceribus. Sic enim vocabant vnde primum emittebantur equi, quod ipsum & oppidum vocabatur, authore Festo. Sumpta est autem metaphora ab his, qui cursu certant in stadijs. Nam ijs linea quædam ducitur, ad quam ex æquo stent, donec currendi signum accipiant, vt ostendit Aristophanis interpres in eo quẽ mox citabimus loco. Tertullianus lib. aduersum Marcionem primo: Age igitur ad lineas rursus & ad gradum. Ad lineas dixit, pro eo quod est, ab integro.

A carceribus. 58

Ἀπὸ βαλβίδων. id est, A repagulis, siue carceribus. Eandem habet sententiam cum eo quod proxime retulimus. Aristophanes in Vespis:

Καὶ μὴν εὐθύς γ᾽ ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω. id est,
Atqui protinus à carceribus, de fonte rei reserabo. id est, ἀπ᾽ ἀρχῆς εὐθέως.

Interpres ostendit, vt modo dixi, metaphoram mutuo sumptam à stadijs, in quibus carceres erant repagula quædam, vnde cursus initium erat. quæ Græci βαλβίδας seu ἀφετηρίας appellant: iuxta has linea tendebatur, cui insistebant cursuri. Vnde frequentes illæ apud Latinos etiam scriptores formulæ, à carceribus ad metam, à meta ad carceres. Quæ quidem exempla citauimus alibi.

59

Noua hirundo.

Νέα χελιδών. id est Noua hirundo. Suidas hoc adagiũ citat ex Auibus Aristoph. fallente, sicut opinor, memoria. Nam extat apud hunc poetam in equitibus his versibus,

Εξηπάτων γὰρ τοὺς μαγείρους, ἐπιλέγων τοιαυτὶ,
Σκέψασθε παῖδες οὐχ᾽ ὁρᾶθ᾽, ὥρα, νέα χελιδών.
Οἱ δ᾽ ἔβλεπον, κἀγὼν τοσούτω τῶν κρεῶν ἔκλεπτον. id est,
Etenim coquos, ego fefelli, fatus hæc ad illos:
Spectate pueri, non videtis ver, noua ecce hirundo:
Illi tuentur, interim autem sustuli ipse carnes.

Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac perinde valere, quasi dicas initium veris, propterea quòd id temporis appareat hæc auis. Quemadmodum & Horatius,
Zephyris & hirundine prima. Suidas ait dici solere, quoties verba darentur alicui. Sumptum à ioco puerili. Nam hi data opera, nouam hirundinem adsimulantes videre sese ostendunt alijs: deinde contemplantibus illis & intentis, interim quod volunt surripiunt. Theognis apud Athenæum lib. 8. declarat Rhodijs solenne fuisse, quotannis publicis votis inuitare hirundinem sub tempus vernum, quod illi χελιδονίζειν appellabant, acclamantes in hunc modum: ἦλθε ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς. id est. Veni veni hirundo, pulchra tempora adducens, ac pulchros annos. proinde quadrabit in eos, qui falsa spe quapiam iniecta fallunt ac nocent.

60

Iouis & regis cerebrum.

Διὸς ἐγκέφαλος. id est, Iouis cerebrum: καὶ βασιλέως ἐγκέφαλος. id est. Regis cerebrum. De cibo vehementer opiparo ac suaui: Aut de molliter delicateque viuentibus. Clearchus apud Zenodotum scribit, opiparas epulas apud Persas, Iouis ac regis cerebrum appellari. Athenæus lib. 12. docet, Sardanapalum ijs, qui voluptatem aliquam essent commenti, Iouis ac regis cerebrum apponere solitum, cibum opinor exquisitum. Idem libro 14. Iouis cerebrum inter secundæ mensæ delicias annumerat. Apud Apuleium in prima Apologia citatur Ennius:

Quid scarum præterij, cerebrum Iouis penè supremi.
Nestoris ad patriam hic capitur, magnusq; bonusq;.

Ephippus apud Athenæum, Διὸς ἐγκέφαλον. id est, Iouis cerebrum inter secundæ mensæ lautitias cõmemorat. Idem cibum prælautum νέκταρος ἄνθος vocat, id est, nectaris florem. Atque alibi vinum, τὸ ἀφροδίτης γάλα. id est, Veneris lac, ab Aristophane nominatum docet. Rursum alio in loco suaues cibos, τῆς ἑλένης βρώματα. id est, Helenæ cibos dictos indicat.

61

Non mouenda moues.

Ακίνητα κινεῖς. id est, Non mouenda moues. Quadrabit aut in eos qui moliuntur ἀδύνατον aliquid aut qui res sacras violant, aut qui pacta mutant, siue qui conuicijs incessunt eos, quibus ob authoritatem debetur reuerentia. Zenodotus inde natum putat, quòd fas non sit mouere, neque aras, neq; sepulchra, neque sacella, quibus reuerentia quædam ac religio debetur. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, scribit hanc vocem editam cuidam euocanti manes amici defuncti, τὰ ἀκίνητα μὴ κινεῖν. Idem ἐν τῷ ἐρωτικῷ vsurpat in eum, qui receptam de ijs opinionem conuellere videbatur. Meminit huius Plato libro De legibus 8. proferens legem quam Iouis terminalis appellat, ne quis vicini ciuis, aut hospitis, limites agrorum moueat, ne quis item vrbis, aut regionis pomeria moueat, malitque quisque saxum ingens mouere, quàm exiguum lapidem, fœdere iureq; iurando fixum. νομίσας, inquit τὰ ἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς τοῦτο εἶναι. id est, Existimans hoc esse verum quod dicitur, non mouenda mouere. Idem libro De legibus 11. ὡδὶ πολλοῖς γὰρ δὴ λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα. id est, Inter multa illud recte sanè dicitur: Ne moueris non mouenda. Meminit & eiusdem operis libro 3. Et in Epigrammate quodam ita legitur,

Ακινήτων ἅπτεται οὐδ᾽ ἀΐδης. id est,
Immota haud tangit ne Libitina quidem. Sophocles in Antigone,
Ορσεις με τ᾽ ἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι. id est,
Coegeris me non mouenda proloqui. Idem in Oedipo Coloneo,

Αλλ᾽ ὦν

Ἀλλ᾽ οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τ᾽ ἀκίνητ᾽ ἔπη. id est,
Neq; enim suaue est, verba in auras eloqui, Quæ sit nephas mouere.
Plutarchus in libello De auscultando: ἐπιθυμία κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους. id est, Cupiditas chordas mouens non mouendas. Idem περὶ τῆς ἀδολεσχίας,
Κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους φρενῶν. id est, Fides mouens minime mouendas mentium.
Eleganter huc allusit oraculum quod extat in Eratone Herodoti:
Κινήσω καὶ Δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν. id est, Et Delum quamuis sit adhuc immota mouebo.
Simul enim respexit ad fabulam, siue mauis historiam, Delon antea fluitantem, postea fixam in gratiam Apollinis Vnde Maro:
Immotamq; coli dedit & contemnere ventos.

Neq; mel, neq; apes. 62

Μήτε μέλι, μήτε μελίσσας. id est, Neq; mel, neq; apes. in eos dici solitum, qui recusant incommodũ ferre, quod sit cum commodo quopiam coniunctum. Veluti siquis apes, quòd sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur. Res enim mortalium ita temperauerunt superi, vt semper incommoditas comes sit commoditatum. Tryphon grammaticus in figuris hoc exemplum adfert parœmiæ, citatque ex Sappho poetria Lesbia:
Μήτ᾽ ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλιττα. id est, Neq; mihi mel, neq; apis.
Celebratur Mimus ad hanc faciens sententiam:
Feras quod lædit, vt quod prodest, perferas.
Eodem pertinet illud Plautinum: Fortiter malum qui patitur, post potitur bonum. Idem obscurius quidem, sed tamen eleganter innuit Homerus, vt opinor, per herbam moly, cui radicem nigram, florem lacteum attribuit. radicis nigræ symbolo laboris molestiam significans, qua peruenitur ad animi tranquillitatem, virtutis absolutæ præmium.

Tussis pro crepitu. 63

Βὴξ ἀντὶ πορδῆς. Tussis pro crepitu. Dici solitum, quoties aliquis perplexus, aliud pro alio simulat. Veluti siquis in adulteræ domo deprehensus, fingeret se quippiam mercatum venisse. Translatum ab ijs, qui crepitum clara tussi dissimulant, quod genus homines etiam hoc tempore non raro magno cum risu deprehenduntur.

Cornicibus viuacior. 64

Ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκώς. id est, Cornicibus viuacior. De vehementer annosis, prouerbialis hyperbole, ab auis eius prodigiosa viuacitate sumpta, de qua ita scribit Plutarchus in commentario, qui inscribitur, περὶ τῶν ἐκλελειπότων χρηστηρίων, citans Hesiodum sub persona Naidis, ætates animaliũ varias si complectentem.

Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἡβώντων, ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος.
Τρεῖς δ᾽ ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται. αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ᾽ ἡμεῖς τοὺς φοίνικας,
Νύμφαι εὐπλόκαμοι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. id est.

Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix,
Quattuor at peragit cornicis tempora ceruus,
Ceruinam ætatem coruus ter præterit ater,
Coruinos annos nouies agit Indica Phœnix.
Atqui crispicomæ, soboles Iouis alma tonantis,
Egredimur decies phœnicia secula nymphæ.

Hos versus Hesiodios interpretatus videtur quidam quisquis fuit. extat autem carmen inter reliquas Maronis appendices, Estq; huiusmodi:
Ter binos, deciesq; nouem superexit in annos
Iusta scenescentum quos implet vita virorum,
Hos nouies superat viuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis secula ceruus,
Alipedem ceruum ter vincit coruus, at illum
Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales.
Quem vos perpetuo decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarum longissima vita est.
Hi cohibent fines viuacia fata animantum,
Cætera secreti nouit deus arbiter æui.
Hos versus ideo pariter libuit subscribere, vt mihi sæpius ex tempore, id quod erit necesse vertenti, venia detur, siquando videbor non omnia vsquequaque ad amussim reddere, cum in his apparuerit,

quantum sibi permiserit antiquitas in traducendis poetarum carminibus. Eandem hanc Hesiodi sententiam oppido quàm commode, breuiterq; reddit Plinius: Hesiodus inquiens cornici nouem nostras attribuit ætates. Quadruplum eius ceruis: id triplicatum coruis. Etiam si nonnullis authoribus hæc fabulosa videntur. Inter quos Aristoteles arbitratur homine nullum aliud animal esse viuacius, excepto vno elephanto. Martialis,

Et cornicibus omnibus superstes.

De anu nimium viuace. Item Horatius in Odis,

Seruatura diu parem Cornicis vetulæ temporibus Lycen.

Eódem pertinet quod philosophus ille moriens, cornicibus inuidisse legitur longæuitatem, quam natura negasset homini. Synesius in epistola quadam: Εἰκὸς ἐςὶ κορώνης ἐνιαυτοὺς ἄρξαι παρ' ἡμῖν, τὸν δικαιότατον. id est, Consentaneum est iustissimum principem, cornicis annis imperaturum esse.

65

Tithoni senecta.

Τιθωνοῦ γῆρας. id est, Tithoni senecta. Fabulæ tradunt Tithonum adamatum ab aurora in cœlum sublatum fuisse, atq; illius succo perfusum, ad tantam peruenisse senectutem, vt tandem optauerit, vt in cicadam verteretur. Lucianus in quodam dialogo: καὶ ὑπὲρ τιθωνὸν ἔζη ὁ γέρων. id est, Atq; vltra Tithonum viuebat senex. Huius Tithoni personam inducit Aristo Chius in libro de senectute, propter viuacitatis miraculum, vt testatur in Catone M. Cicero. Suidas adagium refert hūc in modum, κατὰ γηράσκεις τιθωνοῦ βαθύτερον. id est, Senescas Tithono profundius.

66

Nostorea senecta.

Itidem certe apud Latinos Nestoris anni in prouerbium abierunt, cui treis ætates attribuit Homerus in Odysseæ tertio:

Τρὶς γὰρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν. id est,

Illum iam exegisse hominum tria secula fama est.

Idem affirmat in primo Iliados. Et Iuuenalis:

Atq; suos iam dextra computat annos.

Tertiam ætatem indicans. Breuiter prouerbij faciem habebit, quicquid ab ijs sumetur, qui insigni viuacitate fuerunt. Vt phœnice viuacior, quem Hesiodus scribit, nouem corui ætates viuere: & ceruo viuacior, coruo viuacior: & Tiresia viuacior, quem tragœdia finxit sex ætates hominum vixisse. Et Seribus viuacior: quos Græcis historijs proditum est, trecentos annos viuere. Quod genus exempla siquis desideret, legat Lucianum de Macrobijs, id est, longæuis, & Plinij 7. libri cap. 48.

67

Vltra pensum viuit.

Lepidum est quod ait Lucianus in Philopseude: ὑπὲρ γὰρ τὸν ἄτρακτον ἤδη βιοῖ. id est, Iam enim vltra fusum viuit, hoc est viuit vltra fatalem diem. Allusum ad Parcarum fusos, quibus æuum mortalium euolui fabulantur poetæ. Quin & theologi metam vitæ fatalem, periodum appellant, quam prætercurrere nulli fas sit.

68

Facile cum valemus, recta consilia ægrotis damus.

In Andria Terentiana ab adolescente non admodum cordato, cordatissima simul & elegantissima sententia profertur. Facile cum valemus, recta consilia ægrotis damus. Tu si hic sis, aliter sentias. Ea nata videtur ex oraculo Thaletis philosophi. Nam is, vt author est Laertius, interrogatus quidnā esset difficillimum, respondit, γνῶναι σεαυτόν. id est, nosse seipsum: quid facillimum, respondit: ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι. i. alteri cōsiliū dare. Comicus autē translationis gratiā admiscuit. Euripides in Alceſtide.

Μὴ νῦν ὑπέρβαιν', ἀλλ' ἐναισίμως φέρε. id est, Ne nimius hic dolor esto, sed modice feras.

Verba sunt Herculis Admetum consolantis super vxoris morte. At ille,

Ρᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν. id est,

Facilius est monere, quàm situm in malis Animo imperare.

Fertur & huic similis sententia prouerbialis,

Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί, In admonendo sapimus omnes, verum vbi

Αὐτοὶ δ' ἁμαρτάνοντες, οὐ γινώσκομεν. id est, Peccamus ipsi, non videmus propria.

Ducta est sententia à communibus hominum moribus. Omnes enim ægrotantibus recte præcipiūt, quid fugiendum, quid agendum, & obiurgant nonnunquam, quod salutis causa non obtemperent bene monentibus. Ipsis posteaquam in morbum inciderint, non succurrunt illa præclara monita, sed alijs item monitoribus & obiurgatoribus est opus. Porrò cupiditas omnis animi morbus est, quo velut excæcatus, aut non perspicit, aut si perspicit, sequi non potest ea quæ sunt ad salutem necessaria.

Nam Phædria Terentianus prudens & sciens in flammam manum mittit,& viuus vidensque peri͞t. Item Horatius fugienda sequitur,fugiens quæ profore credit. Perspicit auarus aliquando, quàm prodigiosa res sit ambitio. Contra ambitiosus auari morbum peruidet, & vterque alteri in alieno malo recte consulit,neuter in suo sapit.

Quæ supra nos,nihil ad nos. 69

Τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς,οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.id est, Quæ supra nos,nihil ad nos. Dictum Socraticum, deterrens à curiosa vestigatione rerum cœlestium & arcanorum naturæ. Refertur prouerbij vice à Lactantio lib.3.cap.20. Ex his,inquit,vnum eligam,quod ab omnibus sit probatum, celebre hoc prouerbium Socrates habuit: Quod supra nos,nihil ad nos. Torqueri potest & in illos qui de negotijs principum aut theologiæ mysterijs temere loquuntur. Vertere licebit & in contrarium,quæ infra nos, nihil ad nos. Vbi significamus res leuiusculas,quàm vt nobis curæ esse debeant.

Notum lippis ac tonsoribus. 70

Quæ iam in ora vulgi abierunt,omnibus tonsoribus ac lippis nota dicuntur: propterea quòd olim in tonstrinarũ cõsessibus omnes rumores narrari cõsueuerunt. Quod indicat Aristophanes in Pluto:

Καί τοι λόγος γ' ἦν,νὴ τὸν Ἡρακλέα πολὺς | Hercle profecto sermo erat videlicet,
Ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων, | In officinis desidentium frequens
Ὡς ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος. id est, | Tonsorijs,hominem repente diuitem

Factum esse: Et apud Terentium Antipho in tonstrina de puella cognoscit. Item Horatius de tonstrina: Gaudent vbi vertice raso

Garrula securi narrare pericula nautæ. Item in Sermonibus: Opinor

Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Vbi prouerbium explicuit,significans rem vulgo iactatam. Nam lippi in tonsorum officinis desidẽt expetentes remedium oculorum. De tonsorum garrulitate complura lectu digna recenset Plutarchus in libello quem scripsit De futili loquacitate. Quorum vnum illud referre non pigebit. Cum aliquando,inquit,in tonstrina sermo esset de Dionysio, diceretur͂q; tyrannidem illius adamantinam esse & inexpugnabilẽ ridẽs tonsor: Hæccine,inquit,loqui vos de Dionysio,in cuius iugulo ego subinde teneo nouaculam? Quod dictum simul atq; Dionysius resciisset,tonsorem in crucem sustulit,atq; ita quod ait Plinius,voces per iugulum redire in authorem. Vt autẽ tonsorum genus vsque adeo loquax sit,id existimat esse in causa,quod in eorum officinas loquacissimi quiq; conueniant desideãtq; quorum assiduo conuictu garrulitatis morbo inficiuntur & ipsi. Quas ob res Theophrastus,vt idem testis est Plutarch. τὰ κουρεῖα ἄοινα συμπόσια. id est,sine vino compotationem appellauit,quòd illic loquacitate ceu temulenti reddantur homines. Simili infamia laborant balneatores,quòd illic quoque desideant otiosi,garrientes quidlibet. Quin hinc factum est,vt veteres ærarias officinas λέσχας dixerint,vt indicauit Ioannes grammaticus, quòd hybernis frigoribus huc sese turba tenuium teporis gratia conferre consueuerit,ibique desidens otiosis fabulis tempus fallere. Hæc loca velut ignauis apta Hesiodus iubet vitare agricolam.

Πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπαλέα λέσχην, | Mensibus hybernis valeat ferraria sedes,
ὥρῃ χειμερίῃ. id est, | Ac nugæ tepidæ.

Optat ephippia bos piger,optat arare caballus. 71

Oppido quàm eleganter extulit Horatius:

Optat ephippia bos piger,optat arare caballus.

Vitium illud significans humanis ingenijs insitum,vt semper alienam sortem magis mirentur, suã contemnant ac fastidiant,optent inexperta,experta damnent. Siquidem ephippia vocantur, quas vulgo sellas equestres appellant,additas in hoc vt commodius sedeat eques. Veteres bubus arabant, nõ equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam. Citra metaphoram dixit Terentius: Nostri nosmet pœnitet.

Fertilior seges est alieno in aruo. 72

Ouidius mutauit metaphoram,eundem explicans sensum:

Fertilior seges est alieno semper in aruo.

Vicinumq; pecus grandius vber habet

Persius Satyra 6.

Securus & angulus ille

Vicini quia pinguior. In eandem sententiam celebratur & Mimus,vnus,vt opinor, ex illis Publij ab A. Gellio laudatis:

Aliena nobis,nostra plus alijs placent. Et Horatius:
Qui fit Mœcenas,vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit,seu sors obiecerit,illa
Contentus viuat,laudet diuersa sequentes?

Fæcem bibat.qui vinum bibit. 73

Haud dubium quin prouerbialiter dixerit Aristoph.in Pluto,fæcem epotandam eidem qui vinum prius ebiberit:id est,qui fruitus sit optimis eundem boni consulere debere deteriora:
Ομως δ' ἐπειδὴ καὶ τὸν οἶνον ἠξίους At vbi haud grauatus bibere vinum es, fæx item
Πίνειν συνεκποτέον ἐςὶ τὴν τρύγα. id est, Tibi nunc eidem est ebibenda scilicet.
Verba Chremyli de muliere, quæ quondam vernans ac florens ætate placuerat, tum anus fastidiebatur à iuuene.

Crœso,Crasso ditior. 74

Apud Græcos opulentia Crœsi Lydorum regis in prouerbium abijt, præsertim nobilitata dicto Solonis. Apud Romanos item M.Crassi,cui cognomentum etiam diuitis additum est. Hic negabat diuitem esse nisi qui reditu annuo legionem tueri posset:In agris suis sestertiûm vicies mille possedit. Commemorantur & alij nonnulli apud Plinium lib.32.cap.10. & item 3. qui immodicas opes possederunt, atque in his est Aristoteles, sanctus ille philosophus, ac nostratium theologorum pene deus, cuius hæredes in auctione 70 patinas argenteas venum produxisse leguntur. Verum non itidem in vulgi cessere sermonem. Proinde nihil attinet hoc loco referre. Festiuior erit adagij figura,si numerum etiam commutemus,vt diuus Hieronymus: Crœsos licet spires,& Darios, literæ marsupium non sequuntur. Horatius & Arabum gazas dixit,pro cumulatissimis opibus,non sine specie prouerbiali,quemadmodum & Persicos apparatus,pro nimis exquisitis ac sumptuosis.

Pactoli opes. 75

Τὸν πακτώλȣ πλοῦτον.id est,Pactoli diuitias,pro summis opibus alicubi dixit Philostratus. Est autem Pactolus Lydiæ fluuius,ex monte Tmolo profluens,aureis scatens harenis,vnde & χρυσοῤῥόας à poetis cognominatur. Cuiusmodi narratur & Tagus in Hiberia, & Ganges in India, & Hebrus in Thracia. Plinius addit Padum in Italia,negatq; vllum esse aurum absolutius, quàm id quod in fluuijs reperitur,vtpote cursu ipso tritu q; perpolitum. Horatius in Epodis:
Sis pecore & multa diues tellure licebit,
Tibiq; Pactolus fluat. Iuuenalis:
Tanti tibi non sit opaci
Omnis harena Tagi,quodq; in mare voluitur aurum.
Has hyperbolas in varios vsus accommodare licebit. Veluti siquis dicat: Hos tantos sumptus sustinere nemo queat,ne si Pactolus quidem illi domi fluat. Huius hominis cupiditatem ne Tagus quidem ipse possit explere Nihil mediocre sperabat,sed totos Pactolos ac Tagos animo conceperat. Aut Pactolos pollicebatur,id est,diuitias effertissimas.

Iro,Codro pauperior. 76

Contra,Iri & Codri paupertas prouerbio locum fecit. Ouidius:
Irus erit subito,qui modo Crœsus erat. De Codro Iuuenalis:
Tota domus Codri rheda componitur vna.
De Iro mentionem facit Homerus Odysseæ Σ. Scribitq; eum publicum fuisse mēdicum apud Ithacenses,corpore specieque prægrandi,à matre dictum Arnæum,à iuuenibus Irum fuisse nominatum quòd iret nuncius quò vsus esset. Cum hoc commissus Vlysses,cum haberetur & ipse pro mendico, eijcit hominem. Quin & Hecale paupertate nobilis est.cuius meminit Plautus in Cistellaria: Siquidem eris vt volo,nunquam Hecale fies.
Meminit & Ouidius:
Cur nemo est Hecalen,nulla est quæ ceperit Irum.
Nempe quòd alter egens,altera pauper erat.
His formulis quot modis vti liceat,in operis ingressu satis ostendimus.

Mysorum postremus. 77

Μυσῶν ἔσχατος.id est,Mysorum extremus. Strabo Geographiæ libro duodecimo refert Mysorum populum vsqueadeo contemptum fuisse,vt prouerbió locum fecerit. Id vsurpat M. Tullius in oratione pro Lucio Flacco: Quid,inquit,porrò in Græco sermone tam tritum atque celebratum est,quàm siquis

ſiquis deſpicatui ducitur, vt Myſorum vltimus eſſe dicatur? Idem ad Quintum fratrem: Niſi me forte Paconij neſcio cuius hominis, ne Græci quidem, at Myſi, aut Phrygis potius querelis moueri putas, nimirum gentis eius contemptum declarans. Summum itaque deſpectum & infimam humilitatem hoc adagio ſignificabimus.

Myſorum vltimus nauigat. 78

Ἔσχατος μυσῶν πλεῖν. id eſt, Myſorum poſtremus nauigare, prouerbiali ioco dicebatur, qui fruſtra laboraret. Origo prouerbij, ſicuti fit in pleriſque, non vno narratur modo. Quidam tradunt olim Græcis peſtilentia laborantibus, oraculo reſponſum eſſe, vt ad vltimum Myſorum nauigarent. Ac primũ quidem ambigebant, quid ſibi vellet oraculum. Tandem diu circumacti repererunt Aeolidem in extremis Myſorum eſſe ſitam, atque eò demigrandum eſſe monuiſſe numen. Alij ſcribunt Telepho, poſt interemptos auunculos, conſulenti Pythium, quò gentium ſibi demigrandum foret: nã antiquitus mos erat homicidis ſolum vertere: reſponſum vt ad extremam Myſorum regionem ſeſe conferret: veniſſeque in Theuthraniam, quæ Myſiæ extrema pars eſt, atque eius loci principatum obtinuiſſe. Sunt qui dicant, hunc non ob cædem auunculorum fugiſſe, ſed vti matrem quæreret, quam in Theuthraniam tandem inuenerit. Prouerbium autem dictitatum, vbi dura quæpiam imperarentur, factuque difficilia.

Tangere hulcus. 79

Κινεῖν ἢ θίγειν τὸ ἕλκος. id eſt, Mouere ſeu tangere hulcus, eſt mouere dolorem, eiuſque rei facere mentionem, quæ nos magnopere vrat. Terentius: Quid minus neceſſe fuit, quàm hoc hulcus tangere? Quo loco Donatus admonet ſubeſſe prouerbium. Octauius Auguſtus, vt author eſt Tranquillus, filiarum Iuliarum & neptis infamem vitam, morte ipſa grauius tulit, nec eas aliter appellare conſueuit, quàm treis vomicas, aut tria carcinomata ſua, nimirum quòd earum non ſine magno dolore ſuo recordaretur. Hanc metaphoram M. Tullius oppido quàm eleganter expreſſit in Clodium, qui populum fame iam exaſperatum, concionibus inſuper ſeditioſis in rabiem agebat. Vt tu, inquit, in hoc hulcere tanquam vnguis exiſteres. Plutarchus de adulatione:

Κρυφίου δὲ λόγου κινήσαντος ἕλκος. id eſt. Arcani ſermonis cum mouiſſent hulcus.

Refricare cicatricem. 80

Cum dolor temporũ ſpatio iam mitior renouatur, Refricari cicatrix dicitur. Notũ vnde ducta metaphora. Nẽpe à corporali vulnere, quod iam coijt cicatrice obductũ. Quæ ſi frictu denuo aperiatur, recrudeſcit vulneris priſtini dolor. Cic. ad Attic. Apij vulnera nõ refrico. Idem in Rullũ: Ne aut refricare reipub. cicatricem viderer. Idem refricare dolorem dixit lib. De oratore 2. Dicimus & refricare memoriam, & ſuffricare memoriam. pro eo quod eſt leuiter renouare, ſed in malam ferè partẽ.

Odorari, ac ſimiles aliquot metaphoræ. 81

Tranſlationes quæ ducuntur à corporis ſenſibus, quoniam velut ad manum ſunt, & quaſi de proximo ſumũtur, omnes fermè prouerbiales ſunt quemadmodum admonuimus in operis huius initio. Velut odorari pro reſciſcere, & ſagaciter deprehenſum, atque animaduerſum cognoſcere. Odor pro ſuſpicione ac rumore. Cicero: Eſt nonnullus odor dictaturæ. Olfacere apud Terentium in Adelphis, pro deprehendere. Subolere apud eundem, pro ſuſpectum eſſe. Obolere pro moleſtum eſſe, aut eſſe in ſuſpicione. Vnde & naſuti dicuntur, & emunctæ naris, & mucoſis naribus. Denique naſus ipſe in prouerbium abijt pro iudicio. Horatius,

Non quia nullus
Illis naſus erat.

Et putent quæ diſplicent. Huc pertinet & illa: Olet mendacium. Redolent Atticiſmum. Olent lucernam. Itidem guſtum rei vocamus, veluti primam experientiam & deguſtationem, quaſique ſpecimen. Cicero ad Atticum: Hominem deguſtes: Idem ad eundem. Et Latinus ille tuus Atticiſmus ex interuallo reguſtandus. Vnde & ſaliuam primam dicimus primum illum guſtum, quem pueri tanquam à nutricibus imbibimus. Et palato ſatisfacere dicitur, quod animo placet. Et deuorare dicimus, cum rem alioqui acerbam veluti citra ſenſum perferimus, tranſlatione ſumpta ab his qui amara catapotia tanquam inuito palato ſolent abſorbere. Vnde aliquoties apud Ciceronem & Fabium: Deuorare tædium, abſorbere moleſtiam. Affinia ſunt illa: Sapiunt arrogantiam. Reſipiunt iuuenile quippiam. Concoquere item, pro vincere moleſtiam. Nauſeare, cum tædio audire. Euomere, dicere quod dolor non ſinebat reiicere. Et expuere miſeriam ex animo. Conſputare pro laceſſere maledictis. Deſpuere pro contemnere. Stomachari, pro indignari. A viſu item multæ ducuntur metaphoræ, vt oculis ferre, pro vehementer amare, curæque habere. In oculis eſſe.

Obuersari oculis,pro eo quod est recordari,& in memoria cogitationeq; esse. Respicere,curam agere,& rationem habere. Prospicere,in posterum consulere. Despicere,fastidire. Suspicere,mirari. Conniuere,pro data opera dissimulare. Cæcutire,hallucinari,pro falli iudicio. Verum hæc longius persequi,nec huius est instituti,& infiniti fuerit operis. Quare quanquam istiusmodi videntur ad prouerbiorum cognationem pertinere,tamen ea minutius exactiusq; conquirere,non est sententia,maxime quod iam hanc prouinciam sibi sumpsit Richardus Paceus,natione Britanus,cuius & sæpius libet meminisse,iuuenis,vt nihil interim dicam de moribus,prorsum tali dignus ingenio, Græcæ pariter ac Latinæ literaturæ cum primis eruditus,tum haud mediocriter exercitatus in euoluendis omnijugæ professionis authoribus:deinde oculatissimus in annotandis ijs quæ lectorum vulgus illotis,vt aiũt, pedibus prætereunt.deniq; iudicij nequaquam iuuenilis,sed excussi exactiq;. Hic,inquam, felicibus Musarum auspicijs opus animo concepit,iam opinor etiam pre manibus habet,magno,ni fallor,vsui futurum politioris literaturæ studiosis,in quo quicquid est apud vtriusque linguæ scriptores insigniũ metaphorarum,quicquid festiuiter ac scite dictorum, quicquid huiusmodi gemmarum ac delitiarũ orationis,in vnum volumen concinnare destinat.

Mihi istic nec seritur,nec metitur. 82

Plautus in Epidico,sane quàm elegans adagium vsurpauit: Mihi,inquiens,istic nec seritur,nec metitur,id est,ista res nihil ad me pertinet,vt quæ neq; meo fiat periculo,neque emolumento. Metaphora notissima est. Etenim qui sementem facit,is suo impendio suoque periculo facit:qui metit,compẽdium accipit,& in tuto est. Diuersum est huic quod est apud Plautum in mercatore: Tibi aras,tibi occas,tibi seris,tibi eidem metis.

Ab ipso lare. 83

Ἀφ᾽ ἑστίας ἄρχου. id est, A lare incipe,hoc est,à domesticis ac familiaribus initium sumito. recte dicetur in magistratus,& alienæ vitæ censores,quorum officium est,vt in primis suos,suorũq; vitã corrigant. Nã ἑστίαν Græci vocant, quem nos Larem ac Vestam vocamus. Aristophanes σφηξὶν, Οὐκ ἀλλ᾽ ἵνα.

Ἀφ᾽ ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά. id est, Non,verum vt aliquem exorsus à lare obteram. Ductum à vetusto ritu sacrorum,in quibus primitiæ laribus immolabantur. Aristocritus citante interprete,fabellam huiusmodi refert, Cum deuictis Titanibus,Iuppiter imperio potitus esset, Vestæ permisit optionem,vt quicquid vellet,eligeret è regni partibus. Illa primum virginitatem poposcit:deinde sacrorum omnium quæ diis immolarent homines, primitias. Inde abiisse in consuetudinem, vt in omni sacro primæ partes, lari tribuerẽtur. Vsus est hoc adagio Plato in Euthyphrone: Βουλοίμην ἄν, ὦ σώκρατες,ἀλλ᾽ ὀρρωδῶ μὴ τοὐναντίον γένηται. Ατεχνῶς γάρ μοι ἀφ᾽ ἑστίας δοκεῖ μοι ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν,σὲ ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν. id est, Equidem cupiam,verum vereor ne res in diuersum exeat. Nam mihi quidem lædendæ reipub. ab ipso lare facere videtur initium,cum te tentat lædere. Plutarchus in lib. de Polyphilia. Πρῶτον μὲν οὖν ὥσπερ ἀφ᾽ ἑστίας ἀρξάμενοι. id est, primum igitur velut à lare exorsi. Totidem fermè verbis vtitur in commentario, Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Vsurpat & in libello quem scripsit aduersus Herodotum. Aristides in Pericle. Ὁδ᾽ ἀφ᾽ ἑστίας ἀρξάμενος τῆς αὐτὸς αὑτοῦ, τὸ σύμμετρον ᾑρεῖτο, πρὸ τοῦ πλείονος. id est, At ille à suo ipsius exorsus lare, maluit æqualitatem sequi, quàm reliquos antecellere. Interpres admonet dici solitum de ijs qui ab ipso statim initio, vel boni sunt,vel mali. Quasi dicas,ab ipsis incunabulis,quod Lar statim nascentes excipiat. 84

Propria vineta cædere.

Huic affine est illud Horatianum. Vt vineta egomet cædam mea: id est, Vt à me ipso incipiam,& poetas ipse poeta carpam ac lacerem. Translatum videri potest vel ab amputantibus vineam,vel ab ijs qui per iniuriam nouellas vites lædunt. Horatius in Epistolis.

Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
Vt vineta egomet cædam mea. 85

Aedibus in nostris quæ praua,aut recta geruntur.

A. Gellius scribit hunc Homericum versiculum qui est Odysseæ δ,prouerbij vice Diogeni semper in ore fuisse:

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ᾽ ἀγαθῶν τε τέτυκται. id est,
Aedibus in nostris quæ praua,aut recta gerantur.

Quod alij tribuunt Socrati, Diocles adscribit Diogeni,vt refert Laertius. Socrates autem hoc dicto dehortans à studio rerum naturalium ac supernaturaliũ item à disciplinis mathematicis, reuocabat ad curam

ad curam moralis philoſophiæ, quòd hæc tractat ea quæ proprie ad nos pertinent. Plutarchus in cõment. De ſeruanda bona valetudine, prouerbij vice vſurpauit: Εἰ μᾶλλον αὐτὸν οἴεται προσήκειν γεωμετρίας ἢ διαλεκτικῆς καὶ μουσικῆς ὁρᾶσθαι μεταποιούμενον, ἢ ζητεῖν καὶ μανθάνειν βουλόμενον,
Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται. id eſt,
Si magis officij ſui putat eſſe, vt in geometriæ, dialecticæ muſicæq; ſtudio verſari videatur, quàm vt inquirat, cupiatq; cognoſcere,
Aedibus in proprijs, quæ praua aut recta gerantur.
Quo verſu monemur, vt ea potiſſimum quæ ad noſipſos pertinent, curemus, externa atque aliena ne inquiramus. Quo vitio feſtiuiter Martialis Ollum quendam notat, qui malorum alienorum erat obſeruator curioſiſſimus, & taxator acerrimus, cum ipſe vxorem haberet adulteram, filiam viro maturam, deberetq; etiamnum pro togula. Diogenes Cynicus cui carmen hoc, vt modo dixi, ſemper in ore conſueuit eſſe, grammaticos nimis ridicule facere aiebat, qui tanto ſtudio Vlyſſis mala inquirerent, ſua ignorarent. Huc referri poteſt & illud apud Homerum penè ſolenne: Habetur enim ζ. Iliados α. θ. & φ.
Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε. id eſt, Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.
Plutarchus πολυπραγμοσύνην definit, φιλομάθειαν ἀλλοτρίων κακῶν. id eſt, Curioſitatem, ſtudium aliena mala cognoſcendi, Atq; id hominum genus lamijs ſimiles ait, quæ domi oculos reconditos habẽt, foras egreſſuræ reponunt, Atq; ita fit, vt domi cæcutiant, foris ſint oculatiſſimæ. In huiuſcemodi præpoſtere oculatos eleganter torſeris illud Sophoclis de ſenibus dictum:
Πόρρωθε λεύσσων, ἐγγύθεν δὲ πᾶς τυφλός. id eſt, Procul videns, ſed cominus videns nihil.
Nam id ſenibus accidit, vt propius admota non cernant, longius ſemota videant, atque huius rei cauſam reddit Plutarchus Conuiuialium quæſtionum Decade prima.

In ſe deſcendere. 86

In ſe deſcendere, eſt ſua ipſius vitia quempiam inſpicere. Tranſlatum vel à fodinis, vel à cellis, in quas qui deſcendunt, quid illic repoſitum reconditumque ſit, noſſe poſſunt. Alluſum eſt autẽ ad ſpecus illos & ſinus humani cordis, quibus Momus feneſtram adhiberi voluit. Perſius:
Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere nemo,
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

Tecum habita. 87

Proximum Homerico carmini videtur & illud eiuſdem Perſij:
Tecum habita, vt noris quam ſit tibi curta ſupellex.
Id eſt, domi tuæ viuito, vt intelligas quàm tenuis ſit tua fortuna. Tranſlatum ab ijs qui in principum familijs agunt, & vt vulgo fit, ex alienis opibus perinde quaſi ſuis intumeſcunt, quibus ſi domi viuendum ſit, vix ſalinum habeant quod apponant. Tecum igitur habita, id eſt, tuapte ſupellectile te metire, ac tuis ipſius malis bonisúe te ipſum expende. Haud ſcio an huc pertineat quod ſcribit M. Tullius in Catone maiore, ſecum vt dicitur viuere.

Meſſe tenus propria viue. 88

Idem diuerſa explicuit metaphora Perſius ſatyra ſexta.
Meſſe tenus propria viue.
Sumptum facito pro modo facultatum tuarum. Ab agricolis traductum, qui ſumptus annuis agrorũ prouentibus metiuntur. Neq; enim res conſiſtere poteſt, cum quæſtum ſuperat ſumptus, quemadmodum ait Plautus. Oſtentatorem diuitiarum eleganter verbo Alexis apud Athenæum lib. ſexto, πτωχαλάζονα dixit, eodem verbo declarans faſtum cum paupertate coniunctum. Nunc mundus hoc hominum genere plenus eſt, qui pluſquam tyrannicum faſtum cum paupertatis profeſſione coniungũt.

Tuo te pede metire. 89

Ad eandem ſententiam pertinet illud Horatianum:
Metiri ſe quenq; ſuo modulo, ac pede verum eſt.
Lucianus in libello, cui titulus ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Ἀλλὰ διακρίνῃς καὶ παραμετρῇς τῷ οἰκείῳ μέτρῳ ἑκάτερον. id eſt, Verum dijudices dimetiariſq; propria vtrunq; menſura. Nimirum hoc eſt quod dixit Horatius, ſuo modulo, οἰκείῳ μέτρῳ, & tanquam interpres ſui adiecit, ac pede. Pindarus item:
Χρὴ δὲ καθ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον. id eſt,
Oportet autem iuxta ſuam quenq; conditionem vniuſcuiuſq; rei ſpectare modum. Et Ariſtophanes in Auibus,

Οὐκ ἀναμετρήσεις σαυτὸν ἀπιὼν ἀλλαχῆ. id eſt,
Non ipſe te remetieris hinc loci Aliò profectus.
Monet adagium, nequis ſe dilatet vltra conditionem ſuam, néue ſeipſum ex aſſentatorum laudibus aut vulgi opinione, aut fortunæ fauore, verum proprijs ac veris dotibus, animique virtutibus æſtimet. Tranſlatum ab ijs, qui corporis humani modum, pedum numero æſtimant: Porrò iuſta cuiuſque hominis menſura, ſeptem ipſius pedibus conſtat, ſiquid pictoribus & ſtatuarijs credimus. Eodem pertinet illud Martialis:

Qui ſua metitur pondera, ferre poteſt.

99

Non videmus manticæ, quod in tergo eſt.

Catullus in Scazonte: Sed non videmus manticæ, quod in tergo eſt. id eſt,
Non videmus noſtra ipſorum vitia, cum aliena curioſis oculis perſpiciamus: Prouerbium natum eſt ex Apologo quopiam Aeſopico, qui fertur huiuſmodi apud Stobæum. Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν. τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ᾽ ὄπισθα, καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτιθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθα, τὰ ἑαυτῶν. Quorum verborum hæc fermè ſententia. Finxit Aeſopus ſingulos mortales binas habere manticas, hoc eſt, peras, alteram ante pectus, alteram à ſcapulis tergoque propendentem. Sed in priorem, inquit, aliena vitia immittimus, in poſteriorem noſtra. Perſius,

Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere nemo,
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo. Horatius,
Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.

Diuus Hieronymus: Sed illa eſt vera inter amicos reprehenſio, ſi noſtra opera non videntes, aliorum iuxta Perſium, manticam conſideremus.

91

Feſtucam ex alterius oculo eijcere.

Hanc humani ingenij cæcã φιλαυτίαν non ſolũ poetarũ literæ verũ etiam euangelicæ, neq; enim grauabuntur in hũc citari ordinẽ, notarunt, cũ aiunt quoſdã eſſe, qui feſtucã videant in oculo fratris, in ſuo trabẽ non vident. i. aliorum vel minimis vitijs offenduntur, ſuis & maximis blandiuntur. Sic enim habet Matthæus. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου. i. Quid autẽ vides feſtucã in oculo fratris tui, trabẽ vero quæ in oculo tuo eſt, non intelligis? Aut quõ dices fratri tuo, ſine eijciã feſtucã ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo? Sic enim ad verbum Græca reddita ſonant. Diuus Hieronymus: Qui per trabem, inquit, oculi ſui feſtucam alterius nitatur eruere. Hoc hominum genus Horatius eleganter notat

Cum tua, inquiens, peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius? Idem alibi,
Qui ne tuberibus proprijs offendat amicum
Poſtulat, ignoſcat verrucis illius æquum eſt,

Quod ipſum prouerbij ſpeciem euidentem ante ſe gerit. Tubera maiora vitia dixit, verrucas minora, quæ alibi neuos appellauit.

92

Intra tuam pelliculam te contine.

Intra tuam pelliculam te contine. Porphyrion prouerbium eſſe admonet, quo vetamur obliti fortis noſtræ, maiora conari quàm pro noſtra facultate. Idq; inde ſumptum putat, quòd olim ductores in pellibus, hoc eſt, pelliceis tentorijs dormitarent. Mihi videtur rectius referri ad aſinum illum Cumanum, quem apologi fabulantur adaptaſſe ſibi leonis exuuium, atq; ita ſeſe ad tempus pro leone geſſiſſe: Verum eam rem illi magno fuiſſe malo, cum agnitus, & magno omnium riſu, aliena appoſititiaq; exutus pelle, fuſtibus ad necem cæderetur. Neq; abſurde quis ad Cleonem Athenienſem referat qui ex Byrſopola, hoc eſt, coriario creatus exercitus ductor, fortuna fauente victoriam reportauit, capta Pylo, ſuam ipſius ciuitatem furto ſpoliauit, atq; ad eum modum ad ſummas opes euectus eſt: tandem per alium eiectus maleq; acceptus, pœnas dedit, quòd non in propria pelle quieſſet. Hic inducitur in Ariſtophanis comœdia, cui titulus Equites, neque non alijs locis ſubinde mordetur ab eodem poeta. Huc nimirum videtur alluſiſſe Plautus, cum militem glorioſum & iactabundum fingit elephantino corio circumtectum, non ſuo, ſiue quod ſtolidum ſignificaret, ſiue quod maiora, quàm pro facultate loquentem. Horatius,

Et merito quoniam in propria non pelle quiessem.
Martialis in sutorem quendam, qui Cleonis exemplo, prius ad summas euectus diuitias, vt venti erãt, ita velum in altum sustulit, deinde ad pristinam rursus in opiam largitionibus suis redactus est, vt nihil iam esset nisi cerdo:
Lusisti, inquit, satis est, sed te, mihi crede memento
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.
Item Seneca in Epistolis: Sapientem vndiq; submouent, & intra cutem suam cogunt.
Id citra metaphoram sic extulit Ouidius:
Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisq; manere suam.
Allusit huc & Lucianus in Imaginibus, οὐκ ἔτι μένουσιν ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων. id est, Non iam manent in his quæ adsunt: de eis qui fortunæ successibus elati, suæ conditionis non satis meminerunt. Deniq; mihi non absurdum videtur, si prouerbium referatur ad Marsiæ excoriati fabulam, qui quoniam parum memor suæ conditionis, ausus est, cum Apolline certare, sua pelle exutus est.

Pennas nido maiores extendere. 93

Est apud Horatium in Epistolis, non dubium quin prouerbialis metaphora: Pennas nido maiores extendere, pro eo quod est, rem, fortunamq;, quam mediocrem aut tenuem à maioribus acceperis, auctiorem reddere, Quod quidem, si virtute fiat, summa laus est, tantum abest vt vitio dandũ existimẽ.
Me, inquit, libertino natum patre, & in tenui re,
Maiores pennas nido extendisse loqueris,
Vt quantum generi demas, virtutibus addas.
Translatũ ab auiũ pullis, qui sic grandescũt, subnascentibus plumis, vt materno nido capi nõ possint.

In tuum ipsius sinum inspue. 94

Hac nostra tempestate multis regionibus hoc circunfertur adagium. Iubent enim hominem aliena vitia taxantem, in suum ipsius sinum inspuere, tanquam admonentes, vt domesticorum malorum recordatione desinat arrogantius insectari vitam alienam. Idem antiquitus fieri solere, colligi vtcunque potest ex verbis Plinianis, qui libro 28. cap. 4. scribit hunc in modum. Veniam quoque à deis spei alicuius audacioris petimus, in sinum spuendo . Idem in eodem capite scribit ex authoritate Salpæ, torperẽ sedari quocunq; membro in stupente, siquis in sinum expuat. Quorum vtrunq; non prorsus abhorret à nostro vulgato prouerbio. Siquidem qui carpit aliena, spe quadam improba peccat, quasi speret sibi nihil simile à quoq̃ opprobari posse, cum nemo sit, qui nõ aliquo vitio teneatur. Et qui proprij mali, quasi sui ipsius sensu caret, ceu torpore quodam tenetur. Seneca lib. De beneficijs 7. Fortasse vitium de quo quereris, si te diligenter excusseris, in sinu inuenies. Lucianus in apologia De mercede seruientibus, καὶ ὅτι οὐκ εἰς τὸν κόλπον πτύσας πρότερον ἤρξω κατηγορεῖν. id est, Quodque non prius in tuum ipsius sinum inspueris, quàm accusare cœperis. Idem in votis, ὑπερμαζᾷς γε ὦ Ἀδείμαντε, καὶ ἐς τὸν κόλπον οὐ πτύεις, οὐδὲ οἶσθα ὅστις ὢν ναυκληρεῖς. Iocatur quispiã in amicum, ꝙ tanquam oblitus sui, opes immensas imaginaretur. neq; in sinum spueret, vt agnosceret, quisnam esset. Idem indicat Theocritus Ecloga sexta, Nam Polyphemus cum paulo arrogantius suam formam extulisset:
Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Ταῦτα γὰρ ἁ γραῖα με Κοτυτταρὶς ἐξεδίδαξεν.
Quorum carminum hæc fermè sententia est: Ne quid me lædat inuidia, néue noceat fascinatio, ter in meũ inspui sinum. Nam id me Cotyttaris anus docuit. Scholiastes addit eum morem sua etiãnũ ætate durasse mulierculis, vt abominantes inuidiam in sinũ expuant. Refert & Callimachi versum.
Δαῖμον, τί κόλποισιν ἐπιπτύουσι γυναῖκες. id est,
O fortuna, sinum mulier cur conspuit omnis.
Huc fortasse pertinet quod ait Lucianus in Necyomantia, τρὶς ἄν μου πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποπτύσας. id est, Postea q̃ ter mihi despuisset in faciem. Nec alienũ hinc est, quod secũda Satyra scripsit Persius:
Frontemq: atq; vda labella
Infami digito, & lustralibus ante saliuis Expiat.
E simili supestitione profectum est, quod indicat Athenæus lib. primo, priscos ad depellenda mala solitos ter abstergeri. Refert versiculum hunc Cyrenæi,
Τρὶς ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον. id est,
Ter vero abstersis, melius bona numina donant.

Nosce teipsum.

95

Ad eam sententiam pertinent tria illa, inter omnia sapientum apophthegmata vel maxime celebrata, adeo vt quemadmodum in Charmide testatur Plato pro foribus templi Delphici ab Amphictyonibus inscripta, veluti digna deo viserentur. Quorum primũ est. γνῶθι σεαυτὸν. Nosce teipsum. In quo modestiæ mediocritatisq; commendatio est, ne nobis vel maiora, vel etiã indigna sequamur. Nam hinc omnis vitæ pestis oritur, quòd sibi quisq; blanditur, & quantum alij præter æquum detrahit, tãtum sibi philautiæ vitio præter meritum tribuit. M. Tullius ad Qu. fratrem lib. 3. Et illud γνῶθι σεαυτὸν noli putare ad arrogantiam minuẽdam solũ esse dictum. verumetiam vt bona nostra norimus. Fertur hic quoq; senarius inter sententias prouerbiales:

Τὸ γνῶθι σαυτὸν πανταχοῦ 'στι χρήσιμον. id est, Vbiq; confert, vt teipsum noueris.

Citatur à Nonio Marcello Satyra quædã Varronis hoc titulo, γνῶθι σεαυτὸν. Ouidius de arte amãdi.

Fama celebrata per orbem
Littera, cognosci quæ sibi quenq; iubet. Iuuenalis:
E cœlo descendit γνῶθι σεαυτὸν.

Ouidius hanc sententiam ad Pythagoram authorem refert. Platonicus Socrates ab Apolline profectam arbitratur. Plato in Phædro, οὐ δύναμαί πω κατὰ τὸ δελφικὸν ἐπίγραμμα γνῶναι ἐμαυτόν. id est, Nondum possum meipsum iuxta Delphicam inscriptionem cognoscere. Sunt qui ex Homero tanquam Oceano, hanc quoq; mutuo sumptam existiment, apud quem Hector, cum in reliquos omneis impetum faceret, tamen Aiacem vt se præstantiorem declinauit. Sic enim poeta:

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην τελαμωνιάδαο. id est, Congressum Aiacis fugit Telamone creati.

Diogenes Thaleti tribuit. Apud hunc Antisthenes Phemonoæ adscribit, cæterum Chilonem vsurpasse. Tales autem rogatus, Τί ἐστι δύσκολον; ἔφη, τὸ ἑαυτὸν γνῶναι. τί εὔκολον; ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι. id est, Quid est difficile? respondit, seipsum nosse. Quid facile? alterum admonere. Macrobius primo in Scipionis somnium commentario tradit, cuidam Delphicum oraculum consulenti, quonam itinere posset ad felicitatem peruenire, responsum ad hunc modum: Si teipsum cognoueris. Id autem oraculum redditum fuit Crœso, vt author est Xenophon in Pædia Cyri. Citatur à Gnomologis Græcis hic ex Antiphane senarius:

Εἰ θνητὸς εἶ βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει. id est, Præclare, si mortalis es, mortalia fac cogites.

Eandem sententiam sic extulit Pindarus, θνατὰ θνατοῖς πρέπει. id est, Mortalia mortales decent. Demonax interrogatus quando cœpisset philosophari, posteaquam, inquit, cœpi nosse meipsum. Socrates quod Apollinis oraculo solus esset sapiens iudicatus, cum Græcia tot haberet sophos, sic interpretatur: quòd cæteros profitentes se scire quod nesciebant, hoc nomine vinceret, quòd sciret se nihil scire, & hoc vnum se scire profitebatur. Cęterum hanc Socratis modestiam vicit Anaxarchus, qui prædicabat se ne id quidem scire, quòd nihil sciret. Apud Menandrum Comicum quispiam corrigit hoc omnibus laudatissimum dictum.

Κατὰ πολλ' ἄν ἐστιν, οὐ καλῶς εἰρημένον,
Τὸ γνῶθι σαυτὸν, χρησιμώτερον γὰρ ἦν
Τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους. id est,

Multis modis dictum videtur perperam,
Cognosce teipsum, magis enim in rem fuerat hoc,
Cognosce cæteros.

Ne quid nimis.

96

Alterum diuersis verbis eandem fermè sententiam complectitur, μηδὲν ἄγαν. id est, Nequid nimis quam quidem tãquam vulgo celebratam, Terentius in Andria etiam Sosiæ libertini personæ tribuit. Diogenes Laertius Pythagoræ ascribit. Aristoteles 3. Rhetoricorum lib. ad Biantem authorem refert, tractans de iuuenum immoderatis affectibus, quos ait vbiq; nimia vehementia peccare: nam & amare nimium, pariter & odisse nimium. Senes non item, sed ipsius Aristotelis vtar verbis, κατὰ τὴν βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. id est, Iuxta Biantis admonitionem, & amant tanquam osuri, & oderunt tanquam amaturi Sunt qui Thaleti tribuant. Sũt qui Soloni, teste Laertio. Plato quodam loco ex Euripide citat. Nec desunt qui ad Homerum veluti fontẽ referant: cuius hi versus sunt in Odysseæ O.

Νεμεσσῶμαι καὶ ἄλλῳ
Ἀνδρὶ ξεινοδόκῳ, ὅς κ' ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν
Ἔξοχα δ' ἐχθαίρῃσιν, ἀμείνω δ' αἴσιμα πάντα. id est,

Mihi nequaquam is placet hospes,
Qui valde præterq; modum simul odit, amatq;.
Sed puto rectius esse vt sint mediocria cuncta,

Idem in Iliados K.

Τυδείδη,μήτ᾽ ἄρμε μάλ᾽ αἴνεε,μήτ᾽ ἔτι νείκει. id eſt,
Ne nimis aut laudes Tytida,aut vituperes me.
Equidem ad Heſiodum referre malim. Cuius illud eſt in opere,cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι.
Μέτρα φυλάσσεσθαι,καιρὸς δ᾽ ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος. id eſt,
Menſuram ſerua,modus in re eſt optimus omni,
Euripides cum alijs aliquot locis,tum in Hippolyto coronato:
Οὕτω τὸ λίαν γ᾽ ἧσσον ἐπαινῶ
Τοῦ μηδὲν ἄγαν. id eſt,
Sic equidem minus approbo , quicquid
Eſt vehemens,quàm quod vulgus ait, Ne quid nimium.
Pindarus apud Plutarchum,σοφοὶ δὲ καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἔπος,αἴνησαν περισσῶς.id eſt,Sapiẽtes hoc verbum,ne quid nimis,præter modum laudarunt.Sophocles in Electra,
Μηθ᾽ οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο μήτ᾽ ἐπιλάθου. id eſt, Ne nimium,præterq; modum te torqueat ille
Quem odiſti,ſed nec neglexeris immemor hoſtẽ.
Plautus in Pœnulo:Modus omnibus in rebus ſoror eſt optimus. Eodem pertinet Homericum illud Iliados.N.
Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος Cunctarum rerum ſaties contingit,amorisq;
Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο. .i. Et ſomni,& blandæ citharæ,choreæq; decentis.
Id imitatus videtur Pindarus in Nemeis,
Κόρον δ᾽ ἔχει καὶ μέλι,καὶ τὰ τέρπν᾽ ἄνθ᾽ ἀφροδίσια.id eſt,Satietatem habet & mel & iucundi flores venerei.Plin.lib.11.Pernicioſiſſimum autem & in omni quidem vita,quod nimium.Horatius:
Eſt modus in rebus,ſunt certi deniq; fines,
Quos vltra,citraq; nequit conſiſtere rectum. Rurſus idem:
Virtus eſt medium vitiorum vtrinq; redactum. Phocylides.
Πάντων μέτρον ἄριστον. id eſt, Omnium modus optimus Et Alpheus in Epigrammate.
Τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν ἄγαν με τέρπει. id eſt, Hoc ne quid nimium,nimis placet mi.
Quintilianus ſcripſit modum in pronuntiatione regnare,quemadmodum cæteris omnibus . Deniq; Plutarch.in Camillo docet,pietatem eſſe mediam inter contemptum numinum & ſuperſtitionem, ἡ δὲ εὐλάβεια,καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἄριστον.id eſt,Pietas autem,&,quod aiunt,ne quid nimis, optimum eſt. Nihil autem eſt rerum omnium,in quo non peccari queat nimietate,præter amorem dei,quod alijs verbis fatetur & Ariſtoteles,pro deo ſupponens ſapientiam. Huc pertinet quod ex poeta quopiam refert Athenæus lib.1. De laudibus.
Πάσας δ᾽ ἐκ κραδίας,ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει Atqui omnes hominum pellit de pectore curas.
Γινόμενος κατὰ μέτρον,ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων. Si modice biberis ſin abſq; modo,nociturum eſt.

Sponde,noxa præſto eſt. 97

Ἐγγύα,παρὰ δ᾽ ἄτη.id eſt,Sponde,ſed noxa præſto eſt. Quæ quidem omnia Socrates apud Platonẽ putat ad eandem ſententiam pertinere. Nam qui pro altero fideiubet,id pollicetur,quod non ſit in ipſo ſitũ præſtare,nempe fidem alienam,ſed primum illud Apollini tribuit , reliqua duo à mortalibus adiecta credit. Plinius lib.7.cap.32.cuncta pariter adſcribit Chiloni,ſed ita vt oraculorum vice fuerint habita. Rurſus,inquiens,mortales oraculorum ſocietatẽ dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis conſecrando aureis literis,quæ ſunt hæc: Noſſe ſe quenque. Et nihil nimium cupere. Comitemq; æris alieni,atque litis eſſe miſeriam. Explicuit Plinius,quid ſit ſpondere . Fideiubemus enim pro eo cui creditur pecunia,& ſæpe fit,vt fideiuſſor cogatur creditori numerare pecuniã. Fideiubemus & apud iudices,de ſiſtendo reo,atque illo fallente plectuntur vades. Et hoc dictum ad Homerum authorem referunt. Cuius hoc eſt carmen Odyſ.θ.
Δειλαί τοι δειλῶν γε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.
Cherſias apud Plutarchum in conuiuio Platonis refert ad fabulam Homericam de Ate, quæ quòd adfuerit Iouis ſponſioni,de natiuitate Herculis,ab eo pręcipitata eſt in terram. Citantur,ac laudantur hæc tria apophthegmata à Plutarcho in libello de futili loquacitate.

Nouit quid album,quid nigrum. 98

Οἶδε τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν.id eſt,Nouit quid album,quid nigrum. Duplicem in ſententiam accipi poteſt. Aut nouit diſcrimen recti,prauiq;:aut nouit id,quod nemo vel indoctus ignorat. Nam cui dentius eſt albi nigriq; diſcrimen,quàm vt quiſquam non videat. Ariſtophanes in Equitibus:

Νῦν ἀρίγνωτον γὰρ οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἐπίσταται
Ὅσις ἢ τὸ λευκὸν οἶδεν, ἢ τὸν ὄρθιον νόμον. id est,
Nunc Arignotum lyristen nullus est qui nesciat,
Qui album nouerit, rectosúe nouerit modos.
Interpres ostendit, exponitq; prouerbium. Videtur esse tractum à priscis illis mortalibus, qui duos tantum naturales colores nouerant, album & nigrum, teste Pompeio.

99

Albus an ater sis, nescio.

Albus an ter sis, nescio. Solet dici de homine vehementer ignoto. Cic. Philippica secunda: Me nemo nisi amicus fecit hæredem, vt cum illo commodo, siquod erat, animi quidam dolor iungeretur. Te is, quem nunquam vidisti, L. Rubrius Cassinas fecit hæredem. Et quidem vide quàm te amarit is qui albus, aterúe fueris ignorans, fratris filium præterijt. Quintilianus in vndecimo Oratoriarum institutionum lib. Negat, inquit, se magni facere aliquis poetarum, vtrum Cæsar sit albus, an ater homo: Catullum, opinor, digito indicans, cuius in Cæsarem hoc extat carmen:
Nil nimium studeo Cæsar tibi velle placere,
Nec scire vtrum sis albus, an ater homo.
Apuleius in Apologia Magiæ: Etiam libenter te nuper vsq;, albus an ater esses, ignorabam, adhuc hercle non satis noui. Diuus Hieronymus aduersus Heluidium: Quis te, oro, ante hanc blasphemiá nouerat? Quis dupondio supputabat? Consecutus es, quod volebas. Nobilis es factus in scelere. Ego ipse qui contra te scribo, cum in eadem vrbe tecum consistam, qua balbutis & erubescis, albus, vt aiunt, an ater sis nescio. Horatius in extrema epistola:
Vultu mutabilis albus & ater.
Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictum, albus & ater, pro eo, quod est bonus & malus, & Horatium album, aut ad liberale, aut ad lætum reddidisse, atrum ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Matron apud Athenæum libro quarto de sepia loquens.
Η μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα, τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε id est,
Quæ cum sit piscis, sola album nouit & atrum.
Est enim sepia colore albo, sed succum habet atrum quem spargit in metu ne deprehendatur.

100

Non nouit natos.

Simillima huic figura est, natum non noui, pro eo quod est, prorsus ac modis omnibus ignoro. M. Tullius lib. Familiarium epist. 9. ad Papyrium: Nam mihi scio iam à regibus vltimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agunt, quòd se mea sententia reges appellauerim, quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Simillimum est illi, quod est apud Aristophanem in Vespis, ὅς ἐμ' οὐδ' ἂν ζῶντ' ᾔδει. id est, Qui me ne viuum quidem nouisset, id est, nullam omnino mei rationem habuisset.
Item Theocritus in Pharmaceutria:
Οὐδ' ἔγνω πότερον τεθνάκαμες ἢ ζοοὶ εἰμές. id est, Non etiam illud vtrũ sim viua, an mortua nouit.
In eandem sententiam vsurpauit Plautus in Euclione: Non magis me respicias, q̃ si natus nunq̃ siem.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA SEPTIMA.

1

Odi memorem compotorem.

Μισῶ μνάμονα συμπόταν. id est, Odi memorem compotorem. In eos, qui quæ inter amicos & inter pocula dicuntur liberius, foras eliminant. Lucianus in Lapithis, ex poeta quopiam citat. Martialis:
Μισῶ μνάμονα συμπόταν Procille.
Iocatur enim poeta in Procillum quempiam, qui inter pocula iussus postridie cœnatum venire: venit serio, perinde quasi, quæ inter vina dicuntur, pondus habere debeant. Huius prouerbij meminit Plutarch. in Symposiacorum primo statim problemate, vbi quærit, num conueniat in conuiuijs philosophari. Putat autem dictum aduersus eos qui præter modum instant & vrgent in conuiuijs, ad bibendum impellentes, exigentesq; præscriptum poculi modum. Solent enim nonnulli, non admodum auidi bibendi sic effugere, vt interiectis sermonibus conuiuas in obliuionem auocent, Deinde siquis forte memor exigat, mentiuntur iam ebibisse sese. Dores autem

in Sicilia ἐπισάθμυς, id est, conuiuiorum, seu mensurarum præfectos, Mnamonas appellant, quos Latini modiperatores vocant, teste Nonio, quòd bibendi modum imperent. Vnde prouerbium quadrare videbitur in eos, qui modum in conuiuio præscriptum, nimiũ exacte requirant. Alijs magis videtur, vt prouerbium admoneat ἀμνηστίαν. hoc est, obliuionem omnium, quæ in conuiuijs vel fiunt vel dicuntur. Id enim testatum esse & maiorum fabulis qui Baccho simul & ferulam & obliuionem cõsecrarint, nimirũ hoc innuentes, non oportere meminisse, siquid in conuinio peccatum sit, aut certe leuẽ admodũ ac puerilẽ reprehensionẽ sufficere. Nã ferula pueros cædi solitos, vel Iuuenalis indicat. Et nos ergo manum ferulæ subduximus.

Idem Plutarchus aliàs eodem in opere narrat, Lacedæmonijs hunc fnisse morem, vt si amicum aut hospitem in domum acciperent, ostensis foribus dicerent, ταύτῃ οὐκ ἐξέρχεται λόγος. id est, Hac non egreditur sermo. Damnat autem hanc consuetudinem, propterea quòd sentiat in conuiuijs sermonibus vtendum non ineptis, sed eruditis ac frugiferis, quos efferri sit honestum & conducibile. Refert idem in vita Lycurgi, ex cuius institutione qui natu maximus erat, stabat ad ostium, & ad conuiuium ingredientibus dicebat, ostensis foribus, διὰ τούτων ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται. i. Per hasce nullus sermo progreditur foras. Horatius hoc quoq; inter iucundi conniuij commoditates commemorat:

Ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet.

Huc pertinet ille Græcorum senarius:

Τὸν γὰρ γυναικὸς ὅρκον εἰς οἶνον γράφω. id est, Inscribo vino siqua iurat fœmina.

Innuens irrita esse solere quæcunq; in compotationibus effutiuntur. Alluditur autem ad prouerbiũ quod alibi retulimus, εἰς ὕδωρ γράφω. id est, In aqua scribo, de re euanida. Huc adscribendum, quòd quemadmodũ in Symposiacis testatur Plutarchus veteres Bacchũ obliuionis filiũ finxerant, idq; per iocũ inuertit apud hunc quispiam, dicens patrem potius obliuionis appellandum fuisse quàm filium quòd vinum præsertim immodicum, vel ante senectam adimit homini memoriam.

Duabus sedere sellis. 2

Duabus sedere sellis, est incertarũ esse partium, & ancipiti fide, ambabus satisfacere velle. Quo verbo noue composito, ἀλλοπρόσαλλον Homerus appellat Martem, id est nunc his, nunc illis partibus fauentem. Macrobius in Saturnalibus cœnis. Laberius Mimus in senatum à Cæsare lectus, cum à Cicerone ad consessum non reciperetur, dicente: Reciperem te nisi anguste sederemus: nimis mordaciter respondit, Atqui solebas duabus sellis sedere: obijciens tanto viro lubricum fidei. Sed id quod Cicero dixit, nisi anguste sederemus, scomma erat in Cæsarem, qui in senatum passim tam multos admittebat, vt eos quatuordecim gradus capere non possent. Hactenus Macrobius. Est autem omniũ consensu turpissimum, cum vtraq; parte colludere. At Solon legem tulit, qua punirentur hi qui in ciuitatis tumultu neutri partium adhæsissent.

Duos parietes de eadem dealbare fidelia. 3

Huic finitimum videtur illud: Duos parietes de eadem dealbare fidelia, pro eo quod est, eadem re duplicem inire gratiam, eademq; opera duos pariter demereri. M. Curius ad Ciceronem: Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere. Sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Volebat enim Curius pariter & Attico & Ciceroni videri summus, ac de se vno fructum quidem Ciceronis, mancipium autem Attici facere. Tractum videtur ab his qui parietibus opus albarium superinducunt. Legitur & huiusmodi Græcum adagium apud Suidam, δύο τοίχους ἀλείφεις. id est, Duos linis parietes. In eos qui in factionibus vtriusq; partibus blandiuntur. Ad hanc classem pertinet illud Hebræi vatis, vtroq; claudicare pede. Item illud euãgelicũ, Duobus seruire dominis. Rursum illud ex Apocalypsi, de ijs qui neq; calidi sunt, neq; frigidi.

Vnica filia duos parare generos. 4

His simile quiddam etiam nunc vulgo dicunt, dignum videlicet, quod vel vnum inter antiquitatis adagia connumeretur, Vnica filia geminos vis parare generos, vbi quis idem beneficium duobus simul pollicetur, aut pro eodem officio quod alteri præstiterit, à duobus gratiam reposcit.

Nescis quid serus vesper vehat. 5

Nescis quid serus vesper vehat. Ex Menippeis Varronis Satyris citatur hic titulus, tum ab A. Gellio, tum à Macrobio, neq; dubitandum quin prouerbialis, sicut sunt & alij pleriq;. Quo salubriter admonemur, ne præsentiũ successu prosperitate sublati, futuri curam abijciamus. Neq; vlla de re securi simus, prius quàm exitum

viderimus. Idem hodie quoq; vulgo dicunt, diem nondum ad vesperam decurrisse, cum significant diuersum exitum posse accidere. Apparet Maronem ad parœmiam allusisse, cum ait primo Georgicorum libro:

Deniq; quid serus vesper vehat.

Agens de prognosticis occasus. Potest referri & ad illam Solonis sententiam: ὅρα τέλος μακροῦ βίου. id est, Specta finem longæ vitæ. Titus Liuius Decadis 5. lib. 5. In secundis rebus nihil in quenquam superbe ac violenter cōsulere decet, nec præsenti cedere fortunæ, cum quid vesper ferat incertum sit. Huc allusit Philippus rex apud eundem Decadis 3. lib. 9. cum Thessalis respondens minacem clausulam adiecit, nondum omnium dierum solem occidisse.

6

Multi Thyrsigeri, pauci Bacchi.

Πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. i. Plureis thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos. Carmen hexametrum prouerbio Græcis celebratum, quo significatum est, compluribus mortalium adesse virtutis insignia, aut etiam famam, qui tamen vera virtute vacant. Vt non omnes vere theologi, qui pileum theologicum gerunt quíue hoc nomine sunt donati: Non omnes poetæ qui se eo titulo circumferunt. Non omnes monachi, qui cucullo onerantur. Non omnes Christiani, qui cæremonijs agunt Christianum. Non omnes generosi, qui torquem gestant auream. Non omnes virgines, quæ passis sunt capillis. Non omnes reges qui diademate insigniuntur. Non omnes episcopi, qui mitram gerunt bicornem, aut pedum argenteum. Non omnes summi pontifices, qui vocantur sanctissimi, quiq; triplici corona insigniuntur. Non omnes imperatores, qui in vexillis ostentant aquilam. Neque πωγωνοφορία aut τριβωνοφορία, quemadmodum loquitur Plutarchus, philosophum facit, hoc est, gestata barba, aut gestatum pallium. Translatum à cæremonijs Bacchanalium, in quibus thyrsos, id est, hastas quasdam viteas quatiebant afflati furore. Vsurpatur à Platone in Dialogo, cui titulus Phædon. Allusit huc eleganter Plutarchus in libello quem scripsit aduersus Colotam: Εἷς τῶν ἑταίρων ἀριστόδημος ὁ αἰγιεύς, οἶσθα γὰρ τὸν ἄνδρα, τῶν ἐκ τῆς ἀκαδημίας, οὐ ναρθηκοφόρον, ἀλλὰ ἐμμανέστατον ὀργιαστὴν πλάτωνος. id est, Quidam amicus Aristodemus Aegiensis: nam hominem nosti, Academicorum, non thyrsigerum, sed ardentissimum mystem Platonis. ναρθηκοφόρον appellat, nomine & cultu duntaxat Academicum, non re. Scitum est & illud Herodis Attici in palliatum, crinitum, barba ad pubem vsq; porrecta: video barbam & pallium, philosophum nondum video.

7

Non omnes qui habent citharam, sunt citharœdi.

M. Varro lib. De re rustica 2. eandem sententiam extulit diuersa metaphora: Sed non omnes, inquit, qui habent citharam sunt citharœdi. Huc adscribendum videtur, quod lepide scripsit Seneca, cū quendam personam malle, quàm faciem. Faciem vocat vbi quis talis videtur qualis est: personam, cum præ se fert aliquis quod non est. Potest & ad auaros torqueri, si neges eos diuites, qui possident opes, sed qui recte norint vti. Vti non est citharœdus, quisquis tenet citharam, sed qui cithara recte nouerit vti. Non is rex, cui contigit amplum imperium, sed qui sciat administrare.

8

Plures thriobolos, paucos est cernere vates,

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δὲ τε μάντιες ἄνδρες. id est.

Plures thriobolos, paucos est cernere vates.

Simile carmen est superiori, eodem modo Græcis celebratum. Philochorus apud Zenodotum author est, olim tres nymphas Apollinis nutrices, Parnassum incoluisse, quæ Thriæ dicerentur, vnde postea receptum sit, vt calculi sortesque diuinorum Thriæ vocarentur. Vnde thrioboli, qui thrias in vrnam diuinam iaciunt. Sunt qui affirment rationem diuinandi per sortes à Minerua fuisse repertam, quæ cū magis floreret, quàm oracula Delphica, mendax & vana reddita est, idq; opera Iouis, Apollini gratum facere cupientis. Deinde vbi rursum mortales Delphica frequentarent oracula, Pythiam ad hunc modum dixisse:

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

9

Multi qui boues stimulent, pauci aratores.

Consimilem habet sententiam & hic versus,

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. id est,

Qui taurum stimulent multi, sed rarus arator.

Multi præ se ferunt quod non sunt. Siquidem antiquitus arabant bubus, vt ante dictum est: eos extimulabant prælonga arundine, aut hastili cuspide quapiam acuminato. Qui mos & hodie durat apud Italos.

Simia

Simia in purpura. 10

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ.id eſt,Simia purpurata.In varios vſus poteſt adhiberi parœmia,nempe vel in hos,qui tametſi magnifico cultu ſint ornati,tamen cuiuſmodi ſint ex ipſo vultu moribusq́ue cogno ſcitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur,vel quoties rei per ſe fœdæ,aſcitia peregrinaq́; or namenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm ſimia veſtita purpurea veſte? Atque id tamen non raro fieri videmus apud iſtos qui ſimias habent in delicijs,vt quàm maxime poſ ſunt,ad humanum morem ornent ac veſtiant,aliquoties & purpura,quo parum attentos,aut imperitos fallant,proq́; homine ſalutetur ſimia,aut ſi deprehenſus fuerit fucus,res magis ſit ridicula. Quã multos id genus ſimios videre eſt in principum aulis,quibus ſi purpuram,ſi torquem,ſi gemmã detrahas,meros cerdones deprehendes.Lepidius erit ſi longius tranferatur,velut in eos qui barba pallioq́; ſimulant ſanctimoniam. Tales Auguſtinus alicubi non ineleganter amiculo philoſophos appellat.Et Ammianus lib. 14.Antigonum quendam amictu tenus philoſophum appellat.de barba tenus ſapientibus antea nobis dictum eſt.

Simia ſimia eſt,etiam ſi aurea geſtet inſignia. 11

Πίθηκος ὁ πίθηκος κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα.id eſt,Simia ſimia fuerit,etiam ſi aurea geſtet inſignia. Superiori reſpondet,admonens fortunæ ornamenta non mutare hominis ingenium. Citatur adagiũ à Luciano in oratione contra ineruditum.Natum videtur à ſimijs illis Aegyptijs ſaltationem humanam imitantibus.Lucianus refert apologum in hunc modum: Rex quidam Aegyptius ſimias aliquot inſtituit,vt ſaltandi rationem perdiſceret.Vt enim nullum animal ad figuram hominis propius accedit, ita nec aliud actus humanos aut melius aut libentius imitatur.Artem itaq; ſaltãdi protinus edoctæ ſaltare cœperunt, inſignibus indutæ purpureis,ac perſonatæ.Multoq́; iam tempore maiorẽ in modum placebat ſpectaculum,donec è ſpectatoribus facetus quiſpiam,nuces, quas clanculum in ſinu geſtabat,in medium abiecit.Ibi ſimiæ,ſimul atq; nuces vidiſſent, oblitæ choreæ, id eſſe cœperunt quod antea fuerant, ac repente è ſaltatricibus in ſimias redierunt Contritisq́ue perſonis,dilaceratis veſtibus,pro nucibus inter ſe depugnabant, nõ ſine maximo ſpectatorum riſu. Narratur apologus non abſimilis de fele,quam Venus belle adornatam in pediſſequarum ordinem aſciuerat, ac ſatis apte ἐγυναίκιζε,donec mure è cauo quopiam in medium procurrente declarauit ſeſe nihil aliud eſſe quàm felem.

Aſinus apud Cumanos. 12

Ὄνος παρὰ κυμαίοις.id eſt,Aſinus apud Cumanos. Competit in eos,qui cum ſint inepti ridiculiq́;, tamen apud ignotos ipſa nouitate habentur in pretio.aut in eos quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna,tumorem & inſolentiam, ita vt ferè fit,cõciliat,id quod eleganter notat Demoſthenes Olynthiacarũ orationũ 1. τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν,ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται.id eſt, Felicitas enim & rerum ſucceſſus,qui contigerit immerenti,ſtultis veſaniæ cauſam præbere ſolet. Cui congruit illud ex Aeſchylo citatum:

Βαρὺ φόρημ᾽ ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων. id eſt, Graue pondus amens,rebus vtens proſperis.

Narrauimus alibi fabulam de aſino fugitiuo,qui apud Cumanos ſe geſſit pro leone.

Ira omnium tardiſſime ſeneſcit. 13

Ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει.id eſt,Ira poſtremũ ſeneſcit. Huic diuerſum illud Ariſtotelis apophthegma,qui authore Laertio,rogatus quæ res quàm ocyſſime conſeneſceret,reſpondit beneficiũ. M. Tullius vtrunq; complexus: Cui placet,inquit,obliuiſcitur: cui dolet,meminit. Nam vulgo mortales iniuriæ tenaciſſime meminiſſe ſolent,benefactorum quàm facillime obliuiſci. Græcum adagium videtur ex Sophocle ſumptum,cuius in Oedipo Coloneo hæc ſunt verba:

Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο,πλὴν
Θανεῖν,θανόντων οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται. id eſt,

Senecta nulla obtingit iracundiæ
Niſi mors,ſepultos nullus attingit dolor.

Hoc idem innuit Homerus lepidiſſimo ſanè figmento de Litis & Ate. Hanc deam facit,quæ noxas ac turbas ſoleat immittere rebus mortalium,atq; ipſam quidem acribus oculis ac præuelocibus eſſe pedibus. Cæterum poſt eam multo interuallo conſequi Litas deas,quæ quod Ate turbauerit, ſarcire moliantur. Has & ſtrabis oculis fingit,& pedibus claudis,illud nimirum innuens, offenſas eſſe citas, reconciliationes eſſe tardas,propterea quòd iniuriæ diu meminiſſe ſolent homines. Carmen ipſum Homeri ſubſcribam ex Iliadis libro nono,

Καὶ γάρ τε λιταί εἰσι διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
Χωλαί τε ῥυσαί τε παραβλῶπες τ' ὀφθαλμώ,
Αἵ ῥά τε καὶ μετόπισθεν ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι.
Ηδ' ἄτη σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας
Πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν
Βλάπτουσ' ἀνθρώπους, αἱ δ' ἐξακέονται ὀπίσσω.
Ος μέν τ' αἰδέσεται κούρας διὸς ἆσσον ἰούσας,
Τὸν δὲ μέγ' ὤνησαν, καὶ τ' ἔκλυον ἐξαμένοιο.
Ος δέ κ' ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,
Λίσσονται δ' ἄρα ταίγε δία κρονίωνα κιοῦσαι,
Τῷ δ' ἄτην ἅμ' ἕπεσθαι ἵνα βλαφθεὶς ἀποτίσῃ.

Quorum versuum non indolem neq; gratiam, sed sententiam vtcunq; reddemus Latinis auribus.

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
Rugosas, pedibus claudis, ac lumine læsas,
Quæ Ates à tergo veniunt, medeantur vt illi.
Ipsa Ate, pedibusq; valens, & robore præstans,
Proinde gradu celeri longe præuertitur, omneis
Occupat, & terras prior aduenit illa per omneis,
Mortales lædens: verum hæ post terga sequuntur
Sarturæ quicquid commouerit illa malorum.
At vero natas Ioue qui reueretur, & audit,
Se simul ac adiere, huic commoda plurima gratæ
Conciliant, huiusq; vicissim vota receptant.
Reijcit at siquis præfracte & per negat illis,
Tunc adito Ioue patre, precantur, vt ilicet Ate
Huic adsit, pœnasq; suo det deniq; damno.

Eiusdem Ates fit mentio Iliados T. vbi Iuppiter imputans huic deæ, quòd à Iunone deceptus esset, illam capillis arreptam in terras præcipitem dedit, interdicens ne vnquam rediret in cœlitum contubernium. Hoc Homeri figmentum quidam existimant esse finitimum ei, quod de Lucifero cœlis deturbato credunt Christiani.

14

Si vultur es, cadauer expecta.

Captatores testamentorum & hæredipetæ, vulgata metaphora vultures appellantur, quòd senibus orbis ceu cadaueribus inhient. Nam huic aui proprium, cadaueribus tantum viuere. Vnde & natura tantum illi sagacitatis addidit, authore Plinio, vt biduo, aut tridu o præuolet illuc, vbi cadauera sint futura: eoq;, vt refert vere Magnus il le Basilius, ingenti agmine solet comitari castra militum. Hoc minus nocens, q̃ sint homines isti diuitum funeribus imminentes, quòd neq; fruges attingit, neq; vllum animal, quantumuis imbelle, occidit, aut insectatur: tantum cadauera, vel eorum quæ sponte interierunt, vel ab alijs relicta sunt, depascitur. In quibus tamen abstinet à sui generis, id est, auium cadaueribus. Quemadmodum & Plutarchus docet in problematis rerum antiquarum, ne quid interim adferam ex Aegyptiorum opinione, qui dicunt vultures omnes esse fœminas, nec aliter ex euro concipere, quàm è zephyro grauidæ fiunt arbores. Vnde mirum est hanc auem innocentissimam apud homines tam male audire. Proinde qui diuites audent aut accusare, aut veneno tollere è medio, miluij vocantur: qui vero duntaxat obsequijs & adulationibus aucupãtur, vt misceãtur testamẽto, vultures prouerbio dicuntur. Seneca lib. Epist. 25. epistola 96. Si vultur es, cadauer expecta. Martialis lib. 6.

Amisit pater vnicum Silanus.
Cessas mittere munera Oppiane?
Heu crud ele nephas, malæq; Parcæ,
Cuius vulturis hoc erit cadauer?

Diogenianus in collectaneis meminit huius adagij, sed alia figura ἅπερ γύπες, id est vulturũ ritu. Admonet autem dictum de ijs, qui vel ob hæreditatis, vel alteri us alicuius emolumenti spem insidiãtur cuipiam.

15

Coruum delusit hiantem.

Haud dissimili figura dictum est ab Horatio in eum qui captatorem suum arte frustratus fuerat.

Coruum

Coruum delusit hiantem.
Nam hæc quoq; auis cadaueribus imminet. Plerunq;,inquit,recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum delusit hiantem.
Loquitur de Corano,qui Nasicæ socero,spe testamenti per dolũ ostentata,moriens,nihil præter plorare reliquit. Videtur autem hoc adagium effictum,& imitatum ad illud Græcorum, λύκος ἔχανεν. id est,Lupus hiat. Vt itidem dicere liceat:lupum delusit hiantem,& κόραξ ἔχανεν.i. Coruus inhiabat.

Cornicari. 16

Quin & Græci prouerbio κρώζειν,dicunt,pro eo quod est,inhiare prædæ aut inepte garrire. Aristophanes in Pluto:

Σὺ μὲν οἶδ᾽ ὃ κρώζεις,ὡς ἐμοῦ τὶ κεκλοφότος
Ζητεῖ μεταλαβεῖν. id est,
Quid crocites scio,nempe si quicquam rei
Furto inuolarim,vt hinc tibi partem feras.

Interpres admonet esse prouerbium in eo,qui cornicum more frustra cornicantur. Sunt autem verba Chremyli senis,qui ait se nõ ignorare,quid sibi vellet Blepsidemus,sursum,ac deorsum vertẽs orationẽ,dũ studet furti confessionẽ elicere,nimirũ vt cõscius in prædæ partẽ veniret. Persius satyra 5.
Nescio quid tecum graue cornicaris inepte.
Vsus est & diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum.

In vino veritas. 17

Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια.id est,In vino veritas,passim apud authores vsurpatum adagium,significans ebrietatem animi fucum tollere,& quicquid in pectore conditum est,in apertum proferre. Vnde diuinæ literæ vetant vinum dari regibus,quòd ibi nullum sit arcanum , vbi regnet ebrietas. Plinius lib. 14. cap. 22. scripsit, vinum vsqueadeo mentis arcana prodere,vt mortifera etiam inter pocula loquantur homines,& ne per iugulum quidem redituras voces contineant: vulgoq;,inquit,veritas attributa vino est. Celebratur & Persæ cuiusdam apophthegma,qui negauit tormentis opus esse ad exquirendũ verum,vino enim rectius elici,quod approbans Horatius in Odis:

Tu lene,inquit,tormentum ingenio admoues
Plerunq; duro,tu sapientium
Curas,& arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo.

Idem in Arte poetica,

Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero,quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus.

Rursum alibi,

Quid non ebrietas designat? operta recludit,

Effertur & ad hunc modum apud Athenæum lib. 2. parœmia, οἶνος καὶ ἀλήθεια.id est. Vinum & veritas. Quòd largius poti non tantum effutiunt sua arcana , verumetiam audacius in alios loquuntur. Apud Plutarchum in vita Artaxerxis, Sparamixas Mithridati per vinum quiddam insolentius elocuto, φθόνος μὲν οὐδεὶς ὦ Μιθριδάτα. ὧδε δέ φασιν Ἕλληνες, οἶνον καὶ ἀλήθειαν εἶναι. id est, Nulla quidem inuidia est ò Mithridates,cæterum quando Græci dicunt,vinum & veritatem esse, &c. Celebratur à Græcis hæc quoq; sententia prouerbialis, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ὧδε τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος. id est, Quod in corde sobrij,id in lingua ebrij. Theognis,

Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε,καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες
Γινώσκουσ᾽. ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον. id est,
Aurum aut argentum fabris dignoscitur igni,
Vinum hominis prodens arguit ingenium.

Athenæus hunc senarium citat ex Euripide:

Κάθοπτρον γὰρ εἴδους χαλκός ἐστ᾽,οἶνος δὲ νοῦ. id est,
Forma ære lucet,vina produnt pectora.

Apud eundem Ephippus:

Οἴνου σε πλῆθος πολλ᾽ ἀναγκάζει λαλεῖν,
Οὐκοῦν μεθύοντάς φασι τ᾽ ἀληθῆ λέγειν. id est,
Vis multa vini,multa te cogit loqui,
Loqui proinde vera dicunt ebrios.

At idem lib. 10. refert Anacharsidis dictũ,ὅτι ψευδεῖς δόξαι τοῖς μεθύουσι γίγνονται.i. quòd falsæ opiniones accidũt temulẽtis: ac mox narrat quiddã haud infestiuũ. Quiddã è cõuiuis dixerat Anacharsidi, Vxorẽ duxisti admodũ deformẽ. At ille, Prorsus,inquit,idem mihi videtur. sed heus puer,porrige poculũ meracius vt illam faciam formosam. Non solum igitur amanti,verum etiam ebrio τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται,quem admodum inquit Theocritus. Atqui verum potest dicere,qui labitur rerum iudicio? Sed veritas non semper respondet mendacio,verum interdum simulationi. Potest aũt fieri,vt ex animo loquatur,qui tamen falsum dicat,& verum dicat,qui non vere loquatur. Postremo prouerbium

non sentit de insana temulentia, quæ facit, vt quæ fixa sunt videantur ambulare, & quæ simplicia videantur multiplicia: sed de moderata, quæ dysopiam ac fucum excutit. Alcibiades in Symposio Platonis: τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐκ ἂν μου ἠκούσατε λέγοντος εἰ μὴ πρῶτον μὲν τὸ λεγόμενον, οἶνος ἄνευ τε παίδων, καὶ μετὰ παίδων, ἦν ἀληθής. id est, Quæ vero nunc sequuntur non prius audietis, quàm prouerbium illud recensuerim: Vinum & cum pueritia, & sine pueritia, veridicum est. Quibus ex verbis liquet, idē de pueritia quod de vino, prouerbio iactatum fuisse. Durat & hodie; vulgo tale prouerbium, non audiri verum, nisi à tribus hominum generibus, pueris, ebrijs, & insanis. Huc adscribendum arbitror versiculum illum prouerbialem:

Ἡ γλῶσσ' ἁμαρτάνουσα τ' ἀληθῆ λέγει. id est, Verum solet prolapsa lingua dicere.

Nam verum esse creditur, quod exciderit imprudenti, quandoquidem id demum vacat fictionis suspitione. Ex huiusmodi lapsu colliguntur, & omnia certioris fidei,

Sæpe Neoptolemi pro nomine nomen Orestis
Exit, & errorem vocis vt omen amo.

Deniq; M. Tullius in Topicis, inter ea quæ certam faciunt fidem, commemorat pueritiam, somnū, imprudentiam, vinolentiam, insaniam.

Bos in lingua. 18

Βοῦς ἐπὶ γλώττης. i. Bos in lingua. In eos qui non audent libere quod sentiant dicere. Translatū, vel à robore animantis, quasi linguā opprimens, non sinat eam eloqui: Vel hinc ꝙ Atheniensiū nomisma quondam bouis obtinuit figuram. Item apud Romanos Seruius rex, ouium ac boum effigie primus signauit æs, authore Plinio lib. 18. cap. 3. Idē testatur Plutarchus in Problematibus rerum priscarū, ꝙ priscis omnis ferè possessio erat in gregibus & armentis. Vnde & à pecoribus dictam pecuniam volunt. Itaq; qui mulctæ pendendæ metu deterriti reticerent, aut qui pecunia corrupti loqui nō auderēt, bouem in lingua dicebātur habere. At Iulius Pollux 9. De De rerum vocabulis lib. prouerbium hoc exponens, his fermè consentanea cōmemorat, addens ipsum nomisma bouem vulgo vocari solere. Proinde in Deliacis spectaculis, sicui munus dādum erat, præconem pronunciare solitum, tot boues illi dabuntur. Bouem autem valuisse duabus drachmis Atticis, vnde fuisse qui crederent hoc nomisma Deliorum fuisse proprium, non Atheniensium. Addit item in Draconis legibus extare mentionem, περὶ τοῦ ἀποτίνειν δεκάβοιον. id est, De pendendis decem bubus, id est, numis decem. Neq; defuisse, qui senserint, Homerum quoq; de nomismate locutum, non de animante, cum ait:

Χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων

Verum hanc opinionem alio in loco refellit Iulius Pollux, ostendens illam fuisse commutationem rerum citra numos. Qui scripsit scholia in Homerum libro 2. tradit bouem apud priscos in honore fuisse, cum multis de causis, tum præcipue quòd Apollini sacrum sit animal. Itaque in altera parte nomismatis insculpebant bouem, in altera faciem regiam. Adagium autem effert ad hunc modum, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν. id est, Bos in lingua incedit, admonens id dici solitum, vbi quis pecuniæ causa taceret. Theognis,

Βοῦς μοι ἐπὶ γλώσσῃ. id est, In lingua mihi bos.

Philostratus in vita Apollonij: γλῶτταν τε ὡς πρῶτος ἀνθρώπων συνέσχε, βοῦν ἐπὶ αὐτῇ σιωπῆς εὑρὼν δόγμα. id est, Linguam primus hominum coercuit, bouem in illa silentij inueniens decretum. De Pythagora loquitur silentij authore. Item in Scopeliano sophista: καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ πεπεδημένοι τὴν γλῶτταν τινες καὶ βοῦν ἀφωνίας ἐπ' αὐτὴν βεβλημένοι. id est, Neq; mirandum est, si quidam linguam habentes vinctam, boue silentij eam occupante. Extat apud Aeschylum in Agamemnone.

Τὰ δ' ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώττης μέγας
Βέβηκεν. id est, Taceo cætera, lingam occupauit bos quidem
Ingens.

Argentanginam patitur. 19

Ἀργυράγχην πάσχει. id est, Argentanginam patitur. Superiori finitimum est, natum ex historia, quā refert A. Gellius in Noctibus Atticis, atque item Plutarchus in vita Demosthenis. Ea est huiusmodi. Cum aduersus Milesiorum legatos, qui auxilij petendi causa Athenas venerant, acriter in concione dixisset Demosthenes, obsisteretque, quo minus impetraturi postulata viderentur, causa in diem posterum reiecta, legati Demosthenem ipsum adierunt, magnaque pecuniæ summa, ne contra se diceret, redemerunt. Postridie, cum res denuo foret agenda, Demosthenes multa lana collo circumuoluto in concionem prodijt, fingens sese συνάγχην. id est, anginam pati. Eamq; rem impedimento esse, quo minus ex more diceret. Tum è populo quispiam, cui simulatio subolebat,

lebat, exclamat, eum non συνάγχην, sed ἀργυράγχην pati. Est autem synanche morbi genus, quem vulgus medicorum deprauate squinanciam appellat. Hunc Aretæus Cappadox lib. 1. commemorat inter morbos acutos, ostendens bifariam appellari, vel κυνάγχην, quòd id mali canibus sit familiare, vel συνάγχην, quod spiritum coartet ac præfocet.

Equus me portat, alit rex. 20

Ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει. id est, Me rex alit, ac me portat equus.

Refertur inter Græcorum adagia, atque addunt hinc natum. Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admoneretur vt missionem peteret, seseque à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem verbis:

Ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς με τρέφει. id est, Equus me portat, rex me alit.

Significans se commodissime viuere, vt qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius cum in Epistolis sub Aristippi persona sic ait:

Rectius hoc, &
Splendidius multo est, equus vt me portet, alat rex.

Quo quidem in loco Acron huius admonet prouerbij, cuius etiam meminit Diogenianus. Apparet è tragœdia quapiam ascitum. Est enim carmen anapæsticum dimetrum.

Etiam corchorus inter olera. 21

Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις. id est, Etiam corchorus inter olera. Dici solitum in homines nullius pretij, qui tamen in numero aliquo studeant haberi. Nam κόρχορος, oleris genus est vilissimi, quod Plinius lib. 21. in catalogo olerum recenset. Idem alibi commemorat inter herbas sponte nascentes. Scribit autem corchorum Alexandrini cibi herbam esse, conuolutis folijs, ad similitudinem mori multis remedijs vtilem. Meminit prouerbij Theophrastus, lib. De plantis 7. cap. 7. Corchorum referens inter olera quæ vel cocta vel cruda possint edi, verum ob amaritudinem prouerbio esse infamem. Suidas & Hesychius authores sunt, nonnullis piscem existimari corchorum, contemptissimum, nulliusque pretij, qualis sit hippurus. Aristophanes in Vespis: κᾆθ' ἤψαμεν τοῦ κορχόρου. id est, Deinde corchorum attigimus. Nec hic tacuit interpres de prouerbio.

Graculus inter musas. 22

Cui non dissimile videtur, κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις. id est, Graculus inter musas. Indoctus inter doctissimos: infantissimus inter eloquentissimos. Recte dicetur & in homines ostentatione falsæ doctrinæ sese iactitantes & viris eruditis impudenter obstrepentes. Est enim graculus auis minime canora, sed tamen odiose garrula atq; obstrepera. Confine est his quod in Bucolicis ait Vergilius.

Sed argutos inter strepere anser olores.

Cygnos canoros esse sic omnium poetarum literis est decantatum vt nihil sit celebratius, etiam si nemini contigit hunc audire cantum. Nec desunt philosophi, qui huiusce rei rationem quoque reddere conentur. Aelianus addit, eos non canere, nisi flante Fauonio. Vnde fertur etiam prouerbium, κύκνειον ᾆσμα. id est, Cygnea cantio. Contra, anseres molesto quodam stridore obganniunt. Proinde cum indoctus inter eruditos garrit, in tempore vsurpabitur adagium: Anser inter olores.

In lente vnguentum. 23

Τὸν ἐν τῇ φακῇ μῦθον. id est, In lenticula fabulam, subaudi narras. Vbi quis mentionem inducit vilis cuiuspiam & nihili hominis, alijs de viris egregijs verba facientibus. Ad hunc quidem modum legitur in omnibus vulgatis exemplaribus, apud A. Gellium lib. 13. cap. 26. Verum placet Hermolai castigationi subscribere, qui locum hunc ita restituit, vt legat, τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, In lente vnguentū. Quadrat autem in hominem aut in rem quampiam, quæ neutiquam in tempore adhibeatur ijs, quibus minime congruit. Veluti si philosophum iuuenum lasciuientium conuiuio misceas: aut interpocula de rebus grauibus ac theologicis incipias disputare. Quemadmodum videlicet lenticulæ vili legumini, inepte quis admiscuerit vnguētum. Siquidem authore Dioscoride & oculorum aciem hebetat, stomacho grauis, intestinis noxia, neruis, pulmoni, & capiti inimica, gignit turbulenta insomnia. Dicitur etiam vbi plura inter se dissimilia confundentur. Verba Frontonis apud Gellium sunt hæc Videlicet tamen, ne existimetis semper, atq; in omni loco, mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne planè fiat Græcum illud de Varronis satyra prouerbium, τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, In lente vnguētum. Idem vsurpauit M. Tullius lib. ad Atticum 1. Legati, inquit, cum authoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operam ne eæ cum Eluetijs se iungerent. Legati sunt, Qu. Metellus Creticus, & L. Flaccus, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Lētulus Clodiæ filius. Tametsi hic quoq;

locus eodem modo laborat,quo Gellianus ille. Citatur autem adagium ab Aristotele,in lib. De sensu & sensili: ἀληθὲς γὰρ ὅπερ εὐριπίδην εἶπε σκώπτων ϛράτις,ὅταν φακῆν ἕψηται,μὴ ἐπιχεῖν μύρον. id est, Nam verum est,quod ait Stratis Euripidem taxans,vbi lenticula coquitur,non oportere vnguentum infundere. Quo sanè loco,quæ portenta habeant nostri vulgati codices,nihil attinet hic commemorare. Citat & Athenæus lib. Dipnosophist.4.

Παραινέσαι σφῷιν τι βούλομαι σοφόν, Vos admonere callidum quiddam volo,
Οταν φακὴν ἕψητε μὴ πιχεῖν μύρον. id est, Vbi lens coquitur,vnguenta ne qua infundite.

Ex Phœnissis Stratidis Comici poetæ. Citat & ex Sopatri Necya: ἰθακὸς ὀδυσσεὺς τὸ ἰωθῆ τῇ φακῇ μύρον πάρεσι,θάρσει θυμέ.i. Ithacensis Vlysses in lente vnguentũ adest, aude anime. Adducit & Clearchum prouerbiorum collectorem,qui hoc quoq; recensuerit prouerbij titulo, τὸ ἐν φακῇ μύρον. Addens extare apud Varronem,complureisq; Latinorum vsos eo prouerbio.quibus incognitum tamẽ sit:vnde Varro desumpserit eũ iambicum. Huc mihi videtur Aristophanes allusisse,cum ait ἐν εἰρήνῃ:

Κἀπιφυτεύσεις ἕρπυλλον ἄνω, Præterea seres serpyllum sursum,
Καὶ μύρον ἐπιχεῖς. id est, Et vnguentum infundes

Porro vnguentum intelligo oleum odoratum,ac velut vnguentarium. Alioqui plebeium oleum immiscere lenti,nihil prodigiosum. Athen.lib.2.citat hunc trimetrum ex Eupolide:

Οψῳ πονηρῷ πολυτελῶς ἠρτυμένῳ. id est, Conditum opipare vile malumq; opsonium.

Est autem apud scriptores hoc legumen cum primis celebre,quemadmodum bulbus,cepe & allium, nonnulli etiam encomium lentis scripsere. Quædam per se pulchra sunt, quæ tamen sibi non congruunt. Elegantis igitur est,scire quid cui conueniat. Diocles philosophus habitus est ὀψοφάγος. Hic cuidam interroganti,vter piscis esset melior,congrus an labrax,nobis dictus lupus,alter,inquit,elixus alter assus. Sic Flaccus de poeta,Bello malus,vtilis vrbi. Quoties munus delegatur minus accommodate,apte dixeris ἐν φακῇ μύρον. Adijcietur & hoc:apud authores dictionem hãc cõperio varie scriptã, nunc acute,φακὴν,nunc circũflexe,φακῆν,quod cũ tam crebro occurrat,vix inscitia casuúe factum videri potest. Vnde conijcio φακῆν dictum ex cõtractione pro φακέαν. Nam φακέας legimus apud Athenæum. Idem λεοντῆν dictam admonet,λεοντέαν. Hæc igitur quibus placet origo,malunt dicere φακῆν, quibus magis placet forma communis,origine neglecta scripserunt φακὴ & φακὴν.

24

Anulus aureus in naribus suis:

Huic penè cognatum est illud quod extat in prouerbijs Hebrçorũ: Anulus aureus in naribus suis. Sic enim habetur in prouerb.cap.11. Circulus aureus in naribus suis,mulier pulchra & fatua: Vbi res quæpiam per se præclara,illic adhibetur,vbi minime addecet. Vt si stulto contingant opes,fatuæ forma,genus ignauo,eloquentia viro improbo,magistratus imperito. His enim rebus non modo non ornantur,verumetiam magis ridiculi fiunt. Olim autem anulis quibusdam aureis in auriculas insertis, ornari sese credebant,maxime barbari. Inseritur & suillis naribus anulus æreus, quo minus noceant agris rostri suffossione,quæ peculiaris est huic animanti, quapropter & agricolationem monstrasse creditur. Quod si anulum aureum rostro suillo inseras,res fit oppido quàm ridẽda. Celebratur apud Græcos Menandri versiculus ab hac sententia non admodum abhorrens:

Μισῶ πονηρὸν,χρηϛὸν ὅταν εἴπῃ λόγον. id est. Odi improbum,qui verba proloquitur proba.

Huc pertinet illud,quod memorat in noctibus A. Gellius:cum quispiam improbatæ famæ vir sententiam dixisset Reipu. conducibilem,iusserunt eandem ab alio quopiam integro,bonoq; viro pronunciari,atq; illius nomine decerni,quod absurdum existimarent,à malo viro bonum consilium,aut bonam sententiam proficisci. His adiungendum est illud Antiphanis apud Athenæum libro sexto:

Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίνακ᾽ ἔχων. id est,
Putrem Silurum quadra habens argentea.

Quidam Silurum existimant eum esse,quem nunc vulgo Sturionem dicimus, piscem multo omnium laudatissimum.

25

In eburna vagina plumbeus gladius.

Huic confine est illud, ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος.id est,In eburna vagina plumbeus gladius,natum ex Diogenis Cynici apophthegmate. Nam cum adolescens quispiam, insigni forma fœdum quiddam atq; obscœnnm dixisset: Ex eburna,inquit,vagina plumbeum gladium educis.

26

Omnia octo.

Απαντοκτῶ.id est, Omnia octo. Cum nihil deesse significamus,aut cum multa inter se similia videntur.parœmiam hinc natã existimãt. Stesichorus poeta in oppido Catana splẽdide sepultus fertur, monumento

monumento diligenti quadam ratione ex omnibus octonis constructo, octo colũnis, octo gradibus angulis octo. Atq; hinc prouerbiũ increbuisse ἀπαντοκτώ. Meminit huius & Iulius Pollux in nono, agens de lusu taxillorum, quem ait numeris constare, in quibus sit vnus qui Stesicorius appelletur, ni mirum octo, idq; cognominis sumptum esse ab eius monumento. Sunt qui dicant eũ, qui Corinthios in vnam ciuitatem coegit, ciues vniuersos in octo tribus distribuisse, atq; hinc ortũ vulgi sermonẽ. Neq; desunt qui scribant, idq; Euandro, vt citant, authore, octo deos esse, qui rerũ imperent summæ. ignem, aquã, terrã, cœlum, lunam solẽ, mithram, noctẽ. Mithrã autẽ Persæ, eũdem cũ sole existimãt. Rursum alij dicũt octo fuisse certaminũ species in Olympijs, atq; inde ductũ adagiũ: Omnia octo. Quod si nobis quoq; cõceditur in ænigmate diuinare, nõ absurde natũ videri potest à fabula, quã narrat Plutarch. in cõmentario de Dæmonio Socratis. Delijs ac cæteris Græcis oraculo respõsum fuisse apud Aegyptios, ita demũ malorũ finẽ fore, si aram quæ in Delo erat duplassent. Qui cũ non intellexissent, quid sibi vellet oraculũ, ridicule duplatis singulis aræ lateribus, imprudentes solidum octuplum effecerũt, ob inscitiam proportionis quæ lõgitudine duplum reddit. Cæterum hac in re consultus Plato geometriæ cum primis peritus respondit deum Gręcis imperitiam exprobrasse, monere, vt geometriæ darent operam. Delectatum apparet hoc prouerbio Heliogabalũ imperatorem, cui morem hunc fuisse scribit Aelius Lampridius, vt simul ad cœnam vocaret octo caluos, octo luscos, octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo prælongos, & octo præpingues & obesos.

Omnia idem puluis. 27

Πάντα μία κόνις. id est, Omnia idem puluis. De indiscreta similitudine. Lucianus ἀλλὰ πάντα μία ἡμῖν κόνις φασί. id est, Quin nobis omnia idem, quod aiunt, puluis. Alludens ad defunctorum cineres, inter quos nihil apparet discriminis. Confine illi, quod alio demonstrabimus loco, eiusdem farinæ. Siquidem antiqui farinam pollinem vocabant,

Currus bouem trahit. 28

Η ἅμαξα τὸν βοῦν ἐλαύνει. id est, Currus bouem ducit, de re quæ præpostere geritur. Veluti si vxor præscribat marito, si discipulus reprehendat præceptorem, si populus imperet principi, si ratio pareat affectui. Lucianus in Terpsione: Νῦν δὲ τὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν πολλάκις ἐκφέρει. id est, Nũc id euenit, quod vulgo dici solet: Plaustrum sæpenumero bouem ipsum aufert. Translata metaphora à plaustris per decliue retro labentibus, vnaq; secum bouem auferentibus.

Ab equis ad asinos. 29

Αφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους. id est, Ab equis ad asinos. Vbi quis à studijs honestoribus ad parum honesta deflectit, veluti siquis è philosopho cantor, è theologo grammaticus, è mercatore caupo, ex œconomo coquus, è fabro fieret histrio. Quadrabit item, vbi quis è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Procopius sophista in episto. quapiam: Τὸ δὴ λεγόμενον, ἀφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους μεταβεβήκαμεν. id est Iuxta prouerbium, ab equis ad asinos transiuimus.

Ab asinis ad boues transcendere. 30

Huic aduersum est illud Plautinum: Ab asinis ad boues transcendere pro eo quod est, ex humiliore conditione ad ditiorum partes transire. Sic enim apud Plautum in Aulularia, Euclio, cuius pauperculi diues quidam expetebat affinitatem: Venit hoc mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem, factiosum, me item esse hominem pauperum pauperrimum. Nunc si filiam locassim meam tibi, in mẽtem venit, te bouem esse, & me esse asellum. Vbi tecum coniunctus siem, vbi onus nequeã portare pariter, iaceam ego asinus in luto, tu me bos haud magis respicias, natus quàm si nunquam siem. Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat, neutrobi habeã stabile stabulum. siquid diuortij fuat, asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus. Hoc magnum periculum est, me ab asinis ad boues transcendere. Hactenus Plautus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta, qui mihi in præsentia non succurrit.

Ab asino delapsus. 31

Απ᾽ ὄνου καταπεσών. id est, Ab asino delapsus. In eos dicitur, qui inconsulte quippiam agunt, & imperite: aut in eos, qui à præsentibus commodis, quibus ob inscitiam vti nesciunt, excidunt. Est autem in Græcis verbis faceta allusio ad finitimã orationem, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ. i. à mente delapsus, tã quam vecors & mentis impotens. Vtitur hoc adagio Plato lib. De legibus 3. Δεῖν φαίνεταί ἐμοι γε οἷον περ ἵππον τὸν λόγον ἑκάστοτε ἀναλαμβάνειν, καὶ μὴ καθάπερ, ἀχάλινον κεκτημένον τὸ στόμα, βίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν. id est, Mihi sanè videtur sermo velut equus vndiquaq; restringẽdus, ne tanquam os habens effræne, impetu abreptus, iuxta prouerbium, ab asino tanquã

à mente excidat. Vtitur Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus:

Κακῶς γὰρ ὄντως εἶχες, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖς. Mali, vt videtur, accidit tibi quippiam.
Ἵππους γ' ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεούς. Ita per deos, equos agens, miser excidi.
Τί δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου ἐκπεσών; id est, Quid hæc ita, vt delapsus asino blatteras?

Primus versus dicitur à Strepsiade Danistam irridente, quòd pecuniam filio suo mortuo datam repetat. Alter est Danistæ, iuuenem tacita illusione notantis, qui studio alendorum equorum pecuniam eam absumpserat. Tertius rursum Strepsiadis, dicentis illum delirare, perinde quasi non ab equis, sed ab asino decidisset, hoc est ἀπὸ νοῦ, id est, à mente. Quandoquidem & Latinis mente lapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: Rectorem quoq; solitus apponere, ætate paruis, aut mẽte lapsis. Quidam huic quoq; prouerbio huiusmodi affingunt fabulam. Duo quidam, cum in desertis locis asinum quempiam forte fortuna nacti essent contendere inter sese cœperunt, vter eum vti suum domũ abduceret: nam vtriq; pariter à fortuna videbatur obiectus. Hac interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Atq; hinc prouerbiũ natum autumant. Mihi magis placet in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus, maxime quòd animaduertam grammaticis id studio fuisse, vt omnibus adagijs fabulam aliquam, aut historiam, vel cõmentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo De magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dixit qui redacti essent ad inopiam.

31

Telluris onus.

Γῆς βάρος. id est, Terræ onus. De homine vehementer inutili, qui nihil aliud quàm terram suo põdere grauet. Refertur inter adagia Grecanica, natum ex Homero, apud quem Achilles Iliados σ. hoc pacto loquitur, indigne ferens otium, & quòd non ineat prælium cum reliquis copijs.

Ἀλλ' ἧμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id est,
Nauibus assideo telluris inutile pondus. Rursum in Odysseæ υ.

Οἷον μέν τινα τοῦτον ἔχεις ἐπίμαστον ἀλήτην Quem tandem nobis errorem adducis edacem,
Σίτου καὶ οἴνου κεχρημένον, οὐδέ τι ἔργων Enectumq; fame, viniq; & panis egenum,
Ἔμπαιον οὔτε βίης, ἀλλ' αὔτως ἄχθος ἀρούρης; .i. Artibus edoctum nullis, neq; viribus vllis
Pollentem, ac tantum telluris inutile pondus?

Vtitur Plato in Theæteto, οἴονται γὰρ ἀκούειν, ὅτι οὐ λῆροί εἰσιν, γῆς ἄλλως ἄχθη, id est, Existimant enim se non haberi pro nugis & inutilibus terræ oneribus. Nec illepidũ, nec prorsus, ni fallor, ἀπροσδιόνυσον est, quod memorat Athen. lib. 8. Stratonicus quidam citharœdus Corinthi peregrinabatur. Hunc cum anicula quædam fixis oculis intueretur, idq; diu, tãdem: Quid, inquit, tibi per deos vis mater, aut quid me sic continenter intueris? Demiror, inquit illa, si matris vterus te decem menses ferre potuit, cum ciuitas angatur, vnum duntaxat diem te portãs. In tales quadraret epitaphium, quod Timocreõtis Rhodij Poetæ, cæterum voracis ac bibacis sepulchro inscriptum indicat Athenæus lib. 10

Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγών, καὶ πολλὰ κακ' εἰπὼν Multum edi, multumq; bibi, mala plurima dixi in
Ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος. Mortales, iaceo hic Timocreon Rhodius.

32

Arabius tibicen.

Ἀράβιος αὐλητής: id est, Arabius tibicen, aut. ἀράβιος ἄγγελος. id est, Arabius nuncius, in eos dici solitum, qui à semel cœptis nunquam desistunt. Quod vitij Flaccus cantoribus peculiare esse scripsit, vt iussi cantare, nunquam adducantur vt incipiant: si iniussi cœperint, nunquam desinunt. Citatur ex Menandro: ἀράβιον ἄρα ἐγὼ κεκίνηκα αὐλόν. id est, Arabiam ego hercle tibiam excitaui. Meminit adagij Iul. Pollux, cap. De loquacibus, ad hunc modum: ἀράβιος αὐλός. id est, Arabia tibia. Citatur & Cãtharus in Medea: Κιθαρῳδὸν ἐξηγείρατο ἀράβιον. id est, Citharœdum excitauit Arabium. Celebratur Græcis & hic versiculus de tibicine Arabio:

Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται. id est, Drachma canit, sed quatuor compescitur.

Quod paululo precio prouocaretur ad canendum, non nisi magna mercede sistere. Adagium hinc natum existimant, quòd olim tibijs canendi artem non discebant ingenui tanquam sordidã, sed hãc sola mancipia exercebant, quæ plerunq; ex Arabia producebantur. Deinde ingenuis vsqueadeo placere cœpit, vt indoctus haberetur, quisquis esset rudis, donec Alcibiades tibias abiiceret, oris deformitate conspecta ad speculum. Cõueniet & in eos qui laborant morbo, quem Græci vocant ἀπεραντολογίαν. id est, qui dicendi finem facere nesciunt. In quos extat illud Sophoclis:

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις ἥδεται λέγων ἀεί, Quicunq; gaudet continenter proloqui,
Λέληθεν αὑτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς. id est, Is se grauem esse quotquot adsunt, non videt.

Artem

Artem quæuis alit terra. 33

Τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει. id est, Artem quæuis alit regio. Prouerbialis sententia, qua significatum est, certissimum viaticum esse eruditionem aut artificium aliquod. Nam hæc neq; eripi possunt à latronibus, & quocunq; terrarum abeas, te comitantur, nihil adferentia sarcinæ. Sueton. scribit, aliquando Neroni prædictum à mathematicis fore vt imperio destitueretur: vnde vocem illam Neronis celeberrimam extitisse, τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει, quo maiore venia meditaretur citharœdicã artem, principi gratam, priuato necessariam. Itaq; cum intelligeret sibi pereundum, illud identidem dictitabat, qualis artifex pereo, velut indignum esset, qui tantus esset musicus, vt vbiuis gentium viuere posset, nunc fame ad mortem adigi. Nec enim assentior hoc loco interpretum sententiæ, qui locũ apud Suetonium hunc secus enarrant. Idem nullo conuitio magis offensus est, quàm quòd quidam illum malum citharœdum appellasset. Idem euenit Dionysio Syracusano tyranno, qui imperio exutus Corinthi ludum aperuit, ac pueros literas & musicam docuit. Apparet autem senarium esse, quem citat Suetonius, sed paucarum syllabarum commutarione deprauatum: fortassis sic restitueretur,

Τὸ τέχνιόν γε πᾶσα γαῖα ἐκτρέφει.

Fertur inter Græcorum sententias huiusmodi senarius, ab hoc prouerbio non admodum dissidens.

Λιμὴν ἀτυχίας ἐςὶν ἀνθρώποις τέχνη. id est, Ars ipsa inopiæ portus est mortalibus.

Hoc est, Vnicum confugium in egestate ars est. Vnde qui sapiunt, etiam si suppetat abunde res familiaris, tamen liberos suos opificium aliquod discere cogunt, quo si contingat, vt fortuna auferat opes, aut in exilium ire iubeantur, sit quo sibi victum parent. At nunc pleriq;, quibus domi nihil est, in diuitum familijs consenescunt: vnde si pellantur, aut mendicandum sit, aut tollendum quod non posuerunt, contra Platonis legem. Qui scripsit Cornu copiæ Latinum, citat simillimum huic prouerbium opinor, vulgo iactatum: Sua cuiq; ars pro viatico est. Honestissimum sanè viaticum, modo ars sit honesta. Cæterum nunc passim obambulant, quibus nulla est ars, sed condonationes ac dispensationes, vt vocant, emptas ac reuendendas, pro viatico circumferunt.

Non eras in hoc albo. 34

Non eras in hoc albo, hoc est. Nõ eras in hoc numero. Trãslatum ab albata tabula, in qua quondã scribebantur nomina iudicum. Plinius in præfatione historiarum mundi: Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo, id est, non eras in eorum numero, quos hæc lecturos credebam. Erat & album prætoris, in quo leges & formulæ describebantur. Pandectarum lib. 1. tit. De edendo, ex Vlpiano enim quoq; edere Labeo ait, qui producat aduersarium suũ ad album, & demonstret quid dictaturus sit. Atq; hoc sanè loco aduersarium non declarat eum qui cum lis est, sed tabulas ex tempore notatas memoriæ gratia. In quem sensum M. Tullius vsus est in oratione pro Roscio, idq; nõ semel. Andreas Alciatus existimat legendum, Aduersaria, non aduersarium, lib. Dispunctionum 3. Item 2. eiusdem operis lib. titulo 1. multa fit mentio de albo. Quintilianus lib. Institutionum 11. Quorum alij se ad album & rubricas transtulerunt, videlicet leguleios & formularios irridens, qui non ex libris Iurisprudentium, sed ex albo prætoris iuris scientiam discerent. T. Liuius Decadis 1. lib. 9. Ciuile ius repositum in penetralibus pontificum euulgauit, fastosq; circa forum in albo proposuit, vt quando lege agi posset sciretur. Apuleius metamorphoseos lib. 6. meminit alibi. Siquidem Iouem adlocuturũ deos, ita facit exordiri. Dei conscripti musarum albo. Quibus in verbis mihi subesse videtur obscura quidem, sed faceta allusio scriptoris ad deos à poetis confictos: quasi ij demum in deorũ numero sint quos illic Musæ, quibus afflati scribunt poetæ, constituerint.

Oleo tranquillior. 35

Oleo tranquillior, Hyperbole prouerbialis, in homines minime iracundos, leniq; ingenio præditos, à liquoris natura sumpta, quo nihil magis tacitum magisq; lene. Plautus in Pœnulo: Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem. Est autem vsqueadeo trãquilla olei natura, vt mare quoq; rem omnium sæuissimam tranquillet, atq; ob id vrinantes aiunt oleum ore spargere, quòd mitiget elementi naturam asperam, lucemq; deportet. Author est Plinius lib. 1. Idem confirmat Plutarchus. & cur ita fiat, rationem reddit in libello De causis naturalibus. Rursus in conuiualium quæstiuncularũ Decade 6. causam adferens, cur Homerus inter tot liquores, oleum duntaxat appellarit ὑγρὸν, id est, humidum, siue liquidum, ostendit oleo nihil inesse asperũ, sed vndiq; lene esse, & ob id maxime reddere imagines more speculorum. Præterea nec motum aut percussum strepit, quemadmodum humores reliqui, nec luctatur cum igni, sed tacite pascit. Deniq; non est alius liquor qui tam late diffundatur cum inungitur corpori, aut serius siccescat, aut æque molliat ac leniat. Vtitur hoc adagio &

Plato in Theæteto de ſcientia,placida ingenia,quæ leniter ac tranquille ad diſciplinas & diſputationes accedunt,oleo molliter fluenti comparans, ὁ δὲ οὕτω λείως τε καὶ ἀπταίστως καὶ ἀνυσίμως ἔρχεται ἐπὶ τὰς μαθήσεις καὶ ζητήσεις μετὰ πολλῆς τῆς πραότητος,οἷον ἐλαίου ῥεῦμα ἀψοφητὶ ῥέοντος,ὥστε θαυμάσαι τὸ τηλικοῦτον ὄντα οὕτω ταῦτα διαπράττεσθαι.id eſt.At hic adeo leniter ac circunſpecte,ſimulq; expedite ingreditur ad diſciplinas quæſtionesq;,multa cum manſuetudine olei in morem,citra ſtrepitum fluentis,vt admireris tantus cum ſit ad eum modum agere.

36

Auricula infima mollior.

Huic ſimillimum qnod M. Tullius vſurpat in epiſtolis ad Q. fratrem,lib. 2. Tu,inquiens, quemadmodum me cenſes oportere eſſe in repub.& in noſtris inimicitijs,ita & eſſe,& fore auricula infima ſcito molliorem. Ammianus lib. 19. In alijs nimium ſeuerus,in hoc titulo,ima,quod aiũt,auricula mollior. Tranſlata metaphora ab ea auriculæ parte,qua non eſt aliud in humano corpore mollius,aut flexibilius lentiusq;,vt quæ nec oſſe rigeat,neq; carthilagine dureſcat,neq; neruis intendatur.

37

Apio mollior,aut mitior.

Ἀπίου πεπαίτερος. Apio mitior. Simili figura dictum eſt à Theocrito,

Καὶ δὴ μὰν ἀπίοιο πεπαίτερος. id eſt, Et iam certe apio manſuetior.

Eſt autẽ apius Græcis raphanus,aut pygri genus.

38

Spongia mollior.

Eiuſdem eſt generis τὸ σπογγιᾶς μαλακώτερος.id eſt,Spongia mollior. Sic enim aſſentator quiſpiã loquitur apud comicũ quempiã,citante Plutarcho in cõmentario De diſcrimine adulatoris & amici.

Ἐμὲ νικόμαχε πρὸς τὸν στρατιώτην τάξατε, | Nicomache me iſti militi opponas velim,
Ἂν μὴ ποιήσω πέπονα,μαστίγων ὅλον, | Niſi pepona loris,quantus eſt,effecero,
Ἂν μὴ ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον | Niſi ſpongia illi molliorem qualibet
Τὸ πρόσωπον. id eſt, | Reddidero vultum.

Ad eundem modum dicebant,pepone mollior. Theopompus apud Athenæum lib. 2. Μαλακωτέρα πέπονος καὶ σικύου μοι γέγονε.id eſt,molliora mihi pepone & cucumere facta ſunt. Ad hanc formã pertinet, quod idem citat ex Epicharmo, Πραύτερος ἔγωγε μαλάχης. id eſt, Mitior equidem malua, quòd ea herba vim habeat leniendi. Item cinędo mollior. Plautus in Aulularia, Ita fuſtibus ſum mollior magis quàm vllus cinædus. Nam priſci ſaltatores & pantominos cinædos vocabant, quod cum geſticulatione canerent.

Similiter Catullus,

Cinæde Thalle mollior cuniculi capillis.

39

Felicibus ſunt & trimeſtres liberi.

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. id eſt, Felicibus ſunt & trimeſtres liberi. Senarius prouerbialis in principum ac diuitum felicitatem,quibus per adulationem omnia laudi vertuntur,quiq; ſibi nihil non licere putant,adeo vt quod in homine plebeio perinde vt ſummum ſcelus damnatur,in illis virtutis titulo celebretur. Vnde nata ſit parœmia Suetonius Tranquillus declarat, Claudij Cæſaris vitam his verbis exordiens: Patrem Claudij Cęſaris Druſum,olim Decimum,mox Neronem prænomine: Liuia cum Auguſto grauida nupſiſſet,intra menſem tertium peperit, fuit ſuſpicio ex vitrico per adulterij conſuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus eſt verſus,

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. id eſt, Potentibus ſunt menſium & partus trium.

Nam menſe ſeptimo,decimo & vndecimo,legitimi ſunt partus: quarto & octauo,neq; vitales ferè,& perquam rari: menſe tertio,nulli partus editi leguntur. Author Plinius lib. 7. cap. 5.

50

Aurem vellere.

Aurem vellere,veteres dicebant admonere: à priſco ritu ſumpta figura quo in ius ductnri quempiam aurem vellicabant,atteſtantes eum quem quaſi teſtem meminiſſe volebant: inde Horatianum illud in Sermonibus, Et licet atteſtari. ego vero Oppono auriculam. Siquidem vt frons antiquitus erat ſacra Genio,veluti ſcribit in Maronis Silenum Seruius vt digiti Mineruæ,genua Miſericordiæ,ita auris Memoriæ deæ,quam Græci μνημοσύνην vocant. Vergilius in Sileno,

Cum canerem reges,& prælia,Cynthius aurem
Vellit,& admonnit paſtorem,Tytire pingues
Paſcere oportet oues,diductum dicere carmen.

Quod imitatus Calphurnius in Bucolicis,

Vellit nam ſæpius aurem

Inuida paupertas,& dicit vilia cura.
Non nihil decoris adiunxit prouerbio Calphurnius,quod ad rem transtulit. Quanquam potest paupertas hoc loco pro dea accipi. Seneca lib. De beneficijs 4. Nec tanquam munus dabo,sed verba mea redimam,& aurem mihi peruellam,damno castigabo promittentis temeritatem. Rursus lib. 2. Loquar mecum,& mihi aurem peruellam,hoc est,ero mihijpsi monitor,ne similiter peccem. Vtitur in hunc modum,& alijs aliquot locis,vt in epistola quadam: Sit ergo aliquis custos,& aures subinde peruellat,abigatq; rumores,& reclamet populis laudantibus.

Alter Hercules. 41

Prouerbialis hyperbole, οὗτος ἄλλος ἡρακλῆς. id est, Hic alter Hercules. De viro præstrẽnuo ac laborum tolerantissimo. Extat hoc titulo fabula quæpiam ex Menippeis Terentij Varronis,mirum ni prouerbiali. Aristoteles lib. Moralium Eudemiornm 7. Ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶναι, ὥσπερ ἡ παροιμία φησὶν, ἄλλος ἡρακλῆς, ἄλλος οὗτος. id est, Nam amicus cupit esse,sicuti prouerbio dicitur, alter Hercules,alter hic. Plutarchus scribit id cognominis vulgo Theseo attributum,quòd multa fortiter patraret exemplo Herculis. Laertius in vitis philosophorum ostendit & Cleanthem philosophum alterum Herculem vulgo dictum fuisse,quòd esset omnium laborum patiẽtissimus,adeo vt noctu hauriendo è puteo aquam victum diurnum pararet,vnde & φρεαντλῆς dictus pro Cleanthe, & nihilo tamen segnius egregiam operam interdiu nauaret philosophiæ. Clearchus apud Zenodotum aliam fabulam adfert,vnde hoc sit natum adagium. Ait enim Briareum,qui & ipse Hercules dictus est,profectum Delphos sublatis inde thesauris aliquot ac monimentis,ex ijs quæ eo in loco seruabantur,iuxta veterem quandam consuetudinem,ad columnas quas Herculis cognominant,sese contulisse,atque itidem illis quæ illic erant,fuisse potitum. Deinde Tyrium Herculem venisse Delphos vt oraculum consuleret,deumq; respodisse, οὗτος ἄλλος ἡρακλῆς. id est, Hic alter Hercules, atque oraculum in adagionem abijsse. Nec desunt qui huius dicti originem referant ad Titormum quendam bussequam,qui multis exemplis Milonem superarit. Is se profitens superatum,sublatis in cœlum manibus dixit, ὦ ζεῦ, μὴ τοῦτον ἡρακλῆν ἡμῖν ἕτερον ἔσπειρας; O Iuppiter, num hunc nobis Herculem alterum genuisti? Huc pertinet illud Theocriti in Pastoribus,

Φαντί νιν ἡρακλῆα βίην καὶ κάρτος ἐρίσδεν. id est,
Viribus Alcidæ hunc certare & robore dicunt. Subijcitq; pastor,
Κἠμ' ἔφαθ' ἁ μάτηρ πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω. id est. Me quoq; Pollucem mater præcellere dixit.

Erat enim hic excellens in pugilum certamine. Et Græculus adulator apud Iuuenalem diuitem imbecillum Hereuli æquat, Antæum procul à tellure tenenti. Macrobius lib. Saturnalium 3. scribit in hunc modum: Salios autem Herculi propter vbertatẽ doctrinæ altioris assignat,quia is deus & apud pontifices idem qui & Mars habetur. Et sanè ita Menippea Varronis affirmat,quæ inscribitur, ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς,quia cum de Hercule multa loqueretur,eundem esse cum Marte probauit. Apud Latinos quoq; Ruticello cuidam prodigiosis viribus Herculis nomen attributum. Is mulum suum tollebat,vt scribit M. Varro,citante Plinio lib. 7. At Hippocrati medico,quòd pestilentiam ab Illyrijs venientem prædixisset,dimissis ad auxiliandum circa vrbes discipulis,Græcia ob meritum eosdem decreuit honores quos Herculi,nam & is ἀλεξίκακος habitus est. Author idem Plinius eodẽ lib. Quin nomen hoc Herculis videtur vulgari sermone ad omnes viros egregie fortes transferri solere, non aliter q̃ Catonis ad graues & sapientes. Nam Varro quadraginta tres Hercules numerat,additq; hoc nomine honoratos fuisse omnes,qui fortiter quippiam egissent. Testatur & Macrobius in Saturnalibus hoc nominis compluribus fuisse commune,& ante Amphitryonis priuignum. Sic & Achilles appellabantur insigni fortitudine duces: quorum de nomine fuit Lucius Siccius Dentatus,ob ingẽtem fortitudinem Romanus Achilles appellatus,quod centum & viginti prælijs cum hoste pugnasset,nec vllam haberet cicatricem auersam. Author A. Gellius lib. 2. cap. 11. Deniq; rationem aut argumentum Achilleum vocant,quod sit insuperabile & insolubile.

Bipedum nequissimus. 42

Bipedum nequissimus,de homine vehementer improbato,quiq; vel pecudes nequitia superet. Dictum est in Regulum quendam oratorem, quem Plinius in epistolis subinde suis pingit coloribus, vbi & adagium hoc refertur: sed ante hunc Cicero torserat in Clodium in oratione pro domo sua. hoc tu proscriptore, hoc consiliario, hoc ministro, omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo rempublicam perdidisti. Consimili figura Alexander imperator apud Aelium Lampridium: Nuper certe patres meministis,cum ille omnium non solum bipedum,sed etiam

quadrupedum ſpurciſſimus. Antonini nomen præferret: Heliogabalum ſignificans, imperatorũ vniũ omnium effœminatiſſimum, & quem optimo iure Romanum Sardanapalũ poſſis dicere. Addit autem in hoc ſermone nominis generalitas gratam quandam & nouam ἔμφασιν quemadmodum & nullum animal, pro nullo homine vulgo dicimus.

Adamantinus.

43

Ἀδαμάντινος, ideſt, Adamantinus pro eo quod eſt inexorabilis, aut infatigabilis. **Huic prouerbio** incredibilis huius lapidis duricies locum fecit: de qua Plinius lib. 37. ſcribit ad **hũc modum:** Incudibus adamantes deprehenduntur, ita reſpuentes ictum, vt ferrum vtrinq; diſſultet, incudesq; etiam ipſe diſſiliant. Quippe duricia inenarrabilis eſt, ſimulq; ignium victrix natura, & nunquam incaleſcens. Vnde & nomen indomita vis, Græca interpretatione accipit. Hactenus Plinius. Vnde quicquid inuictũ atque inexpugnabile, id adamantinum vocamus. Heſiodus,

Ἀλλ᾽ ἀδάμαντος ἔχει κρατερόφρονα θυμόν. id eſt,
Durus at his animus ſolido ex adamante creatus. Theocritus in Amaryllide,
Καί κέμ᾽ ἴσως ποτίδῃ, ἐπεὶ οὐκ ἀδαμαντίνα ἐντί. id eſt,
Me quoq; reſpiciet, neq; enim eſt adamantina forſan.

Eódem pertinet quòd Homerus Vulcanum fingit, adamantinis vinculis irretientem Venerem & Martem quòd Maro portas & columnas inferorum ex adamante ſabricatus eſt. Socrates in Gorgia Platonis rationes adamantinas vocat, id eſt, inexpugnabiles. Rurſus libro De repub. 10. ἀδαμαντίνως ἔχειν dixit pro firmiter tenere, ἀδαμαντίνως δεῖ δὴ τὴν ταύτην δόξαν ἔχοντα, εἰς ᾅδου ἰέναι. id eſt, Oportet nimirum adamantine ſententiam hanc obtinentem ad inferos proficiſci. Plutarchus in vita Dionis, ἐκ δὲ τούτου προϊοῦσα καὶ νεμομένη κατὰ μικρὸν ἡ περὶ τὸ μειράκιον ἄνεσις, τοὺς ἀδαμαντίνους δεσμοὺς ἐκείνους, οἷς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος ἔφη δεδεμένην ἀπολιπεῖν τὴν μοναρχίαν, ἐξέτηξε καὶ διέφθειρεν, id eſt, Ex hoc autem progreſſa ac paulatim ſerpens circa adoleſcentem remiſſio, adamantina illa vincula quibus ſenior Dionyſius dixerat ſe relicturum aſtrictam monarchiam, ſoluit ac perdidit. Horatius in Odis:

Quis Martem tunica tectum adamantina. Item alibi:
Si figit adamantinos
Summis verticibus dura neceſſitas Clauos.

Itidem Auguſtinus aduerſus Manicheũ: Sed cum oſtẽdere cœpero certas neceſſariasq; rationes, quę illas propoſitiones adamantinis, vt dicitur, catenis innexæ conſequuntur. Deniq; ſcriptoribus aliquot propter infatigatam ſtudij tolerantiam, adamantini cognomen inditum, vt Didymo grammatico, & Origeni theologo. In conſimilem ſenſum vſurpat Pindarus Iſthmijs encomio quinto, laudans Lamponem quendam inter fortes fortiſſimum, qualis eſt Naxia cos inter reliquas.

Φαίης κένιν ἄνδρ᾽ ἐν ἀθληταῖσιν ἔμμεν
Ναξίαν πέτρες ἐν ἄλλαις
Χαλκοδάμαντ᾽ ἀκόναν. id eſt,

Diceres ſanè eum virum inter athletas eſſe Naxiam in cæteris ſaxis ferriq; domitricem cotem. Plinius lib. 36. cap. 7. meminit Naxij marmoris, quod diu fuit in pretio, & hinc cotes dictas naxias, quæ in inſula Cypro naſcerentur. Eſt autem Naxus vna Cycladum haud procul à Paro, cuius marmora celebrantur ob candorem. Pindari interpres ponit Naxum hanc in Creta, quid ſecutus incertum. Plinius ponit Naxum oppidum in Sicilia. Stephanus indicat hoc nomen vt pleraq; ſunt compluribus locis eſſe commune. Addit Creticam cotem appellatam Naxiam, quæ eadem dicta ſit ναξιάς. Subindicat autem hoc prouerbium magis pertinere ad dijudicandum & prodendum quod fallebat, quàm ad robur, quemadmodum ante de Lydio lapide diximus. Vnde conſiderandum an in Plinio pro Cypro legendum ſit Creta, aut Naxo.

44

Ferreus, aheneus.

Simili figura, ferrea atq; ahenea dicuntur, quæ ſolida firmaque ſignificamus. Vergilius,

Non mihi ſi centum linguæ ſint, oraq; centum, Ferrea vox.

Quo quidem in loco videtur expreſſiſſe illud Homericum ex ſecundo Iliados libro,

Οὐδ᾽ εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ᾽ εἶεν,
Φωνὴ δ᾽ ἄῤῥηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη. id eſt,
Non mihi ſi ſint ora decem, totidem quoq; linguæ
Vox infracta, animusq; mihi ſimul æreus adſit. Horatius in prima epiſtola,

Hic

Hic murus aheneus esto.
De decreto non animi conuellendo. Homerus Iliados X.
Η γὰρ σοί γε σιδήρεος ἔνδοθι θυμός. id est,
Ferrea nimirum tibi mens in pectore clausa est. Idem Odysseæ E.
Οὐδέ μοι αὐτῇ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι σιδήρεος, ἀλλ᾽ ἐλεήμων. id est,
Neq; enim mihi scilicet ipsi
Ferreus est animus sub pectore, sed miserescens.
Et Iliados ψ, Σιδήρειον μένος τοῦ πυρός. id est, Ferream incendij vim dixit.
Ἐν δὲ πυρὸς μένος ἧκε σιδήρεον. id est, Ferrea vero ignis venit in præcordia virtus.
Paulo diuersius est, quod Cicero Attilium ferreum scriptorem vocat, pro duro atque imperito. Nam in artibus dura dicuntur, quæ parum sunt artificiosa: contra mollia, quæ summa arte perfecta. Verba M. Tullij libro De finibus 1. sunt hæc: Electram tamen male conuersam Attilij mihi legendam putem. De quo Licinius ferreum scriptorem. Verum, opinor, scriptorem, vt tamen legendus sit Eundem in libris De diuinatione, durissimum & malum poetam vocat.

Cornea fibra. 45

Neq; dissimili figura dixit Persius, Neq; enim mihi cornea fibra.
Nam cornua & durissima sunt, & sensu carent, quemadmodũ & vngues. Quanquã potest & à corno arbore corneum dici, cuius lignum durissimũ esse constat. Persij carmen in prima Satyra sic habet,
Non ego cum scribo, si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara auis est, siquid tamen aptius exit,
Laudari metuam, neq; enim mihi cornea fibra est.
Vnde qui carent humanis affectibus, robur, adamantem, silicem, ferrum, cornu in pectore gestare dicuntur.

Aiacis risus, 46

Αἴαντειος γέλως. id est, Aiacis risus. In eos qui temere ac vecorditer rident: Id quod apposite dicetur in homines mortiferis voluptatibus gaudentes, breui perituros: aut qui malefactis gaudẽt, mox pœnas daturi. Cuiusmodi risum eleganter describit Homerus in Odyss. Y.
Μνηστῆρσι δὲ Πάλλας ἀθήνη
ἄσβεστον γέλων ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα.
Οἱ δ᾽ ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν,
αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ᾽ ἄρα σφέων
Δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δὲ ὠίετο θυμός. id est,
Deinde procis risum commouit diua Minerua
Haud compescendum, mentemq; excussit, at illi
Protinus attoniti malis risere alienis.
Mandunt interea tabentes sanguine carnes.
Lumina complentur lachrymis, mens anxia mœret.
Adagium natum est ex historia Aiacis. Is adeo grauiter tulisse legitur Vlyssem sibi prælatum in capessenda successione armorũ Achillis, vt præ dolore in insaniã versus sit: itaq; gladio districto in gregẽ pecorũ insilijt, existimãs sese Græcorũ copias cædere. Tũ duos quosdã maximos sues à trabe suspensos flagris cæcidit, arbitrãs hos esse Agamemnonẽ atq; Vlyssem, quorũ alteri vt iudici, alteri vt victori potissimũ erat iratus. His igitur suibus plurimo cum risu insultauit, addẽs cõuicia quæcunq; suggerebat splendida bilis. Deinde postq̃ resipuisset, partim pudore, partim metu sibi mortẽ consciuit. Nec intempestiuiter torquebitur in eos quibus risus oboritur nulla de causa, quem vulgo dicunt, aut insaniæ, aut stultitiæ argumentum esse. Attestatur & senarius ille prouerbialis:
Γελᾷ δ᾽ ὁ μωρὸς κἄν τι μὴ γελοῖον ᾖ. id est, Ridet fatuus, vt nulla risus causa sit.

Canis vindictam. 47

Κυνὸς δίκην. id est, Canis vindictam. Macedonicum adagiũ in eos qui præter expectationẽ pœnas dant ijs quos aliquãdo læserunt. Natum ab Euripidis tragici poetæ interitu. In Macedonia vicus quispiam est, qui Thracum dicitur, propterea ꝙ olim à Thracibus sit inhabitatus. Hic cum canis quidã Archelai regis aberrasset, Thraces de more suo mactatum sacrificarunt, ac deuorarunt. Quod vbi comperisset Archelaus, talentum eis mulctam dicit. Verum cum illi soluendo non essent, Euripidẽ subornarunt, qui regem exoraret vt sibi mulctam remitteret, ita vt fecit, Postea vero cum Euripides

in ſylua quadam ſolus eſſet,& Archelaus à venatu reuerteretur,canes Euripidem cinctum diſcerpſerunt,deuoraruntq́;. Exiſtimatum eſt autem eos canes ex eo prognatos fuiſſe cane,quem Thraces ſacrificarant.Hinc adagium apud Macedonas increbuit,Canis vindictam, ſubaudiendum paſſus eſt, aut aliud commodius. Valerius Maximus lib.9.cap.De morte non vulgari, refert Euripidem cum ab Archelao rege Macedonum cœnæ adhibitus fuiſſet,domum à conuiuio repetentem , à canibus fuiſſe diſcerptum. Eos canes ab æmulo quopiam immiſſos fuiſſe confirmat A.Gellius Noctium Attic.lib.15.cap.20.Suidas addit,hos æmulos fuiſſe Arridæum Macedonem,& Crateuam Theſſalum poetam,quos Euripidis gloria vrebat.Hi finxerunt eum à regijs canibus dilaceratum fuiſſe.Sunt qui narrent eum non à canibus , ſed à mulieribus fuiſſe dilaniatum,cum intempeſta nocte Craterũ adoleſcentem peteret,Archelai amaſium. Teſtatur enim & Gellius Euripidem μισογυνῆ. id eſt, mulierũ oſorem fuiſſe.Sed quod ad ſuperiorem attinet opinionem,fabulam non vſquequaq; diſſimilem narrat Plutarchus in dialogo De comparatione terreſtrium animãtium & marinorum:Pyrrhus, inquit, rex iter faciens canem reperit,corpus hominis interfecti ſeruantem:cumq́; cognouiſſet eum tertium iam diem impaſtum manere,nec à cadauere diuelli,iuſſit:extinctum ſepeliri,canem ſecum adducendum curauit.Paucis poſt diebus militum delectus eſt actus,omneſq́; regem ſedentem præteribant. Aderat & canis quietus interim,donec domini interfectores prætereuntes conſpicatus eſt in hos protinus iratus,cum clamore irruit,ac ſæpius allatrauit,ſubinde reſpectans Pyrrhum , adeo vt nõ ſolum ipſi Pyrrho,ſed & omnibus qui aderant,ſuſpicio naſceretur. Proinde cum & aliæ nonnullæ coniecturæ,ita vt fit,accederent aliunde,duo comprehenſi ſunt,& facinus confeſſi ſupplicio ſunt affecti. Addit & Heſiodi interfectores,ab ipſius cane proditos,ſuppliciũ dediſſe. Subijcit his,quod ſua memoria dicit accidiſſe: Quidam irrupit in Aeſculapij templum,ſublatiſq́; aureis & argenteis aliquot monumẽtis clàm & ignotus , vt putabat,aufugit. At canis templi cuſtos,cui nomen Capparus , nam indignus qui periret ἀνώνυμος,cum videret neminem æditorum ſua voce commoueri,fugientem ſacrilegum eſt inſecutus,ac primum quidem ſaxis petitus,haud tamen diſcedebat. Exorto die non accedebat propius,ſed procul oculis obſeruans ſectabatur,nec cibum obiectum capiebat. Rurſum iuxta dormientem cubabat & ipſe,& abeuntem ad conſimilem modum inſequebatur:quod ſi qui viatores fuiſſent obuij,ijs cauda adblandiebatur,in illum vnum latrabat ac ſæuiebat. Hæc cum ab alijs alij didiciſſent, ſimulq́; & canis & hominis figuram cognouiſſent,ſacrilegum apprehenderunt,& ad ſupplicium duxerunt,cane præcedente hilari iam ac geſtiente,quòd maleficum eſſet venatus . Vnde ei cani de publico paſtus decretus eſt,eiuſq́; rei cura ſacerdotibus mandata. Verum vt ad prouerbium redeamus, apparet apte dici poſſe & in hunc ſenſum,quoties author illati mali diſſimulatur. Veluti cum veneno tollitur inimicus,& ſpargitur in vulgum rumor,illum febri periſſe:aut cum princeps immiſſis in ædes alicuius ſatellitibus omnia diripit,& fama diſſipatur, à latronibus fuiſſe ſpoliatas:aut cum tyrannus ſubuertit eum cui male vult,deinde facti inuidia confertur in magiſtratus tanquam illo inſcio fecerint. Videtur hinc fluxiſſe,quod hodie paſſim apud Germanos dictitant,vbi quid accidit incommodi certi,incerto authore,quodq́; nemini poſſis imputare,id canis accidiſſe morſu. 48

In tuo regno.

Quod cuiuſq; priuatum eſt,regnum eius dicitur. Inde & Melibœus Vergilianus,

Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas.

Scæuola apud Ciceronem in Oratore,Id niſi in tuo regno eſſemus,non tuliſſemus,id eſt, in tua villa. Nam Craſſo loquitur in Tuſculano,quæ villa tum erat Craſſi. Quinetiam vulgo iactatur adagiũ ſuæ quenq; domi regem eſſe : quod tamen ab ipſa vſq; antiquitate manaſſe videtur, quandoquidem apud Homerum Odyſſeæ A.verſiculus hic extat.

Αὐτὰρ ἐγὼ οἴκοιο ἄναξ ἔσομ᾽ ἡμετέροιο. id eſt, Aedibus in noſtris ego regem geſſero ſanè. 49

In tuo luco & fano eſt ſitum.

In tuo luco & fano legitur apud Plautum,pro eo quod eſt in tua poteſtate,tuo arbitrio,tua tutela, tua manu. Tranſlatum à fanis & lucis,numinibus dicatis . Nonnihil diuerſum eſt quod ait M. Tullius in oratione pro Aulo Cecinna : In meis caſtris præſidijsque verſaris , id eſt, mecum facis, & pro me pugnant quæ dicis. 50

Intra ſuas præſepes.

Simili figura dicit Plautus in Caſſina,Scit,ſi id impetret,futurum quod amat intra præſepeis ſuas,pro eo quod eſt,certum ac paratũ. Nam quod intra ſepta noſtra clauſum, ſit,id tutò certoq́; poſſidemus. Dictum eſt autem in ſenem dantem operam,vt ancilla quam amabat,villico ſuo nuberet,hoc quidẽ conſilio

consilio, vt insciente vxore, cum liberet, ea ruri potiretur. Idem in Rudentibus. Ad herum arbitrum vocat me hic intra præsepes meas.

In ære meo est. 51

Quem nobis officijs obstrictum significamus, ita vt iam totus certus noster sit eum in ære nostro dicimus esse. Nam antiquitus omnis pecunia ærea erat, auri vsu nondum reperto in feriendis nomismatis. Memini legere apud Ciceronem lib. Epist. famil. 13. & mehercle semper sic in animo habui, te in ære meo esse, propter Lamiæ nostri coniunctionem, & singularem necessitudinem. Item lib. 15. Marcum Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, cum ille in ære meo est, & à me diligitur,

A teneris vnguiculis. 52

Ἀπὸ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων. id est, A teneris vnguiculis, pro eo quod est, à prima pueritia. Translatũ à catulis, quorum vnguiculi nondum duruerunt. M. Tullius, A teneris, vt Græci dicunt, vnguiculis. Flaccus in Odis,

Et incestos amores
De tenero meditatur vngui.

Plutarchus in libello De puerorum institutione, Ὡς ἂν ἔνδοθεν καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὀνύχων ἀγαπῶσι τὰ τέκνα. id est, Vt intrinsecus, & quod dicitur, ab vnguiculis ament liberos, hoc est, à prima statim infantia. De matribus loquitur quæ suis vberibus lactant fœtus suos.

Ab incunabulis. 53

Eundem habet sensum, ab incunabulis, id est, à primis vitæ rudimentis. Plautus in Pseudolo, Sed hic seruus Carysto huc qui aduenit, quid sapit vsque à cunabulis? Item T. Liuius, Ab incunabulis imbutum odio tribunorum. M. Tullius oratoris incunabula vocat primam illam à fundamentis institutionem. Et Vergilius,

Gentis cunabula nostræ.

Aurelius lib. Pandectarum 1. tit. De officio præfecti prætorio, His cunabulis præfectorum authoritas initiata intantum meruit augeri, vt appellari à præfectis prætorio non possit. Aristoteles in Ethicis lib. 2. dicit, ἐκ νηπίων, ἐκ νέων. Quorum posterius citat ex Platone. Est autem is locus apud Platonẽ lib. De legibus 10. νῦν οὐκ πειθόμενοι τοῖς μύθοις οὓς ἐκ νέων παίδων ἔτι ἐν γάλαξι τρεφόμενοι, τροφῶντε ἤκουον καὶ μητέρων, &c. id est, Nunc vero credentes fabulis, quas à pueris cum adhuc lacte aleremur, à nutricibus ac matribus audiuimus. Similiter & crepundia pro prima ætate accipiuntur.

Cum lacte nutricis. 54

Cognatum est his quæ superius retulimus, ab incunabulis, à teneris vnguiculis. Cicero Tuscul. quæst. lib. 3. Nunc autem simul atq; editi in lucem & suscepti sumus, in omni continuo prauitate, & in summa opinionum peruersitate versamur, vt penè cum lacte nutricis errorem suxisse videamur.

Ante victoriam encomium canis. 55

Πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις. id est, Ante victoriam encomium canis. In eum qui præpropere gloriatur, re nondum confecta. Nam apud Græcos, qui rem strennue gessissent in bello, oratione quapiam aut carmine laudabantur: quæ laudatio proprie encomium dicitur. Extat enim Theocriti carmen in laudem Ptolemæi, cui titulus. Encomium, & Luciani Demosthenis encomium. Apud Romanos, ouationes, supplicationes, triumphi, præmia virtutis erant: vnde liceat dicere, Antequam viceris, triumphum paras. Plato in Lyside, Πρὶν νενικηκέναι, ποιεῖς τε καὶ ᾄδεις εἰς ἑαυτὸν ἐγκώμιον, id est, Priusquã viceris, & facis & canis de teipso encomium. Non abludit hinc, quod ait Plato in Theæteto, Φαινόμεθα ἀγεννοῦς ἀλεκτρυόνος δίκην πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. id est, Videbimur galli ignaui more priusquam vicerimus, à sermone desilientes canere. Siquidem hic mos animanti, cantu victorem se testari. Huc pertinet illud quod alibi retulimus ex Solonis authoritate, ὅρα τέλος μακροῦ βίου. Tum illud Pindari in Isthmijs, ἔστιν δ᾽ ἀφάνεια τύχας καὶ μαρναμένων, πρὶν τέλος ἄκρον ἱκέσθαι. id est. Est autem incerta fortuna etiam pugnantium, priusquam ad summum finẽ perueniatur.

Omnes attrahens vt magnes lapis. 56

Πάντας γ᾽ ὑφέλκων οἷα μαγνῆτις λίθος. id est, Cuncta attrahens haud aliter ac magnes lapis. Hoc carmen Suidas citat ex Piside. Videtur prouerbiale. Metaphora ducta à natura lapidis, ferrũ ad se trahentis, & attractum tenentis, quem quidam eundem putant cum eo, quem Heracleum vocãt, cuius alibi mentionem fecimus in prouerbio, Lydius lapis. Hoc miraculi Plinius verbis attollit lib. 36. cap. 16. ad hũc modum, Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusq; tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit, & patitur mores trahiturq; à Magnete lapide: domitrixq; illa rerũ omniũ

materia,ad inane nescio quid currit,atq; vt propius venit assistit,teneturq;,& complexu hæret. Sideri ten ob hoc alio nomine appellant:quidam Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore,vt author est Nicãder,in India repertus. Hactenus Plinij verba reddidimus. Inter multas magnetis species,Aethiopicum commemorat,attractu vsqueadeo efficaci,vt non ferrum modo,verumetiam alterũ Magnetem ad se trahat, Eoq; tantus huius lapidis honos,vt argento expendi soleat. Cõmemorat & Hæmatiten non perinde in attrahendo ferro violentum,sed alio insignem miraculo. Siquidem vt est colore sanguineo,nam hinc etiam vocabulum,ita si teratur,sanguinem reddit. Huius igitur lapidis tã prodigiosa vis prouerbio locum fecit. Citat Suidas Euripidem ex Oeneo,

Ὥς τε μαγνῆτις λίθος / Τὴν δόξαν ἕλκει, καὶ μεθίστησιν πάλιν. id est, Sic vti Magues lapis / Mentem trahit,transfertq; rursum ac demouet.

Confine est illi,quod diximus.

Ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, ὥς τε καικίας νέφος. id est, Ad se attrahens,vt Cæcias nubes trahit.

57

In syluam ligna ferre.

In syluam ligna ferre,est aliquem ijs rebus augere velle,quibus ipse maxime abundet. Horatius in Sermonibus,

Atq; ego cum Græcos facerem natus mare citra
Versiculos,vetuit me tali voce Quirinus
Post mediam noctem visus,cum insomnia vera,
In syluam non ligna feras insanius,ac si
Græcorum malis magnas implere catervas.

Eadem ratione dicimus in mare deferre aquã:quorũ vtrunq; nos in Epigrãmate quodã cõiunximus,

Largiri numeros tibi Petre,hoc est,
Syluæ ligna,vago mari addere vndas.

Vtrunq; congruit cum eo,quod alio retulimus loco, Vlulas Athenas.

58

Lumen soli mutuas.

Τὸ φῶς ἡλίῳ δανίζεις. id est, Lumen soli mutuum das. Cum docemus doctissimum,monemus vehementer prudentem:aut cum conamur exponere,quæ per se sunt clarissima,aut sermone celebrare,quæ sua sponte sat illustria sunt. Sol enim fons omnis luminis putatur,qui lucem mutuare solet,non mutuo accipere. Refertur in ijs collectaneis,quæ Plutarchi titulo circumferuntur. Est simile quiddã apud Fabium de ijs qui per se clara conantur illustrare,eos perinde facere,quasi quis studeat clarissimo soli mortale lumen inferre.

59

Fontes ipsi sitiunt.

Fontes ipsi sitiunt. Ironia prouerbialis in eos,qui petunt ab alijs quod ipsis affatim abundet domi. Cicero ad Qu. frat. Tibi quod rogas,quoniam ipsi fontes iam sitiunt,siquid habeo spatij, scribam. Significat fratrem magis abundare versibus,quos tamen à se petat,perinde quasi carminum indigens. Idem ad Atticum libro duodecimo. Non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad ἠρίνην eum venisse vt scribis,in tantis præsertim angustijs.

60

Ipsa olera olla legit.

Ipsa olera olla legit. In eos quadrabit,qui suum ipsorum vitium in aliud quippiam reijciunt: aut qui sic ad scelus aliquod quasi facti sunt,vt non possint non peccare. Catullus in Cæsarem.

Mentula mœchatur,mœchatur mentula certe.
Hoc est quod dicunt,ipsa olera olla legit.

Nam olla coquendis oleribus nata est:vel quòd absurdissimum sit, siquis dicat ollam legere olera quæ non coquet,nisi siquis immiserit. Non igitur olla in causa est,sed qui inijcit mala olera. Non est admodum huic dissimile,quod ex Homero ceu prouerbiale citat Tertullianus: Ipsum ferrũ virũ attrahit. Id à nobis alio dictũ est loco,in prouerbio, Tollẽda mali occasio. Itẽ,ipsa olla lẽticulã attigit.

61

Oedipi imprecatio.

Οἰδίποδος ἀρὰ, id est, Oedipi imprecatio. De tragicis & ingentibus malis. Qui Græca colligunt adagia,citant,ex Aeschylo huiusmodi fabulam: Eteocles & Polynices,de more patri ex vnoquoq; sacro partem anteriorem mittebant. Cum autem aliquando per imprudentiam atq; incogitantiam coxam,hoc est,posteriorem partem misissent,ille existimans id non obliuione,neq; imprudentia,sed cõtumeliæ causa factum imprecationibus diris eos est execratus. Alij narrant, Oedipum,simul atq; cognouisset se parricidam esse,tum autem cum matre consuetudinem habuisse, suis ipsius manibus

oculos

oculos sibi eruisse. Quæ res vbi eius loci incolis cognita est, Oedipum expulerunt vrbe. Ille in exilium abiens, filios quòd patrem in calamitate non defenderent, execrationibus deuouit. Quæ quidē neutiquam irritæ fuerunt: nam iuuenes mutua cæde extincti sunt. Mater sibi mortem consciuit, Oedipus ipse fulmine ictus interijt. Cuiusmodi autem fuerint huiusmodi imprecatio nes, Diogenes Cynicus apud Laertium propemodum indicat, qui per iocum dicere solitus erat, sibi τὰς τραγικὰς ἀράς, id est, Tragicas execrationes occurrisse. Esse enim sine domo, sine ciuitate, priuatum patria, pauperē, palantem, vitam in diem agentem. Sophocles in Tyranno, fingit Oedipum ignarum etiamnum de quo Phœbus dixisset exigendo, tanqnam qui ciuitatem suis sceleribus pollueret, multa dira in eum, hoc est, in se precantem. Euripides in Phœnissis,

Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας. id est, Dirissimas preces precatur liberis.

Verba Iocastæ de Oedipo. Idem in Oedipo Coloneo, sic Oedipum imprecantem facit Polynici, vt fraterna manu occideretur, vicissimq; occideret,

Τὰς δὲ συλλαβὼν ἀρὰς
Ἅς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου
Δορὶ κρατῆσαι, μήτε νοστῆσαί ποτε
Τὸ κοῖλον Ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ
Θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.
Τοιαῦτ' ἀρῶμαι καὶ καλῶ τοῦ ταρτάρου
Στυγνοῦ πατρῷον ἔρεβος. Et reliqua quæ sequuntur. id est,

Hæc te sequantur agmine imprecamina,
Tibi quæ imprecor, vti néue natali solo
Potiare bello, néue Argos postea
Redire liceat, immo fraterna manu
Perimaris, ac vicissim eum dedas neci
Qui te expulit, fratrem. Ista vobis imprecor,
Testorq; patrij triste numen tartari.

Horatius hoc genns imprecationis diras vocat in Odis,

Diris agam vos, dira deprecatio
Nulla expiatur victima.

Huiusmodi autem parentum in liberos deuotiones esse formidandas, Homerus quoq; testatur Iliados I. cum Phœnix narrat se paternis execrationibus obnoxium fuisse, idq; contigisse quod illi fuerant imprecatæ. Carmen Homeri sic habet,

Μή ποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσηται φίλον υἱὸν
Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα, θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπάρας. id est,

Orat ne in genibus proles aliquando sederet
Ex me nata suis, dijq; audiuere precantem.

Efficimus pro nostris opibus mœnia. 62

Efficimus pro nostris opibus mœnia, Quadrat in tenui fortuna, paruisque facultatibus homines, qui tamen ipsi quoque pro rei modulo viuunt laute. Plautus in Sticho: Quibus diuitiæ sunt domi, scaphijs, & cantharis batrochis bibunt. Nos nostro Samiolo poterio, tamen viuimus nos, tamen efficimus pro opibus nostra mœnia. Hactenus Plautus. Itidem vulgo dicitur hodieque, pusillæ auiculæ pusillos nidulos construunt.

Omnium rerum vicissitudo est. 63

Terentius in Eunucho. Omnium rerum vicissitudo est. Quæ sententia significat in rebus mortalium nihil esse perpetuum, nihil stabile, sed omnia velut æstuario quodam fluxu refluxuque decedere atque accedere. Atque his vicibus fortunæ, ab alijs ad alios transferuntur imperia, opes, gloria, voluptas, eruditio: denique quicquid est, aut commodorum aut incommodorum. Sophocles in Oedipo Coloneo has rerum humanarum vices eleganter describit,

Μόνοις οὐ γίγνεται
Θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε.
Τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος.
Φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος,
Θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία.
Καὶ πνεῦμα ταὐτὸν, οὔποτ' οὔτ' ἐν ἀνδράσι
Φίλοις βέβηκεν, οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.

Τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ
Τὰ τερπνὰ πικρὰ γίγνεται, καὖθις φίλα.
Quorum carminum sententiam vtcunq; reddemus: Solis dijs
Nunquam senecta molesta, nec mors accidit.
At reliqua miscet cuncta tempus impotens.
Terræ per hoc vis atq; robur interit,
Simulq; nostri corporis perit vigor.
Moritur fides, perfidia pullulat inuicem,
Nec animus idem, nec eadem fragrantia
Haud vnquam amico durat erga amiculum,
Nec ciuitati in ciuitatem permanet,
Siquidem his statim, illis post pusillum temporis;
Iucunda quę fuerant, amara ac tristia, &
Ingrata dudum grata fiunt inuicem. Homerus item Iliad. Ζ.
Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας. id est,
Nunc his nunc illis contingit vincere. Item Iliad. Σ.
Ξυνὸς ἐνυάλιος καί τοι κτανέοντα κατέκτα. id est,
Communis Mars, inq; vicem perimit perimentem.
Neque vero prætereundum hoc loco bellissimum eiusdem poetæ figmentum de duobus dolijs, ex quibus Iuppiter varie miscet res mortalium. Carmen extat in Iliados vltimo libro, quod non ab re fuerit adscribere,
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
Ὧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
Ἄλλοτε μὲν κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. id est,
Dolia nanq; Iouis duo stant in limine, plena
Muneribus quæ is donat, in hoc mala sunt, bona in illo.
Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens,
Nunc mala distribuens ac tristia, nunc bona rursum.
Tactum videtur adagium ab Aesopi responso. Is enim rogatus, authore Laertio, quid ageret Iuppiter respondit, τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ. id est, Deprimit excelsa, & tollit humilia.
Euripides in leone,
Τὰ θνητὰ τοιαῦτα οὐδὲν ἐν ταυτῷ μένει. id est,
Eiusmodi mortalium
Sunt res, vt in eodem nil duret statu. Euripides in Icetidibus,
Ὁ γὰρ θεὸς πάντ' ἀναστρέφει πάλιν. id est,
Fortuna cuncta versat in contrarium. Theognis in sententijs,
Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιῤῥέπει ἄλλοτε ἄλλῳ,
Ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ' οὐδὲν ἔχειν. id est
Nunc etenim huic libram inclinat, nunc Iuppiter illi,
Vt modo sis diues, nil modo possideas.
In quibus versibus Theognis, vt illud obiter indicem, allusit ad locum Homericum in Iliados θ. vbi Iuppiter aureis lancibus expendit Troianorum ac Græcorum fata. Fertur in eãdem sententiam huiusmodi versiculus,
Τὰ θνητὰ πάντα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει. id est, Varias vices, res obtinent mortalium.
Celebratur & hoc dictum, κύκλος τὰ ἀνθρώπινα. id est, Circulus res mortaliũ, vt subaudias, sunt, quod circumagantur, & velut in orbem recurrant, fortuna versante rotam. Item Pindarus in Therone,
Ῥοαὶ δ' ἄλλοτε ἄλλαι
Εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.
Quorum carminũ sensus est, Iucunda ac tristia, ęstus in morem, vicissim accidere mortalibus. Homerus locis aliquot appellat, ἑτεραλκέα νίκην. id victoriam alternatim nunc his nunc illis obtingentem.

64

Iucunda vicissitudo rerum.

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est, Iucunda rerum omnium vicissitudo, Sententia prouerbialis, cum

ab alijs passim authoribus vsurpata, tum vero ab Aristotele 2. Rhetoricarum præceptionum libro. Καὶ τὸ μεταβάλλειν, ἡδύ, εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est, Varietas quoq; vicissitudoq; iucunda. Fit enim iuxta naturã transmutatio. Quod autem semper idem stati perpetuiq; habitus, parit satietatem. Vnde illud dictum est, Vicissitudo rerum omnium iucunda. Vsurpatur ab eodem libro Moralium Eudemiorum 7. Sumptum apparet ex Euripidis Oreste, Μεταβολὴ πάντων γλυκύ. id est, Mutatio iucunda rerum est omnium. Eodem allusit Vergilius in Bucolicis,

Alternis dicetis, amant alterna camœnæ.

Fertur & Mimus quidam in hanc sententiam non illepidus,

Nil iucundum, nisi quod commendat varietas. Item alter huic consimilis,

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Ea rerum natura, eiusmodi sensus humani fastidium, vt nihil esse possit tam suaue, quod non abeat in nauseam, si paulo diutius vtare, nihil tam egregium, quod idem diu placere possit. Vnde & illud Iuuenalis,

Voluptates commendat rarior vsus.

Varietas autem tantam in omni re vim habet, vt commendatione nouitatis interdum & pessima pro optimis placeant.

Inuitis canibus venari. 65

Inuitis canibus venari. Hoc adagio significatum est, non sat feliciter succedere, quod à nolentibus extorquetur. Neque eorum officio vtendum, qui non ex animo operam suam nobis commodant. Apud Plautum in Sticho Panegyris patri interminans, ne se suamque sororem inuitas viris collocet: Stultitia est, inquit, pater, venatum ducere inuitas canes. Additque sententiam, qua metaphoram explicat: Hostis est vxor, inuita quæ ad virum nuptum datur.

Inuitos boues plaustro inducere. 66

Simile dictum etiam hodie perseuerat vulgo celebratum, incommodum esse bubus inuitis plaustrum ducere, aut inuitis equis plaustrum agere. Videtur autem ex Theognide sumptum. Μή μ' ἀκέοντα βίη κεντῶν ὑφ' ἅμαξαν ἔλαυνε. id est, Inuitum ne me scutica, stimulisq; subactum

Vi studeas vnquam ducendo inducere plaustrum.

Velocem tardus assequitur. 67

Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν. i. Assequitur celerem tardus. In eum competet, qui viribus imbecillior, arte atq; ingenio vincit potentiorem. Natum adagium ex Odisseæ Θ. vbi lepidissima narratur fabula, quemadmodum Vulcanus claudus, cum suspectam haberet vxorem Venerem, quod furtim cum Marte congrederetur, nec vires suppeterent, quibus adulterum deprehenderet, ad artes atque ingenium confugit. Lectum suum adamantinis atque inuisibilibus catenulis circumuinxit: quod vbi fecisset, foras abire se simulat. Deinde cum in arctissimis essent complexibus, Mars & Venus vinculis illis hoc magis irretiti, quo magis se circumagerent, ecce tibi repente redit Vulcanus & prodente sole, deos omnes adhibet, deprehensi adulterij testes. Quo loco Homerus:

Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν,
Ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Ἄρηα,
Ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι,
Χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει. id est,

Nonnunquam assequitur tardus, celeremq; citumq;,
Sic vti nunc Vulcanus, vt est vestigia tardus,
Mauortem cepit, qui pernicissimus vnus
Cunctorum quicunq; tenent supera astra deorum.
Et quanquam est claudus pede rem tamen arte peregit.
Proinde etiam debet pœnas deprensus adulter.

Eodem pertinet apologus de vulpe & coruo, prædam eandem cursu petentibus, quam vulpes celeritate impar, ingenio sibi vindicauit. Item de cancro cursu cum vulpe certante. Item de corydo auicula, volatu certante cum aquila. Accidit huiusmodi quiddam & in piscibus vt qui tardissimi sint, arte capiant velocissimos. Quorum de numero est raia, quæ abdens sese locis harenosis aut limosis, capillamentis illis suis porrectis pisces allicit, allectosq; ad os vsq; pertrahit. Item torpedo abscondit sese in harena, limóue: ac pisces forte incidentes torpore afficit, atq; ita depascitur. Qua quidem arte vena

tur etiam hominem, Occultat ſeſe & paſtinaca, Græcis trigonis dicta, ſed diuerſa ratione. Atque ita fit, vt cum ſint ipſæ ſegnes, tamen aliquando capiantur mugilem habentes in aluo. Author eſt Ariſtoteles libro De naturis animalium nono. Plinius autem libro nono teſtatur, mugilibus præcipuam eſſe velocitatem, vt aliorum piſcium vim timentes, tranſuerſa nauigia ſuperiactent. Theognis adagiũ retulit ad hunc modum,

Καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων. id eſt,
Callidus ac tardus celerem inſectando prehendit.

68

Aquilam teſtudo vincit.

Ab hoc non diſcrepat illud quod refert Diogenes Laertius in vita Menedemi philoſophi, ex Achæi poetæ ſatyra, cui titulus Omphale,

Ἡλίσκετ᾽ ἄραγε καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχὺς | Capta eſt profecto celer ab imbecillibus,
Καὶ πρὸς χελώνης ἀετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ. id eſt, Et aquila tempore in breui à teſtudine.

Hos ſenarios ait vſurpare ſolitum Menedemum in eos, qui ſecum in ciuilibus honoribus contenderent. Accipi poteſt per ironiam, aut ſimpliciter, vbi quis potentiorem arte vincit, & quod viribus non poteſt, aſſiduitate conficit.

69

Intempeſtiua beneuolentia nihil à ſimultate differt.

Senarius eſt Græcis prouerbij vice celebratus,

Ἄκαιρος εὔνοι᾽ οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει. id eſt, Par odio importuna beneuolentia.

Suidas in dictione ἄκαιρος narrat hoc verſu Hippolytum reſpondiſſe Phædræ nouercæ, dicenti ſe illius amore captam eſſe. Quadrabit in eos, qui dum officioſi ſtudent eſſe, non habita temporis ratione nocent, aut moleſti ſunt ſedulitate. Veluti qui non apto tempore obiurgant amicum, aut qui immodicis & intempeſtiuis laudibus conciliant homini inuidiam: aut qui pecuniam ſuppeditant adoleſcẽti, qua fiat deterior. Fertur & alter huic conſimilis,

Φίλος με βλάπτων οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει. id eſt, Cum nocet amicus, nihil ab hoſte diſcrepat.

Huc reſpexit Horatius in Epiſtolis,

Nil moror officium, quod me grauat. Rurſum alibi,
Sedulitas autem, quem ſtulte diligit, vrget.

Itidem Seneca lib. De beneficijs 3. Sępe, inquit, nihil intereſt inter amicorum munera, & hoſtium vota. Quicquid illi accidere optant, in id horum intempeſtiua indulgentia impellit atq; inſtruit. Quid autem turpius, q̃ quod euenit frequentiſſime, vt nihil interſit inter odium & beneficium? in his Senecæ verbis, pro vota, quod nos ex vetuſtis exemplaribus repoſuimus, vulgati codices habebant acta. Id admonendũ erat, ne quis ignarus vt mendum tollat, quod in multis antehac vſu venit. Huc pertinet illud Ennianũ optimo iure laudatũ à Cicerone lib. 2. De officijs: Benefacta male locata male facta arbitror. Prouerbio accedet nonnihil gratiæ, ſi paulo longius deflectatur: veluti ſi dicas, nullos æque nocere bonis literis, atq; hos qui ſedulo quidem at parum feliciter tractant eas. Aut neminem magis officere famæ, quàm ineptum præconem. Aut ſecundam fortunam nocentiorem eſſe aduerſa.

70

Noſce tempus.

Γνῶθι καιρόν. id eſt, Noueris tempus. Celebratur in primis inter 7. ſapientum apophthegmata: ac, vt alia pleraq;, pluribus authoribus aſcribitur à nullo non vſurpatum. Heſiodus,

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ᾽ ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος. i. Obſeruato modum, nam rebus in omnibus illud
Optimum erit, ſiquis tempus ſpectauerit aptum.

Huc alluſit Theocritus in Idyllio Λ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι. i. Verum alia æſtiuo, atq; hyberno tempore fiunt.

Quin & Iſocrates ad Demonicum ſcribit, iniucundum in omni re eſſe, quicquid intempeſtiuum ſit. Adeo cunctis in negotijs plurimum habet momenti, temporis & opportunitatis obſeruatio. Ideo admonent Græcorum ſententiæ,

Ὡς μέγα τὸ μικρόν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν. id eſt,
Vel maxima eſt puſilla res loco data. Rurſus alia,
Καλὸν τὸ καιροῦ παντὸς εἰδέναι μέτρον. id eſt,
Res bella cuncti noſſe temporis modum. Præterea Pindarus in Pythijs,
Ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν. id eſt,
Tempus pariter in omni re faſtigium obtinet. Item illud Horatii,
Dulce eſt deſipere in loco.

Tantam vim habet opportunitas, vt ex honesto inhonestum, ex damno lucrũ, ex voluptate molestiã, ex beneficio maleficium faciat, & contra, breuiterq; rerum omniũ naturam permutet. Hæc in aggrediundo cõficiendoq; negotio præcipuum habet momentum: vt non sine causa veteres videãtur eam diuinitate donasse: tametsi apud Græcos mas est hic deus, appellaturq; καιρός. Eius simulachrum ad hunc modum fingebat antiquitas, Volubili rotæ pennatis insistens pedibus, vertigine quàm citatissima semet in orbem circumagit, priore capitis parte capillis hirsuta, posteriore glabra, vt illa facile prehendi queat, hac nequaquam. Vnde dictum est, occasionem arripere. Ad quod erudite simul & eleganter allusit quisquis is fuit, qui versiculum hunc conscripsit,

Fronte capillata, post hæc Occasio calua.

Sed libet & Posidippi super hac re carmen adscribere, quod quam obrem Politianus omittendum existimarit admiror. Est autem huiusmodi,

Τίς πόθεν ὁ πλάστης; σικυώνιος. οὔνομα δὴ τίς;
  Λύσιππος. σὺ δὲ τίς; καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; ἀεὶ τροχάω. τί δὲ ταρσοὺς
  Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; ἀνδράσι δεῖγμα
  Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Ἡ δὲ κόμη, τί κατ' ὄψιν; ὑπαντίσαντι λαβέσθαι.
  Νὴ Δία τ' ἐξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν,
  Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοῖον ὁ τεχνίτης μὲ διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων
  Ξεῖνε καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Quos versus nos ita vertimus, non quo cum archetypo Græco certaremus, sed crassiore, sicuti solemus, Minerua, planeq; ex tempore: quod vel tacente me carmen ipsum indicauerit, videlicet vt intelligi duntaxat possint ab his qui Græce nesciunt,

Quæ patria artifici? Sicyon. quo nomine? nomen
  Lysippo dictum est. ipse quis es? loquere.
Illa ego cuncta domans Occasio. cur age pinnis
  Insistis? voluor ac rotor assidue.
Cur gemina in pedibus gestas talaria? dicam.
  Huc illuc volucrem me leuis aura rapit.
Quid dextræ sibi vult inserta nouacula? signum hoc
  Quòd quauis acie sim mage acuta, docet.
Tecta capillitio facies quid nam admonet? illud,
  Quisq; vti me, quoties offeror, arripiat.
Cur autem capitis pars posticaria caluet?
  Quem semel alatis præterij pedibus,
Is quanquam volet inde cito me prendere cursu,
  Haud liceat, simul ac vertero terga viro.
Hac itaq; idq; tua me finxit imagine causa
  Hospes, scalptoris ingeniosa manus,
Spectandamq; domus prima me in fronte locauit.
  Scilicet vt cunctos & moneam & doceam.

Non ab re fuerit & Ausonianum epigramma subscribere: quod, vt admonet Politianus, è Græco videtur effictum, quanquam cum alijs nonnullis diuersum, tum illo potissimum nomine, quòd hic additur pœnitentia comes. Carmen sic habet,

Cuius opus? Phidiæ, qui signum Pallados, eius
  Quiq; Iouem fecit, tertia palma ego sum.
Sum dea, quæ rara & paucis Occasio nota.
  Quid rotulæ insistis? stare loco nequeo.
Quid talaria habes? volucris sum, Mercurius quæ
  Fortunare solet, trado ego cum volui.

Crine tegis faciem? cognoſcere nolo. ſed heus tu
  Occipiti caluo es? ne tenear fugiens.
Quæ tibi iuncta comes? dicat tibi. dic rogo, quæ ſis?
  Sum dea, cui nomen nec Cicero ipſe dedit.
Sum dea, quæ facti, non factiq; exigo pœnas.
  Nempe vt pœniteat, ſic Metanœa vocor.
Tu modo dic quid agat tecum? ſiquando volaui,
  Hæc manet, hanc retinent quos ego præterij.
Tu quoq; dum rogitas, dum percontando moraris,
  Elapſam dices me tibi de manibus.

Olet lucernam. 71

Τὸν λύχνον ὄζει. i. Lucernam olet. De re meditata, multoq; ſtudio elucubrata. Inde ductũ ꝙ ſtudio ſi ad lucernã vigilantes ſoleant elaborare, ſiquid accuratius velint excudere. Iactatum olim in Demoſthenẽ, illius ἐνθυμήματα τὸν λύχνον ἀπόζειν. i. Enthymemata lucernã olere, ꝙ omnia deſcripto diceret, ac præmeditatus domi. Vnde & illud de eodẽ celebratur elogiũ: ꝙ plus olei q̃ vini cõſumpſerit. Erat enim abſtemius & ὑδροπότης: atq; extrema etiam ſenecta ad lucernulã illam ſuã exercebatur.

Ariſtophanis & Cleanthis lucerna. 72

Ariſtophanis & Cleanthis lucerna, propter inſignem ſtudij diligentiam in prouerbium abijt. Vt is ad Ariſtophanis aut Cleanthis lucernam dicatur lucubrare, qui ſummo ſtudio, exquiſitaq; cura ſingula penſitat. Varro lib. De lingua Latina 1. Quod non ſolum ad Ariſtophanis lucernam, ſed etiam ad Cleanthis lucubrem nolui præterire, qui poetarum modo verba, vt ſignificant, expediunt. Opinor autem adagium ſentire de Ariſtophane grammatico. Neq; fama caruit etiam Epicteti lucernula, quæ poſt illius mortem magno ære redempta eſt. Cæterum quod ait Iuuenalis,
Hæc ego non credam Venuſina digna lucerna?
Magis pertinet ad inueſtigationem, quàm ad lucubrationem.

De plauſtro loqui 73

Libertas veteris comœdiæ euſq; progreſſa eſt, vt non ſolum ciuium primates, verum etiam deos nominatim taxaret, id quod apparet ex Ariſtophane, qui in Pluto Iouem. Mercuriũ, Aeſculapium, reliquosq; deos omneis contumelioſe tractat. Bacchum item in Ranis, non admodum honorifice. Quoniam autem apud priſcos illos huiuſmodi fabulæ in plauſtris agebantur, à iuuenibus, ore fæce collitone poſſent agnoſci, qui magna licentia in obuium quenq; dicteria iaciebant, inde natum adagium, ὡς ἐξ ἁμάξης λαλεῖν. id eſt, Tanquam è plauſtro loqui, de his qui palam ac libere conuiciantur. Id notat Ariſtophan. in Nebulis dicens, Οὔ μοι σκώψῃ, οὐδὲ ποιήσῃ ἅπερ οἱ τρυγοδαίμονες οὗτοι. id eſt, Non me ludes, nec mi facies, ea quæ trygodæmones iſti. Niſi malumus hæc referre ad conſuetudinem quæ poſterioribus etiam ſeculis durauit apud Athenienſes. Nam in feſto, quod Lenæum appellant, mos erat poetas inter ſe concertare ſcriptis carminibus, ad riſum concitandum accommodatis, quæ ſedentes in plauſtris pronunciabant, inuicem ſibi conuicia dicentes. Sunt qui ad Eleuſinia ſacra, quæ magna vocantur, referunt: in quibus mulieres curru vehebantur, atq; interim dum veherentur, ex more mutuis conuicijs ſeſe laceſſebant. Lucianus in Ioue tragœdo: Ὡς δαιμόνων οὐδενὸς φείδεται, ἀλλ' ἐξ ἁμάξης παῤῥησιάζεται, καὶ μάρπτει, ἑξείης, ὅς τ' αἴτιος, ὅς τε καὶ οὐκί. id eſt, Vt nulli deorum parcit, verum è plauſtro libere loquitur, Corripiens ſimul inſontem, pariterque nocentem. Obijcit & Demoſthenes Aeſchini, quòd in ſe veluti de plauſtro dicenda & non dicenda protuliſſet. Vnde hoc ipſum, veteris comœdiæ licentia, prouerbij quiddam ſapit. Diuus Hieronymus ad Ruſticum monachũ, Ego enim neminem nominabo, nec veteris comœdiæ licentia certas perſonas eligam atque perſtringam. Alluſit huc, opinor, Ariſtophanes in Equitibus,
Οἴ μοι σὺ δ' οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις. id eſt, Heu mihi nihil tu loqueris à plauſtrario.
Siquidem ἁμαξουργοὶ vocantur plauſtrorum fabri.

Plauſtra conuicijs onuſta. 74

Eodem alluſit Lucianus, cum ait in Eunucho καὶ ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν κατεσκέδασαν ἀλλήλων. id eſt, Et ſolida plauſtra conuicijs onuſta inter ſe effundebant. Loquitur de duobus philoſophis inter ſe contumelioſe altercantibus. Significat autem ὑπερβολικῶς tantum conuiciorum quantũ plauſtro poſſit vehi. Quæ quidem ipſa figura ad prouerbij naturam pertinet, cum dicemus, plauſtra promiſſis onuſta, & naues pollicitis onuſtas, pro maximis ampliſſimisq; promiſſis. Nam & ἁμαξιαῖα, id

eſt, plau

est,plaustralia,Græci vocant magnifica fastuosáq;,à plaustris ducto nomine. Alexis apud Athenæũ lib.9.detorsit in bonam partem,παρέθηκε τὴν τράπεζαν,εἶτα περιφέρων ἀγαθῶν ἁμάξας.id est,Apposita mensa est,ac dein circumtulit rerum bonarum plaustra.

Tollat te,qui non nouit. 75

Tollat te,qui non nouit.Si cuius dolos iam non ignotos esse nobis significabimus, neque posthac posse ab illo falli,concinne dicemus,Tollat te,qui non nouit.Refertur à Quintiliano libro sexto.Simile est,inquit,quod diciiur παροιμία,& prouerbia opportune aptata,vt de homine in aquam lapso,vt alleuaretur roganti:Tollat te qui non nouit.Hæc Fabij verba alioqui subobscura,velut interpretatur Horatius in Epistolis,agens de scurra Plano,qui sponte sua sæpe cadens tanquam crure fracto,miserandis vocibus prętereuntes implorabat,vt humo tolleretur.Peregrinus aũt quispiam ac doli ignarus,siqñ alleuaturus accessisset,à scurra ludibrio habebatur. Verum vbi iam illius simulatio plerisq; innotuisset,isq; aliqñ crure vere fracto tolli precaretur:nemo subuenit, omnibus Planum solitos agere ludos arbitrantibus.Nimirum euenerat homini,quod Aristotelem dixisse ferunt, qui rogatus quid nã lucri facerent mendaces, hoc,inquit,vt nec vera dicentibus habeatur fides. Versus Horatij sunt hi:

Nec semel irrisus triuijs attollere curat
Fracto crure Planum,licet illi plurima manet
Lachryma,per sanctum dicat iuratus Osirim
Credite,non ludo,crudeles tollite claudum.
Quære peregrinum,vicinia rauca reclamat.

Porrò vocem hanc planus,A.Gellius lib.16.cap.7.commemorat inter verba inusitata,quibus vsus fit Mimus Laberius,aitq; significare sycophantam. Quanquam eodem nomine vsus est M. Tullius,eo dem significatu,in oratione quam dixit pro Cluentio.Est autem dictio Græca πλάνος, significatq; tum erronem,tum impostorem.Potest & hoc pacto efferri adagium. Quære hospitem, aut quære peregrinum,quemadmodum extulit Flaccus.Conuenit & in eos à quibus aliquando sumus delusi, eaque experientia facti cautiores,minusque creduli.Simile est illud Iuuenalis,

Circuit & fatuos non inuenit.

Nam fatui facile decipiuntur.Nec abludit hinc græcum illud,Οὐκ αὖθις ἀλώπηξ.id est,Non iterum vulpes,subaudi,decipitur.

Oppedere,& oppedere contra tonitrua. 76

Oppedere prouerbialiter,pro reclamare & contemnere reperimus vsurpatum.Horatius in Sermonibus,Vin tu curtis Iudæis oppedere? Aristophanes in Pluto,

Καὶ τῆς πενίας ἀνταποπερδεῖν. Rursum in eadem alibi.
Καὶ τῆς πενίας καταπερδεῖν. id est, At paupertati oppedere tristi.

Quod iam diuites facti paupertatem negligere possent.Idem in Nubibus,

Καὶ βούλομαι ἀνταποπερδεῖν πρὸς τὰς βροντάς.i. Voloq; ipsum oppedere contra cœli tonitru.

Verba sunt Strepsiadis adorantis nubes,& contemnentis tonitrua Iouis.interpres addit natum ex artificio quodam in scena repræsentari solito,lapillis ex amphora in vas quoddam æneum præcipitatis, atq; ita tonitrui strepitum imitantibus,vt hoc sit velut obstrepere tonitruis. Equidẽ opinor allusum ad veterum poppyssandi consuetudinem.Antiquitus enim cum fulguraret,poppysmatibus obstrepebant,id remedio fore rati,ne quid læderet fulgur.Aristoph.in Vespis, Κἂν ἀστράψω, ποππύζουσιν. id est,Quod si fulguraro poppysant.Vnde quidam per iocum,veluti perperam imitantes aliorum poppysmata, crepitum ventris edebant.Cyclops apud Euripidem in eiusdem nominis tragœdia, Iouis tonitruum contemnens,loquitur hoc pacto,

Εἶτ᾽ ἐκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα,πέπλον Vbi lactis epotauero amphoram,peplum
Κρούω,διὸς βρονταῖσιν εἰς ἔριν κτυπῶν. id est, Quatio,Iouis ex pari tonitribus obstrepens.

In antro Trophonii vaticinatus est. 77

Ἐς τροφωνίου μεμάντευται.id est,In Trophonii antro vaticinatus est,De homine vehementer tristi, tetricoq;:propterea quòd olim creditum est eum,qui in Trophonii specum descendisset, postea nunquam ridere.Aristophanes in Nubibus,

Ὡς δέδοικ᾽ ἐγὼ Vt videlicet horrui
Εἴσω καταβαίνων ὥσπερ ἐς τροφωνίου. id est, Haud aliter,ac subiens specum Trophonii.

Porrò historia de Trophonio varie narratur à Græcis.Quidam aiunt hunc Triphonium in secandis saxis summum artificem fuisse,fanumq; subterraneũ extruxisse in Lebadia Bœotiæ regione, quod

Trophonij vulgo cognominatum est, nimirum ab artifice. Dein qui sciscitarentur oracula, in aditu specus sedere solitos, nudos: atq; inde flatu, quodam abripi sub terram. Gestare autem secum placētas quasdam, quas lemuribus & serpentibus occurrentibus obijcerent. Deinde percepto oraculo, rursus per alium hiatum in summam terram restitui. Alij narrant hoc pacto: Agamedes Stymphali, quæ est Arcadiæ pars, rex erat: is vxorem duxit Epicasten, cuius filius erat Trophonius. Ii eius tēpestatis mortales omneis artificio superabant, ac Delphicum templum extruendum receperāt, atq; in Helide ęrarium quoddam condiderant Augeæ, vbi aurum suum reconderet: qui postea soluta lapidis cuiusdā commissura, quam in hoc ipsum relinquerant, noctu ingressi, pecuniam furari consueuerunt, socio Gercyone Agamedis germano, atq; Epicastæ filio. Quæ res cum vehementer perplexum haberet Augeam, forte fortuna accidit, vt Dædalus Minoem fugiens ad eum diuerteret. Hunc exorauit Augeas, vt arte quapiam fures hos inuestigaret. At Dædalus laqueos quosdam summo artificio constituit, quibus Agamedes captus est. Id conspiciens Trophonius non esse effugium, capite Agamedis amputato ne posset agnosci quis esset, vnà cum Gercyone Orchomenon aufugit. Hos cum Augeas, authore Dædalo persequeretur, & illinc aufugerunt: alter nempe Gercyon Athenas, vt testatur Callimachus in Arcadiam, alter vero in Lebadiam Bœotiæ regionem. Vbi parato sibi domicilio subterraneo per omnem vitam perseuerabat. Quo defuncto, vulgo creditum est, illic certa reddi oracula, ac Trophonio perinde vt deo sacrificari cœptum. Quidam aiunt Agamedem & Trophonium, Dædali opera suffuratos suffugisse, & Trophonio fugienti terram hiatu diductam, viuumq; absorbuisse circa Lebadiam. Aliquot post annis, cum Bœoti pestilentia laborarent, consultum oraculum respondit, Trophonij manibus honorem habendum esse. At illi cum essent ignari vbinam terrarum illius esset monumentum, apum indicio repererunt. Nam vbi eas conspicerent, è cauo quodam subscatentes, coniectarunt eum esse locum. Quare visum est aliquem in id antrum demittere, qui rem exploraret. Quidam igitur ingressus, duos dracones obuios habuit: quibus obiectis offis mellitis, illæsus euasit. Vnde & mos inoleuit, vt antrum Trophonij subituri placentas aliquot secum deferant. Prius quàm autem subirent, certis diebus cæremonijs præscriptis lustrabantur, pure interim agentes: deinde stola sacra ornati descendebant, hastas manu gestantes vt aiunt nonnulli, quo vim serpentium depellerent. M. Tullius Tuscul. quæst. lib. 1. tradit Trophonium & Agamedem exędificato tēplo Apollini Delphico venerantes deum laboris sui mercedem petisse, nihil quidem certi, sed quod esset optimum homini: quibus Apollo se id daturum ostendit, post diem ab illo tertium, qui vt illuxit, mortui sunt reperti. Recentiores ita tradunt, Trophonium virum quempiam fuisse supra modum glorię famelicum, Empedocliq; simillimum, extructoq; sibi subterraneo domicilio oracula reddidisse: deinde vbi ille fame interisset, genium quendam in id immigrasse, atq; oracula reddere perrexisse: post superstitione mortalium plures in id antrum demisisse sese, ac dies complureis fuisse commoratos. Quæ quidem Trophonij fabula mihi adeo videtur similis ei quæ de Patricij antro, quod est in Hibernia fertur, vt altera ex altera nata credi possit. Tametsi non desunt etiam hodie permulti qui descendant: sed prius triduano enecti ieiunio, ne capite sano ingrediantur. Qui descenderunt, aiunt sibi ridendi libidinem in omni vita ademptam. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis Timarchum quendam in Trophonij specum ingressum, posteaquam illinc redisset, prodigiosa dictu narrasse sibi visa, non abhorrentia ab ijs quæ Beda & alij nōnulli Christiani scriptores de inferis prodiderunt. Meminit & Cicero lib. De natura deorum 3. huius Trophonij. Meminit Herodotus in primo. Sed plurima de hoc nugamento nugatur apud Philostratū Apollonius, vir meo iudicio dignus qui non alia de re philosophari debuerit. Ridet locis aliquot Trophonium hunc Lucianus, adamantinus omnium superstitionum insectator: per cuius antrum & Menippus se iocatur ab inferis redisse. Huius antri mentionem facit Euripides in Ione,

Τί θέσπισμ᾽ ἐκ Τροφωνίου φέρεις. id est, Quod ex Trophonij refers oraculum?

Item in eadem,

Σηκοὺς δ᾽ ἐνστρέφεις Τροφωνίου. id est, Templa adis Trophonij.

Quæ nos de Trophonij antro retulimus, partim ex Aristophanis interprete, partim ex Zenodoto sumus mutuati.

78

Excubiarum causa canens.

Φρουρᾶς ἄδων. id est, Excubiarum gratia canens. Dicebatur olim in hominem vigilantem ac diligētem, inde ductū, ꝙ qui excubias agunt, canere consueuerunt, veluti vigiliarū tædiū cantu solētur, vel ne interim obdormiscāt. Sic ait Strepsiades in Nubib. Aristophanis, male accept⁹ in Schola Socratis.

φροῦδα τὰ χρήματα, φρούδη χροιὰ, — Cassi numiq;, cassusq; color,
φρούδη ψυχὴ, φρούδη δ' ἐμβὰς, — Cassa est anima, cassæ soleæ.
Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τοῖσι κακοῖς, — Hisq; malis accidit & illud,
φρουρᾶς ᾄδων ὀλίγου φροῦδος γεγένημαι. id est, Dum canto vigil penè perij.
Effertur autem bifariam parœmia, φρουρᾶς ᾄδων καὶ φρουρὸς ᾄδων. Alluditur ad hanc vocem φροῦδος, quæ significat cassum & inanem.

Sale emptum mancipium. 79

Ἀλώνητον ἀνδράποδον. id est, Sale emptum mancipium. In barbarum quempiam ac vilem homuncionem olim dicebatur. Nam negociatores olim in mediterranea salẽ importantes, mãcipia reportabant à barbaris. Et Thraciæ gẽti peculiaris erat mos, mancipia sale cõmutare. Vnde comicus quidã.
Θρᾷξ εὐγενὴς εἶ πρὸς ἁλὸς ἠγορασμένος. id est, Generosus es Thrax sale redemptus scilicet.
Huiusmodi fermè referuntur à Zenodoto.

Salis onus vnde venerat, illuc abijt. 80

Ἅλων δὲ φόρτος ἔνθεν ἦλθεν ἔνθ' ἔβη. id est, Sal abijt illuc, vnde demanauerat.
Senarius prouerbialis in eos qui parta tueri nequeũt. Aut in eos quibus male parta male dispereunt. Natum adagium euentu. Negociator quidam nauem onustam sale vehebat: nautis dormitantibus, influxu aquæ marinæ sentina vehementer adaucta, & salem vninersum soluit ac corrupit, & nauem ipsam demersit: itaque quod ex aqua marina natum fuerat, nam hinc concrescit sal, in eandem denuo liquefactum est.

Salem vehens dormis. 81

Fertur & his verbis adagium ex eodem euentu natum, ἅλας ἄγων καθεύδεις. id est, Salem portans dormis. Quadrabit in eum qui in re periculosa socorditer atq; indiligenter agit, propterea quod sal influxu sentinæ facile corrumpitur.

Male parta, male dilabuntur. 82

Respondet superiori sententiæ, quod est in secunda Ciceronis Philippica, Sed vt est, inquit, apud poetam nescio quem, Male parta, male dilabuntur. Quod autem de authore dubitat Tullius est apud Plautum in Pœnulo, male partum, male disperit. Festus Pompeius ex Neuio citat: male parta, male dilabuntur.

Qui se non habet, Samum habere postulat. 83

Ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει. id est, Qui semet ipse non habet, Samum cupit.
In eos conuenit qui impudenter quippiam postulant. Aut qui minora curant, maiorum negligentes. Natum ex historia quapiam, cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Athenienses vrbe victori tradita postularunt, vt Samum duntaxat sibi relinqueret. Atq; is respondit ad hunc modũ Cum vestri non sitis, alios habere postulatis. Atq; hinc ducta parœmia,
Ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει. id est, Qui semetipsum non habet, Samum petit.
Dion sophista in libello περὶ τοῦ ἀπιστεῖν, eleganter accommodat in alium sensum, ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐ φιλεῖ, πῶς ἄλλον φιλεῖ; id est, qui sibijpse non est amicus, quomodo alteri est amicus? Quadrabit & in eos qui imperium affectant in alios, cum ipsi sibi nequeant imperare.

Occultæ musices nullus respectus. 84

Occultæ musices nullus respectus. Græcis quondam celebratum adagium: cuius sensus est, quamuis egregias ingenij dotes, si non proferas, perinde esse quasi non habeas.
Quò videtur allusisse Persius cum ait,
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.
Extat in Hebræorum prouerbijs, nempe Ecclesiastici capite 20. simile quiddam, Sapientiæ reconditæ, & thesauri abstrusi nullam esse vtilitatem. Hoc nostrum refertur à Suetonio in vita Neronis imperatoris, quem scribit imperatoriæ dignitatis oblitum vsqueadeo musices studiosum fuisse, vt non modo nihil omitteret eorum quæ generis eius artifices, vel conseruandæ, vel augendæ vocis gratia factitarent, verumetiam in scenam prodire concupiuerit: subinde inter familiares Græcum prouerbium iactans, Occultæ musicæ nullum esse respectum. Vsurpat idem A. Gellius lib. Noct. Attic. 13. cap. vlt. Nosti, inquit, magister verbum illud scilicet vetus: egregiam musicam quæ sit abscondita, eã esse nulli rei. Vsurpatur à Luciano in Harmonide, Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀπορρήτου φασὶ καὶ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς. id est, Nulla enim vtilitas occultæ, quemadmodum prouerbio dicunt, & abstrusæ musices. Allusit huc haud dubie Ouidius, cum ait,

Tu licet & Thamyram ſuperes,atq; Orphea cantu,
Non erit ignotæ gratia magna lyræ.

Sunt autē nonnulli mortales qui vel natiuo quodam ingenii vitio,vel data etiā opera quæ ſciunt,diſſimulant, & aliis grauantur impertire.His illud nonnunquam euenire ſolet,vt pro indoctis negligantur.His adſcribendum ꝙ Græci τυφλὸν πλοῦτον appellant,id eſt,cæcas diuitias,reconditas opes & abſtruſas.Ad hunc modum vocat Plutarchus compluribus locis,Atq; item Lucianus.Hoc dictum Plutarchus in vita Lycurgi teſtatur vulgo apud Lacedæmonios fuiſſe iactatum,quòd illic Plutus ſeruaretur inhonoratus non aliter quā imago picta inanimis,& immobilis.Sic enim Lycurgus inſtituerat rempublicam vt diuitiæ nec vſui cuiquam eſſe poſſent,nec ornamento.

85

Ficulnus.

Lignum ficulnum vt fragile,àtque ad omnia fermè inutile,prouerbiis aliquot locum fecit. Nam ἄνδρα σύκινον.id eſt,virum ficulnum appellant mollem atq; inuutilem,vt Theocritus in Ergatinis:

Μὴ παριών τις — Nequis præteriens dicat,ficulni homines ſunt,
Εἴποι.σύκινοι ἄνδρες.ἀπώλετο χ᾽ οὗτος ὁ μισθός. — Atq; hæc deperiit merces.

Scholiaſtes admonet prouerbium ductum à ligno ficus,inutili,fragili & inualido,vnde dictum & ficulnum præſidium,pro inutili. Apud Ariſtophanem in fucis quidam interrogat,τίνος ξύλου; id eſt, Cuius ligni tu? Reſpondetur συκίνου.id eſt,ficulni. Quo loco monet interpres,ex ficulno ligno fumū exiſtere acerrimum ac moleſtiſſimum. Apud eundem in Pluto Sycophanta minatur,ſi quem nactus eſſet ſuæ ſortis virum ficulnum,vlturum iniuriam,

Ἐὰν δὲ σύζυγον λάβω τινὰ,καὶ σύκινον. — id eſt,
Si quempiam nanciſcar eiuſdem iugi — Virum atq; ficulnum.

Rurſum apud eundem in eadem fabula,

Καὶ σύκινον τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον θεὸν, — Ficulnum ego hercle,ac præpotentem iſtum deū
Ἐγὼ ποιήσω,τήμερον δοῦναι δίκην. id eſt, — Compulero pœnas hoc die dependere.

Ficulnum deum appellans imbecillum ac nullarum virium. Huc alluſit Horatius,cum Priapum ita loquentem facit,

Olim truncus eram ficulnus,inutile lignum. — Ac paulopoſt,
Pepedi diffiſa nate ficus.

Ficulnam mentem dixit Lucianus ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀπαίδευτον,

Χωλὴν μὲν ἔχων καὶ συκίνην γνώμην. id eſt, — Claudam habens ac ficulnam mentem.

Eodem reſpexit Alexander Pſeudomantis,libros Epicuri lignis exurens ficulnis , nullius pretij philoſophum ſignificans . Et συκίνη ἐπικουρία . id eſt , ficulnum auxilium , pro inualido atque inutili. Ariſtophanes in Lyſiſtrata,

Ος ἦν ἂν ἡμῖν συκίν᾽ ἠπικουρία. id eſt, — Ficulna nobis qui erat opitulatio.

Et συκίνη μάχαιρα.id eſt,Ficulna machæra,pro calumnia . Et συκίνη ναῦς . id eſt , Ficulna nauis, pro vili minimique pretij nauicula. Quin apud Naxios Bacchum , quem βακχέα dicunt , viteum effingunt , alterum quem μειλίχιον appellant,ficulnum. Nam ficus illi μείλιχα vocant. Exiſtimant autem Bacchum non vini tantum,ſed & ficuum authorem. Sic fermè Athenæus lib. 3. Diuerſa figura dixit Theocritus in Aita,χρύσειοι πάλαι ἄνδρες.id eſt,aurei quondam viri. Item præſidium ſacrum,& anchora ſacra,& robur adamantinum.

86

Lupi illum priores viderunt.

Lupi illum priores viderunt . In raucum dicitur,& cui vox repente ſit adempta . Feſtiuius dicetur in eos qui metu alicuius obticeſcunt , alioqui feroces . Vergilius in Ecloga,cui titulus Mœris.

Vox quoq; Mœrim
Iam fugit ipſa,lupi Mœrim videre priores.

Seruius admonet,phyſicos authores eſſe,ineſſe eam vim lupis, vt ſiquem hominem priores viderint ei vocem adimant. Neque deſunt philoſophi,qui huiuſce rei cauſam reddere conantur. Socrates apud Platonem lib. De repub. primo,rem ad allegoriam vertit,dicens Thraſymachum ſibi vocem ademptum fuiſſe,ni forte fortuna prior illum conſpexiſſet. Καὶ ἐγὼ inquit,ἀκούσας ἐξεπλάγην καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην.καί μοι δοκῶ,εἰ μὴ πρότερον ἑωράκειν αὐτὸν,ἢ ἐκεῖνος ἐμὲ,ἄφωνος ἂν γενέσθαι. Theocritus in Idyllio Z

Οὐ φθεγξῇ,λύκον εἶδες. id eſt, — Edere non poteris vocem,lupus eſt tibi viſus.

Illud interim obſeruatione dignum,Theocritum vertiſſe ſententiam,cū negat eum proloqui poſſe,

non qui à lupo sit visus, sed qui lupum viderit. Sed allusit duntaxat ad prouerbium Theocritus, cum significaret riualem conspectum, cuius nomen erat Lupus.

Quæcunq; in somnio videntur. 87

Ὅσσα ἐν ὀνείρῳ βλέπεις. id est, Quæcunq; per somnium vides. De votis immodicis dicitur. Nam quicquid optaris, id somniare contingit quibus libet: sicuti Micyllus ille Lucianicus diuitē se ac præpotentem somniat. Apud Theocritum piscator somniat aureum piscem. Et infimæ sortis homines, nunquam reginarum coniugium somniant. Pastor quidam apud Theocritum in Ecloga nona,

Ἔχω δέ τοι ὅσσ' ἐν ὀνείρῳ
Φαίνονται, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας.

Possideo quæcunq; solent sub nocte videri
.i. In somnis, vim magnam ouiū, multasq; capellas.

Interpres admonet proferri hunc in modum ὅσσα ἐν ὀνείρῳ φέρειν. id est, Ferre quicquid in somnio videtur. Citat & versum Homericum,

Οὐδ' ἄμοι τόσσα δόιη, ὅσσα ψεύδονται ὄνειροι. id est,

Nec mihi si tantum dederis quàm multa sopitis
Somnia vana ferunt.

Est autem apud hunc poetam Iliados primo, sed paulo aliter.

Οὐδ' ἄμοι τόσσα δόιη, ψάμαθός τε κονίς τε, id est,

Nec mihi si tantum dederis quantum extat harenæ ac Pulueris.

Videtur huc allusisse M. Tullius in Sallustium. Vnde tu qui modo ne paternam quidem domum redimere potueris, repente tanquam somnio beatus, hortos pretiosissimos, villam Tiburti & Cęsaris reliquas possessiones paraueris.

Bona Porsenæ. 88

Bona Porsenæ dicebantur, quæ velut ab hostibus erepta paruo veneunt. Eam appellationem Liuius ab vrbe condita 2. scribit ad suam vsq; ætatem durasse: putatq; inde natam quòd in bello soleāt bona Porsenæ venire Romæ, eaq; consuetudo vnà cum titulo perseuerarit & in pace, quòd alioqui is mos hostiliter bona vendendi non congruat tam pacatæ regis profectioni: quod si minus probatur, existimat eam consuetudinem à mitiori principio fuisse natam. Illud arbitratur vero proximum, quòd Porsena discedens ab Ianiculo ex fœderis lege, castra opulenta, conuecto ex propinquis ac fertilibus Hetruriæ aruis commeatu, Romanis dono dedit, inopi tum vrbe ab longinqua obsidione. Ea deinde ne populo immisso diriperentur, hostiliter venisse, bonaq; Porsenæ appellata. gratiam muneris magis significante titulo, quàm auctionem fortunæ regiæ. Fortasse non inepte dicetur in res quæ dono cuiuspiam, aut fortunæ commoditate citra nostram operam, contingunt. Nam Liuius nō indicat vsum adagij.

Leonina societas. 89

Leonina societas est, cum omne commodum ad vnum aliquem redit, reliquis vi fraudatis, qualis fermè solet esse cum regibus, aut præpotentibus plebeiæ sortis hominibus. Extat in Pandectis, in quibus ex Vlpiano refert Aristo, Cassium respondisse, societatem talem coire non posse, vt alter lucrum tantum, alter dānum sentiret, & hanc societatem leoninam solitum appellare. Cæterum Cassianam appellationem, haud dubium prouerbialem, ex Aesopi Græci apologo natam apparet, qui talis circūfertur. Leo asinus & vulpes societatem inierant, vt quod venatu cepissent, id in commune partirentur. Prædam vbi erant nacti, leo iubet vt asinus partiatur. Ille, vt est stolidus, in treis æquas portiones distribuit. Qua gratia mox indignatus leo, quòd cæteris æquaretur, asinum adortus dilaniat. Restabat vulpes, eam de integro partiri iubet, illa totam fermè prædam leoni attribuit, sibi vix paucula quædam seruans. Leo comprobata distributione rogat, quis nam illam artem partiendi docuisset. Calamitas, inquit, asini.

Ex tripode. 90

Τὰ ἐκ τοῦ τρίποδος. id est, Ex tripode dicta. Dici solitum de ijs quæ vehementer vera atque indubitata videri volumus. Effertur varie adagium, ὡς ἐκ τρίποδος. id est, Tanquam ex tripode dicta: τάδ' ἐκ τρίποδος, id est, Hæc ex tripode dicta, id est, certissima perinde, quasi ex Apollinis oraculo profecta. Marcus Tullius in epistola quadam ad Brutum. Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. Translatum à tripode, vel Delphica, vel Pythia. Nam hæc duo oracula quondam summam fidem apud mortales obtinuerunt. De Pythio testatur Strabo libro Geographiæ nono, fuisse quondam celebratissimum, idque liquere thesauris ingentibus inibi constructis, in quos sacræ conferrentur pecuniæ, tum operibus præstantissimorum artificum. Deinde ludis Pythijs illic celebratis,

denique innumerabilibus oraculis, quæ mandata literis extarent. Tripodem ita describit, Authores, inquit, certi memorant, diuinum ipsum domicilium, profundam & curuam esse speluncam, non admodum lato patentem ore. Atque hinc auram reddi, sacro efflante numine. Excelsum autem ostio imminere tripodem, quem simul atque Pythia vates inscenderit, hausto diuinationis spiritu, responsa edere, partim metro, partim oratione libera. Comicus, Non Apollinis magis verum atque hoc responsum est. Plato libro De legibus duodecimo. Ne si Pythius quidem affirmauerit. Quin illæ quoque figuræ prouerbium resipiunt. Quicquid dixerit, oraculum videri vult. Quicquid dixerit legem esse vult. Stoicorum δόγματα, id est, decreta. Et quod apud Plinium de medicis ait Cato, Et hoc puta vatem dixisse, id est, existima verum fore quod dixi. Ipse Plinius alibi. Vtinamq; falsum hoc, & non à vate dictum, quàm plurimi iudicent. Et Plutarchus in commentario De dignoscendo adulatorem ab amico. Εὐτ᾽ ἀκούσας ὅτι ἂν εἴπῃ, χρησμὸν εἰληφέναι φήσας, οὐ γνώμην ἄπεισιν. id est, Cuius is audito quicquid dictum fuerit, ita discedit, vt existimet se oraculum accepisse, non sententiam. Cæterum ab his nonnihil diuersa sunt, quæ Athenæus secundo Dipnosophist. lib. commemorat, nempe in Bacchi certaminibus præmium fuisse tripodem, atq; ob id qui vera dicerent vulgo de tripode loqui dictos. Tripodem autem fuisse lebetem tribus fultum pedibus. Huius duo erant genera, alterum Apollinis, ob veritatem oraculorum, alterum Bacchi, in quo vinum miscebatur, quod ebrij vera loquātur, Quē admodum dictum est in prouerbio, In vino veritas. Simili figura dixit Galenus libro, περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, velut ex adyto. Ἀπεφήνατο γὰρ ὁ λύκος οὗτος ὥσπερ ἐξ ἀδύτου τινὸς χρησμὸν ἀποφθεγγόμενος, περίττωμα τῆς τῶν νεφρῶν θρέψεως εἶναι τὸ οὖρον. i. Pronunciabat enim lupus iste perinde quasi ex adyto quopiam redderet oraculum, quod superfluum est ex nutrimento renum, id esse vrinam.

91

Folium Sibyllæ.

Folium Sibyllæ apud Latinos eandem vim obtinet. Iuuenalis,

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ: id est,
Rem indubitatam. Aristophanes in pace,
Οὐ μετέχω τούτων. οὐ γὰρ ταῦτ᾽ εἶπε σίβυλλα. i. Haud equidē agnosco, neq; enim canit ista Sibylla.

Ductum adagium à Cumana Sibylla, cuius oracula cum primis celebrantur. Huic autem mos erat, vt testatur M. Varro, in palmarum folijs oracula scribere. Quod secutus Vergilius in 3. Aeneidos,

Insanam vatem aspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit, folijsq; notas & nomina mandat.
Quæcunq; in folijs descripsit carmina virgo,
Digerit in numerum, atq; antro seclusa relinquit.
Illa manent immota locis, neq; ab ordine cedunt. Item in sexto,
Folijs ne tantum carmina manda,
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

92

Frater viro adsit.

Ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. id est, Frater viro adsit. De fido auxilio dici solitum, propterea quod in rebus periculosis vix vnquam frater solet fratri deesse. Apud Platonem 2. De repub. lib. Adimantus Glauconis aduersus Socratem disputantis partes accipiens, Nondum inquit, Socrates satis hac de re dissertum. Cur ita? Nempe quia id nondum est dictum, quod maxime dictum oportuit. Tum Socrates, οὐκοῦν τὸ λεγόμενον, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. id est, Igitur frater adesto viro, vt habet prouerbium: quare tu, siquid hic prætermisit, adiuua. Idem ex Homero sumptum adagium testatur in Protagora, vbi Socrates Prodicum aduocans, vt Simonidem eiusdem ciuitatis hominem à Protagoræ calumnia tueatur: Videor equidem, inquit, aduocare te quemadmodum ait Homerus, Scamandrum ab Achille obsessum Simoentem aduocasse,

Φίλε κασίγνητε, σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ Σχῶμεν.
Frater amice, hominis pariter compescere vires
Ambo huius studeamus.

Est autem is locus in Iliados φ. Rursum Iliados χ similiter Hector iam impar Achilli Deiphobum fratrem inuocat, vti ferat suppetias. Pallas enim illi apparuerat Deiphobi specie, ac deceptus Hector, frustra inclamat,

Δηΐφοβον δ᾽ ἐκάλει λευκάσπιδα μακρὸν ἀΰσας. i. Deiphobum fratrem intento clamore vocabat.

A quo cū destitueretur, diem fatalē adesse intellexit. Plutarchus in vita Cæsaris refert, Cascā Cæsare retinente gladium, fratris auxilium ad hunc modum implorasse, idq; verbis Græcis. ἀδελφὲ βοήθει.

Ne temere

Ne temere Abydum. 93

Μὴ εἰκῆ τὴν ἄβυδον. id est. Ne temere Abydum, subaudiendum, nauiges. Nequod graue periculũ suscipias sine causa idonea. Veluti siquis admoneat, ne se facile conijciat aliquis in aulam principis, quòd ea res non omnibus feliciter cedat: aut ne compotationibus temulentis admisceat sese, quod ferè non contingat abire sine malo: aut ne poetarum attingat literas, quod animos complurium soleãt corrumpere. Athenæus lib. 12. narrat Alcibiadem posteaquam à tutoribus accepisset suas facultates, Abydum Hellesponti nauigâsse, atq; illic luxu delicijsq; fuisse corruptum, vt non dissimile sit illi, Non cuiuis homini contingit adire Corinthũ. Male audiebat Abydena gens, quod calumniatrix esset, vt intelligas ea gratia non esse tutum illic versari. Meminit adagij Stephanus & Suidas. Stephanus sic effert adagium, εἰ μὴ δὴ εἰκῆ ἄβυδον πατεῖν. id est, Si ne temere quidem Abydum calcare, id est, ne quis confidenter illam ingrediatur: indicat vsurpari de temerarijs, addens hoc iaci solitum in eos quĩ Abydum insulæ Mileti incolebant. Commonstratum est olim mihi quoddam oppidulum in Picardia, quod negant vllum hospitem potuisse transire, non aliquo notatum scommate.

Vna hirundo non facit ver. 94

Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. id est, Vnica hirundo non efficit ver, hoc est vnus dies non sat est ad parandam virtutem aut eruditionem. Aut non vnum aliqnod benefactũ, benedictumúe sufficit ad hoc, vt viri boni, aut boni oratoris cognomen promerearis. plurimis enim virtutibus ea res constat. Aut vt certum aliquid cognoscas, non satis est vnica coniectura. Quod si permultæ conueniant, tum deniq; probabilis fuerit coniectura, Siquidem fieri potest, vt vna quæpiam hirundo casu maturius appareat. Sumptum ab hirundinis natura, quæ veris est nuncia, nam hyeme deuolat. Vnde Horatius,

Zephyris & hirundine prima.

De primo vere sentiens. Aristot. lib. Moralium primo. Τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ οὔτε μία ἡμέρα. id est, Ver enim nec vna hirundo facit, nec vnus dies. Et beatum eodem modo felicemúe nec vnus dies, nec breue efficit tempus. Aristophanes in Auibus,

Δεῖσθαι δὲ ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων. id est, Multa videtur opus habere hirundine.

Interpres indicat allusum ad prouerbium quod modo retulimus, Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, Huic affine videtur illud Sophocleon in Antigona,

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρὸς ἐσθ' ἑνός. id est, Nam vnius quæ sit viri, haud est ciuitas.

Etenim quemadmodum vna hirundo non facit ver, ita nec vnus homo facit ciuitatem, nec vnus nummus diuitem.

Da mihi mutuum testimonium. 95

Δάνεισόν μοι μαρτυρίαν. id est, Da mihi mutuum testimonium, hoc est, Da mihi tuum testimoniũ recepturus itidem meum, siquando desiderabis. In eos recte iaciendum, qui se mutua talione laudant ac prædicant: aut qui mutuo studio sibi inuicem suffragantur, aut qui ad gratiam testificantur, neglecta religione. M. Tullius pro L. Flacco, repudians eleuansq; Græcorum testium fidem, Verumtamen, inquit, hoc dico de toto genere Græcorum. Tribuo vel literas, do multarum artium disciplinã: non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam. Deinde siqua sibi alia sumunt, non repugno. Testimoniorum religionem, & fidem nunquam ista natio coluit, totiusq; huiusce reĩ quæ sit vis, quæ authoritas, quod pondus, ignorant. Vnde illud est, Da mihi testimonium mutuum? Non Gallorum, non Hispanorum putatur. Totum istud Græcorum est, vt etiam qui Græce nesciunt hoc quibus verbis à Græcis dici soleat, sciant. Quibus ex verbis M. Tullij satis liquet, adagium hoc ætate illa multo fuisse tritissimum.

Mutuum muli scabunt. 96

Mutuum muli scabunt. Vbi improbi atque illaudati se vicissim mirantur ac prædicant. Translatum à mulis, qui sicut reliqua iumenta, sese inuicem dentibus scabere solent. Citatur hic titulus, Mutuum muli scabunt, à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Ausonius in altera præfatione monosyllaborum. Sed vt quod per adagionem cœpimus prouerbio finiamus, mutuo muli scabunt. Meminit huius & Varro libro De lingua Latina 3. Quanquam is locus est fœdissime deprauatus, non temporum modo culpa, verumetiam impressorum istorum vulgarium, quibus hoc vnice propositum videtur, vt omnes bonos libros radicitus extinguant. Sic autem legitur. Amica Philoptoros, eius qui senex puerum dicit pulsum, puellam pulsam. sic fiet mutuam mulinam. Arbitror legendum mutuum muli, vt subaudiatur scabunt. Symmachus in epistola quadã. Mutuũ, inquit, scabere mulos, cui prouerbio ne videar esse confinis, præconiũ vir-

tutum tuarum, presso dente restringo. Non videtur autem adagium recte accipi posse, nisi malam in partem: veluti si indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus, vicissim laudaret. Cuiusmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui se mutuum scabebant, ac mutuo officio alterum alter vicissim efferebant laudibus.

Frater, inquit, erat Romæ, consulti rhetor, vt alter
Alterius sermone meros audiret honores,
Cracchus vt hic illi foret, hic vt Mutius illi.

Idem poetas indoctos notans, qui tamen inuicem se recitantes audiebant, ac laudabant, Discedo Alcæus puncto illius, ille meo quis? Quis? nisi Callimachus?

Tradunt operas mutuas. 97

Huic confine est Terentianum illud ex Phormione. Tradunt operas mutuas. De adulescentibus, qui se vicissim in peccatis defenderent. Translatum videtur ab agricolis vicinis, qui mutuam inter sese operam commodare solent. Aut ab artificibus, qui mutua nonnunquam vtuntur opera: maxime fabri ærarij.

Senes mutuum fricant. 98

Huc pertinet & iocus ille in prouerbium versus, de senibus mutuo se fricãtibus. Narrat, autem fabulam Aelius Spartianus in Adriani imperatoris vita. Is Adrianus in balneo veteranum quempiam, seruuli penuria, sese marmoribus affricantem conspicatus, eum & seruulis aliquot & sumptibus donauit, Quod reliqui veterani feliciter cessisse videntes cœperunt & ipsi complures sub oculis imperatoris sese marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem. At ille euocatis senibus, iussit vt alius alium vicissim defricarent, atq; ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in vulgi fabulam cessit. Celebratur & Scipionis Aemiliani apophthegma. Iumenta quod manibus carent, alieno egere frictu. Quo significatum est, eos, qui res egregias gerere non possunt, egere præcone, quo famam sibi comparent.

Fricantem refrica. 99

Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν. id est, Scalpentem vicissim scalpe. Refertur in Diogeniani collectaneis. Par est, de merente bene bene mereri, & officium officio pensare. Suidas ab asinis metaphoram translatam existimat inuicem morsicantibus, & in vtranque partem dici posse, qui se mutuis officijs adiuuant, aut qui se mutuis contumelijs afficiunt. In quam sententiam celebratur & Mimus ille non illepidus, Senecæ titulo, sed falso,

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Aristides in cõmuni defensione quatuor oratorũ, Τὸν ξύοντα δ᾽ ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δίδωσι. περικλέα δ᾽ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον, ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζοιν φαῖεν ἂν ὁμηρίδαι. id est, Scalpentẽ inuicem scalpere, etiam asinis videlicet tribuit prouerbium, Porrò Periclem cum leonibus magis, quàm cum asinis esse conferendum dixerint Homerici. Huc pertinet illud, χεὶρ χεῖρα νίζει, id est, Manus manum lauat. Quod citat in Axiocho Plato.

Διὰ παντὸς δὲ ἔθος ἐστὶ αὐτῷ φρονεῖν τὸ ἐπιχάρμειον.
Α δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει, δός τι καὶ λάβετι. id est,
Semper illi mos erat in animo voluere illud Epicharmi dictum,
Abluit manum manus, da aliquid, & aliquid accipe.

Quanq̃ Aldina editio pro φρονεῖν habet φωνεῖν. i. in ore habere, & melius trochaicus tetrameter Græcus constabit, si pro λάβετι legas, λάμβανέτι Quod idem alio loco citauimus, sed aliter, mendosum exemplar secuti, cũ Græcus Plato nondum esset ad manũ, quem cõsulere possemus. Cuius rei visum est commonefacere lectorem, nequis hoc nomine mihi calumniam struat, quòd temere Platonis scripturam inuerterim. Quantum autem ad sententiam pertinet, nihil omnino refert, νίζει legas, an κνίζει quandoquidem vt manus manui mutuum præstat officium lauando, itidem & scalpendo.

Ferrum ferro acuitur. 100

Non erat consilium in hunc ordinem admiscere prouerbia theologorum, non quòd ea contemnam, sed partim quòd hoc honoris habendum iudicarim sacris literis, partim quòd passim in manibus sint. Vnum tamen illud, quoniam sic adamussim ad ista quadrat, non pigebit adscribere. Id est in Prouerbijs Salomonis, capite. 32. Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui, Hebræi pronnnciant ad hunc modum, siquidem est aliquid, adagium in suapte audire lingua

בַּרְזֶל בְּבַרְזֶל יָחַד

Aequalem vxorem quære.

THν κατὰ σαυτὸν ἔλα. id est, Aequalem tibi vxorem ducito. Adagium admonet, ne quis cupiditate aut ambitione allectus, se potentiorem ducat vxorem, Nam eiusmodi fermè connubia inauspicato cedere. Plutarchus in libello de liberis ducandis parentes admonet, vt eiusmodi liberis suis vxores despondeant, quæ non sint multo vel ditiores, vel potentiores. Prudēter enim dici prouerbio, Tuæ sortis vxorem ducito. Celebratur & hoc inter sapientū apophthegmata, atq; à nonnullis Pittaco ascribitur, Γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων. id est, Vxorem ducito ex æqualibus. Nam si duxeris ex potentioribus te prognatam, dominos tibi parabis, nō affines. Diogenes Laertius in vitis philosophorum huiusmodi quiddam commemorat, quod quidem affirmat & à Callimacho non ineleganti epigrammate celebratum esse. Adolescens quidā Atarnetes Pittacon consuluit vtra sibi è duabus ducenda esset vxor. Nam duæ offerebantur: altera par opibus ac genere: altera vtroq; superior. At ille sublato scipione quo nitebatur, admonuit, vti pergeret ad triuia ciuitatis quò pueri lusus causa conueniunt, eos consuleret, & quod illi dedissent consilij, id sequeretur. Pueri ex prouerbiali cantione responderunt, Aequalem vxorem esse ducendam. Itaq; adolescens altera præterita, duxit æqualem. Idem Dioni suadet Callimachus. Hæc autem sententia hoc impensius placuit Pittaco, quòd ipse nobiliorem se duxerat, Draconis sororem, cuius imperium fastidiaq; molestissime legitur tulisse: vt hoc dictum non in tempore, sed suo malo videatur reperisse. Extat autem epigramma, tametsi illic ἰὼν, non δίων legitur mendose opinor: id est huiusmodi,

Ξεῖνος ἀταρνείτης τις ἀνείρετο πιττακὸν οὕτω,
Τὸν μιτυληναῖον παῖδα τὸν ὑῤῥαδίου.
Ἄττα γέρον, δοιός με καλεῖ γάμος, ἡ μία μὲν δὴ,
Νύμφη, καὶ πλούτῳ καὶ γενεῇ κατ' ἐμέ,
Ἡ δ' ἑτέρη προβέβηκε. τί λώϊον; εἰ δ' ἄγε μοι σὺ
Βούλευσον ποτέρην εἰς ὑμέναιον ἄγω.
Εἶπεν. ὁ δὲ σκιπίωνα γεροντικὸν ὅπλον ἀείρας
Ἠνὶ δὲ κεῖνοι σοι πᾶν ἐρεοῦσιν ἔπος.
Οἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πληγῇσι θοὰς βέμβηκας ἔχοντες
Ἔστρεφον εὐρείῃ παῖδες ἐνὶ τριόδῳ.
Κείνων ἔρχεο φησὶ μετ' ἴχνια. χ' ὁ μὲν ἐπέστη
Πλησίον, οἱ δ' ἔλεγον, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
Ταῦτ' ἀΐων ὁ ξεῖνος ἐφείσατο μείζονος οἴκου
Δράξασθαι, παίδων κλήδονι συνθέμενος.
Τὴν δ' ὀλίγην ὡς κεῖνος ἐς οἶκον ἐπήγετο νύμφην,
Οὕτω καὶ σὺ δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.

Quos versus, quoniam Ambrosius Camaldulensis, Diogenis interpres, non omnino infeliciter Latinos fecit, haud grauabor adscribere,

Hospes Atarnites rogitauit Pittacon olim,
Sic Mitylenæon, Hyrradioq; satum,
Magne senex, geminæ cupiunt mihi nubere, quarum
Et genere atq; opibus conuenit vna mihi:
Altera præcellit, quid præstat consule, dicq;
Vtra ex his potius sit capienda mihi?
Hic baculum tollens, sic, tela senilia, dixit,
Consilium pueri, quod petis, expedient,
Quis celer in gyrum iactatus verbere turbo
Assiduo, latis vertitur in triuijs.
I, sequere illorum monitus. sic fatur, at ille
Scitatur, referunt, tu tibi summe parem.

Quæ postquam audiuit, monitis puerilibus hærens,
A magnis hospes abstinuit thalamis.
Atq; parem paruas lætus traduxit in ædes,
Sic Dion. æqualem, si sapis, ipse cape.

Est autem allegoria à turbine puerili, qui flagellis circumagitur. Agebat enim quisq; pro suis viribus turbinem sibi congruentem. Deianira apud Ouid. ad suum sexum transtulit prouerbium:

Quam male inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam iuueni magno coniuge nupta minor.
Non honor est, sed onus species læsura ferentes.
Siqua voles apte nubere, nube pari.

Plutarchus De liberis educandis, τὸ γὰρ τὴν κατὰ σαυτὸν ἑλεῖν σοφὸν, id est, Sapientis est, vxorem sibi parem congruamque ducere. Huc adscribendum putaui carmen illud ex Thesmophoriazusis Aristophanis titulo inscripta,

Δέσποινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή. id est, Regina siquidem mulier est sponso seni.

Idem admonet versus ille Euripideus in Rheso,

Οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω. Nolim ex potentioribus me coniugem.

Neque vero solum id spectari conueniet, vt par sit vxor generis claritate, aut modo rei familiaris, verum vt ætas non admodum discrepet, vt forma, vt vitæ genus. Potest & longius trahi, nimirum ad negotium suscipiendum, cui sis conficiendo par & idoneus. Item ad vitæ genus aptum, & ad amicum tuis accommodum moribus.

Ne my quidem facere audet,

Qui metu non auderent hiscere, ij quondam negabantur my facere audere. Refertur adagium à Varrone, lib. De lingua Latina 3. Putat enim ille mussare verbum deductum à my literæ vocabulo quasi μύζειν, propterea quòd muti non amplius sonare queant, quàm my. Est enim ea litera maxime omnium muta, præsertim in fine, mire os contrahens & occludens. Verba Varronis sunt hæc: A quo idem dicit, quod minimum est, neq;, vt aiunt, μῦ facere audent. Videtur esse carmen Ennianum. Nã hunc paulo superius citauerat. Dicit, quod minimum est, neq;, vt aiunt, my facere audent. Est autem Græcis μύζω, tum sugo, tum naribus vocem reddo. Aristophanes, ἐν θεσμοφοριαζούσαις,

Τί μύζεις; πάντα πεποίηται καλῶς.

Cum enim Mnesilochus dixisset, μὺ μῦ, id est, mu mũ, Euripides respondet:

Quid musitas? peracta sunt cuncta optime.

Et apud Latinos mutire ac mussare, est tacite ferre, & quasi vocem absorbere. Terentius: Mussitanda iniuria adolescentium. Vergilius, Mussat rex ipse Latinus.

Apud Aristophanem in Equitibus, duo priuatim apud se questuri quædam de vitijs ciuitatis senarium hunc concinunt:

Μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μύ μῦ μὺ μῦ.

Ex quo licet conijcere hanc esse vocem loqui formidantium.

Ne gry quidem.

Μηδὲ γρῦ φθέγγεται. id est, Ne gry quidem loquitur, hyperbole item prouerbialis apud Græcos, pro eo quod est, ne tantulum quidem, Nam Gry, minimum quiddam significat, aut sordes vnguium rem videlicet vilissimam, aut vocem suillam, quam edere solent ij, qui grauantur sermone respondere, aut nomisma minutissimum. Aristophanes in Pluto:

Κἄμε προσβιάζεται, Meq; vi subigit simul.
Κἀι τοῦτ' ἀποκρινομένου τὸ παράπαν, οὐδὲ γρῦ. id est, Atq; interim rogatus, hæc quid sibi velint,
Prorsum nihil respondet, ac ne gry quidem.

Hinc & verbum deductum γρύζειν. Idem in eadem fabula:

Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε; id est, Grunnire vero audetis etiam perditi?

Philostratus in vita Apollonij, Οὐδ' ἀμοῦ ἐφθέγξατο, οὐδ' ὑπήχθη γρύξαι. id est, Haud quaquam locutus est, neq; adduci potuit vt vel hisceret. Huius vocis vsus admodum frequens est apud Aristophanem.

Pili non facio.

Est latinis hæc familiaris hyperbole: Non facio pili. Ne pilo quidem melior, cum minimum quiddam momenti significant. Catullus:

Non faciunt pili cohortem.

Cicero

Cicero ad fratrem: Ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Idem: Interea Cappadocia, ne pilum quidem. Tametsi in vulgatis exemplaribus pileum hoc loco scriptum est. Quod quidem adagium etiam his temporibus nulli non est in ore. Pili vilitas etiam Græcis in prouerbio fuit. Vnde ἄξιος τριχός, id est, dignus pilo, in hominem nihili. Quo durior erit translatio, hoc venustior: Nam pili nō facio, præter hyperbolen nihil penè habet figuræ, At ne pilo quidem doctior: Ne pilo quidem iniucū dior: Ne pilo quidem honoratior, atq; id genus orationes, quoniam paulo longius recedunt à simplici sermone, plusculum accipiunt gratiæ.

Nauci non facio. 5

Nauci esse, & naucifacere, pro eo quod est, nihil esse & nihili facere, sæpicule apud Plautum repetitur. Quid autem nauci significet, seruus quidam Plautinus, cum ea voce esset vsus, tamen scire se negat, Plautus: Qui homo timidus erit in rebus dubijs, nauci non erit. Grammatici quidā, inter quos Pompeius Festus, aiunt, nauci significare nucis putamen, aut oleæ nucleum, aut membranulam, quæ visitur in medio nucis iuglandis intersita: deniq; rei cuiusuis putamen, quod Græci περίψημα, nauci vocatum existimant. Quidā à voce Græca deducunt νάκη, quod declarat pellē caprinam. Sunt & aliæ de nauci sententiæ, quas qui volet cognoscere, legat Festum in dictione Naccæ. Nauci non habeo, dixit Ennius apud M. Tul. lib. De diuinatione 1. Non habet deniq; nauci Marsum augurem.

Flocci non facio, aut flocci facio. 6

Eadem ratione dictum est: Flocci facere, & ne flocci quidem facere, pro eo quod est, ne tantuli quidem facere. Est autem floccus particula lanæ, quæ inutilis à vellere diuellitur atque euolat, aut certe simile quiddam nullius momenti. Exempla passim apud authores obuia sunt, vt nō videatur operæpretium hoc inculcare loco.

Huius non facio. 7

Ad hanc formam pertinet illud Terentianum, ex Adelphis: Huius quicquam non faciam. Donatus admonet esse δεικτικὸν, demonstrantis aut floccū, aut stipulā, aut summū digitū, aut huiusmodi quippiā. Athenæus lib. 12. prodidit, Sardanapali statuā ipsius monumēto impositā, hoc gestu digitorum, vt significaret res humanas omneis prorsus esse contēnēdas, ac ne digituli quidē crepitu dignas.

Vitiosa nuce non emam. 8

Apud Plautū est in milite: Vitam tuā vitiosa nuce non emam, pro eo quod est, ne minimo quidē. Et vulgo dicimus, cassa nuce non emerim, & putamine nucis non emerim. Aristophanes in Pace: Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδ᾽ ἂν ἰχάδος μιᾶς. id est, Non emerim nec vnica quidem nuce. Consimile his, quod legitur apud eundem Plautum, citante Festo: Non ego istud verbum empsitē titiuillitio. Nam hoc verbo Latinos nihili rem significare solitos, quemadmodum & Græci dicunt, πιπολό. Rursum Butubata, qua voce vsus est Neuius, pro nugatorijs, authore Festo.

Ne teruncium quidem insumpsit. 9

Et aliquoties apud Ciceronem hyperbole teruncij, quod apparet esse genus minutissimi numismatis, ad Atticum: atq; etiam spero, toto anno imperij nostri, terūcium sumptus in prouincia nullum fore. Plautus in Captiui duo: Neq; ridiculos iam teruncij faciunt quemadmodum Græci dicunt ἡμιωβέλιον, pro re vilissima. Varro teruncium à tribus vncijs dictum putat.

Homo trioboli. 10

Itidem Plautus in Pœnulo hominem trioboli dixit, pro nequissimo, planeq; nullius pretii, A numo minutissimo. Consimili figura dixit Aristophan. in Vespis, pro vilibus versibus τριχοινίκων ἐπῶν. Gregorius in epist. de vili contemptoq; dixit, μᾶλλον ἀνδράποδον ὀλίγων ὀβολῶν ἄξιον. id est, Immo potius mancipium paucis obolis dignum. Dicuntur & triobolares.

Homo tressis. 11

Consimili modo Persius tressem agasonem appellat, contemptissimum homuncionem. Idem: Et centum Græcos curto centusse licetur. Id est minimo. Tressem autem dixit noue, quasi tribus assibus æstimandum. Assis autem erat ærei numuli genus Persianum carmen sic habet in quinta Satyra:

Heu steriles veri, quibus vna quiritem
Vertigo facit. hic Dama est, non tressis agaso.

Confine Hieronymianum illud: Quis te dupondio supputabat? Iustinianus in præfatione Pandectarum, noluit adolescentes legum studiosos, veteri non minus ridiculo quàm friuolo cognomine, nuncupari dupondios, sed Iustinianos nouo.

12

Dignus pilo.

Ἄξιοι τριχός. id est, Pilo digni, dicuntur Græcis, nulla bona re digni, quòd pilo nihil contemptius. Aristophanes in Ranis:

Εἰ πώποτ' ἦλθον δεῦρ' ἐθέλω τεθνηκέναι,	Si quando veni huc, emori sanè volo, aut
Ἢ κλέψα τῶν σῶν ἄξιον τι καὶ τριχός. id est,	Siquid tuorum sustuli, dignum pilo.

Adagium commemoratur à Diogeniano.

13

Nec vno dignus.

Ἄξιος οὐδὲ μόνου, καὶ ἄξιος ἑνός. id est, Ne vno quidem dignus, & vno dignus, de vilissimo. Translata metaphora à iactu talorum, in quo μονὰς, id est, vnionis numerus, infimus erat. Demum vbiq; in rationibus numerorum minimum quiddam est vnio, ac ne numerus quidem, vt autumant philosophi. Ex aduerso, quem multi pretij significant hunc πολλοῦ τινὸς ἄξιον. id est, multa re dignum, trita figura Græci dicunt, τοῦ παντὸς ἄξιον, id est, quauis re dignum, & ediuerso ὀλίγου ἄξιον, id est, paulo dignũ, quem contemnunt. Grægarium autem est ac plebeium, vnius duntaxat hominis vice supputari. Proinde Homerus Iliados Δ. cum medici dignitatem explicare vult, ait.

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. id est,

Vnus homo medicus multis æquandus houore est.

Ad quod respexit Plato lib. De legibus quinto. Ὁ μὲν γὰρ ἑνὸς, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἑτέρων. id est, Nã quidem pro vno, ille pro pluribus alijs æstimandus est. Ad hanc formam pertinent, & illæ rhetorum figuræ, cum aiunt, vnum aliquem sibi pro theatro esse, & vnius cuiuspiam iudicium pluris se facere, quàm infinitæ multitudinis.

14

Dignus obelisco.

Ἄξιος ὀβελίσκου. id est, Dignus obelisco, dignus quouis honore. Summis enim viris eiusmodi columnæ ac pyramides erigebantur, magnificis inscriptæ titulis, aut ingentes colossi. sic enim stupidi principes olim fingi gaudebant. Tametsi prouerbium ancipitem habet sententiam, propterea quòd Aristarchus obeliscis iugulare sit solitus, quæ parum probaret. Meminit huius præter alios Suidas.

15

Aureus in Olympia stato.

Quem summo præmio dignum Græci significant, ei dicere solent: Aureus in Olympia statuere. Lucianus in Pseudologista, χρυσοῦς φασὶν ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθείη. id est, Aureus, vt aiunt, in Olympia stato. Quòd is honos id ætatis præcipuus haberetur, loco tam celebri, statuam inter illustreis viros habere. Huc allusit Verg. cum ait:

Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.

Plato in Phędro. Ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν, idest, Polliceor me statuam auream tibi æqualem Delphis collocaturum. Ibidem paulo post. Παρὰ τῶν Κυψελιδῶν ἀνάθημα σφυρήλατος ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθείη. id est, Inter statuarum Cypselidarum monimenta in Olympia fabrefactus stato. Interpres fortassis χρυσήλατος legit, aut certe somniauit, vt qui verterit aureum. Porrò reges Corinthi dicuntur Cypselidæ à Cypselo qui pulsis Bacchidis è Corintho, ibidem imperio est potitus, summasq; coegit diuitias, cuius rei argumentum, inquit Strabo, τὸ Ὀλυμπίασιν ἀνάθημα Κυψέλου, σφυρήλατος χρυσοῦς ἀνδριὰς εὐμεγέθης. Allusit huc & Philostratus in Apollonij vita στεφανώσουσί σε Ὀλυμπίᾳ. id est, & coronabũt te in Olympia. Nõ dissimili figura dixit Persius, satyra secũda:

Præcipui sunto, sitq; illis aurea barba.

Quibusdam enim signis aurea barba consueuit addi.

16

Quauis re dignus.

Ἄξιος τοῦ παντός. id est, Qua vis re dignus. Refertur ab omnibus Græcorum adagiorum collectoribus. Vtitur Plato in Sophista. καὶ τοῖς μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς δὲ ἄξιοι τοῦ παντός. id est, Alijs videntur nulla re digni, alijs rursus quantauis. Similiter dixit Terentius: Hominem quantiuis pretij. Quanquam huius adagionis modo est facta mentio.

17

Dignus Argiuo clypeo.

Ἄξιος εἶ τοῦ ἐν Ἄργει ἀσπίδος. id est, Dignus es Argiuo clypeo. De genoroso ac maiorem in modũ venerando: inde sumptum, quòd olim apud Argiuos ex more pueri incorrupti puriq;, clypeos quosdam gestantes, pompas agebant. Isque honos erat illi ætati, prisco quodam instituto decretus.

18

Dignum propter quod vadimonium deseratur.

Vbi rem maximi momenti volemus significare, quæq; vel quantouis dispendio debeat experi, dignam esse dicemus, cuius gratia vadimonium deseratur. Nam qui vadati sunt, non nisi summo suo periculo

periculo abesse possunt. Plinius Secũdus in præfatione Natural. hist. Inscriptiões, inquit, propter quas vadimoniũ deseri possit, hoc est, quarũ gratia omnia sint posthabenda, vel maxime seria. Seneca De beneficijs lib. 4. Vadimonium promittimus, tamen deseritur. Non in omnes datur actio. Deserentem vis maior excusat. Hæc Senecæ verba declarant, vehementer vrgens esse oportere, quod excuset vadimonij promissi desertorem. Horatius: Et casu iam respondere vadato Debebat. Ridet improbũ garrulum, qui maluerit periclitari de causa, q̃ à nugis discedere. Consimilis est forma, quasi pro aris focisq; dimicare, cum de re chara seriaq; certamen est. Nec dissimili schemate dixit Celsus, lib. Pandect. 6. titulo De rei vindicatione, Laribus sepulchrisq; auitis carere. Finge, inquit, pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulchrisq; auitis carendum habeat: sufficit tibi permitti tollere ex his rebus quæ possis, dum ita ne deterior sit fundus, quàm si initio non foret ædificatum.

In vtramuis dormire aurem. 19

In vtramuis dormire aurem, est, animo otioso, securo, vacuoq; esse. Terent. in Heautont. Ademptũ tibi iam faxo omnẽ metum, in aurẽ vtramuis otiose dormias. Vtitur eo & Basilius in epistola quadã, sed malam in partem, ita vt supinam securitatem intelligi velit. Menander in Plotio apud Gellium.
Ἐπ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος ἡ μέλλει καθευδήσειν.
In aurem vtranq; quandoquidem dotata est cubet. Sic enim vertit nescio quis.

In dextram aurem. 20

Eodem sensu dixit Plinius in dextram aurem. Ita enim scribit Romano suo: Nihil est quod in dextram aurem, fiducia mei dormias, nõ impune cessatur. id est, nihil est quod sis securus. Sic enim admonent medici, vt in primo somno, qui profundissimus esse consueuit, in aurem dextram incumbamus. Cum experrecti redormire cupimus, in sinistram. Porrò qui leui somno vult vti, in neutram incumbit aurem, quo facilius expergefiat.

Porrectis dormire pedibus 21

Huic affine est illud, ἀποτείναντα τὼ πόδε καθεύδειν. id est, Porrectis pedibus dormire. Lucianus in mercede seruientibus. καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῆς εὐχῆς ἀποτείναντα τὼ πόδε καθεύδειν. i. Iamq; tandẽ quod optari solet, obtigit, vt porrectis pedibus dormias. Ad eãdẽ figurã pertinet, quod in Aristophanis Pluto dixit Mercu. ἀναβάδην ἀναπαύομαι. i. Sublatis pedibus requiesco, & supinus per otiũ. Et supinitatẽ negligentiam incogitantiamq; significamus. Et conserere manus in Hebræorum prouerbijs in ignauum. Paulum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, vt dormias.

Naso suspendere. 22

Naso suspendere est, vafre ac subdole irridere. Plinius libro vndecimo capite 32. docet à suæ ætatis hominibus nasum subdolæ irrisioni fuisse dicatum. Nam apud veteres authores nihil huiusmodi legitur. Verba Plinij subscribam: Et altior homini tantum, quem noui mores subdolæ irrisioni dicauere, nasus. Horatius in Sermonibus:
Naso suspendis adunco. Idem alibi,
Balatro suspendens omnia naso. Persius de Horatio, qui vafre tecteq; rideat,
Callidus exterso populum suspendere naso. Idem alibi,
Disce, sed ira cadat naso, rugosaq; sanna.
Vnde nasuti vocantur, qui docte norint alios irridere. Martialis,
Non cuicunq; datum est habere nasum. Idem,
Et pueri nasum Rhinocerotis habent. Idem rursum,
Nasutus sis vsq; licet, sis deniq; nasus. Persius,
Rides ait, & nimis vncis
Naribus indulges.
Græci simplici efferunt verbo, μυκτηρίζειν, ἀντιμυκτηρίζειν. id est, irridere, vicissim irridere, ἀπὸ τοῦ μυκτῆρος. id est, naso. Cassius ad Ciceronem, lib. Epist. famil. 15. Quosque vbi ridiculo aut scommatico dicterio læseris, velint rustice gladio ἀντιμυκτηρίσαι. id est, vicissim naso suspendere.

Dignus qui cum in tenebris mices. 23

Qui certissima esset fide, eum dignum dicebant, qui cum in tenebris micaretur. Cic. lib. Offic. 3. Hoc nónne est turpe, dubitare philosophos, quæ rustici quidem dubitant, à quibus natum est, id quod tritum est vetustate prouerbium. Cum enim fidem alicuius, bonitatemq; laudant, dignum esse dicũt quicum in tenebris mices. Idem De finibus lib. 2. Cur iustitia laudatur, an verum est tritum vetustate prouerbium, quicum in tenebris mices? Est autem micare, lusus genus quoddã, quod adhuc apud

Italos durat, vt repente porrectis digitis, certantium vterq; numerum diuinet. Huius Cicero mētionē facit, lib. De diuina. 2. Quid est enim sors? Idem propemodum quod micare, quod talos iacere, quod tesseras. M. Varro: Micandum erit cum Græco, vtrum ego illius numerum, an ille meum sequatur. Nemesianus in carmine Bucolico: Digitos iactate micantes. Meminit diuus Augustinus lib. De trinitate 8. cap. 5. Nam id, inquit, vbi volumus facile habemus, vt alia omittam, vel micando digitis tribus. Porrò qui cum micas in tenebris, ei liberum est, si velit fallere. Proinde dignus qui cum in tenebris mices dicitur, qui sit vsqueadeo certa fide, vt nec si tuto possit, velit quempiam mendacio fallere. Habent Græci simile quiddam: Dignus est, cui vel iniurato fidem habeas:

Οὗτ᾽ ἀνὴρ κ᾽ ἀνώμοτος πιστεύειν ἄξιος. id est, Hic vir dignus cui credas etiam iniurato.

Cui diuersum, ne iurato quidem illi crediderim.

24

Ex Iouis tabulis testis.

Ἐκ τῶν διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. id est, Ex Iouis tabulis testis. Apud Græcos dicebatur, pro certo & indubitabili teste. Lucianus in libello De mercede seruientibus. Εἴ τις εἴπῃ μοιχὸν ἢ παιδεραστὴν, τοῦτο ἐκεῖνο ἐκ τῶν διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. id est, Siquis te adulterum, aut pæderasten dixerit, is protinus, iuxta id quod dici solet, ex Iouis tabulis testis. Allusum est, ni fallor, ad diphtheran, in qua Iuppiter omnia mortalium acta describere fingitur à poetis.

25

Atticus testis.

Ἀττικὸς μάρτυς. id est, Atticus testis, legitur in collectaneis Diogeniani, pro probatissimo atq; incorruptissimo teste. Quod siquis per Ironiam torqueat in testem vanum, non inconcinne dixerit.

26

Attica fides.

Ἀττικὴ πίστις. i. Attica fides, legitur apud eundē, de minime vanis, minimeq; periuris, inde natū quod apud Atticos templum esset Fidei deæ constructū. Cuius meminit etiā Plautus in Aul. Velleius Paterculus meminit his quidē verbis: Siquis hoc rebellandi tempus quo Athenæ à Sylla captæ sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri vetustatisq; ignarus est. Adeo enim certa Atheniensiū in Romanos fides fuit, vt semper & in omni re, quicquid syncera fide gereretur, id Romani Attica fide fieri prædicarent. Quintil. lib. 11. cap. De genere dicendi, scribit in hunc modum: Quos ego existimo, si quod in his finibus vberius inuenerint solum fertilioremue segetem, negaturos atticam esse, quod plusquam acceperit seminis reddat, quia hanc eius terræ fidem Menander eludit. Ex his colligimus Atticam fidem dictam, quòd nec detraherent pactis, nec adderent. Talis erat & soli fides non admodum feracis, cum agrorum fides laudetur, si cum fœnore reddant quod creditum est.

27

Græca fide.

Ἑλληνικῇ πίστει. id est. Græca fide, reperitur pro certa item fide. Fortassis idem cum proximo: nisi malumus per ironiam accipere. Ausonius ad Paulum:

Nobiscum inuenies κατενώπιον, si libet vti
Non Pœna, sed Græca fide. Item de Philone villico suo:
Mutuatur ad Græcam fidem.

Plautus Græcam fidem dixit vbi non verbis, neque stipulationibus, sed præsente pecunia res agitur. Sic enim apud eum loquitur Clareta lena in Asinaria: Diem, aquam, solem, lunam, noctem, hæc argento non emo, Cætera quæ volumus vti Græca mercamur fide, id est, numerata pecunia. Euripides in Iphigenia Taurica: πιστὸν ἑλλὰς οἶδεν οὐδέν. id est, Græcia nequaquam nouit fidem. Hoc sanè nomine ea natio pessime audijt olim.

28

Punica fides.

Pœnorum perfidia in prouerbiū abijt, quòd ea genes peculiariter periurij vanitatisque notata sit, quemadmodum abunde testatur T. Liuius. Cuius hæc verba sunt lib. 2. de bello Punico: Quæ Punica religione seruata est fides ab Annibale. Idem belli Punici secundi lib. 1. Has tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant, inhumana crudelitas, perfidia plusquam Punica, nihil veri, nihil sancti, nullius dei metus, nullum iusiurandum, nulla religio. His coloribus depingit Annibalem. Subindicat idem Qu. Curtius, in Tyrijs Pœnorum auxilio destitutis. Rursum Maximinus apud Iul. Capitolinum: Afri, inquiens, fidem Punicam præstiterunt: quod modo citauimus ex Ausonio, Pœna fide. Sallustius in Iugurthino: Comperio Bochum magis Punica fide quàm ob ea quæ prædicabat, simul Romanos & Numidam spe pacis detinuisse. Plautus, Nemo me Pœnus punior, alludens ad morum perfidiam. Pœni fœdifragi semper habiti. Idem in Pœnulo, Et is omnes linguas scit, sed dissimulat sciens, se scire, Pœnus planè est, quid verbis opust?

Altera manu fert lapidem,altera panem oſtentat. 29

Qui coram blandiuntur,clàm obtrectantes,palàm amicos agunt,clanculum nocent: aut qui hic proſunt,illic lædunt,falſam beneficij ſpem oſtentant,vt nacti occaſionem funditus perdant,ij dicuntur altera manu portare lapidem, altera panem oſtentare. Tranſlatum ab ijs,qui canes oſtentato pane pelliciunt:deinde accedentibus ſaxum illidunt. Euclio Plaut.in Aul.

Nunc petit cum pollicetur,aurum inhiat,vt deuoret.
Altera manu fert lapidem,panem oſtentat altera.

Diuus Hieronymus ad Rufinum:Hæc apud te amice potius expoſtulare volui,quàm laceſſitus publice deſæuire,vt animaduertas me reconciliatas amicitias pure colere,& non iuxta Plautinam ſententiam,altera manu lapidem tenere,panem offerre altera. Eódem eleganter alluſit, ſcribens ad eundē Rufinum:An tibi ideo panem non damus,quia hæreticorū cerebro lapidem illidimus? Simile quiddam habet Gregorius Theologus in epiſtola ad Euſebium epiſcopum Cæſarienſem. ὥσπερ εἴτις ἑνὸς ἀνδρὸς τῇ μὲν τῶν χειρῶν καταψήχοι τὴν κεφαλὴν, τῇ δὲ παίοι τὴν παρειάν. id eſt, Perinde quaſi quis eiuſdem viri altera manu ſcabat caput,altera malam feriat.

Eodem ore calidum & frigidum efflare. 30

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγειν, id eſt, Eodem ex ore calidum ac frigidū proferre. Bilingues & qui eundem modo laudant,modo vituperant,ex eodem ore calidum ac frigidum ſpirare dicuntur. Natum ex Apologo quopiam Aniani fabulatoris. Satyrus quidam cum veh emēter algeret,hyberno gelu ſupra modum ſæuiente,à ruſtico quodam inductus eſt in hoſpitium. Admiratus autem cur homo inflaret in manus ori admotas,rogauit cur ita faceret. is reſpōdit,vt frigidas manus halitus tepore calefaceret . Deinde vbi extructo foco, appoſita menſa,in pultem feruidam rurſum inflaret,magis etiam admiratus,ſciſcitatus eſt,quid hoc ſibi vellet: vt pultem,inquit, nimium feruentem halitu refrigerem. Tum Satyrus ſurgens à menſa: Quid ego audio, inquit, Tun' eodem ex ore pariter & calidum & frigidum efflas? Valebis,neq; enim mihi ratio eſt, cum eiuſmodi homine cōmune habere hoſpitium. At huiuſce rei ,quam Satyrus admirabatur , cauſam reddit Ariſtoteles in Problematis,ſectione 34. problemate 7. idq; ideo fieri putat,quòd qui vehementius efflat,is non moueat vniuerſum aerem,ſed ore contractiore paululum venti expiret,vt calor ab ore profectus,à reliquo aere,quem ob impetum plurimum mouet,continuo euaneſcat , atq; in frigus abeat. Id quod ſecus fit in eo,qui faucibus apertis vniuerſum aerem exhalat. Eſt huic confine quiddam in epiſt. Iacobi apoſtoli,nam huius nomine legitur: ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν. id eſt, Ex eodem ore emanat dulce & amarum. Huc adſcribi poterit,quod refert 2. lib. Plinius, plus quàm prodigioſum,fontem eſſe quendam in Dodona,qui cum ſit frigidiſſimus,& faces ſiquis ardentes immergat,extinguat: ſi extinctæ admoueantur,accendit. Quæ omnia torquere licebit in rhetores, qui eadē norunt laudare & vituperare,eleuare atq; attollere. Item in iureconſultos , qui cauſam eandem nunc tuentur,nunc impugnant. Ad eum ſenſum detorſit Plutarchus,quod Circe eadem virga mentem adimit,ac reddit: pecudes facit,& homines. Extat apud Græcos hic ſenarius prouerbialis:

Τὸν αὐτὸν αἰνεῖν καὶ ψέγειν ἀνδρὸς κακοῦ. id eſt, Laudare eundem,carpereq;,viri eſt mali.

Et Hebræus vates,nempe Eſaias,male ominatur ijs,qui dicunt bonum malum,malum bonum: dulce amarum,& amarū dulce. Athenæus lib. 4. docet eſſe fiſtulæ genus,à Græcis dicitur, μάγαδις ſiue παλαιομάγαδις,quod idem & grauem & acutam vocē reddit. Vnde verſum adducit ex Alexandride:

Μάγαδιν λαλήσω,μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν. id eſt, Grande ac puſillum Magade proloquar ſimul.

Id Græcis dicitur μαγαδίζειν. ſonare ſimul duas voces,grauem & acutam, διὰ πασῶν vt vocant muſici. Ariſtoteles ſectionis 19. problemate iuxta Græcos codices 18. iuxta Theodori verſionem 17. utitur eo verbo μαγαδίζειν,quærens cur hæc ſola harmonia quā dixi ſonetur magade. Rurſum in problemate 39. iuxta Græcos codices , μαγαδίζουσι δὲ ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ. id eſt Magadiſſant in concentu diapaſon.

Oculatæ manus. 31

Oculatas manus dixit Plautus,quæ promiſſa velint exhiberi re,non oratione promitti. Nam oculos habere,quibus videant exhibita,aures non habere,quibus audiant pollicitationes. Ita lena quædam in Aſinaria,adoleſcenti montes aureos pollicenti,cum illa nihil commoueretur promiſſis: Semper,inquit,oculatæ noſtræ ſunt manus,credunt quod vident. In eadem erat ſententia leno ille Terētianus Sannio: Nunquam,inquit,ego adeo aſtutus fui,quin quicquid poſſem,mallem auferre in præſentia potius. Huc alluſit Chærea in Eunucho: Fac nunc promiſſa vt appareant.

Cęca dies,& oculata dies. 32

Plautus item cæcam diem & oculatam,pro die qua non numeratur præſens pecunia & qua numeratur:Sic enim leno quidam loquitur in Pſeudolo : Eme die cæca hercle oleum , id vendito oculata die,iam Hercule vel ducentæ fieri poſſunt præſentes minæ.Hoc eſt,eme non præſente pecunia,ſed in diem pacta,reuende pecunia præſente.Vocant & Iuriſconſulti cæcã diẽ,& cæca teſtimonia, quæ ſcripto perhibentur abſentibus.Nã cæca ſunt nõ tantum quæ non vident,ſed quæ non vidẽtur & abſunt.

Lentiſcum mandere. 33

Σχῖνον διατρώγειν.id eſt Lentiſcum mandere,vel arrodere.Græco prouerbio dicuntur ij, qui nimio comendi corporis ſtudio ſuperfluunt:Nam ex lentiſco dentifricium fieri conſueuit. Hic eſt puluiſculus quidam candidandis dentibus comparatus.Fiebant & dentiſcalpia ex lentiſco,hoc eſt, cuſpides quædam purgandis dentibus accommodæ.Martial.in Apophor.

Lentiſcum melius,ſed ſi tibi frondea cuſpis
Defuerit,dentes penna leuare poteſt.

Quin & Dioſcor.lib.1.indicat,lentiſci ſuccum ex aqua decoctæ figere vacillantes dẽtes,ſi eo colluantur:tum & cuſpides hinc factas ſi affricentur,vtiles eſſe dentibus abſtergendis.Huiuſmodi igitur quibus dentiſcalpium ſemper in ore eſt,lentiſcum arrodere dicuntur,& χινοτρῶγες.i.Lentiſci arroſores appellantur.Nam dentium cura,olim vt delicatis probro dabatur,&Apuleio inter reliqua crimina obiectum eſt,ꝙ dẽtifricium paraſſet. Recte transfertur adagium & ad reliquum totius corporis cultum.

Vnico digito ſcalpit caput. 34

Molles atq; effœminati,vno digito caput ſcalpere dicuntur,nimirum ſoliciti ne comam, ſtudioſe compoſitam perturbent.Id primum dictum putant à caluo poeta in Pompeium,hinc in omnes parũ viros tranſlatum.Iuuenalis ſatyra nona:

Qui digito ſcalpunt vno caput,

Molles & impudicos ex geſtu notans.Porrò geſtum eum antiquitus impudicitiæ habitum argumẽtum , teſtatur in epiſt.Seneca:Rerum,inquiens,omnium,ſi obſeruentur,indicia ſunt.Et argumẽtum morum ex minimis quoq; licet capere.Impudicum,& inceſſus oſtendit,& manus mota,& vnum interdum reſponſum,& relatus ad caput digitus,& flexus oculorum.Improbum interdum riſus , inſanum vultus,habituſq; demonſtrat.

Summo digito caput ſcalpere. 35

Τῷ ἄκρῳ δακτύλῳ τὴν κεφαλὴν κνᾶν.id eſt,Summo digito caput ſcalpere.Idem eſt cum proximo. Lucianus in Rhetorum præceptore,delicijs effœminatum hominem deſcribit his verbis, Ἐν τούτοις δὲ πάνσοφόν τινα,καὶ πάγκαλον ἄνδρα , διασεσαλευμένον τὸ βάδισμα , ὤδι κεκλασμένον τὸν αὐχένα, γυναικεῖον τὸ βλέμμα, μελιχρὸν τὸ φώνημα,μύρον ἀποπνέοντα,τῷ δακτύλῳ ἄκρῳ τὴν κεφαλὴν κνώμενον. id eſt,Inter hæc autem virum quendam egregie ſapientem atq; inſigni forma,lubrico inceſſu, fracta ceruice,muliebri aſpectu,voce mellita,olentem vnguenta,caput ſummo digito ſcalpentem.

Phryx plagis emendatur. 36

Phryx plagis emendatur.In barbaros ſeruilique ingenio homines dicitur,qui non pudore,neque monitis,ſed verberibus redduntur meliores.Cum contra generoſus animus,vt ait Seneca,rectius ducatur quàm trahatur.Cicero pro L.Flacco in teſtes Aſiaticos:Aſia veſtra conſtat ex Phrygia, Myſia, Caria,Lydia.Vtrum igitur noſtrum,aut veſtrum eſt hoc prouerbium? Phrygem plagis fieri ſolere meliorem.Adagium ita refertur apud Suidam verſu trochaico ,

Φρὺξ ἀνὴρ πληγεὶς ἀμείνων καὶ διακονέστερος .i. Verberatus Phryx melior & obſequens erit magis.

Oſtendit Athenæus,è Phrygia mitti ſolere mancipia laudatiſſima.

Ἀνδράποδ᾽ ἐκ φρυγίας,ἀπὸ δ᾽ ἀρκαδίας ἐπικούρους. id eſt,
Mancipia ex Phrygia,ſed ab Arcadia auxiliares.

Nihil ſacri es. 37

Οὐδὲν ἱερὸν ὑπάρχεις.id eſt,Nihil es ſacri.Sermo contemnentis,prouerbialiter . Siquidem Græci quicquid præclarum ac vehementer conducibile videri vellent,id ſacrum appellabant,vt ἱερὸν βουλή. id eſt,Sacra res conſilium,& ἱερὰν πόλιν.id eſt, Sacram ciuitatem dixit Ariſtides , tanquam omnium tutatricem,& quod alio citauimus loco,ἱερὰν ἄγκυραν.i.Sacram ancoram.Plutarch.in vita Pelopidæ, Sacri præſidij mentionem facit.Theocritus in Hedœporis:

Ἀλλ᾽ οὖν αἴκα λῇς ἔριφον θέμεν,ἔντι μὲν οὐδὲν ἱερόν. id eſt
Hœdum igitur,ſi vis,age iam deponito,quanquam Nil ſacri eſt.

Verba sunt contemnentis pignus. Qui prouerbij tradunt originem, aiunt Herculem conspecta Adonidis imagine contempsisse his verbis. οὐδὲν ἱερὸν εἶ. i. Nil es sacri. Seu quod existimaret, ijs duntaxat habendum esse diuinitatis honorem, qui de genere mortalium essent benemeriti: siue quod fures, qui in eius templum aufugissent, non essent in tuto, propter loci religionem, quemadmodum in aliorum deorum sacellis. Nunc accommodatur ad quamuis rem despicatu habitam. Ab hac interpretatione non discrepant quæ refert Theocriti scholiastes, huius commenti authorem citans Cleandrum.

Nihil sanum. 38

Summam morum corruptionem, & nullum honesti respectum his verbis Græci significant οὐδὲν ὑγιὲς, id est, Nihil sanum. Exempla passim in comœdijs tragœdijsque Græcorum sunt obuia. Aristophanes in Pluto:

Πευσόμενος εἰ χρὴ μεταβάλλοντα τοὺς τρόπους.	Scitatum an expediret, vt in contrarium
Εἶναι πανοῦργον, ἄδικον, ὑγιὲς μηδὲν,	Verso instituto pristinisq; moribus,
Ὡς τῷ βίῳ τοῦτ᾽ αὐτὸ νομίσας ξυμφέρει. id est,	Iniquus esset, subdolus, sani nihil.
	Ratus ista vitæ commodis conducere.

Andromache in sui nominis tragœdia apud Euripidem ita describit Spartanorum mores,

Ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν,	Heus omnium mortalium inuisissimi,
Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,	Spartam incolentes, fraudulenti consili,
Ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,	Mendaciorum principes, & opifices
Ἑλικτὰ, κοὐδὲν ὑγιὲς, id est,	Tecti malorum, tortiles, sani nihil.

Aristophanes, ἐν Θεσμοφοριαζούσαις, si modo non fallit titulus, de fœminis,

Τὰς οἰνοπότιδας, τὰς προδότιδας, τὰς λάλους,
Τὰς οὐδὲν ὑγιὲς, τὰς μέγ᾽ ἀνδράσιν κακόν. id est,
Nihilq; sanum, maximum viris malum.
Vini bibaces, proditrices, garrulas,

Vbi planè prouerbialiter dixit οὐδὲν ὑγιὲς, pro perditissimis. M. Tullius ad Atticũ libr. 15. Quid quæris? οὐδὲν ὑγιὲς. Id velut interpretãs in epistola quæ præcessit ab hac tertia. Quid quæris? nihil synceri.

Dionis gry. 39

Τὸ Δίωνος γρῦ. id est, Dionis gry. Recte dicetur, aut vbi quempiam magno animo contemnimus, ac ne responso quidem dignum habemus: aut cum rem nihili significamus. Nam de gry alio diximus loco. Adagium ortum ex euentu. Dion Alexandrinus natione, præcipuam in philosophia laudẽ est consecutus. Huic erat frater luctator. nomine Topsius. Itaq; cum quidam ex eius concertatoribus Dionem probris incesseret, fanda atq; infanda in eum euomens, multa interim turba ad conuicium, vt fit affluente, ipse ne verbo quidẽ respondit maledictis: videlicet philosophiæ dogmatum memor. Cæterum vbi iam intra ædium suarum vestibulum esset, nam conuiciator eo vsq; fuerat prosecutus, nihil iracundiæ præ se ferens, hoc tantum respondit, οὐδὲ γρῦ, id est, Ne gry quidem. Iuuenis autem animi impotens, laqueo se præfocauit. Ea res in vulgi fabulam abijt.

Cæcus cæco dux. 40

Τυφλὸς τυφλῷ ὁδηγός. id est, Cæcus cæco dux. Adagium euangelicis quoq; literis celebratũ quo lubentius etiam refero. Vti licebit quoties indoctus indoctum docere, inconsultus imprudenti consilium dare conabitur. Allusit ad prouerbium M. Tullius libro De finibus vltimo: C. autem Drusi domum compleri consultoribus solitam accepimus, cum quorum res esset, ipsi non videbant, cæcum adhibebant ducem. Hæc Cice. Drusus enim iureconsultissimus, alijs prospiciebat animo, cum corporis oculis nihil cerneret. Cui confine est Horatianum illud: Cæcus iter ostendit. Horatius ad Scæuã:
Cæcus vti si monstret iter, tamen aspice.
Quod quidem Porphyrion perinde dictum autumat, quasi dicas: Sus Mineruam. Præpostere enim res geritur, cum cæcus videntibus iter commonstrare conatur. Apud Aristophanem in Pluto, Carion seruus stomachatur in herum, quod ipse videns, Plutum oculis captum sequeretur,

Ὅστις ἀκολουθεῖ κατόπιν ἀνθρώπου τυφλοῦ,	Luminibus vt qui captum & orbũ homunculum
Τοὐναντίον δρῶν, ἢ προσῆκ᾽ αὐτῷ ποιεῖν.	Sequatur à tergo, hoc agens præpostere.
Οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα,	Nam qui videmus, ducimus cæcos, at hic
Οὗτος δ᾽ ἀκολουθεῖ, κἀμὲ προσβιάζεται. id est,	Sequitur, simulq; cogit eadem facere me.

Cæca speculatio. 41

Ἀλαοσκοπιὴ, id est, Cæca speculatio, cõposita Græcis est dictio, ἀπὸ τοῦ λάειν, quod est videre, inde

ἀλαὸς cæcus,& σκοπεῖν,id est,Inspicere.Ita Suidas ex Homero citans.Etymologus addit alias coniecturas ex Methodio citans idem dictum.Suidas prouerbialem dictionem admonet, quoties aut conniuent,quibus datum est negotium,aut ipsi nihil vident,quibus obseruandi partes sunt delegatę.Translatum ab ijs,qui è speculis sublimibus diligenter circumspectant vndiq;,& quod viderint,alijs renunciant. Homerus aliquoties hoc habet,Οὐδ᾽ ἀλαοσκοπιὴν εἶχε,quod Etymologus citat ex Methodio.Pro eo quod est,haud quaquam cæcutienter speculatus est.Vti conueniet,quoties significabimus aliquem rem sagaciter odoratum, ac deprehendisse.Tanquam si dicas,episcopos ad cætera supinos ac cæcutientes, siquid extiterit vnde speretur quęstus nonnihil,ibi οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχειν.At cōtra,siquis erat falsus,aut hallucinatus, ταύτῃ μὲν ἀλαοσκοπιὴν εἶχες.

42

Sine cortice nabis.

Sine cortice nare dicuntur,qui iam per ætatem non egent custode morū,aut qui eo doctrinæ processerunt,vt iam præceptorum opera non habeant opus.Horatius:

Simul ac durauerit ætas
Membra animumq; tuum,nabis sine cortice. id est,

Citra custodem ac pædagogum ipse te reges ac moderaberis.Acron prouerbij admonet. putatq; metaphoram mutuo sumptam à iuuenibus,qui cum primitus natare discunt, corticibus aut suberibus ventri subligatis natant:deinde exercitatiores citra huiusmodi adminicula natare incipiūt.Plautus in Aulularia:Quasi pueris qui nare discunt scirpea induitur ratis.Qui laborent minus,facilius vt nent,& moueant manus.Est autem Græcis φελλὸν siue φέλλος,nam varie scribunt, quod Latini vertunt suber,sic enim vertit Theodorus.Cortex est arboris semper fluitans,& ob id aptus nauibus præsertim ancoralibus:indicat enim ancoræ locum,vt à nautis caueatur: & piscantium tragulis, sustinet enim summos retium funes:vtilis & cadorum obturamētis,postremo & fœminarum calceatui mēsibus hybernis,vnde ioco prouerbiali apud Græcos cortices arborum dicuntur:nunc nō pudet viros ęstiuis mēsibus tali vti calceatu.Meminit Plin.lib.16.cap.8.Lucianus in Veris narrationibus narrat φελλόποδας,vnde Græci φελλεύειν dicunt supernatare.Et φελλεῖς loca quæ paululo terræ tegūt saxa.

43

Vt possumus,quando vt volumus non licet.

Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν,ἀλλ᾽ ὡς δυνάμεθα.i. Non vti libet,sed vti licet sic viuimus. Senarius prouerbialis, quo monemur tempori ac necessitati seruiendum esse. Terentiana Misis in Andria rogata,quam Athenis vitam agerent,verecunde seni meretricium quæstum confitens,vt quimus aiunt,quando vt volumus nō licet.Cæcilius in Polotio apud Donatum:Viuas vt possis,quando non quis vt velis.Item Plato in Hippia maiore:Τοιαῦτα ὦ ἱππία τὰ ἡμέτερά ἐστιν οὐχ οἷα βούλεταί τις φασὶν ἄνθρωποι ἑκάστοτε παροιμιαζόμενοι,ἀλλ᾽ οἷα δύναται.id est,Eiusmodi sunt Hippia res nostræ,non quales quis optaret,sicuti prouerbio dicitur vsquequaq;,sed quales esse possunt.Allusit eodem & in Cratylo.ὅπως ἂν δυνάμεθα περαίνοντες.id est,Præfati,vtcunq; potuerimus.Sic enim modestię gratia præfantur,qui negotium aliquod suscipiunt.Huc pertinent & illæ Græcorum sententiæ:

Βουλόμεθα πλουτεῖν πάντες,ἀλλ᾽ οὐ δυνάμεθα. id est,
Omnes cupimus,at non licet ditescere. Et,
Πάντες καλῶς ζῆν θέλομεν,ἀλλ᾽ οὐ δυνάμεθα .i. Bene viuere omnes volumus,at non possumus.

Nemini sua fortuna satis facit,& aliud votis destinat,quod tamen haud scio an quisquam vnq̄ sit assecutus.Vsus erit,vbi significabimus nostra nobis parum placere,verū facultatē deesse,non animū: videlicet fortunam esse parum commodam,aut vitā non satis integram,aut epistolā non satis eruditā.

44

Atheniensium inconsulta temeritas.

Ἡ τῶν ἀθηναίων δυσβουλία. id est,Atheniensium inconsulra temeritas.Quadrat in eos,quibus male consulta vertunt bene.Nam id olim vulgo tributum est Atheniensibus,quòd ipsi quidem socorditer consultarent,parumq; perspicerent,verum Minerua ciuitatis præses,illorum male instituta,bene vertere consueuit.Simile est huic,quod hodieq; vulgo dicunt:Est fortunatior quàm prudentior,de quopiam non suapte industria,sed fortunæ commoditate successu rerum vtente.Eupolis apud Suidam & Athenæum libro 10.in Atheniensium mores:

Οὓς δ᾽ οὐκ ἂν εἵλεθ᾽ οὐδ᾽ ἂν οἰνόπτας πρὸ τοῦ,	Quos antehac nec præfici conuiuio
Νυνὶ στρατηγοὺς λεύσσομεν.ὦ πόλις πόλις	Quisquam tulisset,nunc videmus scilicet
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς. id est,	Belli duces.ô ciuitas,ô ciuitas
	Fortuna vt es feliciore quàm sapis.

Porrò Atheniensium incogitantiam notat & Aristophanes hoc versu in Nubibus:

Φασὶ γὰρ δυσβουλίαν τῇδε τῇ πόλει προσεῖναι.
Læua consilia ferunt huic adesse ciuitati.

Quo loco interpres adscribit fabulam huiusmodi, Cum Neptuuus à Minerua victus, non posset Attica regione potiri, iratus immisit illis δυσβουλίαν, id est, læua stultaq; consilia: hoc deinde vitiũ Atheniensibus ἐπιχώριον, hoc est, vernaculum fuisse. Idq; Mineruam non mutasse, cæterum quod illi male statuissent, illa in bonos exitus vertebat. Allusit huc idem Aristophanes in Vespis:

Γλαῦξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸν στρατὸν διέπτατο. id est,
Vlula nostras ante pugnam peruolarat copias.

Eodem mihi leuiter allusisse videtur Demosthenes, cum ait in Olynthiaca 1. in ipsa statim fronte: Ἀλλὰ καὶ ὑμετέρας τύχης ὑπολαμβάνω, πολλὰ τῶν δεόντων ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐνίοις ἂν ἐπελθεῖν εἰπεῖν. id est, Sed & vestræ fortunæ arbitror, nonnullis ex tempore venire in mentem, vt dicant ea quæ ad rẽ pertinent. Verum hoc vitij manifestius exprobrat illis in alia quadam oratione dicens, alios homines solere consultare, prius ac deinde rem aggredi: contra Athenienses post rem factam tum consultare. Theognis:

Πολλοί τοι χρῶνται δειλαῖς φρεσί, δαίμονι δ' ἐσθλῷ,
Οἷς τὸ κακὸν δοκέον γίγνεται εἰς ἀγαθόν. id est,
Multis læua quidem mens est, sed numina dextra,
Quis bene vertit & id quod temere instituunt

Aristoph. in Concionatricibus

Λόγος γέ τοι τίς ἐστι τῶν γεραιτέρων,
ὅσ' ἂν ἀνόητα καὶ μωρὰ βουλευσώμεθα
Ἅπαντ' ἐπὶ τὸ βέλτιον ἡμῖν ξυμφέρειν. id est,
Est sermo quidam ductus à maioribus
Fatua licet statuamus ac væcordia
In melius attamen omnia nobis cedere.

Medium carmen Græcum carebit vitio, si tollatur coniunctio καὶ, quanquam editio Aldina habebat. Et apud Liu. subinde nominatur fortuna Romana. Nec abhorret hinc quod alibi retulimus εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ. id est, Dormienti rete tollit.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere. 45

Cicero in epist. quadam lib. 7. Fami. sententiam huiusmodi veteris prouerbij vice citat. Vetus est, inquiens, Vbi non sis qui fueris, non esse cur velis viuere. Sumptum est à communi mortalium affectu, qui nihil minus tolerãdum putant, quàm vt inter eos neglecti, aut etiam notati viuant, apud quos aliquando cum splendore atq; authoritate sint versati. Adeo vt exilium vbiuis præoptent potius, aut etiam è vita decedere, quàm mutatæ fortunæ pudorem perpeti. Id quod notauit Euripides in Hecuba, quam ita facit loquentem, vt dicat, sibi pudorem in causa esse, quo minus obtueatur Polymnestorem. Pudere enim in tam calamitoso rerum statu conspici ab eo, cui aliquando visa sit florens. Idem in Alcestide:

Τί μοι ζῆν δῆτα κύδιον φίλοι
Κακῶς κλύοντι, καὶ κακῶς πεπραγότι. id est,
Posthac amici, cur mihi sit viuere
Cordi, male audienti, & affecto male.

Ad eandem facit sententiam, quod apud Sophoclem ait Aiax:

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου
Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται. id est,
Est turpe, vitam prorogare longius
Quisquis malis nil explicat sese suis.

Idem paulo post in eadem tragœdia.

Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή. id est,
Verum aut decore viuere ingenuum virum
Decet, aut decore oppetere mortem.

Fertur hic quoq; senarius,

Ζῆν αἰσχρὸν οἷς ζῆν ἐφθόνησεν ἡ τύχη. id est,
Fortuna quibus inuidit aspera viuere,
Hos indecorum ac turpe velle viuere.

Sed propius ad Ciceronis sententiam accedit locus ille apud Euripidem in Hecuba, vbi Polyxena ratiocinatur, sibi non esse causam cur optaret viuere, quòd omnibus ornamentis pristinæ fortunæ iam esset spoliata.

Τί γάρ με δεῖ ζῆν; ᾗ πατὴρ μὲν ἦν ἄναξ
Φρυγῶν ἁπάντων, τοῦτό μοι πρῶτον βίου.
Ἔπειτ' ἐθρέφθην ἐλπίδων καλῶν ὕπο
Βασιλεῦσι νύμφη. id est,
Quæ nanq; vitæ causa iam super mihi?
Vt cui pater rex omnium fuerit Phrygum.
Etenim rudis mi lucis hoc initium.
Dein spes in amplas educabar, regibus
Desponsa.

Et reliqua quæ sequuntur. Sunt enim longiora quàm vt hic putem esse percensenda.

46

Premere pollicem, conuertere pollicem.

Antiquitus in pollice fauoris erat studijque significatio. Qui faueret, pollicem premebat, qui minus faueret, pollicem conuertebat. Qui gestus in prouerbium abierunt, vt iam premere pollicem dicatur, qui quoquo pacto fauet: conuertere qui male vult. Plin. lib. 27. cap. 2. Pollices cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. Iuuenalis,

Conuerso pollice vulgi
Quem libet occidunt populariter.

Horatius vtroq; pollice dixit, pro summo fauore.

Consentire suis studijs qui crediderit te,
Fautor vtroq; tuum laudabit pollice ludum.

Porphyrion enarrat hunc ad modum: Vtroq; pollice, id est, vtraq; manu, συνεκδοχικῶς. Synecdoche à parte ad totum. An qui vehementius laudat, manus iungens, iungit pollicem cum proximo? Acron hoc pacto: vtroque pollice συνεκδοχικῶς manu vtraq;, sublataq; pariter ac sæpius mota Hic enim gestus valde laudantium est. Sanè vtrunq;, sicut ex ijs conijci licet, prouerbij origo fugit.

47

Faciem perfricare, frontis perfrictæ.

Frons habita est antiquitus pudori sacra. Et facies item, id quod & prouerbio testatum est, quo dicunt pudorem esse in oculis. Inde frontem aut faciem prouerbio perfricuisse dicuntur, qui pudorem omnem dedidicerunt, velut absterso manu à vultu pudore. Translatum apparet à gestu quorundam qui dicturi facturiue quippiam apud ignotos, manu faciem perfricant, id quod rusticani cuiusdam pudoris indicium est, quem coneris peruincere. Hunc gestum Quintilianus notat inter vitia pronunciationis libro vndecimo, Vitiosa enim, inquiens, sunt illa, intueri lucanaria, perfricare faciem, & quasi improbam facere. Plutarchus scribit hunc gestum peculiarem fuisse M. Tullio, vt dicturus, læua faciem demulceret, alioqui non inficias it ipse Cicero, initio dicendi trepidantiorem fuisse se. Fabius libro nono citat hæc ex Caluo: Perfrica frontem, & dic te digniorem qui prætor fieres, quàm Catonem. Significat id esse dictu vehementer improbum. Plinius in Præfatione naturæ historiarum. Perfricui faciem, nec tamen profeci, quando alia via ingens occurris. M. Tullius Tuscul. quæst. lib. 3. in eundem sensum dixit, perfricare os: Quid tergiuersamur Epicure? nec fatemur eam non dicere voluptatem, quam tu quidem, cum os perfricuisti, soles dicere? Seneca lib. 5. epistola 40. Perfrices frontem oportet, & ipse te non audias. Huc pertinent etiam illa, quòd effrontes appellamus inuerecundos. Et qua fronte audebis hæc facere? Quod enim Horatius dixit,

Clament perijsse pudorem
Cuncti penè partes. Id Persius imitatus:
Exclamet, inquit, Melicerta perisse Frontem de rebus.

Item illa: quo ore obiurgabis filium? Et os impudens, os durum, os ferreum, cum impudentiam indicamus. Ouidius:

Non tibi plus cordis, sed minus oris adest.
Non plus audes aut sapis, sed minus pudet.

M. Tullius in Verrem, Os hominis insignemque impudentiam cognoscite. Idem in Philippica quinta, Sed illud os, illam impuritatem. Idem pro C. Rabirio Posthumo, Quod habent os, quam audaciam. Rursus in Oratore. Quod tamen os est illius patroni, qui ad eas causas sine vlla scientia iuris audet accedere. In Philippica vndecima, Audisset furentis introitum Dolabellæ, vocem impuram, atq; os illud infame. Martialis lib. 9.

Santonica medicata dedit mihi pocula virga.
Os hominis, mulsum me rogat Hippocrates.

Homericus Achilles Agamemnonem κυνώπην appellat, id est, canino aspectu, & apud eundem:

Κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο. id est,
Canis habens oculos, cor cerui:

impudentiam significans cum timiditate coniunctam. Deniq; haud scio an huc pertineat, quod apud Athenæum in Dipnosophistis adducitur è Cyrenæo poeta:

Τρὶς δ᾽ ἀπομαξαμένοι θεοὶ διδόασι ἄμεινον. id est, Porrò ter abstersis diui donant meliora.

Subindicat ni fallor, impudentius id postulare, vt quæ sint acta in conuiuio narret.

48

Frontem exporrigere, frontem contrahere.

Frontem explicare cum hilarescimus, contrahere cum ringimur, hoc est, vbi quid molestum est, dicimur. Plinius in lib. 11. Frons & alijs, sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. Terentius, Exporge frontem. Horatius in Odis.

Sollicitam explicuere frontem. Idem alibi,
Deme supercilio nubem.
Exporrecta fronte, hilariter. Porrectiore fronte mecum loquaris oportet. apud Plantum. Obducta fronte, corrugata fronte, contracta fronte. Plautus Caperat frons seueritudine. Quod quidem à caprinis cornibus translatum volunt. Et nubila frons, serena frons, explicita frons.

Attollere supercilium, ponere supercilium. 49

Plinius: Supercilia, inquit, homini, & pariter & alterne mobilia. Et in his pars animi. Negamus, annuimus, Hæc maxime indicant fastus. Superbia aliubi conceptaculum, sed hic sedem habet: in corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil altius simul abruptiusque inuenit in corpore vbi solitaria esset. Hactenus ille. Inde prouerbio attolli supercilium dicimus, arrogantiam significantes: adduci supercilium, fastidium indicantes. Citat & Suidas, ἀνασπῶντες τὰς ὀφρῦς, καὶ τὰς γναθοὺς φυσῶντες, id est, Cõtractis supercilijs, & inflatis buccis, quod Græci vnico verbo dicũt κατοφρυάζεσθαι. Lucianus à persona ad rem transtulit, sermonem arrogantem ac superciliosum appellans κατωφρυωμένους λόγους. Poni dicitur supercilium, cum à fastu receditur. Et fastosos homines superciliosos nominamus. Denique simpliciter ipsum supercilium pro fastu atque arrogantia ponitur. Philosophorum superciliũ quis ferat? Porrò quod Plinius ait, supercilijs annuere nos, atque renuere, Homerum secutus est, apud quem versus hic aliquoties legitur,
Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων. id est,
Sic ait, atq; supercilijs pater annuit atris. Id æmulatus Maro.
Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Conniuere. 50

Prouerbiali metaphora conniuere dicuntur, qui prudentes culpam quam intelligunt, indulgentia tamen ac studio dissimulant, quasiq; non vident, id quod vident, quemadmodum vulgo loquuntur. vt parentes ad leuiora quædam liberorum vitia conniuent. Et natura ad quædam adolescentiæ vitia quasi conniuet. Et maritis ad quędam vxorum errata cõniuendum. & corrupti iudices, in causa conniuent. Hallucinamur imprudentes, cæcutimus nolentes, conniuemus data opera. Exempla crebra sunt in actionibus Ciceronis. Est autem conniuere, subinde claudere oculos, quemadmodum faciunt ij, qui propter imbecillitatem visus non ferunt lumen solis, at ij facile falluntur. Contra, qui ἀτενὲς ἑωρῶσι, id est, qui fixis aspiciunt oculis, hos nihil potest suffugere. Quod nos conniuere dicimus, Græci vocant tum σκαρδαμυκτεῖν, tum ἰλλωπεῖν. Vnde est illud apud Aristoph. in Equitibus βλέψον ἐς ἐμ' ἀσκαρδαμύκτως. id est. Aspice in me inconniuenter, aut nihil conniuens. Quod nos hallucinari, illi παραβλέπειν, quod nos cæcutire, illi ἀμβλυώττειν. Quæ quidem omnia, si transferantur ad res animi, pertinebunt ad prouerbiorum rationem.

Bibe elleborum. 51

Aristophan. in Vespis: πῖθ' ἐλλέβορον. id est, Bibe elleborum. Quo dicto significat insanire quempiam, πῖθι vero dixit, non πῖνε, quòd vt admonet interpres, hoc ad simplicem potum referunt grammatici, illud ad potionem pharmacorum. Idem ostendit & verbum hinc esse fictum, ἐλλεβοριᾶν καὶ ἐλλεβορίζειν pro insanire. Quique parum animo constant, ἐλλεβόρου δεῖσθαι. id est, Elleboro opus habere dicuntur. Atq; ijdem apud Latinos etiam authores elleborum edere, & elleboro sese purgare prouerbio iubentur: propterea quod antiquitus plurimus vsus fuerit huius herbæ ad leuanda mentis & capitis vitia. Plinius lib. Naturalis hist. 25. cap. 5. ellebori duo facit genera sicut & Dioscorides lib. 4. Candidum, quod Italia veratrum album appellat: & nigrum, quod alij vocant entomon, etiamsi in Dioscoride antomon legimus. Alij polyrrhizon, pleriq; Melãpodion vocant, ab inuẽtore Melampude vate, vel eiusdem nominis pastore, quod is animaduertisset eo purgari capras: deinde dato eorum lacte sanauit Prœtidas furentes. Sed A. Gellius Plinium secutus ait, coloris discriculũ non in semine, neq; in virgultis, sed radice apparere. Cãdido vomitiones cientur, eoq; stomachũ & ventrem superiorem purgat. Nigro aluus inferior diluitur: vtriusque periculosa sumptio, sed albi vt præstantior, ita periculosior. Quod ipsum tamen adeo vulgatum esse cœpit, vt plerique studiorum gratia, ad peruidenda acrius quæ commentabantur, sæpius sumptitauerint. Nominatim autem Carneades Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, candido elleboro superiora corporis purgare solitus legitur, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus, ad domicilia vsque animi redundaret, & instantiam vigoremque mentis labefaceret. Nigri vero religiosum etiam vsum fuisse testatur Plinius. Siquidem hoc & domos suffiebant, purgabantque, aspergentes, & sese, &

pecora. Tum ſolenni cum precatione colligebatur & ſuperſtitioſius, vt meminit etiam Theophraſtus. Primũ enim gladio circumſcribebatur: deinde qui ſucciſurus erat, exortũ ſolis ſpectabat, precaturq́; vt id ſibi liceret dijs concedentibus facere. Obſeruabat & aquilæ volatum, quæ ſi propius aduolaſſet, moriturũ eo anno qui ſucciderat, auguriũ erat. Ex Plinio igitur colligere licet, vtrunq; genus, tum candidum, tum nigrum, cum ad alia complura mala, tum aduerſus melancholiam remediũ efficax habere. Vnde & prouerbium natum, quod tamen varie effertur. Plautus in Menæchmis. Nõ poteſt hæc res trium iugerum elleboro obtinerier. Demoſthenes Aeſchinẽ in actione monet, vt ſeſe purget elleboro. Lucianus in Dialogo Menippi ac Tantali: ληρεῖς ὦ τάνταλε, καὶ ὡς ἀληθῶς ποτοῦ δεῖσθαι δοκεῖς ἀκρατοῦ γε ἐλλεβόρου νὴ δία. id eſt, Deſipis Tantale, &, vt vere dicam, elleboro poto tibi eſt opus, eoq́; ſanè meraco. Et apud eundẽ Rhadamanthus, in 2. Verarum narrationum lib. ita pronunciat, vt Aiax traditum ab Hippocrate elleborum bibat, prius quàm in heroum conſortium recipiatur, alludens ad eius inſaniam. Ibidem legitur non licuiſſe Chryſippo in beatorum inſulam immigrare, niſi quartum iam ſumpto elleboro. Nimirum illuc alluditur, quòd ter in vita bibiſſe memoratur, vt teſtatur etiam Petronius in carmine quodam. Horatius:

Expulit elleboro morbum bilemq́; meraco. Ouidius in Epiſt. Ponticis lib. 4.

I bibe dixiſſem purgantes pectora ſuccos,
Quicquid & in tota naſcitur Anticyra. Perſius:

Anticyras melior ſorbere maracas. Inſanum ſignificans. Auſonius ad Theonem:

Elleborumq́; bibas Samij Lucumonis acumen.

52

Nauiget Anticyras.

Πλεύσειεν εἰς ἀντικύρας. id eſt, Nauiget Anticyras. Horatius eleganter nouauit adagij quaſi faciem cum ait in Sermonibus:

Nauiget Anticyras.

Quibus verbis Stoicum inſanum ſignificat, quiq́; mentis morbo laboraret, eſſetq́; ſapientis indignus nomine, cum nemo ſapiens niſi ſanus. Dictum eſt autem eadem figura, qua Græci dicunt πλεύσειας εἰς μασσυλίαν. id eſt, Nauiges Maſſiliam. Strabo lib. Geographiæ 9. duas Anticyras commonſtrat, & in altera, quæ ſit poſt Criſſam oppidum, elleborum naſci: in altera eiuſdem nominis, quæ ſit ad ſinum Maliacum & Oetam montem, optime temperari. Atq; in eam quàm plurimis è regionibus adnauigari ſanitatis gratia. Pauſanias in vltimo lib. ſcripſit, ſupra Anticyram montes eſſe magnopere petricoſos, in his copioſe prouenire elleborum, nigro purgari aluum, albo vomitum cieri, ac ſuperiora corporis purgari. Stephanus addit, Anticyrenſem quempiam fuiſſe, qui Herculem elleboro dato liberarit inſania. Horatius:

Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam
Tonſori Licino commiſerit.

Treis Anticyras dixit pro vniuerſo elleboro, ſignificans deploratam & immedicabilem inſaniam. Simili figura quos indicant eſſe parũ integræ mentis, & hodie iubent deportari Chelã. Ad hãc formã pertinent illa, Tonſoris eget, aut curatore eſt opus. Horatius:

Nec tonſore putas nec curatoris egere.

Tutores enim dabantur pupillis, curatores mente captis. Sic & Columella lib. 1. cap. 3. ſcribit, Catonem dicere ſolitum, eum qui agrum incoleret, nec ſalubri cœlo, nec fertilem, velut commotæ mentis ad agnatos & gentiles eſſe deducendum. Varro lib. De re ruſtica 1. cap. 2. Qui ſalubrem locum negligit. mente captus eſt, atq; ad agnatos & gentiles deducendus. Cicero lib. 2. De inuentione. Si furioſus exiſtet, agnatorum gentiliumq́; in eo pecuniaq́; eius poteſtas eſto. Nam duodecim tabulæ furioſis ius adimus adminiſtrandi res ſuas, & ad gentiles agnatosq́; transferunt, quemadmodum legimus lib. Inſtitu. 1. titulo de curatoribus, & Pandect. lib. 27. titulo vltimo de curatore furioſi. Rurſum eiuſdem operis lib. 1. titulo 18. de officio præſidis. Et apud Ciceronem lib. 3. Tuſculanarum quæſtionũ. Qui ita ſit affectus, eum dominum eſſe rerũ ſuarũ, vetant XII tabulæ. Verba XII tabularũ ſunt hæc. Prodigo & furioſo bonorum ſuorum adminiſtratio interdicta eſto, & in curatione agnatorũ ſunto.

53

Strychnum bibit.

Στρύχνον ἔπινεν. id eſt, Strychnum bibit, in inſanos item competit, à ſtrychni herbæ natura, quæ vel guſtata, ſtatim inſaniam parit. Dioſcorides in quarto, quatuor ſtrychni genera facit. E quibus poſtremum μανικὸν vocat, id eſt, inſanum. Plinius lib. 21. cap. 31. cum duo ſtrychni genera ſalutaria demonſtraſſet: Tertio, inquit, folia ſunt ocymi, minime diligenter demonſtranda. Remedia enim non

venena tractamus,quippe insaniam facit,paruo quoq; succo. Quanquam & Græci authores in iocum vertere. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt,species varias, imagines conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum legitimam insaniam facere: quicquid vero adijcitur ponderi,repræsentari mortem. Hoc est venenum,quod innocẽtissimi authores simpliciter Dorycnion appellauere ab eo,quòd hoc cuspides in prælijs tingerentur, passim nascente. Dioscorides scribit,Strychni radicem cum vino potam,mensura < visa quædam,ac ludibria non iniucunda parere,duplicato modo sumptam,stuporem triduanum inducere,quadruplicato potum,adimere vitam remedio esse,si multum ac largiter biberis ac reuomeris. Vnde mihi magis videtur congruere in φε λύτυς,& sibi placentes,&,vt Flaccus inquit,sibi pulchros. Nam Theophrastus tradit, qui Strychnũ ederint,sibi videri pulcherrimos. Cuiusmodi multos homines videmus,qui sibi nulla in re displicere possunt,perinde quasi strychno victitent. Est diuersum insanię genus,quo quidã sibi displicent in omnibus,sed alterum vulgatius est & immedicabilius. Neque vero hoc ego recensuissem in hoc opere ne videlicet adagia non colligi à me,sed nasci quis calumniaretur, nisi quod Plinius dicens Græcos in iocum vertisse satis indicaret,herbæ huius naturam in prouerbium abijsse.

Ede nasturtium. 54

Εσθιε κάρδαμον.i. Ede nasturtium. In socordem,ignauũ, hebetẽ,stupidũ,olim dicebatur,propterea quòd huic efficaciam inesse credant erucæ contrariam:vim enim vigoremque animi suscitare, Venerem coercere,cum illa ediuerso Venerem acuat,vim mentis hebetet. vnde & nomen apud Græcos habere videtur κάρδαμον,quasi cor domans. Plinius libro 19.capite 8. Nasturtium,inquit, nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatio,prouerbio id vocabulum vsurpauit,veluti torporem excitantis. Græcis à corde nomen habet. Dioscorides tradit,nasturtio vim esse similem erucę sinapi,quod attinet ad acrimoniam in nares erũpentem. Cæterum quod ait,nasturtio stimulari Venerem, dissentit à Plinio. Aristoph. ἐν θεσμοφοριαζούσαις. ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. τί καρδαμίζεις; id est, Edi heri nasturtia. Quid nasturtiaris? Idem in Vespis:

Ὀξυθύμων καὶ δικαίων βλεπόντων κάρδαμα. id est,

Acrium ac iustorum,& oculis qui exhibent nasturtia.

Porcum immola. 55

Neque prætereundum existimo, quod Plautus in Menæchmis, porcum syncerum & sacrum immolare iubet eum, quem mente captum significat. Adolescens quibus hic pretijs porci veneunt sacres, synceri, numum vnum en à me accipe. Iube te piari de mea pecunia: Nam ego quidem insanum esse te certo scio. Opinor quòd veterum vsu, qui cuiuspiam irati numinis intemperijs ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idem paulo post in eadem fabula: Nam tu quidem hercle certo non sanus satis Menæchme,qui nunc ipsus maledicas tibi. Iube si sapias porculum afferri tibi. Horatius in Sermonibus:

Immolet æquis
Hic porcum laribus.

Loquitur de eo,qui iam ab insania resipuisse videretur.

Multa Syrorum olera. 56

Πολλὰ σύρων λάχανα. id est, Multa Syrorum olera. Dicetur aut in magicæ artis peritos, & herbis maleficis eam exercentes,aut in eos qui rebus vilibus abundant. Fortassis recte dicetur & in eos, qui in rebus non multæ frugis,nimium insumunt operæ,quippe non in agris exercendis,sed in hortis colendis occupati,quæ plus adferant voluptatis quàm emolumenti. Prouerbium refertur à Plinio libro 20.capite quinto vbi commemoratis varijs remedijs herbæ Staphylini, quam eandem & pastinacam erraticam vocant, hæc subnectit: Syria in hortis operosissima. inde quoque prouerbium est Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit,quam alij gigidion vocãt. Hactenus Plinius. Vt autem existimem parœmiam in maleficos quadrare posse,illa me coniectura cõmouet, quòd paulo ante Orpheum vitauerat authorem,staphylino amatorium inesse. Neque Syrorum mores vulgo nota caruisse,vel adagium illud testatur: σύροι πρὸς τοὺς φοίνικας. id est, Syri contra Phœnices. Atque in hoc prouerbio miseretur nostri Cœlius Rhodiginus,qui tam insigniter torqueamur,neque quicquam tamen ipse subleuat.

Melle litus gladius. 57

Melle litus gladius. In perniciosam adulationem dici solitum. Diuus Hieronymus ad Aurelium August. Nõnihil familiares mei,& vasa Christi,quorum Hierosolymis & in sanctis locis permagna

copia est,suggerebant,non simplici animo à te factum,sed laudem atq; rumusculos & gloriam populi requirentem,vt de nobis cresceres,vt multi cognoscerent,te prouocare,me timere:te scribere vt doctum,me tacere vt imperitum,& tãdem reperisse qui garrulitati meæ modum imponeret. Ego autẽ, vt simpliciter fatear,dignationi tuæ primum idcirco respondere nolui,quia tuam liquido epistolam non credebam.& vt vulgi de quibusdam prouerbium est,melle litum gladium. Si locus hic mendo vacat,Hieronymus Augustini epistolam melle litum gladium appellat,propterea quòd pariter & reprehensionem haberet,quasi gladium quo iugularet,& blandimenta,quibus reprehensionis asperitatem dissimularet. Porrò prouerbium,Augustinus respondens,palàm explicat,videlicet deprecãs atq; abominans insidiosum blandiloquium. Plinius lib. 21. tradit,Heracleę in Ponto,ab ijsdem apibus aliquando mella reddi perniciosissimum habentia venenum. Quæ qui ederint,abijciunt se humi,refrigerium quærentes. Nam sudore diffluunt. Id cur fiat,pabulum in causa est. Ea est herba alba, quam ægolethron appellant. Allusum est autem ad morem barbaricum,qui solent tela venenis tingere,quo vulnus esset immedicabile:præsentissimum malum erat oleum incendiarium,quod illitum telo,sicubi hesisset in corpore tenaciter cremabat,incendium aqua iniecta irritabatur,solo puluere insperso consopiri poterat. Author Marcellinus lib. 23.

58

Letale mulsum.

Θανάσιμον μελίκρατον. id est, Letale mulsum, Eandem cum superiori habet sententiam. Diogenes, formosa scorta, θανάσιμον μελίκρατον. id est, Letiferum mulsum, appellare consueuit, tametsi nihil vetabit,& in assentationem,in fœdas voluptates torquere,breuiter , quicquid ita iucundum est,vt idem sit perniciosum. Legimus & mellitum venenum apud Plin.& idem Diogenes orationem ad gratiã comparatam auriumq; pruritum, μελιτίνην ἀγχόνην. id est, melleam præfocationem, appellabat, q̃ assentatione quidem delectaret,cęterũ mendacio strangularet admittentem. Quod videlicet illi Hieronymiano simillimum est adeo,vt suboleat mendum subesse exemplaribus,& pro gladio laqueum legi debere. Quis enim solet gladium oblinire melle? Ad hanc formã attinet,quod refert Irenæus lib. 3. ca. 19. lacte gypsum, male misceri: præsens enim venenum habet gypsum & additum lacti fallit.

59

Linum lino nectis.

Λίνον λίνῳ συνάπτεις. id est, Linum lino cõnectis. Huius adagij duplicem apud Græcos interpretes sensum inuenio:quorum alter est:Infirmis infirma copulas,friuola friuolis:alter eadem non ijsdem rationibus facis aut dicis. Ctesippus in Platonis Euthydemo:Haud tu quidem linum , vti prouerbio dicitur,lino connectis,si pater tuus,pater est omnium. Est autem ironia in sophistam, qui friuolis argutijs,id sibi collegisse videbatur. Aristoteles in 3. lib. τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως disputans de infinito, vbi Parmenidis sententiam præfert sententiæ Melissi. Melissus enim ipsum infinitum totum dixerat. At Parmenides totum dixit esse finitum à medio æq; distans:Fieri enim,inquit,non potest,vt infinitum cum toto atq; vniuerso,perinde atq; cum lino linum nectatur. Ipsa philosophi verba subscribam,siquis fortè requiret:διὸ βέλτιον οἰητέον παρμενίδην μελίσσου εἰρηκέναι. ὁ μὲν τὸ ἄπειρον ὅλον φησίν, ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι, μεσόθεν ἰσοπαλές. οὐ γὰρ λίνον λίνῳ ἐστὶ συνάπτειν, τῷ ἅπαντι καὶ ὅλῳ τὸ ἄπειρον. Suidas hoc adagium ex Stratidis citat Politia. Proculus item in discutiendis quæstionibus, quæ exoriuntur ex dictis Platonis,quodam in loco sic vtitur,vt videatur conuenire in eum,qui copulet inter se pugnantia,ostendens quemadmodum Plato de Homero diuersa pugnantiaq; dixerit: οὐ γὰρ λίνον λίνῳ συνάπτειν ἐστὶ, τὸ ταῦτα ἀλλήλοις συμπλέκειν; id est, An non enim linum lino connectere est, ista inter se copulare? Huic affine est quod apud Athenæum lib. 6. ex Thebano poeta, Pindaro ni fallor citatur: ποτικολλῶν ἅτε ξύλον παρὰ ξύλῳ. id est, Adglutinans ceu lignum ligno. Prior enim dixerat de parasitis,is qui hoc dicit,sermonem suscipit de Adulatoribus superiori congruentem.

60

Senesco semper multa addiscens.

Γηράσκω δ' ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος. id est, Discenti assidue multa senecta venit.
Hic pentameter ex elegijs Solonis in prouerbium abijt,significat autem vsu vitæ multaq; rerum experientia parari prudentiam. Conuenit cum ea,quæ citatur apud Gellium,sententia: Vsus me genuit peperit mater Memoria.
Citatur à Platone lib. De repub. 7. Rursum in Dialogo De philosophia,quærens quispiã nũ philosophia sit πολυμαθία. Quid aliud,inquit,est philosophari,q̃ id facere,quod dixit Solon? Dixit autem:
Discenti assidue multa,senecta venit.
At mihi quidem videtur semper aliquid discendum ei , qui in philosophum sit euasurus, siue iunior sit,siue senior,vt quam plurima discat in vita. Citat & in Lachete. Seneca in epistola quadam ad Lucilium:

lium: Tam diu discendum est, quàm diu nescias, & si prouerbio credimus, quàm diu viuas. Citatur semel atq; iterum apud M. Tullium in Catone maiore. Quinetiam Terentianus ille Demea Solonis sententiam retulit, cum ait: Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitã fuit, quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui. Aliquid moneat, vt illa, quæ credas scire, nescias: & quæ tibi putaris prima, in experiendo repudies. Alludit huc cuiuscunq; est versiculus ille, neq; inscitus, neq; inelegans, Senecæ nomine celebratus. Equidem è publianis mimis vnum esse suspicor, hac adductus coniectura, quòd in hoc numero quosdam reperio, qui nominatim ab A. Gellio sub Publij titulo referuntur. Senarius autem hic est: Discipulus est prioris posterior dies.

Vita doliaris. 61

Ζωὴ πίθου. id est, Vita dolij, prouerbio dicitur vita frugalis, parca, & ab omni strepitu atq; ambitiõe semota. Breuiter talis qualem Diogenes nobilis ille Cynicus Athenis egisse legitur, vnico contentus pallio, baculo quo canes abigeret, dolio de palo suspenso pro domicilio libenter vtens, crudis herbis & aqua simplici victitans, pane excauato pro catino, manu caua poculi vice solitus vti: idq; à puero quodam didicisse se prędicabat, quẽ forte ad eum modum aquam hauriẽtem viderat. Porrò vt in dolio habitaret, inde sibi dicebat in mentem venisse, quòd cochleas contemplatus, nullum aliud æque commodum domicilium iudicasset, vnde proreperet ad solem, & vbi se conderet à ventis atq; æstu. Poterit torqueri & in eos, qui nimium sordide, nimisq; dure, atq; immunde viuunt. Hos ita depingit Eubulus comicus apud Athenæum lib. 2. Ανιπτόποδες χαμαιευνάδες, ἀερίοικοι. id est, Illotis pedibus, humicubantes, in aere domicilium habentes. Idem lib. 4. de Pythagoricis, ex Antiphane:

Ἐνδεῦ ὑπομεῖναι μικρὸν, ἀπιτίαν, ῥύπον,
Ῥίγος, σιωπὴν, συγνότητ᾽ ἀλουσίαν. id est,

Inedia, sordes sunt ferendæ paululum,
Silentium, tristitia, frigoris rigor,
Simul ferendum corpus expers balnei.

Ad hanc formam torqueri poterit Hamaxobiorum (ea gens est Sarmatiæ) appellatio, vt Hamaxobij dicantur, qui dure sordideq; viuant. Nomen hic inditum genti, quod ijs plaustra ædium vice sint.

In diem viuere, Ex tempore viuere. 62

In diem viuere, est præsentibus rebus contentum viuere atq; ex parato, minime solicitum de futuris. Quæ vita Græcis dicitur καθημέριος βίος. Et καθημερόβιοι, qui ad eum viuunt modum. Theocritus in Idyllio N.

Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ᾽ αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. id est,
Mortales sumus, haud sunt nobis crastina curæ. Aristophanes in Equitibus:

Κριθὰς πορίσωσοι, καὶ βίον καθ᾽ ἡμέραν. id est,
Ego affatim tibi suppeditauero hordeum & Victum diurnum. Hom. Odyss. Φ.

Νήπιοι ἀγροιῶται ἐφημέρια φρονέοντες. id est,
Agrestes, stolidi, tantumq; diurna scientes. Persius:

Atq; ex tempore viuis.

Id est, citra solicitudinem futurorum. Vnde & ex tempore dicere, id est, citra præmeditationem. M. Tullius Philippica 5. simili forma dixit, in horam viuere. Quæ non faciebat Annibal qui multa ad vsum recitabat, hæc ij qui in horam viuerent, non modo de fortunis & de bonis ciuium, sed ne quidẽ de vtilitate sua cogitauerunt. Nec abludit ab hac specie, quod scribit Horatius in Arte poetica: Et mutatur in horas, hoc est, subinde. Hanc vitam, ceu felicissimam omnium, probauit Christus, vt quam & ipse semper secutus sit, & apostolis sequendam proposuerit. At dictu mirum, quàm hodie non probetur, etiam his qui plus quàm Christiani postulant videri.

Vita macerata. 63

Βίος μεμαλαγμένος. id est, Vita macerata, seu permollita. De molliter viuentibus, quibus ex facili omnia suppetunt. Refertur à Diogeniano, Zenodoto, & Suida. Translatum arbitror à leguminibus, aut salsamentis maceratis, iamq; ad esum accommodatoribus, aut à tritico iam molito, pisto ac subacto. Cui diuersum est, βίος ἀκανθώδης. id est, Vita spinosa.

Ipsa dies quandoq; parens quandoq; nouerca. 64

Versus est Hesiodi in lib. De obseruatione dierum auspicatorum atq; inauspicatorum, qui deinde in prouerbium abijt, longo hominum æuo probatus, vt apud Gellium refert Phauorinus philosophus, is est huiusmodi:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ. id est, Ipsa dies quandoq; parens quandoq; nouerca est.

Eo versu significatum est, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atq; alio male. Inde translatum

quòd matres bene volunt liberis, nouercæ oderunt priuignos. Proinde Plinius dubitare se dicit, vtrũ natura sæpius nouerca sit, an mater, vt quæ tot venena, tot item remedia progignat. 65

Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget.

Diuersa metaphora eandem explicuit Theocritus in Batto:
Χ' ὡ ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει. id est,
Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere lucet,
Id est: Aliquando res aduersæ sunt, aliquando secundæ: quemadmodum cœlum nunc serenum est & placidum, nunc turbidum ac tempestuosum. Huic affinis est allegoria Pindarica, è Pythijs hymnis: non semper eosdem flare ventos, sed nunc hos, nunc alios.
Αλλοτ' ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων. Aliàs alij flatus, sublimiter volantium ventorum.
Idem in Isthmijs hymno 3. Αλλοτε δ' ἀλλοῖος οὖρος πάντας ἀνθρώπους ἐπαΐσσων ἐλαύνει. id est, sed aliàs alius ventus omnes adflans agit. 66

Plus aloes quàm mellis habet.

Plus aloes quàm mellis habet. Prouerbialis metaphora, perinde declarans ac si dicat, plus molestiæ quàm voluptatis. Nam aloe frutex quidam est, odore graui, gustu amarissimo, cuius meminit Dioscor. lib. 3. Plautus in Amphitryone. Ita cuiq; comparatum est in ætate hominum, ita dijs placitum, voluptati vt mœror comes consequatur. Quin incommodi plus malique adsit, boni si obtigit quid. Apud eundem alicubi legitur, vitam hominis plus aloes q̃ mellis habere. Et Iuuenalis de vxore: Plus aloes quàm mellis habet. Apuleius citra metaphoram sic extulit in Floridis: Sed verum verbum est profecto, quod aiunt, nihil quicquam tam prospere diuinitus hominibus datum, quin & tamen admistum sit aliquid difficultatis. Has rerum humanarum vices, ac tristium lætorumq; misturam Homerus Iliados vltimo lib perquam eleganter indicauit, figmento duorum doliorũ, quæ scribit in Iouis limine sita esse, quorum alterum sit plenum tristibus, alterum lætis. Ex quibus ille mortalium fortunas temperans,
Αλλοτε μὲν τε κακῷ ὄγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ .i. Nunc lætis vitam miscet, nunc tristibus idem.
Quemadmodum & superius indicauimus. Verum admodum maligne temperat Iuppiter Homericus, nimio plus admiscens malorum, quàm bonorum, vt si suam quisq; fortunam ad calculos vocet, minima sit futura ratio eorum, quæ nobis ex animi sententia euenerunt, id quod eleganter dictũ est à Pindaro in Pythijs hymnis: ἓν γὰρ πὰρ ἐσθλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. id est, Ad vnum enim bonum duo pariter incommoda distribuunt mortalibus immortales. Plin. lib. 27. sententiam inuertit, cum ait, nihil esse tam malum in rerum natura, cui non boni quippiam sit adiunctum. Quandoquidem compertum est, etiam aconito, quo non aliud venenum nocentius, inesse remedium cum ad alia, tum ad oculorum vitia. Ad eundem modum Euripides citante Plutarcho:
Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά Bona separare non licet malis, sed est
Αλλ' ἔστι τις σύγκρασις. id est, Mistura quædam. 67

Naues onustæ conuicijs.

Adsimili figura dixit Homerus Iliados Y, conuicia, quorum onus nauis centiremis non queat portare, cuiusmodi Lucianus dixerat, ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν, vt ante dictum est. Carmen Homericum sic habet.
Ἐστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόνζυγος ἄχθος ἄροιτο. id est,
Probrorum superest ambobus copia summa,
Quorum onus haud portet centum ratis incita remis.
Affine est illi quod alio dicetur loco, ὅυς ὀυκ ἂν ἄρειαν' οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι. id est,
Quos tollere nec centum queant Aegyptij.
Hermippus apud Athenæum libro primo describens, quid à quaque regione soleat importari, versiculum hunc ioco admiscet,
Καὶ παρὰ περδίκου ψεύδη ναυσὶν πάνυ πολλαῖς .i. Atq; à Perdica ratibus mendacia multis.
Notãs, ni fallor, Lyciorum mores. Nam perdicia pars est ac portus Lyciæ. Lycias sortes notat & Virgilius Aeneid. 4. veluti vanas. 68

Tollere cornua.

Tollere cornua, pro eo quod est, animo efferri, nunc quoque vulgo tritissimum est. Horatius de Baccho: Et addis cornua pauperi. Ouidius item de ebrietate:

Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit.
Translatum à pecoribus, quæ cornibus oppositis minantur. Horatius in Epodis:
Nanq; in malos acerrimus, Parata tollo cornua.

Tollere cristas. 69

Tollere cristas. Diuersa metaphora, sensus idem. Iuuenalis:
Quid apertius? & tamen illi Surgebant cristæ. id est, Sibi placebat.
Translatum ab auibus cristatis, in quibus cristę erectiores alacritatis atq; animorum indicia sunt: nisi ad militum cristas referre malumus, quo sanè hominum genere nihil nec insolentius, nec stolidius. In hanc sententiam. Aristoph. in Pace dixit detrahere cristas ὑπὲρ ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε. id est, quæ nobis cristas detraxit. Videlicet reddita pace. Contra submittere fasces dicuntur, qui de iure suo concedunt, ac legitimam potestatem vltro in priuatam mediocritatem demittunt. Plinius libro 7. capite 30. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello intraturus Posidonij professione sapientiæ clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit, & fasces lictorios ianuæ submisit, is cui se oriens occidensq; submiserat. M. Tullius in Bruto, Cum enim in maximis causis versatus esses, & cum tibi ętas nostra iam cederet, fascesque submitteret. Et apud T. Liuium in secundo ab vrbe condita, Publicola submissis fascibus in concionem ascendit. Tropus addit gratiam dicto, velut si dicas philosophiam theologiæ submittere fasces.

Animus in pedes decidit. 70

Qui vehementer consternantur atq; expauescunt, ijs animus in pedes decidere dicitur. Quin hodie vulgo audimus: Totus animus mihi erat in genibus, pro eo quod est, vehementer eram exanimatus. Homerus in Iliados O.
Τάρβησαν, πᾶσιν δὲ παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός. id est,
Pauor ingruit ingens Omnibus, inq; pedes animus mox decidit imos.

Vespa cicadæ obstrepens. 71

Σφὴξ βομβῶν τέττιγος ἐναντίον. id est, Scilicet obstrepitans argutæ vespa cicadæ.
Apud Theocritum est in Hodœporis. Nam his verbis contemnit quidam pastor pastorem, à quo prouocatur. Quadrabit in eum qui certat longe impar cum superiore. Aut qui negotium facessit lōge se præstantioribus. Quod genus est illud: Catulus leonem allatrans.

Pica cum luscinia certat. Epopa cum cygnis. 72

Consimilem habent sententiam, quæ leguntur apud eundem in eadem Ecloga.
Οὐ θεμιτὸν λάκων ποτ᾽ ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν,
Οὐδ᾽ ἔποπας κύκνοισι. id est,
Haud fas est Lacon, Philomenam vt prouocet vnquam
Pica, nec argutis epopa obstrepat improba cygnis.

Pilos pro lana. 73

Τρίχας ἀντ᾽ ἐρίων, id est, Pilos pro lana. Prouerbialiter apparent dicta etiam illa, apud eundē poetam in Hodœporis, de re vehementer inæquali, aut de negotio supra modum absurdo.
Τὶς τρίχας ἀντ᾽ ἐρίων ἐποκίξατο; τὶς δὲ παρεὺσας
Αἰγὸς πρωτοτόκοιο κακὰν κυνὰ βούλετ᾽ ἀμέλγειν. id est,
Quis vice lanarum setas detondeat vnquam?
Quis capra pro primipara vilem velit amens Emulgete canem?
Capra pilos habet potius quàm lanam, ouis lanigera est. Hæc dicuntur in pastorem, qui certaturus hœdum opponebat agno.

Tibiam tubæ comparas. 74

Αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις. id est, Tibiam tubæ comparas. Refertur à Diogeniano. Conuenit in res supra modum impares, propterea quòd exilem vocem edat fistula, tuba prægrandem.

Cicadæ apem comparas. 75

Τέττιγι τὴν μέλιτταν συγκρίνεις, id est, Cicadæ comparas apem. Nam cicada cum maior, tum canora cum apis sit non modo minuto corpusculo, verum etiam penè muta. Lucianus in Rhetorum doctore, prouerbium vtrunq; attingit: τοσοῦτον ὑπερφωνοῦντα εὑρήσεις, ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς καὶ οἱ τέττιγες τὰς μελίττας. i. Inuenies tanto voce superiorem, quanto tuba superat tibias, apes cicadæ.

Testudinem pegaso comparas. 76

Χελώνην πηγάσῳ συγκρίνεις. id est, Testudinem pegaso comparas. De rebus nequaquam inter se

conferendis. Pegaſus equus erat volucer, ſi fabulis credimus, teſtudine nihil tardius. Vergilius in Ti tyro aliquot diſſimilitudinis formulas congeſſit:
Sic canibus catulos, ſimiles ſic matribus hœdos
Noram, ſic paruis componere magna ſolebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

77

Aliter catuli longe olent, aliter ſues.

Apud Plautum legitur in Epidico ſordidior quidem metaphora, ſed tamen ad rem ſignificandam apta: Aliter catuli longe olent, aliter ſues. Quo ſignificatum eſt, non veſte dignoſci hominem ab homine, verum ineſſe natiuum quiddam, genuinum ac proprium in vnoquoque, quod in ipſo vultu oculiſque eluceat, quo liberum à ſeruo, generoſum à ruſtico, probum ab improbo, facile diſcernas. Atq; hic eſt hominis veluti peculiaris quidam odor, quo deprehenditur, ſiquis modo ſit ſagaci nare. Huc alluſit Martialis libro ſexto.
Cum bene ſe tutam per fraudes mille putauit,
Omnia cum fecit, Thaida Thais olet.
Huc pertinet etiam illud cuiuſdam apud Fabium: Ne faciem quidem liberi hominis habet. Quod cum à quodam eſſet dictum deformi ſpecie, retorſit aduerſarius, affirmans recte dictum, eum non eſſe liberum, cui non ſit facies liberalis.

78

Vt ſementem feceris, ita & metes.

Elegantiſſima metaphora dixit Cicero: Vt ſementem feceris, ita & metes, id eſt, reportabis præmium tuis factis dignum. Plautus in Epidico. Sed vt acerbum eſt, pro benefactis cum malam meſſem metas, id eſt, cum pro beneficio maleficium reportes. Et apud Platonem: Quam hic meſſem facturus eſt? Haud ſanè bonam. Hæc metaphora communis eſt etiam ſacris literis: Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent. Et diuus Paulus: Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. Et ſi vobis ſeminauimus ſpiritualia, magnum ſi veſtra carnalia metamus? Huc reſpicit illud Euripidis in Hecuba.
Ὑμεῖς δὲ ἔχητ᾽ ὅμοια τοῖς βουλεύμασιν. id eſt,
Habeatis & vos inſtituto congrua.
Deniq; illud penè ſolenne eſt apud Græcos poetas κακῶς κακόν. Ariſtoph. in Equitibus.
Οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσαμαι — Neq; muſicam doctus ſcio,
Πλὴν γραμμάτων, καὶ ταῦτα μὲν κακῶς κακά. id eſt, Sed literas tantum, atq; eas malas male.
Illud item frequens, ἀπό σ᾽ ὀλῶ κακῶς κακόν. id eſt, Te malum perdam male. Interpres admonet figuræ prouerbialis, qua de re dictum eſt in huius operis veſtibulo. Ruſum Euripides in Hecuba: τὸν μὲν κακὸν
Κακόν τι πάσχειν, τὸν δὲ χρηστὸν εὐτυχεῖν. id eſt,
Bonis bene euenire, ſed malis male. Idem in eadem fabula,
Ἀλλ᾽ ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ — Quin vbi quæ non decent
Πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα. id eſt, Haud veritus es patrare, fer quæ non libent.
Perquam feſtiuum eſt, quod de Diogene refert Laertius. Super cœnam quidam illi objiciebant oſſa, velut cani, quòd Cynicus eſſet. eam contumeliam ille ſic penſauit. Acceſſit propius & iuxta illos ſtās mingebat, viciſſim illis canem agens. Sed propius huc pertinet, quod idem in Zenone, qui ſeruum in furto deprehenſum cædebat. Seruus interim clamabat, in fatis fuiſſe vt furaretur. At Zeno: illud etiā vt cædereris. Seruus quoniam audierat herum diſputantem de neceſſitate fatorum, eam prætexuit ſui commiſſo: ſed ſcite retorſit philoſophus.

79

Carica Muſa.

Καρικὴ μοῦσα. id eſt, Carica muſa. καρικὰ αὐλήματα. id eſt, Caricæ cantiones. De lugubri aut ruſtica, atq; indocta, ſeu moleſta cantione dici ſolitum. Quadrabit in poetam aut oratorem indoctum. Antiquitus de triſti ſtridulaq; & inamœna cantione dicebatur, propterea qđ, vt tradit Athenæus lib. Dinoſobhiſt 4. Cares itidem vt Phœnices in luctu tibijs vti ſolent magnitudine palmi, lugubre quiddam & ſtridulum ſonantibus. Eas autem tibias Phœnicum lingua, gringos vocari, quod ijs in Adonidis luctu ſoleant vti. Porrò Adonidem γρίγγην. id eſt, Gringem appellant. Hinc ijſdem verbum γιγγραίνω. His confinia tradit Iulius Pollux libro quarto niſi quod ibi γίγγρον inuenio ſcriptum. Caricam muſicam notat Ariſtophanes in Ranis:

Σκολιῶν

Σκολιῶν μελίτου καὶ καρικῶν αὐλημάτων. id est,
Obliqua Meliti,& Caricorum carmina, Modosq; tibiarum

Eadem καρικὰ αὐλήματα veteres σκολιὰ,id est,obliqua vocabant: vel à tibiarum specie,vel ab obliquo in conuiuijs canendi ordine,de quo meminerimus in prouerbio: Ad Myrtum canere. Meminit & Plato apud Athenæum in Laconibus:

Αὐλοὺς δ' ἔχουσά τις κορίσκα καρικὸν μέλος Calamos habens puella, Caricum melos
Μελίζεται id est, Modulabitur.

Plato quoq; philosophus lib. De legib. 7. mentionem facit Caricæ musæ, quam interpretatur ἐπικηδίαν ᾠδήν. id est, Lugubrem cantionem. Hesychius indicat inde ductum quod ad pompas funebres conduci soleant è Caria fœminæ, quæ lamentantium personam agerent. Itaque orationem indoctam & inamœnam recte dixeris καρικὴν μοῦσαν. In quam conuenit illud Sopatri apud Athenæum lib. 4.

Πηκτὶς δὲ μούσῃ γαυριῶσα βαρβάρᾳ. id est, Pectis camœna iactitans se barbara.

Pectis autem organi genus est duabus chordis instructum. Idem Athenæus dubitat an Caria sit eadem dicta Phœnice. Nam Phœnices fistulas siue calamos γίγγρους appellant, vocabulo vt videtur, à stridore soni efficto. Cum his consentiunt quæ Plato scribit De legibus, quem modo citabam 7. καὶ ὁπότ' ἄρα δεῖ τοιούτων οἴκτων γίγνεσθαι τοὺς πολίτας ἐπηκόους, ὁπόταν ἡμέραι μὴ καθαραί τινες, ἀλλ' ἀποφράδες ὦσι, τόθ' ἥκειν δέον ἂν εἴη μᾶλλον χορούς τινας ἔξωθεν μεμισθωμένους ᾠδούς, οἷον περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι καρικῇ τινι μούσῃ προπέμπουσι τοὺς τελευτήσαντας. &cæ. id est, Et siquando oportet ciues istiusmodi lugubrium auditores fieri, cum dies fuerint non puri, sed nefasti, tum magis conueniet venire choro aliquos musicos aliunde conductos, quemadmodum hi qui ad funera conduci solent, Carica quadam musa, deducunt vita defunctos. Carum barbariem in dicendo taxat Homerus secundo Iliados libro,

Νάστης αὖ Καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων. id est, Nastes ducebat Cares, queis barbara vox est.

Vnde & populari dicto Græcis καρβάζειν siue καρβαΐζειν aut καρβανίζειν dicuntur, quibus barbarus est & agrestis sermo. Et M. Tullius apud Quiutilianum in capite de pronunciatioue dicit, illos ex Lycia & Caria oratores in epilogis bene canere, nimirum reprehendens illorum pronunciationem. Strabo libro Geographiæ 14. ostendit Cares occasione frequenter fuisse mistos Græcis, & tamen barbare crasseq; sonuisse linguam Græcorum, quod idem euenit Græcis in lingua Romana, & nobis in lingua Britanica. Hoc vitium Strabo παχυστομίαν, κακοστομίαν, & βαρβαροστομίαν vocat. De cantionibus Carum & Phrygum meminit & M. Tullius in Bruto. Erat & saltationis genus tumultuosum ac militare, vnde nonnunquam saucij discedebant, nam ab armatis peragebatur, quod Iulius Pollux libro quarto, καρικὸν appellat.

Attica musa. 80

Cui diuersum ἀττικὴ μοῦσα. id est, Attica musa, pro venusta, lepidaq; oratione. Nam inter dicendi genera laudatur in primis atticum. Diogenes Laertius & Plutarchus in vita Platonis scribit id cognominis vulgo tributum fuisse Xenophonti, vt Attica musa vocaretur, propter admirabilem quandam hominis in dicendo venustatem. Vnde & Atticam eloquentiam, & Atticum leporem appellãt quemadmodum indicauimus alibi. Sed ad hominẽ accommodatum, erit venustius, præsertim si accedat ironia, veluti, si inelegantem aliquem, & ab omnibus literis & gratijs alienissimum, Atticã musam voces. Nam amusi vocantur omnes huiusmodi.

Eodem bibere poculo. 81

Eodem bibere poculo, est ijsdem affici incommodis, malisq; communibus obnoxium esse. Plautus in Cassina: vt senex eodem hoc poculo quo bibi biberet. Translatum vel à bibendi certaminibus vel ab ijs qui metuunt venena. Idem hodieq; nostrati vulgo tritissimum manet. Etenim siquando minantur, se parem gratiam relaturos, aiunt se de eodem porrecturos poculo. Taxat Martialis quendam, qui cõuiuis vinum dilutum & acerbum apponebat, cum ipse de exquisitissimo biberet, qui mos & hodie plerisq; diuitibus, atq; hinc prouerbium natum videri potest. Fit autem interdum vt qui imprudentes poculum acerbum gustarint, studeant & alios illicere, vt ex eodem bibant. Est aliquoties & in diuinis literis mentio de calice Babylonis, cum significatur aliqua calamitas irroganda. Deniq; dominus noster in euangelio rogat filios Zebedæi, num possent de eodem poculo bibere, vnde ipse destinarat bibere, addens alterum simile prouerbiale, de eodem baptismo. Nec enim dubium est quin vtrunque fuerit vulgari sermone celebratum. Paulo diuersius est, quod ait Aristophanes in Equitibus:

Οὔποτ' ἐκ ταυτοῦ μεθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίου. id est,
Ille nobiscum haud eodem potat vnquam poculo. Taxat fellatorem.

82

In planiciem equum.

Ἐς πεδίον τὸν ἵππον. id est, In planiciem equum. Quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimũ valet, quoque vel maxime gaudet. Equus in campo, tanquam in sua harena. Apud Lucianum in Captiuo, cum ipse iudices postularet, Plato respondet, τοῦτο ἐκεῖνο, εἰς πεδίον τὸν ἵππον. id est. Hoc ipsum quod dici solet: equum in planiciem, videlicet hominem Rhetoricum significans, & in agendis caussis exercitatum. Plato in Theæteto, ἱππέας εἰς πεδίον προκαλεῖς, σωκράτην εἰς λόγους. id est, Equites in planiciem prouocas, Socratem ad disputandum. Tametsi quidam codices ἵππον habent hoc loco, non ἱππέας. Synesius in epistola quadam: Ἐπ' αὐτὸ δὴ τοῦτο παρακαλῶ, ἵππον εἰς πεδίον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου προτρέπειν ἡγούμενος. id est, ad hoc ipsum certe prouoco, equum in planiciem, iuxta id quod dicitur adhortari me putans. Translatum videtur à militia. Nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campestria, sectatur loca impeditiora.

83

Acanthida vincit cornix.

Acanthidem superat cornix. Calphurnius Bucolicus poeta, ecloga sexta.

Astyle credibile est, si vincat acanthida cornix,
Vocalem superet si turpis aedona bubo.

Acanthis enim vocalis est auis, & in primis canora. Cornix obstrepera quidem, sed minime canora. Acanthidem Theodorus nunc spinum vertit, nunc ligurinũ, quin & aedona Græce dixit. Sic autem pronuntiandum, vt ae faciant duas syllabas. Nam Græcis ἀηδὼν lusciniam significat. Plinius Græca voce dicit acanthidem, quasi dicas spinulam, eo quod in spinis viuat. eoque asinos habet inuisos, quod hoc animal spinæ florem deuoret. Est autem auium minima, tantæ fœcunditatis, vt pariat duodena. Author Plinius libro decimo capitibus 63. & 64.

84

Prius testudo leporem præuerterit.

Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα. id est, Prius testudo leporem cursu præterierit. De re neutiquam verisimili. Testudine nihil tardius. Vnde & testudinũ incessum dicimus, & apud Cic. in libris De diuinat. quispiam testudinem, tardigradam, & domiportam vocat. Lepus autem celeritate præcellit. Meminit huius adagij Diogenianus. Huius generis sunt illa apud Theocritũ in Thyrside:

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι,	Nunc violas proferte rubi, producite spinæ,
Ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι,	Iuniperus comet narcissi flore decenti,
Πάντα δ' ἔναλλα γένοιτο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι	Omnia vertantur, portet pyra mitia pinus
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει. καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι,	Postq̃ abijt Daphnis, trahat & iã cerua molossos,
Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. id est,	Montibus in summis philomenæ noctua cantet.

85

Cancros lepori comparas.

Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις. id est, Cancros lepori comparas, de supra modum dissimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & cancrorum tarditas nota est. Simillimum est illi, quod proxime retulimus. Refertur & hoc apud eundem. Suidas addit καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ. id est, Cancer leporem capiet: de absurdis, quæq; fieri nullo modo possunt.

86

Terræ filius.

Olim homines obscuro ignotoq; genere prognati, terræ filij dicebantur propterea quòd terra sit omnium communis parens. Vel quòd iuxta quorundam etiam historias, primitus mortales è terra nascebantur. Tertullianus in apologetico aduersus gentes: Nam & terræ filios vulgus vocat, quorũ genus incertum est. Apud Athenæum lib. 10. legitur γηγενὴς ἄνθρωπος, id est, è terra genitus homo. M. Tullius ad Atticum lib. 1. Et huic terræ filio, nescio cui, committere epistolam tantis de rebus nõ audebam. Idem ad Trebatium libro Familiarium episto. 7. Cn. Octauius tuus familiaris summo genere natus, terræ filius. Persius:

Præsto est mihi Manius hæres,
Progenies terræ. quære ex me quis mihi quartus
Sit pater, haud prompte, dicam tamen: adde etiam vnum,
Vnum etiam, terræ est iam filius. Iuuenalis:
Vnde fit, vt malim fraterculus esse gigantum.

Ad prouerbium palàm alludens. Nam gigantes è terra progenitos poetæ fabulantur. Huc pertinet, quod apud Euripidem Ion Xuthum percontatur:

Ἦ ῥ᾽ ἄρ᾽ ἐκπέφυκας μητρός; id est,
Num satus tellure matre? At ille respondet:
Οὐ πέδον τίκτει τέκνα. id est, Non parit natos solum.
Apud Pausaniam, Strabonem, atq; alios id genus authores, legimus populos quosdam αὐτόχθονας appellatos, qui non aliò referant originem suam, quemadmodum pleriq; faciunt, verum ex ipso solo nati videri velint. quorum de numero sunt Athenienses. Qui sibi nobilitatem virtute peperissent, nullis maiorum imaginibus illustres, noui homines dicebantur. Porrò ignoti, & subito apparentes, incertum qua regione profecti, Cœlij filij vocabantur, quasi è cœlo demissi. Inducitur & in Mosaicis literis Melchisedech ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ sine patre, sine matre: neq; dissimili ratione οὐρανοπετεῖς, id est, de cœlo lapsi dicebantur. Iuuenalis:
Tertius è cœlo cecidit Cato.
Quanquam hoc magis conuenit in homines eximia virtute. Plutarchus in inuectiua, quam scripsit aduersus Herodotum, de naui quadam, vnde subito vox est edita Adimanto: ὁ δὲ κέλης οὗτος ἦν ὡς ἔοικεν οὐρανοπετής. id est, Nauis autem illa erat, vt videtur, è cœlo delapsa. Atq; hic sermonis color sumptus est è tragœdijs. in quibus machinis quibusdam sic repente ostendebantur personæ populo, vt è cœlo venisse videri vellent. Apud Romanos noui homines dicebantur, qui maioribus obscuris nati suis virtutibus innotuissent, quod M. Tullius ab inimicis probro obiectum, ipse gloriæ sibi vertit.

Ex quercubus ac saxis nati. 87

Huic finitimum est illud Homericum: E quercu, è saxis prognatus, quod quadrabit, vel in hominem obscuro genere, vel in eum, qui sit agresti atque effero ingenio, moribusque immanibus. Inde ductum adagium, quod antiquitus in cauis quercubus, tectorum vice victitarent homines, atque hinc è quercubus nati fingebantur. Inde illud:
Et duro robore natos.
Præterea creditum est, ex saxis à Deucalione Pyrrhaq; proiectis, mortalium genus absumptum diluuio, instauratum fuisse. Homerus in Odyss. T.
Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ᾽ ἀπὸ πέτρης. id est,
Nam neq; fatidica quercu satus es, neq; saxo.
Id imitatus Pallada in Epigrammate:
Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυὸς εἶ οὐδ᾽ ἀπὸ πέτρης φασίν. id est, Neq; te quod aiunt quercus aut lapis edidit.
Allusit ad id festiuiter Plato lib. De republi. 8. ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθέν, ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. id est, An existimas è quercu quacunq;, aut rupe respublicas nasci, ac non potius ex moribus eorum qui in repub. versantur? In crudeles & immites conuenit illud Theocriticum in Aepolo de Cupidine:
Μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ. id est,
Scilicet ille leænæ
Vbera suxit, & in nemore hunc genitrix fera pauit.

Deorum cibus. 88

Θεῶν τροφή. id est, Deorum cibus. De prælautis epulis dicebatur, propterea quòd Homerus fingit deos nectare atq; ambrosia victitare, nec ob id vnquam senescere. Tranquillus in Nerone. Parricidia inquit, & cædes à Claudio exorsus est. Cuius necis etsi non author, at conscius fuit: Neq; dissimulauit, vt qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi deorum cibum, prouerbio græco collaudare sit solitus. Horatius in Epistolis: O noctes, cœnæq; deûm.
Aristophanes in Ranis, ἐς μακάρων εὐωχίας, Regum aulica conuiuia significans.

Tertius Cato. 89

Tertius Cato, prouerbialis est ironia. In viros impendio tetricos, atq; alienæ vitæ censores. Nam duorum Catonum, senioris, cui nomen Censorio. & minoris, cui nomen Vticensi, grauitas pariter atque integritas, vulgo celebratissima quondam fuit, adeo vt è cœlo demissi dicerentur, vt bellum cum vitijs gererent. Iuuenalis:
Habeat iam Roma pudorem,
Tertius è cœlo cecidit Cato.

Sapientum octauus. 90

Huic per omnia simillimum est illud Horatianum in Sermonibus: Sapientum octauus. In eum qui sibi multum tribuat in sapientia. Numerantur enim apud Græcos septem sapientes, eorumque apophthegmata oraculorũ vice celebrabantur, etiamsi de nominibus magna inter scriptores varietas

est. De numero certe constat inter omnes: vnde per ironiam sapientum octauum dicebant, dignum qui septem illis adderetur. Horatius,

Hæc mihi Stertinius sapientum octauus. Item Ausonius,

Sapiensq; supra Græciæ septem viros

Octauus accessit sophos.

91

Bis dat, qui cito dat.

Memini, ni fallor, apud Senecam alicubi legere, Bis dat, qui cito dat. Idem. De beneficijs 2. Ingratum est beneficium, quod diu inter manus dantis hæsit. Quæ sententia monet, haud cunctāter, haud grauatim opitulandum amicis, cum opus est, sed vltro non expectatis precibus deferendum officiū. inter Epigrammata Græca fertur & hoc distichon, nomine tituloq; Luciani,

Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃ

Πᾶσα χάρις κενεή, μὴ δὲ λέγοιτο χάρις.

Id carmen Latine non potest commode verti propterea quòd lepos & argutia epigrammatis sita sit in hac voce χάρις, quæ Græcis aliquando beneficium significat, aliquando gratiam qua commendatur aliquid, aliquando deam ipsam. Citatur similis apud Ausonium sententia Græca,

Ἁ χάρις ἁ βραδύπους, ἄχαρις χάρις.

Est autem initium carminis Heroici ex epigrammate quopiam. Tardum beneficium, ingratum est. Eam ille vertit,

Gratia quæ tarda est, ingrata est, gratia nanq;

Cum fieri properat, gratia grata magis. Rursum aliter vertit idem:

Si bene quid facias, facias cito, nam cito factum

Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Vnde Hector apud Euripidem in Rheso contemnit ac damnat auxilium serò delatum amicis.

Μισῶ φίλοισιν ὕστερον βοηδρομεῖν. id est, Odi equidem amicis serius succurrere.

Extat & Mimus non inuenustus in hanc eandem sententiam,

Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras. Item alter huic adsimilis,

Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter.

92

Honos alit artes.

Id quod est apud Marcum Tulliū, Honos alit artes, videtur esse sumptū ex Aristophanis Pluto.

Οὔτε γὰρ ὁ μισθὸς οὐδὲν ἔστ᾽ οὔθ᾽ ἡ τέχνη. id est,

Neq; præmium vllum est, ars nec ipsa item viget.

Colligit enim non esse consentaneum, Athenis vllos esse bonos medicos, cum medicis nulla sint præmia. Diogenianus autem hoc inter adagia commemorat. Huc allusit Martial. cum ait,

Sint Mœcenates, non deerunt Flacce Marones,

Vergiliumq; tibi vel tua rura dabunt.

Et Aristoteles scribit honorem esse præmium virtutis. Ac priscorum leges, non solum comminabantur pœnam maleficis, sed & præmijs & honoribus inuitabant ad recte agendum. Pindarus in Isthmij hymno nono tanquā vulgo celebrem sententiam citat, ἔστι δέ τις λόγος ἀνθρώπων, τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι. id est, Est autem dictum quoddam inter homines celebre, Bonum perfactum non esse in terra occultandum silentio. Huc pertinet Euangelica parabola, non esse lucernā occultandam sub modium. In hoc autem prædicanda sunt recte facta virorum illustrium, vt cæteris præluceant ad capessendam virtutem.

93

Vel cæco apparet.

Prouerbialis hyperbole frequens apud authores, Vel cæco appareat, de re vehementer perspicua. Aristophanes in Pluto.

Τῷ τοῦτο κρίνεις; δηλονότι κἂν τυφλῷ

Γνῶναι δοκεῖ τοῦτο. id est, Qui scis ita esse? scilicet vel cæcus hoc

Videat. Eusebius aduersus Hieroclem, ἀλλὰ γὰρ καὶ τυφλῷ φασὶ δῆλον. id est, Quinetiam vel cæco perspicuum aiunt esse. Plato libro De repub. 7. καὶ τυφλῷ γε δῆλον, ὡς μεταβαίνει. id est, Sanè & cæco perspicuum est transmutari. Idem in Sophista, πῶς γὰρ οὐ φαίνεται, καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο καὶ τυφλῷ. id est, Qui fieri potest, vt hoc non appareat, quemadmodum prouerbio dicitur, vel cæco? Sumptum videri potest ex septimo libro Odyss. Homericæ,

Καί κ᾽ ἀλαός τι ξεῖνε διακρίνειε τὸ σῆμα. id est, Hanc etiam cæcus metam discerneret hospes.

Quintil.

Quintil. lib 12. Nam quis ignorat, quin illud longe sit honestissimum, & liberalibus disciplinis, & illo quem exigimus animo dignissimum, non vendere operam, nec eleuare tanti beneficij authoritatem: cum pleraq; hoc ipso possint videri vilia quòd pretium habent Cæcis hoc, vt aiunt, satis est. Neque quisquam qui sufficientia sibi, modica autem hæc sunt, possidebit, hunc quæstum sine crimine sordium fecerit. In his verbis Fabij vox quæpiam deesse videtur, vt legas, Cæcis hoc, vt aiunt, satis perspicuum est. Allusit ad hoc adagium Antigonus rex vnoculus, cum allato instrumento prægrandibus scripto literis, ταυτὶ μὲν καὶ τυφλῷ δῆλα. id est, Hæc quidem vel cæco perspicua sunt, inquit. Recensuit Plutarchus τῶν συμποσιακῶν Decade 2. Apud Titum Liuium libro belli Macedonici 2. cum Phaneas Philippum violentius in Aetolos dicentem interfatus dixisset, rem in verbis non verti, aut bello vincendum, aut parendum melioribus. Philippus respondit, Apparet id quidem etiam cæco, iocatus in valetudinem oculorum Phaneæ.

Multis ictibus deijcitur quercus. 94

Πολλαῖσι πληγαῖς δρῦς στερρὰ δαμάζεται. id est, Multis rigida quercus domatur ictibus. Senarius hic extat in Diogeniani collectaneis, de re factu quidem ardua, quæ tamen assidua industria peruincatur. Huic non dissimile videtur Hesiodium illud,

Εἰ γάρ κεν τὸ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
Καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Si paulum paulo adijcies faciesq; ita crebro,
Mox magnum quiddam tibi conficietur & ingens.

Id quod non tantum ad lucri naturam pertinet, quod ex minutissimis sæpe maximum conflatur, verum etiam ad industriam assiduam, quæ si vehemens non sit, tamen si perpetua atq; indefatigata fuerit, res difficillimas quoq; facile conficit. Quemadmodum vnicus ictus nihil adferre momenti videtur ad deijciendam molem querni roboris, verum ea crebris ictibus facile prosternitur.

Caudæ pilos equinæ paulatim vellere. 95

Caudæ pilos equinæ paulatim vellit, qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque assiduitate conficit. Horatius in Epistolis:

Vtor permisso, caudæq; pilos vt equinæ
Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum,
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis,

Natum è facto quodam ducis Sertorij, cuius rei meminit Plutarchus in eius vita. Hic enim cum suis copijs ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium quàm vires temerarias, postea quàm illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos, alterum macilentum atq; inualidum, alterum vegetum, cauda pilosa. Atq; inualido illi iuuenem adhibet prægrandi corpore, & admirandis viribus. Contra vegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim vellens, breui spatio totam depilauit caudam. Iuuenis è diuerso caudam omnem simul manibus vtrisq; comprehensam, vi atque impetu conatur reuellere. Qui cum frustra sudaret, risui fuit circunstantibus. Sub hæc assurgens Sertorius, cuius consilio iussuque hæc fuerant acta, videtis, inquit commilitones, quanto plus possit ingeninm quàm vires.

Virum improbum vel mus mordeat. 96

Κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν id est, Scelerosum mordeat & mus.

Hemistichium heroicum. Quo significatum est, quacunque ratione vindictam non deesse malis, sed eos aliquo pacto meritas dare pœnas. Competit & in eos qui de re quantumuis friuola rixam mouent, seque læsos queruntur, & offensos simulant, ne quid dent. Id quod nuper cuidam accidit apud Britanos, medico, mihi vt patria communi, ita & amicitia coniunctissimo. Libet enim obiter hanc fabulam inserere. Ciuem quendam Londoniensem virum egregie numatum, & habitum adprime probum, arte curaque sua liberarat, non sine suo ipsius periculo. Nam is pestilentissima febre tenebatur. Et, vt fit in periculis, medico montes aureos fuerat pollicitus, si non grauetur sibi, in tanto vitæ discrimine, dexter adesse, obtestatus & amicitiam quæ illi cum eo intercedebat. Quid multis? persuasit & iuueni, & Germano. Adfuit. Nihil non fecit. Reuixit ille. Vbi verecunde de pecunia medicus admonuisset, elusit nugator, negans de mercede quicquam addubitandum, cæterum arcæ numariæ clauem penes vxorem esse. Et nosti, inquit, mulierum ingenium. Nolo sentiat tantam pecuniæ summam à me datam. Deinde post dies aliquot hominem obuium forte factū, iam nitidū,

& nulla morbi vestigia præ se ferentem, appellauit & nondum datæ mercedis admonuit. Ille constanter asseuerare pecuniam suo iussu ab vxore numeratam esse. Medicus negare factum. Hic vide quam ansam bonus ille vir arripuerit, cum forte medicus eum Latine numero singulari appellasset, ibi velut atroci lacessitus iniuria. Vah, inquit, homo Germanus tuissas Anglum? moxq; velut impos animi præ iracundia caput mouens, diraq; minitans, subduxit sese. Atq; ad eum modum honestus ille ciuis elusit, dignus profecto quem sua pestis repetat. Risimus quidem fabulam, nec tamen sine dolore propter indigne frustratum amicum, nec sine tam insignis ingratitudinis admiratione. Referũt gratiam leones in periculis adiuti. Meminerũt officij dracones, homo homini, amicus amico sic merito, pro mercede, quæ nulla satis digna rependi poterat, ludibrium reponit. Atque hæc in facti detestationem diximus, non gentis odium. Nec enim par est ex hoc vno nebulone Britanos omneis æstimari. Refertur adagium inter Græca epigrammata:

Φασὶ παροιμιακῶς, κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν. id est,

Vulgo aiunt, vel murem etiam mordere scelestum.

At is quisquis est, nam incertus author, inuertit prouerbium, dicens bonos viros vel à mure morderi, malis ne draconem quidem audere dentes admoliri, hoc est, insontibus passim noceri, propterea quod ij impune lædi posse videantur, vt pote non relaturi iniuriam.

97

Vel capra mordeat nocentem.

Κἂν αἴξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν. id est, Mordebit vel capra nocentem.

Ita reperitur in collectaneis Diogeniani. Sensus nihil discrepat à proximo. Nam capra minime aliqui mordax est, nisi quod improbis omnia sunt infesta. Suidas indicat orthographiam: cum enim ad corpus refertur, hoc est, cum significat hominem afflictum ac miserum, vult primam acui, πόνηρος, vnde & πονήρως ἔχειν, dicuntur, quibus res sunt aduersæ: & Aristophanes in Pluto,

Πονήρους γ' εἶπας ἡμῖν ξυμμάχους. id est, Auxilia nobis misera sanè prædicas.

Cum ad animum, vltimam acui, πονηρὸς. id est, improbus, & πονηρῶς improbe. Nam cum dicimus τὸ πονηροῦ κόμματος, καὶ πονηρὸν ὕδωρ, quod hominis est, ad rem inanimam transferimus, quemadmodum frigus sceleratum, & fallaces diuitias dicimus.

98

Litem mouebit, si vel asinus canem momorderit.

Celebratur Græcis & hic senarius prouerbialis,

Δίκην ὑφέξει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα. id est, Litem mouebit, si vel asinus mordeat canem.

Quadrabit in eos qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum videtur ab euentu quopiam. Extat autem apud Iureconsultos actio ex lege, si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida, quanquam apud vtrunq; scriptum est, μακροῖς pro μικροῖς, quorum hoc mihi videtur sensus exposcere.

99

Litem parit lis, noxa item noxam parit.

Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβην βλάβη. id est, Litem parit lis noxa item noxam parit.

Senarius in rixosos & litium auidos dici solitus, quibus lis ex lite, alia ex alia nascitur, negotium seritur ex negotio, iniuria propagat iniuriam. Extat apud Suidam.

100

Bonus dux bonum reddit comitem.

Ὁ καλῶς ἄγων, ἐμποιεῖ τὸ καλῶς ἕπεσθαι. id est, Qui bonum ducem præstat, is bonum reddit comitem. In principe situm est, vt sit bene morata ciuitas, si modo ipse bonus sit imperator. In episcopo positum, vt piam efficiat plebem, si tamen ipse piam & integram agat vitam. Prudens & incorruptus magistratus, & probos & integros reddit ciues. Bonus paterfamilias domum efficit bene institutam. Doctus ac diligens præceptor eruditum reddit discipulum. Frugi maritus vxorem in suos trahit mores. Vnde quisquis præfectus est negotio, debet in primis operam dare, vt ipse suo fungatur officio, prius quàm ab alijs officium exigat. At nunc videas nonnullos principes, qui legum obseruationem exigãt à populo, cũ ipsi viuant prorsus ἀνόμως, velut omnibus soluti legibus: à magistratibus & officiali integritatem requirant, cum ipsi palàm vendant, aut ad gratiam mandent officia. Nonnullos videas episcopos, qui à grege suo religionem & pietatem exigant, cum ipsi procul absint ab omni pietate. Sumpta est metaphora à militia, in qua ferè qualiscunque fuerit dux, eiusmodi solet esse miles. Refertur in Græcorum collectaneis, sed ἀδέσποτον. Extat autem apud Plutarchum authorem minime vulgarem in vita Lycurgi, ἀλλ' ἡ πειθαρχία μάθημα μέν ἐστι ἄρχοντος, ἐμποιεῖ γὰρ ὁ καλῶς ἄγων, τὸ καλῶς ἕπεσθαι. i est, Vt populus dicto sit audiens, hoc discit à principe. Nam qui bonum præbet ducem, is facit vt alij bene sequantur.

Amyclas perdidit ſilentium.

TAς ἀμύκλας,ἀπώλεσεν ἡ σιγὴ.id eſt,Amyclas perdidit ſilentium. Quibuſdam eruditis,in quibus eſt author operis haud quaquam aſpernandi,quod inſcribitur Copiæ cornu,placet hoc ad prouerbiorum ordinem pertinere,neque nos ab illorum ſententia magnopere diſſidemus. Conſentaneum enim eſt rem vulgari ioco fuiſſe iactatam. Innuit autem adagium Vergilius Aeneidos libro decimo, cum ait

Fuluumq; Camertem,
Magnanimo Volſcente ſatum,ditiſſimus agri
Qui fuit Auſonidum,& tacitis regnauit Amyclis.

Videlicet epitheto notum eius euentum indicans. Eum Senarium interpres enarrat hunc in modum. Cum apud Amycleos ſubinde nunciaretur hoſtium aduentus,idque falſo,& ob eam rem ciuitas frequenter inani terrore quaſſaretur,lata lege cautum eſt ne quis vnquam hoſtis nunciaret aduentum. Atqui poſt euenit,vt vere iam aduenirent hoſtes. Quod cum nemo nunciaret, propter legis interdictum,ciuitas de improuiſo capta eſt. Qui caſus,vt apparet,populari ioco dedit occaſionem, vt dicerent Amyclas ſilentio perijſſe,ſi cui ſua taciturnitas fuiſſet incommodo. Citat idem Lucilium: Mihi neceſſe eſt loqui. Nam ſcio Amyclas tacendo perijſſe. Accipiendæ ſunt autem hoc loco Amyclæ, non vt ſit vna è centum illis vrbibus Laconiæ,quam Lacędemonis filius condidit:ſed oppidum quoddam ſitum inter Caietam & Tarracinam,conditũ ab ijs Laconibus,qui comites Caſtoris & Pollucis fuerunt,eiq; nomen indidere,quo Laconicas illas Amyclas referret. Seruius exiſtimat Laconas Pythagoricæ diſciplinæ fuiſſe ſequaces. Quoniam autem interdixiſſe creditus eſt Pythagoras σαρκοφαγίαν,hoc commento,quòd diceret humanas animas in animantium corpora demigrare,& ob eam rẽ prohibuiſſe ne quod animal occideretur,quemadmodum atteſtatur & Iuuenalis: A cunctis animalibus abſtinuit qui. Tanquam homine: nefas eſſe ducebant ſerpentes,qui ex vicinis paludibus naſcebãtur,occidere. Quorum tanta increuit multitudo,vt ciuitatem eam deleuerint,teſte etiam Plinio. Poteſt igitur & hinc ortum videri vulgare dictum,Amyclas ſilentio perijſſe,quòd Pythagorici dogmatis obſeruatio perniciem illis attulerit,quorum primum eſt,ἐχεμυθία.id eſt,ſilentium, quòd in quinquennium indicebat ijs,qui ſuæ philoſophiæ vellent initiari,ſicuti declarat A. Gellius. Porrò quod ait Seruius,Lacones Pythagoricæ fuiſſe factionis,non recordor apud alium authorem legiſſe me, niſi quod Plutarchus in Sympoſiacis tradit,Tyrrhenos huius philoſophi decretis vſqueadeo fuiſſe addictos,vt etiã ea quæ ille ſymbolis illis præcepit,ridicula ſuperſtitione ſoliti ſint obſeruare. Aut igitur ex his erãt Amyclæi,aut eiuſdẽ inſtituti ſectatores. Meminit de Amyclarum ſilentio Silius Italicus:

Quasq; euertère ſilentia Amyclę.

Meminit & Catullus,ni fallit inſcriptio carminis de Vere,quod nuper nobis Aldus Manutius noſter exhibuit,in antiquiſſima quadam Galliæ bibliotheca repertum:

Sic Amyclas dum tacebant,perdidit ſilentium.

Prouerbium ad varios vſus accommodare licebit,veluti ſi vbi quis pecuniam creditam perdidiſſet, quod non appellaſſet debitorem,aut iure præſcriptionis,vt vocant,excidiſſet à poſſeſſione,Amyclarum ſilentium appellet: aut ſiquis audacius agens cauſam ſuam,iuſſusque tacere,reſpondeat,τὰς ἀμύκλας ἡ σιγὴ ἀπώλεσε. Hoc inutile ſilentium Græci vocant δυσωπίαν, atque huic diuerſum vitium ἀδολεσχίαν. De vtroque extant Plutarchi præcepta.

Timidior es proſpiciente. 2

Δειλότερος εἶ τοῦ παρακύπτοντος.id eſt,Formidoloſior es eo qui proſpectat. Dicitur in hominem ſupra modum pauidum. Id ortum aiunt ex huiuſmodi fabula. Quidam natura timidus, audita Herculis fama abdiderat ſe præ metu in ſpecum quendam: deinde cum aliquando proſpectaret,& Herculem forte fortuna prætereuntem vidiſſet,immodico metu exanimatus eſt,ac protinus diriguit in ſaxum verſus,quod adhuc viſitur ſpecie viri,velut à ſpecu proſpicientis. Vnde τὸν παρακύπτοντα, ſaxum illud vocant. Suidas author. Meminit & Zenodotus,quemadmodum & mox ſequentis.

Timidior Piſandro. 3

Δειλότερος πεισάνδρου.id eſt,Timidior Piſandro. Dicebatur olim & hoc in immodice formidoloſos. Aiunt autem Piſandrum fuiſſe quempiam prodigioſa timiditate, adeo vt anxius eſſet, ne ſuam

ipsius animam alicubi videret, quæ se viuum reliquisset. Idem videtur esse cum illo Ciceronis, Vmbram suam metuere.

Diomedea necessitas.

Διομήδειος ἀνάγκη. id est, Diomedea necessitas. De ijs qui vi adacti non sponte quid faciunt. Vsurpatur à Platone libro De republ. 6. διομήδεια λεγομένη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ πάντα ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσι. id est, Diomedea, vt dicitur, necessitas, est facere omnia quæcunq; isti probarint. Quidam originem adagij referunt ad Thracium illum Diomedem, qui solitus fertur hospites suos compellere, vt cum filiabus suis deformissimis rem haberent: quo facto eosdem interimebat. Vnde fabula spargit. Diomedis equas homines pabuli vice esitare solitas, videlicet filias à viris agitatas, equas appellans. Et sane in hunc sensum interpretatur Aristophanis enarrator in Cõcionatricibus vbi versus hic habetur:
Καὶ ταῦτ᾽ ἀνάγκη μοὔστι. διομήδεια γε.
Quærit adolescens, num qua sit necessitas sibi sectari anũ. Respondit illa esse, & quidem Diomedeã. Alij referunt ad Diomedem ducem Græcorum, huiusmodi commentum adferentes: cum Diomedes & Vlysses communi opera sublato Palladio redirent noctu, Vlysses quo facti gloriam in se vnũ transferret, destinabat occidere Diomedem pręcedentem, ac Palladium secum portantem. Itaq; cum ensem in caput illius à tergo vibrasset, Diomedes animaduersa ad lumen lunæ gladij vmbra, subtraxit se, plagæ correptumq; Vlyssem, vinctis manibus præcedere compulit, gladio lato subinde cædẽs illius tergum. hinc Diomedea necessitas. Huiusmodi ferè Suidas ac Zenodotus.

Ad pristina præsepia.

Εἰς ἀρχαίας φάτνας. id est, Ad pristina præsepia. In eos dicebatur, qui è vita quapiam lautiore excussi ad pristinam tenuitatem rediguntur. Aut contra de ijs qui restituuntur in pristinam fortunam vnde exciderant, aut qui ad solitum contubernium sese recipiunt. Translatum ab animantibus, quibus nota familiariaque præsepia gratissima solent esse Vsurpauit & Plautus in Curculione, Tormento non retineri potuit ferreo, quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.

Alia vita, alia diæta.

Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. id est, Alia vita, alia viuẽdi ratio. In eos quadrabit, qui commutata in melius fortuna pariter & vitæ rationem moresq; commutant. Translatum ab ijs qui lautius incipiunt viuere vbi res lautior obtigit. Huc allusit Aristoph. in Pluto, cum ait,
Ἐπεὶ τὰ πλουτῶν οὐκ ἔθ᾽ ἥδεται φακῇ. Dein diuitem factum, nihil iam lens iuuat.
Πρὸ τοῦ δ᾽ ὑπὸ τῆς πενίας ἅπαντ᾽ ἂν κατήσθιεν. id est, At pauper antehac deuorabat quælibet.
De iuuene iam anum amicam fastidiente, postea quàm desiisset egere. Allusit huc Horatius,
Non eadem est ætas, non mens.

Per medium anulum traharis oportet.

Διὰ δακτυλίου δεῖ σε ἑλκυσθῆναι. id est, Per anulũ trahendus es. In eũ quadrabit, qui sit vehementer extenuato graciliq; corpore, seu morbo, seu cura, seu studio, seu qua alia re. Aristophanes in Pluto,
Διὰ δακτυλίου μὲν οὖν ἔμεγ᾽ ἂν διελκύσαις. id est.
Itaq; profecto per anulum me traxeris.
Verba sunt anus volentis se videri vsqueadeo maceratam atq; exhaustam dolore, vt per anulũ trahi posset. Equidem opinor adagium esse sumptum à lusu, quo ouum aceto maceratum per anulum trahitur. Cuius rei meminit Plinius lib. 10. cap. 16. Magicum erat aliquid per anulum traijcere. Nam cerebrum capræ per anulum aureum traiectum, prius quàm lac daretur infantibus, instillabatur contra comitiales, cæterosq; infantium morbos, veluti testatur idem lib. 28. cap. 10.

Anus baccatur.

Γραῦς βακχεύει. id est, Anus baccatur. In eos dici solitum, qui præter ætatem indecore lasciuiũt. Nã Bacchanaliũ licẽtia iuuẽculis vtcunq; pmittitur, aniculis certè fœdissima est. Quandoquidẽ insaniẹ species est, aut vetulã amare, aut potare, aut choros ducere, aut reliquis puellaribus lusib. indulgerẽ.

Anus hircissans.

Γραῦς καπρῶσα. id est, Anus hircissans. De anu adhuc intempestiua libidine pruriente, & vt ait Plautus, catuliente. Aristophanes in Pluto.
Ἀλλ᾽ ἠπίστατο Verum nouerat
Γραὸς καπρώσης τὰ ἐφόδια κατεσθίειν. id est, Anus caprissantis vorare viatica.
De iuuene cui anus libidinosa omnia suppeditabat, quo vicissim ab illo voluptatem auferret. Nota hircorum libido, odorq;, qui & subantes consequitur,

Flere

Flere ad nouercæ tumulum. 10

Πρὸς τὸν μητρυιᾶς τάφον δακρύειν. id est, Ad nouercæ tumulum lachrymari, est simulare gestu dolorem, cum re gaudeas. Neq; enim consentaneum est, priuignum moleste ferre nouercæ mortem, nihilo secius tamen officij causa nonnunquam ad tumulum illius lachrymat. quod idem de diuitis hæredibus non inconcinne dicetur, in quos extat Publianus ille mimus, cum primis elegans: Hæredis fletus, sub persona risus est.

Celerius elephanti pariunt. 11

Sunt quibus hoc quoq; inter adagia videtur adnumerandum, quod scriptum est apud Plinium Secundum in præfatione historiæ mundi: Nam de grammaticis, inquit, semper expectaui parturiri aduersus libellos meos, quos de grammatica edidi: & subinde abortus fecere iam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant. Hactenus Plinius. Itaq; cunctationem immodicam, & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit significare. Porrò de elephantorum partu Plautus in Sticho: Audiui sæpe hoc vulgo dicier, solere elephantum grauidam perpetuos decem esse annos. Huic astipulatur Plinius libro octauo. Decem annis gestare in vtero vulgus existimat. Etiamsi Aristoteles bięnio parere putat, nec sæpius quàm semel singulos gignere. Theophrastus refert, arborem quandam Indicam non ferre ante centum annos. Latinis parturire dicuntur, qui moliuntur, animoq; destinant aliquid. Proinde licebit adagium etiam in hanc vertere formam. Quando tandem paries, obsecro, quod tot iam annos parturis, vt nec elephanti diutius?

A mortuo tributum exigere. 12

Ἀπὸ νεκροῦ φορολογεῖν. id est, A mortuo tributum exigere, dicebantur, qui per fas nefasque diuitias vndecunq; congerunt. Citat Aristoteles lib. Rhetoricorum 2. κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. id est, Vel à defuncto vectigal aufert, ostendens dici solitum in eos, qui turpiter vndecunq; lucrum aucuparentur è rebus minutis ac sordidis, veluti Vespasianus è lotio: aut è turpibus, velut è lenocinio, quæstuque corporis, aut cum à quibuslibet extorquetur, ab amicis, à tenuibus, à mendicis, postremo vel à mortuis. Probro datum est Romanis principibus quòd suffossis Corinthiorum monumentis, æra Corinthia sustulerunt, ipso etiam vocabulo rei turpitudinem exprobrante. Nam ad eum sublata modum, νεκροκορίνθια dicta sunt. Attici φόρον vocant emolumentum, siue vectigal, quod ex re quapiam fertur, etiā pecuniarum: qui prædas huiusmodi colligunt, φορολόγους appellant, inuisum omnibus hominum genus & optimo iure inuisum. Deductum est autem φόρος à verbo φέρειν, quod est ferre, à quo Latinis quoq; dictum fœnus, qua voce veteres non vtebantur, nisi de prouentu terræ, quæ veluti gratissima debitrix, pro singulis granis aliquoties centena reddit. Siquidem præter naturam est, quemadmodū in Politicis scripsit Aristoteles, vt pecunia pecuniam pariat. At hodie res adeo recepta est apud Christianos, vt contemptis agricolis, quo non aliud hominum genus vel innocentius, vel magis necessarium reipub. fœneratotes propemodum inter ecclesiæ columina habeātur, cum vsuram prisci quoq; mortales illi damnarint, ethnicorum etiam leges moderentur & coerceant. Hebræorum prorsus interdicant, sanctorum pontificum decreta detestentur, ac modis omnibus insectentur. Non quòd peculiariter infensus sim fœneratoribus, quorum artem video probe defendi posse, nisi patrum authoritas olim eam damnasset. Præsertim si respicias ad horum temporum mores, citius fœneratorem probarim, quàm sordidum hoc negociatorum genus, qui technis, mendacijs, imposturis, fucis, vndecunque venantur lucellum, hic coementes, vt ibi pluris duplo vendant, aut monopolijs expilantes miseram plebem: & tamen hos nihil aliud agentes in vita, penè solos honestos ducimus. Opinor hoc prouerbium aut idem, aut certe vehementer cognatum esse illi, quod alibi retulimus:

Αἰτεῖ γε κἀν τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα. id est, Ipsis farinas poscit à statuis quoq;.

Per iocum enim pro vectigali farinas posuit, quod ad cibum referantur omnia, & defunctis signa ponebantur, memoriæ causa. Proinde qui vectigal hinc quoque corradit, is à mortuis extorquere videtur. Apud veteres autem magna fuit sepulturæ religio, & sepulchrorum immunitas. Nunc eò processit habendi rabies, vt nihil sit vsquam in rerum natura, neque sacrum neq; prophanum, vnde non aliquid fœnoris extundatur. Idq; non solum à principibus, verumetiam à sacerdotibus. Olim sub tyrānis etiam, sed rudibus adhuc, & nondum satis quid esset tyrannis, intelligentibus, vel hæc omnium erant communia, maria, flumina, viæ publicæ, feræ. Nunc optimates quidam quasi soli sint homines, vel dij potius, omnia sibi vindicant. Cogitur miserrimus nauta vel cum periculo cursum flectere, & ad insolentissimi prædonis arbitrium quid vis & facere, & pati, ceu parum sit infelici, cum fluctibus & ventis rem habere, nisi tales quoq; tempestates accesserint. Occurrit portus, aliquid extor-

quet; transeundus pons est, dandum est. Traijciendum flumen, sentis principum ius: est tibi sarcinula, redimenda est à sacrilegis illis, & quod est his multo crudelius, miserrimæ plebis genius fraudatur, & toties decimis ac vectigalibus arroduntur pauperum alimenta. Non est fas ex agris tuis conuehere frumentum, nisi decimatum. Non molis, non pinsis, nisi rursus arrosum. Vina non importantur, nisi sæpius decimata. Non recondis in cellam, nisi dimidium, aut certe quadrãtem totius pretij feces Harpyis illis sceleratissimis. Apud quosdam ex ceruisia, quam vocant, plus quàm dimidiũ seponitur principi. Non mactas pecudem, nisi numeres exactoribus: non reuendis equum, tuo emptum ære, nisi pe deris aliquid. Vidi cum agerem rure Bononiẽsi, Iulio iam eius vrbis ditione potito, extremæ paupertatis agricolas, quibus vniuersæ facultates in duobus bubus erant, nam horum labore totam familiã sustinebant, pro singulis singulos ducatos dependere. Sunt apud quos liberum non est coire legitimũ matrimonium, nisi vectigal soluerint. Sed quid ego singula percensere coner? vincit omnem eloquẽtiam istorum rapacitas. Nihil est rerum, vnde non aliquid exprimant emolumenti. Nec modus est, nec finis, quotidie nouas exigendi vias excogitant, & quicquid semel inuasit per occasionem temporis, id mordicus retinent. Hæc per se satis odiosa, dum per insolentes ministros odiosius exercentur, non mediocrem inuidiam conciliant principibus, sed sese nihil indignum existimant, vnde colligitur emolumentum, hoc est, vnde fames accrescat tenuibus, & procerum, vel prædonum magis, luxuries alatur. Neq; desunt, qui è nocentum facinoribus haud mediocrem faciant quæstum, legibus ceu retibus vtentes. Iam quis est magistratus, quod officium, quæ præfectura, quæ non ematur apud pluresq; Deniq; cum hæc tam multa non possint explere vere pertusum dolium, hoc est, principum fiscum, bellum prætexitur, colludunt duces, populus infelix ad medullas vsq; exugitur, perinde quasi principatus nihil aliud sit, quàm ingens negociatio. Quanquam autem fœdum est, Christianos principes in hisce rebus inhumaniores videri, quàm vlli fuerint ethnici tyranni, tamen aliquanto minus execrãdum hoc, quàm quòd apud sacerdotes quoq;, quibus oportebat omnem pecuniam esse vilissimã, & quorum erat, suas dotes gratis acceptas gratis item communicare, nihil non venale est, nihil immune. Quas non tragœdias mouent pro suis illis decimis, quàm odiose diuexant miseram plebeculam? Non datur baptismus, hoc est, non licet fieri Christianum, nisi numeres, atq; his præclaris auspicijs foreis ingrederis ecclesiæ. Non comprobant matrimonium, nisi numeres, non audiunt pœnitentium commissa, nisi sperent præmium. Sacrificant conducti. Non psallunt gratis, non orant gratis, non imponunt manum gratis. Vix procul mota manu benedicunt, nisi dederis. Non consecrant saxum, aut calicem, nisi data mercede. Quin & illud vere pontificium munus docendi populum, quæstu viciatũ est. Deniq; nõ impertiunt corpus Christi nisi numeres. Vt ne dicã interim, quanta messis colligatur ex litibus, ex dispensationibus, sic enim vocant, ex cõdonationibus, quas vulgus appellat indulgẽtias, è conferendis sacerdotijs, confirmãdis episcopis & abbatibus. Sed quid apud istos gratuitum fit, apud quos emitur & sepultura, etiam in alieno solo? Apud ethnicos miseræ plebi stabat commune sepulchrum: erat vbi gratis quos velles sepelires. Apud Christianos nec mortuis operiri terra licet, nisi à sacerdote tantulum spatij conduxeris, & pro pretij modo dabitur locus amplus ac magnificus. Si plurimum numeraris, in templo proxime summum altare licebit putrescere: sin parce dederis, inter plebeios sub dio complueris. Turpe: si pretium acciperent oblatum: nunc ius suum vocant, & dictu mirum, quanta exigant improbitate. Barbarus & gentilis Hebron offert Abrahæ ignoto hospiti gratuitum sepulchri munus, & vix adduci precibus potest vt oblatam accipiat pecuniam. & sacerdotes sepulturæ ius vendimus in alieno? Vel potius quod publicum est, id ceu priuatum ære locamus. Atq; huiusmodi messem metunt nulli auidius, quàm hi, qui nihil serunt populo, sed toti sibi viuunt, aut certe principi. Alij cantionem illam nobis occinunt: Dignus est operarius mercede, perinde quasi nihil intersit inter episcopum & cãductum militem, aut fossorem. Seruiles operæ præmio pensantur. Principum & sacerdotum munus sublimius est, quàm vt mercede sit æstimandum.

13

Larus parturit.

Κέπφος ὠδίνει id est, Cepphus parturit. Antiquitus dicebatur in eos, qui pollicerentur ingentia, nihil dignum promissis exhiberent. Aiunt Cepphum, siue Cemphum auiculam esse stupido ingenio, vnde & in prouerbium stoliditatis abijt, quàm nonnulli Larum appellãt: alij, quorum est Theodorus Gaza, fulicam vertunt: eam viuere spuma marina, plumis ac pennis esse copiosis, corpore pusillo: cum parturit, vociferari. Hinc natum prouerbium, Larus parturit, vbi quis magna præ se fert, pusilla præstiturus. Hæc fermè scribit interpres Aristophanis, in comœdiam Pacem. Hesychius tradit esse auem leuissimam circa mare versantem, quæ facile vento moueatur, eoq; hominem inconstantem

acleuem, cepphon dici. Plinius lib. 8. cap. 19. meminit cepphi quadrupedis, quod Pompeius ex Aegy
pto deportatum Romanis ostenderit, cuius pedes posteriores humanis pedibus, priores manibus erāt
similes. Id negat postea Romæ visum. Verum id quidem nihil ad prouerbium.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. 14

Ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν. id est, Mons parturibat, deinde murem prodidit.
Senarius prouerbialis, dici solitus in homines gloriosos & ostentatores, qui magnificis promissis, tū
vultus vestitusq; authoritate miram de se mouent expectationem: verum vbi ad rem ventum est, me
ras nugas adferunt. Vtitur hoc adagio Lucianus in libello, cui titulus, Quemadmodum oporteat hi
storias conscribere: dicit enim sic reclamari à vulgo in Cupidinem, Herculis aut Titanis personam
assumentem, ὤδινεν ὄρος. Athenæus in Dipnosoph. lib. 14. refert, quod Tachas rex Aegyptiorum hu
iusmodi scommate tetigerit Agesilaum Lacedæmoniorum regem, cum ad eum venisset, suppetias il
li laturus in bello, ὤδινεν ὄρος, ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτεκεν μῦν. id est, Parturijt mons, Iuppiter autem
metuit, at ille peperit murem. Erat autem Agesilaus pusillo corpore. Porrò dicto offensus, respondit,
φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων. id est, Atqui aliquando tibi videbor leo. Post euenit, vt exorta seditione
apud Aegyptios, cum Agesilaus non adesset regi, coactus sit ad Persas fugere. Porrò Græcis vide-
tur esse carmen anapesticum. Vtitur & Horatius in Arte poetica:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Porphyrion ex Aesopi apologo quopiam natum existimat, is fertur eiusmodi. Cum olim quidam ru
des atq; agrestes homines viderent in monte terram intumescere mouerique, concurrunt vndique
ad tam horrendum spectaculum, expectantes vt terra nouum aliquod ac magnum portentum ede-
ret, monte nimirum parturiente, foreque vt titanes rursum erumperent, bellum cum dijs redintegra
turi. Tandem vbi multum diuque suspensis attonitisque animis expectassent, mus prorepsit è terra,
moxque risus omnium ingens exortus.

Aureos montes polliceri. 15

Χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι. id est, Aureos polliceri montes. Prouerbialis hyperbole de ijs qui immen-
sa promittunt, spesque amplissimas ostentant. A Persarnm arrogantia ducta, qui própter auri venas
montes aureos iactabant. Plautus in Sticho: Neque ille sibi mereat Persarum montes, qui esse aurei
perhibentur. Atq; idē in Milite, in eandē sententiā dixit argenti montes: Tū argenti montes, nō mas
sas habet. Terentius in Phorm. Is senem per epistolam pellexit, modo non montes auri pollicens.
quo quidem loco illud obiter admonendum arbitror, quod opinor vulgus interpretum latere, modo
non, dictum pro eo quod est apud Græcos μονονουχὶ. id est, tantum non, id perinde valet quasi dicas
propemodum. Nam tantum non Græcanico more reperies, tum apud Liuium, tum apud Suetoniū,
neque semel apud Valerium Maximum. Apuleius in prima actione Apologiæ suæ: Qui si est aua-
ritia egenus, & ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus auri satiabitur. Diuus Hieronymus in
Rufinum, Vt cum montes auri pollicitus fueris, ne scorteum quidem numum de thesauris tuis pro
feras. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι,

Κἄχεζεν ὀκτὼ μῆνας ἐπὶ χρυσῶν ὀρῶν. id est, Menses & octo cacauit in auri montibus.

Cacauit, dixit pro desedit, lasciuia comœdię veteris. Phœnix Colophonius apud Athenæum lib. 12.
de Nino rege prædiuite loquens, ex monte fecit mare. ait enim, Ὅστις εἶχε χρυσίου πόντον. id est, mare
possidens auri. Paulo diuersius dixit Sallustius in Catilinario, Maria montesque polliceri cœpit. Ad
eundem modum Persius,

Magnos promittere montes.

Vt hyperbole magnitudinis sit non in aureis, sed simpliciter in ipsis montibus.

Ambabus manibus haurire. 16

Ἀντλεῖν ἀμφοτέραις. id est, Haurire ambabus, subaudi, manibus. De ijs dici consueuit, qui summo
conatu quippiam agunt. Itidem Aristophanes in Equitibus,

Κἀμφοῖν χεροῖν μυστιλᾶται τῶν δημοσίων. id est, Vtraq; manu bona dispergens publica sugit.

Huic confine est illud Homericum ex Iliados H.

Οἶδ' ἐπὶ δεξιά, οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν. id est,
Noui equidem clypeum dextra, læuaq; mouere.

Innectitur & illud ἀμφοῖν δωρούμενος. id est, Ambabus manibus largiens, id est, affatim & prodige,
aut etiam perbenigne. Plato in Sophista, καὶ τὸ λεγόμενον οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον, οὐκοῦν ἀμφοῖν χερῇ. id est,

Et quod dici solet,nequaquam altera prendendum manu,quin magis ambabus. Nonnihil ab hac forma recedere videtur,quod scriptum apud Aristidem in Cimone, qui Citat hunc locum ex hymno poetæ cuiuspiam,μέγα δ' ἔστενεν ἀσία ὑπ' αὐτῶν πληγεῖσ' ἀμφοτέραις χερσὶ,κράτει πολέμου.id est Grauiter autem gemuit Asia,ab illis percussa ambabus manibus,robore belli. Vicinius illud quod est apud eũdẽ in oratione Panathenaica, ὁ δὲ ἀμφοτέρᾳ τῇ χειρὶ παρῆν ἄγων τοὺς μέχρι τῆς ἀττικῆς ἕλληνας ὁμοῦ καὶ βαρβάρους .i. At ille vtraq; aderat manu,ducens vsq; Atticam Græcos simul ac barbaros. Quanquam hoc loco potest etiam citra figurã dictum accipi,vt intelligamus vel de terrestribus pariter ac maritimis copijs, vel de barbaris ac Græcis. Quandoquidem & militum manum dicimus, vt apud Vergilium,

Iuuenum manus emicat ardens.

De plena manu dictum est aliás,quod Græci dicunt ὀμπνίᾳ χειρὶ,quasi dicas,diuite manu,vnde & Cererem ὄμπνιον cognominant,quemadmodum nos almam, quod affatim alat, & ὄμπνιον ὕδωρ,quod copiose nutriat.

17

Vno ore.

Vno ore,pro summo consensu,passim apud authores obuium est. Terentius, Vno ore omnes omnia bona dicere. M. Tullius in sermone De amicitia, Vna est enim amicitia in rebus humanis,de cuius vtilitate omnes vno ore consentiunt. Seneca Epistolarum lib. 11. epistola 80. In tanta iudiciorum diuersitate, referendam bene merentibus gratiam, omnes vno tibi, quod aiunt, ore affirmabunt. Aristophanes in Equitibus,

Οἱ δὲ ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον. id est,

Ore vniuersi clamitant vno simul.

Plato lib. De legibus primo, Μιᾷ δὲ φωνῇ,καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος,πάντας συμφωνεῖν.id est, Vna voce, & ex eodem ore omneis concinere. Idem lib. De Repub. 2. Πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν,ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη.id est, Omnes enim vno ore prædicant,quod honesta res sit & modestia & iustitia.

18

Aquilam noctuæ comparas.

Ἀετὸν γλαυκὶ συγκρίνεις.id est, Aquilam noctuæ comparas, Martialis in Scazonte,

Aquilasq; similes facere noctuis quæris.

Aquila visus acerrimi,adeo, vt ἀσκαρδαμυκτῶς, id est, non conniuens aduersus solem intueatur. Et sunt qui tradant hanc auem hoc experimento probare,degenerésne sint pulli,an genuini. Contra noctua,solis lumen modis omnibus refugit. Pindarus quodam loco graculos cum aquila confert.

19

Congregare cum leonibus vulpes.

Congregare cum leonibus vulpes,est res impares dissimilesque permiscere. Martialis, Quid congregare cum leonibus vulpes?

Vulpes dolis nititur,leo viribus fidit. Quanquam vtrunq; coniunxit fortem leonem oportere præstare iu exhauriendis certaminum laboribus,vulpem in consilijs. Sic enim in Isthmijs scribit, Τόλμᾳ γὰρ ἐοικὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρᾶν λεόντων ἐν πόνῳ,μῆτιν δ' ἀλώπηξ.id est, Animo similis frementibus leonibus in ferendis laboribus,consilio vero vulpes.

20

Aquila in nubibus.

Ἀετὸς ἐν νεφέλαις.id est, Aquila in nubibus,pleriq; interpretantur de re magna quidem illa,sed quã non facile assequaris: alij de ijs,qui longe reliquis præcellunt. Aristophanes in Equitibus.

Ὦ περιήδομαι | Gaudeo istoc nomine,
ὡς ἐν νεφέλησιν αἰετὸς γενήσομαι. id est, | Quòd aquila fiam in nubibus videlicet.

Verba sunt populi Atheniẽsis,promittentis sibi futurum, vt orbi vniuerso imperet. Et paulo inferius in eadem comœdia,tanquam oraculum pronunciatur,

Αἰετὸς ὡς γίγνει,καὶ πάσης γῆς βασιλεύεις. id est,

Quippe aquila es terræq; omnem dominaris in orbem.

Dicuntur & hæc de populo Atheniẽsi, nisi forte placet allusio,ad spes huius principatus inanes. Rursus in Auibus,αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι. id est, Aquila in nubibus fies. Interpres admonet alludere poetam ad oraculum,quondam Atheniensibus redditum,quo prædicabatur futurũ, vt Athenienses tãto interuallo reliquas vrbes superarent,quanto aquila in nubibus reliquis auibus esset sublimior. Pindarus item in Nemeis,quem locum modo attigimus,se vocat aquilam, Bacchylidem æmulum graculum,videlicet quòd illum immenso vinceret interuallo,

Αἰετὸς

Αἰετὸς ὠκὺς πετανοῖς
Ὅς ἔλαβεν αἶψα τηλόθεν μεταμαιόμενος
Δαφοινὸν ἄγραν ποσὶ,
Κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται

Quorum carminum hæc est sententia: Aquila pernix inter volucres, quæ repente aduolans eminus, corripuit cruentam prædam: Loquaces autem graculi humi pascuntur.

Volantia sectari. 21

Huic affine est, quod vsurpat Aristot. 3. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ lib. τὰ πετώμενα διώκειν. id est, Volãtia sectari. Loquitur autem de vehementer obscuris, & quæ difficillimum sit peruestigare. Cui non dissimile est illud,

Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim coruos sequeris, testaq; lutoq; ?

De ijs, qui nullum certum vitæ scopum sibi proponunt, sed ex tempore viuunt. ad quamuis occasionem mutabiles.

Ibyci grues. 22

Αἱ ἰβύκου γέρανοι. id est, Ibyci grues. Græcis in prouerbium abierunt, quod dici consueuit, quoties sceleribus nouo quodam & improuiso casu proditis, scelesti pœnas dant ijs, quos læserunt. Id ex huiusmodi quodã euentu natum memorant. Ibycus poeta quidam, cum in latrones incidisset iam occidendus, grues fortè superuolantes obtestatus est. Aliquanto post tempore, cum ijdem latrones in foro sederẽt, rursumq; grues superuolarent, per iocum inter se susurrabant in aurem, Αἱ ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν. id est, Adsunt Ibyci vltores: eum sermonem assidentes in suspicionem rapuerunt, maxime desiderato iampridem Ibyco. Rogati quid nam sibi vellet ea oratio, hæsitanter atq; inconstanter responderunt, subiecti tormentis facinus confessi sunt. Atq; ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt, ac potius suo ipsorum indicio, vt dicitur, perierunt. Huiusmodi fermè Plutarchus in commentario De futili loquacitate. Meminit huius adagij Ausonius in monosyllabis:

Ibycus vt perijt, vindex fuit altiuolans grus.

Extat super hac re Græcum epigramma, titulo Antipatri, quod non grauabimur adscribere.

Ἴβυκε λῃσταί σε κατέκτανον, ἔκ ποτε νήσου
Βάντες ἐρημαίην ἄστιβον ἠϊόνα,
Πολλὰ ἐπιβωσάμενον γεράνων νέφος, αἵ τοι ἵκοντο
Μάρτυρες, ἄλγιστον ὀλλυμένῳ θάνατον.
Οὐδὲ μάτην ἰάχησας, ἐπεὶ ποινῆτις ἐριννὺς
Τῶνδε διὰ κλαγγὴν τίσατο σεῖο φόνον
Σισυφίην κατὰ γαῖαν. ἰὼ φιλοκερδέα φῦλα
Λῃστέων, τί θεῶν οὐ πεφόβησθε χολόν;
Οὐδὲ γὰρ ὁ προπάροιθε κτανὼν Αἴγισθος ἀοιδὸν
Ὄμμα μελαμπέπλων ἔκφυγεν εὐμενίδων.

Vertissem & hos versus meo more, ni commodum Petrus Aegidius Antuerpiensis, hospes meus, immo Pylades meus, & siquid hoc quoq; vsquam est amicius, iam Latinos fecisset, ac mea quidem sententia feliciter. Eos adscribam, simul & hoc laboris haud illibenter effugiens, & incomparabilis amici mentionem cupide arripiens:

Quondam ad desertum venientes Ibyce littus,
Vitam prædones eripuere tibi,
Sæpe gruum nubem imploranti, quæ tibi testes
Aduenêre necis cum morerêre tuæ.
Attamen haud frustra, siquidem clangore volucrum
Sisyphio cædem est Eumenis vlta solo.
Latronum genus heu cupidum lucri atq; rapinæ,
Cur vos nequaquam terruit ira deûm?
Quando nec Aegisthus, vatem qui occiderat olim,
Attarum occursus fugerat Eumenidum.

Meminit huius poetæ Marcus Tullius libro Tusculanarum quæst. 4. cuius poema maxime lasciuũ fuisse testatur.

23

Veriora ijs,quę apud Sagram acciderunt.

Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ σάγρᾳ.id eſt,Veriora ijs,quæ apud Sagram acciderunt. Dictum olim in incredulos,quiq́; non niſi magno malo docti credunt. Refertur à Strabone lib. Geographiæ 6. Poſt Locros,inquit,Sagra fluuius labitur,in cuius ripa Caſtoris & Pollucis aræ ſitæ ſunt.ad quas decem Locrorum millia,vna cum Rheginis,aduerſus Crotoniatas numero centies ac tricies mille,Marte collato victoriam reportarunt. Ex quo euentu natum eſt in incredulos adagium, Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ σάγρᾳ.id eſt,Veriora ijs,quæ apud Sagram acciderunt. Addidere pleriq;,quo die certamen initum eſt,ijs qui in Olympijs erant,eum belli euentum nunciatum fuiſſe:tanta celeritate nunciatæ pugnæ veritas comperta eſt. Meminit huius pugnæ Iuſtinus lib. 20. tametſi de numero occiſorum à Strabone diſſentit. Meminit & Euſtathius in Bœotiam Homeri,additq́; dici ſolitum de rebus veriſſimis quidem illis,at non creditis. Poſtremo memiuit & Marcus Tullius De natura deorum 2. Nam de Sagra,inquit. Græcorum etiam eſt vulgare prouerbium,qui quæ affirmant,certiora eſſe dicunt,quàm illa quæ apud Sagram.

24

Rudem accipere. Rude donare.

Rudem accipere,pro dimitti à munere. Rude donare,pro dimittere, crebriter apud idoneos authores obuia ſunt. Inde ducta metaphora,quòd antiquitus gladiatores,quibus permiſſum erat à gladiatorio munere ceſſare,rude donati dicebantur, Ea ceſſatio dabatur virga,quam rudem appellabant, vnde hoc modo dimiſſi,rudiarij vocantur. Proinde quicunq; à munere quouis in otium reſtituuntur vel ob ætatem,vel ob imbecillitatem,rudem accepiſſe dicentur. Horatius in prima epiſtola,

Spectatum ſatis & donatum iam rude,quæris
Mœcenas,iterum me antiquo includere ludo. Item Iuuenalis,
Ergo ſibi dabit ipſe rudem,ſi noſtra mouebunt Conſilia. Ouidius,
Sic igitur tarda vires adimente ſenecta,
Me quoq; donari iam rude tempus erat.

M. Tullius Philippicarum 2. Tam bonus gladiator rudē tam cito accepiſti? Lepidior erit metaphora,ſi longe traducatur:veluti ſiquis adhortetur quempiam,vt à ſtudiorum laboribus abſtineat, ſibiq́; rudem impartiat:aut qui vitam aulicam reliquerit,eum aulicæ vitæ rudiariū appellemus. Huic ferme contrarium videtur,quod ait Fabius,acutæ eloquentiæ candidatus:quanquam equidem hoc loco legendum arbitror,auitæ,pro acutæ:& bonarum literarum candidatus. Nam candidati proprie dicuntur,qui magiſtratum ambiunt. Quod ſi transfertur aliò,tranſibit in prouerbij ſpeciem.

25

Mali corui malum ouum.

Κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν.id eſt. Mali corui malum ouum. Apte vſurpabitur,quoties à malo præceptore diſcipulus malus proficiſcitur:ex improbo patre filius improbus:ex patria illaudata vir illaudatus:deniq; facinus ſceleratum ab homine ſceleſto. Metaphoram alij referunt ad naturam animantis,quæ nec ipſa eſt idonea cibis humanis,nec ouum parit ad quicquam vtile. Sunt qui dicant fieri, vt coruorum pulli parentes ipſos deuorent. ſi fortè non paſcant illos ad ſatietatem,& hinc ductum adagium. alij malunt ad huiuſmodi fabulam referre:Corax quidam primus Syracuſis,poſt mortē Hieronis,inſtituit artē rhetoricen mercede profiteri. Cum hoc adoleſcēs quidam Tiſias hac lege pactus eſt,vt tum demum mercedem perſolueret,vbi iam artem perdidiciſſet. Dein vbi iam arte cognita, præmium reddere cunctaretur,Corax in ius diſcipulum vocat. Ibi iuuenis huiuſmodi dilemma proponit. Percontanti quis eſſet artis finis,vbi Corax reſpondiſſet,perſuadere dicendo,Age,inquit,ſi perſuadeo iudicibus,me nihil debere,non reddam,quia vici cauſam:ſin minus perſuadeo, non reddam, quia non perdidici artem. At Corax Tiſiæ dilemma tanquam vitioſum,& ἀντιστρέφον,in diſcipulum retorſit ad hunc modum,Immo,inquit,ſi perſuades,dabis,quia tenes artem,& debes ex pacto:ſin minus,dabis,quia ſententijs iudicum damnatus. Quod commentum tam vafrum, tamq́; callidum vbi iudices audiſſent,admirati verſutiam adoleſcentis, ſucclamarunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν. Sunt qui narrent hoc ſucclamatum à corona circumſtantium,cum alter alteri litem intenderet. Huiuſmodi fermè leguntur in Prolegomenis in Hermogenis Rhetoricen. Ex hac fabula,ni fallor,efficta eſt ea quam narrat A. Gellius in noctibus Atticis libro 5. cap. 10. de Protagora ſophiſta, & huius diſcipulo Euathlo:quæ tametſi longiuſcula eſt,& in promptu ſita,tamen quòd omnium lepidiſſima videatur, non pigebit adſcribere. Gellius igitur oſtenſo vitioſo dilemmate, Antiſtrephon vocant, propterea quòd totidem verbis poſſit in aduerſarium retorqueri: Quale eſt,inquit,prouulgatū illud, quo Protagoram ſophiſtarum acerrimum vſum eſſe ferunt aduerſus Euathlum diſcipulū ſuum. Lis nāq; inter eos, & controuerſia

controuersia super pacta mercede hæc fuit. Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discendæ, causarumq; orandi cupiens fuit, is in discipulũ Protagoræ sese dedit, daturumq; promisit mercedẽ, grandem pecuniã quantam Protagoras petiuerat: dimidiumq; eius dedit iam tunc statim prius q̃ disceret pepigitq; vt reliquum dimidium daret, quo primum die causam apud iudices orasset & vicisset. Postea cum diutule auditor assectatorq́; Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abunde promouisset, causas tamen non reciperet, tempusq; iam longum transcurreret, & facere id videretur, ne reliquum mercedis daret: capit cõsilium Protagoras, vt tum existimabat, astutum, petere instituit ex pacto mercedem, litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad iudices conijciendæ consistendæq; causæ gratia venisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stultissime adolescẽs, vtroq; id modo fore, vti reddas quod peto, siue contra te pronunciatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin vero secũdum te iudicatũ erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. Ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obuiam, si verba ipse non facerem, atq; alio patrono vterer. Sed maius mihi in ista victoria proludium est, cum te non causa tantum, sed etiam argumento vinco. Disce igitur tu quoq; magister sapientissime, vtroq; modo fieri vti non reddam quod poetis. siue contra me pronũciatum fuerit, siue pro me. Nã si iudices pro mea causa senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin contra me pronunciauerint, nihil tibi ex pacto debeo, quia ego non vicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileq; esse, ꝙ vtrinq; dicebatur rati, ne sententia sua vtrancunq; in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causam in diem longissimum distulerũt. Hactenus Gellius. Quid autẽ? an non optimo iure iudices hoc saltẽ sententiæ vice pronunciare debuerunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν; Narrat eandem fabulam L. Apuleius in Floridorum libris, non dicam copiosius: neq; enim potest copiosius referri, q̃ à Gellio denarrata est, sed tamen florulentius, &, vt ita dixerim, picturatius. Meminit Euathli Aristophanes in Fucis, atq; item in Acharnensibus.

Ab impiis egressa est iniquitas 26

Concinit huic Hebraicum illud ex lib. Regũ 1. cap. 24. quod Dauid nominatim etiã pro vetusto prouerbio citat: Ab impiis egredietur iniquitas. Significat autẽ ab improbis semper mali quippiã exoriri, à bonis nihil malorũ proficisci. Proinde nihil esse cur Saul metuat, ne à se occideretur. Hoc facinus impiũ, nõ nisi ab impijs esse patrãdũ, se manus suas regia cęde nõ inquinaturũ. Porrò ꝓuerbiũ, si quẽ hoc quoq; iuuabit, Hebrço sermone pronũciatur ad hunc modũ: מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע

Quandoquidem habent hoc peculiare pleraq; prouerbia, vt in ea lingua sonari postulent, in qua nata sunt: quòd si in alienum sermonem demigrarint, multum gratiæ decedat. Quemadmodum sunt & vina quædam, quæ recusent exportari, nec germanam saporis gratiam obtineant, nisi in his locis in quibus proueniunt. Idem propemodum dicitur apud Græcos versu prouerbiali.

Γνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται. id est,

Probis ab animis facta promanant proba.

Lemninm malum. 27

Λήμνιον κακόν. id est, Lemnium malum, de malis immensis ac miserandis. Historia, vnde natũ adagium, varie narratur, neq; magni refert eam anxie persequi. Herodotus in Eratone, & prouerbij & historiæ meminit in hanc fermè sententiam: Pelasgi ex Attica per vim expulsi, Lemnon incolebant. Huius iniuriæ cum pœnas de Atticis sumere cuperent, probeq́; cognitos haberent dies festos, ac cæremonias illorum, collocatis insidijs, vxores Atheniensium abduxerunt, cum Mineruæ sacra facerẽt in Braurone hisq́ue in Lemnum nauigio asportatis, concubinarum vice sunt abusi, Cæterum mulieres cum plurimos liberos parerent, omneis & Atticis moribus instituerunt, & Attice loqui docuerunt. ita factum est, vt nec miscere coniugia cum puellis Pelasgicis vellent, & siquando Pelasgus quempiam pulsare conaretur, omnes conglobati Attici, huic suppetias ferrent. Breuiter adeo inualescebat pubes Attica, vt plerisq; in rebus priores tenere videretur, quare visum est Pelasgis vt filios ex Atticis mulieribus susceptos trucidarent. Idq́ue perfecerunt, occisis vna & matribus: deinde sterilitate, orbitate, pestilentia, reliquisq́ue plurimis adacti malis, Delphicum oraculum consuluerunt, qua via calamitatibus leuari possent. Hinc igitur ait per omnem Græciam increbuisse prouerbium, vt ingentia miserandaque mala, Lemnia dicerentur. Partim igitur hinc natum adagium putant, partim illinc, quòd aliquando Lemniæ mulieres graueolentia maritorum offensæ, eos vniuersos sustulerunt, auxilio Thoantis. Cuius rei meminit & Euripides in Hecuba,

Καὶ λήμνων ἄρδην ἀρσένων ἐξῴκισαν. id est,
Maresq; Lemno sustulere fœminæ Funditus.
Item Seneca in Agamemnone, Et scelere Lemnon nobilem.

28

Cicadam ala corripuisti.

Τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. id est, Cicadam ala corripuisti. Dicitur in eos, qui quempiam prouocant minime ex vsu suo. Lucianus in Pseudologista scribit, Archilocum poetam iambographum, & ad male dicendum egregie instructum, ad hunc modum respondisse cuidam, à quo fuerat conuicio prouocatus, Τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. Est autem huius insecti mira quædam & prodigiosa loquacitas, maxime efferuescente sole. Plinius negat ijs vocem esse, sed stridorem cum tractu: eumq; sonum emitti non alis, quemadmodum muscæ, apes, culices: nam ijs stridor simul cum volatu desinit: at cicadæ si presseris alas, vehementius etiam perstrepit: sed in pectore subesse ait duos specus, attituque membranæ, mobili accedente spiritu, per hos è visceribus sonum edi. Ergo quemadmodū si cicadam natura garrulam ala prehendas, clarius obstrepet: ita si poetico homini præbeas occasionem simultatis, non modo non tacebit, sed clarius obstrepet, & omnem bilem chartis illinet atris. Proinde Platonem aiunt admonuisse, ne quis hominem poetam sibi faceret inimicum. Et Horatius, Genus irritabile vatum dixit.

29

Tenedia bipennis.

Τενέδιος πέλεκυς. id est, Tenedia securis. Conueniet aut in eos qui nimium seuere iudicant ac puniunt: aut qui celeriter expediunt controuersias, & litium ambiguitates. Inde translatum, quòd olim rex Tenedi securim gestans, litem audire consueuit, causaque iudicata, protinus eum qui fecisset iniuriam, securi percutere: aut quòd Tenedius quidam rex legem tulit in adulteros, vt vtriusq; corpus securi concideretur, eiusq; legis exemplum etiam in filium edidit. Proinde in nomismate iussisse insculpi, altera ex parte securim, altera duos vultus ex eadem ceruice prominentes. Cuius rei meminit & Stephanus in vrbium catalogo. Plutarchus in comment. de Pythijs oraculis, ostēdit securim typū atq; insigne fuisse Tenediorum, idq; propter cancros qui sunt apud illos in loco qui dicitur Asteriū. VerbaPluterchi siquis fortè requiret, sunt hæc: Ὥσπερ ἀμέλει σελινοῦντοί ποτε χρυσοῦν σέλινον ἀνατεθῆναι λέγονται, καὶ τενέδιοι τὸν πέλεκυν, ἀπὸ τῶν καρκίνων τῶν γινομένων περὶ τὸ καλούμενον ἀστέριον παρ' αὐτοῖς. μόνοι γὰρ ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεως ἔχουσι. Lucianus in Philopseude. Τοῦτ' ἐκεῖνο ἥκειν γάρ μοι νομίσας, πέλεκύν τινα κατὰ ψευσμάτων. id est, Ratus enim iuxta illud quod vulgo dici cōsueuit, securim quandam mihi venisse ad incidenda mendacia. Mihi videtur allusum ad Alexandri Magni factum, qui nodum insolubilem in Midæ plaustro ense dissecuit, quemadmodum ostendimus alibi. Meminit & Pausanias in Phocicis, sed originem adagionis ad aliam fabulā refert. Scribit autem securim inter anathemata fuisse, monumētum Pericliti, cuius pater Euthymachus Tenedius qua de re vetusta ferretur fabula: Cycnon filium fuisse Neptuni, ac regnasse in Colonis. Porrò Colonæ erant in terra Troiana, contra insulam cui nomen Leucophrys. Porrò cum Cycnus haberet filiam nomine Hemitheam, ac filium nomine Tennem ex Proclea, ea fuerat Clytij filia, soror Caletoris, quem Homerus in Iliados ο tradit interfectum ab Aiace, quod is Caletor in Protesilai nauim ignem iniecisset. Hæc igitur cum esset defuncta, huic successit Philonome Craugasi filia: quæ cum adamaret Tennen, ac reiecta fuisset, mentitur apud maritum, quod ipsa nolens ab eo fuerit de stupro solicitata. Cygnus vxoris mendacio persuasus, Tennen vna cum sorore cistæ inclusum abijcit in mare. Cæterum incolumes appulsi sunt in insulam Leucophryn, cui post à Tenne nomen versum sit Tenedos. Cycnus tandem vbi comperisset se deceptum, nauigat ad filium, simul & agniturus errorem suum, & veniam deprecaturus. Cum autem appulisset Cycnus, & nauim ab arbore quapiam aut saxo religasset, Tennes præ iracundia securi funes incidit. Vnde prouerbium dici cœptum de ijs qui pertinaciter negarent aliquid: Hic est qui Tenedia securi hoc aut illud incidere posset. Huic non dissimilis historia refertur in prouerbio: Tenedius homo.

30

Thesaurus carbones erant.

Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς πέφυκεν. id est, Carbones thesaurus erant. In eos competit, qui spe sua frustrantur, quiq; magnificis rebus expectatis, meras nugas reperiunt. Ex euentu quopiam natum videtur, quo quispiam thesauri spe fodiens, carbones defossos inuenit. Eaq; res in risum vulgiq; sermonem abijt. Nam antiquitus carbones in terra defodi solent, ad indicandos agrorum terminos, propterea quod, vt testatur in opere De ciuitate Dei diuus Augustinus, nulla res magis durabilior, magisq́ perpetua, quàm carbones sub terra defossi. Lucian. in Zeuxide: Τὸ δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρός.

ὁ θησαυρὸς ἦσαν.id eſt, Verum iuxta prouerbium,theſaurus noſter carbones erant.Rurſum in Philopſeude: Τὸ γοῦν τοῦ λόγου ἐκεῖνο,ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς πέφηνας. id eſt, Proinde iuxta id quod dici ſolet: tu nobis qui theſaurus credebaris, carbones extitiſti. Idem in Timone de auro inuento: Δέδια γοῦν μὴ ἄνθρακας εὕρω ἀνεγρόμενος. id eſt, Vereor itaque, ne expergefactus carbones reperiam. Rurſum in votis: Καὶ ἄνθρακές σοι ὁ θησαυρὸς ἔσαι.id eſt,Ac theſaurus tibi carbones fuerint. Alciphron in epiſtola quadam: Οὐ σποδός μοι πάντες οἱ θησαυροὶ γενήσονται; id eſt, Non omnes theſauri mihi cinis erunt?

Octapedes. 31

Ὀκτάποδες.id eſt, Octapedes Scythico prouerbio dicebantur,qui duos poſſiderent boues, & currum vnum.Lucianus in Scytha ſiue Proxeno: Οἱ παρ' αὐτοῖς ὀκτάποδες καλούμενοι.id eſt,Qui apud illos Octapedes vocantur. Dici poterit per iocum in hominem,qui ſibi locuples videatur: vel in eũ cui ruſticanæ ſunt opes. Inter opes enim ruſticanas præcipue recenſet Heſiodus, τὸν βοῦν ἀροτῆρα. id eſt,Bouem aratorem. Addit prouerbio gratiam alluſio ad ſcorpium,polypum,ſepiam & theutidẽ octonis pedibus animantia,& ob id Græcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius etiam prouerbio locum fecit, octapedem excitas.Siquidem hoc animal ſub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν ſcribit per ω,non per α.

Satius eſt recurrere quàm currere male. 32

Πάλιν δρομῆσαι μᾶλλον ἢ δραμεῖν κακῶς. id eſt, Satius recurrere,atq; vti curras male. Senarius prouerbio celebratus,cuius hic eſt ſenſus: Præſtat mutare conſilium in melius, quàm in male inſtitutis pergere. Lucianus aſinus ſententiam hanc ſecum voluebat, non admodum aſininam: Ἔκρινα τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου,πάλιν δρομῆσαι μᾶλλον,ἢ δραμεῖν κακῶς. id eſt, Viſum eſt tandem,iuxta vulgi ſermouem:

Potius recurrere,atq; currere perperam.

Quin & hoc ſeculo vulgo dictitant,non prorſus aberrare eum,qui medio è curſu recurrat: ſignificãtes probandos eos qui mature reſipiſcunt ab ſtultitia.

Solus currens vicit. 33

Μόνος θέων ἐκράτει.id eſt,Solus currens vicit. De iis qui vincunt nemine contracertante. Tranſlatum à ſtadiis. Nihil autem eſt negotii vincere,ſi nemo tecum certet. Concinne dicetur in eos qui ſibi placent,quaſi pulchre cauſam ſuam probarint,cum nullus adſit qui contra diſputet. Lucianus in imaginibus: Ῥᾷσον δὲ οἶμαι τοῦτο ἐσὶ κατὰ τὴν παροιμίαν μόνον θέοντα κρατεῖν.id eſt,Haud eſt difficile,iuxta prouerbium,cum ſolus curras,vincere. Affine illi quod alias recenſuimus,ἐρήμην νικᾶν.id eſt, Desertã cauſam vincere. Nec alienum ab illo,ἀκονιτὶ νικᾶν. Citra puluerem vincere. Et ἀνιδρωτὶν ικᾶν.id eſt,Citra ſudorem vincere,quorum alibi meminimus.

Leonem ex vnguibus æſtimare. 34

Ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκειν.id eſt, Ex vnguibus æſtimare leonem, eſt ex vna quapiam coniectura negotium vniuerſum perpendere,ex paucis multa,ex minimis maxima coniicere. Natum videtur adagium à Phidia ſtatuario,qui,ſicut narrat Lucian.in Hæreſibus ſuſpecto leonis duntaxat vngui,quantns eſſet totus leo perpendit,totumque ex indicio vnguis effinxit. Plutarchus in comment. De defectis oraculis,videtur ad Alcæum referre. Sic enim ſcribit: Οὐ κατ' ἀλκαῖον ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα γράφοντας. id eſt, Non Alcæi more leonem ex vnguibus depingentes, hoc eſt, ex re minima colligentes. Philoſtratus in vita Apollonij: Οἷον ἐξ ὄνυχος ἤδη ὁρῶ, id eſt, Qualem ex vngui iam eſſe video. Baſilius Magnus ad Maximum philoſophum εἰκόνες ὄντως τῶν ψυχῶν εἰσὶν οἱ λόγοι κατεμάθομεν οὖν σὲ διὰ τοῦ γράμματος,ὅσον φασὶν ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα. id eſt, Animi imago re vera eſt oratio: Proinde cognouimus te ex literis,non aliter quàm leonem, vt aiunt, ex vnguibus. Fit autem hoc mathmatica ratione,ſicuti docet Victruuius libro 3.vt ex membro vel minimo totius corporis modus colligatur. Quemadmodum Pythagoras Herculani corporis menſuram ex Piſano ſtadio, quod Hercules ſuis pedibus fuerat metatus,ratiocinatus eſt. Sic ex vnius arteriæ pulſu, medici de tota hominis valetudine iudicant: ſic ex coma, aut cingulo,aut oraculorum nutu, totam hominis vitam licet conijcere; ſic ex vnica epiſtola doctrinam omnem æſtimamus: ex vnico reſponſo, totam hominis ſapientiam perpendimus.

Cauda de vulpe teſtatur. 35

Ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ.id eſt. Cauda de vulpe teſtificatur. In eos dici ſolitum, qui puſilla in re cuiuſmodi ſint declarant. Eſt autem vulpi cauda pro corpore maior ac piloſior,vt non ſit faci-

le celare. Alioqui canis videri poſſit. Vnde quadrabit de exitu declarante cuiuſmodi fuerint reliqua. Quidam primo aggreſſu agni, in euentu vulpes inueniuntur.

36

E fimbria de texto iudico.

Εκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα γινώσκω. id eſt, E fimbria textum omne cognoſco, hoc eſt, ex vno aliquo puſillo reliquorum facio coniecturam. Tranſlatum à negociatoribus, qui inſpecta texti margine, facile de vniuerſo cuiuſmodi ſit, iudicant.

37

De guſtu cognoſco.

Εκ γεύματος γινώσκω. id eſt, Ex deguſtatione iudico, hoc eſt, ex minima experientia. Ductum item à negociatoribus, qui guſtato duntaxat vino, aut oleo, de reliquo mox pronunciant. Eſt enim cuiuſque arboris fœtui ſuus quidam ſapor & indoles, & forma quoque peculiaris, quæ quoties mutarentur in diuerſum, pro oſtento habitum fuit, vt eleganter Theophraſtus in hiſtoria Plantarum lib. 2. cap. 4. Vnde Plinius: Ad eum, inquit, guſtum tibi reliqua promitto. Seneca: Et guſtum tibi dare volui. Et deguſtationem huiuſmodi experientiam vocamus. Haud alienum fuerit hic aſcribere, quod Irenæus refert prouerbij nomine, vt diſcas mare ſalſum eſſe, nihil opus totum ebibere. Siquidem è paucis guttis deprehendere licet, quale ſit vniuerſum.

38

Aethiopem ex vultu iudico.

Τὸν αἰθίοπα ἐκ τοῦ ὄψεως γινώσκω. id eſt, Aethiopem ex ipſo vultu cognoſco. præfert quiſque aliquo ſigno, cuiuſmodi ſit moribus. Præ ſe fert enim Aethiops, nigrore vultus, intortis capillis, labris tumentibus, dentium candore, patriam ſuam. Nam veſtem mutare poteſt Aethiops, faciem non poteſt.

39

De fructu arborem cognoſco.

Εκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω. id eſt, E fœtu cognoſco arborem: è factis hominem iudico. Quæ parœmia etiam in Euangelicis literis extat, quemadmodum oſtendimus in operis initio. Veſtis ſordida, raſus vertex, ieiunium, oratio, frons tetrica, folia ſunt quæ ſæpenumero mentiuntur, quemadmodum illa ficus mentita eſt Chriſto: ſed pro Chriſti gloria patienter tolerare infamiam, bene velle maleuolis, nec rependere iniuriam, fructus eſt arboris bonæ. Hæc ſiquis conſtanter & alacriter præſtat, arguunt animum ſyncerum. Nam ſimulatio nec diuturna poteſt eſſe, nec fieri poteſt, quin alicunde cedens naturæ, prodat animi morbum.

40

In tenebris ſaltare.

Εν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι. id eſt, in tenebris ſaltare. Eſt rem gerere clanculum, nullo teſte, nulloque iudice. Tranſlatum ab ijs qui choros ducunt, quos in tenebris nemo queat dijudicare rectène, an ſecus moueant pedes. Lucianus in Sectis, Εν σκότῳ φασὶν ὀρχοίμεθα. id eſt, In tenebris, vt aiunt, ſaltaremus. Quibus ex verbis videtur adagium dici poſſe etiam in illos qui temere, nulloque iudicio, nulla certa ratione rem agunt. Sentit enim Lucianus nos philoſophia deſtitutos, tanquam in tenebris ſaltaturos, vt quicquid in manus venerit, id eſſe credamus quod quærebatur. Apparet huc tacite alluſiſſe Platonem lib. De repub. 8. Ινα μὴ σκοτεινῶς διαλεγώμεθα πρῶτον ὁρισώμεθα. id eſt, Ne tenebroſe diſſeramus, prius definiamus. Nam qui confuſe diſputat, velut in tenebris ſaltat.

41

Areopagita.

Αρειοπαγίτης. id eſt, Areopagita. De triſti ſeueroque dicebatur, aut etiam de iudice vehementer incorrupto. Inuenitur & Σκυθρωπότερος ἀρειοπαγίτου. id eſt, Triſtior Areopagita. Athenis ſumma erat Areopagitarum authoritas: hi erant iudices, qui de capitalibus cauſis pronunciabant, tanta integritate, vt noctu atque in tenebris, non interdiu, neque luci cauſas cognoſcerent, quo non dicentes, ſed duntaxat quæ dicerentur ſpectarent. Id ita eſſe teſtatur Lucianus in Sectis. Alluſit ad prouerbium Cicero ad Atticum libro primo Senatus ἄρειος πάγος, nihil conſtantius, nil ſeuerius, nil fortius. Idem eiuſdem operis libro quarto Ex quo intellectum treis τοὺς ἀρειοπαγίτας, ambitum, comitia, interregnum, maieſtatem, totam denique rempubl. flocci non facere.

42

Atticus aſpectus.

Αττικὸν βλέπος. i. Atticus aſpectus, perinde eſt quaſi dicas, os imprudens. In eos dicebatur, qui vultu ipſo præ ſe ferebant impudentiam, dicendique confidentiam. Nam hoc vitio notati ſunt Atticorum mores. Ariſtophanes in Nubibus:

Επὶ τοῦ προσώπου τ᾽ ἐστιν ἀττικὸν βλέπος. id eſt, Ac vultu in ipſo aſpectus Atticus eminet.

Sic enim loquitur Strepſiades de filio Socratica è ſchola redeunte, quem ex ipſa fronte conijcit malam cauſam agere poſſe, quod neſcio quid Atticæ aſtutiæ ſimul atque impudentiæ præferret. Quin & Achilles apud Homerum Agamemnonem appellat κυνώπην, ob impudentiam, tales & κυνοβλώ-

πης dici admonet Hesychius.

Lari sacrificant. 43

Εςίᾳ θύουσιν.id est,Lari sacrificant. In tenaces dicetur,qui de suis nemini quicquam impartiunt:aut in conuiuas edaces,qui nihil appositis epulis mittunt amicis,neq; quicquam faciunt reliquum. Nam antiquis religiosum erat,ex ijs quæ laribus immolabantur,aliquid foras efferre. Huc allusit Aristophanes in Pluto,apud quem Carion Mercurio obsecrãti,vt aliquid sibi de sacrificio quod intus agebatur,impertiant,ἀλλ᾽ inquit,οὐκ ἐκφορά.id est,Efferre nequaquam licet. Idem in eadem fabula mulieri volenti pro foribus spargere bellaria:

Ἔνδον γε,inquit,παρὰ τὴν ἑςίαν,ὥσπερ νόμος
Οὐδὲν ἐκφέρειν πρεπῶδές ἐςιν ἀλλὰ εἰσφέρειν. id est,
Intus profecto,vt moris est,apud Larem,
Nam nefas efferre quicquam,inferre sed decet magis.

Apud Romanos,authore Plutarcho,nefas erat mensam prorsus inanem tolli:vel quòd innuerẽt,semper aliquid reseruandum in tempus posterum:vel vt assuescerent temperare cupiditati,à præsentibus abstinentes:vel vt hoc pacto seruorum animos sibi conciliarent cum quibus mensam aliquo pacto communem habere viderentur:vel quòd religiosum haberetur in sacris quicquam vacuum conspici. Porrò mensa sacra quædam res est. Cato lib. De re rustica monet,vt villica certis diebus Lari sacrificet pro copia,addita foco corona. Huic diuersum adagium fingi poterit,τῇ ἑκάτῃ θύειν.id est,Hecatæ sacrum facere. Siquidem in huius deæ sacris,ij qui cœnam inferebant,ipsi nihil inde gustabant,neq; quicquam auferebant præter tumultum & fumum,vt inquit in Symposiacis Plutarchus. Idem fieri consueuit,siquid inferebatur reliquis dijs,quos ἀποτροπαίους appellant. Torquebitur in eos qui alijs consulunt,non sibi:alijs parant opes,ipsi non fruuntur.

Proteruiam fecit. 44

Erat hoc religiosum in nonnullis etiam alijs hostijs,ne quid ex sacris epulis relinqueretur: aut si quid reliquum esset, id igni absumeretur:quemadmodum Moyses tradit de agno paschali. Porrò id genus sacrificij,Romani proteruiam appellant. Vnde celebratur illud Catonis festiuiter dictum in Albidium quendam,qui patrimonium vniuersum luxu absumpserat,vnis exceptis ædibus, quæ incendio conflagrarunt:Proteruiam,inquit,fecit:propterea quod ea quæ comesse non potuerit, quasi combussisset. Author Macrob. lib. Saturnalium 2. Ad hoc facit quod apud Athenæum lib. 8. Theocritus Chius Diocli gurgiti,qui deuorato pisce calido,dixit se cœlum exussisse: Vnum,inquit, illud tibi superest,vt mare ebibas,atq; ita tres res omnium maximas confeceris,terram, mare, cœlum. At quoties sumptus superat quæstum,nec morbus decedit iam in naturam versus, quid superest, nisi vt ad malas artes vertant sese. quo luxui semper gliscenti suppeditet pecunia? Atq; hæc est vna non minima pestis Germaniæ nostræ,præcipue apud eos qui nobilitatis titulo gloriantur:quanquam sunt in his qui nobilitatem fingunt,vt hæc faciant impunitius,qui subornant à quibus vocentur. Ioncheri, iactant arces paternas,addunt plumam galero,pingunt clypeum, in quo dextra librans machæram dissecet elephantem:Subscribunt epistolis suis tres literas. Equ. Siquis sit natus viculo quopiam,puta ab Isocomo,non se scribit Isocomensem,Nam id plebeiũ est, sed Ornithoplutus. Ornithoplutus dicto Isocomo. Atq; tum sibi ius esse putant indicere bellum cui visum est. Si legum seueritas coerceret talium iuuenum intemperantiam,non essent tam multi quibus supplicia vel infligere cogerentur,vel condonare. Per aleam enim,chartas,scorta,compotationes, & otium venitur ad æs alienum, mox ad rapinas & sycophantias. Curritur in militiam,redeunt cum præda nõ ab hostibus parta. His rudimentis exercitati,nullum horrent facinus. Apud veteres erant leges sumptuarię,atq; adeo Corinthi,quæ ciuitas erat cæteris corruptior, tamen lex erat opposita,sumptuosius quàm pro rei familiaris modo viuentibus. Eam apud Athenæum lib. 6. Diphilus refert hisce versibus:

Τοιοῦτο νόμιμόν ἐςι βέλτις᾽ ἐνθάδε
Κορινθίοις,ἵν᾽ ἄντιν᾽ ὀψωνοῦντ᾽ ἀεὶ
Λαμπρῶς ὁρῶμεν,τοῦτον ἀνακρίνειν πόθεν
Ζῇ,καὶ τὶ ποιῶν,κἂν μὲν οὐσίαν ἔχῃ,
Ἧς αἱ πρόσοδοι λύουσι τἀναλώματα,
Ἐᾶν ἀπολαύειν τοῦτον ἤδη τοῦ βίου.
Ἐὰν δ᾽ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν δαπανῶν τύχῃ,
Ἀπεῖπον αὐτῷ τοῦτο μὴ ποιεῖν ἔτι.

Hoc lege cautum est hic apud Corinthios,
Si quempiam obsonare semper splendide
Videmus,hunc rogamus,vnde viuat,&
Quid faciat operis:si facultates habet,
Vt reditus harum soluere expensas queat,
Perpetimur illum perfrui bonis suis.
Sin forte sumptus superat ea quæ possidet,
Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.

Ὃς δ᾽ ἂν δὲ μὴ πείθητ᾽ ἐπέβαλον ζημίαν.
Ἐὰν δὲ μηδ᾽ ὁτιοῦν ἔχων ζῇ πολυτελῶς,
Τῷ δημίῳ παρέδωκαν αὐτόν. ἡράκλεις.
Οὐκ ἐνδέχεται γὰρ ζῆν ἄνευ κακοῦ τινὸς
Τοῦτον σωΐης. ἀλλ᾽ ἀναγκαίως ἔχει
Ἢ λωποδυτεῖν νυκτὸς, ἤτοι χωρυχεῖν
Ἢ τῶν ποιούντων ταῦτα κοινωνεῖν τισὶν,
Ἢ συκοφαντεῖν κατ᾽ ἀγορὰν, ἢ μαρτυρεῖν
Ψευδῆ. τοιοῦτον ἐκκαθαίρομεν γένος. id est,

Ni pareat, iam plectitur multa graui.
Sin sumptuose viuit is qui nihil habet,
Tradunt eum tortoribus. Proh Hercules.
Nec enim licet vitam absq; malo vllo degere
Talem scias, sed est necesse aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium,
Aut hæc patrantum iungier commercio,
Aut in foro agere sycophantam, aut perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
Eijcimus hac ex vrbe, velut purgamina.

At hodie Germania in non obscuris ciuitatibus fert hoc genus nepotes & ganeones, qui non solũ nihil habent, verumetiam multis multa debent, neq; cuiquam illorum dicitur, heus tu, vnde suppetit res tuo luxui? Quod si fieret, fortasse comperirent esse verum quod scribit Diphilus.

45

Hic funis nihil attraxit.

Αὕτη μὲν μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν. id est, Funis quidem iste piscium attraxit nihil. Senarius prouerbialis, quo significabant operã frustra sumptã, neq; ex sententia euenisse, quod quis conabatur. Trãslatum ab hamato funiculo piscantibus, qui sæpe hamum retrahunt inanem. Natum videtur ex fabula Aristophanis, cui titulus θεσμοφοριάζουσαι, vbi legitur hic senarius. Ad adagium allusit idem in Vespis: Ἀλλ᾽ οὐκ ἔσπασεν. id est, Atqui non attraxit. De eo qui tetenderat patri laqueũ, nequò exiret.

46

Semper tibi pendeat hamus.

Adsimili metaphora dixit Ouidius in Amoribus,

Casus vbiq; valet, semper tibi pendeat hamus,
Quo minime credis gurgite piscis erit. id est,

Semper experienda fortuna, & omnis tentanda occasio. Simile illi, Omnem mouere lapidem.

47

Diues aut iniquus est, aut iniqui hæres.

Diuus Hieronymus ad Hedibiam scribit ad hunc modum: Vnde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima. Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Quod si verum est illud Hesiodium, non omnino temere esse, quicquid vulgo dicunt mortales, prouerbium hoc haud oscitanter expendendũ est ijs, qui suis opibus stulte se iactant, Neq; enim ferè parantur ingentes opes sine fraude. Et aut ipse possessor eas per fas nefasq; congessit aut certe successit ei, qui has ea parauit via. Plato lib. De legi. 5. Ὥστε ὁ λόγος ἡμῖν ὀρθὸς, ὡς οὐκ εἰσὶν οἱ παμπλούσιοι ἀγαθοί. i. Ita verũ est, quod vulgo dicimus, admodum diuites non esse bonos. Circũfertur apud Græcos & hic versiculus ex Menãdri comœdijs.

Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν.
Nunquam vir æquus, diues euasit cito.

Huc respexit ille, qui Syllæ iactanti sese, dixisse legitur. Quomodo vir bonus esse potes, qui tantas possideas opes, cum à patre nihil tibi sit relictum? Refert Plutarchus in Illius vita.

48

Herculanus nodus.

Ἡράκλειον ἅμμα. i. Herculeus nodus, pro vinculo arctissimo atq; indissolubili legitur apud eruditos. Seneca ad Lucilium: Vnus tibi nodus, sed Herculeus restat. Sic enim vocat syllogismum, qui vix dissolui posset. quod in eos quadrabit, qui sunt arctissima necessitudine copulati. Idque vnde sit natũ, Plutarchus propemodum indicat in Alexandri vita. Scribit enim Alexandrum Magnum, subacto oppido Gordio, Midæ regia, visere voluisse plaustrum illud celebre, mirando artificio ex corni libro connexum. De quo talis fama apud barbaros increbuerat, quisquis eius nodos explicuisset, ei totius orbis imperium portendi fatis. Alexader ense dissecuit. Aristobulus scribit facillime dissoluisse: nempe adempto clauo, quo temoni iugum annectitur. Allusit huc Ausonius scribens Paulino suo, Næ tu Alexandri Macedonis peruicaciam supergressus es, qui fatalis iugi lora cum soluere non posset, abscidit, & Pythiæ specu quod nefas erat patere, penetrauit. Rursus ad eundem in carmine,

Ocyus illa iugi fatalis soluere lora
Pellæum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principijs, & vtroq; caput celantia nodo.

Nodum autem eum quem ostendit Hercules, religiosum ac sacrum apud priscos fuisse, satis liquet ex ijs Plinij verbis, quæ sunt in historia mundi, lib. 28. cap. 6. Ac vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. Atq; etiam quotidiani cinctus tali nodo, vim quandam vtilem habere

bere dicuntur: Festus Pompeius ostendit antiquitus fuisse morem, vt noua nupta laneo cingulo præcingeretur, vincto nodo Herculis, quem vir ominis gratia soluebat in lecto, vt & ipse felix esset in liberis suscipiendis: nam Hercules septuaginta liberos reliquit. Athenæus libro vndecimo tradit Heracleotas Bœotiæ gentem hoc insigni à cæteris distingui, ὅτι ἔπεσιν ὦσι τῶν ὤτων αὐτοῖς ὁ λεγόμενος ἡρακλεῖος δεσμός. id est, quod super aures gestent vinculum, quod Herculanum dicitur. In consimilem sensum Marcus Tullius vsurpauit, Trabali clauo, actione in Verrem 7. Et vt hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit. Meminit & Horatius clauorum trabalium.

Fuere quondam strenui Milesij. 49

Πάλαι πότ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. id est, Fuere quondam strenui Milesij.
Hoc senario notabant eos, qui à pristina fortuna defluxissent, aut à maiorum moribus degenerassent. Breuiter in omnes quadrabit, qui desierunt esse quod erant, facti deteriores. in senem, in pauperem factum è diuite: in priuatum, qui quandoque regnauit: in obscurum, qui aliquando floruerit. Origo prouerbij varie narratur à Græcis. Quidam aiunt Milesios olim belli gloria præter cæteros floruisse, adeo, vt quoscunq; bello lacesserent, eos superarent. Proinde Polycrates Samiorum tyrannus, bellum quoddam gesturus, cum in animo haberet Milesios socios ad eam rem accersere, oraculum super eo negotio consuluit. Deus respondit: Quondam fuere strenui Milesij. Alij diuersam adferunt fabulam. Cum Cares bellum aduersus quosdam molirentur, statuissentque eius gentis auxilijs vti, quæ tum esset inter finitimos pollentissima, quidam Milesios accersendos censuerunt, alij cum Persis res compenendas. Itaque consultus hac de re Apollo, respondit modo dictum senarium. Dissipato per omnem Asiam oraculo, Milesij propemodum omnes in prælio cum Persis collato, cæsi sunt. Itaque oraculum cum risu in prouerbium abijt. Rursum alij scribunt: Cares cum Dario belligerantes, iuxta vetus quoddam oraculum quo monebantur, vt fortissimos auxilio aduocarent, in Branchidas fuisse profectos: atque eius loci deum consuluisse, num Milesiorum auxilijs oporteret vti. atque enm respondisse: Quondam fortes fuisse Milesios: significantem videlicet, eos iam imbelles esse, & delicijs effœminatos. Verum hoc commentum ex ipsa temporis ratione coarguit Zenodotus. Siquidem hunc senarium legi apud Anacreontem, qui floruit ætate Cyri Persarum regis, à quo Darius fuerit tertius. Angelus itaque Politianus maluit ad Milesiorum mores in mollitiem versos referre: quemadmodum facit & Athenæus libro Dipnosophist. duodecimo Vsurpat hoc adagium semel atque iterum Aristophanes in Pluto,

Καὶ πρὸς ὠδὶ τούτοις εἶπεν ἀποπέμπων, ὅτι | Ac præter hæc renunciauit hoc quoq;
Πάλαι πότ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. id est, | Fuisse quondam strenuos Milesios.

Dicitur autem sub persona adulescentis, qui reuocatus ab anu, quam pauper aliquando diuitem emolumenti gratia coluerat, tunc diues effectus, eandem exhaustam fastidit. Allusit eodem in Vespis iocans in senes,

Ὦ πάλαι ποτ᾽ ὄντες ὑμεῖς ἄλκιμοι μὲν ἐν χοροῖς,
Ἄλκιμοι δ᾽ ἐν μάχαισιν,
Καὶ κατ᾽ αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνον, ἄνδρες μαχιμώτατοι,
Πρίν ποτ᾽ ἦν πρὶν ταῦτα. νῦν
Δ᾽ οἴχεταί γε, κύκνου πολιώτεροι δή. id est,

O qui quondam fortes fuistis in choreis, fortes in pugnis: & secundum hoc deniq; tantum viri pugnacissimi: prius olim fuerũt, prius ista: nunc vero perierũt, cigno magis cani iam. Aristophanes in Ranis notat μιλήσια στρώματα. i. stragulas Milesias, vt delitijs effœminatorum. Vsurpatur & à Synesio in epistola quadam ad Philosophon mulierem, significans sese à pristina felicitate redactum ad calamitatem.

Fuimus Troes. 50

Ἦμεν τρῶες. id est, Fuimus Troes. Hic loquendi color in Græcanicis tragœdijs adeo passim obuius est, vt tanquam in adagium abierit, vbi perijsse quempiam significant. Euripides in Hecuba: Κἀγὼ γὰρ ἦν ποτέ. id est. Et quondam ego fui. Sophocles in Electra:

Ἀπωλόμην δύστηνος, οὐδὲν εἰμ᾽ ἔτι. id est,
Miseranda perii, nulla sum posthac ego.

Id imitatus Vergilius secundo Aeneid. libro:

Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens
Gloria Teucrorum.

Rursum alibi:

Et campos vbi Troia fuit, extinctam significans.
Eandem sententiam diuersa metaphora extulit Ouidius lib. De tristibus:
Nos quoq; floruimus, sed flos fuit ille caducus.
Flammaq; de stipula nostra, breuisq; fuit.
Ad eandem figuram pertinet & illud ex Terent. fabula, cui titulus ἑαυτὸν τιμωρούμενος. Immo habui, Chreme, tanquam perijsse significans. Item illud ex Rudentibus Plauti: Miserum istuc verbum, & pessimum est, habuisse. Præterea nobilis illa vox M. Tullij de coniuratis supplicio affectis: Vixerunt, cum occisos significaret. Hanc sermonis figuram ex antiquissima illa Lacedæmonij chori cantilena putant increbuisse. Eius chori mentionem facit Plutarchus in libello, cui titulu Quo pacto laudare se quispiam citra inuidiam possit: meminit & Diogenianus in Græcorum adagiorum collectaneis. Constabat autem is chorus triplici serie atque orbe, senum. puerorum, iuuenum. Senum hæc erat cantio:

Αμμες πότ᾽ ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι. id est,
Nos fuimus olim strenui iuuenculi. Deinde puerorum hæc erat:
Αμμες δέ γ᾽ ἐσσόμεθα πολλῷ κάῤῥονες. id est,
Præstantiores nos futuri olim sumus. Postremo iuuenum hæc erat:
Αμμες δέ γ᾽ εἰμὲν, αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο. id est, At nos sumus, vel experire, si velis.

Hunc chorum, quem τριχορίαν vocant, instituit apud Lacedæmonios Tyrtæus, iuxta triplex ætatũ discrimen. Nam pueritia ingressus est vitæ, virilis ætas progressus, senecta exitus. 51

Pyraustæ interitus.

Πυραύστου μόρος. id est, Pyraustę interitus, In eos dicebatur, qui sibijpsis exitium accersunt. Ait enim Zenodotus, Pyraustam insectum esse, quod lucernis aduolet, atque ita exustis alis concidat, pereatq;. Citat autem hunc ex Aeschylo senarium:

Δέδοικα μωρὸν κάρτα πυραύστου μόρον. id est, Magnopere stultum metuo pyraustæ exitum.

Tradit eadem de Pyrausta Aelianus De natura animantium lib. 12. citans eundem ex Aeschylo locum. Meminit de Pyrausta & Plinius lib. 11. cap. 36. Gignit, inquiens, aliqua & contrarium natura elementum, siquidem in Cypri ærarijs fornacibus ex medio igni maioris muscæ magnitudine, volat pennatum quadrupes, appellatur Pyralis, à quibusdam Pyrausta, aut, vt nonnulli codices habent, pyrotus. Quandiu est in igne, viuit: cum euasit longiore paulo volatu, tunc emoritur. Cuiusmodi fermè tradidit Aristoteles 3. lib. De animalibus è niue vetustiore vermem nasci, qui niue exemptus nõ viuat. Eum nos vidimus in Alpibus. Quòd si placet ad hoc referre adagium, conueniet & in eos qui ὠκύμοροι sunt, id est, qui celeriter intereunt. Nec inuenuste deflecteretur in eos, qui nusquam viuere possunt, nisi in propria patria: si contingat agere peregre, rebus omnibus offenduntur. 52

Post festum venisti.

Κατόπιν τῆς ἑορτῆς ἥκεις. id est, Post festum venisti. Refertur à Diogeniano. Dicitur in eos qui negotio cuipiam egregio non interfuerunt: propterea quòd serius, iam re peracta. accesserint. Socrates in Gorgia Platonis: Αλλ᾽ ἢ τὸ λεγόμενον, κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν, καὶ ὑστεροῦμεν; id est, Num, inquit, post festum, quemadmodum dici consueuit, venimus ac serius? Legitur & hoc pacto: παναθηναίων κατόπιν. id est, Post Panathenæa. Item πυθίων ὕστερον ἥκεις. id est, Post Pythia venisti. 53

Merx vltronea putet.

Merces vltroneæ putent, id est, ingrata sunt, quæ vltro non petentibus offeruntur. Translatum videtur à negociatioribus, qui merces à venditore vltro oblatas, suspectas habere solent, quasi studeant eas extrudere. Adagium refertur à Diuo Hieronymo in quæstionibus Hebraicis: Tritum inquit, prouerbio est, vltroneas putere merces, Vnde & nos de industria dicenda reticemus, vt auidius velis audire quæ tacita sunt. Vsurpat idẽ in epistola ad Demetriadem virginẽ. Ab hac sententia non abludit illud Ouidianum:

Quod venit ex facili, faciles segnesq; tenemus.
Quod spe, quodq; metu torsit, habere iuuat.

Quin vulgo etiamnum in ore est, vltro delatum obsequium plerunque ingratum esse. Cui tamen refragatur Mimus ille non insulsus:

Bis est gratum quod opus est vltro si offeras. 54

Illotis pedibus ingredi.

Ανίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν. id est, Illotis pedibus ingredi. Est confidenter atq; imperite rem egregiã aggredi,

aggredi,tanquam profane & irreuerenter. Tranſlatum à ſacrorum cæremonijs,in quibus omnia pura lotaq; iubebantur exhiberi. Lucian. in Demonactis vita: Οὐ μὴν ἀνίπτοις γε ποσὶ τὸ τοῦ λόγου,πρὸς ταῦτα ἧκεν.id eſt,Haud quaquam illotis,vt aiunt,pedibus ad iſta venerat,hoc eſt,neutiquam inexercitatus,neque rudis. Idem in Rhetorum præceptore notat eos,qui ἀνίπτοις ποσὶν.id eſt,nullis bonis diſciplinis inſtructi,ad rhetoricum munus accedunt. Aeneas ſophiſta in epiſtola quadam: Οἱ μὲν πολλοὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἀνίπτοις ποσὶν ἐπιπηδῶσι τοῖς ἱεροῖς.id eſt,Pleriq; quidem illotis, quod aiunt pedibus irrũpunt ad ſacra. A. Gellius in Noctibus: Illotis,quod aiũt,pedibus & verbis,reprehendit doctiſſimi hominis orationem. Macrob. Satur. lib. 1. Illotis pedibus prætereunt. De literatoribus loquitur, qui reconditam illam in Vergiliano poemate doctrinam negligunt. Huiuſmodi Galenus lib. De virtute ſimplicium remed. 7. ἀμυήτους vocat καὶ βεβήλους. καὶ οὐδὲν,inquit,ἴσως θαυμαστὸν, εἴγε καὶ μυστηρίων βίβλους ἐτόλμησαν ἔνιοι τῶν ἀμυήτων ἀναγινώσκειν. ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἐκείνας ἔγραψαν οἱ γράψαντες τοῖς βεβήλοις,οὔτ᾽ ἐγὼ ταῦτα τοῖς μήπω περὶ τὰ πρῶτα γεγυμνασμένοις.id eſt,Ac fortaſſis haud quaquam mirum eſt,ſi & myſteriorum libros quidam ſacris non initiati ſunt auſi legere. At eos libros nec illi qui ſcripſerunt,ſcripſerunt prophanis,nec ego hæc ſcribo ijs,qui nondum in primis rudimentis ſunt exercitati. In genere,ſermonem omnem parum verecundum,nimiſq; procacem ac petulantem, illotum prouerbio vocant.

Illotis manibus. 55

Ἀνίπτοις χερσὶν.id eſt,Illotis manibus. A. Diogeniano refertur,pro eo quod eſt,irreuerenter atque imparate. Tranſlatum item à ſacrorum puritate. Heſiodus in operis & diebus vetat,ne quis mane Ioui libet vinum χερσὶν ἀνίπτοις.id eſt,manibus illotis.

Μηδέ ποτ᾽ ἐξ ἠοῦς διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον — Ne vnquam mane Ioui vinum libaueris ardens
Χερσὶν ἀνίπτοισιν,μηδ᾽ ἄλλοις ἀθανάτοισιν.id eſt, — Illotis manibus,neq; diuûm præterea vlli.

Ac ne vel amnem quiſpiam ingrediatur,aut fontem χεῖρας ἄνιπτος,idem vetat.id eſt,manibus illotis. Vnde χέρνιβος apud Homerum crebra mentio. Ea vox perinde ſonat,quaſi dicat, manuum lotionem,à qua rem diuinam antiquitus auſpicabantur,atq; etiam conuiuium,vtpote rem ſacram. Gregorius cognomento theologus in apologia De fuga ſua in Pontum coniungit vtrunq;: ἀνίπτοις χερσὶν ὃ δὴ λέγεται,καὶ ἀμυήτοις ποσὶ τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσιν.id eſt,Illotis,vt dici ſolet, manibus ac prophanis pedibus,ſemet rebus ſacratiſſimis ingerunt. Caius lib. Pandect. 1. Tit. de Origine iuris: Si in foro,inquit,cauſas dicentibus nefas,vt ita dixerim,videtur eſſe,nulla præfatione facta, iudici rẽ exponere,quanto magis interpretationem,promittentibus inconueniens erit omiſſis initijs,atq; origine non repetita,atque illotis,vt ita dixerim, manibus, protinus materiam interpretationis tractare? Vtrunq; prouerbium recte vſurpabitur in eos,qui vel audacius,vel parum inſtructi rebus his,quibus oportuit,negotium inuadunt: veluti ſiquis principis munus capeſſat,nulla neq; virtute,neq; ſapientia, neq; rerum vſu præditus. Aut ſi diuinas literas interpretari conetur,Græcæ,Latinæ & Hebraicæ linguæ,deniq; & omnis antiquitatis rudis & imperitus,ſine quibus non ſtultum modo,verum etiam impium eſt,theologiæ myſteria tractanda ſuſcipere. Quod tamen,heu nefas,iam paſſim pleriq; faciũt, qui frigidis aliquot inſtructi ſyllogiſmis,& puerilibus ſophiſmatis,deum immortalem,quid non audent? quid non præcipiunt? quid non decernunt? Qui ſi poſſent cernere,quos riſus, vel potius quem dolorem,moueant linguarum & antiquitatis peritis,quæ portenta proferant, in quàm pudendos errores ſubinde prolabantur: nimirum puderet illos tantæ temeritatis, & vel ſenes ad prima literarum elementa redirent. Multi recte iudicant abſq; dialecticæ præceptis, vt ne dicam ſophiſticis cauillis. Sapiebant mortales. & prius quàm deus iſtorum Ariſtoteles naſceretur. Nullus vnquam ſententiam alicuius intellexit,ignarus ſermonis,quo ſententiam ille ſuam explicuit. Proinde diuus Hieronymus cum conſtituiſſet arcanas interpretari literas,ne illotis,vt aiunt,pedibus rem tantã agrrederetur: quæſo,num ſophiſticis nugis inſtruxit ingenium? Num Ariſtotelicis decretis? Num his etiam nugatioribus nugis? Minime. Quid igitur? Inæſtimabili ſudore, trium linguarum peritiam ſibi comparauit. Quas qui ignorat,non theologus eſt,ſed ſacræ theologiæ violator. Ac vere manibus pariter ac pedibus illotis,rem omnium maxime ſacram non tractat,ſed prophanat,conſpurcat,violat.

Aquilæ ſenecta. 56

Ἀετοῦ γῆρας.id eſt,Aquilæ ſenecta. In ſenes dicebatur bibaces magis quàm edaces. Nam Plinius lib. 10. cap. 3. refert,aquilas neq; ſenio,neq; ægritudine oppetere,ſed fame intantum ſuperiore accreſcente roſtro,vt aperiri non queat. Eoq; aquilam tantum in ſenecta bibere, aut de præda ſanguinem ſugere,cum nullæ ferè aues aduncis vnguibus [illegible]tantur potu,præter tinnunculum,& miluũ: quanquã

hi quoq; perquam raro bibant. Author Aristot. lib. De nat. animal. 8. Sed idem lib 9. narrans de aquilæ rostro eadem fermè quæ Plinius: addit huic rei datam fabulam, quæ significat hoc ideo accidere aquilæ, ꝙ olim, cum homo esset, hospiti fecit iniuriam. Terentius in Heautont. Visa vero est, quod dici solet, aquilæ senectus. Verba sunt Syri adulantis hero, quòd pridie strenue bibisset in conuiuio. Est autẽ veluti peculiaris senibus bibacitas. Siue quòd natura frigus ætatis, vini calore pensare deside rat: siue ꝙ vini hilaritas minuit senectutis molestiam. Vnde Plato quoq; cum iuuenibus in totum interdixerit vsum vini, viris moderatum permiserit, senibus largiores compotationes concedit. Tum cur senectus sit vinosior causam reddit etiam Alexander Aphrodiseus in problemate quarto ab vltimo, quòd ætas ingrauescens minuat calorem, vinum autem humectet simul & calefaciat. Vnde & vulgo lac senum dicitur. Fertur & prisci Catonis sæpe mero caluisse virtus, inquit Flaccus.

57

Aquilæ senecta, Corydi iuuenta.

Αετοῦ γῆρας, κορύδου νεότης. id est, Aquilæ senecta, Corydi iuuenta. De viuida viridiq; senecta, quæ præstantior sit aliquorum iuuenta. Nam anus aquila præstat Corydo auiculæ, etiam ætate integra. Citra allegoriam extulit Euripides in Andromache.

Πολλῶν νέων γὰρ, κἂν γέρων εὔψυχος ᾖ | Multis enim iuuenibus antestat senex:
Κρείσσων. id est, | Cui mens adest generosa.

58

Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera.

Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία. id est, Camelus etiam scabiosa, compluriũ asinorum tollit onera. De ijs, qui vsqueadeo præcellunt quosdam, vt etiam senes, aut alioquin ęgroti, præstantiores tamen sint illis integris. Aut de his, qui rebus parum prosperis, tamen plus valent ob pristinæ fortunæ reliquias, quàm alij rebus integris. Vsus est Synesius.

59

Palinodiam canere.

Παλινῳδεῖν. id est, Palinodiam canere, est diuersum ab his, quæ prius dixeris, dicere, atq; in contrarium vertere sententiam. Translatũ est à Stesichori Lyrici poetæ facto: cuius meminit Plato in Phędro. Is cum Helenam carmine vituperasset, oculis orbatus est, intelligens autem Achille, sicut scribit Pausanias in Laconicis, Helenæ iussu nunciante, cæcitatis suæ causam, protinus palinodiam cecinit. Helenamq; prius vituperatam laudauit, itaq; visum recepit. Hunc Socrates iocatur sese velle imitari, & amoris vituperati prius canere palinodiam, quàm orbetur oculis. Sonat autem Græce παλινῳδία, quasi dicas recantationem. Quo quidem verbo Flaccus vsus est in Odis, promittens palinodiã amicæ quam contumelioso carmine prouocarat:

Dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobrijs, animumq; reddas.

Diuus Aurelius Augustinus ad Hieronymum: Quare arripe, obsecro te, ingenuam & vere Christianam cum charitate seueritatem, ad illud opus corrigendum atque emendandum, & palinodiam, vt dicitur, cane. Deinde alludens ad Stesichori fabulam: Incomparabiliter enim pulchrior est, inquit, veritas Christianorum quàm Helena Græcorum. Pro ista enim fortius nostri martyres aduersus hanc Zonodomã, quàm pro illa illi heroes aduersus Troiam dimicauerunt. Neque ego hoc ideo dico vt oculos cordis recipias: quos absit vt amiseris: sed vt aduertas: quos cum habeas sanos & vigiles, nescio qua dissimulatione auertisti. Ad quæ quidem respondens Hieronymus: Sed si mea cominus dicta reprehendas, inquit, & rationem scriptorum expetas: & quæ scripserim, emendare compellas: & ad palinodiam prouoces, & oculos mihi reddas, in hoc læditur amicitia. Verum de hac palinodia Augustinus ipse postea propemodum palinodiam canit, scribens Hieronymo, sese de Stesichoro ineptius q̃ literatius addidisse. Mihi videtur & arrogantius ad virum tanto doctiorẽ. Verum hoc venia dignum in Afro, iuuene, & episcopo. Mar. Tullius ad Atticum: Expecta palinodiam diuinam. Vsurpauit hoc adagium nominatim prouerbij vice Ioãnes Chrysostomus. Item Plato in epistola ad Dionysium tertia.

60

Vertere vela. Funem reducere.

Vertere vela, est in diuersum mutare sententiam, vitæque institutum. Horat. in Odis,

Nunc retrorsum Vela dare, atq; iterare cursus
Cogor relictos.

Translata metaphora à nauigantibus, qui cursus errorem versis velis corrigũt. Hanc Persius in quinta Satyra nonnihil nouans: Funem reducere dixit, pro eo quod est, institutum mutare in diuersum.

Quæ dederam supra, repeto, funemq; reduco,

Venia primum experienti. 61

Συγγνώμη πρωτοπείρῳ. id est, Venia primum experienti. Refertur à Diogeniano. Ignoſcendũ his qui rudes nouo quopiam in negotio incipiunt verſari, ſiquid per imperitiam peccarint. Chryſoſtomus ſententiam extulit in homilia quadam: καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες διὰ τὴν ἀπειρίαν. id eſt, Et ei qui lapſus eſt in initio, veniam damus omnes, ob imperitiam. Fertur & hoc, Συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτάνοντι. id eſt, Venia primum delinquenti. Pindarus in Hymnis, τὰς δύο ἀμπλακίας φερέπονους dixit, quòd iteratum facinus, non oporteat impunitum eſſe. Alibi retulimus δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον. Celſus lib. Pandect. 1. Tit. De legibus & ſenat. Nam ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter fiunt, & facile, quàm ad ea quæ perraro eueniunt: quia quæ ſemel aut bis, vt ait Theophraſtus, accidunt, contemnunt legiſlatores. Theophraſti Græca ſic habent: τὰ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνουσί νομοθέται.

Euripus homo. 62

Εὔριπος ἄνθρωπος. id eſt, Euripus homo. In inconſtantes, ac moribus inæqualibus homines dicetur. Quadrabit & in fortunæ vices, quæ res mortalium, velut æſtu quodam ſurſum ac deorſum iactat: vt recte dixerit Plautus in captiui duo: Dij nos, quaſi pilas homines habent. A maris Euripi prodigioſa quadam reciprocandi celeritate ducta metaphora Eſt autem Euripus, maris pars inter Aulidem Bœotiæ portum, & Eubœam inſulam: cuius meminit Srrabo lib. 9. & Plin. lib. 2. Et quorundã tamen, inquit, priuata natura eſt, velut Taurominitani Euripi ſæpius, & in Eubœa ſepties die ac nocte reciprocantis, tam rapida conuerſione, vt quemadmodum author eſt Pomponius Mela, ventos ac etiam plena ventis nauigia ſecum portet. Neque dum huius tam ſtupendæ rei cauſa ſatis idonea peruestigata eſt à ſcriptoribus: etiamſi T. Liuius, ſecundi belli Punici libro octauo à ventis quibuſdam illic flantibus, ita rapi credit Seneca in Hercule Oetæo:

Euripus vndas flectit inſtabilis vagas,
Septemq; rurſus flectit, & totidem refert,
Dum laſſum Titan mergit Oceano iubar.

Bœotius item:

Exæſtuantis more fertur Euripi.

Cicero pro Plautio: Quod fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam varias habere creditis agitationes, commutationes, fluctus, quantas perturbationes, quantos æſtus habet ratio comitiorum? Obijcit Aeſchines Demoſtheni, quòd ſubinde commutata factione, Euripum ipſum inconſtantia ſua viciſſet. Vnde Græci Euripiſton, hominem incerta fide vocant. Gregorius Theologus in epiſtola quadam ad Sophroniũ equitum magiſtrum, ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τίς τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν νῦν δὲ τῶν ἀνθούντων καὶ ἀπανθούντων, καὶ οὔτε τοῦ εὖ πράττειν ἑστῶτος ἡμῖν, οὔτε τοῦ δυστυχεῖν, ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου καὶ μεταπίπτοντος, ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. id eſt, Vides quæ ſit conditio rerum noſtrarum, vtque rota quædam negociorum humanorum curſu circumagatur, nunc his nunc illis florentibus ac marcentibus, dum neque proſperitas, neque aduerſitas, vt aiunt, nobis conſtat, ſed quàm ocyſſime in diuerſum mutatur ac tranſilit, vt auris ac literis aquæ inſcriptis fidere liceat citius, quàm humanæ felicitati. His verbis pulchre depingit Euripum humanæ conditionis. Inuenitur & τύχη εὔριπος, id eſt, Fortuna volubilis. Nihil enim hac inſtabilius: &, εὔριπος διάνοια, quòd cogitatio nunc huc, nunc illuc feratur.

Endymionis ſomnum dormis. 63

Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις. id eſt, Endymionis ſomuum dormis. In eos quadrabit, qui ſeſe immodico ſomno ſaginant, aut qui diuturno in otio verſantur, nec vllis ſe negotijs exercent, ſed mollem feriatamque agunt vitam. Natum à fabula notiſſima Endymionis, is erat puer adprime formoſus, ac Lunæ adamatus. Cui quidem illa à patre Ioue precibus impetrauit, vt quicquid optaſſet, id ferret. Optauit Endymion, vt perpetuum dormiret ſomnum, ἀθάνατος καὶ ἀγήρως μένων. id eſt, Immortalis perſeuerans, & expers ſenij. Vſus eſt hoc adagio Ariſtot. decimo Moral. libro colligens, neque otium conuenire dijs, neque rurſum vllam aliam actionem illis dignam videri, præter contemplationem. Porrò cum conſtet inter omnes, illos viuere, conſentaneum eſt eoſdem & agere quippiam: Neque enim, inquit, oportet eos Endymionis, vt aiunt, dormire ſomnum. Cicero libro De finibus 5 differens id maxime nobis inſitum à natura, vt agamus aliquid. Itaque, inquit, ne ſi iucundiſſimis quidem nos inſomnijs vſuros putemus, Endymionis ſomnum nobis nolimus dari, idq; ſi accidat, mortis inſtar putemus. Idem Tuſc. quæſt. lib. 1. Quanq̃ qui leuiorem faciunt, ſomni

ſimillimam faciunt eſſe. Quaſi vero quiſquã ita nonaginta annos velit viuere, vt cũ ſexaginta cõſtecerit, reliquos dormiat. Ne ſues quidem id velint, non modo ipſe. Endymion vero, ſi fabulã audire volumus, neſcio quando in Latmo obdormiuit, qui eſt mons Cariæ: nondum, opinor, eſt experrectus.

64

Vltra Epimenidem dormis.

Ὑπὲρ τὸν ἐπιμενίδην κεκοίμησαι. id eſt, Vltra Epimenidis ſomnum dormiſti. In eos dicetur, qui perpetuum agunt otium. Hiſtoria de Epimenide Cretenſi theologo extat in noctibus Gellianis: extat & apud Diogenem Laertium. Is ambulando feſſus, in ſpecum quendam ſubierat, illic obdormiuit: nec experrectus eſt à ſomno ante exactos annos XLVII. Meminit huius Plin. lib. 7. cap. 52. his verbis, Magna quidem fabuloſitate, quam equidem & in Gnoſio Epimenide ſimili modo accipio: puerum æſtu & itinere feſſum, in ſpecu ſeptem & quinquaginta dormiſſe annis: rerum faciem, mutationemq; mirantem, velut poſtero experrectum die: hinc pari numero dierum, ſenio ingruente, vt tamen in ſeptimum & quinquageſimum atq; centeſimum vitæ duraret annum. Lucianus in Timone: Ὑπὲρ τὸν ἐπιμενίδην γὰρ κεκοίμησαι. id eſt, Nam ipſum etiam Epimenidem ſomno viciſti: Siquid habet veri Pythagoræ μετεμψύχωσις, conſentaneum eſt, huius Epimenidis theologi animã in ſophiſticos iſtos theologos demigraſſe, qui tantum inanium ſomniorum inuexerunt in orbem, quàm multis vix ſufficiat ſomnus in ducentos continuatus annos.

65

Matura ſatio ſæpe decipit, ſera ſemper mala eſt.

Columella De re ruſtica ſcribit hunc in modum: Sed cum omnia in agricultura ſtrenue facienda ſunt, tum maxime ſementis. Vetus eſt agricolarum prouerbium: Maturam ſationem ſæpe decipere ſolere, ſeram nunquam, quin mala ſit. Hactenus Columella. Admonet adagiũ, in omni negotio maturandum eſſe, neq; paulo ſatius eſſe, occupare tempus legitimum, quàm ſerius aggredi. Veluti ſiquis admoneat, vt puer tenera adhuc ætate præceptoribus committatur erudiendus. Cõſultius enim anteuertere, quàm prouectoribus annis tum demum incipere.

66

Fames Melia.

Λιμὸς μηλιαῖος. id eſt, Fames Melilæa. De fame extrema, deq; rebus difficillimis. Eſt enim Melus oppidum Theſſaliæ, quod Niceas Athenienſium dux obſedit, expugnauitq; non tam machinis bellicis, quàm fame. Hæc fermè Suidas. Idem effert hoc pacto, λιμῷ μηλίῳ, fame Melia. Meminit huius hiſtoriæ Thucydides in quinto. Prouerbium eſt apud Ariſtophanem in Auibus:

Τοὺς δ' ἀνθεὺς ἀπολεῖτε λιμῷ μηλίῳ. id eſt, Iterum deos fame enecatis Melia.

67

Saguntina fames.

Saguntina fames, conſimili ratione in prouerbium venit. Hiſtoriæ meminerunt, T. Liuius, Valerius Maximus, & M. Tullius in Philippicis. Eſt autem Saguntum Hiſpaniarum oppidum, iuxta flumen Hiberum, ſocietate fœdereque coniunctum cum Romanis. id longa Pœnorum obſidione fameq; eo redactum eſt, vt ciues extructo in foro igni, quicquid erat pretioſarum rerum in eum conijcerent: ac poſtremo, ſeq;, ſuoſq; liberos eodem præcipitarent, ne venirent in hoſtium manus. Auſonius, Iam iam pereſam, iam Saguntina fame Lucaniacam liberet. Græci vehementem & intolerandã famem, quæq; λειποθυμίαν inducat, βούλιμον appellant. & βυλιμιᾶν dicuntur, qui animo deficiũt, præſertim ob inediam. Ariſtoteles ſectionis 8. problemate 4. quærit cur in frigore & hybernis menſibus homines magis βουλιμιῶσιν, nam hoc verbo vtitur: & quam Ariſtoteles vocat βουλιμίαν, Theodorus vertit famem caninam. Mos erat olim apud Græcos, famem virgis ex ædibus eijcere, dicentes, ἔξω βούλιμον, ἔσω πλοῦτον καὶ ὑγιείαν. id eſt, Foras famem, intro diuitias & ſanitatem.

68

Famis campus.

Λιμοῦ πεδίον. id eſt, Famis campus. In ciuitates dicitur, ingenti fame preſſas. Eſt autem locus quiſpiam hoc nomine. Addunt cum aliquando illic ſumma fame laboraretur, apud Athenienſes oraculum admonuiſſe, vt famem, loco deſignato, certis piaculis placarent: illi deſignarunt campum, qui eſt poſt ærarium. Atq; hinc eum locum, famis campum appellant.

69

Elephantum ex muſca facis.

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς. id eſt, Elephantum ex muſca facis, id eſt, res exiguas verbis attollis atq; amplificas. Lucianus in Muſcæ encomio. Πολλὰ δ' ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν. id eſt, Multa adhuc commemorare poſſem, ſed finem dicendi faciam, ne videar & ipſe iuxta tritum prouerbium, ex muſca elephantum facere. Sumptum videri poteſt ex Homero, qui inter prælia deorum & heroum muſcæ improbitatem deſcribit, cum hac inuictũ & acrem bellatorem cõferens Menelaũ Iliad. ρ. Quin & diuus Auguſtinus libro contra

Manichæos de duabus animabus,non dubitat muſcã cõferre ac præferre ſoli,velut animal inanimi·

Elephantus non capit murem. 70

Ἐλέφας μυῶ οὐχ ἁλίσκει. i.Elephantus non capit murem. Generoſus & excelſus animus negligit prædas viles,ac lucella minuta. Vir egregie doctus non inſectat minutulos iſtos literatorum ſimios. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuiũ.Id adagionis hac tempeſtate nimis ridicule vſurpatur à philoſophaſtris iſtis ac theologaſtris,ſiquando Latinæ Græcæq; linguæ inſcitia fœdiſſime labuntur,quod ferè nuſquã nõ faciũt:Aquila,inquiunt,non capit muſcas:quaſi vero iſti ſint aquilæ, cũ ſophiſticas illas nænias deblaterant:aut quaſi linguarũ cognitio nõ vel maxima pars ſit eruditionis.

Aquila thripas aſpiciens. 71

Ἀετὸς θρῖπας ὁρῶν. id eſt,Aquila thripas aſpiciens. De magnis,qui puſilla negligunt. Eſt θρίψ auicula quæpiam minutiſſima,quam aquila cum videat,vt eſt oculatiſſima,haud tamen dignatur perſequi,vtpote prædam vnguibus ſuis parum dignam. Ad hunc quidem modum inuenio in commentarijs Græcorum,verum haud ſcio an mendoſe. Nam thripas reperio vermiculi genus eſſe.

De pilo pendet,de filo pendet. 72

Ἐκ τριχὸς κρέμαται.id eſt,De pilo pendet. De re vehementer periculoſa. Videtur natum ab hiſtoria illa Dionyſij tyranni,propter gladium de pilo in caput impendentem.
Ad quod alludit Perſius Satyra tertia:
Et magis auratis pendens laquearibus enſis
Purpureas ſubter ceruices terruit.
Citatur hic verſiculus apud Macrobium lib.Saturnal.primo ex Ennianorum annalium libro tertio.
Hac noctu filo pendebit Hetruria tota:
Id eſt,verſabitur in ſummo diſcrimine. Hoc dicto non eſt aliud hodie vulgo tritius. Syneſius in epiſtol.quadam ἀπὸ λεπτοῦ φασὶ μίτου τὸ ζῆν ἠρτῆσθαι.id eſt,Aiunt vitam de tenui pendere filo. Eodẽ pertinet dictũ illud Laconicũ,cuius meminit Plutarch.in Apophthegmatis Laconicis. Nam cum quiſpiam Lampen Aeginetam efferret, tanquam longe ditiſſimum, propterea quòd multa poſſideret nauigia, Lacon quidam, οὐ προσέχω ἔφη τῇ εὐδαιμονίᾳ ἐκ σχοινίων ἠρτημένῃ. id eſt, Nihil, inquit, moror felicitatem de funiculis pendentem. Nimirum innuens, nauticas opes incertas eſſe, ac fortunæ ludibrijs obnoxias.

Nil intra eſt oleam,nil extra eſt in nuce duri. 73

Eſt verſus prouerbialis,apud Horatium in Epiſt.dicendus in eos,qui ad inſaniam vſque impudentes non verentur & confeſſa negare,& manifeſto falſa pro certis affirmare:denique quiduis dicere,ne victi in diſputando videantur. Qualem Plato inducit ſophiſtam Euthydemum, qui canem aiebat ſuum patrem eſſe.& eundem patrem omnium,& omnes omnia ſcire,atq; id genus portenta pertinaciter,ne coargueretur,aſſeuerabat. Carmen Horatianum eſt huiuſmodi,
Nil intra eſt oleam,nil extra eſt in nuce duri.
Nimirum inter ſanos conuenit,& nucem corticem habere durum,& baccam oleę,lapillum intus durum. Proinde ludit operam,quiſquis cum id genus hominibus diſceptat,qui dicunt lucem tenebras, & tenebras lucẽ,vt ait vates ille diuinus. Simile eſt quod adfert Galenus De virtute ſimpl.reme.lib. 2. quoſdam Anaxagoram authorem citaſſe, qui pronunciaſſet niuem non eſſe albam. Verba Galeni ſic habent: καίτινες ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸν Ἀναξαγόραν ἐπικαλοῦνται μάρτυρα, περὶ χίονος ἀποφηνάμενον ὡς οὐκ εἴη λευκή. Atque iſtorum nonnulli, etiam Anaxagoram teſtem adducunt, qui de niue pronunciarit,quòd non ſit alba.

Iuppiter orbus. 74

Ζεὺς ἄγονος,id eſt,Iuppiter orbus. Vbi quis palam falſa aſſeuerat. Conſtat enim Ioui quàm plurimos eſſe liberos,vtpote deo longe mulieroſiſſimo,ſalaciſſimoque:qui non vna tantum corporis parte gignat,ſed è femore Bacchum,è cerebro Palladem produxerit.

In mari aquam quæris. 75

Ἐν θαλάσσῃ ζητεῖς ὕδωρ.id eſt,In mari quæris aquam. Ibi quæris,perinde quaſi difficile inuentu, vbi nihil aliud occurrat:veluti ſiquis in moribus ſceleſtiſſimi hominis vnum aut alterum admiſſum veſtiget,cum tota vita ſit contaminata:aut ſiquis in ſcriptoribus indoctis pauca captet quæ reprehendat,cum nihil occurrat non reprehendendum. Martialis ſi memini,Per mare,inquit, quæris aquam. Item Propertius Elegiarum libro primo:
Nunc tu Inſanus medio flumine quæris aquam.

76

Fluuius cum mari certas

Ποταμὸς θαλάττῃ ἐρίζεις. id eſt, Fluuius cum mari certas, vbi minimi cum maximis certamen ſuſcipiunt. Eſt autem locus quiſpiam, vt author eſt Suidas, in Leontide, cui nomen ποταμοὶ, id eſt, fluuij. Huius incolæ ποτάμιοι, quaſi fluuiales dicuntur. Hi notati ſunt, quod quàm plurimos in ſuam ciuitatem adſcriberent, quos ea non ſatis commode caperet. Atq; hinc prouerbij iocus, ꝙ cum fluuius eſſet. i. locus non admodũ amplus, mare videretur æmulari, cum omnes vndecunq; in ſeſe reciperet.

77

Balbus balbum rectius intelligit.

Balbus balbum rectius intelligit, id eſt, Barbarus barbari orationem. Ita enim natura comparatũ eſt, vt qui balbutit, hoc eſt, parum expedite loquitur, melius intelligat ſermonem illius, qui & ipſe cõſimili modo balbutiat, quàm qui integre & articulate loquatur. Concinne dicetur in eos, quibus indoctis indocta magis & nota ſunt, & placent. Diuus Hieronymus hoc adagio monachi cuiuſdã ſtultitiam tangit, haud ſcio feſtiuius'ne an acrius. Et idcirco, inquit, ſe eruditum putat, quia Iouinianũ ſolus intelligit. Eſt quippe prouerbium, Balbum melius balbi verba cognoſcere. Hæc ille. Porrò Iouiniani ſtilum, vt portentuoſum & vehementer obſcurnm, idem Hieronymus miris ſalibus deridet in præfatione librorum quibus illius coarguit errores.

78

Herbam dare.

Herbam dare, pro eo quod eſt, victorem agnoſcere, ac ſe victum fateri, paſſim obuiũ eſt apud doctos. Inde ſumptum, quòd vt author eſt Feſtus Pompeius, id erat paſtoralis vitæ indicium, propterea quòd antiquitus curſu, aut alio quopiam certamine ſuperati, herbam ex eodem ſtatim loco decerptã, aduerſario porrigebant, victoriæ agnitæ ſymbolum. Plinius lib. 20. cap. 4. loquens de corona obſidiali graminea: Dabatur, inquit, viridi è gramine, decerpto inde, vbi obſeſſos ſeruaſſet aliquis. Nã ſummum apud antiquos ſignum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc eſt, terra & altrice humo & humatione etiam cedere. Quem morem, inquit, etiam nunc durare apud Germanos ſcio. Idem lib. 8. cap. 5. de elephante: Mirus nanq; pudor eſt, victuque vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigit. Feſtiuius autem erit adagium, ſi ad literariam victoriam transferatur.

79

Dare manus.

Simili figura dixit Horatius: Dare manus, pro eo quod eſt, ſe victum agnoſcere. Nam qui ſe victori dedunt ne interimantur, vltro manus ad vincula offerunt. Horat. in Epod.

Iam iam efficaci do manus ſcientiæ.

M. Tullius in ſermone De amicitia: Ad extremum det manus, vinciq; ſe patiatur. Id ſi ad animi res deflectatur, redditur venuſtius. Eſt autem hominum genus qui nunquam agnoſcunt ſe victos in diſputando, etiam cum maxime ſint deiecti. Quales depingit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων 2. Ἀλλ᾽ ὅταν τις ἀναισχυντῇ περιπλέκων τε καὶ μήπω κατὰ πεπτωκέναι συγχωρῶν, ὅμοιός ἐστι τοῖς ἰδιώταις τῶν παλαιστῶν, οἳ καταβληθέντες ὑπὸ τῶν παλαιστριτῶν, καὶ κατὰ τῆς γῆς ὕπτιοι κείμενοι, τοσοῦτον δέουσι τὸ πτῶμα γνωρίζειν, ὥστε καὶ κρατοῦσι τῶν αὐχένων αὐτοὺς τοὺς καταβάλλοντας, οὐκ ἐῶντες ἀπαλλάττεσθαι, κἂν τούτῳ νικᾶν ὑπολαμβάνουσι, id eſt, Verum vbi quis redargutus eſt, nihilo ſecius cõplectitur tamen, nec agnoſcens ſe concidiſſe, ſimilis eſt vulgaribus iſtis palæſtritis, qui deiecti à luctatoribus, & humi iacentes ſupini, tantum abeſt vt lapſum agnoſcant, vt etiam ceruices eorum à quibus deiecti ſunt, teneant, non ſinentes illos auelli, ac vel ita ſe viciſſe arbitrantur.

80

Vt canis è Nilo.

Qui leuiter ac velut obiter artem quampiam, aut authorem deguſtant, hi ceu canis è Nilo deguſtare dicentur. Id adagij natum eſt ex apophthegmate quodam, cuius meminit Macrobius Saturnal. lib. 2: Id eſt huiuſmodi: Poſt fugam Mutinenſem, quærentibus quid ageret Antonius, quidam familiaris eius reſpondit: Quod canis in Aegypto, bibit & fugit. Nam in illis regionibus conſtat canes raptu Crocodilorum exterritos, bibere & fugere. Solinus ait, eos non niſi currentes lambitare, ne deprehendantur.

81

Haſtam abijcere.

Haſtam abijcere, dixit M. Tullius in oratione pro Murena, pro eo quod eſt, cauſæ diffidere & contentionem relinquere. Tranſlatum à militia. Deſperat enim, quiſquis arma in bello abijcit: & aut fugam ſpectat, aut mortem expectat. Græci ſimplici vocabulo ῥιψάσπιδας vocant timidos, & in bello fugitiuos, nimirum ab clypei iactu. Id cognominis Demoſthenes in prælio quodam emeruit: tam ignauus in bello, quàm in concionibus inuictus. Cleonymus apud Ariſtoph. in Fucis, ἀσπιδαποβλὴς appellatur. Plato lib. De legibus 12. declarat ῥίψασπις nomen multo probroſiſſimum eſſe.

Harena

Harena cedere. 82

Confine est his, Harena cedere, pro desistere à certamine, & victoriam vltro concedere. Translatum à pugna gladiatoria. Sic & Horatius:
lam Scythæ laxo meditantur arcu Cedere campis.

In harenam descendere. 83

In harenam descendere, pro eo quod est, certamen inire. A gladiatoria item harena translatum, de qua Flaccus.
Ne populum extrema toties exoret harena.
Quæ si ad rem animi transferantur, metaphoram habebunt prouerbialem. In exemplis referendis, quoniam passim obuia sunt, nō arbitratus sum, vel immorandum mihi, vel remorandum lectorem. Meam harenam, dixit Plinius in epistolis, pro mea functione. Ita enim scribit Fabato, Itaq; Beticio Prisco, quantum plurimum potuero præstabo: præsertim in harena mea, hoc est, apud centum viros

Austrum perculi. 84

Austrum perculi, id est, Operam lusi: est apud Platum in Epidico. Quo quidem adagio non grauatus est vti Paulus in epistolis suis. Aer enim verberantis ictum, cedens eludit. Sumptum videri potest vel ab his, qui exercentur ad artem gladiatoriam, ensem per aeram ventilantes. Vel ab historia, cuius meminit Aulus Gellius de gente quadam, quæ cum hoc vento bellum gessit.

De facie nosse. 85

De facie nosse, est leuiter cognitum habere, quasi quem semel atq; iterum videris duntaxat: non qui cum sis familiariter versatus. Id si transferatur ad res animi fiet venustius. Marcus Tulllus in Pisonem: Habet hoc ipsa virtus, quam tu ne de facie quidem nosti, id est, ne tenuiter quidem.

Ne vmbram quidem eius nouit. 86

Simillimum est huic illud, quod vsurpat M. Tullius in epistola ad Attic. lib. 8. O hominem amentem & miserum, qui ne vmbram quidem τοῦ καλοῦ viderit. Plutarchus περὶ πολυφιλίας, Menandrū citat, qui beatum dixerit eum, qui vel σκίαν φίλȣ, id est, amici vmbram habeat. Et apud Athenæum, parasitus quispiam, panes rancidos & atros in conuiuium illatos, ἄρτων σκιὰς appellauit: quasi manes panium, non panes. Quanq̃ adagiū magis videtur ductū ab antiqua pictura, quæ rem duntaxat vmbris ruditer repræsentabat. Et nota est specus Platonica, in qua qui desident, rerū vmbris oblectantur.

Nomine tantum notus. 87

Huic simillimum est illud Horatianum in Sermonibus,
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum.
Nam hoc quoque prouerbio vulgus tenuem quandam ac vulgarem notitiam significat. Atque id etiam plus habebit Veneris, si ad res animi traducatur, siquis dicat philosophiam alicui vix etiam nomine cognitam.

Prima facie. Prima fronte. 88

Sapiūt hæc quoq; prouerbium, maxime cum ad res incorporeas referuntur: Prima facie, prima frōte, pro eo quod est, primo obtutu, & priusquam pressius ac diligentius consideres. Fallit enim plerūq; primus ille aspectus, neq; raro caligant oculi pudore quodam. deinde iterum atq; iterum contemplati perspicimus quædam, quæ nos antea fefellerant, & primum illud oculorum iudicium quasi recantamus. Huius adagij frequens est vsus apud scriptores Latinos, nominatim apud Quintil. lib. 12. Papinianus lib. 12. tit. De condictione sine causa, Cessare conditio prima facie videtur. Item lib. 16. tit. ad Senatusconf. Velleianum. Cum prima facie quidem alienam, re vera autem suam obligationem suscipiat. & alijs item aliquot locis. Celsus lib. 22. titulo, De probationibus, capite Quingenta: Prima fronte æquius videtur, vt petitor probet quod intendit, &c.

Intus & in cute. 89

Intus & in cute notus: est modis omnibus cognitus: perinde quasi dicas, foris atq; intus notus Persius.
Ad populum phaleras, ego te intus & in cute noui. id est, Alijs fucum facito, mihi planè notus es, neq; potes imposturam facere. Et summam cutem primam illam rei quasi frontem, ac speciem vocamus. Ausonius in præfatione in periocha Homeri: Hæc eius species apparet, summam cutem primi operis intuenti. Et Horatius, Introrsum turpis, speciosus pelle decora.

Domestice notus. 90

Simili figura dixit Lucian. in Pseudolog. Ανδρὶ ἐλευθέρῳ, καὶ οἴκοθέν σε ἀκριβῶς εἰδότι. id est. Viro libero, & qui te ex domestico conuictu cognitum habent. Id erit venustius, si ad res animi traducatur vt siquis dicat artem rhetoricam οἴκοθεν alicui notam. Eiusdem generis est Plinianum illud, in Epist.

ad Atticum Clementem. Hunc ego in Syria cum adolescentulus militarem, penitus & domi inspexi.

91

A limine salutare.

Huic penè diuersum est: A limine salutare. Plurimum venustatis obtinebit & hoc, si ad res incorporeas deflectatur. Veluti siquis dicatur theologiam à limine duntaxat salutasse: qui videlicet neq; valde diuturnam, neq; præcipuam operam impenderit, sed rudimenta modo degustarit. Seneca epistola 49. Nec ego nego prospicienda ista, sed prospicienda tantum, & à limine salutanda. Agit de dialecticorum argutijs, quas abunde satis existimat leuiter attigisse. Translatum à vulgaribus istis amicis, qui non dimittuntur in penetralia, sed procul atque à limine salutant, ac deinde discedunt.

92

Primoribus labijs degustare.

Primoribus labijs degustare, est breuiter quippiam attingere. Ductum ab ijs qui cibum aut potũ tenuiter degustant, nihil inde in stomachum transmittentes. Cicero pro Cœlio, Equidem multos & vidi in hac ciuitate & audiui, non modo qui primoribus labijs degustassent genus hoc vitæ. Idẽ De natu. deo. lib. 2. Is cum dixit fore sempiternum, hunc censes primis, vt dicitur, labijs degustasse physiologiam? id est, naturæ rationem. Quintilianus libro 12. Sed hoc transeo, de quo neminem, qui literas vel primis, vt aiunt, labijs degustarit, dubitaturum puto. Procopius sophista in epistola quadam πάλιν δὲ ταύτην ἐμεμφόμην, εἰ τοσούτου γεύσασα πράγματος ἄκρῳ δακτύλῳ φασὶν, εἶτα τὴν ἡδονὴν ἀφαιρεῖται id est, Rursum in hanc stomachabar, si cum tantã rem summo, vt aiunt, digito degustãdam præbuisset, deinde voluptate spoliaret. Quibus in verbis illud noue dictum, quod digito gustum tribuit, nisi hoc sensit, qui leuiter degustant, eos rem degustandam, summo digito admouere linguæ.

93

Summis labijs.

Summis labijs Græci paulo diuersius vsurpant, nempe cum quis verbis duntaxat simulat quippiã non autem ex animo facit. Lucianus in apologia, καὶ ἀπ᾽ ἄκρου χείλους φιλοσοφῶν, id est, Ac summis labijs philosophum agens. Item in Dialogis amatorijs, ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχουσι. id est, Sũmis in labijs iusiurandum habentibus. De amatoribus loquitur, qui venereum iurant iusiurandum, non ex animo. Seneca lib. 1. cap. 10. Non summis labris ista venerunt, habent hæ voces fundamentũ. Ad eundem modum diuus Hieronymus in episto. ad Rusticum monachum, Vt non leui, inquit, citatoque sermone, &, vt ita loquar, summis labijs hospites inuitemus. Hic aulicis ciuilibus quibusdam mos est, polliceri omnia, sed verbis illis solennibus, quibus nemo vel tantulum commouetur, nisi egregie stultus.

94

Extremis digitis attingere.

Huic germanum est, extremis attingere digitis, pro eo quod est, leuiter attingere, quod ita demum adagium videbitur, si metaphora accesserit. M. Tullius in eo loco, quem modo citaui. Equidem multos & vidi in hac ciuitate, & audiui, nõ modo, qui primoribus labijs gustassent genus hoc vitæ & extremis, vt dicitur, digitis attigissent, sed qui totam adolescentiã voluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, vt dicitur, recepisse. Græci sic efferunt, τῷ ἄκρῳ ἅψασθαι δακτύλῳ, id est, Summo contingere digito. Ita Basilius in epist. οἶδα καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ γλυκυτάτου μέλιτος τῆς παρ᾽ ὑμῖν ἐκκλησίας ἀπελαυσάμεθα πέρυσιν. id est, Noui & ipse, tametsi summo digito, mel dulcissimum vestratis ecclesiæ gustauimus anno superiore. Translatum videri potest à luctantibus. Nam Græci vocant ἀκροχειρίξεσθαι, colluctari cum quopiam citra reliqui corporis cõgressum, sed summis duntaxat digitis. Lucian. in Demonactis vita, Οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος. id est, Neque summis, vt aiunt, digitis attigerat. Euripides hyberbolen citra metaphoram vsurpauit in Iphigenia Aulidensi:

Οὐχ ἅψεται σῆς θυγατρὸς ἀγαμέμνων ἄναξ
Οὐδ᾽ εἰς ἄκραν χεῖρα.

Haud filiam continget Agamemnon tuam,
Non vel manu primore.

95

Dimidium plus toto.

Πλέον ἥμισυ παντός. id est, Dimidium plus toto, ænigma prouerbiale, quo commẽdatur aurea mediocritas. Refertur & exponitur à Platone lib. De legibus 3. ἆρα οὐκ ἀγνοήσαντες, τὸν ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα, ὡς ἥμισυ τοῦ παντὸς πολλάκις ἐστὶ πλέον. ὁπόταν ᾖ τὸ μὲν ὅλον λαμβάνειν, ζημιῶδες, τὸ δὲ ἥμισυ μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἡγήσατο ἄμεινον ὂν χείρονος. id est, Nónne quòd ignorauerint Hesiodum rectissime dicentem, dimidium sæpenumero plus esse quàm totum: videlicet cum totum accipere noxium fuerit, dimidium autem moderatum, ibi moderatum immoderato plus esse duxit, vtpote quod sit deteriore melius. Ad eundem modum enarrant Hesiodi interpretes: nimirum in toto significatam esse τὴν πλεονεξίαν, in dimidio τὴν ἰσότητα. Siquidem qui dimidio contentus est,

tus est,is in medio consistit:contra,quisquis ad totum vsq; progreditur,is mediocritatem prætergressus,ad extremum perueniat oportet. Meminit eiusdẽ adagij & lib. De repub. 5. Rursus lib. De legib. 6. declarans in ciuitate præcipuum esse,vt eximijs viris committantur magistratus. Ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τότε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε. τόδ' ἐστί γε ὡς ἐμοὶ φαίνεται πλέον ἢ τὸ ἥμισυ. id est,principium enim,totius negotij dimidiũ dicitur in proverbijs,ac bene cœpisse ab omnibus vbiq; laudi datur. Cæterum hoc mihi sanè plusquã dimidiũ videtur. Plato allusit ad vocis amphibologiam,nam ἀρχὴ Græcis & principium rei & magistratum sonat. Pittacus apud Laertium,vbi se sponte abdicasset magistratu,agri sibi à Mytilenæis reliqui dimidium resecuit,authore Sosicrate, dicens , dimidium præstabilius esse toto. Idem pecuniam à Crœso missam recusauit,respondens,sibi dimidio plus esse quàm vellet. Carmen extat apud Hesiodum libro primo operis,cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι. Scribit enim ad fratrem Persam in hunc modum:

Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθ', ἄλλα τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρει μέγα κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τὴν δὲ δίκην ἐθέλουσι δικάσαι,
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Quos versus vtcunq; vertimus ad hunc modum:

Iamq; patris nobis erat herciscunda facultas.
At tu vltra sortem rapiebas plurima,reges
Doniuoros tibi concilians,qui soluere litem hanc
Affectant. verum stulti nescire videntur
Dimidium quàm sit toto præstantius,& quàm
Magna sit vtilitas maluæ,asphodeliq; virentis.

Quid autem sit asphodelus,videtur olim parum inter eruditos constitisse. Quandoquidem Gellius lib. 18. hanc quæst. in studiosorum conuiuijs propositam fuisse prædicat tanquam de re paucis cognita. Theodorus alicubi vertit albucum. Quod autem ad huius adagij pertinet enarrationem,ex multis Luciani locis colligere licet,asphodelum herbam esse plebeiam ac vilem:atq; hac victitare manes,apud quos nullus luxus,nulla sit ambitio. Quinetiam apud Theocritum Idyllio septimo, asphodelus inter rusticanas herbas commemoratur:

Κνίσᾳ τ' ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ.

Proinde poeta regum ac locupletum immoderatos luxus taxat,illorum fastibus,popularium mediocritatem anteponens. Plutarchus item in Conuiuio septem sapientum,locum hunc Hesiodium putat ad frugalitatis admonitionem esse referẽdum. Suidas ex euentu natam parœmiam existimat,huiusmodi quandam adferens fabulam. Duo fratres erant,quorum alter moriens,fratri testamento mãdauit,& filij quem pupillum relinquebat tutelam,& facultatum illius procurationem. At is cum esset eiusmodi,cuiusmodi vulgo sunt homines:nimirum vt plus apud eum valeret lucrum quàm pietas:pueri res occupare conatur:idq; dum molitur,etiam sua perdidit. Deinde postulanti , vt sui ratio haberetur,quo posset in locum meliorem restitui,responsum est ad hunc modum:

Νήπιος οὐκ ἐνόησεν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός. id est,

Dimidium quàm sit toto præstantius,istud
Haud nouit stultus.

Regũ igitur est,dimidium totius,totum auferre tyrannicum. Itaq; prouerbiũ trifariam licebit vsurpare:primum cum mediocritatem illam vere auream efferemus,citra quã nihil est in rebus humanis,nec honestum,nec iucundum,nec laudatum:mediocritatem autem opportunitate metimur,quemadmodum Hesiodum imitatus ait Pindarus:

Ἕπεται δ' ἐν ἑκάστῳ μέτρον, νοῆσαι δὲ καιρὸς ἄριστος. id est,

Adest vnicuiq; rei modus,ad eum cognoscendum optima opportunitas. Etenim pro loco quod alias nimium est,aliàs erit parum. Idem in Nemeis hymno vltimo:

Κερδέων δὲ χρὴ μέτρον θηρεύεμεν,
Ἀπροσίκτων δ' ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι. id est,

In lucris autem oportet modum sectari,
Nam immensarum rerum cupiditates vehementiores habent insanias. Altera vtendi ratio fuerit, æqualitatem anteferemus,quam Pythagoras dixit amicitiæ tum parentem,tum altricem:contra inæqualitatem,discordiarum bellorumq; matrem,id quod eleganter extulit Euripides in Phœnissis:

Κεῖνο κάλλιον τέκνον,
Ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
Πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχους τε ξυμμάχοις
Συνδεῖ, τὸ γὰρ ἴσον, νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ πλέονι δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
Τοὔλασσον, ἐχθρᾶς δ' ἡμέρας κατάρχεται.
Καὶ γὰρ μέτρ' ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
Ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισε,
Νυκτός τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τε φῶς
Ἴσον βαδίζειν τὸν ἐνιαύσιον κύκλον,
Κοὐδέτερον αὐτοῖν φθόνον ἔχει νικώμενον,
Εἶθ' ἅλιος μὲν, νύξ τε δουλεύει βροτοῖς. id est,

Illuc nate fuerit pulchrius,
Aequalitatem amplecti, amicos hæc enim
Glutinat amicis semper, vrbes vrbibus,
Sociosq; socijs nectit, etenim æqualitas
Cum legibus respondet atq; concinit.
At quod minus sit, cum hoc quod est plus, prælium
Vsq; habet, & hinc discordiarum exordia.
Siquidem modos cunctorum, & æquilibria
Aequalitas mortalibus præscripsit, &
Præfinijt numeros, & atræ noctis, ac
Lucis dinrnæ secuit hæc discrimina,
Vt annuum æquis vicibus exigant simul
Orbem, nec altera alteri vnquam inuiderit
Superata, deinde noxq; solq; seruiunt
Mortalibus. Et reliqua.

Tertia vtendi ra tio, siquando deterrebimus ab inferenda iniuria, suadebimusque satius esse, iuxta Platonis sententiam iniuriam in sese admittere, quàm inferri alteri. Nam id sibi velle prouerbium hoc, demonstrat Plutarchus in commentario De audiendis poetis. Huc arbitror pertinere quod de Dario refert Plutarchus. Cum enim præfectos prouinciarum ad sese accersitos percunctatus esset, num grauia essent tributa, atque illi respondissent, esse mediocria, iussit de singulis dimidium pendi, iudicans esse satius dimidium accipere cum beneuolentia prouincialium, quàm totum cum odio suorum. Fortassis & hodie peccatur à nonnullis aduersus hoc prouerbium. Dum enim theologi quidam ac præsules nihil omnino volunt de suis dogmatibus ac iure concedere, veniunt in periculum ne perdant & illa quæ bono iure tenebant. Mea sententia non semper aspernandum illud comici Syri consilium: potiusquam venias in periculum, serues ne an perdas totum, dimidium, siue, vt legunt alij, diuiduum face.

96

Serpentis oculus.

Ὄφεως ὄμμα. id est, Serpentis oculus. De his dici consueuit, qui acribus & intentis intuerentur oculis. Ab animante sumpta metaphora. Sunt enim huic animanti oculi duriores ac perspicaces. Vnde Flaccus.

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?

97

Ne moueto lineam.

Μὴ κίνει γραμμήν. id est, Ne moue lineam. Pindaricorum hymnorum enarrator exponens eum locum, Οὕτω δ' ἐδίδου λίβυς ἁρμόζων κόρᾳ νυμφίον ἄνδρα, ποτὶ γραμμᾷ μὲν ἄντᾳν στᾶσε. Loquitur autem de Anthæo, qui iuuenibus desponsam filiam extrema statuerit linea, vt qui primus ad eam cursu peruenisset, is vxorem abduceret domum: Recenset huiusmodi prouerbium. Μὴ κίνει γραμμήν. id est, Ne moueris lineam. Idque translatum existimat à more veterum, qui metam ducta linea signabant, in qua præmium propositum erat, quod auferret victor. Ducebatur autem & altera linea pro carceribus, quemadmodum alibi diximus: vnde cursus erat initium. Igitur vtraque linea prouerbij ministrauit occasionem ἀπὸ γραμμῆς. id est, ab ipso initio, & Μὴ κίνει γραμμήν. id est, Ne moueas metam. Significat autem non esse mutandas leges, neque prætereundos fines rerum præscriptos. Huc peculiarius pertinet Theocriticum illud ἐν βουκολιασταῖς.

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. id est, Atq; à lineola lapidem mouet.

Alludit ad flumen Galateæ, saxum aliquod ab extrema ripa secum auferens. Est & sacra linea in tesserarum lusu: de qua dictum est aliàs.

98

Eandem tundere incudem.

Eandem incudem assidue tundere, est indefatigabili assiduitate in operis alicuius studio perseuerare, Metaphora ducta à fabris, crebris ictibus incudem ferientibus: atque ita tandem aliquando ferri rigorem perpetuo labore vincentibus. M. Tullius libro De oratore secundo: Ego autem si quem nunc planè rudem institui ad dicendum velim, ijs potius tradam assiduis, vno opere eandem incudem die noctuque tundentibus. Conueniet in grammatistas ac literatores, qui bus sine fine eadem sunt inculcanda pueris, vt hæreant aliquando.

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius. 99

Lacerat Lacertum Largi mordax Memmius. Hunc versum Crassus orator vsqueadeo vulgo iactatum ait: vt Tarracinæ passim in omnibus parietibus inscriptus viseretur. Fabula vnde natum est adagium, sic habet: Memmius quidam Romanus cum ageret Tarracinæ, mulierculam quandam deperibat, sed non citra riualem. Cum hoc igitur cum aliquando rixa incidisset, eo iracundiæ prouectus est Memmius, vt Largi, nam id riuali nomen, brachium mordicus arriperet. Ea res postea quàm in popularem abijt iocum, faceti quidam & φιλόγελοι senariũ hunc in omnibus eius vrbis parietibus quinque literis notarunt, depictis tribus LLL, & duobus MM, videlicet vt aduenis percunctandi ministrarent occasionem. Itaq; cum Mar. Crassus Tarracinam aliquando venisset, admiratus nouum literarum ænigma, senem quendam oppidanum percunctatus est, quidnam sibi vellent eiusmodi literæ. Atque is exposita fabula, versiculum explicuit:

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Huius rei mentionem fecit M. Tullius lib. De oratore 2. Tametsi L. Cæsar, qui hæc loquitur apud Cic. existimat narrationem hanc totam in Memmium aduersarium, dedita opera confictam fuisse.

Cicada vocalior. 100

Τέττιγος εὐφωνότερος. id est, Cicada vocalior. Dicebatur in hominem impendio garrulum aut admodum musicum: propterea quòd hoc insectum rore duntaxat viuens, cãtu potissimum delectetur. Et quosdam ita Musicæ deditos, vt neglecto cibo perituri fuerint inedia, in cicadas à dijs mutatos, narrat apud Platonem Socrates in Phædro. Et Theocritus in Daphnide:

Τέττιγος ἐπεὶ τύγε φέρτερος ᾄδεις. id est, Quippe canis melius quacunq; cicada.

Apud Diogenem Laertium refertur Timonis carmen in Platonis eloquentiam,

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς | Cunctos anteibat latissimus ille, suauis
Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσογράφος οἵθ' ἑκαδήμου | Orator, cuius non cedunt scripta cicadis,
Δένδρεϊ ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι. id est, | Quæ super arboribus resident lucis in opacis,
Ac mittunt vocem modulato gutture amœnam.

Est autem allusio, quam latinus interpres non potest reddere, in πλάτυστος ad Platonem & in ἑκαδήμου ad illius Academiam Allusum item ad carmen Homeri Iliad. γ. de senibus, qui ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι, id est, Vocem floridam emittunt. Apud Athenæum lib. 6. parasitus quispiam seipsum depingens λαλεῖν, inquit, τέττιξ, id est, garrulitate cicada sum. Et apud eundem libro vndecimo Theopompus τέττιξ κελαδεῖ, id est, Cicada stridet, quod tamen illic videtur boni ominis causa dici.

CHILIADIS PRIMAE CENTVRIA X

Ἀντιπελαργεῖν. 1

Ἀντιπελαργεῖν, apud Græcos est mutuam officij vicem rependere maxime nutricãdi, fouendiq; eos, à quibus aliquando fueris enutritus aut institutus: vt si liberi parentes ætate fessos vicissim alant foueantq;, aut si discipulus præceptorem inuicẽ erudiat. A ciconiæ natura sumptũ, quæ Græce pelargus dicitur. Ea inter aues vna pietatis symbolum obtinet. Extat autem lex pietatis magistra, quæ edicit, vt liberi parentes alant, aut vinciãtur. Ad id respexisse videtur Homerus Iliados Δ cũ ait:

Οὐδὲ τοκεῦσι | Nec nutricando officium genitoribus vnquam
Θρέπτα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰὼν. i. | Persolui charis, breue at illi contigit æuum.

Eodem allusit Euripides in Oreste:

Καὶ μὴν τίνοι γ' ἂν τῇ τεθνηκυίᾳ τροφάς. id est, Atqui rependet mortuæ alturæ vicem.

Hanc itaq; legem, quam pleriq; etiam mortales negligunt, sola ciconia inter omnia animantium genera exprimit. Siquidem reliqua tantisper amant, agnoscuntq; parentes, dum egent illorum ad nutricationem opera: Vna ciconia parentes senecta defectos, vicissim alit, & volandi impotentes humeris gestat. Quorum posterius laudatur in Aenea, cui inde Pij cognomen: alterum miris laudibus fertur in puella, quæ matrem captiuam complureis dies suis vberibus aluit. Hac ob causam, vt author est Suidas, antiquitus in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippopotamus: vt ipso gestamine admonerentur, pietatem plurimi facere oportere, violentiam cohibere. Nam hippopotamus animal efferum est ac violentum: atque adeo impium: quippe quòd interfecto patre matrẽ

init,teste Plutarcho in comment.cui titulus: Vtra animantia sint prudentiora,terrestria, an aquatilia. Laborant infamia impietatis & viperæ,quòd perfracta matris aluo nascantur. Item scorpiones & aranei,qui post incubatus officium à suis fœtibus interimuntur. Testis Aristot.lib. De nat.animal. 5. De ciconiarum pietate Plin.lib. 10.cap.23.testatur his verbis, Ciconiæ nidos eosdem repetunt, Genitricum senectam inuicem educant. Quin & diuus Basilius ciconiarum nobis pietatis erga parentes exemplum proponit. Eodem allusit Crates Cynicus scribens Hipparchiæ vxori de filio nato,cum pollicetur sibi curæ futurum,vt illum matri ciconiam pro cane remittat in senecta. Canes enim vocantur Cynicæ sectæ philosophi. Significat igitur puerum fore pium,qui parentem iam decrepitam mutuo foueat. De ciconiarum pietate meminit & Aristophanes in Auibus:

Ἀλλ᾽ ἔστιν ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν νόμος — Nobis quidem auibus peruetusta lex viget
Παλαιὸς ἐν ταῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν. — Ciconiarum inscripta tabulis,vt simul
Επὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους — Ciconia parens educauerir suos
Πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδεῖς τρέφων, — Ciconiadas,& iam volucres euaserint,
Δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν. id est, — Pulli vicissim nutriant patrem suum.

Vtitur eodem Plato in Alcibiade 1. Sed nemo profecto venustius,nemo felicius,quàm Angelus Politianus in quodam epigrammate Κοὔτι γε θαῦμα Εἴγε νέοι τὴν γραῦν ἀντιπελαργέομεν. id est, Si nos Latini olim Græcorum literis educati,nunc Græciam velut anum atq; effœtam vicissim suas doceamus literas. Porrò huiusmodi officium,quod liberi vicissim in parentes collocant, Greci vnico verbo dicunt, γηροβοσκεῖν, seu γηροτροφεῖν & γηροκομεῖν. Extat in hanc sententiam huiusmodi senarius: Ικανῶς βιώσεις γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς. id est, Viuax eris,senes parentes confouens.

2

Vno tenore.

Tenorem rei progressum vocant. Vnde quæ sui similia,sibiq; veluti perpetua quadam succedunt serie,horum eundem esse tenorem dicimus. M. Tullius lib. De oratore perfecto: Isq; vno tenore, vt aiunt,in dicendo fluit. Loquitur de æquabilitate dictionis,nulla varietate reficientis auditorum aures. Idem in lib. De claris Oratoribus: Vnus enim tonus est orationis & idem stilus. Quo quidem loco haud scio,an pro tono tenor legere præstiterit.

3

In quadrum redigere.

In quadrum redigere dixit M. Tullius eodem lib. pro eo quod est,in ordinem aptamq; structuram concinnare. Sumptum ab ijs,qui arbores aut lapides mathematicis gnomonibus exæquant, vt vndequaque congruant inter sese: proinde quod conuenit,quadrare dicimus. Verg. Georgic.lib. 3.

Indulge ordinibus,nec secius omnis in vnguem
Arboribus positis,secto via limite quadret.

4

De fæce haurire.

M. Tullius in catalogo illustrium oratorum,figura mirum ni prouerbiali dixit, de fæce haurire, pro eo quod est,sordida quæpiam ac plebeia,nimisq; humilia persequi. Vsurpat hoc prouerbium Atticus eo,quo dixi,libro in Ciceronem,qui tempus tereret in commemorandis oratoribus quibusdam obscuris,ac nullius penè nominis. Mutuo sumptum à sordidis istis,qui vinum vna cum ipsa fæce hauriunt,ne quid omnino reliquum faciant in dolio,vnde & plebis infimam fæcem dicimus.

5

In laqueum inducere.

In laqueum inducere,& in casses inducere, est arte sic includere quempiam vt iam nullum sit effugium. Qui mos fuit Socrati Platonico,suis illis rogatiunculis eò depellere sophistas, vt negarent, quæ prius affirmauerant: quæ negauerant, affirmarent. Denique nihil non dicerent. Quintilianus libro Instit.quinto: Turbantur enim, & à patronis diuersæ patris in laqueum inducuntur. Græci qui iam capti teneantur, ἐμβρόχους vocant. Ouidius:

Decidit in casses præda petita meos.

Euripides in Hippolyto coronato:

Κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένη. id est,
Pensilibus irretita cassibus. Ibidem paulo post:
Λῦσαι τ᾽ ἄνασσαν ἐξ ἐπισπαστῶν βρόχων. id est, Heram è tenacibus expedire cassibus.

6

Bœotica sus.

Ἡ βοιωτία ὗς. Bœotica sus. Vetustissimum adagium,olim in stolidum & indoctum hominem iaci solitum, vsurpatur à Pindaro in Olympiacis:

Ἐπεὶ ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλα-
θέσι λόγοις φεύγομεν βοιωτίαν ὗν.

Admonet Aeneam Chorodidascalum, ita curet canendum hymnum, vt vetus illud probrum veris rationibus liceat effugere, quod in amusos dici consueuerit, βοιωτία ὗς. Interpres originem prouerbij refert ad hunc modum. Qui priscis temporibus Bœotiam regionem incolebant, ὕαντες appellabantur, gens barbara & agrestis: proinde quidam deprauata voce, pro ὕαντας ὕας, id est, sues appellabant. Idque scomma cessit in prouerbium, vt primum in Bœotos diceretur: ab his in quosuis indoctos, inconditos, moribusque rusticanis homines torqueretur, βοιωτία ὗς. Interpres citat eundem Pindarum ex Dithyrambis:

Ἦν ὅτε σύας τὸ βοιώτιον ἔθνος ἔλεγον. id est,
Erat cum Bœoticam gentem sues vocarent.

Citat ex Cratino: Αὗτοι δ' εἰσὶ συβοιωτικὸν πεζοφόρον γένος ἀνδρῶν. id est, Isti sunt Sybœoticum pedestre genus virorum, dictione ridicula composita ex sue & boue. In commentarijs Græcorum inueni βοιώτιος νοῦς. id est, Bœoticus animus, pro stupido brutoque. Plutarchus in commentario περὶ τῆς σαρκοφαγίας indicat Atticos stupidi, bardi, insulsi, denique & suis cognomen indidisse Bœotios, potissimum ob edacitatem. Cui adstipulatur Athenæus lib. 10. referens hos versus ex Eubulo:

Πονεῖν μὲν ἄμμες καὶ φαγεῖν μὲν ἀνδρικοί, — Sumus ad bibendum atq; vorandum strennui,
Καὶ καρτερῆσαι, τοῖς δ' ἀθηναίοις λέγειν — In his valemus. Athenienses dicere
Καὶ μικρὰ φαγέμεν, τοὶ δὲ θηβαῖοι μέγα. id est, — Prompti, edere pauca, multa Thebani solent.

In Græcis versibus apparet πονεῖν scriptum pro πίνειν, aut πιεῖν, & μὲν prius pro γάρ, & τοὶ pro οἱ. Idem Eubulus in Europa: Κτίζε βοιωτῶν πόλιν — Vrbem parauit ille Bœotis viris,
Ἀνδρῶν ἀρίστων ἐσθίειν δι' ἡμέρας. id est, — Diem per omnem ingurgitare strenuis.

Rursus ex Eubuli altera fabula:

Οὕτω σφόδρ' ἐστὶ τοὺς τρόπους βοιώτιος. id est, — Vsqueadeo mores obtinet Bœoticos.

Idem approbat multis multorum authorum testimonijs. Sunt autem inter se cognata vitia πολυφαγία, & stoliditas. Atq; hinc Thebanum edacem faciunt, sed eundem à literis alienissimum, adeo, vt præceptorem suum trucidarit. Fuit autem & hic Bœotus, nimirum Thebis natus. Rursum Plutarchus De dæmonio Socratis: Ἀνεγείρειν τὸ κατὰ βοιωτῶν ἀρχαῖον εἰς μισολογίαν ὄνειδος. id est, Refricare vetus illud aduersus Bœotios de literarum odio probrum. Quanquam ipse Plutarchus Bœotus fuit homo quiduis citius, quàm stupidus. Deniq; quoniam constat vel ob Romanum imperium latissime propagatum, vel ob commercia negociatorum, voces Germanicæ, Gallicæ, Britanicæq; linguę fuisse mistas, suspicor à Græcis ad nos dimanasse, quòd hominem stupidum ac nullo mentis acumine præditum, vulgo dicimus bot, pro bœoto. proprium enim huic linguæ voces quamuis multarum syllabarum in vnam syllabam contrahere.

Impossibilia captas. 7

Ἀδύνατα θηρᾷς. id est, Quæ fieri non possunt, venaris. In eum qui molitur, quod efficere non queat. Sumptum ab aucupio seu venatu prædarum, quas consequendi non sit facultas. Quod quidem inter adagiones non recensuissem, nisi reperissem in collectaneis Græcorum. Nam præter metaphoram θηρᾷς, nihil sapit prouerbij. Cæterum præceptum est haud inutile. Siquidem si recte præcipiũt Græci, non esse tentandum de quo dubites, multo minus quod certum sit te non assecuturum. Veluti siquis animi tranquillitatem opibus, aut voluptatibus istis vulgaribus sibi comparare conetur, aut veram eruditionem citra linguarum cognitionem, hic ἀδύνατα θηρᾷ. Pindarus in Nemeis, κενεᾶν δ' ἐλπίδων χαῦνον τέλος. id est, inanis spei sterilis exitus. Idem in Pythijs hymno 3.

Χρὴ δὲ καθ' αὑτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον. id est,
Oportet autem sese semper cuiusq; rei — Videre modum.

Interpres indicat hunc esse sensum, ne quis tentet maiora suis viribus. Cõmemoratur inter Chilonis apophthegmata, non esse tentandum quod efficere non possis. Quædam enim consilia magnifica sunt, sed ob hoc ipsum inutilia, quod ἀδύνατα.

Cribro diuinare. 8

Κοσκίνῳ μαντεύεσθαι. id est, Cribro diuinare, est coniectura sagaci rem deprehendere, aut stulte de rebus occultis diuinare. Lucianus in Pseudomante, κοσκίνῳ τὸ τοῦ λόγου μαντευόμενος. id est, Cribro, quod aiunt, vaticinans. Meminit & Theocritus in Idyllio tertio:

Εἶπε καὶ ἀγροιῶτ' ἀλαθέα κοσκινόμαντις. id est, — Cribro vaticinans, verum mihi dixit Agrœo.

Porrò genus hoc diuinandi suspenso cribro, in hodiernum vsq; tempus durat apud quosdam superstitiosos. Apud veteres vaticinia peragebantur, cribro, lauro & tripode.

9

Hydram secas.

Ὕδραν τέμνεις. id est, Hydram secas. Est apud Platonem lib. De repub. 4. ἀγνοοῦντες, inquit, ὅτι τῷ ὄντι ὡς ὕδραν τέμνουσι. id est, Ignari se reuera tanquam hydram secare. Est autem hydram incidere, ita vnum aliquod incommodum tollere, vt in eius locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula hydræ Lernææ, quam alij centum fuisse capitum aiunt, alij octo, è quibus vnum erat immortale. Cũ hoc monstro multum diuq; conflictatus est Hercules, propterea quòd vno reciso capite, plura renascerentur. Plutarchus in commentario De fortuna Alexandri: ὕδραν τέμνων ἀεί τισι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν. id est, Hydram secans semper aliquibus bellis repullulantem. De Alexandro loquitur, cui vno bello confecto, subinde aliud atq; aliud exoriebatur. Cygneas cognita Rumanorum multitudine, identidem post acceptam cladem copias instaurantium dixit, Pyrrhum sibi videri aduersus Lernæam hydram pugnare: Hinc Horatius in Odis:

Non hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Accommodari poterit ad eos qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & sæpenumero pro vna enecta tres subnascuntur. Seneca quodam in loco scribit, negotia sordida, quæ nos auocant à studio sapientiæ, abrumpi posse, explicari non posse, quòd negotium ex negotio seratur, & occupationi occupatio, velut vnda succedat vndæ.

10

Ne ramenta quidem. Ne festuca quidem.

Ne ramenta quidem ditior, hyperbole prouerbialis, cum aliàs aliquoties apud Plautum tum in Rudentibus. Nunquam Hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior. perinde quasi dicas stupa ditior, vt vulgo loquuntur. Simili figura dixit Aristoph. in Lysistrata:

Λιποῦσα μηδὲν ἐνθαδί, κινοῦσα μηδὲ κάρφος. id est,
Nihil hic cum reliquerit, mouerit ne festucam quidem. Idem in Vespis:
Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ παιπάλην. id est, Noctu haud videt somni ne paspalam quidem.

Interpres ait, παιπάλην significare minutissimum quippiam. Quibusdam ea vox magnetem lapidẽ declarat. Subnectit eodem in loco consimilem figuram.

Ἢν δ' οὖν καταμύσῃ κἂν ἄχνην. id est, Quod si vel achnen flexerit somno caput

ἄχνη vero significat minutissimum ac leuissimum illud, quod è spicis excussis euolat. Qua voce vsus est & Homerus Iliados ε.

Ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλωάς. .i. Vt vento tenues sacra area iactitat achnas.

Hebraicarum periti literarum affirmant מוֹץ quam vocem Hieronymus vertit puluerem, secutus Septuaginta, qui transtulerunt χνοῦν, idem Hebræis sonare quod Græcis ἄχνη.

11

Sacrum sine fumo.

Ἄκαπνος θυσία. id est, Sacrificium absq; fumo, de nimium tenui conuiuio, & in quibus nihil cocti obsonij apponitur. Translatum à pauperculorum sacris, molas, thusculum, lac, aut corollas offerentium, cum dij nidorem illum expectent, vnà cum fumo subuolantem, iuxta Homerum. Lucianus in Amoribus, Βουφάγος μὲν ὁ δαίμων ὦ Λυκῖνε, καὶ ταῖς ἀκάπνοις ὥς φασι τῶν θυσιῶν ἥκιστα τερπόμενος. .i. Sanè perq̃ edax deus est Luciane, quiq; fumi expertibus sacris haudquaq̃ gaudeat. In eũ sensum vsus est & Athenæus: ἄκαπνα γὰρ ἀεὶ ἀοιδοὶ θύομεν. id est, Nam poetæ semper sacra sine fumo sacrificamus.

12

Non est curæ Hippoclidi.

Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. id est, Non est Hippoclidi curæ. Siue, vt carmen reddam. Non curat Hippoclides. Est enim versus iambicus dimeter catalecticus. Hoc adagio significabant se quippiam negligere, neq; magnopere laborare. Natum autem est ex historia quam pluribus verbis narrat Hedorotus in Eratone. Vt autem in pauca conferam, hic Hippoclides erat Tisandri filius, qui cum multis alijs iuuenibus, Clisthenes Sicyonij filiam ambiebat. Verum cum Clisthenes procos toto anno probaret, & Hippoclides in conuiuio indecoram quandam saltationem edidisset, sublatis in altum pedibus, pater offensus inhonesto iuuenis lusu ait, Ὦ παῖ Τισάνδρου ἀπωρχήσαό γε μὴν τὸν γάμον. i. Fili Tisandri, à nuptijs tua saltatione excidisti. At ille protinus respondit, Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. i. Haud cu rat Hippoclides. Ea vox, vt testatur Herodotus, in prouerbium abijt. Id dictũ in ipsum retorquet Herodotum Plutarch. in libello, quem aduersus eum scripsit. Δοκεῖ μοι καθάπερ Ἱπποκλείδης, ὁ τοῖς σκέλεσι χειρονομῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἰπεῖν ἂν ἐξορχούμενος τὴν ἀλήθειαν, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. id est, Videtur

detur mihi velut Hippoclides cruribus manuum vice in mensa gesticulans, postquam à veritate desultauit dicere, non curæ est Hippoclidi. Lucianus in apologia, Ἱκανὸν ἂν εἴη μοι τὸ, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. id est, Mihi suffecerit illud quod dicitur, haud curat Hippoclides. Idem in Hercule, Καὶ ὁ Ἱπποκλείδης οὐ φροντιεῖ. id est, Nec laborabit Hippoclides. Mentionem huius adagij facit & Eustathius in Iliados Homericæ primum librum scribens. Allusit huc Aristophanes in Vespis, sæpius repetens illud, ὀλίγον μοι μέλει. id est, Leuiter mihi curæ est.

Canis in præsepi. 13

Ἡ κύων ἐν τῇ φάτνῃ. id est, Canis in præsepi. In eos dicitur, qui nec ipsi fruuntur re quapiam, neque reliquos item sinunt vti: veluti siquis egregios codices inclusos diligenter adseruet, quos nec ipse vnquam euoluat, nec alijs euoluendi faciat copiam. Quemadmodum canis in præsepi nec ipse vescitur hordeo, & equum vetat vesci. Lucianus aduersus indoctum Ἀλλὰ τὸ τῆς κυνὸς ποιεῖς, τῆς ἐν τῇ φάτνῃ κατακειμένης, ἣ οὔτε αὐτὴ τῶν κριθῶν ἐσθίει, οὔτε τῷ ἵππῳ δυναμένῳ φαγεῖν ἐπιτρέπει. id est, Verum haud aliter facis, quàm canis ille in stabulo cubans, qui cum ipse non edat hordeum, tamen haud sinit equum qui possit edere, id facere. Vtitur eodem in Timone. Citatur apud Suidam in prouerbio, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον, sed tacito authoris nomine, τῇ φάτνῃ προσάγεις τὸν κύνα, καὶ πρὸς τὸν Διόνυσον ἄγεις οὐδέν. id est, Ad præsepe ducis canem, nihil autem adducis ad Bacchum: hoc est, adfers, quæ ad rem nihil attinent, ex his vero quæ pertinebant ad causam propositam nihil adfers. Simile refert Athen. libro sexto de gente quadam Galatarum, qui dicuntur Cordistæ: abominantur aurum, nec important in suam regionem, nihilo secius tamen alios non desinunt eo spoliare. Aiunt eam gentem esse reliquias Galatarum, qui sub duce Brenno spoliarũt oraculum Delphicum, quos insecutus Bathanathus dux, inclementer tractauit. Hinc auri odium, cuius gratia tantum passi sint malorum, quod tamen alijs inuident.

Captantes capti sumus. 14

Αἱροῦντες ᾑρήμεθα. id est, Captantes capti sumus. Cum res præpostere euenit, vt ipsi circumueniamur ab ijs, quibus conabamur imponere. Id quod non raro solet vsu venire, vt in eas incidamus pedicas, quas alijs struxeramus. Sępe fit, vt qui simulat amorem, quo puellam in amorem pelliciat, ipse vere incipiat amare. Et qui dat operam, vt inuitatiunculis alium conetur efficere temulentum, ipse redd atur ebrius: & qui finitimũ moliatur imperio depellere, ipse suum amittat imperium. Sic & Horat. Græcia capta ferum victorem cepit.
Videtur eodem allusisse Plato, cum ita scribit in Theæteto, Δοκεῖ μοι ὦ Σώκρατες μάλιστα ἁλίσκεσθαι ὁ λόγος ἁλισκόμενος. id est, Mihi videtur ô Socrates maxime capi ratio quæ captabat. Sophocles in Oedipo Coloneo.
Γνῶθι δ᾽ ὡς ἔχων ἔχῃ, καί σ᾽ εἷλε θηρῶνθ᾽ ἡ τύχη. id est, Scito ꝙ tenens teneris, teq; captantem, inuicẽ. Fortuna cepit. Plautus in Epidico. Iam cautor ipse captus est. Lucianus in meretricij dialogis, Καὶ ἑάλωκα ὁ κακοδαίμων καὶ συνείλημμαι πρὸς αὐτῆς. id est, Et cepi miser, & simul ab ipsa captus sum. Translatum aut à bello, aut piscatione, seu venatu.

In venatu perijt. 15

Festiuius dixit Lucianus in Toxaride, Αὐτή τε ἀπώλετο ὑπὸ τῆς ἄγρας. id est, Et ipsa venatu perijt hoc est, dum adolescentem venatur, studetque irretire, etiam ipsa sese perdidit. Quinetiam illa ipsa: venari laudem, aucupari famam, prouerbiales sunt metaphoræ, velut, Expiscari, pro sciscitari atque exquirere.

In laqueos lupus. 16

Εἰς πάγας ὁ λύκος. id est, In laqueos lupus. Cum improbus quispiam tandem in extremum adducitur discrimen. Etenim cum lupus animal sit insidiosissimum, applauditur ab omnibus, siquando cõtingat illum irretiri, ac protinus acclamant omnes,
εἰς πάγας ὁ λύκος.
Refertur à Zenodoto.

Annosa vulpes haud capitur laqueo. 17

Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ. id est, Vulpes anus laqueis capi haud vllis potest. Senarius prouerbialis dicendus in eum, qui longa ætate multaq; rerum experientia callidior est, quàm vt arte dolisque capi queat.

Vulpes haud corrumpitur muneribus. 18

Ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται. id est, Vulpes non corrumpitur muneribus. Suidas huius adagij Cratinũ citat authorẽ. De callidis ac versutis, quos haud facile sit obiecto munusculo, aut assentatiũcula,

pollicitis'ue fallere. Larus enim, & aliæ quædam aues esca capiuntur, vulpes non item. Verbum autem δωροδοκεῖν, sumptum est à concionibus aut iudicijs, in quibus nonnulli pecunia corrupti dicunt sententiam.

19

Atticus in portum.

Ἀττικὸς εἰς λιμένα, id est, Atticus in portum. In eos dicebatur, qui illic virtutem ostentare solent, vbi tutum est, atqne vbi nihil opus. A nautis Atticis sumptum, qui portum ingressuri ostentandi sui gratia magnifice sese gerebant, in ipsa re, hoc est, in prælio nauali, non perinde strenui.

20

Capra Scyria.

Αἴξ σκυρία. id est, Capra Scyria. Zenodotus huius prouerbij Chrysippum citat. cum authorem tũ interpretem. Conuenit in eos qui beneficium maleficio corrumpunt, aut qui virtutes adiunctis vitijs contaminant atq; obscurant, quíue recte instituta non recte finiunt. Veluti capra Scyria, quòd fera sit mulctrum quod lacte impleuerat, ipsa rursus euertit, atq; hoc beneficium quod dederat, eadem perdidit. Alij putant dici in eos vnde plurimum emolumenti capitur, propterea quòd eius regionis capræ maximam lactis vim reddere dicantnr. Id quod affirmat & Athenæus Dipnosophist. libro primo citans hoc Pindari carmen,

Σκυρίας δ' ἐς ἄμελξιν γάλακτος αἶγες ἐξοχώτατοι. id est,
Scyriæ vero ad emulgendnm lac capræ præstantissimæ.

21

Suspendio deligenda arbor.

In re vehementer digna, neq; vllo pacto toleranda, veteres arborem suspendio deligendam esse dicebant. Inde natum, quòd olim in Theophrastum philosophum præcipuum meretricula quædam nomine Leontium ausa sit scribere. Plin. Secundus in præfat. Hist. nat. Ceu vero nesciam aduersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, vt nomen diuinum inde inuenerit, scripsisse etiam fœminam, & prouerbium inde natum, suspendio arborem eligendam. Hactenus Plinius. Finitimũ huic est illud apud Euripidem in Alcestide,

Ἄξια καὶ σφαγᾶς τάδε	Heus ista cæde digna sunt,
Καὶ πλεῖον, ἢ βρόχῳ δέρην	Vel potius, vt laqueo gulam
Οὐρανίῳ πελάσαι. ie est,	Præfocet aliquis pendulo.

Plautus in Curculione, Mea præda illa est, Proin tu te in laqueum duas. Iuuenalis:
Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?
Et apud Plautum, qui vitæ tedio tenebatur, optat numum quo restim emat. Cum hæc ederem anno 1525. fortè incidi in commentarios Cœlij Rhodigini. Is dicit in huiusmodi explicatione cæcutire multos, ac se iactat omnem difficultatem explicuisse, cum nec vlla sit difficultas, & si qua esset, nihil explicent ea quæ commemorat de suspendio crucis. Nec enim sontes sibi deligunt arborem, sed agũtur in crucem. Cæterum qui cogitant de consciscenda nece, solent alij aliud suspendij genus eligere, vt appareat illos hoc agere non impotentia mentis, sed certo destinatoq; consilio.

22

Mineruæ felem.

Ἀθηνᾶ τὸν αἴλουρον. id est, Mineruę felem, subaudiendum, comparas. Cum multo inferiora cum pręstantioribus comparantur, quòd leuicula quapiam in re conueniant. Quid enim habet Minerua dea cum fele commune, præter glaucorem oculorum? Nam is oculorum color Mineruæ tribuitur, qui & noctuis adest & felibus. Vnde apud Homerum etiam epitheton, γλαυκῶπις ἀθήνη. Est & hoc felibus commune cum noctuis, quod & noctu cernunt, & pariter insidiãtur muribus. Refertur apud Zenodotum & Suidam. Etymologus indicat discrimen orthographiæ, quo ἔλουρος pro gente, est enim Scythiæ à paludibus dicta, scribitur per ε. pro animante, per diphthongum, αἴλουρος, quasi dicas Torquicaudam, aut Trahicaudam, quod tamen apud authores video negligi.

23

Vorsuram soluere.

Vorsuram soluere dicitur, qui sic è præsentibus malis extricat sese, vt alijs grauioribus impediatur, nam Donato vorsuram facere, est æs alienum alieno ære soluere, aut minore fœnore maiorem acceptam pecuniam occupare. Hinc ducta voce, vt author est Festus Pompeius, quod vertant creditorem. Terentius in Phorm. In eodem luto hæsitas, vorsuram soluis. præsens quod fuerat malum, in diem abijt, plagę crescunt. Cicero ad Atticum: Admirabilis abstinentia ex tuis præceptis, vt verear ne illud quod tecum permutaui, versura mihi soluẽdum sit. In oratione pro L. Flacco, Negauit sese omnino vllam versuram fecisse Romæ. Seneca De beneficijs lib. 5. Domi quod aiunt versura fit, & velut lusoriũ nomen statim transit. Idem lib. 2. epistola vltima: Vt vt seres habet, ab Epicuro versura

facienda eſt,id eſt,ab Epicuro ſumendum eſt mutuum,quo tibi ſatisfaciam.Idem ſimili tropo dixit lib.1.epiſtola 4.Sed vt epiſtolæ finem imponã,accipe quod hodierno die mihi placuit,& hoc quoq; ex alienis hortis ſumptum eſt.Lactantius lib.2.Inſtitutionum vſus eſt hoc prouerbio, Cum igitur, inquit,ortum rerum tribuis naturę ac detrahis deo,in eodem hæſitans luto verſuram ſoluis.Explicat eleganter hanc metaphoram Demoſthenes in Olynthiaca prima, Δέδοικα ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον,ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥαδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τόκοις,μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν,οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂν ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐρραθυμηκότες,καὶ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες,πολλὰ καὶ χαλεπὰ,ὧν οὐκ ἠβουλόμεθα ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποιεῖν,καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ id eſt. Vereor Athenienſes,ne quemadmodũ hi,qui coutrahunt æs alienum facile magnis vſuris,ad breue tempus diuites ſunt,paulo poſt etiam à principali ſumma excutiuntur:itidem & nos,ſi diutius videamur negligentes cunctaque ad voluptatem quærentes, paulopoſt in neceſſitatem veniamus, vt nobis multa etiam acerba ſint facienda, quæ nequaquam voluerimus, deque hoc ipſo loco periclitemur.

Animam debet. 24

Τὴν ψυχὴν ὀφείλει.id eſt,Animam debet.Donatus prouerbium eſſe admonet,de eo qui immodico ære alieno teneatur,vt plus quaàm omneis facultates debeat,ac deniq; ſeipſum debeat. Terent.in Phormione,Quid ſi animam debet? Erat enim antiquitus lex,vt qui ſoluendo non eſſet,is nexus addiceretur creditori,luiturus corpore.i.opera,quod ære non poſſet. Extat apud Gelliũ lex duodecim tabularum,quæ iubebat diſſecari corpus eius,qui multis creditoribus deberet,nec eſſet ſoluẽdæ rei.

Summum ius,ſumma iniuria. 25

Summum ius,ſumma iniuria,hoc eſt, Tum maxime diſceditur ab æquitate,cum maxime ſuperſtitioſe hæretur legum literis.Id enim ſummum ius appellant,cum de verbis iuris contenditur, neq; ſpectatur quid ſenſerit is qui ſcripſit.Nam voces ac literæ,quaſi legum ſumma cutis eſt.Eam ineptiã quorundam ſuperſtitioſorum iuris interpretum,copioſe ſimul & elegãter illudit M.Tullius in actione pro Murena.Terentius,Verum illud Chreme dicunt,ius ſummum, ſæpe ſumma malitia eſt.M. Tullius Officiorum lib.1.Ex quo illud,ſummum ius,ſumma iniuria,factum eſt iam tritum ſermone prouerbium.Columella primo rei ruſticæ libro:Nec ſanè eſt vindicandum nobis,quicquid licet. Nam ſummum ius antiqui ſummam putabant crucem. Citatur & Celſus adoleſcens lib. Pandect. 45.titulo De verborum obligatione,Cap.ſi ſeruum Stichum:qui ſcripſerit quæſtionem eſſe de bono & æquo,in quo genere plerunq; ſub authoritate iuris ſcientiæ periculoſe erratur. Itidem Paulus lib.50.titulo,De regulis iuris.In omnibus quidem,maximè tamen in iure æquitas ſpectanda eſt.Simili figura Seneca libro De ira primo dixit,ſummo animo.Si intelligis non ex alto venire nequitiã, ſed ſummo,quod aiunt,animo inhærere.

Ne ignifer quidem reliquus eſt factus. 26

Οὐδὲ πυρφόρος ἐλείφθη.id eſt,Ne ignifer quidem ſuperfuit, vbi ſignificamus, omneis ad vnum interijſſe adeo,vt ne ei quidem ſit parcitum,qui ignem præferat exercitui. Nam priſcis mos erat vt vates aciem præcederet,lauro coronatus,ac facem geſtans.Ab hoc belli vim abſtinebant vtrinque,quod nefas ducerent,in virum ſacrum ferrum ſtringere.Proinde ſi crudelem aliquam ſtragem ſignificare voluiſſent, ne ignifero, quidem parcitum aiebant.Meminit huius adagij Euſtathius Iliados μ.enarrans hos Homeri verſus,

Οὐκ ἔπειτ᾽ ὀίω οὐδ᾽ ἄγγελον ἀπονέεσθαι	Haud equidẽ fore credo,vti ſit rediturus ad vrbẽ
Ἀψόῤῥον ποτὶ ἄστυ. id eſt,	Hinc poſthac aliquis vel nuncius.

Admonet hoc quoq; figuram habere prouerbialem,οὐδὲ ἄγγελος ὑπελείφθαι.id eſt,Ne nuncius quidem relictus eſt,quoties ſignificamus ad vnum omnes extinctos,vt ne vnus quidem effugerit qui rẽ geſtam renunciaret.Nam is vel dedita opera relinqui ſolet ab hoſte.

Πανολεθρία. 27

Huic affine eſt,πανολεθρία,qua voce ſignificabant internicionem,& eiuſmodi perniciem vt nihil omnino reliquum fieret.Thucydides in 7.hiſtoriæ ſuæ lib.κατὰ πάντα γὰρ πάντες νικηθέντες, καὶ οὐδὲν ὀλίγον ἐν οὐδενὶ κακοπαθήσαντες,πανολεθρία δὴ τὸ λεγόμενον.καὶ πεζὸς,καὶ νῆες,καὶ οὐδὲν ὅτι οὐκ ἀπώλετο. id eſt, In omnibus omnino victi,& nihil mediocre vlla in re paſſi,ſed internicione, iã,quod dici ſolet,& pedites,& naues,& deniq; nihil erat,quod non periret.Venuſtius erit ſi à bello,naufragio,incendio,ac ſimilibus caſibus,aliò detorqueatur.Veluti ſi dicas,libidinem magnam quidem eſſe peſtem Chriſtianæ religionis,verum auaritiam prorſus πανολεθρίαν eſſe pietatis.Et Græcarum litera-

rum imperitiam omnium bonarum disciplinarum fuisse πανολεθρίαν. Non dissimili forma Cicero in Pisonem, templum Castoris appellat bustum omnium legum ac religionum, quòd ibi fuerit oppressa legum authoritas ac religionum cultus.

28

Thracium commentum.

Θράκεια παρεύρεσις. id est, Thrachium commentum, siue inuentum. Apud Zenodotum legitur, torquendum in eos, qui pacta eludunt callido vafroq; aliquo commēto. Porrò vnde id prouerbium natum fuerit, indicat Strabo libro Geographiæ nono ex Ephoro authore. Thraces pactis cum Bœotijs aliquot dierum inducijs, nihilo segnius incursiones agebant nocturno tempore. Hos cum propulsassent Bœotij, atque expostularent, quod violassent inducias, responderunt Thraces, se nihil præter pacta fecisse: pactos enim esse de diebus, noctibus incursasse. His fermè similia refert Zenodotus, nēpe Thraces constitutis decem dierum inducijs, noctu impressionem fecisse in Bœotios, iam negligentius agentes induciarum fiducia, atque ex his nonnullos trucidasse, allquot viuos abduxisse: deinde expostulantibus de violatis pactis Bœotijs, respondisse, dies, non noctes, pacto contineri. Ea res prouerbio locum fecit, Θράκεια παρεύρεσις. id est, Thracium inuentum. Est enim proprie παρεύρεσις, excogitata cauillatio, qua pactum eludimus. quas Plautus sutelas vocat. Et Terentius: Ne qui suo assuat capiti. Addunt enim extra pactionem commenti quippiam, quo rem omnem subuertunt.

29

Romanus sedendo vincit.

Romanus sedendo vincit. Vetus prouerbium in eos, qui tranquilli atq; otiosi, tamen quæ volunt efficiunt, aut qui non viribus, sed arte rem gerunt. Marcus Varro libro De re rustica primo, capite secundo. Vultis igitur interea vetus prouerbium, quod est, Romanus sedendo vincit, vsurpemus dum iste venit. Ex historia Fabij cunctatoris natum arbitror, qui Annibalem, iuueniliter exultantem sua patientia fregit, de quo extat versus ille Ennianus:

Vnus qui nobis cunctando restituit rem.

Citatur apud Ciceronem in Catone maiore. Vsurpatus est diuinitus à Marone lib. 5. Quanquam Liuius lib. De bello Macedonico primo refert simile quiddam de Sulpicio consule. Quibus, inquit, si vndique circumuentus copijs foret, sedentem Romanum debellaturum credi potuerit.

30

Scopum attingere.

Τυγχάνειν τοῦ σκοποῦ. id est, Scopum attingere. Est voti compotem fieri aut coniectura rem ipsam assequi. Lucianus in Icaromenippo, καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ εἴκασα. id est, Tuaque coniectura haud procul abest à scopo. & ἀποτυγχάνειν τοῦ σκοποῦ. id est, Non attingere scopum: & διαμαρτάνειν τοῦ σκοποῦ. id est, Aberrare à scopo, atque id genus aliæ figuræ omnes prouerbium sapiunt. Hoc adagio festiuiter vsus est Diogenes in puerum saxa in crucem iaculantem. Euge, inquit, continges tandem aliquando scopum. Pindarus in Nemeis hymno nono, ἀκοντίζων σκοποῦ ἄγχιστα μοισᾶν. id est, Proxime iaculans ad scopum musarum. Idem hymno sexto, ἔλπομαι μέγα εἰπὼν, ἄντα σκοποῦ τυχεῖν. id est, Spero quòd magna pollicitus scopum attingam. Dicitur & ἔξω σκοποῦ βάλλειν, hoc est, extra scopum iaculari, vbi quis loquitur aliena ab eo quod agitur. Vsus est Gregorius Nazianzenus in Monodio.

31

Simia non capitur laqueo.

Ὁ πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται βρόχῳ. id est, Simia non capitur laqueo. In callidos tergiuersatores dici solitum, qui coargui non queunt. Id olim dictum est in Heraclidem, qui per imprudentiam perperam citarat ex Dionysio, quod erat apud Sophoclem. Missum est exemplar, vt ibi conspecto carmine agnosceret suum errorem. Hic quoque tergiuersanti, nec lapsum agnoscenti, dicentique casu fieri posse, vt in diuersis poetis versus consentiant, scripsit quispiam, simiam haud capi laqueo. Author Diogenes Laertius. Carmen Græcum sic habet.

Γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ,	Laqueo vetustus simius non prenditur,
Ἁλίσκεται μὲν μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται. id est,	Capitur quidem ille, capitur autem serius.

32

Largitio non habet fundum.

Mar. Tullius libro officiorum secundo Omnino, inquit, meminisse debemus, id quod à nostris hominibus sæpissime vsurpatum, iam in prouerbij consuetudinem venit, largionem fundum non habere. Quo dicto significabant, stulta liberalitate quantaslibet opes exhauriri, vel effluere potius. Translatum videtur à pertuso dolio Danaidum apud inferos. Quæ fundo carent, Græci vocant ἀπύθμενα. Vnde Parthenius apud Athenæum libro vndecimo, ἀπύθμενον φιάλην dixit,

Inexplebile dolium. 33

Ἄπληστος πίθος. id est, Inexplebile dolium. Varius est huius adagionis vsus. Quadrat enim primũ εἰς τοὺς ἀδδηφάγους. id est, in glutones, edacesq; : congruentius autem in istos bibacitate inexplebili, qui quo plus biberint, hoc plus sitiunt, quemadmodum olim dictum est, de Parthis. Sic enim Festus sensisse videtur, qui citat nescio quem, nam locus mutilus est, qui dolium pertusum dixerit, cum ventrem significaret: quanquam natura quoq; venter inexplebilis est, quod quicquid per os infuderis, id aliis vijs excernitur. Quadrabit & in obliuiosum, cui siquid eruditionis infundas, protinus effluit, quiq; prius obliuiscatur, quàm perdidicerit, cuiusmodi Strepsiadem facit Aristophanes in Nebulis:

Ὅστις σκαλαθυρμάτι᾽ ἄττα μικρὰ μανθάνων, Huiusmodi minutnlas qui argutias
Ταῦτ᾽ ἐπιλέλησαι πρὶν μαθεῖν. id est, Prius atq; didicit dedidicerit immemor.

Sic propemodum vsus est Plautus in Pseudolo, In pertusum ingerimus doliũ, operam ludimus. Cõpetet etiam in homines præter modum profusos, quemadmodum indicauit, Aristot. lib. Oeconomicorum I. καὶ γὰρ τὸ κτήσασθαι δυνατὸν χρὴ εἶναι καὶ φυλάττειν, εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι. τῷ γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν τοῦτ᾽ ἐστι, ὁ λεγόμενος πίθος τετρημμένος. i. Siquidem oportet eiusmodi esse, qui norit & parare, & parata tueri. Alioqui nihil profuerit parasse, propterea quòd hoc sit cribro haurire, quodque prouerbio dicunt, pertusum dolium. Congruit item in auaros, quorum cupiditatibus nihil satis, verũ quo magis impleantur opibus, hoc magis inanes esse videntur. Quod eleganter illo Solonis carmine testatum est apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτείας,

Πλούτου δ᾽ οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι. Non est fixus opum finis mortalibus vullus.

Zenodotus & tartarum ipsum recte accipi inexplebile dolium putat, quòd tot millibus defunctorum nunquam expleatur. Et Sapiens ille Hebræus hunc inter insatiabilia nominat. Quadrabit & in eos, qui male ab alijs rapiunt quæ male item profundant in alios. Vsurpatur & de frustra laborantibus, quemadmodum alio demonstratum est loco, velut apud Catullum,

Dolia virgineis idem ille repleuerit vrnis.

Adagium natum à notissima fabula puellarum Danaidam, quæ ob sponsos necatos has pœnas apud inferos dare dicuntur, vt situlis perstillantibus aquam hauriant, atque in dolium irem pertusum infundant, graui nimirum, sed inutili labore. Cuius fabulæ mentionem facit Horatius in Odis,

Et inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis immo. Item Tibullus,
Et Danai proles Veneris quæ numina læsit,
In caua lethæas dolia portat aquas.

Meminit huius Lucianus in Timone, Et Aristot. libro Politicorum sexto. Rursus Lucianus in Hermotimo, Ἐπιρρεῖ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ἐς τὸ ἔμπαλιν, ἢ ὁ τῶν Δαναΐδων πίθος. id est, Affluit enim dum exhauritur negotium laborque, & contra fit, atque in Danaidum dolio. Vsurpauit & Plato, cum alijs aliquot locis, tum in Gorgia.

Cum adsit vrsus, vestigia quæris. 34

Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς. id est, Vrsi præsentis vestigia quæris. De ijs dicitur, qui timiditate præsens negotium declinant, atq; ad alias nugas dilabuntur. Translatũ à formidolosis venatoribus qui se dissimulant sensisse vrsum, & vestigia persequi fingunt quo absint à periculo. Hoc genus homines Plato de Rep. lib. 5. scripsit similes esse τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλόντων οὐχ ἁπτόμενα. id est, Catulis, qui lapides mordent, cum eos qui iecerint non ausint attingere. Ab hoc non est alienum quod scribit Plutarchus in vita Luculli. Nam illum cum hortaretur Archelaüs, vt relicto hoste in Pontum traijceret, sic enim fore, vt protinus omnium rerum potiretur. Οὐκ ἔφη δειλότερος εἶναι κυνηγῶν, ὥστε τὰ θηρία παρελθὼν ἐπὶ κενοὺς αὐτῶν φωλεοὺς βαδίζειν. id est, Negauit se timidiorem esse venatoribus, vt præteritis feris, ad inania illarum lustra vellet ire.

Boni ad bonorum conuiuia vltro accedunt. 35

Αὐτόματοι δ᾽ ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἵενται. id est,
Sponte bonis mos est conuiuia adire bonorum.

Exameter prouerbialis, tum vsurpandus, vbi vir bonus, fiducia virtutis & amicitiæ, quæ generalis inter omneis probos intercedit, ad sui similem accedit, non expectatis vulgaribus istis inuitatiunculis. Quidam natum putant ab Hercule, qui cum Ceti Trachenij domum inuocatus inuiseret, hunc versiculum primus dixerit. Fertur & trimeter Iambicus in eandem sententiam,

Ἄκλητοι κωμάζουσιν εἰς φίλους φίλοι. id est, Conuiua amico amicus vltro etiam venit.

Tacite notauit adagium Homerus in ſecundo Iliados:
Αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς μενέλαος. .i. Illi vocalis Menelaus venerat vltro.
Scholiaſtes indicat, hoc verbo fuiſſe ſignificatã Menelai fortitudinem in bello. Exilis enim vox formidoloſum arguit,& βοὴ apud Græcos interdum bellum declarat, quemadmodum & hodie apud Germanos. Zenodotus in collectaneis diuerſa ſententia citat hoc adagium ex Eupolidis comœdia, cui titulus Chryſogones:
Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ δειλῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν. .i. Vltro adeunt hominis timidi conuiuia fortes.
Idem fermè ſignificat Plato in Symp. Ἵνα καὶ τὴν παροιμίαν διαφθείρωμεν μεταβαλόντες, ὡς ἄρα καὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν αὐτόματοι ἀγαθοί. id eſt, Vt & prouerbium perdamus, hunc ad modum inuertentes: Boni ad bonorum conuiuia vltro veniunt. Sentire videtur Plato, Homerum feciſſe Menelaum deteriorem ad præſtantioris acceſſiſſe conuiuium, quod Agamemnon bello valuerit, Menelaus fuerit imbellis. Citatus hic locus eſt ab Athen. lib. 4. Tametſi non hanc opinor Homeri mentem fuiſſe, cum virtutis addat elogium:
Βοὴν ἀγαθὸς μενέλαος. id eſt, Voce bonus Menelaus.
Et cum aliquot locis illum fortiſſime rem gerentem inducat, alicubi etiam ἀρηΐφιλος cognomento honeſtet. Apud Athenæum libro primo, ex Cilatino quidam qui inuocatus ad conuiuium acceſſerat ita loquitur, Ἀγαθὸς ἂν πρὸς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἑστιασόμενος ἥκον κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. id eſt, Bonus enim ad bonos viros conuiuaturus veni. Nam res amicorum communes.

36

In puteo cum canibus pugnare.

Ἐν φρέατι κυσὶ μάχεσθαι. id eſt, In puteo cum canibus pugnare. Dici ſolitum, vbi cuipiam negotiũ incidit cum homine rixoſo & contentioſo, à quo ſe nequeat extricare. Effertur etiam hoc pacto, ἐν φρέατι κυνομαχεῖν, voce compoſita.

37

Mihiipſi balneum miniſtrabo.

Ἐμαυτῷ βαλανεύσω. id eſt, Ipſe mihi balneator ero, vbi quis ſuis ipſius inſeruit cõmodis. Aut vbi quis, non expectato alieno officio, ipſe ſuum agit negotium. Ariſtoph. in Pace:
Ἀλλ' εἰ ταῦτα δοκεῖ, κἀγὼ μαυτῷ βαλανεύσω. .i. Balneum & ipſe mihi, ſi hæc vobis grata, pararo.
Interpres admonet tranſlatum à balneis, in quibus ceſſante balneatore, ipſi qui lauant, aquam hauriunt, atq; infundunt. Zenonotus putat & ad eos referri poſſe, qui glandes in ignẽ iniectas coquunt. Fortaſſis haud abſurde refertur ad glandium excuſſores. Nam Græcis βαλανεὺς, balnearium cauponem ſignificat, βάλανος glandem. Atq; hinc anceps prouerbij interpretatio.

38

Vir fugiens haud moratur lyræ ſtrepitum.

Ἀνὴρ δὲ φεύγων οὐ μένει λύρας κτυπόν. id eſt, Hunc qui fugit ſtrepitus lyræ haud remorabitur. Senarius prouerbialis in eos, qui in rebus periculoſis ac ſerijs, properandi ſtudio negligunt leuiora. Nam qui fugit in bello, non putat ſibi liberum ac vacuum, vt cantorem aliquem auſcultet. Idq; ad complures res accommodari poteſt. Veluti ſi dicas, non eſſe rebus friuolis ac voluptarijs nugãdum, cum hæc vita tot periculis ſit obnoxia. In hanc ſententiam elegãter Seneca in epiſt. quadam ad Lucilium, Tranſcurramus, inquit, ſolertiſſimas nugas, & ad illa, quæ nobis aliquam opem ſunt latura, properemus. Nemo qui obſtetricem parturienti filiæ ſolicitus accerſit, edictum, & ludorum ordinẽ perlegit. Nemo qui ad incendiũ domus ſuæ currit, tabulã latruncularіam perſpicit, vt ſciat quomodo alligatus exeat calculus. At me hercle vndiq; tibi omnia nunciantur, & incendium domus, & periculũ liberorum, & obſidium patriæ, & bonorum direptio. Adijce his naufragium, motusq; terrarũ, & quicquid aliud timeri poteſt. Inter iſta diſtrictus, rebus nihil aliud quàm animum oblectantibus vacas. Plutarchus in libello quem ſcripſit de ει Delphico:
Οὐ ναῦβλα κωκοῖσιν, οὐ λύρα φίλη. id eſt, Ingrata naubla, ingrata lugenti lyra.
Concinit huic dictum Eccleſiaſtici: Muſica in luctu, importuna narratio.

39

Caninum prandium.

Caninum prandium prouerbio dicebatur abſtemium, & in quo nullum vinum biberetur: propterea quòd peculiari naturæ proprietate, canes à vino abhorrent. Id adagij refertur ab A. Gellio lib. Noctium Atticarum 13. cap. vlt. his quidem verbis. Eius autem loci in quo id prouerbium eſt, verba hęc ſunt, nimirum ex M. Varronis Satyrarum lib. qui ὕδωρ κρυὸν, id eſt, Aqua rigens inſcribitur. Non viſgildes apud Mneſteum ſcribi, tria genera eſſe vini, nigrum, album, medium, quod vocant κιῤῥὸν, id eſt, gilvum, nouum, vetus, medium. Et efficere nigrum, virus: album, vrinam: medium πέψιν. id eſt, concoctionem. Nouum refrigerare, vetus calfacere, medium vero eſſe prandium caninũ. Quid ſignificet, inquit.

inquit Gellius, prandium, caninum, rem leuiculam diu, & anxie, quæsiuimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur, quoniam canis vino caret. Cum igitur medium vinum apellasset, quod neq; nouum neq; vetus esset, & plerunq; homines ita loquantur, vt omne vinū aut nouum esse dicant, aut vetus, nullam vim habere significauit, neq; noui, neq; veteris, quod mediū esset. Idcirco pro vino non habendum, quia neq; refrigeraret, neque calfaceret. Hactenus Gellius. Plutarchus in Symposiacis scribit, Theophrastum ioco vocare solitum, ἄοινα συμπόσια τὰ κυρεῖα, quemadmodum aliás admonuimus.

Vir fugiens, & denuo pugnabit. 40

Ἀνὴρ ὁ φεύγων, καὶ πάλιν μαχήσεται. id est, Qui fugerit, rursum ille præliabitur.

Senarius prouerbialis, quo monemur non protinus abijcere animum, siquid parum feliciter successerit. Nam victos posse vincere. Proinde Homerus ἑτεραλκέα νίκην vocat, id est, vicissim, nūc apud hos, nunc apud illos pollentem. Apud eundem Iliados Θ. Alexander sic loquitur Hectori, νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας. id est, Alterna viris victoria cedit.

Idem alibi Iliados γ.

Νῦν μὲν γὰρ μενέλαος ἐνίκησεν ξὺν ἀθάνῃ, — Palladis auxilio nunc victor abit Menelaus.
Κεῖνον δ' αὖθις ἐγὼ — id est, Illum ego sed posthac pugna superato vicissim.

Demostheni probro datum est ab inimicis, quòd in eo prælio, quo Philippus Macedonum rex Athenienses apud Cheroneam vicit, clypeo abiecto fugisset, eaq; gratia ῥίψασπις ignominioso cognomine vocatus. Verum id probri Demosthenes, homo non admodum verecundus, prouerbiali, notissimoque versiculo legitur eludere solitus,

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Huic confine est illud Daui Terentiani. Hac non successit, alia aggrediendum est via. Vsurpat adagium Tertullianns in libro De fuga in persecutione. Sed omissis, inquit, quidam diuinis exhortationibus, illum magis Græcum versiculum secularis sententiæ sibi adhibent: Qui fugiebat, rursum pręliabitur, vt & rursus forsitan fugiat. Et quando vincet, qui cum fugerit victus est?

Ex stipula cognoscere. 41

Ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν. id est, Ex stipula iudicare dicitur, quoties è vestigijs quibusdam in senecta reliquis, coniecturam facimus, cuiusmodi quis fuerit in adolescentia, translata metaphora ab segetibus. Homerus in ξ. Odysseæ,

Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀίομαι εἰσορόωντα — Attamen inspecta stipula te suspicor illud
Γινώσκειν. id est, Conijcere.

Vtitur hoc adagio Lucianus in Pseudomante, quem nos olim Latinum fecimus. Aristoteles in Rhetoricis καλάμην, senectam interpretatur. Οταν γὰρ, inquit, τὸ γῆρας εἴπῃ καλάμην ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γέροντος. ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότες. id est, Etenim cum senectam dixit culmum, senem ostendit, ac repræsentauit. Nam vtrique defloruerunt. Aristophanes in Vespis non dissimili figura vsus est.

Ἀλλὰ ἐκ τῶν λειψάνων.
Δεῖ τῶνδε ῥώμην νεανικὴν ἔχειν. — id est, Verum è reliquijs robur horum colligi Iuuenile oportet.

Dicimus item, ex fragmentis, ex ruina rem cuiusmodi fuerit coniectare.

Eodem cubito. 42

Αὐτῷ πήχει. id est, Eodem cubito, hoc est, eadem regula, eadem mensura. Vtitur hoc aliquoties Luciann̄s, cum aliâs, tum in libello De ratione conscribendæ historiæ καὶ ὅλως πῆχυς εἷς, καὶ μέτρον ἀκριβές. id est, In summa cubitus vnus, atque exacta regula, Aristophanes in Ranis:

Καὶ γὰρ ταλάντῳ μουσικὴ σταθμήσεται, — In lance enim librabitur poetica,
Καὶ κανόνας ἐξοίσουσι καὶ πήχεις ἐπῶν. id est, Promentq; regulas, cubitosq; carminum.

Non dissimili figura dixit Cor. Tacitus libro De oratoribus in præfat. cum ait, se quæ à præstantissimis viris acceperat, ijsdem numeris, ijsdemque rationibus persequi velle. Plin. Episto. libro 8. dixit, pari libra. Illud fortasse παρεργότερον, at non inutile fuerit admonere, plerasque metaphoras à mensuris ductas esse prouerbiales, vt pensiculare rem, pensitare factum, rependere beneficium, remetiri gratiam, librare negotium, expendere causam, renumerare beneficium, æquilibrium officij, retaliare conuicium, atque id genus aliás.

Monstrari digito. 34

Δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ. id est, Monstrari digito, pro eo quod est, insignem esse hodie quoque pro-

uerbio vulgari dictitant. Horatius in Odis.

Quòd monſtror digito prætereuntium. Perſius:

At pulchrum eſt digito monſtrari & dicier, hic eſt.

Lucianus in Harmonide, Καὶ τὸ ἐπίσημον εἶναι ἐν πλήθεσι, καὶ δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ. id eſt, In turba inſignem eſſe, digitoq; demonſtrari. Natum videri poteſt ab eo, quod in vita Diogeni narrat Laertius. Cum hoſpites quidam Athenas aduenissent, vt Demoſthenem, cuius famam acceperant domi, conſpicerent, Diogenes τὸν μέσον δάκτυλον ἐκτείνας, οὗτος ὑμῖν ἔφη ἐστὶν ὁ Ἀθηναίων δημαγωγός. id eſt, Medio porrecto digito, hic eſt vobis, inquit, ille Athenienſium concionator, Simul ſignificans Demoſthenem & gloriæ auidum & moribus contaminatis.

44

Ne altero quidem pede.

Μηδὲ τὸν ἕτερον πόδα. id eſt, Ne alterum quidem pedem diſcedere. Lucianus in Harmonide. Idem in Sectis: Οὐδὲ πώποτε ἐξ Αἰθιοπίας τὸν ἕτερον πόδα προελθών. id eſt, Qui ex Aethiopia nunquã vel alterum promouerit pedem. Annumerandum illis, quæ retulimus alibi, latum digitum, & latum pedem, latum vnguem, quibus vel conſenſus opinionum, vel ſtudij aſſiduitas ſignificatur. velut illo, nocte dieq;. quod aliter extulit T. Liuius belli Macedonici primo: Alij in caſtris ſine ſtationibus per ſomnum vinumque diem noctibus æquabant.

45

Ex Diametro oppoſita. Diametro diſtant.

Ἐκ διαμέτρου. id eſt, Ex Diametro. De vehementer inter ſe pugnantibus olim dicebatur. ſumpta metaphora à Geometris, apud quos perfectiſſima oppoſitio ex diametro eſt. Lucianus in Tyranno, ἐκ διαμέτρου γὰρ οἱ βίοι φασίν. id eſt, Noſtra enim & illorum vita, ex diametro, quemadmodum aiunt, inter ſe diſtant. Athanaſius in lib. Quodam de ſynodo Nicæna, οἱ κατὰ διάμετρον ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀντικείνται τῇ σαβελλίου γνώμῃ. id eſt, Qui iuxta diametrum, vt ita loquamur, aduerſantur Sabellij ſententiæ. Baſilius in epiſto. quadam ad Athanaſium, κατὰ διάμετρον dixit. Diametrus enim eſt recta linea, figuram, qua longiſſime patet, ex æquo ſecans: velut diametrus orbis eſt, quæ ſic à ſummo ad ſummum tenditur circulum, vt per centrum eat, definitore Macrobio in ſomnium Scipionis lib. 2. Nec ab hoc diſſentit Euclidis diffinitio. Latini lineam hanc, dimetientem vocant. Nam Græcis διάμετρος παρὰ τὸ διαμετρεῖν. id eſt, à dimetiendo. Nominis cauſam reddit Ariſtoteles in problematis, ſectione decimaquinta, problem. 2. Cognatum eſt illi, quod alio recenſuimus loco, δὶς διὰ πασῶν.

46

Audi quæ ex animo dicuntur.

Ἄκουε τ' ἀπὸ καρδίας. id eſt, Audi quæ dicuntur ex animo. Nam ſeria, quæq; citra diſſimulationem dicuntur, ex animo dici dicuntur, eaque ex corde proficiſci vulgus ait. Lucianus in Ioue Tragœdo Οὐκοῦν ἀκούετε ὦ θεοί, τά γε ἀπὸ καρδίας φασίν. id eſt, Itaq; audite dij nimirum ex animo dicenda, ſicuti prouerbio dicitur. Nam adulatorum & ſimulantium oratio in faucibus naſcitur, non in corde. Plutarchus in commentario quem inſcripſit, Quo pacto quis poſſit aſſentatorem ab amico dignoſcere, refert hos ſenarios,

Ἐμοὶ γὰρ εἴη πτωχός, εἰ δὲ βούλεται		Mendicus vtinam ſit mihi, vel ſi libet
Πτωχοῦ κακίων ὅστις ὢν εὔνους ἐμοὶ		Mendicum & infra, qui mihi volens bene
Φόβον παρελθὼν τ' ἀπὸ καρδίας ἐρεῖ.	id eſt,	Timore poſito, poſſit ex animo loqui.

Addit hoc haud facile dici à diuitibus, ac principibus, quibus modis omnibus eſt inuiſa veritas: neque quicqam ferunt aures delicatæ, niſi quod aſſentatione multa conditum ſit & adulationem ſapiat. Ad hanc figuram pertinet illud Plautinum, Corde amare. item illud, Perſequi cordeq;, animo, & viribus. vtrunque eſt in Captiui duo. Contrarium eſt huic, A ſummis labris, pro eo quod eſt, non ex animo. Seneca in Epiſto. ad Lucilium, Non à ſummis labris iſta veniunt.

47

Aut bibat, aut abeat.

Aut bibat, aut abeat. Quo quidem adagio monemur, vt aut tempori locoq; nos accommodemus, aut ab hominum conſuetudine nos abducamus. Quemadmodum Cato feciſſe legitur, qui cum non poſſet ſumere vultum Floralium licentiæ conuenientem, diſceſſit à theatro. Natum eſt à priſcis illis Græcorum ſympoſijs, hoc eſt, compotationibus, in quibus mos erat talis ſortiri quempiam, qui cõuiuio quaſi præſideret, ac decreta conuiualia præſcriberet, quæ νόμους, id eſt, leges appellabant. De hiſce legibus Valerius Valentinus iocoſo carmine conſcripſit, cui titulum fecit Tapullæ, teſte Feſto Pompeio. Porrò præfectum βασιλέα, hoc eſt, regem nominabant, Plutarchus συμποσίαρχον vocat. Varro apud Nonium, Modiperatorem à Latinis vocatum ſcribit: quaſi modum imperantem, ne quis aut plus ſatis biberet, aut parũ. Athenæus lib. 10. ex Eupolidis authoritate docet huic præfectos rei

οἰνόπτας dictos, ab alijs ὀφθαλμούς. Huius consuetudinis meminit & Horatius in Odis. Nec regna vini sortiere talis.

Ex legibus iocosis hæc vna fertur, Aut bibat, aut abeat. Commemoratur à Cicerone, libro Tusculanarum quæstionum 5. Mihi quidem, inquit, in vita seruanda videtur illa lex, quæ in Græcorum cõuiuijs obtinet. Aut bibat, inquit, aut abeat. Et recte. Aut enim fruatur aliquis pariter cum alijs voluptate potandi, ne sobrius in violentiam vinolentorum incidat, aut discedat. Sic iniurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas. Hactenus ille. Quidam sic efferunt, ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι, id est, aut bibe, aut abi. Quanto ciuilior hæc lex, quàm ea quam Empedocli in conuiuio præscripsit conuiuij præfectus, vt aut biberet, aut vinum in caput illius effunderetur. Eam rem tam indigne tulit Empedocles, vt postridie, coacto concilio, & inuitatorem, cuius opera id erat factum, & symposiarcham reos peregerit, damnandosque curarit. Refert Diogenes Laertius. At nostri Mnamones has quoque leges magis scythicas præscribunt. Aut bibe, inquiunt, aut hunc cantharum quantus est, in caput inpingã tuum. Itaque non raro fit ex compotatione monomachia.

Domi coniecturam facere. 48

Οἴκοθεν εἰκάζειν. id est, domi coniectare. Quod non aliunde petitur, id domi fieri prouerbio dicitur. Plautus in Cistellaria, Hanc ego de me coniecturam domi facio, hoc est, meopte experimento comperio. Seneca De beneficijs lib. 5. Domi, quod aiunt, versura fit, & velut lusoriũ nomen statim trãsit.

Domi habet, domi nascitur. 49

Ad eandem pertinet metaphoram: Domi habere. Nam id domi dicimur habere, quod in nobis situm est, nec necesse est ab alijs mutuo sumere. Translatum apparet ab ea consuetudine foris rogandæ supellectilis, quam domi desideres. Terentius in Adelphis, Phy, domi habet, vnde discat. M. Tullius ad Varronem: Sed quid ego nunc hæc ad te, cui domi talia nascuntur? Idem Academicarũ quęst. lib. 2. Desine quæso communibus locis, domi nobis ista nascuntur, id est, hæc oratorum sunt propria. Proinde dixeris eleganter. Quid in rebus istis felicitatẽ venaris? domi habes, vnde beatus esse queas. Regum est domi consilium habere, non ab aliena pendere sententia.

Confringe tesseram. 50

Apud Plautum in Cistellaria confregisse tesseram dicitur, qui sibi reditum in domum aliquam præclusit. Squidem cum amans dixisset se iureiurando astrictum, vt lenę filiam duceret, orans ne periurum fieri pateretur, illa respondens. Abi, inquit, quærere, vbi tuo iurando satis sit subsidij. Hic apud nos iam Alcesimarche, confregisti tesseram. Est autem tessera symbolum hospitale, quo prolato cognoscebantur hospites, si quando redissent.

Frigidam aquam suffundere. 51

Frigidam aquam suffundere, Plautus in Cistellaria videtur vsurpasse pro eo quod est, instigare clanculum. Sic enim in ea fabula meretrix queritur, de matronis maritos suos in meretricum odiũ quoad possunt inflammantibus. Ita nostro ordini palàm blandiuntur, clàm si occasio vsquam est, aquam frigidam subdole suffundunt. Viris cum suis prædicant nos solere, suas pellices esse aiunt. Translatum apparet ab ijs, qui certaminibus equestribus aquam equis aspergebãt, quo refocillati currerent acrius, atq; hoc pacto ad cursum instigabant. Cuius ministerij meminerunt etiam Pandectæ iuris Cæsarei lib. 2. titulo, de ijs, qui infamia notantur, ex Vlpiano, his quidem verbis: Et generaliter ita omnes opinantur, & vtile videtur, vt neq; Thymelici, neq; Xystici, nec agitatores, nec qui aquam equis spargunt, cæteraq; eorum ministeria, qui certaminibus sacris deseruiunt, ignominiosi habeantur. Hactenus Vlpianus. Id fiebat, opinor, in Olympicis, aut similibus certaminibus, nonnunquam & ob hanc causam, ne rotæ agitatione feruescentes, flammam conciperent. Nisi sicui magis probatur, vt traductum putetur ab ijs, qui ioci ludibriiue causa, clanculum aquam infundunt in conuiuij locũ: aut ab ijs qui ludibrij causa, aqua conspergunt aliquem, qui balneatorum iocus est. Vnde & Iulius Pollux lib. 7. docet πλύνειν interdum vsurpari pro conuiciari. Sic Aristophanes in Pluto, πλύνων μέ ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν. Queritur quispiam quòd contumeliæ causa conspersus sit aqua multis præsentibus. Sed prouerbialius est translatum ab officinis ærarijs, vbi fabri subinde frigidam in ignẽ aspergunt, quo ignis sit vehementior.

In senem ne quod collocaris beneficium. 52

Γέροντι μηδέποτε μηδὲν χρηστὸν ποιεῖν. id est, Nequid vnquam beneficij collocaris in senem. Refertur nominatim prouerbij vice, ab Aristotele lib. Rhetoricorum 2. κ᾽ ὅστις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, μήποτ᾽ εὖ ἔρδειν γέροντα, id est, Qui consulit, ne quis cum sene

ineat amicitiam, huic testimonij loco est prouerbium, nequando bene merearis de sene. Dicitur hodieq; vulgo, Neq; in senem neq; in puerum collocandum esse beneficium, propterea quòd alter nō refert, alter non meminit. Extat & huiusmodi quoddam apud Diogenianum adagium Μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντας, μή δὲ γυναῖκα, μή δὲ παῖδας, μηδὲ κύνα τινός, μηδὲ λάλον κωπηλάτην. id est, Ne quid beneficij colloces, neq; in senes, neq; in mulierem, neq; in puerum, neq; in canem cuiuspiam, neq; in garrulum remigem: propterea quòd perire videatur, quòd in eiusmodi genus hominum insumitur. Seneca De beneficijs 3. Sic fit, vt præceptores eorumq; beneficia intercidant, quia totam pueritiam relinquimus: sic fit, vt in adolescentiam nostram collata pereant, quia ipsa nunquam retractatur.

53

Stultus, qui patre cæso liberis pepercit.

Superiori protinus illud subtexuit, & quidem prouerbij nomine, καὶ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν ὧν καὶ τοὺς πατέρας.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι. id est,

Et qui suadeat occidere liberos, quorum patrem occideris, huic attestatur hoc prouerbium, Stultus qui patre occiso liberos relinquat. Refert idem postea inter sententias. Fatuus qui occiso patre liberis pepercit. Est autem versus prouerbialis.

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς ὑπολείπει. id est, Et fatuus, qui patre perempto pignora linquit.

Vsus est & Herodotus in Clione, ὁμοίως γὰρ μοι νῦν φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιτο. id est. Nam mihi nunc perinde fecisse videor, ac siquis occiso patre, liberis illius parcat. Hoc adagium vsurpasse scribitur Philippus Macedo, cum liberos etiam è medio tolleret quorum parentes occiderat. Aut enim oportebat primum à parentibus occidendis abstinere, aut filios item submouere, paternæ necis vltores aliquando futuros. Fertur vox memorabilis militum qui Maximum imperatorem trucidarunt vnà cum filio, ex pessimo genere ne catulum quidem esse relinquendum. Huc pertinet Homericum illud ex Odysseæ γ.

Ὡς ἀγαθὸν καὶ παῖδα καταφθιμένοιο λιπέσθαι Ἀνδρὸς id est,

Vt bene habet cæso prolem superesse parenti.

Erit vsus adagio quoties admonebimus, aut non esse prouocandos homines, aut ita conficiendos, ne in posterum reliquiæ non exerceant.

54

Χρησολόγος.

Χρησολόγοι dicebantur, atq; hodie quoq; vulgo dicuntur, q̄ probe loquūtur, & improbe faciunt. Dictum autem peculiariter in Pertinacem imperatorem, quemadmodum in huius vita testatur Iul. Capitolinus. Paulus in epist. ad Romanos, huiusmodi blandiloquentiam, χρησολογίαν vocat: καὶ διὰ τῆς χρησολογίας, καὶ εὐλογίας, ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. id est, Qui per blandiloquentiam ac benedicentiam seducunt corda innocentium.

55

Pulchre dixti. Belle narras.

Huc pertinere videntur ironiæ illæ prouerbiales, passim in comœdijs obuiæ. Dixti pulchre. Belle narras. καλῶς ἔλεξας: De re dictu vehementer absurda. Plato in Euthydemo nominatim pro prouerbio commemorat. Verba Platonis sunt, τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. id est, Etenim quod dici solet, omnia pulchra dicis. Item in Gorgia, ἄκουε δή φησι μάλα καλοῦ λόγου.

56

Figuli opes.

Κεράμειος πλοῦτος. id est, Fictiles diuitiæ. De rebus incertis, fragilibus ac neutiquam duraturis. Quemadmodum figulorū vasa facile cōminuuntur quolibet casu. Refertur adagiū à Diogeniano.

57

Lepus dormiens.

Λαγὼς καθεύδων. id est, Lepus dormiens. Quadrabit in eum, qui quod non facit, id facere sese adsimulat, aut quod facit, id se facere dissimulat. Qualem quidam arbitrantur fuisse Vlyssis somnum, cum à Phæacibus in Ithacam insulam exponeretur authore Plutarcho. Nam leporem patentibus genis dormire, cum alij permulti tradunt authores, tum Plinius libro vndecimo, capite trigesimo septimo, id quod etiam hominibus nonnullis ait accidere, quos Græci κορυβαντιᾶν appelant. Neq; perperam, opinor, dicetur & in timidos. Adagium à multis authoribus refertur.

58

Sero Iuppiter diphtheram inspexit.

Ὁ Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. id est, Inspexit, & si sero, pellem Iuppiter. Senarius prouerbialis in eos, qui serò quidem, sed aliquando tamen pro malefactis dant pœnas. Antiquitas enim credidit Iouem omnia in sua diphthera, hoc est, pelle caprina scribere, ac multa quidem pro tempore dissimulare, verum aliquando de improbis pœnas sumere. Belle quadrabit & in principes, qui diu dissimulata

dissimulata maleficia tandem puniunt.

Aut mortuus est,aut docet literas. 59

Ἤτοι τέθνηκεν, ἢ διδάσκει γράμματα. Aut perijt,aut profecto literas docet.
Senarius prouerbialis,quo significabant olim,cuipiam omnino male esse , tametsi parum liqueret, quid rerum ageret.Is autem hac occasione venit in vulgi sermonem,authore Zenodoto. Athenienses duce Nicia parum feliciter aliquando pugnauerunt aduersus Siculos, permultis occisis , plerisq; captiuis in Siciliam abductis,qui Siculorum filios literas docere coacti sunt . Proinde pauci qui fuga elapsi redierant Athenas,rogati quid hic aut ille faceret in Sicilia,modo memorato versiculo respondebant,Aut perijt,aut docet literas.

Oportet testudinis carnes aut edere aut non edere. 60

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. id est, Testudinis carnem aut edas,aut non edas.
Trimeter prouerbialis,in eos qui negotium susceptum frigide,ducũt neq; explicantes,neq; relinquẽtes.Sunt qui putent hoc dictum ab authore Terpsione profectum esse:quorum est Athen.lib.8. declarans hunc primum præcepisse de gastrologia: editis regulis per quas liqueret à quibus esset abstinendum,quibus contra vescendum:inter quas erat & hæc de testudine ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Addunt testudinis carnem si modice edatur , ventris tormina facere : rursum si copiose , lenire . Cuiusmodi quiddam & de lactucis refert Plin. Perinde quasi dicas,aut bellandum est , aut non bellandum : aut studendum,aut non studendum. Nam pleræq; res sunt,quas si facias acriter , plurimum conducunt: sin ignauiter,officiunt. Velut eæ quę mediocritatem non recipiũt, quod genus est musica,poeticaq;. Sunt rursus quædam quæ degustasse sit satis. Quo de genere putauit esse philosophiæ studium Ennianus ille Neoptolemus,& Callicles Platonicus. Non abhorret ab eo quod est in Apocalypsi : Vtinam aut calidus esses aut frigidus.

Bonæ leges ex malis moribus procreantur. 61

Macrob.Saturnal.lib.3.Vetus verbum est,inquit,Leges bonæ ex malis moribus procreantur. Nã sicuti medicorum pharmacis nihil opus foret,nisi morbis laboraretur:ita legibus ferũdis nihil opus esset,nisi perperam viueretur. Vnde apud Aeginetas olim pecuniaria pœna multabatur is, qui legis instituendæ dedisset occasionem. Author Aristot.lib.Rhetoric.2.Corn.Tacitus lib. 15. Vsu probatum est,leges egregias exempla honesta apud bonos ex delictis aliorum gigni . Huc pertinet quod Solon ἐρωτηθεὶς διὰ τί κατὰ πατροκτόνου νόμον οὐκ ἔθηκε, διὰ τὸ ἀελπίσαι εἶπεν. id est, Rogatus quam ob causam non tulisset legem in parricidas,respondit,quòd non sperasset futurum parricidam.

Bos alienus subinde foras prospectat. 62

Βοῦς ἀλλότριος τὰ πολλὰ ἔξω βλέπει. id est,Bos alienus subinde foras prospectat. De ijs,qui apud alienos non satis ex animi sententia tractantur,eoq; sæpius suos desiderant . Vnicuiq; domi,ac velut in suis præsepibus iucundissima vita,peregre permulta sunt quæ lædant,plurima desunt. Allusisse videtur ad hoc prouerbium Plutarch.in Symp.decade 8.probl.2. ὅπως δὲ ἑαυτῶν μὴ καταφρονῆτε, μηδ' ἔξω βλέπητε παντάπασιν. id est, Verum ne vos contemnatis,néue foras prospiciatis,id est,Ne aliunde petatis,quod ab ipsis Platonis interpretibus sumi potest.Proinde recte dicetur,ἔξω βλέπειν,qui nõ contentus suis aliunde pendet. Vsurpat in libello,περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας.

Septimus bos. 63

Ἕβδομος βοῦς.id est,Septimus bos. Olim stupidos brutosque dicebatur,vnde celebratus senarius. Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία. id est, Venustum adagium septimum narrat bouem.
Id hinc ortum esse tradunt,ꝙ antiquitus post sextam lunam bouis imaginem è farina pinsere consueuerint,qui septimam lunam cornibus referret. Sunt qui malint hinc natum quòd cum apud veteres sex animantium genera mactari dijs soleant,ouis,sus,capra,bos,gallina,anser: pauperes non habentes viuum animal quod immolarent,bouis simulachrum è farina fingere consueuerunt. is quoniam sensu vitaq; careret,in stoliditatis abijt prouerbium. Citatur apud Suidam Euripidis in Erechtheo,& Achæus in Iride,qui prouerbium hoc vsurpauerint,tametsi versus illorum non refert.

Summis naribus olfacere. 64

Τῇ ἄκρᾳ ῥινὶ ὀσφραίνεσθαι.id est,Summa nare olfacere,pro eo quod est,leui experimento , coniecturaq; qualicunque deprehendere. Extat apud Lucianum in Ioue redarguto.

Si meus ille stilus fuisset. 65

Si meus stilus fuisset,dixit M. Tullius in 2.Philippica,pro eo quod est,si hoc negotij meo arbitrio, meoq; artificio,commissum fuisset. Translata metaphora à fabularum authoribus,quorum stilo &

V

calamo fabula tota conficitur. Verba Ciceronis hæc sunt: Sed vnam rem vereor ne non probes. Si enim fuissem, non solum regem, sed regnum etiam de Repu. sustulissem. Et si meus ille stilus fuisset vt dicitur, mihi crede, non solum vnum actum, sed totam fabulam confecissem. Porrò stilus est cuspis illa graphiaria, qua scribimus in tabulis ceratis. Transfertur autem ad characterem & filum quoddam orationis, ad quod allusit Cicero.

66

Indus elephantus haud curat culicem.

In epistolis quæ Phalaridis nomine feruntur, extat huiusmodi quoddam adagium, κώνωπος ἐλέφας ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει. id est, Culicem haud curat elephantus Indicus. Dictum est autem ob singularem duritiẽ cutis elephãtinæ, qua fertur etiam iacula excutere, tantũ abest vt culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit, quoties significabimus excelsis animis leues & vulgares iniurias esse negligẽdas.

67

Lutum luto purgare.

Πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι. i. Lutum luto purgari, dicitur vbi res sordida sordibus tollitur, hoc est, cũ sordes non tolluntur, sed aut mutantur, aut augentur etiam. Apollonius in epistola quadã, ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνος ἐφεστίους ἔπεισε, μὴ πηλὸν καθαίρεσθαι. Loquitur de sacerdotibus, qui deorum aras sanguine polluerent, eamq; expiationem esse ducerent. Huc pertinet Diogenis, ni fallor, dictum. Is ingressus balneum sordidum, qui hic, inquit, lauant, vbi lauant? indicans talibus balneis cõspurcari corpora potius quàm purgari. Idem accidit Alexandrinis qui in vrbibus alunt vim ibidum in hunc vsum, quòd serpentes ac macellorum sordes deuorent, verum suis immundicijs omnia rursus conspurcant.

68

Quocunq; pedes ferent.

Ἔνθ' ἂν οἱ πόδες φέρωσιν. id est, Quocunque ferant pedes, pro eo quod est, quouis. Quadrabit vbi nihil certum spectatur, ad quod nostri dirigantur conatus. Lucianus in Hermotimo: Οὐδὲ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου ποιήσομεν, ἔνθ' ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν ἐκεῖσε ἄπιμεν. id est, Neque iuxta prouerbium, quocunque nos pedes tulerint, illuc ibimus. Horatius in Epodis:

Ire pedes quocunq; ferunt, quocunq; per vndas
Notus vocabit aut proteruus Africus. Rursus in Odis:
I, pedes quò te rapiunt & auræ. Ita & Theocritus in Hyla:
Ἂ πόδες ἆγον ἐχώρει. id est,
Ducebant quocunq; pedes ibat. Rursus in Thalysijs:
Πᾷ δὴ τὸ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις. id est,
Quò tandem te quæso pedes medio trahis æstu? Et vergilius:
Quò te Mœri pedes, an quò via ducit in vrbem?

Nec dissimili forma Plato lib. De repub. 3. ἀλλ' ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον. id est, Sed quocunq; ratio ceu ventus tulerit, hac eundum est.

69

Cyclopica vita.

Κυκλώπειος βίος. id est, Cyclopica vita, pro vita vehementer effera ac barbara, quæ neque legibus, neque disciplina ciuili constet, neque religione deorum gubernetur. Qualem describit Homerus Odysseæ libro 9. sub persona Polyphemi,

Νήπιος εἰς ὦ ξεῖν' ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,	Desipis, aut certe longinquis hospes ab oris
Ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδέμεν, ἢ ἀλέασθαι.	Hic ades, vt qui me iubeas curáue moueri,
Οὐ γὰρ κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν	Siue timore deûm, neq; enim cyclopica turba
Οὐδὲ θεῶν μακάρων. id est,	Curamus summumúe Iouem diuosúe beatos.
	Eodem in libro:

Τῶνδ' ἀνδρῶν πειρήσομαι, οἵτινές εἰσιν
Ἤ οἵγ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι,
Ἦε φιλόξεινοι καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής. id est,
Quod genus hoc hominum experiar iam, sint'ne feroces,
Agrestes, æquiq; rudes, an & hospitij ius
Obseruent, animo reuerentes numina diuûm.

Homerum æmulatus Euripides Cyclopem hoc pacto loquentem facit:

Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω ξένε,	Atqui hospes ego fulmen Iouis non horreo,
Οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεύς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός. id est,	Neq; me Iouem præstantiorem habeo deum.

Strabo libro Geograph. 11. scribit, hoc vulgo dictum in Albanorum gentem, quòd Cyclopum agerent vitam, vtpote neq; culturæ studiosi, & ad omnem vitæ cultum inertes & rudes.

Longe,lateq;. 70

Cum ingens discrimen significant,longe lateq; distare dicunt. A. Gellius: Sic existimo,nisi me scriptoris istius,omnisq; antiquæ orationis amor atque veneratio cæco esse iudicio facit, longe lateque esse amplius,prolixius,fusius,in significanda totius ciuitatis multitudine mortales, quàm homines dixisse. Citantur in Pandectis hæc ex Vlpiano: Si vsus fundi sit relictus,minus vtique esse quàm vsufructum,longe lateq; distare nemo dubitat. Translatum videtur ab agrorum mensoribus.

Similes habent labra lactucas. 71

Similes habent labra lactucas. Vbi similia similibus contingunt,veluti præceptori parum docto discipulus indocilis: improbo populo magistratus improbus: contumelioso patrono contumeliosus actor: vxori morosæ maritus morosus: breuiter quoties mala malis,digna dignis eueniunt. Natum adagium ab asino carduos pascente. Est autem lactuca herba mollis ac tenera, quæ tamen non admodum sit dissimilis carduo,præsertim syluestri. Itaque quemadmodum carduus spinosus est,atque maiorem in modum asperis folijs & caule,denique ipso etiam flore: itidem & asini labris nihil durius ac petricosius,vt illis non alia lactuca magis apta videatur. Porrò carduos lactucarum vice etiã in conuiuijs à nonnullis apponi solere, testis est Iulius Capitolinus in vita Pertinacis imperatoris. Plinius item libro 19. de carduis in hunc modum: Poterãt videri dicta omnia,quæ in pretio sunt, nisi restaret res maximi quæstus,non sine pudore dicenda. Certum est quippe carduos apud Carthaginem magnam. Cordubamque præcipue,sestertiúm sena milia è paruis his reddere, quoniam portenta quoque terrarum in ganeam vertimus,etiam ea quæ refugiunt quadrupedes consciæ. Vsurpat, simulque interpretatur prouerbium diuus Hieronymus scribens ad Chromatium in hunc modum: Secundum illud quoque,de quo semel in vita Crassum ait risisse Lucilius: Similem habent labra lactucam,asino carduos comedente: videlicet vt perforatam nauim debilis gubernator regat,& cæcus cæcos ducat in foueam,& talis sit rector,quales illi qui reguntur. Hactenus ille. Fuit autem hic Crassus auus eius Crassi,qui pugnans aduersus Parthos interijt,cuius signa postea retulit Augustus. Numeratur is inter eos qui nunquam in vita risisse feruntur,eaque gratia ἀγέλαστοι,id est,irrisibiles cognominati. M. Tullius in actionibus, Crassum Licinium,authore Lucilio,semel duntaxat in vita risisse testatur. Plin. lib. Natu. hist. 7. cap. 19. Ferunt,inquit, Crassum auum Crassi in Parthis interempti,nunquam risisse,ob id Agelastum vocatum,sicuti nec flesse multos. Diuus Hieronymus contra Rufin. Ego certe vt homini seuerissimo risum moueam,vt imiteris aliquando Crassum, quem semel in vita risisse scribit Lucilius. Meminit & Macrob. lib. Saturnalium 2.

Dignum patella operculum. 72

Huic simillimum est illud quod ab eodem Hieronymo refertur in epist. ad Chromatium: Dignũ patella operculum. In mea enim,inquit,patria rusticitas vernacula. Deus venter est, & in diem viuitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ iuxta tritum populi sermone prouerbium, dignum operculum. Significat autem episcopum ad improbos populi mores accommodatum. Idem aduersus Rufinum. Quòd librum Eusebij pro Pamphili verteres, quòd tuum quasi operculum venenatæ patellæ imponeres. Plato in Hippia maiore,differens de pulchro ac decoro, quiddã habet non abhorrens ab hoc prouerbio, πότερον πρέπει φύσει, ὅταν τις τὴν χύτραν, ἣν ἄρτι ἐλέγομεν τὴν καλὴν ἑψῇ ἔτνους καλοῦ μεστὴν, χρυσῆ τορύνη αὐτῇ ἢ συκίνη; id est, Vtrum inquiet,vbi quis ollam illam pulchram, de qua modo loquebamur,igni admouerit,pulchris fabis plenam, decet illam aurea toryne,an ficulna? Quod Græce dictum τορύνη Platonis interpres vertit tudeculam. Ethymologus indicat, τορύνην vocem esse Atticis peculiarem, quæ illis significat ἐνεργέτιν. Suidas ait instrumentum esse quo mouetur olla.

Si iuxta claudum habites,subclaudicare disces. 73

Plutarchus in lib. De liberis educandis, ἂν χωλῷ παροικήσῃς ὑποσκάζειν μαθήσῃς. id est, Si iuxta claudum habitaris,disces subclaudicare. Pindari interpres extulit hunc in modum:
Χωλῷ παροικεῖς κἂν ἑνὶ, σκάζειν μάθοις. id est,
Claudo vel vni si propinquus manseris,
Disces & ipse claudicare protinus.
Huc pertinet illud Hesiodium,nobis alibi dictum: πῆμα κακὸς γείτων &c. Ea vero rerum humanarũ est infelicitas,quòd facilius transiliunt vitia quàm bona. Et tamen verum est quod addit Hesiodus, ὥσπερ κἀγαθὸς μέγ᾽ ὄνειαρ. Ita Pindarus in Nemeis hymno 7. εἰ δὲ δεῖται ἀνδρὸς ἀνὴρ, τί φαῖμεν κε γείτον᾽ ἔμμεν νόῳ φιλήσαντ᾽ ἀτενεῖ γείτονι, χάρμα πάντων ἐπάξιον. i. Si vir viro eget, quid dicemus

vicinum esse vicino, animo constanti amicum? Gaudium omni re dignum. Quanquam video nec lectionem, nec interpretationem huius loci constare Græcis. quidam enim pro δεύεται legunt γεύεται, referuntq; ad commodorum aut incommodorum communicationem, quam homo capit ab homine maxime à vicino. Et legendum videtur γείτον' ἔμμεν vt respondeat participio φιλήσαντα. Interpres adducit & illud ex Hesiodo:

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί. id est, Vicini incincti, cincti venere propinqui.

Notum est illud Themistoclis, qui proscripto agro iussit & hoc præconem addere reliquis dotibus, quòd bonum haberet vicinum. Prouerbium admonet, perniciosam improborum hominum consuetudinem, propterea quòd cum corporis, tum maxime animi vitia contagio serpunt in vicinum, Naso:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.
Multaq; corporibus transitione nocent.

Id Aristoteles existimat potissimum vsu venire in morbis oculorum, quòd ea corporis pars maxime sit mobilis. Item in scabie, quòd in summa sit cute, & humore glutinoso ad vicinum permanet. Postremo in omnibus morbis qui è spiritu corrupto nascuntur, vt pestis, quòd spiritus facile ab alio in alium traijciatur. Deniq; est ocultus quidam naturæ consensus, quo fit vt oscitare incipiat qui viderit oscitantem, & micturiat qui meientem conspexerit, Author est Alexander Aphrodiseus. Et balbutire discit, quisquis assidue cum balbo viuit. Morum autem scabiem affricat conuictor conuictori. Aristot. sectionis 6. probl. 4. quærit quare lippitudo, tabes, & scabies contagio migrent ad alios, nec idem accidat in omnibus morbis. Plutarchus in comment. De ratione dignoscendi verum amicum ab adulatore, scribit tantam habere vim assiduam consuetudinem, vt imprudentes etiam imitemur vitia eorum, quibuscum viuimus. Quemadmodum Platonis familiares eius gibbum imitabantur: Aristotelis amici, balbutiem eiusdem exprimebant: Alexandri Macedonum regis familiares ceruicis inflexum, & vocis in dicendo asperitatem effingebant. Plato De legibus 2. eleganter indicat, quomodo fallat contagium: πότερον εἰκὸς, εἰ καὶ ἀναγκαῖον ταυτὸν εἶναι, ὅπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι ξυνὼν κακῶν ἀνθρώπων, μὴ μισῇ, χαίρει δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ, ὀνειρώττων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν, τότε ὁμοιοῦσθαι δήπου ἀνάγκη τὸν χαίροντα ὁποτέροις ἂν χαίρει. id est: Vtrum probabile, an potius necessarium hoc ipsum esse, quòd cum quis cum prauis hominum improborum moribus conflictatur, non odit, sed gaudet magis approbans, quanquam veluti per iocum reprehendit, somnians suam ipsius malitiam, tunc profecto necesse est vt similis euadat gaudens vtriscunq; gaudeat.

74

Corrumpunt mores bonos colloquia praua:

Eodem pertinet ille Menandricus senarius, quem diuus Paulus apostolus haudquaquam grauatus est in prima ad Corinthios epistola citare:

Φθείρουσιν ἤθη χρησθ' ὁμιλίαι κακαί. id est,
Mores bonos conuictus inficit improbus.

Tertullianus ad vxorem vertit Græcum carmen, sed libertate Latinæ comœdiæ: Conuictum, inquit, atque commercia deo digna sectare, memor illius versiculi sanctificati per Apostolum:

Bonos corrumpunt mores congressus mali.

Consimilem huic sententiam refert Aristoteles 9. Moraliū lib. Celebratur & hic senarius à Græcis:

Κακοῖς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. id est, Malus ipse fies, si malis conuixeris.

Quanquam autem alienius ab hoc instituto videtur huiusmodi conquirere, tamen non mihi tempero, quin illud ascribam ex Senecæ De ira libro tertio, si non magnopere pertinens ad prouerbij declarationem, certe ad vitam instituendam in primis conducibile. Sumuntur inquit, à conuersantibus mores. Et vt quædam in contactis corpore vitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus conuictores in amorem vini traxit. Impudicorum cœtus fortemq;, & si liceat, virum emolliit. Auaritia in proximos virus suum transtulit. Eadem è diuerso ratio virtutum est, vt omne quod secum habent, mitigent. Nec tam valetudini profuit vtilis regio, & salubrius cœlum, quàm animis parum firmis, in turba meliorum versari. Quæ res quantum possit, intelliges, si videris, feras quoq; conuictu nostro mansuescere, nulliq; immani bestiæ vim suam permanere, si hominis contubernium diu passa est. Hucusq; Senecæ verba reddidimus. Porrò cum omnis contubernij cōflictatio, plurimū habet momenti ad corrigenda deprauādaq; mortaliū ingenia, tum præcipue valet oratio, quæ quidē ex arcanis illis animi penetralibus deprompta, genuinā quandā & occultā vim, atq;, vt Græce dicam melius, ἐνέργειαν secū adfert, eamq; in auditoris animum, in quem illabitur transfundit, præsentaneū venenum

venenum, si pestilens fuerit: remedium efficax, si salutaris. Proinde nullum adhuc apophthegma philosophorum memini legere, quod mihi videatur cum illo conferendũ, quod Ioannes Coletus meus, vir pariter & eruditus & incorruptus, subinde dictitare consueuit. Tales nos esse, qualia sunt quotidiana colloquia: tales euadere, qualia frequenter audimus. Iam vero quod de colloquio dictum est, idem oportet & de studijs accipere. Qui vitam omnem in Ethnicis conterunt literis, gentiles euadũt, Qui præter obscœnos authores nil euoluunt, moribus obscœnis reddantur oportet. Etenim lectio colloquium quoddam esse videtur.

Annus clibanum. 75

Ἄννος κρίβανον. id est est, Annus clibanum. In eos olim dicebatur, qui nouæ quippiã rei reperissent. Nam Annus quidam Aegyptius clibanorum vsus in quibus panes coquerent, fertur excogitasse. Siquidem prisci pulte polentaq; victitabant, cocti panis vsum nescientes. De ratione coquendi panis in furnis, permulta Plin. lib. 18. cap. 11. & hinc rei vocabulum etiam inditum. Nam Plautus in Aulularia artoptesiam vocat. Seneca in epistola quadam ad Lucilium ostendit, antiquitus panem manuum tractatione subactum, feruenti cinere testaq; percoqui solere: deinde paulatim repertos furnos & alia genera, quorum feruor seruiret arbitrio. Hic panis dicebatur κριβανίτης. Meminit huius adagij tum Suidas, tum Aristophanis interpres ἐν ἀχαρνεῦσι. Quanq̃ exemplaria pleraq; ἄνθρωπος habent, in vno duntaxat loco ἄννος scriptum reperi, quod mihi quidem magis arridet, vt vocabulum sit proprium.

Magistratus virum indicat. 76

Ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν. id est, Imperia demonstrant virum. Dimeter iambicus prouerbio celebratus. Quidam Pittaci Mitylenæi putant apophthegma. Sunt qui Soloni tribuant, quorum de numero Sophocles est, vt ferunt. Aristoteles 5. Moralium libro, Biantis nomine citauit. Item Theophrastus in prouerbijs, quanquam ea non extant, Bianti adscribit. Hoc adijciendum putaui, ne quis cauilletur, sententiam esse, non prouerbium. Quanquam & Plutarchus in vita Ciceronis ostendit fuisse prouerbio celebratum dictum, loquens hũc in modum: ὃ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδεικνύναι καὶ βασανίζειν, ἐξουσία καὶ ἀρχὴ πᾶν πάθος κινοῦσα, καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένει μὲν οὐκ ὑπῆρχεν. id est, Quod autem videtur & dicitur, maxime mores hominis ostendere atque explorare nimirum potestas ac magistratus, omnem mouens affectum, & omnem aperiens malitiam, id Demostheni quidem non adfuit. Sophocles in Antigone:

Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
Ψυχήν τε καὶ φρόνημα, καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
Ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβὴς φανῇ. id est,

Fieri haud potest, cuiuspiam vt pernoueris
Animum atq; mentem siue sensum, ni prius
Imperia nactus gesserit ciuilia.

Sensus est, in vita priuata vix satis perspici posse mores & ingenium hominis. Verum si committas imperium, vt quod libeat, idem liceat, tum demum apparere quo sit animo. Eleganter inuertit Epaminondas, cui cum Thebani per contumeliam magistratum quempiam sordidum & contemptum mandassent, non contempsit, sed cura gessit, vt muneri prius contemptissimo dignitas & authoritas accederet, dicens: Οὐ μόνον ἡ ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν ἀνήρ. id est, Non solum magistratus virum ostendit, sed magistratum vir. Meminit Plutarchus in præceptis ciuilibus.

Idem Accij, quod Titij. 77

Extabat olim adagium apud M. Varronem in satyra, cui titulus, Testamentum, referturq; apud A Gellium in Noctibus Atticis, idem Accij quod Titij. Quod siquis, inquit, vndecimo mense κατ' ἀριστοτέλην natus est, Accio idem quod Titio ius esto. Nimirum significans eodem sibi iure futurum filium decimo mense natum, quo eum qui natus vndecimo. Sumptum videtur à Iurisconsultorum consuetudine, Titij & Accij vocabulum pro quibuslibet duobus subinde vsurpantium.

Muta persona. 78

Κωφὸν πρόσωπον. id est, Muta persona. Martialis in sexto Epigrammatum libro:

Comœdi tres sunt, sed amat tua Paula Luperce
Quattuor, & κωφὸν Paula πρόσωπον amat.

Quadrabit in eos qui in consessu deliberantium, aut disputantium, aut etiam in conuiuijs cæteris loquentibus soli tacent. Traductum apparet à lege comœdiarum, in quibus non temere plures tribus personæ solent induci in eadem scena. Quod siquãdo quarta accesserit, aut muta prorsus est, aut per pauca loquitur. M. Tullius ad Attic. lib. 13. Si Cottam & Varronem fecissem inter se disputantes, vt à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset. Mutuas nuptias dixit alicubi Pindarus, pro clancularijs, & in quibus non decantetur hymenæus, ἄφθογγον γάμον. De doryphoremate

dictum est aliàs.

79

Caput sine lingua.

Ab hoc non admodum abludit ille Laberianus trimeter,

Caput siue lingua, pedarià est sententia.

Competit in eos qui in consultationibus aut disceptationibus ipsi quidem nihil habent quod dicant, verum aliorum sententijs annunt. Nam pedarij senatores dicebantur ij qui in senatu quidem sedebant, verum sententiam non rogabantur, sed in aliorum sententias pedibus discedebant. Vnde referente Festo Pompeio in dictione Pedarius, à Lucilio dicti sunt Agipedes, quòd pedum discessione dicerent sententiam. Refertur à Gellio Noct. Atticarum lib. 3. cap. 18. Habet & Crocodilus caput sine lingua, sed dentibus armatum, quales nunc videmus multos, qui cum bene dicere nesciant, tamen mordent letaliter. Nilus procul abest à nobis, sed hoc genus Crocodilis plena sunt omnia.

80

Corpus sine pectore.

Prouerbiali figura dixit Horatius in Epistolis ad Albium:

Non tu corpus eras sine pectore, dij tibi formam,
Dij tibi diuitias dederant, artemq; fruendi.

Item Ouidius in Heroinis:

Hunccine tu speras hominem sine pectore dotes
Posse satis formæ Tyndari nosse tuæ?

Perinde vero dictum est corpus sine pectore, quasi dicas, sine mente. Nam sapientiam, & ingenium in pectore atque in corde constituunt. Vnde & cordatos appellamus prudentes,

Et Iuuenalis tardum ac stolidum significans:

Cum læua in parte mamillæ Nil salit Arcadico iuueni.

81

Cerite cera dignus.

Olim notari dignos atq; improbos & nequam homines, Cerite cera dignos prouerbio vocabant, nimirum ceritem ceram insignem ignominiam appellantes. Horatius:

Quid deceat, quid non obliti, Cerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Vlyssis.

Acron & Porphyrion huiusmodi tradunt originem adagij. Romani Ceritibus bello subactis eã dixere conditionẽ, ne suffragij ius haberent, ne leges vllas aut ederent, aut haberent. Eamque ignominiam in adagium abijsse. Meminit de tabulis ceritibus & A. Gellius lib. 16. cap. 13. Primos autẽ municipes, inquit, sine suffragii iure Cerites esse factos accipimus. Concessumq; illis, vt ciuitatis Romę honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atq; oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico recęptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ versa vice, in quas censores referri iubebant, quos notæ causa suffragiis priuabant. Confine videtur illi, quod alibi diximus. Sutorium atramentum.

82

Dii laneos habent pedes.

Macrobius libro Saturnal. 1. cap. 6. scribit in hunc modum: Cur autem Saturnus ipse in compedibus visatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit. Verum mihi Apollodori lectio suggerit. Saturnum Apollodorus alligari ait per annum laneo vinculo, & solui ad diem sibi festum, id est, mense hoc decembri. Atq; inde prouerbium dictum Deos laneos pedes habere: significari vero decimo mẽse semen in vtero animatum in vitam grandescere, quòd donec erumpat in lucem, mollibus naturæ vinculis detinetur. Hactenus Macrobius. Lucianus item in Cronosolone, Saturnum in compedibus fingi solere significat. Atque huius figmenti rationem reddit libro de Astrologia, nempe quòd orbis Saturni longissime à nobis semotus sit, ob hoc in tartara coniectum finxere, ex aeris profunditate sumpta occasione. Deinde q motus sit omnium tardissimi, vt quasi stare videatur, compedibus alligatum finxerunt. Plutarchus in Problematis scribit, Tyriis fuisse morem, vt deorum statuis vincula inicerent. Aenigma prouerbii indicat, deos ad scelerum vltionem lente quidem procedere, sed tamen aliquando de malefactis pœnam sumere vel inopinato. Sic interpreatur Porphyrio, demonstrans quod scribit Horatius libro Odarum tertio, Oda secunda. Raro antecedentem scelestum Deseruit pede pœna claudo, affine esse prouerbio quo dicitur, Deos iratos, pedes lanatos habere, quia nonnunquam tarde veniunt nocentibus.

83

Zenone moderatior.

Ζήνωνος ἐγκρατέστερος. id est, Zenone temperantior. Testatur & Laertius in Zenonis vita philosophum hunc, tum in victu, tum in voluptatibus Venereis vsqueadeo patientem ac parcum fuisse, vt crudis duntaxat vesceretur, ac pallio prætenui tegeretur. Vnde & Philemon in comœdia taxat

hominem

hominem,qui post panem obsonii loco caricis vteretur,aquam vini loco biberet,ac discipulos esuriē doceret.Hinc in vulgi sermonem abiit,Zenone temperantior.Philemonis versus apud Diogenem ex fabula,cui titu.Philosophi,sunt huiusmodi

Εἰς ἄρτον ὄψον ἰσχάδας ἐπιπιεῖν ὕδωρ	Post panis esum,cariceumq; obsonium
Φιλοσοφίαν καινὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ,	Aquam bibens perdurat inde simplicem.
Πινεῖν διδάσκει καὶ μαθητὰς λαμβάνει. id est,	Nouum enim philosophiæ celebrat hic genus.
	Docet esurire,ac discipulos ita illicit.

Quanquam sunt qui versus hos Posidippo tribuant,non Philemoni,velut idem admonet Laertius.

Sylosontis chlamys. 84

Ἡ συλόσωντος χλαμύς.id est,Sylosontis chlamys.Refertur à Diogeniano,dici solitum in hos qui se cultu vestituq; iactant ac venditant. Videtur haud absurde dici posse & in eos quibus munus exiguum in tempore magno cum fœnore rediit.Historiæ quæ prouerbii dederit occasionem,meminit Herodotus in Thalia,quanquam apud hunc χλανὶς legitur,non χλαμύς.χλανὶς autem vestis militaris.Meminit & Strabo Geographiæ libro 24.Historia sic habet:Syloson quidam cum sensisset Darium Hystaspis filium,cum adhuc priuatus ageret,chlamyde quadam sua admodum bella impensius fuisse delectatum,eam vltro dono misit.Cuius tam tempestiuæ liberalitatis memor Darius, cū iam rebus esset præfectus,totam & vrbem & insulam Sami orum Sylosonti in manus tradidit,vnius vestis munus tam opulento regno compensans.Mentionem facit huius rei Valerius quoque Maximus,libro Memorabilium quinto,titu.de gratitudine . Porrò quod alij chlamydem seu chlanidem vocant,hic amiculum appellat,id est,pallij genus.

Opera Sylosontis ampla regio. 85

Ἕκητι συλοσῶντος εὐρυχωρία. id est,
Per Sylosontem regio facta est amplior.

Senarius in prouerbium versus,quem refert Strabo libro Geograph.14.Nam Syloson munificentia Darij,mortuo Policrate,Samiorum adeptus tyrannidem,cum acerbius exerceret imperium,ita vt fere solent ij qui ab humili fortuna repente ad res amplas prouehunt,& ob hanc causam insula desereretur ab incolis,prouerbio dici cœptum.

Ἕκητι συλοσῶντος εὐρυχωρία. id est,
Spatiosa regio est Sylosontis gratia.

Conuenit in acerbe gerentem magistratus,aut in principem malum,cuius vitio deseratur ab incolis regio.Venustius reddetur longiore deflexu,veluti si in homiuem πλεονέκτην qui domum aliquam compilarit dicatur:aut in profusum ac prodigum cuius luxu loculi facti sunt inanes.

Phalaridis imperium. 86

Φαλάριδος ἀρχή.id est,Phalaridis principatus.Refertur inter Græcas parœmias . Recte dicetur in eos qui crudelius exercent imperium,aut potestatem sibi delegatam.Ortum adagium à Phalaride Agrigentinorum tyranno,quem sua crudelitas nobilitauit.Inter multa autem crudelitatis exempla celebratur in primis æneus ille taurus Perilli,siue Perilai,nam sic appellat Lucianus , inuentum, quo subiecto igni mortales viui exurebantur,vt pro eiulatu humano mugitum ederent morientes. Eum taurum,exusto primum in eodem artifice,Delphos misisse legitur,vt Phœbo dicatus,in eius templo reponeretur,monimentū futurum , simul & artis exquisitissimæ & inuenti crudelissimi , & pœnæ merito in authorem retortæ. Verum Delphi munus,vt à tyranno missum repudiarunt.Hæc fermè leguntur apud Lucianum.Simili figura dictum legimus φαλαρισμὸν,pro immani crudelitate. Cicero ad Atticum libro septimo Nam istum quidem cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto.Idem in actione contra Pisonem:Quoniam,inquit,Phalarin grammaticum habemus id est,qui perperam scripta etiam capite punit.

Manliana imperia. 87

Vt hoc proximum recte congruit in hos,qui sæuiunt in eos,in quos ius nacti sunt, ita Manliana imperia confine ille prouerbium,probe torquebitur in eos qui nimis rigida iuris obseruatione, humanitatis & æquitatis obliuiscuntur.Historia quæ prouerbio causam dedit, narratur à T.Liuio primæ decadis octauo libro Extat & apud Valerium Maximum aliosque complures scriptores . Ea ad hunc fermè habet modum.Manlius cum consul bellum cum Latinis gereret , edictumque esset ne quis extra ordinem pugnaret, T.Manlius cōsulis filius turmæ præfectus,prouocatus à Genutio,siue vt Valerius,à Geminio Metio Tusculanorum equitum præfecto,oblitus edicti consularis conflixit,

& prouocatorem hasta confodit. Deinde vbi comitante turma, ac velut ouante spolijs ornatus ad patrem tenderet, ille mox in conspectu omnium, filium quod extra ordinem pugnasset, ad palum deligari, deinde virgis ex more cędi, postremo securi feriri iussit. Salubri quidem in posterum exemplo, quemadmodum ait Liuius, sed in præsentia nimium inuidioso consuli. Siquidem, vt author est Valerius lib. Memorabil. 9. cap. de ira, cum victor Romam reuerteretur, nemo iuuenum obuiam ijt, in tātum totius iuuentutis odium venerat. Hinc & cognomē additum vulgo Imperioso. Refert simile seueritatis exemplum Valerius Maximus lib. 2. cap. de disciplina militari, de Posthumio Tiburto, cuius filius fortissimus adolescens, quòd feliciter quidem, sed iniussu patris, cum hoste commisisset, à patre securi percussus est. Quanquam Titus Liuius primæ decad. lib. 4. maluit hoc de Manlio Torquato, quàm de Posthumio credere, atq; in variis scriptorum opinionibus hoc potissimum argumento sese vti testatur, quòd vulgato prouerbio Manliana imperia dicta sint, non Posthumiana, cum tamen Posthumius ætate præcesserit Manlium. Quod si prior tam sæui exempli fuisset author, occupasset nimirum insignem titulum crudelitatis: propterea quòd Manlio cognomen inditum esset Imperioso, non Posthumio. Meminit & Seneca De beneficijs lib. 3. de Manlio siue Manlio quodam, qui relegatus à patre, reuersus eum à molestia litis intentatæ liberauit. Tecte ad prouerbium allusit M. Tullius libro De finibus secundo. Vide ne ista sint Manliana nostra aut maiora etiam, si imperes quod facere non possim. fortasse pro nostra scriptum erat iussa.

88

Complurium thriorum ego strepitum audiui.

Πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα. id est, Thriorum ego strepitum audij complurium. Senarius est prouerbialis, quo minas & inanem clamorem nos contemnere significamus. Quemadmodum Thais illa Terentiana sæuas & gloriosas Thrasonis minas pro nihilo ducit, magnum nebulonem appellans. Aristophanes in Vespis:

Ὡς ἐγὼ πολλῶν ἀκούσας, οἶδα θρίων τὸν ψόφον. id est,

Thria noui quid strepant vt sæpius qui audiuerim.

Porrò thria à Græcis dicuntur ficulna folia, quæ cum incenduntur, minacem quendam edunt strepitum, & formidandum ijs quibus ante non sit auditus, alioquin inanem & contemnendum. Nisi mauis legere θριῶν, sic enim Græci vocant calculos, quos in vrnam mittunt sortilegæ, cum diuinant, quēadmodum admonuimus alibi. Solent huiusmodi diuinatrices aliquando è sortibus dira prædicere, quo stultos ac credulos territent, cum sæpenumero nihil eueniat eorum quæ minantur.

89

Ne inter apia quidem sunt.

Οὐδ' ἐν σελίνοις ἐστίν. id est, Ne in apio quidem sunt, pro eo quod est, ne ingressum quidem aut initium rei attigerunt. Sumpta metaphora ab ijs qui hortos ingrediuntur. Nam antiquitus extremus ille hortorum ambitus, apio conserebatur, quem qui nondum præterissent, velut in horti limine adhuc esse videbantur. Aristophanes in Vespis:

Οὐ δὲ μὴν γ' ἐν σελίνῳ 'στιν, οὐδὲ ἐν πηγάνῳ .i. In apio nondū est vel ipso, sed nec in rutis adhuc. Hoc est, nec initium habet eorum quæ sunt futura Interpres & aliam quandam hoc loco refert sententiam, volens adagium ad gymnicum agonem pertinere, ad quod qui præpararent infantes, statim vt essent nati, in apio collocare consueuerunt. Itaq; perinde dictum videtur, Ne in apio quidem: quasi dicas, ne in primis quidem rudimentis. Rutam autem comicus addidit risus causa, quòd apium prę locutus fuerat. Porrò morem apio coronandi putant iam olim ab Hercule inductum, post interfectum Nemeæ leonem, quòd & Pindarus indicare videtur alicubi: Nam in Nemeis hymno 4. dicit: ἵνα ἐν ἀγῶνι βαρυκτύπου θάλλε Κορινθίοις σελίνοις. id est, Vbi in certamine tumultuosi floruit Corinthiacis apiis. Significat quendam in certamine Neptuni Isthmico coronatum fuisse à Corinthijs,

90

Podex lotionem vincit.

Πρωκτὸς λουτροῦ περιγίνῃ. id est, Podex lotionem vincit. Callistratus apud Aristopha. interpretem adagium hoc retulit ad eos, qui sese in malum aliquod adigunt, propterea quòd ea corporis pars, etiā si lauetur, semet rursum inquinat, ita vt ipsa sit in causa, quo minus lauari possit. Quadrabit etiā vbi quid frustra fieri significabimus. velut siquis nocentem è carcere redimat, atq; illud mox iterato commisso semet eodem præcipitet. Aut siquos reconcilies, mox in pristinam relapsuros simultatem, aut castiges incorrigibile ingenium, quod genus est mulierum. Conueniet & in illos qui suo ipsius vincunt malo. Veluti siquis morum intractabilitate obtineat, ne posthac obiurgetur à præceptore. Putant adagium videri sumptum ab iis potissimum, qui cita sunt aluo, quos Nonius foriolos appellat. Aristophanes in Vespis: Πρωκτὸς λουτροῦ περιγενόμενος. id est, Podex peruincens loturam. Itidem

& morbus dicitur vincere artem, curam'ue medici, cum est immedicabilis. Ex veterum monumentis deprehẽdes, fuisse morẽ publicũ, vt post exoneratam aluum adhiberetur eius partis lotio, quę tamen subinde erat repetenda. Martialis inter Issæ catellæ laudes commemorat, ꝙ post depositum ventris onus rogaret lauari. Legimus & barbarum quendam seruitutis impatientem, ligno cui spongia erat addita tergendo podici, in gulam adacto sibi consciuisse necem.

Conscientia mille testes. 91

Quintilianus Oratoriarum institutionum libro quinto hanc sententiam vt prouerbialem citat: Conscientia mille testes. Sensus interprete non eget. Quis enim nescit, conscientiam rem esse vnam omnium efficacissimam: adeo vt nulla tormenta melius prodant maleficium, quàm conscientia, nullus carnifex seuerius puniat, quàm hæc? Vnde & illud:

Heu quàm difficile est crimen non prodere vultu.

Extat & Græcanica sententia, συνείδησις πλήττει τὴν ψυχήν. id est, Conscientia verberat animum. Iuuenalis item:

Et surdo verbere cædit.

Hanc sensere poetæ, cum de diris & vltricibus furijs fabulantur.

Mysorum præda. 92

Μυσῶν λεία. id est, Mysorũ præda. In eos olim dicebatur, qui impune à quibuslibet læduntur ac diripiuntur. Ortum adagium à Mysis, quod aiunt quondam finitimorum incursationibus male vexatos fuisse, quo tempore Telephus rex peregre agebat. Vtitur hoc adagio Aristoteles lib. Rhetorico. 1. tractans de locis coniecturalibus. καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν μυσῶν λείαν. id est, Eos item, inquit, qui à compluribus affecti iniuria, non curant de vlciscendo. Nam vt trito dicitur prouerbio, Mysorum hi præda sunt. Hoc est, passim ab omnibus incessuntur, propterea quòd veterem ferendo iniuriam, inuitant nouam. Vsus est Demosthenes aduersus Aeschinem. Quo quidem in loco scioli deprauarunt pro Mysorum, miserorum, in translatione Leonardi Aretini. Citatur & ex Stratidis Medea, & Iambis Simonidis.

Vltra septa transilire. 93

Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν. id est, Septa transilire. Congruit vel in eos, qui rem quampiam nouam & incredibilem designent, longeq; supra vulgarium hominum facultatem. Vel in hos qui à re proposita digrediuntur. Vel in illos qui præscriptos sibi terminos, & potestatis mandatæ modum transeunt. Natum adagium à Phayllo quodam pentathlo Opuntio, vt quibusdam placet, Crotoniata qui tum saltu, tum disco mirum in modum valuisse legitur. Hæc fermè Suidas. Extat & inscriptio, statuæ illius huiusmodi:

Πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα πόδας πήδησε φάυλλος.
Δισκεύει δ' ἑκατόν, πέντ' ἀπολειπομένων. id est,

Quinq; supra quinquaginta pedes salijt Phayllus. Discum autem iacit centum, exceptis quinq;. Meminit huius adagij Plato in Cratylo, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἅλλεσθαι. id est, Et vltra septa salire. Refert & Iulius Pollux lib. De rerũ vocabulis 3. Lucianus in Somnio, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἤδη πηδᾷ. id est, Vltra septa iam transilit. De somnio cuius finis cum sit somnus, iam etiam vigilanti duraret. Chrysostomus homilia in 2. Cor. 3. τὰ σκάμματα παρέβη, id est, septa transcendit: de Paulo loquitur, qui cũ gratis doceret Euangelium, plus præstitit quàm ab Apostolis exigebatur. Cic. de orat. lib. 1. Et quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptam scientiam. Idem in actionibus: Ab his cancellis, quibus me circumscripsi, declinauero. Locus enim is, in quo celebrabantur ludi forenses, fossis, cãcellis, aut alijs id genus septis erat circumscriptus.

Psyrice facta. 94

Psyra, insula quæpiam est, haud procul à Chio, cuius meminit & Homerus libro Odysseæ tertio Psyriam appellans:

Ἠ καθύπερθε Χίοιο νεοίμεθα παιπαλοέσσης
Νήσου ἐπὶ ψυρίης, αὐτὴν ἐπ' ἀριστερ' ἔχοντες. id est,

Certe supra Chium redibamus asperam, iuxta insulam Psyram, ipsam Chium à sinistris habentes. Strabo Psyra pronunciat pluratiue, & neutrali genere. Meminit huius & Plin. lib. mundanæ historiæ quinto. Ea insula quoniam esset & perpusilla & ignobilis, in contemptum ac vilitatis prouerbium abijt quæ sordide, parumque magnifice fierent, Psyrice facta dicerentur. Hæc fermè Stephanus idem citat Cratinum:

Τύρᾳ τὸν διόνυσον ἄγοντες. id est,
In Psyra Bacchum ducentes.

Eundem Rursus in Nemesa:

Τύρᾳ τε τὴν σπάρτην ἄγεις. id est.
In Psyra spartam ducis.

95

Bos Cyprius.

Κύπριος βοῦς. id est, Cyprius bos. In Brutum ac stolidum iaci solitum, propterea quòd Cyprij boues magis bruti ferantur, quippe qui stercore humano pascantur. Refertur à Suida ac Diogeniano. Interpres Aristophanis in Plutum, scribit Bœotios, boues σκατοφάγυς fuisse, id est, oletum edentes. Hoc autem nomine Aristophanes medicos appellat, quòd in curandis ægrotis sordida quædam tractent, lotium aut ventris excrementa contemplantes. Sed de Cyprijs bubus consentit Plinius libro 28. capite vltimo, narrans Cyprios boues hominum excrementa appetere, non pastus causa, sed vt hoc remedio torminibus medeantur.

96

Cyprio boui merendam.

Festus Pompeius versum hunc Sotadicum citat ex Ennio:
Cyprio boui merendam.
Ostenditque conuenire, quoties conuiua sordidus & insipidus sordido atq; insipido accipitur conuiuio. Originem adagij refert eandem, quam nos modo commemorauimus. Festiuius erit, si ad res animi deflectatur, vt siquis apud spurcos spurce loquatur, apud indoctos indocte.

97

Equum habet Seianum.

Equum habere Seianum, olim prouerbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomen inditum est Seiano. is ex Diomedeis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verum eiusmodi quodã fato, vt quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internecionem vsq; deperiret. Id quod Cn. Seius ipse capitis damnatus, ac miserando affectus supplicio: deinde & Dolabella bello interfectus: post hunc Cassius ab hostibus occisus, deinceps Antonius detestabili exitio perditus, probauit. Hunc equum C. Bassus Argis se vidisse refert, haud credibili pulchritudine, vigoreque & colore exuperantissimo, nempe puniceo. Hoc adagium & refert, & copiosius explicat A. Gellius, libro noctium Attic. tertio, capite nono. Fieri potest, vt hæc de equo superstitio manarit ab equo illo durateo, Cuius Odysseæ θ. meminit Homerus, fatalem interitum attulit Troianis. Ad quod alludens Maro,
Scandit, inquit, fatalis machina muros.
E diuerso quædam fataliter esse felicia credidit veterum superstitio. Nam author est Trebellius Pollio in libro De triginta tyrannis, vulgo persuasum fuisse, res ijs feliciter cedere, qui Alexandri Magni imaginem, auro argentóue expressam gestitarẽt. Nec hodie desunt qui gladios in bello fortunatos, & huiusmodi quasdam nugas pollicentur principibus. At magis mirandum, esse qui istiusmodi impostoribus credant.

98

Aurum habet Tholossanum.

Huic simillimum est illud: Aurum habet Tholossanum. In eum qui magnis ac fatalibus afficitur malis, nouoque ac miserando exitio perit. Refertur ab A. Gellio eodem loco, quem modo citauimus: ad hunc modum. Eadem sententia est illius quoque veteris prouerbij, quod ita dictum accipimus: Aurum habet Tholossanum. Nam cum oppidum Tholossanum in terra Gallia Qu. Cepio consul diripuisset, multumque auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cruciabilique exitu perijt. In plerisque codicibus Gellianis hactenus legebatur in terra Italia, sed mendose, cum Strabo & Iustinus Tolossam ponant in Gallia. Meminit auri Tolossani M. Tullius libro De natura deorum tertio: Cognosce, inquit, alias quæstiones auri Tolossani, coniurationis Iugurthinæ. Strabo libro Geographiæ quarto, admonet hanc pecuniam Tolossanam Delphicæ pecuniæ partem fuisse. Brennus enim Prausus natione, Tectosagis auxiliantibus Delphos incursauerat, deinde quemadmodum refert Iustinus libro 22. cum Tectosagi se in antiquam patriam Tolossam recepissent, pestilentia laborare cœperunt, à qua non prius sunt liberati, quàm aruspicum responsis moniti, aurum argentumque sacrilegio quæsitum, in Tolossensem lacum mergerent, quod omne magno post tempore Cepio Romanus consul abstulit. Quod quidem sacrilegium exitium attulit tum ipsi Cepioni, tum illius copijs. Erant autem auri pondo cx. millia: argenti pondo quinquies

decies centum millia. Scribit enim Strabo Tolossanos ex priuatis fortunis auxisse sacram pecuniã vt magis Deum sibi reconciliarent. Narrantur & alia quædam hoc loco à Strabone de auro Tolossano ex Posidonio: verum quoniam ad adagionis enarrationem non magnopere pertinere videbantur, sat habuimus locum indicasse. Durat hodieque apud vulgus hæc opinio, vt existiment omneis misere perire, quicunque à sacris rebus non abstinent manus violentas.

Polypi caput. 99

Πολύποδος κεφαλή. id est, Polypi caput. In hominem varium, & in quo pariter & vitia quædam & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Sallustius. Competit & in rem ex qua non parum commoditatis capere queas, sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta est ab eius piscis capite, quod sicuti testatur Plutarchus in libello cui titulus: Quomodo sint adolescentibus audiendi poetæ, esu quidem suauissimum & esculentum, cæterum somnia parit tristia ac prodigiosa. Vnde huius esum interdicebant, ijs qui cuperent ex insomnijs præscire futura, quemadmodum & fabarũ, vt testis est idem Plutarchus in Symposiacis. Proinde poeticen, Polypi caput vocat, in qua sicuti sunt permulta cognitu, tum iucunda tum frugifera, ita sunt nonnulla, nisi caueas, pestilentia. Porrò ex huiusmodi rebus id quod inest commoditatis, conueniet excerpere: quod noxium, vitare. Iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat aduolant, vnde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpere, nec aliud colligunt, quàm quod sit vsui futurum. Prouerbium integre refertur apud Plutarchum hoc pacto:

Πολύποδος κεφαλῇ ἐνὶ μὲν κακὸν ἔνδε καὶ ἐσθλόν. id est,

In polypi capite inest quidem malum, inest & bonum. Itidẽ Theognis in sententijs de vino prædicat:

Ἐσθλὸς καὶ κακός ἐσσι. id est,

Bonum ac malum es. Posset ad hanc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quæ vulneris auxilium tulit eadem quæ vulnus inflixerat.

Aestate penulam deteris. 100

Ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις. id est, Aestate penulam deteris. Refertur à Zenodoto, Diogeniano, Suida. Recte dicetur in eum qui res necessarias temere, nec in tempore profundit, aliquando futuras vsui si seruentur. Id quod vulgo factitant adolescentes, qui facultates patrias stulte prodigunt in iuuenta, quibus sustinenda fuerat imbecillitas senectæ. Neque male quadrabit in eos qui corporis vires in voluptatibus frustra consumunt, quas in obeundis negotijs serijs postea sunt desideraturi. Nã χλαῖνα summa vestis est, quæ pro tempore sumitur ad ventos, pluuiam, frigusúe depellendum, quasi Latine dicas penulam. Iuuenalis:

Et multo stillaret penula nimbo.

Quanquam & Latini lænæ vocabulo vtuntur, pro eo quod Græci χλαῖναν appellant. Nonius indicat genus vestis militaris, quæ sit omnium extima, veluti chlamys, pallium, & penula. Apud Diogenem Laertium tale quiddam obijcit Philemon comicus in Cratetem, quòd æstate gereret pallium crassum, hyeme laceram tunicam, videlicet quo disceret temperantiam ac tolerantiam.

DES. ERASMI ROTERODAMI

PROVERBIORVM CHILIADIS SECVNDAE

CENTVRIA PRIMA.

Festina lente.

Σπεῦδε βραδέως. id est, Festina lente. Prouerbium hoc nõ inuenustam ęnigmatis speciem præ se fert, propterea quod constat ex verbis inter sese pugnantibus. Ideoq; referẽdum est ad eam formam quam in operis huius initio demõstrauimus, nimirum eorum quæ per ἐναντίωσιν. id est, contrarietatem efferuntur. Quod genus est illud δυσδαίμων εὐδαιμονία. id est, infelix felicitas. Nec absurde mihi cõiectasse videatur, siquis effictum existimet ex eo quod est apud Aristophanem in equitibus, σπεῦδε ταχέως. id est, Propera propere, vt allusor quisquis is fuit, τὴν ἀναδίπλωσιν in ἐναντίωσιν commutarit. Ad hunc autem figuræ colorem, atque ad hanc allusionis facetiam, non mediocrem gratiam adiungit tam commoda, tamque absoluta breuitas, quæ & ipsa velut in gemmis, itidem & in adagijs, nescio quo modo peculiariter decere mihi videtur, & ad pretij miraculum facere. Etenim si vim ac sententiam æstimes, quam hæc tam circumcisa vocum breuitas in se complectitur, quàm sit fœcunda, quàm grauis, quã salutaris, quàm ad omnem vitæ rationem late patens, profecto facile discesseris in hanc sententiam, vt in tanto prouerbiorum numero non arbitreris vllum aliud esse perinde dignum, quod omnibus incidatur colũnis: quod pro templorum omnium foribus describatur, & quidem aureis notis: quod in principalium aularum valuis depingatur: quod primatum inscalpatur anulis: quod regijs in sceptris exprimatur: deniq; quod omnibus vbiq; monumentis repræsentetur, propagetur, celebretur, vt quod tantopere expediat semper cuiusq; obuersari animo, quo nusquã non occurrat oculis, nulli quidẽ mortaliũ nõ maximo futurũ vsui, præcipue tamen principibus, & ijs quibus, vt verbis dicam Homericis:

Λαοί τ᾽ ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε. id est,

Commissi populi, ac tam multa negotia curæ.

Quandoquidem à plebeiæ sortis hominibus, siquid forte sit vel prætermissum socordia, vel admissum temeritate, quemadmodum iactura leuior, ita & in commodum quod acceptum est faciliore remedio sarcitur. At vero principis vel vnica cessatio, semelúe præcipitatum consilium, deum immortalem quas tempestates nonnunquam excitat, quantas rerum humanarum ruinas secum trahit? Rursum si adsit τὸ σπεύδειν βραδέως, hoc est, maturitas quædam ac moderatio simul ex vigilantia lentitudineq; temperata, vt neq; per temeritatem quicquam faciat pœnitendum, neq; per socordiam quicquam prætereat, quod ad reipub. commodum pertinere videatur: quæso te quid esse possit hoc imperio felicius, firmius, stabiliusq;? quanquam hæc felicitas haudquaquam ipsis imperij terminis circumscribitur, quin vndique longe lateque ad finitimos populos dimanant, nec vsquam æque locum habet Hesiodium illud:

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ᾽ ἀγαθὸς μέγ᾽ ὄνειαρ.

Proinde sic equidem existimo prouerbium hoc, si quod aliud optimo iure, βασιλικόν, id est, regium appellari debere, non tantum ob eam quam modo diximus causam, verum etiam quòd duobus his vitijs ingenia principum ferè peculiariter videantur esse confinia. Nam fortunæ fauor, rerum affluẽtia, tam paratæ voluptatum illecebræ: præterea protinus licere quicquid collubitum fuerit, deniq; pestilentissimum illud assentatorem εὖγε, semperq; parati quicquid quocunq; modo dictũ factum ue fuerit, arrisus, applausus, adgratulatio: hæc inquam, atq; id genus alia, non mirum si quibusdam socordiam concilient. Maxime si his omnibus fomentis ætas iuuenta contigerit, & huius comes rerum imperitia. At è diuerso fit nõnunquam, vt insitus ille principum ingenijs vigor, & impetus quidã, vt ita dixerim, leoninus, adauctus amplitudine fortunæ, excitatus rerum maximarum successibus, inflammatus vel iracundia, vel ambitione, vel alijs huiusmodi cupiditatibus, exstimulatus consiliis præferocibus transuersos rapiat aliquoties, ac tum ipsos, tum omnem imperij molem in præcipitiũ auferat. Quanquam siquidem in alterutram partem peccandum sit, non paulo præstiterit, regem impendio lentum esse, quàm plus æquo pręcipitem. Homerus Agamemnoni vitiosam quandã animi molliciẽ,

hoc est,

hoc est, τὸ βραδέως affinxisse videtur: vt eius nullum egregiũ facinus adferatur, aut animosum, nisi cum ob ereptã Chryseidem stomachatur, & Achillẽ sua spoliat Bryseide: Rursum Achilli parũ moderatos impetus, hoc est, τὸ σπεύδειν, attribuit: nisi si cui tum σπεύδειν βραδέως videtur cum in consilio districto gladio regem impetiturus, à Pallade coercetur, admonitus vt intra conuitia duntaxat indignetur. Atqui hoc ipsum erat impotentis animi, in frequenti principũ consessu, tot probris, tam manifestis conuitijs in eũ debacchari, penes quem rerum erat summa. Achillem imitatus videtur Alexãder ille magnus, ac planè vicit: quippe quem eousq; præcipitem egerit impetus animi, vt in amicissimos etiam ferrum destrinxerit. Agamemnonem Sardanapalus est æmulatus, sed ita æmulatus, vt lõgo præcesserit interuallo. Quin vtriusq; generis innumerabiles inuenire liceat qui vel huius inertiã, vel illius ferociam referant: perpaucos autem reperias, qui prouerbium hoc secuti, tempestiuam celeritatem cũ prudenti tarditate recte miscuerint. nisi ꝙ pro multis vnus sufficit, Fabius ille maximus, cui cognomen etiam additum cunctatori: qui cum sibi laudem peperit immortalem, tum Romano imperio cunctando restituit rem, aliorum ducum inauspicata celeritate iam ad extrema redactam. Itaq; non sine causa video factum, vt hoc σπεῦδε βραδέως in tantum arriserit duobus imperatoribus Ro. omnium facile laudatissimis, Octauio Augusto, & Tito Vespasiano, quorum vtriq; singularis quędam aderat animi magnitudo, cum incredibili quadam lenitate, facilitateq́; coniuncta: vt cũ amabili morum popularitate omnium animos sibi deuinxissent, nihilo secius tamen pari diligentia, siquando res virum postularet, celeriter res maximas confecerint. Octauius igitur hoc dicto tam impense delectatus est, quemadmodum in Noctibus Atticis libro 10. cap. 11. narrat A. Gellius, & hunc secutus Macrobius Saturnal. lib. 6. vt non in sermonibus modo quotidianis crebrius vsurparet, verũ etiam epistolis suis frequenter insereret, admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur simul & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Quod quidem Gellius Latinis existimat vnico verbo dici, matura. Nam maturari, quod neq; præpropere fiat, neque serius quàm oporteat, sed ipso in tempore. In hunc sensum vsurpasse Maronem, cum ait Aeneid. lib. 1. Maturate fugam. Quanquã omnino vox hęc apud authores significat idem quod festinare, sed ita festinare, ne tempus legitimum anteuertas: Siquidem festinata recte dixeris etiam præpropera, maturata non dixeris, Neque dissident ab his quæ Suetonius tradit in huius vita: Nihil, inquiens, minus in duce perfecto quã festinationem, temeritatemq́; conuenire arbitrabatur. Crebro itaq; illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως, ἀσφαλὴς γάρ ἐστ᾽ ἀμείνων ἢ θρασὺς Στρατηγός.

Hæc fermè Suetonius. Est autem versus trochaicus tetrameter catalecticus ex poeta quopiam, vt conijcio, decerptus, cui Cæsar de suo subiecit, στρατηγός. Cuius hæc est sententia: Festina lente. Nam qui tuto citraq; lapsum rem gerit, melior est quàm audax & confidens. Tutiora sunt enim quæ lentis consilijs prouidentur, quàm quæ calidis consilijs properantur. Iam vero dictum idem Tito Vespasiano placuisse, ex antiquissimis illius nomismatis facile colligitur: quorum vnum Aldus Manutius mihi spectandum exhibuit argenteum, veteris, planeq́; Romanæ scalpturæ, quod sibi dono missum aiebat à Petro Bembo patritio Veneto, iuuene cum inter primos erudito, tum omnis literariæ antiquitatis diligentissimo peruestigatore. Nomismatis character erat huiusmodi: altera ex parte faciem Titi Vespasiani cum inscriptione præfert, ex altera ancoram, cuius medium ceu temonem Delphin obuolutus complectitur. Id autem symboli nihil aliud sibi velle, quàm illud Augusti Cæsaris dictum σπεῦδε βραδέως, indicio sunt monumenta literarum hieroglyphicarum. Sic enim vocantur ænigmaticæ scalpturæ, quarum priscis seculis multus fuit vsus, potissimum apud Aegyptios vates, ac theologos: qui nefas esse ducebant, sapientiæ mysteria literis communibus vulgo prophano prodere, quemadmodum nos facimus, sed siquid cognitu dignum iudicassent, id animantium rerũq; variarum expressis figuris ita repręsentabant, vt non cuiuis statim promptum esset conijcere: verum sicui singularum rerum proprietates, si peculiaris cuiusq; animantis vis ac natura cognita, penitusq́; perspecta fuisset, is demum collatis eorum symbolorum coniecturis, ænigma sententiæ deprehendebat. Veluti cum Aegyptij Osirim suum, quem eundem solem esse putant, significare volunt, inscalpunt sceptrum, inq́; eo speciem exprimunt oculi, nimirum innuentes hunc deum esse, regalique potestate sublimem. cuncta despicere, quia solem Iouis oculum appellat antiquitas. Huiusmodi fermè refert Macrobius lib. Saturnal. 1. Item annum hoc modo demonstrabant: Effingebant serpentẽ ita circumuolutum, vt caudam ore teneret insertam innuentes annum semper ijsdem vicibus temporum reciprocantibus in sese recurrere. Vnde Seruius autumat apud Græcos ἐνιαυτοῦ vocabulum attributum anno, atque huc respexisse Maronem, cum ait:

Atq; in se sua per vestigia voluitur annus.
Etiam si Horus Aegyptius, cuius extant duo super huiusmodi symbolis libri, serpentis scalptura nõ annum, sed æuum repræsentari tradit: Annum autem tum Isidis, tum Phœnicis imagine. Scripsit his de rebus Plutarch. in comment. De Osiride, & Chæremon apud Græcos, testimonio Suidæ, cuius ex libris excerpta suspicor ea quæ nos nuper conspeximus huius generis monimenta, in quibus etiam hæc inerat pictura: Primo loco Circulus: deinde ancora, quam mediam, vt dixi, Delphinus obtorto corpore circumplectitur. Circulus vt indicabat interpretamentum adscriptum, quoniam nullo finitur termino, sempiternum innuit tempus. Ancora, quoniam nauim remoratur & alligat, sistitq;, tarditatem indicat. Delphinus, quòd hoc nullum aliud animal celerius, aut impetu perniciore, velocitatẽ exprimit: quæ si scite connectas, efficient huiusmodi sententiam, ἀεὶ σπεῦδε βραδέως. id est, Semper festina lente. Porrò hoc scripturæ genus non solum dignitatis plurimum habet, verumetiam voluptatis non parum, siquis modo rerum, vt dixi, proprietates penitus perspectas habuerit: id quod partim contingit solerti contemplatione rerum, causarumq; naturalium, partim liberalium cognitione disciplinarum. Veluti siquis ex Aristotelicis lib. quos De naturali auditu inscripsit, probe teneret analogiam quandam esse, & similitudinem inter magnitudinem, motum, ac tempus: nam horum trium vnumquodq; pariter in eodem existunt. Siquidem vt tempus adhæret motui, ita motus adhæret magnitudini. Quod in magnitudine punctum, hoc momentũ in tempore, impetus in motu (liceat enim interim sic appellare, quod in motu minimum est atq; indiuisibile. neq; enim de vocibus laborandũ, si de re conueniat.) Iam igitur si in recta linea magnitudinem consideres, duo puncta reperies, quorũ alterum sit initium duntaxat, alterum finis tantum, hoc est, vnde quasi fluit longitudo, & in quod desinit. In eadem si motum constituas, duos item reperies impetus, alterum vnde motus oritur, alterũ in quem definit. Horum ea ratio est, vt qui initium est, tantum eius motus initium sit: qui finis, tantũmodo finis. Motum tempus necessario comitatur. Est enim huius veluti regula, cuius naturam si seperatim contemplere, duo vides momenta (liceat enim ita loqui) alterum temporis illius initium, alterum finem. Rursum autem, si in eadem linea consideraris, puncta magnitudinis, impetus motus, momenta temporis, quæ media intercedunt inter initium & finem, vides horum vniuscuiusq; velut ancipitem esse naturam. Etenim ad initium relata, fines sunt: ad finẽ, initia. Proinde vbi finita erit magnitudo, ibi simul & finitus motus, & tempus finitum sit oportet. Finita est autem ea magnitudo, in quam tale competit initium, vt idem finis esse non possit: talis inquam finis, vt in eundem non cadat ratio principij, id quod euenit in omnibus figuris, excepta circulari, seu sphærica. Nam vt in hac nullum certum est punctum, quod proprie dici queat initium, nullum item quod ita sit finis, vt tantum eam recipiat appellationem, ita nec momentum huiusmodi vllum est, nec impetus. Vnde consequitur, vt ibi neq; finita sit magnitudo, neq; motus finitus, neq; finitum tempus. Rursum vbi quodlibet magnitudinis punctum, simul & initium & finis esse potest, ibi magnitudinem infinitam esse necesse est. Ad eandem rationem vbi quilibet impetus vel principium motus esse potest, vel finis, illic motus videtur infinitus. Demum vbi quoduis momentum, simul vel initium temporis esse potest, vel finis, ibi tempus infinitum oportet esse. Sed infinitum tempus, æternum vocamus, quod quidem æterno respondet motui. Motus æternus magnitudinem item æternam requirit. Hæc non possunt competere, nisi in sphæricam, aut circularem magnitudinem. Vnde philosophi quidam æternitatem mundi collegerunt, quòd animaduerterent cœli vniuersi. syderumq; & sphęricam esse figuram, & motũ item esse sphæricum. Porrò non solum in huiusmodi magnitudinem circuli ratio quadrat, verumetiam motus huic adhærens, circulus est quidam. Item tempus eum dimetiens motum, non respuit appellationem circuli, quemadmodum testatur etiam Aristoteles 4. περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως lib. Hæc igitur atq; id genus alia qui ex philosophorum disciplinis perdidicerit, is facile coniectabit, quã ob rem Aegyptij circulo sempiternum tempus exprimere voluerint. Iam vero Delphini vim, naturamque paucis inspiciamus. Tradunt authores hunc incredibili velocitate, & admirabili impetu reliquum animantium genus longo interuallo post se relinquere. Proinde Oppianus lib. De naturis piscium 2. Delphinos non quibuslibet auibus, sed cum aquilis confert,

Ὅσσον γὰρ κούφοισι μετ' οἰωνοῖσιν ἄνακτες
Αἰετοί, ἢ θήρεσσι μετ' ὠμηστῆσι λέοντες,
Ὅσσον ἀριστεύουσιν ἐν ἑρπυστῆρσι δράκοντες,
Τόσσον καὶ δελφῖνες ἐν ἰχθύσιν ἡγεμονῆες. id est,

Quippe citas quantum inter aues, insignis honore.

Regali,

Regali reliquas aquila præuertitur omneis,
Inq; feris leo crudiuoris,sæuiq; dracones
Serpentum in genere exuperant,tantum impete Delphin
Eximius vincit regnantes æquore pisces.

Confert & iaculo,

Διὰ γὰρ βέλος ὥστε θάλασσαν ἵπταται.

id est,

Namq; per æquora lata sagittæ
More volant.

Deniq; confert etiam vento,vel turbini potius,ac procellæ ventorum.

Ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διατρέχει ἠΰτε λαῖλαψ. id est,

Altas aliquando per vndas
Turbinis in morem discurrit.

Plinius lib.historiæ mundi 9.cap.8.Aristotelis secutus sententiam,haudquaquam ab his discrepantia refert,videlicet Delphinum omnium animalium pernicissimum esse:neq; id solum inter maritimi generis,verumetiam volucri quauis ocyorem,quouis acriorem telo.Singularem autem huius velocitatem hoc potissimum argumento colligi , quòd cum os habeat longo dissitum interuallo à rostro,nempe medio penè ventre,quæ res in consectandis piscibus non mediocrem illi moram adferat necesse est,neq; enim nisi resupinus atq; conuersus corripit,tamen vix vllus est piscium, qui illius effugiat celeritatem.Nec ignorat ipse hanc naturæ dotem,sed veluti laudis , animiue causa certat aliquoties cum nauigijs plenis velis euntibus.Est enim præcipue φιλάνθρωπος Delphin,quin & παιδεραστὴν aiunt nonnulli,& ob id capitalis est hostis Crocodili, quo non aliud animal infensius homini. Itaq; non pauescit hominem aut alienum,verum obuiam nauigijs venit:alludit exultans, certat etiã & quamuis plena præterit vela.Quin etiam in mugilum venatu apud stagnum Laterram magnifice declarat,quantum valeat celeritate,quantum polleat ingenio,quantum deniq; bene velit homini. Iam vero quid dicam de impetu vix credibili?Siquidem vbi fame concitatus,fugientem in vada ima persecutus piscem ,diutius spiritum continuit,non aliter quàm arcu emissus ad respirandum emicat, tantaq; vi exilit,vti plerunq; vento turgentia vela nauium saltu transuolet.Quod igitur symbolum magis conueniebat ad exprimendum acrem illum & indomitum animi impetum,quàm Delphini? Porrò ad significandam tarditatem,cunctationemq; non male quadrabat ἐχενηὶς piscis, quem Latini remoram vocant:verum quoniam huius figura parum cognobilis videbatur (nam præterquam quod admodum pusillus est,nec vlla insigni notà discernitur)magis ad id placuit ancoræ symbolum:quæ siquando periculose nauigatur ob ventos nimium secundos,ibi cursum immoderatum nauis figit ac retinet.Itaq; dictum hoc σπεῦδε βραδέως,ex ipsis vsq; priscæ philosophiæ mysterijs profectum apparet,vnde ascitum est à duobus omnium laudatissimis imperatoribus , ita vt alteri adagionis esset loco,alteri insignium vice,vtriusq; moribus ingenioq; mire quadrans.Nunc verò in Aldum Manutium Romanum,ceu tertium hæredem deuenit,

Haud equidem sine mente reor,sine numine diuûm.

Nam huius eadem quæ quondam Tito Vespasiano placuerũt, celebrantur insignia , non notissima modo,verumetiam gratissima quibuscunque vbi vis terrarum bonæ literæ vel notæ sunt vel charæ. Neq; vero symbolũ hoc tũ illustrius fuisse crediderim,cũ inscalptum imperatorio nomismati,negotiatorum manibus terendum circumferretur,quàm nunc,cum vbiq; gentium , vel vltra Christiani imperij terminos,vnà cum omnigenis vtriusq; linguæ voluminibus propagatur,agnoscitur,tenetur, celebratur ab omnibus,qui liberalium studiornm colunt sacra:præsertim ijs qui fastidita barbara ista pinguiq; doctrina,ad veram atq; antiquam aspirãt eruditionem,ad quam restituendã vir is quasi natus & ab ipsis,vt ita dixerim,fatis factus,scalptusq; videtur:tam ardentibus votis vnũ hoc optat,tam infatigabili molitur studio,vsqueadeo nullum refugit laborẽ,vt literaria supellex & integra,& syncera,puraq; bonis ingenijs restituatur.Quam quidem ad rem quantum iam attulerit momenti, tametsi fatis,penè dixerim,inuitis,res ipsa nimirum indicat.Quod si pulcherrimis planeq; regijs Aldi nostri votis deus aliquis bonis literis amicus aspirauerit, & siquem numina læua sinant,intra paucos annos illud futurum polliceor studiosis,vt quicquid est bonorum authorum in quatuor linguis,Latina, Græca,Hebraica,Chaldaica,tum autem in omni genere disciplinarum,id vnius huius opera,& plenum habeant & emendatum,nullamq; iam literariæ supellectilis partem quisquam desideret.Quod simul atq; contigerit,tum vero palàm fiet,quantum adhuc bonorum codicum in abdito sit,vel retrusum ob negligentiam,vel suppressum quorundam ambitione,quibus hoc vnum cordi est vt soli sapere videantur.Tum deniq; cognitum erit quàm prodigiosis mendis scateant authores etiam hi qui

nunc satis emendati putantur. Cuius rei sicui libebit, velut ex degustatione coniecturam facere, Pli-
nianas epistolas quæ propediem ex Aldina officina prodibunt in lucem, cum vulgatis exemplaribus
conferat, quodq; ibi deprehenderit, idem in alijs expectet authoribus. Herculanum mehercule faci-
nus, ac regio quodam animo dignum, rem tam diuinam, quasi funditus collapsam, orbi restituere, la-
tentia peruestigare, eruere retrusa, reuocare extincta, sarcire mutila, emendare tot modis deprauata,
præcipue vulgarium istorum excusorum vitio, quibus vnius etiam aureoli lucellum antiquius est, q̄
vel vniuersa res literaria. Adde ijs quòd quantumlibet exaggeres eorum laudem, qui respub. sua vir-
tute vel tuentur, vel etiam augēt, in re certe prophana, tum angustis circumscripta spatijs versantur.
At qui literas collapsas vindicat, nam id penè difficilius quàm genuisse, primum rem sacram molli-
tur & immortalem, tum non vnius alicuius prouinciæ, sed omnium vbiq; gentium, omnium seculo-
rum negotium agit. Postremo quondam principum hoc munus erat, inter quos præcipua Ptolemæi
gloria. Quanquam huius bibliotheca domesticis & angustis parietibus continebatur. Aldus biblio-
thecam molitur, cuius non alia septa sint quàm ipsius orbis. In hanc digressiunculã non abs re mihi
videor expatiatus, nempe quo studiosi hoc impensius his insignijs & faueant, & delectentur, postea q̄
cognouerint à tam inclytis authoribus fluxisse: preterea quid sibi velint, intellexerint. Deniq; cũ me-
minerint quantum bonæ rei Delphinus ille polliceatur, siquis modo deus pulcherrimis conatibus
dexter adfuerit. A diuerticulo repetetur fabula, si prius exposuero querelam de typographis quibus-
dam pessime de re literaria merentibus. Non est noua querimonia, nunquam tamen iustior quàm hi-
sce temporibus, quibus hæc mihi quarta, ni fallor, parabatur editio. Ea fuit anno 1525. Venetorum
vrbs multis quidem nominibus celeberrima, per Aldinam tamen officinam celebrior est, adeo vt
quicquid librorum istinc adfertur ad exteras nationes ob ciuitatis tantum titulum illico sit vendibi-
lius. Atqui eius nominis lenocinio sordidi quidam typographi sic abutuntur, vt vix ab vlla ciuitate
nobis veniant authores impudentius deprauati, nec ij sanè quilibet, sed omnium primi, velut Aristo-
teles, M. Tullius, & Quintilianus, ne quid querar de sacris voluminibus. Curatum est legibus, nequis
consuat calceum, nequis faciat scrinium, nisi fuerit ab eius opificij sodalitio comprobatus, & tantos
authores, quorum monumentis etiam religio debetur, emittunt in vulgus, adeo literarum ignari, vt
ne legere quidem possint, adeo ignaui, vt nec relegere libeat quod excuditur, adeo sordidi, vt citius pa-
tiantur sex millibus mendarum oppleri bonum librum, quàm paucis aureolis velint conducere qui
præsit castigationi. Nec vlli magnificentius pollicentur in titulis, quàm qui impudentissime depra-
uant omnia. Ex legum authoritate datur redibitio, siquis pannum vt cocco tinctum vendiderit, si de-
prehendatur in tinctura nihil additum cocci, quin multa afficitur, quisquis in huiusmodi mercibus
fucum fecit. Et lucro suo vel furto potius fruitur, qui eadem opera tot hominum millibus imponit?
Olim & in describendis libris adhibebatur religio non minor quàm nunc adhibetur in notarijs
publicis ac iuratis, certe maior debebatur, nec aliunde tam prodigiosa librorum cõfusio profecta est,
quàm quòd obscuris quibuslibet & monachis imperitis, mox etiam mulierculis citra delectum rei
tam sacræ tractatio committebatur. At quãtulum est mali, quod adfert scriba negligens aut indoctus
si conferas typographum? Et hic oscitant leges publicæ. Punitur, qui vendit pannum apud Britanos
tinctum, pro panno tincto apud Venetos, & audacia sua fruitur, qui meras cruces & ingenij tormina
vendit pro bonis authoribus. Dices, non est venditoris emptori præstare quoduis vitium. Certe hic de-
bebat esse, sit titulus promittit exactam diligentiam, & liber scatet mendis. Et sunt errata quę nec ab
eruditis statim deprehenduntur. Iam typographorum innumerabilis turba confundit omnia præser-
tim apud Germanos. Non licet cuiuis pistorem esse, Typographia quæstus est nulli mortalium in-
terdictus. Nec tuum est quiduis pingere aut loqui, at quamuis materiam excudere fas est. Vbi terrarũ
non volitant nouorum libellorum examina? Quorum si singuli adferrent aliquid scitu dignum, ta-
men ipsa turba studijs vehementer officeret, vel ipsa sati tate, quæ bonis in rebus est multo pernicio-
sissima, vel hoc ipso, quòd his velut illecebris animi hominum natura apsicori, & nouarum rerũ aui-
di, seuocentur à lectione veterum scriptorum, quibus nihil melius proferri potest, etiam si non inficior
à neotericis aliquid inueniri posse quod illos fugerit. Existere potest, verbi causa, qui doceat aliquid
quod latuerit Aristot. nullum tamen arbitror exoriturum qui philosophiæ corpus tradat absolutius
quàm ille tradidit. Sic erit fortassis qui in lib. sacris videat quædam quæ fefellerint Chrysostomum
aut Hieronymum: at non arbitror fore qui in summa præstet, quod illi præstiterunt. Nunc illis pro-
pemodum antiquatis, omnibus omnium nænijs terimus horas, negliguntur interim honestæ discipli-
næ cum suis authoribus collabitur authoritas senatuum, conciliorum, scholarum, iureconsultorum
ac theologorum.

ac theologorum. Quòd si res pergat quà cœpit, futurum est vt summa rerũ ad paucos redacta, barbarica quædã tyrãnis sit apud nos qualis est apud Turcas. Vnius aut paucorũ libidini parebunt omnia, nec erunt politię ciuilis vlla vestigia, sed militari violentia gubernabuntur vniuersa. Iacebunt omnes honestæ disciplinæ, lex vna vigebit, sic vult ὁ κοσμοκράτωρ. Religionis antistites aut nullo erunt in pretio, aut siquid habebunt opum dignitatis' ue, id totum seruiet ijs, quorum non iudicio, sed nutu ac renutu tẽperabuntur omnia. Quanto melius consuleretur rebus humanis, si queadmodũ in elementis mũdi alia ab alijs sic tẽperantur, vt æterno fœdere consistant omnia: sic in republica sua cuiq; legitima maneret authoritas, populo tribueretur quod æquũ est, senatui ac magistratui tantũ concedere tur, quantũ eruditio, leges & æquitas pateretur, episcopis ac sacerdotibus suus maneret honos. Nec monachis negaretur quod debetur. Horum omnium concors discordia, & eodem tendens varietas, longe fidelius seruaret reipub. statũ, quàm nunc dum quisq; ad se rapere conatur omnia. Ne familia quidẽ potest consistere, nisi maritus functionis partẽ cedat vxori, ni discrimen sit inter liberos & seruos, & nisi serui quoq; nõ pro iumentis habeantur, sed pro hominibus: postremo nisi discrimen sit inter seruum & seruum, vt qui liberaliter seruiunt, habeantur indulgentius, ac præmium officiorum expectent libertatem. Dicit hic aliquis: heus diuinator, quid hæc ad typographos? Quia nonnullam mali partem inuehit horum impuuita licentia. Implent mundum libellis, nõ iam dicam nugalibus, quales ego forsitan scribo, sed ineptis, indoctis, maledicis, famosis, rabiosis, impijs ac seditiosis, & horũ turba facit, vt frugiferis etiam libellis suus pereat fructns. Prouolant quidam absq; titulis, aut titulis, quod est sceleratius, fictis. Deprehensi respondent, Detur vnde alam familiam, desinam tales libellos excudere. Aliquanto meliore fronte respondeat fur, impostor aut leno: da qui viuam, & desinam his artibus vti: nisi forte grauius crimen est, clam minuere rem alienam', quàm eripere famam alienam, aut sine vi ad quæstum abuti tuo alieno' ue corpore, quàm vitam alterius ac famam vita quoq; chariorem impetere. Sed querelæ iandudum satis. Indicandum est remedium. Mitigabitur hoc malum, si principibus ac magistratibus curæ fuerit, vt quantum fieri potest excludantur otiosi, quos potissimum bella mercenaria nobis progignunt: deinde si improbis quos nec ratio, nec pudor cohibet, leges ostendant fustem paratum, ni se verterint ad meliora: deinde conantibus ea quæ faciunt ad publicam vtilitatem, si viribus destituantur, succurrant præmia, vel à principibus, vel ab episcopis & abbatibus, vel ex ærario publico. Nam à negotiatoribus qui se pleriq; mammonæ dedicarunt, fortassis improbum sit tale officium exigere. Qui extructo altari sepulchro' ue, qui suspensa tabula, aut statua posita, sibi promittunt nomen apud posteros, quanto viuaciorem famam hac via sibi pararent. Ex multis vnum exemplum proferam. Vix alius in enarrandis sacris voluminibus dexterius versatus est, quàm diuus Ioan. Chrysostomus, nec alius scriptor magis accommodus his qui se parant ad munus concionandi. Et scripsit plurima, quorum bonam partem habemus, vtcunq; versam, sed plerisq; deprauatis, nonnullis etiam admistis, quæ nihil habent Chrysostomi. Quanta vero lux accederet sacris studijs, si tantus doctor totus haberetur Græcus & emendatus: aut certe sic haberemus eum loquentem Latine, quemadmodum loquitur Græce. Non hic commemorabo, quot modis pereant magnatibus pecuniæ, quantum absumant, alea, scorta, compotationes, profectiones non necessariæ, pompæ, bella quæsita, ambitio, colax, morio, ludio: saltem ex his quæ turpiter pereunt, aliquam portionem decidant vel vtilitati publicæ, vel suæ gloriæ, vel vtriq;. Aldo hæc molienti quis non fauit eruditorum? Quis non suggessit aliquid, quod illum laboribus tantis imparem subleuaret? Quoties ad illum ab Hungaris ac Polonis missa sunt vltro vetusta exemplaria, non sine honorario munere, vt ea iusta cura publicaret orbi? Quod Aldus moliebatur apud Italos, nam ipse concessit in fata, quanquam gratiosi nominis titulo adhuc commendatur officina, hoc Ioan. Frobenius molitur apud Cisalpinos non minore studio, quàm Aldus, nec prorsus infeliciter, sed quod negari non potest, impari lucro. Si causam requiras, ex multis hanc vnam esse puto, quod non est idem ingeniorũ candor, apud nos, qui est apud Italos, sanè quod ad rem attinet literariam. nec enim vereor prædicare, quod sum expertus. Cum apud Italos ederem prouerbiorum opus homo Batauus, quotquot illic aderant eruditi vltro suppeditabant authores nondum per typographos euulgatos, quos mihi suspicabantur vsui futuros. Aldus nihil habebat in thesauro suo quod non communicaret. Idem fecit Ioan. Lascaris, Baptista Egnatius, Marcus Musurus, Frater Vrbanus. Quorundam officium sensi, quos nec de facie nec de nomine noueram. Venetiam nihil mecum apportabam, præter confusam & indigestam operis futuri materiam, idque ex euulgatis duntaxat authoribus Magna mea temeritate simul vtriq; sumus aggressi: ego scribere, Aldus excudere. Summa negotij intra menses plus minus nouem

confecta est,& interim mihi cum calculo malo nondum noto res erat. Hic mihi cogita quanta pars
vtilitatis abfutura fuerit,nisi docti libros manu descriptos suppeditassent. In his erant opera Platonis
Græca,Plutarchi vitæ,Eiusdem moralia,quæ sub finem operis mei cœpta sunt excudi.Athenæi di-
nosophistæ,Aphthonius,Hermogenes cum commentarijs, Aristotelis rhetorica cum scholijs Gre-
gorij Nazianzeni.Aristides totus cum scholijs,commentarioli in Hesiodum ac Theocritum,Eusta-
thius in totum Homerum,Pausanias,Pindarus cum accuratis commentarijs. Prouerbiorum colle-
ctio titulo Plutarchi,rursus alia titulo Apostolij, cuius libri nobis copiam fecit Hierony. Aleander.
Erant & alia minuta,quę vel non succurrunt,vel non attinet referre.Horum nihil adhuc fuerat typis
euulgatũ. Nunc vicissim accipe candorem amici cuiusdã Cisalpini,quem in præcipuis habebã,nec
habere desij,quandoquidem amici mores nosse oportet,non odisse:Cum adornarem editionem Ve-
netam,forte videram apud illum Suidã,cuius margines habebant parœmias annotatas.Opus erat in-
gens,& erant euoluenda plurima.Cupiens igitur hoc laboris lucrifacere,rogaui faceret eius volumi-
nis copiam vel ad horas paucas,dum puer notulas in meum codicem transcriberet. Iterum atq; ite-
rum roganti pernegauit. Cũ nullũ obtestationis genus non admouissem,nec exorarẽ,rogabã num
ipse haberet in animo edere prouerbia,me cessurũ perlubenter hoc opus felicius tractaturo. Deiera-
bat nihil esse tale. Quid igitur,inquã,te mouet? Tandẽ veluti tormentis adactus fassus est,hæc iam
euulgari,per quæ docti hactenus fuissent vulgo mirãdi.Hinc illæ lachrymæ.Latitãt in collegijs ac
monasterijs Germanorũ Gallorũ & Angulorũ peruetusti codices,quos exceptis paucis adeo non cõ-
municant vltro,vt rogati vel celent,vel pernegent:vel iniquo pretio vendant vsum decuplo æstima-
torũ codicum. Tandẽ pulchre seruatos vel caries tineæq; corrumpũt,vel fures auferũt. Magnates au-
tẽm adeo non adiuuãt sua benignitate rem literariã,vt existiment nullã pecuniam perire perditius q̃
quæ in tales vsus consumitur:neq; quicquam omnino placet illis,vnde nõ vectigal aliquod tollitur.
Quod si pari candore principes Cisalpini prosequerentur honesta studia cũ Italis,Frobeniani serpẽ-
tes nõ tantum abessent ab opibus. Delphinis Aldini.Ille lente festinãs nõ minus auri sibi peperit,q̃
nominis,vtroq; dignus:Frobenius dũ baculum semper erectũ gerit, nõ aliò spectans q̃ ad publicam
vtilitatem,dum à columbina simplicitate non recedit, dum serpentum prudentiam magis exprimit
insignijs suis quàm factis,fama potius diues est quàm re.Sed digressionum iam modus esto,nũc ad
adagionis enarrationem nostra sese referat oratio. Trifariam vti licebit prouerbio: primum siquãdo
admonebimus, diutius deliberandum,prius quàm aggrediare negotium:postea quàm statueris,tum
velociter peragendum,vt ad consultandi moram pertineat ancora,ad conficiendi celeritatem Delphi-
nus.Huc pertinet Sallustianum illud:Antequam incipias,consulto,vbi cõsulueris,mature facto opus
est.Quam sententiam. Aristot.recenset 6.Moral.lib.tanq̃ vulgo iactatam:aiunt,inquiens de quibus
iam deliberaris,ea celeriter esse peragenda,cunctanter autem consultandum. Cuius authorem Biantẽ
fuisse testatur Laertius,qui solitus sit admonere: βραδέως ἐγχειρεῖν τοῖς πραττομένοις,ὃ δ', ἂν ἕλῃ, βε-
βαίως τηρῶντα διαμένειν.i. Cunctanter aggrediendum negotium,verum in suscepto constanter perse-
uerandum. Nec admodũ abludit hinc Mimus ille,Publianus opinor:Diu apparãdum est bellum,vt
vincas celerius.Itẽ ille:Deliberare vtilia,mora tutissima est. Adde his prouerbiũ illud ἐν νυκτὶ βουλή.
id est,In nocte consiliũ.Præterea Sophocleum illud in Oedipo tyrãno: Φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς οὐκ ἀσφα-
λεῖς.id est,Periculosa est præpropera prudentia. Addendum his illud Platonis,quod alibi citauimus:
Qui plus satis festinat initio, serius ad finẽ peruenit. Paulo diuersius est,sed tamen ad hanc referen-
dum formam, quod ait Quintilianus:Præcox illud ingeniorum genus non temere peruenire ad fru-
gẽ. Et qđ vulgo dicunt,qui pueri adhuc,& velut ante tẽpus sapiunt,eos in senectute stultos euadere.
Quod Actius approbare videtur, qui apud Gelliũ ait,sibi in iuuenilibus ingenijs itidem vt in pomis
immaturis placere acerbitatẽ:nam hæc demum maturescere. Porrò maturitas tempestiuã adfert sua-
uitatem:reliqua ante tẽpus putrescere. Alter vsurpandi modus fuerit,cum admonebimus affectus ani-
mi,rationis velut habenis reprimendos esse,Siquidẽ Plato animum hominis in treis partitus parteis,
rationem,iracundiã,concupiscentiam,in hoc philosophiæ summam sitam esse putat,si affectus pa-
reant rationi non aliter quàm regi,cui quidem ob id ipsum sedem in cerebro,velut in arce datam exi-
stimat. Peripatetici,quorum signifer Aristoteles,affectus qui sunt animorum impetus quidam,ceu sti-
mulos quosdam à natura datos existimant,quibus ad virtutis vsum excitemur,quanq̃ reclamantibus
Stoicis & nominatim Seneca in libris quos ad Neronem scripsit,de ira. Putant enim affectus huius-
modi nõ modo nihil conducere ad virtutẽ,verumetiã officere:quanq̃ ne isti quidem inficias eunt,in
animo sapientis illius quẽ imaginantur,relinqui primos impetus anteuertere solitos rationi,quos sua
ditus

ditus extirpare non queas: Verum ij, ne consequatur assensio, protinus à ratione reijciantur, Hoc innuit. Homerus, cum Iliad. 1. Pallas à tergo adstat Achilli, iamq; manum admouentem gladio, coercet. Igitur violentos illos animi motus, Delphinum recte dixeris: ancoram moderatricem sapientiã. Seneca scripsit, nulli rei prodesse moram, nisi iracundiæ. Immo quicquid impense cupimus, aut odimus, ibi salutaris est mora. Plutarchus in Apophtheg. Romanorum narrat Athenodorum philosophũ cũ ob seniũ impetrasset ab Octauio Augusto veniam redeũdi domum, admonuisse illum, vt ne quid iratus diceret, faceret' ue, prius quàm vigintiquatuor Græcorum literas apud se nominatim recẽsuisset. Quo audito respondit, sibi illo adhuc opus esse, quo disceret & tacendi artem: atq; hoc prætextu totum annum hominem apud se detinuit. Huc spectat etiam Terentianum illud: Vide ne nimium calidum hoc sit modo. Sunt autem quædam ingenia, quibus calcaribus est opus: sunt quibus fręno. Proinde recte veteres illi à Delphino ancoram complecti voluerunt, quod oporteat alterum altero temperari, & vtrunq; cum altero coniungi, quo videlicet eiusmodi quidam animi habitus existat, qualem Plato conflari putat ex musica, gymnasticaq;, si pariter exerceantur. Tertia vtendi ratio fuerit, cum admonebimus in omni negotio vitandam præcipitem celeritatem, quod vitij quibusdã ingenijs peculiariter insitum est, vt illis in omni re quatulacunq; mora longa videatur. Huiusmodi festinationis comites esse solent, error, & pœnitentia, iuxta versiculum illum apud Græcos celebrem:

Προπέτεια πολλοῖς ἐστιν αἰτία κακῶν. id est, Multis malorum est causa præcipitantia.

His occinendum nobile illud Catonis dictum: Sat cito, si sat bene, cuius mentionem fecit diuus Hieronimus, scribens ad Pammachium in hæc verba: Situm est illud quoq; Catonis: Sat cito, si sat bene, quod nos quondam adulescentuli, cum à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mutui, cum omne Athenæum scholasticorum vocibus consonabat: Sat cito, si sat bene. Hactenus Hieronymus. Quadrabit & in illos qui præpropere famam affectant, maluntq; paratam ac magnam, quàm solidam & perpetuam. Solent enim præcocia subito flaccescere. Quod autem paulatim accrescit durabile est. Horatius:

Crescit occulto velut arbor æuo Fama Marcelli.

Et Pindarus in Nemeis hymno octauo. Αὔξεται δ᾽ ἀρετά, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρον αΐσσει σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσα ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα. id est, Augescit autem virtus, veluti cum arbor virenti rore surgit, sapientes inter viros sublata iustosque, ad liquidum æthera. In summa, quicunque vel socordia peccant, vel immoderato impetu, ijs illud Octauij Cæsaris, σπεῦδε βραδέως, simul symbolum illud Olim Titi Vespasiani, nunc Aldinum, oportebit in memoriam reuocare, vt Delphini atque ancoræ meminerint.

Pedetentim. 2

Κατὰ πόδος βάσιν. Græcis prouerbio dicitur, quod Latini reddiderunt, pedetentim, vbi quis non præcipitanter atq; inconsiderate, sed sensim atq; cunctanter aggreditur negotium, atq; arte rem gerit magis q̃ impetu. Translatum ab his qui cautim, ac prætentantes per glaciem, locum' ue lubricum ingrediuntur. Terent. in Phorm. Dij bene vertant quod agas, pedetentim tamen. Quintil. At si quod secundo loco diximus, nesciet actor, quid propositi testis attulerit, paulatim, & vt dicitur pedetentim experietur. Alexis comœdiarum scriptor iam extremæ senectutis, cum lento incessu inambulans rogaretur à quodam quid ageret? κατὰ πόδος βάσιν, inquit, ἀποθνήσκω. id est, pedetentim morior. M. Tullius De officijs libro 1. Sin minus sensim erit pedetentimq; faciendum. Idem in oratione pro P. Quintio: Viri boni cum palàm fraudentur, cum experiundi potestas non est, timide tamen, & pedetentim istuc descendunt, vi ac necessitate coacti, inuiti, multis vadimonijs desertis, sæpe illusi ac destituti. Et in Verrinis actione 2. Quæ tamen à me pedetentim cauteq; dicentur.

Placide bos. 3

Ἀτρέμας βοῦς. id est, Lente bos subaudiendum, incedit, aut simile quippiam. Congruet in illos qui placide ac paulatim, citraque tumultum, sed tamen assiduitate rem conficiunt. Equorum laus est velocitas. Boues non valent celeritate, sed viribus & assiduitate pollent, non impetu. Proinde in pugna stataria, vel leonibus formidandũ animal, & ad exhauriendos ingentes labores appositũ. Eodẽ pertinet illud: Bos lassus fortius figit pedem. In sacris precibus, tradit Plutarch. in comment. de Osiride & Iside. mulieres Heleas publicis ac solennibus votis ad hunc modũ solitas Bacchũ, inuocare vt accederet βοέῳ ποδὶ. id est, Bubulo pede: siue ꝙ huic animanti, cum sit viribus immensis præditum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare videtur molliter, quasique pedetentim ingredi, nulloq; strepitu: vel quòd bouis pedes arua calcatu reddũt meliora, cum reliquorum animantium noceant.

Tacito pede.

4 Huic simillimum est, quod indicauit, quisquis is fuit, certe haud quaquam indiligens scriptor, qui Rhetoricam Aristotelis exponit, ἡσύχῳ ποδὶ. id est, Tacito pede, seu lento pede, cum cautim ac pedetentim ad rem accedimus. Apud Latinos aliquanto secius vsurpatur tacito pede, pro furtim ac clanculum, vt apud Ouidium:

Tempora labuntur, tacitisq; senescimus annis.

Id imitatus Columella in carmine:

Tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus.

Cumini sector.

5 Impendio parcus ac sordidus, olim prouerbio κυμινοπρίστης. id est, Cumini sector dicebatur. Testis est Aristot. lib. Moralium. 4. Τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος. id est, Ex hoc genere est Cumini sector, & quisquis eiusmodi. Meminit & Theocritus Idyllio K.

Κάλλιον ὦ πιμελητὰ φιλάργυρε τὼς φακῶς ἕψειν	Lenticulam coquere, pastor tibi præstat auare,
Μὴ ̓πιτάμῃς τὴν χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον.	Ne fodias digitos, cupiens secuisse cuminum.

Scholiastes non dissimulat vulgo sic dici solitos, homines præter modum frugales ac parcos. Item Alexis in Philocalo apud Athenæum lib. 8.

Ἀλλ᾽ εὖ οἶδ᾽ ὅτι	Cæterum noui probe,
Κυμινοπρίστης ὁ τρόπος ἐστί σου πάλαι. id est,	Cyminopristæ olim esse iam mores tibi.

Est autem cuminum per se quidem exilis herba, tum præcipue genus Aethiopicum, quod Hippocrates, authore Plin. regium appellat, quod olim ferebatur à male precantibus authore Plutarcho, atq; ita felicius prouenire creditum est. Quo magis quadrat in hos huiusmodi conuicium, qui ob parsimoniam male audiunt. Idem Plutarch. Conuiual. quæst. decade 2. significat hominem vehementer parcũ, cuminum appellari solere. Siquidem loquens de ijs dicterijs, quæ citra dolorem dici possunt: Velut, inquit, siquis hominem splendidum ac benignum, cimbicon appellet, aut cuminum. Est autẽ κίμβικον Græcis apicula, seu parsimonia, Suida interprete. Hesychius legit cimbicon addens dici solitum in parcos: κύμβον autem dici fundum ollæ fictilis. Aristot. lib. quem modo citaui, ait, homines per parcos κύμβικας vulgo dici solitos. Iulius Pollux βέμβικας, opinor quòd per domũ obambulent semper murmurantes. Nam βέμβιξ trochus est quo ludunt pueri. Apud eundem mulier impendio sordida ὀβολοστάτις, vir ὀβολοστάτης dicitur, quasi minutissima quæq; ad stateram expendens, vnde & ὀβολοστατεῖν. Eustathius autem indicat eosdem & λιμοκίμβικας & κυμινοκίμβικας dici, putatq; vocem dictã ab auro adulterino. Hesychius addit eosdem vocari καρδαμογλύφους, quòd aliquid desculpant è nasturtio ob parsimoniam. Nec desunt qui eosdem κνίφους & κνίπας siue κνίφας (nam vtrunq; scriptum reperio) vocant. est autem cnips animalculum culici non dissimile.

Ficos diuidere.

6 Huic affine est quod refert Martialis lib. Epigram. 5. σῦκα μερίζειν. id est, Ficos diuidere: vnde licebit & cognomen fingere συκοπρίστου. Martialis carmen est huiusmodi:

Quadringenta secat, qui dicit σῦκα μέριζε.

Sordidum ac parcum significans, etiamsi ditissimum. Captatus autem est iocus ex vocis amphibologia sectoris.

Myconius caluus.

7 Μυκώνιος φαλακρὸς. id est, Myconius caluus. Strabo libro Geographiæ decimo, refert vulgo Myconios caluos dici solitos, quòd in ea insula vitium hoc quasi gentilitium sit, atq; omnibus fermè cõmune. Idem affirmat Plinius libro 11. cap. 32. Meminit & Stephanus. Est autem Myconus vna Cycladum insularum. Quanquam Herodotus in quarto scribit, in Scythia quoq; gentem esse ab ipso natali caluam. Admonet & Donatus grammaticus, Hecyram interpretans Terentianam, prouerbio dictum caluus Myconius, citatque Lucilij testimonium: Myconi omnis calua iuuentus. Tuetur autem Terentium, qui à nonnullis hoc loco imperitiæ nomine reprehenderetur, quòd cum Apollodorus caluum dixerit, ipse crispum mutauerit: putatque poetam non inscitia, sed facetius etiam per ironiam dixisse crispum, quàm si caluum dixisset. Quod quidem etiam ipsum prouerbium recipit de raris inuentu: veluti siquis Scytam dicat eruditum, Italum bellacem, negociatorem integrum, militem pium, aut Pœnum fidum. Erit autem elegantius adagium, si caluos homines, raroque capillitio simpliciter Myconios appellemus, perinde vt siquis fastuosum Sybaritam nominet,

negociatorem

negociatorem Phœnicem. Notati sunt olim & alio nomine Myconij, quòd ob tenuitatem alienas cœnas captarent: proinde qui inuocati ad conuiuium venirent, Myconij more venire dicebantur. Inuehitur enim in Periclem Archilochus apud Athenæum in primi libri fragmentis, ὡς ἄκλητον ἐπεισπαίοντα εἰς τὰ συμπόσια μυκονίων δίκα, velut qui inuocatus ingereret se ad conuiuia Myconiorum more.

Cum aqua fauces strangulet. 8

Aristoteles Moralium lib. 7. citat huiusmodi quoddam adagium: ὁ δὲ ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ, ἐν ᾗ φαμὲν, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸν φάρυγγα πνίγῃ, τί δεῖ ἔτι πίνειν; id est, Intemperans autem obnoxius est prouerbio, quo dicimus: Cum aqua fauces strangulet, quid iam opus est bibere? Refert idem in eũdem vsum lib. Moral. Eudemiorum 6. disputans de eo qui prudens intemperantiæ vitio obnoxia sequitur, haud quaquam ignorans, quid sit optimum: hunc autem longe insanabiliorem esse eo, qui falsus opinione non expetenda expetit. Vsurpauit & Galenus alicubi: ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ τί ἐπιρροφήσομεν; id est, Cum aqua præfocat, quid insuper sorbebimus? Fortassis Galenus scripserat, τί ἔτι ῥοφήσομεν. Quadrat in eos, qui in absurdissima sententia pertinaciter manent, vel manifesta negantes, quibus cum frustra disceptes. Constat enim faucibus siti arentibus aquam esse remedio, ac soluere præfocationem. Confine illi, quod alibi diximus:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Dimidio vitæ nihil differunt felices ab infelicibus. 9

Aristoteles Moral. lib. 1. ὁ δ᾽ ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλος καθ᾽ ὕπνον, ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἄλλων. id est, Porrò probus atq; improbus nequaquam in somno dignoscuntur. Vnde natum est vt dicant: felices nihil à reliquis distare dimidio vitæ. Item refert lib. Eudemiorum secundo reddẽs hanc causam, quòd dormientes nihil agant. Ex actionibus autem nascitur felicitas aut infelicitas hominis. Proinde non inscite dixit Ariston apud Plutarch. in cõment. De contentione ignis & aquæ: Ὀλίγου χρόνου τοῦ τοῖς ἀνθρώποις δεδομένου, ὕπνος οἷον τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου. id est, Cum exiguum vitæ tempus datum sit hominibus, somnus velut publicanus dimidium eius aufert. Plato lib. De legibus 7. Καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. id est, Nullus enim dormiens alicuius est pretij, nihilo magis quàm is qui viuus non est. Prouerbium consolatur parum fortunatos, diuitumque ac potentium insolontiam retundit. Somnus enim adimit nobis nostri sensum, vnde fit, vt neq; miseris molesta sit sua calamitas, neq; fortunatis iucunda felicitas. Præterea felicitas, iuxta philosophos, sita est in actu rationis per habitum virtutis: somnus autem quies est animi, bonis pariter ac malis communis.

In eadem es naui. 10

M. Tullius Epist. famil. lib. 2. ad Curionem. Et si vbicunq; es, vt scripsi ad te antea, in eadem es naui, tamen quòd abes gratulor. In eadem es naui dixit, pro eo quod est: in communi periculo. Siquidẽ ad eos qui eodem vehuntur nauigio, periculum naufragij communiter pertinet: neq; magnopere refert, in prora sint, an in puppi, an in carina, cum nihilo magis absint à discrimine. Idem alibi: Hoc mĩror enim querorq;, quenquam hominem ita pessundare alterum velle, vt etiã nauim perforet, in qua ipse nauiget, hoc est, vt remp euertat, cum qua sit etiam ipsi pereundum. Aristophanes in Vespis:

Περὶ τῆς πόλεως γάρ ἐστι τοῦ σκάφους ὅλου. id est, De ciuitate est, naue de tota puta

Est autem familiare poetis à nauibus ad rempublicam similitudinem mutuari.

Qui arat oliuetum. 11

Columella De re rustica lib. 6. parœmiam huiusmodi refert: Quinetiam, inquit, compluribus interpositis annis oliuetum putandũ est. Nam veteris prouerbij meminisse conuenit: Eum qui aret oliuetum rogare fructum, qui stercoret exorare, qui cædat cogere. Allusit huc Verg. 1. Georg.

Exercetq; frequens tellurem, atq; imperat aruis.

Huic adagio locus fuerit, vbi significabimus fieri non posse, quin voto potiatur is, qui curam extremam impenderit. Vulgaris enim diligentia qua rogat, mediocris impetrat, extrema cogit. Allusio fit ad eos qui à principibus improbo studio officioq; sic impetrant, vt non precibus, sed vi videantur impetrasse. Laudatur, atq; imitandus proponitur in Euangelicis etiam literis flagitator importunus.

Difficilia quæ pulchra. 12

Δύσκολα τὰ καλά. id est, Ardua quæ pulchra. Extat apud Platonem in Hippia maiore in calce dialogi, τὴν γὰρ παροιμίαν ὅτι ποτὲ λέγει τὸ, χαλεπὰ τὰ καλὰ, δοκῶ μοι εἰδέναι. id est, Nam quod ait prouerbium, difficilia esse quæ pulchra sunt, videor mihi intelligere. & in Cratylo, circa initium: παλαιὰ

παροιμία ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν. id est, Vetus prouerbium est, difficilia esse quæ sunt egregia: Citatur alicubi à Luciano. Item à Plutarcho in libello De liberis instituendis, prouerbij nomine. Quidā prodiderunt Pittacum vbi semet abdicasset imperio. dixisse, χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. id est, Difficile bonum esse. Porrò Solonem Pittaci molliciem atq; ignauiam taxantem, dixisse, χαλεπὰ τὰ καλά. id est, Difficilia quæ honesta: vtriusq; dictum in prouerb. abijt. Vsurpauit Plato lib. De repub. 4. ἴσως γὰρ ὦ σώκρατες τὸ λεγόμενον ἀληθές, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά. id est, Fortassis enim verum est ó Socrates quod dici solet, difficilia esse quæ pulchra sunt. Vsus est eodem libro Politiæ 2. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσι, ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, χαλεπὸν μέντοι καὶ ἐπίπονον. id est, Omnes enim vno ore canunt, Honestam quidem rem esse temperantiam ac iustitiam, sed difficilem tamen ac laboriosam. Vtitur eiusdem operis lib. 6 ac 7. & alijs compluribus locis. Sunt qui hinc arbitrentur natam parœmiam. Periander Corinthins, initio populariter ac moderate gerebat imperium, postea versis moribus, tyrannice agere cœpit. Id simul atque cognitum esset Pittaco Mytilenæo, diffisum de sui ipsius animi cōstantia, magistratū deposuisse relictoq; imperio in exilium abijsse. Percontantibus deinde quibusdam, qua gratia fugisset imperium, respondisse, quod admodum esset arduum, probum esse, propter mutatum Periandrum: quibus auditis, Solonem addidisse suum apophthegma, χαλεπὰ τὰ καλά. Huc spectat illud quoque quod meminit Plutarchus in commentario περὶ δυσωπίας, Platonem, cum Heliconem quendam Dionysio datis literis commendasset, scribens illum virum probum ac modestum, adscripsisse in calce epistolæ, γράφω δέ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου, ζώου φύσει εὐμεταβόλου. id est, Hæc autem tibi scribo de homine, videlicet animante natura mutabili. Nec absurde quis referat ad celeberrimam illam Hesiodi sententiam:

Τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἐστὶ ἑλέσθαι	Omnino vitium facile est contingere cuiuis.
Ρηϊδίως, ὀλίγη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.	Est via ad id breuis, & vicina in sede moratur,
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν	Contra virtutem sudoribus vndiq; diui
Ἀθάνατοι, μακρὸς τε καὶ ὄρθιος οἶμος ἐφ' αὐτήν.	Præsepsere, & longus ad hanc perq; ardua callis,
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον. ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι	Asper & est primum: sed vbi alta cacumina victor
Ρηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα. id est,	Contigeris, iam fit facilis, licet ardua dudum.

Neq; quicquam est tritius eo, quod dixit Aristot. lib. Moralium Nicomachiorum 2. Περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη καὶ ἀρετή. id est, Et ars & virtus circa id versatur, quod est difficilius. Eodem pertinet Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni. Et euangelicum illud de via arcta, quæ ducit ad vitam. Item de duplici via apud inferos, quarum altera ducit ad campos Elysios, altera ad malam rem. Diximus alibi de Litis & Ate, quæ fabula declarat, multo difficilius esse bene facere quàm male: sarcire concordiam, quàm rumpere. Eam sententiam Pindarus extulit in Pythijs hymno quinto. ῥᾴδιον μὲν πόλιν σεῖσαι καὶ φαυροτέροις, ἀλλ' ἐπὶ χώρας αὖθις ἔσσαι δυσπαλὲς δὴ γίνεται ἐξ ἀπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἁγεμόνεσσι κυβερνατὴρ γένηται. id est, Facile est ciuitatem commouere, etiam malis. Cæterum in locū pristinum illico reponere difficile sanè est, ni deus principibus gubernator contingat. Retulimus alibi quod in seditione. Androclides abiectissimus belli ducem agat. Et nos hac ætate vidimus, per quos quanti tumultus excitati sint. Celebratur elegans Lacedæmonij dictum, apud quem cum quidā laudibus veherent Philippum, quòd ciuitatem opulentissimam euertisset: Atqui, inquit, non posset talē condere. Huiusmodi voces inscribi deberent principum animis, qui cum ne minimam quidem vrbeculam extruant, dij sibi videntur, quod vrbes & agros perdant.

13

Colophonia ferocitas.

Κωλοφώνεια ὕβρις. id est, Colophonia ferocitas. In insolentes, qui ferociter discipiunt, & affligunt humilioris fortunæ homines. Aut in eos quibus sua ferocitas exitium attulit. Sumptum ab arrogantia superbiaque eius gentis. Refertur à Diogeniano in adagiorum collectaneis. Theognis, Ὕβρις καὶ μάγνητας ἀπώλεσε καὶ κολοφῶνα. id est, Perdidit & Colophona ferox mens & Magnetes. De gentis huius ferocia nonnihil dictum est nobis in prouerbio, Colophonium suffragium.

14

Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris.

Vulgo apud nostrates circumfertur adagium, haud fidendum esse cuipiā, nisi cum quo prius modium salis absumpseris. Significant autem hominis ingenium non posse perspici, nisi diuturno conuictu, longoq; commercio. Apparet prouerbium hoc ab antiquitate profectum esse quandoquidē Aristoteles lib. Moralium 7. simile quiddam refert his quidem verbis: Ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας. κατὰ τὴν παροιμίαν γάρ, οὐκ ἔστι εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. id est, Præterea autem spatio temporis & consuetudine opus est. Siquidem iuxta prouerbium fieri non potest,

vt nos

ut nos mutuo pernoscamus, antequam salis, quem dicunt, modium pariter absumpserimus. Idem Moralium Eudemiorũ lib. 7. Διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν· id est, Quapropter in prouerbium abijt salis modius. Eodem libro refert illud quoq; ex poeta quopiam hemistichiũ, ni fallor:
Οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος. id est,
Non est amicus absq; temporis mora. Addit ex Theognide,
Οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὐδὲ γυναικὸς, Haud nosse ingeniumúe viri licet aut muliebre,
Πρὶν πειραθείης ὥσπερ ὑποζυγίου. id est, Vt nec iumenti, ni experiare prius.
Notat hanc parœmiam & Plutarchus in comment. περὶ φιλαδελφίας, his quidem verbis, Τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὡς ἔλεγε θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίνοντα φιλεῖν. ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει πρὸς εὔνοιαν δίδωσιν, οὐδὲ ἀναμένει τὸν θρυλλούμενον τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγεγένηκε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, ἐνταῦθα δεῖ μὴ πικροὺς εἶναι μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς. id est, Alienos enim, quemadmodum ait Theophrastus, non oportet amantem iudicare, sed amare postea quàm iudicaris. Siquidem vbi natura ipsa dux est ac beneuolentiam præcedens iudicium, neq; expectans illũ vulgo celebratum salis modium, quippe quæ amicitiæ seminarium inseuerit, ibi non oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expensores. Meminit huius parœmiæ & M. Tullius in sermone de amicitia: Verum illud est quod vulgo dicitur: Multos modios salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit. Huc pertinet illud quoq; Sophoclis in Oedipo:
Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος Mora temporis probum arguit tantum virum,
Κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μόνῃ. id est, At improbum vel vnico agnoscas die.
Huc pertinet etiam ille senarius prouerbialis:
Ἤθους δὲ βάσανός ἐστι ἀνθρώποις χρόνος. id est,
Nota morum & index tempus est mortalibus. Idem admonet illud Epicharmi:
Νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν. id est, Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.
Versus integer refertur apud Cic. lib. Episto. ad Atticum 1. Atque ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, vt crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam,
Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ταῦτα νεῦρα τῶν φρενῶν.
Sic enim carmen Trochaicum è vestigijs codicum restituimus, ne quis temere deprauet. Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε, & μέμνασο pro μέμνησο, διαλέκτου proprietas est. Cicero in libello De petitione cõsulatus, Quamobrem Epicharmion illud teneto, neruos atq; artus esse sapientiæ, nõ temere credere. Item illud Euripidis in Helena:
Σώφρονος δ' ἀπιστίας
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς.. id est, Prudente diffidentia.
Haud alia res vtilior est mortalibus.
Inuenio citatum mutilatim ad hunc modum:
Ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. id est, Modium salis postquam ederis.
Quo quidem licebit vti, si dicas: Vide quid agas, qui tua arcana credas istij, nondum ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Aut sic: Tum demum isti fidas ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Est autem iambicus dimeter, ex poeta quopiam, sicuti conijcio, sumptus.

Leporem non edit. 15

Antiquitus superstitiose creditum est, esu leporinæ pulpæ conciliari formam. Vnde extat iocus Martialis in Gelliã lib. 5. quæ misso lepore addebat ex vulgata opinione ad muneris cõmendationẽ:
Formosus septem Marce diebus eris.
Id poeta in ipsam torquens, quæ deformis esset:
Si me non fallis, inquit, si verum lux mea dicis,
Edisti nunquam Gellia tu leporem.
Plinius lib. 27. cap. 9. scribit leporẽ in cibis sumptũ gratiã corporis septẽ dies cõseruare. Lampridius scribit poetam quendam in Alexandrum Seuerum quòd quotidie vesceretur leporina, ita lusisse,
Pulchrum quòd vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus,
Ex quo continuum capit leporem.
Primum carmen vitiatum est. Hos versus cum quidam ex amicis ad Alexandrum detulisset, respondisse fertur in hanc sententiam satis Christiane, Nam hoc illi ab amicis obiectum est, quod Mosen & Christum quendam haberet in larario.

Pulchrum quòd putas esse vestrum regem
Vulgari miserande de fabella,
Si verum putas esse, non irascor,
Tantum tu comedas velim lepusclos:
Vt fias animi malis repulsis
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Si vides lector parum obseruatas metri leges, memineris Imperatorem scripsisse, cuius est præscribere leges, non parêre. Est autem & piscis lepus appellatus, qui venenum habet immedicabile, siquis imprudens ederit. In Indico mari etiam contactu necat hominem, authore Plinio: lenta tabe consumit. Malum hac deprehenditur nota, quod piscem olent qui ederint. Huic homo vicissim pestilens est, cuius cõtactu protinus emoritur. Hoc cibis admisto, multos sustulit Domitianus, eodem Titũ fratrem sustulisse creditur, vt author est Philostratus in Apollonij vita. Proinde in hos qui contabescunt, nec vlla medicorum ope possunt restitui, dici poterit, Edit leporem marinum. 16

Plena manu.

Plena manu, pro eo quod est ampliter, copiose, prolixe, minimeq; maligne. Translatum ab ijs qui non minutim & parce, sed plena manu largiuntur. Cicero ad Atticũ lib. 2. At hercle alter familiaris tuus Horatius, quàm plena manu, quàm ornate nostras laudes in astra sustulit. Seneca in Declamationibus: Liberaliter hodie, & plena manu faciam. Idem in ludiero quod scripsit in Claudium Cæsarem: At Lachesis, quæ & ipsa homini formosissimo faueret, fecit illud plena manu, & Neroni multos annos donat. Fit lepidius, quo magis ad animi res transfertur. 17

Sine riuale diligere.

Sine riuale diligere dicuntur, qui stulte mirantur, quod nemo alius concupiscat. Veluti simia catulos suos & miratur, & amplectitur, & indocti poetæ suas nugas soli diligunt. Sumpta est allegoria ab amantibus, quibus est amica deformis, & quam alius nemo velit. Extat adagium in epistolis Ausonianis. M. Tullius ad Atticum lib. 6. Huius nebulonis oratione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum non habebis. Item lib. ad Qu. fratrem 3. Odij, quàm ineptus, quàm se ipse amans sine riuali. Horatius in arte poetica:

Nullum vltra verbum aut operam sumebat inanem,
Quin sine riuali teq; & tua solus amares. 18

Pedibus trahere.

Pedibus trahere est rem pro suo arbitratu versare. M. Tullius ad Atticum lib. 4. Non recordor vnde ceciderim, sed vnde surrexerim. Fratrem meum & te si habeo, per me pedibus ista trahunt. Idem lib. 7. Epistolarum familiarium: Nam de iudicijs quod quereris, multo laboro minus: trahuntur per me pedibus omnes rei. Apud T. Liuium tertiæ Decadis lib. 4. Andronodorum parantem cedere principatu, Demarata vxor admonuit vocis quam Dionysius vsurpare solebat, Non equo insidentem sed pedibus tractum debere relinquere tyrannidem: quo facili momento esset quo quis vellet decedere possessionem magnæ fortunæ, facere & parare ea difficile atq; arduum esse. Ex his verbis liquet vel à eos pedibus trahi, qui planè victi, sunt in potestate victoris. Metaphora ducta videri potest, vel à Vulcano illo Homerico, quem Iuppiter vt longe viribus præstantior, pedibus tractum è cœlo deiecit, quemadmodum testatur ille:

Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. id est, Protractum pedibus supero deiecit Olympo.

Vel ab eiusdem Hectore, cui victor Achilles lib. Iliados 22.

Ἀμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέτρηνε τένοντε
Ἐς σφυρὸν ἐκ πτέρνης, βοέους δ' ἐξῆπτεν ἱμάντας
Ἐκ δίφροιο δ' ἔδησε, κάρη δ' ἕλκεσθαι ἔασεν. id est,

Quà post ambo pedes calcaneus imus adhæret
Talo, transfodit neruos, ac bubula lora
Inseruit, corpus de curru deligat alto,
Pendulum at interea trahitur caput.

Trahitur ad eundem modum & Cacus apud Maronem lib. 8. ab Hercule victore:

Pedibusq; informe cadauer Protrahitur.

Iuuenalis Satyra quinta:

Duceris planta velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foras, siquid tentaueris vnquam Hiscere. 91

Naribus trahere.

Τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι. id est, Nare trahi, est citra iudicium alieno arbitratu quouis adduci. Metaphora

mutuo

mutuo ſumpta à bubalis animantibus,qui anulo in ſummam narem inſerto circumducuntur,nō ali ter quàm equi fręno Quanquam & equis lignum aut ferrum dentatum in nares inſeritur, aut etiam in morſum ad cohibendam eorum ferociam.Id inſtrumentum Poſtomin appellatum indicat Nonius Lucianus in Dialogo quodam Iunonis & Iouis Σοῦ μὲν καὶ πάνυ οὗτός γε δεσπότης ἐστὶ, καὶ ἄγει σὲ καὶ φέρει τῆς ῥινός φασιν ἕλκων.id eſt,Iſte quidem modis omnibus tibi dominatur,ducitq; te,& circūagit,ipſa quod dici ſolet,nare trahens.Idem in Hæreſibus,Οὐδὲν κωλύσει σὲ τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι ὑφ᾽ ἑκάστων.id eſt,Nihil obſtiterit,quo minus à quibuſuis nare traharis.Obtorto collo trahi dicuntur,qui volentes nolentes ad aliquid adiguntur . Philoſtratus in Heliodoro pro eodem dixiſſe videtur, mento trahere,ἀλλὰ παρήγαγεν αὐτὸν εἰς τὰ δικαστήρια,ἄκοντά τε καὶ τοῦ γενείου ἕλκων,id eſt,Sed adduxit illum ad tribunalia,& nolentem & mento trahens.Id traſlatum eſt ab equis,quos equiſones inferiore labro trahunt,donec imponant frænum.

Barbarus ex triuio. 20

Βάρβαρος ἐκ τριόδου.id eſt,Barbarus ex triuio.In hominē dicebatur extremæ humilitatis, ac prorſum nullius pretij, perinde quaſi dicas,extremum ac vilem ſeruulum alicunde è triuijs emptum,non dono datum,aut domi natum.Lucianus in eum,à quo fuerat Prometheus appellatus,Οἷον ἐκ τριόδου βάρβαρός τις παρὰ μικρόν. id eſt,Qualis penè barbarus quiſpiam è triuio , Quanquam quidam hoc loco legunt non barbarus,ſed βόρβορος ἐκ τριόδου.id eſt,Cœnum è triuio,quæ lectio ſola probanda eſt,mea quidem ſententia,propterea quòd eo loco de luto fiat mentio,non de barbaro quopiam . Itē Plato lib.De repub.7.καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι.id eſt,ac reuera in cœno quopiam barbarico.Loquitur de anima demerſa tenebris ignorantiæ.

Rara auis. 21

Rara auis,prouerbio dicebatur res quæuis noua,& inuentu perrara: **Perſius,**

Si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara auis eſt. **Iuuenalis:**
Rara auis in terris,nigroq; ſimillima cycno. **Idem:**
Coruo quoq; rarior albo.

Quin & Phœnicis raritas in prouerbium abijt . Ducta allegoria ab auibus peregrinis & inuſitatis, quæ nonnunquam caſu in noſtram regionem deuolant vel miraculi gratia deportantur. Vnde illud ſæpius iteratum apud Ariſtophanem:

Τίς ἐστιν ὄρνις οὑτοσί; id eſt,
Quæ eſt hæc auis?

De hoſpite & ignoto.

Succiſiua opera . 22

Succiſiuis operis fieri dicitur,quod horis quibuſdam quaſi furtiuis agitur,vbi iam ordinarijs ac legitimis officijs perfuncti ſumus. Metaphora traducta à mercenarijs,aut ſeruis,qui præter pactas operas quas debent,extra iuſtas illas horas nonnihil etiam operantur ſibi,quod cedat ın peculiū.M. Tullius libro De oratore 2.quæ ego ſero,quæ curſim arripui,quæ ſucciſiuis operis, vt aiunt,iſte à puero ſummo ſtudio,ſummis doctoribus.Idem Philippica ſecunda. Et tamen omni genere monumentorū meorum perfeciſſe operis ſucciſiuis,vt meæ vigiliæ meæq; literæ , & iuuentuti vtilitatis , & nomini Romano laudis aliquid afferrent.Idem lib.De legib. 1.Succiſiua quædam tempora incurrunt , quæ ego perire non patior, vt ſi qui dies ad ruſticandum dati ſint, ad eorum numerum accommodentur quæ ſcribimus.Plinius in præfatione hiſtoriæ mundi.Et occupati officijs,ſucciſiuis temporibus iſta curamus,id eſt,nocturnis.Itaq; quod obiter atq; aliud agentes curamus,id operæ ſucciſiuæ tribuitur. Græci ſimili penè figura πάρεργον appellant.Agathon apud Athenæum:

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
Τὸ δ᾽ ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Quorum carminum,quandoquidem verti commode non poſſunt,hæc eſt ſententia,quod obiter faciendum erat ei principalem operam impendimus:quod principalis eſt operæ,id obiter curamus.Legimus etiam τῆς ὁδοῦ πάρεργον,quod à propoſito ſit paulo alienius,& παρέργως,quod nos ferè obiter aut negligenter vertimus.Diuus Hierony.in epiſtola quadam:Cum hoc furtiuis , vt aiunt,operis ad lucernulam velox notarij manus me dictitante ſignaret.Furtiuas vocat,quod illi ſucciſiuas.

Compreſſis manibus. 23

Compreſſis ſedere manibus,dicitur in ocioſos,& nihil aliud quàm ſua fata deplorantes. T. Liuius ab vrbe condita lib. 7. Cur veteranus dux formoſiſſimus bello compreſſis, quod aiunt, manibus ſe

deas. Extat & in Hebræorum prouerbijs: Paululum conferes manus, in ignauum, figura sumpta à gestu solicitorum quidem, sed inertium tamen.

24

Ioca seriaq;.

Quoties omnia nostra cum aliquo communicamus, cum eo ioca seriaq; cũferre dicimur. M. Tullius lib. De finibus bonorum 2. At qui cum ioca seriaq;, vt dicitur, qui cum arcana, qui cum occulta omnia? Tecum optime, deinde etiam cum mediocri amico. Donatus in Adelphos, huiusmodi ferme figuras omneis quæ constant ex contrarijs, prouerbiales existimat. Quod genus sunt. Fanda infanda: quo iure quaq; iniuria: facta atque infecta: digna atque indigna: fasq; nefasq;: clamq; palamq;: terraq; mariq;: noctesq; diesq;: iuuenesq; senesq;: neq; in minimo neq; in maximo: neq; deos neq; homines veretur: vocatus atq; inuocatus: re salua & perdita: atq; alia huius generis innumerabilia, de quibus meminimus & initio operis.

25

Ea tela texitur.

Prouerbialis allegoria, ea tela texitur, pro eo quod est, eiusmodi negotium in manibus est, & res inceptantur tales. Translatio sumpta à textoribus telam instituentibus. M. Tullius in extremo De oratore libro Quanquam ea tela texitur, & ea incitatur in ciuitate ratio viuendi, ac posteritati ostenditur, eorum ciuium quos nostri patres non tulerunt, similes habere cupiamus. Plautus dixit, exordiri telam, pro incipere negotium: Exorsa est hæc tela non omnino pessime mihi. Affine est illi quod alibi dicemus, exordiri telam.

26

Multas amicitias silentium diremit.

Πολλὰς φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. i. Multas amicitias silentium diremit. Admouet adagium, assiduo conuictu, ac frequentibus alloquijs necessitudines ali, intermissione & absentia dissolui. Meminit huius Aristoteles lib. Moralium 8 Ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γένηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ ἡ ἀπουσία λήθην ποιεῖν. ὅθεν εἴρηται πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. i. Quòd si diuturna fuerit absẽtia, videtur & necessitudinis obliuionẽ adferre: vnde dictũ est illud, multas amicitias silentiũ diremit. Versus, vt refertur in collectaneis, diminutus est vna syllaba, Ab Aristotele citatur integer Heroicus, Plurimum amicitias soluere silentia ruptas.

Apud Athenæum lib. 5. citatur ex Anonymo poeta versus hi.

Οὐ χρὴ συμποσίοισι φίλους ἀπέχεσθαι ἑταίρους Non diu amicorum mensis decet abstinuisse,
Δηρόν, ἀνάμνησις γὰρ πέλει χαριεστάτη αὕτη. id est, Quippe aĩ memoris res hæc renouatio bella est,

Figuratius, atq; ob id ipsum elegantius est illud Alphij fœneratoris dictum apud Columellam: Bona nomina nonnunquam mala fieri, si nunquam interpelles. Ille nomina, iureconsultorum more, debitores vocat, & interpellare, subinde creditum reposcere. Vox autem Græca ἀπροσηγορία, non ita commode reddi Latine potest: neque enim simpliciter significat silentium, sed illud silentium, cum non appellat ac salutat amicum.

27

Ad pileum vocare.

Ad pileum vocare, pro eo quod est, ad libertateam inuitare, aut promissis ingẽtibus seditionem cõmouere, prouerbiali figura dixit Macrobius lib. Saturnalium 1. Dicet aliquis nunc me dominos de fastigio suo deijcere, & quodammodo ad pileum seruos vocare. Atque hæc quoq; verba sublegit à Seneca, qui epistola 47. scribit in hunc modum: Dicat nunc me vocare ad pileum seruos, & dominos de fastigio suo deijcere. Liuius libro 14. Postremo die serui ad pileum vocati, & carcere vincti emissi, confusaq; omnis multitudo Hippocratem atq; Epicidem creant prætores. Metaphora ducta à veterum consuetudine, qua serui cum statum mutarent, ac manumitterentur, capite raso pileum accipiebant. Vnde est in Amphitryone Plautina, sub persona Sosiæ serui libertatem optantis: Quod ille faxit Iuppiter, vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum. Huc pertinet quod Plutarchus refert in Apophthegmatis Scipionis, qui non prius sustinuit agere cum Carthaginensibus de pace, quàm L. Terentium, quem captiuum habebant, ad sese reducerent. Terentius autem Scipionem triumphantem subsecutus est pileatus, veluti libertus. Item quod ibidem refertur de T. Quintio, quem in triũpho subsecuti sunt pileati omnes Romani, quos in bello captos & apud Græcos seruientes drachmis quin gentis redemptos ipsi dono dederant. Cuius meminit T. Liuius libro 4. de bello Macedonico. Martialis libro Epigrammatum 2. ad Olum:

Totis pilea sarcinis redemi.

Hoc est, rebus omnibus relictis contemptisque peperi mihi libertatem. Etenim qui potest nihil habere, is nulli seruire cogitur, eiq; liberum est suo more viuere. Atq; ideo subijcit:

Seruum

Seruum si potes Ole non habere,
Et regem potes Ole non habere. Persius:
Hanc nobis pilea donant.

Suetonius in Tiberio: Seruisq; ad pileū frustra vocatis, in Siciliam profugit. Idem in Nerone: Obijt 32 ætatis anno, die quo quondam Octauiam interemerat: tantumque gaudium publice præbuit, vt plebs pileata tota vrbe discurreret, nimirum hoc indicio additam sibi libertatem significans. Seruius in Aeneidos octauum, refert Feroniam seruorum deam haberi, in cuius templo capite raso soliti sint pileum accipere. Videtur autem pileum priscis insigne fuisse virtutis spectatæ, vt hinc fluxerit mos, vt qui magistri doctorisq; titulo decorantur, pileum accipiant. A. Gellius Noct. Attic. 7. cap. 4. scribit, seruos eos venire solitos pileatos, quorum nomine venditor nihil præstaret. Eius rei Cæcilius Sabinus iureconsultus hanc fuisse causam scribit, quod eiusmodi conditionis mancipia insignia esse in vendendo deberent, vt emptores errare & capi non possent, neque lex vendundi operienda esset, sed oculis iam perciperent, quod nam esset mancipiorum genus.

Eiusdem musæ æmulus. 28

Eiusdem artis aut disciplinæ studio, eiusdem musæ æmuli dicuntur. Vsurpatur apud A. Gellium prouerbij vice. Græci ὁμοτέχνους appellant eiusdem artis.

Lolio victitant. 39

Aenigmate prouerbiali lolio victitare dicuntur lusciosi & cæcutientes, quos Græci, teste Nonio, Myopes vocant. Plautus in Milite: Mirum est lolio victitare te tam vili tritico. Quid iam? Quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidem cæcus haud lusciosus. Lolium autem Plinius inter frugum pestes commemorat, vnà cum carduis ac tribulis. Verg. in Bucol.

Infelix lolium & steriles dominantur auenæ. Item Georgicôn lib. 1.

Mox & frumentis labor additus, vt mala culmos
Esset rubigo, segnisq; horreret in aruis
Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylua
Lappæq;, tribuliq;, interq; nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Inest autem lolio peculiare quoddam malum, vt oculis caliginem inducat, id quod indicat Ouidius libro Fastorum 1. cum ait:

Et careant lolijs oculos vitiantibus agri. Hinc nimirum iocus prouerbialis.

Intus canere, Aspendius citharœdus. 30

Qui priuati commodi impendio studiosi essent, ac ferè quicquid rerum agerent, id omne ad domesticam referrent vtilitatem. ij prouerbio intus canere, ijdem apud Græcos ἀσπένδιοι κιθαρισταὶ. id est, Aspendij citharistæ dicebantur. M. Tullius in Verrem actione tertia: Atq; etiam Aspendium citharistam, de quo sæpe audistis, id quod est Græcis in prouerbio, quem omnia intus canere dicebāt, sustulit, & in intimis ædibus suis posuit, vt etiam illum ipsum artificio suo superasse videatur. Facetissime taxauit Cicero Verris rapacitatem, qui intus canentem in intimis ædibus collocarit, hoc est, plus quàm intus cecinerit. Idem in Rullum aduersus legem agrariam: At hoc carmen hic tribunus plebis, non vobis, sed sibi intus canit. Nam ostendit Tullius in ea oratione, legem tametsi popularis videretur, haud tamen populi, sed decemuirûm vtilitati repertam. Porrò de Aspendio citharœdo Asconius Pedianus ad hanc fermè sententiam enarrat: Vulgares citharœdi cum canunt vtriusque manus funguntur officio, ita vt dextra plectrum teneant, id quod foris canere appellant: sinistra digitis chordas carpant, quod quidem intus canere vocant. Difficile autem visum est, quod Aspendius citharœdus faciebat, qui nequaquam vtraque vteretur manu, sed omnia, id est totam cantionem intus & sinistra tantum manu complecteretur: atque ita tacita leuique modulatione sinistra contactis chordis cantilena peragebatur, vt vox ad citharœdum duntaxat, aut proxime assistētem perueniret. Hinc fluxisse prouerbium, vt furaces homines Aspendij citharistæ Græcis vulgo dicerentur, quòd vt hi carminis, ita illi furtorum essent occultatores. Fatetur Asconius adagionem etiam in illos apte dici, qui multum intestinis suis commodis consulunt præter honestatem. Neque discrepat interpretamētum, quod adfert Zenodotus ex Zenone Myndio in adagiorum collectaneis. Porrò Aspendus Pamphyliæ ciuitas est, authore Stephano: vnde aspendij dicebantur, apud quos Citharœdi hoc artificio præcelluisse videntur. Ad hoc prouerbium apparet allusisse Plinium libro 28. capite 5. cum ait. Versum id remedijs cecinit, non epulis.

31

In lapicidinas.

Εἰς λατομίας.id est,In lapicidinas.Simillimum est illis:ἐς κόρακας,καὶ μακαρίαν,cum significamus quempiam è medio tollendum,& in rem malam aliquò auferendum.Natum à Philoxeno poeta dithyrambico,qui cum Dionysii tyranni poemata non probaret, vtpote indocta, in lapicidinas ab eo detrusus est:deinde reuocatus illinc amicorum precibus,vbi denuo Dionysium sua carmina pronunciantem audisset, surrexit: & rogatus à Dionysio quid esset rei, respondit, satius ac potius esse in lapicidinis vitam degere,quàm illius audire poemata.M.Tullius in epistolis ad Atticum libro 4. Philoxeni animum probat,qui maluerit in carcerem reduci quàm assentari tyranno.Lucianus in libello,cui titulus:De mercede seruientibus:Σὺ δ᾽ οὖν ἐὰν μὴ ἐπαινῇς,ἐς τὰς λιθοτομίας Διονυσίου εὐθὺς ἀφίξῃ.i.Quod ni tu laudes,protinus in Dionysii lapicidinas relegaberis.Plautus in Captiui duo. Inde ibis porrò in latomias lapidarias.Hoc nomine carcer erat insignis quem Dionysius extruxerat. Plutarchus lib.2.De fortuna & virtute Alexandri,οἷος ἦν ἀνάπαλιν Διονύσιος ὁ τὸν ποιητὴν Φιλόξενον εἰς τὰς λατομίας ἐμβάλλων,ὅτι τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθεὶς,εὐθὺς ἀπ᾽ ἀρχῆς ὅλην μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν.i.Qualis rursus erat ille Dionysius Philoxenũ poetã in Latomias coniecit, quòd ipsius tragœdiam emendare iussus ab ipso statim initio vsq; ad finem dispunxit.M.Tullius in Verrem actione 7.Latumias Syracusanas omnes audistis,pleriq; nostis.Opus est ingens,magnificũ, regum ac tyrannorum,totum est è saxo,in mirandam altitudinem depressum , & multorum operis penitus excisum.Item in eadem:carcer ille qui est à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis,quæ latumiæ vocantur,in istius imperio domicilium Romanorum fuit. Vt quisq; istius animum aut oculos offenderat,in Latumias statim conijciebatur . Idem in eundem actione tertia.L. Suetius homo omnibus ornamentis præditus,qui iuratus apud vos dixit, multos ciues Romanos in Latumijs istius crudelissime per vim morte esse multatos & cætera.Huius carceris meminit & T.Liuius Belli punici secundo libro sexto.

32

Equi senecta.

Ἵππου γῆρας.id est,Equi senecta.Prouerbium in eos dici solitum,qui præclaris rebus gestis in iuuenta,postea quàm consenuerint , ad sordidas curas semet abijciunt . Allegoria sumpta à generosis equis,qui senio facti segnes,in pristinum,aut carrum , aut aliud id genus opus detruduntur , olim in pretio habiti,dum viribus integris essent.Plutarchus in libello,cui titulus,An seni sit administranda Respub. Οὐ παντάπασιν δόξει τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον,ἵππου γῆρας ἀπάγεσθαι μηδενὸς ἀναγκάζοντος; id est,An non planè videbitur equi senectam,quemadmodum vulgo vocant,accersere,nemine compellente? Cum hoc conuenit Ennianum illud,quod refertur à Cicerone in Catone maiore:

Sicut fortis equus spatio qui forte supremo
Vicit Olympia,nunc senio confectus quiescit.

33

Si tibi amicum,nec mihi inimicum.

Plato in Theæteto:Ἀλλ᾽ εἰ οὕτως ὦ Θεόδωρέ σοι φίλον,οὐδ᾽ ἐμοὶ ἐχθρόν,φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι.i est, Si istud tibi amicum Theodore,nec mihi est inimicum:quemadmodum prouerbio dicunt, Hoc est, si tibi res placet,mihi non displicet.Captata est autem figura vocum pugnantia,deinde τὸ ἀμφίβολον φίλου καὶ ἐχθροῦ,quorum vtrunque à personis ad res detorquetur : quanquam ad personas relata sunt visitatiora. Vsus erit quoties alienæ obsequimur voluntati.

34

Rana gyrina sapientior.

Plato in Theæto:Ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ,ὁ δ᾽ ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου.id est,Nos illum tanquam deum ob sapientiam admirabamur.At ille nihilo magis antecellebat prudentia,quàm rana gyrina.Sumptum est adagium ab informi partu ranarum,quem Græci γυρίνους vocant,à figura corporis in gyrum orbiculati,quo fit vt mira celeritate se quòvelint voluãt,versentq;:quẽadmodũ testatur q̃squis is fuit,q̃ scripsit Etymologicõ Græcarũ dictionũ.Meminit gyrinorũ & Hesychius.Suidas etiam Aristophanis adducit testimoniũ: Οἷον πατέρες βοῶσι γυρίνων.id est,Quemadmodum patres clamant gyrinorum:Nec ab his abhorrent,quæ tradit Plinius lib.9.cap.51.Ranæ,inquit,superueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente,posterioribus clunes.Pariunt minimas carnes nigras,quas gyrinos vocant,oculis tantum & cauda insignes:mox pedes figurantur,cauda findente se in posteriores.Mirumq; semestri vita resoluuntur in limum nullo cernente,& rursus vernis aquis renascuntur,quæ fuere natæ,perinde occulta ratione,cum omnibus annis id eueniat.Hactenus Plinij verba recensuimus Meminit & Aratus αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων..id est,Inde gyrinorum clamant per stagna parẽtes.Porrò

cum

cum ranæ tribuitur loquacitas,quæ stoliditatis solet esse comes,minimum mentis inesse oportet gy rinis,quos vix deprehendas animal esse nisi mouerentur. Vt autem hunc locũ diligentius expenderem, Hieronymus Aleander, vir non tantum literis clarus, mihique vetere necessitudine iunctus, in causa fuit, ille rursus quod indicauit, Cœlio Calcagnino transcribit. Nos neutrum voluimus sua laude fraudatum esse. Neque enim vnquam tam iuueniliter fuimus affecti, vt nobis placuerit cornicula Aesopica.

In puteo constrictus. 35

Plato in Theæteto: Τί γὰρ χρήσῃ ἀφύκτῳ ἐρωτήματι, τὸ λεγόμενον, ἐν φρέατι συνεχόμενος. id est, Cur enim vtaris inexplicabili quæstione, in puteo, quemadmodum aiunt, constrictus? Quadrabit in eos, qui in angustias eas redacti sunt, vt extricare sese nullo modo possint. Nõ admodum abludit ab illo, ἐν φρέατι κυνομαχεῖν. id est, In puteo cum cane pugnare. Item illo, Canterium in fossa.

In easdem ansas venisti. 36

Plato in Phædro: Περὶ τούτου μὲν ὦ φίλε εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας. id est, Quantum ad istam rẽ pertinet, amice, in easdem ansas venisti, id est, nihilominus teneris, nec potes effugere quin dicas. Itẽ Aristides in communi quatuor oratorum defensione: Ὡς εἶχεν ἄντικρυς ὁ καλλικλῆς εἰς αὐτὰς λαβὰς ἐπανελθεῖν. id est, Itaq; Callicli erat in easdem ansas recidendum. Quadrat in eum qui sic irretitus est, vt quocunq; se vertat, teneatur: nec explicare sese possit. Huic simillimum est, quod scribit Lucianus in Hermotimo: Οἰόμενος γὰρ ἐκπεφευγέναι, εἰς τὸν αὐτὸν κύρτον ἐμπέπτωκας. id est, Nam arbitratus effugisse te, in eandem nassam incidisti. Item illud quod alibi dicetur, κύκλῳ περιέλκειν.

Qui possim ab hoc epulo abesse? 37

Plato in Phædro: Πῶς γὰρ οἷός τε εἴην τοιαύτης θοίνης ἀπέχεσθαι; id est, Qui possim ab hoc epulo abstinere? De re vehementer suaui atq; expetenda, quod genus est festum aliquod cõuiuium. Allusum, opinor, ad eam fabulam, qua tradunt Dianam iracunde tulisse, quòd cum reliqui dij adhibiti essent ab Oeneo ad sacrum epulum, sola fuisset præterita, solaq; domi sederit, secum stomachans, quòd nihil ex illo nidore sentiret. Qua de re meminit Lucianus in Lapithis. Item in libello De sacrificijs.

Dulcis cubitus. 38

Γλυκὺς ἀγκών. Dulcis cubitus. Abominantis est sermo, aut cum aliud dicimus aliud sentiẽtes. Plato in Phædro: Γλυκὺς ἀγκὼν ὦ φαῖδρε λέληθέ σε ὅτι ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν νεῖλον ἐκλήθη, καὶ πρὸς ἀγκῶνι λανθάνει σε, ὅτι οἱ μέγιστον φρονοῦντες τῶν πολιτικῶν, μάλιστα ἐρῶσι λογογραφίας καὶ καταλείψεως συγγραμμάτων. id est, Num Phædre fugerat te, quod dulcis cubitus à longo illo, qui in Nilo cubito dictus esset. Quinetiam præter cubitum illud fugit te, quod qui rerum ciuiliũ sunt peritissimi, conscribendarũ orationum, ac posteris reliquendarũ sunt cupientissimi. Hactenus Plato. Ancon autẽ Nili pars est, in qua nauigantes plurimum & sudant & periclitantur. Vnde prouerbio dicebant κατ' εὐφημισμὸν, γλυκὺς ἀγκών. id est, Dulcis cubitus, quasi deprecantes eius loci discrimina. Id autem perinde valet, quasi dicas, εὔφημα φώνει. id est, Bona verba, aut bene ominata loquere. Sunt qui è Comico Platone natum existiment. is in fabula, cui titulus, Phaon, senem facit amantem tibicinam, atque hęc loquentem: Ὦ χρυσοῦν ἀνάθημα, ὦ τοῖσιν ἐμοῖσι τρυφεροῖς τρόποις ὦ γλυκὺς ἀγκών. id est, O aureum amiculum: ô meis deliciosis moribus gratus cubitus. Suidas scribit Anconem Carthaginensibus vocari domicilium obscurum ac profundum in quod conijci solent, si quibus indignaretur tyrannus. Præterea summa mõtium iuga, Ancones vocari. Deniq; præter alia gurgitem ac tumorem fluminis circa ripas, propter anfractum & amnis repercussum, Anconem dici, à cubiti figura, ni fallor, ducta similitudine: quod quibusdam locis ripa excurrat, promineatque specie cubitali. Vnde & oppidis ac locis aliquot Anconis inditum est vocabulum, vt Anconi Picentinorum ciuitati, teste Stephano. Itẽ Ouidius libro Transform. vltimo,

Et spissi littoris Ancon. Vt quidam legunt. Valerius Argonauticon lib. 4.

Quid memorem quas Iris aquas, quas torqueat Ancon.

Vnde non absurde, κατ' ἀντίφρασιν quis acceperit, sicut placet Zenodoto. Nam alij putant per exclationem dictum. Athenien. lib. Dipnosoph. 12. ostendit Anconem locum quempiam fuisse Sardis, voluptatum ministerijs paratũ: in quo popinæ, scorta, atq; aliȩ id genus deliciæ. Dulcis igitur Ancon, ob blandimenta voluptatum, sed in eo complures naufragium faciebant. Idem indicat, Polycratem apud Samios mulieres aliquot voluptatum architectricas instituisse, ad exemptum Anconis ducis Sardorum, eumque locum Laura dictum fuisse, siue Samiorum flores. Idem addit, Omphalẽ eius gentis reginam, per vim virgines dominorum cum eorũ seruis inclusisse ad stuprũ, ne sola haberetur

impudica. Lydos autem eum locum in quo fœminæ constuprabantur, γλυκὺν ἀγκῶνα dixisse, sceleris atrocitatem verbo mitigantes. Vocem autem dictam putat ab eo quod illic gerebatur. Etymologus indicat ἀγκῶνα dici locum ossibus durum, παρὰ τὸ ἐπάγεσθαι τὴν χεῖρα. id est, ab adducenda manu, vel ab ἄγνυσθαι, id est, frangendo: siue ab ἄγχειν. id est, à præfocando. Hesychius adijcit & murorum flexus ἀγκῶνας vocari. Breuiter quicquid in cubiti speciem inflectitur ἀγκὼν dicitur, quemadmodum sunt & citharæ ancones.

39

Bos ad præsepe.

Βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Bos ad præsepe. In emeritos dici consueuit, quiq; iam ob ætatem otio, vitæq; molliori indulgent. Effertur & ad hunc modum, Βοῦς ἐν αὐλίῳ. id est, Bos in stabulo. Congruit & in eos, qui nullis honestis negotijs exercentur. sed turpi otio atq; abdomini seruiunt. Philostratus in Cassandra, Ἀλλ' ἐν μειρακίοις καὶ γυναίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Verum inter adulescentulos ac mulieres, bos ad præsepe. De Agamemnone loquitur, voluptariam agente vitam. Effertur item ad hunc modum, βοῦς ἐπὶ αὐλίῳ γέρων. id est, Bos in stabulo senex. Rursum hoc modo, βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθη. id est, Bos in stabulo desides. De ijs qui molliter & in otio viuunt. Athenæus lib. 8. refert quiddam non illepidum, nec alienum ab hoc prouerbio. Cantor quidam imperitus, cum Stratonicum excepisset conuiuio, inter pocula ostentabat illi artem. Cum autem esset splendidum ac magnificum conuiuium, ac Stratonicus eo frustraretur, non habens alterum qui cum sermocinaretur, confregit poculum, ac poposcit maius, multosq; cyathos cum accepisset, soliq; calicem ostendisset, affatim bibens obdormijt, cætera fortunæ committens. cum comessabundi quidam superuenissent cantori, ex notis, Stratonicus illico factus est sobrius. Ii cum audissent, quod semper multum vini bibens fuisset inebriatus, compendio respondit, Insidiator enim & sceleratus ille cantor, tanquam bouem ad præsepe, data cœna, occidit.. Quod in Athenæi verbis legimus ψαλλόμενος, opinor legendũ σφαλλόμενος. Congruet & in illos, qui in suum aluntur exitiũ, quemadmodũ ij qui se voluptatibus mundi explent, orco quid aliud quàm victimæ nutriuntur, veluti bos ad præsepe?

40

Ne genu quidem flexo.

Οὐδὲ γόνυ κάμψας. id est, Ne genu quidem flexo. Philostratus in Antæo, καὶ οὐδὲ γόνυ φασὶ κάμψας ἀποδύεται πρὸς τὸν ἀνταῖον. id est, Ac ne genu quidem curuato aduersus Antæum exuitur. Idem in Herode: Ενταῦθα ἔφη γόνυ κάμψωμεν. id est, Hic, inquit, genu flectamus: Dictum est autem ὑπερβολικῶς, pro eo quod est, ne tantulum quidem. Etenim qui iam incipit ad quietem componere sese, primũ genu flectit. Itaq; perinde valet, οὐδὲ γόνυ κάμψας, quasi dicas, citra respirationem, sine omni intermissione. Sumptum apparet ex Aeschyli Prometheo, vbi Vulcanus sic loquitur,

Ἀνθ' ὧν ἀτερπῆ τήνδε φρουρήσεις πέτραν
Ὀρθοστάδην ἄυπνος, οὐ κάμπτων γόνυ. id est,

Ideo petram seruabis hanc inamabilem,
In somnis astans, ne genu vnquam flexeris.

Nisi mauis esse mutuatum ex Homericæ Iliad. κ. vbi de Hectore sic loquitur Menelaus,

Φημί μιν ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, αἴ κε φύγῃσι
Δηΐου ἐκ πολέμοιο. id est,

Ille lubens genua flectet, puto, si modo tristi
Fugerit è bello,

41

Quò properas, num ad Ephebum?

Philostratus in vita Apollonij: Ότε κιλίκιος λόγος, ποῖ τρέχεις, ἢ ἐπὶ τὸν ἔφηβον; ἐπ' ἐκείνῳ τε ἐλέγετο, καὶ παροιμιώδη τιμὴν εἶχεν. id est, Ac Cilicibus celebratum dictum, quò curris, num ad ephebum? de illo quoq; ferebatur, adagijq; vim obtinebat: Parum liquet, quid sibi voluerit Cilicum illud adagium, nisi fortè sumptum est ab Apollinis oraculo, ad quod vndique festinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus

42

Et puero perspicuum est.

Καὶ παιδὶ δῆλον. id est, Et puero perspicuum. De re supra modum perspicua, confessaq;. Vtitur & Plato quodam in loco quem ante commostrauimus: & Philostratus in vita Apollonij. Est in epistolis Basilij, τοῦτο καὶ παιδὶ γνώριμον. id est, Hoc & puero notum. Finitimum illi, quod alibi retulimus: καὶ τῷ τυφλῷ δῆλον. id est, Vel cæco perspicuum.

43

Ne in Melampygum incidas.

Μὴ τῷ μελαμπύγῳ περιτύχοις. id est, Ne in Melampygum incidas, In lasciuos & iniuriosos homines quadrat. Est autem comminantis, ne quando incidant in eum, qui malefactorum pœnas de eis sumat. Vtitur hoc adagio Philostratus in Apollonij vita libro secundo Καὶ τοῦτο ἴσως ἦν τὸ μελαμπύγου τυχεῖν. id est, Et hoc fortassis erat in Melampygum incidere. Aristophanes in Lysistrata,

Καὶ μυρωνίδης γὰρ ἦν τραχὺς ἐντεῦθεν,

Μελάμπυγός τε τοῖ ἐχθροῖς ἅπασιν. id est,
Et Myronides enim erat hirsutus illinc, Melampygusq; hostibus omnibus. Melampygū dixit quasi vindicem, vltoremq;. Porrò Melampygus Græcis significat eum, qui nigro sit podice: quo quidē cognomento notatus est Hercules, quod eam corporis partem, non Lydorum more vulsam, neq; candidam, quemadmodum effœminati solent, sed nigris pilis hirsutam ac syluosam haberet. Nam Græci quemadmodum molles & imbelles, fractosq; delitijs πυγάργους καὶ λευκοπύγους appellant, itidem è diuerso fortes ac strenuos μελαμπύγους vocare consueuerunt, vt author est Lycophronis interpres. Idē ostendit parœmiam ad hunc quoq; modum efferri: Οὔπω μελαμπύγῳ τετύχηκας id est, Nondum in Melampygum incidisti. Prouerbium ex huiusmodi quadam historia natum existimant. quam partim ex Suida, partim ex Gregorij Nazianzeni enarrationibus ascribemus. Olim duo quidam fratres erant, omni genere maleficiorum passim in omnes debacchantes, vnde & ex morum atrocitate nomina repererūt. Nam alter Passalus dictus est, alter Achemon: siue, vt alicubi legitur, Achmon. Hos mater nomine Semnonis, vbi videret atrocia facinora passim patrantes, iussit cauere, ne quando in Melampygum inciderent. Euenit deinde, vt Hercules aliquando sub arbore quadam dormiret, armis in eandem reclinatis. Accesserunt Cercopes siue Perperi fratres, vtrunq; enim scriptum inuenitur, & Herculem dormientem ipsius armis aggredi tentarunt. Ille protinus sensit insidias, & correptos ac vinctos de claua à tergo suspendit leporum ritu, atq; ad eum modum gestabat. Illi pendentes capitibus deorsum demissis cum Herculis posticum nigris pilis horridum atq; hispidum viderent, materni moniti memores, super hac re inter sese confabulabātur. Quod simul ac audisset Hercules, hoc cognomine delectatus, & in risum effusus, eos vinculis solutos dimisit. Notat hanc historiā Plutarchus in libello De discrimine amici & adulatoris, cum ait Herculem Cercopibus fuisse delectatū. Meminit & Herodotus in septimo de loco, dicto lapide Melampygo, & Cercopum sede. Quo sanè loco lapsus est insigniter Laurentius Valla, quòd fabulam hanc aut nesciret, aut certe non meminerit. Plutarchus in libello De puerorum educatione refert & Hoc inter Pythagorica ænigmata: Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, id est, Non gustanda quæ nigra sunt cauda. Atq; hunc in modum interpretatur, abstinendum à conuictu mortalium atrorum & improborum: quanquam hoc à prouerbio diuersum.

Noctuinum ouum. 44

Γλαυκεῖον ᾠόν. id est, Noctuinum ouum: Refertur à Nicolao Perotto in Copiæ cornu prouerbij loco, nec explicatur tamen. Fortassis antiquitus abstemium, & à vino abhorrentem hoc adagio significabāt. Philostratus enim in vita Apollonii, lib. 3. de ouo noctuæ rem oppidoq; prodigiosam refert. Itaq; satius est ipsius referre verba: Τὴν γλαῦκα, inquit, χρὴ ὅποι φυλάττειν οὗ νεοττεύει, καὶ τὰ ᾠὰ ἀπάσαντα δοῦναι μασῆσθαι, τῷ βρέφει, συμμετρῶς ἑψήσαντας. εἰ γὰρ βρώσεταί τι τούτων πρὶν οἴνου γεύσασθαι, μῖσος πρὸς τὸν οἶνον αὐτῷ ἐμφύσεται, καὶ σωφρονέστατα διακείσεται. id est, Obseruandum vbi loci nidulatur noctua, deinde oua subducere oportebit, eaq; mediocriter cocta infanti mandenda dare. Quòd siquid ex his ederit, prius quàm degustarit vinum, inseretur illi vini odium, adeo vt in omnem vitam quàm maxime sobrius sit futurus. Aelianus lib. De nat. animant. 1. fabulam refert paulo magis etiā quàm hæc est, anilem. Eam quoq; præstiterit ipsius authoris recensere verbis: Οἱ πελαργοὶ λυμαινομένας αὐτῶν τὰ ᾠὰ νυκτερίδας ἀμύνονται πάνυ σοφῶς. αἱ μὲν προσαψάμεναι ἀνεμιαῖα ἐργάζονται καὶ ἄγονα αὐτά. Οὐκοῦν τὸ ἐπὶ τούτοις φάρμακον, ἐκεῖνο ἐστι. πλατάνου φύλλα ἐπιφέρουσι ταῖς καλιαῖς, αἱ δὲ νυκτερίδες ὅτ' ἂν αὐτοῖς γειτνιάσωσι, ναρκῶσι καὶ γίνονται λυπεῖν ἀδύνατοι. id est, Ciconiæ noctuas oua sua perdere solitas arcent miro ingenio. Nam hæ contactu reddunt ea subuentanea, steriliaq;. Remedium igitur aduersus hæc illud adhibent. Platani frondes in nidum conuehunt, quas noctuæ postea quàm contigerint torpescunt, ita vt iam nocere non queant. Hactenus Aelianus. Sunt qui negent noctuinū ouum inueniri. Prouerbium itaq; quadrabit vel in hominem nihili, nulliusq; frugis, iuxta fabulamē tum Aeliani, vel in rem raram inuentu, iuxta horum sententiam.

Amazonum cantilena. 55

Ἀμαζόνων ᾆσμα. id est, Amazonum cantilena, in delicatos ac lasciuos & parū viros Philostratus in Apollonii vita, lib. 4. Μειράκιον τῶν ἁβρῶν οὕτως ἀσελγὲς νομιζόμενον ὡς γενέσθαι ποτὲ καὶ τῶν ἀμαζόνων ᾆσμα. id est, Adulescens de numero mollium vsqueadeo lasciuus habitus, vt aliquando Amazonum quoq; fuerit cantio. Quid autem sibi velit Amazonum cantio, fateor mihi nondum satis compertū apud idoneos authores, Nisi sicui placet, vt accipiamus, Amazones ludibrii causa in molles viros cantilenas solere celebrare. Quod si fas sit mutare scripturam, mihi nequaquam displiceat, vt pro ἀμαζό

τῶν μαζονόμων legamus. Sic enim appellant lancis genus prægrande, quo cibi inferuntur in conuiuijs. Mos autem erat antiquitus, vt epulæ lautiores tibicine præcedente inferrentur: vt accipenser. Horatius in extrema Satyra,

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes   Membra gruis

Verum hoc interim meum esto somnium, donec ab eruditis certius aliquid proferetur. Quod sane desperandum non est, in dies in lucem emergentibus nouis authoribus. Cum hæc iam quartum essent edita, prodijt opus Cœlij Rhodigini, qui tradit sibi videri prouerbium hoc non de fœminis Amazonum, sed in genere de tenuibus dici. Hoc commentum cũ sit insigniter frigidum, quanto ipse verecundius, qui me professus sum nescire quod nesciebam.

46

Tantali horti.

Ταντάλου κῆποι. id est, Tantali horti. De bonis, quibus tamen frui non liceat: aut de ijs quæ videantur aliquid esse cum nihil sint. Philostratus in vita Apollonij, lib. 4. Τοὺς ταντάλου ἔφη κήπους εἴδετε ὡς ὄντες οὐκ εἰσί. id est, Tantali hortos videtis, inquit, esse cum non sint. Nota est fabula de Tantalo apud inferos ad aquam stante, deq; pomis in caput imminentibus, cum sitiens interim atq; esuriens neutra possit contingere. De his nonnulla retulimus prius in prouerbio Adonidis horti.

47

Res sacra consultor.

Σύμβουλος ἱερὸν χρῆμα. id est, Consultor res sacra. Zenodotos ex Epicharmo refert. Sensus est adagionis, plurimum vtilitatis adferre bene consulentem, aut religiose pureq; dandum consilium ijs, quibus est opus: Plato in Theage: Ἀλλὰ μὲν δὴ ὦ δημόδοκε καὶ λέγεταί γε σύμβουλον ἱερὸν χρῆμα εἶναι. i. Quin illud etiam dicitur Demodoce, consultorem rem esse sacram. Idem in epistola ad Perdiccam, δίκαιος δὲ εἰμὶ καὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν ξυμβουλὴν λεγομένην ξυμβουλεύειν. id est, Aequum est autem, vt & hospitale & sacrum vt dicitur consilium imperitiam. Suidas indicat dictum vbi deliberatur de rebus periculosis, vt simile videatur illi, sacram ancoram iacere. Effertur & ad hunc modum: ἱερὸν ἡ ξυμβουλή. id est, Res sacra consilium. Extat inter Græcas sententias hic senarius

Ἱερὸν ἀληθῶς ἐστὶ ἡ συμβουλία.   id est,

Res profecto sacra consultatio.

48

Ante mysteria discedere.

Ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων. id est, Ante mysteria discedere, est re nondum absoluta subducere sese. Sumpta metaphora à sacris, in quibus prophani iubebantur abire, cum iam essent peragenda mysteria, initiati manebãt, nec fas erat nisi peractis ritibus abire. Plato in Menone: Εἰ μὴ ὥσπερ χθὲς ἔλεγες ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης. id est, Nisi quemadmodum heri dicebas tibi fuerat ante mysteria discedendum: verum si & permaneas, & mysteriorum particeps fias, & cætera quæ sequuntur.

49

Ex vno multa facere.

Ἐξ ἑνὸς πολλὰ ποιεῖσθαι. id est, Ex vno multa facere, prouerbio dicebantur, qui rem quampiam minutim secabant. Quadrabit in eos, qui idem alijs atq; alijs modis variant: vt nõ iã vnũ, sed plura videatur. Plato in Menone: Καὶ παῦε πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε οἱ σκώπτοντες. id est, Ac parce ex vno plura facere, quo dicto taxant eos qui rem quampiam vndecunq; comminuunt. Narratur apud T. Liuium belli Maced. lib. 5. non illepida fabula de caupone quodam qui suis vnius carnes tam vario coctas apparatu proponebat, vt dux Romanus admiratus rogaret, vnde nam media bruma suppeteret tanta venatus copia. Tum arridens caupo, confessus est, eas omneis ciborum species ex vno sue domestico confectas fuisse. Neq; secus isti faciunt, inquit, qui commemorandis varijs & horrendis nominibus vos territant, cum hæc omnia vna gens sit.

50

Iouis Corinthus.

Ὁ Διὸς Κόρινθος. i. Iouis filius Corinthus. In eos dici solitũ, qui semp eadẽ aut dicũt aut faciũt. Pindarus in Nemeis hymno 7. Ταῦτα δὲ τρὶς τετράκις τ' ἀμπολεῖν, ἀπορία τελέθει τέκνοισιν ἅτε μαψυλάκας Διὸς Κόρινθος. Negat se velle iterum atq; iterum eadem iterare: perinde quasi pueris nugas narraret Διὸς Κόρινθος. Nam μαψυλάκας eum significat, qui frustra nugas effutit. Interpres hoc loco fabulam adfert, ad prouerbium hoc, meo quidem animo, non multum pertinentem, tamen adscribã. Aletes, inquit, consuluit Dodonæum oraculum, quod tum Iouis erat, num Corinthiorum imperio potiri posset. Responsum est, tum illum potiturum, cum quispiam illi glebam daret, aut ruder: idq; die multarum coronarnm: nam id addidit. Itaq; Corinthum profectus panem ab rustico quopiã petijt, is glebam porrexit. Sensit ille iam perfectum oraculum, animumq; ad capessendum imperium adiecit. Parentabatur

tentabatur eo die manibus, eamq; ob causam, cum pleraq; ciuitas in monumentis abesset, accedens, reperit Creontis filias iam paciscentes de imperio. Harum natu minimæ persuadet, si velit adiutare, se simulatq; principatum esset consecutus illam ducturum vxorem. illa imperij cupiditate prodit ciuitatem, ac portis apertis Aletem admittit. Is itaq; victor, Iouis Corinthum eam appellat, quod ex Iouis oraculo contigisset. Deinde subtexit aliam fabulam, cum aliorum interpretamento ferè conuenientem. Ea est huiusmodi: Olim Megarenses Corinthijs erant vectigales. Cæterum cum illorum imperium insolentius grauatim ferrent ac defectionem pararent, missus est legatus Corinthiorum nomine, qui apud plebem Megarensem cum alia multa ferociter dixit, tum illud indignabundus ac vociferans intonuit: Οὐκ ἀνέξεται ὁ διὸς κόρινθος. id est, Non feret Iouis filius Corinthus. id vbi sæpius iteraret, concitatus populus, succlamare cœpit, feri feri Iouis Corinthum, simulq; legatum expulerunt. Erat autem Corinthus hic Corinthiorum rex, Ioue prognatus: tametsi Pausania in Corinthiacis negat se apud authores serios reperisse, Corinthum Iouis fuisse filium: sed vulgus duntaxat Corinthiorum prædicare. Vsurpat adagium Plutarch. in comment. quem inscripsit aduersus Stoicos Πολὺς οὖν ὁ διὸς κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφιᾶται, τοῦ γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῇς ἔασον, id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad orationem illorum admittitur. Nam pistilli circũuolutionem, ne mordere videaris, omitte. Aristophanes in Ranis:

Τουτὶ τί ἦν πρᾶγμα | Quid aliud hæc erat res,
Ἀλλ᾽ ἢ διὸς κόρινθος ἐν τοῖς στρώμασι. id est, | Nisi Iouis Corinthus in ipsis straguli.

Verba sunt ministri, Bacchi ταυτολογίαν notantis, qui dixerat:

Αἴροις ἂν αὖθις αὖγε παῖ τὰ στρώματα. id est,
Hæc rursus iterum, tolle minister stramata. Idem in Concionatricibus:

Ὅτε δὴ ἀνασκοπουμένοις ἀφαίνετο | Vbi denuo considerantibus, Iouis
Ὁ διὸς κόρινθος. id est, | Apparuit Corinthus.

Plutarchus in Antipatro Sophista. Ὠθούντων δ᾽ αὐτὸν τῶν συγγενῶν ἐς τὸν γάμον, καὶ διὸς κόρινθον ἡγουμένων τὸ ἀντίπατρον. id est, Impellentibus autem illum cognatis ad nuptias, & Iouis Corinthum existimantibus Antipatrum. Quanquam hic Iouis Corinthum vsurpasse videtur pro homine magnopere felici. Vsurpat hoc adagium & Socrates apud Platonem in Euthidemo: Ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς, τὸ λεγόμενον ὁ διὸς κόρινθος γίγνεται. id est, Sed prorsus id quod dici solet, Iouis Corinthus fit. Conuenit cum illo, quod alibi retulimus, δὶς κράμβη. id est, Bis crambe. Neq; non solum vti licebit, cum eadem iterum atque iterum dicuntur: verumetiam cum in eodem negotio nimium assidue persistitur. Veluti siquis cibum semper eundem apponat: aut siquis semper studijs literarijs incumbat, aut assidue venetur, vt hinc iam oboriatur ex assiduitate satietas recte dicemus: ὁ διὸς κόρινθος. Molestum est enim, quicquid perpetuum: vel Pindaro teste in Nemeis, Ἀλλὰ γὰρ ἀνάπαυσις ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ κόρον δ᾽ ἔχει καὶ μέλι καὶ τὰ τερπν᾽ ἄνθ᾽ ἀφροδίσια. id est, Verum enimuero intetmissio in omni negotio iucunda. Accipiunt autem satietatem & cantilenæ & amœni flosculi Venerei. In nonnullis exemplaribus pro μέλη scriptum erat μέλι. Sic in epigrammate:

Πᾶν τὸ περιττὸν ἄκαιρον, ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιὸς | Insuaue est, quicquid nimiũ est. Nam dicitur olim
Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. id est, | Mel quoq;, si immodica est copia, bilis erit.

Illud admonitu non inutile dixerim, prouerbium bifariam accipi posse. Nam & hoc ostendit interpres Pindari, vel cũ eadem iterantur sæpius, vel cũ ij, qui initio magnifice loquuntur minãturq; ferociter, postea timide fugiunt: id quod euenit legatis Corinthiorum, qui cũ sæpius illud intonuissent in concione: Δικαίως στενάξει ὁ διὸς κόρινθος, εἰ μὴ λάβοιτο δίκας παρ᾽ ὑμῶν. i. Merito suspirabit Iouis Corinthus, nisi pœnas sumpserit de vobis: postea cum ad manus esset ventum ignauiter aufugerũt. Nec illud prætereundum adagionem accommodari posse, tum ad rem, tum ad personam. Ad rem hoc pacto: Iam millies audiui, non possum diutius ferre τὸν διὸς κόρινθον. Ad persouas: vt siquis hominem eadem semper inculcantem τὸν διὸς κόρινθον appellet. Indicat & hoc interpres Pindari.

Testulæ transmutatio. 51

Ὀστράκου περιστροφή. id est, Testulæ conuersio. De rebus repente in diuersum commutatis. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίβλεπτον ἐνῆκε. id est, Deinde oblitus omniũ testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsqueadeo manifestariam & insignem coniecit. Incertum vtrum sumpta sit metaphora à ludi genere quodã, quẽ ostracinda Græci vocant. Hũc innuit Plato in Amatorijs, nempe in Phædro: Φυγὰς δὴ, inquit, γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀποστερικὼς

ὑπ' ἀνάγκης ὁ πρὶν ἐραστής, ὀστράκου μεταπεσόντος ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθεάζων. i. Tandem profugus fit ab his : & dum necessario priuatus est is qui prius erat amator, testula in diuersum versa, fuga se proripit immutatus. At ille cogitur insequi, indignãs, deosq; obtestans. An ab ostracismo suffragiorum genere quodam, quod per calculos ac fabas ferebatur : in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi vulgo tributum. Ferebatur autem ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, testulæ viritim in comitijs dabantur. In eis qnem quisq; vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat: hos deinde omneis in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porrò magistratus quibus hoc datum erat negotij, primum vniuersos recensebant: qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusq; calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decenniũ in exilium ire iubebatur: ita tamen vt illi liberum interim esset, fructus suos accipere. Erat itaq; ostracismus nõ improbitatis castigatio, sed vulgaribus animis insitæ inuidiæ placatio. Antiquatus est autem hic ostracismus, eiecto per hunc Hyperbolo quopiam homine contempto atq; humili. Huiusmodi fermè referuntur à Plutarcho in vita Aristidis. Ab hoc igitur ostracismo, quoniam magna vulgi licentia ac temeritate peragebatur, ac repente præstantissimi cuiusq; ciuis fortunam cõmutabat, non absurde videri potest ductum adagium. De lusu ostracorum Iulius Pollux in hunc ferè modum tradit. Pueri ducta in medio linea, duas in partes sese distribuebant: quarum altera intra ostracum, altera extra dicebatur. Deinde mittente quopiam ad lineam testam, vtrius partis superior extitisset aliquis, hunc insequebantur qui illi adhærebant, reliquis in fugam conuersis. Cæterum è fugientibus qui comprehẽsus esset, is considebat, asinus dictus, testaq; proiecta dicebat, nox dies. Nam interior testæ pars picesublita erat quæ nocti respondebat. Hoc autem lusus genus appellatur ὀστράκου περιστροφή. id est, Testæ cõuersio. Plato libro De repub. 7. videtur ad lusus genus referre, cum ita loquitur: τοῦτο δὴ ὡς ἔοικεν οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφή, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινὸς ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος ἰούσης ἐπάνοδον. id est, Istuc sanè vt videtur, non fuerit testæ conuersio, sed mentis circumductio, ex nocturno quodam die ad eius quod vere est ascensum euntis. Agit de philosophia quæ à falsis bonorum simulachris educit animum ad verorum bonorum cognitionem.

52

Alterum pedem in cymba Charontis habere.

Extremæ decrepitæque senectæ homines, etiam hodie vulgo dicuntur alterum pedem in sepulchro habere. Nec hinc abhorrent quæ scripsit Lucianus in Apologia : Πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ αἰακῷ γενόμενον, καὶ μονονουχὶ τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ πορθμείῳ ἔχοντα. id est, Qui iam sit Aeaco ipsi vicinus, quique iam tantum non alterum pedem in cymba Charontis habeat. Idem in Sectis, Καὶ τὸν ἕτερον πόδα φασὶν ἐν τῇ σορῷ ἔχων. id est, Et alterum pedem, vt aiunt, in tumulo habens. Pomponius libro Pandect. 40. tit. De fidei commis. libert. cap. Apud Iulianum dixit his verbis: Ego discendi cupiditate, quam solam viuendi rationem optimam, octauum & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum huius sententiæ, quam dixisse fertur Iulianus, & si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere quædam vellem. Haud scio an huc pertineat quod Lucianus scribit in Votis: ὅς γε δὴ ἐν τῇ νηὶ ἕτερον πόδα ἔχει, id est, Qui quidem iam alterum pedem habeat in naui. Plutarchus in commentariolo De puerorum institutione, notat senes vulgato conuicio vocari solere, κρονολήρους καὶ σοροδαίμονας. Quòd iam ætate desiperent, & fossæ confines essent, magisque bustuariæ laruæ, quàm homines. Plautus Acherontium senem dixit. Terentius Silicernium. Et capula rem dixit, nescio quis. Græci τυμβογέροντας vocant authoribus Hesychio & Suida πεμπέλους, extremæ ætatis homines, illos quòd tumulo sunt proximi, hos quòd breui mittendi sint ad inferos, παρὰ τὸ πέμπειν, quòd est mittere, & ἕλος palus, quòd qui moriuntur crederentur per Stygiam paludem transmitti ad inferos.

53

Cauam Arabiam serere.

Τὴν κοίλην ἀραβίην σπείρειν. id est, Cauam Arabiam serere, pro frustra sudare, aut in re perdifficili, nec admodum frugifera operam sumere. Lucianus in Apologia: Ὡς τὴν κοίλην ἀραβίην σπείρειν ἐπιχειρεῖν. id est, Vt cauã Arabiam serere aggrediatur. Significat autem palustrem Arabiæ partem, neutiquam idoneam sementi. Plutarchus περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Τῶν μὲν γὰρ πρὸς τὰς ἀσίας ἐγκαταφόρων ἄγονον εἶναι τὸ σπέρμα λέγουσιν. τῶν δὲ ἀδολέσχων ὁ λόγος ἀτελὴς καὶ ἄκαρπός ἐστι. id est, Aiunt enim sterilẽ esse sationẽ humiliũ Asiæ regionũ, at loquaculorum ipsa oratio inutilis est atq; infrugifera.

Lynceo

Lynceo perſpicacior. 54

Lyncei perſpicacitas in prouerbium abijt. Plinius Nat.hiſt.lib.2.ca.17. Nouiſſimam, inquit, lunã primamq; eadem die vel nocte, nullo alio in ſigno, quàm in ariete conſpici: id quod paucis mortalium contigit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Sunt qui tradũt, Lynceum primum reperiſſe fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc vulgo natam fabulã, quòd ea quoq; videret, quæ ſub terra forent. Teſtis Lycophronis interpres. Meminit huius & Plato in epiſtola quadã. Ariſtophanes in Pluto: Βλέποντ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως. id eſt, Faxo vt videas vel Lynceo ipſo acutius. Lucianus in Hermotymo: Σὺ δὲ ὑπὲρ τὸν Λυγκέα ἡμῖν δέδορκας, καὶ ὁρᾷς τὰ ἔνδον ὡς ἔοικε διὰ τοῦ στέρνου. id eſt, Tu vero nobis ipſo etiam Lynceo perſpicacior es: qui ſicut videtur, perſpectus ipſum quæ ſunt intus cernis. Idem in Icaromenippo: Πῶς νῦν καθάπερ Λυγκεύς τις ἄφνω γενόμενος ἅπαντα διαγινώσκεις; id eſt, Qui nunc repente quaſi Lynceus quidam effectus, cuncta diſcernis? Horatius in prima epiſtola ad Mœcenatem:

Non poſſis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi,

Marcus Tullius M. Varroni: Quis eſt tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nuſquam incurrat? Apollonius in Argonauticis ſcribit hunc Lynceum vſqueadeo fuiſſe perſpicacem, vt etiam terram ipſam oculorum acie penetraret, quæq; apud inferos fierent, peruideret.

Λυγκεὺς δὲ, καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρα κεῖνον
Ῥηϊδίως δὲ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. id eſt,

At miro viſus pallebat acumine Lynceus,
Si modo vera eſt fama, virum prædicat illum,
Perfacile inſpexiſſe ſua altis condita terris.

Plutarchus in comment. quem inſcripſit aduerſus Stoicos, teſtatur, famam fuiſſe de Lynceo, quòd ſaxa quoq; & arbores oculorum acie penetraret. Pauſanias in Corinthiacis tradit, Lynceum Danao vita defuncto, regni ſucceſſionem ſuſcepiſſe. Pindarus in Nemeis hymno 10. meminit Lyncei, qui ex Taygeto monte viderit Caſtorem & Pollucem ſub quercus trunco latitantes, & horum alterum iaculo vulneraſſe. Pindari interpres citat hiſtoriam rerum Cypriarum, Ariſtarchum & Didymum.

Quod in animo ſobrij, id eſt in lingua ebrij. 55

Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος. id eſt, Quod in corde ſobrij, id eſt in lingua ebrij. Prouerbialis ſententia, quam refert in collectaneis Diogenianus. Vſurpat Plutarchus idq; prouerbij nomine in lib. cui titulus περὶ ἀδολεσχίας. Nec prætereundum illud Herodoticum: Οἴνου κατιόντος, ἐπιπλέουσιν ἔπεα. id eſt, Subſidente vino ſupernatant verba. Nam ſobrios aut metus aut pudor cohibet, quo minus effutiant ea, quæ ſatius putarint ſuppreſſiſſe. At vinum & pudorem diſcutit, & timorem abigit. Vnde fit, vt temulenti ſæpenumero non contineant voces per iugulum redituras. Pindarus in Nemeis, θαρσαλέα δὲ παρὰ κρατῆρα φωνὰ γίνεται. id eſt, Audax iuxta craterem vox fit: ſiue quòd vinum adfert confidentiam, ſiue quòd in conuiuio tutum eſt magnifice loqui, ſiue quòd qui vicit merito citraq; periculum laudatur.

Virgultea ſcaphula Aegæum tranſmittere. 56

Ἐπὶ ῥιπὸς τὸν Αἰγαῖον διαπλεῦσαι. id eſt, Virgulto Aegæum tranſmittere. In eos dicitur qui rem ſupra modum arduam leui opera conficere tentant. Lucianus in Sectis, Ἐπὶ ῥιπὸς ὥς ἡ παροιμία φησὶν τὸν Αἰγαῖον ἢ Ἰόνιον διαπλεῦσαι θέλοντας. id eſt, Virgulto, quemadmodũ prouerbio dicitur, Aegæũ aut Ionium mare tranſmittere cupientes. Citatur hic ſenarius à Suida. Extat apud Ariſtophanẽ in Pace,

Κέρδους ἕνεκα κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id eſt, Cauſa lucelli nauiget & in vimine.

Taxat Simonidem, tanq̃ lucri cupidiorem, qꝫ ad quæſtnm ſcriptitarit carmina. Porrò ῥίψ vimen eſt flexile, aut ramus ſalignus παρὰ τὸ ῥέπω, videlicet quòd inflectatur ob lentitudinem. Citatur & hic,

Σὺν τῷ θεῷ πλῶ, κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id eſt, Quiſquis ſecnndo nauigarit numine,
Is vel ſaligno nauigarit vimine.

Extat & hic inter ſententias prouerbiales, citatus item ab Ariſtophanis interprete:

Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις. id eſt, Deo fauente nauiges vel vimine.

Phœnice viuacior. 57

Lucianus in Sectis, Ἢν μὴ φοίνικος ἔτη βιῷς. id eſt, Ni phœnicis annos vixeris. De Phœnicis viuacitate diximus alibi. Cuius etiam raritas prouerbio fecit locũ, Phœnice rarior, quale eſt illud, Coruo quoq; rarior albo. Negant enim phœnicem eſſe niſi vnicam, ſi qua fides ſcriptoribus.

Cum plurimum laborauerimus eodem in ſtatu ſumus. 58

Lucianus in Sectis, καὶ κατὰ τοὺς παροιμιαζομένους πολλὰ μοχθήσαντες ὁμοίως ἐσμέν iuxta prouer-

bium cum multum laborauerimus, itidem vt antea ſumus. De fruſtra laborantibus. Quod euenit iis qui poſt diuturnum ſtudium nihilo reperiuntur eruditiores, poſt longã negociationẽ nihilo ditiores.

59

Aquam in mortario tundere.

Ὕδωρ ὑπέρῳ πλήττειν. id eſt, Aqua piſtillo tundere. Lucianus in Sectis: Ὥσπερ εἴ τις ἐς ὅλμον ὕδωρ ἐγχέας ὑπέρῳ σιδηρῷ πλήττοι. id eſt, Tanquam ſiquis aquam in mortarium infuſam ferreo piſtillo tundat. Quadrat in eos qui laborant inaniter: ſiquidem aquam ſiquis vel ætatem contundat, nihil aliud erit quàm aqua. Lucianus in eodem opere: Οὐκ εἰδὼς ὅτι ἂν ἀποβάλῃ φασὶ τοὺς ὤμους πλήττων ὕδωρ ὁμοίως τὸ ὕδωρ μένει. id eſt, Ignarus quòd etiam ſi humeros, vt aiunt, verberando decutias, tamẽ aqua manet aqua. Suidas ad hunc effert modum: Ἀνακολεῖς τοὺς ὤμους ὕδωρ πίσσων, ὁμοίως ὕδωρ μένει. id eſt, Verſas ſcapulas aquam pinſens, aqua tamen æque aqua manet. Quantumuis doceas ὄνον λύρας, quantumlibet admoneas ſtupidum, ſui ſimilis eſſe pergit.

60

Gnomon & regula.

Quod eſt in re quapiam præcipuum, & ad quod vnum reliqua omnia conferuntur, regulã & gnomonem prouerbio vocabant. Lucianus in Harmonide; Ὅτι τὸ κεφάλαιον ἀρετῆς ἁπάσης, ὁ γνώμων φασὶ καὶ ὁ ὀρθὸς κανὼν τῶν τοιούτων. id eſt, Quod eſt caput omnis virtutis, gnomon, vt aiunt, & recta regula. Idem in Scytha. Οὗτός σοι ἑλληνικὸς κανών. id eſt, Hic tibi Græcanica regula. Item in Sectis: Τοῦτον κανόνα καὶ σάθμην ἀκριβῆ τοιούτων. id eſt, Hanc regulam & amuſſim certiſſimam rerum eiuſmodi. Porrò ad regulam exæquant fabri ſtructuram. Iidem vtuntur & gnomonibus. Conſtat autem gnomon è duabus lineis rectis, quas vtrinq; dimetiens diſſecto quadrangulo conſtituit.

61

Caput

Eiuſdem formæ eſt, cum præcipuam negotij partem aut authorem rei, caput vocamus. Terẽtius in adelphis, Te eſſe huic rei caput. Exempla tum apud Græcos ſcriptores, tum apud Latinos paſſim obuia ſunt. Eundem in modũ & arcem dicimus rei cuiuſpiam. Ariſtoteles in præfat. Rhetor. ad Alexandrum, Ὡς ἀκρόπολις ἐστὶ σωτηρίας. id eſt, Quoniam incolumitatis arx eſt. ποντιανὸς apud Athe. lib. 10. πάντων δεινῶν μητρόπολιν εἶναι τὸν οἶνον. i. Vinũ omniũ malorũ metropolim eſſe dixit. Hinc oriri temulentiã, hinc inſaniã, hinc debacchationes. Plato De legi. lib. 1. Κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν. i. Caput eruditionis cenſemus rectã educationem. Plautus in Aſin. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo. Ego pes fui. Quin nec caput nec pes ſermonis apparet. Idẽ in Captiuis Quod neq; pes vſquam, neq; caput appareat. Aliter vſurpant capitis vocabulum, cum indicãt rem nõ ſingulatim explicari, ſed in ſumma proponi. Sic Aeſchines aduerſus Timarchum, ὡς δὲ ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι. id eſt, vt in ſumma dicam. Idem in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, eodem ſenſu dixit, Διὰ κεφαλαίων. id eſt, per ſingula. Itidem Demoſthenes in oratione περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ. ἐν κεφαλαίῳ δὲ ἃ λέγω φράσας καταβῆναι βούλομαι. id eſt, vbi in ſumma de quibus loquor, dixero volo deſcendere. Rurſus in oratione contra Zenothemin, τὸ μὲν οὖν πρᾶγμα ὑπὲρ οὗ τὴν ψῆφον οἴσετε, ὡς εἰπεῖν ἐν κεφαλαίῳ, τοιοῦτόν ἐστι. i. Itaq; negotiũ quidẽ de quo feretis ſuffragia, vt in ſumma dixerimus, ſic habet.

62

Somnium.

Rem futilem, inanem & nihili ſomnium prouerbio dicimus. Terent. in Adelph. De argento ſomnium. Lucianus in Harmonide, Πάντα ἐκεῖνα ὑπηνέμια ὀνείρατά φασι καὶ ἐπῶν σκιαί. id eſt, Omnia illa ſubuentanea ſomnia, ſicut aiunt, & verborum vmbræ. Idem in dialogo Nirei & Therſitæ & Menippi. Ὀνείρατά μοι λέγοις. id eſt, Somnia mihi narras. Plato libro De republi. 7. οὕτω ὕπαρ ἡμῖν ἡ πόλις οἰκήσεται, ἀλλ' οὐκ ὄναρ, id eſt, atque ita vere nobis ac vobis ciuitas habitabitur, non autem ſomnium. Idem in Theæteto: Ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος. id eſt, audi iam ſomnium pro ſomnio, friuolam rationem pro friuola. Et Syrus ſeruus in Adelphis, herum ſuum ſomniũ vocat, præ Demea. Tu quantus quantus es, nihil niſi ſapientia es, ille futilis, ſomnium. Plautus in Captiui duo, Hic vigilans ſomniat. Plato libro De legibus 3. ſomnia dixit, pro tenuibus veſtigijs. Cum enim narraſſet Darium non fuiſſe regis filium, ſed eruditione rectaq; inſtitutione ſic ad regnum perueniſſe, vt ipſe in diuiſione principatus ſeptimam modo portionem obtineret. οὗ καὶ νῦν ἔτι, inquit, σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται. id eſt, cuius rei nunc quoq; exigua reſtant ſomnia.

63

Ne in tonſtrinis quidem.

Lucianus in libro cui titulus, quomodo conſcribenda ſit hiſtoria, Οὔτε τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ἐν κουρείῳ τὰ τοιαῦτα μυθολογούντων ἀκούσας. i. Qui nec in tonſtrinis, quod dici ſolet, talia fabulantes audierit. Quòd in tõſorũ officinis ferè otioſi deſideãt, & ſuã quiſq; fabulã adferat in mediũ, vnde Flaccus:

Gaudent vbi vertice raſo

Garrula securi narrare pericula nautæ. Item alibi: Opinor
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse. Cuius alibi meminimus.

Nunquid & Saul inter prophetas. 64

Libro Regum primo, capit. 10. refertur huiusmodi prouerbium הֲגַם שָׁאוּל בַּנְּבִיאִים idest,
Nunquid & Saul inter prophetas? Natum à Saule, qui cũ in prophe-
tarũ cœtum incidisset, subito & ipse diuino furore correptus, vaticinari cœpit. Id admirantes qui Sau
lem ante congouerãt, inter se dictitabant. Quid accidit Sauli? num & Saul inter prophetas? Ea dein
de vox versa est Hebræis in prouerbium de re noua & inopinata, subitaq;. Est autem apud illos iam
bicus dimeter. Gregorius Nazianzenus in apologia De fuga sua in Pontum, sic vsurpat, vt quadra-
re videatur, vbi promiscue quilibet sibi magnificam aliquam functionem vsurpat, velut hisce tempo
ribus nemo non tractat sacras literas, ἀντὶ τοῦ, inquit, εἶναι διδακτοὺς θεοῦ, καὶ πάντων προφητευόντων
ὥστε εἶναι καὶ σαοὺλ ἐν προφήταις κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ παροιμίαν, id est, dum pro eo quod debe
rent esse dociles dei, prophetant omnes, adeo vt & Saul sit inter prophetas, iuxta priscam historiam
ac prouerbium, Finitimum illi, Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, καὶ τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, Corchorus inter
olera, & in lente vnguentum, siue lenti admistum vnguentum.

In foribus vrceum. 65

Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. id est, In foribus aqualem. Nam hoc verbo vsus est Plautus. Aristoteles li-
bro Rhetoricorum primo, Τὸ δὲ τέλος ἀγαθὸν, ὅθεν ταῦτα εἴρηται. κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ, καὶ
αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. id est, Finis autem bonus: vnde
illa dicta sunt, Et laudem Priamo. Præterea.
Turpe diu mansisse, Iam vero prouerbium etiam illud, Vrceum iuxta fores,
Interpres quispiam, nam librum ἀνώνυμον suppeditarat eruditissimus amicus noster Baptista Egna-
tius, ait significari rem contemptam ac vilem. Negliguntur enim quæ passim sunt obuia, quæq; faci
le, quibuslibet contingunt. Itaq; vrceũ in foribus positum nemo studet tollere, procliue enim. Verũ
vniones in scrinijs reconditos magis expetunt. Plutarchus περὶ πολυφιλίας ait, rubum vltro hæren-
tem negligi ac præteriri, vineam, oleasq; expeti, recensens hanc sententiam, Οὐ γὰρ αἱρετέον πάντων
τὸ ῥαδίως ἁλισκόμενον. id est, Non est tollendum quod admodum facile consequi licet. Item in Epi-
stolis Seneca, Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furem signata solicitant. Vile vi
detur, quicquid patet. aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus, hos imperitissimus quis
que, in secreta irrumpere cupit. Porrò prouerbium imperfectum ac mutilum videtur. Quandoqui-
dem Aristoteles ad eum modum pleraq; refert, tanquam alioqui per se satis nota. apparet esse hemisti
chium iambici trimetri à Comico quopiam mutuo sumptum.

Haud quaquam difficile Atheniensem Athenis laudare. 66

Aristoteles lib. Rhetoric. 1. Ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν ἀθηναίους ἐν ἀθήναις ἐπαινεῖν. id
est, Quemadmodum enim dixit Socrates, haud difficile est, Athenienses Athenis laudare. Citat idem
eodem in opere de parœmijs agens. Haud quaquam esse difficile, Athenienses laudare apud Atheniẽ
ses, verum apud Lacedæmonios id fore difficile. Extat autem in Menexeno Platonis, id in adagionis
locum cessit. Dictum est autem propter encomia, orationesq; panegyricas, quę Athenis ex more ex-
hibebantur ijs qui fortiter oppetijssent in bello: in quibus quoniam plurima dicebantur in laudem
populi Atheniensis, pronis auribus audiebantur, propterea quòd suis quisq; laudibus fauet.

Exigua res est ipsa iustitia. 67

Aristoteles lib. Rhetorices primo, Διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ, μικρὸν εἶναι. id est. Vnde etiam
aiunt, ipsam iustitiam, exiguum quiddam esse. Quo prouerbio significabant, nõ multum afferre mo
menti, si probus sis. nisi talis etiam habearis: & opinionem longe plus valere, quàm rem ipsam. At
quanto melius Aeschylus in tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ θήβαις, de Amphiarao,
Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος ἀλλ' εἶναι θέλει, Neq; enim videri, at esse vir cupit optimus,
Βαθεῖαν ἄυλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος. id est, Mentis profundæ segete perfruens bona.
Rectius Socrates admonens, vt talis quisq; sit, qualis haberi velit. Modestius Euripides in Oreste pro
bans opinionem, vbi res ipsa non adest, tanquam optimo proximam,
Κρεῖσσον δὲ τὸ δοκεῖν κἂν ἀληθείας ἀπῇ. id est, Res ipsa vt absit, optima est opinio.
Itidem Terent. in Adelph. Si tibi istuc re ipsa non dolet, at simulare certe est hominis.

Occasione duntaxat opus improbitati. 68

Aristot. lib. Rhet. 2. Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ

μελησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους. ἢ ὧν κήδονται. ὥσπερ γὰρ παροιμία, προφάσεως δέεται μόνον ἡ πονηρία, id est, Aut aduersus quos occasionem habent, siue progenitorum nomine, siue suo ipsorum, siue amicorum, siue eorum à quibus beneficio fuerunt affecti, aut curæ habiti, vel ipsi, vel maiores ipsorum, vel eorum pro quibus soliciti sunt. Quemadmodum enim prouerbio, dicitur, Occasione duntaxat opus est malitiæ. Quadrabit in nocendi cupidos, qui ne temere læsisse videantur causas prętexunt. Celebratur hic mimus Plublij, ni fallor, in hanc sententiam:

Malefacere qui vult, nusquam non causam inuenit.

Circumfertur & hodie vulgo apud nostrates adagium non vsquequaque spernendum, Facile fustē inuenerit, qui cupit cædere canem. Eodem spectat Terentianum illud, Fingit causas, ne det sedulo. Item illud Martialis, Irasci tantum felices nostis amici,

Non quia sic merui, sed iuuat hoc facere.

Fortassis huc allusit & Euripides, cum sic ait in Iphigenia Aulidensi,

Επὶ βραχείας προφάσεως ἔδει μόνον, | Occasione tantum opus fuerit leui,
Εφ' ἧς σ' ἐγὼ καὶ παῖδες αἱ λελειμμέναι | Vt & ipsa quiq; mihi supersunt liberi,
Δεξόμεθα δέξιν, ἥν σε δέξασθαι χρεών. id est, | Te rursus accipiamus istunc ad modum,
Quo accipi par est.

Citant & hunc senarium ex Menandro:

Μικρὰ πρόφασίς ἐστι τοῦ πρᾶξαι κακῶς. id est, Ad praue agendum parua satis occasio est.

69

Vel à mortuo tributum auferre.

Κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει. id est, Etiam à mortuo tollit. In hominem vndecunq; per fas nefasq; lucrū captantem. Aristot lib. Rhetoric. 3. tractans de ijs quæ pudenda habeantur, Οἷον, inquit, πενήτων, ἢ τεθνεώτων. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. ἀπὸ αἰσχροκερδίας γάρ. id est, Veluti siquis exigat pauperibus, siue defunctis: vnde etiam illud ortum est adagium. Etiam à defuncto tollere, propterea quòd id à turpi lucri cupiditate proficiscitur. Finitimum est illi.

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα. id est, Ipsis vel à statuis, farinas postulat.

Natum à tyrannis, qui & à sepulchris, aut defunctorum statuis, vectigal colligunt. Legitur in epistola quadam ad Cratetem Diogenis, Καὶ τοὺς ἀνδριάντας τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ προσιὼν αἴτει τὰ ἄλφιτα, id est, Adi & statuas quæ in foro sunt, atq; ab his cibum poscito.

70

Pudor in oculis.

Εν ὀφθαλμοῖς ἡ αἰδώς. id est, In oculis pudor. Horum nos pudet, quæ in propatulo sunt, Aspectus enim vel incutit, vel renouat etiam pudorem. Vnde fit vt pueri cum pudescunt, oculos tegāt. Et apud Platonem Socrates dicturus de amore ob pudorem oculos tegit, nimirum huc alludens, Hinc & poetæ Cupidinem, quòd sit improbissimus, cæcum fingunt. Eodem pertinet illud Ciceronis, Epistolam non erubescere. Videmus etiam eos qui oculis capti sunt, à verecundia plurimum abesse. Huc spectauit Ouidius cum ait, noctem vtpote cæcam pudore vacare.

Nox, inquit, & amor, vinumq;, nihil moderabile suadent.

Illa pudore vacat, Liber, amorq; metu.

Refertur adagium ab Arist. lib. Rhet. 2. Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμῷ καὶ τὰ ἐν φανερῷ. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. i. Et ea q̄ sūt oculis exposita, quęq; in propatulo sunt. Vnde & illud prouerbio dicunt, Pudorem in oculis esse. Citatur & apud Athen. lib. 13. Idem in Problema. causam inquirens, quamobrem pudefactis rubescant aures, iratis oculi, huius adagij testimonium citat, Η ὅτι, inquit, ἡ μὲν αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς καταψυξίς τις μετὰ φόβου. ὥστε εἰκότως ἀπολείπει τοὺς ὀφθαλμούς. χωριζόμενον δὲ εἰς τὸν δεκτικώτατον φέρεται τόπον. τοιοῦτος δὲ ὁ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὤτων, ὁ γὰρ ἄλλος ὀστώδης. ὀργιζομένοις δὲ ἐπανέρχεται τὸ θερμὸν, μάλιστα δὲ γίνεται φανερὸν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς διὰ τὴν χροιὰν οὖσαν λευκήν. id est, An propterea, quòd pudor in oculis frigus quoddam adducit vnà cum metu, atque ob id merito calor destituit oculos. Is vero demigrans inde fertur ad locum sui maxime capacem. Est autem huiusmodi summa pars aurium, nam reliqua pars est ossea. Rursum iratis calor suffunditur: idq; potissimum apparet in oculis, propter albicantem illorum colorē. Refertur hic versus ex Euripide.

Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς γίνεται τέκνον. id est, Mea gnata in oculis nascitur hominum pudor.

Aristophanes in Vespis,

Αλλὰ τούτοις γε οὐκ ἔνι
Οὐδ' ἐν ὀφθαλμοῖσιν αἰδὼς τῶν παλαιῶν ἐμβάδων. id est,
Cæterum istis haud inest, Calciamenti vetusti, nec vel in oculis pudor.

Huc

Huc referri poteſt & illud quod Ariſtoteles lib. Rhet. 1. ex Sapphone citat.
Αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματα. id eſt, Non eſſet tibi pudor in oculis.
Hinc & illæ figuræ: quo ore, qua fronte audebis obiurgare filium? Et illud apud Cic. in epiſt. ad Attic. nec enim conquiſitores φαινοπροσωπεῖν audent. Quin & hodie vulgo dicunt: Non audebis faciē oſtendere. Apud Euripidem in Iphigenia Aulidenſi, Menelaus iubet Agamemnoni vt ſeſe aſpiciat, videlicet quo facti pudeat.
Βλέψον εἰς ἡμᾶς, ἵν᾽ ἀρχὰς τῶν λόγων ταύτας λάβω. id eſt,
Aſpice in nos recta, vt hoc capiam loquendi exordium. Iſq; reſpondet,
Μῶν τρέσας, οὐκ ἀνακαλύψω βλέφαρον ἀτρέως γεγώς; id eſt,
Num verebor lumina in te tollere, Atreo ſatus?
Fortaſſis huc adſcribendum erat, quòd apud Homerum Achilles Agamemnonem κυνώπην vocat, ob impudentiam velut oculis caninis & inuerecundis.

Conciliant homines mala. 71

Συνάγει τοὺς ἀνθρώπους κακά. id eſt, Conciliant homines mala. Sententia prouerbialis, quæ declarat id quod Vulgo fit, ex hoſtibus nonnunquam amicos fieri propter malum aliquod incidens vtriſque commune. Ariſtot. lib. Rhet. 1. Οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις. ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅτ᾽ ἂν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. id eſt, Nihil enim vetat, quo minus idem conducat ambobus aduerſarijs. Vnde dicitur illud, Conciliari homines malis, quoties idem vtriſq; noxium fuerit. De ſyncretiſmo diximus alibi. Quin huc quoq; poteſt deflecti prouerbium, vt dicamus, indoctum fauere indocto, infantem infanti, nepotem nepoti. Neq; enim bonarum modo rerum ſimilitudo conglutinat neceſſitudinem, verumetiam ex malis communibus ſæpenumero mutua naſcitur beneuolentia. Amant ferè inter ſe, qui ſimul fecere naufragium, qui militarunt vnà, quī ſimul capti fuerunt ab hoſte: deniq; qui corporis aut animi morbis iiſdem laborant.

Ama tanquam oſurus, oderis tanquam amaturus. 72

Δεῖ φιλεῖν ὥσπερ μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὥσπερ φιλήσοντα. id eſt, Sic amandum tanquam ſis oſurus, ſic oportet odiſſe tanquam ſis amaturus. Hanc Biantis ſententiam Ariſtoteles in libris Rhet. ſatis indicat in prouerbium abijſſe, cum ita ſcribit, ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα. id eſt, Non eſt amandum quaſi ſis oſurus, quemadmodum aiunt, ſed ita exercendum odium, tanquam ſis aliquando amaturus. Ac paulo inferius, δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασιν, ἀλλ᾽ ὡς ἀεὶ φιλήσοντα. id eſt, Oportet amare non quemadmodum aiunt, ſed tanquam ſemper amaturum. Cōmonſtrat enim illic philoſophus quo pacto refellendæ corrigendæq; ſint ſententiæ vulgo receptæ, atq; inculcatæ. M. Tullius in ſermone De amicitia, ſcribit Scipioni vſqueadeo non placuiſſe dictum hoc Biantis nomine celebratum, vt negaret vllam vocem inimiciorem amicitiæ reperiri potuiſſe, q̄ eius qui dixiſſet ita amare oportere, vt ſi aliquando eſſet oſurus: nec vero ſe adduci poſſe, vt hoc, quē admodum putaretur, à Biante dictum eſſe crederet, qui ſapiens habitus eſſet vnus è ſeptem: ſed impuri cuiuſdam, aut ambitioſi, aut omnia ad ſuam potentiam reuocantis eſſe ſententiam. Quonam enim modo, inquit, quiſquam amicus eius eſſe poterit, cuius ſe putabit inimicum eſſe poſſe? quin etiā neceſſe erit cupere & optare, vt quā ſæpiſſime peccet amicus, quo plures det ſibi tanquam anſas ad reprehendendum. Rurſum autem recte factis, commodiſq; amicorum neceſſe erit angi, dolere, inuidere. Quare hoc quidem præceptum, cuiuſcunq; eſt, ad tollendam amicitiam valet. Illud potius præcipiendum fuit, vt eam diligentiam adhiberemus in amicitijs parandis, vt ne quando amare inciperemus eum quem aliquando odiſſe poſſemus. Hactenus Cicero. Refertur ab eodem Ariſtotele paulo ſuperius, ac repetitur libro Moralium Eudemiorum ſeptimo hic ſenarius,
Οὐδ᾽ εἷς ἐραστής, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id eſt, Non eſt amicus, hic qui amare deſinit.
Qui emolumenti cauſa amat, potitus eo quod concupiſcebat, amare deſinit. At bonorum amicitia quoniam virtuti nititur, immortalis eſt. Extat autem hic verſus apud Euripidem in Troadibus. Diogenes Laertius mutilum adagium refert, ἔφασεν φιλεῖν ὡς μισήσοντας, τοὺς γὰρ πλείστους εἶναι κακούς. id eſt, Iubebat amare tanquam oſuros, plurimos enim eſſe malos. Huc adſcribendus Mimus ille Publianus, qui eſt apud A. Gellium,
Ita amicum habeas, poſſe vt fieri inimicum putes.
Et alius eiuſdem, vt opinor, ſed Senecæ titulo.
Ita crede amico, ne ſit inimico locus.
Sophocles item in Aiace Maſtigophoro.

Εγὼ δ᾽ ἐπίσαμαι γὰρ ἀρτίως, ὅτι
Οτ᾽ ἐχθρὸς ἥμιν, ἐς τόσονδ᾽ ἐχθραντέ@
Ως ἢ φιλήσων αὖθις. ἔς τε τὸν φίλον
Τοσοῦθ᾽ ὑπουργοῦν ὠφελεῖν βουλήσομαι
Ως αἰὲν μενοῦντα. τοῖς πολλοῖσι γὰρ
Βροτῶν ἄπιςός ἐσθ᾽ ἑταιρείας λιμήν. id est,

At ipse didici nuper, vt siquando sim
Inimicus vlli, hunc oderim hactenus, velut
Aliquando amicum habiturus: erga amicum item
Officia sic exerceam, vt qui non fiet
Semper futurus amicus: etenim plurimis
Sodalitatis portus est tutus parum.

73

Atticus aduena.

Ἀττικὸς πάροικ@. id est, Atticus aduena. In violentos & feroces vicinos dicebatur. Duris apud Zenodotum ait ex Atticorum moribus natum, quòd olim finitimos è sedibus suis exigere consueuerint. Craterus inde manasse putat, quòd Athenienses qui Samum missi fuerãt, indigenas expulerint. Notatur adagium ab Aristo. lib. Rhet. 3. ἔτι, inquit, ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαι εἰσὶν, οἷον μαρτυρίαι, ἀττικὸς πάροικος. i. Ad hæc nonnulla prouerbia sunt & sententiæ, tanq̃ testimonia, vt Atticus aduena. Proinde proprie quadrabit in eos, qui ita nuper in munus aliquod asciti sunt, vt superiores eijciant.

74

Purpura iuxta purpuram dijudicanda.

Η πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα. id est, Purpura ad purpuram dijudicanda est. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram ne fallãtur alteram adhibent purpuram. Licebit vti, quoties negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plene deprehendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis cõferantur. Etenim si vel Sallustium conferas cũ Cicerone, iam velut obmutescit ille alioqui perdisertissimus. Refertur adagium à Phœbammone sophista in comment. De figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in oratione in Panathenaica, Ἀλλ᾽ ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα παραδεικνύοντες id est, Sed quẽadmodum purpuram & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum purpura conferentes. Haud arbitror prorsus ἀπροσδιόνυσον fore, si de conferenda purpura locum huc ascripsero ex Aureliano Flauij Vopisci. Meministis, inquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max, Capitolini pallium breue purpureum, lanestre: ad quod cum matronæ atq; ipse Aurelianus iungeret purpuras suas, cineris specie decolorari videbantur cæteræ, diuini comparatione fulgoris. Hoc munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aureliano dedisse perhibetur scribẽs: Sume purpurã qualis apud nos est. Nã postea diligentissime & Aurelianus & Probus & proxime Diocletianus missis diligentissimis confectoribus requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. Allusit huc Quintil. lib. 12. cap. De generibus dicẽdi, agens de dictione quæ, quòd mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis ijs quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neq; immerito, nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc atq; moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, citra purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruitur, vt Ouidius ait.

75

Saturniæ lemæ.

Κρονικαὶ λῆμαι. id est, Saturniæ lemæ. In cæcutientes ac stupidos dicitur: præsertim in eos, qui ætatis vitio desipiscunt. Est enim lema humor in oculis concretus, vnde lippitudo nascitur. Deriuatur autem ἀπὸ τοῦ λεύω, id est, video, & μὴ negatiua particula, quòd eiusmodi lachrymæ crassæ oculos occupantes visui officiant. Aristophanes in Pluto:

Ἀλλ᾽ ὦ κρονικαῖς γνώμαις ὄντως λημῶντες τὰς φρένας ἄμφω. id est,

Saturninis animis vere, lippitis sensibus ambo.

Gnomis dixit pro lemis, vnde λημῶ Græcis lippio cæcutioq; significat. Porrò Saturniæ dicuntur quasi seniles ac veteres quòd κρόν@, id est, Saturnus, podagrosus, ac senex à poetis fingitur, & temporum deus: quasi χρόν@. ἀρχαῖα vero, id est, prisca & antiqua Græci nonnunquam stulta vocant. Plato in Euthydemo, ἔχων φλυαρεῖς, καὶ ἀρχαιότερ@ εἶ τοῦ δέοντ@. id est, Nugaris, ac stultior es quàm decet. Et κρονικώτερα, μωρότερα. & κρόνους nugas, ac deliramenta. Timotheus apud Athenæum lib. 3. Νέ@ ὁ Ζεὺς βασιλεύει τὸ παλαιὸν δ᾽ ἦν κρόν@ ἄρχων. id est, Iuuenis regnat Iuppiter. Olim autem principatum tenebat Saturnus. Aristophanes in Vespis:

Καὶ τοὺς τραγῳδούς φησιν ἀποδείξειν κρόνους Τὸν νοῦν. id est,

Sese tragœdos mente Saturnos ait
Mox redditurum. Idem in Nebulis,

Καὶ πῶς ὦ μωρὲ σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε. id est,

Et quomodo ó stulte, & Saturnalia olens, & lunaris. Dionysodorus in Euthydemo Platonis, Socratẽ

Saturnum

Saturnum vocat, bardum ac stupidum sentiens, οὕτως, inquit, εἶ κρόνος. id est, Adeo es Saturnus. Allusit huc Lucianus in Timone. Λημᾷς καὶ ἀμβλυώττεις πρὸς τὰ γινόμενα. id est, Cæcutis ac lippis ad ea quæ patrantur. Atq; inibi paulo inferius, καὶ κατ' ὀλίγον κρόνον σε ὦ θεῶν γενναιότατε ἀποφαίνουσι, παρωσάμενοι τῆς τιμῆς. id est, Et paulatim Saturnum te ó deorum præclarissime reddunt, depellentes ab honore. Plutarchus ætate desipientes ostendit vulgo κρονολήρους appellatos fuisse, id est, Saturni more delirantes, videlicet propter aniles fabulas, quæ de hoc deo feruntur. Eas refert idem Plutarchus in cōment. de facie apparenti in orbe lunæ: Saturnum in insula quapiam fortunata, profundo in antro dormire saxa complexum aurea. Cæterum hunc somnum illi accidere ex vinculis in eum vsum arte cōfectis à Ioue. Aues autem quæ in scopuli cacumine versantur, adferre illi ambrosiam, vniuersamque insulam mira fragrantia compleri, è rupe velut è fonte scatente: adesse dæmones qui Saturnum obseruent & inseruiant. Hos olim cum illo amicitia coniunctos fuisse, cum dijs atq; hominibus imperaret: multaq; de futuris rerum euentibus ex se prædicare. Sed maxima, maximisq; de rebus sic efferūt vt Saturni somnia videantur. Nam quicquid cogitarit Iuppiter in animo, id somniare Saturnū. Huiusmodi quædam nugamenta de Saturno commemorantur in hoc quo dixi libello. Iam illud eruditi lectoris iudicio relinquo, nunquid ad hoc adagium pertineat, quòd Pythagorici συμβολικῶς mare, Saturni lachrymam appellant, vt testatur idem author, commentario de Iside & Osiride. Siquidem est aqua marina non salsa solum & amara, sed crassior item & impurior reliquis.

Cucurbitas lippis. 76

Κολοκύντας λημᾷν. id est, Lippire cucurbitas. Ad superiorem adagij formam pertinet. Aristophanes in Nubibus:

Νῦν γέ τοι ἤδη καθορᾷς αὐτάς, εἰ μὴ λημᾷς κολοκύνταις. id est,

At nunc ipsas planè cernis, nisi fors lippis colocyntis.

Κολοκύντας Græci vocant quas nos cucurbitas. Verba sunt Socratis ostendentis nubes, hoc est, nisi planè nihil vides, & tantas habes in oculis lemas, quantæ sunt cucurbitæ.

Ollas lippire. 77

Χύτραις λημᾷν. Ollas lippire. Prouerbialis hyperbole, proximæ simillima, Lucianus aduersus ineruditum, & multos coementem libros χύτραις, inquit, λημῶντες, id est, Ollas lippientes. Lachrymas indicans ollis æquales. Hoc adagium vtrunque quoties ad animum refertur, fit elegantius & iucūdius: veluti siquis hominem crassi iudicij, ac vehementer cæcutientis, & turpiter errantis dicat lippire non lemis, sed ollis.

Odium agreste. 78

Μῖσος ἀγροικόν. id est, Odium agreste, Atrox odium veteres sic appellabant, propterea quòd rustici plerunq; μισάνθρωποι sunt & acerbius & implacabilius oderunt. Lucianus contra indoctū, Μῖσος δὲ ἄγριον φασιν παρὰ πάντων ἔχεις ὠδῖ τῇ βδελυρίᾳ. id est, Laboras autem agresti, sicuti dicitur omnium odio, propter insolentiam. Vnde & ciuilitatem appellamus morum comitatem humanitatemque. Et apud Iureconsultos ciuilis actio discernitur à criminali. Denique Græci quicquid barbarum, immane, aut crudele volunt intelligi, id ἄγριον vocant.

Megarenses neq; tertij, neq; quarti. 79

Μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι. Megarenses neq; tertij, neq; quarti. Dicebatur olim in homines supra modum ignauos & contemptos, nulloq; honore dignos. Natum adagium ex oraculo quodam. Id quidam, inter quos Stephanus Mneas & Ion, Aeginensibus alij Megarensibus redditum existimant. Narrat itaq; Mneas, cum Aeginenses in Achaia debellassent Aetolos, ac decimam pentecontorum cepissent, ea est nauis remigum quinquaginta, hanc Apollini Pythio victoriæ monimentum dedicarunt. Rogabantq; deum, qui nam essent Græcorum præstantissimi, arbitrantes futurū, vt ob eam victoriam ipsis prima laus ab Apolline tribueretur. Oraculum hunc ad modum respondit,

Ἵππον θεσσαλικήν, λακεδαιμονίην τε γυναῖκα,	Thessala equa præstat reliquis, mulierq; Lacæna.
Ἄνδρας δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς ἀρεθούσης.	Porrò viri potant qui pulchra fluenta Arethusæ.
Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν δ' εἰσὶν ἀμείνονες, οἵτε μεσηγὺ	Hos quoq; præterea, Mediæ gens incola vincit
Τίρυνθος ναίουσι καὶ ἀρκαδίης πολυμήλου	Tirynthi, Arcadiæq; bidentibus inclytæ albis,
Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πτολέμοιο.	Argiui stimuli bellorum, armisq; potentes.
Ὑμεῖς δ' αἰγιέες, οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι,	At vos Aegini, neq; tertius accipit ordo,
Οὐδὲ δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ. .i.	Nec quartus, neq; bissenus, neq; deniq; vestri
	Vlla vsquā ratio est, nusquā numerus'ue, locus'ue.

Qui scripsit commentariolos in Theocritum, refert hoc epigramma paulo diuersius, nimirum ad hunc modum.

Γαίης μὲν πάσης τὸ πελασγικὸν, ἄργος ἄμεινον,
Ἵπποι θρηΐκιαι, λακεδαιμόνιαί τε γυναῖκες,
Ἄνδρες δ᾽ οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς ἀρεθούσης.
Ἀλλ᾽ ἔτι καὶ τῶνδ᾽ εἰσὶν ἀμείνονες, οἵ τε μεσηγὺ
Τίρυνθος ναίουσι, καὶ ἀρκαδίης πολυμήλου,
Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πτολέμοιο.
Ὑμεῖς δ᾽ ὦ μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ᾽ ἐν λόγῳ, οὔτ᾽ ἐν ἀριθμῷ.

Callimachus item in epigrammatis ad Megarenses retulit prouerbium

Τῆς δὲ ταλαίνης — Sed veluti Megarensibus accidit olim,
Νύμφης ὡς μεγαρέων, οὐ λόγος, οὐδ᾽ ἀριθμός — Nymphæ infelicis, non locus, aut ratio.

Item Theocritus in Catellæ amore,

Ἄμμες δ᾽ οὔτε λόγῳ τινὸς ἄξιοι, οὐδ᾽ ἀριθμητοὶ, — Nostri nec ratio est, numero neq; ponimur vllo
Δύστανοι μεγαρῆες, ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ. — Extremæ sortis veluti quondam Magarenses:

Est & inter amantes ordo, cum hic primus est apud amicam, ille secundus, alius tertius aut quartus. Quemadmodum & in testamentis est primus, secundus & tertius hæres. Effertur etiam hac forma prouerbium, τῆς μεγαρέων ἄξιοι μερίδος. id est, Megarensium parte, seu loco digni. Huc spectat & Homericum illud Iliados β.

Οὔτε ποτ᾽ ἐν πτολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ᾽ ἐνὶ βουλῇ.
Nusquam in consilijs, nusquam numeratur in armis.

Refertur Ex Euripide.

Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ — Formidolosi nullum habent in prælio
Ἀριθμὸν, ἀλλ᾽ ἄπεισι κἂν παρῶσ᾽ ὅμως. id est, — Numerum, sed absunt. licet ibi adsint maxime.

Hanc figuram & Latini videtur exprimere. M. Tullius, Neminem esse puto, qui modo in aliquo numero sit, hoc est, qui sit alicuius momẽti alicuius pretij. Idẽ Philip. 3. Bãbalio quidã pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius. Plutarchus in Symp. Τῶν δὲ ἐμῶν πολιτῶν ὥσπερ μεγαρέων οὐδεὶς λόγος. id est, Atqui meorum ciuium, veluti Megarensium nulla ratio. Idem aliàs in eodẽ opere, Τῶν δὲ δημοκριτείων ἔφη εἰδώλων, ὥσπερ αἰγιέων ἢ μεγαρέων ἀριθμὸς οὐδεὶς οὐδὲ λόγος. idest, Atqui Democriticarum, inquit, imaginum, perinde vt Megarensium aut Aeginensium, nullus numerus, neq; respectus. Equidem arbitror & Aristophanem huc leuiter allusisse cum scribit in Acharnensibus:

Ὡς χρὴ μεγαρέας μήτ᾽ ἐν γῇ μήτ᾽ ἐν ἀγορᾷ — Megarensibus ne fas manere esset neq;
Μήτ᾽ ἐν θαλάττῃ μήτ᾽ ἐν ἠπείρῳ μένειν. id est, — In terra alicubi, nec foro, nec in mari,
Neq; continente.

Siquidem excludens Megarenses quatuor locis, nimirum ad illud respexit, οὔτε τέταρτοι. Quanquã in versibus opinor non abesse mendum, videlicet in μήτ᾽ ἐν γῇ, nisi forte quarto loco sibi permittit Spondeũ, quemadmodum permittit Anapestum. Mihi subolet huc & M. Tullium allusisse, cum in Bruto suo sic loquitur. Duobus igitur summis Crasso & Antonio, L. Philippus proxime accedebat, sed longo interuallo, tamen proximus. Itaque eum etsi nemo intercedebat, qui se illi anteferret, neq; secundum tamen neque tertium dixerim. Nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim, aut tertium, qui vix è carceribus exierit, cum palmam iam primus acceperit: nec in oratoribus, qui tantum absit à primo, vix vt eodem curriculo esse videatur. Simili forma M. Tullius in Academicis libro secundo dixit quintæ classis Democritum, Quis, inquit, hunc philosophum non anteponat Cleãthi, Chrysippo, reliquisq; inferioris ætatis, qui mihi cum illo comparati, quintę classis videntur, id est postremi ordinis. E diuerso, primæ classis dicuntur, qui cæteris præferuntur, & nulla classe, qui pro census contempti. Translatum à classibus in quas Seruius Tullius rex diuisit populum Roma. pro census modo. Florus epitome 49. dixit vltimæ sortis hominem vehementer obscurum. Andriscus, inquit, vltimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens &c. Item epitome 19. C. Glauciam dixit, vltimæ sortis hominem. Hoc fiet lepidius si transferatur ad animi res. veluti si dicas, vltimæ sortis ingenium: aut orationem cum aliorum scriptis vix conferendam, extremæ classis orationem. Ad hãc pertinet formam, cum dicunt hominem primæ notæ, postremæ notæ. & M. Tullius, salutem appellat de meliore nota, salutationem accuratam. Ad personam accommodauit Catullus,

Et quisquis de meliore nota. Id translatum vi detur à negociatoribus qui vino aut panno notam affigunt indicantem mercis pretium.

Lepus pro carnibus. 80

Λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν. id est, Lepus de carnibus, subaudi periclitatur. In eos dicitur, qui ob aliquam sui vtilitatem in discrimen vocantur. Nam leporem non insectamur, quòd noceat, sed quòd pulpamentum habeat. Est enim animal & esculentum & timidum, atq; inerme, vt natura hominum escis leporem genuisse videatur. Rheginenses autem vulgo lepores dicti sunt, vtpote pauidi ac formidolosi. Effertur etiam in hunc modum adagium, ὁ λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν τρέχει. id est, Lepus pro carnibus currit. De ijs qui magno suo periculo, aut capitis etiam discrimine, atq; ob id acriter decertant. Translata metaphora à venatu, in quo lepus quoniam intelligit sese ad necem peti, pernicissimo cursu fugit, adeo vt non raro deficiat, medioq; in cursu exanimetur. Qua de re Plutarchus in commentario De terrestrium & marinorum animantium prudentia, narrat quiddam haud quaquam indignũ quod hoc inseratur loco, Οἱ δὲ τοὺς δασύποδας διώκοντες, ἐὰν μὲν αὐτοὶ κτείνωσι, ἥδονται διασπῶντες καὶ τὸ αἷμα λάπτουσι προθύμως. ἐὰν δὲ ἀπογνοὺς ἑαυτὸν ὁ λαγὼς ὃ γίνεται πολλάκις, ὅσον ἔχει πνεύματος ἀναλώσας εἰς τὸν δρόμον ἐκλίπητο, νεκρὸν καταλαβόντες, οὐχ ἅπτονται τὸ παράπαν, ἀλλ' ἵσανται, τὰς οὐρὰς κινοῦντες, ὡς οὐ κρεῶν χάριν, ἀλλὰ νίκης καὶ φιλονεικίας ἀγονιζόμενοι. id est, Porrò canes cum leporem insequuntur, siquidem occiderint ipsi, gaudent dilacerare, atque alacres sanguinem lambunt. Quod si lepus desperans de sese, quemadmodum accidit sæpenumero, quicquid habet halitus, id omne, quã intentissimo cursu consumpserit, atque ita defecerit, can es exanimem repertum omnino non attingunt, verum consistunt mouentes caudam, perinde, quasi non carnium gratia decertarint, sed magis de victoria contenderint. Charon apud Aristophanem in Ranis:

Δοῦλον οὐκ ἄγω
Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν. id est,

Seruum aut veho, nauale ni peregerit
Certamen, ac pro carnibus pugnauerit.

Adscribit hoc loco Aristophanis interpres, apud Arginusam, seruos non pro pecunia, aut alio quouis præmio, sed pro vita dimicare solere. Idem in Vespis:

Ποιήσω δακεῖν
Τὴν καρδίαν Καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον Δραμεῖν. id est,

Effecero, vt cor mordeas, cursumq; curras pro capite ac vita. Idem in eadem fabula.

Η λαγὼν ἢ λάμπαδα ἔδραμες; id est,

Leporem cucurristi, an'ne lampadem magis? Plutarchus in Dialogo quem scripsit' aduersus Epicurum, Παπαὶ εἶπον ἔγωγε γελάσας, εἰς τὴν γαστέρα τοῖς ἀνδράσιν ἔοικας ἐναλεῖσθαι, καὶ τὸν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν. id est, Papæ, inquam ridens, in ventrem ipsum viris insultum facturis videris, & in cursum qui pro carnibus dicitur, adacturus, Significat autem eum Epicureos in summum discrimen adducturum, quòd aduersum voluptatis assertores proposuisset, nec iucunde viui posse secundum Epicurum. Suspicor allusum ad priscas historias, quæ referunt aliquoties bellum natum inter populos ob direptas e sacrificijs carnes. Ita Pindarus in Nemeis: Ἵνα κρεῶν νιν ὑπὲρ μάχας ἔλασεν. id est, Vbi pro carnibus pugnas gessit.

Carpathius leporem. 81

Ὁ καρπάθιος τὸν λαγών. idest, Carpathius leporem. Dicebatur in eos qui sibi rem noxiam accersserẽt. Hinc deductum adagium, quòd cum in Carpathiorum insula lepores non essent, illi curarunt importandos alicunde. Verum vbi eius animantis magna vis increuisset, vt est mira fœcunditas, fruges insulæ populari cœperũt. Refert & interpretatur parœmiam. Iul. Pollux 5. De rerum vocabulis lib. Addit nec in Ithacensium insula nasci lepores, nec in Sicilia fuisse, priusquam Anaxilas Rheginensis eos importasset, vnde victor in Olympiacis, Rheginensium nomismati currum inscalpit & leporem. Refert item & interpretatur Aristoteles libro Rhetoricorum tertio.

Γρύζειν. 82

Γρύζειν, prouerbio dicunt hiscere seu mutire. Sunt qui putent γρύζειν esse vocem suillam edere, deductum ἀπὸ τοῦ γρῦ, de quo meminimus alibi. Vnde & Grylli nomen effictum apud Plutarchum, & Grunij Corocottæ porcelli, cuius meminit diuus Hieronymus. Aristophanes in Pluto:

Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε; id est,

Audetis & mutire sceleratissimi? Idem in eadem fabula,

Ἀλλὰ φθείρου καὶ μὴ γρύζης. id est, Immo pereas, néue quid hiscas.

Simili figura Terentius dixit in Adelphis, Quid gannis? Et in Phormione, Quod illi ad aurem obganniat.

83

Nullum animal, quod animal.

Prouerbialis videtur & illa figura. Nullum animal, & quod animal. Aristoph. in Pluto:

Πενία γάρ ἐστιν ὦ πόνηρ', ἧς οὐδαμοῦ
Οὐδὲν πέφυκε ζῶον ἐξολέστερον. id est,
Inopia nanq; est heu miser, qua scilicet
Haud aliud vsquam est animal exitialius. Idem ἐν νεφέλαις,
Τοῦτο δ' ἐσθ' ὁ τόκος τί θηρίον. Vsura at ipsa, quæso quæ nam belua est?

M. Tullius ad Atticum. Terentij vestigium nullum agnoui, Metagenes certe perijt. Fecit iter per possessionem, in qua animal reliquum nullum est. Nec abludit ab hac figura Plinianum illud, Regulus bipedum nequissimus.

84

Ne musca quidem.

Huic affinis est & illa prouerbialis hyperbole, Ne musca quidem, qua maximam hominum solitudinem significamus. Plautus in Truculento: Quas tu mulieres mihi narras? Vbi musca nulla fœmina est in ędibus. Huc allusit Vibius Crispus orator delectationi natus, vt ait Fabius:

Cuius erant mores, qualis facundia,

Quemadmodum scripsit Iuuenalis, cum rogatus ecquis esset cum Cæsare in conclaui, respondit, Ne muscam quidem intus esse. Ancipiti ioco Domitiani consuetudinē notans, cui mos erat quotidie sibi secretū horariū captare, nec interim aliud ferè agebat nisi quòd muscas captas stilo configeret.

85

Communis Mercurius.

Κοινὸς ὁ ἑρμῆς. id est, Communis Mercurius. Lucianus in Votis, Οὐκοῦν τὸ προχειρότατον τοῦτο κοινὸς ἑρμῆς φασί, καὶ ἐς μέσον κατατίθει φέρων τὸν πλοῦτον. id est, Itaq; quod passim in ore est omnibus cōmunis, vt aiūt, Mercurius, opesq; in mediū allatas depone. Plutarchus in libello cui titulus, ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι, ἀλλ' ἀμουσίᾳ καὶ ἀπειροκαλίᾳ τὸν κοινὸν ἑρμῆν ἐμπολαῖον καὶ ἔμμισθον γενέσθαι. id est, Sed imperitia & inelegantia communem Mercurium, cauponatorem & quæstuosum factum esse. Quidam hinc natam parœmiam arbitrantur, quòd Mercurius, vt est furtorum author ac repertor, primus ostendit quæ furto parta sint, ea in medium communiter oportere deponere. Alij malunt huc referre, quòd Mercurius sit orationis author, per quam inter homines omne commercij genus constat: vnde & medius inter superos atq; inferos à poetis fingitur, pariter superis deorum gratus & imis, quòd sermo animi interpres summos cum infimis, reges cum plebe conciliet. Extat super hac re fabella non illepida Aristidis in 2. libro quem aduersus Platonem conscripsit, in defensionem Rhetorices. Eam hoc magis libuit ascribere, quòd is author haudquaquam adhuc vulgo notus est. Νεωστὶ γὰρ ἀνθρώπων γεγονότων καὶ τῶν ἄλλων ζώων, θόρυβος πολὺς ἦν κατὰ τὴν γῆν καὶ ταραχή. οὔτε γὰρ αὐτοῖς σφίσιν εἶχον, ὅτι χρήσονται, οὐδὲ γὰρ ἦν οὐδὲν τὸ συνάγον, ἀλλ' οἱ μείζους τοὺς ἐλάττους ἦγον. οὔτε τοῖς ἄλλοις ζώοις εἶχον ἀνταρκεῖν. πᾶσι γὰρ πάντων ἀπελείποντο ἄλλοτε ἄλλων. τάχα μὲν τῶν πτηνῶν ἁπάντων, ὅπερ οὖν Ὅμηρος ἔφη τοὺς πυγμαίους πάσχειν ὑπὸ τῶν γεράνων, πᾶσι τοῖς τότε ὑπὸ πάντων συνέβαινε τῶν ἀλκίμων ὀρνίθων. κατ' ἴχνων ἂν πόρρω καὶ τῶν λεόντων, καὶ τῶν κάπρων, καὶ πολλῶν ἄλλων ἦσαν. ὥστ' ἀπόλλυντο σιγῇ. καὶ μὴν τῇ γε κατασκευῇ τοῦ σώματος, οὐ μόνον τῶν κοράκων ἀλλὰ καὶ τῶν κοχλιῶν ἀπελείποντο, οὐδεὶς αὐτῶν ὑπάρχων αὐταρκής. φθειρομένου δὲ οὕτως τοῦ γένους καὶ κατὰ μικρὸν ὑπορρέοντος, κατιδὼν ὁ Προμηθεὺς ἅτε πως ὢν φιλάνθρωπος, ἀνέρχεται πρεσβευτὴς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πεμφθείς, οὐδὲ γὰρ πρέσβεις ἦν πώποτ' εἰδέναι, ἀλλ' αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ. ὁ δὲ Ζεὺς τοῦ τε Προμηθέως ἀγασθεὶς δίκαια λέγοντος καὶ ἅμα καθ' ἑαυτὸν εἰληφὼς λογισμὸν τοῦ πράγματος, τὸν αὑτοῦ παῖδα Ἑρμῆν κελεύει ῥητορικὴν ἔχοντα ἐλθεῖν εἰς ἀνθρώπους. ὁ μὲν οὖν Προμηθεὺς θεω καθάπερ ἐπίσης ἅπασι τάς τε αἰσθήσεις καὶ τ' ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, οὐχ οὕτως ἐκέλευεν, ὥσπερ ἀλλ' ρικοῦ διάδοσιν διελεῖν, ἵνα πάντες ῥητορικῆς ἐφεξῆς μετέχοιεν, ὥσπερ ὀφθαλμῶν, χειρῶν καὶ ποδῶν, ἀλλ' ἐπιλεξάμενον τοὺς ἀρίστους καὶ γενναιοτάτους καὶ τὰς φύσεις ἐρρωμενεστάτους τούτοις ἐγχειρίσαι τὸ δῶρον, ἵνα ὁμοῦ σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους σῴζοιν ἔχοιεν. Ἀφικομένης δὲ τῆς ῥητορικῆς εἰς ἀνθρώπους, οὕτως ἐκ θηρίων θεῶν ἠδυνήθησαν μὲν οἱ ἄνθρωποι τὴν μετὰ τῶν θηρίων δίαιταν χαλεπὴν ἐκφυγεῖν, ἐπαύσαντο δὲ ἐχθροὶ πάντες ὄντες ἀλλήλοις ἐν κύκλῳ. κοινωνίας δὲ εὗρον ἀρχήν. καταβάντες δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν, ἄλλοι κατ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης ἐπλησίασαν, τό γε πρῶτον ὕπαιθροι, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη λόγου νικήσαντος, πόλιν τε κατεσκευάσαντο καὶ διεκρίθησαν, οὐχ ὥσπερ πρότερον ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' εἴς τε συντάξεις κοινωνιῶν. καὶ τοὺς πόλεων ἡγεμόνας νόμους ἔθεντο, καὶ ἄρχοντας καὶ πολιτείαν ἐνόμισαν, καὶ θεοῖς χαριστήρια ἀνήγαγον πρώτας ἀπαρχὰς ποιησάμενοι τὰς ἀπὸ τῶν λόγων αἷς ἔτι καὶ νῦν χαίρειν μάλιστα τοὺς θεοὺς λόγος αἱρεῖ, ὅτι καὶ γνωρίσαι πρῶτον αὐτοῖς τοὺς θεοὺς ὑπῆρξεν ἐντεῦθεν. οὕτως ἄνθρωπος ἤρθη μέγας ἐξ ἀσθενοῦς καὶ σαθροῦ καταρχάς.

ταρχάς. καὶ πρόσθεν καταφρονούμενος, ὡς οὐδὲν πρᾶγμα, κύριός ἐστιν ἐξ ἐκείνου τοῖς ἐν τῇ γῇ τοῦτο ὅτι βούλεται χρῆσθαι, πρόβλημα ποιησάμενος ἀντ' ἄλλου φυλακτηρίου τὸν λόγον. καὶ ὁ μῦθος ἡμῖν ταύτην ἐχέτω τὴν τελευτήν. Quæ siquis Latine malit, sensum vtcunq; reddemus. In initio cum recens essent homines nati, magnus inter hos ac reliqua animantia tumultus erat, perturbatioque super terram, propterea quòd non possent inuicem vti sese. Nec enim vlla res intercedebat, quæ illos conciliaret: verum qui potentiores erant, diripiebant inferiores. Neq; satis erant idonei, vt reliquis animantibus resisterent. Omnibus enim illis omni ex parte inferiores erant, aliaque in re ab alijs vincebantur. Veluti ab vniuerso genere volucrum celeritate. Vnde factum est, vt quod ait Homerus Pygmæis accidere à gruibus, id tum temporis passim à robustioribus auibus paterentur mortales. Rursum quantum ad vires attinebat, longe superabantur, & à leonibus & ab apris, & alijs item compluribus. Atq; hunc in modum silentio peribant. Iam vero quo ad munitionē ornatumq; corporis, non coruis modo, verumetiā cochleis cedebāt, neq; cuiquā ex ipso suppetebat, quod ad tuendā vitā erat opus. Itaq; cum ad eum modū interiret hominum genus, ac paulatim dilaberetur, Prometheus, vt semper est hominum studiosus, orator ascendit in cœlum, mortalium nomine: non ille quidem missus ab eis, neq; enim dum id temporis legatos vllos erat cernere, sed ipse vltroneus abijt. At Iuppiter partim in gratiam Promethei, maxime qui iusta postulare videretur: partim negotio apud sese considerato, filium suum Mercurium iubet ad homines descendere, rhetoricen secum adducentem. Edixit autem vt eam mortalibus impertiret, non quemadmodum Prometheus omnibus ex æquo sensus, reliquaque corporis membra, perinde quasi theatralem pecuniam dispertiens, vt omnes ex æquo rhetorices essent participes, non aliter quàm oculorum, manuum ac pedum: sed vt præstantissimos quosque ingenioque generosissimo & indole pollentissima præditos deligeret, atque ijs demum munus hoc impertiret, vt pariter & suam ipsorum & aliorum incolumitatem tueri possent. Porrò posteaquam rhetorica iam ad mortales peruenisset, cum negotium quod habebant cum beluis molestissimum, licebat effugere, tum vero desierunt vndequaq; inter sese simultatem exercere, reperto commerciorum initio. Digressique de omnibus alij in aliam orbis partem iungebantur, principio quidem sub dio viuentes: post autem vbi verbis inter se communicassent & ciuitatem condiderunt, ac distributi sunt: non quemadmodum antea, temere, verum in ordines plebis ac belli duces, sanctisq; legibus tum principes, tum reipu. statum instituerunt. Dijs munera cœperunt offerre, primitias auspicantes ab oratione. Quibus nunc quoq; vel maxime gaudere deos consentaneum est. Quandoquidem hac contigit, vt primū esse deos cognosceremus. Hinc deinceps ita creuit homo, vt qui initio debilis fuerat atq; inualidus, postea in altum tolleretur: quique antea pro nihilo habitus ac despectus erat, deinceps factus est omnium quæ sunt in terra dominus, cui quibus vti liberet, ius esset, nō alio propugnaculo sibi parato quàm oratione. Atq; hic nobis sit fabulæ finis. Hactenus Aristides. Extat, si satis commemini, fabella non dissimilis apud Platonem in Protagora.

Ale luporum catulos. 86

Theocritus in Hodœporis:

Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κύνας ὥς τυ φάγοντι. i. Pasce canes qui te lanient catulosq; luporum.

Prouerbium est, teste interprete, in eos qui læduntur ab ijs de quibus bene meriti sint, aut in ingratos. Addit ille dictum Socratis, κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκους. Malis faciens bene nutri lupos. Nam plerunque solet id vsu venire illis, qui catulos luporum enutriunt. Extat super hac re non inelegans epigrāma, quanquam incerto authore, de oue lupi catulum alente suis vberibus.

Τὸν λύκον ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα,
Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ πάλι θήριον ἔσται.
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται. id est,

Lacto lupum vberibus proprijs non sponte, sed horsum
Me demens adigit pastor vt id faciam.
In me rursus erit fera postquam creuerit ex me.
Natura haud vnquam vertitur officijs.

De canibus autē sumptū est ex Actæonis fabula, à suis ipsius canibus dilacerati. Nam & hoc indicāt enarratores Theocriti. Ex quibus facile liquet, quodnā sit illud prouerbium antiquū, cuius meminit M. Varro in libris De re rustica, tractās de canibus alēdis, Diligēter, inquit, vt habeāt cibaria prouidēdū. Fames. n. hos ad quærēdū cibū ducit, si nō dabitur: & à pecore abducet, si nō præbebitur, Nisi

vt quidã putãt,& illud peruenerit,vt prouerbiũ attollãt antiquũ,vel etiã vt aperiãt de Actæone, atq; in dominum adferant dentes. Idem in Phœbo, citante Nonio, Crede mihi, plures dominos comedere serui, quàm canes. Quasi id Actæon occupasset, & ipse prius suos comedisset &c. Huc vsque Varronis relata. Cæterum legimus & leones & dracones nutricijs suis gratiam officij retulisse. Verum nulla est fera tam ingrata, quæ sit cum hominibus ingratitudine conferenda.

87

E dolio hauris.

Ἐκ πίθου ἀντλεῖν. id est, E dolio haurire, dicebatur olim qui abundaret rebus optatis. Est enim dolium vas vinarium ingens, vnde largiter haurire licet: neq; facile sentitur detrimentum, videlicet in tanta copia. Theocritus ἐν ἐργατίναις,

Ἐκ πίθω ἀντλεῖς δ' ἤλον, ἐγὼ δ' ἔχω οὐχ ἅλις ὄξος. i. Dolia plena fluunt tibi, sed mihi vix sat aceti est. Scholiastes admonet prouerbium dici solitum de ijs quibus adesset benigna rerum copia. Diuitum est habere dolia, pauperes vapam bibunt è lagenis. Nam vini vis quo copiosior est, hoc suauior esse consueuit: vbi paulum est liquoris, celerius vapescit. Admonet & Hesiodus, dimidiato dolio parcendũ esse, quòd sera sit in fundo parsimonia. Huic simillimum est, quod subinde occurrit apud Chrysostomum, ἐκ πηγῶν. id est, è fontibus, quoties vberem paratamq; rerum copiam significat. M. Tullius in Bruto, dicit eos è dolio potare, qui vinum adhuc feruens bibunt: quod vinum expressum primum dolijs excipitur, vbi deferbuerit aliquantulum, conditur in vasa. Ipsius verba præstat ascribere: vt siquis, inquit, phalerno vino delectetur, sed eo nec ita nouo, vt proximis consulibus natum velit, nec rursus ita vetere, vt Opimium aut Anicium consulem quærat. Atqui eæ notę sunt optimę. Credo, sed nimia vetustas non habet eam quam quærimus suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis. Nũ igitur qui hoc sentiat, si is potare velit de dolio sibi hauriendum putet? Minime, sed quandam sequatur ætatem. Sic ego istis censuerim, & nouam quasi de musto & lacu feruidam orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem tanquam Anicianam notam persequendam. Hactenus M. Tullius. Nec arbitror alienum ab hac forma, quod Athenæus lib. 11. ex Hipponacte citat, ἐκ πέλλης πίνειν. id est, è mulctro bibere. Scazontes Hipponactei sic habent,

Ἐκ πελλίδος πίνοντες, οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς   Mulctro bibentes, nam calix eis deerat.
Κύλιξ, ὁ παῖς γὰρ ἐμπεσὼν κατήραξε.   id est,   Quippe hunc minister forte fregerat lapsus.

88

Vnà cum ipso canistro.

Αὐτῷ κανῷ. id est, Vnà cum ipso canistro. Quadrat in eos qui rem intemperanter profundunt, deuorantque & abliguriunt. Mos enim erat antiquis, vt testatur Didymus, vt cœnæ canistris inferrentur. Citatur apud Zenodotum Plato,

Ἀνήρπακας ἁπαξάπαντ' αὐτῷ κανῷ.   id est,   Ipso canistro cuncta rapuisti simul.

89

Prius locusta lucam bouem pariet.

Prius locusta elephantum pariet, περὶ τοῦ ἀδυνάτου. M. Varro De lingua Latina lib. tertio refert ex Ennio versum hunc,

Atq; prius pariet locusta lucam bouem.

Nam Lucas boues antiqui appellabant elephantos, quòd in Lucania primum à Rom. visi sint.

90

Per tenebras quæ apud quercum.

Τὸ περὶ δρυῒ σκότος. id est, Per tenebras, quæ apud quercum: de ingenti ac fatali calamitate dicebatur. Zenodotus Aristot. citat authorem, in politia Samiorum. Prienensium plurimos à Milesijs occisos fuisse iuxta locum cui nomen quercus. Vnde receptum, vt Prienensium mulieres, eius calamitatis memores, per tenebras quæ circa quercum essent, iurarent. Huius historiæ simul & adagij meminit & Plutarch. in Problematis, ad hanc fermè sententiam: Cum bellum esset inter Prienenses & Samios initio mediocribus damnis inuicem sese afficiebant; deinde iusto prælio commisso, mille Samij à Prienensibus occisi sunt. Septimo post anno congressi cum Milesijs, primos quosq; ciuiũ ac nobilissimos simul vno prælio amiserunt. Quo tempore Bias ille sapiens Samum à Prienensibus orator missus, egregiam laudem adeptus est. Post eam itaq; calamitatem atrocem ac miserandam, Prienensium fœminæ per tenebras quæ circa quercum erant obtestari, ac deierare cœperunt, quòd liberos, parentes, maritos charissima quæq; pignora eo loco perdidissent.

91

Concupiuit assam farinam.

Ἤρατο ὀπτῶ ἀλεύρω. id est, Concupiuit assam farinam. In eum dicebatur, qui domesticam tenuitatem pertęsus, apud alios lautiorem vitam quæsisset. Dictum est autem in Platonem, qui relictis Athenis, ter in Siciliam ad Dionysium nauigauit, quo fortunam suam redderet lautiorem, quemadmodũ

interpretantur

interpretantur æmuli. Nam hanc profectionem probro illi datam fuisse, testatur etiam Aristides in oratione, qua tuetur oratores quatuor, aduersus Platonis calumniam. Et Diogenes, authore Laertio, cum animaduertisset Platonem in opiparo quodam conuiuio, à reliquis temperantem cibis, & oleis duntaxat vtentem, taxauit hominis ambitiosam abstinentiam: Τί ὁ σοφὸς εἰς σικελίαν πλεύσας τῶν τραπέζων τούτων χάριν, νῦν παρακειμένων οὐκ ἀπολαύεις; id est. Quid homo sapiens, cum ob huiusmodi mensas in Siciliam nauigaris, nunc appositis non frueris? Ad quod ita Platonem respõdisse narrat: Νὴ τοὺς θεοὺς διόγενες κἀκεῖ τὰ πολλὰ πρὸς ἐλαίας καὶ τὰ τοιαῦτα ἐγενόμην. i. Per deos Diogenes, & illic plerunq; oleis, atq; id genus cibis vtebar. Ad quod rursum Diogenes: Τί οὖν ἔδει πλεῖν εἰς συρακούσας; ἢ τότε ἀττικὴ οὐκ ἔφερεν ἐλαίας; id est, Quorsum igitur attinebat Syracusas nauigare? Nam id temporis Attica non ferebat oleas? Theocritus in Cyniscis:

Ἥρατο μὲν τῆνος ἐμὶν δοκεῖ, ὀπτῶ ἀλεύρω .i. Nam puto & hic assæ correptus amore farinæ.

Porrò farinam assam nouam & lautiorem victus rationem vocat, propterea quòd priscos illos pulte duntaxat victitasse legimus, videlicet in clibano coquendi panis vsu nondum reperto. Vnde & Annus ille Aegyptius qui primus panarium clibanum excogitauit, in prouerbij iocum abijt, tanquam qui rem nouam esset commentus, quemadmodum alibi retulimus. De delicijs coquendi panis, multa recenset Plin. lib. 18. cap. 11.

Battologia, Laconismus. 92

Βαττολογία, Græcis multiloquium vocatur, à Batto quopiam inepto poeta, qui hymnos quosdam conscripsit prolixos, in quibus eadem crebrius iterabantur. Hinc vox etiam conficta, βαττολογεῖν, quæ quidem adeo vulgo fuit vsurpata, vt ea Matthæus apostolus sit vsus. Sic enim apud hunc loquitur Christus προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. id est, Orantes autem, ne battologissetis, more gentilium. E diuerso λακωνισμός, id est, Laconismus in breuiloquentiæ significationem abijt: quo modo vsurpatur aliquoties apud M. Tullium in Epistolis.

Batti Silphium. 93

Βάττου σίλφιον. id est, Batti Silphium, Græci nouum & rarum quempiam honorem prouerbio vocant. Aristophanes in Pluto,

Οὐδ᾽ ἂν εἰ δοίης γέ μοι
Τὸν πλοῦτον αὐτόν, καὶ τὸ βάττου σίλφιον. Nec si mihi donaueris,
id est, Ipsumq; Plutum, ipsumq; Batti Silphium.

Negat se sycophanta quieturum, etiamsi præmium quantumuis magnum detur. Idem in Equit.

Τὸν καῦλον οἶσθ᾽ ἐκεῖνον
Τοῦ σιλφίου τὸν ἄξιον γενόμενον; οἶδα μέντοι. id est,
Nosti ne stipitem illum
Qui dignus habitus Silphio est? notus quidem est mihi ille.

Interpres diuersam originem adagionis adscribit. Battus à Thera iuxta Cretam insula, profectus oraculo monitus Apollinis, vel, vt alij tradunt, domestica pulsus seditione, Cyrenem condidit. Cui cum Afri beneficij memores summum honorem habere studerent, donarunt illi Silphium herbam apud illos omnium pulcherrimam: simulq; nomisma ferie͂tes, in cuius altera parte regia facies erat insculpta, altera Silphium, quo fuerat à ciuitate donatus. Cuius rei meminit & Aristoteles in repub. Cyrenæorum. Sed fusius narrat Herodotus in Melpomene, addens apud Libyas regem Battum appellari & hoc nomine compellatum ab oraculo, significante fore regem. Sunt qui dicunt imaginem fuisse datam: sunt rursum qui anulum in quo ciuitas erat expressa, regi silphium deferens. Porrò Silphiũ inter herbas primam gloriam obtinet, cuius & folia, & fructus, & caulis, & succus pretiosissimus sit. Vnde Ampeliotæ, ea gens quædam est Africę, Delphis Silphij caulem consecratum suspenderunt, vt author est Alexandrides. Hæc fermè adfert in Plutum, nec dissident quæ Suidas memorat. At idem in Equites scribit, silphium fruticem esse inamœni odoris, rursus iuxta alios amœni, & ad medicamenta vtilem, cuius vsum primus inuenisse creditur Aristæus Apollinis & Cyrenæ filius, qui & mellis inuenisse traditur. Illud quid sibi velit, nescio: Aristophanis interpres ait, in altera nomismatis parte insculptam βασιλείαν. id est, regnum seu regiam, si transferas tonum: pro eo Zenodotus legit Ammonem. sic enim habet, καὶ τοῦ νομίσματος, ὧδε μὲν θατέρου ἄμμωνα, ὧδε δὲ θατέρου σίλφιον ἐτύπωσαν. id est, Nomismatis altera parte Ammonem, in altera silphium expresserant. Ammonem, vt arbitror, sentiens Iouem regnorum largitorem, si quidem Homero credimus. Huius Batti meminit & Pindarus in Pythijs: Χρῆσεν οἰκιστῆρα βάττον καρποφόρου λιβύας. id est, Respondit habitatori Batto frugiferæ Africæ. Eruditi quidam putant Silphium laserpitij genus esse.

94

Ne malorum memineris.

Μὴ μνησικακήσῃς. id est, Ne malorum memoriam refrices. Thrasybulus, vbi ciuitatem Atheniensium triginta tyrannorum sæuitia liberasset, plebiscitum interposuit, ne qua præteritarum rerum mentio fieret. Quam malorum obliuionem Athenienses ἀμνηστίαν vocant, author Valerius Max. libro 4. Rerum memorabilium, tit. De animi moderatione. Meminit & M. Tullius in prima Philippica, his quidem verbis: in quo templo quantum in me fuit, ieci fundamenta pacis, Atheniensiumq́; reuocaui vetus exemplum. Græcum etiam verbum vsurpaui, quod tum in sedandis discordijs vsurpauerat ciuitas illa, atq; omnem memoriam discordiarum, obliuione sempiterna delendam censui. Aristophanes in Pluto:

Μὴ μνησικακήσῃς εἰ σὺ Φυλὴν κατέλαβες. id est, Mala ne acta refrices, Phyla si capta est tibi.

Interpres inter alia tale quoddam commentum ascribit. Thrasybulus occupato loco quodam cui nomen Phyla, triginta tyrannos sustulit: post vbi arrogantius quiddam dixisset, audisse μὴ μνησικακῆσαι. id est, Ne malorum memoriam reuoces, idq; dictum in prouerbium abijsse. Probus Aemilius refert, post exactos tyrannos Thrasybulum hanc tulisse legem ne quis de præteritis actis accusaretur aut multaretur. ea lex dicta est obliuionis. Idem socios volentes contra legem sæuire in eos cũ quibus redditum erat in gratiam, publice cohibuit, & legem latam confirmauit. Huic pro tantis meritis præmij loco data est corona ex duabus virgulis oleaginis, & hoc ciuili honore vir prudens cõtentus fuit. Admonet adagium, non esse refricandam commemoratione præteritorum malorum memoriam. Sunt autem apud Aristophanem verba Mercurij ad Carionem seruum. Plato libro de legibus 3. φράσω γὰρ, οὔτι μνησικακεῖν βουλόμενος ὑμῖν. id est. Dicam certe, non autem quod velim præteritorum malorum memoriam vobis refricare. Sumptum videtur ex Homero, apud quem aliquoties hic versus, nempe Iliados Ζ. Θ. Τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. i. Verum hæc acta quidem, mœsti licet ire sinamus.

Hunc tanquam prouerbialem subinde vsurpat Tullius ad Atticum scribens. Eodem spectat & illud eiusdem Odysseæ Θ.

Ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται | Si dictum est verbum durius vllum,
Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι. id est, | Id procul abripiant venti per inane procellæ.

Plutarchus περὶ τῆς φιλαδελφίας. δεῖ ἐν ἀμνηστίᾳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τίθεσθαι. id est, Oportet eum diem obliuioni tradere. Erit hic vsus prouerbij, si iuxta vulpinum illud consilium admonebimus aliquem ne præteritorum malorum memoria semet affligat, quandoquidem quod factum est infectum fieri non potest. Lucianus in Caucaso: Ἐς δὲ τὸ αὔριον τὰ μηνύεσθαι τὸ μῖσος, καὶ μνησικακεῖν, καὶ ἑωλόν τινα μνήμην διαφυλάττειν, ἄπαγε οὔτε θεοῖς πρέπον οὔτε ἄλλως βασιλικόν. id est, Cæterum in posterum diẽ reponere odium & malorum meminisse, ac pridianam quandam memoriam reseruare, apage, neque dijs dignum, neq; alioqui regale.

95

Mentam belli tempore neq; serito, neq; edito.

Μίνθην ἐν πολέμῳ, μήτ' ἔσθιε μήτε φύτευε. id est, Mẽtham nec comedas, nec plantes tempore belli. Aristoteles problebatum sectione vigesima statim initio refert hoc adagium, causam vestigans vnde dictum hoc in ora vulgi peruenerit. Arbitratur autem esse causam, quòd mẽtha corpori frigus adducat: eius rei argumẽtum esse, quòd semen genitale minuat: frigus autem aduersari fortitudini atq; audaciæ. Sicut ostendit sectionis decimæquartæ, vltimo problemate, cum ait eos qui natura sint frigida, formidolosiores esse, contra qui calida audaces. Potest & in eum sensum deflecti parœmia, vt admoneat, ad quid alieno tempore fiat quod officiat, quemadmodum mẽtha bellum inituris est inutilis.

96

Ad coruos.

Βάλλ' ἐς κόρακας. id est, Abi ad coruos, perinde valet quasi dicas, abi in malam rem, atque in exitiũ. Aristophanes ἐν νεφέλαις,

Βάλλ' ἐς κόρακας. τίς ἔσθ' ὁ κόψας τὴν θύραν; | id est,
Apage ad coruos, quis est qui pepulit hostium? | Rursum in Pluto:
Οὐκ ἐς κόρακας; | id est, | An non ad coruos? | Iternm in eadem fabula:
Ἔρρ' ἐς κόρακας θᾶττον ἀφ' ἡμῶν. | id est, | Ocyus hinc in coruos abeas.

Reperitur apud hunc poetam & alijs plerisq; locis. Plutarchus in comment. quem scripsit aduersus Herodot. taxat eum, quòd Isagoram ad Cares, velut ad coruos relegarit: id est, quòd eum Carem fecerit. Eleganter dictum est à Diogene Cynico: Κρεῖττον εἶναι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν ἢ ἐς κόλακας. id est, Satius est ad coruos deuenire, quàm ad adulatores, quòd hi & viuos & bonos etiam viros deuorarent.

Zenodotus ſcribit, in Theſſalia locum eſſe quendam, cui nomen inditum Coruis, in quẽ nocentes præcipites dabantur: atque huius adagij Menandrum etiam meminiſſe. Quoſdam autem originem adagionis ad huiuſmodi quandam hiſtoriam referre. Bœotijs quondam Arnam incolentibus oraculo prædictum eſt, futurũ vt è finibus expellerentur, ſimul atq; corui albi apparuiſſent. Euenit deinde vt adoleſcentes aliquot per laſciuiam & temulentiam coruos quos ceperant, gypſo oblitos, rurſum emitterent. Quos vbi vidiſſent volantes Bœotij, recordantes oraculum arbitrati adeſſe tempus quo forent ſuis è ſedibus eijciendi, ſummopere perturbati ſunt. Cæterum adoleſcentes territi & ipſi tumultu profugerunt, ac locum quendam ſibi mercati ſunt cui nomen Coracon, id eſt coruorũ. Contigit aliquanto poſt, vt Aeoles eiectis Bœotijs, Arnam occuparent. Apud quos hic deinde mos receptus, vt maleficos relegarent in eum locum, cui nomen erat corui. Ariſtophanis interpres paulo diuerſius hanc recenſet hiſtoriam: nempe Bœotijs aliquando à Thracibus ſubuerſis ac profligatis reſpondiſſe deum, vt ibi ſedem figerent, vbi coruos albos conſpexiſſent. conſpexiſſe autem in Theſſalia iuxta ſinum Pagæaticum circumuolantes coruos quoſdam ſoli ſacros, quos pueri per luſum gypſatos dimiſerant. Bœotij vero rati iam perfectum oraculi ſymbolum, inibi ſedem conſtituerunt. Sunt qui parœmiam ad coruorum volatum referant, quòd in deſertis ferè locis volitare conſueuerint. Vt prouerbium conueniat cum illo, in extremas ſolitudines publicitus deportandum. Euripides in Hecuba.

Οὐχ ὅσον τάχος
Νήσων ἐρήμων αὐτὸν ἐκβαλεῖτέ ποι. id eſt,

Non huncce ſolitarias
Quantum poteſt aliquò auferetis in inſulas.

Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. 8. detorquet cantorem quendam. Is cum ei neſcio quid moleſtus eſſet, ψάλλε, inquit, ἐς κόρακας. deprauata per iocum voce ψάλλε pro βάλλε.

Mitte in aquam. 97

Βάλλ᾽ ἐς ὕδωρ. id eſt, Mitte in aquam, hoc eſt, aufer è medio. Dicitur vel in hominem, vel in rem exitio dignam. Tractum à ſupplicio quorundam, qui in profluentem aut Mare præcipitabantur. Quæ pœna peculiaris erat parricidis apud Romanos. Vnde philoſophus in Timone iubet aurum abijci in mare, quod aliquando feciſſe legitur Crates ille Thebanus. Horatius:

Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides, aurum & inutile
Summi materiam mali
Mittamus, ſcelerum ſi bene pœnitet.

Mihi non abſurdum videtur, ſi referatur ad aquam clepſydrarum diſpenſandam, vt intelligas in ius trahendum: & ad prouerbium quod alio diximus loco, ὑφ᾽ ὕδωρ ὁ πονηρός. id eſt, ſub aquam malus. Effertur adagium etiam hoc pacto, βάλλ᾽ εἰς ὄλεθρον. id eſt, abi in perniciem.

In beatam. 98

Βάλλ᾽ ἐς μακαρίαν. id eſt, Aufere te in beatam. Quibuſdam placet dictum, κατ᾽ εὐφημισμὸν, pro eo quod eſt in rem malam. Fingunt enim apud inferos locum eſſe quendam, cui nomen μακαρία. Ariſtophanes in Equitibus:

Ἄπαγ᾽ ἐς μακαρίαν ἐκ ποδῶν.
Aufer te hinc procul in Macariam.

Ad conſimilem fermè modum Athenæus Dipnoſophiſt. lib. 1. εἰς μακαρίαν τὸ λουτρὸν. id eſt, In beatam Balneum: Deuouet enim balneum, vnde male fuerat affectus. Plato in Hippia maiore, Βάλλ᾽ εἰς μακαρίαν τὸν ἄνθρωπον. id eſt, Aufer in beatam hominem. Alij fabulam huiuſmodi allegant. Narrãt Macariam Herculis filiam fuiſſe de qua prædictum erat oraculo, vt ſe vltro morti obijceret: ſic enim Athenas fore liberas ab incurſione Euryſthei, ſiquis Heraclidarum ſe ſponte offerret ad necem. Itaq; Hercule defuncto, cum Euryſtheus illius liberos inſectaretur, atque illi ad Miſericordiæ aram confugiſſent, Athenienſes recuſantes eos in hoſtium manus tradere, cum Euryſtheo bellum ſuſceperunt. Portò edito oraculo, futurum, vt Athenienſes ab Euryſthei incurſatione liberarentur, ſiquis è liberis Herculis ſemet inferis deuoueret, Macaria ſeſe ſpontaneæ morti obtulit. Quo facto congreſſi cum hoſtibus Athenienſes victoriam reportarunt, cum alijs quamplurimis interfectis, tum Euryſtheo ipſo, ab Hylo, ſiue Iolao Herculis filio perempto, cuius caput amputatum ad Alcmenam detulit. Illa defuncti oculos offodit. Cæterum Athenienſes Macariæ tumulum floribus & coronis decorantes, dicebant: Βάλλ᾽ εἰς μακαρίαν, id eſt, Mitte in Macariam. Hinc igitur ortum adagium. Primum de his ferebatur, qui ſeſe per virtutem in periculum ſponte demitterent: deinde de quouis piaculo dici cœptum. Pauſanias refert, Macariam eſſe paludem in Marathone, in qua ma-

gna vis Persarum perierit ignoratione viarum in ipsam prolapsa, qua ex re natum videri potest prouerbium. Huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. 8. qui iratus discipulo Macedoni quod nihil recte faceret, εἰς μακεδονίαν inquit, ex Macaria faciens Macedoniam, simul alludens ad illud prouerbium, domi non hic Milesia.

99

Alabanda fortunatissima.

Ἀλάβανδα καρῶν εὐτυχεστάτη. id est, Alabanda Carum fortunatissima. Stephanus in commentario De vrbibus, tradit Alabandam Cariæ ciuitatem esse conditam à Care, à cuius filio nomen sortita sit. Siquidem is postquam in equestri prælio strenue nauasset operam, Alabandus est dictus. Cares enim sua lingua Ala vocant equum, Banda victoriam. Eamq; vocem ait Romanis etiam in vsu fuisse, vt bandam victoriam dicerent. Equidem opinor hinc Germanis durare vocem eam qua præpotentem & antiquæ nobilitatis principem Banderum vocant, vt qui victor olim hoc honoris virtute bellica sibi peperit. Addit ex Philoxeni in Odysseam Homeri commentarijs, solœcismi genus esse, quod Alabandiacum vocetur: veluti siquis μὴ pro οὐ exponat, aut apud nos non pro ne, aut quòd pro vt. Quandoquidem Homerus quoque Caras βαρβαροφώνους appellat. Iuuenalis in tertia Satyra, Alabādam recenset inter vrbes barbaricis delicijs ac luxu perditas.

Hic alta Sicyone, ast hic Amidone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis.

Stephanus admonet, olim Alabandam inter Cariæ ciuitates opulentissimam ac florentissimam fuisse, vt prouerbio quoq; locum fecerit, quod modo retulimus. Quadrabit igitur vbi volemus intelligi fortunam amplam, & vitæ genus voluptarium, quanquam à literis & virtutis studio alienum. Veluti si dicat aulicus aut negociator quispiam; Alij se in literis macerent, alij cum paupertate philosophētur, ἀλάβανδα καρῶν εὐτυχεστάτη. Itaq; confine fuerit illi, quod alio dictum est loco, εὐδαίμων ὁ κόρινθος. id est, Felix Corinthus. Poterit & per irrisionem vsurpari, veluti si ioceris in quempiam parum egregiū, qui tamen in gente vehementer barbara crassaq; præcellere videatur, ἀλάβανδα καρῶν &c.

100

Rubo arefacto præfractior.

Ἀγναμπτότατος βάτος αὖος. id est, Rigidissimus rubus aridus. Aut ἀγναμπτότερος βάτου αὔου. id est, Rigidior arido rubo. Prouerbialis est, comparatio, in difficilem atq; inexorabilem, ac præfractum & suorum, vt vulgo vocant, morum hominem. Quod genus homines Græci vocant αὐθεκάστους. id est, Suo quodam instituto viuentes, expertesq; sensus communis. Refertur adagium à Suida simul & Zenodoto. Dictum admonet à rubo, qui simul atq; exaurit, rumpi potest, inflecti, nequaquam. Vnde & in senes accommodatius dicetur, ætatis vitio difficiliores.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA II.

1

Tristis scytale.

Ἀχνυμένη σκυτάλη. id est, Tristis scytale. De re tristi seriaq; dicebatur, aut de nūcio, qui dolorem adferret. Meminit huius Aristophanes in Lysistrata. Refertur à Diogeniano. Quin Aristophanes grammaticus librum conscripsit περὶ τῆς σκυτάλης ἀχνυμένης, citaturq; ab Athenæo lib. Dipnosophistarum tertio. Plutarchus in conuiuio septem sapientum, τὴν τοῦ αἰθίοπος ἐπίταξιν, οὐδὲν ἄν τις ἄλλο, πλὴν ἀχνυμένην σκυτάλην προσείποι; id est, Aethiopis mandatum istud, quid aliud appelles quā Scytalem tristem? M. Tullius ad Atticum: Habes scytalam Laconicam. Quod quidem videtur non absurde, vel ad epistolam perbreuem, vel ad obscuram & arcanis de rebus conscriptam, vel ad solicitam ac tristia nunciantem ac mandantem accommodari posse. Quid sit autem Scytale Laconica, docet A. Gellius noct. Attic lib. 17. cap. 9. Sed ipsius verba præstiterit adscribere. Lacedæmonij autem inquit, veteres, cum dissimulare & occultare literas, publice ad imperatores suos missas volebant ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerent, epistolas id genus factas mittebant. Surculi duo erant teretes, oblongi, pari crassamento, eiusdemq; longitudinis, derasi atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur. Alterum domi magistratus cum iure atque cum signo habebant. Quando vsus venerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat complicabant, volumine rotundo, ac simplici, ita vt oræ adiunctæ vndique & cohærentes lori quod plicabatur coiret. Literas deinde in eo loro

loro per transuersas iuncturarum oras versibus ab imo ad summum proficiscentibus, inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. reuolutio autem lori literas truncas, atq; mutilas reddebat, membraq; earum & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manibus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed vbi ille, ad quem erat missum acceperat, surculo compari quem habebat, capto, ad finem perinde vt debere fieri sciebat, circumplicabat, atq; literæ per ambitum eundem surculi coalescentes, rursum coibant integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij σκυτάλην, id est, lorica tum surculum appellant. Hactenus Aulus Gelliius. Meminit huiusce rei Plutarchus in Lysandro: cui Pharnabazus supposititia scytala imposuit. Suidas eadem fermè refert, quæ Gellius de scytala, Strab. Geographiæ lib. 1. hyperbolam hanc quoque commemorat, Ager angustior est, quàm scytala Laconica.

Hirundinum musea. 2

Χελιδόνων μουσεῖα. id est, Hirundinum musea. Aristophanes in Ranis:

Επιφυλλίδες ταῦτ᾽ ἐστι καὶ στωμύλματα,	Sunt ista folia, & stulta blateramina,
Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης. id est,	Musea hirundinum, artis ac subuersio.

Interpres admonet, prouerbium esse in impendio loquaces, & obstreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædij auditoribus adferre, quàm voluptatis. Est enim hæc auis minime canora, sed molesto quodam stridore. Vnde apud Pythagoricos loquacitatis symbolum esse meruit, cum vetant ne quis hirundinem sub eodem habeat tecto. Apte dicetur in poetas indoctos, oratores loquaces magis quàm eloquentes, aut in cœtum hominum inepte loquacium.

Lusciniæ nugis insidentes. 3

Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. id est, Lusciniæ nugis insidentes. Proximum illud ad imperitos & tamen garrulos conuenit, hoc ad eruditos, qui tamen immodice suo studio delectentur. Quod genus sunt poetæ potissimum. Plaut. in Bacchid. ad puellam trāstulit, Metuo, inquit, ne lusciniolæ defuerit cantio. Quanquam in Græco prouerbio iocosa deprauatio videtur inesse, vt pro λόχμαις dictum sit λέσχαις. Sumptum est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur Siquidem, vt narrat Plin. lib. 10. cap. 29. diebus ac noctibus quindecim continuis citra intermissionē canit, densante se frondium germine. Multis nominibus admiratione digna auis. Primum tanta vox in tam paruo corpusculo, tam pernax spiritus: deinde in vna perfecta musicæ scientia. Modulatus editur conciso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscatur ex inopinato, interdum & secum ipsa murmurat, plenus, grauis, acutus, creber, extentus, vbi visum est, vibrans, summus, medius, imus. Breuiter, omnia tam paruulis faucibus quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, & non idem omnibus, sed suus cuique. Certant inter se, palamq; animosa contentio est: Victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, versusq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, vicibusq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehensio. Hæc & alia nonnulla de lusciniarum cantu refert Plinius, quo diximus loco.

Asinus portans mysteria. 4

Ὄνος ἄγων μυστήρια. id est, Asinus portans mysteria. In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam versabatur. Veluti, siquis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis.

Νὴ τὸν δί᾽ ἐγὼ γ᾽ οὖν ὄνος ἄγων μυστήρια.	Ita per Iouem sum asinus vehens mysteria.
Ἀτὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλείω χρόνον. id est,	Verum ista iam non sustinebo diutius.

Iterpres affirmat inde natum adagium, quòd olim quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino imposita deportabantur. Quadrabit & in eos, quorum opera alijs duntaxat est vsui, cum ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti siquis cibos alijs gestet, quibus ipsi non liceat vesci. Huc allusisse videtur Apuleius, cum se fingit asinum Cererem deam circumferentem. Suidas adscribit Dæmonem apud lapidem molarem referre quem Græci ὄνον appellant, propterea quòd in sacris, molis frumentarijs coronas imponere consueuerint. Itaque torquebitur elegauter in eos qui bus immerentibus honos habetnr. Veluti cum indoctis doctoris titulus pileum & anulus, aliaque id genus insignia tribuuntur.

Iterum tranquillitatem video. 5

Αὖθις αὖ γαλήν᾽ ὁρῶ. id est, Rursum denuo tranquillitatē aspicio. Aristophanis interpres prouerbiū

esse scribit, quo nos significamus è malis emergere, fortuna in melius commutata. A nauigantibus ducta metaphora, quibus conquiescente procella grata solet esse trãquillitas. Aristophanes in Ranis,

Ἔξεστι δ᾽ ὥσπερ ἡγέλοχος ἡμῖν λέγειν, — Vt Hegelochus item nobis fas dicere,
Ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλὴν ὁρῶ. id est, — Tranquillum ab vndis, rursus iterum conspicor.

Hegelochus erat histrio quispiam tragœdiarum, ne quem vox ignota remoretur. Notat autem obiter Aristophanes, Euripidis ταυτολογίαν, apud quem hic versus est in Oreste, αὖθις αὖ γαλὴν ὁρῶν. quã eandem irrisit etiam Stratis. Quanquam videtur & illusio subesse in Græcanicis verbis γαλῆν ὁρῶ. id est, Felem video, & γαλὴν ὁρῶ. id est, tranquilla video. Atqui vicissim Euripides apud eum comicum Aeschylum taxat, qui bis idem dixerit in hisce versibus,

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
Ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ καὶ κατέρχομαι.
Νὴ τὸν Δί᾽ ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι,
Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει κάρδοπον. id est,

Sapiens bis idem est nobis locutus Aeschylus.
Ad terram enim, inquit, venio & accedo. velut
Si per Iouem, vicino ita quis discat suo:
Mactram aut canistrum, si libet, mihi commoda. — Pindarus in Isthmijs,

Ἀλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασσεν ἐκ χειμῶνος. id est,
Sed nunc Neptunus mihi tranquillitatem præbuit ex tempestate.

6

In tranquillo est.

Ad hanc formam pertinet Terentianum illud ex Eunucho. Tum autem Phædriæ meo fratri gaudeo esse amorem in tranquillo. Item illud, Qui te in scopulum è tranquillo auferat. Et quod alibi diximus, Ego in portu nauigo. Item illud, In terra sunt. Eadem autem locutionis specie dicimus, in tranquillo, qua dicimus, in tuto, in procliui.

7

Septennis cum sit nondum edidit dentes.

Ἑπταετὴς ὢν ὀδόντας οὐκ ἔφυσεν. id est, Cum sit septem natus annos, nondum tamen dentes produxit. Aristophanis interpres admonet prouerbio dici solere. Mihi quadrare videtur in eum, qui natu grandis tamen adhuc quasi puerum agit aut qui diu commoratus alicubi, nihil adhuc authoritatis, aut honoris sit assecutus. Metaphora mutuo sumpta videtur ab infantibus, quibus circiter annum ætatis septimum, omnes dentes soleant enasci. Aristophanes in Ranis,

Σκώψωμεν ἀρχίδημον — Taxemus Archidemum,
Ὃς ἑπτέτης ὢν, οὐκ ἔφυσε φράτορας. id est, — Septennis hic nondum tribules edidit.

Vbi poeta captans iocandi occasionem, pro ὀδόντας, φράτορας, mutauit. Taxat enim obiter Archidemum quempiam, qui morem Atheniensium neglexerat, apud quos hospes septem annos in ea versatus ciuitate, in ciuium numerum adscriptus, iam velut in cognationem ac ius illorum asciscebatur.

8

De pulchro ligno vel strangulare.

Ἀπὸ καλοῦ ξύλου κἂν ἀπάγξασθαι. id est, De pulchro ligno etiã strangulari conuenit. Admonet parœmia, calamitatem tolerabiliorem esse, si cum honestate fuerit cõiuncta, & dedecore vocauerit. Veluti, si virgo vitietur à generoso ac prædiuite amante. Aristophanes in Ranis ad prouerbium alludẽs,

Ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου — Digno siquid è ligno rei
Ἤν τι καὶ πάσχητε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκήσετε. — Perferetis, ferre cordatis videbimini viris.

Quasi minus miserum sit suspendium, si ex arbore pendeat insigni. Circumfertur huic simillimum prouerbium etiam hodie apud nostrates: si demergendus sim, in aqua pura me demergam: hoc est, si pereundum est, honesta morte perire satius. Aut si peccandum, honestiore peccandum titulo. Potest referri & ad eos qui vincuntur quidem, sed à victore tam insigni, vt honestius & optabilius videatur sic vinci, quàm alios quosdam vicisse. Vnde est Vergilianum illud:

Aeneæ magni dextra cadis.

Et apud Ouidium, Aiax pudendum sibi putat cum Vlysse vel certasse, etiam si victor discesserit.

Mecum inquit, certasse feretur.

Item apud Homerum Iliad. φ. ad hunc modum loquitur Achilles,

Ὥς μ᾽ ὄφελ᾽ Ἕκτωρ κτεῖναι ὃς ἐνθάδε γ᾽ ἔτραφ᾽ ἄριστος, — O si me necet, huc qui egit fortissimus Hector,
Τῷ κ᾽ ἀγαθὸς μὲν ἔπεφν᾽, ἀγαθὸν δέ κεν ἐξενάριξε. — Tum gnauus gnaui victus virtute perirem.
Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι. id est, — Nunc me fata volunt obscura morte perire.

Pindarus

Pindarus in Pythijs hymno tertio, non dissimili sensu dixit, καλὸν πῆμα, id est, pulchra noxa: de Ixione loquitur, deceptus imagine Iunonis sibi parauit exitium.

Non Chius, sed Cius. 9

Didymus prouerbium subesse putat in his Aristophanis verbis: οὐ χῖος ἀλλὰ κῖος. id est, Non Chius, sed Cius, propter vulgato scommate notatam gentis inconstantiam, ac volubilitatem, pro temporis ratione commutantis institutum, ac idem ad fortunæ commoditatem accommodantis. Aristophanis carmina è Ranis sunt hæc, in Theramenem:

Πέπτωκεν ἔξω τῶν κακῶν, οὐ χῖος ἀλλὰ κῖος. id est,
Euolauit è malis, haud Chius, sed Cius.

Quanquam hoc loco Aristarchus Cous legit, non Cius. Theramenes enim Cous fuisse dicitur. Fortassis allusum ad id quòd is Theramenes fuerit Prodici Coi discipulus. Huius mentionem facit & Lucianus in Amoribus ὥστε ἔγωγε ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν ἐνδυνατῶ, γενέσθαι θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος. id est, Itaq; & ipse quoq;, si fieri possit, optarim Theramenes fieri ille cothurnus. Nisi forte allusum est ad vocum affinitatem, cum res longe discrepet. Nam Chij male audiebant ob mores effœminatos, cum Cij nec tibicinas, nec meretrices reciperent in ciuitatē, vt indicat Athenæus lib. 13. Itaq; qui pauloante nugator, mox veluti alius sumat vultum tetricum, in hunc recte dicetur: οὐ χῖος ἀλλὰ κῖος. Aristarchus qui legit Cous, videtur ad taxillorum lusum spectasse, in quo iactus qui Cous dicitur, habebat sex, chius vnum duntaxat. Itaq; Cous felicior erat iactus. Quo dicto indicat Theramenem nūquam infeliciter consuluisse. Eupolis qui legit Cius, putat Theramenem ascitum in Ciorum ciuitatem cum natus esset Cous. Didymus tamen effert prouerbium οὐ χῖος ἀλλὰ κῖος, vt mutatio nominis indicet hominis versatile ingenium ac tempori seruiens, semper ad potiorem partē sese accōmodantis. Huiusmodi fermè referuntur in commētarijs eius fabulæ. Porrò de cothurno diximus alibi.

Extra oleas. 10

Ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν φέρεται. id est, Extra oleas fertur. Vbi quis terminos præscriptos transgreditur, aut aliena, nec ad rem pertinentia facit: dicitue. Aristophanes in Ranis,

Μή σε ὁ θυμὸς ἁρπάσας Ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαιῶν. id est,
Ira ne te concitum rapiat extra oliuas.

Interpres adagium hinc natum ait, Stadia in quibus currendi certamina peragebantur, oleis per seriē positis, vtrinque sepiebantur, quas præterire non licebat: proinde qui præterijsset oleas, extra stadium currere videbatur.

Coronam quidam gestans, cæterum siti perditus. 11

Στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δὲ ἀπολωλώς. id est, Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus. In temulentum & lurconem apte torquebitur, quique obligurita re redactus sit ad inopiam Aristophanes in Equitibus:

Ὥσπερ κοννᾶς, στέφανον μὲν ἔχων αὖον, δίψῃ δ᾽ ἀπολωλώς. id est. Quemadmodum Connas coronā quidem gestans aridam, verum siti perditus. Taxat autem Cratinum Comicum tanquam ebriosum ac delirantem. Effertur adagium & ad hunc modum apud Diogenianum,

Δελφὸς ἀνὴρ στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ᾽ ἀπολωλώς. id est,
Vir Delphus cum portet serta, siti exanimatur.

Natum est à moribus Connę cuiusdam. Is primum erat tibicen vinosus, atq; in conuiuijs assidue coronatus potabat: Nam priscis mos erat, in compotationibus coronas gestare. Deinde è tibicine factus est Olympionices, atque in Olympijs sæpe victor coronam tulit, vnde Cratinus eum πολυστέφανον vocat. Alioqui pauperrimus, neque tantillo ditior factus suis victorijs. Nihil enim habuisse fertur, præter oleastrum.

Aphya in ignem. 12

Ἀφύα ἐς πῦρ. id est, Aphya in ignem, Prouerbium in ea, quæ celerirer intereunt, aut absumuntur, siue quæ facile ac statim conficiuntur. Nam Aphya piscis genus candidum, molle ac tenerum, quod admotum igni protinus decoquitur. vnde meretrices aliquot aphyas dictas indicat Athenęus lib. 13. quod essent candidę, graciles, & oculis prægrandibus. Talis enim apua. Frigitur autem in oleo feruēti: vnde fertur & illud apud Græcos ἀφυῶν τιμὴ ἔλαιον. id est, Aphyarum honor oleum. ac protinus vt contigerunt oleum feruens, iam decoctæ sunt, adeo vt illico cum oleo stridant, statimq; percoctæ tollantur è patella. Hunc piscem Suidas scribit etiam ἄφρον, id est, spumam appellari, propter candorem & ἐγγραυλιν, commemorans eius genera. Athenæus lib. 7. quibusdā & ἀφρύην dici, nimirum à spuma,

& ob id Veneri sacrum, quod eam poetarum fabulæ gignant è spuma maris. Idem eorum quæ supra diximus Clearchum adducit authorem, addens & ad hunc modum efferri parœmiam, ἴδε πῦρ ἀφύα. id est, Aphya vidit ignem. Quasi vidisse modo sufficiat ad decoctionem. Itaq; si puella iam nubilis statim sponso viso incalescat, conueniet ἴδε πῦρ ἀφύα. Non dissimile ei quod alibi recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον. id est, Equum in planiciem.

13

Boliti pœnam.

Βολίτου δίκην. id est, Boliti pœnam, dicunt, vbi quis de re friuola nihiliq; plectitur. Bolitus autem Græcis significat stercus quoduis, sed proprie bubulum. Porrò Solon legem tulit, quæ pœnam minabatur etiam ijs qui bubulum stercus furto sustulissent. Huc allusit Aristophanes in equitibus,

Τοῖς βολίτοις ἡττώμενος. id est, Bubulis stercoribus victus.

Hesychius putat Græcis idem βόλβιτον & βόλιτον, nisi quod prius illud Ionum sit peculiare. idem indicat Etymologus. sic autem appellari bouis excrementa, quòd liquidiora sint quàm cęterorum animantium: citat autem & Hipponactem, qui βολίτου κασιγνήτην, dixerit fœminam opinor extreme contemptam. Et βολίτινον, velut è bubulo stercore conflatum. Cynulcus apud Athenæum lib. 13. ἀλλὰ βολίτινον ἔχων θάτερον σκέλος. id est, sed è bubulo stercore conflatum habens alterum crus. In Phrysiorum agris videre est domos bolitinis parietibus, in alijs bubulum stercus ad ignis materiam siccari, Quin & hodie nostrates, quem insigniter contemnunt, βόλιτον appellant.

14

Haud vnquam arcet ostium.

Οὐδέ ποτ᾽ ἴσχει ἡ θύρα. id est, Haud vnquam arcet ostium. Interpres Aristophanis parœmiam admonet esse de ijs qui impendio sunt hospitales, quorum fores semper patentes neminem excludunt. Sumptum ait ex Eupolidis comœdia, cui titulus φίλος. Eleganter accommodabitur vel ad credulum qui quoduis mendacium admittat auribus, vel in mulierem nulli negantem.

15

Semper aliquis in Cydonis domo.

Ἀεί τις ἐν Κύδωνος. id est, Semper aliquis in Cydonis domo. Cydon Corinthius quispiam erat, adeo insignis hospitalitate, vt etiam prouerbio locum fecerit. Refertur à Suida pariter & à Zenodoto, neq; non ab Aristophanis interprete. Hæc cum non careant gratia, quoties simpliciter accommodantur ad homines φιλοξένους, tamen plusculum habebunt Veneris, si ad animum deflectantur: veluti si quis admoneat pium hominem, ne sinat animum suum quibuslibet cogitationibus patere.

16

Summis vnguibus ingredi.

Ἐπ᾽ ἄκρων ὀνύχων. id est, Summis vngulis. Metaphora prouerbialis in eos qui auidius auscultant. Nam ij solent semet in summos pedes erigere: Καὶ ἐπ᾽ ἄκρων ὀνύχων βαδίζων, id est, Summis ingrediens pedum vnguibus, in fastuosos. Refertur adagium ab Aristophanis interprete ἐν ἀχαρνεῦσι, putatque huc allusisse poetam, cum ait,

Εὐθὺ διὰ τοὺς στεφάνους ἐπ᾽ ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκάθησθε. id est,
Summis natibus mox residetis, animos addente corona. id est,
Efferimini, vobisq; placetis.

17

Haud impune vindemiam facies.

Οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις. id est, Haud impune vindemiam facies. In eos competet, qui nullo seruante, impune decerpunt vuas: Aristophanes in Vespis: Ἀλλ᾽ οὐκ ἐρήμας ᾠέσθ᾽ οὕτω ῥαδίως τρυγήσειν. id est, At ne existimetis vos adeo facile atq; impune vindemiam facturos. Nam ἐρήμας Græci fieri dicunt, quod fit nullo prohibente, nulloq; obsistente. Confine est illi quod alio referemus loco:

Γλυκεῖ ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. id est, Est dulce pomum, verum vbi custos abest.

Solent enim vitibus & pomarijs adhiberi custodes, præsertim autumno, cum iam maturi fœtus furẽ inuitant. Itidem dicunt ἐρήμην κατηγορεῖν, καὶ ἐρήμην δίκην γράφειν, & ἐρήμην νικᾶν, & ἐρήμην κρίνειν ἢ κατακρίνειν, quemadmodum indicauimus alibi.

18

Mens est in tergoribus.

Ὁ νοῦς ἐστὶν ἐν τοῖς σκύτεσιν. id est, Animus est in tergoribus. De solicitis dictitari solitum, quique malum aliquod imminens timere videntur. Aristophanes in comœdia, cui titulus Pax,

Ἡμάρτομεν ταῦτ᾽ ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε, Peccauimus quidem ista, sed veniam dabis,
Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ᾽ ἐν τοῖς σκύτεσιν. id est, Tum nanque noster animus in corijs erat.

Metaphora sumpta est vel à locis, quibus cæduntur serui. Nam hæc è bubulis tergoribus secantur. Vnde Plautinum ænigma: Vbi viuos homines mortui incursant boues: vel à clypeis, qui bubulo corio solent obduci. Proinde congruet vel in eos, qui flagra metunt: vel in hos, quos belli impendentis

metus

metus habet ſolicitos. Non diſſimile Terentianum illud ex Eunucho: Iandudum animus eſt in patinis. Item illud Ariſtophanicum in Veſpis de homine litium auido,

Ὁ νοῦς πέταται νύκτα περὶ τὴν κλεψύδραν.

At volat animus nocte circa clepſydram.

Breuiter quacunq; in re ſumus intenti, in ea dicimur eſſe.

Σκύτη βλέπει. 19

Σκύτη βλέπει. id eſt, Vt verbo verbum reddam, tergora tuetur. Confine proximo, quo ſignificabant quempiam præ ſe ferentem vultu, quòd mali quippiam inſtare ſuſpicaretur, idq; coniecturis aliquibus colligeret: veluti ſiquis conſpectis boum tergoribus, bellum futurum colligeret, quòd his integantur clypei. Citatur adagium ex Eupolidis fabula, cui tit. Chryſogones:

Ἀτεχνῶς μὲν οὖν τὸ λεγόμενον σκύτη βλέπει. id eſt, Plane quod aiunt obtuetur tergora.

Fortaſſe nec illud abſurdum fuerit, hinc natum prouerbium dicere, quòd in clypeis barbaricæ quæpiam & horrendæ facies depingi ſculpiue ſolent, barbarorum, aut Cyclopum, aut beluarum etiã, vt eam ob cauſam qui truculento eſſent vultu, σκύτη βλέπειν dicerentur. Athenæus lib. 13. Οὐ πολλὰ σε σωφρονήσαντος, καὶ διδάξαντος σκύτη βλέπειν. i. Qui nihilo refecit emendatiorẽ, tantumq; docuit toruũ obtueri. Sentit enim, diſcipulum à philoſopho nihil aliud didiciſſe, q̃ ſuperciliũ & vultus truculentiam. Quanquam hoc adagiũ in ſua duntaxat lingua gratiã habere poteſt, Ariſtoph. in Veſpis,

Ἐγώ σε τήμερον βλέπειν σκύτη ποιήσω. id eſt, Ego hoc quidem faxo die, te tergora obtueri.

Cochleare creſcet. 20

Δοῖδυξ αὔξει. id eſt, Cochleare creſcet. Chryſippus apud Zenodotum & Ariſtophanis interpretem ait, hanc parœmiam dici ſolere in puſillos homunciones per ironiam. Nam cochleare & puſillum idem & contortum: Ariſtophanes in Equitibus,

Σκεύη δύο χρησίμα δοῖδυξ ἤδε τορύνη. id eſt,

Duo vtilia vaſa, cochleare & toryna. Eſt autem Toryna, qua mouetur olla.

Connæ calculus. 21

Κόννου ψῆφος. id eſt, Connæ calculus, in hominem, aut rem nihili, nulliuſq; momenti. Prouerbium manauit à Conna quopiam citharœdo, ſiue, vt quidam volunt, lyriſta ex eorum numero, qui citra vocem organo canebant. Sunt qui dicunt, Connam fuiſſe quendam extremæ ſortis hominem, qui deuorato patrimonio pauperrimus fuerit. Calliſtratus apud Ariſtophanis interpretẽ ad hunc modũ effert parœmiam, κόννου θρῖον. i. Connæ ficulnum folium, quòd eo luſitare ſit ſolitus. Ariſtophanes in fucis,

Σὲ μὲν ἡγοῦνται κόννου ψῆφον. id eſt,

Te quidem Connæ ſuffragium exiſtimant, hoc eſt, nihili ducunt.

Vnicum arbuſtum haud alit duos erithacos. 22

Μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους id eſt, Idem arbuſtum non alit duos erithacos. Zenodotus author eſt, hoc adagio notatos illos qui ex rebus minutis feſtinant diteſcere. Mihi videtur non intempeſtiuiter dici poſſe in eos quibus parum conuenit, nec in eodẽ munere concorditer verſari queunt. Eſt autem Erithacus auis quædã ſolitaria, vt eodem in ſaltu non temere niſi vnam inuenias. Hanc Theodorus Gaza nunc Syluiã, nunc rubeculã interpretatur. Thomas magiſter ait à quibuſdam ἐριθέα vocari, ab alijs ἐρίθυλον, à pleriſq; ἐρίθακον. Ariſtophanes eleganter ad hoc alluſit adagium in Veſpis,

Οὐ γὰρ ἄν ποτε
Τρέφειν δύναιτ' ἄν, μία λόχμη κλέπτα δύω. id eſt, Non enim fieri poteſt
Fures vt vnquam ſaltus alat vnus duos.

Nõ omnino diſſimile eſt huic quod dixiſſe fertur Alexãder Magnus Mundũ non capere duos ſoles.

Pedibus ingredior, natare enim non didici. 23

Πεζῇ βαδίζω, νεῖν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι. id eſt, Ambulo pedes, nandi imperitus ſcilicet. Prouerbialis ſenarius, in eum qui maiorum rerum imperitus minutioribus negotijs ſeſe exercet. Aut qui propter imperitiam priuatus & humilis viuit: aut qui ſeſe neceſſario confert ad aliud genus, quandoquidem ad illud aut illud nequaquam eſt idoneus: veluti ſiquis negotiator fiat, ad literas indocilis. Refertur huic adſimilis verſus:

Πεζῇ βαδίζω, οὐκ ἐπίσταμαι σκάπτειν. id eſt, Fodere imperitus pedibus ambulo meis.

Apud Ariſtophanem in Auibus ſycophanta ſimiliter excuſat ſuam profeſſionem: τί γὰρ πάθω, σκάπτειν οὐκ ἐπίσταμαι. id eſt, Quid quæſo facerem, quando fodere neſcio. Huc videtur referendum & euangelicum illud: fodere non valeo σκάπτειν οὐ δύναμαι. Foſſionem enim pro quauis opera mercenaria poſuit Ariſtophanes in Veſpis,

Σύγγνωθι, κιθαρίζειν γὰρ οὐκ ἐπίσταται. id est, Ignosce, neq; enim canere doctus est cheli.
Nimirum alludens ad vulgatum adagium, perinde quasi dicat: Reliquarum imperitus artium, furto tantum rem parat. Item in Equitibus:
Οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι. id est, Ne musicam quidem scio.

14

Vna domus non alit duos canes.

Εἷς οἶκος οὐ δύναται τρέφειν τοὺς δύο κύνας. id est, Eadem domus non bene canes alit duos. Prouerbio iactatus senarius in eos, inter quos parum conuenit propter idem lucrum, quod communiter expetunt. Sic idem regnum non fert duos tyrannos. Eadem respubl. non fert duos expilatores. Idem munus, non fert duos ambitiosos, quorum vterque conetur tenere primas. Refertur ab Aristophanis interprete.

25

Vallus vitem decepit.

Ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον ἐξηπάτησεν. id est, Vallus vitem decepit. Vbi quispiam ab eo fallitur aut læditur, à quo pendebat, cuiusq; fidei nitebatur. Traductum à vallis, quibus alligatæ fulciuntur vites. Fit autem interdum, vt illi radicibus actis, ramis ac frondibus suis vitem strangulent, aut prostrati palmitem secum trahant. Aristoph. in Vespis,
Εἶτα νῷν ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον; id est, Itáne circumuenit ipse vineam palus suam?

62

Trepidat in morem galli cuiuspiam.

Πτήσσει ὥς τις ἀλέκτωρ. id est, Trepidat tanquam gallus gallinaceus. In male affectum, & commotum, aut etiã pauitantem opportune dicetur· πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atq; expauescere, peculiariter autem de auibus dicitur. Aristoph. in Vespis,
Πτήσσει Φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ. id est, Galli in morem Phrynichus horret.
Fuit hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniensis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis multarunt, quòd Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Quod quidem ego non adscripturus eram inter adagia, nisi commentarius Aristophanis hoc nominatim prouerbij loco retulisset. Meminit huius & Plutarch. in Alcibiade: qui cum antea fuisset ferox & insolens, ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è poeta quopiam.
Ἔπτηξ' ἀλέκτωρ ὡς κλίνας πτερόν. id est, Pauidus refugit, more gallinacei,
Cum victus alas ille summittit suas.
Meminit huius & in vita Pelopidæ. Certamen autem gallorum apud veteres solenniter ac publicitus exhibebatur Cæterum, quanquam animal natura pugnax est, tamen gallus vbi se sentit imparẽ in con flictu, mire deiectus ac supplex profugit, risum præbens spectatoribus.

27

Non magis parcemus quàm lupis.

Οὐ φεισόμεθα μᾶλλον ἢ λύκων. id est, Haud magis parcemus ac lupis. Aristoph. interpres prouerbialem figuram esse admonet, inde natam quòd antiquitus lex ad interficiendos lupos etiam præmio inuitabat apud Atticos. Etenim qui lupi catulum interemisset, huic talentum: qui adultum occidisset,, duo talenta dabantur. Vnde & Apollinem, λύκειον καὶ λυκοκτόνον cognominarunt. Aristophanes in auibus:
Φεισόμεθα γάρ τι τῶνδε μᾶλλον ἢ λύκων; id est, Quid enim his magis parcemus, atq; ipsis lupis?

28

Nisi si qua vidit auis.

Πλὴν εἴ τις εἶδεν ὄρνις. id est, Nisi si qua vidit auis: Hyperbole prouerbialis de re vehementer occulta. Aristophanes in Auibus:
Οὐδεὶς εἶδεν τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμόν, πλὴν εἴ τις ἂν ὄρνις. id est,
Nemo meum vidit thesaurum, nisi forsan siqua auis vsquam.
Suidas etiam hunc versiculum citat ex Aristophane,
Οὐδείς με θεωρεῖ πλὴν ὁ παραπτάμενος ὄρνις. Nemo me contuetur, nisi præteruolans auis.

29

Perdicis crura.

Πέρδικος σκέλος. id est, Perdicis tibia. Perdix caupo quispiam erat claudus, ab Aristophane locis aliquot notatus, vnde & in prouerbium abijt. Cuius mentionem fecit Aristophanes grammaticus in prouerbijs oratiõis solutæ. Dicebatur in crura gracilia distortaq;. Refertur à Suida. περδίκειος πούς. id est, Perdicis pes. In loripedes quadrat. Citatur hoc carmẽ apud Athenæũ in primi libri fragmẽtis.
Ἔγχει πιεῖν μοι καὶ τὸ πέρδικος σκέλος.
Ἀμίδα δότω τις, ἢ πλακοῦντά τις δότω. id est, Infunde

Infunde bibere,& crura perdicis mihi.
Matulam det aliquis,aut placentam porrigat.
Verum haud videtur hoc ad prouerbium admodum facere.

Tolle calcar. 30

Αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον.id est,Tolle calcar vltorium.Extat adagium in Aristophanis Auibus:
Αἶρε πλῆκτρον εἰ μάχῃ. Tolle calcar si pugnas.
In eum dici solitum,qui iam vltionem parat. Mutuo sumpta metaphora à gallis pugnam inituris, quibus ferrei stimuli,quidam alligari solent,quo se tueãtur inter certandum:quanquam authore Aristotele lib.De animalibus 2.cap.12.natura calcar addidit ex auium genere ijs,quæ ob corporis molem sint ad volatum minus idoneæ. Cuiusmodi sunt galli. Id confirmat Plinius lib.10. Et regnum, inquit,in quacunq; sunt domo exercent:dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos,vel ideo tela adnata cruribus suis intelligentes:nec finis,sæpe commorientibus.

Minus habes mentis,q̃ Dithyramborum poetæ. 31

Διθυραμβοποιῶν νοῦν ἔχεις ἐλάττονα. id est, Minus sapis scriptoribus Dithyrambicis.
In stupidos ac furiosos torquetur. Adagium annotatur ab Aristophanis interprete in Auibus sumptum à poetis Dithyrambicis,qui Baccho afflati furebant,vnde & Horatius,
Aut insanit homo,aut versus facit.
In Odis,Pindari grandiloquentiam attollens,Seu,inquit,per audaces noua dithyrambos verba deuoluit,numerisq; fertur lege solutis.Philostratus in Sophistis immoderatam in dicendo vehementiam ac granditatem aliquoties appellat τὸ διθυραμβῶδες,eosq; dicit ἐκβακχεύειν καὶ ὑπερβακχεύειν.

Cercyræa scutica. 32

Κερκυραία μάστιξ.id est,Cercyræum flagrum.De re superuacaneo cultu exornata.Quadrabit & in ea,quibus ornatus additur neutiquã decorus aut congruus.Cercyræis,qm̃ crebris seditionibus agitabantur,mos erat gestare flagra ingentia,ansis eburneis exornata. Quidam aiunt,ea duplicia fuisse. Itaq; in prouerbium abierunt.Author interpres Aristophanis in Aues.Lycurgus rhetor cum ob immodicam linguæ libertatem è concione eijceretur,exclamauit,ὦ κερκυραία μάστιξ ὡς πολλῶν ταλάντων ἀξία εἶ.id est,ô Cercyræa scutica,quàm multa vales talenta.Notans populum inutilem, magno tamen alendum.Refert Plutarchus in vitis decem rhetorum.

Larus. 33

Κέπφος λάρος.id est,Cepphus larus.In garrulum ac vecordem dicebatur, præcipue qui cuiusuis rei cupiditate deceptus capitur:ab auis ingenio ductum,quam spuma marina gaudere tradunt. Capitur autem ad hunc modum,Obijcitur spuma primum lõgiore interuallo.Deinde propius propiusq; Postremo manibus gestantes exhibent.Larus itaq; cibi auiditate captus comprehenditur. Aristophanes vtitur in Pluto.Interpres admonet cognomen esse prouerbiale.Rursum in Nebulis Cleonẽ Larum vocat,quòd furtis ac rapinis inhiaret.Lucianus in libello De mercede seruientibus.σαυτὸν δὲ παρακαλέσας θαῤῥεῖν,ἐπιχείρει τῇ ἄγρᾳ εἰ θέλεις,καθάπερ ὁ λάρος ὅλον περιχανὼν τὸ δέλεαρ.id est,Sumpta vero fiducia,venatum aggredere,si videtur,Lari in morem,totam escam ore deuorans.Athenęus lib.Dipnosophistarum 10.indicat auem hanc Herculi attributam à priscis,quòd & ille fuerit ἀδηφάγος,atq; itidem βουφάγον esse vocatam. Olim præcipuus gurgitum luxus erat in piscibus id quod omnium libri testantur,quicunq; vel apud Gręcos,vel apud Latinos scripserunt de hoc genere.Quo magis mirum est hodie religionis causa vulgus piscibus vesci.Proinde congruet & in obsonatores, quòd Larus auis piscium sit appetens.

Cepphus parturit. 34

Κέπφος ὠδίνει.id est,Larus parturit.Dicebatur in eos qui pollicerentur ingentia,deinde nihil promissis dignum præstarent.Est enim Larus auis,multa plumarum copia circumtecta,cæterum carnibus exiguis:pariens autem vociferatur.Recensetur adagium ab Aristophanis interprete, in comœdia cui titulus,Pax,Confine est illi:
Parturiunt montes,nascetur ridiculus mus.

Canis festinans cæcos parit catulos. 35

Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει.id est,Canis festinans cæcos parit catulos.In eos iaciebatur,qui nimio festinandi studio rem parum absolutam edunt, vt siquis operis parum elimati præcipitet editionem.Hinc natum,quòd canis quia celerius pariat,catulos cæcos velut adhuc immaturos edit. Arist. lib.De generatione animalium 4.demõstrat,id potissimum euenire in animantibus,quæ multifidis

sunt pedibus,& numerosum alunt fœtum, vt vulpes, vrsa, leæna, canis, lupa. Nam hæc omnia cæcos pariunt catulos, quædam etiam informes adhuc edunt. In causa putat, quòd cum corporis humor non sufficiat alendo tam numeroso fœtui, natura partum imperfectum potius educit. Galenus item libro quem conscripsit de semine. τὰς δὲ κύνας ἤδη που καὶ ἡ παροιμία φησὶν τυφλὰ ἀπὸ σπουδῆς. id est, Canes vero etiam prouerbio iactatum est, ob festinationem cæca parere: quanquam canum catulos Galenus mauult imperfectos dici quàm cæcos, cum talpæ proprie cæcæ dicantur. Animantia quæ fœtus edunt cæcos ἀλαοτόκα vocantur Græcis, quasi Latine dicas cæcipara. Alludit ad parœmiam Aristophanes in Pace:

Η κώδων ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει. id est,
Cæca parit properato Acalanthis tinnula nixu.

Et interim Græci grammatici dubitant quid sit Acalanthis: alij putant nomen insignis canis, deductum παρὰ τὸ ἀκαλὸν θεῖν. id est, quod placide currat. Sunt rursus qui suspicentur auem esse. κώδων autem tintinabulum est, quo in ædibus magnatum, & hodie in collegijs, conuocantur familiares ad officiũ. Alij suspicantur dictum παρὰ τὸ ἀκάλλειν. id est, à blandiendo, quòd notis adblandiens canis, allatrat hospites. Sic diuinant Aristophanis interpres, Etymologus & Suidas,

36

In canis podicem inspicere.

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις,

Τούτῳ μὲν εἶπον ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶν. id est, Canis quidem hunc inspicere iussi podicem.

Interpres admonet vulgo dici solere in cæcutientes, adscribens & hunc trochaicum.

Ες κυνὸς πυγὴν ὁρᾶσθαι καὶ τριῶν ἀλωπέκων. id est,
In canis despicere podicem, triumq; vulpium. Allusit eòdem & in Acharnensibus.

Τοῖς ὀσίνοις φυσῆτε τὸν πρωκτὸν κυνός. Obscœnius est, quàm vt vertere libeat. Has profectò nugas pigeret adscribere, ni propositum esset operi suscepto per omnia satisfacere, καὶ ἣν ἔλαχον σπάρτην κοσμεῖν.

37

Tentantes ad Troiam peruenerunt Græci.

Theocritus in Syracusijs, tentando atque experiendo quantumlibet etiam ardua perfici, figura prouerbiali significans,

Ες τροίην inquit, πειρώμενοι ἦλθον ἀχαιοί. Tentando ad Troiam venere Pelasgi.
Καλλίστα παίδων πεῖρα θὴν πάντα τελεῖται. .i. Cuncta, puellarum pulcherrima, perficit vsus.

38

Deum sequere.

Plutarchus in libello De audiendo, refert hoc adagium, quod & inter septem Græciæ sapientum oracula celebratur, ἕπου θεῷ. id est, Sequere deum. Putat hunc esse sensum: Obtempera rationi. Quasi cuiq; debeat oraculum esse, quicquid in pectore dictauerit ratio. Vnde & Vergilius dixit,

An cuiq; deus sua dira cupido. Cui versus ille Græcis celebratus adstipulatur,

Ο νοῦς γὰρ ἡμῖν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός. id est,
Inest enim suus cuiq; animus, deus. Et Menander apud Plutarchum,
Ο νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. id est,

Nam noster animus numen est. Et consimilia quædam apud Lucanum dicit Cato Vticensis. Sumptum videtur ex Homericæ Iliadis lib. I. vbi Achilles Palladi obtemperans hæc dicit:

Ος κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ. .i. Qui dijs paruerit, proni huius vota receptant.

Apud eundem est hoc hemistichium non vno loco positum, καὶ τίς θεὸς ἡγεμόνευε. i. Quin & diuũ aliquis ductor fuit. Plato in Critone, ἔα τοίνυν ὦ κρίτων καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται. Sine ô Crito & hoc pacto agamus, quandoquidem hac nos ducit deos. Cicero lib. De finib. 3. cõmemorat inter præcepta veterũ sapientũ, quæ constat prouerbiorũ vice celebrata. Quæq; sunt, inquit vetera præcepta sapientum, qui iubent tempori parere, & sequi deum, & se noscere, & nihil nimis.

39

Lingua quò vadis?

Γλῶσσα ποῖ πορεύῃ; πόλιν ὀρθώσουσα καὶ πάλιν ἀνατρέψουσα. id est, Lingua quò vadis? Erectũ ciuitatem, eandem denuo subuersura. Refertur à Suida, Zenodoto, Diogeniano. Docet linguam plurimum vtilitatis adferre mortalibus, & eandem rursum plurimam adferre perniciem, tametsi membrum corporis sit perquam exiguum. Proinde diuus Iacobus apostolus eam clauo nauis adsimilem facit, quæ cum pars sit minima, tamen totam nauem aut seruat, aut euertit. Bias referente Plutarcho in libello De audiendo, rursum in alio De loquacitate, Amasidi Aegyptiorum tyranno iubenti, vt sibi quod esset in victimæ quam ad illum miserat, carnibus & optimum & pessimum mitteret, linguã resectam misit, innuens huius vsum esse præcipuum, siue prodesse cupias, siue nocere. Nec inscite

dictum est à Solomone capite 18. Mors & vita in manibus linguæ.

Ollas ostentare. 40

Χύτρας ἐπιδείκνυσθαι. id est, Ollas ostentare, est rem per se ridiculam ac sordidam, perinde vt maximam efferre. Plutarchus in libello De auscultando, taxans sophistas, quibus mos erat ἀδόξους. id est, infames materias verborum fucis exornare, cum vomitum febrim, Busiridem, at atque id genus alia laudant, καὶ νὴ Δία, inquit, χύτρας ἐπιδεικνύμενοι. id est, Ac per Iouem ollas ostentãtes. Non quòd prorsus improbandum sit, siquis vel exercendi, vel laxandi ingenij gratia ludat nonnunquam in huiusmodi argumentis, modo iocus sit eruditus, & cum voluptate misceat nonnihil vtilitatis. Quandoquidem ridentem dicere verum, quid vetat? Immo fit, vt citra offensam & gratius irrepat in animos mortalium veritas huiusmodi lenocinijs commendata: adeo vt A. Gellius non dubitet ridiculas Aesopi fabellas tetricis illis & è cœlo delapsis Stoicorum dogmatis anteponere. Lusit & ipse Plutarchus in Gryllo, festiuiter sanè sed ita tamen, vt philosophum iocari, non scurram, possis agnoscere. Lusimus & nos ante complureis annos μωρίας ἐγκώμιον, cui non plus septem dierum operam impendimus, idq; nullis librorum adminiculis adiuti. Nam nostra sarcina nondum aduecta tum erat. Hoc quicquid est libelli, video candidis ingenijs, & ijs qui bonis literis sunt initiati, magnopere probari, qui prę ter iocandi festiuitatem affirmant illic esse non pauca, quæ ad corrigendos hominum mores magis conferant, quàm Aristotelis Ethica, aut Politica dogmata, qui paganus plus quàm paganice hisce de rebus præcepit. Et tamen audio nonnullos offendi, sed paucos, atque hos eiusmodi vt nihil probent, nisi barbarum, insulsum, & ab omnibus Musis alienissimum. Ipsi Iuuenalem legunt alioquin acerrimi poetarum hostes, quo principum, sacerdotum, negociatorum, ac præcipue mulierum vitia in concionibus suis insectentur, quæ sæpius ita depingunt, vt obscœnitatem doceant. Ego cũ argumentum susceptum ab hoc non abhorreret, & vbique tantus pateret campus, neque mordeo quempiam nominatim, nisi fortè meipsum, & odiosam illam scelerum ac vitiorum Camarinam nusquam mouens, ridicula quædam magis quàm fœda paucis attingo. Sed taxas, inquiunt, episcopos, taxas theologos, taxas principes. Primum non animaduertũt, quàm hoc ipsum faciam moderate, minimeq; odiose. Deinde non meminerunt illius regulæ, quam toties inculcat diuus Hieronymus, vbi generalis de vitio disputatio est, ibi nullius personæ esse iniuriam, neque carbone notari quenquã quasi malus sit, sed omnes admoneri, ne sint mali: nisi fortè illud contendant, omneis principes esse sapientes, omnes theologos absolutos, omnes episcopos & pontifices esse tales, quales fuerunt Paulus & Martinus: vniuersos monachos ac sacerdotes, Antonios esse & Hieronymos. Denique non perpendunt id quod in dialogis est potissimum, personæ decorum. & Erasmum imaginantur loqui, non Moriam. Quasi vero siquis Ethnicum cum Christiano loquentem faciat, nefas sit Ethnicum quicquam dicere quod abhorreat à doctrina Christiana. Postremo cum tyranni quoq; cum à morionibus quiduis audiunt, rideant, parumq; ciuile putent, vllis offendi dicterijs, mirum est istos, nescio quos ab ipsa Moria nihil omnino posse audire, quasi quicquid de vitijs vtcunq; fuerit dictum, id prorsum ad ipsos pertineat. Sed hac de re iam amplius satis. Ad ollas redire præstat. ergo prouerbium affine fuerit illi, quod alibi dictum est, χύτραν ποικίλλεις. id est, Ollam variegas.

Puer glaciem. 41

Ὁ παῖς κρύσταλλον. id est, Puer glaciem. Dicebatur in eos, qui cum retinere quippiam non possint, nolunt tamen amittere. Velut siquis magistratum recuset deponere, cui gerendo sit impar, aut à munere nolit absolui, quod tueri tamen non possit. Competet & in eos, qui sponte nolint à se mouere, quod tamen aliquanto post sit elapsurum. Vt cum opes vrgemus, premimusque, mox nihilominus nos relicturas. Aut cum rem noxiam vrgemus, nec volumus amittere quod lædit. Refertur ab Zenodoto, Suida, Diogeniano, Meminit Plutarchus & explicat libro De futili loquacitate. Sumptum videtur è Sophocle, qui amorem comparat pueris, qui glaciem conspectam arripiunt manibus, ac delectantur, sed ea mox liquescente, nec facile possunt abijcere lubricam massam, nec retinere noxiam Itidem amor nec excuti potest ob voluptatem adiunctam, nec retineri ob molestias admistas voluptatibus maiores.

Vnum ad vnum. 42

Ἓν πρὸς ἓν φασιν, inquit Lucianus, id est, Vnum ad vnum, nimirum figuram prouerbialem esse significans, cum exactius singula singulis componuntur. Theocritus in pastore:

Ἐμὶν δ' ἔτι βουκολιάσδευ ἓν ποθ' ἕν. id est, si libet ad verbum reddi,

Tu vero mihi pascito boues Vnum ad vnum. Sic enim quidam eruditi legunt Plato lib.

De legib. 5. δεῖ δὲ πάντα ἄνδρα, ἓν πρὸς ἓν τοῦτο σπεύδειν. Reddetur & hoc ad verbum. Oportet autem omnem, vnum ad vnum, ad hoc festinare, hoc est, pro se quenq;. Idem in lib. 6. ἓν ἐφ᾽ ἑνὶ παρέχειν. Vtitur & libro primo planè prouerbiali figura, ἓν πρὸς ἕν. rursum lib. 4. ἀνθ᾽ ἑνὸς ἕν. Translatum videri potest à prælio, quoties acriter res geritur, singulis aduersus singulos dimicantibus. Nisi malumus ad Laconicum illud apophthegma referre. Narrat enim Plutarchus in lib. De futili loquacitate, Lacedæmonos aliquando vnum legatum ad Demetrium regem misisse. Cumq; stomacharetur tyrannus, vociferareturq;, vnum, inquiens, ad me Lacedæmonij? legatum nihil attonitum respondisse, vnũ ad vnum. Nec absurde dixeris, à mathematicis mutuo sumptum, quorum est hæc loquendi figura peculiaris, ἓν πρὸς ἕν, id est, Vnum ad vnum. sic enim proportionem constare dicunt, quam vocant parilitatis, siue æqualitatis.

In nocte consilium. 43

Ἐν νυκτὶ βουλή. id est, In nocte consilium. Admonet adagium, non esse præcipitandum consilium, neq; statim ad primos animi impetus quippiam agendum. Nox autem propter solitudinem ac silentium, vel maxime ad considerandum, consultandumq; de rebus grauibus est idonea. Præterea sæpenumero fit, vt somnus sedata cupiditate pristinam sententiam vertat. Vnde etiam vulgo dicitur ab idiotis nostratibus, super hac re indormiam: vbi significant se per otium deliberaturos. Porrò præceps consilium inauspicatum esse solere, & vulgato sermone dicitur, & eleganter admonuit Sophocles apud Plutarchum libello De garrulitate,

Οὐ γάρ τι βουλῆς ταυτὸ καὶ δρόμου τέλος. id est, Cursus enim hau d est finis idem & consilij.

Siquidem in cursu vincit, qui celerrimus fit: in consultando contatio tutior est, periculosa celeritas. Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate nono, citat Platonem, qui scripserit apud Lacedæmonios, ni fallor, fuisse νυκτερινὸν σύλλογον. id est, Nocturnum conuentum, grauissimorum, ad quem difficillimæ causæ reijciebantur. Addit apud veteres noctem εὐφρόνην fuisse vocatam, παρὰ τὸ εὖ φρονεῖν, à bene sapiendo,

Vbi quis dolet, ibidem & manum habet. 44

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὴν χεῖρ᾽ ἔχει. id est, Vbi dolet quis, ibi & manum frequens habet.

Senarius prouerbialis, quem refert Plutarchus lib. De futili loquacitate. Natum est dictum à naturali hominum consuetudine, qua fit, vt ei corporis parti quæ dolet, frequenter manus admoueamus. Tempestiuiter vtemur, cum significabimus quempiam ea tractare, deq; ijs libenter verba facere, quæ mouent animum. Stobæus idem refert ad hunc modum:

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει. id est, Vbi quis dolet, illic & mentem habet.

Allusisse videtur ad prouerbium Cicero Epistolarum ad Atticum lib. 3. Sed non faciam, vt aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manum afferam. Item Plautus in Persa: Quasi lippo oculo me meus herus vtitur, manum abstinere haud quit tamen. Plutarchus huc torquet, vbi quid siue dolet siue delectat, ibi quisq; linguam habet. Sic laudibus arguitur vini vinosus Homerus, & Pindarus taxatur vt φιλάργυρος, quòd multus in laudando auro. Nam hoc pacto statim auspicatur Olympia ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς, αἰθόμενον πῦρ ἅτε διαπρέπει νυκτὶ, μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. id est, Optima quidem aqua, cæterum aurum, velut ardens ignis eminet noctu magnificas supra opes. Rursum in Isthmijs hymno 3. καὶ μεγασθενῆ νόμισαν χρυσὸν ἀνθρώποισι περιώσιον ἄλλων. Et multipotens iudicarunt aurum homines eximium in cæteris.

Plus apud Campanos vnguenti, q̃ apud cæteros olei fit. 45

Plinius naturalis hist. lib. 18. cap. 11. In campania tamen, inquit, laudatissimus campus est. Montibus subiacet nimbosis, totis quidem 40. mil. pass. planicie. Gratia terræ eius, vt protinus soli natura dicatur, puluerea summa, inferior bibula, & pumicis fistulans vice. Montium quoq; culpa in bonũ cedit. Crebros, enim imbres percolat atq; transmittit. Nec diluit, aut madore voluit, propter facilitatẽ culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens, intra se vice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen vere segetes quæ interquieuere fundunt rosam, odoratiorem satiua. Adeo terra non cessat parere. Vnde vulgo dictum, plus apud Campanos vnguenti, quàm apud cæteros olei fieri. Quantum autem vniuersas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipsum pars eius quæ Laboriæ vocatur, quem Phlegræum Græci, appellant. Hactenus Plinius. Si cui placebit adagium ad allegoriam trahere, poterit accommodari, vel in regionem, vel in hominem adeo cæteris antecellentem, vt apud hunc maior sit exquisitarum rerum copia, quàm apud alios mediocrium, aut vulgarium.

Ne via quidem eadem cum illo vult ingredi. 56

Μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζειν. id est, Ne via quidem eadem ingredi dicũtur, qui extremo dissidét odio, adeo vt non solum mensa tectóue communi non sustineant vti, sed ne via quidem communi velint ambulare. Vnde & vulgata dicunt ironia: vsq; adeo illum amat, vt si forte fortuna fuerit obuius, in aliam deflectat viam. Plutarch. in Commentario περὶ φιλαδελφίας, τῷ δὲ ἀδελφῷ μηδὲ αὐτὴν ὁδὸν οἰόμενος δεῖν βαδίζειν. id est, Cum fratre vero ne via quidem eadem sibi putans ingrediendum esse. Huic congruit prouerbialis ille versiculus,

Κακῷ σὺν ἀνδρὶ μηδ᾽ ὅλως ὁδοιπόρει. id est, Viro scelesto ne viæ fueris comes.

Extra cantionem. 47

Παρὰ τὸ μέλος. i. Extra cantum agi, diciue dicunt, quod ad rem nõ pertinet. Etiam si prouerbio in alienam transfuso linguam perit genuina illa gratia. Siquidem παρὰ μέλος perinde sonat, quasi dicas parum modulate, parum concinne, parum apte, parum decore. Nam quod in musica est μέλος, id in vita decorũ. Lucianus in Eunucho, καὶ ἐφ᾽ ὧν ἄντις ᾐδέσθη παρὰ μέλος τί φθεγξάμενος. i. Et apud quos vereretur aliquis præter cantum quippiam dicere, id est, quod à re esset alienius. Imitatus est hanc figuram ex Platone, qui lib. De legibus 3. scribit ad hunc modum: παρὰ μέλος ἐμοί γε ἂν δοκῇς φθέγξασθαι. id est, Præter cantilenam mihi dicturus fuisse videris. Et in Critia: Παρὰ μέλος δ᾽ ἔτι περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἴπομεν δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιτιθέναι. id est, Quod siquid extra cantionem imprudentes de ipsis sumus locuti, congruam pœnam exiget. Aristophanes in Concionatricibus, eleganter vnico verbo dixit, παραχορδίζειν, pro eo quod est absona, nec ad rem facientia loqui,

προσέχων ὅπως
Μηδὲν παραχορδιεῖ ὧν δεῖ σ᾽ ἀποδεῖξαι. id est,
Attente cauens
Vt ne quid alienum loquare & absonum
Ab his tibi quæ sunt probanda.

Aristot. lib. Rhetoric. 3. notat à poetis quibusdam dictum, ἄχορδον καὶ ἄλυρον μέλος, cantionem dissonam, nec fidibus respondentem. Aptę torquebitur in eos, qui secus viuunt quàm docent. Finitimum est huic, quod alibi retulimus, οὐδὲν πρὸς ἔπος, nihil ad verbum seu nihil ad carmen. Quo quidem Aristophanes, ἐν ἐκκλησιαζούσαις, noue vtitur pro temere.

Οὐ γὰρ τὸν ἐμὸν ἱδρῶτα καὶ φειδωλίαν
Οὐδὲν πρὸς ἔπος κ᾽ ἀνοήτως ἐκβαλῶ. id est,
Neq; enim meo sudore quod parauerim
Meaq; parsimonia, temere ac nihil
Ad rẽ profudero. οὐδὲν πρὸς ἔπος, Scholia exponũt, ὡς ἔτυχε, ἕνεκα μηδενός. id est, temere & absq; causa. Posterior versus Græcus non constat suis pedibus. Restitueretur si legamus, οὐδέν γε πρὸς ἔπος κἀνοήτως ἐκβαλῶ. Quod carmẽ equidem duxi satius, vel alieniore citare loco, quàm eo studiosum fraudare lectorem. Natum vt videtur ab apophthegmate Themistoclis, qui Simonidi poetæ petenti quidam à se parum æquum, respondit adhunc modum: Neq; tu bonus esses poeta, si præter cantum caneres, neq; ego bonus princeps, si præter leges iudicem. Sumptum est ab antiquis cantoribus, qui vocem ad lyram accommodabant. Aut certè à concentu vocalium musicorum, vbi siquis dissonat ab harmonia, grauiter offendit aures. Lucianus ὁδοῦ πάρεργα vocat, quæ ad causam non pertinent. M. Tullius ἐξαγώνια, quæ aliena à re proposita.

Ignis, mare, mulier, tria mala. 48

Circumfertur apud Græcos & hic trimeter prouerbialis.

Πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ κακὰ τρία. id est, Ignis fretumq; & mulier, hæc mala tria.

Nam incendio nihil formidabilius, mare item periculosissimum est. Vnde & Aeschylus in Persis:

Ἄμαχον κῦμα θαλάσσης. id est, Maris haud vincitur vnda.

His autẽ simillimũ quiddã esse mulierem sentit parœmia. Porrò mulierem omnem esse malam, perquam venuste significauit Lacon quidam, qui cum vxorem duxisset perpusillam, dicebat è malis quod minimum esset, eligendum. Fatetur & apud Euripidem Medea fœminarum genus esse malũ.

Ἀλλ᾽ ἐσμὲν οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακόν, γυναῖκες. id est,
Sumus quidem quales sumus nos fœminæ,
Neq; enim malæ ausim dicere.

Euripides apud Planudem in vita Aesopi, inter omnia mala principatum tribuit mulieri.

Πολλαὶ μὲν ὀργαὶ κυμάτων θαλασσίων, Furore multo sæuit iratum mare,
Πολλαὶ δὲ ποταμῶν, καὶ πυρὸς θερμοῦ πνοαί, Proniq; fluuij, & ignis acris impetus,
Δεινὸν δὲ πενία, δεινὰ δ᾽ ἄλλα μυρία, Inopia acerba, acerba alia quàm plurima,
Πλὴν οὐδὲν οὕτω δεινὸν, ὡς γυνὴ κακή. id est. Sed nil ita acerbum & noxium, vt mulier mala.

49

Falces postulabam.

Αμας ἀπήτουν.id est,Falces postulabam.In eos,qui respondent id,quod ad rem nihil attinet.Plutarchus in commentario, περὶ ἀδολεσχίας, admonet,vt qui velit accurate respondere,mentem rogantis diligenter perdiscat,ne illud fiat,quod prouerbio dici consueuit, ἄμας ἀπήτουν Est autem senarius prouerbialis apud Suidam & Zenodotum:

Αμας ἀπήτουν,οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφας. id est, Falces petebam,at hi ligones denegant.

Videtur hinc natum,quòd agricolæ cuipiam à vicino falcem commodato petenti,negauerit ille sibi ligonem esse domi. Theocriti scholiastes in pastoribus annotauit, Atticis ἄμην dici,quod communis Græcorum lingua vocat δίκελλαν siue σκαπάνην.id est,ligonem:quòd si σκάφη, idem significat quod σκαπάνη,ridiculum erit in responso,perinde ac siquis petenti gladium neget se habere ensem. Sunt qui sentiant σκάφην esse poculi genus aut vasis caui.

50

Alba auis.

Λευκὸς ὄρνις.id est,Alba auis,pro re noua atq; auspicata dixit M. Tullius in Epist. familiaribus lib. 7.Cum enim salutationi nos dedimus amicorum,quæ fit hoc etiam frequentius quàm solebat,quòd quasi albam auem videntur,bene sentientem ciuem videre,abdo me in bibliothecam. Quadrabit & in rem admodum raram & inusitatam,quòd aues perpaucæ sint hoc colore.Ita Iuuenalis,

Coruo quoq; rarior albo;

De albæ gallinæ filio,dictum est alibi.

51

In alieno choro pedem ponere.

Εν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τίθεσθαι.id est, In alieno choro pedem ponere,est sese miscere negotijs alienis,& aliorum sibi vendicare partes.Plutarch.in comment.quem inscripsit: Quo pacto se ipsum aliquis citra inuidiam laudare possit,τὸν μὲν γὰρ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθέντα περίεργον ἡ παροιμία καὶ γελοῖον ἀποδείκνυσι.id est,Eum quidem qui alieno choro pedem imponit, curiosum ac ridiculum esse prouerbium declarat.Idem in Symposiacis,ἐγὼ δὲ καίπερ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθεὶς εἶπον. id est,Ego vero tametsi pedem in alienum inferens chorum dicebam,hoc est,respondens de re, quæ ad philosophi professionem non pertinebat. Affinis est huic adagio metaphora perquam elegans,neque discrepans à specie prouerbiali,qua vsus est Aristides in Miltiade,μιλτιάδην δὲ τὸν ἐν μαραθῶνι,ποῦ χοροῦ τάξομεν;id est,Porrò Miltiadem,qui est apud Marathonem,qua chori parte collocabimus? Interpres adddit metaphoram sumptam à choris Dionysiacis. Certe constat mutuo sumptum à choreis ac saltationibus. Quibus siquis ignotus admisceat sese,derideatur,atq; exsibiletur illico. Plato in Euthydemo. Τὴν δὲ σοφίαν ποῦ χοροῦ τάξομεν,ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ πῶς λέγεις; id est, Hanc sapientiam in quo choro statuemus,inter bona,aut quid censes?

52

Ne magna loquaris.

Μὴ μεγάλα λέγε.id est,Ne grandia loquaris,refertur à Diogeniano , admonet temperandum esse à magniloquentia , iactantiaque qua nihil omnium intolerabilius . Dictum est autem propter Nemesim deam, quæ grandiloquentiam huiusmodi non sinit impunitam.M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro.4.epistola octaua.

Μήπω .εὖ εἴπῃς πρὶν τέλους ἀντιάσας. id est, Ne quando iactes,ni prius perfeceris.

Aristophanes in Ranis.

Ω δαιμόνι᾽ ἀνδρῶν μὴ μεγάλα λίαν λέγε. id est, Mirande vir,ne magna nimium dixeris.

His verbis Bacchus reprimit Euripidem per arrogantirm semet anteponentem Aeschylo. Sophocles in Aiace flagellifero:

Μηδὲν μέγ᾽ εἴπῃς:οὐχ ὁρᾷς ἵν᾽ εἶ κακοῦ; id est,

Ne magna loquere,non vides quo insis malo? Theocritus in Cyclope,

Μηδὲν μέγα μυθεῦ. id est,

Ne quid sublime loquaris. Theognis:

Μήποτε κύρν᾽ ἀγοράασθαι ἔπος μέγα,οἶδε γὰρ οὐδεὶς Verbum Cyrne caue magnum ne dixeris vnquã.

Ανθρώπων ὅτι νὺξ χ᾽ ἡμέρα ἀνδρὶ τελεῖ. id est, Nescis quidnam homini noxúe diesúe ferat.

Plato in Phædone,Μὴ μέγα λέγε,μήτις ἡμῶν βασκανία περιτρέψῃ τὸν λόγον τὸν μέλλοντα λέγεσθαι. id est,Ne loquere grandia,ne qua nobis inuidia futuram orationem interturbet. Antiquitas enim finxit deam Nemesim,iactantiæ vltricem. Ita Pindarus in Isthmijs hymno 4. Αλλ᾽ ὅμως καύχημα κατάβρεχε σιγᾷ. ζεὺς τάδε καὶ τὰ νέμει.id est,Attamen gloriationem obnubila silentio. Iuppiter hæc & illa partitur. Est enim vnica placandæ inuidiæ ratio,si quod accidit boni,ad authorem deum referatur. idem in Nemeis

in Nemeis hymno decimo, Ἔστι δὲ καὶ κόρος ἀνθρώπων βαρὺς ἀντάσαι. id est, Est autē graue in hominū inuidiam incidere. Est enim inuidum mortalium ingenium, nec vlla re citius saturatur, quàm audiē dis laudibus alienis. Idem eiusdem operis hymno quinto, αἰδέομαι μέγα εἰπεῖν. Huc allusisse videtur Vergilius, libro decimo,

Dixerat ille aliquid magnum:

Inuenitur sæpius & μέγα φρονεῖν, pro eo quod est insolentem atque elatum esse Sophocles in Oedipo tyranno,

φρονεῖν γὰρ ὡς γυνὴ μέγα, id est, Sentire enim altum vt fœmina.

Extat & senarius prouerbialis:

Ὅτ᾽ εὐτυχεῖς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει. id est, Ne quid tume, cum res secundæ maximè.

Et μέγα πνέειν. id est, Magnum spirare Euripides in Bacchis,

Κἂν πνέων ἔλθῃ μέγα. id est, Quanuis magnum spirans venias.

Elegāter Horatius huiusmodi grandiloquētiā, ampullas & sesquipedalia verba vocat in arte poetica.

Proijcit ampullas & sesquipedalia verba.

Terentius in militem gloriosum, & magnifica verba. Legimus & τραγικῶς λέγειν. id est, Loqui tragice, & ἐκτραγῳδίζειν, pro eo quod est, magnificis verbis efferre. Horat. in Epist.

Et spirat tragicum satis, & feliciter audet,

Tametsi non me fugit, poetam hoc loco simpliciter dixisse, spirat tragicum.

Exercitatio potest omnia. 53

Μελέτη πάντα δύναται. id est. Cura omnia potest. Laertius hanc sententiam Periandro tribuit, qui Isthmum etiam tentarit perfodere: significat autem, nihil esse tam arduum: quod diligentia curaque non efficiatur. Vergilius in Georgicis:

Labor omnia vincit
Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.

Extat apud Græcos prouerbialis sententia: Θεοὶ τἀγαθὰ τοῖς πόνοις πωλοῦνται. id est, Dij bona laboribus vendunt. Huc alludit Horatius:

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Sophocles in Electra:

Πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ. id est, Citra laborem nil bene est.

Fertur & versus Menandri,

Δεῖσθαι μερίμνης φασὶν οἱ σοφώτεροι. πάντα τὰ ζητούμενα id est,

Quæcunq; votis expetuntur, prædicant
Egere curis, qui valent prudentia

Simplicius Antiphanes.

Τῆς ἐπιμελείας πάντα δοῦλα γίγνεται. id est,
Domat atq; subigit cuncta diligentia.

Quanquam autem in præsentia non est, neq; propositi, neq; operis huius, quicquid ad huiusmodi sententias facit, in vnum conuerrere, tamen haud grauabor, quandoquidem casus obtulit, adscribere verba Senecæ ex lib. De ira 2. Atq; nihil est, inquit, tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat assidua meditatio. Nulliq; sunt tam feri, suiq; iuris affectus, vt nō disciplina perdomentur. Quodcunq; imperauit animus obtinuit. Quidam nunquam ridere consueti sunt. Vino quidam, alij Venere, quidam omni humore interdixere corporibus. Alius contentus breui somno vigiliam indefatigabilem extendit. Didicerunt tenuissimis & aduersis funibus currere, & ingentia vixq; humanis toleranda viribus, onera portare, & in immensam altitudinem mergi, ac sine vlla respirandi vice perpeti maria. Mille sunt alia, in quibus pertinacia impedimentum omne transcendit, ostenditq; nihil esse difficile, cuius sibi ipsa mens patientiam indixerit.

Quid primum, aut vltimum. 54

Τί πρῶτον ἢ τί ὕστατον; id est, Quid primum aut vltimum? Figura prouerbialis, qua vtimur quoties aut rerum copiam tantam significamus, vt hæsitemus vnde potissimum exordiamur: aut cum perplexi dubitamus, quid primum agere debeamus. Lucianus in libello, cui titulus De mercede seruientibus, καὶ τί σοι πρῶτον ὦ φιλότης, ἤ τι ὕστατόν φασι καταλέξω τούτων ἃ πάσχειν ἢ ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἐπὶ μισθῷ συνόντας; id est, Quidnam tibi primum amice, aut quid postremum, vt dici solet, commemorem, ex his quæ pati & facere conguntur ij qui mercede seruiunt? Porrò Lucianus desumpsit ex Odysseæ libro nono, in quo Vlysses ad hunc loquitur modum:

Τί πρῶτον,τί δ' ἔπειτα,τί δ' ὑστάτιον καταλέξω; id est,
Quid primum,quid mox,& quæ tandem vltima dicam? Iuuenalis,
Quò te circumagas,quæ prima aut vltima ponas.
Eiuſdem characteris eſt illud Euripidis in Inone inſaniente:
Ὦ μοι τίν' ὑμῶν πρῶτον,ὕ τίν' ὕστατον
Πρὸς στέρνα θῶμαι. id eſt, Quem veſtrum ohe quem pectori admoneã meo
Primum vltimumúe. 55

Dente Theonino rodi.

Theonino dente rodi dicuntur,qui conuicijs lacerantur.Sumptum à Theone poeta quodam rabioſæ loquacitatis,petulantiſſimæq; maledicentiæ, vnde & Auſonius in carmine hendecaſyllabo, poetam quempiam indoctum & mordacem Theonem appellat,
Nec poſthac metues,vbiq; dictum:
Hic eſt ille Theon poeta ſalſus,
Bonorum mala carminum Lauerna. Horatius in Epodis:
Dente Theonino qui circumroditur.
Neq; diſſimili figura eſt vſus in epiſtola ad Iulium Florum:
Hic delectatur iambis,
Ille Bionæis ſermonibus.
Acron admonet,Bionem philoſophum fuiſſe,qui mordaciſſimis dialogis lacerauit poetas,ſit vt nec Homero parceret.Porphyrion autumat Ariſtophanis comici patrem fuiſſe.Zoili quoq; mordacitas propemodum in prouerbio eſt,ſed vt inuidum intelligas magis,quàm oblatratorem . Horatius hoc vitium,alibi ſuccum loliginis vocat.& ſalem nigrum,quòd cum morſu addat & famæ maculam. 56

Hipponacteum præconium.

Hipponacteum præconium,pro infami nota dixit M.Tullius,nimirum prouerbiali ſchemate, in Epiſtolis familiaribus de Tigellio quodam ita ſcribens:Eumq; addictum iam tum puto eſſe, Calui Licinij Hipponacteo præconio.Nam Hipponax poeta fuit Iambographus,amarulẽtus,ac notæ mordacitatis,qui authore Dionyſio Halicarnaſſeo,trimetrum Archilochium de induſtria in Scazontem infregit,cum inimicos Lacerare vellet,queo videlicet feriret fortius . Hic Bupalum & Anthermon, quod ab his deformi ſpecie pictus eſſet,verſibus iambicis inſectatus legitur.Erat autem Hipponacti notabilis in vultu fœditas, quamobrem quidam imaginem eius propoſuere in ridentium circulis, quorum aliquot ſuis carminibus creditur ad laqueum compuliſſe . Negat id eſſe verum Plinius libro trigeſimoſexto capite quinto. 57

Archilochia edicta.

Adagionis faciem habet & illud,quod Cicero ſcribit ad Atticum,lib.2.Itaq; Archilochia in illum edicta Bibuli,populo ita ſunt iucunda,vt eum locum in quo proponuntur,præ multitudine eorum qui legunt,tranſire nequeamus.Archilochia edicta contumelioſa vocat ac virulẽta. Archilochi poetæ mordacitas vulgo celebratiſſima fuit.Is Lycamben ſocerum , à quo fuerat repudiatus, huiusque filiam adeo virulentis verſibus inſectatus eſt,vt vterq; ſe laqueo præfocauerit. 58

Archilochi patria.

Ἀρχιλόχου πατρίς. id eſt,Archilochi patria . Diogenianus teſtatur hoc dici ſolere de mordacibus ac maledicis.Videas enim populos nonnullos natura dicaces,cuiuſmodi fuiſſe feruntur Siculi. 59

Genuino mordere.

Qui clanculum obtrectant lacerantque quempiam,eum genuino mordere dicuntur.
Perſius, Et genuinum fregit in illis.
Lucilium ſentiens poetam Satyricum.Item diuus Hieronymus:Poſſim reſpondere,ſi velim, poſſim genuinum læſus infigere.Dentes autẽ genuini ſunt omnium reconditiſſimi ac propemodum operti gingiua.Sero emergunt homini:nempe circiter annum vigeſimum:multis & octogeſimo, vt author eſt Plinius lib.11.cap.37.Et ob id haud ab re,liuoris atq; obtrectationis morbo dicari. Poteſt non abſurde referri & ad viperæ denticulos illos,quibus eam venenum infundere putant.Plinius eodem,quod modo citauimus capite. Nam hi quoq; ſunt viperæ ſub gena fiſtuloſi. Poteſt & ad canes referri,qui poſtremis dẽtibus oſſa duriora circumrodunt.Omnis autem obtrectatio morſus dicitur. Vnde Ariſtophanes iocatur,in annulo non eſſe remedium aduerſus ſycophantæ morſum.Diogenes apud Laertium rogatus,cuius nam animantis morſus eſſet pernicioſiſſimus:Ex feris,inquit,obtrectatoris,ex cicuribus adulatoris. Hoc venenum Horatius loliginis ſuccum appellat.

Aureo piscari hamo. 60

Aureo piscari hamo dicuntur, qui mediocris commodi cupiditate periculum adeunt, vt maximarum rerum faciant iacturam. Commemoratur inter facete dicta Octauij Cæsaris à Suetonio. Fit enim nonnunquam, vt piscis hamum etiam ipsum secum auferat. Porrò metaphoræ pleræq; à piscatione ductæ prouerbij vice sunt vsurpatæ. Sicut expiscari apud Terentium, pro eo quod est diligenter elicere atq; exquirere. Vorare hamum apud Plautum.

Semper tibi pendeat hamus, apud Nasonem.

Quod siquis pugnet, Augusti dictum nō esse prouerbium, certe prouerbiale est, nec indignum quod in hunc ordinem adlegatur. Potest fieri, vt quibusdam etiam hoc libuerit, aureo hamo piscari. Siquidem authore Suetonio, Nero Cæsar reti aurato, funibus purpura coccoque nexis, piscari solitus est. Proinde quoties sic ambimus quippiam, vt si potiamur optatis, mediocre sit emolumentum, sin fallat spes, damnum ingens, apte dicemur aureo piscari hamo. Id quod frequenter vsu venit ijs, qui scrutantur abditas terræ venas, sed frequentius qui vulgo dicuntur Alcumistæ, de quibus Apud Athenæum lib. 6. venuste dixit Phalereus Demetrius, ὅτι πολλάκις καταναλώσαντες τὰ φανερὰ τῶν ἀδήλων ἕνεκα, ἃ μὲν ἔμελλεν οὐκ ἔλαβον, ἃ δ᾽ εἶχον ἀπέβαλον. id est, Quod frequēter certis consumptis incertorū gratia, quæ se capturos sperabant non ceperunt, quæ vero habebant abiecerunt.

Sapientia vino obumbratur. 61

Plinius historiæ mundi lib. 24. cap. 1. Vinum ieiunos bibere nouitio inueto inutilissimum est. Curas, vigoremq; animi impedit, ad procinctum tendentibus, somno accommodatum, ac securitatibus iamq; dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoq; in prouerbiū cessit: Sapientiā vino obumbrari. Hactenus Plinius: Porrò quod Plinius citat, est Odysseæ 4. In prouerbijs item ecclesiasticis duo referuntur, quæ sapientem etiam dementent, vinum, & mulieres,

Homines frugi omnia recte faciunt. 62

M. Tullius lib. Tusculanarum quæstionum 4. Erugalitatis nomen tanquam ad caput referre voluimus, quod nisi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud tam peruulgatum esset, vt iam prouerbij locum obtineret: Homines frugi omnia recte facere. Hactenus Cicero. Docet adagium, quosdam improbos homines certis in rebus nonnunquam esse vsui, ac præclare se gerere: verum vbique ac perpetuo præstare virum integrum atq; inculpatum, id eius demum esse videtur, qui natura vereq; sit probus. Alludit ad hanc sententiam Euripides in Hecuba, cum ait:

Ἀνθρώποις δ᾽ ἀεί,
Ὁ μὲν πονηρὸς οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός,
Ὁ δ᾽ ἐσθλὸς, ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
φύσιν διέφθειρ᾽, ἀλλὰ χρηστός ἐστ᾽ ἀεί. id est,

Cæterum in mortalibus
Quisquis malus, nil aliud ille quàm malus,
Frugi vsq; frugi est, non enim ingenium grauis
Fortuna vitiat, sed probus semper manet.

Item in Iphigenia in Aulide.

Ὁ δ᾽ ὀρθὸς,
Ἐσθλὸν σαφὲς ἀεί.

Atqui probus,
Is palàm est semper probus.

Aristoteles lib. Moral. 7. Τό, τε γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον. καὶ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεὶ καὶ οὐ μεταβάλλεται τὸ ἦθος. ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐδὲν ἔοικεν ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. id est, Siquidē quod bonum, idem simplex, contra quod malum, id varium est, & qui bonus, is semper sui similis neq; vnquam cōmutat mores. At quisquis improbus, & stultus, haud quaq̄ idem esse videtur mane & vesperi. Huc mire concinit illud literarum arcanarum: Stultus vt luna mutatur, sapiens permanet vt sol.

Fallacia alia aliam trudit. 63

Terentius in Andria: Fallacia alia aliam trudit. Donatus admonet prouerbiali figura dictum. Sumptum à consuetudine conantium fallere, ac dolos dolis consarcinantium ne deprehendantur. Vnde consutis dolis dixit Plautus. Et sutelas appellat huiusmodi technas. Et δόλους ὑφαίνειν, apud Homerum, id est, dolos texere.

Sera in fundo parsimonia. 64

Prouerbialis sententia apud Senecam in prima episto. Sera in fundo parsimonia, digna profecto, quæ omni scrinio, omni cado, omni cellæ penuariæ inscribatur. Admonet in tempore parcendum rebus necessarijs, neq; imitandum profusorum vulgus, qui tum deniq; incipiunt parcere, posteaquam viderint minimum superesse. Erit elegantior sententia, si traducatur ad res animi, veluti siquis admoneat iuuenes, ne sinant optimos illos inaniter effluere, ne illis eueniat quod plerisque solet euenire, vtiam natu grandes animum ad res honestas applicent: & cum perpusillum vitæ supersit, tum tem-

pori parcere incipiant. Seram enim in fundo parſimoniam eſſe. Prouerbium ſumptum apparet ex Heſiodo, cuius hi ſunt verſus in opere, cui titulus Opera & dies:

Ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι, Plena vbi dolia ſunt, aut iam propè inania vini
Μεσσόθι φείδεσθαι. δειλὴ δ᾽ ἐνὶ πυθμένι φειδώ. i. Tum ſatiare, ſed in medio fac parcior eſto.
Abſurdum ſiquidem & graue in immo parcere fundo. Alluſit huc Perſius Satyra 2.
Donec deceptus & exſpes,
Ne quicquam fundo ſuſpiret nummus in imo.

Plutarchus in Sympoſiacis Decad. 7. probl. 3. indicat poetam admonuiſſe tum eſſe bibendum vinũ, cum eſt optimum. Vinum autem in medio ſaluberrimum optimumque eſſe potu quemadmodum ſumma pars olei potiſſimum laudatur, mellis infima. Primum quod vini vis calor eſt, is autem videtur maxime colligi circa medium, proinde id optimum eſſe ſeruare. Deinde vini pars inferior vicina fęcis corrumpitur, ſumma pars ab aere proximo læditur. Nam aerem inimicum eſſe vino vel illud ſatis arguit, quod dolio pleno vinũ minus vapeſcit, quàm ſemipleno. Tum quòd terra defoſſa, vt aer attingere non poſſit, quàm diutiſſime vigorem ſuum conſeruant. Theocritus item in Charitibus:

Κενεᾶς ἐνὶ πυθμένι χηλοῦς. id eſt,
Vacuæ fundo capſæ, ſcrinium inane ſignificans.

65

Sybaritica menſa.

Συβαριτικὴ τράπεζα. id eſt, Sybaritica menſa. De conuiuio dicebatur nimium apparato. Natum à gentis eius moribus. Eſt enim Sybaris oppidum vicinum Crotoni, vt teſtis eſt Herodotus libro quinto Stephanus indicat poſtea Thurion appellatum. Vnde Sybaritæ dicti, gens in architectura voluptatum operoſiſſima: Suida teſte, luxu delitijsq; adeo notabilis, vt quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accurata atque ambitioſa luxuria paratum eſſet, id vulgo Sybariticum diceretur. Vnde Ouid. in lib. Triſtium 2. ſcribens ad Auguſtum:

Nec qui compoſuit nuper Sybaritida fugit.

Sybaritida vocat opus Hemitheonis cuiuſdam cinædi Sybaritæ, de generibus voluptatum, & obſcœnarum deliciarum. Item Martialis libro 12.

Qui certant, inquit, Sybariticis libellis.

Philo Hebræus in vita Moyſi, Sybariticas nequitias vocat laſciua poemata. Maximus Tyrius in diſſertione tertia de voluptatibus, Sybariticas ſaltationes commemorat. Ariſtot. libro Moralium Eudemiorum 1. Smyndiridem quoq; Sybaritam comparem Sardanapalo inter voluptuarias nominauit. Suidas fabulas aniles, aut parum pudicas, Sybariticas appellatas ſcribit. Idem refert, Sybaritas inſtituiſſe, vt equi ad tibiæ cantum ſaltare condiſcerent. Et luxurioſos Sybaritas appellatos: & Sybariſſare, Sybaritarum ritu delitijs indulgere dictum. Aſtipulatur & Quintil. libro tertio Frugalitas, inquiens, apud Sybaritas forſan odio foret. Plutarchus in conuiuio ſeptem ſapientum, tradit apud Sybaritas hunc fuiſſe morem, vt mulieres abuſque anno priore ad conuiuium vocarentur, quo ſe per otium auro veſtibusque poſſent exornare. Hæc atque huiuſmodi fermè referuntur ab Angelo Politiano Miſcellaneorum capite 15. Cæterum conuiuium Sybariticum depingit, ac miſſus Sybaritici meminit Aelius Lampridius in Heliogabali vita, imperatoris luxu perditiſſimi, adeo vt nomen inuenerit, vulgo dictus Apicius. Sed Lampridij verba ſubſcribam: Semper, inquit, ſanè aut inter flores ſedit, aut inter odores pretioſos. Amabat ſibi pretia maiora dici earum rerum quæ mẽſæ parabantur, orexin in conuiuio hanc eſſe aſſerens. Sexcentorum ſtruthionũ capita vna cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquando & tale conuiuium, vt haberet viginti & duo fercula ingentium epularum, ſed per ſingula lauarentur, & mulieribus vterentur, & ipſe & amici cum iureiurando, quòd efficerent voluptatem. Celebrauit item tale conuiuium, vt apud amicos ſingulos ſinguli miſſus appararentur: & cum alter maneret in Capitolio, alter in Palatio, alter in Cœlio, alter trans Tyberim, & vt quiſque manſiſſet, tamen per ordinem in eorum domibus ſingula fercula ederentur, ireturque ad omnium domos. Sic vnum conuiuium vix toto die finitum eſt, cum & lauarent per ſingula fercula, & mulieribus vterentur. Sybariticum miſſum ſemper habuit ex oleo & garo, quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt. De Sybaritarũ tum luxu, tum interitu, permulta commemorat & Athenæus in Dipnoſophiſtarum cum alibi, tum libro duodecimo in quibus & illud. Sybaritas nullam artem recipere in ſuam ciuitatem quæ ſine ſtrepitu non poteſt exerceri, veluti fabrorum ærariorum aut lignariorum ac ſimilium, nequid ſit quod dormientibus obſtrepat. Ob eandem cauſam gallum gallinaceum fas non eſt in ciuitate ali. Alia præterea de-

liciarum

Reiarum argumenta refert illic, si cui vacat legere. Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, συβαρίζειν dixit, pro eo quod est, opipare ac genialiter viuere.

Ἠδη δ' ἔξεσαι τοῦθ' ὑμῖν,
Πλεῖν, μένειν, κινεῖν, καθεύδειν,
Ἐς πανηγύρεις θεωρεῖν,
Ἑστιᾶσθαι, κοτταβίζειν, Συβαρίζειν, id est,

Iam vero licebit vobis nauigare, manere, mouere, dormire, in festis spectare, conuiuio accipi, cottabo ludere, Sybarissare. Gregorius Theologus ad Basilium simili tropo mensam luxu redundantem, Alcinoi dixit. οὐχ ὡς λωτοφάγων πενίαν, ἀλλ' ὡς ἀλκινόου τράπεζαν. id est, Non ad Ioth ophagorum inopiam, sed Alcinoi mensam.

Sybaritica calamitas. 66

Συβαριτικὴ συμφορά. id est, Sybaritica clades. Stephanus tanquam prouerbium notauit. Porrò quẽadmodum Sybaritæ perierint, idem narrat in hunc modum. Oraculum huiusmodi acceperant.

Εὐδαιμον συβαρῖτα πανεύδαιμον, σὺ μὲν αἰεὶ	Felix omnino felix Sybarita futurus,
Ἐν θαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἰὲν ἐόντων.	Cum rebus lætis venerabere numina diuûm.
Εὖτ' ἂν δὴ πρότερον θνητὸν θείοιο σεβίζῃ	At simul atq; illis mortalis homo anteferetur,
Τηνίκα σοι πόλεμός τε καὶ ἔμφυλος στάσις ἥξει. id est,	Tum veniet bellumq; tibi atq; domestica turba.

Euenit deinde, vt Sybarita quispiam seruum loris cæderet in agro, qui cum ad numini aram confugisset, nihilominus persequente domino cædebatur. Quod vbi vidit sibi nihil profuisse numinis reuerentiam, protinus ad monimentum patris herilis confugit, atque ibi demum religione commotus herus, destitit à cædendo. Itaq; iuxta dei responsum, à Crotoniatis euersi sunt Sybaritæ. Aelius Lampridius in vita Heliogabali, scribit eos in eodem anno perisse, quo missum ex oleo & garo reperissent, quem ob id Sybariticum vocabant, vt modo diximus. Cæterum de Sybaritarum luxu, deq; calamitate permulta retulit Athenæus lib. 12. si cui hæc non satis faciunt. Quadrabit adagium in eos, qui neglectu deorum, aut ob intemperantem luxum subuertuntur.

Sybaritæ per plateas. 67

Συβαρῖται διὰ πλατείας. id est, Sybariræ per plateas. Contra fastuosius ingredientes per viam, seséq; velut ostentantes. Sumptum adagium à fastu luxuq; Sybaritarum. Aphricanus in oratione quæ Cæstis inscribitur: Sed enim, inquit, Sybaritæ fastu præturgidi. V enustius erit si paulo longius detorqueatur: veluti si de homine insolentius se gerente, aut arrogantius de se loquẽte, aut de stilo phaleratiore dicas, συβαρίτης διὰ πλατείας. Cognatum est illi, quod alio dictum est loco, ἀρειοπαγίτης. Refertur adagium à Suida at Zenodoto.

Syracusana mensa. 68

Συρακουσία τράπεζα. id est, Syracusana mensa, prælauta atq; opipara dicebatur. Syracusani enim vt erant olim opibus florentissimi, ita voluptatibus ac delicijs addictissimi. Lucianus in dialogo Simili ac Polystrati, καὶ τράπεζαι, inquit, ὑπὲρ τὰς ἐν σικελίᾳ. id est, Ac mensæ Siculis lautiores. Athenæus libro duodecimo διαβόητοι δέ εἰσιν ἐπὶ τρυφῇ καὶ αἱ τῶν σικελῶν τράπεζαι. id est, Celebres sunt ob delicias & Siculorum mensæ. Addit ex Clearchi authoritate, Siculos dicere apud se mare quoque dulce esse, quòd gaudeant edulijs quæ mare porrigit. Meminit Siculæ mensæ Diogenes in episto. quadam ad Aristippum. Item Aristides in Pericle. Denique Strabo libro sexto. hæc aliaque plura commemorat Plutarchus in vita Niciæ ex Diphilo refert: παχὺς, ὠνθυλευμένος γάστρι σικελικῷ. id est, Pinguis & abdomine Siculo stercoratus siue saginatus. quòd miror quare Latinus interpres vertendum putarit, delibutus, cum ὄνθος significet stercus bubulum, vtilissimum agrorum lętamen. Plato in episto. quadam ad propinquos Dionis negat sibi felicem illam vitam in Siculis Italicisque mensis ac reliquis voluptatibus sitam vnquam placuisse. De Syracusanorum luxu meminit & Aristoteles in Politia eius gentis, addens Dionysium minorem nonnunquam ad nonagesimum vsque diẽ ebrium perseuerasse, atque ob eam rem cæcutientibus ac vitiosis oculis. Narrat Theophrastus apud Athenæum, amicos illius & compotores in conuiuijs adsimulare solitos, non videre sese vel cibos vel calices appositos, videlicet ad eum modum adulantes regi cæcutienti: Vnde διονυσιοκόλακες sunt appellati. Apud eundem Aristophanes ἐν δαιταλεῦσιν.

Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐμάθετε ταῦτα ἐμοῦ πέμποντος,
Ἀλλὰ μᾶλλον πίνειν, ἔπειτ' ᾄδειν κακῶς συρακουσίων τράπεζαν συβαρίτιδάς τ' εὐωχίας. id est, Atqui hæc quidẽ me duce nõ didicistis, verum bibere potius, deinde male canere Syracusanorum mensam

Sybariticaq́; conuiuia. Item Plato De repub. 3. Συρακουσίαν δὲ ὦ φίλε τράπεζαν καὶ σικελικὴν ποικιλίαν ὄψου ὡς ἔοικας οὐκ αἰνεῖς. id est, Syracuſanam amice menſam, & Siculam in obſonijs varietatem non videris approbare. Athenæus libro decimoquarto citat Cratinum, qui prælautam culinam ac bene fumantem ac ſuauitet olentem deſcribens ita loquitur:

Οἰκεῖ τις ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χάσματι		Habitare mi hoc videtur aliquis in ſpecu,
Λιβανωτοπώλης, ἢ μάγειρος σικελικός.	id eſt,	Qui tura odora vendit, aut Siculus coquus.

Apud eundem mox Antiphanes quoq; laudat Siculos coquos, vt arte condiendi præſtantes. Verum his temporibus Siculi frugalitatem Hiſpanicam & Italicam ſic imitantur, vt propemodum ſuperent huiusq́; prouerbij gloriam penè perdiderunt. Quanquam Athenæus in Dipnoſophiſtis, inter opiparas menſas etiam Italicas recenſet. At his ſanè temporibus priſcam illam frugalitatis laudem ſibi vẽdicarunt: quemadmodum & Græci ad priſtinam illam temulentiæ gloriam poſtliminio redierunt. Vnde Fauſtus Andrelinus Foroliuienſis poeta non ſolum laureatus, verumetiam regius, atq; etiam ſi dijs placet, regineus, vetus congerro meus, qui plus quàm triginta iam annos in celeberrima Pariſiorum Academia poeticen docet, in carmine quod de pauimento Pariſienſi inſcripſit, adagionem in Anglos deriuauit.

Menſa, inquiens, Britanna placet.

Et haud ſcio vnde natum ſit hoc vulgatiſſimum apud Gallos prouerbium, vt cum hominem vehementer cibo diſtentum velint intelligi, dicant tam ſatur eſt quàm Anglus. Verum ijdem vt illis attribuunt πολυφαγίαν, ita nobis πολυποτίαν adſcribunt.

69

Spithama vitæ.

Σπιθαμὴ τοῦ βίου. id eſt. Spithama vitæ, hoc eſt, modus vitæ, perpuſillus. Prouerbialis eſt figura mutuo ſumpta à rerum menſoribus apud quod Spithama ſeu palmus, digitos duodecim continet, quantum fermè longiſſimo digitorum porrectu complecti licet. quin hodie quoq; puſillum homunculum, palmum aut pugillum hominis appellant idiotæ noſtrates. Tranſlatum à fabris, qui quatuor digitis coniunctis metiuntur materiam, eam menſuram appellant palæſtram. Interdum diducta manu à ſummo pollicis vſq; ad ſummum digiti medij, quam vocant σπιθαμήν. Pſal. 38. ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου, breuiſſimum vitæ ſpatium deſignans. Refertur adagium à Diogeniano.

70

Temporis punctum.

Στιγμὴ χρόνου. id eſt, Punctum temporis. Simili figura dixit Terentius. Tum temporis ad hoc punctum mihi eſt, id eſt, ſpatium breuiſſimum. M. Tullius Philip. 2. Attende pauliſper, cogitationemq́; ſobrij hominis ad temporis punctum ſuſcipe. Idem 8. Opus oſtendebat munitionemq́ue legatis, ne punctum quidem temporis cum legati adeſſent, oppugnatio reſpirauit. Apud mathematicos enim punctum indiuiſibilis quædam pars eſt lineæ, cuius, vt inquit Euclides, pars nulla eſt. Plutarchus de pueris inſtituendis, Στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστὶν ὁ βίος. id eſt, Temporis punctum eſt omnis vita.

71

Noua Hymetia, falerna vetera.

Macrobius lib. Saturnal. 7. Cur Diſari mel & vinum diuerſis ætatibus habētur optima? Mel, quod recentiſſimum: vinum quod vetuſtiſſimum. Vnde eſt & illud prouerbium, quo vtuntur gulones: Mulſum quod probe temperes, miſcendum eſt nouo Hymetio, falerno vetulo. Quod adagium non video vbi nobis poſſit vſui eſſe, ſed tamen adſcripſimus, ne nihil omnino de popinis mutuati videremur. Niſi forte placet eo torqueri, vt dicamus, è diuerſis rebus quædam optime conflari.

72

Qui multa rapuerit, pauca ſuffragatoribus dederit, ſaluus erit.

Aelius Lampridius in vita Alexandri Seueri. Idem, inquit, addebat ſententiam de furibus notam, & Græce quidem, quæ Latine hoc ſignificat: Qui multa rapuerit, pauca ſuffragatoribus dederit, ſaluus erit. Quæ Græce talis eſt,

Ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα τοὺς δοὺς, ἐκφεύξεται. .i. Qui multa tollit, pauca dat, ſeruabitur.

Admonet adagium, id quod noſtris quoque temporibus vulgo factitant fures non omnino ſtupidi, non niſi magnis prædis inijciendam manum, vt ſuperſit quo iudicem, ſi forte ſit opus, corrumpant atque exoculent. Cæterum qui parua tollunt, deprehenſi pendent, vtpote quibus nihil ſit quod impertiant præfectis.

73

In ſimpulo.

Marcus Tullius lib. De legibus 3. agens de lege tabellaria, hoc eſt, de iure ferendorum per tabellam ſuffragiorum. Et auus quidem noſter, inquit, ſingulari virtute in hoc municipio quoad vixit, reſtitit M. Gratidio, cuius in matrimonio ſororem, auiam noſtram habebat, ferenti legem tabellariam

Excitabat enim fluctus in ſimpulo, vt dicitur, Gratidius, quos poſt filius eius Marius in Aegæo excitauit mari. Hactenus Cicero. Quantum igitur coniectura conſequi licet, in ſimpulo fieri dicebant, quod vel clanculum, vel in re minuta atq; humili fieret. Eſt enim ſimplum, authore Feſto, vas paruum, non diſſimile cyatho, vnde mulieres diuinis rebus deditæ, ſimpulatrices vocantur. M. Varro ſcribit, vas eſſe minutim fundens, in cuius locum ſucceſſerit Epichyſis. vnde veteres res minutas, nulliusque pretij ſimpularias appellabant. Plinius lib. 35. cap. 12. In ſacris quidem etiam inter has opes, non myrrhinis cryſtallinísue, ſed fictilibus prolibatur ſimpulis innocentius. Atteſtatur & M. Varro cum apud Nonium Marcellum ait, deos ipſos vili ſimpulo inuitari. Item Apuleius. In hodiernum, inquit, populus Romanus dijs immortalibus ſimpulo & catino fictili ſacrificat. Sunt qui pro ſimpulo legant Sympuuium, cuius meminit Iuuenalis Satyra. 6.

Aut quis
Sympuuium ridere Numæ, nigrumq; catinum,
Aut Vaticano fragiles de monte patellas
Auſus erat.

M. Tullius in Paradoxis, Quid autem Numa Pompilius? minúsne gratas dijs immortalibus capedines ac fictiles vrnulas fuiſſe quàm deliacas pateras arbitramur? Polemon apud Athenæum lib. 11. tradit, ad ipſius etiamnum ætatem Græcos quoſdam bibere ſolitos ex fictilibus, velut Argiuos in publicis conuiuijs, ac Lacedæmonios in feſtis, aut epinicijs, aut nuptijs virginum. Proinde non abſurdũ mihi videtur, ſiquis exiſtimet ſumptam allegoriam à puerorum luſu quo ſolent per fiſtulam anguſtam in ſimpulum inflantes, quaſi fluctus quoſdam & aquæ ſtrepitum excitare.

Proteo mutabilior. 73

Πρωτέως ποικιλώτερος. id eſt, Proteo mutabilior, in vafrum & verſipellem competit. Lucianus in ſacrificijs, Iouem ποικιλώτερον αὐτοῦ πρωτέως appellat, quòd ſe ſubinde in alias atq; alias formas transfiguraret. Plato in Ione, Ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. id eſt, Sed prorſus Protei in morem, in omnem ſpeciem verteris, ſurſum ac deorſum teipſum diſtorquens. Horatius in eos qui facile vertunt ſententiam.

Quo teneam vultus mutantem Protea nodo? Item alibi,
Effugiet tamen hæc ſceleratus vincula Proteus.

Protea vocat tergiuerſantem, & quem Græci vocant δυσφώρατον. id eſt, Deprehenſu difficilem. Porrò fabulam Protei notiorem arbitror, quàm vt hic ſit receſenda. Extat apud Homerum Odyſſeæ 4. & apud Maronem quarto item Georg. Simili figura diceretur & Vertumno incõſtantior. Nam hic deus in omnigenam ſpeciem ſeſe variat, vnde & nomen reperit apud Latinos Horatius,

Vertumnis quotquot ſunt, natus iniquis.

Huius meminit Ouidius, deſcribens quemadmodum amans Pomonam deam, alias ſubinde formas aſſumpſerit. Et εὐμεταβολώτερος ἐμπούσης. id eſt, Empuſa mutabilior. Cuius mentionem fecit Lucianus in commentario. De ſaltationibus. Ἴδοις τ' ἂν οὖν αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὠκέως διαλλαττομένους, καὶ αὐτὸν μιμουμένους τὸν πρώτεα, εἰκάζειν δὲ χρὴ καὶ ἔμπουσαν τὴν ἐς μυρίας μορφὰς μεταβαλλομένην. id eſt, Videbis igitur ipſos eodem in tempore ſubito in aliam transfigurari ſpeciem, atque ipſum referre Proteum. Quin & Empuſæ exemplum conferre oportet, quæ ſeſe in innumerabiles vertit formas. Meminit huius Ariſtophanes in Ranis,

Καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν δία θηρίον μέγα.	At maximam profecto video beluam.
Ποῖόν τι; δεινὸν, παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.	Qualem? Nouam, quæ in cuncta ſubito vertitur,
Τότε μὲν βοῦς, νυνὶ δ' ὀρεὺς, τότε δ' ἂν γυνὴ	Modo bos, modo autem mula, rurſum fœmina
Ὡραιοτάτη τίς. ποῦ ἐστι; φέρ' ἐπ' αὐτὴν ἴω.	Pulcherrima. Age vbi eſt? rectà ad illã iam feror.
Ἀλλ' οὐκ ἔτ' αὖ γυνή ἐστιν, ἀλλ' ἤδη κύων.	At rurſus haud eſt mulier, immo iam canis.
Ἔμπουσα τοίνυν γ' ἐστί. id eſt,	Empuſa proinde eſt.

Interpres adſcribit, Empuſam ſpectrũ quoddã eſſe, quod ab Hecate ſoleat immitti vidẽdũ miſeris & calamitoſis. Id ſubinde cõſueuit alijs atq; alijs formis exhibere ſeſe. Quidã exiſtimãt meridianis horis apparere ſolitum ijs qui parentant manibus. Quod quidem haud ſcio an recte poſſit referri ad id quod extat in pſalmis Hebræorum ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. i. Ab occurſu & dæmonio meridiano. Sunt qui hanc ipſam Hecaten affirment eſſe. narrãt autẽ vno videri pede, vnde & nomen additũ putant ἔμπουσαν οἱονεὶ ἑνίποδα. Demoſthenes ait Aeſchines matrẽ, cui ipſe Leucothoę nomen mutaſſet, appellatã fuiſſe Empuſam, eo quod quæſtus gratia quiduis & faceret & pateretur.

Amicus magis neceſſarius, q̃ ignis & aqua. 75

Ἀναγκαιότερος πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος. id eſt, Amicus magis neceſſarius quàm ignis & aqua.

Hyperbole prouerbialis,admonens neminem esse tam diuitem aut potentem,quin opus habeat ami corum officijs. Quemadmodum enim citra ignem & aquam non constat hominum vita,ita nec sine consuetudine atq; opera familiarium,quos ob id ipsum Latini necessarios vocant,vt amicitiam necessitudinem. Innuit adagium duo quædam maxima commoda colligi ex amicitia.voluptatē & vsum. Nihil est enim neq; iucundius igni,neq; vtilius aqua. Quam ob rem scribit Horatius,

Nil ego contulerim iucundo sanus amico.

Item Euripides apud Plutarchum,

Εἰς ὄμματ᾽ εὔνου φωτὸς ἐμβλέψαι γλυκύ. id est, Dulce est tueri hominis amici lumina.

Recensetur adagium à Plutarcho,commentario quem inscripsit, Quo pacto sit dignoscendus assentator ab amico, Καθ᾽ ὃ δὴ καὶ λέγεται, πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος ἀναγκαιότερος. id est, Quapropter dicunt etiam,amicum igni quoq; & aqua magis necessarium esse. Extat & apud Aristot in moralibus, & apud Cic.in Lælio. Hodieque vulgus indoctum habet in ore,quod est verissimum: Tolerabilius viui sine pecunijs,quàm sine amicis.

76

Lupus circum puteum chorum agit.

Λύκος περὶ τὸ φρέαρ χορεύει. id est,Lupus circum puteum chorum agit. In eos dicetur, qui sumpta inaniter opera,spe sua frustrantnr. Aiunt enim lupo morem esse,vt si quando sitiat,nec tutò se possit demittere,circnm puteum oberret,frustra,inhians aquæ,quam non possit contingere. Sunt qui parœmiam inde ductam existiment,quòd aliquando veniat vsu, vt lupus pecudem aliquam,aut hominem insectetur:qui postea quàm se in puteum quempiam altiorem metu demiserit,obambulat ille velutiq; saltantium in modum in orbem circumagitur,prædæ cupiditate,qua tamen potiri nō queat. Plutarchus in commentario cui titulus,quomodo possit adulator ab amico dignosci, ᾧ χρώμενοι πρὸς τὰ πολλὰ οὖσιν αὐτούς, τὴν περὶ τὸ φρέαρ ὄρχησιν ἀτεχνῶς ὀρχούμενοι. id est, Qua qui vtuntur, seipsos quoque in perniciem adducunt,re vera saltationem illam circum puteum saltantes. Loquitur autem de dicacitate intemperanti & virulenta,qua fit,vt nec illis quicq̄ vtilitatis adferamus,in quos dicimus & nobis ipsis maximum malum conciliemus. Refertur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano.

77

Lydius currus.

Λύδιον ἅρμα. id est, Lydius currus, Hoc scommate notabantur, qui certamine quopiam longe cæteris essent inferiores, & παρὰ λύδιον ἅρμα θέεις. id est, Iuxta Lydium currum curris. Plutarchus in libello quē inscripsit, de dignoscēdo assentatore ab amico. Τὸν δὲ κρείττονα τρέμει καὶ δέδοικεν, οὐ μὰ δία παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ἀλλὰ παρὰ χρυσὸν ἑφθόν. id est, Cæterum superiorem metuit ac veretur,non hercle ad currum Lydium pedes ingrediens, sed ad aurum purum. Refertur adagium à Diogeniano. Quidam ad Pelopem Lydum referunt, qui suo curru vicerit Oenomaum socerum, in quibus est Gregorius Nazianzenus, sic vsurpans, vt dicat se tanto esse inferiorem eximijs Basilij virtutibus, quantum pedes abest à Lydio curru. Effertur & ad hunc, dixi, modum, parœmia, Παρὰ λύδιον ἅρμα θέειν. id est, Præter Lydium currum currere,aut iuxta Lydium currum, vt pedes intelligatur certare cum Lydio curru velocissimo, quod quidem certamen nimis inique comparatum videatur. Apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi, pedestri cursu certat cum quadriga, & vincit. Plutarch. in vita Niciæ è Pindaro allegat, Οὐ γὰρ μὰ δία, inquit, παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ὥς φησι πίνδαρος, id est, Non enim per Iouem iuxta Lydium currum pedes incedens, vt inquit Pindarus. Herodotus libro primo tradit,olim Lydios præ cæteris equitatu valuisse,nec aliter ferè nisi equis pugnare.

78

Cinclus.

Κίγκλοι. id est, Cincli,rusticano prouerbio dicebantur præter modum pauperes, quibus neq; domus esset,neq; quicquam quod suum possent dicere, Qualem Catullus describit Furium,cui neque villula fuerit,neque domus,neque arca. Cinclus enim auis quædam est imbecillis,atque inualida, ita vt non possit ipsa sibi proprium nidum parare,proinde oua nidis supponit alienis. Vnde rustici verterunt in adagionem,vt mendicos & errones Cinclos vocent. Author Aelianus lib. De naturis animantium 12. Quod genus homines Græci ἀνεστίους vocant,hoc est,expertes penatium. Suidas tradit Cinclum auem esse maritimam, gracilem, nulloque fermè corpore. cui peculiare sit clunium pennas subinde mouere,vnde & nomen additum σεισοπυγίδι,nimirum ab agitatione caudæ. Eam prouerbio fecisse locum,quo Menander sit vsus in Thaide,

Πτωχότερος εἶ λεβηρίδος καὶ κιγκάλου.

Mendicior Leberide atq; Cincalo.

Hinc κινκλίζειν dici, pro eo quod est commoueri, & obstrepere.

Quæ sub alis fiunt. 79

Αἱ ὑπὸ μάλης πράξεις. id est, Facta subalaria, Prouerbiali figura dixisse videtur Plutarch. in comment. quod inscribitur, quo pacto sit dignoscendus adulator ab amico: Πόνου inquiens, καὶ σπουδῆς ἀποστὰς ἀπολειπόμενος, ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσιν ἀπρόφασιστός ἐστιν id est, Ad laborem & res honestas segnis, in his rebus quæ sub ala fiunt, nihil recusat. De adulatore loquitur, ad honesta officia tum pigro, tum inutili: ad voluptuaria ministeria prompto: videlicet ad scortum cum fide adducendum, ad comparanda obsonia, ad instruendum conuiuium. Equidem opinor, ob id adulationi sub alis sedem datam esse, quòd hæ corporis partes titillationes præcipue sentiant, siue ob cutis tenuitatem, siue quod insolitus nobis earum contactus partium: siue quòd is locus venulas habeat, quibus frictu calefactis eiusmodi nascatur delectatio. Aristot. sectione 35. Probl. 2. indicat, sub alis potissimum, ac sub pedum vestigijs fieri titillationem, coniectans in causa esse, vel quòd ibi cutis sit mollior, vel quòd contactus sit insolens, quod idem vsu venit in auribus. Quid autem aliud est adulatio, quàm aurium pruritus quidam, & gargarizatio? Vnde Lucianus in dialogo quodam Charontis, Menippi & Mercurij, philosophum quempiam omnibus exuens vitijs: ἔν τι τὸ βαρύτατον ὑπὸ μάλης ἔχει. τί ὦ μένιππε; κολακείαν ὦ ἑρμῆ, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ χρησιμεύσασαν αὐτῷ. idest, Vnum quiddam adhuc sub alis gestat, quod est omnium grauissimum. Quidnam Menippe? Adulationem Mercuri quæ illi plurimum attulit emolumenti in vita. nisi siquis malit ὑπὸ μάλης, ita dictum, vt alibi Lucian. dixit, ὑπὸ κόλπου sub sinu, significans eum Veneris vsum qui non vacat turpitudine. Nam oscula quæq; supra sinum fiunt, vtcunque cum honestate possunt cohærere, cæterum infra sinum, οὐδὲν ὑγιές.

Simul sorbere & flare difficile. 80

Tranio seruus apud Plautum in Mostellaria, obiurgatus est ab hero, quod non maturius redisset: cum ille se alicubi fuisse diceret, nec simul apud herum esse potuisse, & illud quod iussus fuerat, peragere: Si voles, inquit verbum hoc cogitare simul flare sorbereq;, haud factu facile est. Commode vtemur hoc adagio, siquando significabimus, negotia quæpiam id genus esse, vt pariter ab ijsdem tractari non queant. Veluti siquis conetur simul & literis & voluptatibus vacare: simul amoribus & parsimoniæ indulgere. simul vxori studijsque satisfacere: simul & poeticis & theologicis studijs operam dare: simul & mundo seruire & Christo. Quemadmodum fieri non potest, vt quis eodem in tempore sorbeat, hausto spiritu: & flet, emisso halitu. Affine videtur huic adagio dictum illud Euangelicum, Nemo potest duobus dominis seruire, Nemo potest deo seruire & mammonæ. Item illud Phocionis ad Antipatrum: Οὐ δύνασαί μοι καὶ φίλῳ χρῆσθαι, καὶ κόλακι. id est, Non potest me simul & adulatore vti & amico. Ad hæc senarius ille, qui falso Senecæ inscribitur:

Amare & sapere, vix deo conceditur.

Quodq; ait Terentium imitatus Horatius,

Nihilo plus explicet ac si
Insanire paret certa ratione, modoq.

M. Tullius Philip. 11. Duas tamen res magnas præsertim non modo agere vno tempore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest.

Manum admouenti fortuna est imploranda: 81

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τύχαν ἐπικαλεῖν. id est, Manum admouenti fortuna inuocanda est. Admonet adagiũ, ita fidendum esse diuino auxilio, vt nihilo segnius, quantum in nobis est, etiã ipsi nostra adnitamur industria: alioqui non audituros superos inertium ac desidiosorum vota. Quẽadmodum eleganter scripsit Alexander Hegius. primus pueritiæ meæ doctor haudquaquã pœnitendus:

Solas iure deus preces,
Quo nemo magis impiger,
Aut infestior otio,
Auersatur inertium.

Plutarchus in Apoph. Lacedæmonicis, refert apud eam gentem deos deasque omneis hastatos fingi solere, Venerem etiam ipsam armis indutam, tãquam ne illi quidem otium agant, sed bellicis studijs exerceantur: Addunt, inquit, & prouerbium,

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα τὰν τύχαν καλεῖν. id est,
Manum admouenti sunt vocanda numina. Aeschylus apud Stobæum,
Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός. id est, Huic qui laborat, numen adesse assolet.

In eandem sen tentiam Pindarus in Nemeis, Πρὸς ἄκρον ἀρετᾶς ἦλθον οἵτε πόνων ἐγεύσαντο, σὺν θεοῦ δὲ τύχῃ. id est, Ad summum virtutis apicem peruenerunt, qui gustarunt labores, non autem sine dei fortuna. Proinde nec ita fidendum industriæ vt diuinam opem negligamus: nec ita rursum pẽdendũ ab illa, vt nostrum prætermittamus officium. Allusisse videtur huc Aeschylus in Persis, Εγὼ δ᾽ἐπὶ

Διὰ μακροῦ χρόνου τάδ᾽ ηὔχουν ἐκτελευτῆσαι θεούς,

Αλλ᾽ ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ᾽ ὠ θεὸς συνάπτεται. id est,

Plurimo iam tempore à deis

Optaueram hæc vt dextra conficerent mihi. at

Vbi vigilas ipse, dij quoq; admouent manum. Refertur ex eodem:

Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός. id est, Adesse gaudet sed laboranti deus.

Nonnulli, quorum est Suidas, adagionis originem ad apologum referunt. Rusticus quidam cũ plaustrum hæreret in lama, ociosus inuocabat Herculem. At ille astans, admoue, inquit, manum rotæ, ac stimula boues, itaq; deum inuoca.

Τὴν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.

82

Quam quisq; norit artem, in hac se exerceat.

M. Tullius Tusculanarum quæstionum lib. 1. Sed hic quidem quanuis eruditus sit, sicut est, hæc magistro concedat Aristoteli, canere ipse doceat. Bene enim illo prouerbio Græcorum præcipitur, Quam quisq; norit artem, in hac se exerceat.
Hactenus Cicero. Est autem senarius iambicus, admonens vt quarum rerum sumus periti, in his duntaxat disputandis tractandisq; versemur: quarum vero sumus rudes, eas doctioribus concedamus neq; professionem alienam nobis vindicemus, neq; in messem alienam mittamus falcem, néue suto res vltra crepidam iudicemns. Apud A. Gellium Plato ex Euripide citat, sed in sensum non nihil diuersum à Ciceroniano, nempe suo quenq; vitæ instituto studioq; impense delectari, quòd in eo se laudem aliquam assecuturum confidat. Accidit, inquit, illis illud Euripidis: Qua in re clarus quisque est, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impertit, in qua se ipse exuperet: contra, in qua stupidior ac nihili sit, ide effugit, eamq; contemnit. Porrò versus quem Latine refert M. Tullius, est apud Aristophanem in fabula cui titulus σφῆκες: is est eiusmodi,

Ερδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. id est, Quam quisq; nouit artem, in hac se exerceat.

Quo quidem loco interpres admonet inter prouerbia celebrari. Vsurpauit Stratonicus citharœdus apud Athen. libro octauo Qui musico cuipiam, qui prius fuerat holitor, de harmonia cum ipso disputanti respondit, ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Qnanquam in editione Aldina legitur ἄδοι pro ἔρδοι. Ad hoc prouerbium allusit Horat. ita scribens:

Nauem agere, ignarus nauis timet: abrotanum ægro
Non audet, nisi qui didicit dare. Quod medicorum est,
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctiq; poemata passim.

Item in epistola ad Villicum.

Quam scit vterq; lubens censebo exerceat artem.

Huc pertinet illud Pindaricum quod refert Plutarchus in commentario quem scripsit, περὶ τῆς εὐθυμίας, Υφ᾽ ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ᾽ ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ᾽ ἰθύει τάχιστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν, id est, Equus in quadrigis, in aratro bos. Nauem ocyssime præteruertitur Delphinus: apro cædem molienti inueniendus est canis laborum patiens. Videlicet significat vnumquenq; adhibendum ad id quo valét. Athenæus lib. 8. cum Ptolemæus cum Stratonico citharœdo contentiosius disputaret de citharistica, ἕτερον ἔφη ἐστὶν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. id est, Aliud est, inquit, rex sceptrum, aliud plectrum. Et apud Plinium libro 35. cap. 10. Apelles Alexandro Magno in officina multa imperite differenti de pictura, comiter suasit silentium, admonens illum rideri à pueris qui colores terebant.

83

Dedi malum, & accepi.

Dedi malum & accepi. Bœticum adagium est, quo licebit vti quoties eiusmodi permutatio videbitur facta, vt malum pro malo sit redditum, & par pari relatum, veluti siquis improbum generum dedisset, ac nurum item improbam recepisset. Recensetur & explicatur à Plinio iuniore in Epist. Cæcilius, inquit, Classicus, homo fœdus, & aperte malus, proconsulatum in ea parte non minus violenter quàm sordide gesserat, eodem, quo in Africa Marius Priscus: Erat autem Priscus ex Betica, ex Africa Classicus:

Classicus: inde dictum Beticorum (vt plerunq; dolor etiam venustos facit) non illepidum ferebatur; Dedi malum & accepi. Congruet & in eos qui liberos suos committunt malis præceptoribus, & recipiunt eos peiores quàm tradiderant. Rursum in eos qui lacessunt illos, vnde grauius lædũtur, quod vsu venire tradunt ijs qui in Aegypto venantur onagros. Nam animal lacessitum frequenter calcitrã do lapides missos retorquet in iaculantes tanto impetu, vt pectora insequentium penetrent, aut caput fractis ossibus displodant, Vnde & instrumento bellico nomen inditum, author Ammianus lib. 23.

Carpet citius aliquis, quàm imitabitur. 84

Μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται. id est, Reprehendet aliquis citius, atq; imitabitur. Senarius hic Apollodori pictoris operibus inscribi consueuit, qui primus vmbrarum imitationem inuenit. Refertur ad hunc modum, μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται. Apte dicetur de re quapiam artis absolutæ, atq; inimitabili. Porrò res egregias multo procliuius est carpere, quàm æmulari. Cæterum est elegãs προσονομασία in duabus vocibus Græcanicis μωμήσεται & μιμήσεται, quæ cum sono minimum distent, tamen res declarant longe diuersissimas. Huc allusit Plinius lib. 37. capite 11. Imitati multi, æquauit nemo. Theognis in eandem sententiam.

Μωμεῦνταί δέ με πολλοὶ ὁμῶς κακοὶ ἠδὲ καὶ ἐσθλοί, Carpunt me plures docti indoctiq;, imitari
Μιμεῖσθαι δ' οὐδεὶς τῶν ἀσόφων δύναται. id est, Nos indoctorum de grege nemo valet.

In foribus adesse. 85

Περὶ τὰς θύρας. id est, in foribus adesse, dicitur allegoria prouerbiali, quod instat, iamq; in proximo est. Plutarchus, Πυρετοῦ περὶ θύρας ὄντος. id est, Cum febris in foribus adest. Sic & orbis opifex in arcanis literis ad Cain fratricidam: Sin male egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit.

Alia Lacon, alia asinus illius portat. 86

Ἄλλα μὲν λάκων λέγει, ἄλλα δὲ λάκωνος ὄνος φέρει. id est, Alia quidem Lacon dicit, alia Laconis asinus portat. Effertur apud quosdam & ad hunc modum parœmia, ἄλλα μὲν λεύκων, ἄλλα δὲ λεύκωνος ὄνος φέρει. id est, Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat. In eos dicebatur quorum oratio dissentiret à factis. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Agricola quispiam nomine Leucon, solitus est vtres melle plenos storeis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus vectigalium, quid nam portaret, hordeum se portare resp õdebat, videlicet quo minus pecuniæ persolueret. Sed cum euenisset aliquando, vt lapsus in terram asinus onus effudisset, accurerunt exactores, in reponendis sarcinis auxilio futuri. Verum vbi interim agnouissent, mel in vtribus esse, non hordeũ, Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui se debito vectigali fraudasset. Atq; illud ridentes addiderunt, alia Leucon, alia portat asinus. Nam in nonnullis codicibus dicit, non additur, atq; ita mea sententia dictum festiuius redditur. Ea vox postea versa est in adagionem. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano.

Corpore effugere. 87

Corpore effugere, est periculum iam imminens, ac penè premens, arte quadam declinare. Translatum à gladiatoribus, ictum modico corporis flexu fallentibus. M. Tullius in Catilinam inuectione 1. Quot ego tuas petitiones ita coniectas, vt vitari posse non viderentur, parua quadam declinatione, &, vt aiunt, corpore effugi. Hactenus Cicero. Itaq; quoties aliquem discrimine, quàm minimo à periculo abfuisse significabimus, corpore declinatum malum dicemus. Minus enim periclitãtur, qui mœnibus, aut alio quopiam obiectu defendũtur: verũ qui nudi telis obiecti nihil habent quo se tueãtur, nisi cõmodo corporis deflexu, ij demũ in extremo periculo versari vidẽtur. Penè diuersa figura dixit Catullus,

Contra nos tela ista tua euitamus amictu,

Id est, Facile depellimus, non secus quàm muscarum insultus.

De alieno ludis corio. 88

De alieno corio ludere, prouerbio dicuntur, qui securius agunt, sed alieno periculo. Sumpta allegoria vel à coriarijs, vel ab Apologo quopiam, vel à seruis, qui siquid peccatum sit, tergo dant pœnas. Apuleius in Asino aureo lib. 7. Quod si quo modo cæteri latrones persenserint, non rursus recurres ad asinum, & rursum exitium mihi parabis. Reuera ludis de alieno corio. Verba sunt asini, puellam accusantis, quòd cum prius illius culpa fuisset in discrimen adductus in fuga, nunc denuo committat, vt sit rursum fugiendum, idq; suo potissimum periculo. Allusum est autem ad asini coriũ, quod mortuis detrahitur. Est simile quiddam & apud Plautum: De meo tergo degitur corium, id est, res meo fit periculo. Neq; dissimile quod refert Festus, pro scapulis. id est, pro periculo plagarum. Non admodum abludit ab hac forma, quod Seneca iocatur in Declamat. Cicero patri de corio Cestij satisfecit. Nam is Cestius erat ex eorum numero, qui contemnebant Ciceronis ingenium. hic cum forte accũ-

beret in eodem conuiuio cum Cicerone M. Tullij filio, qui tum Asiam obtinebat, & submonente quopiam è famulis, cognitum esset, eum esse Cestium, cuius iudicio nihil sciret Marc. Tullius, illico sublatus è conuiuio, iussus est flagris cædi. Circumfertur apud nostratium vulgus non absimile huic prouerbium. Ex alieno tergore lata secari lora. Quo quidem significant vnunquenque minus esse parcum in alieno quàm in suo. Tertullianus in libello De Pallio, secus aliquanto vsurpauit. Hoc soli Chamæleonti datum, quod vulgo dictum est, de suo corio ludere. Sentit Chamæleontem pro suo arbitrio vertere colorem cutis.

89

In herba esse.

Vbi spem immaturam indicamus, ac longius adhuc abesse vt consequaris, in herba esse dicimus. Sumpta metaphora à segetibus, teneris adhuc & herbescentibus, de quibus nihil adhuc certi sibi possit agricola polliceri, propterea quod plurimi casus solent incidere, qui non sinãt cultorem optato potiri. Verum vbi iam demessam segetem in horrea conuexit, tum demum vtcunque tutum est bene sperare. Ouid. in epist. Helenes ad Paridem,

Sed nimium properas, & adhuc tua messis in herba est.

Hæc mora sit voto forsan amica tuo. Persius in Satyra sexta,

Emole, quid metuis? occa & seges altera in herba est.

Corn. Tacitus in dialogo De oratoribus in herba dixit, pro eo quod est, momentaneum moxq́; periturum, quia ante tempus decerptum. Agit illuc de plausu qui datur poetis recitantibus sua carmina. Omnis, inquit, illa laus intra vnum aut alterum diem, velut in herba vel flore præcepta ad nullam certam & solidam peruenit frugem, nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut mansurum in animo cuiusquam beneficium, sed clamorem vagum & voces inanes & gaudium volucre.

90

In alieno foro litigare.

Prouerbium resipit hæc quoq; figura, In alieno foro litigare, pro eo quod est in re noua, cuiq́; nõdum assueueris versari. Habent enim diuersa fora diuersas litium formulas, variasq́; tractandarum causarum rationes: quarum qui rudis sit, is tanquam hospes in peregrina regione multa desideret necesse est. Martialis in præfatione lib. 12. Accipe ergo rationem in qua hoc maximum & primum est, quòd ciuitatis aures quibus assueueram, quæro, & videor mihi in alieno foro litigare.

91

In seditione vel Androclides belli ducem agit.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ .i. Seditione orta dux est etiam Androclides. Carmen Heroicum prouerbio celebratum, in homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Quemadmodum in rerum tumultu nonnunquam infimi quidam pro tempore regnant. Detorqueri potest ad malos principes, qui rebus pacatis minus valent in Repub. atq; ob id aliquoties data opera rerum motus excitant arte tyrannica, quo commodius suo arbitratu populum compilent. At in theologo quosdam, eo nomine indignos, qui dissidium ac tumultus concitant in plebe Christiana, quo nimirum hac occasione celebres reddantur, maluntq́; publico omnium malo nobilitari, q̃ inglorij viuere. Refertur à Suida, Diogeniano, atq; itẽ à Plutarcho in vita Niciæ, & apud eundem in commentario περὶ φιλαδελφίας. Effertur etiam ad hunc modum: Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. id est, Rebus turbatis vel pessimus est in honore. Citat idem in comparatione Lysandri & Syllæ, nisi quod illic Aldina editio mendose habet, πάγκαλος pro πάγκακος. Rursum effertur hoc pacto,

Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκῖνος ἔμμορε τιμῆς. id est, Fert rebus desperatis & cancer honorem.

Ad hanc sententiam pertinet & illud, Græcis prouerbij vice celebratum,

Καιροῦ τυχὼν γὰρ πτωχὸς ἰσχύει μέγα. id est, Mendicus etiam plurimum in loco potest.

92

Inter indoctos etiam Corydus sonat.

Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται. id est, Inter amusos etiam Corydus sonat. Quadrabit in quosdam qui apud idiotas audent sese velut eruditos venditare, inter doctos alioqui prorsus elingues, id quod citra metaphoram eleganter extulit Euripid. in Hippolyto coronato.

Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς Apud eruditos qui nihil valent, apud
φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν. id est, Plebem imperitam præminent facundia.

Corydus vilissimum auiculæ genus, minimeq́; canorum, strepit tamen vtcunque inter aues mutas, apud lusciniam canens ferri nequaquam posset. Huc adscribẽdum arbitror, quod, vt refert Athen. lib. 6. non illepide dixit Philoxenus parasitus, cognomento Pternocopis, in alterum parasitum nomine Corydum. cum enim incidisset sermo ꝙ turdi magno emerentur, præsente Corydo de quo rumor

erat

erat obscœni obsequij, At ego, inquit, memini Corydum obolo fuisse æstimatum. Parasitis autem solent indi nomina contemptus. Quanquam hic Corydus narratur in dictis fuisse lepidus. Corydū auem minime canoram esse testatur & Græcum epigramma licet ἄδηλον

Εἰ κύκνῳ δώκαται κόρυδος παραπλήσιον ἄδειν, — Si corydus cygnum queat æquiparare canendo,
Τολμᾷεν δ' ἐρίσαι σκῶπες ἀηδονίσιν. — Noctua concertet si philomena tibi,
Εἰ κόκκυξ τέττιγος ἐρᾷ λιγυρώτερος εἶναι, — Coccyx si iactet se voce anteire cicadam,
Ισα ποιεῖν κἠγὼ Παλλαδίῳ δύναμαι. id est, — Tunc ego Palladio par potero esse meo.

Quæuis terra patria. 93

Πᾶσα γῆ πατρίς. id est, Quæuis terra patria. Hemistichium est oraculi, quondam redditi Meleo Pelasgo, de victoria consulenti, cuius meminit & Mnaseas, teste Zenodoto, & Dionysius Chalcidensis. Admonet adagium virum sapientem, ac bonum, vbicunq; gentium vixerit, felicem esse. Vnde & Socrates interrogatus, cuiatis esset, κοσμικὸν, id est, mundanum se esse respondit. Idem innuit Aristophanes in Pluto, cum ait:

Πατρὶς γάρ ἐστι πᾶσ' ἵν' ἂν πράττῃ τὶς εὖ. id est, Illic enim patria est, vbi tibi sit bene.

Dicuntur hæc à Mercurio, cupiente vel cœlo relicto, in Chremyli iam diuitis ascisci familiam: vsqueadeo credebat ibi demum esse patriam homini, vbicunq; feliciter ageret, illic exilium, vbi parū commode viueret. Fertur hic quoq; versiculus prouerbialis:

Τοῖς γὰρ καλῶς πράσσουσι πᾶσα γῆ πατρίς. id est, Solum omne patria prospere quicunq; agit.

Cicero Tusculanarum quæstionum libro 5. significat esse dictum Theucri & tragœdia quapiam. Itaque ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest: patria est, vbicunq; est bene.

Odium Vatinianum. 94

Odium Vatinianum, pro capitali ac vehementer acerbo. Vatinius in quem acerrime M. Tullius inuectus est, in tantum odium populi Romani peruenerat, iam detectis illius flagitijs, vt in prouerbium cesserit, odium Vatinianum. Catullus,

Munere isto
Odissem te odio Vatiniano.

Odium nouercale. 95

Consimili figura legimus odium nouercale, propterea quòd nouercis omnibus innatum sit fatale quoddam & irreconciliabile odium in priuignos, id quod elegāter indicat epigrāma Græcum, quod haud grauabor adscribere. Fertur autem titulo Callimachi, nec illo quidem indignum authore:

Στήλην μητρυιῆς μικρὰν λίθον ἔστεφε κοῦρος,
Ὡς βίον ἠλλάχθαι, καὶ τρόπον οἰόμενος.
Ἡ δὲ τάφῳ κλιθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
Φεύγετε μητρυιῆς καὶ τάφον οἱ πρόγονοι.

Quorum carminum elegantiam cum haud nesciremus nos non assecuturos, tamen quo possent intelligi, vtcunque vertimus.

Exiguo lapidi puer addit serta nouercæ,
Mutasse vt vitam, sic ratus ingenium.
At puerum extinguit tumulo hæc illapsa. nouercæ
Priuigni exanimem vel tumulum fugite.

Euripides in Alcestide:

Ἐχθρὰ γὰρ ἐπιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις — Hostis nouerca est ante natis liberis,
Τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα. — Nihiloq; mitior nocente vipera.

Perdidisti vinum. 96

Ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ. — Vini liquorem perdidisti infusa aqua.

Verba sunt Polyphemi ex tragœdia Aristij, cui titulus Cyclops, teste Chamæleonte in Satyris. Sic enim increpat Vlyssem vinum aqua temperantem. Antiquitus merum bibebant, non sine noxa, donec Staphilius Sirtheni filius, ostendisset vinum aqua diluere. Nam huius hoc inuentum, teste Plinio libro septimo. Dicetur in eos qui in initio quædam recte faciunt: deinde quamuis leui de causā, bene facta malefactis subuertunt. Vlpianus apud Athenæum in eum, qui βαλλίζουσιν dixerat pro κωμάζουσιν idque barbare. Σὺ δὲ ἡμῖν ἐκ γῆς συβούρας ὄνομα πριάμενος, ἀπώλεσας τὸν οἶνον, ἐπιχέας ὕδωρ. id est, Tu vero nobis ex terra subulca vocabulū mercatus, perdidisti vinum infusa aqua. Cyclops enim vt barbarus ac temulentus (talem inducit etiam Homerus) sic existimat vinum aqua corrumpi, cum è diuerso sapientum iudicio reddatur melius ac salubrius. Vnde & Plato admonet, vt Bacchum

temulentum deum nymphis sobrijs deabus temperemus. Idem docet epigramma Græcum Meleagri, id est huiusmodi,

Αἱ νύμφαι τὸν βάκχον, ὅτ᾽ ἐκ πυρὸς ἥλατ᾽ ὁ κοῦρος
Νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις βρόμιος φίλος. ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον. id est,

Bacchus vt è flammis puer exilijsset, in vndis
Tinxerunt Nymphæ sordidum adhuc cinere.
Hinc iunctus Nymphis est Bacchus gratus. at ignem
Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Quanquam vinum largius dilutum illud habet noxæ, quòd in posterum diem grauius dolet caput qui biberit, quàm si merum bibisset. Aristoteles id esse putat in causa, quòd vinum per se crassius accessione aquæ factum subtilius, citius penetrat angusta capitis foramina, meri noxam, cuius adhuc multam vim obtinet, eódem transmittens, præterea concoctu difficilius est.

97

Abiecit hasta. Rhipsaspis.

Hastam abijcere dicitur vtiq; prouerbiali figura, qui causæ suæ diffisus, abijcit animum, ac desinit contra conari. Cicero pro L. Murena, Vidésne tu illum tristem demissum? Iacet, diffidit, abiecit hastam. Græcis item prouerbiali cõuicio dicuntur, ῥίψασπιδες, ignaui ac timidi, quiq; in acie locum deserunt, ac clypeum abijciunt, quo probro notatus est Demosthenes. Lucianus in Ioue Tragœdo, Καὶ δῆλός ἐστιν ἀπορρίψων τὴν ἀσπίδα. id est, Ac planè videtur scutum abiecturum. Vsqueadeo vero probrosum habebatur antiquitus clypeum abijcere, vt Lacædemonij Archilochum è finibus suis iusserint excedere quòd scripsisset, satius esse clypeum abijcere, quàm interire, teste Plutarcho in Apophthegmatis Laconicis. Id Archilochi distichon refertur ab Aristophane in fabula, cui titulus εἰρήνη, estque huiusmodi,

Ἀσπίδι μὲν σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
Ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων,
Scuto aliquis gaudet Saiorum, ego quod bene pulchrum
Deserui nolens inter opaca rubi.

Interpres admonet, Saios esse Thraciæ populos, aduersus quos bellans Archilocus, fugerit abiecto clypeo. Cuius exemplum postea secutus est Demosthenes. ad dicendum quàm pugnandum instructior. Notatur apud Aristoph. & Cleonymus hoc nomine, vt in vespis,

Ἀπέβαλε τὴν ἀσπίδα. id est, Abiecit clypeum.

Quin & Isocrates in oratione quam scripsit De pace, declarat infames olim habitos qui vel ordinem deseruissent, vel clypeum abiecissent. Idem indicat Aeschines aduersus Timarchum, quòd qui non fuisset in bello, aut qui hastam abiecisset, ei non licebat in concione quicquam agere. Postremo Aristoteles libro Moralium 5. inter ea quæ lex vetat, commemorat τὸ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα. id est, non deserere ordinem, non fugere, non abijcere arma. Et aliquanto post, agens de iniustis qui tamen πλεονέκται dici non possunt, quòd nihil capiant inde lucri, exempli loco ponit τοὺς ῥίψαντας ἀσπίδας διὰ δειλίας. id est, qui ob metum & ignauiam clypeos abiecerunt. Tale quiddam, opinor, subindicat Horatius in Lyricis, cum ait,

Tecum Philippos & celerem fugam Sensi, relicta non bene parmula.

Quintus Curtius lib. 3. Tum cæteri dissipantur metu, & quà cuiq; patebat ad fugam via, erumpunt, arma iacientes quæ paulo ante ad tutelam corporum sumpserant: adeo pauor etiam auxilia formidabat. Est aliquoties apud Iulium Cæsarem, abiectis armis. Sed quo longius receditur à simplici sermone, hoc maior est adagij gratia: veluti siquis eum qui non reluctatur turpia suggerenti dæmoni, sed statim obsequitur, appellet rhipsaspidem. Huius prouerbij facta est nobis antea mentio.

98

Mentiuntur multa cantores.

Πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. id est, Multa mentiuntur cantores. In eos quadrabit, qui ad gratiam loquuntur, & auribus blandiuntur. Inde ductum, quòd cantores hoc modo spectãtes vt delectent ac placeant, pleraq; canunt in laudem auditorum falsa. Nihil enim veritate grauius, nihil assentatione suauius. Sed iuxta prouerbium, ut Aristoteles lib. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ 1. ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. Sed iuxta prouerbium, Multa mentiuntur poetæ. Est autem, ni me fallit memoria, hemistichium Homericum, de citharœdis solitis in conuiuio canere. At hoc dictũ quosdã vsqueadeo mouet, vt prorsus ab omnibus

omnium

omnium poetarum ſcriptis abſtineant, non minima portione eruditionis.

Acciſſare. 99

Ἀκκίζειν. id eſt, Acciſſare, Græco prouerbio dicebantur, qui cum maxime cuperent accipere quippiam, tamen ficte recuſabant: qui mos hodie quoque multis durat. Scribunt Acco mulierem fuiſſe quampiam notæ ſtultitiæ, quæ ſolita ſit ad ſpeculum cum imagine ſua, perinde atq; cum alia muliere confabulari, vt hinc vulgo quæ ſtultius aut ineptius aliquid agerent, acciſſare dicerentur, & Accus nomiue compellarētur. Apparet illud etiam moribus huius mulieris adfuiſſe, vt recuſaret quæ tamē cupiebat, vnde & Acciſmus ficta huiuſmodi recuſatio dicatur. M. Tullius ad Atticum lib. Epiſto. 2. Hoc opinor certi ſumus, periſſe omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tandiu, id eſt, quid diſſimulamus? Lucianus in libello De mercede ſeruientibus. Ο δὲ ἀκκιζόμενος. ἄπαγε παρὰ σοῦ δ' ἐγώ; id eſt, At ille accisans, Aufer, inquit, ego ne abs te? Idem in Amoribus. Πάντα δ' ἦ περιελὼν ἀκκισμόν. id eſt, Omni ſublato acciſmo, id eſt, tergiuerſatione. Rurſus in eodem ſermone, Πολὺς δὲ ὁ μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἀκκισμός. id eſt, Multus autem viris adeſt acciſmus. Item Philemō apud Athenæum lib. 13. Οὐκ ἔς' οὐδὲ εἷς ἀκκισμὸς, οὐδὲ λῆρος. Nec vllus eſt acciſmus, aut nugatio. Plutarchus indicat, Acco & Alphito mulieres fuiſſe, per quas fœminæ deterrent pueros à peccando. Vſurpat hanc vocem & Plato in Gorgia, Ἀλλ' ἀκκίζῃ ὦ καλλίκλεις.

Scytha acciſans aſinum. 100

Ἀκκιζόμενος σκύθης τὸν ὄνον. id eſt, Acciſans Scytha aſinum. Aduerſus eos qui verbis auerſantur, quod re cupiunt. Id ad huiuſmodi fabulam referunt: Quidam conſpecto aſini cadauere, Scythæ cuidam qui forte aderat, dixit, En quod cœnes. Ille primum aſpernatus atq; abominatus, poſtea tamen apparauit, cœnauitq;. Ita fermè Suidas & Zenodotus. Heſychius ſecus effert, σκύθης ὄνειον δ' ὦτα. id eſt, Scytha Aſininum conuiuium, vt ſubaudias, reperit: ſi tamen hic locus apud Heſychium mendo vacat: Nā mutilū eſſe conſtat, & fortaſſis ὄνειον, dictū eſt pro vtili, ſic tamen vt alluſum ſit ad aſinum.

GHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA III.

Aut quinq; bibe, aut treis, aut ne quatuor. I

ATHENAEVS Lib. 10. De bibacitate diſputās, ſcribit adagium huiuſmodi vulgo fuiſſe celebratum ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. id eſt, Aut quinq; bibe, aut tria aut ne quatuor. Præſcribit modum diuidendi vini. Hæc autem temperatura maxime placebat antiquis, vt quinq; vini cyathis duo adderētur aquæ, aut duobus vnus. Huius rei teſtem citat Ionem poetam, qui ſcripſerit, vatem quendā Palamedi prædixiſſe Græcos nauigaturos, qui treis cyathos ad vnum biberent. Item Nicocharē in Amymone, Χαῖρε πέντε καὶ δύο. id eſt, Salue quinq; & duobus. Prætetea. Amipſiam, Εγὼ δὲ διόνυσος πᾶσιν ἡμῖν εἰμὶ πέντε καὶ δύο. id eſt, Ego autem Bacchus omnibus vobis quinq; & duo. Verum hac de re copioſius aliquanto Plutarchus τῶν συμποσιακῶν Decade tertia, teſtans conuiuialibus cantiunculis celebratum fuiſſe, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέσσαρα, ne quis temere Plauti verba commutet, nam apud hunc quoq; referuntur. Atq; in hanc rem iocatur Ariſton, quemadmodum in muſica Hemiolij proportio ſymphoniam reddit diapente, dupla ſymphoniam efficit, quæ dicitur Diateſſaron, at eam quæ vocatur Diateſſaron, ſymphoniam eſſe præter cæteras hebetem & obſcuram, & epitrito conſtare. Itidem & in bibendi harmonijs treis eſſe ſymphonias vini ad aquam, Diapente, διὰ τριῶν, Diateſſaron. Nam Diapente ſymphoniam ex Hemiolio conſtitui, ſi tres aquæ cyathi duobus vini cyathis admiſceantur. Quòd ſi duobus admiſceas duos, dupli proportionem exiſtere: Diateſſaron harmoniam fore, ſi vni vini cyatho treis aquæ cyathos addideris. Atq; hic eſſe epitritum, quæ proportio ꝑtineat ad treis magiſtratus in Prytaneo ſapiētes ac ſobrios, aut ad dialecticos, cū adductis ſupercilijs de ſuis anxijs argutijs diſputant. Iam ſi duos vini admiſceas, tonum naſci maxime turbulē tum, & vt appellat ipſe, ἀκροθώρακα, chordas mouentē non mouendas mentium. Propterea quòd per hunc nec omnino ſobrios eſſe licet, nec ſtultitiā mero immergere. Quòd ſi duo tribus addideris, harmoniam exiſtere omnium maxime muſicam, vt quæ ſomnos inuitet, tranquillitatem ac ſummam quietem inducat. His ita per iocum dictis, adiecit Plutarchi pater, priſcos Ioui duas addidiſſe nutrices, Iten & Adraſtiam: Iunoni vnam, nempe Eubœam: Apollini duas, Alethiam & Corythalam. Baccho vero plures, ꝙ hunc deum oporteat pluribus nympharum mēſuris manſuefactū ac domitū, mo

deratiorem ac mitiorem reddere. Significat autem, vinum multa aqua diluendum. Meminit huius adagij Plautus in Sticho, seruos compotantes inducens: Sed interim stratege noster, cur hic cessat cantharus? Vide quot cyathos hos bibimus. Tot quot digiti sunt tibi in manu. Cantio est Græca,

Καὶ πέντε πίνε, και τρία πίνε, ἢ μὴ τέτταρα.

Quanquam hic Plauti iocus non caret suspicione mendi. Quod autem prohibet græca cantio, ne quatuor biberet, ad veterum superstitionē pertinet, qua creditum est, impares numeros ad omnia efficaciores esse, id quod Plinius intelligi putat in febribus dierum obseruatione. Porrò de quaternione vitato in poculis, idem libro 28. cap. 6. scribit ad hunc modum: Numerum quoq; quaternarium Democritus condito volumine, quare quaterni cyathi, sextariiue non essent potandi. Huc nimirum allusit Horatius libro Odarum 3.

Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ. tribus aut nouem,
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet supra,
Rixarum metuens tangere gratia,
Nudis iuncta sororibus. Item Ausonius,
Ter bibe, vel toties ternos. sic mystica lex est, id est,
Aut treis cyathos, ad numerum Gratiarum: aut nouem ad numerum Musarum.

Siculus mare.

Σικελὸς θάλασσαν. id est, Siculus mare, subaudi prospectat. De his qui denuo solicitantur ad subeundum periculum. Natum aiunt à Siculo quodam, qui cum ficos naui portans, naufragium fecisset, ac deinde sedens in littore mare placidum ac tranquillum videret, velut inuitans ad iterandum nauigationem, dixisse fertur, Οἶδ᾽ ὃ θέλεις, σῦκα θέλεις id est, Noui quid velis, ficos vis. Recensetur ab omnibus fermè prouerbiorum Græcorum collectoribus.

Ficum cupit.

Σῦκον αἰτεῖ. id est, Ficum petit. In eum dicebatur, qui commoditatis alicuius gratia blandiebatur. Inde natum tradunt, quòd olim Athenienses agricolis blandiri soleant, vt ab illis ficos præcoquos acciperent, bene ominantes ac precantes, vt in annum sequentem fici feliciter prouenirent. Rustici vero posteaquam senserunt ciuium blandiloquentiam eò spectare, vt ficos acciperent, in prouerbium verterunt, vt commodi spe adulantem, ficos petere dicerent. Aristophanes in Vespis,

Σὺ δὲ νῦν σῦκά μ᾽ αἰτεῖς id est, Tu vero nunc ficos à me petis.

Longum valere iussit.

Μακρὰν χαίρειν φράσας ταῖς ἐνταῦθα τιμαῖς. id est, Honoribus qui hic sunt, longum valere iussis. Ea figura quoties ad rem non ad hominem refertur, haud dubie prouerbialis est. Rem igitur à qua nos abdicamus, ei renunciare dicimur, ac longum valere iubere. Sumpta metaphora ab ijs qui discedunt diutius absfuturi, seu nunquam redituri. Est sæpicule apud Lucianum, & item apud alios. M. Tullius in Episto. ad Atticum lib. 8. At ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, contulit se Brundusium. Incertum vtrum de philosopho quopiam loquatur, qui cum solitus est multa præclara de honesto loqui, quod in ipso situm esset, postea veluti renuncians philosophiæ, sibi consuluerit: an de Pompeio, qui Cæsarem fugit in Græciam, incolumitatis rationem habens potius quàm dignitatis. Item Hippolytus apud Euripidem,

Τὴν σὴν δὲ κύπριν πόλλ᾽ ἐγὼ χαίρειν λέγω. id est, Veneri tuæ multum valere renuncio.

Vsurpat Lucianus in Ioue tragœdo. Idem in apologia, ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, interpretatur prouerbium his quidem verbis. τὸ γοῦν μακρὰ χαίρειν, τὸ μηκέτι φροντιεῖν δηλοῖ. id est, hoc dictum longum valere, declarat nobis non amplius curæ futurum. M. Tullius Epistolarum familiarium lib. 15. pro μακρὰν χαίρειν dixit, nuncium remittere: Virtuti, inquit, nuncium remisisti, delinitus illecebris voluptatis. Eadem forma dicimur repudiare, aut renunciare, aut nuncium mittere ijs quæ spreta relinquimus, metaphora sumpta à solenni more diuortij. Quo qui diuertebat, dicere solet, tuas res tibi habe. Sic enim Caius libro 24. titulo 2. de diuortijs & repudijs, capite diuortium. In repudijs autē id est, in renunciationibus comprobata sunt hæc verba, Tuas res tibi habeto: item hæc verba, tuas res tibi

tibi agito. His igitur verbis peragebatur diuortium in matrimonio. In ſponſalibus autem, inquit, diſcutiendis, placuit renunciationem interuenire oportere, in qua re hæc verba probata ſunt. Conditione tua non vtar. Ita Alcmena apud Plautum: valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas. Huc alludens Cicero in Antonium. Frugi factus eſt, inquit, illam ſuas res ſibi habere iuſſit. Apud iureconſultos frequens eſt, nuncium mittere, quod fit pariter in matrimonijs atque in ſponſalibus licet diuerſa verborum formula, quemadmodum diximus. De rebus animi fiet iucundius, veluti ſi qui dicitur ab aolica vita alióue ſtudio recedere, de eo ſic loquamur, Aulam ſuas ſibi res habere iuſſit, philologiam ſuas res ſibi habere iuſſit.

Ficus ficus, ligonem ligonem vocat. 5

Τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγων. id eſt,
Ficuſq; ficus, ac ligonem nominans Ligonem.

Senarius è comœdijs Ariſtophanis in adagionem traductus. Quadrabit in eum qui ſimplici & ruſticana vtens veritate, rem vt eſt, narrat, nullis verborum ambagibus ac phaleris obuoluens. Sunt enim apud rhetores figuræ quædam, quibus fit vt turpia honeſte, aſpera molliter, ſuperba modeſte, mordacia blande dicantur. At qui craſſiore ſunt Minerua, rudius ac planius eloquuntur, ſuo quidq; nomine ſignantes. Lucianus in Ioue tragœdo, Ἐγὼ γὰρ ὡς ὁ κωμικὸς ἔφη, ἄγροικός εἰμι, τὴν σκάφην σκάφην λέγων. id eſt, Nam ego, quemadmodũ ait Comicus, ruſticanus ſum, & ligonem ligonem appello. Rurſum in præceptis hiſtoriæ conſcribendæ, vult ſcriptorem liberum & incorruptum eſſe, qui rem, vt geſta narrans, ficus ficus appellet, ligonem ligonem. Inuenitur ad hunc quoq; modum, Τὰ σῦκα σῦκα λέγω, καὶ τὴν κάρδαπον κάρδαπον. id eſt, Ficus ficus voco, panarium panariũ. Ariſtophanes in Nebulis,

Οὐκ ἂν ἀποδοίην οὐδ᾽ ὀβολὸν ἂν οὐδενὶ,
Ὅστις καλέσειε κάρδοπον τὴν καρδόπην. id eſt,

Ego nec obolum cuiquam perſoluerim,
Qui cardopum, tantum vocarit cardopam.

Cardopus arca panaria. Cæterum poeta facit Socratem nugantem qui contendat, non eſſe dicendũ κάρδοπον, quemadmodum dicebat Cleonymus, ſed καρδόπην ὥσπερ καλεῖς, inquit, τὴν σωστράτην.

Domeſticus teſtis, 6

Οἴκοθεν ὁ μάρτυς. id eſt, Domeſticus teſtis. Vbi quis ipſe ſeſe laudat, quaſi domi teſtem habeat, nõ aliunde adductum. Huic autem teſtium generi quàm minima fides haberi ſolet, ac legibus ſeu ſuſpecti reijciuntur. Paulus Pandect. lib. 2. tit. De teſtibus, cap. penult. Teſtes quos accuſator de domo produxerit, interrogari non placuit. Rurſum Codic. lib. 4. eodem titulo. Etiã iure ciuili domeſtici teſtimonij fides improbatur. Lucianus in Ioue tragœdo, Εὖγε, οἴκοθεν ὁ μάρτυς φασίν. id eſt, Euge, domo adductus teſtis, vt dici ſotet. Huc alluſiſſe videtur Seneca ad Lucilium, cum ſcribit in hunc modum, Expecta me puſillum, & de domo fiet remuneratio: niſi quis malit illic dono legere. Sunt Græci ſcriptores qui dicant hoc adagium conuenire in eos qui prius mentiti, poſtea verum confitentur: veluti adacti conſcientia, quæ pectoris teſtis eſt. Sic Plutarchus τὴν οἴκοθεν κρίσιν, vocat animi iudiciũ, quod non corrumpitur. Nec hinc multum abhorret quod eſt apud M. Tullium De oratore lib. 2. Tertiũ vero illud clamare contra quàm deceat, & quàm poſſit, hominis eſt, vt tu Catule de quodam clamatore dixiſti, ſtultitiæ ſuæ quàm plurimos teſtes domeſtico præconio colligentis. domeſticum præconium appellauit, quod ipſe ſuam ſtultitiam traduceret. Idem in eius libri principio. Quos tum vt pueri refutare domeſticis teſtibus, patres & C. Aculeone propinquo noſtro & L. Cicerone patruo ſolebamus. Hic ſimpliciter domeſticos teſtes appellat, propinqua cognatione iunctos. Nihil autem magis domeſticum eſſe poteſt quàm ſua cuiq; conſcientia. Idem M. Tullius Cicero lib. Epiſto. famil. 3. ad Cœlium, epiſto. cuius initium, Raras tuas. Mea vero officia ei non defuiſſe tu es teſtis, quoniam οἴκοθεν ὁ μάρτυς vt opinor, accidit Phania. Nam ita legendum ſuſpicor, tametſi nonnulli lacunam explerant his vocibus κωμικὸς μάρτυς, niſi fortè pro κωμικὸς magis placet οἰκιακός. Idem in oratione pro L. Flacco, Neq; in toto Aemonenſium teſtimonio, ſiue hic confictum eſt, vt apparet, ſiue miſſum domo eſt, vt dicitur, commouebor. Terentius, Ego hanc domi coniecturam facio.

Bœoticum ingenium. 7

Bœotij apud antiquos male audierunt vulgo, ſtoliditatis nomine quemadmodum ſuperius oſtenſum eſt. Vnde quicquid inſulſum eſſet ac ſtultum, id Bœoticum dicebant. Luciauus in Ioue tragœdo, ἄγροικον τοῦτο εἴρηκας καὶ δεινῶς βοιωτικόν. id eſt, Iſtud quod dixiſti, prorſus agreſte eſt, & vehementer Bœoticum Inuenitur & βοιωτικὸς νοῦς. id eſt, Bœoticum ingenium, pro ſtupido ac ſtolido. Horatius in Epiſtolis:

Bœotum in craſſo iurares aere natum.

Plutarchus ipſe Bœotus cum alijs aliquot locis,tum in commentario de carnium eſu, ſcribit ab Atti
cis notatos Bœotos,tanquam brutos & ſtupidos,ac pingues:idq; propter edacitatem,quemadmodum
alibi meminimus,quòd ea gens magis ſtuduit exercendis corporibus,quàm animis excolendis. Vn-
de teſte Stephano, quidam putauerunt nomen regioni inditum. Idem citat Ephorum, qui ſcripſerit
Athenienſes rei nauticæ fuiſſe ſtudioſos,Theſſalos equeſtris:Bœotos corporum exercitamentis,Cy
renæos curribus valuiſſe:Lacedæmonios circa leges fuiſſe diligentes. 9

Bœotica cantilena.

Βοιώτιος νόμος.id eſt.Bœotica cantio dicebatur, ſiquibus rerum initia tranquilla ac proſpera fuiſ-
ſent,poſteriora turbulenta ac triſtia. Vnde Sophocles ſcripſit,
Ὅτ᾽ ἄντις ᾄδῃ τὸν βοιώτιον νόμον. id eſt, Vbi quis cecinerit cantionem Bœoticam.
Natum ex hiſtoria. Nam Bœotij primum liberam ac pacatam agebant vitam,deinde mortuo Laio
in varias calamitates inciderunt,vt illorum cantilena à læto initio in luctum deſijſſe videatur. Cita
tur à Zenodoto. Ariſtophanes in Acharnenſibus vſurpare videtur pro cantione rudi atq; indocta,
Δεξίθεος εἰσεῖλθ᾽ ᾀσόμενος βοιώτιον. id eſt, Dexitheus intrat,qui canet Bœoticum. 9

Bœotica ænigmata.

Βοιώτια αἰνίγματα.id eſt,Bœotica ænigmata,dicebantur oblique atq; obſcure dicta,quæq; perdiffi
cile percipi poſſent. Sumptum à fabula Sphingis monſtri Thebani. Ea propoſuit Oedipo ænigma
huiuſmodi, Τετράπους,δίπους,καὶ πάλιν τρίπους.id eſt, Quadrupes,bipes,ac rurſum tripes. Id Oedi-
pus interpretatus eſt hominem eſſe, qui puer manibus quoque pedum vice nititur:deinde confirma
to gradu duobus pedibus ſe ſuſtinet,donec ætas decrepita baculum,ceu tertium pedem addat. Extat
epigramma Sphingis ænigma complectens ad hunc modum,

Ἐστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τέτραπον,οὗ μία φωνὴ
Καὶ τρίπον.ἀλλάσσει δὲ τὸν φυὴν μόνον,ὅσσ᾽ ἐπὶ γαῖαν
Ἑρπετὰ κινεῖται,ἀνά τ᾽ αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ᾽ ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ. id eſt,

Eſt bipes in terris & quadrupes,haud eadem vox
Et tripes.immutat ſpeciem hoc ex omnibus vnum
Quæcunq; in terris reptant,volat æthera circum,
Perq; mare:aſt vbi iam pedibus compluribus auctum
Accelerat greſſum,vietis tum maxima membris
Segnities ac torpor adeſt minimumq; vigoris.

Heſiodus itaq; in 2. Georgicôn lib. vetulum ac ſenio iam incuruum,tripedem hominem appellat.
Τότε δὴ τρίποδι βροτῷ ἶσοι. id eſt, Tunc iam mortali tripedi ſimiles. 10

Bouem in faucibus portat:

Βοῦν ἐπὶ γνάθοις φέρει. id eſt, In faucibus portat bouem.
In edacem olim dicebatur,vt indicant Zenodotus & Suidas. Natum vti conijcio, vel à Theagene
athleta Thaſio,vel à Milone Crotoniata,quorum alter bouem ſolidum ſolus comedit teſte etiam
græco epigrammate,tum authore Poſidippo apud Athenæum alter vt narrat apud eundem Theo
dorus Hierapolites,in olympijs taurum quadrimum humeris ſuſtulit,ac ſtadij ſpatio geſtauit, eũq;
eodem die ſolus comedit. Cuius rei meminit & A. Gellius in Noctibus Atticis. 11

Bœotis vaticinare.

Βοιωτοῖς μαντεύσαιο. id eſt, Bœotis vaticinare. Abominantis eſt ſermo, perinde vt dicimus ho-
ſtibus iſta vaticinare.

Capiti cane talia demens Dardanio. Et,
Hoſtium vxores,puerisq; cæcos
Sentiant motus orientis auſtri,& Aequoris nigri. Et,
Hoſtibus eueniant conuiuia talia noſtris.

Aptius dicetur in eum qui triſtia vaticinatur,ſiquando precabimur,vt ea in ipſius caput recidant. Ze
nodotus ab euentu natum ſcribit,Heraclidem allegans authorem. Olim, inquit, cum Thebani de
belli euentu conſulerent oraculum, vates quæ tum Dodonæ reſponſitabat, ait eos fore victores, ſi
quid impie patraſſent. Itaq; conſultorum quidam arreptam Myrtilam,nam id mulieris fatidicæ no
men,in lebetem aqua calida feruentem,qui fortè inibi aderat,inijcit. Sunt qui narrant, Bombum diui
num quendam

num quendam Thebanis de belli successu sciscitantibus, respondisse futurum vt quamplurimos vin cerent, si prius quempiam è ducibus immolassent. At illos Bombum ipsum interemptum immolasse, atque hinc ortum prouerbium.

Arietem emittit. 12

Ἀρνα προβάλλει. id est, Arietem obijcit. In rixæ pugnæq; cupidum dicebatur. Antiquitus enim bellum suscepturi fœcialem mittebant, qui arietem adductum in hostium fines immitteret: hoc significans pacto ciuitatem & agros illorum hostibus compascuos fore. Author Diogenianus.

Argenti fontes. 13

Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσιν. i. Argenti fontes loquuntur. Hoc adagio notabantur ij qui stolide quidem atq; indocte, sed arroganter tamen & confidenter loquerentur, opibus videlicet suis freti. Vulgus enim diuitum dulci, vt ait Horatius, fortuna ebrium, hoc quoque putat suis diuitijs deberi, vt quicquid dixerint, id protinus velut eruditum omnes suspiciant & approbent. Quod notans Flaccus,

Meæ, inquit contendere noli,
Stultitiam patiuntur opes. Item alibi,
Et quicquid volet, hoc veluti virtute paratum,
Sperauit magnæ laudi fore.

Huc pertinet & mimus ille neutiquam inuenustus,
Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Item illud ex Aristophane apud Stobæum,

Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς καθάπερ ἰατρὸς κακὸς, — Opes enim nos sicuti medicus malus,
Τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν πάντας ποιεῖ .i. — Vbi receperint reddunt videntes illico cæcos.

In eandem sententiam Menander in seipsum lugente,

Τυφλὸς ὁ πλοῦτος καὶ τυφλοὺς ἐμβλέποντας εἰς αὐτὸν δείκνυσιν. id est,
Cæcæ diuitiæ, atq; eos qui se intuentur, cæcos reddunt. Rursum illud eiusdem,

Ὑπερήφανόν που γίγνεται λίαν τρυφή, — Nimis insolens tum redditur lasciuia,
Ὅτε πλοῦτος ἐξώκειλε τὸν κεκτημένον — Quoties opes qui possidet, mores repens
Εἰς ἕτερον, ἦθος οὐκ ἐν ᾧ τὸ πρόσθεν ἦν. id est, — Mutat in alienos pristinis contrarios.

Diximus aliàs, fœnum habet in cornu. Felicitatis comes esse solet ferocia. Pindarus in Isthmijs hymno tertio, εἴτις ἀνδρῶν εὐτυχάσας, ἢ σὺν εὐδόξοις, ἀέθλοις, ἢ σθένει πλούτου, κατέχει φρασὶν ἐαννὰ κόρον, ἄξιος εὐλογίαις ἀστῶν μεμίχθαι. id est, Siquis vir fortunatus fuit, vel in gloriosis certaminibus, vel in opulentia obtinet, vt aiunt, magnificam saturitatem dignus qui laudibus ciuium admisceatur. Quadrabit in eos quoque, quorum oratio propter opum fiduciam plus satis libera atque audax videbitur. Nam quemadmodum paupertas timiditatem adfert, itidem opulentia παῤῥησίαν. id est, loquendi confidentiam adducere solet.

Terram pro terra. 14

Γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι. Prouerbialis est figura in hominem exulem, erronem, & incertis vagantem sedibus Aristophanes in. Acharnensibus

Κἂν διώκειν γῆν πρὸ γῆς. id est,
Terram ante terram persequi. Irem alibi,
Ἐγὼ δὲ φεύγων γῆν πρὸ γῆς φοβούμενος. id est,
Solum at ego fugiens præ solo trepidus metu.

Lucianus in Pseudomante, Ἀλλ' ἔδει γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι. id est, Sed oportebat ad terram pro terra vehi. Apud Latinos solum vertere dicuntur, qui exilij causa migrant alió. Alciphron in epistolis, Ἀνασπᾶσα ὁποίποτε γῆν πρὸ γῆς φεύξομαι μᾶλλον. id est, Demigrans quò libet fugiam potius terram terra commutans. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, libro decimoquarto. Hæc & alia ferre non possum, itaque γῆν πρὸ γῆς cogito: significat se de fugiendo cogitare.

Ne ad aures quidem scalpendas otium est. 15

Prouerbialis est hyperbole, cum ne minimum quidem otij superesse significamus, dicimus nec tantillum vacui temporis esse, quod ad scalpendas aures sit satis. Lucianus in Bis accusato, Οὐδ' ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς φασι, σχολὴν ἄγων. id est, Ac ne tantisper otiosus, vt aurem, sicut aiunt, scalpere vacet.

Citius in naui cadens à ligno excideret. 16

Θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου. id est, Citius alicui in nauigio cadenti lignum defuerit. Hyperbole prouerbialis qua tantam vbiq; copiam significamus, vt quocunque te vertas occurrat

quod quæris. Etenim cum nauis ipsa vndiq; sit lignea, non potest non in lignum incidere, quisquis in ea cadit. Lucianus in Bis accusato, Ὥστε κατὰ τὴν παροιμίαν, θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου, ἢ ἔνθ' ἂν ἀπίδῃ ὁ ὀφθαλμὸς ἀπορήσῃ φιλοσόφου. id est, Itaq; iuxta prouerbium citius fiet, vt in naui lapsus, non incidat in lignum quàm vt quocunq; aspexerit oculus, philosophum desideret. Taxat Lucianus philosophorum turbam tantam, vt omnia vbiq; plena videantur, nec liceat effugere.

17

Episcythizare.

Ἐπισκυθίζεσθαι. Lacedæmoniorum adagio dicitur, pro eo quod est, vinum merum intemperantius bibere. Et Achæus in Aethone Satyrico σκυθιπιεῖν, siue vt in quibusdam exemplaribus legitur, σκυθιστὶ πιεῖν dixit, pro eo quod est, ἀκρατοπιεῖν, hoc est, meracius bibere. Athenæus lib. 10. Dipnosoph. ex Herodoto & Chamæleonte authoribus refert Cleomenem regem Spartanum cum Scythis agenté consuetudinem, & illorum ἀκρατοποσίαν, id est, meripotationem imitantem in insaniam versum fuisse, quemadmodum interpretantur Spartani. Locus est apud Herodotum lib. 6. cui titulum fecit Erato, addens hinc natum apud eosdem Spartanos vulgare dictum, vt si quando velint ζωρότερον πίνειν. id est, intemperantius bibere, dicant ἐπισκύθιστον. hoc est, minimum infundito aquæ, pro eo quod dicendum erat ἐπίχυσον, id est, infunde aquam. Apud eundem lib. 11. Hieronymus Rhodius docet, σκυθίσαι dictum pro μεθύσαι, & Athenæus dubitat num à Scythis Scyphus, id est poculi genus, habeat nomen, vt σκύφος dictum sit quasi σκύθος. Nam vocem sic immutatam ostendit apud authores extare. Quin & illud addit, Lacedæmonios cum sentirent barbaros Asiaticos omnia dolis agere, vice Thimbronis eo legasse Dercyllidam, quod is nihil haberet synceritatis Laconicæ, sed ingenium subdolũ ac ferum, existimantes huic non posse dari verba, quem ob id σκύθον appellarunt Lacedæmonij quasi σκύφον. Scythæ autem & Thraces ἀκρατοπόται vocantur, id est, meribibi: vnde plerunque conuiuia illorum sanguinolentia sunt & tumultuosa. Apud eundem Anacreon, ni fallor, ἀκρατοποσίαν, σκυθικὴν πόσιν appellat, quod Callimachus verbo composito dixit ζωροποτεῖν. Atque vtinam hic mos plus quàm barbaricus intra Scytharum ac Thracum fines constitisset, nec ad nos vsq; dimanasset. Non enim solum bibimus intemperanter, verum etiam cogimus alios ad bibendum, & recusantem ferro adorimur, cum inhumanius penè sit cogere ad bibendum qui non sitiat, quàm sitientem submouere à potu: quemadmodum eleganter apud Athenæum lib. 10. dixit Sophocles,

Τὸ πρὸς βίαν πίνειν
Ἴσον κακὸν πέφυκε τῷ διψᾶν βίᾳ. id est,

Cogi ad bibendum non minus graue est malum,
Quàm siquis acrem perpeti cogat sitim.

Commode deflectas licebit ad cuiusuis rei intemperantem & immodicum vsum.

18

Vinum caret clauo.

Athenæus eodem lib. de potationibus differens, huiusmodi prouerbium eleganter vulgo dici solere scribit, τὸ οἶνον οὐκ ἔχειν πηδάλια. id est, Vinum non habere clauum, propterea quod ebrietas nihil consulte, neq; moderate, vel dicit vel facit. Obruitur enim ratio, quæ claui vice sobrios moderatur ac gubernat. Huc pertinet Ouid. illud:

Nox & amor, vinumq; nihil moderabile suadent.
Illa pudore vacat, Liber amorq; metu.

Non illepidum est quod apud Athenæum lib. 11. Refert Xenophon, apud Persas fuisse vetitum, ne προχοΐδας inferrent in cõuiuium: id apparet fuisse vasculi genus quo vinum è cratere ministri effunderent in cyathum: id factum est, ne supra modum bibentes, & animi & corporis viribus destituerentur: & addit eum morem adhuc apud illos seruari: nec enim inferri prochoidas, sed nihilo secius tantum illos bibere ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρχούμενοι ἐξιέναι. id est, pro eo quod non inferuntur prochoides, ipsi efferuntur, postea quàm non amplius possunt exire saltantes. Itaque vinolentia nullis minus ignoscenda est quàm qui Reipu. clauum moderantur, hoc est, regibus & magistratibus. Et diuinæ literæ vetant vinum dari regibus. Nec vinum nec somnus conuenit assidentibus clauo: sed interdum nulli magis indulgent vino somnoq;.

19

Vinum senem etiam vel nolentem, saltare compellit.

Ac rursus ibidem hoc item carmen prouerbio iactatum scribit,

Οἶνος ἀνώγει γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντα χορεύειν. i. Vina senem, vt nolit, cogunt ductare choreas.

Admonet nihil esse tam ineptum, neque tam alienum, ad quod non incitet ebrietas. Subijcit & aliud carmen non dissimilis sententiæ,

Οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνην ἀναβάλλει. id est,
Insanire facit sanos quoq; copia vini.

Item libro quarto Dipnosophistarum adducit prouerbiũ ex Eripho quodam comœdiarũ scriptore.

Λόγος γάρ ἐς' ἀρχαῖος ὐ κακῶς ἔχων. — Recte vetusto dicitur prouerbio,
Οἶνον λέγουσι τοὺς γέροντας ὦ πάτερ — Quòd vina senibus persuadent ó pater,
Πειθεῖν χορεύειν οὐ θέλοντας. id est, — Vti velint nolint, choreas ductitent.

Huc pertinet illud Platonis lib. De legib. 1. Οὐ μόνον ἄρ' ὡς ἔοικε ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. Itaq; vt videtur, non solum senex fuerit bis puer, verumetiã temulentus. Item Horatius,
Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.

Ranis vinum præministras. 20

Βατράχοις οἰνοχοεῖς. id est, Ranis vinum infundis. In eum dicebatur qui id ministraret, quo nihil esset opus ei cui exhibetur: veluti siquis apud indoctos multa de philosophia disserat. Ranis enim nihil opus vino, aqua palustri magis gaudentibus. Explicatur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrates apud Athenæum in Coriano, Ἔρρ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχοεῖν σε δεῖ. id est, Abi in malam rem ranis pocillari te oportuit. obiurgat enim pincernam, quòd quatuor vini cyathis duos infuderit aquæ. Vnde licet conijcere, prouerbium in hos quoq; conuenire, qui vinum immodica diluunt aqua, ita vt aquam, non vinum bibere videantur ranarum ritu.

Ouo prognatus eodem. 21

Fortassis simpliciter dictum est ab Horatio,
Ouo prognatus eodem.
Quandoquidem ad fabulam respicit Ledę, quæ grauida ex Ioue in cygnum conuerso ouum peperit, vnde gemini prognati Castor & Pollux. Id ouum Pausanias in Laconicis refert ostendi apud Lacedæmonios suspensum tænijs à testudine templi. Verum siquis hoc dictum deflectat ad iisdem natos parentibus, aut ab eodem eruditos præceptore: aut ita consimilibus ingenijs, vt eodem ouo nati videri possint, nihil æque fuerit prouerbiale: veluti si dicas, Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorsus omnia sic huic cum hoc conueniunt, vt iures eodem prognatos ouo. Aristot. lib. De generatione animalium 5. ostendit id iuxta naturam fieri, vt ex eodem ouo duo pulli nascantur: & quidem perfecti, si vitelli membrana dirimantur. Iidem si cohæreant & confundantur, fœtum edi monstrosum.

De curru delapsus. 22

Ἐξημαξόμενος. id est, De curru delapsus. In hodiernum quoq; vulgo durat adagium, in eum qui oblitus propositi aliò se transfert: aut qui in sententia labescit, vt de curru delapsus dicatur quemadmodum ab asino delapsus. Aristoph. in Ranis,
Ἐξημαξομένη φρήν. id est,
Animus à curru decidens, hoc est, aberrans ab instituto. Natum apparet à fabula Phaetontis, quem ferunt curru excussum. Siquidem animus velut auriga corporis est, & corpus seu vehiculum. Est & apud Platonem de animabus è cœlo delapsis, quod curribus suis essent excussæ.

Numerus. 23

Homines nullius bonæ rei, numerus prouerbio dicuntur, etiam idiotis horum temporum. Aristophanes in Nebulis,
Ἀριθμός, πρόβατ' ἄλλως, — Ὄντες λίθοι,
νενασμένοι ἀμφορῆς. — Horatius,
Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.
Translatum videri potest à calculis, ad nihil aliud vtilibus nisi ad numerum. Anacharsis, Plutarcho teste, taxauit Athenienses qui numis ad rationem duntaxat vterentur. Quãquam mihi magis arridet, vt ita numerus dicatur, quemadmodum dicunt ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, & εἷς τῶν πολλῶν. id est, vnus è plebe. Ita Flaccus, At sum mi paulo infirmior, vnus multorum etiam græcam exprimens figuram. Et Seneca libro primo. Epist. 10. Iste homo non est vnus è populo. Insignes nominantur. Qui nihil habent insigne, turba sunt & numerantur tantum. Vnde Flaccus, Nos numerus sumus. Et Vergil. Cadit & sine nomine vulgus.

Summis vti velis. 24

Ἄκροις χρῆσθαι τοῖς ἱστίοις. id est, Summis vti velis. Prouerbiali metaphora dicuntur, qui maximo conatu adnituntur, atq; incumbunt: aut qui omnem captant occasionem. Mutuo sumptum à nautis, quibus mos est velum in altum tollere, quo currant celerius. Aristophanes in Ranis,
Ἄκροισι χρώμενος τοῖς ἱστίοιν. id est, Vtens supremis carbasis.
Pindarus in Nemeis hymno quinto. Δίδου φωνάν, ἀνὰ δ' ἱστία τεῖνον πρὸς ζυγὸν καρχασίου. id est, Da

vocem, sursum autem tende vel ad summum antennæ iugum: Vt cuique res sunt secundæ aut aduersæ, ita velum in altum tollitur.

25

Summum cape & medium habebis.

Ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. id est, Summum cape, & medio potieris. Hemistichium carminis Heroici: vbi quod obscurius & perplexius dictum significabant, admonentes rem attentius expendendam, hoc prouerbio consueuerunt vti. Zenodotus hinc natum tradit: Aeginetis patria pulsis, de quærenda sede consulentibus oraculum, responsum est hoc ænigmate, ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. atq; illos cacumine quodam montis occupato, circa mediũ incoluisse. Potest & in hanc accommodari sententiam, vt admoneamur ad res summas & egregias eniti, sic enim futurũ vt ad mediocritatem, perueniamus. Summum animo destinandum, vt saltem modicis potiamur. Fit enim plerunque nescio quo modo, vt exitus citra spem & scopum præstitutum consistant. At hodie theologi quidam Aristotelici docent, quatenus liceat admittere diuitias, quatenus ludere aleam, quatenus belligerari, quatenus vlcisci. Cum longe satius esset diuitiarum belliq; & voluptatum studium modis omnibus detestari. Ita fieri poterat, vt hoc moderatius sequeremur. Nunc dum mediocribus sumus contenti, longe infra mediocritatem dilabimur.

26

Iniquum petendum vt æquum feras.

Huc affine quod recenset. Quintilianus Institutionum oratoriarum lib. 4. Nec omnino sine ratione est, quod vulgo dicitur, Iniquum petendum, vt æquum feras. A negociatoribus ductum videri potest, qui callide merces longe minoris licentur, & multo pluris indicant quàm pro dignitate, quo pretium saltem æquum accipiant. Non fugit hæc sententia Syrum illum Terentianum in Adelphis, atque cum Sannionem lenonem astu tractans, postulat vt puellam Aeschyno dimidio pretij tradat, hac arte efficit, vt leno sortem solidam percupide & rogans etiam accipiat. Iactatur & vulgo verbum huiusmodi, Qui annittitur vt aureum plaustrum sibi comparet, vnam certe rotam assequetur. Equidem huc arbitror allusisse Senecam libro De beneficijs 7. Quæ, inquit, ideo petimus vltra modum, vt ad versum suum redeant. Cum dicimus, meminisse non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare, nec grauis esse. Pulchre Seneca depinxit naturam hyperboles.

27

Ad ambas vsq; aures.

Μέχρι τῶν ἀμφωτίδων. id est, Vsq; ad aures ambas impleri dicũtur, qui supra modum ingurgitant sese. Sumpta metaphora à vasculis ad ansas vsq; impletis. Extat apud Suidam.

28

Seruilis capillus.

Ἀνδραποδώδη τρίχα ἐπιδεικνύειν. id est, Seruilem capillum præ se ferre dicuntur, qui agrestibus & inelegãtibus sunt moribus. Inde ductum, quòd Athenis serui manumittendi capitis pilos deradebant. Plato scribit in Alcibiade, quosdam seruiles pilos in animo gestare, indoctos & stupidos significans. Citantur apud Suidam hæc ex authore nescio quo, πολλῶν συνειλεγμένων ἀνδρῶν οὐδὲ τὰ πάθη κατεσταλμένων, ἀλλ' ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα φασὶν ἐπιδεικνυμένων. id est, Multis collectis viris, neque compositis affectibus, sed qui seruilem, vt aiunt, capillum adhuc præ se ferrent. Plinius libro 11. capite 37. rem prodigiosam tradit, homines quosdam hirsuto corde nasci. Pliniana verba sunt hæc, Hirto corde gigni quosdam homines produnt, nec alios fortiores esse industria, sicut Aristomenem Messenium, qui trecentos occidit Lacedæmonios, ipse conuulneratus & captus, semel per cauernam latomiarum euasit, angustos vulpium aditus secutus: iterum captus sopitis custodibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exussit. Tertio capto, Lacedæmonij corpus dissecuere causa videndi, hirsutumque cor repertum est.

29

Amyris insanit.

Ἄμυρις μαίνεται. id est, Insanit Amyris. Allegoria prouerbialis, qua recte vtemur, vbi quis sub insaniæ prætextu rebus suis consulit. Aut vbi quis solus periculum prospiciens, in tempore sibi cauet, creditus interim vulgo desipere: deinde rerum euentus docet illum vnum sapuisse. Vt hæc sit vox velut opprobrantis socordiam ijs qui sibi non prospexerint mature: neque sapere cœperint, nisi accepto vulnere. Zenodotus ab historia natum ait huiusmodi: cum Sybaritæ florerent opibus, quendam Delphos emendarunt, qui de rerum suarum successu sciscitaretur oraculum. Responsum est euertendam Sybaritarum fortunam, vbi plus honoris habere cœpissent hominibus quàm dijs. Euenit deinde vt seruus à domino vapulans, cum nequicquam ad deorum aras confugisset, post ad heri monumentum confugiens, liberaretur à plagis, vt alibi dictum est. Quod simul atq; conspexisset Amyris, collectis rebus suis, in Peloponesum demigrauit, reliquis interim Sybaritis hominem

velut

velut insanum ridentibus. Postea idem ob fictam insaniam miraculo fuit, & prouerbio locum fecit. Citatur ab Eustathio in 2. Iliad. lib. citatur autem ex Pausaniæ rhetorico dictionario. Addit quosdã Thamyrim hunc appellare, quosdam Amyrim, abiecto thita. Solet autem more hominum euenire, vt vati tum demum habeatur fides ac laudetur, posteaquam ipsis iam premimur malis. Proinde Cassandra in tragœdia quapiam loquitur ad hunc modum, citante Plutarcho,

Καὶ πρὸς παθόντων, κἀν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι, πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι. id est;

Sapiensq; dicor, his malum qui sentiunt.
Porrò antequam illud sentiant, insanio.

Sophocles, Laudiceni. 30

Qui ad ostentationem dicebant aut recitabant, vulgato conuicio Sophocles Laudiceni dicebantur adagium natum, vt apparet, ætate Plinij minoris, cuius verba paulo altius repetemus, quo planius prouerbij sententiam intelligere liceat. Nam in epistola quadam adolescentium quorundam ridiculam in agendis causis arrogantiam & ambitionem taxans, sic ait, At hercule ante memoriam meam ita maiores natu solent dicere, ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari perducente. Tanta veneratione pulcherrimum munus colebatur. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ claustris omnia patent omnibus: nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti & redempti mancipes. Conuenitur à conductis & redemptis in media basilica vbi tam palàm sportulæ quàm in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede transitur. Inde iam non inurbane, σοφοκλῆς ἀπὸ τοῦ σοφοὺς καλεῖσθαι vocantur. Iisdem Latinum, nomen impositum est, Laudiceni. Hactenus Plinius. Vtroq; verbo notantur, qui facundi dici malebant & videri q̃ esse. Sophocles enim Græce dicitur ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ κλέος. At illi dedita opera, perperam interpretabantur ἀπὸ τοῦ σοφοὺς καλεῖσθαι id est, ab eo quòd sapientes vocarentur. In hoc igitur est allusio festiua ad poetæ tragici nomen, In Laudiceni vocabulo ad populi nomen alluditur.

Quot seruos habemus, totidem habemus hostes. 31

Macrobius in cœnis Saturnalibus, Vnde putas arrogantissimum illud manasse prouerbium quod iactatur, Totidem nobis hostes esse quot seruos? Non habemus illos hostes, sed facimus. Meminit Seneca epistola 47. cuius verba sublegisse videtur Macrobius, vt est omnium authorum vere fucus. Admonet adagium, ne quid fidamus illis, néue ex animo nobis amicos arbitremur, qui nos metu colunt. Admonet idem Plato lib. De legibus 6. propterea quòd seruorum animus nequaquam integer sit, sed mentis dimidium ijs ademerit Iuppiter, Homero teste quos seruituti fecit obnoxios. Verus autem amor, libertatis est alumnus. Odit vero quisquis metuit. Vnde genuinum quoddam odium insitum videtur serui in dominos. Quadrabit & in principes tyrannidem in suos exercentes. Verba Platonis sunt hæc, Οὐ γὰρ ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης. οὐ δεῖ γὰρ οὐδὲ πιστεύειν αὐτοῖς τὸν νοῦν κεκτημένον. ὁ δὲ σοφώτατος τῶν ποιητῶν φησὶν,

Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς,
Ἀνδρῶν, οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Nihil enim integrum, neq; sanum habet animus seruilis. Nam nihil oportet credere his hominem qui sapiat. Siquidem poeta doctissimus ait:

Dimidio mentis depriuat Iuppiter illos,
Seruilis quoscunq; viros sors ceperit vnquam.

Ad hunc modum referuntur à Platone. Cæterum aliter habentur apud Homerum Odysseæ ρ. nimirum hunc in modum,

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖτ' ἄς μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Asinius Capito apud Festum Pompeium, nam is quoq; prouerbij facit mentionem, existimat hominum errore perperam fuisse pronunciatum, propterea quòd verisimilius sit, sic esse pictum initio, Quot hostes, tot serui. Quòd capti victiq; ad seruitutem addicebantur: vnde etiam dicta mancipia.

Vocatus atq; non vocatus deus aderit. 32

Oraculum olim Lacedæmonijs redditum abijt in prouerbium, Καλούμενός τε κἄκλητος θεὸς παρέσται. id est, Vocatus & inuocatus deus aderit. Vsus erit, vbi quid significabimus etiam non accersitum, neq; curatum, tamen euenturum, velimus nolimus, puta senectam, mortem, malefactorum pœnam. Horatius huc allusit in Odis,

Nec satelles Orci
Callidum Promethea

Reuexit, auro captus, hic superbum Tantalum, atq; Tantali
Genus coercet, hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atq; non vocatus audit.

Fortassis respexit huc & Terent. in Eun. Vt vocato mihi atq; inuocato sit locus semper.

33

Influit quod exhauritur.

Επιῤῥεῖ τὸ ἐξαντλούμενον. id est, Adfluit quod exhauritur. Vbi quis frustra sumit operam in re quapiam. Lucianus in Sectis, Επιῤῥεῖ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ἐς τὸ ἔμπαλιν ἢ τῶν δαναΐδων πίθος. id est, Influit, iuxta prouerbium, negotium dum exhauritur ac diuersum quiddam accidit atq; in Danaidum dolio. De philosophiæ studio loquitur, in quo quantumlibet operæ sumpseris, nunquam tamen deest quod te laboribus exerceat, & labor laborem serit: & iuxta Sophoclē,

Πόνος πόνῳ πόνον φέρει. id est, Labore laborem fert labor.

Zenodotus carmen prouerbiale recenset huiusmodi,

Αλλὴν μὲν ἐξηντλοῦμεν, ἡ δ᾽ ἐπεισρέει. id est, Exhausimus quidem illam, at influit altera.

Sumptum à nautis, naui pertusa frustra sentinam exhaurientibus, tantum humoris accipientibus fissuris, quantum ab illis educitur. Videtur ad hanc parœmiam allusisse Plato libro De legibus septimo. Τί οὖν πολλὴ αὔξη ὅτ᾽ ἂν ἐπιῤῥέει. id est, Quid igitur multum aug mentum cum affluat. Quem sanè locum adducit Athenæus libro Dipnosophistôn quinto, Κατὰ γὰρ αὐτόν δὴ τόν πλάτωνα ἐπιῤῥεῖ δὴ ὄχλος μοι τοιούτων γοργόνων. id est, Siquidem iuxta ipsum iam Platonem affluit mihi turba talium Gorgonum. Seneca libro De ira secundo, Nunquid ille cuius nauigium multam vndique laxatis compagibus aquam trahit, nautis ipsiq; nauigio irascitur? Occurrit potius & aliam excludit vim, deinde aliam egerit, manifesta foramina præcludit, latentibus & ex occulto sentinam ducentibus labore continuo resistit: nec ideo intermittit, quia quantum exhaustum est subnascitur. Apud Athenæum libro quarto, cum in conuiuio post lentem rursus aliter cocta lens apponeretur, quidam alludens ad prouerbium ait,

Καὶ τὴν μὲν ἐξηντλοῦμεν φακῆν, ἡ δ᾽ ἐπεισρέει .i. Exhauseramus lentem, at influit altera.

Non dissidet ab illo, τοῦ πρώκτου περιγινομένου.

34

Tibicinis vitam viuis.

Αὐλητοῦ βίον ζῇς. id est, Tibicinis vitam viuis. In eum iaciebatur, qui laute quidem, sed alieno viueret sumptu. Tibicines quoniam in sacris olim adhibebantur, adesse solent & in cœnis illis pontificalibus idque immunes. De hoc hominum genere, ni fallor, sentit Aristoteles, quærens in problematis, quamobrem τεχνῖται διονυσιακοὶ, id est artifices bacchanales, vix vnquam bonæ frugis esse consueuerint. Reddit autem triplicem rationem. Siue quòd necessarijs artibus magnam vitæ partem occupati, non dant operam philosophiæ præceptis: siue quòd assidue in delitijs ac voluptatibus vitā agunt: siue quòd egestas etiam ipsa ad vitia propellit. Problema refertur à Gellio libro Noct. Atticarum 20. De tibicinibus, qui Roma Tibur secesserant, narrat T. Liuius primæ decadis libro nono. Posteaquam perpelli nequibant, inquit, consilio haud abhorrente ab ingenijs hominum eos aggrediuntur. Die festo alij alios, per speciem celebrandarum cantu epularum inuitant: & vino, cuius auidum fermè genus est, oneratos sopiunt, atque in plaustra somno victos conijciunt ac Romam deportant. Nec prius sensere, quàm plaustris in foro relictis, plenos crapulæ lux eos oppressit. Refertur & à Diogeniano & Suida. Musice viuere dixit Plautus, pro eo quod est voluptuariam & otiosam agere vitam. Huc respexit Terentius, Vide otium & cibus quid faciat alienus. Item Alexis apud Athenæum in Commorientibus:

Οὕτω τί τ᾽ ἀλλότρι᾽ ἐσθίειν, ἐστὶ γλυκύ. id est, Vsqueadeo dulce est deuorare non tua.

Et illud apud eundem Theopompi,

Εὐριπίδου τἄριστον οὐ κακῶς ἔχον, Sanè eleganter dixit hoc Euripides,
Τἀλλότρια δειπνεῖν τὸν καλῶς εὐδαίμονα. Felicem eum esse, aliena qui vsq; cœnitet.

35

Scytharum oratio.

Scytharum feritas, apud Græcos in prouerbium cessit, vt quicquid agreste, quicquid barbarum ac sæuum intelligi vellent, id Scythicum appellarent. Est apud Lucianum cum alijs aliquot locis, tum in meretricio dialogo Chelidonij & Drosæ: τὰ μὲν ἄλλα ἡ ἀπὸ σκυθῶν ῥῆσις. id est, Reliqua quidem Scytharum oratio sentit in calce literarum fuisse quiddam mitius dictum, reliqua nihil præ se ferre humanitatis. Quidam inde natum existimant, quòd Scythæ Cario regi nihil aliud respōderint, ꝙ

κλαίειν

κλαίειν. i. vt ploraret: quæ quidem ipsa etiam vox in prouerbium abijt, vt plorare iubeamus quos contemnimus. Aelianus in Epistolis, Εςω σοὶ τοίνυν, ἡ ἀπὸ σκυθῶν λεγομένη ἀπόκρισις, αὕτη. ἐγὼ μαίνομαι καὶ φρονῶ, καὶ μισῶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, id est, Itaq; Scytharũ, sicuti vocant, responsum hoc tibi sit, Ego insanio & sapio, & odi mortalium genus. Diog. Laertius in vitis Philosoph. putat hoc prouerbiũ natum esse ab Anacharsidis asperitate. Nam is Scytha natus inter celebres philosophos habitus est Athenis. Sed vero proximum est quod refert Athenæus lib. 12. Scythas olim opibus ac delitijs florẽtes in tantam venisse ferociam, vt quoscunq; populos adissent, summas nares viris amputarent, horũ mulieres Thracum vxoribus corpora subulis pungerent, deniq; cunctis sub illorum dominatu lachrymosa fuerit seruitus, vt in posteros deriuatum sit prouerbium, ἡ ἀπὸ σκυθῶν ῥῆσις id est, Scythica iussio siue præscriptio, & ἀποσκυθίσαι dicatur ferro cæsariem amputare, quæ præter Athenæum indicat & Stephanus. Deniq; σκύθρωψ & σκυθρωπὸς pro toruo, tristi, austero ac truculento, ab eius gẽtis moribus dictum videtur, & σκύζεσθαι irasci, quòd ea gens sit supra modum iracunda.

Accipit & glebam erro. 36

Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης. id est,
Accipit & glebam erro. Hemistichium carminis heroici dici solitum in eos, qui nihil grauantur aut aspernantur: sed quicquid datur quantumlibet pusillum, id boni consulunt. Neque intempestiue dicetur etiam in illos qui rerum inopia laborantes, quiduis vndecunque libenter accipiunt, donec ad fortunam commodiorem emergant. Originem adagionis ad huiusmodi casum referunt. Aletes quidam Corintho pulsus, adhortante oraculo tentauit, si posset in patriam redire. Atque interim rustico cuipiam factus obuius, cibum mendicauit. Ille, ludibrij opinor causa, glebam ex agro sublatam porrexit. Aletes eam tanquam felix omen accipiens effatus est,
Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης.
Huius Aletæ mentionem facit & in Corinthiacis Pausanias. Plutarch, in Problem. haud omnino dissimilẽ historiam recenset, vnde prouerbium ortum videri queat. Aenianes, inquit, post sedes iam sæpius aliunde aliò transmutatas, tandem in agrum Inacho vicinum descenderunt, quem id temporis Inachienses & Achæi obtinebant. Oraculum autem proditum erat, si in agrum eos recepissent, futurum vt veteres incolæ pellerentur: noui vero, siquid à volentibus accepissent, agrum retinerent. Temo quidam igitur inter Aenianes vir solers & cautus sumpta pera, mendici habitu ad Inachienses accessit. Ibi cum per risum & contumeliam rex mendicanti cibum, cespitem dedisset, in peram cõiecit, ac velut eo contentus, statim è conspectu se subduxit: nec præterea quicquam rogauit. Seniores tum rei nouitate tum oraculi recordatione submoniti, rege adito censent hominem neutiquam esse negligendum, nec è manibus omittendum. Quòd vbi sensisset ille, fuga sibi consulit, votaque protinus hecatombe, & Apolline inuocato, furtim abijt. Postea congressi prælio Aenianes, pulsis Achæis & Inachiensibus, illorum agros occupauerunt. Hæc fermè Plutarchus. Itaque competet in illos quoque, qui magnum quiddam molientes, quiduis & patiuntur & faciunt, vt voti sui compotes aliquando fiant,

Stentore clamosior. 37

Prouerbialis hyperbole. Stentore clamosior. Iuuenalis,
Vt Stentora vincere possit.
Sumptum è fabula Stentoris: cuius meminit Homerus Iliados ε, eique ferream, hoc est, inuictam attribuit vocem,
Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ.
Ος τόσον αὐδήσασχ᾽ ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα. id est,
Stentoris in specie validi, cui ferrea vox, qui
Quinquaginta alios æquans clamore, sonoq;. Græci μεγαλοφώνους appellant.

In orbem circumiens. 38

Lucianus in Hermotimo, Απαντας ἐν κύκλῳ περιελθών. i. Omnes in circulo obiẽs dixit, mirũ ni prouerbiali figura quæ durat etiã in hodiernũ apud vulgus illiteratum, pro eo quod est, vsq; ad vnũ omneis, nemine præterito. Vnde & Latinis dictũ est, ambire, quod singulos prensarent: & obire prouinciam quod qui suscipit administrationẽ, nusquam non adesse oporteat. Lepidius erit si accommodetur ad res animi, veluti si dicas in consultando, πάντα ἐν κύκλῳ, commoda atq; incommoda circumspicienda.

Optimum aliena insania frui. 39

Optimum aliena insania frui, Plinius Secundus Nat. hist. lib. 18. capite 5. nominatim prouerbij

loco citat. Eodem, inquiens, pertinet, quòd agricolam vendacem oportere esse dixit, fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro, tunc quoque cunctanter. Optimum est, vt vulgo dixere, aliena insania frui: sed ita vt villarum tutela non sit oneri. Hactenus Plinius. Idem totidem verbis refertur à Plinio Iuniore in Epistolis de Reguli stultitia loquente, hominis ridicule ambitiosi, sed tamen ad excitanda studia non inidonei. Admonet adagium, vt ex aliorum erratis ipsi cautiores efficiamur, & alienis periculis reddamur prudentiores: & aliorum desipientia nobis sapiendi præbeat occasionem. Vulgo iactatus versus est in eandem sententiam:

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Cicero in epistola quadam, bellum esse, scripsit, ex aliorum erratis suam vitam in melius instituere. Plautus item, Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit. Extat & huiusmodi quidam mimus Publianus vti conijcio,

Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Et Demea Terentianus iubet ex alijs exemplum capere. Potest & in hunc accipi sensum, vt is dicatur aliena frui insania, qui alienis fruitur malis, ipse in tuto consistens. Nulla enim voluptas minoris constat, neq; vlla solet esse iucundior. Sumptum videri potest prouerbium ex Sophoclis tragœdia, cui titulus, Aiax flagellifer. Apud quem Aiace per insaniam gloriante, quòd hostes sustulisset, cum sæuisset in pecudes, Pallas Vlyssem ad hoc spectaculum inuitat his verbis,

Οὔκουν γέλως ἥδιστος εἰς ἐχθροὺς γελᾶν. id est,

Ridere de hoste risus est suauissimus.

40

Ingens telum necessitas.

Ingens telum necessitas, De re ineuitabili. Liuius primæ Decadis lib. 4. Necessitate quæ vltimum ac maximum telum est, superiores estis. M. Tullius lib. De amicitia, Nec vero negligenda est fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet beneuolentiam ciuium. Vtitur eodem adagio quodam in loco Plinius auunculus. Est aliquoties apud Liuium, Huic rei aliud inuenietur telum. Et eam rem hoc telo maxime parabant, vt pro consilio, rationeq; ac via gerendi negotij capi videatur, fortassis sumpta metaphora à venantibus, qui telo appetunt, quod capere volunt. Vnde & certa dicentur tela, consilia quæ nunquam fallunt.

41

Aduersum necessitatem nec dij quidem resistunt.

Ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται. id est, Necessitati ne dei quidem resistunt. Hæc sententia Simoni tribuitur: sumpta est ex Homero. Refertur duobus locis à Platone, libris De legibus 7. & 5. ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸν θεὸν πρῶτον παροιμιασάμενος εἰς ταῦτ' ἀποβλέψας εἰπεῖν, ὡς οὐδὲ θεὸς ἀνάγκῃ μήποτε φανῇ μαχόμενος. id est, Sed apparet eum qui primum admiscuit deũ prouerbio, hæc spectasse cum dicit, quòd ne deus quidem vnquam visus est cum fato pugnare. Idem in conuiuio, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τοῖς θεοῖς ἐγίγνετο, ὡς λέγεται, διὰ τὴν τῆς ἀνάγκης βασιλείαν. i. Multa vero & acerba dijs acciderunt, vt dicitur, ob necessitatis regnum. Item lib. De legibus 5. scribit, τὴν ἀνάγκην οὐδὲ τοὺς θεοὺς βιάζεσθαι. id est, Ne deos quidem cogere posse necessitatem. T. Liuius, Pareatur necessitati, quam ne dij quidem superant. Palladius, Necessitas ferijs caret. Euripides in Helena,

Λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος,
Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον, id est,

Nanq; illud est sapientum dictum, haud meum,
Nihil necessitate dira fortius.

Extat apud Græcos versus prouerbialis,

Ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦται τάχα. id est,

In seruitutem cuncta agit necessitas.

Euripides in Hecuba,

Στεῤῥὰ γὰρ ἀνάγκη. id est,

Rigida nanq; necessitas.

Horatius,

Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clauos.

Poetæ Necessitatem deam faciunt, Parcarum matrem, quæ & ipsæ ineluctabiles atque inexorabiles vocantur. Hanc necessitatem philosophi fatum appellant, quæ est æterna rerum series, necessario cohærentium: cui veluti cedens Iuppiter apud Maronem,

Fata, inquit, viam inuenient.

Et tragicus quidam apud Senecam,

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Squillas à ſepulchro vellas. 42

Σκίλλας ἀπὸ σήματος τίλλειν. id eſt, Squillas à ſepulchro vellere iubebantur, qui parum ſanæ mẽtis eſſe viderentur. Hac enim herba malum hoc expiabatur antiquitus. Theocritus in Bucolicis.

Σκίλλας ἰὼν γραίας ἀπὸ σήματος αὐτίκα τίλλοις. id eſt,

I, ſquillas ab anus quàm primum velle ſepulchro.

Innuit, illum quòd in certamine canendi ſuperatus ſit, adeo iracunde ferre, vt periculum ſit ne vertatur in inſaniam. Et alter ſimile quiddam refert,

Ἔνθων τὸν κυκλάμινον ὀρύσσειν εἰς τὸν ἄλεντα .i. Hinc abiens fluuio infodias cyclaminon Halenti.

Dioſcorides libro ſecundo, demonſtrat, Cyclaminon Romanis dici rapum, efficacem detrahendo è capite phlegmati. Atq; inter cætera eius remedia hoc quoq; commemorat, ſuccum illius melli admiſtum inſeri naribus, ac lanam hoc imbutam digito imponi, ad purgandam capitis pituitam. Huius radicem diſſectam reponi aſſeruariq;, non ſecus ac ſquillæ. Deniq; contuſam & in paſtillos redactam, valere aduerſus veneficia quæ Græci philtra vocant.

Iucundi acti labores. 43

Iucundi acti labores. M. Tullius lib. De finibus bonorum & malorum 2. Quid ſi etiam iucunda memoria præteritorum malorum, vt prouerbia nonnulla veriora ſint, quã veſtra dogmata: vulgo enim dicitur, Iucundi acti labores. Ex ipſa hominum natura ſumptum adagium: eſt enim hoc inſitum omnibus, vt iucunda cuiq; ſit ateactorum malorum aut periculorum ſecura recordatio commemoratioq;, præſertim inſignium, fatalium & quæ cum turpitudine coniuncta non ſint, veluti bellorum, naufragiorum, atq; id genus diſcriminum. Vnde dictum eſt ab Horatio:

Gaudent vbi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.

Hoc prouerbium ortum ab Homero ceu fonte, à diuerſis deinde ſcriptoribus varie eſt vſurpatum. Extat apud hunc Odyſſeæ lib. 15.

Νῶι δ᾽ ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαινυμένω τε
Κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισιν
Μνωομένω. μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ καὶ πολλ᾽ ἐπαλήθῃ. i.

At nos in ſcamnis veſcentes atq; bibentes
Triſtibus inter nor recreemus pectora fatis,
Commemorãdo. etenim fit, vti poſt gaudeat actis,
Aſpera quiſquis multa tulit permulta vagatus.

Citatur & locus hic, & prouerbium ab Ariſtotele Rhetoricorum lib. 1. vbi commemorat, quæ cuiq; natura vel iucunda ſint, vel moleſta. Vergilius Homerum æmulans:

Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.

Item in Tragœdijs Seneca:

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt.

Circumfertur Græcis & huiuſmodi trimeter prouerbialis:

Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι μεμνῆσθαι πόνων. Memoria dulcis iam peracti olim mali.

Cicero videtur indicare ſumptum ex Euripide, Nec male, inquit, Euripides. concludam ſi potero Latine. Græcum enim hunc verſum noſtis omnes.

Suauis eſt laborum præteritorum memoria.

Conſtat verſus ſi pro ſuauis legas ſuaue, niſi malis priſcorum more elidere s, aut quod eſt commodiſſimum verbum eſt, niſi mauis ſubijcere poſt laborum.

A ulœdus ſit, qui citharœdus eſſe non poſſit. 44

M. Tullius in oratione pro Murena, comparationem faciens iureconſultorum & oratorum. Itaq; mihi pleriq; videntur, inquit, hoc initio multo maluiſſe, poſt cum id aſſequi non potuiſſent, iſtuc potiſſimum ſunt delapſi. Vt aiunt in Græcis artificibus eos aulœdos eſſe, qui citharœdi fieri non potuerint. Sic nonnullos videmus qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris ſtudium deuenire. Hactenus Cicero. Recte dicetur in eos qui malunt in multo inferiore ordine alicuius haberi momenti, quàm inter excellentes negligi. Quemadmodum Iulius Cæſar maluit in frigido oppidulo primus eſſe, quàm Romæ ſecundus. Nec male quadrabit in eos qui deſperatione meliorum ad humiliora ſeſe conferunt. Citatur idem adagium in Decretis ex Auguſtino, in monachos malos ad clericorum gregem deſciſcentes.

Colophonem addidit. 45

Τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκεν. id eſt, Colophonem addidit. Dici cõſueuit, cum ſumma manus rei cuipiã imponitur: aut cum accidit id, ſine quo negotium confici non poteſt. Originem adagionis indicat

Strabo libro Geograph. suæ 14. scribens Colophonios olim cum naualibus copijs abundasse, tum equestribus vsqueadeo præcelluisse, vt vbicunq; gentium bellum gereretur quod confici non posset Colophoniorum equitum auxilio profligaretur. Atq; inde vulgo natum prouerbium, κολοφῶνα ἐπέθηκεν. id est, Colophonem addidit. Refertur à Diogeniano prouerbium. Indicauit & Festus Pompeius, scribens colophonem dici solere, cũ aliquid finitũ significaretur, tametsi locum eum arbitror nõ vacare mendo. In eum sensum vsus est Plato De legibus 2. Ἐπὶ τοίνυν τῆς μέθης χρείᾳ τὸν κολοφῶνα πρῶτον ἐπιθῶμεν. i. Itaq; de esu temulentiæ primũ colophonẽ imponamus, etiã si apud Platonẽ legimus χορείᾳ. præcessit enim de chorea mentio. Ac mox, οὗτος ὦ ξένοι ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, κολοφὼν ὥσπερ τοῦ περὶ οἴνου λόγου ῥηθέντι εἰρήσθω. Hic nobis hospites, si vobis idem videtur, Colophon sermoni de vino habito dictus esto. Idem in Epistolam ad Dionysium tertia, τὸν κολοφῶνα ὦ θαυμάσιε ταῖς ὑποσχέσεσιν ἁπάσαις, νεανικώτατον ἐπέθηκας. id est, Colophonem, vir præclare, pollicitis omnibus maxime iuuenilem imposuisti. Rursus in Theæteto, καὶ ὥσπερ τούτοις τὸν κολοφῶνα ἀναγκάζω προσβιάζων τὴν χρυσῆν σειρὰν. id est, Et ad hæc adigo Colophonem vi compellens auream illam catenam. Sentit enim Socrates Homerum per auream catenam significasse solem, cuius motu seruantur omnia protinus interitura, si steterit. Præcipuum igitur argumentum quo probet quiete corrumpi vniuersa, motu seruari, appellat Colophonem. Itidem Aristides in Themistocle: κἂν ταῦτα κολοφὼν τοῦ λόγου. id est, Atq; hic orationis summa. Plutarchus in libello De musica, tametsi stilus propè clamitat illius non esse: Τούτους τοὺς στίχους ἀγαθὲ διδάσκαλε κολοφῶνα τῶν περὶ τῆς μουσικῆς λόγων πεποίημαι. id est, Hos versus bone præceptor Colophonem eorum quæ de musica disputata sunt, feci. Idem in libello De prudentia animantium dixit, κορυφὴν. Ἵνα δὲ κορυφὴν ὁ λόγος ἐπιθεὶς ἑαυτῷ παύσηται. i. Vt autẽ oratio sibi fastigium imponens finem faciat. Gregorius Theologus in libello De fuga sua, εἶμι γὰρ ἐπ᾽ αὐτὸν ἤδη τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου. id est, Iam enim venio ad ipsum sermonis Colophonem. Sunt qui admoneãt, prouerbium vsurpari de extremis malis. Ad eum modum vsus videtur Chrysostomus in Epistola ad Innocentium Romæ episcopum. Hesychius admonet, Colophonem interdum dici graculum, quod vt opinor, summis ædium fastigijs auis ea soleat imponi, velut admonens iuxta cornicem Hesiodiã, vt homines sibi componant nidos, neq; enim semper fore æstatem. Latinis item dictum est, apicem imponere. M. Tullis in Catone maiore. Apex autem senectutis est authoritas. Reliqua pete à prouerbio quod alibi retulimus, Colophonium suffragium. Coronidem addere, diximus alibi.

46

Nullum otium seruis.

Οὐ σχολὴ δούλοις. id est, Non est otium seruis. Refertur ab Aristotele lib. Politic. 7. Sumptum à seruorum conditione, quibus heri uullum concedunt otium: immo paulo plus etiam imponunt operæ, quàm illi præstare possint: vt quàm sunt in dimenso parci, tam sint in operarum pensis liberales. Dicetur in eos quibus propter obnoxiam ministerijs sordidioribus conditionem, non vacat honestis disciplinis operam dare. Nam artes liberales hinc dicuntur, quod ijs ingenui incumberent: vtpote quibus & otium & res suppetebat. Accommodabitur haudquaquam inscite & in improbos, quorum ingenium ita vitijs occupatur, vt non possint egregias artes perdiscere. Nihil enim occupatius seruitute. Nulla autem seruitus grauior, quàm siquis vitijs seruiat. Maxime cum is plurimos habeat dominos, eosque plurimum inter se dissidentes: & ob id neutiquam eadem imperantes. Etenim siquando segnities iubet in medios dormire dies, auaritia contra iubet, prima luce adesse in portu, cum tenacitas indicit parsimoniam, amor iubet profundere. Solus itaque sapiens & liber est, & in otio viuit.

47

Titanas imploras.

Τιτᾶνας καλεῖς. id est, Titanas inuocas. Vbi quis suis diffisus viribus, alienum implorat auxilium. Sumptum à gigantum fabula, in qua Iuppiter suo timẽs Olympo, Titanas in auxilium accersiuit. Id quod prouerbiali quoque metaphora Latini veteres quiritari dicebant, authore Nonio Marcello. Tractum à more Romanorum, qui vi oppressi, Quirites inuocabant. Sic appellant ciues Romanos. Refertur adagium à Diogeniano. Lepidior fiet allegoria, si longius à simplici figura recedat. Veluti siquis theologus non potens se diuinis tueri literis ad philosophorum rationes sese transferat, τιτᾶνας καλεῖ.

48

Homo bulla.

Πομφόλυξ ὁ ἄνθρωπος. i. Homo bulla. Prouerbium hoc admonet, humana vita nihil esse fragilius, nihil fugacius, nihil inanius. Est enim bulla tumor ille inanis, qui visitur in aquis, momento temporis enascens simul & euanescens. M. Terentius Varro in præfatione quam scripsit in libros De

agricultura: Cogitans, inquit, esse properandū, q̃ si, vt dicitur, homo est bulla, eo magis & senex. Annus enim octogesimus admonet me vt sarcinas colligam, ante q̃ proficiscar è vita. Lucianus item in Charonte, vitas hominum bullis huiusmodi similes facit: quarum aliæ simul atq; natæ sunt, protinus euanescunt, aliæ paulo diutius durant, omnes breuissimis quibusdam interuallis, aliæ succedunt alijs. Neq; quicquam profecto potuit excogitari, quod melius repræsentaret, quàm nihil sit hæc vita nostra. Primum quanto discrimine prodimus in lucem, deinde quàm destituta, quantis obnoxia periculis infantia. Quàm fugax adolescentia, quàm præceps iuuenta. Aristoteles in lib. Politic. itemque Rhetoric. lib. 3. vigorem humani corporis tradit iam euanescere anno fermè 35. animi 49. Hippocrates extremam hominis ætatem terminat 49. Iam si pueritiam & senectam deducas de ratione æui, quæso quantulū est hoc quod relinquetur. Et hoc ipsum tantis circumscriptū angustijs, sexcenta morborum genera quotidie infestant: nec pauciores impetunt casus, ruinæ, venena, naufragia, bellum terræmotus, lapsus, fulmen, & quid non? Alius acini granum glutiens præfocatus est. Est quem potius cum lacte pilus strangularit. Neq; defuit cui stiria gelu durata delapsa tecto, subitum attulerit exitium. Et hoc est animal illud quod tantos molitur tumultus, cuiusq; cupiditatibus orbis hic angustus est. Nec mihi temperare possum, quin hoc loco Plinij verba adscribam ex lib. 7. vitæ fragilem breuitatem scite depingentis. Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis. Malignum vero & breue, in ijs etiam quibus largissime contingit, vniuersum vtiq; æui tempus intuētibus. Quid quòd æstimatione nocturnæ quietis dimidio quisq; spatio vitæ suæ viuit: pars æqua morti similis exigitur, aut pœnæ, nisi contingit quies. nec reputantur infantiæ anni, qui sensu carent: nec senectæ in pœnam viuacis, tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, vt nullum frequentius sit votum. Natura vero nihil hominibus bræuitate vitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra torquentur, præmoritur visus, auditus, incessus: dentes etiam ac ciborum instrumenta. Et tamen vitæ hoc tēpus annumeratur. Ad bullarum similitudinē accedit nobilis illa Homeri comparatio, de caducis arborum folijs. Sic enim Glaucus apud hunc loquitur Iliados 6.

Οἵηπερ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν,
Φύλλα τὰ μὲν τ᾽ ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ᾽ ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ᾽ ἐπιγίγνεται ὥρη. id est,

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum.
Quorum hæc ventus humi fundit, rursum illa virescens
Profert sylua, simul veris iam afflauerit aura.

Hoc carmine Pyrrhonem Academicum peculiariter delectatum fuisse, testatur Diogenes Laertius. Rursus Homerus Iliados φ.

Οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν, ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες.
Ἄλλοτε δ᾽ αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. id est,

Frondibus arboreis similes, nunc vbere fœtu
Exuperant, lætiq; satis vescuntur agrorum,
Nunc rursum intereunt, euanescuntq; caduci.

Idem alio rursum loco quopiam,

Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο. id est,

Nil homine enutrit tellus infirmius alma.

Menander apud Plutarchum in libello Consolatorio ad Apollonium:

Τὸ δ᾽ κεφάλαιον τῶν λόγων, ἄνθρωπος εἶ,
Οὗ μεταβολὴν θᾶττον πρὸς ὕψος καὶ πάλιν
Ταπεινότητα ζῶον οὐδὲν λαμβάνει.
Καὶ μάλα δικαίως, ἀσθενέστατον γὰρ ὂν
Φύσει μεγίστοις οἰκονομεῖται πράγμασιν. id est,

Caput atq; summa orationis hæc, homo es,
Quo non aliud est animal vsquam. quod modo
Surgat, modo cadat, citius atq; crebrius.
At iure sanè, quippe debilissimum
Cum sit, negotia administrat maxima.

Euripides apud eundem:

Ὁ δ᾽ ὄλβος, οὐ βέβαιος ἀλλ᾽ ἐφήμερος.
Καὶ ἡμέρα μία τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν,
Τὰ δ᾽ ἦρ᾽ ἄνω. id est,

Nec stabilis est felicitas,
Sed in diem durans, & vnicus dies
Et hæc ab alto traxit, hæc & sustulit
Ab imo in altum.

Quo quidem in loco Demetrius Phalereus poetam alioqui laudatum ob elegantiam taxasse legitur, qui non ἡμέραν μίαν, id est, vnum diem, sed στιγμὴν χρόνου, id est, temporis punctum dicere debuerit. Pindarus vicit etiam Homericam similitudinem: vt qui hominem non frondes, sed vmbræ somnium vocarit. Locus in Pythijs hymno 8. Ἐπάμεροι. τί δέ τις; τί δ' οὔτις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. id est, Diurni. Quid autem aliquis? Quid autem nullus? Vmbræ somnium homo. Nihil inanius vmbra. Videtur enim esse, cum nihil sit. At hac quoq; repperit quiddam inanius, nimirum vmbræ somnium Vt nemo possit dicere, hic est aliquis: neq; rursum, hic est nullus, quòd tam subita sit rerum humanarum immutatio, vt qui videtur aliquid esse, mox sit nullus: & qui videtur perisse, mox sit aliquis. Aeschylus apud Stobæum, vmbræ fumi similem facit hominis vitam:

Τὸ γὰρ βρότειον σπέρμ' ἐφήμερα φρονεῖ,
Καὶ πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον ἢ καπνοῦ σκιά. id est,

Caduca mollitur genus mortalium,
Neq; certa res est vlla, nec tuta haud magis
Atq; vmbra fumi

Sophocles item in Aiace:

Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον. id est,

Nil aliud ac vmbra atq; flatus est homo.

Pindarus in Nemeis hymno 11. εἰ δέ τις ὄλβον ἔχων, μορφᾷ παραμεύσεται ἄλλων, ἔν τ' ἀέθλοισιν ἀριστεύων ἐπέδειξεν βίαν, θνατὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη, καὶ τελευτὰν ἁπάντων γᾶν ἐπιεσσόμενος. id est, Siquis autem opes possidens, forma præcellat cæteris, & in certaminibus fortiter se gerens ostendit robur, meminerit, quòd membra circumfert mortalia, quòd finem omnium terram aditurus est. Hāc sententiam inscribi conueniebat aulis poculis, auleis, & insignibus principum, potius quàm illa gloriosa Qui volet, & adhuc longius, aliaq; huius generis. Nil autem venustius illa comparatione, rosarum repente nascentium, senescentium, & intereuntium, cum hominū vita. Carmen extat titulo Maronis, quod etiam si Vergilianam venam non admodum resipit, tamen ita scatet gratijs leporibusq;, vt ab authore non solum eruditissimo, verum etiam festiuissimo, quisquis is fuit, profectū appareat. Huc pertinet quod poetæ fingunt, mortales omneis à Parcarum filis pendere, quibus insectis protinus decidant. Atq; alios quidem à candidis, alios à pullis suspendi filis. Rursum alios in sublime sublatos pendere, alios terræ vicinos. Omnium tamen hanc eandem esse sortem, vt simul atq; inexorabilis Atropos pollice filum secuerit, illico decidat is qui pendebat. Nec vllum esse discrimen, nisi quòd maiore tumultu decidit is qui pendebat altius. Rides, & hos lusus esse, iocosq; poeticos existimas? Lusus quidem, sed sæuus ille nimiumq; procax fatorum lusus: quem vtinam in gregarios & inutiles homines duntaxat exercerent, in quos conuenit Homericum illud:

Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης:

Ac non etiam viros cœlesti præditos ingenio, tum autem principes optimos ante diem è medio tollerent. A quibus non solum non abstinent hanc ludendi licentiam: verumetiam his quasi dedita opera videntur insidiari, nimirum ambitiosa quadam inuidentia, vt hoc ipsum sibi licere declarent, iactulamq; faciant, omnem mortalem, quicunq; is fuerit, ex æquo bullam esse. Quanta rei literariæ iactura nuper mors immatura terris eripuit Paulum Canalem patritium Venetum, iuuenem quidem illū vix dum annos natum vigintiquinq;, sed deum immortalem, quàm felici ingenio, quàm acri iudicio quàm vbere facundia, quanta linguarum, quanta disciplinarum omnium scientia præditum? Nihil sua referre putauit inexorabile fatum, quòd tantum adferret dispendium bonis literis, quibus ille iā succurrere non instrenue cœperat: quòd tam graue desiderium excitaret literarum cultoribus, quòd tantos fructus, tantas studiosorum spes repente incideret. Iam vero Philippi principis mei tam immaturum interitum, equidem nec memorare possum ob acerbissimum illius desiderium, neque rursus quādoquidem locus admonuit, præterire fas est propter singularem etiam illius in me benignitatē. Hunc vnum fortuna, principum omnium, quos vnquam sol vidit, optimum, maximum, ornatissimū terris ostendit, sed, heu facinus, ostendit tantum, ac protinus subduxit. Nam quænam sunt vel naturæ dotes, vel ornamenta fortunæ: quid diuinitus à superis dari potest mortalibus, quod in illo non fuerit & eximium, & cumulatissimum? Primum quàm heroica corporis proceritas, quanta formæ, tum dignitas, tum gratia? Quis oculorum vigor? Quàm felix indoles, quæ firmitas membrorum, quod robur, qui status, quæ habitudo? Nam de natalium splendore quid attinet dicere? In quibus tot reges, tot imperatores, tot heroas inuenies, vt ne fingi quidem possit quicquam illustrius, amplius, luculentius. Accedebat ad hæc arcana vis quædam diuinitus insita, qua fiebat, vt non secus ac magnes quidā regum, gentium, suorum, externorum, breuiter omnium mortalium animos in sui raperet amorem: adeo vt non solum conspectus, congressus, sed vel auditum modo Philippi nomen nescio quomodo

miram quandam excitaret beneuolentiam. Qua quidem re quid poteſt ſummo principi contingere felicius? Augebat fatalem hanc amabilitatẽ ſingularis quædam morũ comitas, dexteritasq;. Itaq; regum ac nationum omniũ tam mirus in hoc amando conſenſus erat, vt etiam qui paulo ante bello conflictabantur, iam poſitis armis, pari ſtudio ad ornandum Philippum incumberent. Adeo pacis, cõcordiæ, gratiarum, ac gaudiorum plena erant omnia, vbicunq; terrarum affulſiſſet ille. Quem veterum ducem, quem triumphum non contemnat is, qui ſpectarit, quantum veræ beneuolentiæ, quantũ ſtudiorum, quantum ornamentorum duabus illis in Hiſpaniam profectionibus certatim contulerunt tot reges, tot proceres, tot nationes, Gallia, Sabaudia, Hiſpania, Germania, Britania. Multum ornamenti ſibi putabat adiungi, quiſquis in Philippum ornamenti quippiam contuliſſet. Quibus de rebus noſter extat Panegyricus. Adiunge ad hæc vxoris fœcunditatem, liberos omneis incolumes, patrem, vt infinita decora verbo complectar, Maximilianum: adde tot reges adfinitatis etiam vinculis adglutinatos. Adde imperij magnitudinem, in qua natus: adde regni luculentiam, in quod aſcitus: adde paternæ maieſtatis ſucceſſionem, adde tantarum rerum ſpes, quę tali indoli, talibus fatis, talibus debebantur moribus, certas, ſiquid omnino certum eſſe ſuperi voluiſſent in rebus mortalium. Quæ iam contigerant, erant maxima, atque hoc maiora, quòd non quemadmodum pleriſque, vi, ſanguine, & alienis calamitatibus accreuerant. Vix enim aliter ingentia poſſidentur imperia. Nihil erat in tot felicitatis Philippi noſtri calculis cruentum, nihil cum vllius dolore iacturáue coniunctum. Quæ vero impendebant, ſic impendebant, non vt inuaſurus ea videretur, ſed vt recuſare non liceret. Tot inquam, dotes, tot ornamenta, tot gentium ſtudia, tot regum optata, tam iuſta, tam pia patris amantiſſimi vota, tot patriæ gaudia, tam amplas ſpes, tantam orbis expectationem repente propera mors interſecuit, nimiſq; crudeli docuit exemplo, neminem eſſe mortalem vſqueadeo cœlitibus vicinum, quin bulla ſit. Sed iandudum tempus eſt, vt his omiſſis ad inſtitutum negotium recurrat oratio, nequis merito calumniari poſſit, nos in medijs adagijs declamare. Quanquam video Plinium in huiuſmodi locos cauſa voluptatis frequenter digredi. Me dolor à propoſito nonnihil tranſuerſum egit, non illectauit amœnitas.

Optimum non naſci. 49

Venuſtiſſimam & omnium literis celebratam ſententiam vſurpat Plinius Secundus in præfatione ſeptimi libri, vbi collectis innumerabilibus, tum natiuitatis noſtræ periculis, tum vitæ incommodis, ita concludit: itaq; multi extitere, qui non naſci optimum cenſerent, aut quàm ocyſſime oboleri. Hanc M. Tullius à Sileno profectam ſcribit: quam lib. De conſolatione ſic extulit, teſte Lactantio: Non naſci longe optimum, nec in hos ſcopulos incidere vitæ: proximum autem, ſi natus ſis, quamprimum mori, & tanquam ex incendio effugere violentiam fortunæ. Citat idem Lactantius duos hos ſenarios Græcos, quos Athenæus lib. Dipnoſophiſtarum 3. oſtendit eſſe Alexidis comici:

Τὸ μὴ γένεσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ' ἀεὶ,
Ἐπὰν γένεται δ', ὡς τάχιστ' εἶναι τέλος. id eſt,
Haud vnquam in auras prodijſſe potiſſimum eſt,
Aboleri vbi ſis natus illico proximum eſt. Adducit Theognidem,

Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον
Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου,
Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀίδαο περῆσαι.
Non naſci omnino, primum eſt mortalibus, atq;
Haud vnquam ſolis cernere triſte iubar:
Verum vbi ſis natus quamprimum inuiſere manes. Citatur & ex Euripide,

Ἐγὼ τὸ μὲν δὴ πανταχοῦ θρυλλούμενον
Κράτιστον εἶναί φημι, μὴ φῦναι βροτῷ. id eſt,
Quod vbiq; celebre eſt, dictum ego verum puto.
Homini eſſe prorſus optimum non naſcier.

Succinit huic Menander,

Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος. id eſt,
Quem diligunt dij, iuuenis ille tollitur.

Extat in hanc ſententiam epigramma Poſidippi, ſiue, quemadmodum alijs placet, Cratetis Cynici, & huic è diuerſo reſpondens, Metrodori. Quæ quoniam elegantiſſima ſunt, non grauabor adſcribere. Cratetis eſt huiuſmodi,

Ποίην τις βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
  Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες, ἐν δὲ δόμοις
Φροντίδες. ἐνδ᾽ ἀγροῖς καμάτων ἅλις. ἐν δὲ θαλάσσῃ
  Τάρβος, ἰῶδ᾽ ξείνης, ἣν μὲν ἔχεις τι, δέος.
Ην δ᾽ ἀπορῇς, ἀνιηρόν. ἔχεις γάμον, οὐκ ἀμέριμνος
  Εσσεαι. οὐ γαμέεις, ζῇς ἔτ᾽ ἐρημότερον.
Τέκνα, πόνοι. πήρωσις, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
  Αφρονες, αἱ πολιαὶ δ᾽ ἔμπαλιν ἀδρανέες
Ην ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις. ἢ τὸ γενέσθαι
  Μηδέ ποτ᾽, ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

Id nos ex tempore sic vtcunq; vertimus:

Quod nam iter humanæ cupias insistere vitæ?
  Quoquo te vertas omnia plena malis.
Litigijs causisq; forum strepit vsq; molestis.
  Perpetua cruciat sollicitudo domi.
Enecat assiduis rus triste laboribus, vndas
  E freta si sulces, mille pericla premunt.
Viuenti peregre, si res tibi suppetit ampla,
  Cuncta miser metues, nec bene tutus ages.
Rursum si vacuæ pendebunt ære crumenæ,
  Vt durum ac miserum est hospitem egere virum.
Coniugium sequeris, quanta hic te cura sequetur?
  Desolatus eris, si sine coniuge eris.
Si tollis sobolem, multo educenda labore est.
  Non tolles, orbi lumine vita vacat.
Si iuuenis fueris, vaga, & inconsulta iuuenta est.
  Viribus effœta est cana senecta suis.
Ergo quid reliquum est, quæso, nisi sanus vt optes,
  Alterutrum, aut nunquam tristibus è finibus
Materni prodisse vteri, aut vbi protinus illinc
  Exieris, Stygias abdier in latebras?

Metrodori sic habet huic diuersum:

Παντοίην βιότοιο τάμοις τρίβον. εἰν ἀγορῇ μὲν
  Κύδεα καὶ πινυταὶ πρήξιες, ἐν δὲ δόμοις
Αμπαυμ᾽. ἐν ἀγροῖς, φύσιος χάρις, ἐν δὲ θαλάσσῃ
  Κέρδος. ἰῶδ᾽ ξείνης, ἢν μὲν ἔχεις τί, κλέος.
Ην δ᾽ ἀπορῇς, μόνος οἶδας. ἔχεις γάμον, οἶκος ἄριστος
  Εσσεται, οὐ γαμέεις, ζῇς ἔτ᾽ ἐλαφρότερος.
Τέκνα, πόθος. ἄφροντις ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
  Ρωμαλέαι. πολλιαὶ δ᾽ ἔμπαλιν εὐσεβέες.
Οὐκ ἄρα τῶν δισσῶν ἑνὸς αἵρεσις. ἢ τὸ γενέσθαι
  Μηδέ ποτ᾽, ἢ τὸ θανεῖν. πάντα γὰρ ἐσθλὰ βίῳ.

Quod ipsum etiam ad hunc modum vertimus.

Quamlibet immo viam vitæ ingrediare licebit,
  Vndiq; blanditur plurima commoditas.
Concio si placet atq; forum, hinc vberrima famæ
  Materia, hinc ingens gloria colligitur.
Hic bene tractandis prudentia callida rebus
  Exeritur, rursum vita quieta domi est.
Rura petis, vario illic oblectamine mentem
  Naturæ facies pascet amœna tuam.
Dulcia prædiues lucra suppeditauerit æquor.
  Si peregre viuis, resq; tibi superest,
Multus honos comitatur: habes nihil, ergo pudoris

Est minus, ipse tibi conscius vnus eris,
Vxor ducta tibi est, domus optima proinde futura est.
Non ducta est, curis exoneratus ages.
Si tibi dulce patris cognomen, pignora nata
Donant, & quod ames, vnde & ameris erit.
Orbus ages, orbi est sine sollicitudine vita,
Quam patribus sobolis ferre alitura solet.
Vt constant viridi, roburq; vigorq; iuuentæ,
Commendat pietas sic sua caniciem.
Nil igitur video causæ, cur alterutrum optes
Aut nasci nunquam, aut interijsse statim.
Quandoquidem humanæ quæ tandem est portio vitæ
Non optanda bonis atq; adamanda suis?

Extat ad hanc sententiam & Ausonij carmen non inelegans, in quo collectis omnibus huius vitæ malis, concludit ad hunc modum: Ergo
Optima Graiorum sententia, quippe homini aiunt,
Non nasci esse bonum, aut natum cito morte perire.

In hac opinione videntur & Thraces fuisse, quibus mos erat in lucem editos lachrymis prosequi, mortuos conuiuijs & tripudijs. Huius rei meminit Quintilianus Institutionum oratoriarum lib. 5. Item Plinius & Valerius Maximus. Herodotus quinto historiæ suæ libro, à quo hæc fabula profecta est, ait Trausos gentem esse Thracibus finitimam, quæ cætera quidem cum Thracum moribus concordet, vnum illud habeat peculiare, quod edito infante propinqui circumsidentes cum ploratu commemorent, quantum calamitatum illi sit perferendum, vitam ingresso. Contra defunctum hominem cũ lusu lætitiaq; efferant, recensentes q̃ multis malis subductus sit. Plutarch. De audiẽdis poetis è tragico quopiam hos senarios refert, quos Aristides in Themistocle Euripidis esse docet,

Τὸν φῦντα θρηνεῖν εἰς ὅσ᾽ ἔρχεται κακά,
Τὸν δ᾽ αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
Χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων. id est,

Plorare natum, vt maxima ingressum mala.
At mortuum, vitæq; subductum malis
Efferre lætos gratulantesq; ædibus.

Senserunt veteres vitam humanam per se miseram & calamitosam esse. Proinde Homerus passim δειλοὺς βροτοὺς, id est, Miseros mortales appellat. Et hunc æmulatus Maro:
Optima quæq; dies miseris mortalibus æui Prima fugit.
Menander apud Stobæum, sufficere putat ad calamitosi nomen, vt homo sis.
Ἄνθρωπος ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ δυστυχεῖν. Homerus,
Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
Ζώειν ἀχνυμένους id est,
Sic etenim statuere dei mortalibus ægris,
Vt viuant curis districti. Idem Iliados ρ
Οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς
Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει. id est,
Nil æque miserum est, vt homo, quæcunq; animantum
Vitalesq; ttahunt auras, serpuntq; per arua.

Sophocles in Oedipo Colonæo:
Μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον. id est, Non nasci omnem superat rationem.
Eleganter & Menander apud Plutarchum libello De animi tranquillitate,
Ἀρ᾽ ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος. id est, Cognata sunt hæc sibi, dolere ac viuere
Quòd hominũ vita suapte natura multis molestijs sit obnoxia. Nec illepide Plautus in Bacchidib.
Vixisse nimio satius est, quàm viuere.

Tanquam in speculo. Tanquam in tabula. 50

Hyperbole prouerbiales sunt & hæ, καθάπερ ἐν κατόπτρῳ, καὶ ὥσπερ ἐν γραφῇ. id est, Tanquam in speculo, tanquam in tabula. De re vehementer euidente perspicuaq;. Terentius in Adelphis: Deniq; inspicere tanquam in speculum vitas omnium iubeo. Plato lib. De legibus 10. ὡς ἐν κατόπτροις. id est, Tanquam in speculis. Propterea quòd inter multa, quæ rerum referunt imagines, velut aqua, æs politum, gemmæ quædam, nihil æque perspicue reddit simulachra, vt vitrum plumbo sublitum. Nã

vitrum quidem vt rarum ac pellucidum maxime capax est imaginum, verum acceptas non perinde continet ob pellucentiam: proinde sublitum plumbum, ob nigrorem aliquem naturæq; densitatem sistit impressam imaginem, neq; dilabi finit. Euanescunt enim simulachra, non secus atq; candelæ lumen in sole, quoties excipiuntur in corpore nimium tenui perspicuoq;, velut in aere, pura aqua, crystallo, vitroq; non obscurato corporis alicuius oppositu. Rursum in nimium densis & obscuris non hærent, velut in silice, lignóue. Proinde natura solertissima rerum omnium architectrix, oculum admantium ad speculorum imaginem finxisse videtur, quippe parti pellucenti nigrorem quendā adiūxit à tergo, quo sublato, protinus tollatur & videndi facultas. Vnde scite dictum est illud, vt speculū oculus est artis, ita oculum esse naturæ speculum. Illud miraculo dignum, speculum non modo clarissime repræsentare simulachra rerum omnium, quæcunq; obiecta sunt, verumetiam interualla, colores, motus, breuiter res ipsas penè dixerim euidentius, quàm sunt, hoc vno discrimine, quod aduersa refert. Cuius causa hæc est, quòd species quæ à corpore solido per aerem manat ad speculi superficiem, simplex puraq; est, vnde fit, vt non alia sit auersa, quàm aduersa. Quibus de rebus acutissime multa disseruit. Ambrosius Leo Nolanus noster in quæstionibus suis. Iam ars picturæ à rudibus initijs profecta, eò subtilitatis excreuit, vt non oculis hominum, sed etiam auibus imposuerit, effeceritq;, vt veras res esse crederent, quæ coloribus erant fucata.

51

Salsitudo non inest illi.

Αλμὴ ὀυκ ἔνεστιν ἀυτῷ. id est, Salsitas non inest illi. In infacetos & fatuos ac stupidos. Sal enim primū maximeq; commune condimentum videtur. Plinius lib. 21. indicat metaphoram esse sumptam ab vsu salis, quod in omnibus cibis sit condimenti vice, & auiditatem inuitet. Ergo hercle, inquit, vita humana sine sale nequit degere, adeo necessarium elementum est, vt transierit intellectus ad voluptates animi quoq;. Nam ita sales appellantur, omnisq; vitæ lepos & summa hilaritas, laborumq; requies, non alio magis vocabulo constat. At hinc insulsa oratio, quæ nihil habeat leporis, & insulsus homo moribus inelegantibus. Contra salsum dicterium, quod acrimonia quadam mordeat. Et sales vocant festiuiter & argute dicta, non sine illecebra quadam mordacitatis. Seneca non vult sales nostros dentatos esse. Quintilianus institutionum lib. 6. cap. de risu: Salsum, inquit, in consuetudine pro ridiculo tantum accipimus. Natura non vtiq; hoc est, quanquam & ridicula oporteat esse salsa. Nam & Cicero, omne, quod salsum, ait esse Atticorum, non quia sint maxime ad risum compositi. Et Catullus cum dicit,

Nulla in tam magno est corpore mica salis,

Non hoc dicit, nihil in corpore eius esse ridiculum. Salsum igitur erit, quod non erit insulsum, velut quoddam simplex orationis condimentum, quod sentitur latente iudicio, & velut palatum excitat, quod & à tædio defendat orationem. Sanè tamen, vt ille in cibis paulo liberalius aspersus, si tamen non sit immodicus, adfert aliquid propriæ voluptatis: ita hi quoq; in dicendo habent quiddam quod nobis faciat audiendi sitim. Hactenus ille. Porrò Catulli carmen quod Fabius citat, sic habet:

Quintia formosa est multis, mihi candida longa,
Recta est, hæc & ego singula confiteor.
Totum illud formosa nego: nam nulla venustas,
Nulla in tam magno corpore mica salis.

Quo quidem in loco stultissime carpit Fabium Catullianus interpres, quasi poetæ verba parum perpenderit, cum ipse dormitans Fabij verba parum perpenderit. Negat enim Fabius salsum vocari quicquid ridiculum sit, etiam si vulgo sic vsurparent indocti. Allusit ad hoc adagium Terentius in Eunucho: Qui habet salem, qui in te est, fatuum militem & insipidum intelligi volens. Cui postea simili ironia, Atticam tribuit eloquentiam, M. Tullius Philippica 2, At etiam quodam loco facetus esse voluisti. Quàm id dij boni non decebat. in quo tua culpa nulla: aliquid enim salis ab vxore mimi trahere potuisti. Salem dixit festiuitatem. Refertur à Diogeniano & Zenodoto.

52

Acetum habet in pectore.

Huic germanum est Plautinum illud in Bacchidibus. Nunc experiar, sit'ne acetum, tibi cor acre in pectore. Legitur & aliâs apud hunc ipsum: Ecquid habet acetum in pectore? pro eo quod est: Nū sapit? num quid habet astutiæ? Nam vt salsa, itidem & accida, palatum iuuant, acuuntq;, & irritant stomachum. Horatius in Sermonibus, acetum pro mordacitate dixit:

At Græcus postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat.

Et hoc ipsum, aceto perfundere, prouerbij speciem habet sicut & illud cū

Sermonibus

Sermonibus Horatianis:
At idem quòd sale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.

Solus sapit. 53

Narrat Diogenes Laertius, Chrysippum philosophum vsqueadeo sibi placuisse, vt cõsultus à quodam, cui potissimum filium suum philosophiæ præceptis instituendum traderet, sibi committendum responderit. Nam si quem, inquit, alium me præstãtiorem arbitrarer, ipse apud hunc philosophiæ darem operam. Vnde & illud Homericum de eo vulgo iactatum fuisse, quòd solus saperet, reliqui vero vmbræ ferrentur. Est autẽ apud Homerũ Odysseæ K. de vate Tiresia, cui vni Proserpina dederit vt etiam vita defunctus saperet, reliquas vmbras volitare, & eas quidem nihil aliud q̃ vmbras:

Τῷ καὶ τεθνεότι νόον πόρε περσεφόνεια, | Huic etiam extincto dederat Proserpina mentem
Οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν. id est, | Solus vti saperet, reliquis volitantantibus vmbris.

Vsurpatur & à Platone, tanquam prouerbii loco: Vnde licet coniicere, carmen hoc Homeri vnum fuisse ex iis, quæ plurima Macrobius scribit, adagionum instar solere celebrari. Sic & Cato senior de Scipione Iuniore pronũciauit, vt narrat Plutarchus in Præceptis ciuilibus: ac rursum in Apophthegmatis Romanorum.

Οἶος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. id est, Ille sapit solus, volitant alij velut vmbræ.

Apte dicetur de ijs, qui tanto interuallo reliquos omneis post se relinqunt, vt illi nihil nisi vmbrę prę his esse videantur, planè quemadmodum Græci dicunt, λῆρος καὶ φλυαρία. id est, Nugæ deliriaq;.

Canem excoriatam excoriare. 54

Κύνα δέρειν δεδαρμένην. id est, Canem excoriare excoriatam. Suidas ait dici solere de ijs qui iterũ ea patiuntur, quibus aliquando fuerunt afflicti: Aristophanes in Lysistrata, nam hanc quoque nomine huius inscriptam inuenio,

Τὸ τοῦ φερεκράτους κύνα δέρειν δεδαρμένην. id est,
Iuxta Pherecratem detrahere cutem cani, | Detracta cui iam est.

Diogenianus ait conuenire in eos, qui frustra sumunt operam. Sunt qui putẽt magis conuenire, cum quis affligit afflictum. Cõfine est illi, quod alibi diximus, ἀσκὸν δέρεις. id est, Vtrem excorias. Quod vsurpat Aristophanes in Nebulis.

Perq; enses, perq; ignem oportet irrumpere. 55

Διὰ καὶ μαχαιρῶν, καὶ πυρὸς ἑρπτέον δέει. id est,
Perq; ignem eundem est, & per enses impetu.

Cum significamus quiduis periculi subeundum. Aristoph. in comœdia, cui titulus, Lysistrata,

Κἄν με χρῇ διὰ τοῦ πυρὸς | Et si per ignem siet opus
Ἐθέλω βαδίζειν. id est, | Transire cupio.

Et Terentius ait parasitum non grauaturum: vel è flamma cibum petere. Galliæ adulatores taxauit comœdia, ὅτι οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐδὲ χαλκὸς εἴργει μὴ φοιτᾶν ἐπὶ δεῖπνον. id est, Quòd non ignis, non ferrum, neq; æs prohibuerit illos, quo minus ventitareut ad cœnam. Hæc citat Plutarchus ex Eupolide. Refert eadem in libello De discrimine adulatoris & amici. Horatius item,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes,
Impiger extremos currit mercator ad Indos.

M. Tullius Tusculanarum quæstionum lib. 2. Quæ flamma est, per quam non cucurrerint, qui hæc olim punctis singulis colligebant? id est, Quid non vel fecerunt, vel perpessi sunt?

Non impetam lingua. 56

Οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. id est, Non incessam lingua. Figuræ nouitas in prouerbium abijsse videtur, authore Diogeniano. Aristophanes in Lysistrata,

Περὶ τῶν ἀθηνῶν δ' οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. id est, At lingua Athenas neutiquam incessam mea.

Hesychius citat Aeschylum in Heraclidis. Græcis ἐπιγλωττᾶσθαι, est linguæ conuicijs incessere, quasi dicas, inlinguare, quemadmodum à vola dicimus inuolare. Proprie vero pertinet ad male ominãtes. Rapiuntur enim dicta in omen, velut in augurium venturi mali boniue. Vnde semper à maledictis temperãdum. Pindarus in Pythijs hymno quarto, inter cæteras virtutes laudat & linguam à maledictis temperantem. Ὀρφανίζει μὲν κακὰν γλῶσσαν φαεννᾶς ὀπός. id est, Priuans malam linguam voce dilucida. Interpres citat in hanc sententiam carmen Hesiodi,

Μηδὲ κακῶν ἑτάρων, μηδ' ἐσθλῶν νεικητῆρα. id est, Haud solitum socijs certare bonisúe malisúe.

Vti licebit, cum significabimus nos de re quapiam periculosa nolle verba facere, veluti de rebus principum aut potentum οὐκ ἐπιγλωττίσομαι. Verbum inde ductum, quòd qui temere loquuntur, ὅτι ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι, loqui dicuntur, sicut alibi monstrauimus.

57

Harena sine calce.

Vt author est Suetonius, Caligulæ Cæsari vsqueadeo placebat ardor ac vis in dicendo, vt Senecæ orationem, sine calce harenam sit solitus appellare, tãquam dissolutam ac neruis carentem & ordine quæ quodammodo compages est totius sermonis suo quicq; loco disponens. Quanquam autem Caligula multa parum integræ mentis dedit argumenta, tamen in hoc iudicio minimum aberrauit à scopo. Seneca fertur impetu quodam, minime seruiẽs ordini, Hoc inter egregias virtutes habet neuũ. Male cohæret harena, ni calcem admisceas. Cõfine est illi quod alio dictũ est loco, Scopæ dissolutæ.

58

Lupus hiat.

Λύκος ἔχανεν. id est, Lupus hiat, dicebatur siquis re multum sperata, multumq; appetita, frustratus discederet. Aiunt enim lupum prædæ inhiantem rictu late diducto accurrere, quasi frustretur, obambulare hiantem. Aristophanes in Lysistrata,

Οἷς πιστὸν οὐδὲν, εἰμήπερ λύκῳ κεχηνότι. id est,

Quis nihil fidum ac tutum est, inhianti nisi lupo.

Item Lucianus in Gallo, εἰσῄειν οὖν, μάτην λύκος χανὼν παρὰ μικρόν. id est, Ingrediebar itaque cum parum abfuisset vt lupus hians discederem. Dionysius sophista in epistola quapiam: ἆρα μὴ λέληθα ἐμαυτὸν εἰς παροιμίαν ἐλθών, καὶ γέγονα λύκος χανὼν διὰ κενῆς; id est, Num insciens in prouerbium incidi, factusq; sum lupus frustra hians? Apud Athenæum lib. 14. citantur hæc ex Eubulo,

Ἔπειγ᾽ ἔπειγε, μήποθ᾽ ὡς λύκος χανὼν — Properato propera, more ne lupino hians

Καὶ τῶν δ᾽ ἁμαρτὼν ὕστερον συχνὸν δραμῇς. id est, — Frustratus his, in posterum curras diu.

59

Porcellus Acarnanius.

Χοιρίσκος ἀκαρνάνιος. id est, Porcellus Acarnanius. In mollem & amabilem, atq; in delicijs habitũ dicebatur. Lucianus in Dialogis meretricijs, λεῖος μοί φασι χαιρέας, καὶ χοιρίσκος ἀκαρνάνιος. i. Lenis mihi, vt aiunt, Chæreas & porcellus Acarnanius. Allusum opinor ad porcellum, quem inducit Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν, symbolum eorum membrorum quibus obscœnæ voluptates peraguntur.

60

Megaricum machinamentum.

Μεγαρικὴ μηχανή. id est, Ars Megarensis dicitur, cum dolo & astu res agitur, non syncera fide. Olim enim Megarenses vulgo male audiebant, tanquam fraudulenti ac ficti, quod aliud sentire soleant, aliud loqui, vt indicat Aristophanis interpres. Citatur apud Suidam hic senarius,

Ἀλλ᾽ ἔστι γάρ μοι μεγαρικά τις μαχανά. id est,

Sed enim ars adest mihi quæpiam Megarensium.

Est autem apud Aristophanem in fabula cui titulus, ἀχαρνῆς. Celebrantur Megarensium vascula fictilia: vide num huc spectet prouerbium: deinde constat Euclidem Socraticum fuisse Megarensem, qui suscepit scholam Megaricam. Hic fuit insignis machinarum artifex. Fieri potest vt hinc natum sit adagium. Ad hæc est ciuitas eiusdem nominis in Thessalia pontica, & de Thessalico commento dictum aliás. Sphinges Megaricas post referemus.

61

Seruus seruo præstat, dominus domino.

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου. i. Seruoq; seruus potior est, herusq; hero. Senarius est prouerbialis, admonens in eodem hominum genere non statim omnes æquales esse, verum hominum habendam esse rationem, non tantum conditionis. Veluti generosus antecellit suopte genere plebeium. Verum est non mediocre discrimen inter generosum & generosum, itidem inter plebeium & plebeium, adeo vt quosdam plebeios nõnullis ingenuis anteponas. Aristoteles lib. Politic. 1. τὰ μὲν ἐντιμότερα ἔργα, τὰ δὲ ἀναγκαιότερα, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν,

Δοῦλος πρὸ δούλου δεσπότης πρὸ δεσπότου. id est,

Quædam ministeria honoratiora, quædam autem magis necessaria. Et iuxta prouerbium,

Heroq; herus, seruoq; seruus est prior.

62

Dædali opera.

Δαιδάλεια ποιήματα. id est, Dædalea opera dicuntur, quæ nouo artificio fabricata sunt & admiranda. Hinc natum, quod cum veteres illi plastæ formas animalium cæcas fingerent & immobiles, Dædalus insolito artificio primus & oculos induxit, & neruis quibusdam additis effecit vt huc atq; illuc mouerentur, adeo scite, vt spectantibus viuere atq; ingredi viderentur. Vnde ferunt, quædam Dædali

dali signa vinciri pedibus ne aufugiant. Huius rei meminit Plato in Menone, his quidem verbis: ὅτι τοῖς δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν. Ἴσως δὲ οὐδ᾽ ἔστι παρ᾽ ὑμῖν. πρὸς τί δὲ τοῦτο λέγεις; ὅτι καὶ ταῦτα ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα παραμένει. τί οὖν δή; τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πολλῆς τινος ἄξιόν ἐστι τιμῆς ὥσπερ δραπέτην ἄνθρωπον. οὐ γὰρ παραμένει. δεδεμένον δὲ πολλοῦ ἄξιον. id est, Quoniam non animaduertisti Dædali signa. Fortassis ne sunt quidem apud vos. Quorsum istuc dicis? Quoniam illa quoque ni reuincta fuerint, discedunt atq; aufugiunt. Sin vincta sint, consistunt. Quid tum postea? Si quod ex illius operibus solutum possideas, haudquaquam magno æstimandum, perinde quasi seruum possideas fugitiuum. Neque enim apud te manet, Sin autem vinctum, id magno æstimandum sit. Idem in Hippia maiore sic refert, quasi de priscis & obsoletis dici soleat, εἰ ἄρα νῦν ἱππία ὁ βίας ἀναβιώη, γέλωτ᾽ ἂν ὄφλοι πρὸς ὑμᾶς. ὥσπερ καὶ τὸν δαίδαλόν φασιν οἱ ἀνδριαντοποιοὶ νῦν εἰ γενόμενος τοιαῦτ᾽ ἐργάζοιτο, οἷα ἦν ἀφ᾽ ὧν τοὔνομα ἔσχε, καταγέλαστον ἂν εἶναι. id est, Si sanè nunc ò Hippia Bias reuiuiscat, risum apud vos tulerit, quemadmodum & horum temporum statuarij de Dædalo narrant, si nunc viuens talia proferat opera, qualia erant illa vnde famam ac nomen adeptus est, deridiculum fore. Meminit & Aristoteles libro Politic. primo de Seruis loquens, quos ait nihil aliud esse quàm instrumenta viua. Εἰ γὰρ inquit ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὐτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ δαιδάλου φασὶ, ἢ τοὺς τοῦ ἡφαίστου τρίποδας, οὕς φησιν ὁ ποιητὴς αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. id est, Etenim si fieri posset, vt vnumquodq; instrumentum vel iussum, vel per se præsentiens, suum opus perageret, quemadmodũ aiunt Dædali statuas facere, & Vulcani tripodes, quos poeta scribit vltro in diuinum certamen prodijsse, itidem & pectines per se texerent, & plectra citharæ canerent, haudquaquam opus haberent, neq; architecti ministris, neq; domini seruis. Locus quem citat Aristoteles, est apud Homerum Iliados 6. Meminit idem De anima lib. 1. refellens opinionem Democriti, censentis animam ita mouere corpus, vt ipsa prius mota, moueret. Ait enim Democritum tale quiddam adferre, quale sit apud Philippum comœdiarm scriptorem. Is enim scripsit à Dædalo ligneam Venerem fabricatam fuisse, quæ moueretur argento viuo infuso. οἷον, inquit, δημόκριτος παραπλησίως λέγων, φιλίππῳ τῷ κωμῳδιοδιδασκάλῳ. φησὶ γὰρ τὸν δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην ἀφροδίτην, ἐγχέαντα ἄργυρον χυτόν. Proinde prouerbium ad varios vsus poterit accommodari. Vel vbi res inusitata arte confectas significabimus. Nam Homerus artificiosa Dædala vocat.

Ὃς χερσὶν ἐπίστατο δαίδαλα πάντα τεύχειν. id est,
Qui manibus norat fabricarit dædala cuncta. Item Pindarus in Olympiacis:
Καὶ δεδαιδαλμένοι ψεύδεσι ποικίλοις ἐξαπατοῦντι μῦθοι. Et arte confictæ mendacijs varijs fallunt fabulæ. Et Vergilius Dædalam Circen vocat, quòd nouis & admirandis artibus homines verteret in feras. Quin & orationis poliendæ artifices λογοδαιδάλους, & opsoniorum peritos ὀψοδαιδάλους appellant Græci. Vel cum inconstantiam & stabilitatem cuiuspiam significabimus. Sic enim apud Platonem in Euthyphrone, Socrates argumenta non consistentia, Dædaleis operibus similia videri dicit. Euthyphron autem respondet, Socratem sibi pro Dædalo esse, quippe qui rationes suas non sinat consistere, rursus coarguens & euertens quod paulo ante visus est approbare.

Furemq; fur cognoscit, & lupum lupus. 62

Ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα καὶ λύκος λύκον. id est, Furemq; fu cognouit, & lupum lupus. Aristot. septimo libro Moralium Eudemiorum hunc quoque senarium citat inter adagia similitudinis. Amant enim vulgo se mutuo, qui similibus vitijs laborant, præcipue fures. Et lupi latronum instar collecti grassantur. Videmus in quibusdam ob arcanam ingeniorum cognationem protinus amorem nasci. Contra aduersus alios odium ob naturæ dissimilitudinem. Ad hanc similitudinem & dissimilitudinem Democritus referebat omnes omnium rerum causas, adeo vt interrogatus de cane semper eidem lateri incubante, quamobrem id faceret, respõderit, ὅτι ἔχει τι κεραμίδι ὅμοιον ἡ κύων id est, Quoniam habet canis aliquid cum illo latere simile. Id obiter narrat Aristot. lib. magnorum Moral. 2. inter prouerbia similitudinis, irridens Democritum. Quid enim simile habet later cum cane? Nec tamen à Democrito multum absunt medici quidam, qui ad omnem percunctationem obijciunt nobis nescio quam occultam rerum proprietatem.

Terra amat imbrem. 64

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. id est, Nam terra gaudet imbre.
Vbi quis desiderat ea quæ sibi nouit esse accommoda conducibiliaq;. Citat hoc hemistichium, ve-

luti prouerbiale Aristoteles lib. Moral. Eudemiorum 7. ostendens non solum similitudinem conciliatricem esse amicitiæ, velut inter fures, graculos & lupos: verumetiam dissimilitudinem nonnunquam beneuolentiæ causam existere, contra similitudinem odii. Nam terra cum suapte natura sit sicca, amat imbrem, & figulus odit figulum, indoctus amat literatum, mulier virum. Ibidem narrat ab Heraclito reprehensum poetam, qui scripsit hoc carmen.

Ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο. id est,
Lis vtinam sublata, deos hominesq; relinquat.

Athenæus lib. 13. carmen ex Euripide citat.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ' ὅταν ξηρὸν πέδον. id est, Tellus quidem imbrē amat, solū cum est aridum.

Aristot. lib. Moralium Nicomach. 8. citat eandem ex Euripide sententiam, sed perturbato metro,

Εὐριπίδης μὲν φάσκων, Euripides cum ait,
Ἐρᾷν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν, Requirere imbrem terram, vbi siti aruit,
Ἐρᾷν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον Diuum vicissim cœlum vbi iam nubibus
Ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν. id est, Impletur, optat in solum delabier.

Hoc adfert ad confirmandam quorundam opinionem, qui dicebant secus quàm haberent prouerbia dissimile à dissimili, contrarium à contrario appeti. Terra enim frigida & sicca appetit imbrem, qui iuxta aeris naturam vnde venit, est callidus & humidus, ac imber vicissim appetit terram. 65

Herculana balnea.

Ἡράκλεια λουτρά. id est, Herculana balnea. De impendio feruentibus balneis dicebatur, quales legimus & thermas Neronianas. Aristophanes in Nebulis:

Ποῦ ψυχρὰ δῆτα πώποτ' εἶδες ἡράκλεια λουτρά; id est,
Vbi nam frigida vnquam vidisti Herculana balnea?

Interpres adscribit Ibycum authorem esse, Vulcanum muneris vice submisisse Herculi feruida balnea. Atq; inde omnia calida balnea, Herculana dici cœpta testatur idem Athen. lib. 12. Porrò Aristoteles in Problem. sectionis 24. problema. vltimo, ostendit huiusmodi balnea apud veteres habita sacra, propterea quòd ex sulphure ac fulmine, rebus natura sacris proueniat. Pisandrus autem tradit, Mineruam Herculi fesso calidum balneum suppeditasse. Vnde mihi fit verisimile, prouerbium rectè dici posse, quoties ætate aut labore quopiam fatigatis ministerium paulo diligentius ad refocillandas vires adhibetur. Nam Plato libro De legibus 6. γεροντικὰ λουτρά. id est, Senilia balnea calida vocat, eaque senibus exhiberi iubet. Siquidem veteres frigida laudabant, calida balnea valetudinarijs duntaxat exhibebantur. At his temporibus aurigæ quoque & nautæ lauant in thermis. Ac Germani maximam vitæ partem in hypocaustis transigunt, pyraustarum instar. Pindarus quoque Olym. 12. meminit horum balneorum, θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις. id est, Callida nympharum balnea frequentas: siue quòd in ea ciuitate locus esset cui nomen calida balnea: siue quòd ipse more Herculis post multa certamina exhausta iam refocillaretur calidis balneis, quas nymphæ Herculi laboribus fatigato submisisse feruntur. Porrò corpus hominis magnopere reuocari calidis balneis declarat in Nemeis Oda 4. οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον γε μαλθακὰ τεύχει γυῖα, ὅσον εὐλογία φόρμιγγι συνάορος. id est, Ne calida quidem aqua æque mollit ac refocillat membra quantum laudatio citharæ aptata. 66

Aut ter sex, aut tres tesseræ.

Ἢ τρὶς ἓξ, ἢ τρεῖς κύβοι id est, Aut ter sex, aut tres tesseræ. Siquando significabimus nos extrema periclitari velle, & aut planè vincere, aut prorsum vinci, hoc adagio tempestiuiter vtemur. Sumptum est à vetusto tesserarum lusu, in quo qui nouem iecisset. is modis omnibus superabat: qui tres is longissime aberat à victoria. Nam antiquiores tribus tesseris vti consueuerant, nō quemadmodum nūc duabus. Tesseram autem etiam iactum ipsum appellant, qui nonnunquam plenus est, interdum inanis. Itaque iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis. Meminit huius adagionis Iulius Pollux, lib. De rerum vocabulis 9. Porrò tesseras easdem esse cum ijs quos Græci κύβους appellant, testis est A. Gellius libro primo capite 20. κύβος enim, inquiens, est figura ex omni latere quadrata. Quadrantales sunt, inquit, M. Varro, tesseræ quibus in alueolo luditur, ex quo ipsæ appellatæ κύβοι. Zenodotus parœmiam hanc citat ex Pherecratis fabula, cui titulus Myrmecāthropi: Est enim clausula carminis trochaici. Suidas & Aeschylum adducit ex Agamemnone:

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι Nam res herorum saxo vt optime cadant
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆς ἐμῆς φρυκτωρίας. id est, Ter sex vbi phryctoriæ iaciam meæ.

Vsurpatum est à Platone lib. De legib. vlt. Τί οὖν ποιητέον ἐχόντων τούτων οὕτως ὦ ξένε; τὸ λεγόμενον ὦ φίλοι

ὦ φίλοι ἐν κοινῷ καὶ μέσῳ ἔοικεν ἡμῖν κεῖσθαι, καὶ ὑπερκινδυνεύειν περὶ τῆς πολιτείας ἐθέλω μὲν ξυμπάσης ἢ τρὶς ἓξ φασί, ἢ τρεῖς κύβους βάλλοντες, πάντα ποιητέον. id est, Itaq; cum hoc in loco res fuerint, quid faciendum censes hospes? Iuxta id quod vulgo dicitur, amici visum est nobis par esse, vti rem in publicum & in commune conferamus, velimusq; de vniuersa repu. supremum subire discrimẽ, nihilq; non facere, ita vt vel ter sex, vel tres talos iaciamus.

Quanta Mus apud Pisam. 57

Ὅσα μῦς ἐν πίσσῃ. id est, Quanta mus apud Pisam, subaudi tulit, aut simile quippiam. De ijs qui vincunt, & optatis potiuntur, sed non sine summo negotio, neq; citra magnum incommodum suum. Suidas natum ait ab athleta quodam, seu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminibus, apud Pisam semel duntaxat victor discessit, idq; plurimis acceptis plagis. Plutarchus Symposiacôn commentario quinto, docet apud Pisam μονομαχίας, id est, singularia certamina celebrari solere, in quibus etiam ad cædem vsque affligebantur ij qui succubuissent.

Mus picem gustans. 58

Μῦς ἄρτι πίσσης γευόμενος. id est, Mus nunc picem gustans. Quidam aiunt dici solere in eos qui cũ antea fuerint audaculi & confidentes, postea periculo degustato, planè timidi videntur. Nondum satis liquet, vtrum à mure in pice deprehenso sit translata allegoria, sicuti placet Diogeniano: an ab illo de quo meminit Herodotus 1. lib. in pice deprehenso, atq; ita pœnas dante: an à pugile illo Tarentino de quo modo dictum est, vt in πίσσῃ sit allusio ad nomen vrbis, apud quam celebrantur certamina. Theocritus in Idylio ξ.

Νῦν δὲ πόθ' ὡς μῦς φαντὶ θεώνυχε γεύμεθα πίσσης.

Nunc tandem sicuti mus, vt aiunt, Theonyche gustauimus picem. Porrò siue ad animal referas, siue ad pugilem nomine murem, eadem fermè manet adagij significatio, videlicet experientiã male cessisse. Siquidem mus imperitus, siquando in picem inciderit, aut perit, aut vix eluctatur, ac deinde periculi memor timet contingere. Et pugil ante ferox & iactabundus, simul atq; certamen Olympiacũ expertus est, sensitq; quanti constiterit ea victoria, deinceps abstinuit. Huc spectat illud Horatianum:

Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit.

Itidem iuuenes bellorum imperiti, facile bellum suscipiunt. Senes experti quantum malorum agmẽ secum trahat bellum, reformidant. Quare non intempestiue dicetur in eum quem pœnitet experimenti, aut qui rem parum feliciter tentatam, iterum aggredi refugit. Finitimum illis alibi dictis, Serò sapiunt Phryges, & Cumani serò sapiunt, & piscator ictus sapiet. Est autem hæc vna præcipua pestis vitæ mortalium, quòd non perinde discimus cauere malum, atq; admisso mederi. Queritur hoc Plato lib. De legibus 10. οὐκ ὧδε τὸ μὴ δρᾶν τὰ ἄδικα τρεπόμεθα οἱ πλεῖστοι, δράσαντες δὲ ἐξακεῖσθαι πειρώμεθα. id est, Non huc incumbimus pleriq; ne cõmittamus iniusta, sed vt posteaquam fecerimus medeamur. At qui iuxta Plautum, nimio satius est non admittere malum, quàm admisso mederi.

Delphicus gladius. 59

Δελφικὸν ξίφος. id est, Delphicus gladius. De re dicebatur ad diuersos vsus accommodabili. Quẽadmodum ijsdem vasculis, & poculorum vice in conuiuijs, & clypeorũ vice in bellis vtebantur. Nã Delphicus gladius ad eum modum erat fabrefactus, vt eodem simul & sacras mactarent victimas, & nocentes afficerent supplicio. Meminit huius gladij, cum Eurip. in tragœdijs, tum Aristot. Politic. lib. 1. differens, naturam non gignere singula ad plures vsus, sed vnumquodque ad suum peculiarem propriumq; finem, Οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι μάχαιραν δελφικὴν πενιχρῶς, ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν. id est, Neq; enim natura tale quippiam facit, quemadmodum ærarij fabri gladium Delphicum quasi per inopiam, sed vnumquodq; ad singula. Meminit idem huius rei lib. De partibus animalium 4. tractans de linguis insectorum quæ pluribus funguntur officijs, simul & tentantes cibum & attrahentes, & spiculi vice aduersus iniurias defendentes, id quod negat facere naturam, nisi coactã inopia vt idem instrumentum ad vsus dissimiles accommodet: quandoqnidem ad defendendum magis appositum videatur, quod sit acutissimum: ad gustandum, quod sit fungosum. Vbi enim, inquit, licet duobus vti ad duo opera, nec aliud impedit, nihil tale natura facere solet, quale per inopiam ars excusoria obeliscolychnium ex veru lucernaq; componit. Attamen si id fieri non potest, eodem ad plura opera abutitur. Vnde mihi videtur ὀβελισκολύχνιον iucundius quadraturum prouerbio, quàm delphicum gladium, nisi forte hic ipse Delphicus est gladius. Item Euripides in Oreste,

Θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα δελφικῷ ξίφει. id est, Fatale enim illi est, ense Delphico mori.

Quadrabit igitur vel in pauperes,qui ob penuriam eandem vestem,aut aliam rem quampiam ad varios vsus accommodant:aut in vitiosum prooemium,& diuersis causis applicabile.Licebit & in seriũ sensum accõmodare prouerbiũ,vt siquis eruditionẽ Delphicũ appellet gladiũ,q̃ in oĩ ętate oĩ vitæ conditione sit vsui. Nam literæ iuuenibus sunt necessariæ,senibus iucundæ:pauperibus opes suppeditant,opulentis adiungunt ornamentum:in rebus aduersis solatio sunt,in secundis gloriæ:claro natis genere splendorem augent,obscuro genere natis,claritatis initium conciliant. 70

Antequam incipias consulto.

Antequam incipias consulto,vbi consulueris,mature facto opus est.Hanc sentẽtiam Sallustianam Aristoteles vt prouerbialem refert lib.Moralium Eudemiorum quinto & Nicomachiorum sexto, καὶ φασὶν πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ δόξαντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως.id est,Et aiunt quidem mature faciunda quæ decreta sint.cæterum lente cunctanterque deliberandum. Diogenes Laertius huius dicti authorem facit Biantem. In hanc sententiam copiosius diximus in prouerbio, σπεῦδε βραδέως. Laudatur hoc nomine Datames apud Aemilium Probum,quòd vbi cogitasset,facere audebat cogitata,solitus cogitare priusquam conari. 71

Margites.

Margiten pro stupido dixit Lucianus in Hermotimo, Ἀλλ᾽ οἴει μαργείτῃ τινὶ διαλέγεσθαι. id est, Sed existimas te cum Margite quopiam loqui. Hunc ita describit Homerus,citante Aristot.lib. Moralium Nicomachion sexto,

Τὸν δ᾽ οὔτ᾽ ἄρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ᾽ ἀροτῆρα,
Οὔτ᾽ ἄλλως τί σοφόν. id est,

Hunc neq; fossorem voluerunt numina diuûm
Esse,nec agricolam,nec in vlla præterea re
Scitum aut egregium.

Suidas docet Margiten fuisse quempiam ob insignem stultitiam celebrem,qui non potuerit numerare supra quinq;:sponsam ductam non ausus est attingere,veritus ne se apud matrem incusaret. Cum iam esset factus iuuenis,rogauit matrem,an ex eodem patre nata esset. Quanquam hæc alij tribuũt Melitidi,alij Corœbo,de quibus suo dicetur loco. Satis apparet,vocem esse,fictam à μὴ & ἔργον,quòd ad nullam actionem esset vtilis. Erat autem Margites titulus operis,quod à quibusdam tribuebatur Homero.id,vt videtur,intercidit. Indicat hæc interpres Aristophanis in Auibus. Conuenit cum illo Hesiodio, Nulla in parte vtilis,qui nec ipse sapit,nec alijs obtemperat:& nullo in numero. 72

Quod factum est,infectum fieri non potest.

Nihil hac sententia vulgatius. Quod factum est,infectum fieri non potest. Extat apud Terẽtium in Phormione. Aristot.lib.Moralium Eudemiorum 5. τὸ δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γένεσθαι. id est, Fieri non potest,vt quod factum est,sit infectum. Mox citat carmen ex Agathonis tragœdia,

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
Ἀγένητα ποιεῖν, ὅσσ᾽ ἂν ᾖ πεπραγμένα. id est,

Etenim illud vnum ipsi negatum est & deo,vt
Infecta reddat,facta quæ fuerint semel.

Vsurpatur in Epistolis Ciceronis ad Atticum non semel versus ille Homericus,ex Iliados σ. τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ .i. Ista molesta licet anteacta valere sinamus,

Nec inscitum Phocylidis carmen,

Μηδὲ παροιχομένοισι κακοῖς τρύχου τεὸν ἦτορ.
Οὐκ ἔτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον. id est,

Néue malis iam præteritis animum excruciaris,
Quod semel est factum,fieri infectum haud queat vnquam.

Eandem sententiam habet Pindarus Olympiorum hymno secundo,

Τῶν δὲ πεπραγμένων
ἐν δίκα τε καὶ παρὰ δίκαν,
ἀποίητον οὐδ᾽ ἂν
χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. id est,

Eorum quæ facta sunt,siue iure,siue præter ius,nihil vt sit infectum, nec tempus quidem efficere possit opere perfecto. 73

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ᾽ ἀρετ᾽ ἐστίν. id est,
Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Aristoteles cum alias,tum libro Moralium Nicomach. 5. versum hunc vt prouerbialem refert Extat

autem in Elegiis Theognidis. Chæremon bonorum omnium summam prudentiæ tribuit. Cuius hic versiculus citatur à Græcis,
Ὁ γὰρ φρονῶν εὖ πάντα συλλαβὼν ἔχει. id est, Cuncta vniuersim, qui sapit recte, obtinet.
Et Socrates putauit omnes virtutes esse scientiam: id Aristoteles discutit, vt fateatur esse verum, nullam virtutem esse absq; prudentia, neget tamen omnem virtutem esse prudentiam, cum sint habitus distincti. Sed iustitia frequenter accipitur non pro specie, sed pro genere: quemadmodum & in sacris literis iustus dicitur. qui caret omni vitio.

Mendacem memorem esse oportet. 74

Quintilianus Institutionum orat. lib. 4. sententiam hanc prouerbij vice citat: Mendacem memorem esse oportere. Item Apuleius in Apologia Magiæ secunda, Sæpe, inquit, audiui, non de nihilo dici: mendacem memorem esse oportere. Diuus Hieronymus, Oblitus veteris prouerbij: Mendaces memores esse oportere. Satis liquet adagij sensus, nempe perdifficile esse, vt qui mentitur, semper sibi constet, nisi sit summa memoria. Est autem fictarum rerum memoria non paulo difficilior quàm verarum. Proinde plerunque deprehenduntur hoc pacto mendaciorum architecti, dum obliti quæ prius dixerint, diuersa à superioribus loquuntur. Sic deprehenditur apud Terentium Dauus, sic Psyches Apuleianæ commentum à sororibus.

Malus cum malo colliquescit voluptate. 75

Κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν ἡδονῇ. id est,
Etenim improbo vir est voluptati improbus.
Refertur ab Aristotele inter similitudinis adagia, lib. Moralium Eudemiorum septimo.
Malus malo iucundus ob vitiorum commercium & societatem, Iuuenalis item,
Magna inter molles concordia.
Ab eodem in Magnis moralibus adducitur ex Euripide, Aeschines aduersus Timarchum citat ex Euripidis Phœnice eandem sententiam,

Ὅστις δ᾽ ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ, — At cum malis quicuuq; gaudet viuere,
Οὐ πώποτ᾽ ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι — Nunquam rogaui, noui eum, quod talis est,
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών id est, — Cuiusmodi sunt, queis amat conuiuere.

Amicitia stabilium, felicitas temperantium. 76

Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum 7. sententiam hanc velut è medio sumptam refert, Amicitiam esse stabilium, & felicitatem eorum qui sua sorte contenti sunt. Ὀρθῶς λέγεται ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐταρκῶν. Amicitia virtute, non pecunijs aut forma' concilianda est. Etenim si rebus caducis concilietur, caduca sit & ipsa necesse est. Nihil autem in rebus humanis stabile præter vnam virtutem, quæ sola fortunæ ludibrijs obnoxia non est. Deinde felicitas hominis non est in facultatibus sita, quæ cupiditatem animi non explent, sed irritant, verum in hoc vt suam quisque fortunam boni consulat. Aristoteles libro Rhetoricorum 2. pro exemplo sententiæ simplicis ac dilucidæ, siquis inspiciat, ponit hunc versiculum:
Οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id est, Haud quisquam amator, ni amarit iugiter.
Huic astipulatur illud Senecæ, Amicitia quæ desinere potuit, nunqnam vera fuit.

Leonis catulum ne alas. 77

Aeschyli sententia prouerbiali refertur apud Aristoph. in Ranis.

Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν, — Catulum ne alas leonis in republica,
Μάλιστα δὲ λέοντα μὴ ᾽ν πόλει τρέφειν, — Ac maxime ipsum ne leonem alas ibi,
Ἢν ἐκτραφῇ τις, τοῖς τρόποις ὑπηρετεῖν. — Quòd siquis alitus, obsequendum moribus.

Refert hunc locum Valerius Maximus lib. 7. cap. de sapienter dictis. Admonet ænigma, non esse fouendā potentiam, quæ leges possit opprimere: quòd si forte talis quispiam extiterit, non esse è repub. decertare cum illo quem nequeas nisi magno reipu. malo deuincere. Tyrannus aut ferendus est, aut non recipiendus.

Qui bene conijciet hunc vatem, 78

M. Tullius in opere De diuinat. lib. 2. scribit Græcum versiculum vulgo iactatum extare in hác sententiam, Qui bene conijciet, vatem hunc perhibeto optimum. Citat autem eum versiculum Plutarchus in libello De responsis Pythiæ, ὁ μὲν εἰκάζων καλῶς ὃν ἄριστον μάντιν ἀνηγόρευκεν ἡ παροιμία. id est, Bene coniectans, quem optimum vatem appellauit prouerbium. Quanquam hic in Plutarcho locus mutilus erat & lacer, attamen colligi potest carmen huiusmodi fuisse.

Μάντις γ᾽ ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.
Atq; ita citat ex Euripide in libro De defectis oraculis. Citat & M. Tullius lib. ad Atticum septimo. A te, inquit, expecto futura μάντις γ᾽ ἄριστος. Huc allusit Theocritus in Piscatoribus si modo Theocriti sunt illa, οὗτος ἄριστος.

Ἐστὶν ὀνειροκρίτας, ὁ διδάσκαλός ἐστι παρ᾽ ᾧ νοῦς   id est,   Nemo
Somnia coniectat melius, quàm mente magistra
Qui regitur.

Admonet adagium futurorum præscientiam non è sortibus aut augurijs petendam esse, sed à prudẽtia. Siquidem qui prudentia sit præditus, is ex præteritorum præsentiumq; coniecturis facile prospiciet quid sit euenturum. Proinde non iniuria scripsit Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum 7. φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικήν, καὶ μόνων. id est, prudentium atq; sapientium hominum celerem esse diuinationem, & horum tantum. Vtinam hãc diuinandi rationem amplecterentur principes, quorum hodie bona pars à pr ognostis & astrologis pendet, hominum genere, vt nunc sunt pleriq;, vano pariter ac seditioso, & reipub. pestilente.

79

Pannus lacer.

Hominem iam fastiditum & reiectum, ῥάκος πολυχιδὲς appellant Græci, id est pannum vndique lacerum. Sumpta metaphora à veste longo vsu detrita, atq; ob id reiecta. cum noua fuerit in pretio. Sic autem quidam amicis vtuntur vti vestibus dum vsui sunt ac vigent, amplectuntur, curant, ostentant: simul atq; vel ætate defecti sun t, vel alioquin vtiles esse desierunt, negligunt ac reijciunt. Lucianus. Ἄχρι δὴ σε τὸ τοῦ λόγου τοῦτο ῥάκος πολυχιδὲς ἐργασάμενος ἐξέωμε. id est, Donec vbi te iam iuxta id quod dici solet, pannnm vndique lacerum reddiderit, expul erit. Idem in eodem dialogo, nempe De mercede seruientibus similitudinem adfert de nouis calceis, qui tantisper in pretio suut, dum noui nitent, ijdem vbi luto sorduerunt, in angulum abijciuntur aliquo, atq; ibi nullo curãte, situ cimicibusq; opplentur. Solon eos qui exercerentur ad Olympiaca certamina, primum dicebat esse sumptuosos, & ob id Reipub. graues, vbi vicissent ob fastum esse detrimento ciuitati, postremo cum senuissent, iam prorsus esse inutiles. Ad id exprimendum Laertius citat versiculum Euripidis,

Τρίβονες ἐκλιπόντες οἴχονται κρόκας.   id est,   Filis solutis lacera pereunt pallia.

80

Metum inanem metuisti.

Ἀδεὲς δέδιας δέος. id est, Inanem metuis metum. Vbi quis formidat in re tuta. Verg. Omnia tuta timens.

Inest autem in ipsa Græcanici dicti figura prouerbiale quiddam propter ἀντίθεσιν. Velut in his quoque. Ἄδωρα δῶρα, δεσμὸς ἄδεσμος, παρθένος ἀπάρθενος νύμφη ἄνυμφος, κῆπος ἄκηπος, atque id genus alijs, de quibus iam non semel admonuimus. Græci dicunt μορμολύττειν nam μορμολύκειον Græcis persona est, laruæ aut malo genio similis. qua pueros territant quidam. Basilius Athanasio, ἦ κομιδῆ γὰρ παῖς ἦν, τὰ τοιαῦτα μορμολύκεια δεδοικώς, id est, Sanè vehementer essem puer si talibus terriculamẽtis expauescerem. Refertur adagium in collectaneis Plutarchi, si modo titulo est habenda fides.

81

Sycophanta.

Συκοφάντου. id est, Sycophantæ cognomẽ, vulgo probri loco tribuebatur. Aristophanes in Pluto:

Ὡς σοβαρὸς ὦ δάματερ εἰσελήλυθεν   . Vultu vt seuero ingressus est ó dij boni
Ὁ συκοφάντης.   Hic sycophanta.

Conuicium prouerbiale in calumniatores, & quamuis pusilla de causa litem mouentes. Inde natum arbitrantur, quòd olim apud Attidos fici essent in pretio, multarenturq; ij qui eas furto tollerent. Hos qui obseruabant, aut deferebant, Sycophantę vocari cœpti, ludibrij causa. Quos eosdem φιλεγκλήμονας, συκοβίους, συκουροὺς, συκολόγους, φιλοσύκους, συκείδεις καὶ συκόπαιδας vocabant, id est, vt sententiam magis quàm verba reddam: De ficis calumniantes, ficis viuentes, ficorum custodes, ficos numerantes, ficorum studiosos, ficosos, ficis puerorum instar gaudentes. Plutarch. in commentario De curiositate ostendit, hoc cognominis hinc natum, quòd cum lege cautum esset, ne quis Athenis ficos efferret, quidam obseruatos nonnullos, qui furtim exportabant, detulerunt. Hinc populari ioco sycophantæ vocati, παρὰ τὸ σῦκα φαίνεσθαι. id est, quòd ficos proderent. Huius rei meminit & in vita Solonis. Festus Pompeius ostendit apud Athenienses pœnam capitis constitutam ijs qui ficos furto tollerent. Idem affirmat Athen. lib. Dipnosoph. 3. addens eum locum vbi primum ficus reperta fuit, ἱερὰν συκῆν. id est, sacram ficum vocatam ab Atticis. Est autem sycophantarum genus quòd nõ solum defert dicta factaq; hominum, verumetiam hominum somnia, cuiusmodi delatoribus aurem pat ulam prębuit

buit Constantius, vt prodit Ammianus lib. 14. Præcipue vero indulsit Mercurio quidam, qui vulgo ob id Mercurius solenniorum est dictus, quòd se specie familiaritatis conuiuijs admisceret, & siquis nocturnum visum effutisset, deprauata narratione ad principem deferebat: adeo vt vix quisquā apud ignotos auderet fateri se dormisse, ac docti nonnulli sortem suam deplorarent, quòd apud Athlāteos nati non essent, vbi negant videri somnia, quod fatetur & Stephanus in dictione Athlantes. Obseruatores somniorum Græci vocant ὀνειροσκόπους, interpretes ὀνειροπόλους siue ὀνειροκρίτας, qui terrentur ὀνειροπλήκτους.

Multis parasangis præcurrere. 82

Πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμεῖν. id est, Multis parasangis præcurrere, dicitur, qui longo interuallo præcedit, multisq; partibus superior est. Est apud Athenæum lib. Dipnosophistarum 3. Πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμόντες τὸν σικελιώτην διονύσιον. id est, Multis parasangis superantes Siculum illum Dionysium. Id quo magis ad animi res transferetur, hoc erit venustius. Parasangam autem Persę triginta stadiorum spatium vocant, vt locis aliquot indicat Herodotus: qua voce vsus est Lucianus in Icaromenippo, quem dialogum nos olim latinitate donauimus.

Putre salsamentum amat origanum. 83

Clearchus apud Athenæum libro tertio,
Σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ. id est, Putrida salsamenta amat origanum.
Origanum autem herba est acri succo, qualis & Thymbra. Quin & hodie frugi patres familiàs carnibus iam obolentibus addunt acetum origani loco, ne sentiantur putris odor. Apte dicetur de re per se parum honesta, aut iucunda, atq; ob exoticis condimentis & honestamentis egente. Qui mos etiā hodie sordidis, vt piscibus supputribus ne quid offendat edentes putor, acida admisceant. Veritas per se placet, honesta per se decent. Falsa fucis, turpia phaleris indigēt, hoc est, putre salsamentū origano.

Voracior purpura. 84

Athen. lib. 4. Dipnosoph. ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν id est, Edaciora purpuris: idq; ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad se rapit, quoq; colore res vicinas inficit, additq; lucem: vel ab animante ipso, quod quicquid nactum fuerit retinet ac deuorat. Vtrunq; propemodum licet è Plinij verbis colligere. Siquidem lib. 9. cap. 36. de colore scribit in hunc modum, Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum vestibus, in medijs habent faucibus. liquoris hic est minimi, in candida vena. Vnde pretiosus bibitur nigrantis rosæ colore sublucens, reliquum corpus sterile. Ac paulopost. Hinc, aut, vt alij legunt, huic fasces securesq; Romanæ viam faciunt. Idemq; pro maiestate in pueritia est: distinguit ab equite curiam. Dijs aduocatur placandis omnemq; vestem illuminat, in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & purpuræ sit insania. De voracitate mox hæc subijcit. Lingua purpuræ lōgitudine digitali, qua pascitur deuorando reliqua conchylia. Tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse durius, sed non ineleganter accommodabitur ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuerrunt in fiscum suum & quocunq; se conferunt, abradunt aliquid. Tale quiddam cogitasse videntur poetæ, qui Midam finxerunt contactu corporis omnia vertentem in aurum.

Tarichus assus est simulatq; viderit ignem. 85

Τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ. id est, Tarichus assus mox vt ignem viderit.
Athenæus lib 3. prouerbij loco citat. Est autem Tarichus piscis salsus, de quo nonnulla in prouerbio, Si non adsunt carnes. Opinor idem esse cum illo, ἀφύα ἐς τὸ πῦρ. Quod ante iam exposuimus in prouerbio, Aphya in ignem. Eodem in loco refert & hunc versum ceu prouerbialem.
Οὐκ ἂν πάθοι τάριχος, ὧνπερ ἄξιος. id est, Tarichus haud laturus est, queis dignus est.

Non sunt amici, amici qui degunt procul. 86

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες, οὐκ εἰσὶν φίλοι. id est, Haud est amicus amicus absit si procul.
Hanc parœmiam recenset Athenæus lib. Dipnosoph. 4. eamq; omnium μισανθρωποτάτην, id est, inhumanissimam vocat, videlicet, quod absentium amicorum memoriam obliterare videatur. Est omnino ex amicis qui adsunt, vberior amicitiæ fructus, propter officia mutua consuetudinemq; quotidianam. Præterea vulgo fit, vt simul atq; è conspectu necessariorum seiuncti sumus, nescio quo modo obrepat obliuio quædam familiarinm, vt id iam omnibus in ore sit, qui semotus sit ab oculis, eundem ab animo quoq; semotum esse. Aristot. lib. 1. Moralium Nicomach. 8. fatetur locorum seiūctionem non dirimere quidem amicitiam, sed tamen officia interrumpere. Et quoniam vulgus amicitias

vtilitate probat, ſublatis officijs velut alumnis amicitiæ, emoritur & amicitia. Proinde Heſiodus, vici
nos potiſſimum ad conuiuium vocandos eſſe monet.
Καλεῖ, inquiens, ὅς τις σέθεν ἐγγύθι ναίει.
Fatentur & Hebræorum prouerbia potius eſſe, amicum habere vicinum, quàm fratrem qui procul
abſit. Terentianus item Chremes in propinqua amicitiæ parte ponit vicinitatem.
Nec abludit hinc Propertius libro tertio.

Quantum oculis animo tam procul ibit amor.

Quanquam equidem non video, quamobrem Athenæo videatur adagium hoc vſqueadeo ab huma
nitate alienum. Quandoquidem, vt opinor, non tam docet quid nobis faciundum ſit, q̃ admonet quid
vulgo factitetur. Quotũ autẽ quenq; reperias amicũ tam certũ, qui ſi abſis, nõ ſui diſſimilis eſſe inci
piat? Proinde ꝓuerbio hoc veluti Delphico gladio vtro libet pacto vtaris licebit: vt intelligas, aut nõ
eſſe fidẽdũ amicis, qui lõgo locorũ interuallo ſeiũcti ſunt: aut nõ colẽdos eſſe amicos longinque diſ
ſitos, vnde non queas multũ ſentire cõmoditatis, ſed hos potius quibus præſens præſentibus fruare. 87

Perſæpe ſacra haud ſacrificata deuorat.

ἄθυτα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει. id eſt, Perſæpe ſacra haud immolata deuorat.
Senarius eſt apud Athen. lib. 4. Simonidis in mulierem quandam male moratam & auidam in con-
uiuijs. Concinne dicetur in eos qui ventris impulſu ſtatim ad deuorandas epulas irrumpunt, non ex-
pectatis cæremonijs & elegantiolis illis quibus ciuiles vtuntur inituri conuiuium, puta, vt impreca-
tionibus quibuſdam pijs conſecretur cibus: deinde de accubitus ordine vrbana quædam adhibeatur
cunctatio: præterea ne ſtatim appoſitis eſcis vnguens inijciamus, Neq; intempeſtiuiter dicetur in eos
qui non expectata iuris ratione hæreditatem inuadunt, & aliena per vim occupant. Ductum à victi-
mis quas fas non erat contingere niſi myſterijs peractis. Et Plato vult etiam in conuiuijs prælibari
dijs, & menſam rem ſacram exiſtimauit antiquitas, teſte Plutarcho. vnde fit, vt his etiam temporibus
nefas putent, ἀνίπτοις χερσὶν, id eſt, Illotis manibus accedere. Licet huiuſmodi cæremonias neglexe-
rit Chriſtus præ ijs quæ vnice ad rem noſtram pertineut. 88

Chius dominum emit.

Χῖος δεσπότην ὠνήσατο. id eſt, Chius dominum mercatus eſt. In eos quadrabit, qui ſibijpſi malum
accerſunt. Vſus eſt hoc adagio Eupolis in Amicis, Athenæo teſte, lib. Dipnoſo. 6. Natum ait inde, ꝙ
cum Chij primi ſeruis mercenarijs inſtituiſſent vti, poſtea ſubacti à Mithridate Cappadoce, proprijs
ſeruis vincti ſunt traditi, vt in Colchorum regionem deportarentur, idq́; illis aliquando euenturum
oraculum prædixerat. Huius hiſtoriæ authores citat Nicolaum Peripateticum, & Poſidonium Stoi
cum. Nec Stephanus tacuit, hanc gentem primum vſam famulis θεράπουσι, quemadmodum Lacedæ
monij vtebantur, quos vocabant εἵλωτας, id eſt, captiuos. Sicyonij quos dicebant κορυνηφόρους, id eſt,
clauigeros, à claua. Itali Pelaſgis. Cretes quos appellant δμώτας. Eſt autem χίος clariſſima Ionum
inſula, habens eiuſdem nominis ciuitatem. Poſſeſſiuum circumflexe ſcribitur χῖος. 89

Anima & vita.

Ζωὴ καὶ ψυχή. id eſt, Anima & vita, de re ſupra modum ſuaui. Prouerbium natum in cubilibus, atq;
inde deductum in communem ſermonem. Videtur autem peculiare fuiſſe mulieribus. Iuuenalis,
Ζωὴ καὶ ψυχή, modo ſub lodice relictis
Vteris in turba.
Item Martialis Epigrammatum lib. 10. in Læliam.
Ζωὴ καὶ ψυχή laſciuum congeris vſq;

Pro pudor Herſiliæ ciuis & Aegeriæ.

Huc reſpexit Iuuenalis cum ait,
Concumbunt Græce.
Heſiodus pecuniam, animam mortalibus eſſe dicit,
Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. id eſt,
Pecunia enim anima eſt miſeris mortalibus. Et Ariſtoteles pecunias velut alteram hominis
animam eſſe ſcripſit. Nihil autem eſt vita, neq; iucundius, neq; charius. 90

Qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt.

Vergilius in Pharmaceutria,
Credimus, an qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt.
Seruius prouerbialiter admonet dictum à poeta. Nam quod quiſq; ſperat, facile credit. Et tarde, quæ
credita

credita lædunt, credimus, vt ait Ouidius. Metus autem & ſpes, vt eleganter & vere ſcripſit Lucianus in Pſeudomante, diuinationem & auguria repererunt. Qui impenſe cupiunt, ſuis votis vndecunque blandiuntur, & quiduis in omen optati euentus trahunt. Rurſum qui miſere metuunt, quauis ex re ſolatium formidinis aucupantur. Non vſquequaque diſcrepat ab hoc Terentianũ illud, Mihi non fit veriſimile. Atqui ipſis commentum placet. Non videtur alienum ab hac forma Theocriticũ illud,
Πᾶσαι κύων ἄρτως μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών. id eſt,
Somnia cuncta canum panes, ego ſomnio piſcem,
Qui ſuis votis blandiuntur, ij Græcis dicuntur ἑαυτοῖς ὀνειροπολεῖν. id eſt, ſibiipſis ſua interpretari ſomnia, quòd omnia rapiunt in alimentum ſpei ſuæ.

Polypi. 91

Polypi prouerbio dicebantur olim, vel ſtupidi ſtolidiq́;, vel rapaces, & vncis vnguibus homines. Si quidem ob eam cauſam Polypo ſtultitiam tribuunt, ꝙ ad manum captantis vltro mouetur, nec aliter capitur, niſi ꝙ non cedat, authore Athenæo. Adſcribitur autẽ rapacitas tenacitasq́; ꝙ quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, ſuctu trahat ac retineat. Plautus in Aulularia: Ego iſtos noui polypos, qui vbi quicquid tetigerint, tenent. Nihil autem vetabit quo minus polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum vertunt omnibus aſſentantes. Quod eleganter notat Phocylides,
Μηδ᾽ ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ᾽ ἀγορεύων,
Μηδ᾽ ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου. id eſt,
Pectore néue aliud calces, aliudq́; loquare,
Proq́; loco variere petris vti polypus hærens.
Ion apud Athenæum libro ſeptimo.
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπου χροός. id eſt,
Odi colore ſubinde vario polypum.
Huc pertinet quod admonet Plautus, vt qui ſapit, bonus ſit bonis, malus malis. Hoc nomine laudat Pindarus in Nemeis hymno 4. quendam, Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος. id eſt, Mollis erga bonos, aſper vero inſidiator erga moleſtos aduerſarios. Non abludit hinc quod ibidem habetur hymno 3. Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ᾽ ἀνδράσιν ἀνὴρ, τρίτον ἐν παλαιοτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id eſt, Intet pueros teneros puer, viros autem vir. Tertia inter ſeniores pars, quodque vt habemus mortale genus. Laudat Pindarus hominem omnium moribus & ætatibus ſeſe attemperantem. Eodem titulo laudat quempiam in Pythijs hymno octauo. Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id eſt, Tu enim & humaniter agere noſti, & affectum ſumere tempori congruentem. Rurſum eiuſdem operis hymno quarto. Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id eſt, Nam ille inter pueros iuuenis, in conſilijs vero ſenex. Idem eiuſdem operis hymno ſecundo. φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δὲ ἐχθρὸν ἅτε ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι. id eſt, Amicum contingat amare. Cæterum aduerſus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, ſiue inſidiabor.

Nullus malus magnus piſcis. 92

Οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθύς. id eſt,
Nullus malus magnus piſcis. Aenigma prouerbiale, dici ſolitum in homines prægrandi quidem corpore, cæterum ingenio nullo. Clearchus in commentario De prouerbijs apud Athen. libro octauo. hinc ortum ſcripſit. Stratonicus citharœdus cum Porpin vidiſſet Rhodium citharœdum ingenti corporis mole, verum arte non perinde magnum, percunctantibus quibuſdam quis nam is eſſet, hunc ad modum reſpondit, οὐδεὶς κακὸς, μέγας, ἰχθύς, ancipiti dicto ſignificans illum, nullum, id eſt, nullius eſſe pretij, malum & improbum, magnum corpore, denique piſcem, quia mutus eſſet & infacundus, ac male canorus. Theophraſtus De riſu, fatetur dictum quidem à Stratonico, ſed non in Porpin, verum in Simylam hiſtrionem, μέγας, οὐδεὶς, σαπρὸς, ἰχθύς. id eſt, Nullus, magnus, putris, piſcis. Sed elegantius quod retulit Clearchus, propter amphibologiam non inuenuſtam. Ariſtoteles in eodem mox loco apud Athenæum, ſuper hoc adagio fabulam huiuſmodi refert, in Republica Naxiorum. Apud Naxios, locupletes quidem plerique vrbem habitabant, cæteri vero ſparſi per vicos agebant. In quodam itaque vico, cui nomen Leſtadæ, Telegoras habitabat prædiues ac nobilis, multæq́; apud plebem authoritatis, cui cum alij complures honores habebantur, tũ præcipue muneribus quotidianis ciuiũ honorabatur. adeo vt qui vendebãt, ſiquis minoris liceretur ꝙ̃ vellent, dicere ſoliti ſint, ſe malle dono dare Telegoræ, ꝙ̃ tanti vẽdere. Quidã igitur adoleſcentes cũ

piscem ingentem licitarentur, ac piscator ex more diceret: se malle Telegoræ dono mittere, quàm tanti vendere, moleste ferentes eadem audire toties, simulata beneuolentia ad Telegoram adduxerunt emptum piscem. Quem cum ille libenter accepisset, tum ipsum adorti sunt, tum filias iam nubiles constuprarunt. Quod factum indigne ferentes Naxij, arreptis armis inuadere conati sunt adolescentes: tantaq; hinc orta seditio, vt Lygdamus huius tumultus præfectus post arrepta tyrannide patriam oppresserit. Hactenus Aristoteles. At hæc non video quid ad prouerbium faciant, nisi duo faciamus prouerbia, quorum hoc posterius sic efferatur, Citius Telegoræ donarim, quàm tanti vendam. Nam Athenæus indicat Aristotelem de prouerbio disseruisse. Videtur esse senarius, sed inuerso dictionum ordine perturbatus. Constabit si legas, οὐδεὶς μέγας ἰχθὺς κακός.

93

E squilla non nascitur rosa.

Prouerbiali figura dixit Theognis,

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐθ᾽ ὑάκινθος,
Οὐδέ ποκ᾽ ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον. id est,

Non etenim è squilla rosa nascitur, aut hyacinthus.
Sed neq; ab ancilla filius ingenuus.

Admonet adagium, è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Simili forma dixit Horatius in Odis,

Neq; imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Venustius erit, si ad indocti doctoris indoctum discipulum referatur, ad improbi nutricij improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. id est, Mali corui malū ouū. Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. id est, Prolem probam haud pater progignet improbus. Est autem Scilla herbæ genus non dissimilis aloe, de qua multa Plinius diuersis locis.

94

Non omnia possumus omnes.

Non omnia possumus omnes, apud Vergilium in Pharmaceutria. Prouerbialis sententia, qua vix tritiorem aliam reperies. Sumpta videtur ex Homero, apud quem Iliados N. Polydamas sic alloquitur Hectorem,

Ἀλλ᾽ οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Ἄλλῳ δ᾽ ὀρχηστὺν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν,
Ἄλλῳ δ᾽ ἐν στήθεσσι τίθει νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλὸν, τοῦ τέ πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ᾽ ἄνθρωποι. id est,

Haudquaquam poteris sortirier omnia solus.
Nanq; alijs diui bello pollere dederunt,
Huic saltandi artem, voce huic citharaq; canendi,
Rursum alij inseuit sagax in pectore magnus
Iuppiter ingenium, at multis est vtilis ille.

Item Odysseæ θ.

Οὕτως οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσι
Ἀνδράσιν, οὔτε φυὴν, οὔτ᾽ ἂρ φρένας, οὔτ᾽ ἀγορητύν.
Ἄλλος μὲν γάρ τ᾽ εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ,
Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσιν στέφει. id est,

Non ita cœlestes tribuunt sua dona quibusuis,
Seu formam, siue ingenium, virésue loquendi.
Est etenim informis species cui contigit, atqui
Linguæ dote deus pensat dispendia formæ.

Euripides in Rheso,

Ἀλλ᾽ οὐ γὰρ αὐτὸς πάντ᾽ ἐπίστασθαι βροτῶν
Πέφυκεν, ἄλλῳ δ᾽ ἄλλο πρόσκειται γέρας. id est,

Vt cuncta norit, nemini mortalium
Datum est, at alia dos adest alij viro.

Eodem pertinet quod scribit Theognis,

Παύροις ἀνθρώπων ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ,
Ὄλβιος ὃς τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχεν. id est,

Sunt pauci quibus ijsdem & virtus suppetit & res.
Felix cui simul hæc sunt data sorte deûm.

T. Liuius lib. 22. Non omnia eidem dij dederunt. Vincere scis Annibal, victoria vti nescis. Videtur Liuius retulisse illud ex Iliados ψ.

Οὐδ᾽ ἄρα πως ἦν
Ἐν πάντεσσ᾽ ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι.

Haud illud contigit vnquam, vt
Omnibus in factis callens appareat idem.

Huc pertinet & Pindaricum illud ex Nemeis.

Τέχναι δ᾽ ἑτέρων ἕτεραι. id est, Artes alijs aliæ.

Interpres

Interpres ostendit, illud Atticis prouerbij loco dictum fuisse,
ἄλλαι δ᾽ ἄλλων ἐπιτεχνήσιες. id est,
Aliæ aliorum inuentiones. Idem alibi,
Φυᾷ δ᾽ ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τὰν, τὰν δὲ ἄλλοι.
Τυχεῖν δ᾽ ἕν᾽ ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν. id est,
Natura differimus, vitam sortientes, hic hanc, illam alij. Porrò fieri non potest, vt omnis felicitas vni contingat. Idem Olympiorum hymno I.
ἐπ᾽ ἄλλοισι δ᾽ ἄλλοι μεγάλοι. id est,
In alijs alij magni sunt.
Idem expressius Encomio octauo: ἄλλα δ᾽ ἐπ᾽ ἄλλον ἔβαν
ἀγαθῶν. πολλαὶ δ᾽ ὁδοὶ σὺν θεοῖς εὐπραγίας. id est,
Alia ad alium venerunt bona, sed dijs fauentibus multæ sunt viæ felicitatis. Rursus eiusdem tituli hymno nono,
ἐντὶ γὰρ ἄλλαι ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι,
μία δ᾽ ἅπαντας ἄμμε θρέψει μελέτα. id est,
Sunt enim aliæ viæ alijs efficaciores, sed omnes nos alet vnum studium.

Multæ manus onus leuius reddunt. 95

Vulgo circumfertur adagium, multis manibus onus reddi leuius. Quo significant etiam difficilia facile confici, siquis non ipse solus negotium aggrediatur, sed in plures adiutores & auxiliares partiatur. Sumptum est à tollendis oneribus. Videtur autem ea sententia ab ipsa vsq; antiquitate in nostram ætatẽ demanasse. Legimus enim apud Hesiodum in opere cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι,
Πλεόνων καὶ πλεόνων μελέτη. id est,
Plus potest & plurium industria. Item Homerus Iliados M.
Ἀλλ᾽ ἐπομαρτεῖτον, πλεόνων δέ τι ἔργον ἄμεινον. id est,
Adsitis comites, multorum industria nanq;
Plus pollet quàm paucorum.
Ad hoc respexit Euripides in Phœnissis,
Εἷς δ᾽ ἀνὴρ οὐ πάνθ᾽ ὁρᾷ. id est,
Vir vnus autem nemo cuncta dispicit. Rursum in Heraclidis,
Μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη. id est, Inualida pugna est vnicæ tantum manus.
Eòdem pertinet quod alibi retulimus, εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ. id est, Vnus vir, nullus vir.

Proprij nominis obliuisci. 96

Prouerbialis hyperbole, proprij nominis obliuisci, in hominem supra modum obliuiosum. Lucianus in Toxaride, θᾶττον γοῦν τοὔνομα ἕκαστος αὐτῶν ἐπιλάθοιτο πατρός. id est. Itaque citius fieret, vt patris sui nomen obliuiscetur quisq;. Ouidius,
Nominis ante mei venient obliuia nobis.
Vsurpatur à diuo Hieronymo in epistola quadam. Plinius libro historiæ mundi septimo, inter adẽptæ memoriæ exempla commemorat, & Coruinum Messalam oratorem, qui nominis etiam proprij fuerit oblitus: cum id defunctis etiam agnosci creditum sit aliquandiu. Atque hic mos priscis, priusquam rogo imponerent cadauera, nomen proprium inclamandi.

Sine Cerere & Baccho friget Vnus. 97

Terentius in Eunucho, Verbum hercle hoc verum est, sine Cerere & Libero friget Venus. Dicuntur hæc sub persona Chremetis adolescentis rustici, qui sobrius oderat meretrices, post idem potus non abhorret. Cibus enim & potus irritamenta sunt libidinis. Eleganter autem Cererem pro cibo, Bacchum pro vino, Venerem pro libidine dixit, cõtinenter in figura persistens. Nam illud ipsum verbum, friget, metaphoram habet, quam Donatus à picatione vasorum mutuo sumptam autumat, quòd frigida pix non adhæreat. Frigida profecto nimiumque affectata interpretatio, quod quidem tanti viri pace dixerim, si modo illius est interpretamentum. Ardent amantes, & frigent quæ languent, Horatius,
Non enim posthac alia calebo Fœmina.
Et frigent in vxores mariti, qui non admodum amant. Diuus Hieronymus Terentianam sententiam crassiore Minerua explicans, Distento ventre (ait) distenduntur ea quæ ventri adhærent significans libidinem esse gastrimargiæ comitem. Peculiariter autem vinũ irritat libidinẽ, ideoq; Paulinæ

literæ vetant ne vino inebriemur, quòd in eo sita sit libido. Euripides,

Οἴνου μὴ παρόντος οὐκ ἔστιν κύπρις. id est, Absente vino, nulla tunc adest Venus.

In Græcorum collectaneis ita lego,

Νεκρὸν ἀφροδίτη διονύσου δίχα καὶ δήμητρος .i. Mortua res Venus sine Baccho & Cerere.

Cynicus apud Athenæum lib. Dipnosophistarum 6. refert eandem sententiam his ferè verbis,

Ἐν τῇ κενῇ μὲν γαστρὶ τῶν καλῶν ἔρως Nam ventri inani non inest formarum amor.
Οὐκ ἔστι. πεινῶσιν γὰρ ἡ κύπρις πικρά. id est, Amara Venus est dira quos premit fames.

Ac mox subijcit carmen Euripidis, quod ille mutuatus sit ab Achæo Satyrico.

Ἐν πλησμονῶντι κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ, id est, Saturo Venus adest, famelico nequaquam adest.

Athenæus lib. Dipnosoph. 1. disticon adducit eandem complectens sententiam,

Ἐν πλησμονῇ γὰρ κύπρις, ἐν δὲ τοῖς κακῶς Saturis Venus adest, cæterum infelicibus
Πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν ἀφροδίτη βροτοῖς. id est, Miserisq; nulla adest Venus mortalibus.

Apud hunc ipsum lib. 10. Aristophanes vinum, lac Veneris appellat, quod alat libidinem,

Ἡδύς τε πίνειν οἶνος, ἀφροδίτης γάλα. id est, Vinum bibenti suaue, lac Cypriæ deæ.

Huc pertinet epigramma quod fertur incerto authore,

Ἔρωτα παύει λιμός, εἰ δὲ μή, χρόνος. Fames amorem sedat, id si sit minus,
Ἐὰν δὲ μηδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ, Tempus medetur, sin nec ista extinguere
Θεραπεία σοὶ λοιπὸν ἡ ἀρτήσεως βρόχος. id est, Flammam queant, tum restat vt funem pares.

Idem intelligi voluit Apuleius, cum Veneri ebriam cœnam affingit, cum interim esuriat Psyche. Quanquam Aristoteles indicat, immodicam vini potionem inutiles reddere ad coitum. Nam dilui vim seminalem, atq; ob eam causam Alexandrum Magnum in Venerem parum fuisse strenuum, quòd esset vinosus. Idq; Theophrastum dixisse narrat Athenæus.

98

Nauiges in Massiliam.

Πλεύσειας εἰς τὴν μασσαλίαν. Scribit Athen. lib. 12. Massilienses vsqueadeo delicijs effœminatos olim fuisse, vt prouerbio dici consueuerit, πλεύσειας εἰς τὴν μασσιλίαν. id est, Nauiges in Massiliã. Non explicat quidem ille prouerbij sensum, sed facile conijcitur in molles, & moribus cultuq; parũ virili torqueri debere. Plautus in Cassina, Vbi tu es, qui colere mores Massilienses postulas? Tametsi quod ait Plautus, mihi potius referendum videtur ad seueritatem vitæ, quemadmodum Plutarchus in vita Agesilai docet, Spartanam disciplinam appellatam, seueram minimeq; delitijs indulgentem. Nam non alia gens laudatior quàm Massiliensium, si Ciceroni credimus, siq; vera memorat Valerius Maximus lib. 2. cap. de institutis, multa commemorans de disciplina eius ciuitatis, quæ nec mimos vllos in scenam admiserit, ne parum pudicis fabularum argumentis ciuium mores inficerentur, nec eos qui religionis prætextu vitam inertem & otiosam sectarentur, intra portas receperit. Aliaque id genus de Massiliensium seueritate referuntur apud authores, vt appareat Athenæum non de Gallica Massilia, sed de Libyca loqui, cuius meminit Vergilius quarto Aeneidos libro,

Hic mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos.

Quo quidem ex loco coniecturam facere licet, Massylos maleficijs olim imfames fuisse, quemadmodum & Thessalos. Cæterum quoniam apud Athenæum Massalia est, nõ Massylia, fieri potest vt nec sit Massilia quæ est Galliæ Narbonensis, nec Massylia Maurorum, sed tertia quæpiam. Licet hanc nominum differentiam interdum confundant Græci scriptores. Stephanus indicat hoc nomine fuisse ciuitatem Ligusticæ, Phocensium coloniam, authore Hecatæo: Timæum vero illud addere, cum nauclerus adnauigasset, viso piscatori proiecto in terram fune, dixisse, alliga rudentem. Et hinc loco nomen inditum Massalia. μάσσαι enim Aeolibus est, quod alij dicunt δῆσαι, ἁλιεὺς piscator: ex μάσαι igitur & ἁλιεὺς dicta Massilia.

99

Nauiges Trœzenem.

Πλεύσειας τροιζῆνα. id est, Nauiges Trœzenem. Eustathius enarrans secundum Homericæ Iliados librum ait dici solitum in eos qui cum mento imberbi essent, tamen appositітijs pilis barbam virilem mentirentur. Addit inde natum, quòd Trœzenis portus quispiam vulgo celebratus sit nomine Barba. Est autem alter Trœzen in Massilia.

10

Attica bellaria.

Τράγημα' ἀττικά. id est, Bellaria Attica: De lauticijs & cupedijs. Transferri potest ad rem quamcũq; maiorem in modum suauem ac iucundam. Plato Politiæ suæ lib. 3. ψέγεις καὶ ἀττικῶν τραγημάτων τὰς δοκούσας εἶναι εὐπαθείας. id est, Damnas & Attica bellaria, quæ videntur ad lauticias pertinere.

Nemo benemerito bouem immolauit, præter Pyrrhiam. 1

ΟΥδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν ἀλλ' ἢ πυῤῥίας. id est, Nemo bouem immolauit bene merito, nisi Pyrrhias. Hoc prouerbio quondam vtebantur, siquando quis extitisset homo insigniter gratus, qui beneficium acceptum ampliter repensaret. Plutarch. in Quæstionibus græcanicis, vnde sit natum adagium enarrat ad hunc modum: Nauis quædam piratica appulit ad insulam Ithacensem, in qua forte fortuna senex quidam erat vnà cum cadis fictilibus plenis pice. Pyrrhias quidam Ithacensis vt opinor negociator, senem dato pretio redemit à piratis, non ob id quòd eo sibi foret opus, sed partim quòd misertus esset senilis fortunæ, partim hominis oratione persuasus. Emit autem vnà cum sene cados illos picarios, idq; authore sene deinde profectis piratis, quo Pyrrhiæ gratiam referret senex, quòd non ob lucri cupiditatem, sed ob beneuolentiam sese liberum fecisset, indicauit in cadis multam pecuniæ vim pici admistam abditam esse. Qua reperta, cum Pyrrhias derepente diues esset redditus, cum magnifice collaudauit senis erga se gratitudinem, tum eidem bouē immolauit officij præmiū. Atq; hinc re iam peruulgata natum prouerbium, de gratia prolixe relata. Veteres enim regale sacrum & magnificum, opiparumq; conuiuium βουθυσίαν appellabant. Accōmodabitur recte prouerbium & in vulgatam mortalium ingratitudinem, adeo vt vix vnum reperias, qui meminerit officij. Non abludit hinc exemplum Euangelicum, quo è decem lepra Christi beneficio liberatis, vnus duntaxat reuersus est qui gratias egerit.

Fumi vmbra. 2

Καπνοῦ σκιά. id est, Fumi vmbra. Prouerbiali hyperbole id dixit antiquitas pro re quamlibet vili. Sophocles in Antigone,

Τἄλλ' ἄλλα καπνοῦ σκιᾶς οὐκ ἂν πριαίμην. id est, Reliqua fumi vmbra non emerim.

Cum omnis vmbra res quædam est inanis, tum vero fumi vmbram penè dixeris vmbram vmbræ. extat & hoc apud Aristophanem. De hoc aliàs nonnihil attigimus.

Viuum cadauer. Viuum sepulchrum. 3

Ἔμψυχος νεκρός. id est, Viuum cadauer. Prouerbiali figura dixit Sophocles in Antigone,

Οὐ τίθεμ' ἐγὼ
Ζῆν τοῦτον, ἀλλ' ἔμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν. id est,

Hunc ego viuere
Haud arbitror, viuum at cadauer iudico.

Refertur apud Athenæum lib. 12. Euripides in Aeolo apud Stobæum,

Φεῦ φεῦ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,
Γέροντες οὐδέν ἐσμεν ἄλλο πλὴν ὄχλος
Καὶ σχῆμ' ὀνείρων δ' ἕρπομεν μιμήματα.
Νοῦς δ' οὐκ ἔνεστιν, οἰόμεσθα δ' εὖ φρονεῖν. id est,

Heus heus vetustum vt recte habet prouerbium,
Nil aliud atq; turba nos senes sumus,
Vmbræq;, verum serpimus imitamina
Insomniorum, cæterum mens haud inest.
Quanquam videmur sapere nobis adprobe.

In eos dicetur qui sic viuunt, vt nihil dignum vita agant. Lucianus senem decrepitum ἔμψυχόν τινα τάφον. id est, Viuum quoddam sepulchrum appellat. Huc pertinet etiam illud mimi cuiusdam, Laberij, ni fallor, apud Gellium,

Similis sepulchris nil nisi nomen retineo.

Ex fronte perspicere. 4

Ex fronte perspicere dicimus, quod statim & velut ipso protinus occursu percipimus. Sumptum ab physionomicis qui se profitentur ex oris liniamentis, reliquaq; corporis specie ingenium hominis posse deprehendere. M. Tullius ad Antonium, Non enim solum ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte, vt aiunt, meum erga te amorem perspicere potuisses. Id adagium etiam hodie vulgo tritissimum est. Qu. Cicero ad frat. De petitione consulatus, frontem appellat animi ianuam, Cura, inquit, vt additus ad te diurni atq; nocturni pateant, neq; foribus solum ędium tuarum, sed etiā vultu & fronte, quæ est animi ianua. Quæ si significat voluntatem abditam esse ac retrusam, parui

refert patere ostium. Hæc Cicero: Vnde & vera fronte fieri dicuntur, quæ fiunt ex animo. Interdum enim aliud frons loquitur, aliud celat animus. Allusit huc Aristoph. in Equitibus,

Ἐπίδηλον ἡμῖν τοῖς προσώποισιν ποιῶν
ἦν τοῖς ἔπεσι χαίρωσι καὶ τοῖς πράγμασιν. id est,
Nobis vt ipsis frontibus faciant palàm
An nostra dicta ac facta læti comprobent.

5

Spem pretio emere.

Est lucrum incertum, & in euentu situm, certo affectare damno. Terent. in Adelph. Ego spem pretio non emo. Hanc sententiam leno refert illi, Pecuniam in loco negligere maximum interdum est lucrum. Quadrabit potissimum in eos qui spe rerum adducti maximarum, principum fauorem muneribus obsequijsq; captant. Certe ætatis ac temporis impendio, quo non alius sumptus charior. Nã ij quid aliud quàm spem pretio emunt? Figura mutuo sumpta videtur à quodam emptionis genere in quo consueuit alea rei, non res emi. Veluti siquis pretium iactum emat in piscando, aut missilium prædam in venatu, aut siquid aliud eiusmodi. Qua de re multa fit mentio in Pandectis lib. 18. titulo De contrahenda emptione: veluti cum quis emit prouentum agri in annum proximum, aut partũ animantis, siue cum emitur captus piscium aut auium, aut etiam missilium, quam illi vocant aleam: in partu tamen non tenetur emptor, si nihil natum fuerit, nisi forte hoc per ipsum actum est ne quid nasceretur: in alea tenetur, quoniam spes empta est: tantum in missilibns euictio rei captæ perimit ex empto actionem.

6

Cœlum territat.

Prouerbialis hyperbole apud Vergilium in Aeneide,

Et cœlum territat armis.

Conuenit in minaces & feroces, Thrasonesq; magniloquos. Sumpta videtur à bello Giganteo, quæ fabula notior quàm vt hic sit repetenda. Confine huic illud Synesij in epistola contra Andronicum, τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν ἐξαράσσειν ἐπιχειρεῖ. id est, Capite cœlum perrumpere conatur.

7

Subere leuior.

Φέλλου κουφότερος. id est, Subere leuior. Prouerbialis hyperbole in homines inconstantes & lubrica fide. Suberis enim lignum cauernosum, quod in aqua non sidit, verumetiam retibus & natantibus alligatur, ne possint sidere. Horat. in Odis,

Quanquam sydere pulchrior
Ille est: tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria.

Strabo lib. 1. inter hyperbolas prouerbiales hanc quoq; commemorat, Subere leuior vmbra. Quanquam hic locus apud Strab. non caret suspicione mendositatis, græca sic habent, Καὶ καθάπερ εἰσί τινες ὑπερβολαὶ ἐπὶ ὑπερβολαῖς, ὡς καὶ τὸ κουφότερον εἶναι φελλοῦ σκιάν, δειλότερον δὲ λαγὼς φρυγός, ἐλάττω δὲ ἔχειν γῆν τὸν ἀγρὸν ἐπιστολῆς λακωνικῆς. Hæc ita vertit Gregorius Tifernas siue Guarinus. Et sicut nonnulli super excessibus excessus sunt, vt illud, leuiorem subere vmbram, & illud formidolosiorem lepore Phrygem, & illud, Ager minorem tellurem habet quàm epistola Laconica. primũ vmbram esse leuiorem subere non est insignis hyperbole, immo nulla potius est. vt iam demus, græce recte dici κουφότερον σκιάν. Vnde hic pro σκιάν legendum arbitror σκιᾶς, vt sic dicta sit suberis vmbra, quemadmodum dicimus vmbræ somniũ. Itẽ δειλότερον λαγὼ φρύγα. i. timidiorem lepore Phrygem, quõ legisse videtur interpres. Nec absurdum si intelligamus Phrygium leporem, veluti cæteris pauidiorem, quòd ea gens imbellis habebatur & effœminata delicijs. Pindarus in Pythijs hymno 2. metaphoram flexit ad laudem hominis, qui quanquam pressus calumnijs malorum, non delitijs tamen animum, sed se suapte natura recipit in apertum, vnde & φελλὸν ἀβάπτιστον appellat. id est, suber quod tingi nequeat. Huc respexit Horatius epistolarum lib. 1. de Vlysse loquens,

Dum sibi, dum socijs reditum parat, aspera multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis vndis.

8

Cubito emungere.

Ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος. id est, Cubito emungens. Prouerbialis ironia in hominem sordidi quæstus & conditionis abiectæ. A salsamentarijs ducta, quibus mos est narium mucum cubito abstergere, nimirum manibus muria & salsugine oppletis. Bion philosophus apud Suidam ex Laertio, ἐμοῦ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος. id est, Meus pater erat libertinus, cubito emungens. Celebratur scomma M. Tullij tortum in quemdam salsamẽtarii filium, cuius tacito authoris nomine meminit qui scripsit rhetoricen ad Herennium, in schematis, specie, que dicitur significatio per consequen tiam,

consequentiā, vt, inquit, si salsamentarij filio dicas: quiesce tu cuius pater se cubito emungere solebat.

Hiberæ næniæ. 9

Hiberas nænias diuus Hieronymus nugas appellat, in præfat. quam præposuit Moysi Pentateucho: quod multi ignorantes, inquit, apocryphorum deliramenta sectantur, & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Idem in Duodecim quæstionibus. Et Hiberas nænias Aegyptiaq; portenta sectari. Opinor Hiberas nænias dici propter prodigiosas maleficiorum fabulas vulgo iactatas. Nam Hiberos maleficiorū infamia laborasse, testis est in Odis Horatius. Nisi quis mauult ad flumen auriferum. Tagum referre. Quanquam ipse diuus Hieronymus in Episto. aduersus Vigilantium, satis indicat de portentis ac monstris intelligendnm, scribens ad hunc modum: Et quia ad radices Pyrenæi habitas, vicinusq; es Hiberiæ, Basilidis antiquissimi hæretici, & imperitæ scientiæ incredibilia portenta persequeris. Atheneus in 2. tradit Hiberos, cum essent opulentissimi, tamē ob parsiomoniā semper ὑδροποτεῖν solitos, & μονοσιτεῖν, hoc est, aquā bibere, & solos cibū capere. Cæterū vestitu fuisse sumptuosissimo. Citat hoc ex Athenæo Stephanus, Sed pro μικρολογία deprauatū est μακρολογία.

Siculæ nugæ, Gerræ. Persolæ nugæ. 10

Siculæ nugæ prouerbio dicuntur res leuiculę. Ausonius in episto. ad Symmachum, Cogitans, inquit, non illud Catullianum,

Cui dono lepidum, nouum libellum, sed amargoteron & verius,
Cui dono illepidum, & rudem libellum,

Non diu quæsiui. Tu enim occurristi, quem ego si mihi potestas sit, ex omnibus vnum semper eligerem. Misi itaq; ad te friuola gerris Siculis vaniora. Porrò Siculorum dicacitas nota est veterum literis. Nam Siculus fuit Epicharmus, ad cuius exemplar properare Plautus dictus est Horatio. Plautus autem in nugis ac iocis & immodicus, nec raro ineptus. Porrò gerras Græci crates vimineas appellant. Ea vox postea vulgo pro nugamentis rebusq; friuolis vsurpata est, authore Festo Pompeio, hac quidem occasione. Athenienses cnm Syracusas obsiderent, & crebro Gerras poscerent, irridentes Siculi gerras clamitabant. Hinc in prouerbium cessit. Vnde & familiares, quiq; inter se nugas omneis communicant, congerrones vocantur. Suidas neutro genere γέῤῥα refert, vt persicam vocem, quæ quidem tum arma declaret, tum quoduis defensaculum. Etymologicon græcum addit apud Siculos naturam muliebrem gerron appellari, γέῤῥα nanq; dici commutatione literæ, quasi δέῤῥα. Δέρας autē apud Græcos pellem significat, & gerra proprie defensacula sunt pellicea. Plautus in Pœnulo: Scitū per tempus, hoc iam est verbum, si verbum vetus. Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet, gerræ germanæ. Aedepol liræ, liræ. germanas dixit, non germanicas, absit, sed veras ac meras nugas. Quod autem Plautus vocat liræ, Græci dicunt λῆρον, siue ληρήματα. vocem dictam putant à λήθω, & ῥέω, quòd pictum fallens memoriam excidit. Quemadmodum & φλύαρον & φλυαρίαν dictam à φλύω & ῥέω, quòd superfluant exundentque verbis garruli. Apud hunc ipsum Plautum & Persolas nugas legimus, opinor ob montes aureos, qui apud Persas esse perhibentur.

Qui semel scurra, nunquam paterfamilias. 11

Qui semel scurra, nunquam paterfamilias. Porphyrion enarrans Horatium, admonet fuisse prouerbium. Sensus est autem, eum quem semel depuduerit, quiq; contempta fama scurram agere cœperit, vix vnquam ad bonam frugem redire. Scurra gaudet alieno cibo, paterfamilias parat vnde domi viuat. M. Tullius in actione pro Publio Quintio: Memini vetus est, de scurra multo facilius diuitem q̄ patremfamilias fieri posse. Fortuna crebro largitur opes indignis: at bonā mentē dat nemini.

Aegroto dum anima est, spes est. 12

Aegroto dum anima est, spes est, Sententia prouerbialis, admonens ne in afflictissimis quidem rebus abijciendā esse spem. M. Tullius ad Atticum, Vt ægroto dum anima est, spes esse dicitur, sic ego quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. Sumptum videtur adagium ex Theocriti Batto,

Θαρσεῖν χρὴ φίλε βάττε, τάχ᾽ αὔριον ἔσσετ᾽ ἄμεινον.
Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Χὡ ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ᾽ ὕει.

Hos versus quoniam non ineleganter vertit Philelphus haud grauabor adscribere,

Fidere Batte decet, melius cras forsan habebis,
Sperandum est viuis, non est spes vlla sepultis.
Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget.

Idem Euripides in Troadibus,

Οὐ ταυτὸν ὦ παῖ τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν — Non est idem mi gnate viuere ac mori,
Τὸ μὲν γὰρ οὐδέν. τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες. id est, — Siquidem hoc nihil, spes sunt in illo scilicet.

Eódem pertinet fabula de Pandoræ pyxide, in cuius summo labro sola spes hæserit, reliquis omnibus morbis euolantibus.

13

Ad viuum resecare.

M. Tuilius lib. De amicitia, ad viuum resecare, dixit pro eo quod est, rem exactius q̃ sat est, ac morosius excutere. Sed hoc, inquit, primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse. Neq; id ad viuum reseco, vt illi qui hæc subtilius disserunt. Mutuo sumpta metaphora à tõsoribus capillos aut vngues resecantibus. Nam ij sæpenumero molesti sunt, dum nimium diligentes esse student. Idem in libris De finibus dixit pressius agere, pro exactius & accuratius. Plautus in Bacchid. sub persona Chrysali: Tondebo auro vsque ad viuam cutem. & hoc ipsum tõdere pro deludere Græcis prouerbio est.

14

Hostimentum est opera pro pecunia.

Hostimentum est opera pro pecunia. Hoc adagium admonet, nihil gratuitum esse debere, sed officium beneficio pensandum. Hostimentum autem, authore Pompeio Festo, beneficij pensatio est, à prisco verbo hostire & redostire, quod est paria referre. Ab eodem hostem dici putat Nonius, quòd ex æqua causa pugnam suscipiat. Sic lena apud Plautum in Asinaria adolescenti respondet sua exprobranti beneficia: Hostimentum est opera pro pecunia. Hoc est, Neuter habet quod imputet alteri. Tu mulierem amabas, missa est: Ego pecuniam, dedisti. Titus Liuius: Nunquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum seruis sine impensa opera est. At in amicorum officijs alia ratio est, nec enim liberatur à debenda gratia qui gratiam retulit, nec permutatione officiorum fit, vt neuter alteri quicquam debeat. Confine illis, Manus manum fricat, & scalpentem scalpe.

15

Vtranq; paginam facit.

Plinius Historiæ mundi libro 2. capite 7. de fortuna loquens, Huic, inquit, omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium, sola vtranque paginam facit. Prouerbij faciem habet illud, vtranque paginam facit, sumpta metaphora à codicillis rationalibus, duas habentibus paginas, alteram quæ indicat quid sit datum, alteram quæ quid acceptum sit ostendit. Itaque in rebus humanis fortuna vtranque facit paginam, id est, siue quid obtigit boni, ea laudatur, quasi dederit: siue mali quid accidit, eadem incessitur, ceu malorum author.

16

Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus.

Οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων. id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Admonet adagium, in muneribus accipiendis non solum verecundiam adhibendam esse, verum etiam delectum. Sunt enim quædam quæ neutiquam decorum sit accipere. Est item locus, est tempus quo pulchrum sit recusare munus oblatum. Sunt quidam à quibus inhonestum sit admittere donum. Laudat Horatius Telemachum Homericum, qui equos ab Menelao oblatos recusarit. Hoc adagium citatur ab Vlpiano in Pandect. libro 1. titulo De offic. proconsulis, ex epistola diui Seueri & Antonini imp. Verba ipsa subscribam, Quantum, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentiamus. Græcum prouerbium est, οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων. id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Nam inhumanum à nemine accipere, sed passim, vilissimum est: & omnia, auarissimum. Hactenus illi Græca verba in omnibus exemplaribus desiderabantur. Ea Politianus ex archetypis restituit ne quid hunc interim debita fraudemus laude. Allusit huc Theocritus in Thionycho,

Αἰτεύμενος οὐκ ἀνανεύων — Non solet ille negare rogatus
Οἷα χρὴ βασιλῆ. αἰτεῖν δὲ δεῖ οὐκ ἐπὶ παντί. .i. — Principe digna, nec est de re quacunq; rogandum.

17

Tempus omnia reuelat.

Tertullianus, quem diuus Cyprianus præceptorem suum appellare consueuit, in apologetico contra Ethnicos. Bene autem, inquit, ꝙ omnia tempus reuelat, testibus etiam vestris prouerbijs atq; sententijs. A. Gellius Noct. Attic. lib. 12. cap. item 12. citat in hanc sententiam hos Sophoclis versus,

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ' ὁρῶν — Ob ista ne quid occulta, siquidem intuens
Καὶ πάντ' ἀκούων, πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος .i. — Cuncta, audiensq; cuncta proferet dies.

Idem in Aiace flagellifero,

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος — Cuncta pariter immensus ordo temporum
Φύσει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. id est, — Occulta prodit, & idem prodita occulit.

Eódem in loco Gellius admonet, quendam veterum poetarum Veritatem temporis filiam vocasse, quòd licet aliquando lateat, tamen temporis progressu in lucem emergat. Fertur in eandem sententiam

tiam hic quoq; senarius prouerbialis,
Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. id est,
At veritatem tempus in lucem eruit.
Et alter huic adsimilis,
Πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει. id est,
Omnia sub auras tempus aperiens refert.
Idem opinor sensisse Thaletem, cum ait, τὸν χρόνον σοφώτατον ἁπάντων, ἀνευρίσκειν γὰρ τὰ πάντα. hoc est, Tempus omnium esse sapientissimum, vt quod cuncta reperiat, eruatque. Nec aliud Pindarum in Olympiacis, cum ait,
Ἁμέραι δ' ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι. id est, Posteri dies sapientissimi testes.
Idem alibi, tempus omnium parentem appellat, quòd nihil non fiat progressu temporis,
ἀποίητον οὐδ' ἂν χρόνος ὁ πάντων πατὴρ δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. id est,
Ne tempus quidem rerum omnium pater, possit quod factum est infectum reddere. Habet eandem sententiam Pindarus cum aliquot locis, tum Olymp. X.
ὅ τ' ἐξελέγχων μόνος ἀλάθειαν ἐτήτυμον χρόνος, τὸ δὲ σαφανὲς ἰὼν πόρσω κατέφρασεν. id est,
Et solum tempus quod veritatem certam prodit, quodq; latebat in obscuro, progrediens narrauit.
Huc allusisse videtur Vergilius in sexto, Subigitq; fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem.
Neq; discrepat Euangelicum dictum apud Matth. cap. 10. οὐδέν ἐστι κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. id est, nihil opertum, quod non reuelabitur, & occultum, quod non scietur. Plutarchus in Problematis causam inquirit cur antiquitus operto capite res diuina Saturno fieri consueuit. Atque id significatum arbitratur, quòd veritas plerunque tecta ignorataque sit, sed eadem aperitur tempore. Saturnus enim temporum author ac deus fingitur. Nam κρόνος Saturnus, χρόνος tempus. Nec aliud sensit T. Liuius, cum ait lib. 22. A veritate laborare nimis ius sæpe aiunt extingui nunquam. Seneca lib. De ira 2. Dandum semper tempus est, veritatem enim dies aperit.

Alpha penulatorum 18

Martialis Epigrammatum libro secundo,
Quem non lacernis Publius meus vincit,
Non ipse Codrus, Alpha penulatorum.
Alpha vocauit pręcipuum, & quasi primatem, prouerbiali nimirum figura. Idem aliàs iocatur in quendam offensum, quòd eum dixisset Alpha, monetque vt huius iniuriæ talionem faciat, seque vicissim Beta, si velit appellet. Translatum à notulis literarum, quibus Græci numerum indicant. Eosdem signiferos & antesignanos appellant metaphora sumpta à militia. Quamobrem autem alpha inter literas primum obtineat locum, Plutarchus non inscite causas reddit τῶν συμποσιακῶν προβλημάτων Decade nono. Protogenes grammaticus è suo ludo causam adducit primum vocales iure pręferri consonantibus, quòd citra illarum adminiculum sonent: deinde vocales ancipites merito præferri longis ac breuibus quòd vtriusque generis vim complectantur. Cæterum inter ancipites recte primum locum alpha tribui, quòd in conficiendis syllabis iota & ypsilon sequatur alpha, velut in αὔριον αἴας. Alpha nunquam sequatur illas duas, vt eandem efficiant syllabam, sed resilit & proprium tuetur principatum. At Ammonius mox diuersam allegat causam, Cadmum ob id alpha principē inter literas locum tribuisse, quòd Phœnicum lingua bos alpha vocetur, cui primnm locum attribuendum putarit, non secundum aut tertium, quemadmodum fecit Hesiodus,
Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα, id est,
Primum ædes, deinde vxorem, inde bouem agricolantem.
Nam his præsidijs putat opus esse, siquis cupiat famem ac paupertatem effugere. Rursum Plutarchus addit hanc causam se à Lampria suo didicisse auo. Primam vocem naturalem & articulatam reddi per alpha, propterea quòd spiritus qui est in ore, potissimum formatur ac fingitur motu labiorum, quibus diductis, primum hic egreditur sonus mire simplex, & nullius indigens negotij, vt neq; linguæ requirat auxilium, sed ea subiacente per spatium efferatur. Vnde & pueri nascentes, primū hanc edunt vocem. Hæc atque huiusmodi quædam, eo quem ostendi loco referuntur. Disputatur & apud Platonem de alpha inter literas principatu. Quin & illa prouerbium sapiunt primas tenere, primas deferre siue tribuere. Et non posteriores feram, quæ metaphoræ sunt à partibus histrionum

in fabula: & apud Græcos πρωτεύεσθαι. Et τὰ πρῶτα δοῦναι, καὶ τὰ πρῶτα φέρειν. Quod à fabularum actoribus sumptum apparet, inter quos primas agunt, qui maximam fabulæ partem sustinent, secundas ac tertias qui illis sunt inferiores. Quanquam & in causarum actionibus sunt πρωτολογίαι, δευτερολογίαι & τριτολογίαι, quemadmodum sunt πρωταγωνισταὶ, δευτεραγωνισταὶ & τριταγωνισταί. quæ si commode transferuntur, speciem habent prouerrbij. 19

Saliuam imbibere.

Diuus Hieronymus in Euangelia præloquens, Quis enim, inquit, & doctus pariter, vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem? Eleganter profecto, prouerbialiq; figura dixit, & à saliua quam semel imbibit, id est, ab illo gustu quo puer imbutus est. Sumpta metaphora ab infantibus quibus præmansum cibũ nutrices in os inserunt, non sine saliua. Cui cum assueuerint, nihil iam illis sapit, quod ab illius primæ saliuæ gustu diuersum sit: proinde modis omnibus curandum, vt optimis assuescamus. Idem solet accidere plerisq; nostrum, vt quicquid dissideat ab ijs quæ primis illis annis imbibimus, protinus displiceat. Aiunt & canes eos amare, quorum saliuam gustarint. Verum malim ad superiorem metaphoram referri. Huc spectare videtur & Persianum illud,

Inq; luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere saliuam Mercurialem.

Quanquam magis arbitror referendum ad ficos Mercuriales, de quibus aliàs diximus, quos ioci causa quidam saliua oblinebant, vt ludibrio essent qui tollerent, cum consimilem lusum præmiserit de numo infixo luto. Illud certe pertinet ad hoc prouerbium, quod est apud eundem in sexta Satyra,

Nec tenuem solers turdorum nosse saliuam.

Saliuam pro gustu dixit. 20

Quo semel est imbuta.

Huic non dissimile est Horatianum illud,

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu.

Proinde recte monet Fabius, vt statim optima discantur, propterea quòd nihil hæret tenacius, quàm id quod rudibus annis perceperimus. Et Aristoteles libro Moral. Nicomach. 2. οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ παμπολὺ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. id est, Itaq; non parui refert hoc an illo pacto protinus à pueris consuefiamus, immo plurimum interest, vel potius omne in eo momentum est situm. Et Vergilianum illud ἐπιφώνημα in Georgicis,

Adeo in teneris consuescere multum est. 21

Augiæ stabulum repurgare.

Αὐγέου βουστασία. id est, Augiæ bubile. Allegoria prouerbialis in hominem, aut in rem maiorem in modum inquinatã. Lucianus in Pseudomante, καὶ τὴν αὐγέου βουστασίαν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαν, ἀλλ' ἐς δύναμίν γε τὴν ἑαυτοῦ ἀνακαθήρασθαι πειράσομαι. i. Et Augię bubile, si nõ omne, at cerre pro mea virili conabor submouere. Ostendit autem huius stabula tantum habuisse congesti fimi, quantum ter mille boues pluribus annis reddere potuerint. Huius mentionem facit & Pausanias in Eliacis, deque bubus & fimo nonnihil meminit. In Græcis epigrammatis recensetur inter Herculis labores Augiæ stabulum repurgatum. Quin & Seneca ludicro libello De morte Claudij Cesaris vsurpat hoc prouerbiũ: In quos, inquit, si incidisses, valde fortis licet tibi videaris, maluisses cloacas Augię purgare, multo plus ego stercoris exhausi. Etiam prouerbium omissum erat in exemplari, quod primum secutus est Frobenius, Id nos restituimus ex exemplari, cuius nobis copiam fecit ex sua bibliotheca Collegium liberales artes profitentium in florentissima Louaniensium Academia. Neq; enim æquum arbitror imputari Vniuersitati, quòd paucorum seniculorum conspiratione, tam odiose repugnatum sit hic bonis literis ac linguis. Gregorius Theologus ad Basilium Magnum πῶς, inquit, παρέλθω τοὺς ἀκήπους κήπους ἐκείνους καὶ ἀλαχάνους, καὶ τὴν αὐγίου κόπρον ἐκ τῆς οἰκίας ἐκκαθαιρομένην. id est, quomodo prætercam hortos illos incultos & holeribus vacuos, Augiæ stercus ex ædibus repurgatum. Sentit vitam luxu perditam in melius correctam 22

Periculosum est canem intestina gustasse.

Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι. id est,

Intestina canem semel adgustasse periculum est.

Prouerbiali allegoria dictum est à Theocrito in Idyllio 10. Admouet adagium, haud facile temperare à peccando, qui semel illecebram illam, velut authoramentũ vitiorũ degustarit. Quemadmodũ qui

qui ſemel ſcortum attigerit. qui ſemel periurio ſiue furto rem auxerit, qui ſemel aulicam vitam ſit expertus. Effertur & ad hunc modum apud Lucianum, ὀυδὲ κύων παύσαιτ᾽ ἂν ἅπαξ σκυτοτραγεῖν μαθών. id eſt, Neq; canis deſiturus eſt, qui ſemel corium edere didicerit. Theocriti Scholiaſtes indicat hoc prouerbium & hunc in modum efferri, χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν. id eſt, Periculoſa res eſt canis quæ didicit arrodere coria. Horat. in Sermonibus ſimili figura dixit,

Quę ſi ſemel vno
De ſene guſtarit, tecum partita lucellum,
Vt canis à corio nunquam abſterribitur vncto.

Dubia cœna. 23

Dubiam cœnam, opiparam, varijsq; inſtructam ferculis appellabant, idq; prouerbium à paraſitis repertum apparet. Phormio apud Terent. Cœna dubia apponitur. Quid iſtuc verbi eſt? Vbi tu dubites quid ſumas potiſſimum. Exponit paraſitus verbū ſuum, alioqui anceps. Nam dubiū etiam periculoſum ſignificat: & dubia cœna poſſit intelligi, quæ nō careat ſuſpiciōe veneni. Horat. in Sermonib.

Vides vt pallidus omnis
Cœna deſurgat dubia.

Et res parum tutas appellamus dubias.

Canis circum inteſtina. 24

Κύων παρ᾽ ἐντέροις. id eſt, Canis iuxta inteſtina. Dicebatur, vbi quis res eas quarum eſſet cupientiſſimus, propoſitas conſpiceret, quibus frui tamen non liceret. Canes enim oberrant circum inteſtina, deuoraturi niſi fuſtem timerent. Suidas arbitratur accōmodari poſſe in res inutiles & inſuaues: inteſtina enim non facile deglutiri à canibus, ac deuorata remoui plerunq;.

Aureæ compedes. 25

Χρυσαῖ πέδαι. id eſt, Aureæ compedes, Prouerbiali metaphora dicitur ſeruitus ſplendida & amabilis, qualis eſt ferè aulicorum vita. Diogenes in epiſtola quadam ſcriptum reliquit, Ariſtippum in aula regia aureis teneri compedibus ne poſſet auolare. Seneca in dialogo quodam affectus & rationis, Stulti eſt, inquit, compedes ſuas, quamuis aureas amare. Loquitur de vxore formoſa. Horatius item de amica formoſa.

Tenetq; grata
Compede vinctum.

Herculana ſcabies. 26

Ἡράκλειος ψώρα. id eſt, Herculana ſcabies. De ſcabie iucunda, facileque ſanabili, interprete Suida, aut quæ deſideret Herculana, id eſt, calida balnea. Narrant enim, Herculi laboribus illis ingentibus fatigato Palladem ac nymphas crebro balnea feruentia ſuppeditaſſe. Vſum huius adagij non indicat neq; Zenodotus, neq; Suidas. Equidem opinor dici poſſe vel in eos qui multo ſtudio alióue labore valetudinem offenderunt, vt quibus aliquo laxamento ſit opus: vel in eos qui blandis adulationibus deliniti, velut iucunda quadam ſcabie pruriunt.

Herculanus morbus. 27

Ἡράκλειος νόσος. id eſt, Herculanus morbus. Hunc Dicæarchus apud Zenodotum eum exiſtimat eſſe, quem alij ſacrum, alij comitialem appellant. Eſt autem ex eorum numero quibus nulla medicorum ope ſuccurri poteſt, propterea quòd diuinitus immitti creditur, eoque cognomen additum eſt ſacro. Apuleius in prima defenſione, diuinū appellatum putat ꝙ diuinam, ideſt, rationalem animi partem violet. Naſci, quoties caro in humorem craſſum & ſpumidum, inimico igni conliqueſcit. Signa eſſe, graue caput, ceruicem torpentem, tempora pulſata, auris præcipue dextræ tinnitum. Deprehendi potiſſimum incenſo lapide gagate, & rotæ figuralis circumactu. In hunc aiunt Herculem incidiſſe, vel propter immenſos labores, vel immittente Iunone. Heraclitus arrogantiam ſacrum morbum vocauit, vel quòd id mali ſummos plerunq; viros conſequi ſoleat, vel quòd ſola mors remediū adferat. Herodotus in Thalia refert, Cambyſen huic obnoxium morbo, quoſdam ſibi maxime familiares per inſaniam occidiſſe. Herculem item liberos ſuos interimentem inducunt tragici poetæ. Herculanus appellatus videtur, quòd vt ille inuictus, ita hic nulla medicorum ope ſuperabilis. Quāquam Ariſtoteles in Problematis ſectione trigeſima, problemate iuxta Theodorum 1. putat Herculem vere huic morbo obnoxium fuiſſe, atq; omneis adeo, qui vel ingenio, vel ſtudio philoſophiæ, vel in adminiſtranda Repub. vel in alijs artibus excelluerunt, atræ bili obnoxios fuiſſe. Equidem nō video quamobrem hoc debeat inter adagia referri, niſi ſacrum, aut Herculanum morbum appellemus tumorem animi, aut aliud aliquod vitium inſanabile, quod genus eſt in ſenibus auaritia, in mu-

lieribus loquacitas. Nam in omnibus ferè Græcorum collectaneis prouerbij titulo recenseri.

28

Io Pæan.

Io Pæan. Acclamatio prouerbialis, qua consueuimus vti re gnauiter & feliciter peracta. cui non dissimile videtur illud Homericum, βάλλ' οὕτως, & apud Latinos, Macte virtute. Athenæus ex Clearchi 1. De prouerbijs lib. citat, ἰὴ παιῶν, ἰὴ παιάν. id est, Ie Pæon, ie pæan. Nam vtroq; modo scriptum reperio. Natum hinc existimant: cum Latona ex Chalcide Eubœæ ciuitate Dianam & Apollinem in Delphos transportaret, euenit forte fortuna, vt iuxta specum in quo Pytho latitare dictus est, prçteriret. Vbi vero iam prosiliens Pytho impetu ferretur in illos, Latona mulierum more territa, filij auxilium inclamauit his verbis, ἰὴ παῖ, id est, iaculare fili. Ibi Apollo qui tum forte gestabat arcum, misso telo Pythonem interemit. Inde vox deflexa est, vt diceretur ἰὴ παιῶν. Idq; cum ter iterari consueuerit in sacris Apollini factis, quidam arbitrantur primum ortum esse carmen hexametrum Heroicum & Iambicum trimetrum. Etenim, si pronunties primis productis syllabis, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.
Hexametrum erit meris constans spondeis. Sin primis correptis, iambicum erit trimetrum puris iambis absolutum. Cuius rei meminit etiam Terentianus grammaticus. Item Iulius Pollux in quarto demonstrat, in Pythicis ludis quinq; fuisse cantus species. πεῖρᾳ repræsentari Apollinem certaminis dispicientem locum κατακελευσμῷ prouocantem Pythonem, ἰαμβικῷ pugnantem, σπονδείῳ vincentem, καταχορεύσει ouantem. Hinc vulgo prouerbij vice receptum est, vt re feliciter peracta, acclamemus, ἰὴ παιάν. Latini videntur η in ω mega commutasse. Ouid. in opere De arte amandi,

Dicite io pæan, & io bis dicite pæan,
 Decidit in casses præda petita meos.

Et in triumphis acclamabatur, io triumphe. Horatius in Odis,

Non semel dicemus io triumphe.

29

Nemo mortalium omnibus horis sapit.

Plinius libro 7. capite De præstantia gentium, Si verum facere iudicium volumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abunde igitur atq; indulgenter fortuna decidit cum eo qui iure dici non infelix potest. Quippe vt alia non sint, certe ne lassescat fortuna metus est. Quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid quòd nemo mortalium omnibus horis sapit? Vtinamq; falsum hoc, & non à vate dictum quamplurimi iudicent. Ex quibus Plinij verbis conijcere licet eam vocem, neminem omnibus horis sapere, velut oraculo proditam, in vulgi sermonem abijsse. Sensus vel citra interpretem liquet: nempe neminem esse qui non aliqua parte vitæ desipiat ac peccet. Porrò stultitiæ comes est infelicitas. Aut certe si quod incidit infortunium, id stultitiæ solet imputari. Eódem pertinet quod paulo post eodem in loco subnectit, Alius de alio iudicat dies, supremus de omnibus. Extat apud Aristophanem in Ranis & huiusmodi senarius, quem illic indicat Euripidis esse,

Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. id est,
Haud viuit vllus omnibus felix modis.

Item Euripides in Supplicibus,

Τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν διατελῆς εὐδαιμονοῦν. id est, Siquidem vniuersis rebus in mortalium
Nil continenter & vndecunq; prosperum est.

Ad eundem modum Horatius,

Nihil est ab omni
Parte beatum. Simonides apud Stobæum,

Πάμπαν δ' ἄμωμος οὔτις οὐδ' ἀκήριος. id est, Nemo vacat prorsus malo, neq; crimine.

30

Sui cuiq; mores fingunt fortunam.

Cornelius Nepos in vita Pomponij Attici. Itaque hic fecit, vt vere dictum videatur, Sui cuique mores fingunt fortunam. Et paulo post in eodem opere, Supra Significauimus suos cuique mores plerunque conciliare fortunam. E medio videtur sumpta sententia. Nam plerunque videmus mala malis euenire, digna dignis, idque vulgo dictitant, Malus malum reperit, & κακοῖς τρὶς κακά. id est, Malis ter mala. Attestatur & versiculus prouerbialis,

Ἐσθλὰ γὰρ ἀνδρὶ τ' ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός. id est,
Viro bono fortuna suppeditat bona.

Item Menander citante Plutarcho:

Ὁ νοῦς

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. id eſt, Nobis enim animus eſt deus. Et apud eundem Heraclitus, ἦθος ἀνθρώπου δαίμων. id eſt, Mores hominis deus ſiue fortuna. Eodem pertinet quod Alcman ſcripſit, fortunam eſſe ſororem εὐνομίας, πειθοῦς καὶ προμηθείας. id eſt, Rectæ institutionis, perſuaſionis & prouidentiæ, vt refert Plutarch. in commentario De fortuna Romanorum. Plautus in Trinummo, Sapiens ipſe ſibi fingit fortunam. T. Liuius Decade 4. libro primo de M. Portio Catone ita prædicat, In hoc viro tanta vis animi ingenijque fuit, vt quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus videretur. Pacatus in Panegyrico, Sua, inquit, cuiq; prudentia deus. Fulgentius in commentarijs Vergilianis citat ex Teleſiaco Carneadis, Omnis fortuna ſenſu in ſapientis habitat. Opinor idem eſſe quod adducit Marc. Tullius Paradoxo 5. ex poeta neſcio quo. Tametſi locus is habetur mendoſus, arbitror emendandum ad hunc modum. Cui quidem etiam quæ vim habet maximam, fortuna ipſa cedit, & ſicut ſapiens poeta dixit, Suis cuique moribus fingitur. Sẽtit enim fortunam fingi cuique ſuis moribus.

Inſana laurus adeſt. 31

Plinius libro 16. capite 45. iuxta quorundam diſtinctionem quarto, In eodem, inquit, tractu portus Amyci eſt Bebrice rege interfecto clarus. Eius tumulus à ſupremo die lauro tegitur, quam inſanam vocant, quoniam ſiquid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abijciatur. Hactenus Plinius. Mihi non viſum eſt abſurdum hoc adagijs annumerare, quandoquidem res vſqueadeo vulgata fuit, vt hinc arbor cognomen inuenerit. Itaq; quadrabit in hominem rixarum authorem, vt ſunt nonnulli, qui quocunq; ſe vertunt, iurgia ſuſcitant.

Apologus Alcinoi. 32

Ἀπόλογος ἀλκινόου. id eſt, Apologus Alcinoi. De longis & anilibus fabulamentis. Refertur à Diogeniano, & Iulio Polluce lib. 6. Sumptum ex Homeri Odyſſea, vbi Vlyſſes in cõuiuio Alcinoi Phęacum regis prodigioſas ac deridiculas fabulas, & portentuoſa mendacia commemorat de Lotophagis Læſtrygonibus, Circe, Cyclopibus, atq; id genus alijs plurimis miraculis, fretus videlicet Phæacum inſcitia barbarieq;. Plato de repub. 10. Ἀλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγώ, ἀλκινόου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς, ἦρος τοῦ ἀρμενίου τὸ γένος παμφύλου. id eſt, Haud tibi ſum narraturus Alcinoi apologũ ſed excellentiſſimi viri Eris Armenij genere Pamphyli. Narrat autem eo in loco fabulam, quæ cum Læſtrygonum Cyclopumq; figmento facile certare poſſit. Scribit enim cum hic inter multos cecidiſſet in prælio, decimoq; poſt die cadauera cæſorum tollerentur, reliquis putribus huius vnius cadauer integrum atque incorruptum adhuc apparuiſſe: domumque deportatum, vt iuſtis cæremonijs ſẽpeliretur, die duodecimo, cum eſſet imponendus rogo reuixiſſe, ac prodigioſa quædam narraſſe, quæ diebus illis decem apud inferos tum iens tum rediens conſpicatus eſſet.

Andabatæ. 33

Citatur apud Nonium Marcellum, cum alijs locis aliquot, tum in verbo Luſcioſi, Varro in Andabatis, quem equidem auguror titulum fuiſſe quempiam Satyræ prouerbialem, cuiuſmodi ſunt alij quoque complures, ὄνος λύρας, γεροντοδιδάσκαλος, Neſcis quid ſerus veſper vehat. Marcus Tullius inſtar prouerbij vſurpauit in epiſtola quapiam ad Trebatium lib. 7. Epiſto. familiarium, Quem ante, inquit, ne Andabatam quidem defraudare poteramus. Et hunc æmulatus diuus Hieronymus aduerſus Heluidium, ad hoc, inquit, probandum congerit de ſcripturis exempla quamplurima more Andabatarum in tenebris gladium ventilans. Idem contra Iouinianum, Periclitamur reſponſionis verecundia, & quaſi inter duos ſcopulos, & quaſdam neceſſitatis & prudentiæ ſymplegadas, hinc atque inde vel pudoris, vel cauſæ naufragium ſuſtinemus. Si ad propoſita reſpondeamus, pudore ſuffundimur: ſi pudor impetrarit ſilentium, quaſi de loco videmur cedere, & aduerſario feriendi occaſionem dare. Melius tamen eſt clauſis, quod dicitur, oculis, Andabatarum more pugnare, quàm directa ſpicula clypeo non repellere veritatis. Idem in ſecunda contra Ruffinum Apologia. Aliud eſt, ſi clauſis, quod dicitur oculis mihi volunt maledicere. Rurſum in eodem opere, Habetur dialogus apud Græcos Origenis & Candidi Valentinianæ hæreſeos defenſoris, in quo duos Andabatas digladiantes inter ſe ſpectaſſe me fateor. Huc, opinor, reſpexit in præfatione Eſdræ. Aliud eſt, ſi clauſis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere. Hieronymus videtur mutuatus à Tertulliano, qui libro De carnis reſurrectione, Si tam abrupte, inquit, vt quidam volunt, clauſis, quod aiunt, oculis ſine diſtinctione omnem paſſim carnem & ſanguinem à regno Dei extruſit. Hactenus ille. Clauſis oculis dixit, pro eo quod eſt, ſine delectu, quemadmodum & Auguſtinus lib. contra epiſtolam Parmeniani. Quæ tandem vis, niſi cæcitas & vanitas animi, cogit hominem

clausis, vt dicitur oculis, tandem in alterum iacere, quod cum in eum iecerit, continuo redeat, eumq; ictum reciproco affligat, intacto eo quē vulnerare voluerat. Cæterum fuerintne populi ad eum mo-dum soliti pugnare, an gladiatorum genus, qui clausis oculis tenderent in aduersarium, an potius lu-sus genus vt propemodum ex Seneca licet conijcere, nondum, vt ingenue fatear, satis compertum habeo. Certè vox ipsa ἀνταβάτης, in indicat fuisse quosdam, qui sic hostem aduersum inuaserint. Tum Homerus Iliados ρ Aiacem sic pugnam ineuntem facit, quemadmodum leo pro catulis di-micans, clausis oculis insilit in venantium agmen.

Αἴας δ' ἀμφὶ μενοιτιάδῃ σάκος εὐρὺ καλύψας
Εἱστήκει, ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσι,
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντίσονται ἐν ὕλῃ
Ἄνδρες ἐπακτῆρες. ὁ δέ τε σθένεϊ βλεμεαίνων
Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων
Ὣς αἴας περὶ πατρόκλῳ ἥρωϊ βεβήκει. id est,

Ast Aiax lato defensans vndiq; scuto
Egregium iuuenem prognatum patre Menœtio,
Stabat vti leo depugnans sua pignora circum,
Cui catulos deportanti venit obuia turba
Venantum in syluis iaculis vrgentibus, ille
Deducto prorsum cilio sua lumina velat.
Sic cingens heroa Patroclum protegit Aiax.

Basilius in epistola quadam non ineleganter dixit νυκτομαχίαν. ὥστε τοῦ λοιποῦ γνορίζειν ἡμᾶς τοὺς ὁμόφρονας, καὶ μὴ ὡς ἐν νυκτομαχίῃ μηδεμίαν φίλων καὶ πολεμίων ἔχειν διάκρισιν. id est, vt in posterum no-uerimus eos qui nobiscum sentiunt, nec velut in nocturna pugna nullum amicorum & inimicorum habeamus discrimen. Conueniet in eos, qui temere nulloq; iudicio insectantur quippiam, aut repu-gnant alicui. Neq; pessime quadrauerit in eos, in cuiusmodi iocus extat Demonactis, authore Lucia-no. Hic mulget hircum, ille supponit cribrum, cum alter inepte proponeret, alter responderet ad id quod propositum erat, nihil facientia. 34

Canina facundia.

Sallustius apud Nonium Marcellum, in dictione Rabula, Canina, vt ait Appius, facūdia exerceba-tur. Quod quidem Appij dictum apud eruditos scriptores in adagionem cessit in quosdam qui tan-tum ad maledicendum eloquentiæ studium exercerent: à rixa canum & oblatratu sumpto epitheto. Siquidem r, litera quæ in rixando prima est, canina vocatur. Diuus Hieronymus in epist. ad Rusticū monachum. Pomparum ferculis procedunt in publicum, vt caninam exerceant facundiam. Idem ob trectatores suos subinde canes appellat. Sumptum à genere philosophorum, quos κυνικοὺς appellāt, siue ob sordidam vitam, siue quòd obuios quosq; mordent, cum mendicato viuant, more canum. 35

Iliensis tragœdos conduxit.

Ὁ ἰλιεὺς τραγῳδοὺς ἐμίσθωσε. idest, Iliensis tragœdos conduxit. Vbi quis vltro prouocat quempiā, vnde sua audiat probra, veluti si Troiani accersant histrionem, qui ipsis calamitates quas semel per-tulere, denuo quasi renouet. Lucian. in Pseudologista, Ἐπεὶ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν ἰλιεὺς ὢν τραγῳ-δοὺς ἐμισθώσω. id est, Posteaquam enim iuxta prouerbium Iliensis cum sis tragœdos conduxisti. Idē alibi, τὰ γοῦν τῶν ἰλιέων ἀτεχνῶς πεπόνθαμεν, τραγῳδόν τινα τοῦτον ἐφ' ἡμᾶς κεκινήκαμεν, ᾀσόμενον τὰς φρυγῶν συμφοράς. id est, Itaq; planè idem nobis accidit quod Iliensibus, vt qui istum ceu tragœdum quempiam aduersus nos excitauimus, qui Phrygum cantet calamitates. 36

Tribus minis insumptis, duodecim imputat.

Ironia prouerbialis apud Aristophanem in Pluto,

Καὶ μὴν φίλος γ' ἂν μοι δοκῇς νὴ τοὺς θεοὺς — At certe amicus vt videtur per deos,
Τρεῖς μνᾶς ἀναλώσας γε λογίσασθαι δώδεκα .i. — Vti pro minis tribus imputes duodecim.

Quadrabit in eos, qui non nisi compendij sui gratia colunt amicos, & pro quanuis exiguo officio, multum beneficiorum expectant. Vulgo item aiunt, Pileum donat, vt pallium recipiat. 37

Oculus dexter mihi salit.

Ἅλλεται ὀφθαλμὸς μοῦ ὁ δεξιός. id est, Salit mihi oculus dexter.

Vbi spes est visuros nos lætum quippiam & vehementer exoptandum. Ductum à mulierculárum superstitione, quæ ex membri pruritu diuinare solent, quid sit euenturum. Vnde illa apud Plautum

non

non ſemel obuia, Prurit mihi tergum, pruriunt dentes, pruriunt pugni: &, Vtrum dentes tibi pruriũt, an malæ?

Theocritus in Amaryllide:

Ἄλλεται ὀφθαλμός μου ὁ δεξιὸς ἆρά γ' ἰδησῶ Αὐτάν id eſt,

En oculus dexter ſalijt mi, iſtam' ne videbo?

Eſt etiam apud Plautum, Supercilium ſalit. Hodieq; per iocum aiunt ſibi dextram tinniſſe aurem, ſi gnificantes alicubi ſermonem de ſe abſentibus factum cum laude. Idq; Plinius teſtatur vulgo quan doq; creditum fuiſſe, vt qui laudaretur abſens, ei dextra tinniret auris: qui vituperaretur, ſiniſtra. Lucian. in Dialogis meretricijs, ἦπου ὦ παρμένων ἐβόμβει τὰ ὦτα ὑμῖν;

Ἀεὶ γὰρ ἐμέμνητο ἡ κεκτημένη μετὰ δακρύων. id eſt, Num vobis tinniebant aures Parmeno?

Nam hera aſſidue cum lachrymis veſtri meminerat.

Nebulæ in pariete. 38

Auſonius in epiſtola quadam ad Gregorium filiũ, nebulas in pariete dixit, pro re nihili', ſomnijsq; ſimillima. An nunquam, inquit, vidiſti nebulam pictam in pariete? Carminis quod ei ſubſcribitur epi ſtolæ, lemma ſignificat friuolum ac vanũ. Nam nebula res eſt inanior q̃ vt coloribus exprimi queat

Ne ſis patruus mihi. Sapere patruos. 39.

Patruorum in nepotes, ceu peculiaris genuinaque ſeueritas, prouerbio locum dedit.

Horatius in Odis,

Metuentis patruæ verbera linguæ.

Patruam linguam vocat ſeueram & obiurgatricem. Marcus Tullius aduerſus Herennium, Fuit in hac cauſa quidam patruus, cenſor, magiſter, Obiurgauit M. Cœlium ſic, vt neminẽ vnquam parens.

Horatius,

Siue ego praue,

Seu recte hoc volui, ne ſis patruus mihi.

Id eſt, ne me caſtiges.

Ad hanc formam pertinet illud Perſianum,

Cum ſapimus patruos. id eſt, poſtquam abiectis puerilibus nugamentis, ſeueros mores induimus. Idem Horatium æmulatus, vt ſolet, dixit, Ne ſis mihi tutor, id eſt, ne mihi præſcribas atque imperes.

Saxum voluere. 40

Λίθον κυλινδεῖν. id eſt, Saxum voluere dicuntur, qui inexhauſto quopiam atq; inutili labore fatigãtur. Terentius in Eunucho, Satis diu iam hoc ſaxum voluo. Donatus admnet prouerbium fuiſſe in eos, qui inextricabili ſudore, ſed inutili affligerentur, tractum putat à notiſſima Siſyphi fabula ſaxum apud inferos ſurſum ac deorſum voluentis. Apte vero ſtolidum militem ſaxum vocat. Cui ipſe fuerit Siſyphus, vafer & callidus.

Capere prouinciam. Tradere prouinciam. 41

Tradere prouinciam, figura prouerbiali dicuntur, qui negotium aliquod curandum committunt. Capiunt, ſuſcipiuntúe prouinciam, qui rei curandæ onus in ſe recipiunt. Metaphora ſumpta eſt à conſuetudine Romanorum, apud quos qui magiſtratum gerebant, prouincias alias alij ſortiebantur. Exẽpla paſſim apud authores obuia ſunt. Terentius in ſeipſum excruciante, Videlicet ille Cliniæ ſeruus, tardiuſculus eſt, Idcirco huic noſtro tradita eſt prouincia. Idem in Phormione, O Geta prouinciam cepiſti duram. Plautus in Ciſtellaria, Abi rus, abi directus in tuam prouinciam, Officium illi delegatum prouinciam vocat.

Corinthus & collibus ſurgit, & vallibus deprimitur. 42

Strabo libro Geographiæ 8. ſcribit, Corinthios opibus & artibus egregijs præcelluiſſe, cæterum regionem illorum non admodum fuiſſe feracem, quòd inæqualis eſſet & aſpera, ac petricoſa. Eamq; ob cauſam ſenarium hunc prouerbio iactatum fuiſſe,

Κόρινθος ὀφρύεταί τε καὶ κοιλαίνεται. id eſt, Alibi tumet Corinthus, aliubi caua eſt.

Meminit & Euſtathius in Bœotiam Homeri. Huiuſmodi autem terræ genus non perinde ſementi idoneum eſt, atq; campeſtris. Id adagium vbi nam poſſit eſſe vſui, non ſatis video, niſi ſiquis detorqueat ad hominem intractabilem, aſpero ingenio, & ſibijſi inæqualem parumq; ſecum conſtantem. Cœlius Rhodiginus etiam atq; etiam contendit adhibendum eſſe prouerbium, vbi ſignificabimus felicitatem aliquo incommodo vitiatam, vt eſt ferè rerum humanarum conditio. Quem libentius ſequeremur authorem, ſi quod contendit & aſſeuerat, vel vnius authoritate probaſſet.

Crotone ſalubrius. 43

Κρότωνος ὑγιέστερον. id eſt, Crotone ſalubrius. De re nequaquam noxia, ſed vndequaque ſalutifera.

Zenodotus ab animante sumptam parœmiam existimat. Est enim Croton muscæ genus, Theodorus rediuum vertit, Hermolaus mauult ricinum dici latine, placidum & innoxium, neque suctu neque alia quapiam re molestum. Strabo libro Geographiæ 6. tradit hinc ortum, quòd Crotoniatarum locus longe saluberrimus olim fuerit iudicatus, vel hoc argumento, quòd breui temporis spatio quàm plurimos produxerit, tum athletas, tum philosophos, hoc est, corporibus pariter atq; animo præstantes viros: inter athletas precipuum Milonem, inter philosophos Pythagoram. Idem eodem libro tradit, Myscellum & Architam pariter Delphos adijsse, vt de vrbe condenda consulerent oraculũ: & alterutrum pollicente deo Architam opes delegisse, Miscellum loci salubritatem: illum itaq; Syracusas condidisse, hunc Crotonem, quarum vrbium altera cessit in prouerbium opulentiæ, altera salubritatis. Allusit ad hoc prouerbium Pallada in epigrammate,

Οὐκ ἀλόγως ἐν δίζυθίοις δύναμίν τινα θείην
　Εἶναι ἔφην, χθὲς γοῦν δίζυθον ἐν χρονίῳ
Ηπιάλῳ κάμνοντι τεταρταίῳ περιῆφα,
　Καὶ γέγονεν ταχέως οἷα κρότων ὑγιής. id est,

Diuinum quiddam, vimq; admirabilem inesse
　Dizythiis certe diximus haud temere.
Nanq; here quem febris longa & quartana tenebat,
　Iam delassatum conficiens misere,
Dizyhon admoui, neq; erat mora longa, Crotone,
　Hoc vbi fecissem, sanior ille fuit.

Suida mauult ad animalis similitudinem referri, quod vndique sui simile sit, nec vllam habeat incisionem, Nam ὑγιὲς interdum integrum dicitur, vt integer vitæ, integer mentis, pro quo Græci ὑγιής. Est autem insecti genus, canibus ac bubus infestum. Suspicor esse id cuius sine nomine meminit Plinius lib. 11. cap. 34. Semper habet caput infixum sanguini, cumq; cibi exitum non habeat, nimia satietate dehiscit. Nunquam in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia, in ouibus & capris hoc solum. Verum pro insecto Stephanus indicat vltimam oportere acui, κροτών. Hesychius addit, Crotonem dici genus gummi Aegyptij, cuius varias medicinas indicat Plinius libro 24. capite 11. Quidam aiunt, & Sesamidem dici Crotonem, fortassis eandem quam Plinius libro 25. capite 5. appellat Sesamoides, quod ait elleboro admisceri solitum, quo tutius sumeretur. id est, ni fallor, ellebori genus, quod Italia veratrum appellat. Quoniam hæc herba non solum corpus morbis aliàs immedicabilibus liberat, verum & animum purgat ab insania, non admodum dissimile veri videtur, hinc ductum prouerbium, Crotone salubrior. Sesami meminit & Dioscorides, Sesamæ Plinius libro 15. capite 7. meminit sesami, quod sit arboris genus vnde confici solet oleum, quam alij vocant Cyci, voce, vt videtur, Aegyptia, alij Crotonem, alij rhibim, alij Sesamum syluestre. Ibidem indicat, & ex castaneis & ex oriza fieri simile genus olei. Rursum libro 22. capite meminit sesamæ, cuius in remedijs varios vsus indicat. Cæterum quid sit dizythum in epigrammate, nondum compertum habeo, nisi quod Plinius libro eodem circa finem, ostendit zythum esse potionem apud Aegyptios repertam, ex frugibus: hinc δίζυθον dictum videtur, quasi dicas duplicem ceruisiam. Hac sibi medentur & hodie bibuli quidam.

43

Crotoniatarum postremus, reliquorum primus est.

Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος, πρῶτος τῶν ἄλλων ἑλλήνων. id est, Crotoniatarum postremus, primus reliquorum Græcorum. Strabo libro Geographiæ suæ 6. prouerbium hoc ait ortum ob insignem Crotoniatarum præstantiam in certaminibus Græcanicis. Plurimos enim egregios athletas protulit ea ciuitas, adeo, vt in vno certamine Olympico, septem viri qui reliquos virtute præcesserant, omnes pariter fuerint Crotoniatæ. Huius gentis præcipuum decus Milo, literis omnium celebratus, qui septies continenter vicit Olympia. Hunc si constitisset, nullus è vestigio poterat educere. Malum tenenti nemo digitum corrigebat. De admirando nec indigno vita interritu meminit Gellius. Adagioni locus erit, vbi genus aliquod tãto interuallo præcedere dicemus, vt qui in hoc sit vel infimus, in illo possit primus videri: veluti siquis dicat, in re militari vel ignauissimum Græcorum præstantiorem esse fortissimo Troianorum. Aut qui sit apud Italos infantissimus, apud Gallos eloquentissimũ videri posse. Aut qui citarœdus sit deterrimus, eum aulœdorum principẽ haberi posse.

45

Ne decima quidem Syracusanorum pars.

Οὐδὲ τὴν δεκάτην τῶν συρακουσίων ἔχειν. id est, Ne decimam quidem partem opum Syracusanarũ possidet.

possidet Strab. li. Geog. 6. συρακούσας δὲ ἰδεῖν τοσοῦτον ἐκπεσεῖν πλοῦτον, ὥστε, καὶ αὐτοὺς ἐν παροιμίᾳ διαδοθῆναι, λεγόντων πρὸς τοὺς ἄγαν πολυτελεῖς, ὡς οὐκ ἂν ἐκγίνοιτο αὐτοῖς συρακουσίων δεκάτη. id est, Syracusas eò diuitiarum peruenisse, vt in prouerbium abierint. Siquidem de diuitibus ac splendidis ita dicere solent. Ne decimam quidem Syracusanarum opum partem assequi possent. Significabant autem aliorum opes, quantumuis amplas, nihil esse ad Syracusanas diuitias. Nonnihil Veneris accesserit prouerbio, si paulo longius detorqueatur, vt siquis prælocutus, Ciceronem longo interuallo reliquos omnes post se relinquere dicat, opulentam quidem & vberem esse Quintiliani dictionem, verum hanc vix esse τὴν συρακουσίων δεκάτην.

Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere. 46

Strabo libro Geographiæ octauo tradit Corinthiorum vrbem in Isthmo sitam, duos habuisse portus, alterum Asiam versus, alterum Italiam. Verum quod freti instar esset, non sine discrimine eò nauigari, velut olim in mari Siculo, maxime præter Maleam, propter reflantes inde ventos. Vnde & prouerbium celebratum fuisse,

Μαλέας δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε. id est,
Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere.

Est autem Malea promontorium Laconiæ, à Maleo Argiuorum rege dictum, quod per quinque passuum millia in mari protenditur, authore Seruio in quintum Aeneidos, in quo libro Vergilius videtur ad parœmiam allusisse, cum ait,

Maleæq; sequacibus vndis.

Item Statius 7. Thebaidos libro,

Et raucæ circumsonat vnda Maleæ.

Item in Tiburtino Manlij Vopisci,

Si Maleæ credenda ratis.

Significat & Homerus libro Odysseæ 9. periculosam circa Maleam nauigationem fuisse, sic Vlyssem loquentem inducens,

Καί νύ κεν ἀσκηθὴς ἱκόμην ἐς πατρίδα γαῖαν
Ἀλλά με κῦμα ῥόος τε περιγνάμπτοντα μάλειαν
Καὶ βορέης ἀπέωσε, παρέπλαγξεν δὲ κυθήρων, id est,
Forsitan & patrias redijssem sospes in oras,
Sed me dum Maleam præteruehor, vndaq; fluctusq;
Et Boreas illinc pulsum admouere Cytheris.

Allusit huc Ouidius in Heroinis,

Ausus es ó nimium, nimiumq; oblite tuorum
Thracia noctutno tangere castra dolo.

Nam suorum obliti videntur, qui sese temere periculis obijciunt. Quandoquidem vna hæc præcipua causa vulgus à subeundis vitæ periculis deterret, quòd meminerint esse, quibus se saluo sit opus, vt ait Flaccus, & quibus incolumes prodesse tum debeant, tum possint, extincti grauem allaturi luctũm. Videbimur non intempestiuiter vti hac parœmia, siquando discrimen negotij suscipiendi volemus ostendere, aut non esse suscipiendum, aut negligendam vitam.

Omnia sub vnam Myconum. 47

Πάνθ᾽ ὑπὸ μίαν μύκωνον. id est, Omnia sub vnam Myconum. Strabo Geographiæ suæ. libro 10. Μύκωνος δ᾽ ἐστὶν ἐφ᾽ ἧς μυθεύουσι κεῖσθαι τῶν γιγάντων τοὺς ὑστάτους, ὑφ᾽ ἡρακλέους καταλυθέντας, ἀφ᾽ ὧν ἡ παροιμία, πάνθ᾽ ὑπὸ μίαν μύκωνον, ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν γραφὴν ἀγόντων τὰ διῃρημένα τῇ φύσει. id est, Est autẽ Myconus, in qua fabulis proditũ est, positos esse gigantes postremos ab Hercule confectos. vnde ductũ est illud prouerbium, Omnia sub vnam Myconũ, in eos qui res natura diuersas eodem titulo complectuntur. Quibus ex verbis magis colligitur vsus adagij quàm ratio, tametsi conijcere licet, quoniam summa gigantum & reliquiæ sub Mycono conderentur, sub ea gigantes omneis iacere vulgo dictum, cum sub alijs item montibus siti fuerint. Itaq; qui eodem in libro grammatica pariter & theolohica, item dialectica, & iurecõsultorũ literas tradat, in eũ non inconcinne, dicetur, Omnia sub eandem Myconum. Aut vbi diuersa gesta, ab eo quod postremo loco factum sit, æstimentur. Est autem Myconus ex Cycladibus vna, teste Stephano, qui prouerbij quoque facit mentionem in dictione Myconus. At Zenodotus longe de diuersam adfert fabulam, quæ prouerbio ederit occasionem. Heleus, inqu t, filijs suis Hegetori & Hippocli mandarat vt insulas illas in mari sparsas subi-

gerent. Deinde vbi Hegetor multas esset aggressus, Hippocles vnam modo Myconū, velletq; nihilo minus reliquarum etiam omnium ex æquo particeps esse, consuluerunt super hac re oraculum, quæ nam insulæ Hippocli cederent: Respondit deus, μία μύκωνος. id est, Vna Myconus. Vsus est eleganter Plutarchus primo συμποσιακῶν lib. μίαν μύκωνον ἀποφήνας τὸ συμπόσιον. id est, Vnam Myconū faciens conuiuium: significans indistinctos adhuc conuiuas. Vnde & de indiscretis dictum apparet. 48

Lerij mali.

Λέριοι κακοί. id est, Lerij mali. In eos recte dicetur, qui pariter omnes gentis vitio sunt improbi. Leriorum enim populus ob insignem morum improbitatem in prouerbium abijt, authore Strabone lib. Geographiæ X. citatq; Phocylidis nescio cuius verba hæc, Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μὲν ὃ δ' οὔ, πάντες, πλὴν πατροκλέους, καὶ πατροκλέης λέριος. id est, Lerij mali, non vt hic malus sit, ille nequaquam, verum omnes, excepto Patroclo. Et Patroclus est Lerius. Leria insula est vna ex Sporadibus contra littora Cariæ, quam Plinius Leron appellat, cum alijs aliquot locis, tum lib. 5. cap. 21. Quod hic dictum est in Lerios, græca epigrammata detorquent in Chios. Epigramma sic habet,

Καὶ τόδε δημοδόκου, χῖοι κακοί, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ.
Πάντες πλὴν προκλέους, καὶ προκλέης δὲ χῖος. id est,
Hoc quoq; Demodoci, Chius malus, haud quidem hic, hic non.
Omnes absq; Procle, Chius at ipse Procles.

Apud Strabonem græcum scriptura mendosa est, cum προκλέης legendum sit, non πατροκλέης. Interpres vsus est codice castigatiore, quin ipsa carminis ratio reijcit, πατροκλέης. Si addas, καὶ τόδε δημοδόκου, plenum erit distichon. Id reddetur venustius, si ab homine ad rem deflexeris: vt si dicas, omnes prognostæ vani, vno excepto Venantio, & tamen prognostes est Venantius. Impij sunt milites omnes, vno excepto Langio, & tamen miles est Langius. Græcorum prouerbium imitatus est Ausonius in Siluium quendam cognomento bonum, natione Brittonem, quæ natio & hodie apud Gallos vulgo male audit. 49

Ad Phasim vsq; nauigauit.

Authore Strabone libro Geographiæ 11. Phasis est Euxini sinus, & extremæ nauigationis meta, vel teste prouerbio.

Εἰς φᾶσιν, ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος. id est, Ad Phasim vbi supremus cursus nauibus.

Per Phasim Colchidem significauit, non flumen Phasim, neq; vrbem eiusdem nominis ad flumen sitam. Theocritus in Idyllio N.

Πεζὸς δ' ἐς κολχὼς τε καὶ ἄξενον ἵκετο φᾶσιν. id est, Et Colchos pedes, & te accessit inhospite Phasis.

Pindarus cōsimili figura in Isthmijs hymno B. ἀλλ' ἐπέρα ποτὶ μὲν φᾶσιν θερείαις, ἐν δὲ χειμῶνι πλέων νείλου πρὸς ἀκτάς. id est, Sed transibat ad Phasim quidem mensibus æstiuis, hyeme vero nauigans ad Nili ripas, id est, à Colchide in Aegyptum. Strabo enim putat Phasianos ab Aegyptijs oriundos, argumentum sumens ex vsu linteorum, quorum tanta sit vis apud Phasianos, vt hinc exportentur etiā in alias regiones. Dicitur de ijs qui longinquas orbis regiones peragrarint. Est enim ipsa figura quasi prouerbialis hyperbole, quo modo dixit & Iuuenalis:

Omnibus in terris quæ sunt à Gadibus vsq;
Auroram & Gangem. Et Horatius in Odis,
Extremum Tanaim si biberes Lyce. Et Vergilius in Bucolicis,
At nos hinc alij sitientes ibimus Afros:
Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Sumptum videtur ab Iasonis fabula. Neq; dissimile fuerit schema, siquis ad Herculis vsque columnas dicatur nauigasse, aut vsque ad Britanos, quos authores extra mundi terminos ponunt, quòd Oceano separentur. Horatius in Odis lib. 3.

Visam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem. Idem in eadem Oda,
Visam Britanos hospitibus feros. Idem rursum,
Et vltimos orbis Britanos. 50

Mysorum ac Phrygum termini discreti sunt.

Strabo lib. Geographiæ 12 regiones quasdam commemorat inter se finitimas, puta Phrygum, Bithynorum, Mysorum, Dolonum. Item qui iuxta Cyzicum accolunt, Mygdonum ac Troianorum. Neminē autem inficias ire quin vnaquæq; suis finibus sit circumscripta. Verū eos fines adamussim

dijudicare,

dijudicare, id nequaquam facile. Porrò de Phrygijs ac Mysis prouerbium quoque vulgo iactatum fuisse versibus trimetri,

Χωρὶς τὰ μυσῶν καὶ φρυγῶν ὁρίσματα, Sunt separati Mysiorum termini,
Τὸ δὲ διορίζειν χαλεπόν. id est, Phrygumq;, sed finire perquam est arduum.

Huius rei causam adducit, quod hi populi non satis stabiliter tutati sint suas sedes, sed subinde aliunde aliò depulsi, terminos incertos reddiderint. Plin. libro 5. Mysiam in Phrygia collocat. Plutarch. ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς παραγγέλμασι. Χωρὶς γὰρ ἔφη τὰ φιλοσόφων, καὶ ἰατρῶν ὥσπερ τινῶν μυσῶν καὶ φρυγῶν ὁρίσματα. id est Separatam enim aiebat esse philosophorum ac medicorum professionem, non aliter ac Mysorum ac Phrygum fines. Manent in hodiernum diem passim id genus de finibus gentium rixę longa serie temporum omnia confundente. Adagio licebit vti, de rebus toto genere inter sese dissidentibus, veluti siquis sentiens longe aliud spectare philosophum, aliud oratorem, dicat, Χωρὶς τὰ μυσῶν καὶ φρυγῶν. Aut de hominibus inter quos nihil conuenit, nihilque commune intercedit, vt apud Euripidem Achilles,

Χωρὶς τ᾽ ἀμὰ κἀγαμέμνονος. id est, Separatæ sunt meæ res à bonis Agamemnonis.

Quod index auro, id aurum homini. 51

Inter multas Chilonis sententias, hæc præcipue placuit eruditis, authore Laertio, ἐν πλινθίναις ἀκόναις ὁ χρυσὸς ἐξετάζεται, διδοὺς βάσανον φανεράν, ἐν δὲ χρυσῷ ἀνδρῶν ἀγαθῶν τε κακῶν τε νοῦς ἔδωκεν ἔλεγχον. id est, In saxeis coticulis aurum exploratur, euideus præbens specimen. in auro vero proborum pariter & improborum ingenium deprehenditur. Stobæus carmen hoc citat ex Antiphone:

Πλοῦτος δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώπου τρόπων. id est, Opes vt index, hominis ingenium arguunt.

Allusit huc Aristides in Themistocle, Ἐντεῦθεν ὅρα τὸν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος, καὶ μή μοι λόγῳ τὸν χρυσόν, ἀλλὰ τὴν βάσανον προσάγων σκόπει. id est, Hinc virum specta, à linea facto initio. Neque mihi, quod dicitur aurum, sed ipsum admouens indicem considera.

Caue Thoracem. 52

Φυλάττετο θώρακα, id est, Caue thoracem. Strabo lib. Geographiæ 14. scribit, fluuium esse nomine Letheum vicinum Libybus Hesperijs: huic imminere montem cui nomen Thorax, in quo fama est Daphitam grammaticum cruci suffixum fuisse, quòd maledico carmine reges incessiuisset: vnde dictum illud manarit in vulgus, vt dicerent, φύλαττε τὸν θώρακα. id est, Caue à Thorace. Hoc velut ænigmate prouerbiali festiuiter admonebimus, frænandam esse linguam, ne voces petulanter emissæ, per iugulum aliquando redeant. Stephanus tantum indicat, Thoracem esse ciuitatem Aetoliæ, & item Magnesiæ, de prouerbio silet.

Abdera pulchra Teiorum colonia. 53

Strabo lib. Geographiæ 14. Tradit Teios cum Persarum contumelias ferre non possent, vrbe relicta, Abdera Thracum vrbem demigrasse. Atque hinc illud vulgatum fuisse,

Ἄβδηρα καλὴ τηίων ἀποικία. id est, Abdera pulchra Teiûm colonia,

Hoc ænigmate prouerbiali significamus. non deesse quò confugiamus, siquis præter modum pergat esse molestus. Huc fortassis allusit M. Tullius lib. Episto. ad Atticum 7. quod imperium habeam, id est ἀβδηριτικόν. Et libro quarto: Hic abdera non tacente me. Dices, tamen tu non quiescis? Ignosce, vix possum. Laudantur & ab Herodoto lib. I. Teij, quòd relicta patria libertatem seruarint, cuius rei meminit & Strabo libro decimoquarto, non silens obiter de prouerbio, quanquam Aldina editio illic deprauata est, vt in multis alijs locis. Ioachimus Vadiamus meus, vir iuxta candidus ac doctus, existimat conuenire prouerbium, vbi quis fortunam tenuem, sed cum libertate coniunctam anteponit amplis opibus, sed obnoxijs seruituti. Cuius sententiæ non refragor. Nam damnatus est Abderitarum aer, & item pascua.

Magna ciuitas, magna solitudo. 54

Strabo Geographiæ lib. 16. Seleuciam Tigrim ait Babylone maiorem fuisse, sed pleraque sui parte desertam, ac iure optimo de illa dici posse, quod de Megalopoli Arcadiæ ciuitate dixit comicus quispiam.

Ἐρημία μεγάλ᾽ ἐστὶν ἡ μεγάλη πόλις. id est,
Est magna solitudo, magna ciuitas.

Allusum est ad nomen vrbis, cuius meminit & Plinius in 4. Quadrabit in vrbes, aut domos, agros, aut hortos, aut aliud id genus quippiam, amplum quidem & spatiosum, sed parum excultum. Aut in librum ingentem quidem illum, verum impolitum & illimatum.

55 Ad Scolon nec proficisceris ipse, nec alterum comitaberis

Strabo lib. Geographiæ 9. scribit, Scolon vicum esse quempiam Aesopiæ sub monte Citherone, sedem inamœnam, incultam, infrugiferam, asperam: atq; hinc vulgo prouerbium manasse, Εἰς σκῶλον μήτ᾽ αὐτὸς ἴμεν, μήτ᾽ ἄλλῳ ἕπεσθαι. id est, Nec per te Scolon ipse, nec vlli alij comes ito. Refert eadem totidem verbis Eustathius in Bœotiam Homericam. Nam Scolon & Stephanus ponit in Bœotia. Nomen ex re videtur inditum, σκῶλος enim Græcis spinæ genus est. Quo prouerbio conueniet vti, siquando significabimus modis omnibus abstinendum à conuictu cuiuspiam, aut à loco vbi nihil sit sperandum, quod vel ad voluptatem faciat, vel ad emolumentum.

56 Oenoe charadram.

Οἰνόη τὴν χαράδραν. i. Oenoe torrentis alueum. Nam charadra Græcis significat eam terræ fissuram, quã aqua pluuia, aut torrens, nonnunquam terræmotus efficit. Zenodotus in collectaneis adagiorum ait dici solitum in eos qui sibijpsi malum accerserent. Hinc esse natam parœmiã, quod Oenoe vicus quidam sit Atticæ, quem qui incolebant alueum quendam torrentis vicinum, suis finibus incluserunt. Deinde ingruente immodica vi aquarum, & ob id corruptis agris, agricolationẽ perdidisse. Strabo Geographiæ lib. octauo duas Oenoas commemorat, alteram Eleutheris finitimam, alteram apud Marathonem, de qua vulgo iactata parœmia, οἰνόη τὴν χαράδραν. id est Oenoe charadrã. Effertur adagium ad hunc quoq; modum, οἰναῖοι τὴν χαράδραν. id est, Oenęi charadram, vbi quippiã accersitur ad commoditatem, vnde pernicies adfertur. Hesychius hoc prouerbium refert & explicat ex Demone prouerbiorum authore. Stephanus indicat Oenoem esse vnam duarum ciuitatum quas habet Icaria. Vnde dicuntur Oenæi.

57 Nihil ad Bacchum.

Οὐδὲν πρὸς διόνυσον. id est, Nihil ad Bacchum. Vbi quis ea nugatur quæ ad rem præsentem nihil attinent. Adagionis origo varia traditur. Zenodotus ait, antiquitus in choris Dithyrambos in Bacchum cani solitos. Deinde poetas mutata consuetudine, Aiaces centauros, atq; id genus fabulas cœpisse describere. Proinde spectatores per risum acclamasse, Nihil ad Bacchum. Quo conuicio moniti, deinceps satyros inducere cœperunt, ne dei prorsus obliti viderentur. Strabo Geographiæ suæ lib. 8. scribit euersa funditus à Romanis propter violatos legatos, Corinthiorum vrbe milites in opera quoq; nobilia, quibus ea ciuitas præter cæteras abundabat, ludibrijs insultasse. Citatq; testem Polybium, qui prædicet præsentem vidisse sese, tabulas quasdam abiectas in solum, in quibus milites talis luserint. Quarum vna fuit ab Aristide depicta. Argumentum erat Bacchus. Hic, inquit, quidã aiũt manasse quod prouerbio dicitur, οὐδὲν πρὸς τὸν διόνυσον. idest, Nihil ad Bacchum. Suidas refert Epigenem quendam Sicyonium tragœdiam de Baccho conscripsisse, quæ cum indigna deo videretur, quosdam è spectatoribus acclamasse, nihil ad Bacchum. Eamq; vocem in prouerbium abijsse. Verũ magis approbat eorum sententiam, qui dicunt quondam poetam de Baccho fabularum argumenta consuesse tractare, eaq; demum actitari solita. Deinde paulatim ad tragœdias scribendas conuersos, alias fabulas & historias scriptitasse, prætermissa Bacchi mentione: spectatores igitur acclamasse, nihil ad Bacchum. Eiusq; fermè sententiæ suffragatorem citat Chamęleontem. Huic opinioni astruit Plutarchus in primo lib. Symposiacon, ostendens ab Aeschylo & Phrynicho natam parœmiam, qui fabularum argumenta ad historias & calamitates deflexerint. At Theætetus apud eundem Suidam, in opere de prouerbio, scribit Parrhasium pictorem, Bacchum summa arte finxisse. Itaq; cum apud Corinthios pictorum inter ipsos de arte certamen ageretur, & complures Bacchum pictum proferrent, quorum nullus ad Parrhasij Bacchum accederet, succlamasse populum, nihil ad Bacchũ. Apud eundem, quidam cum Corœbum, Vlyssem illum vafrum & versipellem vocasset, audijt: Canem ad ducis ad præsepe, & nihil adfers ad Bacchum. Vtroq; prouerbio significatum est, nimis inæqualem esse comparationem Corœbi cum Vlysse. Lucianus in Baccho, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν διόνυσον οὗτος ὁ διόνυσος, εἴποι τις ἄν. id est, Sed dixerit quispiam, quid ad Bacchum hic Bacchus? id est, quid ad rem propositam pertinet hæc de Baccho fabula? Itaq; videtur adagium quadraturum, vel de re ab instituto aliena, vel multo inferiore, vel contemnenda. Plutarchus in Symposiacarum quæstionum, prima, de ijs agens, qui anxios syllogismos, velut eum quem κυριεύοντα vocant, in poculis proponere solent, τί ταῦτα, inquit, πρὸ τὸν διόνυσον; Idem alibi, Πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, ἄν ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδὲ ἀπροσδιόνυσα εἶναι. id est, Mittam autem propediem & reliqua, siquidem hæc videbuntur non vsquequaque inscita, neq; nihil ad Bacchum pertinentia. Noue quidem, sed tamen oppido, quàm eleganter dixit, ἀπροσδιόνυσα, tacite alludens ad prouerbium. Significat autem, οὐκ ἀπροσδιόνυσα,

διόνυσα, non aspernanda, & ad rem pertinentia. Idem in eiusdem operis lib. 4. Οἴμαι δὲ καὶ τῶν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. id est, Arbitror autem nec sabbatorum festum, nihil prorsus ad Bacchum pertinere. Athenæus lib. 11. ἀπροσδιονύσους λύσεις πραγματευόμενος. id est, Solutiones nihil ad rem pertinentes moliens: tertio, πάραυλα μέλη dixit, modos non respondentes ad tibiam. Ac mox ἀκρότητα κύμβαλα. hoc est, cymbala nō congruentia ad numeros saltationis. Sic enim vocat sermones intempestiuos, aut nihil ad rem pertinentes, quos idem ἀμουσολογίας vocat. De huius formæ prouerbijs dictum est nobis aliàs: Nihil ad versum. Pindarus in Nemeis. παρὰ μέλος ἔρχεται dixit pro eo quod erat secus quàm conuenit loqui, μαθὼν δέ τις ἂν ἐρεῖ, παρ' μέλος ἔρχομαι. M. Tullius lib. ad Atticum 16. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur, quàm ad has literas, quibus ego à te consilium petieram, te mihi illa rescribere. Tametsi quidam hoc loco pro ἀπροσδιόνυσον legūt ἀπροσδόκητον, hoc est inopinatum, inexpectatum. Prouerbij speciem habet quod est apud eundem Ciceronem in Bruto, sed domum redeamus: Id velut interpretans subijcit, id est, ad nostros reuertamur. Vtimur & hodie sermonis huius colore, quoties significamus nos à digressione ad id reuerti quod instituerāmus.

Farcire centones. 58

Periphanes in Epidico Plautina, militi iam pugnas suas militari more paranti narrare: Quin tu, inquit, alium quæras, cui centones farcias, id est, quem tu gloriosis mendacijs & consarcinatis fabulamentis expleas. Solent enim homines gloriosi mendacium aliud ex alio connectere, nullum facientes neque finem neque modum. Centones autem dicuntur vestes è varijs panniculis, ac diuersis etiā interdum coloribus consarcinatæ. Iuuenalis:

Intrauit calidum veteri centone lupanar.

Ad harum similitudinem centonem vocant carminis genus, ex diuersis carminibus, & carminum fragmentis, hinc atq; illinc accersitis, contextum, quasiq; consutum. Græci κέντρωνας appellant, addita litera, quam abijciunt Latini. Extant adhuc, ὁμηροκέντρωνες, quorū meminit & Diuus Hierony. & Virgiliocentones Probæ mulieris, & Cēton nuptialis. Ausonij, qui legem etiam eius carminis tradit.

Quod dedi, datum nollem. 59

Lena Milenis in Cistellaria Plautina: Inter nouam rem, inquit, verbum vsurpabo vetus. Quod dedi, nō datum vellem, quod reliquum est, non dabo. Significat se pœnitere, quòd puellæ fecerit copiā, de cætero non facturam. Vsus adagij fiet venustior, si paulo longius à simplici figura detorqueatur: veluti siquis indicans se superioris operæ, quam in poetices studium insumpserit, pœnitere, nec esse consilij diutius in ea tempus terere, dicat: Quod dedi datum nollem, quod reliquum est non dabo.

Crocodili lachrymæ. 60

Κροκοδείλου δάκρυα. id est, Crocodili lachrymæ. De ijs qui sese simulaut grauiter angi incommodo cuiuspiam, cui perniciem attulerint ipsi, cuiue magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui scribant, Crocodilum conspecto procul homine, lachrymas emittere, atq; eundem mox deuorare. Cuiusmodi propemodum erant lachrymæ Bassiani imperatoris, apud Aelium Spartianum. Lachrymabatur quoties aut mentio fieret, aut imagines videret Getæ fratris, quem occiderat. Alij narrant hanc esse crocodili naturam, vt cum fame stimulatur, & insidias machinatur, os hausta impleat aqua, quā effundit in semita qua nouit, aut alia quæpiam animantia, aut homines aquatum venturos, quo lapsos ob lubricum descensum, neq; valentes aufugere, corripiat, correptosq; deuoret. Deinde reliquo deuorato corpore, caput lachrymis effusis macerat, itaq; deuorat hoc quoq;.

Bona etiam offa post panem. 61

Ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ' ἄρτον. id est, Et post panes bona maza est.

Hemistichium carminis heroici. Zenodotus ait de ijs solere dici, qui penuria meliorum amplectuntur deteriora. Nam maza quiddā est pane cocto deterius, conflatum ex lacte & farina, quo rustici vice panis vti consueuerunt. Siquidem ὀπτὸν ἀλευρὸν. in delicijs olim fuisse aliàs demonstrauimus ex Theocrito. Prouerbij speciem habet quod est apud Athenæum lib. 6. licet huic dissimile, πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μάζα τιμιωτέρα χρυσοῦ τε καὶ ἐλέφαντος. idest, Maza siue offa esurienti homini charior & auro & ebore. Quo licebit vti cum indicabimus, rem vsu, non opinione æstimandam. Ex his quæ prodit Athenęus de apparatu conuiuiorum, liquet mazam prius apponi solere, deinde panem. Verum cōsumpto pane probatur & maza. Vt possumus, quando vt volumus non licet. Xenophon lib. 6. παιδείας, facit quendam consolantem milites, qui defecti pane maza vesci cogebantur. Hoc cibo qui victitant, dicuntur ἀλφιτοσιτεῖν, quemadmodum qui pane ἀρτοσιτεῖν.

62

Si non adsunt carnes, taricho contentos esse oportet.

Αν μὴ παρῇ κρέα στερκτέον τῷ ταρίχῳ. id est,
Probanda salsamenta egenti carnium.
Sunt qui dicant, τάριχον accipi pro pisce, sed vili putriq; qui idem sit Aphya: fortassis hic pro iure acci-
piendum tarichus. Nam quibus deest obsonium, solent pane in ius immerso vesci. In aphyas tarichos
creber iocus est in comœdijs. Sensus hic est, vbi non est copia meliorum, boni consulere oportet quæ
cunq; contingunt. Refertur à Diogeniano.

63

Agathonia cantio.

Αγαθώνι@ αὔλησις. id est, Agathonia cantio. Recte dicetur de oratione blanda magis, quàm frugi
fera. Agathon tibicen quispiam erat, cantilenarum suauitate maiorem in modum aures deliniens.
Nec huius mores dissimiles musicæ fuisse perhibentur. Laborauit enim infamia molliciei. Author
& Suidas & Zenodotus. Haud scio an hic sit idem ille Agathon in tragicorum certamine victor, in
cuius epinicijs Plato celebrat illud nobile conuiuiũ. Huius multis modis Aristophanes in Thesmo
phorijs, carminum molliciem deridet.

64

Edax currus.

Αδδηφάγον ἅρμα. id est, Edax currus, in glutones & voraces dicebatur, propterea quòd currus mul
tum absumit vnguinis siue ceromatis: siue quòd sumptuosa res sit, equos & currus alere. vnde & co-
micus Aristoph. in Nebulis iocatur in Strepsiadem, quem filius ἱπποτροφῶν ad inopiam redegerat,
multo ære alieno contracto. Flauius Vopiscut indicat, Aureliano in delicijs fuisse Phagonem quen-
dam, qui vno die ad mensam imperatoris ederit aprum integrum, centum panes, veruecem & porcel
lum, biberit autem infundibulo apposito plus orca. Sed de hoc hominum genere plura Athen. in Di
pnosophistis, apud quem lib. 5. Socrates cum quendam vidisset in conuiuio sese intemperantius in-
gurgitantem obsonio, O vos qui adestis, inquit, quidam ex vobis pane vtitur vt obsonio, obsonio vt
pane. Venustius reddetur, si deflexeris ad animi vitium, veluti si dicas, huius aut illius principis
amicitiam immodica pecunia parari ac retineri alique. Aut cupiditates inexplebiles esse, cum na-
turæ vsus perpauca postulet.

65

Sanguine flere.

Αἵματι κλαίειν, id est, Sanguine flere, prouerbialis hyperbole significans nihil non fieri, quo flecta-
tur aliquis. sic enim antiquitus loquebantur: Haud flectes illum, ne si sanguine quidem fleueris. Itidē
αἵματι στένειν. id est, Sanguine gemere. Durat hoc adagium in hodiernum etiam diem. Translatum
videtur à prodigijs, quibus interdum statuę sanguineis guttis lachrymare videntur.

66

Pardi mortem adsimulat.

Θάνατον παρδάλεως ὑποκρίνεται. id est, Pardi mortem simulat. Dicebatur vbi quis astu perniciem
alicui moliretur: veluti cum Brutus stupidũ ac dementem ageret, vt in posterum imperio potiretur.
Id adagium ad quendam apologum referunt. In Maurusia simiarum ingens copia. Pardalis autem
animal est natura simijs infestissimum, quas tamen viribus assequi non potest, nimirum illis in sum-
mas arbores subuolantibus. His itaq; dolis in eas vtitur. Sternit se supinam sub ramis, ac porrectis
cruribus emori fingit sese. Gaudent eo spectaculo simiæ considentes in arbore. Deinde vbi iam mor
tuam arbitrantur, vnam aliquam emittunt exploraturam, num vere mortuus sit hostis. Illa cautim
ac pedetentim accedens, vbi nullum vitæ videt argumentum, pardale nimirum modis omnibus cada
uer imitante, demum audet etiam conscendere. Quod simul atq; reliquæ simiæ conspexerint, iam de
posito omni metu descendunt, & pardalim omnia ferentem circumsultant: postremo conculcant, in-
sultantes, ludibrij causa, donec pardalis sentiens illas iam saltando defatigatas de repente reuiuiscens,
aliam dentibus, aliam vnguibus corripit, dilaniatq; ac deuorat. Hanc equidem fabulam, ne quid fucī
faciam lectori, non reperi apud idoneum authorē, sed in Græcis collectaneis cuiusdā Apostolij By-
zantij, cuius testimoniũ quodā in loco Politianus etiā adfert, alioquin authoris non admodū grauis.

67

Mandare laqueum.

Mandare laqueum dicimur ijs, quos vsqueadeo negligi à nobis significamus, vt si vel suspendant
sese, nihil ad nos attineat. Iuuenalis de Democrito:
Cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumq; ostenderet vnguem.
Confine illi cum iubemus οἰμώζειν, id est, plorare quempiam, & μακρὰ οἰμώξαι. id est, clare plorare, necnon
κλάειν καὶ μακρὰ χαίρειν. id est, flere & longum valere.

Medium

Medium ostendere digitum. 68

Medio item digito porrecto, supremum contemptum significabant. Martialis lib. 2.
Et digitum porrigito medium
Nam hunc digitum Martialis impudicum vocat.
Ostendit digitum, sed impudicum. Persius infamem
Infami digito & lustralibus ante saliuis.
Huc arbitror pertinere, quòd apud Laertium Diogenes, vt alibi diximus, hospitibus quibusdam Demosthenem videre cupientibus, non indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, parum virum innuens & effœminatum. Ac paulopost eodem in loco, satis indicat porrectione digiti medij quippiā obscœnum significari, cum ait, insanos haberi, qui medium porrigant digitum, qui indicem, nō item. Itaq; eodem in carmine duobus adagijs extremum contemptum indicauit Satyricus:
Mandaret laqueum, mediumq; ostenderet vnguem.
Elegantius fiet vtrunque, si longius detorqueatur. Vt philosophicis præceptis laqueum mandes, tu tuo viuito more. Et theologorum decretis negociatores medium vnguem ostendunt, id est, planè contemnunt ridentque.

Barbam vellere. 69

Τὸν πώγωνα τίλλειν. id est, Barbam vellere. Est illud quoq; sumptum à gestu, barbam vellere, quo summum contemptum ac ludibrium significamus. Horatius Sermonum lib. 1.
Barbam tibi vellunt Lasciui pueri. Persius:
Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam Iuppiter. Idem alias:
Si Cynico barbam petulans Nonaria vellit.
Et Dionysius Siculus, non dubitauit Aesculapio barbam auream detrahere. Lucianus in Timone de Ioue Olympio, ἐκάθησο τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος. id est, Desidebas dum tibi circumtonderetur cæsaries. Et barbam vellit mortuo leoni, qui ferox est in prostratum, quod aliàs attigimus.

Malis ferire. 70

Μήλοις βάλλειν. id est, Malis petere dicuntur, qui muneribus assequi student quod optant, aut qui donis prouocant ad amorem mutuum. Ducta est allegoria à fabula Atalantæ, quam Hippomanes cursu superauit, sed arte proiectis inter currēdum malis aureis, in quibus sublegendis dum puella subinde remoratur, præcessit ac vicit iuuenis. Refertur adagium à Diogeniano. Plutarch. in Symposiacis indicat olim fuisse morem, vt in eos qui semper vincerent, mala, rosas, nonnulli etiam mala punica iacerent. Vt hinc quoq; videri possit ortum adagium, ac dictitatum de ijs qui magnopere mirantur, ac probant quempiam, aut etiam blandiuntur. Idem decade nona narrat, Anaxarchū cum ab Alexandro post cœnam malis peteretur, surrexisse, dixisseq; hunc senarium ex Oreste Euripidis,
Βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χερί. id est, Ferietur aliquis mox deûm humana manu.
Potest & simplicius accipi, malis petere, cum quis ad amandum lacessitur ac prouocatur: sic enim interpretatur Suidas. Vnde & illud apud Maronem,
Malo me Galatea petit lasciua puella. Et,
Aurea mala decem misi, cras altera mittam. Et,
Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.
Et Acontius apud Ouidium Cydippæ malum inscriptum in gremium mittit. Aristoph. in Nebulis, Μήλῳ βληθεὶς ἀπὸ πορνιδίου. id est, A scorto malo percussus. Interpres adscribit, malum amoris esse symbolum, propterea quod Veneri sit sacrum. Vnde in certamine formarum, præmium malum erat aureum, idq; Veneri contigit. Theocritus in Cyclope,
Ἤρατο δ᾽ οὔτι ῥόδοις, οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίννοις,
Ἀλλ᾽ ὀλοαῖς μανίαις.
id est,
Non malis, non ille rosis, non ille Cicinis,
Sed furijs mage pestiferis adamabat.
Idem in Hodœporis,
Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα.
Olim munuscula malis constabant. vnde Horatius in Epistolis:
Frustis & pomis viduas venentur auaras,
Excipiantq; senes, quos in viuaria mittant.

Mare prius vitem tulerit. 71

Τὸ πέλαγος πρότερον οἴσει ἄμπελον. id est, Mare prius vitē feret. De ijs quæ nullo pacto fieri possint. Nam salsitudo vitibus inimicissima. Hinc opinor Homerus & Hesiodus idētidem pontū vocāt

ἀτρύγετον, quòd illic nulla colligatur vindemia, Salsa terra ferè sterilis est frugibus, sed vitibus inimicissima. Refertur apud Diogenianum.

72

Betizare, Lachanizare.

Lachanizare vulgo dicebant pro languere, teste Suetonio in vita Octauij Cæsaris, pro quo Augustus nouauit betizare. Quadrabit & in insulsos & insipidos. Catullus,

Languidior tenera cui pendens sicula beta. Item Martialis,

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,

O quàm sæpe petet vina piperq; coquus.

Eodem pertinet illud Diogenis Cynici dictum apud Laertium: Cum adolescentes quidam eum canem vocarent, seque cauturos dicerent ne ab illo morderentur, bono animo esse iussit: canem enim haudquaquam vesci betis, molliciem illorum notans. Bliteos appellant stupidos. Est βλίτον herbæ genus, cui nomen etiam à stupore saporis inditum putant, quasi βλὰξ, quæ vox bardum & stupidum significat. Aristopha. in Auibus, ὡς βλακικῶς διακονεῖς. vt stupide ministras. Plautus in Truculento: Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino, ad rem suam. Laberius Mimographus apud Nonium Marcellum, bipedem & bliteam beluam appellat insulsum & væcordem. Apud Menandrum quoq; mariti vxoribus ex blito conuitium faciunt, bliteas eas nominantes. Aristoph. in Nebulis, καί σε καλοῦσι βλιτόμαν. id est, Teque vocant bardum ac stultum. Fieri potest vt Gallica quoq; vox hinc manarit, qua nunc vulgo contemptissimos, extremæque notæ homines compellant Bliteros addita literula.

73

Promus magis quàm condus.

Sanè quàm elegans & prouerbialis Ausonij dimeter iambicus, Promusq; quàm condus magis: in quendam profusiorem, qui parta prodigere nosset, quærere aut quæsita seruare non nosset. Sumpta à rei familiaris dispensatoribus, maximeq; penuariæ, quos Græci ταμίας vocant, quorum partes sunt ad vsum familiæ promere, id est, proferre quædam, alia condere, hoc est, seponere. Iam qui tantum promit, is ad inopiam velis equisq; properat. Plautus in Truculento, parce promos appellat, sordidos ac tenaces, & qui sumptum libenter effugiunt.

74

Indulgere genio.

Prouerbiales sunt & illæ figuræ, defraudare genium, pro eo quod est, negare naturæ quod appetit: & indulgere genio, pro eo quod est, animo obsequi. Terentius in Phormione. Suum defraudans genium. Plautus in Truculento: Sed istos qui cum genijs suis belligerant, parce promi: Sordidos significans. Idem in Aulularia: Egomet fraudaui meum genium. Contra Persius Satyra quinta,

Indulge genio, carpamus dulcia.

Vnde & genialem appellant diem, lætum & voluptuariū. Et genialiter viuere, pro molliter & laute.

75

Curare cuticulam.

Huic confinis est illa frequens apud poetas figura: Curare cuticulam. Nam qui voluptati student magis quàm famæ, vnum hoc curant, vt cutis summa niteat, eaque gratia lautioribus epulis, balineis, vnguentis, somno, conuiuijs, alijsque id genus delitijs vtuntur. Horatius in Sermonibus:

Ire domum, atq;

Pelliculam curare iube. Idem in Epistolis:

Me pinguem, & nitidum, & bene curata cute vises,

Cum ridere voles, Epicuri de grege porcum. Persius,

Et assiduo curata cuticula sole.

76

Nodum in scirpo quæris.

Nodum in scirpo quæris, in anxium dicebatur, nimisque diligentem: aut meticulosum, qui illic scrupulum moueret, vbi nihil esset addubitandum. Hoc adagium refertur apud Plautum in Menæchmis, & verbis totidem apud Terent. in And. Festus ex Ennio citat:

Quæris & in scirpo, soliti quod dicere, nodum.

Nominatim prouerbij titulo referens. Donato iunci species est scirpus, leuis atque enodis. Quanquā apud Gellium scirpi dicuntur captiunculæ, argutiæq;. Nisi forte quis malit legere in scrupo, quod hi lapilli leues sint ac rotundi.

77

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.

Horatius in Arte poetica, prouerbiali schemate dixit,

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.

Indocti poetæ ſtultitiam taxans,qui multa non ſuo loco neq; tempeſtiuiter deſcribit, perinde quaſi pictor delphinum piſcem,iuxta Callimachi dictum in nemoribus pingeret, rurſus aprum in vndis. Confine illi,ἐν φακῇ τὸ μύρον.id eſt,In lenticula vnguentum.

Cancer leporem capit. 78

Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ.id eſt,Cancer leporem capit. De re nequaquam veriſimili, dictuq; abſurda. Velut ſiquis dicat,ab indoctiſſimo ſuperari doctum.

Ne caprea contra leonem. 79

Μὴ πρὸς λέοντα δορκάς. id eſt, Ne caprea aduerſus leonem, hoc eſt ne longe inferior cum potentiore decertes. Dorcas enim ſylueſtris eſt capreolus. Refertur à Diogeniano. Suida integrum refert ſenarium,

Μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς ἅψωμαι μάχης. id eſt,
Ne cum leone caprea pugnam ſumpſero. Homerus Odyſſeæ Θ.
Ἀνδράσι δὲ προτέροισι ἐριζέμεν οὐκ ἐθελήσω. id eſt, Cum potiore viro nolim certamen inire.

Pellem caninam rodere. 80

Pellem caninam rodere, prouerbiali metaphora dixiſſe videtur Martialis, pro eo quod eſt hominem maledicum & improbum conuitijs inſectari. Sic enim ſcribit in obtrectatorem quendam & oblatratorem,

Non deerunt tamen hac in vrbe forſan,
Vnus vel duo,treſúe quatuorúe
Pellem rodere qui velint caninam.

Echino aſperior. 81

Ἐχίνου τραχύτερος.id eſt,Echino aſperior,in hominem intractabilem & inſuauibus moribus dictum. Metaphora ſumpta ab animãte,cuius duplex eſt genus:terreſtre,ſpinis obſitum : & maritimũ, pinnata vndiq; teſtudine,ac ſpinis obductum,quibus ſe pedum vice voluit,authore Plinio. Martialis,
Cortice depoſito mollis echinus erit.
Ariſtoteles libro De generatione animantium quinto tradit echinum ipſum quidem puſillum eſſe, cæterum ſpinas habere & longas & acutas. Athenæus Dipnoſophiſta.libro tertio fabellam haud infeſtiuam refert è Demetrio Scepſio : Laconem quempiam vocatum ad cœnam, appoſitis echinis, cum ignoraret quo pacto ſoleant edi,nec obſeruaret quomodo cæteri conuiuæ his veſcerentur,corripuiſſe quendam, & in os conieciſſe vna cum ipſa teſta : porrò cum inter dentes ſtrideret echinus, & hominis os cibo miſere cruciaretur, ó ſceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam tibi mitis,nec te poſthac vnquam ſumpſero.

Echinus partum differt. 82

Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει. id eſt, Echinus partum differt. De ijs dici ſuetum, qui prorogarent quippiam ſuo malo : veluti qui creditam pecuniam comperendinant, tamen aliquando reddendam vel maiore cum fœnore. Aiunt echinum terreſtrem ſtimulata aluo remorari partum, deinde iam aſperiore ac duriore facto fœtu mora temporis, maiore cruciatu parere. Author Suidas. Plinius lib. 9. cap. 25. tradit,piſcem qui dicitur echineis,fluxum grauidarum ſiſtere, & vſque ad puerperium in vtero continere fœtum. Quanquam hoc ἀπροσδιόνυσον.

Prius duo echini amicitiam ineant. 83

Πρὶν δὲ δύο ἐχῖνοι ἐς φιλίαν ἔλθοιεν,ὁ μὲν ἐκ πελάγους,ὁ δ' ἐκ χέρσου.id eſt, Prius echini duo inierint amicitiam,alter è mari,alter è terra. De ijs qui moribus ac ſtudijs ſunt inter ſe diſcrepantiores,quàm vt ſpes ſit aliquando inter eos neceſſitudinem coituram. Venuſtius erit ad rem deflexum. Male conuenit theologorum ſpinis cum bonis literis:citius echino marino cum terreſtri conueniret, Nam eſt echinus marinus,de quo multa Plinius & Ariſtoteles. Eſt & terreſtris,quem alio nomine vocant Erinaceum:illud commune,quod vterq; ſpinoſus eſt,vnde & vocabulum inditum. Refertur à Suida.

Non miſſura cutem,niſi plena cruoris hirudo. 84

Prouerbij ſpeciem habet illud etiam Horatianum in Arte poetica:
Non miſſura cutem,niſi plena cruoris hirudo.
Quadrabit in homines nimium ſedulos,& quibuſuis in rebus immodicos. Cuiuſmodi nonnullos videas,qui cum ſemel cœperint,nullum faciunt finem,donec defatigati deſiſtant, nec rationem vllam habent alieni faſtidij,ſed ſuo tantum animo negotij modum metiuntur,haudquaquam memores vetuſtiſſimi ſermonis admonentis vt tum à luſu deſiſtamus,cum adhuc eſt iucundus,ne volupta

tem odij molestia consecuta contaminet. Nemo nescit, hirudinem vbi semel hæserit corpori, nullâ ratione posse reuelli, donec suctu sanguinis expleta decidat. Quidem appellant sanguisugam, Græci βδέλλαν siue βδέλλιον, linguam habet bisulcam ac fistulatam, quam penitus infigit cuti. Meminit Plinius libro vndecimo, capite 34. atque inibi de altero quodam animali, cui nomen non sit, quod semper infixo sanguini capite viuat, donec nimia satietate dehiscat, & ipsi immoriens alimento, cum cibi non sit exitus.

58

Mea est pila.

Mea est pila, id est, Vici, & voti sum compos: aut res mihi in manu est, apud Plautum in Truculento. Sumptum à notissimo pilæ ludo, cum multis insequentibus, vnus aliquis præstantior occupat. Consimili figuta dixit in Cassina: Sed si nunc vult hera facere officium suum, nostra omnis lis est, vicimus. Traducta metaphora à iudicijs.

86

Ab ouo vsq; ad mala.

Ab ouo vsq; ad mala, prouerbiali figura dixit Horatius in Sermonibus Satyra 3. pro eo quod est, ab initio conuiuij vsq; ad finem.

Si collibuisset, inquit, ab ouo
Vsq; ad mala, citaret, iò Bacche modo summa
Voce, modo hac resonat quæ chordis quatuor ima.

Antiquitus enim cœnam ab ouis auspicabantur, malis finiebant. Erit venustius, si longius trahatur, ab ouo vsq; ad mala .i. toto colloquio, tota nauigatione, aut toto opere. Qui rem altius repetunt quàm oportet, notantur illo versu Horatiano,

Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.

Qui à primis initijs repetunt, ἐκ τῶν ῥιζῶν. id est, à radicibus, & à stirpibus imis exordiri dicuntur, qui nihil prætermittunt, ordine narrant, & à capite vsque ad calcem, quod alibi retulimus, Græcis ἄνωθεν dicitur & ἀρχῆθεν.

87

Virtutem & sapientiam vincunt testudines.

Iulius Pollux lib. 9. de rerum vocabulis, scribit hoc carmen olim prouerbio celebratum fuisse. Τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι. id est, Et virtus testudinibus, & sapientia cedit. Est autem velut ęnigma, innuens pecuniam longe plus posse, quàm aut virtutem, aut sapientiam. Antiquitus enim Peloponesiorum nomisma χελώνη. id est, testudo dicebatur, propter insculptam in eo testudinis figuram. Testem huius rei citat Eupolidem, qui in fabula cui titulus Captiui, ὀβολὸν dixerit καλλιχέλωνον. id est, obolum pulchræ testudinis. Consimili figura dictum est illud: Multas noctuas sub tegulis latitare, & bos in lingua: quę suis retulimus locis.

88

Sacra hæc non aliter constant.

Sacra hæc non aliter constant. Hoc adagio licebit vti, siquando fatebimur culpam, sed quæ rei locóue conueniat: veluti siquis in balneis agatur impudentius: aut rusticius in naui, aut in compotationibus ebriorum intemperantius: aut inter mulierculas ineptius: aut inter aulicos dissimulantius: aut inter sophistas loquacius: aut apud populum adulantius. Ausonius nuptialis Centonis excusans licentiam. Etenim fabula est, inquit, de nuptijs, & velit nolit, sacra hæc aliter non constant. Sumptum à sacris quæ certis quibusdam cæremonijs peraguntur, de quibus siquid demutes, piaculum admissum putetur. Plutarch. in commentario de audiendis poetis: Θυσίας μὲν γὰρ ἀχόρους καὶ ἀναύλους ἴσμεν, οὐκ ἴσμεν δὲ ἄμυθον οὐδὲ ἀψευδῆ πόιησιν. id est, Sacra enim absque choris ac tibijs nouimus. Non nouimus autem absq; fabula ac mendacio poesim.

89

Sequitur ver hyemem.

Sequitur ver hyemem. Hoc adagio rerum vices significamus, necessario sibi succedentium: vt siquis suadens in rebus afflictis animum fulciendum spe meliorum, dicat: Sequetur ver hyemem, id est, tristibus succedent lætiora. Ita Pindarus Isthmiorum hymno 4. νῦν δ' αὖ μετὰ χειμέριον ποικίλων μηνῶν ζόφον χθὼν ἅτε φοινικέοις ἄνθεσι ῥόδοις. id est, Nunc vero rursum post hybernam multiplicium mensium caligmem, terra veluti purpureis floret rosis. Ausonius in præfatione monosyllaborum, nonnihil abusus est prouerbio. Vt in vetere verbo est: Sequitur ver hyemem. Iam simillimum nugarum subtexo nequitiam.

90

Venereum iusiurandum.

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος. id est, Venereum iusiurandum non punitur. Sensus est, amantium iusiurandum irritum esse: neq; ad deos quicquam pertinere, tanquam iocosum. Et authore Nasone,

Iuppiter

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Aeolios in freta ferre notos. Et Horatius,
Ridet hoc inquam Venus ipsa rident Simplices nymphæ. Tibullus,
Periuria ridet amantum
Iuppiter & ventos irrita ferre iubet.

Citatur hoc adagium à Platone in Conuiuio. ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοὶ ὅτι ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ θεῶν, ἐκβάντι τῶν ὅρκων. Ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον, οὔ φασιν εἶναι, οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πᾶσαν ἐξουσίαν πεποιήκασι τῷ ἐρῶντι, id est, Quodq; omnium maximum est, vt sanè dicitur vulgo, vni etiam iuranti à dijs parata est venia, si quæ iurauit non præstiterit. Venereum enim iusiurandum negant esse: Adeo tum dij, tum homines nihil non permittunt amanti. In verbis Platonis videtur deesse vocula, ἐμποίνιμον. οὔ φασιν εἶναι ἐμποίνιμον. Meminit & Procopius in epistola ad Epiphanium vltima, καλῶς ἄρα ᾔδει τὸ τῶν ἐρώντων πάθος ἡ παροιμία, κἂν ἐπιορκεῖν ἐθέλωσι, συγγνώμην αὐτοῖς ἐκ θεῶν ἐπαγγέλλεται. id est, Pulchre nouit amantium affectum prouerbium, etiam si peierare voluerint, veniam illis à dijs pollicetur. Plato in Philebo apud Athenæum lib. 12. ὡς ὁ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ ἀφροδίσια, ἃ δὴ μέγιστα δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὥσπερ καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν, οὐδὲ τὸν λογισμὸν κεκτημένων. id est, Cæterum quemadmodum dicitur, etiam in voluptatibus circa res venereas, quæ sanè videntur esse præcipuę, periurio quoque venia donatur à dijs, perinde quasi voluptates puerorum instar sint, qui nondum rationis sunt compotes. Refertur & illud ex Callimacho,

Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσι θεαυτοὺς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων. id est,

Iurauit, verum vulgo dicunt, in amore
Quod iuras, aures non penetrare deûm.

Prior versus non caret mendo. Deflecti potest ad quoduis promissum, cuius fides præstanda non videatur.

Tanquam meum nomen; tanquam digitos. 91

Prouerbiales hyperbolę sunt, tanquam meum nomen, & tanquam meos digitos teneo, siquando promptam certamq; memoriam significare volumus Martialis.

Totis diebus Afer hæc mihi narras.
Et teneo melius ista, quàm meum nomen. Martialis:
Tanquam vngues digitosq; suos.

Nihil magis meminimus quàm proprij nominis, vnde & vita defunctos olim suo nomine inclamabant. Et proprij nominis oblitum, dicimus prodigiosæ obliuiscentiæ hominem. Antiquitus in digitis computus peragebatur. Extat ea de re libellus Bedæ. Quin hodieq; numerandi imperitum & obliuiosum per iocum rogare solent, quot in manibus habeat digitos. Plutarchus in comment. cui titulum fecit, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, scribit olim morem fuisse nomina digitorum ediscere, hisq; in metu tanquam remedio futuris vti, ipsius verba subscribam: Οἱ μὲν γὰρ ἐκμεμαθηκότες τὰ τῶν ἰδίων ὀνόματα δακτύλων, χρῶνται πρὸς τοὺς φόβους αὐτοῖς ὡς ἀλεξικάκοις, ἀτρέμα καταλέγοντες ἕκαστον. id est, Quidam enim ediscunt suorum nomina digitorum, eisq; contra pauorem vtuntur, tanquam ad depellenda mala remedium habeant, paulatim singulos recensentes. Quæ vero sint digitorum apud Gręcos vocabula Gellius in Noct. Atti. indicauit. Cœlius Calcagninus, vt indicat Aleander, mauult intelligi de nominibus Dactylorum Idæorum, de quibus nonnihil attigimus in prouerbio, Celmis in ferro: licet in Plutarcho, ἰδίων legatur, non ἰδαίων.

Bonorum glomi. 92

Ἀγαθῶν ἀγαθίδες. id est, Bonorum glomi: de opibus extructis & affatim accumulatis. Sumpta metaphora è glomere textorio, cui fila sunt obuoluta, aut certe ligno illo textorio, cui filorum maxima vis est obuoluta, quod idem πηνίον vocant. Prouerbij meminit Iulius Pollux lib. 7. cap. 10. indicans apud comicos esse frequentissimum. Videtur autem allusum ad vocem in Agathide & Agathis: perinde vt Thucydides in Euripidis epigrãmate Athenas τῆς ἑλλάδος ἑλλάδα vocat, id est, Gręcię Græciam. Etiam libro quinto tribuit hanc sententiam Pindaro. Et quemadmodum ἔσχατα ἐσχάτων. id est postrema postremorum. Item κακὰ κακῶν. id est, mala malorum, dicunt Græci: quam quidem figuram Latini non agnoscunt.

Rem acu tetigisti. 93

Est apud Plautum in Rudente: Rem acu tetigisti, pro eo quod est, rem ipsam diuinasti, nihil aberrans. Metaphora sumpta videri potest à lusu quopiã, in quo diuinator, id quod alius notasset summa

acu tangebat: aut lineam, aut calculum, aut aliud quiddam simile. Igitur acu tangere, perinde est quasi dicas, ipsissimum punctum attingere, Nam minutissima puncta denotantur acu.

94

Purgatis auribus.

Purgatis auribus, pro attentis ac vacuis, prouerbium resipit. Plautus in Milite,
Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus. Horat. in Epist.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem. Persius quinta Satyra,
Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.
Nam sordes in auribus collectæ auditum hebetant, exemptæ reddunt acriorem.

95

Purior clauo.

Ἁγνότερος πηδαλίου. id est, Purior gubernaculo. Comparatio prouerbialis de re vehementer inculpata, aut moribus vndequaque integris & incontaminatis. Clauus enim nauticus assiduis fluctibus abluitur, vt nihil sordidum possit hærere. Adagium refertur à Suida.

96

De calcaria in carbonariam.

Quoties fit vt à re proposita ad aliud quippiam longe diuersum digrediamur, de calcaria in carbonariam decurrere dicimur: siue cum ex vno malo in aliud diuersum incidimus. Tertullianus lib. De carne Christi: Igitur, inquit, de calcaria, quod dici solet, in carbonariam, à Marcione ad Apellem. Huic non dissimile est illud Ciceronis in actione pro Murena: Respondebo igitur Posthumio primum, qui nescio quo pacto, mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere.

97

Datyli dies.

Δατύλου ἡμέρα. id est, Datyli dies. Vbi res feliciter successerunt. Sumptum à Datylo quodam, qui apud Athenienses summos est honores consecutus.

98

Monstrum alere.

Monstrum alitur, vbi quid occulti vitij latere significamus: haud scio an inde sumpta metaphora, quòd monstra ob pudorem clanculum aluntur & occultantur. Siquidem Pamphilus in Andria Terentiana, quòd prius repudiatus gener rursum ad affinitatem repeteretur, suspicans aliquid esse vitij in puella quod celaretur: Repudiatus, inquit, repetor. Quamobrem? nisi id est quod suspicor, aliquid monstri alunt. Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me.

99

Non curat numerum lupus.

Prouerbium sapit Vergilianum illud in Bucolicis:
Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
Recte dicetur in hominem impudenter furacem. Extat hodieque vulgo iactatum adagium: Lupus non veretur etiam numeratas oues deuorare. Porrò fures paulo timidiores consueuerunt à rebus numeratis abstinere manum metu, videlicet ne hoc indicio deprehendantur. Huic affinis iocus ille facetus in seruum furacem, cui nihil erat domi, neq; clausum, neq; obsignatum.

100

Ipsis placet.

Αὐτοῖς ἀρέσκει. id est, Ipsis placet. Vbi rem parum nobis probari, aut causam nihil ad nos pertinere significamus. Terentius in Andria. Mihi non fit verisimile, Atqui ipsis commentum placet. Non admodum abludit ab illo, suum cuiq; pulchrum. Suis quisque consilijs, suæque sententiæ blanditur. Huc pertinet illud apud Homerum frequens: ἥνδανε θυμῷ. id est, Placuit animo. Item illlud apud comicos: Sic lubitum est animo meo. Et apud Vergilium: Dijs aliter visum.
Plato lib. De legibus 3. retulit hoc prouerbium.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA V.

1

Spartam nactus es, hanc orna

HN ἔλαχες σπάρταν κόσμει. id est, Spartam quã nactus es, orna, siue administrã. admonet adagium, vt quãcunq; prouinciam erimus forte nacti, ei nos accommodemus, proq; huius dignitate nos geramus. M. Tullius ad Atticum lib. 3. epist. 6. Reliquum est: σπάρταν ἔλαχες ταύταν κόσμει. Non me hercle possum. Et Philoxeno ignosco, qui reduci in carcere maluit. Idem ad eundẽ lib. 1. Eam causam quã mihi dicis

dicis obtigisse σπάρταν.non modo nunq̃ deseram,sed etiam si ab illa deserar,in mea pristina sententia permanebo. Quod à Cicerone refertur,carmen est anapesticum,è tragœdia quapiam, Spartam nactus es,hanc exorna. Theocriti Scholiastes indicat allusum ad hoc prouerbium in Hodœporis,

Αὐτόθιμοι ποτέρισδε, καὶ αὐτόθι βουκολιάσδευ.	Mecum istic certa,simul istic pascito tauros.
Τὰν σαυτοῦ πατέων ἔχε τὰς δρύας. id est,	Et terram calcans propriam,ne desere quercus.

Prouerbium igitur ad varios vsus licebit accommodare:vel cum admonebimus vt suam quisq; personam quam suscepit,cum decoro tueatur. Episcopus es,ne satrapam agas,sed episcopum. Maritus es, cura quæ mariti sunt officia. Aulicus es,aulicum age: Iudex es,ne iam amicum aut inimicum, sed iudicem agas. Principatus tibi contigit,principis officio fungete. Priuatus es, vt priuatum te gere. Sic propemodum vsus est Aristophanes: Nam huic inscribitur comœdia,cui titulus θεσμοφοριάζουσαι.

Χρὴ γὰρ ποιητὴν ἄνδρα πρὸς τὰ δράμματα	Decet poetam accommodari moribus,
Ἃ δεῖ ποιεῖν,πρὸς ταῦτα τοὺς τρόπους ἔχειν.id est,	Vtcunq; ad argumenta,quæ tractauerit.

Vel cum iubebimus,vnumquenq; sua sorte contentum esse oportere quæcunq; contigit. Quemadmodum enim peritus gubernator in omni tempestate bonum præstat nauclerum: ita vir sapiens in omni fortuna sapienter se gerit. Est ampla res familiaris,sapienter administra. Non est,vtere paupertatis commodis. Contigit eruditio,vtere ad bene viuendum. Non contigit,ne macereris, sufficit pietas ad consequendam salutem. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας,admonens vt suã quisque sortem boni consulat: σπάρτην,inquit, ἔλαχες,ταύτην κόσμει.id est,Sparta tibi obtigit, hanc exorna. In eodem libello monet hoc dictum à Solone proditum. Citatur autem ex Euripide,

Σπάρτην ἔλαχες,κείνην κόσμει,	Spartam nactus es,hancce guberna,
Τὰς δὲ μυκήνας ἡμεῖς ἰδίᾳ. id est,	Sors est propria nostra Mycenæ.

Videntur verba esse Agamemnonis ad Menelaum.

Quod confine est illi Platonico: τὸ παρὸν εὖ τιθέσθαι.id est, Quod præsens est,bene dispone, siue boni consule. Nunc vulgus hominum magis incumbit augendæ rei,quàm bene administrandæ,contra q̃ recte monet Socrates in Theæteto Platonis, κρεῖττον γὰρ που σμικρὸν εὖ, ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι. id est,Nam satius est pusillum bene,quàm multum non vt oportet peragere. Hanc igitur sententiã passim in principum aulis insculpi oportuit, σπάρταν ἔλαχες,ταύταν κόσμει: quorum vix vllum reperias, qui vere cogitet quid sit principis agere personam,quiue sua ditione contentus , non conetur aliquid imperij sui finibus addere. Principis munus est, modis omnibus reipublicæ commodis prouidere, publicam tueri libertatem: alere pacem , excludere quàm minimo suorum exitio maleficia, dare operam vt sanctos & integros habeat magistratus. Cum igitur harum rerum securus ludit alea, saltat, scortatur, musicatur, venatur, negociatur, breuiter alibi intentus est totus, tum occinendum est adagium, σπάρταν ἔλαχες,ταύταν κόσμει. Rursum vbi neglecta quæ contigit ditione, foris agit, alijs inhians imperijs,suos in summum adducit discrimen,suos exhaurit funditus,seq; pariter & vniuersam fortunam aleæ belli subijcit,vt vnum aut alterum oppidulum adijciat suis finibus, tum suggerendum adagium: Spartam nactus es. Nihil principi pulchrius , quàm vt hoc quicquid est regni, quod fortuna dedit, sua sapientia , virtute, diligentia reddat ornatius. Contigit oppidulum, imitare Epaminondam : fac vt frigidum illud oppidulum tua opera multo reddas celebrius ac locupletius. Contigit fera & intractabilis natio: da operam, vt eam paulatim cicurem & legibus obtemperantem reddas. Contigit regnum parum splendidum: noli vexare finitimos,sed hoc quod habes,citra alienum detrimentum exorna. Vix vnquam feliciter cessit peregrinæ ditionis affectatio. Quasdã nationes ingenium ac linguę sonus discreuit,vt Germanos & Hispanos: quasdam ipsa natura diduxit vt insulares mari,Italos mari simul & Alpiũ molibus. Nonnullis casus suos terminos dedit. Si quisque quod nactus sit,nitatur ornare,nimirum vbiq; florebunt omnia,& inter amicos,nempe Christianos,omnia erunt omniũ cõmunia. Nunc sæpenumero fit,vt dum aliena labefactare nitimur, nostra funditus subuertamus:&,vt feliciter cedat res,tanto nostrorum ciuium sanguine, tantis sumptibus, tot periculis, tot sudoribus, tot orbitatibus,tot denique nunquam enumerandis malis emimus titulum nescio quem inanem,& magni nominis fumum. Xerxes, Cyrus, Alexander Magnus & vixissent diutius,& veriorem gloriã essent consecuti,si suas ciuitates recte administrare,q̃ alienas armis vexare maluissent. Carolus Burgundionum dux,huius proauus,si vim ingenij qua pollebat,si magnitudinem animi contulisset ad sua locupletanda potius quàm expugnanda aliena: nec infelicem mortem oppetisset in bello,& inter laudatissimos principes haberi poterat. Magna pars nostræ ditionis id temporis fatali quadam peste tenebatur. Stultissima videlicet,sed omniũ perniciosissima dissensione

omnibus in duas factiones diuisis: quarum alteri nomen erat ab hamo, alteri à pisce asello. Pugnabat ciuitas cum ciuitate, vicus cum vico, domus cum domo: sæpe quos idem lectus iungebat, factio diuersa segregabat: & fratrem à fratre, ruptis naturæ vinculis distrahebat. Passim latrocinijs, iurgijs, cędibus rapinis feruebāt omnia. Et interim bonus ille princeps, perinde quasi hæc nihil ad rem pertinerent, procul aliorum oppugnabat mœnia. Carolus Galliarum rex, huius nominis octauus, peragrata Italia, reuersus est ad suos: sed tanto suo suorumq; malo ac periculo, vt pœnituerit eius felicitatis. Deniq; sunt qui affirment eum ad senectutem peruenire potuisse si Italiam Italis reliquisset. Quid dicam de Philippo, huius Caroli patre? Adijt Hispanias, non Martis aleam experturus, sed accersitus ad regni partem capessendam, paccata vndiq; omnia. Et tamen hanc tam felicem peregrinationem quàm fleuit patria non ferendis exactionibus expilata. Ipse magno vitæ periculo non semel laborauit. Franciscum Buslidium archiepiscopum Byzontinum amisit, virum modis omnibus incōparabilem. Sed tamen vtcunq; redijt, non licuit ijs malis ita defungi. Denuo reliquit suos, sæuissima iactatus tempestate delatus est in Angliam tum temporis non admodum æquam nostratibus. Quid illic acciderit, quid passus fuerit, quid pollicitus, quo pacto dimissus sit, non libet commemorare. Seruiuit necessitati fateor & ignosco. sed quid erat necesse in eam venire necessitatē? Nec iis admonitus malis de repetenda patria cogitauit. Hispaniæ reuisendæ erant, vbi periret iuuenis ad res maximas natus nisi ipse suam sibi inuidisset felicitatē. Atq; vnius hominis mors simul & patriam optimo principe, Maximilianum vnico orbauit filio. Quid dicam de Christianissimo Francorū rege Lodouico, eius nominis duodecimo? Adortus est Venetos, id temporis vt videbatur, inexpugnabiles, vnico conflictu tot oppida restituit Romano pontifici Iulio, tot imperatori Maximiliano, tot sibi recepit. Rediit rebus felicissime, sicuti videbatur, confectis. Verum quantum malorū pelagus hinc exundauit in Gallos? Qui suo sanguine tot insignes triumphos Iulio pepererant, eiusdem opera maiore sanguinis iactura, ex Italiæ finibus eiecti: parum hoc, & quo non tandem ignominiæ stigmate notati? Quod ni Iulium mors intercepisset, vidissemus regnum illud totius orbis florentissimum, funditus euersum. Quid autem de serenissimo Scotorum rege Iacobo commemorem? Is vir absolutam felicitatem absolutæ laudi adiunxerat, si perpetuo suis se finibus continuisset. Erat ea corporis specie, vt vel procul regem posses agnoscere. Ingenii vis mira, incredibilis rerum omniū cognitio, inuicta animi magnitudo, vere regia pectoris sublimitas, summa comitas, effusissima liberalitas. Denique nulla virtus erat quæ magnum deceret principem in qua ille non sic excelleret, vt inimicorum quoque suffragio laudaretur. Cōtigerat vxor Margareta serenissimi Anglorum regis Henrici octaui soror: ea forma, ea prudentia, ea in maritum charitate, vt non aliam à superis optare potuisset. Regnum Scotiæ, quod multis & opibus & celebritate incolarum, & splendore fertur cedere: sic suis virtutibus illustrarat, sic auxerat, sic ornarat, vt veram egregij principis laudem meruerit, si intra hoc gloriæ suæ stadiū constitisset. Sed ô nunquam felicem reguo, raro principi, regis discessum. Dum nimiū amico in Gallorum regem animo, quo Britaniæ regem magnis rerum minis Gallias impetentem auerteret, & ad insulæ suæ defensionem reuocaret, egressus regni sui fines, Angles bello lacessit. Quid multis? Fortiter quidem, sed infeliciter perijt, non tam sibi quàm regno. Perijt adhuc æuo vigens. Diu Scotia tanto principe, diu Margareta tali marito, diu filius (nam filium ex ea sustulerat) tali patre frui potuisset atq; ipse vicissim & his omnibus & sua gloria, nisi sibi vitam inuidisset. Cæsus est vna cum fortissimo patre filius, & filius eo patre dignissimus Alexander archiepiscopus, titulo diui Andreæ, iuuenis quidem viginti fermè natus annos: in quo nullam consummati viri laudem desiderares. Mira formę gratia, mira dignitas, heroica proceritas, ingenium placidissimum quidem illud, sed tamen ad cognitionem omnium disciplinarum acerrimum. Nam mihi fuit cum eo quondam in vrbe Senensi domestica consuetudo: quo tempore à nobis in rhetorum præceptis, Græcanicisq; literis exercebatur. Deum immortalem quàm velox, quàm felix, quàm ad quiduis sequax ingenium, quā multa simul complecti poterat. Eodem tempore discebat iurecōsultorum literas: nec eas admodum gratas, ob admistam barbariem & odiosam interpretum verbositatem. Audiebat dicendi præcepta, & præscripto themate declamabat, pariter & calamum exercens & linguam. Discebat Græce, & quotidie quod traditum fuerat, stato reddebat tempore. Horis pomeridianis, musicis operā dabat, monochordis, tibijs, testudini. Modulabatur & voce nonnunquam. Ne ipsum quidem conuiuij tempus studiorum vacabat fructu. Sacrificus perpetuo salutarem aliquem librum recitabat: puta decreta pontificū, aut diuū Hieronymum, aut Ambrosium, nec vnquam recitantis vox interrumpebatur, nisi siquid alteruter doctorum, inter quos medius accumbebat, admonuisset, aut ipse parum assequens quod legebatur, sciscitatus

scitatus esset aliquid. Rursum à conuiuio fabulæ, sed breues, & hæ quoq; literis conditæ. Proinde nulla omnino vitæ pars vacabat studio, nisi quæ rei diuinæ somnoq; daretur. Nam etiamsi quid superfuisset temporis, quod tam varijs studiorum vicibus non suppetebat, tamen siquid forte supererat, id historicorum lectioni dabat, Nam hac cognitione præcipue capiebatur. His itaq; rebus factum est, vt adulescētulus vix dum decimumoctauum egressus annum, tantum in omni literarum genere cōsecutus fuerit, quantum in quouis viro iure mireris. Nec illud in hoc vsu venit, quod ferè solet in alijs, vt ad literas felix, ad bonos mores minus esset appositus. Verecundi mores erant, sic tamen vt miram agnosceres prudentiam. Animus sublimis, & à sordidis istis affectibus procul semotus: sed ita vt nihil adesset ferocitatis, nihil fastidij. Nihil non sentiebat, permulta dissimulabat, nec vnquam ad iracundiam poterat incitari. Tanta erat naturę lenitas, animiq; moderatio. Salibus impendio delectabatur, sed eruditis ac minime dentatis, hoc est non nigro Momi, sed candido Mercurij sale tinctis. Siquid turpe domi natum fuisset inter famulos, mirum quanta dexteritate, quantoq; candore solitus sit componere. Deniq; religionis erat & pietatis plurimum, superstitionis nihil. In summa, nemo fuit dignior, qui ex rege, & ex illo rege nasceretur. Vtinam autem in parentem pietas quàm fuit admriabilis, tam fuisset & felix. Comitatus est in bellum ne vsquam patri deesset. Quæso quid tibi cum Mauorte, omnium poeticorum deorum stupidissimo, qui musis, immo qui Christo eras initiatus? Quid isti formæ, quid isti ætati, quid naturæ tam miti, quid ingenio tam candido, cum taratantaris, bombardis, & ferro? Deniq; quid erudito cum acie? quid episcopo cum armis? Imposuit nimirum tibi immodica quædam in parentem pietas, dumq; nimium fortiter amas patrem, infeliciter cum patre cæsus occubuisti. Tot naturæ dotes, tot virtutes, tot eximias spes, vnica pugnæ procella absorbuit. Perijt & nostrarum rerum nonnihil. Nempe quod in erudiendo te sumpsimus operæ, quodq; mea partum industria mihi te vindico. At quantus felicitatis cumulus, nisi genius aliquis malus regem huc impulisset, vt regni sui limites egressus, in alienis agris cum ferocissima gente Martē experiri vellet. Vtinam quod præclare cœperat, perficere maluisset, hoc est, σπάρτην ἣν ἔλαχε κόσμει. Regibus proprius ac pulcherrimus laudum campus intra regni fines est. In apum gente cæteræ quidem huc & illuc volatu diuagantur, solus rex, vt aculeo caret, ita pro portione corporis alas habet multo minores, vt ad volatum parum sit idoneus. Veteres ita Venetem fingebant, vt pedibus testudinem premeret: id innuentes, matrem familias ab ædibus nusquam oportere discedere, quippe cuius omne officium intra domesticos parietes contineatur. Atqui multo magis ad rem pertinebat, principem hoc admoneri symbolo, quid siquid peccat, non vnius familiæ, sed orbis totius malo peccat. An parum est domi negotiorum, vt foris sint accersenda? Tanta est vbiq; scelerum sentina, tot sacrilegia, tot latrocinia, tot oppressiones, tot iniuriæ, tot contumeliæ, tot magistratuū corruptelæ, tot leges, aut à tyrannis institutæ, aut in tyrannidis ministrriū detortæ: vt illa minutiora ne dicam, neglectas oppidorum vias, collabantes ædes sacras, incuratas fluminum ripas. His ita mederi, vt in remedium, quàm minimum de sanguine tuorum impendas, vt respub. beneficium sentiat, non sentiat impendium, an non egregiū principis munus, & immortali laude dignum? Quod si cupis omnino gloriæ tuæ pomeria vltra ditionis tuæ fines extendere, fac vt qui finitimi sunt magnitudinem tuam benefactis, non malefactis experiātur. Exuris villas, proteris segetes, demoliris vrbes, abigis pecora, trucidas homines, atq; ita deniq; te magnum declaras. bellum certamen, si id cum latrone suscepisses. Hesiodus scripsit, malum vicinum magnam esse noxam: contra bonum, ingens esse commodum. Hoc in te probent finitimi tui: fac ita te mirentur magnum, vt ament benignum. Verum satis iam dolori nostro, satis datum discipuli memoriæ. Superest vt ad prouerbiorum recensionem redeamus.

Contigit & malis venatio. 2

Δέδοται καὶ κακοῖσιν ἄγρα, id est, Contigit & ignauis è venatu præda, vbi quid feliciter obtigit immerenti, quodq; fortunæ magis quàm illius industriæ sit acceptum ferendum. Allegoria sumpta à venatu, in quo vel præcipue dominatur fortuna. Virtus minimum adfert momenti. At eruditio nemini contigit ni labore parta. Regnum obuenit dormientibus, opes affluunt cessantibus nonnunquā honores accidunt etiam fugitantibus: cæterum quæ vere bona sunt, nostra industria parentur oportet. Suspicor inde natum quod olim mos fuerit, quod venatu captum esset, omnibus impartiri, etiam immerentibus. Ita Theocritus in Piscatoribus,

ὡς καὶ τὰν ἄγραν τῶν ἔρατα πάντα μερίζειν. id est,

Sicuti venatum partiri insomnia cuncta.

Quemadmodum arcana non committimus, nisi selectis amicis, ita somuia narramus quibus libet.

Prouerbium refertur à Suida è Zenodoto. Si pro δέδοται legas δίδοτο, siue δίδοτε, erit initium tet-
minis trochaici. Nam probabile est è poeta quopiam decerptum. 3

Ire per extentum funem.

Prouerbiali figura dixit Horatius,
Ire per extentum funem,
Pro eo quod est, rem factu perquam difficilem præstare, neque vel tantillum aberrare. Sumptum à funambulis, vt Acroni placet, qui non sine summa arte, summoque vsu, per funem protensum ingrediuntur. Quæ res, sicuti conijcere licet, priscis ingenti miraculo fuit. Hodie nihil vulgatius. Horatij carmen hoc est,
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit. 4

Annus est.

Arbitror nemini dubium fore, quin illa quoq; inter prouerbiales hyperbolas referri debeant, Annus est, seculum est, atq; id genus alia. Terentius in Seipsum excruciante: Et nosti mores mulierum, Dum comuntur, dum moliuntur, annus est. Idem alibi, Iandudum ætatem, pro admodum dudum. Plautus in Asinaria, Aetatem velim seruire, Libanum qui conueniam modo. Et seculum est, quod nihil abs te redditur literarum Proinde tempus prælongum huiusmodi figuris significabimus. 5

Dies adimit ęgritudinem.

Menedemus in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ Terentiana nominatim adagij vice refert, Aut ego, inquiens, profecto ingenio egregie ad miseriam natus sum, aut illud falsum est, quod vulgo audio dici, diem adimere ægritudinem hominibus. Eodem spectasse videtur Sophocles in Aiace flagillifero,
Χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός. id est, Tempus enim facilis deus.
videlicet quod omnia leniat molliatq;. Ouidius,
Quod male fers, assuesce, feres. bene multa vetustas Lenit.
Euripides in Alcestide, χρόνος μαλάξει σε. id est, Tempus dolorem leniet. Marcus Tullius lib. Tusculanarum quæstionum 3. Quod ita esse dies declarat, quæ procedens ita mitigat, vt ijsdem malis manentibus non modo leniatur ægritudo, sed in plerisq; tollatur. Idem epistolarũ lib. 5. Nam quod allatura est diuturnitas, id nos præcipere consilio prudentiaq; debemus. Citatur ex Iphiclo,
Λύπης δὲ πάσης ἐστὶν ἰατρὸς χρόνος. id est,
Tempus molestijs medetur omnibus. Euripides,
Μέλλοντ' ἰατρὸς τῇ νόσῳ διδοὺς χρόνον Medicus dedit qui temporis morbo moram,
ἰάσατ' ἤδη μᾶλλον, ἢ τεμὼν χρόα. id est, Is plus remedij, quàm cutis sector dedit. 6

Lucernam adhibes in meridie.

Λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ ἅπτεις. i. Lucernam accendis in meridie, id est, facis non suo tempore. Aut explicas quæ per se sunt clarissima. Quorsum enim lucernis opus clarissima luce? Natum videri potest à ridiculo Diogenis facto, qui adhibita interdiu lucerna, rogatusque quid nam sibi vellet, respondit, ἄνθρωπον ζητῶ. id est, Hominem quæro, quemadmodum testatur Diogenes Laertius. Seneca libro De beata vita, indicat hoc fieri solere per superstitionem siquando denunciabatur ira numinis. Cum inquit, sistrum aliquis concutiens ex imperio mentitur, cum aliquis secandi lacertos suos artifex, brachia atq; humeros suspensa manu cruentat, cũ aliqua genibus per viã repens vlulat, laurũq; linteatus senex & medio lucernam die præferens, conclamat iratum aliquem deorum, concurritis, & auditis. 7

Soli lumen inferre.

Quintilianus institutionum orat. lib. 5. titulo, De vsu argumentorum, simillima huic figuræ dixit, cum soli lumen inferre, qui rem per se euidentissimam conaretur argumentationibus probare. Videtur idem cum illo quod alio retulimus loco, ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζειν. id est, Soli mutuare lumen. 8

Zoili.

Zoili audax quidem, sed parum felix, mordacitas prouerbio locum fecit, vt vulgo Zoili vocentur, alienarum laudum obtrectatores, & alienorum laborum reprehensores Martial.
Pendentem volo Zoilum videre.
Hic Zoilus sophista quispiam fuit, hoc facinore potissimum nobilitatus, quòd Homerum poetarum omnium principem ausus est libris aliquot in eum scriptis incessere: vnde ὁμηρομάστιγος cognomen meruit, quod ipsum etiam abijt in prouerbium: sic enim appellari cœpti nobilium authorum castigatores, vel Plinio teste in præfatione Historiæ naturalis. Et Vergiliomastiges, quorum de numero

numero fuit Pero. Zoilus igitur commentarios in Homerum compositos Ptolemæo tyranno Aegyptiorum obtulit, ingens videlicet præmium à rege sperans. Verum cum nihil mitteretur, penuria coactus, misit qui peterent. Ibi Ptolemæus ait se mirari, cum Homerus tot annos defunctus, tot hominum millia pasceret, Zoilum egere, Homero doctiorem. Denique per occasionem supplicio affectus est. Quanquam de mortis genere diuersa tradunt authores.

Bona Cillicon. 9

Ἀγαθὰ κιλλικῶν. id est, Bona Cillicon, subaudiendum, facit, aut habet. Conuenit vbi quis malefactis ac fœdis artibus sibi parauit opes. Huic adagio locum fecit Cillicon quidam natione Milesius, qui prodita Prienensibus Mileto patria, ampliter quidem, sed fœde ditatus est. Is cum proditionem moliens rogaretur quidnam esset facturus, respondit, πάντ' ἀγαθά. id est, Omnia bona. Vnde prouerbiũ effertur etiam ad hunc modum, πάντ' ἀγαθὰ ὥς ἔφη κιλλικῶν. id est, Omnia bona, velut inquit Cillicon. Authores Suidas & Zenodotus. Alludit huc & Aristophanes ἐν εἰρήνῃ,

Οὐδὲν πονηρὸν, ἀλλ' ὅπερ καὶ κιλλικῶν. id est, Mali nihil, verum quod inquit Cillicon.

Interpres adijcit Cillicontis exitium. Prodita à Cilliconte insula Theagenes quidam Syrius commigrarat Samum, atque illic vendebat carnes. Ab hoc cum Cillicon carnes emere vellet, tradidit illi, vt quod superesset amputaret. At ille porrecta machæra manum hominis abscidit, Ista, inquiens, manu non prodes alteram ciuitatem.

Plumbeo iugulare gladio. 10

Plumbeo iugulare gladio, est futili leuiq; argumento conuincere quempiam. M. Tullius ad Atticum: Cum illum plumbeo gladio iugulatum tamen iri diceret. Idem in libris De finibus bonorum, frigidum argumentum plumbeum appellat pugionẽ. Quemadmodum Aurelius Augustinus libro aduersus Iulianũ 3. Et tamen, inquit, dialecticorũ quasi iaculis oneratus acutis in certamen procedis, & iactas plumbeos pugiones. Demosthenes in oratione cõtra Aristogitonem prima, οὔτε γὰρ μαγείρῳ μαχαίρας οὐδέν ἐς' ὄφελος ἥτις οὐ τέμνει. i. Neq; enim coquo machæræ vllus est vsus quæ nõ secat.

Leonem radere. 11

Λέοντα ξυρεῖν. id est, Leonem radere dicuntur, qui feroces & præpotentes arte tractant & illudunt magno suo periculo. Vsurpauit hoc adagium Socrates apud Platonem libro De republica primo negans se vsqueadeo dementem esse, vt leonem ausit tondere, & Thrasymacho homini præferoci illudere. οἴει γὰρ ἄν με οὕτω μανῆναι, ὥστε ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα καὶ συκοφαντεῖν θρασύμαχον. Nã agni citra periculum tondentur velluntur que, leo nullo modo tractari vult. Ad hoc adagium allusisse videtur Martialis Epigrammatum libro decimo, cum ait,

Quare si pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Vertit enim poetas in iocum, quasi tutum esset & ignauum, leonem iam non sentientem vellere. Per leonem autem innuit pudenda muliebria, iam emortua senio. Id Aristides in Panathenaicis, ad Periclem à Platone taxatum refert, Ὡς θ' ὅρα μὴ λέοντα ξυρεῖν ἐπιχειρῶμεν, οὐ θρασύμαχον συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ κωμῳδεῖν περικλέα, καὶ ταῦτα δειλίας. id est, itaq; vide ne leonẽ radere conemur, non Thrasymachum calumniari volentes, sed Periclem taxare, præsertim de timiditate.

Ne mihi Suffenus essem. 12

Ne mihi Suffenus essem, ne mihi ipsi blandirer, ac stulte meipsum admirarer. Suffenus erat poeta longe ineptissimus, in aliorum vitia dicax, ad sua cæcus. Itaque prouerbium receptum, vt qui sibi inaniter placerent, Suffeni dicerentur. Catullus in epigrammate.

Idem infaceto est infacetior rure,
Simul poemata attigit, neq; idem vnquam
Aeque est beatus, ac poema cum scribit,
Tam gaudet in se, tamq; se ipse miratur. Idem,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Suffeni simillimũ Possis.

Meuium facit Horatius, suis ignoscentem vitijs, aliena mordacissime insectãtem.

Egomet mi ignosco, Meuius inquit.

Siculus omphacizat. 13

Σικελὸς ὀμφακίζει. id est, Siculus omphacissat. Omphaca Græci dicunt vuuam acerbam & immaturam, ἀπὸ τοῦ ὠμοὺς φαγεῖν. id est, quòd crudi comedantur. Vnde dicebatur in eos, qui libidine furandi quantumlibet vilia tollerent furto. Ductum à furacitate Siculorũ. Non perperam dicetur &

in illos,qui ob immodicam & præproperam auiditatem,quo pusillum lucelli faciant sibi, damnum ingens alijs inferunt.Sunt qui credant quadrare posse in eos qui bellissima quæq; sibi decerpunt,vt Syrus ille Terentianus.Zenodotus ait ex Epicharmo sumptum.Refertur & Suida.

14

Anus simia sero quidem.

Γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν,μετὰ χρόνον δ᾽ ἁλίσκεται.id est,Anus simia sero quidem capitur,sed tamen aliquando capitur.Vbi versutus aliquis,qui diu eluserit,tandem dat pœnas.Valebit ad exhortandum,vt quisq; veris rationibus agat,si velit esse tutus,ne fidat callidis quidem,sed inhonestis consilijs.Nullum enim tam instructum dolis,vt perpetuo fallat,sed tandem casus aliquis in apertum profert dissimulatam malitiam.

15

Secundo æstu.

Κατὰ ῥοῦν προχωρεῖν.id est,Secundo æstu procedere.Prouerbialis & frequens apud authores metaphora.Sumpta à nautis quibus facilior cursus,cum flumen,aut etiam maris æstus secundus est.Lucianus in Ioue tragœdo,Ταυτὶ μὲν ἤδη κατὰ ῥοῦν προχωρεῖ τῷ Δάμιδι.id est,Hæc iam Damidi secūdo æstu succedunt Item alibi,Τὰ δ᾽ ἄλλα κατὰ ῥοῦν φέρεται.id est,Reliqua secundo feruntur æstu. Quanquam hic paulo diuersus est vsus.Momus enim deos incusat,quòd negligant res mortalium sinentes eas veluti prono flumine quolibet ferri.Proinde κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι dixit,temere ferri,nullo moderante.Aeschylus in Persis,

Οτ᾽ ἂν δ᾽ ὁ δαίμων εὐροῇ πεποιθέναι | Fortuna vbi fuerit secunda,credere
Τὸν αὐτὸν αἰεὶ δαίμον᾽ οὐριεῖν τύχης. id est, | Fore item secundam semper atq; eodem modo.

16

Secundis ventis.

Ἐξ οὐρίας φέρεσθαι.id est,Secundo ferri vento.Refertur à Suida.Secundis ventis nauigare dicitur,cui res ex sententia succedunt.Græci venustius,ἐξ οὐρίας,tanquam à puppi.Libanius sophista in declamatione quadam,Οὕτω γνώμης ἔχουσιν,ἐξ οὐρίας φιλεῖ τὰ πράγματα φέρεσθαι.id est,Qui sic animo sunt affecti,ijs solent res ex sententia succedere.M.Tullius Epistolarum ad Atticum lib.2.Quid si etiam Cæsarem,cuius nunc venti valde secundi sunt,reddo meliorem?Plautus in Bacchidibus:Pulchre hæc confertur ratis,sentiens rem commode procedere.Apud eundem Tranio,qui hero triennium absente,genialiter interim,ac sanè musice vixerat vnà cum filio:tandem hero reuerso,cum præter crucem nihil speraret:Nunc,inquit,ventus nauim deserit.Horat.in Sermonibus.

Non agimur tumidis velis aquilone secundo,
Non tamen aduersis ætatem ducimus austris.

Quin hoc ipsum naufragium pro infortunio,prouerbij vim habet,sicut & incendium.Quandoquidem autem pleraq; Homeri prouerbiorum vice sunt vsurpata,quid vetat & illud inter adagia referri,quod est apud eum poetam perquam frequens,

φέρων ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ. id est, Ferens & ventus & æstus.

Quoties res ex omni parte feliciter procedit.Item illud crebrum apud eundem,

Τὴν δ᾽ ἄνεμός τε κυβερνήτης τ᾽ ἴθυνεν. id est,
At illam ventusq; gubernatorq; regebat.

Cum ad fortunę fauorem accedit etiam industria. Pindarus in Pythijs hymno I.

Ναυσιφορήτοις
ἐς πλόον ἀρχομένοις ἀνδράσι πρῶτα χάρις
πομπαῖον ἐλθεῖν οὖρον. id est,

Nauticis viris nauigationem apparantibus prima gratia est,si veniat ventus prosper ac secundus.

17

Parni scaphula.

Τὸ πάρνου σκαφίδιον.id est,Parni scaphula.Conuenit in eos qui ob res minutulas multum litium & querelarum mouent.Sumptum à Parno quopiam,qui ob nauiculam ereptam,populo molestissimus fuisse legitur.Author Diogenianus.Cum enim huius causa frequenter ad populum deferretur tandem in popularem iocum abijt,velut illud ὁ Διὸς κόρινθος.

18

Ne puero gladium.

Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν.id est,Ne puero gladium,subaudiendum,commiseris.Allegoria prouerbialis,admonens non esse mandandam potestatem,vel adulescentibus vel imperitis ac stultis:qua tū in suam,tum aliorum perniciem sint abusuri.Ne iuueni commiseris administrationem pecunię.Ne puero gladium.Ne regnum impuberi.Ne puero gladium.Ne stulto concionandi apud populum partes delegaris.Ne puero gladium.Ne magistratum mandaris stultis.Ne puero gladium.Ne ine-

ditoru

rudito parumq; cordato commiseris episcopi munus. Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. Plutarchus in libello cui titulus, Ὅτι καὶ γυναῖκας κακὰς παιδευτέον, citante Stobæo: Nam is liber nondum emersit in lucem, Μὴ παιδὶ μάχαιραν ἡ παροιμία φησίν, Ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μὴ δὲ ἀνδρὶ ἀπαιδευσίαν. id est, Ne puero gladium, ait prouerbium. Ego vero dixerim, Ne puero diuitias, néue viro imperitiam. Significat pecuniam pestiferam adolescentibus, viro inscitiam. Idem in Problem. Symposiacis, Εἰ δὲ μή, δοτέον ὥσπερ παισὶν ἀτρεμεῖν μὴ δυναμένοις, οὐ δόρυ καὶ ξίφος, ἀλλὰ πλαταγὴν καὶ σφαῖραν. id est, Sin minus, dare oportet, veluti pueris non valentibus conquiescere: non hastam aut ensem, sed crepitaculum aut sphæram. Vsurpauit & Athenæus libro Dipnosophistarum quinto, in philosophum, cui commissum esset imperium. Non vsquequaque diuersum est ab hac forma, quod eleganter simul & grauiter dictum est ab Henrico Britaniæ rege, eius nominis septimo, viro tum acri iudicio, tum Laconicis dictis mire valenti, cum theologum quempiam ex horum genere quos mendicantes vocant, concionantem audisset: isque effręni lingua in principum vitam magna non libertate, sed insania debacchatus fuisset, Nam sunt qui hac quoque via famam affectent. Videbatur, inquit, furiosi manibus commissus gladius.

Lindij sacrum. 19

Λίνδιοι τὴν θυσίαν. id est, Lindij sacrum, subaudi, faciunt. Dicebatur in eos qui inauspicato rem diuinam faciebant. Sumptũ ab historia cuius meminit Lactant. in Institutionibus Christianæ religionis, lib. 1. Hercules olim agricolæ cuidam Lindio duos boues per vim eripuit, & mactatis illis conuiuium sibi parauit. Senex autem Herculi comedenti, cum multa in eum maledicta congereret, voluptati pariter & risui fit: ita vt Herculem dixisse ferant, nullum vnquam conuiuium sibi iucundius accidisse. Sed haud ab re fuerit Lactantij verba subscribere. Apud Lindum, inquit, quod est oppidum Rhodi, Herculis sacra sunt, quorum à cæteris longe diuersus est ritus: siquidem non εὐφημίας, vt Græci vocant, sed maledictis & execratione celebrantur. Eaque pro violatis habet, siquando inter solenneis ritus vel imprudenti alicui exciderit bonum verbum. Cuius rei hæc ratio redditur, si tamen vlla esse in rebus vanissimis potest. Hercules cum eò delatus esset, famemque pateretur, aratorem quendam aspexit operantem, ab eoque petere cœpit, vt sibi vnum bouem venderet. Enimuero ille negauit fieri posse: quia spes sua omnis colendæ terræ duobus illis iuuencis niteretur. Hercules solita violentia vsus, quia vnum accipere non potuit, vtrunque sustulit. At ille infelix, cum boues suos mactari videret, iniuriam suam maledictis vltus est, quod homini eleganti & vrbano gratissimum fuit. Nam dum comitibus suis epulas apparat, dumque alienos boues deuorat, illum sibi amarissime conuiciantem cum risu & cachinnis audiebat. Sed postquam Herculi diuinos honores ob admirationem virtutis deferri placuit à ciuibus, ei ara posita est, quam de facto βούζυγον. id est, bouis iugum nominarunt: ad quam duo iuncti boues immolarentur, sicut illi quos abstulerat aratori, eumque ipsum sibi constituit sacerdotem: ac præcepit ijsdem maledictis semper in celebrandis sacrificijs vteretur, quòd negaret se vnquam epulatum iucundius. Hucusque Lactantiana reddidimus verba. Zenodotus addit, hunc apud Lindios inoleuisse morem, iubente etiam oraculo, vt inter peragenda sacra, conuitia quędam iactarentur. Meminit huius & Gregorius Nazianzenus in Orationibus stelieuticis. Adagium ad multos vsus accommodari potest, vel ad rixosum conuiuium, seu disputationem, vel ad rem quampiam malis ominibus institutam.

Megarensium lachrymæ. 20

Μεγαρέων δάκρυα. id est, Megarensium lachrymæ, dicebantur vel fictæ, nec ex vero dolore profectæ, vel vi adactæ. Diogenianus ad huiusmodi refert historiam. Bacchius quidam Corinthius, Clytij Megarensium regis filiam vxorem duxerat. Ea defuncta Clytius complures virgines & adolescentes Corinthum misit: qui in funeralibus pompis puellam deplorarent, lachrymis vtique fictis:

Vt qui conducti plorant in funere dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo. Contra Iuuenalis,
Ploratur lachrymis amissa pecunia veris.

Suidas aliam adfert causam. Apud Megarenses enim permultam allij copiam esse, huius acrimoniæ multis exprimi lachrymas vel inuitis. Proinde apud Aristophanem, qui lachrymatur, allium olfacere per iocum dicitur. Igitur si ad simulatum dolorem accommodes, prouerbium affine fuerit illi, Flere ad nouercæ tumulum.

Ventus neq; manere sinit, neq; nauigare. 21

Ἄνεμος οὔτε μένειν ἐᾷ, οὔτε πλεῖν. id est, Ventus neque manere sinit, neque nauigare. Philoctetes

apud Aeschylum,
Ενθ᾽ οὔτε μίμνειν ἄνεμος, οὔτε πλεῖν ἐᾷ. id est, Vbi nec manere, nec ire ventus annuit.
Simillimum est illi, Lupum auribus teneo. Vsus erit vbi quis in eas rerum angustias inciderit, vt nec relinquere negotium sit integrum, nec absoluendi sit facultas. Mutuo sumpta metaphora à sæuissima ventorum tempestate, cum nautis & periculosissima est nauigatio, neq; tutum tamen ancoram iacere. Qu. Curtius lib. 8. citra figuram extulit hoc pacto: Attonitisq; auribus stupēs agmen, nec progredi, nec considere audebat. Refertur à Diogeniano.

22

Vulpes non iterum capitur laqueo.

Αλλ᾽ οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις. id est, At non iterum vulpes laqueis, subaudiendum capitur. Qui sapit, οὐ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν προσκρούει λίθον. id est, non iterum ad eundem offendit lapidem. Stupidi est hominis, in malum gustatum iterum incidere. In Plutarchi collectaneis effertur hunc ad modum, ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας αὖθις οὐχ ἁλίσκεται. id est, Vulpes quæ semel effugerit laqueos, non capitur iterum. Huic animanti natura inest astutia, quemadmodū leonibus audacia. Sic Pindarus in Isthmijs hymno 4. Τολμᾷ γὰρ εἰκὼν θυμὸν ἐριβρεμέταν θηρᾶν λεόντων ἐν πόνῳ. μῆτιν δ᾽ ἀλώπηξ. virum fortem ob robur leoni, ob prudentiam vulpi comparat. Confine est illi quod quod alibi retulimus, iterum ad eundem lapidem impingere, quod vsurpauit Gregorius theologus in epistola quadā ad Bosphorium δὶς γὰρ πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσπταίειν τοῖς ἀνοήτοις μόνοις ἡ παροιμία δίδωσιν. id est, Bis enim ad eundem lapidem impingere, solis stultis concedit prouerbium.

23

Abydena illatio.

Αβυδηνὸν ἐπιφόρημα. id est, Aabydena illatio, siue irruptio. Dici solitum, vbi quis obstrepit, aut conuiuantibus, aut aliud quippiam agentibus, & tumultu molestiam adfert. Zenodotus ait extare prouerbium apud Eudoxum in fabula, cui titulus Supposititius. Atq; hinc esse natum, quòd olim Abydenis mos fuerit siquem ciuem, aut hospitem acciperent conuiuio, præterea in sacris ac solennibus epulis, vt post vnguentum & coronas, infantes à nutricibus inducerentur, circumferrenturque suauiandi. Vagientibus autem & clamantibus pueris, garrientibus item & obstrepentibus nutriculis, conuiuiū tumultuosum & iniucundum reddebatur. Ergo cum amicis aliquot suauiter colloquentibus interueniat rabula quispiam & immodice loquax, qui confabulationem sua loquacitate sit inamœnam redditurus, recte dicemus, ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα. Tametsi in quibusdā codicibus, ἐπιφώνημα legi, id est, acclamatio: verum, vt opinor, mendose: quandoquidem Athen. lib. Dipnosophist. 14. mentionem facit huius adagij, demonstrans complurium authorum testimonijs ἐπιφορήματα dici bellaria, siue secundas mensas: ab inferendo, non ab acclamando. Quin & Stephanus ἐπιφόρημα legit, non ἐπιφώνημα. Itidem Zenodotus & Suidas. Solus Hesychius legit ἐπιφώνημα, indicans & hoc dici in eos qui hospites calumniabantur. Cæterum quòd in nonnullis codicibus scriptum visitur ἀβυδηνῶν pro ἀβυδηνόν, minimum interest ad sensum.

24

Mendici pera non impletur.

Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται. id est, Mendici pera nō impletur. Zenodotus ait, ex Callimacho sumptum. Sensus per se liquet, nempe inexplebilem esse mēdicitatem. Nam quo plura dederis ijs qui animo sunt mendico, hoc plura petunt. Deflecti potest vel ad improbos, qui semper aliquid flagitant ab amicis: vel in diuites, quibus nihil est satis: vel in principes δημοβόρους quorum rapacitatem nullæ plebis expilationes possunt explere. Aptissime congruet in illos, qui libidini, cupiditati, ambitioni, reliquisq; id genus affectibus addicti sunt. Nam ijs illud euenit, vt quo intemperantius explent sese, hoc magis magisque sitiant, esuriantque. Id quod innuit etiam euangelica parabola de filio prodigo, cui ne siliquis quidem contigit explere famem.

25

Laconicæ lunæ.

Λακωνικὰς σελήνας. id est, Laconicas lunas, subaudiendum, causaris, aut eiusmodi quippiam. De promissis aut pactis incertis atq; infirmis dicebatur. Nam, vt aiunt, Lacones siquando pactum auxiliū poscerentur, lunas causabantur, atq; hoc prætextu suffugiebant, quod, vt testatur Lucianus, legem tulisset Lycurgus næ prælium inirent, nisi plenilnnio. In cæteris quidem negotijs auspicandi, lunæ rationes superstitiosius obseruabant: atq; hinc occasio prouerbij. Ad hoc, ni fallor, allusit M. Tullius in episto. quadam ad Atticum, cuius initiū est, Dionysius vir optimus, lib. 7. Ego quoniam quarto Non. Ian. compitalitius dies, nolo eo die in Albanum venire molestus familiæ. Veniam tertio Nonarum. Igitur inde ad vrbem prid. Non. Tua σεληνὶς quem in diē incurrat, nescio: sed prorsus cōmoueri te incommodo valetudinis tuæ nolo. Quanquam haud me clàm est, hoc loco in vulgatis codicibus ...ris,

νὶς ſcriptum eſſe non σεληνίς. Nonnulli λῆψις mutauerant: verũ ſenſum huc vocat, vt σεληνίς, id eſt, lunula legamus. Cum enim ſignificaſſet quos dies obſeruaſſet, aut delegiſſet ipſe, veluti ſuperſtitioſior, adiecit de Attico, tua lunula in quem incidat diem neſcio, ludens in illius ſuperſtitionem: ſed ita tamen, vt valetudinis rationem haberi velit ab Attico. Conuenit cum eo quod alias recenſuimus, Acceſſæ i luna.

Lucerna pinguior, & lecytho pinguior. 26

Λιπρότερος λύχνου, λιπρότερος λημύθου. id eſt, Pinguior lucerna, pinguior lecytho. Videtur ironia prouerbialis in eos qui cum ſint edaces, nihilo tamen inde fiunt habitiores, quemadmodum lucerna plurimum abſumit olei, neq; tamen fit vnquam ſaginatior. Fortaſſis non abſurde deflectetur in homines craſſo iudicio, aut luxui deditos, aut voluptuarios. Refertur à Diogeniano.

Ad menſuram aquam bibunt, citra menſuram offam comedentes. 27

Μέτρῳ μὲν ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρίῃ δὲ μάζαν ἔδοντες. id eſt, Ad menſuram bibentes aquam citra mẽſuram offam edentes. Zenodotus ſcribit hunc verſiculum oraculo proditum in Sybaritas in vulgi ſermonem abijſſe, qui ob immoderatum luxum à Crotoniatis ſubuerſi ſunt: quemadmodum alibi retulimus. Vnde poterit accommodari, vel in eos qui ex ſummis delitijs, opibusq; rediguntur ad extremam inopiam: vel in eos qui præpoſtere ſunt ſordidi, parciſſimi in rebus minutiſſimis, in magnis negligentes: cuiuſmodi pleroſq; videas mortales. Eſt autem verſus heroicus, qui tamen in omnibus quos adhuc viderim, codicibus deprauate legitur. Reſtituetur autem hoc pacto,

Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες, ἀμέτρως μάζαν ἔδοντες.

Conſimilis formæ eſt illud Theocriti in Bucoliaſtis,

Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει. id eſt, Auerſum inſequitur, rurſum auerſatur amantem.

In toga ſaltantis perſonam inducere. 28

Saltantis perſonam in toga inducere, eſt quippiam facere neutiquam decorum: veluti ſi ſenex aut theologus ineptiat, Aut ſiquis ſerijs miſceat ludicra. Martialis in præfatione 2. lib. Noli ergo ſi tibi videtur, rem facere ridiculam, & in toga ſaltantis inducere perſonam. Toga ciuium erat Romanorũ & honoris gratia ſumebatur ab ijs qui iam exceſſiſſent è pueritia, depoſita prætexta, ipſo cultu virilem animum ac mores profitẽtibus vnde & virilis toga dicebatur. Hinc illud Ciceronis Philip. Sumpſiſti virilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti. Quin & pacis tempore geſtabatur quemadmodum ſagum in bello. Vnde M. Tullius in Philip. ſubinde iubet, depoſitis togis ſaga ſumere. Et idem,

Cedant arma togæ. Item Lucanus de Pompeio,

Prætulit arma togæ, ſed pacem armatus amauit.

Inexploratus homo. 29

Ἀβασάνιστος ἄνθρωπος. id eſt, Inexploratus homo, id eſt, ἀνεξέταστος, ἀγύμναστος, ἀδοκίμαστος. id eſt, inexpenſus, inexpertus, non probatus. Suidas Aelianum citat authorem in lib. De prouidentia, qui ἀβασάνιστον dixerit, dolore vacuum, eo quòd Græcis βασανίζειν ſit etiam torquere. Sub eſt autem metaphora in ἀβασάνιστος. Βάσανος enim coticula eſt, qua ſolet aurum explorari. Latini vocant indicẽ. Extat Chilonis dictum: Id aurum eſſe homini, quod index lapis eſt auro: hoc eſt, non aliter ingeniũ hominis auro ſpectari, quàm indice ſpectatur aurum.

Abronis vita. 30

Ἅβρωνος βίος. id eſt, Abronis vita. De molliter ac delitioſe viuẽtibus. Sumptum à moribus Abronis cuiuſpiam notæ luxuriæ: quemadmo dum apud nos Apicius & Aeſopus luxu nobilitati ſunt. Græci quicquid delicatum ac molle, ἁβρὸν & πάναβρον appellant: vnde ἁβροδίαιτος, lauti victus & opipare victitans. Refertur à Zenodoto.

Ineſt formicæ & Serpho bilis. 31

Ἔνεστι κἂν μύρμηκι κἂν σέρφῳ χολή. id eſt, Formicæ ineſt ſua bilis, & Serpho ſua. Admonet adagium non eſſe contemnendum inimicum quempiam, nec vllum temere laceſſendum quãdoquidem nullum animal tam minutum aut imbecillum, quòd irritatum non excandeſcant ira. Quadrabit & in homunculos nullis præditos viribus: tamen vindictam molientes ira, vt ſolet, animos ſuppeditante. Serphus minutulum animal non diſſimile formicæ. Braſidas, authore Plutarcho, cum manũ in caricas temere miſiſſet, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur, Papæ, inquit, vt nullum eſt animal tam puſillum, neq; tam inualidum, quod laceſſitum, non cupiat vlciſci ſeſe.

Manu fingere. 32

Manu fingere, eſt arte curaq; formare. Metaphora ſumpta ab ijs qui è cera, ſiue argilla fingũt ima

gines. Lucius Annæus Seneca in epistolis. Quædam ingenia facilia & expedita: quædam manu, vt aiunt, facięda sunt. Idem lib. De beneficijs sexto. Discamus, inquit, beneficia secure debere, & occasiones reddendorum obseruare, non manu facere. Manu facere dixit, pro nostra opera accersere. Itidem Plinius lib. 18. Fateamur ergo culpam, ne his quidem quæ nascuntur contenti, quando plura eorum genera manu fiunt.

Iuuenalis in Satyra septima,
Exigite vt mores pueri ceu pollice ducat,
Vt siquis cera vultum facit. Tibullus lib. 1.
Et manibus canas fingere velle comas.
Loquitur de tingente capillos arte. Persius Satyra quinta,
Artificemq; tuo ducit sub pollice vultum.
M. Tullius in Bruto, factum appellat elaboratum: sed vt intellectum est, quantam vim haberet accurata & facta quodammodo oratio. Metaphora sumpta est à plastis ac fabris, qui rudi materiæ induunt effigiem. Vnde & factum argentum dicitur, cui opponitur rude.

33

Locrense pactum.

Λοκρῶν σύνθημα. id est, Locrensium pactum. De fœdifragis dictum, cuiusmodi quondam habiti Locrenses, quòd fœdere prodito, quod cum Peloponesijs inierãt, ad Heraclidarum partes defecerint. Vel, vt quibusdam placet, quòd Siculos eluserint, non præstita fide. Hæc propemodum Zenodotus. Refertur ijsdem fermè verbis ab Eustathio in Bœotiam Homeri.

34

Cassioticus nodus.

Κασσιώτικον ἅμμα. id est, Cassioticus nodus. De moribus vafris ac versutis dici consueuit. Cassius mons est, & eiusdem nominis ciuitas in Aegypto vicina Pelusio. Ei genti quasi genuinum ac gentilitium est, miros quosdam nodos nectere. Huic affine, quod alio diximus loco, ἡράκλειον ἅμμα. id est, Herculeus nodus, quo arctissimam atq; indissolubilem amicitiam significamus. In caduceo Mercuriali duo sunt serpentes, masculus & fœmina, qui medio corporum complexu nodum efficiunt Herculanum. Ab eo supernæ partes sic ad osculum coeunt, vt flexu circulum efficiant: infernæ simili flexu ad caducei capulum reuocantur, qua parte item caudæ coeunt vtriusq;. Hanc imaginem caducei adhuc videre est in nomismatibus antiquis. E quibus opinor symbolũ suũ mutuatus est IOANNES FROBENIVS, typographorũ huius ætatis diligentissimus: & cui plurimum debent sacrarum literarum candidati. nisi quod extra circulum quem serpentes faciunt capitibus inter se coeuntes, addita est columba sceptro insidens. Hunc nodũ Mercurio consecrarunt Aegyptij, innuentes fœdera nõ oportere vnquam dissolui, verum plurimum valere debere: vnde & Herculano cognomẽ additum. Quanquam Galli, & haud scio an etiam Aegyptij non alium putant Herculem q̃ Mercuriũ. Refertur apud Diogenianum ac Suidam adagium de Cassiotico nodo, Stephanus aliter effert, nimirũ hoc pacto, κασσιώτικα ἱμάτια. id est, Cassiotica pallia, nisi forte pro ἱμάτια scriptum erat ἱμάντια. i. lora.

35

Bonus cantor, bonus cupediarius.

Αγαθὸς ψάλτης, ἀγαθὸς ζωμοποιός. id est, Bonus cantor, bonus cupediarius. In vituperium musicæ artis dictum, quasi eiusdem sit hominis aures delectare cantu, & palatum cupedijs. Archidamus Zeusippi filius, cum quidam sibi commendaretur hoc nomine, quòd bonus esset cantor. At hic, inquit, apud nos bonus cupediarius.

36

Ad amussim applica lapidem, non ad lapidem amussim.

Plutarchus in commentariolo, cui titulus, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, trochaicum hunc prouerbialem refert.

Πρὸς στάθμη πέτρον τίθεσθαι, μήτι πρὸς πέτρῳ στάθμην. id est,
Lapis amussi est applicandus, non amussis ad petram.

Admonet, vitam ad leges esse corrigendam, non contra leges ad mores nostros trahendas esse: vt id faciamus, quod honestum sit: non id rectum existimemus, quod facimus. De Lesbia regula retulimus alibi.

37

Extra quærere sese.

Prouerbiali schemate dictum est à Persio, Satyra prima,
Examenq; improbum in illa
Castiges trutina, nec te quæsiueris extra. id est,
Tuis te facultatibus metiaris, non populari opinione. Responde: illi quod idem alibi dixit, Tecum habita.

Nam domi habemus quæ proprie nostra sunt, nec aliunde petenda. Qui non est contentus recti con scientia, sed famam spectat, ἔξω βλέπειν, id est, foras prospicere dicitur. Plutarchus in commentario qui inscribitur, Quemadmodum qui intelligere possit se profecisse, Δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, καὶ πρὸς δόξαν ἑλκόμενος. id est, Palàm est illum adhuc foras prospicere, & opinione famaque duci. Huc pertinet illud quoque quod alibi retulimus.

Ἀλλότριος βοῦς πολλάκις ἔξω βλέπει. id est, Extraneus bos sæpe prospectat foras.

Nimirum domi multa desiderans. Porrò sapiens omnia sua bona secum portat in seipso, totus instar mundi teres atq; rotundus.

Aliorum medicus, ipse hulceribus scates. 38

Plutarchus in commentario cui titulus, Quo pacto quis ab inimico iuuari possit, hunc senarium ex tragœdia quapiam allegat,

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. id est, Alijs medens, at ipsus hulceribus scatens.

In eos torquendus est, qui errata castigant incessuntq; aliena, intercutibus vitijs ipsi madentes. Illud vulgo tritissimum: Medice, tibi ipsi medicus esto. Gregorius in Apologia de fuga sua. ἢ τοῖς παροιμίας πόῤῥω θέωμεν, ἄλλοις ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ βρύοντες ἕλκεσι. id est, aut prouerbium procul effu giamus, alijs mederi parantes, ipsi scatentes hulceribus Nõ dissimilem sententiam refert M. Tullius Philip. 12. Etenim qui multorum custodem se profitetur, eum sapientes sui primum capitis aiunt cu stodem esse oportere. Xenophon in Conuiuio simile quiddam indicat vulgo iactatum in diuinatores, οἱ μάντεις λέγονται δήπου, ἄλλοις μὲν προαγορεύειν τὸ μέλλον, ἑαυτοῖς δὲ μὴ προορᾶν τὸ ἐπιόν. i. Aiunt sanè diuinos alijs quidem prædicere futura, sibi ipsi vero non prospicere quod instat.

Tragice loqui. 39

Τραγικώτερον λαλεῖν. i. Tragice loqui. Est verbis vti magnificentioribus. Est enim tragicorũ cha racter sublimis, amatq; tragœdia ampullas & sesquipedalia verba. Menander apud Plutarchum in cõ solatorio commentario ad Apollonium, Εἰ δ᾽ ὧδε τοῖς αὐτοῖς νόμοις, ἐφ᾽ οἷσπερ ἡμεῖς ἔσπασας τὸν ἀέρα τὸν κοινὸν, ἵνα σοι τραγικώτερον λαλῶ. id est, Quòd si ijsdem legibus, quibus & nos hausisti commu nem aerem, vt tibi tragice loquar. Vtitur & Plato lib. De repub. 3. Gregorius Theologus in epistola quadam, Ἀλλ᾽ οὐκ ἦν οἶμαι πράττοντα τραγικῶς, πανηγυρίζειν κωμικῶς. id est, Non licebat, opinor, cum ageres tragice, festum agere comice. Idem in epistola ad Basilium ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἀὴρ καὶ ἀρετὴ, τραγῳδῶ γάρ τι μικρόν. id est, O terra & sol, aer & virtus quanquam suspicor pro ἀρετὴ scriptum fuisse αἰθὴρ quemadmodum ex ἀὴρ fecerat ἀνὴρ. Nam qui primus has epistolas edidit, adeo videtur callere Græ ce, vt vix legat. Est subinde apud Lucianum ἐκτραγῳδίζειν, pro eo quod est magnificentius eloqui, & rem verbis ampliorem reddere: & φορτικῶς λαλεῖν, pro grandius & fastuosius dicere.

Tragicum tueri. 40

Τραγῳδικὸν βλέπειν. id est, Tragicum tueri. Non dissimili figura dixit Aristophanes in Pluto, πε νίαν, id est, paupertatem describens.

Βλέπει γέ τοι μανικόν τι καὶ τραγῳδικόν. id est,

Tragicum tuetur, ac furiale quippiam.

Quadrabit vel il fastuosos, vel in tristes ac luctuosos.

Lingua iurauit. 41

Illud è tragœdia cessit in prouerbium, ἡ γλῶσσ᾽ ὀμώμοκεν. id est, Lingua iurauit. Vbi quis non præ stat fidem promissi: aut vbi non ex animo pollicetur. Est apud Euripidem in Hippolyto coronato.

Ἡ γλῶσσ᾽ ὀμώμοχ᾽ ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. id est,

Iurata lingua est, animus iniuratus est.

Hunc versiculum incessuerunt Comicorum conuicia. Aristophanes in Bacchis,

Ἡ φρένα μὲν οὐκ ἐθέλουσαν ὀμόσαι καθ᾽ ἱερῶν, Aut mentem quæ nolit per sacra iurare,
Γλῶτταν δ᾽ ἐπιορκήσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός. Linguam autem iuratam, seorsum ab animo.

Item in Ranis taxans Euripidem,

Ἡ γλῶττ᾽ ὀμώμοκ᾽, αἰσχύλον δ᾽ αἱρήσομαι.
Iurata lingua est, Aeschylum autem præferam.

Sic & Pindarus in Isthmijs, encomio 5. laudans quendam cordatæ veracisq; linguæ dicit,

Γλῶσσα δ᾽ οὐκ ἔξω φρενῶν. id est, Lingua vero non extra mentem.

Euripidis dictum citatur à Platone in Theæteto, ἐὰν ἀποκρίνῃ ὅτι ἐστὶν, εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται, ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. i. Si responderis esse, eueniet nobis quiddã

Euripideum, lingua nobis erit irredarguta, cæterum mens non erit irredarguta.

42

Heri & nudiustertius.

Χθὲς καὶ πρώην. id est, Heri & nudiustertius. Prouerbialis hyberbole, tempus admodum nuper actum significans. Plutarchus in commentario De contentione ignis & aquæ, ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις, ἐχθές φασι καὶ πρώην, ἀπὸ προμηθέως. βίος πυρὸς, οὐ ἄνευ ὕδατος ἦν. id est, Atqui ignis vsus heri, ac modo, quod aiunt, sub Prometheo. ignis vita, non citra aquam erat. Est subinde apud Lucianum, nominatim in libello De mercede seruientibus. Item Plato De legibus 3. τὰ δ᾽ ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. id est, Quin & alia quæ in alijs plurima, heri, vt ita loquar, ac nudiustertius acciderant. Alibi legi, nec tamen occurrit locus, ὁ χθὲς καὶ πρώην ἑαυτῷ στήσας θεούς. id est, qui & heri & nudiustertius sibi deos instituit. Plato in Alcibiade secundo, Οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι ἔνιά γε χθιζά τε καὶ πρωϊζὰ γεγενημένα. id est, Arbitror autem tibi non inauditum esse quædam & heri & nudiustertius esse facta.

43

Non pluet post noctem, qua sus agrestis pepererit.

Plutarchus in commentario De causis naturalibus, versum hunc ceu prouerbio iactatum citat.

Μηκέτι νυκτὸς ὕειν, ἥκεν τέκῃ ἀγροτέρα σῦς. id est, Non iam nocte pluet, sus qua enitetur agrestis.

Sues cicures sæpius pariunt ac diuersis temporibus feræ non nisi semel, idque ijsdem fermè diebus, nimirum ineunte ęstate. Vnde negant fore pluuiam posteaquam sus agrestis pepererit, nimirum, exactis iam mensibus pluuijs. Per iocum vsurpari poterit, si dicamus, res fore tranquilliores, posteaquam morosus ac rixosus quispiam animo suo morem gessit.

44

Cum dijs pugnare.

Θεομαχεῖν. id est, Cum dijs pugnare dicuntur, qui vel naturæ repugnant, vel aduersus fatalem necessitatem reluctantur. Sumptum à gigantum fabula. M. Tullius in dialogo De senectute. Quid enim aliud gigantum more bellare cum dijs, nisi naturæ repugnare? Euripides in Bacchis,

Κοὐ θεομαχήσω, σῶν λόγων πεισθεὶς ὕπο. id est, Cedam deis, parens tuis sermonibus.

Fertur & huiusmodi senarius inter sententias prouerbiales,

Θεῷ μάχεσθαι δεινόν ἐστι καὶ τύχῃ. Pugnare cum dijs, cumq; fortuna graue est.

Celebratur & illud Homericum,

Οὐκ ἔστιν πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι. id est,

Haud pugnare potest hominum cum numine quisquam.

Id imitatus Pindarus,

Χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. id est, Non conuenit cum deo contendere.

45

Dorica musa.

Δωρικὴ μοῦσα. id est, Dorica musa. De munerum auidis. Aristophanes in Equitibus iocatur in Cleonem, quòd nullam aliam musicam discere potuerit quàm Doricam, videlicet alludens ad notissimas harmoniarum species, Doricam, Lydiam, Phrygiam & Bœoticam. Ludit autem verbo perperam deprauato, δωροδοκιστὶ pro δωριστὶ, οὗτος, inquieus, οὐ δύναται μαθεῖν, ἢν μὴ δωροδοκιστί. id est, Iste discere haud potest præterquam δωροδοκιστὶ. Est autem δωροδοκεῖσθαι, muneribus corrumpi, vt in gratiam alicuius dicas sententiam. id quod Pythagoras appellat κυάμους ἐσθίειν. id est, Fabas edere. Nam antiquitus fabis suffragia ferebantur, itaque συμβολικῶς, fabas edebant, qui quæstum ex ea re facerent. Sic enim interpretatur is quisquis fuit, qui collegit historias quas Gregorius Nazianzenus attigit. Quanquam exortus est nuper qui Pythagoræ fabas vertit in oua, quòd insit animantis initium, κύαμον autem dictum, quasi κύησιν. quem audiendum putarem, si vel vnum autorculum veterem, vel argumentum aliquod grauius allegasset. Hesiodus item principes corrupte iudicantes, δωροβόρους appellat, id est, doniuoros.

46

Ne supra pedem calceus.

Μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα. id est, Ne vltra pedem calceus, id est, ne maiora viribus suscipias. Aut ne magnificentius te geras quàm pro tua conditione. Lucianus in imaginibus μηδὲ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔστω τὸ ὑπόδημα. id est, Ne maior pede sit calceus. Rursus in proxime sequenti dialogo, ταῦτά σοι ἔκμετρα ἔδοξε, καὶ ὑπὲρ τὸν πόδα. id est, Hæc tibi visa sunt immodica, & quàm pro mensura pedis maiora. Rursum in Gallo, καὶ οὐχὶ κατὰ λόγον τοῦ ποδός. id est, Et haudquaq̃ iuxta pedis rationem.

47

Non è quouis ligno Mercurius fiat.

Οὐκ ἐκ παντὸς ξύλου ἑρμῆς ἂν γένοιτο. id est, Non è quouis ligno Mercurius fingi posset id est, Non omnium ingenia sunt accõmodata disciplinis. Quidam enim, vt ait Fabius, rus ablegandi sunt. Sum pta est

pta est allegoria à fabris, qui materiam deligunt. Quandoquidem ad alias res alias materias conuenire copiose demonstrat Theophrastus libro De Plãtis quinto. Item Plin. libro 16. Quidam superstitiosius exquirunt materiam, vnde numen exculpant. Et quanquam Priapus ille deus facilis & crassus haud grauatur ficulnus esse, non tamen idem liceat in Mercurio deo tam ingenioso, totque prædito artibus. Tametsi mihi magis arridet, vt ad magicum Mercurij simulachrum referatur, quod non ex quauis materia, sed certo ligno scalpebant, alioqui non futurum idoneum ad magicæ artis vsum. Vnde id quoque inter reliqua magici criminis argumenta obiectum fuerat Apuleio, quòd Mercurij sigillum scalpendum curasset ligno buxi, quemadmodum ostendit ipse apologia Magiæ primo. Fortassis buxus ad id potissimum deligebatur, vel quòd hominis pallorem præ se ferat, vel quòd materies sit omnium maxime æterna. Nam & aduersus ignem quoque ferri rigorem obtinet authore Plinio. Apuleius in apologia Magiæ primo, prouerbium refert ad authorem Pythagoram: Nõ enim inquit, ex omni ligno, vt Pythagoras dicebat, debet Mercurius exscalpi. Finitimum est huic quod est apud Athen. libro quinto. Incertum autem vtrum Democharis an Cratetis dictum, Ἐκ θύμβρας οὐδ' εἷς ἂν δύναιτο κατασκευάσαι λόγχην, οὐδὲ ἐκ σωκράτους στρατιώτην ἄμεμπτον. id est, Ex thymbra nemo queat conficere lanceam, neque è Socrate probum militem. Est autem thymbra oleris genus aut fruticis non dissimile thymo aut Satureiæ. Cuius meminit Plin. libro 19. cap. octauo condimentis aptum, vnde & θυμβροφάγοι dicuntur Græcis qui acribus delectantur, quod dicetur & in eos quibus res sunt asperæ. Rursus Athenæus in eodem libro, ἀλλ' οὔτε ἐκ θύμβρας, ἔφη δημοχάρης, λόγχη, οὔτε ἐκ τοιούτων λόγων ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται. id est. Sed neque è thymbra, quemadmodum inquit Demochares, lancea, neque ex huiusmodi sermonibus vir bonus fit.

Non sum ex istis heroibus. 48

Οὐκ εἰμὶ τούτων τῶν ἡρώων. id est, Non sum de numero istorum heroum, id est, non sum ex eorum numero qui propensiores sunt ad lædendum quàm benemerendum. A genijs sumptum, qui lacessiti sæpe perniciem adferunt, perraro iuuant. Vnde qui se commodum, non noxam allaturos esse pollicebantur, hoc vtebantur adagio. Zenodotus Menandrum citat ex Ephebis.

Noui Simonem, & Simon me. 49

Οἶδα σίμωνα καὶ σίμων ἐμέ. id est, Noui Simonem, & me Simon. De ijs dicebatur qui pares essent. Zenodotus & Suidas scribit duos fuisse ductores, notæ vtrunque improbitatis, Simonem & Niconẽ. Simonem autem, quòd vitijs antecelleret, alterius famam obscurasse. Vnde prouerbio, Simonem vnum nomiuant. Tradunt hos duos Telchines fuisse, qui inducta in terram aqua Stygia, Arnon ædificarint. Vocantur autem apud Græcos Telchines, mali genij, siue homines fascinatores & malefici. Strabo libro decimo meminit Telchinum, aitque nouem fuisse, qui è Rhodo Rheam sint comitati in Cretam. τελχῖνας autem dictos volunt παρὰ τὸ θέλγειν, quod est obscurare siue demulcere, quòd homines illectos circumueniant. Hinc & τελχίνειον siue τελχινῶδες dicunt, quicquid insigniter est improbum: & τελχιταίνειν, pro contentiose ac peruicaciter agere. Addit etymologus, omnes Cretenses τελχῖνας dici: & ipsam Cretam dictam τελχίονα. Adagium vsurpat Chrysostomus in Babyla. ὢ δεξιᾶς τελχῖνος. id est, ó dextram Telchinis. Sic enim appellat nocentem dextram.

Ne nimium callidum hoc sit modo. 50

Terent. in Eunucho, Vide ne nimium callidum hoc modo. Donatus prouerbium esse demonstrat, quanquam anceps est lectio. Potest enim vtrunque legi, & calidum & callidum, vt prius illud ad festinatum consilium, alterum ad nimis astutum referatur. Siquidem vtraque parum feliciter euenire solent, vel quæ nimium calent, id est, quæ præcipitantius instituuntur, vel quæ nimium audacibus aguntur dolis. Et sicut authore, apud Titum Liuium, Fabio Maximo, temeritas non solum stulta, verumetiam infelix plerunque est, ita versutia nonnunquam ad summum discrimen adducit. Qui callidum legunt, respicere videntur ad id quod paulo superius dixerat Chærea, Nunquam vidi melius consilium dari. Qui calidum legunt per vnicum l, & mea quidem sententia rectius, Græcam figuram agnoscunt. Quoniam θερμὸν, illi tum scelestum, tum præceps & audax facinus vocant, Sic enim Penia in Pluto Aristophanica de senibus. qui rem nouam moliuntur, vt Pluto cæco restituant oculos,

ὦ θερμὸν ἔργον, κἀνόσιον, καὶ παράνομον. id est, Calidum ó facinus, & impium. & nefarium.

Interpres exponit, θερμὸν παράδοξον, τολμηρὸν, εὐκίνητον. id est, Inauditum, audax & præceps, ac temerarium. Item Sophocles in Antigone,

Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις. id est, In frigidis tibi mens calet negotijs.

Obiurgatur Antigone, q̃ nimium auide cuperet sepelire fratrem. Et Plutarchus Symposiacon Deca de 5. significat ζωρότερον quibusdam significare τὸ θερμὸν, vt Achilles apud Homerum, iubens Patroclum miscere ζωρότερον, exegerit, celeritatẽ ministerij. Quemadmodũ nos quoq;, inquit, sępenumero iubemus ministris θερμότερον ἅπτεσθαι τῆς διακονίας. id est, Calidius ac celerius adire ministerium.

51

Ne gladium tollas mulier.

Mὴ μάχαιραν αἶρε θῆλυ. id est, Ne machæram tolle mulier.

Hemistichium est carminis trochaici. Ne suscipias negotij molem, cum nequeas auxiliari. Virorum enim est Ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Vt inquit Homerus. Potest & in hunc trahi sensum, ne spem ostendas, quam præstare non possis. Ne mineris, aut ne lacessas inimicum, cum lacessitum non queas profligare. Brutus notat Ciceronem, quòd Antonium concionibus suis irritaret, quem irritatum non potuerit comprimere, hoc est, gladium tolleret mulier.

52

Nec sibi nec alijs vtilis.

Qui prorsus inutiles sunt, & fruges consumere nati, schemate prouerbiali, nec sibi nec alijs vtiles dicuntur. M. Tullius in libris Officiorũ, Quamobrem, vt ante dixi, contęmnuntur ij qui nec sibi, nec alijs prosunt, vt dicitur. In quibus nullus labor, nulla cura, nulla industria est. Sumptum est ex nobili illo carmine Hesiodi, ex opere quod inscribitur ἔργα καὶ ἡμέραι, quod subinde citat Aristoteles,

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσει — Omnia qui per se sapiat, longe optimus ille est.
Φρασσάμενος, τάτ᾽ ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω. — Multo ante expendẽs quæ nam sint optima factu,
Ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται. — Is tamen & frugi est, qui paret recta monenti,
Ὃς δέ κε μήτ᾽ αὐτῷ νοέῃ, μήτ᾽ ἄλλου ἀκούων — Atqui nec per se sapiat, neq; mente reponat
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὃδ᾽ αὖτ᾽ ἀχρήϊος ἀνήρ. id est, — Ex alijs audita, vir vndiq; inutilis hic est.

Horum carminum sententiam T. Liuius sanè quàm eleganter & commode reddidit: Sæpe ego, inquit, audiui milites, eum primum esse virum, qui ipse consulat quid in rem sit. Secundum eum qui bene monenti obediat. Qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenij esse. Huius generis haud paucos videas mortales, qui cum ipsi ob mentis inopiam nequeant dispicere, quid facto sit opus, dictu tamen mirum, quàm sint præfracti, quamq; non admittant alienum consilium, videlicet asinum illum Horatianum referentes, qui cum nec viam nosset, nec duci pareret, in rupem præceps datus est. Hesiodi carmen Zenon, teste Diogene, sic inuertit.

Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται. — Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
Ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει .i. — Rursus at ille bonus, qui per sese omnia nouit.

Videlicet anteponens eum qui bene pareret, ei qui bene separet. Huic enim intelligentiam duntaxat adesse, illi vero etiam vsum & exercitationem.

53

Neq; compluitur, neq; sole aduritur.

Οὔθ᾽ ὕεται, οὔτε ἡλιοῦται. i. Neq; cõpluitur, neq; sole aduritur. De eo dici solitũ, qui procul ab omni incommoditate semotus, vitam ageret. Cui contrarium illud Horatianum, Sudauit & alsit. Et pulueris & solis, & cœlestis aquæ patiens latus. Negociatores, milites, athletæ, nautæ, atq; id genus homines soli ferendo, & imbribus tolerandis assuescant oportet. Qui domi molliter viuit, ab his malis abest. Quamobrem in hominem delicatum, & ad labores ferendos inhabilem quadrabit. Aristophanes in Ranis Bacchi molliciem notans,

Καὶ μήτε θέρμην, μήτ᾽ ἄγαν ψυχρὰν φράσῃς. id est, Nec æstuosam, nec nimis cedo frigidam.

Refertur à Zenodoto prouerbium.

54

Simiarnm pulcherrima deformis est.

Τῶν πιθήκων εὐμορφότατος δύσμορφός ἐστι. id est, Simiarum pulcherrima deformis. Recte dicetur de his quæ ipso genere sunt vitiosa, neque prorsus conferenda cum vel extremis eorum quæ sunt in honestorum ordine: veluti siquis dicat lenonem integerrimum esse periurum, aut honestissimum histrionem infamem. Aut optimum Meuij carmen malum esse. Citatur ex Platone, & ad Heraclitum authorem refertur.

55

Quærens obsonium, vestem perdidi.

Ζητῶν γὰρ ὄψον θοἰμάτιον ἀπώλεσα. id est, Obsonium dum quæro, vestem perdidi. Vbi res pessime cadit, aut cum pusilla quædam captantes, maiora perdimus. Refertur à Suida, & ab alijs, nec indicant vnde sit natũ. Quanq̃ obscurũ non est, ab euentu profectũ esse, quo fur quispiã dũ studet cibum tollere, comprehensus vix pallio quoq; reiecto, effugit. Allusit ad hoc prouerbium Aristophanes,

Δια

διὰ ταῦτα δὴ καὶ θοιμάτιον ἀπώλεσας. id est, Ob hæc tibi vestis quoq; perijt insuper.

Citius elephantum sub ala celes. 56

Lucianus in indoctum, θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον. id est, Citius quinq; elephantos sub ala tegas, quàm vnum cinædum. De ijs qui dissimulari nullo pacto possunt, quin notis aliquibus prodant animi morbum. Est autem figura prouerbialis in hyperbole, cui cognatum illud apud M. Tullium ex Ennio libro De Oratore 2. Flammam à sapiente facilius in ore ardente opprimi, quàm vt bona dicta teneat.

Felix Corinthus, at ego sim Teneates. 57

Εὐδαίμων γε Κόρινθος, ἐγὼ δ᾽ εἴην Τενεάτης. id est, Fortunata Corinthus, at ipse siem Teneates. Tenea vicus quidam haud procul à Corintho nemorosus & amœnus. Porrò Corinthiorum opulẽtia insignis fuit. Strabo lib. 8. scribit, hunc versum oraculo proditum fuisse cuidam Asiano, consulenti num præstaret Corinthum demigrare. Vnde videtur sicut alia pleraq; in vulgi sermonem abijsse, atq; adeo refertur in catalogo Græcanicorum adagiorum. Tempestiuum fuerit hoc vti, quoties in contentione duorum, non inficiabimur alterum per se præstantius, verum alterum magis arridere placereque animo nostro. Veluti siquis dicat, equidem fateor iuris scientiam, & ad rem & ad famam comparandam magis idoneam quàm sit poetica, verum.

Εὐδαίμων γε Κόρινθος, ἐγὼ δ᾽ εἴην Τενεάτης.

Sit illud melius aut vtilius, hoc animo meo gratius. Strabo admonet, à quibusdam pro Τενεάτης perperam legi Τεγεάτης. Nam Tegea ciuitas est Arcadiæ.

Asinus in paleas. 58

Ὄνος εἰς ἄχυρα. id est, Asinus in paleas, subaudiendum incidit. Dici solitum, vbi cuipiam fortuna lautior præter spem obtigerit, aut nactus forte fuerit aliquis, quo vel præcipue gaudeat, veluti siquẽ ostreorum auidum videas affatim vescentem illis, non importune dixeris, ὄνος εἰς ἄχυρα. idest, Asinus in paleas. In fragmentis secundi libri Dipnosoph. citatur hic senarius ex Philemonis Comœdijs,

Ὄνος βαδίζεις εἰς ἄχυρα τραγημάτων. id est, Iam vadis asinus in paleas tragematum.

Iucundius erit si longius transferas, puta, siquis cupienter legat poetam, quo peculiariter delectetur. Conueniet & in hunc vsum, vbi quis inscitia rem contaminat, veluti si barbarus & illiteratus bonum authorem malis commẽtarijs inquinet. Quemadmodum Thomas ac Nicolaus suis glossematis, & Passauantius æque insulsis additionibus, eximium opus De ciuitate dei conspurcarunt. Gaudet enim asinus volutatione, & omnia confundit hac lasciuia. Quod indicat Apuleius quoq;, cum horti areolas omnes volutationibus corporis à se turbatas scribit. Adagium ab euẽtu natum esse nemo non videt.

Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur. 59

Prouerbiali schemate dixit Martialis in clancularium quendam poetam, qui corniculam Aesopi eam referens, suos ineptos versiculos nomine Martialis in vulgus spargebat, ratus futurum, vt titulo decepti lectores, Martialis esse crederent,

Credis hoc Prisce,
Voce vt loquatur psittacus coturnicis.

Conueniet in musicos aut poetas longe dispari stilo, longeq; dissimili facultate. Psittacus inter aues proxime voces humanas exprimit. Coturnices pugnaces magis quàm loquaces. Vnde Ouidius in Epitaphio psittaci,

Ecce coturnices inter sua prælia viuunt.

Caluus comatus. 60

Caluus comatus apud eundem Martialem, haud dubie figura prouerbiali:

Caluo turpius est nihil comato. Rursus idem,
Caluus cum fueris, eris comatus.

Apte dicetur in eum qui veris bonis nudus, asciticijs se venditat. Veluti siquis indoctus aliena pro suis ederet. aut siquis dissimulet esse se quod est, veluti si senex assuto galericulo, aut tinctis capillis affectet videri iuuenis: si deformis, adhibito fuco velit haberi formosa.

Primum Aegina pueros optimos alit. 61

Τὰ πρῶτ᾽ ἀρίστους παῖδας Αἴγιν᾽ ἐκτρέφει. id est, Aegina primitus optimos pueros alit. De re quapiam quæ melioribus initijs cœpta, paulatim ad deterius delabitur, vt pleraq; mortalium faciunt. Exortum adagium ob Achillem, Patroclum, Aiacem, Neoptolemum, quòd hi virtute præcelluerint, cum essent Aeginetæ. Concinit his Strabo lib. 8. ostẽdens ex hac insula profectum Aeacũ

cum sua posteritate. Nam Stephanus insulæ nomen inditum putat ab Aegina Aeaci matre. Eandem aliquando maris imperium tenuisse, quæ ne cum Atheniensibus quidem in nauali ad Salaminē prælio de principatu cettare dubitauerit, cum Persæ Græciam inuaderent. Huius meminit etiam Homerus. Est autem Cycladum nobilissima, quæ diu dicta fuit Oenone, vt indicat idem Strabo & Stephanus. Ob laborum autem tolerantiam & industriam frugalitatemq; dicti sunt Aeginetæ Myrmidones. cum enim haberent terrram superne lapidosam. inferne frumentis idoneam, fodientes in cauernis habitare visi sunt formicarum more, & asportandis lapidibus quodammodo eius animantis industriam repræsentare. Deinde labente morum integritate, male cœperunt audire Aeginetæ, id quod prouerbijs aliquot testatum est, quorum est illud, Aeginenses neq; tertij neq; quarti, vt dictum est in prouerbio de Megarensibus. Non dissimile illi, Quondam fuerunt strenui Milesij. 62

Irrisibilis lapis.

Ἀγέλαστος πέτρα. id est, Irrisibile saxum. De re vehementer acerba tristiq;. Ostendebatur olim saxum quoddam in Attica, in quo ferebatur consedisse Ceres, cum relicto cœlo, succensis facibus, Proserpinam à Plutone raptam quæreret. Porrò cum Eleusinem peruenisset, ibi tristis in saxo quodam insedit, quod ob eam ipsam causam ἀγέλαστον appellabant. Author Zenodotus. Quadrabit In seueros ac tetricos, quosq; vocant ἀγελάστους, quorum in numero Socratem ponit Plinius, Periclem Aristides. Neq; per peram accommodabitur ad rem magnopere molestam. 63

Agamemnonis hostia.

Ἀγαμέμνονος θυσία, id est, Agamemnonis victima. Quondam in duros & persuasu difficiles dicebatur. inde natum, quod Agamemnone rem diuinam in Troia facturo, bos effugerit vixq; multo negotio comprehensus reductus est: tantum Zenodotus. Quadrabit etiam in eos, qui nolentes & adacti quippiam agunt. Olim in sacris spectabatur, vt hostia lenis ac volens adstaret. Quod si refracto fune profugisset, infaustum omen habebatur. Mihi videtur & huc posse referri, quod Agamemnon in Aulide filiam Iphigeniam sacrificauit, sed admodum inuitus, recensetur à Zenodoto. 64

Mactata hostia lenior.

Mactata hostia lenior, prouerbiali figura dixit Horatius in Odis,
Mactata veniet lenior hostia.
De spontaneis ac mansuetis. Sumptum est à sacrificijs, in quibus explorabatur hostia ducto per frontem cultro, idq; mactare vocabant. Vnde qui spectata sunt virtute, eos mactos virtute vocant, 65

Exiguum malum, ingens bonum,

Μικρὸν κακὸν, μέγ᾽ ἀγαθόν. id est, Pusillum malum, ingens bonum. Admonet adagium, ex paululo incommodi, laboreq; exiguo, summa maximaq; commoda colligi. Refertur à Diogeniano. Non discrepat hinc Musonij sententia, quam commemorat A. Gellius lib. 16. cap. 1. ἄντι πράξῃς καλόν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄντι ποιήσῃς αἰσχρὸν μεθ᾽ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. id est, Siquid feceris honestum cum labore, labor abit, honestum manet. Siquid feceris turpe cum voluptate, voluptas abit, turpitudo manet. Eandem sententiam Cato, minus quidem modulate, minus rotunde, sed tamen fideliter extulit ad hunc modum. Cogitate cum animis vestris, siquid per laborem recte feceritis, labor ille à vobis cito recedet, benefactum à vobis, dum viuetis, non abscedet. Sed siqua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit, nequiter factum illud vos semper manebit. 66

Attici Eleusinia.

Ἀττικοὶ ἐλευσίνια. id est, Attici Eleusinia, subaudiendum καθ᾽ ἑαυτούς. id est, inter sese. Duris apud Zenodotum, ait paremiam vsurpari solitam, siquando conuenissent inter sese aliqui secreto de re quapiam arcana tractantes. Ducta metaphora à mysterijs sacrorum Eleusiniorum, quæ in honorem Cereris agebantur apud Eleusim, summa religione, mysticisq; cæremonijs à quibus arcebantur prophani. Capitale autem erat ex his mysterijs quicquam in vulgus efferre: cuiusmodi videtur fuisse apud Romanos sacra bonæ deæ, quam eandem C. Bassus apud Lactantium Fatuam appellatam tradidit. Nam hæc & noctu & in operto fiebant, & exclusis maribus. 67

Hermionis vice.

Ἀνθ᾽ ἑρμίονος. id est. Hermionis vice, addendum ex vsu sententiæ verbum, quod eam expleat, puta fuero tibi, aut mea domus, aut hæc vrbs erit vobis, aut aliud simile quippiam. Valet autem perinde quasi dicas, loco asyli tibi fuero, vel instar aræ, quæ te tutum reddat. Est Hermione templum in Peloponeso, sacrum Cereri ac Proserpinæ, ad quod qui confugerint, tuti sunt propter loci religionem. Zenodotus

Zenodotus Aristophanem citat in Babylonijs, qui huius adagij fecerit mentionem. Effertur bifariã ea vox, ἕρμιον, καὶ ἑρμιόνα, vt ἀπὸ τοῦ κάλυκος καλύκη. author Stephanus,

Antronius asinus. 68

Ἀντρώνιος ὄνος. id est, Antronius asinus olim dicebatur, qui deformi prægrandiq; mole corporis esset, cæterũ ingenio stupido bardoq;. Antron autem ciuitas erat Thessaliæ, nomen inde sortita, quòd cauernis & specubus abundaret. Illic aiunt asinos insigni magnitudine quondam fuisse, vnde prouerbium increbuit. Authores Stephanus & Suidas. Attingit prouerbium & Homeri Scholiastes in Iliad. β. Extat & hodie iocus vulgaris in homines magno corpore, quasi ij parum sapiant. Quasiq; natura sic paria facere gaudeat, vt quod corporis addiderit moli, detrahat ingenio. Traditur à nonnullis, Apud Antronios ingentes reperiri molares lapides, quorum qui substernuntur ob segnitiem & quietem ὄνους vocant Græci. Lapidem autem vocamus stupidum & amentem.

Ventorum stationes. 69

Ἀνέμων στάσεις. id est, Ventorum stationes. De rebus multo vsu obseruatis perspectisq;. Apparet parœmiam integre sic esse pronunciandam. ἀνέμων στάσεις γινώσκουσιν οἱ ἐγχώριοι. id est, Ventorum stationes norunt indigenæ. Sunt enim plerisq; regionibus sui quidam venti, quorum naturam optime norunt incolæ regionis illis obnoxiæ: qualis est Atheniensibus Scyron, paululum ab Argeste deflexus, reliquæ Græciæ ignotus: Narbonensi Galliæ Circius à turbine & vertigine sic appellatus: siue Certius, vt vocat Cato, ventus apud illos clarissimus, nec vlli violentia inferior. Idem non modo in reliquis cœli partibus ignotus, sed ne Viennam quidem eiusdem prouinciæ vrbem attingens. At Auster in Aegyptum non penetrat, vt author est apud Plinium Fabianus. Iapix Apulis est familiaris, & Atabulus Apuliæ certis montibus notus ac pestilens, vnde & vocabulum inditum. sunt & alij permulti cuiusque regionis indigenæ, vt apud Gellium testatur Fauorinus. ad hæc est nonnullis alia alijs regionibus vis ac natura. Nam vt testatur in Problematis Aristoteles, Hellespontias, qui idẽ Scyron vocatur, Atticæ terræ, insulisque vicinis imbrem adfert: Aquilo Hellesponto ac Cyrene, Auster Lesbo. Atque hic cum apud alios sit tepidus & pluuius, Africæ frigidus est ac serenus, vbi rursus Aquilo pluuius, authore Plinio. Etesiæ quæ statis anni temporibus oriuntur, & certis horis diei spirant & conquiescunt, in Hispania & Asia flant ab oriente, in Ponto ab Aquilone, in reliqui mundi partibus à meridie. Suidas hæc verba refert, incertum vnde sumpta, ἐγχώριοι γὰρ οὐ μόνον τὰς τῶν ἀνέμων στάσεις κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων ἀνθρώπων ἤθη κάλλιστα γινώσκουσιν. hoc est, Indigenæ enim, non solum ventorum stationes, iuxta prouerbium, verumetiam indigenarum hominum mores pulcherrime norunt. Licebit in hunc vsum trahere, vt dicas, suæ cuique gentis ingenium esse cognitum, suos cuique familiares esse notissimos, suam cuique vxorem maxime esse cognitam, suã cuique notam artem, in qua sit quàm diutissime versatus.

Venti campus. 70

Ἀνέμου πεδίον. id est, Venti campus. In hominem instabilem, leuem, & inconstantem dicebatur. Refertur à Diogeniano. Nam in planicie venti liberius huc atque illuc diuagantur, nullo coercitĩ obstaculo. Et Homerus subinde vana vocat ἀνεμώλια. Et ὑπηνέμια dicuntur, quæ solida non sunt, sed subuentanea. Denique instabiles ventosos dicimus. Horatius,

Romæ Tibur amo ventosus Tibure Romam. Idem,

Mon ego ventosæ venor suffragia plebis.

Postremo domum vndique perflabilem, non illepide dixeris ἀνέμων πεδίον. Pindarus Olympiorum hymno 2. varias rerum humanarum vices eleganter expressit,

ῥοαὶ δ' ἄλλοτ' ἄλλαι
εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ
πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.

id est,

Nunc alij, nunc alij fluxus, & cum tranquillitate, & cum laboribus in homines venere. Hoc translatum videri potest & ab æstuariis maris reciprocationibus. Cæterum in Encomio septimo sententiã eandem extulit metaphora sumpta à ventis, qui non semper spirant ijdem.

Ἐν δὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνου
ἄλλοτ' ἄλλαι διαιθύσσοισιν αὖραι.

id est,

In vna parte temporis nunc hæ nunc aliæ discurrunt auræ. Rursus hymno duodecimo, idem effert metaphora sumpta à tesseris:

πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσαν,

Ἔμπαλιν μὲν τέρψιος, οἱ δ' ἀνιαρῶς
Ἀντικύρσαντες ζάλαις
Ἐσθλὸν βαθὺ πήματος ἐν μι-   κρῷ πεδάμειψαν χρόνῳ.

71
Vbi cerui abijciunt cornua.

Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. id est, Vbi cerui cornua abijciunt. Hoc adagio significabant velut αἰνιγματικῶς, quempiam in negotio difficili versari. Siquidem cerui cornua deposituri subducunt in loca aspera atq; inaccessa. Conueniet & in eos qui à communi hominum conuictu subducunt sese, Timonem illum Atheniensem ob id ipsum μισάνθρωπον appellatum, imitantes. Quadrabit item vbi locum vehementer abditum abstrusumque significabimus. Postremo quod innuemus nusquam inueniri, illic esse dicemus, vbi cerui cornua abijciunt, vt quemadmodum græcas calendas de tempore, itidem hoc de loco dicatur. Veluti siquis dicat ad hunc modũ, Vbi gestum est illud præclarum facinus, quod iactas? Illic opinor, ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. Plinius libro 7. cap. 32. de ceruis cornua mutantibus scribit in hunc modum, Cornua mares habent, soliq; animaliũ omnibus annis stato veris tẽpore amittunt. Ideo sub ipsam diẽ quãmaxime inuia petunt. Latent amissis velut inermes, sed & ipsi bono suo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditum. Idq; admirabilius fatendum est, cum & in viuarijs mutent omnibus annis: defodi ab ijs putant. Hactenus ille. Meminit huiusce prouerbij & Aristoteles lib. De natura animalium 9. cuius verba non pigebit adscribere. ἔτι δὲ ὁ ἄῤῥην ὅταν γένηται παχὺς, γίνεται δὲ σφόδρα πίων, ὀπώρης οὔσης οὐδαμοῦ ποιεῖ ἑαυτὸν φανερὸν, ἀλλ' ἐκτοπίζει ὡς διὰ τὴν παχύτητα εὐάλωτος ὤν. ἀποβάλλουσι δὲ καὶ τὰ κέρατα ἐν τόποις χαλεποῖς καὶ δυσεξευρέτοις· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία γέγονεν, οὗ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. ὥσπερ γὰρ ὅπλα ἀποβεβληκυῖαι, φυλάττονται ὁρᾶσθαι. λέγεται δὲ ὡς τὸ ἀριστερὸν κέρας, οὐδείς πω ἑώρακεν, ἀποκρύπτειν γὰρ αὐτὸ, ὡς ἔχον τινὰ φαρμακείαν. id est, Præterea mas posteaquã pinguerit, pinguescit autem admodum, idq; autumno, nequaquam sese conspiciendum præbet. Verum secedit è medio, quippe qui propter corpulentiam, tum facile capi possit. Ad hæc abijciunt & cornua locis asperis inuentuq; difficillimis. Vnde prouerbium etiam natum est, Vbi cerui abiiciunt cornua. Nam vt iam armis suis exuti, cauent ne conspiciantur. Aiunt sinistrum cornu à nemine adhuc visum esse. Abdere enim illud ceruos, tanquam remedium aliquod in se habeat. Quanquam Plutarchus in commentario De Pythijs oraculis oratione prosa redditis, ostendit hoc oraculum editum fuisse de Procle tyranno, vt illi fugere ac migrare liceret eò vbi cerui cornua abijciunt, significante deo vt defoderetur, & è medio prorsus tolleretur. Idem meminit adagij Symposiacon Decade septima, problemate secundo.

72
Verberare lapidem.

Planesium meretrix apud Plautum amatorem admonens, ne seruum qui iam ad plagas obduruerat occallueratque pulset, manui potius quàm illi nociturus, Noli, inquit, amabo, verberare lapidem, ne lædas manum. Apte dicetur, vbi quis obiurgat incastigabilem aut docet indocilem, aut inanem operam sumit in re quacunq;.

73
Inescare homines.

Prouerbiali metaphora dixit Terentius in adelphis, Abi, nunquam rem facies. Nescis inescare homines Sannio. Ducta est ab ijs qui præfixo æri cibo pisces illiciunt. Apposite vero dictum est lenoni, cuius artis est, primum huiusmodi velut escis illectare iuuenes, vt postea totos deuoret. Et escam per translationem appellant illecebram illam quæ trahit in fraudem. Vnde Plato quẽadmodum in Catone maiore testatur Cicero, τὴν ἡδονὴν δέλεαρ κακῶν, hoc est, voluptatem malorum escam dicit, quòd ea videlicet homines capiantur, vt hamo pisces. Græci simplici verbo metaphoram efferunt, δελεάζειν, τὸ δελέατι θηρεύειν. id est, esca captare Aristoph. in Equitibus: Cleoni obijcienti, quòd facile populum sibi conciliasset blanditijs, respondet Alantopola, καὶ σὺ γὰρ αὐτὸς πολὺ μικροτέροις τούτων δελεάσμασιν εἷλες, recriminans quòd ipse abiectius blandiendo populum inescasset. accedet non parum gratiæ, si deflectatur in bonam partem, tum ad res animi: veluti siquis dicat, puerorum animos gloriæ quibusdam illecebris aut blandimentis ad amorem studiorum inescandos, principum ingenia laudibus ad amorem virtutis inescanda.

74
Vorare hamum.

Neque minus elegans illud in Curculione, Meus est, hamum vorat. De lenone, cui fraus intendebatur, epistolam qua decipiendus erat, lecturiente. Lucianus, καταπίειν τὸ ἄγκιστρον. Item apud Horatium in Epistolis,

Occultum visus decurrere piscis ad hamum.

Idem Plutus in Bacchidibus eandem sententiam simili extulit metaphora, Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit. Alterum à piscantibus, alterum ab aucupio ductum est. Nos item in epigrã mate quodam ad hanc parœmiam sic allusimus.

Non stulti vsqueadeo sumus futuri, vt
Gustatum toties voremus hamum,
Vno plus semel ære saucitati.
Vel serò sapiemus, & nocentem
Tandem carpere desinemus escam.

Vulcanus tibi vaticinatus est. 75

Ἀφθᾶς σοι λελάληκεν. id est, Vulcanus tibi vaticinatus est. Refertur à Suida. Suspicor dictum vbi qui crederet se rem habere certam, velut ex oraculo auditam. φθᾶς apud Memphiticos Vulcanus dicitur, vnde literulæ accessione ἀφθᾶς, velut σάχυς ἄσαχυς.

Cantilenam eandem canis. 76

Τὸ αὐτὸ ᾄδεις ᾆσμα. id est, Cantilenam eandem canis. De eo qui molestus est sæpius eadem inculcans. Nihil enim odiosius, quàm quod semper idem est. Dorio leno in Phormione Terentiana, Cantilenam eandem canis, & mirabar, siquid adferres noui. Familiare poetis est, nuncium cantilenam appellare. Euripides in Ione,

Τίς ἥδε μοῦσα χ᾽ ὡ φόβος τίνων πέρι; id est,
Quæ cantio hæc quibusúe de rebus metus? Idem in Hecuba.
Ἥξει τὶ μέλος γοερὸν γοεραῖς. id est, Aliqua accedet cantio tristis tristibus.

Sumptum est à cantoribus, qui siquando diutius eandem occinant cantionem, tædium adferunt auribus. Proinde periti subinde variant carminis genus, quo satietatem deuitent.

Caligare in sole. 77

Apud Quintilianũ legitur, vt eleganter, ita & prouerbialiter dictum, Caligare in sole, pro eo quod est, in re clarissima cæcutire: idq; solet accidere vitiosis oculis, qui nihil vident in luce quàm maxime perspicua, videlicet sensum debilem obruente vi splendoris. Idem euenit noctuis & lusciosis. Nam ijs lumen pro tenebris est. Non inuenuste torquebitur in istos qui velut obscurũ causantur, quicquid eruditum fuerit. Quibus tenebricosa est vel Ciceronis oratio. Noctem enim in oculis circumferunt. Quemadmodum apud Senecam Portius dicebat, quendam spinas in pedibus habere, cum se per spinas ingredi quereretur, videlicet ingenij vitium in argumentum conferens. At pedes, inquit, tui spinas habent, non locus. Itidem isti noctem qua se prædicant offendi in bonis authoribus, in oculis secum adferunt, non in libris reperiunt.

Bos aduersus seipsum puluerem mouet. 78

Βοῦς ἐφ᾽ ἑαυτῷ κονιᾶται. id est, Bos aduersus seipsum puluerẽ mouet, siue festinat. Vbi quis ad suũ ipsius malum volens lubensque ducitur. Nam boues vt sunt mansueti, facile se præbent vinciendos, neq; grauatim obtemperant iugo. κονιᾶ enim Græcis significat festinandi studio ciere puluerẽ. Quidam accommodant in eos qui prudentes ac scientes semet in præuisum periculum inijciunt bouis in morem qui sibi patitur inijci vincula, quibus ad cædem ducatur. Refertur à Zenodoto.

Tragicus rex. 79

Τραγικὸς βασιλεύς. id est, Tragicus rex, dici potest vel fastuosus ac turgidus, vel qui nomine duntaxat rex sit, cæterum viribus parum polleat, quemadmodum gallico prouerbio chartaceum regem appellant τὸν αὐτοκράτορα, ceu titulo regem verius quàm opibus aut ditione. Dionysius Pheræum, quòd decem menses potitus imperio, mox vita decesserit, τραγικὸν βασιλέα dixit. Nam in tragœdijs tantisper durat imperium, dum fabula peragatur. tum deposita persona, qui paulo ante fuerat Agamemnon, aut etiam Iuppiter, tressis homuntio discedit domum.

Contra retiarium ferula. 80

Martialis in epistolari quadam præfatione, Deniq; videas, an te delectet contra retiarium ferula, id est, an id faciendum tibi putes, quod nemo non damnet atq; exibilet. Domitius Calderinus interpres admonet subesse prouerbium, dici solitum in eos qui infirmo præsidio contra maxime instructum pugnarent. Quanquam idem paulo post aliò dilabitur, nempe huc, gladiatores olim si minus placuissent, ferula cæsos eijci solere. Huic finitimum est illud Gellianum lib. Noctium 1. cap. 2. An non cõtra istum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi? Itaq; ferulam aut baculum mouere con-

tra quempiam, est refragari & insolentius repellere sententiam. Est autem ferula ligni genus, quo quondam pueri cædebantur, atque item milites, siquid contra disciplinam facere viderentur. Opinor idem factitare solere in ludis gladiatorijs huiusmodi certaminibus præfectos.

81

Mulier imperator, & mulier miles.

Γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται. id est, Et fœmina dux est, fœmina æque miles est. Senarius est prouerbialis, quoties totum negotium ignauis commissum est, cumque & ij qui præsunt, & ij qui parent, pariter sunt formidolosi. Apud Athe. lib. 3. citatur Alexis in fabula, cui titulus γυναικοκρατία. Natura fœminã in hoc finxit, non vt imperet, sed vt pareat, vel græco versiculo teste, Γυναικὶ δ᾽ ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις. id est,
Natura non dedit imperare fœminis.
Etenim quod in homine ratio & affectus, id in vita vir & mulier, ac iuxta Moysen, demiurgus ille fœminam viro subiecit. Tametsi Plato non omnino arcet mulierum genus ab administranda republi. siqua modo reperiatur idonea. Tacite videtur huc allusisse Aeschines contra Timarchum, καὶ ἰδὼν γὰρ οἰκίαν πλουσίαν καὶ οὐκ εὐνομουμένην, ἧς ἡγεμὼν μὲν ἦν γυνὴ μέγα φρονοῦσα καὶ νοῦν οὐκ ἔχουσα. Cum vidisset domum opulentam, maleque gubernatam, cuius dux erat mulier superba & excors. Iucundior erit sententia, quoties longius deflectetur, veluti siquis authorem ac præcipuum peripateticæ philosophiæ ducem appellet Tartaretum. Ita Vergilius. Tanti dux fœmina facti. Et in Actis apostolicis Paulus dux verbi dicitur. Sic Galenus alicubi Aristotelem appellat τοῦ λόγου πατέρα, quòd ab ipso profecta esset sententia.

82

Trutina iustius.

Δικαιότερον στατῆρος. id est, Iustius trutina. Doricum prouerbiũ de ijs qui insigni incorruptaq; sunt æquitate. Dores enim τὴν τρυτάνην, id est, Trutinam, σταχάνην vocant. Est autem id libræ genus, quo vel minutissimum ponderis momentum sentitur dignosciturq;. Latini quoq; exactam æqualitatem æquilibrium appellant. Vnde & æqua lance fieri dicitur, quod pari iure fit citra personarum respectum. Ita Modestinus Pandect. lib. 42. titulo De re iudicata. Quod & in persona mulieris æqua lance seruari, æquitatis suggerit ratio. Item Iustinianus Codic. 5. titu. De natura lib. liberis. Quapropter sancimus in huiusmodi casibus omnis liberos siue ante dotalia instrumenta editi sunt siue postea, vna eademq; lance trutinari. Adsimili figura dixit Nicarchus in epigrammate.
Γέγονεν δ᾽ ὀρθότερος κανόνος. id est, Rectior est factus regula quàm vlla fiet.

83

Sterilior Agrippo.

Ἀκαρπότερος ἀγριππου. id est, Sterilior Agrippo. Laconicum adagium est, de ijs qui extremæ sunt paupertatis, neque quicquam facultatum possident. Quadrat & in ignauos, nulliusq; industriæ homines. Lacones oleam syluestrem agrippum vocant. Tantum & Zenodotus & Suidas.

84

Iouis suffragium.

Διὸς ψῆφος. id est, Iouis suffragium dicebatur sacrum & inuiolatum. Vnde sententiam eius cuius sit velut irrefragabilis authoritas, Iouis suffragium recte dixeris. Aut per ironiam vbi quis arrogantius de re quapiam pronunciat, suamque opinionem pro lege atque oraculo postulat accipi, subijcietur διὸς ψῆφος. Aiunt enim locum in quo Neptunus & Minerua iudicium peregerunt, vtrius nomine auspicijsque ciuitas Atheniensium institueretur, Iouis suffragium appellatum fuisse. Suidas Cratinum citat ex Archilochijs,
Ἔνθα Διὸς μεγάλου θῶκος πεσσοί τε καλοῦνται. id est,
Magni vbi dicuntur tali, sedesq; tonantis.
Nam & talis olim ferebantur suffragia, nimirum à sortientibus.

85

In neruum ire.

In neruum ire, Donatus, aut quisquis is fuit interpres Phormionis Therentianæ, demonstrat esse prouerbium, pro eo quod est decipere. Sumptam à sagittariis metaphoram, quibus illud euenit interdum, vt dum nimium tendunt arcum, rumpant, aut sibi neruum aliquem fatigent, vt confine sit illi, de quo dictum est aliàs, ἀπορρήξομεν τὸ καλώδιον πάνυ τεινόμενον. Dictum est autem, in neruum ibit, pro eo quod est, in vincula ibit. Antiquitus enim qui soluendo non essent, vincti tradebantur creditoribus, donec opera compensarent creditam summam. Veretur enim adolescens amans, vbi eum in locum traheretur Phormio, vt aut puellam domum ducere cogeretur ex pacto, aut certe pecuniam acceptam renumerare ni faciat vinciendus, & iuxta leges corpore luiturus, quod ęre non posset, sibi magis consulturum illum, vt vel prodat omne commentum, vel vere mulierem abducat. Porrò conijcere

cere in neruum, & eximere è neruo, pro eo quod ob æs alienum vinctos abducere. Sed verba Terētij subscribam. At enim non ducet, noui. Cæterum cum argentum repetent, nostra causa scilicet in neruum potius ibit.

Ipse semet canit. 76

Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ. id est, Ipse suimet tibicen est hoc est. ipse cuiusmodi sit, factis ipsis declarat. Tibicines enim olim laudes fortium virorum decantabant. Proinde qui recte gestis sibi satis magnam gloriam comparat, quorsum huic necessum est conducere buccinatorem laudum suarum? Adagiū in vtramlibet partem poterit applicari, bonam vel malam. Nihil huic opus tibicine, qui suis egregie gestis sat illustris est. Aut nihil opus huius vitam insectari, satis per se fœdam atq; infamem. Conueniet & in illos qui semetipsos laudant, qui mos est gallis gallinaceis, etiam cum è pugna se proripuerint. Plato in Theæteto, φαινόμεθά μοι ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην, πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. id est, Videmur mihi ignaui galli in morem, cum ante victoriam à sermone resilierimus, canere.

Ipse dixit. 87

Αὐτὸς ἔφα. id est, Ipse dixit. Quoties tantam esse cuiuspiam authoritatem significamus, vt ea vel citra rationem ad quid vis credendum sufficiat. Vt in arcanis literis satis est αὐτὸς ἔφα. In reliquis itē. Adagium autem à Pythagora natum, qui quo plus venerationis & authoritatis sibi suisq; conciliaret in dissertationibus dicere solitus est, αὐτὸς ἔφα. id est, Ipse dixit, perinde quasi non rua referret, sed ab oraculo quopiam accepta. Ea vox deinde in vulgarem abijt sermonem. Huiusmodi fermè Suidas. Diogenes Laertius indicat hoc dictum è Pythagora Zacinthio manasse. Quanquam Marcus Tullius libro De natura deorum primo, secus rem narrat. Non enim, inquit, tam authores in disputando quàm rationis momenta quærenda sunt. Quin etiam obest plerunque ijs qui discere volunt, authoritas eorum qui se docere profitentur. Desinunt enim suum iudicium adhibere, id habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum vident. Nec vero probare soleo id quod de Pythagoricis accepimus, quos ferunt, siquid affirmarent in disputando, cum ex his quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, ipse dixit, Ipse autem erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione valeret authoritas. Quintilianus in Institutionibus. Nam & inuiti iudices, inquit, audiunt præsumentem parteis suas, nec hoc oratori contingere inter aduersarios, quod Pythagoræ inter discipulos contigit, potest, ipse dixit. Sed istud magis minusúe vitiosum est, pro personis dicentium. Allusit horsum & Aristophanes, ἐν νεφέλαις,

Φέρε τίς γὰρ οὗτος, ὁ ἐπὶ τῆς κρεμάθρας ἀνήρ;
Αὐτός. τίς αὐτός; σωκράτης. τίς σωκράτης;
Ἴθ᾽ αὐτὸς ἀναβόησον αὐτόν μοι μέγα.
Αὐτὸς μὲν οὖν σὺ, κάλεσον, οὐ γάρ μοι σχολή. id est,

Dic age, quis est iste cremathræ insidens homo?
Ipse est. quis ipse? Socrates. quis Socrates?
Abi ipsus ipsum voce magna mihi voca.
Quin ipse magis accerse, non mi est otium.

Quod autem dixit, ὁ ἐπὶ κρεμάθρας, vt hoc obiter indicem, risus causa nouatum est, cum Socratem intelligi vellet, animo suspenso nubes suspicientem. Nam cremathra vasculum est pensile, in quo obsoniorum reliquiæ consueuerunt reponi. Dicitur autem bifariam, simpliciter aliquoties, sed frequentius per ironiam, veluti siquis Aristotelem, ceu oraculum citanti dicat, αὐτὸς ἔφα, rationem dicti flagitans, neq; contentus simplici scriptoris authoritate. Conueniet etiam, quoties sententiæ vel inuidiam, vel defensionem à nobis ad ipsum authorem reijcimus. Iuuenalis,

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Melius Horatius,
Nullius addictus iurare in verba magistri.

Illud admonendum videtur, αὐτὸς ἔφη, in hac parœmia perinde valere, quasi dicas, dominus dixit, vt Pythagoras ab Aegyptiorum vatibus videatur didicisse figuram hanc prophetis familiarem. Aristophanes in Ranis,

Φράσον ταῖς ὀρχηστρίσι, ὅτι αὐτὸς εἰσέρχομαι. id est, Dic saltatricibus, meipsum aduenire.

Hoc est, herum, quod is quodammodo & famulis missis aduenire videatur. Item in propheticis arcanis, Ecce ipse adsum, id est, dominus & author. Huc pertinent quæ nobis antea dicta sunt in prouerbio, infixo aculeo. Sic Augustinus alicubi recensens opinionem Manichæi, ni fallor, Hæc, inquit,

Manichæus dixit,atq; abijt:notās illum quòd ſat haberet dixiſſe,cum docendum eſſet quod dixerat. Galenus item lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo,ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰπὼν,ἐξαίφνης ἀπταίστῳ καὶ σαφεῖ στόματι τελευτῶν ἀποπηδήσας ἀπῄει καταλιπὼν ἡμᾶς,ὡς μηδὲ πιθανῆς τινὸς ἀντιλογίας εὐπορῆσαι δυναμένους.id eſt,Hæc & his ſimilia locutus,repente ore nihil cunctante quaſi labi non poſſet,verbis apertis abſoluit ſermonem,moxq; proripiens ſeſe abijt,nobis ita relictis,quaſi nihil omnino reperire poſſemus quod vel probabiliter contradiceremus.

88

Teipſum non alens,canes alis.

Αὑτὸν οὐ τρέφων κύνας τρέφεις.id eſt,Cum temetipſum non alas,canes alis.In eum dicebatur qui cum per inopiam ſibi quæ ſunt ad vitam neceſſaria ſuppeditare non poſſet, conaretur aut equos,aut famulos habere domi.Appoſite dicetur aduerſus iſtos quibus cum ob rei familiaris anguſtiam vix ſuppetat quo vitam ſuſtineant,tamen per ambitionem conantur faſtu veſtium,reliquoq; ſtrepitu potentes & opulentos imitari.Breuiter conueniet in omnes,qui quæ ad voluptatem aut ſplendorem pertinent,curant,neglectis his quæ magis ſunt neceſſaria.Porrò neceſſarijs prima debetur cura,dignitati poſterior:velut ſiquis in eruditione comparanda laboret,vitæ ſecurus de qua periclitetur.

89

Terræ inteſtina.

Γῆς ἔντερα.id eſt,Terræ inteſtina.Dicebantur vilia,nulliusq; pretij.Saxa vero terræ viſcera dicũtur.Refertur à Diogeniano.Terræ enim inteſtina ſunt ſaxa:& lapides appellamus homines inutiles. Simile illi,

Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id eſt, Telluris inutile pondus.

90

Tenedius tibicen.

Τενέδιος αὐλητής.id eſt,Tenedius tibicen,dicebatur teſtis falſus & calumniator,hinc natum quòd Philonome tibicinem ſuum ſubornauit,qui teſtaretur apud Cygnum,ipſam à Tenne de ſtupro fuiſſe interpellatam, ac vi etiam tentatam. Hæc fermè Stephanus in catalogo vrbium. De Tenedo ſæpe iam dictum eſt alibi.

91

Cyrbes malorum.

Κύρβεις κακῶν.id eſt,Cyrbes malorum.De vehementer improbis,& omni facinorum genere contaminatis.Apud Athenienſes tabulę quædam erant quadræ,in quibus leges deſcriptæ proponebãtur, præterea variæ delinquentium pœnæ.Has illi κύρβεις appellant,apud Lucianum ἄξονες dicuntur.Nõ diſſimile eſt illi quod alibi retulimus,Ἰλιὰς κακῶν.id eſt,Ilias malorum. Simili figura apud Athen. lib.9.dixit Antiphanes opinor,καὶ ταῦτα μὲν μοι τῶν κακῶν περοψίδες.id eſt,Et hic malorum mihi catinus extitit.Solent enim in eodem diſco varia eduliorum genera apponi, ſed quæ voluptatem adferant.Quo gratior eſt tropus,deflectens in contrarium,quaſi dicas,Ilias bonorum.

92

Aries nutricationis mercedem perſoluit.

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν.id eſt,Aries alituram rependit.Citatur ex Menandro.Quadrabit vbi quis pro benefactis maleficium reponit.Allegoria ſumpta eſt ab eo quòd aries cornibus impetat alueum, aut vas in quo pabulum apponitur,ipſosq; quorum opera nutritus eſt,aut etiam nutritur,cornibus incessit.Effertur ad hunc modum prouerbium,κριοῦ διακονία. id eſt, Arietis miniſterium, pro officio collato in ingratum,qui beneficium iniuria penſet. Huic affine quod eſt apud Ariſtoph. in Veſpis,ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον.id eſt,Vallus vitem.

93

A Dorio ad Phrygium.

Ἀπὸ δωρίου ἐπὶ φρύγιον.id eſt,à Dorio ad Phrygium venire dicebatur, qui à vita temperatiore ad luxum ſeſe conuertiſſet,aut qui à fortuna mediocri ſe ſe contuliſſet ad maiorem vitæ ſtrepitum.Sũpta metaphora à notiſſimis illis veterum harmoniarum generibus,in quibus Dorium moderatius, quemadmodum indicat Suidas,referens hæc verba ex authore neſcio quo.τὴν δὲ τροφὴν ἐκληρώσατο μέσην καὶ μετρίαν,καὶ ἄθρυπτον,οὔτε κακουργοῦσαν διὰ πενίαν,οὔτε διὰ πλοῦτον βλακεύουσαν,ἀλλὰ μέσην καὶ μουσικήν,τὸν δώριον τρόπον τῆς τύχης ἀληθῶς ἡρμοσμένην. id eſt, Victum autem ſortitus erat moderatum, ſed mediocrem, deliciarum expertem,neq; ſordidum ac moleſtum ob inopiam,neq; ob diuitias diſſolutum,ſed modulatum quendam ac modulatum,vere ad Dorium fortunæ modum attemperatum.Refert & alium locum ſuppreſſo authoris nomine,ni fallor,οὐ φανοῦμαι στρογγύλον λογάριον,αὐτὰς δὲ θέσεις τῶν νοημάτων εἰς μέσον τιθέμενος μόνον,οὐ τῆς γλώττης τὸν τόνον ἀπὸ τῆς διαλέξεως εἰς ἐπιστροφὴν μεθαρμόσαιμι, ἀπὸ δωρίου φασὶν ἐπὶ φρύγιον.Quæ tametſi difficile eſt apte vertere,ſi neſcias quid præcedat aut ſequatur, tamen apponam diuinationem meam,donec locus occurrerit.Non videbor hominum rotunde loquentium verbula,ſed ipſos ſenſus in medium adferens,tantum non ipſius linguæ tonum à diſputatione

tione ad attentionem, adaptauero. Quanquam apud Suidam legitur μόνον εἶ. Ex his verbis apparet Dorium modum fuisse delicatiorem, Phrygium seueriorem. Apuleius Floridorum lib. 1. palàm indicat, Doricam musicam à Phrygia longe diuersissimam fuisse, quandoquidem hæc ad religionem inflammabat animos, illa ad bellum accendebat. Apuleij verba sic habent. Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis voculæ melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu velles Aeolion simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum. Hactenus Apuleius, cui si credimus, non potest esse temperatus modus Dorius, qui ad bellum accendit. nisi forte ituris in prælium moderatius canebant tibiæ, quòd illic plus valeat sibi præsens animus, quàm furore percitus. Verum an in Apuleij verbis, pro Aeolion legendum sit Aetolicum, siue Aetolium, & pro Asium, Iassium siue Iastium ab Iade siue ἰασὶ, vt Ionicum intelligas modum, doctis expendendum relinquo. Quanquam his non satis congruunt quæ refert Lucianus in Harmonide, καὶ ἑκάστης ἁρμονίας τὸ ἴδιον, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίας τὸ βακχικὸν, τῆς δωρίου τὸ σεμνὸν τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. Vniuscuiusq; harmoniæ seruare proprietatem, Phrygiæ diuinum impetum, quod Apuleius vertit religiosum. Lydiæ bacchanalem furorem, siue licentiam, Doricæ seueritatem, Ionicæ iucunditatem, quod Apuleius videtur transtulisse varium. Contra Dion in commentarijs de regno refert, Alexandrum Magnum ad bellum accendi solere Timotheo musico Dorium incinente. Athenæus libro 14. Doricæ harmoniæ tribuit τὸ ἀνδρῶδες, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ τὸ σφοδρόν. id est, seueritatem, maiestatem ac vehementiam, vt quæ neq; dissoluta sit, neq; hilaris, sed tristis, minimeq; varia. Iam his recentior Boetius in præfat. De musica, ostendit hanc artem ad mouendos affectus præcipuam habere vim, proq; ratione modorũ, alios atq; alios animi motus vel excitare vel sedare. Addit Pythagoram incentione modi Phrygij incitatum adolescentem patria barbarum, quippe Taurominitanum, vino temulentum, ira furentem, cum iam ædibus amicæ, quæ riualem admiserat, ignem admouere tentaret, tibicina iussa spondeos succinere, ad sobriam mentem reuocasse. Boetius refert iuuenem phrygio modo fuisse incitatum, ac mutato modo ad se redisse, nec exprimit in quem modum sit mutatus Phrygius. M. Tullius quem illic citat Boetius neutrius meminit modi, tantum ait spondeorum incentione fuisse sedatum adolescentem. Si Timotheus Dorio modo concitabat Alexandrum ad bellum, & hic adolescens ad expugnandam domum Phrygio fuit accensus, apparet modos hos non multum inter se discrepare. Lucianus Phrygio tribuit τὸ ἔνθεον. id est, furorem, sed sacrum duntaxat. Huius autem furoris Plato tria facit genera, vnum quod poetis immittant Musæ, alterum quod vatibus immittit Apollo. Tertium quod amantibus Cupido. Habet autem & Bacchus Mars furorem suum. Itaq; iuuenis ille triplici furore correpto insaniebat, Bacchi Cupidinis & Martis motis. Pyrrichios autem ad prælium acuere alias docuimus, vnde illud πυῤῥιχὴν βλέπειν, de trucibus & cõbabile esse poterat eundem modum Phrygium, & incitare Pyrrichijs & sedare spondeis. Et haud scio an Boetius cum ait immutatum modũ, sentiat non mutatas harmonias, sed vocum celeritatem. Videtur locus prouerbio, cum ad diuersa transitur, veluti siquis de rhetorum præceptis sermonem exorsus ad Theologicam materiam digrediatur. Equidem arbitror veteres de generibus harmoniarum diuersa tradidisse, quod ipsa mutatis gentium moribus pariter sint immutata. priscorum enim Asianorum laudata est seueritas, priusquã luxu effœminarentur. Idẽ vsu venit Laconibus in quibus sunt Dures. Hinc illa misturarum nomina ὑποδώριον, μιξολύδιον, ὑπερμιξολύδιον. Athenæus hypodorium modum putat eundem esse cum Aeolio, cui tribuit tumorem ac fastum, & submolle quiddam. Quidam musices studiosi affirmat difficillimum esse transitum à Dorio ad Phrygium. Ostendimus & aliàs, Phrygium melos, σκολιὸν appellatum, & in funeribus nænijs adhiberi solitum. Quod si Dorius cantus Phrygio diuersus est, vtpote qui ad belli cupiditatem inflammet, consentaneum est illum Pyrrichijs constitisse, quandoquidem spondeo contrarius est Pyrrichius: Verum de his harmoniarum generibus permulta Plato in libris de republica. Rursus in Lachete docet hanc esse vere Doricam cantionem, & Græcam harmoniam non Phrygiam: neque Ionicam, neque Lydiam, si vita concordet cum oratione bona. Nonnulla Plutarchus, in libro De musica. Nos quantum ad percipiendum adagij sensum sat est, attigimus.

A carcere. 94

Ἀπὸ βαλβίδος. id est, A carcere, siue repagulo, id est, ab ipso rei principio. Sumptum certaminibus equestribus, vbi cursus initium est à carceribus, id est, repagulis, finis meta. Itaq; cum exorsum negotij significamus, ab ipsis carceribus dicimus: cum finem, ad metam vsq;. Veluti siquis dicat for-

dum esse, siquis artifex ab ipso statim carcere peccet, aut neminem tam ignauum, qui non ἀπὸ βαλβίδος strenuus esse videatur. Extat apud Aristophanem. Confine quod alibi positum est, ἀπὸ γραμμῆς. id est, A linea.

95

A cœlo ad terram.

Ἀπὸ οὐρανοῦ μέχρι γῆς. id est, A cœlo ad terram, Prouerbialis figura perinde valens quasi dicas, quacunque de re, ab extremo initio vsque ad supremum finem. Sic apud Plautum in Persa licitatori roganti, num ex puella quædam scitari liceret, venditor quantum vellet percontari permittens, A cœlo, inquit, ad terram, quod lubet.

96

Mores amici noueris, non oderis.

Porphyrion in Horatium, hunc versum prouerbialem admonet fuisse,

Mores amici noueris, non oderis.

Eum nos inter Græcas sententias repertum restituimus. Est enim huiusmodi.

Φίλου τρόπους γίνωσκε, μισήσῃς δὲ μή.

Admonet in amicorum moribus quædam vitia dissimulanda, sic vt intelligantur quidem, sed tamen tolerentur, ne seuerior & oculatior in obseruandis amici malis subuertas amicitiam. Atque id præcepti locum habebit in leuioribus morbis, non in his quæ ad famam, aut ingens periculum pertinent amicorum. Non nosse amici vitia, est hominis parum deligentis quos diligat: odisse, parum ciuilis. Noscenda sunt, vt aut corrigas, aut certe minuas: at non sic vt ob ea videaris amicum odisse. Siquidē nulli futurus est amicus qui nihil vitiorum in amico ferre possit.

97

Bithus contra Bacchium.

Bithus & Bacchius nobile par gladiatorum fuit, quorum mentionem Suetonius quoque fecit, pares arte, pares audacia. Proinde quoties duo æqualiter improbi contendunt inter sese, ita vt neuter alteri velit concedere, non intempestiuiter dicemus, Bacchium cum Bitho commissum.

Horatius in Sermonibus, Vti non

Compositus melius cum Bitho Bacchius.

Rupili Persiijq;, parem inter ipsos improbitatem & maledicentiam significans. Quicquid insigniter improbum est, & ad omnem contentionem paratum, gladiatorium appellamus. Gladiatoria corporis firmitas, & gladiatoria audacia, gladiatorijs animis ad me affectant viam. M. Tullius in Philippicis, Antonij fratrem aliquoties Mirmillonem appellat, vt in Philippica sexta. Etiam ne ab hoc Mirmillone Asiatico, senatus mandata, legatorum verba audientur?

98

Esernius cum Pacidiano.

Simile fuerit illud ex Lucilio, Esernius cum Pacidiano compositus. Erant & hi gladiatores per omnia pares, longeq; omnium nobilissimi. M. Tullius in lib. De optimo oratorum genere. A me autem, quo maximis minima conferam, gladiatorum par nobilissimum inducitur. Aeschynes tanquā Esernius, vt ait Lucilius, non spurcus homo, sed doctus & acer, cum Pacidiano hoc componitur, optimus longe post homines natos. Eiusmodi fermè spectaculū nobis exhibuerunt, non sine magna omnium voluptate. superioribus hisce diebus Londini apud Britanos duo theologi, quorum alter erat magnus ille Standicius, Franciscanorum quos conuentuales vocant in ea insula κορυφαῖος, homo mire vocalis, Scotista strenuus, animo intrepido: tum ijs lateribus, eaq; corporis firmitate, vt vel triarius miles, vel gladiator esse posset, ni theologus esset. Alter Italus ex eorum sodalitio, quos vulgus fratres Seruitas appellat, ob id, vt accipio, quòd licet sint scarabeis nigriores, tamen vni virgini Mariæ seruiāt, neq; cum Christo, neq; cum quopiam alioqui diuorum quicquam habeant commercij. Verum hic fortassis vt eruditione non inferior erat, ita gladiatorijs illis dotibus longe impar, vt ego quidem sentio. Is vbi sese ex more sub quadragesimam sacram in Britaniam recepisset, quo declararet sese nō omnino lusisse operam, quam theologicis literis annos iam aliquot impenderat Lutetiæ, conclusiones vt vocant, aliquot proponere cœpit inter eruditos disputandas, quarum plerę que ad negociatores pertinebant, excepta prima quæ ad diui Francisci contumeliam videbatur pertinere. Ea habebat hāc fermè sententiam, Peccare fratres Minores si pecuniam accipiant, siue ipsi, siue per alios: & ex consequenti peccare, qui illis pecuniam darent, quod quisquis ministraret occasionem peccandi, peccaret ipse quoq;. Atq; vt hoc auderet homo peregrinus, hæc perpulit occasio. Diuersabatur hic seruita apud Augustinianos, qui se vocant Eremitas, κατ᾽ ἀντίφρασιν opinor. Ii Londini non mediocrem quæstum faciūt ex negociatoribus, præsertim Italis, & ob id inuisi minoritis. Standicius igitur quo quæstum illum ad suos auerteret, in concione monuit populum, etiam atq; etiā viderent quibus confiterentur.

Nam

Nam duobus tantum ordinibus à pontifice datum ius audiendi peccata quorumlibet, nimirum Mi-
noritis & Iacobitis. Hæc quoniam ad famem vocare videretur reliquos ordines, inito consilio subor-
narunt Seruitam, qui tam capitalem iniuriam themathijs vlcisceretur, quòd linguæ Britanicæ rudi
loqui populo non posset. Affiguntur igitur omnibus templis & angulis conclusiones de quibus dice
re cœperam. Huius rumor paulatim, vt fit, sparsus, cum ad Standicianas aures peruenisset, ibi vir pius
excelsiq; animi, se dignas iras animo concipit. Minatur dira, & omnino res ad magnam aliquam tra-
gœdiam spectare videbatur, ni deus aliquis ἀπὸ μηχανῆς interuenisset. Intelligebat enim vir sapiens,
rem ad Saguntinam famem spectare, si eiusmodi propositio vel audita fuisset publice. Et inter ipsos
is sanctissimus habetur quisquis numorum quàm plurimum possidet. Quid multa? Coactus est Ser
uita adire hominem, quo se purgaret, & illius placaret animum. Ibat homo grauate. Territabãt enim
hospitem complures, quod dictitarent Standicium hominem esse virulẽtum, clamosum, bilis immo
dicæ: tum apud promiscuam plebem, puta nauiculatores, aurigas, & calcearios, veteramentarios, fullo
nes, aliosq; id genus proceres, esse aliquid: deinde tanto animi robore, vt vnus aduersus vniuersam
Britanorum ecclesiam, immunitatis causam fortissime sustinuerit, ob id sacerdotibus & episcopis om
nibus inuisus, ac bonæ plebis parti, quæ clericis bene vult. Vt coram ventum est, Seruita quoniam
non theologiam modo, verumetiam rhetoricen attigerat, hoc exordio aggressus hominem sibi
conciliare: Egregie pater, inquit, haud sanè volens huc venio, quod audiam à plerisq; te esse impotẽ
ter iracundum, & si quibusdam credendum est, etiam furiosum. Atq; hactenus μάλα ἐντέχνως captata
beneuolentia, rem paucis subiecit. Attamen, inquit, quoniam hi patres id tantopere à me contenderũt,
adsum auditurus siquid velis. Hic alter protinus magnis conuicijs debacchari in hominem. conclu-
sionem esse scandalosam, offensiuam piarum aurium, hæresim sapientem, irreuerentialem in seraphĩ
cum ordinem diui Francisci, ipsum mox pœnas daturum, ni eam recantet. Contra Seruita, vt fortem
virum decuit, respondit se disputandam proposuisse, non recantandam. Ad tam impiam vocem supra
modum commotus Standicius, iubet hominem paulisper operiri, ac sese proripit intro. Seruita ne hic
quidem obtemperans tanto viro, cœperat iam abire. At ille mox accitis satellitibus aliquot suis cu-
cullatis, habet enim permultos, nec minus robustos, nec minus audaces regijs, abeuntem assecutus,
correptum pedibus ceu Cacum quempiam introrsum trahit: ibi Seruita destitutus, & extrema me-
tuens, quod in deploratis rebus fieri solet, Iesum implorat: Iesum, Iesum, quanta potest voce identidẽ
exclamans. Nusquam erat Iesus inter Franciscanos, sed trahebatur interim miser: verum è vicino ad
Iesu nomen exciti quidam opifices cæmentarij, cum saxis & instrumentis suis accurrebant, & homi-
nem è satellitum illorum manibus eripuerunt. Atq; hic fuit illius fabulæ primus actus. Proximus
autem magnis vtrinq; conuicijs actus est, vtriusq; partis ducibus passim quiritantibus apud suam fa-
ctionem. Seruita votiuam etiam tabellam Iesu seruatori suspendisse dicitur, argumento coloribus
expresso, & adscripto epigrammate. Iam fabula cito populum peruagata, ad Cardinalis etiam aures,
qui eius regni præses ac iudex est, penetrarat. Is vt est festiuo ingenio, ratus spectaculũ haud iniucun-
dum, ambos apud se sisti iubet. Accusat Standicius fortiter. Seruita gnauiter defendit. Cardinalis pro
nunciat, quandoquidem scholastica disputabilisq; esset propositio, vti mox à pascha Iouis die publi-
ce disputarent in ęde diui Pauli. id est templum eius insulæ celeberrimum. Neutra pars pugnam de
trectat. Adornant sese duces, apparant sese milites: affiguntur valuis, compitis ac palis omnibus, con-
clusiones, concurritur & è longinquo ad hoc spectaculi. Diuersa hominum studia, sed omnium ęqua
expectatio. Ne longum faciam: aderat dies pugnæ destinatus, doctis atq; indoctis differta omnia. Et
ecce quorundam opera factum est, vt à rege per Cardinalem interdictum exiret, ne quid ageretur.
Ibi Standicius quo gloriam eam in se deriuaret, dimissis aliquot è suis, spargit per omnem populum,
Seruitam supplicem sibi ad genua accidisse: deprecatumq;, ne disputatio procederet. Iamq; id pleris-
que persuasum erat, cum alter hospes Anglice nesciret, nisi nescio quis deus Seruitæ in mentem mi-
sisset quiddam. Is enim conscenso suggestu: sic multitudinem est allocutus: Doctissimi doctores,
vosq; cæteri præstantissimi viri: erat hodie futura disputatio, sed reuerendissimus Cardinalis ob iu-
stas causas iussit supersedere, ne quid frustra expectetis. Minores vbi vident tantam gloriæ prædam
sibi è manibus eripi, adoriuntur hominem, etiam in medio templo dilaniaturi, ni prouidens Cardina
lis illi custodes aliquot suæ familiæ notos adiunxisset. Minores igitur quod illic solum licebat, mo-
tis capitibus multa procul minati, rursus ad Cardinalem magnis clamoribus Seruitam accusant: qui
contra regium interdictum ausus sit apud populum testari, se paratum ad defendendam conclusio-
nem tam impiam. Iubetur vtraq; pars adesse. Standicius præter satellites suos, etiam puerum cuculla

tum adduxerat,iam tum Scotissantem,tanti refert à teneris recte institui. Eum dum per diuersa atria ad Cardinalis adytum penetrat,ostentat magnatibus aulicis. Nam ille plerisque notus est magis quã charus. Affirmat fore vt puer ille Seruitam conficiat proteratq;. Ventum est,agit Standicius, vt puer cum illo committatur. At negat Cardinalis decorum,si cum homine graduato,vt vocant,puer committeretur. Nam Seruita theologiæ bacalaureus erat,currens an sedens, formatus an mox formandus incertum. Obiectus est igitur Minorita quispiam , sed Italus Italo, vt cornix cornici configeret oculos. Docti aliquot & proceres arrectis auribus circumstant. Ibi Minorita porrecto brachio: Tun', inquit,ais peccare Minores,si tractent pecuniam? Aio. Negas pontificem posse indulgere, vt liceat? Haud nego. At nobis indulsit. Credo. Licet igitur. Haud repugno. Mẽtitur igitur tua conclusio. Hoc telum sic elusit Seruita: Mea,inquit,conclusio de Minoribus pronunciat. Illis non licet: vobis qui Minores non estis,licet. Immo,inquit alter,bulla pontificia nos minores vocat. Vocat,ait Seruita,sed addit conuentuales. Sic enim minores conuentuales Minores sunt,vt homo mortuus est homo: Hic cũ obmutuisset Minorita,non enim expectarat eam solutionem, Cardinalis admiratus dialecticum acumen,arrisit non insuauiter. Standicius vbi videt primam coitionem parum feliciter processisse, ipse prodit in harenam,ac vultu minaci,& intento brachio: Aio,inquit,te excommunicatum. Et mox neganti: Est nobis,inquit,bulla pontificia,quæ excommunicat omnes,qui dicere ausint,fratres Minores conuentuales apud Anglos peccare,si recipiant pecuniam: tu vidisti bullam,& affirmas ergo es excõmunicatus. Hic planè iam ἔμβροχος tenebatur Seruita,nisi elapsus esset, vt diceret bullam loqui de Minoribus conuentualibus,qui minores non essent,suam conclusionem loqui de Minoribus absolute. Cardinalis qui animi gratia magis quàm serio hæc ageret,sic vtrunq; dimisit, vt nondum satis liqueret,vter esset vir fortior. Seruita Luteciam repetijt,triumphum illic acturus. Standiciani contra apud suos iactitant illum à puero superatum , sic vt nihil haberet quod hisceret . Conclusio manet Oxoniæ Cantabrigiæque in scholis theologicis disputanda . Hoc spectaculi quoniam nobis vehementer iucundum fuit , volui tibi optime lector eam voluptatem communicare , vt hac amœnitate lectionis tædium leuares. ,,

Bis septem plagis Polypus contusus.

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πλυπὺς πιλούμενος id est,
Plagis adactus polypus quatuor decem.
Dici solitum,vbi quis multo tandem malo fit emendatior. Quemadmodum accidit indomitis adolescentibus,qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur. Conueniet & in eos qui duriore ingenio præditi,non nisi grauibus supplicijs corriguntur. Aiunt polypum piscem captum diu multumq; tundi cædiq; solere,quo mitior fiat,& ad esum accommodatior. Author Zenodotus. 100

Mopso Nisa datur.

Schma prouerbiale videtur & illud apud Vergilium in Pharmaceutria:
Mopso Nisa datur.
Cum præter omnium spem res præclara contingit cuipiam prorsus indigno,vt nihil iam non posse sperari vel à quouis appareat.
Mopso Nisa datur,quid non speremus amantes?
Est autem emphasis in nominibus . Nam Mopsum dicens , intelligit infimum , abiectissimumque pastorem . Nisam puellam insigni forma . Non abludit hinc illud Sophoclis in Aiace flagellifero,
Οὐκ ἔστ' ἄελπτον οὐδέν. id est,
Nihil est,quod haud sperare liceat.
In eandem sententiam Linus apud Stobæum,
Ελπεῖσθαι χρὴ πάντ' ἐπεὶ οὐκ ἔστ' οὐδὲν ἄελπτον.
Ράδια πάντα θεῷ τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδέν. id est,
Speres cuncta,nihil quod non contingere possit,
Omnia sunt magnis facto procliuia diuis.

Quid nisi victis dolor. 1

Ti ἄλλο ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; id est, Quid aliud quàm victis dolor? Vsurpandum vbi palàm fit in contumeliam quippiam. Sumptum à dicto Brenni palàm illudentis Romanos in appendendo auro, quod stipulatus fuerat ab illis, desperantibus auxilium, vt è Romanis finibus abduceret Gallorum exercitum. Sed ipsius Plutarchi verba libitum est subscribere. Εἶτα δόξαν τοῖς κρατίστοις, συνελθὼν εἰς λόγους βρέννῳ καὶ σουλπικίῳ τῷ χιλιάρχῳ ῥωμαίων, ὡμολογήθη, τοὺς μὲν χιλίας λίτρας χρυσίου καταβάλλειν, τοὺς δὲ λαβόντας ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας αὐτίκα ἀπελθεῖν. ἐφ' οἷς ὅρκων γενομένων, καὶ τοῦ χρυσίου κομισθέντος, τῶν δὲ κελτῶν περὶ τὸν σταθμὸν ἀγνωμονούντων, κρύφα τὸ πρῶτον, εἶτα φανερῶς ἀφελκόντων καὶ διαστρεφόντων τὴν ῥοπὴν, ἠγανάκτουν ῥωμαῖοι πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ βρέννος οἷον ἐφυβρίζων, καὶ καταγελῶν ἀποδυσάμενος τὴν μάχαιραν ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς. Πυνθανομένου δὲ τοῦ σουλπικίου τί τοῦτο; τί γὰρ ἄλλο εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; τοῦτο μὲν ἤδη παροιμιώδης λόγος γέγονε. id est, Itaq; cum placuisset, vti principes in colloquium venirent Brennus & Sulpicius Romanorum ductor, conuenit vt Romani mille libras auri dependerent: hi simulatque accepissent aurum, ex vrbe atque ex agris discederent. Super his cum iusiurandum intercessisset, iamque aurum esset adductum, Gallique pactæ fidei immemores initio furtim, mox palàm deprimerent, detorquerentq; lancem, Romanorum aduersus illos coorta est indignatio. At vero Brennus tanquam per ludibrium & irridendi causa ensem vnà cum baltheo exutum lancibus apposuit. Porrò Sulpicio rogãti, quid hoc esset rei, Quid enim aliud, inquit, nisi victis dolor? Atque id dictum iam in prouerbium abijt. Cuius meminit Festus Pompeius illud addens. Cum Camillus Brennum insidijs circumuentum concideret, & ille quereretur contra fœdus fieri, retorsit in eum suam vocem væ victis. Sic etenim Festus effert prouerbium, Vnde palàm est, dolorem, non opprobrium in Plutarcho vertendum fuisse. Lapus interpres aut lapsus est, aut vsus est exẽplari, in quo scriptũ erat, pro ὀδύνη ὄνειδος. Huc allusisse videtur Plautinus Ballio: Væ victis, cum victus vel iniquis conditionibus parere cogitur. Et, ni fallor, Vergilius in Mœride,

Nunc victi tristes, quoniam sors omnia versat,
Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hœdos.

Nonius Marcellus in dictione cestus, citat titulum Satyræ Varronianæ, Væ victis.

Aquam bibens nihil boni parias. 2

Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκῃς. id est, Aquam bibens probus & vtile paries nihil. Huius authorem ferunt Demetrium Halicarnasseum: cuius sensus est, à poetis nihil preclarum, aut posteritate dignum aut venustum proficisci, si biberint aquam, hoc est, si pauperes fuerint, & tenui victu. Horatius,

Nulla placere diu, neq; viuere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. Item Iuuenalis,
Quod si Vergilio puer, & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes à crinibus hydri,
Surda nihil gemeret graue buccina. Idem,

Satur est cum dicit Horatius, Ohe.

Demetrij Halicarnassei distichon huiusmodi citatur à Zenodoto, etiam si in epigrammatis refertur Nicerati titulo,

Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ,
Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκῃς.

Quanquam apud Athenæum secus refertur versus prior,

Οἶνός τι χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ. id est, Sanè magnus equus lepido sunt vina poetæ.

Iidem versus referuntur ab Athenæo, secundo Dipnosophistarum libro ex epigrammate quodam, quod quidam scripserat in Cratinum, qui frequenter in comœdis taxatur vt vinosus. Quin & Horatius eloquentiam vino tribuit,

Fœcundi calices quem non fecere disertum? Martialis,
Possum nil ego sobrius, bibenti

Succurrunt mihi quindecim poetæ.
Aristoteles libro De naturis animantium 8. Psittacum loquaciorem fieri putat, si vinum biberit.

3

Digna canis pabulo.

Ἀξία ἡ κύων τοῦ βρώματος. id est, Digna canis pabulo. Fermè perinde valet ac si dicas: Dignus operarius mercede sua. Et vix quisquam est tam inutilis minister, qui si non amplo salario, certe victu dignus esse videatur. Refertur à Suida. Quadrabit in hominem non vsquequaque reijciendum atque inutilem, aut in hominem assentatorem, & ob id idoneum qui versetur in principum aulis: vbi nullo in pretio sunt, qui nesciant adulari.

4

Canis digna sede.

Ἀξία ἡ κύων θρόνου. id est, Canis digna sede. Cum nouus honos obtigit cuipiam immerenti. Sumptū videtur à Melitæis canibus, quibus nonnullæ mulierculæ maiorem habent honorem quam ipsis maritis. Nisi mauis referre ad Anubium Aegyptiorum deum. Porrò constat, canibus à dominis tantum honoris habitum, vt defunctis etiam monumenta statuerint. Refertur à Diogeniano.

5

Si vinum postulet, pugnos illi dato.

Ἂν οἶνον αἰτῇ, κονδύλους αὐτῷ δίδου. id est, Si vina poscat ille, pugnos porrige.
Vbi pro bonis rebus expectatis, diuersa accipiuntur. Sumptus est hic senarius è tragœdia quapiam, de Cyclope & Vlysse. Est autem notissima fabula, quemadmodum apud Homerum Vlysses Polyphemo Cyclopi vinum petenti subinde porrigit, quo simul atque iam temulentus sopitusq; iaceret, palo præusto oculum illi perterebrauit. Putant metaphoram à pueris ductam, qui petentes non petēda, nonnunquam colaphos recipiunt. Terentius in Phormione: Pugnos in ventrem ingere. Pugnos plagas ipsas vocat, itidem vt Græci κονδύλους. Adagium refertur à Suida.

6

Pro perca scorpium.

Ἀντὶ πέρκης σκορπίον. id est, Pro perca scorpium. Vbi quis optima captans, pessima capit. Nam perca piscis est vel maxime laudatus, cuius identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recensens. Scorpius letalis est, quanquam & piscis huius nominis, contempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium. Simili figura dixit Lycophron.
Ὁ δ' ἀντὶ πιπποῦς σκορπίον λαιμῷ σπάσας. id est, At scorpium ille glutiens pipus vice.
Est enim pipo auis genus.

7

Pro beneficentia Agamemnonem vlti sunt Achiui.

Ἀντ' εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα τῖσαν Ἀχαιοί. id est,
Pro meritis male tractarunt Agamemnona Graij.
Quidam ad hunc efferunt modum.
Ἀντ' εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί. id est,
Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graij.
Dicebatur in ingratos, qui pro summo beneficio summum remetiuntur maleficium. Agamemnon enim tot exhaustis laboribus in expugnanda Troia, pro dignitate Græciæ, domum reuersus, veste inexplicabili inuolutus, interfectus est à Clytemnestra, auxiliāte Aegistho adultero. Annotatum est, hoc ferè accidere viris de repub. bene meritis, vt pro benefactis pessimam gratiam tulerint à populo. Pindarus in Pythijs hymno 4. φαντὶ δὲ ἔμμεν τοῦτο ἀνιαρότατον, καλὰ γινώσκοντ' ἀνάγκα ἐκτὸς ἔχειν πόδα. id est, Aiunt autem hoc esse molestissimum, qui norit honesta necessitate foris habere pedem. hoc est, non frui bonis, cum ipse benemeritus sit de alijs, sed pro benefactis male audire.

8

Cane Tellenis cantilenas.

Ἄειδε τὰ Τέλληνος. id est, Cane cantiones Tellenis, Quidam dici putant de dicacibus, mordacibusque: quidam de inepte loquaculis. Nam Tellenem hunc, tibicinem quendam fuisse, poetam item carminum ineptissimorum. Alij tradunt, hunc iocos quosdam versibus lepidissimis descripsisse, non sine multo sale scommatum. Meminit huius Tellenis Diarchus Messenius apud Zenodotū. Item Plutarchus in Apophthegmatis.

9

Azanæa mala.

Ἀζανῖα κακά. id est, Azanæa mala. Dici solitum, vbi quis in re perdifficili & infrugifera plurimum sumeret laboris. Aut vbi res esset cuipiam cum homine difficili, moroso, intractabili, tenaci. Tradunt Azanæam regionem quampiam esse Arcadiæ, sterilem & culturæ inhabilem: in qua coloni multo sudore parum fructus referunt. Hæc fermè traduntur à Græcarum parœmiarum collectoribus. Cæterum Stephanus de nominibus vrbium, veluti fontem aperit nobis huius adagij. Siquidem is cōplu-

res

ves refert Azanias, vnam quæ sit Arcadiæ pars, in hac fontem quempiam esse, cuius aquam qui gustarit, hunc vsqueadeo à vino abhorrere, vt nec odorem ferat. Alteram Massiliç, tertiam Phrygiæ: cuius mentionem fecerit etiam Strabo lib. Geographiæ 12. De hac Hermogenes, citante Stephano, huiusmodi quandam narrat fabulam. Cum illic frequentes essent villæ rusticorum, orta ob sterilitatem agrorum fame collecti pastores rem diuinam fecerunt, fertilitatem à dijs petentes. Cæterum cum dij non audirent illorum vota, perduraretq; agrorum sterilitas, Euphorbus è pastoribus quidam nouum sacrificij genus excogitauit. Immolauit enim οὐανοῦν καὶ ἔξιν, quod Phrygum lingua sonat, vulpem & echinum. Hac hostia placatis dijs, agros feraces esse cœpisse: quod vbi finitimis pastoribus esset cognitum, Euphorbo sacerdotium & imperium detulerunt: post loci nomen commutatum est, proque Azania ἑξανάγκν vocatum, quod perinde sonat Phrygio sermone, quasi Grçce dicas, ἐχιναλώπεκα, Latine, Echinouulpem. Huiusmodi fermè Stephanus, ex quibus coniectari licet, ex ea fabula natam parœmiam.

Capra nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis. 10

Αἲξ οὔπω τέτοκεν, ἔριφος δ᾽ ἐπὶ δώματα παίζει. id est,
Nondum enixa capra, at iam ludit in ædibus hœdus.
Qui postrema perfectaq; iam aggrediũtur, præteritis ijs quæ præcessisse oportuit, Aut qui gloriãtur, iam assecutos sese, cuius ne fundamenta quidem sunt iacta. Aut qui rem agunt præpostere. Prius est enim peperisse, quàm vt hœdus ludat in tectis. Refertur à Zenodoto.

Reperit deus nocentem. 11

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν. id est, Reperit deus nocentem. Cum tandem vltio contingit improbis, quasi diuinitus immissa. Theocritus in Idyllio decimo,
Εὗρε θεὸς ἀλιτρόν, ἔχεις πάλαι ὧν ἐπεθύμεις. id est,
Inuenit deus impium, habes quæ olim cupiebas:
Theocriti Scholiastes indicat, prouerbium & alia forma solitum efferri, εὗρε θεὸς αἴτιον:
Simile est Homericum illud Iliados Δ.
Εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ᾽ Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν,
Ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν. id est,
Quanquam etenim non punit Iuppiter illico sontem,
At faciet tandem, & luerint sua crimina magno
Huc pertinet illud Sophocleum,
Ὅτ᾽ ἂν δὲ τις θεῶν
Βλάπτῃ, δύναιτ᾽ ἂν οὐδ᾽ ἂν ἰσχύων φυγεῖν. id est,
Vbi quis deorum læserit,
Nemo queat suffugere quamlibet potens.
Astipulatur autem senarius ille prouerbialis,
Θεοῦ δὲ πληγὴν οὐχ ὑπερπηδᾷ βροτός. id est,
Plagam deorum nullus hominum suffugit.
Pindarus item in Pythijs,
Θεὸς ὃς καὶ πτερόεντ᾽ αἰετὸν κίχε, καὶ θαλασσαῖον παραμείβεται,
Δελφῖνα, καὶ ὑψιφρόνων τιν᾽ ἔκαμψε βροτῶν. id est,
Deus & alatam aquilam assequitur, & marinum præuertitur delphinum, & elatorum quempiam depressit mortalium.
Astipulatur huic sententiæ & in Olympijs,
Εἰ δὲ θεὸν ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει. id est,
Quod si deum homo quispiam sperat falsurum se, cum agit aliquid, errat.

Ignauis semper feriæ sunt. 12

Qui vacant otio, feriari dicuntur, & otiosi feriati, & otium feriæ, quæ metaphoræ tanquam in prouerbium receptç sunt. Theocritus in Bucolicis,
Ἀέργοις αἰὲν ἑορτά.
Semper feriæ inertibus. Nam ferijs etiam ethnici è prophanis negotijs abstinebant. Qui fugitant laborem, optant dies festos, quo liceat otiari, ventriq; & voluptatibus indulgere. Siquidem antiquitus in hoc dabantur agricolis feriati dies aliquot, vt lusu reficerent lassitudinem. Admiscuerunt autem religionem, quo moderatiores essent lusus. At hodie Christianorum vulgus ferijs olim ad pietatis vsum institutis, in compotationes, in scorta, in aleas, in rixas, in pugnas abutitur: nec vllo tempore plus committitur flagitiorum, quàm quo maxime conueniebat à flagitijs abesse. Nec vnquam magis imitamur ethnicos, quàm cum præcipue Christianos oportebat agere. Cumq; palàm sit, rem iuuãdæ religioni repertam in religionis perniciem vergere, tamen haud scio quo consilio pontifices

quotidie ferias addunt ferijs,cum potius conueniat prudentes imitari medicos, qui pro ratione morborum mutant remedia,tantum illud ceu scopum spectantes, vt bonæ valetudini conferant. Proinde cum videant rem olim pro temporum illorum ratione salubriter institutam, nunc mutatis Christianorum moribus pestem esse pietatis, quæ tandem religio est constitutionem eodem mutare consilio,quo veteres illi constituerunt? Quod de festis diebus dico, de multis alijs sentiendum est: non quòd damnandas existimem Christianorum ferias,sed quòd in immensum nolim crescere: & paucas eas quas instituit priscorum authoritas,ad id conuerti cupiam,ad quod repertæ sunt. Nam vere Christianis omnis dies festus est:malis vero, quæ maxima turba est, festi dies minus festi sunt quàm prophani. Sed vt ad prouerbium reuertamur,apte accommodabitur in eos qui nunquàm non causantur aliquid,quo sint in otio:veluti quibus insuaues sunt literæ,nunc excusant valetudinem,nũc occupationes rei domesticæ:nonnunquam obstat rigor hyemis,aliàs æstatis feruor,interdum autumni periculosum cœlum. Demum auocat à libris veris amœnitas mox fugitura. Pransi negant esse rẽ habendam cum libris antequam concoxerit stomachus. Imprãsis,obstrepit fames,quo minus libeat. Luci dicunt ignauum esse,domi desidere. Cæterum ad lucernam vigilare,oculis inimicum. Si suppetit res domestica,quorsum opus,inquiunt,literis? Si deest,negant pauperem posse philosophari. Iuuenis negat æui florem curis senilibus absumendum. Prouectior ait, valetudini parcendum. 13

Catulæ dominas imitantes.

Τὰς δεσποίνας αἱ κύνες κῖμούμεναι.i. Dominas imitantes catellæ. Vbi serui dominorum ferociã repræsentant,aut discipuli præceptoris resipiunt arrogantiã,aut ministri principum fastũ.,Breuiter quoties ij qui subsunt,eorum exprimunt mores,sub quorum imperio degunt. Vnde & illud Iuuenalis,
Maxima quæq; domus seruis est plena superbis.
Videas autem & Melitæas,opulentarum mulierum delitias,fastum,lasciuiam, totamq; fermè morum imaginem reddere. Vsurpatur hoc adagium à Platone lib. De repub. 8. Ἀτεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαί περ αἱ δέσποιναι. γίγνονταί τε δὴ καὶ ἵπποι καὶ ὄνοι πάνυ ἐλευθέρως καὶ σεμνῶς εἰθισμένοι πορεύεσθαι κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐμβάλλοντες τῷ ἀεὶ ἀπαντῶντι, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. id est, Palàm enim tũ catellæ iuxta prouerbium,tales quales sunt dominæ. Tum & equi & asini tales redduntur, qui assuefacti fuerint admodum libere,fastuoseq; per vias ingredi: semper incursantes in obuium ni cedat. 14

Tantali pœnæ.

Ταντάλειοι τιμωρίαι. id est, Tantali supplicia. de ijs dicendum, quibus adsunt quidem bona, verum his frui negatum est. A fabula Tantali sumptum,quem poetæ fingunt apud inferos assistere flumini sitientem,quòd siquando admouerit se potaturus,repente aquam labris contactam refugere. Tum capiti imminere arborem pomis onustam,sed eam subito porrigenti manum aliò subducere sese, atq; ita miserum præsente copia,inopia discruciari. Id olim in diuites parcos & sordidos dici vulgo solere testis est Horat. in Serm.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur. congestis vndiq; saccis
Indormis inhians,& tanquam parcere sacris
Cogeris,aut pictis tanquam gaudere tabellis. Idem in Odis,
Magnas inter opes inops.

Gregorius Nazianzenus in epistola ad Basilium eleganter detorquet ad huius mũdi delitias quæ nũquam explent animum, ταντάλειοι, inquit, τινὲς καὶ κατάκριτοι διψῶντες ἐν ὕδασι, τὴν ἐλεεινὴν καὶ ἄτροφον πανδαισίαν. i. Tantalij & execrabiles sitientes in aquis,miserandã illã & nihil alimoniæ cõferentem pandæsiam. πανδαισίαν autem Græci vocant conuiuium ex omni genere delitiarum apparatũ. 15

Viro seni maxillæ baculus.

Ἀνδρὸς γέροντος αἱ γνάθοι βακτηρία. id est, Maxilla senibus scipionis est vice. Dici solitum de ijs qui ob defectas ætate vires,lautiore pariter & copiosiore victu coguntur vti, quo quod senecta deterit, vtcunq; sarciant cibo. Manet & in hodiernum senile verbum: Ego mentibus meis sustento. Est autem velut ænigmaticum,reliquos ingredi pedibus,senes dentibus. Etenim quod decessit natiuo corporis succo,id cibi ac potus adminiculo sarciendum. Videmus illud euenire vulgo,posteaquam destituit senes edacitas illa,vitæ finem imminere. 1

Ne verba pro farina.

Μὴ λόγους ἀντ' ἀλφίτων. id est, Ne verba pro farinis.

Aduersus eos iaciebatur, qui beneficium verbis, non re dabant. Qui ferè magnatum mos est, vti suos splendidis promissis alãt. Bene autem admonet in Pandectis Pomponius iureconsultus, peculium re, non verbis augendum esse. Quadrabit item in eos, qui beneficium pollicitis rependunt. Aut qui con solantur oratione, cum auxilio sit opus. Veteres quicquid ad victum pertineret. ἄλφιτα vocabant. Ap paret è comœdia quapiam sumptum, est enim hemistichium carminis iambici trimetri. De prouer bio Aristophanico, οὐδὲν πρὸς τὰ ἄλφιτα, dictum est aliàs.

Ancoras tollere. 17

Nonnullam prouerbij faciem habet, quod est apud Varronem in opere De re rustica capite extre mo: Ancoras tollere, pro eo quod est, moliri discessum, quod genus & illud: Talaria nectere. Hæc sunt huius verba: Interea redit ad nos Pauo. Et si vultis, inquit, ancoras tollere, latis tabulis sortitio fit tribuum. hoc est, si vultis omissa disputatione hinc abire. Quanquam hic alluditur ad ambiguam ta bularum significationem, quæ tum nauticæ sunt, tum forenses, quibus suffragia ferebantur. Huic si- mile Quintilianicum illud: Oram soluere, Nam ita pleriq; legunt.

Ἄμουσοι. 18

Inalegantes & indoctos Græci vocant ἀμούσους, hoc est, à musis alienos. Antiquitus enim nihil eruditum habebatur sine musica. Vnde apud Comicos, qui literas se didicisse negant, aiunt se non di dicisse musicam. Quintilianus lib. 1. cap. De Musicæ laudibus: Deniq;, inquit, in prouerbium vsque Græcorum celebratum est, indoctos à Musis atq; à Gratijs abesse. Plato lib. de Republi. 7. ὑπαμουσότερον dixit improbiorem & rusticius inuerecundum. Et Aristoteles lib. Rhetoricor. 2. ὥσπερ οἱ ποιηταὶ φασὶν τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικώτερον λέγειν. id est, Quemadmodum aiunt poetæ, indoctos apud multitudinem elegantius dicere. Hominem insigniter elegantem μουσικώτατον dicimus: deni- que quicquid est moderatum compositumq;, ἔμμουσον dicunt Græci. Et Atheneus ἀμουσολογίας appel lat ineruditas parumq; tempestiuas fabulas. Aeschines aduersus Timarchum, καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἄμουσός τις ὄντος καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπός ἐστιν. id est, Nam & præter alia mala alienus à mu- sis, & ineruditus est homo. Aristophanes in Equitibus,

Ἀλλ' ὠγαθ' οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι. id est, Immo nec ipsam musicam noui ó bone.

Homines ab humanitate politioribusq; literis alienos, iubebant Gratijs & Musis sacrificare, quemad modum Plato Xenocratem subinde monere solitus est vt Gratijs litaret. Apud Athenæum libro 4. quidam Cynico inhumanitatem exprobrans ait, οὐχ ὥσπερ σὺ κυνικὲ, ὁ μηδέποτε ταῖς χάρισιν, ἀλλ' οὐ δὲ ταῖς μούσαις θύσας. id est, Non quemadmoddm tu Cynice, qui nunquam Gratijs ac ne musis qui dem sacrificaris. Apud eundem lib. 13. citatur ex parodo quopiam.

Οὓς ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα μοῦσαι. id est, Literulas Musæ quos edocuere sinistras.

Videtur in peruerse doctum aut maledicum congruere. Siquidem ibidem Ephippus in quendam di xit, ἐπαρίστερος ὢν τῷ στόματι τὴν γλῶτταν φορεῖς. id est, Sinister linguam in ore gestas, nisi forte legen- dum censes ἐπ' ἀριστερά. id est, in lęuam partem. Qui cuncta interpretatur in lęuam partem, omissis bonis, in lęua parte gestat linguam. Vnde & sinistras suspiciones, & sinistras interpretationes dicimus. Celebratur & philosophi cuiusdam dictum, ipsum philosophiæ præcepta tradere dextra, auditores autem accipere sinistra. Plutarchus in vita Romuli, quem vult intelligi nec indoctum, nec inhuma- num, dicit, nec Musis carere nec Gratijs, σέξτιος δὲ σύλλας ὁ καρχηδόνιος οὔτε μουσῶν οὔτε χαρίτων ἐπιδεὴς ἀνήρ. id est, Sextius Sylla Carthaginensis, neq; Musarum, neq; Gratiarum expers.

Vitilitigator. 19

Vitilitigatores M. Cato vocabat, litium auidos, & alienorum operum calumniatores. Eaq; vox ob nouitatem doctis in adagionem abijt, quemadmodum & Homeromastiges & Vergiliomastiges. Pli nius in præfatione Historiæ mundi: Ergo securi, etiam contra vitilitigatores: quos Cato elegan- ter ex vitijs & litigatoribus composuit, quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quærunt? exe- quemur reliqua propositi.

Vino vendibili suspensa hedera nihil opus. 20

Vino vendibili suspensa hedera nihil opus, id est, Vera virtus non eget alienis præconijs. Aut res præclaræ per se placent, neque desiderant exoticam commendationem. Sumptum apparet à cau- ponum more, qui vinarijs tabernis signum hederaceum solent prætendere. Ita Plautus in Pœnulo Inuendibili merci oportet vltro emptorẽ adducere, proba merx facile emptorẽ reperit. Horatius,

Vbi largius æquo
Laudat, venales qui vult extrudere merces.

21

Canere ad myrtum.

Ἄδειν πρὸς μυῤῥίνην. id est, Ad myrtum canere, prouerbio iubebatur imperitus literarum & infacũdus, quiq; non posset apud eruditos loqui. Hinc sumpta metaphora, quòd apud veteres mos esset, vt in conuiuijs singuli suam cantionem canerent: quod siquis citharam accipere recusasset, vtpote musices ignarus, is per iocum accepto ramo laureo seu myrteo, cogebatur ad eum canere. Porrò priscis hunc canendi fuisse morem testatur & Fabius lib. Institutionum 1. Vnde, inquiens, etiam ille mos, vt in conuiuijs post cœnam, circumferretur lyra: cuius cum se imperitum Themistocles confessus esset, vt verbis Ciceronis vtar, habitus est indoctior. Sed veterum quoq; Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Plutarchus primo Symposiacon libro scribit, olim fuisse morem vt in conuiuio primum voce communi deum canerent παιανίζοντες, vt ait: deinde myrteum ramum vnicuique tradi solere, quem ἄσαρκον vocatum existimant, quòd is qui eum accepisset, caneret. Post lyra circumlata, qui peritus artis fuisset, eam accipiebat canebatque sonum chordarum ad vocem attẽperans. Recusantibus autem musices imperitis, σκολιὸν carmen dicebatur, quod non esset vulgare, neque cuiuis facile. Alij dicunt myrtum non solere ordine circumduci, sed à sponda ad spondam transferri, vt posteaquam cecinisset is qui prima sponda primus sedebat, ei traderet, qui in secundo lecto primus accumberet:, hic rursum tertij lecti primo. Deinde rursum primi lecti secundus, secundo loco in secunda accumbenti sponda traderet, eumque ad modum per omneis iret. Hæc ferme Plutarchus.

22

Admeti nænia.

Ἀδμήτου μέλος. id est, Admeti nænia. De tristi lugubriq; cantione. Accommodari poterit ad orationem querulam ac miserabilem. Accipitur enim cantilenæ genus, quòd σκολιὸν vocant, de quo multa Iulius Pollux. Dictum est autem obliquum vel à tibiarum figuris, vel quòd in conuiuijs, quemadmodũ modo diximus, obliquo ordine à lecto in lectũ flecterentur canendi vices. Quidã huiusmodi cantiones faciles & illaboratas intelligũt: nimirũ quales oportet esse, quæ inter pocula canũtur & ex tempore. Verum de ijs, deque superiore prouerbio, qui volet copiosius edoceri, legat Aristophanis interpretem, in eo quem mox indicabimus loco. Adagium ad huiusmodi fabulam referunt: Admetus rex fuit Pheræorũ, cuius armenta pauisse fingitur Apollo mercede cõductus cũ ex Olympo depulsus, humana specie exularet apud mortales. Exilij causam hanc adferunt: Aesculapius Apollinis filius Chirone præceptore medicam artem perdidicerat: deinde sanguine qui ex Gorgonis fluxerat venis, à Pallade accepto, per hunc plurimos restituit sanitati. Porrò sanguine qui è sinistris defluxerat venis, ad perniciem hominum vtebatur, qui è dextris, ad salutem. Quin fabulis vulgatum est, illum etiam vita defunctos quosdam in vitam reuocasse. Quare ne pro deo haberetur apud mortales cum id videretur præstare quod deorum est proprium, Iuppiter illum fulmine percussit. Ob id indignatus Apollo, Cyclopes qui Ioui fulmen illud fuerant fabricati, peremit. Quam rem indigne ferens Iuppiter, Apollinem destinarat è cœlo ad inferos præcipitem dare, sed Latonæ interuentus precesq; mitiorem pœnam impetrarunt. Itaque cœlo interdictum est, iussusque solum vertere, damnatus vt annum apud hominem mortalem mercede seruiret. Igitur ad Admetum profectus Apollo regis armenta, sicuti dictum est, pascebat:, & vt erat artifex, efficit vt omnes vaccæ gemellos parerent. Cumque apud Admetum perquàm humaniter esset habitus, vt patrono gratiam officij referret, à parcis impetrauit, vt cum in illarum fusis Admeti dies volueretur, liceret hac lege mortem effugere: siquem alium reperisset, qui volans illius vice mortem oppetere vellet, suique capitis dispendio illius vitam redimere. Ergo cum adesset dies ille fatalis, neque quisquam inueniretur qui mortis vicarius esse vellet, patre etiam ac matre recusantibus, vna Alcestis vxor mariti vitam sua chariorem habuit. Qua defuncta stridulæ quædam & lugubres næniæ decantabantur assidue apud Admetum, donec hanc mota Proserpina, remisit Alcestidem. Aut, vt quidam dicunt, donec Hercules expugnato Orco, hanc ad superos reduxit. Meminit περὶ τοῦ μέλους etiam Euripides in Alcestide,

Δισσὰ δ' ἦν μέλη κλύειν. id est,
At cantiones duplices audire erat.

Notat etiam Aristoph. in Vespis,

Ἄδει Κλέωνος λαβόμενος τῆς δεξιᾶς
Ἀδμήτου λόγον, ὦ ταῖρε μαθὼν τοὺς ἀγαθοὺς φίλει.
Τούτῳ τί λέξεις σκολιόν; id est,
Canit Cleonis apprehensa dextra

Verbum

Verbum Admeti doctus, amice diligito probos.
Huic quid obliquum loqueris? Miſcet iambicis anapęſtica.

Interpres citat hos verſiculos ex fabula Ciconijs:

Ὁ μὲν ᾖδεν ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,
Ὁ δ' αὐτὸν ἠνάγκαζεν ἁρμοδίου μέλος. id eſt,

Atq; is quidem canebat Admeti modos
Ad myrtum, at alter adegit Harmodij melos
Vt caneret.

Congerit & alia quædam non indigna cognitu, quæ licebit inde petere.

Bellum haudquaquam lachrymoſum. 23

Ἄδακρυς πόλεμος. id eſt, Bellum lachrymis carens, vbi victoria contigit citra cædem & ſanguinem. Aut vbi quis è periculoſo quopiam negocio ſic extricauit ſeſe, vt nullo ſuo malo diſceſſerit: ſiue cũ rixoſi verbis inter ſe digladiantur, nec eſt quicquam periculi, ne veniatur ad manus. Aut vbi certamẽ agitur eiuſmodi, vt neutri quicquam accidat incommodi, velut in conflictatione literaria, in qua victus diſcedit eruditior, victor amicior. Natum aiunt è vetuſto quodam oraculo Dodonæo, quo reſpõſum Lacedęmonijs aduerſus Arcadas pugnaturis: ἄδακρυν πόλεμον ἔσεσθαι. id eſt, Bellum ſine lachrymis futurum. Deinde contigiſſe illis victoriam, nemine prorſus interfecto. Nos item incruentam victoriam vocamus, cum nulla cæde contigit victoria: & apud Græcos, ἀναιμωτὶ νικᾶν. id eſt, Citra ſanguinem vincere. Plutarchus in commentario De fortuna Romanorum. ἄδακρυν νίκην appellat eã quã Paulus Emilius de Perſeo reportauit. Effertur prouerbiũ etiam ad hũc modum, ἀναίματον ἔστησε τρόπαιον. id eſt, Incruentum ſtatuit trophæum. Celebratur inter Pittaci oracula illud quoque: δεῖν τὰς νίκας ἄνευ αἵματος ποιεῖσθαι. Oportere victorias citra ſanguinẽ fieri. Author Laertius. Nec abhorret hinc illud quod in Græcorum cõmentarijs reperio: πόλεμός τις ἀσίδηρος ἀνὰ τὴν ἑλλάδα κεκίνηται. id eſt, Bellum quoddam abſque ferro motum eſt in Græcia. Significat autem bellum, quod oratione, non armis peragitur. Nam id demum viris ſapientibus dignum. Alioqui ferro congredi ferarum eſt & gladiatorum, quos equidem infra ferarum genus pono. Et tamen nemo crediturus erat, niſi cerneremus oculis, quantopere hæc bellandi ratio placeat principibus Chriſtianis. pugnatur machinis, quales nulla vnquam ethnicorum feritas, aut vlla barbaries excogitauit. Quin eſt apud Germanos populus, cuius hæc præcipua gloria, quàm plurimos mortales ferro trucidaſſe. quod cum per ſe immane eſt, tum hoc etiam fœdius, quòd hoc faciunt mercede conducti, veluti carnifex quiſpiam ad lanienam pretio emptus. Atque hæc tum magis erunt prouerbialia, ſi longius transferantur: vtputa, ad litem forenſem, contentionem, aut aliud id genus certamen.

Flet victus victor interijt. 24

Κλαίει νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν. id eſt, Qui vicit, perijt, plorant qui ſuccubuere.

Quoties vtraq; pars magno ſuo malo diſcedit: ita vt plerunq; in bellis ſolet accidere. Item in litibus forenſibus in contentionibus. Nam Heſiodus duas fecit Eridas, quarum altera peſtifera ſit mortalibus, altera frugifera. In priore certaminis genere qui vicerit, diſcedit improbior, victus ſit infelicior. In poſteriore qui ſuperior euaſerit, diſcedit clarior: qui ſuperatus fuerit, diſcedit ſeipſo melior. Tradũt hoc natum à Sibyllæ Erythrææ vaticinio, quod edidit de pugna apud Chæroneam commiſſa. Nã illic Athenienſes cum Thebanis victi perierunt: Philippus victor protinus à Pauſania ſublatns eſt. Meminit huius Georgius Gemiſtus in Hellanicis. Quãquam idem olim vſu venit Troianis & Græcis, poſt inſaniſſimum bellum, pro mala muliercula tot annos geſtum. Nam Troia funditus euerſa eſt, Græci victores, aut in reditu perierunt, aut domi reperere perniciem.

Timidi nunquam ſtatuerunt trophæum. 25

Ἀλλὰ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες, οὔποτε
Τρόπαιον ἐστήσαντο. id eſt,

At enim trophæum nobile haud vnquam viri
Statuere pauidi.

Suidas ex Eupolide citat. Vſurpatur à Platone in Critia: Ἀλλὰ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες οὔπω τρόπαιον ἔστησαν. Apte dicetur in eos, qui per animi ſocordiam inertiamq; nihil egregium, nihil arduũ audent aggredi: aut qui periculi metu à magnis abſtinent negotijs, cũ inſignis gloria nõ niſi magnis periculis contingat. Neq; triumphũ egit quiſquam qui non ſit auſus Martis euentũ experiri. Et ſimile quiddã apud Hebræũ illũ cõcionatorẽ, non facere ſementẽ, qui ſuperſtitioſius obſeruet ventũ: & qui cõſideret nubes, hũc haud vnq̃ metere. Τηρῶν ἄνεμον οὐ σπερεῖ, καὶ βλέπων ἐν νεφέλαις οὐ θερίσει. profertur

&illud in timidos è Sophocle: πάντα γάρ τοι τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ. i. Formidoloso strepunt omnia.

26

Vnà cum ipsis manipulis.

Αὐτοῖς ἀμάλλαις. id est, Cum ipsis manipulis Cum omnia funditus pereunt, hoc est, cum ne gluma quidem sit reliquum. Prouerbium à rusticis natum videtur. Refertur à Suida.

27

Ne Aesopum quidem triuisti.

Οὐδὲ τὸν αἴσωπον πεπάτηκας. id est, Ne Aesopum quidem triuisti. De vehementer stupidis & imperitis. Refertur à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Auibus,

Ἀμαθὴς γὰρ ἔφυς, κοὐ πολυπράγμων; Indoctus enim es, neq; sat solers,
Οὐδ' αἴσωπον πεπάτηκας. id est, Neq; triuisti saltem Aesopum,

Nam antiquitus Aesopi fabellas etiam vulgus idiotarum tenebat. Has igitur qui non legisset, nihil scire videbatur. Erat autem natione Phryx, seruus Xanthi, liber factus est ab Idmone cæco. Plato comœdiarum scriptor, fingit illũ reuixisse. Ab hoc comes fabellæ in quibus inducuntur animalia bruta, αἰσωποποιητοὶ dicũtur, quemadmodũ in quibus homines, Sybariticæ, siue Sybaritides diminutiue.

28

Vulpes bouem agit.

Ἀλώπηξ τὸν βοῦν ἐλαύνει. id est, Vulpes bouem ducit. Cum res absurde geritur. Nihil enim vulpi cum agricolatione: veluti siquis poeta de rebus sacris concionetur: aut leno tractet rempublicam. Licebit & ad eum torquere: qui non ex animo, sed aliò spectans, fingit sese quippiam velle facere. Extat & hoc apud Suidam.

29

Non inest remedium aduersus sycophantæ morsum.

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος, id est, Aduersus ictum sycophantæ non inest. Subaudiendum φάρμακον. id est, remedium. dictum est in calumniam, cuius morsus non solum perniciosissimus est, verumetiam ineuitabilis, quòd clancularius plerunque. Olim remedia quædam annulis inesse creditum est: veluti aduersus serpentium morsus, aut morbum aliquem, aut fascinationem. Est apud Aristoph. in Pluto, apud quem iactanti anulum magicum, in quo remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur,

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστιν συκοφάντου δήγματος

Quod imitatus videtur Apud Athenæum lib. 3. Aristophanes, ἐὰν δ' ἄρα

Στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ', ἢ τὸν ὀμφαλὸν, Quod si mihi aluum torserit,
Παρὰ φερτάτου δακτύλιος ἐστί μοι δραχμῆς .i. Aut vmbilicum, est annulus drachma mihi
A Phertato emptus.

30

Indoctior Philonide.

Ἀπαιδευτέρος φιλωνίδου. id est, Indoctior Philonide. Hic Melitensis erat prægrandi corpore, cæterum insulsus & indoctus. Notatur aliquoties apud Aristophanem, vt mulierosus, & in parasitos profusus.

31

Apage hospitem in tempestate.

Ἄπαγε ξένον ἐν χειμῶνι. id est, Apage hospitem in tempestate. Dici solitum vbi quis importunius aduenirer. Nam molestiam adferunt hospites, siquando in rebus aduersis & afflictis superueniunt. Quã do familiares magis adesse conuenit, ægrimoniæ lenitores. Si peregrini superueniant, ad calamitatis molestiam accedit pudor, interdum maxima malorum pars. Recte accommodabitur, siquando petitur quippiam à principe negotijs parum lætis occupato. Admonet idem adagium, ne quis externus domesticis aliorum malis admisceat sese. Simile quiddam dixit Euripides in Alcestide:

Ἄρα τὸν ξένον An non mihi iure optimo
Στυγῶ δικαίως, ἐν κακοῖς ἀφιγμένον; id est, Inuisus hospes, qui in malis aduenerit?

Verba serui ad Herculẽ aduenientem, domo Admeti iam occupata luctu. Rursus in eadem fabula,

Λυπουμένοις ὀχληρὸς εἰ μόλοι ξένος. id est, Molestus hospes tristibus si aduenerit.

32

Dentem dente rodere.

Dentem dente rodere dicitur, qui carpit eum qui neq; lædi queat, neq; sentiat. Aut qui mordet, pari mordacitate præditum quempiam. Martialis lib. 13. in obtrectatorem quendam:

Quid dentem dente iuuauit
Rodere? carne opus est, si satur esse velis.

Simile illi, noli verberare lapidem.

33

Iouem lapidem iurare.

Iouem lapidem iurare, dicuntur qui sancte & religiose deierant. M. Tul. Episto. famil. 7. ad Trebatium

tium. Quomodo autem tibi placebit, Iouem lapidem iurare, cum scias iratum esse Iouem nemini posse? Sumptum à prisco feriendi fœderis ritu, quòd à patre patrato manu tenente lapidem conceptis verbis peragebatur. Quemadmodum describit T. Liuius & Macrob. Vtebātur & Arabes lapide in feriendis fœderibus quemadmodum refert Herodotus in 3. Adagium varie poterit vsurpari: Ego tibi super hac re non dubitem, vel Iouem lapidem iurare, id est, quantumuis sancte. Huic iniurato fidem habere malim, quàm tibi Iouem lapidem, vt aiunt, iuranti. Iouem lapidem iurabat, nihil istiusmodi cogitatum fuisse, id est, magnopere asseuerabat. A. Gellius in Noctibus vsurpauit ad hunc modum: Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum ego iurare, Vergilium hoc nunquam scripsisse. Apuleius in sermone De deo Socratis: Quid igitur iurabo per Iouem lapidem, Romano vetustissimo ritu? Equidem arbitror huc pertinere, quod ex Augustino citatur in Decretis, eos teneri periurio, qui iurarint per lapidem, nec præstiterint quod iurarunt, etiamsi illic scriptum est super lapidem, ex librarij, ni fallor, deprauatione. Indicat autem illic hoc iusiurandū esse sanctum ei cui iuratur, hoc est, si Christianus iuret pagano, cui hoc iusiurandum erat sanctissimum. Quid hic attinet referre, quæ glossographi, & hos secuti theologi, commenti sunt de hoc lapide, tam absurda, vt vix lapides talia dicturi sint. Mihi satis est indicasse, legat qui velit. Veteres per caput illius quem charissimum habebant iurabant, Romani per genium principis, Socrates per canem & anserem, Zeno Citiensis per capparim, pleriq; per brassicam, ναὶ μὰ τὴν κράμβην, quod multis exemplis è veterum poematibus repetitis docet Athenæus lib. 9. eo quod huic diuinatoria quædam vis insit, eoq; & sacram habitam tradit.

Cimmeriæ tenebræ. 34

Multam obscuritatem, aut animi calignem Cimmerias tenebras appellant. Lactant. Instit. diuinarum lib. 4. O cæcum pectus, ó mentem Cimmerijs, vt aiunt, tenebris atriorem. Et hunc velut æmulatus diuus Hieron. vt Lactantianæ admirator eloquentiæ: Rogo, inquit, quæ tanta est cæcitas, & Cimmerijs, sicut aiunt, tenebris inuoluta? Natum adagium à Cimmeriæ regionis prodigiosa obscuritate. De qua Strabo lib. Geographiæ 1. scribit in hūc modum: Καὶ μὴν καὶ τὸν κιμμερικὸν βόσπορον οἶδε, τοὺς κιμμερίους εἰδώς. οὐ δήπου τὸ μὲν ὄνομα τῶν κιμμερίων εἰδώς, αὐτοὺς δὲ ἀγνοῶν οἱ κατ᾽ αὐτὸν ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ μέχρις ἰωνίας ἐπέδραμον τὴν γῆν ἐκ βοσπόρου πᾶσαν. αἰνίττεται γοῦν καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας αὐτῶν ζοφῶδες, καὶ ὥς φησιν

Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ᾽ αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιλάμπεται.
Ἀλλ᾽ ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται. id est,

Quin Bosporum quoq; Cimmerium cognouit, vt qui Cimmerios non ignorarit. Neq; enim videlicet cum Cimmeriorum nomem cognitum habuerit, ipsos ignorauit qui temporibus illius, vel paulo ante illius ætatem à Bosphoro ad Ioniam vsq; terram omnem percusarint. Itaque quonam in climate sita sit illorum regio, velut innuit, cum eam caliginosam facit: &, vt ipsius vtar verbis,

Vmbris ac nebulis tectam, siquidem igneus illos
Haud vnquam irradiat Phœbus, nox atra sed illis
Ingruit assidue.

Porrò locus quem Strabo citauit, quanquam verbis aliquot diuarians à poeta, est apud Homerum Odysseæ vndecimo:

Ἡ δ᾽ ἐς πείραθ᾽ ἵκανε βαθυρρόου ὠκεανοῖο.
Ἔνθα δὲ κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ᾽ αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν,
Οὔθ᾽ ὁπότ᾽ ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα.
Οὔθ᾽ ὅτ᾽ ἂν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ᾽ οὐρανόθεν προτράπηται,
Ἀλλ᾽ ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Ast ille Oceani peruenit summa profundi.
Illic sunt populiq; & mœnia Cimmeriorum,
Nubibus & cæca assidue caligine tecta.
Illos haud vnquam radijs sol aspicit ardens,
Nec quando astriferum curru petit arduus axem,
Nec rursum ad terras magno deuectus olympo,
Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.

Cimmeriorum mentionem facit etiam M. Tullius lib. Acad. quæst. 4. Et Cimmerijs quidem, quibus aspectum solis, siue deus aliquis, siue natura ademerat, siue eius loci quem incolebant situs, ignes tamen aderant, quorum illis vti lumine licebat. Isti autem, quos tu probas, & cætera. Et in hac regione Naso poeta Somno deo regiam ædificauit, libro Transformationum vndecimo:

Est propè Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni,
Quò nunquam radijs oriens, mediusúe, cadensúe,
Phœbus adire potest: nebulæ caligine mistæ
Exhalantur humo, dubiæq; crepuscula lucis.

Apud Græcos constanter per duplex m scriptum inuenio: tametsi refragatur etymologia, quam adfert Eustathius, autumans κιμμερίους dictos, quasi ἐν τῷ ἀέρι κειμένους. Sed vero propius est, κιμμερίους vocatos, quasi χειμερίους, quanquam hic quoq; m simplex.

35

Frustra Herculi.

Εἰκῆ τῷ ἡρακλεῖ. Frustra Herculi, subaudi calumniam struxeris. De his dici consueuit, qui sic omnia sua negotia gerunt, vt nemo queat aut audeat calumniari. Nam Herculi mos erat res alienas vi abducere, non dolo. Conueniet aut in vehementer laudatum, probatumq;, aut in præpotentem, quê insimulare tutum non sit. M. Cato censorius plus quadragies in ius vocatus fuisse memoratur, semper iudicum absolutus sententijs. Hunc Cæsar in Anticatonibus insimulauit auaritiæ. Id Plutarchus perinde scribit esse, quasi siquis Herculem insimulet ignauiæ. Nihil enim minus in Herculem quadrat quàm hoc criminis. Sunt qui putent congruere, cum aliquis omnia facit impune, nec à quoquam accusatur. Quemadmodum Hercules impune res alienas consueuit abigere.

36

Ne in neruum erumpat.

Terentius in Phorm. Verum hoc sæpe Phormio vereor, ne ista fortitudo in neruum erumpat deniq;. Quadrat in temerariam inconsideratamq; audaciam quæ plerunq; infelix esse solet, & in maximum malum aliquando adducere. Donatus interpres à sagittarijs sumptam metaphoram existimat: qui dum neruum arcualem adducunt immodice, rumpunt nonnunquam, idq; non sine suo periculo.

37

Ipsa senectus morbus est.

Terentius in Phorm. Ipsa senectus morbus est. Prouerbiali figura dictum videtur. Nam in senibus vt absit morbus, ipsa senecta per se mala valetudo est. Vnde illud frequens apud Homerum, χαλεπὸν γῆρας. id est, Molesta senectus. Iliados Θ.

Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ τε γῆρας ὀπάζει. id est,
Viribus effœtum, iam te premit aspra senectus. Et apud Verg.
Subeunt morbi tristisq; senectus. Horatius in Arte poetica,
Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt. Iuuenalis,
Circumsilit agmine facto
Morborum omne genus. Nos item in carmine de Senectutis incommodis,
Teterrima porrò Senecta morbus ingens
Nullis arceríue potest, pellíue medelis,
Quin derepente oborta
Corporis epotet succos, animiq; vigorem Ebetet.

Idem testatur senarius ille prouerbialis,

Φοβοῦ τὸ γῆρας, οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον. id est, Metue senectam, non enim sola aduenit. Item,
Χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώποις βάρος. id est,
Pergraue senectus est onus mortalibus. Citatur ex Antiphane,
Σφόδρ᾽ ἐστὶν ἡμῶν ὁ βίος οἴνῳ προσφερής,
Οταν ᾖ τὸ λοιπὸν μικρὸν, ὄξος γίνεται. id est,
Est vita vino nostra quàm simillima,
Vbi paululum restat in acetum vertitur. Item ex eodem,
Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν,
Γάντ᾽ ἐστ᾽ ἰδεῖν εἰς τοῦτο καταπεφευγότα. id est,
Quædam est malorum ara senectus omnium,
Adeo videre est cuncta ad hanc recurrere, Rursus ex eodem,

Γερὸς γὰρ τὸ γῆρας ὥσπερ ἐργαστήριον
Ἅπαντ᾽ ἀνθρώπινα προσφοιτᾷ κακά. id est, Miſeram ad ſenectam, vt ad officinam quampiam Mala vniuerſa confluunt mortalium.

Huc alluſit anus Plautina: quæ tarditatem inceſſus excuſans, ait ſe graue pondus geſtare, Tantum, inquit, hoc oneris, quod fero. Quid oneris? Annos ſeptuaginta & quatuor. Item Tullius in Catone maiore, Quæ pleriſque ſenibus ſic odioſa eſt, vt onus ſe Aetna grauius dicant ſuſtinere. Ariſtoteles quinto. De animalibus libro ſenectutem appellat νόσον φυσικήν. id eſt, Morbum naturalem: quemadmodum & morbus ſenectus eſt aduentitia. Propterea quòd nonnulli morbi idem efficiant in homine quod ſenectus: & ſenectus ſimilia gignat, qualia morbi. Seneca morbum inſanabilem appellat. Donatus aſcribit verba Apollodori ex Græca comœdia, Τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. id eſt, Ipſa ſenectus morbus eſt.

Adraſtia Nemeſis. Rhamnuſia Nemeſis. 38

Ἀδράστια νέμεσις. id eſt, Adraſtia Nemeſis, ſubaudiendum, adeſt, aut aderit, aut eiuſmodi quippiam. Licebit vti vel in eos, quibus ob inſolentiam arrogantiamque fortunæ commutationem minamur, vel qui à rebus florentibus ad calamitoſam fortunam redacti ſunt. Hanc quidam Nemeſim deam eſſe putant, inſolentiæ & arrogantiæ vindicem, quæque ſpes immoderatas & vetet & puniat, ἀδράστεια dicta ἀπὸ τοῦ ἀστερκτικοῦ μορίου καὶ δρασμοῦ, quòd nemo nocens meritam pœnam vſquam effugerit: etiam ſiquando ſerius aſſequitur. Lucianus in Meretricijs dialogis, Ἔστι τὶς ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ. id eſt, Eſt dea quæpiam Adraſtia, videtq; iſta. Euripides in Rheſo:

Ἀδράστεια μὲν ἁ διὸς παῖς
εἴργοις στομάτων φθόνον. id eſt,
Adraſtia, Iouis filia, arceas dictorum inuidiam. Idem in eadem fabula,
Σὺν δ᾽ ἀδραστείᾳ λέγων. id eſt,
Volente vero dixerim hoc Adraſtia. Idem teſtantur etiam Epigrammata.

Ἡ νέμεσις προλέγει τῷ πήχει τῷ τε χαλινῷ,
Μήτ᾽ ἄμετρόν τι ποιεῖν, μήτ᾽ ἀχάλινα λέγειν. id eſt,
Innuit hoc Nemeſis cubito frænoq;, gerendis
Sit modus in rebus, dictaq; frænum habeant. Item aliud,

Ἡ νέμεσις πῆχυν κατέχω. τίνος οὕνεκα; λέξεις,
Πᾶσιν ἀπαγγέλλω, μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον. id eſt,
Contineo Nemeſis cubitum. Quæ cauſa, requires.
Nam cunctis iubeo rebus adeſſe modum.

Strabo lib. Geographiæ 13. Adraſtiam dictam tradit, non ab aufugiendo, ſed ab Adraſto rege, qui primus huic templum conſtituerit, idq; Antimachi poetæ verſibus confirmat,

Ἔστι δέ τις νέμεσις μεγάλη θεὸς, ἣ τάδε πάντα
Πρὸς μακάρων ἔλαχεν. βωμὸν δέ οἱ εἵσατο πρῶτος
Ἄδρηστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον αἰσήποιο.
Ἔνθα τετίμηταί τε καὶ ἀδράστεια καλεῖται. id eſt,
Eſt quædam Nemeſis dea magna, cui omnia quadam hæc
Sunt data ſorte deûm. Aſt huic primus condidit aram
Adraſtus iuxta Aeſepi ſacrata fluenta.
Atq; inibi coliturq;, tenetq; Adraſtia nomen.

Huius oppidi meminit Plinius libro quinto capite 32. his verbis. Parium colonia, quam Homerus Adraſtiam appellauit. Adraſtiæ deæ mentionem facit & Plato in Phædro. Ammianus libro 14. Hæc & huiuſmodi innumerabilia vltrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix aliquando operatur Adraſtia, atque vtinam ſemper, quam vocabulo duplici etiam Nemeſim appellamus. Hanc aiunt ex opinione veterum theologorum lunæ ſuperpoſitam, generali potentia præſidere fatis omnia terrena deſpectantem, vt reginam & arbitram rerum omnium: quæ præcipue faſtui infenſa nunc erectas mentium ceruices opprimit & eneruat, nunc bonos ab imo ſuſcitans ad bene viuendum extollit. Huic antiquitas addidit pennas, celeritatis ſymbolum: dedit gnbernaculum & rotam, ſignificans illam per omnia diſcurrentem ſingula moderari. Idem libro 22. Ideo intolerabilem, humanorum ſpectatrix Adraſtia, aurem, qnod dicitur, vellens, monẽs vt caſtigatius viueret &c. Zenodotus originem adagionis ad huiuſmodi fabulam refert, quam equidem non admodum ſanè lubens, adſcribam tamen, ne lectorem auidum hac fraudaſſe videar. Eteocles & Polynices poſt

interitum Oedipi patris de regno Thebanorum hac lege pacti ſunt, vt imperium alternis annis administrarent. At Eteocles, nam huic fortè primus obtigerat annus. exacto tempore recuſauit fratri vices regni tradere. Itaq; Polynices repulſus, in Adraſti ditionem Argos profugit, noctuq; appulit. Hic cum fortè Tydeum eſſet nactus, qui ob cædem perpetratam è Calydone profugerat, cum eodé prælium conſeruit: inter quos clamore tumultuq; coorto: interuenit Adraſtus, & pugnantes diremit. Atque inibi ſimul recordatus oraculi cuiuſdam, quo monitus fuerat vt apro & leoni filias ſuas in matrimonium collocaret, vtrunque ſibi generum aſciuit. Habebant enim in clypeis, alter apri, alter leonis figuram: Pollicitusq; eſt ſe vtrunq; reſtituturum in patriam. Cumq; primum Polynicis nomine Thebas fuiſſet adortus cæſis Argiuorum optimatibus, Adraſtus ſolus effugit. Interfectorum cadauera cum Thebani inſepulta abijcerent, neque ſepultura dignarentur, liberi cæſorum ad aram Miſericordiæ confugientes, parentum cadauera repoſcebant. Athenienſibus exercitum admouentibus Thebani cadauera reddiderunt. Quo tempore & Euadne Capanei vxor, ſemet in rogum abijciens, vnà cum viri cadauere combuſta eſt. Poſt id temporis filij Argiuorum perierant ad Thebas, nullam vnquam reportarunt victoriam, ſuis partam auſpicijs: ſed ſtipendiarij pro externis militabant. Diogenianus parœmiam effert ad hunc modũ, ἡ νέμεσις παρὰ πόδας βαίνει. id eſt, Nemeſis ad pedes adeſt. Galenus deniq; lib. De vſu partium humani corporis 6. μνημονεῦσαι καὶ δεῖξαι τὸν ἀδραστίας ὡς οὐδεὶς ἐκφεύξεται θεσμόν. id eſt, Meminiſſe ac declarare quod Adraſtiæ legem nullus effugiet. Ac paulo inferius, οὐκ ἐννοήσας οἶμαι τὸν τῆς ἀδραστίας θεσμόν. id eſt, Haud cogitans opinor Adraſtiæ legem. Minitatur medicis qui falſa pro veris docent. Eadem appellatur Rhamnuſia, à Rhamnũte Atticæ loco cognominata, vbi quemadmodum oſtendit Zenodotus, huic deæ ſtatua eſt, ſolido lapide, decem cubitorum magnitudine, Phidiæ opus. Fingebatur autem olim Veneris ſpecie, quamobrem & malum arborem dextra tenebat, vt author eſt Eudemus. Hoc adagium quanquam ſeparauit Zenodotus, mihi tamen viſum eſt cum ſuperiore coniungere, cum nihil interſit præter commutatam cognominis vocem. Plinius libro 28. capite ſecundo. Cur & faſcinationibus adoratione peculiari occurrimus? Alij Græcam Nemeſim inuocantes, cui ob id Romæ ſimulachrum in Capitolio eſt, quamuis Latinum nomen non ſit.

39

Riſus ſyncruſius.

Γέλως συγκρούσιος. Riſum effuſiorem, Græci συγκρούσιον vocant, quòd hominem quatiat, quem eundem quidam exiſtimant Sardonium eſſe. Putant autem, & recte putant, hunc riſum graui viro vehementer indecorum eſſe, propterea quòd videatur ab animo impotente proficiſci. Siquidem turpe eſt viro graui muliebri more eiulare, ſiquid doleat: ita gaudio immoderato in cachinnũ effundi, parum decorum eſt. Simili figura Philoſtratus in Sophiſtis aliquoties dixit, πλατὺ γελᾶν. id eſt, late diductoque ore ridere.

40

Roſam quæ præterierit ne quæras iterum.

Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν. id eſt, Ne quære rurſum præteritam ſemel roſam. Ne te maceres deſiderio rerum, quæ reuocari reſtituiq; non queunt, velut exactæ iuuentæ, formæ, virium, fortunæ. Nam vt nihil eſt roſa gratius, ita nihil minus diuturnum. In eundem ſenſum dixit in Odis Horatius,

Mitte ſectari roſa quo locorum Sera moretur.

Habent enim roſæ ſuum tempus, ſed perbreue. At exquiſitius delicati, etiam alieno tempore roſam quærunt. Vnde quadrabit & in eos qui iam ἔξωροι voluptates ſectantur: velut ſi nucibus ludat vir, aut amet potitetúe ſenex.

41

Roſam cum anemona confers.

Ῥόδον ἀνεμώνῃ συγκρίνεις. i. Roſam cum anemona confers, vbi quis vehementer imparia inter ſe cõponit. Roſa priſcis in pretio fuit. Anemona papaueris genus, cuius flos ſpecie quidem roſam imitatur cæterum nulla odoris gratia. Paſſim naſcitur in agris, cum olim roſæ ſummus ſit habitus honos.

42

Roſas loqui.

Ῥόδα μ᾽ εἴρηκας. id eſt, Roſas mihi locutus es, id eſt, verba gratiſſima, & roſarum inſtar amabilia. vt Suidas ex Ariſtophane citat, apud quem eſt ἐν νεφέλαις. Sic & Plautus in Pœnulo, Obſecro hercle, vt mulſa loquitur. Huic affine Perſianum illud,

Non nunc è tumulo, non nunc è manibus iſtis,
Naſcentur violæ. Ac rurſum,
Quicquid calcauerit hic, roſa fiat.

Cui

Cui diuersum est illud ex Aulul. Plauti, lapides loqueris, quod illi dicta quasi cerebrum excuterent

Rhodij sacrificium. 43

Ῥόδιοι τὴν θυσίαν. id est, Rhodienses sacrificium, vbi res iurgijs & verbis male ominatis peragitur. Refertur à Diogeniano. Idem est cum eo quod paulo superius retulimus, λίνδιοι τὴν θυσίαν. id est, Lindij sacrum. Nam Lindus ciuitas in Rhodo est, teste Stephano, à qua deductum videri possit Londinum apud Britanos, quam vrbem Stephanus Lindonium vocat, citatque Martianum authorem. Siquidem vtraque insula est, Rhodus & Britania, ac vetus eius gentis lingua, quæ nunc Valica dicitur, satis indicat, eam aut profectam à Græcis, aut certè mistam fuisse. Ne mores quidem admodum dissident à Græcanicis.

Rhodiorum oraculum. 44

Ῥοδίων χρησμός. id est, Rhodiensium oraculum. Vbi quis de re minuta nimium crebro, nimiumq; diligenter sciscitatur. Etenim Rhodienses Lindiæ Mineruę sacrificantes, dies aliquot apud aram deę conuiuia prorogabant, atq; inibi perpetuo manebant. Cumque illis mos non esset, matulam in sacrificium inferre, ac super hac re deum consuluissent, atque vt inferrent, respondisset, illi rursus ambigere cœperunt, vtrum æream, an testaceam inferre deberent: ac denuo super hoc adeuntibus oraculum indignatus deus, neutram respondit. Refertur à Diogeniano.

Rusticanum oratorem ne contempseris. 45

Ἀγροίκου μὴ καταφρόνει ῥήτορος. id est, Rusticanum ne contempseris rhetorem. Admonet adagium nequem ob imperitiam, infantiamúe fastidiamus. Neque spectemus à quo, quóue pacto dicatur, sed quid. Qui valent eloquentia, non perinde curandum est, quid minentur, aut polliceantur. At penes quos rusticana veritas est, siquid vel inculte dixerint, haudquaquam oportebit negligere. Siquidem huiusmodi plus solent efficere quàm loqui. Author Diogenianus.

Rus ciuitas. 46

Ἀγρὸς ἡ πόλις. id est, Rus ciuitas, Vbi quis in vrbe neglectis legibus, vi proq; sua libidine rem gerit. In ciuitatibus enim legibus ex æquo viuitur, in agris licentius agitur. Epicharmns apud Diogenianum, Ἀγρὸν τὴν πόλιν ποιεῖς. id est, E ciuitate rus facis. Quadrabit etiam in ciuitatem, in qua legũ nõ magnus habetur respectus. Huc allusit Seneca in ludicro libello, quem lusit in Claudium imperatorem. Vos mera mapalia fecistis, volo seruetis disciplinam curiæ.

Cicernus Bacchus. 47

Ἐρεβίνθιος Διόνυσος. id est, Cicernus Bacchus. De re vehementer contempta. Sumptum adagium à potu ex leguminibus confecto, qui vinum imitatur. Veteres autem diuersis rationibus vinum effingebant, quarum nonnullas commemorat Plinius libro decimoquarto, cap. 16. Idem libro 22. capite 25. meminit de Zytho Aegyptiorum, Celia Hispanorum, Ceruisia Gallorum. Erat id potus genus ex leguminibus coctum, quod inopia vini repertum est in his regionibus, quæ vitem non ferunt. Hinc natum videri potest & illud quod alibi retulimus adagium, οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. id est, Nihil ad Bacchum, vt id dixerit quispiam gustata ceruisia. Porrò contemptam fastiditamque fuisse ceruisiam ijs qui eatenus assueuerant vino, vel epigramma testatur, quod Iuliano imperatori tribuunt: Id est huiusmodi,

Τίς; πόθεν εἶς Διόνυσε; μὰ γὰρ τὸν ἀληθέα Βάκχον
Οὔσ' ἐπιγνώσκω, τὸν Διὸς οἶδα μόνον.
Κεῖνος νέκταρ ὄδωδε, σὺ δὲ τράγου. ἦ ῥά σε κελτοὶ
Τῇ πενίῃ βοτρύων τεῦξαν ἀπ' ἀσταχύων.
Τῷ σε χρὴ καλέειν, Δημήτριον, οὐ Διόνυσον,
Πυρογενῆ μᾶλλον, καὶ βρόμον, οὐ βρόμιον. id est,

Bacche quis? vnde venis? verum tibi deiero Bacchum,
Te haud noui, tantum est cognitus ille Iouis.
Is nectar redolet, hircum tu. dic age num te
E spicis finxit Gallia vitis inops?
Non igitur Bacchum te dixero, sed Cerealem,
Et frumentigenam, nec Bromium immo Bromum.

Est autem Bromos hordei genus quoddam: quod à Theophrasto lib. De plantis 8. inter ea ponitur quæ penè syluestria sunt & immitia. Plinius potissimum vsum eius generis putat, quòd illius spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, inquit, præstat ad vini trãsire

mentionem. Neq; vero repugnarim, ſicui magis libeat ad ritum ſacrorum Bacchi referre prouerbiũ in quibus imitamina membri obſcœni virilis capitibus ac femoribus obligabant, atq; ita ſaltabant in honorem dei. Eas figuras Græci Phallos vocant, vnde & apud Terentianum grammaticum cognomen Phallici carminis. Qui ferebant φαλλοφόροι, & ἰθύφαλλοι dicebantur. Etiamſi Athenæus lib. 14. indicat alios fuiſſe Ithyphallos, alios Phallophoros, illos geſſiſſe perſonam hominis temulenti, hos ſine perſona fuiſſe, quanquam & alijs rebus differebant. Verum hæc nihil ad prouerbium. Alludit huc Ariſtophanes in Acharnenſibus,

Σφῷν δ᾽ ἐστὶν ὀρθὸς ἐκτέος | Vobis quidem rectus tenendus phallus eſt,
Ὁ φαλλὸς ἐξόπισθεν τῆς κανηφόρου, | Eam ſequendo quæ caniſtrum baiulat:
Ἐγὼ δ᾽ ἀκολουθῶν, ᾄσομαι τὸ φαλλικόν. id eſt, | Poſt vos canam cantionem phallicam.

Effingebatur autem olim hoc membrum è ligno ficulno. molliciei dedicauit antiquitas, vnde & Horatius eodem è ligno ſuum Priapum exſcalpſit. Seruius exiſtimat Maronem item Georgic. lib. 2. de ijs phallis ſenſiſſe, cum ſacra Bacchi deſcribens de penſilibus oſcillis facit mentionem,

Oſcilla ex alta ſuſpendit mollia pinu.

Ea ſcribit è floribus concinnari ſolere, ad imaginem obſcœni virorum membri, ac per intercolumnia ſuſpendi, quo qui in ea incidiſſent, riſum mouerent. Hinc igitur Baccho cognomẽ Erebinthi, quẽ eundem ſimili de cauſa Morychum appellarunt, videlicet facilitate numinis contemptum inuitante.

48

Ne quære mollia, ne tibi contingant dura.

Μὴ τὰ μαλακὰ μώεο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς. id eſt, Ne quære mollia, ne dura feras. Refertur à Phurnuto in opere De natura deorum, capite de Muſis, & ita refertur tanquam vulgo iactatum. Congruit in eos qui dum nimis improbe ac moroſe petunt quæ volunt, offenſis ijs à quibus petunt, accipiunt ea quæ nolunt. Aut in eos qui dum præter modum captant voluptatem, incidunt in moleſtiam.

49

Ne Execeſtides quidem viam inuenerit.

Οὐδ᾽ ἐξηκεστίδης ἂν εὕροι τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. id eſt, Ne Execeſtides quidem rectam viam inuenerit. De negotio perplexo atque inexplicabili. Execeſtides quidam vulgo male audijt quòd immodicus eſſet in peregrinationibus, vt omneis vias quàm maxime cognitas haberet. Idem taxatur ab Ariſtophane in Auibus.

Εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ κάρ, ὥσπερ ἐξηκεστίδης. id eſt,
Quod ſi ſeruus eſt & Car quemadmodum Execeſtides. Rurſum in eiuſdem fabulæ initio,
Οὐδ᾽ ἂν μὰ δί᾽ ἐντεῦθεν ἐξηκεστίδης. id eſt, Non per Iouem hinc vel ipſe viam Execeſtides.

Subaudiendum inuenerit. Vnde dici cœptum de his qui tota aberraſſent via, aut qui difficili inexplicabilique negotio diſtringerentur.

50

Hermonium officium.

Ἑρμώνιος χάρις. id eſt, Hermonium beneficium. Quoties aliquis ſtudet officij cauſa videri facere, quod alioqui coactus facit, non quo commodet cuipiam, ſed quòd non liceat ſecus agere. Hanc parœmiã ad hmõi referunt fabulam: Gens quędã Pelaſgica, quæ Lemnum incolebat. nauibus tranſmiſſit in Bæbronem, vel, vt Herodotus, Brauronem Atticæ regionem, atq; ex ea mulieres raptas abduxerunt. Poſt vbi peſtilentia laborarent, oraculo iuſſi ſunt Athenienſibus ſatisfacere, atque ita futurum vt peſtilentia liberarentur. Athenienſes rogati quo pacto placari vellent, denunciarunt vt Lemno decederent. Hanc conditionem cum audiſſent Pelaſgi, per iocum reſponderunt facturos ſeſe, ſiquis eorum Borea vento vnius diei nauigatione domo profectus Lemnum tranſmitteret. Euenit deinde vt cum Darius in Thracia agens, omnia vndiq; ſubigeret, Miltiades dux Athenienſium è Cherroneſo ſoluens, Lemnum aggrederetur, Pelaſgis denuncians ſe Borea vniusque diei curſu adeſſe domo profectum. nam Cherroneſum tenebat, atq; illic habitabat. Itaq; Hermon Pelaſgorum princeps Lemno ceſſit. Idq; cum Darij metu compulſus faceret, adſimulabat tamen ſe volentem cedere, quo gratum faceret Athenienſibus. Huiuſmodi fermè comperi in Græcorum Collectaneis. Aemilius Probus in Miltiade aliquanto diuerſius rem narrat. Cum Athenienſes decreuiſſent coloniam mittere in Cherſoneſum, quæ tum à Thracibus tenebatur, conſultus Apollo quem ſibi ducem ſumerent ad expellendos Thraces, iuſſit vt Miltiadem aſciſcerent. Is Lemnum aggreſſus, poſtulauit, vt ſe ſponte dederent Athenienſibus Lemnii per iocum reſponderunt, ſe id tum facturos, cum ille domo nauibus proficiſcens vento aquilone veniſſet Lemnum. Nam hic ventus aduerſus eſt Athenis proficiſcentibus Lemnum. Miltiades ne illic tempus terreret, Cherſoneſum profectus eſt. Ea capta, rebusq; illic ex animi ſententia ordinatis, redijt Lemnum, & ex pacto poſtulauit inſulam. Nam ſe vento Borea

domo

domo profectum venisse, quòd in Chersoneso domum habeat, decreuerat enim illic manere. Itaque qui Lemnum tenebant, cessere metu. Simplicius quidem Pamphilus ille Terent. negans liberi hominis officium esse, cum nihil mereatur, postulare id sibi gratiæ apponi. Atqui in principum aulis atq; adeo passim in omni mortalium cœtu, Hermonum istiusmodi plena sunt omnia, qui cum maxime beneficium dare videntur, tum maxime commodis seruiunt suis. Prouerbij meminit & Suidas & Hesychius.

Ex harena funiculum nectis. 51

Ἐξ ἄμμου σχοινίον πλέκεις. id est, Ex harena funem nectis. In stulte frustraq; conãtem quippiam dicebatur: aut vbi quis ea connectere laboret, quæ nequaquam cohæreant. Apposite dicetur in orationem aut syllogismum male cohærentem. Vt affine sit illis, Harena sine calce, & dissolutæ scopæ. In hanc ferè sententiam vsurpauit Irenæus lib. primo Veluti faciunt qui colligunt Homerocentones. In summa quadrabit in quiduis ἀδύνατον καὶ ἄτοπον, vt pertineat & ad illam formam, Laterem lauas, & Aethiopem dealbas.

Halcedonia sunt apud forum, 52

Quod dixit in Cassina Plautus. Halcedonia sunt circa forum, prouerbij speciem gerit, significatur hac voce tranquillitas & silentium. Idem in Pœn. Nisi mihi illam tam tranquillam facis, quàm mare est olim, cum ibi halcedo pullos educat suos. Extat etiam in Græcorum commentarijs huiusmodi prouerbium, ἀλκυονίτιδας ἡμέρας ἄγεις. id est, Halcyonios agis dies, de tranquillam & otiosam agentibus vitam. Aristophanes in Auibus,

Ἀλκυονίδας τ' ἂν ἦγεθ' ἡμέρας ἀεί. id est, Atq; halcyonios duxit assidue dies.

Ab aue quadam marina ductum adagium, quæ Græcis Halcyon dicitur, Latinis halcedo, vt author est M. Varro lib. De lingua Latina 3. ne quis Plautinum verbum deprauatum esse putet. Fabula de Ceyce & Halcyone est apud Ouidium. de aue sic refert Plinius lib. 10. cap. 32. Halcyon paulo amplior est passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admistis pennis, collo gracili & procero, Ea fœtificat bruma, qui dies Halcyonides vocantur. Neq; apparent nisi mari tranquillo, maxime Siculo. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Hi dies & nautis sunt noti. Nam in his tempestatem non metuunt. Nidificant autem medio in mari: Nidi pilæ figura, paulum eminenti ore perquàm angusto, grandium spongiarum similitudine, ex spinis aculeatis compacti, tanta duritie, vt ferro incidi nequeant. Franguntur ictu valido, vt spuma arida maris. Hactenus Plinius. Lucianus de tranquillitate Halcyonidum dierum testatur in dialogo, cui titulus ἀλκυών. Vergilius inter prognostica futuræ tempestatis hoc quoq; refert:

Non tepidum ad solem pennas in littore pandunt
Dilectæ Thetidi Halcyones. Meminit harum & Theocritus Idyllio septimo:

Χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
Τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ,
Ἀλκυόνες γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα
Ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσαις τε περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα. id est,

Halcyonesq; vndas sternunt, pelagusq; Notumq;
Atq; Eurum extremam motantem flatibus algam,
Halcyones quas inter aues Nereides omneis
Vnice amant glaucæ. quæcunq; ex æquore pastum Venantur.

Empedoclis simultas. 53

Ἐμπεδοκλέους ἔχθρα. id est, Empedoclis simultas, dicebatur pertinax & irreconciliabilis. Empedoclem enim aiunt ijs fuisse moribus, vt assidue simultatem cum aliquibus suscipere, eamq; pertinacissime exerceret. Quadrabit etiam vbi quis leui de causa ex amico fit inimicus. Refertur à Diogeniano. Suidas ex Lysia citat hæc verba, ᾤμην δ' ἔγωγε τοιαύτῃ φιλίᾳ συνηρμόσθαι, ὥστε μηδ' ἂν τὴν Ἐμπεδοκλέους ἔχθραν ἐμποδὼν ἡμῖν γενέσθαι. id est, Ego sanè putabam nos eiusmodi necessitudine copulatos esse, vt ne Empedoclis quidem simultas nobis possit obstare. Referendum ad illud quod alio dictũ est loco, Odium Vatinianum, &, Odium nouercale.

Pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem. 54

Plautus in Truculento, Pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem. hoc est Longe maior est habenda fides referentibus ea quæ viderint oculis, quàm ijs qui narrant ab alijs audita. Idem innuunt poetæ, duas apud inferos insomniorum fingentes portas, alteram eburnam, per quam falsa in-

somnia veniant ad superos: alteram corneam, per quam vera. Vergilius Aeneidos sexto Homerum imitatus, ex Odysseæ τ.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris.
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cœlum hac mittunt insomnia manes.
His vbi tum natum Anchises, vnaq; Sibyllam
Prosequitur dictis, portaq; emittit eburna.

Seruius interpretatur, per corneam portam, oculos intelligendos, quòd colore sint corneo: per eburnam dentes, nimirum osseos & candidos. Per corneam egredi veras vmbras, quòd ea demum certa sint quæ conspicimus oculis. Per eburnam falsas, quòd vana plerunq; soleant esse quę fama percipiuntur. Itaq; Aeneas per eburnam portam dimissus, significat pro falsis habenda, quæcunq; de inferis narrarit poeta. Adagij meminit & Apuleius lib. 1. Floridorum, narrans quemadmodum Socrates prouerbium inuerterit: Pluris est auritus testis, quàm oculati decem. Nam cum conspexisset adolescentem decorum, sed diutule tacentem: Vt te videam, inquit, aliquid eloquere. Sensit itaq; Socrates, aurium iudicium certius esse quàm oculorum, quòd oculis non nisi corporis formam contueamur, ex oratione mentis habitum deprehendamus. Iustinianus Instit. lib. 3. de gradibus cognationum, oculatam fidem appellat, cum res subijcitur oculis. Vnde cæcam diem appellant, cum non protinus exhibetur pactum: oculatam cum præsente pecunia res agitur.

55

Vulpi esurienti somnus obrepit.

Πεινῶσαν ἀλώπεκα ὕπνος ἐπέρχεται. id est, Esurienti vulpi somnus obrepit. Vbi quis inopia cibi dormit. Nam nonnullis pauperibus somnus loco pastus est, testante versiculo illo prouerbij instar celebrato,

Ὕπνος δὲ πεῖναν τὴν κακέχατον δαμᾷ. id est, Somnus domat famem malorum pessimum.

Pauperem autem vulpem appellat, quòd callida sit inopia, & multarum repertrix artium, iuxta illud quod alibi retulimus, πενία τὴν σοφίαν ἔλαχε. id est, Paupertas sapientiam sortita est. Neq; perperam dicetur & in illos qui dissimulant, conniuentq; ad quædam, vt per occasionem aliquid commodi ferant. Siquidem vulpes vrgente fame somnum adsimulat, vt allectas aues capiat, deuoretq;. Fit autem hoc physica quadam ratione, vt famem ac sitim extinguat somnus. Adagiũ recensuit Diogenianus.

56

Ad deorum aures, peruenit.

Εἰς θεῶν ὦτα ἦλθεν. id est, Ad deorum aures peruenit. Vbi facinus aliquod clanculum patratum, rescisscitur ab ijs qui possunt vel remunerari recte factum, vel punire secus admissum. Sic enim imaginantur poetæ, quæ recte secusúe gerantur in terris, ea per Mercurium explorata referri Ioui. Is deinde concilio deorum conuocato, de pœna statuit. Est illud etiam nunc solenne in principum & pontificum literis, Ad nostras aures peruenit. Paulo diuersius pastor ille Vergilianus,

Et quoties, & quæ nobis Galatea locuta est,
Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.

De rebus egregijs, quasq; deorum auribus dignas iudices. Itidem Horatius,

Et Iouis auribus ista Seruas.

57

Admirabiles in nectendis machinis Aegyptij.

Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς Αἰγύπτιοι. id est, Nectunt stupendas machinas Aegyptij. De versutis, & vt ait Plautus, consutis dolis dictitatum. Torqueri potest, & in perplexas sophistarum argutias, ac syllogismorum inexplicabiles labyrinthos. Aut in sycophantas ac delatores qui vera falsis permiscendo nectunt calumnias. Ammianus 14. refert, Paulo cuidam qui plurimos admirandis technis deferebat apud Constantium, vulgo cognomen inditum cathenæ, quòd in complicandis delationibus nodos necteret insolubiles. Celebrabantur olim Aegyptiorum opera ex varijs lignorum frustulis miro quodam artificio connexa, quorum est & Herculanus nodus. Adagium hoc cognatum est illi, quod alibi retulimus, κασσιώτικον ἅμμα. id est, Cassioticus nodus. Cassium enim in Aegypto quemadmodum paulo superius ostendimus,

58

Acesei & Heliconis opera.

Ἀκέσεως, καὶ Ἑλικῶνος ἔργα. id est, Acesei & Heliconis opera. Quæ singulari artificio confecta viderentur, sic antiquitus appellabantur. Locum prouerbio fecerunt duo quidam celebratæ artis artifices. Aceseus natione Patarensis, & Helicon Carystius. Hi primi contexuisse dicuntur peplum Palladis Poliadis.

Poliadis.id enim cognomen Mineruæ,quæ in arce Athenienſium colebatur.

Aceſias medicatus eſt. 59

Ἀκεσίας ἰάσατο.id eſt,Aceſias medicatus eſt , dici ſolitum de re quæ ſemper vergeret in deterius, quoque magis accuraretur , hoc peius haberet . Occaſionem adagio dedit Aceſias quidam medicus imperitus & ſtupidus , qui dum cuidã pedum dolore laboranti mederi ſtudet, auxit dolorem . Vnde Ariſtophanes,

Ἀκεσίας,inquit,τὸν πρωκτὸν ἰάσατο.

Quòd ea pars quantumuis cures tamen per ſe ſemper inquinetur. Author Diogenianus.

Agamemnonij putei. 60

Ἀγαμεμνόνεια φρέατα.id eſt,Agamẽnonij putei. De nouis & admirandis operibus dicebatur. Aiunt enim Agamemnonem & circa Aulidem , & paſſim in omni Græcia puteos effodiſſe , ne per æſtum aquarum inopia laborari poſſet. Author Zenodotus.

De fera comediſti. 61

Ἀρίου βέβρωκας.id eſt,De fera comediſti. Dicebatur olim oſcitanti. Nam vulgo creditum carnem ferinam comeſam crebras oſcitationes excitare. Venuſtius erit,ſi commode transferatur ad ſupinos oſcitabundos & negligentes.

Ruris ſons. 62

Ἀγροῦ πηγή.id eſt , Ruris fons . De nimium laborioſis,& perpetuo operi aſſidentibus. Cuiuſmodi fingit Menedemum Terentius. Conueniet item & de negotio laborioſo,cuique nunquam exhauſti ſatis eſt . Nam hoc ipſum verbum πηγή, hyperbolen habet copiæ non tantum apud Græcos, verumetiam apud Latinos.

Aeſopicus ſanguis. 63

Αἰσώπειον αἷμα.ideſt,Aeſpicus ſanguis. Delphi Aeſopum quendam nihil commeritũ interemerũt eamq; ob cauſam iratum numen dira illis vaticinabatur. Sunt qui putent hunc Aeſopum eſſe, cuius nomine feruntur apologi. Traduntq; huiuſmodi quædam ſuper illius interitu,tametſi fabulis quàm vero propiora. Cum Delphos profectus gentis illius iram in ſe conuicijs & contumelioſis apologis concitaſſet, Delphi ſacra phiala in huius peram clanculum impoſita, Phocidem conſecuti , comprehenſum ſacrilegij damnarunt,obteſtantemque,ac dira imprecantem præcipitarunt. Mox oborta peſtilentia,conſultum oraculum,admonuit vt Aeſopi manes placarentur. Itaq; Delphi monumentum Aeſopo conſtituerunt. Cæterum Græciæ principes & eruditi,ſimulatq; cognouiſſent indignam Aeſopi mortem , Aeſopicum ſanguinem vlti ſunt , ſublatis ijs qui fuerant mortis authores . Vnde dici ſolitum aut vbi quis præter meritum acerba pateretur , aut vbi propter læſam innocentiam irati ſuperi pœnam immittere viderentur. Meminit huius hiſtoriæ Plutarchus in commentario, cui titulus περὶ τῶν ὑπὸ θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων. Nempe Aeſopum multam auri vim accepiſſe à Crœſo, vti Delphis ſplendide ſacrificaret,& Delphorum ſingulis quatuor minas diſtribueret . Verum cum incidiſſet illi neſcio quid diſſidij cum Delphis. ſacrum quidem fecit, cæterum pecuniam quam acceperat diſtribuendam,Sardis miſit, Delphos indignos iudicans eo beneficio. Quamobrem irati, ſacrilegij condemnatum præc ipitarunt è rupe quam Hyampeiam vocant . Eo facto deus indicauit terræ ſterilitatem,& morborum prodigioſorum vim inſtare . Proinde terrtti Delphi , in publicis Græciæ conuentibus aſſidue per præconem clamabant,ſiquis eſſet qui pœnas Aeſopi nomine de ſe vellet ſumere. Tandem tertia generatione Samius Idmon aduenit,nihil affinis Aeſopo,ſed nepos eorum qui Aeſopum Sami emerant:huic cum pœnas quaſdam dediſſent,malis leuati ſunt. Indicat eodem in loco Plutarchus dici ſolere,quoties ſerò pœna datur.

Manum ferulæ ſubduximus. 64

Et nos manum ferulæ ſubduximus,id eſt,nos quoq; literas didicimus , & præceptorum opera ſumus vſi. Nam antiquitus literatores diſcipulorum manus ferula cædebant. Eſt autem ferula fruticis genus,quo non aliud leuius,vt indicat Plin.lib. 13.cap.22. Græcis νάρθηξ dicitur, vtilis ad fulciendos vacillantes ætate ſenes. Vnde & Baccho Silenoq; ſacer,vt vino titubantes fulciat , nec oneret tamen. Eſt enim ligno duriſſimo foris , licet intus lignum non habeat. Hac exceptum ignem cœleſtem poetę fingunt Promerheum deportaſſe in terra. Poſtremo hinc fiũt ſceptra pædagogorum,vt Martialis appellat,quo terreant magis q̃ lædant. Nouauit id eleganter Columella in carmine,

Nec manibus miteis ferulas..

Et ibidem,

Ferulæq; minaces Plantantur.

Vnde manum ferulæ ſubduxiſſe dicuntur,qui deſierunt in ludo literario verſari,neq; iam pueri do cendi,ſedvtcunq; docti ſunt.Iuuenalis in prima Satyra,

Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus,& nos
Conſilium dedimus Syllæ.

Hieronymns ſubduximus accipere videtur,pro eo quod eſt ſubiecimus,ſuppoſuimus. Sic enim ſcri- bit ad Domnionem.Et nos didicimus literas,& nos ſæpe manum ferulæ ſubduximus. Ni forte ma- num ferulæ ſubducere pueri dicuntur,cum metu plagæ ſubtrahunt manum.Eſt ſimilis apud Græ- cos ſermonis color.Citatur apud Athenæum lib.13.Timocles,

Δεῖν δ' ἔτι
Ἀγωνιᾶσαι,καὶ ῥαπιδῆναιγε, καὶ
Πληγὰς λαβεῖν ἁπαλαῖσι χερσὶν ἡδύγε. id eſt,

Opus eſſe adhuc Trepidare,& alapis cædi,& in teneras manus
Recipere plagas,res profecto ſuauis eſt.

65

Aetnæus cantharus.

Αἰτναῖος κάνθαρος.id eſt,Aetnæus ſcarabeus.De magnis & fœdis.Ariſtoph.in Pace,

Οὐκ οἶδ' ὅποι εἰσήγαγ' αἰτναῖον μέγιστον κάνθαρον.

Aetnæum autem dixit,quaſi prægrandẽ,vel quòd in Aetna varij maximiq; ſcarabei ſint:vel Aetnæus dixit,tanquam inſtar Aetnę montis maximus.Porrò ſcarabeus inſecti genus,quod è ſtercore vt naſci tur,ita paſcitur.Fabulis quoq; ante proditum eſt,Aetnam vnum è Gigantibus præcipuum comple- xam fuiſſe,ac ſeruaſſe,ne cum reliquis periret fulmine. Vnde & illud, Οὔτε πῦρ οὐράνιον ἐπ' αὐτὸν ἦλθεν,οὔτε αἴτνη πιέζει αὐτὸν.id eſt, Nec ignis cœleſtis illum attigit, nec Aetna illum premit. Au- thor Diogenianus.

66

Ex tua officina.

Nihil iam hac figura tritius.Ex tua officina,ex aliena officina.Ex noſtra officina depromi dicun tur quæ à nobis inuenta,noſtroq; ingenio perfecta ſunt.Ex aliena,quibus ab alio mutuo ſumptis vti mur vt noſtris.Nam officina locus vbi opifices ſuas exercent artes.Sũpta metaphora ab ijs qui alie- na opera in ſuis vendunt tabernis. Hoc quo longius traducetur ad res animi hoc fuerit lepidius: vt hoc conſilij quis non intelligat è tua prodiſſe officina? Totum hoc negotij tuæ fuit officinæ.

67

Extra chorum ſaltare.

Ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖσθαι.id eſt,Extra chorum ſaltare dicitur,qui dicit aut facit à re quam propoſuit alienum aliquid.Etenim qui choros agunt,certis limitibus,certiſq; numeris adſtricti monentur,vt li berum non ſit quolibet euagari.Quod ſiquis diſcrepet à lege chori,ridiculus habeatur.

68

Exordiri telam.

Pleræq; metaphoræ quę ducuntur à textrina,prouerbij faciem præ ſe ferunt.Plautus in Bacchid. Exorſa hæc tela eſt non male omnino mihi.Idem in Pſeudolo,Neq; nũc quid faciã ſcio,Neq; exor diri vnde occipias,habeo,Neq; ad detexundam telam certos terminos.M.Tullius lib.De oratore di xit,pertexere pro perficere.Pertexere modo,inquit,Antoni quod exorſus es.Rem enim quam arte cõ ſilioq; inſtituimus,exordiri dicimur.Et retexímus quæ denuo refingimus.Item illud ad Herennium Ego iam te detexam ab exordio,id eſt,ab initio vitæ explicabo qualis ſis. Cognatum illi quod alio commemorauimus loco.Ea tela texitur.στήμονα στῆσαι,Pollux citat ex Græcis authoribus.

69

In caducum parietem inclinare.

Prouerbiali figura,in caducum parietem inclinare dicimur,cum nitimur confidimuſq; rei parũ firmæ,ducta metaphora ab ædificiis.Hadrianus imperator de Commodo adoptato,& imperii ſuc- ceſſioni deſtinato,dictitare cõſueuit,in caducum parietem inclinamus,& perdidimus quater millies ſeſtertium,quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus. Caducum autem parie- tem vocabat,quòd eſſet valetudinarius,& rebus gerendis inhabilis eſſe videretur. Item ſenis præſi- dio nititur,qui forma ſuperbit,qui in caducis fortunę bonis vitę præſidia collocat,recte dicetur,in ca ducum inclinare parietem.Huic proximum eſt illud Maronis,

70

In te omnis domus inclinata recumbit.

Scipioni arundineo inniti.

Ad eandem formam pertinet,quod apud Hebræos in prouerbio fuiſſe videtur. Arundineo inniti baculo,de eo qui ſpes ſuas figit in his qui non ſolum non poſſunt eſſe præſidio,verumetiam noceãt deſtituto.Siquidem arundineus ſcipio,non modo non ſuſtinet innitentem, verumetiam manum pe- netrat

netrat, ac vulnerat. In libro Regum 4. cap. 18. Et item apud prophetam Esaiam, cap. 36. Ac rursum apud Ezechielem, capite 29. Aegyptus & Aegypti rex baculus arundineus dicitur, cuius fiducia bellum susci piebatur: & futurũ prædicitur, vt is confractus nõ solum nõ fulciat innitentẽ, verum etiam manum illius perterebret. Non admodum abludit ab illo quod alibi retulimus. Ficulnũ auxilium.

Homo Bombylius. 71

Βομβύλιος ἄνθρωπος. id est, Bombylius homo, dicitur verbosus multiq; strepitus, cæterum inutilis. Bombylius Græcis, apis aut vespæ genus, à sonitu sicuti videtur appellatum, ingens, sed ad mellificium inutile, fauos sibi nectit è luto. Est & ingens apis ac musca, quam à strepitu sic dixerunt. Hesychius addit βομβυλίδας Græcis dici bullas, quas nasci videmus ex aqua, quæ mox euanescunt. Item Bombylion dici poculi genus, quòd paulatim extillante potu sonitum reddit in modum animantis, de quo dictum est, quanquam & huic à bombo vocabulum. Apud Suidam quidam tibicinem, pro bombylio, βομβαύλιον dixit, addita litera α, παρὰ τὸ αὐλοῖς βομβεῖν. Quin & M. Tullius Philip. 3. meminit cuiusdam Bambalionis, hominis nihili & impeditæ linguæ. Bambalio, inquit, quidam pater, homo nullo numero. Nihil illo contemptius, qui propter hæsitantiam linguæ stuporemq; cordis, cognomen ex contumelia traxerit. Hesychius ait Græcis βομβαλεῖν esse labiis tremere. Nam id accidere sole: hoc vitio linguæ laborantibus quemadmodum & frigore horrentibus. Quanqnam autem hæc vox varijs modis describitur, tamen eadem est origo, nimirum à sono titubanter loquentium, aut vehementer algentinm. Adagium refertur apud Zenodotum.

Buthus obambulat. 72

Βοῦθος περιφοιτᾷ. id est, Buthus oberrat. De leuibus ac stolidis dicebatur. A moribus Buthi cuiusdam athletæ, qui vicerat in Pythijs ludis. Huius meminit Cratinus, ἐν χείροσι, teste Zenodoto. Meminit & Hesychius, indicans & Aristotelem alicubi de huius victoria meminisse. Fieri potest, vt huic id nominis inditum fuerit ab edacitate, quòd solidos boues vorare soleat. Nam cognominatus est & Hercules βουθοίνας, quòd aliquando esuriens quendam è bubus Theodamantis, quibus ille terram proscindebat, abductum occidit, ac vorauit. Vnde videtur dici posse in edaces, hoc est, βουφάγους.

Bunas iudex est. 73

Βούνας δικάζει. id est, Bunas iudicat. In nonnullis codicibus scriptum est βουλίας, non βούνας, sed deprauate, ni fallor. Vbi lis in longum profertur, nec vnquam explicatur. Qui mos nunc est perditissimis aduocatis nostri temporis, vt subinde nouam reperiant causam producendæ litis, quo plus nummorum extorqueant à litigatoribus. Parœmia nata à Buna quodã Atheniensi. Cum esset controuersia inter Calydonios & Eleos, vtriq; rem ad arbitrium Bunæ detulerunt. Conuenerat autem vt à manibus temperarent, donec ille de negotio pronunciasset. Quod vbi sensisset Bunas, de industria audiebat quidem vtranque partem, cæterum per fictas occasiones rem in longum distulit, nec vnquam de lite voluit pronunciare. Author Mnaseas apud Zenodotum.

Bos sub iugum. 74

Βοῦς ὑπὸ ζυγόν. id est, Bos sub iugum, vbi quis assidue laborat, aut vbi se quis laborioso inuoluit negotio. Ductum à bubus agricolis. Quin & hic erit locus vtendus, cum negabimus aliquem ad id detrahendum negotij, ad quod administrãdum parum sit idoneus: sed eum qui sit aptus, quòd bos iugo ducendo natus videatur, non item canis, aut ceruus. Proinde confine fuerit illi quod alio positum est loco, Bos clitellas. Recenset Zenodotus.

Tenui filo. 75

Tenui filo, pro stilo subtiliori, minusque grandiloqua oratione. Nam Rhetores treis faciunt orationis χαρακτῆρας, grandem, tenuem, & mediocrem: sumpta metaphora à nentibus, aut certe à textoribus. Horatius:

Tenui deducta poemata filo.

Ausonius in oratione qua Gratiano imperatori de consulatu gratias agit, Tenuiori, inquit, filo, vt dicitur, deducta libauerim. Cui diuersum erit, Crasso filo, crassiore filo. Veluti si dicas, Barbaros crasso filo tractare rem theologicam. M. Tullius libro De oratore secundo dixit vberiore filo, pro copiosius: & in Senectute, aliud filum orationis, pro alio dicendi genere.

Tenui vena, diuite vena, tenui canale. 76

Rem eandem alia reddunt metaphora, cum aiunt, Paupere vena, benigna, vena diuite vena. Venam autem appellant indolem, & vim genuinam ingenij: translatione ducta, vel à fontibus, quorum alij angustiore vena manant, alij tanta, vt flumen ingens efficiant: vel à metallis, quorum etiam venę

non genere tantum, ſed & copia differunt. Simillimum eſt, quod ait Quintilianus libro vndecimo. Pleniore tamen hæc canali fluunt: Vos Albani tumuli atq; luci.

77

Υπερμαζᾶν.

Μάζα Græcis genus eſt cibi è ſimila tritici, quod, vt apparet, in delitiis erat, vnde vulgari ioco dicebant ὑπερμαζᾶν, pro opipare ſplendideq; viuere, ſiue ob egregias mazas, ſiue quòd aliquid his etiam lautius ſumerent. Eam vocem Iul. Pollux lib. 7. indicat fuiſſe veterum, pro qua recentiores dixerint κριθιᾶν, à iumentis dictum, quibus hordeum placentæ ſunt. illud mirum hoc verbum proferat ex Aeſchylo & Sophocle, cur recentiorum eſſe dicat, niſi forte apud recentiores cœpit vſitatius eſſe quàm ὑπερμαζᾶν. Euplous ad Thalaſſerotem, ὑπερμαζᾶς ἢ μέμηνας. ἀκούω γάρ σε λοιδόρου γυναικὸς ἐρᾶν. aut luxu diffluis, aut inſanis. nam audio te captum amore mulieris maledicæ. Conſimili forma dicebant ματτυάζειν, à Mattya cibi genere, quod Athen. lib. 14. recenſet inter ſecundæ menſæ delicias.

78

Nec propius ferire.

Οὐδ' ἴκταρ βάλλειν, id eſt, Nec propius quidem ferire dicuntur, qui procul abſunt à ſcopo, multoq; interuallo aberrant à re propoſita. Sumptum eſt ab imperitis ſagittariis, cuiuſmodi cum Diogenes ille Cynicus conſpexiſſet, proxime ſcopum conſedit: rogatus quid ſibi vellet, ne me feriat, inquit innuens quiduis illum tacturum potius quàm ſcopum. Ergo qui nimium aberrãt à ſigno, οὐδ' ἴκταρ βάλλειν dicebantur: perinde valet quaſi dicas, οὐδὲν ὅμοιον. id eſt, Nihil ſimile. ἀπὸ σκοποῦ dixit Homerus. Vſurpauit hoc adagium Plato lib. De repu. 9. καὶ ταῦτα δὴ πάντα, πρὸς τύραννον πονηρίᾳ τε καὶ ἀθλιότητι πόλεως παραβαλλόμενα, τὸ λεγόμενον οὐδ' ἴκταρ βάλλει. id eſt, Hęc quidem ſanè omnia ad tyrannum collata, malitia miſeriaq; ciuitatis haudquaquam accedunt ad ſcopum, vt prouerbio dici ſolet. Suidas admonet, è linguæ proprietate dictum prouerbium, velut & illud quod proxime ſequitur. Huc alluſiſſe videtur Lucianus in Dialogo quem ſcripſit, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Μὴ εἶναι τῶν τηλικούτων ἀξίαν μηδὲ ἐγγύς. id eſt, Neq; enim eſſe me tantis laudibus dignam, ne prope quidem. Item Ariſtides in Miltiade, οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐδὲ ἐγγύς, id eſt, Multum abeſt, vt hæc ita ſe habeant. Adagium hoc referendum in gregem illorum quæ commemorauimus alibi, τῆς θύρας ἁμαρτάνειν, & toto errare cœlo, & tota errare via.

79

Diolygium malum.

Διωλύγιον κακόν. id eſt, Ingens malum, ipſa loquendi figura prouerbialis eſt. Vtitur hoc adagio Plato in Theæteto, Οὐ μακρὰ μὲν καὶ διωλύγιος φλυαρία. id eſt, Haud longa quidem ac Diolygia nugacitas. Apud Suidam referuntur hæc ex authore quopiam, Damaſcio opinor, καὶ ταῦτα οὐδὲ διωλύγιος φλυαρία δόξειεν εἶναι, καὶ δικαίως, οὐ κατὰ γραῶν ὕθλον λεγόμενον, ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φλυνάφου. id eſt, Nónne hæc vel maxima nugamenta videbuntur? Sanè videbuntur, & quidem merito. Non iuxta deliramenta, quæ vocant anicularum, ſed vltra maximas nugas. Chryſoſtomus aduerſus Iudæos oratione prima ait, μέγα διωλύγιον ὀλολύξαντες, id eſt, clare iubilantes, vt vox procul queat exaudiri. loquitur de paſtoribus viſo lupo inter ſe vociferantibus. Vocis originem bifariam indicant. διωλύγιον, quaſi διόλου ἰὸν, quòd clamor nuſquam non penetret: & διωλύγιον, quaſi διολλύον, id eſt, perdens & exitium adferens. Dicitur autem prouerbium de eo qui malo quopiam ingenti ac diuturno tenetur.

80

Eadem tibi & Pythia & Delia.

Ταῦτα σοι καὶ πύθια καὶ δήλια. id eſt, Hęc tibi & Pythia & Delia. Quoties ſupremum aliquod opus ſignificamus. Perinde quaſi dicas, hæc ſumma omnium quæ geſturus es in vita. Citatur adagium ex Menandro. Natum aiunt ab oraculo quodam reddito Polycrati Samiorum tyranno. Nam is poſteaquam Rheneum inſulam cepiſſet, eamq; conſecraſſet Apollini, conſtitutis apud Delum ludis pulcherrimis, Delphos miſit conſulturos, vtrum oporteret eos ludos Delios an Pythios appellare. Reſpondit oraculum, ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, futurum innuẽs, vt propediem excederet è vita, idq; euenit. Itaq; res in prouerbium verſa. Cæterum ſi ſcribas ταυτὰ, vertes eadem: ſi ταῦτα, vertes hæc. Neque enim ad ſenſum magni refert.

81

Claue findere ligna, & ſecuri fores aperire.

Τῇ κλειδὶ τὰ ξύλα σχίζειν, τῇ δὲ ἀξίνῃ τὴν θύραν ἀνοίγειν πειρᾶς. id eſt, Claui ligna findere, ſecuri vero fores aperire conaris: cum res præpoſtere geritur, veluti ſiquis liberos metu ſtudeat emendare, ſeruos beneficijs ſibi adiungere. Aut ſiquis apud imperitos philoſophicis rationibus agat, apud eruditos clamore & improbitate vincere conetur. Refertur à Plutarcho, libello cui titulus, περὶ τοῦ ἀκούειν.

82

Bellerophontes literas.

Βελλεροφόντης τὰ γράμματα. id eſt, Bellerophõtes literas. Subaudiendũ verbũ aliquod accõmodũ ſententiæ

sententiæ adfert,at aliud aliquod. Locus erit huic prouerbio,cum quis literas velut commendaticias perfert,quæ contra ipsum sint descriptæ: Vulgo literas Vriæ vocāt. Neq; dissimilis est historia apud Hebræos De Bellerophonteis literis huiusmodi fabulam commemorant Græci. Bellerophontes propter occisum Bellerum Argos exilio mutās,in Tirynthem peruenit,Prœtiq; regis hospitio est vsus. Interim Antea regis vxor,adolescentis amore correpta,cœpit illius animum ad stuprum solicitare, & sui copiam obtulit. Ille vbi flagitium recusasset, videlicet hospitij religione permotus, illa prior occupans,versoque in odium amore muliebri, Bellerophontem apud maritum occulte defert, tanquam ab illo fuisset de stupro interpellata. Quod vbi persuasisset, quoad poterat, regis animum in perniciem iuuenis instigabat,semper ad aurem occinens illud Homericum.

Τεθναίης ὦ προῖτ᾽ ἢ κάκτανε βελλεροφόντην. id est,
Aut morere Prœte,aut interfice Bellerophontem.

Prœtus itaq; vere regio ingenio,& vt Homeri vtar verbo, ἀγκυλομήτις, velut officij causa Bellerophōtem ad Iobaten hospitem mittit,additis literis velut in illius commendationem scriptis. In his mandabat Iobatæ,vt iuuenem quoquo pacto tolleret è medio. Bellorophon vt est minime suspicax innocentia,literas acceptas reddit,vt fuerant obsignatas. Quas vbi perlegisset Iobates,quo Prœto gereret morem,aggreditur adolescentem honesto titulo perimere. Nam hic fermè malorum principū mos. Animum iuuenis suapte sponte ferocem,ad periclitandas vires,gloriamq; parandam inflammat. Ac primum persuadet,vt cum chimæra congrediatur. Id erat monstrum triforme,

Prima leo,postrema draco,media ipsa Chimæra. id est,
Caprina specie.

Hanc Bellerophontes equo insidens alato,telo confixit confecitq;. Post alijs atq; alijs periculis,obiecit iuuenem,à quibus omnibus cum ille victor rediret,rex & vires admiratus, & ex euentu coniectans innocentiam,literas Prœti ostendit,generum asciuit,ac moriens eidem imperij successionem tradidit. Itaq; quisquis imprudens aut pronunciat,aut facit quippiam,quo se prodit,in eum recte dicetur, Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, aut quicunq; sub officij prætextu læditur. Adagium recēsetur à Zenodoto. Plautus in Bacchidibus: Tace,nullus homo dicit,hæ tabellæ te arguūt. Quas tu attulisti,hæ te vinciri iubent. Aha Bellerophontem iam tuus me fecit filius. Egomet tabellas detuli,vt vincirer,sine. Effertur adagium in hunc etiam modum, Βελλεροφόντης κατὰ σαυτοῦ. id est,Bellerophontes aduersus seipsum. Lucianus in apologia τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων κατὰ σαυτοῦ ὁ βελλεροφόντης γεγραφὼς τὸ βιβλίον. id est, Qui Bellerophontes librum aduersus teipsum scripseris. Simili commento rex Pharnabazus imposuit Lysandro. Refert Plutarchus in ipsius vita.

Cœno puram aquam turbans,nunquam inuenies potum. 83

Βορβόρῳ ὕδωρ λαμπρὸν μιαίνων οὔποθ᾽ εὑρήσεις πότον. id est,
Si limpidam perrexeris
Cœno aquam spurcare,nunquam quod bibas inueneris.

Carmen est Trochaicum,quod nos Hemistichio & carmine eiusdem generis expressimus. Dici solitum,vbi quis ea quæ sunt per se pulcherrima,contaminat admistis iis quæ sunt turpissima. Veluti si quis poeticæ admisceat obscœnitatem,suo vtiq; vitio. Nam ars per se syncera: aut siquis theologicā eruditionem hæreticis opinionibus deprauet,aut spurcitia sermonis inquinet,aut prophanis contaminet literis. Aut amicitiam principis crebris offensis irritet. Conueniet in hos quoq; quibus hæc vita grauis est,idq; ipsorum culpa,quod animi vitio,quæ per se molesta non sunt, molestiam adferre videantur. Quod si adsit mens à stultis affectibus immunis, quicquid acciderit,voluptati futurum est.

Charetis pollicitationes. 84

Αἱ χάρητος ὑποσχέσεις. id est, Charetis pollicitationes. Dici solitum,vbi quis facile ac benigne promittit,iuxta illud Nasonis,

Promittas facito,quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.

Natum adagium à Charete quodam Atheniensium duce,qui quiduis cuiuis pollicebatur,at non præstabat item quod receperat. Hunc Charetem nunc fermè reges & pontifices imitantur, dum omnibus omnia promittunt,neq; recusant quicquam,vt saltem spe lætos à se dimittant. Atq; vltro etiam inuitant vt rogentur,spe videlicet illectantes. Narrant & de Vespasiano filio, cum admoneretur ne tam facilis esset ad pollicendum,quòd longe plura promitteret quàm præstare posset, respondit, Nō oportere quenquam ab imperatoris conspectu tristem discedere. Adagium refertur à Suida,nec dubito quin sumptum sit ex Aristophane.

85

Ceſcon habitas.

Κέϛκον οἰκεῖς.id eſt,Ceſcum habitas.In ſtupidum & bardum dicebatur. Ceſcos Pamphyliæ ciuitas,cuius ciues ob vecordiam ſtultitiamq; vulgo male audiebant.Iuxta Ceſcum vrbem fluuius erat, cui nomen ἄνυς.id eſt,amens. Quanquam Suidas,qui & ipſe prouerbij meminit,Ceſcum ponit in Cilicia,non in Pamphylia. Vnde & vulgari ſermone iactatum eſt,πόλις κέϛκος νοῦν οὐκ ἔχουσα.id eſt, Ceſcus ciuitas mentis inops. Quadrabit & in cœtum, aut conciliabulum hominum ſtultorum. Conuenit cum eo quod aliàs oſtendimus, Bœotica ſus. Adagium recenſet Zenodotus. Illud obiter admonendum, locum in Suida deprauatum haberi in dictione κέϛκος, & pro κέϛκον οὐκ ἔχειν legendum eſt κέϛκον οἰκεῖν.

86

Circulum abſoluere.

Τὸν κύκλον ἀποτελεῖν.id eſt, Circulum abſoluere,eſt rem omnibus numeris,omnibus partibus perfectam reddere. Vnde & κυκλοπαίδεια dicta,quæ diſciplinarum omnium velut orbem abſoluerit,& ἐγκύκλιος παιδεία.Metaphora ſumpta videtur à mathematicis,apud quos circularis figura perfectiſſima abſolutiſſimaq; iudicatur. Vnde illud non ſine cauſa laudatum carmen de ſapiente,

Mundi inſtar in ſe totus teres atq; rotundus,
Externæ ne quid labis per leuia ſidat.

Confine illud παντὶ ῥυθμῷ.id eſt, Omni numero Ita Fabius in præfat. lib. 8. Quam vt per omneis numeros,& penitus cognoſcere, ad ſummam ſcientiæ neceſſarium eſt, ita incipientibus ſimplicius ac breuius tradi magis conuenit. Quod à muſicis ductum videtur.

87

Calidam veruti partem.

Τὸ θερμὸν τοῦ ὀβελοῦ.id eſt, Calidam veruti partem. Subaudiendum arripuit,aut ſimile quippiam. Aut vbi quis per imperitiam negotij ea parte rem aggreditur,qua minime tutum fuerat aggredi. Aut vbi quis ob inſcitiam pro melioribus eligit peiora. Zenodotus ait huius adagij meminiſſe Sophoclem. Sumpta metaphora ab ijs qui per imprudentiam,eam veruti partem manu prehendunt quæ calet, deinde offenſi reijciunt,& alteram partem apprehendunt. Non vſquequaque diſſimile huic, ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει.id eſt, Piſcator ictus ſapiet,quod alio loco retulimus.

88

Titanicus aſpectus.

Τιτανῶδες βλέπειν.id eſt, Titanicum tueri,hoc eſt,vultu Titanico obtueri. Titanicum autem vocant,ac tetricum:ac cuiuſmodi fuiſſe feruntur veteres illi Titanes. Lucianus in Timone, Ἐκπετάσας γοῦν τὸν πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνατείνας, καὶ βρενθυόμενός τι πρὸς αὐτὸν ἔρχεται τιτανῶδες βλέπων. id eſt, Ita promiſſa barba,reductiſq; ſupercilijs,ſecum murmurans neſcio quid,accedit Titanico vultu aſpiciens, Idem in Icaromenippo, ὁ Ζεὺς μάλα φοβερῶς δριμύ τε καὶ τιτανῶδες εἰς ἐμὲ ἐπιδών. id eſt, At Iuppiter admodum terribiliter acriterq; & Titanico me intuens vultu.

89

Thraces fœdera neſciunt.

Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίσταται.id eſt, Thraces fœdera non norunt. Apud Thraces euenit, vt natu maximus quidam iaculo per pectus adacto interierit. Vnde Ionibus & Aeolibus veluti per ænigma dici cœptum, Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίσταται.quòd natu grandibus honos magis debeatur apud hos qui legibus viuunt. Porrò Thracum barbariem & immanitatem perfidiamq; ſatis arguit interemptus à Polymneſtore Polydorus, hoſpitij iure violato. Et Euripides in Hecuba,

Τάχ᾽ οὖν παρ᾽ ὑμῖν ῥᾴδιον ξενοκτονεῖν,		Iugulare forſitan hoſpitem vobis leue eſt,
Ἡμῖν δέ γ᾽ αἰσχρὸν τοῖσιν Ἕλλησιν τόδε.	id eſt,	Nobis Achiuis iſtud oppido eſt graue.

90

Thunniſſare.

Θυννίζειν, Græci transferunt pro ſtimulare pungereque, vel quòd hic piſcis, quo ſit palato gratior,expungi ſoleat,vel quòd ipſe piſcis adurat,pungatq; contactu. Plinius lib. 9. cap. 15. rem auditu nouam memorat de Thynno. Ait in mari animalculũ eſſe perquam exiguum,aranei magnitudinẽ excedenti, ſcorpionis effigie:id ſe Delphino,& ei q gladius vocatur, crebro Delphini magnitudinẽ excedenti, ſub pinna affigit aculeo,tantoque infeſtat dolore,vt in naues ſæpenumero exiliant. Athenæus libro Dipnoſophiſt. ſeptimo prodidit, Thunnorum generi, quos Athenienſes Thinnidas appellant, ſubter ventrem pinnam affixam eſſe, quæ vocetur athera. Addit piſci nomen inditum, παρὰ τὸ θύειν, quòd impetu feratur, præſertim cum œſtro concitus agitur,id quod illi accidit circa ſolſtitium æſtiuum. Id eſt animalculum in capite ſpecie ſcorpij, magnitudine drachmæ. Quo malo ſic exagitantur,vt ex aquis ſubſiliant,non minus alte quàm Delphini: Atq; huius rei teſtem adducit Ariſtotelem. Lucianus in Ioue Tragœdo, Ἄπαγε θυννῶδες τὸ ἐνθύμημα ὦ Πόσειδον, καὶ κομιδῇ παχύ. id eſt, Agage

Thunnicum

Thunnicum enthymema Neptune & ſupra modum pingue. Rurſum in eodem Dialogo ad idem verbum alludens, Εἰ τἀμὰ οὕτως ὑμῖν ἀποτεθωύισαι. id eſt, Si mea vobis ita expuncta ſunt. Adagium recenſetur à Diogeniano.

Citius vſura currit quàm Heraclitus. 91

Θᾶττον ὁ τόκος ἡρακλείτω περινέω τρέχει id eſt, Citius vſura quàm Heraclitus celerrimus currit. Admonet adagium abſtinendum à mutua pecunia quæ credatur ad vſuram. Nam opinione celerius currere diem vſurarium. Sumptum prouerbium ab Heraclito quodã celeritate currendi præter cæteros eximio atq; excellenti. Iuxta Doricam dialecton dictum eſt, ἡρακλείτω & περινέω pro ἡρακλείτου περινέου. Videtur carmen fuiſſe trochaicum tetrametrum catalecton paucis ſyllabis deprauatis.

Celerius quàm Butes. 92

Θᾶττον ἢ βούτης. id eſt, Celerius quàm Butes. Hoc adagio ſignificabant aliquid quàm primum abſolui, compendioq; explicari. Quemadmodum ſolent ij qui paucis verbis, & ijs trunce pronunciatis, longam ſententiam ſignificant. Aiunt hinc fuiſſe natum. Athenis inter picturas Stoæ porticus, depictus erat Butes quidam, atq; ita pictus, vt ſumma capitis pars cum oculis duntaxat videretur, videlicet vt ſpectator imaginaretur reliquum corpus tegi montis obiectu in quo ingrediebatur. In eius igitur pictura quoniam non multum operæ ſumpſerat pictor prouerbio iactari cõſueuit de his quæ facile perficiuntur. Author Zenodotus.

Lydus oſtium clauſit. 93

Λυδὸς τὴν θύραν ἔκλεισε. ideſt, Lydus oſtium clauſit, De furacibus dicebatur, quòd Lydi non diſcederent, niſi re quapiam ſublata. Quod ſi permittitur nobis diuinare, (cur autẽ non permittatur in re tam vetuſta, cum nec author extet, nec interpres?) malim accipere de ijs qui rem quampiam obſcœnam aggreſſuri, fugiunt arbitros, abduntque ſeſe, propter Lydos molliciei notatos. Vnde & Plautus Lydum volſum appellat. Alluſit ad prouerbium, atque vtinam aperuiſſet etiam, Plutarchus in commentario quem ſcripſit aduerſus Colotam. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καθάπερ ὁ λυδὸς ἐφ᾽ αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀποριῶν, καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν ἐπίκουρον. id eſt, At mihi videtur, quemadmodum Lydus aduerſus ſeipſum, non vnam aperire ianuam, ſed plurimis ac maximis difficultatibus Epicurum inuoluere. Niſi ſicui magis placet, vt hic Plutarchi locus referatur ad illud quod aliàs dicetur, viro Lydo negotium non erat. Heſychius meminit prouerbij, ſed nihil addẽs pręter hæc verba, Ἐπὶ τῶν μωροκλεπτῶν, de ſtulte furacibus. Verum hic prodidit nobis deprauatam in alijs libris ſcripturã, legendũq; non ἔκλεισε, ſed ἐκίγκλισε. id eſt, mouit ſiue tentauit. Fures enim imperiti dum non ſinę ſtrepitu mouent oſtium, ſeſe produnt ſæpius. κιγκλίζειν enim Gręcis, authore Suida, polyſemon eſt. Sonat enim σαλεύειν, μοχλεύειν, ἦχον ποιεῖν, κινεῖν. id eſt, mouere, obdere peſſulum, ſtrepitum facere, attingere. Hæc eſt autem præcipua furum ars, vt ſiue ingrediantur, ſiue egrediãtur abſq; ſonitu moueant oſtium. Ex his iam arbitror eſſe perſpicuum qui dſentiat Plutarchus.

Lydus in meridie. 94

Λυδὸς μεσημβρίᾳ. id eſt, Lydus in meridie. in hominem inſatiatæ, aut etiam intempeſtiuæ libidinis dictitabatur. Narrant Lydos adeo libidine perditos fuiſſe, vt non tantum noctu vacarent voluptati Venereæ, verumetiam ipſo meridie laſciuirent manibus fœdum opus peragentes, vnde λυδιάζειν dicunt Græci pro Lydorum more vitam agere. De gentis huius luxu delitijsq; multa commemorat Athen. lib. 12. Meminimus alibi, nimirum in prouerbio, Sybaritica menſa, de conuiuio Sybaritico, in quo & Venus admiſcebatur. Porrò nullum eſt tempus magis alienum à coitu, quàm vel meridiei ob æſtuantem ſolem, vel conuiuij, propter ſpiritus circa ſtomachum & cõcoctionem occupatos.

Caprarius in æſtu. 95

Αἰπόλος ἐν καύματι. id eſt, Caprarius in æſtu. Conſimilem habet ſenſum, vedelicet intempeſtiuæ libidinis. Nam his horis caprarij, dum ſeductis gregibus in vmbra latitant, laſciuire ſoliti ſcribũtur. Zenodotus vtrunq; refert adagium, & item Suidas. Poterit ad quamuis voluptatem accommodari non in tempore adhibitam.

Lydus cauponatur. 96

Λυδὸς καπηλεύει, id eſt, Lydus cauponatur. In effœminatos & voluptatibus addictos iaciebatur. Ex huiuſmodi natum hiſtoria tradunt. Cyrus rex deuictis Lydis imperauit ex conſilio Crœſi, vt cauponiam exercerent, neque tractant arma, ſed veſte ad terram vſque demiſſa vterentur, quæ olim molliciem indicabat, vt ad eum modum veluti in fœminas transformati, ad rebellionem fierent inutiles. Herodotus lib. 1. tradit, Lydos primos omnium caupones & inſtitores extitiſſe. Heſychius tradit

ab his inuenta ſpectacula, & hinc Romanos dixiſſe ludos. καπηλεύειν Græcis proprie dici, qui vendunt eſculenta. Prouerbium ſapiũt & illa quæ refert Suidas. λυδιάζω ſeu λυδίζω, pro eo quod eſt, Lydorum more viuo. Refertur à Suida.

97

Lydorum carycæ.

Λυδῶν καρύκας. id eſt, Lydorum carycas, antiquitus appellabant, quicquid eſſet opiparum, & varijs conditum cupedijs. Nam caryca cibi genus Lydij, ex multijugis lautitijs & ſanguine confectum, Athen. Dipnoſoph. lib. 12. tradit, carycarum apparatum primum repertum à Lydijs. Effertur adagiũ integre ad hunc modum, Μήτε λυδῶν καρύκας, μήτε μαστίγων ψόφους. id eſt, Nec Lydorum carycas, nec flagrorum ſtrepitus. Subaudiendum, volo, aut ſimile quippiam: id eſt, nec blandimenta volo, nec conuicia, nec nimium blanda, nec rurſum aſpera nimium, de quo plura dicentur aliàs.

98

Lupinum potum.

Λυκεῖον ποτόν. id eſt, Lupinum potum dicebant, vbi quis voluptatem ſui periculo capitis emeret. Narrant duos erupiſſe fontes ſacros Apollini, quorum alter vino ſcateret, alter melle, ad quos cum aues aduolarent, arcu feriebantur. Porrò Apollo ſuper cætera cognomina dictus eſt & Lucius, ſiue à luce quam aperit, ſiue à lupis interfectis. Authores Zenodotus & Suidas, admonentes penultimam eſſe circumflectendam. Nam λύκειον prima acuta, gymnaſium eſt Athenis, quod quidam à Piſiſtrato, quidam à Pericle conſtructum putant. Atq; hinc ortum prouerbium, confine illi, Vt canis è Nilo.

99

Lupi decas.

Λύκου δεκάς. id eſt, Lupi decas. Dictum apparet in eos ad quos inhoneſti lucri pars aliqua tametſi puſilla rediret. Aut in eos qui largitionibus eſſent corrupti, alioſúe corrumperent. Nam Athenis in foro vbi cauſæ agebantur, Lycus quidam genius ſcalptus ſtabat, lupina ſpecie, Apud hanc ſtatuam Sycophantæ pecunia corrupti verſari conſueuerunt, velut apud deum quempiam ſui quæſtus præſidem eiq; in dies ſingulos triobolus ſecabatur. Authore Zenodoto, quanq̃ attigit & Heſychius. Suidas addit, Sycophãtas fuiſſe decẽ numero, veluti decẽ viros referentes. Meminit huius Ariſtoph. in Veſpis,

Θ' ἡρῷον εἴ πως ἐκκομίσαις τὸ τοῦ λύκου. id eſt,
Siqua ſimulachrum efferre poſſies Lyci.

Erat hoc quæſtus genus apud veteres inuiſiſſimum, eorum̃ qui in ius vocabant, vt ex damnato dicta multa portionem aliquam præmij loco ferrent. Vnde & ſectores dicti ſunt, & quadruplatores.

100

Verba importat Hermodorus.

Λόγοις γὰρ ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται. id eſt,
Sunt Hermodori verba mercimonium.

In eum dicebatur qui præter verba nihil adferret. Quemadmodum Laches in Ecyra Terẽtiana Pamphilum filium rogat, num vnam duntaxat ſententiam ſecum è Lemno reportaſſet. Aut in eos qui vẽdunt pecunia, quod in poetas, aduocatos, fumi venditores. atq; id genus homines recte dici poterit. Natum aiunt ab Hermodoro quodam Platonis auditore, qui commentarios ab illo conſcriptos, in Siciliam deportare conſueuerit, atq; inibi venditare. Vnde Siculi, vt ſunt dicaces, rem in prouerbium verterunt, dicentes, Hermodorum pro mercibus importare verba. Cæterum ſophiſtæ & philoſophi lucubrationes ſuas λόγους appellant. Alluſit haud dubie huc M. Tullius lib. Epiſto. ad Attic. 13. Dic mihi, placétne tibi primum edere iniuſſu meo? Hoc ne Hermodorus quidẽ faciebat is qui Platonis libros ſolitus eſt diuulgare, ex quo λόγοισιν ἑρμόδωρος. Porrò licet Cicero mutilũ adduxerit prouerbium, tamen ſi addas, ἐμπορεύεται, conſtabit Græcus ſenarius. Hinc & λογέμπορος dictus, qui præter verba nihil adfert.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA VII

1

Pomarius Hercules.

MΗλιος ἡρακλῆς. id eſt, Pomarius Hercules. Per contemptum dicebatur in eum, qui nomen quidem magnificum gereret, cæterum opibus nullis nullaq; potentia pollens. Ab euentu natum. Narrat Suidas, cum ruſtici quidam Herculi bouem eſſent immolaturi, iſq; rupto fune profugiſſet, nec eſſet quod ſacrificaretur, malum arreptum ſuppoſitis quatuor ramis crurum vice, deinde additis alteris duobus ceu cornuum loco bouem vtcũq; ſunt imitati, idq; ridiculum ſimulachrum pro victima ſacrificauerunt

sacrificauerunt Herculi. Iulius Pollux lib. De vocabulis rerum 1. fabulam aliquanto secus narrat, n pe ad hunc modum. Solenne est, inquit, apud Bœotos, Herculi malis rem diuinam facere. Cumq; iã adesset dei festum, & immolandæ victimæ tempus vrgeret, porrò hostia erat aries, cum ea serius adduceretur, propterea quòd Asopus fluuius ita subito creuisset, vt transiri non posset, pueri qui iuxta aram ludebant, sacrificij ritum nihilominus peregerunt. Pulchro cuipiam malo quatuor stipulas vice pedum addiderunt, rursum alias duas cornuum loco, imaginantes sese ad eum modum arietem immolare. Creditum est Herculem hac victima magnopere delectatum, proinde mãsisse apud Thebanos hunc morem, vt malis sacrificaretur Herculi. Cognomen hinc additum deo, vt ἡρακλῆς μήλων. id est, Hercules malorum vocaretur.

Verecundia inutilis viro egenti. 2

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.
Ita legitur apud Homerum Odysseæ P. Citatur à Platone in Lachete. Ac mox,
Αἰδῶ δ᾽ οὐκ ἀγαθὴν φὴς ἔμμεναι ἀνδρὶ προΐκτῃ. Apud Hesiodum item,
Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ κομίζει. id est,
Verum homini pudor haudquaquam conducit egeno.
Is versus in prouerbium abijt. Admonet autem abijciendum pudorem, quoties vrget necessitas. Est enim verecundia cum ad multa vehementer inutilis, tum maxime cum res postulat, vt omnia nobis sint facienda: velut inutilis pudor est qui deterret à discendo quod turpe nescire. Et, vt ait Flaccus, Incurata malus pudor vlcera celat. Idem alibi, Pudor, inquit, te malus vrget. Eodem allusit Euripides in Iphigenia in Aulide,
Ὅμως δ᾽ ὅσον γε δυνατὸν, αἰδεῖσθαι χρεών. id est,
Veruntamen pudere oportet eatenus,
Quoad licet. Homerus Iliados Ω. scribit verecundiam seu reuerentiam plurimum prodesse, & eandem officere plurimum,
Οὐδέ οἱ αἰδὼς
Γίγνεται, ἥ τ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ᾽ ὀνίνησιν. id est, Nec pudor est illi, qui vel lædit vehementer, Vel multum prodest homini.
Et videre est nonnullos hoc inutili pudore præditos, qui corporis incommoda celare malunt, quàm amicorum ope tolli: quo ingenio fuisse legitur Apelles, cui & morbum & inopiam dissimulanti candidus amicus furtim sub ceruicale pondus auri submisit. Sed eorum multo maxima turba est, qui animi morbos & egestatem inutili pudore dissimulant. Atqui his ferè accidit, vt post malo in apertum erumpente, tum miserius, tum frustra erubescant.

Ventrem mihi obijcis. 3

Commemorantur & hi versus in Græcanicorum adagiorum collectaneis,
Γαστέρα μοι προφέρεις κάλλιστον ὄνειδος ἁπάντων,
Ἢ πλήρης μὲν ἐλαφροτέρα, κενὴ δὲ βαρεῖα. id est,
Ventrem mi obiecta, quo probrum haud pulchrius vllum,
Plenus is est leuior, grauis idem pendet inanis.
Equidem vbi prouerbium sit, non video, nisi in hoc, κάλλιστον ὄνειδος, quod apud Græcos prouerbij vice videtur vsurpatum. Euripides in Iphigenia Aulidensi.
Καλόν γέ μοι τ᾽ ὄνειδος ἐξωνείδισας. id est, Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.
Aut in ea parte velut ænigmatica, leuis cum plenus est, grauis cum inanis. Nam reliqua vascula quo pleniora sunt, hoc sunt grauiora, quo magis inania, hoc leuiora. Contrà, venter quo distentior cibo, hoc leuior est, propter auctos excitatosq; pastu spiritus.

Turpe silere. 4

Αἰσχρὸν σιωπᾶν. id est, Turpe silere. Hoc licebit vti, quoties qui alterius exẽplo extimulatur ad studium, aut negotium aliquod suscipiendum. Aut natum, aut certe vsurpatum ab Aristotele, qui cum Isocrates rhetoricen doceret, æmulatione commotus, cœpit & ipse pomeridianis illis suis περιπάτοις dicendi artem docere, dicens illud Αἰσχρὸν σιωπᾶν, Ἰσοκράτην δ᾽ ἐᾶν λέγειν. id est, Turpe silere loquente Isocrate. M. Tullius in opere de Oratore ostendit è tragœdia quapiam mutuasse Aristotelem, paucis immutatis. Scribit enim hunc in modum: Aristoteles cum florere Isocratem nobilitate discipulorum videret, quòd ipse suas disputationes à causis forensibus & ciuilibus ad inanem sermonis elegãtiam transtulisset, mutauit repente totam propè formam disciplinæ suæ, versumq; quendam de Philocteta paulo secus dixit. Ille enim turpe sibi ait tacere cum barbaris, hic autem cum Isocratem pate

tetur dicere. Ad Atticum lib. 6. Ego, nisi Bibulus, qui dum vnus hospes in Syria fuit, pedem, porta nõ plus extulit quàm domo sua admiraretur, de triumpho æquo animo essem. Nunc vero αἰχρὸν σιωπᾶν. Hoc nunc quidam abutuntur, nihil existimantes turpius quàm silere, ne apud homines illiteratos parum eruditi, parumq; diserti videantur. Vnde apud Lucianum præceptum illud ἀπαιδεύτου ῥήτορος μηδέποτε σιωπᾶν. id est, Nunquam sile, propterea quod apud imperitos is demum infans & imperitus habeatur, qui non perpetuo garriat.

5

Munerum animus optimus.

Ξενίων δέ τε θυμὸς ἄριστος. id est,

Verum in muneribus res præstantissima mens est.

Græcis hemistichium Heroicum prouerbiale, quo significatur in amicorum muneribus non esse spectandum rei missæ pretium, sed mittentis potius animum, vt Xerxes ille aquam manibus haustã à rustico libenter accepit. Et Christus viduæ numulos omnibus diuitum muneribus prætulit. Et quidam monet exiguum munus à tenui missum amico, perinde vt maximum boni consulere. Plinius in præfat. diuersa extulit metaphora. Verum & dijs lacte rustici, multæq; gentes supplicant: & mola tantum salsa litant, qui non habent thura. Quin tritissimum hodie est, vt qui munus aliquod offerãt, animum iubeant spectari, non rem. Refertur adagium à Phurnuto in opere De natura deorum.

6

Nescit capitis & inguinis discrimen.

Qui eò impudentiæ vel cæcitatis potius deuenerunt, vt nullum prorsus faciant discrimen inter honestum ac turpe, hi nescire dicuntur, quid intersit inter caput & inguen. Inter honesta corporis mẽbra caput primum obtinet locum, ac proinde recte nudatur: quæ vero sub ventre sunt, vt inhonesta teguntur. Iuuenalis de muliere temulenta.

Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.

Pronerbiali figura dictum videtur.

7

Multitudo imperatorum Cariam perdidit.

Πολλοὶ στρατηγοὶ καρίαν ἀπώλεσαν. id est, Multi duces perdidere Cariam.

Admonet senarius, nihil esse perniciosius licentia multitudinis, dum nulli paretur, sed pro sua quisq; libidine rem gerit. Hanc Græci vocant ἀναρχίαν, malum penè tyrannide deterius, qua nihil potest esse peius. Par autem malum est πολυαρχία cum eo quod dicitur ἀναρχία. Idem docet Homericum illud Iliados lib. 2. quod ipsum in prouerbium abijt.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω. id est,

Multos imperitare malum est, rex vnicus esto.

Nam his verbis Vlysses milites tumultuantes, in quibus erat & Thersite, compescit. Eum Homeri versiculum vsurpauit Dion cum videret Heraclidem moliri factionem. Author Aemilius Probus. Natum adagium à Caribus quondam florentissimis, postea per ciuiles seditiones eò redactis, vt etiã in vilitatis prouerbium abierint, quemadmodum alio docuimus loco.

8

Mus albus.

Μῦς λευκός. id est, Mus albus, apud Suidam: μῦς κακός. id est, mus malus, apud Diogenianum. In hominem lasciuum & libidinis immodicæ dicebatur. Nam mures domestici salacissimi sunt, præsertim albi. Aelianus miram esse murum salacitatem authorum testimonijs docet, libro 12. cap. 10. Atq; inter multa illud addit, Epicratem in fabula quapiam cum mulierem significare vellet prodigiosæ libidinis μυωνίαν appellasse, citatq; prouerbium, μῦς λευκὸς ex Philemonis comœdia. Vnde receptum videtur, vt inter amatoria blandimenta, quemadmodum passerculi, columbulæ, & id genus aliorum, itidem & muris cognomentum vsurpetur. Martialis:

Nam cum me murem, cum me tua lumina dicas.

9

Facies tua computat annos.

Prouerbiali nimirum schemate dictum à Iuuenale in vetulam, iam ἔξωρον quidem, & ad Veneris lusus prorsum intempestiuam, sed quæ verborum nequitijs puellam etiam dum ageret,

Facies tua computat annos.

Hoc est frontis rugæ, numerum annorum tuorum præferunt, quanquam libido nondum in te consenuit. Congruit huc Apologus de Crocodilo, cui iactanti maiorum suorum claritatem, & primas in certaminibus partes, vulpes ad hunc modum respondit, ἀλλὰ κἂν μὴ σὺ λέγῃς, ἀλλ' ἀπὸ δέρματός γε φαίνῃ, ὡς ἐκ παλαιῶν ἐτῶν εἶ γεγυμνασμένος. id est, Quin & si tu non dixeris, tamen ipsa pelle præ te fers,

fers quòd multos iam annos in certaminibus sis versatus. Habet enim hoc animal cutem, ceu laminis quibusdam durissimis aduersus omnes ictus armatam. Martialis in quendam qui affectabat etiã-num videri puer,

In te, inquit, reclamat sed tua barba, vir es.

Phœnice rarior. 10

Φόινιξ σπανιώτερος. id est, Phœnice rarior. De rebus aut etiam hominibus inuentu perquam raris. Natum adagium à fabula Phœnicis auis, de qua scribit Plinius lib. 10. cap. secundo. Et ante omnes nobilem Arabiæ Phœnicem, haud scio an fabulose, vnum in toto orbe, nec visum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem, caputq; plumeo apice honestante. Commemorantur hoc loco & alia quædam de Phœnice prodigiosa, quæ quoniam ad prouerbij sententiam nihil attinent, cui libebit inibi legenda relinquo. Ouidius in transformationum lib. 15. sub persona Pythagoræ,

Vna est quæ reparet seq; ipsa reseminet ales,
Assyrij Phœnica vocant, nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lachrymis & succo viuit amomi.
Hæc vbicunq; suæ compleuit secula vitæ,
Ilicis in ramis tremulæq; cacumine palmæ,
Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.
Quo simul & casias & nardi lenis aristas,
Quassaq; cum fulua substrauit cinnama myrrha,
Se superimponit, finitq; in odoribus æuum.
Inde ferunt totidem qui viuere debeat annos
Corpore de patrio paruum Phœnica renasci.
Cum dedit huic ætas vires oneriq; ferendo est,
Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ,
Fertq; pius, cunasq; suas, patriumq; sepulchrum.
Perq; leues auras Hyperionis æde potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

Extat de Phœnice carmen & Firmiani Lactantij non inconcinnum, per Musas, neq; fastidiendum.

Non es laudandus, ne in cœna quidem. 11

Οὐκ ἐπαινεθέιης οὐδ᾽ ἐν περιδέιπνῳ. id est, Non queas laudari, ne in parentalibus quidem. In hominem dicebatur vehementer illaudatum. Antiquis mos erat, præsertim Atticis, in cœnis funeralibus, quas Græci περίδειπνα vocant, encomijs, epicedijs & epitaphijs laudare vita defunctum, etiam si parum meruisset in vita. Siquidem, vt inquit Ouidius,

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

Vnde fit, vt viuos nonnunquam merita laude fraudemus, mortuis etiam immeritam tribuamus. Festus Pompeius docet, antiquitus solere conduci mulieres quæ in funere non sine laudibus lamentarentur vita defunctum, alijsq; lamentandi modum præirent, vnde & præficæ dictæ sunt, quasi præfectæ: citatque Næuij testimonium. Hæc quidem me hercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat. Fortassis hinc ductum est, quòd antiquitus mos fuisse videtur, vt in cõpotationibus aliquorũ etiam viuentium laudes dicerentur. Quemadmodum apud Platonem Alcibiades Socratis encomium refert, & apud Plutarchum, Alexandrum Magnum laudat Callisthenes. Eiusmodi vero laudes non admodum speciosæ videbantur, vt inter pocula decantatæ. Nec absurdum arbitror, siquis ad priscorum consuetudinem referat parœmiam, qua fieri solet, vt in conuiuijs citharœdus, aut deorum, aut insigniũ virorũ facta cantaret. Velut apud Homerum in omnibus fermè conuiuijs, Apud Vergilium item,

Cithara crinitus Iopas
Personat aurata.

Tametsi hæ quoq; laudes plerunq; ad auditorũ gratiã fingebãtur. Adagium refertur à Diogeniano.

Pedibus in sententiam discedere. 12

Quid sit pedibus in sententiam discedere, & quid pedaria sententia, satis explicuit A. Gellius libro tertio capite 16. Id si transferatur ad quamlibet alienæ sententiæ comprobationem prouerbij formã accipiet. Veluti siquis dicat. Non est viri prudentis, quicquid vxori libuerit, protinus in illius sen-

tentiam pedibus discedere. Aut par est, vt affectus in rationis sententiam pedibus discedat, non contrà. Ego vero in tuam sententiam manibus pedibusq;, ac toto corpore discedo. Translatum est à veteri consuetudine quæ seruari cousueuit, quoties ingens erat turba suffragia ferentium. Liuius decadis primæ, lib. 7. Vbi sententiam meam vobis peregero, tum quibus eadem placebũt, in dextram partem taciti transibitis. Quæ pars maior erit, eo stabitur consilio. Et aliquanto post, Quibus hæc salutaria videntur, agitedum in dextram partem pedibus transite. Omnes transierunt, vadentemq́ue per intermissa custodijs loca Decium secuti sunt. M. Tullius Philipp. 11. Dixit tamen siquis eorum qui post se rogati essent, grauiorem sententiam dixisset, in eam se iturum. Idem in Epist. ad Lentulum. Perspiciebant enim in Hortensij sententiam multis partibus plures ituros, quàm aperte Volcatio assentirentur. Ibidem, Frequentes ierunt in alia omnia. Idem Planco, Frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit. Hæc ratio ferendorum suffragiorũ discessio dicebatur. Plinius nepos epist. lib. 2. Adriano, Sed cum fieret discessio, qui sellis curulibus astiterant in Cornuti sententiam ire cœperunt. Tum illi qui !e collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt. Qui sententias interrumpebat, intercedere dicebatur. T. Liuius libro ab Vrbe condita 9. Cum omnes laudibus modo prosequ :ntes virum in sententiam eius pedibus irent, tentata paulisper intercessio est. Idem ab Vrbe condita 5. In quam sententiam cum pedibus iretur, cæteri tribuni militum nihil contradicere. Plinius maior lib. 2. cap. 7. nonnihil nouauit sermonis formam, Sedere, inquiens, cœpit sententia hæc: pariterq́; & eruditum vulgus & rude in eam cursu vadit. Vehemẽter ac præcipitanter assentiri dixit cursu vadere in sententiam, & sedere dixit pro placere. Nam Flauius Vopiscus in vita Aureliani imperatoris, indicat & manuum porrectione sententiam alienam comprobari solere. Sic enim scribit. Deinde alijs manus porrigentibus, alijs pedibus in sententiam euntibus, plerisq; verbo consentientibus, conditum est senatusconsultum. Tale quiddam sensit & Sallustius in bello Catilinario, cum ait, Silanum postea permotum C. Cæsaris oratione, pedibus in sententiam Tiberij Neronis iturum se dixisse, cæteros verbo, alios varie Cæsari assensisse. Quintilianus dixit, Manibus pedibusq; in sententiam discedere. Porrò qui vultu quoq; ac gestu significant se assentiri, toto corpore in sententiam discedere dicuntur. Suffragiorum genus quod porrectis manibus peragitur, Græci vocant χειροτονεῖν & χειροτονία, quam vocem vsurpant & sacræ literæ. Vt secundo Cor. 8. χειροτονηθείς. Quinetiam subscribere sententiæ, subscribere iudicio, subscribere voluntati, suffragari, refragari, atq; id genus aliæ metaphoræ, quoties longule trahuntur ab oratione simplici, in prouerbij speciem paulatim abeunt.

13

Sustine & abstine.

Epictetus Cynicæ sectæ philosophus vniuersa philosophorum dogmata, quæ ad humanæ vitæ pertineant infelicitatem, quæq́; tot voluminibus vix explicant cæteri, duobus verbis absolute complexus est, quæ iam olim prouerbij vice celebrantur à doctis, digna profecto, quæ omnibus parietibus, omnibus columnis inscribantur, omnibus annulis inscalpantur. Ea sunt huiusmoi, ἀνέχου καὶ ἀπέχου. id est, Sustine & abstine. Quorum altero monemur, vt aduersa fortiter toleremus: altero, vt ab illicitis temperemus voluptatibus. Referuntur in Noctibus Gellianis lib. 17. cap. 19. Apud Athenæum refertur hoc carmen, tacito authoris nomine,

Ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγοιτ᾽ ἂν ὁ φέρων τἀγαθά,		Bona quisquis adfert, vir bonus vocabitur,
Ἀγαθὸς ἂν εἴη καὶ ὁ φέρων καλῶς κακά.	id est,	Bonus erit & ille, qui mala pertulerit bene.

14

Naturam expellas furca, tamen vsq; recurrit.

Cur videam à Græcis quædam velut obtorto, quod aiunt, collo in prouerbiorum aceruum trahi, cur ego verear eiusmodi recensere, quæ præter adagij figuram, ita venuste dicta sunt, vt venustius dici non possint? Quod genus est illud Horatij in Epistolis,

Naturam expellas furca, tamen vsq; recurret.

Sensus est, haud facile dedisci, quæ nobis natura penitus indidit atq; inseuit. Quod siquando vi fit, vt vel metu, vel pudore, vel alia quauis causa personam alienam sumamus, facile per occasionem redimus ad mores naturales. Velut qui metuunt peccare, non virtutis amore sed formidine fustis, ij simulatq; tollitur fustis, recurrunt ad mores pristinos. Et Terentius, Si sperat fore clàm, rursus ad ingenium redit. Ducta est metaphora à ramis, qui apposita furca torquentur aliò quàm natura posuerat: qua sublata rursum vergunt eodem quò prius. Pindarus in Olympijs hymno 11. eandem sententiam aliter extulit. τὸ γὰρ ἐμφυὲς, οὔτ᾽ αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ᾽ ἐρίβομοι λέοντες διχλλάξαιντο ἦθος. id est, Nã ingenium natiuamq; indolem, nec astuta vulpes, neq; præualidi leones mutare quiuerint. Quantum uis enim cicures leonem, semper redit ad genuinam feritatem: neq; vulpes vnquam obliuiscitur frau

dulentiæ

dulentiæ natiuæ, quantũuis mansuefacta. Idem in eodem opere hymno. 13 ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος. id est, Difficile est occultare natiuos mores. Item Horatius alibi,
Tolle periclum,
Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.

Nauis annosa haud quaquam nauigabit per mare. 15

Ναῦς παλαιὰ πόντον οὐχὶ πλώσεται. id est, Nauis antiqua non nauigabit per mare. Congruit in eos qui iam ob ætatis imbecillitatem ad res arduas obeundas, sustinendaq; pericula parum sunt idonei, ac primum ipsi pereunt oppressi negotiorum magnitudine, & in discrimen adducuntur quorum res agitur. Nota est allegoria. Refertur adagium à Diogeniano.

Ni pater esses. 16

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθα. Ni pater esses. Hoc vulgo dici consueuit, quoties honoris, aut metus causa conticium reticebant, & conijciendum relinquebant. Plene effertur,
Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ', εἶπον ἄν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν. id est, Ni esses pater, te sapere dicerem haud bene.
Est autem versus hic in Antigone Sophoclis. Sunt enim Hæmonis verba Creontem patrem obiurgantis, quòd sponsam filij pararet occidere. Itaq; quoties senis, aut potentis, aut alioqui venerandi sententia nobis haudquaquam probari significabimus, cui tamen honoris causa nolimus refragari, velut si quis opinionem Aristotelicam apud Peripateticos tecte damnare vellet, loquetur ad hunc modũ. Hæc sententia habet grauissimum authorem. Fortassis enim phas non est ab Aristotele dissentire. Alioqui, Εἰ μὴ πατὴρ ἦεν, hoc est, nisi authoritati deferrem, habeo quo refellã. Quòd si mutilum efferas, plusculum etiam habebit gratiæ. Refertur à Diogeniano.

Magnum os anni. 17

Μέγα στόμα τοῦ ἐνιαυτοῦ. id est, Magnum os anni. Dicebatur quoties vberior rerum prouentus, aut vilior annona animos & loquendi libertatem adderet, alioqui timidioribus. Solent enim rustici magnificentius loqui largiusq; polliceri, spe prouentus vberioris. Refertur à Suida. Non admodum dissidet ab illo, Fœnum habet in cornu. Item illo, Argenti fontes loquuntur.

Megaricæ sphinges. 18

Μεγαρικαὶ σφίγγες. id est, Megaricę sphinges, ita scorta quędam vulgus olim appellabat, siue quòd vulgo molles sphictæ παρὰ τὸ σφίγγω dicuntur apud Græcos, siue quòd apud Megarenses nutrix sphinx appelletur, siue quòd Megarensium mores improbi fictiq;, & populari conuitio quondam notati fuerint. Vnde Aristoph. in Vespis, risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat,
Μὴ δ' αὖ γέλωτα μεγαρόθεν κεκλασμένον. id est, Sed ne Megaricos rursus infractos iocos.
Suidas refert & hunc versiculum, sed tacito, vt solet authoris nomine,
Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν μεγαρικῆς τις μηχανή. id est. Nobis adest Megarica quædam machina.
Risum seu iocũ Megaricũ, intelligit molliciẽ Megarensium. Refertur in collectaneis Diogeniani.

Mellis medulla. 19

Μέλιτος μυελός. id est, Mellis medulla, De re maiorem in modũ suaui dicebatur. Vnde & Ennius apud M. Tullium, M. Cornelium Cethegum, Suadæ medullam appellat, ob singularem suauiloquẽtiam. Nã quod optimũ est, id natura videtur intime recõdidisse. Vnde & illa passim obuia, in medullis, & medullitus amare nõ dissident à simulachro ꝓuerbiali. Huius est formæ, τῆς ἑλλάδος ἑλλάς.

Meliores nancisci aues. 20

Ἀμεινόνων οἰωνῶν τυχεῖν. id est, Meliores nancisci aues dicuntur, quibus post res aduersas succedunt prosperiora. Nam vt apud Latinos auis & ales interdum non animal, sed omen ipsum & augurium significat, itidem apud Græcos, οἰωνὸς & ὄρνις, cum στρουθὸς non eodem accipiatur modo, quemadmodum indicat Eustathius in primum Odysseæ librum. Horatius in Odis,
Mala ducis aui domum.
Idem alibi,
Mæonij carminis alite.
Homerus Iliados Ω.
Μηδέ μοι αὐτὴ ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. id est,
Hisce mihi ne tu fueris mala in ædibus ales.
Rursum eiusdem operis μ.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est,
Optimum id augurium est patriam virtute tueri.
Laborauit autem hac superstitione antiquitas, vt in magnis rebus aggrediundis auium occursus obseruaret, neq; defuerunt qui eam velut artem profiterentur. Atq; hinc apud Romanos augurum collegium. Iam penè explosa est apud Christianos huius professionis superstitio, sed ita vt in eius locum

ſucceſſerit malum propè peſtilentius, atq; adeo conduplicatum, nempe horum qui ex aſtris futura prænunciant. Et aliorum qui numinis afflatum mentientes, apud incredulam & indoctam plebeculam prophetæ volunt haberi. Atqui mirum eſt vtroſq; inuenire quibus imponant. Imponunt enim non vulgo tantum, verumetiam ipſis regibus & orbis moderatoribus.

21

Aliud genus remi.

Ἄλλο γένος κώπης. id eſt, Aliud genus remi. Dicebatur olim, vbi quiſpiam res nouas & antea non viſas induceret. Aut vbi quis verſis moribus priſtinis, nouum & inuſitatum vitæ genus inſtitueret. Hinc ortum aiunt, quòd Hercules cum ad boues Erythræas nauigaret, leonis exuuio carbaſi vice, claua mali loco, pro rudẽtibus pharetrę loris, pro remo arcu, deniq; pro nauigio lebete ſit vſus. Quod inuſitatum profectò nauigandi genus cum vidiſſent accolæ, acclamabant, ἄλλο γένος κώπης. Refertur in Plutarchi collectaneis.

22

Clamoſior lauro ardente.

Μείζωνα βοᾷ δάφνης χλωρᾶς καιομένης. id eſt, Magis vociferatur quàm laurus viridis incenſa, propterea quòd laurus adhuc virens in ignem coniecta, maximos crepitus edit. Vnde & in maleficijs amatorijs incendi conſueuit, tanquam amantium querimonias repræſentans.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum.

Refertur à Diogeniano.

23

Nunc leguminum meſſis.

Νῦν ὀσπρίων ἄμητος. id eſt, Nnnc leguminum meſſis, id eſt, nũc tempeſtiuũ hoc aut aliud agere. ſiquis admoneat iuuenem nunc adeſſe tempus, parandæ gloriæ, parandæ eruditioni, parandis opibus idoneum, dicat, νῦν ὀσπρίων ἄμητος. Sumptum à ruſticis, qui tum maxime vigilant, nec ſinunt illud tempus per otium perire. Recenſetur à Dingeniano & Suida.

24

Nunc dij beati.

Νῦν θεοὶ μάκαρες. id eſt, Nunc dij beati. Vox erat velut adgaudentis & adgratulantis quoties nocentibus ſupplicium meritis dignum contigiſſet, perinde quaſi dijs & iucundum & honeſtum ſit, vt ſcelerati dent pœnas. Contrà probroſum ſi viris improbis res ſecundæ ſint, videlicet iuxta ſententiam illam prouerbialem,

Θεοῦ δ᾽ ὄνειδος τοὺς κακοὺς εὐδαιμονεῖν. id eſt,

Probrum eſt deo, ſi res malis ſint proſperæ.

Siquidem hinc alij collegerunt nullos omnino deos eſſe.

25

Ordinem deſerere.

Λιπεῖν τὴν τάξιν. id eſt, Ordinem deſerere dicitur, qui deeſt officio ſuo in re quapiam peragenda. Ducta allegoria ab iis qui ſtant in acie. Nam pœna capitalis erat, qui locum ab imperatore datum deſeruiſſet. Vnde & deſertoris vocabulum apud militares homines ignominioſiſſimum. Plato lib. De legib. iubet, τὸν καταλελοιπότα τὴν φρουρὰν. id eſt, qui excubias deſeruiſſet, in foro propalàm deſcribi, ınfamiæ notæq; cauſa, tanquam is quod in ipſo erat, rempublicam omnem prodiderit loco relicto. Ariſtoph. in Veſpis,

Φυλακὴν καταλύειν νυκτερινὴν διδάσκομαι. id eſt, Deſerere nocturnam doceor cuſtodiam.

Lucianus in lib. De mercede ſeruientibus, χρὴ οὖν σε ἀεὶ σὺν αὐτῷ ὁρᾶσθαι, καὶ μηδέποτε ἀπολείπεσθαι ἀλλ᾽ ἕωθεν ἐξαναστάντα παρέχειν σεαυτὸν ὀφθησόμενον ἐν τῇ θεραπείᾳ, καὶ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν. id eſt, Neceſſum eſt itaq;, vt aſſidue apud illum conſpiciaris, neq; deſis vnquam, quin diluculo ſurgas, teq; in famulitio conſpiciendum exhibeas, neq; deſeras ordinem. Simpliciter vſus eſt Iſocrates in oratione De pace, ἀτιμότεροι γίνονται τῶν τὰς τάξεις λειπόντων καὶ ἀσπίδας ἀποβαλλόντων. id eſt, Magis infames fiunt ijs qui ordinem deſerunt, & clypeos abijciunt. M. Tullius in Epiſtolis ad Atticum, de præſidio decedere dixit. In finibus bonorum deſerere præſidinm. In Catone de ſtatione decedere, nimirum vaerie reddens, quod Græci dicunt, λιπεῖν τὴν τάξιν. apud Athen. lib. 1. Eubolus comicus refert hunc verſiculum ex Archilocho.

Ἀσυμβόλου δείπνου γὰρ ὅστις ὑστερεῖ, Ceſſando cœnæ quiſquis immuni deeſt,

Τοῦτον ταχέως νόμιζε καὶ τάξιν λιπεῖν. id eſt, Hic idem in acie facile deſeret locum.

Aeſchines in apologia obijcit Demoſth. ὡς ἐνεγράφη λειποταξίου. id eſt, quòd illi dies eſſet dictus ob deſertum ordinem, quem ῥίψασπιδα probro dictum aliàs commemorauimus. At ille eum qui diem ipſi dixerat, ad extremum adegit diem occiſo eo Ariſtarchi præſidio, queadmodum ibidem criminatur Aeſchines. Poſtremo Latinis in ſua claſſe manere dicuntur, qui non deſerunt vitæ inſtitutum, &

classem suam deserere, qui mutant.

Ouium nullus vsus. 26

Προβάτων οὐδὲν ὄφελος ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ. id est, Ouium nulla vtilitas, si pastor absit. Admonet adagiũ ἀναρχίαν rem esse omnium perniciosissimam. Nihil recte faciunt ministri, nisi adsit herus. Inutiles discipuli, quoties abest præceptor. Inutilis populus, nisi principis authoritate gubernetur. Apparet senarium fuisse. Nam paucis syllabis commutatis restituetur hoc pacto.

Προβάτων γὰρ οὐδὲν ὄφελος ἂν ποιμὴν ἀπῇ. id est, Nanq; vsus ouium nullus, vbi pastor deest.

De huius animantis stultitia, quamq; sibi sit inutile, ni pastoris cura succurrat, lege quæ aliàs ex Aristotele citauimus in prouerbio, Ouium mores.

Periculum proræ selis. 27

Κίνδυνος ἡ ἐν πρώρᾳ σελίς. id est, Periculum sella proræ. Quoties in re quapiam præcipuum periculum, caputq; negotij esse significamus. Nam hostes expugnaturi nauim, in proram primum assultum faciunt. Sellis autem sella est, quæ in proris esse consueuit, si Zenodoto credimus.

Impete peritum artis. 28

Βάλλ᾽ εἰς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. id est, Iaculare in eum qui nouit artem. vbi quis cõuicium facit homini, qui norit & ipse retorquere conuicium, aut qui carpit velut imperitum, qui non inferior sit in artis scientia. Sumpta metaphora videtur ab ijs qui iaculo aut saxo petunt eum qui calleat ictum vel declinare, vel in iaculantem retorquere.

Philippi gallus. 29

Φιλίππου ἀλεκτρυών. id est, Philippi gallus. Hoc dictari consueuit, vbi quis de leui quopiam facinore, perinde vt maximo sese iactaret. Nam Alectryon dux quidam erat Philippi regis, quem Chares Atheniensis confecerit. Apparet autem Charetem hunc huius facti, nimium crebro, nimisque insolenter apud populum Atheniensem verba facientem meminisse solere, vt hinc vulgo sit vsurpatum. Recensetur apud Zenodotum.

Parit puella, etiam si male adsit viro. 30

Τίκτει κόρη ὅταν κακῶς ἀνδρὶ παρέῃ. id est, Parit puella, cum male etiam adfuerit viro. Dici conueniet, quoties res facile conficitur ex sententia, etiam si negligenter & ignauiter gesta fuerit. Veluti puella propter ætatis felicitatem facile gerit vterum, etiamsi cum viro non admodum viro rem habuerit. Non item anus, immo bis virum requirit ætas affecta mulieris. Ea res nec Augustinum fugit theologum. Nam quæstionem quod Abraham authore Paulo, Saræ effœtus, tamen ex Cethura sustulisse prolem legitur, sic explicat, vt dicat illum Saræ anui effœtum fuisse, Cethuræ puellæ fuisse virum. Egregium ingenium etiam sub malo & indiligente præceptore bonas literas assequitur. Cõtra, si discipulus sit ὄνος λύρας, præceptor etiam optimus oleum perdit & operam.

Pasetis semiobolus. 31

Τὸ Πάσητος ἡμιωβόλιον. id est, Pasetis semiobolus. De re noua stupendaq;, & pręstigijs simillima, Veluti cum orator efficit, vt eadem causa primum optima, mox pessima videatur: res eadem maxima, statimq; minima appareat. Et cum sophistæ demonstrant eundem & asinum esse & hominem. Aut vbi quis asseuerat id factum, quod citra magiam aliquã fieri non potuerit, licebit ἐπιφωνεῖν, Πάσητος ἡμιωβόλιον. Nec intempestiuiter dixeris, cum quidam ita dant munus aliquod, vt idem mox arte quadam ad se retrahant. Tradunt Pasetem quendam præstigiarum & magiæ peritia primum nomẽ meruisse. Is incantamentis quibusdam efficiebat, vt repente conuiuium omnibus instructum partibus adesse videretur: rursum vbi libuisset, omnia protinus euanescebant. Emebat autem frequenter pretiumque rei numerabat, verum mox numus non apud venditorem, sed apud Pasetem reperiebatur. Huiusmodi fermè tradit Suidas.

Paruus semper tuus pullus. 32

Μικρὸς ἀεὶ ὁ σὸς πῶλος. id est, Paruus semper tuus pullus. Vbi quis ob staturæ breuitatẽ diu puer videri cupit. Conueniet & in hos, qui tametsi natu grandiores, tamen verborum delitijs affectãt videri iuuenculi. Aut cum ob amorem cascus cascam puppam vocat, & ipse vicissim puppus audit, quod aliàs indicauimus. Aristophanis interpres admonet apud Græcos quod cuiq; vehementer charum esset, id pullum illius appellari solere. blandimur autem verbis diminutiuis, eoq; in Equitibus quidam pupulo blandiens appellabat illum δημίδιον. id est, popellum. eoq; mox audit, ὡς ἀπὸ μικρῶν εὔνους ἂν τῶν θωπευματίων γεγένησαι. id est, vt è pusillis blandiciolis beneuolus illi factus es. parua vocat blanda atque is vicissim audit, καὶ σὺ γὰρ αὐτὸν πολὺ μικροτέροις τούτων δελεάσμασιν εἷλες, quòd ipse multo

abiectius adulatus esset populo.

33

Phaselitarum sacrificium.

Φασηλιτῶν θῦμα.id est,Phaselitarum sacrificium,tanquam vile,citraq; sanguinem.Sordidum ac tenuem sumptum hoc adagio significabant.Tradunt enim apud Phaselitas Pamphyliæ gentem moris esse, vt pisciculi salsi dijs sacrificentur. Author Zenodotus. Eudemus item scribit, eos Caprideo salsamentis rem diuinam facere, eiusque rei testem citat Callimachum. Finitimum est illi,Sine fumo sacrum.

34

Peius Babys tibia canit.

Κάκιον βάβυς αὐλεῖ.id est,Peius Babys cantat.Hoc adagium iaci consueuit in eos,quorum exercitatio semper vergit in peius.Quod genus sunt oratores quidam,qui quo diutius dicũt,hoc dicunt indoctius.Refertur autem ad huiusmodi fabulam.Ferunt Babym fratrem fuisse Marsyæ,qui non veritus est ipsum Apollinem ad canendi certamen euocare.à quo cum esset victus, ab eodem supinus de pinu suspensus,excoriatus est.Deinde cum Apollo pararet Babym quoq; perdere, intercessit Pallas,admonens hunc vsqueadeo infeliciter & indocte tibijs canere,vt omnino negligendus esse videretur,κάκιον,inquiens,βάβυς αὐλεῖ.id est,Deterius Babys tibijs canit.Quibus verbis commotus Apollo Babyn adeo contempsit,vt eum ne supplicio quidem dignum existimaret,sed suæ potius inscitiæ iudicaret relinquendum.Vsurpabitur adagium & per comparationem, vt mentione facta de præceptore indocto,siquis de discipulo percunctanti,hoc pacto respondeat,κάκιον βάβυς αὐλεῖ. Neq; vero repugnarim,siquis hoc loco κάκιον,accipiat pro miserius: vt sit sententia, Babym infeliciorem esse, dum indocte canens omnibus est ridiculus, quàm si tolleretur è medio. Meminit huius adagionis Athen.lib.14.ostendens dici solitum de ijs qui in dies deterius canerent.Quanquam hic locus apud hunc authorem deprauatus est in vulgatis exemplaribus,ni fallor.Sic enim legimus,κὴ κίων ἢ βάβυς αὐλεῖ.id est,Et Cion aut Babys canit.Erroris ansam præbuit, quòd paulo ante commemorans ineptos tibicines,quos Hipponax iambographus lacerasset,nominauit Cionem,Codulum & Babyn.In collectaneis quæ noster excudit Aldus reperio,τὸν βάβυος χορὸν.id est, Babys chorum, pro indocta parumq; modulata cantione,& fabulã asscriptam huiusmodi.Mæandro fluuio duo fuere filij,quorũ Babys solitus est vnica tibia canere,Marsyas duabus Phrygio more.Cum autem suum vterq; chorum haberet,& Babys inscite tractaret tibiam,frater eò insolentiæ sublatus est,vt Apollinem quoq; præ se contemneret,à quo cum esset excoriatus.iamq; Babyi similis pœna pararetur, Palladis interuentu exemptus est supplicio. Verum equidem suspicor scripturam esse deprauatam, ac legendum esse,τοῦ βάβυος χεῖρον.vt idem sit cum eo quod modo retulimus.

35

Cercopum cœtus.

Αγορὰ κερκώπων.id est,Cœtus Cercopum,de conciliabulo,conuentuq; versutorum & improborũ hominum dicebatur.Narrant enim,Cercopes quosdam in Epheso fuisse, notæ fraudulentiæ viros, qui suis dolis conati sint ipsi Ioui imponere.Hos admonuerat mater, ne in Melãpygum inciderent, id quod euenit.Nam post ab Hercule vincti sunt iussu Omphales.Quidam aiunt quosdam ob imposturas & malas artes,κέρκωπας,quasi caudatos,appellatos fuisse apud Ephesios Athenienses,vt idẽ sit sensus huius adagionis,& illius cuius alibi meminimus,λύκου δεκάς. Torquet hoc conuicium Aeschynes in Demosthenem ὅτι μὲν οὖν ἦν ποθ᾽ ὁ κέρκωψ,ἢ τὸ καλούμενον παιπάλημα, ἢ τὸ παλίμβολον, ἢ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, οὐκ ᾔδειν πρότερον. νυνὶ δὲ ἐξηγητὴν τοῦτον λαβὼν τῆς πάσης κακοηθείας μεμάθηκα. id est, Aliquando fuisse cercopem,aut quod dicitur pæpalema,aut palimbolum antehac nesciebam. Nunc vero nactus hunc omnis malitiæ expositorem,didici.Videntur & illa duo verba pæpalema,& palimbolum fuisse iactata vulgo.Hesychius indicat παιπάλημα dictum hominem ποικίλον ἐν κακίᾳ id est,varium in malitia:dictum apparet à πάλλω,quod est,moueo.& παι syllaba per conduplicationem adiecta est,cuius futurum παλῶ.& παιπαλᾶν est circumspicere ac scrutari,nihilq; non tentare. Rursus παιπάλη,subtilissima pars frumenti cribro excussi.Concussione fit vtrunq;,sortitio & frumẽti purgatio.Vnde πάλος sors, & πάλη farina.Proinde qui se vertunt in omnia,pæpalematis scommate notari videntur,simul allusum suspicor ad voces.Nam παῖς puerum sonat,& παλεύω venor, siue in retia duco.Idem exponit multis verbis quid sit παλίμβολον,nimirum hominem qui sibi minime constat,sed facile in diuersum reuoluitur.Suspicor conuicium sumptum ab instrumentis sic arte confectis,vt facile recurrant in diuersum,atq; hinc detortum in hominem lubricæ fidei.

46

Ceruinus vir.

Ελάφειος ἀνὴρ.id est,Ceruinus vir,olim dicebatur formidolosus & fugæ fidens magis q̃ viribus.

Ceruus enim animal cursu pernicissimum,& in venatu pedibus sibi quærit salutem. Vnde apud Homerum Iliados primo, Achilles vt vir fortis, Agamemnoni, velut imbelli & ignauo conuicium facit ad hunc modum,

Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο.

Obijcit illi temulentiam, impudentiam in occupandis aliorum præmijs, & cor ceruinum, quòd ad congressum timidus esset. Aristot. lib. De natura animantium nono tradit, ceruo natiuam quandam inesse prudentiam, vt quod viribus tueri non potest, id efficiat ingenio: parere enim iuxta semitas, quo videlicet tutior sit à beluis propter hominum frequentiam. Deinde postea quàm peperit, inuolucrum statim exedit, ne deprehendatur: præterea hinnulum ducens in stabula, monstrat, ac consuefacit quo debeat refugere, si quod immineat periculum. id ait saxum esse abruptum.

Cercopissare. 37

Κερκωπίζειν. id est, Cercopissare dicuntur, vel qui lasciuiunt, aut qui adulantur. Metaphora ducta ab animātibus, quę mota cauda adblādiuntur, vt Chrysippo placet, Suida teste: vel qui molesti sunt, obturbantq; & obstrepunt, vt vox deflexa sit à Cercopibus illis Lydijs, quos Hercules, quòd sibi cum Omphale cubanti, petulantius obturbarent, amicæ iussu vinctos de claua suspendit, quemadmodū retulimus in adagio, Ne in Melampygum incidas.

Vale charum lumen. 38

Χαῖρε φίλον φῶς. id est, Vale gratum lumen. Hoc apparet vulgo dici solitum, quoties extingueretur lucerna. Refertur autem ad fabulam, non admodum castam, sed docendi causa referēdam tamē. Narrant enim anum quampiam, cum nuda libidinari pararet, extinxisse lucernam, ne rugæ situsque corporis offenderet, & extinguentem dixisse χαῖρε φίλον φῶς. id est, Vale amicum lumen. Quæ quidem verba suspicor hoc magis in vulgi iocum abijsse, quòd ijsdem vtantur in tragœdijs, exituri è vita, velut Polyxena in Hecuba Euripidis, Iphigenia in sui nominis fabula, Alcestis & Electra, aliæque cōplures. Tametsi Plutarchus Conuiuialium quæstiuncularum, decade septima, problemate 5. indicat dictum à quodam, qui amicæ prodeunti in conspectum, cum ipse vino opinor cæcutiret, χαῖρε, inquit, φίλον φῶς. Poterit ad varios vsus accommodari parœmia. Siue cum nos significamus licentius agere velle. Nox autem tegit omne dedecus, & quoniam iuxta Nasonem pudore vacat, accommoda videtur inhonestis ac flagitiosis actionibus, quas eo Lucianus νυκτερινὰς appellat. Huc allusit Aristop. in Concionatricibus, cum mulierem volentem deijcere aluum, ita loquentem facit,

Ἢ πάντα χοὖτι νυκτὸς ἐστὶ ἐν καλῷ. id est, An vero vbiq; est hoc honestum noctibus.

Siue cum relinquimus amicum, aut rem tenerius adamatam. Siue cum innuimus mulierem iam marcida forma, quæque non possit nisi per tenebras adamari, χαῖρε φίλον φῶς. Aut cum significabimus nobis perisse rem longe charissimam. Siquidem diuus Ambrosius in homilijs quas conscripsit in Euangelium Lucæ, refert ad huiusmodi fabulam. Theotimo cuipiam, cum graui morbo oculorum laboraret, medici interminati fuerant ne cum vxore rem haberet, si faceret, prorsus cæcitatē imminere. Verum is libidinis impatiens, non potuit sibi temperare quin vxorem amplecteretur. Itaq; cū iā medio Veneris calore ferueret, & in mentem venisset medicorum interdictum, χαῖρε inquit, φίλον φῶς, id est, Vale amicum lumen. Nimirum intelligens se voluptatem eam perbreuem oculorum dispendio emisse. Similis est apud Martialem fabula de Phryge quodam lusco bibone, cui cum interdictum esset à medicis, ne biberet vinum, alioqui nihil visurum, protinus admotis poculis,

Valebis, oculo inquit, exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Veniat hospes quisquis profuturus est. 39

Ξένος ἔλθοι ὅστις ὀνήσει. id est, Veniat qui proderit hospes.

Theopompus citante Zenodoto, scribit hoc adagium ex Philippi regis apophthegmate profectum esse. Nam is vbi Thessalorum ciuitatem subuertisset, & hospites quos inibi reperit diuendidisset, per iocum dicebat,

Ξένος ἔλθοι ὅστις ὀνήσει.

Videtur ex oraculo, aut poeta quopiam sumptum. Est enim hemistichium carminis heroici. Admonet adagium, eorum demum aduentum esse gratum, qui commodi quippiam adferunt. Ouidius,

Ipse licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

40

Obolum reperit Parnœtes.

Οβολον εὗρε παρνοίτης. Reperit obolum Parnœtes. Accommodari poterit ad illos, qui nouum aliquod excogitarunt præmium, quo illectent. Natum aiunt à Callistrato Atheniensiū reipublicæ principe, cui cognomen additum Parnœtes. is enim instituit, vt in iudicijs & concionibus numuli quidā distribuerentur. Quam rem Comicorum insectatio vertit in prouerbium

41

Apertæ musarum ianuæ.

Ανεῳγμέναι μουσῶν θύραι. id est, Apertę musarum ianuæ. Hoc adagio conueniet vti, quoties aliquem facili, promptoq; ingenio significamus, & in percipiendis optimis disciplinis celerem, quasi musis faventibus, & haud grauatim suppeditantibus. Ediuerso, qui tardiores sunt, clausis musarum ianuis dicere dici poterunt. Aut siquando dicemus, non oportere celare doctrinam musarum munus, sed candide, citraq; inuidiam impertire, tanquam lumen de lumine suppeditantes. Refertur à Zenodoto.

42

Martis campus.

Αρειος πεδίον. id est, Martis campus. Suidas ex Alexandridis Pisandro citat. In eos torquebatur, qui militari confidentia præditi viderentur, quiq; rem vi, non iudicio, gererent. Non doctis dictis, sed pugnis. Non ex iure manu consertum, sed improbis clamoribus, Et quibus ius est in armis, quos Hesiodus eleganter composita voce χειροδίκας vocat. Cæterum in quo quis valet, id Græci campum illius vocant.

43

Argenteis hastis pugnare.

Αργυρέαις λόγχαις μάχεσθαι. id est, Argenteis hastis pugnare dicuntur, qui cum negotium alio pacto confici nequit, muneribus & largitione perficiunt. Nihil autem tam arduum, quod pecunia non explicetur. Quemadmodum eleganter dictum est à M. Tullio actione in Verrem 2. Nihil esse tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum quod non expugnari pecunia possit. Ortam aiunt parœmiam ab oraculo quodam Apollinis Pythij, qui Philippo regi consulenti, quo pacto posset victoria potiri, responderit ad hunc modum,

Αργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις. id est, Argenteis pugna telis, atq; omnia vinces.

Videlicet innuens, vt quosdam largitionibus ad proditionem solicitaret, atque ita consecuturum quæ vellet.

44

Archytæ crepitaculum.

Αρχύτου πλαταγή. id est, Archytæ crepitaculum. In hominem vehemēter garrulum & obstreperū iaciebatur. Archytas, crepitaculi genus æreum excogitauit, quod pueris lusitantibus daretur, ne quid interim ex vasis domesticis contingerent. Quemadmodum docet Aristot. 7. lib. Politicorum. Suidas indicat, Archytam fuisse Pythagoricum Empedoclis præceptorem. Quanquam huius nominis referuntur aliquot, tamen consentaneum est hunc Tarentinum philosophum eius organi fuisse opificē, vtpote qui fertur in mœchanicis mire præcelluisse. Cuius & columba lignea celebratur, ita ratione mathematica librata vti volaret. Quanquam Diogenes Laertius in huius vita testatur, huius nominis & architectum fuisse quendam, qui librum quoq; conscripserit De machina. Columbæ meminit & A. Gellius lib. 10. cap. 12. ex authoritate Phauorini tribuens inuentum hoc Archytæ philosopho. Sed vtriuscunq; fuit inuentum, consentaneum ex huiusmodi quoddam organum fuisse, quod suapte sponte sonaret. Vnde non absurde torquebitur in eos, qui naturæ vitio, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis, quiduis garriunt, quos Græci λάλους ἀμετροεπεῖς, ἀκριτομύθους, & πολυμύθους appellant, Latini garrulos, locutuleios, rabulas, blaterones & linguaces: In quos Eupolis scite,

Λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν. id est,
Ad garriendum præcipuus & optimus,
Verum ad loquendum nemo minus idoneus.

Nec inscite Epicharmus,

Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος. id est,
Nihil valebat eloquendi viribus,
Verum silendi habebat impotentiam.

Habebatur simile quiddam & apud Romanos, Citeriam appellabant. Erat ea effigies quædam argata & loquax, quæ ridiculi gratia in pompa vehi solita sit. Vnde M. Cato in M. Cecilium, quid ergo dicerem amplius, quem ego deniq; credo in pompa vectitatum iri, ludis pro Citeria, ac spectatoribus sermocinaturum? Ergo prouerbij speciem habebunt orationes huiusmodi, Citeria loquacior. &, præ hoc mutam dicas Citeriam, &, vnus cum multis Citerijs certare possit.

Aratro

Aratro iacnlaris. 45

Ἀρότρῳ ἀκοντίζειν. id eſt, Aratro iaculari dicuntur, qui quippiam incircumſpecte faciunt, haud proſpicientes quid ſit in poſterum euenturum, aut qui ſuo magno incommodo conantur alterum lædere. Quiſquis enim iacto aratro petit alium, is quo morem gerat iræ, ſemet re neceſſaria priuat, cuius vſum paulo poſt ſit deſideraturus. Recenſetur à Diogeniano. Tranſlatum videri poteſt à belli temporibus, quibus vomeres, marræ & ſarcula, reliquaq; agricolationis arma, in Martia diffinguntur arma. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας vſurpat, veluti de re vehementer abſurda, οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν ἀρότρῳ βουλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν. id eſt, Neque enim is qui vult aratro iaculari, & boue leporem venari, eſt infortunatus.

Atticus moriens porrigit manum. 46

Ἀττικὸς ὑπέχει τὴν χεῖρα κἀποθνήσκων. id eſt, Atticus porrigit manum, etiam cum moritur. Huic adagio locum fecit Athenienſium in muneribus captandis, & aucupandis lucris inſatiata cupiditas. Vnde & apud Ariſtoph. frequens iocus in τοὺς δωροδοκοῦντας. Author Diogenianus.

Argi collis. 47

Ἄργου λόφος. id eſt, Argi collis. Vbi quis ingentibus malis eſſet implicitus. Poteſt accommodari, vel ad locum, vel ad negotium varijs obnoxium calamitatibus. Natum aiunt à colle quodam, cui cognomen Argi, frequentibus homicidijs ac latrocinijs infami.

Aſinus eſuriens fuſtem negligit. 48

Ὄνος πεινῶν ῥοπάλου ἀμελεῖ. id eſt, Aſinus eſuriens fuſtem negligit. In eos congruit, qui ventris cõpendijue gratia quamuis contumeliam præferunt. Refert Ariſtoteles in lib. Moralium 3. ἐπεὶ οὕτω γε καὶ οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν πεινῶντες. τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς. id eſt, Nã iſto pacto & aſini cum eſuriunt eſſent fortes, quòd licet verberentur, non diſcednnt tamen à pabulo. Negans fortem eſſe conſendum, qui quouis pacto toleret incommoda. Alioquin aſinos longe fortiſſimos futuros, qui dũ eſuriunt, nullis verberibus à pabulo dimoueri queunt. Apparet ex Homero ſumptum, qui ſanè q̃ eleganter deſcribit aſininam patientiam Iliados λ.

Ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας
Νωθής, ᾧ δὴ πολλὰ περὶ ῥόπαλ' ἀμφὶς ἐάγη,
Κείρει τ' εἰσελθὼν βαθὺ λήϊον, οἱ δέ τε παῖδες
Τύπτουσιν ῥοπάλοισι, βίη δέ τε νηπίη αὐτῶν,
Σπουδῇ τ' ἐξήλασαν ἐπεί τ' ἐκορέσσατο φορβῆς. i.

Vt cum per ſegetes ignauus tranſit aſellus
Inuitis pueris, cui multus tergora circum
Iam crepuit fuſtis, neq; ſegnius ille profundam
Ingreditur ſegetem. pueri ſed fuſtibus illum
Cædentes ſtudio, tandem ac puerilibus auro
Viribus eijcinnt, vbi paſtu expleuerit aluum.

Aut cucurbitæ florem, aut cucurbitam. 49

Ἢ κρίνον, ἢ κολοκύντην. id eſt, Aut florem, aut cucurbitam. Id perinde valet quaſi dicas, aut mortem, aut vitam, aut lucrum, aut damnum, aut victoriam, aut contra. Græci cucurbitæ florem κρίνον appellant. Incertum autem vtrum mox euaneſcat, an cucurbitam ſit pariturus. Proinde per florem, mortem, aut fruſtratam ſpem ſignificabant, per cucurbitam vitalem. Diphilus apud Zenodotum, ἐν ἡμέραις αὐτὸς ἑπτά σοι γέρον θέλω παρασχεῖν κολοκύντην ἢ κρίνον. id eſt, Ipſe tibi ſenex intra ſeptem dies exhibere volo cucurbitam, aut crinon, id eſt, poſſum efficere, vt aut recte valeas, aut moriaris. Huic non diſſimile eſt illud quod apud Homerum Odyſſeæ δ, dicit ſpectrum apparens Penelopæ dormienti.

Ζώει ὅγ' ἢ τέθνηκε, κακὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν

id eſt,

Is ſupereſt, aut interijt. Nam vera loquendum eſt.

Et quod ad huius imitationem Horatianus dixit Tireſias.

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.

Nudæ gratiç. 50

Αἱ χάριτες γυμναί. id eſt, Gratiæ nudæ. Admonet adagium, vt candide ac benigniter impertiamus amicis. Aut ne quid inter amicos fictum, aut fucatum, verum nuda ſimpliciaq; omnia. Nam poetæ tres fingunt charitas, id eſt, gratias, humanitas & beneuolentiæ præſides. Horatius in Odis,

Gratia cum nymphis, geminiſq; ſororibus audet
Ducere nuda choros.

Idem alibi,

Et ſolutis gratiæ zonis.

Sunt qui parœmiam ad ingratos referant, quòd ab ijs gratiæ veluti diſpolientur, dum ſemper auferunt beneficij quippiam, nihil rependunt. Itaq; conueniet in illos, qui ſua benignitate rediguntur ad

inopiam, largientes amicis quicquid nacti fuerint.

51

Crobyli iugum.

Κρωβύλου ζυγός. id est, Crobyli iugum. De societate duorum pari improbitate dici consueuit, vt de quibus est in Epigrammatis Martialis lib. 8.

Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire vobis.

Ductum prouerbium à Crobylo lenone quodam omnium scelestissimo. Is duo scorta domi alebat, quorum lenocinijs quamplurimos adolescentes in perniciem alliciebat, nec his contentus eosdem illectos furto compilabat. Vnde Crobyli iugum dictum, vel quòd digni viderentur, qui tanquam pares improbitate cum hoc copulari deberent, vel quòd iugum, id est, par scortorum aleret domi.

52

Mylus omnia audiens.

Μύλος πάντ᾽ ἀκούων. id est, Mylus omnia auscultans. Dici solitum vbi quis se dissimularet audire fingeretq; surditatem, cum omnia tamen auribus curiosis captaret auscultaretq;. Tractum videtur à mola, vnde exploratores obseruare soleant quæ fierent, nam μύλον molam sonat Græcis: aut Myli cu riosi cuiuspiam moribus. Zenodotus testis est Cratinum hoc vsum adagio in Cleobulinis. Hesychius indicat Mylon fuisse poetam quempiam Comicum, præterea piscis esse nomen, mullum opinor sentiens. Ad hæc μύλλον Græcis significare, curuum, obliquum ac distortum. Scribit enim dupli ci λλ. De carcini Strobilis dictum est aliàs. Habent autem principes quidam & hoc sycophantarum genus, qui se fingunt surdos ac mutos, quo magis audita referant.

53

Nos decem Rhodienses, decem naues.

Ἡμεῖς δέκα ῥόδιοι δέκα νῆες. ip est, Nos decem Rhodienses, decem naues. In eos torquendum qui nimiũ suis tribuunt viribus. Natum videtur à dicto Thrasonis cuiuspiam, qui decem homines, decẽ nauibus opposuerit. Nisi malimus ad Homericum illud referre,

Τληπόλεμος δ᾽ ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε
Ἐκ ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν ῥοδίων ἀγερώχων. id est,
Tlepolemusq; Heraclides, magnusq;, bonusq;
Ter ternas naues Rhodijs præstantibus aptas E Rhodo egit.

54

Obliquus cursus.

Κάμπιος δρόμος. id est, Obliquus cursus. Quoties res arte ac dissimulanter agitur. Aut quoties aliud præ nobis ferentes aliò tendimus, & cuniculis atque ambagibus quibusdam pergimus ad id quod assequi conamur. Sumptum adagium à genere quodam cursus, qui κάμπιος dictus est, propterea quod anfractibus certis ac flexibus perageretur Vt in alijs impetus & celeritas plurimum va luerit, in hoc ars & ratio plus habuerit momenti, Huiusmodi cursus genus describit Verg. lib. 5.

Olli discurrere pares, atq; agmina terni
Diductis soluere choris, rursusq; vocati
Conuertere vias, infestaq; tela tulere.
Inde alios ineunt cursus aliosq; recursus. Ac paulo post,
Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemq;
Mille vijs habuisse dolum, quà signa sequendi
Falleret indeprehensus & irremeabilis error.

Potest à nauigantibus traductum videri, cum reflantibus ventis, transuersim nauigant.

55

Ne Iuppiter quidem omnibus placet.

Theognis in sententiis, Οὐδὲ γὰρ ὁ ζεὺς
Οὔθ᾽ ὕων πάντας ἁνδάνει οὔτ᾽ ἀπέχων. id est,
Neq; Iuppiter ipse,
Siue pluat, seu non, vnicuiq; placet.

Hodieq; vulgo dicunt, neminem inueniri qui satisfaciat omnibus. Nam aliis alia probãtur. Et Tres mihi conuiuæ, propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.

Pindarus in Olympiorum octauo,
Τερπνὸν δ᾽ ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσσεται οὐδέν. id est,

Inter

inter homines nihil erit æque iucundum. videlicet quòd alios alia delectant, & suum cuiq; pulchrũ est. Cui simile est illud euangelicum, quod in operis initio retulimus, cum de parœmię dignitate loqueremur, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. id est, Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non plorasti.

Non persuadebis, ne si persuaseris quidem. 56

Οὐ γὰρ πείσῃς, οὐδ᾽ ἂν πείσῃς. id est, Haud etenim persuaseris vnquam, Ne si etiam persuaseris istud, prouerbiali schemate dictum ab Aristophane. Est autem hyperbolæ genus, qua significamus tanquam ἀδυνατώτατόν τι. Perinde quasi dicas, non credam etiamsi videro.

Nouit hæc Pylæa & Tyttygias. 57

Οἶδέ τε πυλαία ταῦτα καὶ τυττυγίας. id est, Hæc & Pylæa nouit & Tyttygias. Hoc velut ænigmate veteres innuebant, opes malis artibus quæsitas. Tyttygias plagiarius quispiam fuit, qui seruos & res alienas quas furto sustulerat, in Pylæa (is est Arcadiæ locus) venditare consueuit, atq; hoc quæstu diues euasit. Author Zenodotus.

Polycrates matrem pascit. 58

Πολυκράτης μητέρα νέμει. id est, Polycrates matrem pascit. Hoc adagium ex historia petunt, narrantes Polycratem Samiorum tyrannum, matres militum, qui in bello interissent, recensuisse, easq; locupletioribus ciuibus nutriendas tradidisse, vnamquamq; his commendantem verbis, σοὶ ταύτην μητέρα δίδωμι. id est, Hanc tibi do matrem. Vsum prouerbij non adscribit Zenodotus, proinde est liberum vnicuiq; conijcere, cui sententiæ rectissime possit accommodari. Ego puto non incommode posse vsurpari, quoties aliquis in cõmendandis amicis est benignior, officiosiorq;. Aut vbi quis alieno sumptu de quopiam bene mereri studet, ita vt alijs numos impendentibus, ipse præter officiosa quædam verba nihil insumat. Qui mos hodie quoq; vulgo principibus manet. Siquidem ministros annis iam ad aulicum vsum inutiles, monasterijs, aut ciuium ditioribus alendos mandant.

Teipsam laudas. 59

Σαυτὴν ἐπαινεῖς, id est, Laudas teipsam. Hemistichium iambicum, quod accinitur, vbi quis sese laudat, suiq; tibicinem agit. Plene sic effertur,

Σαυτὴν ἐπαινεῖς ὥσπερ ἀστυδάμας γύναι. id est, Laudas teipsam mulier Astydamæ in modum.

Astydamus histrio quispiã fuit Morsimi filius, Huic statua in theatro ponẽda decreta fuerat, quod in agendo Parthenæum sese gnauiter ac scite gessisset. Itaq; titulum ipse conscripsit, in quo suas laudes complectebatur, eumq; in concionem attulit, vt approbatus adderetur statuæ. Verum suffragijs populi decretum ne molestus ille titulus inscriberetur. Ea res primum comœdiæ iocis agitata, post in prouerbium abijt. Ita vt nunc quoq; non infacete vulgus dictitet, malignos esse vicinos illi, qui ipse laudator sui fuerit. Recensetur à Zenodoto. Titulus quem Astydamas statuæ suæ inscripsit, extat etiamnum apud Suidam.

Εἴθ᾽ ἐγὼ ἐν κείνοις γενόμην, ἢ κεῖνοι ἅμ᾽ ἡμῖν,
Οἳ γλώσσης τερπνῆς πρῶτα δοκοῦσι φέρειν.
Ὡς ἐπ᾽ ἀληθείης ἐκρίθην ἀφεθεὶς παράμιλλος.
Νῦν δὲ χρόνῳ προέχουσ᾽ οἷς φθόνος οὐχ ἕπεται.

Eos versus quoniam eleganter Latinos reddidit Conradus Goclenius, linguæ Latinæ publicus professor in Academia Louaniensi, iuuenis vtriusq; linguæ ad vnguem doctus, & in vtroq; scribendi genere mirificus artifex, siue prosam orationem malis, siue carmen, olim inter primos eruditionis proceres præcipuas habiturus, non est cur ego tentem aliter vertere. Latini versus Goclenij sunt hi,

Vixissent vtinam mecum illi, aut inter ego illos,
Quos penes est linguæ suauiloquentis honos.
Præmia prima equidem citra certamen haberem,
Nunc adimunt in quos nil habet inuidia.

Vsurpauit Iulianus in epistola quadam ad Basilium, ἐπῄνεσα γὰρ ἐμαυτὸν ὥσπερ ἀστυδάμας. id est, Laudaui meipsum vt Astydamas.

Syrbenæ chorus. 60

Συρβήνης χορός. id est, Syrbenæ chorus. De choreis incompositis ac tumultuosis olim dictitatum. Nam σύρβη quidam vocem existimant, qua subulci erga sues vtantur, vnde & σύρβα pro tumultu abutuntur. Cæterum Hesychius interpretatur, σύρβα, μετὰ θορύβου. Idem mox addit σύβη Græcis sonare thecam fistularem, vnde συρβηνεὺς dicatur tibicen, aut tumultuosus. Vsurpat Athenæus libro 15.

Ἐπεὶ θόρυβος κατεῖχε τὸ συμπόσιον, ἔφη, τίς οὗτος ὁ συρβηναίων χορός; id est, Cum conuiuium esset plenum tumultus, Quis, inquit, iste Syrbenęorum chorus? Sic enim constanter refert hanc vocem Athenæus. Vsurpat idem pagina eiusdem libri proxima: & aliquanto post ex Clearcho docet, quis sit συρβηναίων χορὸς, videlicet in quo quisq; quod sibi visum fuerit, canat, nec auscultet quid præscribat is qui choro præsidet, quiq; docet quemadmodum oportet canere. Vidimus olim Lutetiæ ludicram agi comœdiolam, in qua plures concinebant, sed ita temperatis harmonijs, vt omnia dissonarent. Id erat curatum ab artifice musices. Nam imperitus non idem posset. ducta videtur metaphora à dissono illo porcorum grunnitu. Non intempestiue dicetur homines inter se discordes & querulos, aut vbi offendet aures imperitorum cantorum symphonia discors.

61

Hesiodi senecta.

Ἡσιόδειον γῆρας. id est, Hesiodia senecta. Longæua, viuaxq; sic appellabatur. Fertur enim de Hesiodi longæuitate Pindari epigramma quoddam huiusmodi,

Χαῖρε δὶς ἡβήσας, καὶ δὶς τάφου ἀντιβολήσας

Ἡσίοδ' ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης.

Quod autem ait, eum bis pubuisse, significat, opinor, extremam senectam, quasi pueritiam referentē iuxta prouerbium quod alibi retulimus, δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Porrò quod bis sepultum, alludit, ni fallor, ad historiam, cuius meminit Plutarchus in Conuiuio septem sapientum. Cum ob suspicionem interfectus esset in Locris, & cadauer eius abiectum in mare, Delphinorum agmen illud exceptum, in Rhium exposuit. Illic cum Locrenses sacrum ex more peragerent, & recens Hesiodi cadauer agnoscerent, rebus omnibus omissis, cædis authores vestigarunt: eos comprehensos, viuos in mare præcipitarunt, ac domos incenderunt. Hesiodum in Nemeo sepelierunt. Sed occultant sepulchrum propter Orchomenios, qui moniti oraculo, conabantur viri reliquias apud se seruare. Vnde consentaneū est quemadmodum Homeri natiuitatem permultæ vrbes sibi vendicant, ita Nemeos simul & Orchomenios Hesiodi sepulchrum sibi asserere. Nisi sepultum semel accipere malumus, cum in mare proiectus esset. Proinde videto lector, ne pro ἀντιβολήσας legendum sit ἀντιωάσας, quod paternum admittit casum, cum significat consequi, aut nancisci.

62

Lotum gustauit.

Λωτοῦ ἔφαγες. id est, Lotum gustasti, de ijs dicebatur, qui diutius in peregrinis regionibus hærerent veluti obliti reditus. Neq; inconcinne dixeris in eos qui simul atq; semel voluptatem inhonestam degustarint, ad pristina studia reuocari non queunt. Sumptum à fabula Lotophagorum, de quibus meminit Homerus Odysseæ lib. 9. narrans quemadmodum Vlyssis socij gustata apud Lotophagos populos herba loto, redire ad nauim noluerint, nisi verberibus adacti.

Ἀλλά σφι δόσαν λωτοῖο πάσασθαι.	Verum illis lotum degustaudam exhibuere.
Τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπὸν,	Ast horum quisquis loti gustarat amicum
Οὐκ ἔτ' ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν, οὐδὲ νέεσθαι.	Et suauem fructum, neq; nuncia protinus illi
Ἀλλ' αὐτοῦ βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι	Vlla remittere cura, nec ipse redire studebat.
Λωτὸν ἐρεπτόμενοι, μενέμεν, νόστου τε λαθέσθαι .i.	Verum inibi cum Lotophagis remanere volebāt
	Obliti reditus, carpturi germina loti.

Est autem Lotus, quam eandem celtim dici docet Diosc. lib. 1. arbor, de qua Plin. lib. 13. tam dulcis ibi cibus, vt nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hospitali, aduenarum obliuione patriæ. Est & herba eiusdem nominis gratissima & ipsa palato, de qua permulta Theophrast. lib. De plantis 4. cap. 9. Reperimus & hoc prouerb. in Collect. cuiusdam recentioris: quod quoniam videbatur haud illepidum, non grauatus sum adscribere.

63

Ex ore lupi.

Ἐκ λύκου στόματος. id est, E lupi rictu, vbi res quæpiam præter spem recipitur, quæ iam planè perijsse videbatur, veluti cum pecunia erepta à prædonibus aut rapaci tyranno aliquo inopinato casu recuperatur. Solent enim sic recepta esse gratiora. Sic Flaccus in Odis, Vel hœdus ereptus lupo. Nota metaphora. Adagium refertur à Diogeniano. Natum videtur ab Aesopica fabella, quæ narrat gruem, cum stipulata mercedem, os quod lupi gutturi inhæserat, immisso capite eduxisset, præmium exigentem irrisam à lupo fuisse: cum is diceret, abunde magnum esse præmium persolutum, quod ex ore lupi caput incolume retulisset.

64

Boni viri lachrymabiles.

Ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες. id est,

At quisquis probus,is multum lacrhymabilis est vir.
De ijs dicebatur,qui facile commouerentur ad misericordiam,ac precibus flecterentur.
Nam illachrymare dicuntur,qui merescunt. Ouidius,
Quibus possint illachrymasse feræ.
Proinde Horatius Plutonem,quòd nullis flectatur precibus,illachrymabilem appellat,
Non si trecenis,quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris.
Et Dido Vergiliana Aeneæ duriciem incusans,
Num fletu ingemuit nostro?num lumina flexit?
Num lachrymas victus dedit,aut miseratus amantem est?
Potest & ad Heraclitum referri,res humanas perpetuo fletu prosequi solitum. Contra duros & inexo
rabiles,adamantinos,ferreos,& corneis fibris dicimus. Licebit & huc detorquere,quòd boni ferè cum
paupertate rem habent,multaq; coguntur perpeti. Adagium recensetur à Zenodoto.

Bocchyris. 65

Βάκχυρις seu βόκχυρις, Nam vtrunq; reperio: Plutarchus in vita Demetrij, Bocchorem vocat,indi
cans exactum iudicium, βοκχόρεως κρίσιν appellari solere. Rex quidam fuit Aegyptiorum, adeo no-
tæ & incorruptę in iudicandis litibus iustitię, vt vulgo si quem magnopere iustum & integrum signi
ficare vellent, Bocchyrim appellarent: perinde quasi Rhadamãthum dicas,aut Minoem. Plutarchus
in comment. De vitiosa taciturnitate testatur,fabulam de hoc iactatam fuisse, quòd cum esset natu-
ra grauis & austerus, Isis illi aspidem immittere solita sit,quæ capiti circumuoluta , superne hominẽ
inumbaret, vt ostento territus recte iudicaret. Adagium refertur à Suida. Dici potest & de ijs,qui non
temere de re quapiam pronunciant. Negant enim hunc regem solere sententiam ferre , nisi de causa
iam compertam,& certis argumentis deprehensa,& tamen huius Bocchoris iudicium quoddam re-
prehensum fuit à merettice Lamia. Adolescens quidam in Aegypto deperibat amore Theonidis me
retriculæ. At illa pro nocte mercedem ingentẽ postulabat. Interim euenit, vt adolescens noctu som-
niaret se rem habere cum Theonide. Eo viso liberatus est ab amore, desijtq; scorto molestus esse. Il
la vbi factum rescivit appellat adolescentem, petit pactam mercedem. Cum non conueniret, itum est
ad iudicem Bocchorem. Is causa cognita pronunciat, vt adolescens tantum pecuniæ adferret in vascu
lo,quantum illa postulasset, eamq; præsente ac inspectante Theonide, huc illuc manu tenens volue-
ret,& illa interim hæreret vmbræ, quasi recte somnium vmbra pẽsaretur. At hoc iudicium vt iniquũ
reprehendit Lamia meretrix. Per somnium, inquit, adolescens amore coitus liberatus est, at vmbra
Theonidem non liberauit amore pecuniæ. Hęc Plutarchus in vita Demetrij.

Camelus saltat. 66

Vbi quis indecore quippiam facere conatur,& inuita, sicut aiunt, Minerua, camelum saltare dice-
bant. Veluti si quis natura seuerus ac tetricus, affectet elegans ac festiuus videri, naturæ genioq; suo
vim faciens. Diuus Hieronymus prouerbij nomine citat, torquetq; in Heluidium. Risimus, inquit, in
te prouerbium, Camelum vidimus saltitantem. Taxat Hieronymus hominis ineptiam, qui cum à
musis esset alienissimus, tamen disertus haberi vellet.

Canis in vincula. 67

Κύων ἐπὶ δεσμά. id est, Canis in vincula. Dicebatur, vbi quis seipsum in seruitutem, aut in malum
aliquod inijceret. A canibus sumptum vltro se præbentibus vinciendos cibi lenocinio. Author Zeno-
dotus. Hesychius indicat in eandem sententiam dici, βοῦς ἐπὶ δεσμά. id est, Bos in vincula.

Chius ad Coum. 68

Χῖος πρὸς κῷον. id est, Chius ad Coum. De comparatione vehementer inæquali dicebatur. Nam
in ludo talorum iactus, qui Chius dicebatur, vnioni respondebat, Cous senioni. Quem Græci Chiũ
dicunt, nos canem vocamus, & quem illi Coum, ἑξίτην, nos senionem. Porrò quemadmodum Cous
inter felices iactus habebatur, ita Chius fuit inter infelices. Vnde Persius,
Quid dexter senio ferret,
Scire erat in votis, damnosa canicula quantum Raderet.
Videtur autem senio per se felix, infelix haberi solere, si accederet canis. Sic enim Martialis,
Senio nec nostrum cum cane quassat ebur.
Quod si verum est, adagium conueniet non solum in collationem rerum inæqualium, verumetiam

pugnantium. Velut ſiquis conferat plebeium cum rege, Chius eſt ad Coum: ſiquis adoleſcẽtem, cum ſene, contrarietas eſt non ſolum inæqualitas. Adagij meminerunt Zenodotus, Heſychius & Suidas, niſi quod Suidas pro ἐν habet ἔνδον, pro ἐξ, ἔξω. Id vtrũ ſcribæ culpa cõmiſsũ ſit, an interior tali pars & exterior intelligẽda ſit, doctis excutiendum relinquo. Fit autem interim alluſio ad gentes, quarũ vtriuſq; mores non caruerunt nota, ſed præcipue Chiorum. Ita ſimile fuerit illi, κρὴς πρὸς τὸν κρῆτα.

69

Optimum condimentum fames.

Optimum condimentum fames. Inter apophthegmata Socratica celebratur. Irridebat hoc dicto luxum Athenienſium, qui varijs cupediis & operoſis condituris conarentur efficere, vt cibus ſaperet palato, cum id optime præſtet fames, condimentum vt optimum, ita & viliſſimum. Nihil enim ſuauius edi, quàm quod editur ab eſuriente. Manet hodieq; vulgo tritum prouerbium, famem efficere, vt crudæ etiam fabæ ſaccarum ſapiant. Antiphanes apud Stobæum,

Ἅπαντ᾽ ὁ λιμὸς γλυκέα πλὴν αὐτοῦ ποιεῖ. id eſt,

Præter ſeipſam cætera edulcat fames.

Quod fames facit in cibo, idem ſitis facit in potu. Darius enim in fuga cum aquam turbidam bibiſſet, & cadaueribus inquinatam, negauit ſe vnquam bibiſſe iucundius, nimirum nunquam ſitiens biberat. Eandem ſententiam ſic apud Athenæum lib. 4. effert Xenophon, ἡδὺ μὲν μάζαν καὶ κάρδαμα φαγεῖν πεινῶντι, ἡδὺ δὲ ὕδωρ ἀρυσάμενον ἐκ ποταμοῦ διψῶντα πιεῖν. id eſt, Dulce eſt mazan & naſturtium edere eſurienti, dulce eſt ſitienti aquam è fluuio hauſtam bibere. Ibidem refert quiddam non infeſtiuum de Socrate, qui frequenter ad multam veſperam ambulare conſueuit ante ędes ſuas, percontantibus quid illic ageret, Obſonium, inquit, comparo in cœnam. De Dionyſio cui faſtidienti nigrũ ius quod in Phiditiis apponebatur, coquus reſpondit, non eſſe mirum, cum deeſſent condimenta, de palæſtra, curſuq; ante cœnam ſentiens, aliàs nobis dictum eſt. Aut natum à Socrate prouerbium, aut ab illo vſurpatum quod vulgo ferebatur. M. Tullius lib. De finibus bonorum 2. Diceret id quod Socratem, qui voluptatem nullo loco numerat, audio dicentem, cibi condimentum eſſe famem, potionis ſitim. Licebit nonnihil gratiæ addere prouerbio, ſi longius deflectatur: velut ad literarum ſtudiũ, quod eo dulcius eſt, quo vehementius ſitiantur literæ. Et voluptates commendat rarior vſus.

70

Phani oſtium.

Η φάνȣ θύρα. id eſt, Phani oſtium. Id accinebatur, vbi quis fruſtra ſeruaſſet aliquid: veluti ſi cuius vxorem adulterio vitiari contingeret, quam tamen ille multa zelotypia ſeruaſſet. Natum aiũt à Phano quodam vſurario: vel vt alij dicunt, cæco, qui cum cellæ penuariæ oſtium ita obſtruxiſſet, vt citra ſtrepitum non quiret aperiri, tamen à miniſtro apertum eſt, ſublatumq; penu. Alij narrant, huic Phano vxorem fuiſſe parum ſpectatæ fidei, quam quòd is haberet adulterii ſuſpectam, atrii fores ſic occluſit, vt non niſi cum ſtridore ſonituq; poſſent aperiri. Verum illa cum per tegulas reciperet adulterum, vicini per iocum dicebant, ἡ φάνȣ θύρα. Eaq; vox poſtea ceſſit in vulgi ſermonem. Haud ſcio an ſit idem cum eo quod refert Euſtathius in Odyſſeæ librum vltimum, φανίȣ θύρα, A Phania quodam qui finxerit ſibi multam opum vim domi recõditam eſſe.

71

Aut Plato philoniſſat, aut Philo platoniſſat.

Diuus Hieronymus in Catalogo ſcriptorum illuſtrium, Philonem quoq; Iudæum recenſet, qui & eloquentiam & omnem græcanicam eruditionem ita ſit aſſecutus, tum Platonicam in dicendo maieſtatem vbertatemq; ſic expreſſerit, vt eum alterum Platonem appellet. Teſtatur autem apud Græcos, vulgo de illis dici ſolitum, Η πλάτων φιλονίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει. id eſt, Aut Plato Philonem imitatur, aut Philo Platonem. Extat huius opus in quo vitas illuſtrium aliquot Hebræorum tractat, orſus ab Abraham. Tractat autem non tam ad hiſtoriæ cognitionem, quàm ad inſtitutionem regulamq; viuendi: videlicet omnia trahens ad morales allegorias, vnde theologis præcipue legendus. Stilus tum candidus eſt, tum ſublimis ac diuinum quiddam præ ſe ferens, qualis eſt & Platonis: Gaudet ſymbolis ac myſteriis numerorum, quod ipſum Pythagoræ Platoniq; familiare. Ad morum inſtitutionem accommodat omnia, nec hac parte diſſidens à Platone. Per allegoriam torqueri poterit ad quoſuis inter ſe vehementer ſimiles. Nam hoc ipſum non ſimpliciter, ſed figurate dictum, illud ſat argumenti eſt, quod Philonem longe Platone conſtat poſteriorem eſſe. Cęterum in malam partẽ fiet prouerbialius: veluti ſiquis dicat, Aut Cretiſſat Africa, aut Afriſſat Creta: aut Neroniſſat Galba, aut Galbiſſat Nero. Huic figuræ confine videtur illud Platonis, τὸ πολύμνητον, vt ait Ariſtides, Beatas fore reſpublicas, εἰ μὲν, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν, ἢ βασιλεύσωσιν οἱ φιλόσοφοι. id eſt, Si aut reges philoſopharentur, aut regnarent philoſophi.

Viro Lydo negotium non erat. 72

Ἀνδρὶ λυδῷ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. id eſt, Viro Lydo negotium non erat at ipſe foras profectus parauit. Dici ſolitum vbi quis impatiens otij, ipſe ſibi negotium ac turbam acceṙſit. Alluſiſſe videtur huc Plutarchus aduerſus Colotem, Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καθάπερ ὁ λυδὸς ἐφ᾽ αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀποριῶν καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν ἐπίκουρον. id eſt, Mihi vero videtur quemadmodum Lydus ille, in ſeipſum aperire non vnam ianuam, ſed maximis ac pluriṁis difficultatibus circumuallare Epicurum. Sumptum à Crœſo Lydorum rege, qui ante felix, rebuſque florentiſſimis vtens, Cyrum in ſe prouocauit: à quo victus, in maximas calamitates deuenit. Author Zenodotus.

Ne vnquam viri ſenis. 73

Ἀνδρὸς γέροντος μή ποτ᾽ εἰς πυγὴν ὁρᾶν. id eſt, Tu ne viri vnquam inſpicito podicem ſenis. Id eſt, ne requiras illud à quoquam, quod ab eo præſtari non poſſit. Veluti ſiquis à philoſopho requiṙat eloquentiam, ab oratore exactam colligendi rationem, à ſene facilitatem & feſtiuatem iuuenilem. Metaphora fœdior eſt, quàm vt libeat interpretari: ſimul autem apertior, quàm vt opus ſit. Refertur à Zenodoto.

Amæa Azeſiam reperit. 74

Ἀμαῖα τὴν ἀζησίαν μετῆλθεν. Amęa ad Azeſiam acceſſit. Dici conſueuit de re diu multumq; quæſita deſiderataq;. Didymus author eſt, apud Trœzenios Cererem appellari Amæam: Proſerpinam, Azeſiam. Nota fabula de Proſerpina à Plutone abducta ad campos Elyſios, & Cerere toto orbe quærente filiam. Refertur à Plutarcho in Alexandrinenſium prouerbiorum collectaneis.

Tanquam heros in clypeo excipere. 75

Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι σὲ βούλομαι. id eſt, Immo tãqnam heros in clypeo te volo hoſpitio accipere. Dici ſolitum, vbi quis ſuis ipſius artibus aut benefactis fretus, de amicis bene mereri conaretur. Inde ductum, quòd antiquitus heroes aſſidue in armis agentes, velut in clypeo diuerſabantur: & ſiquid opus fuiſſet amicis, quod armis præſtari poterat, id prompte præſtabant, vtpote ſola virtute diuites. Et apud Homerum, heroes tergoribus bubulis accipiuntur, & apud Maronem,

Euander Aeneam villoſi pelle leonis Accipit.

Ex tergoribus autem integebantur clypei.

Iouis ſandalium. 76

Τοῦ διὸς σάνδαλον. Iouis crepida. Per ironiam dicebatur in eum, qui magni quippiam videri vellet propter principis alicuius familiaritatem: veluti ſiquis inſolens ſit ac ferox, quòd regius ſit coquus, aut imperatoris ſatelles, aut pontificius tonſor, appoſite dicetur, τοῦ διὸς σάνδαλον. Nihil autem vetat quo minus ad rem accommodetur: vt ſiquis equum regium, aut veſtem miretur, quẽadmodum vulgus facere conſueuit, non ob aliud, niſi quod regis ſit. Suidas ex Eupolide citat.

Lux affulſit. 77

Vbi melior rerum ſpes oſtendi cœperit, lucem aſſulſiſſe dicunt. Euripides in Oreſte,

Ἥκει φῶς ἐμοῖς καὶ σοῖς κακοῖς. id eſt, Meiſq; venit lumen ac tuis malis.

De Menelao dictum, è cuius aduẽtu remedium aliquod malorum ſuorum ſperabant. M. Tullius in Antonianarum prima, Lux quædam videbatur oblata, non modo regno quod pertuleramus, ſed etiã regni timore ſublato. Porrò lumen fauſti ominis apud veteres fuiſſe, teſtis eſt M. Varro lib. De lingua Latina 2. Putat enim mane diei inde dictũ, quòd antiquitus manum bonum vocabant. Ad cuiuſmodi religionem Græci quoq; cum lumen infertur, ſolent dicere, φῶς ἀγαθόν. Nos item illata lucerna fauſta inuicem precamur. Lumen enim vitam interpretantur. Vnde,

Inuiſam abrumpere lucem.

Et tædet cœli conuexa tueri.

Euripides in Iphigenia in Aulide,

Τὸ φῶς τόδ᾽ ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν. id eſt, Lucem tueri eſt hominibus dulciſſimum,

Et apud Græcos βλέπειν ſimpliciter dicuntur, qui viuunt. Aegyptij vitam lucernæ ſymbolo repræſentabant: quod nihil aliud exiſtimarent eſſe vitam, quàm ignem humore velut olei liquore nutritũ.

Lupus aquilam fugit. 78

Λύκος ἀετὸν φεύγει. id eſt, Lupus aquilam fugit, vbi periculum imminens euitari non poteſt. Aquilam enim, alata cum ſit fruſtra lupus fugit. Refertur à Diogeniano, meminit autem & Zenodotus, Nec indicant originem prouerbij. Nunquam enim audiui aquilas moleſtas eſſe lupis.

79

Lupus ante clamorem festinat.

Λύκος πρὸ τῆς βοῆς σπεύδει .id est,Lupus ante clamorem festinat,vbi quis admissi conscius,vltro timet prius quàm accusetur.Siquidem lupus simul atque prædam rapuit,mox properat aufugere,ne coorto rusticorum clamore veniat in periculum.Author Diogenianus.

80

Lupo agnum eripere postulant.

Leno quispiam in Pœnulo Plautina,Lupo agnum eripere postulant,nugas agunt.Vbi quis frustra conatur prædam recipere,cui semel manus iniecit rapax aliquis.Improbum enim videtur sperare futurum,vt lupus agnum semel arreptum amittat. Confine, quod alibi diximus, ἐκ λύκου στόματος.id est,E lupi ore.

81

Viam qui nescit ad mare,&c.

Plautus in Pœnulo,Viam qui nescit,qua deueniat ad mare,eum oportet amnem quærere comitem sibi.id est,qui rem commode conficere nequit,is quauis ratione conficiat necesse est.Potest & in hūc accommodari sensum,qui per se non sapit,alijs obtemperet qui plus sapere videantur.Potest item in hūc,Qui recte viuendi rationem ignorat,eos sibi proponat,quorum vita laudata est. Fluuius etiam si longis ambagibus, tamen aliquando tandem ad mare deducit, quandoquidem illuc infunditur. Huic confine est,qui viæ ignarus est,virgiferum adhibet.Cato Censorius in eos,qui subinde ambirent magistratum,nō inscite dicere solet,eos καθάπερ τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ὁδὸν ἀεὶ μετὰ ῥαβδούχων ζητεῖν πορεύεσθαι μὴ πλανηθῶσι.id est,Non aliter quàm viæ ignaro semper velle cum virgiferis incedere ne errarent.Magistratus enim ex more lictor aut aliquis virgam gestans præcedebat.

82

Volens nolente animo.

Ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ.id est,Volens inuito sanè animo. Hemistichium Homericum Iliados lib.4. Dicendum, vbi quis fingit se nolle quod cupit: aut contrà. Terentius non dissimili figura dixit in Andria,Tu voluntate coactus es tua.Nonnunquam de ambigente,animique incerto dicitur,vt apud Euripidem in Hecuba,

Ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων. id est, At is volensq; & non volens.

Est etiam in arcanis prouerbijs Hebræorum,Pigrum velle & non velle.

83

Vulturis vmbra.

Γυπὸς σκιά.id est,Vulturis vmbra.De nullius pretij homine dicebatur. Refertur à Diogeniano. Mihi magis quadrare videtur in hæredipeta,aut alioqui rapaces,inhiantesque.Respondet illi,Si vultur es,cadauer expecta.

84

Præsens abest.

Παρὼν ἀποδημεῖ. id est, Præsens peregrinatur.In eum dicendum, qui non animaduertit ea quæ dicuntur, cogitatione alijs in rebus occupata. Vnde quos iubemus attentos esse, ijs sic loqui solemus:hic estote, & hoc agite, & adeste animis.Hodieque vulgo dicunt, cogitatione peregrinantem domi non esse, sed foris. Terentius in Eunucho,Cum isto milite præsens vt sies,id est, corpore quidem præsens,cæterum animo semota.Contrà,qui amant,absentes,præsentes sunt: veluti de Didone Vergilius in quarto,

Absens absentem,auditq;,videtq;.

Theodoritus Cyrenensis Therapeutices lib. 1. ex Heraclito Ephesio adducit, Ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖς ἐοίκασι,φάτις αὐτοῖσιν μαρτυρεῖ.παρέοντας ἀπεῖναι.id est,Stolidi cum audierint,surdis sunt adsimiles.Testatur prouerbium illos præsentes abesse.Item Aristophanes in Equitibus,

Πρός τε τὸν λέγοντ',ἀεὶ Tu semper inhias ad loquentes,cæterum

Κέχηνας,ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ. id est. Animus peregre est,mensq; tua præsens abest.

85

Vnà lauabor.

Παραλοῦμαι.id est,Vnà lauabor.Dici consueuit,vbi quis insinuat se in societatem alterius,aut vbi quis admittit aliquem in societatem:vti qui pauperior est, sumptum effugiat. Suidas ait olim fuisse morem vt diuites vnà cum pauperibus lauarent: vt quibus propria supellex strigilum, spongiarum, guttorum,atq; id genus rerum non esset diuitum vterentur supellectile. Citat idem Aristophanem ex Anagyro,ἀλλὰ πάντας χρὴ παραλοῦσθαι,καὶ τοὺς σπόγγους ἐᾶν.id est,Verum oportet omneis vnà lauare,ac spongias omittere.Tanquam hoc commoditatis laturi sint tenues,si cum diuitibus balneū ingrediantur,vt spongijs suis parcant.Vnde mihi vid tur,non inconcinne dici posse,vbi quis leuiculam aliquam commoditatem,quam citra suum incommodum pręstat,perinde vt ingens beneficium imputat.Veluti si cardinalis inanem titulum familiaritatis largiatur alicui,nihil ipsi nociturum,qui

concedit

concedit, profuturum nonnihil ei, qui accepit, recte dicetur. παρακλοῦσθαι. Quidam codex habet, παρανόμαι, velut vnà mergor.

Pinus in morem. 86

Πεύκης τρόπον. id est, Picæ ritu. Vbi quis funditus radicitusq; perit, ita vt nullo pacto restitui possit picæ ritu perditus dicitur. Nam piceam succisam negant suppullulascere. Meminit huius prouerbij Staphylus, citante Diogeniano, meminit & Suidas.

Procridis telum. 87

Πρόκριδος ἀκόντια. id est, Procridis iacula. De ijs, qui veluti certis telis, quicquid animo destinant, assequuntur. Sumptum à notissima fabula vel Ouidio narratore, libro Trāsformationum septimo de Cephalo, qui certo iaculo emisso, Procridem vxorem interemit, ratus feram esse. Huic diuersum est illud Horatianum,

Non semper feriet quodcunq; minabitur arcus. id est,
Non semper assequeris quod cupis.

Promeri canes. 88

Προμέρου κύνες. id est, Promeri canes. Dici solitum, vbi quis nouo casu pœnas daret ijs, quos aliquando læsisset. Promerus regius quidam minister fuit. Is Euripidem tragicum poetam, supra modum exosum habebat, delatus ab eodem aliquando nescio quo nomine apud regem. Quare postea canes quosdam feros in poetam soluit, à quibus ille deuoratus interijt. Proinde quoties potens quispiā offensus aliquos subornat, submittitq;, qui tibi negotium facessant, tēpestiue dixeris, προμέρου κύνες. Cōuenit cum illo, quod alio dictum est loco, κυνὸς δίκην. i. Canis vindictam. Recensetur à Diogeniano.

Magistratum gerens, audi & iuste & iniuste. 89

Ἄρχων ἄκουε καὶ δικαίως κἀδίκως, id est, Princeps iniqua & æqua pariter audias.

Sumptum aiunt hoc adagium ex Solonis elegijs, etiam si hic trimeter est iambicus. Admonet, vt qui in tractandis Reipubl. muneribus versatur, patientissimis sit auribus, æquoque animo & bene & male audire consuescat, neq; facile populi vel laudibus vel conuicijs à recto dimoueatur. Congruit huc illud Sophocleum in Antigone:

Ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδ' ἐχρὴ κλύειν,
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία. id est,
Sed quem instituerit ciuitas, & parua eum
Audire oportet, & æqua, & his contraria.

Potest ad hoc accommodari, quod quidam Romanus imperator dixisse legitur, in ciuitate libera linguas item liberas esse oportere. Neque verò mirum aut magnum, si principes permittant populo quæ velint dicere, cum ipsis liberum sit quæ velint facere. Præterea de principum factis vulgus varie pronunciare consueuit, quod alius probat, alius damnat. Maiore autem animo oportet esse principē, quàm vt huiusmodi voces captandas aut obseruandas existimet: tantum id spectet, quod ex vsu sit reipub. Huc Alexandri dictum pertinet, cui cum quidam renunciasset, esse qui de ipso male loqueretur: Regium est, inquit, male audire cum bene feceris.

Fulgur ex pelui. 90

Ἀστραπὴ ἐκ πυέλου. id est, Fulgur ex pelui. De minis inanibus eorum, qui lædere non queant. Fulgor enim qui fulguris imitatione quadam è vasculorum nitentium vibratione, aut ex aquis redditur nocendi vim nullam habet, pueros modo territat. Habentur & hodie specula quædam quæ vibrata ad solem fulgur imitantur: verum id fulmen non est, quod montes ac maria percutiat, vt inquit Plinius. Parœmiam recenset Diogenianus. Ad quam allusit Augustinus, aut siquis est alius author, in libro De quinq; hæresibus, Non nos hostium turba, non bellantium reuocet forma, non quasi vitrea fulgentia terreant arma: quanquam legendum opinor vitra.

Ex inanibus paleis. 91

Ἀτὰρ ἐκ καθαρῶν ἀχύρων τετρύγηκας σιτίον. id est, Atqui è puris paleis triturā frumenti facis, id est, Operam sterilem & infrugiferam sumpsisti. Natum à rusticis adagium, cum male enatis segetibus, præter culmos & paleas nihil adferunt in horrea. Recensetur à Diogeniano.

Atrei oculi. 92

Ἀτρέως ὄμματα. id est, Atrei oculi. De toruo truculentoque aspectu dicebatur. His enim oculis in tragœdijs inducebatur Atreus, qui Thyestæ fratri filios ipsius epulandos apposuit, propter vxorem adulterio vitiatam.

93

Mutus Hipparchion.

Ἄφωνος ἱππαρχίων. id est, Mutus Hipparchion. Vbi quis repente obmutescit, cum maxime vox illius expectatur. id quod non raro consueuit quibusdam in cœtu dicturis euenire, vt subito velut attonitis vox faucibus hæreat. Quod aiunt accidisse Theophrasto, homini in circulis alioquin eloquentissimo. In huiusmodi casu igitur fuerit huic adagio locus. Narrant olim apud Græcos, duos præcipuos fuisse citharœdos, Hipparchionem & Rufinum. Cum autem in solennibus ludis, qui decimo quoque anno apud Iuliopolitas agebantur, essent inter se decertaturi: contigit, vt Hipparchion theatri strepitu turbatus, obticuerit, eaq; res in vulgi iocum abijt. Author Zenodotus.

94

Pecuniarum cupiditas Spartam capiet, præterea nihil.

Ἁ φιλοχρηματία σπάρταν ἕλοι, ἄλλο δὲ οὐδέν. id est,
Vna fames auri Spartam capiet, subigetq;, Præterea nihil.
De ijs qui sola pecunia possunt expugnari alioquin inuicti. Natum adagium ab oraculo, quo responsum est Alcameni & Theopompo Spartæ regibus: tum demum vincendos esse Lacedæmonios, cum aurum & argentum in pretio cœperint habere. Respondet apophthegmati Philippi Macedonum regis, qui putauit nullam arcem tam munitam esse, quin capi posset, modo asino pateret accessus onusto auro. Respōdet & Danaes fabulæ, à qua nulla custodia, auri insultum arcere potuit. Meminit M. Tullius in 2. lib. Officiorum, & Plutarchus in Laconicis.

95

Non decet principem solidam dormire noctem.

Inter pleraq; Homeri carmina, quæ quondam prouerbiorum vice celebrata fuisse testatur Macrobius, illud vel præcipue annumerarim, quod est in Iliados lib. 2.
Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. id est,
Haud dignum duce id est, noctem dormire per omnem.
Admonet parœmia, vigilantiam ac solicitudinem maxime conuenire principibus: vt qui tantam negotiorum sarcinam sustineant humeris. Vnde & Virgilius Aeneam suum alijs dormientibus aut voluptati indulgentibus, aut vigilantem facit, aut certe excitat, fingitque cogitabundum, sobrium & de futuris agitantem animo.
At pius Aeneas per noctem plurima voluens. Et rursum,
Aenea potes hoc sub casu ducere somnos? Atq; iterum,
Vigilásne deúm gens
Aenea? vigila.
Huius rei præclarum exemplum præbuit Epaminondas ille dux Thebanus. Siquidem cum Thebani ciues festis quibusdam diebus solutius compotationibus indulgerent, licentius voluptatibus fruerentur, ille solus vigil ac sobrius arma lustrabat, & vrbis obābulabat mœnia. Rogatus cur id faceret, respondit se νήφειν καὶ ἀγρυπνεῖν, ὅπως ἐξῇ τοῖς ἄλλοις μεθύειν καὶ καθεύδειν. idest, sobrium esse se ac vigilare, quo reliquis liceret temulentos esse ac dormire, quemadmodum refert Plutarchus in libello ad Agamemnonem uersus ducem imperitum. Porrò quæ modo retulimus ex Homero, dicuntur ad Agamemnonem sub persona somnij, Nestoris speciem imitantis. Integrum carmen sic habet.
Εὕδεις ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο;
Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε.
Belligeri Atridæ proles dormísne Agamemnon?
Perpetuam noctem dormire haud principe dignum est,
Cui populi commissi, & tanta negotia curæ.

Eundem cæteris dormientibus solum vigilantem facit Iliados κ.

Ἄλλοι μὲν παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες παναχαιῶν
Εὗδον παννύχιοι μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ,
Ἀλλ' οὐκ ἀτρείδην ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν
Ὕπνος ἔχε γλυκερὸς, πολλὰ φρεσὶν ὁρμαίνοντα. id est,
At reliqui Danaûm proceres noctem vsque per omnem
Dormibant, placido correpti membra sopore,
At non Atridem pastorem Agamemnona plebis
Somnus habet dulcis, versantem pectore multa.
Consimilem ad modum Iouem vigilantem facit Iliados secundo,

Ἄλλοι

Ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
Εὗδον παννύχιοι, δία δ᾽ οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος,
Ἀλλ᾽ ὅγε μερμήριζε κατὰ φρένας. id est,
Tum reliquos omneis, diuosq;, virosq; tenebat
Pernox somnus. at insomnis Saturnius vnus,
Pectore sollicito voluebat.

Narrat Plutarchus in eodem commentario, quem modo citauimus, quiddam nec alienum ab hac parœmia, nec indignum memoratu, nimirum regi Persarum fuisse morem, vt semper vnumquempiam haberet cubicularium, cui hoc muneris erat mandatum, vt mane regium thalamum ingressus, his verbis illum expergefaceret, Ἀνάστα ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν ὁ μεσορομάσδης ἠθέλησε. id est, Surge rex, ac negotia cura, quæ te Mesoromasdes curare iussit. Quod siquis princeps eruditus sit ac prudens, huic nihil opus fuerit eiusmodi cubiculario monitore: sed ipsa ratio semper in pectore tale quiddam insonabit: φρόντιζε, & οὐ χρὴ παννύχιον. Plato 7. De legibus lib. multis modis vigilantiam commendat, maxime in principe. Eius verba subscribam: Ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσιν νύκτωρ, φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις. i. Principes qui noctu vigilant in ciuitatibus, malis sunt formidabiles, ciuibus pariter & hostibus. Ac paulo superius eodem loco: Καθεύδων γὰρ οὐδεὶς, οὐδενὸς ἄξιος. i. Nullus enim dormiens, alicuius est rei. Dormiunt autem qui oscitanter agunt, quibus interdum succedit, sed raro. Proin recte Pindarus Olymp. 10, Ἄπονον δ᾽ ἔλαβον χάρμα παῦροι τινές. Gaudium citra laborem pauci quidam assecuti sunt.

Capram portare non possum, & imponitis bouem. 96

Plutarch. in commenta. cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι. Ἐπεὶ τὸ τῆς παροιμίας ἔσαι γελοῖον, Οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπιτίθετέ μοι βοῦν. i. Tauro oneratis, cum nequeam portare capellam. Vbi quis quod leuius est recusat, & quod multo sit intolerabilius, imponi sibi postulat. Veluti siquis impatientia paupertatis (nam ad id accommodat Plutarchus) vsuris inuoluat sese, quod onus vix diuitibus sit tolerabile.

Nunquam enim meos boues abegerunt, nec equos. 97

Οὐ γάρ πώποτ᾽ ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. id est,
Non enim equos vnquam mihi subduxere bouesúe.

Prouerbiali figura videtur olim vsurpatum, pro eo quod est, Nunquam me læserunt, aut affecerunt iniuria. Cum negamus nobis esse causam, cur illũ aut illũ odisse debeamus, Plutarch. in cõment. De vitãda vsura: Καὶ ταῦτα μή με οἴεσθε λέγειν πόλεμον ἐξενηνοχότα πρὸς τοὺς δανειστάς. οὐ γάρ πώποτ᾽ ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. i. Neq; vero me existimetis hæc dicere, ꝙ bellũ mihi sit cum vsurarijs.
Nunquam etenim vel equos mihi subduxere bouesúe. id est,
Nunquam quicquam mei abstulerunt. Id quo longius traducetur à simplici sermone, hoc magis erit prouerbiale. Sumptum est autem ex Iliados Homericæ lib. 1. vbi Achilles contendens cum Agamẽnone negat sibi causam esse, quamobrem cum Troianis bellum suscipiat, nisi vt illi morem gerat.

Οὐ γὰρ ἐγὼ Τρώων ἕνεκ᾽ ἤλυθον αἰχμητάων
Δεῦρο μαχησόμενος, ἐπεὶ οὔ, τί μοι αἴτιοί εἰσιν,
Οὐ γάρ πώποτ᾽ ἐμὰς βοῦς ἤλασαν οὔτε μὲν ἵππους
Οὐδέ ποτ᾽ ἐν Φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ
Καρπὸν ἐδηλήσαντο. id est,

Haud ego Troiugenûm huc accessi nomine, quo cum
His bellum gererem, neq; enim sum læsus ab istis.
Nunquam etenim vel equos mihi subduxere bouesúe.
Nec Phthies vnquam segetumq; virumq; feracis
Sunt populati agros.

Ductũ est autẽ ex antiqui seculi ritu, quo cũ vita mortalium adhuc esset pastoralis, prima belli causa erãt abacta pecora: quemadmodum eleganter indicat Homerus Iliad. Σ. depingens Achillis clypeũ:

Τοῖσι δ᾽ ἔπειτ᾽ ἀπάνευθε δύο σκοποὶ εἵατο λαῶν,
Δέγμενοι ὁππότε μῆλα ἰδοίατο καὶ ἕλικας βοῦς.
Οἱ δὲ τάχα προγένοντο, δύο δ᾽ ἅμ᾽ ἕποντο νομῆες,
Τερπόμενοι σύριγξι, δόλον δ᾽ οὔτι προνόησαν.
Οἱ μὲν τὰ προϊδόντες, ἐπέδραμον, ὦκα δ᾽ ἔπειτα

Τέμνοντ᾽ ἀμφὶ βοῶν ἀγέλας καὶ πώεα καλὰ
Αργεννῶν ὀΐων, κτεῖνον δ᾽ ἐπὶ μηλοβοτῆρας.
Et reliqua quæ ſequuntur. Quos verſus nequis omnino contemptos queratur, ita vertimus
Dehinc procul his ſpeculatores populi vnus & alter
Obſeruant ſi fors videant ouiumúe boumúe
Agmina, at hæc confeſtim adſunt, quæ ponè ſequuntur
Paſtores duo, demulcentes pectora cannis,
Ignari fraudis: contra illi ex compoſito, mox
Accurrunt, armenta boum, niueosq; bidentum
Concidere greges, cæſis paſtoribus ipſis.

98

Felix qui nihil debet,

Εὐδαίμων ὁ μηδὲν ὀφείλων. id eſt, Felix qui nihil debet. Sententia Græcis celebrata: quam facile bis veram dicet, qui periculum fecerit, quid ſit ære alieno obſtrictum eſſe. Qui non ſit expertus, is Plutarchi commentarium euoluat De vitandis vſuris, quamq; ſit miſerũ debere facile cognoſcet. Quid enim calamitoſius quàm toties erubeſcere, toties perfricare faciem, fugitare, latitare, mentiri, diſſimulare: nunc ſupplicem agere, nunc flagitare: palàm appellari, vitari, notari digito: breuiter nunquam tui iuris eſſe? Nam hæc, cumq; his multa alia incommoda ſecum adfert æs alienum. Extat in hanc ſententiam epigramma Græcum huiuſmodi, titulo Automedontis.

Εὐδαίμων πρῶτον μὲν, ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων,
  Εἶτα δ᾽ ὁ μὴ γήμας, τὸ τρίτον, ὅστις ἄπαις.
Ην δὲ μανεὶς γήμῃ τις ἔχει χάριν, ἢν κατορύξῃ
  Εὐθὺς τὴν γαμετὴν, προῖκα λαβὼν μεγάλην.
Ταῦτ᾽ εἰδὼς, σοφὸς ἴσθι. μάτην δ᾽ ἐπίκουρον ἔασον
  Ποῦ τὸ κενὸν ζητεῖν, καὶ τίνες αἱ μονάδες. id eſt,
Qui nulli debet, fortunatiſſimus ille eſt.
  Proximus huic cœlebs. tertius orbus erit.
Quòd ſiquis demens vxorem duxerit, illi
  Hæc ita res demum commoda grata feret:
Eueniat ſi ſors, vt grandi dote recepta,
  Protinus vxorem deferat in tumulum.
Hæc doctus ſapias, Epicurum quærere fruſtra,
  Quà ſit inane ſinas, quæq; ſient monades.

Plutarch. in libello cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, ſcribit Perſis duo fuiſſe peccata: primũ debere, proximum mentiri. Nam ea iudicabant cohærere, quòd qui ſunt obærati, ſæpius cogantur mentiri. Quod autem refert Plutarch. eſt apud Herodotum lib. 1.

99

Ad digituli crepitum.

Qui arrogantius faſtuoſiusq; iubent quippiã, digituli crepitu ſignificare dicuutur. Diuus Hieron. in epiſt. ad Ruſticum monachum vſurpauit, in ſuperciliofum quendam & faſtidientem, qui dicturus digituli crepitu ſilentium imperabat: deinde ſimili faſtu, ſingulas voces, per interualla promebat: vt ſingultire crederes, non proloqui. Videtur autem hic geſtus fuiſſe dominorum, ſeruis humilius aliquod minſterium innuentium. Martialis lib. 3. in Zoilum.
Digiti crepantis ſigna nouit Eunuchus.   Item in Diſtichis.
Cum poſcor crepitu digitorum & verna moratur,
  O quoties pellex culcitra facta mea eſt,
M. Tullius lib. Offic. 3. Itaq; ſi vir bonus habeat hanc vim, vt ſi digitis concrepuerit, poſſit in locupletum teſtamenta nomen eius irrepere, hac vi non vtatur, ne ſi exploratum quidem habeat id omnino neminem vnquam ſuſpicaturum. Simile eſt illud de nutu & renutu Iouis, quod ex Homero citat Plin. in Epiſto. Et nutu dicuntur efficere, qui minimo negotio rem conficiunt. Item ad omnes nutus obſequi, qui prompte morigerantur.

100

Suem irritat.

Υς ῥίνει. i. Suem irritat. In auidũ rixarũ dicebatur. Sus enim agreſtis prouocatus, recta petit eum à quo prouocatus eſt. Sic enim narrant venandi periti, ſiquis ſuẽ lancea protenſa prouocarit, etiã ſi iã ille ſequebatur aliũ quempiã, illico vertere curſum & in prouocatorẽ tẽdere, ne cuſpide quidẽ vitata.

Seruatori tertius.

Τὸν τρίτον τῷ σωτῆρι. id est, Tertium seruatori. Proculus Diadochus commētario de tribus animi partibus, iuxta Platonis diuisionem, deq; quatuor virtutum generibus, vsurpauit adagium hoc, his quidem verbis, Ἀλλὰ τούτων διαλυθέντων, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν κατ᾽ οὐσίαν διακριθέντων, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι φασι. id est, His dissolutis, animique partibus iuxta suam rationem distinctis, tertium seruatori, quod aiunt. Sentit autem Proculus, absolutis duobus restare tertium, videlicet quo pacto quatuor virtutes ad treis illas animi partes possint referri. Proculus videtur Platonem imitatus in Charmide. πάλιν τοίνυν ἦν δ᾽ ἐγὼ τρίτον τῷ σωτῆρι ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκεψώμεθα. id est, Rursum igitur, inquam, tertium sospitatori velut ab initio cōsideremus. Eódem allusisse videtur, licet tectius, lib. De legibus 3. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id est, Porrò tertius vobis seruator videns principatum adhuc frementem & animosum, ceu psallium iniecit illi, Ephororum potentiam. Sentit Lacedæmoniorum rempublicam tribus modis fuisset emperatam ne erumperet in tyrānidem. Primum addita altera familia, ex qua reges creari liceret. Nam initio ex vna tantum fas erat. Deinde nobilium ac principum potentiæ opposita vigintiocto seniorum authoritas, quæ in grauissimis negotijs regiæ par habebatur. Postremo quinq; Ephororum magistratus, cui rex parére cogebatur. Hæc autem omnia putat numinis prouidentia fuisse procurata ad ciuitatis incolumitatem, eoq; dicit, tertius seruator. Sumptum est adagium ex Isthmiorum hymno 6. Pindari, apud quem de tertio Iouis sospitatoris calice legimus ad hunc modum: Εἴη δὲ τρίτον Σωτῆρι πορσαίνοντας ὀλυμπίῳ, αἴγιναν κατασπένδειν μελιφθόγγοις ἀοιδαῖς subaudi Κρατῆρα. Quorū carminum hæc fermè mens est: Optat Pindarus vt aliqn̄ vincat Olympia Aeginensis, quo contingat tertium miscere calicem sospitatori Ioui non sine laudibus tum ipsius victoris, tum Iouis Olympij. Craterem autem intelligit, aut simpliciter eum qui sumitur in conuiuijs victorialibus aut κρατῆρα τῶν ᾠδῶν. id est, Calicem cantionum, quemadmodum alibi:

Γλυκὺς κρατὴρ ἀγαφθέγκτων ἀοιδᾶν. id est, Dulcis calix vocalium cantionum.

Quo quidem loco Pindaricus interpres ostendit, antiquitus fuisse morem, vt in conuiuijs primus calix misceretur Ioui Olympio, secundus heroibus, tertius Ioui seruatori. Testem huius rei citat Sophoclem ἐν ναυπλίῳ.

Ζεῦ παυσίλυπέ τε καὶ διὸς σωτηρίου
Σπονδὴ τρίτου κρατῆρος. id est,
Curarum ademptor Iuppiterq; & tertij
Libatio scyphi sospitatoris Iouis,

Citat & Aeschylum in Epigonis:

Λοιβὰς διὸς μὲν πρῶτον ὡραίου γάμου
Ἥρας τε, εἶτα τὴν δευτέραν γε κρᾶσιν
Ἥρωσι νέμω, εἶτα τρίτον διὸς τοῦ σωτῆρος εὐκταίαν λίβα. id est,

Libationes primum quidem Iouis tempestiuarum nuptiarum Iunonisq;. Deinde secundum poculū heroibus tribuo. Deinde tertio loco Iouis sospitatoris optabilem stillam. Addit autem hunc calicem σωτῆρος appellatum: quòd hucusque potatio citra ebrietatem, animique noxam consisteret. Vltra quem siquis progressus esset, iam ad libidinem intemperantiamque res vergere videretur: iuxta illud apud Apuleium Asclepiadis dictum, existimantis primum craterem pertinere ad sitim, secundum ad voluptatem, tertium ad ebrietatem, quartum ad insaniam. Hunc autem eundem, διὸς σωτῆρος, calicem appellant τέλειον, siue quòd in hunc desineret bibendi modus: siue quòd hic numerus inter omnes absolutissimus esse putatur, vt cui adsit & initium & medium, & finis: eoque rebus diuinis potissimum accommodatur, & à Platone refertur ad animum, vtpote diuinum, & ob id ternione constantem. Ne id quidem theologica ratione vacat, quòd primam & vltimam pateram Ioui dicarint, mediam semideis. Primum enim heroibus medius locus competebat: vel quòd iuxta Platonis sententiam mediæ conditionis essent inter summos illos deos, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι, vt inquit Homerus, quos Plato mentes autumat esse nullis obnoxias corporibus, inter nos corporibus onerator, ob id affectibus mortique obnoxios. Dæmonibus enim Platonici tribuunt corpora, tametsi

non eiusmodi qualia sunt nostra, verum aera: cuius opinionis se fuisse testatur & diuus Aurelius August. in libro De natura dæmonum. & aliàs aliquoties. Vel quod iuxta poerarũ fabulas semidei compositæ mediæque sunt originis, ex altero parente deo, altero homine: velut Hercules ex Alcmena & Ioue, Castor & Pollux ex Leda & Ioue. Porrò Iouem intelligunt mentem illam summam omnia simul complectentem, vt idem & initiũ & finis sit omniũ, eamq; ob causam ab hoc auspicabátur potationẽ, & in eũdẽ finiebant. Meminit Iouis sospitatoris non semel Aristoph. in Pluto, velut hoc loco.

Τὸν οὖν δία τὸν σωτῆρα καὐτός μοι δοκῶ Mihi itaq; visum sospitatorem Iouem vt
Χαίρειν ἐάσας ἐνθάδ᾽ αὐτοῦ καταμένειν. id est, Valere sinam, atq; hoc permaneam posthac loco.

Tradit interpres templum Athenis fuisse τοῦ διὸς σωτῆρος, quem eundem quidam ἐλευθέριον appellant. διὸς σωτῆρος mentionem facit & Athenæus in Dipnosophistis lib. 2. addens olim fuisse morem vt cibis appositis mox vinum indilutum infunderetur, quo nimirum declararent quanta vis esset boni dei. Deinde cum suo quisq; arbitrio diluisset, nomen Iouis seruatoris præfabantur: innuentes ita tẽperatum vinum tuto citraq; noxam bibi. At idem lib. 11. propemodum docet & post cœnam à lotis manibus inferri solere calicem Iouis Seruatoris, qui idem fuerit cum eo qui dictus est ἀγαθοῦ δαίμονος, Diphilum adducens authorem, qui scripserit in Sapphone.

Ἀρχίλοχε δέξαι τήνδε τὴν μετανιπτρίδα
Μεστὴν διὸς σωτῆρος ἀγαθοῦ δαίμονος. id est,
Archiloche sumito hanc tibi metaniptridem
Plenam Iouis Soteris optimi dei.

Adagio licebit vti, cum significabimus nos ad id quod in negotio postremum, ac præcipuum est accedere. Prius q̃ finem faciam, illud admonere libet, ex Pindari verbis, eundem videri Iouem Olympiũ ac sospitatorem. Plutarchus Conuiuialium quæst. Decad. 5. de tribus his calicibus loquitur, ni fallor: Οὐδὲ γὰρ θεῷ θύοντες, πᾶσι τοῖς ἄλλοις θεοῖς, μάλιστα καὶ σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς κατευχόμεθα, ἀλλὰ τριῶν κρατήρων κιρναμένων, τοῖς μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου σπένδομεν, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ δευτέρου, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ τελευταίου. φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἵσταται. i. Neq; enim cum deo rem diuinam facimus, reliquis omnibus dijs, maxime cũ tẽplis & aris vota facimus. Sed tribus crateribus mistis, alijs de primo libamus alijs de secũdo, & alijs ex vltimo. Nam inuidia stat extra chorum diuinum. Meminit huius rei & Decade 7. demonstrans, cum vni sacrificabatur deo, omnibus simul vota fieri, sed non nominatim.

2

Hyperi vertigo.

Ὑπέρου περιτροπή. id est, Pistilli circumuolutio. Vbi quis semper idem agitat, neq; quicquam tamen explicat. Plato Comicus, opinor, in Adonide, apud Zenodotum,

Εἶτα οὐχ ὑπέρου μοι περιτροπὴ γενήσεται. id est, Dehinc mihi vertigo pistilli haud erit.

Plutarchus aduersus Stoicos significans illorum rationes eodem reuolui: πολὺς οὖν ὁ διὸς κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφῖκται. τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῇς ἔασον. id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad rationem illorum admittitnr. Nam pistilli circumuolutionem, ne ridere videaris, omitte. Vnde videtur solere dici, cum eadem sæpius iterantur non sine tædio. Dialectici petitionem principium aiunt, quoties eodem reuoluitur argumentatio. Hesychius interpretatur de his qui semper eadem agunt, neq; quicquam interim proficiunt. Huic ita finitimũ est, vt idem videri possit, quod Plato recenset in Theæteto: ἡ μὲν σκυτάλης, ἢ ὑπέρου ἢ ὅτου δὴ λέγεται περιτροπή. id est, Scytale quidẽ aut pistilli, aut si cuius alterius dicitur circumuolutio: cum sermo in idem reuoluitur, quemadmodũ illic Theætetus iubet assentiri rectæ opinioni, eum qui rectam habet opinionem. Scytalam interpres vertit, scuticam, cum Plato loquatur de loro quod surculo circumuoluitur.

3

Sus sub fustem.

Ὗς ὑπὸ ῥόπαλον. i. Sus sub fustẽ. Vbi quis sese in præsens discrimẽ ac perniciẽ precipitat. Nã sues apud quosdam fuste mactari mos est. Refertur à Suida. Zenodotus indicat extare apud Dinolochũ.

4

Si bouem non possis, asinum agas.

Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον. id est, Si nequeas bouem, asinum agito, id est, si non potes vt vis, vtcunq; potes facito. Si fortuna splendidior non contingit, eam sortem quæ contingit, boni consulas: si quod optas non licet, id quod est proximum, amplectere. Authore Suida.

5

Siren amicum nunciat, apis hospitem.

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξένον δὲ μέλισσα. id est, Hospitẽ apis, verũ Siren prædicit amicum. Quoties complures eadem de re bene ominantur: aut vbi suæ quisq; spei blandiens ex quamlibet leuibus argumenti, diuinat futurum quod optat. Nam Siren hoc loco non vnam ex illis virginibus Homericis

Homericis significat, verum insecti genus, api non dissimile, Authore Suida. Quanquam apud Hesychium σείρη legitur, non σειρὴν.

Etiamsi lupi meminisses. 6

Εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης. id est, Etiamsi lupi mentionem fecisses, subaudiendum interuenisset. Quoties præter expectationem interuenit is de quo fuerat mentio: cognatum ei quod alibi recensebimus: Lupus in fabula. Id frequenter accidit in comœdijs ac tragœdijs arte curaque scriptoris, vt de quo fiunt verba mox interueniat. Accommodari poterit ad rem, veluti si apud authorem protinus vel casu occurrat, id de quo vertebatur sermo. adagium refert Zenodotus. Plato in Phædro, λέγεται γοῦν ὦ φαῖδρε δίκαιον εἶναι, καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν. id est, Aiunt igitur ô Phædre, iustum esse etiam quod de lupo dicitur narrare.

Similior ficu. 7

Ὁμοιότερος σύκου. id est, Similior ficu. Per iocum dicebatur, de vehementer inter se similibus. Ducta metaphora à ficorum inter ipsas similitudine. Plutarchus aduersus Stoicos: Θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἰ μήτε φάττα φάττῃ, μήτε μελίττῃ μέλιττα, μήτε πυρῷ πυρὸς, ἢ σύκῳ, τὸ τοῦ λόγου, σῦκον, ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ γέγονεν ἀπαράλλακτον. id est, Mirum & inopinabile, si neq; palumbus palumbo, nec api apis, nec tritico triticum, aut fico, quod est in prouerbio, ficus semper adsimilis fuisset. Confine est ijs quæ retulimus alibi: Non tam ouum ouo simile, & non lac lacti magis est simile.

Simul & da & accipe. 8

Ἅμα δίδου καὶ λάμβανε. id est, Simul & da & accipe. Vbi res est cum homine parum certa fide, cui non sit tutum quicquam credere, nisi statim receperis quod fueris stipulatus. Torquebitur ad eũ qui non collocat officium aut munus suum, nisi iam certus de mutuo: nec spem emit pretio, quemadmodum ait leno Terentianus. Aristoteles hanc parœmiam venustius extulit lib. Moral. Nicomach. 8. taxans amicos quos mutua conciliat vtilitas: & perinde vt in forensibus commercijs non dant beneficium, sed vendunt. ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἡ δὲ ἐλευθεριωτέρα εἰς χρόνον. id est, Altera quidem omnino sordida & cauponaria compensatio de manu in manum: altera magis ingenua ad tempus. Allusit philosophus ad Comicum illud quod citatur ab interprete Pindari.

Φοῖνιξ γὰρ εὐθὺς γίγνομαι, Phœnix enim fio illico,
Τῇ μὲν δίδωμι χειρὶ, τῇ δὲ λαμβάνω. id est, Quippe altera manu do, & accipio altera.

Phœnices notantur nimio cauponandi studio. Vnde & Pindaro dictum in Pythijs hymno 2. Τὸ δὲ μὲν κατὰ φοίνισσαν ἐμπολὰν μέλος. Phœnicum commutationem appellat cum datur aliquid, & vicissim accipitur. Porrò negociatorum genus nihil habet sacrum, præter vnum pecuniæ lucrum, cui se totos ceu deo consecrarunt. Hoc pietatem, hoc amicitiam, hoc honestum, hoc famam, hoc diuina pariter & humana omnia metiuntur. Reliqua nugæ.

Semper me tales hostes insequantur. 9

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πόλεμοι διώκοιεν. id est, Me bella semper insequantur talia.

Vbi quospiam libenter odimus, ac simultatem illorum contemnimus. Est enim hominum genus quos periculosius sit demeruisse, vt ait Seneca, quàm offendisset & quos magis expediat inimicos habere quàm amicos. Et quibusdam displicuisse, laudabile est. Et sunt cum quibus amicitia copulatum esse dedecori sit, simultate dissidere pulchrum. Potest accommodari & in eos qui desciscunt ab amicitia, sed vt inimici nihil queant nocere. Legitur & ad hunc modum:

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πολέμιοι διώκοιεν. id est, Me semper hostes insequantur hoc genus.

Anus eriphus. 10

Γραῦς ἔριφος. id est, Anus hœdus. Apollodorus apud Zenodotum ait anum quandam fuisse, quæ dicta sit Eripha, quòd in virginitate consenuisset: perinde quasi eadem & anus esset per ætatem, & puella, quòd adhuc innupta. Sunt qui tradant locustam agrestem, à nonnullis Mantin appellatam, in Sicilia γραῦν ἔριφον appellari. Aiũt autem quodcunq; animal aspexisset, illi mali quippiam accidere. Proinde in mulierẽ veneficã ac fascinatricẽ quadrare videtur. Quod genus apud Horatiũ Canidia.

Anus saltat. 11

Γραῦς χορεύει. id est, Anus saltat. In eum conuenit, qui indecore quippiam facit: velut, si senex ludat nucibus: aut theologus rhetoricis flosculis lasciuiat: aut princeps exemplo Neronis musicetur. Confine est illi quod supra retulimus. Camelus saltat. Horatius in anum intempestiuæ libidinis,

Te lanæ propè nobilem

Tonsæ Luceriam,non citharæ decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti vetulam fece tenus cadi.

Apud Plutarchum in vita Periclis legimus, Elpinicem quandam cum eum indecoris conuicijs pal= incesseret,nihil aliud responsi tulisse quàm versiculum illum ex Archilocho,
Οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσα ἠλείφεο. id est, Vnguento anus cum sis caueto inungier.
Quid autem secutus Lapus vertit, Haud vnguenti, vetula cum sis, oblita es, non satis coniecto, nisi for te pro ἀλείφεο legit ἠλείθεο, aut εἰλήθεο.

12

Anus subsultans multum excitat pulueris.

Γραῦς ἀνακροτήσασα πολὺν κονιορτὸν ἐγείρει. id est, Anus subsaltans, multum puluerem excitat. In eos dici solitum, qui ob rerum experientiam, multum negotiorum aggrederentur. Videtur car= men heroicum syllaba duntaxat deprauatum.

13

Anus velut equus profundam habebis fossam.

Γραῦς ὥσπερ ἵππος τὸν χαράδραιον τάφον ἕξεις. id est, Anus velut equus, alte hiantem habebis ac ni= grum specum sepulta. De ijs qui penitus abijciuntur, tanquam prorsus inutiles. Equi postea quàm consenuerint, in altos terrarum specus aliquò præcipitantur. Ita mulier olim amata, simul atq; deflo= ruit forma, fastiditur ab omnibus. Qualis est apud Horatium Lyce. simile illi: Equi senectus.

14

Aphyarum honos.

Ἀφυῶν τιμή. id est, Aphyarum honos. Quoties humilibus exiguus quispiam honos contingit. Nã Aphya pisciculus est vilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum, quo frigitur. Vnde iactatum illud: ἀφύας τιμὴ τοὔλαιον. id est, Aphyæ honos oleum.

15

Cur non suspendis te?

Τί οὐκ ἀπήγξω, ἵνα Θήβησιν ἥρως γένῃ. id est, Quin te suspendis, vt apud Thebanos heros fias? Apud alios summus honos habebatur ijs, qui sibi mortẽ consciuissent, præsertim pro salute patriæ: vt apud Atticos Codro pro patria nõ timido mori: apud Romanos Decijs, & Quinto Curtio, M. Catoni Vti censi, Bruto, & alijs plerisq;: apud Thebanos autem nullus honos habebatur ijs qui sibi vim attulis= sent. Vnde per ironiam dictum putant, vt Thebis semideus fias. Dici posse videtur in eos, qui famæ ducti cupiditate, semet periculis grauibus obijciunt. Refertur autem à Zenodoto.

16

Quid tibi Apollo cecinit?

Τί σοι Ἀπόλλων κεκιθάρικεν; Quid tibi Apollo cecinit cithara? hoc est, quid tibi respondit? Allusum est autem ad Apollinis citharam, quam illi tribuunt poetæ. Vsus est hoc adagio Aeschylus in Aiace Locrensi. Refertur à Zenodoto. Conueniet, vbi quis à principe redeuntem percunctabitur, quid re= sponsi tulerit. Τί σοι Ἀπόλλων κεκιθάρικεν;

17

Quid non fies, profectus Arbelas?

Τί οὐ γενήσῃ, ἰὼν Ἄρβηλας; i. Quid non fies Arbelas profectus? De eo dici solitum, qui peregre pro ficiscens ingentia sibi pollicetur, fretus gentis ad quãdemigrat inscitia, barbarieq;. Siquidẽ Arbela Si ciliæ ciuitas, authore Stephano, cuius ciues male audiebant olim, vt stupidi, & quibus facile impone retur. Apud hos igitur etiam contemptus alibi, magnum aliquid esse possit. Quanquam est huius no minis ciuitas in Perside, cuius meminit Strabo libro 16. Et Qu. Curtio est oppidum Mesopotamiæ Darij copiarum internicione nobile.

18

Bonus è pharetra dies.

Ἀγαθὴ ἐκ τῆς φαρέτρας ἡμέρα. i. Bonus è pharetra dies. De die fortunato dicebatur. Translatũ à Scy tharum consuetudine, quibus vt narrat Philarchus, mos erat vt vesperi prius quàm dormirent, calcu lum in pharetram immitterent candidum, si forte is dies citra molestiam abijsset: atrum, si secus. De mum vbi quis vita decederet, eius pharetram proferebant: in qua si plures candidos calculos reperis sent, felicem pronunciabant: contra, si plures nigros. Atq; hinc vitæ summam æstimabant: vnde pro uerbio receptum est, vt dicerent, bonum diem è pharetra esse, siquid ex animi sententia accidisset.

19

Res Cannacæ.

Τὰ Καννάκου. id est, Res aut mala Cannacæ, Bifariam hac vtebantur parœmia, vel de rebus ob ve tustatem admirandis, vel de lamentis & complorationibus miseris ac lachrymosis. Cannacas quispiã Phrygum rex, quemadmodum narrat Hermogenes in Phrygijs, qui cum præuidisset euenturum di luuium conuocatis omnibus ad templa deorum, multis lachrymis supplicabat dijs, vt id malum auer terent. Vnde Herodes iambographus inquit, ἵνα τὰ Καννάκου κλαύσω. id est, Vt Cannacæ more plo rem.

rem. Hæc referuntur à Zenodoto. Plinius lib. 36. Cannacum inter statuarios nobiles recenset. Stephanus in dictione Iconium, meminit adagij, nisi quòd Annacum appellat, non Cannacum, aut Cannacam: & de fabula non nihil euariat. Ait enim Annacum quendam vixisse super annos trecentos. Ita vndiq; consulta oracula, quousq; victurus esset. Responsum autem, mortuo Annaco peritura vniuersa: quo defuncto, successisse diluuium Deucalionis. Cæterum audito responso magnopere luxisse Phryges, atq; hinc de graui luctu ortum prouerbium, ἄδη ἀννακοῦ κλαύσειν.

Qui modus equitum. 20

Τίς τρόπος ἵππων; i. Qui modus equorum? Vbi quis nouam ac peregrinam induceret consuetudinem: velut siquis Italus Gallicis vestibus vteretur. Dictum videtur de hospitibus nouo quadrigarum genere inuectis. Metagenes in Thuriopersis apud Suidam: Τίς τρόπος ἵππων; ὡς δ᾽ ὀρχοῦνται τὸν βαρβαρικὸν τρόπον οὗτοι. i. Quis equorum modus? Vt autem saltant hi more barbarico. Confinitatem habet cum illo quod paulo superius recensuimus: ἄλλον γένος κώπης. id est, Aliud genus remi.

Chironium vulnus. 21

Χειρώνειον ἕλκος. id est, Chironium vulnus immedicabile malum appellabant. Chiron in bello aduersus Centauros ictus ab Hercule, vulnus immedicabile accepit in pede: vnde & perijt. Hinc natam parœmiam, author Zenodotus. Vergilius autem noster (nam huic carmen inscribitur) Chironiam manum medicam vocat:

Viuit pectore sub dolente vulnus,
Quod Chironia nec manus leuaret.

Ab hoc Chirone centauro fertur educatus Achilles. Vnde Plato Comicus Damonem, qui sub obtentu tradendæ musices putabatur Periclem instituisse ad tyrannidem, taxat his versibus,

Πρῶτον μὲν οὖν μοι λέξον ἀντιβολῶ, σὺ γὰρ
ὡς φασιν ὁ χείρων ἐξέθρεψας περικλέα. id est,
Primum quidem illud obsecro dicas mihi,
Tu quippe Chiron educasse diceris Periclem.

Quem locum ita reddidit Lapus: Tu enim, vt aiunt, pessime Periclem educasti. Quin & in editione Aldina geminum vicium est. Primum enim versus perperam distinctus est, deinde vt pro ὁ χείρων, legamus ὁ χείρων. id est, tu ille Chiron, metri cogit ratio. Per tropum siquidem appellat Damonem Chironem, quòd id fuerit Pericli, quod Chiron fuit Achilli, quem docuit quidem fidibus canere, sed ad Centauricam ferociam eduxit. Hoc licet alieniore loco, visum est studiosis indicare, ne quis imprudens ad eum impingat lapidem.

Charontis ianua. 22

Χαρώνειος θύρα. id est, Charontica ianua. De imminente capitis periculo, siue de re magnopere tristi. Sic enim antiquitus appellabatur vna è carceris ianuis, per quam damnati iudicum sententijs ad supplicium educebantur. Referunt Zenodotus, Hesychius & Suidas. Charontis enim cymba fingunt animas ad inferos deduci. Hinc Aristophanes in Pluto, ὁ δὲ χάρων τὸ ξύμβολον δίδωσι. id est, Dat symbolum Charon: significans illi imminere mortem.

Minxit in patrios cineres. 23

Qui intemperijs ageretur, cuiq; cuncta cederent infeliciter, in patrios cineres minxisse dicebatur. Antiquitus enim paterni sepulchri summa fuit religio. Quod liquet ex Thamyridis fabula quam alibi retulimus. Proinde qui monumentum patris violasset, huic sicut & parricidis, Erinnes furias vltrices immittebant, neq; quicquam prospere succedebat. Horatius in Arte poetica,

Nec satis apparet, cum versus factitet vtrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Mouerit incestus, certe furit.

Maschalam tollere. 24

Μασχάλην αἴρειν. id est, Maschalam tollere dicebatur, qui auidius biberet. Sumptum à gestu bibonum, inter ebibendum cyathos, gulam ac mentum intendentium, & altius erigentium cubitos, ne quid resideat in cyatho liquoris. Idem appellant κωθωνίζειν, ἀπὸ τοῦ κώθωνος, quod est poculi genus. Hesychius indicat μασχάλην esse partem proræ, quæ contineat τέρθρον, siue Antemonem. Antemonem autem volunt esse veli genus. Sunt qui dicant μασχάλιον esse canistrum è palma contextum. quòd virga palmea maschale dicatur, nonnunquam & pro fune poni. Alij contendunt maschalam esse machinam, qua sarcinæ deponuntur in naues, aut eximuntur è nauibus. Hinc iocus in eos qui poculum tol

lunt in altum, Hesychius adfert & hunc trochaicum tetramertum citra nomenclaturam authoris,
Ὡς ἄνω τὴν μασχάλην αἴρωμεν ἐμπεπτωκότες. id est,
Sursum in altum irruentes erigamus maschalam.
Fortassis huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. 8. qui notans singulas Græciæ ciuitates, βυζάντιον εἶπεν μασχάλην τ͂ ἑλλάδ☉. id est, Byzantium dixit Græciæ maschalam, quòd illic opinor strenue potaretur, siue quòd esset emporium Græciæ. Est enim Thraciæ ciuitas, eadem dicta Constantinopolis. Adiungit prouerbio gratiam allusio, quòd sunt pocula nauigij specie, veluti cymbia, σκάφια, τριήρεις, & alia nonnulla. Refertur à Zenodoto. Meminit & Iulius Pollux libro 6. cap. 3. his quidem verbis, ὧδι δὲ τῶν μεθυόντων ἔλεγον τὸ μασχάλην αἴρειν, ὡς τοῦτο ἔθ☉ ὂν τοῖς ἐν μέθῃ. id est, De ebrijs vero dicebant maschalam tollere, tanquam is mos sit temulentis. Adducit & Homerici carminis testimonium,
Χεῖρας ἀνίσχοντες γέλῳ ἔκθανον. id est, Sublatis manibus risu emori.
Ex his videtur non à tollendo poculo, sed à gestu gaudentium fuisse dictum. Certe manet & hodie apud Germanos milites, vt dextra sublata lætitiam indicent animi.

Magis ipse Phryx.

Μᾶλλον ὁ φρύξ. id est, Magis ipse Phryx. Equidem conijcio dictitatum, quoties ea magis probarentur, non quæ veriora sint, sed quæ adulantius dicta. Narrant Crœsum Lydorum regem aliquando percunctatum septem illos sapientes, cui nam primum felicitatis titulum tribuerent. At cum varie responderetur, alijs dicentibus, feras indomitas sibi videri felicissimas, quòd pro tuenda libertate mortem oppeterent: aliis ciconias, quòd citra legem, suapte natura ius piumq́; seruarent: Solone vero negante, quenquam appellandum felicem, prius quàm ex vita decesserit, assistens Phrygius ille fabulator Aesopus: Tanto, inquit, rex cæteros antecellis, quanto mare præstat fluuiis. Id vbi rex audisset, respondisse fertur, μᾶλλον ὁ φρύξ. Ea vox in prouerbium cessit: equidem haud scio an ita legendum sit: μᾶλλον ὦ φρύξ. vt sit libenter agnoscentis eam laudem, & cum esset maxima, tamen aliquid etiam adiungi desiderantis: vnde cum quis aperte nobis adulatur, succinere licebit, μᾶλλον ὦ φρύξ. Referunt Suidas & Zenodotus.

Magis sibi placet, quàm Peleus in machæra.

Μέγα φρονεῖ μᾶλλον ἢ πηλεὺς ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ. id est, Magis sibi placet, quàm Peleus sua machæra. In eum competit, qui præter modum re quapiam insolens est, ac tumet. Aiũt autem hunc gladium à Vulcano fabrefactum, à diis dono datum fuisse Peleo virtutis illius ac prudentiæ symbolum. Quo quidem ille vtens & in præliis & venatibus consequebatur quicquid optabat. Zenodotus ait huius mentionem factam & Apud Anacreontem, & apud Pindarum,

Generosus es ex crumena.

Γενναῖ☉ εἶ ἐκ βαλαντίου. id est, Generosus es ex crumena. In eum iaciebatur, qui propter opulentiã non antigenerosus haberi voluisset, alioquin obscurus & humilis. Pariũt enim nobilitatem & opes, non anti quæ solum, iuxta Aristotelem, verumetiam vndecunq; & quandocunq; partæ, Solet autem hoc genus ferocius insolescere, quàm qui maiorum imaginibus clari sunt.

Liberorum amantior quàm Gello.

Γελλῶ παιδοφιλοτέρα. i. Puerorum amans Gello. Dici solitum vel in eos, qui morte præmatura perissent, vel in eos qui mira quidẽ charitate filios prosequerẽtur, sed eosdẽ indulgentia delitisq; corrumperent. Aiũt Gello virginem quampiam fuisse, quæ puella adhuc vita decesserit. Huius spectrũ oberrare Lesbiis creditum est, ac pueros impetere. Vnde puerorum mortem, qui præmaturo fato perirent, huic Gello imputabant. Citatur Sappho, quæ huius fabulæ meminerit.

Gleba aurum.

Βῶλ☉ ἄρουρα. id est, Gleba aurum, vbi quis exigua maximis apponit, credens sese nonnihil iuuare. Proinde legendum suspicor, βῶλ☉ ἀρούραν, aut ἀρούρᾳ, vt subaudias, προστίθεται aut αὐξάνει, aut eiusmodi quippiam. Nihil enim adfert momenti, si gleba auro adiungatur, quod perinde sit, ac siquis aquam è lacu haustam infundat mari.

Glauci ars.

Γλαύκου τέχνη id est, Glauci ars. Huius parœmiæ duplex vsus. Cõuenit enim vel in opus celeriter absolutum, vel in id quod est arte summa, summaq; cura elaboratum. Quidam ortum existimant è Glauco quodam Samio, qui primus æris ferruminationem inuenerit. Alij à Libyco quodam, qui quatuor cymbala quædam fabricatus dicitur, certis proportionibus ita inter se respondentia, vt primi

primi spissitudo Epitriti rationem haberet ad secundum, ad tertium Hemiolij, ad quartum dupli. Ea pulsata musicam quandam harmoniam reddebant. Author Zenodotus.

31

Noctuæ Laurioticæ.

Γλαῦγες λαυριωτικαί. id est, Noctuæ Laurioticæ, hoc velut ænigmate pecuniarum vim significabant. Laurios enim Atticæ regio est auri venis frequens. Porrò nomismatis aureis noctuarum figura inscalpebatur, quemadmodum alio diximus loco, Interpres addit & tetradrachmis noctuam solere insculpi. Aristophanes in Auibus:

Γλαῦκες ὑμᾶς οὔποτ' ἐπιλείψουσι λαυριωτικαὶ
Ἀλλ' ἐνοικήσουσιν ἔνδον, ἔν τε τοῖς βαλαντίοις
Ἐννεοττεύσουσι. id est,
Noctuæ vos non relinquent Lauriotícæ. sed hæ
Aedibus aderunt in ipsis, inq; loculis nidulos
Sibi parabunt.

32

Glaucus poto melle resurrexit.

Γλαῦκος πιὼν μέλι ἀνέστη. id est, Glaucus poto melle reuixit. Dici solitum, quoties aliquis vulgari rumore dictus mortuus, denuo prodit in publicum, & quasi rediuiuus apparet ijs, quibus persuasum fuerat eum vita defunctum esse. Satis constat ab euentu natum. Nempe Glaucum quempiam præter omnium expectationem, gustato mellito pharmaco reualuisse. Eamq; rem in iocum popularem versam fuisse. Quidam enarrant in hunc modum: Glaucus quidam poto melle, ob bilem pene exanimatus est. Ad hunc multis accurrentibus medicis, polyidos herba, quam draconem vocant, eum restituit.

33

Generosior Codro.

Εὐγενέστερος κόδρου. id est, Generosior Codro. Per Ironiam recte dicetur in istos, qui maiorum fumosis imaginibus, & natalium antiquitate gloriantur. Codrus Melanthi filius fuit. Melanthus à Neleo sextus. A quo Neleo prognatus & Nestor. Hic igitur Melanthus, Messene patria pulsus venit Athenas: atq; ibi cum Xantho Bœoto, qui tum Athenis imperabat, singulari certamine congressus, victor discessit, & Atheniensium imperium occupauit. Cui successit filius Codrus singulari in patriã pietate præcipue nobilis. Nam cum Atticis bellum esset aduersus Dores, proditumq; esset oraculo, victoriam penes Atheniensem populum futuram, si rex illorum ab hostibus fuisset occisus, Codrus patriæ gloriam sua incolumitate chariorem habẽs, ignota specie hostem prouocauit, & interemptus est. Reliquit autem filios duos, Mentorem, qui patri defuncto successit in imperium, & Neleum, cuius auspicijs colonia in Asiam demigrauit. Hæc fermè Zenodotus.

34

Cadmea victoria.

Καδμεῖος νίκη. id est, Cadmea victoria Huius adagij variam adducunt & sensum & originem. Sũt qui putent inutilem victoriam Cadmeam vocatam, propterea quòd Eteocles & Polynices Thebani, cum de regni vicibus disceptarent, singulari certamine congressi vtriq; perierint. Cuiusmodi victoriæ meminit Herodotus lib. 1. de Phocensibus agens. Vel quòd Cadmei deuicerint quidem Argiuos cum Adrasto militantes, sed suo malo. Posteris enim illorum pœnas abunde magnas dederunt. Vel quòd Oedipus soluto Sphingis ænigmate, victoriam quidem à monstro magnificam reportauit, verum post imprudens suam ipsius matrem duxit vxorem. Idq; simulatq; resciuit, oculos sibimet eruit. Itaq; illius quoq; victoriæ parum felix exitus fuit. Sunt qui huc referant, Cum Cadmus literas à Phœnicibus acceptas, Græcis tradere vellet, Linum, quòd is quoq; literas suas proferret, interemit. Deinde ciues Cadmum exegerunt, vt nec huic bono fuerit Linum superasse. Plutarchus subscribit primę sententiæ. Nam ad hunc modum scribit in commẽtario, περὶ τῆς φιλαδελφίας. Οὐ γὰρ ἑτέραν οἱ παλαιοὶ καδμείαν νίκην, ἀλλὰ τὴν περὶ θήβας τῶν ἀδελφῶν, ὡς αἰσχίστην καὶ κακίστην προσηγόρευσαν. id est, Non enim aliam prisci Cadmeam victoriam, quàm eam quæ fuit fratrum apud Thebas, vt turpissimam atq; miserrimam appellarunt. Idem, περὶ παίδων ἀγωγῆς, ostendit Cadmeam appellari victoriã, quoties præstat vinci quàm vincere. Vsurpauit hoc adagium Plato lib. De legibus 1. παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δὲ ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν. πολλοὶ γὰρ ὑβριστικότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι, μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν, καὶ παιδεία μὲν οὐδεπώποτε γέγονε καδμεία, νῖκαι δὲ ἀνθρώποις πολλαὶ δὴ τοιαῦται γεγόνασι καὶ ἔσονται. id est, Proinde eruditio etiam victoriam adfert: contra victoria non nunquam imperitiam: eo quod complures ob victorias bello partas insolentiores facti, innumeris alijs malis propter violentiam repleti sunt. At eruditio nunquam fuit Cadmea, victoriæ vero multæ

profecto hominibns tales & fuerunt & futuræ sunt. Aristides in pericle, Ὥστε τὴν καδμείαν νίκην ἡγεῖτο νικήσειν. id est, Itaq; Cadmeam victoriam reportaturum sese existimabat. Quo quidem loco scholium adscriptum præter alia illud admonet ab ijs quæ retuli nonnihil diuersum. Thebanos cæsis Argiuis, qui cum Polynice pugnarant, negasse sepulturam. Qua inhumanitate exasperati Athenienses, Thebanos oppugnatos deuicerunt & consimilem ad modum vetuerunt, ne cadauera cæsorum darētur sepulturæ. Nec prorsus dissonãt ab his, nec prorsus congruunt quę scribit Pausanias in Bœoticis. Scribit autem in hanc fermè sententiam: Commisso apud Ismenum prælio in congressu victi sunt Thebani, & compulsi in fugam intra mœnia sese receperunt tanquam Peloponnesij oppugnationis essent ignari. Porrò cum illi magis ira q̄ arte irruerent, non pauci à Thebanis è muro iaculis sunt interempti. Postremo vicerunt & alios, in palantes turbatosq; facta impressione, ita vt totus exercitus excepto Adrasto interiret. Neq; paruo ea victoria constitit Thebanis, καὶ ἀπὸ ἐκείνου, inquit, τὴν σὺν ὀλέθρῳ κρατησάντων, καδμείαν ὀνομάζουσι νίκην. id est, Ex eo victoriam cõiunctam cum exitio eorū qui vicerunt, Cadmeam appellant. Sed vndecunq; natum est adagium, Cadmeam victoriam appellabant infelicem, etiam ipsis victoribus. Cuiusmodi fuit & Græcorum, quorum nulli nõ magno cōstitit capta Troia. Et medici Cadmeam victoriam vocant, cum ita depellitur morbus, vt ægrotus interim in remedio pereat succumbente natura.

35

Pecuniæ vir.

Χρήματα ἀνήρ. id est, Pecuniæ vir. Hoc est, tanti quisq; fit, quantum possidet. Horatius:
Nil satis est, inquit, quia tanti quantum habeas, sis.
Zenodotus ex Pindaro. Extat autem in Isthmijs hymno secundo, his quidem verbis,
Νῦν δ' ἐφίητι τ' ὠργείου φυλάξαι
Ῥῆμα τ' ἀληθείας ἄγχιστα βαῖνον,
Χρήματα, χρήματ' ἀνήρ.
Ὃς φα κτεάνων θ' ἅμα λειφθεὶς καὶ φίλων. id est,
Nunc subit illud Argiui seruare dictum, ad veritatem proxime accedens, Pecuniæ pecuniæ vir. Sic ait possessionibus simul destitutus & amicis. Interpres Pindari testatur Chrysippum authorē in prouerbijs, qui scripserit esse Aristodemi Spartani. Idem interpres versum quem paulo ante recensuimus ex Alcæo refert hunc in modum, χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλὸς, οὐδὲ τίμιος. Meminit apophthegmatis & Laertius in vita Thaletis, addens apud Lacedæmonios esse percelebre. Alcæi idē testantis hæc verba citantur apud Suidã. Ὡς γάρ δή ποτ' ἀριστόδαμόν φασιν ἐν σπάρτᾳ οὐκ ἀπάλαμνον λόγον εἰπεῖν, χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδέ ποτ' ἐσθλός. id est, Sic enim olim aiunt Aristodamum apud Spartanos verbum non inscitum dixisse: pecuniæ vir, pauper autem nunquam probus. Quidam ad septem illos sophos referre malunt. Ad hanc sententiam pertinent illi versus è comœdia quapiam,

Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.	Argentum & anima & sanguis est mortalibus.
Ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο μηδὲ κτήσατο,	Hoc qui caret, nec sibi parauit sedulo,
Οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατέει. id est,	Viuos hic inter mortuus circumambulat.

Secundus versus Græcus constabit, si tollas, δὲ, aut si legas μήχει pro μὴ ἔχει. Tertius constabit, si pro τεθνηκὼς legas τεθνεώς Celebratur & hic senarius, non alienus ab hac sententia.

Βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστιν βίος. id est,	Vita haud vocanda est vita victus indiga.

Proindequemadmodum apud Græcos βίος, itidem apud Latinos vita significat, & vitam morti contrariam, & facultates quibus vitam sustinemus,

36

Diues factus iam desijt gaudere lente.

Ἔπειτα πλουτῶν οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῇ. idest,
Lenticula diuiti placere desijt.
Lens legumen, pauperum ac tenuium cibus est. Quę fastiditur, simul atq; lautior fortuna contigit. Vnde prouerbium in eos quibus ad vberiorem conditionem euectis, fastidio sunt ea quæ prius inopes boni consulebant. Sumptum est adagium ex Aristophanis Pluto. Dicebatur enim illic in adolescentem, qui cum pauper haberet consuetudinem cum anu, nactus diuitias, cœpit illam fastidire. Non dissimile illi quod alibi recensuimus,
ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα.

37

Caluum vellis.

Φαλακρὸν τίλλεις. id est, Caluum vellis. Vbi quis inanem operam sumit, aut vbi quis auferre conatur, quo vacat is à quo petitur. Veluti siquis à paupere conetur extundere pecuniam, ab indocto literaturam

teraturam. Simillimum est illi Plautino: Aquam è pumice postulas. Rursum illi, Nudo vestimenta detrahere. Quin hodie quoq; vulgus vbi significat nihil esse quod adimatur, volam manus ostendēs iubet inde velli quippiam, quod ea corporis pars nemini non sit calua.

Ὕπνος δ᾽ ἀπέστω γλυκύθυμος ὀμμάτων. Somnus absit ab oculis. 38

id est,

Oculis abesto leniens animum sopor.

Vbi quis rem aggreditur, quæ summam diligentiam curamque desideret. Quod genus, siquis philosophiæ capessat studium. Sumptus est autem hic senarius ex Aristophanis Nebulis, apud quem dicitur sub persona Socratis adhortantis. Strepsiadem vt philosophiæ daturus operam, omnia tum faciat tum patiatur.

Φώκου ἔρανος. Phoci conuiuium. 39

id est, Phoci præmium, siue conuiuium. Dictitari suetum, vbi quis suo malo conuiuas acciperet. Tametsi nihil vetat quo minus longius etiam traducatur: nempe ad quosuis, qui læduntur ab ijs, de quibus benemeritj fuerint. Aiunt Phoco cuipiam filiam fuisse iam nuptijs maturam. Is procos, nam erant complures, conuocare solitus præmia statuebat, & conditionibus subinde nouis propositis nuptias prorogabat. Quamobrem indignati iuuenes Phocum in conuiuio trucidarunt Author Zenodotus. Etiam si Plutarchus in Amatorijs narrationibus fabulam hanc dinerse narrat. Eustathius iu primum Odysseæ, treis conuiuiorum species facit. εἰλαπίνην, quod ad splendorem ac magnificentiam sit apparatum. γάμον, quod ipsum etiam sumptuosius esse consueuit. ἔρανον, ad quod plutimi conueniunt, sed suo quisque cibo sumptuque. Ea conuiuandi ratio præcipue probatur Hesiodo, propterea quòd cum plurimum habeat iucunditatis, minimum habet sumptus. Nam temperantius & editur & bibitur, vbi quisque de suo edit ac bibit. Hesiodi carmen est huiusmodi,

Ἐκ κοινοῦ πλείστη τε χάρις δαπάνη τ᾽ ὀλιγίστη.

Porrò qui splendidiores affectarent videri, ij etiam ἔρανον tum de suo, tum lautius exhibebant. Homerus has treis conuiuiorum formas simul complectitur:

Τίπτε δέ σε χρεώ,
Εἰλαπίν᾽ ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ᾽ ἐστίν,

Χάους ἀρχαιότερος. Antiquior quàm chaos & Saturnia tempora. 40

id est, Antiquior quàm chaos. De re nimium prisca & obsoleta. Ibycus ποτᾶται δ᾽ ἐν ἀλλοτρίῳ χάει. id est, Volat in alieno chao. Ac rursum, ὁ δὲ φλυαρεῖ, καὶ μάτην ἡμῶν λῆρον καταχεῖ τοῦ χάους ἀρχαιότερον, καὶ κρονίων ἀπόζοντα. id est, Hic autē nugatur, ac temere nugas in nos infundit antiquiores quàm chaos, ac Saturni tempora redolentes. Alludit adagium ad chaos, ad quod poetæ deorum ac rerum omnium originem referunt. Ouidius opificium mundi hinc auspicatur, quemadmodum & Hebræi.

Ὥσπερ τὴν ἐν Ἄργει ἀσπίδα καθελὼν σεμνύνεται. Tanquam Argium clypeum abstulerit, ita gloriatur. 41

id est, Superbit tanquam argium clypeum detraxerit. In fastuosos, & magnificentius sese gerentes dicebatur. Aiunt apud Argiuos sacrum quendam esse clypeum, clauis affixum, vt facile detrahi non possit. Alij dicunt, apud eos ordinem, ac delectum iuuenum viribus antecellentium, ἀσπίδα, id est, clypeum apppellari. Author Zenodotus.

Ὥσπερ κογχύλην διελεῖν. Tanquam conchylium discerpere. 42

Tanquam concham dilacerare. De imbecillis & viribus longe inferioribus dicebatur. Nam illisæ solo rūpuntur conchæ quo cibus eximatur, aut inciso neruo quo se contrahūt ac diducunt aperiuntur. Refertur apud Suidam.

Συστομώτερος σκάφης. Mutus magis quàm scapha. 43

id est, Magis elinguis, quàm scapha. De ijs dici consueuit, qui propter humilitatem conditionis apud præstantiores non audent hiscere. Natum hinc aiunt, quòd olim inquilini, & hospites alienæ Reipu. ludis popularibus in pompa incedebant, nauim gestantes: vnde quoties hospitem, non ciuem significabant, σκάφην ἢ σκαφηφόρον appellare consueuerunt. Proinde vulgo sic minitabātur, ποιήσω σε συστομώτερον σκάφης. i. Reddā tibi os occlusius scapha. Etenim ijs qui in Repu. viuunt nō sua, multa sunt mussitāda. Nā vti non conuenit in aliena ciuitate curiosum esse, ita nec tutum est liberioris esse linguæ. Huius interpretamenti Suidas authorem citat Theophrastum in opere De legibus. Equidem in plerisq; codicibus, σιωπομώτερος scriptum reperio, non συστομώτερος. Quæ lectio sicui magis arridebit, non reluctabor, nempe vt metu contractum & humilem accipias.

44

Nudus tanquam ex matre.

Γυμνὸς ὡς ἐκ μητρός. id est. Nudus vt ex matre. Prouerbialis hyperbole de vehemẽter paupere. Nã dissimi enim nascimur, ac ne pilis quidem tecti, nedum vestibus, quod non item in cæteris animantibus accidit. Hoc dictum & hodie vulgo nostrati est in ore, tam nudus quàm natus erat. Huic simile quod alibi referetur, tanquam è naufragio.

45

Est Pylus ante Pylum.

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, testatur hunc versum apud Messenios prouerbio fuisse celebratum.

Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο, πύλος γέ μέν ἐστι καὶ ἄλλος. id est,
Est Pylus ante Pylum, siquidem est Pylus altera sanè.

Dictum apparet, vbi quid alteri præfertur velut antiquius & præstantius. Aut vbi aliquis iactat sese, quasi vel solus sit, vel summus, cum reperiantur & alij, qui possint cum eo decertare. Pylus enim Messeniorum ciuitas, Nestore nobilis, vt affirmant quidam. Hoc autem carmen Plutarchus hoc pacto commutauit,

Ἔστὶ τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος γέ μέν ἐστι μὴν ἄλλος. id est,
Vsura vsura prior, vsura altera sanè est.

In eos accommodari potest, quibus alia vsura ex alia nascitur. Vnde natum sit adagium. Eustathius interpretans Homeri Bœotiam indicauit. Scribit enim iuxta eos, qui de populis conscripserunt, treis fuisse Pylos. Vnam Messeniæ, alteram Triphyliæ, tertiam Arcadiæ, Triphyliacam obtinuisse Nestorem. Idem geographum testem adducit, Strabonem opinor, qui treis item Pylos constituerit in Peloponneso. Tractat autem hac de re Strabo libro Geographiæ octauo demonstrans fuisse multas huius nominis vrbes quarum vna quæque sibi vindicauerit Nestorem, ob viri celebritatem. Quanquam idem post autumat Nestoris patriam fuisse, ex vtraque parte Alphei. Allusit ad adagium Aristophanes in Equitibus.

Ἀλλὰ τόδε φράζευ, πρὸ πύλου πύλον, ἥν σοι ἔφραζεν.
Ἔστὶ πύλος πρὸ πύλοιο. τί τοῦτο λέγει πρὸ πύλοιο; id est,
Hoc age dic Pylus ante Pylum est, quam tu mihi narras,
Est Pylus ante Pylum sibi quid vult ante Pylum istuc?

Interpres adscribit versiculum, quem paulo ante citauimus è Plutarcho, proditum oraculo fuisse.

46

Iecit Achilles duas tesseras & quatuor.

Βέβληκ᾽ ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέσσαρα. id est,
Duas Achilles, quatuorq; tesseras Iecit.

Hunc versum Suidas ex Euripide citat. Quid autem sibi velit adagium, nullus explicat. Nisi quòd coniectare licet dictum fuisse de ijs, qui omni re vincerent, propterea, quòd is tesserarum iactus felix esset. Interpres Aristophanis in Ranis Aristarchum citat, qui scripserit hunc senarium Euripidis nomine circumferri solitum, sed falso, cum sit ἀδέσποτος. Apud Aristophanem vsurpat Bacchus in Aeschylum, victorem Euripidis, vnde apparet in faustis acclamationibus huius esse vsum prouerbij.

47

E tardigradis asinis equus prodijt.

Ἐκ βραδυσκέλων ὄνων ἵππος ὤρουσεν. id est, E tardigradis asinis equus emersit. Cũ clarus euadit quispiam obscuro genere natus, aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per Ironiam proferri, & per negationem, vt nunquam ex asinis nascetur equus, Et, en tibi ex asinis equum, id est, ex infimis parentibus arrogantem & ferocem. Huic contrarium est quod alibi retulimus, heroũ filij noxæ: cum ex egregijs viris prognati, non respondent maiorũ virtutibus, quẽadmodum Socrates apud Platonem in Alcibiade priore docet ambos Periclis filios Paralum & Xanthippum fuisse stupidos, Cliniam euasisse furiosum. Deniq; nullum illius opera factum sapientem, cum Zenonis consuetudine multi sapientes euaserint. Idem tractat in Menone, commemorans & Aristidem, qui filium habuit Lysimachum nullius rei, præterea Thucydidem, cui duo fuerint filij, Melesias & Stephanus. Neuter respondit virtuti paternæ. His addi poterat M. Tullius, qui filium reliquit illaudatum & à patrijs virtutibus plurimum degenerantem.

48

Epeo timidior.

Ἐπειοῦ δειλότερος. id est, Epeo timidior, De magnopere pauido dicebatur. Ab Epeo quopiam dictum, notæ timiditatis homine. Datum est hoc cognominis Cratino comico, per allusionem fortassis, quòd cum Oenoidis tribus princeps esset, in eo munere timidius se gereret.

Ephesiæ literæ. 49

Ἐφεσήϊα γράμματα. id est, Ephesiæ literæ: dictum videtur de ijs, qui mira felicitate, tanquã diuina virgula, quicquid optarent, assequerentur. Aiunt enim Ephesijs notulas quasdam, & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni negotio victores euaderent. Author Diogenianus. Eustathius in Odysseæ φ. tradit his literis vsum Crœsum in rogo. Fuisse autem verba quædam obscura, ænigmatibus similia, neutiquam cohærentia, descripta in pedibus, zona, & corona Dianæ. Suidas addit huiusmodi fabulam, In Olympijs Milesium quempiam cum Ephesio palæstra commissum, nihil potuisse in conflictu, quòd is Ephesius in talo Ephesias haberet literas. Quod simulac animaduersum esset, adẽptis literis, Ephesium qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Hesychius indicat fuisse priscas quasdam voces pro sacris habitas, quibus impostores deinde multas addiderint. Priscas putat has fuisse. ἄσκι, quod interpretatur tenebras, κατάσκι lumen, αὔξ ipse, δαμναμενεὺς sol, αἴσιον verum. Meminit harum & Anaxilas apud Athenæum lib. 12. Commemoratis enim philosophi cuiusdam delitiis ait, καὶ πρὸς τούτοις ἐν σκυταρίοις ῥαπτοῖσι φορῶν ἐφεσήϊα γράμματα καλά. id est, Ad hæc, in consutilibus pelliculis gestans Ephesias literas pulchras. nec desunt hodie qui huiusmodi cõfictis vocibus imponant stultis. Illud satis apparet librariorum incuria commissum, quod cum Hesychius inter magicas voces recenseat τέτραξ, non meminit tamen interpretans singulas.

Eodem in ludo docti. 50

Eodem in ludo docti dicebantur, similibus vitiis laborantes, & improbitate pares. Hoc dictum adeo vulgo manet, vt nihil sit tritius. Terent. in Hecyra, In eodem omnes mihi videntur ludo doctę, ad malitiam. Solent enim fermè, qui communibus vsi sunt præceptoribus, ingenio moribusq; conuenire. Quod autem Terentius dixit in mulieres, omneis inter ipsas similibus esse moribus, idem Græcus attestatur senarius,

Γυνὴ γυναικὸς πώποτ' οὐδὲν διαφέρει. id est,

A fœmina nil fœmina vnquam discrepat.

Innuit autem prouerbium nullam inuenrri bonam mulierem.

Tanquam in phiditiis. 51

Ὥσπερ ἐν φειδιτίοις. id est, Velut in phiditiis, vbi quid parcius, nimiumq; frugaliter actum significabimus. Lacedæmonii publica loca habebant, in quibus cibum caperent. In his accipiebant hospites ac legatos suos, sed apparatu perparco. Vnde & Græca vox ducta videtur à φείδεσθαι. id est, parcendo. Quanquam sunt qui malunt φιδίτια dicta quasi φιλίτια, quòd eiusmodi conuiuiis coiretur sodalitas. Vtranq; vocis etymologiam recenset Plutarch. in vita Lycurgi. In priore abiicitur ε, è diphthongo, in posteriore λ vertitur in δ. Addit autem tertiam etymologiã, phiditia dicta quasi ἐδίτια, à sumendo cibo, quæ Græci præsertim Athenienses vocant συσσίτια, Cretenses ἄνδρια, quemadmodum ibidem indicat Plutarchus: hoc genus conuiuiorum Lycurgus instituit, ad excludendum luxum ac temulẽtiam. M. Tullius meminit Phiditiorum lib. Tuscul. quæst. 5. Quid, inquit, victum Lacedæmoniorũ in phiditiis, nónne videmus? Vbi cũ tyrannus cœnauisset Dionysius, negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum. tum is qui illa coxerat, Minime mirũ, inquit, condimenta enim defuerunt. Quæ tandem, inquit ille? Labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Quanquam hæc fabula secus narratur apud Plutarchum in coronide quam adiectam videmus apophthegmatis Laconicis, de Lycurgi nistitutis. Erant apud Lacedæmonios & aliæ conuiuiorum species, quorum vnum erat κοπὶς, quod certis ciborum generibus instruebatur, alterum αἴκλον aliquanto splendidius. Omnium frugalissimum erat, quod agebatur in phiditijs. Multa super his Athenæus lib. 4. si cui libebit cognoscere. Accommodari poterit & ad orationem, vt siquis neget se contentum simplici sermone, velut in Laconicis phiditijs accipiatur, sed desiderare splendoris aliquid, & quod appetentiam irritet illecebra.

Equo senescenti minora cicela admoue. 52

Ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κύκλα ἐπίβαλλε. id est, Equo senescẽti minora cicela admoue. Admonet adagium, vbi vires per ætatem fatiscunt, respirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam, & decrescente robore minuendos labores, augendam remissionem. Ductum aiunt ab equis militaribus quibus senescentibus, leuius τρισίππιον admouebant. Est autem τρισίππιον ceu rotula quædam, publica nota, quæ igni candefacta, malis equorum imprimi consueuit. Zenodotus ostendit prouerbium extitisse apud Cratetem comicum in Samijs. Videtur carmen heroicum, si tantum legas, κύκλ' ἐπίβαλλε. Nam κύκλα nondum reperi apud vllum authorem, præterquam apud Zeno

dotum. Trisippii meminit Hesychius. Videtur autem κέκελον aliquid esse, non dissimile trisippio.

53

Eretriensium Rho.

Ερετριέων ῥῶ. id est, Eretriensium Rho. Vbi quis crebrius & asperius eam literam sonaret. Quo nomine nunc male audiunt apud Gallos Picardi. Notantur item quibus Alcibiadis labdacismus impendio placebat. Ridetur Arrius à Catullo, quod

Chommoda dicebat, siquando commoda vellet
 Dicere, & hinsidias Arrius insidias.
Ac tum mirifice credebat se esse locutum,
 Cum quantum poterat, dixerat hinsidias.

Adagium refertur à Diogeniano. Meminit Plato in Cratylo, οἶσθα οὖν ὅτι ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ἡμεῖς μὲν φαμὲν σκληρότης, ἐρετριεῖς δὲ σκληροτήρ. id est, Scis quòd nos pro eodem dicimus sclerotes, id est, durities, pro quo Etrienses scleroter. ex quo liquet Etrienses adamasse hanc literam ρ, quam loco σ supposuerint, cum contra Athenienses, eam verterint in σ, vt θαρσεῖν pro θαῤῥεῖν. Quoniam ea litera dicitur impetus ac vehementiæ significationem habere, videtur & in homines præcipites ac violentos congruere prouerbium.

54

Oestro percitus.

Οἴστρῳ παραπληγείς. i. Oestro percitus, id est, ingenti animi cupiditate commotus, ac velut attonitus. Oestrum enim insecti genus, horrendo strepitu, vnde & nomen inditum apud Græcos. Nam Latini asilum appellant. Hoc addito Iuno vaccam Io in furorem egit. Vnde poetæ diuino correpti furore, œstro, conciti dicuntur. Est apud Platonem, tametsi locus in præsentie non succurrit, opinor in Phædro. Vnde οἰστροπλῆρος dictione composita, pro insano, & οἰστρεῖν & οἰστρηλατεῖν, pro insanire.

55

In magnis & voluisse sat est.

In magnis & voluisse sat est.

Tibulliana hac sententia nihil celebratius. Eam Aug. Polit. non inscite vertit Græce.

Ἀρκεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

Apulei us Floridorum libro quarto Maiore scilicet voluntate quàm facultate. Eoque propensius fortasse laudandus est, quòd omnibus bonis in rebus, conatus in laude effectus in casu est. Item M. Varro apud Gellium libro primo, capite decimooctauo, In quo non modo Lælii ingenium non reprehẽdo, sed industriam laudo. Su ccessum enim fortuna, experientiam laus sequitur. Conuenit, vbi qui maiora viribus conatus, tametsi rei susceptæ magnitudini non facit satis, tamen hoc ipso nomine laudẽ promeretur, quòd rem pulcherrimam tentauerit.

56

In holmo cubabo.

Ἐν ὅλμῳ εὐνάσω. id est, In holmo cubabo. Dicebatur ab iis, qui se quippiam diuinatione cognitum ire minitabantur. Nam ὅλμον quidam vatem interpretantur. Allii tripodes Apollinis holmos appellatos fuisse. Tradit autem Aristophanes grammaticus, citante Zenodoto, eos qui holmis indormissent repente diuinandi spiritum concipere. Addit Apollinem ob id ἔνολμον cognominatum à Sophocle. Quanquam apud Hesychium ὅλμος pro mortario ponitur. Apud Athenæum lib. 11. poculi genus est cornu adsimile, vt per iocum torqueri possit & in bibones.

57

Eadem cera.

Ἐν κηρίον. id est, Idem fauus, dicebantur qui vno ore idem affirmarent, aut qui inter se conspirassent. Ductum à fauorum cellulis inter se connexis. Siue quòd cera tenax, sibiq; hærens. Siue quòd olim in ceratis tabellis scribebãt, vnde & Horatius, Cera laudatur eadem. siue quòd olim imagines è cera fingebantur, varia quidem forma, nunc deorum, nunc regum, nunc plebeiorũ, sed hæc omnia erãt cera. Refert Zenodotus. Non dissimile illi quod alio diximus loco, Idem puluis, & eadem farina.

58

In quinq; iudicum genibus situm est.

Ἐν πέντε κριτῶν γούνασι κεῖται. i. In quinq; situm genibus iudicum, id est in alieno arbitrio res est posita. Nam antiquitus quinq; iudicibus datum erat negotium, vt de comicorum fabulis pronunciarent, vt testis est, apud Zenodotum Epicharmus. Quanquam & apud Platonem quinque iudicũ fit mentio, cum alias, tum in libro De legibus 11. Ἐν πέντε δὲ τῶν νομοφυλάκων τοῖς νεωτάτοις εἶναι τὴν κρίσιν. id est, Vt iudicium sit penes quinque natu minimos, ex nomophylacibus. Allusum est autem ad illud Homero frequens.

Καὶ ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. id est, In genibus sunt hæc sita diuûm.

Cum significamus non esse nostræ facultatis, præstare rei exitum, verum hinc superis & fortunæ in

næ in manu esse. Pindarus in Olympijs,

Νῦν δ' ἔλπομαι μὲν, ἐν θεῷ γε μὰν τέλος. id est, Nunc spes quidem mihi, at in deo situs exitus.

Emunctæ naris. Muccosis naribus. 59

Emunctæ naris dicitur acri exactoq; iudicio, quasi purgatis naribus, muccoq; emunctis. Horatius de Lucilio,

Emunctæ naris, durus componere versus.

Contrà, obesæ naris dicuntur stupidiores. Idem in Odis,

Nec firmo iuueni, neq; naris obesæ.

Lucianus in Alexandro Pseudomante, Τοῖς δὲ ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα, τεράστιον. id est, Indoctis autem, & quibus nares oppletæ mucco, prodigiosum. Idem in Philopseude, Ἐμοί γε, ἦν δ' ἐγώ, εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην. id est, Mihi sanè, inquam, nisi planè nare sim oppleta mucco. Huc allusit Plato lib. De repub. 1. vbi Thrasymachus Socrati stuporem obijciens, optat illi nutricem, quæ muccū è naribus exprimat, ὅτι σε ἔφη κορυζῶντα περιορᾷ, καὶ οὐκ ἀπομύττει, δεόμενον αὐτῆς. id est, Quoniam, inquit, te muccosum negligit, nec emungit, cum ea tibi sit opus.

Fames & mora bilem in nasum conciunt. 60

Sosia Plautinus in Amphitryone. Vetus adagium est, inquit, Fames & mora bilem in nasum conciunt, id est, latrante stomacho omnis mora bilem mouet, Quod autem dixit, bilem in nasum conciunt, conuenit cum illo quod ait Theocritus in Thyrside,

Ἐντί γε πικρός
Καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. Est enim acerbus
id est, Atq; illi semper sedet in nare aspera bilis.

Ducta est metaphora ab animantibus iram narium flatu significantibus. Vnde fabula de tauris ignē spirantibus. Quin hominibus etiam nonnullis ex naribus indicium iracundiæ. Vnde & corrugare nares dicuntur, quæ offendunt. Horatius,

Ne sordida mappa
Corruget nares. Item Persius in 5. Satyra,

Sed ira cadat naso, rugosaq; sanna,

Potest id trahi latius, nempe ad quemlibet vehementius aliquid cupientem, cui omnis mora quantumuis pusilla, longissima videtur, attestante Mimo,

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Huc respicit & Horatianum illud:

Vt nox longa quibus mentitur amica, diesq;
Longa videtur opus debentibus, vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Generosior Sparta. 61

Ἐλευθερώτερος σπάρτης. id est, Generosior sparta. Dicebatur excellenti animo, minimeq; timidus aut humilis. Spartanis enim olim indoles aderat generosa, & ingenium omnis impatiens seruitutis, ac velut imperio natum, vnde nec mœnibus vrbem cingebant, legibus ita iubentibus, abunde munitā arbitrantes fortibus viris. Fœdissimum autem existimabant quenquam è pugna redire, nisi victorē: id quod epigrammate quoq; testatum est. Nec tyrannidem in suam rempub. admittebant, sed æqua libertate parebant legibus. Denique nihil humilioris operæ exercebant, sed agriculturam, & artes sedentarias per Helotas (id erat seruorum genus) peragebant.

Locrensis bos. 62

Λοκρικὸς βοῦς. id est, Locrensis bos. De re vili, aut de munere leuiculo dici potest. Cum aliquando Locrenses publicum sacrum facturi bouem desiderarent, composito ex minutis lignis bouis simulachro, dijs rem diuinam fecerunt. Atq; hinc vulgus adagionem arripuit.

Ficulnus gladius. 63

Συκίνη μάχαιρα. id est, Ficulnus gladius. De friuola causa dici potest, quæque minimo negotio queat refelli. Dictus est autem ficulnus gladius sycophanta, quod idem & mollis sit, & calumniator. Meminit & Hesychius.

Ficum Mercnrio. 64

Σῦκον ἐφ' ἑρμῇ. id est, Ficum Mercurio. De prompto & quibuslibet exposito beneficio dicebatur. Nam antiquitus mos erat. sicubi ficus repertus fuisset, eum veluti Mercurio sacrum suspendere. Libere autem erat tollere ficum Mercurialem, cuicunq; libitum fuisset, vel quòd is deus furibus fauere creditus est, vel iuxta parœmiam illam, κοινὸς ἑρμῆς.

Communis Mercurius. Huc opinor allusisse Persium, cum ait:
Inq; luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere saliuam Mercurialem. vt indicatum est alibi.

65

Vt fici oculis incumbunt.

Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔφυ. id est, Quemadmodum fici oculis innati. De ijs dicebatur
qui pertinaciter vrgerēt, premerētq; negotiū aliquod. Sumpta similitudine à ficis, hoc est, vitio quod
oculis adnascitur, nec facile potest auelli oculo incolumi. Aristophanes in Ranis,
Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφυ. id est, Vt ficus oculis imminens, sic ille erat.
Accommodabitur haudquaquam inepte & in hos, qui cum graues sint & intolerabiles, tamen auelli
non queunt, nisi magno malo. Quod genus vtinam nulli essent, aut vnquam existerent principes, &
principum optimates, qui cum auaritia sint inexplebiles libidine corruptissimi, crudelitate pernicio-
sissimi, tyrannide immanes, verissimi reipeb. hostes, ac prædones, in publicam perniciem, non solum
armis & opibus instructi, verumetiam nouis artibus, quas nec Dionysius vnquam, nec Phalaris repe-
rit, tamen sic adhærent, sic imminent, sic affixi sunt populo, vt nec ferri possint, nec auelli. Vsqueadeo
nullus est senatus, nullus magistratus, nulla religio, nulla reipub. pars, in quam actis radicibus illi nō
penetrarint, ceu pestis per omnes corporis venas sparsa. Siquidem animaduerterunt hoc homines tan
tum ad nocendum oculati cordatiq;, vnam hanc ancoram superesse publicæ incolumitatis, si ciuium
& ciuitatum honesta concordia, tyrannis potentium coerceatur. Hanc igitur in primis dirimere cura
est. Sentiunt in pace minimū sibi licere, cū res legibus & consilijs agitur, nō dolis, aut armis. Proinde
modis omnibus id agunt, ne populus publica pace gaudeat. Perspiciunt pręcipuam reipu. felicitatem
in hoc sitam, si principem habeat integrum, cordatum, vigilantem, hoc est, vere principem. Itaq; mi
ro studio curant tutores, ne vnquam vir sit princeps. adnituntur optimates ij qui publicis malis saginā
tur, vt voluptatibus sit quàm effœminatissimus, ne quid eorum sciat quæ maxime decet scire princi
pem. Exuruntur vici, vastantur agri, diripiuntur templa, trucidātur immeriti ciues, sacra prophanaq;
miscentur, dum princeps interim otiosus ludit aleam, dum saltitat, dum oblectat se morionibus, dum
venatur, dum amat, dum potat. O Brutorum genus iam olim extinctum, ô fulmen Iouis aut cæcum
obtusum. Neq; dubium est quin isti principum corruptores pœnas deo daturi sint, sed serò nobis. In
terim ferendi sunt, ne tyrannidem excipiat anarchia malum penè perniciosius. Quod complurium
rerum publicarum experimentis cōprobatum est, & nuper etiam agricolarum per Germaniā exor
tus tumultus nos docuit, aliquanto tolerabiliorem esse principum inhumanitatem, quàm ἀναρχίαν
omnia confundentem. Siquidem fulmina terrent quidem omnes, at non ita multos feriunt. Cæterū
mare inundans nulli parcit, nihil non miscens ac voluens. At quòd optimates impij sunt reipublicæ
id fortasse sunt ecclesiæ, nonnulli ex his ordinibus, quos vulgus mendicantes vocant. Pios non accu-
so, nec ordinem incesso, malos noto, quæ vbiq; maxima turba est. Hi sic sese per omne reipub. corpus
sparserunt, vt nihil vsquam agatur sine illis. Regnant in concionibus. quòd peculiare munus episco-
porum. Tyrannidem occuparunt in scholis, quod huic proximum munus. Per hos ministrantur ec-
clesiastica sacramenta, per hos sacerdotes sumus. Hi plus quàm censoria seueritate pronunciant de
fidei professione. Hic Christianus est, hic semichristianus, hic hæreticus, hic sesquihæreticus. In horū
sinus populus effundit occultos vitæ actus, & secretissimas animi cogitationes: nec his cōtenti sunt,
nulla panguntur principum fœdera, in quibus hi non agant parteis. Sine his nullum contrahitur ma
trimonium. In theatricis certaminibus, in publicis sortibus agonothetas agunt, adeo nihil pudet. De
niq; nec mori licet absq; istis. Nulla est aula principum in quam non irrepserint. Siquod impudens fa
cinus destinarunt principes, per hos exequuntur. Siquid moliuntur Romani pontifices, quod paulo
sit alienius ab apostolica illa & prisca sanctimonia, horum potissimum vtuntur ministerio. Veluti si
quod bellum, siquis tumultus, siqua exactio, siqua condonatio parum pudens, in hisce fabulis isti pri-
mas agunt. Interim simplici popello specie sanctitatis imponitur. Sacerdotes ad hos collati, sacerdo-
tes non sunt. Episcopi horum fiducia in vtramuis aurem dormiunt. Plebs destituta, pro vnicis pastori
bus gemino luporum genere discerpitur, dum & præsules exercent tyrannidem, nec hi tamen pasto
res sunt, sed alia ratione prædones. Rursus admoneo, nec pios à me notari, nec ordinem. Nam qui in
ter eos sunt incorruptissimi, solent eadem quæ deploro, deplorare. Atq; apibus licet suos fucos, vt acu
leo carentes, quamuis furaces aliquando depellere. Hos fucos omnibus crabronibus aculeatiores,
nec reges, nec summi pontifices queant à repub. profligare, nisi magna Christianæ religiobis ruina,
ideo suas factiones communierunt, adeo totum orbem arcibus ac populis suis occuparunt, & indies
nouos

nouos struunt nidos, hoc nimirum prætextu, quòd superiorum monasteriorum religio, cuius commendatione primum exorta sunt, perierit: quasi vero & horum non paulopost sit peritura synceritas, siqua modo synceritas. Ita fit vt orbis impijs & otiosis manachorum gregibus oneretur, & principes fraudentur populo, & episcopi grege, & populus pastore, Christianæ religionis puritas ac libertas, paulatim ad Iudaicas cæremonias delabatur. Et quemadmodum difficile dictu sit, vtrum grauior sit rei pub. malorum principum inter se concordia, an dissidium: quòd siue belligerantur, magno populi malo id faciant: siue conciliantur, in publicum exitium conspirent: ita nescias vtrum magis sit optandum, immo quo melius dicam, vtrum magis detestandum, istorum ne inter ipsos consensus, an seditio, quòd vtraque res publico fiat malo. Opinor autem ficos hic dici, rigidum tumorem innascentem genis oculorum: ea res cum molestissimas si, tamen non sine periculo tollitur, quòd oculo immineat parti vexationis & tractatus impatientissimæ. Adagij mentionem facit Suidas.

Cum hasta, cum scuto. 66

Σὺν δορὶ σὺν ἀσπίδι. id est, Cum hasta, cum scuto. Vbi quis omni conatu rem aggreditur. Aristophanes ἐν εἰρήνῃ,

Σὺν δορὶ, σὺν ἀσπίδι τε. id est,
Cum hasta, cumq; scuto. Item in Vespis,
Ἐκδραμόντες δορὶ ξὺν, καὶ ἀσπίδι. id est,
Expedita excursione, cumq; scuto & lancea.

Sumpta metaphora à milite armis omnibus instructo. Ad similem vsum recte torquebitur Homericum illud,

Ἐγχεΐ τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν. id est,
Hastaq; & gladio, saxisq; ingentibus instant.

Quoties res omni vi geritur.

Viri senis astaphis caluaria. 67

Ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον. id est,
Viri senis velut vua passa cranium.

Admonet adagium, inualidum & flaccidum esse senile corpus, exhausto succo, carnibusque adesis. Lucianus in Tyranno de senibus, ἐπεὶ ἀσταρίδες γε πάντες ἤδη εἰσί. id est, Quandoquidem iam omnes vuæ passæ sunt. Rugosæ enim & flaccidæ sunt vuæ passæ, propter succum sole decoctum. Vnde veteres & vuas passas vocabant senes passos, ob rugositatem. Lucilius citante Nonio,

Rugosi passiq; senes eadem omnia quærunt.

Post folia cadunt arbores. 68

Post folia cadunt in te arbores. Quoties admonebimus, leuiores iniurias siquis ferat, sequi atrociores. Veluti arborum decidua folia negliguntur, verum aliquando fit, vt ipsæ arbores putres in caput subiecti decidant. Plautus in Menæchmis, Folia nunc cadunt. Nunc si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.

Ante tubam trepidas. 69

Ante tubam trepidas, id est, animo consternaris, priusquam appareat periculum. Ab ignauis militibus sumptum, qui pauitant, priusquam bellicum canatur. Nam audita tuba, mirus quidam pauor solet militum animos incessere. Vergilius,

Cur ante tubam tremor occupat artus?

Qui sermo si paulo longius detorqueatur, in prouerbij peciem abibit.

Ameles angulus. 70

Ἀμελὴς γωνία. id est, Ameles angulus, id est, neglectus angulus dicebatur, qui supinus & oscitabundus desideret, nihil bonarum rerum tentans. Aiunt in Libya locum esse, qui ἀμελὴς γωνία, hoc est, securus angulus vulgo dictus sit, ob id fortasse quòd neglectus & incultus iaceret. Cōperio scriptum & ἀμελοῦς γωνία. id est, negligentis angulus. Recensent Zenodotus & Hesychius.

Vltra res Callicratis. 71

Ὑπὲρ τὰ καλλικράτους. id est, Super fortunas Callicratis. De immensis opibus dicebatur. Aiunt Carystiū quempiā fuisse, nomine Callicratē, qui reliquos ciues opibus longe præstiterit. Vnde siquē magnopere locupletem intelligi volebant, eū vel Carystij Callicratis facultates vincere dicebāt. Aristoteles autem in Atheniensium repub. citante Suida, credit Callicratem quendām è iudicum ordine

uisse, qui iudiciarias exactiones supra modum auexerit, atque hinc natam parœmiam de immodicis exactionibus.

72

Vulcanium vinculum.

Ηφαίστειος δεσμός. id est, Vulcanium vinculum. Vbi quis nodis inextricabilibus esset illigatus, Vulcanijs vinculis teneri dicebatur. Sumpta denominatione ab adamantinis illis vinculis, quibus apud Homerum Vulcanus Venerem & Martem sic irretiuit, vt quo magis se conarentur explicare, hoc magis inuoluerentur. Homerus Odysseæ octauo,

Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων
Εν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, κόπτε δὲ δεσμοὺς
Αῤῥήκτους, ἀλύτους, ὄφρ' ἔμπεδον αὖθι μένοιεν,
Αὐταρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε δόλον κεχολωμένος ἄρει
Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅτι οἱ φίλα δέμνι' ἔκειτο.
Αμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἁπάντῃ
Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο,
Ηΰτ' ἀράχνια λεπτά, τά οὐκέτις οὐδὲ ἴδοιτο,
Οὐ δὲ θεῶν μακάρων. id est,

Ille domum petiit, quà stat ferraria fornax,
Secum imo interea penitus mala pectore voluens.
At trunco imposita prægrandi incude, secabat
Vincula nulli vel rumpenda, vel effugienda,
In quibus impliciti simul astrictiq; manerent.
At postquam insidias Marti indignatus, & artes
Absoluisset, adit conclaue, vbi dulce cubile
Stabat, & hinc illinc fallacia vincula fulcris
Obligat, & summo suspendit plurima tecto,
Mire tenuuia, sic telas vt araneorum,
Sic vti nec possint oculis deprendier vllis,
Non vel diuorum.

Adagium refertur à Suida.

73

Ad satietatem vsq;.

Αχρι κόρου. id est, Vsq; satietatem, idest, quantumlibet, aut ampliter. Quod ita demum prouerbium fuerit, si longiuscule transferatur, vt in poeticis literis versatus sum, ἄχρι κόρου. Et illusit nobis ἄχρι κόρου. Et Quintilianus metaphoris gaudet ἄχρι κόρου. Idem composita voce dicunt, κατακόρως. id est, Affatim. Iulius Pollux addit πέρα κόρου. vltra satietatem. Atq; ita vescentem indicat dici solere ἀδδηφάγον, & κάβασον à κάβος, quod est tritici mensura, quemadmodum Latini bibacem dicunt tricongium. Itidem dicunt ἄχρι χείλους. id est, vsq; ad labium, sumpta à vasis metaphora, & vsque ad ambas aures, de quo meminimus alibi. Iulius Pollux vas plenum appellat ἰσοχειλὲς siue ἐπιχειλές, redundans ὑπερχειλές, à labro vasis sumpta voce. Refertur à Zenodoto.

74

Votum munificum.

Εὐχὴ μεγαλόδωρος. id est, Votum munificum. Vbi quis animo spes regias concipit, iamq; voto ditescit. μεγαλόδωρος Græcis dicitur, qui magna donat. Nihil autem voto hominis liberalius. Largitur enim cuilibet, quantumcunq; petit. Meminit huius Lucianus in Hæresibus. Promissis diues quilibet esse potest, ait Ouidius: sed multo facilius est votis esse liberalem ac diuitem.

75

Vtinam domi sim.

Οἴκοι γενοίμην. id est, Vtinam domi sim. Dici solitum, vbi quis optat è malis, quibus implicitus est, emergere. Translatum videtur ab iis qui in tempestate periclitantur. Nam nunc etiam ita vulgo loquuntur qui periculose nauigant, οἴκοι γενοίμην. Refertur à Suida.

76

Vtinam male quemadmodum inuenisti eiicias.

Εἴθε φαύλως ὥσπερ εὗρες ἐκβάλοις τὴν ἔνδεσιν, id est,
Vtinam ita vt male reperisti ius, & eiicias male.

Hoc est, vtinam quemadmodum male peperisti famam, aut facultates, ita & male perdas. Iuxta Plautinum illud, Male partum male disperit. Suidas hūc trochaicum, vt prouerbialem citat ex Aristophane apud quem extat in Equitibus, dicitur inibi in Cleonem reipub. depeculatorem.

Vltro deus ſubijcit bona. 77

Αὐτομάτως ὁ θεὸς ἀνίκσι τὰ ἀγαθά.id eſt, Vltro deus ſubijcit bona. Quoties res citra noſtram operam feliciter cadunt,quaſi deo quopiam accurante. Stobæus ſenariũ hunc adducit ex Plutis Cratini.
Αὐτόματα τοῖσι θεὸς ἀνίει τὰ ἀγαθά. id eſt, Vltro bona iſtis ipſe ſuppeditat deus.
De dormientis reti dictum eſt aliàs.

Ventres. 78

Γαστέρες.id eſt, Ventres dicebantur homines edaces,ventriq; atq; abdomini ſeruientes. Epimenides Cretenſis,citante diuo Paulo in epiſtola quam ſcribit ad Titum:
Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται,κακὰ θηρία,γαστέρες ἀργοί. id eſt,
Cretenſes vani vſq;,malæ feræ,alui inertes. Item Lucilius,
Viuite lurcones,comedones,viuite ventres.
Terentius in Phormione,Pugnos in ventrem ingere. Donatus oſtendit,& ad totum paraſitum referri poſſe. Plutarch.in commentario De diſcrimine adulatoris & amici,putat hos verſus iambicos non perinde quadrare in cancrum,atq; in aſſentatorem & paraſitum.
Γαστὴρ ὅλον τὸ σῶμα,πανταχῆ βλέπων Eſt venter omne corpus,vndiq; obtuens.
Ὀφθαλμός,ἕρπει τοῖς ὀδοῦσι θηρίον. id eſt, Oculus,ſuiſq; beſtia reptat dentibus.
Ariſtoteles lib.Moralium 3.oſtendit homines ventri gulæq; deditos appellari ſolere γαστριμάργους,qui præter modum expleant ventrem cibo potuque. Conſtat vocem eſſe compoſitam à γαστὴρ venter, & μάργος inſanus. Libet obiter commemorare ridiculum qniddam quod per huius loci occaſionem comperi. Qui græcum Etymologicum nobis contexuit,negat à quoquam vel grammaticorum vel rhetorum explicatum vnde dictus ſit gaſtrimargus,verum id eſſe factum ab Ariſtotele in opere De animalibus. Equidem hactenus inhiabam larus reconditum quiddam expectans. Margos,inquit, animal eſt,quod ex putrefactione naſcitur inter terram & aquam. Id quemadmodum è terra naſcitur,ita non deſinit veſci terra,donec ea perterebrata emergat in auras. Quo ſimul vt emerſit, emoritur triduum,donec veniat humida nebula,qua madefactum animal reuiuiſcit,nec dein amplius terra veſcitur. Atq; hinc qui veteres philoſophos ſecuti ſunt,homines impendio voraces appellarunt γαστριμάργους. Iam hoc ſomnio quid ineptius? Sed ille ſomnium addit ſomnio. Poſſunt tamen inquit,pie quę dicta ſunt,intelligi. Omnis enim cupiditas è corruptione naſcitur. Sed poſteaquam nata eſt,non deſinit edere cor cui ineſt,donec per habitum ſcientiæ in apertum prodeat,vbi prodierit,moritur tribus animi potentijs. Et ſic gratia ſancti ſpiritus per nebulam eruditionis apparens,dat ſtillas cognitionis,viuificatq; non iuxta priorem vitam cupiditatibus obnoxiam,ſed iuxta eam quæ ob virtutem cum dijs habet familiaritatem. Hæc pluſquam friuola tamen recenſere viſum eſt,quo lector intelligat quantum ſit illis rhapſodijs tribuendum. Et quàm ſiniſtre faciant,qui nephas eſſe putant in dubium vocare,quicquid quacunq; occaſione chartis illitum repererint. Fuit hoc aliquando quorundam ſtudium vt non ſolum poetarum fabulas ad Chriſtianam allegoriam traherent,verumetiam ipſi nouas fabulas comminiſcerentur,quas allegorice,nobis exponerent, quaſi veritas niſi adhibito mendacio diſci non poſſit. Hic autem cum fuerit Chriſtianus,tamen quoniam ſui ſomnij authorem vult videri Ariſtotelem,putat ſe nobis pulchre obleuiſſe os,quod pro deo deos dicit. ſcilicet Ariſtoteles ſolet animantium naturas ad moralem accommodare ſenſum:& ille nouit quid ſit ſpiritus ſanctus. Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis 6.admonet olim bibacem πίθον,id eſt,dolium appellatum,& edacem κάβασον,quòd κάβος frumenti menſuram ſignificaret,quaſi lagenam dicas. Antiphanes apud Athenęum lib.12.de obeſo & bibaci,
Τοῦτον οὖν Hunc igitur ob
Διὰ οἰνοφλυγίαν καὶ πάχος τοῦ σώματος Bibacitatem & obeſitatem corporis,
Ἀσκὸν καλοῦσι πάντες οἱ ἐπιχώριοι. id eſt, Vtrem vocant,eiuſce cultores loci.
Apud hunc ipſum alicubi cibo potuique dediti, θύλακοι dicuntur. Nec obſcurum eſt illud,Lagenam pendere non hominem.

Vlyſſeum commentum. 79

Ὀδύσσειος μηχανή.id eſt, Vlyſſeum inuentum,callidum,aſtutum & vafrum dicebatur. Vlyſſem Homerus vbiq; verſutum facit ac diſſimulantem ſimulantemq;. Vnde eundem ſtatim initio Odyſſeæ,πολύτροπον appellat. Vergilius item,
Scelerumq; inuentor Vlyſſes.
Refertur apud Suidam. Plutarchus in Lyſandri vita declarat quid ſit Vlyſſeum commentum. Ly-

ſandrum Lacedæmonij miſſa ſcytala domum reuocarant. Is metuens accuſationes Pharnabazi ſatrapæ, qui gratioſus erat Lacedæmonijs, dedit operam, vt cum illo veniret in colloquium. Ab eo multis precibus impetrauit, vt ſcriberet magiſtratui, ſe nullis ab ipſo læſum iniurijs. Pharnabazus cum Cretenſi quod aiunt, Cretiſſans, conſcripſit epiſtolam ex Lyſandri ſententia, quam illi legendam tradidit, ſed clàm ſcripſerat aliam ex ſui animi ſententia, ſigillo, & inſcriptione tam ſimili, vt dignoſci nõ quirent altera ab altera. eamq́ue tradit Lyſandro. Is nihil ſuſpicans, reddit: quam lectam cum illi commoſtraſſent Ephori, Lyſander intellexit, non ſolum Vlyſſem verſutum fuiſſe. In hanc fermè ſententiam Plutarchus.

80

Victitant ſucco ſuo.

Prouerbiali figura dictum eſt in paraſitos, Victitant ſucco ſuo, qui ſiquando cœna contigit lautior ingurgitant ſeſe: rurſus vbi nulla arridet ſpes cœnatica, coguntur que οἰκόσιτοι viuere, fortiter ferunt inediam, & in conuiuij ſpem durant. Sumpta metaphora à cochleis quæ per æſtum intra teſtam contractæ, vtcunq; ſucco ſuo aluntur, donec acciderit pluuia. Plautus in Captiui duo,

Cum res, inquit, prolatæ ſunt, cum rus homines eunt,
Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit.
Itidem paraſiti rebus prolatis latent.
In occulto miſeri victitant ſucco ſuo.

81

Viri infortunati procul amici.

Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος, ἐκποδὼν φίλοι. id eſt, Viri ſiti in malis, amici ſunt procul. Parœmia notat mores amicorum vulgarium, qui hirundinum ritu, pro ratione temporum aduolant ac deuolant: aduolant vbi res ſecundæ, deuolant ingruente rerum tempeſtate. Ariſtides in oratione Panathenaica nominatim adagij titulo vſurpauit, Καὶ τὴν παροιμίαν ἐνήλλαξεν, οὐ γὰρ ἐκποδὼν εἶναι φίλους κατέδειξε φίλους κακῶς πράξαντος, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ τῶν πρόσθεν διαφόρων αὐτοῖς ἀτυχήμασι φίλους πεποίηται. id eſt, Ac prouerbium inuertit. Declarauit enim haudquaquã eſſe procul amicos, eius cui res ſunt aduerſæ, verum etiam multo, qui antea diſſidebant, in rebus afflictis ſibi reddidit amicos. In hanc ſententiam extat & huiuſmodi ſenarius,

Τῶν δυστυχούντων εὐτυχὴς οὐδεὶς φίλος. id eſt,
Felix amicus infelicibus. Item alter huic ſimilis,
Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ. id eſt,
Vt ignis aurum, amicum ita tempus arguit.

Ad hanc ſententiam palàm alluſit Cicero lib. Familiarium epiſtolarum nono. Nam etſi non facile dijudicatur amor verus & fictus, niſi aliquod incidat eiuſmodi tempus, vt quaſi aurum igne, ſic beneuolentia fidelis, periculo aliquo perſpici poſſit. Cætera ſunt ſigna communia. Horatius,

Vilis amicorum eſt annona, bonis vbi quid deeſt.

Paſſim habentur amici qui petant: qui dent, perpauci. Pindarus item in eandem ſententiam,

Οἴχεται τιμὰ φίλων τητωμένῳ
Φωτὶ, παῦροι δ᾽ ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν. id eſt,

Perit honos homini, amicis orbato. Sunt autem pauci mortales fidi rebus afflictis.

82

Vias nouit, quibus effugit Eucrates.

Οἶδε τὰς ὁδοὺς ἅσπερ ἔφυγεν εὐκράτης. id eſt, Nouit vias quibus effugit Eucrates. In eum quadrat qui ſemper aliquam inuenit rimam, vt inquit Plautus, per quam elabatur, vt officium ſubterfugiat. Ariſtophanes in Equitibus,

Εὐλαβοῦ δὲ μὴ κφύγῃ σε. καὶ γὰρ οἶδε τὰς ὁδοὺς / Caueto ne te effugerit, nouit vias
Ἅσπερ εὐκράτης ἔφευγεν διὰ κυρηβίων. id eſt, / Quibus Eucrates effugerat per furfures.

Taxat autem obiter Eucratis mores, qui cum molitor eſſet, tamen rempublicam adminiſtrarat. Quin & in Auibus taxat Execeſtidem quempiam, peregrinum & erronem, cui viæ omnes notæ fuerint. Congruet in hominem aliquo prætextu ſuffugientem, ſiquando fides ſit præſtanda.

83

Viuit, incende ignem.

Ζῇ, καῖε πῦρ. id eſt, Viuit, incende ignem. Vbi in negotij periculoſi puncto feſtinandum admonemus, & occaſionem arripiendam: vt cum reperta ſcintillula properatur, ne pereat & illa. Simile illi, Nunc tuum ferrum in igni eſt. Refertur apud Suidam.

Venter auribus caret. 84

Γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα, id est, Venter non habet aures. Vbi de pastu agitur, non admittuntur honestæ rationes. Attestatur huic senarius ille prouerbij vice Græcis celebratus,

Λιμῷ γὰρ οὐδέν ἐστιν ἀντειπεῖν ἔπος. id est, Contra famem etenim nulla contradictio est.

Celebratur à Plutarcho Gellioq; dictum illud Catonis, ex oratione quadã qua dissuasit legem agrariam. Eam sic exorsus est, vt dicat, arduum esse ad ventrem verba facere, qui careat auribus. Nec inepte accommodabitur in eos, qui ventris addicti voluptatibus, nihil admittunt quod vẽtri non sit amicum. Seneca lib. 3. Epist. 21. Venter, inquit, præcepta non audit, poscit, appellat. Non est autem molestus creditor, paruo dimittitur, si modo das illi quod debes, non quod potes.

Cum puluisculo. 85

Vel cum puluisculo dicimus, quoties omnia sic tolluntur, vt nihil fiat reliqui, ne puluis quidem. Metaphora mutuo sumpta videtur ab ijs qui frumentum ab area conuerrunt, non sine puluere. Plautus in Rudentibus, Conuerret hic iam me totũ cũ puluisculo. Idem in Truculento, Quo citius rem ab eo auferant cum puluisculo. Simili figura dixit Iuuenalis cum ęrugine, pro eo quod est integrum & nulla parte diminutum.

Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem.

Eodem pertinet euangelicum illud, quo iubentur etiam puluerẽ excutere apostoli, id est, ne minimũ quidem ab eis auferre secum.

Valere pancratice. 86

Plautus in Bacchidibus, Valere pancratice dixit, pro eo quod est firma esse valetudine. Nam in Pancratiastis robur corporis potissimum spectabatur. Pro eodem dixit Valere athletice. Valere pugilice. Valere basilice. Terentius item: Pugilem esse aiunt. De puella robustiore & habitiore Græci βασιλικῶς pro magnifice prouerbiali figura dicunt. Neq; is sermo nõ vulgo tritus est, etiã hodiernis temporibus.

Fœdum & mansisse diu, vacuumq; redijsse. 87

Versus hic Homericus ex secundo Iliados libro, non dubium quin annumerandus sit inter eos quos Macrobius scribit in prouerbium abijsse,

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι. id est,
Turpe est & mansisse diu, vacuumq: redisse.

Conueniet, vbi quis longam de se concitauit expectationem, cui postea non respondeat. Veluti siquis studij causa diu peregrinatus, domum redeat nihilo doctior. Aut si negociator post diuturnam absentiam reuertatur, nihilo ditior. Aut siquis admodum longæuus, nihil pręclari gesserit in vita, quo se vixisse testaretur. M. Tullius prouerbij vice vsurpauit Epistolarum ad Atticum lib. 6. Epistola cui initium, Nunc quidem profecto

Tragulam inijcere. 88

Plautus in Epidico, Tragulam in te inijcere adornant, id est, dolum aliquem in te struunt. Et ibidem, Nescio quam fabricam facit. Sic autem habet versus tetrameter, trochaicus:

Tragulam in te inijcere adornat, nescio quam fabricam facit.

Vtraq; figura prouerbialis videtur. Idem in Cassina. Ego Pol istam aliquorsum tragulam decidero. Rursus in Pseudolo, Aut volui inijcere tragulam in nostrum senem. Huic simillimum quod dixit in Mostellaria, pilum iniecisti mihi. pilum enim hastæ genus est.

Trium literarum homo. 89

Trium literarum homo, per ironiam dici potest, in eum qui generosus & ingenuus videri cupiat. Inde natum quòd olim ingenui, prænomen, nomen & adnomen, & in literis aut insignibus suis, tribus literis notare soleant. Vt pro Quinto Valerio Maximo, Q. V. M. Hinc vulgi iocus, de trium literarum homine. Plautus in Aulularia iocum aliò detorsit, nempe in seruum furacem. Subijcit enim Etiam fur, trifurcifer.

Trium dierum commeatus. 90

Trium dierum commeatus, cum instare paupertas extrema significatur. Translatione ducta à militum commeatu. Est apud Aristophanem cum aliàs tum in Acharnensibus,

Κἀμοὶ ἐπιτηρεῖν σιτί' ἡμερῶν τριῶν. id est,
Mihiq; vt reseruem commeatum tridui.

Interpres addit, antiquitus in bellum ituris edici ſolere, vt ſibi tridui non minus commeatum pararent. Meminit & in Equitibus.

Ἐγὼ πορίῶ καὶ τοῦτον
Ἡμερῶν τριῶν id eſt,

Præbeo & iſtum quod ſat eſt in triduum. Proinde tridui commeatum dicemus minimas facultates quæ vix ad tridui victum ſufficiant. Non diſſimili figura Terentius in Seipſum excruciante, dixit decem dierum familiam.

91

Tragœdias in nugis agere.

Tragœdias in nugis agit, qui in re leuicula tumultũ mouet. Et vt ait Terentius, magno conatu magnas nugas dicit. M. Tullius De oratore, lib. 2. Ne aut irriſione, aut odio digni putemur, ſi tragœdias agamus in nugis. Vſurpat idem Fabius lib. 6. cap. De peroratione. Nam in paruis, inquit, litibus has tragœdias mouere, tale eſt, quaſi ſi perſonã Herculis & cothurnos aptare infantibus velis. Quin hoc ipſum excitare tragœdiam, ſi alio quopiam deflectatur, prouerbium reſipit, Vnde & Græcis ἐκτραγῳδίζειν. & τραχικῶς λέγειν pro grauiter ſiue acerbe loqui.

92

Tranſuerſum agere.

Tranſuerſus agi dicitur, qui vi & impetu quodam ab inſtituto deflectitur. Ita Laberius Mimus apud Macrobium libro Saturnalium 2. curſum fortunæ tranſuerſum vocat. Hunc enim C. Cæſaris benignitas inuitauit, vt eques Romanus, & ſenex prodiret in ſcenam, In prologo igitur queritur præter animi ſui ſententiam eò Cæſaris authoritate fuiſſe compulſum.

Neceſſitas, inquit, cuius curſus tranſuerſum impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quò me extruſit penè extremis ſenſibus &c.

Ita qui præceps ira fertur, tranſuerſus rapi dicitur. Ductum apparet à nauigantibus qui ſecundo vento recto curſu feruntur, flatu aduerſo, tranſuerſim aguntur.

93

Thraſybulo Dionyſium dicitis eſſe ſimilem.

Θρασυβούλῳ Διονύσιον φατ' εἶναι ὅμοιον. id eſt, Dionyſium Thraſybulo ſimilem eſſe dicitis. Dici ſolitum, vbi quis ea componit, quæ nimio interuallo inter ſe differunt. Dionyſius enim inter peſtilẽtiſſimos tyrannos commemoratur, Thraſybulus laudatus, quod reipublicæ ſtudioſiſſimus fuerit. Sumptum eſt è Pluto Ariſtophanis.

94

Tributis potiora.

Τὰ τῶν φόρων κρέιττω. id eſt, Tributis potiora, dicebatur, vbi quis ex malefactis & iniquitate commodum ingens reportaret. Refertur à Suida & Zenodoto prouerbij nomine, nec pluribus explicatur. Harpocration in dictionario rhetorico ſcribit extitiſſe in oratione Hyperidis aduerſus Athenogenẽ. Inde natum opinor, quòd qui principum nomine tributum exigunt, ferè plus extorquent, quàm par eſt. Et principes ſic petunt, vt ab inuitis rapiant, ni dent quod petitur. Congruit huic illud Pindari ex Pythijs hymno octauo, κέρδος δὲ φίλτατον γ' ἑκόντος εἴ τις ἐκ δόμων φέρει. id eſt, Lucrum autem gratiſſimum, ſiquis ex volentis ædibus ferat.

95

Tragica ſimia.

Τραγικὸς πίθηκος. id eſt, Tragica ſimia. Prouerbiali conuicio dicebatur, qui fungeretur honoribus opibuſque polleret, alioquin indignus. Simiam appellant homuncionem, vix hominem, ſed ſimulachrum hominis magis. Tragicam addunt, propter fortunæ ſtrepitum & perſonam additam. Demoſthenes oratione pro Cteſiphonte, Aeſchinem tragicam ſimiam appellat, quod cum eſſet nequiſſimus, ſplendidis verbis probum ciuem ageret. Cuius prouerbij meminit Philoſtratus in Ariſtide. Diuus Hieronymus in epiſtolis oſtendit hoc ſcõma iaci ſolere vulgo in Chriſtianos, ſed ab impijs, ethnicisq;, perinde quaſi vultu habituq; ſanctimoniam præ ſe ferrent, cum eſſent improbi. Quãquam hic locus in exemplaribus non eodem habetur modo, ſicut admonuimus in ſcholijs noſtris, quibus vere diuini viri lucubrationes, quo à pijs hominibus, ſed mediocriter doctis, poſſent inoffenſe legi, ſummis vigilijs emendatas illuſtrauimus. Conuenit & in eos, qui barba pallioq; philoſophos ſe profitentur, cum cætera cultui non reſpondeant. Sic enim Plutarchus, Οὔτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν οὔτε ἰσιακοὺς αἱ λινοστολίαι. id eſt, Neque enim alere barbam, aut geſtare vile pallium philoſophum facit, neq; lineis veſtiri Iſiacos, hoc eſt, Iſidis ſacerdotes.

96

Tineas paſcere,

Tineas paſcere dicuntur, quæ neglecta ſitu pereunt. Ductum à veſtibus, aut libris diu reconditis

& intactis

& intactis. Horatius in Epistolis,
Contrectatus vbi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inerteis,
Aut fugies Vticam, aut vnctus mitteris Ilerdam.

Titio ad ignem. 97

Δᾶλος ἀνθὶ πῦρ. id est, Titio ad ignem vbi quis applicatur ad eas res ad quas natura propensus est. Vt si mulierosus ad puellarum conuictum, sanguinis auidus ad militiam, lucri sitiens ad mercaturā. Δᾶλον enim Græci vocant lignum semiustulatum. Non admodum abludit ab illo, εἰς ἀμίδα ἐνουρεῖν. id est, in matulam immeiere. Refertur à Suida & Zenodoto.

Tithymallus Laconicus. 98

Τιθύμαλλος λακωνικός. id est, Tithymallus Laconicus. In lippientes, oculisq; cæcutientibus homines dicebatur. Tithymallus, herbæ genus, apud Lacones repertum, lecteo succo manans decerptum, vnde quidam dixere lactariam, singularis acrimoniæ, quo sub noctem oculos illinebant ad visum acuendum. Huius Dioscorides in quarto plureis species facit, deque oculorum remedio diligenter meminit. Adagium refertur apud Suidam, qui citat ex Aristophane de Neoclide lippo, σκόροδ' ὁμοῦ τρίψαντα τιθυμάλλῳ, id est. Qui allium triuit simul cum tithymallo.
Carmen autem extat in Concionatricibus,
Τί δέ μ' ἐχρῆν δρᾶν
Σκόροδ' ὁμοῦ τρίψαντ' ὀπῷ τιθύμαλλον ἐμβαλόντα τοῦ λακωνικοῦ
Σαυτῷ παραλείφειν τὰ βλέφαρα τῆς ἑσπέρας. id est,
Simul cum opi liquore tereres allia,
Tithymallon insuper ederes Laconicum,
Et obungeres tibi palpebras sub vesperam.
Vox dicta videtur à mamma nutricis, sed apud alios per simplex λ scriptam comperio, licet Suidas scribit per geminum, nec indicat interim vsum pronerbij. Si competit in lippos dicendum est, tithymallo opus habet, aut tithymalum terit. Nam tradunt huic efficacem esse acrimoniam, vt cum succus eius colligitur, cauendum sit ne contingat oculos: & quoties sumitur in stomachum, deuorare necesse est obuolutum, ne fauces radat. Huius succo medentur oculorum pituitæ. Multa de his Plinius libro vigesimosexto, capite octauo. Cornelius Celsus in quinto indicans eam herbam Latinis dici Lactucam marinam, vim ait habere exedendi.

Tinctura Sardonica. 99

Βάμμα σαρδωνικόν. id est, Tictura Sardonica. De colore præcellenti dicebatur, præcipue purpuræ. Per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo sius, vt Hesychius scribit, Sardon insula ingens opposita Italiæ in qua variæ purpurarum tincturæ laudatissimæque fiebant. Itidem & Tyrium muricem ostrumque Sarranum, legimus apud Latinos. Aristophanes in Pace,
Ἣν ἐκεῖνος φησὶν εἶναι βάμμα σαρδινιακόν. id est,
Quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci.
Idem in Acharnensibus,
Ἵνα μή σε βάψω βάμμα σαρδινιακόν. id est,
Nec te linam colore Sardiniaco.

Quàm curat testudo muscam: 100

Ὅσον μέλει τῇ χελώνῃ μυῶν. id est. Quam curat testudo muscas. Suidas ex authore, nescio quo, refert hæc verba, τῷ δὲ ἀγαμέμνονι τῆς θερσίτου παῤῥησίας ἧττον ἔμελεν, ἢ χελώνῃ μυῶν, τὸ τῆς παροιμίας. id est, Agamemnon autem minoris faciebat Thersitæ maledicentiam, quàm testudo muscas. quemadmodum prouerbio dicitur. Testudini nihil nocere possunt muscæ propter testam, qua munita est. Confine illi quod alibi memorauimus, Non curat culicem elephantus. Lepidius erit ad res animi detortum. Animus virtute ac philosophia munitus, nihilo plus timet fortunæ incursum quàm testudo muscas.

1

Stultior Morycho.

Μωρότερος εἶ μορύχου.id est,Stultior es Morycho. Siculum prouerbium, in eos qui ridicule stultéue quippiam facerēt.Mihi videntur peculiariter obnoxij huic adagioni,qui domesticorū negotiorū negligentes,foris agunt,aliena curantes.Quod genus inducitur Ollus apud Martialē.Cuiusmodi sunt & apud Plutarchū Lamiæ. Zenodotus tradit, apud Siculos Baccho cognomen esse Morycho,idq; inde natū, quòd in vindemijs huius dei facies musto ficisque virentibus oblini consueuerit, φ vtriusq; arboris inuētæ laudē Baccho tribuūt veteres,vt testis est Athenæus lib. Dipnosophistarū 2. παρὰ τὸ μορύξαι τὸ μολύνεσθαι.i.à moryxæ,quod est cōtaminare:vnde & Homerus,μεμορυγμένος di xerit,pro μεμολυσμένος.Bacchus aūt vbiq; ridiculus,ac parū cordatus inducitur à poetis,vtpote deus temulentns,velut in Ranis Aristophanis:ideoq; in huius sacris ludicra quædā,tan quam in eius contumeliam fiebant.Quin & cognomen additum cōtumeliæ causa,ἐρεβίνθειος.Apud Siculos huius simulachrnm non in templo,sed extra phanum sub dio positum erat iuxta ingressum siue vestibulū,confectum è lapide,cui nomen Psella,arte Simmij cuiusdam Eupalami. Proinde vulgari ioco iactatum est de illo,μωρότερος εἶ μορύχου,ὃς τἄνδον ἀφεὶς,ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται. id est,Stultior es Morycho,qui omissis his quæ sunt intus,foris extra domum desidet.Zenodotus adagium citat ex epistola quadam Polemonis ad Diophilum.Quanquam alienissimum est ab ingenio,moribus q;,meis vestigādis,aut insectandis aliorū erratis operam conterere,tamen non possum hoc loco mihi temperare , quin ridendi magis quàm insectandi causa proferam cuiusdam apud Italos non infimi nominis,inscitiam ne dicam,an socordiam:præsertim cum is τὴν λεοντὴν ἐνδύσας,tantum sibi sumat in literis,vt arrepta veluti censoria virgula,non solum de scriptoribus cæteris magna pronūciet authoritate,verumetiam Angelum Politianum,virum modis omnibus & incomparabilem & inimitabilem,ceu præceptor quispiam flagellet,atq; emendet. Cui cum non pauca concedat homo candidus,tamen delicatæ illæ,& meris atticismis assuetæ aures,transmarinæ Veneris sensum in eodem desiderant,quod οὐδ' ἀρχὴν verterit,ne initio quidem. Audiamus igitur in hoc Aristarcho Venerem illam transmarinam,ac germane Græcanicam. Principio prouerbium hoc è vulgatissimis Zenobij collectaneis enarrans,Polemonem perinde citat,quasi locum ipse legerit.Id quod suo more facit, videlicet vt in abstrusis,minimeq; vulgatis authoribus versari vadeatur. Deinde Græca quæ modo retúlimus indidem,ὃς τὰ ἔνδον ἀφεὶς,ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται,reddit ad hunc modum:Qui relinqnens habitationem interiorem,extra positam quærebat.Rursum quod habetur in ijsdem collectaneis,μόρυχος δὲ διονύσου ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι ἐπειδὰν τρυγῶσι,τῷ ἀπὸ τῶν βοτρύων γλεύκει,καὶ τοῖς χλωροῖς σύκοις.expressit hoc pacto,Morychus sanè epitheton est Bacchi ἀπὸ τοῦ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι.id est,ab inquinando videlicet propriam faciem.Inquinare nanq; solet eam Bacchus racemis,& viridibus ficis.Deinde quod idem coaceruator etymologiam nominis reddens scripsit,μορύξαι γὰρ τὸ μολύναι,sic interpretatus est lepos Atticus nostri temporis.μορύξαι,inquit,porrò idem est quod μωλύναι,hoc est,ineptire,hoc est desipere.Iam illud quanto est παντὸς μορύχου μωρότερον,quod de Bacchi statua reddidit.Græca sic habent , πρόσον ἔξω τοῦ νεὼ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἔστη παρὰ τὴν εἴσοδον ἐν ὑπαίθρῳ.Ea sic extulit transmarina Venus:Præterea dicitur à simplicitate Bacchi, cuius simulachrum in aperto statuitur apud Hesiodum. Vide quot veneres in vno,eoq; perbreui capite prodidit hic venustus.Primum Bacchus fastiditis penetralibus ædium suarum , peregrinas sectatur domos:deinde cum saxeus sit(sit enim de statua mentio)tamen ipse sibi faciem racemis & ficis oblinit,quo vindemiatores delectet.Ad hæc cum idem significent,μορύξαι & μολύναι, vtrunq; declarat, ineptire & desipere,verum his dūtaxat,qui Venerem illam transmarinam vsquequaq; percalluerint. Deniq; quod est omnium venustissimū,è vestibulo,siquidem authore Polluce,εἴσοδος templi vocatur,quod & προπύλαιον dicitur,Hesiodum fecit,hoc est, è mutis saxis eloquentissimum poetam. Et habet tamen hic talis artifex quibus sit admirationi,hoc ast,Similes habēt labra lactucas: cum innumera sint in huius commentarijs,pari flore reddita Græca,οὔτε ὄυρανοῦ quod aiunt,οὔτε γῆς ἁπτόμενα,quæ vel ipse saxeus Morycus rideat.Homo me hercle,suauis,atq; adeo Moriæ beneficio felix,qui trāsmarinæ Veneris sensum requirat in alijs,ipse cōmuni carens,& vt videtur marinæ, q̄ trāsmarinæ Veneri familiarior.Sed præstat,opinor,vt omissis iocis ad institutum negotiū calamus recurrat.locatur in

tur in Morychum & Aristophanes in Vespis, ζῆν βίον γεννάιον ὥσπερ μόρυχος. id est, Viuere vitam generosam, quemadmodum Morychus. At Suidas indicat, huius nominis poetam quempiam fuisse tragicum, cuius vita non caruerit luxus ac molliciei nota. Citatq; hoc in eum carmen Aristophanis. Bis tat autem in Acharnensibus,

ὦ φιλτάτη σὺ, καὶ πάλαι ποθουμένη,	Charissima ac desiderata iandiu
ἦλθες, ποθεινὴ μὲν τρυγῳδικοῖς χοροῖς	Optata ades, fæce sublitis choris
φίλη μορύχῳ. id est,	Grata & Morycho.

Quatuor obolis non æstimo. 2

Τεττάρων ὀβολῶν εἶναι οἴει. id est, Quatuor obolorum esse putas. Simile illis quæ alibi retulimus: Assis te non facio, & dupondij non facio, & teruncij non facio. Suidas hæc quoq; refert, sed tacito, qui frequens illi mos, authoris nomine, τὴν παῤῥησίαν τὴν σὴν οἴει τε τεττάρων εἶναι ὀβολῶν τὸ λεγόμενον. id est, Tuam maledicentiam existimato quatuor esse obolorum, quemadmodum dicitur. Et diobolare vocant Latini, quod vilissimum videri volunt.

Tenuem nectis. 3

Λεπτὴν πλέκεις. id est, Tenuem nectis. De pauperibus dictum, quibus plerunq; tenuibus in rebus labor. Dicitur & λεπτὴ ἐλπὶς. id est, Spes tenuis, pro exigua, & λεπτὴ φροντὶς. id est, Tenuis cura, pro subtili & curiosa. & λεπτὰ ξαίνεις. id est, Tenuiter diducis, in sordidos quiq; vel minutissimarum rerum habent rationem. Ducta metaphora à textoribus.

Terrestria balnea. 4

Χθόνια λουτρά. id est, Terrestria, siue inferorum balnea. Dictum videtur, nam coniectandum est, vbi quid serò iam adhibetur, nulli futurum vsui ei cui exhibetur. Veluti siquis tum reo patrocinetur postquam pronunciata fuerit irreuocabilis iudicum sententia. Mos olim fuit, defunctis ad sepulchrũ balnea quædam inferre. Cadauera item sepulturæ danda prius lauabantur. Vnde Ennius:
Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & vnxit.
Fit & nostra tempestate, fortassis ex prisca relictum consuetudine, vt defunctorũ monumentis aquã inspergant consecratam, præsertim apud Germanos, huius rei præter cæteros benignos.

Ter. 5

Ne illud quidem figura prouerbiali vacat, quod Græci numeri additione rem amplificant, maxime ternionis, fortassis quòd is apud priscos & absolutissimus, & sacer habetur, vt quicquid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur, vnde in magorum mysterijs adhiberi solitus. Vergilius in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circundo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco. numero deus impare gaudet.

Et apud Theocritum in eiusdem tituli carmine:
Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ. id est, Ter libo, ter & hæc prouuncio mystica verba.
Item in cæremonijs funeribus,
Et supremum ter voce ciemus.
Apud Euripidem in Hecuba præco ter iterato verbo, silentium indicit:

Σιγᾶτ᾽ ἀχαιοὶ, σίγα πᾶς λαὸς,	Silete Achiui, populus omnis sit silens
σίγα σιώπα. id est,	Taciturnitate silentioq;.

Aristophanes in Ranis,
Τούτοισιν ἀπαυδῶ, κἄυθις ἀπαυδῶ, κἄυθις μάλ᾽ ἀπαυδῶ. id est,
Istis recuso, iterumq; recuso, rursum valde recuso.
Passimq; legitur non solum apud poetas, verumetiam oratores, τρὶς μιαρός, τρὶς κατάρατος, τρὶς μακάριος, τρὶς μέγιστος, τρὶς ἄθλιος. id est, Ter scelestus, ter execrabilis, ter beatus, ter maximus, ter infelix. Quod Latini duntaxat in carmine sunt imitati. Vergilius:
O terq; quaterq; beati.
Ouidius: Omnia bis dices vera fuisse mea.
Est illud etiam nunc vulgo familiare, vt siquid asseuerent vehementius, id ter repetant. Vt hinc etiã adagium ortum videri possit. Strabo lib. Geographiæ 1. quod Homerus scribit, Charybdim ter in die reddere quod absorbuit, ter resorbere, cum constet id non fieri nisi bis in die, excusat hac hyperbole, quasi τρὶς non sonet hic numerum, sed vehemẽtiam. Ad hanc sermonis formam pertinet quod est apud Platonem lib. De repu. x. καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντες, ουκ αἰσθάνονται τριττὰ ἀπέχοντα τοῦ ὄντος. id est, Et cum vident illorũ opera, non intelligunt ea tertio gradu abesse à veris. Agit de ijs qui è

poetis ſumunt recte viuendi rationem, cum illi pro veris tradant phantaſmata. Durat huius ſermonis veſtigium & hodiernis diebus in lingua Gallica, qui huius ſyllabæ adiectione è comparatiuo faciũt ſuperlatiuum, niſi quod inuerſis literis, tre ſonat pro ter.

6

Theagenis pecuniæ.

Θεαγένους χρήματα, τἄτ' Αἰσχίνου. id eſt, Theagenis pecuniæ, quemadmodum Aeſchinis. Iocus prouerbialis in eos, qui pauperes cum eſſent, tamen diuites haberi volebant. Hoc morbo notatus eſt vterque, & Theagenes & Aeſchines. Vnde cognomen his additum, σέλλοις, à Sello quopiam inepte ambitioſo, qui cum re eſſet perquam tenui, tamen affectabat videri locuples, vnde qui hoc morbo laborabant, σελλίζειν dicebantur. Finitimum ei quod alio dicetur loco, φανίου θύρα. id eſt, Phaniæ ianua. Prouerbij meminit Ariſtophanes in Auibus:

Ἵνα καὶ τὰ Θεαγένους, τὰ πολλὰ χρήματα,		Vbi ſunt Theagenis plurimæ pecuniæ,
Τἄτ' Αἰσχίνου γ' ἅπαντα.	id eſt,	Et Aeſchines quidem vniuerſæ.

7

Tantali lapis.

Ταντάλειον λίθον. id eſt, Tantali lapidem, vocant imminens capiti periculum. Apud Suidam hæc referuntur, ἐπειδὴ τὸν Ταντάλου λίθον τῆς κεφαλῆς ἀπετιναξάμεθα. id eſt, Quandoquidem Tantali ſaxum capiti impendens excuſſimus. Plato apud Stobæum, οὐδ' εἰ τὸν λεγόμενον Ταντάλου λίθον ἐπηρτημένον τις ἔχοι. id eſt, Ne ſi Tantali quidem, quem vocant lapidem imminentem haberet aliquis. Sumptum à fabula Tantali, quem quidam fingunt apud inferos, etiam hoc ſupplicij genus pati, vt ingens ſaxum ſic immineat capiti, vt iamiam caſurum videatur. Athen. libro Dipnoſoph. ſexto fabulæ originem refert hunc in modum: Tantalus voluptatum auidus, cum in deorum conſortium admiſſus impetraſſet optionem petendi quicquid vellet, à Ioue poſtulauit, vt ad eum modum iugiter viueret inter epulas, nihil hac re ducens felicius. At indignatus Iuppiter promiſſum præſtitit, hominiſque optatis ſatisfecit. Cæterum ne frui poſſet appoſitis, ſaxum ingens iamiam caſuro ſimile ſupra verticem ſuſpendit, cuius metu non libeat quicquam attingere. Vergilius Aeneidos ſuæ libro 6. commentum hoc ad Lapithas, Ixionem ac Piritoumq́; refert,

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Piritoumq́;,
Quos ſuper atra ſilex, iamiam lapſura, cadenti
Imminet aſſimilis? lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris epulæq́; ante ora paratæ
Regifico luxu. Furiarum maxima iuxta
Accubat & manibus prohibet contingere menſas,
Exurgitq́; facem attollens, atq́; intonat ore.

Vſurpat & Pindarus in Iſthmijs hymno 7. ἐπειδὴ τὸν ὑπὲρ κεφαλᾶς γε Ταντάλου λίθον παρά τις ἔτρεψεν ἄμμι θεός. id eſt, Quandoquidem lapidem Tantali imminentem capiti aliquis nobis admouit deus. Sentit autem metum inſtantis belli. Interpres citat ex Euripide,

Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον		Saxum paueſcens vertici quod imminet
Ἀέρι ποτᾶται	id eſt,	Per aerem volat.

Gregorius Nazianzenus in epiſtola quadam ad Baſilium fratrem, viam ſolicitam ac periculis expoſitam, ταντάλειον ζωὴν appellat.

8

Surdior Toronæo portu.

Κωφότερος τορωναίου λιμένος. id eſt, Surdior Toronæo portu. Aiunt portum eſſe quendam Toronæ Thraciæ ciuitatis, qui longis & anguſtis duobus excurſibus porrigitur in mare, ita vt in ipſo portus receſſu nullus fluctuum fragor audiatur. Vnde prouerbium in eos qui non audiunt. Quanquam alij Toronem ponunt in Macedonia. Stephanus meminit etiam ſinus cognomento Toronæi, à quo prouerbium ductum videri poſſit. Niſi quòd mare ſurdum vocatur, aut littus ſurdum, magno fragore reſonans, vt obſtrepitum vndarum præterea nihil exaudire liceat.

9

Surdior turdo.

Κωφότερος κίχλης. id eſt, Surdior turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionyſio citat. Adſcribit ſurditatẽ huic aui peculiarem, cum ſit loquaciſſima, vel prouerbio teſte. Vnde concinne dicetur in eos, qui perpetuo blaterantes, ipſi non auſcultant quid viciſſim ab alijs dicatur, quod vitium in multis licet deprehendere.

10

Effœminatorum etiam oratio effœminata.

Ἔστιν ἐν δειλοῖσι γυναικάνδροι λόγοι. id eſt, Inertibus viris iners oratio.

Vt quisq; est, ita & loquitur. Refertur à Zenodoto. Confine illi, quod alibi retulimus, Fatuus stulta loquitur. Item illi: Qualis vir talis oratio. Tametsi longe alium Drancen fecit Vergilius, lingua fortem bellatorem, re imbellem.

Stupidior Praxillæ Adonide. 11

Ἠλιθιώτερος πραξίλλης ἀδώνιδος. id est, Stultior Praxillæ Adonide. In vehementer stupidos. Polemon apud Zenodotum, tradit Praxillam fuisse quampiam Sicyoniam poetriam, quæ in suis cantionibus Adonidē inducit ab inferis interrogatū, quid apud superos pulcherrimū reliquerit, respōdere solem, cucumeres, mala. Quod cum vehementer insulsum videretur, cucumeres & mala cum sole componere, prouerbio dici cœptum in homines nullius iudicij.

Simonidis cantilenæ. 12

Σιμωνίδου μέλη. id est, Simonidis cantilenæ. De vafris ac subdolis dictum. Hunc tradunt primum astutiam, & quæstum in artem iuduxisse. Erant illi duo scrinia, alterum gratiarum, alterum præmiorum, quæ cum post tempus aliquantum aperuisset, gratiarum arculam semper offendebat inanem, premiorum semper plenam. Hoc commento significans se nolle gratis donare carmina. Meminit huius rei Plutarch. in lib. περὶ τῆς πολυπραγμοσύνης. Vnde Aristophanes apud Suidam, ᾆσαι σιμωνίδου μέλη. id est, Cane Simonidis carmine. Meminit Aristophanes in auibus:

Πρῶτον μὲν αὐτὸν τὴν λύραν λαβόντ' ἐγὼ κελεύσα Primum quidem ipsi iussi, vt sumpta lyra sonaret
Ἆσαι σιμωνίδου μέλος. id est, Simonideam cantionem.

Ad duo scrinia allusit Theocritus in Charitibus:

Ὀκνηρῷ δὲ πάλιν κενεᾶς ἀδὶ πυθμένι χηλοῦ. id est, Rursus at ignauæ vacuo intra scrinia fundo.

Si tibi machæra est, & nobis vrbina est domi. 13

Plautus in Bacchidibus: si tibi est machæra, & nobis vrbina est domi. Quoties malum malo opponitur. Nam machæra & vrbina vtrunq; teli genus est. Sunt autem apud Plautum Chrysali verba minas referentis, & militis sæuitiam sæuis item dictis retundentis. Placiades Fulgentius pro vrbina legit, Veruina, & interpretatur teli genus oblongum. Simillimum est illis, Par pari. &, Malo nodo malus quærendus cuneus.

Semper agricola in nouum annum diues. 14

Ἀεὶ γεωργὸς εἰς νέωτα πλούσιος. id est, Aricola semper diues annum in proximum.

De ijs dictitatum, qui spe futuri compendij diuites sunt, ac sibimet expectatione rerum amplarum blandiuntur. Ductum à colonis, qui semper proximę æstatis vberiorem prouentum sibi pollicentur, eaq; spe iam sumptus nonnullos audent facere.

Semper virgines furiæ. 15

Ἀεὶ παρθένοι ἐριννῦς. id est, Semper virgines furiæ. Prouerbium obscurius deterret à peccando. Erinnyes enim malefactorum vltrices corrumpi non queunt, quo minus pœnas sumant de ijs qui commeruerunt, atq; hac gratia dictæ virgines. Suidas è Sophocle citat.

Senex bos non lugetur. 16

Γέρων βοῦς ἀπένθητος δόμοισι. id est, Bos senex vacat luctu domesticorum. Hoc est senum mors, quòd tempestiua videatur, non lugetur ab amicis. Quin & hodie siquando nunciatur obitus hominis natu grandis: Nihil acerbum, inquiunt, haud perijt in cunabulis. Mortem iuuenum complorant ij quoq; ad quos nihil attinet. Talem mortem deprecatur Solon apud Ciceronem libro De senectu. Elogium autem Solonis cuius meminit Tullius, sic habet:

Μηδέ μοι ἄκλαυστος θάνατος μόλοι, ἀλλὰ φίλοισι
Ποιήσαιμι θανὼν ἄλγεα καὶ στοναχάς. id est,

Ne mi illugubris veniat mors, sed mihi charis
Mœrorem potius adferat & gemitus. Ennius contra,
Nemo me lachrymis decoret, neq; funera fletu Faxit. Sed vterq; recte sensit.

Solon vult mori charus ac desiderandus suis: Ennius non putat lugendam mortem quam consequitur immortalitas.

Refertur & hic versus in Menandro,

Βαρύ ἐστι χρῆμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων. id est, Molesta res est, in domo manens senex

Serò venisti, sed in colonum ito. 17

Ὀψ' ἦλθες, ἀλλὰ γ' εἰς κολωνὸν ἴεσο. id est, Serus ades, ast colonon hinc te conferas.

Locus prouerbialis aduersus eos, qui post tempus aduenirent, aut qui mercede quippiā facerent. Por-

rò colonus est terra editior, in speciem tumuli seu collis. Huiusmodi duo erant Athenis, alter iuxta Neptuni templum, in quem equites conueniebant: alter iuxta templum Vulcani, qui à foro seu mercatu dictus est ἀγοραῖος. Hinc colonetæ dicti, qui mercede conducerentur, quod illic consisterent, qui conductorem quærebant. Huiusmodi fermè Suidas.

18

Ad pedem.

Περὶ πόδα. id est, Iuxta pedem. Quod appositum & vehementer accommodatum est, id περὶ πόδα dicebatur. Sumpta metaphora à calciamentis probe ad pedis mensuram quadrantibus. Vnde celebratur & illud Pauli Aemilij apophthegma, nouum calceum ostendentis. Vos, inquit, videtis bellum ac nouum esse calceum, verum qua parte pedem torqueat meum, id ego demum sentio: significans Papyriam vxorem, non esse suis accommodatam moribus. Suidas Platonem citat, poetam opinor,

Ὡς ἐστί μοι τὸ χρῆμα τοῦτο περὶ πόδα. id est,

Vt hoc meo negotium quadrat pedi.

19

Sarpedonium littus.

Σαρπηδονία ἀκτή. id est, Sarpedonium littus. De re turbulēta recte dixeris, siue de vehementer clamosis & obstreperis. Est enim huiusmodi littus quoddam Thraciæ Neptuno sacrum, quod assiduis fluctibus tunditur. Est & aliud eiusdem nominis in Cilicia. Rursum aliud iuxta Oceanum, vbi Gorgonibus sedes esse ferunt.

20

Seruilior Messena.

Δουλότερος μεσσήνης. id est, Seruilior Messena. De minime liberis dicebatur, & alieno viuentibus arbitrio. Lacedæmonij Messenios, quòd iterum atq; iterum desciuissent, in seruitutem redegerunt, eosq; durius etiam quàm reliquos seruos tractarunt, ne denuo res nouas moliri possent. Historia refertur à Pausania in Messenicis, & à Iustino lib. Epitomatum 3.

21

Seruus cum sis, comam geris.

Δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις. id est, Seruus cum sis, comam habes. De eo qui præter decorum quippiam faceret. Veluti siquis humili conditione patriciorum cultum imitaretur. Apud Lacedæmonios enim ingenui comam alebant. Adagium refertur quidem à Suida, cæterum extat apud Aristophanem in Auibus.

Ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις; id est, Ac dein seruus cum sies, portas comam?

22

Seruorum ciuitas.

Δούλων πόλις. id est, Seruorum ciuitas. De cœtu cōuictuq; hominum improborum, furacium, aut ignobilium dici potest. Est hoc nomine ciuitas quæpiam in Libya, vt author est apud Suidam Ephorus in quinto, apud Stephanum Hecatæus. In hanc siquis seruus lapidem importasset, continue liber fiebat, etiam si peregrinus fuisset. Est & altera, cui nomen ἱεροδούλων, quòd seruis dicata sit, in qua vnum duntaxat ingenuum viuere tradunt. Et rursum in Creta, δουλόπολις χιλίανδρος. id est, Mille viris habitata, vt author est Sosicrates in prima narratione rerum Creticarum. Est item alia iuxta Thraciam, πονηρόπολις. id est, Improborū ciuitas. In hanc Philippus collegisse dicitur, veluti in sentinam, infames ac moribus improbatis, vt sycophātas, falsos testes, præuaricatores, & id genus alios ad numerum duûm millium, vt author est Theopompus, in rerum Philippicarum lib. 13. Testatur & Plutarchus in comment. De curiositate. Est & in Aegypto regio quædam δουλόπολις appellata, teste Olympianico. Plutarch. in Collect. prouerbiorum ostendit, dici solitum de raris inuentu, effertq; ad hunc modum, οὐκ ἔστι δούλων πόλις. id est, Non est seruorum ciuitas. Non dissimile quod Plinius narrat de gente Hessenorum in Syria, ad quos fugitant vsquequaq; nocentes. Quæ sola toto in orbe sine vlla fœmina viuit, omni Venere abdicata, socia palmarum, in diem, ex æquo conuenarum turba renascitur, longe frequentantibus quos vita fessos ad mores eorum, fortunæ fluctus agitat.

23

Samiorum flores.

Σαμίων ἄνθη. id est, Samiorum flores. Vbi quis extremam voluptatem decerperet. Hoc autem nomine dicebatur locus quidam, in quo mulieres cum viris conuiuium agitabant, omniq; genere voluptatum affatim explebant sese. Quibus delitijs effœminati, postea subacti sunt à Persis, & in seruitutem acti. Stephanus admonet, Samum insulam olim ἀνθεμοῦσαν appellatam fuisse, nimirum à floribus. Eandem παρθενίαν fuisse vocatam, videlicet à virginibus. refertur adagium in Collectaneis, quæ Plutarchi feruntur titulo. Meminit & Athenæus lib. 12. ex Clearcho demonstrans locum ita vocatū ob varias formas puellarum, quæ veluti flores arridentes, ad libidinem inuitabant. Apte quadrabit in ciuitatem, domum, deniq; hominem voluptatibus perdite addictum.

Summaria

Summaria indicatura. 24

Ῥωπικὸν ὤνον. id est, Summaria indicatura. De rebus vilibus, magno tamen emptis. Quemadmodũ fit nonnunquam in auctionibus, cum non expenditur singulatim vniuscuiusq; rei pretium, sed multa simul congesta pariter æstimantur. Græcis enim ῥῶπες virgulta dicuntur, & ῥῶπον appellant fasciculum, seu sarcinam è diuersis rebus colligatam, aut varios colores simul confusos. Fit autem sæpenumero, vt emptor parum attentus in hoc emptionis genere circumueniatur. Adagium refertur à Diogeniano. Meminit & Suidas.

Regia vaccula. 25

Βασιλικὸν βοΐδιον. id est, Regia bucula. De prodigiosa fœcunditate ferebatur, natum è miraculo rei gestæ. Aetate Ptolemæi iunioris, vacca quædam eodem partu sex edidit vitulos. Author Diogenianus. Simile illud Iuuenalis,

Scropha fœcundior alba.

Pura à nuptijs. 26

Ἁγνὴ γάμων. id est, Rudis nuptiarum. Per ironiam dicebatur in impudicam, quod citra nuptias sui copiam faceret. Horatius,

Nuptiarum expers, & adhuc proteruo Cruda marito.

Rheginis timidior. 27

Ῥηγίνων δειλότερος. id est, Rheginis formidolosior. Xenarchus apud Zenodotum Sophronis, qui de mensibus scripsit, filius, in gratiam Dionysij tyranni taxauit Rheginenses vt ignauos in rebus bellicis, animiq; pauidi, quemadmodum testantur Græcorum adagiorum collectanea.

Inertium chorus. 28

Ἀργούντων χορὸς. i. Feriatorum chorus. De cœtu lasciuiẽtium dicebatur. Otium enim ad omnẽ nequitiam impellit, præcipue iuuentam. Confine est illi quod aliàs dictum est, Inertibus semper feriæ.

Rapina rerum Cinnari. 29

Ἁρπαγὴ τῶν κιννάρου. id est, Direptio bonorum Cinnari. De facultatibus per tumultum direptis. Veluti cum principes præter ius in alienas fortunas inijciunt manus. Dimæus scriptum reliquit, Cinnarum quempiam fuisse, patria Selinusium, arte lenonem, qui hoc quæstu ad summas opes peruenerit. Is quoad viuebat, pollicebatur se facultates omnes Veneri cõsecraturum, cæterum moriens, populo diripiendas exposuit. Huic non dissimile, quod alibi commemorauimus, Porsenæ bona.

Rhadamantheum iudicium. 30

Ῥαδαμάνθυος κρίσις. id est, Rhadamanthi iudicium. De incorrupte iudicantibus. Rhadamanthus enim manium iudex, neq; muneribus, neq; gratia deflectitur, quo minus seuere iudicet. Accommodari poterit ad mortis necessitatem, maximis pariter ac minimis ex æquo communem. Iuxta illud Aeschyli apud Aristophanem in Ranis:

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ. id est,

Vna'è deis Mors nulla captat munera. Item Horatius,

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,

Regumq; turreis. Item alibi:

Non si trecenis quotquot eunt dies,

Amice places illachrymabilem

Plutona tauris.

Item Pindarus in Nemeis,

Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται

Κῦμ' ἀΐδαο. πέσε δὲ ἀδόκητον

Καὶ δοκέοντα. id est,

Fluctus enim Orci communiter accidit, obruitq; tum opinantem, tum inopinum, hoc est, & iuuenẽ & senem, aut pariter & nobilem & obscurum. Bifariam enim interpretantur,

Ἀδόκητον καὶ δοκέοντα. Item in Olympiacis,

Βουλαῖς ἐν ὀρθαῖς ῥαδαμάνθυος. id est, Rectis Rhadamanthi decretis.

Item alibi demonstrans vnum Rhadamanthum nec assentari cuipiam, nec quicquam ad gratiam facere. ὁ δὲ ῥαδάμανθυς εὖ πέπραγεν ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον, οὐδ' ἀπάταισι θυμὸν τέρπεται ἔνδοθεν. id est, Fortunatus Rhadamanthus, qui fructum iudicij sortitus est inculpatum, neq; imposturis intus in animo delectatur. Vsurpat & Plato lib. De legib. 12.

31

Rhad amanthi iusiurandum.

Ῥαδαμάνθυος ὅρκος. id est, Rhadamanti iusiurandum, dicebatur quod verissimum quidem esset, cæterum nullum deum ascisceret. Socrates per canem & anserem iurare consueuit, ne quem deorum citaret: siue quòd non crederet vllos esse deos, siue quòd non arbitraretur esse boni viri, deos suorum negotiorum testes accersere. Hoc autem iusiurandi genus ad Rhadamanthum referebant. Notauit adagium Aristides rhetor in Pericle, cum ait, ὥσπερ ἂν εἰ λέγῃς τὸν ῥαδάμανθυν ἐθίζειν τοὺς ἀνθρώπους ἐπιορκεῖν, ὃ τοσοῦτο περιῆν εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης, ὥστε καὶ τελευτήσας τοῖς ἐκεῖσε ἀφικομένοις δικάζειν δοκεῖ. id est, Perinde quasi dicas Rhadamanthum mortales in consuetudinem adduxisse peierandi, qui vsqueadeo pietate iustitiaq; præcelluerit, vt etiam vita pefunctus, ijs, qui illuc appellunt, iudex esse credatur. Pythagorici per quaternionem iurare solent, quem τέτρακτυν appellant.

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τέτρακτυν. id est,

Non per eum à quo animæ est datus ille quaternio nostræ.

Existimant enim hunc numerum vsqueadeo ad animæ perfectionem pertinere, vt eum in arcanis venerentur. Author Macrobius, primo commentario in Somnium Scipionis. Pythagoras in Carminibus aureis, quaternionem sacrum animæ fontem vocat. Græci per caput alterius iurare consueuerunt. Iuuenalis.

Græcis nondum iurare paratis
Per caput alterius. Vergilius, Per caput hoc iuro.

32

Littore loquacior.

Ῥηχίας λαλίστερος. id est, Littore loquacior, In rabulam & obstreperum dicebatur. Nam rhachia Græcis littus appellatur, præsertim scopulis ac rupibus asperum, quod assiduis tunditur fluctibus, non sine fragore, vnde & Græca vox ducta videtur ῥαχία quasi τραχία. Nam ea vox ad omne quod asperum ac spinosum est deflectitur.

33

Præsentem fortunam boni consule.

Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. id est, Quod adest boni consule, καὶ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. id est, Quod adest æqui boniq; facere oportet. Admonet adagium, ne nos alienarum rerum cupiditate maceremus, sed quæcunq; contigit sors, eam velut optimam amplectamur. Magna enim felicitatis pars vt sua cuiq; fortuna placeat. Plato in Gorgia, ὡς ἔοικεν ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. id est. Necessum est mihi, sicut videtur, iuxta vetus adagium, quod adest, boni consulere, & hoc accipere quod abs te datur. Cratinus in Pylæa.

Ἄνδρας σοφοὺς χρὴ τό γε παρὸν πρᾶγμ' ὡς καλὸν
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι. id est,

Sapientum est virorum, vti quod adest boni,
Tanquam bonum sit consulant pro viribus.

Affine illi, quod alibi retulimus, σπάρτην ἔλαχες ταύτην κόσμει. idest, Spartam es nactus, eam dispone. Quod quidem carmen citat Stobæus ex Euripidis tragœdia, cui titulus τήλεφος, id quod obiter admonendum duximus. Nam adagium suo dictum est loco.

34

Qui omni in re, & in omni tempore.

Aulus Gellius explicans vim μορίου στερικοῦ, ait hunc senarium antiquissimum prouerbij vice celebratum fuisse,

Sed enim qui in omni re, atq; in omni tempore
Omni laude vacat, is illaudatus est,
Isq; omnium pessimus deterrimusq; est.

Admonet parœmia, ferè neminem esse tam deplorati ingenij, qui non aliquando dicat faciatúe quod laudem promereatur. Refertur ijsdem fermè verbis à Macrobio libro Saturnalium sexto ex quo mihi visus sum deprehendisse manifestum errorem scripturæ in Gelliano libro per eruditum quempiam admissum. Is enim non intelligens hos esse versus: Sed enim qui in omni re atque in omni tempore & cætera suspicatus est Græcum versiculum omissum à librarijs, atque in eius locum supposuit hoc carmen,

Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Cum versus de quo sentit Gellius, sit Latinus quem mox subijcit: Sed enim qui in omni &c. Id liquet ex Macrobio, qui locum hunc ad verbum penè suffuratus est in suos commentarios. Porrò Græcus versiculus nihil facit ad explicandam vim huius vocis illaudatus, sed obiter admistus est, quasi probandum esset quod dixerat, neminem esse tam efflictis moribus, quin faciat dicátue nonnunquã aliquid, quod laudari que at. Quo quidem loco rursus efflictis deprauatum est in efferis: potest enim illaudatus

laudatus esse,qui non sit efferis moribus,sed efflictos mores dixit perditos & corruptos. Sunt autem tres senarij sententiam absoluentes,nisi quod alicubi videntur vitiati à scribis,

Sed enim qui in omni re atq; in omni tempore.

Hic primus pulchre constat. Constabit & alter si legatur,

Qui omni vacat laude,is vir illaudatus est,

Nam dictiunculam vir etiam aurium sensus in hoc versu videtur requirere. Constabit & tertius si legas;

Isq; omnium est deterrimusq; ac pessimus.

Locus est apud Gellium lib.2.cap.6.siquis volet conferre.

Qui è nuce nucleum esse vult,frangit nucem. 35

Qui commodum appetit,ne fugiat laborem. Qui quærit voluptatem,prius experiatur sudorem, sine quo non paratur vera voluptas. Hanc sententiam Plautus figura sanè quàm prouerbiali extulit. Qui è nuce,inquiens,nucleum esse vult,frangit nucem. Qui quærit animi pabulum in arcanis literis,scrutetur sub allegoriæ inuolucro conditum mysterium. Sic enim vsurpauit alicubi diuus Hieronymus. Nux enim foris tum dura est tum amara,intus suauissimum condit cibum. Huc referendum illud Homericum figmentum de Moly herba, quam ait radicem quidem habere nigram,sed florem lacteum. Hanc ita describit Odyss.lib.10.

Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος,

Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοὶ χαλεπὸν δὲ τ᾽ ὀρύσσειν

Ἀνδράσι γε θνητοῖσι. θεοί δέ τε πάντα δύνανται. id est,

Atra quidem radix suberat,sed lacteolus flos,

Moly vocant superi,mortalibus ardua res est

Euulsisse viris,cœlestes omnia possunt.

Accommodari potest cum ad omnem disciplinam,tum peculiariter ad grammaticam, quæ cum sit pueris amara,senibus iucunda est. Quadrauerit & in virtutis studium cuius initium acerbum, progressus facilis,finis iucundus.

Quis parentem laudabit,nisi infelices filij. 36

Τίς πατέρ᾽ αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονα τέκνα; id est,

Quis patrem laudet,nisi proles laudis inanis?

Carmen vulgo iactatum de his qui maiorum suorũ facinora iactant,nimirum nihil habentes,quod de se ipsis vere prædicent,cuiusmodi Ponticum quempiam ridet Iuuenalis Satyra octaua:

Sed te censeri laude tuorum

Pontice noluerim,sic vt nihil ipse futuræ

Laudis agas. Miserum est alienæ incumbere famæ.

Poterit in hanc quoq; torqueri sententiam: Improbi filij sic laudant parentes,dum illos ceu bonos desiderat populus,quòd hos longe deteriores ferre non possit. Id quod nonnunquam solet in principibus vsu venire,videlicet,vt quem viuum oderant,mortuum probent ac requirant, filij comparatione bonum. Refert & explicat hoc adagium Plutarchus in vita Arati. Παροιμίαν τινὰ παλαιὰν ὦ Πολύκρατες δείσας μοι δοκεῖ τὸ δύσφημον αὐτῆς ὁ φιλόσοφος Χρύσιππος, οὐχ ὃν ἔχει τρόπον, ἀλλ᾽ ὡς αὐτὸς ᾤετο βέλτιον εἶναι διατίθεσθαι,

Τίς πατέρ᾽ αἰνήσει εἰ μὴ εὐδαίμονες υἱοί;

Διονυσόδωρος δ᾽ ὁ Τροιζήνιος ἐξελέγχων αὐτὴν, ἀντιτίθησι τὴν ἀληθινὴν οὕτως ἔχουσαν,

Τίς πατέρ᾽ αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

Καί φησι τοὺς ἀφ᾽ αὑτῶν οὐδενὸς ἀξίους ὄντας, ὑποδυομένους δὲ προγόνων τινῶν ἀρεταῖς, καὶ πλεονάζοντας ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπαίνοις ὑπὸ τῆς παροιμίας ἐπιστομίζεσθαι. id est, Adagium quoddam vetus ô Polycrates, Chrysippus philosophus,infamiam illius vt mihi videtur veritus, non vt habet,sed vt ipsi visum est melius,proposuit. Quis patrem laudarit,nisi felices filij? Cæterum Dionysodorus Trezenius redarguens illum,verum prouerbium denuo exponit. Id habet ad hunc modum:

Quis patrem laudet,nisi proles indiga laudis?

Atq; eos qui si suis ipsorum meritis æstimentur, nullius sint pretij, cæterum insinuantes sese maiorum suorum quibusdam virtutibus, atque illorum laudibus sese immodice venditantes, hoc prouerbio ad silentium adigi. Hactenus Plutarchus. Vsurpauit in eundem sensum M. Tullius in Epistolis ad Atticum.

37

Nam iam illi non sunt, at qui sunt, mali.

Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔτ᾽ εἰσὶν, οἱ δ᾽ ὄντες κακοί. id est

Partim haud quidem iam sunt, at ij qui sunt, mali.

Dici solitum, vbi quis requirit ea, quæ quondam quidem extiterunt, verum temporum culpa perierunt. Veluti siquis inter principes Codros, Camillos, Fabricios, Epaminondas, hac tempestate requirat, aut inter monachos, Paulum, Antonium, Hieronymum, non intempestiuiter hoc carmen occinat. Est autem Aristophanis in Ranis, in qua fabula Bacchus inducitur descendens ad inferos, vt Euripidem, aut bonum aliquem poetam inueniret. Apud superos enim neminem reperiri nisi malum.

38

Quærendæ facultates, deinde virtus.

Δίζεσθαι βιοτὴν, ἀρετὴν δὲ ὅταν ᾖ βίος. id est Quærendus victus, virtus autem, vbi victus adfuerit. Refertur à Diogeniano.

Hoc prouerbium Horatius sic effert in Epistolis,

O ciues, ciues quætenda pecunia primum,
Virtus post nummos.

Per ironiam autem dictum est. Neq; enim hoc sentit Horatius, prius habendam esse rationem facultatum quàm morum: sed irridet sententiam vulgo decantatam, quam his quoq; temporibus pleriq; parentes liberis suis serio inculcant.

39

Qui apud inferos sunt terniones.

Τὰς ἐν ᾅδου τριακάδας. id est, Qui sunt apud inferos terniones. Hoc adagio ridebantur ij, qui res abditas & abstrusas, curiosa quadam diligentia vestigarent. Non absurde torquebitur in eum, qui nimis anxie vel superstitiose magis arcanarum literarum mysteria rimatur, aut qui Homericas fabulas omneis inanibus allegorijs interpretari conetur, aut Platonicorum & Pythagoreorum numeros explicare laboret. Aiunt terniones apud inferos honoratos esse, vt Hecatæ sacros, cui quidem ob id ipsum Trigla piscis sacrificatur, & simulachrum eiusdem in triuijs constitui mos erat. Ad quod respiciens Vergilius.

Tergeminamq; Hecaten, tria virginis ora Dianæ,

40

Neq; quantum lusciniæ dormiunt.

Οὐδ᾽ ὅσον ἀηδόνες ὑπνώουσιν. id est, Nec quantũ lusciniæ dormiũt. In eos conuenit qui somni parcissimi sunt. Lusciniæ minimum dormre feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob timiditatem. Equidem magis arbitror dictum, quòd lusciniæ vernis mensibus, per omnem ferè noctem perpetuo cantu garriant.

41

Cuiusmodi portento me inuoluit for tuna.

Οἵῳ με δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν. id est,

Monstro cui fortuna me implicauit. Trimeter est Catalecticus.

Dici conueniet, vbi negotium incidit cum homine moroso, difficiliq;, cum quo non queas viuere, nec à quo te possis extricare. Carmẽ sumptum ex tragœdia Philoxeni poetæ, apud quem Vlysses inclusus in antro Cyclopis, hoc modo loquitur:

Οἵῳ με ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν. Refertur à Zenodoto.

42

Fixis oculis intueri.

Ἀτενὲς ὁρᾶν. id est, Defixis oculis obtueri. Si transferatur, prouerbialis erit figura, nempe pro eo quod est, attentius accuratiusq; considerare. Fixius intueri, pressius inspicere. Sumptum est ab amantibus, qui stupentibus, nec vsquam dimotis oculis inspiciunt id quo delectantur: Adagium recensetur à Diogeniano. Plutarchus in commentario De audiendo. βαρὺς μὲν γὰρ ὁ ἀκροατὴς καὶ φορτικὸς, ὁ πρὸς πᾶν ἄτεγκτος, καὶ ἀτενής. τὸ λεγόμενον. id est, Grauis enim auditor ac molestus, qui ad singula stupet, & defixis est oculis, vt dicitur. M. Tullius pro Lucio Flacco, vt totam causam quam maxime intentis, vt aiunt, oculis acerrime contemplem ini.

43

Puluerem oculis offundere.

Puluerem ob oculos offundere dicitur, qui de industria rem obscurat, & aduersario iudicium eripit. Traductum videtur à militia. Sæpe fit enim vt hostis data opera puluerem cieat in hostem. Hac arte Sertorius Romanus Cacitanos, vt Græcus habet Characitanos quosdam vicit, authore Plutarcho, cuius rei mentionem fecimus in adagio De Cæcia nubes attrahente. Vtitur hoc prouerbio præter alios D. Hieronymus in Epistolis. M. Tullius gloriatur se in actione quadam iudicibus tenebras offudisse. Est apud Plautum in Milite, simile quid dam de glaucomate oculis oborto.

Psecas aut ros. 44

Ψεκὰς ἢ δρόσος. id est, Psecas aut ros. In crebrius expuentes dictitabatur. ψεκὰς enim aspersio illa, ac velut irroratio vocatur, quoties minutissimis guttulis irrigamur, vt pluuia rori simillima. Primitus autem per lusum dictum est in Antimachum Lyricum poetam, quòd subinde expuens eos, quibus cum loquebatur, cõspergeret. Idem cognominis datum fuit & Olympico cuidam, quem nonnulli putant tulisse legem, ne quem nominatim taxarent poetæ, atq; ita factum, vt multo quàm prius pauciores accederent ad certamen, & qui prodibant, laudarent, non carperent. Vnde huiusmodi delinimenta, ψεκὰς appellata videntur. Vocantur enim Psecades ancillæ, quæ delicatarum matronarum capillos medicato fuco conspergunt. Adagium refertur à Diogeniano. M. Tullius in epistolis ad Atticum, consputare dixit pro conuicijs leuioribus aspergere, nimirum ad hoc alludens adagium.

Hæsitantia cantoris tussis. 45

Ἀπορία ψάλτου βήξ. id est, Hæsitantia cantoris tussis. Suidas adagium neotericum esse monet. Dictum videtur, quoties non suppetit quod dicamus, idq; velut aliud agentes dissimulamus: velut apud Platonem Aristophanes, ne diceret in cõuiuio, singultum fingit. Sumptum apparet à cantoribus, qui cum hærent in cantione, tussim simulant vt hac videatur interrupta cantilena, non inscitia. Confine puto illi, quod aliàs dictum est: tussis pro crepitu.

Extritum ingenium. 46

Παρεξηυλημένον νοῦν ἔχων. id est, Mentem habens euanidam. παρεξηυλημένον perinde sonat quasi dicas extibiatam. Ducta siquidem est metaphora à tibiarum linguis, quæ postea quàm exciderint, inutilis est tibia.

Panagæa Diana. 47

Ἡ πανάγαια ἄρτεμις. id est, Panagæa Diana, dicebatur olim peregrinationem impensius amans, errabundus, instabilis, nulla certa sede consistens. Siquidem Diana vagari dicitur apud poetas, & per nemora montesq; oberrare. Quin domicilium etiam subinde mutat nunc apud superos agens, nunc apud inferos. Ne specie quidem semper eadem, sed nunc pleno orbe, nunc mutila, nunc nulla.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum. 48

Parœmias speciem præ se gerit illud Horatianum in Sermonibus,

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Dicendum vel in duos aliquos diuersis laborantes vitijs, vel in eundem sui dissimilem, nempe modo loquaciorem quàm sat sit, modo impendio taciturnum, interdum pueriliter ineptum, interdum Catone seueriorem, nonnunquam profusum, nonnunquam sordidum. Siquidem vt vitio dandum, siquis hircum oleat, ita & æque vituperandum, siquis oleat vnguenta. Nam pastilli, pilulæ sunt vnguentariæ. Alterum spurci est, alterum mollis.

Claudus optime virum agit. 49

Ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. Siue vt aliàs legitur ὀχεῖ. i. Optime claudus virum agit. Dici solitum, vbi quispiam suam sortem, vel parum egregiam, anteponit alienæ tametsi præstantiori. Ab Amazonum apophthegmate natum aiunt. Tradunt morem Amazonibus fuisse quondam vt pueros masculos detorta tibia coxáue claudos efficerent. Porrò cum bellum esset illis aduersus Scythas, atq; illi eas conarentur illicere vt ad sese desciscerent, dicentes futurum vt posthac non cum claudis ac mutilis, sed cũ integris viris rem haberent: Antianira Amazonum dux respondit ad hũc modum: ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. Vsurpauit Athenæus lib. 13. ὄντως γὰρ ἄριστα χωλὸς οἰφᾷς. id est, Vere enim claudus optime virũ agis. Theocritus φιτοίφην appellat virum coitus auidũ, Hesychius φίλοιφον dicit. Animaduersum est etiã illud nostris tẽporibus plerunq;, qui tibijs sunt mutilis, aut quopiã membro trunci, eos ad vsum Veneris reliquis magis idoneos esse, nimirum paria faciente natura. De claudo quare sit salacior cæteris causam reddit Aristoteles in Problematibus sectionis decimæ problem. 26. quòd in hoc parum alimenti deorsum delabatur, ob crurum vitium, plus autem superiora petat, & in semen vertatur.

Ogygia mala. 50

Ὠγύγια κακά. i. Ogygia mala. Recte dicentur, vel ingẽtia vel antiqua. Nã vtrũq; Græce significat Ogygiũ. Alij malũt ad Ogygiũ primũ Thebanæ ciuitatis principẽ referre. Huius filius Cadmus. ob filias suas in varias calamitates ĩcidit. Quo respiciũt qui Ogygia mala, pro atrocissimis interpretãtur. Hmõi fermè Suidas, nisi ꝙ magis probat vt Ogygia mala, vetusta dicantur. Cęterum qui Ogygia vetera dicũt illud sequũtur, ꝙ olim Bœotiorũ ac Thebana regio, Ogygia dicta sit. Quin & omnis Attica olim hoc habuit nominis sicuti testatur Stephanus. Est & insula peruetusta dicta Ogygia in quã

Vlysses naufragus emersisse fingitur ab Homero. Vnde vox iam absoleta velut in iocum prouerbialem abijt. Nec in figura sita est huius prouerbij ratio, sed in nouitate vocis, vt in operis huius initio monuimus. Consimili ratione nec sine prouerbij specie, Græci priscos ac peruetustos, ὠγυγίδας & ὠγυγίους appellant, à prisco quopiam deo, & multis iam seculis obsoleto. Huiusmodi propemodum de Ogygijs Suidas & Stephanus.

51

Omnia chnaumata.

Γάντα χνάυματα. id est, Omnia chnaumata, dicebant olim, quoties omne negotium significabant. χνάυματα enim Græci placentarum, atq; id genus ciborum fragmina vocant. Latini quoq; reliquias belli, & reliquias Danaûm dicunt simili figura. Refertur adagium à Zenodoto.

52

Sic est ad pugnæ partem re peracta veniendum.

Plato in Gorgia, πολέμου καὶ μάχης φασὶ χρῆναι ὦ σώκρατες οὕτω μεταλαγχάνειν. id est, Ad belli pugnæq; munia Socrates sic aiunt accedere oportere. Iocus erat prouerbialis, vbi quis negotio peracto tum demum adueniret. Quemadmodum ignaui milites solent, qui conflictu peracto, sublatoq; metu, tum deniq; solent adesse, vel ad colligendam prædam, vel ad epinicia, id est, epulum victoriale celebrandum. Nam verbum illud μεταλαγχάνειν, tarditatem significat, ac seram muneris functionem. Socrates autem respondens, parœmiam explicat simili parœmia, ἆρα τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν καὶ ὑστεροῦμεν; id est, Num post festum, quod aiunt, venimus, seroq; adsumus? Sumptum videtur à Rheso Thracum duce, quem apud Euripidem obiurgat Hector, quòd serius ad belli societatem venisset, nimirum decimo demum anno.

Σύμμαχος μὲν οὔ, ξένος δὲ πρὸς τράπεζαν id est,
Socius haud quidem aduenis, sed hospes ad mensam. isq; respondet,
Ἀλλ᾽ ὕστερον μὲν ἦλθον, ἐν καιρῷ δ᾽ ὅμως. Sero quidem, at in tempore aduenio tamen.
Σὺ μὲν γὰρ ἤδη δέκατον αἰχμάζεις ἔτος, Nam tu quidem iam prælians decennium,
Κοὐδὲν περαίνεις. id est, Nihil explicas.

Allusit huc, ni fallor, Diogenes. Cum enim quidam inscripsisset ædibus suis hunc titulum: Iouis filius Callinicius Hercules hic habitat, nequid ingrediatur mali. Diogenes adiecit aliam inscriptionem. μετὰ πόλεμον ἡ συμμαχία. id est, post bellum auxilium. Significans serò vocari Herculem depulsorem malorum, cum iam malus hospes immigrasset in eas ædes.

53

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Obsequium amicos, veritas odium parit. Senarius est prouerbialis apud Terentium in Andria, non admonens quid oporteat fieri, sed ostendens quid vulgo fiat. Vulgaris enim amicitia constat obsequijs. Nam inuicem conniuere ad familiarium vitia,

Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.

At inter veros amicos, nihil est veritate iucundius, modo absit asperitas agrestis & inconcinna gratisq;. Porrò qui vulgo plurimis studet amicus esse, moribus alienis obsecundet, caueatq; iuxta Persium, Auriculas teneras mordaci radere vero. Non probari vero sententiam hanc poetæ, satis indicat cum ait: Nanq; hoc tempore, id est, his corruptis moribus. Eandem sententiam in Adelphis idem aliter extulit, Vt homo est, inquiens, ita morem geras. Donatus admonet prouerbialiter dictũ. M. Tullius sermone De amicitia: Sed nescio quomodo verum est, quod in Andria familiaris meus Terentius dixit: Obsequium amicos, veritas odium parit. Molesta veritas est, siquidem ex ea nascitur odiũ, quod est venenum amicitiæ. Sed obsequium multo molestius, quòd peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri sinit. Maxima autem culpa in eo est, qui & veritatem aspernatur, & in fraudem obsequio impellitur. Pindarus in Nemeis hymno 5. οὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθει᾽ ἀτρεκὴς, καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἀνθρώπων νόησαι. Sentit simplicem veritatem non semper esse proferendam, quòd damnosa sit: sed sapientis esse nonnunquam celare suam sententiam, in tempore proferendam, cum fructus spes ostenditur. Apud Athenæum libro quinto, citatur hic trimeter ex Agathone,

Εἰ μὲν φράσω τἀληθὲς, οὐχὶ σ᾽ εὐφρανῶ, Si vera dicam, tibi voluptati haud ero.
Εἰ δ᾽ εὐφρανῶ σ᾽ οὐχὶ τἀληθὲς φράσω. id est, Si sim voluptati, haud tibi vera dixero.

54

Obuijs vlnis.

Obuijs vlnis, est apud Quintilianum, pro eo quod est, auide, sitienterq;. Translatum ab ijs qui porrectis vlnis properant in complexum eorum, quorum magno desiderio tenebantur quosq; cupidissime conspiciunt. Legimus & obuiis manibus. Diuus Hieron. ad Pammachium, condiscipulum quondam, &

dam,& sodalem & amicum,obuijs,vt aiunt,manibus excipio. Basilius in præfatione dialogi, ἀμφοτέρως χερσὶν,id est,Ambabus manibus,eodem sensu scripsit. Hæc si ad rem animi detorqueantur, figuram prouerbialem habebunt. vt, Ego tuas literas obuijs vlnis excipiam.

Obliuionis campus. 55

Λήθης πεδίον. id est,Lethes campus. Dicetur vel de vehementer obliuiosis, vel de rebus commenticijs ac friuolis,quæ nusquam sint. Aristoph. εἰς τὸ λήθης πεδίον:id est,Quis in Lethes campum? Vulgus enim nugas esse credit,quæ de inferis tradunt poetæ. Et vt Iuuenalis inquit,

Stygio nigras in gurgite ranas Nec pueri credunt.

Omnia sapientibus facilia. 56

Ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν ἐστὶν εὔκολα. id est. Facilia cuncta sunt viris sapientibus. Nihil est tam arduum,quod prudenti consilio non facile conficiatur. Aut, nihil tam acerbum,quod sapiens non æquo animo facileq; ferat,ratione cuncta leniente. Si addas verbum, constabit senarius Ἐστὶ δ᾽ ἅπαντα. refertur à Zenodoto.

Omnia esculenta obsessis. 57

Ἅπαντα γάρ τοι βρωτὰ πολιορκουμένοις. id est, Cinctis ab hoste vesca sunt & quælibet. Senarius prouerbialis,cum vrget necessitas,nihil non facimus. Et vehementer famelicis nullus non suauis est cibus. Natum ab vrbium obsidionibus,in quibus nonnunquam & canes & feles, & herbarum radices,nonnunquam humana excrementa,inopia cibi deuorantur.

Omnia similia. 58

Ἅπανθ᾽ ὅμοια καὶ ῥοδῶπις ἡ καλή, id est, Similia cuncta,Rhodopis ipsa etiam decens. Eadem est conditio mortalium,formosi pariter ac deformes senescunt ac moriuntur. Rhodopis nomen est puellæ cuiuspiam formæ celebris,cui nomen à roseo aspectu videtur inditum. De Rhodope meretricula multa Herodotus lib. 2. nonnulla Plinius lib. 36. cap. 12. cum Græcum carmen habeat ῥοδῶπις,mirum cur Iuuenalis corripuerit:

Dum Rhodopes vda terit inguina barba.

Refertur à Suida prouerbij loco.

Totus Echinus asper. 59

Ἅπας ἐχῖνος τραχύς. id est, Totus Echinus asper. In morosos & iniucundis moribus quadrat. Echinus piscis,& item Erinaceus vndiq; spinis obseptus est,vt nusquam impune possis attingere. Est & hominum huiusmodi genus, cum quibus nulla ratione possis agere,citra litem. Aristoph. in Pace. Οὐδέ ποτ᾽ ἂν θείης λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον. id est, Ex scabro in leuem nunquam vertetur echinus.

Omnia bonos viros decent. 60

Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσιν πρέπει. id est, Bonos probosq; cuncta perdecent viros. Habet hoc improbitas,vt siquis illaudatus,recte faciat dicátue,tamen nescio quo pacto non adsit decorum illud: Cõtrà veram virtutẽ decus quoddam comitatur,vt quicquid vir bonus agat,id decorũ esse videatur. Tametsi potest & hic accipi sensus,cuncta formosos viros decent, quòd formæ gratia commendat & dicentem & canentem,& quiduis agentem. Id erit venustius, si huc deflectas, vt dicas in bonam partem accipi,laudariq;,quicquid dixerint fecerintq; gratiosi apud principes:adeo vt quod huic capitale sit futurum,illi laudem etiam pariat. Refertur à Diogeniano.

Omitte vatem. 61

Πάρες τὸν μάντιν. id est, Omitte vatem. Vti conueniet, quoties alicui parcendum admonebimus, quod is eximius sit,& immunis habendus à vulgari sorte veluti siquis poetæ,theologo,sacerdoti, dicer et oportere parci. Antiquitus mos erat,vt augur coronatus ante aciem incideret: neq; fas erat hũc telis impetere,vtpote virum sacrum. Poterit adagium etiam per ironiam vsurpari.

Oderint dum metuant. 62

Oderint dum metuant. Tyrannica vox sumpta è tragœdia,& à nemine scriptorum non vsurpata: præcipue M. Tullio familiaris:quam etiam in vulgi sermonem processisse, satis indicat Seneca lib. De clementia 2. scribens multas voces,magnas,sed detestabiles,in vitam humanam peruenisse,celebresq; vulgo fieri. vt illam: Oderint,dum metuant. Cui Græcus,inquit, versiculus similis est, qui se mortuo terram misceri ignibus iubet. Idem lib. De ira . Nam aliquę voces ab iratis emittũtur,quę magni videantur animi,veram ignorantibus magnitudinem,qualis illa dira & abominanda, Oderint dum metuant. Syllano scias seculo scriptam. Licebit adagium etiam etiam per iocum vsurpare: velut

ſiquis eruditione ſuperior, de clancularijs hoſtibus, qui tamen ob metum hiſcere non audeant, dica
Oderint dum metuant. Conueniet & in diuites, qui dicunt illud Horatij,

Populus me ſibilat, at mihi plaudo
Ipſe domi ſimul ac nummos contemplor in arca.

Item illud Iuuenalis,

Tunicam mihi malo lupini,
Quàm ſi me toto laudet vicinia pago.

63

Odit cane peius & angue.

Prouerbiali figura dictum eſt & illud ab Horatio,

Alter Mileti textam cane peius & angue
Vitabit chlamydem,

Sentit autem, vt opinor, de cane rabiente. Quod ſi longius etiam traducatur, magis erit prouerbiale, vt, Hic totus lucris addictus eſt, literas quas amauit aliquando, nunc quod aiunt, vitat cane peius & angue, Vel, Hic ſe totum adulatoribus permittit, amicos à quibus verum audiat vitat cane peius & angue. Idem Horatius in Odis,

Cur oliuum Sanguine viperino
Cautius vitat, Plautus item in Mercatore,
Nempe ruri vxor eſt tua, quam dudum dixeras
Te odiſſe æque atq; angues.

64

Stultior Corœbo.

Ἠλιθιώτερος κοροίβου. id eſt, Stultior Corœbo. Prouerbialis hyperbole in ſtupidos & vecordes. Corœbi ſtultitia vulgi fabula celebrata eſt, qui maris vndas numerare ſit conatus, cum non potuerit vltra quinq; proſequi ſupputationem. Meminit huius Euſtathius in decimum Odyſſeæ, Lucianus in amoribus. Quanquam apud alios κορύβου, lego per y. Adduntq; quidam Corybum hunc Mygdonis Phrygis fuiſſe filium, temporibus belli Troiani. Meminit & Vergilius Corœbi cuiuſdam,

Iuueniſq; Corœbus
Venerat inſano Caſſandræ captus amore,
Et gener auxilium Priamo Phrygibuſq; ferebat.

Quo quidem in loco Seruius indicat ſumptum ex Euphorione. Hunc, inquit, Corœbum ſtultum inducit Euphorion, quem & Vergilius ſequitur, dans ei,

Dolus an virtus, quis in hoſte requirat?
Cum ſit turpiſſima dolo quæſita victoria.

65

Stupa ſeniculus.

Στυππεῖον γερόντιον. id eſt, Stupa ſiue ſtipulaceus ſeniculus. De viribus effœto ſene. Simillimum illi quod alio diximus loco, Homo bulla. Sumptũ à ligno quod iam exaruit, ex ſuccumq; redditũ eſt & marcidum, in ſtipulæ morem. Stupa dicitur quod è lino excutitur ſiccum & inutile.

66

Phormionis thori.

Στιβάδες φορμίωνος. id eſt, Thori Phormionis. De ſtratis ſordidis ac frugalibus, minimeq; delicatis, qualia ſunt cubilia militaria, & quale ſibi apud Homerum parat Vlyſſes, ex arborum congeſtis frondibus, ac ramis humi ſubſtratis. Refertur à Suida. Phormio dux quiſpiam militum fuit, in perferendis militiæ incommodis notæ, ſicut conijcio, patientiæ. Poterit & longius deflecti ad quamuis tractationem duriuſculam. Extat in Pace Ariſtophanis,

Εἰ γάρ μοι γένοιτ' ἰδεῖν ταύτην ἡμέραν ποτέ.
Πολλὰ γὰρ ἠνεχόμην
Πράγματά τε καὶ στιβάδας, ἃς ἔλαχε φορμίων. id eſt, Vtinam mihi contingat videre hunc diem. Multas enim ſuſtinui tum moleſtias, tum culcitras quas ſortitus eſt Phormio. Verſus ſunt chorici, eoq; proſa vertimus.

67

Stultitia eſt Iouem putare eſſe.

Τῆς μωρίας, τὸν δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί. i. Inſcitia eſt, natũ tot annos credere, eſſe vllum Iouẽ. In eum accommodari poteſt, qui grandis natu dicit, aut ſentit abſurdum quippiam cum propter ætatem nihil oporteat iam ignorare. Non conuenit enim in natu grandes puerili ſuperſtitio. Recenſetur à Suida. Carmen eſt Ariſtophanis in Nubibus,

Ἰδοὺ γ' ἰδοὺ δί' ὀλύμπιον, τῆς μωρίας Ecce ecce, Olympium Iouem, dementia eſt

Τὸν

Τὸν δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί. id est, Natum tot annos credere esse vllum Iouem.

Tuum tibi narro somnium. 68

Τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγοῦμαι. id est, Tuum somnium tibi narro, id est, Narro tibi quod ipse me rectius nosti. Apud Suidam hæc referuntur ex authore quopiam, Εἰ γὰρ ἐγὼ σοι νῦν αὐτὸν γνωρίζω, πέπονθα τὸ τῆς παροιμίας, τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγούμενος. id est, Quod si te tibijpsi notum reddere coner, tum mihi acciderit id quod prouerbio dicitur, vt tuum tibi somnium narrem. Plato lib. De repub. 9. Τὸ ἐμὸν ἔφη ἐμοὶ λέγεις ὄναρ. id est, Meum quidem, inquit, mihi narras somnium. Traductum videtur ab his, qui ὀνειροπόλους. id est, somniorum interpretes consulunt. A quibus nonnulli hoc quoq; requirunt, vt quid somniarint, conijciant, quasi parum sit si interpretentur. Ad eum modum ægroti quidam imprudentes à medicis expectant, vt viso duntaxat lotio diuinent & sexum, & ætatem, & omnem morbi naturam, vbi & vnde acciderit, quid sentiant: ac propemodum etiam quid in febri somniarint.

Sponsi vita. 99

Νυμφίου βίος. id est, Sponsi vita, pro molli ac delicata. Confine illi quod alibi relatum est, Musica vita. Suidas senarium hunc adducit, qui extat apud Aristophanem in Auibus,

Ὑμεῖς μὲν ἄρα γε ζῆτε νυμφίου. id est, Sponsi quidem profecto vitam viuitis.

Propterea quòd proci frondibus & sertis coronari soleant, & delicatius nitidiusq; coli, vel quòd molles videantur, nuptijs inhiantes. Apud Athenæum lib. 8. Stratonicus citharœdus Rhodios λευκοὺς κυρηναίους καὶ μνηστήρων πόλιν. id est, Albos Cyrenæos & procorum ciuitatem appellat. Nisi malumus ad Homericos illos Penelopes sponsos referre, quibus nihil cordi erat præter conuiuia, citharam, choream, talos, discum, parasitos, atque id genus alias voluptates. Vnde Horat. homines luxui deditos, sponsos Penelopes appellat.

Et fama fuit & eras. 70

Ἦ μὲν κλέος ἦδε καὶ ἦσθα. id est, Et dicebaris erasq.

Hemistichion prouerbiale, quoties facta respondent opinioni. Suidas meminit è poeta quopiam. Est enim fragmentum carminis Heroici.

Innocuus alium aspiciam meum habentem malum. 71

Ἐξάντης λεύσσω τοὐμὸν κακὸν ἄλλων ἔχοντα.

Indemnis spectabo alium mala nostra ferentem.

Hoc est, ex aliorum malis, ipse rebus meis consulã. ἐξάντης autem dixit, quasi ἔξω τῆς ἄτης. id est, extra noxam situs & illæsus. Simillimum illi Plautino,

Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Simul & dictum & factum. 72

Ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον. id est, Simul dictum, simul & factum. Vbi quis citra moram id re præstat, quod verbis pollicetur. Latini, cum dicto, dicunt, pro eo quod est, statim postea quàm dixeris. Et Vergilius,

Et dicto citius tumida æquora placat.

Sumptum apparet ex Homero, apud quem est hoc carmen,

Αὐτίκ' ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην τετέλεστο δ' ἔργον. id est,

Mox simul ac dictum est verbum, res ipsa peracta est.

Idem Græcis dicitur vnica voce, αὐτοβοεί, quod à militari clamore translatum videtur, quo nonnunquam funditur hostis priusquam ad manus fuerit ventum. Sic vsus Thucydides. Theopompus vsus est, pro κατὰ κράτος. id est, vi & virtute, non ex insidijs. Quisquis enim insidias molitur hosti, silet: qui fidit viribus suis, cum clamore irruit in hostem. Quidam putat dictum à bubus, vt deducturn videatur ab arantibus, qui cum pollicentur se eodem die, id est, αὐτῆμαρ aliquid operis absoluturos, dicere solent αὐτοβοεὶ, hoc est, priusquam disiungam boues. Transfertur ad cuiuslibet actionis celeritatem, vt perinde valeat atq; παραχρῆμα, αὐτόθεν.

Obijcere canibus agnos. 73

Προβάλλειν τοῖς κυσὶν ἄρνας. id est, Obijcere canibus oues, dicebatur qui imbellem & litium imperitum, calumniatoribus & exercitatis exponeret, quòd id animal omnium maxime sit imbelle. Refertur à Diogeniano. Hemistichium est heroicum, ex oraculo quopiam, vt conijcio, decerptum.

Nullius indigens deus. 74

Ἀνενδεὴς ὁ θεός. id est, Nullius egens deus. Admonet parœmia, nullum esse mortalium absolutum, in quo non aliquid desideretur: vnum esse deum, vndequaque perfectum. Dici potest & in diuites

aut plurimis præditos naturæ pariter ac fortunæ commoditatibus, tanquam dei cuiuspiam similes, vt quibus omnia suppetant, quæcunq; videntur ad perfectam felicitatem pertinere.

75

Nucleum amisi, reliquit pignori putamina.

Plautus in Captiui duo, Nucleum amisi, reliquit pignori putamina. verba sunt Hegionis vbi resciuisset sibi impositum esse, & herum amissum pro seruo, seruum pro domino retentum. Is enim ex quo fructus expectabatur aufugerat, eo relicto ex quo nihil emolumenti poterat capi. Allegoria ex se liquet.

76

Nudo mandas excubias.

Γυμνῷ φυλακὴν ἐπιτάττεις. id est, Nudo custodiam mandas. Quoties negotij quippiam mandatur ei, cui deest præstandi facultas, obeundæq; prouinciæ propter inopiam neutiquam idoneus est. Neq; enim ludus commode potest excubias agere propter rigorem nocturni frigoris, neq; ad pugnam est idoneus inermis. Refertur à Zenodoto. Quo longius deflectetur, hoc erit prouerbialius. Iniungis vt aliquid in hunc poetam scribam, verum iuxta vetus prouerbium, γυμνῷ τὴν φυλακὴν ἐπιτάττεις. Neque enim est quo meum interim otium alam. Hesychius nonnihil dissidet ab his, quæ à Suida Zenodotoq; traduntur: licet is locus apud hunc deprauatus habeatur in editione Aldina. Cæterum conijcio sensum hunc esse, prouerbium dici solere, vbi quid mandatur his, quibus nihil opus est. Propterea quod vel iniussi cogantur id facere, ni fallor, ob id quod nudis nihil est quod egeat asseruatore.

77

Nunc contingat seruari.

Νῦν γένοιτο σωθῆναι. id est, Nunc contingat seruari. Cum significamus nos satis cauturos in posterum, si modo liceat præsens periculum effugere. Hoc modo Dauus in Andria. Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si deuito hoc malum. Natum aiunt ex apologo quopiam. Aquila testudinem vnguibus rapuerat: eam parabat è sublimi deijcere, quo testa rupta carnibus vesci posset: In hoc itaque discrimine testudo optabat, vt in præsens incolumis esse posset, de reliquo sibi curæ futurum, ne quando in simile periculum incideret. νῦν γένοιτο σωθῆναι, τοῦ δὲ λοιποῦ αὐτῇ μελήσει. id est, Nunc liceat incolumem esse, de reliquo mihi ipsi curæ fuerit. Quidam apologum narrant ad hunc modum. Testudini quondam incessisse volandi desiderium, aquilam orasse vt se doceret. Cumque illa negasset fieri posse, quòd natura refragaretur, illa nihilominus instabat. Itaque paruit aquila, ac testudinem in sublime vectam dimisit vt volatum experiretur. Ea cum timeret infelicem euentum, optauit vt id temporis contingeret incolumem esse, νῦν σωθείην. Ita Diogenianus. Suidas hoc modo refert, νῦν σωθείην, ἵν᾽ ᾖ μοι δίδαγμα τοῦτο τοῦ χρόνου λοιποῦ. id est, Vtinam nunc incolumis euadam, vt hoc mihi documentum sit in reliquum tempus. Plinius facit tertium quoddam aquilæ genus, quam alij morphnon, nonnulli plancum & anatariam. Homerus percnon vocauit: lingua caret, eoque muta, sed dentibus armata, nigerrima, prominentiore cauda. Huic ingenium est, testudines raptas frangere è sublimi iaciendo. Atque hac sorte ait Aeschylum poetam interijsse, cum prædictum esset, eum ruina periturum: isque quo caueret, eum diem sub dio perseuerasset. Nam aquila decepta splendore capitis caluicio renidentis ad solem, dum saxum esse putat, testudinem illisit, vt fractæ carnibus vesceretur. Author Valerius Maximus, lib. 9. cap. 10.

78

Nunc bene nauigaui, cum naufragium feci.

Νῦν εὖ πεπλόηκα ὅτε νεναυάγηκα. id est, Nunc bene nauigaui, posteaquam naufragium feci. Quoties id, quod videtur incommodum, fortuna præter spem vertit in bonum. Zenon Citiensis, qui relictis prioribus præceptoribus, Crateris auditor esse cœpit, naufragio eiectus dixisse legitur, εὖγε ποιεῖ ἡ τύχη προσελαύνουσα ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ. i. Bene facit fortuna cũ nos ad philosophiã admouet. Author Suidas. Plutarchus in libello De vtilitate capienda ex inimico, meminit huius prouerbij.

79

Nunc in regionem veni.

Νῦν εἰς χ᾽ ἔρυν ἦλθον. id est, Nunc in regionem veni. Ab ijs dictitari solitum, qui tandem sua sponte illuc quò oportuit perueniunt, cum diu non quiuerunt. Fit enim plerunq;, vt res diu quæsita non occurrat, tandem velut vltro veniat in mentem. Quidam sic efferunt, Νῦν εἰς χώραν ἦλθες. id est, Nunc in regionem venisti, vbi quis eò venit, quò se venturum negarat.

80

Nunc illa aduenit Datidis cantilena.

Νῦν τοῦτ᾽ ἐκεῖν᾽ ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος. id est, Nunc id quod aiunt, Datidis adest cantio. Dicebatur vbi quid lætum ac festiuum accidisset. Datis quispiam erat Persarum satrapes, excellens in rei bellicæ gloria. Is Græce loqui conatus, consueuit dicere, ἥδομαι, καὶ εὐφραίνομαι, καὶ χαίρομαι. id est, Delector, gaudeo, lætor. Ea cum sæpius ac male Græce pronunciaret, res in vulgi iocum abijt.

Author Suidas: Extat autem apud Aristophanem in Pace,

Νῦν τοῦτ' ἐκεῖν' ἥκει τὸ δάτιδος μέλος. — Adest, vt aiunt, cantilena Datidis,
Ὁ δεφόμενός ποτ' ᾖδε τῆς μεσημβρίας, — Quod mastrupans is cecinit in meridie,
Ὡς ἥδομαι καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι. id est, — Vt lætor, vt delector, vtq; gaudeo.

Interpres addit, Datismum vsurpari pro barbarismo, eo quod χαίρομαι dixerit pro χαίρω, secutus vocum consonantiam, quemadmodum apud nos ridetur, qui dixerit corpus meus, & domus tuus. Nam χαίρομαι Græcis non dicitur. Miror autem cur interpres huic velut affine subiunxerit.
Ἀμὰς ἀπήτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας.
Ex quo coniectura sumi potest, hoc prouerbium natum ex inscitia linguæ, quæ non raro præbet huiusmodi risus materiam, dum Germani gestiunt loqui Gallice, aut Galli Germanice. Idem accidit in surdastris.

Non enim spinæ. 81

Οὐ γὰρ ἄκανθαι. id est, Non enim spinæ, De conditione dicebatur in melius commutata. Sumpta metaphora à noualibus, quæ repurgatis spinis frugiferæ incipiunt esse. Recte quadrabit de negotio prius infrugifero ac molesto, vnde postea capitur emolumentum. Quidam inde natum existimant, quòd antiquitus ante repertam agricolationem, agri spinis infrugiferis occupabantur, mortalesq; dutam quandam & agrestem agebant vitam. Deinde ostensa ratione colendi terram, mitior victus successit. Atq; hinc dici cœptum: Non enim spinæ. Concordat cum hoc interpretamento, quod alio diximus loco, de puero gestante spineas frondes & panes in nuptijs, ac dicente, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id est, Effugi malum, nactus sum melius. Legitur & illud, βίος ἀκανθώδης. id est, Vita spinosa, pro incommoda & infrugifera.

Non statuar leæna in machæra. 82

Οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. id est,
Non ego leæna statuar in tyrocnestide.
Prouerbium meretricium, cum negat scortum sui copiam facturum sese. Nam in capulis militarium gladiorum elephantes ac leones imponi solent. At hi procumbentes inscalpuntur, siue ne lædant manum vtentis gladio, siue ne defringãtur si in pedes erecti fingerentur. Tyrocnestis vox militaris videtur ensem significans. Potest adagium & ad verecundiorem vsum detorqueri, vt siquis negans se per omnia morem gesturum, inseruiturumq; pro libidine dicat, ού στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. Adagium recenset Suidas. Extat autem apud Aristophanem in Lysistrata.

Ne contra bouem opta. 83

Μὴ κατὰ βοὸς εὔχου. Ne contra bouem opta. Admonet adagium non esse vitam instituendam iuxta votum animi, neque quiduis sperandum à superis, sed vt ea duntaxat sibi quisque promittat, quæ possit industria consequi. Refertur in Collect. Diogeniani. Vnde sumpta metaphora parum liquet, nisi quod apparet ductam ab agricola, qui negligens adhibere bouis operam in colendis agris, optat vt citra suum laborem proueniat seges.

Non nostrum onus, bos clitellas. 84

Quintilianus Institutionum Oratoriarum lib. 5. parœmiæ, quam ait esse ceu breuem apologum, hoc adfert exemplum. Non nostrum onus, bos clitellas? Satis constat ex apologo sumptum: verum quis sit is apologus, equidem nondum reperi. M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. 5. in epistola cuius initium est, Laodiceam veni pridie Calend. sextiles, videtur ad hoc adagium alludere, & nobis velut ansam coniectandi præbere. Inde, inquit, ire ad Taurum cogitabam, vt cum Maphragone collatis signis, si possem de seruo tuo decidere. Clitellæ boui sunt impositæ. illáne? Non est nostrũ onus sed feremus: modo, si me amas, sit annus. At si tu ad tempus, vt senatum totum excites. Mirifice sollicitus sum, ꝙ iandiu ignota sunt mihi omnia. Itẽ in eadem epistola paulo superius. Sed est incredibile quàm me negotij tædeat, ne non habeat satis magnũ campum ille tibi non ignotus cursus animi & industriæ meæ, præclara opera cessat. Quippe ius Laodiceæ me dicere, cum Romæ Aulus Plotius dicat? Et cum exercitum noster amicus habeat tantum, me nomen habere duarum legionum exilium? Denique hæc non desidero. Lucem, forum, vrbem, domum, vos desidero. Sed feram vt potero, sit modo annuum. Si prorogatur, actum est. Hactenus Tullius. Quibus quidem ex verbis, quanquam subobscuris, & haud scio an etiam mendosis, odorari licet, non nostrum onus, bos clitellas, prouerbium fuisse recusantis munus aliquod veluti parum accommodatum sibi. Neque enim boum est, clitellis tergo impositis onera gestare, sed potius asinorum ac mulorum. Neque du-

bitandum est, quin Fabius ex hoc Ciceronis loco exemplum illud si mutuatus. Raphael Regius qui Fabium additis scholijs conatus est emendare, scripturam mutat ad hunc modum, Nos nostrũ onus, vos clitellas, interpretans hunc esse sensum, neutram partem absq; onere discessuram. Mihi si fas est quicquam immutare, sic potius legendum videtur, non nostrum onus, bos clitellas? Vt sit velut rem absurdam, seque indignam abominantis: siquis boui clitellas velit imponere. Neque discrepat hoc cum sententia verborum Tullianorum, quæ modo retulimus. Ait enim eam prouinciam non satis vel aptam, vel dignam ingenio suo, laturum tamen vtcunque, modo ne sit longior annua. Proinde prouerbium duplici forma poterit efferri. Boui clitellæ impositæ sunt: Vbi mandatum est negotium parum apto. Et bos clitellas? vt subaudias, ferat: Vbi quis deprecatur prouinciam, cui parum sit idoneus, aut quam sibi ducat indecoram. Illud obiter admonitum lectorem velim, ne protinus radat, aut dispungat, siquid in his quæ citamus ex authoribus, viderit ad quorundam emendationem non respondere. Non quòd profiteamur à mendis repurgatum, quicquid huc adducimus, sed quòd labantur hi quoque qui libros emendant: velut hoc loco, quem modo retulimus ex Epistolis, in editione Aldina, quot voces sunt immutatæ nescio cuius opera, ne dicam culpa. Nam Aldo non libet imputare, tum quia doctus est, tum quia amicus. Primum enim quis non videat rectius esse, opera cesset, quàm opera cessent? Deinde quod sequitur, cui non perspicuum sit, esse vitiatum, tum distinctione, tum voce exilium mutata in exulum. Sic enim legit, Et cum exercitũ noster amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum exulum? Cum Tullius tantum posuerit pro magno, cui legiones exiles opposuit, hoc est, pusillas. Et aliquanto post, vt cum Maphragone signis collatis. si possem de seruo tuo decernerem. Quid erat causæ vt pro deciderem siue decidere, mutaretur decernerem? Quasi non fuerit illud multo verbum elegantius? Etenim si legas decidere, subaudiendum est verbum, certarẽ, siue congrederer, cuiusmodi eclipses familiarissimæ sunt Ciceroni, præsertim in hoc opere, vt legas, vt cum Maphragone collatis signis, subaudiasq; congrederer. Rursum hoc quod sequitur, Clitellæ boui sunt impositæ. Illáne? Non nostrum onus. Offensus nescio quis aposiopesi. Illáne mutauit. Illæ, non est nostrum onus. Quod iterum vsu venit in hoc quod subijcitur, At si tu ad tempus, subaudi, adfueris. Mutauit enim. Adsis tu ad tempus, Latinitate quoque corrupta, nedum argutia sententiæ. Hæc inuitus & coactus admonui, ne qui, vt sunt nonnulli, præcipites ad id, ob celebritatẽ Aldini nominis protinus damnent, aut radant, siquid deprehenderint ab illius editione discrepare, nec statim priores abijciant codices emendationibus huiusmodi freti. Prouerbium vsurpauit & Amianus libro decimosexto.

85

Nota res mala, optima.

Plautinum illud in Trinummo prouerbiali schemate dictum videtur: Nota res mala est. Dictũ est autem sub persona senis, suadere conantis amico, ne vxorem tametsi malam repudiaret, aliam ductūrus: propterea quòd plerunque fit, vt qui commutat, primum pro malo peius accipiat, tum ignotum pro noto, postremo insuetum pro familiari. Tantum enim valet assueto, vt mala quibus assueuerimus, optima videantur. Contra quæ sunt optima, propter insolentiam pessima videantur. Adagiũ itaque deterret, ne temere nouandis rebus studeamus, vitemusque vitium illud, haud scio an maximum, quod Græci φιλόκαινον appellant, id est, nouarum rerum appetentiam, cui comes alterum velut germanum, quod ἀψίκορον vocant, quòd mox fastidiuntur paulo ante adamata. Conuenit cum Plautina sententia, quod apud T. Liuium Pacuuius Calauius suadens Campanis, ne senatores mutare vellent, populum iam re doctum dicere compuli, Notissimum quodque malum maxime tolerabile esse. Huc pertinet & Ouidianum illud,

Quod male fers assuesce, feres bene, multa vetustas Lenit.

Eódem pertinet & Mimus ille, nescio cuius,

Mulier tum demum est bona, cum aperte est mala.

Cognitum enim malum, aut vitamus, aut nos ad id accommodantes ferimus. Item ille, Consueta vitia ferimus, non reprehendimus. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum 7. ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρόν, ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμὲν ὥς φασιν. id est, Semper enim animal laborat vt audiat, videatq; quemadmodum testãtur & naturales sermones, dum fatentur quidem esse molestum, sed iam assueuimus vt aiunt.

86

Inueni, non quod pueri in faba.

Strophylus seruus in Aulul. Plautina, ollam auri plenam à sene defossam, furto sustulerat, eamq; rem gestiens indicare hero, reperi, inquit. Et rogatus quid reperisset, non quod pueri clamitãt, inquit, in faba

in faba se reperisse: prouerbiali nimirum figura magnum quiddam reperisse se significans. Est enim midas vermiculus quidam, qui fabis innascitur: hunc siquando nacti sint pueri, gestiunt atque exclamant, perinde quasi magnum quiddam inuenerint.

Midas in tesseris consultor optimus. 87

Μίδας ὁ ἐν κύβοισιν εὐβουλότατος. id est, Midas qui in tesseris consultor optimus.
Prouerbium à tesserarum ludo natum. Est enim Midas, iactus vocabulum. Refertur à Suida prouerbij nomine. Perpendat diligens & eruditus lector, num εὐβολώτατος legi oporteat, vt versus sit iambicus trimeter,
Μίδας γὰρ ἐν κύβοισιν εὐβολώτατος. id est,
In tesseris iactus Midas prosperrimus.
Accommodari poterit adagium ad rem, quæ forte fortuna bene cadit.

Ni purges & molas, non comedes. 88

Αν μὴ καθάρῃς καὶ ἀλέσῃς, οὐ μὴ φαγῇς. id est, Nisi & repurges & molas, haud vnquam edes.
Non continget tibi victus, nisi tuam item industriam adiunxeris. Ceres cum ostenderet vsum frumēti Triptolemo, ita dixisse fertur. Videtur esse senarius è poeta quopiam vsurpatus, sed deprauatus, cōstabit si legas χἀλέσῃς. Potest transferri longius. Non proderit tibi ingenij felicitas, nisi exercueris. Inutilis erit principum fauor, ni te gesseris vt oportet. Nihil conducet, quòd doctum præceptorem nactus es, ni vigilaueris. Refertur à Diogeniano.

Nihil differs à Chærephonte. 89

Οὐδὲν διοίσεις χαιρεφῶντος τὴν φύσιν. id est,
Nihil ore quicquam à Chærephonte discrepas.
In macilentum pallidumq; dicebatur. Chærephon enim tragœdiarum scriptor fuit. Is Heraclidarū res prosecutus est. Quoniam autem nocturnis lucubrationibus erat maiorem in modum extenuatus confectusque, vulgari ioco taxatus est. Quin etiam noctuæ cognomen additum. Aristophanes in Nebulis,
Οὐδὲν διοίσεις χαιρεφῶντος τῇ φύσει. id est, Nihil figura à Chærephonte differes.
Allusit item in Plato,
Οὐδὲν διοίσοντ᾽ ἄντικρυς
Τῶν ἡρακλειδῶν, οὐδ᾽ ὁτιοῦν τῶν παμφίλου. id est, Ne tantulum quidem. Ab Heraclidis differentem Pamphili.
Pamphilus enim in Stoa depinxerat Heraclidas supplices Atheniensibus, ad quos metu Euristhei cōfugerant. Hos igitur vocat Heraclidas Pamphili.

Nihil ab elephanto differs. 90

Ελέφαντος διαφέρεις οὐδέν. id est, Ab elephante differs nihil. In magnos & stupidos dicebatur: etiam si primam ingenij laudem Plinius tribuit elephantis, sed inter bruta. Verum corporis moles & formę fœditas adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Videtur huc alludere Palestrio Plautinus, qui herum suum elephanti corio circumtectum ait, nec plus habere sapientiæ quàm lapidem.

Ne intra vestibulum quidem. 91

Οὐδ᾽ ἐντὸς ἰωροῦ. id est, Ne intra vestibulum quidem. In tumidos, feroces & insolentes dici solitum, qui procul omneis à sese submouent. Lex erat Athenis, vt homicidio contaminati extra septa sacrorum consisterent. Siquidem prima magnatum atria solent patere quibuslibet. Ad hunc morem adagium videtur alludere.

Neq; cum malis, neq; sine malis. 92

Aristophanes apud Suidam in Lysistrata,
Κἄς᾽ ἐκεῖνο τοὔπος ὀρθῶς κοὐ κακῶς εἰρημένον,
Οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ᾽ ἄνευ πανωλέθρων. id est,
Istud haud male, immò recte proditum est prouerbium,
Nec simul cum pestibus, nec rursus absq; pestibus.
De vxoribus dictum, cum quibus incommode sanè viuitur: sed nec citra has constant familiæ. Simile illi, quod est in Epigrammatis,
Nec tecum possum viuere, nec sine te.
Et quod alibi retulimus, ἀναγκαῖα κακά. Citantur eodem loco versus & hi,
Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ᾽ ὅμως ὦ δημόται Malum quidem vxor, attameu ciues, sine hoc
Οὐκ ἔστιν εὑρεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ. id est, Nulli licet parare familiam malo.

Notum est illud Catonis, quod cum vxoribus incōmode viuitur, at sine illis omnino non viuitur.

93

Ne in pelle quidem.

Οὐδ᾽ ἐν δέρματι. id est, Ne in pelle quidem. Hyperbole prouerbialis de supra modum tenuibus: vel ut vsqueadeo nudis, vt ne pelle quidem propria tegantur. Commemoratur à Suida.

94

Ne tria quidem Stesichori nosti.

Οὔτε τὰ τρία Στησιχόρου γινώσκεις. i. Ne tria quidem Stesichori nosti. De vehemēter indocto & imperito dici solitum. Adagium sumptum hinc existimant, quod pleraq; Stesichori poemata Epodica sunt quæ tribus constant, στροφῇ, ἀντιστρόφῳ, καὶ ἐπῳδῷ. Strophe est prima series varijs metrorum generibus incedens. Antistrophus est iteratus per eadem fermè genera recursus. Epodus est diuersi carminis accentio. His & alij tragici poetæ nonnunquam vtuntur potissimum in choris.

95

Nephalia ligna.

Νηφάλια ξύλα. id est, Nephalia ligna. Dici posse videtur in abstemios, & ab omni voluptate procul alienos. Apud Athenienses nephalia ligna vocabantur, quæ neque vitea essent, neque ficulna, neque myrtea. Nephalia sonat, quasi dicas sobria.

96

Nephalium sacrum.

Νηφάλιος θυσία. id est, Nephalium sacrificium. De conuiuio abstemio non inepte dicetur: aut de conuiuio vehementer frugali, sobrioq;. Apud Athenienses hoc genus sacrificij exhibebatur Mnemosynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri, & Vraniæ. Nam in eo non libabatur vinum, sed aqua melle diluta. Hæc fermè Suidas. Meminit & Iulius Pollux lib. 6. cap. 3. addens νηφαλιεύειν idem esse quod νηφάλια θύειν. Hoc sacrificij genus ἄοινον dicebant quemadmodum cætera in quibus vinum adhibebatur, οἰνόσπονδα vocabant. Seleucus apud Athenæum lib. 2. negat apud veteres fuisse morem, vt vini copia, aut aliud quidlibet deliciarum inferretur in sacrificia. Cum enim sacrificia deorum gratia peragerentur, vnde & θοίνας & θαλίας, ac μέθας appellabant, θοίνας quod deorum gratia vino vterentur, θαλίας quòd deorum gratia vescerentur, conuenirentq;: μέθας vero, quod vt indicauit Aristoteles, μετὰ τὸ θύειν. id est, pōst sacrificium vino vterentur, non conueniebat illic ventris negotium agere. Ibidem Epicarmus his verbis notat mores collapsos, ἐκ μὲν θυσίας, θοίνη, ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο, ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου δ᾽ ἐγένετο θυανία, ἐκ θυανίας δίκη, ἐκ δὲ καταδίκης πέδαι, καὶ φάκελος καὶ ζημία. id est, ex sacrificio epulum, ex epulis facta est potatio, ex potatione comessatio, ex comessatione facta est subatio, siue ludus, ex subatione seu ludo lis ex condemnatione compedes, sphacelus & mulcta. Quanquam hic locus mihi non caret suspicione mendæ. Videtur enim deesse particula, ἐκ δίκης καταδίκη. Non dissidet ab illo quod alio posuimus loco, Caninum prandium.

97

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Horatius Satyra tertia,

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Mira admonuit allegoria, animum honestis excolendum disciplinis, alioqui futurum vt inutili sylua vitiorum occupetur. Filix enim herba inuisa agricolis, quæ totos agros occupare solet, nec facile repurgatur, vbi semel occupauerit.

98

Nauphracton tueri.

Ναύφρακτον βλέπεις. id est, Nauphracton tueris. Nauphracton Græcè, classis est ad bellum instructa. Solent autem in triremibus magna quædam inesse foramina oculorum instar per quæ remos inserunt. Vnde velut ænigmatice dictum, classis more intueris: de his, qui latis ac prægrandibus aut toruis & minacibus oculis quempiam aspicerent. Aristoph. ἐν Ἀχαρνεῦσι. Πρὸς τῶν θεῶν ἄνθρωπε ναύφρακτον βλέπεις. id est, Homo per deos, quiddam obtuere classicum. Fortassis & hinc prouerbij iocus est natus, quòd Athenienses aliquoties feliciter nauali pugna rem gesserint: velut apud Artemisium & Salaminem, vnde sublati animi. Vnde videtur dictum in turgidos & arrogantes.

99

Negotium ex otio.

Πρᾶγμα τ᾽ ἐξ ἀπραξίας. id est, Ex otio negotium.

Hemistichium iambicum, vsurpandum vbi res præter opinionem euenit, & inde tumultus oboritur, vnde tranquillitatē & otium sperabamus. Nam & illud multis vsu venit, vt dum sectātes otiū, fugiūt honestam industriam, incidant in turbas inexplicabiles. Author Suidas. Nec indicat vnde sit natum.

100

Nauis, aut galerus.

Πλοῖον κυνῆ. id est, Nauis aut galerus. De re ancipiti. Quod genus, siquis de voce incognita diceret aut

aut piscem significat, aut cucurbitam. Nec inuenuste dicetur in eos, qui cultu moribusque diuersam personam præ se ferunt. Veluti siquis pallio philosophico balteum adderet militarem, aut cultu monachum, moribus & lingua lenonem ageret. Fragmentum est senarij ex Auibus Aristophanis πλοῖον κυνῆ. id est, Aut galerus aut ratis. Sumptum ab hoc triremium genere, quas hodieque vulgo dicunt galeas, veluti dicas galeratas. Hæ sic erant instructæ, vt remos alarum vice porrigerent, mouerenque. Cæterum summo malo galerum, seu petasum instar Mercurij præferunt. Nam peloponnenses πέτασον, id est, galerum, appellant κυνῆν, ἀπὸ κυνός. à cane, quòd hoc genus pilei primum è pellibus canum fieri consueuit. Hinc iocus militaris videtur fuisse natus in elatos & fastuosos, supercilioque arroganti. Itidem Festus Pompeius indicat quasdam naues onerarias appellatas Corbitas, quòd in summo malo pro signo corbem haberent. Quæ bello erant paratæ, galeam habebant: at quæ ad celeritatem, petasum Mercurij signum gestabant.

CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA X

Mazam pinsuit à me pistam. 1

Μᾶζαν γε μεμαχὼς τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην. id est,
A me ante pistam mazam iste pinsuit.
De his dici solitum, qui sibi alienæ industriæ laudem vindicant, & magnam gloriam alieno labore partam, verbis in se transmouent, vt Terẽtianus ait Gnato. Maza cibi genus ex lacte & farina, fermè panis instar cõfectum. Parœmia refertur & ad hunc modum, Μᾶζαν ὑφαρπάσας τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην .i. Subrepta mazã quam pinsueram, vbi quis alienis fruitur laboribus. Sumptum est autem ex Equitibus Aristophanes, quo loco carmen huiusmodi est,

Καὶ πρώην γε μου
Μᾶζαν μεμαχότος ἐν πύλῳ λακωνικὴν,
Πανουργότατά πως περιδραμὼν ὑφαρπάσας
Αὐτὸς παρέθηκε τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην,
Ἡμᾶς δ᾽ ἀπελαύνει. id est,
Cumque ipse pridem pinsuerim mazam in Pylo
Laconicam, iste accurrit astutissime
Raptamque mox apposuit, quam ego pinsui,
At submouet nos.

Demosthenes qui bello Peloponesiaco dux fuit Atheniensium: is collega Nicia Pylũ vrbẽ diuturnã obsidione in rerũ omniũ desperationẽ adduxit. Cui successit Cleon è coriario imperator, qui alieno labore partam gloriam in se transtulit, paucis post diebus Pylo capta. Querũtur igitur in hac fabula Nicias ac Demosthenes, de laude sibi prærepta per Cleonem. Aristophanis historia narratur, adeo non modo varie, verum etiam prolixe, vt non libeat referre. Indicatum est vnde peti possit.

Nauson Naucrati. 2

Ναύσων ναυκράτει. id est, Nauson Naucrati. Quoties aliqui similia inuicem respondent, Veluti siquis herus salutatus herum resalutet. Et nebulo compellatus, nebulonem vicissim compellet. Nauson enim & Naucrates vtrunque à naue dicitur. perinde quasi dicas, nauta nautæ. Hesychius indicat vocem hanc confictam à Cratino Nauson, à seruandis, & ναυκράτης, à ναῦς & κρατεῖν: sermonis color sumptus est ab epistolis vt indicat Suidas: perinde quasi dicas, Pompeius Pompilio salutem, aut iuuenis iuuenem appello. Huius formæ sunt & illa ἀγαθῶν ἀγαθίδες, & λύκων λυκώτερος. Tale quiddam innuit, ni fallor, Aristophanes in Equitibus, οὐδὲ ναυφάντης γε τοῦ ναύσωνος, vt subaudiatur ἔρξει. Arbitror autem in prouerbio ναύσωνem esse non hominis nomen sed ciuitatis, quemadmodũ & Naucratis Aegypti ciuitas est.

Tolle tolle mazam quàm ocyssime scarabeo. 3

Αἶρ᾽ αἶρε μᾶζαν ὡς τάχιστα κανθάρῳ. id est, Mazam sine mora pone pone cantharo.
Hoc versiculo Aristophanes exorditur εἰρήνην, quem eruditi prouerbij loco referunt. Id vsurpare licebit, quoties sordidus cibus immundo conuiuæ apponitur. Quiddam ministris panes furfuraceos apponunt, furfur autem tritici purgamentum est. Vnde per furfuraceam mazam cibum aluo red-

ditum innuit. Hinc enim vt nascuntur, ita & aluntur canthari, quos Latini scarabeos vocant. Aperit id
cum addit, Δὸς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην. id est, Mazam alteram da, è stercore asini condi
tam. Porrò maza confectio quædam erat ex farina & lacte, panem imitans. Simillimum est illi, quod
alio posuimus loco, Cyprio boui merendam.

Non est meum negotium, multum valeat.

Οὐκ ἔστ' ἐμὸν τὸ πρᾶγμα, πολλὰ χαιρέτω. id est, Multum valeat, haud est meum negotium.
Quoties negabimus nos laborare de re quæ nihil ad nos pertineat. Refertur à Diogeniano. Non
dissimile illi,
Aedibus in nostris quæ praua aut recta gerantur.
Item illud quod est apud Aristophanē in Equitibus, τἀλλότριον ἀμῶν θέρος. id est, Alienam metens
messem, quidam ad eandem accommodant sententiam, etiam si comicus sentit de eo, qui alienis frui
tur laboribus. Propius huc pertinet quod scribit Pindarus in Nemeis hymno primo, Τὸ γὰρ οἰκεῖον
πιέζει πάνθ' ὁμῶς, εὐθὺς ἀπήμων καρδία κήδεος ἀμφ' ἀλλότριον. id est, Quod enim proprium est pre
mit vnumquenq; pariter. Cæterum protinus cor noxa vacat circa dolorem alienum.

Abominandus scarabeus.

Μύση κανθαρίς. id est, Abominanda cantharis. De contemptissimo vilissimoq; homunculo dice
batur. Cantharides vermiculi sunt letali veneno. Quanquam hoc loco magis conuenit vt sit diminu
tiuum à cantharo scarabeo: quasi dicas scarabeolus. in sacris quoq; literis vermis abijt in prouerbium
contemptus. Quod genus est illud in Psalmis mysticis. Ego autem sum vermis & non homo. Pro
quo nonnulli vertunt scarabeum. Item illud Esaiæ, Noli timere vermis Iacob, interprete Hierony
mo. Apud Suidā legitur μυσὶ κανθαρὶς. i. muribus cātharis, quod quid sibi velit nescio, suspicor mendū
in scripto esse. Si legamus μύση sonat abominanda, si μυσὴ sonat Mysiam Cantharidē. Mysos autem
olim fuisse contemptui, docuimus aliàs. hoc commentum mihi maxime probatur.

Molestum sapientem apud stultos loqui.

Ἀργαλέον φρονέοντα παρ' ἄφροσι πόλλ' ἀγορεύειν. id est,
Dicere multa graue est sapientem apud insipientes.
Nihil intractabilius homine stulto, qui quicquid recte dicitur, in diuersam partē rapit. Proinde apud
huiusmodi aut silendum est viro cordato, aut oratio moribus illorum accommodanda. Recensetur
à Diogeniano. Sed extat idem inter sententias Theognidis.

Modio demetiar.

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ. id est, Modio dimetior. Prouerbialis hyperbole, ingens & cumulatum speran
tis emolumentum. In magna siquidem rerum exuberantia, non heminis, neque congijs, sed mo
dio metimur. Integre sic reddit Suidas,
Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀργύριον. id est, Modio paternam metiar pecuniam.
Tametsi sunt qui negent idem esse Latinis modium & Græcis μέδιμνον.

Mens non inest Centauris.

Νοῦς οὐκ ἔνι κενταύροισιν. id est, Mens non inest Centauris. In væcordes & stultos dicebatur, & qui
conarentur quod effici non posset. Nota est Centaurorum fabula. Adagium à Diogeniano refertur.
Isq; conuenire putat in contentiosos, & alieni appetentes, propterea ꝙ Centauris exitium attulerit re
rum alienarum appetentia. Haud scio an huc respexerit Plato poeta, apud Athenæum libro 10.
Ὑμῖν γὰρ οὐδεὶς καθάπερ ἡ παροιμία, Mens nulla vobis sicut habet prouerbium,
Ἐν τῷ καπήλῳ νοῦς ἐνεῖναι μοι δοκεῖ. id est, Cauponi inest mens, vt quidem visum est mihi.
Loquitur de mulieribus vinosis. Aristophanes in Equitibus, νοῦς οὐκ ἔνι ταῖς κόμαις. i. mens nō inest
comis. Comas dixit pro Centauris, alludens interim ad studium alendi equos, qui iubas habent.

Melle temetipsum perungis.

Ἐν μέλιτι σαυτὸν καταπάττεις. id est, In melle teipsum obuoluis, oblinisq;, hoc est, molliter suaui
terq; vitam agis, quasi parum sit vesci melle, nisi totus sis melleus. Extat apud Diogenianum.

Mercurius infans.

Ἑρμῆς ἀμύητος. id est, Mercuris infans, elinguis, siue indoctus. Ironia prouerbialis, vbi quis fingit
se rudem eius artis, cuius est callentissimus. Mercurius enim eloquentiæ disciplinarumq; parens est.
Non dissimulandum arbitror, in vulgatis exemplaribus haberi, ἑρμῆς ἀμύηλος. id est, Mercurius pro
phanus & non initiatus. Quæ lectio si cui magis probatur, ne mihi quidem admodū displicet. Quis
enim mysteriorum peritior, quàm Mercurius interpres deorū, superis & inferis ex æquo communis
deniq;

deniq; μυσταγωγὸς ipse, hoc est, mysterij præfectus? Respondet illi quod est apud Aristidem in Pericle Κρῆς τὸν πόντον. id est. Cretensis mare.

Mendicorum loculi semper inanes. 11

Πτωχῶν ὀλαὶ ἀεὶ κεναί. id est, Mendicantium sacculi semper inanes. De petacibus dictum & insatiabilibus: cognatum ei, quod alio redditum est loco, πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται. id est, Mendici pera non impletur. Vtrunq; refert Suidas, quanquam ὀυλὰς pro peris nõ inuenio, sed ὀυλάδας inuenio pro vasis farinarijs, tametsi & ventres interdum eo verbo significentur ob molliciem.

Meliacum nauigium. 12

Τὸ μηλιακὸν πλοῖον. id est, Meliacum nauigium. In futilem & rimarum, vt ait Terentius, plenum hac atq; illac perfluentem dictitatum videtur. Parœmiam ad historiam quampiam referunt. Ea sic habet Aristoteles quidam Meliacus deducendæ coloniæ præfrectus, cum multi detrectantes nauigationem, varia causarentur, & alij dicerent vxores suas aduersa valetudine teneri, alij naueis suas perstillare, atq; his prætextibus domi manerent, ille indignatus, imprecatus est illis, vt nunquam haberent naues integras, & semper sub vxorum imperio viuerẽt. Vnde quadraturum videtur, vbi quis causas fingit, quo suffugiat officium. Est autem Melia Cariæ ciuitas, authore Stephano. Suidas indicat & arboris genus esse Meliam, proferens exemplum ex Auibus Aristophanis:

Εζόμενος μελίας ὄζῳ φυλλοκόμου id est, In Melia residens frondosa.

Et fortassis huius arboris materia inutilis est ad fabricam nauigiorum. Verum vt vera sit fabula de populo Meliaco, certe allusum est ad arborem.

Melanione castior. 13

Μελανίωνος σωφρονέστερος. id est, Melanione castior dicebatur, qui magnopere à mulierum congressibus abhorreret. Aiunt Melanionem quendam odio mulierum, in solitudinẽ demigrasse: perq; auia montium & nemorum, cane, quo vno conuictore vtebatur, feras insectari solitum, nec vnquam domum reuocari potuisse. Meminit adagij Aristophanes in Lysistrata. Quanquam hæc inter editas nondum habetur: nos scriptam legimus. Simili figura dicetur, Hippolyto castior: nam & huic simile venandi studium, simile odium fœminarum.

Matris vt capra dicitur. 14

Τῆς μητέρος ὡς αἲξ καλεῖται. id est, Matris vt capra dicitur, In spurios dictum videtur, quorum pater incertus est, eaq; gratia à matre denominãtur. Ductum ab hœdis, qui in caprilibus à matre dignoscuntur: nam à patribus haudquaquam possis. Potest & in iocum verti prouerbium, velut siquis per lusum neget se patrem agnoscere, matrem scire, τῆς μητρὸς ὡς αἲξ καλοῦμαι. id est, Matris velut capra vocor. Manet etiam hodie vulgi iocus, quo dicitur, sapientem esse filium qui patrem suum norit. Hoc ab Homero manasse videtur, apud quem Odysseæ primo Telemachus rogatus num Vlyssis esset filius, respondet ad hunc modum,

Μήτηρ μέν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἔγωγε
Οὐκ οἶδ', οὐ γάρ τοι τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω. id est,
Esse quidem illius mater me ait, ast ego sanè
Nescio, nemo suum patrem vnquam nouerit ipse.

Quasi locum in balneis. 15

Prouerbij speciem habet, quod est apud Tertullianum lib. aduersus Marcionem 3. Sed quia prior eis venit, & prior virtutum documenta signauit, idcirco quasi locum in balneis, ita fidem occupauit, posteris quibusq; præripuit. Conueniet vti, vbi non ex merito datus locus, sed ex vetustate. Qui quidem ordo seruatur & hodie inter monachos & Canonicos atque item Theologos, nimirum ad excludendam contentionem de dignitate. Apud priscos vnusquisque ex annorum numero æstimabatur. Iuuenalis.

Atq; vni cedit Homero
Propter mille annos.

Et Horatius stomachatur in eos qui redeunt ad fastos, & virtutem æstimant annis. Non abhorret ab hoc quod hodie vulgo iactatur apud nostrates, sumptum ex lege molitoria, Qui primus venerit, primus molet.

Milium torno sculpere. 16

Τὰς κέγχρους ἀποτορνεύειν. id est, Milij grana torno sculpere dicebantur, qui rem absurdam molirentur. Milium enim minutius est, quàm vt inde quicquam descalpi possit. Suidas ad hunc modũ effert

Parœmiam, Γελοιότερον ἀπεργάζῃ, τῶν τὰς κέγχρους ἀποτορνεύειν ἐπιχειρούντων. id est, Magis ridicule fa-
cis, quàm ij, qui milij granula torno polire conantur.

17

Magnetum mala.

Μαγνήτων κακά. i. Magnetum mala. De malis ingentibus dictum videtur, aut ijs quæ in authores
suos recidunt. Cum Termerijs enim malis Magnetum mala coniunguntur, in his ver bis, quæ citra
authoris nomen referuntur apud Suidam, κἂν τὰ μαγνήτων κακά, κἂν τὸ τερμέριον, κἂν πᾶσαν ἁπλῶς
ἐπιφθέγξωμαι τὴν τραγῳδίαν. id est, Nec si Magnetum mala, nec si Termerium, nec si totam in sum-
ma tragœdiam eloquar. Quanquam in Suida legendum suspicor, τὰ τερμερίων. id est, mala Terme-
riorum, de quibus alias nobis dictum est. Sumptum apparet ab historia, quæ de Magnetibus afflictis
meminerit, in quæ feruntur incidisse, violato numine quopiam. Strabo Geographiæ lib. 14. Magne-
tas commemorat olim opibus florentes. à Treribus gente Cimmerica funditus fuisse sublatas: an-
no deinde proximo à Milesijs locum fuisse occupatum, subindicans prouerbium ex Arichilocho
sumptum esse, qui meminerit de Magnetum malis.

18

Complura masculi canis cubilia.

Πολλαὶ κυνὸς ἄρσενος εὐναί. id est. Sunt canis infinita cubicula mascli.
Hemistichium heroicum prouerbiale. Recte dicitur in hominē mulierosum, peculiariter eum qui
non contentus certo thoro, passim per aliena cubilia volutari gaudeat. Nam hoc sibi permittunt hac
tempestate mariti. Porrò siquid humanum acciderit vxori, cœlum terræ commiscent, tam inique se-
veri in illas, quàm turpiter in sese indulgentes.

19

Multa in bellis inania.

Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. id est, Multa belli inania. De inani suspicione, aut pauore sine causa obor-
to, quem Græci πανικὸν vocant. Parœmiam hinc manasse putant, quòd huiusmodi panici terrores
plerunq; solent in bellis accidere. Vel quòd Lacedæmonij fundis quibusdam & neruis crepitantibus
vti consueuerint ad terrorem incutiendum hosti. Polybius apud Suidam, Cum luna defectum passa
esset temporibus Persei Macedonum regis, vulgo rumor increbuit, regis interitum significari. Eaq;
res pariter & Romanis addidit animos, & Macedones consternarit. Deinde subnectens adagium, Ou-
τως, inquit, ἀληθές ἐστι τὸ περιφερόμενον, ὅτι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. id est, Itaque verum est, quod vul-
go circumfertur, Multa esse inania belli. M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. 5. Interim scis esse
quædam πανικά, dici item τινὰ τοῦ κενὰ πολέμου, rumore aduentus nostri. Plutarchus in commentario
περὶ τοῦ ἀκούειν, ὡς γὰρ πολέμου καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστιν. id est, Vt enim belli sic & auditionis
multa iania sunt. Respexit huc Qu. Curtius lib. 3. Fama bella stare, & eum qui recedat fugere credi.
Ac rursum lib. 5. Ac fama maximum vtiq; in bello momentum. Item lib. 8. Fama enim bella constāt
& sæpe etiam quod falsò creditum est, veri vicem obtinuit. Sed apertius libro septimo, Ea res, sicuti
pleraq; belli vana & inania, Barbaros ad deditionem traxit.

20

Militauit cum Erasinade.

Ἐστρατήγησε μετ᾽ ἐρασινάδου, id est. Militauit cum Erasinade. Vulgo per iocum dicebatur de his,
quibus res vndequaq; male procederent. Erasinades dux quidam Arginusam obsederat, infeliciter au-
tem pugnatum est, ad internicionem extinctis cum alijs quotquot resistebant, inter quos erant Thra-
syllus & Pericles, tum ipso duce. Huius Erasinadæ malis & illud accessit, quòd accusatus est, quòd pe-
cunias Hellesponticas furatus esset. Huiusmodi fermè Suidas.

21

Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

Γυναικὶ μὴ πίστευε, μηδ᾽ ἂν ἀποθανῇ. id est,
Ne fidem habeas, nec emorienti fœminæ.
Hyperbole prouerbialis. Vsqueadeo non est fidendum mulieri, vt etiam si morientem videas, putes
fingere. De nouerca quæ sepulta quoq; priuignum interemit, illapsa in pueri caput pyramide, memi-
nimus alias. Refertur à Diogeniano.

22

Mulierum exitia.

Γυναικῶν ὄλεθροι. id est, Mulierum exitia. De his qui funditus ac miserabiliter pereunt. Mulieres
enim omnium ferè calamitatum authores fuisse viris dicuntur, Testis Pandora Hesiodia, testis bel-
lum Troianum, testis Hercules à Deianira extinctus, testis Danaidum fabula, testis Lemniarum mu-
lierum historia, testis Cleopatra, testis Eua, prorsus infamis apud omneis Christianos. Quanquā hęc
magis conueniebat stultitiæ virorum adscribere qui tantum indulgeant muliercūlis, vt velut amen-
tes amore, in quoduis malum sequantur: cum par fuerit, vt illis moderantibus, mulier natura stultior,
simul

simul & imbecillior, minus desiperet. Quod enim animus est corpori, id virum oportebat esse mulieri. Verum quemadmodum vulgus sua vitia corpori imputat, cum ab animo proficiscantur, & stulti principes insanissimos bellorum tumultus imputant populo, quorum ipsi sunt authores: ita viri reijciunt in fœminas, siquid ipsi delirauerint.

Multa noris oportet, quibus deum fallas. 23

Πολλάκιν εἰδέης οἷς τὸν θεὸν ἐξαπατήσαις. id est,
Multa scienda, deo quibus ipsi imponere possis.

Vbi quis fucum facere conatur ei, cui difficile sit dare verba, propter astutiam singularem, Ab oraculo natum adagium. Sententiam aliter extulit Pindarus in Pythijs, hymno 3. de Apolline loquens, ψευδέων οὐχ ἅπτεται, κλέπτει τέ μιν οὐ θεὸς, οὐ βροτὸς, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. id est, Mendacijs non vtitur, Fallit autem illum non deus, non homo, nec factis neq; consilijs.

Multi Mannij Ariciæ. 24

Mannius apud Festum Pompeium, Dianæ Aricinæ lucum, qui & ipse Aricinus dictus est, consecrasse legitur. Ex hoc Mannio Aricino, viro laudatissimo, quàm plurimi extiterunt viri item clarissimi, eodem nomine, vt hinc natum prouerbium, Multos Ariciæ Mannios esse. Sed longe dissentit Asinius Capito existimans prouerbium conuenire in deformes. verum hic locus apud Festum ita mendis corruptus est vt nihil certi possit elici, præter hæc quæ retuli.

Murus aheneus. 25

Murus aheneus apud Horatium in Epistolis, vsurpatur pro certo & immutabili animi decreto, schemate nimirum prouerbiali,
Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Vegetius grauem armaturam murum ferreum exercitus appellat, veluti solidum & inexpugnabile munimentum. Adsimili figura Pindarus Olympiacôn secundo, Hectorem appellat ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα. id est, inexpugnabilem, immobilem columnam.

Multi te oderint, si teipsum amas. 26

Πολλοί σε τοι μισοῦσιν ἂν σαυτὸν φιλῇς. id est,
Multi oderint, si temetipse deligas.

Deterret à fastu prouerbium & à philautia. Multis enim displiceat oportet, qui sibi nimium placet. Contra modestia, præcipua fauoris & beneuolentiæ conciliatrix. Suidas ait, nymphas fastiditas à Narcisso hoc dixisse quod modo retulimus. Concinit huic senarius ille,
Λίαν φιλῶν ἑαυτὸν, οὐχ ἕξεις φίλον. id est, Nemo erit amicus, ipse si te ames nimis.
Nulli minus sunt appositi ad mutuum amorem ac beneuolentiam, quàm qui sese vehemēter amāt.

Malorum panegyris. 27

Κακῶν πανήγυρις. id est, Malorum panegyris. De malis agminatim ingruentibus, inuicem sibi succedentibus. Panegyris enim apud Græcos dicebatur solennis ille populi conuentus, ad ludos festos celebrandos, voce hinc composita, quòd festis diebus vniuersi conuenirent. Pisides apud Suidam,
Καὶ πάντες, ὥσπερ ἐν κακῶν πανηγύρει,
Ἄλλος καθ᾽ ἄλλην συμφορὰν ἐδυστύχει. id est,
Omneis simul malorum vt in panegyre
Alios tenebat aliud infortunium. Homerus Iliados τ.
Ὡς μοι δέχεται κακὸν ἐκ κακοῦ αἰεί. id est,
Tristia perpetuo vt mihi tristibus excipiuntur.
Hipponax apud Athenæum lib. 15.
Ἀνδρῶν οἱ καὶ νῦν κίθι κακῶν κακὰ ῥαψῳδοῦσι.
Claudicat carmen, sed rectum incedet, si tollas καὶ vel νῦν, & pro κίθι legas κεῖθι. Ausonius in carmine non ineleganter appellat catenatos labores, quòd molestia molestiam excipiat in vita mortalium.

Magis impius Hippomene. 28

Ἀσεβέστερος ἱππομένους. id est, Magis impius quàm Hippomenes. Hic Atheniensium princeps filiam à ciue quopiam vitiatam, vnà cum equo feroci conclusit in domicilio: nec huic nec illi cibum præbens. Equus igitur fame in rabiem actus, puellam adortus confecit, deinde perijt ipse quoque pabuli videlicet inopia: post hæc pater domum est demolitus, loco nomen inditum, equi & puellæ. Recenset adagium Diogenianus.

Maniuoro vinculo.

Χειροβρῶτι δεσμῷ. id est, Maniuoro vinculo. Sic quispiam appellauit manicas vestium Ponticarũ, quòd manus offendant, atterantq;. Idem obijcitur Troianis apud Vergilium. Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ. Recenset Zenodotus.

30

Malum Hercules.

Μῆλον ἡρακλῆς. id est, Malum Hercules. Dici conueniet, vbi quis munuscula, quantumuis pusilla boni consulit. Apollodorus apud Zenodotum in libris De dijs prodidit, apud Athenienses Herculi Alexicaco, hoc est, depulsori malorum, peculiare quoddam victimæ genus immolari solere. Cum enim euenisset aliquando, vt bos, quem erant mactaturi, profugisset, malo arrepto subditisq; ceu crurum vice quatuor tamis, additis item cornuum loco duobus, bouis imaginem quandam repræsentarunt, atq; id ridiculum simulachrum vice bouis immolarunt Herculi, quæ quidem res in vulgi fabulam abijt. Idem est cum eo quod ante retulimus, μήλιος ἡρακλῆς. id est, Pomaceus Hercules, nisi quod vnius voculæ commutatione nonnihil immutatus est & vsus prouerbij: nam illud de contempto dicitur, hoc de boni consulente.

31

Manum habere sub pallio.

Manum habere sub pallio dicuntur, qui languent otio. Quintilianus lib. 12. damnat eos qui nunquã commouentur inter agendum, semperq; manum, quod aiunt, habent sub pallio. Quapropter, inquit, mihi falli multum videntur, qui solos esse Atticos credunt tenues & lucidos & significantes, sed quadam eloquentiæ frugalitate contentos, ac semper manum intra pallium continentes. Hactenus Fabius. Sumptum est à gestu rhetorum. Nam qui languent, manum occultant sub pallio, qui commoti sunt, proferunt: & agitatione manus brachijq; pronunciabantur ea quę contentionis plusculum haberent. Subindicat hoc & Aeschines in oratione contra Timarchum, de sobrietate priscorum rhetorũ loquens, ὥστε ὃ νυνὶ πάντες ἐν ἔθει πράττομεν, τὸ τὴν χεῖρα ἔξω ἔχοντες λέγειν, τότε τοῦτο θρασύ τι ἐδόκει εἶναι, καὶ εὐλαβοῦντο αὐτὸ πράττειν. id est, Itaq; quod nunc omnes ex more facimus, vt inter dicendum manum extra pallium habeamus, tum temporis confidentiæ tribuebatur ac verebãtur id facere. Addit, Salamine spectari statuam Solonis manum intra pallium habentis.

32

In sinu manum habere.

In sinu manũ habere, dixit Theocritus, tenaces & ad largiẽdũ pigros. Sic enim ait in Charitibus,

Νενίκηνται δ' ὑπὸ κερδέων,
Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων, πόθεν αὔξεται ἀθρεῖ ἄργυρος. id est,
Lucriq; cupidine victus
Inq; sinu vnusquisq; manus habet, illud & vnum
Spectat qua ratione sibi aucta pecunia crescat.

Porrò quod ait Sceuola lib. Pandecta. 22. tit. De probationibus in sinu meo habui, pro eo quod est, in potestate mea clàm habui, magis pertinet ad illud quod alibi nubis dictum est, in sinu gaudere. Verba Caij sunt hæc, Titio centum do, lego, quæ mihi pertulit, quæ ideo ei non caui, quòd omnem fortunam & substantiam, si quam à matre susceperat, in sinu meo habui sine vlla cautione.

33

Præmansum in os inserere.

M. Tullius in Oratore suo, lib. 2. prouerbij vice vsurpat, Præmãsum in os inserere, pro eo quod est, rem in docendo nimis enucleate, nimisq; frustulatim tradere. Quod facere quiddam assolent, qui velut ingenijs auditorum diffidant, ita nihil omittunt, inculcantes etiam minutissimas nugas. Sumpta est figura à nutricibus, quæ pueris adhuc edentulis cibum præmansum in os inserunt. Verba Tullij sunt hæc, Ego autem si quem nunc planè rudem instituí ad dicendum velim, his potius tradam, assiduis vno opere eandem incudem die noctuq; tundentibus, qui omnes tenuissimas particulas, atq; omnia minima mansa, vt aiunt nutrices, infantibus pueris in os inserant. A. Gellius Noct. Attic. libro 4. cap. 1. etiam si locus hic deprauatus est. Sic enim habent codices vulgati, Nam hoc quidem per vulgatum est, diffinitionem omnem ex genere & differentia consistere. Sed si item præmandare, quod aiunt postulas, faciam sanè id quoq; honoris tui gratia. Ego legendum arbitror. Sed si idem me tibi præmandere, quod aiunt, postulas. Præmãdere dixit, pro eo quod est plus quàm crasse explicare rem alioqui non difficilem, nisi siquis planè sit puer. Hoc adagij manet etiam hodie, cum aiunt. An nõ sat tibi datam occasionem esse. Num postulas, vt tibi præmandatur etiam? Non dissimile est huic quod idem Cicero scripsit ad Atticum. Sed hæc hactenus, ne videar περὶ μικρὰ σπουδάζειν. & si nunc quidem maxima mihi sunt hæc. Et Græci μικρολογεῖν aiunt, pro eo quod est, circa minutula quempiam

quempiam anxium esse.

Mala proditio. 34

Κακὴ πρόδοσις. id est, Mala proditio. Vbi quis pactam mercedem non accipit, cum turpem præstiterit conditionem. Natum ab historia quapiam, quam tamen non indicant interpretes. Notum est illud dictum, proditionem laudo, proditorem non laudo. Cum igitur per se res inhonesta sit proditio, tamen nonnunquam vtilis est, & ei in cuius gratiam fit, & ei qui facit. Cæterum vbi non succedit, aut vbi proditor fraudatur suo præmio, κακὴ πρόδοσις dicitur. Refertur à Diogeniano.

Mali thripes, mali ipes. 35

Κακὰ μὲν θρίπες, κακὰ δ' ἶπες. id est, Mala quidem thripes, mala rursum ipes. De duplici malo dici solitum, vt non magni referat, vtrum elegeris. Thrips enim Græcis vermiculus est, qui lignis innascitur, materiasq; vitiat. Ips vero cornibus & vitibus infestus. Extat apud eundem Diogenianum.

Mali bibunt improbitatis fæcem. 36

Κακοὶ πίνουσι πονηρίας τὴν ὀμίχλην. id est, Mali bibunt iniquitatis turbidum.
Græcus versiculus videtur inuersione dictionum deprauatus, quod non raro nobis deprehensum est. Constabit hoc pacto.
Πίνουσ' ὀμίχλην τῆς πονηρίας κακοί, siue οἱ κακοὶ πονηρίας.
Dici solitum, vbi pœna maleficis digna meritis contigisset. Translatum apparet ab ijs, qui vino limpido epoto, tandem ad fæcem vsque perueniunt. Itaque voluptatem ex malefactis perceptam dolor supplicij consequitur.

Lydio more. 37

Λυδίῳ νόμῳ. id est, Lydia lege, siue Lydia cantione. Conuenit quoties ariolatur aliquis, & augurijs diuinationibusq; seruit. Hac enim superstitione Lydi laborasse feruntur. Allusit ad harmoniæ genus quod Lydium dicitur. Nam & magorum preces, incantamenta vocantur & carmina. Meminit Diogenianus, & item Hesychius, putans idem esse λυδίῳ νόμῳ ac si dicas μυσῷ νόμῳ. quòd Lydi profecti sunt à Mysis, & ipsi diuinationibus deditissimi. Addit aliam causam, quòd Lydi flammeis muliebribus soleant ornare capita, vnde quadrare videtur in effœminatos. Atqui si nobis quoque diuinare liceret, Lydi curribus & equitatu valuisse leguntur, itaque λύδιος νόμος idem erit cum eo qui apud Suidã dicitur ἁρμάτιος νόμος, siue ἁρμάτιον μέλος, ita dictum, quòd primum inuentum sit de Hectore, qui curru trahebatur, vt narrat Homerus.

Lydi mali, post hos Aegyptij &c. 38

Λυδοὶ πονηροί, δεύτεροι δ' αἰγύπτιοι.
Τρίτοι δὲ πάντων κᾶρες ἐξωλέστατοι. id est,
Lydi improbi, post hos secundi Aegyptij,
Tertijq; Cares perditissimi omnium.
Tempestiuiter vtemur, siquando mali cum malis conferentur, & collatus cum sceleratioribus, ita demum minus illaudatus aliquis videtur. Velut apud Athenæum Antiphanes cum ἰχθυοπώλας fecisset omnium sceleratissimos, tamen excipit mensarios, his quoq; nocentiores. Diogenianus.

Lutum sanguine maceratum. 39

Theodorus Gadareus Tiberij Cæsaris in arte rhetorica præceptor, perspiciens in eo adhuc adolescente sæuitiam quandam cum ingenij stupore coniunctam, inter obiurgandum illum subinde vocare solet, πηλὸν αἵματι συμπεφυρμένον. id est, Lutum sanguine maceratum, ludo tarditatem innuens, sanguine crudelitatẽ. Author Suetonius. Non omnino dissimile, quod scurra qaispiam Athenis iecit in Syllam, συκάμινόν ἐστ' ὁ σύλλας, ἀλφίτῳ πεπασμένον. i. Morũ est Sylla, farina variegatũ. Quod enim Plutarchus dixit συκάμινον interpres vertit morum. Notauit autem formã Syllæ, in cuius facie alioqui candida, sublucebat rubor non perpetuus, sed veluti maculis inspersis.

Liberæ capræ ab aratro. 40

Ελεύθεραι αἶγες ἀρότρων. id est Immunes capræ ab aratris.
Hemistichium heroici carminis prouerbiale, dictum olim ab ijs qui se ab onere quopiam, aut molestia liberatos gloriarentur. Veluti siquis parasitus iactet felicitatem suam, quod ad reipub. munia nõ vocetur, cum ad nullam honestam functionem sit appositus. Zenodotus author.

Lis litem serit. 41

Ερις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει. id est, At lis seritur de lite vicissim.
Hemistichium est heroicum. Resecanda iniuria est, non retalianda. Alioqui quis erit reciprocandi mali finis, si vicissim contumelia contumeliæ reddatur? Carmen extat inter præcepta Phocylidis.
Φεύγω μὲν γὰρ ὄνειαρ, ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει. Germanum illi, quod alio commemorauimus loco.

Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβην βλάβη. id est, Litem parit lis, noxa item noxam serit. 42

Lignum tortum haud vnquam rectum.

Ξύλον ἀγκύλον, οὐδέ ποτ᾽ ὀρθόν. id est, Nunquam rectum tortile lignum. Hemistichium heroici carminis & hoc. Distorta prauaq; ingenia, vix vnquam ad bonam frugem traducuntur. Qui semel inueterauit in vitijs, raro fit vt ad bonam mentem redeat. Effertur ad hunc modum τὸ ξύλον σκαμβὸν, οὐδέποτ᾽ ὀρθόν. id est, Lignum prauum nunquam rectum. Vsurpauit Galenus lib. De pulsuum differentia 4. ἐκεῖνοις μὲν οὐδὲν ἀποκρινόμενοι, πρὸς δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς λέγοντες τὸ τοῦ κωμικοῦ, ὡς οὔτε στρεβλὸν ὀρθοῦται ξύλον, οὔτε γεράνδρυον μετατεθὲν μοχεύεται. id est, Illis quidem nihil respondentes: cæterum apud nos ipsos dicentes illud è comœdia: quod nec tortum lignum fit rectũ, nec arbor annosa si transferatur, emittit stolones. Hic pro ἡμᾶς, excusum erat ὑμᾶς, pro γεράνδρυον, γερύανδρον. Id admonuisse referebat, ne quis hanc scripturam corrumperet. Posterius hoc prouerbiũ ante recensuimus. Horatius metaphoram vnde ducta sit, ostendit,

Naturam, inquiens, expellas furca, tamen vsq; recurrit.

Indicat enim ductum esse ab ijs qui furca admota conantur arboris distortæ vitium emendare. Cõfirmat hoc & sententia prouerbialis,

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον. id est, Ingenia praua vertere haud procliue sit. 43

Lesbijs digna.

Λεσβίων ἄξια. id est, Lesbijs digna. De rebus irritis dicebatur, ob id, vt conijcio, quòd Lesbij ob vanitatem vulgo male audirent. Fortassis non male quadrarit & in sordidos atq; impuros. Nam hæc etiam nota quondam illis inusta est. Vnde λεσβιᾶν dictum, pro eo quod est polluere & conspurcare. Aristophanes,

Μέλλουσαν ἤδη λεσβιᾶν τοὺς ξυμπότας. id est, Spurcabit ac iam polluet conuiuium. 44

Lemnia manu.

Λημνίᾳ χειρί. id est, Lemnia manu, dictum est pro eo quod est, nefaria, impia, crudeli. Natum ab historia prouerbium, quam aliàs retulimus in Lemnio malo. 45

Lepus apparens, infortunatum facit iter.

Φανεὶς ὁ λαγὼς δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους. id est, Inauspicatum iter obuius facit lepus. Vulgo creditum etiam his tẽporibus, occursum leporis omen esse parũ felix, iter ingressis. Torqueri potest ad interuentum cuiuspiam, qui videatur incommodum aliquod allaturus. Meminit Suidas. 46

Limen senectæ.

Γήραος οὐδός. id est, Senectæ limen, antiquitus appellabant, velut extremum autumnum ætatis humanæ, cum iam appetit hyems decrepitæ senectæ. Sumptum est ex Homero, apud quem id perquam frequens est, vt Iliados χ.

Ὃν ῥα πατὴρ κρονίδης ἐπὶ γήραος οὐδῷ | Quem fors Iuppiter ipse senectæ in limine diris
Αἴσῃ ἐν ἀργαλέῃ φθίσει. id est, | Conficiet satis.

Idem Iliados Ω.

Τήλικος ὥσπερ ἐγὼν ὀλοῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ. id est,
Fermè mea hac ætate, senectæ in limine tristi. Idem in Odyss. ω
Ὃν κατέλειπεν ἰὼν ἐπὶ γήραος οὐδῷ. id est,
Quem proficiscens ille senectæ in limine liquit Rursum Odysseæ ψ.
Καὶ γήραος οὐδὸν ἱκέσθαι. id est, Atq; senectæ attingere limen.

Vsurpatur & à Platone tanq̃ poetici prouerbij vice. Rursum apud Hesiodum in Operis & diebus,

Ὅς κε γονῆα γέροντα κακῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ | Quiq; senectæ in limine fessum ætate parentem
Νεικείῃ. id est, | Irritauit. 47

Lingua bellare.

Γλώττῃ πολεμίζειν. id est, Lingua bellare dicuntur, qui magnifice conuiciantur, ac minantur hosti, sed cum tutum est. Sic enim Menelaus Græcorum ignauiam incusat Iliados Η.

Ὤ μοι ἀπειλητῆρες ἀχαιΐδες οὐκ ἔτ᾽ ἀχαιοί. id est,
Heu Graiæ neq; iam Graij, tantumq; minaces,

Allusit huc & Vergilius in Aeneide,

An tibi Mauors
Ventosa in lingua, pedibusq; fugacibus istis Semper erit?

Hæc enim Turnus in Drancem lingua pollentem in consilijs, alioquin imbellem. Idem Rutilos maledicos

maledicos facit.
O veræ Phrygiæ, neq; enim Phryges.
Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ.
Sic autem loquitur Hector apud eundem Homerum Iliados υ
Κάικεν ἔγω ἐπέεσσι καὶ ἀθανάτοισι μαχοίμην,
Ἔγχει δ᾽ ἀργαλέον ἐπειὴ πολὺ φέρτεροί εἰσιν,
Sanè ego vel diuis possim contendere lingua,
Verum hasta durum, multo quia viribus illi Præcellunt.
Porrò vera fortitudo neq; maledica est, neq; minax. id quod innuit Homer. Iliados lib. 5.
Τὸν δ᾽ οὔτι προσέφη κορυθαίολος ἕκτωρ,
Ἀλλὰ παρήιξεν λελιημένος. id est,
Huic nihil omnino respondit belliger Hector,
Quin mage cominus insilijt.
Et eiusdem operis lib. 3. fingit Græcos tacitos in prælium ire.
Οἱ δ᾽ ἄρ᾽ ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοὶ
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν.] id est,
Ast ibant taciti, vim spirantes Danaidæ,
Atq; animo prompti auxilium sibi ferre vicissim. Et Aristoph, in Nebulis,
Ῥέκτων, βυλεύων, καὶ τῇ γλώττῃ πολεμίζων. id est, Poscens, consultans, & lingua prælia miscens.
De his eleganter apud Liuium dictum lib. ab. Vrbe cond. 7. In castris feroces, in acie pauidi. Apuleius verbo festiuiter nouato, verbigerari dixi, pro verbis digladiari. Et Hesychius indicat, γλωσσάσπιδας dictos, qui pro armis lingua vterentur. Hoc nomine signari possent & qui aspidis venenum in lingua circumferunt. Heraclitus ad Hermodorum, ἐν ταῖς γλώτταις ἔχετε τὰ ὅπλα, ἀπεστερηκότες χρήματα. id est, In linguis habetis arma, posteaquam abstulistis pecunias. Causidicorum ac rhetorum est, γλώσσαις πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι. id est, Linguis bellare atq; pugnare.

Larus hians. 48

Λάρος κεχηνώς. id est, Larus hians, Dicebatur, vbi quis auidius inhiaret prædæ. Est enim Larus auis auida, voraxq;, quam eandem Græci κέπφον appellant. Aristoph. in Equitibus.
Λάρος κεχηνὼς ἐπὶ τῶν πετρῶν δημηγορῶν.
Quæ latine quidem commode reddi non possunt. Cleonem enim ob rapacitatem Larũ vocat, quod quemadmodum auis in scopulis obseruatur, siquid piscium possit venari, ita ille versaretur in reipublicæ negotijs administrandis, suum interim agens negotium. Plutarchus apud Athenæum libro Conuiualium tertio.
Στῆθ᾽ ἄρ᾽ ἐπ᾽ οὐδὸν ἰών, χεδόθεν δέ οἱ ἦν παράσιτος
Χαιρεφόων, πεινῶντι λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς. id est,
At vero adueniens in limine stabat
Chærephoon parasitus ei vicinus, aui non
Dissimilis, vulgo dicta est Larus, esurienti.
Apud eundem libro 8. refertur hic trimeter,
Ὀψοφάγους ὥστε τοὺς λάρους εἶναι σύρους. id est, Esse vti laros opsoniorum auidos Syros.
Larum Theodorus Gaza vertit Gauiam, cuius mentionem facit Plinius inter maritimas Halcyonẽ & Mergum lib. 10. cap. 32.

Laconismus. 49

Λακωνισμόν, veluti prouerbio breuiloquentiam vocant, siue quòd Lacedæmonij factis, magis quã eloquentia præcelluerunt, siue quòd in Apophthegmatis præcipue valuerunt. Horum autem præcipua gratia, vt paucissimis verbis plurimum sententiæ complectantur. Cuiusmodi sunt illa, αἴκα, i. est, si, responsum prolixæ orationi legati. & οὐκ, solum totam occupans epistolam. & ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς. aut hunc, aut super hunc. M. Tullius aliquando iocatur & Laconismum Bruti. & λακωνικῶς λέγειν, apud Græcos pro eo quod est, paucis & compendio dicere. Et λακωνίζειν, affectare breuiloquentiam. Gregorius theologus in epistola, τὸ λακωνίζειν οὐ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ οἴει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας. i. Laconissare nõ est hocqđ arbitraris, paucas syllabas scribere, sed de rebus plurimis paucas. Proinde Homerus quoq; Menelao ceu Lacedæmonio argutam breuiloquẽtiã affingit,
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. id est, Pauca quidem, verum planè argutissima.

Quin & frugalitas & integritas Lacedæmoniorum præ cæteris Græciæ partibus tanta fuit, vt qui ca stigate casteq; viuerent, Laconice viuere dicerentur. Cimon quoties aliquid in Atheniensium suorũ moribus reprehenderet, dicere solet, ἀλλ' οὐ λακεδαιμόνιοι γε τοιοῦτοι. id est, At non tales Lacedæmonij. Itidem & Massiliensium probitas abijt in prouerbium quod alibi retulimus. Sunt autem hæc inter se cognata, pauca loqui, & probum esse virum. Huc spectabat Charillus, qui roganti cur Lycurgus tam paucas leges prodidisset. Quoniam, inquit, pauciloquis non est opus multis legibus, notans obiter Athenienses, quorum loquacitati nullæ leges sufficiebant. Celebratur & hoc dictum inter Thaletis sententias apud Laertium. Pindarus hymno Isthmiorum 5. ἀργείων τρόπον εἰρήσεται πᾶς καὶ βραχίστοις. id est, Argiuorum more dicetur paucissimis. Interpres admonet Ionum esse multiloquentiam. Cæterum breuiloquentiam non tantum esse familiarem Laconibus, verum etiam Argiuis, citans illud ex Vlysse furente Sophoclis,

Μῦθος γὰρ ἀργολιστὶ συντέμνειν βραχύς. id est, Argiua paucis multa fert oratio.

Laertius ex authoritate Aristagoræ Milesij refert, & Chiloni peculiarem fuisse breuiloquentiam, vnde genus hoc dicẽdi Chilonium appellat. Huc pertinet versiculus ille, veluti prouerbialis apud Athenæum relatus,

Τοὺς συνετοὺς δ' ἄν τις πείσειε τάχιστα λέγων εὖ. i. Mox persuadebis cordato si bene dicas. 50

Late viuens.

Λάθε βιώσας. id est, Falle viuens. Admonet adagium, in humili fortuna vitam esse feliciorem ijs qui obscure viuunt, & à publicis negotijs ita semoti, vt cum vita decessissent, nemo illos vixisse sentiret. Nam λάθε βιώσας, ad verbum commode non potest reddi, verum hanc habet sententiam, quasi dicas, nemo te sentiat in vita fuisse. De hoc adagio recte dictũ sit nécne, Plutarch. comment. conscripsit, si modo non fallit inscriptio. Nam cum verteremus, phrasis ipsa nonnihil reclamare titulo videbatur. Allusit ad id Horatius,

Nec vixit male, qui natus moriensq; fefellit.

Id est, quem nemo sensit, nec prodeuntem in hanc vitam, nec excedentem è vita. Allusit huc, ni fallor Ouidius in libris Tristium,

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
  Fortunam debet quisq; manere suam.

Recensetur apud Suidam prouerbii nomine. 51

Labyrinthus.

Λαβύρινθος. id est, Labyrinthum olim vocabant orationem, aut rem quampiam vehementer impeditam & inextricabilem. Veluti siquis philosophiæ studium Labyrinthum vocet, quòd semel ingressus nullus vnquam sit exitus. Aut voluptatis studium Labyrinthum vocet, quòd aditus ad eam procliuis, exitus difficillimus. Sumptum à Labyrintho Dædali, quod antrum fabulæ ponunt in Creta, sinuosum & inexplicabilibus ambagibus inextricabile, in quo seruabatur Minotaurus. Dictum putat Suidas παρὰ τοῦ μὴ θύραν λαβεῖν. id est, quòd ostium non habeat: indicans & in garrulos ac nugaces competere, qui sermonis nullum inueniunt exitum, si semel garrire cœperint. Gregorius theologus in epistola ad Eusebium Cæsariensem, torquet versipellem, ἐπειδὴ πρὸς ἄνδρα ποιοῦμαι τοὺς λόγους οὔτε ἀγαπῶντα τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ ἐν ἑτέρῳ φωρᾶσαι πάντων ὀξύτατον, κἂν ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκηται καὶ ποικίλοις λαβυρίνθοις. id est, Quoniam cum eo viro loquor, qui non solum non amet mendacium sed & qui in alio possit quàm ocyssime deprehendere, etiamsi vel maxime callidis variisque labyrinthis inuoluatur. Huic non dissimilis erat Mæander. Id erat picturæ genus ortum ab exemplo Labyrinthorum, cuiusmodi videmus & hodie in nonnullis pauimentis. Vtitur Prudentius in carmine, cuius initium, Cultor Dei,

O tortuose serpens
Qui mille per Mæandros,
Fraudesq; flexuosas
Agitas quieta corda.

Hinc & Mæandro Lydiæ fluuio nomen, quòd flexuosus erret. 52

Labore laboriosus.

Πόνῳ πονηρός. id est, Labore laboriosus. Ipsa figura hyperbolen habet laboris immodici. Refertur à Suida prouerbii titulo. Hac forma Theophilus apud Athenæum lib. 13. dixit de insigniter formosa & procera, κάλλει καλῆς, μεγέθει μεγάλης, τέχνῃ σοφῆς. Quasi dicas, forma formosam, magnitudine magnam,

magnam, arte artificem, siue sapientia sapientem. Similis tropus est apud Hebræos, quoties vel exaggerant vel asseuerant, Miserans miserabor, Laboraui laborans. Extat autem apud Aristophanem in Lysistrata. Subest autẽ & iocus ob amphibologiam vocis. πονηρὸς enim Græcis vt laboriosum ac miserum ita significat & malum astutumq;.

Laciadæ. 53

Λακιάδαι. id est, Laciadæ, vulgatum conuicium in mœchos. Popul us quispiam est Atticæ Laciadarum, tribus Oeneidis, apud quos ingens raphanorum copia. His autem vtebantur in deprehensos in adulterio ludibrij causa. Refertur apud Suidam.

Laborem serere, 54

Πόνον σπείρειν. id est, Laborem serere, vulgo dicebatur, qui frustra laborarent, quasi nihil fructus è labore reportaturi, præter laborem ipsum. Author Diogenianus.

Labrax Milesius. 55

Λάβραξ Μιλήσιος id est, Labrax Milesius. In stolidum & auidum dicebatur. Labrax enim piscis genus lato oris rictu, vnde escam totam vnà cum ære faucibus corripit, atque ob id facile capitur. Vnde apud Plautum lenoni Labracis nomen. Aristoteles hunc annumerat inter eos qui præda laniatuque viuunt. Lingua est ossea, & affixa, cor triangulum. Aristoph. apud Athenæum libro septimo labracem piscium sapientissimum appellat,

Λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος.

Apud Miletum autem Asiæ ciuitatem prægrandes, & item plurimi Labraces esse dicuntur propter stagnum influens in mare. Gaudet enim hic piscis aqua dulci. Aristopbanes in Equitibus,

Ἀλλ' οὐ λάβρακας καταφαγὼν μιλησίους Haud cum lupos voraueris Milesios,
Κολονήτειας. id est, Facies tumultum.

Nam quidam hunc piscem esse putant, qui latine Lupus dicitur.

Lauares Peliam. 56

Λούσαις τὸν πελίαν. id est, Laues Peliam. Dictum apparet, vbi quis salutem pollicitus, adfert exitiũ. Aut vbi quis prodesse conatus, ingens addit malum. Ductum à notissima Peliæ fabula, quem dum filiæ à Medea persuasæ student ad iuuentam reuocare, lebeti feruenti impositum occiderunt. Fortassis non intempestiuiter dicetur, vbi quis falsa spe ductus inanem sumit operam. Veluti siquis arte, quam vocant Alcimicam, fretus, sibi promittat futurum vt è stanno fiat argentum, ex ære aurum. Refertur in adagiorum Collectaneis, quæ Plutarchi feruntur nomine.

Iterum atq; iterum ad Pythum via. 57

Αὖθις αὖ πυθώδ' ὁδός. id est, Iterum atq; iterum Pythum versus via.

Dictum de ijs, qui molesti sunt eadem de re iterum atque iterum percunctando. Quemadmodum solẽt ignari viæ, quencunq; obuiũ habuerint, de via rogare. Porrò Pythus ciuitas Apollini sacra, quæ visebatur à plerisq;. Apparet è comœdia sumptũ. Est enim hemistichiũ iambicũ: verum ex qua, nõ indicat Diogenianus, & mihi non succurrit. Finitimum illi, ὁ Διὸς κόρινθος. id est, Iouis Corinthus.

Cum Delphis sacrificauerit, ipse carnes absumit. 58

Plutarchus septimo lib. τῶν συμποσιακῶν, hunc senarium veluti prouerbialem citat,

Δελφοῖσι θύσας αὐτὸς ὀψωνεῖ κρέας. id est, Carne ipse Delphis immolata vescitur.

Ostendit dici solitum de ijs, qui vocatis conuiuis ipsi cibos appositos deuorant. vt illis spectare tantũ liceat, non vesci. In Delphicis enim sacris, is qui immolarat victimam, ea vescebatur. Contra fiebat his sacris, quæ Hecatæ inferebantur, ex quibus nihil redibat ad eum, qui offerebat, præter fumum & tumultũ. Quanquam & in diuersum sensum accipi potest, vt intelligamus, Delphicum sacerdotem nihil impertiri de victima, ei qui victimã dedit: ita fit aliquoties, vt edax conuiua, seu pluribus adductis edacibus vmbris, velut harpyiis, cœnam omnem deuoret, esuriente qui vocauit. Adagium torqueri potest etiam ad illos, qui beneficio, quod alii dedisse videntur, ipsi fruuntur. Vt episcopi nonnulli nepotibus suis sacerdotia magnifica donant nonnunquam, sed ad pueros solus titulus reddit, ad episcopos prouentus.

Ἰσθμιάζειν. 59

Ἰσθμιάζειν olim dicebantur qui parum commode, parumque salubriter viuerent, propterea quòd Isthmiorum ludorum tempus morbis esset obnoxium, ob ingentem hominum conuentum. Meminit Suidas & Hesychius. Fortasse non absurde dicetur in hos, qui frustra conantur, propter Isthmi perfossionem à multis infeliciter tentatam. Qua de re dictum est nobis alibi copiosius.

60

Ipsi curandum.

Αὐτῷ μελητέον, ἀλλ᾽ ὧδε τὸν οἶκον. id est, Ipsi curandum est, sed in domum. Zenodotus ait huius adagij mentionem fieri apud Aristophanem in Agricolis, præterea apud Platonem grammaticum. Natum autem ab ędibus quibusdam maximis, quæ locabantur conducere volentibus. Vnde conuenire videtnr, siquidem coniecturas sequi fas est (vbi nihil adferunt quod sequaris Græci scriptores) in eos, qui rebus alienis liberius vtuntur, vt solent qui in conducto habitant.

61

Hyperberetæa.

ὑπερβερεταῖα. id est, Hyperberetæa, dicebantur olim admodum serotina, quæq; vix tandem aduenirent. Apud Macedones extremus anni mensis, ὑπερβερεταῖος appellabatur. Vnde quæ in longum proferebantur, Hyperberetæa dicebantur, perinde quasi apud Latinos dicas decembria. Et ὑπερβερεταῖοι, comperendinatores. Suidas existimat eum esse mensem apud Macedones, quem nos octobrem vocamus, quod tum sera sit æstas, & quæ tum proueniunt, post legitimum tempus prouenire videantur.

62

Vlyssis remigium.

Homines nequam & voluptatibus addictos Horatius in Epistolis Vlyssis remigium appellauit, prouerbiali nimirum figura,

Remigium vitiosum Ithacensis Vlyssi,

vt qui nec à Circes poculis temperarint, nec à Lotophagis auelli potuerint, nec à Solis bubus abstinuerint. Vnde Homerus Odysseæ primo,

Αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο		Ipsorum siquidem væcordia perdidit illos
Νήπιοι.	id est,	Amentes.

Non dissimili figura dixit, sponsos Penelopes, & Alcinoos, voluptarios & virtutis negligentes. Item alio loco Phæacem appellat, nitidum & bene curata cute,

Vt possim pinguis Phæaxq; reuerti.

De Phæacibus Homerus Odysseæ. lib. 8.

Αἰεὶ δ᾽ ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροί τε	Nos vero semper capiunt, citharæq; choriq;
Εἵματά τ᾽ ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί. .i.	Et variæ vestes, & balnea calda, thoriq;.

Idem de procis Penelopes, Odyssææ lib. primo:

Τούτοισιν μὲν ταῦτα μέλει, κίθαρις καὶ ἀοιδὴ,	Istos sollicitant hæc concentus, citharæq;,
Ῥεῖ᾽, ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον, νήποινον ἔδουσιν. id est,	Et facile, vt qui aliena sient impune vorantes.

63

Zaleuci lex.

Ζαλεύκου νόμος. id est, Zaleuci lex. De edicto mandatoq; plus satis rigido parumq; humano dicebatur. Zaleucus quidam Locrensibus ijs, qui vocantur Epizephyrij, leges tulit acerbiores, quales feruntur & Draconis fuisse leges apud Athenienses, vere Draconis, vt ille dixit, non hominis. Non dissimile illis, Manliana imperia, & Phalaridis imperium. Meminit historiæ Valerius Max. lib. 6. cap. 5. Etenim cum filius Zaleuci secundum ius ab eo constitutum ob crimen adulterij vtroq; oculo carere deberet, ac tota ciuitas in patris honorem pœnam adulescenti remitteret, repugnauit aliquandiu, postremo populi victus precibus, suo prius, deinde filij oculo eruto, salua lege, supplicij modum temperauit.

64

Zopyri talenta.

Ζωπύρου τάλαντα. id est, Zopyri talenta. De præclaris factis magnoq; æstimandis. Hic Zopyrus Darij regis amicus erat, qui sibi nares & aures conscidit, & omne corpus flagris cruentauit, vt his argumentis Babylonijs fidem faceret, se Dario male velle, à quo tam immaniter esset acceptus. Itaque Babyloniorum ciuitatem ingressus, eam Dario prodidit. Vnde Darium dixisse ferunt, se vnum Zopyrum integrum malle, quàm centum Babylonas capere. Et oblato malogranato, tantum optauit sibi Zopyrorum, quantum ibi granorum inesset, vt narrat Herodotus lib. tertio Meminit Plutarchus in apophthegmatis Adagium recenset Zenodotus.

65

Vna scutica omneis impellit.

Μία μάστιξ πάντας ἐλαύνει.	id est,	Vna scutica incitat omneis

Hemistichium Heroicum de negotio dictum, quod facile fieret, videlicet à promptis omnibus, vt suapte sponte currentibus. Fortassis apte dicetur & in hos, quos eadem causa impellit, puta eadē spes lucri, studium commune, idem amor aut odium. Sumptum ab aurigis. Author Suidas. Vsurpat Plutarchus in vita Lycurgi scribens vrbem Lacedæmoniorum ἀπὸ σκυτάλης μιᾶς καὶ τρίβωνος ἄρχουσαν

λουσῶν τῆς ἑλλάδος ἑκούσης καὶ βουλομένης. i. Scytala ac ſago imperantẽ Græciæ ſpontaneæ volẽtiq́;.

Tanquam Chalcidica nobis peperit vxor. 66

Ὥσπερ χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν γυνή. id eſt, Tanquam Chalcidice peperit nobis vxor. De ea diceba tur quæ liberos quàm plurimos peperiſſet. Tradunt heroinam quampiam fuiſſe nomine Comben, cui cognomen fuerit Chalcidi, quòd prima arma ærea confecerit. Ea viro coniuncta centum liberos enixa dicitur. Sicuti proditum eſt in Euboicis annalibus, & atteſtatur Ariſtus Salaminius. Quidam ad Chalcidem Eubœæ ciuitatem referunt, quòd è Chalcidenſium officinis ingens armorum æreorum quadrigarum vis prodiret. Stephanus enim ab officinis ærarijs vrbi nomen additum putat. Vſurpare licebit, vbi ſignificabimus, multum litium, bellorum, aut curarum alicunde natum.

His Medus non inſidiabitur. 67

Τάδε μῆδος οὐ φυλάξει. id eſt, Hæc Medus non obſeruabit. Cum Xerxes exercitum in Græciam traducere pararet, vt author eſt apud Zenodotum Dicæarchus, Grçci deſperatis rebus facultates ſuas abſumpſeruut, ne multum reliquum fieret, quod hoſtis tolleret, ita dicentes, Hæc Medus non obſeruabit. Eaq́; vox in adagium abijt, vbi quis largius impenderet ſua, ne venirent in aliorum manus. Veluti ſiquis pecunias ſuas erogaret amicis, vt eas liberis turpiter abſumpturis ſubducat, recte dixerit, ταῦτα μῆδος οὐ φυλάξει. Aut ſi ciuis opulentus pecunias extruendis ædificijs abſumat, ne his inſidietur auarus princeps, & omnium fortunis imminens.

In Orci culum incidas. 68

Ἄδου πρωκτῷ περιπέσοις. id eſt, In Orci culum incidas. Sermo perniciẽ & extremum exitium imprecantis. Recenſetur à Diogeniano, cognatum illis, βάλλ᾽ ἐς κόρακας. βάλλ᾽ ἐς μακαρίαν.

Inuitus Iuppiter nouit. 69

Ἄκων μὲν ὁ ζεὺς οἶδεν. id eſt, Inuitus quidem Iuppiter nouit. Vbi quis pollicetur quippiam, ſed inuitus. In quibuſdam codicibus lego, ἄκων μὲν ὡς ζεὺς οἶδεν, id eſt, Inuitus tanquam Iuppiter cognouit. Mihi videtur & recte quadraturum, vbi ſerius pœnas dant nocentes, vt affine ſit ei quod alibi referimus, ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. Etenim qui ſerò dat, aut punit, grauatim id facere videtur.

Excubias agere, aut ditari. 70

Φρουρεῖν, ἢ πλουτεῖν. id eſt, Excubias oportet agere, aut diuitem eſſe. De ijs dicebatur, qui ampliter facerent ſumptus de alieno. Nam vt diuites, quibus ampla res domi eſt, large profundunt, ita milites non parcunt opibus alienis, ſed prodigunt gnauiter, & ſcelere parta perdunt ſceleratius. Athenienſes excubijs agendis inſulares magno ſtipendio conducere ſolebant. Non diſſimile illi,

Ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει. id eſt,

Equus me portat, alit rex.

Intra ſeptimam. 71

Ἐντὸς ἑβδόμης. id eſt, Intra ſeptimam. Subaudi lunam. Edictum erat Athenis, ne ante ſeptimnm diem menſis, exercitum educerent. Recte fortaſſis vtemur hoc adagio, quoties admonebimus, matu re, ſuoque tempore negotium aggrediundum. Meminit Zenodotus, Suidas & Heſychius, nec præterea quicquam adſcribunt. Vide num alluſum ſit ad id, quod alio retulimus loco, ἕβδομος βοῦς, id eſt, ſeptimus bos, &

Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία. id eſt, Et ſeptimum venuſtus adagio bouem.

Quod pueris ſextum menſem egreſſis farinaceus bos fingi conſueuerit, qui lunæ primum apparentis cornua repræſentaret.

In cotyla geſtaris. 72

Ἐν κοτύλῃ φέρῃ. id eſt, In cotyla portaris. Suſpicor dictum de ijs, qui arbitrio alieno, quò libitum eſſet, huc atque illuc ducerentur. Aut vbi quis indulgentius foueretur. Tractum eſt adagium à genere luſus puerilis, qui dictus eſt, ἐν κοτύλῃ, Huius meminit Iulius Pollux lib. nono, De rerum vocabulis. Erat autem huiuſmodi, Vnus quiſpiam reductas in tergũ manus cõiungebat, ſtringebatq́;. Rurſum alter impoſitis in eas genibus tollebatur, ſuis interim manibus oculos geſtantis obtegens. Et ad hunc geſtatus modum, ἐν κοτύλῃ portari dicebatur, quod manuũ complexu geſtaretur. Nam κοτύλη Græcis cum alia permulta, tum manus etiam cauam partẽ ſignificat. Hunc luſum Iulius Pollux ait alijs item vocabulis appellari, velut ἱππάδα & κυβησίνδα.

In apes irruiſti. 73

Εἰς μελίττας ἐνώμακας. id eſt, In apes inſiliſti. Vbi quis præter opinionem in ingens agmen

velut examen malorum immergitur, quemadmodum euenire solet iis, qui imprudentes in apum nidum incidunt. Circumuolantibus & impetentibus vndiq; illis, & fugientem etiã insequentibus haud facile discedit sine vulnere quisquis inciderit. Solent autem iuuenes comessabundi in conuiuiũ æqualium irruere, quemadmodum Alcibiades apud Platonem irruit, in conuiuium Agathonis. Et Syrus in Adelphis de Demea qui se proripit in conuiuium filii. Abiit, comessatorem haud sanè commodũ præsertim Ctesiphoni.

74

Orci galea.

Ἄϊδος κυνῆ. id est, Orci galea, dictitari solitum in eos, qui semet arte quapiam occultarent. Parœmiam ad huiusmodi fabulam referunt. Acrisio de masculis liberis tollendis oraculum consulenti responsum est è Danae filia ipsius nasciturũ filiam, à quo occidẽdus esset: itaq; territus æreum thalamũ subterraneum parauit, in quo filiã inclusam adseruabat, ne cũ viro quopiã rem habere posset. Iuppiter autem amore virginis correptus, in aurum transformauit sese, atq; ita per impluuium in Danaes gremium illapsus, eam grauidam fecit. Natus est Perseus. Quod simul atq; rescisset pater, ipsam matrem vnà cum infante, scrinio inclusam, in mare præcipitem dedit. Porrò scrinio forte fortuna ad Seriphum insulam delato, Dictys sublatum ad se Perseum aluit. Polydectes autem Dictys frater, qui Seriphiis imperitabat, Danaen amare cœpit. Verum Perseo iam adulto non potuit ea potiri. Proinde conuocatis amicis, & inter hos Perseo, ait se velle certamen edicere super Hippodamiæ Oenomai filiæ nuptiis. Perseus autem existimans si cum Gorgonis capite pugnaret, neminem posse obsistere, præter alia postulauit equos, ductuq; Mercurii ac Palladis, peruenit ad Phorci filias, Memphedem, Enniò & Dinò, Has aiunt statim natas anus fuisse, tum vnicum duntaxat oculum fuisse tribus, vnicum item dentem: his vicissim inter se tres vtebantur. Hæc cum Perseus abstulisset, reposcentibus illis, ait redditurum sese, si viam commonstrassent, quæ ad nymphas duceret. Erant his nymphis alata talaria, & cibisis quæpiam quam arculam seu peram putant fuisse. Habebant & Plutonis galeam, quam qui gestaret, is quoscunq; voluisset videbat, ipse nemini conspicuus. His igitur instructus Perseus, volucer iam ob talaria, sicuti diximus, ad Gorgonas deuolauit. Erant autem Gorgones tres sorores, Euryale, Stheno, Medusa. Erant his capita draconum squamis obsita, præterea dentes maximi, suum instar, ad hæc manus & alæ, quibus per aera ferebantur. Aderat insuper ea vis, vt obtuẽtes sese, in saxa verterent. Porrò sola Medusa è tribus mortalis erat. Hãc igitur impetit Perseus. Et oculis defixis in clypeum æreum, per quem tamen ipsam Gorgonis imaginem aspiciebat, manum porrigens, quam Pallas in Medusam dirigebat, caput Medusæ desecuit. Aduolantes reliquæ duæ sorores, Perseum quidem insequebantur, verum cum illum ob galeam Plutonis videre non quirent, retro abiere. Itaque Perseus reuersus in Seriphum, Polydecten aggressus est amicorum auxilium implorantem. Quibus ad regiam concurrentibus. Perseus Gorgonis ostenso capite, quotquot obtuerentur, in saxa vertit. Sublato igitur Polydecta, & Dicty in fratris locum instituto, Gorgonis caput Palladi dedit, galeam Mercurio, cumq; hac peram ac talaria, ille rursum nymphis restituit. Reliquum fabulæ, quam longius prosequitur Zenodotus, quandoquidem ad enarrationem adagij nihil attinet, omitto. Vtitur hoc Plato lib. de Republica decimo dicens, semper honesta propter se sequi oportere, etiam siquis Gygis annulum, vel Plutonis habet galeam. Quibus ex verbis colligitur, eandem esse huius prouerbij sententiam, & illius, γύγου δακτύλιος. id est, Gygis annulus. Vtrunque enim à simili fabula natum est. Proinde recte accommodabitur & ad eos, qui rara quadam felicitate quicquid volunt efficiunt. Cuius generis est etiam illud, Virgula diuina. Vsus est & Origenes libro primo aduersus Celsum hęreticum, declarans magis conuenisse vt Christus in Aegyptum fugiens subduceret sese Herodis insaniæ, q̃ si sub Plutonis casside latitans eundem fefellisset. Adagium manasse videtur ex Homero, apud quem Iliados quinto, Pallas sese Orci galea tegit ne videretur à Marte,

Τὸν μὲν ἄρης ἐνάριζε μιαιφόνος, αὐτὰρ ἀθήνη
Δῦν᾽ ἄϊδος κυνέην, μή μιν ἴδοι ὄβριμος ἄρης. id est,

Ille quidem cecidit iugulatus marte cruento.
At se Orci texit galea Tritonia Pallas,
Ne Mars hanc virtute insignis cernere posset.

Admonet interpres, prouerbio dici, εἰσδύνειν ἄϊδου κυνέην. id est, Induere Orci galeam, de homine qui occultis insidijs nocere molitur. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν,

Λάβε δ᾽ ἐμοῦ γ᾽ ἕνεκα παρ᾽ ἱερωνύμου,
Σκοτοδασυπυκνότριχα τὴν ἄϊδος κυνῆν
Εἶτ᾽ ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου. id est,

Meaq; causa sumito ab Hieronymo,
Orci galeam hispidam nigrantibus pilis,
Dein explicato dolos & artes Sisyphi.

Initium belli. 75

Ἀρχὴ πολέμου. i. Origo belli, vbi quis prior lacessit iniuria seu conuicio. Sumptū videtur ab historiographis, quibus mos est primum causas exponere, quibus bellum cœptum fuerit. Huc allusit Lucianus cum ait in Pseudomante, καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη. id est, Et quē admodum ait Thucydides, hinc iam bellum oritur. Vnde ἀπόλεμος lædere dicitur, qui nulla lacessitus iniuria simultatem exercet.

In fermento iacere. 76

Ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι. id est, In fermento iacere, dicebantur, qui animo essent ægro, quiq; iracundia turgerent. Plautus in Mercatore, Vxor tua in fermento iacet, pro eo quod est, intumescit ira. Idē in Casina, Nūc in fermento tota est. Ita turget mihi. Nota translatio. Fermentū enim & acorem habet & tumorem. Vnde & in diuinis literis, fermentum malitiæ rancorisq; significationem habet.

In eo ipso stat lapide, in quo præco prædicat. 77

Chrysalus seruus in Bacchidibus Plauti, senem irridens, quem argento defraudabat, O stulte inquit, nescis nunc venire te. Atqui in eo adstas lapide, vbi præco prædicat. Quadrabit vbi quis præsens, videns, audiensq;, tamen deluditur. Nam vendi etiam hodie vulgo dicuntur, quibus fit impostura. Quòd autem meminit lapidis, id traductum est à lapide quodam editiore, quem Romæ fuisse complurium authorum testimonio constat, vnde præcones in auctionibns res venales nunciabant. Vnde M. Tullius vilissimos homunculos de lapide emptos appellat. De colono dictum est alibi.

Inus dolores. 78

Ἰνοῦς ἄχη. id est, Inus dolores. Ino Cadmi filia, ex Athamante duos peperit filios, Learchum & Melicertam, præterea filiam Euryclem. Athamas autem versus in insaniam, reliquos liberos arcu percussit, occiditq;. Inò vnà cum Melicerta sese in mare abiecit: Et hanc quidem Megaras vndis appulsam Megarenses multo cum honore exceperunt, iusta persoluentes Leucothoe nomine commutato: illū vero Corinthum delatum, Corinthij sepelierunt, & in eius honorem Isthmios ludos instituerunt, nomine item commutato vocantes Palæmonem. Hinc ortum adagium, vt intolerandum, & exanimantem, vt ita dixerim dolorem significantes dicerent, ἰνοῦς ἄχη. Nam Achos proprie dolor dicitur apud Græcos, qui prorsus obstupefacit, suiq; sensum adimit homini. Melicrates Tyrius apud eundem Zenodotū, vnde hæc retuli, fabulam, quæ parœmiæ dedit occasionem, narrat ad hunc modum. Athamanti prius fuerat vxor. Nephele, ex qua duos sustulit liberos, Hellen & Phrixum. Hac defuncta secundam duxit vxorem Ino. Ea veluti nouerca tendens insidias Nepheles liberis, persuasit indigenis mulieribus vt semina in terram iacienda prius frigerent, id est, adurerent in sartagine. Cæterum vbi res male euenisset, neq; quicquam is annus produxisset, Athamas in hac rerum angustia Delphos misit, qui consulerent oraculum. Verum Ino legatos muneribus corrupit, vt domum reuersi dicerent, respondisse deum, ita demum penuriam annonæ depellendam, si Hellen & Phrixum occidissent. Itaq; persuasus Athamas, Phrixum & Hellen ad aram admouit immolaturus. Verum dij miserti, aurei velleris ariete vectos illos per aera sustulerunt. Et Helle quidem cum sese in arietis tergo non satis teneret, delapsa est in mare, quod ab ipsa Hellesponticum appellatur. Phrixus autem in Colchicam regionem incolumis delatus est. Athamas ira deorum in rabiem versus, Inûs liberos aggressus est quemadmodum modo demonstrauimus.

In omni fabula & Dædali execratio. 79

Ἐν παντὶ μύθῳ καὶ Δαιδάλου μῦσος. id est, In omni fabula & Dædali execratio. Quadrat in authores atrocium facinorum, aut ingentium calamitatum, vt frequenter illorum incidat mentio, sed non sine detestatione. Tradunt ab hac ortum fabula. Pasiphae regina Crete, tauri amore capta, Dædalum exorauit, vt sibi vaccam ligneam & proximam veræ vaccæ simulationem effingeret. In hac inclusa mulier, è tauro concepit, ac Minotaurum monstrum abominandum peperit. Minos autem certis de causis iratus, Atheniensibus indixit, vt quotannis septem virgines, & totidem adolescentulos mitterent Minotauro obijciendos. Horum omnium quoniam Dædalus causam dedisse videretur, in eum vulgo dira imprecabantur, vnde res in prouerbium abijt.

In parte vel ignem prædetur aliquis. 80

Ἐν τῷ μέρει τις καὶ τὸ πῦρ σκυλευσάτω. id est, Prædetur aliquis per vices ignem quoq;. Suidas admonet dictum de ijs, qui parum æqua referunt in commune. Cum enim res communis cōmissa fuerit manibus vnius aut paucorum, maxima pars penes eos hæret, qui diuidunt. Quid enim non prædetur, qui prædatur ignem, qui sic est natura communis, vt ipse nihilominus possideas, po-

steaquam & alijs fueris impartitus. Amicitia facit omnia communia, verum vbi ventum est ad partitionem, quisque studet quod potest rapere. Haud scio an scribæ vitio pro σκαλδυέτω deprauatum σκυλδυέτω, vt pertineat ad ænigma Pythagoræ.

81

In nihil sapiendo iucundissima vita.

Sophocles in Aiace mastigophoro, sub persona Aiacis, qui iam ab insania resipuerat,

Εν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιςος βίος. Suauissima hic est vita, si sapias nihil.
Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ, κάρτ᾽ ἀνώδυνον κακόν. id est, Nam sapere nil, doloris expers est malum.

Hanc sententiam docti citant prouerbij loco. Consentaneum est autem, vulgo iactatum fuisse vel eius argumento fabulæ, quam Horatius narrat de quodam Argiuo, qui felicius existimaret insanire, quàm sapere & ringi.

Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas.
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

Huic concinit illud Ecclesiastæ dictum, In multa sapientia, multa indignatio. Et qui addit scientiam adijciet & laborem. Heraclides Ponticus apud Athenæum author est, Thralylaum Aexonensem Pythodori filium, hoc insaniæ genere correptum fuisse, vt existimaret naues omneis quæ in Pyreũ appellarent suas esse. Eas appellentes summa cum voluptate recipiebat. Soluentes dimittebat, ac prosequebatur. in summa felix erat, perinde quasi tantarum rerum dominus. Siquid perisset, non requirebat: quid esset incolume, vehementer gaudebat, alijs iactitans suam fortunam, donec Crito frater è Sicilia reuersus correptum hominem traderet medico. Cæterum is ad se reuersus, negauit vnquam suauius vixisse sese, quàm cum eo mentis errore teneretur. Siquidem cum tantum adesset voluptatum, nihil vnquam sensisse molestiæ.

82

Ignem palma.

Πῦρ παλάμῃ. id est, Ignem palma, dici solitum, siquando protinus aliquid intellectum esset à quopiã: vt si scõmate dicto, statim sentiat aliquis in se dictum. Sumptũ videtur ab ijs, qui per lusum ignẽ admouent manibus alienis, qui subito sensu excitati resilire solent, risumq; mouere spectantibus.

83

Sub cultro liquit.

Sub cultro linqui dicitur, in præsentaneo periculo deseritur. Sũpta metaphora à victima, quæ iamiã ferienda sub cultro esse dicitur. Confine illis, Inter sacrum & saxum, Inter malleum & incudem. Horatius in Sermonibus,

Fugit improbus, ac me
Sub cultro liquit.

Non admodum abludit hinc Aristophanicum illud. ἐν ἀχαρνεῦσιν,

Υπὲρ ἐπιξήνȣ θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν. id est,
Sum paratus verba facere, caput epixeno admouens.

Est autem ἐπίξηνον, truncus, in quo coqui secant carnes. Est in eadem fabula multus deinde iocus in ἐπίξηνον. Conuenit in eos, qui periculo capitis parati sunt affirmare quippiam.

84

Fores habet tritas, vt pastorum casæ.

Τὴν θύραν ἔχει τετριμμένην ὥσπερ αἱ ποίμναι. id est, Ostium habet tritum, vt sunt casæ pastorum. Ironia prouerbialis in homines inhospitales, aditu difficiles, sibi viuentes, semper occlusis foribus, quòd pastores procul ab hominum commercio semotos vix vnquam quisquam interuisat. Meminit Diogenianus.

85

Apio opus est.

Τοῦ σελίνȣ δεῖται. id est, Apio est opus. Ita loquebantur, quoties morbum capitalem innuebant, & vitæ periculum imminere. Nam olim monumenta defunctorum apio coronabantur. Plutarch. in Sympoſiacis, καὶ τοὺς ἐπισφαλῶς νοσοῦντας δεῖσθαι τοῦ σελίνου φαμέν. id est, Et qui periculose ægrotant, ijs dicimus apio opus esse. Idem prouerbij meminit & causam addit in vita Timoleonis. Subest autem adagio iocus, alludens ad coronas victorum, quæ ex apio fiebant, præsertim in ludis Isthmijs teste Diphilo apud Athen. lib. 6.

Περὶ τῶν σελίνων μαχόμεθ᾽ ὥσπερ ἰσθμίοις. id est, Super apio certamos vt solet Isthmijs.

86

Ialemo frigidior.

Ιαλέμȣ ψυχρότερος. id est, Ialemo frigidior. De cantione, oratione, argumento, ioco aut eiusmodi re quapiam supra modũ frigida, recte dicetur. Quidam aiunt Ialemo lugentis fuisse. Nam ἰαλεμίζειν Græci

Græci dicunt pro complorare, Euripides in Troadibus Ialemon accipit pro eiulatione & luctu, οἷος ἰάλεμος, οἷά τε πένθη, Δακρύατ᾽ ἐκ δακρύων καταλείβεται Ἡμετέροισι δόμοισι. id est, Qui eiulatus, quique luctus, lachrymæque super lachrymas distillantur in nostris ædibus. Et Aristopha. apud Athenæum, grammaticus opinor, in dictionibus Atticis, ἐν γάμοις, inquit ὑμέναιος, ἐν δὲ πένθεσιν ἰάλεμος. id est, In nuptijs Hymenæus, in luctu Ialemus. Alij tradunt Ialemum Calliopes fuisse filium infelicem, nulliusque pretij hominem, præsertim in cantu supra modum frigidum, vnde ἰαλέμου ᾠδὴν. id est, Ialemi cantilenam, pro frigida dicunt ac miserabili. Martialis item iocans in oratorem quendam frigidum ait, illum vnum idoneum esse, qui Thermas refrigeret Neronianas. Hesychius indicat & hoc pacto efferri prouerbium ἰαλέμου οἰκτότερος. id est, Ialemo miserabilior. Idem indicat ἰάλεμον dici quod nullius sit pretij, quemadmodum Latini nęnias appellant, cum ea vox proprie sonet lugubres cantiones.

Humi hauris. 87

Χαμαὶ ἀντλεῖς. id est, Humi hauris. De inaniter laborante dicebatur. nihil est enim quod è solo haurias, hoc est, ab imo putei fundo, si is siccus sit. Apparet dici posse quoties exhausta copia, non multum superest quod haurias. Zenodotus meminit.

Humi serpere. 88

Humi serpit oratio, quæ pressior humiliorque est quàm oportet, semper quasi iacens, nunquam assurgens. Horatius,

Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere gestas.

Idem in Arte poetica,

Serpit humi tutus nimium, timidusq; procellæ.

Quod quidem aut à nauigantibus translatum est, aut ab ijs qui procumbentes in terram ita reptant ne erectos turbo ventorum auferat. Gregorius Nazianzenus in oratione contra Funomianos deflexit ad homines, ostendens esse non cuiuslibet de rebus diuinis disserere, οὐ παντὸς οὐχ οὕτω τὸ πρᾶγμα εὔωνον, καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων. id est, Non est cuiusuis nec adeo vilis res, atque humi gradientium. Quanquam nihil vetat, & hic res aut actiones intelligi vulgares humilesque. Simillimum est huic, aut fortassis idem quod habet Pindarus in Olympijs, οὔτοι χαμαιπετέων λόγων ἐφάψῃ. id est, Haudquaquam sermones humi reptantes attingas. Item in Pythiis, χαμαιπετές δ᾽ ἄρ ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν. id est, Humile vero verbum non effutiuit. Sumpsisse metaphoram videtur ab auibus haud procul à terra subuolantibus, quod idem Pindarus tribuit graculis. κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται. vt huic respondeat, Aquila in nubibus.

Holerum appositiones. 89

Αἱ τῶν λαχάνων προσθῆκαι. id est. Holerum additamenta. De re nullius momenti. Sumptum videtur vel ab holeribus appositis in mensa, vili nimirum cibo, vel auctariis holerum, quæ nonnunquam emptores sordidi ac tenues requirunt. Author Diogenianus.

Fictilis homo. 90

Κεράμιος ἄνθρωπος. id est, Homo fictilis, id est, mollis, imbecillis, fragilis. Ductum à vasis testaceis, quæ facile comminuuntur. Finitimum illi, Homo bulla. In quibusdam codicibus lego, κεραμεὺς ἄνθρωπος: In nonnullis κέραμος ἄνθρωπος. Quorum postremum mihi magis arridet. Cerameus enim figulum sonat, ceramos vas fictile. Sic & ficulnum hominem dicimus, ferreum, cereum, quernum, adamantinum. Contra quod eximium videri volumus, aureum dicimus. Inde illud poetis frequens, χρυσῆ ἀφροδίτη. id est, aurea Venus. & τὸ δικαιοσύνης χρυσοῦν πρόσωπον, & χρύσεον ὄμμα τᾶς δίκας. id est, Iustitiæ vultus aureus, & iustitiæ oculus aureus, vt ex Pindaro, ni fallor, refert Athenæus libro 12. Itidem hodie quoque aurea verba, gemmeos mores dicimus. M. Tullius Academic. quæst. libro 2. de libello loquens, quē Crantor scripsit de luctu: Est enim, inquit non magnus, verum aureolus, & vt Tuberoni præcipit Panætius, ad verbum ediscendus libellus. Quicquid autem vile κεραμεοῦν siue κεράμεινον, dicunt Græci. Ita Paulus homines appellat vasa fictilia, ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν σκεύεσιν ὀστρακίνοις. M. Tullius actione in Verrem 6. Tū illos cœpisse prætori dicere, putasse se id quod audissent alicuius pretii schyphos esse Pamphili. Lutuum negotium esse, non dignum quod in suo argento Verres haberet. Et alicubi luteum hominē appellat contemptum nulliusq; pretii. Interdum ipsum lutum.

Hipparchorum tabula. 91

Ἱππάρχων πίναξ. id est, Hipparchorum tabula dici conueniet, quoties haud impune futurū signi-

ficamus, siquid peccetur. A Syracusanis natum adagium. Apud hos enim mos erat, vt Hipparchi, hoc est, equitum præfecti in tabellis describerent militum nomina, qui ordinem deseruissent. Meminit Zenodotus. Hesychins indicat, apud Lacedæmonios Hipparchum dici, qui iuuenibus præfectus esset. Is in tabula notabat eos, qui quippiam indecore fecissent.

92

Heteromolia causa.

Ετερομόλιος δίκη. id est, Causa Heteromolia, dicitur apud Græcos, quæ ab altera duntaxat agitur parte nullo præsente qui contradicat, ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον μολεῖν. id est, Quod alter duntaxat accedat. Simillimum illi, ἐρήμη δίκη. id est, Deserta causa. vsurpabitur non ineleganter, vbi quis damnat absentē, veluti cum defunctorum libros carpimus, recte ἑτερομόλιον δίκην quis dixerit. Apud Hesychium sic effertur ἑτερόμυος δίκη, an integra scriptura nescio.

93

Harmodij cantilena.

Ἀρμοδίου μέλος, id est, Harmodij cantio: De lugubribus ac tristibus dicebatur. Simillimum illi, ἀδμήτου μέλος. id est, Admeti melos. Aristophanes cum alijs aliquot locis, tum in fabula cui titulus, ἀχαρνεῖς,

Οὐ δὲ παρ' ἐμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται. id est,

Nec vnquam apud me carmen Harmodium canet.

Interpres indicat cantilenæ genus fuisse, quod in compitis cani consueuerit in Harmodium & Aristogitonem, quòd hi Pisistratidarum tyrannidem sustulissent. Eius carminis hoc erat initium, φίλτατε ἁρμόδιε, οὔ τί που τέθνηκας. id est, charissime Harmodi, Haudquaquam mortuus es. Refertur à Suida ac Diogeniano.

94

Haud canit paternas cantiones.

Οὐ πατρῷα κἀυλεῖ μέλη. id est, Haud paternas canit cantilenas. De eo iactatum, qui à paternis moribus degeneraret. Solent liberi maiorum suorum cantiunculis, quas admodum pueri didicerunt, delectari. Terentius in Adelphis, Pol Aeschine, haud paternum istuc dedisti.

95

Non certatur de oleastro.

Οὐ φυλίας ὁ ἀγών. id est, Hoc certamen non est de oleastro. Quoties non de nugis, neq; de gloria aut corollis, sed de re seria ac pecunia ageretur. Siquidem in plerisq; certaminibus victoriæ præmium erat oleagina, aut querna, aut alioqui frondea corona. Meminit Diogenianus.

96

Hasta caduceum.

Δόρυ κηρύκειον. id est, Hasta caduceum. Dici solitum, quoties aliquis simul & minaretur, & ad concordiam inuitaret. Ex oraculo natum, quod huiusmodi fertur.

Ανδρὶ γεφυραίῳ φίλος οἶκος. id est,

Viro Gephyræo grata est domus.

Admoniti erant Gephyræi, vt sequentes Atheniensium exercitum, vbi illos defessos conspicerent, ibi manerent. Itaq; cum Athenienses ab Eumolpo oppugnarentur, ad Tanagram iter instituerunt, hac specie, vt dux caduceum præferret, iuuentus armata à tergo consequeretur, vt simul & pacem petere viderentur, & ad bellum nihilo segnius parati, siquis lacesseret. Recenset Suidas, & meminit Polybius lib. hist. 4. Legatum, inquit, ad Byzantios Aridicen misere, & cum eo Polemoclen cum tribus triremibus, volentes, id quod est in prouerbio, hastam simul & caduceum Byzantijs mittere. Simillimum est huic quod eleganter vsurpauit D. Hieron. scuto pacem petere.

97

Gallorum incusare ventres.

Αλεκτρυόνων μέμφεσθαι κοιλίαν. id est, Gallorum incusare ventrem. De edacibus, ac luxu multum absumentibus facultatum, Huic enim animanti venter mirifice calidus, ita vt omnia statim concoquat. Aristophanes in Vespis,

Αλεκτρυόνος μ' ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν.

Ταχὺ γὰρ καταπέψει τἀργύριον. id est,

Mihi dixerat ventrem esse gallinacei,

Velociter enim concoquet hoc argentulum.

Hoc genus homines, Græci dicunt καταπιεῖν τὴν οὐσίαν. id est, deuorare substantiam, id enim est atrocius, quàm καταφαγεῖν: summam autem profusionem ac celerrimam indicant verbo ἀφανίζειν: id est, sic absumere, vt nusquam appareat vestigium. Vtitur his omnibus, sed postremo frequentissime Aeschines in Timarchum, πάντ' ἠφάνισε.

Ardens vestis. 98

Αἴθεις πέπλος,id est,Ardens vestis,siue quemadmodum in alijs legitur exemplaribus,αἴθεις ἐν πέπλῳ.id est,Incensus in veste.Zenodotus prodidit dici solitum de ijs,qui seditionem mouerent, calũniasque sererent.Existimat autem adagium natum à veste Nessi Centauri sanguine infecta , quam à Deianira missam cum induisset Hercules,incensus igni sacro perijt . Porrò fabulam idem recenset ad hanc fermè sententiam.Reliquis Centauris expugnatis ac confectis ab Hercule, Nessus vnus omnium suffugerat.Is peruenit ad flumen Euenum,& in eius ripa versans,solitus est adeuntes transmittere.Deinde euenit vt Hercules in Thrachinem ad Ceycem,vnà cum Deianira proficisceretur. Posteaquam igitur ipse iam fluuium transmisisset,Nesso mandauit,vt Deianiram transferret . At is inter transuehendum,vim cœpit adferre mulieri.Quod simul ac Hercules intellexisset,videlicet illa vociferante,Nessi præcordia iaculo perfodit.At is sentiens letale vulnus,neq; se posse mortem effugere,mulierem accersit:si vis,inquiens,tibi amatorium efficacissimum parare, quo possis Herculem inflammare in amorem tui,& siquando deperibit aliam , in tui cupidinem reuocare , fac illum meo sanguine perungas.Atq; ea persuasa,Nessi sanguinem è vulnere fluentem apud sese seruauit.Itaque postquam Thrachinem adijsset,ac rursum inde profectus Oechaliam adortus ciuitatem cepisset, reliqua populatus,Iolen puellam captiuam secum abduxit.Immolaturus autem Ioui parenti victimas ob res bene fortunatas,ad Deianiram mittit,iubens vt sibi vestem aliquam magnificam mitteret. Illa certior facta de Ioles raptu,veritaq; ne Hercules illam pluris quàm sese faceret , vt est zelotypum mulierum genus,vestem Nessi cruore tinctam,imbutamque mittit,philtrum se mittere rata . Hanc indutus Hercules,rem diuinam peregit . Cæterum vbi calefacta veste, venenum excitatum corpus grauiter adurere cœpisset,auellere conatus est verum iam ita penitus adhęserat,vt non sine carnibus ipsis reuelli posset.His itaq; malis discruciatus Hercules,in Thrachinem deducitur.Interim illa, cognitis ijs quæ acciderant,suspendio spontaneam mortem sibi consciuit.At Hercules iussit Hyllo,nã hunc ex Deianira sustulerat natu iam grandem,Iolen duceret vxorem . Quo facto in monte Oeta rogum extruxit,eumq; conscendit.Porrò cum illo iubente, nullus ex Herculis comitibus auderet ignem subdere,videlicet metu contagij pastor quidam fortè repertus,qui ignem immitteret , atque huic officij præmium sua tela dono dedit.Ardente iam rogo , ferunt nubem non sine tonitru obsepisse Herculem,atq; ita sublatum ad deorum consortium.Adagium referri , non absurde poterit & ad vestem illam,quam Medea venenis imbutam,Iasonis nouæ nuptæ dono misit:quidam existimãt naphtha infectam fuisse.Itaq; admotis vndiq; ex nuptiarum ritu tædis flamma transilijt , pariter & puellam & patrem auxiliari cupientem exussit . Huius rei mentionem facit Euripides in tragœdia, cui titulus Medea.Huiusmodi fabellas,vt sæpenumero testatus sum nisi vererer , ne parum eruditis viderer incuria præterisse,cum in vulgatis collectaneis habeantur,nequaquam ascripturus eram.

Senecta leonis præstantior hinnulorum iuuenta. 99

Γῆρας λέοντος κρέσσον ἀκμαίων νεβρῶν.id est,Leo senex vigente potior hinnulo.Citatur apud Stobæum ex Hippothoonte poeta . Senectus viri fortis ac strenui præstantior est iuuenta quorundam ignauorum & imbecillium iuuenum.Venustius fiet si longule transferatur.Veluti siquis ingenium docti senis & exercitati præferat ingenio parum eruditi iuuenis.Dicetur non inepte & in senectutem crudam,viridemq; animiq; viribus adhuc pollentem,in quam competet illud Euripidis ex Ione,

Τὸ τοῦ ποδὸς γὰρ βραδὺ,τὸ δὲ νοῦ ταχύ. id est,

Tardus quidem pes,animus est velox tamen.

Eodem pertinet illud eiusdem in Andromacha,

Πολλῶν νέων γὰρ,κἂν γέρων εὔψυχος ἦ Κρέισσων. id est,

Gnauus senex & iuuenibus compluribus Præstat.

Aristophanes alicubi,

Ἐγὼ τοὐμὸν νομίζω γῆρας εἶναι κρεῖττον ἢ πολλῶν κικίννους νεανιῶν. id est,

Meam senectam præferendam existimo

Complurium comis adulescentium.

Nudior paxillo. 100

Γυμνότερος πασσάλου.id est,Nudior paxillo:De extremæ paupertatis homine dicebatur hæc hyperbole.Nam paxillis corticem quoque detrahimus.

DES. ERASMI ROTERODAMI

PROVERBIORVM CHILIADIS TERTIAE

CENTVRIA PRIMA.

Herculei labores.

Ηράκλειοι πόνοι. id eſt, Herculei labores bifariam accipiuntur, partim plurimi atq; ingentes, quique vires deſiderent Herculanas quemadmodum vſurpauit Catullus,

Sed te, inquit, quærere iam Herculis labos ſit. Item Propert.

Deinde vbi pertuleris, quos dicit fama labores

Herculis. Ac rurſum alibi,

Non labor Alcidæ.

M. Tullius lib. De finibus 2. At cum de omnibus gentibus optime mererere, cum opẽ indigentibus, ſalutẽq; ferres, vel Herculis perpeti ęrumnas. ſic enim maiores noſtri labores non fugiendos triſtiſſimo verbo ęrumnas etiam in deo nominauerunt: exigerem ex te &c. Partim Herculei labores dicũtur, qui ſunt eiuſmodi, vt aliis quidem maximas adferant commoditates, cæterum authori ſuo nihil fermè fructus adducant, præter aliquantulum famæ, plurimum inuidiæ. Idq; fato quodam accidiſſe putant, quòd ἐν τετράδι γεννηθῆναι, id eſt, quarta natus luna credatur, ſicut alio dictum eſt loco. Homerus poetico more cauſam in Aten deam & Iunonem reiicit, quæ infeſta Herculi labores, quorum omnium longe difficillimus ac maximus hydra Lernæa, malum pertinax, ac propemodum inexpugnabile illi qui iam omnia deuicerat. Cuius ſymbolo veteres inuidiam exprimere voluiſſe, ſatis indicat Horatius in Epiſtolis, cum ait,

Diram qui contudit hydram, Notaq; fatali portenta labore ſubegit,

Comperit inuidiam ſupremo fine domandam.

Conſueuit enim hæc teterrima peſtis pulcherrimorum facinorum eſſe comes, eximiamq; virtutem non aliter, quam vmbra corpus aſſequi, vt appoſite dixerit Ioſephus in opere De Iudæa capta, ἀμήχανον δ' ἐν ἐυπραγίαις φθόνον διαφυγεῖν. id eſt, Nulla ratione fieri poteſt, vt in recte factis effugias inuidiã. Quis enim vmbram effugiat inuidiæ, niſi pariter & virtutis lucem effugerit? Cohærent inuicem hæc duo, ac rem omnium optimam res omnium peſſima comitatur. Proinde Pindarus videtur non ſine cauſa ſcripſiſſe,

Τὸ δ' ἄχνυμαι φθόνον ἀμειβόμενον τὰ καλὰ ἔργα.

Grauiter & indigne ferens, nimirum quod eſt indigniſſimum, præclara facta inuidiæ præmio penſari. Neq; vero parum concinne veteres illi videntur inuidentiæ ſymbolum Excetræ tribuiſſe, primũ paluſtri malo, quòd, quemadmodum tradunt etiam naturalium cauſarum veſtigatores, magis huic morbo ſint obnoxij, qui humili abiectoq; animo præditi ſunt, ſunt autem quibus ſanguis ineſt frigidior. Eamq; ob cauſam & apud Naſonem,

Inuidiæ domus eſt in vallibus imis

Abdita, ſole carens, non vlli peruia vento,

Triſtis, & ignaui pleniſſima frigoris, & quæ

Igne vacet ſemper, caligine ſemper abundet.

Neq; vero cum ſimplici portento res, ſed cẽtum armato capitibus, quorum ſiquis vnum aliquod exſecuerit, in eius locum protinus duo ſuppullulent. Ea videlicet inuidentiæ natura, vt ſi contra luctẽris, magis ac magis irrites: ſiquando coneris ſplendore virtutis opprimere, tum inſurgat acrior, & intumeſcat. Hic ſi recidas, illic maior oboritur. Carptim extingui non poteſt, vix tandem obruitur. Verũ id perpaucis contingit, ac vix etiam ipſi Herculi. Quanquam enim liuor velut ignis alta petit, eſt tamen omnino aliquid vſqueadeo perfectum & illuſtre, vt eò non poſſit attingere. Quò loci perueniſſe ſeſe gloriatur Horatius, cum ait,

Inuidia quia maior. Ac rurſum alibi,

Etiam dente minus mordeor inuido.

Iam vero quid aliud est, quod obtrectatores isti clancularij solent in eos euomere, qui pulcherrimis sudoribus orbi prodesse conantes, præclarum aliquid moliuntur, q̃ merum virus, ac venenum plusquã letale? Quandoquidẽ generosis & excelsis animis sua fama quã impetunt isti, non paulo carior antiquiorq́; solet esse, q̃ ipsa vita. Porrò ꝙ gentilium fabulæ sub Herculis ænigmate significarunt, idem Hebræorum historia sub Ioseph inuolucro nobis innuit. Nam quod illi Lerna, id huic fuit fratrum inuidentia. Sic enim interpretatur Philon in lib. cui titulus πολιτικὸς βίος. Existimat autem Ioseph eorum repræsentare personam, qui rerum publicarum gubernacula tractant. Hoc videlicet argumento, quòd is pastor adhuc cum esset, iam tum recte factis, simul & patris fauorem emeruit, & germanorum in se concitauit æmulationem. Quid autem aliud est rempub. administrare, q̃ pastorem agere? Quandoquidẽ & Homerus, quem inibi citat etiam Philon, regem ποιμένα λαῶν subinde vocat. Siquidem nullorum benefactis malignius respondet gratia, quàm eorum qui de vulgo bene merentur. Sed quod Hercules assecutus est igni græcanico, id Ioseph magnitudine benefactorum, ac diuini numinis fauore consecutus est, vt inuidiam obrueret, & eosdem aliquando supplices haberet, quos antea pertulerat æmulos, seq́; iam illi vitam debere faterentur, cuius vitæ pridem tetenderãt insidias. Proinde principes, qui publicum agunt negotium, hoc animo præditos esse oportet, vt ad hoc exemplar communem modo spectent vtilitatem: nec magistratum, perinde quasi cauponatio sit, sibi gerant, non alijs, nec legum veluti laqueis, insidiari velint ijs, vnde perspexerint emolumentum aliquod auferri posse: sed gratis de bonis benemereantur, cum monstris, hoc est, cum vitijs assiduum bellum gerant, sola recti conscientia, tanquam abunde magno recte factorum præmio contenti. Quòd si meritis tuis fama maligne responderit, si clanculum obsibilauerit liuor, si Lernæa belua, vel trecentis capitibus vndiq; venenum afflauerit, tum illud demum animi vere sublimis & inuicti fuerit documentum, nihilo segnius ad immortalem eniti laudem, ac vel maximis incommoditatibus suis aliorum consulere commodis, & hunc pulcherrimum maximumq́; virtutis fructum ducere, si quàm plurimis quàm maxime prodesse liceat, atq; hac parte, quoad mortali fas est, immortale numen imitari. Ad quod cum nulla gratia, nullum officium, à nobis redire queat, tamen natiua genuinaq; bonitate, solis in morem, omnibus, gratis & ingratis, dignis iuxta atq; indignis, suã impertit munificentiam, hunc vnum spectans fructum, si quàm plurimos sui participes efficiat. Verum vt ad deũ nullum emolumẽtum benefactorum refluere potest, ita nec ingratitudinis molestia potest attingere. Mortalibus illud sæpenumero euenit, vt pro summis meritis summam inuidiam, summumque reportent incommodum. Quod si vllis hominum laboribus hoc cognominis debetur vt Herculani dicantur, eorum certe vel maxime deberi videtur, qui in restituendis antiquæ veræque literaturæ monimentis elaborant. Quippe qui cum sudores incomparabiles suscipiant propter incredibilem negotij difficultatem, tamen vulgi summam in se concitant inuidiam. Cui cum res præclaræ semper obnoxiæ fuerunt, tum vero præcipue nouitas non solum apud imperitos verumetiam apud eruditos. Adeo nusquam magis ingrati sumus, magis inuidi, magis morosi, nusquam minus cãdidi, quàm in pensitandis eorum laboribus, quibus, meo quidem animo, nulla vnquam satis digna gratia referri queat. Indocti negligunt, semidocti rident, docti, si paucos exceperis, præcipuos quidem illos, sed tamen paucos, partim inuident, partim morosius carpunt, ac dissimulatis tam multis quæ recte dicta sint, sicubi forte fortuna semel aut iterum lapsus fuerit author, quis autem non labitur aliquando? id solum annotant, id solum meminerunt. I nunc, & hoc tam magnificum præmium, tot tamq́; diuturnis vigilijs, tot sudoribus, tot incommodis redime. Abdica te communibus humanę vitæ voluptatibus, neglige rem familiarem, ne parce formæ, ne somno, ne valetudini. Boni consule iacturam oculorum, accerse præmaturum senium, contemne vitæ detrimentum, vt plurimorum odiũ in te concites, plurium inuidiam, vt pro tot vigilijs ronchos aliquot auferas. Quem quæso hæc non deterreãt? capessendis huiusmodi laboribus, nisi quis sit animo planè Herculeo, qui possit alios iuuandi studio quiduis & facere & pati? Commouit hæc cogitatio nonnihil animum meum, vt verum fatear, atq; in medijs huius operis exantlandis laboribus lassitudo quædam oborta est, cogitanti nimirum, qualibus viris, quos nostra vidit ætas, quàm maligne fama respondeat, etiam aliquanto iam tempore defunctis, quàm irreuerenter despiciantur ab ijs quos vere dixeris indignos, qui illis matellam, vt dicitur, porrigant, quàm ingrate carpantur à semidoctis, quàm pauci etiam inter eruditos, qui candide plenoq; laudent ore. Alius desiderat aliquid, alius inuenit quod non probet, alius vitam incessit, alius fastidienter laudat, vt præstiterit vituperasse. Porrò nulli iudicant iniquius, quàm vel semidocti

qui doctrinam alienam sua metiuntur,& reprehendenduum existimant quicquid ipsi non didicerunt
vel eruditi,qui nondum hoc laboris genus degustarunt. Nam hi planè iuxta Græcorum prouerbiũ
ἀπὸ πύργου κρίνουσιν ἀχαιοὺς,& ipsi stãtes in littore,nauigantis artẽ ac discrimen spectant otiosi. Quod
si fecissent periculum,vt minore fastidio,ita maiore cum venia legerent aliorum lucubrationes. Hoc
itaq; cum videam tantis in re literaria proceribus,vel heroibus magis accidere, quid tandem augu-
rer futurum de me,cuius omnia quàm ad illos mediocria , vel vti verius dicam , nulla sint,equidem
non sum nescius:præsertim in hoc scripti genere,in quo multo plus est laboris,quàm quisquam cõ
iectet,qui periculum ipse nunquam fecerit? Deinde multis de causis lapsus facillimus. Postremo nus
quam citius inuenerit quiuis quod desideret. Quare non arbitror futurum alienum , si postea quàm
ipse locus admonuisse videtur,super hisce rebus pauca disseram,non quo meum iactitem ingenium
aut ostentem industriam,sed vt lectorem mihi reddam æquiorem. Erit autem certo multo minus ini
quus quisquis perpenderit,quàm immensis sudoribus,quàm infinitis difficultatibus,hæc adagiorum
quantumlibet rudis sylua mihi constiterit. Iam hic igitur primus esto calculus,rerum ipsarum anti-
quitas,non ab Euandro,aut Aboriginibus,sed ἀπὸ κανάκου,quemadmodum dicunt Græci,sed ab ip-
so vsq; Saturni seculo,& siquid est hoc etiam antiquius repetita. Vnde fit vt pleraq; sint à nostrorũ
temporum consuetudine δὶς διὰ πασῶν,quod aiunt,semota. Proinde quid sibi velit adagium,aut di-
uines oportet,& Delium aliquem natatorem requiras,aut ex antiquis authoribus petas enarrationẽ.
Et quibus tandem authoribus? Non ex vno alteróue,aut certis aliquot,quemadmodum vsu venit in
alijs argumentis. Veluti siquis instituat de arte dicendi conscribere,certos quosdam habet & idoneos
authores,& eos non admodum sanè multos,quos imitari sufficiat. At hic quicquid est scriptorum,ve
terum,recentium,bonorum simul & malorum,in vtraq; lingua , in omnijugi disciplina,breuiter in
omni scripti genere,necessum fuit,non dicam euoluere,sed curiosius ac penitius excutere,rimariq;.
Siquidem adagia,ceu gemmulæ,quòd minuta sint, fallunt nonnunquam venantis oculos, ni acrius
intendas. Præterea nec obuia sunt omnia,sed pleraq; retrusa,vt prius eruenda tibi sint,quàm colligẽ
da. Quis autem satis æstimet,quàm infiniti laboris sit,res tam minutulas , ceu per omnia maria ter-
rasq; rimari? Vix ætas humana suffecerit,tot vtriusq; linguæ poetas, tot grammaticos , tot oratores,
tot dialecticos,tot sophistas,tot historicos,tot mathematicos,tot philosophos,tot theologos,quorum
vel titulis recensendis defatigetur aliquis,excutere,ac reuoluere,neq; id semel , sed sursum ac deor-
sum in his,vtcunq; res postularit,Sisyphi saxum voluere. Iam hoc,opinor,nemo non videt, nemo nõ
fatetur esse maximum. At ea quota portio quæso nostri sudoris? En tibi restat agmen penè maius in
terpretum,in quibus aliorum supinitas atq; indiligentia,non nullorum etiam imperitia(nam hi quo-
que sunt euoluendi,nimirum vt aliquando legas aurum è stercore)non mediocrem sarcinam adiun
xere nostris laboribus. Age vero quid ego nũc allegem prodigiosam librorum deprauationem,quæ
sic Latinorum pariter & Græcorum codices omneis occupauit,vt quicquid attigeris citaturus,vix vn
quam contingat,quin aut manifestum mendum offendat,aut suboleat occultum? Ibi vero sudor no
uus,exploranda,corrogandaq; exemplaria, nec ea sanè pauca , quo videlicet è multis vnum aliquod
contingat emendatius,aut multorum collatione,quod verum ac germanum sit,quasi diuines. Feren
dum hoc quoq;,nisi penè toties accideret quoties citaueris aliquid . Citandum autem passim. His tã
multis appone & illum calculum,haudquaquam opinor aspernandum,quòd opera veterum,ex qui-
bus ceu fontibus hausta sunt prouerbia,magna ex parte desiderantur . Siquidem vtraq; Græcorum
Comœdia funditus intercidit,vno excepto Aristophane. Latinorum item tragœdia,præter vnum Se
necam. Fortassis & hoc tolerari poterat,si modo lucubrationes illorum extarent,qui prouerbia ab il
lis collecta,commentarijs sunt interpretati. Quorum de numero sunt Aristoteles,Chrysippus, Clear
chus,Didymus,Tarrhæus,cumq; his alij nonnulli , quorum ne tantulum quidem fragmentum ad
nos peruenit. Supersunt igitur nobis recentiores quiddam vt indiligentes, nulloq; delectu,ita ieiuni
quoq; mutiliq;,velut Zenobius,Diogenianus Suidas,quibus haud dum constitui,malam'ne gratiam
debeamus,qui ex tam absolutis,tamq; copiosis authoribus,tam paucula quædam,tamq; nuda nobis
tradiderint:an bonam,quòd illorum studio qualiacunq; fragmenta vetustatis ad nos permanarint:
nisi siquis id etiam horum epitomis acceptum ferat,quòd illi neglecti perierunt. Quemadmodũ La-
tini quidam Liuij interitum Floro,Trogi Pompeij Iustino,Iuris Cæsarei Iustiniano, Theologiæ,sen
tentiarum,vt vocant,authori,solent imputare,neq; id prorsus ab re,mea quidem sententia . Quid q
inter hos vsqueadeo non conuenit,vt sæpenumero secum pugnantia scribant, vt hoc deniq: pondus
accedat tuis laboribus,non euoluendi solum eadem de re varios interpretes,verumetiam iterum at-

que iterum inspiciendi, conferendi, perpendi, iudicandi. Nunc illud etiam mihi cogita, in alijs libris sæpe locum esse ingenio, vt adsit inueniendi, ceu pariendi voluptas, possisq; quouis loco, quouis tempore, mentis agitatione portionem aliquam operis absoluere, quantumq; valueris ingenij celeritate, tantum maturare quod institueris: hic velut alligatus pistrino, non sineris vel latum, vt aiunt, pedem à codicibus discedere. Totum enim ferè negotium pendet à codicum copia, præcipue Græcorum, quorum iam quanta sit inopia, nemo nescit. Vnde fit, vt partim oculos conteras in voluminibus cariosis, situ obsitis, laceris, mutilis, à tineis ac blattis vndiq; derosis: tum autem non raro lectu etiā difcillimis, breuiter eiusmodi, vt qui in eis diutile versetur, facile cariē & senium quoddā sibi contrahat, partim etiam alienis. Quod ipsum quanti referat, vel me tacente, protinus agnoscunt ij, qui fecere periculum. Vt ne dicam interim illud, siquid in huiusmodi commentarijs voluptatis est, id totum esse lectoris, ad scriptorem nihil attinere præter odiosum illum: ac semper eundem colligendi, conuerrendi, explicandi, verrendique laborem. Atqui voluptas vna res est, vt vere dixit Aristoteles, quæ præstat vt in labore diu perseuerare possimus. Alibi licet ingenio ludere, licet eloquentiæ flosculis aliquando lasciuire. Sunt excessus amœni, in quibus lassus desideas, ingenijque vires refocilles. Cum in omni negotio, tum præcipue in literis, varietas satietatem arcet, neque patitur oboriri tædium. At hic mihi non δὶς κράμβη, quemadmodum est in Græcorum prouerbijs, sed ter millies eadē illa repetenda fuerunt. Quid sibi vellet adagium, vnde natum esset, & quem in vsum conueniret, vt non alibi magis quàm hic locum haberet illud Græcis tritum adagium, ὑπέρ τὴν περιστροφή. Postremo nonnulla voluptatis pars est, huiusmodi tractare res, quæ tractatu nitescant, quæq́ vltro splendorem & orationis copiam authori suppeditent. Hic quæ tractantur, omnia sunt eiusmodi, vt vsu, non tractatione splendescant, ac tum demum genuinam suam ostendant gratiam cum gemmarum instar commode inserta orationi visuntur. Separata frigent minutula leuiaque quæpiam esse videntur. Adde nunc, quod alibi summa rerum opus æstimatus, & lector non aliter quàm scriptor laborat: huiusmodi quoniam carptim leguntur, qui legit, ad vnum quodlibet prouerbium animum adfert integrum, otiosum, nonnulli fortassis auidum etiam, alius contrà fastidientem. Quàm autem iniqua interim mea conditio, à quo illud requiritur, vt in singulis adagionibus expleam otiosum, satiem auidum, satisfaciam fastidioso. Accedit ad hæc omnia Græca vertendi labor, quem profecto nemo non difficillimum iudicabit, nisi qui nunquam annixus sit, vt ex bene Græcis bene Latina faceret. Hic mihi rursum perpende tantam authorum varietatem, quorum vnicuiq; suus reddēdus stilus: cogita tot carminum genera, quorum in hoc opere tam ingens incidit turba: nam arbitror esse non pauciora decem milibus: vt siquis hoc mensium spatio, quibus laborem hunc absoluimus, tantum carmina tam multa Latine reddidisset, idq́; carmine, non videatur vsquequaq; insimulandus ignauiæ. Porrò quid alij sensuri sint, nescio. Equidem etiam illud arbitror esse nonnihil, in tam immenso prouerbiorum numero meminisse, quid quo loco dixeris, neq; rerum turba confundi. Proinde qui in tantis difficultatibus versetur, quas omneis vel percensere sit difficillimum, quid mirum siquando labi contingat maxime festinantem? Cur autem mihi festinandum fuerit, mox reddetur ratio. Quod si Flaccus etiā in alijs argumentis, in quibus hæc absunt incommoda, dat veniam maculis, quas aut incuria fudit,

Aut humana parum cauit natura,

Si concedendum putat, vt in opere longiusculo somnus obrepat: si non indignatur Homero alicubi dormitanti, quid tandem causæ est, cur mare cœlo misceamus, si pauculi fortè errores in huiusmodi deprehendantur opere, in quo præter communes illas labendi causas, nec liberū sit rem tuis auspicijs peragere, & eiusmodi duces habeas, qui subinde præbeant ansam errandi? Vt ne quid dicam interim de codicum mendis, quæ nonnunquam doctissmis viris imponunt: vt sileam de tædio, quod vel præcipue consueuit ingenij vigorem hebetare: vt tacem de tam varia rerum omnijugarum quasi sartagine, qua fit vt animus huc atq; illuc in tā multa distractus, non possit semper sibi præsens esse. Reliquum esse videtur, vt paucis occurramus & ijs, quos auguror in hac nostra sylua curæ diligentiæq; plusculum desideraturos. Nam quosdā hoc animo esse video, vt libros mole, non eruditione metiantur, & id demū absolutū existiment, vbi nihil adiungi possit, supersint pleraq;, quibus nihil satis nisi quod impendio nimiū, atq; ibi deniq; copiam esse iudicant, cum ad satietatē vbiq; dicuntur omnia. Horum igitur quispiā dicet, quædam à me copiosius locupletiusq; tractari potuisse. Tum autem in euoluendis authoribus occurret alicui locus aliquis, qui ad prouerbium faciat, aut non faciat, sed illi facere videatur, hunc protinus cauillabitur præteritum à nobis. Principiò quis rogo tā arrogans, qui illud ausit ꝓfiteri? quis tā iniquus vt exigat, in huiusmodi scripti genere, ne quis omnino prætereatur

locus vt nihil non legeris,nihil non annotaris,nihil non apparueris,itáne statim in tam immensa re-
rum turba succurrit quod oportuit,quoq; oportuit loco? Deinde quæ tandem futura fuerat ista mole-
sta diligentia,vndecunq; conquirere,quicquid quocunq; modo poterat ad prouerbij locupletationē
accommodari? Quis tandem futurus fuerat voluminum,aut modus,aut finis,si Sardonium risum,vt
hoc exempli causa ponam,explicans totius huius insulæ descriptionem è Geographorum omnium
libris repetere voluissem,loci situm,gentis antiquitatem,originem à capite,quod aiunt,vsq; ad calcē
percensere? Deinde quæ sit eius herbæ species,quæ vis,quicquid apud vllum medicorum super hac
literis proditum inueniatur,in vnum conuerrere ? Ad hæc qui risus ille gignatur, quibusq; de causis
apppareat in moriente,ex physicorum sententia commemorare? Deinde quibus hoc risus genus ali-
quando fuerit familiare,ex omnibus historiarum monimentis perquirere? Tum autem, quàm hic ri-
sus virum probum dedeceat.In summa quicquid de laudato aut illaudato risu legatur apud morales
philosophos,ac poetas,id omne in eundem congerere aceruum? Postremo si quod apophthegma, si-
quid vrbane dictum,siquod memorabile factum,siquis apologus,siqua fabula,siqua sententia, siquid
omnino vel affine,vel contrarium,quod ad explicationem adagionis vtcunq; trahi queat, id vniuer-
sum accumulare? Hoc propositi si mihi fuisset,quis non videt ex singulis adagijs singula volumina
reddi potuisse? Quî minus absurdum hoc,quàm si prouerbium,ἰλιὰς κακῶν enarraturus, vniuersum
bellum Troianum,à gemino,sicut ait Flaccus,ouo,pergam ordiri? aut explicaturus ὀδύσσειον μηχά-
νημα,vniuersum Odysseæ retexam argumentum ? Deinde quàm frequenter hic incidunt loci com-
munes,de morte,de vita,de amicitia,de simultate,de iusto atq; iniusto:sed inepte facio,qui eos recen-
sere pergam,cum totidem penè numero sint,quot ipsa prouerbia , quos haud magni negotij fuerat
ita declamatorijs locupletare rationibus vt singuli vel in voluminis magnitudinem fuerint exituri.
At istam sanè diligentiam,præterquàm quod ea stultissima futura fuerit,ne præstare quidem possit
qui scribit Chiliadas,neq; ferre qui legit.Itaq; magis arbitratus sum,in hoc opere modum esse quæ-
rendum mihi quàm copiam,exitum potius quàm progressum. Quanquam siquid properantibus no-
bis velut obiter in mentem venit,quod & dignum cognitu videretur & à prouerbio non alienum,id
quidem non sumus grauati,ceu auctarium adijcere. Deniq; sunt aliquot loci(cur enim non ingenue
fatear?)sed hi non admodum multi,in quibus & ipsi desideramus nonnihil , quos tamen existimaui-
mus omnino silentio prætereundos,tametsi nobis non vsquequaq; satisfrcerēt ea,quæ super his apud
authores adhuc reperissemus:sed vel in hoc recensere visum est , vt alijs quibus seu plus est otij, seu
maior librorum copia,seu memoria felicior, & vberior eruditio, diligentius vestigandi ministrare-
mus occasionem,ipsi Comicum interim illud vsurpantes.οὐχ ὡς θελόμεθα,ἀλλ᾽ ὡς δυνάμεθα. Vide-
bam & ordinem nonnullum induci posse.si similium dissimilium,contrariorum,confiniumq; ratio-
nem secutus,titulos quamplurimos proposuissem,& vnumquodq; prouerbium,velut ad suam clas-
sem retulissem. Verum hunc prudens omisi,partim quòd in huiusmodi miscellaneis hoc ipsum mi-
hi videretur,nescio quo pacto decere,si nullus adsit ordo:partim quia videbam,si omnia eiusdē sen-
tentiæ,velut in eandem classem infulsissem,futurum vt ex æqualitate lectori tædinm oboriretur, ac
subinde nauseans clamaret illud,δὶς κράμβη θάνατος,καὶ ὁ Διὸς κόρινθος ἐστιν ἐν τῷ βιβλίῳ.partim quod
me deterruerit magnitudo laboris. Cur enim mentiar? Perspiciebam id fieri non posse,nisi totū opus
denuo,à capite vsq; calcem retexuissem,neq; cogitandum de editione nisi iam supremum illū Co-
lophonem addidissem,vt vere iam opus futurum fuerit Horatiano nouennio.At nunc licuit etiā in-
ter edendum adiungere,siquid occurreret indignum quod prætermitteretur . Porrò autem , vix ad-
ducor vt credam vllos tam iniquos futuros,quanquam & hos futuros arbitror,vt eloquentiam etiam
exigant,primum ab homine Hollando,hoc est plus quàm Bœoto,sed extra iocum,in opere,quod to-
tum ac proprie sit ad docendum accommodatum , & ad docendum res , non illas quidem indignas
cognitu,sed ita minutas atq; humiles,vt non modo non flagitent orationis ornamenta,copiamq;,ve-
rumetiam repellant ac repudient.In tam varia rerum consarcinatione,in tam assidua nomenclatu-
ra scriptorum etiam humilium,quæ mihi docendi causa crassius etiam & pinguius erat adhibenda,
in tam frequenti Græcanici sermonis interiectione,in tam crebra traductione,quis erat splendori lo-
cus,qui nitor,quæ æquabilitas,qui fluxus orationis esse poterat? M. Tullius non requirit eloquentiā
à philosopho,& quisquam eam requirat à parœmiographo ? Seneca nusquā desiderat eam, nisi cum
paruo constat,cum vltro adest,vt res magnas magnifice prosequatur:at hic affectare rhetorum sup-
pellectilem,obsecro quid aliud erat,quā quod aiunt,ἐν τῇ φακῇ μύρον; & τῶν πυγμαίων ἀκροθίνια κολοσ-
σῷ ἐφαρμόζειν; vt ne dicam,τὴν χύτραν ποικίλλειν. Me quidem,quanquam in alijs non aspernor, nun-

quam

quam magnopere cœpit eloquentiæ studium, sed nescio quo pacto magis semper arrisit cordata, q̃ picta fucis oratio, dum absint sordes, dum mihi sententiam animi non incommode repræsentet. Quòd siqua nobis dicendi virtus aliquando comparata fuisset, eam necessum erat, in tam diutina, tã varia, tam tumultuaria Græcorum & Latinorũ authorum euolutione perire. Quandoquidem vbertas hæc, vel Tullio teste, breui etiam intermissiuncula solet sterilescere. Tum si res ipsa maxima reciperet ornamenta dicendi, ne vacabat quidem. Quin omne tempus tot euoluendis libris, tot annotandis locis, tot rebus memoria complectendis angustum etiam erat. Quanquam hæc ipsa verbis nõ omnino malis efferre, nonnullam, opinor, eloquentiæ partem existimabit is, cui vere cognitum fuerit, quid sit eloquentia. Nihil enim moror istos quosdam eloquentiæ penè dixerim simios, qui dicendi virtutes inani quodam ac puerili vocum tinnitu metiuntur, atq; vbi multorum deniq; dierum lucubratione vnum aut alterum flosculum suis intertexuerint scriptis, & quatuor è Cicerone, ac totidem è Sallustio voculas asperserint, protinus apicem Romanæ facundiæ assecutos se credunt. Tum displicet D. Hieronymi stilus, tum putet Prudentius, tum elingue, mutum, infans esse videtur, vbicunq; non viderint quatuor illas M. Tullij voculas. His siquãdo factum esset periculum, quid sit huiusmodi, sicut videntur, nugas libris prosequi, fortassis & suam agnoscerent infantiam, & alienam eloquentiam minus impudenter contemnerent. Sed dixerit mihi quispiam monitor haud aspernandus. Atqui hoc ipsum elegans erat, artificio dicendi rebus minutis nonnihil amplitudinis addere, humilibus adiungere dignitatis aliquid, & vt inquit Vergilius,

Exiguis hunc addere rebus honorem.

Neq; vero non vacasset, si modo separasses colligendi & expoliendi operam, ac iustum his rebus temporis spatium impertisses. Quę necessitas erat vt iuxta Plautinũ dictum, simul & sorberes & flares? Quis adegit, vt præcipitares editionem? & opus tam ingens, tam operosum, vt ita dixerim, sesquianno perficeres, perfectum statim euulgares? Quod si Flacci præceptum secutus, vigilias tuas in nonũ pressisses annum, fieri poterat, vt non solum eloquentiæ gratiam adiungeres, verumetiam & copiosius & emendatius opus in lucem exiret, nec esset cuius te pœniteret, nec cui quicquam apponi velles. Alioquin aut non oportuit suscipere prouinciam, aut erat suceptę per omnia satisfaciendum. Hic ego profecto, neq; enim mihi moris est refragari veris, nonnullam culpæ partem agnoscam necesse est. Neq; enim me clam erat, opus hoc requirere, non theologum hominem, qui literas antiquas leuiter ac veluti prætercurrens degustasset, sed qui vitam omnem euoluendis, interpretandis, excutiendis id genus authoribus contriuisset, cuiq; non tantum immorari, sed immori quoq; studijs huiusmodi licuisset. Planè perspiciebam, hunc laborem nec vnius esse hominis, nec vnius Bibliothecæ, nec paucorum annorum, quem nos soli, nostroque, vt aiunt, Marte breuius sesquianno absoluimus, vna duntaxat adiuti bibliotheca, nimirum Aldina, copiosissima quidem illa, quaq; non alia bonis libris, præcipue Græcis instructior, vt ex qua, ceu fonte, omnes bonæ bibliothecæ per omnem vsq; orbem nascuntur ac propagantur. Itaq; locupletissima quidem, non diffiteor, sed tamen vna. Verum est quo culpam hanc, si non purgare, certe minuere possim: primum quod olim me ad hoc muneris suscipiẽdum non tam incitauit ratio quàm induxit casus, & amicorum preces impulerunt, quibus equidem cum nec aliàs vnquam magnopere repugnare possim, tum vero Mœcenas ille meus Gulielmus Mõtoius, inter aulæ Britanicæ proceres eximius, hoc à me contendebat, sic meritus, sic charus, vt omnia mihi posthabenda ducam, quoties illius mos gerendus est voluntati. Quod philosophorum etiã dogmata concedunt vt in gratiam amicorum nõnunquam aliquantulum à recto deflectamus, mihi dandam esse veniam arbitror, qui dum tanto amico gratum facere studeo, prouinciam suscepi pulcherrimam quidem illam, sed mihi fortasse non perinde aptam, præcipue cum viderem eruditorum neminem hoc negotij capessere, non quòd impares sese iudicarent, vt equidem opinor, sed quòd vigilias illas immensas viderent atq; refugerent, maximè cum intelligerent gloriæ prouentum laboribus minorem futurum. Deinde cum videremns hanc esse operis suscepti naturã, vt ipsum in se nullum haberet modum, videlicet necessum habuimus modum illius, non ipsius ratione, sed nostris occupationibus metiri, vt tantum impenderemus operæ, non quantum postulabat, sed quantum à nostris studijs citra vitium decidere posse videbamur. Itaq; paulo festinantius absoluimus, partim quòd in hoc opere nobis veluti peregrinari videremur: partim quo his absolutis, toto pectore reuerti ad ea quæ nostræ sunt propria professionis, quæq; ad menses aliquot intermissimus, amici voluntatem magis, quàm nostrum iudicium secuti. Quanquam Horatiano præcepto non ita valde cõmoueor. Hoc enim ille præcepit ijs, qui ad ingenij laudem scriberent. Nos præter vtilitatem lectoris nihil specta-

nimus. Præcepit ijs, qui carmen conscriberent, in quo teste Plinio, summa desideratur eloquentia, nos adagiorum commentaria colligimus. Deniq; nouennem istam curam, quam tamen nec ipse præstitit in carmen, fortassis præstiterit aliquis in centuria. Verum eãdem in Chiliadibus, tum perquam arduum esse videatur præstare, tum requirere parum humanum, cum hoc ipsum abunde laboriosum sit, vel scribere Chiliadas, vt ne adiungas toties mutandi laborem, qui priore videtur non paulo difficilior. Quanquam equidem arbitror curam quam requirit Horatius, non temporum spatijs, sed intentione metiendã esse, qua quidẽ de re, vere possum affirmare, me summis annixum viribus, vt quod tempori detractum videretur, id vigilantia atq; assiduitate studij pensarem, vt sperem candidos lectores ne hanc partem omnino desideraturos. Nam si spatij rationẽ habeas, præcipitauimus opus: si noctes diesq́; infatigabili studio desudatas æstimes, maturauimus. Quòd si non modis omnibus nostra cura respondet operi, illud certe constabit, me quicunq; vnquam de prouerbijs conscripsere, vel apud Græcos, vel apud Latinos, loquor de ijs quorum extant commentarij, diligentia, non mediocri spatio præcessisse. Postremo quoniam & infinitum est opus, & ad communem vtilitatem paratum, age quid vetat, quo minus operam partiti, communi studio perficiamus. Ego meum persolui pensum, & fessus lampada trado: succedat, qui vices operis excipiat. Ego syluam ministraui, non omnino, sicut opinor, malignam: accedant qui dolent, qui perpoliant, qui variegent. Ego partẽ eam absolui, in qua plurimum fuit laboris, gloriæ minimum: non pigeat alios adiungere, quod & facillimum erit, splẽdidissimum. Mea nihil refert quocunq; nomine legatur, non laborabo, penes quemcunq; summa gloriæ futura est, modo nos occasionem dederimus, vt ad studiosos tanta manarit vtilitas. Neq; vero vel tantillum offendar, siquis nostra castigabit eruditior, locupletabit diligentior, digeret exactior, illustrabit eloquentior, expoliet otiosior, vindicabit felicior, dum id cum publica studiosorum commoditate fiat, quam vnam vsqueadeo spectauimus in hoc opere, vt nostri nullam rationẽ habuerimus. Alioqui poteram & ipse, quod pleriq; faciunt, eiusmodi laborem deligere, qui longe minoribus sudoribus mihi constitisset, idemq́; longe maiorem gloriæ fructum attulisset. Quis enim non iudicasset egregium ac magnificum facinus, si totum Demosthenem, aut Platonem, aut alium aliquem huiusmodi Latinis aurib. tradidissem? Atqui dictu difficile sit, quãto minore tẽporis, vigilarũ, oleiq; impẽdio munus hoc conficere licuisset, quàm has, sicuti videntur, nugas congerere. Poteram ex tanto numero duas aut treis centurias mihi deligere. atq; in his expoliendis, locupletandis, elimandis, omneis ingenij neruos intendere, non paulo minore laborum semente, multo tamen vberiorem famæ messem mihi paraturus. Verum hoc fuerat meum priuatim, non publicum studiosorum agere negotiũ. Atqui, sicut ego quidem arbitror oportet in restituenda literaria re animum Herculanum præstare, hoc est nullo tuo incommodo à communi vtilitate curanda vel deterreri, vel defatigari. Sed his de rebus plus satis, ac iandudum vereor, ne quibus Herculani laboris instar esse videatur, hunc tam prolixum sermonem, in quem nos Herculani laboris adagium induxit, perlegere. Quare finem faciã, sed si illud addidero, cum hæc primum ederentur, me labores omneis Herculeos superasse. Siquidẽ ille semper aliàs inuictus, duobus simul monstris par esse non potuit. Itaq; fugiens, prouerbium nobis relinquere maluit, quàm Martem experiri, satius esse ducens, rideri incolumem, quàm laudari extinctum. Nobis autem eodem tempore cum duobus monstris immanibus fuit congrediendum, quorum vtrumuis tantum habebat negotij, vt multos Hercules requireret, tantum abest, vt vnicus homuntio duobus par esse possit. Nam Basileæ simul typis excudebantur adagiorũ Chiliades, sic emẽdatæ, locupletatæq́;, vt non minoris mihi constiterit instauratio, quàm prior editio, quam Venetiæ apud Aldum Manutium peregimus. Et vniuersæ D. Hieronymi lucubrationes, è quibus vt maximã, ita difficillimam quoq; partem mihi proprie sumpsi, nempe libros epistolares, haud leuem per Musas prouinciam, sicui tantum voluminum vel euoluendum modo sit. Nunc deum immortalem, quã grauis cum mendarum portentis, quibus illic scatebant omnia, mihi fuit lucta. Quanto sudore reponenda Græca, quæ vir ille passim admiscet. Nam ea plerunq; vel deerant, vel perperam erant addita. Neq; vero mediocribus mihi vigilijs constiterunt qualiacunq; illa scholia, quæ cum suis argumentis adiecimus, non solum ob id, quòd in re primum à nobis tentata non esset quem sequerer, cuius inuentis adiuuarer, verumetiam quòd, vt Romulum narrant, non minus magnificum fuisse suorum facinorum ostentatorem, quàm rerum egregiarum gestorem: Ita D. Hieronymus, vt diuitem quendã ex omni disciplinarum & authorum genere constructam penum habuit in pectore: ita nemo doctrinæ suæ opes in scriptis ambitiosius, vt ita dicam, ostentat. Adeo sancta quadam gloria, quicquid in vetere, quicquid in nouo instrumento retrusum, quicquid in fabulis, in historiis, quicquid in Græcis, quic-

quid

quid in Hebraicis literis exquisitum, id obijcit, infulcit, inculcat. Iam in ordine digerendo, qui varie à diuersis erat confusis, & si nulla est ingenij laus, tamen haud parum fuit molestiæ, Tanta rerum moles huic homuncioni sustinenda fuit, & quidem vni. Nisi quòd vocibus aliquot Hebraicis, quòd eas litetas leuiter, ac primoribus modo, quod dici solet, labris degustassemus, Brunonis Ammerbachij, doctissimi pariter ac modestissimi iuuenis opera sumus nonnihil adiuti. Cui vicissim reliquam huius operis portionem exequenti, in Græcis ac Latinis restituendis locis aliquot adfuimus, operam ope ra pensantes. Vt ne commemorem interim nonnihil fuisse negotij, vt quæ Hieronymianis lucubramentis falso titulo fuerant admista, partim erudita, partim iuxta indocta & infantia, nonnulla dementiæ quoque speciem præ se ferentia, certis coniecturis, ceu vestigijs quibusdam deprehenderemus, atque exempta, suis adderemus locis. Dein vt hominis sanctissimi vitam, ab alijs non vanissime modo, verumetiam insulsissime proditam, ex omnibus ipsius monumentis colligeremus. Adde iam, quòd huiusmodi laborum ea ratio est, vt fructus & vtilitas ad omnes perueniat, molestiam nemo sentiat, nisi vnus ille qui sustinet. Neque enim illud animaduertit lector, qui totos libros inoffensus decurrit, nobis aliquoties ad vnam voculam dies aliquot resistēdum fuisse. Nec intelligit, aut si intelligit, certe non meminit, quantis difficultatibus nobis constiterit illa, qua legens fruitur, facilitas, quantisq; molestijs ea molestia sit adempta cæteris. Proinde soleo & ipse mihi quarta luna videri natus, cui nescio quo fato contigit, in huiusmodi plusquam Herculaneos labores incidere.

Effugi malum, inueni bonum. 2

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id est, Euasi mala, sum nactus meliora.
Hemistichium prouerbiale, dici solitum siquando fortuna lautior cuipiam contigisset. Natum aiunt cæremonijs nuptialibus. Nam Athenis mos erat, vt nuptijs puer quispiam induceretur vndique spineis frondibus, & quernis glandibus opertus, coronatusque, cunas gestans panibus impletas. Dicebat autem hæc:
Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.
Ea vox bene ominabatur sponso, sponsæq;, tanquam ad meliorem vsq; fortunam profecturis. Malū enim vocabat spinas & glandes, panes bonum, propterea quòd steriles spinæ, iuxta prouerbium, quod alio posuimus loco, οὗ γὰρ ἄκανθαι. Et glandibus victitabant agrestes illi prisci, iuxta illud, ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. Reperto frumentorum vsu, glandium esus fastidiri cœptus. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte significat id dici solere ab ijs qui initiabantur, cum peractis iniurijs, quibus agitabantur ante mysteria, iam ad honorem initiationis admitterentur. Nam Aeschini obijcit, quòd noctu ministrans initiandis, absterso luto iussit eos dicere:
Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. Aristophanes in Pluto,
Ἔπειτα πλουτῶν οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῇ. id est,
Vbi diues est, haud lente gaudet amplius.
De iuuene qui nactus Plutum fastidijt anum, cui pauper morem gesserat. Diuersum est huic quod Iulius Pollux lib. 6. refert ex Eupolide,
Οἴνου παρόντος, ὄξος ἠράσθη πιεῖν. id est,
Præsente vino bibere acetum maluit. Adagium à Zenodoto refertur.

Aegypti nuptiæ. 3

Αἰγύπτου γάμος, id est, Aegypti nuptiæ, inauspicatæ & infelices dicebantur. Sumptum à notissima fabula Aegypti, qui filios quinquaginta, totidem fratris filiabus maritos dedit. At hi præter vnū omnes à sponsis iugulati sunt. Torqueri poterit in simulatam amicitiam, aut in munus honoris gratia datum in speciem, cum reuera quæratur pernicies ei cui datur. Ita nonnunquam ex affinitatibus aut fœderibus principum atrocia nascuntur exitia.

Aedilitatem gerit sine populi suffragio. 4

Plautus in Sticho: Sine populi suffragio, tamen ædilitatem hic quidem gerit. Vbi quis imperiosior est in alieno negotio, aut in ædibus alienis. Nam Plautus ad parasitum respicit in domo non sua mandantem & imperantem, non aliter ac sua. His confine est quod habetur apud Ciceronem lib. 3. De legibus. Sed quæro quid hac re sit turpius, quàm sine prouocatione senator, legatus sine mandatis. Item in 13. Philippica. Senator voluntarius lectus ipse à se.

Pax redimenda. 5

Diuus Augustinus Homilia 10. narrat apud Pœnos huiusmodi vetus prouerbium fuisse celebre. Vt habeas quietum tempus, perde aliquid. Raro carent lite, qui nusquam sustinent de suo iure

concedere. Magnum interdum est lucrum, iactura rei molestiam & inquietudinem exclusisse.

6

E duobus tria vides.

Ἐκ δυοῖν τρία βλέπεις. id est, E duobus tria vides. Iocus prouerbialis in eos qui vel ætate, vel ebrietate, vel alio quopiam oculorum vitio cæcutiunt. Huc pertinet illud Maronis:

Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas. Item illud Iuuenalis:

Et geminis consurgere mensa lucernis.

In antiquis quibusdam exemplaribus inuenio scriptum hoc pacto, ἐν δυοῖν τρία βλέπεις, id est, In duobus tria vides, idque dici solitum, vbi quis aliud pro alio videt, fallentibus oculis. Venustius fiet, si ad animi iudicium deflectatur.

7

Edentulus vescentium dentibus inuidet.

Diuus Hieronymus epistolam illam eruditissimam quam ad Magnum oratorem inscripsit, huiusmodi clausit prouerbio. Cui quæso vt suadeas, ne vescentium dentibus edentulus inuideat, & oculos caprearum talpa contemnat, hoc est, ne quod ipsi non contigit, alijs inuideat. Sic enim est fermè hominum quorundam ingenium, vt quisque laudet quantum se sperat assequi posse: siquid vltra vires suas esse senserint, id negant disci oportere. Breuiter paucos inuenias, qui quod in sese desperent, in alijs probent: idque non alia in re magis quàm in literarum studijs. Hieronymus videtur græcã illam reddidisse sententiam.

Αὐτὸς πενωθεὶς τοῖς ἔχουσι μὴ φθόνει. id est, Ne pauper ipse ijs inuide qui possident.

8

Iisdem vescentes cepis.

Ταὐτὸν θύμον φαγόντες. id est, Qui idem ederunt thymũ. Prouerbiali figura dictum ab Aristoph. in Pluto. Congruit in pauperes ac bonos viros inter sese amicos. θύμον enim vilissimum herbę genus quo tenues & agrestes vtcunq; vitam sustinent: quidam cepam agrestem esse putant, etiamsi dissentiant Plinius & Dioscorides. Suidas admonet agrestris ac vilis herbæ genus esse, cuius esu Comicus paupertatem vescentium voluerit intelligi. Quemadmodum Hesiodus per maluam & asphodelum tenues significauit. Huic affine quod scriptum est apud Iuuenalem:

Quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?

9

Solidos è clibano boues.

Aristophanes in Acharnensibus:

Παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους Ἐκ κριβάνου βοῦς.
Καὶ τίς εἶδεν πώποτε βοῦς κριβανίτας; id est,

Deinde nobis præbuit
E clibano totos boues. & quis rogo
Conspexit vnquam clibano coctos boues?

Antiphanes apud Athenæum lib. 4. facit quendam querentem de frugalitate Græcorum, qui paululum carnium apponerent, cum maiores soleant totos boues, ceruos & arietes assos apponere. Quin & regi Persarum coquum, totum camelum assum, atque etiamnum calidum apposuisse. At ego mibi malim perdiculam assam & calidam apponi. Idem in eodem libro tradidit ex Herodoto, apud Persas diebus natalicijs fuisse morem, vt diuites bouem asinum, equum & camelum apponerent totos in clibano aut camino coctos. Prouerbialis hyperbole de barbarica rerum copia, siue de lauticijs affatim subministratis. Antiquitus enim in delicijs erãt cibi in clibano cocti. Primum enim panis in clibano decoqui cœptus, quem κριβανίτην, id est, clibanarium vocabant eaq; res vsqueadeo visa est noua, vt etiam prouerbio locum fecerit: deinde carnes & pisces eodem modo coqui cœperũt. Vnde & thumi, & id genus alia, in clibano cocta, xeniorum vice missitabantur amicis.

10

Drachmæ grando.

Δραχμὴ χαλαζῶσα. id est, Drachma grandinans. De lucro, quod tanquam cœlitus omissum obtigit. Nam olim theatrale præmium erat drachma, quæ velut grandinis in morum in populum spargebatur. Id à Diophanto tradunt institutum. Vnde siquando grando accidisset, per iocum aiebant, δραχμὴ χαλαζῶσα. Missilium mos nec hodie totus extinctus est. Author Zenodotus. Meminit & Hesychius.

11

Duodecim artium.

Δωδεκαμήχανον. id est, Duodecim artium, appellabant callidum, versutum, versipellem, vafrum, ac varijs instructum dolis. Narrant scortum quoddam fuisse nomine Cyrenen, cui cognomentum inditum

inditum δωδεκαμηχάνου, propterea quòd in peragenda Venere, duodecim figuris vsa fuisse dicatur. Imitatum est autem ex Hypsipyle Euripidis tragœdia, in qua δωδεκαμήχανον ἄστρον scripsit, citante Suida. Refertur & in Ranis Aristoph. tametsi interpres pro ἄστρον legisse videtur ἄντρον, vt intelligamus de membro pudendo mulicbri. Aristoph. sic habet, τολμᾷς τἀμὰ μέλη ψέγειν, ἀνὰ τὸ δωδεκαμήχανον κυρήνης μελοποιῶν. id est, Audes tu mea vituperare carmina, qui per duodecim artes Cyrenes poemata fingis.

Duplices viri, 12

Διπλοῦς ἄνδρας. i. Duplices viros prouerbiali ioco vocabant, qui essent lubrica & insyncera fide, quos nunc vulgo etiam bilingues appellant, & Vergilius Tyrios bilingues appellat. Dictum est autem per allusionem, quod pleraq; virorum nomina dissyllaba sint, præsertim seruorum, quorum genus vafrum & fraudulentum habetur. Vnde sensus ambiguus est, potest enim accipi vel de eo qui duabus sederit sellis, vel cui nomen sit dissyllabum. Zenodotus huiusmodi citat epigramma:

Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα,
Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δ' τοῖς τρόποις. id est,

Equidem virum odi duplicem, sermonibus
Probis amicum, cæterum hostem moribus

Est aliquoties & apud Homerum Odyss. Σ.

Οἵ τ' εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ' ὄπιθεν φρονέουσιν. id est,
Qui bene cum dicant, retro mala mente volutant.

Rursum Odyss. P.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον. id est,
Qui bene cum loquerentur, atrocia mente premebant,

Iterum eiusdem operis Σ Θέλγε δὲ θυμὸν
Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα. id est, Pectora blandis
Lenibat dictis, at mens diuersa parabat.

Apud Platonē in Hippia minore citat aliquis hos Homeri versus, qui dicūtur ab Achille ad Vlyssē,

Χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν,
Ὥσπερ δὴ φρονέω τε καὶ ὡς τετελέσθαι οἴω.
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. id est.

Nam decet ingenue quod sentis voce profari.
Haud secus atq; Orci portas hominem execror illum,
Quisquis corde aliud cęlans, aliud sonat ore.

Domi manere oportet belle fortunatum. 13

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸ καλῶς εὐδαίμονα. id est, Domi manendum est, cuncta cui sint prospera. Cui suppetit copia fucultatum, is si velit felicem agere vitam, domi viuat. Nusquam enim viuitur commodius, nusquam liberius. Qui eget, peregrinando rem quærat, ac fortunæ experiatur aleam. Ita Menander,

Οἴκοι μένειν χρὴ καὶ μένειν ἐλεύθερον,
Ἢ μηκέτ' εἶναι τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est,

Domi manere oportet, vt liber siet,
Aut liber esse desinat qui diues est.

Potest in hunc quoq; torqueri sensum. Qui sibi bene conscius est, ne captet ex alienis laudibus gloriam, sed sit suarum virtutum conscientia contentus.

Per hastæ cuspidem currere. 14

Δι' ὀξείας δραμεῖν. id est, Per acutā currere dicebantur, qui in re magnopere periculosa versarentur. ὀξεῖαν enim hastam, siue hastæ cuspidem vocant. Translatum videtur vel à circulatoribus, qui per summas hastarum & gladiorum cuspides ingrediuntur. Vel à militari consuetudine qua fieri solet, vt qui mortem commeritus videretur, is nudus per medias copiarū hastas hinc atq; hinc intentas, ire cogeretur. Nec absurdum, si de Thracia saltatione intelligatur, de qua nobis aliàs dictum est.

Alia Menecles, alia porcellus loquitur. 15

Ἀλλὰ λέγει μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. id est Non eadem loquitur succula, quæ Menecles. Vbi quis multum verborum effutit, quæ nihil ad rem pertineant. Mihi subesse prouerbium videtur tametsi nondum satis liquet vnde natum sit. Alludit ad illud Lucilius in epigrammate, quod quoniā est argutum & elegans, non pigebit subscribere.

Χοιρίδιον καὶ βοῦν ἀπολώλεκα καὶ μίαν αἶγα,
Ὧν χάριν εἴληφας μισθάριον μενέκλεις.
Οὔτε δέ μοι κοινόντι πρὸς ὁ θερνάδαν γέγονται,

Οὔτ' ἀπὸ γῶ κλέπτας τοὺς ἀπὸ θερμοπυλῶν.
Ἀλλὰ πρὸς εὐτυχίδην ἔχομεν κρίσιν, ὥστε τί πειεῖ
Ενθάδε μοι ξέρξης, καὶ λακεδαιμόνιοι;
Πλὴν κἀμοῦ μνήσθητι νόμου χάριν, ἢ μέγα κράξω,
Ἀλλὰ λέγει μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. id est,
Succula, bos, & capra mihi periere Menecles,
Ac merces horum nomine pensa tibi est.
Nec mihi cum Othryade quicquam estúe fuitúe negoti,
Nec fures vllos huc cito Thermopylis.
Sed contra Eutychidem nobis lis, proinde quid hic mi
Aut Xerxes facit, aut quid Lacedæmonij?
Ob pactum & de me loquere, aut clamauero clare,
Multo aliud dicit sus, aliud Menecles.
Cum huius epigrammatis argumento conuenit & illud quod est apud Martialem lib. 6.
Non de vi, neq; cæde, nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis.
Vicino queror has abesse furto.
Hoc iudex sibi postulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumq; bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosq; Mutiosq;,
Magna voce sonas, manuq; tota.
Iam dic Posthume de tribus capellis.
In Martialis epigrammate hoc ipsum tota manu, prouerbij speciem gerit. Solent enim rhetores in contentione manu rotata gesticulari. Vtrunq; igitur in eum recte dicetur, qui ἐξαγώνια καὶ ἀπροσδιόνυσα, hoc est, extra causam quæ sunt, & ad rem nihil attinent, dicit. Aliud sus, aliud loquitur Menecles: &, dic de tribus capellis.

16

Haud annuncias bellum.

Οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις. id est, Non annuncias bellum. Dici solitum, vbi quis rem oppido lætam annunciat, quòd bellum res sit omnium calamitosissima: & tamen ad huius rumorem hodie plerique mortales hilarescunt, nimirum sceleratissimum illud Carum genus, qui malis humani generis aluntur. Iulianus in epistola ad Basilium. ἡ μὲν παροιμία φησὶν, οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις, ἐγὼ δὲ προσθείην ἐκ τῆς κωμῳδίας, ὦ χρυσὸν ἀγγείλας ἐπῶν. id est, Prouerbio dicunt, haud bellum annuncias. Ego vero illud addiderim ex comœdia: O aureorum nuncius verborum. Conduplicauit prouerbium Iulianus, quandoquidem & hoc prouerbiale, χρυσὸν ἀγγείλας ἐπῶν. Sumptum est autem ex Aristophanis Pluto. Verba sunt senum chorum explentium ad Carionem, qui Pluti annunciarat aduentum. Vsurpauit & Plato in Phædro, οὐ πόλεμόν γε ἀγγέλλεις. id est, Haud sanè bellum annuncias. Ac rursum lib. De legibus tertio. Pindarus in Pythijs hymno 4. τῶν δ' ὁμήρου, καὶ τόδε συνθέμενος πόρσυν', ἄγγελον ἐσλὸν ἔφα τιμὰν μεγίσταν πράγματι παντὶ φέρειν. idest, Quin ex Homeri dictis & illud conferens ornato, Nuncium bonum ait honorem maximum in omni negotio ferre. Versus autem quem citat Pindarus, hic adfertur ab interprete,
Ἐσθλὸν καὶ τὸ τέτυκται ὅτ' ἄγγελος αἴσιμα εἰδῇ. id est,
Hoc quoq; præclarum est, vbi nuncius optima nouit. Extat autem Iliados O.

17

Machinas post bellum adferre.

Τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζειν. id est, Machinas post bellum adferre dicebantur, qui peracto negotio, sero adhiberent apparatum. Brutus in epistola quadam ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ἡμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν. i. Vestræ machinæ post bellum, vti prouerbio dicitur, adductæ sunt. Alludit ad illud Platonis, quod alio reddidimus loco, οὕτως χρὴ τοῦ πολέμου μεταλαγχάνειν id est, Ad istum modum oportet ad bellum accedere. De Melitide dicetur suo loco quem aiunt ad Troiam venisse, quo Priamo ferret suppetias ciuitate iam capta.

18

Leuissima res oratio.

Κουφότατον πρᾶγμα λόγος. i. Leuissima res oratio. Synesius in epistola quadam ad Theophilū, πρὸ πετὴς ἄνθρωπος γλῶτταν, ἐνέτυχεν ἀνδρὶ προπετεστέρῳ τὴν χεῖρα, καὶ τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, κουφότατον πρᾶγμα

πρᾶγμα τὸ βαρυτάτην τιμωρίαν ἐξέτισε.i. Homo præcipiti lingua cum incidisset in virum manu magis præcipiti, iuxta id quod dici solet, rei leuissimæ, nempe sermonis, grauissimas pœnas dedit. Porrò quod Synesius adducit, propemodum videtur esse apud Platonem lib. De legibus 4. διότι κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία. id est, Propterea quòd leuium & volatilium verborum grauissima sit pœna. Refertur apud Plutarchum in libro. περὶ ἀοργησίας, ex authore Platone. Apud Homerum passim obuium est illud,

Ἔπεα πτερόεντα προσηύδα. id est, Verba volucria dixit.

Verba alata cognominat, quòd facile euolent, ac reuolare nesciant. Proinde Horatius,

Et semel emissum volat irreuocabile verbum,

Eam sententiam citat ex Menandro,

Οὔτ᾽ ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον
Ῥᾶον κατασχεῖν, οὔτ᾽ ἀπὸ γλώσσης λόγον. id est,
Nec durus vlli emissus è manu lapis,
Neq; sermo lingua, facile compesci valet.

Alibi indicauimus ἀπτέρους λόγους, dici Græce, id est, verba sine pennis, quæ premit apud se qui audiuit, nec finit ad alios euolare.

Non omnia eueniunt quæ in animo statueris. 19

Homerus Iliados Σ.

Ἀλλ᾽ οὐ Ζεὺς ἄνδρεσσι νοήματα πάντα τελευτᾷ id est,
Iuppiter haud animo quicquid conceperis, illud
Perficit extemplo.

Hoc equidem carmen inter adagia adscribendum existimaui, propterea quòd eadem sententia etiã hodie vulgo dicitur. Et Pindarus in Olympijs,

Πολλὰ δ᾽ ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσον. id est,

Multa mortalibus prçter animi sententiam eueniunt, quod ipsum citauimus & alibi. Recte vtemur, quoties significabimus non euenire protinus quicquid spe votisq; conceperimus.

Murem ostendit pro leone. 20

Μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε id est, Murem pro leone ostendi, prouerbiali schemate dictum pro eo quod est, ingentia pollicitus & fortia, longe diuersa exhibuit. Synesius in epistola quadam ad Anastasiũ, ἐγκραγὼν γὰρ αὐτῷ δίς που καὶ τρὶς καὶ τοῖς ἐξ ἁμάξης λοιδορησάμενος, καὶ πάντα ἐπανατεινάμενος ἅπερ ἂν εἰρῆσθαι καὶ παρ᾽ ἐμοῦ, παντὸς ἂν ἐτιμησάμην, ἀπέδειξε τὸ κάθαρμα μῦν ἀντὶ λέοντος. id est, Cum inclamasset in illum bis aut ter, ac de plaustro, quod aiunt, conuicijs insectatus, nihilque non in eum esset vociferatus, cuiusmodi vel à meipso dicta fuisse maximi fecerim, deinde murem pro leone exhibuit scelus. Sumptum apparet à bestiarijs, qui ridiculi gratia multa polliciti, quasi leonem immanem, & insolitæ magnitudinis emissuri, mox murem emittunt in caueam.

Pugnis & calcibus. 21

Πὺξ καὶ λάξ. id est, Pugnis & calcibus. Prouerbiali figura dictum reperitur, pro eo quod est, omni contumeliæ genere, totisq; viribus. Synesius in epistola quadam ad fratrem, οὐδὲ πὺξ ἐντενεῖν, οὐδὲ λὰξ ἐναλέσθαι τῶν ἐπιεικεστέρων τινί. id est, Neq; pugnos impinget, neq; calcibus impetet quempiam meliorem. Aristoph. in Pace.

Παίειν, ὀρύττειν, πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ πέει. id est, Ferire, fodere, pugno, itemq; & mentula.

Quo loco interpres admonet prouerbij, πὺξ ὁμοῦ καὶ τὸ σκέλει. id est, Pugno simul & tibia. Nam comicus risus causa, pro tibia mentulam mutauit. M. Tullius in oratione pro Sylla dicit, quendam non solum verbis vti improbissimis solitum, verum etiam pugnis & calcibus.

Inimicus & inuidus vicinorum oculus. 22

Alcippus in epistola quadam ad Encymonem, δυσμενὴς καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμὸς φησὶν ἡ παροιμία. id est, Inimicus & inuidus vicinorum oculus, vt dictum est prouerbio. Extat autem apud Aristotelem lib. Rhetoric. 2. Vicinus inuidet vicino, iuxta Hesiodi sententiam. Nec inuidemus iis à quibus longo absumus interuallo, sed quos propemodum speramus assequi. Vnde Flaccus,

Inuidia quia maior. Et alibi,
Etiam dente minus mordeor inuido.

Totum subuertere. 23

Ὅλον ἀνατρέπειν. id est, Totum auertere dicitur, qui funditus perdit quempiam & velut ipsis radicibus funditusq;. Acinetus in epistola quapiam ad Phobianam, οὕτως ὅλον με αὐτῇ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀνατρέψασα δουλεύειν ἀπηνάγκασας. id est, Ita tu me totum, quod aiũt, subuersum eo redegisti

vt mihi sit seruiendum. Cic.lib. Rhetoric. 1. Vertit ad extremum omnia. Ductum ab ædificijs quæ subuertuntur à fundamentis.

24

Bona terræ.

Τὰ τῆς γῆς ἀγαθά.id est, Terræ bona. De bonis & immensis & omnigenis, quasi dicas, quicquid terra progignit, omnium rerum parens. Menander in epistola ad Glyceram, βασιλικῶς ὑπισχνούμενος τὸ δὴ λεγόμενον τοῦτο, τὰ τῆς γῆς ἀγαθά.id est, Regaliter pollicens, iuxta illud quod vulgo dicitur, terræ bona. Finitimum illi, Montes auri pollicens.

25

Palumbem pro columba.

Φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς.id est, Palumbem pro columba, subaudi verbum ad sententiam accommodatum. In epistola Mormiæ nescio cuius ad Chremetem: αὐλητρίδα δὲ λυσάμενος ἧς ἔτυχεν ἐρῶν, νύμφης στολὴν αὐτῇ περιβαλὼν ἐπανήγαγέ μοι φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς φασίν. ἑταίραν ἀντὶ νύμφης.id est, Redemptam tibicinam quam forte amabat, sponsæq; stola amictam mihi induxit columbæ loco palumbem, vt aiunt meretricem pro sponsa. Vsus est Plato in Theæteto, λαβὼν οἷον φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς. id est, si accipiat velut palumbem pro columba. Error est in re, non in ipsa scientia. Palumbes autem columbis sunt adsimiles. Conueniet, vbi quod deterius est & adulterinum, pro eo quod est præstantius ac legitimum supponitur.

26

Cilix haud facile verum dicit.

Κίλιξ οὐ ῥαδίως ἀληθεύει.id est, Cilix haud facile verum dicit. Dionysius in epistola ad Rufum scholasticum, λόγος ἐστὶ παλαιός, μὴ ῥαδίως ἀληθεύειν τοὺς κίλικας.id est, Vetus verbum est, Cilices haud facile verum dicere. Quanquam ἀληθεύειν, aliquoties est re præstare quod dixeris. Quadrabit in hominem auidum lucri, & ob id sæpenumero dicentem, non quæ vera sint, sed quæ vtilia. Natum adagium à moribus eius gentis, quo nomine nunc vulgo notant Vltra traiectinos.

27

Culicem elephanti conferre.

Κώνωπα ἐλέφαντι παραβάλλειν.id est, Culicem elephanti conferre dicuntur, qui minima maximis comparant. Libanius ad Casilium, τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος.i. Ego vero perinde sum quasi culex cum elephante collatus. Huius generis est Vergilianum illud,

Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram, sic paruis componere magna solebam. Et
Si parua licet componere magnis.

28

Dum clauum rectum teneam.

Dum clauum rectum teneam, id est, dum meo fungar officio. Significat autem, nō imputandum euentum parum prosperum artifici modo is præstiterit quod artis est. Quintilianus lib. 2. Institut. prouerbiale fuisse demonstrat. Nam & gubernator, inquiens, vult salua naue in portum peruenire, si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator, dicetq; notum illud,

Dum clauum rectum teneam.

Videtur hemistichium è poeta quopiam sumptum. Nonnulli citant ex Ennio,

Dum clauum rectum teneam, nauimq; gubernem.

Huc allusit M. Tullius lib. Epist. famil. 12. Vna nauis est iam bonorum omnium, quam quidem nos damus operam vt rectam teneamus, vtinam prospero cursu. Sed quicunq; venti erunt, ars nostra certe non aberit. Itidem Pindarus Pythiorum hymno 1. νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν: id est, Guberna iusto clauo exercitum.

29

Incus maxima non metuit strepitus.

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους. id est, Nihil tumultus metuit incus maxima. Excelsus animus non commouetur minis, aut fortunæ sæuientis procellis. Translatum ab incudibus fabrorum ærariorum, quæ tametsi hinc atq; inde tundantur crebris malleorum ictibus, tamē haud quaquam loco commouentur. Vergilius huiusmodi constantem animum querno robori similem facit. Idem de animo inexorabili,

Quàm si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

Extat apud Græcos distichon integrum huiusmodi,

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους, Strepitum ac tumultū maxima incus haud timet,
Καὶ νοῦς ἐχέφρων πᾶσαν ἔλκυσαι βίαν. id est, Constans nec animus quamlibet violentiam.

30

Veneri suem immolauit.

Ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν.id est, Veneri suem immolauit. Dici solitum, vbi quis munus offert minime gratum.

gratum. Inuisus enim Veneri sus propter Adonidem illius amasium apri dente peremptum. Aut contra, cum quis alium in gratiam alterius lædit. Quemadmodum caper mactatur Libero, non quia gratus, sed quia nocuit.

Non licet bis in bello peccare. 31

Ἁμαρτεῖν οὐκ ἔνεστι δὶς ἐν πολέμῳ. id est, In bello bis errare non licet, in rebus periculosis non tutum est labi. Nam si semel erretur, actum est de capite, nec est secundo errori locus. Vel quòd in bello, quia cuncta tumultu peragantur, non detur spatium reuocandi restituendique siquid perperam sit institutum. Vnde Homerus cum alibi, tum Iliados Γ.

Ὀλίγη δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο. id est,

At vero exigua est interspiratio belli.

Proinde in his rebus, in quibus si semel erratum fuerit, nõ est quod in posterum sarcias, cautim ac circumspecte agendum, admonente vel mimo illo non infestiuo:

Deliberandum est diu, quicquid statuendum est semel.

Puta de sacerdotio, de matrimonio, deq; id genus alijs: quæ si temere fuerint instituta, nõ est quo priores cogitationes posterioribus, vt aiunt, melioribus emendes. Huc pertinet quod è Catone citat Vegetius. In alijs rebus siquid erratum est, potest postmodum corrigi, præliorum delicta emendationẽ non recipiunt, cum statim pœna sequatur errorem. Aut enim confestim pereunt qui ignaue imperiteq; pugnauerint; aut in fugam versi, victoribus vltra pares esse non audent. Adagium videtur natũ ex apophthegmate: cum Lamachus quendam manipuli ducem increpasset, quòd perperam quiddã egisset, isq; responderet, se non iterum commissurum quod commiserat: In bello, inquit Lamachus ne licet quidem peccare bis: quòd primus error sæpe vitam adimat.

Panidis suffragium. 32

Πανίδου ψῆφος. id est, Panidis suffragium. In eos torquebatur, qui stulte atq; inerudite iudicarent. Aiunt Panidem hunc Chalcidis regem fuisse, qui Hesiodum Homero prætulerit: perinde quasi dicas, Midæ suffragium, quod is quoq; Panis agrestem cantionem anteposuerit Apollinis musicæ. In genere conueniet in iudicia vulgi, cui ferè semper pessima pro optimis placuerunt. Huius suffragijs Menandrum aliquoties superauit Philemon. Euripides cum quinque & septuaginta tragœdias scripserit, solis quinque vicit. Nec aliud est hodie quoque populi de sacris concionatricibus iudiciũ, quàm quod Plin. ætate sua de recitatoribus fuisse scribit: Siquando transibis, inquit, per basilicam, & voles scire quomodo quisque dicat, nihil est quòd tribunal ascendas, nihil quòd præbeas aurem, facilis diuinatio, scito eum pessime dicere, qui laudabitur maxime. Quapropter Socrates in Critone Platonis, illud in primis vult esse sapienti fixum decretumque, ne quid opinione vulgi commoueatur, immo suspectum habeat, quicquid senserit vulgo vehementer arridere. Scitum est illud Antisthenis apud Diogenem Laertium, cui cum dixisset quispiam, Multi te laudant, Quid, inquit, mali feci? Huic simillimum quod Plutarchus in Apophthegmatis refert de Phocione, cui dicenti cum populus Atheniensis præter morem alacribus studijs assentiretur ad amicos, Quid hoc, inquit, est rei? Nunquid imprudens perperam?

Pattæcione calumniosior. 33

Πατταικίωνος συκοφαντικώτερος. id est, Pattæcione calumniosior. Ab euentu natum. Nam Pattæciõ quispiam infamis calumniator, cui cum mos esset bonis viris calumnias struere, atq; hoc tam fœdo quæstu parare rem, tandem comprehensus conuictusq; pœnas dedit capite. Huic præcipuum studiũ fuit, probati nominis iuuenibus negotium facessere. Idem popularibus conuicijs lapidatus est, quòd fur esset, & ædium perfossor. Talis fuit apud Athenienses Hyperbolus. Refert Suidas.

Omni pede standum. 34

Ὅλῳ ποδί. id est, Omni siue toto pede, pro eo quod est, summa vi, summoque nisu. Refertur à Suida. Quint. Instit. oratoriarum libro duodecimo. Itaque in his actionibus, omni, vt agricolæ dicunt, pede standum est. Videri poterat traductum ab ijs, qui in acie constanter parteis suas tuentur, neque locum deserunt: aut à palæstritis, quorum artis est, scite pedem figere: nisi Quintilianus ab agricolis profectum esse testaretur.

Callum ducere. 35

Prouerbiales metaphoræ sunt, Callum ducere, & occallescere, siquidem ad animum detorqueantur. Quint. lib. 12. Et ingenio adhuc alendo callum inducere. Sæpicule legimus apud M. Tullium, occalluisse aures, cum assuetudo sensum mali adimit.

36

Extra organum.

Quintilianus lib. 11. Et his diuersa vox, & penè extra organum: cui Græci nomẽ amaritudinis dederunt, supra modum ac penè naturam vocis humanæ acerba. Extra organum dicetur, quod immodicum est, & extra vulgarem mensuram. Veluti siquis leges Platonis huius ætatis ciuibus proponeret. Ductum est ab organo musico, quod intra vigesimam vocem consistit. Conueniet item in vehementer clamosum.

37

Demulcere caput.

Demulcere caput, allegoria prouerbij vice recepta, pro blãdiri: sumpta ab adulãtium gestu. Quã quam hunc inter moras commemorat Fab. lib. 11. In hac, inquit, cunctatione sunt quædam non indecentes, vt appellant scenici, moræ, caput mulcere, manum intueri, infringere articulos. Chremes in Heautontim. negat se sibi temperare posse, quin Syro caput demulceat. Est subinde & apud Plautum. D. Hieron. ad Augustinum: Prætermitto salutationis officia, quibus meum demulces caput. In eundem sensum vsurpauit Lucilius scabere caput apud Nonium. Hic vbi me videt, subblanditur, palpatur, caput scabit.

38

Toto organo.

Quintilianus lib. 11. Est enim quædam ad auditum accommodata non magnitudine, sed proprietate ad hoc velut tractabilis: vtiq; habens omneis in se qui desiderantur, sonos, intentionesq; & toto, vt aiunt, organo instructa. Hactenus ille. Proinde toto organo instructa recte dixeris, quæ numeris omnibus constant, & vndiq; quadrant. Sumptum & hoc à musicorum instrumentis.

39

Vltra linum.

Ὑπὲρ τὸ λῖνον. id est, Vltra linum. Lucianus in Ioue redarguto: Οὐδὲν γὰρ οὕτω γένοιτ' ἂν ἔξω τοῦ νόμου τῶν μοιρῶν οὐδὲ ὑπὲρ τὸ λῖνον. id est, Neq; enim quicquam ita fieri poterit, præter Parcarum legẽ & vltra linum. Vltra linum dixit, pro eo quod est, extra decretum fatale. Allusum est autem ad fila trium parcarum. Confine illi quod aliàs retulimus: ὑπὲρ τὸν ἄτρακτον, id est, Vltra fusum.

40

Omnia secunda, saltat senex.

Omnia secunda, saltat senex. locus prouerbialis, quo conueniet vti, quoties res prius in periculum adducta, præter expectationem feliciter exierit. Seruius enarrans illum Maronis versiculum ex tertio Aeneidos libro,

Lustramurq; Ioui, votisq; incendimus aras:

Adagium refert explicatq; his verbis: Sciendum sanè moris fuisse, vt piaculo commisso, ludi celebrarentur. Nam cum iracundia matris deûm Romani laborarent, & eam nec sacrificijs nec ludis placare possent, quidam senex statis ludis Circensibus saltauit, quæ sola fuit causa placationis. Vnde & natum prouerbium: Omnia secunda, saltat, senex. Idem Seruius explicans locum eiusdem poetæ in Aeneidos octauo,

Vt celsas videre rateis, atq; inter opacum
Allabi nemus, & tacitis incumbere remis,
Terrentur visu subito, cunctiq; relictis
Consurgunt mensis, audax quos rumpere Pallas Sacra vetat.

Cum aliquando, inquit, Romæ ludi Circenses Apollini celebrarentur, & Annibal nunciatus esset circa portam Collinam ingruere, omnes raptis armis concurrunt. Reuersi postea cum piaculum formidarent, inuenerunt saltantem in circo senem quendã, qui cum interrogatus, dixisset se non interrupisse saltationem, ductum est hoc prouerbium: Salua res saltante sene. Verrius apud Festum Pompeiũ huiusmodi fabulam adfert. C. Sulpitio, & C. Fuluio consulibus. M. Calpurnio Pisone oratore vrbis faciente ludos, subito nunciato ostium aduentu, è foro ad arma concursum est. Sed postquam victores redissent in theatrum, ne ludi intermissi religionem adferrent, & instaurari oportere dicerent, inuentum est ibi C. Pompeium libertinum, hominem grandem natu, at tibicinem saltasse. Itaq; gaudio non interruptæ religionis editam vocem, nunc quoq; celebrari. Sunt qui C. Voluminum arbitrentur appellatum fuisse, qui ad tibicinem saltarit. Meminit huius & T. Liuius alicubi, ni me fallit memoria. Huic finitimum est illud quod alio diximus loco, γλαῦξ ἵπτατο. id est, Noctua volauit. Aristophanes in Vespis.

Γλαῦξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸν στρατὸν διέπτατο. id est,
Nostra enim ante prælium vlula peruolauit agmina.

Significat victoriam non virtute militum, sed Mineruæ dexteritate contigisse.

Gladium

Gladium dedisti, qui se occideret. 41

Adagij formam habet, quod scripsit Plaut. in Trinumo, Gladium dedisti, qui se occideret, id est, ministrasti materiam & adiumẽtũ ad perniciem, Veluti siquis amanti adulescenti pecuniam det in manum: aut iuueni temerario mandet magistratum: aut mulieri permittat quò lubeat eundi licentiam. Dedit & Aeneas Didoni gladium quo se occidit. Quo quidem loco multa Seruius, quæ nobis alio loco dicta sunt in prouerbio, ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα.

Alienum arare fundum. 42

Ἀλλοτρίαν ἄρουραν ἀροῦν. id est, Alienum aruum arare. Prouerbiali metaphora dictum est pro eo quod est, alienum agere negotium, aut cum alienis vxoribus habere rem. Theognis in sententijs,
Ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, ἄνδρα δὲ μάργον, Est inuisa mihi mulier vaga inersq; maritus,
Ὃς τὴν ἀλλοτρίην βούλετ' ἄρουραν ἀροῦν. id est, Alterius fundum quisquis arare cupit.
Plautus item de marito adultero, Fundum alienum arat, suum incultum deserit. Huic similis color est apud iureconsultos, Alienos irrigare agros, tuis sitientibus. C. de seruit. & aqua cap. præses. Durũ est & crudelitati proximum, ex tuis prædijs aquæ agmen ortum, sitientibus agris tuis, ad aliorum vsum vicinorum iniuria propagari.

Fluuius, quæ procul absunt irrigat. 43

Ποταμὸς τὰ πόῤῥω ποτίζων, τὰ δ' ἔγγιον καταλείπω. id est, Fluuius quæ longe dissita sunt irrigat, quæ proxima sunt, præterit. De his dici conueniet, qui bene merentur de externis & nihil ad se pertinentibus suos negligunt. Refert Diogenianus. Apparet inde ductum, quòd vbi fluuius oritur, minor esse solet, minusque argillæ secum trahens: & quo longius recessit à fonte, hoc est copiosior vberiorque.

Magno flumini riuulum inducis. 44

Ποταμῷ μεγάλῳ ὀχετὸν ἐπάγεις. id est, Magno flumini canalem inducis, id est, maximis rebus pusillum & inutile momentum addis. Commemoratur à Suida. Finitimum est illis, Syluæ addere ligna, mari aquam, soli lucernam.

Ne patris nomen quidem dicere possit. 45

Synesius in epistola quapiam aduersus Andronicum: ἄνθρωπος οὐκ ἔχων εἰπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὐδὲ πατρός φασι. i. Homo qui aui nomen dicere nõ possit, immo ne patris quidem, vt aiunt. Quadrat in vehementer obscuros & spurios, incertoq; patre natos. Quod genus est & illud Iuuenalis:
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis.
Vnde Plutarchus existimat spurios dictos notos, quod duabus his literis prænotari soleant, S.P. hisq; significari, sine patre.

Ne si bos quidem vocem edat. 46

Alciphron in epistola Glyceræ ad Menandrum, Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐδενὶ τρόπῳ μὰ τὰς θεὰς, οὐδ' εἰ βοῦς μοι, τὸ λεγόμενον, φθέγξαιτο πεισθείην ἄν. id est, Hoc autem nullo pacto crediderim, ne si bos quidẽ fuerit elocuta. Hinc dictum est, quòd in annalibus frequenter commemoratur bos humanam vocẽ reddidisse. Memini legere, ni fallor, apud Platonem non dissimili figura dictum, etiam si quercus eloqueretur. Nam olim è quercubus Dodonæis reddebantur oracula.

Aegæum nauigat. 47

Τὸν αἰγαῖον πλεῖ. id est, Aegæum nauigat, vt subaudias κόλπον. Aelianus in epistola quapiam: Γεωργίαν καὶ γεωργεῖν ἀπολειπὼν ὁ γείτων Λάχης ἐπέβη νεὼς, καὶ πλεῖ τὸν αἰγαῖόν φασι, καὶ ἄλλα πελάγη μετρεῖ, ἐπικυματίζει, καὶ λάρου βίον ζῇ, καὶ ἀνέμοις μάχεται διαφόροις. id est, Vicinus Laches relicta agricultura, & agricolationis vsu, nauem conscendit, atq; Aegæum, vt niunt, nauigat, reliquaq; metitur maria, & in fluctibus agens, lari vitam viuit, cumq; varijs ventis dimicat. Persius item in quinta Satyra,
Otius ad nauem, nihil obstat quin trabe vasta Aegæum rapias.
Arbitror hoc mare cæteris esse periculosius ob frequentes scopulos. Hinc est illa M. Tullij metaphora, in Diuiuatione: Intelligo quàm scopuloso difficiliq; loco verser. Nec infrequens est apud Hieronymum, E scopulosis locis enauigauit oratio, quoties sentit expeditam quæstionum difficultatem. Quadrabit igitur in hominem ob lucri studium nihil omnino periculi recusantem.

Liberi poetæ & pictores. 48

Lucianus in dialogo quem inscripsit ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Καίτοι παλαιὸς οὗτος ὁ λόγος, ἀνευθύνους εἶναι ποιητὰς καὶ γραφέας. id est, Atqui vetus hoc dictum est, liberos esse poetas ac pictores. Idem in Demosthenis Encomio, τὸ μὲν δὴ ποιητικὸν φῦλον ἐλεύθερον. id est, atq; poeticũ genus liberum. Sẽtit

autem liberum esse poetis & pictoribus impune, quicquid velint fingere. εὐθύνη Græcis est causa siue accusatio. Magistratũ itaq; de quo cogebatur rationem reddere qui susceperat, ὑπεύθυνον appellabant, liberum autem & de quo non exigebatur ratio ἀνεύθυνον. Indicat hoc Aeschinis oratio aduersus Ctesiphontem. Diphilus apud Athenæum lib. 6. de poetis, οἷς ἐξουσία

Ἐστιν λέγειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν μόνοις. id est,

Quibus licet, Et facere solis quidlibet atq; dicere, Ad quod allusit Horat. cum ait,

Pictoribus atq; poetis

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Nam poetæ numine aguntur, eoque illis frustra præscribas. Seneca lib. De vita beata. 1. Siue Platoni, inquit, credimus, frustra poeticas fores compos sui pepulit: siue Aristoteli, nullum magnum ingeniũ sine mistura dementiæ fuit. Est autem plurimum cognationis inter poeticen & picturam. Hinc est quod Simonides authore Plutarcho, τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σιωπῶσαν προσηγόρευεν, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν. id est, Picturam tacitam poesim appellauit: poesim autem loquentem picturam. Proinde Horatius:

Vt pictura poesis erit:

Torqueri potest in eos, qui pertinaci & obstinato sunt ingenio, quosq; necesse sit suis moribus relinquere. Aut in mulieres quibus nihil non permittitur, aut in principes quibus omnia laudi dantur.

49

Per transennam inspicere,

Per transennam inspicere, Prouerbiali nimirum figura dictum est, pro eo quod est, non propius neque singulatim, sed procul & summatim inspicere. Translatum à negociatoribus, qui mercibus quas contrectari nolunt cancellos obijciunt: quidam etiam vitrum pellucidum opponunt, vt prætereuntibus procul modo contemplari liceat, nec explicant eas nisi licitatori idoneo. M. Tullius De oratore libro primo: Si in aliquam domum plenam ornamentorum, vel in villam venisses: si ea seposita, vt dicis, essent: tuq; valde spectandi cupidus esses, non dubitares rogare dominum, vt proferri iuberet: præsertim si esset familiaris: similiter nunc petas à Crasso, vt eam copiam ornamentorum suorum, quã constructam vno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim aspeximus, proferat, & suo quicque in loco collocet.

50

Ne de lite pronuncies.

M. Tullius lib. Epistolarum ad Atticum 7. Obsecro μήτε δίκην, præsertim in te, à quo nihil vnquã vidi temere fieri. Notauit Cicero carmen prouerbiale, quod citatur cum ab alijs multis, tum à Luciano libello De calumnia,

Μήτε δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς .i. Nec iudex fueris, partes ni audiueris ambas.

Nonnulli tribuunt Hesiodo, sed falsò, Vnde Tullius ψευδησιόδειον, appellat, cum sit Phocylidis. Admonet autem non temere pronunciandum de quopiam, nisi re vltro citroque diligenter cognita. Citatur apud Aristophanem in Vespis:

Ἦ που σοφὸς ἦν ὅστις ἔφασκε, πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς, Οὐκ ἂν δικάσαις. id est,

Sapiens fuit is, quisquis dixit,

Prius ac partem audieris vtranq;, Ne iudicem agas.

Eandem sententiam sic extulit Euripides in Heraclidis:

Τίς ἂν δίκην κρίνοιεν, ἢ γνοίη λόγον,

Πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῆ. id est,

De lite qui nam iudices, aut qui queas

Pernosse rem, prius atq; partem audiueris Vtranq;

Allusit huc Seneca in Medea,

Qui statuit aliquid parte inaudita altera,

Aequum licet statuerit, haud æquus fuit.

Fertur inter Græcanicas sententias & hic senarius,

Ἀνεξέταστον μὴ κόλαζε μηδένα. id est, Ne quempiam punito, rem ni expenderis.

51

Duobus pariter euntibus.

M. Tullius, Epistolarum ad Atticum lib. 9. Vnà fuissemus, consilium certe non defuisset, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Idem Epistolarum famil. 9. ad M. Varronem: Volebam propè alicubi esses, Siquid bonæ salutis, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Apposite citatur apud Platonem in Protagora, docentem opinionem reddi firmiorem, si fuerit ab altero comprobata. Locus est apud Homerum Iliad. K. vbi Diomedes iturus

iturus exploratum, quid agant Troiani comitem postulat. Idem enim fore tum iucundius, tum tutius, Carmen sic habet.

Ἀλλ᾽ εἴτις μοι ἀνὴρ ἅμ᾽ ἕποιτο καὶ ἄλλος,
Μᾶλλον θαλπωρὴ, καὶ θαρσαλεώτερον ἔσαι,
Σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω, καί τε πρὸ ὁ τοῦ ἐνόησεν,
ὅππως κέρδος ἔῃ. μοῦνος δ᾽ εἴπερ τε νοήσῃ,
Ἀλλά τέ οἱ βράσσων τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις. id est,

At mihi siqui alius veniat comes, ille futurus
Solamen, fueritq; simul fiducia maior,
Si duo coniuncti veniant. Dein hic prior illo,
Siquid opus facto videt. At qui solus & vnus
Quamuis perspiciat, tamen est mens segnior illi, & Consilium tenue.

Apuleius in libello De dæmonio Socratis, autumat allegoriã non infrugiferam huic Homerico subesse figmento, videlicet periculosis in rebus adhibenda duo, consilium & opem. Vlysses quoniam prudentissimus fingitur, consilij symbolum habet: Diomedes, vtpote iuuenis viribus antecellens, auxilij sustinet imaginem. Apuleij ex eo loco verba sunt hæc: Itidem cum rebus creperis & afflictis speculatores deligendi sunt, qui nocte intempesta, castra ostium penetrent, nónne Vlysses cum Diomede deliguntur: veluti consilium & auxilium, mens & manus, animus & gladius?

Manu serendum, non thylaco. 52

Τῇ χειρὶ δεῖ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ. id est, Manu sementem facere oportet, non autem tota corbe. Dictum Corinnæ ad Pindarum poetam, vt author est Plutarchus in commentario quẽ inscripsit, πότερον ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον, ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξώτεροι. Modus in omni re seruandus, & pedetentim ab alijs ad alia traseundum. Ab agricolis ductum est, qui cum serunt, non semel effundũt ipso vase, sed manu rara spargunt semina, vt vniuerso aruo occupando sufficiant. Ad eundem modũ ita dispensanda est benignitas, vt multis suppeditare possis. Ita moderandus est labor in literis, vt ad alia quoq; vitæ munia suppetat animi vigor.

A fronte atq; à tergo. 53

Πρόσω καὶ ὀπίσω. A fronte atq; à tergo. Prouerbij vice r eceptum, pro eo quod est, diligenter inspicere, & præterita cum præsentibus ac futuris conferre. Sumptum est autem ex Iliados lib. primo, vbi Achilles Agamemnonis incogitantiam accusans, sic ait:

Οὐδέ τι οἶδε νοῆσαι ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est,
Nec nouit simul à tergo atq; à fronte videre. Rursum in eiusdem operis lib. 3.
Ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω Λεύσσει. id est,
A tergo simul atq; à fronte videbit. Iterum Iliad. σ.
Ὁ γὰρ οἶος ὅρα πρόσσω καὶ ὀπίσσω, id est, Solus enim hic à fronte simul tergoq; tuetur.

Marcus Tullius prouerbij vice vsurpauit libro Familiarium epistolarum decimotertio quem versum senex Prœcilius laudat egregie, & ait posse eundem ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω videre. Huic affine videtur illud Hesiodium:

Πάντα μάλ᾽ ἀμφὶς ἰδὼν μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃ. id est,
Cuncta bene vndiq; dispiciens, ne gaudia ducas Vicinis.

Plato in Cratylo monens ea quæ dicta fuerint, etiã atq; etiã qualia sint dispici, vsurpat hoc Homeri dictũ, βλέπειν ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. M. Tullius Philippica 3. vsurpat pro vndiq;. A tergo, à fronte, à lateribus tenetur. Hoc sermonis colore nõ semel vtitur & aliàs. Antiquitas Ianum bifrontem fingens, regum prudentiã indicabat, quorum est & præterita meminisse ꝑpendereq;, & futura prospicere: quamobrem & diuinitati duas comites addebant, Anteuortam & Postuortam, quas olim religiose colebant Romani, vt indicat Macrobius in Somnium Scipionis libro primo.

Gallos quid execas? 54

Γάλλους τί τέμνεις; id est, Gallos quid execas? Quid actum agis? Nam galli Cybelis sacerdotes sua sponte sunt exectis tectibus. Quid spolias nudum? Cur affligis afflictum? Cur senile corpus ieiunijs attenuas? Quanquam id ad quamuis inanem operam significandam conueniet: quemadmodum illa, Laterem lauas, Actum agis.

Quanto asinis præstantiores muli. 55

Theognidis illud ipsissimam prouerbij faciem habet,

Γνοίης δ' ὅσσον ὄνων κρέσσονες ἡμίονοι. id est, Noris vti quanto muli asinos superent.

Dicendum vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum lib. Dipnosophistarum 7. Sumptum videtur ex Homero, cuius hi versus sunt Iliados κ.

Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται
Ἡμιόνων, αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν,
Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον. id est,
Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci
Mularum. Siquidem bubus longe potiores
Ducere per pinguem segetem compactile aratrum. Rursum Odysseæ θ.
Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων,
Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ' οἱ δ' ἐλίποντο. id est,
Hos cursu anteibat Clytoneus splendidus omnes
Quantum mularum sulcus præcedit in aruo,
Tantum is præcurrens populos, metam attigit, illos A tergo linquens.

Olim bubus, asinis & mulis proscindebant arua. Hinc illa lex Mosaica Deut. 22. quæ vetat arãdi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Aratrum igitur quod à mulis trahebatur, multo celerius perueniebat ad sulci finem, cum arator inuertit aratrum, quàm quod trahebatur à bubus. Hesiodus item mulos ταλαέργους vocat,

56

Difficilis vir.

Δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. id est, Forsan & innocuum culpet vir sæuus & acer. Hunc Homeri versiculum olim in Demosthenem vulgo iactatum fuisse multorum authorum testimonijs constat, propterea quòd accepta pecunia nonnunquam & malos defenderet, & oppugnaret bonos. Eundem ad Varronem torsit M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum 13. Dicitur autem apud Homerum Iliad. λ. sub persona Patrocli,

Εὖ δὲ σὺ οἶσθα γεραιὲ διοτρεφές, οἷος ἐκεῖνος
Δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. id est,
Ipse probe nosti senior, quod vt est ferus ille,
Culparit facile innocuum, culpaq; vacantem. Rursum Iliad. ν.
Ἕκτορ ἐπεί τοι θυμὸς ἀναίτιον αἰτιάασθαι. id est, Hector, quando libet culpa culpare vacantem.

57

Vnum augurium optimum tueri patriam.

Abijt in prouerbium etiam hic versus Homericus,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est, Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda.

Vsurpatur à M. Tullio in Epistolis ad Atticum. Item à Plinio minore in Epistolis familiaribus. Citatur ab Aristotele in Rhetoricis lib. 2. inter sententias. Sumptus est autem ex Iliados μ. vbi Hector auguria reliqua negligens, loquitur ad hunc modum,

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις	Aligeris auibus tu me parere iubes nunc,
Πείθεσθαι, τῶν οὔτι μετατρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω,	Quarum nulla mihi cura aut respectus, vtrum'ue
Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε.	Ad dextram Eoi veniant mihi solis ad ortum,
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.	An læuam, ad solem occiduum, noctisq; tenebras.
Ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ,	Verum nos Iouis arbirrio parere necessum est
Ὃς πᾶσι θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.	Altitonantis, hic imperium tenet vnus in omneis,
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. id est,	Quotquot mortales, quotquot sunt morte carẽtes.
	Vna auis optima pro patria pugnare tuenda.

Hanc Homeri sententiam expressisse videtur Qu. Fabius Maximus apud M. Tullium lib. De senectute. Is enim cum esset augur, dicere ausus est, optimis auspicijs ea geri, quæ pro Reipub. salute fierent: quæ contra Rempub. ferrentur, contra auspicia ferri. Apud Athenæum Heniochus detorquet ad parasitum, ex Metagene Comico versiculum hunc citans,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ δείπνου. id est,
Vna auis optima, pro cœna pugnare tuenda.

58

Ne quid suo suat capiti.

Terentius in Phorm. prouerbiali figura dixit, Ne quid suo suat capiti, pro eo quod est, ne quid mali illi conciliet. Expressum ad illud Homericum Iliad. σ.

Οὐκ ὄφελον τρώεσσι κοτεσσαμένη κακὰ ῥάψαι;
An fuere inuisæ non debebam mala Troiæ? Item Odysseæ γ.
Εἰνάετες γάρ σφιν κακὰ ῥάπτομεν ἀμφιέποντες
Παντοίοισι δόλοισι. id est,
Annum illis nonum mala iam suimus, tentantes
Fraudibus omnigenis. Rursum Odysseæ π.
Τίη δέ συ τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε Ῥάπτεις; id est,
Cur tu Telemacho mortem suis, exitiumq;?

Terra mihi prius dehiscat. 59

M. Tullius lib. Epist. ad Atticum 9. Aberit non longe, quin hoc à me decerni velit. Neque sit con tentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio,
Τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. id est, Tellus ipsa mihi tunc ampla dehiscat.
Est autem hemistichium Homericum ex Iliad. 4. Lucianus in Lapithis, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, χανεῖν μοι τὴν γῆν ηὐχόμην. id ast, Iamq; iuxta id quod vulgo dici solet, optabam vt mihi terra dehisceret. Aristides in Themistocle, Οὐδ᾽ ἠπόρει, οὐδ᾽ ἐξεπλάγη, οὐδ᾽ ηὔξατο αὐτῷ χανεῖν τὴν γῆν, οὐδ᾽ ηὐδαιμόνιζε τοὺς πάλαι κειμένους. id est, Neq; perplexus erat, neq; consternabatur animo, neq; optabat vt sibi terra dehisceret, neq; beatos dicebat illos qui iam olim fuissent defuncti. Et Vergilius in 4.
Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras
Pallenteis vmbras Erebi, noctemq; profundam,
Ante pudor quàm te violem, aut tua iura resoluam.

Vestis virum facit. 60

Εἵματα ἀνήρ. id est, Vestes vir. Id hodie quoq; vulgo tritissimum est. Aiunt enim ad hunc modũ: Vestitus virum reddit, qui habet, induat.
Idem affirmat Quintilianus lib. Instit. 8. Et cultus, inquiens, concessus atq; magnificus, addit hominibus, vt Græco versu testatum est, authoritatem. Hunc autem versum, quem citat Fabius, opinor esse illum apud Homerum Odysseæ ζ.
Ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει Ἐσθλή. id est,
Quippe homini ex istis surgit bona fama decusq;
Paulo inferius in eodem libro, quantum momenti cultus vestium adferat, ad conciliandam hominis formam dignitatemq; satis indicat, cum Nausicaam puellam ita de Vlysse loquentem facit.
Πρόσθεν μὲν γάρ δή μοι ἀεικέλιος δόατ᾽ εἶναι, Ante videbatur specie fœdissimus esse,
Νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν. id est, Nũc diuis similis, magnus quos pascit Olympus.
Nam ante nudus, iam vestes nitidas induerat Vlysses, ac protinus alius esse visus est.
Ἕζετ᾽ ἔπειτ᾽ ἀπάνευθε κιὼν ἐπὶ θῖνα θαλάσσης Deinde procul, veniens ad littora pontica sedit
Κάλλει καὶ χάρισι στίλβων. id est, Fulgescens forma, atq; leporibus.

Teneri calidis balneis. 61

Ἁπαλοὶ θερμολουσίαις. id est, Teneri calidis lauacris, in molles & luxu diffluentes dicebatur. Nam antiquitus calida balnea deliciarum nomine taxata fuisse, vel Homerus testis est Odysseæ θ. inter voluptuariæ vitæ delicias ea commemorans.
Αἰεὶ δ᾽ ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροίτε,
Εἵματά τ᾽ ἐξημοιβά, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί.
At semper cordi nodis, epulæq; choriq;.
Cantusq; & variæ vestes, & balnea calda,
Concubitusq;. Refertur adagium ab Eudemo his quidem verbis, Ἁπαλοὶ θερμολουσίαις, ἁβροὶ μαλθακευνίαις. id est, Teneri calidis lauacris, delicati lectorum mollicie. Huc allusit Persius, cum ait, Elixasq; nates labefactat forcipe adunca.

Dextrum pedem in calceo, sinistrum in pelui. 62

Δεξιὸν εἰς ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδόνιπτρον. id est, Dextrum pedem in calceum, sinistrũ in peluim. Subaudi verbum ad sententiam accommodum, mittit, aut ponit. Suidas ex Aristophane citat, aitq; dici solere in eos qui se norunt commode ad rei præsentis conditionẽ applicare, proq; loco, tẽpore, negotijs, aliam atq; aliam sustinere personam: Est autem carmen hexametrum heroicum,
Dextrum in calceolo, læuum vero in podoniptro.

Podoniptrum vas in quo pedes lauantur, vnde vocabulum inditum à Græcis.

63

Dea impudentia.

Θεὸς ἡ ἀναίδεια. id est, Dea impudentia. Dici solitum, vbi quis ex audacia inuerecundiaq; sua lucrum atq; emolumentum ferret. Nam inutilis, vt ait Homerus, verecundia viro egenti, compluresq; mortales videas, quibus magno bono fuerit, nihil omnino puduisse: Siquidem nullus vnquam rem ausus est adeo stultam, aut absurdam, quæ non inuenerit & fautorem & admiratorem, multoq; maxima pars mortalium, quæ stultissima sunt, ea miratur maxime. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Theophrastus in lib. De legibus prodidit, apud Athenienses aras fuisse Contumeliæ & Impudentiæ dicatas: Idem attestatur Istrus lib. 12. Item M. Tullius lib. De legibus 2. Nã illud vitiosum Athenis, quod Cylonio scelere expiato, Epimenide Cretensi suadente fecerunt Contumeliæ fanum & impudentiæ: virtutes enim non vitia consecrate decet. Menander in Gnomologijs appellat illam omnium dearum maximam:

Ὦ μεγίστη τῶν θεῶν	O dearum maxima,
Νῦν οὖσ' ἀναίδει', εἰ θεὸν καλεῖν σε δεῖ,	Hoc seculo, si te vocare fas deam,
Δεῖ, τὸ κρατοῦν γὰρ νῦν νομίζεσθαι θεός. id est,	Fas, quando nunc vicisse habetur pro deo.

64

De possessione deijcere.

De possessione deijcere, ex sermone Iureconsultorum in vulgi sermonem abijt, pro eo quod est, famam cuipiam eripere, quam iam omnium consensu obtinuerit: aut adimere quippiam, quod suo quasi iure tenere videatur. Nam ius semper fauet possidenti, interdictumq; ferebatur, nequis vi quempiam deijceret. Extat edictum in Pandect. lib. 43. tit. De vi & vi armata, & refertur à M. Tullio in oratione pro A. Cecinna. Plato libro cui tit. Gorgias, ἐπιχειρεῖς ἐκβάλλειν με τῆς οὐσίας καὶ ἀληθοῦς. id est, Conaris me de possessione ac vero deijcere. Est aliquoties apud M. Tullium. Et apud eundem illud quoq;, quasi in suam possessionem venerit, cum quis imperiosius agit, aut plus æquo immoratur. Quintilianus lib. de rhetorica, quæ dum opere cedit, iam penè possessione depulsa est. Fit enim iucũdius dictum, quoties ad res animi transfertur.

65

Dædali alæ.

Δαιδάλου πτερά. id est, Dædali alæ: Dici solitum, vbi quis alioqui non satis idoneus ad negotium conficiendum, artis alicuius, aut auxilij accessionem adiungeret. Aut cum quis vrgente necessitate, ad noua confugeret consilia. Nota fabula, quæ prouerbij ministrauit occasionem, nempe de Dædalo, qui nouo commento assutis alis elapsus est è manibus Minois.

66

Deinde expergiscebar.

Εἶτα ἐξηγρόμην. id est, Deinde expergiscebar. Hoc dicto significabant vana fuisse quæ dicerentur. Aristophanes, κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. id est, Deinde ego expergiscebar. Bacchus in Ranis iactat apud Herculem se naualem pugnam exercuisse, & duodecim aut tredecim hostium naueis demersisse. Id cum Herculi neutiquam verisimile videretur, Bacchũ imbellem & delitijs effœminatũ deum, gnauiter in bello gessisse sese, per iocum subijcit, κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. Quanquam interpres admonet hunc sermonem à nonnullis, non ad Herculem, sed ad Xanthiam referri, à nonnullis ad ipsum Bacchum, vt significarit se dedita opera mentitum fuisse quæ narrarat. Carmen Aristophanis adscribam Hercules,

Κἀναυμάχησας. Bacchus. καὶ κατεδύσαμεν γε ναῦς
Τῶν πολεμίων, ἢ δώδεκ' ἢ τρεῖς καὶ δέκα. Hercules,
Σφώ; Bacchus. νὴ τὸν Ἀπόλλω. Hercules. κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην, id est,

Et prælium nauale gessisti obsecro?
Quin duodecim hostium rateis, aut tredecim
Submersimus. Vos quæso? Nos videlicet.
Ac postea sanè reliquit me sopor.

Hic iocus prouerbialis etiam hodiernis temporibus familiaris est vulgo, quoties quæ memorantur, vana somnijs simillima videntur. Res enim friuolas ὀνείρατα vocamus. πάντη σχεδὸν οἷον ὀνείρατα λέγων. id est, Passim ferè veluti somnia narrans. Vnde & friuolarum rerum obseruatores ὀνειροσκόπους appellant Græci. Videtur ad hoc facete allusisse M. Tullius, dum somnium Scipionis, in quo multa fabulosa cõmemorat de cõcẽtu orbiũ, de animabus, ita claudit, Ille discessit, ego somno solutus sum.

67

De lapide emptus.

De lapide emptus. In vilissimum & vehementer obscurum hominem dicebatur. Nam inter seruorum

rum genera, quidem iuxta prouerbium, καὶ δοῦλος πρὸ δούλου, extremæ notæ habebantur emptitij, potissimum qui palàm in foro diuidenti fuissent. M. Tullius aduersus Pisonem. De me cum omnes magistratus promulgassent, præter vnum prætorem, à quo non fuit postulandum fratrē inimici mei, præterq; duos de lapide emptos. Simillimum est illi Græco quod alio reddidimus loco, ἁλώνητον ἀνδράποδον. Sale emptum mancipium. Consimilem ad modum Columella, vilem minimique pretij seruum significans, quem vulgus quidem, inquit, parui æris, vel de lapide noxium comparari posse putat. Sed ego plurimorum opinioni dissentiens, pretiosum vinitorem in primis esse cēseo. Quo quidem loco, aut noxium, noxæ deditum, & ob id venire iussum, aut nexum legendum arbitror. Nam nexi dicebantur, qui quòd soluendo non essent, addicebantur creditoribus. Tametsi nexi non continentur appellatione seruorum proprie, nec veneunt. Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis 3. lapidē vnde quondam vendebantur mancipia, τὸν πρατῆρα λίθον, καὶ πωλητήριον appellat.

Date mihi peluim. 68

Δότε μοι λεκάνην. id est, Porrigite mihi peluim, vbi quid vehementer molestum esset, ita vt ferri diutius non posset, peluim sibi porrigi iubebant, quasi præ bili nauseaq; & fastidio rerum vomituri: veluti siquis orationem supra modum indoctam non ferens, aut sophisticis nænijs offensus dicat, δότε μοι λεκάνην. id est, Porrigite mihi peluim. Refertur à Suida. Extat apud Aristophanem ἐν νεφέλαις. Et Plutarchus in Politicis citat è Platone comico.

Dares Entelllum prouocas. 69

Dares Entellum prouocas. & prouerbij speciem habet, & apud eruditos videtur in ius prouerbij cessisse. Sic enim Hieronymus ad Augustinum, Memento, inquit, Daretis & Entelli. Conueniet vti, siquando quispiam iuuenili temeritate lacesset aliquem non perinde promptum ad suscipiendū certamen, verum intolerandum, si semel inierit, Qui senum fermè mos, vt libenter suffugiant negotia, suscepta pertinaciter gerant. Sumptum est ex quinto Aeneidos lib. vbi Dares quispiam viribus fretus & ferox iuuenta, vltro prosiliens in medium, quemuis ad certamen prouocat: assurgente nemine, deterritisq; reliquis, iam perinde quasi victor, præmium flagitat ab Aenea. At Entellus senex, & iampridem ab huiusmodi genere certaminum feriatus, instigante partim Aceste, partim veterum victoriarum memoria, tandem surgit cæstibus dimicaturus. Is diu suo consistens loco, iuuenem insolentius circumsilientem tulit, donec frustrato ictu lapsus, pudore sic recanduit, vt Daretem iam longe imparem planè confecturus fuerit, nisi eum Aeneas intercedens eripuisset. Carmen ipsum Maronis adscriberem, est enim longe lepidissimum, ni & longiusculum esset & in promptum situm.

Ad Cynosarges. 70

Ἐς κυνόσαργες. id est, Ad Cynosarges, prouerbiali conuicio dicebatur, quemadmodum εἰς μακαρίαν, καὶ εἰς κόρακας. Erat autem Cynosarges locus in Attica quispiam, in quo nothi, spurijq; exercebantur, cui nomē inditum, ἀπὸ κυνὸς ἀργοῦ. id est, A cane albo, seu veloci, Nam Græcis ea vox ἀργὸς, vtrunq; significat. Qui collegit historias ex orationibus stelieuticis Gregorij Nazianzeni, tradit Cynosarges dictum ἀπὸ τοῦ κυνὸς καὶ σαρκὸς, commutato κ in γ. Nominis causam hanc adscribunt. Cū olim Diomus quidam Atheniensi, authore Stephano, nam Suidas Didymum ponit, sacrificaret Herculi, canis quidam albus, aut, vt alij dicunt, velox aquila, victimæ partem abreptam in locum quendā deposuit. Quo prodigio territus, cum Deum consuluisset, responsum est, vt eo in loco Herculi sacellum extrueret, in quem victima deportata fuisset. Nam eum Herculi placere. Porrò, quoniam Hercules nothus fuit, vtpote ex adultera natus, & tamen virtute sua dijs æquum honorem assecutus: idcirco visum est vt inibi qui spurij fuissent, & neq; patris, neq; matris nomine ciues, exercerētur. Nec abhorret ab his quod scribit Plutarchus in lib. quē inscripsit ἐρωτικόν. Εἰ δ᾽ οὖν καὶ τοῦτο τὸ πάθος δεῖ καλεῖν ἔρωτα θῆλυν καὶ νόθον ὥσπερ εἰς κυνόσαργες συντελοῦντα, τὴν γυναικωνῖτιν, μᾶλλον δ᾽ ὥσπερ ἀετόν τινα λέγουσι γνήσιον καὶ ὀρεινὸν, ὃν ὅμηρος μέλανα καὶ θηρευτὴν προσεῖπεν. id est, Quòd si igitur hunc quoq; morbum oportet vocare amorem fœmineum ac nothum, veluti in Cynosarges conijcientem nos in muliebre conclaue, magis autem, sicut aquilam quandam dicunt gnesion, id est, ingenuam germanámq; ac montanam, quam Homerus nigram & venatricem appellat. Vnde vel contumeliæ causa dicebatur, εἰς κυνόσαργες, veluti in spurium: vel imprecando, quasi dicas, in malam crucem. Postea consentaneum est hoc quoq; loco garrire cœpisse philosophos & sophistas. Nam Suidas testatur tria fuisse gymnasia, Lyceum, Cynosarges, & Academiam. Meminit huius rei & Plutarchus in Themistoclis vita, quem aiunt fuisse nothum. Erat autem extra portas Atheniensium Herculis gymnasiū, quò spurij adolescentes sese conferebant exercitij gratia, quod & ipse deus nothus ac matre mortali

natus esset. Huc Themistocles adhuc adolescens arte pellicebat & ingenuos aliquot adolescentes, quo paulatim tolleret nothorum & legitimorum discrimen.

71

Cythnicæ calamitates.

Κυθνώδεις συμφοραί. id est, Cythnicæ calamitates. Zenodotus Aristotelem authorem citat. Cythneos vsqueadeo diuexatos afflictosq; fuisse ab Amphitryone, vt in prouerbiũ abierint, κυθνώδεις συμφοραί. pro maximis cladibus, & immensis calamitatibus. Est autem Cythnus ex insulis Cycladibus vna, contra Dryopidem sita, teste Stephano.

72

Cythnyomi probrum.

Κυθωνύμου αἶσχος, id est, Cythnyomi dedecus. In hominem dicebatur vehemẽter infamem, fœdiq; nominis, cuiusq; nomen iure supprimi debeat: vel ob malefacta, vel ob calamitates, vnde & Græca vox à cælando nomine dicta. Et hodie dictitant vulgo, tegendam ollam, quoties innuunt fœdius esse facinus, quam vt authoris facienda sit mentio. Author Zenod.

73

Cyziceni stateres.

Κυζικηνοὶ στατῆρες. id est, Cyziceni stateres. De re scite scalpta. Hoc enim subindicãt παροιμιολόγοι. Nam hi nummi celebres erant, quòd eleganter scalpti viderentur. Repræsentabant altera parte Cybelen deorum matrem, facie muliebri, altera leonis imaginẽ. Mihi magis videtur fore locus prouerbio, cum hominem significamus inæqualem, ac sui dissimilem: aut qui longe aliud agat quàm præ se ferat. Quemadmodum numi Cyziceni ex vno latere Cybelen ostendebant effœminatam, ex altero leonem. Stater is valebat 28. drachmas Atticas, vnde & de re magni pretij videtur posse dici. Cyzicus autem erat ciuitas Propontidis. Quidam eiusdem nominis vrbem ponunt in Sicilia: prouerbij præter alios meminit Suidas.

74

Cyrnia terra.

Κυρνία γῆ. id est, Cyrnia tellus, dicebatur regio latrocinijs infamis, cuiusmodi ferunt olim fuisse Cyrnum. Est autem Cyrnus insula quædam ad boream oppositas Iapygiæ mellificio nobilis, authore Stephano, verum ob latrocinia fuit inacessa nauigantibus. Plinius autumat hanc esse Corsicam. In Ligustico, inquit, mari est Corsica, quam Græci Cyrnon appellauere. Gens hæc & hodie male audit apud Italos. Prouerbium non inepte detorquebitur in hominem alieni rapacem ac violentum. In collectaneis Zenobij per Aldum editis reperio, κυρνία ἄτη. id est, Cyrnia noxa.

75

Cinyræ opes.

Κινύρου πλοῦτος. id est, Cinyræ opes. De immensis diuitijs dicebatur. Simillimum illi, Midæ opes, nam huius regionem opulentissimam fuisse, Naso satis indicat Metamorph. lib. 10.

Gratulor huic terræ, quòd abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas. sit diues Amomo,
Cinnama quæ, costumq; suam, sudataq; ligno
Thura ferat, floresq; alios, Panchaica tellus,
Dum ferat & myrrham.

Pindarus in Nemeis meminit Cinyræ prædiuitis, σὺν θεῷ γάρ φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερος, ὥσπερ καὶ Κινύραν ἔβρισε πλούτῳ ποντίᾳ ἔν ποτε Κύπρῳ, id est, Deo fauente felicitas hominibus stabilior, quæ sanè & Cinyram opibus cumulauit in marina Cypro. Prouerbij meminit & Plato libro De legibus 2. Ἐὰν δ᾽ ἄρα πλουτῇ μὲν Κινύρα καὶ Μίδα μᾶλλον, ᾖ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τε ἐστὶ καὶ ἀνιαρῶς ζῇ. id est, Quod si ditior quidem fuerit quàm Cinyra aut Mida, sit autem iniustus, & miser est, & moleste viuit. Suida in dictione καταγηράσκω, refert hunc ad modum, καταγηράσκοις Τιθωνοῦ βαθύτερον, καὶ τοῦ Κινύρου πλουσιώτερον, καὶ Σαρδαναπάλου τρυφηλότερον, ὅπως τὸ τῆς παροιμίας ἐπί σοι πληρωθῇ, δὶς παῖδες οἱ γέροντες. id est, Consenescas Tithono, profundius, Cinyra ditius, Sardanapalo deliciosius, vt in te compleatur prouerbium,

Bis pueri senes.

76

Minus de istis laboro quàm de ranis palustribus.

Μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἢ πλὴν τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων. id est, Nihilo maior mihi rerum istarum cura, quàm ranarum in limo versantium. Prouerbialis hyperbole qua significamus nihil omnino ad nos pertinere negotium. Recte dicetur & ob obtrectatores, quorum oblocutiones dicemus nos fortiter contemnere. Siquidem ranæ tametsi assidue oblganniant, oblatrentq; prætereuntibus, & odiosam illam cantionem iterent sine fine, βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ, tamen nemo commouetur. Ad hoc facit quòd Origenes Aegyptias ranas, dialecticorum & sophistarum garrulitatem, interpretatur

tatur in Decretis pontificijs.

Cucurbita ſanior. 77

Κολοκύντης ὑγιέστερος. id eſt, Cucurbita ſalubrior. Suidas & Zenodotus pro adagio referunt. Athenien. lib. 3. citat hunc verſiculum ex Epicharmo,
Ὑγιέστερον τ᾽ ἦν ἔτι κολοκύντας πολύ. id eſt,
Eratq; longe ſanius cucurbita.
Verſus Græcus conſtabit, ſi legas ἔτιγε. Nam vt nos adduximus, habetur in A thenæo edito per Aldum. Vnde ſit natum, non indicat. Proinde diuinandum id inde ductum, vel ꝙ cucurbita non facile læditur aeris vitio, propter cruſtam qua tegitur, vel ꝙ ea varijs remedijs efficax eſſe perhibetur, quemadmodum indicat Dioſcorides lib. 2. Item Plinius lib. 20. cap. 3. Nec vna tantum ſpecies ad remedia, valet & ſatiua quam Græci κολοκύνθην appellant: valet inanis intus ſylueſtris, quã Græci ſomphon, vt ait Plinius, dicunt: valet & ſatiua minor κολοκυνθὶς quaſi dicas cucurbitulam. Mihi videtur non abſurde ductum hinc prouerbium ꝙ cucurbita vndiq; turgeat integra, nec rimis hians, nec verminulis obnoxia. Eſt autem integritas & obeſitas corporis ſanitatis argumentum. Cognatum illi quod aliàs recenſuimus, κρότωνος ὑγιέστερος. id eſt, Crotone ſalubrior.

Cum Deo quiſque gaudet & flet. 78

Σὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ καὶ ὀδύρεται. id eſt, Deo volente, quiſq; ridet atq; flet.
Admonet adagium rerum humanarum celerem eſſe commutationem, neque in nobis ſitum, vt res perpetuo ſecundæ ſint, verum vtcunq; fortunæ lubitum fuerit, ita vel ſecundis rebus attollimur, vel aduerſis affligimur. Extat hic verſiculus apud Sophoclem in Aiace flagellifero. Idem ſibi vult illud Euripideum ex Iphigenia Aulidenſi,

Οὐκ ἐπὶ πᾶσί σ᾽ ἐφύτευσ᾽ ἀγαθοῖς, — Non te ſæuit ad omnia læta
Ἀγάμεμνον Ἀτρεύς. — Agamemnon Atreus.
Δεῖ δέ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι. — Gaudere atque dolere neceſſe eſt.
Θνητὸς γὰρ ἔφυς, κἂν μὴ σὺ θέλῃς, — Mortalis enim es. Sin tu nolis,
Τὰ θεῶν οὕτω βουλόμεν᾽ ἔσται. id eſt, — Tamen eueniet, ſic dijs placitum.

Cum deo fit Græcis, quod fit fauente numine. Contrà ſine deo, quod abſq; deorum fauore. Pindarus in Pythijs hymno 5. οὐ θεῶν ἄτερ. id eſt non ſine dijs. Idem eiuſdem operis hymno 9.
Ὠκεῖα δ᾽ ἐπειγομένων ἤδη θεῶν πρᾶξις ὁδοί τε βραχεῖαι, id eſt,
Velox actio iam dijs accelerantibus breueſq; viæ. Rurſum hymno 10.
Θεῶν τελεσάντων,
Οὐδέν ποτε φαίνεται ἔμμεν ἄπιστον. id eſt,
Cum dij peregerint, nihil videtur eſſe incredibile. Et Vergilius,
Haud equidem, ſine mente reor, ſine numine diuûm.
Ita quod præter ſpem vltro obtingit, diuinitus fieri dicitur. Ariſtoph. in Equitibus,

Ἀλλ᾽ οὗτοι προσέρχεται — Sed ipſe in concionem prodit huc
Ὥσπερ κατὰ θεῶν εἰς ἀγοράν. — Tanquam Deo volente.

M. Tullius in Verrem actione 5. Qui Metello diuinitus hoc venit in mentem? Et Horatius lib. 3. Oda 4. Non ſine dijs animoſus infans. Et σὺν ταῖς μούσαις. id eſt muſis fauẽtibus, σὺν τοῖς θεοῖς. id eſt dijs bene iuuantibus. Feſtiuum eſt quod de Stratonico refert Athenæus lib. 8. Is cum eſſet parum inſignis citharœdus, haberetq; in ludo ſuo nouem Muſarum imagines, & Apollinis vnam, diſcipulos duos, rogatus à quopiam quot haberet diſcipulos, σὺν θεοῖς, inquit, δώδεκα, ludens amphibologia. σὺν θεοῖς accipi poteſt, annumeratis dijs, aut dijs fauentibus. Porrò veteres præcipuum numen tribuebant fortunæ, cui tribuitur quicquid feliciter aut ſecus euenit: de qua Demoſthenes in oratione ad Philippi epiſtolam, μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ τύχη ἐστὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. id eſt, Magnum enim momentum, immò verius totum eſt ipſa fortuna ad omnes hominum actiones. Item Aeſchines in Apologia περὶ παραπρεσβείας. ἡ τύχη πάντων ἐστὶ κυρία. id eſt, in fortunæ manu ſunt omnia.

Cum Coryco luctari. 79

Πρὸς κώρυκον γυμνάζεσθαι. id eſt, Aduerſus Corycum luctari dicebatur, qui ſumeret inanem operã. Opinor Corycum palæſtriten fuiſſe quempiam inuictum. Niſi malumus Corycum eſſe manticã coriaceam, vt adagium affine ſit illi, Vtrem vellis. Verum hoc ſenſu Heſychius ſcribit per ω & υ. Suidas ſcribit per ο & ι. Porrò talis pugna pugnata eſt Apuleio in Theſſalia.

80

Curetum os.

Κουρήτων στόμα.id eſt, Curetum os. Dici ſolitum, ſiquando quis numine afflatus loqui videretur, propterea quòd Curetes Cybeles comites furore quodam ſacro perciti, diuiuare videntur. Refertur à Zenodoto,meminit & Heſychius.

81

Melius nobis eſt quàm heri.

Prouerbialem habere figuram videtur illud Ariſtophanis in Pluto,

Ὦ Βλεψίδημ᾽ ἄμεινον ἢ χθὲς πράττομεν. id eſt, O Bleſideme melius atq; heri mihi eſt.
Cũ ſignificamus fortunã in melius cõmutatã. Item illud Theocritium,quod alio citauimus loco,
Τάχ᾽ αὔριον ἔσσετ᾽ ἄμεινον. id eſt, Melius cras forſan habebit,
Nam heri & cras,pro præterito futuroq; tempore poſita ſunt.

82

Cretenſes ſacrum.

Οἱ Κρῆτες τὴν θυσίαν.id eſt, Cretenſes ſacrum,ſubaudi faciunt,aut ſimile quippiam. Adagium Zenodotus ad huiuſmodi refert fabulam. Tempeſtate iactatus Agamemnon,delatus eſt in Cretam,ingreſſusq; Polyrrhenen(nam id eſt Cretæ inſulæ oppidum,ab ouium copia ſic appellatum, authore Stephano)rem diuinam fecit. Interea vero captiui conſcenſis nauibus aufugerunt. Quæ res cum illi renunciaretur,fertur dimidiatum & imperfectum ſacrificium,& iam iacenſam victimam reliquiſſe, curriculoq; ad maris littus properaſſe,perturbatum maiorem in modum,animoq; conſternatum. Ibi vix vnam reperiſſe nauem reliquam qua deuectus eſt,multum imprecatus malorum eius inſulæ cultoribus. Vnde ſiqua res per tumultum ac turbulente fieret,κρητικὴν θυσίαν. id eſt, Cretenſe ſacrum vocabant. Mihi videtur quadraturum,vbi quis non fruitur his quæ parauit. Quemadmodum vſu venit Agamemnoni,cuius victimas deuorauere Cretenſes.

83

Simul & miſertum eſt,& interijt gratia.

Ἅμ᾽ ἠλέηται καὶ τέθνηκεν ἡ χάρις. id eſt, Simul & miſertum eſt,interijtq; gratia.
Senarius prouerbialis apud Zenodotum,dici ſolitus in ingratum,qui ſimul atq; leuatus eſt malis, deſinit meminiſſe beneficiorum eius cuius opera reſtitutus eſt: iuxta illud, Si dolet meminit: ſi placet obliuiſcitur: cum contra admoneat prouerbium,
Χάριν λαβὼν μέμνησο, δοὺς ἐπιλάθου. id eſt, Memineris accepti,dati obliuiſcere.
Idem docet in Moralibus Seneca,
Beneficij accepti meminiſſe oportere,dati obliuiſci.
At nunc ita eſt ingenium vulgi,vt fragilis ſit beneficiorum memoria, iniuriarum tenax. Et iuxta Plautum,Siquid iuues,pluma leuior gratia: Siquid offendas,plumbeas iras gerunt. Celebrantur in eã dem ſententiam hi quoq; verſus,
Ἀεὶ δ᾽ ὁ σωθεὶς ἐστὶ ἀχάριστος φύσει. id eſt, Seruatus vſq; ingratus eſt,& immemor.
Μετὰ τὴν δόσιν τάχιστα γηράσκει χάρις, id eſt, Poſt munus illico conſceneſcit gratia.

84

Fruſtra currit.

Εἰς κενὸν τρέχει id eſt, Fruſtra currit,pro eo quod eſt,fruſtra laborat. Sic vſus eſt D. Paulus apoſtolus compluribus locis. Sumptum ab his qui in ſtadio curſu certant. Celebris eſt hic ſenarius,
Ἄβουλος ἀνὴρ εἰς κενὸν μοχθεῖ τρέχων. id eſt, Temerarius labore currit irrito.
Celebratur & illud cuiuſpiam ἀπόφθεγμα, τρέχουσιν ἔξω τῆς ὁδοῦ. id eſt, Currũt extra viã: vbi quis ſedulo quidem molitur,ſed nulla certa ratione quæ præmonſtret,quid quatenusq; ſequendum ſit

85

Morſus aſpidis.

Δῆγμα ἀσπίδος.id eſt, Morſus aſpidis. De malo immedicabili,aut de lingua vehementer virulenta. Refertur adagium ab Apoſtolio Byzantio,non admodum memorabili authore niſi nos meliorũ inopia compelleret. Quanquam hunc nec Politianus grauatus eſt quodam in loco citare teſtem. Circumfertur græcus verſiculus,adagio concinens,
Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή. id eſt, Telum aſpidis profecto mulier improba.
Aelianus primo De naturis animalium libro tradit aduerſus viperarum, omniumque ſerpentium morſus remedium inueniri,aſpide vna excepta,præcipue ſi de rana guſtarit,vt ait libro proximo. Solius huius ictum omni cura potentiorem eſſe,nec ab vllo vinci,præter quàm à muliere,quæ vel aſpectu contactuque ſolo necet,quorum alterum cum regulo,alterum cum aconito commune. Nicander item in Theriacis.
Ἀσπίδα φοινήεσσαν ἀμυδρότατον δάκος ἄλλον. id eſt,
Aſpida crudelem,cuius ſuper omnia morſus Immedicabilis eſt.

Plinius

Plinius prodidit, aſpidem nunquam vagari ſine compare: ꝙ ſi contingerit alteram interimi, protinus altera perſequitur percuſſorē, in medijs quoq; fori turbis agnitum. Addunt quidam ab hoc ictum ſerpente intra quatuor horas emori. Nihil aūt vetat, quo minus trahatur adagiū ad hoſtem claucularīū, & tanto peſtilentiorem, ꝙ clanculum citraq; dolorem infundat venenū hæc ſerpens, neq; poſt morſum appareat vulnus in corpore: tantum ſomnus letalis obrepit, quemadmodum deſcribit Nicander, atq; hinc exiſtimant quidam morſum illius ἀμυδρότατον ab eodem poeta vocari.

Arbore deiecta quiuis ligna colligit. 86

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται. id eſt, Ruente quiuis ligna colligit arbore.

Meminit huius prouerbij Theocriti Scholiaſtes, ſed pro πεσούσης ſcriptum eſt παρούσης, mendoſe, ni fallor. Si quē fortuna præcipitem dederit, in hunc paſſim omnes incurrunt, & quiſq; quod poteſt diripit, Iam enim ſibi putant impune fore. Exemplum huius adagionis eſt apud Iuuenalem de Seiano.

Nihil eſt ab omni parte beatum. 87

Quod ſcripſit in Odis Horatius,

Nihil eſt ab omni
Parte beatum,

Prouerbialem habet ſententiam, quam Græci ſic efferunt,

Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. id eſt,

Felix per omnia nullus eſt mortalium.

Hunc ſenarium citat Ariſtoteles lib. Rhet. 2. inter exēpla ſententiarum. Eſt aliquoties & apud Theognidem. Clearchus apud Athenæum adducit hunc verſum,

Ἀμώμητον δ᾽ οὐδὲν ἔγεντο βροτοῖς. id eſt,

Nil vſquam eſt hominum carpere quod nequeas.

Menander apud Plutarchum, περὶ εὐθυμίας,

Ἆρ᾽ ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος. id eſt,

Num quæpiam intercedit his cognatio, Vitæ ac dolori?

Ad hanc ſententiam pertinet quod alibi diximus, omnibus galeritis innaſci criſtam. Theſeus priuſquam veniret in Atticam, inſtituit ſacra, quædam quæ ludis ac lætitia peragerentur, quædam contra quæ mœrore luctuque. Cæterum cum appuliſſet in Atticam, quoniam multos reperit ſqualidos ac mœſtos ob mortem regis Aegei, qui deſperato filij reditu, præ dolore ſemet è ſaxo præcipitem dedit multos contra lætitia geſtientes ob filij reditum, inſtitutum eſt, vt in ὠσχοφορίᾳ, id eſt nomen feſto à geſtandis ramis, non nuncius ipſe, ſed caduceum coronaretur, deinde qui ſacris interfuerunt emitterent has voces, ἐλελεῦ, ἰοὺ ἰού. id eſt, eia heu, quarum prior gratulationis eſt, & in bellicis pæanibus cani ſolet, liquet ex Ariſtophanis Pace, vbi crebro repetuntur illa, ὢ εἶα, εἶα μάλα. ὢ εἶα, εἶα ὤ. altera luctus eſt. Vnde & αἶας dictus Græcis & αἰάζειν. Hæc videlicet eſt imago vitæ mortalium. Hiſtoria refertur à Plutarcho in vita Theſei. Pindarus in Iſthmijs hymno tertio ad tempus torquet ſententiam, αἰὼν δὲ κυλινδομέναις ἁμέραις, ἄλλ᾽ ἄλλοτ᾽ ἐξάλλαξεν, ἄτρωτοί γε μὰν παῖδες θεῶν. id eſt, Seculum autem voluendis diebus, nunc huc, nunc illuc ſeſe flectit. Cæterum dij extra telorum iactum ſunt. Nam interpres admonet hic παῖδες θεῶν eſſe dictum pro θεοί. Simile quiddam habet in Pythijs hymno ſeptimo φαντὶ γε μὰν οὕτω κεν ἀνδρὶ παρμονίμαν θάλλοισαν εὐδαιμονίαν, τὰ καὶ τὰ φέρεσθαι. id eſt, Aiunt ſane ſic viro ſtabilem florere felicitatem, ſi hæc & hæc ferat, hoc eſt, ſi ferat tum proſpera, tum aduerſa. Perpetua felicitas minitatur ſubitum exitium, quod temperatum eſt, ſolet eſſe diuturnius. Interpres in hanc ſententiam adduxit verſum Homericum.

Τὸν περὶ μοῦσ᾽ ἐφίλησε, δίδου δ᾽ ἀγαθόν τε κακόν τε. id eſt,

Vnice amans dederat cui muſa bonumq; malumq;.

Extat autem hoc carmen Odyſſeæ θ. de Demodoco. Rurſum Pindarus hymno quinto. πόνων δ᾽ οὔτις ἀπόκλαρός ἐστιν, οὔτ᾽ ἔσεται. id eſt, Laborum autem exors nullus eſt nec erit. Ac mox τὰ καὶ τὰ νέμων. id eſt, Hæc & hæc ſortiens, videlicet bona cum malis. Interpres adducit & alium Pindari locum, qui eſt in Pythijs hymno tertio ἓν παρ᾽ ἐσλὸν πήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. id eſt, Ad vnum bonum duo ſimul mala partiuntur mortalibus immortales. Adducit & illud Homericum quod alibi retulimus ex Odyſſeæ ω.

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει. id eſt, Dolia nanq; Iouis duo ſunt in limine poſta.

Huc pertinent & illa de quibus nobis aliàs dictū eſt, vbi mel, ibi fel, vbi vber, ibi tuber, & huius generis alia. Nec alienū arbitror ab hac ſentētia, quod priſci Romani duas diuas coluerunt, Angeroniam atq; Volupiam: alteram ab angoribus dictā, alteram à voluptate. & Angeroniæ quidem pontifices in

ſacello Volupiæ ſacrum faciunt, ſignificantes dolores ac voluptates in vita hominum inuicem miſtas eſſe. Addunt Angeroniæ ſimulachrum in ara Volupiæ fuiſſe collocatum, quod dolor comes ſit voluptati, & voluptas dolori: hac figura vt os habeat obligatum atq; ſignatum: hoc ænigmate ſignificantes, eos qui dolores & anxietates animi diſſimulant, patientiæ beneficio ad maximam peruenire voluptatem. Huiuſmodi fermè Macrobius lib. in Somnium Scipionis. 1. Deſinam ſi Aeſchyli verſum aſcripſero, quem Iulius Pollux lib. 6. cap. 11. teſtatur extare apud Ariſtophanem,
Οξυγλυκῆ αἰτ᾽ ἄξα κοκκιεῖς ῥοάν. id eſt, Et dulciter acre temperabis punicum.
Huius enim pomi grana gratam quandam habent acrimoniam. Ad eundem modum temperata eſt vita mortalium.

88

Felicium multi cognati.

Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς. id eſt, Cognatus vnus quilibet felicium. Id hodie vulgo dicunt, locupletum plurimos eſſe cognatos Huc alluſit Terent. in Phormi. At ſi talentum rem reliquiſſet decem, primus eſſet, memoriter progeniem veſtram vſque ab auo atq; atauo proferēs. Pindarus in Nemeis hymno 10. ſic extulit γνώμην. Οἴχεται τιμὰ, φίλων τατωμένῳ φωτὶ, παῦροι δ᾽ ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν. id eſt, Perit honos, viro priuato amicis, Pauci autem mortales in rebus aſperis fidi. Plato in epigrammate, ἢ μόλις ἔγνως
Τοῦτ᾽ ἔπος ὡς οὐδεὶς οὐδὲν ἔχοντι φίλος. id eſt,
At tandem expertus noſti verbum vetus illud,
Quod qui nil habet, huic nullus amicus adeſt.

89

Amantium iræ.

Τῶν φιλούντων ὀργαί. id eſt, Amantium iræ. Vbi qui non ex animo indignantur inuicem, aut de iracundia neutiquam duratura. Terent. in Andria, Amantium iræ, amoris redintegratio eſt. Et iuxta Græcam ſententiam,
Ὀργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον. id eſt, Puſillo amantum durat ira tempore.
Atq; huiuſmodi diſſidiola quæ nonnunquam incidunt inter amicos, modo abſit amaritudo, quaſi renouant amicitiam excuſſo diuturnæ conſuetudinis tædio. Quod eleganter indicat & Mimus ille, ni fallor, Publianus. Diſcordia fit charior concordia.

90

Primum recte valere, proxima forma, tertio loco diuitiæ.

Plato lib. De legib. 2. λέγεται γὰρ, ὡς ἄριστον ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος. id eſt, Aiũt enim optimum, ac potiſſimum eſſe bonam valetudinem, proximum formam, tertium diuitias. Meminit huius adagij alijs quoq; locis. Stobæus citat hæc ex Sclerio quodam, ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. id eſt, Bona valetudine eſſe optimum eſt homini mortali. Proximum ſpecie honeſta præditum eſſe. Tertium opes habere citra fraudem. Quartum ætate vigere cum amicis. Plato autem libro De legibus primo effert ad hunc modum, ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχύς, τέταρτον δὲ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς, ἀλλ᾽ ὀξὺ βλέπων. id eſt, Primum locum obtinet bona valetudo, ſecundum forma, tertium robur, quartum opes, haud cæcæ, ſed acutum cernentes. Hic ordo votorum olim popularibus etiam cantilenis celebrabatur, teſte Platone in Gorgia.
Fertur inter Græcas ſententias huiuſmodi ſenarius,
Οὐκ ἔσθ᾽ ὑγείας κρεῖττον οὐδὲν, ἐν βίῳ. id eſt,
Quàm bene valere, melius in vita nihil. Item alter huic ſimilis,
Ὑγίεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο. id eſt,
Recte valere & ſapere, duo vitæ bona. Quò ſpectat etiam illud Iuuenalis,
Vt ſit mens ſana in corpore ſano. Et Horatius, Valeat poſſeſſor oportet.
Ariſto Sicyonius pæana ſcripſit in laudem ſanitatis, vt refert Athenæus lib. 15.
Ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων
Μετὰ σοῦ ναίοιμι τὸ λειπόμενον βιοτᾶς,
Σὺ δέ μοι πρόφρων σύνοικος εἴης. id eſt,
Sanitas antiquiſſima dearum, Tecum viuam quod reliquum eſt vitæ, Tu vero mihi propitia contubernalis eſto. Ac mox, μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγίεια, τέθηλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ, σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων. id eſt, Tecum diua ſanitas florent omnia, ac renidet gratiarum ver. Abſque te vero nemo felix. Ariſtot. lib. Rhetoricorũ 2. exemplũ ſententiæ quæ non egeat epilogo, hoc eſt additaratione, quod ſic omnibus perſuaſum ſit, refert, Ἀνδρὶ δὲ ὑγιαίνειν ἄριστον ὥς γέ μοι δοκεῖ. id eſt, Homini bene

bene valere optimum est, vt mihi quidem videtur. Videtur esse senarius, sed corruptus. Aristoteles Moralium ad Eudemum lib. 1. narrat aliquem in vestibulo templi, quod est in Delo Apollinis, hanc scripsisse sententiam, Eidem non adesse omnia bonitatem, honestatem, ac iucunditatem, ac quod iustissimum esset, fecisse honestissimum, optimum autem bene valere, omnium vero iucundissimum, potiri quod quis amat. Philosophus vero felieitatem cum sit optima & pulcherrima, tamen eandem iudicat esse iucundissimam. Hæc enim diuidit vulgus, cum re vera sint coniunctissima. Locus erit prouerbio, quoties significabimus aliud alio prius esse, & ijs quæ potiora sunt, maiorem curã deberi.

Fœnum esse. Ambrosia alendus. 91

Fœnum esse, & Ambrosia alendus. Vtrunq; prouerbiali figura dixit M. Tullius alterum in indoctos ac brutos homines: alterum in egregios, vt intelligas illos pecudibus, hos dijs æquando. Nã fœno victitant boues. Ambrosia cibus est apud Homerum, deorum, ἀεὶ ἐόντων. Cic. lib. Orat. 2. Sic ego Crasso audiente, primum loquar de facetijs, & docebo sus, vti aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Rursum idem eodem lib. Iocabatur, inquit, Catulus, præsertim cum ita dicat ipse, vt ambrosia alendus esse videatur. Horat. prælautas opiparasq; cœnas, deûm cœnas vocat. O noctes cœnæq; deûm, nectar & ambrosiam indicans. Nam hæc illis tantum à poetis tribuuntur, siquando domi cibum capiunt: alioqui si contingat aliquò ad opimam victimam inuitari, nidore carnium magis delectantur.

Spes alunt exules. 92

Αἱ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας. idest, Spes pascunt exules. Vbi quis excussus à pristina fortuna semper id agit vt restituatur. Ab humano sumptũ ingenio, quo fieri videmus, vt nullus ita sit exul, quin & velit, & speret futurum, vt aliquando postliminio redeat in patriam. Id ita esse, nos quoq; complurium exulum exemplo cognouimus, nominatim Ioannis Bentiuoli Bononiensis, quem cum illic essemus, Gallus in gratiã Iulij Romani Pontificis expulit. Eodem animo se fuisse testatur Ouid. apud Tomitanos exulans. Ne Iudæos quidem hodie spes destituit. Euripides prouerbialem sententiã fuisse significat. Citatur autem à Plutarcho, libello quem De exilio conscripsit,

Αἱ δ᾽ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς ὁ λόγος, Spes exules alunt, vt habet adagium,
Καλῶς βλέπουσί γ᾽ ὄμμασιν, μέλλουσι δέ. id est, Oculisq; spectant blandulis, cessant tamen.

Et nati natorum. 93

Παῖδες παίδων. id est, Nati natorum. Prouerbiali figura, qua longam rei cuiuspiam propagationẽ significamus: eam adagij vice fuisse vsurpatam satis indicat Plato cum alijs aliquot locis, tum libro De legibus 3. καὶ παίδων παῖδας ὃ λέγομεν. id est, Filios filiorum, vt dicimus. Sumptum è carmine illo Homerico, quod est Iliados Y. sub persona Neptuni de Aenea ad Iunonem,

Καὶ παίδων παῖδες, καί τοι μετόπισθε γένωνται. Quod Verg. ita reddidit,
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

Allusit ad Homericam figuram Aristophanes in Auibus,

Δώσομεν ἡμῖν αὐτοῖς, παισὶ, παίδων παισίν. id est, Dabimus nobis ipsis, natis, ac natorum natis.

In Nebulis eandem figuram per iocum torsit ad vsuras, alias ab alijs nascentes.

Αὐτοί τε καὶ τ᾽ ἀρχεῖα καὶ τόκοι τόκων. id est, Ipsi atq; sortes, fœnorumq; fœnora.

Nimirum alludens ad illud quod alibi retulimus,

Ἐστὶ τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος δέ γε ἐστὶ καὶ ἄλλος.

Ἱππομανεῖν. 94

Ἱππομανεῖν, dicebantur prouerbiali conuicio fœminæ virosæ ac libidine præter modum prurientes. Aristot. lib. De animalib. 6. αἱ μὲν οὖν ἵπποι αἱ θήλειαι ἱππομανοῦσιν, ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν βλασφημίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσιν, ἀπὸ μόνου τῶν ζώων τὴν ἐπὶ ἀκολάστων περὶ τὸ ἀφροδισιάζεσθαι. id est, Igitur equæ furiunt in equos. Vnde ab vno hoc animante ductum est vocabulum, quod in mulieres conuicio dicitur, circa Venerem intemperantes.

Ouium mores. 95

Προβάτων ἦθος: id est, Ouium mores. In stupidos ac stolidos iaci solitum. Aristoph. in Pluto,

Ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις. id est,
Mihi immo vitam prædicas ouiculæ:

Aristoteles lib. De natura animalium nono, quamobrẽ ita prouerbio dici consueuerit indicat: διαφέρει κατά τε δειλίαν καὶ πρᾳότητα, καὶ ἀνδρείαν καὶ ἡμερότητα, καὶ νοῦν τε καὶ ἄνοιαν, τό τε γὰρ τῶν προβάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον. πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι. ἕρπει εἰς τὰς ἐρη-

μίας πρὸς οὐδὲν. καὶ πολλάκις χειμῶνος ὄντος, ἐξέρχεται ἔνδοθεν, καὶ ὅταν ἀπὸ τοῦ νιφετοῦ ληφθῶσιν,
ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμὴν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ᾽ ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄῤῥενας κομίσωσιν
οἱ ποιμένες, τότε δ᾽ ἀκολουθοῦσιν. id est, Differunt autem & timiditate mansuetudineq;, & ferocia placi-
ditateq;, intelligentia ac stoliditate. Nam & ouium ingenium, quemadmodum aiunt, simplex ac
stultum. Siquidem est omnium quadrupedum inertissimum. Prorepit in deserta, nulla de causa sæ-
penumero hybernis mensibus foras è septis digreditur. Cumque à niuibus occupatum fuerit, ni pa-
stor compulerit, discedere non vult, sed relictum cessansque perit, nisi pastores mares adduxe-
rint. Nam ita demum consequuntur. Proinde Aristophanes taxans vecordiam populi Atheniensis
oues illos vocat in Vespis,

Ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα. id est, In concione pecus ouillum considet.

Nec hoc prætereundum loco, quod Diogenes Cynicus opulentum quendam, cæterum indoctum,
πρόβατον χρυσόμαλλον. id est, Ouem aureo vellere dixit. Et Plautus in Bacchidibus. Quis has huc
oues adegit? in senes stultos. Huc respiciens Origenes enarrans Leuiticum, ouis immolationem in-
terpretatur affectuum stultorum & irrationabilium correctionem.

96

Muris interitus.

Κατὰ μυὸς ὄλεθρον. i. Iuxta muris interitum. Aelianus lib. De naturis animalium 12. cap. 10. tradit
murem minime viuacem esse, sed sua sponte defluentibus intestinis ocyus emori, atq; hinc natū pro-
uerbium, κατὰ μυὸς ὄλεθρον. id est, Iuxta muris interitum. Addit hoc vsum Menandrum in Ithade.
Quadrare videtur in homines imbecilla valetudine, aut in μικροβίους. id est, Breuis æui, quos μινυνθα-
δίους appellat Homerus. Aut in eos qui paulatim extabescunt. Verisimile est enim, mures sic emori
quemadmodum nascuntur in Aegypto: vt aliqua pars sit viuus mus, altera nihil nisi limus.

97

Ante lentem augere ollam.

Πρὸ τῆς φακῆς αὐξάνειν τὴν λοπάδα. id est, Ante lentem augere ollam. Prouerbiali figura dictum,
pro eo quod est, spes ingentes in animo concipere priusquam res ipsa teneatur. Aut aliquem polliceri
quod ipse nondum habeat, aut præpropere sibi placere, quasi iam possideat ea quæ procul absunt vt
teneantur. Velut siquis spe sacerdotij sumptus iam incipiat facere quod nondum acceperit. Aut siquis
vitæ strepitum augeat spe magistratus, quem incerttum est an sit impetraturus. Citatur adagium ex
Cratete apud Athenæum, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ᾽ αὔξων εἰς στάσιν ἄμμες βάλῃς. id est, Ne ante lenticu-
lam augens ollam, aut patinam, in seditionem nos mittas. Citatur à Plutarcho commentario De præ-
ceptis bonæ valetudinis, eiusdem Cratetis nomine, his quidem verbis, ὁ μὲν οὖν Κράτης διὰ τρυφὴν
καὶ πολυτέλειαν οἰόμενος οὐχ ἥκιστα τὰς στάσεις καὶ τυραννίδας ἐμφύεσθαι ταῖς πόλεσι, μετὰ παιδιᾶς πα-
ρῄνει, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων ἐς στάσιν ἄμμες βάλῃς. Αὐτὸς δέ τις ἑαυτῷ παρακελευέσθω, μὴ πρὸ
φακῆς λοπάδα αὔξων ἀεὶ, μὴ δὲ πάντως ὑπερβαίνων τὴν καρδαμίδα, καὶ τὴν ἐλαίαν, ἐπὶ τὸ θρῖον καὶ τὸν
ἰχθὺν εἰς στάσιν ἐκ πλησμονῆς τὸ σῶμα καὶ ταραχὰς ἐμβάλλειν καὶ διαῤῥοίας. id est, Crates igitur cum
existimaret in ciuitatibus seditiones ac tyrannides potissimum è delitijs ac luxu nasci, per iocum ad-
monuit, ne præ lenticula semper augens patinam, in seditionem nos conijcias. Sed seipsum adhorte-
tur quisq;, ne semper præ lente augens patinam, néue modis omnibus præterito nasturtio & olea, ad
farcimen & piscem desciscens, ex repletione corpori seditionem concitet, ac tumultum & diarrhœas.
Crates eò detorsit dictum, vt apparet, poetæ cuiuspiam, vt pertineat ad homines impendio sumptuo-
sos. Allusit autem ad morem plebis, quæ solita sit excitare seditiones, si conspiciat optimates sibi præ-
poni. Nam lopade apponebantur cibi lautiores, id quod licet colligere ex Luciani Saturnalibus. Lens
legumen est vilissimum ac plebeium.

98

Pudebat recusare, & non audebant suscipere.

M. Tullius in Epistolis ad Atticū versum hūc Homericū, ceu prouerbialem non semel vsurpauit.
Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι. id est, Detrectare pudor, formido subire vetabat.
Quo licebit vti, quoties incidit eiusmodi negotium, vt aliud suadeat honestas, aliud vtilitas: &
dedecorosum sit non suscipere prouinciam, rursum periculosum suscipere. Potest accommodari
etiam ad illos, qui rogati neque negare audent ob pudorem, neque præstare tamen volunt quod
rogantur, ob diuersum animi vitium. Est autem hic versus apud Homerum Iliados H. vbi He-
ctor quemlibet è Græcorum ducibus ad singulare certamen prouocat, & reliquis omnibus cunctan-
tibus surgit Menelaus,

Ὣς ἔφαθ᾽ οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ, Sic ait, interea tenuere silentia cuncti,
Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι. i. Detrectare pudor, formido subire vetabat.

Sphæram

Sphæram inter se reddere. 99

Plutarchus in libello Ne cognoscendo profectu, μάλιςα ϡ εἰ τὸ φιλόνεικον καὶ δυσερὶ περὶ τὰς ζητήσεις ὑφεῖται, κὶ πεπαύμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας κὶ σφαίρας ἐπιδοῦμενοι πρὸς ἀλλήλους, τῷ πατάξαι κὶ καταβαλεῖν μᾶλλον, ἢ τῷ μαθεῖν καὶ διδάξαι χαίροντες. id est, Maxime si quæstionum ambitio cõtentioq; remittitur, siq; desinimus argumēta, ceu lora sphęrasq;, sic vicissim inter nos reddere, vt magis gaudeamus ferire aut deijcere, q̄ discere aut docere. Est apud Platonē in Euthydemo, ὁ ϡ διονυσόδωρος ὥσπερ σφαῖραν ἐκδεξάμενος τὸν λόγον, πάλιν ἐςοχάζετο τοῦ μειρακίου .i. Dionysodorus tanq̄ sphærā exceptū sermonē rursus iaculabatur in adolescentem. Meminit de lusus genere Iulius Pollux, lib. De rerū vocabulis 9. Seneca quod Græci sphæra tradunt, ad pilæ lusum refert, ostendens eam commoditatem requiri inter dantem beneficium & accipientem, quæ est inter mittentē pilā & excipientem. Volo, inquit, Chrysippi nostri vti similitudine de pilæ lusu, quam cadere non est dubiū, aut mittentis studio aut accipiētis. Tūc cursum suum seruat, vbi inter manus vtriusq; apte ab vtroq; & iactata & excepta versatur. Necesse est autem lusor bonus aliter illam collusori longo, aliter breui mittat. Eadem beneficij ratio est, nisi vtriq; personæ dantis & accipientis aptatur, nec ab hoc exibit, nec ad illum perueniet vt debet. Si cum exercitato & docto negotium est, audacius pilam mittemus: vtcunq; enim venit, manus illam expedita & agilis repercutiet. Si cum tyrone & indocto, non tam rigide nec tam excusse, sed languidius, & in ipsam dirigentis manum remisse occurremus. Idem faciendum est in beneficijs &c. In eodem lib. aliquanto post, Sicut in lusu est aliquid, pilam scite ac diligenter excipere, sed non dicitur bonus lusor, nisi qui apte & expedite remisit quam acceperat. Non dissimilis est, quem hodie pilæ vocant apud Italos, cuius meminit Horatius.

Nanq; pila lippis inimicum & ludere crudis.

Athenæus libro primo docet, sphæræ lusum olim dictum φαινίνδα ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων, quæ verba quid sibi velint, non satis intelligo, magis arbitror dictū, ἀπὸ τοῦ φαίνομαι, quod sphæra missa emicet. Ibidem citatur carmen Antiphanis, Σφαῖραν λαβὼν

Τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ' ἔφυγ' ἅμα,
Τὸν δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν,
Κλαγκταῖσι φωναῖς. id est, Sumpta pila

Gaudebat huic dedisse, at hunc fugit simul.
Excussit hunc, at erigebat alterum
Tubæ in modum sonante voce.

Quadrabit adagium in eos qui se vicissim dicterijs incessunt. Confine, sicut opinor, illi Persiano,

Cædimus, inq; vicem præbemus crura sagittis.

Iuxta Senecæ sententiam, quadrabit etiam in eos qui sibi mutuo assentantur & colludunt in disputatione, velut cum Scotista respondet scotistice, Nominalis iuxta decreta nominalium, vt non quæratur veritas, sed theatrica quædam fabula peragi videatur.

Animo ægrotanti medicus est oratio. 100

Celebratur hic versus apud Græcos prouerbij vice, citaturq; à Plutarcho ad Apollonium,

Ψυχῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. ,d est, Aegroto animo medicus est oratio.

Sumptum apparet ex Aeschyli Prometheo,

Οὔκουν προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι Non hoc quidem te præterit Promethee,
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι. id est, Morbo quòd iræ medicus est oratio.

Siquidem vt inquit ille sapiens Hebræus, Sermo mollis frangit iram. Et ira iuxta Stoicos nihil aliud est quàm furor breuis. Huc allusit Horatius in Epistolis,

Sunt verba & voces, quibus hunc lenirere dolorem
Possis, & magnam morbi depellere partem.

Ex opinione Stoicorum, cupiditates animi morbos appellat. His philosophia medetur pharmacis verborum, id est, monitis salubribus. Et apud Terentium arguit sese Menedemus, qui non vt decuit, tractarit ægrotum animum adolescentis. Vt enim in corporum morbis pro ratione valetudinis. alia atque alia adhibentur pharmacha, itidem in animi malis non eadem adhibenda est oratio. Sed interim blandius monendum, interim acrius iurgandum, nonnunquam dissimulandum, & imprudenti pharmacon admouendum. Iuxta Pauli monitum, Argue, obsecra, increpa, Feruntur in eandem sententiam & hi senarij,

Λόγος γάρ ἐςι φάρμακον λύπης μόνος. id est, Dolori enim medetur vna oratio. Et

Λόγῳ μ' ἔπεισας φαρμάκῳ σοφωτάτῳ. id est,
Sermone flexisti optimo me pharmacho. Et
Ο λόγος ἰατρὸς τοῦ κατὰ ψυχὴν πάθους. id est,
Animo laboranti medicus oratio est.
Isocrates in oratione De pace, eleganter vsurpauit hanc sententiam, ὑμᾶς δὲ χρὴ, πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν οὐδὲν ἐστὶ ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν. ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας. id est, Vos autem illud in primis scire oportet, quòd aduersus corporis morbos multa variaq; remedia à medicis reperta sunt animis verò ęgrotantibus, ac prauis cupiditatibus oppletis, non est aliud remedium quàm oratio quę non vereatur errantes increpare. Deinde deridiculum esse cum medicorum vsturas ac sectiones perferamus, vt à grauioribus cruciatibus liberemur, orationem reijcere priusquam liqueat, an huiusmodi vim habeat, vt vtilitatem adferat audientibus. Verum vt amica, salubris, & tēpore adhibita oratio, remediū est efficax ac præsentaneū: ita sermo inimicus, aut pestilens, aut non in tēpore dictus, letale venenum est.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA II

Siquid mali, in Pyrrham.

EI τὶ κακὸν, ἐς πύῤῥαν. id est, Siquid mali, in Pyrrham, subaudiendū recidat, aut abeat, aut eiusmodi quippiam. Ad hunc modum malum, siquod timeretur, deprecabantur abominantes, & in hostiū caput imprecantes. Vnde & illa figura Græcis pariter ac latinis scriptoribus familiaris, hostibus nostris hoc eueniat. Ouidius,
Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.
Idem in tertio De arte amandi,
Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.
Idem libro tertio Fastorum,
Eueniat nostris hostibus ille color.
Idem libro secundo Elegiarum.
Hostibus eueniat vacuo dormire cubili.
Hostibus eueniat vita seuera meis.
Idem libro tertio Elegiarum,
Eueniat nostris hostibus ille pudor.
Rursum Vergilius lib. 3. Georg.
Dij meliora pijs, erroremq; hostibus illum:
Idem in 8. Aen. de Mezentio,
Dij capiti illius generiq; reseruent. Propertius
Hostibus eueniat lenta puella meis.
Et Horatius in Odis.
Hostium vxores, pueriq; cæcos
Sentiant motus orientis austri.
Et Terentins in Heautontimorumeno, vel in sene seipsum excruciante. Au, obsecro te, istuc inimicis fiet. Idē in Eunucho, Vtinā sic sint qui mihi male volūt. Originem prouerbij tradunt huiusmodi. Quondam Pyrrhæos, quotquot erant finitimi, graui odio persequebantur: vnde siquod malum aliquando videretur impendere, id abominantes, precabantur vt in Pyrrhæos auerteretur dicentes, εἰς τὴν πυῤῥαίων. id est, In Pyrrhæorum regionem. Est autem Pyrrha, Lesbi insulæ ciuitas, authore Stephano. Est & altera inter Prienen & Miletum. Nescio an librarijs sit imputandum, quòd Plutarchus in conuiuio sapientum pro Pyrrham refert Prienen. Verba Plutarchi sic habēt καὶ ὁ Θάλης γελάσας, εἴ τι κακὸν εἶπεν αὖθις εἰς πριήνην. διαλύσει γὰρ ὁ βίας, ὡς διέλυσεν αὐτὸς τὸ πρῶτον. id est, Ac Tales ridēs, siquid, inquit, mali, rursus in Prienen. Soluet enim Bias, quēadmodū soluit prius. Mihi videtur loci nomen data opera mutatum, quod Bias esset Prienæus, ita ioco Pyrrha mutata est in Prienen.

In tuum ipsius malum lunam deduces. 2

Ἐπὶ σαυτῷ τὴν σελήνην καθελεῖς.id est, Aduersus teipsum lunam detrahis. Maleficæ mulieres incãtamentis quibusdam lunam in terram detrahere credebantur antiquitus. Vnde Vergilius.

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam. Et Horatius in Odis,

Per atq; libros carminum valentium
Refixa cœlo deuocare sydera. Et rursum in Sermonibus,
Lunamq; rubentem
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra. Item Iuuenalis,
Vna laboranti poterit succurrere lunæ.

Creditum est olim, huiusmodi sagas oculis ac pedibus priuari solere. Aglaonice quæpiam, cum per astrologiæ cognitionem defectus præsciret, iactabat, se lunam è cœlo detracturam in terram. Atq; eius iactantiæ pœnas dedit, de quo dicetur in prouerbio, lunam detrahere, Prouerbium igitur hinc sumptum, dicebatur de ijs qui suis ipsorum artibus sibi malum accerserent. Quod genus, siquis callidis rationibus effecisset, vt accerseretur aliquis, deinde eueniret, vt ab eo quem accersendum curasset, subuerteretur.

Coruus aquat. 3

Κόραξ ὑδρεύει.id est, Coruus aquat. Dici solitum, vbi quis non citra negotium, citraq; ingenium consequeretur ea quæ cuperet. Aut vbi quis rem nouis artibus tentaret efficere. Ductum ab apologo de coruo cum sitiret, congestis lapillis aquam ex imo fundo in summam vasis oram euocãte. Quod Plinius vt rem gestam memorat lib. 10. cap. 48. sed probabilius videtur vt adagium referatur ad eã fabulam, quam Fastorum libro secundo narrat Ouidius ad hunc modum,

Fortè Ioui Phœbus festum solenne parabat,
Non faciet longas fabula nostra moras.
I mea dixit auis, ne quid pia sacra moretur,
Et tenuem viuis fontibus adfer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit, & aereum peruolat altus iter.
Stabat adhuc ficus duris densissima pomis,
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperij sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iamq; satur, nigris longum capit vnguibus hydrum,
Ad dominumq; redit, fictaq; verba refert,
Hic mihi causa moræ viuarum obsessor aquarum,
Hic tenuit fonteis, officiumq; meum.
Addis ait culpæ mendacia Phœbus, & audes
Fatidicum verbis fallere velle deum?
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

Meminit huius & Hyginius & Aelianus De naturis animantium libro primo. Proinde prouerbium mihi magis videtur conuenire in cessatorem.

Conuenerunt Attabas & Numenius. 4

Συνῆλθον ἀτλαβάς τε καὶ νουμήνιος. id est,
Coniunctus est suo Attabas Numenio. Quidam legunt Attagas.

Dici solitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos insigne par furũ fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendum cum ipse nec rationi nec sensibus assentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, Cum Bitho Bacchius.

Colossi magnitudine. 5

Κολοσσαῖος τὸ μέγεθος.id est, Colossea magnitudine. Prouerbialis apud Lucianum hyperbole, in homines prægrandi corporis mole, A statuis ingentibus, quas Colossos appellant. Inter has in primis celebratur Solis Colossus apud Rhodios, septuaginta cubitis altus, hoc est iuxta Festum Pompeium, pedes centum & quinq;, cuius pollicem vix pauci potuerũt amplecti. Referuntur & alij apud

Plinium prodigiosæ magnitudinis. Nam ijs impendio delectabantur olim imperatores Romani,qui bus,vt videtur,magis erat cordi maximos esse,quàm optimos. Legimus & ætnæos dici prægrandes. De magnis ac vehementer molestis qui Athones dicti sunt alibi meminimus, quemadmodum & Hamaxiæis.

6

Mali commatis.

Πονηροῦ κόμματος.id est,Mali commatis,dicebatur improbus, contemptus & reijculus quispiam. Sumpta metaphora à reprobatis nomismatis. Aristoph.in Pluto.

Ἐοικέ δ' εἶναι τοῦ πονηροῦ κόμματος. id est, Videtur esse non probati commatis.

In sycophantam dictum,iam ad paupertatem famemq; redactum,posteaquam Plutus oculos receperat. Interpres ostendit,comma genus esse vilissimi nomismatis. Sonat autem petinde quasi dicas, malæ monetæ. Rursum in eadem fabula, Γνώσεται

Ὅτ' ἐστ' ἐκείνου τοῦ πονηροῦ κόμματος. id est Illius esse hunc improbati commatis.

Apud eundem in Ranis,τῷ κακίστῳ κόμματι, Idem in Concionatricibus,

Καὶ κακὸν γέ μοι κόμμ' ἐγένετο ἐκεῖνο. id est, At istuc hercule comma mihi fuit malum.

Reddit causam,quòd cum abisset in forum empturus farinas, iamq; peram supposuisset, præco clamauit,nequis reciperet æreos numos, sed argento venderentur omnia. Ad hanc formam pertinent etiam illæ,ceu prouerbiales metaphoræ, κίβδηλος ἄνθρωπος & κιβδηλεύειν, pro eo quod est, imposturam facere, & κιβδηλία,pro impostura,quæ voces reperiuntur cum aliàs frequentius,tum Platonis libro De legibus 11. siquis forte certius desiderabit testimonium. Proinde qui moribus sunt improbatis, eos κιβδήλους vocant, quasi dicas adulterinæ monetæ. Appositius autem ad oris figuram, morum & indolis indicem referetur. Siquidem quemadmodum numus inspecta imagine dignoscitur illico, probatus ne sit an adulterinus, itidem ex ipsa statim hominis forma deprehenditur ingenium,vel Euripide teste,cuius hæc sunt in Ioue.

Γνοίη δ' ἂν ὡς τὰ πολλὰ γ' ἀνθρώπων πέρι Plerunq; species ipsa,simul aspexeris

Τὸ χῆμ' ἰδών τις εἰ πέφυκεν εὐγενής. id est, Hominem arguit,generosus is sit,an secus.

7

Beneuolus trucidator.

Εὔνους σφάκτης.id est,Beneuolus occisor. Conuenit in hos qui cum summam adferant perniciem, tamen beneuolentiæ speciem admiscent. Tractum aiunt ab Oreste qui trucidata matre Clytemnestra,parentale conuiuium velut in illius honorem exhibuit. Quidam & ad Antigonum regem referunt,qui posteaquam Semelen è medio sustulisset,ossa tamen illius summo cum honore curauit ad matrem deportanda. Sunt quibus magis placet,vt adagium ad Ptolemæum Philopatoris filium referatur:is matrem Berenicen in palatio ipsius vinculis constrictam,Sosibio tradidit adseruandam, vbi illa non ferens eam filij contumeliam,sumpto veneno interijt. At ille perturbatus insomnijs, monimentum in medio vrbis extruxit,quod nunc sepulchrum appellatur. In hoc vnà cum matre maiores omneis suos composuit,& inter hos Alexandrum Magnum. Nec hoc contentus officio vir pius templum eidem constituit in Aegialis, cui nomen inditum, Berenices seruatricis. Hæc fermè Zenodotus. Confine est illud quod alibi recensuimus, Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt. Ita Flaccus,

Nil moror officium quod me grauat.

Nec parum scite dixit Ennius apud Ciceronem lib. Officiorum 2.

Benefacta male locata,malefacta arbitror.

8

Corytheo deformior.

Κορυθέος αἰσχθέστερος,id est,Corytheo deformior. Aiunt Corytheum quempiam fuisse hominem insigniter stultum ac vecordem,ad hoc forma infelicissima fœdissimaque, cui liberi item fuerint omnes patrem referentes: vnde vulgaris dictus est iocus,in hominem bardum,ac perinde deformem. Refertur adagium à Zenodoto.

9

Contra torrentem niti.

Contra torrentem niti dicuntur,qui frustra certant cum ijs,quos vincere non queant. Sumptum à natantibus,qui solent secũdo natare flumine,maxime si torrens fuerit. Quòd si contra nitãtur, nihil promouerint. Vsurpat hoc adagium Aurelius Augustinus in episto.quadam ad diuum Hieronymũ. Et laudatur à Iuuenale Crisippi prudentia,qui Domitiani violentiæ concesserit, & ingenio alioqui insanabili obsecundarit.

Ille igitur nunquam direxit brachia contra Torrentem. Item Ouidius, Stultus

Stultus ab obliquo qui cum discedere possit,
Pugnat in aduersas ire natator aquas.

Gregorius Theologus ad Eudoxium rhetorem, Τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει. id est, non esse cogendum fluminis impetum docet etiam prouerbium.

Vsq; ad aras amicus. 10

Μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμὶ. id est, Vsq; ad aram sum amicus. Tametsi non est huius instituti quę liber apophthegmata colligere, tamen hoc ita commode dictum, & specie vsqueadeo prouerbiali, prćterea sic à magnis celebratum authoribus est vt merito videatur in hunc ordinem cooptandum. Responsum est autem à Pericle, quem cum amicus quispiam rogaret, vt in causa quadam sua gratia falsum deieraret, δεῖ με ἔφη συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι βωμῶν. id est, Oportet me commodare amicis, sed vsq; ad aras. Ita refert Gellius. Cōmodius refert Plutarchus in libello, περὶ δυσωπίας, μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμὶ. id est, Vsq; ad aram sum amicus. Admonet prouerbium, nonnunquam, quo consulamus amicorum commodis, eorumq; voluntati morem geramns, fas videri paululum à recto deflectere, verũ eatenus, ne propter hominem amicum numinis reuerentiam violemus. Olim iurantes aram manu contingebant. Porrò quatenus & quousque sit ab honesto deflectendum amici causa, copiose, docteq; disputat A. Gellius lib. Noct. Attic. 1. cap. 3.

Codali chœnix. 11

Κοδάλου χοῖνιξ. id est, Codali chœnix, siue demensum. De magnis mensuris dicebatur, authore Suida. Neq; prćterea quicquam super hac re mihi repertum est adhuc apud authores. Coniectare licet, ortam à seruo quopiam edaci, cui chœnix fuerit altius capax, & hac arte fraudarit herum. In collectaneis quć titulo Hesychij circumferuntur, reperio Condalum piscem, aut eundem, aut certe affinem Cestreo quem Gaza vertit Mugilem. Sed idem meminit alibi huius prouerbij κοδάλου χοῖνιξ, subindicans fuisse quempiam ędilem qui maioribus mensuris solitus sit vti.

Concha dignus. 12

Κόγχης ἄξιος. i. Concha dignus. Rem nullius pretij concham dicunt Grćci quẽadmodum Latini nauci aut floccũ. Vnde quod contẽptissimũ, nulliusq; rei significabãt, id κόγχης ἄξιον dicebãt.

Conto nauiga. 13

Κοντῷ πλεῖν. i. Conto nauigare, dicebãtur, qui sic rebus vterentur, quemadmodũ vti conueniebat, aut qui vitć genus suo accõmodatũ ingenio sequerentur. Neq; enim contus ad vllum vsum accommodatus, q̃ ad nauigationem. Itidem non ad quamuis vitam quiuis idoneus est. Vtaris licebit, siquẽ admonere voles, vt quaq; re vtatur ad id ad quod inuenta sit, vt quorsum seruas numos tuos, non ad hoc natos vt spectentur, sed quo vitć subsidio sint: conto nauigandum est. Refertur à Suida.

Cydi pœnam debet. 14

Κύδου δίκην ὀφείλει. id est, Cydi pœnam debet. κῦδος prima producta, gloriam significat: eadem correpta τὴν λοιδορίαν καὶ κακολογίαν. id est, Maledictum & conuicium, Vnde & verbum deduxere κυδάζειν, pro eo quod est conuiciari. Proinde cum quis ob rem friuolam veluti verbum aliquod temere dictum deferretur vexareturq;, eum prouerbio dicebant, κύδου δίκην ἐκτετικέναι, καὶ κύδου δίκην ὀφείλειν. id est, conuicij pœnam dependisse, & maledicti pœnam debere. Nam antiquitus mulcta dicebatur ijs, qui petulantius in quempiam aliquid dixissent.

Cnips in loco. 15

Ὁ κνὶψ ἐν χώρᾳ. id est, Cnips in regione. Dictum in eos, qui subinde sedem mutarent, & aliunde aliò demigrarent. Cui vitio sese obnoxium fuisse confitetur. Horatius. Est autem, σκνὶψ, siue κνὶψ, nam vtrunque reperio, vermiculus innascens materijs. Is eroso ligno, semper locum mutare nititur. Quidam efferunt prouerbium hoc modo, κνὶψ ἐκ χώρας. id est, Cnips è regione, vt subaudias demigrat. Plinius libro decimosexto, capite 41. inter pestes materiarum teredinem commemorat, vermẽ grauissimo ad portionem capite, sic appellatum, quòd dentibus erodat, sed proprie vocari, teredinem quć in mari materiam infestet. Addit huius generis Cerasten vocari, qui simul atque tantum eroserit, vt circumagat sese, generat alium. Hćc an huic prouerbio congruant dubito, nam Grćci tradunt κνῖπα esse animalculum volucre & ξυλοφάγον, non dissimile culici. Id si verum est, non video qui consistat, quod ab Aristotele proditum est, auem ξυλοκόπτην, quem Latini, ni fallor, picum Martium appellant, ob id rostro fodere arbores, vt κνῖπας in ligno latentes euocet. Suidas ait à κνιπὸς, qui est genitiuus casus huius nominatiui κνὶψ, fingi nominatiuum κνιπὸς, eamque vocem significare, parcum tenuique victu viuentem, nimirum ad Cnipis exemplum, qui lignorum arrosu

pascitur, cibo non admodum lauto. Proinde consentaneum videtur, adagium, dici posse in sordidos, duro parcoq; victu vtentes.

16

Cyclobori vox.

Κυκλοβόρου φωνή. id est, Cyclobori vox. De clamosis, & vehementer obstreperis dicebatur, aut quibus vox esset vitiosa raucaq;. Cycloborus fluuius quidam Atticæ, non perpetuus sed torrens, ingenti strepitu defluens, vnde ductum prouerbium. Aristophanes in Equitibus.

Ἅρπαξ, κεκράκτης, κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων. id est, Clamosus, auidus, voce Cyclobori obstrepens.

17

Thasium infundis,

Θάσιον ἐνέχεις. idest, Thasium miscuisti. Dici solitũ videtur, vbi quis vinum non aqua sed alio quopiam efficaciore vino dilueret. Nam Thasia vina laudatissima quondã fuisse, testatur Apuleius apologia prima, Olitori, inquiens, & cauponi merito concessum est, olus & vinum ex nobilitate soli cōmendare, vinum Thasium, olus Phliasium. Et Plinius cap. 7. Naturalis hist. lib. 14. inter transmarina vina Thasium Chiumq; in summa gloria fuisse scribit. Est autem Thasus insula iuxtà Thraciã vnde prouerbium, Thasus bonorum. In ea insula narrant fuisse. Staphylum, quem deperierit Bacchus. Sumptum ex Aristophanis Pluto, quo loco versus hic est,

Εἰ θάσιον ἐνέχεις, εἰκότως γε νὴ δία. id est, Merito profecto, si Thasion infuderas.

Anus quædam queritur adolescentē amatorē pridem ita sibi solitum adulari, vt diceret illam suauissime olere. Ad id per iocum respondens Chremylus, negat esse mirum, si ita visum fuit adolescenti, cum illi vinum Thasium odoratissimum proponere sit solita. Interpres addit ἐνέχεις dictum pro ἐκίρνας. id est, infundebas, pro miscebas.

18

Κλειτοριάζειν.

Κλειτοριάζειν vulgato conuicio dicebantur ij, qui puerorum amoribus oblectarentur. aut, vt ait Diogenianus, mulieres immodice libidinosæ. Vnde natum sit prouerbium, nō satis liquet, nisi quòd Hesychius docet, κλειτορὶς Græcis sonare naturæ muliebris vicinam partem, vnde receptum vt κλειτοριάζειν appellarent libidinosam contrectationem, attestante & Suida.

19

Claudiana tonitrua.

Festus Pompeius innuere videtur, Claudiana tonitrua in vulgi sermonem abijsse, scribens ideo vocata Claudiana tonitrua, quòd Claudius Pulcher instituerit, vt ludis post scenam factis, lapidum coniectus ita fieret, vt veri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea leues admodum & paruos sonitus fieri solitos, cum claui & lapides in labrum æneum conijcerentur. Quadrabit adagiũ, si modo videbitur in adagionum gregem recipiendum, in homines immodice clamosos, & odiose obstreperos. Simillimum illi, quod alibi retulimus, δωδωναῖον χαλκεῖον. id est, Dodonæum æs.

20

Claudi more tenere pilam.

M. Tullius aduersus Pisonem scribit in hunc modum: Græcus primum distinguere illa atq; diuidere, quemadmodum dicerentur, iste claudus, quõ aiunt, pilam retinere, quòd acceperat testificari. Hactenus Cicero. Prouerbium congruit in eos, qui quicquid à præceptorib. acceperint, siue id doctum sit, siue indoctum, nullo delectu, nulloq; iudicio tenere solent, ac sequi. Sumpta metaphora à claudo diffidente suis pedibus, & ob id pertinaciter columnis innitente. Nisi sicui magis referendum videtur ad lusum pilæ, quam claudus ita demum accipit, si commode illi mittas. Alioqui pedibus tardus non potest vtcunq; missam accipere. Seneca lib. De beneficijs 7. Quid si me remittere pilam manco iubeas? hoc est, dare beneficium illi, qui non sit idoneus ad accipiendum. Plautus in Aulularia. Tum autem interdius, quasi claudus sutor domi sedet totos dies. Generatim conueniet in omneis, qui de alieno pendent iudicio, alienæque nituntur authoritati, quemadmodum isti, quibus satis est dixisse, αὐτὸς ἔφα.

21

Loripedem rectus derideat

Et sanè quàm elegans est, & plurimum habet figuræ prouerbialis illud apud Iuuenalem.

Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus.

Quo conueniet vti, quoties aliquis id alijs opprobrat mali, cui sit ipse obnoxius, aut aliena castigat vitia, à quib. ipse non sit immunis, perinde quasi claudus claudo claudicationis vitium per contumeliam obijciat. Oportet eum q̃ maxime vacare culpa, qui in alium paratus est dicere: & stultissimum est, in alium iacere quod in ipsum possit retorqueri,

Quis enim tulerit Gracchos de seditione querentes?

Si fur displiceat Verri, si homicida Miloni?

Celebratur illud Leonis Byzantij, cui cum male dicus quispiam opprobrasset vitium oculorum, ipse gibbo deformatus: Humanum, inquit, conuicium in me iecisti, cum ipse Nemesim in dorso portes.

Clisthenem video. 22

Κλεισθένην ὁρῶ. id est, Clisthenem video. Clisthenes hic male audijt, & comicorum conuitijs laceratus est, quòd parum vir haberetur, seseq; cultu indecoro, velut in mulierem transfiguraret, Sardanapalum illum Assyrium imitatus. Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις,

Ὁρᾷς σεαυτὸν; οὐ μὰ δί', ἀλλὰ κλεισθένην. id est,

Teipsum vides? non per Iouem, sed Clisthenem.

Suidas refert. & ait conuenire in eos, qui leui, derasaq; sunt cute. Nam hic mos Clistheni, barba derasa semper esse, quo iuuenis etiamdum videretur. Effertur & adhunc modum, κλεισθένους ἀκρατέστερος. id est, Clisthene intemperantior, de cinædo & delitijs effœminato, contrarium illi, ζήνωνος ἐγκρατέστερος. id est, Zenone temperantior.

Cleocritus. 23

Κλεόκριτος. id est, Cleocritus. Id nominis contumeliæ causa iaciebatur in cinædos ac molles & parum viros. Nam & hunc veteris comœdiæ maledicta nobilitarunt. Dictus est autem effœminatus cinædus, hospes, obscuro fœdoq; genere, Cybeles filius, quòd Rheæ mysteria ab exectis euiratisque peragerentur. Ne forma quidem à moribus discrepabat. Nam facie velut auem referebat. Suidas nominatim prouerbij loco refert, alioquin ipse non retulissem inter adagia.

Coturnissare. 24

Κιχλίζειν, prouerbio dicebantur, qui pinguibus coturnicibus, aut turdis vescerentur, aut qui riderent lasciue parumque decore. Proinde & κιχλισμὸν, risum mollem & impudicum appellant. Quadrabit igitur vel in liguritores & cupedijs addictos, vel in lasciuius ludentes. Sturni nihil non imitantur, & turdus à Plinio recensetur inter aues, quæ sermonem humanum imitantur. Nam authores vocem hanc varie transferunt.

Cilicium exitium. 25

Κιλίκιος ὄλεθρος. i. Cilicium exitium. De crudeli & immani dicebatur. Cilices enim ob piraticā quam exercebant, & assiduas hostium deprædationes infames erāt immanitatis & crudelitatis nomine. Quapropter & Attici vindictas acerbiores, κιλικίους appellabāt. Meminit præter alios Hesychius. Similis formæ est, quòd apud Iureconsultos legimus Isauricum pro crudeli immaniq; latrone.

Centaurice. 26

Κενταυρικῶς. id est, Centaurice fieri dicebatur, quòd immaniter, promociter, inciuiliterúe fieret, sumpta voce à Centaurorum moribus. Aristophanes in Ranis.

Τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν ὡς κενταυρικῶς; id est,

Quis ostium pulsauit ita Centaurice?

Etenim Centauri viribus & vi peragebant omnia, legum & iuris omnis ignari: Tametsi quidam existimant hoc apud Aristophanem dictum ἀρρενικῶς, in Bacchum mollem alioqui & imbellem.

Cilicij imperatores. 27

Κιλίκιοι στρατηγοί. id est, Cilicij duces. Dicebantur homines hirsuti, & pilis obsiti. Vnde & saga pilis contexta, Cilicia vocantur. Author Diogenianus. Simpliciter autem κιλίκιοι dicebantur, robusti, sordidi & magni, vnde, κιλικίζεσθαι dicuntur, qui prauis sunt moribus: κιλίκιοι λόγοι barbarica suffragia quòd illi sortibus in galeam missis soleant decernere. Memorantur κιλλικύριοι, qui cum essent serui, heris eiectis occuparunt regionem. κιλλικῶν ἀγαθὰ aliàs recensuimus.

Ciuitates ludimus. 28

Πόλεις παίζομεν. id est, Ciuitates ludimus. Lusus genus quoddam est, in quo calculis ludebatur olim, quos antiquitus, πόλεις, id est, vrbes vocabant. Neoterici χώρας, hoc est, regiones appellare cœperunt. Vsurpauit adagium Cratinus in Fugitiuis. Hic nimirum locus est, ni fallor, quem Iulius Pollux citat lib. De rerū vocabulis 9. πανδιονίδα πόλιν βασιλέος τοῦ περὶ κόλακος, οἶδα ἣν λέγομεν, καὶ κύνα καὶ πόλιν, ἣν παίζουσιν. id est, Pandioniam ciuitatem regis, supra modum adulatricis. Nosti quam dicimus, & canem & ciuitatem quam ludunt. Genus autem lusus describit his verbis. ἡ δὲ διὰ πολλῶν ψήφων παιδιὰ, πλινθίον ἐστὶ, χώρας ἐν γραμμαῖς ἔχον διακειμένας. καὶ τὸ μὲν πλινθίον καλεῖται πόλις τῶν δὲ ψήφων ἑκάστη κύων. διῃρημένων δὲ εἰς δύο τῶν ψήφων κατὰ τὰς χρόας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐστι περιλήψει τῶν δύο ψήφων ὁμοχρόων, τὴν ἑτερόχρουν ἀναιρεῖν. i. Qui vero cōpluriū calculorū dicitur lusus, laterculus est regiōes in se cōtinēs, in lineis sitas. Et laterūculus quidē ipse ciuitas appellatur. Cæterum

vnusquisq; calculus canis. Porrò cum calculi sint duobus distincti coloribus, lusus hæc ars est, vt cōprehensis duobus calculis vnicoloribus, eum qui diuersi coloris est, tollas è medio. Allusit ad hoc prouerbium Plato lib. De repub. 4. ἑκάστη γὰρ αὐτῶν πόλις εἰσὶ πάμπολλαι, ἀλλ᾽ οὐ πόλις, τὸ τῶν παιζόντων. i. Nam illarū vnaquæq; plurimæ sunt ciuitates, nō ciuitas quemadmodū dicere solent ludentes. Refert Zenodotus, quanquam idem adagij sensum non indicat. Quare cuiq; quod vero proximum videatur, coniectandum relinquo. Mihi quadraturum videtur, quoties suum quisq; commodum quacunque sectatur via, & æmulo, competitorique modis omnibus tendit insidias, qui lusus frequens est in aulis principum, & in magistratibus publicis. Ab hoc lusu manasse videtur qui nunc vulgo scacarius dicitur.

29

Cissamis Cous.

Κίσσαμις κῷος. id est, Cissamis Cous. Hunc aiunt p ecuarijs gregibus supra modum diuitem. Verum anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cum in somnis apparens hominem commonuisset, vt sepeliret sese, & ille negligeret, euenit vt tum ipse tum vniuersum illius genus radicitus interiret. Hæc fermè Zenodotus. Et hoc quoq; prouerbiū, Delium aliquem natatorem requirit. Apparet affine, quod alibi dictum est, Aderit Temessæus genius.

30

Carcini poemata.

Καρκίνου ποιήματα. id est, Carcini poemata. Dicebantur ea quę viderentur obscurius & instar ęnigmatis dicta. Carcinus poeta quispiam fuit, cuius & aliàs meminimus in hoc opere, in quem iocatur Aristophanes in comœdia, cui titulus, εἰρήνη,,

Εὐδαιμονέστερος φανεὶς τῶν καρκίνου στροβίλων. id est, Qui visus est felicior vel Carcini strobili.

Is finxit Orestem ab Ilio coactum, vt matricidium confiteretur, per ænigmata respondentem, authore Suida, qui testatur prouerbium à Menandro vsurpatum in falso Hercule. Stratonicus apud Athenæum lib. 8. cum audisset quendam imperite canentem, rogauit cuius esset cantio: cum is respondisset Carcini, πολύ γε μᾶλλον ἔφη ἢ ἀνθρώπου id est, Multo sanè magis, inquit, quàm hominis. Nam καρκῖνος Græcis & cancrum animal significat. Itaq; iocus ex ambiguo captatus est.

31

Carica victima.

Καρικὸν θῦμα. id est, Caricum sacrum. De macilenta hostia, minimeque esculenta dicebatur. Hinc ductum, quòd Caribus populis mos fuerit, canem immolare. Non incōcinne torquebitur ad cibum appositum, insipidum, & quem nemo velit attingere. Solent sordidi quidā, data opera, cibos putres, & ingratos palato, suis apponere, partim ꝙ minoris emantur, partim quo minus absumatur epularū in conuiuio. Hos eleganter quis dixerit, τὸ καρικὸν θῦμα παρατίθεσθαι. id est, Caricum sacrum apponere.

32

Callicyrijs plures.

Καλλικυρίων πλέους. id est, Plures Callicyrijs. De maxima quidem illa, sed sordida hominum turba dicebatur. Callicyrij dicebantur exulum serui, qui Syracusis agricolationem exercebant, authore Timæo. Quoniam autem ingens erat id genus hominum multitudo, prouerbio receptum est, vt si quos admodum numerosos significare vellent, καλλικυρίους appellarent. Aristoteles in repub. Syracusanorum, ostendit eam seruorum turbam ex omnigenis populis in vnum confluxisse. Erant autem eodem loco Callicyrij apud Syracusanos, quo apud Lacedæmonios captiui, apud Thessalos penestę qui vocantur, apud Cretenses Elarotæ, apud Aegyptios Hebræi. Solitum est adagium hoc potissimū vsurpari, siquando significabant metuendam multitudinem, quæ numero freta, nonnunquam opprimit dominos. Nam & hi serui plures erant dominis, quamobrem etiam expulerunt illos. Hæc fermè referuntur à Suida,

33

Cera tractabilior.

Κηροῦ εὐπλατέστερος. id est, Cera tractabilior. De vehementer docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabiliq; & in quemuis habitum sequaci. Horatius,

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper. Persius quinta Satyra,

Artificemq; tuo ducit sub pollice vultum.

Rursum Horatius,

Argilla quiduis imitabitur vda.

Est autem hoc ceræ peculiare, vt manibus contrectata mollescat. Et hinc variæ rerum formæ solent effingi. Erat & picturæ genus è ceris coloratis, quemamodum è tessellis lapidum ac lignorum. Quanquam rudis ætas similior est argillæ quàm ceræ: primo quidem fingi potest dum tenera est, verum vbi duruit ingenium, non facilę refingitur in aliam speciem, sed quemadmodum dixit Plato

libro

libro De repub.4. κινδυνεύει γοῦν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ ἑπόμενα εἶναι. id est, Periculum est, ne ad quæcunque se quis appulerit à pueritia, talia sint & quæ sequuntur.

Occisionis ala. 34

Φόνου πτερόν. id est, Interfectionis ala, de subito interitu dici solitum. Sumpta metaphora ab alatis iaculis, quæ repente mortem adferunt. Quanquam magis probat Zenodotus, vt accipiamus φόνου πτερὸν dictum περιφραστικῶς. id est, per circuitionem, pro morte, quasi sit & ipsa alata.

Celmis in ferro. 35

Κέλμις ἐν σιδήρῳ. id est, Celmis in ferro. Dici consueuit de ijs, qui præter modum suis fiderent viribus tanquam inexpugnabiles, inuictiq; cęteris. Celmis, vt scribit Zenodotus, vnus fuit ex Idæis Dactylis, qui cum matrem deorum Rheam violasset stupro, deinde à reliquis fratribus reiectus est. Ab hoc ferrum solidissimum cudi solebat. Ait huius historiæ mentionem factam apud Sophoclem in Satyris. Enarrator Apollonij de Dactylis Idæis inter quos & Celmis, refert hos versus ex authore Phoronide,

ἔνθα γόητες
Ἰδαῖοι φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι, οἰκί' ἔναιον
Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων
Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης.
Οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
Εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις ἰόεντα σίδηρον.
Ἔς πῦρ τ' ἤνεγκαν καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν. id est,

Illic habitabant
Montigenæ Phryges Idæi gens arte celebris
Celmis, Damnameneusq; ingens, Acmonq; superbus
Montanæ docti cultores Adrasteæ.
A quibus ars Vulcania primis esse reperta
Dicitur & nigrum nemoroso in monte repertum
In varios vsus monstrarunt cudere ferrum,
Impositumq; igni miro splendescere cultu.

Cestum habent Veneris. 36

Τὸν κυπρίδος κεστὸν habere dicuntur, qui nouis modis quemlibet in amorem sui pelliciunt. Sumptum est autem ex Homericæ Iliados Ξ. quo loco Iuno concubitura cum suo Ioue, Venerem adit, atque ab ea cingulum gratiarum & amorum conciliatorem commodato petit. Hunc poeta describit ad hunc modum,

Ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
Ποικίλον. ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς
Πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Τόν ῥά οἱ ἔμβαλε χερσὶν, ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζε.
Τῆ νῦν τοῦτον ἱμάντα, τεῷ δ' ἐγκάτθεο κόλπῳ,
Ποικίλον ᾧ ἔνι πάντα τετεύχαται, οὐδέ σε φημὶ
Ἄπρηκτόν γε νέεσθαι, ὅ, τι φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς. id est,

Sic ait, & soluit de pectore textile lorum
Picturatum, in quo lenimina cuncta ferebat.
Huic inerat desiderium, huic amor, huic muliebris
Blandiloquentia, quæ quidem & egregie sapientem
Furtiuis adiuta dolis, fallitq; capitq;.
Quod manibus simul imposuit, sic ore locuta est:
Hanc cape nunc, sinuiq; tuo succingito zonam
Contextam varie, per quam quæcunq; parabis
Polliceor, nil tu frustra tentaueris vnquam.

Meminit huius & Theocritus in Adonidis epitaphio,
Σὺν δ' ἅμα κεστὸς ὄλωλε. id est, Tecum vnà & cestus perijt.
Est igitur cestus Veneris, cingulus efficax ad illectamenta gratiarum & amorum, quo illa dicitur Martem sibi conciliare. Meminit huius & Martialis,

Collo necte puer meros amores,
Cestum de Veneris sinu calentem. Idem alibi,
Sume Citheriaco medicatum nectare ceston,
 Vssit amatorem balteus iste Iouem. Rursum alibi,
A te Iuno petat ceston & ipsa Venus.
Duplex erit huius vsus adagij, siue cum dicemus cuipiam cestum esse Veneris, quòd neminem non inflammet amore sui: siue cum dicemus iam opus esse Veneris cesto, aut ne illum quidem profuturum ei, cui per ætatem vires ac forma defluxerit, quiq; iam ἔξωρος esse factus videatur. Nam florens ætas suapte sponte suscitat amores, senectus aut muneribus aut pharmacis sibi conciliet oportet, quâ quanquam nec his rationibus efficere potest vt ametur. 37

Pontificalis cœna.

Olim cœnas sumptuosas opiparasq;, pontificales appellabant. Ad quod allusit Horatius in Odis,
Absumet hæres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum superbo
Pontificum potiore cœnis.
Quo quidem in loco interpres admonet, prælautas cœnas prouerbio pontificales appellari solitas. Macrob. lib. Saturnal. 3. vetustissimam quandam pontificis cœnam describit, summo apparatu, & om nigenis lauticijs affatim instructam. Id inde natum apparet, quòd solennes, sacræq; cœnæ exquisitissimis epulis soleant instrui. Ab eo quod scripsit Horatius, non abhorret quòd hac tempestate apud Pa risios vulgari ioco vinum theologicum vocant, quod sit validissimum, minimeq; dilutum. Nec infe stiuiter quidam huiusce prouerbij causam rogatus, respondit à iureconsultis occupari, quas vocant, præbendas, decanatus, & archidiaconatus, theologis nihil reliquum fieri, præter curata, quæ vocant, sacerdotia. Cæterum quoniam de pastoribus scriptum est, Peccata populi comedetis, nimirum ad cibi tam duri concoctionem opus esse vino efficacissimo. Atq; hinc esse natum vulgi dictum. Plautus in Menęchmis consimili figura Cereales cœnas dixit, Cerealeis, inquiens, cœnas dat, ita mensam extruxit. Tantas patinarias struices concinnat, Standum est in lecto, siquid de summo petas. Legimus & adipales cœna, & adiposas, & adijciales. Terentius in Phormione, dubiam cœnam dixit, pro lauta, copiosaque. 38

Cepas edere, aut olfacere.

Κρόμμυα ἐσθίειν, id est, Cepas edere dicebantur ioco prouerbiali, qui lachrymari viderentur. Natū à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ regi sibi per nuncium missum denuncianti, vt quàm pri mum ad se veniret, respondit ad hunc modum ἐγὼ ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν. id est, Ego iubeo Alyattam cepas edere, hoc est, κλαίειν καὶ οἰμώζεσθαι. id est, Flere & eiulare. Quibus verbis extremum regis contemptum indicabat. Ductum est hinc prouerbium, quòd ceparum odor, vt est acris, consue uerit lachrymas oculis excutere. Aristophanes, κρόμμυον δ᾽ ἄρ᾽ οὐκ ἔδη, innuens illum vel citra cepas fleturū. Quoniā autē idē efficit sinapi, nihil vetat & hinc prouerbiū ducere. Columella in carmine,
Seque lacessenti fletum factura sinapis Mox & cepe meminit:
Atq; oleris pulli radix lachrymosaq; cepa.
Simili figura neq; diuersa sententia dicti sunt κρομμύων ὀσφραίνεσθαι. id est, Cepas odorari qui flerent. Aristophanes in Ranis,
Τί δῆτα κλάεις; κρομμύων ὀσφραίνομαι. id est, Quid quæso lachrymas? cepe odoror scilicet.
Hęc fermè Suidas. At Plinius lib. 20. cap. 5. tradit eas delachrymationi, & caligini oculorum mederi. Nec hoc pugnat cum his quæ diximus, siquidem educendo purgant. Xenophon in Symposio dixit κρομμύων ὄζειν. id est, olere cepe, quod in sordidos & illotos congruit. Huic affine est, σκοροδίζειν, pro molestia afficere, siue ad lachrymas adigere. Aristophanes in Equitibus sub persona populi Athenien sis, φάσκων φιλεῖν μ᾽ ἐσκορόδισας. id est, dum ais te diligere me, alliasti me. Quanquam ea vox à Comico risus gratia conficta est. 39

Scarabeo nigrior.

Κανθάρου μελάντερος. id est, Scarabeo nigrior. In fœdos & vehementer atros, ac fuscos. Nam scarabeus animal insigni & fœdo nigrore est, de quo inferius plura dicentur. 40

Chalcidissare.

Χαλκιδίζειν καὶ χαλκιδεύεσθαι, dicebantur, qui rapaciores, & plus satis ad rem attenti viderentur.
Chalcidenses

Chalcidenſes in inſula Eubœa populi,comœdiæ veteris conuicijs notati ſunt,quòd auariores eſſent. Heſychius indicat eam gentem male audiſſe ob fœdos puerorum amores, & hinc natum prouerbij conuicium in ſimili morbo obnoxios.

Phicidiſſare. 41

Φικιδίζειν,id eſt,Phicidiſſare,dicebantur vulgò, puerorum obſcœnis amoribus dediti. Quidam malunt ad eos referre,qui litera ρ immodice & ad faſtidium vſq; cõſueuerint vti. Siquidem ea gens literam σ ſolita eſt in ρ commutare. Quoquidem vitio notantur & Eretrienſes,atteſtante prouerbio, ἐρετριέων ρ.id eſt,Eretrienſium rho. Hodie iocus eſt vulgi in Picardos: cum Lutecianæ fœminæ ob linguæ delicias,ρ vertant in σ. Maſia ſonantes pro Maria.

Cantharo aſtutior. 42

Κανθάρου σοφώτερος.id eſt,Cantharo aſtutior,aut callidior. Zenodotus ait, Athenis cauponem fuiſſe quempiam nomine Cantharum,quem ob maleficia & impoſturas ac proditiones,capitis affecerint ſupplicio,proinde vulgo receptum,vt in verſutos ac impoſtores diceretur. Mihi vero propius videtur,ſi referatur ad animantis naturam,& ad apologum Aeſopicum,quo narratur,quemadmodum ſcarabeus tanto aquila inferior viribus,tamen ingenio ſuperauit auium omnium reginam.

Canis tanquam Delum nauigans. 43

Ἀδεὴς ὥσπερ εἰς δῆλον πλέων.id eſt,Canis tanquam in Delum nauigans. In ſupinum,oci oſum, ſecurum,ac voluptuariam agentem vitam dicebatur. Nam Athenis facilis, ac tuta in Delum nauigatio. Vnde fiebat,vt qui illuc ſoluerent,inter nauigandum ſecuri, nihilque periculi metuentes canerent. Mos autem erat Athenienſib. vt quotannis nauim ſolenni apparatu religionis cauſa, Delum mitterent,id quod indicat Plato in Critone, Vnde conſentaneum eſt,qui hac vectabantur, hymnos quoſdam in Apollinis laudem ſolitos decantare.

Caunius amor. 44

Καύνιος ἔρως.id eſt,Caunius amor. De fœdo amore dicebatur,aut vbi quis ea deſideraret,quæ neque fas eſſet concupiſcere,neque liceret aſſequi. Biblis Caunum fratrem impotenter adamauit,à quo cum eſſet repulſa,ſibimet necem conſciuit. Ouidius,

Biblis in exemplo eſt,vt ament conceſſa puellæ.

Adagium refertur à Diogeniano,præterea ab Euſtachio in Dionyſium.

Scarabæi vmbræ. 45

Κανθάρου σκιαί. id eſt, Scarabæi vmbræ. Dictum eſt de inani metu, quòd hoc inſectum ſub noctem repente aduolans horribili bombo, nonnunquam terrere ſoleat parum attentum. Recenſetur à Diogeniano.

Papyri fructus non poſtulat magnam ſpicam. 46

Βίβλου δὲ καρπὸς οὐκ αἰτεῖ μέγαν στάχυν. id eſt, Byblus virens haud poſtulat ſpicam grauem.

Etiamſi Græcus ſenarius vitiatus eſt in αἰτεῖ. Apud Aeſchylum in Supplicibus ita legitur,

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν μέγαν. id eſt,

Fructus papyri haud ſuſtinet ſpicam grauem.

Dici ſolitum de ijs,qui ſuis ipſorum bonis frui non poſſunt, propterea quòd Byblus ob culmos inualidos,ſpicam granis onuſtam ferre non poteſt. Proinde prodit quidem ſpicas,ſed inanes. Byblus autem iunci ſpecies, quam Latini papyrum appellant. Apparet in Græco carmine αἰτεῖ deprauatum pro κρατεῖ,quod indicat vel ipſa metri ratio.

Budoro more. 47

Βουδόρῳ νόμῳ. Aut vt alibi reperiò,βουδώρων νόμῳ id eſt,Budororũ more ſeu lege, Suidas ac Zenodotus interpretantur de ijs,qui digni ſint,vt bouis ritu excorientur. Diogenianus exponit de admirandis. βούδωρον,authore Stephano,promontorium eſt oppoſitum Salamini. βούδεια Magneſiæ ciuitas, quam Homerus βούδειον appellauit. βουδινοὶ populi ſunt Scythiæ,ſic appellati,quòd à bubus vehantur,vtpote ἁμαξόβιοι.id eſt,Plauſtris ædium vice vtentes. Vnde videtur bifariam alluſum ad etymologiam,πρὸς τὸ,βοῦς δέρειν,καὶ τὸ βοῦς δοῦναι.id eſt,Ad boum excoriationem,& boum donationem. Strabo lib. 10. commonſtrat Euboiæ flumen Budorum. Idem indicat montem Salaminis propectantem in Atticam. Rurſum Plinius libro 4. capite 12. Inter Gelonos & Agathirſos refert Budinos. Cæterum quid hæc ad prouerbium faciant,non video. Heſychius indicat βούδορον eſſe μοχλὸν quo boues excoriantur. Locus erit prouerbio,ſiquis dicat cum improbo non argumẽtis,aut legibus, ſed βουδόρῳ νόμῳ agendum,quemadmodum apud Terẽtium audit Sannio. Nam ſi moleſtus pergis

esse,iam intro arripiere,atque ibi vsque ad necem operiere loris.

48

Bœotia auris.

Βοιώτειον οὖς.id est,Auris Bœotica.In pingui iudicio hominem quadrat.Bœotorum stoliditas com pluribus prouerbijs locum fecit.Simillimum illi,Auris Bataua.Diogenianus meminit adagij. Sunt qui scribant olim Anaxagoram recitantem apud Thebanos librum Thebaidos,cum vidisset attentum neminem,clauso codice dixisse,εἰκότως καλεῖσθε βοιωτοὶ,βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε.id est, Iure vocamini Bœoti,qui quidem aures habeatis boum:videlicet alludens ad etymologiam nominis.βοῦς enim bos,& ὦτα aures,atq; ex his Bœotorum nomen videtur compositum. Quin Homerus Iliad. lib. β Bœotorumgentem pinguem appellat.

Γαῖρ δὲ οἱ ἄλλοι
Ναῖον βοιωτοὶ μάλα πίονα δῆμον ἔχοντες. id est,
Sed rura tenebant Proxima Bœoti,quorum crassissima gens est.

Notauit & Horatius Bœotorum tarditatem in epistola ad Octauium Augustum,

Quod si Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros,& ad hæc musarum dona vocares,
Bœotum in crasso iurares aere natum.

Quo loco demiror,neminem interpretum quæsisse quid sibi velit, quòd Horatius pinguitudinem ingenij Bœotis tribuit,velut ei genti peculiarem,cum apud Latinos authores nullum sit huius rei testimonium.Cognatum huic est,quod alibi commemorauimus,Bœotica cantio,quæ rusticana parumq; modulata potest intelligi.vt crassis auribus crassa conueniat harmonia. Quanquam Eustathius in Iliad. β.de cantione nonnihil variantem narrat historiam.Sunt,inquit,qui putent Bœotiam dictam à boue.Nam cum Europa Phœnicis filia à Ioue rapta esset è Sydone,Cadmus raptæ frater à patre missus est ad inuestigandum sororem.Eam vbi nusquam inuenit,profectus est Delphos consulturus oraculum.Deus respondit,ne solicitus aut curiosus esset de Europa, sed sequeretur ducem bouem,ibique conderet ciuitatem, vbicunque bos defatigata procumberet. Hoc responso accepto per Phocensium regionem fecit iter,Dein cum incidisset in vaccam iuxta Pelagonis pascua, hanc euntem secutus est. Ea cum vniuersam Bœotiam peragrasset,fessa procubuit,quo loco nūc est Thebanorum ciuitas.Cadmus cum eam iuuencam vellet immolare Palladi,misit aliquot è suis comitibus qui è fonte Aretiade haurirent aquam ad sacrificium.At draco eius fontis custos quem Marti sacrum esse creditum est,nam & fons ipse è Marte nomen habet, excitus strepitu complures ex his qui missi fuerant,confecit.Quod indigne ferens Cadmus,draconem interfecit,& admonitu Palladis interfecti dentes seuit,vnde extiterunt illi terrigenæ fratres.eam ob rem indignatus Mars,cum pararet Cadmum interficere,vetitus est à Ioue,qui Cadmo in matrimonium dedit Harmoniam,Martis ac Veneris filiam,hac lege,vt priusquam sponsam attingeret,seruiret apud illam seruitutem annuam.Tum vt nuptijs epithalamium canerent musæ,ac deorum quisque nuptiale munus daret Harmoniæ.Hæc Eustathius.Equidem arbitror hanc fuisse primam originem adagij,vtcunq; postea detortum est ad alios vsus.Constat autem Thebanos olim musices fuisse studiosissimos. Argumento est illud quod refertur de Alcibiade,qui mirantibus quòd negligeret musices studium, lyram,hoc lēmate damnabat,quòd hominis vocem imitaretur,plectrum,quòd habitum formamque liberalem mutaret in illiberalem.Tibiam gemino reiecit argumento, & quòd sic immutaret os hominis, vt vix à familiarissimis agnosceretur,& quòd homini propriam adimeret vocem, loquendiq; facultatem eriperet.Mox adiecit,cantent igitur Thebani,qui loqui nesciunt.

49

Botrus oppositus botro maturescit.

Βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται.id est,Botrus iuxta botrum maturescit. Huius prouerbij varius potest esse vsus. Vel vbi pares in negotio quopiam videri volunt aliqui,& tantundem adferre momēti,vt nullus alteri debeat concedere. Vel cum significabimus mutuis officijs opus esse, vt sit simillimum illi,quod alibi retulimus,χεὶρ χεῖρα νίπτει. Vel siquando dicemus,talem quenq; euadere, cum qualibus habet consuetudinem.Habet enim hoc assiduitas,vt vicinis vitia faciat communia. Quemadmodum testificatur senarius ille,quem enarrator Pindari citat ex Aristarcho,

Χωλῷ παροικεῖς κἂν ἑνί,σκάζειν μάθῃς.
Claudo propinquus si vel vni vixeris,
Disces & ipse claudus ingredi breui.

Hoc quanquam alio loco nobis citatum memini,nimirum in adagio,Si iuxta claudum,tamen quoniam

niam scripturam offendi nonnihil à priore diuersam, libuit per occasionem denuo referre. Translatum est adagium ab vuis, quæ mutuo oppositu maturitatem inter se vicissim & dant & accipiunt. Quò respicit illud Iuuenalis,

Vuaq; conspecta liuorem ducit ab vua.

Adagium recensetur à Suida.

Immolare boues. 50

Βουθυτεῖν, tanquam prouerbialiter dicebantur, qui amplos magnificosq; sumptus facerent. Diuitũ enim est, vel regum potius, boues immolare. Aristophanes in Pluto.

Καὶ νῦν ὁ δεσπότης μὲν ἔνδον βουθυτεῖ. id est,

Et nunc quidem intus immolat boues herus,

Et βουθυσίαν pro magnifico apparatu vsurpant.

Boues messis tempus expectantes. 51

Βοῦς ἄμητον ἐπιτηροῦντες. i. Boues messem obseruantes. Dici solitum, vbi quis ingentium emolumentorum spe laborem sumeret. Quidam sic efferũt, βοῦς εἰς ἄμητον. i. Bos in messem. Subaudiẽdũ respicit, aut eiusmodi quippiam. Inde ductum ꝙ boues messis tempore maiore laborant fructu, propterea quòd inter trituram pascuntur interim, & pabulum largius apponitur. Contrà, cum vere aut hyeme proscindunt aruum, hoc molestior est arandi labor, quòd nullo præsente fructu leniatur.

Bos Homolottorum. 52

Βοῦς ὁμολοττῶν. i. Bos Homolottorum, dicebatur in plurima distractus, ac veluti dissectus negotia. Poterit & ad rem referri, vt siquis argumentum nimis minutatim diuidat ita vt conscindere & concerpere magis quàm diuidere videatur. Zenodotus prodidit Homolottos populos, dissecto in minimas partes boue, fœdus iungere. Morem hunc Scythis fuisse testatur Lucianus in Toxaride.

Bos apud aceruum. 53

Βοῦς ἐπὶ σωρῷ. id est, Bos in aceruo. De splendide ampliterq; viuentibus, quiq; in vbere rerum affluentia, prolixius faciunt sumptum. Aut quemadmodum ait Suidas de ijs qui in media rerum copia constituti, non sinuntur præsentibus bonis frui. Translatum arbitratur à bubus trituram exercentibus quibus ꝙ os obligatum habeant, nã id faciunt quidã, non licet vesci tritico quod excutiunt, vt simile sit illi: Tantalus inter vndas sitiens. Simile quiddam refert Iulius Pollux lib. 7. De seruis in pistrino laborantibus, quibus machina rotunda circa ceruicem addebatur, ne manum ori liceret admouere. Id factum ne deuorarent farinam. Machinam appellabant παυσικάπην siue καρδοπεῖον. quòd arceret à deuorando. quod bubus non faciebant Iudæi, hoc illi faciebant hominibus.

Aut oportet tragœdias agere omnes, aut insanire. 54

Ἢ χρὴ τραγῳδεῖν πάντας ἢ μελαγχολᾶν. id est.

Aut furere oportet, aut agere tragœdias.

Dici solitum de ijs qui semper quasi stupent frigentq;, & nec gaudere possunt ex animo, nec dolere. Porrò tragœdia vehementissimis constat affectibus, ita vt tragœdias agere, videatur esse quiddam insaniæ simillimum. Proinde Lucianus in comment. cui tit. πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν, narrat Abderitis ex Euripidis tragœdia recitante tragœdo Archelao publicitus febrim obortam: eam septimo post die transisse in insaniam, ita vt omnes ingenti voce versus quosdam ex Archelai Andromeda pronunciarent. Quanquam Plato poetis omnibus sacrum quendam tribuit furorem. Et Aristoteles in Problematis meminit de Maraco quopiam Syracusano, qui tum meliora fecerit poemata, cũ mente esset alienatus. Eodem spectat illud Horatianum,

Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino.

Finitimum videtur illi, quod alio retulimus loco:

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν.

Quem senarium Athen. citat ex Terpsione doctore Archistrati. Nos alio retulimus loco.

Aufer Mothonem à remo. 55

Ἄπαγε τὸν μόθωνα ἀπὸ κώπης. Aufer mothonem à remo. Admonet adagium non obstrependum nec obturbandum importunius ijs, qui rebus alioqui serijs sunt occupati, veluti siquis reipub. curis solicito, musicam adferat, aut de capite periclitanti, versus amatorios recitet. Mothon enim saltationis genus fœdæ, seruilis ac tumultuosæ. Lacedæmonij vernas, hoc est, seruos domi natos, μόθωνας appellant: aut eos qui ingenuorum filios instituunt, quos Athenienses vocant οἱ κότριβας. Vnde & in viles ac sordidos homines conuiciũ esse cœpit. Alij putant Mothonem hominem fuisse quempiam

saltatorem & ebriosum. Sunt qui credant Atticos Mothones vocatos, quòd illi domiti ad seruilia ministeria fuerint compulsi. Ad hunc modum Græci grammatici de Mothone nugantur. Iulius Pollux lib. 4. tradit mothonem genus esse saltationis molestum ac nauticum: Atq; hinc sanè crediderim ortum prouerbium, vt accipiamus ἀπὸ κώπης, pro eo, quod est, à remo profectum.

56

Auribus arrectis.

Ὠσὶν ἑστῶσιν. id est, Auribus arrectis. A Diogeniano prouerbij loco refertur. Quadrat in illos, qui sitienter atq; auide auscultant, quæ dicuntur, aut expectant quid dicendum sit. Ducta metaphora ab animantibus, quorum plerisq; mos est, quando quid eminus audierint, aures surrigere. Nam vni animantium homini natura dedit auriculas immobiles. Plinius tradit hoc esse peculiare ceruis, vt cum aures subrexerint, nihil sit illis auritius, rursum vbi demiserint, nihil surdius. Aristoteles item libro De naturis animalium nono, tradit ceruos haud quaquam latere insidias, quoties arrectis sunt auribus, propterea quòd tum auditus sint acerrimi: contrà cum demiserint aures, facile capi. Terentius in Andria, Arrige aures Pamphile. Et Vergilius;

Arrectis auribus adstant. Propertius libro tertio:

Ab origine dicere prima
Incipe, suspensis auribus ista bibam.

Cui diuersum videri potest quod scribit Horatius,

Demitto auriculas vt iniquæ mentis asellus,
Cum grauis dorso subijt onus.

57

Aurum Colophonium,

Χρυσὸς ὁ κολοφώνιος. id est, Aurum Colophonium. Zenodotus ostendit dici solitum de auro probatissimo, quòd apud Colophonios aurum optimum soleat fieri. Citatque authores Aristophanem in Cocalo, & Herodotum, qui spectatissimum aurum, & purum putum, vt veteres dicebant, κολοφώνιον dixerint. Venustius fiet, si longius deflectetur, velut ad mores vehementer incorruptos, aut ingenium exquisitum & eximium.

58

Asini mortes.

Ὄνου θανάτους. id est, Asini mortes, subaudiendum narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaque dictu, cuiusmodi fuerit, siquis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius in Metamorphosi sua planè ὄνου θανάτους commemorat. Adagium refertur à Suida.

59

Asinus compluitur.

Ὄνος ὕεται. id est, Asinus compluitur. Cephisodorus apud Suidam in Amazonibus,

Σκώπτεις μ᾽, ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι. id est, Rides, at asini more ego verbis compluor.

Vnde dictum apparet in eos, qui maledictis nihil omnino commouerentur. Quemadmodum asinus ob cutis duritiem adeo pluuia nihil offenditur, vt vix etiam fustem sentiat.

60

Aspersisti aquam,

Aspersisti aquam dicitur, qui dicto quopiam reddiderit animum, ac metum ademerit. Mutuo sumptum ab ijs, qui in deliquio quem Græci λειποθυμίαν appellant, aspersa in faciem aqua ad sui sensum reuocantur. Plautus in Bacchidibus: Euax, aspersisti aquam. Idem in Truculento: Aspersisti aquam, iam redijt animus. Quod Terentius simpliciter: Reddidisti animum.

61

Arcadiam me postulas.

Ἀρκαδίην μ᾽ αἰτεῖς. id est, Arcadiam me postulas. Diogenianus prouerbij duplicem ostendit vsum. Conuenire enim vel in magna, vel inutilia petentem. Vnde sit natum non indicat, qui huic scriptori ferè mos. Cæterum Herodotus lib. 1. satis docet natum ex oraculo.

Ἀρκαδίαν μ᾽ αἰτεῖς, μέγα μ᾽ αἰτεῖς, οὐδ᾽ ἔτι δώσω. id est,
Arcadiam me oras, magnum petis, haud dabo quicquam.

Notat hoc prouerbium Cicero in epist. ad Atticum, lib. 4. Quod mihi mandas de quodam regendo Ἀρκαδίαν, tamen nihil prætermittam.

62

Arcadas imitans.

Ἀρκάδας μιμούμενοι. i. Arcadas imitantes. Zenodotus indicat dictum in eos, qui alijs non sibi laborant. Plato Pisandro scribit illum Arcadas imitari, quod comœdias à se conscriptas alijs edendas traderet ob inopiam. Adagium hinc ductum, quod Arcades olim inter Græcos bellicosissimi, suis auspicijs, suoq; titulo nunquam hostem vllum superarunt, verum alijs suppetitias ferentes persæpe. Vnde illud illis fa-

tale videbatur, alijs vincere, non sibi.

A quinq; scopulis desilire in fluctus. 63

Ἀπὸ πέντε ἅλλεσθαι πετρῶν ἐς κῦμα. id est, A quinq; desilire rupibus in vndam. Hoc vsurpari solet ab ijs, qui iam impatientes præsentium malorum minantur semet in quoduis potius malum præcipitaturos, quàm vt perpetiantur. Confine nimirum illi, quod aliàs retulimus: Suspendio deligendam arborem. Ad hoc alludit pastor ille Vergilianus:

Præceps aerij specula de montis in vndas
Deferar, extremum hoc munus morientis habeto.

Aqua præterfluit. 64

Ὕδωρ παραῤῥέει. id est, Perfluit aqua, siue præterfluit. Zenodotus & Suidas admonent dici solitū de eo, qui nihil negotij recusaret, & quidlibet quod mandatum esset, effecturum sese polliceretur, quippe vsqueadeo promptus ad quiduis suscipiendum, vt nec nauim perfluentem ingredi grauaretur contempto aquæ influxu, cuius est affluere & defluere.

Aquila non captat muscas. 65

Αετὸς οὐ θηρεύει τὰς μυίας. id est, Aquila non aucupatur muscas. Summi viri negligunt minutula quæpiam. Animus excelsus, res humiles despicit. Aut egregie docti nonnunquam in minimis quibusdam labōtur. Et maximis occupati negotijs, ad pusilla quædam conniuent. Effertur & citra negationem adagium, ἀετὸς μυίας θηρεύει. id est, Aquila venatur muscas, quoties magnis minima sunt curæ. Huic non absimile est, quod habet Gregorius theologus in epistola ad Eudoxium rhetorem, μὴ ἀνάσχοιο ἀριστεύειν ἐν τοῖς κολοιοῖς ἀετός. id est, non sustineres tenere primas, inter graculos aquila.

Ἀνερίναστος εἶ. 66

Ἀνερίναστος εἶ. id est, Incaprificatus es. Suidas putat in mollem & infrugiferum conuenire. Sunt qui referant ad eos, qui tueri non queant id, quod nacti sunt boni. Adagium vsurpauit Hermippus in Militibus. Eius rationem huiusmodi reddunt Suidas & Zenodotus. Aiunt mariscis, qui caprifici fœtus est, innasci vermiculum, quem Græci ψῆνα vocanr. horum vim colligunt rustici, deq; fici ramis suspēdunt, ne videlicet fœtus ante tempus, & immaturi defluant. Nam vermes protinus per rimas irrepūt, atq; hoc modo maturescunt fici. Theophrastus lib. De plantis 2. culices hos ficarios nasci putat è granis mariscarum, quòd simul atq; euolarint illi, nulla grana insint. Euolare penna ferè, aut pede in pomo relicto. Sed complura de caprificandi ratione inibi, sicui libeat cognoscere. Idem similia fermè lib. De causis plantarum 2. cap. 12. Plinius etiam lib. 14. cap. 19. Et Aristoteles lib. De natura animalium 5. Vnde arborem, cui hoc maturitatis remedium adhibitum non fuerat, ἀνερίναστον appellabāt atq; hinc deinde traasferebant in hominem inutilem, à quo nihil bonæ frugis esset expectandū. Vox composita est, ἐκ τοῦ ἀστερητικοῦ μορίου καὶ ἐρινεοῦ, quasi dicas, incaprificatus.

Repariazare. 67

Ἀνεπαρίασαν. id est, Repariassarunt. De ijs dicebatur, quos pœniteret instituti, quiq́; à conuentis discederent, ab historia natum. Parij cum aliquando à Thebanis bello premerentur, petierunt vt à bello desisterent, se ciuitatem in potestatem illorum tradituros. Hac lege cum destitissent Thebani, & Parijs interea spes auxilij fuisset alicunde ostensa, pactum irritarunt, bellumq; cum Thebanis integrarūt. Inde fictum prouerbiale verbum ἀναπαριάζειν, pro irritare pacta, Pariorum exemplo. Prouerbij meminit & Stephanus in dictione πάρος referens ex authore Ephoro, nisi quòd in historia variat. Cum enim Miltiades vehementer vrgeret Parios, iamq́ tractari cœptum esset de dedenda vrbe, sylua quædam circa Myconum vltro cœpit ardere. Parij suspicantes quòd Datis regiæ classis præfectus excitato igni signum ipsis dedisset, rescissis cōuentis noluerunt tradere ciuitatem. Adstipulatur Aemilius in vita Miltiadis. Est autem Paros vna ex Cycladibus, quemadmodum & Myconus.

Mari è fossa aquam. 68

Θαλάττῃ ἐκ χαράδρας ὕδωρ. id est, Mari è lacu aquam, subaudiendum, infundis. Simile illi, βῶλον ἀρουρᾷ. id est, Gleba aruum. Ouidius in Elegijs amatorijs:

In freta collectas alta quid addis aquas?

Cognatum illi quod alibi recensuimus: In syluam vehere ligna, & oleum camino addere.

Hamaxiæa. 69

Ἁμαξιαῖα Prouerbiali verbo dicebantur ampla, magnificaq;, perinde sonat, quasi Latine dicas, plaustrilia, id est, tanta, vt iustum plaustri onus videri possint, vnde ἁμαξιαῖα ῥήματα dictitabant eo pacto, quo Flaccus dixit, sesquipedalia verba. Quod genus sunt illa apud Aristophanem in Vespis:

Ὀρθοφοιτοσυκοφαντοδικοταλαιπώρων τρόπων.
Apud Plautum item in Curculione, militis nomen Therapontigonopatagidorus, quo se trapezita ait sepænumero quatuor totas expleuisse ceras, dum scribit in suis rationibus. Exta iocus cuiusdam in Hermetem quempiam huiuscemodi sesquipedalium verborum affectatorem

Gaudet honorificabilitudinitatibus Hermes
Consuetudinibus, sollicitudinibus.

Athenæus lib. 10. referens olim taxatam fuisse Thessalorum edacitatem, cœnas illorum vocat ἁμαξιαίας, siue καπανικὰς, adfert carmen Aristophanis ἐν ταγηνισταῖς,

Τὶ πρὸς τὰ Λυδῶν δεῖπνα καὶ τὰ Θετπαλῶν, Et rursus,
Τὰ Θετπαλῶν μὲν πολὺ καπανικότερα. id est,
Ad Lyda quid seu Thessalica conuiuia?
Thessalica sunt multo magis plaustralia.

Porrò Thessali vehicula dicunt καπάνας. Item libro 7. tradidit apud Sicyonios congros capi per multos ἀνδραχθεῖς. hoc est, tantæ magnitudinis vt iusto pondere baiulum onerent, nonnullos etiam ἁμαξιαίους, hoc est, iustum onus vehiculi. Quin & αὐγιναῖα dicta sunt ingentia, vel à talento quod apud illos habebatur maius cæteris: vel à sarcinis negociatorum, varias complectentibus merces, quæ Hesychius testatur Græcis dici αὐγίναια. Sic enim scriptum est antepenultima acuta. Eas sarcinas qui commercatur appellari αὐγινοπώλας Addit & nomisma quoddam argenteum ingens dici Græcis αὐγίναιον.

70

Muscum demetere.

Ἀμνια θερίζειν. id est, Muscum demetere: dici solitum, vbi quis tener adhuc & intempestiuus durius tractaretur, aut tolleretur emolumentum prius quàm opportunum esset. Translatum ab ijs, qui statim vt ager obduci cœperit herba, demetunt, nec sinunt adolescere gramem, μνίον enim muscus, & additione literæ ἄμνιον, sicut ἄσταχυς pro στάχυς.

71

Extis pluit.

Ἀλλᾶσιν ὕει. id est, Lucanicis pluit. Sermo prouerbialis de prodigiosa rerum copia, qui iocus etiam hac tempestate durat apud idiotas. Siquidem ἀλλᾶς Græcis exti genus est, ex quo frustulatim conciso farta conficiuntur, quod cibi genus in comicum iocum abijsse videtur, vnde viles & contempti ἀλλαντοπῶλαι vocantur. adagio confinis illi, δραχμὴ χαλαζῶσα. id est, Drachma grandinans.

72

Alijs lingua, alijs dentes.

Ἄλλοισι γλῶττ' ἄλλοισιν εἰσι γόμφιοι. id est, His lingua, at illis sunt molares inuicem.
De loquacibus & edacibus dici consueuit. Quemadmodũ non raro fit in conuiuijs, vt alijs garrientibus, & fabulis potius q̃ cibis intentis, alij interim taciti, strenue quod appositum est, deuorent. Venustius erit si longiuscule detorqueatur, veluti siquis minetur se facto nociturum ei, qui verbis duntaxat læserit. Poetis est lingua, qua inuehantur: at principibus sunt molares, quibus eos conficiant.

73

Improbi consilium, in extremum incidit malum.

Ἀπήντησε κακοῦ βουλὴ πρὸς ὑπέρτατον ἄτην. id est, Incidit extremã in noxã mẽs improba tãdẽ.
Heroicus prouerbialis in eum, qui postea quàm diu peccauit impune, tandem in calamitatem incidit, vt pœnas omnium scelerum semel dependat.

74

Aliud noctua sonat, aliud cornix.

Ἄλλο γλαύξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται. id est, Aliud noctua, aliud cornix sonat. Vel, alia noctuæ, alia vox cornicis. Accommodari potest vel ad eos, qui decertant cum longe præstantioribus, vel ad illos, inter quos ob morum, ingenijq́; pugnantiam, minime conuenit. Siue cum est alius alio longe facundior. Quemadmodum enim auem etiamsi non videas, tamen è cantu liceat dignoscere, ita stilus diuersus prodit ψευδεπιγραφίαν. Nullum enim est authorum genus, vbi non reperias notha quædam & subdititia τοῖς γνησίοις admista. Falsum titulum, cuiuis licet ascribere. Cęterum ipsa dictio, quę vix vnquam eadem duobus accidit, prodit aut rejjcit authorem.

75

Reperire rimam.

Prouerbiali figura dixit Plautus in Curculione: Aliquam reperietis rimam, in causatores ac tergiuersatores, qui nulla in causa tot fidei vinculis astringi possunt, quin aliquid inueniant quo elabantur.
Similiter Horarius: Centum adde catenas,
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.
Ductum ab auibus aut muribus captis.

Album panem pinſo tibi. 76

Λευκὴν μάζαν φυρῶσοι. id eſt, Album panem pinſo ſiue tempero tibi. Dici ſolitũ, vbi quis magnarum rerum ſpes amplas oſtendit. Eſt enim maza panis genus. Porrò Græcis album panem in delitijs fuiſſe, locis aliquot teſtatur Lucianus, nominatim in libello De mercede ſeruientibus. οὐδ᾽ ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς. id eſt, Ne per ſomnum quidem vnquam albo pane ſaturatus. Et diuus Hieronymus in epiſto. ad Nepotianum, ſimilam inter delitias ponit. Quid prodeſt, inquit, oleo non veſci, & moleſtias quaſdam difficultateſq; ciborum quærere, caricas, piper, nuces palmarum, ſimilam, mel, piſtacea. Ac ne fuiſſe quidem Romæ piſtores ad Perſicum vſq; bellum, annis ab vrbe condita ſuper quingentos octoginta, teſtis eſt Plinius lib. 18. capite 11. vbi rationes aliquot arte conditi panis oſtendit. Porrò quod primum è triticea farina redditur, candidius eſt: rurſum quod ex hordeacea poſtremũ, id magis eſt album, vt indicat in problematis Ariſtoteles Sectionis 21. prob. 3. & 7. eiuſq; rei cauſam reddit. Græci panes elegantiores λευκοὺς appellabant. ſordidiores φαιοὺς. id eſt, fuſcos ſeu nigros. Sic Alexis apud Athen. lib. 3.

Λευκοὺς μὲν ὀκτώ, τῶν δὲ φαιῶν τοὺς ἴσους. id eſt, Panes quidem albos octo, dein totidem nigros.

Huc pertinet illud, ex iure heſterno panem atrum vorant. Narratur ibidem quiddam non illepidum de Diogene Cynico, qui cum placenta veſceretur, percontanti quid comederet, reſpondit ſe panem edere bene confectum. Hoc adijcere viſum, vt intelligamus, olim miras fuiſſe delicias in panibus cõficiendis. Apud eundem lib. 4. deſcribitur conuiuium Atticum, in quo commemorantur & panes λευκότεροι χιόνος. id eſt, albiores niue.

Candidum linum lucri cauſa ducis. 77

Λευκώλενον λῖνον κερδογαμεῖς. id eſt, Candidulum linum ob lucrum ducis vxorem, In eum quadrat, qui dotis cauſa ducit vel deformem, vel anum. Porrò linum vocat vxorem, vel quòd apud veteres ſolæ mulieres lineis vterentur: vel quòd viro alligetur matrimonio, & libera eſſe deſinat. Nam linon Græci nonnunquam vſurpant pro vinculo. λευκώλενος autem Iunonis epithetum apud Homerum, ab albis vlnis. Refertur à Diogeniano.

In capras ſyluestres. 78

Κατ᾽ αἶγας ἀγρίας. id eſt, In capras feras. Abominantis eſt ſermo, & malum deprecantis: inque ſyluestres capras auertentis, confine illi, quod alibi dictum εἰς πύῤῥαν. id eſt, in Pyrrham. Item illi: Hoſtibus eueniant conuiuia talia noſtris.

Vſus eſt adagione Athenæus lib. Dipnoſophiſtarum ſecundo: μυρτίλος γὰρ ἔφασκεν ὥσπερ εἰς αἶγας ἡμᾶς ἀγρίας ἀποπέμπων τοὺς ζητοῦντας, ἡγήσανδρον τὸν δελφὸν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ μνημονεύειν τὸν λέξεως. i. Nam Myrtilius aſſeuerabat, velut ad capras ſylueſtres nos ablegans quærentes, Hegeſandrum Delphum in commentarijs ſuis, eius dictionis meminiſſe. Ad capras ſylueſtres, poſuit pro eo, quod difficillimum eſſet inuentu, aut quod nuſquam eſt. Citauerat enim ex authore teſtimoniũ, quod mox Plutarchus negat apud illum extare. Ad hoc prouerbium opinor, alluſit Apuleius in Aſino, fingens Pſychen à Venere mitti ad arietes agreſtes.

Adſint dij beati. 79

Σὺν δὲ θεοὶ μάκαρες. id eſt, Felices adſint ſuperi. Sermo eſt bene ominantis in re quapiam aggredienda. Sic enim præfari ſolent rhapſodi, hoc eſt, carminum Homericorum recitatores & interpretes. Quemadmodum & citharœdis cantaturis mos erat Apollinem, vt dexter adeſſet carmine inuocare, ἀλλὰ ἄναξ μάλα χαῖρε. id eſt, At multum ſalue rex. Quin & teſtamentum condituri præfabantur ominis cauſa, τοῦτο καλῶς ἔσω. id eſt, Hoc bene ſit. Item apud Romanos dicturus in concione ſimili precatione vtebatur, vt felix ac fauſtum eſſet Reipublicæ, quod dicturus eſſet. Refertur apud Zenodotum.

In Aphannis. 80

Εἰς ἀφάννας. id eſt, In Aphannis. Stephanus tradit Aphannas locum quempiam eſſe Siciliæ vehementer obſcurum & ignobilem, vnde & nomen deductum apparet. Hinc natum prouerbium, ἢ εἰς ἀφάννας. id eſt, Aut in Aphannis, de incertis, & quæ nuſquam ſunt. Zenodotus ait natum ex huiuſmodi caſu. Sybaritæ quondam oraculum adeuntes, orabant vt ſibi victoriam aduerſus Crotoniatas cõcederet, idq; Crotoniatis ipſis præſentibus. Quidam autem Crotoniatarum per iocum reſpondit ad hunc modum, iſtam quidem conſequemini in Aphannis. Sybarita credens id à deo reſponſum, admiratus eſt, quid ſibi vellet hoc verbi Aphannæ. Prouerbium ait quadrare in eos. qui ſe putant inuictos & nulli tolerandos eſſe. Verum mihi Stephani magis probatur interpretamentum.

81

Ad id quod erat opus.

Εἰς τὸ δέον, id est, In id quod opus erat. subaudiendum, insumpsi, aut simile quiddam. Natum aiunt ex oratione Periclis. Narrant hunc datis pecunijs impetrasse ab Astyanacte Lacedæmoniorum rege qui iam bellum parabat, vt ex Attica discederet. Deinde cum esset populo rationẽ eius pecuniæ redditurus, puderetq; palam titulum insumptæ pecuniæ proloqui, tecte significauit, εἰς τὸ δέον, inquiens, ἀνήλωσα τοσαῦτα τάλαντα εἰς τὸ δέον. id est. In vsus necessarios tantum talentorum insumpsi. Hæc fermè referuntur à Zenodoto.

Notauit adagium & Aristophanes in Nebulis.

Ὥσπερ περικλέης ἐς τὸ δέον ἀπώλεσα. id est, Ita vt Pericles perdidi in quod oportuit.

Quo loco interpres varias adfert historias, vnde prouerbium ortum putent, quæ siquis requiret, vnde petere possit, ostendimus. Eleganter torquebitur per iocum in eos, qui sic administrarunt pecuniam alienam, vt non possint idoneam rationem reddere.

82

Adactum iusiurandum.

Ἐπακτὸς ὅρκος. id est, Adactum iusiurandum dicebatur, vel quod non vernaculum esset, sed peregrinum, & aliunde ascitum, vt indicat Zenodotus: vt siquis Græcus Scythico more iuret, νὴ τὸν ἀκινάκην καὶ νὴ τὸν ἄνεμον. id est, Per ventum & acinacem. Nam per suos deos vnaquæq; gens iurare consueuit: vel quod non spontaneum, sed adactum vi: vel quod sponte susceptum nemine cogente, si Suidæ credimus, & etymologico. Sunt enim tria iusiurandi genera, vnum quod ἐπώμοτον vocant, alterũ quod κατώμοτον, tertium quod ἐπακτόν. Hesychius contra ἐφ᾽ ὃν ἕτερος ἄγει, οὐκ αὐθαίρετος. id est, Ad quod alius adigit, non spontaneum. Hoc equidem inter adagia non recensuissem, nisi Zenodotus prior in hoc albo posuisset.

83

Scabrosior leberide.

Κεντρότερος λεβηρίδος. id est, Asperior leberide. De vehementer asperis & insuauibus. Nam leberis Græcis dicitur exuuium illud vel serpentum, vel piscium exuentium senectam, quod & σύφαρ vocatur: id autem asperrimum esse constat, nimirum ob summam siccitatem. Refertur à Suida.

84

Procul auribus nuncius veniat.

Ἀπ᾽ οὔατος ἄγγελος ἔλθοι. id est, Procul absit nuncius aure.

Sermo deprecantis nuncium male auspicatum. Suidas ex Callimacho citat. Hom. item Iliad. σ.

Αἲ γὰρ δή μοι ἀπ᾽ οὔατος ὧδε γένοιτο, id est, Ista velim mihi sint procul auribus.

85

A puro pura defluit aqua.

Theognis in sententijs Elegiacis.

Εἴ μ᾽ ἐθέλης πλύνειν, κεφαλῆς ἀμίαντον ἀπ᾽ ἄκρης
Αἰεὶ λευκὸν ὕδωρ ῥεύσεται ἡμετέρης. id est,

Rursum aqua de summo mihi vertice defluet vsque
Limpida si innocuum forte lauare pares.

Hoc distichon quoniam subesse prouerbium videbatur, ascripsimus. Quadrabit in hominem vsquaq; inculpatum & innocentem; quem etiam siquis aliquando vocet in crimen, tamen non solum fama illius non contaminatur, verumetiam illustrior redditur. Nec sine causa laudi tribuunt illud Catoni Censorio quòd toties accusatus & vocatus in ius, nempe quater & quadragies, semper iudicũ sententijs fuerit absolutus.

86

A lupi venatu.

Ἀπὸ λύκου θήρας. id est, A lupi venatu. Dici solitum, vbi quis protinus re infecta discedit. Aut de negotio molesto, & agresti. Neq; enim tutum est lupum insequi, neq; is facile capitur, cum reliquarum ferarum venatus non vulgarem adferat voluptatem. Meminit Suidas.

87

A subeunte portum naui.

Ἀπὸ καταδυομένης. id est, A subeunte, subaudi, naue lucrum capias. Admonet adagium celeritatem ad quæstum plurimum valere. Et in negociatorem illud in primis competere, ὕπνος ἀπέστω. id est, Somnus abesto. Sumptum à mercatorum diligentia, qui merces statim emunt ab ipsis nautis in portum appellentibus. Tum enim & minoris emuntur, & maiori distrahuntur lucro. Trahi poterit ad eam sententiam, vt siquis dicat statim arripiendam oblatam occasionem lucri. Aut tum rogandum quempiam vbi fortuna recentem aliquam commoditatem obiecerit. Nam sumus plerunq; tum ad gratificandum benigniores. Persius in quinta Satyra metaphoram variauit, cum ait:

Tolle recens primus piper è sitiente camelo. Id est,

Id eſt, illico cum adhuc de via ſitit camelus, qui merces attulit. Prouerbij meminit Suidas.

Abis ſeptem vndis. 88

Ἀπὸ δὶς ἑπτὰ κυμάτων. id eſt, A bis ſeptem vndis. In eos competit, qui à noxia quapiam purgati ſunt, propterea quòd antiquitus mos eſſet, homicidio pollutos veſtes ſuas bis ſeptem inundationibus immerſionibusq; lauare. Teſtis Suidas.

Exigit & à ſtatuis farinas. 89

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδρίαντας ἄλφιτα. id eſt, Sanè cibum ſignis ab ipſis exigit.
In eum dicendum, qui nullius miſertus, vndecunq; quod poteſt auellit, vel ab ipſis mortuorum ſtatuis. Simillimum illi, κἀπὸ νεκροῦ φορεῖς. id eſt, Et à mortuo tributum colligis. Competit in principes expilatores plebis, qui nulla non ex re vectigal exprimunt, vel ex lotio. aut in auaros ſacerdotes, apud quos ne ſepulchrum quidem gratis conceditur.

Athos celat latera Lemniæ bouis. 90

Ἄθως καλύπτει πλευρὰ λημνίας βοός. id eſt,
Athos obumbrat latera Lemniæ bouis.
Vbi quis officit, aut moleſtus eſt, aut gloriam cuiuſpiam obſcurat, aut alioquin obſiſtit. tradunt in Lemno bouis fuiſſe ſimulachrum ingens, candido factum lapide. Id Athos mons tametſi longo diſſitus interuallo, tamen ob ſummam celſitudinem, obſcurat vmbra ſua. Eſt autem Athos Thraciæ mons ingens, adeo, vt vmbram iaciat ad ſtadia trecenta, teſte Stephano. Meminit huius Apollonius Argonauticôn libro primo:

Ἠῶθεν νισσομένοισιν ἄθω ἀνέτελλε κολώνη,
Θρηικίη, ἣ τόσσον ἀπὸ πρόσθι λῆμνον ἐοῦσαν,
Ὅσσον ἐς ἔνδιόν κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι,
Ἀκροτάτῃ κορυφῇ σκιάει, καὶ ἐς ἄχρι μυρίνης. id eſt,

Solis ad exortum vada ſalſa ſecantibus alto
Vertice ſeſe oſtendit Athos, mons Thracius, is qui
Diſſitus à ſacra tanto diſcrimine Lemno,
Quantum alata die valeat tranſmittere nauis,
Hanc tamen aerij contingit verticis vmbra.
Quin longinquam etiam contingit aduſque Myrinen.

Prouerbij meminit & Plutarchus in Moralibus cum aliàs, tum in commentario, quem inſcripſit De facie apparente in orbe lunæ, teſtans vmbram porrigi per ſeptingenta fermè ſtadia. Theocriti Scholiaſtes verſiculum hunc citat ex Sophocle:

Ἄθως σκιάζει νῶτα λημνίας ἁλός. id eſt, Athos obumbrat terga Lemnij maris.

Præſentem mulge, quid fugientem inſequeris? 91

Τὴν παρέουσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις; id eſt,
Præſentem mulgeto, quid inſequeris fugientem?
Heroicus prouerbialis admonens præſens lucrum non omittendum, ſpe commodorum quæ non item ad manum videntur eſſe. Sumptum ex Cyclope Theocriti, Scholiaſtes citat conſimilis ſententiæ verſum Heſiodium:

Νήπιος ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν τ᾽ ἀνέτοιμα διώκει. id eſt,
Stultus qui non prompta ſequens, iam prompta relinquit.

Exiſtimat eundem habere ſenſum quod alibi nobis dictum eſt, τὸν θέλοντα βοῦν ἔλαυνε.

Quid ad Mercurium? 92

Τί πρὸς τὸν ἑρμῆν, id eſt, Quid ad Mercurium? Idem cum illo, οὐδὲν πρὸς ἔπος; & nihil ad Bacchum, Nihil ad rem. Nam Mercurius rationis author. Competunt in eos qui loquuntur aliena ab eo quod agebatur.

Quid Achiuos à turre iudicatis? 93

Τί τοὺς ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνετε; id eſt, Cur iudicatis Danaidas de mœnibus?
Dici conueniet, quoties quis pronunciat de re non ſatis accurate conſiderata. Ariſtides in Themiſtocle: τί ταῦτα τοὺς ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνομεν; id eſt, Quid in his Achiuos de turre iudicamus? Sumptum apparet ex Iliados γ. quo loco Priamus in mœnibus Troianorum accerſitam Helenam percunctatur quinam eſſent, quos procul in Græcorum exercitu conſpiceret, & Agamemnonis formam laudat ad hunc modum:

Ὅς τις ὅδ' ἐστὶν ἀχαιὸς ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε;
Ἤ τοι μὲν κεφαλῇ καὶ μείζονες ἄλλοι ἔασιν,
Καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
Οὐδ' οὕτω γεραρὸν, βασιλῆι γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν. id est,
Ille quis est cedo, Graius homo, magnusq; bonusq;?
Sunt alij hunc fateor, superantes vertice plures.
Verum æque pulchrum memini me cernere nunquam
Nec reuerendum æque, regem præferre videtur.

Nec inconcinne torquebitur ad eos, qui in tuto constituti, de ijs iudicant, qui in periculo versantur. Quemadmodum faciunt ij, qui in turre, aut vallo sedentes, otiosi spectant, iudicantque præliantes, ac in multis animi robur aut consilium desiderant, quod ipsi nequaquam præstaturi forent, si in eodem discrimine versarentur. Aristides in Themistocle: οὐ μὴν, οὐχ ὅμοιον ἐν μέσῃ τῇ θαλάσσῃ περὶ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ λέγειν, καὶ τὴν εὐψυχίαν τὴν αὐτοῦ δεικνύναι, καὶ καθήμενον ἔξω τῆς ζάλης ὑπὸ τὸ τειχίῳ. id est, Atqui non parui refert, siquis medio in mari, de ijs loquatur qui in naui sunt, animique præsentiam demonstret, sedensque procul à procella inter parietes.

94

Quis vsus cepis putridi?

Τίς χρεία πυθομένου κρομμύου; id est, Quis vsus putrefacti cepis? De rebus aut etiam hominibus reijculis, & quorum nullus vsquam est vsus. Etenim cum cepe sit herba peruilissima, simul atq; computruit, nihil esse potest abiectius. Cognatum illi Plautino, vitiosa nuce non emam.

95

Philoxeni non.

Τὸ φιλοξένου οὔ. id est, Philoxeni non. Dicendum, vbi quis obstinate vel inficiatur, vel recusat: aut vbi quis alteri nescit concedere, neq; quicquam ad gratiam loqui. Quod genus homines à principũ consuetudine debent abstinere, apud quos aut tacendum est, aut loquendum est quod gratum sit auribus. Philoxenus poeta, quemadmodum alibi diximus, vsqueadeo non potuit carmina Dionysii probare, vt maluerit reduci ad fodinas lapidarias.

96

Meos corymbos necto.

Τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. id est, Meos necto cincinnos. Vbi quis respondet, quod nihil pertineat ad interrogata. Refertur ad hunc modum, χαίροις ὑψιπύλη. τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. οὔ σοι λέγω περὶ τούτου. ὁ ὑμὸς ἄκοιτις ἐνταῦθα; id est, Salue Hypsipyle. Meos corymbos necto. Non tibi loquor ista de re. Maritus meus hic est? Ex aliquo comœdiæ loco sumptum apparet, in qua persona quæpiã per dissimulationem, diuersa responderit. Quod genus est & illud apud Terentium in Phormione, cum Phædria rogatus, vbi nam esset Antipho, respondens iterat salutationem, deinde ait illum recte valere. Est consimilis locus & apud Plautum in Mercatore. Iam machæra est in manu. Nam si eò te introducam. Tollo ampullam, atq; hinc eo, & reliqua. Nam locus longior est, quàm vt citra tædium possit recenseri. Confine ei quod alibi recensuimus ἄμας ἀπῄτουν.

97

Compendiaria res improbitas.

Σύντομος ἡ πονηρία, βραδεῖα ἡ ἀρετή. id est, Compendiaria res improbitas, virtus longa. Qui semel addixit animum vitiis, is quiduis flagitii facile patrabit. At singulæ virtutes magno sudore parandæ. Fit nescio qua naturæ corruptione, vt quæ turpia sunt, vel αὐτοδίδακτοι protinus arripiamus, quæ honesta vix laboribus diutinis inculcentur. Plutarchus in apophthegmatis tribuit hoc dictum Cleomeni, Cum prædo quispiam in agrum Lacedæmoniorum fecisset incursionem, atq; vbi captus esset dixisset, Ideo hæc se fecisse, quòd non esset quo aleret militem, proinde ad eos vertisse sese, quibus superesset nec impartirentur, Cleomenes σύντομος, ἔφη, ἡ πονηρία.

98

Vmbra pro corpore.

Σκιὰ ἀντὶ τοῦ σώματος. id est, Vmbra pro corpore. Quoties aliquis magnum quiddam videbitur assecutus, cum nihil tandem auferat præter titulum, aut spes meras. Mutuo sumptum ab Aesopica fabula de cane, qui dum vmbram carnium, quòd ea maior appareret captat, veras amisit carnes. Eam quidem iambico carmine Gabrias quidam, vtcunq; complexus est hoc pacto:

Φέρων γε ποταμοῦ πλησίον κύων κρέας,
Κύψας ἑαυτὸν, ἄλλον εἰς ὕδωρ βλέπει.
Χανὼν δὲ λοιπὸν τοῦ κάτω λαβεῖν κρέας,
Ἀπεστερεῖτο καὶ τοῦ, ὅπερ ἐκράτει. id est,

Iuxta fluentem deferens carnes canis,
Dum pronat os in amne conspicit alteras,
Et hians deorsum, vt easce carnes prenderet,
Amisit has quoq;, quas tenebat antea.

Sinopissas.

Sinopissas. 99

Σινωπίζεις. id est, Sinopissas, id est, lasciuis. A Sinope scorto quodam nobili , celebrataeq; lasciuiae, cui nomen hinc inditum videtur, quòd noxijs esset oculis. Athenæus lib. 25. docet fuisse Aeginẽsem. Fuit & Sinope Aesopi filia, cui nihil charius fuit virginitate.

Vitiat lapidem longum tempus. 100

Σήψει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος. id est Saxa etiam longum faciet putrescere tempus. Nihil in rerum natura saxo durabilius. At id quoque temporum diuturnitas absumit. Quod poetæ nimirum innuunt, cum fingunt Saturnum temporis deum, saxum Iouis loco suppositum deuorasse. Ouid. libro De ponto 4.

Gutta cauat lapidem, consumitur annulus vsu.
Et teritur pressa vomer aduncus humo.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA III

Sileni Alcibiadis. I

Σιληνοὶ ἀλκιβιάδου. id est, Sileni Alcibiadis, apud eruditos in prouerbium abijsse videntur, certe in Collectaneis Græcorum prouerbij vice referuntur, quo licebit vti, vel de re quæ cum in speciem, & prima, quod aiunt, fronte vilis ac ridicula videatur, tamen interius ac propius contemplanti, sit admirabilis: vel de homine, qui habitu vultuq; longe minus præ se ferat, q̃ in animo claudat. Aiunt enim Silenos imagũculas quaspiã fuisse sectiles, & ita factas, vt diduci & explicari possent, & quæ clausæ ridiculam ac monstrosam tibicinis speciẽ habebant, apertæ subito numen ostendebant, vt artem scalptoris gratiorem iocosus faceret error. Porrò statuarum argumentum sumptum est à ridiculo illo Sileno Bacchi pædagogo, numinũq; poeticorũ morione. Quandoquidẽ habẽt & illi principũ nostratiũ exẽplo suos γελωτοποιούς. Proinde apud Athen. lib. 5. adolescẽs Critobolus irridẽs Socratẽ senẽ ac deformem, dicebat illũ πολὺ τῶν σειληνῶν αἰσχίω. i. multo Silenis deformiorẽ. Locus autẽ est apud Xenophontem in cõuiuio. Socrates, ὡς γὰρ καλλίων ὢν τοῦτο κομπάζεις. Vt istud iactas quasi sis formosior. Critobulus, νὴ δία, ἢ πάντων σειληνῶν τῶν ἐν σατυρικοῖς, αἴσχιστος ἂν εἴην. i. Ita per Iouẽ, aut, omnium Silenorũ qui sunt inter Satyros turpissimus fuero. Et Alcibiades apud Platonẽ in Cõuiuio, Socratis encomiũ dicturus, eum Silenis eiusmodi similem facit, quòd is multo alius esset propius intuenti, quàm summo habitu specieq; videretur, Quem si de summa, quod dici solet, cute quis æstimasset non emisset asse. Facies erat rusticana, taurinus aspectus, nares simæ, muccoq; plenæ. Sannionem quempiam bardum ac stupidũ dixisses. Cultus neglectus, sermo simplex ac plebeius, & humilis, vt qui semper aurigas, cerdones, fullones & fabros haberet in ore. Nam hinc ferè sumebat illas suas εἰσαγωγάς, quibus vrgebat in disputando. Fortuna tenuis, vxor qualem ne vilissimus quidem carbonarius ferre posset. Videbatur mirari formas adulescentulorum, videbatur amare, & zelotypia tangi, cum eum ab his affectibus, δὶς διὰ πασῶν abesse compererit etiam Alcibiades. Denique iocus ille perpetuus nonnullam habebat morionis speciem. Cum ea tempestate ad insaniam vsq; ferueret inter stultos profitendi sapientiam ambitio, nec vnus esset Gorgias, qui se nihil nescire iactitaret, & ardelionibus huiusmodi nusquam non referta essent omnia, solus hic hoc vnum scire dictitabat, quòd nihil sciret. Videbatur ineptus ad omnia reipublicæ munia, adeo vt quodam die nescio quid apud populũ adorsus agere, cum risu sit explosus. Atqui si Silenum hunc tam ridiculum explicuisses, videlicet numen inuenisses potius quàm hominem, animum ingentem, sublimem, ac vere philosophicum, omnium rerum pro quibus cæteri mortales currunt, nauigant, sudant, litigant, belligerantur, contemptorem, iniurijs omnibus superiorem, & in quem nullum omnino ius haberet fortuna, & vsqueadeo nihil timentem vt mortem quoque nulli non formidatam contempserit, in tantum, vt cicutam eodem ebiberit vultu, quo vinum solet, vtque iam moriens etiam in Phædonem suum iocaretur admonens, vt voto se liberans Aesculapio gallum persolueret, perinde quasi sumpto pharmaco, iam sanitatis beneficium sentiret, cum exiret è corpore, vnde omnes animi morbi scatent, ac pullulant. Proinde non iniuria cum id tempestatis plena sophis essent omnia, solus hic morio, sapiens oraculo pronunciatus est, & plus iudicatus est scire, qui nihil sciebat, quàm hi qui nihil nescire se prædicabant, immo ob idipsum iudicatus est plus cæteris scire, quòd vnus omnium nihil sciret. Huiusmodi

Silenus fuit Antisthenes, bacculo suo, pera, palliođ;, maximorum regum fortunas antecellens. Huius
modi Silenus fuit Diogenes, vulgo canis habitus. Verum in hoc cane diuinum quiddam animaduet
terat Alexander Magnus, principum, vt videbatur, omnium κορυφαῖος & alpha, cum animi magnitu
dinem admiratus, optaturum se diceret, vt ni Alexander esset, Diogenes esset, cum hoc magis optare
debuerit Diogenis animum, quòd Alexander esset. Huiusmodi Silenus fuit Epictetus, seruus, pauper
claudus, vt indicat illius epitaphium, sed idem quod est felicissimum, charus superis, id quod sola vi-
tæ præstat integritas cum sapientia coniuncta. Hæc nimirum est natura rerum vere honestarũ, quod
habent eximium, id intimis recondunt, abduntq;: quod contemptissimum, id prima specie præ se ge-
runt, ac thesaurum ceu vili cortice dissimulant, nec prophanis ostendunt oculis. Aut vulgariũ & vm-
braticarum longe diuersa ratio summa specie blandiuntur, quodq; pulcherrimum habent, statim ob
uijs ostentant: sin penitus introspicias, nihil minus sunt, quàm quod titulo specieq; præ se ferebant.
An non mirificus quidam Silenus fuit Christus? si fas est de hoc ad eum loqui modum: quem equi-
dem haud video cur non omnes pro virili debeant exprimere, qui Christiani nomine gloriantur. Si
summam Sileni faciem intuearis, quid iuxta popularem æstimationem abiectius, aut contemptius?
Tenues & obscuri parentes, domus humilis: ipse pauper & pauculos, & pauperculos habuit discipu-
los: non è magnatum palatijs, non è pharisæorum cathedris, non è philosophorum scholis, sed à telo
nio & retibus ascitos. Tum vita, quàm à voluptatibus omnibus aliena, per famem, per lassitudinem,
per conuicia, per ludibria, ad crucem deniq; peruenit. Hac illum parte contemplabatur mysticus ille
vates, cum eum depingens: Non erat, inquit, ei species, neq; decor. Vidimus eum, & non erat aspectus
& desiderauimus eum despectum, ac nouissimum virorum: Cæteraq; permulta, quę in hanc sequun
tur sententiam. Iam si contingat apertum hunc Silenum propius intueri, hoc est, sicui dignetur ipse
se purgatis animi luminibus ostendere, deum immortalem, quàm ineffabilem reperies thesaurum:
in quanta vilitate, quale margaritum: in quanta humilitate, quantam sublimitatem: in quanta pauper
tate, quantas diuitias: in quanta infirmitate, quàm incogitabilem virtutem: in quanta ignominia, quan
tam gloriam: in quantis laboribus, quàm absolutam requiem. Deniq; in morte tam acerba, perenné
immortalitatis fontem. Cur sic abhorrent ab hac imagine, qui titulo tamen illius se iactant? Nimi-
rum erat in procliui Christo totius orbis occupare monarchiam, atq; id possidere, quod olim Roma
ni principes frustra affectarunt, satellitio superare Xerxes, opibus, anteire Crœsos, philosophis vniuer
sis silentium imponere, & inane sophos detrahere. Verum hæc vna forma placuit, quam suis discipu-
lis & amicis, hoc est, Christianis, proponeret. Hanc potissimum delegit philosophiam, à philosopho-
rum decretis, à mundi ratione longe lateq; diuersam, sed eam quæ sola omnium præstaret, quod alij
alijs vijs conantur assequi, nempe felicitatem. Huiusmodi quondam Sileni fuere prophetæ exules, er
rantes in solitudinibus cum feris exigentes vitam, vili holusculo victitantes, ouium & caprarum ami
cti pellibus. Sed introspexerat hos Silenos ille qui dixit, quibus dignus non erat mundus. Huiusmodi
Silenus fuit Ioannes Baptista, qui camelorum tectus pilis, zona cinctus pellicea, longe regum purpu
ras ac gemmas vicit, locustis vescens, principum omnium delicias superauit. Nimirũ cernebat quid
thesauri lateret sub agresti pallio, qui miro illo elogio laudum eius summam complexus: Inter na-
tos, inquit, mulierum non surrexit maior Ioanne baptista. Huiusmodi Sileni fuerunt apostoli, paupe-
res, inculti, illiterati, ignobiles, imbecilles, abiecti, omnibus omnium contumelijs expositi, irrisi, inui-
si, execrabiles, ac penè publicum orbis simul & odium & ludibrium. Verum aperi mihi Silenũ, quis
tyrannorum cum horum potentia possit æquari, qui dicto imperant dæmonibus nutu sedant sæuiẽ-
tia maria, verbo vita defunctos in vitam reuocant? Quis non Crœsus ad hos pauper esse videatur,
qui vel vmbra sui conferunt sanitatẽ ęgrotis, qui solo manus cõtactu spiritũ illum cœlestem imper
tiũtur? Quis nõ Aristoteles, stultus & indoctus ac nugator cũ his collatus, habeatur, qui ex ipso fon
te cœlestem hauserunt sapientiam, ad quam omnis humana sapientia, mera stultitia est? Quod qui-
dem eorum pace dictum esto, qui nefas arbitrantur, & impium, vsquam Aristotelis authoritatem cõ
uellere. Fateor illum esse virum eximia doctrina, sed quod lumen tam excellens, quod Christo col
latum non obscuretur? Tum vere regnum cœlorum, grani sinapis imaginem habebat, specie pusil-
lum & contemptum, virtute maximum: à quo prorsus vt dixi, & ἐκ διαμέτρου, quod aiunt, dissidet hu
ius mundi ratio. Huiusmodi Silenus fuit contemptus & irrisus ille Martinus episcopus. Tales fuerũt
veteres illi episcopi, humilitate sublimes, paupertate locupletes, gloria neglecta gloriosi. Latitant &
hodie boni quidam Sileni, sed heu nimium pauci. Bona pars hominum, præposterum Silenum ex-
primunt. Siquis rerum vim ac naturam penitus introspiciat, reperiret nullos à vera sapientia longius
abesse

abesse,quàm istos qui magnificis titulis,qui sapientibus pileis,qui splendidis cingulis, qui gemmatis annulis absolutam profitentur sapientiam. Adeo vt non raro plus veræ germanæq; sapientiæ deprehendas in vno quopiam homuncione, iuxta vulgi opinionem, idiota simplici ac semifatuo, cuius mentem non subtilis, vt vocant, Scotus, sed cœlestis ille Christi docuit spiritus, quàm in multis theologorum tragicis personis, ac ter quaterque magistris nostris, Aristotele suo turgidis, magistralium definitionum, conclusionum, & propositionum turba differtis. Non in omneis hoc dixerim, sed in heu nimium multos. Item videas in nullis minus esse veræ nobilitatis, quàm in Thrasonibus istis, qui vetustis stemmatibus, qui torquibus aureis, qui splendidis cognominibus summam iactant nobilitatem, nec alios à vera fortitudine longius abesse, quàm eos qui ob temeritatem ac prę feroces animos, vulgo fortissimi iudicantur & inuicti. Nullos abiectius ac seruilius seruos, q̃ hos qui se dijs, vt aiunt, proximos, & omnium dominos putant. Nullos æque calamitosos, atq; eos qui videntur felicissimi. Nullos pauperius esse pauperes, his quos hominum vulgus vt diuites adorat. Nullos esse minus episcoqos, q̃ qui inter episcopos primas tenent. Etiam atq; etiam te rogo lector, ne putes hæc in cuiusquam dici contumeliã. Rem notamus, non homines. Optamus esse nullos in quos hæc congruãt. Et si nunc tales nulli sunt, quod faxit Christus, tales olim fuerunt, & in posterum fortasse futuri sunt. Atq; vtinam illud quoq; falsum esset, sæpenumero longissime semotos esse à vera religione, qui titulo, qui cultu, qui cæremonijs religionem absolutam profitentur. Adeo quicquid in omni rerum genere præclarum est, id minus in conspicuo est. In arboribus flores & folia blandiuntur oculis: ipsa se late moles ostentat. At semen, in quo vis est omnium, quàm est res minutula, quàm abdita, quàm non lenocinans aspectui, quàm non ostentatrix sui? Aurum & gemmas in altissimas terræ latebras abdidit natura. In elementis, quæ vocant, quo quicque præstantius est, hoc longius à sensibus est remotum, velut aer & ignis. In animantum genere quod est optimum & efficacissimum, id in intimis abditum habent. In homine quod est maxime diuinum & immortale, id solum cerni non potest. In quouis rerum genere, materia pars vilior, maxime patet sensibus formæ vis & beneficiũ vtilitate sentitur, & tamen ipsa procul abest à sensibus. Rursum in corporis physici temperatura, cum phlegma & sanguis sensibus sit familiaris & pateat, id quod plurimum confert ad vitam, minime patet, nempe spiritus. Demum in vniuerso, quæ maxime sunt, ea non videntur, veluti substantiæ, quas separatas vocant. Et quod in his summum est, id à sensibus quàm maxime sepositum est, nempe deus, adeo vt nec intelligi, nec cogitari possit, cum hic fons sit vnicus omnium. Quin & in Ecclesiæ sacramentis reperire liceat nonnullam Silenorum imaginem. Absit inuidia verbis. Aquam vides salem, & oleum vides, vocem audis, ceu summam Sileni faciem: vim cœlestem nec audis, nec vides, quæ si non adsit mera ludibria sint cætera. Iam habent & suos Silenos arcanæ literæ. Si consistas in superficie ridicula nonnunquam res sit: si penetres vsque ad anagogen, diuinam adores sapientiam. Etenim vt de veteri loquamur instrumento, si præter historiam nihil spectes, & audias Adam è limo conditum, vxorculam è dormientis latere furtim subtractam, serpentem illecebra pomi solicitãtem mulierculam, deum ad auram inambulantem, romphæam foribus præsidentem ne postliminio redirent exules, nónne putes ex Homeri officina profectam fabulam? Si legas Lot incestum, totã Samsonis historiam, quam Diuus Hieronymus è cortice æstimans, fabulam appellat, Dauid adulteriũ, & in senis frigidi gremio cubitantem puellam, Osee meretricium matrimonium, nónne qui verecundioribus sit auribus, vt obscœnam fabulam auersetur? At sub his inuolucris deum immortalem, quàm splendida latet sapientia? Euangelicas parabolas, si primum æstimes corticem, quis non iudicet hominis esse idiotæ? si nucem frangas, nimirum reperies arcanam illam, ac vere diuinam sapientiam, planeq; quiddam ipsi Christo simillimum. Et ne singula persequens fiã prolixior, in naturæ simul ac mysticis rebus vt quicq; præstantissimũ est, ita q̃ maxime videbis abstrusum, & à prophanis oculis lõgissime semotum. Itidem in cognitione, germana rerum veritas semper altissime latet, quæ nec à multis deprehenditur. Crassum vulgus, quoniam præpostere iudicat, nimirum ex his quæ maxime sensibus corporis obuia sunt æstimans omnia, passim & labitur & errat, ac falsis bonorum & malorum simulachris deluditur, inuersosque Silenos miratur ac suspicit. De malis loquar bonos nõ lædã, immo ne malos quidem, quandoquidẽ generalis de vitijs disputatio ad nullius personæ pertinet iniuriam. Atq; vtinam pauciores essent, in quos hæc competere possint. Cum sceptrũ vides, insignia, cum satellitium, cum titulos audis, serenissimum, clementissimum, inclytum, nónne principem adoras, terrenum quoddam numen, & quiddam homine maius intueri te putas? Sed aperi Silenum præposterum, tyrannum inuenies, interdum ciuium hostem, publicæ concordiæ

sorem, discordiarum serendarum artificem, bonorum oppressorem, legum pestem, vrbium euerso-
rem, ecclesiæ compilatorem, latronem, sacrilegum, incestum, aleatorem, breuiter, vt est in Græcorū
prouerbijs, ἰλιὰς κακῶν. Sunt qui titulo specieq; præ se ferant magistratum, & reipub. custodiam,
cum re lupi sint & prædones ciuitatis. Sunt quorum si consideres rasum verticem, venereris vt sacer-
dotes, si Silenum introspicias, plus quàm laicos reperies. Fortassis & episcopos aliquot reperias, quo-
rum solennem illam consecrationem si spectes, si nouum ornatum inspicias, mitram gemmis & au-
ro nitentem, pedum item gemmeum: in summa, totam illā ἐκ ποδὸς εἰς κεφαλὴν mysticā πανοπλίαν,
videlicet cœlestem quempiam, & homine maiorem virum expectes. Inuerte Silenum, nihil interdū
inuenies nisi bellatorem, negociatorem, deniq; tyrannum, iamq́; magnifica illa insignia comœdiā
fuisse iudicabis. Sunt, atq; vtinam non tam passim obuij sint, quos siquis è barbæ sylua, pallore, cucul-
lo, inflexis ceruicibus, cingulo, supercilio vultusq́; truculentia velit æstimare, Serapiones ac Paulos
esse dicat: sin explices, meros inuenies balatrones, helluones, planos, ganeones, immo prædones ac ty-
rannos, sed alia via, & haud scio an hoc pestilentiore, quo tectiore, planeq́; quod aiunt, ἄνθρακας τὸν θη-
σαυρόν. Rursum admoneo, neminem his offendi oportere, cum nullius designetur nomen. Siquis hu-
iusmodi non est, nihil ad se pertinere cogitet: sin agnoscit suum malum, admonitum se putet. Ille sibi
gratuletur, hic mihi gratias agat. Deniq; passim in omni mortalium genere sunt quorum si formā
contemplere corporis, homines & præclaros homines dicas: si Silenum explicueris, intus suem, aut
leonem, aut vrsum, aut asinum fortassis inuenies. Ac diuersum quiddam eueniet ei, quod de Circes
veneficijs poetarum fabulis est proditum. Apud hanc enim ferarum figuram habebant, mentem ho-
minis: isti sub humana specie plus quàm beluam tegunt. Contrà sunt quos de specie, sicut dictū est,
vix homines iudices, cum in animi penetralibus angelum occultent. In hoc igitur discrimen est mū-
dani & Christiani, quòd ille crassissima quæq; ac statim oculis obuia, maxime suspicit & sectatur:
quæ secus habent, aut omnino negligit, aut certe postremo loco ponit: hic e diuerso, quæ minime cer-
nuntur oculis, quæq́; longissime recesserunt à natura corporum, ea sola sectatur, cæteris aut præteri-
tis, aut contemptius adhibitis, ab intimis illis omne rerum iudicium ducens. In bonis, sic enim vocat
Aristoteles, quæ non pertinent proprie ad hominem, extremæ sunt opes. At apud vulgus, immo penè
apud omnes is plurimi fit, qui has quacunq; via possidet, has per saxa, per ignes expetunt vniuersi.
Proximum habet locum generis claritas, si nihil accedat aliud, ridiculum prorsus & inane nomen.
Semideus habetur, qui sanguinis seriem ad Codrum Atheniensem, aut ad Brutum Troianum, qui
haud scio an vnquam natus fuerit, aut ad fabulosum Herculem referre possit: & obscurus est, qui sibi
literis & virtute famam parauit? Illustris est, cuius tritauus in bello strenuum præstitit homicidam.
& plebeius est atq; imaginibus caret, qui bonis animi profuit orbi? In tertia classe sunt, corporis com-
moda, id cui contigerit ingens, robustum, formosum, præualidum: eum non semouent quidem è nu-
mero feliciū, sed ita vt nihilo secius primas teneāt diuitiæ, proximas nobilitas, animi postrema cura
est. Iam hunc ipsum, si iuxta Paulum in treis partes diuidas, carnem, animam & spiritum, vtar enim
illius verbis, infimam, quæ maxime in conspicuo est, quamq́; prorsus damnat Apostolus, vulgus po-
tissimum amplectitur. Mediam quam ita demum probat, si ad spiritum accesserit, plures approbant.
Porrò spiritum optimam nostri partem, à quo ceu fonte felicitas omnis nostra proficiscitur, quoq́ue ta-
deo copulamur, adeo non habent in pretio, vt nec illud inquirant, sit ne, aut quid sit spiritus, de quo ta-
men Paulus toties inculcat. Atq; hinc præposterum de rebus multitudinis iudicium, vt quibus pri-
mus debebatur honos, horum ὥσπερ τῶν μεγαρέων οὐδεὶς λόγος sit, & quæ summo studio fuerant ex-
petenda, hæc in cōtemptissimis ducant. Hinc aurum anteponitur literis, generis antiquitas honesto,
corporis dotes animi bonis, cæremonijs posthabetur vera pietas, Christi præcepta decretis hominum,
persona veritati, vmbra rebus, fucata natiuis, fluxa solidis, momentanea æternis. Deinde ex præposte-
ris opinionibus præpostera rerum vocabula, quod excelsum est, humile vocant: quod amarum, dul-
ce: quod pretiosum, vile: quod vita, mortem. Vtq́; nominatim obiter pauca delibem, amare dicuntur
qui vel indulgentia corrumpunt, vel pudicitiæ simul ac famæ insidiantur, cum hac re quid esse pos-
sit hostilius? Iustitiam appellant, cum malum malo, scelus scelere vincitur, cum iniuria accepta, mul-
to cum fœnore reponitur. Parum æquus matrimonio dicitur, qui illud incontaminatum, & quàm
potest virginitati simillimum, ganeis dissimillimum esse postulet. Proditorem appellant & principis
hostem, qui nihil illi supra leges, ac præter æquum licere velit, hoc est, qui illum optet vere principē
agere, & à tyranni (qua belua non est alia tetrior) imagine quàm maxime velit abesse. Ille contrà cō-
sultor, amicus, fautor principum dicitur, qui illos peruersa educatione corrumpat, qui stultis inficiat

opinionibus

opinionibus,qui aſſentatione ludat,qui malis conſilijs in odium populi pertrahat,qui belli & inſanie
rerum tumultibus inuoluat. Aiunt auctam principis maieſtatem,vbi tyrannidis aliquid acceſſit, hoc
eſt ſummi mali magna portio. Peculator eſt,qui de extortis vectigalibus velit nonnihil circuncidi.
At cum principis præcipua bona ſint tria,quibus deum qui vere ſolus eſt rex, quodammodo repræ-
ſentat,bonitas,ſapientia,potentia,num is principi videtur amicus eſſe,qui duobus præcipuis bonis il-
lum ſpoliet,bonitate & ſapientia,ſolamq; potentiam illi relinquat,& hanc non modo falſam, verum
ne propriam quidem? Siquidem potentia,niſi ſit cum ſapientia bonitateq; coniuncta,tyrannis eſt,nō
potentia,quam ipſam tamen populi conſenſus quemadmodum dedit,ita poteſt eripere:cum interim
depulſum ab imperio,bonitas & ſapientia,ceu propria bona comitentur. Capitale eſt,violare princi-
pis inſignia,& præmium eſt his,qui animum illius vitiantes,pro bono crudelem,pro ſapiente verſu-
tum,pro potente tyrannum reddunt? Parum eſt vna mors ei qui principis calicem toxico tentarit in-
ficere:præmium fert,qui mentem illius peſtilentiſſimis opinionibus corrumpit ac venenat,& veluti
publicum reipub. fontem inficit,ſummo totius orbis malo? Principis munus dominium vocant, cū
re vera nihil aliud ſit agere principem,quàm rem communem adminiſtrare. Regum inter ipſos affi
nitates,ac ſubinde nouanda fœdera,Chriſtianæ pacis glutinum appellant, cum his fontibus omnia
penè bella,plurimos rerum humanarum tumultus naſci videamus. Iuſtum bellum appellant, cum
ad exhauriendam opprimendamq; rempub. principes inter ſe colludunt: pacem vocant, cum in hoc
ipſum inter ſeſe conſpirant. Auctum ducunt imperium,cum vnius aut alterius oppiduli titulus acceſ
ſerit principi,tanta ciuium expilatione,tanto ſanguine,tot viduitatibus, tot orbitatibus emptus. Ad
eundem modum eccleſiam vocant ſacrificos,epiſcopos ac ſummos pontifices, cum hi re vera nihil
aliud ſint,quàm eccleſię miniſtri. Cæterum eccleſia populus eſt Chriſtianus,quem Chriſtus ipſe ma
iorem vocat,vt cui recumbenti miniſtrēt epiſcopi,obſequio minores,ſed alia ratione maiores,ſi mo
do Chriſtum vt ſucceſſione muneris,ita morum ac vitæ referant imitatione, qui cum modis omni-
bus princeps ac dominus eſſet omnium,miniſtri partes ſuſcepit,non domini. Omne fulmen torque-
tur in illos,hoſtes eccleſiæ vocantur,ac propemodum hæretici,qui ſacerdotum crumenam numulis
aliquot fraudauerint. Equidem non adſum fraudatori, nequis hoc interpretetur, verum cedò, ſiqui-
dem hoſtem eccleſiæ iuuat odiſſe,num eſſe poſſit hoſtis eccleſiæ pernicioſior aut capitalior quàm
impius pontifex? Vbi nonnihil de ſacerdotum prædijs aut cenſu diminutum fuerit,clamatur vndiq;
opprimi Chriſtianam eccleſiam. Vbi concitatur orbis ad bellum, vbi palàm improba ſacerdotum
vita,tot animarum millia pertrahuntur in exitium,nemo deplorat eccleſiæ vicem,cum vere iam af-
fligatur eccleſia. Ornatam & cohoneſtatam vocant eccleſiam,non cum in populo gliſcit pietas,cum
vitia decreſcunt,boni mores augeſcunt,cum ſacra doctrina viget:verum cum auro gemmiſq; lucēt
altaria,immo cum his neglectis,prædijs,famulitio,luxu,mulis,equis, ſumptuoſis ædium vel magis
palatiorum ſubſtructionibus,ac reliquo vitæ ſtrepitu,ſatrapas æquant ſacerdotes. Atq; hæc adeo vi-
dentur recta,vt in ipſis pontificum diplomatibus inſeratur huiuſmodi elogium:quoniam ille Cardi
nalis tot equos,tot purpuratos alens domi,vehementer ornat eccleſiam Dei,concedimus illi quartā
epiſcopi dignitatem. Et in ornamentum eccleſiæ iubentur epiſcopi,ſacerdotes & clerici purpura ſeri-
cáq; veſtiri. O miram eccleſiæ dignitatem. Quid ſupereſt,poſtea quàm etiam vocabula honeſti per
didimus? Neq; enim libet interim eorum meminiſſe,qui cenſum eccleſiaſticum in impios vſus ma-
gno plebis offendiculo profundunt. His ſiquid accreuerit,gratamur,& auctam Chriſti eccleſiam di
cimus:cum verum & vnicum eccleſiæ lucrum ſit,Chriſtianæ vitæ profectus. Blaſphemiam vocant,
ſiquis parum reuerenter de Chriſtophoro loquatur,aut Georgio,nec omnes omniū fabulas æquet
Euangelio. Verum Paulus blaſphemiam appellat,quoties impijs Chriſtianorū moribus fit, vt Chri
ſti nomen infametur inter ethnicos. Quid enim conſentaneum eſt Chriſtianæ religionis hoſtes dice
re,cum in Euangelicis literis viderint Chriſtum ad opum contemptum, ad voluptatum abdicatio-
nem,ad gloriæ neglectum hortantem,& è regione conſpexerint,primores etiam ac duces Chriſtia-
næ profeſſionis ita viuere,vt opum accumulandarum ſtudio,vt voluptatum amore,vt vitæ ſplendo-
re,vt belli ferocia,cæteriſq; ferè vitijs omnibus ipſos ſuperent ethnicos? Intelligit prudens lector,
quid hic taceam,ob honorem Chriſtiani nominis,& quid apud me ſuſpirem. Quos cachinnos putas
illos tollere,qui cum videant,in Euangelio Chriſtum non cultu,non cæremonijs, non cibis inſigniſ
ſe ſuos,ſed hac nota dignoſci voluiſſe Chriſtianos,ſi mutua charitate conglutinentur, poſtea conſpi
ciant,adeo nihil inter nos conuenire,vt neq; turpius,neq; pernicioſius vlla gentilitas ſit tumultuata
Princeps cum principe belligeratur:ciuitas cum ciuitate pugnat:nec ſcholæ cū ſchola,nec religioni,

vt nunc vocant,cum religione cõuenit:rixarum,factionum,litium apud nos plena ſunt omnia. Hęc vera demum eſt blaſphemia,cuius authores ſunt,qui iuſtam miniſtrant occaſionem. Hæreſim appellant,ſiquis dixerit aut ſcripſerit aliquid,quod aliquo pacto cum magiſtralibus theologorum propoſitiunculis,vel in re grammatica diſſentiat.& hæreſis non eſt,vbi quis ceu præcipuam felicitatis humanæ portionem effert,id quod ipſe Chriſtus vbiq; docet eſſe negligendum:qui vitæ rationem inducit,ab Euangelicis præceptis & apoſtolicis inſtitutis longe diuerſam : qui contra ſenſum Chriſti apoſtolos ad Euangelij prædicationem profecturos,pro gladio ſpiritus,qui terrenis affectibus omnibus amputatis,ſolus facit vt gladio non ſit opus:ferro armat, quo ſe aduerſus perſecutionem defendant? Neq; dubium quin ſub gladij nomine baliſtas,bombardas,machinas, ac reliquum belli apparatum velit comprehendi. Tum pera onerat,in qua geſtent pecuniam,videlicet nequid vſquam deſit ac ſub peræ nomine quicquid ad huius vitæ prouiſionem pertinet,vult intelligi. Atq; hæc qui docet, inter magnos theologos citatur. Sacrilegium eſt inexpiabile, ſiquis quidlibet è fano ſuſtulerit: & leue crimen habetur,pauperculos & viduas,viuum Dei templũ expilare,fraudare,opprimere? id quod paſſim à principibus fit & optimatibus,interdum & ab epiſcopis & abbatibus. Prophanus eſt qui pugna aut ſeminis profluuio ſacram ædem contaminarit:& non execramur eum qui puram & caſtam virginem,templum ſpiritus ſancti,blanditijs,muneribus, pollicitis,lenociniis violat,corrumpit,prophanat? Atque hæc qui facit,vulgo feſtiuus & elegans dicitur. Non patrocinor malefactis, ſicut ante teſtatus ſum,illud oſtendo,vulgus hominum multo pluris ea facere quæ cernuntur oculis,quàm quę hoc verius ſunt,quo minus conſpiciuntur. Saxei templi conſecrationem vides, animi dedicationem quia non vides,negligis. Pro tuendis illius ornamentis digladiaris,pro ſeruanda morum integritate, nemo capeſſit gladium illum Euangelicum , quem Chriſtus iubet etiam tunicæ diuenditæ pretio parari. Summa pietas vocatur,ſiquis pro defendenda aut augenda ditione & pecunia ſacerdotum,ſumat arma,ac bellicis tumultibus ſacra prophanaq; miſceat. Atq; interea dum ſacrificorum pecunia, nimirum res viliſſima vindicatur,quàm,ingens totius pietatis diluuium admittitur admiſſo bello? Quid enim eſt omnino mali,quod non ſecum trahat bellum? Sed forſitan obſtrepet interim mihi tacita lectoris cogitatio: Quorſum hæc tam putida tendunt , inquiens ? Num tu principem eiuſmodi vis eſſe,cuiuſmodi Plato facit in ſua repub. cuſtodes? Num ſacerdotes imperio,dignitate,gloria, diuitiis ſpoliatos,ad apoſtolorum peram & baculum reuocas? Bona verba. Non ſpolio,ſed his potioribus locupleto:non deiicio de poſſeſſione,ſed ad meliora prouoco. Quæſo te,vter noſtrum de regis excellentia magnificentius ſentit:tu,qui vis illi licere quicquid libet,qui tyrannum vis eſſe non principem,qui voluptatibus exples,qui luxui prodis,qui cupiditatibus omnibus ſeruũ ac dedititium facis qui nihilo plus ſapere vis q̃ quemuis è media plebe,qui his oneras rebus,quas apud ethnicos quoque ſemper magnificum fuit contemnere;an ego qui principem Deo,cuius imaginem quandam gerit,q̃ fieri poteſt,ſimillimum eſſe cupio,ſapientia quæ propria regum laus,cæteris antecellere, ab omnibus ſordidis affectibus animiq; morbis,quibus craſſum & humile vulgus ἄγεται καὶ φέρεται, procul abeſſe? Nihil mirari plebeium,opibus eſſe ſuperiorẽ:deniq; id eſſe in repub. quod animus eſt in corpore,quod deus in vniuerſo? Vter noſtrum verius perpendit epiſcopi dignitatem:tu qui illum terrenis opibus oneras,ſordidis ac plebeijs implicas curis,bellorum procellis inuoluis:an ego qui Chriſti vicarium,& cœleſtis ſponſæ cuſtodem, ab omni terræ contagio puriſſimum eſſe cupio,& quoad licet,ei cuius loco munereq; fungitur quàm ſimillimum? Stoici negant bonum virum eſſe poſſe, niſi qui vacet animi morbis. Morbos autem animi cupiditates,ſiue affectus vocant . Multo igitur magis Chriſtianorum eſt ab his eſſe liberos,ſed omnium maxime principem. Ac rurſum plus quàm maximè,principem ac patrem eccleſiæ,hoc eſt,cœleſtis illius populi cœleſtem principem . Volo regnare ſacerdotem,ſed mundanam iſtam ditionem indignam iudico,vt hac vir cœleſtis oneretur. Volo quã maxime triumphare pontificem,non his ſanguinarijs triumphis,quos ſceleratus Marius , quos impius egit Iulius:adeo vanis,vt Satyrarum iocis inceſſantur: quos ſi Democritus ille ſpectaſſet, riſu crediderim emoriturum:ſed vere magnificis & apoſtolicis, cuiuſmodi Paulus bellator,ac dux longe ſplendidior Alexandro Magno deſcribit,ac veluti ſui canens encomium iactat, In laboribus , inquit, plurimis,in carceribus abundantius,in plagis ſupra modum,in mortibus frequenter: à Iudæis quinquies quadragenas,vna minus accepi,ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum,ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui:in itineribus ſæpe,periculis fluminum,periculis latronum,periculis ex genere,periculis ex gentibus,periculis in ciuitate,periculis in ſolitudine,periculis in mari,periculis in falſis fratribus,in labore,& ærumna,in vigilijs multis,in fame & in ſiti, in ieiunijs multis, in

frigore

frigore & nuditate: præter illa quæ extrinſecus ſunt inſtantia, mea quotidiana ſolicitudo omnium eccleſiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Rurſum paulo ſuperius, In omnibus, inquit, exhibeamus noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros: in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in ſpiritu ſancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei: per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt ſeductores & veraces, ſicut ignoti & cogniti, quaſi morientes, & ecce viuimus, vt caſtigati & non mortificati: quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Vides quæ belli decora, quæ victoria, qui triumphus apoſtolicus? Hæc eſt illa gloria, per quam ceu ſacram rem Paulus aliquoties deierat. Hæc ſunt egregia facinora, pro quibus ſibi coronam immortalem eſſe repoſitam confidit. Non grauabuntur apoſtolorum ingredi veſtigijs, qui locum & authoritatem ſibi vindicant apoſtolorum. Cupio quàm maxime diuites eſſe pontifices, ſed Euangelico margarito, ſed cœleſtibus opibus, quas quo largius in omnes effuderint, hoc ipſi magis abundabunt: nec periculum erit, ne benignitas pereat benignitate. Volo quàm munitiſſimos eſſe, ſed armis apoſtolicis, nempe ſcuto fidei, lorica iuſtitiæ, gladio ſalutis, quod eſt verbum dei. Volo bellaciſſimos eſſe, ſed aduerſus veros illos eccleſiæ hoſtes, ſimoniam, ſuperbiam, libidinem, ambitionem, iracundiam, impietatem. Hi Turcæ ſunt ſemper obſeruandi, ſemper oppugnandi Chriſtianis. Ad huiuſmodi bella dux ſit & hortator epiſcopus. Volo cum primis ſuſpiciendos eſſe ſacerdotes, at non tyrannico ſtrepitu, ſed excellentia doctrinæ ſanctæ, ſed eximijs virtutibus. Volo reuerendos eſſe, ſed ob integritatem ac ſeueritatem vitæ, non tantum ob titulos, aut ornatum tragicum. Volo timeri, ſed vt patres, non vt tyrannos. Volo timeri, ſed à malis duntaxat, immo tales eſſe volo, vt improbi reuereantur potius quàm formident oderint ue. Denique volo delicijs affluere, ſed raris ac longe ꝗ̃ quas vulgus nouit, ſuauioribus. Vis audire vere ſummi pontificis diuitias? Audi à pontificum principe proximum. Aurum & argentum non eſt mecum, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu, ſurge & ambula. Vis audire apoſtolici nominis decus, quod omnes titulos, quod omnes ſuperet fornices ac ſtatuas? Audi Paulum illum vere inclytum, Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Vis plus quàm regiam audire potentiam? Omnia poſſum, inquit, in eo qui me cõfortat. Vis audire gloriam? Gaudium meũ & corona mea vos eſtis in domino. Vis audire titulos epiſcopo dignos, & ornamenta veri pontificis? Paulus idem tibi depingit, ſobrium, ornatum, prudentem, pudicum, hoſpitalem, doctorem: non vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum, nõ litigioſum, nõ lucri cupidũ, non neophytum: qui bonũ habeat teſtimonium, & ab his qui foris ſunt, vt non in opprobriũ incidat, & in laqueum diaboli. Contemplare quibus ornamentis honeſtet Aaron pontificẽ Moyſes, quibus ornet opibus, quibus picturet coloribus, ꝗ̃ varijs gemmarum ſtellis illuſtret, quanto auri fulgore decoret. Quæ quid ſibi velint, ſi ex Origenis Hieronymiq; cognoueris interpretatione, nimirum intelliges, quæ ſupellex paranda ſit vere magnis epiſcopis. Quos potius exprimant vita pontifices, quàm quos exprimunt plumbo, quos titulis referunt, quorum vices occupant? An magis conuenit Iulios, Alexandros, Crœſos & Xerxes, nihil aliud quàm magnos latrones imitari Chriſti vicarium, quàm ipſum Chriſtum vnicum eccleſiæ ducem & imperatorem? Quos iuſtius æmulentur apoſtolorum ſucceſſores, quàm apoſtolorum principem? Chriſtus palàm negauit regnum ſuum huius eſſe mundi, & tu conuenire putas, vt Chriſti ſucceſſor mundanam ditionem non ſolum admittat, verum etiam ambiat, proque hac omnem, quod aiunt, moueat lapidem? In hoc mundo, veluti duo ſunt mundi, modis omnibus inter ſe pugnantes: alter craſſus & corporeus, alter cœleſtis, iam nunc pro virili meditans id eſſe quod aliquando futurus eſt, In illo primus eſt, qui à veris bonis quàm maxime ſemotus eſt, ac falſis oneratus. Veluti rex ethnicus, libidine luxu, violentia, ſuperbia, faſtu, diuitijs, rapacitate ſuperat vniuerſos, & ita primus videtur, ſi maxima huius ſentinæ portio in hunc influxerit: ſapientiæ, temperantiæ, ſobrietatis, iuſtitiæ, cæterorumque quæ vere ſunt bona, quàm minimum. Contrà, in hoc qui ſummus eſt, is vt plebeijs illis & craſſis bonis minimum eſt inquinatus, ita veris illis ac cœleſtibus opibus eſt cumulatiſſimus. Proinde cur Chriſtianum principem id eſſe vis, quod ethnici quoque philoſophi ſemper damnarunt & contempſerunt? Cur illius maieſtatem in his collocas rebus, quas contẽpſiſſe pulcherrimum eſt? Cur angelum Dei (ſic enim in arcanis literis appellatur epiſcopus) his rebus oneras quæ vel homine bono ſint indignæ? Cur eum his metiris opibus, quibus latrones ſunt diuites, quibus tyranni ſunt formidabiles? Cœleſte quiddam eſt ſacerdos, & homine maius. Nihil huius

Rr

ſublimitate dignum,niſi cœleſte. Quid huius dignitatem vulgaribus rebus dehoneſtas? Quid huius puritatem mundanis ſordibus contaminas? Cur non ſinis eum ſua ditione potentem eſſe? Cur nõ pateris ſua nobilem eſſe gloria? ſua maieſtate reuerendum? ſuis diuitem opibus? Huncè cœleſti corpore,quod eſt eccleſia, cœleſtis ille ſpiritus ad res ſummas delegit. Cur eum ad ſatraparum furioſos tumultus pertrahis? Paulus ſegregatum ſeſe gloriatur? cur tu meum præſulem in mediam infimæ plebis ſentinam immergis? cur ad fœneratorum ſolicitudines deijcis: cur hominem diuinum ad negotia detrahis vix homine digna? cur hiſce rebus felicitatem Chriſtianorum ſacerdorum metiris quas vt ſtultiſſimas riſit Democritus,vt miſerrimas fleuit Heraclitus,vt friuolas ſpreuit Diogenes, vt oneroſas abiecit Crates,vt peſtiferas ſemper fugere ſancti? Cur Petri ſucceſſorem his opibus æſtimas, quas ipſe Petrus ſe non habere gloriatur? Cur apoſtolicos principes eis ornamentis magnos videri vis, quibus calcandis magni fuerunt apoſtoli? Cur illud Petri patrimonium vocas, quod ipſe Petrus ſe non habere gloriatus eſt? Cur Chriſti vicarios opibus irretiendos putas, quas ipſe Chriſtus appellauit ſpinas? Cur eum,cuius vt proprium,ita præcipuum officium eſt,diuini verbi ſemen iacere,diuitijs obruis, quibus vel maxime iactum præfocatur? Cur æquitatis doctorem ac iudicem iniquo vis ſeruire mammonæ? Quid cœleſtium ſacramentorum diſpenſatorem,viliſſimarũ rerum facis procuratorem? Expectat ab hoc Chriſtianus orbis, ſacræ doctrinæ pabulum: expectat ſalutare conſilium,expectat paternam conſolationem,expectat viuendi formam. Quid tu rebus tam præclaris deſtinatum ac dicatum,in vulgarium curarum ergaſtulum detrudis,pariter & ſua dignitate ſpolians epiſcopum,& populum orbans epiſcopo? Habet ſuũ Chriſtus regnum excellẽtius quàm vt gentili regno,vel vt verius dicam,tyrannide,pollui debeat: ſuum habet ſplendorẽ,ſuas habet opes,ſuas voluptates. Quid tam inter ſe pugnãtia miſcemus? Quid terrena cœleſtibus,quid infima ſummis,quid ethnica Chriſtianis,quid profana ſacris cõfundimus? Tam multa,tam magna ſunt dona ditiſſimi ſimul & benigniſſimi ſpiritus: dona linguarum,dona prophetiæ,dona ſanitatum, dona ſcientiæ,dona ſapientiæ,dona doctrinæ,diſcretio ſpirituum,exhortatio,conſolatio. Cum his ſacris donarijs quid tu prophana mundi dona coniungis? ne dicam,extinguis. Quid cum mammona Chriſtum, cum Chriſti ſpiritu Belial conaris iungere? Quid mitræ cum galea, quid ſacræ pallæ cum mauortia lorica, quid benedictionibus cum bombardis, quid clementiſſimo paſtori cum armatis latronibus, quid ſacerdotio cum bello? Quid machinis oppida ſubruit, qui claues habet regni cœlorum? Quî conuenit,authorem eſſe belli eum qui pacis omine ſalutat populum? Quónam ore docebit plebem Chriſtianam,opes eſſe contemnendas,qui puppim & proram rerum ſuarum cõſtituit in pecunia? Qua fronte docebit quod & docuit & exhibuit Chriſtus,quod toties inculcãt apoſtoli,non eſſe reſiſtendum malo,ſed malorum improbitatem bonitate ſuperandam,iniuriam beneficio penſandam,inimicum benefactis obruendum: qui propter oppiduli ditionem,aut ſalinarum vectigal,orbem bellorum tempeſtatibus commouet? Quo pacto dux erit ad regnum cœlorum, ſic enim Chriſtus ſuam vocat eccleſiam,qui totus ſit in regno mundi? Sed impendio pius es, ornare vis eccleſiam harum etiam opum acceſſione. Probarem,niſi cum paululo commodi tantum ſecum ea res traheret malorum. Cum imperium dediſti,ſimul dediſti congerendæ pecuniæ curam, dediſti tyrannicum ſatellitium, ferratas copias, exploratores, equos, mulos, tubas, bellum, ſtrages, triumphos, tumultus, fœdera, pugnas, breuiter omnia ſine quibus imperium adminiſtrari non poteſt. Vt animus adſit, quando futurum eſt otium apoſtolico fungendi munere, quem tot curarum millia diuerſum trahunt? dum ſcribitur delectus militum, dum panguntur & reſcinduntur fœdera, dum coercentur qui detractant imperium,dum in fide retinentur qui ad res nouas ſpectant,dum expugnantur hoſtes,dum muniuntur arces, dum audiuntur rationes,dum tractantur prophanæ legationes, dum conuiuijs excipiuntur ſatrapæ,dum ad honores prouehuntur amici, dum depelluntur qui locum dare iubentur felicioribus,dum alia fiunt,quæ nec meminiſſe libet, & tamen fieri neceſſe eſt? An is tibi videtur intelligere pontificis & cardinalium excellentiam,qui eos ab oratione qua cũ Deo confabulantur, à ſacra contemplatione qua verſantur inter angelos: à vernantiſſimis diuinæ ſcripturæ pratis, in quibus feliciſſime ſpatiantur: ab apoſtolico euangelizandi munere, quo Chriſtum maxime referunt, ad has rerum ſordes trahendos eſſe cenſet? An eis bene velle videtur, qui à tanta felicitate vitæq; tranquillitate qua fruebantur, ad has ærumnas, ad hos rerum tumultus pertrahi cupit? Etenim cum per ſe regnum infinitis laboribus obnoxium eſt,tum vero longe minus feliciter cedit ſacerdotibus quàm laicis. Iq; duabus ferè de cauſis,partim ꝙ vulgus hominũ libẽtius pareret in hoc genere prophanis q̃ eccleſiaſticis: partim ꝙ illi ceu liberis ſuis relicturi ditionem, ſtudeant

eam q̃ florentissimam reddere. Hi contrà quemadmodum serius ac plerunq; iam senes ad imperiũ asciscuntur, ita quoniã sibi gerunt non hæredi, magis expilant q̃ ornant, perinde quasi præda sit obiecta, non prouincia. Ad hæc vbi prophanus rerum potitur, ibi semel fortasse de regno digladiandum, semel euehendi locupletandiq; quibus fauet princeps. Vbi secus, ibi subinde noua digladiatio, deijciendi de possessione, quos prior euexerat. rursus alij atque alij noui homines, populi malo locupletandi. Iam est & illud nonnihil, quòd populus multo facilius fert imperium eius cui iam assueuit, etiam si durius imperet: qui si decesserit, tamen in hærede filio superstes esse videtur, ac plebes imaginantur, principem non in alium esse mutatum, sed eundem sibi renouatum. Et solent liberi parentes vtcunque referre moribus, præsertim ab his instituti. E diuerso cum deo dicatis viris commissum est imperium, subdita plerunq; rerum omnium commutatio. Adde his, quòd prophanus ille accedit ad rem gerendam meditatus & ab incunabulis institutus. Illic sæpenumero præter omnẽ spem obuenit rerum summa, vt quem remis genuerat natura, fortunæ ludus euehat ad regnum. Postremo vix fieri potest, vt quemadmodum Hercules duobus monstris, ita vnus duabus difficillimis rebus administrandis par sit. Omnium difficillimum est, bonum præstare principem. At longe pulchrius, sed idem longe difficilius, bonum agere sacerdotem. Quid tandem vtrunque? An non est necesse fieri, vt dum vtrunque munus in se recipiunt, neutri satisfaciant? His nimirum rebus fit, ni si fallor, vt cum laicorum regum vrbes, opibus, ædificijs, ac viris, magis ac magis florere videamus, sacerdotum oppida ferè frigeant ac collabantur. Quorsum igitur opus fuit harum accessione rerum, quas tot incommoditates comitantur? An vereris, ne parum potens futurus sit Christus proprijs opibus, nisi laicus tyrannus aliquid impertiat suæ potestatis? Parum ornatum putas, nisi prophanus bellator, aurum, Phrygionem, candidos mannos, & satellitium illi indulserit, hoc est aliquid de suo fastu asperserit? Parum splendidus videtur, nisi his liceat insignibus vti, quæ propter inuidiam ambitiosissimus recusauit Iulius? Humilem iudicas, nisi sit mundano onustus imperio: quod si sibi gerit, tyrannus sit: si reipub. negotiosissimus? Habeant prophana prophani, in episcopo quod infimũ est, totius imperij superat fastigium. Quo plus addideris de mundi bonis, hoc minus de suis impertiet Christus. Quo ab illis erit purgatior, hoc effusius hisce locupletabitur. Vides, opinor, vt tota res in diuersum exeat, si Silenum inuerteris. Qui principi Christiano maxime fauere videbantur, hos proditores & hostes principis maximos deprehẽdis: quos pontificum dignitatem tueri dixisses, ab his conspurcari comperis. Neq; vero hoc dixerim, quòd sacerdotibus eripiendum putem, siquid quocunque modo contigit vel ditionis vel opum: tumultus enim nulli pio debet placere: verum illos suæ magnitudinis conscios ac memores esse volo, vt ista plebeia, ne dicam ethnica, vel reijciant vltro, & infimis cedant, vel certe contemptim possideant, & iuxta Paulum, sic habeant, quasi non habeãt. Deniq; sic eos Christi opibus ornatos esse volo, vt quicquid accesserit ex huius mũdi splẽdore, aut meliorum obscuretur luce, aut sordidum etiam ex collatione videatur. Ita fiet vt & quod possident, hoc felicius possideant quo securius: nec enim augentur metu, nequis eripiat: nec pro rebus caducis & humilibus tanto tumultu dimicabunt, siquid alicunde decesserit. Postremo, non orbabuntur suis bonis, dum alienis gaudent ditescere. Nec Euangelicum amittent margaritum, dum vitreas mundi gemmas consectantur: vt illud interim omittam, hæc ipsa quæ contemni volumus ita copiosius accessura si fuerint contempta, & honestius sequentur fugientes, quàm ab insequentibus arripiuntur. Siquidem vnde tandem natæ sunt opes ecclesiæ, nisi ab opum contemptu? vnde gloria, nisi à gloriæ neglectu? Libentius ista donabunt laici, si viderint reijci ab his quos plus sapere credunt. Fortasse nonnunquam tolerandi sunt & mali principes, deferendum aliquid eorum memoriæ, quorum occupare videntur locum, dandum nonnihil titulo. Non erit tentandum remedium, quod haud scio an infeliciter tentatum, vertat in grauiorem perniciem. Verum quàm male interim cum rebus humanis agitur, si quorum omnis vita debebat esset miraculo, tales sunt, vt applaudant pessimi, boni suspirent & ingemiscant: & quorum omnis dignitas, vel ab improborum fauore, vel à mediocrium modestia, vel à simplicium imperitia, vel à bonorum tolerantia pendet immo quos incolumes reddit populi discordia, quos non alia res magnos facit, quàm dissidia ciuium, quorum felicitas publica infelicitate alitur. Quòd si sacerdotes rem recta æstimarent via, tantum incommodum secum trahit accessio ditionis prophanæ, vt recusanda sit, etiam si vltro deferatur. Fiunt mancipia principum & aulæ, impetuntur seditionibus, inuoluuntur bellis, in quibus interdum exhalant animam: breuiter fit, vt monarchæ habeant honestum famulitium, sed vbi interim patres populi Christiani? vbi pastores? Quale vero iam est, Abbates & episcopos eiusmodi

titulos magni, summi à monarchis emere? Abbas honestus non videtur, nisi idem sit comes. Ornasse sacerdotium videtur, qui ducis titulum admercatus est. O pulchre coniuncta vocabula: abbas & satrapa, episcopus & bellator. Atqui multo absurdius, quod hic quidem fortes viros agunt, in eo quod erat proprium ipsorum munus, vmbræ sunt. Habent manus & gladios quibus occidant corpora, sit hæc sanè iustitia: at ijdem non habent linguam qua sanent animos. Abbas nouit instruere aciem: at idem nescit esse dux ad religionem. Episcopus ad confligendum armis ac bombardis affatim instructus est, sed idem ad docendum, ad exhortandum, ad consolandum mutus est. Armatus est iaculis ac balistis: diuinis scripturis prorsus inermis est. Et tamen interim quicquid emolumenti, quicquid honoris debetur pijs abbatibus, quicquid bonis episcopis, ad assem exigunt à suis: immo interdum non quantum debetur, sed quantum libet. Coronabit dominus populi tolerantiam, qui tales amore quietis perpetitur: at vereor ne hoc duriorem experturi sint iudicem deū. Hi rerum tumultus quid aliud nobis clamant, quàm omnibus iratum deum? Quid autem superest, nisi vt omnes, maximi pariter ac minimi, sacri simul ac prophani, submissis animis ad domini misericordiam confugiamus? Quanto id consultius, quàm si dum suam quisque culpam non agnoscit, in alium reijciens, & numinis iram magis etiam exasperemus, & mutuis nos morsibus non sanemus, sed grauius vulneremus. Populus obmurmurat principibus, principes nec prophanis parcunt nec sacris, vulgus oppedit sacerdotibus. Atqui non raro fit, vt deus offensus sceleribus populi, tales immittat rectores, quales illi merentur accipere. Hactenus querimonijs, sæuitia, rixis, tumultibus, nihil profectum est. Quod vnum superest, sit omnium communis confessio, vt sit omnibus parata dei misericordia. Sed quò me sermonis cursus abripuit, vt parœmiographum professus, Ecclesiastes esse cœperim? Nimirum in hanc tam sobriam disputationem ebrius Alcibiades suis Silenis nos induxit. Verum huius erroris non admodum me pœnituerit, siquod ad prouerbiorum enarrationem non pertinet, ad vitæ pertineat emendationem: & quod ad eruditionem non confert, conducat ad pietatem: quodq́; ad operis instituti rationem πάρεργον καὶ ἀπροσδιόνυσον videtur, ad viuendi rationem fuerit accommodatum.

Sarone magis nauticus.

Σάρωνος ναυτικώτερος. id est, Sarone magis nauticus. Aiunt hunc fuisse deum quempiam nauticū. Vnde Saronico mari cognomen inditum. Congruet in horrido cultu hominem, & moribus feris, quod genus nautas plerosq; videmus esse. Aut in negotiatorem per omnia maria volitantem. Meminit & Saronis, & ab hoc cognominati maris, Aristides in Themistocle, οὐδ᾽ ἵνα τὸν πάντα χρόνον τῇ θαλάττῃ οἰκῶσιν, ὥσπερ τὸν γλαυκόν φασι τὸν ἀνθηδόνιον, ἢ τὸν σάρωνα τὸν ἐπώνυμον τοῦ πελάγους. id est, Nec vti per omne tempus in mari habitent, quemadmodum aiunt facere Glaucum Anthedoniū & Saronem magni cognominem. Pausanias in Corinthiacis Saronis facit mentionem, qui Althepiæ regioni maritimæ imperarit. Huic diuersum quod ait in Ranis Aristophanes,

Ἄπειρος, ἀθαλαττώτατος, ἀσαλαμίνιος Πῶς δ᾽ ὢν ἐπ᾽ ἐλαύνειν; id est,

Quónam modo
Potero imperitus, & à mari alienissimus,
Salaminis expers, atq; nauim agere rudis?

Assidua stilla saxum excauat.

ῥανὶς ἐνδελεχοῦσα κοιλαίνει πέτραν. id est, Stillicidium perpetuum saxum excauat. Admonet nihil esse tam durū, quod non emolliat, nihil tā arduum, quod non efficiat assiduitas. Quandoquidem stilla aquæ, nimirum res tam tenuis ac leuis, saxum etiam durissimum exhauriat, quod vix ferro possis euincere. Plinius tradit, inueniri silices, formicarum pedibus attritas, idq́; grauissimum exemplum esse putat, quantam vim habeat assiduitas. Menander apud Stobæum,

Πάντα γὰρ
ταῖς ἐνδελεχίαις καταπονεῖται πράγματα. id est, Nam vinci solent
Assiduitate quælibet negotia. Ouidius,

Quid magis est durum saxo? quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Galenus περὶ κράσεων libro tertio eandem sententiam refert, carmine heroico, οὕτω δήπου κἀκεῖνο καλῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ,

Ita nimirum & illud recte dictum videtur.

πέτρην κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείη.id eſt,Stillula mollis aquæ lapidem aſſiduo cauat ictu. Huc adferunt Homeridæ,quòd cum poculum plenum cæteri vix tollerent à menſa,ſolus Neſtor facile nulloq; negotio ſuſtulerit,cum eſſet admodum ſenex,& viribus multis inferior , verum hoc illi dabat vſus & exercitatio. Nam Homerus facit Neſtorem φιλοπότην.Homeri carmen ſic habet,

ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης Vix alij poculum poterant ſuſtollere menſa
πλεῖον ἐόν,νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν. id eſt, Plenum,at grãdæuus Neſtor facile abſtulit illud.

Quæ ſententia non ſolum accommodari poteſt ad aſſiduitatem,ſed huc quoque,quòd eadem facile facimus,quæ libenter facimus.

Salaminia nauis. 4

Σαλαμινία ναῦς.id eſt,Salaminia nauis:de præuelocibus dictitatum eſt. Celebratum enim vel in primis nauale bellum aduerſus Xerxem geſtum apud Salaminem , ſiue quòd ex triremibus,altera Salaminia vocari conſueuit,altera πάραλος. Ariſtophanes in Auibus,ἶρις ταχεῖα,πάραλος ἢ σαλαμινία. Vnde & Bacchus eo quem modo citauimus loco,ἀσαλαμίνιον appellat ſeſe,quòd bellicarum rerum ac remi ducendi eſſet ignarus. Alluſit autem poeta,ſicut opinor,ad prouerbium quod alibi retulimus,δεῖ κώπην ἐλαύνειν τὸν εἰδότα.id eſt,Oportet ducere remum eum qui norit. Plutarchus in vita Periclis nauim robuſtam & in qua velut in triarijs vltimum ſit præſidium,Salaminiam appellat,οὐδ' ἀεὶ παριὼν εἰς τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἑαυτὸν ὥσπερ σαλαμινίαν τριήρη, φησὶ κριτόλαος, πρὸς τὰς μεγάλας χρείας ἐπιδιδούς.id eſt,Nec ſemper obambulans in turba,ſed veluti Salaminiam triremem,vt inquit Critolaus,ſeſe ad maiorum rerum vſum præbens. Scholia quæ feruntur in Ariſtophanem , tradunt Athenis duas fuiſſe naues vſui publico deſtinatas,è quibus Salaminia ſubueheret ad iudiciũ euocans, paralus aueheret. Nam Theoris eos vehebat, qui voti aut religionis ergô Delphos aut aliò quopiam proficiſcerentur.

Pyrrhandri commentum. 5

Πυῤῥάνδρου μηχάνημα.id eſt,Pyrrhandri commentum,de callido inuento . Hic Pyrrhander ſycophanta quiſpiam fuit inſignite verſutus,notæq; malitiæ. Ariſtophanes in Equitibus.

Καὶ νὴ δί' ἦν καὶ τοῦτο πυῤῥάνδρου τὸ μηχάνημα. id eſt,
Ac per Iouem fuit quidem Pyrrhandrica iſta techna.

ἄζηλος πλοῦτος. 6

ἄζηλος πλοῦτος vocabatur,cum quis ſuas dotes ignoraret. Veluti ſiqua formoſa cum ſit,putida eſſet tamen,ſibiq; diſpliceret. Aut ſiquis facundus,infacundus ſibi videretur. Porrò felicitatis non minima pars eſt,vt quiſq; ſua norit bona. Proinde Maro,

O fortunatos nimium,bona ſi ſua norint, Agricolas.

Opinor eſſe finitimum illi,ὁ τυφλὸς πλοῦτος.id eſt,Cæcæ diuitiæ. Nam ζηλοῦν aliquoties idem eſt quod admirari ac felicem ducere. Vnde ἀρίζηλον vocant conſpicuum & illuſtre:cui diuerſum eſt ἄζηλον,quod nemo miratur. Quis autem miratur quod eſt abditum ac retruſum? Plutarchus in vita Lycurgi facit Theophraſtum huius dicti authorem:laudat enim Lycurgum,qui ſuis inſtitutis effeciſſet,vt apud Spartanos diuitiæ nec eſſent obnoxiæ furibus ac prædonibus,quod ille vocat ἄσυλον,nec admirabiles,quod appellat ἄζηλον,nec omnino pro diuitijs haberẽtur,quod ille vocat ἄπλουτον πλοῦτον,quaſi dicas inopes opes. Verum ipſa Plutarchi verba ſubſcribam,vel in hoc quo perſpicuum fiat, quanta gratiæ parte fraudetur,qui malit authores in aliam linguam verſos legere,quàm ſua lingua loquentes audire. μέγα μὲν οὖν καὶ τοῦτο ἦν,μεῖζον δὲ τὸ τὸν πλοῦτον ἄσυλον,μᾶλλον δὲ ἄζηλον ὥς φησι θεόφραστος,καὶ ἄπλουτον ἀπεργάσασθαι,τῇ κοινότητι τῶν δείπνων. Addidit inibi Plutarchus his ex rebus extitiſſe dictum illud celebre,Plutum ex omnibus ciuitatibus quæ ſub ſole ſunt,in vna Sparta ſeruari τυφλὸν,id eſt,cæcum ac repoſitum,non aliter quàm tabulam anima carentem & immobilem. Ex hiſce verbis ſimul & illud colligitur,idem pollere τυφλὸς ὁ πλοῦτος καὶ ἄζηλος ὁ πλοῦτος. Cæcum enim dicitur,non ſolum quod non videt,verum etiam quicquid luce caret. Quanquam autem feſtiuiter prouerbium detortum eſt ad Spartanorum frugalitatẽ,tamen quadrat potius in eos qui ſuas opes ſibi poſſident,eaſq; recondunt aut defodiunt etiam. Ariſtophanes in Concionatricibus ἀφανῆ πλοῦτον appellat numos in arca reconditos. Nam domus,agri , celari non poſſunt. Nullus vſus eſt picturæ repoſitæ , nihilo maior diuitiarum abſtruſarum. Nam in vſum paratæ ſunt opes. Sic Flaccus in Odis,

Nullus argento color eſt, auaris Abdito terris.

Et Pindarus in Nemeis hymno. I. οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψας ἔχειν,ἀλλ' ἐόν-

των εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων. id est, Non desidero multas in ędibus opes habere abstrusas, sed his quæ adsunt bene frui, ac bene audire, amicis suppeditans.

7

Dicas tria ex curia.

Εἴποις τὰ τρία παρὰ τῆς αὐλῆς. id est, Dicas tria de curia. Antiquitus qui iudicum sententijs fuissent ad capitale supplicium condemnati, prius quàm ad mortem ducerentur, ea facultas concedebatur, vt vino ciboq; expleti, tria qnædam quæcunq; lubitum esset, dicerent. Quæ simul atq; dixissent, promulgata damnatione producebantur ad supplicium. αὐλὴν enim olim vocabant eum locum, quò damnati ducebantur, quem neoterici ἀρχεῖον appellant. Apud Suidam legitur παρὰ αὐλῇ, dandi casu, id est Iuxta curiam, siue iuxta septum. Vsum adagij apud neminem adhuc reperi. Conijcio dici solitum, vbi quis petulantius loqueretur, sed magno suo malo, aut exitium imprecaretur alicui. Adagium refertur à Zenodoto.

8

Pyraustæ gaudes gaudium.

Χαρὰν πυραύστου χαίρεις. id est, Gaudium pyraustæ gaudes. De momentaria fluxaque voluptate. Ostendimus alicubi pyraustam ad lucernas aduolantem, ambustis alis perire: vnde & prouerbium, πυραύστου μόρος, id est, Pyraustæ fatum. Cuius alibi meminimus.

9

Πτερυγίζειν.

Πτερυγίζειν dicitur, qui conatur & gestit quippiam efficere. Sumptum à pullis auium, cum adhuc inuolucres sunt alas mouentibus. Lucianus vsurpat pro indecore & scurriliter gesticulari, libello De mercede seruientibus. Aristophanes in Pluto,

Καὶ σύγε λέξαι μ' οὔπω δυνάσαι περὶ τούτου, Tu mihi nondum fari potis es super hac re,
Ἀλλὰ φλυαρεῖς, καὶ πτερυγίζεις. id est, Sed nugaris gesticulando.

Et Diphilus apud Athenæum lib. 6. inducit parasitum hunc in modum loquentem,

Γέγηθα καὶ χαίρω τι καὶ πτερύσσομαι, id est, Lætorq; gaudeoq; & alas verbero.

10

Ante barbam doces senes.

Πρὸ τῆς γενειάδος διδάσκεις τοὺς γέροντας. i. Ante barbam doces senes. Cum imberbis maiorem natu docet. Est autem figura prouerbialis, quod ait Persius, Ante pilos.

Et rerum prudentia velox
Ante pilos venit, dicenda, tacendaq; calles.

Hanc prudentiam, quam præcoquam, seu præcocem appellant, vulgo non admodum fausti ominis habitam, ostendit Apuleius in secunda Apologia, scribens hunc senarium nobilem & celebrem fuisse, poetæ nescio cuius, neq; enim nominat,

Odi puerulos præcoci sapientia.

Nec Fabio placet præcox ingeniorum genus, quod negat ad frugem solere peruenire. Pindarus in Pythijs hymno 5. sic laudat quempiam, κρέσσονα μὲν ἁλικίας νόον φέρβεται, γλῶσσάν τε, θάρσος δὲ τανύπτερος ἐν ὄρνιξιν αἰετός. id est, Præstantiorem quàm pro ętate mentem alit linguamq;, audacia vero pernix inter aues aquila.

11

Bellum Cononi curæ fuerit.

Πόλεμος Κόνωνι μελήσει. id est, Curabit prælia Conon.

Hemistichium est Heroici carminis, nec satis liquet vnde sumptum. Porrò Conon dux Atheniensium fuit multum in belli negotijs exercitatus. Primum in nauali prælio superatus à Lysandro Lacedæmoniorum duce, redintegratis copijs, eundem terrestri prælio vicit, & Athenarum libertatem restituit. Proinde conueniet ad hunc modum respondere, curanti negotium, quod ad se nihil attineat. Itē Hector Andromachæ suæ Iliados 2.

Πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει. id est, Viris curæ sunt bella futura.

Et Turnus apud Vergilium,

Arma viri bellumq; gerant. quîs bella gerenda.

12

Antehac putabam te habere cornua.

Πρὸ τοῦ σε ᾤμην κέρατα ἔχειν. id est, Antehac credebam tibi esse cornua. De his qui prius habiti fortes ac strenui, postea cum res virum postulat, apparent ignaui: vnde & Comicus cornutam bestiā vocat hominem paratum se defendere. Cornutam bestiam petis. Et Horatius,

Parata tollo cornua.

Apud eundem scurra iocatur in scurram accepto conuitio minitantem capite moto, cum in fronte fœdam haberet cicatricē. Quid faceres, inquit, si cornu tibi nō esset exectum, cum sic mutilus miniteris?

alteris? Deinde dialectici cornutum appellant syllogismum, dilem ma velut inexpugnabile.

Prius quàm mactaris, excorias. 13

Πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις. i. Prius q̃ mactaris, excorias. Dicendũ, vbi quid præposterè fieri videtur. Videri potest ex Homero sumptum, apud quem sæpe excoriatur taurus, prius q̃ occiditur: figura quam grammatici πρωθύστερον appellant. Finitimum illi quod alibi retulimus, actum agere. Nam id etiã adagium M. Tullius putat ad consilij præposteri significationem pertinere. Sic enim scribit in dialogo De amicitia, Præposteris enim vtimur consilijs, & acta agimus, quod vetamur veteri prouerbio.

Prius quàm assa sit farina. 14

Πρὶν ὀπτῆσαι ἄλφιτα. id est, Prius quàm coxeris farinam, subaudiendum inspergis, aut simile quippiam. Eustathius in Odysseæ Γ, refert vtrunq;, tum hoc, tum illud proximum. Solitum autem est assis carnibus apud quosdam inspergere farinam.

Plures adorant solem orientem, quàm occidentem. 15

Πλέιους προσκυνοῦσι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα ἢ δύοντα. id est, Plures adorant solem orientem quàm occidentem. Iuueni magis adhæretur quàm seni. Plutarchus scribit, Pompeium hoc adagio minatũ Cinnæ. Sensit autem Pompeius, se solem esse orientem', nimirum iuuenem indies magis fama crescentem, illum occidentem. vtpote affecta iam ætate, & cuius dignitas gloriaqne iam consenesceret. Cæterum quod Pompeius erat Cinnæ, hoc Caius Cæsar post fuit Pompeio. Simile quiddam Athenæus libro tertio ex poeta quopiam, οὐκ ἀείδω τὰ παλαιά, καινὰ γὰρ ἅμα κρείσσω, νέος ὁ ζεὺς βασιλεύει. id est, Non cano vetera: noua siquæ sunt eadem & meliora sunt, Iuppiter qui iuuenis est regnat. Mos erat antiquis adorare solem, quem deum existimabant, & à Persis præcipue colebatur, nomine Mithræ. Item apud Aegyptios Osiridis, apud Græcos Apollinis, apud alios alijs atque alijs nominibus. Hunc orientem salutabant religionis causa. Quem morem tradit Socrati fuisse Plato. Ferunt & ab elephantis adorari solem in exortu. Salutabatur & occidens, sed à paucioribus. Habet & cuiusque hominis ætas suam vesperam, quæ simul atque aduenit, iuuentæ gratia vertitur in tædium. Ita senex quidam apud Alexidem,

Ἤδη γὰρ ὁ βίος οὑμὸς ἑσπέραν ἄγει. id est, Mea quippe seram vita ducit vesperam.

Sub occasum autem solis incumbunt vmbræ: vnde Euripides,

Τί δ' ἄλλο; φωνὴ καὶ σκιὰ γέρων ἀνήρ. id est, Quid aliud atq; vox & vmbra vir senex?

Auro loquente, nihil pollet quæuis oratio. 16

Χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπρακτείτω λόγος — Auro loquente, ratio quæuis irrita est,
Πείθειν γὰρ οἶδε καὶ πέφυκε μὴ λέγων. id est, Suadere siquidem nouit, & loquens nihil.

Prouerbium indicat, munera vbiq; longe plurimum valere. Vulgaris iocus ait, tinnulas rationes præcipuam habere vim ad persuadendum: pecuniam indicans.

Pellenæa tunica. 17

Πελληναῖος χιτών. id est, Pellenæa vestis. De prisco cultu. Pellene peruetusta Achaiæ ciuitas, Protei patria, in qua diuersæ vestimentorum formæ fieri consueuerunt, attestante Suida. Iul. lib. De rerũ vocabulis 7. prodidit lænas pellenicas olim nobiles fuisse, adeo vt in Iunonijs ludis ac certaminibus victori lacerna pellenica præmij vice daretur. Astipulatur Strabo lib. Geographiæ 8. Diuersum igitur videtur illi, quod alibi diximus, Munus Leuidense: lepidius erit, si per ironiam adhibeatur. Veluti sicui pro laboriosis, ac diutinis officijs vile munusculum missum sit, dicamus, πελληναῖον χιτῶνα contigisse. Romæ quoq; vestes xeniorum loco missitari solitas indicat Iuuenalis.

Aquilam cornix prouocat. 18

Αετὸν κορώνη ἐρεσχελεῖ. id est, Aquilam cornix prouocat. Tradunt peculiare cornicibus esse irritare aquilam. Verum illa negligit prouocantem, intelligens nimirum sibi ab illa noceri non posse. Locus igitur fuerit adagio, siquando leuiusculus quispiam homuncio, qui neque prodesse queat, neque lædere, maximis viris oblatrat. Quemadmodum Menelaus apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi de vatibus,

Κοὐδὲν γ' ἄχρηστον οὐδὲ χρήσιμον παρόν. id est,
At nihil habet nec vtile nec inutile.

Lupus pilum mutat, non mentem. 19

Ὁ λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει, id est, Lupus pilum, non ingenium mutat. Senecta caniciem adfert improbis, non item aufert malitiam. Canescunt enim lupi, velut & equi more hominum per ætatem.

20

Laqueus laqueum cepit.

Ἀτὰρ ἡ πάγη ἔοικε λήψεσθαι πάγην. id est, Laqueum laqueus, ita vt videtur, ceperit. Vbi malus malum obseruat: veluti adulter adulterum, fur furem, perfidus perfidum: quod interdum vsu venit, vt dum duo sibi vicissim insidias tendunt, vterq; deprehendat alterum.

21

Ipsum ostij limen tetigisti.

Αὐτὸν κέκρουκας τὸν βατῆρα τῆς θύρας. id est, Ipsum attigisti limen ostij pede.
Dici solitum, quoties ad rem ipsam peruenitur. Aristophanes in Ranis,
Ἀλλ᾽ ἴσθ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν τὴν θύραν ἀφιγμένος. id est, Sed noueris venisse te ipsas ad fores.

22

Gallus insilit.

Ἀλεκτρυὼν ἐπιπηδᾷ. id est, Gallus insilit. Vbi quis semel victus, redintegrat certamen. A gallorum certaminibus sumptum. Nam is huic animanti mos est, vt ad pugnam assiliat, quo magis lædat calcaribus suis, in hunc vsum à natura affixis.

23

Nunc ipsa viuit sapientia.

Αὕτη νῦν σοφία ζῇ. id est, Nunc ipsa viuit sapientia Applaudentis & adgratulantis est sermo, siquid aliquando videtur scite & arte dictum factúmue. Festiuius erit, si per ironiam efferatur in eos, qui res egregias stultissime tractant.

24

Nunc ipsa floret musa.

Αὕτη νῦν ἀνθεῖ ἡ μοῦσα. id est, Nunc ipsa floret musa. Superiori simillimum. Vbi quid erudite, facunde, ven uste dictum aut scriptum videbitur, quasi Musis bene fortunātibus. Et hoc venustius fiet per ironiam, vbi quis sibi videtur mirifice dicere, cum dicat insulsissime.

25

Onus nauis.

Ἄχθος νεώς. i. Onus nauis. In inertes & inutiles iacere cōueniet, Αὐτὸ τοῦτο ἄχθος νεώς. Cōfine illi,
Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης. id est, Telluris inutile pondus.
Quadrabit & in magnum eundemq; molestum. Naues enim longe plus oneris ferunt quàm currus. De Hamaxiæis alibi dictum est.

26

Marinam auditionem fluuiali abluit sermone.

Ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀπεκλύσατο ποτίμῳ λόγῳ. id est, Salsuginosum sermonem potabili diluit oratione vbi quod erat audire molestum, id diuersa oratione velut edulcatur. Quod erat gustus, id traductum est ad aures. Etenim quod palato aqua marina, id auribus oratio tristis aut contumeliosa. Item, quod palato liquor fontanus, id auditui sermo placidus ac benignus. Vsurpauit adagium Plato in Phædro, ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι. id est, Cupio sermonem velut amarum potabili sermone diluere. Item Athenæus Dipnosophistarum libro tertio. ὧδε τούτοις λεχθεῖσιν ὁ κυνοῦλκος πιεῖν ἤτησε δίκοκταν, δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύσεσθαι νάμασιν. id est, His dictis Cynulcus poposcit decoctam, dicens amaros sermones dulcibus lymphis oportere diluere. Cynulcus vsus est voce Romana, cum Græce loqueretur: siquidem Vlpiano indignanti, quòd voce insolenti ac barbara vteretur, respondit, se in vrbe Roma vsum esse vocabulo vrbis Romæ vernaculo. Nam illic sic loquebantur, poposcit frigidam, poposcit calidam aut decoctam, subaudientes aquam.

27

Arcadicum germen.

Ἀρκάδικον βλάστημα. id est, Arcadicum germen, de grandibus & ignauis dici solitum. Iuuenal.
Quod læua in parte mamillæ
Nil salit Arcadico iuueni.
Arcades olim male audierunt ob stuporem ingenij. De quorum immanitate multa Athenæus libro 14. qui primi musicam omnem in ciuitatem recipere noluerunt, nec vllas liberales disciplinas, quarum cultu mansuescunt hominum ingenia. Vnde & cœli vitio, & neglectu disciplinarum, in summam morum immanitatem efferati sunt. Lucianus in libello De astrologia, tradit Arcades ob eam causam stupidos habitos, quòd cæteris omnibus amplectentibus astrologiam soli contempserint, seque fecerint antiquiores ipsa luna. Vnde & προσέληνοι dicti. Iidem epigrammatum iocis notati sunt, vt βαλανοφάγοι. id est, glandibus victitantes. Nam is priscorum hominum cibus erat nondum repertis frugibus. Epigramma sic habet,
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλανοφάγοι ἄνδρες ἔασιν. id est,
Multi in Arcadia sunt queis alimonia glandes.
Aristophanes in Auibus, varijs titulis irridet eos qui iactant antiquitatem suam,

Κ᾽αὶ τοῦ Διὸς αὐτοῦ
Ἀρχαιότεροί τε κρόνου, καὶ τιτάνων ἐγένεσθαι. id est,
Antiquiores & Crono & Titantibus fuistis.

Hic Rhodus hic saltus. 28

Αὐτοῦ ῥόδος, αὐτοῦ πήδημα. id est, Hic Rhodus, hic saltus. Vulgo iactatum de his, qui sese negotio quopiam iactarent insolentius, cuius fides non extaret. Sumptum ex apologo, qui fertur inter Aesopicos. Adolescenti cuidam iactanti sese, quòd dum Rhodi esset, admirabiles fecisset saltus, quidam ex auditoribus interpellato sermone, ἰδοὺ ῥόδος, inquit, ἰδοὺ πήδημα. id est, Ecce Rhodus, ecce saltus. Conueniet igitur, vbi quis iubetur re præstare, quod alibi se fecisse iactat. Ouidius,

Sua narret Vlysses Quæ sine teste gerit.

Arbitror huic affine. quòd dictum est apud Theocritum in Hodœporis,
Αὐτόθι μοι ποτέρισδε καὶ αὐτόθι βουκολιάσδευ. id est, Mecum istic certa, simul istic pascito tauros.
Quidam cum tutum est, gloriosa loquuntur: vbi præstò periculum, tergiuersantur: his occini poterit hoc carmen. Simili figura Græci cum iubent protinus numerari præsentem pecuniam, αὐτοῦ κατάβαλλε. i. hoc ipso loco depone. Apud Athenæum lib. 6. ἔπειτα γ᾽ ἀντάργυριον αὐτοῦ καταβάλης. i. Deinde si pecuniã præsentẽ numeraris. Quanquam in excusis codicibus habetur αὐτῷ, sed mẽdose ni fallor.

Archidamicum bellum. 29

Ἀρχιδάμιος πόλεμος. id est, Archidamicum bellum. De bello sæuo crudeliq; dicebatur, epitheto sumpto ab Archidamo duce Lacedæmoniorum, qui maximis copijs impressionem fecerit in Atticã, eamq; decem annis diuexarit. Grauissimam autem noxam inflixit Acharnensibus, succisis omnibus arboribus, vt testatur & Synesius in Encomio Caluicij. Proinde cum funditus tolluntur omnia bellum Archidamicum dicebatur. Meminit adagionis & Demosthenicarum dictionum interpres, indicans extitisse apud Lysiam. Archidami sæuitiam memorat & Pausanias in Laconicis.

Mortuum vnguento perungis. 30

Νεκρὸν μυρίζεις. id est, Mortuum vnguento perungis. De sumptu superuacaneo, siue cum serò quid adhibetur. Moris erat apud priscos, maxime Aegyptios, defunctorum cadauera ne putrescerent vnguentis perungere. Qui mos & his temporibus apud principes, sicut alia pleraque gentilium, magno stultitiæ argumento durat.

Mortuus iacet pedens. 31

Νεκρὸς κεῖται βδέων. id est, Mortuus iacet pedens. Dici solitum, siquando pauper simularet opulentiam. Apud vnum Apostolium Byzantium reperi, & haud scio an ipsi vulgoq; relinquendum.

Rudentes & remos cum armis commutauit. 32

Νήια καὶ κωπέας ἀνθ᾽ ὅπλων ἠλλάξαντο. id est, Mutarunt armis remos & nautica vincla.
Conueniet vbi quis artem, aut quæstum solitum relinquit, gloriæ cupiditate cõmotum, velut siquis è nauta fieret miles, è negotiatore sacerdos. νήια funes nautici sunt, κωπέαι ligna vnde remi parãtur.

Niobes mala. 33

Νιόβης πάθη. id est, Niobes dolores. De maximis & acerbissimis malis dicebatur. Erat Niobe filia Tantali, vxor Amphionis, quæ filios habebat sex, totidem puellas. Eo successu insolens contempsit Latonam, quæ non nisi duorum mater esset, Apollinis ac Dianæ. Hanc enim fabulæ narrant, post occisos liberos, quos permultos habebat, præ dolore in saxum conuersam fuisse, illud innuentes immodico dolore diriguisse. Id saxum quod fabulæ dedit occasionem, in Sipylo Phrygiæ conspici tradit Homeri Scholiastes, lachrymatum fontes emittens. Ouid. Metamorph. lib. 6. fabulam elegantissime narrans, de saxo sic loquitur,

Flet tamen, & validi circundata turbine venti
In patriam rapta est, vbi fixa cacumine montis
Liquitur, & lachrymis etiam nunc marmora manant.

Qui funditus pereunt, Græcis πανοικὶ ἀναιρεῖσθαι dicuntur, veluti cum pestilentia nullum in familia reliquum facit.

Radit vsq; ad cutem. 34

Ξυρεῖ ἐν χρῷ. id est, Ad cutem vsq; radit. Grammatici citant ex Sophocle. De eo dicebatur qui nimium exacte videretur agere cum aliquo. Sumptum à tonsoribus, qui quosdam per pectinem radũt, relictis pilorum quasi stirpibus, quosdam citra pectinem ad viuam vsque cutem. Plautus in Captiuis, Sed vtrum strictim ne dicam attonsurum esse an per pectinem nescio: verum si frugi est, vsque

admutilabit probe. Loquitur de hero diligentius omnia percunctaturo, & tanquam ad cutem rasuro. Cognatum illi, Ad viuum resecare.

35

Signum bonum, aut malum.

Σύμβολος ἀγαθὸς ἢ καὶ φαῦλος. id est, Signum bonum, aut certe malum. Vbi quis de re incognita diuinat incertus. Symbolum aiunt augurium appellari, quod sumitur è sternutamentis, id autem ad Cererem pertinebat. Et hominis primum occursum ex quo signum aliquod euentus captabant, symbolum appellabant. Cæterum hic loquendi color diuinis olim familiaris erat testibus Homero & Platone. Item apud Horatium Tiresia.

Quicquid dicam, aut erit, aut non.

36

Duos insquens lepores, neutrum capit.

Ο δύο πτῶκας διώκων, οὐδέτερον καταλαμβάνει. idest, Qui duos insectatur lepores, neutrum capit. Huius prouerbij sensus est, Qui simul duplex captat commodum, vtroque frustratur. Effertur in Græcorum collectaneis, & citra figuram, Δυοῖν ἐπιθυμήσας οὐδετέρου ἔτυχες. id est, Ambo concupiscens, neutrum assecutus es.

37

Cui multum est piperis, etiam oleribus immiscet.

Ο πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι κἂν λαχάνοις. id est. Qui multum habet piperis, etiam oleribus admiscet. Cui rei cuiuspiam largior adest copia, ea profusius vtatur licebit. De pusillo parcius insumendum. Vt, cui multum suppetit facultatum, huic licebit opipare viuere. Nam piper oleribus admiscere soleri, testatur & Martialis,

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ
O quàm sæpe petet vina piperq; coquus.

Nonnihil suspicor & hoc Apostolium à vulgi fæce hausisse. Tametsi vtitur Hermolaus Barbarus in epistola quadam ad Picum. Huic simile quod alibi retulimus, putre salsamentum amat organum.

38

Domus amica, domus optima.

Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. id est, Est grata domus, domus optima semper.

Nusquam commodius, nusquam liberius, nusquam lautius homini viuere contingit, quàm domi. Quidam per iocum detorquent ad testudinem, de qua fertur apologus huiusmodi. Iuppiter cum animantium omne genus ad nuptias rogasset, venissentque reliqua, præter vnam testudinem (nam hæc peracto conuiuio, tum demum aduenit) Iuppiter admirans percunctatus est, quid nam illi fuisset in mora. Atque illa respondit, οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Iratus ille, iussit vt quocunque iret, domum suam secum circumferret. Vnde per iocum affectata obscuritate sic describitur apud Ciceronem lib. De diuinatione 2.

Terræ tardigradam, domiportam, sanguine cassam.

Nam terræ pro terrigenem, legendum opinor. Quin & iura publica fauent priuato domus. Sic enim Caius Pandect. lib. 4. tit. De in ius vocando. Pleriq; putauerunt nullum de domo sua in ius vocari licere, quia domus tutissimum cuique refugium ac receptaculum sit: eumque qui inde in ius vocaret, vim inferre videri. Similia Paulus lib. 50. tit. De regulis iuris. Ad apologum allusit M. Tullius in Epistο. quadam ad Dolabellam: Hæc loca venusta sunt, abdita certe, & siquid scribere velis, ab arbitris libera, sed nescio quomodo οἶκος φίλος. Itaque me referunt pedes in Tusculanum.

Cui respondet illud, alibi à nobis positum,

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. id est,
Domi manendum est, fata cui sunt prospera. Nam huic demum,
Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Alioqui cui sit vxor rixosa domi, & nihil quod edatur, huic domus carcer est. Cæterum Plutarchus hoc genus hominum ignauum, quod tecto gaudet & vmbra, quodq; semper amat desidere domi, οἰκουρίαν καὶ οἰκουροὺς appellat, quasi dicas, custodes domus. Et in lib. περὶ τῆς εὐθυμίας, non probat hanc οἰκουρίαν καὶ ἀπραξίαν. Idem in præceptis coniugalibus refert, Phidiam Heleorum Venerem ita finxisse, vt testudinem calcaret, tacite significans, vxoribus domi manendum esse, silendumque. Idem narrat Aegyptijs hunc fuisse morem, vt nuptæ sandalijs nõ vterentur, ne videlicet domo vnquã prodirent. Atqui hęc imago haudquaq̃ placitura sit nostratib. fœminis, per oĩa emporia p oĩa œnopolia, deniq; nusq̃ non terrarum terra mariq; volitantibus. Huc adscribendum quod refert Plutarchus in vita T. Flaminij. Is dehortans Achaicos ne sibi vindicarent insulam Zacynthiorum, dicebat. κινδυνεύειν ἂν ὥσπερ αἱ χελῶναι πορρωτέρω τὴν κεφαλὴν τῆς πελοποννήσου προτείνωσιν. id est, Periculum ipsis fore quemadmodum

admodum testudinibus, si longius è Peloponeso proferrent caput. His non dissimilia T. Liuius de bello Macedonico libro 6. vbi sic loquitur Quintius: Si vtilem possessionem eius insulæ censerem Achæis esse, author essem S. P. Q. R. vt eam vos habere sineret: cæterum sicut testudinem, vbi collecta in suum tegmen est, tutam ad omnes ictus video esse, vbi exerit partes aliquas, quodcunq; nudauit, obnoxium atq; infirmum habere: haud dissimiliter vobis Achæi clausis vndique maris, quod intra Peloponesus est, termino, ea & iungere vobis, & iuncta tueri facile: si semel auiditate plura amplectendi hinc excedatis, nuda vobis omnia quæ extra sint, & exposita ad omnes ictus esse.

Asini caput ne laues nitro. 39

Ονου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ. id est, Asini caput ne laues nitro. Ne multum sumptus operæúe impendas in rem vilem ac sordidam. Finitimum illi, τὴν χύτραν ποικίλλειν. id est, Ollam variegare.

Asini mandibula. 40

Ονου γνάθος. id est, Asini mandibula, Conuenit in edaces, alioqui stolidos & ignauos, cuiusmodi pingit Horatius.

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.

Hesych. citat ex Eupolide, dictumq; in homines edaces. Addit & loci nomen esse. Et haud scio an sentiat de loco in quo Sampson reperit asini mandibulam, cuius fit mentio Iudicum 15.

In occipitio oculos gerit. 41

Οπισθεν κεφαλῆς ὄμματα ἔχει. id est, In occipitio oculos habet. De versutis, circumspectis, quosq; neutiquam procliue sit fallere. Quod genus hominum Persius Ianos appellat,

O Iane à tergo quem nulla ciconia pinxit.

Et Homerus à principe requirit, vt oculatus sit πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est, A fronte & à tergo. Plautus in Aulularia. Quæ in occipitio quoq; habet oculos.

Lutum nisi tundatur, non fit vrceus. 42

Ο πηλὸς ἢν μὴ δαρῇ, κέραμος οὐ γίνεται. i. Lutũ ni tundatur, non fit testa. Citra laborem nullus euatit in virũ absolutũ. Et hoc, ni fallor, Apostolius hausit à vulgi fæce: homo nõ perinde ingenio elegans atq; palato: quemadmodum accepimus ab his qui eum domestica consuetudine nouerant.

Viri iureiurando, pueri talis fallendi. 43

Ορκοις ἄνδρας, ἀστραγάλοις δὲ παῖδας ἐξαπατέον. id est, Iureiurando viros, talis pueros oportet fallere. Docet viris nulla re citius imponi posse quàm iureiurando, quòd nemo tam improbus esse credatur, qui id velit violare. Lysandri Lacedæmoniorum ducis apophthegma authore Plutarcho.

Aues quæris. 44

Ορνις ζητεῖς. id est, Aues quæris. Rem vagam, & captu difficilem sequeris. Persius,

An passim sequeris coruos, testaq; lutoq;?

Item Aristoteles, τὰ πετόμενα διώκειν. id est, Sectari volantia. Et ante hunc Plato in Euthyphrone, τί δὲ πετόμενόν τινα διώκεις; id est, Quid autem volantem quempiam insectaris?

Mons cum monte non miscetur. 45

Ορος ὄρει οὐ μίγνυται. id est, Mons cum monte non miscetur. Non conuenit inter pariter elatos aut pariter potentes. Etiam si Plinius tradit, duos montes concurrisse, crepitu maximo assultantes recedẽtesq;, magna hominum turba spectante, idq; luce.

Qui canem alit externum. 46

Ος κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λίνος μένει. id est, Qui canem alit peregrinam, huic præter funiculum nihil fit reliqui. Qui beneficiũ collocat in ingratũ, perdit operã. Nã canis alienus relicto fune quo alligatur, pristinum dominum repetit. Sapit & hoc vulgare quiddam, mea quidem sententia.

Cum Nibas coccyssauerit. 47

Οτ᾽ ἂν νίβας κοκκύσῃ. id est, Cum Nibas coccyssauerit. Simillimum illi, ad Græcas calendas. Tradunt in Thessalonica Macedoniæ ciuitate vicum esse, cui nomen Nibas, vbi galli nunquam vocem edant. Quemadmodum & cicadæ mutæ sunt alicubi. Porrò quod illic locus addit gallinaceo, id ars efficit, addito collo circulo è sarmentis, siqua fides Plinio, qui hoc retulit lib. 29. cap. 4. Hesychius addit, Nibades dici capras cristatas, vt ab ijs expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est gallinaceorum,

Ignis non extinguitur igni. 48

Πυρὶ οὐ σβέννυται πῦρ. id est, Igni non extinguitur ignis. Malum malo non tollitur, ira non sedatur iracundia, sed ferocitas sedatur lenitate, malum patiẽtia tollitur: iniuria beneficio vincitur. μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, alibi retulimus ex Platone & Plutarcho.

49

Ne terra quidem iuuit.

Οὐδ᾽ ἀπὸ γῆς ὤνησεν, id eſt, Ne terra quidem profuit, id eſt, ne minimo quidem, perinde quaſi di-cat, ne glebam quidem impertiuit: aut ne terræ quidem hoſpitio dignatus eſt, vt apud Maronem,
Hoſpitio prohibemur arenæ?
Bella cient, primaq; vetant conſiſtere terra.

50

Nullus emptor difficilis bonum emit obſonium.

Οὐδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας. id eſt, Difficilis emptor haud bona emit obſonia.
Qui nimium vili ſtudet emere, ſemper merces vitioſas emit. Nam haud conueniunt paruo emere, & rem egregie bonam emere. Conueniet in hos qui paululo labore conantur egregias aſſequi lite-ras, quæ non contingunt, niſi maximis ac diuturnis vigilijs. Ni fallor, ſubnotauit hoc prouerbium Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis 6. cum negat vocem δυσώνης vſurpatam ab authoribus: ſed tantum reperiri in prouerbio.

51

Non potes Thetidem ſimul & Galateam amare.

Οὐδ᾽ ὤνασαι Θετιδός τε καὶ Γαλατείας ἐρᾶν, id eſt, Non potes ſimul & Thetidem & Galateam ama-re, id eſt, non potes idem diuerſa ſequi, velut literas & pecuniam, voluptatem & gloriam, mundum & Chriſtum. Nam Galateæ fluuio male conuenit cum marinis fluctibus. Declarat hoc Luciani dia-logus inter Galateam ac Doridem. Suſpicor & hoc è vulgi fæce hauſtum.

52

Lucrum malum, æquale diſpendio.

Celebratum Heſiodium dictum,
Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσα ἄτῃσιν id eſt,
Ne male lucreris, mala lucra æqualia damnis.
Vtinam hanc ſententiam cum mortales omnes, tum præcipue negotiatores, non ſcrinijs, ſed pectori inſcriberēt ſuo, ducerentq; non eſſe lucrum, quod iactura bonæ mentis comparetur: neq; quicquam vtile eſſe, quod non idem ſit honeſtum. Verum his magis arridet illud Ennianum,
Vnde habeas quærit nemo, ſed oportet habere.
Sophocles Heſiodiam ſententiam latius extulit.
Οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν. Non vndecunq; lucra gaude quærere,
Ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λημμάτων πλείονας Pleroſq; ſiquidem turpibus de quæſtibus
Ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωμένους id eſt, Auferre damnum non ſalutem videris.
Feruntur in eandem ſententiam aliquot ſenarij prouerbiales,
Κέρδος πονηρὸν ζημίαν ἀεὶ φέρει. id eſt,
Diſpendio vſq; eſt fraude quæſitum lucrum. Et,
Τὰ δ᾽ αἰσχρὰ κέρδη συμφορὰς ἐργάζεται. id eſt, At turpe lucrum adducit infortunium.
Huc pertinet quod alibi retulimus ex Iſthmijs Pindari, τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τε-λευτά, id eſt, Quod præter iuſtum eſt dulce, exitum habet amariſſimum.

53

Thericlei amicus.

Θηρικλείου φίλος, id eſt, Thericlei amicus. Dictum in biboſos. Thericles primus excogitauit po-culum, vt citatur author Eubulus. Dictum eſt autem inuentum inuentoris vocabulo. Siquidem Græ-ci vitreum poculum Θηρίκλειον vocant, authore Suida. Fertur apud eundem & illud Θηρικλέους τέκ-νον κύλιξ, id eſt, Thericlis filius calix. Huius dicti authorem citat Athenæus Theopompum in Ne-mea. Antiphanes Θηρίκλειον ὄργανον appellat. Sed plura ſuper hac re prodidit Athenæus lib. 11. oſten-dens Thericlem Corinthium quempiam ætate Ariſtophanis Comici fuiſſe figulum, qui noua arte primus è terebintho tornatile poculum finxerit, quod à fictilibus non potuerit dignoſci. Cuius rei meminit Theophraſtus in libris De plantis. Poculum erat ſatis profundum, auriculis breuibus, vt ad ilia geſtari poſſet, ad vteri effigiem imitatum, quemadmodum refert idem Athen. & incertum vtrū poculo nomen ſit inditum ab homine, an homini à poculo. Alij malunt Thericleum dictum, διὰ τὸ δορὰς θηρίων αὐτῷ ἐντετυπῶσθαι, id eſt, φ ferarum pelles illi fuerint inſculptæ. Pamphilus Alexandri-nus mauult hinc dictum, quòd Bacchus hoc poculo libans feras exturbare ſoleat. Sed nominis con-trouerſiam relinquamus. Illud conſtat, eiuſmodi poculi genus poſtea dictum thericleum, inſuper & crateres dictos Thericleos. Similiter & intus lignea, foris inaurata pocula, nihilominus Thericlea vocata, quæ Callimachus χρυσόκλειστα dixit. Immo quicquid nouo artificio reperiſſet aliquis, Teri-cleum appellabatur. De patinis Thericleis meminit Plut. in apophtheg. Scipionis minoris tanquam de re ſingulari ac pretioſa.

Theagenis

Theagenis hecateum. 54

Θεαγένους ἑκάτειον. id est, Theagenis hecateum. In superstitiosos ac ridicule meticulosos dictum est. Hic Theagenes legitur usqueadeo fuisse superstitiosus, ut domi haberet Hecates simulachrum, nec usquam pedem moueret, nisi illo consulto. Vnde & καπνός. id est, fumus est cognominatus, quòd magnifice polliceretur, cum esset pauper. Qua de re meminimus alibi.

Fiducia pecunias amisi. 55

Iactatur & hodie, vereq; dicitur, fiducia plerosq; mortalium falli. Videtur autem ex antiquorum relictum prouerbijs: quandoquidem apud Theognidem legitur hic versiculus,

Πίστει χρήματ᾽ ὄλεσσα, ἀπιστίῃ δ᾽ ἐσάωσα. id est, Fiso res perijt, diffiso salua remansit.

Proinde non pessime monet Epicharmus, νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν. id est, sobrius esto, & memineris diffidere. Quanquam nulli fidere inhumanum est, omnibus fidere, stultum. Hoc honestius, illud tutius. Propterea quòd, ut idem ait Theognis,

Παῦροί τοι πολλῶν πιστὸν ἔχουσι νόον. id est, Paucis è multis fidus adest animus.

Aliud stans, aliud sedens. 56

Nullus inficias iuerit, prouerbiali figura dictum illud Sallustianum in Ciceronem, Aliud stans, aliud sedens loquitur, Quo licebit uti, cum summam inconstantiam animi significamus, quasi tantillum momentum atque interuallum commutet hominis sententiam. Homerus Iliados N. huiusmodi versiculo notat hominis inconstantis ingenium.

Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέρους πόδας ἵζει. id est, Verum claudicat, inq; pedes utrosq; vacillat.

Eandem sententiam sic effert Pindarus in Nemeis hymno 3. ὃς δὲ διδάκτ᾽ ἔχει ψεφηνὸς ἀνὴρ ἄλλοτ᾽ ἄλλα πνέων, οὔποτ᾽ ἀτρεκεῖ κατέβα ποδὶ, μυριᾶν δ᾽ ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται. id est, Qui vero tenet ea quæ didicit, obscurus homo, aliàs aliter atque aliter affectus, nunquam certo ingressus est pede, sed innumerabilium virtutum imperfecto intellectu gustum capit. Præfert autem Pindarus naturam institutioni, quòd qui natura bonus semper, sui similis est, qui vero nititur eruditione cum multa tentet, nec firmus, nec absolutus est ulla in re.

Lingua amicus. 57

Ἀπὸ γλώττης φίλος. id est, Lingua amicus, qui verbis ostendit, non re præstat beneficium. Aut qui non amat ex animo, sed beneuolentiam oratione præ se fert. Quod genus inducitur. Candidus apud Martialem. Et apud Homerum Odyss. Σ.

Οἵτ᾽ εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ᾽ ὄπισθεν φρονέουσι. id est,
Qui recte dicunt, à tergo praua volutant. Theognis in sententijs,

Ἀλλὰ δόκει μὲν πᾶσιν ἀπὸ γλώσσης φίλος εἶναι Sic facito, ut lingua cunctis videaris amicus.
Χρῆμα δὲ συμμίξῃς μηδενὶ μηδοτιοῦν. id est, At factis cuiquam te caue miscueris.

Contrà Sophocles in Antigone,

Λόγοις δ᾽ ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην. id est, Non diligo hanc verbo tenus quæ diligat.

At idem Theognis paulopost damnat huiusmodi genus amicorum.

Μή μ᾽ ἔπεσιν μὲν στέργε, νόον δ᾽ ἔχε καὶ φρένας ἄλλῃ. id est,
Ne me diligito verbis, cum mens alibi sit. Rursum alibi,

Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλώσσῃ φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ .i. Ne lingua mihi quis sit amicus, sed mage facto.

Simillimum est huic quod alibi refert idem, μέχρι προσηγορίας. id est, usq; ad salutationem.

Ἔργμα μὲν ἐσθλὸν ὁ φίλος πάνυ δύσκολον, εἰσὶ δὲ πολλοὶ
Καὶ σχεδὸν οἱ πάντες μέχρι προσηγορίας. id est,
Res perdifficilis quidem amicus, sunt quia multi.
Atq; adeo cuncti penè salute tenus.

Saturni podex 58

Κρόνου πυγή. id est, Saturni culus: de carnibus vetulis, iamque mancis & sensu vacantibus. Quicquid enim putre iam & effœtum intelligi volebant olim, id Saturnium vocabant. Meminit Diogenianus, nec tamen explicat. Suidas & Hesychius admonent, ita dictam carnem ob vetustatem stupidam ac sensus expertem, à Saturno deo qui multa prouerbia nobis dedit. Ad animum translatum nonnihil habet gratiæ.

Qui vitat molam, vitat farinam. 59

Ὁ φεύγων μύλον, ἄλφιτα φεύγει. id est, Quid fugit molam, fugit farinam, aut,
Deuitat quicunq; molam, fugit ille farinam.

Nam omisso articulo, videtur hemistichium carminis heroici. Qui refugit industriam non fruetur emolumentis. Sunt qui molarum stridoribus offenduntur, cum sine molis non liceat viuere. Sic quidam vxorum mores ferre non possunt, cum optent liberos. Dicunt & hodie vulgo, qui quærit oua, gallinarum cacalismum, vt vulgo vocant, Latini glocire dicunt, ferat oportet. Finitimum illi, οὔτε μέλι, οὔτε μέλιτται. id est, Neq; mel, neq; apes.

60

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω.

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Admonet iniquum non admittendum, Geometriam enim æquabilitatem accipiunt, vt apud Aristidem in Themistocle, ὅπου γε δεῖ καὶ τῆς ἰσότητος, καὶ γεωμετρίας. id est, Vbi opus est & æquabilitate & geometria. Idem in Pericle, εἰ δὲ ἡ γεωμετρία καλὸν καὶ ἡ κατ᾽ αὐτὴν ἰσότης. id est, Si honesta est geometria, & quæ cum illa coniuncta est æqualitas. Vnde Lycurgus arithmeticen ceu popularem ac turbulentam eiecit è Lacedæmone: geometriam induxit, tanquam modestæ oligarchiæ, & legitimo regno conuenientem, teste Plutarcho. Sed mea quidem sententia magis valebit perinde prouerbium, quasi dicas, ἀνίπτοις ποσὶν. id est, Illotis pedibus, hoc est, temere & imparatis. Nam hæc erant apud veteres prima philosophiæ rudimenta, Musica & Geometria. Quibus disciplinis siqui non essent initiati, non admittebantur in scholam Platonis, cuius hanc ferũt fuisse inscriptionem, ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Loquitur ad hũc modum & Taurus philosophus apud Gellium. Nunc autem istis qui repente pedibus illotis ad philosophos diuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι. id est, Speculatiuæ, musicæ, geometriæ ignari. Præcipuus autem admirator geometriæ fuit Pythagoras, quem tradunt ob inuentum vnum problema sacrificasse dijs. Id erat huiusmodi, datis duabus figuris, adijcere tertiam ab his diuersam, quæ alteri sit æqualis, alteri similis. Tum Philo qui geometriam ἀρχὴν καὶ μητρόπολιν appellarit omnium disciplinarum, quod hæc rerum intelligibilium imagines, veriq; vestigia, tanquam in politissimo speculo demonstret, mentemq; purgatam paulatim abducat à sensu. Plato quoque dixisse creditur. Deum ipsum γεωμετρεῖν: siue quòd geometrica speculatio animum à rebus corporeis abducat ad ea quæ semper eodem sunt modo. Deus autem ab omni materia purissimus est. Siue quòd in Timæo principia mundi diuisit in tria, deum, materiam, & ideam. Materia quiddam est omnium quæ substernũtur, maxime confusum & incompositum. Idea exemplarium pulcherrimum, deus causarum optima. Cum igitur ita condiderit mundum, ac semper ita seruet, vt materiæ sit æqualitas, ideæ similis, videtur explicare Pythagoricum illud problema, cuius modo meminimus. Hæc itaque & alia id genus multa, Plutarchus Symposiacæ Decadis 8. Problemate 2. Plato videtur æmulatus solennem morem tale quippiam inscribendi foribus. Spado quidam effœminatus, cum ostio domus inscripsisset, οὐδὲ κακὸν εἰσίτω, Diogenes: At herus, inquit, domus qua tandem ingredietur? Socrates apud Platonem in Theæteto disputaturus de rebus subtilioribus, ἄθρει δὴ, inquit, περισκοπῶν, μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. id est, obserua iam circunspiciens, nequis prophanus exaudiat. Imitatus est Pythagoram, qui sic præfatur,

Ἀείσω συνετοῖς, θύρας δ᾽ ἐπίθεσθε βέβηλοι: id est,
Cordatis cantabo, fores tamen obde prophano. Cuius alibi meminimus.

61

Serpens ni edat serpentem, draco non fiet.

Ὄφις ἢν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. id est, Serpens nisi serpentem edat, non futurus est draco. Potentes aliorum damnis crescunt, & optimatum fortunæ non tantum augerentur, nisi essent quos exugerent. Quemadmodum inter pisces & beluas, maiores viuunt laniatu minorum. Quanquam mihi quidem & hoc dictum fæcem vulgi videtur olere.

62

Certamen non accipit excusationes.

Ἀγὼν οὐ δέχεται σκήψεις. id est, Certamen non admittit excusationes. Plato lib. De legibus 6. ἀλλὰ γὰρ ἀγῶνα προφάσεις οὐ πάνυ δέχεσθαί φασιν. idest, Verum aiunt certamen non admittere causationes. Et, ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἀναμένει. id est, Certamen non expectat occasionem. Cum agitur periculo, non conuenit tergiuersari. Aut si mauis, in præsentaneo periculo non oportet occasionem expectare quemadmodum alijs in rebus. Veluti siquis in morbo capitali medicum operiatur insignem, aut procul accersendum. Quæ res hominem illum vere diuinum extinxit Rodolphum Agricolã. Etenim dum contatur medicus, mors anteuertit. Huc pertinet quod legimus apud Quintum Curtium lib. 7. Sed necessitas ante rationem est, maximè in bello, quod raro permittit tempora legere.

63

Phallus deo.

Φαλλὸς τῷ θεῷ. id est, Phallus deo. Dici solitum, vbi parum quidem honesta, sed tamen apta tribuuntur,

buuntur, quasi dicas. ἐνουρεῖν εἰς ἀμίδα. id est, In matellam immeiere. Plutarchus in commẽtario, περὶ τῆς φιλοπλουτίας, ostendit hanc fuisse priscorum in ludis solennibus pompam, vt primo loco duceretur amphora vini, & clematis (id est fabę genus) post aliquis hircum trahebat: deinde nucum sportulã gestabat alius, postremo loco Phallus ferebatur. Ea erat effigies obscœni mẽbri virilis. Cur autẽ id in mysterijs fuerit receptum, causam reddit Plutarchus in libro De Iside & Osiride. Columella in carmine ipsum Priapum Ithyphallum vocat,

Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.

Et Pompeius ostendit, Ithyphallum dici membrum viri pudendum. Vnde & hodie Itali siquem contemnunt, hoc nomine notant. Nonnulla de Phallis Herodotus lib. 2. Dictum est alibi de Phallis Bacchi, nempe in prouerbio, Erebinthius Bacchus.

Obturbas frustra velut vnda. 64

Ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ᾽ ὅπως. id est, Turbas me vt vnda inaniter.

Id est, Incassum mihi molestus es. Fragmentum carminis est ex poeta quopiam. Traductum ab vnda cautem assidue verberante. Quo pertinet illud Maronis,

Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.

Optimum obsonium labor senectuti. 65

Ὄψον ἄριστον πόνος τῷ γήρᾳ. id est, Optimum obsonium senectuti labor. Laborandum in iuuenta, quo seni suppetat commodius viuendi facultas. Diogenes rogatus, quid esse miserrimum censeret, respondit senectutem inopem. Adagium autem videtur mutilum. Equidem opinor πόνει, id est, labora legendum, vt intelligas, senectutis imbecillitatem exquisitioribus cibis esse fulciendam, qui quo suppetant seni paranda res est in iuuenta.

Omne ęs alienum cepe, & mulcta allium. 66

Πᾶν μοι χρέος κρόμμυα, καὶ τὸ τίμημα σκόροδα. id est, Vniuersum æs alienum cepe, & mulcta alliũ. Subaudiendum εἴη. Cum quis obstrictus multo ære alieno, optat vt paruo dependere possit quicquid debet. Non nihil vereor ne & hoc Apostolius hauserit, non ex authoribus priscis, sed è suis combibonibus.

Oportet omnibus corydalis. 67

Πάσῃσι κορυδάλλοισι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι. id est, Omnibus galeritis oportet cristam inesse. Citatur ex Simonide, & vsurpatur aliquoties à Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis in hunc sensum: nullum esse mortalis ingenium, cui non sit aliquod vitium admistum, ceu perinde secundum hominis naturam sit non carere vitio: vt galeritæ naturale est habere cristam, Plutarchi verba subscribã. ἐπεὶ δὲ χρὴν ὡς ἔοικεν, οὐ μόνον πᾶσι κορυδαλοῖς λόφον ἐγγίνεσθαι κατὰ σιμωνίδην, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην. id est, Quoniam autem oportet vt videtur, nõ solum omnibus galeritis cristam inesse, quemadmodum dixit Simonides, verum etiam omni democratiæ sycophantam. Meminit Corydi Aristophanes in Auibus, affingens ex Aesopo lepidam fabulam. Ait enim hanc auem fuisse omnium antiquissimam, videlicet ante natam quàm esset terra: cumq; pater illius morbo perisset, nec esset sepulchro locus, in capite sepelisse patrem, vnde & crista tumuli loco est. Inibi Corydo regnum decernitur. In eadem indicat Philocteti cuidam turbinato capite deformato, fuisse nomen Corydo. Congruit huic dictum Cratetis, quod refertur apud Laertium, vix esse quenquam qui prorsus omni vitio careat, sed omnibus malis punicis aliquod inesse granum putre.

Toto deuorato boue, in cauda defecit. 68

Πάντα ἐκτραγὼν τὸν βοῦν, εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμεν. id est, Toto deuorato boue, in cauda defecit. Hoc est reliquo negotio peracto, in extremo fine delassatus est. Videtur esse senarius, sed deprauatus. Sapit tamen vulgi fæcem & hoc.

Iuxta fluuium puteum fodit. 69

Παρὰ ποταμὸν φρέαρ ὀρύττει. id est, Ad flumen puteum fodit. De stultam & inanem sumente operam. Finitimum illi, in syluam importat ligna. Putei fodiuntur ob aquarum inopiam.

Mutabilior Metra Erisichthonis. 70

Μεταβλητότερος μήτρας τῆς ἐρισίχθονος. id est, Mutabilior Metra Erisichthonis. In eum congruit, qui secum non constat, sed subinde aliam atq; aliam personam sumit. Extat in priscorum fabulis Metram puellam in varias rerum figuras transfigurari solere. Res autem sic habet. Erisichthon quidã Thessalus absumptis facultatibus, ad extremam deuenit inopiam. Huic erat filia puella præstanti

forma,nomine Metra. Quam vbi prostituisset,adulescentes qui commeabant ad illam,varia munera deferebant,alius equos,alius boues,alius veruеces. Nam id temporis nondum auri, argenti, gemmarumúe erat vsus. Porrò Thessali per iocum dicebant, Metram Erisichthonis verti in ea omnia, quæ illi ab amatoribus filiæ donabantur. Atque hinc prouerbium. Fabulam Erisichthonis tractat Ouidius lib. Metamorphoseon 8.

71

Catella Melitæa.

Μελιταῖον κυνίδιον.id est,Melitæa catella. Quadrat,in eum, qui habetur in delitijs, ac lautius in otio alitur ad voluptatem,non ad vsum. Triplex enim canum genus. Quidam habentur ad vsum venandi,quos appellant ἰχνευτὰς,quasi dicas vestigatores. Quidam ædium custodiæ præficiuntur, qui dicuntur οἰκουροὶ.id est,custodes domus. Quidam animi causa nutriuntur, & ad lusum duntaxat muliercularum,hos μελιτηρούς,siue μελιταίους appellant. De quibus & illud Platonis,τὰ κυνίδια μιμούμενα τὰς δεσποίνας.id est,Catellæ dominas imitantes. Et Gorgo apud Theocritum in Syracusijs, profectura duo mandat famulæ,vt infantem vagientem placaret, & catellum reuocaret intro. Lucianus salsissime ludit in Stoicum barbatũ,cui in eodem sedenti vehiculo domina catellam committit,obtestans illum per ea quæ sunt in vita dulcissima,vt diligenter curet. Est in familijs diuitum huiusmodi ministrorum genus,quos illi non ad ministerium,sed animi causa domi habent.

72

Ne cinerem vitans,in prunas incidas.

Μὴ τέφραν φεύγων εἰς ἀνθρακίαν πέσῃς. id est, Ne cinerem fugiens in carbonariam incidas. Ne sic defugias malum hoc aut illud,vt in aliud,longe maius incurras. Videtur heroicus depranatus,constabit,si pro πέσῃς legas καταπίπτῃς.

73

Syrus cum non sis,ne syrissa.

Μὴ ὢν σύρος μὴ σύριζε.id est,Cum non sis Syrus,ne syrissa. Ne sumas personam parum decoram; ne velis alius videri quàm sis. Aut cum sis natus ingenuus,ne moribus agas seruum & barbarum. Nam Syri male audiebant ob morum molliciem. Est autem facetus iocus, ex amphibologia huius verbi συρίζω,quod significat & syrissare,& fistula canere.

74

Ne moue festucam.

Μὴ κάρφος κίνει. id est, Ne moue festucam. Iocus prouerbialis, vbi quis omnis strepitus impatiens est. Quosdam videas vsqueadeo morosos, vt quicquid agas offendantur, etiamsi stipulam duntaxat moueas.

75

Cum paruula est bona videtur spina.

Μικρόθεν ἡ ἄκανθα ἀγαθὴ φαίνεται.id est,Cum pusilla est spina,bona videtur. Pueritia semper amabilis. Quemadmodum spina quoq; innoxia est,atq; adeo vesca etiam,donec ætate durescat. Sentit opinor de asparagis. Iactatur & inter theologos illud: Qui maior est ætate, maior est iniquitate. Sic est rerum humanarum conditio,vt omnia suapte sponte degenerent in peius. Citatur ex Diphilo,

Πολιὸς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος ὦ ξένε,   Est canus artifex ô Iuppiter,dies:
Χαίρει μεταπλάττων πάντας ἀεὶ τὰ χείρονα .i.   Nam gaudet omnes deteriores reddere.

76

Moschus canens Bœoticum.

Μόσχος ᾄδων βοιώτειον.id est,Moschus canens Bœoticum. Moschus hic citharœdus fuit imperitus,qui citra respirationem vocem in longum producebat. Bœoticum autem vocat cantionis genus, veluti Phrygium aut Dorium. Quadrabit in multiloquos,sed tamen inepte loquaces.

77

Filum contentionis tunc erat.

Μίτος ἔριδος τότ᾽ ἦν.id est,Filum contentionis tum erat. Dici solitum in pertinaces, cum vterq; peruicax est,neuterq; concedit alteri. Est aliquoties in epistolis Hieronymianis,funiculum contentiosum ducere,nec apud alium legisse memini,præterquam apud Tertullianum in principio libri Aduersus Iudæos. Apparet natum à ludo,quo duobus hinc atque hinc funem tenentibus, vterque conatur alterum ad se trahere. Hinc & illud ductum arbitror,quod alibi retulimus:ne rumpamus, dum nimium tendimus funiculum.

78

Neq; cæcum ducem,neq; amentem consultorem.

Μήτε τυφλὸν ὁδηγὸν,μήτε ἀνόητον σύμβουλον.id est,Neq; cæcum ducem,neq; amentem consultorẽ Subaudiendum adhibeas. Disce,sed à doctis. Consilium pete,sed à consultis. Contra Horatius:

Cæcus vti si monstret iter,tamen aspice.

79

Mus non ingrediens antrum,cucurbitam ferebat.

Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν,κολοκύντην ἔφερε.id est,Mus non potens subire antrum,gestabat cucurbitam.

bitam. In eum congruit, qui cum ipse sibi consulere non possit, alijs conatur opitulari. Aut qui conatur maiora viribus suis. Videtur ab apologo natum, sed anili, ni fallor.

Nouos parans amicos, ne obliuiscere veterum. 80

Νέους φίλους ποιῶν, λῷστε, τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. i. Nouos parãs, amicos, optime, veterũ ne obliuiscere. Torqueri potest & ad mutata studia, ad quæ cõuenit nonnunq̃ respicere, etiam posteaq̃ diuersæ te addixeris disciplinæ. Veluti si moneas, qui se ad iuris studium contulerit, vt obiter recurrat ad bonas literas. Vsurpatur ab Hermolao Barbaro in epistola quadam ad Picum Mirandulanum.

Etiam dormiens somniat. 81

Ονειροπολεῖ καὶ καθεύδων. id est, Somniat etiam dormiens, hodie quoq; vulgo dicitur, quoties significant aliquem toto pectore rei cuipiam addictum, deditumq́;. Siquidem ijs euenire solet, vt quę interdiu voluerint animo, noctu somnient. Aristophanes in Nebulis,

Ονειροπολεῖ γὰρ καὶ καθεύδων ἱππικήν. id est, Et dormiens equestre studium somniat.

De iuuene dictum est, qui studio alendorum equorum rem patriam omnem absumpserat. Item paulo superius, ὀνειροπολεῖ δ' ἵππους. id est, Equosque somniat. Dicet aliquis, quid miri siquis dormiens somniet? Sed ὀνειροπολεῖν non tam est somniare, quàm somnia interpretari, & hinc spem concipere aut facere. Porrò curam illam iuuenis somnium vult videri poeta. Ita bis somniat eadem & vigilans & dormiens. Plautus contrà, vigilans somniat dixit. Terent. Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit? Et apud Horatium Europa sic loquitur, Vigilánsne ploro

Turpe commissum, an vitijs carentem Ludit imago Vana.

Chordæ vice. 82

Ὡς ἀντὶ χορδῆς. id est, Tanquam chordæ loco. Conueniet, vbi quòd alicubi diminutum videbatur, suppletum aliunde significabimus. Plut. in Symposiacis prouerbij vice videtur vsurpasse. καὶ ταῦτα μέν, inquiens, ὡς ἀντὶ χορδῆς κείσθω, τοῖς ὑπὸ σοῦ πεφιλοσοφημένοις. id est, Atq; hæc quidẽ chordæ vice addita sint ijs, quæ abs te sunt erudite disserta. Sumptum est à Locrensi fabula, quam exposuimus in prouerbio, ἀκάνθιος τέττιξ. id est, Acanthia cicada.

In caput præcipitari. 83

Ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖσθαι. id est, In caput impelli, hoc est, præcipitem dari, dicebant eum, qui per summam contumeliam expelleretur, vel potius qui funditus perderetur. Est in Luciani libello De mercede seruientibus. Vsurpauit non absimili figura Terent. Authores erant vt illlam præcipitem darẽ id est, vt exturbarem ędibus. Plutarchus in Stoicorum contrarietatibus, ὁ δὲ χρύσιππος ἕνεκα τοῦ χρηματισμοῦ τὸν σοφὸν ἐπὶ κεφαλὴν εἰς παντικάπαιον ὠθεῖ, καὶ σκυθῶν ἐρημίαν. id est, Chrysippus sapientẽ fœnoris gratia præcipitem dat in Panticapæum, & Scytharum solitudinem. Panticapæum vrbs Scythiæ ad Bosphorum authore Stephano. Equidem arbitror idem esse quod ait Seneca lib. De beneficijs 6. Alia detinebo diutius, alia expellam & capite agam. Mutauit nonnihil adagij formam Phœnix Colophonius apud Athenæum lib. 12. de Nino rege Assyriorum agens, qui præ corporis voluptatibus omnia contemnebat. Scazontes illius sic habent,

Ἀλλ' ἦν ἄριστος ἐσθίειν τε, καὶ πίνειν
Κἐρᾶν. τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ πετρῶν ἄθει. id est,
Sed erat edendo, poculumq́; miscendo
Præstans, reliqua autem cuncta abegit in saxa, Id est, prorsus contempsit.

Ἄσπονδος πόλεμος. 84

M. Tullius Epist. ad Atticum lib. 10. Huius igitur belli ego particeps & socius, & adiutor esse cogor, quod & ἄσπονδον est cum ciuibus. ἄσπονδον vocat perpetuum, & atrox & irreconciliabile. Suidas ostendit, ἀσπόνδους ἐχθροὺς dici eos, qui in concordiam redigi non possunt. Sonat fermè, quasi dicas inconfœderabiles, vt docendi causa sic loquamur. Conueniet in simultatem ac dissidium amarulentum. Vsus est eo prouerbio D. Chrysostomus homilia in Matthæum 47. Item D. Basilius in epistola quadam ad Athanasium, κἂν τὴν αἰτίαν ἐρώτωσι τοῦ ἀκηρύκτου τούτου καὶ ἀσπόνδου πολέμου, ψαλμοὺς λέγουσι καὶ τρόπον μελῳδίας τῆς παρ' ἡμῖν κεκρατηκυίας. id est, Quòd si rogentur quæ causa sit huius nec indicti, & sine sacris suscepti belli, narrant cantica qnædam esse & speciem melodiæ, quæ apud nos obtinuit. Aeschines in oratione, περὶ παραπρεσβείας. ἐξ ὧν οὐκ εἰρήνη γένοιτ' ἂν ἐκ πολέμου ἀλλ' ἐξ εἰρήνης πόλεμος ἀκήρυκτος. id est, Ex quibus non pax fieret è bello, sed ex pace bellum non indictũ, hoc est vehemens & atrox. Idẽ in eadẽ, εἰ δὲ ἔσονται τῶν πολέμων αἱ μὲν εὐθῦναι τῶν πρέσβεων, αἱ δὲ δωρεαὶ τῶν στρατηγῶν, ἀσπόνδους καὶ ἀκηρύκτους τοὺς πολέμους ποιήσετε. id est, Quòd si bellorũ

causæ quidem erunt oratorum, dona vero ducum, efficietis vt bella & sacris careant & denunciationibus. Etenim qui indicit, qui mittit fœciales, qui sacrificat, ipsa mora fit lenior: & hoc consilio probabile est huiusmodi moras repertas, velut in iure citationem triplicem, litis contestationem: in matrimonio libellum repudij, & solennia verba, Tua tibi habe: quo dum hæc aguntur, residat impetus ille impotens.

85

Ab Eteobutadis ducit genus.

Ἐξ ἐτεοβουταδῶν ἕλκει τὸ γένος. id est, Ab Eteobutadis ducit genus. Dici solitum de ijs qui maioribus illustribus & antiqua nobilitate sunt oriundi, videlicet à Buto quopiam, qui sacerdotes Athenis instituit. Et ab huius posteris postea summi magistratus creabantur. Venustius erit, si per ironiam sumatur in hominem obscurum, aut nobilitatis & imaginum ostentatorem.

86

Ergini cani.

Ἐργίνου πολιαί. id est, Ergini cani cies. De canicie præpropera, id est, quæ ante diem legitimum accidit. Erginus filius fuit Clymenis, vnus ex Argonautis. Cum autem Hypsipyle Thoantis Lemniorũ regis filia funerales ludos manibus parentis proposuisset, Erginus adulescens præter ætatis rationem iam canus, accessit inter reliquos decertaturus. Irrisus est autem à mulieribus Lemniacis ob intempestiuam capitis caniciem, & prouerbio locum fecit, hoc insignior, quòd superatis omnibus athletis pulcherrimam victoriam reportarit. Festiuius fiet, si per ironiã dicetur iu senes iam canos, qui tamẽ iuuenes etiamdum haberi velint, causantes eam caniciem non ex annis, sed è curis, aut aliunde præmaturam accidisse. Poterit torqueri & in illos qui ætate iuuenes, iam tum ingenio, moribusque senem agunt. Et quibus rerum prudentia velox Ante pilos venit, vt inquit Persius. Nulla vero rescitius accelerat senium quàm animi curæ, amor, odium, inuidentia, metus ac mœror. Huc pertinet illud Theocriticum in Aita,

Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι. id est, Verum quos amor angit, in vna luce senescunt.

Scholiastes adducit consimilem versum ex Odysseæ T.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. id est,
Rebus in aduersis venit accelerata senectus.
Pindarus item in Olympijs,
Φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαί
Θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. id est,
Nascuntur & in iuuenibus viris cani, frequenter & præter ætatis conueniens tempus.
Desiderantibus omne tempus longum est. Sic piger annus
Pupillis quos dura premit custodia matrum.
Et hodie prædicant nautæ in præsenti naufragij periculo derepente oboriri caniciem.

87

Ἐσκιμάλιχθαι.

Ἐσκιμάλιχθαι σὲ χρή. Hoc gestu contumeliam, despectumque supremum significabant. Est enim Græcis, ἐσκιμαλίσαι, medium digitum ostendere, contractis cæteris ignominiæ causa, aut strepitu digitorum significare contemptum. Vnde & apud Iuuenalem, quod alibi retulimus, Mandaret laqueum, mediumq; ostenderet vnguem.
Suidas citat ex Aristophane senarium hunc. Extat autem ἐν εἰρήνῃ.

Ὁ δὲ δρεπανουργὸς οὐχ ὁρᾷς ὡς ἥδεται, — An non vides, vt gestiat falcis faber,
Καὶ τὸν δορυξόον οἷον ἐσκιμάλισεν. id est, — Medioq; monstret vngue lancearium?

Quid autem proprie significaret, ἐσκιμαλίζειν, qui scire cupiet, malo è Suida discat, quàm ex me. Elegantius magisque prouerbialiter, ad fortunam, ad eruditionem, aut aliud quippiam, quod planè contemnitur, detorquebitur.

88

Extrema extremorum mala.

Ἐσχάτων ἔσχατα κακὰ διαπέπρακται. i. Extrema extremorũ mala acciderunt. In ipso schemate sita est prouerbij ratio, quemadmodum in initio operis admonuimus. Ad hanc formam pertinere videtur quod Apud Athenæũ lib. 15, scripsit Hipponax, κακῶν κακά. i. malorum mala. pro summis malis. Itẽ quod quidam Atticam, ἑλλάδος ἑλλάδα. id est, Græciæ Græciam dixit, quasi dicas Græciæ florem. Quod genus sunt & illa, ἀγαθῶν ἀγαθίδες. Et δεινότερα δεινῶν. Et κύντερα κυντέρων. Hunc sermonis typum Græci videntur ab Hebræis mutuo sumpsisse, qui vehementiam & ἐπίτασιν eiusdem dictionis congeminatione significant. Quod genus est illud apud Hieremiam, Ficus bonas bonas, & ficus malas malas. Cum valde bonas, & valde malas velit intelligi.

Cucurrit quispiam ne pluuia madesceret,& in fouea præfocatus est. 89

Ετρεχέτις μὴ βρεχθείη,καὶ εἰς βόθρον ἀπεπνίγη.id est, Cucurrit quispiam ne consp ergeretur aqua,& in fouea præfocatus est. Vbi quis leuius malum incautius fugiens,in maximum incurrit. Videtur & vulgo sumptum ab Apostolio,cuiusmodi multa scientes prætermisimus.

Heterognathus es. 90

Ετερόγναθος εἶ.id est,Heterognatus es.In edacem dici consueuit,quòd ob voracitaté alternatim, vtraq; mandibula manderet.Nam hinc dictum ἑτερόγναθος, quòd nunc in hanc,nunc in illam mandibulam cibum transferat. Hesychius tamen interpretatur de duris ac male morigeris, translatum putans ab equis.

Vrbanus nihil æqui cogitat. 91

Οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀνὴρ ἀστυκός. id est,
Vrbanus æqui nil,boniue cogitat.

Admonet rusticam vitam innocentiorem esse,vt quæ sola cum solis habeat commercia terris. Contrà qui degunt in vrbibus propter contagia negotiorum & hominum astutiores euadere, vnde & astuti,παρὰ τὸ ἄστυ,dicti putantur.Potest & huc accommodari parœmia:quòd eximiæ morum ciuilitati & vrbanæ blandiloquentiæ ferè comes esse solet astutia, Contrà qui moribus sunt subagrestibus ijs plerunq; est fides certior,animusque syncerior. Versus est Senarius sed deprauatus. Et Terentianus Demea ait,In astu aliud ex alio venire malum.

Patroclo sordidior. 92

Πατροκλέυς φειδωλότερος.idest,Patroclo parcior,In diuitem quidem,sed oppido quàm sordidum ac parcum.Hic enim Patroclus posteaquam ad summas opes euectus est, aut, vt alij dicunt,ex quo natus est,nunquam est vsus balneo,parsimoniæ causa. Taxatur ab Antiphane in Pluto,

Ἐκ πατροκλέυς ἔρχομαι.. id est,
Ex Patrocli venio domo.

Plutum enim squalidum dixerat,& situs plenum.prouerbij meminit etiam Eudemus.

Omnis herus seruo monosyllabus. 93

Πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβον.id est,Omnis herus seruo monosyllabum.Heris & potentibus breuissimo tantum verbulo est opus,vt vel annuãt,vel renuant.ναὶ,ἢ οὐ.Sic volo,sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Seruis autem & impotentioribus multis opus est verbis,vt exorẽt, aut persuadeant. Effertur integre ad hunc modũ,πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβον,τὸ δὲ ἱκετεύειν μακρόν.id est,Omnis dominus seruo monosyllabum. At supplicare longum. Annotatum est à doctis, monosyllaba & dissyllaba nomina conuenire seruis,cuiusmodi sunt μῦς,quo nomine fuit seruus Epicuro. Cæterum Athenæus libro 5. citat Herodicum qui contemptus gratia grammaticos appellat μονοσυλλάβους γωνιοβόμβυκες,μονοσύλλαβοι. quòd in angulis latitent bombicum more, quodq; de minutijs vocularum tractent. De Lysimacho dixit Demosthenes,ni fallor, regnum ipsius nihil differre à scena comica,ꝙ impẽdio delectaretur ridicule dictis eoque ab hoc oẽs discedere dissyllabos,hoc est, histriones. Notauit enim Bithen & Parin,qui nil apud illum non poterant. Athenæus libro 14. Rursus nomina magnatum faciunt polysyllaba,qualia sunt,Ariobarzanes,&Nabuchodonosor,& apud Plautum Polypyrgopolinices,& Megalodorus.

Penicissare. 94

Πηνικίζειν μοι δοκεῖς, Perinde valet quasi dicas, fucum facere, quod idem dicitur φενακίζειν.Nam πηνίκη,Græcis comam non genuinam,sed appostitiam significat,quam quidam galericulum vocãt. Hinc πηνικίσματα,τέχναι,doli.

Cicadis pleni. 95

Τεττίγων ἀνάμεστοι.id est,Cicadis operti. In gloriosos ac stultos olim dicebatur, aut obsol etis ac iam desitis vtentes. Antiquitus enim Atticis mos erat, capillorum cincinni aureas cicadas addere. Vnde & τεττιγοφόροι dicti sunt, hoc indicio significantes αὐτόχθονας esse sese,id est indigenas, quemadmodum & cicadæ non aliunde commigrant, sicut pleraque alia, sed inibi nascuntur vbi viuunt. Aristophanes in Nebulis,

Ἀρχαῖά γε καὶ δὴ πολιάδη,καὶ τεττίγων ἀνάμεστα
Καὶ κηκείδου,καὶ βουφονίων.
Prisca hæc sanè atq; obsita canis,necnon repleta cicadis,
Ac Cecide cum Buphonijs.

Cecides peruetustus quispiam fuit dithyramborum scriptor. Buphonia item, festum priscum & iam olim ob vetustatem desitum. Quæ sanè omnia prouerbiali schemate sunt dicta.

96

Quid de pusillis magna procœmia?

Τί μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; id est, Quid de minutis rebus magna texis procœmia? Vbi quis in re non magni momenti, verbosa vtitur prælocutione. Nam Athenis interdicebat præco dicturis in concione, ne vel præfatione, vel affectibus vterentur, rem modo exponerēt, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. id est, Absque procœmijs & affectibus. Vt aliquot locis indicat Lucianus. Ad quod allusit etiam Terent. Etiam procœmium inceptat. Et Horatius.

Quorsum hæc tam putida tendunt?

Leuiter huc alludens Aelius Spartianus in Aelio Vero, Et quoniam, inquit, nimis pauca dicēda sunt, nec debet prologus enormior esse quàm fabula, de ipso iam loquar. Plutarchus in apophthegmatis Laconicis ad Cleomenem Cleombroti filium refert, qui cum alter quispiam vteretur oratione plus satis prolixa, Τί, inquit, μοὶ μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ, ὅσον γὰρ εἴη πρᾶγμα, τοσοῦτον χρὴ ὁ λόγῳ, ὦ χρῆσαι. id est, Quid mihi de paruis magna facis procœmia? Nam quanta res fuerit, tanta sit oratio qua vteris.

97

Tunc canent cygni, cum tacebunt graculi.

Τότ᾽ ἄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσι. id est, Tum canent cygni, cum tacuerint graculi. Hoc est, tum loquentur eruditi, cum garrulis non erit loquendi locus. Aut inter garrulos & obstreperos nō est eruditis dicendi locus. Vsurpauit adagium Gregorius Theologus, opinor in epistolis, παῦσαι καὶ ταφλυαρῶν ἡμῶν τῆς σιωπῆς, ἤ σοι παροιμίαν ἐρῶ μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι τότε ἄσονται κύκνοι ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν. id est, Aut desine tuis nugis obstrepere nostro silentio, aut tibi referam prouerbium, vt verissimum, ita breuissimum: Tunc canent cygni, cum tacebunt graculi. Ita nunc loquuntur Cicero, Vergilius, Horatius, & tacent Pero, Philiscus, Meuius, qui viuis illis obstrepebant, tanto loquaciores quanto indoctiores.

98

Malis ter mala.

Τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. id est, Malis ter mala, hoc est, dignis digna eueniunt. Hanc parœmiam aiūt ab huiusmodi quadam fabula profectam. Narrant attagines aues cum primum è Lydia in Aegyptū essent deportatæ, atq; in syluas dimissæ, coturnicis vocem edidisse: deinde euenit, vt desiccato Nili fluminis alueo, pestilentia regionem Agyptiorum infestaret, magnamq; hominum vim absumeret. Inter hæc, attagines vocem edere cœperunt humanam & articulatam, aliquanto maiorem puerili, dicentes hæc verba, τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. id est, Malis ter mala. Atq; huius quidem fabulæ authorem citat Athenæus lib. 9. Sociatē in opere De finibus, sic efferens adagium, Τρὶς τοῖς κακούργοις κακά. Circumfertur inter Græcas sententias & hic versus,

Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ δίδοι θεός. id est.
Viro bono bona largiuntur cœlites.

Referuntur & hi senarij ex poeta quopiam, in commentarijs De audiendis poetis,

Εἱμαρμένον γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων
Κακὰς ἀμοιβὰς ἐσικαρποῦσθαι βροτοῖς. id est,
Consilia siquis destinarit improba,
Huic necesse est, præmium ferre improbum.

99

Canis peccatum sus dependit.

Τὸ κυνὸς κακὸν, ὗς ἀπέτισεν. id est, Canis malum sus dependit. Quoties pro ijs quæ peccauit alius, alius dat pœnas. Ex quonam euentu natum sit, non liquet, nec admodum refert. Sapit enim vulgus.

100

Intersecta musica.

Ἐκκέκοπται ἡ μουσική. id est, Interrupta est musica. Veteres in conuiuijs eruditis confabulationibus vti consueuerunt. Post cantores, histriones, saltationes induci cœptæ. Vnde quidam moleste ferentes interrumpi sermones suos, dicebant, ἐκκέκοπται ἡ μουσική. Quæ vox in prouerbium traducta est, quoties aliquis interueniens sermonem institutum interpellaret. Simile quiddam memini legere apud Platonem, licet in præsentia locus non occurrat.

Chamæleonte mutabilior. 1

Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος. id est, Chamæleonte mutabilior. Chamæleon cõmemoratur inter animantia, quæ colorem mutant. Huius figuram diligenter describit Aristoteles lib. De naturis animantium 2. Quod ad coloris mutatiouem attinet, hæc tradit, τῆς δὲ χροιᾶς ἡ μεταβολὴ, ἐμφυσωμένῳ αὐτῷ γίνεται. ἔχει δὲ καὶ μέλαιναν ταύτην οὐ πόρρω τῆς τῶν κροκοδείλων, καὶ ὠχρὰν καθάπερ οἱ σαῦροι, μέλανι, ὥσπερ τὰ παρδάλια, διαπεποικιλμένην, γίνεται δὲ καθ' ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἡ τοιαύτη μεταβολή. καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ συμμεταβάλλουσιν ὁμοίως τῷ λοιπῷ σώματι, καὶ ἡ κέρκος. ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ νωθὴς ἰσχυρῶς ἐστὶ καθάπερ ἡ τῶν χελωνῶν. ἀποθνήσκων δὲ ὠχρὸς γίνεται, καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἡ χροιὰ τοιαύτη ἐστί. id est, Mutatur autem illi color, cum inflatur. Fitq; is nunc niger, nõ absimilis crocodilorum, nunc pallidus cuiusmodi lacertarum, nunc rursum nigris variegatus maculis, qualis est pardorum. Accidit autem huiusmodi mutatio coloris per omne corpus: siquidem & oculi & cauda in eundem cum reliquo corpore abeunt colorem. Motus huius animantis admodum segnis, qualis est fermè testudinum: pallescit moriens: exanimato color idem durat. Hactenus Aristoteles. His fermè consentanea tradidit Plinius lib. 8. cap. 33. illud addens, hoc animal toto corpore reddere colorem quemcunq; proximum attigerit, præter rubrum & album. Competit igitur adagium in hominem versipellem, siue inconstantem, ac pro tempore sese vertentem in omnem habitum. Plato in Ione, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. id est, Sed prorsus Protei in morem temet in omnem vertis speciem, dum sursum ac deorsum volueris. Aristoteles Moraliũ Nicomachiorũ 1. Chamæleontis vocem vsurpat ad exprimendum inconstantię vitium.

Suus cuiq; crepitus bene olet. 2

Ἕκαστος αὐτοῦ τὸ βδέμα, μάλα γλυκίον ἡγεῖται. id est, Vnusquisq; suum ipsius crepitum malo suauiorem existimat: hoc est, nemo est cui sua mala non videantur vel optima. Aristoteles Moralium Nicomachiorum 9. τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τὸ ἴσον τιμῶσι, οἱ ἔχοντες καὶ οἱ βουλόμενοι λαβεῖν. τὰ γὰρ οἰκεῖα καὶ ἃ διδόασιν ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ ἄξια. id est, pleraq; enim non eodem pretio æstimantur ab his qui habent, & ab his qui cupiunt accipere. Nam sua cuiq;, & quæ dat, videntur esse multi pretij. Hic locus magis congruebat prouerbio, suum cuiq; pulchrum, sed ea pagina iam exierat manus meas. Prouerbium de crepitu suspicor ab Apostolio è vulgi fæce haustum. Nondum enim quenquam reperi, cui suus crepitus bene oleret. Illud verum est, homines vehementius abhorrere ab alienis excremẽtis & crepitu quàm à suis.

E poculo perforato bibere. 3

Ἐκ τετρημμένης κύλικος πιεῖν. id est, E perforato poculo bibere, dicuntur, qui futiles sunt parumque feliciter continent arcana sibi credita. Sapit & hoc vulgus.

In publicis morsu deum inuocat. 4

Ἐν ψύλλας δήξει θεὸν ἐπικαλεῖται. id est, In publicis morsu deum inuocat: in eos dictum qui quantumlibet leui de re grauiter perturbantur, perinde vt in maxima. Tractum ab apologo, qui fertur inter Aesopicos: Quidam offensus dolore pulicis pedem mordentis subsedit, & Herculem ἀλεξίκακον implorauit: mox desiliente pulice, male precatus est Herculi, qui cum in tantillo periculo vocatus non tulisset opem, non videri verisimile, eum in grauioribus adfuturum. Simile est quod refert Aristoteles Moralium Nicomachiorum 7. de vehementer timidis, οἷος δεδιέναι πάντα κἂν ψοφήσῃ μῦς. veluti qui metuit omnia, si vel mus obstrepat. hanc timiditatem appellat θηριώδη, hoc est ferinam.

Κίβδηλος, id est, adulterinus. 5

Quod simplex non est, neq; syncerum, id vulgato verbo Græci κίβδηλον vocant. Hinc ducto vocabulo, quod aliud præ se ferant, aliud tegãt. παρὰ τὸ κεύθειν τὸ δῆλον. vel quòd Athenienses ob summum in Chios odium, sicui male vellent, huius nomen numismati solent insculpere, addita litera, ijsq; in terram abiectis dira imprecari. παρὰ τὸ τοὺς χίους βδελύττειν. Sed proprie numum subæratũ, κίβδηλον appellant: & κιβδηλίαν, insynceritatem, seu corruptelam: velut Aristophanes,

Πολλὴν ἀφῶλε τοῦ βίου κιβδηλίαν. id est, Corruptionem vitæ ademit plurimam.

Et κιβδηλεύειν, corrumpere fuco: & qui pallent, κιβδηλιῶντας appellant, quòd aliquid morbi vitijue subesse videatur. Quemadmodum in numis quoq; color nonnunq̃ arguit fucum. Conueniet igitur

in amicitiam insynceram & fictam, aut in hominem blando vultu, sed animo virulento: aut in eum qui sanctimoniam habitu præ se ferat, cum vita sit impia: veluti Pisides, citante Suida,

Γραμμάτων πάντων δύο : Rerum duarum prorsus vnus author est,
Κίβδηλός ἐστι ἐργάτης εἷς, ὡς λόγος. id est, Vulgo vt loquuntur, quisquis insyncerus est.

Aut in orationem insynceram, vt Plato lib. De legibus 5. τὰς δ' αὖ τιμὰς δεῖ σκοπεῖν καὶ τούτων τίνες ἀληθεῖς, καὶ ὅσαι κίβδηλοι. id est, Rursum honores oportet considerare, quinam ex his veri sint, qui adulterini. Rursum eodem lib. ὅπως μήτε αὐτὸς κίβδηλός ποτε φανεῖται ὁτῳοῦν, ἁπλοῦς δὲ καὶ ἀληθὴς ἀεί. id est, Vt neque ipse adulterinus aliquando cuiquam appareat, sed simplex & verax semper. Hoc igitur à numis traductum, si ad diuersas res traducatur, prouerbiale fiet. Sed huius rei mentionem fecimus in prouerbio πονηροῦ κόμματος.

6

Nemo malus hoc sciet.

Οὐδεὶς κακὸς εἴσεται τοῦτο. id est, Nullus malus hoc sciet. quoties rem egregiam & cognitu dignam significamus. Plato De legibus lib. 5. ὅσον γὰρ δὴ τὸ νῦν ἐπιταττόμενον ἀγαθὸν ὂν τυγχάνει πάσαις ταῖς πειθομέναις πόλεσιν, τὴν ἑπομένην κατασκευὴν προσλαβὸν, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν οὐδεὶς εἴσεταί ποτε κακὸς ὤν, ἀλλ' ἔμπειρός τε καὶ ἐπιεικὴς ἔθεσι γενόμενος. id est, Quantum enim bonum sit, quod nunc præcipitur, omnibus rebus publicis, si modo paruerint, ordinem & apparatum adducens, nullus vnquam iners & malus cognoscet, quemadmodum veteri prouerbio dicitur, verum & peritus, & moribus æquis præditus. Huic confine est, quod idem posuit in Lachete, οὐ πᾶσα ὗς τοῦτο εἴσεται. id est, Non sus quiuis hoc norit. Natum apparet à mysterijs deorum, quæ non nisi ab initiatis ac puris cognosci fas erat.

7

Mœnia ferrea, non terrea.

Plato lib. De legibus sexto, περὶ δὲ τειχῶν ὦ μέγιλλε, ἔγω γ' ἂν τῇ σπάρτῃ ξυμφεροίμην, τὸ καθεύδειν ἐᾶν ἐν τῇ γῇ κατακείμενα τὰ τείχη, καὶ μὴ ἐπανιστάναι τῶνδε ἕνεκα. καλῶς μὲν καὶ ὁ ποιητικὸς ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὑμνεῖται, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη, μᾶλλον ἢ γήϊνα. id est, De mœnibus autem ô Megille quidem cum Sparta consenserim, vt mœnia videlicet humi deposita, dormire sinamus, neque huius rei gratia rursum velimus excitare. Recte quidem & poeticum dictum super his canitur, Mœnia ærea magis ac ferrea esse oportere quàm terrea. Prouerbio iactatum fuisse videtur, & habet velut ti ænigmatis figuram. Innuit autem, nõ oportere tutamentum ciuitatis in mœnibus collocare, sed in viris armatis, quorum consensus murorum inexpugnabilium vice, ciuitatem optime tuetur. Alludit autem Plato ad apophthegma Laconicum, cuius meminit Plutarch. Equidem arbitror & Horatiũ huc leuiter allusisse, cum ait, Hic murus aheneus esto.

8

Nemo nos insequitur.

Plato libro De legibus decimo. ὡς οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μήκος. οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς τὸ λεγόμενον ἐπείγων διώκει. id est. Nam in præsentia nihil est cur breuiloquẽtiam prolixitati anteponamus. Quandoquidem nemo nos insequitur, qui festinare compellat, quemadmodũ vulgo dicunt. Hoc parœmiæ etiam hodie tritum manet, cum significant liberum esse, diutius in re quapiam immorari: Nemo nos, inquiunt, impellit.

9

Mare proluit omnia mortalium mala.

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά. id est, Hominum vniuersa proluit pelagus mala. Refertur ab Eustathio in primum Iliadis Homericæ. Extat autem apud Euripidem in Iphigenia Taurica. Natum est ab euentu huiusmodi. Refert Diogenes Laertius, Euripidem Platoni comitẽ fuisse peregrinationis, cum Aegyptum adiret: vbi cum morbo suo corriperetur, comitiali, ni fallor: sacerdotes Aegyptij mersione marina sanarunt hominem. Hinc postea versiculum hũc cõposuisse.

Κλύζει θάλασσα πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Tanquam aqua marina morbis omnibus mederetur. Quin hodie morsos à cane rabido, si nouies mergantur in mare, putant à rabie liberari,

10

Canere de Telamone.

Ἄδειν τὰ τελαμῶνος. id est, Canere cantionem Telamonis. De querulo sermone dictum prouerbium, quòd Telamon impotentius fleuerit Aiacem filium perisse apud Troiam, præsertim hoc genere mortis. Eustathius enarrans carmen illud Homericum, quod est in Catalogo nauium,

Αἴας δ' ἐκ σαλαμῖνος ἄγεν δύο καὶ δέκα νῆας.

Commemorat hanc parœmiam: καὶ τὸ ἄδειν τελαμῶνος παροιμιακῶς λεχθὲν ἀπὸ σκολίου μέλους οὗ ἡ ἀρχὴ, παῖ τελαμῶνος αἶαν αἰχμητά. id est, Et quod prouerbio dicitur canere cantionem Telamonis, ab

obliquo cantu, cuius initium, Fili Telamonis Aiax belliger. Simillimum est illud, quod alibi retulimus, ἀδμήτου μέλος καὶ ἁρμοδίου μέλος. id est, Admeti cantilena & Harmodij cantilena.

11

Argiua calumnia.

Ἀργεῖαι φωραί. id est, Argiua insectatio, de calumniosis & delatoribus dici solitum. Nam Argiuos olim notauit antiquitas, tanquam sycophantas & litium auidos. Testis Eustathius in Catalogum nauium, adagium ex Pausania citans. Testis & Diogenianus in Collect.

12

Initio confidens, in facto timidus.

Eustathius enarrans septimum Iliados librum, huiusmodi refert parœmiam. Θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐκ πολλοῦ κακός. id est, Audax ante negotium plerunq; ignauus. Citat idem ex Epicarmo, κακὸς θαῤῥεῖ μάλ᾽ αὐτόθεν, ἔπειτα δὲ φεύγει. id est, Ignauus statim admodum de se confidit, post autem fugit. Videmus hoc vsu venire vulgo, vt qui sunt audacissimi, & magniloquentissimi prius quàm appareat periculum, vbi res virum postulat, ibi sint animi nullius.

13

Γοργὸν βλέπειν.

Γοργὸν βλέπειν. aliquoties apud Lucianum, pro acribus oculis tueri. Sumptum è fabula Persei & Gorgus. γοργὸν dictum putant παρὰ τῆς ὀργῆς, quòd irati acribus oculis obtueantur. Item Homerus Iliados Θ, de Hectore,

Γοργοῦς ὄμματ᾽ ἔχων ἠδὲ βροτολοιγοῦ ἄρηος. id est,
Gorgoneis oculis, quales & Martis atrocis. μανικὸν βλέπειν aliàs commemorauimus.

14

Tolle digitum.

Αἶρε δάκτυλον. id est, Tolle digitum: victum te fatere. Nam hoc signo qui in conflictu succubuisset, τὴν ἧττην agnoscebat. Persius in Satyra quinta:

Nil tibi concessit ratio? digitum exere, peccas.

Cognatum illi quod alio dictum est loco, Dare herbam. Huc ni fallor, respexit diuus Hieronymus in dialogo Luciferiani & Orthodoxi, cum ait: En tollo manum, cedo, vicisti. Athen. lib. 6. ex Antiphane refert hos versus, in tragicos poetas,

Ὅταν μηδὲν δύνωντ᾽ εἰπεῖν ἔτι,	Vbi nil habent quod dicere queant amplius,
Κομιδῇ δ᾽ ἀπειρήκασιν ἐν τοῖς δράμασιν,	Sed prorsus hærent explicanda in fabula,
Αἴρουσιν ὥσπερ δάκτυλον τὴν μηχανήν. id est,	Repente tollunt machinam digiti vice.

Paulo aliter vsus videtur M. Tullius libro in Verrem sexto. Accurrunt tamen tutores, digitum tollit Iunius patruus. Nam hic videtur esse gestus comprobantis, aut se profitentis emptorem, siue conductorem. Siquidem & hoc pacto olim ferebantur suffragia, & in auctionibus eodem, qui volebat, declarabat se emptorem aut conductorem.

15

Videberis me videns, planè Martem videre.

Βλέπειν γὰρ ἀντικρὺς δόξεις μ᾽ ἄρην. id est, Martem videre me, videberis palàm.

De his qui se strenue pollicebantur opitulaturos, ac Martem quendam acturos. Est alicubi apud Aristophanem: nam locus nondum occurrit.

16

Bos in ciuitate.

Βοῦς ἐν πόλει. id est, Bos est in ciuitate. Dicitur vbi quis ad nouos honores euehitur. Lysias bouis imaginem æream in arce collocauit Athenis. Ea res in vulgi iocum cessit: nam in agris boum vsus est, non in vrbibus. Quadrabit & in eos qui præter meritum euehuntur ad summos honores: veluti cum scortator indoctus fit episcopus aut abbas.

17

Brasidas quidem vir bonus.

Βρασίδας μὲν ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἁ δὲ λακεδαίμων πολλοὺς ἔχει κάῤῥονας. id est, Brasidas vir bonus quidẽ ille, sed Lacedæmon multos habet præstantiores. Aduersus eos qui se non modo primas, verumetiã solos existimant. Natum ex apophthegmate, quemadmodum docet Plutarchus in Laconicis, & itẽ in vita Lycurgi. Finitimum illi, Multi Manij Ariciæ.

18

Hedera post anthisteria.

Κισσὸς μετ᾽ ἀνθεστήρια. id est, Hedera post anthisteria. Cum serò quippiam adhibetur: nam hinc habent nomen hederæ, quòd eo mense plurimæ è terra efflorescant. Apparet in ijs ludis morem fuisse coronari hedera. De anthisterijs, id est, floralibus festis diximus in prouerbio, κᾶρες θύραζε, id est Cares foras: videntur illa fuisse quæ Latini vocant Bacchanalia. Hedera autem Baccho sacra erat, vnde κιττοφόροι dicti, qui in ludis illis ferebant hederas. Conuenit cum eo quod alibi retulimus, μετὰ τὴν ἑορτήν, id est, post festum.

Ex academia venis. 19

Ἀκαδημίηθεν ἥκεις.id est,Ex academia venis.De seuero & composito seu docto.Sumptum à Plato
nis schola, Quanquam & per ironiam torqueri poterit in fastuosum, & vultu tetrico philosophum
agentem.Quin Athen.lib.12.significat dictum in nitidos & cultu insigni,quòd his Plato delectare
tur munditijs.Ita Aristophanes philosophum elegantius cultum vbi depinxisset, apud hunc ipsum,
τί μακρὰ δεῖ λέγειν; ὅλως αὐτὴν ὁρᾶν γὰρ τὴν ἀκαδημίαν δοκῶ.id est,Sed quid necesse est plura dicere?
ipsam videre videor mihi academiam. 20

Senem erigere.

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον ὃς νέος πέσοι. id est, Erigere durum est,qui cadat iuuenis,senem.
Haud facile dediscuntur à senibus vitia,quæ pueri didicerint,& in omnem inhæserint vitam. Et ta
men in senecta quoq; conandum,vt vitijs careamus,quantumuis inhæserint. 21

Terra defossum habes.

Γῆ κρύψας ἔχεις.id est,Terra defossum habes.In eum qui non impertit,neq; profert suas dotes.Sũ
ptum ab auaris,thesaurum humo defodientibus. Quod apud Plautum facit Euclio. Itidem Ho
ratius in Epodis: Haud parauero,
Quod aut auarus vt Chremes terra premam,
Discinctus aut perdam vt nepos. 22

Senescit bos.

Γηρᾷ ὁ βοῦς,τὰ δ' ἔργα πολλὰ τοῦ βοός. id est, Bos consenescit,at opera multa sunt bouis.
Cum ob ætatis imbecillitatem aliquis inutilis redditur ad obeundum munus. Nam diuitum vul
gus haud aliter ministris vtitur,quàm equis & canibus aut paulo etiam inhumanius,dum vsui sunt,
alliciunt:vbi senuerint,reijciunt. Vnde consultum est,vt vnusquisq; sibi paret,quo senectutem suam
commodius foueat,alatq;:ne tum cogatur ex aliena liberalitate pendere,cum à nemine non conté
netur. Ac meminerit Diogenis apophthegmatis,qui rogatus,quidnam esset in hac vita calamitosis
simum,respondit,γέρων ἄπορος.id est,Senex egens. 23

Sus acina dependes.

Ἀποτίσεις χοῖρε γίγαρτα. id est, Acinos sus improba pendes.
Lues quod admisisti,reddes quod abstulisti, non sine fœnore. Quadrabit, vbi pusillum commo
di magno dependitur malo. Natum apparet à rustico quopiam, qui verbis hisce comminatus sit
sui pascenti racemos. 24

Dum cessat boreas.

Aristoteles in Problematis sectione 26.problemate 47.iuxta Theodori supputationem, testatur
hunc versiculum prouerbio celebrem fuisse:
Ἀρχομένου τε νότου,καὶ λήγοντος βορέαο. id est, Surgit vbi notus exoriens,boreasq; residit.
Quo significabant tempus opportunum prosperæ nauigationi. Subauditur enim δεῖ πλεῖν, siue εὖ
πλεῖν,propterea quòd auster minus vehemens oritur,desinit autem perquam vehemens: diuersum
accidit in Aquilone.Atq; huius rei philosophus causam admodum probabilem reddit.Nos enim,in
quit,ad septentrionem potius quàm ad meridiem vergimus,& aquilo flat à septentrionibus,auster à
meridie. Hinc fit, vt ille statim vehementior proxima inuadat loca, deinde vehementiam suam ad
longius remotos transferat,propinquis ortui mitior. Hic ediuerso,ad meridiem positos, primum vr
geat:post,vbi præteriit, mitior ad nos veniat.Licebit & longius detorquere prouerbium, nec id sine
gratia,siquando significabimus,tempus adesse commodum & aptum gerendæ rei,vt cum illo con
gruat,quod alibi positum est: Cum pluit,molendum. 25

Inuulnerabilis vt Cæneus.

Ἄτρωτος ὑπάρχεις ὡς καινεύς. id est,Inuulnerabilis es vt Cæneus. De his, qui lædi non possunt.
Est in poetarum fabulis,Cæneum munere Neptuni nullo telo violari potuisse. Cæterum iuxta fidẽ
historiæ,Cæneum Thessalum quempiam aiunt fuisse,rei bellicę cum primis peritum,adeo vt cum
multis præliis interfuisset,nunquam vulnus acceperit. Deniq; cum Lapithis auxilium ferret aduer
sus Centauros,deprehensus solus,ab hostium multitudine obruptus est,citraq; corporis vulnus extin
ctus. Itaq; Lapithæ,cadauere integro reperto,sparserunt rumorem,Cæneum in omni vita inuulnera
bilem fuisse. Venustius enuntiabitur per comparationem. 26

Sale perunctus hic adiuuabitur.

Ἁλσὶ διασμηχθεὶς ὄναιτ' ἂν οὑτοσί. id est, Acri salę hic perlutus adiuuabitur. 28

In eos dicebatur, qui vel ætate vel vino delirarent. Quidam ab vtribus translatum existimant, qui sale loti redduntur meliores, quòd salis acrimonia, coriorum crassitudinem emendet. Itidem temulentia laborantes mos erat sale & oleo perungere, id aduersus ebrietatem remedium existimabatur. Quidam à vasis testaceis ductum malunt, quæ sale imbuuntur, quo fidelius contineant liquorem infusum. Sumptum est autem prouerbium ex Aristophanis Nebulis.

Hæc iustitia. 27

Αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν οἳ ὄλυμπον ἔχουσι. id est,
Diûum Hæc iustitia est, magnus quos claudit Olympus.
Dici solitum, quoties pœnas darent scelesti, veluti dijs ipsis vltoribus. Sumptum est ex Hom.

Atqui non est apud aram consultandum. 28

Ἀλλ᾽ οὐδὲν δεῖ πρὸς τὸν βωμὸν τὰς ἐπινοίας, id est, Atqui nihil opus iuxta aram cogitare. Consultandum antequam incipias, in ipso negotio sera consultatio. Sumptum à sacrificis, qui pro ritu sacrorum omnia præparant, prius quàm accedant ad aram. Nam in ipsis sacris periculosum existimabatur, siquid parum rite dictum ac factum fuisset à sacerdotibus aut patrimis ac matrimis. Declarat M. Tullius in oratione De responsis aruspicum. An si ludus constitit, aut tibicen repente conticuit, aut puer ille matrimus & matrima si terram non tenuit, aut thensam, aut lorum omisit, aut si ædilis verbo aut mutu aberrauit, ludi sunt non rite facti?

Mars haud concutit sua ipsius arma. 29

Ἄρης τὰ αὑτοῦ ὅπλα οὐ σαλεύει. id est, Mars sua ipsius arma non iactat. Commode feruntur quibus assueuimus, quæque nobis quadrant, etiam si sint grauissima. Iactamus enim, quod incommode ferimns. Vnde Iuuenalis:
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Ita studiorum labor qui occideret athletam, non grauat eruditum.

Smaragdus in luce obscurus. 30

Ἀρίγνωτος σμάραγδος, ἐν μὲν τῷ φάει σκοτεινός. id est, Insignis smaragdus, in luce quidē obscurus. In eos iaci solitum, qui præpostere ibi semet occultarent, vbi maxime conueniebat edere virtutis specimen. Plinius inter smaragdorum varietates commemorat, qui dicti sint cæci, quòd colore sint obscuriore. Id vitij magis in sole deprehenditur, cum ingens color ille suauiter virens, nec sole mutetur, nec vmbra, nec lucernis, ac nec aquis quidem, quemadmodum idem docet Plinius lib. 37. cap. 7.

Martis pullus. 31

Ἄρεος νεοττόν. i. Martis pullum, vocant ad bella magnopere propensum. Aristophanes in Auibus,
Ἄρεος νεοττός, ὦ νεοττὲ δέσποτα. id est, Pullus gradiui, ô pulle rector atq; here.
Sentit autem de gallo, qui quòd omnium auium sit pugnacissimus bellacissimusq;, vnde & crista & calcaribus armatus est, Marti sacer est. Vel quòd is olim fuerit adolescens Marti in delitijs habitus, qui consueuerit obseruare Marte cum Venere cubante, nequis deorum interueniret. Deinde cum illo dormiente sol aduenisset, Marsq; turpiter esset deprehensus, iratus Gallum adolescentem in auē commutauit, manentibus etiamnum pristinæ naturæ vestigijs. narrat hāc fabulam Lucianus in Gallo. Prouerbij meminit & Lartius in vita Diogenis Cynici.

Vtrem mergis vento plenum. 32

Ἀσκὸν βαπτίζεις πνεύματος πλήρη. id est, Vtrem mergis vēto plenum. Competit in eum qui frustra conatur, vt qui castigat inemendabilem, quòd inflatus vter quantumuis immergas, rursum emicet. Natum videtur ex oraculo Sibyllæ, quod illa edidit de ciuitate Atheniensi,
Ἀσκὸς βαπτίσῃ, δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἐστί. id est, Vter tingeris, sed mergere nemo valebit.

Durus alloquijs. 33

Ἄτηκτος ἄνθρωπος προσηγορήμασιν. id est, Immobilis siue inflexilis alloquio. Ductum à cera, quæ tractando mollescit. ἄτηκτον autem dicitur, quod non queat liquefieri. Competet igitur in hominem inexorabilem.

Profectus ad apaturia. 34

Ἀπιὼν ἐς ἀπατούρια ἀπανῆκ᾽ ἐς θαργηλιῶνα. id est, Profectus ad apaturia, redijt Maio. Dici solitum in eos qui licentius immorarentur negotio cuipiam. Athenis festum erat, quod Apaturia vocabant, id triduo peragebatur. Primum diem appellabant δόρπειαν, propterea quòd sub noctem conuenientes φράτορες conuiuium agerent: secundum appellabant ἀνάῤῥυσιν, quòd in eo rem diuinam facerent Ioui Phratrio, ac Mineruæ: tertium κουρεῶτιν, quo iuuenes & puellæ in gentem transcriberētur. Meminit

Suidas copiosius de hoc festo: verum ea non multum attinent ad explicandum prouerbium.

35

Ego tibi de allijs loquor, tu respondes de cepis.

Εγὼ σκόροδά σοι λέγω, σὺ δὲ κρόμμυ᾽ ἀποκρίνεις. id est, Ego tibi loquor de allijs, tu respondes de cepis. Simillimum illi, ἄμας ἀπῄτουν, cum aliud respondetur quàm rogaris, vel contrà cum inepte respōdetur inepte sciscitanti, Confinia sunt inter sese cepe & allia.

36

Aurificem te futurum credebas.

Χρυσοχοήσειν ᾤου. id est, Aurificem te futurum arbitrabare. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Inualuerat aliquando fama apud vulgus Atheniensium, in Hymetto monte magna auri fragmenta videri, quæ à formicis illis pugnacibus seruarentur. Itaque quidam creduli sumptis armis exierunt illas expugnaturi: qui cum re infecta, frustraque sumpto labore redirent in vrbem, irrisi sunt à cæteris ciuibus illud obiectantibus. σὺ δὲ ᾤου χρυσοχοήσειν. id est, tu credebas te fusurum aurū. Meminit huius rei Eubolus in fab ula cui titulus Glaucus,

Ημεῖς ποτ᾽ ἄνδρας κεκροπίδας ἐπείσαμεν,
Λαβόντας εἰς ὑμηττὸν ἐξελθεῖν ὅπλα,
Καὶ σὺ ἀθῆ μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν,
ὡς χρυσοτεῦκτα ψήγματος πεφηνότος. id est,
Quondam viris nos Cecropidis persuasimus,
Sumptis vt armis montem Hymettum incurrerent:
Contraq; formicas cibaria tridui
Ferrent, velut fragmentula auri fusilis Apparuissent.

In penultimo versu aut mendum est, aut defectus: fortasse pro συ, legendum σῖτον. Ita certe constabit versus,

Καὶ σῖτον ἀθῆ μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν,

Extat & apud Platonem lib. De repub. 5. τί δὲ ἦν ὁ σὸς θρασύμαχος, χρυσοχόης, εἰς τοῦδε νυνὶ ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ᾽ οὐ λόγων ἀκουσόμενος. id est, Quid autem erat tuus Thrasymachus, si auri fusor, ad eos qui nunc hic sunt aduenisset, ac non potius rationes auditurus. Aeschines, ἀποφοιτήσας ὡσὶ τούτῳ δῆλον ὅτι χρυσοχοεῖν ἐμάνθανεν, ἀλλ᾽ οὐ τὸ προκείμενον αὐτῷ πράττειν ἢ πάσχειν. id est, Cum hinc se subduxerit, perspicuum est quòd aurum fundere didicit, potius quàm id facere patiue, quod ipsi propositū erat. Parœmia conueniet vbi quis ingentes spes animo concepit, sed discedit frustratus. Quod ferè solet accidere ijs, qui suo sumptu mittunt, qui terras peruestigent incognitas, aut qui in fornaces alcimisticas omnia sua profundunt.

37

Seiuncta sunt Merrhæ ac Siloam fluenta.

Χωρὶς τὰ μερρᾶ καὶ σιλωὰν ῥεύματα. id est, Seiuncta sunt Merrhæ ac Siloam flumina. De longo interuallo dissitis inter sese: veluti siquis dicat, inter amicum & adulatorem plurimum interesse. Finitimum illi, χωρὶς τὰ τῶν μυσῶν καὶ φρυγῶν. id est, Separatæ sunt possessiones Mysorum & Phrygum. Apparet neotericum esse prouerbium, & haud scio an ab Apostolio additum ex literis Ecclesiasticis. Siquidem Merrha vocatur locus in quo Moses aquas pestilentes & amaras, iniecto ligno dulces reddidit, ac salubres, Cæterum ad aquas Siloam missus est à Iesu cæcus Euangelicus, quò visum reciperet. Vnde apparet salutares fuisse dissimillimas aquis Merrhæ.

38

Ψευδόπυρα.

Ψευδόπυρα οἷον τὰ σά. De minis ac terriculis inanibus: aut cum ostenditur arte periculum, cum re nullum sit periculum. Translatum à militari astutia, qua fit, vt ad territandos hostes noctu diuersis locis ignes incēdant, vt ingens exercitus esse credatur. Eos ignes adsimulatos, ψευδόπυρα vocant. Nō habebit prouerbij gratiam, nisi transferas ad eos qui fumis verborum territare student aliquem, aut in fraudem illicere. Sic enim interdum falluntur & nautæ.

39

Psyra Bacchum.

Ψύρα τὸν διόνυσον. id est, Psyra Bacchum. Stephanus & Suidas citant è Cratino, ψύρα τὸν διόνυσον ἄγοντες. id est, In Psyra Bacchum ducentes. Rursum ἐν νεμέσει, ψύρα τε τὴν σπάρτην ἄγεις. id est, Et in Psyra Spartam ducis. Annotatum est & ab Hermolao Barbaro. Dictitatum adagium, vbi vinum appositum in conuiuio nemo gustat: aut de sordido apparatu. Psyra pusilla quæpiā insula est haud procul à Chio, in qua vinum non prouenit. Meminit & Strabo libro 14. Hanc Homerus Odysseæ Γ. ψυρίην appellat. In Græcorum commentarijs reperi scriptum aliquoties ψυρᾶ, finali circunflexo, sed mendose, ni fallor.

Caput

Caput vacuum cerebro. 40

ὢ οἵα κεφαλὴ, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει.id est, O quale caput,& cerebrum non habet. De his qui corporis specie præcellunt,ingenio carentes. Natum ex apologo,qui circumfertur inter Aesopicos. Vulgo quoq; væcordibus & insipidis,aiunt cerebro vacuum esse caput.

Crudelis Bacchus. 41

Ὠμηστὴς διόνυσος.id est;Crudelis Bacchus. Baccho quondam viuos homines sacrificari mos erat. Vnde in crudeles conuenit,siue quòd temulentia reddat feroces & immites.

Hoc calciamentum consuit Histiæus,Aristagoras induit. 42

Τοῦτο ὑπόδημα ἔῤῥαψε μὲν ἱστιαῖος,ὑπεδύσατο δ' ἀρισταγόρας.id est,Hoc calciamentum Histiæus quidem consuit,cæterum Aristagoras induit. Diogenianus admonet dici solitum in eos, qui callide sua malefacta in alios reijciunt. Adagium natum est ex huiusmodi historia : Histiæus quispiam patria Samius,Dario amicus,ab eodẽ in Persidem missus est:illic diutius cõmoranti incessit patriæ reuisendæ desiderium:verũ cum à rege commeatum impetrare nõ posset,scribit ad Aristagorã ex fratre nepotem,vt Iones ad defectionem solicitaret,videlicet vt hac occasione dimitteretur. Excogitauit autem nouum literarum transmittendarum genus,cuius meminit & A. Gellius Noctium Atticarũ lib.17.cap.9. Seruo cuidam spectatę fidei,diu oculos ægros habenti,capillum ex omni capite,tanquã medendi causa deradit, caputq; eius leue literarum formis compingit. His literis quæ voluerat, scripsit:hominem postea quoad capillus adolesceret,domi continet:renatis pilis,ad Aristagorã mittit. Et cum ad eum veneris,inquit.mandasse me dicito,vt caput tuum sicut nuper egomet feci,deradat. Seruus vt imperatum erat,ad Aristagoram venit,mandatum domini adfert. Is non esse frustra ratus,capite deraso literas legit,ac mente Histiæi cognita,totam fermè Ioniam ad defectionem traxit. Darius posteaquam hæc cognouisset,desciuisse Iones,Histiæum in consilium adhibet,quem potissimũ in Asiam mittere oporteat ad res componendas. Is persuadet vt sese mittat,vtpote idoneum ad sarciẽdam defectionem Ionum. Itaque posteaquam in Asiam deuenisset,iamque in suspicionem venisset Sardium præfecto,tanquam author huius motus fuisset,hoc audiuit ab eodem, οὕτω τοι ἱστιαῖε ἔχει κατὰ ταῦτα τὰ πράγματα,τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔῤῥαψας μὲν σὺ,ὑπεδύσατο δ' ὁ ἀρισταγόρης. Sic hæ res habent Histiæe:tu quidem calceum hunc consuisti,cæterum Aristagoras induit. Meminit & Herodotus 5.& lib.6.in hunc modum efferens quemadmodum retuli. Significabat autem eius consilij primum fontem & authorem fuisse Histiæum,administratorem Aristagoram. Ea vox deinde,vt fit,vulgo cognita,commenti nouitate in populi fabulam abijt. Videtur magis conuenire,quoties in astutijs & improbis consilijs alteri alter auxilio est,mutuaq; opera sese iuuant. Nam dare consilium,est tanquam calceum,consuere,vti consilio & exequi,est velut induere calciamentum.

Quod non posuisti,ne tollas. 43

Ἃ μὴ κατέθου,μὴ ἀνέλου.id est, Quæ nõ deposuisti,ne sustollas. Citatur à Platone lib. De legibus 11. tanquam ex poeta quopiam. Laertius refert inter Solonis leges,sentiens opinor de terminis agrorum non mouendis,quos maiores fixissent. Conuenit in furaces,& in eos qui repetunt quod non crediderunt:item qui sibi postulant acceptum ferri,quod non præstiterunt.

Bulbos quærit. 44

Βολβοὺς ζητεῖ.id est,Bulbos quærit. Iocus prouerbialis in eos qui iuxta Persium.

Obstipo capite defigunt lumina terræ.

Plutarchus in Symposiacis,καὶ γὰρ ὁ γελώμενος οὑτοσὶ καὶ παροιμιώδης,ἔφη,βολβὸς οὐ μικρότητι διαφεύγει τὸν κεραυνὸν,ἀλλ' ἔχων δύναμιν ἀντιπαθῆ,καθάπερ ἡ συκῆ καὶ τὸ δέρμα τῆς φώκης. id est, Etenim ridiculus iste, inquit, & prouerbio obnoxius bulbus haud ideo fulmen effugit, quòd pusillus sit, sed quòd vim habeat contrariam fulmini,quemadmodum & ficus arbor,& vituli marini pellis. Porrò risus prouerbialis, de quo meminit Plutarchus, sumptus est,vt opinor, ex Aristophanis Nebulis,vbi Strepsiades Socratis ingrediens scholam, admiratur discipulos Socratis prono capite terram spectantes. Respondentiq; cuipiam,

Ζητοῦσιν οὗτοι τὰ κατὰ γῆς. Βολβοὺς ἄρα
Ζητοῦσι;μή νυν τοῦτό γε φροντίζετε.
Ἐγὼ γὰρ οἶδ' ἵν' εἰσὶ μεγάλοι καὶ καλοί. id est,

Quærunt habet quæ terra. Strepsiades. Bulbos scilicet
Quærunt,rei sed cura nequid istius
Vos angat,ego enim noui vbi sint magni & boni.

Quod siquis malit referre ad id, quod est apud eundem poetam in Pluto, ταυτὸν θύμον φαγόντες, id est, Qui easdem mecum cepas edistis, equidem haud magnopere repugnarim. Significat autem tenues amicos, quiq; vt ait Terentius, paupertatem vnà tulerunt grauem. Persius item Satyra quarta, de sordido & impendio tenaci, parcoq;,

Hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens
Cepe, & farratam pueris plaudentibus ollam.

Extat apud eundem Aristophanem in Concionatricibus & alius de bulbo iocus, huiusmodi. κατεφαγὼν βολβῶν χύτραν. id est, Qui deuorauit bulborum ollam. Verba sunt aniculæ ad iuuenem detrectantem coitum, quòd vnus duabus par esse non posset, καλῶς, inquit, ἐπειδὰν καταφάγῃς βολβῶν χύτραν. Nam bulbos irritare venerem testatur & Martialis:

Nil aliud bulbis, quàm satur esse potes. Et Columella in carmine.
Iam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sunt autem multæ bulbi species, sed omnes, inquit Dioscorides lib. 2, habent acrimoniam, & calore venerem stimulant, quemadmodum eruca, de Columella,

Excitet vt veneri tardos eruca maritos.

Suidas duo de cepis adagia refert, κρόμμυα ἐσθίειν, id est, Cepas edere, & κρομμύων ὀσφραίνεσθαι, id est, Cepas odorari, quæ suo reddidimus loco.

45

Exacta via viaticum quærere.

Seneca in libello De moribus. Quid enim stultius est, quàm, quod dici solet, via deficiente, viatici quærere, aut augere? Quadrat in senes auaros. Laborat enim ea ætas plerunq; hoc vitio: vt quo minus superest vitæ, hoc magis sit de victu solicita. Contra iuuentus, huius studij vel maxime negligẽs est. M. Tullius in Catone Maiore. Auaritia vero senilis quid sibi velit, non intelligo. Potest enim quicquam esse absurdius, quàm quo minus viæ restat, eo plus viatici quærere?

46

Ventis tradere.

Ventis tradere, pro eo quod est, obliuisci, atq; ex animo eijcere. Seruius prouerbialem figuram admonet esse. Vergilius in decimo Aeneidos,

Nec ferre videt sua gaudia ventos. Idem alibi,
Sed auræ Omnia discerpunt. Rursus idem: Partim
Mente dedit, partim volucreis discerpsit in auras. Item Horat. in Odis,
Tristitiam & metus,
Tradam proteruis in mare Creticum Portare ventis. Ouidius,
Cunctáne in æquoreos abierunt irrita ventos?
Cunctáne letheis mersa feruntur aquis? Idem,
Quæ tibi sunt facienda tamen cognosce, nec Euris
Da mea nec tepidis verba ferenda Notis.

47

Os infræne.

Ἀχάλινον στόμα. id est, Os infræne, vocant os petulans, & maledicum. Sumpta metaphora ab equis, nullo fræno coercitis. Ita Plato libro De legibus 3. ἀχάλινα στόματα vocat, Euripidem opinor imitatus, qui in Bacchis,

Τῶν ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τε ἀφροσύνας τέλος δυστυχία

Esse scripsit, quemadmodum alibi meminimus. Plutarch. De liberis educandis ἀθύρωτον στόμα dixit, quasi ianitoris egens. Aristophanes in Ranis,

ἀνθαδόστομον Ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατές, ἀπύλωτον στόμα. id est,
Oris improbi, Infræne habentem intemperans, & ostij Os indigum.

Iulius Pollux docet id genus homines dici ἀθυρογλώττους, quam vocem vsurpat Euripides in Oreste:

Κἀπὶ τῷδ' ἀνίσταται	Sub ista surgit quispiam vir cuius os
Ἀνήρ τις ἀθυρόγλωσσος, ἰσχύων θράσει,	Carebat ostio, valens audacia,
Ἀργεῖος οὐκ ἀργεῖος ἠναγκασμένος,	Argiuus haud Argiuus, huc adactus est
Θορύβῳ δὲ πίσυνος, κἀμαθεῖ παῤῥησίᾳ	Turbæ obsequens, & imperita audacias
Πιθανὸς ἔτ' αὐτοὺς περιβαλεῖν κακῷ τινί. id est,	Qui orationis posset eloquentia
	Malo vel ipsos ptincipes inuoluere.

Sic Euripides depingit oratorem stolidum: sed vtinam hæc forma non competeret in tam multos concionatores, non Euangelicos, sed sycophanticos, ac meros adulatores.

Ego ac tu idem trahimus iugum. 48

Ἐγώ τε καὶ σὺ τὸν αὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν. id est, Idem egoq; tuq; ducimus pariter iugum. De his qui similibus vitijs aut malis obnoxij sunt. Non dissimile illi, In eadem es naui, quanquam hoc magis pertinet ad commune periculum. Plin. in Epist. alicubi dixit, ex æquo iugum ducere, pro eo quod est, negotij vices pariter sustinere. Translatum à bubus arantibus. Huc allusisse videtur Horat. libro Odarum primo,

Diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici,
Ferre iugum pariter dolosi.

Res indicabit. 49

Αὐτὸ δείξει, subaudi ἔργον. i. Res ipsa indicabit. Cum significamus experimento exituq; perspici sermonis veritatem. Vtitur Plato in Theæteto. Nam illic Socrates exhortans ad inquisitionem rei, ὁ τὸν ποταμὸν καθηγούμενος ὦ βελτιστε ἔφη, ἄρα δείξει αὐτό. καὶ τοῦτο ἐὰν ἰόντες ἐρευνῶμεν, τάχ᾽ ἂν ἐμπόδιον γενόμενον αὐτὸ φήνειε τὸ ζητούμενον, μένουσι δὲ δῆλον οὐδέν. i. Qui alijs per flumen ituris dux erat ô Theætete dicebat, ipsa indicabit. Et hoc si pergamus inquirere, fortassis apparebit qd nobis obstet. At si maneamus, nihil erit perspicuum. Natum videtur à casu. Quidam ingressurus fluuium vt alijs secuturis dux esset, percuntantibus illis an esset aqua profunda: respõdit αὐτὸ δείξει. id est, ipsa indicabit. Marsilius enim sic vertit, quasi subaudiendum esset ὕδωρ, in Platone, cum illic præcedat ποταμός. Suidas putat subaudiendum ἔργον, id est, ipsa res. Vsus est Aristophanes in Lysistrata,

Τοὔργον τάχ᾽ αὐτὸ δείξει id est, Res ipsa mox probabit.

Pindarus in Nemeis, ἐν δὲ πείρᾳ τέλος διαφαίνεται ὧν τις ἐξοχώτερος γένηται. id est, In experimento vero tandem apparet quibus sit aliquis præstantior. Huic finitimum, τὸ πρᾶγμα λέγει. id est, res ipsa loquitur, apud Lucianum in Toxaride: item illud Aristophanicum in Vespis,

Τὸ πρᾶγμα φανερόν ἐστιν, αὐτὸ γὰρ βοᾷ. id est, Res est palàm, quando ipsa per se clamitat.

Id imitatus M. Tullius in oratione quadam dixit, totã hominis effigiem, malitiã quandã clamitare.

Omissa hypera, pedem insequeris. 50

Ἀφεὶς τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκει. id est, Omissa hypera, pedẽ sectatur. Conuenit, vbi quis omissis his quæ magis ad rem attinebant, leuicula quæpiam curat. Hyperæ nauticis funes sunt, quibus antennarum cornua traducuntur. Pedem autem vocant imam veli partem. Verum hyperarum maximus vsus in nauigando. Suidas adagium citat ex Hyperide. Item qui scripsit scholia in Demosthenem, ex libro περὶ ταρίχους primo.

Beccéselenus. 51

Βεκκεσέληνος. Prouerbio dicebatur stupidus ac delirus, syderatus, aut admodum senex. Beccus Phrygum antiquissima lingua panem significat, authore Herodoto lib. 2. σελήνη lunam. Vnde Arcades, qui volunt mortalium omnium antiquissimi videri, προσέληνοι dicuntur tanquam antiquiores ipsa luna. Quod notans Apollonius libro Argonauticôn quarto,

Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Psammitichus autem rex hoc argumento deprehendit Phrygios omnium antiquissimos fuisse, quòd pueri qui nullam vocem hominis audierant, Becchum sonarent. Suidas hoc loco iocans, negat mirum videri debere, si caprarum vocem imitati sunt, qui fuerunt à capra nutriti. Nam id asserit Herodotus. Vtitur Plutarchus libro primo De vitis philosophorum, καὶ γὰρ πλάτων ὁ μεγαλόφωνος εἰπὼν ὁ θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον πρὸς ἑαυτοῦ ὑπόδειγμα, ὄζει λήρου βεκκεσελήνου, κατάγε τοὺς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητάς. id est, Etenim Plato vocalis cum ait, deus condidit mundum ad suam ipsius imaginem, olet delirationem Beccéselenam, quemadmodum loquuntur veteris comœdiæ scriptores. Sumptum est prouerbium ex Aristophanis Nebulis,

Καὶ πῶς ὦ μωρὲ σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε. id est,
Et quo pacto stolide tu & Saturnia olens, & Beccéselene.

Quo loco complura super hac dictione referuntur ab interprete, siquis forte requirit: ego quod ad adagij explanationem iudicaui fore satis, attigi.

Imperitus anaxyride indutus, omnibus id ostentat. 52

Ἀμαθὴς ἀναξυρίδα περιθέμενος, πᾶσι ταύτην ἐνδείκνει. id est, Imperitus subligaculum siue brachas indutus, passim eas ostendit. In eũ congruit, qui propter insolentiã, etiam ineptissimis rebus effertur. Nam rerum imperitis quicquid peregrinum ac nouum est, videtur elegans. Eruditi quidã putãt ana

xyridem Græcis dici,quas Latini vocant brachas siue fœminalia, quæ tegebant mediam corporis partem vnà cum fœminibus. Brachæ igitur Barbaricæ vestis genus erat, sed præcipue Gallorũ quo rundã: vnde & Gallia Bracha ta dicta est. Anaxyridẽ verò & Persis in vsu fuisse declarat Strabo. Vidimus & Venetiæ patritios iuuenes siquãdo peregrinantur,gaudere Gallicis subuculis, absque veste superiore,quod idem domi non faciunt. Quadrabit & in eos,qui sibi videntur aliquid, quòd Gallice loquantur inter Germanos,aut qui vocibus obsoletis,obscuris aut peregrinis venditant sese. Subolet hoc ab Apostolio additum ex huius ætatis adagijs.

53

Mineruæ suffragium.

Ἡ ἀθηνᾶς ψῆφος. id est. Mineruæ suffragium. De exacto iudicio, contrarium illi, ὡς ἔκρινεν, id est, sus iudicauit. Sed lepidius fiet,si per ironiam efferatur in stupidum & nullius iudicij hominem.

54

Per parietem loqui.

Διὰ τοίχου λαλεῖν. id est, Per parietem loqui. Dicitur qui ridicule quid facit. Siue quòd obstante pariete neuter alterum audit,siue quòd ad eum modum colloquuntur amantes: vt testatur Ouidius de Pyramo & Thysbe.

55

Interuallo perit fames,& optime perditur.

Διὰ μέσου καὶ λιμὸς ἔῤῥει καὶ κάλλιστ᾽ ἀπόλλυται. id est, Intercapedine optime perit fames. Mora multis rebus adfert remedium,& maxime iracundiæ. Inuenitur etiam hoc interpretamentum, vt sit sensus, Extincto famelico, fames item pereat necessum est.

56

Statuam faucibus colas.

Ἀνδριάντα γαργαλίζεις, id est, Statuam colas gutture. De re maiorem in modum absurda quæq; fieri nullo pacto possit: veluti siquis hominem præpotentem & inuictum frustra conetur opprimere: nec enim liquescit statua.

57

Insperabilem vitam viuis.

Ἀνέλπιστον βίον ζῇς. id est, Insperatam vitam agis. Sic enim loquuntur Attici, hoc est vitam mirificam, & quam ne sperare quidem auderet quisquam: aut in qua non spes alat animum, sed ipsæ res adsint. Extat apud Pindarum

58

Amens longus.

Ἄνους ὁ μακρός. id est, Amens qui longus: hoc est, quod vulgo dictitant, prælongis mentem deesse, pusillis nimium adesse animorum. Sumptum videtur ex Sophocle, apud quem hi versus sunt in Aiace flagillifero.

Οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς
Οὐδ᾽ εὐρώνωτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι,
Ἀλλ᾽ οἱ φρονοῦντες εὖ. id est,

Non enim his
Qui porriguntur mole vasta corporis,
Latoq; tergo, niti oportet maxime,
Verum mage illis, qui valent prudentia.

Videtur in eadem fermè sententia fuisse Homerus, Tydeum fingens corpore pusillo, cæterum strenuum. Sic enim ait Iliados E,

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής. id est,
Strennuus in pugna Tydeus, sed corpore paruus.

Idem habetur in obscœno carmine,

Vtilior Tydeus, quid, siquid credis, Homero
Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

Et apud Statium:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

59

Antiopæ luctus.

Ἀντιόπης θρῆνος. id est, Antiopæ luctus. Dici consueuit, vbi qui immerens calamitatibus affligitur, ex cu deinde malis eximitur. Natum adagium ab Antiopæ fabula, quæ Nyctei filia fuisse narratur. Ea cũ esset à ciue quodam vitiata, pater grauius irascens, ad fratrem Lycum mittit, vt de ea supplicium sumeret: at ille quòd vterum ferre videret, misertus pepercerat. Itaq; peperit Zethum & Amphionem, quos ille in montem abiecit. Erat autem huic vxor nomine Dirce, quæ simul atq; sensit virum suũ Lycum Antiopæ captum amore, puellam in montem abductam tauri ceruicibus alligat, suspensis à cornibus tedis ardentibus parans illam hoc exitij genere conficere. Verum ad vociferationem Antiopæ concursum est, cum à vicinis rusticis, tum ab Amphione Zethoq;, qui matrem agnitam eripiunt & à Dirce pœnas sumunt.

60

Fuge procul à viro maiore.

Ἀλεῦ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός. id est, Qui te fortior est, hunc tu vitare memento.

Caue à commercio potentium: habe commercium cum æqualibus. Etenim optimatum familiaritas, aut seruum facit & turpem: aut si nescias adulari periculis obijcit. Cum paribus vt multo suauior, ita tutior etiam vita est. Pindarus in Nemeis εἴδει δεκάτῳ, χαλεπὰ δὲ ἔρις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν κρεσσόνων. Graue certamen congredi cum hominibus potentioribus. Congruit cum eo quod alibi dictum est. Procul à Ioue & fulmine: & illo, Longæ regum manus. Herodotus in Vrania, καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆος ἐστὶ καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. id est, Etenim potentia regis supra hominem est & manus prælonga. Hoc magis conueniebat illi prouerbio, sed cum locus occurreret in Herodoto, typographus priores chartas absoluerat.

61 Absq; baculo ne ingreditor.

Ἄνευ ξύλου μὴ βάδιζε. id est, Absq; ligno ne ingrediare. Inermis ne sis. Verum semper ad manum sit, quo depellas, siquis fortè quærat lædere. Natum aiunt à Cleomene quodam Atheniensium duce. Is cum esset in insaniam versus, quod omnibus haberetur exosus, baculum gestans obambulare consueuit, quo propulsaret impetentes.

62 Omnem facultatem indutus est.

Ἅπασαν τὴν οὐσίαν ἠμφίεσται. id est, Vniuersam substantiam indutus est. De paupere, qui præter vestitum nihil præterea rerum possidet: alioquin ἀνέστιος καὶ ἄνολβιος. Quod quidem & hodie vulgato ioco dicunt, ad hunc modum: cum subsilio facultates omnes meæ commouentur. Notum illud Biantis philosophi dictum: Omnia mea mecum porto. Plautus in Rudentibus,

Hoc quod induta sum, summæ opes.

63 Hostis non hostis.

Ἀπόλεμος πολέμιος. id est, Citra bellum hostis. Dicitur qui nulla lacessitus iniuria, tamen quæ sunt hostium facit, aut qui pacis obtextu facit hostilia. Conueniet etiam in illos qui prius quàm expostulauerint de iniuria cum amico, iam lædunt inimice.

64 Nephasti dies.

Ἀποφράδες ἡμέραι. id est, Nephasti dies. Olim vocabātur inauspicati, & quibus publica nō licebat agere. Vnde receptum, vt homines inuisos ac detestandos, ἀποφράδας appellarent. Testis Lucianus in huius vocis calumniatorem. Apud Atticos huiusmodi dies erant septem, quibus inferiæ peragebātur manibus eoq; habebantur inauspicati. Ad hæc veterum superstitio sibi persuasit, & lunæ certos dies sinistri auspicij esse, veluti lunæ senescentis, quartam, quintam & secundam, quos & ἀποσκάδας appellabant. Rursus dies in quibus rei capitis damnabantur ἀποφράδας veluti funestos. Postremo dies insigni quapiam calamitate funesti ἀποφράδες dicti sunt. Horatius, Ille & nephasto te posuit die. Horum dierum meminit Plato lib. De legibus. 7. negans illos esse καθαρούς. id est, puros, sed ἀποφράδας appellant vt funestos & sepeliendis mortuis sacros. Ea vox deinde translata est ad homines execrandos, & abominandæ malitiæ, teste versiculo,

Ἄνθρωπος ἀποφρὰς καὶ βλέπων ἀπιστίαν. id est, Homo nephastus, & ore perfidum tuens.

Eadem est autem Græcæ vocis etymologia quæ latinæ παρὰ τὸ φράζω. Huiusmodi fermè Suidas Hesychius & Etymologicus. Quin & homines detestādos sacros dicimus, vt Horatius, Sacer intestabilis esto. Verg. etiam ad animi rem transtulit, Auri sacra fames.

65 Anus cothonissat.

Γραῖες κωθωνιζόμεναι. id est, Anus cothonizantes. De vetulis indecore lasciuientibus. κώθων enim temulentum significat: inde fictum verbum κωθωνίζειν. Athenæus lib. 11. varijs authoribus cothonē esse ostendit poculi genus, vnde dicatur κωθωνίζεσθαι, pro inebriari, & κωθωνισμὸς ipsa temulentia. Et Hesychius admonet Græcis hominem temulentum appellari cothonem, quemadmodum Latini lagenam vocant aut vtrem. Horatius in Odis in anum vxorem pauperis Ibyci,

Te lanæ propè nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

De anu saltante dictum est aliàs.

66 Anus hircum olet.

Γραῦς ἀνακθυᾶ. id est, Anus hircum redolet. De vetula libidinante, propterea quòd alarum aut reliquarum partium odor excitatur ad libidinem incensis. Horat. in anum huiusmodi:

Nanq; sagacius vnus odoror

Polypus an grauis hirsutus cubet hircus in alis,
Quàm canis acer, vbi lateat sus.

67

Nudo capite.

Γυμνῇ κεφαλῇ.id est, Nudo capite facere quæpiam dicuntur, qui palàm ac citra pudorem omnem fa ciunt. Qui rem pudendam faciebant, ijs mos erat centonibus caput operire. Plauts in Captiui duo: Ip si de foro tam aperto capite ad lenones eunt, quàm in tribu aperto capite sontes condemnant reos. Neq; refert vtrum hic aperto, an operto legas per ironiam: nam sensus idem vtriusq; lectionis. Vsus est hoc prouerbij titulo & Cyrillus, interpretans Ioannis Euangelium: & diuus Chrysostomus in Encomio Babylæ martyris. Tegit & Socrates faciem apud Platonem in Phædro dicturus vitupe rationem amoris.

68

In re mala, animo si bono vtare. adiuuat.

Meretur omnino Plautinus ille senarius ex Captiuis duobus vt inter adagia recenseatur. In re ma la, animo si bono vtare, adiuuat.
Fortiter ferendo vincitur malum, quod euitari non potest. Eandem sententiam paulo secus explicat in Pseudolo, Bonus animus in re mala dimidium est mali.

69

Mulieris oculus.

Γυναικὸς ὄμμα τοῖς ἀκμάζουσιν βέλος. id est,
Mulieris oculus speculum iuuenibus est. Et Vergilius:
Vritq; videndo Fœmina. Idem:
Vt vidi, vt perij, vt me me malus abstulit error.
Illud aliàs recensuimus: ἐκ τοῦ ὁρᾶν γίγνεται τὸ ἐρᾶν. id est, Ex aspectu nascitur amor.

70

Decempes vmbra.

Δεκάπους σκιά ἐστι. Decempes vmbra est, id est, cœnandi tempus. Veteres vmbris notabant horas diei. Lucianus in Gallo. Συνεχὲς ἐπισκοπῶν ὁπόσαπουν τὸ στοιχεῖον εἴη. id est, assidue obseruans quot pe des haberet linea. Olim qui vocabant ad cœnam designabant ad quam vmbram solarij vellent adesse conuiuas: Itidem qui vocabantur, ne venirent ante tempus, rogabant, ad quotam lineam esse venien dum. Porrò vmbra decem pedum erat gratissima parasitis, cœnæ spem faciens, quemadmodum & fumus largior exiliens è culina. Huius adagionis vsum nullum video, nisi siquis significare volens hominem vehementer edacem, dicat illi magnopere placere vmbram decempedem. Aut nihil agere quempiã nisi obseruare vmbram decempedem, quomodo vtitur Aristophanes in Concionatricibus.

Σοὶ δὲ μελήσει — Verum hoc fuerit tibi curæ,
Ὅταν ᾖ δεκάπουν τὸ στοιχεῖον — Vbi facta sit vmbra decempes,
Λιπαρῶς χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον. id est, — Ad lautam accurrere cœnam.

Ammianus lib. 23. tradit, apud Persas nullam horam præscriptam sumendi cibum præter quàm re gibus, sed suum cuiq; ventrem solarium esse: & apud Plautum, si satis commemini, parasitus quispiã destomachatur in eos, qui horologiorum vsum commenti sunt, cum venter sit optimum horologiũ. Adagium refertur à Suida.

71

Altera nauigatio.

Δεύτερος πλοῦς. id est, Secundarius cursus, vocabatur cum vento destituti, remis nauim impelle rent. Nam ὁ ἐξ οὐρίας πλοῦς πρῶτος. id est, Cum secundis ventis nauigaretur, ea prima nauigatio di cebatur, authore Pausania, quem citat Eustathius in secundum Odysseæ librum, quo loco prouerbij quoq; mentionem facit. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum 2. ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπόν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. id est, Quanto igitur mediũ exacte consequi difficile est, iuxta secundum, vt aiunt, cursum minima malorum sumenda sunt. Phi losophus sentit virtutem in medio esse sitam. At id quoniam interdum difficile est assequi, monet vt quàm leuissime aberremus. Huc pertinet illud Aristophanis in Concionatricibus,

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτε ἐλαύνομεν. id est, Nam nunc nec aura impellimur nec remige.

Interpres admonet nautas cum vento destituuntur, ad remos confugere. Conuenit, vbi quoties quæ potissima fuerant, non contingunt, ad proxima confugitur auxilia. Cognatum est illi quod alibi re tulimus, δευτέρων φροντίδων ἀμεινόνων. Vsurpauit hoc Ioannes Chrysostomus homilia in Matthæũ prima, Ἐπειδὴ δὲ ταύτην διεκρουσάμεθα τὴν χάριν, φέρε κἂν τὸν δεύτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν. id est, Posteaquam vero ab hac gratia sumus excussi, age vel secundum amplectamur cursum. Atq; hic sta tim in ipso, quod aiunt, portu impegit interpres Anianus. sic enim hunc locum reddidit. Quia vero

hanc à nobis excussimus gratiam, vel secundas diuitias expetamus: etiam si in vulgatis per typographos exemplaribus pro excussimus, legimus excusamus, & pro expetamus, expectamus. Agit illic Chrysostomus primum & optimum esse nullis vti literis, posteaquam autem ab eo quod erat optimum degenerauimus, nobis esse nautas imitãdos, qui cum recto cursu non possunt eò peruenire quò volunt, tamen vel remigio, vel obliqua nauigatione conantur eodem pertendere. Fefellit autem interpretem prouerbij ignoratio, & ideo ex πλοῦ fecit πλοῦτον. Hæc indico non vt traducam Anianum, cuius industriæ debent studiosi, sed vt errorem tollam. Extat Naumachij, Christiani vt suspicor poetæ, carmen quo primum hortatur ad virginitatem, matrimonium appellans secundarium cursum.

Εἰ δέ σε κὴ κοινοῖο πόθος βιότοιο κιχάνοι,	Quod si te vulgaris amor vitæ tenet, addam
Καὶ τοῦτο προδαεὶς ἐρέω πῶς χρῆσε περᾶσαι	Hoc quo vti didici, quo pacto cursus vt aiunt,
Τὸν πλοῦν ὥς φασιν, τὸν δεύτερον εὔφρονι θυμῷ .i.	Hic alter tibi sit peragendus mente sagaci.

Allusit huc Cicero in Oratore ad Brutum, Quod siquem aut natura sua, aut illa præstantia ingenij vis forte deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis, teneat tamen eum cursum quem poterit. Prima enim sequentem, honestum est in secundis tertijsque consistere. Summam celeritatem significans vtrunq; coniunxit. Philippica prima. Tum vero sum tanta cupiditate incensus ad reditum vt mihi nulli neque remi, neque venti satisfacerent.

Diagoras Melius. 72

Διαγόρας ὁ μήλιος. id est, Diagoras Melius. In sceleratum ac fœdifragum & impium. Hic capta Melo vixit Athenis, & Atheniensium sacrorum mysteria vsqueadeo contempsit, vt complureis auerterit à religione, deterrueritq; ne iam vellent initiari. Præterea arcana illa mysteria, quæ nefas est prophanis edere, ille impius in vulgus extulit, modis omnibus irridens. Quas ob res ab Atheniẽsibus proscriptus est, eamq; proscriptionem palàm in ærea columna posuerunt, addito præmij loco, talento, siquis hominem occidisset, siquis viuum adduxisset, duobus. Meminit huius Aristophanes in Auibus,

Ἢν ἀποκτείνῃ τὶς ὑμῶν διαγόραν τὸν μήλιον,
Λαμβάνειν τάλαντον, ἤν τε τῶν τυράννων τίς τινα
Τῶν τεθνηκότων ἀποκτείνῃ. id est,

Siquis è vobis Diagoram Melium interfecerit,
Præmium feret talentum, siq; quis quem è mortuis
Interemit tyrannis.

Sedecim pedibus superauit. 73

Haud quaquam alienum est à prouerbiali figura, quod in Pericle scripsit Aristides, nempe Periclem oratorem reliquos in dicendo sedecim præterisse pedibus, λέγων, inquit, ὡς ἑκκαίδεκα μὲν ποδῶν ᾕρει τοὺς ῥήτορας ἐν τοῖς λόγοις, μόνου δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσι, πάντα δὲ εἶναι φλυαρίαν πρὸς ἐκεῖνον. id est, Dicens illum sedecim pedibus vicisse rhetores dicendo, atque in vnius illius labijs insedisse suadelam quandam. Cætera vero omnia nugas præ hoc fuisse. Itaque 16. hedibus pro maximo interuallo dixit. Sumpta metaphora à stadijs cursorum. Locus autem hic de Pericle est apud Eupolin comicum, in comœdia cui tit. Δῆμοι.

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ᾽ ἀνθρώπων λέγειν,	Hic inter homines plurimum vnus polluit
Ὁπότε παρέλθοι ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς	Dicendo quoties præteribat, vti bonus
Ἑκκαίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.	Agilisq; cursor, sedecim spatio pedum
Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δὲ αὐτοῦ τῷ τάχει,	Linquebat à se cæteros iam rhetores.
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσιν. id est,	Sermone celer erat, celeritati aderat huic.
	Suadela quædam illius insidens labris.

Hos versus & Aristoph. adducit in Acharnensibus ex Demis Eupolis adiunctis his duobus.

Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων,	Adeo mouebat, atq; solus rhetorum,
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις. id est,	Aculeum in animis liquit audientium.

M. Tullius in Bruto, Quam deam, inquit, in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse. Huius immodicam eloquentiam idem taxauit in eadem comœdia.

Ἐντεῦθεν ὀργῇ περικλέης ὁ ὀλύμπιος	Pericles at indignatus hinc Olympius
Ἤστραπτ᾽, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν ἑλλάδα. i d est,	Tonat, coruscat, miscet omnem Græciam.

Porrò quod ad suadelam attinet, id imitatus Ennius apud Ciceronem in Catone Maiore, Marcum Cethegum Suadæ medullam dixit. ab huius prouerbij forma non discrepat illud Aristophanis,

ἐκ τῶν νεφελῶν.

Τῶν ἑλλήνων εἶναι μὲ λέγειν ἑκατὸν σταδίοισιν ἄριστον. id est,

Vt Graiorum dicar, gentem stadijs præcedere centum.

Lepidius etiam erit, si pro pedibus parasangas dixeris.

74

Saxum volutum non obducitur musco.

Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος οὐ ποιεῖ. id est, Musco lapis volutus haud obducitur. Qui non potest eodem in loco consistere, raro fit vt ditescat. Id totidem penè verbis etiam hodie dicunt. Simile illud Fabij, Planta quæ sæpius transfertur, non coalescit.

75

Lityersam cantionem canis.

Λιτύερσαν ᾠδὴν ᾄδεις. id est, Lityersam cantionem canis. Lityerses nothus erat Midæ regis. Hic cũ ageret in Celænis, exceptos eos qui aduenissent, compellebat vt secum meterent, deinde præsectis capitibus, reliquum corpus manipulis inuoluebat. Idem instituit, vt in honorem Midæ thericos, id est, æstiuus aut messorius hymnus caneretur, vnde ductum prouerbium, vt qui non ex animo canerent, aut qui coacti canerent, hi Lityersam cantionem canere dicerentur. Menander in Chalcidonio,

Ἄδοντα λιτυέρσιν ἀπ᾽ ἀρίστου τέως.

Meminit huius fabulæ Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis quarto capite περὶ ᾀσμάτων ἐθνικῶν. Sed hoc nouat, Lityersam loris cædere solitum, quos metendo vicisset, sed cum aliquando incidisset in messorem se robustiorem ab eo trucidatum fuisse. Quosdam autem authores esse, Herculis manu perijsse. Proinde cantionem eam ad patris desiderium leniendum fuisse repertam. Lityersæ meminit & Theocritus.

76

Lydum in planiciem prouocas.

Λυδὸν εἰς πεδίον προκαλεῖς. id est, Lydum in campum prouocas. In eum competit, qui lacessit iandudum ad id propensum ac promptum. Notati sunt Lydi, quòd ad bellum capessendum æquo propensiores essent. Herodotus lib. 1. docet Lydos equitatu valuisse. Proinde Crœsus optat Iones equitatu venire oppugnatum Lydos. Finitimum ei quod alibi recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον.

77

Sublata lucerna nihil interest inter mulieres.

Λύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. Id est, Lucerna sublata nihil discriminis inter mulieres. Sentit adagium nullam mulierem non esse impudicam, si detur facultas sine teste peccandi. Recenset Apostolius, & vsurpatur à Plutarcho in præceptis connubialibus.

78

Lysicrates alter.

Λυσικράτης ἕτερος. id est, Alter Lysicrates. Lysicrates quidam in vulgi fabulam abijt. quòd capillos iam canos nigro tingeret, quo iuuenis etiamdum videretur. Cuiusmodi ridetur apud Martialem Ollus, comam tingens, cum barbam non posset.

79

Lysistrati diuitias habes.

Λυσιστράτου πλοῦτον πλουτεῖς. id est, Lysistrati diuitijs diues es. Prouerbialis ironia de magnopere tenuibus. A Lysistrato quodam tractum, extremæ paupertatis homine.

80

Expecta bos aliquando herbam.

Μένε βοῦς ποτὲ βοτάνην. id est, Expecta bos olim herbam. Dicendum vbi quid serò contingit. Laborat enim bos in agricolando, sed aliquando gustatura herbam enatam. Finitimum illi,

Et adhuc tua messis in herba est.

81

Expecta anus.

Μένε γραῦ ἐμόν σε παῖδα φιλήσοντα. id est, Expecta anus meum filium, te suauiturum. Nam priusquam adolescat puer, illa decesserit. Confine superiori, cum sera spes ostenditur.

82

Magnus versator in re pusilla.

Μέγας κυλικτὴς ἐν μικρῷ γε πράγματι,

Versator ingens in negotio leui.

Nam addita coniunctiuncula, constabit versus. Quadrabit in eos qui arte parum honesta sibi diuitias parant. Natum ab Eudamidæ apophthegmate. Is erat Archidami filius, frater Agidis. Cum musicus quidam feliciter videretur cecinisse, quispiam ex ijs qui aderant, rogabat Eudamidam, quid de eo sentiret, respondit, μέγας κηλητὰς ἐν μικρῷ πράγματι. id est, Magnus delinitor in re parua, quod existimaret operosam esse scientiam, sed nihil adferentem vtilitatis. Recensetur à parœmiographis. Refertur & à Plutarcho in Laconicis, nisi quòd illic legitur κηλητὴς, quod oratorũ sit delinire ac mouere affectus. Huic non dissimile est quod Musonius ait apud A. Gellium lib. quinto capi. primo in eos qui modulatu

modulatu vocum ac lenocinijs verborum excitant inanem applausum auditorum, Scito, iuquit, i Illis non philosophum loqui, sed tibicinem canere.

Surdaster cum surdastro litigabat. 83

Δύσκωφος δυσκώφῳ ἐκρίνετο, ὁ δὲ κριτὴς ἦν κωφότερος. id est, Surdaster cum surdastro litigabat, iudex autem erat vtroq; surdior. Cum res agitur inter vndequaq; ridiculos ac stultos. Extat in hanc sententiam epigramma græcum Nicarchi,

Δυσκώφῳ δύσκωφος ἐκρίνετο, καὶ πολὺ μᾶλλον
Ἦν κριτὴς τούτοιν τῶν δύο κωφότερος.
Ὧν ὁ μὲν ἀντέλεγεν, τὸ ἐνοίκιον αὐτὸν ὀφείλειν
Μηνῶν πένθ', ὁ δ' ἔφη, νυκτὸς ἀληλεκέναι.
Ἐμβλέψας δ' αὐτοῖς ὁ κριτὴς λέγει. ἐς τί μάχεσθε;
Μήτηρ ἔσθ' ὑμῖν; ἀμφότεροι τρέφετε.

Id Thomas Morus olim adolescens, scite vertit hunc in modum,

Lis agitur, surdusq; reus, surdus fuit actor,
Ipse tamen iudex, surdus vtroq; magis.
Pro ædibus hic petit æs, quinto iam mense peracto,
Ille refert, tota nocte mihi acta mola est.
Aspicit hos iudex, & quid contenditis inquit,
An non vtriq; est mater? vtrique alite.

Docui te vrinandi artem. 84

Ἐδίδαξά σε κυβιστᾶν, καὶ σὺ βυθίσαι με ζητεῖς. id est, Docui te vrinandi artem, & tu me vis demergere. In eos quadrat, qui benefacta malefactis retaliant, & beneficium acceptum in eius ipsius vertunt perniciem à quo acceperuut. Sapit fæcem.

Pro eleganti medico malus poeta. 85

Ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς. id est, Pro venusto medico malus poeta dici cupis. In eum dici solitum, qui non contentus artis suæ professione, in qua locum mediocrem obtinebat, pergit aliena profiteri, in quibus non perinde sit exercitatus, nec parem proinde gloriam reportaturus. Periander quispiam non incelebri fama medicus, & eius artis vel cum primis doctus, ad poetices studium deflexit, & ineptos quosdam versiculos scribere cœpit. Hinc vulgaris iocus increbuit. Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis tribuit hoc dictum Archidamo Agesilai filio.

A remo ad tribunal. 86

Ἀπὸ κώπης ἐς τὸ βῆμα. id est, A remo ad tribunal. Dici solitum, vbi quis repente ab infima conditione prouehitur ad honesti muneris administrationem. Id quod haud scio an vlli contigerit felicius quàm Iulio secundo. Nam fama est hunc iuuenem ad stipem scalmum remo subigere solitum, & tamen à remulco non solum ad tribunal, verum etiam ad summum illud rerum humanarum culmen euectus est. Nec contentus hoc fastigio, pontificæ ditionis pomeria multum protulit: longius etiam producturus, si per mortis inclementiam vitam illi producere licuisset. Taxat Demadem oratorem Syrianus Hermogenis interpres, qui citra cognitionem artis statim ad agendas causas irruperit, ἀπὸ τῆς κώπης ἀνίπτοις τὸ τοῦ λόγου χερσὶν ὡσεὶ τὸ βῆμα πηδήσας. id est, Qui illotis, vt aiunt, manibus à remo ad tribunal irruit.

In cœlum expuis. 87

Ἐς οὐρανὸν πτύεις. id est, In cœlum expuis, id est, facis quod in tuum ipsius recidat caput. Aut obloqueris his qui facile possunt lædere. Siquidem qui in cœlum expuit, primum videtur cœlites ipsos afficere contumelia: deinde sæpius, vt fit sputum in ipsius faciem recidat, Confine illi: πρὸς κέντρα λακτίζειν. id est, Aduersus stimulum calcitrare.

Vnus deus, & plures amici. 88

Εἷς θεὸς καὶ πολλοὶ φίλοι. id est, Vnus deus, & plures amici. Prouerbium admonet quamplurimos esse parandos amicos, quod hi secundum deum plurimũ opitulari possint. Quanquam Hesiodo nõ probatur πολυφιλία. neq; rursum ἀξενία. Opinor & hoc à vulgo mutuo sumptum, non ex authoribus.

Si caseum haberem, non desiderarem obsonium. 89

Εἰ τυρὸν εἶχον, οὐκ ἂν ἐδεόμην ὄψου. id est, Sic caseum haberem, non egerem obsonio. Dicendum, vbi quis minimis vilissimisque contentus. Refertur apud Plutarch. in Laconicis, cum Lacon quispiam cauponi dedisset parandum obsonium, atq; is peteret caseum & oleum quibus illud condiret, Non

opus,inquit,Lacon,fuisset mihi obsonio,si caseum habuissem.Siquis pro caseo malit hoc loco butyrum,cum eo non pugnabo:videtur enim butyrum magis congruere oleo,etiamsi apud Italos etiam siccissimus caseus condimentum est.

90
In antrum haud legitimum,stimulum impingis.

Εἰς τρῖμαλιὴν οὐχ ὁσίην τὸ κέντρον ὠθεῖς. id est, In foramen haud licitum stimulum trudis. Dicterium Sotadis in Philadelphum , qui sororem Arsinoen exemplo Iouis vxorem duxerat, quo quidem dicto offensus rex , capitis supplicium sumpsit de eo qui dixerat. Meminit Plutarchus in libello De liberis educandis.

91
Quanquam non dixeris,tamen apparet è pelle.

Εἰ μὴ λέγεις,ἀπὸ τοῦ δέρματος φαίνῃ.i. Etiam si non dicas,pelle præ te fers.Res ipsa redarguit mẽdacem,& oris habitus.Vnde illud Ciceronis,Nisi fingeres,nõ sic diceres.Videtur ex apologo natũ.

92
Decipula murem cepit.

Εἴληφεν ἡ παγὶς τὸν μῦν.id est,Laqueus murem cepit.De recte meritoq; deprehensis , & malo dignis.Quasi dicas,lupus in foueam incidit,aut aper in casses.

93
Ijsdem è literis comedia ac tragœdia componitur.

Εκ τῶν αὐτῶν τραγῳδία γίνεται καὶ κωμῳδία γραμμάτων.i.Ex ijsdem literis comœdia tragœdiaque com ponitur.Cõuenit in eos qui eadẽ de re norũt diuersa fingere.Aut qui eadẽ opera diuersa possunt.

94
A fronte præcipitium,à tergo lupi.

Εμπροσθεν κρημνὸς,ὄπισθεν λύκοι.id est,A fronte præcipitium,à tergo lupi . Cum aliquis hinc atque hinc duobus maximis premitur malis,vt in vtruncunq; inciderit,pereundum sit.

95
Oscitante vno,deinde oscitat & alter.

Ενὸς χανόντος μετέχηνεν ἕτερος.id est,Cum oscitat vnus , statim oscitat & alter.Dicendum quoties exemplo peccati,statim prouocatur aliquis ad simile facinus.Fit autem hoc occulta quadam naturæ vi,vt qui viderit oscitantem,cogatur & ipse oscitare.Cuius rei causam etiam reddere conantur philosophi.Simili modo transeunt & quidam animorum affectus.Socrates apud Platonem in Charmide,καὶ ὁ κριτίας ἀκούσας ταῦτα,καὶ ἰδὼν με ἀποροῦντα,ὥσπερ οἱ τοὺς χασμωμένους καταντικρὺ ὁρῶντες ταυτὸν τοῦτο ξυμπάσχουσιν,κἀκεῖνος ἔδοξέ μοι ὑπ᾽ ἐμοῦ ἀποροῦντος ἀναγκασθῆναι καὶ αὐτὸς ἁλῶναι ὑπὸ ἀπορίας.id est,Hæc vbi audiuit Critias,meque vidisset hæsitantem , quemadmodum ij qui ex aduerso vident oscitantes,eodem affectu corripiuntur , itidem & ille mihi visus est mea dubitatione cogi,vt & ipse à dubitatione corriperetur.Oscitantiam autem Latini vocant torporem & indiligentiam.Qui cum ignauis viuit,facile fit illorum similis.Omnes enim procliues sumus à labore ad libidinem,vt ait Comicus.Torpedo piscis suo contactu protinus torpidum reddit . Plato in Menone, δοκεῖς μοι ὁμοιότατος εἶναι ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ.καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ,καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν.id est, Videris mihi simillimus esse isti latæ torpedini marinæ.Nã hęc quoq; semper eum qui accedit ac tangit, torpidum reddit.Et tu videris mihi quoq; tale quiddam fecisse vt torpeam.

96
Inter cæcos regnat strabus.

Εν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν λάμων βασιλεύει.id est,In regione cæcorum rex est luscus . Inter indoctos , qui semidoctus est , doctissimus habetur . Inter mendicos , qui paululum habet numorum, Crœsus est.Sapit vulgi fæcem.

97
In area latitas.

Εν ἅλῳ δρασκάζεις.id est,In area occultaris.De eo qui in eo versatur negotio , vt non possit non esse conspicuus.Aut qui sic latitat,vt à nemine tamen non conspiciatur.Nam in area nullæ latebræ.

98
Cum licet fugere,ne quære litem.

Εξὸν φυγεῖν μὴ ζήτει δίκην.id est,Cum fugiendi potestas est , ne quære litem . Ab Alcibiadis apophthegmate natum.Is cum è Sicilia citaretur ab Atheniensibus, vt criminibus responderet, abdidit sese,negans litigandum esse,si quo modo liceret effugere.Subijcientibus alijs , Non igitur confidis patriæ de te iudicaturæ:Immo,inquit,ne matri quidem crediderim.Metuerem enim ne fors imprudens albi calculi loco nigrum immitteret. Alcibiadis sententiæ subscribet quisquis litium expertus est.Græcis vnico verbo dicuntur φυγοδικεῖν,qui litem detrectant.

99
In tergore bouis desedit.

Επὶ βύρσης ἐκαθέζετο.id est,In tergore bouis desedit,id est,supplex implorat auxilia. Natum adagium à consuetudine vernacula Scythis , quemadmodum testatur Lucianus in Toxaride.Nã apud

hos

nos siquis fortè læsus esset neq; suppeteret vlciscendi facultas, immolato boue, carnes minutim sectas coquebat, ipse in tergore humi strato sedebat, manibus in tergum reductis. Idq; maximum supplicandi genus apud illos habebatur. Accedebat quicunque vellet opitulari, & carnium portione gustata, dextroque pede tergori imposito, pollicebatur pro viribus auxilio futurum. Atque hoc fœdus apud Scythas sanctissimum habebatur.

Hospes indigenam. 100

Επηλυς τὸ ἔνοικον. id est, Aduena inquilinum, subaudiendum ἐξέβαλεν. id est, eiecit. Vsus fuerit, cũ alienæ professionis quispiam alium in propria vincit arte: Quod genus, si theologus in arte grammatica superet grammatices professorem. Aut si arrogatus, aut adoptiuus, filium eijceret è familia, aut miles ascititius eijceret colonos.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA V

Risus Sardonius. 1

Σαρδώνιος γέλως. id est, Sardonius risus. De risu ficto, aut amarulento, aut insano deniq;. Et sensus & origo prouerbij adeo varie tractatur ab authoribus, vt verear ne risus hic Sardonius non citra risum legatur, tamen accingemur referre quædam. Zenodotus in Collectaneis suis Aeschylum citat, qui huiusmodi fermè tradiderit in opere De parœmijs, Gentem esse quandam Carthaginensium coloniam, quæ Sardonem regionem inhabitet: ei morem esse, senes septuagesimum prætergressos annum Saturno sacrificare, ridentes interim, ac mutuo sese complexantes. Nam turpe ducebant, in funere aut eiulatum edere, aut lachrymas profundere. Hinc adsimulatum risum, Sardonium vocari cœptum. Timæus apud eundem Zenodotum ait, Sardonijs consuetudinem fuisse, vt filij parentes iam grandæuos iuxta fossam, aut præcipitium, in quo sepeliendi forent, collocaret, atq; inde fustibus cædentes, in eam darent præcipites. At illi interim pereuntes ridebant, existimantes eam mortem felicem atque egregiam, quòd liberorum impietate interirent. Sunt qui dicant, in Sardorum insula herbam nasci quandam, cui Sardoæ cognomen sit, Apiastro similem. Eam sapore quidem esse dulcem, verum gustatam, ora hominum in rictus dolore contrahere, vt veluti ridentes emoriantur. Hoc sensisse videtur Solinus, cumq; hoc Seruius grammaticus enarrans hunc ex Vergiliana Thyrside locum,

Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis.

Atq; his fermè cõfinia tradit Lycophronis interpres de risu Sardonio. Seruiũ secutus Latinus Drepanus in Panegyrico, Serenos ergo, inquit, vultus induebamus, & ad illorũ vicẽ, qui degustato Sardorũ graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta mœrentes. Neq; rursum desunt, qui Sardonium risum cognominatum autument, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας, quòd dentes aperiat atq; renudet, cuiusmodi risus esse solet eorum qui non ex animo rident. Hinc & iocus ille parasiti Plautini conquerentis, quòd suis dictis nullo pacto iuuenes arrisissent, ac non saltem canes fuissent imitati, vt dentes ostenderent. Et Apuleius, Restrictis forte si labellis riseris. Id genus risum descripsit Homerus Iliados O. de Iunone loquens,

Ηδ' ἐγέλασσε
Χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν
Ιάνθη. id est,

Illa quidem labijs ridebat, nubila porrò
Frons minime renitebat.

Ad id facit quod scribit Aristophanes in Pace,

Ηγριωμένας ἐπ' ἀλλήλοισι καὶ σεσηρότας. id est, Inuicem in se exasperatis osq; diducentibus.

A canibus ducta metaphora, quibus hoc iræ indicium est, nudare dentes. Quem morem aiunt equis etiam inesse, siquando parent mordere: vnde vulgo nunc risum huiusmodi, risum equinum vocant. Rursum alij perhibent, apud Sardinios fuisse receptum, vt ex captiuis pulcherrimos quosq;, natu maximos, qui septuagesimum excessissent annum, Saturno mactarẽt, ridentes in morte, propterea, quòd id fortè ac virile videretur. Citatur author Clearchus, Carthagini solennem fuisse morem, vt in magnis votis puerum Saturni manibus imponerent. Huius statua fingebatur ærea, manibus porrectis. Sub eo fornax erat, ea succendebatur, puer itaque ignis vapore contractus ac tortus, ridentis speciem exhibebat. Deniq; & Simonidẽ allegat Zenodotus, nouæ fabulæ authorem. Ait enim Talum quẽ-

piam æreum virum priusquam in Cretam perueniret, in Sardiniam accessisse, vbi non paucos mortales neci dedit. Qui cum morientes ringerentur, risus imaginem quandam exhibentes, prouerbio locum fecerunt. Addunt nõnulli, cum è Sardinijs in Cretam transmittere vetaretur, illum in ignem desilijsse, quandoquidem ærei corporis erat, deinde Sardinios pectori suo admotos necare solitum. Emoriebantur autem velut in amplexu, ac ridentibus adsimiles, nimirum rictu incendij vi diducto. De hoc Talo ridicula narratur fabula. Aiunt enim hunc à Vulcano ex ære fuisse fabrefactum, Minoiq; dono missum ad Cretensis insulæ tutelam: Erat autem illi vnica duntaxat vena, eaq; à summa ceruice, ad imos vsq; talos porrecta. Ter in singulos dies insulam obibat, excubias agẽs. Itaq; & Argo nauem è Colchide cum Iasone redeuntem vetuit in portum Cretensem appellere. Sed à Medeade ceptus perijt, vt nonnulli dicunt dato veneno, quod insaniam immitteret: vt aliis placet, cum illa pollicita se illum immortalem reddituram, clauum qui summæ venæ erat affixus, eduxit, atq; ita sanguine totoq; corporis humore defluente periit. Rursum alii tradunt interisse percussum arcu à Pæante circa talum. Dioscor. lib. 6. inter venena prodidit herbæ speciem esse quandam, quam quidam ranunculum appellant Latine, Græci batrachion: eã à regione, in qua copiosius prouenit, Sardoã siue Sardoniã dicunt: quæ pota siue comesa mentem adimat, labiisq; cõtractis risus speciem præbeat. Atq; inde in hominum vitam sinistri ominis venisse de risu Sardonio prouerbium. Meminit huius herbæ & Plinius libro 25. circa finem. Strabo libro Geographiæ 11. scribit in Cambysene, quæ flumen Alazonium accolit, aranearum genus quoddam nasci, quod alios ridendo cogat emori, alios flendo desiderio suorum. Quidam addunt de Tarcotella cuius morsum interitus cum risu sequatur. Quin & Aristoteles De partibus animalium libro 3. ait, ictu etiam traiecta præcordia, in præliis risum attulisse literis proditum esse, idque accidere calore quem moueat vulnus. Mortuus est & Zeuxis pictor ridendo, dum sine fine ridet anum à se pictam, & Chrysippus conspiciens asinum vescentem ficis. M. Tullius Episto. Familia. libro 7. ad Fabium Gallum, Videris, inquit, mihi vereri, ne si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον, significans futurum, vt si Cæsar rerum potiretur, multis arridere atque applaudere cogerentur, quæ magnopere displicerent. Lucianus in Asino, σαρδώνιον γελῶντες ἔλεγον. id est, Sardonice ridentes aiebant. Risum innuit contumeliosum & subsannantem. Idem alibi, ὁ δάμις δὲ τὸ σαρδώνιον ἐπιγελῶν ἔτι μᾶλλον παρώξυνε. id est, Damis autem Sardonio arridens risu, magis etiam irritauit. In eodem sensu videtur vsurpatum & à Platone lib. De republica primo cum scribit Thrasymachum, quem amarulentum & arrogantem vbique facit, Sardonice risisse, Καὶ ὃς ἀκούσας ἀνεκάγχασέ τε μάλα σαρδώνιον καὶ εἶπεν. id est, His ille auditis odito cachinno, valde Sardonice risit, ac dixit. Homerus item aliquot locis huius risus mentionem facit, in Odysseæ Y narrans quemadmodum è procis quispiam, puta Ctesippus Vlyssem in ędibus suis habitu specieque mendici sedentem, arrepto è sportula bouis pede petisset, atque ille capite commodum deflexo declinasset ictum.

Μείδησε δὲ θυμῷ
Σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Quo loco Eustathius interpres admonet ridere risum Sardonium, qui diductis modo labris rideat, cæterũ intus aut ira, aut molestia discrutiatus. Veteres enim risum Sardoniũ vocasse, quoties aliquis despectim non solum ridet, sed etiam irridet: dictum autem παρὰ τὸ σεσηρέναι τὰ χείλη. id est, A diducendo labia. Quomodo ferè rident, qui apud sese perniciem alicui destinãt, quemadmodum Vlysses mox sublaturus è medio procos, idq; iam tum in animo statuens, risit risum quendam subamarulentum. Consimilem risum risit apud Hesiodum Iuppiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatum. Carmen adscripsi, quod quidem est in primo libro operis, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι.

Τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγέρετα ζεύς,
Ιαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδώς,
Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ὑπεροπεύσας.
Σοὶ τ᾽ αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι,
Τοῖς δ᾽ ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακὸν ᾧ κεν ἅπαντες
Τέρπονται κατὰ θυμὸν ἑὸν, κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Ὣς ἔφατ᾽ ἐκ δ᾽ ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. id est,

Huic animo infensus, qui nubila colligit, inquit,
Proles Iapeti multo technisq; dolisq;
Inter mortales vnus doctissimus omneis,

Imposuisse

Imposuisse mihi gaudes,ignemq; tulisse,
Nempe ingens atroxq; malum,& tibi,postq; futuris,
Quis ego pro rapto igne malum dabo,quo simul omnes
Gaudebunt,propriumq; malum fouisse libebit.
Sic fatus,risitq; parens hominumq; deûmq;.

Risum hunc fatalem interpretantur, quoties imminet pernicies à fatis destinata. Cuiusmodi fuit & ille procorum, quem describit Homerus eodem libro, quem paulo ante citauimus, alioque retulimus loco,

Μνηστῆρσι δὲ πάλλας ἀθήνη
Ἄσβεστον γέλον ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα,
Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν,
Αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ' ἄρα σφέων
Δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ' ὠΐετο θυμός. id est,

Diua procis mouit validum Tritonia risum
Haud compescendum,ac animum stupefecit,at illi
Iamq; malis sine mente quidem risere alienis,
Carnis frustra & cruda & sanguinolenta vorantes.
Interea lachrymis implentur lumina,fletum
Sensit & ipse animus.

Opinor & Sardonium risum accipiendum,quem Homerus Iliados H.tribuit Aiaci singulare certamen ineunti,

Τοῖος ἄρ' αἴας ὦρτο πολώριος, ἕρκος ἀχαιῶν
Μειδιόων βλοσυροῖσι προσώποισιν. id est,

Sic ingens Aiax surgebat murus Achiuûm
Terribili ridens vultu.

In vetustissimis quibusdam in Hesiodum commentarijs epigramma reperi, quo prouerbium de risu Sardonio non ineleganter explicatur, id est huiusmodi,

Σαρδώ τίς ἐστὶ νῆσος ἰβηροτρόφος,
Ἐν ᾗ βοτάνη φθαρτικὴ γῆς ἐκτρέχει
Σελινοειδὴς σαρδάνη κεκλημένη.
Βεβρωμένη δὲ τοῖς ἀπείροις αὐτίκα
Σπασμούς τε ποιεῖ καὶ γελώτων ἐμφάσεις,
Καὶ πότμος εὐθὺς καὶ γελάσιμος μόρος.
Ἄλλοι δέ φασι σαρδανοὺς τοὺς βαρβάρους
Γηρῶντας αὐτῶν τοὺς γενάρχους ἑκάτους
Ἄγειν λαβόντας εἰς ἀπόκρημνον τόπον,
Κτείνειν τε τούτους ἔν τε ῥοπάλοις καὶ λίθοις,
Ἔπειτα ῥίπτειν ἐκ πετρῶν τοὺς ἀθλίους
Γελῶντας εἰκῆ παιδίοις πατροκτόνοις.
Ἄλλοις δὲ τοὺς θνήσκοντας ἀρέσκει πλέον
Γελᾶν, ὁρῶντας τεχνικὰς παροινίας,
Καὶ τὰς κυκλόστρας καὶ στροφὰς τῶν πραγμάτων.

Id quoq; nos nostro more propter imperitiores Latinum ex tempore fecimus,hoc modo:

Quædam insula est vocata Sardo Hiberiæ,
In qua herba perniciosa surgit è solo,
Cui Sardanæ nomen,apiastri præferens
Figuram.at ea comesa ab imprudentibus
Mox ora contrahit,atq; risus exhibet
Speciem,deinde protinus mors occupat
Imitata risum. Cæterum sunt qui ferant
Gentem esse quandam Sardanorum barbaram
Aetate qui fessos parentes in loca
Prærupta raptos deferant,atq; ibi neci

Saxisq; fustibusq; dent miserrimos,
Ex arduis subinde præcipitent petris.
Atq; inter istæc impijs rident iocis,
Luduntq; temere parricidis lusibus.
Alijs magis probatur hæc sententia,
Ridere eos qui sic necantur,quippe qui
Spectent suorum pignorum vesaniam,
Citasq; rerum & æstuarias vices.

Pausanias in Phocaicis tradit,Sardoam insulam serpentes gignere innoxios.Præterea eam à venenis herbarum prorsus immunem esse,nisi quòd vnam alit exitialem,apij specie,quæ iuxta fontes quidē proueniat,non inficiat tamen fontium aquas:eam qui ederint,ait ridentes emori.Atq; hinc Homerū & post Homerum alios adagium induxisse,vt dicerent eos ridere risum Sardonium,qui risum riderent,τὸν ὡδὶ ὀυδ᾽ ἐνὶ ὑγιεῖ,hoc est,omnino insanum.Itaq; non absurde videtur accipi posse risus Sardonius,pro risu demente,quoties instātibus malis insane ridetur.Siquidē legimus C. Gracchum in ambiendo magistratu repulsum,aduersus inimicos insolentius ridentes inclamasse,eos Sardonium ridere risum,ignaros,quàm magnis tenebris ex suis actibus circunfunderetur. Hoc in Gracchorum vita Plutarchus.Idem in commentario De superstitione,Ενταῦτα τοίνυν σκόπει τὸν ἄθεον,γελῶντα μὲν μανικὸν καὶ σαρδώνιον γέλωτα. id est,Hic itaq; consydera eum,qui nullos credit esse deos,insanum quidem & Sardonium ridentem risum.Interpres quispiam Hesiodi,risum Sardonium interpretatur,risum πλατὺν,id est,amplum,vbi quis ore vehementer diducto ridet , quem eundem opinor , γέλωτα συγκρούσιον appellant,id est , risum concutientem . Cui quidem interpretamento suffragatur ipsius etymologia vocabuli,quam paulo superius ostendimus,ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας. Postremo non omnino videbitur absurde Sardonius risus accommodari posse,ad risum luctuosum ac tristem cuiusmodi tribuit Homerus Iliados Z Andromachæ , tanquam is indicium fuerit animi , mortem Hectoris præsagientis,

Ηδ᾽ ἄρα μὶν κηώδεϊ δέξατο κόλπῳ
Δακρυόεν γελάσασα. id est,
Illa sinu accepit spiranti,flebile ridens.

Eudemus in Collectaneis dictionum rhet.ait placere nonnullis,vt de risu contumelioso accipiatur, vbi quis despectim contemptimq; ridet,de quo prouerbium etiam fertur,Αφ᾽ ὕψους καταγελᾷς μου.id est, E sublimi me derides. Addit idem lapidis esse genus,qui risus Sardonius appelletur . Suidas scribit hinc etiam verbum effictum,vt σαρδάζειν dicantur,qui Sardonium rideant.Sed iandudum libet à risu Sardonio discedere,idq; faciemus,si prius illud addiderimus,epithetum hoc Sardonium varijs formis inueniri apud authores.Apud Lucianum & Ciceronem σαρδώνιον legimus:apud Homerum σαρδάνιον,apud Verg.Sardoum,apud Lycophronis enarrationem,σάρδιον γέλωτα, apud Plutarchū σαρδιανὸς,εἴ τίς ἐστι τῆς ψυχῆς σαρδιανὸς γέλως . id est, Siquis est animi Sardianus risus.Stephanus indicauit dici σαρδωνικόν & σαρδιανικὸν. Tametsi non omnia ab eadem voce manant . Nam à Sardo siue Sardon insula,cui quōdam nomen fuerat Ichmusæ,deducitur Sardonius,Sardous & Sardonicus. A Sardis Lydiæ oppido Sardianos & Sardianicus. A Sardos Illyriæ ciuitate proficiscitur σαρδηνοὶ,vnde,sicuti reor,mutato η in α,σαρδάνιοι. Ex his succurrit coniectura in epigrammate Græco,quod modo citauimus,non legendum fortassis ἰβηροτρόφος.sed ἰλλυροτρόφος. Vsurpauit adagiū Saluianus lib.7.Sardonicis quodammodo herbis,omnem Romanorū populū putes saturatū:moritur & ridet.

2 Facta iuuenum,consilia mediocrium,vota senum.

Celebratur hic versus moralis apud Græcos:

Εργα νέων,βουλαὶ δὲ μέσων,εὐχαὶ δὲ γερόντων. id est,
Vota senum,consulta virorum,& facta iuuentæ.

Huius adagij meminit Aristoph.grammaticus.Hyperides in oratione contra Autoclem ex Hesiodo citauit. Nam illius creditur esse carmen.Sensus per se liquet,nempe ad rem gerendam adhibendos iuuenes.Nam viribus ætas ea præpollet. In consilium ascisendos mediocris ætatis viros, propterea quòd in his nonnihil detrito virium vigore,valet tamen vsu rerum aucta prudentia.Senes vtpote religiosi solent à superis optima precari.Cæterum neq; viribus iam vtiles,neq; mente satis constantes ætatis vitio. Euripides in Melanippo apud Stobæum,

Παλαιὸς αἶνος,ἔργα μὲν νεωτέρων, Dictum est vetustum,Facta iuuenum,cæterum

Βουλαὶ

Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος. id est, Magis valent consilia natu grandium.
Idem innuit Pindarus cum ait,
Νεότητι μὲν ἀρήσει θράσος δεινᾶν πολεμῶν. id est, Iuuentuti congruit audacia crudelium bellorũ.
Item Homerus Iliados Π. docet in bello requiri vires, in consultationibus orationem.
Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ, Bella manu constant, at consultatio dictis:
Τῷ οὔτι χρὴ μῦθον ὀφέλλειν, ἀλλὰ μάχεσθαι .i. Illic pugnandum est, neq; prosunt aspera dicta.
Apud eundem Nestor in consilijs præcipuus, bello inutilis. Plutarchus in cõmentario, cui titulus, Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Καὶ μάλιστα σώζεται πόλις, ἔνθα βουλαὶ γερόντων, καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί. i. Et maxime seruatur ciuitas, vbi cõsilia senum, & iuuenum virorum præcellunt lanceæ. Aeschines in oratione contra Ctesiphontem testatur, hoc Solonis legibus fuisse cautum, vt in consultatione natu maximus primus diceret. Et apud Athenienses olim fuisse morẽ, vt preco facturus dicẽdi facultatem ita sonaret, τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντάκοντα ἔτη γεγονότων; id est, Quis vult concionari ex ijs qui quinquagesimum excesserunt annum?

Silentij tutum præmium. 3

Σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας. id est, Tutum silentij præmium. Aristides in defensione Periclis ex Cio quopiam poeta citat. Plutarchus in apophthegmatis Augusto Cæsari ascribit, qui Athenodori consilium approbans subiecerit, ἔστι καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας. versus integer talis videtur.
Ἀκίνδυνον γάρ ἐστι τῆς σιγῆς γέρας. id est,
Vacat periclo præmium silentij.
Vsurpat Horatius Odarum lib. 3. Est & fideli tuta silentio Merces.
Silendo nemo peccat, loquendo persæpe. Iam olim in prouerbio est nobilis illa Simonidis sententia, quæ celebratur & apud Latinos prouerbij loco,
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.
Etiam si Valer. Max. lib. 7. cap. 2. sententiam hanc tribuit Xenocrati. Quid, inquit, Xenocratis respõsum quàm laudabile? Cum maledico sermoni quorundam summo silentio interesset, vno ex his quærente, cur solus linguam suam cohiberet, Quia dixisse me, inquit, aliquando pœnituit, tacuisse nunquam.

Felicitas multos habet amicos. 4

Εὐτυχία πολύφιλος. id est, Felicitas multos habet amicos. Simillimum illi quod alibi retulimus.
Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς. id est, Felicibus cognatus est, vel quilibet.
Notior est sententia, quàm vt requirat interpretem. Contra in rebus aduersis aut nulli aut pauci sunt amici. Pindarus in Nemeis Oda X.
Οἴχεται τιμὰ φίλων τατωμένῳ
Φωτί, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν
Καμάτου μεταλαμβάνειν. id est,
Periit honor amicorum afflicto viro, paucíq; in rebus aduersis fidi mortales ad laboris societatem.

Stulto ne permittas digitum. 5

Εὐήθει δάκτυλον μὴ δείξῃς, ἵνα μὴ καὶ τὴν παλάμην καταπίῃ. id est, Stulto digitum ne ostenderis, vt ne palmam etiam deuoret. Nihil permittendum imprudentibus quantumuis pusillum. Siquidem in maximis lædunt, si vel tantillum commiseris. Sapit & hoc vulgus.

Opta vicino vt habeat, magis autem ollæ. 6

Εὔχου τῷ πλησίον ἔχειν, αὐτῇ πλέον δὲ τῇ χύτρᾳ. id est, Opta vt proximus habeat, magis autem vt olla. Potissimum est habere domi, qnibus est opus. Proximum, vicinum habere diuitem, à quo possis petere. Videtur è vulgi fæce haustum.

Habet musca splenem. 7

Ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα. id est, Habet & musca splenem. Simillimum illi:
Et pueri nasum Rhinocerotis habent.
Item illi, ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολός. id est, Inest & formicæ bilis. Olet fæcem.

Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit. 8

Ἡ κάμηλος αὐτῇ ἐπιθυμήσασα κεράτων καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν. id est, Camelus dum affectat cornua & aures insuper perdidit. Conuenit in eos qui dum peregrina sectantur, ne sua quidem tuentur. Sũptum ex apologo de camelis, qui per oratorem cornua à Ioue postulauerunt: ille offensus stulta postulatione, aures quoq; resecuit: & hoc Apostolij videtur.

9

Hercules & ſimia.

Ηρακλῆς καὶ πίθηκος. id eſt, Hercules & ſimia. De minime congruentibus. Simia dolis valet, Hercules viribus antecellit. Affine illi, Formica camelus. Nota eſt fabula de fratribus Perperis, quos Hercules comprehenſos à claua ſuſpendit. Eos ferunt verſos in Simios.

10

Aut manenti vincendum, aut moriendum.

Η μένοντα ἀποθανεῖν, ἢ νικᾶν. id eſt, Oportet aut manentem vincere, aut interire. Dici ſolitum, vbi certa ſtat ſententia, aut negotium aliquod abſoluere, aut immori. Tranſlatum ab inſtituto Lacedæmoniorum, qui hoc animo prælium inibant, vt aut victores redirent domum, aut victi occumberét. Celebratum eſt Lacænæ cuiuſdam apophthegma, quæ filio tradẽs clypeum dixerit: ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, aut hunc, aut ſuper hunc, Laconice ſignificans, aut referendum clypeum, aut in eo moriendum.

11

Maritimus cum ſis, ne velis fieri terreſtris.

Θαλάττιος δ᾽ ὤν, μήποτε χερσαῖος γένῃ. id eſt, Si ſis marinus, abſtine à terreſtribus. Admonet non mutandam conditionem, ne in melius quidem. Verum vnicuiq; tuendum id vitæ genus, ad quod vel inſtitutus à natura videtur, vel in quod caſu incidit. Mutuo ſumptũ ex apologo quodam Aeſopico, qui fertur huiuſmodi: Cancer quidam relicto mari, cœpit in agro quodam paſci. Ibi fortè conſpectus à vulpe, protinus arreptus ac deuoratus eſt. Itaq; periturus ſerò deplorauit ſtultitiã ſuam, quòd marini generis cum eſſet, ad terreſtrium animantium parteis deſciſcere voluerit. Eſt apologus non diſſimilis de lupo tibijs canente, ac mox canibus irruentibus deplorante, quòd ex coquo factus eſſet tibicen. Hermolaus Barbarus ad Picum inuertit non ineleganter prouerbium, χερσαῖος ὢν μὴ ζήτει θάλασσαν. id eſt, Trreſtris cum ſis, ne quæſieris mare.

12

Thynni more.

Θύννου δίκην. id eſt, Thynni more, videre dicuntur, qui limis aut altero oculo oblique inſpiciunt. Aeſchylus apud Athenæum lib. ſeptimo.

Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην, id eſt, Oculum ſiniſtrum admoliens Thynni modo.

Siquidem Ariſtot. indicat Thynnos non cernere niſi lęuo oculo, vt ibidem citat Athenæus, cum paulo ſuperius ex eodem authore dixerit illum cernere dextro, ſiniſtro cæcutire. Plin. lib. 9. cap. 15. dicit illos vtroq; hebetes eſſe, dextro tamẽ plus cernere. Refertur idẽ verſus ex eodem authore apud Plutarchum in dialogo De comparatione terreſtrium ac marinorum. Addit eum piſcem altero oculo cæcutire, eoq́; cum immigrant in mare adhærent terris ad dextram, cum emigrant, contra. Poteſt & ad eos referri, qui acriter ac diligenter inſpiciunt. Perſius,

Non ſecus ac ſi oculo rubricam dirigat vno.

Idq́; Ariſtot. Section. 31. probl. 3 & 4. vere putat euenire propterea quòd oculorum initia ab eodem dependeant. Vnde fit, vt altero occluſo, vis illa quæ duos mouebat, ad vnnm conferatur, hoc acrior quo contractior.

13

Canis reuerſus ad vomitum.

Κύων ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα. id eſt, Canis ad proprium vomitum. Quadrat in eos qui relabuntur in eadem flagitia, à quibus aliquando ſunt expiati. Refertur in Epiſto. Petri, his quidem verbis, Συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς, τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. id eſt, Accidit autem illis illud veri prouerbij, Canis reuerſus ad proprium vomitum, & ſus lota ad volutationem cœni. Sumpta videlicet metaphora à canibus reſorbẽtibus quòd euomuerint, & ſuibus ab amne protinus ad cœnum recurrentibus. In eãdem ſententiam Hebræus ille παροιμιόγραφος. Sicut canis qui reuertitur ad vomitum ſuum, ſic imprudens qui iterat ſtultitiam. Nam hunc, ni fallor, locum Petrus deſignauit.

14

Cani das paleas, aſino oſſa.

Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ δὲ ὀστέα. id eſt, Cani das paleas, aſino vero oſſa. Cum res præpoſtere diſtribuuntur. Veluti ſiquis indocto munus mittat literarium, erudito floſculos, aut gladium balteumúe militi librum, epiſcopo canes venatorios. Siquidem munera hoc ipſo ſunt ingrata, quòd apta non ſunt. Interdum vertuntur in contumeliam.

15

Præmouere venatum.

Προσοβεῖν τὴν θήραν. id eſt, Præturbare feram. Ariſtides in Pericle citat ex Platone, ὥς τε οὕτω γ᾽ ἂν ἔφησιν αὐτὸς ἀνεσόβει τὴν θήραν. id eſt, Igitur ad eum modum, quod ipſe ait, turbauit venationẽ. Cæterum verba Platonis in Lyſide ſic habent, Ποῖός τις οὖν ἄν σοι δοκῇ θηρευτὴς εἶναι, εἰ ἀνασοβοῖ θηρεύων καὶ δυσαλωτέραν τὴν ἄγραν ποιοῖ. id eſt, Qualis igitur tibi videatur eſſe venator, ſi inter venandum

excitet

excitet feram,& captum redat difficiliorem? Dici solitum apparet,vbi quis non satis dissimulat quod molitur. Quemadmodum vsu venit,vt fera tumultu excitata intellectis insidijs,subducat sese.

16

Rectam ingredi viam.

Τὴν ὀρθὴν βαδίζειν ὁδόν..id est,Rectam ambulare viam dicitur,qui nusquam deflectit ab honesto Aristides in Pericle,ὥστε βαδίζειν τεταγμένα καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν κατὰ τὴν παροιμίαν.id est,vt ordine incedatur,& recta seruetur via,iuxta prouerbiũ:Philõ de humanitate,ὁδὸν γὰρ οἷα λεωφόρον ἄγουσαν ἐφ᾽ ὁσιότητα ταύτην ἠπίστατο.i.viã enim publicã quæ ad æquitatẽ duceret,didicerat hãc. Plautus in Cassina: Nũc ego Pol in rectam redij semitam. Item paulo post,Sciens de via in semitã egredere: lubet autem ancilla,vt qui imprudens verum effutiuerat,redeat ad simulationem quam instituerat.

17

Αὐτόθεν κατάβαλλε.

Αὐτόθεν κατάβαλλε,id est,Hoc ipso depone loco. Aristides in Pericle, περὶ μὲν δὴ λάλων ὦ Πλάτων καὶ ἀργῶν καὶ δειλῶν αὐτόθεν κατάβαλλε,μή πού τις καὶ Τρῶας ἐγείρῃσι θεὸς ἄλλος. id est, Iam de loquacibus,ô Plato,ignauis ac timidis,protinus depone,ne fortè aliquis deus alius Troianos erigat. Interpres indicat prouerbium esse,sumptumq; à victoribus,qui vetant ne victus aliquò discedat,sed ini bi porrigat herbam,& victorem agnoscat,ac victoriæ præmium persoluat. Vsus erit quoties statim & absq; mora iubemus aliquid exhiberi,veluti probationem eius quod dixerit aliquis, vel promissum,vel specimen artis in qua glorietur se pollere. Vsurpatur & apud Platonem.

18

Ostium obdite prophani.

Θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι.id est,Fores occludite quiq; prophani. Sumpta est allusio ex Orpheo, cuius hoc citatur carmen,

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. id est,

Fas quibus est audire loquar,vos turba prophana Obturate fores.

Iubet vt prophani ostium auribus imponant,nequid arcani sermonis possit ingredi. Aristides in Pericle,λέγων δὴ ταῦτα πρὸς οὓς ἔξεστι,τῶν δὲ βεβήλων ὀλίγος ὁ λόγος πάντως.id est, Loquor hæc apud eos quibus audire fas est. Prophanorum autem leuis omnino ratio est. Conueniet vti siquando significabimus nos de rebus arduis & arcanis locuturos esse.

Huc respexit Horatius cum scribit in Odis,

Odi prophanum vulgus,& arceo,
Fauete linguis,carmina non prius
Audita,Musarum sacerdos
Virginibus puerisq; canto.

Ouidius,

Lingua fauens adsit nostrorum oblita laborum,
Quæ puto dedidicit iam bona verba loqui.

Ante sacrificium præco clamore solebat iubere populum fauere linguis, hoc est verba boni ominis loqui:vnde & fauẽtia dicitur bona ominatio. Item Seneca de philosophia agens: Et ipsam vt deos,& professores eius vt antistites colite quoties sacrarum literarum mentio interuenerit, fauete linguis. Hoc verbum non vt pleriq; existimant,à fauore trahitur,sed imperatur silentium,vt rite peragi possit sacrum,nulla voce mala obstrepente. Sed plusculum habebit gratiæ,si per ironiam adhibeatur,veluti siquis recitaturus sophisticas aliquas Scotistarum argutias, ita præfetur, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. Ad hunc modum non semel vsurpauit Lucianus.

19

Ad restim funiculum.

Ἐπὶ σπάρτῳ σχοινίον.id est,Ad restim funiculum:subaudiendum,addis aut reddis:vbi quis ijsdem rebus abundat,aut similia similibus pensat. Cognatum illi,λίνον λίνῳ συνάπτεις. id est, Linum annectis lino. veluti siquis mendacium attexat mendacio,dolum dolo,nugamentum nugamento.

20

Salem & fabam.

Ἅλα καὶ κύαμον.id est,Salem & fabam: subaudiendum,proposuerunt, aut si quod aliud ad sententiam magis appositum verbum. Diogenianus admonet dici solitum de his qui fingerent se scire quidpiam,quod nescirent,atq; hinc esse natum prouerbium,quòd olim mos fuerit,vt diuini salem & fabam proponerent. Quod quoniam dubitabam diuersum ne esset ab illo quod in prima retulimus Chiliade, an non, hic repetendum duxi. Nam hoc modo citatum inuenio in vetustis Græcorum exemplaribus.

21

Ἐκπερδικίσαι.

Ἐκπερδικίσαι,Græci prouerbiali metaphora vocant elabi ac suffugere. Aristophanes in Auibus.

Ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστι ἐκπερδικίσαι, id est,
Quippe apud nos turpe non est, suffugere de cassibus.
Ductum est ab auibus quæ nonnunquam elabuntur è retibus seu laqueis. Aiunt autem perdicem præcipuæ calliditatis ad id, vt aucupum manus effugiat. Qua quidem de re libet ipsius Aristotelis verba subscribere, quæ scripta sunt lib. De natura animantium 9. καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τίκτουσι καὶ ἐπωάζουσιν, ἵνα μή τις κατανοήσῃ τὸν τόπον πλείω χρόνον προσεδρευόντων. ὅταν δέ τις θηρεύων περιπέσῃ τῇ νεοττίᾳ, προκυλινδεῖται ἡ πέρδιξ τοῦ θηρεύοντος, ὡς ἐπίληπτος οὖσα, καὶ ἐπισπᾶται ὡς ληψόμενον ἐφ' ἑαυτὴν, ἕως ἂν διαδράσκῃ τῶν νεοττῶν ἕκαστος. μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπτᾶσα αὐτὴ ἀνακαλεῖται πάλιν. id est, Nec eodem in loco pariunt & incubant oua, nequis animaduertat, si diutius in eodem assideant loco. Porrò cum inter venandum inciderit quispiam in nidum, prouoluitur perdix ad pedes venantis, perinde quasi capienda sit, ad eumq; modum illum illicit ad sese quasi capturum, donec interim pulli singillatim effugerint. Quod vbi factum est, & ipsa subuolans pullos reuocat. Hactenus Aristoteles. Neq; vero grauabor huic adscribere loco, quod in eandem fermè sententiam scribit Plutarchus libro cui titulum fecit, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ θαλάττια. id est, Vtra animalia sunt prudentiora, terrestria an marina. Ἄλλην δὲ πανουργίαν ὁμοῦ μετὰ τοῦ φιλοστόργου πέρδικες ἐπιδείκνυνται. τοὺς μὲν νεοττοὺς ἐθίζουσιν μηδέπω φεύγειν δυναμένους, ὅταν διώκωνται καταβαλόντας ὑπτίους ἑαυτοὺς βῶλόν τινα ἢ συρφετὸν ἄνω προΐσχεσθαι τοῦ σώματος, οἷον ἐπιλυγαζομένους. Αὗται δὲ τοὺς διώκοντας ὑπάγουσιν ἄλλῃ, καὶ περισπῶσιν ἑαυτὰς ἐμποδὼν διαπετόμεναι καὶ κατὰ μικρὸν ἐξανιστάμεναι, μέχρις ἂν οὕτως ἁλισκομένων δόξαν ἐνδιδῶσαι μακρὰν ἀποσπάσωσι τῶν νεοττῶν. id est, Aliam vero calliditatem vnà cum prolis amore coniunctam perdices exhibent: nam pullos adhuc inuolucres consuefaciunt vt supinos prosternant sese, glebam aut palearum tegumentum aliquod impositum corpori sustinentes, atq; ita veluti obtecti deliteant, ipsæ interim venantem aliò obducunt hac arte. Alliciunt illum ad sese, prouolantes ad pedes, ac paulatim prodeuntes, ac tandiu spem ostendunt capiendi sui, donec eum procul à pullis abstraxerint. Ex his verbis arbitror satis liquere, quid sibi velit ἐκπερδικίσαι, nimirum elabi perdicum arte ingenioq;. Interim allusum est ad cauponem quendam insigniter improbum, cui nomen inditum Perdix, quòd claudicaret. Eius meminit Aristophanes in Auibus. 22

Munus Leuidense.

Munus Leuidensæ, Cicero prouerbiali nimirum figura vocat munus vile, minimiq; pretij, cuiusmodi vulgaribus amicis missitare diuites consueuerunt. Sic enim scribit ad Dolabellam lib. Famil. episto. 9. Oratiunculam pro Deiotaro quam requirebas, habebam mecum, quod nō putaram. Itaq; eam tibi misi. Quam velim sic legas, vt causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignā. Sed ego hospiti veteri & amico, munusculum mittere volui Leuidense crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Seruius ostendit Leuidensam vestis genus esse vile, raro, tenuiq; textu. Quondā inter hospitum xenia, vestes imprimis erant. Vnde & apud Iuuenalem quæritur quispiam vestes donari, villo crasso, coloreq; malo.
Et male percussus textoris pectine Galli.
Proinde M. Tullius orationem suam parum elaboratam atq; expolitam, Leuidense munus appellat. Eleganter accommodabitur ad munus leuiculum, aut officium vulgare, non admodum ex animo, neq; diligenter præstitum amico cuipiam vulgari. Huic diuersum est illud πελληνικὸς χιτών. id est, Pellenæa tunica. Et συλοσῶντος χλαμύς. id est, Silosontis chlamys. 23

Multi discipuli præstantiores magistris.

M. Tullius lib. Epist. famil. 9. scribens Varroni, senarium quendam refert, haud dum scio ex quo poeta. Cuius sententia etiam hodiernis temporibus vulgo celebratissima fertur. Aduenit, inquit, Dolabella. Eum puto magistrum fore.
Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. id est, Pleriq; discipuli magistros anteeunt.
Ad varios vsus potest accommodari, vel ad simplicem sensum, puta frequenter euenire, vt discipulus eruditione superet eum à quo literas, aut artem quampiam didicit. Aut per iocum, cum significabimus improbitate vinci, qui malitiæ doctor fuit: veluti siquis deciperetur ab eo, cui viam ac rationē imponendi demonstrasset aliquando: siue cum quis ordine conditioneq; inferior, tamen plus valet quàm is qui non parere, sed imperare videtur. 24

Ad Herculis columnas.

Ἡράκλειαι στῆλαι. iam olim in prouerbio sunt, vt admonet Pindari interpres. Sic enim vulgo dicī solere, τὰ πέρα Γαδείρων οὐ περατά. id est, quæ vltra Gades, inaccessa. Quo significāt vltra columnas

Herculis

Herculis non esse quò progrediare. Columnas has Hercules ibi fixisse dicitur, cum boues vestigaret Geryonis, tanquam illic esset suprema orbis meta. Pindarus in Nemeis, γαδείρων τὸ πρὸς ζόφον οὐ περατόν. id est, Non vlterior accessus ad occidentem, vltra Gadira. Item alibi,

Εἰ δ' ὢν καλὸς ἔρδων τ' ἐοικότα μορφᾷ,
Ἀνορέαις ὑπερτάταις ἐπέβα
Παῖς ἀριστοφάνους, οὐκ ἔτι πρόσω
Ἀβάταν ἅλα κιόνων Ὑπὲρ ἡρακλέους περᾶν εὐμαρές,
Ἥρως θεὸς ἃς ἔθηκε ναυτιλίαις ἐχάτας.

Sentit Aristophanis filium ad extremam peruenisse laudem, vltra quam nõ possit crescere, qui quidẽ egregiæ formæ, facta adiunxerit illustria. Quòd siquis præterea quicq̃ laudis requirat, id perinde esse ac siquis vltra columnas ab Hercule fixas conetur transire. Rursus in Olympijs hymno 3.

Νῦν τε πρὸς ἐχατίαν θή- ρων ἀρεταῖσιν ἱκάνων ἅπτεται
Οἴκοθεν ἡρακλέος σηλᾶν. τὸ πρόσω
δ' ἐστὶ σοφοῖς ἄβατον κἀσόφοις. id est,

Nunc sanè ad extremos limites virtutibus perueniens Theron, attingit à domo Herculis columnas. Quod autem vltra est, sapientibus pariter & insipientibus inacessum. Consimilem in modum vsus est Gregorius Nazianzenus in Monodia, sentiens Basilium eo perfectionis peruenisse, vt lõgius progredi negatum esset humauæ naturæ. Heraclides Ponticus in allegorijs Homeri, improbos Homeri poematis interpretes exigendos putat ὑπὲρ ἡρακλέους ἐχάτας σήλας καὶ τὴν ἄβατον ὠκεανοῦ θάλασσαν. id est, Vltra Herculis extremas columnas, & inacessum Oceani mare.

25

Ariolari.

Ariolari prouerbio dicebatur, qui nihil adferret certi, nihilq; præsentis emolumenti, verum in diẽ modo pollicitaretur. Ita Dorio læno in Phormione Terent. adulescenti Phædriæ pecuniam daturũ se promittenti dicentiq;, Non mihi credis? respondit, Ariolare. Item Sannio in Adelphis, Sed ego hęc ariolor. Sumptum à diuinis qui prædicunt euentura. Futurorum autem nulla certa cognitio, quemadmodum eleganter dictum est à Pindaro,

Τῶν μελλόντων τετύφλονται φράδαι,
Πολλὰ δὲ ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν

Quorum carminum hæc sententia, cæcam esse rerum futurarum scientiam. Mortalibus autem multa præter spem euenire.

26

Ciceris emptor.

Equidem arbitror & illud inter prouerbia referendum, quod ait Horat. in Arte poetica, Ciceris & nucis emptor. Infimæ sortis hominem, deq; ima plebe quempiam significans.

Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res,
Nec siquid fracti ciceris probat & nucis emptor:
Aequis accipiunt animis, donantue corona.

27

Nemo quenquam ire prohibet publica via.

Prouerbij speciem habet & illud Plautinum ex Curculione: Nemo ire quenquam prohibet publica via. Quo significant rerum communium æqualem omnibus vsum esse, neq; cuiquam vertendum vitio, quod ius publicum concedit. Plautus ad sensum turpiculum deflexit, nempe ad vsum scorti publicitus prostantis. Videtur autem effictum ad imitationem Pythagorici symboli iubentis τὰς λεωφόρους βαδίζειν. id est, Publicam ingredi viam, aut contrà, τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν. Quo quidem mihi respexisse videtur Flaccus in Arte poetica. cum ait,

Publica materies priuati iuris erit, si,
Nec circa vilem patulumq; moraberis orbem,
Nec verbum verbo curabis reddere.

28

Hinc belli initium.

Inter prouerbia quæ sumuntur ex allusionibus authorũ, mihi nõ videtur illud silẽtio prætereundum, quod ex Thucydide vsurpauit Lucianus in Pseudomãte, καὶ κατὰ τὸν θουκυδίδην ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐντεῦθεν ἤδη. i. Et iuxta Thucydidẽ iam hinc belli initium. Id ad varios vsus poterit accũmodari, siue cũ ad incipieudũ negotiũ accingi significamus, siue cum alicũde natã simultatẽ innuimus, ac tumultum rerũ exortum. Ad eundẽ Thucydidis locũ non dubiũ quin alluserit Aristoph. in Acharnẽsibus.

Κἀντεῦθεν ἀρχὴ ἡ τοῦ πολέμου.
Atq; illud κἀντεῦθεν, eo loco frequentius iterat. quo magis consentaneum, illum allusione ad iocum abusum fuisse.

29

Inanium inania consilia.

Κενοὶ κενὰ βουλεύονται. id est, Inanium inania consilia. καὶ κενοὶ κενὰ λογίζονται. Inanium inanes cogitationes, cum quis sua spe frustratur. Cognatum illi, μωρὰ μωρὸς λέγει. id est, Fatuus fatua loquitur. Natum aiunt ex euentu: nam Archias stipulatus à Demetrio quingenta auri talenta, vt Cyprum proderet, re deprehensa, arrepto fune, ex his quibus tenduntur tentoria suspendit sese. Refertur in Græcorum collectaneis.

30

Nutricum more male.

Καθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς. id est, Pascis profecto more nutricum male.
In vetustissimis quibusdam prouerbiorum collectaneis reperi, quæ quidam Plutarcho tribuunt. Extat autem apud Aristoph. in Equitibus, quidem & metaphoræ rationem explicat his versibus,

Καθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς, — Pascis profecto more nutricum male:
Μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντιθεὶς, — Nam vbi mãderis, paulum huic in os dein inferis:
Αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας. id est, — Ipse ast præ illo vel triplum glutis cibi.

Cunueniet igitur in eos qui de lucro paululũ aliquid impertiunt socijs: aut qui sic facultates alienas administrant, vt maximam partem in suos conuertant vsus, id quod hodieq; tutorum vulgus factitat.

31

Amphictyonum consessus.

Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. id est, Amphictyonicus confessus. De frequenti grauium virorum conuentu. Ductum à conuentu illo Græcorum olim celebratissimo, qui Amphictyonum dicitur, vel ab Amphictyoue Deucalionis filio, qui cum rerum potiretur gentes Græcanicas dicitur conuocasse, vt citatur author Theopompus in 8. Historiarum lib. ac testatur Pausanias in Phocaicis. Porrò populi qui in id consilij conuenire soleant, numerantur duodecim, Iones, Dores, Perrhæbi, Bœoti, Magnetes Achæi, Phthij, Malienses, Dolopes, Aeneanes, Delphi, Phocenses. Vel inde nomen inditum Amphictyonum, quòd vndecunq; ad id consilium ex omni Gręcia counenireturtur, vt placet Anaximeni & Androtioni in Atticarum descriptione rerum, apud Pausaniam, in eo quem modo ostẽdi loco. Quo quidem & alia complura super hac re non indigna lectu referuntur, siquis fortè requiret. Nos ad enarrationem prouerbij putamus hæc esse satis. Venustius fuerit adagium, si per ironiam torqueatur ad indoctorum conuentum, qui sibi tamen Solones esse videantur.

32

Etiam capillus vnus.

Celebratur & Mimus, ni fallor, Publianus admodum prouerbiali specie:
Etiam capillus vnus habet vmbram suam.
Quantumuis pusillum commodum iuuat, quantumlibet exiguum delictum nocet.

33

Xenocratis caseolus.

Ξενοκράτους τυρίον. i. Xenocratis caseolus. De cibo qui perquam diu durat, prius quàm absumatur. Quanquam nihil vetat, quo minus ad alia quoq; transferatur, puta ad vestem, ad librum, ad pecuniam, aut simile quippiam, quo sic parce circunspecteque quispiam vtitur, vt quàm diutissime duret. Sumptum adagium ab admirabili Xenocratis philosophi frugalitate. Quem tradunt sæpenumero obsonia tam rancida facta abiecisse, neq; rarenter euenisse, vt cum cadum aliquem relinire vellet, iã vinum reperiret in acorem versum. Proinde prouerbium apposite dicetur in sordidos quosdam, quibus hic mos omnem penum eousq; seruare, quoad fuerit corruptus: perinde quasi nefas sit, rebus synceris integris frui. Adagium refertur in Stobæi Collectaneis.

34

Aperto pectore.

Aperto pectore dicimus, pro eo quod est, vehementer ex animo citraq; fucum, quasi renudatis animi penetralibus. M. Tullius in lib. De amicitia: in qua nisi, vt dicitur, apertum pectus videas, tuumq; ostendas, nihil fidum. Plinius iunior Fabato: Epistolarum quas mihi, vt ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci iubes, at ego nullarum libentius memini. Allusum est autem ad Momi dictum, qui fenestras in hominum pectore desiderasse fingitur, quo liceret inspicere, quid nam in specubus illis reconditum esset. Persius in 5. Satyra.

Vt quantum mihi te sinuoso in pectore fixi.
Voce traham pura, totumq; hæc verba resignent
Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Similiter

Similiter apud Nasonem Phœbus: Aspice vultus
Ecce meos, vtinamq; oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.

Ad calcem peruenire. 35

Ad calcem peruenire, pro eo quod est, ad metam finemq;. Prouerbialem habet figuram, quoties ad aliud quidpiã deflectitur, quàm ad corpus humanum. M. Tullius lib. De amicitia, Vt cum æqualibus posses viuere, cum quibus tãquam è carceribus emissus, cum eijsdem ad calcem, vt dicitur, peruenire. Idem De senectute, Nec vero velim quasi decurso spatio à calce ad carceres reuocari. Ad hanc attinent formam etiam illa, vsq; ad plaudite, id est, vsq; ad extremum finem. Idem in eodem sermone, In quocunq; fuerit actu probetur. Nec sapienti vsq; ad plaudite viuendum. Rursum alibi, Quibus qui splendide vsi sunt, hi mihi videntur fabulam ætatis peregisse, neq; tanquam inexercitati histriones, in extremo actu corruisse. Rursum aliàs in eodem opere: Extremum actum tanquam ab inerte poeta esse neglectum. Quanquam huius generis alibi à nobis facta mentio.

Bellum omnium pater. 36

Ὁ πόλεμος ἁπάντων πατήρ. id est, Bellum omnium pater. Lucianus veluti prouerbio iactatum refert, in commentario De ratione conscribendæ historiæ, μᾶλλον δὲ θουκυδίδαι καὶ ἡρόδοτοι καὶ ξενοφῶντες ἡμῖν ἅπαντες, καὶ ὡς ἔοικεν ἀληθὲς ἄρ' ἦν, ἐκεῖνο τό, πόλεμος ἁπάντων πατήρ, εἴγε καὶ συγγραφέας τοσούτους ἀνέφυσεν ὑπὸ μιᾷ τῇ πληγῇ. id est, Quin potius Thucydides, Herodoti, Xenophontes nobis erant omnes: adeo vt verum esse videretur illud quod dicitur, Bellum rerum omnium pater. siquidem tam multos scriptores produxit vnico ictu. Prouerbium ideo dictum est, quòd bellum omnium rerum nouandarum author est, vt ex eo veluti nata videantur vniuersa. Nisi siquis malit ad philosophorum quorundam decretum referre, qui dixerunt, rerum summam è lite progigni.

Phaniæ ianua. 37

Φανίου θύρα. id est, Phaniæ ianua Eustathius in Odysseæ ω, ostendit dictum de his qui simulant sese congestas opes habere, quæ nusquam sunt. Ductum à Phania quodam, qui falsam de se præbuerit opinionem, quasi multam diuitiarum vim domi constructam ac reconditam haberet. Diximus alibi de Phani ianua, in prouerbio Phani ostium, quod an idem sit cum hoc, nécne, viderint docti.

Ἐκλινίσαι. 38

Ἐκλινίσαι, Prouerbiali figura dictum ostendit Eustathius in tertium Iliados: Sumpta metaphora à piscibus, qui suffugiunt à retibus, quíue ab hamo elabuntur. Nam lina retia dicuntur etiam Latinis vt Maroni,

Humida lina trahunt.

Inest autem piscibus quibusdam genuina quædam calliditas è retium textis elabendi, quemadmodum eleganter de Cestreo narrat Oppianus lib. 3. Sed carmen ipsum, quandoquidem author non admodum adhuc vulgatus est, adscribere præstat.

Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο
Ἑλκόμενος, δόλον οὔτι περίδρομον ἠγνοίησεν.
Ὑψι δ' ἀναθρώσκει λελιημένος ὕδατος ἄκρου,
Ὀρθὸς ἄνω σφονδύλων ὅσσον σθένος ἅμματι κούφῳ
Ὁρμῆσαι, βουλῆς δὲ σαόφρονος οὐκ ἐμάτυσεν.
Πολλάκι γὰρ ῥιπῇσι καὶ ὕστατα πείσματα φελλῶν
Ῥηϊδίως ὑπεράλτο καὶ ἐξήλυξε μόροιο.
Εἰ δ' ὅγ' ἐφορμηθεὶς πρῶτον στόλον αὖθις ὀλισθῇ
Ἐς βρόχον, οὐκ ἔτ' ἔπειτα βιάζεται, οὐδ' ἀνορούει
Ἀχνύμενος, πείρης δὲ μαθὼν ἀποπαύεται ὁρμῆς. id est,

Cestreus dum trahitur sinuosis æquore textis,
Haud illum quà suffugiat, latet, arsq; dolusq;,
Subsilijt in sublime alacer, saltuq; citato
Viribus eniti quantum valet omnibus, vndas
Emicat in summas sublato corpore toto.
Ingenio fortuna fauet, nam subera sæpe
Quæ summos tollunt funes, retinacula cassis
Transilit, & fatum elabens fugit improbus antrum.
Sin primum expertus subsultum, in retia rursum

Delapſus recidat,iam nec pugnare laborat
Anxius,aut fruſtra niti,doctuſq; periclo
Nec iactat ſeſe,neq; ſurſum promicat vnquam.
De permultis item alijs piſcibus ad eundem commemorat modum,quibus artibus elabantur capti. Sed reliqua perſequi prælongum. Illud non iniucundum ſcitu, quod de piſce torpedine narrat poeta Claudianus, quemadmodum illigatus hamo, ſubducat ſeſe. vi veneni per linum atque arundinem ad piſcatoris vſque manum immiſſa. Carmen ſic habet. cur enim grauer adſcribere, tam elegans,tamq; feſtiuum?

Siquando veſtita cibis incautior æra
Hauſerit,& curuis frænari ſenſerit hamis,
Non fugit,aut vano conatur vellere morſu,
Sed propius nigræ iungit ſe callida ſetæ,
Et meminit captiua ſui,longeq; per vndas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per ſatam vis alta meat,fluctuſq; relinquit
Abſentem vinctura virum.metuendus ab imis
Emicat horror aquis,& pendula fila ſecutus
Tranſit harundineos arcano frigore nodos,
Victricemq; ligat concreto ſanguine dextram.
Damnoſum piſcaror onus prædamq; rebellem
Iactat,& amiſſa redit exarmatus habena.

Ariſtophanis interpres putat ab auibus traductum. Conſimili figura Perſius Satyra 5.
Ne trepidare velis,atq; arctos rodere caſſes.

39

Αἰγυπτιάζειν.

Αἰγυπτιάζειν dicebantur aſtuti & impoſtores. Sumptum à moribus eius gentis. Teocritus, in ϲυρακουσίαις,

Οὐδεὶς κακοεργὸς
Δαλεῖται τὸν ἰόντα παρέρπων αἰγυπτιστί. id eſt,
Lædit ſceleratus
Aſtu Aegyptiaco obrepens iam nemo,nocetúe.

De moribus Aegyptiorum teſtatur & illud ex Aeſchylo,quod alibi retulimus,
Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς αἰγύπτιοι. id eſt, Aegyptij miri ſtruendis artibus.
Citat hoc prouerbium Syneſius in Encomio caluitij. Quanquam nonnunquam αἰγυπτιάζειν accipi ſolet,pro eo quod eſt adurere,vt in hoc carmine,

Χροιὰ δὲ τὴν σὴν ἥλιος λάμπων φλογοὶ — Tuum colorem Phœbus ardens igneis
Αἰγυπτιάσει. id eſt, — Flammis aduret.

40

Ne bolus quidem relictus.

Οὐδ᾽ ἔγκαφος λέλειπται. id eſt, Ne bolus quidem relictus eſt,hoc eſt, nec vel pauxillum. Euſtathius enarrans tertium Odyſſeæ librum,citat hunc Eupolidis verſum,
Οὐχὶ λέλειπται τῶν ἐμῶν οὐδ᾽ ἔγκαφος. id eſt, Nec bolus è meis relictus rebus eſt,
Nam ἔγκαφος,id apud Græcos ſignificat,quod nos vulgata voce magis quàm Latina,morſellum dicimus,à verbo κάπτω,quod eſt auide comedo.

41

Rex aut aſinus.

Βασιλεὺς ἢ ὄνος. id eſt, Rex aut aſinus. hoc eſt,aut victor,aut victus. Simile illi, ἢ τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς κύβοι aut ter ſex,aut tres tali. Euſtathius Odyſſeæ ſextum enarrans librum oſtendit metaphoram ductam ab his qui ludunt ſphæra:quibus qui viciſſet,rex appellabatur:qui victus fuiſſet, huic aſino nomen erat. Plato in Theæteto, ὁ δ᾽ ἁμαρτὼν, καθεδεῖται ὥσπερ φασὶν οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος, ὃς δ᾽ ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεὺς ἡμῶν. id eſt, Qui aberrarit,is deſidebit,quemadmodũ dicunt ij qui ſphæra ludunt,aſinus:qui vero nihil aberrans vicerit,rex noſter eſto. Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis 9. ſphæra ludendi quatuor modos commemorat,quorum primus appellatur ἐπίσκυρος, alter φανίνδα ſeu φανίδυ, tertius, ἀπόῤῥαξις, quartus οὐρανία, Quorum poſtremum,nam is ad prouerbium proprie facit deſcribit his verbis, ἡ δ᾽ οὐρανία. ὁ μὲν ἀνακλάσας αὐτὸν ἀποῤῥίπτει τὴν σφαῖραν εἰς τὸν οὐρανόν. τοῖς δ᾽ ἦν ἁλωμένοις φιλοτιμία πρὶν εἰς γῆν αὐτὴν ἐμπεσεῖν, ἁρπᾶσαι. ὅπερ ἔοικεν ὅμηρος ἐν φαίαξι

ὸ δηλοῦν, ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν τοῖχον τὴν σφαῖραν ἀντιπέμψειεν, τὸ πλῆθος τῶν πηδημάτων ἐλογίζετο· καὶ ὁ μὲν ἡττώμενος ὄνος ἐκαλεῖτο καὶ πᾶν ἐποίει τὸ προσαχθέν, ὁ δὲ νικῶν βασιλεύς τε ἦν καὶ ἐπέταττεν, id est, Vrania vero lusus sic habet: aliquis resupinans sese, sphæram in cœlum mittit: reliquis autem certamen erat vt eam prius quàm in terram recideret, raperent: id quod in Phæacibus significare videtur Homerus. Sane vero cum aduersus parietem sphæram misissent, numerus subsultuum censebatur: & qui victus fuisset, is asinus appellabatur: & quicuid imperatum esset, faciebat: rursum qui vicisset, is & rex erat, & imperabat. Hactenus Iulius. Porrò locus quem ex Homero citat, est Odisseæ θ, ad hunc modum,

Τὸν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρός,
Βόμβησεν δὲ λίθος, κατὰ δ' ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι, ναυσίκλυτοι ἄνδρες,
Λᾶος ὑπαὶ ῥιπῆς, ὁ δ' ὑπέρπτατο σήματα πάντων, id est,

Versatum hunc valida submisit in aera dextra,
Intonuit lapis: ast in humum formidine sidunt
Phæaces gens gnara maris, ratibusque superba
Ob saxi iactum, verum id procul omnia signa Transuolat.

Ab hac forma nõ videtur alienũ quod est apud Plautũ in Pœnulo, Rex sum, si ego illũ hodie hominem ad me illexero. Licebit vti, cũ significabimus iaciẽdã aleam, q̃ vel summos reddat vel infimos.

Stellis signare. 42

Ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδόν, id est Stellis viam signare dicuntur, qui notulis quibusdam & coniecturis rem alioqui peruestigatu difficilem inquirunt. Eustathius exponens quintum Odysseæ librum, admonet conuenire in eos, qui longam ac desertam ingrediuntur viam. Sumpta metaphora à nautis, qui in nocturna nauigatione viam stellarum obseruatione coniectant. Quemadmodum apud Homerum Vlysses Odysseæ libro quinto,

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε
Πληιάδας δ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην,
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν. id est,

At clauo ille sedens nauim mira arte regebat,
Nunquam corripuit nutantia lumina somnus:
Verum Pleiadas spectat, serique Booten
Occasus, Vrsamque alio cognomine currum.

Allusit huc eleganter M. Tullius lib. Academicarum quæstionum 4. cum ait, Absoluti sapientis esse, non duci opinionibus, sed certò verum tenere, idque ductu & indicio Cynosuræ, quæ quòd minore orbe circumferatur, vtpote polo vicinior, certius monstrat viam, etiam si minus sit conspicua. At nõdum perfecte sapientem, dum vbique quod probabile videtur, amplectitur, interdum errantem, velut Helicen sequi, quæ vt clarior est, & magis oculis perspicua, ita non perinde certa viæ monstratrix, quòd latiore ambitu circumagatur, eo quòd à polo seu vertice mundi longius absit. Verba Ciceronis sunt hæc: Nec tamen ego is sum, qui nihil vnquam falsi approbem, qui nunquam assentiar, qui nihil opiner. Sed quærimus de sapiente. Ego vero ipse & magnus quidem sum opinator, non enim sum sapiens, & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam paruulam Cynosuram,

Qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto,

Vt ait Aratus: eoq; directius gubernant, quòd eam tenent,

Quæ cursu interiore, breui conuertitur orbe:

Sed ad Helicen & clarissimos septentriones, id est rationes has latiore specie non ad tenue elimatas. Eo fit, vt errem, & vager latius. Scio mihi factam alibi huius prouerbij mentionem: verum quoniã nactus eram quædam non indigna cognitu, visum est hic repetere.

Sambucam citius. 43

Adagij speciem præ se gerit Persianum illud carmen,

Sambucam citius caloni aptaueris alto.

Cuius vsus incidet, siquando significabimus aliquem à disciplina percipienda, siue munere gerendo nimis alienum esse. Siquidem Sambuca organum est musicorum, quod haudquaquam congruat caloni. Quanquam Athenæus lib. 14. indicat & bellicum instrumentũ dici sambucã, quod machinę in

morem admouebatur hostium mœnibus Calones autem vocātur militum ministri, qui vallos ac li gna gestitant. Vnde & nomen inditum autumant grammatici. Porrò cum milites sint imperiti musi ces, multo magis calones. Quanquam potest non absurde accipi de sambuca, militari machina, quæ ritu organi musici, chordis quibusdam intenditur. Ad hanc intendendam haudquaquam idonei sunt calones, vtpote stolidi, & ob id ipsum ad infima ministeria retrusi, quòd disciplinæ militaris prorsum rudes sint & indociles. Vnde Persius non citra ἔμφασιν addidit alto propterea quòd homines prælon gi etiam prouerbio vecordiæ notantur, ἄνους ὁ μακρός.

44

Nostræ farinæ.

Eiusdem farinæ dicuntur, inter quos est indiscreta similitudo. Quod enim aqua ad aquam collata idem ad farinam farina. Persius in quinta Satyra:

Nostræ paulo ante farinæ
Pelliculam veterem retines.

Perinde quasi dicat, nostri gregis, nostræ conditionis. Pertinet ad illam classem, Eadem cera & idem puluis, de quibus alibi dictum est. Simili tropo Seneca dixit, eiusdem notæ lib. 3. Epist. 24. His adijcias & illud eiusdem notæ licet, tantam hominum imprudentiam esse immo dementiam, vt quidam timore mortis cogantur ad mortem.

45

Nullo scopo iaculari.

Ἄσκοπα τοξεύειν. id est, Absq; scopo iaculari dicuntur, qui nihil certi propositum habent quod sequantur & ad quod instituti consilijq; sui rationes referant. Lucianus in Toxaride, ἐπειδὴ νῦν ἄσκοπα τετοξεύκαμεν, αὖθις ἑλόμενοι διαιτητὴν, ἄλλους ἐπ' ἐκείνῳ εἴπωμεν φίλους. id est, Quoniam in præsentia nullo proposito scopo iaculati sumus, denuo, ascito arbitro, alia amicorum paria apud illum referamus. Persius in Satyra tertia,

Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris coruos, testaq; lutoq;?
Securus, quò pes ferat.

46

De pulmone reuellere.

Dubium non est, quin ad prouerbiorum formam pertineat & illud Persianum, de pulmone reuellere, pro eo quod est, stultam & arrogantem opinionem animo eximere.

Dum veteres auias tibi de pulmone reuello.

Tumorē animiq; fastū in pulmone collocant: vnde μέγα πνέειν apud Græcos Et idem Persius alibi,

Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.

47

Quos non tollerent centum Aegyptij.

Οὓς οὐκ ἄραιντ' ἂν οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι. id est,
Quos ferre nec centum queant Aegyptij.

De molestis dici solitum, ac moribus intolerandis, seu fastu præturgidis. Inde ductum, quòd Aegyptij pleriq; gestandis oneribus quæstum non satis honestum factitare consueuerint: vnde & ἀχθοφόροι dicti, in iocum prouerbialem abierunt. Refertur adagium ab Eudemo in collectaneis dictionum rhetoricarum, & item à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Ranis, ad hunc modum,

Δύ' ἅρματ' εἰσέθηκε καὶ νεκρὼ δύω,
Οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ' οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι. id est,
Duo plaustra, duoq; item imposuit cadauera,
Quæ ferre nec centum queant Aegyptij. Idem in Auibus,
Οὐκ αἰγύπτιος πλινθοφόρος. id est, Non Aegyptius lateriger.

Consimili modo Lucilius apud Nonium:

Quem neq; Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere pro telo validis ceruicibus possent. Rursum idem alibi:
Hunc iuga mulorum, pro telo ducere centum Non possint.

48

Aegyptius laterifer.

Αἰγύπτιος πλινθοφόρος. id est, Aegyptius laterum gestator. Suidas nominatim prouerbij titulo refert. Extat autem apud Aristophanem in Auibus, vbi quærit quispiam, quis composuisset equum Durium in arce Palladis centum cubitorum? Cui respondetur:

Ὄρνιθες, οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ αἰγύπτιος
Πλινθοφόρος, οὐ λιθουργός. id est, Aues, nec alius vllus, haud Aegyptius Laterifer, aut faber lapidarius.

Quadrare

Quadrare videtur in sordidum atq; infimę sortis hominem, in quem vsum etiam Carum vilitas vsurpata est: aut in eum, qui molestis negotijs premitur. Admonuimus modo Aegyptios in vulgi fabulā ac risum abijsse, quòd asinorum ritu vectandis corpore oneribus quæstum facerent. Ad quem laborē hoc exercitatiores illos fuisse conijcio, quòd in effodiendis lacunis, limoque exportando, ac lateribus argillaceis, huiusmodi opera potissimum opus erat apud Aegyptios, ob limum quem inuehit Nilus. Nam illic passeres opinor, aut hirundines monstrarunt artem è luto construendi parietes. Argumento est, quòd Hebræi cum apud illos agerent, adacti sunt luto lateribusq; gestandis seruilem operam præstare Pharaoni. De mulis Marianis alibi reperies.

Cœnare me doce. 49

Δειπνεῖν με δίδασκε. id est, Cœnare me doce. Prouerbiali figura dictum est ab Aristophane in Ranis. Tempestiuiter vsurpabitur, siquando docere, præire, aut etiam refellere conatur aliquem imperitus negotij, de quo disputatur. Verba sunt Bacchi ad Herculem de tragœdijs iudicantem, cum exercitatior esset in vorandis tauris, quàm pensiculandis poetarum carminibus.

Rhamnusius. 50

Ῥαμνούσιος. id est, Rhamnusius. Eudemus in dictionibus Rhetoricis admonet, id cognominis olim ceu prouerbio additum sapientibus ac moderatis viris. Nec explicat adagij rationem. Vnde cōiectare licet, vel ab eius gentis moribus dictum, vel à dea Rhamnusia, quæ modum in omni negotio docet adhibendum. Quemadmodum aliàs fusius à nobis ostensum est.

Papæ Myxus. 51

Βαβαὶ μύξος. id est, Papæ Myxus. In gloriosos & iactabundos dici consueuit: nam βαβαὶ stuporis & admirationis significationem habet. Myxus autem sacerdos quispiam fuit Dianæ, gloriosus & magniloquus, qui se fingebat omnia mirari. Refertur à Suida & Zenodoto.

Lenticulam angulo tenes. 52

Φακοῦ γωνίας κρατεῖς. id est, Lentem angulo tenes. De negotio quod fieri nullo pacto queat, propterea quòd hoc leguminis genus angulis careat. Refertur à Suida, ne quis contemnat.

Patrocli occasio. 53

Πατρόκλεως πρόφασις. id est, Patrocli occasio, siue prætextus. Diogenianus ostendit dici solere de ijs, qui cum ob metum nō ausint proprias deplorare calamitates, deflent eas sub prætextu luctus alieni. Plutarchus in commentario cui titulus, Quomodo quis se citra inuidiam laudare possit, καὶ μὴ δοκῶμεν πάτροκλον πρόφασιν, σφᾶς δ' αὐτοὺς δι' ἐκείνων ἐπαινεῖν. id est, Et ne videamur Patroclū occasionem, sed nos ipsos per illos laudare. Agit enim de ijs qui laudandis alijs suas ipsorum laudes insinuant. Opinor vsurpatum à Patrocli moribus, in quem aliquoties iocatur Aristophanes.

Exiguum oboli pretium. 54

Μικρὸν τοῦ ὀβολοῦ τίμιον. id est, Exiguum oboli pretium. Suidas citat ex Maryca Eupolidis, conuenire in homines nequam, nihiliq;. Quanquam nihil obstat, quo minus ad rem contemptam transferatur. Meminit & Eudemus. De similib. multa retulimus antea, obolaris homo, homo tressis, homo trioboli, homo vix dupendio æstimandus. Iustinianus iuuenes primum ad iuris studium ingressos, dupondios appellari voluit, velut extremæ classis: nam qui iam profecissent, prolytas ac lytas appellauit, quasi dimissos.

Pedum visa est via. 55

Τῶν ποδῶν ἑώραται ὁδός. i Pedum visa est via. De negotio cuius aliquando periculum feceris. Sūptum à viatoribus. Terentius in Phormione: Ah non ita. Factum est periculū, iam pedū visa est via.

Phœnicum pacta. 56

Φοινίκων συνθῆκαι. id est, Phœnicum cōuenta. Phœnices qui Carthagine potiti sunt, cum primum ad eam appulissent regionem, postularunt ab ijs qui id temporis Libyam incolebant, vt sibi liceret diem & noctem hospitio terræ vti. Quod cum impetrassent, iamq; exacto concessi temporis spatio, iuberentur excedere finibus, recusarunt, affirmantes se pactos vt sibi fas esset illic noctesq; ac dies commorari: videlicet ambiguitatem vocum ad suum commodum detorquentes. Vnde prouerbium esse natum aiunt, de pactis insidiosis & astutis. Authores Suidas ac Diogenianus. Quin in totum omnes Phœnices dicti sunt, qui quæstus essent auidi. Vnde Pindarus in Pythijs hymno 2. φοίνισσαν ἐμπολὰν. id est, Phœniciam negociationem dixit. Et interpres citat ex comico quopiam, εὐθὺς φοῖνιξ γέγονα. id est, protinus Phœnix fio. Item ex Sophocle,

ὠνὴν ἔθου καὶ πρᾶσιν ὡς φοῖνιξ ἀνήρ. id est, Phœnix vt vir, cœpit emere ac vendere.

Postremo Plato lib. De repub. 3. de his agens, qui putant magistratui conuenire mendacium, inquit, μηδὲν καλὸν, ἀλλὰ φοινικικόν τι. id est, nihil pulchri est, sed potius Phœnicense quiddam.

57

Pusillus quantus Molon.

Μικρὸς ἡλίκος Μόλων. id est, Pusillus vt Molon. De vehementer breui statura corporis homuncionibus. Suidas ostendit duos fuisse Molones, nota, sicuti conijcio, corporis breuitate, quorum alter histrio fuerit, alter fur, honesti scilicet quæstus vterq;.

58

Per antiquum diem.

Διὰ παλαιᾶς ἡμέρας. De re admodum obsoleta priscaq;. Refertur à Diogeniano. Finitimum illi, quod hodie non inscite iactatur in scholis philosophorum, Magno Platonis anno.

59

Perierunt bona.

Ἔῤῥει τὰ καλά. id est, Perierunt honesta. Hippocrates Mindaro Lacedæmoniorum duci fuit ab epistolis, eo interfecto ab Atheniensibus, Hippocrates in Lacedæmonem huiusmodi scripsit epistolam, ἔῤῥει τὰ καλὰ, Μίνδαρος δ᾽ ἀπέσσυται. significans interfecto duce rem esse deploratam. Adagiũ recenset Diogenianus, historiã recenset Xenophon in παραλειπομένοις. lib. 1. Græca senario cõstant, Periere honesta, Mindarus sublatus est.

60

Qui nimium properat, serius absoluit.

Plato in dialogo, cui tit. De regno πεποίηκε γὰρ ἡμᾶς καὶ νῦν παθεῖν τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν πάθος ποῖον; οὐχ ἥσυχος εὖ διαιροῦντας, ἠνυκέναι βραδύτερον. id est, Fecit enim vt nunc quoq; nobis acciderit, quod prouerbio dicitur: quodnã? vt dum parum recte per otium diuidimus, serius perfecerimus. Idẽ in 7. De rep. lib. allusit ad prouerbiũ, σπεύδων γὰρ ἔφην, ταχὺ πάντα διελθεῖν, μᾶλλον βραδύνω. id est, Dum festino, inquit, omnia celeriter percurrere, tardior sum. Idem in Cratylo simile quiddam habet, ἵνα μὴ ὄφλωμεν ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγίνῃ νύκτωρ περιϊόντες, ὀψὲ ὁδοῦ, καὶ ἡμεῖς αὖ ἐπὶ τὰ πράγματα δόξωμεν αὐτῇ ἀληθείᾳ, οὕτω πως, ἐληλυθέναι ὀψιαίτερον τοῦ δέοντος. id est, Ne nobis vsu veniat, vt queãdmodum qui apud Aeginetas noctu obambulant, serius perficiunt iter, itidem nos ad rem ipsa veritate serius quàm oportet peruenisse videamur. Scitum est & illud D. Augustini aduersus Petilianum, ijs qui perturbatione aliqua festinant, vsu venire nonnunquam vt vestem aut calceos peruerse induant, quæ res postea moram adferat. Idem vsu venit his qui multa simul agere conantur, neq; quicquam assequuntur. Plato lib. De repub. 3. ὅτι εἷς ἕκαστος, ἓν μὲν ἂν ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ᾽ οὔ, ἀλλ᾽ εἰ τοῦτο ἐπιχειροῖ πολλῶν ἐφαπτόμενος, πάντων ἀποτυγχάνοι ἄν. id est, Vnusquisque recte vnum studium exerceat, multa nequaquam. Immo si id tentarit, multa aggressus, omnibus frustrabitur. Idem eiusdem operis lib. 10. docet idem accidere ijs qui non veritate, sed fucis ac malis artibus properant ad honorem, οὐχ οἱ μὲν δεινοί τε καὶ ἄδικοι δρῶσιν ὅπερ οἱ δρομεῖς, ὅσοι ἂν θέωσιν εὖ ἀπὸ τῶν κάτω, ἀπὸ δὲ τῶν ἄνω, μή; τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες καὶ ἀστεφάνωτοι ἀποτρέχοντες. id est, An non isti artifices & iniusti idem faciũt quod solent cursores quidam, qui bene quidem currunt ab inferiore loco, à superiore vero nequaquam. Primum quidem celeriter prosiliunt, cæterum in fine cursus ridiculi sunt, atq; auriculas in humeris habentes incoronati semet abripiunt. Monet adagium instituendæ rei non tam celeritatem q̃ curam adhibendam esse, ne postea sit in mora, quod in operis ingressu fuerit erratũ. Obnoxij sunt huic prouerbio quidam, qui compendij causa, Græcanica literatura præterita, protinus ad philosophiæ studiũ insiliunt, ac dum stulte captant compendium, in maximum incidunt dispendium. Fit enim, vt hi dum repente philosophi student euadere, nunquam philosophiæ scientiam assequantur, cumq; se iam ad metam peruenisse credunt, denuo ad carceres sit redeundum, denuoq; à linea, quemadmodum Græci dicunt, exoriendum. Item in re bellica plus efficit Fabij cunctatio, quàm M. Minutij præceps temeritas. Siquidem is vnus Annibalem multis iam prælijs inuictum, non viribus, sed lentitudine superauit. De quo præclare Ennius apud M. Tullium in Catone maiore:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem,
Non ponebat enim rumores ante salutem.

61

Vltra catalogum.

Ὑπὲρ τὸν κατάλογον ζῇ. id est, Vltra catalogum viuit. De eo dicebatur, qui multum ætatis viueret, vt iam præscriptum illum annorum numerum præterisse videretur. Est, ni fallor, apud Lucianum. Refertur à Suida:

62

Vltra peram sapere.

Ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν. id est, Vltra perã esse solicitũ. Prouerbiali figura dictũ apud Lucianũ in Timone

Timone, ὀλιγαρκῆ γὰρ καὶ μέτριον χρὴ εἶναι τὸν φιλοσοφοῦντα, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν. id est, Oportet enim philosophum paucis contentum ac frugalem esse, neq; quicquam vltra peram quærere. Quadrabit vel in philosophum, vel in pauperem, sed præcipue in Christianum, quem Iesus vetat cogitare de crastino. Confine illi, Vita doliaris.

Virgo primum. 63

Παρθένος τὰ πρῶτα. id est, Virgo primum. De ijs dici solitum, qui rem paternam profunderent. Haud scio an inde ductum, quòd virgines adhuc rudes, & meretricij quæstus ignaræ, facile sui copiam faciunt. Postea quo plus auferant præmij, difficiles sese præbent. Itidem adulescentes nuper nacti facultates, prius quàm intelligant quid sit pecunia, largius effundunt. Et prima vitæ pars, quæ quidem est optima, stultissime nobis conteritur.

Vir videbatur nauis supplicans scopulo. 64

Ἀνὴρ ἔοικε ναῦς ἱκετεύειν πέτραν. id est, Vir visus esse est, nauis obsecrans petram. De stupidis ac stolidis, quibus aliud pro alio videtur, dictum indicat Suidas, ducta metaphora à naue quæ impingit in scopulum.

Viro esurienti necesse est furari. 65

Πεινῶντι κλέπτειν ἐστ' ἀναγκαίως ἔχον. id est, Famelicus vir esse furax cogitur. Suidas prouerbij nomine refert, quod congruat in eos qui extrema adacti necessitate, quid vis faciũt. Veluti si qui confiteatur se mentitum, dicat quid facerem, aut mentiendum erat, aut in summam veniendum infamiam, πεινῶντι κλέπτειν. Aut siquis auidus gloriæ, aliena pro suis edat, cum ipse de suo nihil possit egregium edere.

Vixit, dum vixit, bene. 66

Vixit, dum vixit, bene. Est in Hecyra Terentiana. Prouerbiale fuisse, vel senex indicat rogans, num præter vnam sententiam nihil attulisset. Conuenit in eos qui molliter ac suauiter viuunt, atque faciunt sumptus, vt non multum iuuent hæredem. Est autem amphibologia in verbo viuere, quod interdum simpliciter viuere est, interdum genialiter vitam agere: vt apud Catullum,

Viuamus mea Lesbia atq; amemus.

Fumantem nasum vrsi ne tentaueris. 67

Prouerbij speciem habet & illud apud Martialem,

Rabido nec perditus ore
Fumantem nasum viui tentaueris vrsi:
Sit placidus licet, & lambat digitosq; manusq;:
Si dolor & bilis, si iusta coegerit ira
Vrsus erit, vacua dentes in pelle fatiges.

Admonet non esse tentandos, qui possunt nocere. Consimili modo Synesius in Encomio Caluitij scripsit, Canem naribus prendere: pro eo quod est, prouocare mordacem & nociturum. Hac parte corporis icta potissimum vrsos irritari docent bestiarij.

Muris in morem. 68

Plautus in Captiui duo, Quasi mures semper edimus alienum cibum. In parasitos dictum, quibus iucundum est aliena viuere quadra. Non conueniunt, nec in vna sede morantur, libertas & cibus alienus, quod eleganter indicat apologns Aesopicus de mure syluestri & domestico. Quin & Græcis prouerbiali verbo, μυσπολεῖν dicuntur, qui muris in morem cibi causa obambulant oberrantque. Indicauit hoc Hesychius.

E tribus malis vnum. 69

Τῶν τριῶν κακῶν ἕν. id est, Trium malorum vnum. Suidas prouerbium indicat apud Menandrum extitisse. Sumptum autem à Theramene, qui cuidam è tribus malis vnum indixerit, è quibus quod vellet eligeret. Vnde & Aristophanes apud eundem Suidam in Triphalete, ἐγὼ γὰρ ἀπὸ θηραμένους δέδοικα τὰ τρία ταῦτα. id est, Ego enim à Theramine metui tria hæc. Quæ sint autem ea tria, quære in prouerbio τὰ τρία ταῦτα τῶν εἰς θάνατον. Id vsurpauit Alexander in Aepolis. Aristides ait oraculum solere tradi obsignatum, quod qui solueret prius quàm fas esset, vnum è tribus malis illum manebat, aut oculorum orbatio, aut manus, aut linguæ iactura. Sunt qui dicant ijs qui sententia capitali damnati fuissent, tria solere deferri, gladium, laqueum & aconitum.

Quàm facile vulpes pyrum comest. 70

Plautus in Mustellaria, Tam facile vinces, quàm vulpes pyrũ comest. De re factu procliui. Quod

nihil negotij ſit vulpi dentatiſſimæ, pyrum edere.

71

Contrahere ſupercilium, inflare buccas.

Ὀφρῦς ἀνασπῶντες καὶ γνάθους φυσῶντες. id eſt, Adductis ſupercilijs & inflatis buccis. In faſtuoſos ac turgidos dictum Suidas admonet. Siquidem in ſupercilijs, ſicut aliàs oſtendimus, arrogantiæ ſedes. Horatius inflatas buccas ad iracundiæ retulit argumentum.

Quin Iuppiter ambas
Iratus buccas inflet.

D. Auguſtinus in libris Confeſſionum buccis typho crepantibus. Quo loco nonnulli perperã typo legunt. Mirum eſt autem Auguſtinum voce Græcanica tantopere delectatum, vt cum faſtum dicere poſſet, typhum dicere maluerit, niſi ꝙ ea iam vſu Latio donata videbatur. Traductum à ranis quæ per iram inflantur. Notus eſt apologus Aeſopicus de rana per arrogantiam dirupta Horatius,

Creſcentem tumidis infla ſermonibus vtrem.

72

Sus comeſſatur.

Ὗς ἐκώμασεν. id eſt, Sus ſaltauit aut comeſſatur. Diogenianus oſtendit dici ſolitum de ijs, qui præter decorum quippiam facerent, quiq; rerum ſucceſſu præter meritum obiecto, ſemet inſolentius efferent. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Eſt autem Græcis κωμάζειν iuuenum amantium more coronis, cantilenis, ſaltationibus cæteriſq; iuuenilibus nugis laſciuire, & in domos alienas irrumpere. Irrumpunt & ſues, vnde Theocritus in Syracuſijs:

Ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ᾽ ὥσπερ ὕες. id eſt,
Turba ſimul conferta ſuum more irruit.

Cæterum qui ruſticiore ſunt ingenio, mirum quàm hæc dedeceant. Locus erit vbi natura ſæuus & agreſtis, affectat videri feſtiuus.

73

Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas.

Non tam ouum ouo ſimile, quàm illud prouerbij ſpeciem præ ſe fert, quod eſt apud Iuuen.

Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas,

Pœna legum exercetur in humiles quoſpiam, & à quibus ob ingenij manſuetudinem aliquid emolumenti poteſt auferri. Rapacibus ignoſcitur. Sumpum eſt ab apophthegmate Anacharſidis, qui hoc dicto eluſit ſtudium Solonis in conſcribendis legibus quemadmodum refert Plutarchus in vita Solonis, ὃς τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους ἔφασκεν. καὶ γὰρ ἐκείνους ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τὶ κοῦφον καὶ ἀσθενὲς, στέγειν, ἐὰν δ᾽ ᾖ μεῖζον, διακόψαν οἴχεται. id eſt, Leges aranearum telis adſimiles dicebat, propterea quòd in illas ſiquid leuius, aut imbecillum incurrerit, hæret: ſin maius aliquid, diſſecat ac fugit. Ad eandem pertinet ſententiam, quod in Phormione ait Terentius,

Quia non rete accipitri tenditur, neq; miluio,
Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt tenditur.
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.

74

Sutorium atramentum.

M. Tulluis lib. Epiſt. 9. ad Pætum, Iam pater eius accuſatus eſt à M. Antonio: ſutorio atramento abſolutus putatur. Subeſſe videtur prouerbium. Sentit, opinor, hominem abſolutum fuiſſe iudicum corruptela, non citra infamiam. Eſt enim huiuſmodi ſutorium atramentum, vt neq; magnopere atrã imprimat notam, neque nullam tamen illinat maculam. Infamiam enim atramenti ſymbolo poetæ ſignificant, vt Horatius,

Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt
Ærugo mera.

Is quidem ſuccus quidam eſt, quem pleriſq; mollium piſcium, maxime ſepijs ineſſe ſcripſit Ariſtoteles lib. De partibus animalium 4. eum tunica contineri membranea, emitti vero fiſtula quadam: quẽ effundunt in metu, & aquam infuſcant, ne queant deprehendi. Rurſus Horatius,

Sed veluti tractata notam labemq; remittunt
Atramenta, ferè ſcriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt.

Cæterum quod Græci Chalcanthum appellant, Cornelius Celſus ferè vertit ſutorium atramentum cuius frequenter meminit in medicinis, præſertim libro quinto. Colligitur ex ære. Vnde Græcis nomen χάλκανθος, quaſi dicas flos æris. Vnde ſuſpicor magis dici maculam quam ægre poſſis diluere. Nam atramentum quod ſcriptorium vocant, facilius diluitur, nec inhæret corio. Plinius in Epiſtola

ſtola ſimili figura dixit, Vitelliana cicatrice ſtigmoſum.

Surda teſtimonia. 75

Κωφὰ μαρτυρία. id eſt, Surda teſtimonia, dicuntur quæ feruntur per tabulas, propterea quòd hæ rogatæ nihil reſpondeant, Vt non diſcrepet ab illo, Muti magiſtri. Vnde ſurdis agere teſtimonijs prouerbio dicuntur, qui vel procul abſentes, vel vita defunctos modo citant, ne queant deprehendi.

Perdere naulum. 76

Iuuenalis in Satyra, cui initium, Stemmata quid faciunt.

Præconem Cherippe tuis circumſpice pannis,
Cum Panſa eripiat, quicquid tibi Nacta reliquit,
Iamq; tace, furor eſt poſt omnia perdere naulum.

Domitius Calderinus, vt inter recentiores haudquaquam malus author, admonet prouerbium eſſe in eum, qui cum multa amiſerit, reliquum etiam velit perdere. Sumptam autem metaphorã à mercatoribus qui cum nauigant, ſi minus, quantum cupiunt, lucrari poſſunt, ſtudent vt ſaltem recuperẽt, ex mercibus diuenditis, quantum pro vectura nauali ſoluerunt. Ariſtippus interrogatus à quodam, num eſſet vbiq;, ridens, οὐκ οὖν, ἔφη, παραπόλλυμι τὸ ναῦλον, εἴγε πανταχοῦ εἰμὶ. i. Naulum igitur nõ perdo, inquit, ſiquidem vbiq; ſum. Refertur à Plutarcho in commentario, cui titulus, ὅτι διδακτὴ ἡ ἀρετή.

Siculiſſare. 77

Σικελίζειν. id eſt, Siculiſſare. Eudemus indicat antiquitus vſurpatum, pro eo quod eſt, auſterum, eſſe, tetricumque. Et eum quidem in modum Epicarmum vſum eſſe. Cæterum alijs placere magis referendum ad improbos & vafros. Non dubium quin ab eius gentis moribus ſit ſumptum. At Athenæus Dipnoſophiſtarum libro primo indicat, adagium natum ab Androne Siculo, qui morem inuenerit ad tibiam ſaltandi geſticulandiq;.

Sedens columba. 78

Ἡμένη πελειάς. id eſt, Sedens columba. Suidas prouerbij titulo commemorat, indicatq; dici ſolitũ, de ſupra modum manſuetis ac ſimplicibus. Nam columbæ cum auolant, fallunt cæteras pernicitate volatus: cum ſedent, nihil mitius, aut ſimplicius. Neq; quicquam habent, quo ſe tueãtur aduerſus miluos & accipitres, præter alarum velocitatem. Mihi videtur dici poſſe & in eos, qui ſimplicitatem ſimulant, quo magis imponant, propterea quòd mos ſit aucupibus, exoculatam columbam in reti ponere, quæ ſubſultans, cæteras columbas alliciat. Ea Græcis dicitur παλεύτρια, à verbo παλεύειν, quod eſt ſeducere, ſiue in laqueum illicere. Ariſtophanes in Auibus de columbis loquens,

Καὶ ἐπαναγκάζει παλεύειν δεδεμένας ἐν δικτύῳ. .i. Et cogit paleutriam agere, alligatas in reti.

Vide lector num legendum ſit ἡμμένη id eſt, illaqueata. id enim patitur, quo fallat alias.

Simia barbata ſeu caudata. 79

Πίθηκος πώγων' ἔχων. id eſt, Simia barbam portans. Ariſtophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν. ὦ πίθηκε τὸν πώγων' ἔχων. Interpres admonuit alluſum eſſe ad illud Archilochium, τοιὴν δ' ὦ πίθηκε τὴν πυγὴν ἔχων. id eſt, Talem ô ſimia caudã habens. Dici ſolitum de ridiculis. Regulus Ruſticum Stoicorum ſimium dixit, contumeliæ gratia, vt refert Plin. in Epiſtolis, opinor quòd barba & pallio Stoicum ageret verius quàm moribus. Idem Ariſtophanes alio quodam loco quoſdam δημοπιθήκους appellat quaſi populi ſimias. Eſt autem hoc animal natura γελωτοποιὸν, nec in alium vſum videtur natum, cum nec valeat ad eſum vt oues, nec ad ædium cuſtodiam vt canes, nec ad onera geſtanda, vt equi. Athenæus lib. 14. narrat Anacharſim philoſophum, genere Scytham, cum in conuiuium, inducerentur homines ad riſum mouendum edocti, ſolum omnium non riſiſſe. Tandem cum inducerentur ſimiæ, cœpit ridere: rogatus cauſam: Hæ, inquit, natura ſunt γελωτοποιοὶ, illi fingunt.

Sibi canere. 80

Ἑαυτῷ ψάλλειν. id eſt, Sibijpſi canere, dicitur qui non ad alienum arbitrium facit quippiam, ſed animo obſequens ſuo. In Plat. conuiuio iubent tibicinam ſibijpſi canere. Et cantor quiſpiam, Antigenidas opinor, iubet diſcipulum, quòd populo non amodum gratus eſſet, ſibi canere & Muſis. M. Tul. in Bruto, Id enim ſummi oratoris, ſummum oratorẽ populo videri. Quare tibicen Antigenidas dixerit diſcipulo ſanè frigenti ad populum, Mihi cane & Muſis: ego huic Brute dicenti vt ſolet apud multitudinem, mihi cane & populo dixerim. D. Hieronymus ad Iſmeniam refert, huius, ni fallor, diſcipulum. Atq; is non iuſſus eſt ſibi canere, ſed præceptori qui poterat iudicare.

Si leonina pellis non ſatis eſt, vulpina addenda. 81

Ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαψον. id eſt, Si leoninis exuuiũ nõ ſufficit, adde vulpinũ

Cum viribus res obtineri non poteſt,dolus adhibendus. Adagium natum eſt ex apophthegmate Lyſandri. Nam is,quemadmodum eius vita memorat Plutarchus,irridere ſolitus eſt,qui velut ab Hercule prognati,bellum apertis viribus,citraq; dolum gerendum eſſe cenſebant,cum ipſe magis exiſtimaret boni ducis officium eſſe quò leonina pellis non attingeret, eò contendendum aſſuta vulpina. Quod quidem propemodum indicat & Maro cum ait:

Dolus an virtus ,quis in hoſte requirat?

Adagium refertur à Zenodoto. Huius affine,eſt quod apud Plutarchum in vita Syllæ Carbo dixiſſe memoratur. Cum enim Sylla nō ſolum aperto Marte,ſed dolis bellum gereret,ait ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσι, ὑπὸ τ' ἀλώπεκος ἀνιῷτο μᾶλλον. ideſt, Quòd bellū gerens cum vulpe ac leone,quorum vtrunq; habitabat in animo Syllæ, à vulpe vehementius angeretur. Apud Ariſtophanem quidam dicitur κυναλώπηξ, quòd caninam impudentiam cum vulpina aſtutia coniunxiſſet.

82

Siculus miles.

Σικελὸς ϛρατιώτης. id eſt,Siculus miles. In peregrinum ac mercenarium militem prouerbiali ioco dicebatur, propterea quòd Siculi temporibus Hieronis exotico milite plerunque vterentur, authore Zenodoto. Conueniet in hominem lucri gratia nullum miniſterij genus recuſantem. Affine eſt illi,quod de Care dictum eſt alibi.

83

Pro bonis glomi.

Ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδες. id eſt, Pro bonis glomi. Dici conſueuit,vbi quis beneficium quod in alium contuliſſet,cumulate,cum q; fœnore reciperet. Agathides enim Græcis glomi dicuntur: verum alluſionis decus in voce Græca eſt,quod in ſermone Latino reddi non poteſt. Meminit Suidas.

84

Sine pennis volare haud facile eſt.

Manet etiam hodiernis temporibus vulgo celebre,quod eſt in Pœnulo Plautina. Sine pennis volare haud facile eſt. Idem in Aſinaria: Defraudem te ego? Age ſis,ſine pennis vola. Locum habet, cum deeſſe ſignificamus adminicula,ſine quibus negotium peragi non poſſit. Reperitur apud idoneos authores: Accidere alas,pro eo quod eſt,adimere materiam,facultatemq; conādi quippiam. Et, Addere alas. Horatius ſimili forma dixit decidere pennas:

Vnde ſimul primum me dimiſere Philippi,
Deciſis humilem pennis.

Et Cicero ad Atticum lib. 4. Qui mihi pennas inciderant,nolunt eaſdem renaſci. Idem in Academicis dixit: Incidere neruos,pro adimere vires. Cognatum eſt illi quod alibi retulimus εἰς πῦρ ξαίνειν. id eſt,ignem diuidere. Quod pro impoſſibili retulit Plato lib. De legibus 6. ὀλίγου δὲ ποιεῖν τὸν νομοθέτην τὸ τῶν παιζόντων εἰς πῦρ ξαίνειν. id eſt, Vt propemodum legum conditor faciat,quod ſolent qui ludunt,in ignem impingentes ictum: hoc eſt inaniter laboret. Quòd ignis mox in ſe coeat. Eius generis eſt illud apud Platonem in Eryxia καταμαθὼν δὲ αὐτὸν ἐγὼ ὅτι ἴσον εἴη πεῖσαι, ὅπερ ἂν τὸ λεγόμενον λίθον ἕψησαι. i. Vbi cognouiſſem tale eſſe hominis ingeniū,vt illi ſuadere nihil aliud fuerit q̄ lapidē decoquere. Hæc fateor alijs locis tempeſtiuius potuiſſe dici,ſed non omnia locis omnibus occurrunt.

85

Siphniaſſare.

Σιφνιάζειν. id eſt,Siphniaſſare. Suidas indicat prouerbio dici ſolere,pro eo quod eſt manum admouere poſtico: ſumptum eſſe à moribus Siphniorum,qui libidinis cauſa id factitare conſueuerint. Eſt autem Siphnus inſula quæpiā,haud procul à Creta,cui quondā nomen fuerit Merope,vel hoc nobilis elogio,vna è Cycladibus Refert eam & Plin. lib. 4. cap. 12. Prouerbium indicat & Stephanus.

86

Iuxta melam.

Κατὰ μήλην. id eſt,Iuxta melam. Suidas oſtendit prouerbio dici ſolere,vbi quis incerta coniecturis perſequeretur. Sumpta metaphora à medicis hulcus internum immiſſo per fauces inſtrumento quopiam explorantibus. Id enim inſtrumentum μήλην vocant,& μηλῶσαι,ad hunc modum tentare.

87

Non idem ſunt ſcriptura & Leucæus.

Γραφή τε καὶ λευκαῖος οὐ ταυτόν. id eſt,Scriptura & Leucæus nō ſunt idem,aut non conueniunt. Vbi quis aliud ſcribit,aliud facit,aut dicit. Recte iacietur in eos,qui ſtare pactis nolunt. Nam hæc plerunque ſyngraphis conſtant. Aut in eos quorum vita non congruit cum libris editis. Verſus Græcus cōſtabit ſi addas λέγει. Conijcere licet Leucæum fuiſſe malæ fidei ſcribam.

88

Bellicum canere. Receptui canere.

Alias admonuimus, fermè prouerbiales eſſe metaphoras, quæ ſumuntur à bello,veluti bellicum canere,

canere,pro eo quod eſt,animare atq; exhortari. M. Tullius Philippica 7. bellicum me cecinisse dicunt. Item canere claſſicum dicitur,qui excitat diſſidiũ. Receptui canere,pro finire. M. Tullius Philippica 12. Quis enim reuocante & receptui canente ſenatu properet dimicare. Quintilianus lib. 12. cap. quæ poſt finem ſtudia, Quare antequam in has ætatis veniat inſidias, receptui canet, & in portũ integra naue perueniet. Signa canant apud Martialem,id eſt,iam congrediamur : & apud Plautum, collatis ſignis depugnare,apud eundem verſis gladijs depugnare. Quin & hoc ipſum collatis ſignis, haud dubie prouerbij ſpeciem habet,cum ſignificamus ſeriam & exactam de re diſputationem, vt M. Tullius in Epiſtolis ad Atticum, vt cum Maphragone ſignis collatis. Apud Iuuenalem,

Hæc tuba rixæ, id eſt, Hoc belli initium.

Pithon formoſus. 89

Πίθων καλός. id eſt, Pithon formoſus. Conueniet vbi quis per adulationem falsò laudatur. Pindarus in Pythijs hymno 2. καλός τοι πίθων παρὰ παισὶν ἀεὶ καλός. i. Formoſus Pithõ ſemper apud pueros formoſus. Interpres oſtendit ſumptũ à pueris adulãtibus ſimię,ſubinde dictitãtibus καλὸς πίθων. Videtur autem pithon eſſe diminutiuum huius dictionis πίθηκος,quaſi dicas ſimiolus. Taxat Pindarus oblique quendam, vel quòd ab indoctis laudatus tolleret criſtas, vel quòd ipſe adularetur Hieroni laudans non laudanda. Eſt autem φιλαυτία peculiaris huic animanti, adeo vt laudes ſentiant & ſpeculis delectentur, & ſuos catulos contrectari gaudeant, ipſiq; ſuos catulos complexu enecent. Ad gratiam loqui veteres dicebant χαριγλωττεῖν, quo verbo vſum Aeſchylum in Prometheo vincto, docet Athenæus libro quarto. Eodem referente qui iucunda potius quàm vera loqui ſtudio habebant ἡδυγλωττεῖν dicebantur.

Semel rubidus, ac decies pallidus. 90

Ἅπαξ πυῤῥὸς καὶ δέκατον χλωρός. id eſt. Semel rubidus, & decies pallidus. Suidas admonet dictum de ijs, qui mutuum accipiunt, quos neceſſe eſt crebro tum rubeſcere pudore, tum metu palleſcere. Rubeſcere dum petunt mutuum, palleſcere, dum ſoluendo non ſunt, & metuunt, ne trahantur in ius, aut in neruum.

Semper ſeni iuuenculam ſubijce. 91

Ἀεὶ γέροντι νέαν ἐπιβάλλειν κόρην. id eſt, Semper puellam virginem ſubijce ſeni.

Senarius prouerbialis admonens vt prouectioris ætatis viri, puellam ducant magis quàm anum, ne ſi frigus acceſſerit frigori, languente Venere ſteriles exiſtant nuptiæ. Quanquam non inepte trahetur ad alios item vſus, quoties ſignificabimus ita rerum coniunctionem temperandam, vt quod alibi diminutum ſit, aliunde ſuppleatur: videlicet vt ſeni conuictor addatur iuuenis, quo ſenilis ætatis triſtitiam, huius hilaritas moderetur: rurſum iuuentutis exultantiam, ſenilis ſeueritas temperet. Item loquaculus adiungatur plus ſatis taciturno, audaculus timido, pauper diuiti. Prouerbij meminit Diogenianus.

Semper ſuperioris anni prouentus melior. 92

Ἀεὶ τὰ πέρυσι βελτίω. id eſt, Superior annus ſemper anteponitur.

Cum præſentia diſplicent, & anteferuntur anteacta. Diogenianus admonet id acclamatum ab Athenienſibus in rebus Macedonicis. Sumpta metaphora ab agricolis, qui ſemper de præſentis anni fructibus queruntur apud dominos. Huc pertinet illud Horatianum.

Laudator temporis acti Se puero.

Sacra nihil ſunt. 93

Τὰ θύματα οὐδέν ἐστιν πλὴν γένεια καὶ κέρατα. id eſt, Sacra nihil ſunt præter malas & cornua. De victimis macilentis. Trahetur non inconcinniter ad cibum minime eſculentum. Refertur à Suida.

Scytharum ſolitudo. 94

Σκυθῶν ἐρημία. id eſt, Scytharum ſolitudo, pro ſummis calamitatibus, exitioque dictum eſt apud Ariſtophanem ἐν ἀχαρνεῦσι,

Ἐξολέσθαι συμπλακέντα τῇ σκυθῶν ἐρημίᾳ. id eſt Impeditum deperire Scythicæ ſolitudini.

Quo loco commentator indicat prouerbium dici ſolitum de ingenti ſolitudine: ductum autem inde, quòd Scythæ nullis certis ſedibus vtantur, ſed vagi ferantur in plauſtris. Eamq; ob cauſam, regio feris abundat. Meminit adagij & Qu. Curtius lib. Rerum ab Alexandro geſtarum 7. apud quem Scytharum legatus ad hunc loquitur modum : Scytharum ſolitudines Græcis etiam prouerbijs audio eludi. Nos deſerta & humano cultu vacua magis quàm vrbes & opulentos agros ſequimur. Vſurpat & Plutarchus in libro De Stoicis contrarietatibus, quemadmodum ante retulimus in prouerbio, In

caput præcipitari.

95

Scindere glaciem.

Scindere glaciem,est aperire viam,& in incipiendo negotio priorem esse. Translatum à nautis, quorum vnus aliquis præmittitur,qui flumine concreto,glaciem prærumpat,reliquisq; viam aperiat.

96

Viuus fueris,vel cepe solum accipiens.

Ζωὸς γενήσῃ,κρομμύε μόνον λαβών. id est,
Si cepe tantum sumpseris,iam vixeris.
Zenodotus & Suidas ostendit in eos dici solitum,qui è re quapiam pusilla,magnam opinionem consequuntur. Natum apparet ab ægroto,qui medico porrigente cepe,reualuerit,herbam alioqui plebeiam,nec eam admodum salubrem corpori.

97

Sapientes tyranni,sapientum congressu.

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνεσίᾳ. id est,
Commercio sapientium princeps sapit.
Zenodotus citat ex Aiace Locrensi,addens eundem versiculum à Platone citatum esse Euripidis nomine: Certe huius nomine comperi adductum lib. De repub. 8.
Σοφοὶ τύραννοι τῇ σοφῶν συνεσίᾳ.
Quo magis admiror quare A. Gellius citat ex Theæteto Platonis,nisi forte scribarũ vitio pro Theage deprauatum est Theęteto,nam & in Theagene refertur. A. Gellius lib. 13. ostendit eundem apud vtrunq; fuisse,apud Sophoclem,in eiusdem nominis fabula, & apud Euripidem. Quemadmodum & alij nonnulli versus apud Euripidem inueniuntur,quos eosdem apud Sophoclem & Aeschylum licet inuenire. Porrò versiculum quem modo citauimus,Gellius notæ vetustatis esse dicit,vt intelligas velut in prouerbium abijsse. Atq; vtinam quàm est grauiter simul & eleganter scriptus,tam placeret ætatis nostræ principibus,in quos illud vere dixeris,
Μωροὶ τύραννοι τῶν κολάκων συνεσίᾳ.

98

Leonis exuuium super crocoton.

Λεοντῆ ἐπὶ κρόκω τῷ. id est,Leonis exuuium super crocoton. Cum duo quæpiam copulantur, quorum alterum cum altero nequaquam congruit. Sumptum à Baccho,qui hoc ornatu descendit ad inferos apud Aristophanem,vt veste muliebri,delicataq; indutus esset,eiq; vesti leonis exuuium impositum gestaret,quo videlicet Hercules creditus,formidabilis videretur inferis. Hunc igitur ad eum modum adornatum,sic in Ranis ridet Hercules,
Ἀλλ᾽ οὐχ οἷός τ᾽ εἰμ᾽ ἀποσοβῆσαι τὸν γέλων
Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην. id est,
Risum profecto haud sum potis compescere
Crocoton additum leontæ conspicans.
Apposite diceretur in Monachos quosdam,aut scholasticos,qui foris insignia sui instituti portant,interius militarem imitantes cultum,aut qui vultu tetrico,moribus sunt effœminatis.

99

Quod scis,nescis.

Quod scis,nescis. Terentius in Eunucho: Tu pol si sapis,quod scis,nescias. Idem in seipsum excruciante: Nescias quod scis,si sapis. Donatus admonet esse prouerbium. Sumptum à dialecticorum ludis,in quibus huiusmodi quidam scyrpi proponi solent: Facio,& non facio: Sum amicus,& non sum amicus: Audio,& non audio. Cuius generis etiam initio operis fecimus mentionem,admonentes omneis huiusmodi figuras, quæ κατ᾽ ἐναντίωσιν sumuntur, ad prouerbiorum cognitionem pertinere. Quale est & Plautinum illud: Vbi sum,ibi non sum. Hoc iam prima,quod aiunt,fronte videtur ęnigma. Sed interpretatur: Vbi non sum,ibi est animus. Itaq; prouerbio certam in tacendo fidem significamus,dum quis quod scit,perinde continet ac dissimulat,quasi nesciat.

100

Nec aures habeo,nec tango.

Nec aures habere,nec tactum prouerbio dicebatur, cui in manifestis ab omnibus reclamabatur. Hieron. in præfat. declamationis, De matre & filia reconcilianda. Cur autem verear appellare declamationem,cum ipse quodam in loco nominatim hoc argumentum exercitij causa confictum à se subsignificet? Posteaquam enim,inquit,arguẽdo crimina,factus sum criminosus,& iuxta tritum vulgi sermone prouerbium, iurgantibus & negantibus cunctis,nec aures me credo habere, nec tango, id est,taceam necesse est,& quod audio,tangoq;,quasi nesciam. Potest videri sumptum ex Aristophanis Thesmophoriazusis μήτ᾽ ἀκούω μήτ᾽ ὁρῶ. id est, Neq; audio neq; video.

Priusquam sortiaris, communia deuoras. 1

Πρὶν λαχεῖν, τὰ κοινὰ κατεσθίεις. id est, Priusquam sortitio facta sit, communia deuoras. In eum competit, qui non expectata partitione, rem inuadit. Ductam metaphoram indicat Suidas à conuiuijs, in quibus antiquitus mos erat, è cibis suam cuique portionem distribuere, quemadmodum ex compluribus Homeri locis licet conijcere, apud quem illud oppido quàm frequens.

Καὶ οὔτις ἐδεύετο δαιτὸς ἐίσης.

Deinde receptum apud nonnullos, vt citra distributionem propositis in commune cibis, quisq; quantum vellet, sumeret. Id quod indicat Plautus: Patinarias struit struices. Huius rei mentionem facit & Plutarch. in Symposiacis, excutiens vtra consuetudo magis probanda videatur. Porrò prouerbium sumptum est ex Equitibus Aristophanis:

Ἔπειτα κοινὰ πρὶν λαχεῖν κατεσθίεις id est, Quando publica, antequam illa sortiaris, deuora.

Res in foro nostro vertitur. 2

Plautinus Tranio in Mostellaria: Vbi egomet video rem verti in meo foro. Prouerbialiter dictũ, pro eo quod est, posteaquam intelligo fortunas nostras commutari in diuersum. Traductum à mercatibus, in quibus rerum pretium, pro tempore sæpenumero commutatur. Aut certe à iudiciorum formulis, & explicandarum litium, cui diuersum est illud: In alieno foro litigare. Cognatum illi: Vti foro, quod alibi dictum.

Quodcunq; in solum venit. 3

Quodcunq; in solum venit, id est, Quicquid in rerum natura producitur. M. Tullius lib. De natura deorum primo: Hinc quodcunq; in solum venit, vt dicitur, effingis, atque efficis. Ridet atomos Epicureorum, ex quibus illi cuncta progigni credunt, quicquid vsquam nascitur in vniuerso.

Quando id fieri non potest. 4

Nihil dici potest nec venustius, nec moralius ea sententia, quæ extat apud Terentium in Andria: Quoniam id fieri quod vis non potest, id velis quod possis: οὐ δυνάμενος ὃ θέλεις, θέλε ὃ δύνασαι. Plurimum decoris adiunxit ea verborum conuersio. Qualis est in illis: Non viuendum vt edas, sed edendum vt viuas. Est autem adagium hoc finitimum illi, δεῖ τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. id est, Oportet id quod adest boni consulere. Et Martialis inter felicitatis calculos commemorat, vt Quod sis, esse velis.

Quantum non miluus oberret. 5

Quantum non miluus oberret,

Prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum, quantum nec miluus peruolet. Persius:

Diues erat Curibus, quantum non miluus oberret. Id imitatus Iuuenalis Satyra nona:

Tot miluis, inquit, intra tua pascua lassis. Sic & apud Plutarchum tragicus quispiam,

Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδὸν, Aruum colo bis sex dierum iter, solo

Βερέκυντα χῶρον. id est, Berecyntio.

Plinius lib. 18. Latifundia vocat, à quibus ait Italiæ perniciem inuectam fuisse, proinde veteres ita censuisse: Satius esse minus serere & melius arare.

Cædimus, inq; vicem præbemus crura sagittis. 6

Persius Satyra quarta.

Cædimus, inq; vicem præbemus crura sagittis. id est,

Vicissim carpimus & carpimur, ridemus & ridemur, mordemus & mordemur, lædimus & lædimur. Sumptum à militia. Ad eundem modum Horatius:

Cædimus, & totidem plagis consumimus hostem.

Plutarchus in commentario de profectu cognoscendo, similem adfert metaphoram, de sphæra vltro citroq; missa ac remissa: καὶ πεπαύμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας ἢ σφαίρας ἐπιδούμενοι πρὸς ἀλλήλους, quemadmodum alio retulimus loco prouerbio, Sphæram inter se reddere.

Ptolemaica lis. 7

Πτολεμαΐς ἡ δίκη. id est, Ptolemaica lis. Diogenianus indicat dici solitum in litium auidos. Anus quæpiam fuit Ptolemais, quæ quoad vixit, lites agitabat, nec vnquam à causis agendis erat feriata,

8

Prouoluitur ad miluios.

Προκυλινδεῖται ἰκτῖνος .i. Adorat miluium. Initio veris prodeunt miluij, qua re læti tenues, quòd iam hyeme sint leuati, prouoluuntur, eosq; velut adorant. Accommodari potest in eos, qui noua spe gestiunt. Suidas prouerbij loco commemorat. Item Iuuenalis: Durate atque expectate cicadas. Sumptum est autem ex Auibus Aristophanis προκυλινδεῖσθαι τοῖς ἰκτίνοις. Causam ascribit interpres in eadem, docens quatuor partes anni per aues denunciari hominibus. Ver attribuit miluis.

9

Prienensis iustitia.

Πριήνη δίκη, id est, Prienensis iustitia. Suidas ostendit conuenire cum significamus, aliquem in iudicando plurimum excellere. A Biante Prienensi sumptum cuius integritas in iudicandis agendisque causis in prouerbium abijt, vt dicatur, δικάζεσθαι βίαντος τοῦ πριηνέως κρέισσων. id est, In iudicando præstantior Biante Prienensi. Citatur ex Hipponacte iambographo, à Strabone libro Geographias 14. & in vita Biantis à Diogene Laertio. Etiam Demodici Lerij Trochaicus.

Εἰ τύχης τινῶν, δικάζειν τὴν πριηνίων δίκην. id est,
Si quam agas causam, Prienes fac vti tum more agas. Hipponactis Scazon sic habet
Αἶκα δικάζειν βίαντος τοῦ πριηνέως κρεῖσσον. id est,
Siqua iudicas, Biantem fac Prieneum vincas.
De Bocchoris & Rhadamanti iudicio diximus aliàs.

10

Primum Mars in filijs laudatus est.

Τὰ πρῶτα ἄρης εἰς τοὺς παῖδας ἐπῃνεῖτο. id est, Initio Mars laudabatur ob filios. De ijs, qui initio specimen aliquod indolis egregiæ præ se ferunt, deinde paulatim in alios degenerant mores. Quemadmodum euenit Romanis olim strenuis, & Martem generis authorem virtute referentibus post in degenerem prolapsis molliciem, vt non sine causa Iuuenalis exclamarit. Sed vnde
Hæc tetigit Gradiue tuos vrtica nepotes? Prouerbium refertur à Suida.

11

Phrynichi lucta.

Τὸ φρυνίχου πάλαισμα. id est, Phrynichi luctatio. Diogenianus indicat dictitari suetum de ijs, qui astu dolisque negotium peragunt. Fuit is Phrynichus Lacedæmoniornm proditor, quem vetus Comœdia carbone notauit.

12

Pro malo cane suem reposcis.

Ἀντὶ κακῆς κυνὸς σῦν ἀπαιτεῖς. id est, Pro malo cane suem reposcis, id est, pro re vili pretiosam. Sus enim esculentus, canis haudquaquam vescus est. Refertur à Diogeniano.

13

Prudens in flammam mitto manum.

D. Hieronymus quodam in loco prouerbium vsurpat huiusmodi: Prudens in flammam manum immitto, pro eo quod est, sciens expono me discrimini, malisq; obijcio. Sumptum videri potest ab historia Mutij Sceuolæ. Extat & apud Ciceronem.

14

Proba est materia, si probum adhibeas artificem.

A Plauto dictum in Pœnulo non sine prouerbij specie: Proba est materia, si probum adhibeas fabrum. Egregia quidem indoles, si recte instituatur. Felix ingenium, si præceptor contingat idoneus. Aut magnificum negotium, si modo scite tractetur. Metaphora notior est, quàm vt sit indicanda.

15

Illo respiciens, sed hic remitte bona.

Aeschylus in Ranis Aristophanis, cupiens redire ad superos.

Ἐκεῖ φράσαιμ' ἄν, ἐνθαδὶ δ' οὐ βούλομαι. id est,
Dicturus illic, nam hic quidem haud volo eloqui. Cui Bacchus ad hunc modum respondet,
Μὴ δῆτα σύ γ' ἀλλ' ἐνθαδὶ ἀνίει τ' ἀγαθά. id est, Minime profecto, quin mage hic profer bona.

Interpres admonet allusum ad parœmiam,

Ἐκεῖ βλέπουσα δεῦρ' ἀνίει τἀγαθά. id est, Illuc tuens, at huc remitte commoda.
Conueniet cum aliud præ nobis ferimus, aliud facimus, aut cum alijs adblandimur, in alios re beneficium conferimus. Quidam à Charitibus mutuo sumptum existimant, quarum vna à tergo respicit, & alteri munus offert, arridens alteri.

16

Ranæ aquam.

Βατράχῳ ὕδωρ. id est, Ranæ aquam, subaudiendum ministras. Vbi quid exhibetur, quo vel præcipue gaudet is qui accipit. Veluti siquem natura bibacem ad bibendi certamen prouoces, aut homini loquaculo narrandi materiam & occasionem subministres. Diuersum ab illo, βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Recte accommodabitur, vbi quid datur abundanti. Nam ranis affatim est aquæ. Apud Athenæum

refertur

refertur hoc carmen in Syracuſanos.

Οἳ πίνουσι μόνον βατράχων τρόπον οὐδὲν ἔδοντες. id eſt.

Qui abſq; cibo viuunt ranarum more bibentes. Theocritus in Ergatinis:

Εὔκτος ὁ τῶ βατράχω παῖδες βίος, ὂν μελεδαίνει

Τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα, πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ. id eſt,

O pueri ranæ vita eſt optabilis, vt quæ

Non metuat, potans effundere, copia nanq;

Larga ſubeſt illi. Paſtor taxat parſimoniam Ergodotæ, quòd ſudantibus maligne præberet potum, cum ranis in otio viuentibus liceat bibere quantum libet. Sunt & hodie bibones quidam qui ſibi videntur perire ſiti, quòd non in ipſis dolijs habitent. Huic non diſſimile illud, Equum in planiciem, Illud autem diuerſum, ἀσπάλακα εἰς κορωνείαν. id eſt, Talpam Coroneam. Eſt autem Coronea Bœotiæ ciuitas, quæ talpam non gignit, & ſi aliunde inferatur, emoritur. Ita Stephanus, quemadmodum ſcarabeus in loco Thraciæ iuxta Olynthum authore Plinio.

Poſt bellum auxilium. 17

Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. id eſt, Poſt bellum ſuppetiæ. Quoties ſerius adhibetur remedium. Refertur à ſuida. Natum eſt, aut certe vſurpatum à Diogene Cynico. De quo Laertius huiuſmodi fabulam narrat. Adoleſcens quiſpiam iactātior nuper vxore ducta, titulum huiuſmodi inſcripſit ędibus ſuis: ὁ τοῦ διὸς παῖς καλλίνικος ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ μηδὲν εἰσίτω κακόν. id eſt, Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, nequid introeat mali. Diogenes aſcripſit, μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. id eſt, Poſt bellum auxilium, videlicet indicans iam tunc receptum in eas malum, cū ipſe malus immigraſſet. Conuenit cum Platonico illo, quod alibi cōmemorauimus, μετὰ τὸν πόλεμον ἥκειν. id eſt, Poſt bellum adeſſe. Brutus in Epiſtola ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν. id eſt, machinæ veſtræ poſt bellum vt habet prouerbium, allatæ ſunt. Item in Epiſtola ad Myrenſes, ἡ γὰρ ἐν πολέμῳ βραδύτης ἴσον ἔχει τῷ μηδ' ὅλως γενομένῳ τὸ ἄπρακτον. id eſt, Nam tarditas in bello perinde eſt, ac ſi nihil omnino ſit factum, quod fruſtra factum eſt. Quintilianus in declamatione Cadaueris paſti, duas habet ſententias non abſimiles prouerbio. Quid quòd medicina mortuorum ſera eſt: Quid quod nemo aquas infundit in cineres. Sic indicat ſerum remedium. Siquidē ægroto mortuo ſerò venit medicus. Et ædibus in cinerem redactis ſerò infunditur aqua.

Pinguis venter non gignit ſenſum tenuem. 18

D. Hieronymus in Epiſtola quadam, citat huiuſmodi prouerbium apud Græcos celebratum: Pinguis venter non gignit ſenſum tenuem. Quanquam fatetur id elegantius ſonare Græce quā Latine. Græcus autem ſenarius extat apud Græcos huiuſmodi:

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. id eſt Subtile pectus venter obeſus non parit.

Refert & Galenus contra Thraſibulum, velut vulgo iactatum, καὶ τοῦτο ἁπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ᾄδεται διότι πάντων ἐστὶν ἀληθέστατον, ὡς γαστὴρ ἡ παχεῖα τὸν νοῦν οὐ τίκτει τὸν λεπτόν. id eſt, Et hoc ab omnibus prope hominibus canitur, eo quod omnium veriſſimum eſt, quòd venter obeſus non gignit mentem ſubtilem. Apud Lacedæmonios infame erat, ſiquis corpore fuiſſet vehementer obeſo. Agatharchides apud Athen. libro 12. refert Anclidem ob delitias ſupra modum corpulentum, in concionem adductum fuiſſe, atque illic à Lyſandro vehementer obiurgatum, minimum abfuiſſe quin in exilium ageretur, idque futurum minitatos Lacedæmonios, ni vitam frugalius inſtitueret. Et ibidem Menander de quodā obeſo loquitur, παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα. i. obeſus etenim ſus premebat os viri. Admonet adagiū, luxu corporis hebeteſcere mentis aciē. Quemadmodū etiā ſcribit Horat.

Nam corpus onuſtum

Heſternis vitijs animum quoq; prægrauat ipſum,

Atq; affigit humo diuinæ particulam auræ.

Plutarchus apud Gellium oſtendit pueros multo paſtu ſtupidioris ac tardioris ingenij euadere.

Piſcem natare doces. 19

Ιχθὺν νήχεσθαι διδάσκεις. id eſt, Piſcem natare doces. Perinde eſt ac ſi dicas, doctum doces. Confine illi quod alibi retulimus, δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις. id eſt, Delphinum natare doces. Quod idem ad hunc effertur modum, τῷ δελφῖνι κολυμβᾶν συμβουλεύεις. id eſt, Delphini quemadmodum natare oporteat conſulis. Author Diogenianus.

Pitana ſum. 20

Πιτάνη εἰμί. id eſt, Pitana ſum. Zenodotus indicat dici ſolitū de ijs, qui in extremas redacti calami-

tates,ab ijsdem denuo in pristinam felicitatem restituuntur. Sic enim euenisse quõdam Pitanæ Aeoliæ ciuitati. Nam hanc à Pelasgis in seruitutem redactã, Erythræi in libertatem pristinã vindicarũt. 21

Pistillo retusius.

Prouerbialis est hyperbole,quam in epistolis vsurpauit D.Hieronymus : Pistillo retusius,pro eo quod est,minime,acutum . Timon Misanthropus Cleanthem ob ingenij tarditatem appellat, ὅλμον ἄτολμον.id est,Pistillum siue mortarium ignauum. Et Chresipeum acumen , apud eundem per ironiam vsurpatur in stupidum. Et cornutus syllogismus,pro ratione ridicula,friuolaq;. 22

Partitio non præfocatio.

Μερὶς οὐ πνὶξ.id est,Sortitio,non præfocatio. Olim cum ij qui viribus præpollerent, cibum eriperent imbecillioribus manus interim in illos inijcientes,excogitatum est,vt sortibus ex æquo,diuideretur epulum,iamq; ab omnibus acclamari cœptum μερὶς οὐ πνὶξ . id est , Partitio,non strangulatio, Eaq; vox in prouerbium abiit. Quo licebit vti, siquando significabimus, non esse locum violentiæ, sed ex æquitate iuris oportere tractari negotiũ. Plut.in Collectaneis,si modo illius sunt, citat his verbis,μερὶς οὐ μὴ πνίγει.i. Partitio est,non strangulat. Admonet & Suidas hac forma prouerbiũ efferri. 23

Paries dealbatus.

Τοῖχος κεκονιάμενος.id est,Paries dealbatus aut incrustatus. Paulus Apostolus in Actis apostolicis, Ananiam sacerdotem fictum & fucatum,parietem dealbatum appellat,quòd longe alius esset intus, quàm cultu habituq; externo præ se ferret. Christus item in Euangelicis literis,sanctimoniæ simulatores sepulchra dealbata vocat,quæ cum foris niteant,intus sunt cadauerũ ossibus referta. Sic enim est apud Matthæum. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι,ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις , οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι,ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.id est, Væ vobis scribæ & pharisæi,qui similes sitis sepulchris dealbatis,quæ foris quidem apparent pulchra,intus autem referta sunt ossibus cadauerum,omniq; spurcitia. Lucianus,Myronis & Praxitelis colossos ad huiusmodi fermè similitudinem trahit in Gallo,quòd foris multo niterent ebore , multo fulgerent auro, varijsq; coloribus arriderent:præterea Iouis,aut Neptuni repræsentarent imaginem,fulmen aut tridentem dextra tenentes,vt planè numen aliquod esse viderentur,cum intus nihil appareat, præter picem,clauos,araneas,mures,atq; id genus sordes alias,hauquaquam ad exteriorem illam imaginem respondentes. Atq; huiusmodi principum esse vitam affirmat,quorum si strepitum & apparatum inspicias,nihil felicius,nihil deorum vitę similius: sin curas,suspiciones,odia contemplere,quibus intus discruciantur,nihil calamitosius. Seneca Philosophos,qui cum docerent honesta,turpiter viuerent,similes esse scripsit quorundam medicorum pyxidulis,quarum tituli remedium pollicerentur , cum intus venenum occultarent. E diuerso,qui meliores sunt intus,quàm oratione,quamq; prima illa vitæ specie,quasiq; fronte præ se ferunt,hos Plato Silenis adsimiles facit,de quibus alio diximus loco. 24

Ollam alere.

Χύτραν τρέφειν.id est,Ollam alere dicebantur,qui metum ostenderent, quo deterrerent quempiam. Veluti siquis præsidium alicubi collocatum habeat quo minus vicini res nouas moliantur. Sũptum id est à more ciuitatis Atheniensis , in qua ollas in tectis disponére consueuerunt, ad deterrendas vlulas,quarum illic maxima vis. Nam illarum strepitum omne genus auium reformidat. Adagiũ refertur tũ à Suida,tum à Diogeniano. Sũptum est ex Aristophanis Comœdia,cui titulus: Aues:

Ὅτι μέντε δεῖ μάχεσθαι λαμβάνειν τε τῶν χυτρῶν.	Pugnare sanè oportet simul & ollas sumere.
Τί δὲ χύτρα ὠφελήσει;	Sed quid iuuabit olla?
Γλαὺξ μὲν οὐ πρόσεισι νῷν. id est,	Vlula nos tum non adibit. 25

Oleum & salem oporteret emere.

Τοὔλαιον καὶ τὸν ἅλα δεῖ ὠνεῖσθαι.id est,Oleum & salem oporteret emere. Refert adagiũ hoc Aristoteles Rhetoricorum lib. 2.tractans de locis & enthymematis. Proponit autem huiusmodi exemplum antistrephontis. Sacerdos quædam dissuadebat filio , nequando verba faceret apud populum, Nam si iniusta suaseris ,inquit,deos habebis iratos: sin iusta, homines. Id hoc pacto ἀντιστρέφει.id est, reciprocat filius. Immo expedit orationem habere apud populum . Quandoquidem si iusta dixero, dij me amabunt: si iniusta,homines. Atq; huiusmodi genus argumentationis,confine putat prouerbio quo iubemur,oleum ac salem emere. τουτὶ δ᾽ ἐστὶ ταυτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας.id est,Hoc autem idem est cum eo quod dici solet,oleum emere & salem,significans opus esse nonnunquam remedijs contrarijs,nunc acrimonia,nũc lenitudine. Sal enim mordet ac siccat, Oleũ lenit ac humectat. Sic medici oleum addunt sali,ne plus satis erodat: & qui sapiunt,admonitionis acrimoniam

moniam bonis verbis leniunt. Non me clam est, in editione Aldina, pro ἔλαιον haberi ἕλκος, quasi eodem dicto colligi possit & malum & mali remedium, sed quis solet vulnus emere?

Tanquam suber. 26

Ὡς φελλός. id est, Tanquam suber, de ijs, qui non norunt dissimulare, aut qui nesciunt mergi aduersis fortunæ procellis, Extat apud Pindarum. Tractum à natura ligni, quod non solum ipsum non mergitur, verũetiam alligatum alijs ne sidant, sustinet. Vnde retibus assuitur, & natantibus subditur.

Obtrudere palpum, 27

Obtrudere palpum apud Plautum, est arte, fucoq; decipere. Ego, inquit, istuc alijs dare condidici, obtrudere non potes palpum. Vnde & palpari pro adulari, & palpones adulatores vocamus à simili metaphora. Metaphora tracta est ab equisonibus, qui ferocientibus equis, plausu manus adblandiuntur, vt ostendimus alibi.

Ne quis vnquam Megarensibus. 28

Μηδέ ποτε μηδεὶς μεγαρέων γένοιτο σοφώτερος. id est, Nunquam quisquam sapientior sit Megarensibus. Scomma prouerbiale iaci solitum in stupidos. Dictum est autem per adulationem de Megarensibus authore Diogeniano.

Nulla candidorum virorum vtilitas. 29

Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος ἢ σκυτοτομεῖν. id est, Nullus candidorum virorum vsus, nisi ad cerdonicam. In molles & effœminatos dictum, ac veluti voluptatibus natos. id enim innuit, opinor, per cerdonicam, iuxta illud Martialis: Quid ad te,
De cute quid faciat ille, vel ille sua.
Cæterum in negotijs gerendis inutiles. Contrà qui nigra sunt cute, & hispidi, hi magis allegandi sunt ad ministrandam. Rempub. Vnde & Herculem μελάμπυγον appellarunt, tanquam strenuũ & à mollicie alienum, quemadmodum alibi demonstratum est, in prouerbio Ne in Melampygum.

Nox humida. 30

Νὺξ ὑγρά. id est, Nox humida. De malis ingruentibns dici solitum, author est Diogenianus. Quẽadmodum de lætiore fortuna dicimus, exoriri lucem. Apud eundem est, νὺξ δασεῖα. id est, Nox spissa, de nocte hyberna. Quæ si cui non videbuntur in adagiorum numerum referenda, is ea rescribat Diogeniano, si libet.

Quid ad farinas? 31

Τί πρὸς τ' ἄλφιτα; id est, Quid ad farinas? id est, quid attinet ad parandas facultates? Nam ἄλφιτα pro victu, proq; re familiari ponere, poetis est familiare. Aristophanes in Neb.
Τί δέ μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ' ἄλφιτα; id est, Quid me numeri tandem ad farinas iuuerint?
Id recte detorquebitur ad artes steriles, vt poeticen, οὐδὲν πρὸς τ' ἄλφιτα, quod vulgo dicunt de pane lucrando, sermone celebri magis quàm erudito.

Numeris Platonicis obscurius. 32

Prouerbialis hyperbole videtur, quam vsurpat M. Tul. in Epist. ad Atticum, lib. 7. Aenigma Oppiorum ex Velia, planè non intellexi. Est enim numero Platonis obscurius. Id ideo dictum, quòd Plato numeris Pythagoricis obscurat suam philosophiam, ac veluti nebulas quasdam offundit, præcipue in Timæo. Nam Pythagoras omnem ferè philosophiæ rationem ad numeros traxit. De quibus permulta Macrobius in commentarijs quos edidit in Somnium Scipionis.

Nihil ex agro dicis. 33

Οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις. id est, Nihil è rure loqueris, id est, Nihil humile, neq; triuiale. Quod enim parum elegans, parum expolitum, id ex agro profectum dicitur. Contrà quod festiuum, quod lepidum, id vrbanum ac ciuile vocant. Meminit Suidas.

Nihil graue passus es, nisi. 34

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν εἰ μὴ προσποιεῖς. id est, Nihil graue accidit, nisi tibi vindicas. Meminit Diogenianus. Nemo læditur, nisi à seipso. Nemini fit iniuria, si eam existimet ad se non pertinere.

Ne spina quidem vulnerabit bonos. 35

Μηδ' ἄκανθα ἀμύξῃ τοὺς ἀγαθούς. id est, Ne spina quidẽ vulnerabit bonos. Nemo molestus fuerit innocenti. Nam spina natura pungit quemlibet. Sed vbiq; tuta est innocentia vitæq; integritas.

Naæra & Charmione. 36

Νάαιρα καὶ χαρμόνη. id est, Naæra & Charmione, De fidis amicis dici solitum scripsit Zenodotus,

quiq; non dubitarent, vel mortis esse comites amicis. Erat autem hoc amicitiæ genus laudatū apud Aegyptios, quod appellabant συναποθνησκόντων, id est, commorientium. Quibus hoc necessitudinis genus placebat, ij hac lege copulabantur, vt si alteri fatale quippiam accidisset, alter vltro mortis socium sese adiungeret. Hoc fœdere cohæserant Antonius & Cleopatra. Significat & Horatius lib. 2. Oda decimaseptima, simile quiddam erga Mecœnatem:

Ille dies vtranq;
Ducet ruinam, non ego perfidum
Dixi sacramentum, ibimus, ibimus,
Vtcunq; præcedes, supremum
Carpere iter comites parati. Rursum alio loco:
Quid nos? quibus te vita sit superstite
Iucunda, si contra grauis.

Sed vt redeam ad prouerbium, Naæra & Charmione, duæ erant Cleopatræ reginæ pedissequæ, quę spontaneam Cleopatræ mortem sunt imitatæ: ac semiuiuæ repertæ sunt dominæ iam mortuæ coronam capite delapsam reponentes. Est quidem historia memoratu cum primis digna, nec iniucunda cognitu, verum eam siquis forte requiret, petat licebit ex Plutarcho in vita M. Antonij. Ego nec adagium hoc fueram adscripturus ni veritus essem ne, quoniam extat in Zenodoti collectaneis semel atq; iterum excussis, publicatisque, parum eruditus aliquis calumniaretur à me peæteritum. Nam mihi, si modo non fallit nasus, subolet hoc prouerbiū haud esse profectum ab antiquitate, sed in Zenodoti natum officina.

37

Neq; nullis sis amicus, neq; multis.

Carmen illud Hesiodi sicut & alia pleraq; cessit in prouerbium.
Μὴ δὲ πολύξεινον, μηδ᾽ ἄξεινον καλέεσθαι. id est, Nec multis, at nec nulli dicaris amicus. Aristot. lib. Moralium 9. tanquam prouerbio iactatum citat, ac dictum probare videtur, propterea φ prorsus citra vllius amici consuetudinem viuere, ferinum atq; iniucundum esse videatur. Rursum nec vehementer amare possumus simul multos, nec pluribus morem gerere. Quin & Lucianus in Toxaride narrat apud Scythas, πολυφιλίαν, id est, complurium amicitiam non aliter infamem fuisse, quàm apud alias gentes vnius mulieris cum pluribus viris consuetudinem. Quanquam diuersa sentit M. Tullius in lib. de amicitia. Et Plutarchus in commentario περὶ πολυφιλίας.

38

Nebulas diuerberare.

Νεφέλας ξαίνειν.. id est, Nebulas diuerberare, dicitur, qui vel in re stulta, vel quæ fieri non queat, frustra sumit operam. Meminit Diogenianus. Suidas suspicatur ductum ab eo qui dixit nebulas esse lanam expansam, quasi similiter debeant carminari.

39

Myconius vicinus.

Μυκόνιος γείτων. id est, Myconius vicinus. In eum, qui inuocatus ad conuiuium accedit. Nam hoc nomine Myconios notauit antiquitas, quòd liguritores essent, & alienæ appetentes mensæ. Ad hunc modum Suidas. Zenodotus autem ait conuenire in sordidos, atq; humiles homunciones, propterea quòd ea insula, inter contemptas habita sit, ob sterilitatem, atq; ob id gentem audiusculam, & alieni appetentiorem fuisse. Athenæus idem fermè testatur in primo sermone Dipnosophistarum, citans hunc ex Aristolocho versum, quo taxauit Periclen quendam ὡς ἄκλητον εἰσπταίοντα εἰς τὰ συμπόσια μυκονίων δίκα. id est, Velut qui inuocatus irruerit in conuiuia Myconiorum more. Idem addit Myconios quòd inopes essent vtpote sterilem insulam incolentes, διὰ γλιχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ fuisse notatos. Egestas enim facit auidos alienarum rerum, vnde & Cratinus Ischomachum quendam gulæ mancipium, Myconium appellarit.

40

Mortuos videns.

Νεκροὺς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων. id est, Tibi occident res, mortuos si somnies. Refertur à Suida tanquam vulgo iactatum de diuinatione, quæ sumitur ab insomnijs, superstitione multo omnium vanissima. Id tamen ita dictum est, quòd mors finis sit omnium huius vitæ malorū.

41

Mortui non mordent.

Οἱ τεθνηκότες οὐ δάκνουσιν. id est, Mortui non mordent. Id etiam hac tempestate vulgo dictitant. Natum arbitror ex apophthegmate Theodori Chij, qui fuit Ptolemæi regis in arte Rhetorica præceptor. Hic enim in consilium ascitus, cum deliberaretur, vtrum Pompeius ab Aegypto repellendus esset, an admittendus, censuit receptum occidendum, addens hoc dictum νεκρὸς οὐ δάκνει. id est,

Mortuos

Mortuos non mordere. Refert Plutarchus in vita Pompeij.

Asciſci ad extremum ſcientiam. 42

Πέμπε εἰς ἔσχατον τὴν ἐπιστήμην.id eſt, Accerſe ad extremum ſcientiam. Non ſtatim vtendum extremis ingenij viribus, verum vbi iam vrget vltimum periculum, tum ad artes confugiendum.

Miſerrimum fame mori. 43

Sententia etiam cantionibus apud veteres celebrata, teſte Platone, miſerrimum mortis genus fame mori. Sumpta eſt autem ex Homericæ Odyſſeæ M.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι, — Dura quidem miſeris mors eſt mortalibus omnis,
Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν .i. — At perijſſe fame, res vna miſerrima longe eſt,

Plato lib. De repub. 3. refert hoc carmen, veluti peſtilens moribus adoleſcentum, cum nulla mors ſit miſera quæ honeſtatis cauſa oppetitur. Accommodari poterit in ſordidos quoſdam, qui quo parcant numis defraudant genium ſuum: aut in eos qui pereunt inſcitia veri, cum animus hominis nō aliter paſcatur verbo dei, quàm corpus cibo. Vere miſerrimum eſt hac fame mori.

I modo venare leporem, nunc Itym tenes. 44

Plautus in Captiui duo: I modo venare leporem, nunc Itym tenes, prouerbiali figura dixit. Id eſt, hanc interim cœnam, qualemcunque certam habes, quære alteram, ſi potes potiorem. Itys enim auis, quem à Phaſide Scythiæ flumine phaſianum vocant. Proinde cum iubebimus, vt qui nactus ſit cōmodi quippiam, ad aliud ſeſe accingat, non intempeſtiuiter hoc vtemur adagio. Verum equidem opinor hunc Plauti locum, vt ſunt alii plerique, deprauatum eſſe: legendum autem, nec Itym, vt habent codices: nec ichthyn, vt perperam mutauit quidam, cum nec auis nec piſcis quicquàm faciat ad venationem leporis, ſed ictin. Nam eſt id animal de genere muſtelarum, quod in cuniculos immittitur, vt prædam eliciat: Latini viuerram appellant. Suidas oſtendit idem animal inſidiari piſcibus. Meminit huius Ariſtoteles libro De naturis animantium 9. cap. 6. quanquàm non indicat inſidiari leporibus, ſed auibus & aluearibus. Quòd ſi recte conſtat ictin eſſe viuerram, Plinius 8. libro indicat præcipuam viuerris gratiam fuiſſe, propter venatum leporum & cuniculorum. Iniiciunt, inquit, eas in ſpecus, qui ſunt multifores in terris, vnde & nomen animali, atque ita eiectos ſuperne capiunt.

Minimo prouocare. 45

Minimo prouocare, eſt contemptim ad certamen prouocare. Sumptum à geſtu prouocantium ad pugnam minimo digito porrecto. Horatius in Sermonibus: Ecce
Criſpinus minimo me prouocat. accipe, ſi vis
Accipe iam tabulas. detur nobis locus, hora,
Cuſtodes, videamus vter plus ſcribere poſſit.
Elegantius ad res animi torquebitur. Vt vnus hic grammatiſtes theologos omnes minimo prouocat.

Minore finire pomœrio, & his ſimilia. 46

Prouerbij rationem ſapiunt huiuſmodi fermè metaphoræ: Finire pomœrio: Præſtituere metam: Circumſcribere cancellis, & ſi quæ ſunt conſimiles. Varro in libris De re ruſtica: Eo melius feciſſe quoſdam, qui minore pomœrio finierunt, excluſis partibus quæ non pertinent ad hanc rem. Idē eiuſdem operis lib. 1. Ars ſit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas. Cicero lib. De oratore 1. Exiguis quibuſdam finibus totum oratoris munus circundediſti.

Mens peregrina. 47

Νοῦν τὸν ξένον. id eſt, Mentem peregrinam habere dicuntur cogitabundi, nec ſatis ob id attenti ad ea quæ coram aguntur. Iocatur Ariſtophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν, in Euripidem, tanquam dialecticis vtentem argutijs, id quod indicat etiam Fabius Quintilianus in Inſtitutionibus, his verſibus:

Οὐκ ἔνδον, ἔνδον ἐστὶν οἴ γνώμην ἔχεις. — Eſt intus, haud intus ſi ſapis.
Πῶς ἔνδον; εἶτ' οὐκ ἔνδον; ὀρθῶς ὦ γέρον. — Quínam intus & non intus? optimè ſenex.
Ὁ νοῦς μὲν ἔξω συλλέγων ἐπύλλια, — Nam mens foris abeſt, colligens epylia
Οὐκ ἔνδον, αὐτὸς δ' ἔνδον ἀναβάδην ποιεῖ — Non intus, ipſe at intus eſt, tragœdiam
Τραγῳδίαν. id eſt, — Scribens ſupinus.

Epylia verſiculos dicit, voce diminutiua ab epos. Idem in Equitibus,

Πρός τε τὸν λέγοντ' ἀεὶ
Κέχηνας, ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ. id eſt,
Vſq; ad loquentem inhias, at ipſa mens tua,
Præſens, peregre eſt.

In eundem sensum Terent. Præsens, absens vt sies.

48

Mitior columba.

Γρᾳότερος περιστερᾶς. id est, Mansuetior columba. Columbina simplicitas ac mansuetudo, laudatur etiam in diuinis literis. Nam hoc est columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nulli animantium meditatur noxam, nec aliunde præsidium habet aduersus miluios, quàm à celeritate volandi. Adagij meminit Diogenianus.

49

Ad porcellum da mihi mutuo tres dracmas.

Εἰς χοιρίδιόν μοι νυῦ δάνεισον τρεῖς δραχμάς. i. Ad porcellum da mihi mutuo treis drachmas. Dicebatur ab eo qui mori decreuisset, aut qui vellet initiari. Nam initiandi consueuerunt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est autem in Pace,

Εἰς χοιρίδιόν μοι νυῦ δάνεισον τρεῖς δραχμάς,
Δεῖ γὰρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι. id est,

Qui porcũ emã mihi mutua nunc tres drachmas.
Initiandus sum prius, ac mortem oppetam.

50

Mulieris podex.

Γυναικὸς πυγή. id est, Mulieris podex. In ignauum ac desidiosum dicebatur. Ignauum animal mulier, & quo minus habet mentis, hoc inhonestis voluptatibus est addictus. Amat otium, & fucorum in morem, quemadmodum ait Hesiodus, virorum laboribus quæsita sibi insumit, id quod indicat etiã illud prouerbium, ὄκνος ὄνος. Et omnino tales permultas habet Gallia. Atqui Hollandia innumeras habet, quæ sua industria viros otiosos & voluptarios alunt.

51

Mulieris animus.

Γυναικὸς φρένες. id est, Muliebre ingenium. Diogenianus ostendit dici solitum in stulto. Videtur autem magis quadrare in imbelles & inconstantes. Vnde & illud Ennianum,

Vos etenim iuuenes, animos geritis muliebres. Illaq; virgo viri. Et Terentius,

Noui ingenium mulierum.
Nolunt vbi velis, vbi nolis, cupiunt vltro.

52

Perendinum ventum prædicere.

Τὸν τριταῖον ἄνεμον προγινώσκειν. id est, Perendinum ventum præscire dicuntur, qui coniecturis quod multo post euenturum sit, colligunt. Sumptum à nautis, aut à negociatoribus. Pindarus, Σοφοὶ δὲ μέλλοντα τριταῖον ἄνεμον ἔμαθον. i. Sapientes futurum perinde ventum nouerunt. Id enim demum est sapere, nõ solum quod ante pedes est videre, verum id quoq; quod procul abest, prospicere.

53

Caute loquacior.

Ῥαχίας λαλίστερος. idest, Caute loquacior. Prouerbialis hyperbole, in hominem immodice ac per moleste garrulum. Sumpta metaphora à Cautibus, quæ quoniam assiduis fluctibus tunduntur, multo resonant fragore.

54

Lepori esurienti etiam placentæ fici.

Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα. id est, Lepori esurienti & placentæ pro ficis. Suidas tradit dictum de ijs qui compulsi necessitate, res etiam pretiosissimas absumunt. Fortassis natum ab huiusmodi quapiam fabula, qualem de se narrat Apuleius, quod adactus fame, placentas primum lambere, deinde etiam comesse didicerit.

55

Lex & regio.

Νόμος καὶ χώρα. id est, Mos siue lex & regio. Admonet prouerbium, quemadmodum & alias obiter indicauimus, seruiendum & obsecundandum esse moribus regionis in qua verseris. Zenodotus ascribit vnicuiq; genti suas quasdam esse leges & instituta viuendi. Nam Persarum mos est, vt inter pocula temulenti consultent, ac reges suos pro numine adorent. Deinde qui sunt pares, osculantur inuicem: inferiores genam modo contingunt potentiorum. Natos pueros post quadriennium demum inspiciunt. Gordij regem creant eum, qui sit inter ipsos quàm maxime corpulentus. Syrraci coronam deferunt ei, qui proceritate corporis reliquos antecellat: atq;, vt quidam narrant, vt cui caput sit longissimum. Stymphali, mulierem eam in honore habent, quæ cum pluribus viris habuerit consuetudinem. Montani Massagetæ in vijs coeunt. Sauromatæ inter pocula filias vendunt. Mazusius abstinet à mulierũ congressu, nisi siquam bello ceperit. Tibareni, post vxoris partum, ipsi perinde quasi peperint, reuincto capite cubant. Apud Cecertæos opifices onera gestant donec occurrat qui emat. Sidones parentes deuorant, excepto capite: nam hoc inaurant. Cæsiæ, aut iuxta alios, Heniochi, natos lachrymis prosequuntur, defunctos gaudio. Bachirij siquando à morbo reualuerint, canibus semetipsos obijciunt. Orgenipei neque domos habent, nec animante vescuntur. Sunt autem calui, non ipsi

modo

modo,verumetiam mulieres,idq; aiunt accidere propter aquæ vim natiuam quam bibunt. Thysetæ dijs ossa sacrificant,ipsi vescuntur carnibus,atq; hi profecto plurimum sapiunt,mea quidem sententia. Tauroscythæ homines immolant. Byzoni mediterranei lacte bubulo victitāt,nec vllo præterea vescuntur cibo. Iberes ouium loco,canum greges alunt. Aethiopes,qui dicuntur Colcenses,hyenas. Quin hodie non pauciora ingeniorum & morum discrimina. Ad ea quoad fieri potest accommodare se,polypumq; piscem imitari non minima prudentiæ pars est.

Aegis venit. 56

Αἰγὶς ἔρχεται.id est, Aegis venit. Suidas indicat prouerbio dici solitum,de ijs qui petulanter & impudenter agerent. Refertq; ex Pherecrate,οἴμοι κακοδαίμων αἰγὶς ἔρχεται. Aegis autem Græcis varia significat,pelliceum tegmen quod gestant Afri,præterea maris intumescentis vndas ac procellas ventorum,idque lingua Dorica,vnde ἐπαιγίζειν reperitur,pro vehementer flare. Alij malunt esse quid è coronis contextum,aut rete ex coronamētis contextū. Sic ait vsurpatum apud Herodotum lib.4. & apud Lycurgum. Nec desunt qui putent significare sacerdotem, quæ Athenis solita sit ferre sacram ægidem,itaque ingredi ad eos qui nuper duxissent vxores. Apparet in huiusmodi sacris multum fuisse licentiæ, quemadmodum & apud Christianos multis ineptijs celebrātur nuptiæ, simulque allusum est ad procellam.

Multam syluam gestas. 57

Λόχμην πολλὴν φορεῖς.id est, Syluam multam portas. Dictum in Phormionem militem quēdam hirsutum,densaq; pilorum obsitum sylua,cuius & alibi facta mentio. quadrabit in agrestem & stupidum,cuiusmodi fermè sunt milites. Refertur à Suida.

Leonem videre,hostium prælia portendit. 58

Λέοντας ἰδεῖν,δυσμενῶν δηλοῖ μάχας. id est,
Cernere leones,hostium pugnam indicat.

Translatum vel à somniorum coniecturis,vel ab obseruantibus auguria. Meminit Suidas. Huiusmodi versiculos indicantes quid quodq; portendat somnium,video diligenter commemoratos à Suida & Hesychio,cum nihil inanius. Et tamen probabile est vtrunq; fuisse monachum.

Larus in paludibus. 59

Λάρος ἐν ἕλεσι.id est, Larus in paludibus. Suidas scribit dictitatum de ijs,qui faciles sunt ad dandū. Ductum à laro aue,quam eandem κέπφον appellari putant,quanquam Theodorus Gaza hanc fulicam vertit,illam gauiam. Ea quoniam facile decipitur,illiciturq;,proinde prouerbio locum fecit.

Issa. 60

Ισσα,id est, Issa,prouerbialis erat acclamatio in eos quibus ζ litera sorte cecidisset, quique modis omnibus essent infortunati. Hæc Suidas,qui prouerbium citat ex Mesenia Menandri,testatus,& alibi vsurpatum apud authores. Coniectare licet eam literam in sortibus inauspicatam fuisse. Martianus Capella in nuptijs Philologiæ & Mercurij,testatur hanc literam inuisam fuisse Appio Claudio, quòd dentes mortui dum exprimitur imitetur.

Ipso horreo. 61

Quod prolixe & affatim datur,ipso horreo dari dicitur,quemadmodū ipso canistro, propterea quod ex horreo plenius depromitur,quàm ex chœnice. Simile illi ἐκ πιθοῦ ἀντλεῖς.id est, E dolio hauris.

In tua ipsius harena. 62

In tua ipsius harena: id est, In tua ipsius arte. Sumptum à gladiatoribus,solitis in harena digladiari. Neq; vero parui referebat horum,nota an ignota dimicarent harena.

In saltu vno duos apros capere. 63

In saltu vno duos apros capere,est eadem in re duos pariter deprehendere. Plautus in Casina,
Iam ego vno in saltu lepide apros capiam duos.

Ignis ad torrem. 64

Πῦρ ὡδὶ δαλὸν ἐλθόν.i. Ignis ad torrem veniēs. De negotio quod raptim facileq; conficitur, quasi cum vltro ignis ad torrem trāsuolat,ob materiei siccitatem. Meminit Diogenianus. Simile fuerit, Ignis ad naphtham. Est autem naphtha bituminis genus,ad quod flāma vel è longinquo trāsuolat.

Hippolytum imitabor. 65

Ιππόλυτον μιμήσομαι.id est, Hippolytum imitabor. Diogenianus in prouerbiorum collectaneis ait dictitatum de iis qui statuissent pure casteque viuere. Nota est fabula, vel apud Euripidem, vel apud Senecam,quemadmodum is iuuenis odio fœminei generis Dianæ studijs sese totum addixerit

despecto Veneris numine. Sic enim loquitur apud Euripidem,

Τὴν σὴν δὲ κύπριν πολλ᾽ ἐγὼ χαίρειν id est, Veneri tuæ longum valere renuncio.

66

Nihil agere.

Suidas hunc versiculum citat è Cratini fabula, cui titulus Horæ:

Καὶ ταῦτα πράττων φασὶν ἀνὴρ οὐδὲν ποιῶν. id est, Atq; ista faciens quidam ait, faciens nihil. Ad monetq; subesse prouerbium, quod quadret in eos qui frustra laborent. Apud Latinos item nihil agunt, qui sumunt inanem operam, vt apud Terentium. Cæterum hoc nihil agit. Celebratur & illud Attilij Satius est otiosum esse, quàm nihil agere.

67

Herculis cothurnos aptare infanti.

Herculis personam, aut cothurnos aptare puero, est minimis applicare maxima, quæ nequaquam vel congruant vel deceant, veluti siquis rem humilem oratione tragica prosequatur. Quintilianus libro 6. De peroratione: Nam in paruis quidem litibus has tragœdias mouere, tale est, quasi personā Herculis & cothurnos aptare infantibus velis. Plutarchus commemorat apophthegma quoddā Agesilai, non admodum ab hoc alienum. Cui cum sophista quispiam hoc nomine laudaretur, quòd res minimas dicendi artificio maximas efficeret, negauit is vel cerdonem bonum sibi videri, qui paruo pedi magnum induceret calceum significans orationem oportere cum re cōgruere, non aliter quàm vestis conuenire debet corpori.

68

Grues lapidem deglutientes.

Αἱ γέρανοι λίθους καταπεπωκυῖαι. id est, Grues lapillos deglutientes. Suidas ex Aristophane citat, ostendens dici solitum de ijs qui summa prouidentia gerunt negotium. Idq; inde in vulgi sermonem venisse, quòd gruibus hic mos sit, vt quoniam admodum sublimes volent, magnoq; ferantur impetu, neq; possint deorsum aspicere, lapillos gestent, quos siquando fatigari cœperint inter volandum, ex alto deijciant, quo videlicet è cadentium strepitu percipiant, vtrum supra terram, an supra mare volent. Quòd si lapillus in mare deciderit, pergunt viam: sin in terram, interquiescunt. Nec his dissimilia refert Plinius lib. 10. cap. 22. Quando proficiscuntur, inquit, consentiunt: volant ad prospiciendum alte, ducem quem sequantur, eligunt: in extremo agmine per vices qui acclament, dispositos habent, & qui gregem voce contineant: excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes, qui lassatis somno decidens, indiligentiam sono coarguat. Cæteræ dormiunt, capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes: dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Ac paulo post: Certum est, inquit, Pontum transuolaturas primum omnium angustias petere, inter duo promontoria, Criumetopum Carabin: mox saburra stabiliri: cum medium transierint, abijci lapillos: cum attigerint continentem, & è gutture harenam. Hactenus Plinius. Porrò locus quem Suidas citat, est in auibus Aristophanis,

Ἐκ μέν γε λιβύης ἧκον ὡς τρεῖς μυρίαι
Γέρανοι θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους. id est,

Venere gruum terdena fermè millia
Libycis ab oris, deuoratis maximis Saxis
Interpres hoc loco eadem fermè quæ Suidas.

69

Fortuna æstuaria.

Τύχη εὔριπος. id est, Fortuna Euripus, siue volubilis, quòd vicissim nunc huic fauere soleat, nunc illi. De qua Boetius.

Exæstuantis more fertur Euripi,

De mari Euripo alio diximus loco. Quemadmodum autem mare habet accessus ac recessus æstuarios, ita nihil est in rebus humanis perpetuum. Nullum autem mare crebrius aut celerius recurrit quàm Euripus. Pindarus in Pythijs hymno 4. metaphoram sumpsit à ventis, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντ᾽ εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων. ὄλβος δὲ οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται. id est, Oportet, vbi contigerit à dijs, frui. Cæterum aliàs alij sunt ventorum flatus. Felicitas autem mortalium non venit diu mansura. Interpres citat versus Euripidis,

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτοῖς αἱ συμφοραὶ,
Καὶ πνεύματ᾽ ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει. id est,

Quin & laborant calamitates hominibus,
Nec habent vigorem semper auræ flamina.

70

Fores aperire.

Ἀνοίγειν τὴν θύραν. id est, Fores aperire: prouerbio dicebatur, qui rei cuiuspiam ingressum initiumq; patefaceret. Plinius auunculus lib. 2. cap. 8. Obliquitatem eius intellexisse, hoc est, rerum fores aperuisse Anaximander Milesius traditur. Indicauit hoc adagiū Plutarchus in Symposiacon Decade secunda, ἔλαθες γάρ ὦ φίρμε, τὸν κόσμον ἀντὶ τῆς παροιμιακῆς θύρας σεαυτὸν ἀνοίξας. id est, Imprudens

dens Firme, mundum pro ianua prouerbiali, in teipsum aperuisti. Fenestram aperire, in eandem sententiam est apud Terentium.

Tua res agitur, cum proximus ardet paries. 71

Et hodiernis temporibus indocto vulgo passim in ore est, tum nobis esse cauendum cum vicini domus ardet. Admonet prouerbium, vt ex alterius malo sumamus exemplum, alienoq; periculo discamus nostris rebus consulere. Sumptum est ex Horatianis epistolis,

Ecquid Ad te post paulo ventura pericula cernis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet. Et Vergilius,
Iam proximus ardet Vcalegon.

Fontibus apros, floribus austrum. 72

Dubium non est, quin ad prouerbiorum classem pertineat, quod est apud Maronem in carmine Bucolico,

Eheu, quid volui misero mihi, floribus austrum
Perditus & liquidis immisi fontibus apros.

Vbi quis optat nocitura: nam ventus floribus inimicissimus, præcipue auster ob violentiam.

Ollaris deus. 73

Χυτρεὺς θεός. id est, Ollaris deus. Dicebatur in hominem humilem & contemptæ sortis. Aristophanes in Nubibus,

Ὁτε καί σε χυτρεὺν ὄντα θεὸν ἡγησάμην. id est, Quando arbitrabar te quoq; ollarem deum.

Magni dij ebore, auro & argento sculpebantur. At plebei illi & minutuli, quod genus sunt Silenus & Priapus, qualibet materia fingebantur, ligno nonnunquam & luto, quo videlicet argento finguntur & ollæ. Vnde non inepte quadrabit in eum, qui studeat haberi inter aulicos optimates, sed nec opibus pollens, nec authoritate valens apud principem. Cognatum est illi, καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις. id est Corchorus inter olera: aut illi, οὐδὲν ἱερόν. Nihil sacri. Refertur in Zenodoti Collectaneis.

Oetæus genius. 74

Οἰταῖος δαίμων. id est, Oetæus genius. Diogenianus ait ferociam & arrogantiam huic dæmoni vehementer inuisam fuisse, nec inultam sinere solitum: vnde tumidis ac præferocibus minitabantur Oetæum dæmonem. Collectanea vulgata prouerbium referunt ad authorem Clearchum. Est autẽ Oeta mons finitimus Trachini, atq; eodem nomine ciuitas Maliensium. Proinde similis erit huius vsus prouerbij, qualis est illius, Aderit Temessæus genius.

Vel hosti miserandus. 75

Suidas huiusmodi verba ex authore quopiam citat, ὥστε κατὰ τὴν παροιμίαν, κἂν ἐχθρὸν ἐλεῆσαι διασάμενον τὴν τότε περιπέτειαν τοῦ ἀνθρώπου. id est, Vt iuxta prouerbium, etiam miseraturus fuerit hostis, si præsentem vidisset hominis casum. Est autem hyperbole: nam hostis non facile commouetur misericordia. Ita Virgilius in 12.

Vel Priamo miseranda manus. Item in 2.
Quis talia fando
Myrmidonum Dolopumúe, aut duri miles Vlyssi Temperet à lachrymis?

Confine illi, quod vel ipse probet Momus.

Aequales calculi. 76

Ἴσαι ψῆφοι. id est, Aequales calculi, siquando parum abest, vt condemnetur aliquis, & tamen absoluitur: aut cum nutat animus ambigitq; vtrã in partẽ se deflectat, rationibus hinc atq; hinc velut ex æquo adhortantibus, ac deterrentibus. Quemadmodum est apud Terentium, Cum in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc impellitur. Suidas ostendit metaphoram sumptam à prisca consuetudine iudiciorum, qua reus æqualibus iudicum sententijs absoluebatur, at non citra periculum. Cur autem potius absoluendum quàm damnandum reum veteres existimarint, cum pares essent sententiæ, multas causas reddit Aristoteles in problemate quodam. Multis enim nominibus visum est conuenire, vt reliquis paribus, reo magis quàm actori faueatur: vel quòd accusator accedit paratus ac præmeditatus: reus ad multa non præuisa compellitur respũdere. Vel quòd consentaneum sit reũ, vt qui maiore periculo dicat, ob metum quædam prætermisisse potius quàm actorem. Vel quòd in ancipiti negotio potius ad eam partem oporteat vergere, vbi si fortè erratum, peccetur leuius. At minus est malum absoluere nocentem, quàm innocentem damnare, præsertim in capitalibus causis, vbi si contingat errare iudicem, non est quo sarciat in posterum erratum suũ, extincto iam homine.

Contrà, ſi elabatur nocens, poterit alio iudicio pœnas dare. Vel quòd accuſatio propior eſt ſuſpicio-
ni maleuolentiæ, quàm defenſio: quare cum in cæteris nihil appareat diſcriminis, de actore potius
male iudicamus quàm de reo. Hæc & alia quædam huiuſmodi tradit Ariſtoteles. Igitur vt tutiſſimo
liberatur à cauſa qui calculis omnibus abſumitur, ita periculo proximus fuiſſe videtur, qui paribus
calculis iam quaſi fauore quodam elabitur.

77

Luſciniæ deeſt cantio.

Luſciniæ deeſt cantio. Prouerbialis allegoria, perinde quaſi dicas. Mulieri deſunt verba, poetę ver-
ſus, oratori color, ſophiſtæ cauillum. Nulla enim auium æquè canora, atque luſcinia etiam fœmina:
ſicuti teſtatur Plinius lib. 10. cap. 19. Sed haud fuerit alienum ipſius verba ſubſcribere: Luſcinijs, in-
quit, diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus ſine intermiſſu cantus, denſante ſe frondium
germine, non in nouiſſimum digna miratu aue. Primum tanta vox, tam paruo in corpuſculo, tam
pertinax ſpiritus: deinde in vna perfecta muſicæ ſcientia, modulatus editur ſonus. Et nunc continuo
ſpiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc diſtinguitur conciſo, copulatur intorto, promi-
tur, reuocatur, infuſcatur ex inopinato: interdum & ſecum ipſa murmurat: plenus, grauis, acutus, cre-
ber, extentus: vbi viſum eſt, vibrans, ſummus, medius, imus. Breuiterq; omnia tam paruulis in fauci-
bus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis, ars hominum excogitauit. Plautus in Bacchidibus,
Ego quoq; pol metuo ne luſciniolæ defuerit cantio.

78

Ego ex bono in bonum traductus ſum.

Ἐγὼ μὲν ἐκ τοῦ καλοῦ εἰς καλὸν μετήνεγκα. id eſt, Ego quidem ex bono in bonum tranſij. Suidas in-
dicat dici ſolitum de his, qui bonum inſtitutum bono commutant. Innuit autem natum à quodam,
qui ex bono citharœdo factus ſit poeta tragicus. Eſt enim poetica muſicæ confinis arti: vnde muſi-
cam artem poeticam vocauit Terentius. Sumptum eſt adagium ex Ranis Ariſtophanicis.

79

Anguillas captare.

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι. id eſt, Anguillas venari dicuntur, qui priuati compendij cauſa cient tumultus.
Inde ducta ſimilitudine, quòd cum aqua ſtat immota, nihil capiunt, qui captant anguillas, cum vero
ſurſum ac deorſum miſcent ac perturbant aquam, ita demum capiunt. Quadrabit in eos, quibus tran-
quillo reipub. ſtatu nihil eſt emolumenti. Proinde ſeditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicũ
malum, in ſuum priuatum vertant commodum.
Prouerbium extat apud Ariſtophanem in Equitibus,

Ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας,	Nanq; accidit tibi, quod anguillas qui aucupantur:
Ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδὲν	Vbi quieta ſtat palus, nihil piſcium reportant,
Ἐὰν δ᾽ ἄνω καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν,	Cõtrà lutũ ſi mouerint ſurſum atq; itẽ deorſum,
Αἱροῦσι. καὶ σὺ λαμβάνεις, ἣν τὴν πόλιν ταράττῃς. i.	Capiunt: ita ipſe capis, vbi rempublicã inquietas:

Hanc artem heu nimium callent principes quidam, qui conſilio tyrannico diſſidia ſerunt inter ciui-
tates, aut bellum aliquod alicunde ſuſcitant, quo licentius mulctent miſeram plebeculam, & innocẽ-
tiſſimorum ciuium fame, ſuam expleant ingluuiem.

80

Ego faciam omnia more Nicoſtrati.

Ἐγὼ ποιήσω πάντα κατὰ νικόστρατον. id eſt,
Ego cuncta more fecero Nicoſtrati.
Pro eo quod eſt, egregie. Nam hunc Nicoſtratum aiunt comœdiarum actorem fuiſſe talem, qualis
apud Romanos prædicatur fuiſſe Roſcius. Itaq; propter artis famam in vulgi ſermonem abijt. Sui-
das prouerbij titulo recenſet.

81

Duplex cappa.

Διπλοῦν κάππα. id eſt, Duplex cappa: velut ænigma, quo malũ aliquod ſignificabant. Siquidẽ ge-
mino cappa, ſcribuntur κακά. Simili figura Plautus furem, trium literarum hominem appellauit.

82

Tria cappa peſſima.

Τρία κάππα κάκιστα. id eſt, Tria peſſima cappa.
Iactatum & hoc olim ænigmatis vice, quo trium gentium mores notati ſunt, Cappadocum, Creten-
ſium & Cilicum. Auguſtinus in grammaticis indicat fuiſſe tortum Cornelium Syllam, Cornelium
Cinnam, & Cornelium Lentulum. Creditumq; eſt in libris Sibyllinis horum nomina tribus hiſce li-
teris fuiſſe deſignata. Eſt item clauſula carminis heroici.

83

Temulentus dormiens non eſt excitandus.

Prouerbij ſpeciem habet, quod admonet Theognis, ſopitum ebrium nõ oportere excitari ſomno.
Simillimum

Simillimum est autem illi, κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινεῖν. id est, Malum bene conditum ne moueas. Non est refricandum odium, cui iam tempus induxit obliuionem. Non est renouandum animi vulnus, cui iam obduci cicatrix cœpit. Theognidis carmen sic habet,

Μήδ' εὕδοντ' ἐπέγειρε σιμωνίδη, ὅντινα ἡμῶν	Ne cuiquam è nobis somnum depelle Simonida,
Θωρυχθέντ' οἴνῳ μαλθακὸς ὕπνος ἔχει. id est,	Oppressum vino quem sopor altus habet.

Vtroq; nutans sententia. 84

Δίχωλοι γνῶμαι. id est, Vtroq; claudicantes sententiæ, aut animus huc atq; illuc versatilis. Sic enim arbitror legendum, δίχωλος, per ω magnum, vt sit, vtroq; claudicantes. Nam in vulgatis libris per o micron scriptum reperi. Conueniet igitur in hominem lubricæ fidei & incertarum partium, in quẽ congruet illud Homericum.

ἀλλὰ μεταλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἴζει. id est,
Claudicat incessu, pedibusq; vacillat vtrisq;. Refertur à Zenodoto.

Dictum ac factum. 85

Ῥηχθὲν καὶ πραχθέν. id est, Dictum ac factum. Prouerbialis figura, qua nihil in negotio procurando prætermissum significamus. Terent. Dictum ac factũ reddidi. Donatus in Andria indicat esse prouerbium celeritatis. Dictum ac factum, inuenerit aliquam causam. Rursum in Seipsum excruciante, Dictum ac factum, huc abijt Clitipho. Sanè q̃ familiaris est hic sermonis colos Græcis poetis, οὔτε ἔπος, οὔτ' ἔργον. i. Neq; dictum, neq; factum: pro eo quod est, nulla ratione. Homerus Iliados lib. 1.

Ἐσθλὸν δ' οὐδέ πω εἶπας ἔπος, οὐδ' ἐτέλεσσας. id est,
Nec dictum factumq; probum ex te prodijt vnquam.

Euripides in Hecuba,

Σὺ δ' ὑμῖν μηδὲν ἐμποδὼν γίνῃ	Tu vero nequid obsistas mihi
Λέγουσα μηδὲ δρῶσα id est,	Verbóue factóue.

Diuersum in sensum qui modis omnibus dextri strenuiq; sunt, dictis ac factis valere dicuntur. Ita Phœnix docuerat Achillem iuxta Homerum,

Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

Itidem Pindarus in Nemeis hymno primo, σέο δὲ ἀμφὶ τρόπῳ, τῶν τε καὶ τῶν χρήσιες. id est, Tui vero mores & in his & illis vsui sunt: præcessit enim, πράσσει γὰρ ἔργῳ μὲν σθένος, βουλαῖσι δὲ φρήν. id est, Agit enim facto quidem robur, consilijs autem mens.

De grege illo est. 86

De grege illo est, eiusdem factionis, aut contubernij. Terent. in Adelph. At hic Hercule de grege illo est. Idem in Eunucho, Vt me in vestrum gregem recipiatis. M. Tullius ad Atticum, At vellem te in tuum veterem gregem retulisses. Idem Oratione in Verrem prima, Quartum quem sit habiturus non video, nisi forte de illo grege oratorum, qui subscriptionem sibi postularunt, &c. In eundem Actione quarta pro eodem, dixit de illo conuentu: Turpio quidam illius excursor & emissarius, homo omnium ex illo conuentu quadrup latorum deterrimus. Allusit autem ad id quod alibi diximus, ἀτιμαγελεῖν. Sic & Flaccus,

Scribe tui gregis hunc, & fortem crede bonumq;.

Verum hoc frequenter & in bonam partem vsurpatur. Beatus Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 2. De tuo, inquit, armẽto sunt, immò inter tuos sues grunniunt. M. Tullius gregales appellat familiares & eiusdem sodalitij: velut in Oratione pro domo sua ad pontifices, Quod vos Catilinæ gregales de me dicere solebatis.

Dentata charta. 87

Dentata dicuntur mordacia. M. Tullis ad fratrem lib. 2. Calamo & atramento temperato, Dẽtata etiam charta res agetur. Et Seneca dentatos sales esse non vult. Rursus edentula quæ morsu careant.

Daulia cornix. 88

Δαυλίαν κορώνην. id est, Dauliam cornicem, lusciniam vocant poetæ: siue quòd Tereus in Daulide Phocidis cum ea vixerit, siue quòd illic Philomena mutata sit in auem. Non video quid sibi velit adagium, nisi fortè dictum est in garrulos aut canoros. Magis autem suspicor Zenodotum, siue Zenobius, siue quisquis alius fuit, hoc prouerbium fuisse commentum, quo locum faceret narrandæ fabulæ: quod idem in nonnullis alijs ab eo factum conijcio.

Cum Musis. 89

Μετὰ μουσῶν. id est, Cum Musis, hoc est Musis bene fortunantibus. De doctis, aut ijs quæ docte di

euntur, aut quemadmodũ ostendit Suidas, cum illiteratus inter eruditos viuit, vt per ironiã efferatur.

90

Amicos tragœdos æmulatur.

Τοὺς ἑταίρους τραγῳδοὺς ἀγωνιᾶται. id est, Amicos tragœdos æmulatur. Suidas è Didymo citat, addens dici solitum de his qui se accommodarent, & morum seueritatem sumerent, ad æmulationem aliorum. Sumptum ab histrionibus tragediarum, qui cum sint leuissimi nebulones, tamen vbi deum aut regem agunt in fabula, tum cultu, voce gestuq; maiestatem quandam imitantur.

91

Aesopicus graculus.

Αἰσώπειος κολοιός. id est, Aesopicus graculus, dicitur, qui aliena sibi vsurpat, aliorumque bonis sese venditat. Vsurpat Lucianus in Pseudologista. Horatius,

Moueat cornicula risum
Furtiuis nudata coloribus.

Extat apologus inter alios, qui Aesopi nomine circumferuntur. Pindarus in Nemeis hymno tertio, οὐδ' ἀλλοτρίων ἔρωτες ἀνδρὶ φέρειν κρέσσονες, οἴκοθεν μάτευε. id est, Neq; rerum alienarum cupiditates viro meliores sunt ad ferendum, è domesticis inquire. Reprehendit suam digressionem poeta, iubetq; vt quem suscepit celebrandum, laudet è proprijs virtutibus, potius quàm ex alienis.

92

Aries cornibus lasciuiens.

Κριὸς ἀσελγόκερως. id est, Aries cornibus lasciuiens. Diogenianus ostendit conuenire in magnos ac lasciuos. Pruriunt cornua arietibus bene pastis, quod idem accidit bubus. Vergilius,

Iam cornu petat, & pedibus qui spargat harenam.

Vitulum lasciuientem indicans. Hesychius indicat originem prouerbij: in arce Palladis aries erat repositus ingens æreus, quem Plato comicus dixit ἀσελγόκερων, non tam ob lasciuiam, quàm ob ingentem molem, Confertur enim cum equo Durateo. Veteres enim non solum ἀσελγὲς dixisse, quod esset lasciuum & indomitum, verum etiam quod esset prægrande: quemadmodũ Eupolis ἄνεμον ἀσελγῆ dixit, pro magno vento. Hæ sunt grammaticorum cruces, ne æreus ille aries sit formidabilis ob ingentia cornua. At quid vetat etiam ventum dici lasciuum & intemperantem, quòd suo arbitrio ludit vbi velit? Mihi videtur adagium conuenire & in stolidos, pręter meritum euectos ad dignitatem.

93

Ductus per phratores canis.

Ἀγόμενος διὰ φρατόρων ὁ κύων. id est, Ductus per phratores canis. Vbi quis inciderit in eos, quibus pœnas det. Canis enim apud hos protinus occiditur. Apud Athenienses populus in tribus erat distributus, vniuscuiusq; tribus tertia pars φρατρία dicebatur, & huic præfectus φρατρίαρχος. In comitijs igitur, siquis canis intercurrisset, continuo petebatur à populo.

94

Calabri hospitis xenia.

Prouerbium subesse videtur in his Horatij versibus, quos scripsit in Epistolis,

Non quo more pyris vesci Calaber iubet hospes.
Tu me fecisti locupletem. vescere sodes.
Iam satis est. at tu quantumuis tolle, benigne.
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.
Vt lubet, hæc hodie porcis comedenda relinques.

Itaq; Calabri hospitis munera recte dixeris, rusticana leuiaq;, quæq; magis onerent accipientem, quã iuuent, aut quæ donantur contempta. Siquidem Calabri, quòd pyris abundent, consueuerunt ea hospitibus affatim apponere, deinde saturos, bellariorum vice domum auferre iubent. Quod si recuses, eadem porcis obijciuntur. At qui istud haud est dare munus, sed abijcere. Is demum dat, qui simul & pretium muneris expendit, quod largitur, & eius meritum quem eo donat. Notatus est apud Athenæum Antiochus cognomento Illustris, qui quod erat reliquum pecuniæ solebat effundere verius quàm largiri: interdum in vijs publicis stans dicere consueuit, τίνι ἡ τύχη δίδωσι λαβέτω. id est, Cui fortuna dat, capiat. & abiecta pecunia discedebat.

95

In ostio formosus.

Ἐν θύρᾳ καλός. id est, In ostio formosus. De ijs qui adamantur, vulgoq; gratiosi habentur. Sumptũ à veterum consuetudine, qui formosorum amasiorum nomina, arboribus, folijs ac parietibus inscribebant ὁ δεῖνα καλός. Ad id alludens Aristophanes in Vespis,

Καὶ νὴ Δί' ἂν ἴδῃ γέ που γεγραμμένον	Ac per Iouem inscriptum vspiam si viderit
Τὸν Πυριλάμπους ἐν θύρᾳ Δῆμον καλόν,	Demum venustum in Pyrilampus ostio,

Ἰὼν

λὼν παρέγραψε πλησίον κημὸς καλός. id est, Accurrit ac Cemum venustum proxime
Adscribit. Idem ἐν ἀχαρνεῦσιν,

Υμῶν ἐραςὴς ἦν ἀληθῶς, ὥς τε καὶ — Is vestri amans haud ficte erat, nam in ædium
Εν τοῖσι τοίχοις ἔγραφον ἀθηναῖοι καλοί .id est, — Muris, venusti Athenienses scripserat.

Alteri versui Græco superest syllaba, tametsi sic habet Aldina editio: suspicor inuersum ordinem dictionum. Constabit si legas hoc modo, ἐν τοῖς ἔγραφον τοίχοις ἀθηναῖοι καλοί. nisi magis placet vt legamus, ἐν τοῖσι τοίχοις ἔγραφον ἀθῆναι καλαί. quasi blandiẽtes ciuitati, hoc in illius mœnibus scripsissent. Apud Athenæum lib.6. refertur ex authore quopiam quòd qui Atheniensium rempub. administrabant assentabantur populo, dicentes cætera quidem omnia esse Græcorum communia, verum illud esse proprium Atheniensibus, quòd viam nossent, quæ perduceret in cœlum. Quisquis legerit encomium Aesychinis & Menonis apud Platonem, intelliget quàm formosos pinxerint Athenienses, miro dicendi artificio illis blandientes. Interpres distichon hoc citat ex Callimacho,

Αλλ' ἐνὶ δὴ φύλλοισι κεκομμένα τόσσα φέροιτε — Litterulas tot ferte insculptas frondibus hisce,
Γράμματα, κυδίππην ὅσσ' ἐρέουσι καλήν. id est, — Cydippen pulchram quot memorare queant.

Id imitatus Maro,

Teneris, inquit, incidere amores
Arboribus, crescent illæ, crescetis amores.

Torquere licebit & in eos, qui falsò per assentationem laudantur, aut in mendacissimos principum quorundam titulos. Quod genus sunt, Pater patriæ, delitiæ orbis, amor mũdis serenissimus, inclytus, clementissimus, cum meri sint reipub. prædones.

Caput scabere, & consimilia. 96

Caput scabere, vngues arrodere, gestus hominis sunt cogitabundi, & de mutando, cuius pœniteat, secum agitantis. Vnde trahuntur in vsum prouerbialem. Horatius lib. 1. Satyra decima, Sed ille

Si foret hoc nostrum fato delapsus in æuum,
Detereret sibi multa, recideret omne, quod vltra
Perfectum traheretur, & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, viuos & roderet vnguens.
Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna legi sint
Scripturus.

Id imitatus Persius,

Nec pluteum, inquit, cædit, nec demorsos sapit vngues.

Idem alibi,

Crudum Chærestratus vnguem
Arrodens ait hoc.

In superiore taxat poetarum in scribendo negligentiam, in altero describit adolescentem de mutanda anteactæ vitæ ratione cogitantem.

Caricus hircus. 97

Καρικὸς τράγος. id est, Caricus hircus. Diogenianus indicat dictitatum de vilibus & contemptis. Hesychius indicat vsurpatum à Sophocle. Carum populus quod passim in bellis mercenariam locarent operam, ceu vili vita, in contemptus prouerbium abijt. Vnde & Plato καρικὸν ἀνθρώπιον, id est, Caricum homuncionem dixit, pro vili nihilique, quemadmodum alio dictum est loco. Fieri potest, vt prouerbium eò respiciat, quòd Cares pro hirco solent immolare canem, vt indicatum est in prouerbio, Caricum sacrificium.

Bullatæ nugæ. 98

Ventosa atq; inania bullata dicuntur. Sumpta metaphora παρὰ τῶν πομφολύγων. de quibus aliàs dictum est in prouerbio, Homo bulla. Persius,

Bullatis vt mihi nugis
Pagina turgescat,

Bullatas nugas appellans inanem perstrepentium vocum congeriem, in quibus nihil subsit solidioris sententiæ. Horatius nugas canoras vocauit in arte poetica,

Quàm versus inopes rerum, nugæq; canoræ.

Bolus ereptus è faucibus. 99

Bolus è faucibus eripi dicitur, quoties commoditas aliqua, quæ iam propemodũ tenebatur, præter expectationem subito præripitur. Terent. in Seipsum excruciante Crucior bolum tantum mihi esse ereptum subito è faucibus. Bolum autem dixit, quod Græci vocant βλωμόν. Metaphora per se liquet.

Bene sit.

Καλῶς ἔστω. id est, Bene sit. Ominis vox, cum quis rem quampiam nouam & arduam auspicaretur, vt in testamentis, præfabātur, τοῦτο καλῶς ἔσται. id est, Hoc bene erit. Sed siquid acciderit humanitus. Item in concionibus. Quod faustum felixq; sit. Id futurum est salsius, si per ironiam proferatur de re ridicula nulliusque momenti, perinde quasi maxima. Quemadmodum Persius de diuite auaro cadum resignaturo, Hoc bene sit. Frequens est apud authores, Bene vertat, male vertat. Virgilius in Bucolicis,

Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hœdos.

Et dij bene vertant quod agis. Seruius grammaticus existimat hanc figuram mutuo sumptam ab Hectore & Aiace, quorum vtrique suum munus in perniciem cessit.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA VII

I

Scarabeus aquilam quęrit.

Κανθαρος ἀετὸν μαίεται. id est, Scarabeus aquilam quærit. Cum imbecillior, atque impotentior, mali quippiam molitur, struitque insidias inimico longe potentiori. Est & altera lectio, atque ea meo quidem iudicio verior, ὁ κάνθαρος ἀετὸν μαιεύεται. id est, Scarabeus aquilæ obstetricatur. Sēsus fermè idem est, siue legas μαίεται siue μαιεύεται. Competit enim in humilem & imbecillum, qui viribus longe præpollenti, malitiosis insidijs & clan cularijs dolis perniciem machinatur. Aristophanes in Lysistrata,

ὑπερχολῶ γάρ, αἰετὸν τίκτοντα κάνθαρός σε. Μαιεύσομαι. id est,

Supra modum irascor tibi, scarabeus aquilam ego te,
Quando oua paries obstetrix iuuabo.

Super hac re fertur apologus quidam apud Græcos non inelegans, quem Lucianus indicat Aesopicum esse, cum ait in Icaromenippo, fabulatum fuisse Aesopum, quemadmodum aliquando scarabei & cameli cœlum conscenderint. Porrò quod ad scarabei fabulam & aquilæ attinet, ad hunc habet modum. Est iam olim aquilarum generi, cum vniuersa scarabeorum gente, vetus atque antiqua simultas, ac bellum prorsus internecinum, planeque quod Græci solent dicere, ἄσπονδος πόλεμος. Nam odio dissident plus quàm Vatiniano, adeo vt ne Iuppiter quidem ipse, οὗ κράτος ἐστὶ μέγιστον, & qui totum nutu tremefactat Olympum, rem inter eos componere, ac dissidium finire potuerit, si modo vera narrant apologi. Denique nihilo magis inter eos conuenit, quàm hodie quoque conuenit inter deos istos aulicos, & humilem obscuramq; plebem. Sed erit fortassis, qui Aesopicarum fabularum rudis & ἀνήκοος admiretur, quid tandem negotii sit cum aquila scarabeo. Quæ cognatio, quæ vicinitas, quæ affinitas vsqueadeo dissimilibus intercedat: nam inter hos qui vinculis eiusmodi copulantur potissimum dissidia solent oriri, præsertim inter principes. Ad hæc, quæ nam tam atrocis odii causæ: postremo vnde tantum animorum scarabeo, vt cum aquilarum populo bellum suscipere non dubitarit. Rursum, qua contumelia tantopere fuerit offensus aquilæ θυμὸς ἀγήνωρ, vt hostem tam humilem non contempserit, ac suo vel odio iudicarit indignum. Videlicet argumentum ingens, longa est iniuria, longæ ambages, ac res omnino maior, quàm vt humana facundia queat explicari. Quòd si Musæ quæ grauatæ non sunt olim Homero dictare βατραχομυομαχίαν, mihi quoque relicto tantisper Helicone, dignentur adesse, rerum summam pro mea virili conabor exponere. Quid enim tam arduum esse possit, quod illis auspicibus non audeant homines? Sed quo res cognitu fiat illustrior, prius quàm ad ipsum negotij caput veniam, ducis vtriusque mores, formam, indolem, ingenium, quàm potero paucissimis perstringam. Primum igitur illud succurrit admirari, quid olim Romanis viris alioqui sapientibus venerit in mentem, qui cum huius alitis symbolo sese præter cæteras nationes iactent, ac dijs proximos ducant, cumque huius auspicijs tot victorias reportarint, tot egerint triumphos, tantum abest, vt bene meritæ gratiam referant, vt non tolleranda etiam afficiant contumelia. Nam auem vnam omnium maxime masculam & inuicti roboris, emasculant euirantque, ac propemodum Tiresiam reddunt ipsi non admodum mares: siquidem apud Græcos planè mas est ἀετὸς, idq;, ni fallor, longe magis quadrat in eum, cui summus ille pater & rex hominumq; deumq;, regnum in aues vagas permisit, expertus fidelem Iuppiter in Ganymede flauo:

flauo:tum ei,qui cæteris dijs procul absistentibus,solus irato Ioui trisulca tela porrigat, nihil etiam prouerbio deterritus, πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ. Neq; vero sine graui ratione factum arbitror, vt inter tam multas auium nationes,tamq; numerosas tribus, aquila potissimum sit visa idonea, cui non solum auium φρῆτραι, verum etiam senatus populusq; poeticus,suffragijs omnibus monarchiã decerneret. Nam quantũ ad auium iudicium attinet,ad hanc partem pleræq; propendebãt,vt pauoni rerum summã cõmitterent. Siquidem huius pulchritudini,splendori,sublimitati,fastuiq; planè regio, regnum deberi videbatur. Ac prorsum in hanc sententiam itum fuisset, nisi quædam longo rerum vsu callidæ,cuiusmodi sunt cornices,coruique,perpendissent,futurum vt si pauonem rebus præfecissent,eueniret,quod complures iam annos in monarchis quibusdam videre datum est,nimirum vt solo nomine strepituque regem ageret,aquila nihilo secius, vel sine populi suffragijs regnum gereret. Cæterum poetas viros sapientissimos illud arbitror perspexisse,non alia magis imagine regum mores ac vitam effingi potuisse. Loquor de plerisq;,non de omnibus. In quouis enim rerum genere semper fuit eritq; bonorum paucitas. Et aliud seculum alios gignit. Sed paucis si videtur, hinc atque hinc contentionem admoueamus. Iam primum siquid ominis est in vocabulo,vt certe est, apte profecto Græcis ἀετὸς dicitur παρὰ τὸ ἀΐσσω,quod est propemodum rapior impetu, & concitus feror. Quædam aues natura placidæ sunt ac mites,tum quæ feræ sunt, tamen arte cultuque cicurantur ac mansuescunt. Sola aquila nec est habilis ad vllam disciplinam, nec vllo studio potest mansuescere: tantum impetu naturæ præceps fertur,& quicquid valde libuit,idem postulat sibi licere. Libet ne spectare pullum animo vere aquilino? Graphice depinxit Horatius,

Qualem ministrum fulminis alitem
Olim iuuentas & patrius vigor
Nido,laborum propulit inscium,
Vernią; iam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem mox in ouilia
Demisit hostem viuidus impetus,
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atq; pugnæ.

Melius intelligunt hoc ænigma regiones expertæ,quantis malis sibi constiterint huiusmodi indomiti iuuenum principum impetus. Philosophorum est moderari affectibus,ac rationis ductum in omnibus sequi. At nihil est,ait Satyra, violentius aure tyranni. Cui illud semper in promptu: Sic volo,sic iubeo,sit pro ratione voluntas. Deinde cum sex opinor, aquilarum genera commemorentur,tamen illud inter omnes conuenit, quòd rostro sunt vehementer adunco, nec minus aduncis vnguibus vt vel ex ipso corporis habitu possis intelligere, carniuoram esse auem, quietis ac pacis inimicam, pugnis, rapinis ac prædationibus natam. Et quasi parum sit carniuoras esse, sunt & quæ ossifragæ dicantur, & sint. Sed hic protinus tacite mihi dicis optime lector, quid hæc imago ad regem, cuius propria laus est clementia, cumque plurimum possit, nulli tamen velle nocere, ac solum aculeo carere, seseque totum in populi sui commoditates impendere,adeo vt Niloxenus ille sapiens rogatus,quid esset vtilissimum,responderit,rex. Id esse proprium veri principis indicãs, vt quantum in ipso sit,nemini noceat,prosit omnibus,sitq; magis optimus quàm maximus. Quanquã non alia ratione potest esse maximus,nisi vt sit quàm optimus, hoc est beneficentissimus in omnes. Equidem exemplar laudo non inscite depictũ à philosophis,& haud scio,an eiusmodi principes administrent rempub. in vrbe Platonica. Verum in annalibus vix vnum aut alterũ reperias, quẽ ausis cum hac imagine cõponere. Porrò siquis recentiorũ temporũ principes expendat, vereor ne non ita passim reperiat,in quem non quadret fœdissimum illud conuitiũ,quod apud Homerũ Achilles torquet in Agamemnonem, δημοβόρος βασιλεύς. Nam Hesiodus δωροφάγους appellat, rectius tamen παμφάγους appellaturus. Et cum Aristoteles euidentissima nota distinxerit regem & tyrannum,quòd hic suum ac priuatum commodum spectat,ille populi rebus consulit:tamen quibusdam,regis appellatio,quæ priscis illis ac tantis principibus Romanis immodica visa est,& ob inuidiã refugiẽda,vix etiã satis est,nisi longam splendidissimorũ mendaciorum addas coronidem: vt diui cognominẽtur, qui vix sunt homines:inuicti,qui nunquam non victi discesserunt è prælio:augusti, quibus angusta sunt omnia:serenissimi,qui belli tempestatibus & insanis rerum moribus orbem cõcutiunt: illustrissimi, qui profundissima omnium bonarum rerum ignorantia caligant:catholici, qui quouis spectant po-

tius quàm ad Christum. Atq; his diuis,iuclytis,triumphatoribus siquid est otij ab alea,à poculis,à ve
natu,à scortis,id omne iam vere regijs cogitationibus dicant. Nec est vllum aliud studium,nisi vt le
ges,edicta,bella,paces,fœdera,consilia,iudicia,sacra prophanaq; eò conferant,vt omnes omnium for
tunas in suum conuertant fiscum,hoc est,in dolium pertusum congerant,& aquilarum in morem,in
noxiarum auium visceribus se suosq; saginent pullos. Age siquis mihi iam physiognomon non om
nino malus,vultum ipsum & os aquilæ diligentius contempletur , oculos auidos atq; improbos,ri
ctum minacem,genas truculentas,frontem toruam: deniq; illud quod Cyrum Persarum regem tan
topere delectabat in principe γρυπὸν,nónne planè regium quoddam simulachrum agnoscet, magni
ficum ac maiestatis plenum? Accedit huc & color ipse funestus,teter & inauspicatus , fusco squalore
nigricans. Vnde etiam quod fuscum est ac subnigrum,aquilum vocamus. Tum vox inamœna, terri
bili,exanimatrix,ac minax ille querulusq; clangor,quem nullum animantium genus nõ expauescit.
Iam hoc symbolum protinus agnoscit,qui modo periculum fecerit,aut viderit certe,quàm sint for-
midandæ principum minæ,vel ioco prolatæ. Et quantopere contremiscant omnia , quoties huiusmo
di vox intonuit aquilina,

Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν,ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι
Ἢ τεὸν ἢ αἴαντος ἰὼν γέρας,ἢ ὀδυσῆος
Ἄξω ἑλὼν,ὁ δέ κεν κεχολώσεται ὅν κεν ἵκωμαι.

aut illa non minus βασιλικὴ,

Μὴ νύ τοι οὐ χραίσμωσιν,ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν ὀλύμπῳ,
Ἄσσον ἰόνθ' ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐφείω.

Ad hunc,inquam,aquilæ stridorem illico pauitat omne vulgus,contrahit sese senatus,obseruit nobi-
litas,obsecundant iudices,silent theologi,assentantur iurisconsulti,cedunt leges,cedunt instituta: ni-
hil valet nec fas,nec pietas,nec æquitas,nec humanitas. Cumq; tam multæ sint aues non ineloquen-
tes,tam multæ canoræ,tamq; variæ sint voces ac modulatus,qui vel saxa possint flectere,plus tamen
omnibus valet insuauis ille & minime musicus vnius aquilæ stridor. Quanquam est vnum aquilarũ
genus,quod impense placuit Aristoteli,fortassis ob id quòd talem optarit pullum suum Alexandrũ,
haud multo minus prædabundum ac vorax,at paulo tamen tum modestius,tum taciturnius,& omni
no plusculum habens humanitatis,quippe quòd pullos etiam suos educet. Nam cæteræ faciũt quod
impij solent parentes,qui fœtus suos exponunt,cum tigrides etiam catulos tollant suos. Atq; eam ob
causam γνήσιον appellant,quasi germanum ac vere ingenuum dicas. Vidit hoc genus Homerus &
oculis captus. Nam μελάνωτον appellat, ac θηρευτὴν. id est,nigro tergo,ac venatricem,videlicet epithe
tis aptissime quadrantibus in tales principes qualis fuit Nero,qualis Caligula , alijq; nimium multi.
At horum aliquot,quanto per Iouem γνησιώτεροι,ac propè dixerim plusquam aquilini , qui cum dijs
proximi sint,ob sceptrum ac maiorum imagines,tamen aliquoties plebeis etiam homunculis blandi
ri quoq; sustinent,ac propè dixerim,parasitos agere,modo prædæ spes sit non aspernandæ. Iam & vi
uacem esse aquilam ab authoribus proditum est. Ea tamẽ cum ad extremam peruenerit senectutẽ,
nihil adhuc sitit,nisi sanguinem,cuius suctu vitam omnibus inuisam prorogat,nimirum rostro supe
riore adeo increscente,vt carnes depasci non possit. Atq; hinc ortum est adagium illud notissimum,
ἀετοῦ γῆρας,in senes ætate vinosiores,cum alioqui omne fermè genus hoc auium,quibus adunci sunt
vngues,aut non bibant omnino,aut certe perquam raro,siquidem Aristoteli credimus. Et tamen hæ
siquando bibunt,aquam bibunt. Sola aquila sanguinẽ sitit. Ergo rostro intorto natura certe non sem
per nouerca reliquis animantibus vtcunque consuluisse videtur,& inexplebili voracitati modum ali
quem imposuisse. Quemadmodum & hac ratione prospexit,quòd non sinat aquilam oua parere plu
ra tribus,nec pullos alere plures duobus. Atq; adeo si Musæi versiculo credimus,quem testem addu
cit Aristoteles,

Excludit binos,edit terna,educat vnum.

Atq; per hos ipsos dies quibus incubat(incubat autem fermè tricenos) naturæ prouidentia cibum il
lis negauit,inuersis interim & vnguibus ne videlicet omnium ferarum fœtus raperentur. Itaque per
id tempus pennæ albescunt inedia. Atq; hinc odium in fœtus proprios. Verum hoc in Romanis aqui
lis optare magis licet,quàm cernere,quibus omnino nullus est compilandæ plebis neq; finis,neq; mo
dus. Nam & ætate crescit exigendi sitis,& nunquam incumbunt grauius,quàm cum pullus exclusus
est. Tum vero populus alio atq; alio feritur munere. Super hæc omnia,plurimos hostes opposuit vni,
de quibus mox dicturi sumus. Atq; hanc naturæ solicitudinem mirari desinet,cui persuasum sit esse
verum

Verum,quod ſcripſit Plinius,prodigioſum quidem illud,& haud ſcio an vel Democrito authore credendum,inſatiabilis auiditatis argumentũ,etiã ſi ceu compertum & confeſſum narrat Plutarchus author cum primis grauis. Nempe aquilarum pennas quoq;,ſi cæterarum auium plumis admiſceãtur, eas deuorare,ac paulatim extenuatas conficere. Tanta vis natiuæ rapacitatis. Equidem arbitror idem euenturum, ſi tyrannorum oſſa cum plebeiorum oſſibus commiſceantur, ne ſanguinem quidem magis miſceri poſſe,quàm Aegithi & Flori. Iam vero vide mihi num illud ſatis quadret in quoſdam principes. Nam de pijs ac bonis non loquor,quod ſemel dictum vbique velim meminiſſe lectorem. Aquilarum vnicum par magno ad populandum tractu indiget,nec alterum in propinquo prędonem eſſe patiuntur, ita ſpatia determinant. Porrò noſtris aquilis,quæ non anguſta ditio? Quantum in immenſum vſq; propagandi regni ſtudium? Quãta cum finitimis aquilis,aut miluijs de regni, hoc eſt, de prædandi terminis digladiatio? Verum illud fortaſſe non perinde congruit,quod auis hæc tantopere rapax,non tamen prædatur in proximo,videlicet ne vices iniuriarum in ipſius aliquando caput retorqueantur:ſed è longinquo magis prædas in nidum conuehit,cum interim tyranni nec ab intimis temperent,nec à maxime cognatis ac domeſticis rapaces abſtineant vngues,immo hoc quiſque magis ſit obnoxius periculo,quo principi ceu Ioui ac fulmini propior. atque inſitam hanc & à parentibus ingenitam rapiendi famem nonnihil auget & educatio. Quandoquidem aquilam ferunt pullos vix dum ſatis volucres ad prædãdũ è nidis extrudere,quo ſtatim & à teneris,vt aiunt,vnguiculis conſueſcant rapto,ſuiſque ipſorum vnguibus viuere. At in nonnullis principibus, deum immortalẽ. quàm multi accedunt ad rapacitatem ſtimuli præter corruptiſſimam educationem, tantum aſſentatorum examen, tot officiales perditi,tot corrupti cõſultores,tot ſtultiſſimi familiares, tot nequiſſimi congerrones,qui publicis incommodis vel gratis delectantur. Adde his faſtum,voluptates,luxum,delitias quibus nullæ rapinæ ſatis eſſe poſſint. Adde ſtultitiã & imperitiã,qua nihil intractabilius, ſi cũ felicitate copuletur. His itaq; rebus cum vel benigniſſima corrumpi queant ingenia, quid cenſes futurum,ſi hæc ad auidam & improbam naturam,velut oleum ad caminum acceſſerint? Sed parũ βασιλικῶς erat inſtructa aquila,ſi tantum adunco roſtro,ſi tantum aduncis vnguibus ad prædandum eſſet armata,niſi additi fuiſſent oculi pluſquam lyncei,& nec ad clariſſimum ſolem conniuentes, quo quidem experimento fœtus ſuos an legitimi ſint,explorare dicũtur. Itaq; prædã quãuis è longinquo ſpeculãtur,quam deſtinent inuadere. Quanquam auium regi bini duntaxat ſunt oculi, roſtrum vnicum,vngues pauci,venter item vnicus. At noſtris aquilis papę, quàm multæ ſunt Corycæorum aures,quot exploratorum oculi,quot officialium vngues,quot præfectorum roſtra,quot iudicũ & aduocatorũ ventres fame prorſus inexplebili,vt neq; ſatis eſſe quicq̃,nec tutũ ab his eſſe poſſit, ne ea quidem quæ in intimis penetralibus,aut abditiſſimis etiam ſcrinijs ſunt abſtruſa. Veruntamen eſſet eadem fortaſſis aliquanto minus noxia,niſi ad arma doteſq; corporis aſtus accederet ingenij, hoc eſt niſi nocens per ſe ferrum veneno tingeretur. Vngues ſuos quoties ingreditur, contrahit,ne videlicet aciem deterat,minuſque valeant in prædando,id quod habet cum leonibus commune. Neque quemuis impetit,ſed eum duntaxat quo ſe credat viribus eſſe ſuperiorem. Neq; ſe repente præcipitem dat in terram,more cæterarũ cum prædam appetit,ſed ſenſim demittit,ne impetu illiſa offendatur. Ne leporem quidem,nam hunc maxime petit,aggreditur,niſi viderit in plana deſcendiſſe. Neq; quouis graſſatur tempore,nequis opprimat fatigatam:ſed à prandio ad meridianum ad prædandum prouolat,reliquis horis otioſa ſedet,donec hominum conuentu fora compleantur. Tum qnod occiderit,nõ inibi ſtatim deuorat,nequis ſubitus hoſtium incurſus incautam deprehendat in præda. Sed exploratis prius,ac ſubinde refectis viribus,prædam in nidum velut in caſtra deuehit. Nam quibus artibus ceruum ſe præſtantiorem capiat,mox dicetur. Illud in primis memorandum ingenij documentũ,teſtudinem raptam ex alto,ſpeculata locum idoneum,in ſaxum aliquod demittit,vt ad eum modum rupta teſta carne veſci poſſit Quanq̃ in Aeſchylo parũ aquilinis fuit oculis,cũ in huius albicantẽ caluariam,ſaxũ eſſe rata,demiſſa teſtudine miſerũ occideret,vel ob hanc vnã cauſam,optimo iure poetis omnibus conueniat inuiſam eſſe. Atq; id quidem nunc aſſidue veluti ſuo iure facit. Cæterum primitus teſtudinem dolis ad id pellexit,dum perſuadet illi futurum,vti ſua opera,volandi artem perdiſceret. Atq; hac ſpe ſublatam in altum,deiecit in ſaxum,vt illius calamitatem tyrannico more verteret in ſuas delitias. Atqui ſiquis ſecum perpenderit,quàm varijs artibus,quot technis,quot machinis,quot præſtigijs, improbi principes inſtructi ſint ad expilandam plebem, quæſtuoſis legibus,mulctis, fucatis titulis,ſimulatis bellis, delationibus, affinitatibus, indignam propemodum fatebitur aquilã, cui regni nomen tribuatur. Supereſt,vt cum quibus potiſſimum hoſtibus huic generoſo prędoni res

sit, paucis exponamus. Nam verum est illud quod prouerbiis dicitur, aquilam non captare muscas,
nec aspicere thripas. Negligit, siqua præda videatur regiis vnguibus indigna, nisi si quæ sint cognatæ
Vespasiano, cui visus est lucri bonus odor ex re qualibet. Sunt enim & degeneres aquilæ, quæ pisca-
tu viuunt, & quas nõ pudeat cadauer alienum tollere. Sed quæ generosiores sunt, veluti tyranni quæ-
dam piratis ac latronibus concedunt, à quibus, vt apud Alexandrum Macedonem nobilis ille dixit pi-
rata, nihil differunt, nisi quòd ipsi maiore classe, maioreq; manu magnam orbis partem suis diuexat
latrociniis, minutulas illas prædas accipitribus ac nisis relinquentes cum quadrupedibus belligeran-
tur, nec id sanè sine periculo, nec rursum citra victoriæ spem, sicuti strenuo duce dignum est. Atque
in his leporem potissimum, vt dixi, venatur aquila, vnde & leporariæ cognomen additum vni gene-
ri, perinde quasi ducem Africanum aut Numantinum appelles. Neq; contemnit imbellem hostem,
sed esculentum appetit, vt etiam si parum gloriæ veniat ex victoria, non parũ tamen auferatur emo-
lumenti. At fit aliquoties vt cum maxime leporem captat, tum maxime capiatur, icta pennato iaculo
dicatq; prouerbium quod illi ferimus acceptum, τοῖς ἰδίαις πτέροις ἐναποθνήσκω. Audet & cum ceruo
confligere, inferior tamen futura, nisi vulpinam adderet pellem. Nam astu supplet, quod viribus est
diminutum. Commissura cum hoste, prius in puluere volutat sese, deinde cornibus insidens ceruinis
puluerem pennis collectum, in oculos spargit, alis ora verberans, donec exoculatum in rupes det præ-
cipitem. Sed est eidem acrior, multoq; magis anceps cum dracone pugna etiam in aere. Draco male-
ficis artibus oua consectatur aquilæ. Illa vicissim hostem vbicunq; visum rapit. Nam quod illi cum
vulpe simultas est irreconciliabilis, nemo mirabitur, quisquis cognorit, quàm olim regaliter illam ac-
ceperit. Inierat cum vicina necessitudinem, cumq; incubanti pastus deesset, proximæ catulos in nidũ
sustulit. Reuersa vulpes cum spectaret indignam suorum laniationem, quod vnum poterat, testata
deos est, atq; inter hos præcipue Iouem φίλιον, amicitiæ violatę vindicem. Et audisse videtur ista vo-
ta deus aliquis. Pauculis post diebus euenit, vt aquila prunam carnibus è sacrificio raptis hærentem,
in nidum deuexerit imprudens. Igitur absente aquila, igni paulatim ventis excitato, nidus conflagra-
re cœpit. Pulli territi, præcipites se dedere, nimirum adhuc inuolucres. Vulpes delapsos excipit, & in
cauum delatos deuorat. Ac post id quidem temporis, nihil omnino conuenit inter aquilam & vulpẽ,
quanquam id sanè non mediocri vulpinæ gentis malo: Quo tamen haud scio an dignæ videri de-
beant, quæ quondam leporibus συμμαχίαν aduersus aquilam petentibus auxilium negarint, vt refer-
tur in annalibus quadrupedũ, ex quibus Homerus βατραχομυομαχίαν est mutuatus. Iam vero acre
dissidium est, & cum vulture, velut homotechno, & edacitatis æmulo, tametsi hoc quidem nomine,
vt crudelior, ita & generosior aquila, quòd non deuorat animal, nisi quod occiderit, nec per ignauiam
alienis insidit cadaueribus. Nam sittam iure habet exosam, quæ miris artibus aquilæ oua frangere
studet. Pugnat & cum ardeolis, quod hæc auis vnguibus freta, non vereatur eam aliquoties adoriri,
adeo dimicans acriter, vt in conflictu emoriatur. Neque vero iam mirum, quod illi parum conuenit
cum oloribus, aue nimirum poetica: illud mirum, ab ijs sæpenumero vinci tam pugnacem beluam.
Nec admodum gratum esse consueuit poeticum genus, male sibi conscijs monarchis, vtpote libe-
rum & loquax, quodq; nonnunquam cum Philoxeno in Latumias reduci malit, quàm silere. Nam
siquid dolet, id chartis illinunt atris, & regum mysteria ad ipsos etiam posteros euulgant. Nec cum
gruibus satis conuenit, opinor, ob id quod illis impendio placeat Democratia, vehementer inuisa mo-
narchis, à quibus tamen ingenio superantur. Etenim cũ grues è Cilicia demigrantes, montem Tau-
rum aquilis plenum parant transmittere, ingentibus lapidibus quo vocem cohibeant, in os sumptis,
noctu tacite transuolant, atq; ita deceptis aquilis, tutò traijciunt. Sed peculiaris quædam cum Tro-
chilo, nam id est aui nomẽ, simultas intercedit non ob aliud, vt autumat magnus ille deambulator,
nisi quòd huic quoq; regis ac βουληφόρου nomen tribuitur. Idque potissimum apud Latinos. Proinde
ceu regni affectatorem extremo persequitur odio, Quanquam non is hostis est, cuius vires metuat
aquila. Nam Trochilus imbecillis est ac fugax, solertia tamen & ingenio præditus, fruticetis & cauis
abdit sese, vt quamuis à potentiore facile capi non possit. Quin olim cum certamen volandi cũ aqui-
la suscepisset, vicit astu magis quàm viribus. Deniq; cum Cybindo bellum gerit internecinum, adeo
vt sæpenumero cohærentes prendantur. Est autem Cybindus nocturnus accipiter. Nec tyrannis est
vllum hominum genus magis inuisum, quàm horum qui à vulgi sententia longe lateq; dissentien-
tes, nimium acute cernunt per tenebras. Sed an non egregie stultus sim si omnes eius hostes percen-
sere pergam, quæ cum nullo non gerat bellum? Atq; in reliquis animantiũ ordinibus alijs cum alijs
partim bellum est, partim amicitia. Multos habet inimicos vulpes, attamẽ coruum habet amicum,
cuius

cuius auxilijs aduersus Aesalon auem, catulos suos diuexantem adiuuatur. Eidem bene conuenit & cum serpentibus, cum æque cuniculis gaudeant. Crocodilus hostem habet Ichneumonem, sed cum Trochilo familiaritas est, adeo vt illi liceat, vel in ipsas beluæ fauces impune penetrare. Vni aquilæ cum nullo prorsus animante, nec amicitia, nec affinitas, nec sodalitas, nec consuetudo, nec fœdus, nec induciæ. Hostis est omnibus, & neminem non habet hostem. Siquidem non potest non omnium esse hostis, qui omnium malo viuit ac saginatur. Proinde sibi conscia, nõ nidulatur in plano, sed in præruptis & excelsis rupibus, aliquoties & arboribus, sed præaltis, videlicet tyrannicum illud secum voluens, oderint dum metuant. Proinde cum Ciconiæ sacræ sint Aegyptijs, adeo vt occidisse sit capitale: apud Rom. sacri Anseres, Miluijs apud Britanos nemo noceat, suibus parcant Iudæi: nec Delphines venabantur antiqui, nec lædere fas erat, sed siquid in venatu peccassent, pauculis modo plagis puerorum more castigabantur. At in aquilas vbiq; gentium eadem lex est, quæ in lupos & tyrannos, vt præmium sit, qui communem omnium hostem occiderit. Ergo nec amat vllum, nec amatur ab vllo animante aquila, non magis profecto quàm mali principes qui magno reipub. malo sibi gerunt imperium. Fortasse priuatorum sunt affectus istiusmodi. Magni satrapæ, vsqueadeo sunt ab his alieni, vt interdum nec liberos ament, nisi emolumenti causa, sæpenumero suspectos habeant & inuisos. Leonem animal tam immane retulisse gratiam homini de se benemerito, & vitam dedisse, à quo pedis sanitatem acceperat, propè creditum est ab omnibus. Draconem seruasse nutricium suum, & ad agnitam vocem accurrisse, credunt permulti. Quin & aspidem, ad mensam cuiusdam quotidie ventitare solitam, vbi sensit ab vno catulorum suorum hospitis filium interemptum, eum occidisse, violatiq; hospitij pœnam & de suo partu sumpsisse, neq; præ pudore deinde in eas ædes reuersam, retulit Philarchus, neq; desunt qui credant, scribendum existimauit Demetrius Physichus, recẽsendum Plinius. Item Pantheram ob catulos eductos è fouea, hominem officiose produxisse, donec egressus solitudines in viam publicã redisset. Aristophani grãmatico puellã stephanopolidem adamanti, riualis erat elephantus. Eamq; rem vt omnibus notissimam, & omnium sermone celebratam retulit Plutarchus. Apud eundem draco quispiam perdite amat puellam & Aetolidem. Nam Delphinum erga homines amor, erga Arionem seruatum, erga Hesiodium in littus deuectum, & virginem Lesbiam cũ amatore seruatam, erga puerum vectum & reuectum officium, propemodum in confesso est. At virginem ab aquila adamatam, nec hi credunt, qui credunt omnia. Nam fatale quoddam huius & in homines odium, vel hinc colligas licebit, quòd Prometheo deorum omnium φιλανθρωποτάτῳ addita sit in Caucaso carnifex. Et tamen in tam multis vitijs est, quod laudare possis. Minime bibaces sunt, minimeq; salaces, quæ maxime sunt rapaces. Nam quòd Ganymedem rapuit aquila, Ioui rapuit, nõ sibi. At videas nonnullos nostros ἀετοὺς, qui sibi rapiant, nec vnum Ganymedem, sibi virgines, sibi matronas abducant, vt hac parte propemodũ intolerabiliores sint quàm rapinis, quibus maxime sunt intolerandi. Ergo cum innumerabiles sint auium species, atq; inter has aliæ plumarum opibus ac picturis admirandæ, sicuti pauones: aliæ candore niueo insignes, vt olores: aliæ contra decenti nigrore lucentes, vt corui: aliæ corporum proceritate præminentes, veluti struthiones: aliæ fabulosis etiam miraculis celebres, vt phœnix: aliæ fœcunditate commendatæ, vt columbæ: aliæ gratæ lautorũ mensis, vt perdices ac phasides: aliæ loquacitate iucundæ, vt psitaci: aliæ cantu mirabiles, vt lusciniæ: aliæ fortitudine animi præstantes, vt galli gallinacei: aliæ delitijs hominum natæ, vt passerculi: tamen ex vniuersis, vna aquila viris tam sapientibus idonea visa est, quæ regis imaginem repræsentet, nec formosa, nec canora, nec esculenta, sed carniuora, rapax, prædatrix, populatrix, bellatrix, solitaria inuisa omnibus, omnium pestis, quæ cum plurimum nocere possit, plus tamen velit, quàm possit. Nec alio iudicio leoni mandatum est regnum inter quadrupedes, quo non alia belua vel immanior, vel putidior. Canes cum ad multa sunt vsui, tum ad hoc præcipue, quòd pro rebus hominum excubias agũt. Boues agricolantur. Equi & elephani belligerantur. Muli & asini gestandis oneribus sunt vtiles. Parasitatur simia. Draco vel hoc vtilis nomine, quòd vsum marathri monstrarit ad oculorum aciem acuendam. Leo nihil nisi tyrannus, hostis ac deuorator omnium, nec nisi viribus ac metu tutus, planeq; regium animal quemadmodum & aquila. Quod videntur perspexisse, qui nobiles illos clypeos leonibus quàm maxime hiantibus & explicatis ad prædam vngnibus insigniunt. At plus apparet vidisse Pyrrhum, qui sese aquilam vocari gaudebat, quàm Antiochum, qui accipitris cognomine delectabatur. Sed minus iam mirum leonem in quadrupedum genere regnare: cum dijs etiam poeticis, Iuppiter administrando regno potissimum visus sit idoneus, impius execto & exacto patre, incestus sororis cõiugio, tot stupris, tot adulterijs, tot raptibus exornatus, & post hæc κυανέοις ὀφρῦσι, καὶ ψολοέ

τι κεραυνῷ territans vniuerſa. Nam apum politiam, in qua vni regi nō licet geſtare aculeum, etiamſi
laudatur à multis, nemo tamē imitatur, non hercle magis quàm Platonis. Sed ad aquilam redeo, cui
ob dotes quas commemoraui, tam βασιλικὰς, ob tam egregia in omne animantium genus merita, ſe-
natus populuſq; poetarum magno conſenſu decreuit, primum vt rex omnium, atque etiam θεῖος, id
eſt, diuinus appellaretur. Deinde ſatis honeſtum inter ſydera locum dederunt, ac ſtellulis aliquot in-
ſignierunt. Poſtremo munus inter cœlites honorificum mandarunt, vt ſolus arma miniſtret irato Io-
ui, quibus orbem commouet vniuerſum. Quoq; id impune poſſit, illud quoq; tribuerunt, vt vna ani-
mantium nec metuat fulmen, nec lædatur à fulmine, ſed iiſdem oculis fulmen emicans obtueatur,
quibus aduerſum aſpicit ſolem. His addiderunt ſapiētiſſimi illi Caſciq; Romani, vt in legionum ſua-
rum vexillis primas teneret aquila, eſſetq; vexillorum ipſorum ceu vexillifera, poſthabitis etiam lu-
pis Romanæ gentis nutricijs, poſthabitis minotauris & apris, non extremæ rapacitatis beluis, poſtha-
bitis deniq; & equis. Nam his quatuor animantibus inſignita vexilla quondam aquilam ſequebātur.
Paulo poſt, nec comites eos eſt paſſa, ſed illis in caſtris relictis, ipſa ſola prodibat in prælium. Hanc,
inquam vnam dignam cenſuerunt, quæ totius orbis monarchæ, ſceptra, ſigna, clypeos, domos, veſtes,
vaſa, miniſteria decoret, cum tamen vulturum, ni fallor, augurio conditum ſit Romanum imperium
non aquilarum. Addit hoc augurum collegium, vt ſi cuius ædibus inſiderit aquila, aut ſi pileum in
caput alicuius immittat, imperium portendatur. Habes è ducibus alterum, nunc ad Scarabeum ve-
niam. Eſt animal, ac vix etiam animal, quippe cui ſenſus aliquot deſint, ex inſectorum infima gente,
quod infami ſanè vocabulo Græci κάνθαρον, Latini Scarabeum appellant, aſpectu tetrum, odore te-
trius, ſonitu deterrimum, alis cruſtacea vagina obtectis. Quin magis totus ipſe Scarabeus nihil eſt,
niſi cruſtum. Naſcitur in excrementis, hoc eſt animantium ſtercoribus, in iiſdem viuit, verſatur, ob-
lectatur, delitiatur. Præcipuum huic ſtudium pilas quàm maxime poteſt ingētes componere, ceu pa-
ſtillos, non ex odoribus, ſed ſtercore potiſſimum caprino: nam id illi, prorſus amaracinum olet. Eas
miro conamine voluit auerſus pedibus poſterioribus, quos habet longiores, ſuperne iniectis, capite in
terram prono. Quòd ſiquando contingat, vt aduerſus collem aliquem onus protrudant, elapſis ſubin-
de pilis, ac deorſum recurrentibus, putes te Siſyphum voluentem ſaxum videre. Nec defatigantur,
nec conquieſcunt. Tantus operis ardor, donec in antrum ſuum deuexerint. In his pilis, vt ipſi nati ſunt
ita fœtus etiam ſuos educant, & teneros adhuc aduerſus hyemis rigorem nidulantes fouent. Equidē
ſcio nulli non eſſe notum Scarabeum, vt qui paſſim ſit obuius, niſi ſicubi nulla omnino ſunt ſterco-
ra. Sed non eſt eadem omnium ſpecies. Etenim ſunt quibus nigro quodam virore luceat cruſta. Ple-
riq; tetro nigrore horrent. Sunt nonnulli grandiores, prælongis ac biſulcis armati cornibus, cacumi-
ne forcipibus dentato, ea cum viſum eſt ad morſum contrahunt, ſtringuntq;. Sunt item rutili, & ijdē
prægrandes, qui terram aridam fodiunt, atq; illic nidos ponunt. Sunt qui metuendo bombo formi-
dabiliq; ſtrepitu prouolent, vt imprudentem non mediocriter territent. Sunt & alia formarum diſcri-
mina. Verum illud commune eſt omnibus, è ſtercore ortus, è ſtercore victus, in ſtercore vita deli-
tiumq;. Iam opinor futurum vt aliquis Romanis ducibus impenſe fauens aquilæ vicem deploret,
cui cum tam humili, tamq; plebeio hoſte res inciderit, aui tam regali, quem vincere glorioſum non
ſit, à quo vinci turpiſſimum, & cui abunde multū laudis contingat, quòd cum aquila decertarit, etiāſi
victus diſceſſerit. Apud poetas pudet Aiacem Vlyſſis aduerſarij tam imbellis: & aquila cogitur cum
Scarabeo conflictari? Rurſum alius magis etiam demirabitur, vnde huic inſecto viliſſimo tantum
animorum, tantum audaciæ, vt non ſit veritum cum aue multo pugnaciſſima bellum ſuſcipere.
Tum vnde opes, vires, facultates, auxilia, vt tot iam annos bellum ducere potuerit. Verum ſiquis hūc
explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum propius ac veluti domi contempletur, tam mul-
tas in eo dotes haud vulgares animaduertet, vt omnibus diligenter penſitatis, propemodum Scara-
beum ſe malit eſſe quàm aquilam. Ne vero mihi reclamet & obturbet quiſquam prius atq; rem co-
gnouerit. Primum in hoc aquilæ præſtat etiam Scarabeus, quòd ſenectam quotannis exuit, ab ſubin-
de repubeſcit. Iam hoc ipſum tanti eſt, vt exiſtimem Romanos etiam pontifices aliquot, cum eis li-
ceat recta in cœlum immigrare, quippe cuius clauem gerunt, tamen vbi peruentum eſt ad inamabi-
lem illam ſenectutem, quæ voluptatibus omnibus abdicat, malle cum Scarabeis σῦφαρ abijcere, q̄
pro triplici corona ſeptumplicem accipere. Deinde in tātulo corpore, quantum animi robur q̄ heroi-
ca mentis vis, quantus ad inuadendum impetus, vt nihil iam ſit ad Scarabeum Homerica muſica. Nā
hinc ni fallor, quibuſdam Scarabeis nomen etiam inditum, vt tauri dicantur. At cum tauris nec leo-
nes temere congrediuntur, tantum abeſt, vt id faciant aquilæ. Iam vero nec ingeniū vulgare, niſi quis

ſine cauſa, vel natum olim, vel vbique celebratum exiſtimet, Græcum illud prouerbium κανθάρου σοφώτερος, quo nimirum ſingularis quædam & incomparabilis tribui videtur ſapientia. Neque mea refert, ſiquis cauilletur eum parum bene habitare in domicilio deformi. Quanquam quod ad corporis quoque formam attinet, abſit modo vulgaris & iudicium occupans imaginatio, non eſt quod contemni poſſit Scarabeus. Etenim ſi vere proditum eſt à philoſophis, eam figuram quam vocant ſphæricam, non modo pulcherrimam eſſe, verumetiam modis omnibus optimam, nec aliam magis demiurgo illi placuiſſe qua cœlum hoc, rem omnium multo pulcherrimam fabricaretur, cur non & formoſus videatur Scarabeus, qui ad huius ſpeciem longe propius accedit quàm aquila? Denique ſi equus in ſuo genere formoſus eſt, ſi canis in ſuo, qui minus in ſuo placet Scarabeus? Niſi omnes omnium formas noſtra metimur: vt quicquid ad hominis formam non acceſſerit, id continuo deforme iudicetur. Nam colorem Scarabei nemo puto calumniabitur, vt qui gemmas etiam nonnullas commendet. Porrò quod animantium excrementis ad ſuam commoditatem abutitur, ingenij laus eſt, non crimen. Quaſi vero non idem faciant medici, qui cum multorum animantium, tum hominis etiam excrementa non illinunt ſolum, verum in potione miniſtrant in morbis. Nec pudet Alcumiſtas, viros planè diuinos ad quintam illam eſſentiam eliciendã, vti fimo. Nec agricolas, quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, ſtercoribus arua ſaginare. Sunt & populi quibus ad incruſtandos domiciliorum parietes, fimus pro gypſo eſt. Eodem contuſo, & ad ſolem exiccato, ad ignis alimentum vtuntur lignorum vice. Cyprij boues ſuos humano ſtercore ſaginant nec ſaginant tantum, ſed etiam medentur. Sed illi, inquis, res tam putida bene olet. Stultum vero ſit naſum hominis in Scarabeo deſiderare. Siquidem id homini peculiare, odore ſui fimi offendi. Nec idem accidit in vllo cæterorum animantium. Felicior itaq; nobis Scarabeus, non immundior. Quanquam homines quoq; non tam res offendit, quàm opinio: nam priſcis illis mortalibus, res ipſa non perinde atque nobis viſa eſt abominanda, quam auſpicatiſſimo vocabulo lætamen appellarunt. Nec dubitarunt Saturno deo, Sterculei cognomen addere, nimirum honoris cauſa, ſi quidem Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Stercuto Fauni filio, hinc non nomen ſolum, verum etiam immortaliatem contigiſſe in Italia. Porrò in Græcia res eadem duobus regibus ſummã peperit gloriam. Augeæ qui excogitarit, Herculi qui deuulgarit. Deniq; nunquam abolebitur regij ſenis memoria, quem Homerus vt in Catone tradit Cicero, manibus ſuis lætificantem agros, nec alia re q̃ qua delectatur Scarabeus, poſteritati conſecrauit. Imperatorem Romanum nihil offendebat lotij putor, cũ emolumento coniunctus, cur Scarabeum à tantis commoditatibus tam leue deterreat incommodũ, vt iam demus incommodum eſſe? Denique cum videamus Scarabeum in ſtercore purum eſſe, ſemperque cruſta nitida, contra aquilam etiam in aere putere, quæſo vter altero mundior? Equidem hinc etiam nomen indutum arbtiror, vt κάνθαρος veluti καθαρὸς ſit appellatus, niſi ſiquis malit à Centauris dictum cantarum. Nam ne putes Scarabeum ob naturam ſordidam à lautitijs abhorrere, idem roſis impenſiſſime delectatur, easque vnice appetit, ſi quidem Plinio credimus. Quod ſiquis fortè dotes has leues ac vulgares exiſtimet, illud certe nemo non fatebitur magnificum, & ingenti criſta dignum, quòd antiquitus inter ſacras imagines, & in vatum myſterijs cum primis habitus eſt Scarabeus, egregij bellatoris aptiſſimum ſymbolum. Siquidem vt refert Plutarchus in commentario De Iſide & Oſiride, in Hieroglyphicis Aegyptiorum picturis regis ſimulachrum erat oculus, addito ſceptro, quo videlicet vigilantia, cum recta iuſtaque rerum adminiſtratione coniuncta, ſignificabatur. Nam illis, opinor, temporibus adhuc eiuſmodi reges erant, multum aquilę diſſimiles. At Thebis ait idem imagines quaſdam fuiſſe repoſitas, quæ manibus carerent: eæ iudices repræſentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela qnammaxime ſeiunctos eſſe. Atque inter has vnam oculis quoque carentem, quæ iudicij præſidem adumbrabat, quòd hunc oporteat omni prorſus affectu vacare, tantumque rem ipſam ſpectare, perſonam non reſpicere. Aderat non corchorus inter olera, quod prouerbio dicunt, ſed inter ſacras imagines Scarabeus, ſigillo inſculptus. Et quid tandem per hoc nouum ſymbolum nobis innuebant ſapientiſſimi theologi? Rem videlicet haudquaquam vulgarem, nempe belli ducẽ egregium & inuictum. Nam hoc quoq; Plutarch. indicat, nequis ſic à me cõfictum exiſtimet, quemadmodum allegorias aliquoties comminiſci ſolent indocti theologi. At dixerit imperitior aliquis. Quid Scarabeo cum duce belli? Permulta ſanè congruunt. Principio vides, vt totus armis luceat Scarabeus, nullaque pars corporis ſit, non diligenter cruſtis ac laminis communita, vt non melius armatus videatur Mauors Homericus, cum illum maxime ſua inſtruit panoplia. Adde nunc militarẽ aſſultum, cum horrendo ac Panico bombo, cantuq; vere militari. Quid

enim insuauius classicorum sonitu? Quid ἀμουσότερον tympanorũ strepitu? Nam tubarũ vocem qua
nunc reges tantopere delectantur, olim Busiritæ non ferebant, quòd asino rudenti videatur adsimi-
lis. At ei genti, inter abominanda habebatur asinus. Adde laboris in voluendis oneribus patientiam,
inuictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabeorum gente fœminam inue
niri, sed omnes esse mares. Quæso, quid magis congruere potest in fortem imperatorem? Quin & il
lud ad rem apte quadrat, vt idem indicat Plutarch. quòd in delicatis illis pilis, de quibus dictum est,
fœtus suos edunt, fouent, alunt, educant: nec alius est locus nascendi, quàm cibi. Verum hoc myste-
rij mihi non facile sit interpretari. Rectius exponent imperatorij milites, qui norunt quid sit ἐν ἀσπί-
δι ξενίζεσθε, qui norunt χαμευνίας, qui in obsidione nudi duras hyemes, duriorem famem sæpenu-
mero pertulerunt, qui vitam ægram, non iam herbarum radicibus sed fœdo victu produxerunt,
qui menses aliquot in nauibus exegerunt. Siquis huius vitæ sordes perpendat, mundus erit Scara-
beus: siquis miseriam, est quod Scarabeo inuideat. At hæc est laudatissimorum imperatorum sors
& conditio, nequis forte contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris pyrgo-
polynicis, vt in suis insignibus, quibus totam nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leo-
nes, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal, quod vel casus obiecit, vel ipsi sibi ado-
ptarunt, cum proprium illorum symbolum sit Scarabeus: atque id quidem cum accommodatissi-
mum, tum vero ab ipsa antiquitate, quæ nobilitatis vnica parens est, comprobatum dicatumque.
Denique non vsquequaque contemnendum existimabit Scarabeum, quisquis secum reputarit, ma-
gos ac medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem cornua Luca-
norum, sic enim appellant hoc genus, non modo gestantur in crumena, verum etiam de collo su-
spenduntur: nonnunquam & auro inclusa, aduersus omnes infantium morbos. Quid quod in effi-
cacissimis vixque credendis remedijs, ni Plinius author esset, parem cum aquila vim obtinebit
Scarabeus? Siquidem ὁ δεινὸς ἐκεῖνος Scarabeus, smaragdo gemmæ insculptus. nec enim è quouis li-
gno fingitur Mercurius, iuxta prouerbium, nec quanuis gemmam se dignatur Scarabeus, sed sma-
ragdo gemmarum omnium nitidissima expressus, vt dixi, si de collo suspendantur: at non nisi Cyn
cephali capillis, aut certe plumis hirundinis, aduersus omnia veneficia præsentaneum adfert remediũ:
nec omnino minus efficax, quã moly, quod Vlyssi quondam dedit Mercurius. Nec solum aduersus
hæc valet, verum etiam non vulgariter confert, siquis quocunq; modo regem adire paret: vt huius-
modi anulus in primis gestandus sit his, qui constituerunt à rege sacerdotiũ aliquod non ieiunũ, aut
archidiaconatum, aut episcopatum, sic enim vocant, petere. Idem capitis grauedinem auertit, non me
diocre per Iouem malum, præsertim potoribus. In his igitur tam mirandis remedijs, sapientes illi ma
gi nullum faciunt discrimen inter aquilam & Scarabeũ. Proinde quis ipsum Scarabeũ despiciat, cu-
ius & imago lapillis insculpta, tantam habet vim? Admonet me gemmarum mentio, vt illud etiam
adijciam, siquid aquila sibi placet cognomine gemma Aetite, nec hac laudis portione cedere Scara-
beum. Nam huic quoq; nomen debet cantharias, totam animantis speciem mire referens, vt non effi-
giem expressam, sed viuum ac verum Scarabeum intra gẽmam conditũ dicas. Postremo siquid hoc
ad rem pertinet, non paucioribus adagijs nobilitatus est ille fimo prognatus Scarabeus, quã rex auiũ
aquila. Nam siquis aquilæ factioni studens, neget hac parte cum ea conferendum esse Scarabeum,
quòd olim apud Thebanos crassos homines inter numina habebatur, non admodum refragabor,
modo meminerit hoc honoris aquilæ cum Crocodilis & Cercopithecis, denique & cum cepis ac ven
tris crepitu esset commune, quandoquidem apud Aegyptios hæc omnia portenta, diuinos, honores
inuenerunt. Et siquo calculo dignum est, in hac collatione numinis inane vocabulum, non defuerũt
qui Scarabeo quoq; tribuerint diuinitatem. Vtrunq; ducem vtcunq; depinximus. Superest iam, vt tã
atrocis belli causas repetamus. Olim in Aetna monte leporem quempiam insectabatur aquila, iamq;
contractis vnguibus prædæ sic imminebat, vt afflatu propemodum exanimatum animal & alioqui
timidum, ad proximum Scarabei cauum velut ad asylum confugerit. Quandoquidem in rebus de-
speratis, extremoq; discrimine, præsidium vndelibet & petitur & speratur. Erat autem is Scarabeus,
quemadmodum inquit Homerus, ἠΰς τε μέγας τε. Nam in eo monte Scarabeorum natio, felicissimę
sobolis esse perhibetur, adeo vt hic ὁ αἰτναῖος κάνθαρος prouerbio sit nobilitatus, videlicet ob in-
signem corporis magnitudinem. Ad huius igitur antrum confugiens lepus, supplex ad eius genua
se prouoluit obsecrans atque obtestans, vt ipsi us penates sibi vitæ præsidio sint aduersus hostem im
mitissimum. Iam primum hoc ipso sibi nonnihil placebat Scarabeus, quòd extitisset qui ipsi suam
vitam debere vellet, quique rem tantam à se præstari posse crederet. Deniq; cui suum antrum, quod
omnes

omnes homines obturatis naribus execrãtes prǫter ire ſolent idoneũ videretur, ad quod ſalutis cauſa velut ad ſacrã arã aut principis ſtatuã confugeret. Confeſtim igitur prouolat obuiam aquilæ Scarabeus, & huiuſmodi dictis furentem lenire conatur. Quo maior eſt tua poteſtas, hoc magis conuenit te parcere innoxijs. Noli lares meos innocentis animantis interitu funeſtos reddere. Sic tibi tuus nidus ſemper ab huiuſmodi calamitate ſit immunis. Generoſi regijq; animi eſt dare veniam & indignis. Proſit nihil commerito domicilij reuerentia, quod cuiq; tutum & inuiolatum eſſe vult ǫquitas ſinunt leges, approbat conſuetudo: proſit deprecantis, ſi non authoritas certe ſtudium.
Quòd ſi genus noſtrum & Scarabeia deſpicis arma, At ſperato deos memores fandi atq; nefandi. Si nihil te mouent penetralium violatorum vices, in tuum caput aliquando reditur ǫ, certe Iouem maximum reuereare, quem in vno facto ter offendes. Meus eſt hic hoſpes, offendes ξένιον, meus eſt ſupplex, & ipſe pro illo tibi, violabis ἱκετήσιον. Deniq; pro amico deprecor amicus, offendes φίλιον. Scis quàm certas iras concipere ſoleat iratus Iuppiter, quàm acriter vindicet laceſſitus, cui ſæuienti miniſtras arma. Nec omnia permittit ſuis, nec omnia condonat affectibus. Sed plura parantem dicere Scarabeum, aquila vexatum alis, contemptim in terram præcipitat. Leporem fruſtra ſupplicem, ſub oculis Scarabei crudeliſſime iugulat laniatq;, laniatum in immitem nidum deportat: neq; vel tantillum valuerunt apud eam, nec preces nec minæ Scarabei: quem tamen haud aſpernata fuiſſet, ſi quantum audacia viribusque pollet, tantundem polleret prudentia: aut ſi in mentem veniſſet, olim leonem in extremo vitæ diſcrimine, à mure ſeruatum fuiſſe, & omnium quadrupedum tyranno, quod dij vix dare poterant, id à tam infimo contemptoque animalculo per occaſionem datum eſſe: ſi cogitaſſet formicam beneficio prouocatam, columbæ vitam dediſſe, admorſo aucupis calcaneo. Adeo nullus eſt tam humilis, tam abiectæ ſortis, qui non poſſit per occaſionem, & prodeſſe amicus, & nocere inimicus vel potẽtiſſimo. Verũ id tẽporis nihil horũ ſuccurrebat aquilæ, tantum prǫſenti prǫda potitur fruiturq;. Ea contumelia deſcendit altius in pectus magnanimi Scarabei, quàm quiſquam crediſſet. Stimulabat excelſum ac titanicum animum: hinc pudor, quòd in cauſa tam æqua, parum ſua valuiſſet authoritas: hinc miſericordia, quòd innoxium animal & imbelle, tam immaniter eſſet laniatum. Hinc dolor quòd ab aquila tam ferociter, atq; id tam impune contemptus eſſet, haudquaquam, vt ipſi videbatur, contemnendus. Siquidẽ nulli ſua leuis eſt authoritas. Iam ſuccurrebat & illud, fore vt vniuerſum Scarabeorum genus in cõtemptum veniret, ſi ſemel id factum aquilæ ceſſiſſet impune. Ac tum quidem temporis, quoniam vlciſcendi facultas non erat, omnino regium quiddam exhibuit Scarabeus. Nempe hoc ipſum, qnod de Agamemnone, cæteriſq; regibus dixit Calchas,

Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι.

Omnes igitur artes, omnes dolos in pectus aduocat. Nec vulgarem molitur pœnam, internicionem ac planè πανωλεθρίαν in animo voluit. At cum ipſa quidem aquila hoſte tam bellaci, Martem experiri, non ſatis tutum eſſe ducebat: non ſolum ob id, quòd copijs eſſet inferior, verum etiam quòd Mars ſtupidus deus ac vecors, nec minus cæcus quàm ipſe Plutus, aut Cupido, plerunq; faueat cauſæ deteriori. Quòd ſi maxime par viribus fuiſſet, ſi felicius pugnarent hi, quorum melior eſſet cauſa, tamen eſſe videbat, in quo grauius excruciaret aquilam, & odium ſuum pleniore vindicta ſatiaret, ſi poſteritate ſublata, viuam etiam & ſentientem aquilam longa morte exanimaret. Nulla in re grauius diſcrutiantur parentes, quàm in liberis. Adeo vt qui ſui corporis ſæuiſſimos negligunt cruciatus, filiorũ tormenta non ferant. Viderat aſinos rei per ignes abiectos, miro vitæ contemptu, pullis ſuis ſuccurrere: viderat exempla huius animi in animantibus permultis. Exiſtimabat ab his communibus affectibus non eſſe alienam aquilam. Deniq; ſuo generi tutius eſſe iudicabat, ſi inimicum tam pertinacem ab ipſa, quod aiunt, ſtirpe perdidiſſet. Audierat, opinor, celebratum illud prouerbium,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

Titillabat & blanda quædam ſpes, ſi facinus ſucceſſiſſet, futurum vt profligata aquila, ipſe regno poriretur. Atq; vt dolor non ſolum fortes facit, & intrepidos, verumetiam ſagaces, diligenter explorat, quo loco ſpem ſuæ poſteritatis hoſtis recondidiſſet. Quo perueſtigato, Vulcanum adit, qui cum illi nonnulla familiaritas eſt ob coloris ſimilitudinem. Exorat, vt arma ſibi cudat, quæ neque ſint oneroſa volanti, & tamen aduerſus mediocrem vim tueantur. Armat à ſummo vertice ad imum vſque calcaneum Vulcanus Scarabeũ, his armis quibus adhuc vtitur: nam antea muſcarũ more inermis erat. Nidus erat procul illinc ſemotus, in in excelſo præruptoq; ſcopulo, multa ſarmentorum ac

ſtipularũ vi congeſtus & communitus. Huc mihi protinus egregius Scarabeus aduolarit ne àn adrepſerit, parum liquet, certe peruenit. Sunt qui dicant tum cum pennis aquilæ feriretur, adhærentem clanculum ab inſciente aquila in nidum deportatum eſſe. Et quo nec homines, quibus non eſt aliud animal inſidioſius, nec ad nocendum ingenioſius, peruenire potuiſſent, eò penetrauit Scarabeus. Inter ſtipulas in inſidijs abdit ſeſe, ac tempus nactus idoneum, aquilæ oua protrudit è nido, aliud poſt aliud, donec nullum reliquum faceret. Ea delapſa, communita ſunt, ipſi pulli informes adhuc miſerabiliter in ſaxa eliſi, prius orbati vita ſunt, quàm vitæ ſenſum accepiſſent: nec hac tam atroci pœna cõtentus fuit Scarabei dolor. Eſt gemma cum primis nobilis, quam ab aquilæ nomine Græci vocant Aetiten: non diſſimilis eſt ouo, ſexu quoque diſtinguitnr. nam in fœmina fœtum incluſum iuuenias, pulli propemodum ſpecie. Mira vis, ad eliciendum partum. Quamobrem hodieq; parturientibus admouetur, quo partum acceleret. Huius itaque generis par, aquila ſolet in nido ſuo ponere, alioquin nunquam poſitura oua, aut certe non excluſura pullos. Tantum etiam theſaurum deijcit è nido Scarabeus, quo pariendi facultatem in poſterum eripiat, lapides acutis excepti ſaxis minutatim diſſiliere. Nec hæc quidem adhuc ſatis viſa ſunt iræ Scarabei. Leuem calamitatem putat, niſi dolore quoq; ac lamentis hoſtis frueretur, itaque rurſum abdit ſe penitus in ſtipulis. Redit aquila, nouam ſui generis cladem conſpicatur, videt ſua viſcera fruſtulatim diſcerpta: videt nobilis gemmæ non æſtimabilem iacturam: queritur, clangit, fremit, ſtridet, eiulat, obteſtatur deos: ac ſuis illis oculis, quos iam dolor etiam acuebat, hoſtem tam potentem circumſpectat. Atq; omnia potius in mentem veniunt reputanti, quã Scarabeus ille contemptus Dira minatur, dira precatur ei quiſquis tantæ calamitatis fuiſſet author. Quantam interea voluptatem animo perſenſiſſe credis Scarabeum, dum hæc audit? Quid faciat miſera? Rurſum in fortunatas inſulas illi deuolãdum fuit, neq; enim aliunde importatur ἀετίτις alterum par inueniendum. Nidus in locum multo ſemotiorem editioremque transfertur. Rurſus oua ponit, & huc nihilo ſecius ignotus hoſtis penetrat: populatur omnia, totam ſuperiorem renouat tragœdiam. Rurſum hinc in tutiorem arcẽ demigrat aquila: alia deponit oua: alios adhibet Aetitas. Rurſum adeſt Scarabeus. Nec modus nec finis fugiendi atq; inſequẽdi, donec delaſſata tot cladibus ales, conſtituit ſacram mouere ancoram, ac ſuis diffiſa viribus ad deorum præſidia confugere. Iouẽ adit, exponit calamitatis ſuæ tragœdiam, hoſtem tam potentem, eumq;, quod eſſet grauiſſimum, ignotum: vt tanta paſſæ, facultas etiam vlciſcendi eriperetur. Addit hanc ſuam perniciem ad ipſum quoq; Iouem pertinere, periturum imperij munus, quod ille donaſſet, mutandum armigerum, ſi quẽ admodum inſtituit hoſtis pergeret: eſſe nonnihil aſſuetis ac notis vti miniſterijs, etiam ſi nouitas in ſuffecto Ganymede feliciter ſucceſſiſſet. Mouet Iouem ſatellitis ſui periculum, præſertim cum recens rapti Ganymedis officium hæreret animo. Iubet, ſi videatur, in ſuo ipſius ſinu deponat oua. Aut illic, aut nuſquam omnino, in tuto futura. Paret ales, ac in ſummi Iouis ſinu, extremam gentis ſuæ ſpem deponit, multum obteſtata, per feliciſſima illa oua, quæ quondam illi Leda pepererat, vt ſua bona fide tueretur. Quid non efficit pertinax animi dolor? Vereor ne cui res ſupra veri fidem eſſe videatur. Ad ipſam ſummi Iouis arcem inuictus ſubuolat Scarabeus, haud ſcio an numinis alicuius fauore adiutus. Paſtillum in hunc vſum è ſtercoribus paratum in ſinum illius demittit. Iuppiter vt eſt ſordium inſolens, quippe in puriſſima mundi parte habitans, & à terreno contagio longiſſimo ſemotus interuallo, dum offenſus teterrimo odore, fimum è ſinu ſtudet excutere, oua aquilæ deijcit imprudens, quæ videlicet ex alto delapſa, perierunt, & prius quàm terrã contingerent. Atque ita tandem cognitus eſt, ille tot cladium artifex, & hoc ipſum voluptatis cumulum addidit Scarabeo. Iuuit agnoſci. Contra aquilæ, nam rem geſtam ex ipſo didicit Ioue non mediocre doloris pondus adiecit, tam contemptus ſuæ calamitatis author. Quandoquidem eſt & hoc non nullum mali ſolatium, ſi quis à magno ſuperetur hoſte. Hinc velut de integro dirum inter eos coortum bellum, aquila pro viribus vbicunq; conſpectam Scarabeorũ gentem vexat, rapit, proterit, perdit. Viciſſim Scarabeus in aquilæ perniciem neruos intendit vniuerſos. Itaq; prædãdi, inſidiandi, iugulãdi, nec mora, nec requies, nec vllus omnino finis futurus videbatur, niſi vtraq; gente pariter ſublata funditus, vt Cadmeam victoriã diceres: adeo gladiatorijs animis vterq; in alterum affectabat viam nec vinci poterat aquila, neq; cedere nouit Scarabeus. Tandem Iuppiter in tantis rerum periculis ſuccurrendum putat, conatur priuatim inter eos rem cõponere. Quo magis conatur, hoc magis horũ incrudeſcit odiũ, gliſcũt iræ, ferueſcunt pugnæ. Et erat ille quidem haud dubie propenſior in aquilæ partem: ſed è diuerſo mouebat exemplũ longe pernicioſiſſimum, ſi cui licuiſſet impune ἱκετήσιον, φίλον, aut, ξένιον contemnere. Proinde facit quod in extremo rerum diſcrimine ſolet, deos in conciliũ aduocat: pauca

prælocutus

prælocutus,rem,vt est gesta,proponit. Præconio Mercurij fit dicendi potestas,rogantur ac dicuntur sententiæ. Variatum est studijs. Dij contemptiores ferè fauebant Scarabeo, ex maximis etiam Iuno vehementer huic studebat,nimirum odio Ganymedis,aquilæ rebus infensa. Tandem in hoc senatusconsultum pedibus itum est,quod arguta voce pronunciauit Mercurius, Vulcanus in æs incidit, vti bellum æternum Scarabeus & aquila suo gerant arbitratu. Quod cuiq; acciderit incommodi, ob id in ius vocare non liceat,bello imputetur. Quod quisq; rapuerit,id iure belli possessurum,tantum nō placere dijs internicionem vllius gentis. Proinde triginta dies,per quas incubat aquila, temperetur à manibus seruentur induciç. Nec fas sit Scarabeis per id tempus in publicū prodire,ne videlicet ad inediam ac fouendi laborem,belli quoq; tædium accederet aquilæ. Addidit illud ex suo studio Iuppiter idq; reclamantibus nonnullis, Aequum est,inquit,ex tam immensis terræ spatijs,vel exiguum angulum, velut asylū superesse meo satelliti quo tutus sit à Scarabeorum incursu. Neque vero nouum exemplum induco. Sunt loca quæ lupum nesciunt:sunt in quæ non immigrent venena:sunt in quibus non viuant talpæ. Metabor & ipse in Thracia iugerum aliquot spatium apud Olynthū,in quod si quocunq; modo prudens,imprudens,volens nolens, pedem intulerit Scarabeus, capitalis esto:nec fas sit exire semel ingresso,verum inibi torqueat sese,donec emoriatur. Loco nomen tribuitur Cantharolethrus,vt vel ipso monitus vocabulo sciat Scarabeus actum fore de se,si contra nostrum senatusconsultum non vereatur in eum locum irrumpere. Rhodo exulat aquila,ne cui videatur inhumanum Olyntho excludi Scarabeum.

Sic ait,& totum nutu tremefecit Olympum.

Adfremebat omnis deorum consessus. Valet in hodiernum vsq; diem senatusconsultum, semperque valebit. Scarabeis & aquilis durat exitiale bellum:per eos dies,per quos incubat aquila,nusquam apparent Scarabeorum filij. Locum eum,quem designauit Iuppiter, summo studio vitat: quòd siquis importet,protinus exanimatur. Eiusq; rei.siquis forte requiret testimonium,perhibet Plin.lib.9.cap.28. Atq; hoc quoq; grauior author Plutarch.in commentario De animi tranquillitate. Sed iandudū sat scio,sic tecum cogitas optime lector: Quid isti venit in mentem,vt tantū nugarum de nihilo nobis effutiat:ac non quidem elephantum è musca,quod aiunt,sed è Scarabeo gigantem reddat. Quasi vero parum ingenij sit,tot adagiorum Chiliadas euoluere,nisi fabulis insuper tam verbosis nos enecet. Dicam equidem. Vt est sua cuiq; sententia,sunt quibus in explicandis adagijs inops videor,ac ieiunus. Existimant enim id demum esse magnificum,siquis volumen in immensum extendat. Istis nimirum libuit ostendere,me in cæteris datà opera breuiorem esse:alioqui non defuturum fuisse,quo rem locupletarem,si ostentandæ copiæ,quàm iuuando lectori studere maluissem. Sed vt ad prouerbiorū negotiū redeamus, Meminit huius fabulæ Comicus Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, his quidē versibus:

Ἐν τοῖσιν Αἰσώπου λόγοις ἐξηυρέθη.
Μόνος πετεινῶν εἰς θεοὺς ἀφιγμένος.
Ἄπιστον εἶπας μῦθον, ὦ πάτερ πάτερ,
Ὅπως κάκοσμον ζῶον ἦλθεν εἰς θεούς;
Ἦλθεν κατ' ἔχθραν αἰετοῦ πάλαι ποτὲ
Ὠ' ἐκκυλίνδων, κἀντιτιμωρούμενος. id est,

In fabulis id est repertum Aesopicis,
Adijsse diuos vnicum è volucribus.
Haud credibilem ais fabulam pater pater,
Adijsse diuos animal obscœnum atq; olens.
Peruenit olim inquam, ob simultatem asperam,
Quæ illi fuit cum aquila,oua voluens illius,
Et expetens pœnas ab hoste mutuas.

Admonet autem apologus,non esse cuiquam contemnendum hostem,quanuis infima fortuna. Sunt enim homunculi quidam,infimæ quidem sortis,sed tamen malitiosi,non minus atri,quàm Scarabei neq; minus putidi,neq; minus abiecti,qui tamen pertinaci quadam ingenij malitia, cum nulli omnino mortalium prodesse possint,magnis etiam sæpenumero viris facessant negotium. Territant nigrore,obstrepunt stridore,obturbant fœtore,circumuolitant,hærent,insidiantur,vt non paulo satius sit,cum magnis aliquādo viris simultatem suscipere,quàm hos lacessere Scarabeos,quos pudeat etiā vicisse,quosq; nec excutere possis,neq; conflictari cum illis queas,nisi discedas contaminatior.

Timidus Plutus. 2

Δειλὸς ὁ πλοῦτος. id est, Timidus Plutus. Huiusmodi enim & Aristophanes inducit Plutum,atq; hunc imitatus Lucianus in Timone, omnia formidantem,nulliq; fidentem. Neq; vero dissimilem animi habitum opes adferunt diuitibus,cū contra paupertas secura in vtranq; dormiat aurem. Aristophanes vulgo iactatam indicat opulentiæ timiditatem, cum ait,

Ἀλλὰ λέγουσι πάντες ὡς
Δειλότατον ἐστ' ὁ πλοῦτος. id est,

Quin id omnes dictitant,
Timidissimum quiddam esse diuitias.

Interpres admonet, Comicum allusisse ad illud Euripidis.
Δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν. id est, Res cupida vitæ, sunt opes, pauidum malum.
Id ideo dictum est, quòd diuitibus multi tendunt insidias: nempe latrones, hæredipetæ, principes, sycophantæ, nonnunquam & vxor, & liberi. Quam ob causam addidit Euripides φιλόψυχον κακόν, vel quòd ob diuitias magis illis libeat viuere, quàm his, qui tenui sunt fortuna: vel quòd ob eas sæpenumero de vita soliciti sunt. Id eleganter explicans Iuuenalis,
Pauca licet, inquit, portes argenti vascula puri
Nocte iter ingressus, gladium contumq; timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram.
Contabit vacuus coram latrone viator.
In summa, in omni negotio formidolosior est diues, quàm pauper. Cautius munit ædes furum metu. Metuit tempestates, propter frumenta quæ habet in agris, propter merces quæ habet in mari. Metuit amicos, nequid rogantibus donare cogatur. Metuit inimicos, nequid noceant. Timidius conuitiatur metu mulctæ. Omnia circumspectius & facit & dicit, metu calumniæ, quæ potissimum diuitibus strui solet: quippe quibus est quod auferri possit. Si bellum immineat, diues in primis discruciatur. Deniq; nec superstitione vacat, ne quod numen parum amicum, damnum immittat.

3

Panicus casus.

Πανικόν, Veteres vocabant subitum animorum tumultum. sed inanem. Veteres enim existimabãt Panem deum repentinos terrores, & animi cõsternationes immittere, lymphaticis simillimas, vsqueadeo impotentes, vt non ratione modo, verum & mente careant. Sicuti non rarenter vsu venit, cum in exercitu nulla comparente idonea causa, viri pariter atq; equi perturbantur. Cuius rei meminit & Euripides in Rheso,
Ἀλλ' ἢ κρονίου πανὸς τρομερᾷ μάστιγι φοβῇ.
Verba sunt Hectoris ad custodes nunciantes, nouum tumultum in castris oriri. atque is motum Panicum esse respondet. Pindarus in Nemeis scribit non oportere fortibus viris vitio vertere, si fugiant in huiusmodi tumultu,
Ἐν γὰρ δαιμονίοις φόβοις φεύγοντι καὶ παῖδες θεῶν. id est,
In diuinis terroribus fugiunt & filij deorum. Δαιμονίους φόβους appellans τοὺς πανικούς Narratur idem deus concham illam tortilem ac turbinatam, quæ Græcè κόχλος dicitur, primus reperisse, eaq; perfonans olim Titanas, contra quos bellabat, in fugam egisse. Pausanias in Phocaicis, Ἐν δὲ τῇ νυκτὶ φόβος σφίσιν ἐμπίπτει πανικός, τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας οὐδεμίας δείματα ἐκ τούτου φασὶ γίνεσθαι. id est, Cæterum noctu irruit in eos pauor panicus, siquidẽ terrores nulla de causa exortos, aiunt ab hoc immitti. Hac de re copiosius differit citatis aliorum etiam Græcorum testimonijs, Angelus Politianus in Miscellaneorum annotatione vigesimaoctaua. Hoc adagij subinde refertur à Cicerone in epistolis ad Atticum. Ego, inquit, bellum fœdissimum futurũ puto, nisi qui, vt tu scis, panicus casus extiterit. Rursum alibi, De Ventidio, panicon puto. Item alibi, Rumorem adferunt magnum, Romæ dum ad Antonium frumentum omne portari, πανικὸν certe. Item alibi: Interim scis enim quedam πανικὰ dici, itẽ τὰ κενὰ τοῦ πολέμου, rumore aduentus nostri, & Cassio qui Antiochiæ tenebatur animus accessit, & Parthis timor iniectus est. Idem ad Tyronem, Etsi Atticus noster, qui me quondam moueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec videt, quibus præsidijs philosophiæ septus sim. Et hercle quòd timidus est ipse, θορυβοποιεῖ. id est, Tumultum ciet, & panicis mouetur. Huc allusisse puto & Apuleium in Asino suo, cum Psychæ ad mortem spontaneam properanti, Panem obuium facit.

4

Nihil minus expedit, quàm agrum optime colere.

Apud priscos adagionis instar fuisse Plin. testatur lib. 18. cap. 6. Temerarium, inquit, videatur vnã vocem antiquorum posuisse, & fortassis incredibile penitus existiment, nihil minus expedire, quàm agrum optime colere. L. Tatius Rufus infima natalium humilitate, consulatum militari industria meritus, antiquæ aliàs parsimoniæ, circiter mille siclos (siue quæ lectio quibusdam magis arridet, sestertium) liberalitate D. Augusti congestum, vsq; ad detractionem hæredis exhausit, agros in Piceno coemendo, colendoq; in gloriam. Internicionem ergo, famemq; censemus? Immo hercle iudico modum rerum omnium vtilissimum. Bene colere necessarium est, optime damnosum. Hacteus Plinius. Huc & Terentius allusit, cum ait in Phormione, Nostrapte culpa facimus vt malos expediat esse, dum nimium dici nos bonos studemus & benignos. Item illud Horatianum,
In vitium culpæ ducit fuga, si caret arte.

Deniq; prouerbium Hebræorum admonens, ne nequis nimium sit iustus.

Citius quàm asparagi coquuntur. 5

Velocius quàm asparagi coquuntur. De re vehementer properata. Sunt quædam figuræ prouerbiales, quæ Octauio Augusto peculiariter arriserunt: inter quas hæc quoq; refertur à Tranquillo, cũ scribit eum ad exprimendum festinatæ rei velocitatem solere dicere, Velocius quàm asparagi coquantur. Idq; identidem in literis vsurpat. Est autem asparagus herbæ genus spinosum, & in medicinam vtile, & in cibos gratum, cuius summa priusquam durescant, leuiter coquuntur, tantum vt cruditas absit. Dicitur autem asparagus, quòd qui sunt in his præcipui non seruntur, vt Athenæus dixit. Docti quidã admonẽt, simile quiddam dici de salsamentis. Citius quàm salsamenta coquantur, eo quòd quidam pisces sale conditi, aut fumo ventóue durati, crudi quoque comedantur, aut leuissime cocti. quanquam hoc prouerbium apud Athenæum, vnde citant, nondum reperi. Confine illi quod alibi dicetur, ἀφύα ἐς πῦρ, Aphya ad ignem.

Amicitiæ personam detrahere. 6

Τὸ προσώπειον ἀφελεῖν τῇ φιλίᾳ. i. Amicitiæ personã detrahere dicimur, cum aperte quę sentimus animo, tum facimus, tum loquimur apud amicos, & quicquid in pectore clausum est, id præ nobis ferimus. Vultus enim ab animo discrepans, persona verius est, quàm vultus. Et eleganter à Seneca dictum est in Cæsarem, vt personam malit quàm faciem, id est, vt videri malit quàm esse. M. Tullius Tusculanarum quæstionum quinto, scribit Epicurum tantummodo personam induisse philosophi. Martialis.

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam subito coruus, qui modo cygnus eras.
Non omneis fallis, scit te Proserpina canum,
Personam capiti detrahet illa tuo.

Neq; semper tamen persona sonat in malam partem. Etenim cum scribit M. Tullius in Officijs, ponit enim personam amici, cum induit iudicis: non significat fictum amicum aut fictum iudicem. Est autem traductum à personis histrionum.

Vtere curru, de asinis nihil laborans. 7

Ἀπονέμου τῆς σῆς ἁμάξης, τῶν δ᾽ ὄνων οὐδὲν μέλει. id est,
Vtere plaustris tuis, asinosq; ne curaueris.

Versus est trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebant, vti suarum quisq; rerum curam ageret, hisq; frueretur, alienarum negligens atq; incurius. Hinc ducta metaphora, quòd quibus plaustrum est domi, nihil necesse habent deportandis oneribus asinos aliunde conducere.

Libyca fera. 8

Λιβυκὸν θηρίον. i. Libyca bestia. Refertur à Diogeniano. Dicebatur olim in hominem vafrum, callidum, versipellem, varijs moribus, ancipitiq; ingenio. Quod genus portentum Cicero Catilinã fuisse testatur. Inde natum ꝙ in Libya variæ ferarum species sæpenumero misceantur: atq; ita noua quędam hinc monstra spectaculo produci soleant, Romam à prouinciæ præsidibus deportata.

Semper adfert Libya mali quippiam. 9

Eodem fonte fluxit & illud, ἀεὶ φέρει τὶ λιβύη κακόν. id est, Semper affert Libya mali quippiam: ꝙ inde Romam, vt dixi, monstra deportarentur. Hinc & in mores ingeniumq; gentis detorqueri potest: siquidem vt est regio venenorum ferax, ita gentis pestilens ingenium. Peculiariter conueniet in fœdifragos, ac pactorum nouatores.

Semper Africa noui aliquid apportat. 10

Huic simillimũ est illud Plinianum, quod in Historia mundi refert, Libyam semper aliquid noui afferre. Quod quidem ideo dicebatur, ꝙ in siticulosa regione ad vnũ aliquẽ riuũ plurimę ferarũ species bibendi gratia cõuenire cogantur: inibiq; varia mistura violẽtæ Veneris, varias monstrorũ formas, subindeq; nouas nasci. Porrò Plinius sumpsit ab Aristotele, apud quem refertur lib. De generatione animalium 2. cap. 5. Anaxilas apud Athenęum lib. 4. festiuiter ad rem detorsit,

Ἡ μουσική δ᾽ ὥσπερ λιβύη πρὸς τῶν θεῶν
Ἀεί τι καινὸν, καθ᾽ ἐνιαυτὸν τίκτει θηρίον. id est,
At musica itidem vt Afra terra per deos
Semper quotannis bestiam aliquam edit nouam.

Scio Græcum versum posteriorem non constare, sed ita habet editio Aldina, nec satis diuino quomo

do restitui possit, nisi forte pro καθ' ἐνιαυτὸν legendum est ἐν αὐτῇ, tametsi ne sic quidem constat metrum: fortasse θηρίον omittendum, & pro καθ' ἐνιαυτὸν reponendum καθ' ἠνιαυτὸν, Quadrabit in homines lubrica fide, semperq; nouandarum rerum auidos. 11

Afra auis.

Λιβυκὸν ὄρνεον. id est, Libyca auis. Refertur à Suida de prægrandibus, quòd ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Horatius de prælauta vsurpauit,

Non Afra auis descendat in ventrem meum
Iucundior, quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum.

Nam gallinas prægrandes olim mittebat Africa, quas easdem Numidicas aues appellant. Acron videtur de struthione sentire, quæ ipsa auis mira mole corporis esse fertur. Mea quidem sententia non inepte iacietur & in hominē peregrino cultu notabilē. Et Plautus alicubi Pœnū auem vocat ob manicas alarum instar vtrinq; pensiles. Prouerbium extat in Auibus Aristophanis. Interpres indicat conuenire in barbaros ac meticulosos. Sunt enim homines prægrandes ferè timidiores. Terentius: Hic nebulo magnus est. 12

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere.

Hodieq; vulgo celebratum durat, vbi quis est exactor durior atq; instantior. Quid? num & pellē vis? quasi conueniat lana cōtentum esse. Id adagij Tiberius Cæsar, authore Suetonio, aut reperit, aut certe vsurpauit. nam is admonitus ab amicis, vt prouincialibus augeret vectigalia, rescripsit, Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere. Est autem deglubere, detrahere pellem. Tractum à rusticis qui deglubere vocant, siliquam aut folliculum excutere, & granum sua nudare tunica: vnde & Catullus in obscœnum sensum detorsit, vt dicat virum à muliere deglubi. Et Apuleiana Fotis ait se viuos homines solere deglubere. Tondent igitur, qui ita spoliant vt sortem relinquant, vnde res possit crescere: deglubunt qui nihil reliqui faciunt. Nam lana detonsa renascitur. Cute detracta nihil est quod deinde possis auferre. Alexander Macedonum rex, cognomento Magnus, sententiam eandem diuersa extulit metaphora. Cum enim quidam admoneret, longe plus vectigalium à ciuitatibus auferri posse, respondit ad hunc modum, καὶ κηπωρὸν μισῶ τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα. id est, Et olitorem odi, qui radicitus herbas excidat. Deniq; hoc ipsum ἀπὸ ῥιζῶν καὶ ἀποῤῥίζειν, & item apud Latinos radicitus, stirpiū tenus, à stirpe, ab ima stirpe, atq; id genus aliæ metaphoræ, prouerbij naturā resipiūt. 13

Lucri bonus est odor ex re qualibet.

Faceta quidem, sed tamen pestilens illa vox Vespasiani, qui cum ex lotio vectigal faceret, homo turpiter auidus, superq; eo facto à filio admoneretur, quòd è re tam putida lucrum faceret, paulopost collectam pecuniam, filii naribus admouit, rogauitq;, ecquid illa puteret. Vnde Iuuenalis,

Lucri bonus est odor ex re Qualibet.

Ad quod alludens Ammianus lib. 22. dixit, & lucrum ex omni odorantes occasione. Iam & Ennianus ille versiculus, non in sermonē modo, verum etiam in animos & vitam hominum penitus abiit.

Vnde habeat curat nemo, sed oportet habere.

Quin illud ab Horatio dictum εἰρωνικῶς, seriò sequimur,

O ciues ciues quærenda pecunia primum,
Virtus post nummos.

Cephisodorus apud Athe. lib. 3. docet apud poetas celebres ac sapiētes viros inueniri sentētias quasdam improbatas, velut illud apud Archilocum, πάντ' ἄνδρ' ἀποσκολύπτειν. id est, Quemuis hominē excoriare siue spoliare. Apud Theodorum illud, κελεύειν μὲν πλέον ἔχειν, ἐπαινεῖν δὲ τὸ ἴσον. id est, Quod iubet plus æquo habere, laudare tamen quod æquum est. Apud Euripidem, τὴν γλῶτταν ὀμωμοκέναι φάναι. id est, Quod dixerit, linguam iurasse, quo de nobis aliàs dictum est. Apud Sophoclem,

Τοιαῦτα τοῖσι, πρὸς χάριν τε κοὐ βίᾳ — Ad gratiam tibi ista dico, haud impero,
Λέγω, σὺ δ' αὐτὸς ὥσπερ οἱ σοφοὶ τὰ μὲν — At ipse, vti solent facere prudenter viri,
Δικαῖ' ἐπαίνει, τοῦ δὲ κερδαίνειν ἔχου. id est, — Laudato iusta, cæterum lucro hæreas.

Idem alibi dixit, μηδὲν εἶναι σὺν κέρδει κακόν. id est, Nullum esse malum quod cum lucro coniunctū sit. Apud Homerum, quòd facit Iunonem insidiantem Ioui, quòd Martem fingit adulterum. Hæc Athenæus. Mirum autem populum indignari poetis aut histrionibus, siquando talia recitant in theatris, cum magis debuerit indignari quisq; sibi, quod ea sequeretur in vita, quorum commemorationē in theatro ferre non poterat.

Lucrum pudori præstat. 14

Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον. id est, Lucrum pudori præstat. Plautus in Pseudolo, Nimio illud quod pudet facilius fertur, quàm illud quod piget. Eundem sensum aliter extulit in Trinumo:
Pol pudere, quàm pigere, præstat totidem literis.
Sententia bono viro indigna, eoq; illic à lenone dicitur, hic à sene. Sed commode ad persuadendum sententiam etiam parum probam arripuit. Alioqui longe satius rei iacturam, quàm famæ dispendiũ accipere. Huc allusit Terentius in Phormione, Non te pudet vanitatis? Non, dum ob rem. Quin & hodie vulgato prouerbio iubent valere pudorem, vbi de pecuniaria re agitur. Plutarchus in commẽtario De audiendis poetis, refert è poeta nescio quo senarios hos:

Τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο. Opinionem spernito iusti, ac virum
Τὰ δ' ἔργα τοῦ πᾶν δρῶντος, ἔνθα κερδανεῖς. id est, Quiduis agentem sequere, cum spes lucri.

Refert & hunc ex Sophocle:

Τὸ κέρδος ἡδὺ κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἔκ. id est, Dulce est lucrum, profectum & à mendacijs.

Bæta tum hyeme, tum æstate bona. 15

Βαίτη κἂν θέρει, καὶ ἐν χειμῶνι ἀγαθόν. id est, Bæta tum in æstate, tum in hyeme bona. Suidas, qui huius adagij meminit, adscribit Bætam vestis pelliceæ genus esse, quod in vtrunq; tempus videatur appositum. Nam hyeme depellit ventos, æstate solem. Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis 7. inter vestes coriaceas meminit & bætæ: quam ait tunicam fuisse prælongam, quæ totum contegeret corpus. Conuenit igitur de re ad multa vsui futura: veluti de literis, quæ iuuenes iuxta ac senes ornant. Aut philosophia, quę in rebus prosperis arcet ab insolentia, in aduersis præstat, ne frangamur animo.

Anicularum deliramenta. 16

Γραῶν ὕθλος. id ęst, Anicularum deliramenta. De nugis inanibus, cuiusmodi solent effutire vetulę cum iam sexus vitio vitium ætatis accedens, nugacitatis morbum conduplicat. Extat prouerbium apud Platonem in Theæteto: ταῦτα μὲν γάρ ἐστιν ὁ λεγόμενος γραῶν ὕθλος. id est, Nam hæc quidem sunt, quod dici solet, anicularum nugæ. Itidem Cicero in oratione pro domo sua dixit anilem superstitionem.

Ante pedes. 17

Ante pedes esse dicitur, quod obuium, quodq; vel præsens adest, vel imminet. Terentius:
Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt Prospicere.
Sic Pindarus in hymno vltimo, τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. id est, Quicquid ante pedes est semper melius. Lucian. in Pseudologista: καὶ τὰ κοινὰ ταῦτα, καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀγνοῶν. i. Et quod hæc communia, quodq; hæc passim obuia ignores. Philostr. in Phœnice: Βαδίζεις δὲ ποῖ, μετέωρός τε καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ ἐν ποσί. id est, Quò vadis autem? sublimi vultu, cunctaq; despiciens, quæ sunt ante pedes. Et παρὰ ποδὶ dicitur, quod iam instat imminetq;: ἐμποδὼν esse dicitur, quòd obstat: ἐκποδὼν contra. προκυλινδεῖσθαι τῶν ποδῶν est aliquoties apud Platonem, idest, ante pedes prouolui, quod veluti expositum est. Veluti de rep. 4. πάλαι ὦ μακάριε φαίνεται πρὸ ποδῶν ἐξ ἀρχῆς κυλινδεῖσθαι, καὶ οὐχ ἑωρῶμεν ἄρ' αὐτό, ἀλλ' ἦμεν καταγελαστότατοι, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες, ζητοῦσιν ἐνίοτε ὃ ἔχουσι. id est, Iandudum ò beate videtur rursus ante pedes volui, nec videmus illud, sed fuimus ridiculi, quemadmodum solent, qui cum manibus teneant aliquid, tamen quærunt quod habent. Non dissimili figura Maro dixit, in manibus.
In manibus terræ, non hic te carmine longo,
Atq; per ambages & longa exorsa tenebo.

Albo rete aliena captant bona. 18

Prouerbij speciem habet, quod ait Plautus in Persa: Ne isti faxim vsquam appareant, qui hic albo reti aliena oppugnant bona. Rete vocat calumnias quadruplatorum, & parasitorum. Album dixit, alludens ad codicillos, & dicas, syngraphasq;, quibus lis intenditur, peragiturque. Nec omnino displicet, vt ad album prætoris, quo leges & litium formulæ proponebantur, respexerit. Nam leges etiam Solon araneorum textis similes esse dixit.

Ad suum quenq; quæstum, æquum est esse callidum. 19

Apud Plautum est prouerbialis sententia in Truculento, tum in Asinaria:
Ad suum quenq; quæstum, æquum est esse callidum.
Quæ si transferatur paulo longius, plusculum habuerit gratiæ. Velut alius est pecuniæ appetẽs, alius

famæ studiosus, alius voluptatum auidus, alius literarum sitiens, alius pietatem sectatur. Quisq; adulgilat ad id quod expetit.

20

Vel acum inueniſſes.

Apud eundem in Menæchmis prouerbialis hyperbole, de re diligenter vestigata: Acum credo inueniſſes, si acum quæreres. Nam acus inuentu difficillima, quòd ob exiguitatem facile fallat oculos quærentis.

21

Subuentanea parit.

Υπηνέμια τίκτει. id est, Subuentanea parit. De vanis ac friuolis inuentis. Translatum ab auibus, quæ Veneris imaginatione concipiunt oua, sed inania, hoc est, vnde non gignatur fœtus. Aristophanes in Auibus,

Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανό πτερος ὠόν. id est,

Parit primum subuentaneum nox nigripennis ouum.

Hos conceptus potissimum accidere in his auibus, quæ sint neq; veloces, neq; aduncis vnguibus, cuiusmodi sunt perdix, gallina, demonstrat Aristoteles libro De generatione animalium 3. causam esse quòd excremento magis abundant. volaces & aduncas, nec salaces esse, nec fœcundas, quòd in his excrementi seminalis pars, in pennas & in vngues habeat. Concipiuntur huiusmodi fœtus aliquoties audita maris voce, sicuti fit in perdicibus. aliquoties ex affrictu pulueris, aliquoties fœminis ob inopiā maris inter se salientibus. Author & Plinius. Eaq; oua Græci ὑπηνέμια, id est, subuentanea, siue ζεφύρια vocant, à vento Fauonio. Vnde quæ vana sunt, ἀνεμιαῖα dicuntur. Plato in Theæteto, ἀλλὰ φέρε μὴ αὐτὸ κοινῇ σκεψώμεθα, γόνιμον ἢ ἀνεμιαῖον τυγχάνει. id est, Sed age iam illud communiter dispiciamus, solidus ne partus sit an subuentaneus. Et Homerus: Κακὸν δ᾽ ἀνεμώλια βάζειν, dicta inania, & ventis similia significans. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, ἀνεμοφόρητα vocat inania, quæ ventis ferantur, de gladiatoribus: De cæteris quæ scribis ἀνεμοφόρητα, facias me certiorem.

22

Phrynondas alter.

Φρυνώνδας ἄλλος. id est, Phrynondas alter. De improbo. Huius meminit Lucianus in Pseudomante, inter nobiles facinorosos. Phrynondas cum esset hospes Athenis, in negotijs Peloponnesiacis versabatur, homo versutus, maleficus, impostor, summus malarum rerum artifex, vt hominis vocabulū in rei transierit appellationem. Etenim quoties insigniter malum & sceleratum accipi volebāt, Phrynondam appellabant. Sic Aristophanes in Amphiareo, citante Suida,

Ὦ μιαρὲ καὶ φρυνώνδα καὶ πονηρὲ σύ. id est,

Scelerate tu ac Phrynonda, & impurissime.

Vsus est & Plato in Protagora. Meminit horū & Aeschynes aduersus Ctesiphōtē, οὔτε φρυνώνδας οὔτε εὐρύβατος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς πώποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος μάγος καὶ γόης ἐγένετο. i. Nec Phrynōdas, nec Eurybatus, nec alius quisquam veterū improborum vnq̄ talis magus & impostor fuit.

23

Sus per rosas.

Ὗς διὰ ῥόδων. id est, Sus per rosas. Quanquam in alijs exemplaribus scriptum inuenio ὗς διὰ ῥοΐδων. Mihi neutra scriptura satis probatur: sed legendum arbitror, διὰ ῥοιΐδων, ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς, vt sit nomen diminutiuum. Rhoeæ vero Græcis dicuntur mala punica. Eudemus prouerbium citat ex Cratetis fabula, cui titulus γείτονες, indicans dici solere de agrestibus & intractabilibus. Quemadmodum sus per mala commode duci non potest.

24

Asinus auis.

Ὄνος ὄρνις. id est, Asinus auis. Est apud Aristophanem in Auibus, Sumptum ab omine quodam. Quidam enim consultus de eo, qui aduersa laborabat valetudine, forte fortunna conspexit asinū surgentem à lapsu, simulq; alium quendam audiuit dicentē, βλέπε πῶς ὄνος ὢν ἀνέστη. id est, Vide quo pacto asinus cum sit, surrexit. Id ominis arripiens ille, protinus respondit, fore, vt valetudinarius ille reualesceret. Itaq; iocatur Aristophanes, quasi & asinus auis esset, & augurij nonnihil haberet. Nec hoc prouerbium è comœdia natum est, sed à vulgo ad iocum detortum, & à comico vsurpatum. Dicetur non intempestiue cum ex indicio quopiam ridiculo quippiam colligimus.

25

Sisyphi artes.

Σισύφου μηχαναί. i. Sisyphi artes. Dicebantur vafra versutaq; consilia. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν,

Εἶτ᾽ ἐξάνοι γε μηχανὰς τὰς σισύφου. id est,

Dein callidos deprome Sisyphi dolos.

Porrò vt Sisyphus in astutiæ prouerbium abiret, Homericus ille versiculus in causa fuit.

Σίσυφος ὃς κέρδιστος ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν. id est,
Sisyphus in terris quo non astutior alter. Rursus Iliados ζ.
Ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν
Ab hoc genus duxit Vlysses, quem Homerus vbiq; vafrum & callidum facit.

Homo Thales. 26

Ἄνθρωπος Θαλῆς. id est, Homo Thales. Ironia prouerbialis in stultum, qui sapiens haberi studeat. Aristophanes in Auibus,
Ἄνθρωπος Θαλῆς Μέτων. id est,
Homo Thales Meto. Idem in Nebulis,
Τί δῆτ' ἐκεῖνον τὸν Θαλῆν θαυμάζομεν; id est,
Qua gratia illum proinde suspicimus Thalem?
Fuit enim Thales vnus è septem Græciæ sapientibus. Est & apud Plautum, Salue Thales, cum stultum significet.

Sardanapalus. 27

Σαρδανάπαλος. i. Sardanapalus. Huius cognomen ob insignem hominis molliciem abijt in prouerbium. Aristophanes in Auibus, τίς ὁ Σαρδανάπαλος οὑτοσί; id est, Quis hic Sardanapalus? Fuit autem Sardanapalus Anacyndaraxis filius, rex Nini Persicæ regionis, qui eodem die Tharsum pariter & Anchialem, duas Ciliciæ ciuitates obtinuit: cæterum delitijs vsqueadeo effœminatus, vt inter eunuchos & puellas ipse puellari cultu desidere sit solitus. Apollodorus, vt citat Aristophanis interpres, tradit eius sepulchro epitaphium huiusmodi literis Assyrijs insculptum fuisse: ἔσθιε, πῖνε, ὄχευε, ὡς τὰ ἄλλα οὐδενός ἐστιν ἄξια. id est, Ede, bibe, vtere Venere: nam cætera sunt nihil. Suidas hac forma refert ex Callisthene: σὺ δὲ ὦ ξένε ἔσθιε καὶ πῖνε καὶ παῖζε, ὡς τἄγε ἄλλα ἀνθρώπεια, οὐκ ὄντα τούτου ἄξια. id est, Tu vero hospes, ede, bibe, lude, tanquam cæteras res humanas huius non faciens.

Quid tandem efficiant manus? 28

Aristophanes in Auibus:
Τί δῆτα πόδες οὐκ ἂν ἐργασαίατο; id est, Quid est, quod haud effecerint demum pedes?
Interpres ostendit allusum esse ad huiusmodi prouerbium:
Τί δῆτα χεῖρες οὐκ ἂν ἐργασαίατο; id est, Quid deniq; est, quod effici manibus haud queat?
Admonet nihil esse rerum omnium, quod arte, quod industria non efficiatnr. Cæterum quod scripsit Aristophanes, apte torseris in milites ignauos, quibus omne præsidium & spes salutis non in manibus, sed in pedibus sita est.

Testa collisa testæ. 29

Testa testæ collidi dicitur, cum duo conflictantur vtriusq; malo. Aristophanes in Pace:
Καὶ πίθος πληγεὶς ὑπ' ὀργῆς ἀντελάκτισεν πίθῳ. id est, Ac recalcitrans per iram testa testam vulnerat. Talis est ferè conflictatio regum inter se belligerantium, qualis ollæ cum olla collisio. Nonnunquã perit vterque. Certe neuter absque grauissimis damnis discedit, nisi quòd illud mihi videtur iniquissime comparatum fatis, quòd cum par sit incommoda belli in eorum recidere capita, qui belli sunt authores, & quorum refert vicisse: maxima pars malorum in hos ingruat, quibus inuitis & abominãtibus bellum suscipitur, & ad quos etiam si prosperrimo Marte pugnatum fuerit, nec teruncius quidem sit rediturus.

Animus est in corijs. 30

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ,
Ἡμάρτομεν ταῦτ', ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε, In his quidem sum lapsus, at veniam dabis:
Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσι. id est, Nam mens profecto nostra tum in corijs erat.
Quanquam aliàs huius prouerbij meminimus. Simillimum est illi Terentiano: Animus est in patinis. Item illud quod legimus apud Athenæum lib. Dipnosophistarum primo,
Οὐδ' ἂν λέγῃ τις, οὐδαμῶς μάθοιμεν ἄν, Nequis loquatur, capere nunquam quibimus,
Ὁ νοῦς γάρ ἐστι τῆς τραπέζης πλησίον. id est, Nam mens quidẽ ipsa mensæ adhæret proxima,
Interpres admonet huius prouerbij, ὧδε σκύτη βλέπει, de his qui iam ad bellum spectant: quemadmodum alio demonstratum est loco. Licebit vti, cum ob solicitudinem erit aliquis ad id quod agitur in præsentia, parum attentus.

Quibus nec ara, neq; fides. 31

Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν,

Οἷσιν οὔτε πίστις, οὔθ᾽ ὅρκος μένει. id est, Quis nec ara, nec fides, nec vlla durant fœdera.
De vehementer perfidis. Dictum est in Spartanos, quorum perfidiam taxauit Euripides:
Σπάρτης ἔνοικοι δόλια βουλευτήρια. id est, Spartæ incolæ, dolosa consultamina.
Nunc in aulicos non omnino pessime quadrat.

32

Ἄγουσι καὶ φέρουσι.

Tritissima quidem, sed tamen prouerbialis apud Græcos authores figura est, ἄγουσι καὶ φέρουσι, pro eo quod est, hostili more populantur, aut vexant. Id si traducatur ad animum, non paulo fiet festiuius: quemadmodum Aristophanes in Nebulis,

Ὑπὸ γὰρ τόκων χρηστῶν τε δυσκολωτάτων — Diris ab vsuris & vsurarijs
Ἄγομαι, φέρομαι, τὰ χρήματ᾽ ἐνεχυράζομαι. id est, Rapior miser, ferorq; difficillimis,
Possessiones pignori opponens meas.

Lucianus dixit, ἄγει καὶ φέρει, pro eo quod est, suo arbitratu quò vult trahit. Cõsimiliter vsus est Cor. Tacitus De oratoribus Nunc principes in Cæsaris amicitia, agunt feruntq; cuncta, atq; ab ipso principe cum quadam reuerentia diliguntur. Homerus Iliados ε,

Ἀτὰρ οὔτι μοι ἐνθάδε τοῖον, — Neq; enim hic mihi quicquam
Οἷόν κ᾽ ἠὲ φέροιεν Ἀχαιοὶ ἤκεν ἄγοιν. id est, Tale est, à Danais vt ferri possit agiúe.

Verba sunt Sarpedonis excitantis Hectorem ad bellum pro tuenda patria, cum ipse pugnaret, nihil habens quod Græci possent auferre, nimirum Lycius patria. Item Virg. Aenei. 2.

Alij rapiunt incensa, feruntq; — Pergama.

Pro diripiunt ac populantur. Consimilem ad modum Liuius dixit lib. De bello Macedo. 8. Tum demum fracta pertinacia est, vt ferri agiq; res suas viderunt. Apud Herodotum ita Crœsus loquitur Cyro victori: οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα, ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. id est, Iam enim nihil istorum meum est, sed tua diripiunt. Translatum videtur à more militari, quòd illic homines & iumenta aguntur, sarcinæ feruntur. Plato in libris De legibus: τῶν ἀλλοτρίων μηδένα μηδὲν φέρειν, μηδὲ ἄγειν. id est, Nec quis quicquam alienarum rerum ferat agatúe. Vnde color sermonis ex legum formulis ductus videtur. Qu. Curt. lib. 4. pro ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι dixit, volui agique: Eludant videlicet quibus fortè ac temere humana negotia volui agiq; persuasum est. In eodem lib. dixit ferri agique, Adhuc lymphatos ferri agiq; arma iacientes. His verbis inconditum tumultum militum declarauit.

33

Salem lingere.

Ἅλα λείχειν. id est, Salem lingere, dicuntur qui perquam tenuiter victitant. Sic enim Persius,

Vare regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si cum Ioue viuere pergis.

Diogenes cum à Cratero prædiuite quodam inuitaretur, vt ad se veniret, vsurus hospitio suo, suaque libertate, respondit se malle salem Athenis lingere, quàm apud illum opiparis mensis frui. Itidem Plautus in Curculione: Hodie apud me nunquam de linges salem.

34

Perdere th us.

Βδέειν λιβανωτόν. id est, Perdere thus. Prouerbij speciem habet. Accommodabitur in hos, quorum & vitia placent, aut ipsis, aut alijs impendio amantibus: facit enim hoc φιλαυτία, vt vnicuiq; sua placeant arrideantq;, etiam si sint putidissima. Facit enim hoc amor immoderatus, vt polypus etiã Agnę delectet Balbinum: veluti scripsit Horatius. Aristophanes in Pluto,

Οὐ λιβανωτὸν γὰρ βδέω. id est, Non soleo thura perdere.

Quadrabit & in assentatores, turpissima pro honestissimis laudantes.

35

Pro cæco exoculatns est.

Omnes huiusmodi facetiarum formulæ pertinent ad adagiorum naturam, cum videmur corrigere quod dictum est: sed altero verbo, quod vel idem polleat, vel magis etiam lædat: veluti si quis dicat, non furatus est, sed inuolauit. non furatus est, sed rapuit. Aristophanes in Pluto:

Μῶν οὐ κέκλοφας ἀλλ᾽ ἥρπακας; id est, An non furatus es, sed rapuisti?
Ἀντὶ γὰρ τυφλοῦ ἐξωμμάτωται

Ludit enim seruus ambigua voce ἐξωμμάτωται, quæ declarat & oculis donatum Plutũ, & exoculatũ.

36

Prius lupus ouem ducat vxorem.

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ.

Πρὶν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ. id est, Ante lupus sibi iunget ouem.

De his inter quos insanabile dissidium. Consimili figura dixit Horatius,

Sed prius Apulis
Iungentur capreæ lupis.

Plautus in Pseudolo, Vt mauelis lupos apud oues linquere, quàm hos domi custodes. Ad rem relatũ erit lepidius, quod genus si dicas, non cohærere pecuniæ studium cum studio literario: adq; eam sententiam accommodes prouerbium.

Sphondyla fugiens pessime pedit. 37

Idem in eodem fermè loco,

Ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ. id est, Vt feles quoties fugitat, male pedere sueta est.

In eos quadrabit, qui discedunt non citra infamiam. Sphondyla insecti genus, odoris teterrimi. Plinius lib. 27. cap. 13. meminit sphondylæ serpentis, quæ radicibus arborum sit infestissima, cæterum genus quodnam sit non explicat. Est autem serpẽtis huiusmodi species, exiguo corpore & subnigro, quæ emoriens grauissimum odorem emittit. Hesychius docet apud Atticos sphondylen dici felem. Est apud Aristophanem γαλῆς δριμύτερον, de acido ventris flatu.

Nunquam efficies vt recte ingrediantur cancri. 38

Aristophanes in Pace:

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν, Ambulet vt cancer recta, haud effeceris vnquam,
Οὐδ' ἂν τῷ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν. .i. Nec quicquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Hoc velut oraculum poeta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negotio. Nã cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quod superius dictum est: Actum ne agas.

Κορυβαντιᾶν. 39

Κορυβαντιᾶν pro insanire dixit Aristophanes in Vespis:

Ἀλλ' ἢ παραφρονεῖς ἐτεόν, ἢ κορυβαντιᾷς; id est, Aut vere insanis, aut corybantiaris.

Hanc vocem frequenter vsurpat Lucianus in Timone, Epistolis Saturnalitijs, Lexiphane, Hermotimo. Sumptum est à Corybantibus Cybeles cultoribus, qui sacro correpti furore cymbala pulsant alios item in similem agentes rabiem. Quod idem aliàs vocat κακοδαιμονᾶν, quasi malo duci genio.

Calculo mordere. 40

Ψήφῳ δάκνειν. id est, Calculo mordere: dicuntur qui suffragio lædunt, aut vlciscuntur hominem. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι,

Βλέπουσιν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ψήφῳ δακεῖν. id est, Spectant id vnum, vt mordeant suffragio.

Siquidem hac via potissimũ plebeij vindicabant, siquid essent offensi, refragabãtur in concione, cum calculis ferrentur suffragia. Proinde mordebant non dente, quod tutum non erat, sed calculo.

Charybdis, barathrum. 41

Hyperbolæ prouerbiales sunt & hæ, cum hominem maiorem in modum edacem, bibacem, rapacem, helluonem, Charybdin aut barathrum vocamus. Aristophanes in Equitibus,

Καὶ τελώνην καὶ φάραγγα, καὶ χάρυβδιν ἁρπαγῆς .i. Et telonem & barathron & rapinæ gurgitem.

Huc adscribendum opinor quod Diogenes, authore Laertio, ventrem τοῦ βίου χάρυβδιν, id est, Facultatum Charybdim vocauit. Horatius de lurcone quodam:

Ingluuies & tempestas barathrumq; macelli.

Lingua seorsum inciditur. 42

Aristophanes in Pace:

Ἡ γλῶττα χωρὶς τέμνεται. id est, Lingua ipsa seorsum inciditur.

Interpres admonet prouerbialiter dictum. Sumptum autem ex Homero Odysseæ γ.

Ἀλλ' ἄγε τέμνετε μὲν γλώττας. id est, Eia age iam linguas incidite.

Eiusq; sententiæ Callistratum citat authorem. Rursum in Pluto:

Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τούτων τέμνεται. id est, Præconibus horum lingua præcidi solet.

Callistratus, vt citat interpres, tradit olim in sacrificijs linguam exectam præconibus dari solitã. Nã alioqui sunt qui dicãt, ex victimis Mercurio deberi linguam. Est autem in Aristophanis verbis ἀμφιβολία non infaceta, quòd lingua vtrolibet referri potest, vel ad boues, vel præcones. Interpres admonet allusum esse ad prouerbiale dictum, ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι. i. Lingua præconi. Quo recte videbimur vsuri, cum præmij nonnihil deberi significabimus, qui in conficiendo negotio pro sua virili in partem adiumento fuit, aut εὐαγγέλιον dandum læta nuncianti. Sic enim vocat Homerus mercedulam, quæ dari cõsueuit lætũ adferẽtibus nũciũ. Apud Plutarchũ Antipater, cum incidisset mentio de De-

made iam senio imbecilli fractoq;, velut, inquit, ex immolata victima, solus vēter, & lingua superest. Apparet linguam ceu prophanum membrum sacris adhiberi non solere. Et Pittacus Amasidi regi mittit è victima linguam, vt membrum pessimum & idem optimum. Præcones autem habent linguam venalem, & in sacrificijs admonebant populum, vt linguis faueret. Plautus in prologo Pœnuli: Exerce vocem, quam per viuis & colis: nam nisi clamabis, statim te obrepet fames.

Non capit somnum, nisi hoc aut illud fecerit.

Sunt duæ figuræ prouerbiales, quibus intemperantem, atq; impotentem rei cuiuspiam cupiditatē significamus. Altera est apud Aristophanem in Vespis, huiusmodi:

Ἢν μὴ 'πὶ τοῦ πρώτου καθίζηται ξύλου | Ligno nisi sors primus ille assederit
Ὕπνου ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην. id est, | Somni videt nil nocte, non vel paspalam.

Primum lignum dixit, primum gradum. Paspalam autem Græci vocant minutissimum aliquem farinæ puluisculum. Ad eundem modum Iuuenalis:

Quibusdam Somnum rixa facit.

Altera est apud Maronem in Bucolicis:

Quod si non aliqua nocuisses, mortuus esses.

Priorem reperire est apud Hebræum παροιμιογράφον. Non enim dormiunt nisi cum male fecerint, nec capitur somnus ab eis nisi supplantauerint. 43

Ventre pleno melior consultatio.

Plutarchus Symposiacon libro 7. citat hoc carmen.

Γαστρὸς ἀπὸ πλείης βουλὴ καὶ μῆτις ἀμείνων. id est, Consultatio tum melior, cum expleneris aluum. Cum fames interpellat, non vacat deliberare, propterea quòd consultatio moram desiderat, & animi tranquillitatem, at fames bilem acuit. Potest & huc torqueri, prius agendū quod instat & vrget, deinde de futuro deliberandum. Congruet & in illos, qui bene poti consultant de rebus grauissimis, quē morem Herodotus lib. 1. tradit fuisse Persis.

Item Persius, Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi quid dia poemata narrent. 44

Tenuis spes.

Spem infirmam, incertamq; poetæ tenuem vocant, eamq; figuram ceu prouerbialem annotarūt interpretes, nominatim Suidas. Aristophanes in Equitibus:

Λεπτή τις ἐλπίς ἐστ' ἐφ' ἧς ὀχούμεθα. id est, Spes ista tenuis quæpiam est qua nitimur.

Frigidam spem dixit Euripides in Iphigenia Aulidensi,

Ψυχρὰ μὲν ἐλπίς. id est, Spes frigida quidem. M. Tullius pro Roscio comœdo: Inani & tenui spe te cōsolaris. Aristophanes metaphoram duxit à nauigantibus, cum ait, ὀχούμεθα. Vnde M. Tullius dixit, sperat hinc afflare auram aliquam, pro eo quod erat, ostendi spem. Vt in Verrem actione 6. Video quid egerim, erigit se, sperat sibi auram aliquam posse afflare in hoc crimine. Id translatum à nautis, qui cum hærent mari nimium mala cissante, è nubecula, aut è mari procul crispante diuinant fore ventum. Plato De legibus 3. simili figura dixit, λεπτὴν σωτηρίαν. id est, Tenuem salutem. Apud Athenæum lib. 13. citatur ex Callimacho, ὧδε ἐμόγησαν αἱ ἐλπίδες, ὥστε ἐχθρῶν συμμαχίας καλέσαι, id est, Adeo laborant spes, vt ab hostibus petantur suppetiæ. 45

Anno senior fio.

Quoties aliquid nobis magnopere molestum significamus, senescere nos etiam vulgo dicimus. Aristophanes in Ranis:

Μὴ νῦν ποιήσῃ. ὡς ἐγὼ θεώμενος, | Faxis caueto. quippe quoties conspicor
Ὅταν τι τοιούτων τῶν σοφισμάτων ἴδω, | Istiusmodi negotiorum quippiam,
Πλέον ἐνιαυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι. | Discedo, crede, senior anno protinus.

Tædio vero molestiaq; conciliari senium indicat etiam Homerus,

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. .i. Illico mortales inter mala multa senescunt. 46

Tauricum tueri.

Βλέπειν ταυρηδόν. id est, Tueri taurine, pro eo quod est torue. Aristoph. in Ranis:

Βλέψεν οὖν ταυρηδὸν ἐγκύψας κάτω. id est, Itaq; ore prono contuetur tauricum.

Plato demonstrat hunc Socrati fuisse morem, taurinis oculis obtueri. Et Vergilius bouem toruam vocat: Optima toruæ
Forma bouis.

Expedit

Expedit habere plura cognomina. 48

Aristophanes in Pluto:
Ὡς ἀγαθὸν ἐς ἐπωνυμίας πολλὰς ἔχειν. id est, Vt expedit, si plura habeas cognomina.
Conuenit in eos, qui multa simul profitentur, quo quæstum faciant vberiorem. Aut qui diuersarum sunt partium. Quemadmodum vespertilio in apologis aliquando mus est, aliquando auis. Dictum est autem in Mercurium, cuius varia feruntur cognomina. Vocatur enim στροφαῖος, vel quòd bene vertat negotia, vel quòd subdolus sit ac versipellis: ἐμπολαῖος, quòd auctionibus ac mercimonijs præsit: ἡγεμόνιος, quòd viæ dux, vt apud Homerum Priamo: δόλιος, quòd imposturæ præstigiarumq; repertor: κερδῷος, quòd lucris augeat negociatores: ἐναγώνιος, quòd in certaminibus præconis vice fungatur: διάκονος, quòd deorum minister. Feruntur item & Bacchi permulta cognomina. Prouerbium non inscite torquebitur & in istos, qui nusquam non habent titulos, ac nominationes. vt vocãt, & ceu laqueos instructos ad irretienda sacerdotia. Aut qui plurimas artes profitentur, vt aliqua ratione sibi parent fortunam, veluti ij faciuut, qui in principum aulis ijdem & sacrificum agunt, & ministrum, & œconomum, & lenonem, & γελωτοποιόν.

Λιμοδωριεῖς. 49

Λιμοδωριεῖς. In prouerbiorum Collectaneis, quæ Plutarchi nomine ferũtur, huiusmodi reperio fabulam. Cum aliquando Peloponnesus annonæ laboraret inopia, quidam vrgente fame, collectis sarcinis inde demigrarunt. ij cum incertis sedibus huc atq; illuc vagarentur, recepti sunt in ciuitatem à Tripolitis. Tripolis autem ea in Rhodo est. Nomen igitur inditum illis vt dicerentur λιμοδωριεῖς. Hesychius addit ex authoritate Didymi eos qui iuxta Oetam accolebant sic vocatos, quòd ob terræ sterilitatem frequenter cum fame rem habebant. δωριεῖς Græce dici videntur à dono & eundo. Itaq; qui vagantes famem adferebant, λιμοδωριεῖς dicti sunt. Alioqui Dores non sunt in Peloponneso, sed inter Locros & Aetolos, author Strabo lib. 9. Quadrabit igitur in eos, qui fame adacti, aliquò demigrant, velut Italorum vulgus ferè hospites omneis, λιμοδωριεῖς appellat, ceu fame compulsos ad eam visendam regionem. Festus Pompeius admonet homines exili re tenuiq; fortuna dictos olim Canalicolas, quòd circa canales fori consisterent.

Tribus bolis. 50

Plautus in Curculione: Si vis tribus bolis, velim chlamydem. Tribus bolis dixit, pro compendio, quasi tribus verbis. Nam bolũ Terentius accipere videtur pro eo, quod Græci vocant βλωμόν. Quod autem continuo deuoratur, tribus bolis edi dicitur.

Velut vmbra sequi. 51

Ὥσπερ σκιὰ ἕπεσθαι. id est, Velut vmbra sequi. Dicitur qui nunquam deest. Nam vmbra corpus assectatur, velit nolit. Plaut. in Casina: Decretum est mihi quasi vmbra quoquo ibis tute, persequi. Vnde assedas indiuiduos, vmbras vocamus, & vltro comitantes ad conuiuium: vt indicatum est alibi in prouerbio Vmbræ. M. Tullius lib. Tuscul. quæst. 1. Et si enim nihil in se habet gloria cur expetatur, tamen virtutem tanquam vmbra sequitur.

Ne numus quidem plumbeus. 52

Numum plumbeum hyperbola prouerbiali, pro minimo pecuniæ ponunt. Plautus in Casina, Cui homini hodie peculi numus non est plumbeum. Idem in Trinumo, Cui si capitis res fiet, nnmum nunquam credam plumbeum. Confine illi quod est apud eundem in Captiui duo:
Neq; ridiculos iam terunci faciunt.
Quanquam hoc alio dictum est loco.

Satietas ferociam parit. 53

Nicolaus Srobeus in Collectaneis suis hanc sententiam prouerbij titulo citat, τίκτει κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ᾽ ἐξουσίας ἄνοιαν. id est, Parit satietas ferociam, imperitia cum potestate coniuncta, insaniam. Tollit animos opulentia, quòd si ad inscitiam accedat potestas, iam res ad insaniam vsq; procedit. Concinit cum illo: Fœnum habet in cornu.
Pindarus in Olympijs inuertit sententiam, dicens, ὕβριν κόρου ματέρα, id est, Ferociam matrem satietatis. Sed reprehenditur ab interprete, qui magis approbat Homeri versum:
Τίκτει τοι κόρος ὕβριν ὅταν κακῷ ὄλβος ἕποιτο. id est,
Fastum copia gignit, opes vbi prauus adeptus.
Cæterum hunc versum non memini legere apud Homerum, nec videtur illi γνήσιος, certe quod cõstat, extat in sententijs Theognidis.

54

Quid cæco cum speculo?

Τί τυφλῷ καὶ κατόπτρῳ; id est, Quid cæco cum speculo? Finitimum illi: Nihil cum fidibus graculo. Citatur à Stobæo versiculus ex Epicarmo,

Τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνίας; id est, Luminibus orbo, cum speclo quid est rei?
Quorsum opus est libris illiterato? quò regnum iuueni stulto? quo diuitias ei qui nesciat vti?

55

Miseram messem metere.

Malam mettere messem, est pro malefactis luere pœnas. Non admodum abhorret ab eo quod alibi retulimus. Vt sementem feceris, ita & metes. Stobæus hoc carmen citat ex Euripidis Ione,

Καὶ νῦν ἐφέλκετ' ὦ κακοὶ τιμὰς βροτοί,
Καὶ κτᾶσθε πλοῦτον πάντοθεν θηρώμενοι,
Σύμμικτ' ἄ μὴ δίκαια καὶ δίκαιὁμοῦ,
Ἔπειτ' ἀμᾶσθε τῶν δὲ δύστηνον θέρος. id est,
At nunc honores ó scelesti accersitis
Et opes paratis aucupantes vndiq;
Promiscue per fas nefasq;, postea
Messem metitis ob ista tristem & asperam.

Aeschylus in Persis,

Ὕβρις γὰρ ἐξανθοῦσ' ἐκάρπωσε στάχυν
Ἄτης, ὅθεν πάγκλαυστον ἐξαμᾷ θέρος. id est,
Florens enim spicam tulit ferocia
Noxæ, vnde prorsum flebilem messem metit.

Plato in Phædro, ποῖόν τινα οἴει μετὰ ταῦτα τὴν ῥητορικὴν καρπὸν ὧν ἔσπειρε θερίζειν. id est, qualem putas postea rhetorice messem messura est, quam seminauit. Aristoteles Rhetoricorum tertio citat ex Gorgia, σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δ' ἐθέρισας. id est, Tu quidem hæc turpiter seminasti, & misere messuisti.

56

Venimus ad summam lineam.

Euripides in Antigone,

Ἐπ' ἄκραν ἥκομεν γραμμὴν κακῶν. id est,
Deuenimus summam ad malorum lineam. Item Horat. Venimus ad summum.
De linea stadiorum & lusus, dictum est alibi non vno loco.

57

Saburratus.

Plautus in Cistellaria, noue quidem, sed admodum eleganter dixit saburratus, pro onustus cibo. Sumpta metaphora à nauibus, quas onerant harenis aut argilla, ne iactentur vacillentq; in fluctibus. Quod equidem inter adagia non retulissem, nisi etiam vulgo passim diceretur. Plauti verba sunt hæc: Idem mihi, magnæ quod parti est vitium mulierum quæ nunc quæstum facimus. Quæ vbi saburratæ sumus, largiloquæ extemplo sumus. Venustius fiet, si longius detorqueatur: veluti si quis aures saburratas dicat, alicuius multiloquio. Aut animus philosophiæ præceptis saburratus, ne rerum tempestate iactetur.

58

Numero dicis.

Plautus in Casina, Numero dicis dixit, pro eo quod est, facile & compendio. Festus exponit pro cito ac celeriter, citans tum alios multos authores, tum hunc Plauti locum. Sed apud Festum adeo deprauata est scriptura, vt referre pigeat, nisi quòd illinc colligit veteres non solum dixisse numero dicis, sed numero scis, numero facis, numero expungere, numero credere, numero venire, pro facile ac cito venire. Nonius Marcellus putat numero dici pro multum, sed exempla quæ adducit magis indicãt accipi pro cito ac facile siue statim. Quod ipsum ille fatetur in fine. Idem in Amphitryone: Numero mihi in mentem fuit. Vsurpatur apud eundem & alijs aliquot locis.

59

Palpari in tenebris.

Ψηλαφεῖς ἐν τῷ σκότῳ. id est, Manu tentare in tenebris. Dicuntur qui rem obscuris vestigant coniecturis. Aristophanes in Pace,

Πρὸ τοῦ μὲν οὖν
Ἐψηλαφῶμεν ἐν σκότῳ τὰ πράγματα,
Νυνὶ δ' ἅπαντα πρὸς λύχνον βουλεύσομεν. id est,
Antehac negotia
Velut in tenebris manibus attentauimus,
Nunc ad lucernam cuncta pensitabimus.

Allusit poeta ad Hyperboli artificiũ, q ex lychnopola, id est lucernario, factus fuit imperator. Vsurpat idẽ prouerbiũ Plato in Phædone. Quod quidem & hodie dicitur de cõiecturis incertis, ψηλαφᾶ.

60

Muscas depellere.

Muscas depellere, etiam hodie vulgato ioco dicitur, qui otioso atq; inutili fungitur officio. Aristo-

phanes in Vespis,
Ἀλλὰ φυλάττει διὰ χειρὸς ἔχων καὶ τὰς μυίας ἀπαμύνειν. id est,
Immo cauet præ manu habens, etiam muscas depellere curans.

Tenuiter diducis. 61

Λεπτὰ ξαίνεις. id est, Tenuiter diducis. Suidas scripsit dici solitum de ijs, qui pauperum more tenuiter victitant. Translatum apparet à mulieribus lanam carminantibus. Nisi malumus legere ξέεις. Nā in vulgatis codicibus ξένεις habetur. quæ vox quid sibi velit, mihi sanè non liquet. Porrò siue ξαίνεις legas, siue ξέεις, vtroque modo significabitur illa tenuium hominum in minutulis rebus diligentia, quam Græci vocant μικρολογίαν, adeo vt etiam cuminum secare prouerbio dicantur. Quin & apud Latinos, pauperes tenues appellant: & Terentius, sic tenuiter, dixit de iuuene amante citra pecuniarū adminicula. Interdum ad exactam curam referunt ac subtilitatem. vt Hor. in Sermonibus,
Vtpote res tenues tenui sermone peractas.
Aristophanes item in Nebulis, λεπτὴν φροντίδα dixit, & λεπτοτάτους λήρους & λεπτολογεῖν: id est, Tenuem curam, & tenuissimas rationes, & tenuia loqui, nimirum anxias ac nimium subtiles philosophorum ridēs argutias: cuiusmodi acumen Seneca prodidit fuisse Chrysippo, quòd pungeret modo, non penetraret. Porrò quemadmodum commoda rectaq; diuisio plurimum lucis adfert sermoni: ita curiosa illa & in frusta verius quàm in membra sectio facit interdum, vt valde intelligendo nihil intelligamus. Vnde qui vitant hanc immodicam subtilitatem, παχυμερῶς καὶ παχυμερέστερον loqui dicuntur. Vlpianus lib. Pandect. 15. titulo De peculio, cap. Quam Tuberonis: Scire autē non vtiq; singulas res debet ex necessitate, sed παχυμερέστερον, & in hanc sententiā inclinat Pomponius. Vox enim composita videtur à παχὺ, quod est pingue, & μερὶς partitio. Contrà qui excutiunt singula quæque licet minuta, λεπτομερῶς λέγειν dicuntur. Pro παχυμερῶς Aristoteles lib. Et hic. Nicomac. 1. dixit παχυλῶς καὶ τύπῳ. Ἀγαπητὸν δ' οὖν περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι. id est, Gratum igitur fuerit de talibus & è talibus differentes crasse ac formula breuiterq; verum ostendere. Sentit exceptionum scrupulos omittendos apud inexercitatum auditorem, sed ita de rebus loquendum, vt plerunq; sunt, aut vulgo habentur. Rursus eiusdem operis lib. 2. πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι. id est, Omnis sermo de rebus agilibus, crassius nō exacte fieri debet. Frequēs & illud in Græcis authoribus, ὡς τύπῳ εἰπεῖν. i. vt ita loquar: cū sentiūt se rem non vt est exacte proloqui, sed qualibuscunq; verbis significare, ac notare verius q̃ eloqui.

Simia fucata. 62

Πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου. id est, Simia plena fuci. De deformi anu, fucata tamen & meretricijs culta lenocinijs. Nam ψιμύθιον Græcis appellatur color ille, quo quondam meretrices, nunc honestæ etiam, si dijs placet, matronæ faciem oblinunt, quo senectam ac formæ vitia dissimulent. Aristophanes ἐν ταῖς ἐκκλησιαζούσαις,

Πότερον πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου;	Vtrum'ne varijs picta fucis simia?
Ἢ γραῦς ἀνεστηκυῖα παρὰ τῶν νεκρῶν; id est,	An anus ab imis huc reuersa manibus?

Potest & ad rem accommodari, velut siquis turpem causam orationis phaleris adornet, vt honesta videatur. πιθηκίζειν est fucis aut blanditijs fallere. Vnde πιθηκισμός. Aristophanes in Equitibus,
Οἴμοι τάλας, οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις. id est,
Me miserum cuiusmodi pithecismis me circumagis.

Ζοφοροδορπίδες, & similia. 63

Plutarchus in Symposiacis ostendit olim cognomina quædam prouerbiali ioco iactata fuisse in eos, qui serius ac cunctantius ad conuiuium accederent. Dictos enim tum κωλυσιδείπνους, tum ζοφοροδορπίδας, tum τρεχεδείπνους. Quorum nominum rationem si coniectare licet, hanc esse puto, quòd qui cunctarentur adire, hi, quòd alijs essent in mora, impedimento esse videbantur, quo minus illis cœnare liceret: deinde quòd lentitudine sua efficerent, vt conuiuium ad noctem vsque proferretur. Tertium cognomen κατ' ἀντίφρασιν attributum apparet. Negat autem apud Plutarchum quispiam Pittacum ab Alcæo Zophorodorpidem appellatum, quòd serius iniret conuiuium, sed quòd sordidis ac plebeijs compotationibus gauderet. Antiquitus autem inelegans ac parum vrbanum habebatur, siquis ad conuiuium rogatus, tardius aduenisset. Vnde Polycharmus in apologia, qua vitæ suæ rationem reddit Atheniensibus, illud in laudem suam interposuit, ἄνδρες Ἀθηναῖοι τ' ἄλλα καὶ πρὸς τούτοις οὐδέποτε κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὕστατος ἀφικόμην. id est, Ad hęc insuper Atheniēses, nunq̃ ad cœnā accersitus, post tempus accessi. Huius opinionis Battus quidam scurra nō illepide

cauſam aperuit apud Cæſarem. Cconſueuit enim is qui tardius venirent ad conuiuium ἐπιδυμοδειπνους appellare,quaſi dicas, conuiuiorum appetentes,propterea quòd cum eſſent occupati negotijs, ob cœnarum tamen cupiditatem non excuſarent ijs à quibus rogarentur. Huiuſmodi ferme Plutarchus. At Terentius in Seipſum excruciante,indicat inciuile fuiſſe,ſtatim & ante tempus adeſſe conuiuam, cum Chremes ait illos iandudum præſto eſſe domi ſuæ,ſeque ipſum in mora conuiuis eſſe, nimirum indicans contrà fieri ſolere. Apud Ariſtophan. in Concionatricibus huc alluditur aliquoties, ὡδὶ τὸ δεῖπνον ἔρχομαι. id eſt, Ad cœnam venio. In eadem, ἐπᾴσομαι μέλος τι μελοδειπνικόν, id eſt Accinam melos aliquod cœnaticum. 64

Cui iſta arrident,meis ne gaudeat.

Ariſtophanes in Nubibus,

Ος τις οὖν τούτοισι γελᾷ,τοῖς ἐμοῖς μὴ χαιρέτω .i. Proinde riſum cui iſta pariũt,is meis ne gaudeat. Prouerbij ſpeciem habet,quo licebit vti, cum ingens intereſſe diſcrimen ſignificabimus inter noſtras & aliorum rationes. Græcus verſiculus claudicat vna ſyllaba. Plenus erit, ſi pro γελᾷ legas γελάει. Contrarium huic illud Maronis:

Qui Bauium non odit,amet tua carmina Meui.

De ijs quæ eiuſdem ſunt farinæ,& ex æquo contemnenda. 65

Βωμολοκός, βωμολοχεύεσθαι.

Βωμολοχοὶ, Prouerbiali conuitio dicebantur ſceleſti & improbi. Quod nominis olim inditum videtur ijs qui obſeruantes circum aras, victimis tendere conſueuerunt inſidias: aut qui ob id rem diuinam facerent,quòd ex aliorum accuſatione compendij nonnihil auferrent Nam huiuſmodi mortalium vota Iuppiter audit apud Lucianũ in Icaromenippo. Dicuntur item βωμολοχοὶ,qui cum res diuina peragitur,non faciunt vota dijs,ſed nugas inanes deblaterant. Qui mos hodie magnatibus præcipue placet.& illud admodum ciuile putant,ſi inter ſacrificandum aſſidue cuipiam ad aurem obganniant. Ariſtophan. in Nebulis,καὶ βωμολοχός. Idem in eadem fabula:

Εἰ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσετ᾽,ἢ κάμψειέ τινα καμπήν. id eſt,

Siquis eorum bomolochum egerit,& flexum aliquem flexerit.

Quanquam in hoc ipſo καμπήν τινα κάμπτειν ſubeſt prouerbij color. Idem in Equitibus, ὦ θυμὲ, νυνὶ βωμολόχον ἔξευρέ τι, ſentiens aduerſarium excogitaſſe quiddam egregie ſceleſtum, quod inſigniter βωμολόχον appellat quaſi inſigniter adulatorium. Vox deducta videtur à βωμὸς altari, & λόχος inſidijs,quòd nec illic deſint qui cibos ſuffurentur,aut mendicando petant Hinc tranſlatum eſt ad abiecte adulantes ventris gratia. Vnde dicta ſunt βωμακεύματα καὶ βωμολοχεύματα pro ſordidis adulationibus. Interdum βωμολόχου vox tribuitur aruſpicibus, diuinis, tibicinibus, & huic hominum generi quod nidorem altaris ſequitur. Deniq; vocis vſus trãſit ad omnes,qui improbis artib. venãtur quæſtũ. 66

Prius quàm gallus iterum cecinerit.

Πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο. id eſt, Prius atq; gallus cantet iterum criſtiger. Græcus verſiculus conſtabit,ſi pro ἀλεκτρυὼν legas ἀλέκτωρ,id eſt, Admodum mane,& antelucano. A priſca conſuetudine ſumptum,qua noctis deliquium & acceſſum diei,galli cãtu metiebantur,gnomonibus horarijs nondum repertis. Gallus autem tribus interuallis canit, pronuncians diem. Qua de re Plinius libro decimo,capite 21. Et hi noſtri vigiles nocturni,quos excitandis in opera mortalibus,rumpendoque ſomno natura genuit. Norunt ſydera, & ternas diſtingunt horas interdiu cantu. Cum ſole eunt cubitum. Quartaque caſtrenſi vigilia ad curas laboremque reuocant. Nec ſolis ortum incautis patiuntur obrepere. Diemq; venientem nunciant cantu,ipſum vero cantum plauſu laterum. Hactenus Plinius. Cur autem id accidat gallis, Democritus apud M. Tullium concoctioné in cauſa eſſe putat,quòd id temporis cibus à pectore depulſus in omne corpus digeritur. Poetæ ad fabulam referunt,cuius meminit Lucianus in Gallo. Mihi magis arridet Ambroſij Leonis Nolani ratio,quem virum equidem non dubitem in perueſtigandis naturæ myſterijs,vel cum quouis veterum philoſophorum conferre. Hic in quæſtionibus ſuis gallorum cantum à peculiari quadam ſalacitate proficiſci putat. Eſſe enim hoc animal præ cæteris gallinis deditum,ac velut vxorium, mireq; ſolicitum de ſobole quàm maxime propaganda,adeo,vt vnus gallus compluribus gallinis præficiatur,tãtamq; turbam vnicus maritus impleat,tum pro fœminis ac pullis acerrime depugnet. Porrò cantũ gallorum ab imaginatione Veneris proficiſci,vel illud ſatis arguit,quòd prius quàm ineundis gallinis maturi ſint,ſileant. Ex reliquis item auibus pleræq; in coitu,coituſúe deſiderio vocem edunt, vt anates,paſſeres,hirundines,perdices. Vox autem maris,in auium genere,tantam vim habet ad incitandam

tandam venerem, vt quædam hac audita tantum, concipiant oua. Quo in numero sunt perdices. Gallus itaq; dilabente iam per viscera cibo somnoq; discedente, quo tempore corpora sua sponte concitãtur ad venerem, statim gallinarum meminit, quoque copiosior sit fœtura, cantus illecebra prouocat. Quod autem subinde canit, in causa est, quia gallis somnus est intersectus, minimeq; perpetuus, maxime cum vigent ætate, vt intelligas & hoc à salacitate proficisci. Sed vt ad interpretationem adagij recurramus, veteres initium diei à prima mediæ noctis inclinatione ordiebantur, proximum tempus gallinicium vocabant, quòd id temporis lucem multo ante præsentientes incipiunt canere. Tertium conticinium, cum & galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Quartum diluculum, cum incipit dignosci dies. Quintum mane, cum clarus iam dies exorto sole. Itaq; secundus gallorum cantus, multo solis exortum anteuenit. Hinc Iuuenalis.

Quod tamen ad galli cantum facit ille secundi
Proximus ante diem caupo sciet.

Consimiliter Aristophanes in Concionatricibus: Πόθεν;

Οὐδ᾽ εἰ μὰ δία τότ᾽ ἤλθες, ἡνίκα τὸ δεύτερον
Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο. id est,

Minime gentium,
Ne si quidem te illo appulisses tempore,
Cum gallus iterum caneret,

Huius rei mentio fit & in Euangelicis literis.

67

Ne allii quidem caput.

Prouerbialis hyperbole, Οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν δέδωκεν. id est, Ne allii quidem caput dedit. Aristophanes in Vespis:

Οὐδεὶς οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν τοῖς ἑψητοῖσι δίδωσι .i. Nemo vel allii caput addit coctis.

Conueniet in sordidum, & impendio parcum.

68

Ruminare negotium.

Ἀναμάσσεσθαι τὸ πρᾶγμα. id est, Ruminare seu remandere negotium, dicitur qui suo cum animo versat, etiam atq; etiam expendens. Sumpta metaphora ab animantibus, quæ cibum in os reuocatum denuo mandunt, atq; ita demum in alterum ventrem traiiciunt. Nam id non accidit nisi iis quibus duo sunt ventres Aristophanes in Vespis:

Μόλις τὸ πρᾶγ᾽ ἔγνωσαν ἀναμασσώμενοι. id est, Vix causa cognita est, vbi ruminauerant.

Id etiam appellant ἀναπεμπάζειν. Vsurpat hoc adagium & Lucianus quodam in loco.

69

Mordere labrum.

Ἐσθίειν τὰ χείλη. id est, Comedere labra, vel hodiernis temporibus vulgo dicitur, qui stomachatur, animoq; ringitur: sumptum ab indignantium gestu. Aristophanes in Vespis:

Ὑπ᾽ ὀργῆς τῶν χειλῶν ἐσθίων. id est,
Comedens labra præ iracundia. Sic & Homerus Odysseæ υ.

Οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες. id est, Ast hi labra suis presserunt dentibus omnes.

70

Lesbiari.

Λεσβιάζειν antiquitus polluere dicebant. Aristophanes in Vespis,

Μέλλουσαν ἤδη λεσβιεῖν τοὺς ξυμπότας. id est, Quæ combibones iam suos contaminet.

Aiunt turpitudinem quæ per os peragitur, fellationis opinor, aut irrumationis, primum à Lesbiis authoribus fuisse profectam, & apud illos primum omnium fœminam tale quiddam passam esse. Interpres huius rei testem citat Theopompum in Vlysse. ἵνα μὴ τὸ παλαιὸν τοῦτο καὶ θρυλλούμενον δι᾽ ἡμετέρων στομάτων εἴπω σόφισμα, ὅ φασι παῖδας λεσβίων εὑρεῖν. id est, Vt ne vetus illud, ac vulgo iactatum inuentum ore nostro proloquar, quod aiunt Lesbios reperisse. Citat & Stratidem in Troilo:

Μή ποτ᾽ ὦ παῖ ζηνὸς ἐς ταὐτὸ μόλῃς,
Ἀλλὰ παραδοὺς τοῖς λεσβίοις χαίρειν ἔα. id est,

Nequando fili Iouis hucusq; peruenias, verum hoc Lesbiis relinquas, ac valere sinas. Senarii duo videntur, sed nonnihil deprauati. Innuit idem Aristoph. ἐν ἐκκλησιαζούσαις.

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς λεσβίους. id est, Mihi at videre labda iuxta Lesbios.

Allusit autem ad communem literam, quæ prima est & Lesbiis, & obscœno verbo λειχάζειν. id ni fallor, tale quiddam est Græcis, quale fellare Latinis. Nam vox etiamnum manet, tametsi rem iam olim è medio sublatam arbitror.

Pyrrhichen oculis præ se ferens.

Πυῤῥίχην βλέπειν.i. Tumultum ac bellum vultu præ se ferre,inde dictum ꝙ Pyrriche saltationis genus quod ab armatis pueris peragebatur, vt testis est Athen. lib. Dipnosophistarum 14. ostendens in ea belli imaginem repræsentari,impetum & ardorem adorientium,& celeritatem fugientium. Et Aelius Spartianus in Adriano, Militares,inquit,Pyrrichas populo frequenter exhibuit. Tranquillus item Pyrriches meminit. Pyrrichen saltauerunt Asiæ Bithyniæq; principum liberi. Iul. Pollux lib. 4. cap. 14. inter varia saltationum genera commemorat ἐμμέλειαν tragicorum, κόρδακα comicorum, σικιννίδα satyricorum, πυῤῥίχην ac τελεσίαν, quas ἐνοπλίους vocat, quòd armati saltarent. vnde ξιφισμὸν dictum indicat ꝙ gladijs peragеretur, & ποδισμὸν quòd mira pedum celeritate corpus circũagerent. Idem commemorat & alia saltationum genera, quæ belli habebant imaginem, κῶμον & τετράκωμον, quam ait Herculi fuisse sacram. Rursus aliam quam καρικὴν dixere, quæ & ipsa armis peragebatur. Plato De legibus 7. docet duo potissimum saltationis genera fuisse, alterũ bellicum ac tumultuosum quod Pyrriche dicebatur, alterum moderatius quod ἐμμέλεια. Pyrrichen describit his verbis, πυῤῥίχην ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξει πάσῃ, καὶ ἐκπήδησιν ἐν ὕψει καὶ συνταπεινώσει μιμουμένην, καὶ τὰς τοιαύτας ἐναντίας τὰς ἐπὶ τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα, ἔν τε ταῖς τῶν τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειρούσας μιμεῖσθαι, τότε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ τὸ εὔτονον τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν, ὁπόταν γίγνηται μίμημα εὐθυφερὲς ὡς τὸ πολὺ τῶν τοῦ σώματος μελῶν γιγνόμενον, ὀρθὸν μὲν τὸ τοιοῦτον, τὸ δὲ τούτοις ἐναντίον οὐκ ὀρθὸν ἀποδεχόμενον. id est, Pyrrichen recte appellaueris, quæ vitationes omnium plagarum ac iaculorum deflectione corpurum, omniq; cedendi ratione, submissione ac subsultibus in altum imitatur. Rursus his contrarios gestus, qui conducunt ad corporis motus, agilitati parandæ idoneos, qui tũ in arcuum iaculationibus, tum in hastilium missionibus, deniq; in omnium plagarum impetitionibus simulachra pugnæ student imitari, simulq; rectitudinem, interim & robur, bonorum corporum atque animorum, quoties fit imitatio quæ adhibita plerunq; confert ad corporis membrorum firmitatem, rectum quidem hoc, quod autem his contrarium est, non vt rectum opprobatur. Meminit & scholiastes in Iliados Homericæ π. commemorans tria saltationum genera, Pyrrhichen, Sicinnen, quæ pertinet ad sacra, & scordacismum, qui sit indecorus & prophanis conueniens. Pyrriche Cretensium erat & in armis peragebatur, Vnde Homerus virum in belli munijs agilem intelligi volens, saltatorem appellat ὀρχηστὴν περ ἐόντα. Hoc pugnæ genus eleganter depingitur ex Zenophonte apud Athenæum lib. 1. Ἀνέστησαν πρῶτοι Θρᾷκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχοῦντο σὺν ὅπλοις, καὶ ἥλλοντο ὑψηλά τε καὶ κούφως καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο. τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνδρα. ὁ δ᾽ ἔπεσε τεχνικῶς πως, καὶ πάντες ἀνέκραγον. καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα ἑτέρου ἐξῄει, ᾄδων Σιτάλκαν, ἄλλοι δὲ τῶν Θρᾳκῶν, τὸν ἕτερον ἐξέφερον, ὡς τεθνηκότα, ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώς. id est, Surrexerunt autem primi Thraces, & ad tibiam saltabant, subsiliebantque in altum idque leuiter interim vtentes gladijs. Tandem alterum feriebat, sic vt omnibus videretur hominem percussisse. Ille vero artificio quodam cadebat, moxque omnes exclamabant. Tum is qui percussisse videbatur, cum alterum armis spoliasset, exibat, canens Sitalcam. Porrò cæteri Thraces alterum efferebant veluti mortuum, cum nullo esset affectus malo. Refert illic & alia saltationum genera, siquis auet ea congnoscere. De nique Homerus Iliados π. Cretensem quempiam bello strenuum, ὀρχηστὴν appellat, hoc est, saltatorem, ob Pyrrichen de qua diximus, Thracibus familiarem. Ita Scholiastes commemorans tria saltationum genera, pyrrichen bellicam, Sicinnin sacris accommodam, & σκορδακισμὸν sordidam ac prophanam. Aristophanes in Auibus.

Ἄγγελος	Ἐλθεῖ πρὸς ἡμᾶς δεῦρο πυῤῥίχην βλέπων.
Nuncius	Accurrit ad nos Pyrrichen oculis tuens.

Vnde & pedi Pyrrichio nomen, quòd impetum habet militis ruentis in prælium, & vel à Pyrrho Achillis filio, quod Plin. lib. 7. cap. 56. sentire videtur, scribẽs, armatam saltationem Curetes docuere pyrrichen Pyrrhus, vtranque in Creta. Vel vt putat Athenæus, à Pyrricho quodam Lacedæmonio: sunt enim bellacissimi Lacones apud quos peculiaris erat hæc saltatio, quam mox à quinto anno pueri discebant, quod illi vocant πυῤῥιχίζειν, & Pyrrhichistæ dicuntur. hoc genus execrentes. Vel ab ignea vi nomen habet. Iulius Pollux eo quem mox citaui loco, ait Pyrrichen eandem esse cum Telesia, & vtrosque fuisse iudices hoc genus certaminum. Quin hoc ipsum, siquis tumultuantem & ira encandescentem dicat πυῤῥιχίζειν, non carebit prouerbij specie. Simili tropo Timocles apud Aristophanem:

Μισῶν

Μισῶν λόγους ἄνθρωπος, οὐδεπώποτε
Ἀντίθετον εἰπὼν οὐδὲν, ἀλλ᾽ ἄρη βλέπω. id est,

Sermonis osor homo, nihil contra loquens
Vnquam, sed ore præferens Martem truci.

Itidem poetæ dicunt torua tuens: & Græci ὑπόδρα βλέπων.

Non est oleum in lecytho. 72

Ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῷ ληκύθῳ. id est, Olei liquor nequaquam inest in lecytho.
Scilicet cum significamus non esse precibus locum apud inexorabilem. Refertur apud Aristophanē in Auibus. Est autem allusio ad vocem, Nam ἔλαιον oleum significat, & ἔλεος misericordiam, & haud scio an altera ab altera sit deriuata.

Magis gaudet eo qui senectam exuit. 73

Γέγηθε μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς. id est, Gaudet magis quàm qui senectam exuit. De vehementer hilari, ac gestienti gaudio. Aristophanes in Pace,

Ἥδομαι γὰρ καὶ γέγηθα, καὶ πέπορδα καὶ γελῶ
Μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδὺς, ἐκφυγὼν τὴν ἀσπίδα. id est,

Gaudeo siquidem, atq; lætor, atq; pedo ac rideo,
Qui clypeum suffugerim, magis ac senectam qui exuit.

Ductum est à serpentibus & cicadis, qui statis temporibus exuunt senectutem, ac veluti renascuntur.

Hic bonorum virorum est morbus. 74

Αὕτη γε χρηστῶν ἐστὶν ἀνδρῶν ἡ νόσος. At iste sanè morbus est probi viri.
Suidas propemodum vt prouerbiale citat. Extat autem apud Aristophanem in Vespis Vti licebit, cū id probro datur, quod magis laudi duci oportebat. Finitimum illi, ex Euripidis Aulidēsi Iphigenia.
Καλόν γέ μοι τοὔνειδος ἐξωνείδισας. id est, Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.
Aut εἰρωνικῶς, in tristia quædam & seuera vitia, quę cum atrociora sint, tamen minus obnoxia sunt infamię, quòd his magnates ac probati laborent. Quis enim non execratur furem? At longe fœdius est adulterium, quod tamen proceres sibi propemodum laudi tribuunt. Inuidere, obtrectare, studere congerendis opibus lōge sceleratius est, quàm puellam habere, qui cum cubites, ob nocturnos, (vt diuus ait Hierony.) metus. At hoc qui facit sacerdos, vappa vocatur ac sterquilinium, & integri sanctiq; habentur, qui ambitione tument, auaritia contabescunt, inuidentiæ virus afflant omnibus, quòd videlicet hi bonorum virorum morbi sunt.

Ne guttam quidem. 75

Manet etiam hodie vulgo tritissimum, Ne gutta quidem ὑπερβολικῶς, pro minimo. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν,

Σὺ δ᾽ ἀλλά μοι σταλαγμὸν εἰρήνης ἕνα. id est,
At tu mihi da pacis vnam guttulam. Idem in Vespis adsimili forma dixit,
Ὕπνου οὐδὲ παιπάλην. id est, Ne paspalam quidem somni.

Pro eo quod erat ne minimum quidem somni. Nam paspalam Græci vocant minutissimam micam æris, aut farinæ, quemadmodum & ante diximus. Plautus in Pseudolo: Cui neque parata gutta consilij, neque adeo argenti. Nam hæc plus habent veneris ad animi res translata, vt guttam, aut micam, aut pilum bonæ mentis non habet.

Βατταρίζειν. 76

Βατταρίζειν dicebantur vulgo qui balbutirent, quibus hæsitās esset & impedita lingua, quod Græci τραυλίζειν appellant. M. Tullius ad Atticum lib. 6. τῆς ξυνωρίδος τῆς ἐμῆς ὁ ἀπελεύθερος ἔδοξέ μοι τὰ ἐμὰ βατταρίζειν. Quod vitium ex humore immodico nasci docet Hippocrates. Probat Galenus Cōment. 6. vnde in pueris ac temulentis ferè accidit: quanquam addit & alias causas, indicans potissimū fieri in τ & ρ, pro quibus sonant τ λ. vnde fit vt ægre suum ipsorum vitium pronuncient. τραύλωσιν. De pueris cur magis balbutiant quàm viri quærit Aristoteles, Sectionis 11. problemate 30. Distinguit autem illic philosophus, τραυλότητα, ψελλότητα & ἰσχνοφωνίαν. Traulosin autem definit, cum quis literam quampiam non potest exprimere, non quamlibet, sed certam aliquam. Hanc Theodorus vertit blesitatem. ψελλότητα vero, cum litera quæpiam aut syllaba supprimitur, veluti cum πιττεύει, dicitur pro πιστεύει, hanc Theodorus vertit balbutiem. ἰσχνοφωνίαν vero, cum non valent expedite syllabam syllabæ contexere pronunciando, quam Theodorus vertit linguæ hæsitantiam. quæ vitia frequentius accidunt pueris, vt dictum est, senibus ac vinolentis, vnde Flaccus balbam senectutem vocat. In causa putat Aristoteles virium imbecillitatem, quæ non queat animo subseruire. Etiāsi Tullius βατταρίζειν accipere videtur propemodum pro effutire. Inde translatū ad eos qui nugas de-

blaterā.tVnde βαττααρισμὸν nugacitatem vocant,vocem à Batto quopiā Thebano mutuati, cui vox fuerit exilis,linguaq; parum articulata. Cui Pythia dixerit, βάττ' ἦλθες φωνὴν ἦλθες.id est,Batte ad vocem venisti. Author Hesychius,addens quibusdam videri vocem imitatitiā,qualis est φλοῖσβος aliæq; innumeræ. Dicunt & βαττολογίαν multiloquentiam,à Batto quopiam poeta,cui mos erat in poematis eadem subinde inculcare. Vtriusq; meminit Suidas. Verum hæc nihil ad sensum Ciceronis. Mihi magis apparet dictum fuisse βατταρίζειν pro dolo malo agere,quod apud Cyrenæos vulpes dicatur βάσσαρος,teste Herodoto,vt Latini quoq; dicunt vulpinari. Battarus enim dux fuit deducendæ in Cyrenen coloniæ, De psellismo dictum est nobis aliàs.

77

Vnde excoquat seuum.

Plautus in Captiui duo prouerbiali dixit hyperbole, Vnde excoquat seuum senex: opes significans copiosissimas. Tametsi locus hic non videtur vacare mendo, Ratio trochaici carminis admonet opimæ legendum,non optimæ. Plautinus versus hic est,ita vt in vulgatis circumfertur codicibus,

Quid diuitiæ sunt'ne optimæ? Vnde excoquat seuum senex,

Seuum autem,vel vt alij sebum,est pingue pecudum durius,quod Græci στέαρ appellant.

78

Iactare iugum.

Iactare iugum,est incommode ferre seruitutis necessitatem. Translatum à bubus,nondum assuetis iugo. Iuuenalis,

Nec iactare iugum vita didicere magistra.

Simile illi, Contra stimulum calcitrare. Congeminatur enim infortunium,quod feras impatientius, minuitur animi æquitate. Quemadmodum ait Plautus.

In re mala,animo si bono vtare,adiuuat.

79

Vt in Velabro olearij.

Vt in Velabro olearij. Prouerbialis similitudo de ijs qui conspirarunt,remq́ue gerunt ex composito. Plautus in Captiui duo, Vna res,

Omnes compacto rem agunt,quasi in Velabro olearij,

Velabrum autem,authore Varrone,locus erat Romæ, in quo olearij distrahebant oleum. Mos est autem huic hominum generi,vt inter se de pretio conspirent,quo pluris vendunt.

80

Imi subsellij.

Idem in eadem fabula, Imi subsellij viros appellat parasitos,qui ita in conuiuium admittuntur, vt imo sedeant loco, Nihil,inquit,morantur iam Lacones,imi subsellij viros. Apud eundem in Sticho, parasitus inducitur ita loquens. Haud postulo equidem in summo lecto accumbere. Scis me dudum esse imi subsellij virum. Item Horatius, Et imi

Derisor lecti,scurram significans. Quadrabit etiam in tenues conuiuas,quos diuites isti nonnunquā recipiunt,sed infimo loco. Lepidius erit,si transferatur longius,hoc est,ad eos qui inter aulicos proceres,extremo sunt loco,aut inter eruditos postremi sunt,quos & infra classem & extremæ classis,& infimæ notæ licebit appellare. Quorum posterius hoc à mercibus sumptum videtur,quibus addita nota testatur pretij modum,prius illud à censu veterum. Nam qui primæ classis erant,centum & viginti millia æris possidebant,atq; hi soli classici vocabantur,reliqui omnes,nam classes erant complures, infra classem dicebantur. Author Gellius lib.7.cap.13. Tametsi nonnulli codices pro 20. habent 25. Et Titus Liuius ait, Aeris centum millia.

81

Manticulari.

Festus Pompeius ostendit poetas hoc verbo manticulari vsos pro fucum facere, ac subdole agere. Citatq; Pacuuium ita loquentem, Ad manticulandum astu aggreditur, Tractum autumat à mānticulis,quas fures attrectare solent,nimirum quo furentur. Equidem magis arbitror hinc sumptam metaphoram, quòd qui in conuiuio dissimulant,mantilibus tegunt faciem,velut extergentes. Vnde in Sermonibus Horatius.

Mappa compescere risum.

Plautus item in Captiui duo,pro pallio latebraq; posuit,qua dolus tegi possit. Nec mendacijs subdolis mihi vsquam mantellum est meis. Nec sycophantijs,nec fucis vllum mantellum obuium est. Equidem haud scio num ad hanc pertineat formam,quod legitur apud Origenem homilia in Ezechielem quinta, Qui dixit proximo suo,ignoscit nobis peccata nostra deus. Siquidem & in talibus sacramentis ludimus vicissim nobis pollicentes,mappam mittet deus,id est,teget nostra flagitia missa mappa. Verum quoniam Græci codicis non adest copia,super hac re præstiterit Academicum agere.

te. Docti quibus adest, locum hunc excutient, à nobis admoniti. Vtitur eodem dicto Tertullianus libro aduersus Valentinianos, sed mappa quod aiunt missa.

82

Auro habet suppactum solum.

Prouerbiali figura dixit Plautus in Bacchidibus,
Sed diues ne est istic Theotimus?
Etiam rogas? qui soccis habeat auro suppactum solum.
De prædiuite, cui tanta suppeditat auri vis, vt pedibus calcet. Solum enim pro infima crepidarum parte posuit, aut certe pro pauimento.

83

Ad aras.

Ἐπὶ βωμούς. id est, Ad aras. Refertur in Collectaneis, quæ Plutarchi titulo feruntur, nec explicatur. Equidem opinor perinde valere, quasi dicas, ipso in negotio, iuxta prouerbium quod nobis alio dictum est loco, quo vetamur ad aras consultare.

84

Samiorum laura.

Σαμίων λαῦρα. i. Samiorum laura. Dictitabatur in turpibus addictos voluptatibus: Laura apud Samios angiportum quoddam erat, in quo cupediæ, popinariæq; lautitiæ venditabantur à mulierculis in hoc paratis. Extat & hoc adagium in commentarijs, quæ Plutarcho in inscribuntur. Refert idem Athenæus ex Clearcho lib. 12. addens hoc inuentum fuisse Polycratis Samiorũ tyranni, eamq; ciuitatis corruptelã fuisse commentũ ex Sardiũ cubito, qui dulcis prouerbio dictus est, authore Platone.

85

Tænarium malum.

Ταινάρειον κακόν. i. Tęnarium malum. Siquid crudelius sæuitum esset in famulos, Tænarium malũ vocabant, propterea quòd olim Lacedæmonij captiuos, qui in Tęnarũ confugerant, reductos capitis affecerunt supplicio. Est autem hoc loco Tænarus oppidũ quoddã Laconicæ, cuius incolæ Tænaritæ vocẽtur, & eiusdem regionis promontorium, in quo spelunca, per quam aditus erat ad inferos.

86

Lesbius Prylis.

Ὁ Λέσβιος πρύλις. id est, Lesbius Prylis. Plutarch. in adagiorum Collectaneis, si modo non fallit titulus, tradit hoc prouerbium per similitudinem sumptum. Prylin enim fuisse Mercurij filium, ac diuinandi peritum. Quanquam πρύλις Græce, militem peditem significat.

87

Agas asellum.

Agas asellum. Hoc adagij quoniam mutilum refertum, non satis liquet, quid sibi velit. Refertur autem à Cicerone lib. De oratore 2. ad hunc quidem modum, In hoc genus conijciuntur prouerbia, vt illud Scipionis, cum Asellus omneis prouincias stipendia merẽtem se peragrasse gloriaretur, agas asellum, & cætera. Hactenus Tul. Neque vero libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres alioqui non omnino malus. Tamen visum est ipsum adagium in medium proponere, quo doctis saltem vestigandi ministrarem occasionem. Fortasse legendum agaso asellum. Nam veteres elidebãt vocales more Græcorũ etiã in scriptura. At ita sensus erit, vnũquenq; facere quæ se digna sint. Depotant nepotes, decoquit lurco, digladiatur miles, peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipsum agasonis vocabulum, in cõtemptus abijt prouerbium, id quod apud Græcos festiuius est, ob sermonis ἰδίωμα. Nam Dores asinum vocant, non ὄνον, vt cæteri, sed κίλλον, & agasonem, non ὀνηλάτην, sed κιλλικτῆρα, veluti testatur Iulius Pollux libro De rerum vocabulis 5. Fortassis huc pertinet quod scripsit Flaccus Epistola 19. ad Lollium,
Ad imum
Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.

88

Samium comatum.

Τὸν ἐν Σάμῳ κομήτην. i. Samium comatũ, dicebant eum, qui ante ignauus habitus, præclarius expectatione sese gessisset in negotio. Aiunt pugilem quempiam apud Samios fuisse, qui cum ab aduersarijs haberetur ludibrio, ꝙ comatus esset, cõmissus cum illis, vicit. Vnde in prouerbium abiit, quoties quis certamen suscipit cũ iis, quos præter opinionem experitur sese viribus superiores. Non dissimile quod admonuit Sylla, Cauendum à puero male cincto. Recensetur in Plutarchi Collectaneis.

89

Seruum haud veho.

Δοῦλον οὐκ ἄγω,
Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὸν περὶ τῶν κρεῶν. id est,

Seruum ego haud veho,
Nisi qui prius pro carnibus certauerit,
Certamine in nauali.

Id est, non admitto seruum, nisi multis magnisque spectatum experimentis. Est autem carmen hoc apud Aristophanem in Ranis, à nobis alio citatũ loco. Admonent interpretes duplicẽ esse lectionẽ,

περὶ τῶν κρεῶν, & περὶ τῶν νεκρῶν. id est, Pro carnibus & pro cadaueribus. Pro carnibus accipiũt, pro vita: carnem enim corpus appellant. Porrò serui cum pugnant quoniam nullas habent possessiones, pro vita duntaxat dimicant. Qui legunt νεκρῶν, hanc adferunt fabulam. In prælio nauali, quod actum est apud Arginusas, superiores extiterunt Athenienses, vetueruntq; ne cadauera cæsorum tollerentur, & hac quoq; de re digladiatum est. in hoc autem bello serui egregiam operam nauasse legũtur, quapropter & libertate donati sunt. Recensetur prouerbium in Plutarchi Collectaneis. 90

Tertium caput.

Τρίτη κεφαλὴ, καὶ τρίτῳ ἐγκεφάλῳ. id est, Tertium caput & tertio cerebro. In onerum baiulos dictum, qui non humeris modo, verum & capite gestaut onera. Extat in ijsdem quæ modo citaui Collectaneis. Apte torquebitur in homines varijs distractos negotijs. 91

Vt Corinthia videris.

Ἀκορινθία ἔοικας χοιροπωλήσειν. id est, Corinthia videris corpore quæstũ factura. in mulierem intẽpestiuius libidinantem. De mulieribus Corinthi prostantibus dictum est alibi. Dictum est autem χοιροπωλῶ, nouo quidem verbo, quod nobis indicat quæstum facere corpore. χοῖρος enim naturam muliebrem significat. Extat & hoc in ijsdem Collectaneis. 92

Cyrnia iactura.

Κυρνία ἄτη. id est, Cyrnium malum. De magnis dispendijs & expilationibus dicebatur. Cyrnus insula quæpiam est è regione Apulıæ, cuius incolæ longæui perhibentur esse propter mel, quo plerũq; vescuntur, vicini Sardonicæ insulæ. Nam eius illic summa copia, quemadmodum author est Stephanus. Hæc olim nauigãtibus erat inaccessa propter prædonum ac piratarum circa illam frequentiam. At hinc vulgo prouerbium increbuit. Plin. lib. 4. cap. 12. nominat Cyrnum, sed diuersam à Corsica, cum Strabo tradat Cyrnum esse quam Romani dicunt Corsicam, insulam ægre habitatam, ob locorum asperitatem, & regionem multis locis imperuiam, sed præcipue quòd qui montes obtinent, ac latrocinijs viuunt, feris ipsis sint efferatiores. E quibus siquando aliquot capti per duces Romanos, Romam deducantur, dictu mirum quàm ferinum quiddam ac beluinum præ se ferant. Nam aut sibi mortem consciscunt, aut si viuunt, stoliditate & amentia sic fatigant dominos, vt quantulocunq; emptos tamen emisse pœniteat. Talis olim Corsica, nunc vinis laudatissimis instruit Romanas delitias. Ob immanitatem igitur latrociniorum ac gentis feritatem dicta est κυρνία ἄτη, quemadmodum dictum est Cilicium exitiũ, quod alibi retulimus. Meminimus huius adagij superius in Cyrnia terra. 93

Rapina Cotytijs.

Ἁρπαγὰ κοτυτίοις. id est, Rapina Cotytijs. Cotytia festum quoddam erat apud Siculos, in quo ex more placentulæ quæpiam & arborum fœtus ramis alligabantur, eaque diripienda proponebantur. Refertur in Plutarchi Collectaneis, nec exponitur. Quanquam facile liquet dici solitum de bonis temere profusis direptisq; 94

Quæ ex antiqua.

Τὰ ἐκ παλαιᾶς. id est, Quæ ex antiqua, subaudiendum Tyro. Perinde valet, quasi dicas summam molestiam, extremumq; malum. Tyrum enim, quæ cognominata est vetus, dictione composita, παλαίτυρος, Alexander expugnatam, & ex insula comportatis aggeribus redditam continentem, crudeliter tractauit, plurimisq; affecit incommodis, vnde prouerbium, τὰ ἐκ παλαιᾶς, Quo significabant tantum malorum, quantum antiqua Tyrus pertulisset. Recensetur & in Plurarchi Collectaneis, atq; item Zenodoti. Historia est apud Qu. Curtium. 95

Triceps Mercurius.

Τρικέφαλος ἑρμῆς. id est, Triceps Mercurius. Dictum videtur in ambiguos ancipitesq;, aut in vehementer astutos. Ad hunc modum fingebatur antiquitus Mercurius, vel quòd plurimam vim habeat oratio, vel quòd idem Deus index viæ, proinde in singulis capitibus inscriptionem habebat, quò duceret hæc via, quò rursum illa. Huiusmodi Mercurij simulachrum primus posuit Proclides, authore Philochoro. 96

Danace.

Δανάκη. id est, Danace, sic appellabatur numulus ille, qui Charonti persoluitur naulum pro transmissione Stygiæ paludis, cuius meminit Lucianus in Charonte, Apuleius item in fabula Psyches, refertur in Collectaneis Plutarchi, nec indicatur vsus. Mihi videtur recte vsurpandum, siquis iubeat se dinem parare δανάκην, innuens propè esse, vt emigret à vita. Aut siquem vsqueadeo nihil reliquisse dicat, vt ne Danace quidem superfuerit. In hunc sensum vsurpat Iuuenalis Satyra tertia, qui hunc numulum

mulum trientem vocat,
Nec ſperat cœnoſi gurgitis aluum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

Vt Bagas conſtitiſti. 97

Βάγας ἕστηκας. id eſt, Vt Bagas ſtabas. In ſtupidum & elinguem dicebatur. Bagas erat quiſpiam adſimilis attonito, ſtupidoq; & inſulſo. Cõmemoratur in Plutarchi Collectaneis. Haud ſcio num legẽdum ſit, Bagoas pro Bagas: is Eunuchus fuit. Et eſt hoc genus timidum & imbelle.

Cancrum recte ingredi doces. 98

Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις. id eſt, Cãcrum recte ingredi doces. De eo qui docet indocilem. Refertur in eiſdem Collectaneis. Finitimum vel idem potius cum illo, quod paulo ſuperius retulimus ex Ariſtophane, in prouerbio, Nunquam efficies. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, Aethiopem dealbas &c. Siquidem animal hoc non ingreditur niſi obliquo corpore, & in omnem partem mouet greſſum. Dictum putant καρκίνον quaſi καράκινον, à mouendo capite. Dicitur & capite gignere,

Mare exhauris. 99

Θάλασσαν ἀντλεῖς. id eſt, Mare exhauris. De eo qui conatur, quod effici non poſſit. Nam montes vtcunq; perfodiuutur, at mare non poſſit exhauriri.

Canes timidi vehementius latrant. 100

Qu. Curtius lib. 7. demonſtrat huiuſmodi prouerbium apud Bactrianos vulgo iactatum fuiſſe, Canis timidus vehementius latrat quàm mordet. Thraſonum eſt turgidis minis dira moliri: at Chremes ad rem gerendam promptior. Sic & Athenienſes ad bene dicendum, quàm ad gnauiter agẽdum accommodatiores fuiſſe leguntur. Nec Aiaci promptum fuit dicere, nec Vlyſſi bellare. Et Lacedæmonij verbis parciſſimi, virtute longe præcelluerunt. Et apud Homerum Græci taciti pugnam ineunt, ſed vim ſpirantes, cum barbari immani clamore accurrerent. Denique mulieres lingua melius quàm viri belligerantur. Qu. Curtius eodẽ in loco ſubijcit allegoriam huic ſimilem, altiſſima quæque flumina minimo ſono labi.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA VIII

Homerici verſus aliquot prouerbiales.

Tantum honoris antiquitas habebat Homero, quẽadmodum teſtatur Macrobius, vt ſinguli penè verſus illius prouerbij vice celebrarentur. Quorũ nonnullos ſparſim in hoc opere recenſuimus, præſertim quos in authorum literis vſurpatos deprehendiſſemus. Nunc itaq; mihi videor facturus operæpretium, ſi ex omni Homericæ poeſis corpore, quoſdam ſeligam verſiculos, qui prouerbij ſpeciem ita præ ſe ferant, vt dubitandum non ſit, quin hi certe ex illorum numero fuerint, quos antiquitas adagionum inſtar vſurpauerit. Quanquam autem nullum ferè carmẽ eſt huius poetæ, quod non poſſit ad aliquam prouerbij rationem detorqueri, tamen nos è plurimis pauca quædam decerpere maluimus: partim nequis nos in re tanquam aſcita, nimium diligentes dicere poſſet: partim quòd neſcio quomodo magis arrident in hoc genere, quæ ſibi quiſq; velut adoptarit. Itaq; ſat habuimus in paucis aliquot, quemadmodum accommodari debeant, viam oſtendiſſe. Atque in his ipſis, quanquam eum carminis vſum indicauimus, qui tum nobis ſcribentibus veniſſet in mentem, tamen nihil vetuerit, quo minus idem carmen ad varios vſus aſciſcatur. Neq; vero idem permiſerim in reliquis poetis, niſi quis in Marone licere putet, quem Latinum Homerum optimo iure dixeris: ſed facit hoc Homeri diuinitas quædam, vt deceat, quicquid ex illo quocunque pacto mutuum ſumpſeris, etiamſi, quod in Centonibus fieri ſolet, ad longe diuerſam ſententiam verba detorſeris. Quanquam autem ſciremus his non adfuturam gratiam, niſi ſiquis vſurparet Græce, tamen ne non intelligerentur à nonnullis, vertimus hæc quoq;. Sed iam referre incipiemus.

Non probantis. 1

Ἀλλ᾽ οὐκ ἀτρείδῃ ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ. id eſt, At non Atridæ ſic eſt Agamemnoni viſum. Vſurpatur à Luciano ceu prouerbialiter in Lapithis. Recte vtemur, vbi rem quidem fatebimur honeſtam factu, verũ diuerſa placere ijs, quorum libido plus valet q̃ æquitatis ratio. Siue cũ quis tyrannico more ſequitur, non quod dictet æquitas, ſed quod animo collubitũ ſit. Siue cũ vnus aliquis à cæ-

teris omnibus dissentit. Sumptũ est autẽ ex Iliados Hnmericæ lib. 1. vbi & iteratur hic versiculus.

Ενθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἐπευφήμησαν ἀχαιοί,
Αἰδεῖσθαι θ' ἱερῆα, καὶ ἄγλαα δέχθαι ἄποινα.
Ἀλλ' οὐκ ἀτρείδῃ ἀγαμέμνονι ἥνδανε, θυμῷ,
ἀλλὰ κακῶς ἀφίει, κρατερὸν δ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλε. id est,

At reliquæ Danaûm placet hæc sententia turbæ,
Sacrifico vt habeatur honos, ac splendida dona
Accipiant, at idem hoc Agamemnoni non ita visum est,
Quin male dimittit, ac dicta fera insuper addit. 2

Refutantis laudem immodicam.

Ουτοι ἐγώ θεός εἰμι, τί μ' ἀθανάτοισιν ἐΐσκεις. id est,
Nullum ego sum numen, quid me immortalibus æquas?

Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis intelligat se profecisse, monet vt hoc Homericum carmen semper habeamus in promptu, tanquam pharmacum aduersus venenum adulationis, aut vbi quis nos magnificentius quàm pro merito laudat. Vsurpatur à Luciano in Icaromenippo. Carmen extat Odysseæ Π. sub persona Vlyssis loquentis ad Telemachum filium. 3

Cauentis clancularias insidias.

Μή τις σοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ .i. Ne quis te à tergo fugientem cuspide figat.

Cum significamus circumspectius agendum, nequis noceat imprudenti. Diogenes vsurpauit mutata vocula in adolescentem formosum, qui incustodite dormiebat,

Μή τις σοι εὕδοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

Sunt autem apud Homerum Iliados Θ. verba Diomedis Vlyssem fugientem reuocãtis ad pugnam. Item Iliados χ.

Οὐ μέν μοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξεις, Nunquam mi à tergo fugienti infixeris hastam,
Ἀλλ' ἰθὺς μεμαῶτι διὰ στήθεσφιν ἔλασσον. id est, Sed prompto potius aduersa in pectora torque.

Hoc licebit vsurpare cum quis non detrectat apertum certamen. 4

Iubentis aperte loqui.

Siquidem admonebimus, vt proferat doloris, aut odij causas, neq; celet in animo, non illepide dixerimus illud ex primo Iliados libro,

Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω. id est, Eloquitor, ne celato, quo norimus ambo. 5

Pollicentis se promissa re præstiturum.

Significantes promissorum fidem non irritam futuram, sed re præstituros nos, quod verbis simus polliciti, vsurpare poterimus versus hos ex eodem libro,

Οὐ γάρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν,
Οὐδ' ἀτελεύτητον γ' ὅτι, τικεν κεφαλῇ κατανεύσω. id est,

Nec reuocanda, nec irrita, vanaúe dico futura
Quæcunq; annuero & promisero vertice moto.

Dicuntur autem à persona Iouis ad Thetidem. 6

In absurde locutum.

Vbi quis videtur absurdum quippiam dixisse, siue cum verbum aliquod videbitur per imprudentiam elapsum, quod satius erat reticuisse, locus erit illi, quod pluribus locis apud Homerum repetitur, & nominatim Odysseæ libro primo,

Ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. id est,
Dentis claustra tui quæ vox elapsa reliquit?

Laudatur hic versus ab A. Gellio Noctium Atticarum lib. 1. cap. 15. qui pulchre admoneat parce loquendum esse, quod natura linguam vallo dentium cinxerit & septo labiorũ, cũ aures patulas dederit. 7

In spem frustratam.

Siquando significabimus aliquem sua spe frustratum, ac rem euenisse secus atq; ille expectabat, non infestiuiter applicabimus illud ex Iliados libro secundo,

Νήπιος οὐδὲ τὰ ᾔδη. ἅ ῥα ζεὺς μήδετο ἔργα. id est,
Insipiens, nam Iuppiter his diuersa parabat Ignaro. 8

Inanis conatus.

Vbi sentiemus frustra sumi operam, neque quicquam promoueri diutinis laboribus non inepte quadrauerit

quadrauerit illud ex eodem libro,
Ἄπρηκτον πόλεμον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι. id est,
Pugnam infrugiferamq; & inutile ducere bellum.

Adiurantis se facturum aliquid. 9

Cum adiurabimus nos facturos quippiam, si modo vita non destituat, licet accommodare versiculum ex eodem libro,
Μὴκ' ἔτ' ἔπειτ' ὀδυσῆϊ κάρη ὤμοισιν ἐπείη. id est,
Post hac ne caput hoc humeris insistat Vlyssis. Item Iliados quinto,
Αὐτίκ' ἔπειτ' ἀπ' ἐμοῖο κάρη τάμοι ἀλλότριος φώς. id est,
Mox caput hocce aliquis mihi barbarus ense recidat.
Nã hoc modo vulgus, nostris etiã tẽporib. deierat. Et nota sunt illa apud Latinos, emoriar, disperea͂.

Quæ serò contingunt, sed magnifica. 10

Quoties intelligi volemus famam, aut præmium aliquod serius quidem contingere, verum hoc præstantius, ac durabilius quo diutius dilatum, vt tarditatem stabilitate, perpetuitateq; compenset, nõ alienum fuerit Homericum illud ex Iliados 2. lib. vsurpare.
Ὄψιμον ὀψιτέλεστον, ὅου κλέος οὔκ ἀπολεῖται. Quem versum Cicero ita vertit.
Tarda & sera nimis, sed fama & laude perenni.
Verba sunt Chalcantis animum addentis Græcis vt perdurent: quanquam enim victoria belli decimo demum anno contigerit, eius famam tamen immortalem fore.

Consulendum & consilijs parendum. 11

Cum admonebimus quempiam vt vicissim & rectum consilium alijs det, & ab alijs accipiat, aut vt & secum rem diligenter perpendat, & alienam sententiam auribus attentis audiat, non intempestiuum erit illud ea eodem libro,
Ἀλλὰ ἄναξ, αὐτός τ' εὖ μήδεο, πείθεό τ' ἄλλῳ .i. Ipse age rex bene consulito, & pareto vicissim.

Non interpellandus famelicus. 12

Quoties innuemus non esse confabulandi otium, nisi prius placauerimus latrantem & iratum, vt ait Horatius, ventrem. Aut vbi significabimus aliquem, simulatq; sit assecutus, quod expectabat, iam ad alia conuerti, non inepte proferemus versiculũ hunc & eodẽ libro, & aliàs apud Homerũ solennẽ.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο. id est,
At postquam his potus exempta cupido, cibiq;. Id Vergilius ita reddit,
Postquam exempta fames & amor compressus edendi.

Ingens rerum multitudo. 13

Cum admirandam hominum, aut rerum seu malorum multitudinem indicare volemus, congruet illud ex eodem libro, crebroq; aliàs,
Ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ,
Ἠΰτε μυιάων ἁδινάων ἔθνεα πολλά id est,
Quot frondes, & quot sunt verno tempore flores,
Vtq; globatarum muscarum examina multa.

Quæ diuinitus contingunt. 14

Qui dicet quippiam non cuiuis contingere, quisquis optat, sed diuinitus dari, velut ingenium, formam, vires, vsurpare poterit Homericum illud Iliados libro tertio.
Ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο. id est, Non quisquis volet illa ferat.
Dicuntur ab Hectoris persona ad Alexandrum, qui illi comam, formam & imbellem citharam opprobrarat.
Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' ἀφροδίτης.
Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης. id est,
Nil tibi profuerint, cantusq; & dona Diones,
Vel coma, vel species, in puluere congredienti. Ad id ita respondet Paris,
Μή μοι δῶρ' ἐρατὰ πρόφερε χρυσῆς ἀφροδίτης. Ne mi opprobaris Cithereæ optabile donum.
Οὔτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα, Haud quaq̃ aspernanda deûm pulcherrima dona.
Ὅσσα κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο .i. Quæ vltro dant: neq; mox siquis velit, auferet illa.
Refert Laertius Cynicum Diogenem reprehensum, quòd accepisset munera ab Antipatro, respondisse versu Homerico quem modo retuli, οὔτοι ἀπόβλητ'. &c.

15 In ſenem libidinoſum.

In eos qui ad rem gerendam iam inutiles ſunt ob ætatem, verum oratione valeant, veluti ſiquis taxare velit veruecem, vt ait Plautus, vetulum, turpiloquum quidem, cæterum ad veneris vſum languidum, appoſite dixerit illud ex eodem libro,

Γήραϊ δ' ἤδη πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ Ἐσθλοί id eſt,
Iam ob ſenium bello emeriti, ſed dicere tantum Egregij.

Qualem in quarto facit Tydei filium,

Χέρεια μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω. id eſt, Inferiorem pugna, ſed dicendo priorem.

16 Fatis imputandum.

Dum hominem quempiam culpa liberabimus, eamq; vel in fatum, vel in fortunam reijciemus, vſurpare licebit quod inibi dicit Priamus ad Helenam,

Οὔτοι μοι αἰτίη ἐσσί, θεοί νυ μοι αἴτιοί εἰσιν. id eſt,
Nil tibi ego imputo, verum ipſis magis imputo diuis.

17 Diu diſſimulatem aperientis.

In eum, qui quod diu diſſimulauit, tandem irritatus eloquitur, non inconcinne, detorquebitur illud. quod in eodem loco dictum eſt de Vlyſſe.

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει. id eſt, Aſt vbi iam promit prægrandem è pectore vocē.

18 Pertinax contentio.

Quoties oſtendemus obſtinatam ac muliebrem æqualium inter ipſos contentionem, cum neuter altero vult inferior videri, conueniet illud, quod Iliados libro quarto Iuno dicit ad Iouem.

Καὶ γὰρ ἐγὼ θεός εἰμι, γένος δέ μοι ἔνθεν, ὅθεν σοί. id eſt,
Ipſa etiam dea ſum, genus inde mihi, vnde tibi ortus.

19 Cum vterq; concedit alteri.

Rurſum cum omiſſa contentione, vterque alteri concedit, locus erit ei, quod eodem ſtatim loco conſequitur,

Ἀλλ' ἤτοι γὰρ ταῦθ' ὑποείξομεν ἀλλήλοισιν, Quin magis alteri in his rebus cedamus vterq;,
Σοὶ μὲν ἐγώ, σὺ δ' ἐμοί. id eſt, Tu mihi, contrà ego deinde tibi.

20 Adamantis tenere.

In eum qui tenere diligit quempiam, vel adamat magis, ita vt non patiatur, vel leuiſſimis incommodis à quoquam affici, non inſcite torſeris illud ex eodem libro,

Ὡς ὅτε μήτηρ Non ſecus atq; genitrix
Παιδὸς ἐέργει μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ. id eſt, Muſcam arcet puero ſomno officioſa cubanti.

Dictum de Pallade curante vulnus Menelai.

21 Contemnentis dicterium.

Siquando ſignificabimus nos ſcommate, ſeu contumelia leuiter commoueri, nec altius in animū demittere, congruet illud ex Iliados eodem lib. 4.

Οὐκ ἐν καιρίῳ ὀξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθεν At miſſum non tranſijt ad vitalia telum,
Εἰρύσατο ζωστήρ τε παναίολος, ἠδ' ὑπένερθεν Sed ſumma in cute baltheus arcuit, impoſitoq;
Ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες .i. Laminæ ſquammæ, quas huic faber addidit ære.

22 Malorum obliuio.

Qui deprecabitur omen aliquod parum fauſtum, aut qui iubebit obliterari memoriam malorū, non intempeſtiuiter vſurpabit illud ex eodem libro,

Τὰ δὲ πάντα θεοὶ μεταμώλια θεῖεν. id eſt,
Irrita dij ſuperi ventis hæc omnia tradant.

23 Ex minimis initijs maxima.

Ad indicandum maximas ſimultates nonnunquam ex leuiſſimis iniuriolis naſci, non ſecus atque ex minutiſſima ſcintullula grauiſſimum incendium, mire congruet illud ex eodem libro de Eride, id eſt, dea contentione,

Ἥ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα Quæ primum exigua ſurgit, verum illico cœlum
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει. id eſt, Attingit capite in terris veſtigia ponens.

Hunc locum Vergilius Aeneid. 4. detorſit ad famam.

Parua metu primo, mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturq; ſolo, & caput inter nubila condit.

Diuersarum partium. 24

Qui volet innuere Metium quempiam,& cum vtraq; parte colludentem,aut aduocatum præuaricatorem,aut proditorem ducem,non ineleganter vsurpauerit illud ex Iliad. lib. 5.

Τυτείδην δ᾽ οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη
Ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι, ἢ μετ᾽ Ἀχαιοῖς. id est,
Porrò Tytiden minime dignoscere possis
Troianósne inter versetur, an inter Achiuos.

Alieno ferox præsidio. 25

Si quæras innuere, quòd ferox sit quispiam,& improba moliatur, id eum non facere domesticis viribus fretum, verum alicuius potentioris fultum præsidio, qui clanculum illi suppeditat & animum & opem, quemadmodum vulgus nostratium suspicatur ducem Gelriæ tot iam annos negotium facessere nobis, dissimulatis Gallorum suppetijs, illud accommodes licebit eodem ex libro,

Οὐχ ὅγ᾽ ἄνευθε θεοῦ τάδε μαίνεται, ἀλλά τις ἄγχι
Ἕστηκ᾽ ἀθανάτων νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους. id est,
Ista quidem hic nequaquam audet sine numine, verum
Adstat diuûm aliquis, humeros caligine tectus.

Fortuna prorsus aduersa. 26

Cum res bonis instituta consilijs, tamen male cedit, illud apposite dixeris ex eodem lib.

Θεός νύ τίς ἐστι κοτήεις. id est,
Infensus deus est aliquis.

Item in Z.

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ κἀκεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι. id est, Ille vbi iam inuisus diuis etiam omnibus esset.

Arripe negotij curam. 27

Admonentes aliquem vt diligenter negotium capessat,& gnauiter rem aggrediatur, vtemur hoc ex eodem loco carmine, quo Aeneas hortatur aurigam suum,

Ἀλλ᾽ ἄγε νῦν μάστιγα καὶ ἡνία σιγαλόεντα δέξαι. id est,
Quin age nunc scuticamq; manu, depictaq; lora Corripe.

Reijcientis authorem formidinis. 28

Territanti metumque inanem inijcienti, versum hunc occinere licebit, quo Sthenelum ibidem alloquitur Diomedes,

Μήτε φόβον δ᾽ ἀγόρευε. id est, Ne trepidandi author mihi sis,

Omni conatu inuadere. 29

Siquem significabimus totis viribus tendere in quempiam oppugnandum, conueniet illud ex eodem libro,

Αἰνείας δ᾽ ἐπόρουσε σὺν ἀσπίδι δουρί τε μακρῷ .i. Obuius Aeneas, clypeoq; insurgit & hasta.

Summa vi defendere. 30

Rursum siquis alterum summa vi tuebitur, quadrabit quod proxime eo consequitur loco:

Πρόσθε δέ οἱ δόρυ τ᾽ ἔσχε καὶ ἀσπίδα πάντοσε ἴσην. id est, Vndiq; texit eum lancea, clypeoq; rotundo.

Aequa concertatio. 31

Cum significabimus duos ex æquo paratos ad disceptandum, rixamúe, licebit accommodare carmen illud ex eodem libro,

Τὼ μὲν δὴ χεῖράς τε καὶ ἔγχεα ὀξυόεντα,
Ἀντίον ἀλλήλων ἐχέτην μεμαῶτε μάχεσθαι. id est,
Illi inter sese, iamiam pugnare parantes
Obtendunt, pariterq; manus, præacutaq; pila.

Incitare currentem. 32

Qui significabit instigari quempiam ad id, ad quod suapte sponte propendet, vsurpabit illud ex eodem libro, quanquam & aliàs apud eundem poetam occurrit,

Μάστιξεν δ᾽ ἵππους, τὼ δ᾽ οὐκ ἄκοντε πετέσθην. id est,
Cædit equos scutica, ast illi vel sponte volabant.

Sumptum ab aurigis.

Ad vtrumuis paratus. 33

Hominem ad vtranq; fortunam instructum, ludicris pariter ac serijs accommodatum, aut qui norit cum bonis pariter ac malis conuenire, notabimus hoc carmine, quòd est in Iliad. H.

Οἶδ᾽ ἐπὶ δεξιὰ, οἶδ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερὰ νωμῆσαι βοῦν. id est,
Noui equidem clypeum dextra, læuaq; mouere.

Nullus delectus. 34

Aristoteles lib. Politicorum 2. refert hunc versiculum ceu vulgo celebrem.

Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός. id est, Par honor, ignauoq; viro,& virtute valenti.

Quo licebit vti, siquando significabimus nihil esse discriminis inter eruditum & impostorem, inter benemerentem & malemerentem, inter probum & improbum. Verba sunt Achillis stomachantis, quòd sui ratio non esset habita ab Agamemnone, cum esset omnium multo fortissimus. Hoc loco lapsus interpres Leonardus Aretinus, vir quidẽ tum doctus, tum eloquens, sed homo tamen. Sic enim vertit carmen Homericum, Honori incumbit tam ignauus quàm bonus, nimirum deceptus ab eo qui libros eos illi prælegerat.

Nec animaduertit ἰῇ positum pro μιᾷ.

36

Muneribus agitur.

Qui dicet non esse locum recte factis & ęquis rationibus, sed largitione & assentatione rem omnem peragi, poterit illud accommodare ex Iliados ι.

Δώροισίν τ' ἀγανοῖσιν ἔπεσσί τε μειλιχίοισι. id est, Et donis permagnificis, & lenibus dictis.

Quo quidem in carmine muneribus non temere prior datus est locus.

36

Frustratus conatus.

Qui spe frustratus sua, non assequitur id quod ambiebat, in hunc non incongrue torquebitur illud ex Iliados Θ,

Βαλέειν δ' ἵετο θυμὸς
Καὶ τοῦ μὲν ῥ' ἀφάμαρτο. id est,
Animus cupiit configere telo,
Verum illum, fallente manu non attigit. Rursum aliàs,
Ἀλλ' ὅγε καὶ τόθ' ἅμαρτε. id est, Verum & tunc ille fefellit.

37

Alieno auxilio potentes.

Qui alienis præsidiis freti facinus aliquod egregium, aut qui alieni prætextu nominis aliquid faciunt, in eos apposite torquebitur ex eodem libro, quod ibi dictum est de Teucro fratre Aiacis Telamonii. Nam is sub fraterno latitans clypeo, sagittas aliquot mittit in Troianos.

Στῆ δ' ἄρ' ὑπ' Αἴαντος σάκεϊ Τελαμωνιάδαο. id est, Constitit Aiacis clypeo septemplice tectus.

38

Cauendum à potentiore.

Qui se negabit rem habere velle cum homine longe potentiori, quiq; magnopere possit lædere, recte accommodauerit illud eodem è libro,

Οὐ γὰρ ἐγώ γ' ἐθέλοιμι Διὶ Κρονίωνι μάχεσθαι. id est, Cum Ioue ego sanè nolim certamen inire.

39

Subitum remedium periculi.

Cum indicabimus rem in extremum discrimen adductam, actumq; fuisse, ni subita salus, ceu à deo quopiam immissa protinus affulsisset, illud ex eodem lib. tum aliàs sæpe conueniet,

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. id est, Ni illico sensisset, genitor diuûmq; hominumq;.

40

Perplexus animiq; consternati.

In eum qui periculoso negotio consternatur animo, nec rationem inuenit qua explicet sese, quadrabit illud ex eodem libro,

Νέστορα δ' ἐκ χειρῶν φύγον ἡνία σιγαλόεντα. id est, Fugere è manibus mirandæ Nestori habenæ.

41

Litem incipere.

In eum qui iam prouocatus aggreditur conuitijs agere, congruet illud ex Iliados κ.

Εἵλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος ἀκαχμένον ὀξέϊ χαλκῷ. id est, Hastam corripuit robustam cuspide acuta.

Cui diuersum illud, Hastam abiecit, quod alibi retulimus ex Cicerone,

42

In formidolosum.

Io hominem vehementer pauidum, animoque consternatum, quadrabunt hi versus ex eodem libro, οὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρῴσκει, τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα. id est,
Nec mihi mens constat, sed mota vacillat, & extra,
Pectus cur salit, & trepidant quoque corporis artus.

Dicuntur autem hæc ab Agamemnone populo metuente.

43

Blandius alloqui.

In eum qui blandius & honorificentius compellat aliquem, gentilitijs etiam prænominibus addidit, Quinte puta, aut Publi, videlicet quo gratiam aliquam in eat apud illum, recte torquebitur illud quod eodem in libro dictum ab Agamemnone, iubente Menelaum blandiri copijs Græcorum,

Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον. id est, Compellens patris ac gentis cognomine quęq;.

Inexorabilis. 44

In exoratu difficilem ac præfractum, suoq; relinquendum ingenio: siue in eum cuius operam nihil moramur, apposite torquebitur, quod Iliados ι. Diomedes dixit in Achillem, qui legatos & Agamemnonis dona reiecerat,

Ἀλλ᾽ ἤτοι κεῖνον μὲν ἐάσομεν, ἤκεν ἴῃσιν | Quin magis ipsius hunc animo, ingenioq; sinamus.
Ἦκε μένῃ. id est, | Siue venire velit, siue hic remanere.

Ausculta & perpende. 45

Quoties significabimus nos aliquid dicturos quod ad rem pertineat, quodq; ratum ac certum futurum sit, conueniet illud ex eodem libro, quanquam & aliàs apud eum poetam sæpius obuium.
Ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ᾽ ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι. id est, Immo aliud quiddam, tu mente recondito, dicā.

Non statim decernendum. 46

Qui significabit interponendam moram prius quàm decernatur, & rem in posterum diem reijciēdam, accommodabit illud ex eodem libro, quod Phœnici cum legatis ad reconciliandam gratiam misso ab Agamemnone respondit Achilles,

Ἅμ᾽ ἠοῖ φαινομένῃφι | Aurora vbi crastina surget
Φρασσόμεθα. id est, | Consultabimus.

Hinc apparet sumptum celebre Græcis prouerbium, ἐν νυκτὶ βουλή. id est, In nocte consilium, quod alio diximus loco.

Nemo cogendus amicus. 47

Cum innues aliquem non esse ad negotium accersendum præter animi sententiam, aut non esse collocandum officium in eum qui nec agnoscat, nec accipiat libenter, accommodum fuerit quod eodem in libro de Phœnice dixit Achilles,
Ἢν ἐθέλῃσιν, ἀνάγκῃ δ᾽ οὔτι μιν ἄξω. id est,
Si volet, inuitum hunc haudquaquam abduxero quóquam.

Omnibus anteuertenda vitæ cura. 48

Qui dicet omnia posthabenda, quo vitæ consulamus, accommodabit illud ex eodem lib.

Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ᾽ ὅσα φασὶν | Nullū equidem pretium cum vita confero, nec cū
Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον, | Iliacis opibus, pridem quas tempore pacis
Τὸ πρὶν ἐπ᾽ εἰρήνης. id est, | Vrbs opulenta tenebat, vti fama est,

Mox causa redditur, quod vna vita, neq; reuocari, neq; sarciri possit, simul atq; semel dentes reliquerit.
Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ, πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λῃστή, Οὔθ᾽ ἑλετή.

Euenit malo male. 49

Cum scelerato cuipiam euenit, quod omnes imprecabantur & optabant, locus erit illi ex eodē lib.,
Θεοὶ δ᾽ ἐτέλειον ἐπαράς. id est, Explerunt inimica precamina diui.
Verba sunt Phœnicis narrantis omnia mala accidisse sibi, quæ pater olim fuerat imprecatus.

Nec dignus qui me intueatur. 50

Qui contemnet omnino quempiam, vt ignauum, multoq; sese inferiorem, non ineleganter illud ex eodem libro detorserit, quod in Agamemnonem dixit Achilles.

Οὐδ᾽ ἂν ἔμοιγε | Haud ille quidem ausit
Τετλαίη κύνεός περ ἐὼν, εἰς ὦπα ἰδέσθαι. | Quamuis perfricta sit fronte, mihi ora tueri.

Quod idem etiam hodie vulgo dictitant. Est autem indicium animi conscij, non audere recta faciē intueri eius quem læseris. Hinc est quòd Menelaus in Iphigenia Aulidēsi iubet in primis, vt Agamēnon obtueatur sese, videlicet inde facti collecturus primum argumentum.

Cauendum ab eo qui semel imposuit. 51

Qui se negabit habere velle commercium cum eo à quo semel sit deceptus, vsurpabit illud ex eodem libro,

Οὐδέ τί οἱ βουλὰς συμφράσσομαι, οὐδὲ μὲν ἔργον.
Ἐκ γὰρ δή μ᾽ ἀπάτησε καὶ ἤλιτεν. οὐδ᾽ ἂν ἔτ᾽ αὖτις
Ἐξαπάφοι ἐπέεσσιν, ἅλις δέ οἱ, ἀλλὰ ἕκηλος Ἐρρέτω.

Hoc ego cum nihil aggrediar, neq; enim expedit vnquam.
Quippe vbi frustratus semel est, ac fraude fefellit,
Non iterum mihi verba dabit stulto, semel illi hoc

Sit fecisse satis, quin posthac ille quiescat, Ac valeat.

52

Amicorum est admonere mutuum.

Sententia prouerbialis videtur, quàm legimus Iliados Λ.

Ἀγαθὴ δὲ παραίφασίς ἐστιν ἑταίρου. id est,
Bonus est affatus amici. Admonitoris.

Hanc licebit vsurpare, siquãdo dicemus amici munus esse, vt amicũ siquid erret, liberius admoneat.

53

Vnus multorum instar.

Quod eodem in libro dictum est in laudem medici, idem torqueri poterit ad quemcunq; virtute præstantem. Carmen est huiusmodi,

Ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. id est, Vir medicus multis alijs æquandus honore est.

Festiuiter hoc in Eryximachum torquet Alcibiades, cui iubenti negat se posse subsistere, quòd vir medicus multorum instar sit. Festiuius erit si tranferatur ad res animi. Veluti Plato lib. De repub. 5 ἐὰν τὸ λεγόμενον ἓν μέγα φυλάττωσι. Si illud vnum magnum quod dicitur, seruauerint. Indicat illud ἓν μέγα fuisse prouerbiale. Vide prouerbium, Muta nouit vulpes &c. Idem admonet elegantissima parabola euangelica de pretioso margarito, & de thesauro in agro. Bona mens igitur πάντων ἀντάξιος ἄλλων. & eruditio & bona fama, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

54

Contemnentis inimicum.

Qui negabit se commoueri conuitijs alicuius hominis cuntempti, non inscite deflexerit id quod eodem libro, dicit Diomedes,

Οὐκ ἀλέγω, ὡς εἴ με γυνὴ βάλοι, ἢ πάϊς ἄφρων,
Κωφὸν γὰρ βέλος ἀνδρὸς ἀνάλκιδος οὐτιδανοῖο. id est,
Haud curo magis, ac si fœmina siue quis infans
Me iaculo peteret, siquidem viri inertis, & ipsa Irrita tela volant.

55

In voti compotem.

Vbi quis assecutus est quod affectabat captabatq;, veluti siquis sacerdotij spe munus principi mitteret, eoq; sacerdotio fauore principis potiretur, quadrabit illud ex eodem lib.

Καὶ βάλεν οὐδ᾽ ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός. id est,
Attigit, eq; manu non irrita missa sagitta est.

56

Lupus in fabula.

Cum fortuna in medio sermone interuenit is cuius mentio fiebat, conueniet illud ex Iliados K.

Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ᾽ ἄρ᾽ ἤλυθον αὐτοί. id est, Iamq; aderant ipsi nondum sermone peracto.

57

Corrigentis quod dictum est ab alio.

Vbi ciuiliter notabimus aliquem tanquam haud ex animi sententia locutum, aut vbi quid dictum erit parum honestum, intorquebimus versiculum hunc ex Iliados M. quem Plutarchus ad eum vsum adduxit alicubi,

Οἶσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι. id est,
Sermonem hoc alium potiorẽ adducere nosti.

58

Aliter cum alijs agendum.

Qui significabit cum alijs blandius agendum, cum alijs asperius, vt cuiusq; fuerit ingenium, aut fortuna dignitasq;, allegabit illud ex eodem libro,

Ἄλλον μειλιχίοις, ἄλλον στερεοῖς ἐπέεσσι Verbis hunc placidis, contra asperioribus illum
Νείκεον. id est, Increpuere.

59

Vt nunc sunt homines.

Si notabis temporum tuorum mores, vt semper in peius degenerantes à virtute maiorum. Veluti si dicas hunc aut illum principem laudandum, vt hac tempestate sunt principes, applicabis illud ex eodem lib, οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν. Quod quidem hemistichium aliquot est locis apud Homerũ: hic de Aiace & Hectore, saxum ingens humo facile tollentibus, Iliados ε. de Tydeo saxum item tollente,

60

Non suscipiendum negotium temere.

In præpotentem, & cum quo non sit suscipienda simultas aut lis, nisi magno aliquo præsidio fulciaris, quadrabit illud ex eodem libro,

Οὐκ ἄν τις μὶν ἐρυκακοι ἀντιβολήσας, Huic certaturus non iuerit obuius vllus
Νόσφι θεῶν. id est, Absq; deis.

Dictum est de Hectore duabus lanceis tendente in prælium, cum emisisset ingens saxum.

Vehementer

Vehementer cupientis. 61

Cum animus ipse nos vehementer instigat ad faciendum quippiam conueniet illud ex Iliad. N.

Καδ' δ' ἐμοὶ αὐτῷ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι — Sponte mihi gliscens animus in pectore gestit
Μᾶλλον ἐφορμᾶται πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι, — Vsq; magis bellare manu, & confligere coram
Μαιμώωσι δ' ἔνερθε πόδες, καὶ χεῖρες ὕπερθεν. i. — Festinant intraq; pedes, ac dextra superne.

Elucet egregia virtus. 62

Egregia virtus etiam siquando dissimuletur, temen semper eminet inter alios, atq; ex ipso oris habitu perspicitur, & in ipsa quasi relucet fronte. Veram item nobilitatem testatur facies hominis itidē vt mores. In hanc sententiam quadrabit Homericum illud ex eodem lib.

Ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ. id est, Insignia numina diuûm.

Mutua defensatio. 63

Mutuam complurium inter ipsos concordiam, mutuamq; defensationem notabimus non infacete versibus his ex eodem libro,

Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκει προθελύμνῳ, — Hastas densabant hastis, vmbone frequenti
Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ. i. — Vmbonem, clypeum clypeus fulcibat inhærens,
Inq; vicem galeæ galeas texere, virum vir.

Iuuenalis item de mollibus, Sed illos
Defendit numerus iunctæq; vmbone phalanges.

Concordia fulciuntur opes etiam exiguæ. 64

Sententia prouerbialis est ibidem huiusmodi,

Συμφερτὴ δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν. id est,
Coniuncti pollent etiam vehementer inertes.

Hac conueniet vti, siquando significabimus non esse cōtemnendam amicitiam, aut simultatem multorum, etiamsi fuerint alioquin imbecilles & quorum singulos quiuis facile contemnat. Nam quēadmodum ait Ouidius,

Et quæ non prosunt singula, multa iuuant,
Ita quæ non lædunt singula, multa nocent.

Extra periculum ferox. 65

In timidum & ita demum ferocem, si procul absit à periculo, velut in obtrectatorem clanculariū, qui coram non ausit congredi, quadrauerit illud ex eodem loco,

Ἀνδρῶν δυσμενέων ἑκὰς ἱστάμενος πολεμίζειν. id est,
Pugnare & gnarus, verū eminus & procul hoste.

Simile est illud Demosthenis in oratione De corona, οὕτως οἰκείως ἡμᾶς ἐδέχοντο, ὥστε τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἱππέων ὄντων, εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὸ ἄστυ δέχεσθαι τὴν στρατείαν ἐπὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τιμιώτατα. id est, Adeo familiariter nos acceperunt, vt cum adessent armati & equites, in ædes atq; in ciuitatem reciperent exercitū ad liberos & vxores, & ad ea quæ sunt charissima. Extra telorū iactū ante recensuimus, cui contrariū est intra tela. M. Tullius in Verrē actione 4. Non ego à Vibone paruo nauigio inter fugitiuorum ac prædonum ac tua tela venissem? quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν.

Quisquis fuerit. 66

Quemuis citra vllam exceptionem hominem indicabimus hoc versiculo, qui est in eodem lib.

Ὃς θνητός τ' εἴη, καὶ ἔδοι Δημήτερος ἀκτήν. id est, Qui modo mortalis sit edens cerealia dona.

Veluti siquis dicat humanas leges alibi alias esse, cæterum legem naturæ omnium esse communē, ὃς θνητός τ' εἴη.

Iuuenta viribus pollet. 67

Ad vires plurimum momenti adfert ætas iuuenta. Ad id facit illud ex eodem loco de Aenea.

Καὶ δ' ἔχει ἥβης ἄνθος, ὅ τε κράτος ἐστὶ μέγιστον. id est, Flos quoq; adest æui, cuius tunc maxima vis est.

Ancipitis consilij. 68

Ad significandum hominem perplexum & ancipitis sententiæ, suspensum animo, congruet illud ex Iliados E.

Μεσσηγὺς γαίης, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος. id est, In medio terræ simul & stellantis olympi.

Dictum est apud poetam de equis Iunonis inter cœlum & terram celeri volantibus cursu.

Prædiues. 69

Prædiuitem significabimus his versibus in Z. κ. & λ. Iliadis.

Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται, Diuitis in patris-sunt multa recondita tectis,
Χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος. id est, Aesq; aurumq;, fabrefacti quoq; copia ferri.

Ad idem faciet etiam illud ex Iliados K.

Πολύχρυσος, πολύχαλκος. id est, Multi auri, multi æris, 70

Aegre quidem, sed facimus tamen.

Cum ægre quidem, & non sine plurimis incommodis agimus quippiam, sed tamen facimus, adacti necessitate, conueniet illud ex Iliados Z.

Καὶ μάλα τειρόμενοί περ, ἀναγκαίη γὰρ ἐπείγει. id est, Quamuis afflicti nimium, sed fatum ita cogit. 71

Quod alibi diminutum, exæquatur alibi.

In eum in quo desideratur virtutis aliquid, sed cuius iacturam alia quapiam dote penset. Veluti si quem intelligi velimus parum eloquentem, sed admirabili tamen iudicio: aut qui sit indoctus quidẽ, sed bene numatus, competet illud ex eodem loco quem modo citauimus ex Iliados K.

Ὃς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης. id est,
Qui ore quidem deformis erat, pedibus tamen acer. 72

Mutua defensio tutissima.

Qui significabit minus eos lædi posse, qui concordes sese mutuo defendunt: contrà omnium iniuriæ obnoxios illos qui dissident factionibus intestinis, accommodabit illud ex Iliad. ρ.

Παυρότεροι δὲ πολὺ φθίνυθον, μέμνηντο γὰρ αἰεὶ Multo turba minor perijt, φ in agmine semper
Ἀλλήλοις ἀν' ὅμιλον ἀλεξέμεναι πόνον αἰπύν. id est, Mutuã opem sibi ferre, malumq; arcere studebãt. 73

Qui contemptu vitæ inuadunt.

In eos qui gladiatorio, sicut ait Terentius, animo quempiam impetunt, vt aut perdant aut pereant, conueniet illud ex Iliados M.

Ἀγροτέροισι σύεσσι ἐοικότες. id est, Similes agrestibus apris.
Tradnnt enim venatores, hos prouocat os recta impetere prouocantem, nec lancea vitata. 74

Alijs prospiciens, non sibi.

Si libebit in quempiam iocari, qui cum artem diuinandi professus, alijs sua mala prædixerit, ipse suum malum non potuerit præuidere, nõ inconcinniter accõmodabimus illud ex Homeri Bœotia,

Ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν. id est.
At non augurijs fatum sibi depulit atrum. Quod imitatus Maro,
At non augurijs valuit depellere pestem.
Dictum est de Eunomo Mysorum duce, perito quidẽ auguriorũ, at nihilo minus ab Achille occiso. 74

Dedecus publicum.

Rem modis omnibus infamem, ac perniciosam, non ineleganter indicaueris his versibus quibus Hector Paridem obiurgat libro Iliados 3.

Πατρί τε σῷ μέγα πῆμα πολῆΐ τε παντί τε δήμῳ Noxa ingens vrbiq; tuæ, populoq; patriq;,
Δυσμενέσιν μὲν χάρμα, κατηφείην δέ σοι αὐτῷ. i. Hosti gaudia, sed probrumq;, dolorq; tibijpsi. 75

Ne depugnes in alieno negotio.

Vbi significabimus nos nolle nosmet admiscere liti alienæ quæ nihil ad nos pertineat, sed permissuros vt ipsi inter sese suo decertent periculo quorum agitur negotium, versiculo fuerit locus ex eodem libro.

Οἴους ἀμφ' Ἑλένῃ καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι. id est, Proq; Helena, proq; omni re decernere solos.
Dictum de Menelao & Paride, singulari certamine congressuris. 76

Prudentia coniuncta cum viribus.

In eum qui norit idem & aliis imperare quid sit agẽdum, & ipse persequi cum est opus, quod alijs imperat, apte quadrabit illud ex eodem libro,

Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. id est,
Et iuxta ductor bonus, & certamine pollens.
Sunt enim qui imperatorem agere norunt, at militem præstare non norunt. 77

Pauciloquus sed eruditus.

In eum qui pauca quidem, sed tamen auditu digna loquitur, conueniet illud ex eodem lib. quod illic dicitur de Menelao, breuiloquo Laconum more, verum suauiloquo & arguto.

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος. id est,
Non is multa quidem, verum argutissima, quippe Pauciloquus.

Duobus

Duobus malis resistere difficillimum. 78

Εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾷ, καὶ λοιμὸς Ἀχαιούς. id est,
Iam pariter subigit, bellumq; & morbus Achiuos.
Siquando dicemus eundẽ hominem duobus, aut plurimis premi malis. Est apud Homerum Iliad. I.

A fronte simul & occipitio. 79

Cum indicabimus admirabilem rerum omnium cognitionem, aut singularem prudentiam, quæ constat non præsentium modo scientia, sed & memoria præteritorum, & futurorum prospicientia, recte versum hunc ex eodem vsurpabimus libro:
Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα. id est,
Qui scit præterita ac præsentia, postq; futura,
Vergilius vertit ad hunc modum,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahuntur.

Nocuit & nocebit. 80

Siquando demonstrata præteritorum malorum causa, comminabimur, futurũ vt accedãt maiora, nisi quis resipiscat, non intempestiuiter vsurpabimus versum hunc Homericum ex eodem libro,
Τοὔνεκ' ἄρ' ἄλγε' ἔδωκεν ἑκηβόλος, ἠδ' ἔτι δώσει. id est,
Phœbus ob hæc mala multa dedit, atq; insuper addet.
Veluti si medicus ostenso morbi periculo, moneat ægrotum reualescentem, vt temperet ab immodica Venere, alioqui rediturum cum fœnore malum.

Ingens discrimen. 81

Quoties ingens discrimen innuemus inter homines, aut res plurimum inter se diuersas, aut immensum interuallum inter seiunctos, eleganter accommodabimus illud ex eodem lib.
Ἐπειὴ μάλα πολλὰ μεταξὺ | Sunt in medio sita plurima, montesq;
Οὔρεά τε σκιόεντα θάλασσά τε ἠχήεσσα. id est, | Vmbrosi fretaq; horrisono clamosa fragore.

Adhortantis ad gloriam. 82

Cum adhortabimur ad immortalem gloriam egregijs parandam factis, non inconcinniter adhibebimus illud carmen, quo M. Tullius aliquot vsus est locis,
Ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ, id est, Strennuus esto, quo te posteritas quoq; laudet.
Extat autem apud Homerum cum aliàs, tum Odysseæ α. Sic enim Pallas in specie Mentoris adhortatur Telemachum ad virtutem, aliorum illustrium heroum exemplo,
Καὶ σὺ φίλος, μάλα γάρ σ' ὁρόω καλόν τε μέγαν τε, | Tuq; age, quando te video magnumq; bonumq;,
Ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. id est, | Strennus esto, vt tete & postera prædicet ætas.

Qui paratus est ad resistendum. 83

Qui significare volet, se nequaquam detrectare certamen, sed abunde suppetere, quo partes tueatur suas, vsurpabit ex Iliados ν.
Τῷ μοι δούρατά ἐστι καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι, | Et mihi sunt hastæ teretes, clypeiq; rotundi,
Καὶ κόρυθες καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες. id est, | Tum galeæ, tum thoraces procul igne micantes.

In discrimine apparet qui vir. 84

De re periculosa difficiliq;, & eiusmodi quæ virum cordatum ac strenuum requirat, conueniet illud quod eodem lib. dicitur ab Idomeneo Cretensium duce.
Ἔνθ' ὅ, τε δειλὸς ἀνὴρ ὅς τ' ἄλκιμος ἐξεφαάνθη .i. Illic qui vir iners, qui strennuus ipsa docet res.
Ad idem facit quod proximo carmine consequitur,
Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλη. Cuius aliàs mihi facta mentio.

Non cedendum malis. 85

Siquando admonebis, non oportere cedere vel aduersarijs, vel insultibus aduersæ fortunæ, aut nõ certandum cum fugitiuis, non inscite detorseris illud ex eodem libro,
Οὐκ ἂν ἐν αὐχέν' ὄπισθε πέσοι βέλος οὐδ' ἐνὶ νώτῳ, Ne feriat iaculum ceruicem aut terga, sed ipsum
Ἀλλά κεν ἢ στέρνων ἢ νηδύος ἀντιάσειε. id est, Aut ventrem, aut pectus feriat aduersa sagitta.

Ipse sibi perniciem accersiuit. 76

In eum qui sibi pertinaciter accersit malũ, cui veluti fato destinatus sit, cõgruet illud ex eodẽ lib.
Τὸν δ' ἄγε μοῖρα κακὴ θανάτοιο τέλος δέ. id est, Istum mortis in exitium mala parca trahebat.

Vltra vires nihil aggrediendum. 87

Qui dicet non esse suscipiendum negotium, ad quod peragendum non suppetant vires, non incon

niter, illud accommodauerit ex eodem libro,

Πὰρ δύναμιν δ' οὐκ ἔστι καὶ ἐσσύμενον πολεμίζειν. id est,
Vires vltra nemo queat bellare licet sit
Quantumuis animo promptus.
Verba sunt Paridis ad Hectorem.

88

Ocyor accipitre.

Admirandam celeritatem hyperbola prouerbiali licebit indicare, quæ est in eodem lib.
Θάσσονες ἰρήκων. id est, Pernices magis accipitre.
Venustius fiet, si ad famam, aut ingenium, aut nuncium, aut eiusmodi quippiam detorqueatur.

89

Ancipitis animi.

Animum ancipitem & incerti consilij, licet indicare versiculo, qui est Iliados ξ.
Ὡς ὁ γέρων ὥρμαινε δαϊζόμενος κατὰ θυμὸν Sic senior versans animo disquirit vtroq;
Διχθάδια. id est, Nutans.

Id Maro sic est imitatus,
Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc. Rursum Iliados π.
Διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι. id est, Huc animus mihi versanti inclinabat & illuc.

90

Correctio dicti.

Dictum obscœnius & bonis viris reticendum, aut absurdum dictu, notabimus hoc versiculo ex Iliados ξ.
Μῦθον, ὃν οὐκ ἂν ἀνήρ γε διὰ στόμα πάμπαν ἄγοιτο,
Ὅς τις ἐπίσταιτο ᾗσι φρεσὶν ἄρτια βάζειν. id est,
Sermonem quem vir nemo vnquam promat ab ore,
Qui modo cognorit cordata & sana profari.

91

In clamosos.

Ingentem inter litigandum aut disputandum vociferationem, indicabimus eo versiculo, quem ibidem de Neptuno scripsit Homerus,
Ὅσσον τ' ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι Tantum vociferans, quantum nouies, deciesúe
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες ἄρηος. id est, Mille viri, clamare solent qui prælia miscent.

Idem carmen habetur Iliados ε. de Marte.

92

Pro mea virili.

Cum pollicebimur nos operam nostram præstituros, pro nostra virili, conueniet illud ex eodem libro Veneris ad Iunonem,
Εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί. id est, Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.

Idem versus habetur Odysseæ ε. & Iliados σ.
Vsurpat veluti prouerbij vice Plutarch. in libello De dignoscendo adulatore ab amico, εὖ γὰρ εἴρηται τοῖς πρὸ ἡμῶν, φίλου μὲν ἐκείνην εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν, εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί, κόλακος δὲ ταύτην, αὔδα ὅτι φρονέεις. i. Nã recte dictũ est illud à maiorib. nostris, amicũ sic promittere,
Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.
Adulatorem vero ad hunc modum,
Dicito quicquid habes in pectore.

93

Pro dignitate cuiusq;.

Cum vnicuique partes tribuuntur pro decoro personæ, proque dignitate: Veluti si negotium arduum committatur prudenti & exercitato: leuiusculum iuueni cuipiam & imperito, quadrabit illud ex eodem Iliados ξ.
Ἐσθλὰ μὲν ἐσθλὸς ἔδυνε, χέρεια δὲ χείρονι δόσκεν. id est,
Egregia egregius subit arma, ac deteriori Deteriora dedit.

94

Omnia ex sententia cedunt.

In magnopere fortunatos, quibus & recte & secus instituta feliciter cedunt, congruet illud ex Iliados ρ.
Τῶν μὲν γὰρ πάντων βέλε' ἅπτεται, ὅτις ἀφείη,
Ἢ κακὸς, ἢ ἀγαθὸς, Ζεὺς δ' ἔμπης πάντ' ἰθύνει. id est,
Spicula cuncta horum feriunt, seu torserit illa
Ignauus, seu vir fortis, quia Iuppiter ipse Dirigit.

Improbitas muscæ. 95

In improbum,& subinde redeuntem,etiam si turpiter repellatur,quadrabit illud ex eodem.

Καὶ οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν,
Ἥ τε καὶ ἐργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομένοιο.
Ἰσχανάᾳ δακέειν. id est,

Atq; illi muscæ vim intra præcordia misit,
Quæ quamuis de pelle viri sit sæpe repulsa,
Assultat morsura tamen.

Deo fortunæq; committo. 96

Qui fortunam experiri statuerit euentum negotij fortunæ committens,in hunc conuenerit illud ex eodem libro,

Ἥσω γὰρ καὶ ἐγώ,τὰ δέ κεν Διὶ πάντα μελήσει. id est, Torsero & ipse,Ioui fuerint hæc omnia curæ.

Consilium in melius commutandum. 97

Siquando iubebimus mutare consilium,vtpote fœdum ac stultum,aut reprehendemus quippiam vt inconsulte factum,vsui fuerit illud ex eodem libro,

Τίς τοί νυ θεῶν νηκερδέα βουλὴν
Ἐν στήθεσσιν ἔθηκε καὶ ἐξέλετο φρένας ἐσθλάς; .i.

Quis tibi consilium submisit inutile tandem
Diuorum,sanamq; exemit pectore mentem?

Modis omnibus incitat. 98

Vbi quis modis omnibus animum alterius solicitat, nunc precibus,nnnc blanditijs,nunc iurgijs, nunc minis,vsurpare licebit illud ex eodem libro de Automedonte dictum & equis Achillis,

Πολλὰ μὲν ἂρ μάστιγι θοῇ ἐπεμαίετο θείνων,
Πολλὰ δὲ μειλιχίοισι προσηύδα, πολλὰ δ' ἀρειῇ. id est,

Multum ille,scuticaq; cita celare iubebat,
Multum idem blande affatus,multumq; minatus.

Eidem inhiantes testamento. 99

Duriusculum quidem,sed tamen non inscitum , si quod est in eodem libro dictum de Græcis ac Troianis pro Patrocli cadauere dimicantibus,torqueatur ad hæredipetas eundem senem,velut idem cadauer certatim captantes,

Ὣς οἵ γ' ἔνθα καὶ ἔνθα νέκυν ὀλίγῃ ἐνὶ χώρῃ
Εἵλκεον ἀμφότεροι. id est,

Sic illi exiguo discrimine vtriq; cadauer
Hinc atq; inde trahunt.

Præmatura mors. 100

In hunc qui præmatura morte discesserit,superstitibus parentibus accommodabitur illud ex eodem libro de Hippothoo Pelasgo Leti filio dictum,quem Aiax Telamonius occiderat,quòd Patrocli corpus pede apprehensum ad Troiam pertrahere conatus erat.

Οὐδὲ τοκεῦσι
Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε,μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών. id est,

Ast neq; nutricandi grata parentibus ille
Reddidit officia,sed ei breue contigit æuum.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA IX

Alia dantur,alia negantur. 1

QVoties è duabus naturæ dotibus altera contigit,altera negata est, veluti sicui formæ decus adsit,desit ingenij laus : Siue cum è duobus postulatis alterum duntaxat impetratur,quadrauerit illud ex Iliados π.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ,ἕτερον δ' ἀνένευσεν. id est,

Annuit hoc illi diuûm pater,abnuit illud.

Hunc versiculum vsurpat Plin.in epistola quadam. Dictus est autem de Achille, qui votis,quæ facit pro Patroclo suis armis inituro prælium,duo quædam rogarat, alterum vt cum laude pugnaret,alterum vt peracta pugna referret arma incolumis & ipse. Quorum alterum annuit Iuppiter,nempe vt fortissime pugnaret. Cæterum Achillis arma non retulit,nec incolumis redijt. Festiuiter abusus est hoc carmine Stratonicus citharœdus,qui cum audisset quendam cithara canentẽ, subiecit hunc Homeri versum,

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ,ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Ac mox alio quodam rogante,cur ita diceret, quoniam, inquit,male canere cithara dedit, cæterum bene canere voce abnuit.Ita fermè Athenæus lib.8.

2

Victoria non incruenta.

Facit hoc tum corruptela iudicum patronorum rapacitas, vt ferè litigantium vtræq; partes plectatur, adeo vt non raro pœniteat etiam eum qui vicit litem. In hos igitur conuenit illud ex Iliados ρ.

Οὐδ᾽ οἱ γὰρ ἀναιμωτί γ᾽ ἐμάχοντο. id est,
Nec hi sine sanguine pugnam Miscebant.

3

Filius degenerans.

In filium, qui à paterno degenerat instituto, siue qui non diu fruitur à patre relictis, sed excutitur à maiorum facultatibus, apposite torquebitur illud ex eodem libro,

Ἀλλ᾽ οὐχ υἱὸς ἐν ἔντεσι πατρὸς ἐγήρα. id est, At non consenuit patrijs in filius armis.

4

Euentus præter expectationem.

Quoties res multo secus euenit q̃ vel fuerat instituta, vel probabilibus coniecturis euentura videbatur, congruet illud ex eodem libro,

Ἀλλ᾽ αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος αἰγιόχοιο. id est, Verum præpollet magni Iouis vsq; voluntas.

Pindarus in Pythijs hymno vltimo, τὸ γὰρ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν, Ἀλλ᾽ ἔσται χρόνος οὗτος, ὃς καί τινα ἀελπτίᾳ βαλὼν, ἔμπαλιν γνώμας τὸ μὲν δώσει, τὸ δ᾽ οὔπω. id est, Quod enim in fatis est, euitari non potest, Sed erit tempus hoc, quod aliquem desperatione iaculatum, præter opinionem, hoc quidem dabit, aliud vero nequaquam. Rursum Iliados π.

Ἀλλ᾽ αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος ἠέπερ ἀνδρῶν. id est,
Sed magis atq; hominum pollet Iouis vsq; voluntas.

5

Reprehensio cogitationis.

Cum ipsi reprehendimus animi nostri consilium, aut cogitationem parum honestam, aut parum vtilem, locus fuerit ex Iliados ρ.

Ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός; id est,
Sed mihi cur animus secum hæc in pectore versat?

Idem alijs item locis repetitur.

6

Præbere viros.

Ad fortiter agendum, ferendumúe adhortabimur hoc carmine ex eodem Iliados ζ. quanquam idem aliàs subinde repetitur,

Ἀνέρες ἐστέ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς. id est, Eia estote viri, validasq; expromite vires.

7

Re opitulandum non verbis.

Cum re opus est, nihil prosunt verba, veluti siquis egeat pecuniarijs suppetijs, quorsum attineat huic aures explere dictis? Rursum in consultationibus, in iudicijs rationibus agendum est, non vi. Ad id faciat. Homericum illud ex Iliados π.

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ᾽ ἐνὶ βουλῇ .i. Verbo in consilio, valet in certamine robur.

8

Corrupta iudicia.

In eos qui corrupte iudicant, aut suffragium ferunt, non ad Reipub. commodum, sed ad priuatum commodum respicientes: siue qui per tyrannidem leges opprimunt, competet illud ex eodem libro,

Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες .i.

Qui per vim in populi cœtu communia iura
Deprauant, ac iustitiam depellere tentant
Nil veriti vocem diuûm.

9

Apta prouincia.

In eum, qui prouinciam suscipit, suis aptam viribus abstinens à negotio, cui sit impar, veluti siquis episcopatum accipiat, summum pontificium recuset, conueniet illud ex eodem lib.

Εἵλετο ἄλκιμα δοῦρα τά οἱ παλάμηφιν ἀρήρει
Ἔγχος δ᾽ οὐχ ἕλετ᾽ οἶον ἀμύμονος αἰακίδαο. id est,

Quæ manibus quadrent, ingentes corripit hastas
Quaslibet, ast hastam solam non sumit Achillis.

De Patroclo dictum, qui cum Achillis armis esset indutus, ab hasta tamen abstinebat, quòd ea grauior esset, quàm vt quisquam Græcorum regere posset præter vnum Achillem: quod idem in Odyssea de arcu Vlyssis finxit Homerus.

10

Pudor & metus.

Cum abstinetur à re quapiam, quòd ea tum inhonesta factu videatur, tum vero minime tuta: locum habet illud ex Iliados ο.

Ἴσχε γὰρ αἰδὼς καὶ δέος. id est,
Nam pudor atq; metus vetuit.

De conglobata acie dictum, quæ ne ſeſe diduceret, partim pudor obſtabat, partim metus. Pudorem autem ingens addere calcar ad fortiter agendum, indicat in eodem lib. cum ait:

Αἰδομένων δ᾽ ἀνδρῶν πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται. id eſt,
Plures ſunt ſalui atq; cadunt his, quis pudor adſit.

Qui obticeſcit. 11

In eum qui metu attonitus, aut ſtupefactus admiratione tacet, aut cui non eſt quod reſpondeat quadrabit illud ex Iliados ρ.

Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε. id eſt, Illum corripuit ſtupor, atq; infantia linguæ.

Mors omnibus communis. 12

Qui dicet omnibus ex æquo moriendum, nec vllis viribus arceri fati neceſſitatem, citabit illud ex Iliados σ.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα. id eſt, Nec vis Herculea fatum euitauit acerbum.

Alius alijs in rebus præſtantior. 13

Qui dicet alium alia dote præcellere, accommodabit quod in eodem libro dictum eſt de Polydamante & Hectore,

Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἂρ μύθοισιν, ὁ δ᾽ ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα. id eſt, Hic dictis, haſta longe præſtantior ille.

Eandem ſententiam fuſius explicat Iliados υ. Polydamas loquens Hectori,

Ἕκτορ ἀμήχανός ἐσσι παραὶ ῥητοῖσι πιθέσθαι.
Οὕνεκα τοι περὶ δῶκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Τοὔνεκα τῇ βουλῇ ἐθέλεις περιίδμεναι ἄλλων;
Ἀλλ᾽ οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Ἄλλῳ δ᾽ ὀρχηστὴν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδὴν,
Ἄλλῳ δ᾽ ἐν στήθεσσι τίθει νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλόν. id eſt,

Hector non potis es deflectere pectora dictis.
An quia dij donant factis præcellere belli,
Vis in concilio reliquos præcedere ſenſu?
At non cuncta potes vnus ſimul omnia ferre.
Quippe deus dedit huic virtute excellere belli,
Huic laudem choreę, citharã illi & carmina blanda:
Rurſum alij mentem præclaram in pectore magnus Iuppiter inſeruit.

In periculoſo negotio non eſt dormitandum. 14

Vbi monebimus in re ardua non eſſe ceſſandum, congruet quod ſubinde repetitur apud Homerum Iliados π.

Ὀλίγη δ᾽ ἀνάπνευσις πολέμοιο. id eſt, Exigua eſt interſpiratio belli.

Poterit trahi vel ad litem forenſem, vel ad ſimile negotium odioſum & laboris plenum.

Mens læua. 15

Frequenter hominum mens læua eſt, & peſſima pro optimis ſequuntur, optima pro peſſimis repudiant. Ad hanc ſententiam facit illud ex Iliados σ.

Ἕκτορι μὲν γὰρ ἐπῄνησαν κακὰ μητιόωντι,
Πουλυδάμαντι δ᾽ ἄρ᾽ οὔτις, ὃς ἐσθλὴν φράζετο βουλήν. i.

Conſilium Hectoreum laudabat inutile quiſq;,
Nemo Polydamantis, at hic dabat vtile ſolus

Verbis pugnas, non re. 16

Facile eſt conuitijs altercari, verum re vincere difficile. Ad eam ſententiam quadrabit illud ex Iliados φ. dictum ab Aenea congreſſuro cum Achille.

Ἐπεὶ σάφα οἶδα καὶ αὐτὸς,
Ἠμὲν κερτομίας ἠδ᾽ αἴσυλα μυθήσασθαι. id eſt,

Siquidem noui probe & ipſe
Et petere probris inimicaq; dicere dicta.

Paulo poſt repetit copioſius eandem ſententiam:

Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
Πολλὰ μάλ᾽, οὐδ᾽ ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.
Στρεπτὴ δὲ γλῶσσ᾽ ἐστὶ βροτῶν, πολέες δ᾽ ἔνι μῦθοι,
Παντοῖοι, ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ὁπποῖόν κ᾽ εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ᾽ ἐπακούσαις. id eſt,

Ambobus ſiquidem probra dicere plurima promptum eſt,

Quorum onus haud portet centum ratis obsita remis.
Est hominum quia lingua volubilis omnigeniq;
Insunt sermones, varijsq; & pascua dictis,
Hinc atq; hinc, multæq; vices. sed qualia verba
Dices, talia reddentur tibi dicta vicissim. 17

Nequid moueare verborum strepitu.

Qui monebit aliquem, ne sæuis verbis, ac minis deterreatur, quo minus experiatur, accommodabit illud ex eodem libro, ab Apolline dictum Aeneæ:

Ἀλλ᾽ ἰθὺς φέρε χαλκὸν ἀτειρέα, μὴ δέ σε πάμπαν
Λευγαλέοις ἐπέεσσιν ἀποτρεπέτω καὶ ἀρειῇ. id est,
Quin rigido ferro magis obuius ito, nec vnquam
Te sæuis dictis deterreat ille minisq;. 18

Cibo opus duraturis in labore.

Inituri bellum ne omnino ieiuni sint, ne viribus destituantur. Id trahi poterit ad studium literarũ, ad exercitium pietatis, atq; alia complura. Ad id congruent versus Homerici ex Iliados τ.

Οὐ γὰρ ἀνὴρ πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα	Nam quis ad occasum vsq; valebit solis ab ortu
Ἄκμηνος σίτοιο δυνήσεται ἄντα μάχεσθαι,	Impastus iugi durans confligere pugna?
Εἴπερ γὰρ θυμῷ γε μενοινάᾳ πολεμίζειν,	Pectore enim quãuis sit prompto ad belligerandũ
Ἀλλά τε λάθρῃ γυῖα βαρύνεται· ἠδὲ κιχάνει	Sensim mẽbra grauãt tamen, ac sitis atra, famesq;
Δίψα τε καὶ λιμὸς, βλάβεται δέ τε γούνατ᾽ ἰόντι.	Corripiunt, genuaq; labant tendentis in hostem.
Ὃς δέ κ᾽ ἀνὴρ οἴνοιο κορεσσάμενος καὶ ἐδωδῆς,	Rursus erit quicunq; satur, vinoq; ciboq;,
Ἀνδράσι δυσμενέεσσι πανημέριος πολεμίζει,	Is demum potuit confligere perdius hosti.
Θαρσαλέον νύ οἱ ἦτορ ἐνὶ φρεσὶν, οὐδέ τι γυῖα	Huic animus viget vsq; ferox, neq; mẽbra laborãt
Πρὶν κάμνει, πρὶν πάντας ἐρωῆσαι πολέμοιο. id est,	Huic prius, ac victor bello summouerit omnes. 19

Omnibus armis præsidijsq; destitutus.

Hominem inermem & omnibus destitutum præsidijs indicabimus hoc versu, qui ex Iliad. φ.

Γυμνὸς ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος οὐδ᾽ ἔχεν ἔγχος. id est,
Et clypeo simul & galea nudatus & hasta. 20

Frustra habet qui non vtitur.

Si quem increpare voles, quòd ingenio, diuitijs, literis non vtatur cum habeat, conueniet illud ex eodem Iliados φ.

Τίπτε τόξον ἔχεις ἀνεμώλιον αὔτως. id est,
Cur frustra tibi iam gestatur inutilis arcus? 21

In fugitiuum.

Vbi quis impotenti animi cupiditate ad rem quampiam instigatur, præcipue parum honestam, vel magis siquis turpiter fugiat, in hunc quadrabit, si dixeris,

Τοῦτον ἡ κυνάμυια ἄγει. id est, Hunc cynamyia rapit.

Sic enim in eodem libro Iuno de Marte è prælio fugiente,

Καὶ δ᾽ αὖθ᾽ ἡ κυνάμυια ἄγει βροτολοιγὸν Ἄρηα. id est,
Pestiferum Martem rursum exagitat cynamyia. id est, musca canina. 22

Cum dijs non pugnandum.

Qui monebit non esse pugnandum cum genio, cum superis, cum magnis principibus, quos Hebræorum etiam literæ vocant deos, vsurpabit illud ex eodem libro:

Θεοὶ δέ τε φέρτεροι ἀνδρῶν. id est, Verum homines dijs inferiores.

De θεομαχεῖν diximus alibi. Pindarus in Pythijs hymno 2. sententiam sic extulit, χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. id est, Oportet aduersus deum non contendere. 23

Author omnium & fons.

Cum indicare volemus primum omnium authorem, vnde ceu capite proficiscantur omnia, maxima pariter & minima. Veluti siquis dicat superbiam omnium malorum parentem, fidem omnium virtutum fontem, Homerum omnis poeseos patrem, non inconcinniter accommodabitur illud ex eodem libro de Oceano dictum,

Ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα	Ex quo vno freta cuncta fluunt, & flumina cũcta
Καὶ πᾶσαι κρῆναι, καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν .i.	Et cuncti manant fontesq;, lacusq; profundi.

Prorſus ignotus. 24

In hominem quem nobis mirum in modum ignotum videri volumus, per iocum torquebitur illud ex eodem lib. atq; aliàs apud Homerum frequens, velut Odyſſeæ α & ξ.
Τίς πόθεν εἷς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆες; id eſt,
Dic quis, & vnde venis, tibi vbi patria atq; parentes?
Cognatum eſt illi, Albus an ater ſis, neſcio. Poterit & ad rem applicari: veluti ſi dicamus aliquē omnis philoſophiæ imperitum, in librum philoſophicum incidiſſe:
Τίς πόθεν εἷς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλοις ἠδὲ τοκῆες;

Quoad vixero. 25

Quod in vita perpetuum nobis futurum intelligi volemus, indicare licebit Homerico carmine, quod eſt Iliados χ.
Ὄφρ᾽ ἂν ἔγωγε Donec
Ζωοῖσιν μετέω καὶ μοὶ φίλα γούνατ᾽ ὀρώρῃ. id eſt, Viuos inter agam, genibus dum fulciar hiſce.
Hoc imitatus Maro:
Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos reget artus.

Glorioſum & apud poſteros. 26

Cū facinus ſignificabimus, cuius famā & poſteritas celebratura videt̄, quadrabit illud ex eodē lib.
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι .i. Immo facinus inſigne peregit
Ipſa etiam quod poſteritas exaudiat.

Vindicta tarda, ſed grauis. 27

Vbi qui diu multa patrauit impune, tandem in extremum malum adducitur, ſemelq́; dependit ſuperiora flagitia, congruet illud ex eodem libro.
Νῦν δ᾽ ἀθρόα πάντ᾽ ἀποτίσεις. id eſt, Nunc cuncta lues ſemel adglomerata.
Verba ſunt Achillis ad Hectorem.

Anceps euentus rei. 28

Cum anceps rei diſcrimen ſignificabimus, & incertum vtrò vrgeat victoria, congruet illud ex eodem libro:
Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα. id eſt,
Tum pater auratas librabat vtrinq; bilances. Idem eſt Iliados χ.

Magna de re diſceptatnr. 29

Cum ingēs certamen indicabimus, nec leuia aut ludicra peti præmia, quadrabit illud ex eodē lib.
Ἐπεὶ οὐκ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην Neq; enim illis victima ſiue
Ἀρνύσθην. id eſt, Bucula captabatur.
Dictum eſt de Achille & Hectore de vita decertantibus. Vſurpatur à Luciano in Eunucho, cum ridet philoſophos turpiter apud iudices de ſolario contendentes. Carmen integrum ſic habet:
Ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύσθην, ἅ τε ποσσὶν ἀέθλια γίγνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο. id eſt,
Neq; enim illis victima ſiue
Bucula captabatur, quippe hæc præmia curſus,
Verum de vita currebat Hectoris.
Virgilius vertit Aeneidos libro 12.
Neq; enim leuia aut ludicra petuntur
Præmia, ſed Turni de vita & ſanguine certant.

Omiſſis nugis experiamur. 30

Qui conuitijs omiſſis iubebit ipſa re periculum fieri, vter vincat, aut vincatur, non intempeſtiuiter accommodauerit illud ex eodem libro:
Βέλτερον αὖτ᾽ ἔριδι ξυνελαυνέμεν ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέρῳ κεν Ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ. id eſt,
Sed præſtet pugnam committere cominus, vt mox
Vtri Iuppiter eſſe velit laudemq́; decusq́;, Perſpicuum fiat.

Metus infamiæ. 31

Cum dicemus nos hominum de nobis opinione rumoribusq́; commoueri quo minus mutemus

consilium, conueniet illud ex eodem libro, præterea Iliados ζ. quod frequenter vsurpat M. Tullius in Epistolis ad Atticum:

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. id est, Troianos ac Troianas, vereorq; pudetq;.

Verba sunt Hectoris pudore nolentis in vrbem recipere sese, nequis opprobraret illi imputaretque Troianorum interitum. 32

Aliam ætatem alia decent.

Qui iam aliam ætatem significabit, nec idem decere canum, quod iuuenem aliquando decuit, vsurpabit illud ex eodem libro, quanquam & aliàs iteratum:

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ πολιόν τε κάρη πολιόν τε γένειον. id est, Verum vbi iam canumq; caput, incanaq; mēta. 33

Quod alijs vitio vertis, ipse ne feceris

Quod damnaturus sis in alijs, in te ne admiseris, Ad id faciet illud Iliados ψ.

Καὶ δ᾽ ἄλλῳ νεμεσᾶτον ὅς τις τοιαῦτά γε ῥέζοι. id est, Immo adeo si quisquam alius patrare pararet

Tale aliquid, damnaretis vitioq; daretis. 34

Aut ipse fuisti, aut tui simillimus.

Siquando per iocum indicabimus eundem aliquem fuisse, qui tamen se fuisse eat inficias veluti siquem incuses, quòd inter bibones compotauerit, isq; sese neget fuisse, verum alium quempiam: nō illepide detorseris illud ex eodem lib. quod de Patrocli spectro dixit Homerus:

Πάντ᾽ αὐτῷ μέγεθός τε καὶ ὄμματα καλ᾽ εἰκυῖα,
Καὶ φωνὴν καὶ τοῖα περὶ χροῒ εἵματα ἕστο. id est,
Cuncta ipsi similis, vocemq;, oculosq; decoros,
Corporis atq; modum, & talem gestabat amictum. 35

Audiens non audit.

Sunt quidam qui siquid parum placet, id scire dissimulant, veluti cum negant sibi redditas literas, quibus cōmonefiāt officij sui: quod tamē malint effugere q̄ præstare, in hos quadrabit illud ex Iliad. ψ.

Ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς. id est, Dissimulans audisse.

De Antilocho dictum, qui Menelaum reuocantem à cursu, cum audiret perinde tamen quasi non audisset, ita celerius etiam currebat:

Ἀντίλοχος δ᾽ ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἔλαυνε, Quinetiā cursum Antilochus magis accelerabat
Κέντρῳ ἐπισπέρχων, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς. id est, Instigans stimulis, audireq; dissimulabat. 36

Ex habitu bonum virum præ se fert.

Qui dicet ex ipsa oris figura videri probum hominem, citabit illud ex Odysseæ primo:

Οὐ μὲν γάρ τι κακῷ εἰς ὦπα ἐῴκει. id est,
Ex specie minime improbus ipsa Esse videbatur. M. Tullius in Verrem lib. 8.

Is erat Apronius, qui vt ipse non solum vita, sed etiam corpore atq; ore significat, immensa aliqua vorago est, aut gurges vitiorum turpitudinumq; omnium. 37

Absit clamor in colloquio aut lusu.

Qui iubebit in cōuiuio colloquióue temperari à vociferatione, accommodabit illud ex eodē lib.

Νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα, μηδὲ βοητὺς ἔστω. id est,
Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abesto. 38

Grata nouitas.

Siquando dices nuperrima quæque vulgo maxime placere, non intempestivum fuerit illud ex eodem libro:

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ᾽ ἄνθρωποι,
Ἥ τις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται. id est,
Cantio enim hæc hominum longe est celeberrima vulgo
Et gratissima, quæ nuperrima venit in aures. Accinit huic Pind. Olymp. hym. 9.

Αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ᾽ ὕμνων νεωτέρων. id est,

Lauda vinum vetus, sed nouorum hymnorum flores. Sentiens gratiores esse hymnos, qui res nuper gestas celebrant, quàm qui prisca tractant. Pleraq; commēdat nouitas, potissimum apud immeritos. Contrà in scriptis antiquitas conciliat gratiam, nouitas inuidiam: vnde Flaccus in Epistolis:

Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
Compositum, illepidéue putetur, sed quia nuper.

Ac cæteris fermè in rebus fauor nouitatis, superiorum obliterat gratiā. Vnde Dauid episcopus Traiectensis,

iectensis,patre prognatus Philippo Burgundionũ duce,huius qui nuper defunctus est proauo materno,vir doctus & cordatus,suadentibus quibusdam,vt propter ætatem ingrauescentem pateretur adiũgi sibi designatum episcopum,ait sese diui Antonij exemplo commoueri,quo minus id facere vellet. Nam hunc negligi cœp sse simul ac successisset Rochus recentior diuus. Simile fastidium est humani ingenij in his quæ nobis ad manum sunt. Miramur enim exotica,cum interdum domi habeamus meliora. Id potissimum vsu venit in medicis:nostros fastidimus,licet eruditos,beluam è longinqua barbarie profectam suspicimus. Itidem pharmacopolæ magno emunt herbas è longinquo aduectas,cũ interdũ meliores nascantur in horto vicini. Id eleganter notauit Alexis apud Athenæũ lib. 3.

Ἐρῶμεν ἀλλοτρίων,παρορῶμεν συγγενεῖς. id est,

Alienum amamus,proximum contemnimus.

Mulier pudica ne sola sit vsquam. 39

Cum admonebimus non conuenire,vt pudica mulier sola, citraq; testes cum viris colloquatur, vsui fuerit illud apud Homerum frequenter de Penelope:

Οὐκ οἴη,ἅμα τῇγε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο. id est, Haud sola,ast illam famulæ binæ comitatæ.

Fatale vitæ tempus exactum. 40

In decrepitos,quorum ætas iam exacta videbitur,quadrabit ex eodem libro:

Νήπιοι,οἳ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο ἤσθιον. id est,

Dementes,vt qui sacros tibi maxime Phœbe Absumpsere boues.

Nam per solis boues,annos fatales,vt opinor,innuit poeta.

Non luctu,sed remedio opus in malis. 41

In malis non lamentis,sed auxilijs vtendum. Ad id conueniet illud ex Iliados ω.quanquam alijs item iteratum locis:

Οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο. id est, Quippe nihil miseri fletus lamentáue prosunt.

Adhuc aliquis deus respicit nos. 42

Cum in rebus vehementer afflictis,negabimus nos prorsus abiecisse animum,verum esse spei nõ nihil,conueniet illud quod in eodem libro dicitur à Priamo:

Ἀλλ' ἔτι τις καὶ ἐμοῖο θεῶν ὑπερέσχεθε χεῖρα. id est,

Numen adhuc aliquod dextram mi obtendit amicum.

Mors optima rapit,deterrima relinquit. 43

Optima mors eripit è medio,relinquit deterrima. Proinde videmus quosdam prorsus inutiles Tithoniam ætatem viuere,paucissimos egregio præditos ingenio,ad senectæ limen peruenire. In hanc sententiam quadrat illud ex eodem libro:

Τοὺς μὲν ἀπώλεσ' ἄρης,τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται,

Ψεῦσται τ' ὀρχησταί τε χοροιτυπίῃσιν ἄριστοι,

Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες. id est,

Sustulit hos Mauors,reliqua at mala probra relicta.

Mendaces,saltatores,primiq; choreis

Ducendis,agnis,atq; hœdis diripiendis Strenui. Celebre est illud Maronis'

Optima quæq; dies miseris mortalibus æui

Prima fugit,subeunt morbi,&c. Concinit & Theocritus in Epitaphio Bionis,

Ταῖς νύμφαισιν ἔδοξεν ἀεὶ τὸν βάτραχον ᾄδειν,

Τοῖς δ' ἐγὼ οὐ φθονέοιμι,τὸ γὰρ μέλος οὐ καλὸν ᾄδει. id est,

Sic visum est nymphis,semper canit improba rana,

Huic neq; ego inuideo,nec enim bona carmina cantat.

Domi manendum. 44

Inutile diutius abesse domo,relictis possessionibns. In eã sententiã quadrabit illud ex Odyssες γ.

Καὶ σὺ φίλος,μὴ δηθὰ δόμων ἄπο τῆλ' ἀλάλησο,

Κτήματά τε προλιπὼν, ἄνδρας δ' ἐν σοῖσι δόμοισι. id est,

Tu quoq; amice domo diuturnus abesse caueto,

Rebus itemq; viris intra tua tecta relictis. Item Hesiodus,

Οἴκοι βέλτερον εἶναι,ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφι. id est,

Esse domi præstat,quia damnosum foris esse. Refertur ex Euripide carmen hoc:

Μακάριος ὅστις εὐτυχῶν οἴκοι μένει,

Ἐνγῆ δ᾽ ὁ φόρτος ἢ πάλιν ναυτίλλεται. id est,
Beatus is qui in prosperis manet domi,
Nam sarcina solo quæ tenetur, denuo Potest salo commiti.

45

A sacris abstinendæ manus.

Vulgo quoq; creditum est, fatum instare ei qui sacris rebus ac Deo dicatis manus iniecerit: aut qui pios homines, aut certe fungentes sacris ministerijs oppugnarit: veluti pontificẽ Romanũ, episcopos, abbates, etiam si parum fuerint pijs moribus. Id propemodũ iam olim dictũ est ab Homero Iliad. ρ.
Ὁππότ᾽ ἀνὴρ ἐθέλει πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι,
Ὅντε θεὸς τιμᾷ, τάχα οἱ μέγα πῆμα κυλίσθη. id est,
Cum diuo certare viro simul atq; cupit quis,
Cuique Deus bene vult, malum huic breui imminet ingens.

46

Turpis iactantia.

Non est generosi animi iactare sese de his quæ fortiter aut feliciter fecit. Super hoc ita Menelaus eodem in libro:
Οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι. id est, Haud sanè pulchrum est sese iactare superbe.

47

Prior occcupat.

Vbi quis lucrum celeritate præripuit cuipiam, conueniet illud ex Iliados χ.
Μήτις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι. id est, Nequis præriperet iaculãs laudemq; decusq;,
Atq; ita serior ipse veniret, iamq; secundus.
Dictum de Achille, qui reliquis Achiuis innuit, nequis iaculum mitteret in Hectorem, quo sibi gloriam totam seruaret.

48

Sacra celerius absoluenda.

In rebus diuinis attentum esse conuenit magis, quàm diuturnum, ne vilescant assiduitate, contra quorundam morem sacerdotum, qui nimium immorantur sacro, precibusq;, quas vocant horarias: ad id torqueri poterit illud ex Odysseæ γ. οὐδὲ ἔοικε
Δηθὰ θεῶν ἐν δαιτὶ θαασσέμεν, ἀλλὰ νέεσθαι. id est,
Neq; par est In diuorum epulo sedisse diutius, immo
Surgere mature decet.

49

Neq; dij quidem à morte liberant.

Nemo tam charus superis, vt illorum fauore mortem euitarit. Huic sententiæ suffragabitur Homericum ex eodem libro testimonium:
Ἀλλ᾽ ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοίπερ,
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ,
Μοῖρ᾽ ὀλοὴ καθέλησι τανηλεγέος θανάτοιο. id est,
At vero mortem commmuniter omnibus æquam
A dilecto homine, neq; dij depellere possunt,
Quem funesta dies fati iamiam vrget acerbi.

50

Deus vndecunq; iuuat, si modo propitius.

Deus vbiq; præsens adest, si faueat: neq; refert vbi gentium agas illo propitio. Ad hanc sententiam accommodes licebit ex eodem libro:
Ῥεῖα θεός κ᾽ ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαῶσαι. id est, Si libeat seruare procul quoq; numina possint.

51

De lautitijs.

De cibis prælautis quadrabit illud ex eodem Odysseæ γ.
Ὀψά τε οἷα ἔδουσι διοτρεφέες βασιλῆες. id est, Qualia purpurei comedunt obsonia reges.
Venustius fiet, si trahetur ad orationem supra modum elegantem, quasi dignam deorum auribus.

52

Concordia.

In absolutam concordiam, omniumq; rerum consensum conueniet illud ex eodem lib.
Οὐδέποτ᾽ εἰν ἀγορῇ δίχ᾽ ἐβάζομεν, οὔτ᾽ ἐνὶ βουλῇ, Haud vnquam neq; conciò nos, neq; curia dictis
Ἀλλ᾽ ἕνα θυμὸν ἔχοντε νόῳ καὶ ἐπίφρονι βουλῇ .i. Audiuit pugnare, animo sed semper eodem,
Et sentire eadem atq; eadem decernere vidit.
Verba sunt Nestoris de se, deq; Vlysse.

53

Fatum immutabile.

Diuina decreta non commutantur: humanæ leges pro tempore variantur, queadmodũ & mores & voluntates.

& voluntates. Ad id congruet illud ex eodem libro:

Οὐ γάρ τ' αἶψα θεῶν τρέπεται νόος αἰὲν ἐόντων. id est,

Non etenim diuûm mens vertitur astricolarum.

Sine ope diuina nihil valemus. 54

Manca est omnis mortalium industria omnisque conatus, nisi fauor aspiret diuinus. Ad id accommodare licebit Homericum illud ex eodem libro:

Πάντες δὲ θεῶν χατέουσ' ἄνθρωποι. id est, Mortalis diuûm auxilium desiderat omnis.

Industriam adiuuat deus. 55

In aggrediundo negotio quædam humana ratione prouidentur, quædam fortunæ commoditas, ipsaq; res suppeditat. Id est apud Homerum, cum aliàs aliquoties, tum hoc quē modo citauimus lib.

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις, Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,

Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. id est, Partim diuûm aliquis tibi suggeret.

Faustus exitus. 56

Cum significabimus rem quam instituimus bene cessuram, ceu deo quopiam auspice, quadrabit illud ex Odysseæ β.

Θάρσει μαῖ' ἐπεὶ οὔτι ἄνευ θεοῦ ἥδε γε βουλή. id est,

Fide, hoc consilium non est sine numine nutrix.

Aetate prudentiores reddimur. 57

Siquando negabimus nobis eadem probari iam natu grandioribus, quæ quondam ob ætatis inscitiam arriserunt, sed vsu rerum auctam prudentiam, congruet illud ex eodem lib.

Ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα. Eram adhuc puer, ast vbi iam sum

Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμὶ, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων Grandior, & reddit me aliorum oratio doctum,

Πυνθάνομαι, καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός. id est, Ipseq; grandescit mi animus.

Dicitur ad procos à Telemacho.

Otiosus esto. 58

Si quem iubebimus animo otioso esse, tantum curare cuticulam, negotium alijs curæ futurum, accommodabimus illud ex eodem libro: Μή τοι ἄλλο

Ἐν στήθεσσι κακόν τε μελέτω ἔργον τε ἔπος τε,

Ἀλλὰ μάλ' ἐσθιέμεν καὶ πινέμεν ὡς τὸ πάρος περ. id est, Tute caueto

Aut dicti, aut facti cruciet tua pectora cura,

Quin tranquillus edasq; bibasq;, ita vt ante solebas.

Haud perficiet. 59

Qui dicet negotium, quod aliquis instituit, haudquaquam perfectum iri, verbis Homericis id dicat licebit:

Τελέει δ' ὁδὸν οὔποτε ταύτην. id est, Verum hanc viam haud perfecerit vnquam.

Cedendum multitudini. 60

Qui suadebit non esse pugnandum vni cum multis, & vbiq; multitudini morigerandum, adducet illud ex eodem libro:

Ἀλλά κεν αὐτοῦ ἀεικέα πότμον ἐπίσποι,

Εἰ πλεόνεσσι μάχοιτο. id est,

Accerset mox ipse sibi crudelia fata,

Si multis pugnare, velit. Iidem proci paulo superius:

Ἀργαλέον δὲ Cum pluribus ardua res est

Ἀνδράσι καὶ πλεόνεσσι μαχήσασθαι περὶ δαιτί. i. Depugnare viris inter conuiuia solos.

Vanæ coniecturæ. 61

In eos qui de euentu negotij solent augurari, competit illud ex eodem libro:

Ὄρνιθες δέ τε πολλοὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο Ast permulta auium versatur in æthere turba,

Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι. id est, Quarum non quæ vis portendere idonea fatum.

Certum prospicio. 62

Qui se negabit temere, male secusúe de exitu rei cuiuspiam sentire, sed certis adductum argumentis, & pluribus experimentis obseruasse, accommodabit illud ex eodem libro.

Οὐ γὰρ ἀπείρητος μαντεύσομαι, ἀλλὰ εὖ εἰδώς. id est,

Nam neq; inexpertus iam diuinauero, verum Egregie callens.

Deus vlciscitur. 63

Cum significabimus nobis in præsentia deesse facultatem depellendi, verum optare, vt superi puniant aliquando, vsui fuerit illud ex eodem libro,

Ἐγὼ δὲ θεοὺς ἐπιβώσομαι αἰὲν ἐόντας, Ast equidem immortaleis implorauero diuos.
Αἴκε ποθὶ ζεὺς δῶσι παλίντιτα ἔργα γενέσθαι .i. Si fors Iuppiter ipse vices aliquando reponat.

In tempore cauenda pœna mali. 64

Quoties admonebimus, vt multo ante occurratur malo, priusquam oppresserit nos: aut cessandum à peccando priusquam ingruat diuina vindicta, vsui fuerit illud ex eodem lib.

Ἀλλὰ πολὺ πρὶν
Φραζώμεσθ᾽ ὥσκεν καταπαύσομεν. id est,
Verum nos multo ante modum finemq; velimus Ponere.
Verba vatis minantis procis Vlyssis reditum.

Domesticum malum. 65

Ad significandum priuatum, ac domesticum malum, quod ad alios nihil attinet, conueniet illud ex eodem libro.

Ἀλλ᾽ ἐμὸν αὐτοῦ χρεῖος, ὅ μοι κακὸν ἔμπεσεν οἴκῳ. id est,
Porrò malum, nostras quod in ædes incidit, vnum Ad me pertinet
M. Tullius in actione in Verrem 5. domesticum ac vernaculum crimen appellat, quod intra parietes admissum nondum peruenit ad publicum rumorem.

Senum prudentia. 66

In senem plurimarum rerum vsu peritum, quiq; multa meminerit superioribus acta seculis, quadrauerit illud ex eodem libro:

Παλαιά τε πολλά τε εἰδώς. id est, Qui antiquaq; multaq; norat. 67

Premenda occasio.

Qui significabit modis omnibus instandum esse, nec omittendam è manibus semel oblatam occasionem, accommodabit illud ex Odysseæ δ.

Ὑμεῖς δ᾽ ἀστεμφέως ἐχέμεν μᾶλλόν τε πιέζειν. id est,
Vos premite, & vinclis magis arcte stringite captum.
Quod quidem detorquere licebit ad id, cum dicemus impetus animi hoc magis ac magis esse coercendos rationis moderamine, quo magis efferuescunt, & ad malum solicitant. 86

Omnibus neruis.

Cum innuemus in negotio quopiam omneis expromendas vires, omneis neruos intendendos conueniet illud ex eodem loco:

Καὶ τότ᾽ ἔπειθ᾽ ὑμῖν μελέτω κάρτος τε βίη τε. id est,
Dein vobis curæ sunto, viresq; vigorq;. Assimili specie Pindarus dixit Olymp. X.
Τίς δὴ ποταίνιον ἔλαχε στέφανον,
Χέρεσσι ποσί τε καὶ ἅρμασιν ἀγώνιον. id est
Quis tamen assecutus desiderabilem coronam manibus pedibusq; & curribus. Hic locus addendus erat prouerbio manibus pedibusq;, sed illæ paginæ iam exierant manus meas. Marcus Tullius libro in Verrem 3. Attendite iudices, omnibus enim neruis mihi contendendum est. 69

Cum principe non contendendum.

Qui significabit arduum principē à priuato superari: aut difficillimum vincere naturam, vsurpabit illud ex eodem libro:

Ἀργαλέος γάρ τ᾽ ἐστὶ θεὸς βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι .i. Ardua res homini mortali vincere numen. 70

Ingens discrimen.

Ingens interuallum, veluti siquis sentiat plurimum interesse inter pecuniæ studium & sapientiam hoc versu licebit significare ex eodem libro:

Τόσσον ἄνευθ᾽ ὅσσον τε πανημερίη γλαφυρὴ νηῦς Tantum aberat, quantum cursu ratis acta diurno
Ἤνυσεν ᾗ λιγὺς οὖρος ἐπιπνείῃσιν ὄπισθεν. id est, Conficiat spatij, quam prouehat aura secunda. 71

Aperte simpliciterq; loqui.

Simpliciter & aperte dicturos nos, citraq; ambages significabimus hoc carmine, quod est in eodē libro: οὐκ ἂν ἔγωγε

Ἀλλὰ παρὲξ εἴποιμι παρακλιδὸν οὐδ᾽ ἀπατήσω. id est, Non fucis te dissimulans decepero fictis,

Rerum

Rerum omnium vicissitudo. 72

Variæ fortunæ vices,& nunc læta contingunt vnicuiq;,nunc tristia. Ad eam sententiam applicabitur illud ex eodem libro.

Ἀτὰρ θεὸς ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλῳ
Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ. idest, Nunc huic,nunc Iuppi ter illi
Nunc lęta immittit,nunc tristia.

Festiuus sermo. 73

Vbi quis in conuiuio sermonem inducit admodum hilarem ac festiuum,qui discutiat omnem tristitiam,conuenit illud ex eodem lib. quod Homerus finxit de Helena pharmacum immittente in conuiuarum cyathos, quod omnium anteactorum induceret obliuionem:

Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.i. In vinum immisit mox pharmacon,vnde biberũt,
Luctusq;,bilisq;,maliq; obliuia cuncti.

Huius meminit Plin. lib.25. Nobile,inquit,illud obliuionem tristitiæ veniamq; adferens,& ab Helena vtiq; omnibus mortalibus propinandum. Dioscorides lib.4. refert herbam ἄλυπον,quæ inferne sumpta atræ bili medeatur: Vnde & nomen inditum videtur, quasi dolore carens,quemadmodum νηπενθὲς & ἄδιψον,quòd luctum ac sitim pellant.

Qui nocere potest,& idem prodesse. 74

In medicos imperitos,qui non raro venenum pro remedio ministrant, quadrabit illud ex eodem lib.quod vsurpauit in Pseudomante Lucianus,estq; pluribus apud Homerum locis:

Φάρμακα,πολλὰ καὶ ἐσθλὰ μεμιγμένα,πολλὰ δὲ λυγρά. id est,
Pharmaca mista,salubria multa,ac noxia multa.

Idẽ quadrabit in hominẽ & bonis & malis instructũ artibus,qui vel iuuare possit,si velit,vel lædere.

Asseuerantius dicere. 75

Audacius quippiam & asseuerantius dicturi,quod nobis tamen ita videatur,adducemus illum eodem ex libro versum,quo Helena vtitur de Telemacho:

Ψεύσομαι,ἢ ἔτυμον ἐρέω,κέλεται δέ με θυμός. id est,
Mentiar,aut verum dicam,mens attamen ipsa
Imperat vt dicam. Idem carmen extat Iliados κ.

Arripienda quæ offeruntur. 76

Solennis est,multisq; locis iteratus versiculus hic:

Οἱ δ' ἐπ' ὀνείαθ' ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον. id est,
Quisq; sibi appositis,siquid forte vtile,promptas Admouere manus.

Quem torquere licebit in tutores,qui rem nacti pupillorum manus inijciunt,interque se partiti sibi vindicant. Aut in simile hominum genus,inuadentium & inuolantium aliena.

Principum fauor necessarius. 77

Vbi quis inuitis principibus conatur extricare sese à malo quopiam:aut lite à qua non possit explicari,nisi adiutus illorum fauore,conueniet illud ex eodem lib.dictum in Aiacem Oileum:

Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. id est,
Iactabat sese spatiosi ex æquoris alti
Emersurum vndis,inuito numine diuûm.

Negotium non aptum. 78

Qui recusat munus aut prouinciam sibi parum accommodam:aut qui negabit accersere velle se quempiam ad id muneris,ad quod gerendum Idoneus non videatur,vsurpabit illud ex eodem lib.

Ἵππους δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι. id est,
Cæterum equos Ithacam non duxero.

Verba sunt Telemachi recusantis equos,quos Menelaus offerebat dono,quod Ithacensis insula non esset opportuna alendis equis:quippe petricosa,minimeq; pascuis apta.

Obtestatio veterum meritorum, 79

Cum obtestabimur per memoriam veterum officiorum,conueniet illud ex eodem libro, quanquam & aliàs apud hunc poetam:

Ἢ βοὸς ἠ' οἴος κατὰ πίονα μηρί' ἔκηε
Νῦν μοι μνῆσαι. id est, Si aut bouis aut ouis incẽdi tibi pinguia membra,
Horum nunc memor esto.

Sunt autem verba Penelopes precantis numen,vt memor sacrificiorum & nidoris,quo sæpenumero pastum est,nunc vicissim opituletur.

80

Conuiua non conuiua.

In eum qui accumbit quidem in cõuiuio, verum ſpectator duntaxat eorũ quæ apponuntur: nã hoc pacto quidam ſordide magnifici cõuiuas ſuos tractãt, quadrabit quod in eodẽ dictũ eſt de Penelope:

Κεῖτ᾽ ἄρ᾽ ἄσιτος, ἄπαστος, ἐδητύος ἠδὲ ποτῆτος. id eſt,
Incœnatus & impaſtus potuq; ciboq; Accubuit.

81

Vndecunq; lucrum captant.

In aduocatos, in calumniatores, in malos medicos, qui captant vndecunq;, ſiquis incidit in caſſes, quem poſſint expilare, congruet Illud quod in eodem eſt libro:

Αἰεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον | Semper enim quaqua patet inſula, piſcibus hamo
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισι, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός .i. | Inſidiabantur, ventrem fames enecat atra.

82

Ingratitudo vulgi.

Qui ſignificabit ſibi moleſtam ingratitudinem, quòd intelligat ſuperiorum officiorum nullam haberi rationem, non inconcinniter vſurpauerit illud ex Odyſſeæ ε. quod idem eſt & alijs locis:

Μήτις ἔτι πρόφρων ἀγανὸς καὶ ἤπιος ἔστω, | Poſthac ne placidus ſit quiſquam: néue benignus,
Σκηπτοῦχος βασιλεύς, μηδὲ φρεσὶν αἴσιμα εἰδώς. | Nec mitis, iuſtiq; tenax rex ſceptriger vnquam,
Ἀλλ᾽ αἰεὶ χαλεπός τ᾽ εἴη, καὶ αἴσυλα ῥέζοι. id eſt, | Sed ſemper ferus eſto, & ſemper iniqua patrato.

83

Munerum corruptela.

In eum qui rem auro donisq; aggreditur, non infeſtiuiter torſeri illud ex eodem libro dictum de Mercurio ſumente caduceum:

Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ᾽ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, | Corripuit virgam, qua mulcet lumina ſomno
Ὧν ἐθέλει τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει .i. | Quorumcunq; velit, ſoluit quoq; lumina ſomno.

Quadrabit enim pulchre in munera, quod de virga Mercuriali dictum eſt, quibus velut expergefiũt iudices, antea ceu dormitantes, & rurſum infeſti placantur, vt in cauſa velut obdormiſcant conniueantq;. Ariſtoph. in Concionatricibus, ait deos quoq; capi donis, eoq; manibus ſtare ſupinis,

Ὅταν γὰρ εὐχώμεσθα διδόναι τ᾽ ἀγαθά | Nam cum precamur largiantur vt bona,
Ἑστήκεν ἐκτείνοντα τὴν χεῖρ᾽ ὑπτίαν | Manum ſupinam porrigentes ſtant, velut
Οὐχ ὥς τι δώσοντ᾽, ἀλλ᾽ ὅπως τι λήψεται. id eſt, | Nihil daturi, ſed recepturi magis.

Interpres admonet, ſtatuas deorum olim ferè ſupinis manibus fingi ſolere. Supinam autem appellat repandam, velut ad excipiendum compoſitam.

84

Principes inter ſe noti.

Qui dicet mutuam principum aut eruditorum inter ipſos eſſe notitiam: etiam ſi diuerſas longeq; diſſitas habitent regiones, vſurpare poterit illud ex eodem libro:

Οὐ γάρ τ᾽ ἀγνῶτες θεοὶ ἀλλήλοισι πέλονται | Non ignoti ſunt inter ſe diui morte carentes,
Ἀθάνατοι, οὐδ᾽ εἴ τις ἀπόπροθι δώματα ναίει. id eſt, | Quanquam ſemoti diuerſa in ſede morentur.

Torqueri poterit & in ſatrapas iſtos, qui tametſi belligerari videntur, magnoq; rerum tumultu conflictari, tamen ipſi clanculum inter ſe colludunt: hoc tantum agentes, vt ſuam vterq; plebem exhauriat, & imminuta reipub. authoritate, ſuam conſtabiliant tyrannidem.

85

Periculum ne temere ſubeas.

Nemo longam nauigationem ſuſcipit animi cauſa, ſed adactus graui quapiam neceſſitate: aut nemo diuturnum, grauemq; laborem capeſſit temere. Ad id congruet illud ex eodem lib.

Τίς δ᾽ ἂν ἑκὼν τόσσον διαδράμοι ἁλμυρὸν ὕδωρ .i. Quis tantum ſalſi laticis percurreret vltro.

86

Fatum ineuitabile.

Quot fatis decretum eſt, id nemini licet euitare. Ad eam ſententiam faciet illud ex eodem lib.

Ἀλλὰ μάλ᾽ οὔπως ἐστὶ Διὸς νόον αἰγιόχοιο, | At mentem Iouis haud vllis rationibus vnquam
Οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν, οὐδ᾽ ἁλιῶσαι. id eſt, | Diuorum quenquam vitare aut fallere fas eſt.

87

Fatis adactus.

In eum qui non ſponte, ſed caſu, velutiq; fatis impellentibus, in aliquod vitæ genus incidit, congruet illud ex eodem libro,

Τὸν δ᾽ ἄρα δεῦρ᾽ ἄνεμός τε φέρων καὶ κῦμα πέλασσε. id eſt,
Aſt hunc huc ventuſq; ferens atq; appulit vnda.

88

Male coniugati.

In eum, qui coniugio vinctus eſt cum ea, quam non amet viciſſim ex animo: quamuis ob voluptatem vxoriam ametur, non inſcite turquebitur illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἤτοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν καὶ ἀνάγκῃ, Sed nolens licet ac vi, cum illa nocte cubabat
Ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ, Nolens cum cupiente sub antris conditus atris.
Ἤματα δ' ἐν πέτρῃσι καὶ ἠιόνεσσι καθίζων, Verum perdius in scopulis ac littore sedit,
Δάκρυσι τε στοναχῇσι τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων. i. Excrucians animum lachrymis, curis gemituq;.

Si deus voluerit. 89

De re futura, cuius exitus pendeat à dei fauore: nam etiam vulgo dicunt ominis causa, si deus voluerit: atq; ita nos loqui Iacobus apostolus docet: id Homerico versu licebit explicare, siquando iocabimur apud eruditos:

Αἴκε θεοί γ' ἐθέλωσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν. id est, Dijs ita si visum fuerit, quos gestat olympus.

Suadeo, quod ipse facturus essem. 90

Cum alteri damus consilium, quo non grauemur ipsi vti in simili causa, conueniet illud Calypsus ex eodem libro,

Ἀλλὰ τὰ μὲν νοέω καὶ φράσσομαι, ὅσσ' ἂν ἐμοί περ Sentio, suadeboq; tibi, quibus haud grauer vti
Αὐτῇ μηδοίμην, ὅτε με χρειὼ τόσον ἵκοι. id est, Ipsa, mihi similis siquando occurreret vsus.

Malorum assuetudo. 91

Qui malis assueuit, ac permulta tulit, commodius fert & aliud, siquod inciderit infortunium. Ad id conueniet illud ex eodem libro sub persona Vlyssis.

Ἤδη γὰρ μάλα πολλ' ἔπαθον καὶ πολλὰ μόγησα
Κύμασι καὶ πολέμῳ, μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω. id est,
Iam tuli & ante mali multum, multumq; laborum
Fluctibus & bellis, age & hoc accesserit illis.

Fortuna reddit insolentes. 92

In eum, qui postea quàm fortuna secundior affulsit, animos idem effert, & paulo confidentius gerit sese, quadrabit illud ex eodem lib.

Γηθόσυνος δ' οὔρῳ πέτασ' ἱστία δῖος ὀδυσσεύς. id est, Lætatus ventis pandebat vela secundis.

Moderator negotij. 93

Carmen, quod ibidem proxime consequitur, conueniet in eum, qui & prudentia & authoritate sua negotium aliquod moderatur.

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως. id est, Ille ratem clauo scite docteq; regebat.

Tacite stomachari. 94

In eum qui secum indignatur quadrabit illud ex eodem libro:

Ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον. id est, Illi cor magis atq; magis succenditur ira.

De Neptuno dictum, indigne ferente, quòd Vlysses prospere nauigaret,

Qui conturbat omnia. 95

In eum qui maximas vndiq; ciet turbas, apte detorquebitur illud ex eodem lib.

Πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας Omneis omnigenúm ille procellas
Παντοίων ἀνέμων. id est, Ventorum ciet.

Non abijcit animum. 96

De eo, qui ne afflictissimis quidem in rebus spem, aut consilium abijcit: quemadmodum apud Maronem Latinus, rerumq; reliquit habenas, sed de recipiendo se vtcunq; cogitat, apposite dicetur, quod inibi dictum est de Vlysse:

Ἀλλ' οὐδ' ὣς σχεδίης ἐπελήθετο τειρόμενός περ. id est,
Ac neq; sic licet afflictus obliuia cepit Nauigij.

Malis mala succedunt. 97

In eum, qui varijs exercetur incommoditatibus fortunæ, nunc morbo, nunc rapinis, nunc alijs atq; alijs malis, conueniet illud ex eodem libro:

Ἄλλοτε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι, Tradebat notus hunc boreæ quandoq; vehẽdum,
Ἄλλοτε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν. i. Nunc rursum zephyro iactandum tradidit eurus.

Ausonius in Epigrammate eleganter dixit, Catenatos labores, quòd negotium ex negotio seritur. Cui contrarium est quod ait Pindarus Olymp. 8, ἐσλὰ δ' ἐπ' ἐσλοῖς ἔργα θέλοι δόμεν. Optat vt Iuppiter velit illi benefacta benefactis cumulare.

Hospitis habenda cura. 98

Qui dicet hospitum habendam esse rationem, vsurpabit illud ex exdem lib.

Αἰδοῖος μὲν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι.
Ἀνδρῶν ὅς τις ἵκηται ἀλώμενος ὥσπερ ἐγὼ νῦν. id eſt,
Nam diuis reuerendus & immortalibus ille eſt
Quicunq; appulerit multis erroribus actus Nunc vti ego. 99

Diuitiæ non ſemper optimis contingunt.

Qui dicet opes non ſemper cordatiſſimis,ſed pro fortunæ arbitrio,nunc huic,nunc illi contingere,citabit illud ex Odyſſeæ Z.
Ζεὺς αὐτὸς νέμει ὄλβον Ὀλύμπιος ἀνθρώποισι, Iuppiter emetitur opes mortalibus ipſe:
Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν,ὅπως ἐθέλησιν ἑκάστῳ. id eſt, Sic viſum vt fuerit,cuicunq; bonóue malóue.
Dicuntur à Nauſica ad Vlyſſem mendicantem:nec illum ob inopiam habet deſpectui,quæ fortunæ ſit imputanda, non homini,ſi is modo fuerit alioqui cordatus. 100

Munus exiguum ſed opportunum.

Cum munus indicamus,pretio quidem perpuſillum,ſed tamen accipienti pro tempore gratiſſimũ veluti ſiquis panem porrigat de vita periclitanti,citabimus illud ex eodem lib.
Δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε. id eſt,
Exiguum munus,gratum tamen. Idem carmen extat in ξ.

CHILIADIS TERTIAE CENTVRIA X

1

Quò tranſgreſſus &c.

INter philoſophos vix alium reperias,qui religioſius inſtituerit adoleſcẽtiam quã Pythagoras,vnde & ſuperſtitionis nonnihil admiſcuit, quòd rudis ætas,quemadmodum & indocta multitudo , nudis & apertis philoſophiæ præceptis regi non queat. Huc nimirum pertinebat carnium interdictus eſus , holerum commendatio,& quinquennis ἐχεμυθία,poſtremo Symbolorum velut oracula quędam,prius ediſcenda quàm intelligerentur . Ab huius inſtitutis quædam æmulati videntur qui nunc ſolo titulo ferè monachi ſunt. Ac minimum quidem peccant qui ventrẽ ac linguã habent caſtigatã,tamẽ quoniã vix hominis eſt cauere,necubi labatur , proximũ eſt,vt à ſe quiſq; ſubinde geſtorũ rationẽ exigat,& ſiquid erratũ eſt corrigat , ſiquid cum officio factum,in eo perſeueret,atq; in melius proficiat. Huius ſalutiferi præcepti ceu Symbolum quoddam tradidit carmen,cuius authoris incertum,nam apud Homerũ non reperio,quo delectatus videtur & Plutarchus. nam ne hoc quidem viro quicquam ſanctius inter philoſophos ethnicos. Carmen autem ſic habet,
Πῆ παρέβην,τί δ' ἔρεξα,τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; .i. Lapſus vbi,quid feci,aut officij quid omiſſum eſt?
Omnis autem humanæ vitæ lapſus conſiſtit in tribus,aut cum ſecus facimus quàm oportet , hoc eſt plus minuſúe quàm decet,huic errori reſpondet illud,πῆ παρέβην;aut facimus quod omiſſum oportuit,cui reſpondet illa particula, Τί δ' ἔρεξα;aut omittimus quod factum oportuit . Ad hoc pertinet extrema particula,τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Qui filium aut vxorem peccantem lenius admonet quàm ſat eſt,aut aſperius obiurgat,reſipiſcens merito dicet,πῆ παρέβην; Qui filio præcipit parum honeſta, dicet τί δ' ἔρεξα; Qui peccantem diſſimulat,quem expediret admonere , dicet illud , Τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Pythagoras igitur ſolitus eſt admonere adoleſcentes,vt quoties domum ingrederentur,hũc verſiculum ſuo cum animo verſarent. Ea cogitatio ſolicitos reddebat adoleſcentes , vt ſiquid forte deliquiſſent,aut ſiquid vitij contraxiſſent ex hominum conuictu,id in poſterum corrigerent caue-rentque. Eam ſententiam latius ac fuſius explicuit quiſquis ſcripſit carmen De viro bono, quod fertur inter appendices operum Vergilianorum,
Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.
Quò prætergreſſus?quid geſtum in tempore,quid non?
Cur iſti facto decus abfuit?aut ratio illi?
Hæc docuerunt à Chriſto alieni,quid oportet facere Chriſtianos? Vtinam ſaltem ſacerdotes ac monachi,cum à prolixis ſplendidisq; conuiuis ingrediuntur cubiculum,dicant apud ſeſe.
Πῆ παρέβην;τί δ' ἔρεξα;τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
Deum immortalem quàm multa nobis ſuccurrerent,& pudenda,& pœnitenda?

Suo quisq; studio gaudet. 2

Qui dicet alijs studijs alios teneri,& vnumquenq; suo victitare quæstu proferet illud ex eodē lib.
Οὐ γὰρ φαιήκεσσι μέλει βιὸς ἠδὲ φαρέτρη, Nam Phæacibus haud cordi iacula,atq; pharetra,
Ἀλλ' ἱςοὶ καὶ ἐρετμὰ νεῶν, καὶ νῆες ἐΐσαι. id est, Sed remi,tabulisq; ratis compactilis æquis.
Affine illi. Tractant fabrilia fabri. Pindarus in Pythijs hymno 10. καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας, Alijs aliarum rerum amor pupugit mentem.

Demittere sese ad aliorum mediocritatem. 3

Vbi quis moderatur data opera vires suas,ad aliorum mediocritatem. Veluti siquis præceptor tradat auditoribus, non quantum ipse docere posset, sed quantum illi capere, conueniet illud ex eodem libro, de Nausica sic habenis moderante cursum mularum, vt pedissequæ, & Vlysses, pedibus consequi possent:
Η δὲ μάλ' ἡνιόχευεν ὅπως ἅμ' ἑποίατο πεζοὶ
Ἀμφίπολοί τ' Ὀδυσεύς τε, νόῳ δ' ἐπέβαλλεν ἱμάσθλην. id est,
Hæc ita lora regens,pedes vt comes iret Vlysses,
Tum comitum quoq; turba,modo rationeq; certa Instigat scutica.

Mihi curæ erit hoc negotium. 4

Cum admonebimus quempiam vt omne negotium in nos reijciat ipse securus, nobis rem curæ futuram,conueniet illud ex Odysseæ H.
Ἀλλ' ἴθι σιγῇ, τοῖον, ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμονεύσω. id est,
Quin tacitus procede,viæ huius ego fuero dux.

Animus præsens. 5

Animi præsentia vtilis vbiq;,propterea quòd timiditas,vel à conscientia,vel ab animi paruitate videatur proficisci. Huic sententiæ suffragatur Homericum illud ex eodem libro,
Θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων Omnibus in rebus potior vir fortis & audax,
Ἔργοισι τελέθει, εἰ καί ποθεν ἄλλοθεν ἔλθοι. id est, Sit licet hospes & è longinquis venerit oris.
Ad hunc modum Pallas hortatur Vlyssem,nequid trepidet ingressurus Alcinoi domum. Huic congruit illud quod alibi dictum estfortes fortuna adiuuat. T. Liuius libro ab vrbe condita 8. Sed euētus docuit fortes fortunam adiuuare.

Locupletum reditus. 6

In locupletes,quibus alius ex alio succedit reditus,accommodabitur illud ex eodem libro de pomarijs Alcinoi dictum:
Οὐδὲ θέρευς ἐπετήσιος ἀλλὰ μάλ' αἰεὶ Nec singlos æstas renouatur in annos,
Ζεφυρίη πνείουσα, τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει, Sed flans perpetuo zephyrus spiramine fœtus
Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ, Hos producit,& hos demittit ab arbore mitos,
Αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ. i. Et pyra adulta pyris succedunt,malaq; malis,
A fico ficus,atq; vua senescit ab vuua.

Ineuitabile fatum. 7

Quod homini fatis decretum est id veniet. In hanc sententiam Homerus eodem libro,
Ἔνθα δ' ἔπειτα Post illic accidet illi
Πείσεται, ὅσσα οἱ αἶσα κατακλῶθές τε βαρεῖαι Quod fatum parcæq; graues in stamine nerunt
Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ. id est, Nascenti,tum cum matris promergeret aluo.
Quanquam hunc locum de fatis oportebit ioco duntaxat adhibere. Veluti siquis filium longius aliquò studij causa emandās,negaret sibi curę futurū,quid illic agat,sed id deo se fortunęq; cōmittere.

Aliud cura. 8

Cum negabis esse causam,cur aliquis aut dubitet,aut solicitus sit exempto scrupulo accommodabitur illud ex eodem libro.
Ἀλκίνο' ἄλλο τί τοι μελέτω φρεσίν.
Alcinoe cures aliud.
Item Terentius, Atqui iam repperi,aliud cura.

Molestus interpellator venter. 9

Venter improbus interpellator,non sinit vnquam quempiam obliuisci sui. Id ad egestatem torqueri poterit, quæ mortales ad omnia, tum facienda, tum ferenda solet compellere. Sic autem Vlysses in eodem libro,

Οὐ γάρ τι συγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο Non est improbior res altera ventre molesto,
Ἔπλετο, ἥτ᾽ ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ, Quippe vel inuitum meminisse sui iubet, & si
Καὶ μάλα τειρόμενον καὶ ἐνὶ φρεσὶ πένθος ἔχοντα. i. Valde animo crucieris, & angat pectora mœror. 10

Vulgus suspicax.

Suspiciosum vulgus, & pleraq; malam in partem interpretatur. Homerus in eodem lib.
Δύσζηλοι γάρ τ᾽ εἰμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ᾽ ἀνθρώπων. i. Quippe homines pleriq; sumus male suspiciosi. 11

Nemo cogendus officij causa.

Nullus hospes retinendus aduersum animi sententiam, & inuitus: Nemo cogendus, vt cuiusquam vtatur beneficio, si nolit. Ad hanc sententiam accommodabitur illud ex eodem libro,
Εἴκ᾽ ἐθέλων γε μένοις, ἀέκοντα δέ σ᾽ οὔτις ἐρύξει. id est, Si maneas sponte, inuitum nemo retinebit.
Dicitur ad Vlyssem ab Alcinoo Phæacum tyranno 12

Malum bono pensatum.

Quoties natura dotem aliquam egregiam largitur, verum eadem eam aliquo vitio pensat: aut cum quis beneficium suum aliquo vitiat maleficio: quadrabit illud ex Odysseæ Θ. de Demodoco musico dictum,
Τὸν περὶ μοῦσ᾽ ἐφίλησε, δίδου δ᾽ ἀγαθόν τε κακόν τε. Hunc alios vltra dilexit musa, deditq;
Ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ᾽ ἡδεῖαν ἀοιδήν. i. Atq; boni, atq; mali quiddã, Nam lumina ademit,
At dedit emulcere suaui pectora cantu. 13

Omni certaminis genere.

Cum innuemus omni certaminis genere congressum esse, veluti siquis dicat, in omni disciplina disputatum acriter, conueniet illud ex eodem libro,
Πύξ τε παλαισμοσύνῃ τε καὶ ἅλμασιν ἠδὲ πόδεσσιν. i. Et pugnis, pedibusq; & saltibus, atq; palæstra.
Item vbi quis ostendit se nullum detrectare certamen, sed ad quoduis ingenij experimentum paratum esse, conueniet illud ex eodem libro.
Δεῦρ᾽ ἄγε πειρηθήτω, ἐπεί μ᾽ ἐχολώσατε λίην,
Ἢ πὺξ ἠὲ πάλῃ, ἢ καὶ ποσὶν οὔτι μεγαίρω. id est,
Huc age, quandoquidem grauiter mihi concita mens est,
Qui volet, experiatur, pugnis siue palæstra,
Siue pedum cursu malit, nihil ipse recuso. 14

Longe vicit.

Qui sentiet aliquem ita præcellere, vt periculum non sit, nequis illi præripiat palmam conueniet illud ex eodem libro,
Σὺ δὲ θάρσει, τόνδε γ᾽ ἄεθλον At tu fide animo, quando hoc certamine nullus
Οὔτις Φαιήκων τόνδ᾽ ἵξεται οὐδ᾽ ὑπερήσει. id est, Phæacum, te nec æquabit, nec superabit. 15

Antiquis debetur veneratio.

Cum summis & inuictis, vel cum antiquis non est certandum, qui velut extra aleam hominũ positi videntur, sed his vltro cedendum, veluti siquis neget sese cum M. Tullio de eloquentia velle conflictari, cum mediocribus non recusare, vsurpabit quod eodem in loco dicitur ab Vlysse,
Ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐριζέμεν οὐκ ἐθελήσω Cum maioribus haud subeam certamina, vel cũ
Οὔθ᾽ Ἡρακλῆϊ οὔτ᾽ Εὐρύτῳ Οἰχαλιῆϊ. id est, Herculea virtute, vel Euryto Oechaliensi. 16

Flagitiorum turpis exitus.

Cum res perperam instituta, male cedit, conuenier illud ex eodem lib.
Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα. id est,
Haud bene succedunt facta improba.
Dictum est de Martis adulterio deprehenso. 17

Fidus amicus.

Fidus amicus non est posthabendus germano. Homerus in eodem lib.
Ἤ τίς που καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα εἰδώς,
Ἐσθλός, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων. id est,
Siquis forsan amicus sit, gratusq; bonusq;;
Quandoquidem is non inferior vel fratre putandus. 18

Patria sua cuiq; iucundissima.

Vnicuiq; sua patria iucundissima, quæcunq; contigit. Homerus Odysseæ I.

Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος οὐδὲ τοκήων Γίγνεται. id est, Vt nihil est patria proprrijsúe parentibus vlli Dulcius.

Fuga tutior. 19

Qui dicet tutius esse fuga vincere libidinem, quàm contra pugnẽdo, poterit accommodare, quod de Charybde dictum est Odysseæ M.

Οὐδέ τι ἐς ἀλκή, φυγέειν κάρτιστον ἀπ᾽ αὐτῆς .i. Nõ est vlla medela, procul fugere optimũ ab illa.

Alia committenda, alia cælanda. 20

Non temere quiduis apud quemuis effutiendum, ac nec familiaribus arcana omnia proferenda sunt, verum alia communicare conuenit cum amicis, aut vxoribus, alia cælare. Ad hanc sententiam quadrat illud ex Odysseæ Δ.

Ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ γ᾽ ἂν κεκρυμμένον εἶναι.i. Dicendum est aliud contrà est aliud, reticendũ.

Fœmina nihil pestilentius. 21

Nihil fœmina pestilentius. hanc sententiam eodem in libro sic effert Homerus.

Ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός. id est, Vsqueadeo nihil improbius, muliereq́; peius.

Frequenter apud antiquos poetas male audit mulierum genus. Quæ quidem & hodiernis temporibus strenue dant operam, ne poetæ planè vaniloqui fuisse videantur.

Effœta senecta. 22

Quod in Odysseæ Λ. dictum est de mortuis, id ad hominem ob longæuitatem iam defectum viribus, accommodare licebit, aut in eum qui consternetur animo,

Οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἶνες ἔχουσιν Nam iam non neruis carnes atq; ossa cohærent.

Aegre, sed tamen contigit. 23

In eos qui ægre quidem, sed tamen assequuntur, quod optant, quadrabit illud ex eodem lib.

Ἀλλ᾽ ἔτι μέν γε καὶ ὥς κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε .i. Peruenietis adhuc, quãquam mala plurima passi. Dicuntur ad Vlyssem à Tiresia.

Cum amico non certandum æmulatione. 24

Cum amico, & benemerito non est suscipiendum certamen, nequid obscuretur amicitia propter æmulationem huiusmodi comitem contentionum: Id innuit Homerus in Odysseæ Θ. cum Vlysses excipiat Laodamantem, quòd hospes esset,

Τίς ἂν φιλέοντι μάχοιτο; id est, Quis nanq; benigno cum hospite pugnet?

Locum etiam habuerit, vbi dicemus hospitis esse munus cedere ijs, apud quos diuersatur, etiam si possit vincere. Nam inibi statim subnectitur huiusmodi sententia,

Ἄφρων γὰρ κεῖνός γε καὶ οὐτιδανὸς πέλει ἀνήρ,
Ὅστις ξεινοδόκῳ ἔριδα προφέρηται ἀέθλῳ. id est,

Vir siquidem vecors est ille, nec vnius assis,
Quisquis ad euentum certaminis euocat illum
Quem penes hospitio fruitur, tectoq; iuuatur.

Reijcientis culpam. 25

Aduersus eum, qui mali sui causam aliò reijcit, ita vt vulgo factitant, apposite torquebitur illud ex Odysseæ Λ. dictum ab Elpenoris vmbra, qui temulentus perierat apud Circen.

Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος. id est,
Mi mala fata deûm nocuerunt, visq; Lyæi.

Sic alibi Agamemnon dissidij causam in Aten retorquet.

Voluptas fœda. 26

In voluptatem inhonestam, aut scortum ad perniciem iuuenum omnibus instructum artibus, quadrabit illud ex Odysseæ K. dictum de Circe,

Ἤκεν ἅπαντας
Ἢ σῦς ἠὲ λύκους ποιήσεται ἠὲ λέοντας. id est,

Siquidem omneis
Fecerit illa suesóe lupos úe trucesúe leones.

Aspera vita, sed salubris. 27

In viæ rationem, duriusculam quidem, sed tamen ad rectam morum institutionem idoneam conueniet illud ex Odysseæ ι. dictum de Ithaca,

Τρηχεῖ᾽ ἀλλ᾽ ἀγαθὴ κουροτρόφος. id est, Aspera sed iuuenum nutrix bona.

Consilijs simul & facto valens. 28

In hominem consilio pariter ac viribus excellentem, conueniet illud ex Odysseæ Ξ.

Οἷος ἐκεῖνος ἔην βουλευέμεν ἠδὲ μάχεσθαι. id est,
Is cuiusmodi erat seu pugna, consilióue.

29

Non possum non dicere.

Vbi quis negat se reticere posse, quod habet in animo, festiuiter accõmodabit illud ex eodẽ lib.
Ευξάμενός τι ἔπος ἐρέω, οἶνος γὰρ ἀνώγει ἠλιος. id est,
Dicam equidem quiddam iactantius, vrget enim me Vinum amens.
Eodem in loco quantum possit vinum eleganter ostendit Vlysses. Ita enim consequitur,

Ος τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι Vinum quantumcunq; grauem atq; impudentem
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν, Incitat ad cantum, ac tenerum ridere, chorosq;
Καί τι ἔπος προέηκεν ὅπερ τ' ἄῤῥητον ἄμεινον. id est, Ducere compellit, nonnunquam quod tacuisse
Præstiterat reserato effutit pectore dictum.

30

Perplexus.

Qui se dicet in maximis versari periculis, nec vllũ affulgere subsidiũ, vsurpabit illud ex eodẽ lib.
Οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδέ θάλασσα. id est,
Nec vlla apparuit vltra
Tellus, sed nobis cœlum vndiq; & vndiq; pontus. Idem habetur in M.

31

Abhorrentis, ac detestantis.

Cum dicemus nos vehementer à vitio quopiam abhorrere, illud ex lib. eodem vsurpare licebit.
Εχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμοῦ ἀΐδαο πύλησι. id est, Is mihi iuxta inuisus, vt atri limina ditis.
Id carmen extat in Iliad. 1. sub persona Achillis. Hic ab Vlysse dicitur.

32

Sui dissimilis.

In sui dissimilem quadrabit illud ex Odysseæ N. quod de Pallade dixit Vlysses.
Σὲ γὰρ αὐτὴν πάντα ἐΐσκεις. id est, Nunc alio, nunc rursum alio fis obuia vultu.
Idem mire quadrabit in sapientiam, quæ varijs inuolucris obtegitur apud priscos, & alia atq; alia specie proponitur, præsertim in diuinis literis, quæ totæ fermè constant allegorijs.

33

Nihil ad rem

In eum, qui dixerit absurde quippiam, & alienum à re proposita, quadrabit illud ex eodem libro, quanquam idem alijs aliquot repetitur locis,
Νήπιος εἰς ὦ ξεῖν' ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας. id est,
Hospes stultus es, aut longinquis aduena ab oris Nuper ades.

34

Quod adest boni consule.

Qui admonebit oportere boni cõsulere, quicquid à fortuna cõceditur, vsurpabit illud ex Odyss. Ξ.
Εσθιε δαιμόνιε ξείνων καὶ τέρπεο τοῖσδε,
Οἷα πάρεστι. θεὸς δὲ τὸ μὲν δώσει τὸ δ' ἐάσει,
Οττι κεν ᾧ θυμῷ ἐθέλει. δύναται γὰρ ἅπαντα. id est,
Hospes sume cibum, & quorum data copia, lætum his
Pasce animum, nam sors dabit hæc, rursum illa negabit
Vtcunq; est animo lubitum, valet omnia quippe.
His verbis Eumæus subulcus Vlyssem inuitat, vt cibos viles & rusticanos qualescunq; essent, boni consuleret. Transferetur ad omnem hominis vitam, quoties admonebimus, vt quemcũq; statũ sors dederit, in eo læte tranquilleq; viuamus. Apud Athenæum lib. 10. refertur hic senarius,
Επὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε. id est, Quæ præstò sunt in hisce vitam nectito.
Isocrates in oratione De pace, στέργειν τοῖς παροῦσιν, ait plerisq; hominibus esse difficillimum, & hinc est quòd bellum malunt quàm pacem.

35

Officium ne collocaris in inuitum.

Instar iniuriæ fuerit, siquis officium collocet in inuitum. In eam sententiam Hom. Odys. O.
Ισον δή κακόν ἐσθ' ὅς τ' οὐκ ἐθέλοντα νέεσθαι Iuxta peccat vterq;, vel is cui extruditur hospes
Ξεῖνον ἐποτρύνῃ, καὶ ὃς ἐσσύμενον κατερύκῃ Inuitus, vel qui remoratur abire volentem,
Χρὴ ξεῖνον παρέοντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν. i. Hospes donec adesse volet tractare benigne
Conuenit, emittendus vbi discedere quæret.

36

Bona spes ostensa.

Cum bona quæpiam spes affulget alicunde perficiendi quod proposuimus, conueniet illud ex eodem libro:
Ως ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις. id est, Sic fato felix à dextris aduolat ales.

Arrogantia non ferenda. 37

In eos, qui intoleranda sunt arrogantia, non inscite torquebitur illud ex eodem libro ab Eumæo dictum in procos.

Τῶν ὕβρις τε βίντε σιδήρεον οὐρανὸν ἥκει. id est, Horum visq;, animusq; ferox, contingit olympũ.

Idem in P. dicitur ab Vlysse ad Eumæum.

Domus optima. 38

Infelicissimum incertis vagari sedibus, quemadmodum faciunt semper ἀνέστιοι, peregreque viuentes. Huic astipulatur eodem in libro,

Πλαγκτοσύνης δ' οὐκ ἔστι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσιν .i. Nil miserabilius quàm incerta sede vagari.

Transferri poterit ad eos qui circumaguntur quibuslibet opinionibus, aut qui subinde mutant amicos, aut institutum vitæ.

Non omnibus contingit. 39

Non cuiuis fit potestas cum regibus colloquendi: aut non omnibus contingit diuinarum literarũ penetrare mysteria. Ad hunc sensum non inuenuste deflectetur illud ex Odysseæ Γ.

Οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς Haud cuiuis manifesta videntur numina diuûm.

Authoritas diuinitus. 40

Diuinitus contingit, vt idẽ homo nunc magnificat, nunc despiciatur. Ad id facit illud ex eodẽ lib.

Ῥηΐδιον δὲ θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν

Ἠμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτὸν, ἠδὲ κακῶσαι. id est,

Est procliue deis, amplus quos claudit Olympus,

Reddere vel despectum hominem, aut adiungere honorem.

Tollenda mali occasio. 41

Qui suadebit, vt mali submoueatur occasio, non absurde citabit illud ex eodem libro,

Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος. id est, Quippe viros ferrum illicit ipsum.

Ita diuitiæ proliciunt ad luxum, consuetudo puellarum ad amorem.

Vbi cognitum est quod erat occultum. 42

Vbi res quæ magno studio cælabatur, fuerit aliquo pacto deprehensa, quadrabit illud ex eodẽ libro,

Ἤ τίς σφιν τόδ' ἔειπε θεῶν, ἢ εἴσιδον αὐτοί. id est,

Siue illis deus hoc aliquis deprodidit index, Siue ipsi videre.

Abstinenda vis à regibus. 43

Qui dicet haud temere manum immittendam in reges, potentes, aut viros deo dicatos, adducet illud ex eodem libro,

Δεινὸν δὲ γένος βασιλήϊον ἐστὶν Res dira, ac plena pericli est,

Κτείνειν id est, Regale occidisse genus.

Domesticum dissidium. 44

Ad detestandam seditionem domesticam, & mutuam contubernalium inter ipsos discordiam insidiasq;, conueniet illud ex eodem libro,

Οὐκ ὁσίη κακὰ ῥάπτειν ἀλλήλοισιν. id est, Impia res moliri inter sese mala.

Qui eget, in turba versetur. 44

Etiam hodiernis temporibus vulgo iactatur fabula de cæco mendico, qui iubebat ministro vt eò se duceret, vbi maxima esset hominum procella, addens sententiam populari ioco celebrem, ibi quæstũ esse, vbi sit hominum frequentia. Homerus item Odysseæ ρ.

Πτωχῷ βέλτιόν ἐστι κατὰ πτόλιν, ἠὲ κατ' ἀγροὺς Mendico præstat populosa per oppida cœnam

Δαῖτα πτωχεύειν. id est, Mendicare suam, quàm ruri.

Officium humilius. 46

Cum quis recusat munus tanq̃ humilius, parumq; sese dignum applicabit illud ex eodẽ Odyss. ρ.

Οὐ γὰρ ἐπὶ σταθμοῖσι μένειν ἔτι τηλίκος εἰμί. id est,

Nam vt maneam in stabulis iam non mea postulat ætas.

Verba sunt Vlyssis ad subulcum.

Vitandæ potentum offensæ. 47

Qui dicet formidandas diuitum & principum offensas, propterea quòd quantum libet leuiter offensi, grauiter indignantur, & vt ait Plautus, Plumbeas iras gerunt, accommodabit illud ex eodẽ lib.

Χαλεπαὶ δέ τ' ἀνάκτων εἰσὶν ὁμοκλαί. id est, Sunt formidandæ regum offensæq; minæq;

48

Princeps indiligens.

Indiligens pædagogus corrumpit puerum, malus præceptor vitiat discipulum, rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud ex eode libro,

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες. id est, At corrumpit oueis pastor malus.

Dicuntur ab Eumæo subulco ad caprarium.

49

Assueuit malis.

In eum, qui ferendis contumelijs assueuerit, congruet illud ex eodem libro,

Οὐ γάρ τι πληγέων ἀδαήμων οὐδὲ βολάων. id est, Iam minime plagas tolerare rudis, neq; iactus.

50

De alieno liberalis.

De alieno facile largimur, de nostris non item. Hanc sententiam protulit Antonius in eodem lib,

Ἐπεὶ οὔτις ἐπίσχεσις, οὐδ' ἐλεητὺς
Ἀλλοτρίων χαρίσασθαι. id est,

Nam res largiri alienas
Haud res vlla vetat, neq; enim piget.

Seneca Epistolarum libro secundo epistola 16. Non est quod mireris animum meum, adhuc de alieno liberalis sum. Item Mitio in Adelphis, Aeschino dicenti, Fac, promisi ego illis, Respondet, Promisisti autem? De te largitor puer.

51

Pauper, sed ingeniosus.

In hominem tenui cultu, sed egregio tamen corpore, quadrabit illud ex Odysseæ σ.

Οἵην ἐκ ῥακέων ὁ γέρων ἐπιγουνίδα φαίνει. id est, Quos profert senior pannis è vilibus armos.

Dictum est de Vlysse certaturo cum Iro. Lucianus in Hercule Gallico, torquet ad senem ingenio, facundiaque præcellentem.

52

Iactantiæ comes inuidia.

Qui monebit, nequis insolentius iactet vel fortunæ munera, vel naturæ dotes, nequando Nemesis exaudiat, auferatq;, non intempestiuiter vsurpabit illud ex eodem lib.

Ἀλλ' ὅγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχοι ὅττι διδοῖεν. id est, Possideat tacitus, siqua adsunt munera diuûm.

53

Verbotenus amicus.

In eum qui simulat oratione beneuolentiam, cæterum longe diuersa parans in animo, quadrabit illud ex eodem libro,

Θέλγε δὲ θυμὸν
Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα. id est,

Animum præmollibus isti
Lenibat dictis, at mens diuersa parabat.

54

Nihil recusandum quod donatur.

Siquando dices nullum esse recusandum munus, quodcunq; offertur, aut arripiendam esse quoties obtigerit alicuius occasio commoditatis, conueniet illud ex eodem libro,

Οὐ γὰρ καλὸν ἀνήνασθαι δόσιν ἐστίν. id est. Donum reijcere haud quaquam decet.

55

Adminicula vitæ.

Omnia quæ ad vitæ pertinent commoditatem, non ineleganter indicare licebit, hoc carmine ex Odysseæ τ.

Οἷσιν τ' εὖ ζώουσι καὶ ἀφνειοὶ καλέονται. id est, E quibus & viuunt recte, ditesq; vocantur.

56

Qui per se sufficit.

Qui negabit sibi opus esse opera aliena, se satis idoneum ad rem peragendam, conueniet illud ex Odysseæ υ.

Εἰσί μοι ὀφθαλμοί τε καὶ οὔατα καὶ πόδες ἄμφω,
Καὶ νόος ἐν στήθεσσι τετυγμένος οὐδὲν ἀεικής. i.

Sunt oculi mihi, sunt aures geminiq; pedes sunt,
Insita pectoribus mens est, neq; stulta nec excors.

57

Nouit mala & bona.

In eum, qui per ætatem vsumq; rerum, iam delectum habere potest fugiendorum atq; expetendorum, congruet illud ex eodem libro,

Δὴ γὰρ νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια. id est,

Iandudum siquidem, noui, & sentio cuncta
Quæ bona, quæq; mala.

Hac figura vel hodie nihil vulgatius.

58

Neq; enim ignari sumus.

Vbi quis ad tolerantiam præsentium incommodorum, animat sese præteritorum malorum recordatione, non infestiuiter vsurpabit illud ex eodem libro,

Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. id est,
Obdures anime, & quondam grauiora tulisti. Id æmulans Vergilius, O passi

O passi grauiora, dabit deus his quoq; finem.
Durate, & vosmet rebus seruate secundis.
Consimiliter Horatius in Odis,
O fortes, maioraq; passi Mecum sæpe viri.

Danda venia lasso. 59

Qui dicet aliquando dandam veniam, siquid erratum sit per incuriam, neq; enim hominis esse, vt semper exactam præstet diligentiam, vsurpabit illud ex Odysseæ τ.
Ἀλλ᾽ οὐ γάρ πως ἐστὶν ἀΰπνους ἔμμεναι αἰὲν Ἀνθρώπους. id est, Haud quaquam fieri potis est, vt peruigil vsq; Mortalis duret.

Non cuiuis continget quod optarit. 60

Qui negabit omnia contingere homini quæ sperarit, animoque conceperit, accommodabit il-
Ἤτοι μὲν ὄνειροι ἀμήχανοι, ἀκριτόμυθοι Γίγνοντ᾽, οὐδέ τε πάντα τελείεται ἀνθρώποισι .i. Friuola scilicet existunt, & inania quædam Somnia, nec quodcunq; vides, sic euenit omne.
Atq; hoc in loco subiungit pulcherrimum illud de duabus somniorum portis figmentum, quod in sexto Vergilius retulit.

Gaudium dolori iunctum. 61

Cum pariter accidit, quod & gaudeamus & doleamus, quod genus sicui parentes opulenti vita decesserint, partim excrutiatur morte suorum, partim gaudet hæreditatis obuentu, atq; accessione libertatis, conueniet illud ex eodem libro,
Τὴν δ᾽ ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα. id est, Lætitia huic mœrorq; simul præcordia cepit.

Mala senium accelerant. 62

Qui dicet senectam non esse metiendam annis, propterea quòd ij, qui se multis laboribus curisq; discruciant, ante diem consenescunt, vsurpabit illud ex eodem libro,
Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. id est, Quippe repente homine curisq; malisq; senescũt

Vita mortalium breuis. 63

Qui monebit dandam operam vt apud posteros honestæ vitæ memoriam relinquamus quæ perpetuo viuat, nam hanc vitam angustis circumscriptam esse terminis, accõmodabit illud ex eodẽ iib.
Ἄνθρωποι δὲ μινυνθάδιοι τελέθουσι. id est, Ast hominis breuibus spalijs constringitur æuum.

Verisimiliter mentiens. 64

In eum, qui falsum perinde quasi verum sit, narret, quadrabit illud ex eodem libro.
Ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα. id est, Plurima narrabat figmenta simillima veris.
Dictum de Vlysse. notatur & apud Platonem, quòd Homerus Vlyssem induxerit mendacem, Achillem contrà veracem.

Sibi malum reperit. 65

In eum, qui suo læditur inuento, quadrabit illud ex Odysseæ φ.
Οἷ τ᾽ αὐτῷ πρώτῳ κακὸν εὕρετο οἰνοβαρείων. id est,
Qui sibi perniciem vel primum repperit ipse Vino victus.
Dictum est de Euritione, qui primus inuenit vsum vini, peremptus à Lapithis.

Qui continet arcanum. 66

In eum qui celat arcanum sibi commissum, neq; cuiquam effutit, quadrabit illud in Odysseæ φ.
Τῇ δ᾽ ἄπτερος ἔπλετο μῦθος. id est, Huic pennis dicta carebant.
Hoc est haud longius auolabant.

Rem nouam aggredior. 67

Siquando significabis te rem arduam ac nouam moliturum, & alijs adhuc intentatam, accommodabis illud ex Odysseæ χ.
Νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον ὃν οὔπω τις βάλεν ἀνήρ, Εἴσομαι αἴκε τύχοιμι. id est, Nunc alium tentabo scopum, si attingere possim, Quem nondum quisquam tetigit.
Verba sunt Vlyssis, iam parantis occidere procos.

Benefactorum memoria. 68

Vbi quid boni contigit alicui propter veterum benefactorum memoriam, quadrabit illud ex eodem libro,
Ὡς κακοεργίης εὐεργεσίη μέγ᾽ ἀμείνων. id est,
Officio fungi multo, ac delinquere præstat.

69

Mortuis non conuiciandum.

Victo non insultandum nec in mortuum vltra congerenda conuicia, quanquam iure sit occisus huic suffragatur Homerus in eodem libro,

Οὐκ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. id est,
Haud fas est super occisis iactare teipsum. Vlysses ita de procis extinctis.

70

Focus luculentus in ædibus.

Primum domus ornamentum est, vt luceat focus, proinde qui in ædes immigrant nouas, aut in diuersorium ingrediuntur, ante omnia iubent ignem incendi. Quod ex Homeri χ. sumptum videtur, apud quem Vlysses,

Πῦρ νῦν μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω. id est,
Nunc ante omnia mi lucescat in ædibus ignis. Item illud celebratum.
Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι. id est, Scilicet accenso domus est ornatior igni.
Quo quidem versiculo videtur impēdio delectatus Plutarchus, adeo subinde vsurpat, & in varios detorquet vsus: in commentario De virtute & vitio, refert ad opes, potentiam, gloriam, quæ tum fiunt iucundiora, si adsit animus à molestia liber. Rursum in libello quem Amatorium inscripsit, detorquet amantis animum longe splendidiorem, si calor amoris eum inflammarit.

71

Qui iure perierunt.

In eos, qui suo merito pereunt, conueniet illud ex eodem libro,

Τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν, καὶ σχέτλια ἔργα. id est,
Hos fatum & malefacta, neci exitioq; dederunt. Dictum de procis.

72

Inexorabilis.

In durum & inexorabilem competet illud ex Odysseæ ψ.

Σοὶ δ' αἰεὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ λίθοιο. id est, At tibi perpetuo cor saxo durius omni est.
Ita Telemachus ad matrem.

73

Recipere animum.

Vbi quis re subitaria consternatus, postea recipit sese, conueniet illud ex Odysseæ ω.

Αὐτὰρ ἐπεί ῥ' ἄμπνυτο, καὶ ἐς φρένα θυμὸς ἀγέρθη. id est, Vt respirauit, redijtq; in pectora sensus.

74

Senum prudentia.

De senibus quidem, attamen ob rerum peritiam non inidoneis ad negotium aliquod conficiendū, apte dicetur illud ex eodem libro,

Καὶ πολιοί περ ἐόντες ἀναγκαῖοι πολεμισταί. id est, Aetas cana quidem sed non inidonea bello.

75

Imperator bonus, & idem robustus miles.

Refert Plutarchus in commentario De fortuna Alexandri, si modo is liber illius est, cum in conuiuio propositum esset, qui nam inter versus Homericos maxime probandus videretur, alijs alios præferentibus Alexander huic carmini palmam tribuit, quod extat Iliad. γ.

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. i. Dux bonus, ac miles præpollens viribus idē. Nam hoc & Agamemnonis laudem expressit, & Alexandri virtutem est vaticinatus. Quanquā mea quidem sententia, non magnum habet momentum in principe corporis robur, plurimum autem cōsilium & prudentia. Proinde grauiter Timotheus, cum rhetores Charetem quendam efferrent laudibus, iuuenem corporis viribus insignem, censerentq; eiusmodi belli ducem Atheniēsibus esse quærendum, haudquaquam, inquit. Nam istiusmodi quidem optarim, qui culcitras & stragulas sit exercitui deportaturus: at ducem velim qui à fronte pariter atque à tergo sit oculatus, & quem à perpendēdo quid vtile factu sit, nulla impediat animi perturbatio.

76

Capram cœlestem orientem conspexerunt.

Αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτέλλουσαν ἐθεάσαντο. id est, Capram cœlestem orientem aspexerunt. Hoc dici solitum in eos quibus omnia feliciter, eq; animi sententia succederent: propterea quòd antiquitus opinione vulgi comprobatum est, qui capram illam Iouis altricem, & ob id in syderū relatam numerum conspexissent, quicquid votis conciperent, eius compotes futuros. Qua de re latius dictum est in adagio ἀμαλθείας κέρας. Hoc autem extat in Plutarchi Collectaneis. Item in libello de poetis audiendis, εὐδαίμων πολύαγρος οὐρανίαν αἶγα πλουτοφόρον τρέφων. id est, Felix multorum agrorum possessor, cœlestem capram opum largitricem alens. Quanquam apud Athenæum lib. 9. Antiphanes opinor, commemorat capram cœlestem inter animantia apta mensis, τράγος ὑλιβάτας, αἶξ οὐρανία, κριὸς τομίας. id est, Hircus syluester, capra cœlestis, aries castratus.

Capra ad festum. 77

Αἲξ εἰς τὴν ἑορτήν. id est, Capra ad festum. Dici solitum, vbi quis in tempore ad negotium aliquod accederet. Aut vbi quis commode in suam perniciem offert sese. Nam in festis maxime Bacchi, capram immolabant. Refertur in ijsdem commentariolis.

Mox sciemus melius vate. 78

Τάχ᾽ εἰσόμεσθα μάντεων ὑπέρτερον. id est, Mox melius ipso vate rem cognorimus.

Ad eum modum dicebant, qui rem non coniecturis diuinabant, sed experimento deprehendere tentarent. Nihil enim experimento certius. In ijsdem extat Plutarchi Collectaneis. Sumptum autem ex Sophoclis Antigona. At T. Liuius belli Punici secundi, libro secundo, euentum appellat stultorum magistrum.

Tinctura Cyzicena. 79

Βάμμα κυζικηνόν. id est, Tinctura Cyzicena, Dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos. Dicebaturq; in eos qui metu quippiã indecore facerent. Nam Cyziceni duobus nominibus notati sunt timiditatis & molliciei. Recensetur in ijsdem Collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob molliciem notatos quòd Iones essent. Eadem ferè Aristophanis interpres. Stephanus addit eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus. Extat apud Aristophanem in Pace,

Ἂν δ᾽ ἔπου δέῃ μάχεσθ᾽ ἔχοντα φοινικίδα, Sicubi pugnare oportet, atq; ferre palmulam,
Τηνικαῦτ᾽ αὐτὸς βέβαπται βάμμα κυζικηνικόν .i. Ipsum eum tinctura tingit mox ibi Cyzicenica.

Solent autem tincturæ insignes à locis habere cognomen. Nec enim vbiuis quilibet color tingitur feliciter. Simili modo dictum est ἔμβαμμα συρακούσιον, & βάμμα σαρδανικόν. Id parœmia detorsit ad mores hominum. Est enim æstimatio rumorq; consequens hominum vitam, velut tinctura quædam. Vnde carbone notari dicuntur qui damnantur. Et notum est illud Ennianum apud A. Gellium Quæ tincta malis, aut quæ bona dicto. Aristophanis interpres indicat Lacedæmonios puniceis tunicis vti solitos, ne ab hoste sentirentur vulnerati, ob coloris similitudinem. At ignaui mollesq; pallescunt. Addam quod est apud Herodotum lib. 4. Cum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cum ab Ichthyophagis didicisset, δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα. id est, Non solum ait homines esse subdolos, sed & vestes illorum esse dolosas.

Seruabis bouem. 80

Βουκολήσεις. id est, Bubulcus eris. Hoc velut ænigmate significabant exilium. Siquidem qui per ostracismum eijciebãtur, in Argiuam exulatum ibant. Ac illic bos erat æneus insigni magnitudine; Refertur in Plutarchi Collectaneis. Hesychius testatur extitisse in Phasmate Menandri.

Embarus sum. 81

Ἔμβαρός εἰμι. id est, Embarus sum. Dictum est olim de insano, deliroq;, Referunt autem adagionem ad huiusmodi fabulam. Olim Piræus insula fuit, id quod ipsum etiam vocabulum adhuc indicat, περᾶν enim transmittere est: in ea cum Munychus principatum obtineret, templum instituit Dianæ, cui cognomẽ additum Munychiæ. Dein cum vrsus Dianæ sacer quidam ibi repertus, & ab Atheniensibus interfectus esset fames ingruit: itum est ad oraculum quæsitumque malo remedium. Respõdit Deus ita demum finem mali futurum, si quis filiam immolasset numini. Vnus autem repertus est Embarus, vsqueadeo demens, qui polliceretur se filiam immolaturum, ea lege, vt sacerdotium in posteros suos traduceretur. Itaque puellam solenni ritu ornatam sacrificauit. Fit & huius mentio in Plutarchi Collectaneis.

Colophonium suffragium. 82

Κολοφωνία ψῆφος. id est, Colophonium suffragium. Vsurpatur in epistola quapiam Platonis ad Dionysium. Adagium est verbis magis quàm re diuersum ab illo quod in secunda retulimus Chiliade, τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκεν. id est, Colophonem addidit. Adagionis originem explicant in hunc modum. Cum olim Colophonij domesticis seditionibus tumultuarentur inter sese, euenit vt aliquot ex illis mutatis sedibus, ad Smyrnæos demigrarent. Dein accidit, vt cum bellum gererent Smyrnæi ac sæpenumero victi discessissent tandem adhibitis Colophonijs, quos in ciuitatem receperant, extiterint superiores. Vnde institutum est, vt quemadmodum Smyrnæi non vicerant in bello, nisi Colophoniorum accessione, ita nec in suffragijs vincerent, nisi illorum calculum adiungerent. Proinde cum Ionij duodecim ciuitatibus imperarent, quarum vna Smyrna, in publicis consilijs, siquando Smyrnensium æquales fuissent calculi, pars ea vincebat, cui subscripsissent Colophonij illi,

quorum opera vicerant in prælio. Nec abhorrẽt ab his quæ refert Iabenus scriptor Græcus: Duodecim Ioniæ ciuitates cõuenire solitas. id concilium Panionium dicebatur. in quo si fortè calculis hinc atq; hinc paribus nihil decerni poterat, accersebantur Colophonij, qui victoriam adferebant vtricũq; parti fuissent suffragati. Itaq; prouerbium quadrabit, cum significabimus iudicium, aut suffragium alicuius plurimum in re quapiam valere. Huius adagij nobis facta est mentio.

83

Mihi ista curæ futura sunt, &c.

Εμοὶ μέλησει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις. id est, Curæ ista mihi erunt, ac puellis candidis. Senarius ex oraculo ductus in popularem sermonem. Cum Brennus Gallicis copijs ingrueret in Delphos, Delphi consuluerunt oraculum, quid opus esset facto. Reponsum est, hoc quod modo retuli carmine. Paulo post visus Apollo cum duabus puellis, Pallade ac Diana. Nã & his fana sunt apud Delphos. Conuenit vti, siquando significabimus nihil esse periculi, negotiũ ijs curæ futurum ad quos pertinet. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Cicero vertit græcum carmen De diuinatione primo, Ego prouidebo rem istam & albæ virgines.

84

Festum multas habens.

Εορτὴ πολλὰς ἔχουσας. id est, Festum multas habens, subaudiendum molestias aut occupationes. Dictum in eos qui magnas componerent sarcinas, aliquò profecturi. Venustius erit, si deflectatur ad quosdam qui nihil agunt, quamuis exiguum, nisi magno molimine, longa cunctatione, miro apparatu, ita vt sæpenumero tum se, tum reliquos omnes defatigarint apparando, priusquam quicquam incipiant. Natum ab ijs qui festa solent adire. nam ijs mos multam supellectilem vnà secum conuehere, vasa, vestes, sacra, panes, atq; id genus alia multa, ne quid deesset ad solennitatem pertinens. Extat in ijsdem Collectaneis,

85

Nihil aliæ ciuitates ad Crotonem.

Μάταια τἆλλα παρὰ κρότωνα τἄστεα. id est, Sunt reliqua præ Crotone friuola oppida. Theocriti interpres meminit huius prouerbij. Licebit accommodare ad rem aut hominem vsqueadeo præcellentem, vt reliqui cum hoc collati, nihil esse videantur. Natũ fortassis est à pugilũ Crotoniatarum excellentia, quorũ erat Milo, de quo dictũ est aliàs, nẽpe in prouerbio, Crotone salubrius.

86

Canis panes somnians.

Sunt quibus prouerbiali figura dictum videatur illud apud Theocritum in Piscatoribus,

Καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις Πᾶσα κύων ἄρτως μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών. id est,
Siquidem omnis Panes in somnis canis ariolatur, at ipse Pisces.

Sensus est, vnicuiq; ea per somnum occurrere, quæ impense desiderat, quibus magnopere deditus est. Aristoteles non solum homini, verumetiam cæteris animantibus somnia tribuit, etiam si id in canibus est euidentissimum: quippe quos audimus sæpenumero dormientes venationem somniare, quæ res haud difficile deprehenditur ex ratione latratus, quem edunt sopiti. Proinde mihi rectius quadraturum videtur, si pro ἄρτως legatur ἀγρὼς, aut ἄγρας. id est, agros aut venationes. Verum hoc tantũ eruditis pensitandum proponimus, super hoc pronunciaturis, vbi codicem emendatiorem erunt nacti. Nobis adhuc non contigit. Ex somnijs autem qui ariolentur euentura, ne nostris quidem temporibus desunt, qnanquam non probat Aristoteles.

87

Canis.

Αδεις ἔχων. id est, Canis. reperio pro eo quod est, nugaris, ineptis, frustra loqueris. Est autem Atticæ linguæ figura, sicuti παίζεις ἔχων. id est, Ludis, siue iocaris. Etenim qui canunt, non agunt rem seriam sed tantum vt aures deliniant voluptate mox peritura.

88

Aethiops non albescit.

Αἰθίοψ οὐ λευκαίνεται. id est, Aethiops non candescit. De ijs dici solitum, qui nunquam mutaturi sunt ingenium. Quicquid enim natiuum, id haud facile mutatur. Fertur Aesopicus apologus de quodam, qui empto Aethiopi, cum eum colorem arbitraretur nõ natiuum esse, sed domini superioris accidisse neglectu, assidua lotura faciem diuexauit, ita vt morbum etiam adiungeret, colore nihilo q̃ antea fuerat meliore. Fertur & epigrãma Luciani nomine.

Ἐς τί μάτην νίπτεις δέμας ἰνδικόν; ἴσχεο τέχνης; Abluis Aethiopem frustra, quin desinis artem?
Οὐ δύνασαι δνοφερὸν νύκτα καθηλιάσαι. id est, Haud vnquam efficies, nox sit vt atra, dies.

89

Annas clibanum.

Αννας κρίβανον. id est, Annas clibanum, subaudi reperit. Haud me fugit, hoc alio loco relatum, à nobis, verum quoniam toties alia nobis occurrit specie in prouerbiorũ Collectaneis, libuit admonere trifariam

trifariam esse scripturam. alibi lego, & quidem plerisq; in locis, ἄνθρωπος κρίβανον. id est, Homo clibanum. Quam equidem lectionem arbitror esse deprauatam. Nec obscurum, vnde deprauandi occasio, ijs qui Græcas literas norunt. Alibi inuenio ἄννος, vt vir fuisse videatur. In quibusdam offendo scriptum ἄννας, vt mulieris, aut certe barbaricum sit vocabulum. Clibanum autem accipio, non hunc vulgatum, quid enim hoc admirãdum, aut nouum? sed testaceũ illũ, qui incluso pane ponitur in clibanis vulgaribus, in quibus panes, aut etiã pisces, aut carnes paulatim lento vapore decoquũtur.

Archilochum teris. 90

Ἀρχίλοχον πατεῖς. id est, Archilochum teris, seu calcas, de maledico dicebatur. πατεῖν autem dictũ est: vel quòd maledicus assiduus videatur in euoluendis huius poetæ carminibus, vel quòd huius vestigijs ingrediatur. De Archilocho testatur & Horatius,

Archilochum proprio rabies armauit Iambo.

Equidem suspicor hoc idem esse cum illo, quod alibi posuimus ἀρχιλόχου πατρὶς. id est, Archilochi patria, deprauata voce, πατεῖς in πατρὶς.

Culicem colant. 91

Pleraq; sunt in Euangelicis literis à vulgo sumpta. Nec id indignum Christo, quin potius vel maxime congruebat, vt quemadmodum assumpto corpore, velut vnus quilibet è nobis esse voluit, ita sermonibus quàm maxime familiaribus vteretur, quo nostram humilitatem modis omnibus ad suã proueheret sublimitatem. Verum ex ijs non mihi visum fuit plura referre, partim quòd quidam poeticis nimium addicti studijs, parum venustum existimant, quicquid sacras literas redoluerit: partim quòd ea viderem cuiq; satis exposita esse. Maxime vero, quòd verebar nequis homo pius existimaret me diuinis literis iniuriam facere, si eas huic operi subinde miscuissem, in quo non modo gentilia pleraq;, verumetiam quædam non admodum munda. Quæ nos & inuiti, & quàm potuimus tectissime retulimus, nec ea quidem omnia. Cæterum ex Euangelicis adagijs illud non possum prætermittere, quod in superstitiosos quosdam, & præpostere meticulosos dictum est præceptori nostro Iesu, qui vel ignorantes, vel dissimulantes, quibus in rebus sita sit vera Christianaq; pietas, in nugis sibi nunc placent, nunc trepidant, in maximis securi, pleni Iudaicarum superstitionum, vera charitate vacui. In hos Christus veræ pietatis doctor, Matt. 23. huiusmodi torquet prouerbium, τὸν κώνωπα διϋλίζοντι, τὴν κάμηλον καταπίνοντες. id est, Culicem liquãt, camelũ glutientes. Ab hoc nõ abhorret quod alibi retulimus, ἀνδρίαντα γαργαλίζειν. id est, Statuam colare gutture.

Non inest illi dentale. 92

Γύης οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ. i. Gyes non inest illi. Dici consueuit de quopiam, ad rem aliquam parum vtili. Sumpta est metaphora ab aratro, cuius pars est γύης. eam nonnulli putant esse, quam Latini dẽtale vocant. Ea q̃m præcipua videtur, si absit, nihil cõfici potest aratro. In hũc sensum vsurpauit Hesiodus, πρίνου δὲ γύης. Cæterum Homerus pro iugere posuit, agrum πεντηκοντόγυον appellans. i. centũ iugerũ.

Gigantum arrogantia. 93

Γιγάντων ἀπόνοια. id est, Gigantum insolentia. Dicebatur vbi quis viribus suis fretus, temere nulloq; consilio res non tentandas moliretur. Tractum à notissima Gigantum fabula. Prouerbium admonet, inauspicato cedere, quæcunq; citra consilium, aduersus deos, aduersus pietatem, aduersus ius & æquum, per vim instituuntur. Horatius in Odis,

Vis consilij expers mole ruit sua,
Vim temperatam dij quoq; prouehunt In maius.

Homerus item Iliados ψ. elegantissima sententia demonstrat, in omni negotio nimio plus habere momenti rationem consiliumq;, quàm corporis vires,

Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων ἠὲ βίηφι,
Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ
Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι,
Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο. id est,

Consilio sanè multo quàm robore præstat
Hirsutam quicunq; parat succidere syluam.
Consilio rursum nauclerus in æquore nigro
Dirigit vndiuagam nauim raptantibus austris,
Consilio auriga aurigam vincitq; præitq;.

Aristoteles lib. Rhetoricis 2. citat hunc versum trochaicum tacito authoris nomine. Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν. i. Nõ decet mortalis vt q̃ est, curet ĩmortalia Sed magis mortalis vt qui est, cogitet mortalia.

Per ignem incedis. 94

Ἐν πυρὶ βέβηκας. id est, Per ignem incedis: id est versaris in periculoso negotio. Est apud Aristo-

phanem in Lysistrata, Κἂν με χρὴ διὰ τοῦ πυρὸς
Θέλω βαδίζειν. id est,
Velim & per ignem incedere, si fuerit opus. Horatius in Odis,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.
Tradunt etiam in eum quadrare, cui celeriter absoluendum est negotium. Qui per ignem incedit,
minus læditur, si suspensis pedibus properet. Confine quod ille dixit apud Senecam declamator,
Per spinas ingredior.

95

Fortis in alium fortiorem incidit,

Ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν. id est, Forti alius potior contigit ac melior.
Dici solitum, vbi quis nimium fretus suis viribus, aliquando nanciscitur à quo vincatur. Sumptum
putant ab Hyllo Herculis filio, & Euchemo Aegeate. Ita Zenodotus. Suidas huiusmodi verba recen
set, tacito authoris nomine, ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ ταὐτόματον ἀντέπραξε ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀν-
δρῶν. ἔστι δ' ὅτε πάλιν κατὰ παροιμίαν,
Ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.
Id est, Fit nonnunquam, vt iuxta prouerbium, ipsa per se res bonorum virorum conatibus obsistat.
Fit rursus interdum,
Forti vt contingat fortior ac melior.
Sententia potest videri ducta ex Iliados 10. vbi Hector incidit in Achillem.
Πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφυγε, δίωκε δέ μιν μέγ' ἀμείνων .i. Fugit qui prius acer erat, cui iam acrior instat.

96

Gloria futuri.

Τὸ δέ τοι κλέος ἐσσομένοιο. id est, Gloria futuri: hemistichium est carminis heroici. Refertur in iis
dem Plutarchi Collectaneis. Admonet famam laudemq́; recte factorũ cõtingere potissimum apud
posteros. Alioqui quemadmodum recte dixit Ouidius,
Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

97

Insania non omnibus eadem.

Μανία γ' οὐ πᾶσιν ὁμοία. id est, Haud est eadem vesania cunctis.
Hemistichiũ heroicum sicut & illud superius: extat in eisdem Collectaneis. Sensus est, nullum esse
mortalem, qui non in aliqua re desipiat. Quanquam alius alio morbo laboret, hic auaritiæ, ille libidi
nis: hic ambitionis, ille inuidiæ. Quod copiose demonstrat Stoicus Damasippus apud Horatium in
Sermonibus. Et in hac hominis calamitate mira ludit varietate natura. Inter quos qui mente lapsi
sunt, alij sibi videntur cornibus taurinis, alij naso prælõgo, alij vasa fictilia, nõnulli se credũt esse mor
tuos, alij sibi videntur esse principes, alij doctissimi philosophi. Noui qui se credit omnium qui sunt
aut fuerunt esse multo sceleratissimum: noui qui neminem crederet ipso vlla in re præstantiorem:
noui qui se crederet esse Christum, & alterum qui se putaret deum. Argiuus ille solus plaudebat in
theatro, credens se miros audire tragœdos. Athenæus libro 12. refert de quodam Atheniensi, qui per
suasum habebat omnes naues quæ appellerent in Pireum esse suas, easq́; recensebat, dimittebat, ac
deducebat, & appellentes tanto gaudio excipiebat, ac si omnium rerum quas vehebant esset domi-
nus: at siquid perisset, non amplius quærebat: si incolumes peruenissent, gaudebat, multa interim cũ
voluptate vitam agens, donec frater eius Crito è Sicilia aduectus, tradidit illum medico, cuius ope-
ra liberatus est insania. Cæterum ad se reuersus dicere solet, se nunquam vixisse iucundius.

98

Hydrus in dolio.

Ὕδρος ἐν τῷ πίθῳ. id est, Hydrus in dolio. Prouerbium hoc, vt ingenue fatear nondum apud vllũ
veterum authorum reperi, neq; Græcum neq; Latinum, & haud scio an de vulgo sumptum sit: neq;
enim libet credere virum eloquentem, & in literis non postremi nominis ex sese commentum esse.
Nam refertur ab Antonio Sabellico in epistola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbij parẽ
tem, huiusmodi. Rusticus quidam cum sensisset minui vinum in dolio conditum, admiratus quid es
set rei, circumspicere cœpit, num qua rima extillaret liquor: vbi nihil eiusmodi comperisset, pergit
vicinos in suspicionem apud sese vocare, ne sese absente vas relinirent, vinumq́; potitarent. Obsignat
itaq; diligenter dolium ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis, vinum nihilominus imminui vi-
det. Tum vero fortunam agricolarum deplorare, quibus nõ in vite solum, verumetiam in dolijs ca
lamitas præsto esset. Ad extremnm exhausto dolio, hydrus in imo repertus est vini potor. Ea res
in vulgi

in vulgi iocum abijt. Admonet Plinius lib. 10. cap. 72. ſerpentes quanquã exiguo indigeant potu, tamen vinum cum eſt occaſio præcipue appetere. Iuuenalis de muliere vinoſa Satyra 6.

Tanquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit & vomit.

Adagium ipſum haudquaquam inelegans nec aſpernandum. Quod ſiquem nihil mouet recens author, licebit vſurpare, cum quis occulta calamitate premitur, cauſa atq; authore nõ extante. Aut cum diuturni mali tandem author deprehenditur. Porrò ſerpentem quem Græci vocant hydron, Latini natricem vocant, quod in aquis degat. Ex vlcere huius morſu facto defluit copioſus humor aquoſus & graue olens. Ita Dioſcorides lib. 6. Plinius lib. 6. cap. 23. tradit apud inſulas quaſdam ante Perſidẽ, hydros marinos vicenum cubitorum terruiſſe claſſem.

E Maſſilia veniſti. 99

Ἐκ μασσαλίας ἥκεις. id eſt, E Maſſilia veniſti. Suidas ait dici ſolitum de ijs qui cultu parum viris decoro vterentur. Quod Maſſilienſes luxu perditi, muliebrem fermè in modum ornarentur, comis vnguento delibutis, capilliſque religatis. Huic affine quod refert Athenæus Dipnoſophiſta. 12. πλεύσειας εἰς μασσαλίαν, cuius nos alibi mentionem fecimus in prouerbio, Nauiges Maſſiliam: & quid ſuper hoc ſentiremus explicuimus.

Tibicines mente capti. 100

Athenæus lib. Dipnoſophiſt. 7. prouerbio iactatum ſcribit apud priſcos tibicinibus nihil eſſe mentis, λόγος γὰρ παλαιός ὡς ὅτι
Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν,
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χ' ὡ νόος ἐκπέταται. id eſt,
Dictum enim eſt peruetuſtum, quòd
Dij tibicinibus nunquam mentem inſeruere,
Sed ſimul ac flarint, auolat illico mens.

De hoc hominum genere plura diximus in prouerbio, Tibicinis vitam viuis.

DES. ERASMI ROTERODAMI
PROVERBIORVM CHILIADIS QVARTAE
CENTVRIA PRIMA

Dulce bellum inexpertis. 1

ET elegans cum primis, & multorum literis celebratum adagiũ eſt, γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος. id eſt, Dulce bellũ inexperto. Id ita reddit Vegetius lib. De re militari 3. cap. 14. Nec confidas ſatis, ſi tyro prælium cupit, inexpertis enim dulcis eſt pugna. Citatur ex Pindaro, γλυκὺ δὲ πόλεμος ἀπείροισιν, ἐμπείρων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα νιν καρδίᾳ περισσῶς. id eſt, Dulce bellum inexpertis eſt, expertus quiſpiam horret, ſi acceſſerit cordi ſupra modum. Sunt quædam in rebus mortalium, quæ quantum habeant diſcriminis ac malorum, non intelligas niſi facto periculo.

Dulcis inexpertis cultura potentis amici, Expertus metuit. Bella res & ſplendida videtur, inter aulicos obambulare proceres, in regijs verſari negotijs, at ſene quibus vſu penitus cognita res eſt, ab ea felicitate libenter abſtinent. Suaue videtur amare puellas, ſed ijs qui nondum ſenſerunt, quantum amori inſit amari. Ad eundem item modum accommodari poterit, ad quoduis negotium multo cum periculo multiſq; coniunctum malis, quod nemo velit capeſſere, niſi iuuenis & rerũ imperitus. Siquidem Ariſtoteles in Rhetoricis hanc adfert cauſam, cur iuuenta ſit audacior, contrà ſenecta timidior: quòd illis imperitia rerum confidentiam pariat, his multorum experientia malorum, timiditatem & contationem. Quod ſi quicquam eſt in rebus mortaliũ, quod contanter aggredi conueniat, immo quod oporteat modis omnibus fugere, deprecari, propellere,

certe bellum est,quo non alia res vel magis impia,vel calamitosior,vel latius perniciosa,vel hærens
tenacius,vel tetrior,& in totum homine indignior,vt ne dicam Christiano. At dictu mirum, quàm
hodie passim,quàm temere,quàm quauis de causa suscipitur,quàm immaniter ac barbarice geritur,
non tãtum ab ethnicis,verumetiam à Christianis:nec prophanis modo, verumetiam à sacerdotibus
& episcopis:nec solum à iuuenibus & imperitis,verumetiam à senibus,& toties expertis: nec à ple-
beis tantum,& vulgo natura mobili,sed potissimum à principibus,& quorum officium erat,temera
rios stultæ multitudinis motus sapientia rationeq; componere. Neq; desunt iurecõsulti ac theologi,
qui ad ista tam nefaria faces admouent,& frigidam quod aiunt suffundunt. Quibus rebus fit,vt nunc
bellum adeo recepta res sit,vt demirentur homines esse cui non placeat. Adeo probata, vt impium,
ac pene dixerim hæreticum sit,improbasse rem vnam omnium vt sceleratissimam,ita miserrimam
quoq;. At quanto iustius erat illud demirari,quis malus genius,quæ pestis,quæ intemperia,quæ furia
primum in hominis mentem immiserit, rem vsqueadeo beluinam, vt placidum illud animal,quod
natura paci beneuolentiæq; genuit,quod vnum omnium saluti prodidit,tam ferina vesania, tam insa
nis tumultibus in mutuam rueret perniciem. Id quod magis etiam admirabitur,quisquis animum à
vulgo receptis opinionibus,ad ipsam rerum vim ac naturam perspiciendam conuerterit, ac seorsum
hinc hominis imaginem,hinc belli simulachrum vere philosophicis oculis aliquantisper contem-
pletur. Primum igitur siquis habitum modo figuramq; humani corporis consideret, an non proti-
nus intellecturus est,naturam vel potius deum,animal hoc non bello,sed amicitiæ:non exitio,sed sa
luti:non iniuriæ,sed beneficentiæ genuisse? Nam cæterorum animantium vnumquodq; suis instru-
xit armis. Taurorum impetus armauit cornibus,leonum rabiem vnguibus. Apris fulmineos affixit
dentes. Elephantos præter cutem & molem,promuscide quoq; tutatus est. Crocodilum crustis velut
laminis communiuit,delphinis teli vice pinnas addidit. Histricem spinis,raiam aculeis defendit,gal
lis calcar affixit. Alia testis,alia corio,alia cortice communiuit. Sunt quorum incolumitati pernicita-
te prospexit,veluti columbis. Sunt rursum quibus venenum teli vice tribuit. Addidit his speciem te-
tram ac beluinam,addidit oculos truces,vocis stridorem Inseuit natiua quædam dissidia. Solum ho-
minem nudum produxit,imbecillem,tenerum,inermem,mollissima carne,cute leui. Nihil vsquam
in membris quod ad pugnam aut violentiam datum videri possit,vt ne dicam interim quòd cætera
ferè statim vt nata sunt,sibi sufficiunt ad vitam tuendam:solus homo sic prodit, vt multo tempore
totus à subsidio pendeat alieno. Nec fari nouit,nec ingredi,nec cibum capere,vagitu tantum implo
rat opem:vt vel hinc conijci possit,solum hoc animal totum amicitiæ nasci, quæ mutuis officijs &
coit & cohæret potissimum. Proinde natura voluit hominem vitæ munus non tam sibi quàm bene-
uolentiæ acceptum ferre, quo videlicet intelligeret sese gratijs esse dicatum,ac necessitudini. Tum
speciem dedit, non tetram & horridam,vti cæteris,sed mitem ac placidam, amoris ac benenolentiæ
notas præ se ferentem. Tribuit oculos amicos,& in his animi signa. Dedit brachiorum sinus ad cõ-
plexum.dedit osculi sensum,quo ceu copularentur & sese contingerent animi. Vni risum attribuit,
alacritatis indicium. Vni lachrymas clementiæ & misericordiæ symbolum. Quin & vocem dedit,
non minacem & horrendam sicuti beluis,sed amicam & blandam. Nec his contenta natura, sermo-
nis & rationis vsum vni tribuit,quæ quidem res ad parandam & alendam beneuolentiam in primis
valet,nequid omnino per vim inter homines gereretur. Inseuit odium solitudinis, amorem sodalita
tis. Indidit penitus beneuolentiæ semina. Fecit vt quod est saluberrimum, idem sit & suauissimum.
quid enim amico iucundius? At rursum,quid æque necessarium? Proinde si maxime liceret absq; mu
tuo commercio commode vitam agere,nihil tamen iucundum videri possit absque socio, nisi siquis
prorsus hominem exuerit,& in feram degenerarit. Addidit insuper liberalium disciplinarum studiũ,
& cognitionis ardorem:quæ res vt potissimum abducit hominis ingenium ab omni feritate, ita ad
conciliandas necessitudines præcipuam vim habet. Siquidem nec affinitas,nec sanguinis propinqui-
tas arctioribus aut firmioribus amicitiæ vinculis astringit animos,quàm sotietas honestorum studio
rum. Super hac admirabili quadam varietate, dotes tum animorum tum corporum inter mortales
partita est:nimirum vt singuli in singulis inuenirent,quod vel amarent ac suspicerent ob excellentiã
vel ob vsum & necessitatem ambirent & amplecterentur. Deniq; indidit diuinæ mentis scintillulã,
vt nullo etiam ostenso præmio,tamẽ per se iuuet benemereri de omnibus. Id enim deo maxime pro
prium ac naturale, suo beneficio consulere vniuersis. Alioqui quid illud est, quod haud vulgarem
animo sentimus voluptatem,vbi quempiam per nos seruatum intelligimus? & ob hoc ipsum homo
charus est homini,quòd insigni quopiam beneficio obstrictus est? Proinde deus in hoc mundo velut
simulachrum

simulachrum quoddam sui constituit hominem, vt ceu terrenũ quoddã numẽ saluti prospiceret omnium. Sentiũt hoc ipsa etiã bruta, cum videamus non mitia solum, verumetiã pardos & leones, & his immitiores bestias in magnis periculis ad hominis opẽ cõfugere. Hoc extremũ omnibus asylũ, hæc ara est sanctissima vniuersis, hæc nulli non sacra est ancora. Hominis effigiem vtcunque depinximus. Nunc belli simulachrũ ex aduerso, cum hac, si videtur, cõponamus. Iam igitur videre te puta, barbaras cohortes, ipso vultu sonoq; vocis horrendas, hinc atq; hinc instructas ferratas acies formidabilem armorum crepitum simul & fulgorem: inamabilem tantæ multitudinis fremitum, oculos minaces, rauca cornua, terrificum taratantaræ cantum, bombardarum tonitrua, non minus formidolosa veris, sed magis noxia: clamorem insanũ, concursum furiosum, immanẽ laniationem, cadentiũ & occidentium crudeles vices, congestas strages, vndantes cruore campos, fluuios humano tinctos sanguine. Fit interea nonnunquam, vt frater incidat in fratrem, affinis in affinem, amicus in amicum, & communi furore iam debacchante, in eius viscera stringat ferrum, à quo ne verbo quidem vnquam fuerat læsus. Deniq; tantum malorũ habet illa tragœdia, vt à commemoratione quoq; pectus humanum abhorreat. Vt interim nõ referam, illa vulgaria præ his leuiaq;, protritas passim segetes, exustas villas, incensos pagos, abacta pecora, constupratas virgines, tractos in captiuitatem senes, direpta phana, latrocinijs, prædationibus, violentia, plena, confusaque omnia. Vt taceam illa quæ felicissimum etiam ac iustissimũ bellũ consequi solent. Expilatam plebem, oneratos proceres, tot senes orbos, & simul in cæde liberorum infelicius occisos, quam si hostis mali sensum vnà cum vita sustulisset: tot anus destitutas & crudelius quàm ferro peremptas, tot matronas viduas, tot liberos orphanos, tot domus funestas, tot opulentos ad inopiam redactos. Nam de morum pernicie, quid attinet loqui, cum nemo nesciat vniuersam vitæ pestem, semel è bello proficisci? Hinc pietatis contemptus, hinc legum neglectus, hinc ad quiduis audendum sceleris promptus animus. Hoc fonte nobis tam ingens latronum, raptorum, sacrilegorum, percussorum turba scatet. Et quod est omnium grauissimum, hæc tam exitialis pestilentia, nescit se suis continere spatijs, sed in vno quopiam angulo nata, non solum finitimas nationes veluti contagio peruadit, verumetiam procul semotas, vel mercede, vel per affinitatis aut fœderis occasionem, in communem tumultum ac rerum tempestatem pertrahit. Quinetiam bellum è bello seritur, è simulato verum, è pusillo maximum exoritur, neq; raro solet in his accidere, quod de Lernæo monstro fabulis proditum est. Hisce de causis, opinor, veteres illi poetæ, qui rerum vim ac naturam & sagacissime perspexerunt, & aptissimis figmentis adumbrarunt, tradidere bellum ab inferis immitti, idq; furiarum ministerio: neq; quamlibet furiam ad hoc negotij conficiẽdum esse idoneam. Deligitur omnium pestilentissima, Cui nomina mille, Mille nocendi artes. Hæc innumeris armata colubris, tartarea buccina præcinit. Pan insano tumultu complet vniuersa. Bellona furiosum quatit flagellum, Furor impius, ruptis omnibus vinculorum nodis, euolat horridus ore cruento. Neq; non viderunt hæc grammatici, quorum alij bellum, κατ' ἀντίφρασιν dictum volũt quòd nihil habeat neq; bonum neq; bellum: nec alia ratione bellum esse bellum, quàm furiæ sunt Eumenides. Alij malunt à belua deductum, quòd beluarum sit, non hominum, in mutuum exitium congredi. At mihi sanè plusquam ferinum, plusquam beluinum esse videtur, armis confligere. Primũ enim pleraq; brutorum animantium in suo quodq; genere concorditer & ciuiliter degunt, gregatim incedunt, ope mutua sese tuentur. Ne feræ quidẽ omnes dimicant (sunt enim & innoxiæ, sicut damæ & lepores) sed omnium efferatissimæ, veluti leones, lupi, tigrides. Quanquam nec hæ belligerantur inter sese, quemadmodum nos. Canis caninam non est: leonum inter se feritas non dimicat: draconi cum dracone pax est, inter venena conuenit. At homini nulla fera perniciosior quàm homo. Rursum illæ cum pugnant, suis pugnant armis: nos præter naturam arte cacodæmonum excogitatis instruimur, homines in hominum perniciem. Nec illæ quibuslibet de causis sæuiunt, verum vbi vel fames stimulat in rabiem, vel se peti sentiunt, vel fœtui suo timent. Nos, deum immortalem, quàm friuolis de causis, quas bellorum tragœdias excitamus. Ob inanissimos ditionũ titulos, ob puerilem iram, ob interceptam mulierculam, ob causas his quoque multo magis ridiculas. Ad hæc inter feras vni cum vna bellum est, idque perbreue. Et vt cruentissima pugna sit, vna aut altera vulnerata disceditur. Quando auditum est id quod passim faciunt homines, centum millia beluarum mutuo laniatu concidisse? Adde, quod vt feris quibusdam naturale dissidium est cum alijs diuersi generis, ita rursum habent cum quibus genuina firmaq; cohęrent amicitia. at homini cum homine, & cuilibet cũ quolibet iugis pugna est, nec vllum satis firmum fœdus inter vllos mortalium. Adeo quicquid à sua recessit natura, in peiorem degenerat speciem q̃ si natura malitiã ingenuisset. Vis scire quàm ferina, q̃ fœda,

quàm non digna homine res ſit bellum? Spectaſti ne aliquando leonẽ cum vrſo commiſſum? Qui
rictus,qui rugitus,qui fremitus,quæ immanitas , quæ laniatio? Inhorreſcit qui ſpectat etiam in tuto.
At quanto fœdius ſpectaculum,quãto immanius, videre hominem cum homine,tot armis , tot telis
instructum confligere? Quæſo te,quis homines crederet,niſi conſuetudo mali ſuſtuliſſet admiratio-
nem? Ardent oculi,pallent ora,furorem præfert inceſſus,frendet vox,clamor inſanus,totus homo fer
reus eſt,crepant arma,fulminant bombardæ. Mitius erat,ſi cibi cauſa homo hominem deuoraret, ſi
ſanguinem hauriret:quanquam huc quoq; ventum eſt à quibuſdam,vt id odij gratia faciant, quod ex
cuſatius faceret vſus aut neceſſitas. At nunc idem fit crudelius,telis veneno tinctis,tartareis machinis
Nullum vſquam hominis veſtigium. An cre das hic ipſam naturam agnituram quod condidit? Et ſi-
quis admoneat,an non merito huiuſmodi verbis ſit execratura facinus impium? Quod nouum ſpe-
ctaculum ego video? Quis tartarus hoc nobis portentum edidit? Sunt qui me nouercam appellent,
quod in tam immenſa rerum ſumma,venena quædam genuerim,quanquam & hæc in hominis cõ-
modum ceſſura:quod aliquot animantia parum mitia finxerim, etiamſi nulla fera tam immitis eſt,
quin arte & officijs poſſit cicurari.hominis cura manſueſcunt leones,miteſcũt dracones,ſeruiũt vrſi.
Quæ tandem eſt iſta pluſquã nouerca,quæ nouã hanc beluã,totius mundi peſtem nobis dedit? Vnũ
animal totum genui beneuolentiæ,placidum,amicũ,ſalutare. Quid accidit , vt in huiuſmodi feram
degenerauit? Nihil agnoſco hominis illius quẽ finxi. Quis malus genius vitiauit opus meũ? Quæ
ſaga mentem humanam excantauit,& incantauit beluinam? Quæ Circe natiuam vertit formam? Iu
berem vt ad ſpeculum ſeſe contemplaretur infelix,ſed quid cernant oculi,cum mens abſit? Tamen
aſpice teipſum ſi potes furioſe bellator , ſiquo pacto contingat reſipiſcere. Vnde tibi minax criſta
verticis? vnde fulgens galea? vnde ferrea cornua? vnde pinnati cubiti? vnde ſquammæ? vnde dentes
ærei? vnde laminæ? vnde tela letifera? vnde vox pluſquam ferina? vnde vultus iſte pluſquam belui-
nus? vnde tonitru & fulmen , ipſo Iouis fulmine tum formidabilius tum nocentius? Ego te diui-
num quoddam animal finxi,quid venit in mentem vt teipſum in tam immanem beluam transfor-
mares,vt nulla iam belua futu ra ſit belua,ſi cum homine componatur? Hæc atq; id genus alia per-
multa diceret opinor architectrix illa rerum natura. Proinde cum ſic conditus ſit homo quemadmo
dum oſtenſum eſt,cum huiuſmodi res ſit bellum,quemadmodũ nimium crebro ſentimus,haud me
diocriter admirandum videtur,quis deus,qui morbus,aut qui caſus primum in humanũ pectus im-
miſerit , vt letale ferrum in hominis ſtringeret viſcera. Multis gradibus ad tam inſignem veſaniam
ventum ſit oportet. Nemo ſiquidem repente fuit turpiſſimus, vt inquit poeta Satyricus.
Semperq; malorum maxima,ſub vmbra ac ſpecie boni ſubrepſerunt in vitam hominum. Olim igi
tur cum rudes illi priſciq; mortales,nudi,ſine mœnibus , abſq; tecto vitam in ſyluis agerent, eueni-
aliquoties,vt à feris ac beluis offenderentur. Cum his igitur primum homini bellum ſuſceptũ eſt,&
vir fortis habebatur,ac dux,qui ferarum vim ab hominum genere depuliſſet. Quin & æquiſſimum
videbatur iugulare iugulantes , trucidare trucidantes , præſertim cum nulla laceſſitæ iniuria , vl-
tro eos impeterent. Ea res cum ſummæ laudi duceretur , hinc enim deus factus eſt Hercules,cœpit
animoſa iuuentus paſſim venari beſtias,exuuium ceu trophæum oſtentare. Deinde non contenti iu
gulaſſe,pellibus illarum ſeſe munierũt aduerſus rigorem hyemis, Hæc erant prima homicidia, hęc
ſpolia. Poſt hæc longius pro greſſi rem auſi ſunt,quam Pythagoras vehementer impiam arbitratus
eſt,& nobis poterat prodigioſa videri,niſi vetaret conſuetudo,quæ tantam vbiq; vim habet, vt apud
nationes quaſdam pium fuerit habitum,parentem grandęuum,plagis obrutum in foſſam depellere,
& eripere vitam illi,per quem vitæ munus contigerat:ſanctum haberetur,carnibus affinium amico
rum veſci,pulchrum exiſtimaretur,virginem in Veneris phano proſtare populo , multoq; ijs abſur-
diora,quæ ſiquis nunc referat tantũ,nemo non ſit abominaturus. Adeo nihil eſt tam ſceleroſum,nihil
tam atrox,quod non & probetur,ſi id commendet aſſuetudo. Ergo quod auſi ſunt facinus? Non veri
ti ſunt veſci ferarum extinctarum cadaueribus,dentibus laniare carnem exanimem,haurire ſangui-
nem,exugere ſaniẽ,& viſcera,vt ait Ouidius,in viſcera condere. Id facinus tametſi mitioribus inge-
nijs tam immane videretur,tamen commendauit vſus & commoditas. Placuit & in delitijs cadaue-
ris ſpecies. Carnes inſepeliuntur cruſtis,condiuntur aromatibus,inſcribitur titulus, Hic ſitus eſt aper,
hic ſepultus eſt vrſus. O cadauerofas voluptates. Proceſſum eſt longius. A noxijs feris itum eſt ad pe
cudes innoxias. Sæuitum eſt paſſim in oues,

Animal ſine fraude doloq;,

Sæuitũ in leporem,non ob aliud crimen, niſi ꝙ eſculentus eſſet. Nec temperatũ à boue domeſtico,
qui

qui ſuo ſudore diu familiam aluerat ingratam: nulli volucrum, nulli piſcium generi parcitum eſt, &
eò proceſſit gulæ tyrannis, vt nullum animal vſquam tutum eſſet ab hominis crudelitate. Verũ hoc
quoq; perſuaſit conſuetudo, vt ſæuitia non videretur in vllum animantis genus, modo ab hominis
cæde temperaretur. Sed in nobis fortaſſe ſitum eſt, vitia quemadmodum mare non admittere, ve-
rum vt admiſſo limitem præſcribamus, id non eſt cuiquam in manu. Semel receptum vtrumuis,
haud noſtro ducitur arbitrio, ſed ſuo fertur impetu. Poſteaquam his rudimentis eſſent ad cædem
exercitati, perſuaſit ira, vt homo hominem fuſte, ſaxóue, aut pugno peteret. Siquidem ijs adhuc ar-
mis tum pugnabatur opinor, & iam occidendis pecudibus didicerant, hominem quoq; minimo ne-
gotio poſſe perimi. Verum iſta crudelitas diu conſtitit intra monomachias. Vnius iactura bellum di
rimebatur, nonnunquam vterq; cadebat, ſed vterq; vita indignus. Ad hæc nonnullam etiam æqui ſpe
ciem habebat ſuſtuliſſe inimicum: laudi quoq; cœptum eſt dari, ſiquis violentum & peſtilentem ho
minem, cuiuſmodi ferunt fuiſſe Cacum & Buſiridem, confeciſſet, orbemq; monſtris iſtiuſmodi libe
raſſet. Siquidẽ videmus hos etiã titulos in Herculis extare laudibus. Deinde concurſum eſt à pluri
bus, vt quoſque vel affinitas, vel vicinia, vel neceſſitudo coniunxerat. Et quod nunc latrocinium
eſt, tum bellum erat. Saxis & ſudibus præuſtis etiamnum res gerebatur. Riuulus occurrens, aut ru-
pes, aut ſimile quippiam obuium prælia dirimebat. Interea dum creſcit vſu feritas, dum gliſcunt
iræ, dum magis ardeſcit ambitio, furorem ſuum armant ingenio. Excogitantur arma qualiacunq;,
quibus ſe communirent, excogitantur & tela, quibus hoſtem perderent. Iam paſſim, iam frequen-
tiore manu, iam armati conflictari cœperunt. Nec huic manifeſto furori, ſuus defuit honos. Bellum
appellarunt, & virtutem eſſe voluerunt, ſiquis ſui capitis periculo vim hoſtium à liberis, ab vxore, à
pecore, à domeſticis latebris propelleret. Atq; ita paulatim vnà cum rerum cultu creſcente militia,
bellum indicere cœpit ciuitas ciuitati, regio regioni, regnum regno. Quanquam in re per ſe crude-
liſſima, tamen remanebant adhuc humanitatis priſtinæ veſtigia. Repetebantur res per fecialem, ci-
tabantur teſtes ſuperi, velitatione præludebatur ad pugnam. Telis vulgaribus & virtute, non dolo
res agebatur: nefas erat ferire hoſtem niſi dato ſigno: non licebat pugnare, vbi receptui ceciniſſet im
perator. Denique virtutis & gloriæ certamen erat, magis quàm occidendi cupiditas. Nec dum arma
mouebantur, niſi in exteros, quos, ob id hoſtes, velut hoſpites appellabant. Hinc nata ſunt imperia,
quorum nullum vnquam fuit in vlla natione. quod non fuerit multo generis humani ſanguine pa-
ratum. Deinceps aſſiduæ bellorum vices, dum viciſſim alius alium ab imperio depellit, & ſibi vindi
cat. Poſt hæc cum imperia quoq; ad ſceleratiſſimos mortales deueniſſent, iam in quos libet pro libi-
dine mota ſunt arma, neq; male meriti, ſed bene fortunati cœperunt maxime belli periculis eſſe ob-
noxij, & iam prælij ſcopus, non laus eſſe, ſed ſordidum lucrum, aut hoc etiam ſceleratius aliquid.
Non dubito quin hæc proſpexerit ſapientiſſimus ille Pythagoras, cum philoſophico commento
multitudinem hominum imperitam à laniandis pecudiqus deterreret. Videbat futurum, vt qui nul
la laceſſitus iniuria, pecudis innoxiæ ſanguinem fundere conſueuiſſet, idem commotus ira, & iniuria
prouocatus non metueret hominem interimere. Porrò bellum quid aliud eſt, quàm multorum com
mune homicidium, & latrocinium, hoc ſceleratius, quo latius patens? Sed ridentur hæc ceu deliramẽ
ta ſcholaſticorum à craſſis proceribus noſtri temporis, qui cũ præter figurã nihil habeant hominis,
tamẽ ipſi ſibi planè dij videntur. Et tamẽ ab ijs initijs, huc videmus eſſe peruentũ inſaniæ, vt tota vi-
ta nihil aliud agatur. Belligeramur aſſidue, gens cum gente colliditur, regnum cum regno, ciuitas
cum ciuitate, princeps cum principe, populus cum populo, & quod ethnici quoq; fatentur impium,
affinis cum affini, cognatus cum cognato, frater cum fratre, filius cum patre. Denique quod ego ſanè
puto his omnibus atrocius, Chriſtianus cum homine: addam inuitus, quod eſt atrociſſimum, Chri-
ſtianus cum Chriſtiano. Et ó cæcitatẽ mentis humanæ, hæc nemo miratur, nemo deteſtatur. Sũt qui
applaudant, qui vehant laudibus, qui rem plus quàm tartaream, ſanctam appellent, ac principes vltro
furentes inſtigent, oleum quod aiunt addentes camino. Alius è ſacro ſuggeſto promittit omnium ad-
miſſorum condonationem, qui ſub eius principis ſignis pugnarint. Alius clamat, inuictiſſime prin-
ceps, tu modo ſerua mentem iſtam religioni fauentem, deus pugnabit pro te: alius promittit certam
victoriam, prophetarum voces ad rem impiam detorquens, interpretans illa, Non timebis à timo-
re nocturno, à ſagitta volante in die, à dæmonio meridiano: &, Cadent à latere tuo mille, & decem
millia à dextris tuis: &, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.
Denique totus hic myſticus pſalmus ad res prophanas, ad hos & illos principes detorquebatur. Nec
deerant vtriq; parti tales prophetæ, nec deerant talibus prophetis applauſores. Tam bellaces audiui-

mus conciones monachorum,theologorum,episcoporum. Itaq; bellatur à decrepitis, bellatur à sa-
cerdotibus, bellatur à monachis, & cum re tam diabolica Christum miscemus. Concurrunt acies
vtrinq; crucis insigne præferentes,quæ vel ipsa poterat admonere,quo pacto conueniat vincere Chri
stianos. A sacro illo cœlesti,quo perfecta illa & ineffabilis Christianorum coniunctio repræsentatur,
curritur ad mutuam cædem,& rei tam impiæ Christum facimus & spectatorem & authorem. Vbi
nam diaboli regnum est,si in bello non est? Cur huc pertrahimus Christum, cui citius cum quouis
lupanari conueniat,quàm cum bello? Indignatur Paulus apostolus vllam esse controuersiam inter
Christianos,vt iudex sit adeundus,qui litem dirimat. Quid si conspiceret nos toto orbe belligerantes
& quamlibet leui de causa, immanius quàm vlli bellarint ethnici, crudelius quàm vlli barbari? idq;
fieri authoribus,hortatoribus,adiutoribus his,qui pacificum illum & omnia conglutinantem ponti-
ficem repræsentant,quiq; pacis omine salutant populum. Neq; clam me est,quid iandudum mihi re
clament Cares isti,quorum messis est è malis publicis. Bellum suscipimus inuiti aliorum coacti ma
lefactis. Ius nostrum persequimur. Quicquid malorum habet bellum,illis feratur acceptum, qui bel
li dedere causas. Sed quiescant interim paulisper,& horum causationes suo loco refellemus,ac fucum
hunc,quo morbum nostrum prætexímus,detrahemus. Iam sicut hominem cum bello,hoc est ani-
mal placidissimnm,cum re longe immanissima composuimus,quo magis perspicua fieret atrocitas:
sic bellum cum pace,rem miserrimam pariter atq; sceleratissimam cum re felicissima simul & opti
ma comparemus,atq; ita demum apparebit,quantæ dementiæ sit,tanto tumultu,tantis laboribus,tan
to sumptu,tanto discrimine,tot calamitatibus affectare bellum,cum multo minoris emi possit con-
cordia. Principio quid in rerum natura dulcius aut melius amicitia? Nihil profecto. Atqui quid aliud
est pax,quàm multorum inter ipsos amicitia? sicuti contrà bellum nihil aliud est,quàm plurium si-
multas. Bonorum autem ea ratio est,vt quo latius pateant,hoc plus adferant commoditatis. Proinde
cum vnius cum vno necessitudo,res sit adeo suauis & salutaris,quàm ingens erit felicitas, si regnum
cum regno,si natio cum natione,necessitudinis vinculo copuletur? E diuerso, malarum rerum ea est
natura,vt quo latius manarint,hoc magis sint suo dignæ vocabulo. Itaque si miserum, si sceleratum
est,hominem cum homine ferro congredi, quanto calamitosius, quantoque sceleratius est, idem à
tot hominum millibus fieri? Concordia res paruæ crescunt,discordia dilabuntur & magnæ. Pax om
nium bonarum rerum & parens est & nutrix. Bellum repente semelque quicquid est lætum, quic-
quid est pulchrum,obruit, extinguit, abolet, omnium malorum Lernam quandam in vita morta-
lium effundit. Pacis tempore, non secus ac si nouum quoddam ver rebus humanis affulserit, co-
luntur agri, vernant horti, pascuntur lætæ pecudes, ædificantur villæ, extruuntur oppida, instau-
rantur collapsa, ornantur & augentur extructa, crescunt opes, aluntur voluptates, vigent leges,
floret reipub. disciplina,feruet religio, valet æquitas, pollet humanitas, calent artes opificum, vbe-
rior est quæstus pauperum, splendidior opulentia diuitum. Efflorescunt honestissimarum discipli-
narum studia, eruditur iuuentus, tranquillo fruuntur otio senes, bonis auspicijs nubunt virgines,
Laudantur simili prole puerperæ, florent boni,minus peccant mali. At simulatque belli sæua tem-
pestas ingruerit,deum immortalem, quàm ingens malorum pelagus occupat, inundat, obruit vni-
uersa. Abiguntur armenta,proteruntur segetes,trucidantur agricolæ,exuruntur villæ,tot seculis ex-
tructæ florentissimæ ciuitates,vna procella subuertuntur. Adeo procliuius est lædere,quàm benefa-
cere. Ciuium opes ad execrandos lattones ac sicarios transferuntur. Mœrent domus,metu, luctu,&
querimonijs: lamentis complentur omnia. Frigent artes opificum, pauperibus ad ieiunandum,aut
ad impias confugiendum artes. Diuites aut ereptas deplorant facultates, aut timent relictis, vtro-
que modo miserrimi. Virginum aut nullæ, aut tristes & funestæ nuptiæ. Desolatæ matronæ do-
mi sterilescunt: silent leges, ridetur humanitas,nullum habet locum æquitas: religio ludibrio est,
sacri & prophani nullum omnino discrimen. Currumpitur omni vitiorum genere iuuentus: damnãt
longæuitatem suam luctuosi senes. Nullus honos honestis literarum studijs. In summa,plus malorũ
sentimus in bello,quàm vllius sermo possit assequi,nedum meus. Forte tolerari poterat,si bella cala
mitosos modo nos facerent,non etiam nocentes & impios: si pax feliciores tantum redderet,non me-
lio res quoq;. Impius autem est,quisquis bellum accersit. Nimium heu nimium malorum erat, qui-
bus assidue velit nolit,vexatur,atteritur,absorbetur ęrũnosa mortalitas. Ante bis mille fermè annos
trecenta morborum nomina medicis sunt animaduersa,præter species, iam & quotidie subnascentes
nouos,& senectutem ipsam,morbum immedicabilem. Legimus alibi totas vrbes terræ quassatione
subrutas,alibi conflagrasse fulmine,alibi solidas etiã hiatu terrarum absorptas regiones,oppida suf-
fossione

fossione cuniculorum corruisse, vt ne commemorem, quantam hominum multitudinem iam ob assuetudinem contempti casus absumant, exundatio maris & fluminum, ruinæ montium & ædificatiorum, venena, lapsus, feræ, cibus, potus, somnus. Alium haustus in potu lactis pilus, alium acinũ vuæ, alium os piscis inhærens gutturi præfocauit. Sunt quos subitum exanimarit gaudium, nam de vehementi dolore minus est mirum. Adde nunc fatales pestilentias, non raro passim sæuientes. Nulla pars orbis est, vnde non immineat periculum humanæ vitæ, alioqui per se quoq; fugacissimæ. Tantum vndiq; malorum obturbat, vt non sine causa Homerus hominem animãtium miserrimum pronunciauerit. Verum hæc mala, quoniam nec vitari facile possunt, nec nostro accidunt vitio, calamitosos tantum faciunt, non item facinorosos. Quid iuuat tam innumeris obnoxios calamitatibus, vltro sibi malum, perinde quasi desit, accersere? Et accersere non quoduis malum, sed malum omnium multo teterrimum: tam perniciosum, vt vnum vincat omnia: tam fœcundum, vt vnum in se complectatur vniuersa: tam pestilens, vt non minus impios efficiat, quàm ærumnosos, vt miserrimos reddat, nec tamen miserandos, nisi hos qui minime volunt & maxime sentiunt. Adijce iam his omnibus, ꝙ pacis commoda latissime sese diffundunt, & ad plurimos pertinent. In bello siquid feliciter cecidit, quanquam, ò superi, quid hic potest dici felix, id ad paucos pertinet, & eos indignos. Alterius salus, alterius est exitium: alterius opes, alterius sunt spolia: huius triumphus, illius est luctus, vt acerba sit infelicitas, immanis & cruenta felicitas. Quanquam plerunq; fit, vt iuxta Cadmeam quam vocant victoriam, vtraq; pars ploret. Et haud scio an vnquam bellum adeo cesserit feliciter, vt cordatum victorem suscepti non pœnituerit. Ergo cum pax res sit omnium tum optima, tum iucundissima: bellum contra res omnium miserrima, simul & sceleratissima: nũ hos sanæ mentis arbitrabimur, qui cũ illam mediocri negotio parare queant, hoc malint summis etiam difficultatibus accersere? Primum quàm insuauis res primus ille belli rumor, deinde quantum inuidiæ subeundum principi, dum crebris decimationibus expilat suos. Quantum negotij in adiungendis aut retinendis auxilijs, quantum in accersendis barbaricis cohortibus & mercenario milite. Quantum impendij simul & curarum in apparandis classibus, in extruẽdis aut sarciẽdis arcibus & præsidijs, in adornãdis tentorijs, in fabricandis & comportandis machinis, armis, telis, sarcinis, vehiculis, commeatu. Quantum laboris exhauriẽdum, in compingendis vallis, in euacuandis fossis, in suffodiendis cuniculis, in excubijs, in stationibus in exercitamentis. Omitto iam metus, omitto pericula, Quid enim non metuendum in bello? Quis enumerare valeat incommoda vitæ, quæ stultissimi milites in castris perferunt, & ob id maioribus digni quòd sponte perferant? Victum, quem bos quoq; fastidiat Cyprius, cubile quod aspernetur scarabeus, somnos raros, nec hos tuo datos arbitrio. Tentorium vndiq; ventis peruium, ac ne tentorium quidem. Durandum sub dio, cubitãdum humi, standum in armis, ferenda inedia, frigus, æstus, puluis, imber: seruiendum ducibus, vapulandum ferulis: quandoquidem nulla est vllius mancipij seruitus indignior, quàm militum, Ad hæc ad triste signum eundum in mortem, vt aut occidas immaniter, aut cadas infeliciter. Tantum malorum suscipitur vt ad rem omnium miserrimam liceat peruenire. Tam immensis malis nosipsos prius affligimus, vt alios possimus affligere. Quod si velimus rem ad calculum vocare, & veris rationibus expendere, quanti bellum constet, quanti pax, profecto comperiemus hanc vel decima parte curarum, laborum, molestiarum, periculorum, sumptuum, deniq; sanguinis posse comparari, quibus bellum accersitur. Tantam hominum turbam educis in periculum, vt oppidum aliquod euertas: at horum opera, vel citra periculum, aliud extrui poterat multo præclarius oppidum. Sed nocere vis hosti. Iam hoc ipsum iuhumanum. Attamen illud expende num illi nocere non possis, nisi prius noceas tuis. Et furiosi videtur hominis, tantum certi mali sumere, cum incertum sit, quò sit alea belli casura. Verum esto, rapuerit ad hanc vesaniam ethnicos, vel stultitia, vel ira, vel ambitio, vel auaritia, vel immanitas, siue quod magis arbitror, ab inferis immissæ furiæ: vnde hoc nobis in mentem venit, vt Christianus in Christianum cruentum stringat ferrum? Patricidium vocatur, si frater occidat fratrem. At Christianus coniunctior Christiano, quàm vllus germanus germano, nisi firmiora sunt naturæ vincula, quàm Christi. Quàm absurdum est eos penè continenter inter se belligerari, quos vna domus habet ecclesia, qui eiusdem corporis membra communi capite gloriantur, nempe Christo: communem hebent patrem in cœlis, communi vegetantur spiritu, ijsdẽ initiati sunt mysterijs, eodem redempti sanguine, eodem renati fonte, ijsdem aluntur sacramentis, eidem militant imperatori, eodem vescuntur pane, eiusdem participes sunt calicis: communem habent hostem diabolum. postremo ad eandem omnes vocati sunt hæreditatem. Vbi sunt tam multa perfectæ concordiæ sacramenta, vbi tam innumera pacis documenta? Vnum præceptum Christus appel

lauit ſuum,nempe charitatis. Cum hac quid ęque pugnat atq; bellũ? Felici pacis omine ſalutat ſuos. Diſcipulis præter pacem nihil donat, præter pacem nihil reliquit. In ſacris illis precibus illud præcipue patrem orat, vt quemadmodum ipſe idem erat cum eo, ita & ſui, hoc eſt, Chriſtiani, idem eſſent ſecum. Iam plus audis, quàm pacem, pluſquam amicitiam, pluſquam concordiam. Chriſti typum habebat Solomon, quod Hebræis pacificum ſonat, ab hoc ſibi templum extrui voluit. Dauid alioqui diuerſis virtutibus egregie clarum, tamen hoc elogio ſubmouit ab extructione templi, quòd ſanguinarius eſſet. Et tamen ˈis authore deo bella ferè geſſit aduerſus impios, atque id ſanè eo ſeculo quo nõdum docuerat ille Moſaicæ legis abſolutor, etiam inimicos eſſe diligendos. Nato Chriſto, non bellum, neq; triumphos, ſed pacem canunt angeli. De nondum nato præcinuit vates ille myſticus: & factus eſt in pace locus eius. Vniuerſam illius doctrinam excute, nihil vſquam reperies, quod non ſpiret pacem, quod non ſonet amicitiam, quod non ſapiat charitatem. Et quoniam intelligebat pacem aliter non poſſe conſtare, niſi penitus contemptis his, pro quibus mundus hic digladiatur: iuſſit vt ab ipſo diſceremus eſſe mites. Beatos vocauit, qui diuitias, & harnm filiam ſuperbiam pro nihilo ducerent, nam hos vocat pauperes ſpiritu: beatos, qui voluptates huius mundi ſpernerent, quos lugentes appellat, qui ſe paterentur ſuis exturbari poſſeſſionibus, ſcientes hic nihil aliud eſſe, quàm exilium veram patriam, veram poſſeſſionem in cœlo ſitam eſſe pijs. Beatos, qui benemerentes de omnibus, impune & male audirent, & malis afficerentur. Vetuit nequis malo reſiſteret. Breuiter, vt omnis illius doctrina, tolerantiam & amorem præcipit, ita tota vita nihil aliud docet, quàm manſuetudinẽ. Sic ille regnauit, ſic bellauit, ſic vicit, ſic triumphauit. Nec aliud inculcant Apoſtoli, qui purum adhuc Chriſti ſpiritum imbiberant, & muſto illo feliciter erant temulenti. Quid vndiq; ſonant omnes Pauli literæ, niſi pacem, niſi lenitatem, niſi charitatem? Quid Ioannes loquitur, quid iterat, niſi dilectionem? Quid aliud Petrus? quid aliud omnes vere Chriſtiani ſcriptores? Vnde tantus bellorum tumultus inter filios pacis? An fabula eſt, quòd Chriſtus ſe vitem appellat, ſuos palmites? Quis vnquã vidit palmitem pugnare cum palmite? An vanum eſt, quod non ſemel ſcripſit Paulus, Eccleſiam nihil aliud eſſe, q̃ vnum corpus è diuerſis membris connexum, adhærens vni capiti Chriſto? Quis vidit oculum pugnare cum manu, aut ventrem cum pede? In hoc vniuerſo rerum omniũ tam diſſimiliũ, harmõia eſt. In animalis corpore pax eſt mẽbro, cũ mẽbro, quod quæq; pars dotis habet, non vni ſibi habet, ſed in cõmune omnibus. Siquid accidit vnicuilibet, opitulatur vniuerſum corpus. An plus poteſt in perituro corpore naturæ connexio, quàm in myſtico & immortali, copula ſpiritus? An fruſtra precamur illud ex præſcripto Chriſti, Fiat voluntas tua, quemadmodum in cœlo, ſic & in terra? In illa ciuitate ſumma concordia eſt. At Chriſtus nihil aliud eſſe voluit ſuam eccleſiam, quã cœleſtem quendam populum in terris ad illius imaginem, quoad fieri poteſt, viuentem, illò properãtem, ab illo pendentem. Age, finge iam mihi nunc nouum aliquem hoſpitem, vel è lunaribus illis ciuitatibus quas inhabitat Empedocles, vel ex vno quopiam mundo eorum quos innumerabiles fabricatus eſt Democritus, in hunc noſtrũ veniſſe, quid rerum agatur cupientem cognoſcere. Cumq; de ſingulis edoctus, audierit eſſe vnum quoddam animal mire commiſtum ex corpore, quod cũ brutis habet cõmune, & ex animo, quo diuinæ mentis referat imaginem. Id adeo eſſe generoſum, vt quanq̃ hic exulet, tamen cæteris omnibus imperet animantibus quod ob cœleſtem originem, ſemper ad cœleſtia nitatur & immortalia: quod in tantum curæ fuerit æterno numini, vt quoniam neq; naturæ viribus, neq; philoſophiæ rationibus aſſequi poterat quod affectabat, vnicum filiũ ſuum huc delegarit qui nouum doctrinæ genus inueheret. Deinde ſimul atq; totam Chriſti vitam ac decreta perdidicerit, cupiat ex edita quapiam ſpecula videre quod audiſſet. Vbi conſpexerit cætera animantia probè in ſuo genere degere, ac naturæ legibus duci, nihil appetere, niſi quod dictet natura, vnum animal inter ſe cauponari, negotiari, rixari, belligerari, nónne quoduis animal potius ſuſpicabitur hominem eſſe de quo audierat, quàm ipſum hominem? Deinde admonitus ab indice, quis ſit homo, iam diſpiciat, vbi ſit grex ille Chriſtianorum, qui cœleſtis illius doctoris inſtitutum ſequentes, angelicæ ciuitatis ſimulachrum exhibeant, an non vbiuis potius iudicabit habitare Chriſtianos, quàm in hiſce regionibus, in quibus tantam videret opulentiam, luxum, libidinem, faſtum, tyrannidem, ambitionẽ, fraudem, inuidiam, iracundiam, dſcordiam, rixas, pugnas, bella, tumultus, breuiter omnium rerum quas Chriſtus damnat, maiorem penè Lernam quàm apud vllos Turcas aut Saracenos? Vnde igitur peſtis hæc irrepſit in populum Chriſtianum? Nimirum paulatim hoc quoque malum, ſicuti cætera pleraque, receptum eſt ab incautis. Siquidem omne malum, aut ſenſim obrepit in hominum vitam aut ſub prætextu boni ſeſe inſinuat. Primum igitur irrepſit eruditio, velut idonea res ad confutandos

dos hæreticos,philoſophorum,poetarum & oratorum literis armatos. Et initio quidem non iſta diſce bantur à Chriſtianis, ſed quibus forte contigerant ante Chriſtum cognitum,hi quod iam partum erat,in pios conferebant vſus. Eloquentia quoque diſſimulata magis quàm ſpreta primum, deinde palàm etiam comprobata. Proinde ſub prætextu profligandi hæreticos ſubrepſit ambitioſa rixandi libido,quæ non mediocrem eccleſiæ peſtem inuexit. Tandem huc proceſſum eſt,vt in mediam theo logiam totus ſit receptus Ariſtoteles,& ita receptus,vt huius authoritas penè ſanctior ſit quàm Chri ſti. Nam ſiquid ille dixit, parum accommodum ad vitam noſtram, licet interpretamento detor- quere. cæterum exploditur illico, qui vel leuiter auſit Ariſtotelicis oraculis refragari. Ab hoc di- dicimus non eſſe perfectam hominis felicitatem, niſi corporis & fortunæ bona acceſſerint. Ab hoc didicimus non poſſe florere rempub. in qua ſint omnia communia. Huius omnia decreta cum Chri- ſti doctrina conamur agglutinare,hoc eſt aquam flammis miſcere. Recepimus nonnihil & à Cæſa- reis legibus,propter æquitatem quam præ ſe ferunt,& quo magis conuenirent, Euangelicam doctri nam ad eas quoad licuit detorſimus. At hæ permittunt vim vi repellere,ſuum quenq; ius perſequi:pro bant negociationem,recipiunt vſuram,modo moderatam,bellum ceu rem præclaram efferunt, mo do iuſtum. Iuſtum autem eſſe definiunt,quod indictum ſit à principe, quamlibet puero aut ſtulto. Deniq; tota iam Chriſti doctrina,dialecticorum,ſophiſtarum,mathematicorum, oratorum,poetarũ, philoſophorum,& iureconſultorum ethnicorum literis ita contaminata eſt,vt maxima pars æui con ſumenda ſit,prius quàm vacet arcanas ſcrutari literas,ad quas vt aliquando venias,tot tamen opinio- nibus mundanis infectus accedas oportet,vt Chriſti iam decreta aut prorſus offendant, aut ad illorũ dogmata torqueantur. Atq; hæc res adeo non improbatur,vt nefas ſit eum de Chriſtianis loqui lite- ris,qui ſeſe nugis Ariſtotelicis,vel potius ſophiſticis,totum ad ambas vſq;,quod aiunt, aures non ex- pleuerit. Quaſi vero Chriſti doctrina ſit eiuſmodi,vt non vel maxime poſſit eſſe communis omniũ vel vllo pacto cum philoſophorum ſapientia conſentiat. Poſt hæc recepimus honoris nonnihil,ſed vltro delatum,quem deinde veluti debitum cœpimus exigere. Id viſum eſt non iniquum. Deinde re cepimus opes,ſed in pauperum ſubſidium diſtribuendas,poſt etiam in vſus noſtros. Quid ni,poſtea- quam didicimus,hunc eſſe charitatis ordinem,vt ſibi quiſq; ſit proximus? Neque deerant prætextus huic malo. Pium conſulere liberis,ęquum proſpicere venturæ ſenectuti. Poſtremo cur reijciam opes inquiunt,ſi citra fraudem contingant? His gradibus paulatim eò ventum eſt,vt is optimus habeatur qui ſit locupletiſſimus:nec vnquam maior fuerit honos diuitijs apud ethnicos, quàm hodie ſit apud Chriſtianos. Quid eſt enim omnino vel ſacrum,vel prophanum,quod non harum geratur arbitrio? Videbatur his ornamentis conuenire nonnihil imperij. Neq; defuit qui voluerit cedere. Receptum eſt hoc quoq;,ſed grauatim & parce. Demum ita,vt ſolo titulo contenti,rem libenter in alios reijce rent. Poſtremo paulatim huc itum eſt,vt epiſcopus ſibi non videatur epiſcopus, niſi mũdanæ aliquid ditionis acceſſerit. Parum honeſtus abbas,ſi nuſquam poſſit,quod poſſunt tyranni. Tandem perfri- cta facie, pudorem omnem abſterſimus,omnia verecundiæ repagula diſcuſſimus. Quicquid vn- quã apud ethnicos fuit auaritiæ,quicquid ambitionis, quicquid luxus,quicquid faſtus, quicquid ty- rannidis, id imitamur, æquamus, vincimus. Et vt de leuioribus interim ſileam, an vnquam apud ethnicos bellatum eſt,aut æque perpetuo, aut crudelius quàm inter Chriſtianos? Quas tempeſtates, quos bellorum æſtus,quoties diſciſſa fœdera,quas ſtrages his paucis annis conſpeximus? Quæ natio cum qua non conflictata eſt ferro? Et poſtea Turcam execramur,quaſi poſſit vllum ſpectaculum eſ ſe Turcis iucundius quàm quod illis quotidie mutuis cladibus exhibemus ipſi. Inſaniebat Xerxes, cum ingentem illam multitudinem Græciam inuaſurus educeret. An tibi conſtitiſſe animo vide- tur, qui Atho monti minaces ſcripſerit epiſtolas, ni cederet: qui mari Helleſponto, quòd parum commodum fuiſſet nauigare volenti, plagas iuſſerit infligi? Furebat Alexander ille Magnus. Quis negat? Optabat ſemideus ille plures mundos quos deuinceret:tanta gloriæ febris iuuenilem obſe- derat animum. Et tamen iſti quos Seneca non dubitat furioſos appellare latrones, bellabant huma- nius nobis,bellabant maiore fide,nec ſimilibus machinis, nec ſimilibus artibus,nec tam friuolis ti- tulis,quàm bellamus Chriſtiani. Si reuoluas ethnicorum hiſtorias,quàm multos reperies duces,qui miris artibus bellum declinarint? qui hoſtem officijs deuincire quàm armis deuincere maluerint? Quidam etiam cedere principatum prius habuerunt quàm experiri Martem. Nos pſeudochriſtiani nihil non rapimus ad occaſionem belli. Ethnici bellatores priuſquam venirent ad arma, veniebãt in colloquium. Apud Romanos omnibus tentatis mittebatur. Fecialis cum Patrepatrato, perageban- tur ceremoniæ:nimirũ moræ q̃rebantur,quæ bellandi furorẽ tẽperarent. Atq; his quoq; peractis nõ

licebat manum conferere cum hoste, nisi signo dato, quod ita dabatur, vt miles nesciret quando dandum esset. Ac ne hoc quidem dato, licebat cuiquam hostem vel lacessere, vel ferire, qui quanquam in castris versaretur, tamen sacramento militari non esset obstrictus: adeo vt Cato senior filium in castris cessantem per literas admonuerit, vt Romam redeat, aut si mallet in exercitu manere, veniam petat à duce, vt sibi cum hoste congredi liceat. Iam vt belli signum non faciebat potestatem pugnandi, nisi sacramento astrictis: ita signum quo canebatur receptui, omnibus adimebat occidendi facultatem: adeo vt à Cyro laudatus sit miles quidam, qui cum sublato gladio fuerat hostem interfecturus, mox vt sensit cani receptui, dimiserit hostem. Hæc eò pertinebant, nequis crederet sibi licere occidere hominem, nisi necessitas eò compelleret. Nunc inter Christianos vir fortis habetur, siquis eius gentis qui cum bellum est hominem, fortè obuium in nemore, non armatum, sed pecunijs onustum, nec bellum molientem, sed aliquò fugientem ne bellet, occiderit, occisum spoliauerit, spoliatum defoderit. Et milites vocantur, qui spe lucelli vltro prouolant ad pugnam, & in vtraq; acie ceu gladiatores pugnant, Germani aduersus Germanos, ad eiusdem principis ditionem pertinentes. Et hi cum à talibus prælijs redeant domum, veluti milites narrant sua facinora, nec interim vt prædones ac patriæ perduelles, ac principis sui desertores puniuntur. Carnificem abominamur, quòd conductus ex legũ authoritate nocentes damnatosq; iugulat, & qui relictis parentibus, vxoribus ac liberis, vltro procurrũt in bellum, non conducti, sed ambientes vt ad impiam lanienam conducantur, vbi domum redierint, gratiosiores penè sunt, quàm si nusquam abfuissent. Ex facinoribus aliquid nobilitatis putãt accedere. Infamis est qui vestem furto sustulit: qui & proficiscens in militiam, & militans, & rediens à militia, tot immeritos spoliauit, inter ciues probos habetur. Ex militibus autem qui sese gessit immanissime, dignus habetur qui proximo bello ducem agat. Itaq; si veteris militiæ disciplinam contempleris, Christianorum militia latrocinium ferè est, non militia. Quòd si monarchas Christianos cum ethnicis conferas, quanto nostra causa deterior? Illi præter gloriam nihil ambiebant. Gaudebant florentiores reddere prouincias quas bello subegissent: populos agrestes, sine literis, sine legibus ritu ferarum viuentes, ciuilibus artibus expoliebant. Regiones incultas extructis oppidis reddebant celebres. Parum tuta communiebant, pontibus, littoribus, aggeribus, milleq; id genus commoditatibus vitam hominum adiuuabant, vt tum expedierit deuinci. Quin in medijs etiam bellis, quàm multa feruntur ab his vel dicta sapienter, vel gesta temperate? Cæterum quæ geruntur in bellis Christianorum, & obscœniora sunt & atrociora, quàm vt sint hic commemoranda. Proinde quod in illis erat pessimum, id solum exprimimus, immo superamus. Sed iam operæpretium fuerit audire, quibus modis hanc tantam insaniam nostram tueamur. Si nullo, inquiunt, pacto fas esset bellare, deus non fuisset Iudæis author bellandi aduersus hostes. Audio, sed illud addas oportet, Iudæos vix vnquam bellasse inter se, verum aduersus alienigenas & impios. Nos Christiani pugnamus cum Christianis. Illis diuersa religio, & non eadem numina, dissidij causa fuit: nos aut puerilis ira, aut pecuniæ fames, aut gloriolæ sitis, sæpenumero fœda merces huc adducit. Illi iussu diuino pugnabant, nobis animi perturbatio ferrum dat in manum. Quanquam si vsqueadeo placet exemplum Iudæorum, quin eadem opera præputium recidimus? quin immolamus pecudes? quin abstinemus à carne suilla? Cur non ducimus singuli plures vxores? Cum hæc execremur, cur solum bellandi placet exemplum? cur hic deniq; literam sequimur occidentem? Iudæis permissum est bellum, sed ita quemadmodum & repudium, nimirum ob duritiam ingenij. At postea quàm Christus iussit recondi gladium, non decet pugnare Christianos, nisi pulcherrimum illud prælium cum teterrimis hostibus ecclesiæ, cũ studio pecuniæ, cum iracundia, cum ambitione, cum metu mortis. hi sunt Philistæi nostri, hi Nabugodonosores, hi Moabitæ & Amonitæ, cum quibus nullas nobis inducias esse oportet: assidue conserendæ manus, donec excisis funditus hostibus succedat tranquillitas. Quos nisi subegerimus, neq; cuiquam secum, neq; cum alio vera pax constare poterit. Solum hoc bellum veram gignit pacem. Hic qui vicerit, cum nemine mortalium belligerari velit. Nihil enim me mouet, quòd quidam duos gladios interpretantur vtranq; potestatem, ciuilem & ecclesiasticam, quam vtranq; vindicant Petri successoribus, cum Christus in hoc ipsum passus sit Petrum errare, vt postea quàm iussus esset gladiũ recõdere, nemini dubiũ relinqueretur, quin vetitũ esset bellũ, quod ante videbatur esse licitũ. Sed Petrus, inquiunt, pugnauit. Pugnauit, sed Iudæus adhuc, nondum accepto spiritu vere Christiano. Pugnauit nõ pro suis titulis, aut prædijs, vti nos, ne pro sua quidem vita, sed pro vita magistri. Deniq; pugnauit is qui paulo post abnegauit. Si placet exemplum pugnantis, placeat & inficiantis. Et cũ simplici laberetur affectu tamen reprehensus est. Alioqui, si probat huiusmodi defensionem Christus,

sicut

ſicut quidam inſulſiſſime interpretantur,cur omuis illius & vita & doctrina, nihil aliud quàm tolerantiam prædicat? Cur ſuos baculo tantum & pera armatos,tyrannis obijcit? Si gladius ille,quem diuenditis omnibus iubet emi Chriſtus,eſt moderata aduerſus perſecutores defenſio,quemadmodum impie quidam interpretantur,non tantum inerudite,cur hac nunquam vſi ſunt martyres? Hic proferuntur illæ Rabinicæ definitiones,licet bellare militi conducto,non aliter quàm licet lanioni ex arte ſua parare victum. Siquidem hic didicit laniare pecudes,ille homines:licet & ciuibus bellare, ſed iuſto bello. Iuſtum autem quodcunq; quomodocunq; quibuſcunq; indixit princeps qualiſcunq; . Sacerdotibus & monachis vibrare ferrum non licet, intereſſe tamen & præeſſe bello licet. Nec fas eſt animo vindicandi bellare,ſed bello iuſtitiæ. Cui autem ſua cauſa non videtur iuſta? Chriſtus abſque præſidijs emiſit ſuos,ſed donec aderat ipſe,non egebant præſidijs. Cum inſtaret tempus abitus, admonuit illos vt peram pararent & gladium; peram aduerſus inopiam commeatus, gladium aduerſus hoſtes. Cæterum illa,nolite eſſe ſoliciti de craſtino,benefacite ijs qui oderunt vos, atq; id genus alia,vſq; ad tempus diſceſſus valent. Porrò ſicubi ſimilia docet Paulus aut Petrus, conſilij ſunt, non præcepti. Huiuſmodi præclaris dogmatibus alimus principum cupiditates, ac porrigimus quo ſibi blandiantur. Et perinde quaſi periculum ſit,nequando mundus conquieſcat à bellis,ex Chriſti verbis bellum aſſerimus: & perinde quaſi metuamus,ne langueſcat in congerendis opibus mortalium auaritia,Chriſtum facimus authorem congerendæ rei,huc detorquentes illius verba,quaſi præceperit, non permiſerit ea quæ prius interdixerat. Mundus habebat ſuas leges,antequam exoriretur Euangelium,puniebat,bellabat,congerebat in ærarium ac penum. Non ideo venerat dominus,vt admoneret quid eſſet nobis permiſſum,hoc eſt ad quam vſq; lineam liceret à perfectione diſcedere, ſed ad quē ſcopum eſſet pro viribus enitendum. Hæreſeos ſuſpectus eſt,qui vehementer dehortatur à bello: & qui talibus commentis diluunt vigorem Euangelicæ doctrinæ,principibus ſuggerũt occaſiones per quas ſuis cupiditatibus blandiãtur,orthodoxi ſunt,& pietatis Chriſtianæ doctores. Doctor vere Chriſtianus nunquam bellum probat,fortaſſis alicubi permittit, ſed inuitus ac dolens. At dictat hoc, inquiunt,ius naturæ,legibus comprobatum eſt,conſuetudine receptum,vt vim vi propellamus, & vitã quiſq; ſuam tueamur,tum & pecuniam,quandoquidem animæ loco eſt, vt inquit Heſiodus. Fateor. At his omnibus efficacior Euangelica gratia dictat,ne remaledicamus maledicẽtibus: vt de male merentibus benemereamur,vt tollenti partem poſſeſſionum,totum cõcedamus,vt deprecemur pro his quoq; qui mortem intentant. Ad apoſtolos,inquiunt, iſta pertinent. Immo ad vniuerſum Chriſti populum,& corpus,vt diximus,quod totum abſolutum eſſe oportet,etiam ſi in dotibus aliud membrũ alio ſit inſignius. Ad eos nihil pertineat doctrina Chriſti,qui non ſperant præmium cum Chriſto. Illi pro pecunia prædijsq; & imperio digladıentur,qui rident quod dixit Chriſtus,beatos pauperes ſpiritu:hoc eſt,eos diuites qui nihil in hoc mundo concupiſcerent diuitiarum aut honorum. Qui felicitatis ſummam in his collocarunt opibus,dimicant pro tuenda vita,ſed ij qui non intelligunt hanc mortem eſſe potius quàm vitam,& pijs immortalitatem eſſe paratam. Iam obijciunt nobis Romanos aliquot pontifices, qui bellãdi fuerint authores ſimul & adiutores. Obijciunt decreta patrum,in quibus bellum approbari videtur. Sunt quidem huiuſmodi quædam,ſed apud recentiores, Chriſti vigore iã relangueſcente,ſed ea perpauca,cùm ſint innumera apud probatæ ſanctitatis ſcriptores,quæ à bello deterreant. Cur hæc paucula nobis potiſſimum in mentem veniunt? Cur à Chriſto ad homines deflectimus oculos,& incerta exempla quàm indubitatum authorem ſequi malumus? Romani pontifices primum homines fuerunt. Deinde fieri poteſt,vt fuerint male perſuaſi, vt fuerint parum attenti, deniq; vt parum prudentes aut pij. Quanquam ne in iſtis quidem comperies hoc genus bellorum, quo nos aſſidue conflictamur,approbatum fuiſſe. Id quod clariſſimis euincerem argumentis, ni fugerem digreſſioni longius immorari. Laudauit diuus Bernardus bellatores, ſed ita laudauit, vt noſtram omnem damnet militiam. Quanquam cur me moueat potius Bernardi ſcriptum,aut Thomę diſputatio,quàm Chriſti dogma qui in totum vetuit,ne malo reſiſtamus,nimirum eo more quo vulgus reſiſtit? Sed licet,inquiũt,vnum maleficum afficere ſupplicio,licet igitur & ciuitatem vlciſci bello. Quid hoc loco reſponderi poſſit prolixius eſt quàm vt ſit replicandum. Illud modo dicam, hoc intereſſe,quòd in iudicijs conuictus dat pœnas legibus,in bello vtraq; pars alterã ream agit. Illic ad eum modo redit malum,qui læſit,exemplum ad omnes peruenit:hic maxima pars malorum in eos redundat,qui minime digni ſunt malo,nempe ad agricolas,ad ſenes,ad matronas,ad pupillos,ad virgines. Cæterum ſi ex re omnium peſſima quicquam omnino commodi poteſt colligi, id totum ad ſceleratiſſimos aliquot latrones deriuatur:ad militem mercenarium,ad ſtrenuos prædones,ad paucu

los fortè duces,quorum artificio bellum in hoc ipſum fuerat excitatum,& quibuſcum nunquam melius agitur,quàm in ſummo reipub.naufragio.Illic vni non parcitur, vt omnium conſulatur ſaluti: hic vt paucorum,aut vnius fortaſſis vicem vlciſcamur, tot hominum millia nihil commeritorum crudeliter affligimus. Præſtat paucorum admiſſum impunitum omitti, quàm dum vnum aut alterum in pœnam depoſcimus incertam,noſtros pariter & finitimos,& innocentes hoſtes,ſic enim vocamus,in certum adducere diſcrimen.Satius eſt relinqui vulnus,cui ſine graui totius corporis pernicie,mederi non queas.Quod ſiquis clamat iniquum, non dare pœnas qui peccarit: reſpondeo multo eſſe iniquius,tot innocentum millia citra meritum in extremam vocari calamitatem. Quanquã his temporibus omne ferè bellum è titulis neſcio quibus naſci videmus,& ex principum ambitioſis fœderibus,dum vt vnum aliquod oppidulum ſuæ vindicent ditioni, totum imperium adducunt in extremum diſcrimen.Deinde hoc ipſum quod tanto ſanguine vindicatum eſt,rurſum aut reuendũt, aut donant.Dixerit aliquis:Non vis igitur principes ſuum ius perſequi?Scio non eſſe mei ſimilium, de principum negotiis audacius diſputare:quod vt tutum ſit,prolixius tamen eſt,quàm vt huic loco conueniat. Tantum illud dicam, ſi titulus qualiſcunque videbitur idonea ſuſcipiendi belli cauſa, in tantis rerum humanarum vicibus,tantis commutationibus, nulli poſſe titulum deeſſe. Quæ gens non aliquando ſuis ſedibus & pulſa fuit & pepulit? Quoties aliunde demigratum eſt aliò? Quoties huc & illuc vel caſu, vel ex fœdere tranſlata imperia? Repetant ſcilicet hodie Patauini Troianum ſolum,quòd Antenor olim fuerit Troianus:repetant Africam & Hiſpaniam Romani,quòd hæ prouinciæ quondam fuerint Romanorum.Ad hęc dominium vocamus,quod eſt adminiſtratio.Non eſt idem ius in homines natura liberos,& in pecudes.Hoc ipſum ius quod habes, populi conſenſus dedit.Eiuſdem autem,ni fallor,eſt tollere qui contulit.Vide porrò quàm non magna res agitur. Non illud decertatur,vt hæc aut illa ciuitas bono principi pareat,potius quàm tyranna ſeruiat,ſed vtrum Ferdinandi cenſeatur titulo, an Sigiſmundi: Philippo cenſum pendat,an Lodouico. Hoc eſt illud egregium ius ob quod vniuerſus orbis bellis cædibuſque miſcetur. Sed eſto, valeat quantumlibet hoc ius,nihil interſit inter priuatum agrum & ciuitatem:nihil inter pecudes tuo ære emptas, & homines non ſolum ingenuos,verum etiam Chriſtianos: attamen prudentis eſt expendere, num tanti ſit,vt tam immenſis tuorum malis perſequaris.Si principis animum præſtare non potes, at ſaltem negociatoris adhibe.Contemnit ille diſpendium,ſi perſpexerit vitari non poſſe,niſi grauiore iactura& lucri loco ducit,quod paululo damno cum fortuna deciderit.Saltem illud priuatũ exemplum in reipubli.periculo imiteris, de quo vulgo non infeſtiua fabula celebratur. Parum conueniebat inter duos quoſdam cognatos,de re diuidenda.Cumque neuter alteri vellet concedere,res eò ſpectabat,vt iretur in ius, & iudicum ſententijs controuerſia finiretur. Adibantur aduocati, parabantur dicæ, res erat cum iureconſultis. Aditi iudices, conteſtata lis, cœpit agi cauſa, hoc eſt, bellum ſuſceptum eſt. Ibi alter mature reſipiſcens, aduerſarium priuatim accerſitum,his verbis loquitur: Principio parum decorum eſt,vt quos natura copulauit,pecunia diſſociet:deinde incertus eſt litis euentus, haud minus quàm belli.Suſcipere nobis in manu eſt,finire non eſt.De centum aureis tota lis eſt.Eius ſummæ duplum in notarios, in promotores,in aduocatos,in iureconſultos,in iudices, in iudicum amicos expendetur,ſi legibus experiamur.His erit inſeruiendum,adulandum,dandum:interim taceo curas ambiendi curſitandiq; labores. Deniq; vt maxime vincam, plus tamen eſt incommodi quàm commodi.Quin porius ipſi nobis ſapimus,quàm iſtis prædonibus:& in hos male collocandam pecuniam inter nos partimur? Concede dimidium de tuo,ego tantundem de meo concedam:ita & amicitiam noſtram alioqui perituram lucrifaciemus, & tantam moleſtiam effugiemus. Quod ſi recuſas qn cquam concedere,ego vel vniuerſum negotium tuo permitto arbitratui.Malo penes amicum ſit hæc pecunia, quàm penes inſatiabiles illos prædones. Abunde magnum fecero lucrum, ſi & ſamæ pepercero, & amicum ſeruauero, & tantum effugero moleſtiarum.Mouit aduerſarium tum rei veritas, tum cognati feſtiuitas. Rem inter ſe tranſegerunt, iratis aduocatis & iudicibus, quos coruos deluſerant hiantes. Vel horum igitur prudentiam in re tanto periculoſiore ſtudeas imitari. Neque ſolum ſpectes quod velis aſſequi, ſed quanta bonarum rerum iactura,quantis periculis,quantis calamitatibus ſis aſſecuturus, vt aſſequaris. Quòd ſi ceu lancibus hinc atque hinc expenſis commodis & incommodis, comperies, multo potiorem eſſe pacem iniquam, quàm bellum æquum:cur malis Martis aleam experiri? Quis enim niſi demens aureo piſcetur hamo? Si vides multo plus impendij quàm lucri, etiam ſi feliciter cadant omnia, nónne præſtat aliquid de tuo iure concedere, quàm paululum commodi tam innumeris mercari malis? Malo penes quemcunque ſit titulus, ſi

mihi

mihi tanta Christiani sanguinis iactura vindicandus est. Ille quisquis est, multis iam annis possedit assueuit habenis, agnoscitur à suis, fungitur munere principis & exorietur aliquis qui veteri quopiã titulo ex annalibus aut obliteratis monumentis reperto, bene compositum rerum statum sursum ac deorsum misceat. Præsertim cum videamus in rebus mortalium nihil diu suo loco consistere, sed ludibrio fortunæ velut æstu quodam affluere ac defluere. Quorsum attinet tanto tumultu vindicare, quod mox quolibet casu sit aliò demigraturum? Postremo si ista tam leuicula non possunt contemnere Christiani, quorsum opus est, protinus ad arma rapi? Tot habet mundus episcopos graues & eruditos, tot habet venerabiles abbates, tot optimates grandæuos, & longo rerum vsu sapientes, tot concilia, tot senatus non frustra à maioribus institutos. Cur non potius horũ arbitrio pueriles istiusmodi principum querimoniæ componuntur? Sed honestior est illorum oratio, qui prætexerunt ecclesiæ defensionem: quasi vero populus non sit ecclesia, aut quasi tota ecclesiæ dignitas in sacerdotũ opibus sita sit, aut quasi bellis ac stragibus orta, prouecta, constabilita sit ecclesia, ac non potius sanguine, tolerantia, vitæq; contemptu. Mihi sanè ne hoc quidem adeo probandum videtur, quòd subinde bellum molimur in Turcas. Male profecto agitur cum religione Christiana, si illius incolumitas à talibus pendet præsidijs. Neq; consentaneum est, his initijs bonos gigni Christianos. Quod ferro paratum est, ferro vicissim amittitur. Vis Turcas ad Christum adducere? Ne ostentemus opes, ne militum manum, ne vires. Videant in nobis non titulum tantum, sed certas illas hominis Christiani notas, vitam innoxiam, studium benemerendi etiam de hostibus, inuictam omnium iniuriarum tolerãtiam, pecuniæ contemptum, gloriæ neglectum, vitam vilem: audiant cœlestem illam doctrinam, cũ huiusmodi vita congruentem. His armis optime subiguntur Turcæ. Nunc sæpenumero mali pugnamus cum malis. Dicam aliud, & vtinam audacius quàm verius, si titulũ crucisq; tollas insigne, Turcæ cum Turcis digladiamur. Si in militum manu constituta est religio, si ferro confirmata, si bellis aucta, tueamur eam ijsdem præsidijs. Quòd si diuersis rationibus peracta sunt omnia, cur veluti Christi præsidio diffisi, ad ethnicas confugimus suppetias? At cur non iugulem, inquiunt, eos qui nos iugulant? Itáne putas indignum, siquis sit te sceleratior? Cur non spolias spoliantem? Cur non conuitiaris conuitianti? Cur non odisti odio habentem? An Christianum facinus esse putas, si trucidatis impijs quidem, vt nos arbitramur, sed tamen hominibus, pro quibus seruandis mortuus est Christus, gratissimam diabolo victimam mactes, bisq; delectes hostem, & quòd occiditur homo, & quòd occidit Christianus? Pleriq; dum volunt videri valde Christiani, student Turcis quàm plurimum facere mali: & quod facere non possunt, execrantes imprecantur, cum hoc ipso argumento parum Christianum liceat deprehendere. Ita nonnulli dum videri volunt vehementer orthodoxi, diris execrationibus deuouent, quos vocant hæreticos, ipsi fortassis digniores hoc vocabulo. Qui vult orthodoxus videri, mansuetis rationibus annitatur, vt qui errat, resipiscat. In Turcas expuimus, & ita nobis videmur pulchre Christiani, fortassis abominabiliores apud Deum, quàm ipsi Turcæ. Quòd si veteres euangelij præcones hoc animo fuissent in nos, quo nos sumus in Turcas, vbi nos nunc essemus, qui illorum tolerantia sumus Christiani? Succurre Turcis, ex impijs si potes, reddito pios: si nó potes, opta, & agnoscam mentem Christianam. Tam multi sunt in orbe monachorum mendicato viuentium ordines, qui se columnas ecclesiæ videri volũt: ex tot millibus quotusquisq; est qui pro religione Christi propaganda vitam suam vilem habeat? Sed spes non est, inquiunt. Immo summa spes esset, si mores afferrent maiorum suorum Dominici & Francisci, in quibus viris summũ mundi huius contemptũ fuisse arbitror: ne quid interim cômemorẽ de moribus apostolicis. Ne miracula quidem nos destitutura sint siquidem id postularet Christi gloria. Nũc qui se Petri principis ecclesiæ, qui cæterorum apostolorum vicarios ac successores gloriantur, plerunq; totam fiduciam in humanis præsidijs constituunt. Illi vero rigidi veræ religionis professores versantur in vrbibus opulentis, ac luxu perditis: vbi citius corrũpantur ipsi, q̃ alios reddant emendatiores: & vbi est affatim pastorum qui populum doceant, ac sacerdotum qui laudes deo canant. Versantur in aulis principum, vbi quid agant in præsentia non referam. Vtinam nequid peius quàm carnis in balneo. Inhiant testamentis, venantur lucrum, subseruiunt principũ tyrannidi: & ne nihil agere videantur, notant articulos erroneos, suspectos, scandolosos, irreuerẽtiales, hæreticos, schematicos. Malunt enim ipsi regnare malo populi Christiani, q̃ suo periculo Christi regnum propagare. Atqui quos nos vocamus Turcas, magna ex parte semichristiani sunt, & fortassis propiores vero Christianismo, quàm pleriq; nostrũ sunt. Quot enim sunt apud nos, qui nec resurrectionem corporũ credunt, nec animã credunt corpori superstitẽ? Et interim per istos sæuitur in hæreticulos, qui dubitãt an Ro. Pont. habeat ius in animas igne purgato-

rio cruciatas. Eijciamus primum trabem ex oculo nostro, mox eiecturi festucam ex oculo fratris. Euangelicæ fidei finis, sunt mores Christo digni. Cur vrgemus ea quæ nihil ad mores faciunt, his neglectis, quibus ceu colũnis subductis, tota fides semel collabitur? Postremo quis credet nobis prętexentibus crucem & euangelij titulum, si tota vita nihil aliud vndiq; præ se fert quàm mundum? Ad hæc Christus, in quo nihil erat imperfectum, tamen linum fumigans non extinguit, & baculum confractum non comminuit, iuxta prophetiam, sed quod imperfectum est fouet, ac tolerat, donec proficiat in melius. Nos totam Asiã & Africã ferro paramus extinguere, cum plurimi sint illic vel Christiani, vel semichristiani? Cur non illos agnoscimus potius, hos fouemus & clementer emendamus. Quòd si studemus imperio propagando, si inhiamus illorum opibus, cur rei tam prophanæ Christi titulum prætexímus? Quid quod interim, dum humanis opibus tantum adorimur illos, hoc ipsum quod superest nobis ex orbe totum in manifestum discrimen adducimus? Quantulus orbis angulus nobis reliquus est? Quãtam barbarorum multitudinem quàm pauci prouocamus? At dicet quispiã: Si deus pro nobis, quis contra nos? Istuc merito dicet, qui solius dei præsidijs fretus est. Cæterum his qui diuersis nituntur præsidijs, quid dicet imperator noster Christus Iesus? Qui gladio percutit, gladio peribit. Si volumus Christo vincere, accingamur gladio sermonis euãgelici: assumamus galeam salutis, & scutum fidei, reliquamq; vere apostolicam panopliam. Ita fiet vt tum maxime vincamus, cum vincemur. Sed finge nobis feliciter cadere Martis aleam, quis vnquam vidit, ferro, cæde, incendijs, prædationibus reddi vere Christianos? Minus mali est palàm esse Turcam, aut Iudæum, quàm hypocritam Christianum. Sed depellenda est illorum vis à capitibus nostris. Cur igitur illorum vim mutuis dissidijs in nostra capita prouocamus? Certe concordes nos non facile impetent, & nostris officijs citius ad fidem conuertentur, si seruentur, quàm si perimantur. Malo Turcam ingenuum, quã fucatum Christianum. Nostrum est seminare semen euangelicum, Christus dabit prouentũ. Messis est copiosa, si non desint operarij. Et tamen vt ex Turcis reddamus aliquot male fictéq; Christianos, quot ex bonis Christianis reddemus malos, ex malis peiores? Quid enim aliud gignet tantus belli tumultus? Nolim enim hic suspicari: quod tamen heu nimium sæpe compertum est: prætexi belli Turcici rumorem: vt hoc titulo spolietur populus Christianus, vt omnibus modis pressus fractusq; seruilius ferat principum vtriusq; generis tyrannidem. Non hęc dixerim, quòd in totum damnem expeditionem in Turcas, si nos vltro impetant, sed vt bellum cui Christum authorem prætexímus, animis Christianis Christiq; præsidijs geramus. Sentiant sese ad salutem inuitari, nõ peti ad prędam. Adferamus ad illos mores euangelio dignos, si lingua deerit, quibus cum illis congrediamur. Magnam habebit eloquentiam & ipsa vita. Adferamus fidei professionem simplicem vereq; apostolicam: non tam articulis humanitus additis oneratam. Ea potissimum exigamus ab illis, quæ nobis aperte sacris voluminibus & apostolorum literis tradita sunt. In paucis facilior erit consensus, & facilius constabit concordia, si in plerisq; liberum erit in suo cuiq; sensu abundare, tantum vt absit contentio. Verum hisce de rebus omnibus aliquanto copiosius audietur, cum edemus librum, cui titulũ fecimus Antipolemo, quem olim Romæ vitam agentes, ad Iulium secundum Romanum pontificem conscripsimus: eo tempore quo de bello in Venetos suscipiendo consultabatur. Illud deplorandũ potius quàm refellendum. Siquis exactius rem excutiat, reperiet omnia ferè Christianorum bella, vel è stultitia, vel è malitia nasci. Nonnulli iuuenes & rerum imperiti, maiorum malis exemplis, historiarum. quas de stultis prodidere stulti monumentis, ad hoc inflãmati: dehinc instigantibus adulatorum hortatibus, extimulantibus iureconsultis ac theologis, assentantibus aut conniuentibus episcopis, fortassis & exigentibus: temere magis quàm malitiose bellum suscipiunt: & tanto totius orbis malo discunt, bellum rem esse modis omnibus fugiendam. Alios occultũ odium, alios ambitio, alios animi feritas, in bellum impellit. Quandoquidem ne nostra quidem Ilias quicquam, præterquã stultorum regum & populorum continet æstus. Sunt qui non aliam ob causam bellum mouent, nisi vt hac via facilius in suos tyrannidem exerceant. Nam pacis temporibus, senatus authoritas, magistratuum dignitas, legum vigor nonnihil obstãt, quo minus liceat principi quicquid libet. At bello suscepto, iam omnis rerum summa ad paucorom libidinẽ deuoluta est. Euehuntur quibus bene vult princeps, deijciuntur quibus infensus est. Exigitur pecuniæ quantumlibet. quid multis? Tum demum sentiunt se vere monarchas esse. Colludunt interim duces, donec infelicem populum vsq; ad radicem eroserint. Hoc animo qui sint, an eos putas grauatim arrepturos oblatam quamcũq; belli occasionẽ? Deinde morbum nostrum honestis titulis prætexímus. Inhio Turcarum opibus, & obtendo religionis defensionem: obsequor odio meo, & prætexo ius ecclesiæ. Seruio ambitioni, sequor iram, rapit animus

mus ferox & impotens & ruptum fœdus, violatā amicitiam, omissum nescio quid de spōsalium legi bus, aut simile quippiam causor. Iam dictu mirum est, quàm non assequantur hoc ipsum quod affe-ctant: & dum stulte vitant hoc aut illud malum, in aliud, aut idem etiam mullo grauius incidunt. Etenim si gloria ducuntur, non paulo magnificentius est seruare quàm perdere: multo pulchrius ex-truere ciuitatem quàm demoliri. Deinde vt prosperrimo marte res geratur, quantula gloriæ portio redibit ad principem, vnde magnam partem sibi vendicat populus, cuius pecunia res confecta est, ma iorem miles exterus, vt plerunq; fit, & conductitius, nonnullam duces, maximam fottuna, quæ cum in omni negotio, tum in bello valet plurimum. Si sublimitas animi stimulat in bellum, vide quæso quàm non recte tibi consulis ista ratione. Dum vni non vis cedere, puta vicino principi, fortassis affi-ni forsitan olim benemerito, quanto abiectius te supplicem facis, dum suppetias imploras barbarorū: & quod est indignius, omnium facinorum genere contaminatorum hominum, si modo homines oportet vocare huiusmodi beluas? dum incestis, homicidis, prædonibus, per hos enim potissimū bel lum geritur, polliceris, adularis, palparis. Et dum in æqualem feroculus esse studes, infimæ mortaliū fęci teipsum cogeris submittere. Dumq; paras qualemcunq; finitimum suis sedibus deijcere, pestilē-tissimam nebulonum colluuiem, in tuas sedes admittas oportet. Non fidis affini, & armatæ multitu dini credis teipsum? Quanto tutiorem poterat reddere concordia? Si lucro traheris, calculos adhibe. Placeat bellum, nisi videris non æstimandis dispendijs compendium peti, non solum longe minus, sed etiam incertum. At consulis reipub. Immo non alia via citius ac perditius pereunt respub. quàm bello. Prius quàm incipias, iam plus nocuisti patriæ, quàm sis profuturus victor. Exhauris ciuium opes, luctu funestas domos, omnia latronibus, furibus, stupratoribus imples. Has enim reliquias parit bellum. Et cum ante licuisset vniuersa frui Gallia, à multis regionibus teipsum excludis. Si ve re tuos amas, quin tibi illa veniunt in mentem? Cur ego hanc tam floridam iuuentutem omnibus malis obijciam? Cur tot matronas suis maritis, tot liberos suis orbabo parētibus? Cur titulum nescio quem, & anceps ius, meorum asseram sanguine? Vidimus cum prætextu defendendæ ecclesiæ, bel-lum esset susceptum, crebris decimationibus sic expilari sacerdotes, vt nullus hostis potuerit hosti-lius. Itaque dum stulte vitamus foueam, vltro nos ipsos in foueam præcipitamus. Dum leuem in-iuriam pati non possumus, ipsi nos summis afficimus contumelijs. Dum pudet morigerum videri principi: supplices reddimur infimis. Dum libertatem impudenter affectamus, grauissimæ serui-tuti nosmet irretimus. Dum paululum venamur lucri, damnis immensis nos ac nostros afficimus. Prudentis erat hæc secum expendere: Christiani, si modo vere Christianus sit, rem tam tartaream, tam alienam à vita simul & doctrina Christi, modis omnibus fugere, deprecari, propellere. Quòd si vitari nullo pacto potest ob multorum improbitatem, vbi nihil intentatum reliqueris, posteaquam pa cis studio omnem moueris lapidem, tum proximum erit dare operam, vt mala res per malos geratur, & quàm minimo dispendio humani sanguinis conficiatur. Nam si damus operam, vt re simus id quod audimus, hoc est, nihil admiremur, nihil ambiamus quod est huius mundi, si tantum hoc agimus vt hinc quàm maxime expediti euolemus, si toto nisu rapimur ad cœlestia: si felicitatis no-stræ summam in vno Christo collocamus, si quicquid est vere bonum, vere splendidum, vere iu-cundum in hoc vno situm esse credimus: persuasum habemus hominem pium à nemine lædi posse: si perpendimus quàm inania sint, quàm fugacia, rerum humanarum ludibria: si penitus intuemur, quàm ardua res sit, hominem quodammodo transformari in deum, & hic ita meditatione quadam infatigabili repurgari ab huius mundi contagijs, vt mox abiecto corporis exuuio, in angelorum de migret consortium: in summa si præstamus hæc tria, sine quibus nemo Christiani cognomen prome retur: innocentiam, vt puri simus à vitijs: charitatem, vt bene mereamur quantum fieri potest de omnibus, patientiam, vt malefacientes toleremus, & si licet, iniuriam beneficijs obruamus: quæso quod bellum possit inter nos de nugis existere? Si fabula est Christus, cur non explodimus inge-nue? Cur illius titulo gloriamur? Sin is vere est, & via, & veritas, & vita, cur omnes nostræ ra-tiones ab hoc exemplari tantopere dissident? Si Christum authorem agnoscimus, qui charitas est, & nihil docuit, nihil tradidit, nisi charitatem & pacem: agedum non titulis & insignibus, sed factis hunc exprimamus & vita. Amplectamur pacis studium, vt Christus vicissim agnoscat suos. In hoc pontifices, in hoc principes, in hoc ciuitares consilia conferant. Satis hactenus fusum Christiani san-guinis. Satis voluptatū exhibuimus Christiani nominis hostibus. Quòd siquid suo more tumultua-tur populus, à principibus cohibeatur, quos hoc oportet esse in repu. quod oculus est in corpore, quod in anima ratio. Rursum siquid turbant principes, certe pontificum est, sua prudentia suaq; authoritate

rerum motus componere. Vel tandem satiati bellis tã diutinis, pacis tangamur desiderio. Trahit huc ipsa calamitas, efflagitat orbis defessus malis, inuitat Christus, adhortatur Pont. Max. Leo nominis huius decimus, qui vere pacifici Solomonis Iesu Christi vices gerit in terris, agnus ad nocendum, leo rugiens aduersus ea quæ sunt aduersa pietati, cuius omnia vota, omnia consilia, omnes conatus huc tendunt, vt quos communis copulat fides, eos & communis iungat concordia. Hoc molitur vt ecclesia, non opibus aut imperio, sed suis ac proprijs dotibus efflorescat. Pulcherrimum profecto munus, ac prorsum tali dignum heroe, clarissimis illis Medicibus prognato, quorum ciuili prudentia factũ est, vt inclyta Florentinorum ciuitas, diutina pace fuerit florentissima: quorum domus omnium bonarum disciplinarum fuit præsidium. Ipse placidum ac mite sortitus ingenium, à teneris, vt aiunt, vnguiculis, humanis literis, ac mansuetioribus musis est initiatus: inter eruditissimos viros, ac veluti in musarum gremio educatus, vitam ac famam inculpatam, & ne in liberrima quidem ciuitate Roma, vlla vnquam sinistri rumoris aspersam macula, ad summum pontificium attulit. Ad quod hic non ingessit sese, sed nihil minus quàm hoc expectans, veluti diuina voce nominatim ascitus est, quo rebus humanis longa bellorum tempestate fessis succurreret. Sit penes Iulium belli gloria: habeat ille sibi suas victorias: habeat sibi magnificos triumphos. Quæ quàm deceant Christianum pontificẽ, haud est mei similium pronunciare. Dicam hoc modo: Gloriam illius, qualiscunq; fuit, cum plurimorum exitio doloreque coniunctam fuisse. Longe plus veræ gloriæ pariet Leoni nostro pax orbi reddita, quàm Iulio pepererunt tot bella per vniuersum orbem vel excitata fortiter, vel gesta feliciter. Sed longius quàm par est huic digressioni videbimur immorati, his qui de prouerbijs, quàm de pace belloq; malunt audire.

2

Argiuos vides.

Ἀργείους ὁρᾷς. id est, Argiuos vides, id est, stupentibus & attonitis oculis. Sumptum opinor ab Oreste, furijs agitato. Hesychius nonnihil lucis aperit, admonens eos qui inter helotes essent alicuius authoritatis ac splendidi, solitos appellari Argiuos. sunt enim helotes in Peloponneso, & Peloponnensi primaria ciuitas est Argos. Ambitionis igitur erat, quòd Argiui quàm helotes appellari maluerint. Non me fugit, apud Lacedæmonios helotas vocari seruos, quòd ex gente subacta seruos sibi constituerint. Et fortassis ex his quibus heri magis fidebant, Argiui dici maluerunt, quàm helotes. similẽ affectum & hodie deprehendas in quibusdam, qui nati in obscurissimo pago præclaræ cuiuspiam vrbis cognomen asciscunt. Aristophanes in Pluto μανικὸν βλέπειν dixit eodem sensu. Refertur à Suida prouerbij nomine.

3

Argiui fures.

Ἀργεῖοι φῶρες. id est, Argiui fures. De palàm improbis. Nam Argiui furacitatis infamia laborabãt antiquitus. Extat & hoc apud Suid. Videtur autem allusum ad vocem ipsam. Argos enim Græcis significabat ignauum & otiosum. Tales vero solent ali furtis. Latini vulgo ficto sicuti videtur per iocum vocabulo Lauerniones appellant homines furaces: quòd fures sub tutela Lauernæ deæ essent: in cuius luco obscuro atq; abdito, soliti sunt furto sublata prædamq; defodere. Author Festus.

4

Mars rex.

Ἄρης τύραννος. id est, Mars rex. Suidas interpretatur congruere in principem, qui vi, non legibus rẽ publicã tractat. Zenodotus ortũ putat à Timotheo Atheniẽsium imperatore, qui multa felicissime gessit aduersus Persas & Asianos, & cuius ductu florebat Attica. Vnde dictum est Mars rex. Hesychius prouerbium recenset tantum. Indicat Suidas aliquando Græcis ἄρη dici ferrum ipsum. Itaque potest hic esse sensus prouerbij, ferrum rex, quoties res vi geritur.

5

Attagen.

Ἀτταγᾶς. Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici solere in seruos stigmaticos: quòd hæc auis plumas habeat varijs colorum notis distinctas. Aristoph. in Auibus:

Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστιγμένος,
Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται. id est,
Siquis è vobis erit fugitiuus atq; vstus notis,
Attagen is sanè apud nos varius appellabitur.

Quamobrem eam auem ibidem appellat πτεροποίκιλον. Ad eundem modum ταῶς. id est, pauones appellant Græci nitidius cultos, & versicoloribus amictos. Cæterum de Attagena plura dicemus in prouerbio: Attagenis nouilunium.

6

Tenedius homo.

Τενέδιος ἄνθρωπος. id est, Tenedius homo, Plutarchus in adagiorum Collectaneis, ait dici solitũ de homine

de homine tetrico,formidabiliq; aſpectu. Originem ſicuti plerunq; aliàs varie tradunt. Suidas ait regem quempiam Tenedi fuiſſe,cui nomen Tenes,qui legem tulerit,atq; induxerit morem, vt à tergo iudicis aſtaret quiſpiam ſecurim tenens,videlicet in hoc paratus,vt qui perperam quid in iudicio dixiſſet,opinor mendacium,aut falſum teſtimonium,eum protinus ſecuri feriret. Hoc interpretamẽti ferè conuenit cum eo , quod antè commemorauimus in adagio , Tenedia ſecuris . Alij tradunt in hunc modum,haud tamen cum his pugnantia. Cygnus Neptuni filius,pater Hemitheæ & Tenæ nouercam liberis ſuis induxit. Euenit autem vt Tenes apud patrem inſimularetur à nouerca,quòd ſeſe de ſtupro interpellaſſet:id cum ille verum eſſe crederet , iuuenem in capſam incluſit, vnaq; Hemitheam ſororem,quòd fraterni fati comes eſſe deſideraret,ſimulq; in mare præcipitauit . Id ſcrinium delatum eſt Leucophrynem,cui poſtea Tenedo commutatum vocabulum,videlicet à Tene Cygni filio. Qui progreſſu temporis nactus imperium eius loci,quod modo diximus,exemplũ induxit,vt in tribunalibus aſſiſteret,qui ſecurim in caput accuſantis vibratam ſuſtineret. quòd ſiquis fuiſſet calumniæ conuictus,eum protinus viuum ſecuri diſſecaret. Id ſpectaculi quoniam formidabile videbatur,in prouerbium abijt:vt Tenedius homo diceretur, qui minaci truciq; eſſet aſpectu. Pauſanias in Phocaicis variat nonnihil in narratione,qua de re nobis dictum eſt alio loco,in prouerbio , Tenedia ſecuris. M. Tullius libro 2. Epiſt. ad Qu. fratrem: Tenediorum igitur libertas Tenedia ſecuri pręciſa eſt,cum eos præter me & Bibulum & Calidium & Fauonium nemo defenderit . Sentit libertatem rigide,& in totum negatam,

Tenedius patronus. 7

Τενέδιος συνήγορος. id eſt, Tenedius aduocatus. Eodem è fonte profectum eſt & hoc , dici ſolitũ de eo qui compendio cauſam expedit,litiſq; nodum ocyus diſſecat. Ductũ à Tenedia ſecuri , de qua prius dictum eſt. Suidas ait apud Tenedios duas ſecures ſuſpenſas oſtendi. Ariſtoteles apud eundem, illud addit, præter ea quæ recenſuimus,in Aſſerina,is eſt locus quiſpiam in Tenedo , fluuiolum eſſe, in quo cancrorum teſtis,nauigiorum vtantur vice. Eas ita diſſecant , vt ſecuris ſpeciem prę ſe ferant. Prouerbij meminit & Stephanus in locorum catalogo,addens dici ſolitum de aduocato rigido duroque:quod illic non eſſet tutum quiduis garrire in iudicio.

Εγκεῶτις ἡμέρα. 8

Εγκεῶτις ἡμέρα. Plutar chus in Collectaneis,ſi modo verax eſt titulus , tradit hoc dici ſolitum de his qui conuiuium agunt aut exhibent. Idq; hinc manaſſe,quòd olim apud Ceos mos fuerit , vt qui magiſtratum inirent,epulum exhiberent populo . Quòd ſiquando plures fuiſſent magiſtratus, dies inter ſe diſtribuebant . Itaque cum ſibi occurrerent,rogabant τίς ἡμέρα; id eſt, Quis dies? Ea vox in vulgi iocum ceſſit. Videtur autem vox ἐγκεῶτις data opera ridicule conflata,ex his verbis, ἐν κέῳ τίς. id eſt,in Ceo quis,ſubaudi,dies.

Verſatilis Artemon. 9

Ὁ περιφόρητος ἀρτέμων. id eſt, Verſatilis Artemon. Extat in ijſdem Collectaneis. Aiunt dici ſolitũ de his,quorum gratia vehementer decertatur. Nam Artemonem adoleſcentem fuiſſe quempiam certatim adamatum à mulieribus ob inſignem formam:quem ſuſpicor ob id dictum περιφόρητον , vel quòd circumferretur in ore omnium verſans,vel quòd paſſim obambularet,velut oſtentans ſeſe. Alij malunt Artemonem machinarium fuiſſe fabrum,in arte præcellentem,temporibus fermè Periclis. Qui cum claudus eſſet,paſſim ſuas machinas circumferebat . Athenæus in 12. Dipnoſophiſtarum lib. referens hoc prouerbium citat authorem Chamæleontem Ponticum,qui teſtatur Artemoni περιφορήτου cognomen additum,quòd præ delitijs in lecto circumferretur,ſiue quòd is poſtea cœperit voluptariam ac mollem agere vitam,cum antea pauper fuiſſet. Ex Anacreonte citat hæc de eodem: Τιλὸν μὲν ἔχων περὶ πλευρῇσι βοὸς νεόπλυτον εἴλημα κακῆς ἀσπίδος, ἀρτοπώλισιν καὶ ἐθελοπόρνοισιν ὁμιλέων, κίβδηλον εὑρίσκων βίον, πολλὰ περῶν μὲν ἐν δουρὶ τιθεὶς αὐχένα, πολλὰ δὲ ἐν τροχῷ, πολλὰ δὲ κόμην πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος. id eſt, Tenuem quidem habens circum latera bouis recentem amictum mali clypei,cum panum cauponibus,& proſtibulis conſuetudinem agens , inſynceram inueniens vitam:ſæpe vt ſuperet,in haſta ponens ceruicem,ſæpe rurſum in rota,ſæpe vero coma barbaq; reuulſus. Quibus ex verbis apparet dictum in hominem ſui diſſimilem,ac moribus inęqualibus pręditum,qualem perhibent fuiſſe Alcibiadem , qui vt refert Satyrus,apud Iones deliciabatur , vt illos quoq; vinceret,apud Thebanos exercitamentis corporis erat quouis Bœoto Bœotior. Apud Theſſalos equeſtris rei ſtudio ſuperabat ipſos:apud Lacedæmonios temperãs ac patiens,magis ipſis Lacedæmonijs:in Thracia Thraces ſuperabat vinolentia. Id & cum laude fieri poteſt. Cæterum περίτριμμα

probrose dicitur,qui sese per omne rerum genus voluit.Indicat Pollux lib.6.Plutarchus indicat fuisse claudum quempiam qui vehiculo circumferretur,cum alioqui meticulosus esset ac plerunq; desideret domi,duobus famulis scutum æreum supra caput sustinentibus,nequid ex alto decideret in caput.Quòd siquando cogebatur exire,vehiculo vtebatur,sed humili,metu ruinæ . Huiusmodi quædam refert Plutarchus in vita Periclis.Proinde dictum videtur in molles ac meticulosos. Quin & Plinius lib.34.cap.8.inter Polycleti opera meminit Artemonis qui dictus sit περιφόρητος. Allusum autem est ad Artemonem nauticum,quo vela circumferuntur,& onera tolluntur è nauibus.nam hodie nautæ ad vtrunq; vtuntur antemna. Nam Artemon Græcè proprie est machina tollendis oneribus apta,quam Latini ni fallor trocleam appellant.Ea sic composita est vt facile circumuoluatur. 10

Placiadæ.

Πλακιάδαι καὶ στέλαιον.id est,Placiadæ etiam stelæum.Plutarchus in ijsdem commentarijs ostendit dici consueuisse deprehensis adulteris,& contumeliose,sicuti merentur tractatis. Vicus est quidā Atticæ regionis,cuius incolæ Placiadæ vocantur.Apud hos moris erat,vt qui fuisset in adulterio deprehensus,ignominiosas pœnas daret,impactis in pudendam corporis partem raphanis , qui apud illos miræ magnitudinis esse dicuntur.Quòd si raphani fortè non fuissent ad manum,stelæo vtebantur,id est ligonis ligno.Non me clàm est hoc alio nobis dictum loco,sed mutilatum,eoq; duximus operæpretium hic integre repetere. 11

Iustitiæ oculus.

Δίκης ὀφθαλμός.id est,Iustitiæ oculus,dicitur,syncerus & incorruptus iudex,aut ipsum etiam iudicium.Adagij meminit Suidas.Sumptum apparet ex illa Chrysippi descriptione apud Aulum Gellium lib.14.cap.4.in qua iustitiæ oculos tribuit acreis,rectos atq; immotos : quòd eum qui recte sit indicaturus,non oporteat huc aut illuc ab honesto oculos deflectere . Celebratur hic senarius prouerbialis:

Ἐστὶν δίκης ὀφθαλμὸς,ὃς τὰ πάντ᾽ ὁρᾷ. id est, Est oculus æquitatis omnia intuens. 12

Iustitia iustior.

Δίκης δικαιότερος .id est,Iustitia iustior.Prouerbialis hyperbole de vehementer integris & incorruptis. Veteres enim iustitiam deam faciebant, cuius imaginem eleganter , vt modo dixi , depinxit Chrysippus apud Aulum Gellium. 13

Quantum ex Bacchanalibus.

Ὅσον ἐκ Διονυσίων.id est,Quantum ex Dionysijs siue Bacchanalibus. Suid.prouerbij loco refert, sed perturbatus,vt assolet.Antiquitus apud Atticos consueuerant annos ac numerum accedentem à Dionysijs numerare,quemadmodum ex Olympiadibus.Iterabatur autem Dionysiorum festum tertio quoq; anno. Vnde Virgilius trieterica vocat.Suidas sic integre recenset, ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ Διονυσίων.id est,Ex hoc propè tantum quantum ex Bacchanalibus.Addit dictum de rebus vehementer expetendis,atq; expectatis.Ad hoc facit quod refert nescio quo:ὦ Διονύσια, αὐτὰ μὲν ὄζει ἀμβροσίας καὶ νέκταρος.id est, O Bacchanalia,ipsa quidem redolent ambrosiam & nectar. 14

Mercator est.

Ἔμπορός ἐστι σκηπτόμενος.id est,Mercatorem se assimulat.Dicendum in eum, qui ob timiditatem causas commentitias prætexit,ne cogatur subire discrimen.Suidas ex Aristophane citat, apud quem tum in Pluto,tum in Ecclesiazusis quispiam inducitur,loquens in hunc modum , vt dicat se fingere mercatorem esse,quoties ad bellum ire iubetur,quòd negociatores non cogerentur exire: quoniam expediebat illos relinqui,quo de commeatu prospicerent. In Pluto sic habet locus:

Γεωργὸς εἶ;μελαγχολᾶν μ᾽ οὕτως οἴει;
Ἀλλ᾽ ἔμπορος;ναὶ σκήπτομαί γ᾽ ὅταν τύχω. id est,
Num cultor agri es?méne sic furere putas?
Negotiator?Simulo siquando est opus. Alter sic habet:
Ἀλλ᾽ ἔμπορος εἶναι σκήπτομαι. id est, Quasi sim negociator,ita memet gero.

Non vsquequaque discrepat hinc Euangelica parabola de his qui inuitati,ad nuptias,varijs causationibus excusant. 15

Donum quodcunq; dat aliquis,proba.

Δῶρον δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει. id est, Donum quodcunq; probato.

Prouerbium admonet boni consulendum esse munus aut officium consiliumúe , quod offertur ab amico. Vnde natum sit indicat Strabo Geohraphus lib. 6. Cum Achiui iussi essent oraculo Crotonē condere,

condere,missus est Myscellus quidam,qui ciuitatis futurum locum consideraret.Is cum iam Sybarim ædificatam cerneret,videreturq; is locus magis idoneus,repetijt oraculum,consuluitq, deum,nũ fas esset hanc pro illa condere.
Numen ad hunc modum respondit:
Μύσκελλε βραχυνῶτε πάρες σέθεν ἄλλο ματεύων,
Κλάσματα θηρεύεις,ὀρθὸν δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει.
Eos versus interpres vertit in hunc modum:
Terga breuis Myscelle tuo de pectore omitte,
Cætera perquirens,frustra en venaris iniqua.
At rectum quodcunq; datur,tu laude probato,
Extat idem in Collectaneis adagiorum,sed multo deprauatissimum. Quanquam ex vocum veluti ruinis huiusmodi lectio colligi poterit:
Μύσκελλε βραχυνῶτε παρὲκ θεὸν ἄλλα ματεύων Diuersa inquirens à numine Myscele gibber,
Οὐδαλα θηρεύεις,δῶρον δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει .i. Captas friuola,quod dator æqui consule donum.
Myscellus dictus videtur ob crurũ exilitatẽ,quæ habebat murinis similia,Brachynotus ob dorsum contractum.Diximus aliàs Crotonem saluberrimam fuisse,Sybarim pestilẽtem.Refert & alia Suidas.De oraculis Myscello redditis,sed quæ non admodum faciant ad enarrationem prouerbij.

Ithorus. 16

Ἴθορος.Suidas ait vocem prouerbialem fuisse,in eum qui velut instigator hortatorque oret alijs. Translatum opinor à nautis,quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum,siue ab equorum cursu.Plutarchus in Symposiacis decade septima,problemate quinto scribit,ἱππόθορον appellatam cantionem ad incitandas equas.Consimilia tradit de præceptis connubialibus.Nam ἰθορεῖν Græcis est impetu insilire.Vnde apud Homerum θοῦρος ἄρης appellatur ab assultu citato. Apparet Græcam vocem compositam ex ἴθι valde,& ὀρεῖν incitare.

Ne allia comedas & fabas. 17

Ἵνα μὴ φάγῃ σκόροδα,μηδὲ κυάμους.id est,Ne edas allia & fabas.Prouerbiali videtur ænigmate dictum,pro eo quod est,ne bellis,néue in iudicijs adsis.Nam in bellum inferebantur allia commeatus militaris,Atq; vtinam ita fatis comparatum esset,vt hoc pestilentissimum hominũ genus, qui bellis delectantur,præter allia nihil habeãt vnq̃ quod edant:aut siquid allijs etiã est deterius.In iudicijs fabas esitabant,ne obdormiscerent.Hæc quidem Suidas:Etiamsi magis puto referendnm ad calculos fabarios,quibus antiquitus ferebantur suffragia.

Mortuus per somnum,vacabis curis. 18

Θανὼν καθ᾽ ὕπνους φροντίδων ἔσῃ δίχα. id est,
Curis vacabis mortuus per somnum. Versiculus vulgo iactatus apud Gręcos,ex superstitiosa insomniorum obseruatione.Existimabant enim eum qui se mori somniasset,à curis molestijsq; liberatum iri.Quòd mors finem doloribus imponere videatur:planeq; imponit his qui hinc in meliorem demigrant vitam.Fortassis ad eandem pertinet sententiam,quod alibi retulimus:
Νεκροὺς ὁρῶν,νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.

Animus heptaboeus. 19

Θυμὸς ἑπταβόειος.id est,Animus heptaboeus,siue ira heptaboea,de forti magnoq; & inuicto dictum.Epithetum sumptum à clypeo Aiacis,quem Homerus ἑπταβόειον appellat,quòd septem boũ tergoribus esset obductus,atq; ob id impenetrabilis.Et Ouidius:
Dominus clypei septemplicis Aiax.
Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanis:
Ἀλλὰ πνέοντας δόρυ καὶ λόγχας καὶ λευκολόφους τρυφαλείας,
Καὶ πήληκας καὶ κνημῖδας,καὶ θυμοὺς ἑπταβοείους. id est,
Sed spirantes spicula & hastas,albasq; in vertice cristas,
Adde his galeas,adde his ocreas,animos quoq; septibouinos.

Semper Ilio mala. 20

Ἀεὶ Ἰλίῳ κακά.i.Semper Ilio mala.De vehementer calamitosis & afflictis. Troianorum excidium poetis multa tragœdiarum argumenta ministrauit,atq; hinc prouerbium.Refertur ab Eustathio in quartum Iliados librum.Stratonicus rogatus,cur nollet apud Ilienses viuere,respõdit:ἀεὶ Ἰλίῳ κακά id est,Semper Ilio mala.Author Athenæus lib.Dipnos.8.Quanquam is locus non vacat mendo.

21

Libera Corcyra, caca vbi libet.

Ἐλευθέρα Κόρκυρα, χέζ᾽ ὅπου θέλεις. id est, Corcyra libera, proin caces vbi velis. Cum significamus libertatem quiduis agendi. Citatur ab Eustathio in Dionysium, sed magis quadrabit, vbi significabimus impunitatẽ esse maleficis. Hic nõ absurde puto referri posse quod Plutarchus narrat. Chij quidã cũ apud Spartanos perigrinarẽtur, à cœna nõ solũ vomuerũt, verumetiã incacarũt in sellas Ephororũ. Primũ diligenter inquisitũ, est, quínam essent tãti facinoris authores, daturi nimirũ pœnas si ciues fuissent. Cæterũ vbi cõpertũ est factũ à Chijs. Spartani dicebãt, Chijs licere intemperãter agere.

22

Decernetur equa Thessalica.

Ἐπικρινεῖται ἵππος Θεσσαλική. id est, Decernetur equa Thessalica. De summo præmio dicebatur, propterea quòd antiquitus prima laus fuerit equarum Thessaliæ. Id quod satis indicat oraculum Aeginensibus redditum. Citat Eustathius in secundum Iliados librum. Suidas refert, haud dum scio ex quonam authore: ἱππεῖς μὲν ἐν Θετταλίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, τοξόται δὲ καὶ τὰ κουφότερα τῶν ὅπλων ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Κρήτῃ καὶ Καρίᾳ. id est, Equites in Thessalia Thraciaq;, sagittarij atq; armatura leuis ib India, Creta & Caria. Finitimum est illi quod alio dictum est loco: Pellenea tunica. Lepidius erit per ironiam.

23

Canis viuens è magdalia.

Κύων ζῶν ἀπὸ μαγδαλίας. id est, Canis viuens è magdalia. Eustathius in Iliados lib. 4. ostendit dici solitum in parasitos, & alieno victitantes cibo. Magdaliam dicit, quasi dicas furfurem, & manuũ purgamentum. Cæterum apud alios authores comperio scriptam vnicam dictionem velut apud Hesychiũ, ἀπομαγδαλιὰ, inquit, στέαρ ἐν ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ἐν τοῖς δείπνοις, βαλόντες δὲ τοῖς κυσὶν ἀναλύοντες ἀπὸ δείπνων. id est, Apomagdalia adeps, in quo abstergebant manus in conuiuijs, id proijciebant canibus, cum à cœna discederent. Iulius item Pollux libro De rerum vocabulis 6. capite decimoquarto, οἱ δὲ πάλαι ταῖς καλουμέναις ἀπομαγδαλίαις ἐχρῶντο, αἳ ἦσαν τὸ ἐν τῷ ἄρτῳ μαλακὸν καὶ στεατῶδες, εἰς ὃ ἀποψησάμενοι, τοῖς κυσὶν αὐτὸ παρέβαλον ὅθεν καὶ Λακεδαιμόνιοι κυνάδα τὴν ἀπομαγδαλίαν καλοῦσιν. Veteres autem vtebantur apomagdalijs, sic enim vocabant id quod est in pane molle ac pinguius, in quod absterso obsonio ipsum canibus abijciebant, vnde & Lacedæmonij apomagdaliam appellant cynada. Aristophanes in Equitibus,

ὑπερβαλεῖσθαί σε οἴομαι τούτοισιν, ἢ μάτην γ᾽ ἂν
Ἀπομαγδαλίας σιτούμενος, τοιοῦτος ἐκτραφείην. id est,

Iactat Halantopola superaturum se Cleonem impudentia & malis artibus, aut alioqui frustra pastũ apomagdalijs euasisse tantum. Cui respondet Cleon,

Ἀπομαγδαλίας, ὥσπερ κύων, ὦ παμπόνηρε, πῶς οὖν
Κυνὸς βορὰν σιτούμενος μάχῃ σὺ κυνοκεφάλῳ. id est,

Apomagdalias ritu cani, scelestè, quo ergo pacto tu victitans canis cibo, cynocephalo repugnas? Apomagdaliarum mẽtio fit & apud Plutarchum in Lycurgo quo quidem loco an interpres assecutus sit sensum sermonis nescio, mihi non satis liquet, Grȩca sic habent: δοκιμάζεσθαι δὲ τὸν βουλόμενον τοῦ συσσιτίου μεταχεῖν οὕτω φασί. λαβὼν τῶν συσσίτων ἕκαστος ἀπομαγδαλίαν εἰς τὴν χεῖρα, τοῦ διακόνου φέροντος ἀγγεῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἔλαβε σιωπῇ καθάπερ ψῆφον, ὁ μὲν δοκιμάζων ἁπλῶς, ὁ δὲ κρίνων σφόδρα τῇ χειρὶ πιέσας, ἡ γὰρ πεπιεσμένη τῆς τετρημμένης ἔχει δύναμιν, κἂν μίαν εὕρωσι τοιαύτην, οὐ προσδέχονται τὸν προσιόντα, βουλόμενοι πάντας ἡδομένους ἀλλήλοις συνιέναι. τὸν δὲ οὕτω ἀποδοκιμασθέντα κεκαδδίσθαι λέγουσι, κάδδος γὰρ καλεῖται τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὃ τὰς ἀπομαγδαλίας ἐμβάλλουσι. Reddam vtcũq; græca. Eum vero qui vellet esse conuiuij particeps, aiunt hunc in modũ probare solitos, Vnusquisq; conuiuarum apomagdaliam in manum sumptam, veluti calculũ tacite cõijciebat in vas quod minister gestabat in capite, alius quidẽ simpliciter probãs, alius vero iudicãs, vehementer manu premendo, Nam pressa tãtundẽ valebat, quantũ calculus perforatus. Quòd si vel vnã talẽ cõpererint, nõ admittunt ingressum, volẽtes vt omnes lubẽtes inter sese cõuiuãt. Porrò qui hoc modo probatus erat caddissatũ appellabãt, Nam caddus dicitur vas in quod conijciũt apomagdalias. Lapus autem vertit hũc in modũ. Qui aut se cõuiuij participẽ fieri velit, sic probari. Deinde singuli apomagdaliã sumẽtes in manum ministro vas super capite ferente, silentio quasi calculum immittebant, qui reprobaret simpliciter, qui vero approbaret, manu vehementer imprimens. Nam quæ apomagdalia pressa fuerit, perforati calculi vim habet. Quo si quam ex ijs minus pressum offenderint, non admittunt ingredientem, quippe qui velint omnes inuicem iucunde congredi. Qui vero sic reprobatus fuerit cadiscatum dicunt. Caddiscus nanq; vas vocatur, in quod apomagdalias immittunt. Hæc siquis conferat cum his quæ scribit Plutarchus, intelliget Græcum exemplar quod secutus est Lapus fuisse di-

uersum

uersum ab eo quod nobis dedit nuper officina Aldi. Cæterum de apomagdalijs quæ ante conuiuium dabantur abstergendis manibus, meminit nonnihil & Athen. lib. 6. Item lib. 4. tradit, Apud Arcadas, ni fallor, fuisse moris, vt à cœna sacrificarent, non quidem lotis manibus, sed iure seu offa abstersis, & quo se absterserat quisque id secum auferebat: id faciebant ob terrores nocturnos, qui in compitis solent accidere. Sic ille. Et arbitror sanè non inutile remedium aduersus canes in compitis adorientes viatorem. Arbitror huc respexisse Aristophanem in Equitibus, cum Cleoni obijcit, quòd alijs egregijs viris in exilium actis ipse delicatissimo hordeo abstergeret manus.

Κἀκεῖνος μὲν φεύγει τὴν γῆν, σὺ δ' ἀχιλλείων ἀπομάττῃ. id est,

Atq; ille quidem patriam liquit, dum tu abstergeris Achilleis.

Interpres addit hordei genus Achilleũ dici, veluti generosius, quo minus mirũ est Theologis Achilleum argumentum vocari quod efficax sit ac refutatu difficile.

Ficus post piscem. 24

Σῦκον μετ' ἰχθῦν, ὄσπρεον μετὰ κρέα. id est, A pisce ficum, à carnibus legumina.

Athenæus in Dipnosophistarum lib. 3. meminit huius. Quadrabit vbi dicemus alijs alia congruere. Quemadmodum & vulgo iubent ab esu carnium apponi caseum: ab esu piscium, nuces.

Ficus auibus gratæ. 25

Σῦκα φίλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν οὐκ ἐθέλουσιν Fici gratæ auibus sunt, quæ plantare recusant.

Carmen heroicum citatur ab Athenæo continenter, eodem quo modo diximus loco. Quadrare videtur in voluptuarios, ac fugitantes honesti laboris, cum tamen appetant emolumentum.

Ingredi Iunonium. 26

Βαδίζειν ἡραῖον ἐμπεπλεγμένον. id est, Incedere complicatum Iunonis sacrum. Extat & hoc apud Athenæum lib. Dipnosophistarum 12. Dictum apparet in fastuosum ac lentum quorundam incessum, quem notat & Horatius in Sermonibus:

Vt si Iunonis sacra ferret.

Volentem bouem ducito. 27

Τὸν θέλοντα βοῦν ἔλαυνε id est, Volentem bouem agito. Vtere illorum opera, qui ex animo faciunt. Stultitia est venatum ducere inuitas canes, vt ait Plautus. Refertur ab interprete Theocriti. Diximus in prouerbio, Præsentem mulge.

Habet. 28

Habet prouerbialiter dicitur, cum obtigit alicui quod expetiuit, aut quo dignus est. Habet quod amet, similes habent labra lactucas. Sumptum autumant ab aucupantibus, piscantibus, aut venantibus: quibus reuersis sic aiunt, ἔχεις τι; id est, Habésne aliquid? Citatur ex Aristophanis Nebulis. Seneca tragicus in Agamemnone: Habet, peractum est. Terentius in Andria: Egomet continuo mecum, certe captus est, habet. Donatus ostendit proprie de gladiatoribus dici, quos prius alij vidẽt quàm ipsi se sentiant esse percussos. Ex ea acclamatione natum videtur prouerbium.

Hercules hospitatur. 29

Ἡρακλῆς ξενίζεται. id est, Hercules accipitur. Dictitatum vbi quis diutius in conuiuio commorari videretur: propterea quòd qui recepissent Herculem hospitio conuiuioq;, his multum temporis erat operiendum, donec ille satur esset. Nam famelicum commouere parum erat tutum. Nec facile saturabatur edax, adeo vt legatur solidos etiam boues vno deuorasse conuiuio. Vnde Græcis ἀδδηφάγος dictus est: & huic Larum auem consecrarunt, & ipsam βουφάγον. Legitur & certamen inisse cum Lepreo quodam vter citius bouem conficeret. Hæc aliaque permulta refert Athenæus lib. 10. de huius edacitate: addens & Thasio cuidam athletæ, cui nomen Theagenes, tum & Miloni Crotoniatæ bouem vno die confectum fuisse. Tales conuiuæ contingant hostibus.

Etiamsi in deorum cœtu. 30

Κἂν θεῶν ἀγορᾷ. id est, Etiam in deorum cœtu, seu concione. Quidam interpretantur de maiorem in modum probis & æquis: quidam de vehementer maledicis. Addunt locum quempiam esse in Eleusine, vicinum Anactoro, vocatum θεῶν ἀγοράν, in quem non ingrediebantur, nisi bene ominantes: vnde de quopiam præter modum maledico dicebant, οὗτος κἂν θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσει. id est, Hic vel in deorum concione mala ominata loquetur.

Calliphanes. 31

Καλλιφάνης, Calliphanes. Ridicula quædã huius hominis ambitio, prouerbiali ioco fecit locum. Aiũt enim huic fuisse poetæ morẽ, vt diuersorũ carminũ & orationum initia conscriberet, ad tres aut

quatuor versus,eaque pronunciaret ostentaretque quo commentum ignorantibus multiscius & eruditus videretur. Meminit huius Athenæus Dipnosophistarum lib. 1.aitq; cognomen fuisse Parabrycôtis. Neq; vero desunt his nostris tēporibus id genus impostores literarii,quibus hoc modo studiū est,ex summis aliquot diuersæ professionis authoribus locos aliquot insignes,nec eo admodum vulgatos ediscere. Quibus instructi,non verentur in conciliabulis quemuis quantum licet eruditum adoriri. Atq; illud assequuntur prompte decantandis illis locis suis, vt imperitis planè Solones esse videātur. Cum quibus tamen Solonibus,si tertium aut quartum congrediare,deū immortalem nihil infantius,nihil indoctius,videlicet thesauris illis semel effusis. Vix hæc scribens à risu tempero,cum recordor Calliphanis cuiusdam,quem olim cognoui,cum in familia clarissimi patris Henrici Bergeñ. episcopi Cameracini versarer. Sed nomini parcetur,propter conuictum domesticum. Is permulta volumina concinnabat exornabatq;:sed chartis inanibus,nisi quod in fronte videre erat magnificos quosdā titulos: velut carminum, orationū, epistolarū. Singulis præscriptū erat hominis tergeminum nomen, vt qui titulos fortè legissent,crederent eruditum,& in literis multa magnaq; molientem.

32

Cauda blandiri.

Κέρκῳ σαίνειν. id est, Cauda blandiri dicuntur,qui spe commodi cuipiam adulantur Aristophanes in Equitibus,

Ὡς κέρκῳ σαίνων, ὁπότ᾽ ἂν δειπνῇς ἐπιτηρῶν,
Ἐξέδεταί σου τοὔψον ὅπου σύ που ἄλλοσε χάσκεις. id est,
Qui cauda alludens cum cœnam obseruat,amica,
Te spectante aliò,tua edulia deuorat ille.

Pro eodem frequenter vsurpat αἰκάλλειν,quod canum est, auribus cauda totoque corpore blandientium,in Equitibus,

Τὰ μὲν λόγι᾽ αἰκάλλει με. id est,
Oracula quidem blandiuntur hæc mihi.

θωπεύειν item ab animante dictum est,si græco etymologico credimus,Thos græcis lupi genus est. Blandiuntur enim & lupi quidam more canum. Thoas refert Plinius lib. 8. cap. 24. de luporum quidem genere,sed quod homini sit amicum animal. An hinc dicatur θωπεύειν,dubito.

33

Crater litium.

Κρατὴρ κακῶν. id est, Cratera malorum. De re permolesta,siue de homine litium authore. Aristophanes in Acarnensibus,

Κρατὴρ κακῶν, τριπτὴρ δικῶν. id est,
Crater malorum,sector litium,calumniatorem significans,& quadruplatorem.

34

Lampon iurat per anserem.

Λάμπων ὄμνυσι τὸν χῆνα. id est, Lampon iurat per anserem. Ita loquebantur,vbi quis decipere tentaret iureiurando. Lampon sacrificus quispiam fuit ac vates, & oraculorum author. Is solitus est per anserem iurare,tanquam per auem auguralem. Vel quòd olim ita instituerat Radamanthus, ne per deorum aliquem iuraretur,sed per canem,anserem,id quod Socrati familiare apud Platonem. Tradunt hoc Lampone authore factum, vt Athenienses coloniam miserint in Sybarim. Adagii meminit Aristoph. in Auibus, λάμπων δ᾽ ὄμνυσιν ἔτι καὶ νῦν τὸν χῆν᾽ ὅταν ἐξαπατᾷ τίς τι. id est, Lampon etiam nunc iurat per anserem,vbi quis fallit in aliquo.

35

Palpo percutere.

Palpo percutere dicitur,qui blanditur,ac spem inanē verbis iniicit. Plautus in Mercatore, Liberum caput tibi faciam,paucos menses. Palpo percutis. Egon' ausim vsquam quicqnam facinus falsum pro loqui? Idem alibi, Mihi obtrudere non potes palpum. Translatum ab equisonibus,qui plausu manus blandiuntur equis. Verg. tertio Georgicôn lib.

Tum magis atq; magis blandis gaudere magistri
Laudibus,& plausæ sonitum ceruicis amare. Horatius in Satyris,
Cui male si palpere,recalcitrat vndiq; tutus.

36

Eximere è manu manubrium.

Figura prouerbiali dixit Plautus: Eximere è manu manubrium,pro eo quod est,iam paranti facere quippiam , extorquere peragendi facultatem . Locus est in Aulularia . Capio fustem , obtrunco gallum , furem manifestarium . Credo ego ædepol mercedem gallo pollicitos coquos, si id palàm fecisset. exemi ex manu manubrium . Translatum ab eo cui iam vibrato gladio percussuro, repēte

capulus excutitur è manibus.

Alybantis hoſpitis munera. 37

Τὰ δῶρα τοῦ ἐξ ἀλύβαντος ξένου, ἢ τὰ τοῦ ἀλυβαντίου ἑταίρου ξένια. id eſt, Munera Alybantis hoſpitis, aut Alybantij amici xenia. Euſtathius interpres Homeri, putat recte prouerbio dici poſſe, quoties fit vt aliquis falsò iactet ſe magna largitum eſſe, ſeu verbis duntaxat, non re præſtet beneficium. Nam apud Homerum vlt. Odyſſ. lib. Vlyſſes ignoto habitu cum Laerte patre colloquens, adſimulat ſe Alybantium eſſe Aphidantis opulentiſſimi viri filium. & quondam Vlyſſem exceptum hoſpitio, muneribus ampliſſimis donatum à ſe demiſiſſe,

Εἰμὶ γὰρ, inquit, ἐξ ἀλύβαντος, ὅθι κλυτὰ δώματα ναίω,
Υἱὸς ἀφείδαντος πολυπημονίδαο ἄνακτος.
Αὐτὰρ ἐμοί γ' ὄνομ' ἐστὶν ἐπήριτος. id eſt,

Sum ex Alybante oriundus, vbi mihi ſplendida tecta,
Regis Aphidantis proles Polypemonidai.

Ac paulo ſuperius,

Eſt mihi nomen Eperitus.

Τὸν μὲν ἐγὼ πρὸς δώματ' ἄγων εὖ ἐξείνισσα,
Ενδυκέως φιλέων πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων,
Καί οἱ δῶρα πόρον ξεινήϊα οἷα ἐῴκει.
Χρυσοῦ μέν οἱ δῶκ' εὐεργέως ἑπτὰ τάλαντα,
Δῶκα δέ οἱ κρητῆρα πανάργυρον ἀνθεμόεντα,
Δώδεκα δ' ἁπλοΐδας χλαίνας, τόσσους δὲ τάπητας.
Τόσσα δὲ φάρεα καλά, τόσσους δ', ἐπὶ τοῖσι χιτῶνας,
Χωρὶς δ' αὖτε γυναῖκας ἀμύμονας, ἔργα ἰδυίας
Τέσσαρας, εἰδαλίμας ἃς ἤθελεν αὐτὸς ἑλέσθαι. id eſt,

Hunc equidem tecto induxi, accepiq; benigne,
Sollicitéq; fouens ex his quæ plurima noſtris
Aedibus exuperant, atq; hoſpira munera deinde
Adieci tali dare quæ decuiſſet amico.
Auri cælati tribui ſeptena talenta.
Donaui pateram ex ſolido depictam argento.
Bis ſenas textu donaui ſimplice lænas.
Pallia ad hæc totidem adieci, totidemque ſubuclas,
Inſuper ancillas nitidas, atq; arte manuq;
Quattuor egregias, ſibi quas delegerat ipſe.

Fungus. 38

Plautus in Bacchidibus, fungum dixit pro ſtupido, impenſeq; credulo. Vel quia fungus per ſe inſipida quæpiam res eſt, vel quòd mollis ac fragilis, vel quod ſubito prorumpat. Plautina verba ſunt hæc: Adeon' me fuiſſe fungum, vt qui illi crederem. Idem in eadem fabula. Quicunq; vbi vbi ſunt, qui fuere, quique futuri ſunt poſthac ſtulti, ſtolidi, fatui, fungi, Bardi, buccones, blenni, ſolus ego omneis anteeo ſtultitia.

Eurycles. 39

Εὐρύκλης, Eurycles vulgato cognomine dicebatur, qui de ſe ſuiſq; incommodis aliquid diuinaret. Nam hoc nomine vates fuit quiſpiam ἐγγαστρίμυθος cognominatus, hinc ni fallor, quòd ex aſtris vera prædiceret, παρὰ τὸ ἐτάζειν, Meminit & Suidas, quanquam apud huuc ἐγγαστρίμυθος ſcriptum eſt, id eſt, diuinus ſiue ventriloquus. Refertur in Collectaneis adagionum Plutarcho inſcriptis. Vſurpatur autem à Platone in Sophiſta. Taxans enim eos qui perpexis & abſurdis rationibus produnt ſuam ineptiam, addit. οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγξόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται. id eſt, Non opus eſt alijs à quibus redarguantur, ſed domi, quod dici ſolet, habent hoſtem qui contradicat, & intus ſubmurmurantem tanquam abſurdum illum Euryclem circumferentes ſemper incedunt.

Siquis iuxta ciuitatem clypeus. 40

Εἴ τις περὶ πόλιν αἰγίς. id eſt, Siquis circum vrbē clypeus· hoc ſcommatis iaciebant in eos qui ſparſim ac diſſolute ciuitatem obirent palantes. Refertur in Plutarchi Collectaoeis, nec explicatur.

41

Rupta ancora.

Κράδης ῥαγείσης. id est, Rupta crada. Dicebatur de his qui repente tanquam magnum quiddam facturi prodissent, deinde falsa omnium expectatione turpiter & indecore se gessissent in negotio. Translatum à tragœdiarum histrionibus, qui siquando numen inducendum est, de repente machinis quibusdam sublati, in summa scena apparere consueuerunt velut in aere pendentes, hamo quopiã à tergo in cingulum affixo suspensi. Nam his nonnunquam eueniebat, vt forte fortuna rupta ancora qua sustinebantur, deciderent, non sine magno spectatorum risu, suoq; tum malo, tum dedecore. Porrò crada hoc loco non ficulnum ramum indicat, quemadmodum aliàs: sed vncum illud æs quo vincti tenebantur actores in machina. Iulius Pollux lib. 4. cap. 19. docet κράδην, appellari solitum in comœdia, quod in tragœdijs dicebatur μηχανή. Fuisse vero non dissimile ficui, siquidem Attici ficum arborem κράδην vocant. Quanquam quarumlibet arborum rami nonnunquam cradæ dicuntur.

42

Suam quisq; homo rem meminit.

Plautus in Mercatore, Suam quisq; homo rem meminit. Sententia prouerbialis, notans communem hominum morem, qui alieno negotio dormitant, in suo quisq; & vigilat & attentus est. Vnde recte monet apud Gellium Ennius,

Hoc tibi sit argumentum semper in promptu situm.
Ne quid expectes amicos facere, quod per te queas.

In eandem sententiam extat bellissimus Aesopi apologus de Cassita auicula, quæ negauit vllum esse periculũ, donec res alienis manibus esset commissa. Allusit ad prouerbium Plautus in Pœnulo, Itáne tentas an sciamus nos meminisse nostra eodem allusit Terentius in Phormione. At si talentúm rem reliquisset decem, &cæ. Quicquid cordi est facile meminimus, & plerunque obliuionis mater est negligentia.

43

In vtrumuis dormire oculum

Plautus in Pseudolo, De istac re in oculum vtrumuis conquiescito. Sensum habet eundem cum eo quod superius retulimus, In vtramuis dormire aurem. Captatus est autem à Comico iocus ex nouatione verborum. Proinde consequitur illico: Oculum vtrum an'ne in aurem? Et respondet nouator, At hoc peruulgatum est nimis. Notatur interim commune hominum studium in huiusmodi dictis subinde nouandis.

44

Corinthijs non indignatur Ilium.

Κορινθίοισι δ' οὐ μέμφεται τὸ ἴλιον. id est,

Incusat haudquaquam Ilium Corinthios.

Hoc carmine clàm exprobramus ignauiam alicui, qui ita se gesserit, vt hostes nihil habeant, quod illi magnopere indignentur. Est autem carmen Simonidis, quod velut in contumeliam suam scriptũ iniquo animo tulisse Corinthios scripsit Aristoteles libro Rheto. primo quòd in bello Troiano non admodum egregiam operam nauasse viderentur. Potest & huc detorqueri, veluti siquis ita insulse scripsisset aduersus bonas literas, vt eas sua infantia commendasset potius quàm infamasset, κορίνθιοι σι &cæ. Plutarchus in vita Dionis aliquanto diuersius interpretatur adagium, Ἀράγε ὥσπερ ὁ σιμωνίδης φησὶν ὦ σόσσιε σενεκίων τοῖς κορινθίοις οὐ μηνίει τὸ ἴλιον, ἐπιστρατεύσασι μετὰ τῶν ἀχαιῶν, ὅτι κακείνοις οἱ περὶ γλαυκὸν ἐξ ἀρχῆς κορίνθιοι γεγονότες συνεμάχουν προθύμως. id est, Sanè quemadmodum inquit Simonides Sossie Senecio, Corinthijs non indignatur Ilium, quod vnà cum Achiuorum copijs venissent ad bellum, propterea quòd illis quoque promptis animis fuissent auxilio, Glauci comites, & ipsi è Corinthijs oriundi. Ex his Plutarchi verbis liquet illud sentire prouerbium, leuius offendi oportere, siquando læserint qui quondam sint benemeriti, sed præsentem offensam superioribus officijs condonare.

45

Maras.

Μάρας. id est, Maras, hoc nomine ferunt fuisse quempiam apud Berœam Syriæ ciuitatem ditissimum qui dem illum, verũ nihilominus humanum & officiosum in omneis, tum ciues, tum hospites. Vnde vulgo receptum, vt id vocabuli tribueretur viris, qui ad multorum vtilitatem nati viderentur. De hoc longiuscula narratur fabula in Græcorum Collectaneis, sed mihi sat visum est attigisse, ne male collocarem operam. Nam nescio quo pacto prouerbium adulterinum & suppositititiũ esse videtur. Siquem tenet cognoscendi libido, extat opus quod Aldus absolutis iam adagijs meis excudit.

46

A Nannaco.

Ἀπὸ ναννάκου. id est, A Nannaco. Cum significamus rem ab extrema vsq; antiquitate repetitã. Nã

nacus

nacus rex ante Deucalionem fuisse narratur, qui diluuiũ futurum præuiderit. De quo mentionem fecimus & alibi. Meminit huius & Stephanus in dictione ἰκόνιοι, referens alterum ab eodem ortum prouerbium, ὧδι καννάκου κλαύσειν. id est, Sub Cannaco flere. Etiamsi in Stephano pro καννάκου legimus ἀννάκου. Latini consimili figura dicunt, ab Ab originum seculo repetita, & perinde quasi cum Euandri matre loquaris. Non discrepat ab hoc illud, πρεσβύτερος κόδρου, καὶ ἀρχαιότερα τῆς διφθέρας λέγεις. id est, Antiquior Codro, & antiquiora dipthera loqueris.

Asinus ad tibiam. 47

Ὄνος πρὸς αὐλόν. id est, Asinus ad tibiam. Dicendum vbi quis ea quæ scite dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam, quibus nonnullus musices sensus inesse videtur: vt equis, auibus, serpentibus. Asinum nihil mouet cantus. Germanum est illi, ὄνος πρὸς λύραν. id est, Asinus ad lyram.

Oresti pallium texere. 48

Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν. id est,
Oresti texere lænam, dicebatur qui munus pararet abusuro. Nam Orestes per insaniam vestes dilacerabat. Est hemistichium heroici carminis decerptum est Aristoph. in Auibus,

Εἶτα δ᾽ Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ ῥιγῶν ἀποδύῃ. id est,
Postea Oresti texere lænam, vt ne horridulus spoliet quem.

Scholium admonet Orestem λωποδύτην quempiam simulando insaniam in tenebris aggredi solere homines, eosque vestitu spoliare. Vnde non inepte dicetur, vbi quis admonet dandum aliquid homini furaci ne rapiat. Adagium non est natum ex Aristophane, sed ab illo est affectatum. Nam hac periphrasi notat hyemem.

Pandelitias sententias. 49

Πανδελετίους γνώμας. id est, Pandeletiam sententiam, appellat in Deterioribus Cratinus, vt citant morosam ac molestam. A Pandeleto quopiam sycophanta, ex eorum genere, qui quo quæstum faciant, dicas impingunt grandes, vt ait Phormio Terent. & simili studio ferunt suffragia.

Sibylla viuacior. 50

Sibyllæ viuacitas prouerbio locum fecit. Propertius Elegiarum libro secundo,
At me non ætas mutabit tota Sibyllæ.
Sibyllæ ætatem pro quantumuis longa posuit. Hanc Vergilius sexto Aeneidos libro longæuam sacerdotem vocat. Et Seruius eum enarrans locum, adscribit Apollinem amore Sibyllæ captum, ei poscendi quod vellet arbitrium dedisse, illam haustis arenis, tantum poposcisse vitæ. Id Apollo fieri posse respondit, si Erythræam insulam relinqueret nunquam eam reuisura. Venit itaq; Cumas, vbi corporis viribus defecta, in sola voce vitam retinuit. Quod vbi cognouissent illius ciues, incertum inuidia, an commiseratione, epistolam ad eam miserunt, creta, antiquo more signatam. At illa visa terra patria, in mortem resoluta est, Ita vati suæ verba dedit Phœbus.

E flamma cibum petere. 51

Terent. in Eunucho dixit in parasitum, eiusmodi esse, vt vel è flamma cibum peteret, hoc est, quiduis cibi causa passurum, facturumq;. Explicat prouerbium Catullus in Epigrammatis.

Bononiensis Rufa Rufulum fallit,
Vxor Meneni, sæpe quam in sepulchretis
Vidistis ipso carpere è rogo cœnam,
Cum deuolutum ex igne, prosequens panem
A semiraso tonderetur vstore.

Reddidit Harpocratem. 52

Catullus in Epigrammatis prouerbiali specie dixit, Reddidit Harpocratem, pro eo quod est, imposuit silentium. Carmen est huiusmodi,

Gellius audierat patrum obiurgare solere
Siquis delitias diceret aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod voluit fecit, nam quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, verbum non faciet patruus.

Harpocrates deus ita apud veteres fingebatur, vt digito admoto ori, silentium indiceret, qualis &

apud Romanos dea Angerona.

53

Qui probus Atheniensis.

Plato lib. De legibus 1. refert prouerbium, τό τε ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοὶ διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι. Et quod vulgo dicitur, ex Atheniensibus qui probi sint, eos egregie probos esse, verissime dictum videtur. Sentit autem Plato, in male instituta, maleq́; morata Republica qui boni sint, eos natura & insignite bonos esse. Quippe qui neq; fingere putandi sunt probitatem, nimirum inter improbos, quibus morum similitudine poterant etiam commendari: neq; corrumpi queant deprauatis aliorum moribus, & vitiorum contagio. Idem dici potest de ciuitate Romana, in qua non corrumpi, eximiæ cuiusdam integritatis argumentum est. Simili argumento Simo Terentianus colligit probitatem filij sui. Deflecti potest ad vitam aulicam, aut studij genus ad perniciem inuitans.

54

Digna cedro.

Digna cedro dicuntur, quæ promerentur immortalitatem, & eiusmodi iudicantur, vt posteritati consecrari debeant. Horatius in Arte poetica.

Speramus carmina fingi
Posse linenda cedro. Persius item, Et cedro digna locutus.

Sumptum ab arboris natura, cuius succo quæ sunt illita, non sentiunt cariem. Nam hac arte Numæ libros cum essent chartacei, durasse ad annos quingentos triginta quinq;, terræ infossos, narrat Plin. lib. 13. cap. 13. Idem lib. 16. cedrum inter æternas materias commemorat. Dioscorides ait maxime probari succum huius arboris, crassum, pellucidum, & odore vehementiore, quiq́; nō defluit, sed guttis concrescit manetq́;: Vim habet diuersam, viua corpora corrumpit, mortua seruat incorrupta. Vnde à nonnullis dictam esse tradunt, νεκροῦ ζωήν. id est, Cadaueris vitam. Eodem pertinet illud,

Nec scombro metuentia carmina, nec thus. Item Martialis,
Ne nigram cito raptus in culinam,
Cordylas madida tegas papyro. Et Horatius.
Aut fugies Vticam, aut vnctus mitteris Ilerdam.

55

Telemachi olla.

Τελεμάχου χύτρα. id est, Telemachi olla. Meminit huius adagionis Athenæus lib. 9. tradens Telemachum Acharnensem fuisse quempiam, qui plerunq; victitarit fabis. Vnde conijcere licet in sordidos dici consuesse.

56

Alia res sceptrum, alia plectrum.

Equidem haud omnino contenderim esse prouerbium, sed tamen ipse sermonis habitus colorq́; adeo similis est prouerbio vt vix similior sit ficus ficui, quod Stratonicus citharœdus regi Ptolemæo respondit, pertinacius secum de arte canēdi disputanti, ἕτερόν ἐστιν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. id est, Alia res est ô rex, sceptrum, alia vero plectrum. Locus erit vtendi, quoties diues ac potens, fortuna sua fretus, velut ex æquo disputat cum erudito, cum multo aliud sit diuitem aut fortunatum esse, aliud literatum.

57

Quæ dolent ea molestum est contingere.

Amphis in Ampelurgo apud Stobæum,

Εν οἷς ἂν ἀτυχήσῃ ἄνθρωπος τόποις, In quibus homo est non admodum felix locis.
Ηκιστα τούτοις πλησιάζων ἥδεται. id est, Minime suaue est admouere ad hæc manum.

Vnusquisq; inuitus audit sua incommoda, maxime ea quæ sint cum aliqua infamia coniuncta. Veluti turpitudinem generis, vitium formæ: proinde ciuilitatis est nemini suum refricare vulnus, nec hulcus tangere.

58

Aurum igni probatum.

Ο χρυσὸς τῷ πυρὶ δοκιμασθείς. id est, Aurum igni probatum, dicitur is cuius fides rebus aduersis explorata spectataq; est. Vtitur hac similitudine M. Tul. in Epistolis familiaribus lib. 9. Pindarus itē Nemeis hymno 4. Ο χρυσὸς ἑψόμενος αὐγὰς ἔδειξεν ἁπάσας. id est, Aurum coctum omnem nitorē ostendit. Rursum in Pythijs hymno 10. πειρῶντι δὲ χρυσὸς ἐν βασάνῳ πρέπει καὶ νόος ὀρθός. id est, Experienti vero aurum in indice relucet & mens recta. Theognis,

Εὑρήσεις δέ με πᾶσιν ἐπ' ἔργμασιν, ὥσπερ ἄπεφθον
Χρυσὸν, ἐρυθρὸν ἰδεῖν, τριβόμενον βασάνῳ.

Omnibus in rebus me comperies velut aurum

Purum, dulce rubens, indice cum atteritur. Idem alibi,

Εἰς βάσανον δ' ἐλθὼν παρατριβόμενός τε μολίβδῳ
Χρυσὸς ἄπεφθος ἐὼν, καλὸς ἅπας ἂν ἔσῃ. id est,
Venit vbi ad cotem, & confertur in indice plumbo
Purum aurum cum sit, totum erit egregium.

Vsurpat hanc collationem & D. Petrus apostolus Epistola priore, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου. id est, Multo pretiosius auro, quod perditur, siue auro pestifero, quod tamen per ignem probatur. Est autem illud auro non citra miraculum peculiare, vt igni nõ solum non fiat deterius, sed magis ac magis enitescat. Itidem is, qui vere bonus est, obiectus malorum procellis, illustrat animi virtutem, non amittit. Plin. lib. 33. scribit ob eam præcipue causam aurum omnibus metallis prælatum, quòd vni rerum nihil igni depereat, tuto etiam in incendijs durante materia. Quinimmo, quo sæpius arserit, hoc magis proficiat ad bonitatem. Idq; argumentum esse probi auri, si similiter rubeat, vt ignis, atq; ipsum obrisum appellant.

Lunam detrahere. 59

Τὴν σελήνην κατασπᾷ. id est, Lunam detrahit. Consueuit dici de eo, cui res vehementer aduersæ vĩderentur. Interpres Apollonij in librũ quartũ natũ autumat ab Aglaonice Hegemonis filia, quæ cũ ob astrologiæ peritiam, lunæ defectus præsciret, iactabat sese lunam è cœlo deducturam in terras: Eam vocem tam arrogantem audiuit Nemesis, moxq; pœnas sumpsit. Atq; hinc prouerbij origo.

Leonis vestigia quæris. 60

Τοῦ λέοντος ἴχνη ζητεῖς. id est, Leonis vestigia quæris. Dicterium in eum, qui verbis ferox esset, re timidus. Ductum ab apologo quopiam Aesopico, quo narrat venatorem quendam pastorem obuium rogasse, nuncubi leonem vidisset, vt eum sibi commonstraret. Atq; eum respondisse: Equidem tibi leonis vestigia mox ostendero: neque enim procul absunt. Tum ille, satis est, inquit, neq; enim vltra quicquam requiro. Conuenit cum eo, quod alio positum est loco, ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνια ζητεῖς. id est, Cum vrsus adsit, vestigia quæris.

Non vna vehit nauis. 61

Οὐ μία ναῦς ἄγει. id est, Non vna vehit nauis. Prouerbii personam ante se gerit. Quo conueniet vti, quoties maiorem hominum multitudinem significamus, quàm vt eos vna nauis possit capere. Veluti siquis dicat, τοὺς ἀπαιδεύτους οὐ μία ναῦς ἄγει. id est, Indoctos non vna nauis vehit. Est autem apud Theognidem,

Τούς δ' οὐχ εὑρήσεις διζήμενος, οὐδ' ἐπὶ πάντας
Ἀνθρώπους, οὓς ναῦς μὴ μία πάντας ἄγει. id est,
Hos non inuenies homines scrutatus & inter
Omnes, quos sanè non vehit vna ratis.

Horna messis. 62

Plautus in Mostellaria, hornam messem prouerbiali figura dixit, pro maximo emolumento, quasi dicas, tantum lucri, quantum eo anno sit prouenturum in agris. Comici verba sunt hæc.

Iam pridem me Castor frigida non laui magis lubenter,
Nec vnde me melius Scapha reris ædificatum.

Hæc dicuntur à persona puellæ. Tum lena, optans vt ex eius forma q̃ plurimum commodi capiatur: Euentus, inquit, omnibus velut horna messis fuat. Id puella quippe simplex, quid sibi vellet, non satis intelligens. Quid, inquit, ea messis attinet ad meam lauationem. Huic figuræ confine est illud eiusdem in Curculione, Vindemia hæc huic anui non satis est soli: significat adeo bibacem, vt vniuersum vinum, quod eo sit prouenturum anno, parum sit illius siti.

Glaucus comesa herba habitat in mari. 63

Γλαῦκος φαγὼν πόαν οἰκεῖ ἐν θαλάσσῃ. id est, Glaucus comesa herba habitat in mari. Dictum apparet per iocum de ijs, qui cum perierint, tamen vulgo creduntur viuere, qualis opinio complureis annos nostratium animos occuparat ad insaniam vsq; de principe CAROLO Burgondionum duce, qui cum interisset in bello, tamen haud deerant qui non dubitarent magno periculo rerum suarum asseuerare: illum adhuc in viuis esse. De Glauco Græci fabulam adferunt huiusmodi. Glaucus quispiã fuit Anthedonius piscator, natandi peritia longe omnium primus. Is quo magis esset miraculo, commentus est imposturam huiusmodi. Enatabat è portu spectantibus Anthedonijs, donec iam extra prospectum esset. Ibi reuersus in terram secessit in locum aliquem semotum, atq; in eo dies complureis commorabatur. Deinde cum videretur, redibat nans in portum, spectantibus ijs qui stabant in lit-

tore. Mirantibus autem amicis ac sciscitantibus vbi nam gẽtium tam diu commoratus esset, adsimulabat in marinis fluctibus interim versatum esse sese. Auxit miraculum altero cõmento. Hybernis mensibus cum cæteri piscatores nihil pisciũ capere possent, ille ciues rogabat, quosnam pisces adduci vellent. Quosq; iussissent, aduehebat, videlicet iam ante paratos in hunc vsum, atq; alibi conclusos. Euenit tandem vt hic impostor à belua quadam marina deuoraretur. Isque fuit eius comœdiæ finis. Porrò cum non rediret ex more, populari fama iactatum est, Glaucum gustata herba factum immortalem, & in mari vitam agere. Interpres Apollonij poetę consimilia tradit de Glauco, piscatorem fuisse qui cum aliquando multitudine piscium quos ceperat, defatigatus, esset, onus in media abiecit via. Ibi vero res accidit mira dictu, vnus è piscibus, iam moriens gustata herba reuixit. Id Glaucus obseruans, eadem herba comesa, immortalis est redditus. Tandem tædio vitæ semet abiecit in mare. Sunt qui prodant eum versum in deum marinum, sunt qui in piscem: de quo complura tradidit Athenæus lib. 7. apud quem alicubi citatur Alexis ἐν ἀπεγλακομένῳ. Quod si reliquas fabulas Græculorũ de Glauco cupis cognoscere, lege septimum Athenæi librum, qui vsque ad nauseam vomitumque garrit de Glauco pisce, de Glauco dæmone, mihi non licet tantum nugarum hic repetere. Hoc commentum animo penè reclamante adscripsi. Nam vt simpliciter, quod sentio, dicam, mihi subolet Gręcum scriptorem, quisquis is fuit, in hoc finxisse prouerbium, quo fabulam hanc liceret commemorare. Malui tamen hoc operæ ludere, quàm quibusdam parum eruditis ansam calumniandi præbere, ꝙ insciens prætererierim, in quod id excusis etiam Græcorum commentarijs habeatur.

64

Pergræcari.

Si apud Græcos prouerbia sunt, χαλκιδίζειν, λεσβιάν, κρητίζειν, & id genus alia complura, quid est quo minus habeatur adagium apud Latinos, quod in Mostellaria dixit Plautus, Pergræcari pro eo quod est, genialem agere vitam? Nam quid sit pergræcari, ipsa Plauti verba satis indicant.

Dies, inquit, noctesq; bibite, pergræcamini.
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.

Hactenus ille. M. Tullius in Verrem actione 3. Fit sermo inter eos & inuitatio vt Græco more biberetur. Græcorum gens male audit passim apud poetas Latinos, & item apud Ciceronem, non solũ quasi voluptatibus addicta, & effœminata delitijs, verumetiam quasi lubrica fide. Siue quòd olim Romanis adhuc rudibus, & antiquam illam obtinentibus seueritatem, Græcorum elegantia luxus videbatur. Siue quòd studiorum æmulatio, ac mutuum odium in causa fuit, vt eiusmodi probra de Græcis conscriberent. Siue quòd vere Græcorum nonnulli tales apud Italos fuerunt, quales eos depingit Iuuenalis, id quod non inficiatur & Lucianus in libro De mercede seruientibus, vt ex illis gentem omnem æstimauerint.

65

Conos artoxya.

Κόνος ἀρτοξύη. id est, Conos artoxya. De similibus & inter sese respondentibus. Quidam eruditi putant conon pistorium esse instrumentum, non dissimile Artoxyæ quòd panarium scalprum videtur significare. Cæterum ex his quæ mox sequuntur apud Suidam, apparet Conos munuscula quæpiam fuisse, quæ pueris dono darentur apta ætati, cuiusmodi sunt armillæ. Proinde vide, ne competat in eos qui vili leuiq; munusculo compensant operam alicuius.

66

Ne ligula quidem dignus.

Κορδύλης οὐκ ἄξιος. id est, Ne ligula quidem dignus, dicebatur homo nequam, & nullius pretij. Quod prouerbij durat etiam hodiernis diebus apud Latinos vulgo iactatum. Tametsi magis arbitror piscis cordulæ vilitatem prouerbio fecisse locum. Is est pelamis, nisi quòd minor, vt testis est Plin. lib. 32. cap. 11. Cordylarum vilitatem ostendit & Martialis libro vndecimo,

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo
Vtilis, & porris fila resecta suis.
Mox vetus & tenui maior cordyla lacerto,
Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat.
Mox poeta pretiosa memorat vt fallat sodalem,
Mentiar vt venias, pisces, conchilia sumen,
Et cortis saturas atq; paludis aues.

69

Iuxta nauem.

Κατὰ ναῦν. id est, Iuxta nauem dicuntur quæ digesto sunt ordine, quæque quadrant ac congruunt, propterea

propterea quòd instrumenta nauium suo quæq; loco reponi soleant. Equidem addubito num in his verbis sit prouerbium, quæ ascribuntur, κατὰ ναῦν ἄρμενα. id est, Iuxta nauem carbasa, Neque enim omni nauigio quæuis vela congruunt.

Iuxta cubitum profecit. 68

Κατὰ πῆχυν ἐπεδίδου. id est, Iuxta cubitum profecit. De eo dicebatur, qui promotus esset ad meliora: siue cum quis ordine legitimo progreditur, siue cum magnis proficit accessionibus. Cubitus enim & modum significat, vt intelligas nihil transiliendum, & modum grandiusculum, vt accipias incrementum amplius. Nam minuta latis digitis aut palmorum porrectu metiri consueuimus.

De tuo capite aguntur comitia. 69

Prouerbiali figura dixit Plautus in Aulularia,
Ibo intro vbi de capite meo sunt comitia.
Deliberabatur enim, ducturus'ne esset puellam, nec'ne, quam amabat. Sumptum est à comitijs Romanorum, in quibus populi suffragijs noui magistratus creabantur. Itaq; cum statuitur de re quapiã à qua pendeat felicitas alicuius, tum de capite illius fieri comitia recte dicentur.

V sq; ad rauim. 70

Quemadmodum Græci dicunt, ἄχρι κόρου. id est, V sq; ad satietatem, ita Plautus, & quidem lepidius dixit vsq; ad rauim, pro eo quod est, improbe, sæpius, clamose, adeo vt vox etiam toties vociferãti raucescat. Est in Aulularia ad hunc modum,
Huccine detrusisti me ad senem parcissimum,
Vbi siquid poscamus, ad rauim poscamus prius Quàm quicquam detur.

Cereri sacrificant. 71

Item quemadmodum Græci dicunt ἑστίᾳ θύουσιν. id est, Lari sacrificant, ita Plautus propemodum indicat apud Latinos dici solere, Cereri sacrificant, siquando in conuiuio vinum deesset propterea ꝙ in huius sacris nefas esset inferre vinum, sicut apud Græcos in quarundam dearum sacrificijs, vt ostendimus in prouerbio νηφάλια ξύλα. Locus est in Aulularia, his fermè verbis,
Cererin' mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? Quia temeti nihil allatum intelligo.

Inutilior blace. 72

Βλακὸς ἀχρηστότερος. id est, Blace inutilior, aut nequior, In hominem nihil, nulliusq; bonæ frugis dicebatur. Sumptum à pisce vsqueadeo vili insipido ac male olenti, vt à canibus quoq; fastidiatur. Est autem piscis non dissimilis Siluro: siquid credimus græcarum etymologiarum farragini. Nunquam enim audiui canes esse piscium auidos. Et si Silurus is est, quem vulgus appellat Sturionem, hic inter pisces vel primas tenet. Addit locum esse iuxta Cumas, palustrem opinor ac sterilem, cui nomen Blacia, vnde suspicatur ortũ prouerbiũ. Hesychius & piscẽ pro blace blaciã vocat. Adijcit, in Alexandria tributum esse, dictum βλακεννόμιον, ꝙ illic pendunt astrologi, eo ꝙ blaces, hoc est fatui ad illos commeent, petentes ex astris oracula. Illud constat, etiam homines stupidos, ignauos, molles & insipidos dici βλάκας, vnde βλακεύειν, molliter & ignauiter agere, & βλακικῶς pro stulte & insulse. Apparet ab hac voce Latinos dixisse Flaccos, & flaccidos, & flaccescere. ἀλλὰ περὶ βλακὸς ἅλις.

Ἀλιτήριος. 73

Ἀλιτήριος, vulgo dicebatur, qui per vim raperet aliena. Natum ex euentu huiusmodi. Tẽporibus. Aetolici belli, tanta frumentariæ rei penuria incidit Atheniensibus vt pauperes coacti fame captiuorũ farinam diriperent, inde vox traduci cœpit ad hominem quocunq; modo sceleratum. Plutarch. in commentario De curiositate, diuersam huius nominis originem reddit. Nempe cum Athenis fame vehementer laboraretur & hi qui iussi fuerant, frumentum non efferrent in publicum, sed domi clanculum molerent ac noctu, curiosi quidam obambulantes obseruato molarum strepitu, eos prodiderunt: atque hi quidem Aliterij dicti sunt, quemadmodum & sycophantæ. Verum ab hoc commento diuersa memorat in Problematibus volens aliterium à fugiendo dictum. Nam Græcis ἀλέω vtrunq; significat, molo & fugio: eoq; vocabulo scribit notatum eum qui tantæ fuisset improbitatis, vt quisquis eum effugere valuisset, is felix haberetur. Aristophanes in Equitibus. Aliterios appellat eos qui violarunt templum Palladis. ἐκ τῶν ἀλιτηρίων σέ φημι γεγονέναι τῶν τῆς θεοῦ. id est, Aio te esse de numero Aliteriorum, qui deæ arcem inuaserunt. Interpres multa recensens hoc quoque commemorat. Cylon quidam per tyrannidem occupauit arcem, ac deprehensus spoliare templum Mineruæ. At ipse quidem effugit nactus opportunitatem, cæterum illius amicos qui ad aram deæ

confugerant, inde retractos occiderunt Athenienses. Vnde qui violassent supplices, ἀλιτήριοι dicebantur. Etenim qui violato deæ templo supplices interfecerãt, postea supplicio capitis affecti sunt. Deniq; & Ceres dicta est ἀλιτήρια, & Iuppiter ἀλιτήριος, quod in publica fame seruassent molitores ne farina diriperetur. Quin & illud admonent: ἀλιτηρίους dici, qui frustrantur spe sua, nec perficiunt quod tentarunt. Ambiguitas hinc est, quod ἀλέω duo significat, molo & oberro. vnde & ἀλίτης erro. Porrò vt ἀλιτήριος vsurpatur pro sacrilego & impio, ita ἀλιτραίνειν dicuntur, qui sacrilegiũ cõmittũt.

74

Piscis nequam est nisi recens.

Piscis nequam est, nisi recens, manet in hunc vsq; diem vulgo celebre. Dicitur autem peculiariter in hospitem, aut vulgarem amicum, qui primo quidem aduentu non ingratus est, cæterum ante triduum exactum putet. Plautus,

Quasi piscis itidem est amator lenæ, nequam est, nisi recens.

Iocatur apud Alexidem quispiam citante Athenæo, quòd cum nonnulli frugaliores abstinerent ab ijs quibus esset anima, ipse nihil huiusmodi attulisset, nempe mercatus pisces mortuos.

At hodie qui vendunt, tremore manus assimulant viuere ante biduum mortuos.

75

Nihil homini amico est opportuno amicius.

Gratissimum est officium quod præstatur in tempore, Contra in tempestiuũ officium, plerunque molestum esse solet. Plautus,

Nil homini amico opportuno amicius.

E diuerso nihil differt ab inimicitia, intempestiua beneuolentia.

76

Asinum in rupes protrudere.

Prouerbium olet, quod scribit Horat. in Epistolis,

Qui male parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cum ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam vltro quò tendunt impellendi, vt vel malo docti tandẽ agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum suum per alpes niuibus obtectas duceret, isque fręno non obediret, iratus in rupes protrusit,

Et merito, quis enim inuitum seruare laboret?

77

Videre mihi labda.

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς λεσβίους. id est, Mihi videre & labda iuxta Lesbios. fellatricem indicat velut ænigmate primæ literæ, quæ communis Lesbijs, & vitio quod ei tribuitur genti quemadmodum indicauimus alibi. Sumptum ex Aristoph. Concionatricibus.

78

Postica sanna.

Persius posticam sannam, prouerbialiter appellat clanculariam irrisionem, à gestu ridentium aliquem à tergo,

Posticæ occurrite sannæ. Idem,

O Iane à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ tantum, sitiat canis Apula quantum.

Nam huiusmodi gestibus ab occipitio derident quidam.

79

Coruus serpentem.

Κόραξ τὸν ὄφιν. id est, Coruus serpentem, vbi quis suo ipsius inuento perit. sumptum ex Apologo quodam Aesopi. Coruus esuriens serpentem in aprico dormientem conspicatus rapuit, à quo morsus perijt. Cognatum ei quod aliàs retulimus, κορώνη τὸν σκορπίον. id est, Cornix scorpium. Torquere licebit & in hominẽ ob edacitatẽ periclitantẽ, veluti Diogenes Cynicus, comeso polypo crudo perijt.

80

Cænei hasta.

Τὸ καινέως δόρυ. id est, Cænei hasta. Cæneus Elati filius, Lapitharum rex prius fuerat elegans puella. è puella conuersus est in virum, annuente Neptuno quem ad coitum admiserat. Cui illud etiam donatum est, ne saucius vllis vulneribus fieri, ferróue occumbere posset, quemadmodum refert Ouidius 12. Transformationum libro. Ferunt hunc certasse cum Apolline. Præterea morem huic fuisse, vt qui ad sese venirent, iuberet per suam hastam iurare, vnde prouerbium arreptum, vt indicat enarrator Apollonij in Argonauticôn primum librũ. Quem locum adducit Eustathius in primum Iliados librum. Is addit illũ cũ esset ætatis suæ hominum præstãtissimus, fixo in medio foro iaculo, præcepisse dijs vt numerarent, qua ferocia offensus Iuppiter, pœnas de illo sumpsit. Cum enim bellum gereret

reret cum Lapithis,essetq; inuulnerabilis,hoc pacto deuicit hominem:Lapithæ quercus & abietes in eum iaculantes deiecerunt illum in terram.

Pepones. 81

Πέπονες.id est,Pepones,prouerbiali conuitio dicuntur homines molles & effœminati,parumq; viri.Homerus Iliados B.

Ὦ πέπονες,κακ᾽ ἐλέγχε᾽,ἀχαιΐδες,οὐκ ἔτ᾽ ἀχαιοί. id est,

O pepones,mala probra,Achiuæ,non enim Achiui.

Eustathius in septimum huius operis librum,ostendit similitudinem sumptam ab eo fructu, qui simul atq; maturuit,dulcis quidem est,verum flaccidus & inutilis.Quanquam eadem vox aliquoties non conuiciantis est,sed blandius & amicius appellantis,velut Iliad.Z.

Ὦ πέπον,ὦ μενέλαε. id est, O pepon,ó Menelae.

Ῥυποκόνδυλος. 82

Græci prouerbiali conuitio sordidos & impendio parcos, ῥυποκονδύλους appellant, ducto cognomine ab ijs quibus sordes in vnguibus insident,nec tantillum sumptus facere volunt, vt tonsori dent numulum qui repurget vngues. Nam ῥύπος proprie sordes eas significat,quæ in summis vnguibus manuum ac digitorũ colliguntur,& κόνδυλος articulum digitorum.Iul.Pollux lib.6.cap.4.eosdem vocat τρυγοβίους quasi fæce viuentes.Quidam adagium sic efferunt ἄχθομαι αὐτοῦ τῷ ῥύπῳ. id est,Molestæ sunt mihi illius sordes.Latini item immoderatam parsimoniam, hoc est,vitium luxui contrarium,sordes appellant:hominem ei vitio obnoxium,sordidum.

Iuuenari. 83

Iuuenari dixit Horatius,tum noue,tum prouerbialiter in Arte poetica.Græci item νεάζειν, νεανίζειν,νεανιεύειν,consimili modo vsurpant,pro eo quod est iuuenum more iactantius,inconsideratius, inconsultiusq; agere,aut siquid aliud ei ętati peculiare videtur.Quod quo longius traducatur,hoc fuerit venustius:vt siquis orationem floridam phaleratamq; dicat νεανίζειν.Eiusdem est formæ γυναικίζειν,pro gestu cultuq; repræsentare mulierem.Ob inscitiam rerum & impotentes affectus ætas illa magis est lubrica,vnde & νεανικῶς factum dicunt Græci,quod maiore impetu quàm iudicio gestum est.Basilius in epistola quadam,Καὶ ἐνταῦθα δῆλον ὅτι τοὺς οὔπω κατηρτισμένους τὸν ἔσω ἄνθρωπον οὐδὲ εἰς τὸ τέλειον ἐφθακότας τ῀ ἡλικίας μέτρον,τούτους περιφέρεσθαι καὶ σαλεύεσθαι,ἡ παροιμία φησίν. Et hic nimirum qui nondum perfecti sunt secundum interiorem hominem, nec adhuc ad perfectum ætatis modum peruenerunt,circumagi,ac fluctuare dicit prouerbium.Reperitur & ἀκμάζειν,pro eo quod est iuuenilia facere.Sic vsus est Hiperides in oratione contra Mantitheum, & Lysias aduersus Nicarchum tibicinem.Laberius citante Nonio,pro eodem dixit adulescenturire, incipio adolescenturire,& nescio quid nugarum facere.

Laudant vt pueri pauonem. 84

Prouerbij faciem habet,quod scripsit Iuuenalis in auaros,qui carmina laudant duntaxat,nihil autem largiuntur poetæ.

Didicit laudator auarus
Tantum admirari,tantum laudare disertos,
Vt pueri Iunonis auem. Idem alibi,
Probitas laudatur & alget.

Notior est metaphora,quàm vt oporteat explicare.Ouidius alicubi de pauo,

Laudatas ostendit auis Iunonia pennas,
Si tacitus spectes,illa recondit opes.

Λευκηπατίας. 85

Λευκηπατίας,olim appellabatur formidolosus.Clearchus in Vitis,vt citat Zenodotus ait quorundam hepati vitium quoddã accidere, quod eos timidos reddat,atq; hinc prouerbio iactatum cognominis scomma.Videtur autem composita vox,ἀπὸ τοῦ λευκοῦ καὶ ἥπαρ,quod palleant plerũq; quibus hepar est vitiatum,id quod apparet in amantibus.
Pallor autem formidolosis conuenit.

Emori risu. 86

Prouerbiales hyperbolæ,sunt & illæ,Emori risu,diffluere risu,pro vehementer ridere. Homerus Odysseæ Σ.

Ἀτὰρ μνηστῆρες ἀγαυοὶ.

Χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. id est,
Deinde procorum splendida turba
Præ risu emoriens nimio sustollit ad alta Astra manus.
Vsurpauit & Terentius in Eunucho, Omnes risu emoriri. 87

Hipparchi murus.

Ἱππάρχου τειχίον. id est, Hipparchi murus, dicebatur res quepiam quæ magnis constaret impensis. Hinc natum, quòd Hipparchus Pisistrati filius Academiam muro sepsit. Atq; huius rei nomine, magnam pecuniæ vim ab Atheniensibus exegit. Author Suidas. 88

Hodie nullus, cras maximus.

Ὁ νῦν οὐδεὶς, αὔριον δ᾽ ὑπερμέγας. id est, Qui nullus hodie, cras erit vel maximus, De eo cui repente præterq; spem ingens aliquis honos accesserit. Et vulgo qui ex infima cõditione ad dignitatem euehuntur, è nihilo dicuntur emersisse. Extat apud Aristophanem in Equitibus. 89

Samiorum mala metuis.

Τὰ σαμίων ὑποπτεύεις. id est, Samiorum metuis mala. Dictitatum de ijs qui metuerent proditionem. Narrant Athenienses olim in Samios quoscunq; cepissent, inclementius sæuisse, atq; alios interemisse, alios cõfixisse, sama, id est supplicij genus. Samij vicissim siquos cepissent Atheniẽsium, hos ad eundem modum excruciabant. Vnde prouerbium, Samij literati. Nam Suidas indicat hoc dici solitum de his qui metuerent immedicabiles calamitates. Idem indicat Samen dici genus calamitatis Samiæ, quod Athenienses notas infames inusserint Samijs captis, mox Samii vicissim Atheniensibus. Duris Samius scripor multa tragice exaggerat de crudelitate Periclis & Atheniensium in Samios, quæ Plutarchus putat magna ex parte conficta in inuidiam Periclis & Atheniensium. Simili figura dictum est illud τὰ μαγνήτων κακά. 90

Pygmæorum acrothinia colosso adaptare.

Ἀκροθίνια τῶν πυγμαίων κολοσσῷ ἐφαρμόζειν. id est, Acrothinia Pygmæorum colosso accommodare dicebantur, qui inanem ac stultam sumerent operam, aut qui præter decorum minima maximis adorarent. Veluti siquis rem friuolam & minutam amplissimis copiosissimisq; laudibus prosequeretur. Philostratus in Niceta: ἠγνόκει δὲ ἀκροθίνια πυγμαῖα κολοσσῷ ἐφαρμόζων. id est, Non intelligebat autem sese Pygmæa acrothinia colosso accommodare. Quanquam Suidas hunc locum citans, πυγμαίων dicit, non πυγμαῖα. Meminit adagii Eustathius in Odysseæ φ. Colossi dicuntur vastæ prodigiosæq; magnitudinis statuæ. Nam hinc vox Græcis dicta putatur, quòd illarum proceritatem visus humanus non assequatur. Pygmæorum qui longissimi sunt, duos pedes & quadrantem non excedunt. Vnde & nomen inditum putant à cubitali proceritate. Est autem gens extremas Aegypti partes inhabitans, agricolationi dedita, bellum subinde gerens cum gruibus. Belli causa est, quòd grues sublegunt semina, famemq; inducunt ei regioni. Ita scholiastes in tertium Iliados. Horum fœminæ quinto anno pariunt, octauo sterilescunt. Pygmæorum meminit Iuuenalis Satyra 8. Et in hos plurimus iocus in Græcorum Epigrammatibus. Porrò acrothinia Græcis primitiæ dicuntur, quod hæ solleantè summo aceruo tolli. ἄκρον summum, & θῖνες frumentorum acerui dicuntur. 91

Dii tibi dent tuam mentem.

Dii tibi dent tuam mentem, in insanum congruit, & sua dignum mente. Quid enim precemur infelicius scelestis hominibus? Martialis,
Dii mentem tibi dent tuam Philœni. Horatius.
Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter
Quatenus id facit. Contrà Demea Terentianus, Mentem meliorem vobis dari. 92

Cura esse quod audis.

Ad prouerbij speciem accedit Horatianum illud,
Cura esse quod audis.
Conuenit in diuites, qui ita demum felices fuerint, si id studeant esse quod audiunt ab adulatoribus. Carmen Horatii sic habet,
Tu recte viuis, si curas esse quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum,
Sed vereor ne cui de te plusquam tibi credas. 93

Cautus enim metuit, &c.

Qui non ex animo, sed mali metu continent à maleficio, in eos quadrabunt hæ prouerbiales eiusdem

dem metaphoræ.
Cautus enim metuit foueam lupus,accipiterq́;
Suspectos laqueos,adopertum miluius hamum.
Nam alijs aliæ tenduntur insidiæ:lupi fouea frõdibus contecta capiuntur. Vnde apud Plautum seruus minatur se leoni,cui nomen Lycus,foueam effossurum.Similis est illa de fuste,
Vertêre modum formidine fustis.

Si coruus posset tacitus pasci. 94

Si breuis apologus,authore Fabio,parœmiæ genus est,cur non illud etiam prouerbijs annumeremus,quod scripsit Horatius,
Sed tacitus pasci posset si coruus,haberet
Plus dapis,& rixæ multo minus inuidiæq́.
Quidam existimant mutuo sumptum ex Apologo,quem in libro De deo Socratis refert Apuleius, de coruo prædam nacto,quam vulpes ita intercepit,dum arte persuadet illi,vt canere incipiat. Quadrat in eos,qui siquid bonæ rei nacti sunt,cõtinuo iactant ostẽtantq́;,atq; ad eũ modũ efficiũt,vt alij tum obsistant quo minus eiusmodi plura commoda nanciscantur,tum quæ nacti sunt interuertant.

Clauam extorquere Herculi. 95

Qui sibi vendicare conatur quod alius iam potentior occupauit,non infacete dicetur clauam velle Herculi extorquere. Idq́; iam pridem apud eruditos prouerbij vice celebratur. Natum est autem ab apophthegmate Maronis,cui cum Zoili quidam vitio darent, quòd non paucos versus Homeri pro suis vsurpasset,respondit hoc ipsum magnificum esse facinus, vel Ioui fulmen eripere,vel clauã extorquere de manu Herculis. Macrobius lib. Saturnal. 5. de Marone qui sic vsurpauit Homerica, vt fecerit sua. Quia cum tria hæc ex æquo impossibilia putentur,vel Ioui fulmen,vel Herculi clauam, vel versum Homero subtrahere,quod & si fieri posset,alium tamen nullum deceret,vel fulmen præter Iouem iacere,vel certare præter Herculem robore,vel canere quod cecinit Homerus, hic opportune in opus suum,quæ prior vates dixerat transferendo,fecit vt sua esse credantur.

Bis interimitur,qui suis armis perit. 96

Mimus est prouerbialis,incertũ cuius:Senecæ titulo celebratur,sed falsó. Bis interimitur qui suis armis perit. Magis dolent incommoda,quibus ipsi dedimus occasionem. Natum apparet ex Aesopico apologo. Hunc Gabrias quidam versibus Iambicis complexus est ad hunc modum,

Βλέπει τὸ στῆθος αἰετὸς τρωθὲν πάλαι,	Quondam icta pectus aquila vulnus inspicit.
Αλγῶν δὲ λοιπὸν ἥστο πολλὰ δακρύων	Multumq́; lachrymans præ dolore constitit.
Βλέπων δ᾽ ὀϊστὸν εἶπεν ἐπτερωμένον,	Pennatum vt autem spiculum cernit,papæ,
Βαβαὶ, πτερόν με τὸν πτερωτὸν ὀλλύει. id est,	Ait,ala me aligeram graui exitio dedit.

Adagium græcum,quod ex hoc item apologo sumptum est alio diximus loco.

Mulierem ornat silentium. 97

Sophocles in Aiace flagellifero,
Γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. id est, Decus addit vsq; fœminis silentium.
Sententia prouerbialis quam Seruius in primum Aeneidos citat ex Sophocle. Mulier animal natura loquax,nulla re magis cohonestatur quàm silentio,maxime apud viros, cum de rebus serijs agitur. Sumptum ex Homero,apud quem est non semel illud,
Μῦθος δ᾽ ἄνδρεσσι μελήσει. id est, Fueritq́; viris oratio curæ.
Nec diuus Paulus ius facit mulieribus vt vel in ecclesia loquantur,sed domi viros suos interrogent.

Imitabor nepam. 98

Imitari nepam dicitur,qui retrocedit. Id erit prouerbialis,si torqueatur in eum qui in deterius vsq; degenerat,ἰῶ τὰ μανδραβούλου. Nam nepa,quemadmodum author est Festus Pompeius, Afrorum sydus,appellatur cãcer,vel,vt quidam putant,scorpius,qui & ipse retrogradus est. Nonius Marcellus negat eam vocem aliud significare quàm scorpium,ex M. Tullij De finibus lib. 5. Serpere anguiculos,natare anaticulos volare merulas,cornibus vti videamus boues,nepas aculeis,suam deniq; cuiq; naturam esse ad viuendum ducem. Citat & Manilium,
Ad sydera vectam
Erigonen,ictuq́; nepam,spolioq́; leonem.
Hæc Nonius. At si nepa nihil est quàm scorpius,mirum cur Cicero maluerit dicere nepam. Quanquam scorpio quoque peculiare est retrocedeee, siquid offendat, & cancer ictu vulnerat. Plautus in

Cassina,tetrouersum cedam ad parietem. Imitabor nepam.

99

Quod alius condiuit coquus,aliter condiam.

Vbi quis rem omnem nouat ac perturbat,conueniet Plautinum illud ex eadem fabula, non dubium quin prouerbiali dictum forma.
Ibo intro,vt id quod alius condiuit coquus,ego nunc vicissim
Vt alio pacto condiam,quicquid prandij est,vt paratum ne fiet,
Sietq; ei paratum,quod paratum non erat.

100

Odi puerulos præcoci sapientia.

Apuleius in apologia 2. versiculum hunc nescio ex quo poeta citat,ceu vulgo celebrem.
Odi puerulos præcoci sapientia.
Vulgo inualuit opinio,vt credant puerulos maturius sapientes,aut non fore vitales,aut dementes futuros,simul atq; ad ætatem maturam peruenerint. Plinius lib. 7. refert Catonem Censorinm velut ex oraculo prodidisse,senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signum. Et apud Senecam lib. Controuersiarum 2. controuersia 1. Cestius de ingenio Alfij Flauij prædicare consueuit, tam mature magnum ingenium non esse vitale. Talem puerum Sophocles ἀνδράπαιδα vocat. Citatur autem hic versiculus ab interprete Pindari in Pythijs hymno 2. τὸν ἀνδράπαιδα δεσπότης ἀπώλεσα. id est, Puerum virilem dominus ipse perdidi. ἀνδράπαιδα vocat,quòd ætate puer,viri sapientia præditus esset. Adaptare licebit ad discipulum qui in ipsis statim rudimentis sibi placeat. Aristot. libro Rhet. 2. refert hanc sententiam ex poeta nescio quo,

Οὐ χρή ποθ᾽ ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ᾽ ἀνὴρ
Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς. id est,

Quisquis sapit,non vnquam oportet,plus satis
Docendo pueros,mox philosophos reddere.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA II

1

Δούρειος ἵππος.

Δούρειος ἵππος. id est, Dureus equus,de clandestinis insidijs dicebatur, aut vbi repente complures apparerent,qui latebāt antea. Sumptum ab equo Homerico,in quo Græcorum proceres abditi,repente prosilientes, Troiam ceperunt. Hunc Homerus Durateum appellat,vt Odyss. Θ. quòd trabibus esset contextus.

Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δουράτεον μέγαν ἵππον,ὅθ᾽ εἵατο πάντες ἄριστοι
Ἀργείων,Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες. id est,

Fatum enim erat perituram vrbem,simul ingrederetur
Durateus præcelsus equus,qui clauserat omneis
Primores Danaûm,luctumq; necemq; ferentes Troianis.

Plutarchus in vita Themistoclis,narrat illum aliquando dono rogasse equum à Philide nutritore equorum. Eum is vbi negasset,comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum δουράτεον,significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit,siquis ludum alicuius eruditi,Durateum equum appellet,quòd ex eo breui tēpore summi viri prodierint. De laudatis viris qui subito alicunde emerserunt,apud eruditos frequens est,vt ex illius domo velut ex equo Troiano prodisse dicantur. M. Tullius Philippica 2. ad egregij facinoris societatem retulit. In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso. Aristoph. in Auibus,prouerbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis.
Ἱππονὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ δούρειος.
Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine,qui in acropoli stabat,Palladi dicatus à Charidemo,quod ipsa testabatur inscriptio. Verum is ad imitationem equi Troiani compositus erat. M. Tullius actione in C. Verrem sexta, Troianum equum accipit pro extrema calamitate: Quem cōcursum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porrò fletum mulierum,qui viderent equum Troianum introductum,vrbem captam esse dicerent &c. Portas per quas introductus fuerat equus Durius, Homerus Iliados γ. σκαιάς, hoc est, sinistras appellat,quòd læua mente Troiani equum illum induxerint in ciuitatem. Idem pro Murena equum Troianum intus esse,cum sentit reipub.

tit reipub. periculum esse à ciuili discordia: intus, inquit, intus est inquam, equus Troianus, à quo nunquam me consule, dormientes opprimemini. Idem pro M. Cœlio, An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?

Cum adsit via, semitam quæris. 2

Ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητεῖς. id est, Cum præsto sit via, tu requiris semitam.
Citatur ab Eustathio in Odysseæ N. Est autem ἀτραπὸς semita, quæ diuersa sit à via plaustrorum, quam regiam vocant. Conueniet adagium in tergiuersatores, qui quo præsens negotium suffugiant, diuerticula captant.

E culmo spicam conijcere, 3

Eustathius Odyss. ξ. enarrans hunc versum, quem nos alio citauimus loco,
Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀίομαι εἰσορόωντα γιγνώσκειν. Ostendit Vlyssem ad prouerbium allusisse, quod plene sic efferatur. ἐκ καλάμης δῆλος ἐστὶν ὁ τεθερισμένος στάχυς. id est, Ex culmo perspicitur spica demessa. Etiam in sene apparet cuiusmodi fuerit iuuenis. Meminit huius loci Aristot. lib. Rhet. indicans per metaphoram senectutem dictam culmum.

Βυσσοδομεύειν, 4

Βυσσοδομεύειν, frequenter est apud Homerum, non citra prouerbij speciem pro eo quod est alto pectore moliri quippiam, & clanculum in animo struere insidias. Translatum à fundamentis ædificiorum quæ profunde iaciuntur. Odyss. P.
Ἐσθλ' ἀγορεύοντες κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον. id est,
Dicebant bene, sed mente alta praua struebant. Idem alibi,
Δόλον φρεσὶ βυσσοδομεύων. id est, Fraudem alta mente volutans.

Accersitum malum. 5

Ἐπισπαστὸν κακόν. id est, Accersitum malum dicitur, cuius ipse tibi causam præbueris. Homerus Odysseæ Σ.
Ἦ τάχα Ἶρος ἄϊρος ἐπισπαστὸν κακὸν ἕξει. id est,
Næ mox perditus Irus habebit, quod sibi quærit
Vltro malum.

Eurymnus. 6

Εὔρυμνος. i. Eurymnus dictus est olim prouerbio, qui per calumniā conaretur fidos amicos inter se se cōmittere. Nā hic cū moliretur serere dissidium inter Castorem & Pollucem, alterū apud alterū insimulans, pòst deprehensus, vtriq; grauissimas pœnas dedit. Hoc autem ferè solet accidere ijs qui malis artibus student dirimere eos quos insolubili vinculo natura copulauit, vt vxorem & maritum, parentem & filiū, ac fratres. Fit enim vt hi redeant in gratiā, & præteritæ simultatis pœnas vtriq; repetant ab authore. Id euenit Athenis Hyperbolo, qui Niceam ac Alcibiadem conatus est committere.

A furijs oriundus. 7

Ἐριννύων ἀπορρώξ. id est, A furijs profectus. Olim dicebatur tetra, fœdaque specie, quique μανικὸν βλέπει, quemadmodum ait Aristophanes. Item quod noxium & exitiale sit, id à furijs ortum aiunt, quemadmodum Aiax in tragœdia,
Ἆρ' οὐκ ἐριννὺς τοῦτ' ἐχάλκευε ξίφος. id est,
An non mucronem hunc furia cudit tartari.

Similes videntur captiuis ex Pylo. 8

Ἐοίκασι Τοῖς ἐκ πύλου ληφθεῖσι τοῖς λακωνικοῖς. id est,
Captiuis mihi Similes videntur è Pylo Laconicis.
Est apud Aristophanem, ἐν νεφέλαις. Dici solitum de ijs qui vultu sunt miserando, nempe pallidi squalidi, macilenti. Pylus ciuitas quæpiam Laconicæ, quam obsessam Cleon expugnauit. Qui vero superfuerant à cæde, secum abduxit Athenas extenuatos, confectos, pallidos, deformi specie, sicuti consentaneum ast accidisse, tum ob diutinam obsidionem, præsertim in insula deserta, quæ rerum necessariarū copiam maligne suppeditabat, tum quòd post expugnatam vrbem complureis dies in vinculis habiti fuissent. Hæc fermè Zenodotus. de Pylo dictum est nobis aliàs in prouerbio, Pylus ante pylum.

Γύργαθον φυσᾷς. 9

Γύργαθον φυσᾷς. id est, Gyrgathum spiras, in insanum frustraq; vociferantē iaciebatur. Gyrgathus lectus est, in quo paraclyti, menteque capti, quique vocantur dæmoniaci, vincti iactant sese multa

minitantes,sed frustra. Conueniet igitur in atroces sine viribus iras. Hesychius indicat Gyrgathon dici vas quoq; in quod pistor coctos reponit panes. Græca vox à voluendo dicta videtur. 10

Decora teipsum.

Γέραιρε σαυτόν.id est,Honesta teipsum. Iocus prouerbialis in eum qui se magnificentius gereret, Nam γεραίρειν venerari est,& honorem habere. 11

Byzeni libertas.

Βυζήνου παῤῥησία.id est,Byzeni libertas,vbi quis audacius liberiusq; loquitur. A Byzeno quodam Neptuni filio,cui mos fuerit mira in dicendo libertate vti. Stephanus commemorat βυζήνη Scythiæ ciuitatem,vnde Byzeni. Eius gentis peculiare est intrepide loqui 12

Αχρειόγελως.

Αχρειόγελως,prouerbiali noueque composito verbo dicebatur nugator quique rebus ineptis oblectaretur. Nam ἀχρειόγελως perinde sonat,quasi dicas temere ridentem, quod vitij vel stultitiæ signum est,vel dementiæ. 13

Protinus apparet,quæ plantæ frugiferæ futuræ.

Αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλα ἃ μέλλει κάρπιμ᾽ ἔσεσθαι. id est,
Protinus apparet quæ fructum planta datura est.
Vnde in pueris elucet indoles futurę probitatis. Protinus in discipulo pręsentire licet profectū futurū. 14

Perijt sus.

Απόλωλεν ὗς καὶ τάλαντον καὶ γάμος. id est, Perijt mihi sus,& talentum & nuptiæ.
Dici suetum,vbi quis frustratus perdidisset operam & impensam. Natum à quodam,qui cum apparasset,ad nuptias omnia,non est eas assecutus. Affine illi, Oleum & operam perdidi. 15

Αμφιθαλὴς ἔρως.

Αμφιθαλὴς ἔρως.id est,Vtrinq; florens amor,olim dicebatur,quoties vter pariter esset incolumis, ac mutuo responderet amore. Nam dimidiati dicimur,quoties amicus distrahitur, velut altera pars nostri. Extat apud Aristophanem in Auibus in calce fabulæ. Talem amorem in Eunucho optat Phædria: vtinam esset mihi pars æqua amoris tecum. Congruit huic Pindaricum illud in Pythijs, φιλέων φιλέοντ᾽ ἄγων ἄγοντα προφρόνως.id est,amans amantem,ducens ducentem libenter. 16

Ex amphitheto bibisti.

Αμφιθέτῳ ἔπινες. id est,Ex amphitheto bibisti. Dicebatur in eum qui meracius ac largius potaret. Amphithetū enim erat poculi genus,ita factum,vt quauis ex parte positum staret,nullumq; certum haberet fundum. Probabilius est quod inter varia addit Hesychius,Amphitheton esse poculū quod ob magnitudinem ambabus tollitur ac reponitur,id Hollandi nautæ vocant busam. 17

Pronomi barba.

Προνόμου πώγων.id est,Pronomi barba.de prælonga dicebatur. Aristoph. in Concionat.
Αργύῤῥιος γοῦν τὸν προνόμου πώγων᾽ ἔχων Λέληθε. id est,
Hucusq; latuit ergo Pronomi Argyrrhium Gestare barbam.
Pronomus tibicen quispiam fuit prolixa barba,gestamine non admodum apposito professioni,Quādoquidem tibicinum molliciem etiam prouerbia notat. Argyrrhius exercitus dux quispiam fuit effœminatus & cinædus,nihil habens viri præter barbam. Taxatur eodem in loco Epicratis oratoris cuiusdam barba,cui ob id ipsum vulgari ioco cognomen inditum σακεσφόρῳ,teste senario,quem Aristophanis interpres citat ex Platone comico.
Αναξ ὑπήνης ἐπίκρατες σακεσφόρε. id est, Rex barbæ Epicrates scutifer.
Barbam ob similitudinem scutum vocat,& alibi,ἅπασα καὶ μίσει σάκον πρὸς ταῖν γνάθοιν ἔχουσα. Aristophanes in eundem,
Κἀγὼ γ᾽ ἐπικράτους οὐκ ὀλίγῳ καλλίονα. id est, Mihi barba multo pulchrior atq; Epicratis.
Conueniet igitur in quosdam,qui alioquin mollissimi,vultus vestiumq; seueritate, vitæ continentiā præferunt. Est frequens iocus apud Lucianum in barbam philosophorum. Itidem apud Horatium,
Iussit sapientem pascere barbam.
Martialis item in huiusmodi quendam iocatur. 18

Omnibus vestigijs inquirere.

Πᾶσιν ἴχνεσι ζητεῖν.i. Omnibus inquerere vestigijs dicitur,qui summa cura, summaq; diligentia rem peruestigat. Metaphora sumpta est à venatoribus. M. Tul. Actione in Verrem 4. Ex istis etiam tu retibus effugere te posse confidis? Cum te nos non opinione dubia,sed tuis vestigijs persequamur?

quæ

quæ tu in tabulis publicis ac recentia reliquisti. Rursus in eadem, Vt omnes mortales istius auaritiæ non iam vestigia, sed ipsa cubilia videre possint. Item Actione sexta: Illos ego accusatores puto fuisse, qui huiusmodi hominum furta odore, aut alicubi leuiter presso vestigio persequebantur. Nam nos quidem quod facimus in Verre, quem in luto volutatum totius corporis vestigijs inuenimus. In Oratione pro Cluentio: Quid? Albiana pecunia, vestigijs'ne nobis odoranda est, an ad ipsum cubile vobis ducibus venire possumus? Et paulo post: Cluentij numus nullus iudici datus vllo vestigio reperitur. In Pisonem: An vero tu parum putas inuestigatas esse à nobis labes imperij tui, stragesq; prouinciæ? quas quidem nos non vestigijs adorantes ingressus tuos, sed totis volutationibus corporis, & cubilibus persecuti sumus.

Apros immittere fontibus. 19

Qui sibi accersit, optatúe perniciem allatura, in hunc quadrat Vergilianum illud,

Et liquidis immisi fontibus apros.

Neq; enim id sine prouerbij specie dictum apparet. Siquidem apri non tantum bibunt è fonte impressis pedibus, verumetiam volutant sese.

E canis podice. 20

Ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ. i. E canis culo. Dictum videtur à Luciano, pro eo quod est, rebus anxijs atq; angustis, quòd eas pars arctior sit huic animanti, quamobrem & excernunt difficilius. Nam asinum suũ finit his verbis, ἐνταῦθα θεοῖς σωτῆρσιν ἔθυον καὶ ἀναθήματα ἔθηκα, μὰ δία οὐκ ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐξ ὄνου περιεργίας, διὰ μακροῦ πάνυ, καὶ οὕτω δὲ μόλις οἴκαδε ἀνασωθείς. i. Hic dijs seruatoribus rem diuinam feci, donaq; suspendi, nimirum non è canis podice, quemadmodum vulgo dici consueuit, quin magis ex asini curiositate, post multum deniq; temporis, idq; etiam vix, domum incolumis reuersus. Vulgo iactatur & in Zenonem, teste Laertio, quòd in canis postico de Rep. conscripsisset, vel quòd nimis anxie, vel quòd inepte. Verum dè hoc prouerbio meminimus alibi.

E cantu dignoscitur auis. 21

Refertur & hoc à quibusdam, etiam si mihi nondum apud idoneos autores repertum, E cantu dignoscitur auis, alioqui non indignum quod in prouerbiorum ordinem allegatur. Sensus congruit cum illo, Qualis vir, talis oratio. Iactatur vulgo simillimum huic E plumis auem dignosci, è cultu spectari vitam & ingenium hominis.

Canis sæuiens in lapidem. 22

Κύων εἰς τὸν λίθον ἀγανακτοῦσα. id est, Canis indignans in lapidem. Competit in eos qui mali sui causam imputant, non ipsi authori, sed alteri cuipiam. Velut siquis iracundiæ vitium iuuentæ, non stultitiæ attribueret, vnde proficiscitur. Plato lib. de Repub. 5. damnans eos qui cæsorum cadauera despoliant, ait hos perinde facere, vt solent canes sæuientes in lapidem, eo qui iecit omisso. Pacuuius apud Nonium in Armorum iudicio. Nam canis cum est percussus lapide, non tam petit illum qui se icit, quàm eum ipsum lapidem quo ictus est petit.

Profundum sulcum. 23

Βαθεῖαν ἄυλακα. id est, Profundum sulcum. Refertur & hoc in adagionum Collectaneis, addunt dictum de ijs qui cogitationibus profundis ac penitioribus rem expenderent. Sumptum est autem ex Aeschyli tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. In qua versus hi dicuntur de Amphiarao,

Βαθεῖαν ἄυλακα διὰ φρενῶν καρπούμενος   Sulco è profundo pectoris fructum metens,
Ἐξ ἧς τὰ κέδνα βλαστάνει βουλεύματα.   id est,   Rectæ vnde cogitationes germinant.

Citatur aliquot locis in Moralibus à Plutarcho, & à Platone secundo de Republica libro. Allusit ad hoc prouerbium aliquot locis M. Tul. vt in epistolis ad Atticum libro quarto. Ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior. Rursus libro quinto. Admirabere meam βαθύτητα, cũ salui redierimus, tanta mihi μελέτη huius virtutis datur. Rursum lib. 6. Episto. prima, Nam nulla re sum delectatus magis, quàm meam βαθύτητα in Appio tibi, liberalitatem in Bruto probari vehemẽter gaudeo. Mihi videtur recte quadraturum & in eos qui se metiuntur non ex aliorum opinione, sed ex recte secusúe factorum conscientia.

Herniosus vsq; ad gulam. 24

Κηλὸς μέχρι τοῦ μιῤῥίνου. id est, Herniosus vsque ad gulam. Quadrabit in vehementer herniosum. Carmen est apud Aristophanem in Equitibus,

Κηλὸν γενέσθαι δεῖ σε μέχρι τοῦ μιῤῥίνου..   id est,   Sis herniosus oportet ipsam vsq; ad gulam.

Aristophanis interpres ostendit fuisse & apod Diphilum.

25

Benignior pellace vulpe.

Ὦ πλεῖον ἵλαος αἱμύλης ἀλώπεκος. id est, Pellace quanto est blandior vulpecula.
De eo qui commodi sui causa simulat beneuolentiam. Archilochi vulpeculam commemorat Plato lib. de Rep. 2. οὐκ οὖν ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοί, καὶ τὴν ἀλήθειαν βιᾶται καὶ κύριον εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως, πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἑαυτὸν σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν. i. Itaq; posteaquam opinio, quẽadmodũ declarant homines sapientia præditi, etiam ipsam veritatem cogit, quod felicitatis est proprium, ad hanc sanè prorsus incumbendum est, ac sibi quisq; ceu vestibulum ac virtutis vmbram circumponere debet, sed ita vt sapientissimi Archilochi vulpem à tergo trahat. Hæc ibi Glauco laudãs iniustitiam, quo Socratem ad iustitiæ prędicationem excitet. Archilochi vulpeculam commemorat & D. Basilius, cum aliàs tum in libello ad nepotes suos, & Philostratus in Imaginibus Multi sunt apologi de vulpis astutia, ex his quis sit Archilochi, non satis liquet.

26

Non vt prior lædam, sed vt iniuriam retaliem.

Senarium hunc quidam ex Olynthia Menandri citant, quidam ex Thersita Chæremonis.
Ὡς οὐχ ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος. id est, Vt qui prior nolim malo lacessere,
Sed iam datum malo retaliem malum.
Conueniet cum illo Terentiano, Sic existimet, responsum, non dictum esse.

27

Non nauigamus ad Hippolaitas.

Οὐχ ἱππολέκτας περισσὰς πλῶμες. Equidem ad hunc modum reperio scriptum in vulgatis exẽplaribus. verum ex his verbis non video quæ sententia possit exscalpi. Dicam igitur quid mihi vero proximum videatur, non quòd alios velim protinus sequi meam diuinationem, sed vt eruditis coniectandi veri qualemcunq; suppeditem occasionem. Quid si legas Οὐχ ἱππολαΐτας περισσοὺς πλῶμες. id est. Non nauigamus ad eximios Hippolaitas, vt sit admonentis, parcius vtendum esse rebus præsentibus: neq; enim nauigari ad eum locum, vnde rerum eiusmodi copia exuberat, vt quod temere prodegeris, facile possis sarcire. Nam in Græcorum Commentarijs hoc tantum adscriptum inuẽnio, ἐπὶ τῶν βραχέα κεκτημένων. id est, De ijs qui pauca possident. Hippola vero vetustissima ciuitas fuit Laconicæ, non procul à mari, quam olim consentaneum est ob portus commoditatem, mercimonijs floruisse. Meminit huius Pausanias in Laconicis his quidem verbis, καὶ ἐπὶ θαλάσσῃ ναός ἐστιν Ἀφροδίτης καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου. ἐντεῦθεν ἀποχόντι τριάκοντα σταδίους, θυρίδες ἄκρα Ταινάρου, καὶ πόλεως ἐρείπια Ἱππόλας ἐστίν, ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀθηνᾶς ἱερὸν Ἱππολαΐτιδος. id est, Et ad mare templum est Veneris, & statua recta lapidea. Hinc recedenti stadia triginta, ostia summa Tenari, & ciuitatis Hippolæ ruinæ sunt. Et in his Mineruæ phanum Hippolaitidis. Meminit huius vrbis & Stephanus. Nequam prætermittam coniecturam, & illud excute, num pro Hippolaitas legendnm sit Hippobatas. Is est populus Chalcidensis, cuius meminit Plutarch. in vita Periclis, olim opibus, gloriaq; cum primis clarus. Nam ipsum nomen ab agrorum fertilitate inditum est, quasi dicas equorum altricem, quorum regionem pulsis indigenis, & deducta colonia occuparunt Athenienses. Huius rei mentionem facit & Herodotus in Terpsichore.

28

Epiphillides.

Refertur & hic senarius Aristoph. è comœdia quæ inscribitur Ranæ, in prouerbia,
Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα. id est, Epiphyllides sunt hæc & ampullæ meræ.
Eum aiunt conuenire in blandiloquos, & phaleris verborum instructos magis, quàm egregijs factis. Epiphyllides enim Græcis dicuntur munitiores botri maioribus adhærentes. Callistratus omnes minutulos racemulos Epiphyllidas appellari scribit, quòd sub pampinis lateant. Nam hinc nomẽ quòd folijs adhæreant. Est autem id luxuriantis arboris argumentum. Theocritus in Aita meminit de pustulis naso innatis, quæ mendacem arguunt. Id suo loco dicetur.

29

Ἀπ' ἀκρωφυσίων.

Ἀπ' ἀκροφυσίων, prouerbialiter dicebant pro eo quod est, recens ab officina profectũ, perinde quasi modo productum à follibus, ærariaq; fornace. Nam ab his sumpta metaphora. Aristophanes,
Ῥήματά τε κομψὰ καὶ παίγνια ἐπιδεικνύναι
Πάντα ἀπ' ἀκροφυσίων καὶ ἀπὸ κινναβευμάτων. id est,
Dictaq; splendida, & lusus ostentare, omnia à follibus & archetypis. Porrò cinnabeuma vocatur exẽplar, & simulachrum ad cuius imitationem pictores ac statuarij signum effingunt, ac repræsentant. Vnde qnod nuper natum est id, ἀπὸ τῶν κινναβευμάτων venire dicitur.

Super te hæc omnia Leparge. 30

Ἀνάσοι τάδε πάντα λέπαργε. id eſt, Super hæc te cuncta Leparge.
Hemiſtichium heroicum dici ſolitum in eum,cui ne poſt laborem quidem exhauſtum datur reſpirare. Tranſumptum à bubus,quibus perfunctis iam agricolandi labore,labor is etiam reliquus eſt,vt aratrum,reliquaq; inſtrumenta domum referant. Ea ſolent imponi,qui ſit è duobus robuſtior. Taurum autem λέπαργον appellat,ob candorem pili. Videri poſſunt verba aſini ſub onere collabentis ad bouem,qui rogatus vt ſarcinæ partem reciperet recuſauit,moxq; deficiente aſino,coactus eſt totam ſarcinam vnà cum aſini pelle geſtare.

Laqueus auxiliari videtur. 31

Ἀμώνει ὡς ἔοικεν ἡ πάγη.id eſt,Laqueus ita vt videtur & bono fuit. Dictitari conſueuit,quoties incõmodum alicui verteretur in bonum. Veluti ſiquis Turca bello captus ſeruiret apud Chriſtianos,iſq; hac occaſione noſtræ religionis ſacris initiaretur. Aut ſi diues ad inopiam redactus,hac occaſione fieret ex luxurioſo ſobrius,ex impio pius. huc pertinet quod philoſophus ille,Zeno ni fallor, dicebat ſetum proſpere nauigaſſe,poſteaquam naufragium fecerat.

Ἀμυστὶ πίνειν. 32

Ἀμυστὶ πίνειν dicuntur qui hauſtim auideq; bibunt,nec inter bibendum ſpiritum reciprocant, ſed potum in aluum non ſecus atq; in dolium infundunt. Sonat autem ἀμυστὶ quaſi dicas,citra ſuctũ. Traduci poterit ad eos qui ſermonem nullo delectu nimis auide accipiunt. Aut qui immodica lectione obruunt ingenium,cum magis expediat,ſubinde cogitationem admiſcere lectioni. Similis potatio Græcis dicitur ἄμυστις,quòd inter bibendum labia non claudantur.

Amphidromiam agis. 33

Ἀμφιδρομίαν ἄγεις.id eſt,Amphidromiam agis. Adagium ad varios vſus poterit accommodari: vel ad eos,qui pueros oſtentant,ac circumferunt,aut munuſcula captant,ambiuntq;. Sumptum à priſca conſuetudine,qua mulieres quæ in partu adfuiſſent,& in obſtetricando iuuiſſent, quinta poſt die manus abluere ſolent,ac puerum curſu laribus circumferre. Eoq; die munuſcula miſſitabantur à cognatis,ſepiæ plerunq; & polypi,decimo à partu die nomen indebatur infanti. De munuſculis huiuſmodi meminit & Terent.in prima Phormionis ſcena. Et Plautus in Truculento,in qua fabula Phroneſium meretrix Dinarcho cupienti accumbere in ſacrificio pro puero accititio, iubet potius illud agat,quòd quinto die fieri conſueuit. Quanquam Heſychius & Amphidromiam ſeptimo die ſcribit celebrari ſolitam. Plato in Theæteto,τὰ ἀμφιδρόμια,vocat genere neutro. Idem facit Ephippus apud Athenæum lib. Dipnoſophiſtarum nono.

Canens vitæ palmum. 34

Ἄδων τὴν σπιθαμὴν τοῦ βίου πρὸς ἄνηθον.id eſt,Canens vitæ palmum ad anethum. De parco dictũ, qui re tenui leuiculaq; tranſigit vitam,atq; interim exiſtimat ſe laute viuere. Morem hunc quibuſdã eſſe videmus,vt cum nihil apponant in menſa quod edi poſſit,ne ieiunum omnino conuiuium appareat,varias narrent fabulas,aut cantillent,vt his modis ciborum obliuionem inducant conuiuis.

Qui non litigat,cœlebs eſt. 35

D. Hieronymus tanquam prouerbio iactatum citat,Qui non litigat,cœlebs eſt. Indicat adagium rixoſum eſſe omne coniugium,nec eſſe tranquillam vitam,niſi in cœlibatu. Iuuenalis,

Semper habet lites,alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet:minimum dormitur in illo.

Aſtipulantur huic ſententiæ verſus aliquot prouerbiales,

Χειμὼν κατ᾽ οἴκους ἐστὶν ἀνδράσιν γυνή. id eſt,
Mulier in ædibus atra tempeſtas viro. Item,
Ζῆλος γυναικὸν πάντα πυρπολεῖ δόμον. id eſt,
Incendit omnem fœminæ zelus domum. Item,
Οὐδὲν γυναικὸς χεῖρον οὐδὲ τῆς καλῆς. id eſt, Muliere nil eſt peius,atq; etiam bona.

Sed Heſiodus,vt modeſtius,ita & verius opinor.

Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ᾽ ἄμεινον. Sors potior muliere proba non obtigit vnquam
Τῆς ἀγαθῆς,τῆς δ᾽ αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο .i. Vlla viro,contraq; mala nil tetrius vſquam eſt.

Præſtat vni malo obnoxium eſſe quàm duobus. 36

Ariſtophanes in concionatricibus ſenarium hunc prouerbialem refert,

Ἑνὶ γὰρ συνέχεσθαι κρεῖττον ἢ δυοῖν κακοῖν. id eſt, Vni quàm geminis præſtat inuolui malis.

Quoties vtrunq; malũ euitari non poteſt, danda tamen opera, quo declinemus alterum, & in id quod minus habeat incommoditatis incurramus.

Vtrunq;. 37

Enarrator Apollonij citat hunc ex Callimacho verſiculum,

Ἀμφότερον κέντρον τέ βοῶν καὶ μέτρον ἀρούρης .i. Vtrunq; eſt, ſtimulusq́; boum, menſuraq́; terræ. Dici poteſt de re quapiam ad diuerſum vſum accommodabili. Quemadmodum ſuperius oſtenſum eſt de gladio Delphico. Sentit autem Callimachus de virga, quam ἄκαιναν Græci vocant, Latini ni fallor, decempedam. Eam aiunt à Theſſalis inuentam, pedum longitudine decem. Hac eadem paſtores pedi vice conſueuerunt vti.

Chius. 38

Χῖος ἀποπατῶν. id eſt, Chius cacans. Ariſtophanis interpres in Pacem, indicat prouerbio iactatũ in eos qui contaminarent, conſpurcarentq́; ciuitatem. Nam hac occaſione conſueuerunt calumniam ſtruere Chijs. Vnde non perperam accommodabitur & in illos qui captata occaſione calumniantur aliquem. Quemadmodum lupus Aeſopicus agnum accuſat, quòd ſibi bibenti turbarit aquam. Ariſtophanes in ea quam modo citaui fabula.

Ἡ πόλις ἡ χίων διὰ τὸν σὸν πρωκτὸν ὀφλήσει.

Probabile eſt adagium ab euentu natum, quem refert Plutarch. in Apophthegmatibus Laconicis. Chij cum apud Lacedæmonios peregrinarentur, poſt cœnam vomuerunt in curia Ephororum, quorum apud eam gentem erat ſumma authoritas, quin & in horum cathedras in quibus ſedere conſueuerunt incacarunt. Ac primum quidem diligenter inquiſitio facta eſt, qui nam hoc deſignaſſet ſcelus ſeueriter animaduerſuris, ſiquis ciuium hoc perpetraſſet. Vbi ſenſerunt id à Chijs factum, per præconem edixerunt, Chijs permiſſum eſſe intemperanter agere.

Furari littoris harenas. 39

Littoris harenas furari dicitur, qui rem ab omnibus neglectam & incuſtoditam tollit. Ouidius in Amoribus,

Ille poteſt vacuo furari littore harenas,
Vxorem ſtulti quiſquis amare poteſt.

Conuenit cum illo quod alibi retulimus ex Ariſtotele, ἐν θύραις τὴν ὑδρίαν. id eſt, In foribus aqualẽ. Aptius per negationem vſurpabitur prouerbium. vt quis littoris harenas furetur?

Colubrum in ſinu fouere. 40

Ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν. id eſt, Serpentem in ſinu fouere, dicitur, qui complectitur amore, ſtudioq́; proſequitur hominem ingratum, & aliquando per occaſionẽ nociturum. Sumptum eſt ab apologo quodam qui Aeſopi nomine fertur. Eum Gabrias quidam iambis expreſſit in hunc modum,

Ἔθαλπέ τις γεωργὸς ἐν κόλποις ὄφιν	Sinu fouebat quidam agricola viperam
Κρυμῷ κρύους. ἐπεὶ δὲ θέρμης ᾔσθετο,	Gelu rigentem, at hæc calorem vt ſenſerat,
Ἔπληξε τὸν θάλψαντα κἄκτεινεν τάχος.	Ferit fouentem, moxq́; perimit vulnere.
Οὕτω κακοὶ ποιοῦσι τοὺς εὐεργέτας. id eſt,	Ingrati ad hunc benemeritos tractant modum.

Eſt & alter apologus, de gallina fouente ſerpentis oua, quam admonet hirundo, ne in ſuam perniciem foueat.

Præter Sibyllam leget nemo. 41

D. Hieronymus irridens Iouiniani ſtilum, vt perturbatum & obſcurum, ſcribit Plautinarum literarum illud in eum quadrare. Has præter Sibyllam leget nemo. Eſt autem hic locus in Pſeudolo Plautina, vbi quidam literas ab amica ſcriptas irridens, notulis male concinnatis, cuiuſmodi fermè ſcriptura mulierum, Quærunt, inquit, hæ literæ ſibi liberos. Alia aliam ſcandit. Has quidem pol credo nemo niſi Sibylla legerit, interpretari alium poſſe neminem. An obſecro hercle, habentq́; gallinę manus? Nam has quidem gallina ſcripſit.

Nihil profuerit bulbus. 42

Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. ſecundo ſenarium hunc prouerbij nomine refert.

Οὐδέν σ᾽ ὀνήσει βολβὸς ἂν μὴ νεῦρ᾽ ἔχῃς. id eſt,	
Neruis carentem iuuerit bulbus nihil.	Martialis item,
Nil aliud bulbis, quàm ſatur eſſe potes.	

Bulbus autem ad irritandum Venerem valet. Licebit ad verecundiorem vſum trahere, Nil prodeſſe ſtudium, ni vis adſit ingenij.

Quæ

Quæ dantur. 43

M. Tul. lib. Epistolarum ad Atticum 6. Ἀπογνοὺς ἀλόγως εἰ ἀπέστη ἐπεὶ πῶν, Αἰχρόντοι δὴ ἑρόν τε μένειν. Meq; obiurgauit veteri prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. Vtitur eodem & alio quodam loco. Non admodum liquet quid sibi velit, nisi quòd conijcere licet. τὰ μὲν διδόμενα, versum esse poetæ cuiuspiã: est enim hemistichium iambicum, quod admonet, quod à fortuna datur, id boni consulendum esse, & ferendum æquo animo, quod mutari non queat. Plato in Gorgia videtur indicare prouerbium, νῦν δ' ἐψεύσθην καὶ ὡς ἔοικεν ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. id est, Nunc autem mendacio delusus sum, atq; vt videtur, necesse est mihi iuxta vetus prouerbium, Quod adest boni consulere, idq; quod abs te datur accipere. δῶρον δ' ὅτι δῶτις ἐπαίνει. alibi dictum est. Eodem pertinet: vt possumus, quando vt volumus non licet.

Sydera addere cœlo. 44

Addere cœlo sydera pro eo quod est, adiungere quibus ipsis summa est copia, prouerbiali schemate dictum, vel illud sat signi fuerit, quòd Ouid. secundo Elegiarum amatoriarum libro, duobus prouerbijs intertexuit,

Quid folia arboribus, pleno quid sydera cœlo,
In freta collectas alta quid addis aquas?

Pamphili furtum. 45

Παμφίλου σοφισμός. id est, Pamphili sublatio. Pamphilus hic veteris comœdiæ conuitijs notatus est, quòd ærarium expilasset. Conuenit in peculatores, qui è publico suffurantur.

Pegaso velocior. 46

Πηγάσου ταχύτερος, id est, Pegaso velocior. Hyperbole prouerbialis de præuelocibus. Nota fabula de equo alato. Ita Pindarus Olymp. hymno 9. καὶ ἀγάνορος ἵππου θᾶσσον καὶ ναὸς ὑποπτέρου. id est, velocius & generoso equo, & alata naue.

Crepitu probabis. 47

Πλαταγῇ δοκιμάσεις. id est, Plataga probabis. De ijs qui ridicule explorant alterius in sese animũ. Sumptum à vulgari ioco puellarum, quæ imposito pollici, medioq; digito papaueris folio palmam illidunt: quod si crepuerit, amoris argumentum est, sin minus, non amantis indicium. Id Suidas indicat fieri solere folio papaueris aut anemonæ, quod πλαταγώνιον dicitur, à πλατάσσειν. id est, à strependo. Allusit ad prouerbium Ammianus libro decimoquarto. Quod cum verè & ex animo dicitur, solet amor ex leui crepitu monstrari. Vnde locus erit prouerbio, vbi ex dicto simplici deprehenditur animus hominis. Apud alios πλαταγὴν reperio, pro instrumeuto quo mouemus strepitum, & πλαταγεῖν pro crepitum mouere.

Multa docet fames. 48

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος. id est, Fames magistra est artium complurium. Ouidius, Ingenium mala sæpe mouent. Persius, Ingenij; largitor Venter negatas artifex sequi voces.

Multorum festorum Iouis glandes comedit. 49

Πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλάνων ἔφαγεν. id est, Multorum festorum Iouis glandes comedit. De sene longoque plurimarum rerum vsu docto, perinde valet quasi dicas, multas vixit Olympiadas. Quercus autem Ioui sacra: vnde nuces iuglandes. Simili ioco & hodie dicunt nostrates, comedit multa oua paschalia: senem indicantes.

Prodico doctior. 50

Προδίκου σοφώτερος. id est, Prodico doctior. Aiunt hunc Prodicum in dijudicandis litibus arbitrijs inter dissentientes amicos, acerrimi fuisse iudicij. Aristophanes in Centauro, citante Suida:

Ἐγὼ γὰρ ἔι τις ἠδίκηκε, θέλω δίκην
Δοῦναι πρόδικον. id est,

Ego nanq; siquis præter çquum fecerit,
Prodicum volo negotium cognoscere.

Subest autem allusio ad vocabulum nominis: Prodicus enim veluti præiudicatorem sonat, qui ante de lite pronunciet, quàm ad iudices delata sit. Fuit huius nominis & sophista quidam, cuius meminit Plato locis aliquot.

Mendico ne parentes quidem amici sunt. 51

Πτωχοῦ φίλοι οὐδ' οἱ γεννήτορες. id est. Mendico ne parentes quidem amici sunt. Diuitiæ conciliant amicos, paupertas nec illos habent amicos quos natura coniunxit. Tantũ valet in hominũ vita, cuius

momentum oportuit esse leuissimum, si res non ex nostris cupiditatibus, sed ex vsu metiremur.

52

Malus ianitor.

Πυλωρὸς κακός. id est, Ianitor malus, id est, indiligens præfectus, aut custos. Natum à dicto Thericyonis cuiusdam, qui cum videret Philippi copias, Isthmicas angustias occupasse, sic ait, κακοὺς πυλωροὺς ὑμᾶς ὦ κορίνθιοι ἡ πελοπόννησος ἔχει. id est, Malos ianitores vos ô Corinthij, Peloponnesus habet. Siquidē angustias locorū Græci pylas. i. portas appellāt. Refertur à Plutarcho in Apophthegmatib.

53

Audi chelidonem.

Ἄκουε χελιδόνος. id est, Audi chelidonem, id est, in tempore curato tua negotia. Quidam à theologo quodam ortum autumant, cui nomen Chelidoni. Nam aiunt hunc fuisse morem, obseruatis prodigijs colligere rerum exitus. Atq; huius opinionis author citatur Mnaseas Patrensis, ἐν τῷ περίπλῳ. Nonnulli malunt ad auem hirundinem referri, quòd stridula sit auis ac lugubris, siue quòd veris prænunciet aduentum.

54

Ominabitur aliquis te conspecto.

Σέ δ' οἰωνίσαιτ' ἄντις ἰδών id est, Qui te conspexerit, augurium poterit capere. Dici cōsueuit in deformes, fœdoq; aspectu. Veteres ex primo hominis occursu sumebant omen. Occurrere formoso felix omen habebatur: occurrere deformi nigroq; cōtrà. Romanus quidam imperator, Hadrianus opinor, vt erat omnium superstitionum obseruantissimus, ex Mauri cuiusdam scurræ occursu, mortem ominatus est. Ille iussus abire, dictum addidit ominosius: totum vicisti, totum fecisti, nunc deus esto. Nam imperatores defuncti, solennibus quibusdam ceremonijs referebantur in numerum deorum. Iuuenalis.

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

55

Non admodum misces.

Οὐ μάλα κυκᾷς. id est, Non admodum misces, id est, non multum potes, neq; prodesse, neq; nocere. Pericles dictus est totam miscuisse Græciam eloquentia sua, quòd arbitratu suo versaret omnia. Et apud M. Tullium omnia miscere dicuntnr, qui immodica potentia perturbant rempublicam.

56

Asini cauda.

Ὄνου οὐρὰ τηλίαν οὐ ποιεῖ. id est, Asini cauda non facit cribrum, vbi quis ad hoc aut illud dicetur inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri consueuit, non è vilis asininæ caudæ. Suspicor hoc ex huius ætatis fæce sumptum ab Apostolio.

57

Ipso cratere.

Αὐτῷ κρατῆρι γίνεται κακά. id est, Ipso cratere contingunt mala. Dictitari solitum de ijs in quos recidit, quod per insidias in alios moliebantur. Craterem enim quasi malorum fontem vocat: vnde κρατὴρ κακῶν. id est, Crater malorum: de quo dictum est aliàs.

58

Gutta vini.

Σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται. id est, Gutta vini non miscetur aquæ mille cōgijs. Cum paululo boni nimia mali vis admiscetur. Diluitur enim & euanescit, si pauxillum vini plurima corrumpas aqua.

59

Bos porrecto vltra Taygeton capite.

Ταῦρος ὑπερκύψας τὸ ταΰγετον ἀπὸ τοῦ εὐρώτα ἔπιεν. i. Taurus porrecto vltra Taygetum capite bibit ex Eurota. De re vehementer absurda. Simillimum illi, Quid si cœlum ruat? Natum ex apophthegmate Geradæ Lacedæmonij. Is ab hospite quopiam interrogatus, quæ pœna foret adulteris apud Lacedæmonios: negauit esse vllos adulteros apud Lacedæmonios. At instans ille, quid siquis existeret, inquit, quàm pœnam daret? Is, inquit, taurum maximū dependeret, qui producto vltra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota. cumq; hospes arridens, & vnde taurus tam ingens? Lacedæmonius vicissim, at vnde apud Lacedæmonios adulter? Refertur à Plutarcho in vita Lycurgi.

60

Ad cribrum dicta.

Τὰ ἐπὶ κοσκίνῳ. id est, Ad cribrum dicta. Quæ vera compertaq; videri vellent, ad hunc appellabant modum. Finitimnm illi, τὰ ἐκ τρίποδος, sumptum à diuinationis genere, quod suspenso circumactoq; cribro peragebatur, quemadmodum aliàs indicauimus ex Aristotele & Luciano.

61

Iouis tergus.

Διὸς κώδιον. id est, Iouis tergus. De re sordida quidem, sed tamen in vsum aliquem seruata. Nam olim victimæ pellem seruabant in pompis Eleusinis circumferendam, vel substernendam pedibus eorum qui piaculo quopiam tenebantur ad expiationem.

Mala vltro adſunt. 62

Fertur & huiuſmodi ſententia in prouerbiorũ Collectaneis, διζημένοισι τἀγαθὰ μόλις παραγίνεται, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ διζημένοισι. id eſt, Bona vix accedunt ijs qui quærunt: mala vel non quærentibus obtingunt. Idem & vulgo dicunt idiotæ, neq; tamen non vere: Mala vltro adeſſe vel inuocata. Et tamẽ paſſim vitijs noſtris accerſimus bellum, lites, morbos, quaſi ſua ſponte parum adſit malorum.

A vicinis exemplum habent. 63

Ἐκ τῶν γειτόνων ἔχουσι τὸ παράδειγμα. id eſt, A vicinis ſumunt exemplum. Qui faciunt quippiam aliorum exemplo prouocati. Vicinus enim vicino morbum ſuum affricat, & malorum commercio reddimur deteriores. Huc nimirum alluſit Terent. in Andria,

Quid iſtuc tam mirum eſt, de te ſi exemplum capit?

My ſortitus es. 64

Ἔλαχες τὸ μ. id eſt, M litera tibi ſorte obtigit. Aenigma in ſtultos. Nam Græce μωροὶ hanc initialem habent. Cum aliquando Dionyſio M in ſortibus obueniſſet, quidam per iocum ait, μωρολογεῖς Διονύσιε. Stulta loqueris Dionyſi. At ille detorquẽs aliò, μονομαχήσω μὲν οὖν, inquit, ſingulari proinde certamine depugnabo. Ad hunc quidem modum refertur in Collectaneis Græcorum, ſed mendoſe, quod liquet ex Plutarcho, qui narrat Dionyſium reſpõdiſſe, μοναρχήσωμεν οὖν, quod interpretes verterunt, Monarchæ erimus, decepti ſcripturæ vitio. Legendum enim μοναρχήσω μενοῦν, vt μενοῦν ſit vnica dictio, quę non inferat tantum, ſed aduerſetur potius. Corrigit enim alterius diuinationem, & ſubijcit, immo potius ero monarcha: quis enim ſic loquitur, erimus monarchæ. Ad hæc μοναρχήσωμεν, non ſonat erimus monarchæ, ſed ſimus monarchæ. Poſtremo ſi legas οὖν, vt ſit inferentis, non corrigentis, quid aliud dicit Dionyſius, quàm ideo ſe fore monarcham, quod ſtultus eſſet?

In Pythij templo cacare. 65

Ἐν πυθίου χέσαι. id eſt, In Pythij templo cacare dicebatur, qui rem nefariam & periculoſam faceret, quòd Piſiſtratus tyrannus extructo templo inſcripſerat, nequis inibi ventrem exoneraret. & aduenam quendam deprehenſum è medio ſuſtulit.

In terra pauperem. 66

Ἐν γῇ πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτοῦντα πλεῖν. id eſt,
Egere præſtat in ſolo, quàm diuitem
Sulcare fluctus.

Satius eſt paululum habere tuto, quàm multum cum periculo. Nec placebant cuidam opes de funibus pendentes, multo minus quas eripere ventis in manu eſt. Prouerbium admonet certam fortunã, licet modicam, incertis quamlibet amplioribus anteponendam.

Inter pueros ſenex. 67

Ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν τοῖς δὲ γέρουσι παῖς. id eſt, Inter ſenes puer, idem at in pueris ſenex. Conueniet in hominem grandiuſculum, maiorem quàm vt puer videri poſſit, minorem quàm vt vir. Dictum eſt autem ab æmulis in Hermogenem rhetorem. Accommodare licebit in hominem ſic eruditum, vt inter idiotas videri poſſit doctulus, inter eruditos indoctus.

In ſola Sparta expedit ſeneſcere. 68

Ἐν Σπάρτῃ μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν. id eſt, Vna in Sparta expedit ſeneſcere. Dictum eſt, quòd apud Spartanos ſummus honos ſenibus habebatur olim. Torqueri poterit ad quos libet, penes quos virtus in pretio ſit. Refert Plutarchus in Laconicis, ſed incerto authore. Dictum autem à quodam hoſpite, cum videret apud Lacedæmonios iuuenes tantum honoris habere ſenioribus. M. Tullius in Catone maiore, ſimilem ſententiã aſcribit Lyſandro. Lyſandrũ, inquit, Lacedæmoniũ dicere aiunt ſolitũ, Lacedæmone eſſe honeſtiſſimum domicilium ſenectutis. Nuſquam enim tantum tribuitur ætati, nuſquam eſt ſenectus honoratior. Nota eſt hiſtoria de ſene, cui cum ingreſſo theatrum nullus Atheniẽſium daret locum, ſoli Lacedæmoniorum legati canitiem illius reueriti & aſſurgendi officio venerati ſunt, & inter ipſos honeſtiſſimum locum ceſſerunt: cui facto cum applauderet Athenienſium populus, quidam è Lacedæmonijs dixit: Scire quidem populum Athenienſem quid deceat, ſed negligere. Narratur à multis, nominatim à Valerio Maximo libro 4. cap. 5.

Ne maior thylaco acceſſio. 69

Lucianus in Encomio Demoſthenis: σοὶ δ᾽ ἴσως εὐλάβεια τὸ τῆς παροιμίας σκῶμμα ὧδε τῇ ἀσυμμετρίᾳ ἐπαγαγέσθαι, μὴ σοὶ μεῖζον προσκέοιτο τοὐπίσαγμα τῷ θυλάκῳ. id eſt, At tu fortaſſe vereris ne in te torqueatur illud prouerbiale dicterium, de male reſpondente proportioue, nempe ne tibi thylaco maior ſit acceſſoria ſarcinula. Thylachus enim culeus eſt, ſiue mantica parata geſtandis oneribus.

Neq; me clàm est in vulgatis exemplaribus esse τοὐπίγραμμα, non τοὐπίσαγμα. Verum nisi scripturam mutaris, nulla sententia potest elici. Est autem ἐπίσαγμα à σάττω, velut oneris adsertura. Translatum autem à mulionibus, qui præter legitimum onus vascula quædam superimponunt. Ergo cum digressio longior est, quàm ipsa res, vti licebit hoc prouerbio. Basilius idem alijs verbis expressit libro De spiritu sancto, ἢ οὕτω γε ἂν τὸ ἐπεισόδιον πολλαπλάσιον εἴη τοῦ κεφαλαίου. id est, Ad istum alioqui modum accessorium multo magis esset ipso principali.

70

Acarnici equi.

Ακαρνικοὶ ἵπποι. id est, Acarnici equi, dicebantur qui maximi. Finitimum illi cuius meminit etiam Aristoteles, ἵππος θετταλική. id est, Equa Thessalica. Virgilius item in Georgicis tribuit primam laudem equis Epiroticis, Eliadum palmas Epirus equarum.
Acarnanes enim sunt iuxta Epirum, quemadmodum Thessali. Conueniet vti de re quapiam eximia, aut insigni præmio.

71

Contribulis factus serua ordinem.

Γεννητὸς γεγονὼς τήρει τὴν τάξιν. id est, Tribulis factus serua ordinem, id est, posteaquam ascitus es in ordinem aliquem, fungere tuo officio, quemadmodum & cæteri faciunt. Natum à tribubus Atheniensium. Populus Atheniensis distributus erat in tribus duodecim, ad mensium numerum, rursum vnaquæque tribus in triginta genera, quemadmodum vocant, ad dierum numerum, vnde γεννηταὶ vocabantur, non coniuncti sanguinis propinquitate, sed in eandem tribus partem asciti.

72

Glaucus alter.

Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος. id est, Glaucus alter ab equis deuoratus. Quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates suas. A fabula natum, qualis fertur & de Actæone.

73

Gorgonem Perseus aggreditur.

Γόργονα περσεὺς ἐχειρώσατο. id est, Gorgonem Perseus adortus est. Vbi quis egregium facinus inceptat. Notissima fabula est. Ne hoc quidem prouerbium ascripturus eram, ni mihi repertum esset in Græcorum commentarijs.

74

Vincula Tyrrhena.

Δεσμοὶ τυῤῥηνοί. id est, Vincula Tyrrhena, dicebantur odiosa negotia quibus distringebatur aliquis. Traductum à vinculis quibus Tyrrheni captiuos vinciebant grauibus & molestis.

75

Diu delibera.

Δηρὸν βουλεύου. i. Diu delibera. Nõ statim aggrediũdũ negotiũ. Carmẽ integrũ fertur huiusmodi.
Δηρὸν βουλεύου ἵν' ἔχῃς καὶ πολλὸν ἀμείνων id est, Consultato diu, multo vt præcellere possis.
Lente consultandum, at vbi statueris, mature quod opus facto faciundum est. Qui secus faciunt, ijs nõ raro solet euenire Platonicum illud, vt festinantes in principio, serius perueniant ad finem.

76

Epimenideum corium.

Επιμενίδειον δέρμα. id est, Epimenidia pellis. De re posita, miraculiq; loco seruata. In nonnullis codicibus scriptũ offendi Epimelidiũ, sed deprauate, ni fallor: ascriptum erat huius pellem asseruari abditam, ceu rem sacram apud Lacedæmonios. Indicat autẽ Eudemus tractum ab Epimenide Cretẽsi, qui legitur perpetuo somno dormisse 47. aut si Laertio credimus, 57. annos, neq; paucos postea superuixisse. Vnde consentaneum est huius reliquias, vt miraculi monimentum seruatas fuisse.

77

Volaticum iusiurandum.

Ταχυβάμονες ὅρκοι. Ad eum modum appellabant iusiurandum irritum, quod euanesceret auolaretque, simul atq; pronunciatum esset, cuiusmodi sunt amantium. Hæc sententia magis arridet Suidæ. Quanquam Aristarchus apud Eudemum κατ' ἀντίφρασιν accipit, quasi tardum oporteat esse iusiurandum, neq; temere proferendum, neq; enim statim euanescere, siquid iuraris.

78

Superatus es à gallo quopiam.

Ηττήθης τινὸς ἀλεκτρυόνος. id est, Superatus es à gallo quopiam. Iocus prouerbialis in seruos qui dominos à tergo sequuntur, supplices videlicet & abiecti, cuiusmodi solent esse galli superati in pugna. Nam hæc auis victa, silere solet: canere, si vicerit, vt author est Cicero in Diuinationibus. Addũt gallum in pugna superatum vltro sequi victorem. Sumptum est ex Aristophane, nisi me fallit memoria. Refertur ab Eudemo.

79

Βατακάρας.

Βατακάρας. De pinguibus dictum & impotentibus. Eudemus meminit addens esse legendũ κατὰ συστολήν. Quibus verbis quid sibi velit, nõdum satis liquet, nisi sensit exprobratam ingenij tarditatẽ.

Etenim

Etenim quæ viuido ſunt ingenio, caput erigunt. Capite eſſe deiecto hebetioris ac ſegnioris animi ſignum eſſe ſolet. Nam Græca vox hinc dicta eſt. βατὰς enim, vt indicat Heſychius, apud Tarentinos pronum ſignificat, & κάρα caput. Vnde βάτ᾽λαραι Thracibus dicuntur Bacchæ, Bacchi numine afflatæ, quæ & Baſſarides dicuntur, vt indicat Etymologicus. Hinc vox deducta ad meretricem quæ ſe proſternit quibuſlibet. Apud Athenæum libro quarto. καρηβαροῦντες dicuntur, qui crapula grauatum habent caput. Conueniet in temulentum ac ſomnolentum. Quemadmodum vſurpauit diuus Baſilius in epiſtola quadam.

Ex æquo partire. 80

Ἐξ ἴσου δίδου πᾶσιν. id eſt, Ex æquo da omnibus. Tranſlatum ab ijs qui conuiuium aut hæreditatẽ partiuntur. Quadrabit in iudicem, aut principem quem oportet æquabile ius reddere.

Ἐπαύλια δῶρα. 81

Ἐπαύλια δῶρα. Dicebantur magnifica munera: ſic enim appellabantur apud Græcos, quæ poſtero poſt nuptias die, ſponſæ pater adducebat ſponſo ac ſponſæ, pompæ cuiuſdam ſpecie. Præcedebat enim puer candida toga, facem geſtans ardentem. Poſt hunc caniſtrifer, poſt hunc longa ſeries apportantium aurum, pelues, ſmegmata, lecticas, pectines, lectos, alabaſtros, ſandalia, ſcrinia vnguentaria, interdum & dotem ipſam. Addunt & ipſum diem à nuptijs ſecundum ἐπαυλίαν vocatum quòd ſponſa tum inducatur in cubile. Adagium accommodari poterit & in eos qui iactant ſuam beneficentiam. Opinor autem hæc eſſe quæ iureconſulti vocant παράφερνα.

In pedes retrocedit. 82

Ἐπὶ πόδα ἀναχωρεῖ. id eſt, In pedem retrocedit: de eo qui metu dat locum potentiori, & reuocat ſe in tutum: ab athletis aut gladiatoribus ſumptum videtur. Hoc eſt quod Latini dicunt referre pedem. Quadrabit & in eos qui mutant inſtitutum.

In armis acciſſat. 83

Ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἀκκίζεται. id eſt, In armis acciſſat. In eũ qui ſibi placet, ſeſeq; quaſi contemplatur in armis ſuis. Conueniet in quemuis ſibi ſtulte placentem. Refertur præter alios Etymologico. De Accone muliere quæ ad ſpeculum inepte ſibi blandiebatur, dictum eſt alibi in prouerbio Acciſſare.

In Lipſydrio pugnas. 84

Ἐπὶ λειψυδρίῳ μάχῃ. id eſt, In Lipſydrio pugnas. Lipſydrium locus erat haud procul à Parnethe, quem mœnibus cinxerant tyranni qui profugerant ex vrbe, prius condiderant Alcmæonidæ, ſed in hos obſeſſos, victosq; à Piſiſtrati copijs, obliqua cantio cani cœpta eſt huiuſmodi, αἰ αἰ λειψύδριον προδοσέταιρον οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθ᾽ ἀγαθούς γε καὶ εὐπατρίδας οἳ ποτε ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν. id eſt, Heu heu Lipſydrion, ſociorum proditor, quales viros perdidiſti, ad pugnandum idoneos & claros, cum oſtenderent è qualibus eſſent orti maioribus. Prouerbium dictum in ſtrenuos & bellicoſos viros. Locus nomen habet ab aquarum inopia.

Deſertum obtueri. 85

Ἔρημον ἐμβλέπειν. id eſt, Deſertum intueri dicebatur, qui fixis & attonitis intueretur oculis. Metaphoram mutuati ſunt ab ijs qui pelagus immenſum, aut ſolitudinem taciti intuentur. Multis adeſt hoc oculorum vitium, vt paulo longius ſemota non exacte videant. Iis ſiquando dicendum eſt in hominum frequentia, quoniam in neminem certo figunt oculos, deſertum intueri videntur. Citatur Ariſtophanes ex Polyido.

Eſto promus. 86

Ἔσω ταμίας, τἄλλα δ᾽ εἰ βούλει κύων. id eſt, Sis condus, in reliquis canis eſto ſi libet. Aiunt dictum in eum cui felicitas immerenti contigiſſet, peculiariter in eunuchos Suid. indicat Athenis fuiſſe magiſtratum decemuiris commiſſum, qui pecunias in arce Palladis poſitas ſeruarent, quas ſacras & publicas appellabant, vnà cum ipſo Palladis ſimulachro, ac reliquis templi ornamẽtis. Erãt & Tamiæ triremium, qui præfectos triremibus ſolent comitari, veluti cuſtodes. Is magiſtratus interdum furacibus committebatur, cum oportuerit incorruptos atque integræ fidei viros ad id aſciſcere, quaſi nihil referret qualis ſuſcipias prouinciam, modo commiſſa ſit. Per ironiam dici poteſt ei qui dignitatẽ inuadit, nihil laborãs quã eruditionẽ, quosúe mores poſtulet ea dignitas: quaſi dicas, eſto dignitate epiſcopus, morib. vel canis, ſi libet. Solẽt aũt reges gazas ſuas & vxores eunuchis cõmittere.

Ephemeri vita. 87

Ἐφημέρου ζωή. id eſt, Ephemeri vita. De ijs qui ſtatim emoriuntur aut pereunt: ab animãtibus quæ ſic appellantur, quòd vltra diem non viuant. Ariſtoteles lib. De natura animal. 5. prodit ad hunc mo-

dum de Ephemeris:Hypanis,inquit,fluuius apud Cimmerium Bosphorum sub solstitio fert velut folliculos acinis maiores,quibus quadrupedes volucres erumpunt,quod genus animalis in postmeridianum vsq; tempus viuit & volat,mox declinante sole marcescit ac languet,mox occidente emoritur,vita non vltra vnum diem peracta,vnde ἐφήμερον appellatum. Retulit similia Plinius lib. 11. cap. 36. nisi quod ait animal dictum ἡμερόβιον. Aristotelem citat M. Tullius Tuscul. quæst. lib. 1. addens Hypanim ab Europæ parte profluere in Pontum.

88

Canis mendico auxilians.

Κύων τῷ πτωχῷ βοηθῶν. Canis mendico auxilians. Vbi quis nobis aduersatur,&·diuersis studet partibus,is cuius auxilio nitebamur.nam canes infesti sunt mendicis,velut ὁμοτέχνοις,nisi siquando frusto panis corrumpuntur.

89

Iuppiter aquilam delegit.

Ζεὺς ἀετὸν εἵλετο.id est,Iuppiter aquilam delegit. Vbi quis asciscit sibi præclaros, suisq; rebus accommodos.Poetæ fingunt aquilam Ioui fulmen porrigere,quod hęc auis omnium altissime subuolet, nec ictu fulminis lædatur. Eiusdem vsus est opera in rapiendo Catamito puero.

90

Aut minus animi,aut plus potentiæ.

Η φρονεῖν ἔλασσον ἢ δύνασθαι δεῖ μεῖζον.id est,Oportet aut minus animosum esse,aut plus posse. Conuenit in feroces,quorum arrogantiæ non suppetant vires:aut qui non timent irritare, quem vincere non possunt.φρονεῖν accipi potest pro sapere. Qui sunt humili fortuna , ijs multa dissimulanda sunt,quandoquidem quod vident perperam fieri,non queant vetare , & quod sentiunt fieri oportere, non possunt efficere.Plutarc.in Laconicis tribuit Archidamo Zeuxidami filio , cum filium videret præcipitantius & inconsideratius pugnantem cum Atheniensibus: ἢ τῇ δυνάμει πρόσθες,ἢ τοῦ φρονήματος ὕφες.id est,Aut adde viribus,aut detrahe animo.

91

Felicitas à deo.

Θεοῦ δὲ δῶρόν ἐστιν εὐτυχεῖν βροτούς. id est, Felicitas datur deûm homini munere. Vt res nostræ bene cedant id in nobis situm non est,sed à superum arbitrio pendet . Hominum est conatus,dei est euentus.

92

Hystricis seta.

Θρὶξ ὕστριχος.id est,Pilus hystricis:dici poterit dicterium acriter in quempiam tortum.Ab animante sumptum,cui mos irritato,pinnas aculeatas quibus illi tergum inhorret , teli ritu eiaculari , etiam procul,idq; facit intenta cute.His igitur ora canum vrgentium figit.Et autem hystrix de genere erinaceorum,nisi quòd huic longiores aculei.India & Africa potissimum hystrices generat , vt author est Plinius lib. 8. cap. 35.

93

Alter Ianus.

Ιάνος ἄλλος.id est,Ianus alter.Quadrabit vel in prouidum ac circumspectum , vel in ancipitem & perfidum.Persius.

O Iane à tergo quem nulla ciconia pinsit.

Sumptum è Iano bifronte,cuius notior est fabula,quàm vt sit hoc loco percensenda.

94

Veste circumfers ignem.

Εἰματίῳ τὸ πῦρ περιστέλλεις.id est,Veste circumfers ignem,vbi quid ridicule fit. Aut vbi quis suũ ipsius malum fouet,veluti scortum,aut adulatorem,aut fictum amicum.

95

Erinnys ex tragœdia.

Ερινὺς ἐκ τραγῳδίας.id est,Erinnys ex tragœdia. De fœdis aniculis . Sumptum ex Aristophanis Pluto,quo loco dictum est de Penia:

Ισως ἐρινύς ἐστιν ἐκ τραγῳδίας. id est,

At forsan est Erinnys ex tragœdia.

Strabo Geograph.lib.4.tradit insulas esse 10.in oceano Gaditano,nomine Cassiteridas,quarum vna prorsus inculta sit,in reliquis habitare homines colore fusco , tunicis vtentes ad talos vsq; demissis, pectoribus cingulo obuinctis,baculos manu gestantes,in summa,persimiles furijs tragicis. Quibus ex verbis apparet hoc habitu furias in tragœdijs induci solere.

96

Aequalitas haud parit bellum.

Ισα πόλεμον οὐ ποιεῖ.id est,Aequalitas bellum haud parit:æqualitate continetur cõcordia. In æqualitas discordiarum est mater. Est Solonis apophthegma,quemadmodum scribit Plutarchus in huius vita,admonens dictum hoc fuisse vulgo celebre,τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ.

Piscis

Piſcis primum à capite fœtet. 97

Ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται. id eſt, Piſcis à capite primum incipit putere. Dictum in malos principes, quorum contagione reliquum vulgus inficitur. Apparet ab idiotarum vulgo ſumptum.

Etiam Bætylum deuorares. 98

Καὶ βαίτυλον ἂν καταπίνοις. id eſt, Etiam Bætylum deglutires. In voracem & omnia concoquentē. Nam Bætylus dicitur ſaxum illud faſcijs obuinctum, quod pro Ioue deuorauit Saturnus, vt teſtatur & Heſychius.

Malum vas non frangitur. 99

Κακὸν ἄγγος οὐ κλᾶται. id eſt, Malum vas non frangitur. Qui deterior, is nonnunquam viuacior & in periculis tutior. Simili metaphora dicunt & hodie vulgo, Malam herbam non perire.

Etiam quercus bacchatur. 100

Καὶ δρῦς μαινὰς ἐγένετο. id eſt, Etiam quercus Mænas facta eſt. De ijs qui vix deliniuntur. Ab Orphei fabula, quercus ſua cithara demulcente. Mænades enim ſunt mulieres afflatæ Baccho.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA III

Vita molita. 1

Ἀληλεσμένος βίος. id eſt, Vita molita, ſiue victus, vt ita loquamur, farinatus. Suidas indicat adagium varie accipi. Quoſdam vſurpare de vita priſcorum, qui glandibus veſcebantur, fortaſſis ob id quòd illis ſeculis ignotus adhuc eſſet carnium & piſciũ eſus, ſolaq; glandium farina victitarent mortales. Alios de his quibus citra laborē vita lauta contingeret, propterea quòd aliquandiu poſt frumenta reperta, farinæ faciendæ ratio neſciretur. Eſt autem farina partior, ſi cui libeat veſci. Alioqui proſcindendum aruum, ſerendum triticum, metendum, excutiendum, molendum, pinſendum. Nonnullos de ijs qui in magna rerum quas deſiderarent affluentia, vitam agerent, vt affine ſit illis quod alio poſitum eſt loco, οὐ γὰρ ἄκανθαι. id eſt, Non enim ſpinæ. Cæſar commentariorum lib. primo: Trium menſium molita cibaria ſibi quenque domo efferre iubent. Huc alludere videtur Ariſtophanes in Equitibus, cum Cleon populo blandiens ita loquitur,

Ἀλλ' ἄλφιτ' ἤδη σοι πορίω ἐσκευασμένα. id eſt,

At ego paratas tibi farinas iam dabo.

Cui reſpondet altera perſona,

Ἐγὼ δὲ μαζίσκας γε διαμεμαγμένας
Καὶ τοὔψον ὀπτὸν, μηδὲν ἀλλ' ἢ μὴ ἤσθιε. id eſt,

Bene maceratas ego dabo tibi maſſulas,
Piſcemq; coctum, nil aliud quàm veſcere.

Hoc poſterius pertinet ad prouerbium quod ante retulimus, victus maceratus. Rurſus in eadem fabula, cum Cleon offerret, μαζίσκας μεμαγμένας, alter reſpondet,

Ἐγὼ δὲ μυστίλας μεμυστιλημένας, panem intelligens iam iure maceratum ac madefactum, & ob id paratum eſui. Ac mox offert vinum iam temperatum, vt ſtatim poſſit bibi,

Ἔχε καὶ πιεῖν κεκραμένον τρία καὶ δύω. id eſt, Dilutum habe, quod ebibas, tria ac duo.

Nam olim vinum non bibebatur niſi aqua dilutum, quod apud Germanos inſuetum eſt. Optimam autem temperaturam exiſtimabant, ſi tribus vini cyathis duo aquæ adderentur. Porrò quæ parata ſunt, ea gratiora eſſe paulo poſt declarat populus. Cum enim alter iactaret ſe ſuo periculo rapuiſſe quod dabat, alter coxiſſe, reſpondet,

ἄπιθ' οὐ γὰρ, ἀλλὰ τοῦ παραθέντος ἡ χάρις. Significans illi deberi gratiam, qui cibũ paratũ appoſuerit.

Malum eſt bonum. 2

Κακὸν τὸ καλὸν ἤντι μὴ καιροῦ τύχῃ. id eſt, Bonum malum fit, tempore haud datum ſuo.

Nihil gratum quod intempeſtiuum. Pharmachum in tempore datum, ſaluti eſt, ſecum datum, mortem affert. Citatur apud Athenæum lib. 7. hic verſiculus ex Timone,

Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη δὲ γαμεῖν, ὥρη δὲ πεπαῦσθαι. id eſt,

Tempus amandi, tempus habendæ coniugis, eſt quod
Rebus ab his tandem moneat deſiſtere tempus.

Caricum ſepulchrum. 3

Καρικὸς τάφος. id eſt, Caricum monumentum. De re magnifica ſumptuoſaque. Sumptum à Mauſoli ſepulchro, quod eſt apud Caras. Plinius lib. 36. cap. 5. oſtendit opus hoc inter ſeptem orbis miracula cõmemoratum, idq; potiſſimũ ob artificũ famã. Patebat ab auſtro & ſeptentrione ſexagenos

ternos pedes. Breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos vndecim. Attollebatur in altitudinem vigintiquinq; cubitis. Cingebatur columnis quadraginta sex. Ab oriente cælauerat Scopas, à septentrione Bryax, à meridie Timotheus, ab occasu Leochares. Opere nondum absoluto perijt Artemisia. Lati ni huiusmodi monumenta vocant mausolea. Martialis libro 1.

Aere nec vacuo pendentia mausolea, Item Propertius lib. 3.
Nec mausolei diues fortuna sepulchri.

4

Malum munus.

Κακόν γε δῶρον ἴσον ἐστὶ ζημίᾳ. id est, Munus malum est perinde vti dispendium. Nocet, non iuuat, qui largitur noxia. Veluti siquis adolescenti subministret pecuniam, aut stulto cōmittat imperium, aut indocto sacerdotium.

5

Inani spe flagrat.

Κεναῖσιν ἐλπίσι θερμαίνεται. id est, Inanibus spebus incenditur. In eum qui sibi magna pollicetur. Spes enim stultis addit animos, etiam si procul absint. Sapiens etiam si sperat, dissimulat. Decerptum apparet ex Sophocle, apud quem Aiax ita loquitur:

Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν Haud emero virum mente nulla præditum,
Ὅστις κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται. id est, Quemcunq; inanes spes mouent & incitant.

Aeschines contra Timarchum, ἐλπίδων κενῶν ἐμπλήσας. i. Posteaquam illum implesset inanibus spebus.

6

Voluitur dolium.

Κεκύλισται ὁ πίθος. id est, Reuolutum est dolium. In eum qui commouetur alieno exemplo, siue instinctu ad stulte quid faciendum. Nam dolium facili impulsu quò velis voluitur. At sapiens tetragono similis, semper fixus & immotus. Apparet esse natum ab historia de Diogene in publico ciuitatis tumultu voluente dolium, quam refet Lucianus libro De conscribenda historia,

7

Ceram auribus obdis.

Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐπαλείφεις. i. Ceram auribus oblinis. In eos qui recusant audire vel æqua, vel iniqua. Natum ab Vlyssis cera, qua sociorum aures obturat apud Homerum, aduersus Sirenarū cantilenas.

8

Corui luscinijs honoratiores.

Κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι. id est, Corui luscinijs honoratiores. Cum indocti doctis præferuntur, improbi probis, blaterones eloquentibus, rapaces ac furaces cordatis & integris viris. Aut cū plus tribuitur improbitati & audaciæ, quàm eruditioni ac sapientiæ.

9

Commune naufragium.

Κοινὸν ναυάγιον τοῖς πᾶσι παραμύθιον. id est, Commune naufragium, omnibus solatium. Multo facilius fertur malum quod nobis est cum omnibus, aut cum multis commune. Quin & hodie iactatur inter scholasticos, Miserum est solatium habere calamitatis socium.

10

Cyparissi fructns.

Κυπαρίττου καρπός. id est, Cyparissi fructus. De verbis dictu magnificis, cæterum inutilibus. Prouerbium fluxit à natura arboris, quam Plinius lib. 16. scribit natu morosam esse, fructu superuacuā, bacis toruam, folijs amaram, odore violentam, ac ne vmbra quidē gratiosa. hactenus Plinius. Atq; huiusmodi cum sit, tamen proceritate, vnde & conifera vocatur à poetis, ac perpetuo virore, neq; nō nascendi difficultate, nouum aliquem fructum polliceri videtur. Theophrastus autem lib. De causis plantarum 1. scribit semen cupressi adeo esse minutum, vt vix oculis percipi possit. Neq; enim huius esse fructum totum id quod pilæ speciem gerit, sed quod cono innascitur, perquam tenue & exile, laricis semini proximum, quod pilula sua dehiscente dilabitur, nec legi nisi ab experto potest.

11

Ματτυάζειν.

Athenæus Dipnosophistarum lib. 14. refert cibi genus, primum à Thessalis repertum, sed quod Athenis quoq; fuerit in delicijs, cum subessent imperio Macedonum, quorum lingua dicebatur ματτύα, à Græca voce μάττω, quod est pinso, siue macero. vnde dicta sit & μάζα, quæ & ipsa prouerbio locum fecit, vt ὑπερμαζᾶν dicerentur qui lautius viuerēt: post quicquid esset opiparū & elegās in cibis, ματτύα dicebant, etiam in auibus, piscibus, oleribus ac fartis, & ματτυάζειν, qui suauiter viuereut. Citatur in testimonium versus ex Alexide.

Σκευάζετ' εὐωχεῖσθαι, προπόσει πίνετε, Facite apparatus, & epulis incumbite.
Λέπεσθε, ματτυάζετε: id est, Lepamini atq; mattyazete.

Cæterum Atticis λέπεσθαι dicuntur, qui intemperanter indulgent Veneri, huc ni fallor alludētibus, quòd λεπίζω sonet deglubo, quæ vox & Latinis vsurpatione facta est obscœna. λέπος enim Græcis

pellem

pellem significat De mattyis qui plura volet cognoscere, legat finem 14. libri, quem modo citaui, & mattyis explebitur affatim. Tot authoribus Athenæus docet quid sit mattya. Idem lib. 4. tradit apud Lacedęmonios ματτύην dicta bellaria quę post αἶκλον, id erat conuiuij genus, apud illos dabantur, quæ quidem & ἐπαίκλα vocabantur. Meminit huius cibi & Martialis lib. 9. Mattya sola iuuant.

Matiolœchus. 12

Ματτιολοιχός. Vulgato conuitio dicebatur liguritor, & in minimis etiam rebus exquisitus. Quin & Hesychius indicat quod pusillum sit, id Græcis dici μάττιον. Aiunt autem esse cibi genus. Equidem in commentariis Græcorum inuenio, μάττιον vocari, quod est minimum, aut genus mensuræ. Proinde quadrat in eos qui per fraudem minimis è rebus sectantur compendium, ἀπὸ τοῦ ματτίου καὶ λοχεῦσαι, nisi mauis à λείχειν. Vsurpatur ab Aristophane in Nebulis, inter multa epitheta, quibus virũ improbum notat. Interpres tam varie exponit, vt satis fateatur se nescire, scribens dici de eo qui malignam dat mensuram, de parco ac sordido, de eo qui cogitat inania siue nanciscitur friuola.

Post Marathonem pugna. 13

Μετὰ τὴν μαραθῶνα μάχη. id est, Post Marathonem prælium. Vbi quis post calamitatem in aliam nouam rursus incidit. Marathon locus est Atticæ, crebris cladibus insignis, vbi acerrima pugna fuit cum Persis. Refert Herodotus lib. 6. Simile huic, μετὰ πόλεμον ταραχή. Post bellum tumultus.

Ne vities musicam. 14

Μὴ κακούργει τὴν μουσικήν. id est, Ne vities musicam, id est, ne loquaris discrepentia, ne noua moliaris. Plutarchus in Apophthegmatis refert ita locutum Emerepen, in Phrynidis cantoris organo duas ex nouem incidentem fides, quòd septem satis esse duceret.

Astutior coccyce. 15

Μηχανικώτερος κόκκυγος. i. Coccyce astutior, dicebatur qui astu sibi consuleret. Sumptum ab auis ingenio oua subiicientis in nidos alienos, maxime palumbiũ, de qua abunde Plinius & Aristoteles.

Hesperidum mala. 16

Μῆλα ἑσπερίδων δωρῆσαι. id est, Mala Hesperidum largiri dicuntur, qui magna splendidaq; largirentur. Nota est fabula de malis aureis. Huc allusisse videtur Maro noster in Buc. carmine. Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Solæ Lacænæ viros pariunt. 17

Μόναι λάκαιναι ἄνδρας τίκτουσι. id est, Solæ Lacænæ viros pariunt. Apud Lacedæmonis fortissimi viri nascebantur, & apud eosdem matres seuere natos educabant. Natum est prouerbium ex apophthegmate Gorgûs Lacænæ Leonidis vxoris, cui cum peregrina quæpiam dixisset, Μόναι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε ὦ λάκαιναι. id est, Solæ viris imperatis Lacedæmoniæ: respondit, Μόναι γὰρ τίκτομεν ἄνδρας. id est, Solæ enim parimus viros. Refert Plutarchus in vita Lycurgi.

Myrteam coronam ambis. 18

Μυῤῥινοῦν. id est, Myrteam cupere dicebatur, qui tyrannidem aut magistratum ambiret. Nam olim principes myrteis corollis coronabantur, siquidem Suidæ credimus.

Præuertit ancoræ iactum deus. 19

Ἀλλ' ἀντέπεσσε τὴν ἐπ' ἄγκυραν θεός. id est, Sed anteuertit ancoræ iactum deus. Cum res præter spem euenit. Traductum à nautis, quibus accidit sæpenumero, vt cum parant sese vt ancoram iaciant in portum appulsuri, repellantur à ventis, & in mediam tempestatem reuocentur.

Pro Delo Calauriam. 20

Ἀντὶ δήλου καλαυρίαν. id est, Pro Delo Calauriam. Est in fabulis, Neptunum cum Latona permutationem fecisse, vt illa Calauriam insulam Neptuno concederet, possideret Delum, proq; dato Tænaro reciperet Pythonem. Est autem Calauria exigua insula, haud procul à Peloponneso. Pausanias in Corinthiacis tradit Calauriam olim fuisse sacram Apollini, Delphos Neptuno, hos inter se commutasse loca. Meminit eius rei Strabo quoq; lib. 8. Trœzen, inquit, sacra Posidoni, id est Neptuno est, vnde & Posidonia dicta quondam. Eminet autem è mari ad quindecim stadia: ne ipsa quidem obscura ciuitas. Huius portui dicto Pogon imminet Calauria, exigua insula, circuitu stadiorum triginta. Hic erat asylum Neptuno sacrum. Et fama est hunc deum commutatione facta cum Latona, data Delo recepisse Caluariam: cum Apolline vero, pro Pytho recepisse Tænarum. Ephorus autem ipsum refert oraculum,

Ἴσον τι, δῆλόν τε καλαυρίαν τε νεμέσθαι
Πυθῶτ' ἠγαθέην, καὶ ταίναρον ἠνεμόεντα. id est,

Nil refert Delos fueritúe Calauria culta,
Pythosúe excellens, an peruia Tænarus auris.

Ea res in prouerbium abijt, quoties manus manum lauat, & officium officio pensatur.

21

Antiquior Codro.

Πρεσβύτερος κόδρου. De priscis & ob Antiquitatem admirandis. Codrus antiquissimus Atticæ rex, cuius alibi nobis facta mentio. Ad hunc genus suum referebant, qui generosi videri volebant.

22

Hirundo totos schœnos anteibit.

Πρόσω τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους παρέρχεται. id est, Hirundo quæpiam totos schœnos præteribit. Vbi quis immenso vincit interuallo. Nam σχοῖνος Græce mensuræ genus, quæ sic vt existimat Herodotus lib. 2. sexaginta complectitur stadia. Quemadmodum & docet Hermogenes in libello cui titulus περὶ μεθόδου δεινότητος, ostendens esse verbum Aegyptium, quemadmodum parasanges Persicum. Etiamsi Plinius lib. 12. cap. 14. quadraginta stadia tribuit schœno, quę efficiant passuum quinq; millia. Rursus idem lib. 5. cap. 10. scribit schœnum patere stadia triginta, vnde varietas videtur accidisse scribarum vitio. Quanquam suspicor hoc loco Chelidonem pro viro accipiendum, cuius alibi facta est mentio, qui haud scio an cursu celeritateq; præcelluerit.

23

Nihili cocio est.

Plautus in asinaria: Vetus est, nihili cocio est, Dictum videtur in eos qui pollicentur in futurum, nec exhibent rem præsentem. Laberius apud Gellium cocionem peruulgato verbo dixit, quem veteres ariolatorem dixerunt. Dicuntur autem hæc apud Comicum à lena quæ prædicabat sibi oculatas esse manus, atq; id demum credere quod videret. Quod autem alij legunt coactionem, id neq; carminis ratio patitur, nisi vocalem elidas. Ex Festo Pompeio propemodum licet conijcere coctionem esse legendum. Ait enim coctiones appellatos à cunctatione, quòd in emendis vendendisq; mercibus, tarde perueniant ad iusti pretij finem. Proinde apud antiquos primam syllabam per u literam, non per o scribi solitam. Arbitror huic stipulari, quod scribit Anneus Seneca lib. Episto. 11. differens non esse cessandum à benemerendo, quòd aliquando inciderimus in hominem ingratum. Et post malam, inquit, segetem serendum est. Sæpe quicquid perierat assidua infelicis soli sterilitate, vnius anni restituit vbertas. Est tanti, vt gratum inuenias experiri & ingratos. Nemo tam certam habet manum, vt non sæpe fallatur. Aberrent, vt aliquando hæreant. Post naufragia, maria tentantur. Fœneratorem non fugat à foro coactor. Cito inerti otio vita torpebit, si relinquendum est quicquid offendit. Hactenus Seneca. Quo loco num coactor legendum sit, nec'ne, studiosis expendendum relinquo. Iuxta etymologiam cunctio siue cuntio, aut mutata litera contio dicendum esset, ni quod Festus Pompeius ostendit eundem esse coctionem & cotionem. Is in dictione Arulator, consentit cũ Gellio, confirmans eundem esse cocionem cum arulatore. Arulatorem aut dici à voce Græca αἶρε, id est tolle, quòd merces eas sequatur, ex quibus siquid ceciderit lucri, possit tollere.

24

Non nauigas noctu.

Οὐ νυκτὶ πλοεῖς. id est, Non noctu nauigas. De eo cui nihil est certi quod sequatur, propterea quòd nocturnis temporibus certius nauigant nautæ, propter stellarum notas, de quibus alias dictum est. Chrysippus, vt citant, negationem detraxit, νυκτὶ πλοεῖς, manẽte, sicut ego quidem arbitror, eadẽ sententia. Nam quid alioqui fuerat memorandum, si Chrysippus citra negationem extulisset, quasi vero non idem iuris sit in quauis oratione. Quanquam autem nautæ noctu stellarum indicia sequuntur, longe tamen certior interdiu nauigatio.

25

Mores hominum regioni respondent,

Καὶ τῶν φυτῶν τὰ σπέρματα, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι ταῖς χώραις συνεξομοιοῦνται. id est, Et plantarum semina, & hominum mores ad regionis habitum respondent. Refertur & hoc in Græcorũ prouerb. Collectaneis. Alioqui non eram ascripturus. Equidem arbitror natum ab apophthegmate cuius meminit Plutarchus. Vt triticum in nonnullis agris degenerat in aliud genus soli vitio: ita pro qualitate regionis variantur hominum ingenia. Montani asperi ferè sunt & inhumani. Littorales fermè prædones & immites. Campestres molles & humani. Herodotus in calce lib. vltimi, satis declarat primum è Cyri responso natum esse. Etenim cum Persæ rerum potiti postularent, vt ex aspera regione, quam tum incolebant, transferrentur in commodiorem ac feraciorem: annuit quidem, sed admonitis vt post hac sese pararent ad seruiendum, non ad imperandum, φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς γίνεσθαι. Οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπόν τε θαυμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. id est, Ex mollibus enim regionibus molles & homines nasci solere. Neq; enim eiusdem esse terræ fructum egregium producere, & viros in rę bellica præstantes.

Cum cane simul & lorum. 26

Σὺν τῷ κυνὶ καὶ ἱμάντα.i. Vnà cũ cane lorũ quoq;. Clausula est heroici carminis. Eudemus indicat dici, quoties simul omnia pereũt, vt nihil omnino sit reliqui, ne spes quidem recuperandi quod perijt.

Teipsum respice. 27

Μὴ τοὐμὸν ἀλλὰ καὶ τὸ σὸν φῦλον σκόπει. id est, Age non meum, verum & tuum inspicito genus. Teucer in tragœdia quapiam in Agamemnonem sibi generis vitium probro vertẽtem, quòd nothus esset, regerit huiusmodi conuitium, quòd & ipse genus duxisset à Clisthene effœminato. Stultum est in alterum dicere, quod in te possit retorqueri. Adagium refertur à Plutarcho.

Ne mihi vacuam abstergas. 28

Theocritus in Syracusijs:

Μὴ φυῇ μελιτῶδες ὃς ἁμῶν καρτερὸς εἴη,
Πλὰν ἑνός, οὐκ ἀλέγω, Μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς. id est,
Ne quisquam existat Proserpina, quem dominum, vno
Excepto, agnoscamus, ego id non curo, caueto,
Abstergas ne mi vacuam.

Subesse prouerbium videtur in eo quod ait:

Μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

Subaudiendum autem γναθόν, χεῖρα, aut simile quiddam. Apparet esse comminantis aut timentis alapam aut colaphũ. Nam locus nondum satis liquet. Euriditis itaq; relinquimus excutiendum diligentius. ἀπομάττειν dicuntur & plastæ qui argillam oblinunt, dum fingunt imaginem. Solent quidam simulare officium, quasi velint aliquid sordium à mala abstergere, & interim imprudenti illinunt aliquid sordium. Quemadmodum inducunt Bacchum facie gypso, & vuarũ succo oblita. Interpres tamen homo nec admodum doctus, nec diligens, mauult subaudiri mensurã, fortasse χοίνικα. Quod in mensura redundat, abstergetur terete baculo. Fallit igitur qui nõdum plenã abstergeret, ita simulãs aliquid redundare. Sentit se nõ esse illi ancillã, vt ab eo debeat obiurgari. Heri offensi defraudãt seruos suo dimenso: hoc est, ni fallor, quod ait, non sum solicita, ne mihi mensurã vacuam abstergeas.

Cum sis nanus, cede. 29

Νάνος ὢν ὕπεικε. id est, Nanus cum sis, cede. De pusillis dictum. Nani enim homunciones appellãtur infra modum humani corporis, & prodigiosæ breuitatis. Iuuenalis.

Nanum Atlanta vocamus.

Νάνος enim Grçce dicitur quasi μὴ ἄνω, quòd non excrescat in altum. Citatur Theophrastus, qui senserit nanos dici, quibus pudendum membrum sit iusto maius, quod in hoc hominum genere inueniri probabile est. Quadrabit in tenues & humilis fortunæ homunculos, ac quemadmodum ait Hora. moduli bipedalis, qui potentes sumptu conantur æquare.

Nocte lucidus, interdiu inutilis. 30

Ἐν νυκτὶ λαμπρός, ἐν φάει δ' ἀνωφελής. id est, In nocte lucens, luce vero inutilis. De præposteris qui sapiunt, vbi nihil est opus, cum opus est ibi dormiunt. Cæterum ipse magis arbitror competere in eum qui inter indoctos videatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat. Aut inuertendum est prouerbium:

Ἐν φάει λαμπρός, ἐν νυκτὶ δ' ἀνωφελής.

Sumptum à gemma quadam, cuius alibi fecimus mentionem.

E Tantali horto fructus colligis. 32

Ταντάλου κῆπον τρυγᾷς. id est, E Tantali horto fructũ colligis, id est, ea consectaris quæ nusquam sunt, aut quibus frui non licet. Quod quidem apposite dicetur in mundanis addictos voluptatibus. Nam ii dum ijs veluti temulenti fruuntur, egregie felices sibi vidẽtur, Verum simulatq; resipuerũt, iam velut experrecti intelligunt omnia illa nihil fuisse, nisi mentis non admodum sanæ somnium.

Telenico pauperior. 31

Τελενίκου πενέστερος. id est. Telenico pauperior. Nam vsqueadeo notæ paupertatis fuit, vt Seriphij verbum inde finxerint, dicantq; τελενικῆσαι pro euacuare.

Telenica echo. 32

Τελενίκιος ἠχώ. id est, Telenicia echo, recte dicetur oratio fatui. Sic enim vocant crepitum vasculorum inanium. Sumpto epitheto ab eodem, de quo modo diximus Telenico. Quanquam Plutarchus inter argute dicta Epaminũdæ, meminit Tellenis cuiusdã pessimi tibicinis, cui dissimillimus fuerit.

Antigenidas. Expendat igitur lector an ab hoc malit deductum prouerbium. Etenim de Tellenis cātilenis aliàs nobis dictum est.

Terebintho stultior. 33

Τερεβίνθου ἀνοητότερος. id est, Terebintho dementior, in stupidum sibiq; placentem, quòd arbor ea late porrigat ramos, quod est insolenter osten tantium sese, ad hæc nigrore insignis, folijs crassis, succo item pingui & resinoso, tum aliàs alia specie. Parit quidem cum vite, sed dissimilem fœtum.

Mœnia Semyramidis. 34

Τέχη σεμυράμιδος. id est, Muri Semyramidis, de muris inexpugnabilibus dicebatur, egregieque munitis. Ouidius lib. Metamorph. 4.

V bi dicitur altam Coctilibus muris cinxisse Semyramis vrbem.

Manum admouere. 35

Τὴν χεῖρα ἐπιβάλλειν. id est, Manum apponere dicebantur, qui sese insinuarent in rei cuiuspiam egregiæ communionem. Translatum à sacris, in quibus nonnunquam fieri solet, vt alijs rem diuinā facientibus, alius deus adueniens, admota victimæ manu, fiat & ipse particeps sacrificij.

Patris est filius. 36

Τοῦ πατρός ἐστι τὸ παιδίον. id est, Patris est filius. Ita loquuntur, vbi quis mores imitatur patrios. Et in genere, eius filium vocamus quemlibet, quem moribus expresserit, quòd liberi ferè parentes referre soleant. Hunc titulum Varro vni ex Menippeis indidit, citante Nonio Marcello. Varronis autem tituli ferè prouerbiales sunt. Philostratus in Aristide commemorat, sophistam hoc prouerbio notasse Alexandrum, quòd patris ambitionem imitaretut.

Paruo emptas carnes. 37

Τὸ εὔωνον κρέας οἱ κύνες ἐσθίουσιν. id est, Paruo emptas carnes, canes edunt. Quidam putria emunt opsonia, ne plusculum insumant numorum. Ea cum nullus attingit, canibus aliquoties edenda seruātur. Sapit & hoc vulgus horum temporum.

Qui domi compluitur. 38

Τὸν οἴκοθεν βρεχόμενον οὐδὲ θεὸς οἰκτείρει. i. Qui domi compluitur, huius ne deū quidē miseret, vulgo Græcis iactatū. Sēsus est eū modis oībus suo malo videri dignū, qui sit vsqueadeo ignauus, vt nec domi suæ possit à pluuia tutus esse. Eiusdē farinæ cū superiore ꝓuerbiū, ni me prorsus fallit nasus.

Tragicus Theocrines. 39

Τραγικὸς θεοκρίνης. Tragicus Theocrines. V surpauit hoc adagiū Demosthenes aduersus Aeschynem. Theocrines primum tragœdiarum actor fuit, deinde calumniator, & sycophanta. V nde Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, Aeschynem tragicum Theocrinem vocat. Extat eiusdem aduersus hunc Theocrinem oratio, quanquam nonnulli Dinarcho tribuunt. V sus est hoc prouerbio Diuus Hieronymus, ni fallor, in Epistola ad Furiam, De viduitate: V bicunq; viderent Christianum, statim illud de triuio τραγικὸς θεοκρίνης. Hoc conuitij iaciebant in Christianum, quasi sanctimoniæ simulator magnificis verbis aliorum vitam criminaretur.

Tragicum malum. 40

Τραγικὸν πάθος. id est, Tragicum malum dicetur ingens, cuiusmodi finguntur in tragœdijs. Nā ab ijs abstinet comœdia. Quintilianus duo facit affectuum genera: quosdam enim atrociores esse, hos amat tragœdia: quosdam mitiores, his vtitur comœdia, ac tragicos quidem πάθη vocant, Comicos ἤθη. Tragœdia semper habet tristem exitum. Comœdia lætum. V nde Plautus citante Festo Pōpeio, Comœdice dixit pro suauiter: Euge, heus astitisti & dulce & comœdice. 41

Cæcus auribus ac mente.

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα εἶ. id est,

Tu simul & aure & mente & oculis cæcus es.

Quadrat in hominem planè stupidum,

Cæcum insomnium. 42

Τυφλὸν ὄνειρον. id est, Cæcum insomnium, de re friuola vanaq;. Quædam enim insomnia portendunt aliquid, quædam inania sunt, quemadmodum sunt & bruta fulmina.

Asinos non curo. 43

Τῶν δ' ὄνων οὔ μοι μέλει. id est, Cæterum asinos nil moror. Congruit in eum qui domesticis contentus opibus, non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitijs. Carmen integrum alibi citauimus.

Plurium

Plurium calculus vincit. 44

Τῶν πλειόνων ψῆφος νικᾷ.i. Pluriũ calculus vincit. Quoties in consilio ceditur multitudini. Plinius in Epistolis queritur numerari sentẽtias, nõ expendi. Et Liuius: Pars, inquit, maior meliorẽ vicit.

Ὑπεψηνισμένη. 45

Ὑπεψηνισμένη, dicitur iam propinqua partui. Sumpta metaphora à ficis post immissos psenas maturescentibus. Hoc quid sit, explicuimus in prouerbio ἀνερίναςος. Deflecti potest ad ingenium ad hoc aut illud vehementer propensum.

Subdititius es. 46

Ὑποβολιμαῖος εἶ. id est, Suppositītius es. Subdititij siue submissitij vocantur partus assimulati: inde transfertur in hominem fictum, & per dolum ab alio quopiam allegatum subornatumq;. Finitimum illi, κίβδηλος ἄνθρωπος.

Subiugus homo. 47

Ὑποζυγιώδης ἄνθρωπος. id est, Subiugus homo. Qui non arbitratu suo, sed alieno iussu facit quippiam. Traductum à iumentis iugalibus. Huc pertinent illæ metaphoræ prouerbiales, Mittere sub iugum. Horatius:

Sic visum est Veneri, cui placet impares
Formas atq; animos sub iuga ahenea. Sæuo mittere cum ioco.

Item deijcere iugum, quod scripsit M. Tul. in prima Philippicarum. Subducere collum iugo Ouid. Et tua læsuro subtrahe colla iugo. Excutere iugum.

Pistillo nudior. 48

Ὑπέρου γυμνότερος, id est, Pistillo nudior. De vehementer tenui. Cognatum illi, πατάλου γυμνότερος. id est, Paxillo nudior. His enim cortex detrahitur.

Pistillo caluior. 49

Ὑπέρου φαλακρότερος. id est, Pistillo caluior. Prouerbialis item hyperbole, de magnopere glabris. Nam ima pistilli pars, calui cranium referre videtur. Transferri potest ad insigniter egenos, aut simplices ac dissimulandi ignaros.

Aurum subæratum. 50

Ὑπόχαλκον χρυσίον. id est, Subæratum aurum, dicetur homo nequaquam syncerus, sed aliud se ferens, aliud intus occulens. Sumptum à nomismatis adulteratis.

Nihil de vitello. 51

Νεοττοῦ οὐδέν μοι δίδως. id est, Nihil mihi de vitello dedisti. Quadrat in eos qui impartiunt deteriora, meliora sibi seruantes. M. Tul. in lib. De diuinat. 2. narrat huiusmodi fabulam, vnde consentaneum est hoc mutuatum esse prouerbium: Quidam somniarat se videre ouum ex lecti cubicularis fascia pendens illigatum. id somnium cum ad coniectorem retulisset, responsum est, thesaurum indicari: proinde foderet eo loco quo se somniarat ouum videre. vbi fodisset, reperit aurum argento circumtectum: misitq; paululum ex argento coniectori, dissimulans inuentum aurum. Coniector accipiens, nihil ne, inquit, de vitello?

Queruli in amicitia. 52

Οἱ φιλομεμφέες εἰς φιλίην οὐκ ἐκφυές. id est, Qui queruli sunt in amicos, non sunt ad amicitiam idonei. Conniuere ad amicorum vitia, hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos. Sententia videtur desumpta ex Herodoto. Constabit tamen trimeter si legas, οἱ φιλομεμεμφεῖς, εἰς φιλίαν οὐκ εὐφυεῖς. Nec tamen video quid sit φιλομεμεμφεῖς. Si legimus φιλομεμφεῖς, addenda est coniunctio, οἱ δὲ φιλομεμφεῖς, ita constabit versus,

Qui querulus est, amicitiæ haud accommodus.

Cleomenes superat cubile. 53

Ὁ Κλεομένης τῆς κοίτης ὑπερέχει. id est, Cleomenes cubile superat. De eo qui magis abundaret rebus superuacaneis quàm necessarijs. Ductum apparet à quopiam corpore quàm pro lectuli modo maiore. Sicut & Iuuenalis:

Lectus erat Codro, Procula minor.

Diues promissis. 54

Ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. i. Magnifica quidẽ oratio, cęterũ nõ habetur fides loquẽti. Quoties aliquis ingenia pollicetur, quæ non videatur præstiturus. Plutarchus in Apophthegmatis regum & imperatorum tribuit Eudæmonidæ, qui cum audisset Stoicum opinor quempiam dixisse,

quòd solus sapiens esset bonus imperator, ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων οὐ περιεσάλπισαι. id est, Admiranda quidem oratio, cæterum qui dicit, nunquam cinctus fuit turbarum strepitu. Refert idem Laconicis integre, ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος, οὐ γὰρ περιεσάλπισαι. Idem conueniet in theologos cœlestia quædam docentes, cum orationi vita non respondeat.

55

Vterq; ambo.

O μὲν ἑκάτερος ἀμφότερος, ὁ δὲ ἀμφότερος οὐδέτερος. id est, Vterque ambo, ambo neuter, Instar ænigmatis est, cuius meminit Plutarchus in Moralibus, & extat in Græcis Epigrammatis. E duobus fratribus, quorum alteri nomen erat κάτερος, alteri ἀμφότερος, ille bonæ frugis erat, hic nequã. Hos cum Philippus vidisset, hoc in eos iocatus esse fertur. Quadrabit in duos aliquos, quorũ alterius nequitiam, alaterius probitas compensat.

56

Os inest orationi.

Oστοῦ ἔνεστι τῷ λόγῳ. id est, Sermoni inest os ac vigor. De oratione non inani, sed solidas habente sententias. Dictum hoc Temistocli tribuitur: videtur è poeta quopiam desumptum Est enim iambicus dimeter. Quintilianus item rerum inuentionem appellat orationis ossa. Sumpta similitudine ab animantium corporibus, quæ ossibus sustinentur, colligantur neruis, vestiuntur carnibus & pelle, cohærent anima, mouentur actu.

57

Fluuius non semper fert secures.

Οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. id est, Non semper secures fert fluuius, id est, non protinus tibi speres idem quod alijs feliciter cessit. Natum ab apologo Æsopico: Cuidam cædenti syluam, securis è manibus excidit. Mercurius inuocatus reddidit argenteam. Neganti suam esse, reddidit auream. Hanc quoque suam esse neganti, ferream tandem restituit, & illas insuper donauit. Alius quidam eundem euentum sperans, data opera passus est elabi securim. Ea cum perisset, nec Mercurius imploratus adfuisset, expostulanti, prior ille respondit ad hunc modum: οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. Quanquam hic apologus varie narratur in aliis commentariis: nempe adfuisse Mercurium, & prolata aurea securi rogasse, num ea esset quæ perisset, atq; eo protinus affirmante suam esse, Mercurium offensum hominis impudentia, nec ferream restituisse.

58

Non est Dithyrambus, si bibat aquam.

Οὐκ ἔστι διθύραμβος ἂν ὕδωρ πίνῃ. id est, Haud Dithyrambus est, aquam si potitet.
Non adest hilaritas, cum deest vinũ: lãguet poetarũ ingeniũ, ni vino concalescat. Vnde teste Flacco:
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus. Et,
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma Prosilijt dicenda. Et,
Nulla placere diu nec viuere carmina possunt
Quæ scribuntur aquæ potoribus.
Quin vt refert in Symposiacis Plutarchus, Aeschylus tragœdias suas potando scripsit. Excitat enim vini calor inueniendi vim quæ torpet nonnunquam in ieiunijs, mouet phãtasias, addit impetus, subministrat fiduciam. Addit Gorgiam non recte suam tragœdiam Marti tribuisse, cum Baccho magis sit ascribenda. Dithyrambi canebantur in honorem Bacchi, qui & ipse διθύραμβος dictus est, quòd bis natus velut è duabus ianuis prodierit.

59

Post acerba prudentior.

Παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. id est, Post mala prudentior. Finitimum illi: Ρεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Plato in Symposio, ἃ δὴ καί σοι λέγω ἀγάθων μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, ὥσπερ νήπιος παθόντα γνῶναι. Quæ sanè & tibi dico Agathõ. ne ab hoc fallaris, sed meis doctus malis caueas: neq; quemadmodum habet prouerbium, stulti more malo accepto sapias. Congruet in eum qui suo malo redditus est cautior.

60

Pausone mendicior.

Παύσωνος πτωχότερος. id est, Pausone mendicior. Pauson pictor quispiam fuit, insigni tenuitate, quemadmodum apud Iuuenalem Codrus. hunc notat Aristoph in Pluto, apud quem cum Penia exclamasset, ὦ πόλις ἄργους κλύεθ᾽ οἷα λέγει. id est, O vrbs Argos, quod ait audi. respondet Chremylus, Παύσωνα κάλει τὸν ξύσσιτον. id est, Pausonem adhibe tibi conuiuam.

61

Vltra Hyperbolum.

Υπὲρ τὸν ὑπέρβολον. id est, Vincit Hyperbolum. Hyperbolus quispiã erat, mirum in modũ appetens litiũ. Vnde conuenit in eos qui simili laborant morbo. Plutarchus in vita Alcibiadis, Thucidides

Peloponnesiaci belli lib.8.& Aristophanes in Equitibus ostendit Hyperbolum fuisse hominem modis omnibus improbissimum,nec vlla re clarum,aut potentem,nisi vitio linguæ. Præterea M.Tullius lib. De claris oratoribus ita scribit de Saturnino: Homo simillimus Atheniensis Hyperboli, cuius improbitatem veteres Atticorum comœdiæ notauerunt. Aristophanes præter alia scribit & hoc de Hyperbolo:

Ἄνδρα μοχθηρὸν, πολίτην ὀξίνην ὑπέρβολον. id est,
Improbum virum, atq; ciuem vapam acidumq; Hyperbolum.

Sus in volutabro cœni. 62

Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. id est, Sus lota redijt ad volutabrum luti, cum quis iterat iam expiata, sicut indicauimus alibi. Extat in Epist. diui Petri. Huic affine est quod habent Prouerbia Syrach, Qui lauatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lotio illius?

Ob textoris erratum. 63

Ὑφάντου πταίσματος, ὑπήτης ἐτύφθη. id est, Ob textoris erratum, Hypetes vapulauit. cum quod hic peccauit, alius dependit. Quid sit Hypetes, nondum apud authores reperi.

Mendax Atraphaxis. 64

Ψευδῶν πλέα ἀτράφαξις. id est, Referta mendacijs Atraphaxis. De tumidis ac ventosis. Atraphaxis oleris genus, quod celeriter in altum surgit. Latinis atriplex dicitur, affinis ni fallor, betarum generi, quæ & ipsæ subito grandescūt alioqui fatuæ. Id quod indicat & Theophrastus in Historia plantarum lib. 1. cap. 5. Eadem herba ab eodem lib. 7. cap. 1. recensetur inter eas quæ celeriter proueniūt, nempe die à satu octauo. Est caule grandiore, sed molli carnosaq;. Suidas admonet dictum in Cleonem, qui falsò calumniaretur equites in concilio: cui cum fides haberi videretur, dictum est, ψευδατράφαξιος πλέαν εἶναι τὴν βουλήν. id est, Consilium plenum esse mendaci Atraphaxi. quo dicto simul notata est & Cleonis in calumniando vanitas, & populi facilitas in credendo. Est enim illud proprium calumniæ è leuissimo malo subito maximam excitare tragœdiam. In hanc fermè sententiā Suidas. Adagium sumptum est ex Equitibus Aristophanicis.

Inflige plagam ab aratro. 65

Παῖε τὴν ἀπ' ἀρότρου, id est, Inflige plagam aratri, siue impinge vomerem: cum iubebimus strenue pugnare, licet sine arte, Natum aiunt ab huiusmodi fabula quam narrat Pausanias lib. Elia. 2. Glaucus quidam Carystius cum terram aratro proscindenti forte fortuna vomis excidisset ab aratro, sublatū aptauit manu vice mallei. Quod vbi conspexisset pater Demylus, iuuenem produxit in Olympia, ad pugilum certamen: verum vbi iam artis imperitus, plagis afflictus penè deficeret, pater acclamauit: παῖε τὴν ἀπ' ἀρότρου, admonens vt sic peteret hostem, quemadmodum vomere solet vulnerare terram. Hac voce redijt animus iuueni, vicitq;. Idem postea bis vicit Pythia, octies Nemea, item octies Isthmia. Author Pausanias.

Summis ingredi pedibus. 66

Qui clanculum aut cautim, ac pedetentim, quod aiunt, conantur aliquid, summis pedibus ingredi dicuntur. Græci iucundius efferunt aduerbio composito. ἀκροποδιτί. Idem valent illa: Suspenso gradu, & suspensis pedibus. Traductum à gestu eorum qui sic ingrediuntur, vt strepitum pedum nemo sentiat: aut qui viæ diffisi, cautim & leuiter figunt vestigia. Aliquanto diuersius est quod est apud Platonem in Lachete, καὶ οὐδὲ ἄκρῳ ποδὶ ἐπιβαίνοντας. id est, Ne summo quidem pede ingredientes: quod pertinet ad illam formam, summis labris degustare, summis digitis attingere.

Cœlum digito attingere. 67

Prouerbiali nimirum hyperbole, digito cœlum attingere dicuntur, qui longe supra mortalium conditionem, ac dijs proximi esse videntur. M. Tulius ad Atticum lib. 2. Nostri autem principes digito se cœlum putant attingere, si mulli barbati in piscinis sint qui ad manū accedant. Cognatum illi quod aliàs ex eodem retulimus, In cœlo esse. Ad consimilem modum Horatius:

Quòd si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sydera vertice. Ouidius:
Huic tu cum placeas, & vertice sydera tangas.

Et apud Theocritum in Hœdeporis, Ὅτι πόκ' ἤδη
Ἀνυσάμην τὸν ἀμνὸν, ἐς οὐρανὸν ὔμμιν ἀλεῦμαι. id est, Agnum quando tuli, vobis in sydera abibo.

Lysimachus cum ad Thraciam peruenisset, velut occupatis extremis regni finibus: Nunc, inquit, Byzantij ad me veniunt, posteaq̃ cœlum attingo lancea. Eam vocem insolentissimam ita castigauit Pa

ſiades Byzantius,qui tum forte aderat,vt diceret:Abeamus,ne lanceæ mucro cœlum pertundat.

68

Corinthiari.

Κορινθιάζεσθαι. Veteres vulgato ioco dicebant eos qui ſcortationibus ac luſtris indulgerent,quíue lenocinium exercerẽt:qui quæſtus hodie nuſquam vberior quàm apud Venetos.Sumptum eſt à meretricibus Corinthienſibus,de quibus ſuo loco dictum eſt. Tantus enim illic honos habebatur meretricibus,vt quemadmodum ex authoribus docet Athenæus,illic in templo Veneris proſtarent, atq; in ſolennibus precibus illud addi ſoleat,vt dij augerent meretricum numerum. Quin & illud refert, meretrices facto ſacro Veneri, ciuitatem extremo periculo laborantem ſeruaſſe placata Venere. Prouerbij meminit huius Stephanus De vrbibus,Ariſtophanis allegans Cocalum.

69

Si tanti vitrum,quanti margaritum?

Diuus Hieronymus in Epiſtola quadam ad Demetriadem virginem:Solent miſeri parentes & nõ plenæ fidei Chriſtiani,deformes,& aliquo membro debiles filias,quia dignos generos non inueniũt virginitati tradere:ſi tanti,vt dicitur,vitrum,quanti margaritum ? Vtitur eodem compluſculis alibi locis. Vſurpatur & à Tertulliano in libello Ad martyres : Hoc dicto ſumma rerum inęqualitas ſignificabatur . Inter gemmas prima laus olim fuit vnionibus, vitrum viliſſimum : & tamen gemmas nonnihil imitatur. Si tanto ſtudio curas vt viuat corpus,quã eſt danda opera quo viuat animus? Si ſi nihil non facis quo placeas homini principi,quanto magis enitendum vt placeas principi deo ? Si tantis ſudoribus parantur opes perituræ,vel vſu,vel furto,cur non magis incumbimus, vt cœleſtes opes accumulemus? In his & huiuſmodi locus erit prouerbio.

70

Hæret in vado.

Diuus Ambroſius in commentarijs quos edidit in Euangelium Lucæ, non inelegans vſurpauit adagium,ſignificans Chriſti genealogiam,quæ diuerſe feratur ab Euangeliſtis,explicari non poſſe. abruptum,inquit,diſputationis venimus:hæremus in vado. Metaphora nimirum à nauigio ducta, quod vado illiſum fruſtra circumagitur:neq; curſum inſtitutum tenere poteſt,id quód euenit his qui incidunt in ſyrtes,aut in ſalebras. Ad hunc etiam modum effert prouerbium M. Tullius lib. De finibus bonorum 5. Venit ad extremum,hæret in ſalebra. Rurſum aliàs eodem in opere:Hic ſi definire,ſi diuidere potuiſſet;ſi loquendi vim,ſi denique conſuetudinem teneret, nunquam in tantas ſalebras incidiſſet. Sunt autem ſalebræ fluminum aut viarum obſtacula,à ſaltu dictæ. Non diſſimili figura dixit idem Cicero,Aqua hæret. Sic enim ſcribit Qu.fratri : Hic aqua mihi hæret, ſignificans nihil eſſe profectum in cauſa . Suſpicor dici ſolitum de cauſa prorogata. Etenim vt non infunditur aqua niſi dicturo , nec fas eſt loqui poſt extillatas clepſydras , ita cum ſeruatur quod reliquum eſt aquæ , interrumpitur dicentis oratio . Plautus in Pſeudolo : Perij, nunc homo in medió luto eſt,nomen neſcit,hæret hæc res.

71

In culmo arare.

Επὶ καλάμης ἀρουῦ.id eſt,In ſtipula arare dicuntur,qui labore nunquã intermiſſo vim mentis exhauriunt:aut qui nunquam deſinunt ab amicis petere quod dent. Sumpta metaphora à nimium auidis agricolis,qui ſegetem non patiuntur vnquam interquieſcere:ſed aſſidua cultura ſuccum omnem ſoli exhauriunt,ſtatim à meſſe nouam ingerentes ſementem. Suidas citat ex Lyſia.

72

Taciturnior Pythagoreis.

Σιωπηλώτερος ἔσομαι τῶν πυθαγόρᾳ τελεσθέντων.id eſt, Taciturnior ero quàm hi qui Pythagorę ſunt initiati. De vehementer taciturnis vſurpari ſolet. Sumptum à Pythagoræ ſchola,in qua quinquẽne ſilentium indicebatur auditoribus,quam ἐχεμυθίαν vocant,à cohibendo ſermone. Suidas prouerbij titulo refert,& Zenodotus in Collectaneis.

73

Attagenæ nouilunium.

Ατῖαγᾶς νεμηνία.id eſt,Attagenæ nouilunium. Refertur à Suida:nec explicatur,niſi quòd è diuerſis locis haud difficile coniectura colligi poteſt dictum fuiſſe in turbam abiectorum & ſeruiliũ hominum. Siquidem attagen auis eſt paluſtris,verſicoloribus plumarum maculis diſtincta, vnde ſeruũ hominem ſtigmaticum,& cui tergum ob plagarum vibices varijs punctis eſſet picturatum, Attagenam vocabant. Porrò ad nouam lunam,ſic enim Græci vocant initium menſis,cum Calendas non habeant,& ſerui diſtrahebantur apud Athenienſes,& militum delectus agebatur.

74

Ingens interuallum.

M. Tul.in Epiſtolarum ad Atticum lib.6.ſenarios hos ceu prouerbiales vſurpat:

Πολλὰ δὲ ἐν μεταιχμίῳ ......

Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρέης ἁλός. id est,
Multas at vndas voluit in medio Notus
Vasti maris.
Significans illud procul abesse. Licet huc quoque torquere, vt significes rem adhuc procul abesse à periculo.

Viuus vidensq;. 75

Quod in Eunucho dixit Terentius, Viuus vidensq; pereo, id M. Tullius indicat prouerbiali figura dictum esse. Sic enim scribit in oratione pro P. Sextio: Ille Cyprius miser qui semper socius, semper amicus fuit, de quo nulla vnquam suspicio durior ad senatum, aut imperatores nostros allata est, viuus, vt aiunt, & videns est cum victu suo ac vestitu publicatus. Vsurpat aliquot locis & D. Hieronymus. Quin & illud quoq; cum victu suo ac vestitu prouerbium sapit.

Præstat habere acerbos. 76

M. Tull. in dialogo De amicitia: Scitum est enim illud prouerbium Catonis: Multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quàm eos amicos qui dulces videantur. Equidem vt præclarã esse sententiam fateor, ita prouerbium esse negauerim. Primum quòd nullam omnino prouerbij speciem præ se ferat: deinde quòd prouerbia vulgi sunt, non huius aut illius. Vnde legendum arbitror: Scitum est enim illud Catonis, aut illud verbum Catonis, tamen adscribendum putauimus, nequis indiligentia prætermissum existimaret.

Columnas rumpere. 77

Aelianus prodidit in Samo quondam fuisse animalia vasta magnitudine, Neades vocantur, quorũ voce terra rumperetur. Vnde prouerbium natum in clamosos & improbe loquaces, vt postes & colũnas dicantur rumpere. Vsus est eo Virgilius in Philistum rabulam & obtrectatorem. Item Iuuenalis.
Frontonis platani conuulsaq; marmora clamant.

Leporis vita. 78

Λαγὼς βίον ζῆν. id est, Leporis vitam viuere dicuntur, qui semper anxij trepidiq; viuunt. Quod id animal omnium prædæ expositum, ne somnum quidem capit, nisi oculis apertis. Demosthenes in Aeschinem: λάγω βίον ἔζης δεδιὼς καὶ τρέμων καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν. i. Leporis vitam viuebas, timens ac tremens, ac semper expectans vt vapulares. Vsus est & Plutarchus in libello περὶ φιλοπλουτίας, quem pridem Latinum reddidimus. λαγωῶν δειλότεροι scripsit Athanasius in Apologia prima: & apud Strabonem, Phrygijs leporibus timidior, de quo dictum est aliàs per occasionem.

Victi non audent hiscere. 79

Νικώμενοι ἄνδρες τῇ ἀγρυξίᾳ δέδενται. id est, Qui vincuntur silentio vincti sunt. Plutarchus in libello cui titulus: Quo pacto quis vtilitatem capere possit ex inimicis, citat ex Pindaro. Conuenit cum illo quod alibi retulimus: Quid nisi dolor victis? Est autem verbum perquam elegans ἀγρυξία, vbi quis non audet hiscere, à verbo γρύζειν, de quo non semel dictum est.

Thersitæ facies. 80

Θερσίτειον βλέμμα. id est, Thersitica facies. De prodigiose deformi dici solitum, quòd Homerus scripserit hunc omnium qui ad Troiam venissent, fœdissimum fuisse. Ac totum hominem, à capite, quod aiunt, vsque ad pedes ita graphice depingit, & corporis vitia & animi morbos, vt dicas pessimum ingenium in domicilio se digno habitasse. Locus apud Homerum est Iliad. libro secundo notior quàm vt hic referat adducere. Venustius erit si ad animum transferatur: veluti si de formoso, sed moribus improbo dicas: Si corpus aspicias, Nireus est: si animum, plus quàm θερσίτειον βλέμμα reperies. Adagij mentionem fecit Suidas.

Picifer. 81

Κιττοφόρος. id est, Picifer, Vulgare conuitium videtur in hominem infimum & despicatissimæ sortis. Siquidem Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, dicit Aeschinem hoc nomine ab aniculis compellatum, quemadmodum & λικνοφόρον, quòd picas & vannos capite baiularet. Nam his in mysterijs Bacchanalibus vtebantur, quòd ea auis sacra sit Baccho, & vannus in omnibus mysterijs adhibebatur. Vnde Maro,
Et mystica vannus Iacchi.

In numerato. 82

In numerato habere, si ad animi rem transferatur, prouerbij rationem habuerit, velut Octauius

Augustus, vt refert Seneca, pronunciauit de Vinitio oratore, quòd ingenium in numerato haberet, propterea quòd in causis agendis ingenio esset præsentissimo, & quicquid alijs præstaret diutina cogitatio, id illi prima statim animi intentio daret. Sumptum est ab his qui res suas ad certissimũ calculum redegerunt, hoc est, ad pecuniam numeratam. Quintilianus in 6. De actore, inquit, facile dicẽte ex tempore dictũ est olim, ingenium eum in numerato habere. Vide prouerbium, Numero dixisti.

83

Quantum habet.

Quantum habet quisq;, tanti fit. Quod scripsit Horat. in Satyra prima,
Nil satis, inquit, quia tanti quantum habeas, sis.
Item Iuuenalis Satyra tertia,
Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei.
Non recensuissem inter prouerbia, nequis clamitaret me sententias collegisse, non adagia, nisi D. Augustinus in lib. De disciplina Christiana nominatim prouerbij titulo citasset. Vnde & illud prouerbium inquit, Quantum habebis, tantus eris. Quanquam & Horatius satis indicat vulgo iactatam sententiam eo quòd præcessit:
At bona pars hominum decepta cupidine falso.
Vsurpat & Apuleius in Apologia, Tanti reuera estis, quantum habetis. Videtur ex Euripide venisse in vulgi sermonem. Cuius & hunc versum inter cæteros refert Seneca,
Vbiq; tanti quisq;, quantum habuit, fuit.

84

Imis ceris eradere.

Imis ceris eradere, pro eo quod est, delere penitus, sic vt nullum omnino memoriæ pristinæ vestigium extet. Sumptum ab his qui in ceratis scriptitant tabulis, his mos est ita nonnunquam versum stylum per summum æquor ceræ ducere, vt qualiacunq; tamen prioris scripturæ remaneant vestigia. Aliquoties funditus delent. D. Hieronymus ad Chrysogonum, Ita nostræ es necessitudinis penitus oblitus, vt illam epistolam quam in corde Christianorum scriptam Apostolus refert, non parua litura, sed imis, vt aiunt, ceris eraseris. Conueniet in profundam obliuionem vel amicorum, vel pristinæ fortunæ, vel siquid est simile.

85

Macilenta manu pinguem pedem.

Hesiodus in opere quod inscripsit Opera & dies, velut ænigmate quodam explicuit paupertatem,
Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις. id est,
Gracili autem manu pinguem pedem premas. Manus enim gracilescunt fame, pedes intumescunt frigore. Carmen sic habet,
Μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ Ne te deprehendant inopem mala tẽpora brumæ:
Σὺν πενίῃ, λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις .i. Atq; pedẽ premere incipiat manus arida pinguẽ.
Venustius erit, si longius transferatur ad viaticum parandum senectuti, aut similia.

86

Non semper erit æstas.

Ad eundem fermè sensum pertinet & illud ex eodem libro,
Οὐκ ἀεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς. id est, Aestas non semper fuerit, componite nidos.
Non semper virebit ætas, para quò te recipiat senectus. Aut, Non semper erit prospera fortuna, munias animum philosophiæ decretis, quo fortunam aduersam possis contemnere. Admonet & Cato agricolas, cogitent quàm longa sit hyems. Notus est apologus de formicis exprobrantibus cicadæ, quod totam æstatem nihil aliud quàm cecinisset otiosa, eoq; mendicaret in hyeme, hoc dictum oportuit adolescentum pileis inscribi. Neq; enim tantum admonet parandam esse rem in senectam, verum etiam eruditionem, virtutem, honestam famam, quæ præsidia sunt optima senectutis.

87

Cum exossis suum rodit pedem.

Consimili figura significauit egestatem in eodem opere,
Ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. id est, Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.
Exossem vocat polypũ, quòd ossibus careat. Is creditus est nonnullis sua brachia rodere, cum deest cibus. Est enim edacissimus: quanquam Plinius existimat id illi accidere à conchis, verum præcisa renasci credit, quemadmodum caudas lacertis. Alcæus apud Athenæum libro septimo,
Ἐδωδ' ἐμαυτὸν ὡς πολύπους. id est,
Comedo meipsum more polypi.
Vnde & αὐτοφάγος dictus. Verum hanc opinionem & Athenæus reijcit.

Centum plaustri trabes. 88

Tam simile est prouerbio, quàm est ouum ouo, quod scripsit Hesiodus in eodem opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι,

Ἑκατὸν δέ τε δούραθ᾽ ἁμάξης. id est, Centum autem lignis plaustrum compingitur vnum.

Eo tempestiuiter vtemur, cum significabimus id quod à nobis petitur, magno constare. Facile enim alienis vtimur, non expendentes quanti constiterint ei qui præbet. Carmen Hesiodi sic habet,

Ῥήϊδιον γὰρ ἔπος εἰπεῖν, βόε δὸς καὶ ἅμαξαν.
Ῥήϊδιον δ᾽ ἀπανήνασθαι. πάρα δ᾽ ἔργα βόεσσι.
Φησὶ δ᾽ ἀνὴρ φρένας ἀφνειὸς πήξασθαι ἅμαξαν
Νήπιος, οὐδὲ τόγ᾽ οἶδ᾽ ἑκατὸν δέ τε δούραθ᾽ ἁμάξης. id est,

Nam dictu est procliue, dato plaustrumq; bouesq;,
At procliue negare. sed en tauris labor instat,
Cogitat ast animo diues compingere plaustrum,
Stultus & haud nouit, centum id compactile lignis.

Itaq; quoties ad id quod molitur aliquis, pluribus adminiculis opus est, velut ad gerendum magistratum, ad scribendum librum, ad munus concionandi, ad instituendam familiam, ad longinquam peregrinationem, non inepte vsurpabimus Hesiodi verbum, ἑκατὸν δέ τε δούραθ᾽ ἁμάξης.

Araneas eijcere. 89

Habet illud quoq; prouerbij speciem, quod est apud eundem in eodem opere,

Ἐκ δ᾽ ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια. id est, Vasis eijcias, quas nectit aranea telas.

Sic enim significant inanitatem & inopiam etiam hodie. Ad eundem modum Catullus,

Nam tui Catulli Plenus sacculus est aranearum.

Quo dicto nunc nihil est vulgo vulgatius. Lucianus in Pseudologista, εὐρῶτος καὶ ἀραχνίων μεστά. id est, Carie & araneis differta.

Muris circumcurrentibus. 90

Τῶν τοίχων περιτρεχόντων. id est. Parietibus circumcurrentibus. Plutarchus in Symposiacis decade 7. problemate 5. indicat muliebre fuisse prouerbium, quo secretum significabant, muris videlicet testes & arbitros arcentibus. At bonorum virorum huiusmodi voluptates etiam ac lusus ait oportere esse, vt nihil egeant vallo parietum. Licebit vti, cum significabimus aliquid ali monstri, & ob id captari secretum.

Κερασβόλος. 91

In eodem opere, problemate 2. docet homines præfractos, & asperis moribus, & intractabiles κερασβόλους vocari solitos, quam vocem haud satis commode verteris Latine. Sumptam autem metaphoram ab agricolis apud quos semina quæ prius quàm in terram decidant, incidant in cornu boũ, κερασβόλα dicantur, παρὰ τὸ εἰς κέρατα βάλλεσθαι. Hæc aiunt prouenire cæteris multo duriora, vnde & ἀτεράμονα vocãtur. Qui scripsit Etymologicon indicat hanc vocem semel duntaxat vsurpatã à Platone, sumptamq; à leguminibus quæ nec igni nec aqua mollescant, cuiusmodi quædam videmus admista leguminibus minuta nigraq;. Locus est apud Plat. lib. De legibus 9. quo quidem loco videtur interpres ignorasse quæ sint κερασβόλα. Vertit enim legumina fulminis tactu prędura, quasi dictum esset κεραυνοβόλα. Porrò cur id accidat, vt semina quæ in cornua boum impegerint, aut non proueniant, aut proueniant ficciora durioraq;, Plutarchus hanc affert causam: quòd ea quæ à manu calida statim excepta terra fouentur, magis adiuuãtur calore, qui seminibus est amicus: at quæ in cornua incidant, proiecta magis videntur quàm seminata, & mora frigus colligunt. Theophrastus dubitat num friuolum sit quod de cerasbolis iactant agricolæ.

Respublica virum docet. 92

Πόλις ἄνδρα διδάσκει. id est, Respublica virum docet. Significat neminem ad rem gerendam idoneum esse posse, nisi qui sit vsu exercitatus. Plutarchus citat ex Simonide, tametsi hemistichium carminis heroici. Quantumlibet diu versatus in agro, non fies idoneus administrandæ reipublicæ, nisi vixeris in foro, in curia, in frequenti populo. Allusit huc Socrates Platonicus, cum inuitatus ad loca amœna in agris, respondit se cupidum esse discendi, arbores autem nihil docere.

Faber cum sis. 93

Plutar. in præceptis ciuilibus, senarium hunc haud dubie prouerbialem ex Eurip. citat.

Τέκτων γὰρ ὤν, οὐκ ἔπραττες ξυλουργικά. id est, Cum sis faber, opera haud facis fabrilia.

Congruet in eum qui tentat ad quæ non est idoneus, vel ob imperitiam, vel ob naturam alienam, veluti siquis infans & ad persuadendum ineptus, suscipiat legationem, aut indiligens dispenset rem domesticam: aut senex, siue inualidus militiam capessat, si venetur sacerdos, rhetoricetur Scotista. Iandudum & illud Horatianum cessit in prouerbium, quod hinc imitatum videtur,
Tractant fabrilia fabri.

94
Aquam igni admiscere.

Inter prouerbia quibus ἀδύνατον significamus, referendum & illud, πῦρ ὕδατι μιγνύναι, id est, Ignem aquæ miscere. Plutar. in libello cui titulum fecit, περὶ τοῦ πρώτως ψυχροῦ, adducit huius prouerbij testimonium, studens probare aquæ proprium esse frigiditatem, potius quàm aeris. Pugnat autẽ vtraq; qualitate ignis cum aqua; quippe calidus & siccus cum humida & frigida. Narrat eodem in loco morem fuisse apud Persas, vt supplex in fluuium descenderet, ignem gestans, minitans, ni consequeretur quæ petebat, se ignem missurũ in aquam. Atq; ad eum modum impetrabat quidem quæ rogabat, sed multabatur, quòd minatus esset se facturum, id quod esset contra rerum naturam. Nã aqua hostis est ignis, eumq; semper extinguit. Id supplicandi genus apud barbaros maximum habebatur, & in quo non esset fas recusare quod petebatur. M. Tul. Philippica 13. Prius vnda cum flamma redibit in gratiam. Rursus prius vndam flammamq;, vt ait poeta nescio quis, prius denique omnia quàm aut cum Antonijs respub. aut Antonij cum repub. redeant in gratiam.

95
Velut è specula.

Ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς. id est, Velut è specula. Similitudo prouerbialis, cum quis rem velut oculis subiectam, totam vndiq; contẽplatur. Siquidẽ ex alto cõmodissime spectantur omnia, propterea quod nihil obstet quod impediat prospectum. Vtitur Plutarchus in libello cui titulus, De Romanorũ fortuna.

96
Velut in cratere.

Ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ. id est, Velut in cratere philotesio. Prouerbialis & hæc collatio, qua significabimus res antea turbulẽtas componi sedariq;, & prius inter sese inimicos in gratiam redigi. Dicitur autem crater philotesius, quem in conuiuijs porrigunt alijs alij, ceu amicitiæ symbolum ac pignus. Velut qui filiam alicui despõderet, futuro genero prælibans, φιλοτήσιον κρατῆρα porrigebat. Scythæ quoque amicitias, quarum sunt pertinacissimi, cratere conciliabant, vt testatur in Toxaride Lucianus. Quin & Christus ipse nostræ religionis princeps, arcanam illam cum suis amicitiam poculo consecrauit.

97
Serò venisti.

Ὀψ' ἦλθες. id est, Serò venisti. Competit in eos qui post tempus rem aliquam aggrediũtur. Veluti si iam ætatis vitio frigidus vxorem paret ducere, aut grandior literas addiscere. Natum ex oraculo, quod Pythia vates edidit cuidam consulenti, num deberet ad rempublicam tractandam accedere, ὀψὲ μ' ἦλθες ἀρχὴν καὶ δημαγωγίαν διζήμενος, καὶ παρ' ὥραν στρατηγίου κόπτεις θύραν. id est, Sero venisti, me de principatu & reipublicæ administratione consulens, & alieno tempore militiæ pulsas ianuam. Meminit Plutarch. in commentario. cui titulus, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

98
Prius antidotum quàm venenum.

Diuus Hieronymus aduersus Rufinum respondens, Quomodo eorum præfationes librorum, quos nescias, accuses, quæ quodam vaticinio futuræ calumniæ responderunt implentes prouerbium, prius antidotum quàm venenum, subaudi adhibes. Conueniet vti, quoties aliquis se purgat antequã accusetur. Antidotus enim aduersus venena datur. Hanc nemo sumit, nisi gustato veneno. Quanquã sunt qui se præmuniant antidotis, ne noceat si fors contingat sumere toxicum. Quemadmodum fecisse legimus Mithridatem.

99
Statua taciturnior.

His etiam temporibus in prouerbio est, Statua taciturnior. In hominem vehementer infantem ac tacitum. Vsus est hac hyperuole Horat. in Epistola ad Iulium Florum:
Statua taciturnius exit   Plerunq;, & risu populum quatit.
Itidem Iuuenalis diuitem quempiam, sed infantem & indoctum, Mercurij statuæ similem facit,
Truncoq; simillimus Hermæ.
Consimili forma diuus Chrysostomus libro περὶ ἱερωσύνης 6. de tardo & stupido: τοῦτο δὴ τὸ ἡμέτερον τῶν λιθίνων οὐδὲν διοίσει. id est, Tum illud quod Græci dicere solemus, à saxeis nihil differet, quod & alibi retulimus. Xenophon in Symposio: ἐκείνων γοῦν μὲν ἂν ἧττον φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων. id est. Illorum igitur vocem minus audias quàm saxearum statuarum. Statuæ frequenter habẽt

speciem

ſpeciem ſapientum & eloquentium virorum,ipſæ tamen nihil loquuntur.

Hoc noueram prius quàm. 100

Plutarchus in libello cui titulus,Philoſophum maxime debere diſputare cum principibus,irridēs eos qui duplicem facerent philoſophiæ rationem : alteram in affectibus ſitam quæ à Mercurio Hegemone,id eſt ductore proficiſceretur: alteram in efferendo poſitam quam Diactorius Mercurius, id eſt nuncius largiretur: ἕωλόν ἐστι,inquit καὶ ὑποπιπτέτω τῷ τουτοῒ μὲν ᾔδειν πρὶν θεόγνιν γεγονέναι. id eſt,Friuolum & obſoletum eſt,coniungaturque cum illo,Hoc noueram antequam Theognis natus eſt. Vſurpat idem in eandem ſententiam in libello cui titulus, περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα νῦν τὴν πυθίαν,citans è comico quopiam. A. Gell.libro primo Noct. Att.capite tertio.citat ex Lucilio. Contra patriam,inquit Cicero,arma pro amico ſumenda non ſunt. Hoc profecto nemo ignorauit,& prius quàm Theognis,vt Lucilius ait,naſceretur. Non eſt,dubitandum,quin hic ſenarius ſit prouerbialis, quo rem frigidam & ineptam ſignificabant,Apparet ſumptum à Theognide tragœdiarum ſcriptore,quem frigidiſſimum fuiſſe teſtatur Suidas,& ni fallor memoria, Plato. Nam fuit huius nominis alter quoque,cuius extant ſententiæ.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA IIII

Phocenſium deſperatio. 1

Φωκέων ἀπόνοια,ſiue φωκικὴ ἀπόνοια.id eſt,Phocenſium, ſiue Phocica deſperatio,de ſtultis & inſanis conſilijs dici ſolitum admonet Stephanus. Verum ex Plutarcho Cheronenſi conijcere licet dici ſolitum , vbi deſperatis rebus ad extrema conſilia veniretur. Natum eſt autem ex euentu huiuſmodi. Atrox odium & irreconciliabilis ſimultas,atque vt Plutarchi dicam verbis, ἄσπονδος πόλεμος erat inter Theſſalos & Phocenſes: ꝙ hi primores illorum in ſuis vrbibus,ad vnum omnes eodem die trucidaſſent,illi viciſſim illorũ obſides ducentos quinquaginta in crucē ſuſtuliſſent. Deinde Theſſali contractis omnibus copijs,per Locrenſes irruperunt,edicto promulgato,ne cuiꝗ prouectioris ætatis parceretur:pueri cum mulieribus in ſeruitutē abducerentur: Daiphantus itaq; qui fuit vnus è tribus,quibus Phocenſiũ res erat cõmiſſa,ſuaſit vti viri quidem Theſſalis obuiam irent,cũ illis conflicturi,cæterũ mulieres vnà cum liberis,ex vniuerſa Phocide cōgregatas,in vno quopiam loco ſeponerent,congeſta ingenti lignorũ materia:& adhibitis cuſtodibus mandarent,vt ſimulac intellexiſſent,ſeſe victos in prælio,continuo pueros & vxores iniecto igni exurerent. Id reliquis comprobantibus,exurgēs quidā negauit æquum fieri,ni conſilium hoc vxorum quoq; ſuffragijs comprobatum fuiſſet. Quod ſi non placeret,non eſſe cogendas. Itaq; mulieres,vbi rem cognouiſſent,ipſæ inter ſe habito conſilio,Daiphantum collaudarunt,qui rectiſſime conſuluiſſet Phocenſium rebus. Eadē autem videri & vxoribus & liberis eorum. His ita peractis,congreſſi cum Theſſalis Phocenſes, ſuperiores extiterunt. Ac decretum quidem illud Græci Phocenſium deſperationem appellarunt,quod etiam ſi feliciter ceſſiſſet,tamen temerarium parumq́; cordatum videretur. Huiuſmodi fermè Plutarchus. Similia ferè narrat Pauſanias in Phocicis. meminit & prouerbij,quod ait ex hoc euentu dici ſolitum, περὶ πάντων βουλευμάτων ἀναλγήτων. hoc eſt,de omnibus conſilijs quæ carent dolore. Meminit & Stephanus indicans dici ſolitum περὶ τῶν τὰ ἀναλγῆ βουλευομένων.

Suſpenſa manu. 2

Plinius in Epiſt.lib. 6. Suſpenſa manu,dixit pro eo quod eſt leuiter parumq́; accurate. Tu vero,inquit,non debes ſuſpenſa manu commendare mihi,quos tuendos putas. Fit enim venuſtius,ſi à corpore ad animum transferas. Quintilianus declamatione duodecima in eundē ſenſum vſurpat, leui manu,tanquam prouerbium. Cicero leui brachio,de quo dictum eſt aliàs. Itidem dicemus ſuſpenſo pede,pro ſenſim ac tacite. Ammianus lib. 14. Seſeq́; ſuſpenſis paſſibus iniecerunt in ſcaphas.

Extremum occupet ſcabies. 3

Olim pueri curſu certantes,clamare ſolebant: Occupet extremum ſcabies , adhortantes hac voce ſingulos ad curſum,ac male precantes ei qui fuerit omnium poſtremus. Id deductum eſt in adagiũ quo vtebantur,qui ſignificarent ſeſe quocunque modo velle vincere,neq; commiſſuros vt inter poſtremos ſint. Ita qui per fas nefasq́; rē augēt,ne non ſint inter optimates,qui malis artibus emergunt ad magiſtratus, qui rationibus quibuſlibet ampla venantur ſacerdotia , poſſunt aliò vocanti reſpon-

dere: Extremum occupet ſcabies. Quanquam nihil vetat, quo minus in bonam partem detorquea-
mus, vt ſiqui ſummis viribus adnititur, ne ab æqualibus, eruditione, aut recte factis, aut officijs ab
amico ſuperetur, dicat, Occupet extremum ſcabies. Hoc igitur prouerbium pueris acceptum feri-
mus, quemadmodum & illud πλὼ κατὰ σαυτὸν ἔλα. Et euangelicum hoc Matth. 11.
Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis. Vſus eſt Horatius in Arte poetica:
Occupet extremum ſcabies, mihi turpe relinqui eſt. Originem Acron indicat. 4

Ημερόκοιτος.

Vulgari ioco fures dicti videntur ἡμερόκοιτοι, quòd interdiu dormiãt, noctu vigilent. Sic enim He
ſiodus in Operibus ac diebus,
Μήποτε σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται. id eſt,
Ne ſolitus dormire die tua tollere poſſit.
Apte torquebitur in tollionẽ & furacẽ. Eſt & piſcis eiuſdẽ nominis, vt indicat Suidas, Phoca opinor. 5

In omnia potentes.

In eos qui plurimum poſſunt vel nocere, vel prodeſſe, quadrabit illud Heſiodi:
Εν τοῖς γὰρ τέλος ἐςὶν ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε. id eſt,
Eſt enim in his pariter ſita ſumma bonique malique.
Quod quidem à poeta de dijs dictum, accommodare licebit vel in hominem cuius ſumma ſit au-
thoritas, vel in rem quæ plurimum habeat momenti. Veluti in principem, aut vehementer gratio-
ſum, ſiue in pecuniam per iocum, vel in literas ac virtutes ſerio. 6

Ne vni naui facultates.

Quin illud etiam ad prouerbiorum claſſem, ſi longius deflectatur, referendum videtur quod eſt
in eodem opere.
Μή δ' ἐν νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τίθεσθαι. id eſt,
Ne bona tu pandis ratibus ſemel omnia mandes.
Nequid aggrediaris in quo ſint vniuerſa periclitanda. Non omnis ſtatim alea iacienda eſt. Periculo-
ſa eſt nautica negociatio. Naufragium enim tollit omnia. Tutius eſt cum terra commercium. Alibi
retulimus dictum Laconicis, qui negabat ſibi placere diuitias quæ penderent à funibus. 7

Vrit abſq; torre.

Verſum hunc ceu prouerbialem ſubinde Plutarchus vſurpat,
Εὗει ἄτερ δαλοῖο, καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν. id eſt, Exurit ſine torre, grauiq; dat illa ſenectæ.
Nempe vxor improba, quæ moribus ſuis ſenium viro præmaturum conciliat. Idem lepide transfer-
tur ad auaritiam, ad ambitionem, ad inuidiam, amorem obſcœnum, ſimiliaq; animi vitia, quibus ob
noxij torquentur & contabeſcunt. 8

Adhuc cœlum voluitur.

Quoties ſignificamus adhuc ſupereſſe ſpem, & nondum omne tempus quod melioris fortunæ ſo
let occaſionem adducere, exactum eſſe, conueniet illud Theocriti ex Charit.
Οὔπω μῆνας ἄγων ἔκαμ' οὐρανὸς, οὐδ' ἐνιαυτούς. i. Nondum defeſſus prouoluere deſijt æther.
Menſes atq; annos.
Quod enim vnus annus negat, alter vltro defert. 9

Multæ rotæ voluentur.

Prouerbialiter extulit, & ad eandem pertinet ſententiam, quod proxime conſequitur:
Πολλοὶ κινήσουσιν ἔτι τροχὸν ἅρματος ἵπποι. id eſt, Permultis voluetur adhuc rota mota caballis.
Id eſt, Multum adhuc temporis reſtat, multæq; rerum incident mutationes. Quod quidem adagium
& hodie noſtrati vulgo in ore eſt. Frigidius enim eſt quod quidam interpretantur de certaminibus
Olympiacis, de quibus illic non agit poeta in carmine Bucolico. 10

Ne nomen quidem.

Prouerbiali figura dictum eſt & illud in eadem Ecloga,
Βοᾶς δ' ἔτι μηδ' ὄνομ' εἴη. id eſt, Vlterius nec nomen erit belli atq; tumultus.
Itidem Paulus ad Epheſios: Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in
vobis. Quid enim Itá ne ſcelus eſt nominare auaritiã aut libidinẽ? non opinor: ſed apoſtolus vt graui
ter vitia deteſtaretur, vſus eſt hyperbole prouerbiali. Nam inter pios nominatur & Iudas & Pilatus, 11

Ceruus canes trahit.

Inter adagia quibus ἀδύνατον, ſeu præpoſterum quippiam ſignificamus, annumerandum & illud,
quod

quod est apud Theocritum in Thyrside,
Τοὺς κύνας ὁ ἔλαφος ἕλκει id est, Canes ceruus trahit.
Præposterum enim est, vt ceruus venetur canes. Carmen Theocriti sic habet,
Δαφνὶς ἐπεὶ θνάσκει, καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι. id est,
Postquam Daphnis obit, ceruus trahat ipse molossos.
Ad consimilem formam Vergilius in Pharmaceutria,
Nunc & oues vltro fugiat lupus.

Bubo canit lusciniæ. 12

Item illud quod proxime consequitur,
Κἠξ ὀρέων τοι σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. id est, Buboq; montanus philomenis occinat ipsis.
Cum infans suadere conatur eloquenti, aut ineruditus docere doctissimum.

Ne videt quidem oleum. 13

Ecloga cui titulus νομεῖς, scatet prouerbialib. sentētijs ac figuris, quarū de numero primū illud est.
Καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε; id est,
Et quando ille oculis oleum conspexerat vnquam?
Conueniet in eos qui sunt artis alicuius prorsus rudes & imperiti. Veluti siquis profiteatur rem medicam, qui nunquam didicerit quicquam illius artis, venuste notabitur hoc versu:
Καὶ πόκα τῆνος ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε;
Vngebantur enim athletæ, quo membris euaderent durioribus, vnde per oleum significant certamen. Quanquam scholia declarant quosdam hoc ad arborem referre, quod in Olympiacis oleastro siue oleo coronari solebant.

Et me mater, &c. 14

Item illud quod in eadem sequitur.
Κἠμ᾽ ἔφαθ᾽ ἁ μάτηρ πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω. id est, Me quoq; Pollucem mea mater vincere dixit.
Cum quis anteponitur aut æquatur ijs cum quibus nullo modo conferendus est. Matres enim amore cæcutiunt in filios, & formosissimos putant qui sunt deformes, fortissimos qui sunt ignauissimi.
Porrò Pollux pugil optimus fuisse creditur: teste Flacco,
Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem Pugnis.

Suade lupis vt insaniant. 15

Rursum in eadem,
Πεῖσαι τοι Μίλων καὶ τὼς λύκως αὐτίκα λυσσῆν .i. Hoc quoq; Milo lupis mox persuadeto rabire.
Vbi quis animum inducit ad rem stultissimam, quam non aggrederetur nisi insanus. Nam lupi insaniunt vel sua sponte, veluti siquis tyrannum instiget ad crudelitatem, cum plus satis sæuiat suopte ingenio. Rabies propria canum est, vnde scholiastes Theocriti putat hoc velut absurdum proponi. Sed canes aliquando rabiunt, lupi nunquam non rabiunt.

Rore pascitur. 16

In hominē prætenui corpore quadrabit illud ex eodem Idyllio, quod dictum est in vitulā macrā,
Μὴ πρώκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ; id est, Rorè ne viuit more cicadæ?
Dores enim rorem appellant πρῶκα, quòd πρωὶ. id est, mane cadat. Porrò cicadas rore ali, testis est Plinius lib. 11. cap. 46. Ore carent, sed habent in pectore fistuloso quiddam aculeatum linguis simile. Eo rorem lambunt. Cum excitatæ subuolant, reddunt humorem, quod solum argumentum est illas rorem pasci. Neq; enim ad excrementa corporis vllum foramen est. Vnde Maro,
Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.
Venustius erit si transferatur ad ingenium, siue stylum ieiunum & Aridum. Aut per ironiam, in hominem vehementer obeso corpore.

Tuam ipsius terram calca. 17

Cum iubebimus cuipiam, vt suo loco se contineat, neque se recipiat in nostra, quadrabit illud ex eiusdem Hodœporis,
Τὰν σαυτοῦ πατέων ἔχε δρύας. id est, Quin propriam calcans terram, querceta teneto.
Conueniet vbi parum fidemus alicui, nec volemus in domesticam recipere consuetudinem.

Nihil simile. 18

Ad iniquam comparationem significandam valebit illud ex eodem,
Ἀλλ᾽ οὐ σύμβλητ᾽ ἐστὶ κυνόσβατος οὐδ᾽ ἀνεμώνη Πρὸς ῥόδα. id est,

Immo res est stulta cynosbaton aut Anemonam Composuisset rosis.
Cynos batos Græcis sonat canis rubum, est fruticis genus, sed rosam producit contemptam, minimeq; grati odoris. Anemonam Dioscorides papaueris speciem facere videtur.

19

Ne fascines.

Ινα μὴ βασκαίνῃς με. id est, Ne me fascines. Dici solitum vbi quis rem suauem nactus, præsentibus impartit aliquid, ne solus fruens alios contristet. Indicat hoc Aristot. sectionis vigesimæ problemat. 24. Vbi de mensa communi aliquis sibi priuatim sumeret aliquid, intuenti communicans dicebat, ne me fascines. Itaq; sumpturi cibum prius edebant rutam ceu remedium aduersus fascinum. Tū enim metuebant noxam fascini, quoties vel auidius vescerentur, vel alicuius incommodi suspitione tenerentur, aut cibum haberent suspectum quem capiebant. ita fiebat, vt semper cum perturbatione vel biberent vel ederent, flatu simul hausto: qui si expellitur, simul exit cibus, si retinetur, mouet tormina. Itaq; ruta prius comesa, & stomachum & reliquum corpus calfacit, vt spiritus ille inclusus discuti atq; abigi possit. Vnde & illud prouerbiale quiddam habet, ruta opus est, vbi significabimus periculum cuiuspiam incommodi, quemadmodum de baccare & apio diximus aliàs.

20

Non omnis fert omnia tellus.

Vt Vergilianum illud, Non omnis fert omnia tellus, prouerbium erit, si traducatur ad diuersas ingenij dotes, aut non quiduis à quouis esse petendum: ita prouerbij rationem habebit illud Theocriticum ex Cyclope,
Αλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δ᾽ γίγνεται ἐν χειμῶνι .i. Illa quidem producit hyems, illa educat æstas.
Cum significabimus aliud agendum iuueni, aliud seni, alijs atque alijs temporibus diuersis moribus vtendum. Quid autem quæque ferat tellus eleganter describit Vergilius in Georgicis, & Hermippus apud Athenæum libro primo.

21

Dum virent genua.

Nec illud caret prouerbij specie, quod est apud eundem Thyonicho,
Ποιεῖν τι δεῖ οἷς γόνυ χλωρόν. id est, Quando virent genua tum aliquid faciamus oportet.
Studendum bonis literis, dum adhuc viget ingenium. Ducenda est vxor, sed iuueni.
Consimilem ad modum Horatius, Dumq; virent genua,
Et decet, obducta soluatur fronte senectus.
Quanquam hæc ipsa figura, genu viret, prouerbialis est, quoties iuuentutem significamus.

22

Neq; pessimus, neq; primus.

Mediocritatem hoc pacto significare licebit,
Οὔτε κάκιστος Neq; pessimus, at nec
Οὔτε πρᾶτος id est, Primus.
Lepidius fiet, si ad ingenij laudem transferatur. Nam apud Theocritum in Thyonicho de milite dictum est, qui seipsum modeste iactat.

23

Scit quomodo Iuppiter duxerit Iunonem.

In curiosos, & quid quisq; domi faciat peruestigantes, conueniet illud ex Syracusanis,
Πάντα γυναῖκες ἴσασι καὶ ὡς Ζεὺς ἠγάγεθ᾽ Ἥρην .i. Nouit fœmineum genus omnia, nouit & illud
Iunonem quo pacto duxit Iuppiter olim.
Scholiastes Theocrici putat significari furtiuas Iouis & Iunonis nuptias, quales descibit Homerus,
Εἰς εὐνὴν φοιτῶντε φίλους ἐλάθοντο τοκῆας. id est, Coniugij subiere thorum clam vtroq; parente.
Adiungit fabulam, quam retulerit Aristoteles nescio quis in lib. quem scripsit De templo Hermiones. Iuppiter insidians sororis pudicitiæ, cum fortè vidisset illam semotam ab reliquis dijs: nam ne dijs quidem virginibus tutum est obambulare solas: seipsum vertit in cuculum, conseditq; in monte, qui prius dictum erat Thronax, nunc Coccyx dicitur. Eo vero die Iuppiter excitauit ingentem tempestatem. Iuno itaq; sola peruenit in montem, conseditq; eò loci, vbi nunc est Iunonis Teliæ, hoc est, perfectæ templum. Cuculus autem ob tempestatem horridus ac tremens deuolauit, conseditque in Iunonis genibus. Eum Iuno miserta texit veste sua. Hic rex deorum repente è cuculo factus Iuppiter complexus est. Cumq; illa metu matris recusaret coitum, Iuppiter promisit se ducturum illam in vxorem. Hinc natum existimant prouerbium. Addit huius Iunonis simulachrum in templo fuisse collocatum hac imagine, vt in throno sedens sceptrum dextra teneret, in cuius fastigio sederet cuculus. Equidem vix credo hanc fabulam apud veteres inueniri, sed suspicor ab ocioso quopiam grammatico fuisse confictam. Adeo sapit anile quiddam. Huic simillimum est quod scribit Plautus in Trinummo,

nummo, Sciunt quid in aurem rex reginæ dixerit, ſciunt quid Iuno fabulata cum Ioue: quæ neque futura neq; facta, tamen illi ſciunt.

Vbi paueris impera. 24

In eadem Ecloga,

Πασσάμενος ἐπίτασσε. id eſt, Præcipito poſtquam ſatiaueris eſca.

Ad eum modum reſpondent mulieres cuipiam obiurganti, quòd loquaciores eſſent, & ſilentium imperanti. Conueniet vbi quis imperioſior eſt in eos, de quibus nihil eſt meritus.

Gallus in ſuo ſterquilinio plurimum poteſt. 25

Quod ſcriptum eſt in ludicro Senecæ, prouerbij ſpeciem habet. Intellexit, inquit, neminem parem ſibi Romæ fuiſſe, illicq; non habere ſe idem gratiæ. Gallum in ſuo ſterquilinio plurimum poſſe. Alluſit ad Claudiũ imperatorẽ Lugduni natum: Hodieq; de cane vulgo dicãt, eum in ſuo ſterquilinio plurimum audere. in alieno timidiores ſumus omnes, in ſuo quiſq; regno ferocior eſt & animoſior.

Iſthmum perfodere. 26

Iſthmum perfodere dicebantur, qui magno quidem conatu, ſed irrito molirentur aliquid. Ductũ ab Iſthmo Corinthiaco, qui efficiebat, vt naues longo & ancipiti ambitu iuxta peninſulam circumagerentur. Vnde complures illum adorti ſunt, qua erat anguſtiſſimus perfodere, nempe Demetrius rex, Dictator Cæſar, C. princeps, Domitius Nero, infauſto vt omnium patuit exitu, incepto. Author Plinius lib. 4. cap. 4. Tranquillus oſtendit, idem tentatum à Caligula. Philoſtratus in vita Apollonij negat Neronem deſtitiſſe victum operis difficultate: ſed quod timeret, ne admiſſum mare, periturã Aeginam portenderet, aut res nouas in imperio Romano coorituras: nam id prædixerant Aegyptij vates. Quin & vetuſtiſſimus ſcriptor Herodotus lib. Hiſtoriæ ſuæ 1. prodidit Cnidios Iſthmum qua anguſtiſſimo ſpatio, nempe quinq; ſtadiorum, ſpectabat continentem, perfodere adortos, quo inſulã facerent, cæterum ictos ſcopulos in fodiẽtium oculos reſilijſſe, deinde Delphicum Apollinem ab eis conſultum trimetris reſpondiſſe.

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ' ὀρύσσετε. Neq; cingite Iſthmum mœnibus, neq; fodite.
Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο. id eſt, Nam ſi Ioui id viſum, locaſſet in ſalo.

Deniq; Nicanor Seleucus aggreſſus eſt Iſthmum qui dirimit Euxinum & Caſpium mare fodere, nec perfecit, à Ptolemæo Ceranno interfectus.

Lingere ſalem. 27

Olim tenuis fortunæ hominibus ſal pulmentarij vice fuit, vti nunc quibuſdam eſt acetum. Quæ res & in prouerbiũ abijt, tametſi non ſatis liquet cuiuſmodi id fuerit. Sed præſtiterit ipſius Plinii verba ſuper hac re ſubſcribere ex libri trigeſimiprimi cap. 7. Varro inquit, veteres etiã pulmentarii vice vſos, author eſt Eſitaſſe enim ſalem cũ pane & caſeo, vt prouerbio apparet. Perſios in Satyra quinta,

Iura, ſed Iuppiter audiet, heu heu
Vare reguſtatum digito terebrare ſalinum
Contentus perages, ſi viuere cum Ioue tendis.

Hoc eſt, vitam ages pauperrimam.

Sellißare. 28

Σελλίζειν prouerbiali ioco dicebantur glorioſi, faſtuq; præturgidi. Suidas admonet ſumptũ à moribus Selli cuiuſpiam, qui cum re eſſet perquam tenui, tamen affectabat haberi diues. Torqueri poterit & in eos, qui ſe doctrinæ iactitant ac venditant opinione, cum à literis ſint alieni. Heſychius indicat Græcis idem ſignificare σελλίζεσθαι καὶ ψελλίζεσθαι. Qua voce ſemel atq; iterum vſus eſt Plato in Gorgia: & ψελλὸς dicitur, qui ſigma craſſius profert, qua de re nonnihil attigimus in prouerbio ἡ ψελλὴ οὐ πιπίζει. Addit Heſychius nonnunquam σελλινίζειν, idem eſſe quod, ἀλαζονεύειν, videlicet aſtipulans Suidæ.

Cecidis & Buphoniorum. 29

Τὰ κηκείδου καὶ βουφονίων. id eſt, Cecidis & Buphoniorum, de re magnopere priſca, & ob vetuſtatem iam pridem obſoleta, deſuetaq;. Ariſtophanes in Nebulis,

Ἀρχαῖα δὲ καὶ δὴ πολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
Καὶ κηκείδου καὶ βουφονίων. id eſt,
Priſca hæc ſanè atq; obſita canis, nec non oppleta cicadis,
Ac Cecide cum Buphonijs.

Siquidem Cecides peruetuſtus quiſpiam Dithyramborum poeta fuit, cuius ſcripta iam ſitum olebãt,

vnde in iocum vulgarem abierunt. Quemadmodum iure ridentur hodie, qui immodica & intempe stiua affectatione vetustatis, è duodecim tabulis, ex Ennio Lucilioq; petunt sermonem, perinde qua si cum Euandri matre loquantur: nec vllum verbum elegans esse putant, nisi quod sit ab vsu vulgi, & nostro seculo procul remotum. Item Buphonia festum quoddam erat apud Athenienses, ob vetustatem neglectum iam ac desitum, sic appellatum à cæde boum. Huiusmodi ludos adhuc durare videmus apud Italos, præcipue Romanos, priscæ videlicet etiamnum insaniæ vestigia, quos illi Taureos vocant. Adagio licebit per iocum vti, cum significabimus aliquid ceu nimis priscum negligi: veluti si notare velis pontifices, episcopos, & sacerdotes, quòd Euangelica præcepta, de paupertate, de tolerandis iniurijs, de contemptu vitæ: aut priscorum pontificum decreta, de simoniacis, de deligẽdis absq; corruptela episcopis, de submouendis scelerosis, iam pro antiquitatis habeant, dicar licebit, ταῦ τα κικήδου καὶ βουφονίων. id est, Hæc Cecidis sunt & Bephoniorum. 30

Serenitati nubem inducit.

Non tam ouum ouo simile, quàm illud prouerbij faciem præ se fert, quod refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo adulatore ab amico, ἐν δίᾳ γὰρ ἐπάγει, νέφος. id est, Serenitati nubem inducit. De eo, qui inter pocula ludosq;, virulentum aliquid admiscet, quod offuscata hilaritate frontem corruget, superciliaq; contrahat. Ad eundem modum Horatius lib. 3. Ode. 25. de anu deformi, quæ se puellarum choris admiscebat,

Et stellis nebulam spargere candidis. 51

Μονόγραμμοι.

Olim homines, macie prætenues, vesculi, ac decolores, prouerbiali ioco μονόγραμμοι vocabantur. Lucilius, Vix viuo homini ac monogrammo. Rursum idẽ alibi, Quæ pietas monogrammi. Nonius Marcellus ductum autumat à pictura, quæ prius quàm coloribus corporatur, vmbra fingitur. Non perperam quidem Marcellus, venustius tamen erit adagium, si ad veterũ picturam respiciamus: quæ primitus omnium consensu, ab vmbra hominis lineis circumducta cepit initium, quod vocãt delinia re. Deinde singulis coloribus pingi cœptum est, easq; picturas μονοχρωμάτους appellabant. Mox dixit sese, & inuenit lumen atq; vmbras, vt quædam eminere, quædam abdi premiq; viderentur, differentia colorum. Deinde adiectus est splendor, quem alium à lumine volunt esse, medium tamen inter lumen & vmbram, proinde eundem Tonon vocant. Nam commissuram ac transitum colorum, ἁρμογὴν appellant. Huiusmodi fermè Plinius lib. 35. cap. 5. Conueniet igitur in hominem deformẽ, nullo aut eodem vultus colore, cuiusmodi priscorũ erant imagines. M. Tullius lib. De natura deorum 2. Non enim venis & neruis & ossibus continentur: nec escis nec potionibus vescuntur, vt aut nimis acres, aut nimis concretos humores colligant. Nec his corporibus sunt, vt aut casus, aut ictus extimescant, aut morbos metuant, ex defatigatione membrorum. Quæ verens Epicurus monográmos deos, & nihil agentes commentus est. Illi autem pulcherrima forma præditi, purissimaq; in regione cœli collocati, ita feruntur, moderanturq; cursus, vt ad omnia conseruanda & tuenda consensisse videantur. Monogrammos appellat Cicero informes, nullaq; specie. 22

Aliorum medicus.

Manet hoc dictum his quoq; seculis celebratissimum, quod refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo assentatore ab amico, è poeta quopiam,

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων id est, Alijs medetur, ipsus hulceribus scatens.

Vtitur eo & in commentario, quem inscripsit aduersum Coloten. Conueniet in hos, qui alijs sapiunt non sibi, aliis oculati sunt & cauti, non sibi: alios consolari norunt, ipsi sua mala non ferunt æquo animo. In eundem sensum vsus est Christus apud Lucam. Iudæis enim admirantibus eius dicta factaq;, ac dicentibus, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; id est, An non hic est filius Ioseph? respondit ad hunc modum, Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν. ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. id est est, Omnino dicetis mihi parabolam hanc, Medice cura teipsum. Quæcunq; audiuimus facta in Capernaum, facito & hic in patria tua. 33

Lapsana viuere.

Lapsana viuere lepide dixeris eos, qui perparce, nimiumq; tenuiter viuunt. Consentaneũ est enim iocum illum militarem in popularem fabulam abiisse, quo Cæsariani milites alternis versibus exprobrabant, quòd apud Dyrachium lapsana vixissent. Est autem lapsana, olus syluestre ac vulgare, passimq; proueniens, trium foliorum, ex Brassicarum, ni fallor, genere. Verum siquis forte requiret, Plinii verba sunt hæc lib. 19. cap. 8. Nec non olus quoq; syluestre est trium foliorum, Diui Iulii carminibus,

minibus,præcipue iocis militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobrauere lapsana se vixisse apud Dyrachium,præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id cyma syluestris. Hactenus Plinius. Idem libro 20. Cymam inutilem esse dicit, & concoctu difficilem. Cymam autem interpretatur in caulibus dici delicatiorem tenerioremque cauliculum, qui & in lappis & asparagis gratiam habet. Dioscorides ait Lapsanam Romanis & napium dici, cuius folia simul & caules elixi comeduntur: putat hanc stomacho magis amicam quàm lapathum, cuius meminit Horatius, de cœna frugali loquens,

Aut herba lapathi, prata amantis, & graui
Maluæ salubres corpori.

Haud contra ostium. 34

Οὐ κατὰ θύρας. id est, Haud contra ianuam, pro eo, quod est, non proprie ad rem, & apte ad id, de quo agitur, prouerbiali certe figura dictum est ab Aristotele, libro Physicorum quarto, Οὗτοι μὲν οὖν οὐ κατὰ θύρας πρὸς τὸ πρόβλημα ἀπαντῶσιν. id est, Isti quidem igitur haud contra ostium occurrunt quæstioni. Argyropylus ἐν κατὰ θύρας vertit, non recte, neque non recte tamen id quidem. Perinde valet, quasi dicas, ad scopum. Illud expende lector, num hoc adagium illi sit affine, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; id est, Quis aberrauerit à ianua?

Climacides. 35

Κλιμακίδες. id est, Scalulæ, per iocum vocari poterunt, qui se diuitibus ad quiduis obsequij submittunt, etiam si sordidissimum sit. Sic autem vulgato conuicio sunt appellatæ mulierculæ quædam Cypriæ, adulatrices apud Syros, quòd regum vxoribus submitterēt sese, vt per eas ceu per scalas currum conscenderent. Meminit Plutarchus in libello de discernendo adulatore ab amico. Et Athenęus lib. Dipnosophistarum 6. Et Val. Maximus Rerum memorabilium lib. 9. cap. 1.

Valeat amicus cum inimico. 36

Ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est, Valeat amicus cum inimico. Quadrat in eos, qui toti ad se spectant, nec amici magis quàm inimici rationem habent: cuiusmodi fertur Timon ille Misanthropos. Plutarchus in commentario quem modo citauimus, Εἰ μηδαμῆ μηδαμῶς ἐπαινοῦμεν τὸ, ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est, Sine nequaquam placet illud, Valeat amicus cum inimico. Est autem Græcis hemistichium carminis trochaici.

Manica. 37

Μανικὰ Phrygio prouerbio dicebantur ingentia, egregieq; facta, ducta voce à Mane quodam prisco apud ipsos rege, quem ferunt virum fuisse præpotentem, & admirabili virtute præditum. Author Plutarchus in libello de Osiride. Quin & Latini insanum vocant, quod est præter vulgarem modū. Insanire libet. Et, insano iuuat indulgere labori.

Ruta cæsa. 38

Ne in rutis quidem & cæsis, haud dubie prouerbiali specie dictū est à Cicerone lib. de Oratore 2. pro eo quod est, nulla in parte. Sed dicet te, cum ædes venderes, ne in rutis quidem & cæsis, folium tibi paternum recepisse. Quo quidem loco illud obiter admonēdum, in vulgatis Tullij codicibus per peram pro recepisse, legi reliquisse, id quod satis liquere potest ex Nonio Marcello, qui in dictione receptitius, hunc ipsum Ciceronis adducit locum. Est enim hoc loco recipere idem, quod excipere. Porrò quid sibi velint ruta cæsa, nam verba sunt peculiaria iureconsultis, abunde patet ex Pandectarum lib. 19. Lege decimaoctaua: Si ruta, inquit Vlpianus, cæsa excipiantur in venditione ea placuit esse ruta, quæ eruta sunt, vt harena, & similia: cæsa ea esse, vt arbores cæsas & carbones & his similia. Gallus autem Aquilius, cuius Mela refert opinionem, recte ait frustra in lege venditionis de rutis & cæsis contineri, quia si non specialiter venierint, ad exhibendum de his agi potest. Neq; magis de materia cæsa, aut de cementis, aut de harena cauendum est venditori, quàm de cæteris, quæ sunt pretiosiora. Meminit & in Topicis de rutis & cæsis M. Cicero. Nam ne præterirem aliquid, quod ad argumentum in omni ratione reperiendum pertinet, plura fortasse, quàm abs re desiderata erant, sum cōplexus: feciq; quod sæpe liberales venditores solent, vt cum ædes, fundumúe vendiderint, rutis cæsis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi causa apte & suo loco positum esse videatur. Meminit & in Partitionibus. Et cum, significabimus inclementius tolli omnia, neq; quicquam fieri reliqui, venuste dicemus, ne rutis quidem ac cæsis receptis, vt iureconsultorum more loquar.

Aetna, Athon. 39

Aetnam & Athonem montes in molestiæ, tædijq; prouerbium abijsse testatur Lucilius apud Au

um Gellium lib. 16. cap. 9. etiam si locus is deprauatus habetur. Lucilij versus, quos adducit, sunt hi,
Verum hic ludus ibi, susq; omnia, deq; fuere.
Susq; & deq; fuere inquam omnia ludus iocusq;
Illud opus durum. vt Setinum accessimus finem ὤδι τὸ λοιπὸν, vt aiunt. Montes Aetnæ omnes atque asperi Athones. De Aetna Siciliæ monte dictum est, quòd gigantem sua mole premat, iuxta poetarū fabulas. Siue quòd crebris incendijs grauis ac perniciosus olim esset accolis. Vnde & M. Tullius in Catone maiore, dixit onus Aetna grauius. De Athone vero, quòd ob ingentem celsitudinem, vmbra sit molestus, quam in Lemnum vsq; trecentis dissitam stadijs mittit, alibi diximus. Pomponius Mela tradidit huius cacumen altius, quàm vnde cadant imbres: eius rei coniecturam ex eo colligi, quòd de aris, quas in vertice sustinet, non abluitur cinis, sed quo relinquitur aggere manet. Obstat & nauigantibus, quòd toto longe dorso procedat in pelagus, qua continenti adhæret. Vnde & à Xerxe perfossus. Athenæus lib. 10. commemorat Erysichthonem quendam inexpletæ voracitatis, vulgo dictū fuisse βορᾶς ἄθωνα. id est, Voracitatis Athonem.

40

Immunem viuere.

Immunē Latini vocāt, quē ἀσύμβολον Græci, nēpe eū, qui nihil cōfert ad cōuiuiū. Hora. in Odis,
Nardi paruus, onyx eliciet cadum.
Non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena diues vt in domo.
Sed plusculum habebit gratiæ, si transferatur ad res animi, puta doctrinam, versus, aut simile quippiam. A. Gellius lib. 6. cap. 13. indicat vocem hanc in prouerbium abijsse. Ne omnino, vt dicitur immunes & asymboli veniremus, cōuectabamus ad cœnulam, non cupedias ciborum, sed argutias quæstionum. Terent. in Phormione. Téne asymbolum venire vnctum atque lautum è balneis? Apud Athen. Ephippus eleganter dixit immuni manu,

Ἀλλότριον εἰσελθὼν ὄψον ἐσθίειν μάθε,	Ingressus alienum edere disce obsonium,
Ἀσύμβολόν τε χεῖρα προσβάλλειν βορᾷ. id est,	Edulijsq; porrigere immunem manum.

41

Soterichi lecti.

Apparet Soterichi lectos in vulgarem iocum abijsse de re vili priscaq;, & minime ambitiosa, & rudis artificij. Sic enim Seneca Ennianos de Cethego versus irridens. Qui huiusmodi versus amant, inquit, liceat sibi & eosdem admirari & Soterichi lectos. Aulus Gellius, nam ab hoc ista referuntur libro duodecimo capite secundo. Dignus sanè Seneca videatur lectione ac studio adolescentium, qui honorem & colorem veteris orationis Soterichi lectis compararit, quasi minimæ scilicet gratiæ, & relictis iam contemptisque. Conijcere licet Soterichum fabrum fuisse quempiam, cuius opera priscam illam & rudem simplicitatem præ se tulerint. Nam Romæ postea argentea triclinia diuitibus in vsu fuisse, testatur Plinius libro 13. cap. 10. Huiusmodi inter pictores fuisse Fuluium, Rutubam, & Placidianum, in sermonibus indicat Horatius,
Vel cum Pausiaca torpes insane tabella,
Qui peccas minus atq; ego, cum Fului Rutubæq;
Aut Placideiani contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone.

42

Peribis si non feceris.

Vbi quis in eum redactus est locum, vt nec aggredi rem possit citra magnum incommodum neq; tuto omittere, conueniet illud ex oraculo profectum: deinde populari, vt solet sermone iactatum: peribo, si non fecero: si faxo, vapulo. Refertur ab A. Gellio, lib. Noct. 3. cap. 3. è Plautina comœdia, cui nomen Fretum. Versus Plautini sunt hi:
Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulabo.
Porrò quænam sit historia redditi oraculi, Gellius ipse testatur sibi non liquere, & in hoc hos Plauti versiculos enotasse, vt historiam quæreret. Sunt autem versus iambici tetrametri catalectici. Vnde dicitur verbum, adiectum, opinor, ab interprete submouimus. Nam in vulgatis codicibus scriptum est, magnis ludis dicitur.

43

Ex se fingit velut araneus.

Prouerbialis videtur & illa collatio, aranei ex sese texentis telas, & hominis ex seipso comminiscētis mendacia.

tis mendacia. Sic enim Plutarchus in libello, cui titulus De Osiride, Οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι καθάπερ οἱ ἀράχναι γεννῶντες ἀφ' ἑαυτῶν ἀπαρχὰς ἀνυποθέτους ὑφαίνουσι καὶ ἀποτείνουσι. id est, Qualia poetæ & oratores, velut aranei gignentes ex seipsis à nullis suggesta, exordia texunt, producuntque. Plinius tradit maiores araneas in terra cauernarum exigua vestibula præpandere, minimas non texere: tertium genus erudita operatione esse conspicuum. Orditur, inquit, telas, tãtiq; operis materiæ vterus eius sufficit: siue ita corrupta alui natura stato tempore, vt Democrito placet, siue est intus quædã lanigera fertilitas: tam moderato vngui, tam tereti filo, & tam æquali, deducit stamina, ipso se pondere vsus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectens: maculasq; paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatas indissolubili nodo implicat. Nec abhorrent ab his, quæ Aristot. refert libro De natura animalium 9. addens araneos, mox vt editi sunt fila mittere, non ex interioribus, velut excrementa, quemadmodum sentit Democritus, sed de summa corporis parte, veluti corticem, aut in morem hystricis de cute spinas iaculantis. Non texunt autem, neq; venantur, nisi fœminæ. Mas fruendi comes est, non laborandi.

Boue venari leporem, & similia. 44

Τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν. id est, Boue leporem venari, dicuntur qui rem absurdam, stultã ac præposteram aggrediuntur. Veluti siquis in curia Romana, citra pecuniam ambiat episcopi dignitatem. Plutarchus in commentario De animi tranquillitate, Οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ βουλόμενος καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν. οὐδὲ γὰρ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἷς δαίμων ἐναντιοῦται μοχθηρός, ἀλλὰ ἀβελτηρία καὶ μοχθηρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσιν. id est, Neque enim qui aratro velit iaculari, ac boue venari leporem, infortunatus est. Neq; ei qui piscatorijs retibus ceruos non ceperit vllus malus aduersatur genius, sed stultitia & peruersitas, aggrediuntur quæ fieri non possunt. Non quiduis est accommodum ad omnia, veluti siquis homini studijs & otio nato, bellum, aut rempublicam administrandam mandet, τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖ. Aut siquis stupido & insulso iudicia committat. Citat in eodem libello versus ni fallor Pindari, ἐν ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύει τάχιστα δελφίς, κάπρῳ δὲ βουλεύοντι, φόνον κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. i. In curribus equus, in aratro vero bos, nauem autem præuertitur q̃ ocyssime Delphinus. Vt apro paranti mortem canis est fortis inueniendus, nam hæc quoq; prouerbij speciem habent.

Ab diagrammate. 45

Plutarch. in libello De discrimine inter adulatorem & amicum, ὁ δὲ κόλαξ ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος ἀεὶ τὸ ἡδὺ, καὶ πρὸς χάριν εἰωθὼς ὑποκρέκειν, οὔτε ἔργον οἶδεν ἀντιτεῖνον, οὔτε ῥῆμα λυποῦν, ἀλλὰ μόνον παρέπεται βουλομένῳ συνᾴδων ἀεὶ καὶ συμφθεγγόμενος. id est. Adulator autem ab vno diagrammate semper id quod iucundum est, quodq; blandiatur solitus succinere, ueq; facto resistere nouit, neq; verbo contristare, sed tantum obsecundat volenti, semper illi concinens & consonans. Palàm est prouerbij specie dictum esse ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος. Est autem diagramma pictura, descriptioq; philosophorũ, qua rem exponunt oculis, vt perinde valeat, quasi dicas, de eadem formula.

Non filius Achillis. 46

Inter carmina nobilium poetarum, quæ à doctis vice prouerbiorum vsurpantur, hæc quoque referri posse videntur,

Οὐ παῖς Ἀχιλλέως, ἀλλ' Ἀχιλλεὺς αὐτὸς εἶ. id est, Haud satus Achille, verum Achilles ipsus es. E tragœdia quapiam aut comœdia sumptum videtur. Est enim versus trimeter iambicus. Vsurpatur à Plutarcho in eodem commentario quem inscripsit, Qua ratione sit adulator ab amico dignoscendus. Ait enim adulatorem modis omnibus sic amicum imitari, vt illud in eum dici possit, Οὐ παῖς Ἀχιλλέως, &c. Itidem Terentianus Parmeno in Gnathonem Thrasonis orationi subseruientem.

Hem alterum hunc ex hoc natum dicas.

Vlysses pannos exuit. 47

In eodem quem modo dixi commentario Plutarchus hunc Homericum versum vsurpat, non sine specie prouerbiali, ex Odysseæ χ.

Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεύς. id est, Vilibus at pannis mox est exutus Vlysses.

Accommodare licebit ijs, qui genere vitæ subito commutato, è pauperibus diuites, è squalidis nitidi, è tristibus hilares, existunt. Nam Vlysses simul atq; pannos in quibus mendicum apud procos egerat, exutus magnificis vestibus ornatus esset, repente visus est alius. Plutarchus torquet in adulatorẽ, qui polypi more omnium studijs sese accommodat, adeo vt qui paulo ante apud amicum philosophiæ deditum, prolixam barbam ac pallium gestarit, assidue versans in libris, nihilq; crepans nisi nu

meros, rectangulos & triangulos Platonis: si forte fortuna in amicum inciderit, voluptatibus addictũ continuo mutata figura velut à Circe transformatus, Sardanapalus fiat.

48
Subito alius.

Simili modo torquet & illud Homericum ex Odysseæ π. in hominem repente mutatum, quique subito alius factus esse videatur,

Ἀλλοῖος μοι ξεῖν᾽ ἐφάνης νέον ἠὲ πάροιθεν. id est,

Hospes nunc alius mihi, quàm dudum esse videris. Congruit huic illud Theocriti,

Ἆρά τις ἐξαπίνας με θεὸς βροτὸν ἄλλον ἔτευξεν .i. Num quo alius subito factus sum numine diuûm.

49
In durum & implacabilem.

In hominẽ impendio rigidũ & implacabilẽ recte torquebitur illud Homericum, ex Odysseæ K.
Σοὶ δέ τις ἐν στήθεσσι ἀκήλητος νόος ἐστί. id est, At tibi non vnquam placanda in pectore mens est. Plutarchus in commentario De dignoscendo ab amico adulatorem, ait hunc versum obijci solitum Antonio ab assentatoribus, quòd Cleopatræ efflictim amanti non responderet in amore.

50
Asinus balneatoris.

Ὥσπερ ὄνος βαλανέως. id est, Vt asinus balneatoris. Dictum est in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus caperent. Plutarch. in libello, περὶ τῆς φιλοπλουτίας. Οὐδὲν εὖ πάσχων, ὥσπερ ὄνος βαλανέως ξύλα καὶ φρύγανα κατακομίζων, ἀεὶ καπνοῦ καὶ τέφρας ἀναμπιπλάμενος, λουτρου δὲ μὴ μετέχων, μὴ δὲ ἀλέας, μηδὲ καθαριότητος. id est, Nihil inde capiens commodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper fumo ac fauillis oppletus, nũquam autem particeps balnei, neq; teporis, neq; mundiciei. Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitijs non fruitur tamen.

51
Lychnobij.

Apparet λυχνοβίους prouerbiali ioco dictos, qui lucernariam vitam ducerent, vt torqueri possit, vel in nocturnum potorem, vel hominem supra modum studiosum, qui quemadmodum dictum de Demosthene, plus absumat olei, quàm vini: vel in sordidum & parcum, quasi de lucernario oleo victitãtem. Seneca libro. Episto. 22. Epist. 122. dictum ostendit in lucifugam quendam, cuius tota vita erat præpostera, adeo vt quicquid hominum vulgus interdiu solet facere, id ille faceret noctu. Sub noctem expergiscebatur, diluculo ibat cubitum. In quem ita iocatus Varus lepidissimus fabulator, vt eum diceret admodum frugaliter viuere, quippe qui nihil insumeret nisi noctem. Et quibusdam illũ sordidum & auarum dicentibus vos, inquit, illum & Lychnobium dicetis. Est autem in ioco vox ambigua, vt intelligas eum vsqueadeo non sordidum, vt lucernas etiam absumeret: vel adeo parcum, vt lucernis victitaret. Cæterum allusum est ad vitam hominis præposteram, cuiusmodi describit in eadem Epistola, & Butam quendam Atilium.

52
Quasi Sutrium eant.

Sutrium peruetustum Hetruriæ oppidum. Id olim defecerat à Romanis, cũ quibus inierant societatem. Camillus ad id delectus à senatu, vt eos cogeret ad fidem. Is ne in apparando cõmeatu multum tẽporis tereretur, vtq; Sutrini ipsa celeritate opprimerentur, edixit, vti singuli milites trium dierum commeatum secũ exportarent. Id deinde versum est in prouerbiũ, quod vsurpari consueuit, quoties aliquis suo sumptu nauat operam alijs. Sic enim interpretatur Festus Pompeius in fragmentis quibusdam, quæ Romæ inueniuntur. Arbitror eandem esse historiam quam aliquanto aliter narrat Tit. Liuius lib. ab vrb. con. 6. Plautus in Cassina, Tum quoq; facito, vt veniant, quasi eant Sutrium. Iubet Alcessimus, suos ad sese mittat, sed suopte cibo instructos. Notum est carmen Catulli, quo Fabullum ad cœnam vocat, sed vt ipse secum adferat quicquid ad lautam cœnam pertinet.

53
Αὐτολήκυθοι.

Αὐτολήκυθοι, vulgato verbo dicebantur, qui non ex animo, sed ventris causa colerent amicos, inde conficta voce, ꝙ sponte ad Lecythum commearent, & inuocati præstò essent in conuiuijs. Eosdem τραπεζέας quoq; vocatos fuisse testatur, & ab Eupolide, τοὺς περὶ τάγηνον καὶ μετ᾽ ἄριστον φίλους, id est Circum sartaginem & post prandium amicos dictos fuisse. Plutarchus in libello cui titulus, Quo pacto quis dignoscere possit adulatorem ab amico, ἀλλὰ μὴ καθάπερ οἱ πολλοὶ τοὺς αὐτοληκύθους τούτους λεγομένους καὶ τραπεζέας καὶ μετὰ τὸ κατὰ χεῖρας ὕδωρ, ἀκουομένους, ὥς τις εἶπε, κόλακας νομίζωμεν. id est, Sed ne quemadmodum vulgus hominum facit, Autolecythos istos, qui vocantur, ac mensales, quique tum demum audiunt, posteaquam aqua manibus infunditur, sicuti dixit quidam, existimemus adulatores. Vsus est eo verbo Demosthenes in oratione aduersus Cononem. Interpretes variè exponũt: vel de his qui ad quiduis perpetiendum parati sunt, vel de pauperibus qui præter lẽticulã nihil

nihil possident: vel de ijs, qui faciles sunt ad depromendam pec uniam, quòd quidam soleant in lenticulis pecuniam recondere, atq; alijs item modis, quorum nihil conuenit cum sententia Plutarch. Apud Athenæum lib. 4. vocantur ἀλλοτριοφάγοι, quibus dulce est aliena viuere quadra. Refert ibidẽ quiddam non illepidum: orta disceptatione quæ nam aquarum esset optima, cum alij præferrent Lernæam, alij Pirenæam, alij aliam, Carneus iuxta Pholoxeni sententiam dixit, τὸ κατὰ χειρῶν ὕδωρ ἥδιστον, suauissimam aquam quæ manibus infunditur, quòd ea declaret cœnam esse paratam, cum conuiuator iubet conuiuas lauare. Congruit cum eo quod alibi dictum est, Feruet olla, viuit amicitia.

Melitæus catulus. 54

Μελιταῖον κυνίδιον. id est, Melitæus catellus dicebatur is, cuius opera nulla feriæ rei conducebat, sed duntaxat animi causa alebatur, cuiusmodi non mediocris est multitudo in diuitum familijs. Aliorum canum varius est vsus. Sunt quibus ædium custodia delegata est, vt noctibus aduersus fures excubias agant. Hi vocantur οἱ κουροί. Sunt quorum opera in venatibus vtimur, qui θηρευτικοὶ dicuntur. Sunt quorum nullus est vsus, nisi vt cum otiosis ac delicatis matronis lusitent, qui nostris quoq; temporibus mirum quàm sint in delicijs. Atq; ij μελιταῖοι vocantur, nimirum ab insula Melita, inter Corcyram nigram & Illyricum sita. Author Plin. lib. 3. cap. vlt. Itidem Strabo & Stephanus. Horum meminit Aristoteles Sectionis decimæ problemate 14. indicans eos omnibus membris pusillos gracilésque fuisse, & hac dote commendantur, quemadmodum sunt qui sine nanis & pumilionibus non possunt viuere. Apud Lucianum in Lapithis γελοτοποιὸς Alcidamantem Cynicum, μελιταῖον κυνίδιον vocat. Athenæus lib. 12. scribit Sybaritis vehementer in delicijs fuisse canes Melitæos. Qui quidem hoc esse videntur in genere canũ, quod nani & pumiliones inter homines. At Massinissa merito laudatur, quòd pro simijs & catulis maluit pueros alere, vsq; ad annum tertium, deinde remittebat eos suis parentibus. Sed intolerabilius est quod apud Britanos complures alunt greges vrsorum ad saltationem, animal vorax & maleficum. Cuiusmodi sunt & simiæ, licet minus voraces. Nec pudet has Christianorum esse delicias, tot egenis esurientibus. Verum quid istia deploramus. cum obambulẽt qui exemplo ab Italis orto, puellam aut puerum circumferunt gesticulationes ineptas edoctum, & vnius puellæ calamitas alit otium quatuor aut quinq; robustorum nebulonum? Et huiusmodi ludos æquis oculis spectant homines Christiani.

Illico hyems erit. 55

Aristoteles in Problematis, sectione tertiadecima, refert hunc versum, nullo citato authore, sed veluti vulgo iactatum.

Εἰ ὁ νότος βορέαν προκαλέσσεται, αὐτίκα χειμών. id est,

Illico hyems fit vbi Boream accersiuerit Auster.

Causam hanc adfert, quòd Notus suapte natura nubem & imbres affatim colligat Proinde si hoc tempore Boreas accesserit, congelascunt omnia huius rigore, atq; ita protinus hyems. Adijcit in eodem problemate carmen alterum consimili ferè sententia,

Εἰ βορέας πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμών. id est,

Molle lutum Boreas si prenderit, illico hyems fit.

Id tametsi vulgo simpliciter dictum apparet, tamen nos eò deflectere poterimus, vt dicamus ingens periculum imminere, si malum malo successerit, Veluti si qui immodice discruciat sese studij laboribus amare etiam incipiat: aut si qui prius principi parum gratus fuit, in plebis etiam odium veniat: aut si regi vehementer leni, placidoq;, succedat admodum rigidus, aut contra. Nam hoiusmodi subitæ mutationes, maximos rerum motus solent excitare.

Eundem calceum omni pedi inducere. 56

Galen. Therapeutices lib. 9. ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ζητοῦσιν, οὔτε ἴσασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἑνὶ καλαπόδι πάντας ὑποδέουσιν. id est, Isti quidem igitur neq; inquirunt, neq; sciunt. Quin magis iuxta prouerbium, eodem calciamento calceant omnes. Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui nõ habita ratione morborum, eadem remedia admouent omnibus, cum diuersa mala diuersam curationem desiderent. Non dissimile illi, quod alio dictum est loco, Scis simulare cupressum. Ad hanc formam pertinet, quod adducit Hieronymus in prima præfatione Commentariorum, quos editdit in Epistolam ad Ephesios, Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos velle curare.

Cocleæ vita. 57

Κοχλίου βίος. id est, Cochleę vita. De ijs, qui parce paruoq; viuunt, aut contracti à negotijs, luceq; forensi semoti. Notum est animal, vnde sumpta est metaphora. Plutarchus in libello περὶ τ φιλο-

πλουτίας, σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ ταράττεις καὶ στροβεῖ σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id est, Tu vero tantum molestiarum sustines turbans ac torquens teipsum, cum ob parsimoniam cochleæ vitam viuas. De Cochleis quæ cum caletur, succo victitant suo, aliàs retulimus ex plautina Captiui duo.

58

Bello parta.

ἐκ πολεμίας. id est, Ex hostium regione. Vbi quis immodice insumeret. Solemus enim celerius ac temere profundere, siquid hostibus sit ereptum. Quod quidem adagium & hodie passim audiuimus vulgo dictitari in lurcones & helluones. Plutarch. in libello cui titulum fecit, ὑγιεινὰ παραγγέλματα, ἐμπίπλασθαι παρ᾽ ἑτέροις τῶν πολυτελῶν, καὶ ἀπολαύειν, καθάπερ ἐκ πολεμίας ἀφειδῶς ἐπισιτιζομένους. id est, Impleri apud alios cibis sumptuosis, fruiq; velut ex hostili regione raptis ampliter sese cibo onerantes. Vsurpat idem Symposiacæ decadis septimæ problemate sexto. Satyrus apud Atheneũ lib. 4. id genus homines depingit his verbis, κατατρέχοντες τὸν ἀγρὸν, διαρπάζοντες τὴν οἰκίαν, λαφυροπωλοῦντες τὰ ὑπάρχοντα. id est, Proculcantes agrum, diripientes domum, pro spolijs vendentes facultates: Nam λαφυροπωλεῖν, est prædas hostibus detractas sub hasta vendere. Atq; ea solent minoris æstimari, veluti aliena. Hinc Græcis λαφύκται dicuntur, qui luxu prodigunt rem familiarem, vt indicat Athenæus libro vndecimo & eiusmodi profusio λαφυγμὸς dicitur, & λαφύσσειν prædari, aut intẽperanter profundere seu deuorare, vt indicat. Suidas. Nam λάφυρα spolia dicuntur, viuis hostibus detracta. quemadmodum σκῦλα mortuis.

59

Panis lapidosus.

Illud siquis prouerbium esse negabit, cum hoc equidem non admodum digladiabor, certe dignũ est, vt assidua vsurpatione in adagiorum cotubernium cooptetur, quod refertur à Seneca lib. De beneficijs 2. Panis lapidosus. Sic enim Fabius Verrucosus appellabat beneficium, ab homine duro aspere datum, quem esurienti necessarium sit accipere, durum & acerbum esse. Ita quidam contatione, toruitate vultus, asperitate orationis, ostentatione molesta, corrumpunt beneficium, vt nemo sit accepturus, qui possit eo carere.

60

E Patroclis domo venit.

ἐκ πατροκλέους. id est, Patroclis domo. In sordidos, sumptum à moribus Patroclis cuiusdam Athenieñ. prædiuitis quidem, verum impendio parci sordidique, quem vetus comœdia talem fermè depingit, qualem Plautus Euclionem, teste Aristophanis interprete, cuius verba Suidas quoq; refert, qui & prouerbium esse vult. Est autem in Aristophanis Pluto. Is cum esset squalidus, incultus & sordibus obsitus, rogatus vnde venisset,

Πόθεν οὖν φράσον αὐχμῶν βαδίζεις; id est,
Vnde igitur adeo sordidus squalensq; venias dicito. Atq; ille respondet,
Ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι E Patroclis domo,
ὃς οὐκ ἐλούσατ᾽ ἐξ ὅτουπερ ἐγένετο. id est, Qui haud lauit vnquam posteaquam natus est.

61

Tam in procliui quàm imber.

Non absq; prouerbij specie dictum est illud à Plauto in fabula, cui titulus est Captiui duo.

Tam hoc tibi in procliui quàm imber est, quando pluit.

Nam procliue proprie dicitur, quod ex alto deorsum propendet. Arduum est autem onera submoliri in altum, deorsum vero vel suapte sponte deuoluuntur.

62

Et post malam segetem serendum est.

Equidem non pugno esse prouerbium, etiam si prouerbij simillimum illud epiphonema Senecę, lib. Epistolarum 11. Et post malam segetem serendum est. Quo licebit vti, quoties res parum ex animi sententia cecidit, & significabimus non esse desistendum à conatu. Quanquam Seneca loquitur de ijs, qui refugiunt in vllum hominem beneficium collocare, quòd semel inciderint in ingratum. Eiusdem generis est, quod eodem subnectitur loco: post naufragium maria tentantur.

63

Spes seruat afflictos.

Plutarch. in libello De ratione victus, indicat vulgatum fuisse prouerbium de spe, nec tamen explicat, quodnam id fuerit. Τοὺς πλείονας δὲ μαλακίᾳ καὶ ἀκρασίᾳ συνήγορον ἔχουσα παροιμίαν ἐλπὶς ἀναπείθει καὶ προσάγεται βαδίζειν ἀναστάντας ἰταμῶς ἐπὶ τὴν συνήθειαν. id est, Plerosq; vero spes intemperantiæ mollicieiq; patrocinante prouerbio adducit huc, vt relictis stratis, ad consuetam redeãt vitam. Quod autem sit illud prouerbium quod intemperantiæ suæ prætexunt homines, declarat in his quæ sequuntur. ὡς οἴνῳ δὴ τὸν οἶνον κραιπάλῃ δὲ κραιπάλην ἐξελόντας καὶ διαφορήσαντας. id est, Tam

quam vinum vino,& crapulam crapula eiecerint ac discusserint. Ex his apparet Plutarchum allusisse ad prouerbium, Clauum clauo pellere. Quod quidem & hodie manet æque celebratum inter compotores. Addunt iocum de pilo canis rabidi,& experiuntur facetiam multis exitialem. Quanquam & obiter allusum est ad hoc quod extat in sententijs,è comœdijs vt apparet collectis.

Ἀνὴρ ἀτυχῶν,σώζεται ταῖς ἐλπίσι. id est, Spes seruat hominem,rebus in duris bona.

Notum est illud Nasonis.

Spes bona dat vires,animum quoq; spes bona firmat.
 Viuere spe vidi,qui moriturus erat.

Deinde Pindaricum illud apud eruditos penè cessit in prouerbium,

Ἐλπὶς γηροτρόφος. id est, Spes altrix senectæ.

Sic enim Plutarch.in libello De tranquillitate animi. καὶ τὴν μνήμην ἡδίονα καὶ βεβαιοτέραν τῆς πινδαρικῆς γηροτρόφου ἐλπίδος. id est, Et memoriam iucundiorem,ac firmiorem,Pindarica spe,senectæ altrice. Refert autem hũc Pindari locum Plato lib.de Republica 1. ὅτι ὃς ἂν δικαίως καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγοι,γλυκεῖα οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα,ἡ γηροτρόφος συναορεῖ ἐλπὶς,ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ. id est, Propterea quòd qui iuste pieq; vitam peregerit,huic dulcis cor exhilarans, senectutis altrix,familiaris est spes,quæ maxime versatilem mortalium mentem gubernat.

Tria saluberrima. 64

In eodem opere,quandoquidem nullo authore refert, videtur & hoc prouerbio fuisse iactatum. Sed præstat ipsius verba transcribere. ὅθεν ἄριστα λέλεκται τροφῆς ἀκορίην,καὶ πόνων ἀοκνίην καὶ σπέρματος οὐσίης συντήρησιν,ὑγιεινότατα εἶναι. id est, Vnde optime dictum est,vesci citra saturitatem,nõ refugere laborem,naturæ semen conseruare,esse saluberrima.

Admoto capite. 65

Plutarchus in libello cui titulus, πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου, versum hunc qui apud Homerum frequenter obuius est,ceu prouerbialem vsurpat,

Ἄγχι σχὼν κεφαλήν,ἵνα μὴ πευθοίατ᾽ οἱ ἄλλοι. id est,
Admoto capite,reliqui ne audire valerent.

Admonet eo loco,siquid obiurgandus est amicus, vt id fiat,primum in tempore, deinde comiter & amice magis quàm aspere,postremo clanculum semotis arbitris, ὅθεν ἄριστα μὲν ἔχει,τὸ ἄγχι σχὼν κεφαλήν. id est, Vnde optimum est illud, Admoto propius capite. Pro eo Liuius lib.ab vrb.cond. 10. dixit conferre capita, Consules velut deliberabundi capita conferunt.

Cur cessatum est. 66

Eodem in commentario vsurpat & Hunc Homeri versum ex Iliados 5.

Τυδείδη,τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς. id est,
Dic quidnam acciderit nobis,vt Martia virtus Tydidide exciderit animis.

Licebit vti,quoties communem culpam apud amicum agnoscemus,& in re quapiam male cessatum esse significabimus.

Abijciendum procul. 67

Cum vitium aliquod,aut rem alioqui noxiam admonebimus procul abijciendam esse,conueniet versus ille,ni fallor,Homericus,

Εἰς ὄρος,ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης. id est,
In montem tumidasúe frementis in æquoris vndas.

Sic & Horatius in Odis,libro tertio Oda 14.

Vel nos in capitolium,
Quò clamor vocat,& turba fauentium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides,aurum & inutile,
Summi materiam mali
Mittamus,scelerum si bene pœnitet..

Contra Theognis non opes,sed ipsam paupertatẽ iubet, εἰς μεγακήτεα πόντον ῥίπτειν. i. In immẽsum mare proijcere. Item hominem vehementer pestilẽtem in extremas insulas deportandum dicimus.

Testudinem equus insequitur. 68

Plutarc.in libello quẽ scripsit aduersus Stoicos. Πολλῷ δὲ τοῦτο σχετλιώτερον ἐστὶ καὶ μᾶλλον ἀπήρτηται τῶν ἐννοιῶν,τὸ μηδὲν ὑπὸ μηδενὸς περικαταλαμβάνεσθαι,μήδ᾽ εἰ χελώνην,τὸ τοῦ λόγου φασὶ,μετόπι

θε διώκοι ἀδράστου ταχὺς ἵππος.id est,Multo vero illud indignius;& à cogitatiõibus seiũctius, nihil à quoquam comprehendi,nec si testudinem,id quod prouerbio dicitur,à tergo insequatur Adrasti celer equus.Conueniet vti,cum rem præpostere & absurde geri significamus.Finitimum est illi, quòd aliâs à nobis dictum est,Testudinem Pegaso comparas,& Citius testudo leporem præuerterit.

69

Stultior Melitide.

Μωρότερος μελιτίδου.id est,Stultior Melitide.Melitides vnus est è felicissimis illis fatuis,quos Homer.suo carmine nobilitauit.Hic iam euersa Troia,venisse legitur auxilium laturus Priamo,vt meminit Eustathius decimum Odysseæ librum enarrans. Lucianus in Amoribus μελιτίδην ἢ κόροιβον οἴει με πρὸς θεῶν.id est,Melitidem aut Corœbum me putas per deos?Prouerbium refert hoc Zenodotus,docens hunc comicorum conuicijs fuisse traductum ob stultitiam nec potuisse numerare supra quinq;,& ducta vxore nouam nuptam non attigisse,veritum ne se illa accusaret apud matrem.Cõmemorat eodem in loco & alium quendam insigniter stultum, qui dubitarit ex vtro parente fuisset natus.De Melitidis sodali Corœbo meminimus alibi.Pausanias admonuit,Corœbum vnà cum Butaliõe ac Melitide ab Aristophane inter fatuos numerari.Eadẽ Suidas,adferens hoc carmẽ ex Arist.
Τέως δ᾽ ἀβελτερώτατοι κεχηνότες,μαμάκουθοι,μελιτίδαι κάθηνται. id est,
Hactenus abiectissimi,inhiantes Mamacuthæ,Melitidæ desident,

70

Non pluit,&c.

Plutarch.in causis naturalibus refert hunc versiculum prouerbio iactatum apud priscos,
Μηκέτι νυκτὸς ὕει,ἥκεν τέκη ἀγροτέρα σῦς. id est, Iam non nocte pluit,qua sus fœtum edit agrestis. Quærit autem,cur domesticæ sues sæpius idq; incerto tempore pariant,contrà ferę semel duntaxat, atq; iisdem fermè diebus. Hi sunt initio æstatis,quæ pars anni minimum est obnoxia pluuiæ, præsertim apud Græcos.Non alium equidem video prouerbij vsum,nisi siquis significare velit exacto vere,aut autumno,serenitatem fore.Quod si libebit longius etiam detorquere, per iocum licebit vti, cum significabimus,vbi hoc aut illud euenerit,quod breui sit euenturum,finem malorũ nobis fore.

71

Electro lucidior.

Ηλέκτρου διαφεγγέστερος.i. Electro pellucentior. De re magnopere dilucida,aut de forma supra modum nitida,quod electrum miro quodam more pelluceat. Vnde Vergilius liquidum appellat.
Liquidóue potest electro
Lucianus in Amoribus.ἠλέκτρου φασὶν,ἢ τῆς σιδωνίας ὑέλου διαφεγγέστερος. id est, Electro vt aiunt, aut Sidonio vitro pellucentior. Sidonium autem vitrum vocat, quòd ea ciuitas artificio vitri fuerit olim nobilis.

72

Tam perit,quàm extrema faba.

Festus Pompeius ostendit prouerbio dici solere,Tam perit,quàm extrema faba, propterea quòd extremæ fabæ plerunq; aut proterantur,aut decerpantur,à prætereuntibus.Quadrabit igitur in hominem,seu rem omnibus omnium iniurijs expositam.Velut siquis dicat, theologiam tam perire,q̃ extremam fabam,quòd passim ad indoctissimis tractando corrumpatur.

73

Tyria maria.

Tyria maria prouerbio dicebatur,de re magnopere tumultuosa,periculiq; plena. Festus Pompeius inde natum adagium indicat,quòd Pœni Tyro oriundi adeo potentes maris fuerunt, vt per hos omnibus mortalibus nauigatio esset periculosa.Citatque Afranium qui scripserit de quopiam, quòd Tyria maria concitet,hoc est,ingentes turbas excitaret.

74

Altera mauu fert aquam,&c.

Τῇ μὲν ὕδωρ φορεῖ,τῇ δὲ ἑτέρῃ τὸ πῦρ.id est, Altera manu fert aquam,altera ignem. In eum torqueas licebit,qui cum coram sit blandus,occulte noceat.Aut in bilinguem,& nunc laudantem, nunc vituperantem,aut in diuersa sentientem.Finitimum illi Plautino,
Altera manu fert lapidem,panem ostentat altera.
Refertur adagium à Plutarcho,in commentario De primo frigore,τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρί,τῇ δὲ ἑτέρῃ τὸ πῦρ.id est,Altera quidem aquam gestabat dolosa manu, altera vero ignem. Loquitur autem de muliere diuersis & contrarijs instructa.Mirum est autem idem dictum hodie totidem verbis in ore esse vulgo.

75

Vapula papyria.

Vapula papyria,Sisinius Capito scribit prouerbio dici solitum,siquando volebant significare se negligere minas aliquorum:hoc tantum reperimus in fragmentis Festi Pompeij. Suspicor esse natũ à

Papyrio

Papyrio prætextato, à quo mater comminando plagas, frustra conata est exſcalpere, quid actum esſet in ſenatu. Preinde Papyri legendum, non papyria, niſi mauis ſubaudire lege, vt ſit comminantis pœnam legis papyriæ. Aut ni magis placeat, vt intelligas de Papyria, vxore Pauli Aemilij, quæ repudiata eſt à marito, cum repudii cauſam nemo ſcire potuerit. Quid enim facias? diuinandum eſt, vbi non ſuccurrunt authores.

Quaſi millus cani. 76

Sapit & hoc prouerbium, quod apud eundem ad populum dixit Scipio Aemilianus. Nobis, inquit, reiq; publicæ, præſidio eritis, quaſi millus cani. Nam millus eſt collare canum venaticorum, coriaceum, confixum clauis ferreis eminentibus aduerſus impetum luporum. Ad hunc igitur modum, certum firmumq; præſidium ſignificabimus.

Non liberat podagra calceus. 77

Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας, refert huiuſmodi ſententiam, ceu vulgo iactatam, alioqui ipſa quoq; figura prouerbium præ ſe ferentem, Οὔτε ποδάγρας ἀπαλλάττει καλτίκιος, οὔτε δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυχίας, οὔτε διάδημα κεφαλαλγίας. id eſt, Nec podagra liberat calceolus, nec pretioſos anulus vnguium vitio, quam παρωνυχίαν vocant, Latini reduuiam, nec diadema capitis dolore. Plutarchus vtitur ad hunc modum, ſi diuitiæ reliquaq; fortunæ munera non tollunt morbos corporis, quanto minus mederi poſſunt animi malis. Auulus inſigne doctoris eſt, at is non tollit ingenij ſtuporem. Diadema regum inſigne eſt, ſed id non adimit homini ſtultitiam: purpureus galerus eximiæ pietatis inſigne eſt, verum nec is liberat ab impietate mentis.

Vno digitulo. 78

Vno digitulo, ſummam negotijs facultatem ſignificabant. Terent. in Eunucho. Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus, Næ tu iſtas faxo, calcibus ſæpe inſultabis fruſtra. Hieronymus in Dialogo Luciferiani & Orthodoxi, Hanc igitur haſtam, quam totis viribus miſiſti, de qua nobis minitaris, vno, vt aiunt, digitulo repellam. Huc pertinet & illud quod alibi dictum eſt, Minimo prouocare: cum ſignificamus nos vel nullo negotio poſſe vincere.

Muli Mariani. 79

Muli Mariani, caſtrenſi prouerbio dicti ſunt varicoſi milites, qui ex C. Marij ducis inſtituto, in furca tabella interpoſita, ſua onera portare conſueuerunt, vt teſtatur & Feſtus Pompeius. At Plutarchus in vita C. Marij originem adagij bifariam refert. Cum Marius imperator milites curſu, varijsque ac lōgis itineribus, geſtandisq; oneribus exerceret, atq; illi iam aſſueti, non grauatim tacitiq; ea ferrent, ea caſtrenſi ioco ἡμίονοι μαριανοὶ, id eſt, muli Mariani dicti ſunt. Hinc tranſlatum eſt in quoſuis, qui facile parerent imperatis. Meminit adagij & Iulius Frontinus libro ſtratagematō quarto hiſce verbis: C. Marius recidendorum impedimentorum gratia quibus maxime exercitus agmen oneratur, vaſa & cibaria militum in faſciculos aptata furcis impoſuit, ſub quibus & habile onus, & facilis requies eſſet, vnde & in prouerbium tractum eſt, Muli Mariani: nimirum ob laborum tolerantiam, quod Homerus ἡμιόνους ταλαέργους identidem appellat. Sunt qui diuerſam adagii originem referant. Cum enim Scipio Numantiam obſidens ſtatuiſſet inſpicere nō arma modo militum, verum etiam equos, mulos & currus, & quo pacto hæc quiſque ſibi haberet exercitata atque apparata, Marium produxiſſe equum pulcherrime ab ipſo nutritum, præterea mulum habitudine corporis, manſuetudine ac robore longe cæteris antecellentem. Itaque cum imperator Marii iumentis delectaretur, ac ſubinde horum faceret mentionem, tandem factum eſt, vt iocoſa laude, qui in officio ſe præſtaret aſſiduum patientem ac induſtrium, mulus Marianus diceretur. Et hanc alteram prouerbii originem refert Plutarchus in vita Marii, quam modo citaui. Seneca in ludicro libello, quem ſcripſit in Claudium Cæſarem, mulos perpetuarios nominat. Feſtiuius erit, ſi detorqueatur in hominem immenſo ſtudio, aut perpetuis negociis vehementer diſtrictum.

Oſculana pugna. 80

Feſtus Pompeius indicat Oſculanam pugnam prouerbio dici ſolitam, quoties victi vincerent: idque inde natum, quòd Valerius Leuinus imperator, prius à Pyrrho victus, paulo poſt eundem regem deuicerit. Citat Ticinium, qui huius adagii fecerit mentionem. quanquam hic quoque locus mutilus ac truncus eſt apud Feſtum.

Oſce loqui. 81

Oſce loqui vetuſto prouerbio dicebantur, qui turpiter parumque pudice loquerentur. Ab Oſcorum moribus alluſione ſumpta, quòd apud eos ſpurcarum libidinum impunitus vſus fuerit, vnde &

obſcœna dicta quidam putant,quæcunq; factu dictúue turpia ſint,etiamſi refragatur Feſtus. Pompeius. Citat autem Ticinium quendam, qui ſcripſerit ad hunc modum: Oſce & Volſce fabulantur, quia Latine neſciunt.

82

Sero molunt deorum molæ.

Plutarchus in commentario cui titulus, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων, ὥστε οὐχ ὁρῶ, τὶ χρήσιμον ἔνεστι, τοῖς ὀψὲ δὴ τούτοις ἀλεῖν λεγομένοις μύλοις τῶν θεῶν. i. Itaq: nõ video quidnã vtilitatis inſit, iſtis deorũ molis quæ ſerò dicuntur molere. Cæterũ ex his, quæ præcedunt eodem in loco, colligere licet dici ſolitum de his, qui licet ſerius tamen aliquando pœnas dant malefactorũ, vindici deo.

83

In tranſcurſu.

Plutarch. in commentario De liberis educandis, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ παραδρομῆς μαθεῖν ὥσπερεὶ γεύματος ἕνεκεν. i. Sed hæc quidẽ ex tranſcurſu diſcere, veluti deguſtãdi cauſa. Metaphora planè prouerbiũ ſapit. Quintilianus pro eo dixit, in tranſitu. Plinius mauult in tranſcurſu. Idem valet obiter.

84

Tribus verbis.

Tribus verbis pro pauciſſimis dicere prouerbiale eſt. D. Hieron. in dialogo Luciferani, & Orthodoxi, Tribus, vt aiunt, verbis, rem iſtam grandem diſſoluiſti. Item Geta Terentianus in Phormione negat quoſdam tria inter ſe commutaturos verba. Pindarus in Nemeis hymno 12. τρία ἔπεα διαρκέσει. id eſt, Tria verba ſufficient. Tametſi me non fugit hic interpretes ſuperſtitioſius philoſophari de tribus verbis. M. Tul. pro Cluentio. Accuſabat autem Scamandrum verbis tribus: venenum eſſe deprehenſum, &c. Conſimili figura, ſexcenta dicimus pro multis. Proinde ſexcentas mihi dicas ſcribito. Contra verbo rem expedire dicitur qui paucis explicat: & ne ſyllaba quidem attingere, qui nihil omnino meminit. Ita Galen. in Eraſiſtratum opinor, πῶς δὲ οὐκ αἰδεῖται, τὰς μὲν τῆς πέψεως ἀποτυχίας διαιρούμενος ὡς πολλαί εἰσι καὶ κατὰ πολλὰς γίνονται προφάσεις, ὑπὲρ δὲ τῶν αἱματώσεως σφαλμάτων, οὐδ᾽ ἄχρι συλλαβῆς μιᾶς φθεγξάμενος. id eſt, Qui non pudeat, quòd cum de concoctionis vitijs diſtinxerit, & quòd multa ſint, & varijs ex cauſis accidant, de generandi ſanguinis defectibus, ne vno quidem verbo, ne vna quidem ſyllaba locutus ſit.

85

Ne punctum quidem.

D. Hieronymus in Epiſtolis, Et apoſtolicæ voluntatis ſequentes veſtigia, ne punctum quidem, vt dicitur, aut vnguem tranſuerſum ab illius ſententijs recedamus. Apud Mathematicos punctum minimum quiddam eſt in dimenſione corporis, adeo vt diuidi non poſſit, quod imaginatione porrectũ in longum, lineam efficit: rurſum in latum porrecta linea, ſuperficiem efficit. Ad eundem modum Terentius in Andria. Tum temporis ad hoc mihi punctum eſt.

86

Incita equum iuxta nyſſam.

Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν. id eſt, Stimula equum iuxta lineam ſiue metam, dicebatur vbi ſermo loquentis aberraret ab eo quod eſſet inſtitutum. Natum videtur ex Iliados Homericæ ψ. vbi Neſtor multis verbis docet filium Antilochum quomodo debeat equos regere, addit & hoc,

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριφθήτω.

Cæterum equum læuum conſtringat linea metę.

Sumptum ab equeſtri curſu, qui inter præſcriptas metas ac lineas agebatur, quas tranſilire nefas erat. Ad quod haud dubie Fabius alluſit, in vndecimo Inſtitutionum oratoriarum libro, referens Caſſium Seuerum lineam poſcere ſolitum, aduerſus eos qui in aliena tranſirent ſubſellia, veluti qui præſcriptum limitem egrederẽtur. Finitimum illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν. i. Extra oleas. Item illi, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν. Vſurpauit prouerbij titulo Grego. Nazianzenus in oratione De ſancto paſcha, ἀλλά τι τοῦτων ἡμῖν τάχα ἂν εἴποι τις τῶν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει id eſt, Sed hic fortaſſis aliquis nobis dixerit ex his qui amant dies feſtos, ac calidiores ſunt, incita equum iuxta Nyſſam, ac de feſto diſſere. Vtitur eodem prouerbio in oratione De natali Ieſu Chriſti. Idem variauit nonnihil in oratione Eunomianos, μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀποῤῥίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ἄγχουσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες πόῤῥω τῆς νύσσης θέωμεν. id eſt, Ne velut equi feruidi & intractabiles poſteaquam rationem ceu ſeſſorem excuſſerimus, & religioſam cautionem pulchre nos ſeptis cohibentem, procul à meta curramus.

87

Præſtat inuidioſum, &c.

Nihil tam vulgari ſermone iactatum, quàm hæc ſententia, Præſtat inuidioſum eſſe quàm miſerabilem. Nam inuidia ferè comes eſt felicitatis, miſeratio calamitatis. Eſt autem apud Herodotum in Thalia, vbi Periander ita loquitur filio, σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶν ἢ οἰκτείρεσθαι. id eſt,

Tu vero doctus, quanto satius sit inuidiosum esse, quàm miserandum.
Extat epigramma Græcum Palladæ in hanc sententiam.

Ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ κατὰ Πίνδαρόν ἐστιν ἀμείνων
Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον.
Τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν, ἀλλά τις εἴην
Μήτ᾽ ἄγαν εὐδαίμων, μήτ᾽ ἐλεεινὸς ἐγώ.
Ἡ μεσότης γὰρ ἄριστον, ἐπεὶ τὰ μὲν ἄκρα πέφυκεν
Κινδύνους ἐπάγειν, ἔσχατα δ᾽ ὕβριν ἔχει. id est,

Peior liuore est miseratio, Pindarus inquit,
Nam sunt felices quos petit inuidia.
Horum nos contrà miseret, quorum aspera sors est.
At mihi donari non cupio alterutrum,
Vt nimium felix, vel sim miserabilis vlli.
Nam præstat cunctis rebus adesse modum.
Quandoquidem celsæ vicina pericula sorti,
Imaq; deprimitur non toleranda ferens.

Est autem apud Pindarum primo hymno Pythiorum.

Ἀλλ᾽ ὅμως, κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος.
Μὴ παρίει καλά, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν. id est,

Veruntamen melior est commiseratione inuidentia,
Ne omitte honesta. guberna iusto clauo exercitum.

Rursus in Nemeis hymno octauo, ὄψον δὲ λόγοι φθονεροῖσιν, ἅπτεται ἐσλῶν αἰεί, χειρόνεσσι δ᾽ οὐκ ἐρίζει. id est, Obsonium inuidis obtrectatio. Attingit autem honestos, cum deterioribus non contendit. Rursus Pythiorum vndecimo,

Ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον,	Habet enim felicitas haud minimam inuidiam.
Ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων ἄφαντον βρέμει. id est,	At qui humilia spirat, in obscuro fremit.

E nassa escam petere. 88

Admodum certe prouerbiali figura dictum est à Plauto, citante Festo Pompeio,
Nunquam hercle ex ista nassa hodie escam petam.
Et Cicero ad Atticum libro quintodecimo, Epistola vltima, Ex hac nassa exire constitui non ad fugam, sed spem mortis meliorem. Est autem nassa piscatorij vasis genus, quo postea quàm intrarit piscis, exire non potest. Vnde prouerbialia fuerint & illa, In nassam incidere, & è nassa elapsus.

Nec mulieri, nec gremio credendum. 89

Idem Festus indicat huiusmodi prouerbium vulgo dictitatum fuisse, Nec mulieri, nec gremio credi oportere: quòd illa incerti, ac leuis sit animi, & plerunq; fiat, vt in gremio posita, cum in obliuionem venerint, exurgentibus procidant. Itidem sinui commissa decidunt, nisi cingaris. Itaque M. Tullius silentium promittens, ait: In sinu est, nec discingor.

Vnà cum templis & aris. 90

Plutarch. locis aliquot in Symposiacis significat antiquitus fuisse morem, vt quoties vnicuipiam deo res diuina fieret, omnibus simul vota fierent, videlicet ne Calydonij suis tragœdia renouaretur. Inuocantes autem deos, addebant hæc verba ceu solennia, ἅμα σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς. id est, Vnà cum phanis & aris. Non admonet quidem ille palàm esse prouerbium, tamen ita videtur vsurpare, vt conijcere possis, prouerbio dici solitum cum nihil omnino prætermissum volebant significare. Quemadmodum & hodie vulgo dicunt, Vnà cum vestibus & calciamentis. Et demigrarunt vnà cum sarcinis & impedimentis.

Mercurius superuenit. 91

Ὁ Ἑρμῆς ἐπεισελήλυθεν. id est, Mercurius superuenit. Ita loqui consueuerunt, siquando silentiũ oritetur in conciliabulo multorum, significantes, non esse fas loqui Mercurio præsente, qui sermonis sit author. Ominosum & hodie putatur, siquando in cœtu, aut conuiuio, subitum omnium silentiũ fuerit obortum. Refertur adagium à Plutarcho in commentario, περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Affine est illi, quod alibi dictum est, Lupus in fabula.

Dulce pomum cum abest custos. 92

Γλυκεῖ᾽ ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. Custos vbi deest, dulce pomum est scilicet.

Senarius est prouerbialis,quo licebit vti cum significabimus impunitate malos ad peccandum prouocari.Sumpta metaphora à pueris & adolescentibus qui sibi non temperant,quo minus furentur poma,si senserint abesse custodem. Vtitur Plutarchus in libello quem inscripsit, ἐρωτικὸν, in philosophos,qui sub pretextu philosophiæ,libidini suæ seruiunt. πρόφασις οὖν φιλία καὶ ἀρετή. κονίεται δὲ καὶ ψυχρολουτεῖ καὶ τὰς ὀφρῦς αἴρει, καὶ φιλοσοφεῖν φησὶ, σωφρονεῖν ἔξω διὰ τὸν νόμον, εἶτα νύκτωρ καὶ καθ᾽ ἡσυχίαν

Γλυκεῖ᾽ ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. id est,

Igitur occasio amicitia ac virtus est.Sordidatur autem puluere frigidaq; lauat,attollit supercilia, ac philosophari se prædicat,& foris sobrius est ob legem, deinde noctu clanculum Pomum suaue est, tunc vbi custos abest.

Extat in prouerbijs Hebræorum,Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Et Pindarus in Isthmijs hymno sexto, Τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. id est, Id quod præter honestum dulce est, manet finis amarissimus.

93

Sanior es pisce.

Prouerbialiter haud dubie dixit Iuuenalis,Sanior es pisce.Nam ad eum modum,hodieq; vulgo loquuntur,Tam sanus es quàm piscis.Id inde sumptum est,quòd creditũ est,pisces non sentire morbos. Quanquam huic sententiæ refragatur Aristot.lib. De natura animalium 8.atq; hũc secutus Pli. lib. 9.Siquidem ægrotare pisces hoc argumento colligunt piscatores,quòd aliquoties inter eiusdem generis præpingues ac vegetos,aliquot capiunt extenuatos,ac languentibus similes,coloreq; immutato. Quanquam vniuerso piscium generi non incidit pestis,quemadmodum frequenter accidit hominibus,ac cæteris animantibus,non cicuribus modo,verumetiam feris.

94

E Creta raptus.

Plurarchus in commẽtario De puerorum educatione,καὶ τοὺς μὲν θήβῃσι καὶ τοὺς ἤλιδι φευκτέον ἔρωτας καὶ τὸν ἐκ κρήτης καλούμενον ἁρπαγμόν. τοὺς δὲ ἀθήνῃσι καὶ τοὺς ἐν λακεδαίμονι ζηλωτέον. id est, Thebanorum quidem ac Heliensium amores oportet fugere,eumque qui vocatur è Creta raptum, Atheniensium vero & Lacedæmoniorum imitari. Apparet furtiuum amorem his verbis olim significatum fuisse,quòd aliquoties illinc virgines à negociatoribus adueherentur.

95

Euparyphus ex comœdia.

Admodum prouerbiali figura dixit Plutarch.in Symposiacis,ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, hominem significans magnifice vestitum,ac magnam seruorum turbam post se trahentem. Nam huiusmodi finguntur in comœdijs milites gloriosi. Quorum insigne & chlamys purpurea, quemadmodũ indicat Donatus. Ita Lucianus De milite,τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι. id est, Euparyphũ illum dico,illum chlamydatum. Vnde diuites omneis splendide cultos,εὐπαρύφους appellãt Græci, quod ipsum prouerbiale quiddam habet. Nam Paryphis vestimenti genus est,cuius meminit Iulius Pollux lib. 7. Id vtrinque purpuram habebat assutam,quòd virgæ purpureæ intertextæ vesti, Ionum lingua Paryphi vocantur. Idem admonet εὐπάρυφον nouæ comœdiæ versum esse. Contra tenues & humiles nullo cultu insignes tunicati dicuntur. Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus Quos sæpius vulgus imperitum & tunicatus hic populus transeuntes nomine vocat & digito demonstrat. Similiter Horatius.

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Nam prætexta nobilium erat,& toga ciuium erat insigne. M. Tul. contra Rullum. Iam vero qui metus erat tunicatorum illorum. Item pro M. Cœlio. Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendum brachium toga constitutus,& vt exercitatione ludoq; campestri tunicati vteremur.

96

Tranquillo quilibet gubernator est.

Seneca in epist. quadam ad Lucilium, Alioqui gubernatoris artem adeo non impedit tempestas, vt ostendat. Tranquillo enim, vt aiunt, quilibet gubernator est. Ait autem illic, fortunam aduersam, ac rerum difficultatem, non solum non obesse sapienti, verumetiam virtutem in his maxime proferre sese, quæ rebus secundis, ac pacatis latebat. Non magnum est administrare rempublicam, cum omnia pace constant.

97

Neq; Lydorum carycas.

Μήτε λυδῶν καρύκας, μήτε μαστίγων ψόφους. id est, Neq; Lydorum condimenta, neq; flagrorum crepitus. Constabit trochaicus tetrameter catalecticus, si addas articulum, Μήτε τῶν λυδῶν, & καρύκκας per geminum cappa legimus apud Hesychiũ & Athenæum. Hesychius indicat, καρύκκην dici offam

è sanguine

è ſanguine varijsq; condimentis confectam. Athenæus hunc verſiculum adducit.

Εἴωθας εἰς ταυτὸν καρυκεύειν, μέλι,		Miſcere in vnum conſueuiſti, mel, ad hæc
Σεμίδαλιν, ᾠά. πάντα γὰρ τἀναντία.	id eſt,	Similaginem, oua. Cuncta enim contraria.

Vnde καρυκκάζειν, pro miſcere varias rerum ſpecies, & καρυκεύματα pro cibis varie conditis, & καρυκεία conditura exquiſitior. Sed quibus rebus quibusq; modis genus hoc edulij conficiatur, ſerio declarat lib. 12. dicens hoc inuentum eſſe Candauli, qui hinc ſibi nomen celebre peperit. Suidas refert adagium, nec exponit. Conijcere licet dici ſolitum, quoties mediocrem vitæ rationem, aut conditionem ſignificarent, quæ pariter & à ſummis delitijs, & ab extremis malis abeſſet. Legimus enim Lydos luxu delitijsq; fuiſſe corruptiſſimos, adeo vt ludis nomen dederint: tum barbaros, haud ſcio an Lydos, de Tyrrhenis certum eſt, ad tibiæ modos ſolere ſeruos cædere, ſummam molliciem cum ſumma ſæuitia coniungentes. Venuſtius erit, ſi ad animi res transferatur, velut ad orationem, nec omnino ruſticam nec operoſius expolitam. Vnde καρυκεύει dicuntur, non ſolum qui varijs condimentis inficiunt cibos, verumetiam, qui ſermonem multiplici verborum & figurarum lenocinio condiũt aut qui concionem è diuerſis male cohærentibus contexunt, qui mos eſt quibuſdam oſtentatoribus. Exponunt paucis ſcripturam, addunt quæſtionem Sorbonicam, aſſuunt aliquid ex iure Cæſareo, non nihil ex iure Pontificio, tum ex Ariſtotele, ex poetis. His omnibus Colophonem addunt, anilem fabulam, hoc eſt vere καρυκεύειν. Quanquam huius adagionis & alibi nobis, ni fallor, facta mentio.

Tanquam de narthecio. 98

Prouerbij ſimillimum eſt illud Ciceronis in ſecundo De finibus bonorum libro, tanquam de narthecio, pro eo quod eſt, ex parato, & ad manum. Nam narthecium opinor, vocat pyxidem, vnde pharmacopolæ depromunt medicamenta. Verba Ciceronis ſic habent, Iam doloris medicamẽta illa Epicurea, tanquam de narthecio promant, Si grauis, breuis: ſi longus, leuis.

Quod non opus eſt, aſſe carum eſt. 99

Catoniana velut oracula videntur apud veteres in prouerbium abijſſe, non ſecus atq; illa Apollinis, Noſce teipſum, & Nequid nimis. Quorum de numero commodiſſime dictum eſt quod in Epiſtola quadam ad Lucilium refert Seneca, Quod non opus eſt, aſſe carum eſt. Vult autem Cato diligentem patrem familiâs vendacem eſſe, non emacem, & emere non quod opus eſt, ſed quod neceſſe eſt. Nam quod non opus eſt, inquit, aſſe carum eſt: hoc eſt, quantumuis paruo emptum, tamen carum eſt, ſi nec opus eſt eo. Vocat neceſſe, quo carere non poſſis, velut arator aratro: opus quod vſui futurum ſit, ſiquis habeat, ſed eiuſmodi tamen, vt carere poſſis. Porrò quod opus non eſt, id eſt prorſus ſuperuacaneum & inutile. Poteſt ad complures accommodari ſententias: vt ſiquis dicat artem quampiam minimo negotio poſſe diſci, quæ tamen nihil ſit frugis allatura, reſponderi poſſet, Quod opus non eſt, aſſe carum eſt,

Nunc tuum ferrum in igni eſt, 100

Eius ferrum in igni eſſe dicebant cuius negotium iam ageretur. Præmollitur enim ferrum igni ad cudendum. Ita Seneca in ludicro libello, quem ſcripſit de morte Claudii imperatoris. Hercules enim qui videret ferrum ſuum in igni eſſe, modo huc, modo illuc curſabat, & aiebat, Noli mihi inuidere, mea res agitur: deinde ſiquid volueris inuicem faciam, manus manum lauat. Alluſit eò, quod Hercules quoq; ex homine factus eſſet deus, id quod ambiebat Claud. Alexander Magnus interrogatus quomodo potitus eſſet Græcia, reſpondit, μηδὲν ἀναβαλλόμενος. id eſt, Nil recraſtinans. Refert Homeri Scholiaſtes Iliad. β.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA V

Ne bos quidem pereat. 1

IAm ante prouerbiis aliquot nobis declaratum eſt quantum vtilitatis adferat bonus vicinus, quantum incommodi malus. Sed quæ conducunt ad vitæ felicitatem, iterum atque iterum expedit inculcare, quo penitius, infigantur animis. Neque enim ea res tantum habet locum in parandis ædibus aut fundo, ſed in omni penè vita: vt quod Portius Cato prodidit de commodo vicino habendo non ſolum ad agricolas pertineat, verumetiam ad vnumquenque noſtrum. Etenim ſiquis iam prouectior ætate vitæ totius curſum relegat, comperiet maximam bonorum

malorumq́; partem à bonis malisq́; vicinis fuisse profectam. Hesiodi carmen Columella tanquam prouerbiale refert.

Μηδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰμὴ γείτων κακὸς εἴη. id est, Nec bos intereat, vicinus si improbus absit.

At leuis est bouis iactura, si cum his malis conferatur, quæ capiuntur ex improbis conuictoribus, ex fucatis amicis, ex vxoribus & famulis parum fidelibus. At Catonis quidem sententiam nonnulli reijciendam esse duxerunt, quòd in nobis situm non est, qualem habeamus vicinum, quem nonnunquã mors aliæq́; diuersæ causæ nobiscum mutant. Id tametsi negari non potest, sapienter tamen à Catone præceptum est, vt agricola quantum in ipso est, curet habere bonum vicinum, nec bonum tantum sed & commodum. Bonus enim esse potest, qui tibi commodus non sit. Id vt contingat, duæ res potissimum adiuuabunt, diligentia in parando agro, & commodi mores erga vicinũ. Frequenter enim habemus malũ vicinum, ꝙ ipsi nos præbeamus malos vicinos. Quemadmodũ igitur, vt eleganter scribit Columella, sapientis est fortuitos casus magno animo sustinere, ita dementis est ipsum sibi malam facere fortunam. Quod facit qui nequam vicinum suis numis parat, cum à primis cunabulis, si modo liberis parentibus est oriundus, audisse potuerit:

Οὐδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰμὴ γείτωνκακὸς εἴη.

Quod non solum de boue dicitur, sed de omnibus partibus rei nostræ familiaris, adeo quidẽ vt multi prætulerint carere penatibus, & propter iniuriam vicinorum sedibus suis profugerint. Nisi aliter existimamus diuersum orbem, vniuersas gentes petijsse relicto patrio solo, Achæos dico & Hiberos, Albanos quoq;, nec minus Siculos, & vt primordia nostra contingam, Pelasgos, Aborigines, Arcadas, quàm quia malos vicinos ferre non potuerint: Ac ne tantum de publicis calamitatibus loquar, priuatos quoq; memoria tradidit, & in regionibus Græciæ & in hac ipsa Hesperia detestabiles fuisse vicinos: nisi Autolycus ille potuit cuiquam tolerabilis esse conterminus, aut Auentini montis incola, Palatinis vllum gaudium finitimis suis Cacus attulit. Malo enim præteritorum quàm præsentium meminisse, ne vicinum meum nominem, qui nec arborem prolixiorem stare nostræ regionis, nec inuiolatum seminarium, nec pedamentum annexum vineæ, nec etiam pecudes negligentius pasci sinit. Iure igitur, quantum mea fert opinio, M. Portius talem pestem vitare censuit, & in primis futurum agricolam præmonuit, ne sua sponte ad eam perueniret. Hactenus quidem Columella declamatoria quadam eloquentia, simul & Catoni patrocinatus est, & nos docuit, quanta pestis sit malus vicinus. Tametsi Cato non solum de vicini moribus sentit, verumetiam quàm lauta sit re. Vicini, inquit, quo pacto niteant id animaduertito. In bona regione bene nitere oportebit. Interdũ enim nitor arguit agri bonitatem, in solo vero parum fertili declarat industriam agricolæ. Porrò quemadmodum diligens vicinus extimulat ad studium bene colendi, ita vicinorum luxus & ignauia, corrumpit vicini familiam. Itidem & præpotens vicinus opprimit propinquum pauperem, & supra modum tenues vicini semper aliquid abradunt, siue precibus, siue furto. Iam cum morosis & improbis vicinis nunquam rixa non est, nunc de finibus, nunc de damno dato, nunc de stellicidio, nunc de semita actuúe, nunc de prospectu aut de lumine. Quòd si fortuna nobis dederit talem vicinum, nec liceat mutare, reliquum est, vt nostra commoditate reddamus illum ex malo bonum, certe caueamus ne lacessitus fiat incommodior. Turpissimum enim fuerit si nostris moribus ex commodo vicino faciamus incommodum. Videlicet hoc est quod præcipit Cato: Vicinis bonus esto. Et ne satis esse putares si ipse temperes ab iniuria vicini, adiungit familiam ne siueris peccare. Mox indicat, quid vtilitatis capiatur ex bonis vicinis: si te, inquit, libenter vicinitas videbit, facilius tua vendes, operas facilius locabis, operarios facilius conduces. Si ædificabis, operis, iumentis, materia iuuabunt. Siquid bona salute vsus venerit, benigne defendent. Olim igitur qui fundum proscribebant venalem, præconem edocebant, quibus dotibus esset ager commendabilis, quàm salubri cœlo, quàm commodo situ, quàm fertili solo, quàm bene ædificatis villis. Sed vir acerrimi ingenij Themistocles, cum fundum venderet, iussit huiusmodi dotibus & illud adijci, quòd haberet bonum vicinum. Id factum primum risu iocoq́; multitudinis acceptum est, mox intellectum est hanc agri commendationem esse præcipuam. Plurimum itaq; refert ad totius vitæ commoditatem, qualem quisq; vicinum sibi deligat, tum quo pacto, qui cõtigit vtatur. Princeps qui ditionem ambit, quam sine maximo negotio, summoq́; ditionis auitæ dispendio tueri non possit, malam viciniam sibi adiungit. Rursum qui cordatos ac fidos consiliarios, qui magistratus integros & reipub. amantes asciscit, bonos vicinos adiungit. Neq; minimum interest quas nationes in affinitatem adglutinet. Qui dotis aut honoris gratia sponsam asciscit incommodis moribus aut cui sint cognati procaces, malos vicinos sibi adiungit. Qui cum improbis init amicitiæ fœdus, malam vi-

ciniam

ciniam accersit. Qui ductus amore censuum conijcit sese in collegium aut monasterium impiorum aut etiam superstitiosorum, malam viciniam sibi parat. Prima igitur cautio sit in diligendo, proxima in corrigendo, postrema in fugiendo quod corrigi non potest. Quanquam ne fuga quidem debet carere cautione. Alioqui in vitium ducit culpæ fuga, si caret arte: neq; raro fit, vt odio mali præcipitemus nos in aliud grauius malum. Raro pœnituit amicitiæ, qui iudicio delegit amicum. Et sæpe nostra culpa fit, vt rescindatur amicitia quòd amicis bonis vtamur non bene, tum quòd parum commodos amicos nec ferre nouimus nec emendare. Neq; vero leuius peccant, qui cum inciderint in amicos pestilentes, nesciunt sese subducere, sed aut hærent his quos oderunt clanculum, aut nō dissuunt amicitiam, sed abrumpunt. Idem accidit mei similibus in deligendis ac retinendis studiorum nostrorum patronis & altoribus. Negligimus oblatos, aut amplectimur nobis parū aptos, aut siquis obtigit accommodus, non studemus illius erga nos beneuolentiam mutuis officijs alere. In prima certe parte grauissime peccaui adolescens. Etenim si tum respondissem fauoribus magnatum qui me cœperant amplecti, futurus eram aliquid in literis, sed immodicus libertatis amor efficit, vt diu cum perfidis amicis, & peruicaci paupertate colluctarer. Nec erat finis futurus, nisi GVILELMVS ille VVARAMVS Archiepiscopus Cantuarieñ. vir non tam ob tituli munerisq; dignitatē, quàm ob egregias summoq; præsule dignas virtutes reuerendus, me veluti fugitantem in amicitiæ suæ nassam pellexisset. Gustata duntaxat illius humanitate contuli me in Italiam. Ibi cessantem neq; quicquam minus quā de repetenda Britania cogitantem, vltro reuocat delato sacerdotio. Hoc quoq; neglectum est. Cæterum vbi me ventus alius retulisset in Angliam, sic astrinxit non tam benignitate, quanquam ea quoque fuit & est in illo singularis, quàm morum amabili quadā iucunditate miraq; in amando constātia, id quod in viris primatibus sanè rarissimum est, vt nolēs illi præberem manus. Hæc erat esca qua me pertraxit in suum ius. Ita meo bono captus sum, hoc vno nomine felix quòd hic Mœcenas obtigit, sed longe felicissimus futurus si maturius contigisset. An illū huius alumni pœniteat nescio, certe mutuis in illum officijs meo animo nondum ipse satisfeci, nec videor vnquam satis facturus. Proinde mihi rogandi sunt omnes, qui bonarū literarum, qui religionis amore ducuntur, vt siquid fructus non pœnitendi ceperunt ex meis lucubrationibus, huic sanctissimo præsuli pro me gratias agāt, atq; adeo si possint referant. Referent autem si non patientur illius memoriam apud posteros intermori, cuius benignitati debent, quicquid ex libris meis hauserunt, siquid omnino frugiferum hauserunt. Obstrepunt vndiq; querimoniæ, deplorantium sibi ad studiorum cultum deesse Mœcenates. Atqui Mœcenas non statim amplexus est Vergilium aut Horatium, nec Meuio Bauioúe fuit Mœcenas. Illud primum agat adolescens vt egregium aliquod specimen ceu pignus de se præbeat non periturum quod in ipsum conferatur. Nec satis esse putet, quibuscunq; rationibus abstulisse munus vel prædam verius. Non est improbitate petendi ambienda benignitas, sed literis ac moribus semper in melius proficientibus. Sic inuitat fundus agricolam ad vberiorem sementem, si quod creditū erat, bona fide multoq; cum fœnore reddat. Nec est subinde mutandus patronus, vt relicto quem defatigasti quęras integrum, & vna quercu excussa, sub alia colligas. Sic vni aut duobus seruiendū est, quasi sis perpetuo ijsdem vsurus. Nunc quàm multos videmus qui suis moribus & literas odio, & patronos pudore inuidiaq; onerant. Est quidem nonnulla gratitudinis pars literis dictisq; celebrare nomē patroni, sed magni refert quo quem modo laudes. Vana laudatio, fidem abrogat etiam vera prædicantibus, itaq; fit, non vt lector melius sentiat de laudato, sed peius de laudante. Immodicæ laudes conciliant inuidiam potiusquam gloriam. Iam qui laudibus vehunt ea quæ bonorum ac sapientum iudicio damnantur, laudando vituperant. Primum quod adfers ad Encomium sit verum, deinde quod verum est sic tractetur vt fiat etiam verisimile. Absint autem poetarum quorundam hyperbolæ, quibus ex homine cum libet, deum faciunt: hæ virtutes potissimum depingantur, quæ fauorem ac beneuolentiam conciliant, quod genus sunt pietas, integritas, pudicitia, modestia, benignitas, morum candor ac facilitas. Nihil est humano ingenio inuidentius, nihil hominum iudicijs morosius. Proinde siquid attingendum erit earum rerum quas vulgus sic miratur vt inuideat possidentibus, id arte tractandum est, ne fascinatio sit metuenda laudato. Nullus inuidet opulento, qui quod vel ex benignitate fortunæ, vel sine fraude partum possideat sic habet, vt dispensator sit potius quàm dominus. Neq; quisquam inuidet potenti, qui potens est reipub. commodis, qui quantum eminet dignitate, tātum se submittit modestia, comitate vincens etiam humiles. Nullus inuidet formoso, qui naturæ dono pudorem ac pudicitiam adiunxit. Nullus inuidet valenti aut longæuo qui magno plurimorum bono valet ac viuit. Quod sicui deest ingenium aut ars ad hæc pro dignitate tractanda, abstineat potius q̄

velut malus pictor bonam formam imperitia sua reddat deteriorem. Alexander ille fortasse morosius, qui nullius manu pingi sustinebat nisi Apellis, Nemo tamen egregio corpore, à Fuluo Rutubaq; pingi cupiat. Quod emittis in lucem publicam tale sit, vt posteritatis memoriam polliceatur. Deniq; sic temperanda laudatio, vt hoc officium non appareat esse tributum eius animo quem laudas, nulli enim minus expetunt, aut sustinent etiam, laudari quàm qui maxime promerentur: sed ipsi potius virtuti, quam nolentem etiam sequitur sua gloria, sed alijs ad similia studia prouocandis. Sic & vtiliter laudabitur qui promeritus est, & citra periculum inuidiæ, aut assentationis suspitionem. In defunctorum autem laudes vberius effundenda est vis eloquentiæ, cum iam mitior est inuidia, & minor adulandi suspitio. Hactenus ostendi quomodo studiosi suis patronis commendari queant, Nũc paucis attingam quibus rationibus & studijs ipsis fauorem omnium valeant conciliare. Multis enim in locis iam linguæ bonæq; quas vocant literæ magna flagrant inuidia: quod quidem fit partim culpa maiorum, qui putant authoritati suæ detrahi siquid nouæ eruditionis accedat iuuentuti, contentiq; his quæ pueri didicerunt, alia nec doceri patiuntur, nec sustinent discere, vel quia piget vel quia pudet: partim etiam eorũ vitio, qui hæc vetera noua inuehunt. Sunt enim in hoc ordine quidam intolerabili insolentia, qui simulatq; tenuerint duodecim verba Latina, & quinq; Græca, Demosthenes ac Cicerones sibi videntur, effutiunt ineptos libellos, nonnunquam & virulentos, liberales disciplinas omnes miro fastu aspernantur, & in harum professores scurriliter debacchantur. Nec desunt qui bonis literis ad res pessimas abutũtur, ad seditiosam maledicentiam, ad concutiendam, luxandam, & labefactandam concordiam tranquillitatemq; reipub. Christianæ. Atqui olim his literis erant instructi, principum tumultus sua facundia componebant, cum hæresiarchis belligerabantur, celebrabant diuorum memoriam, carmine prosaq; decantabant Christi laudes, exhortabantur ad contemptum huius mundi, ad amorem rerum cœlestium. Talis erat Basilius, talis Nazianzenus, talis Ambrosius, talis Prudentius, talis Lactantius, in quibus linguarum ac politioris literaturæ cognitio ideo caret inuidia, quia seruiuit pietati. Solent autem & hominum mores studijs imputari: quemadmodum hodie non pauci sunt qui detestantur Euangelium, ob impuros quorundam mores Euangelij nomine sese venditantium. Quod si quemadmodum Paulus cauens ab omni specie mali, glorificat Euangelium suum, omnibus omnia factus vt omnes lucrifaciat, ita literarum huiusmodi professores integritate, morum comitate temperantiaq; linguę commendarent suam professionem, longe plus esset fructus & inuidiæ minus. E diuerso, si maiores ciuiliter & æquis animis reciperent, non nouas aduenas sed veteres hospites postliminio sese recipientes, sentirent sibi non mediocrem lucem neq; vulgarem vtilitatem ex harum accessione accersere. Nunc cum veteribus amicis perinde atq; cum hostibus irrecõciliabile bellum gerunt. Noua vocant quæ sunt vetustissima, vetera nominant, quæ sunt noua. In priscis ecclesiæ doctoribus sacrorum voluminum cognitio, cum linguarum & humanioris literaturæ peritia fuit coniuncta. Idem videmus in priscis philosophis, medicis, iureconsultis. Vbi solœcissat Aristoteles aut Hippocrates? Nónne facundi sunt Plato & Galenus? In veteribus autem Iurisperitis quæ fuerit vtriusq; linguæ peritia, quæ Romani sermonis tum puritas tum maiestas, declarant hæc ipsa fragmenta quæ gloriosus Iustinian. nobis pro solidis voluminibus obtrusit, quanquam hæc ipsa scatent vndiq; mendis prodigiosis. Nouum est pueris ad grammaticam instituendis inculcare modos significandi, prælegere delira glossemata, quæ nihil aliud doceant quàm impure loqui. Nouum est adolescentem ad philosophiæ, iuris, medicinę, Theologiæ studium recipi, qui ob inscitiam sermonis nihil intelligat in vetustis authoribus. Nouum est à Theologiæ adytis excludi, nisi qui diu sudarit in Auerroe & Aristotele. Nouum est adolescentibus philosophiæ candidatis inculcari nugas sophisticas, & commentitias quasdam difficultates, meras ingeniorum cruces. Nouum est in publicis scholis, aliud responderi secundum viam Thomistarum & Scotistarum, Nominalium & Realium. Nouum est illic excludi argumenta quæ petita sunt ex diuinorum voluminum fontibus, sola vero recipi, quæ ducuntur ex Aristotele, ex epistolis decretalibus, ex placitis scholasticorum, ex glossematis iuris pontificij professorum, aut similitudinibus plerunq; frigidis ex iure Cæsareo detortis. Si nouis offendimur, hæc vere noua sunt. Si vetera probamus, vetustissima sunt quæ nunc offeruntur: nisi forte nouũ est, quod ab Origenis seculo proficiscitur, & vetus est, quod ante trecentos annos exortum semper in deterius profecit. Sed his etiam iniquiores quidam non verentur priuatim ac publice, atq; adeo in sacris etiam concionibus deblaterare, has literas esse fontes omnium hæreson, non animaduertentes hanc blasphemiam cadere in Hieronymum, Ambrosium & Augustinum, aliosq; complures, quibus doctoribus gloriatur ecclesia. Huiusmodi stolidissimas nugas inculcant auribus adolescentium in se-

cretis

cretis confessionibus. Caue à Græcis, ne fias hæreticus, fuge literas Hebræas ne fias Iudæorum simi lis, abijce Ciceronem, ne cum illo damneris. O graues admonitiones. Nec cogitant futurum, vt hæc pueri passim effutiant ridenda cordatis omnibus. Eadem instillant parentum auribus, hoc agentes vt ipsis mandetur liberorum instituendorum cura. Facile imponitur mulierculis & simplicibus idio tis sanctimoniæ fuco. Verũ ouem nihilo rectius lupo commiseris, quàm talibus ventribus liberos. Quid audio? Valdenses, pauperes, à Lugduno, Vuicleuus, linguas ac bonas literas calluerunt? Deinde num Hieronymus hæreticus fuit, quia linguis & omni literarum genere præcelluit? Siquis Gallicæ duntaxat linguæ peritus, sua lingua scriberet opiniones hæreticas, an protinus admoneremus omnes nequis disceret Gallice? Nuper etiam principum aulis persuadere cœperunt, totum hunc tumultum, & Lutheranismi & rusticanæ seditionis, ex linguis humanioribusque literis esse natum. Habent aulæ Midas ac Thrasones suos summique principes hoc magis patent talium insidijs, quo magis ingenui sunt, quoque vehementius indulgent suis affectibus. Si de hæresi periclitatur qui Græce & Hebraice nouit, quod Lutherus harum linguarum rudis non est, cur non potius in tuto esse dicitur, quòd Ioannes episcopus Roffensis, quòd Hieronymus Aleander Archiepiscopus Brundusinus propugnatores sunt nutantis ecclesiæ, quorum hic omnibus linguis excellit, ille treis linguas ætate iam vergente non vulgari studio amplectitur. Addunt & aliam calumniam. Forte in secretis admissorum confessionibus adolescentum audiunt aliquid lasciuiæ, qui morbus peculiaris est illi ætati. Rogant quos authores legant, cum audiunt Vergilium aut Lucianum, studijs imputãt ætatis aut hominis vitium, traducũtq; protinus & ætatem & literas, quasi vero non multo peiora audiant ab ijs, qui nullas omnino literas attigerunt. Etenim quemadmodum literarum studium non liberat ab omnibus vitijs, ita negari non potest, quin à multis arceat ætatem lubricam. Nihil autem tã sanctum quin is qui natura improbus est, vertat in occasionem peccandi. Quod si tollendum est quicquid quomodocunque præbet turpitudinis occasionem, cur tantopere laudatur coactus iste cœlibatus? An putant ignotum, quæ lerna malorum hinc nascatur? Sed quis tandem erit fructus, si studiorum professoribus inuicem sese lacerantibus collabantur omnes honestæ disciplinæ, quod iam magna ex parte factum videmus locis aliquot? At sine his vita hominum, non est hominum, sed ferarum. Quid igitur superest, nisi vt linguæ bonæque literæ postliminio redeuntes ac velut à radice repullulantes, ciuiliter & comiter sese insinuent in sodalitatem earum disciplinarum, quæ tot iam seculis regnant in Academijs, neque cuiusquam studium incessant, sed omnium studia potius adiuuent? Deferant nonnihil authoritati professionis, deferant aliquid inolitæ & velut in naturam versæ consuetudini, deferant aliquid & ætati multorum non facile ad diuersa flexili. Quos viderint insanabiles, suo relinquant ingenio, ne maiores excitent tragœdias. Qui tractabiliores erunt, hos inescent tempestiuis ac blandis admonitionibus. Sic admoneant, sic adsint, sic corrigant, vt officiosa pedissequa monet, adest, corrigit heram suam. Merito regina disciplinarum omnium est Theologia, verum hæc erit & honestior, & instructior, si tam vtiles pedissequas qua decet comitate receperit in suum famulitium. Præclara res est philosophia, sed huic plurimum accedet dignitatis si veteres amicas agnouerit. Honesta hera est iuris prudentia, verum huic ornamenti non parum adferent tam elegantes famulæ. Egregia res medicina, sed absque linguarum & veterum literarum cognitione penè cæca est. Ad hunc modum si sua bona vicissim inter sese communicent, vtræque fient & locupletiores & splendidiores. Monarchas autem illud admonitos velim, ne susurronibus huiusmodi præbeant aures, cogitent potius quantum fructus ac dignitatis ex hoc studiorum genere, rebus ipsorum sit accessurum, & olim accesserit. Postremo res omnium & publice & priuatim erunt feliciores, si suo quisque vicino bonum vicinum præstiterit. Vt ad prouerbium redeam, congruit illi, quod alibi commemoratum est, Aliquid mali propter vicinum malum, quod vsurpauit Demosthenes in oratione contra Callictean, οὐκ ἦν ἄρα ὦνδρες Ἀθηναῖοι χαλεπώτερον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. id est, Non erat quicquam ô Athenienses perniciosius quam improbum vicinum, nec suis contentum, esse nactum.

Caput artis, decere quod facias. 2

Quint lib. Institutionum oratoriarum vndecimo, videtur veluti vulgo celebratum adducere: Caput est artis decere quod facias. Ipsius verba subscribam: Vnum etiam his adijciendum est, cum præcipue in actione spectetur decorum, sæpe aliud alios decere. Est enim latens quædam in hoc ratio & inenarrabilis: & vt vere dictum est, caput esse artis decere quod facias, ita nec sine arte esse, nec totum arte tradi potest. Hactenus Fabius. Id vsurpare licebit, non solum vbi quid fieri parum de-

core: veluti si cantillet aut lusitet, senex, si præeat & obiurget iuuenis: verumetiam cum negabimus quibuslibet quiduis esse decorum. Quod sæpenumero videamus euenire, vt quod ab hoc dictum aut factum placet vniuersis, si idem tentet alius, etiamsi doctior peritiorq;, nemo tamẽ ferat. Id cum quotidie videamus accidere, tamen cur accidat, ratio reddi non potest.

3

Domus recta.

Anneus Seneca libro Epistolarum familiarium decimosexto. Videbimus quod parum recisum sit, quod parum structum, quod non huius recentis polituræ. Cum circumspexeris omnia, nullas videbis angustias inanes. Desit sanè varietas marmorum, & concissura aquarum à cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quicquid aliud luxuria, non contenta decore simplici miscet, quod dici solet, domus recta est. Hactenus Seneca. Quod si locus non vacat mendo, significat vulgo domum rectam vocari, non quidem opulentam & ambitiosam, sed cui nil desit iustæ supellectilis. Ad eundem modum Marcus Tullius Græcorum linguam ambitiosæ meretrici confert quæ multo luxu superfluat: Latinorum honestæ ac pudicæ matronæ, cui nihil deest, quod ad honestam pertineat mundiciem.

4

Non est beatus, esse qui se nesciat.

Idem in eodem opere versiculum hunc è poeta quopiam allegat Comico: Non est beatus esse qui se nesciat, haud dubium quin populari sermone iactatum, cum authoris nomen non adscripserit. Sensus est, haud esse satis, vt adsit felicitas, ni felicitatem tuam intellexeris. Huc alludens Vergilius:

O fortunatos nimium, bona si sua norint, Agricolas.

Eodem pertinet, quod Martialis inter felicitatis calculos hunc quoq; versum commemorat:

Quod sis esse velis.

Quid enim felicius libertate? Atqui videas non paucos qui sortem deplorent suam ꝙ in principum aulis locum non inueniant: miseros se putant, ꝙ seruire non liceat. Verum vt beatus non est, qui se nõ putat beatum: ita bis miser est, qui cum animi malis sit infelix, tamẽ sibi videtur felix. Etenim vt qui sanus est, & sibi videtur ægrotus, non fruitur suo bono: ita qui morbo tenetur, non intelligens suum malum, longissime abest à sanitate: quippe qui vsqueadeo sanus non sit, vt sit etiam insanabilis.

5

Amicus certus in re incerta cernitur.

M. Tullius in Lælio, senarium hunc ex Ennio citat prouerbij specie:

Amicus certus, in re incerta cernitur.

Quo significatum est, amici fidem in rebus aduersis explorari. Nam quod cum periculo cõiunctum sit, id dubium appellãt, pro quo Ennius posuit incertũ, affectans ἐναντίωσιν & προσονομασίαν, quibus schematis impendio delectatus est, atq; adeo non ipse solum, sed & omnis illa ætas vsq; ad M. Tull. Plautus item eum amicum pronunciat, qui in re dubia iuuat. Habent eandem sententiam Hebræorum prouerbia, Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustijs comprobatur.

6

Auarus nisi cum moritur, nil recte facit.

Omneis fermè Publianas sententias video prouerbiorum vice fuisse celebratas, nec iniuria sanè. Nihil enim illis fingi potest nec argutius, nec iucundius. Cuius Mimos ipsi nuper emendatos non grauati sumus breuissimis scholijs explicare. Quamobrem non est animus eos omnes in hunc ordinem asciscere, præter vnum aut alterum, qui mihi præter cæteros arrident, quorum hic vnus est: Auarus nisi cum moritur, nil recte facit. Etenim qui sese pecuniæ studio addixit, nulli commodus est dum viuit. Sola mors, voluptatem & emolumentum adfert hæredi.

7

Bona nemini hora est.

Arrisit & hic: Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Ita fortuna temperauit res mortalium, vt quod huic lætum est, alij pariat dolorem: quod alij lucro est, alij damnum adferat. Nemo ditescit, nisi malo alterius. Nemo vincit in bello, nisi exitio alterius. Nisi mauis pro alicui legere alicubi.

8

Spontanea molestia.

Celebratur inter Græcos, cum primis bellus & elegans trimeter.

Αὐθαίρετος λύπη 'στὶν ἡ τέκνων σπορά. id est,

Vltroneus dolor est parare liberos.

Dici non potest, quantum & q̃ molestum negotium sit, educare filios, præsertim cum adeo pauci sint qui parentum officio respondeant. Verum hanc molestiam, non est cui possint imputare, cum liceat cœlibem viuere. Longius trahi potest ad eos, qui sibi sponte periculum ac molestiam accersunt. Atq; adeo

adeo similis propemodum conditio est, tollentium liberos, & scribentium libros. Tuendum, emendandum, quod scripseris, & tamen non est quem incusemus, cum nobis liberum sit dormire.

Sapiens sua bona secum fert. 9

Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν, id est, Sapiens opes sibi secum habet semper suas, à Biantis, ni fallor, apophthegmate natum, qui rogatus, cur nihil exportaret rerum suarum ex incendio patriç, Ego vero, inquit, omnia mea bona mecum porto: significans ea quæ vere nostra sunt, intra nos esse, velut eruditionem ac virtutem. Vt rursum quæ vere mala sunt nostra, non licet effugere, quantumlibet commutetur locus.

Citius Telegoræ donarim. 10

Telegoras apud Naxios prædiues quispiam præpotens erat, cui quod quotidie multa missitarentur, vulgato sermone receptum est, vt venditores paruo licitantibus dicerent, μᾶλλον προέλοιμι τῷ τελεγόρᾳ δοῦναι. id est, Malim Telegoræ dare. Refertur apud Athenæum lib. Dipnosophistarum octauo ex Aristotele. Rem longius prosecuti sumus in prouerbio, Nullus malus magnus piscis. Nec video quis vsus adagionis esset possit, nisi si dicamus officium rectius gratuito collocari penes probos ac magnos, quàm mercede penes improbos ac viles.

Hecatæ cœna. 11

Veteres cœnam perparcam & impendio frugalem Hecatæ cœnam appellabant, quòd apud inferos tenuissimo victu, minimoque cibo, eoque vilissimo viuitur, iuxta poetarum theologiam. Siquidem vmbræ plebeiæ malua porroque victitant, Hecate Mænides ac Triglidas pisces, apud nos contemptissimos, habet in delitijs, vt sibi sacros. Vnde & Athenis locum esse dictum Triglam, atque inibi simulachrum Hecates Triglantinæ. Alij Triglam illi sacram putant ob nominis rationem à ternione dicti, cum triformis sit & Hecate. Extat apud Athenæum libro septimo meminit & octauo, Meminit & Lucianus alicubi. Verum illud expendat eruditus lector, an prouerbium accipi possit de cœna illa, quam singulis mensibus in triuijs Hecatæ collocabant diuites, diripiebant pauperes. Cuius rei meminit etiam Aristophanes in Pluto:

Παρὰ τῆς ἑκάτης ἔξεστι τοῦτο πύθεσθαι
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον, φησὶ γὰρ αὕτη
Τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προσάγειν,
Τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν, πρὶν καταθεῖναι. id est,

Hoc ex Hecata si vis didicisse licebit,
Vtrum potius, ditem esse an egenum, quandoquidem iubet illa
Hos quibus est res quoq; benignam mense vno ponere cœnam,
Cæterum egenos hanc prædari, prius ac deponere possunt.

Quo quidem loco in hanc sententiam scribit interpres. Olim in triuijs venerabantur Hecaten, quòd eadem tribus nominibus appelletur, Luna, Artemis & Hecate. Cæterum sub nouilunium diuites mittebant cœnam vespere, veluti cœnam Hecatæ in triuijs. Pauperes autem esurientes diripiebant ac deuorabant, quæ erant apposita, dicentes quod Hecate comedisset, Itaq; congruet, vbi res per tumultum diripitur.

Mens videt, mens audit. 12

Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. id est, Mens videt, mēs audit, Hemistichium prius videtur carminis Trochaici, tetrametri, catalectici. Refertur ab Aristotele quasi vulgo iactatum Sectionis vndecimæ problemate 33. vbi proposita quæstione cur noctu acrius audiamus quàm interdiu, inter alias causas & hanc reddit, quòd interdiu animus variis negotiis distrahitur: qui nisi sit præsens, nec corporis sensus officio suo fungantur, adeo vt mente alienata, nec corporis dolorem interdum sentiamus: & ipse sum expertus in cruciatu dentium, ac calculi multo leuiorem reddi doloris sensum, si possis animū in aliquam cogitationem alienam intendere. ὥσπερ inquit, εἴρηται τὸ, νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. Noctu vero, quoniam oculorum sensus quiescit & animi cogitatio tranquillior est, tum aurium meatus non minus patent noctu quàm interdiu, nec minus capaces sunt sonorum, sed eos facilius etiam renunciant animo, quod tum nullis actionibus distrahatur, nec oculorum sensu auocetur, quemadmodum in die, fit vt acutior sit aurium sensus. Locus erit adagio, vbi iubemus quempiam attentum esse, quēadmodum dicimus, hic esto, & istic sum. De mente peregrinante nobis dictum est aliàs.

Thymbra victitans. 13

Θυμβροφάγοι. i. Thymbra victitantes adagio dicebantur, vel qui tutius ac liberius vitam ageret, vel

qui moribus essent parum blandis, vel qui hilariter citraque solicitudinem paruo contenti viuerent, quòd Thymbra, quam eandem cunilam dicunt, herbæ genus sit, quam Plinius non distinguit à Satureia, Columella distinguere videtur.

Et satureia, inquiens, thymi referens, thymbræq; saporem.

Est autem saporis subamari, in agris passim prouenit, & pratensis ad remedia præstantior est hortensi, vt author est Dioscorides, locis gaudens petricosis. Hortensis cibis aptior. Prouerbium recensuit Suidas & Hesychius. Fertur Epaminondas mire frugalem vitam egisse, itaq; de prandio parco tenuique dixisse, τὸ τοιοῦτον ἄριστον, οὐ χωρεῖ προδοσίαν. id est, Tale prandium non recipit proditionē. Sensus autem dicti geminus est, vel quia nemo molitur insidias rebus modicis, vel quia qui modicis contenti sunt non facile corrumpũtur, vt prodant rempnblicam. Amphis apud Athenęum lib. 10.

Εὐτελὲς γὰρ δεῖπνον οὐ ποιεῖ παροινίαν. id est,

Vbi cœna frugi est, nulla debacchatio.

Græcus trimeter videtur corruptus inuersione duarum dictionum: Restituetur si legas, δεῖπνον γὰρ εὐτελές. & subdit ex Alexide, Ex prolixis conuiuijs primum nasci scommata, è quibus ferè plus est doloris quàm voluptatis. Hinc maledictum. Id regeritur ac reciprocatur in dicentem, mox à verbis ad verbera. Non ita qui Thymbra victitant.

Doryphorematis ritu. 14

Græci δορυφόρημα vocant satellitium illud ex barbarorum fæce conductum, quod olim tyranni ad custodiam corporis adhibebant, nunc à regibus magis fastus quàm tutelę gratia alitur: nec à regibus modo, verumetiam à summis pontificibus. In tragœdijs igitur sic addebatur regum personis δορυφόρημα, vt astarent modo, nihil etiam loquerentur. Vnde qui taciti assident, δορυφορήματος τρόπον adesse dicũtur. Sic Athenæus libro quinto. παρεμβάλλοντός τινα λόγον πεισιστράτου, χρὴ γὰρ καὶ τοῦτον μὴ παρεῖναι δορυφορήματος τρόπον. id est, Cum iniiceret sermonem quendam Pisistratus: Neque enim oportet hunc adesse more Doryphorematis: hoc est, tacitum & nihil adferentem in medium. Vsurpatur à Luciano in lib. De conscribenda historia, his quidem verbis: οὔκουν ὦ φίλων, ὡς μὴ μόνος ἄφωνος εἴην ἐν οὕτω πολυφώνῳ, μηδ᾽ ὥσπερ κωμικὸν δορυφόρημα κεχηνὼς σιωπῇ περιφεροίμην. id est, Igitur amice, ne solus essem mutus in tempore tam vocali, neq; veluti comicum Doryphorema hians cum silentio obambularem.

Musicam docet amor. 15

Plutarchus adducit & hoc adagium trochaico versu expressum,

Μουσικὴν ἔρως διδάσκει, κἂν τις ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν. i. Musicen docet amor, & si fuerit indoctus prius. Sensus est, amorem ad industriam excitare animum, artiumq; & omnis elegantiæ magistrum optimum esse. Socrates in cõuiuio Platonis, putat animam immersam corpori, velut expergisci amoris stimulis, & hinc primos ad honesta impetus capere, tanquam excusso veterno. Vnde deum hunc idē Plato παντὸς ἐπιχειρητὴν appellat, quòd nihil non experiatur. Siquidem è taciturno reddit loquaculum, è verecundo stupidoq; comem ac blandum, e uegligente diligentem. Extat in hanc sententiā non illepida fabella Boccatij, ni fallor, de Cimone, qui tactus amore puellæ, ne posset vt rusticus fastidiri, omni literarum ac morum genere semet expoliuit. Nam Musicen hic sentit literas, quas antiquitas nouem Musis dicabat. Allusit ad prouerbium Bion in Bucolicis, qui cum multis versibus docuisset, Musas semper esse comites amoris, subijcit,

Μάρτυς ἐγὼν, ὅτι μῦθος ὅδ᾽ ἔπλετο πᾶσιν ἀληθής. id est,

Testis ego dictum hoc haud vnquam fallere quenquam.

Potest & ad verecundiorem vsum detorqueri prouerbium, si dicas non mediocrem esse gradum ad discendum, amasse præceptorem. potest & ad pium, si dicas charitatem esse virtutum omnium magistram, quæ nisi adsit, nihil recte feceris.

Sicyon arrodens vxor lacernam texe. 16

Athenæus lib. Dipnosophistarum 3. heroicum hunc vt prouerbialem adducit,

Τὸν σικυὸν τρώγουσα γύναι, τὴν χλαῖναν ὕφαινε. id est, Arrodens Sicyon vxor subtexe lacernam. Apparet esse verba mariti iubentis, vt vxor tenui contenta victu, perageret opus suum. Nam Sicyon seu Sicyos bulbi genus est, aut certe peponis: nonnulli putant cucumeris. Vox ea propemodum quadrat in huius temporis principes, qui strenue profundũt, quod populus esuriēs summis laboribus parauerit. Idq; suum ius esse putant, vt ceu fuci quidā alienis fruantur sudoribus. Hermolaus Barbarus Corollarijs in Dioscoridem, cap. 366. videtur aliud diuinare, scribēs ex Aristotelis sententia, plerasq;

rasq; textrices esse impudicas: An Sicyos Venerem temperet nescio.

Tetigit lapidem à cane morsum. 17

Plin. lib. 29. cap. 5. De veneno rabidi canis agens: Tanta, inquit, vis mali est, vt vrina quoq; calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habentibus. Remedium est fimum caballinum, aspersum aceto & calefactum in vino appositum. Minus hoc miretur, qui cogitet lapidem à cane morsum, vsq; in prouerbium discordiæ venisse. Hactenus Plin. Cuius è verbis conijcere licet, vulgo creditum fuisse, siquis lapidem à cane morsum contigisset aut calcasset, eum iracundiorem euadere, & ad dissidia propensum. Fortassis ita dictitabant in hominem conuiciatorem ac rixosum: Hic lapidem calcauit à cane morsum.

Erecti. 18

Athenæus in Dipnosophistarum lib. 5. Καὶ τὸ θαυμάσιον, ὅτι παροιμένοι καὶ καρηβαροῦντες ὑπὸ τῆς μέθης, ὁπότε τι τῶν ἀγομένων θεασαίμεθα, πάντες ἐξενήφομεν, ὀρθοὶ τὸ δὴ λεγόμενον, ἀνιστάμενοι. id est, Et quod dictu mirum, cum depressi essemus, & capite grauato temulentia, quoties spectassemus aliquid eorum quæ inferebantur, omnes expergiscebamur, recti, quod dici solet, surgentes. Accommodum erit, vbi significabimus aliquem toto pectore attentum ad rem quampiam. Erigunt enim se totos, & summis nonnunquam insistunt pedibus, qui auscultant aut spectant auidius.

E clibano boues. 19

Prouerbium sapit quod scripsit Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι.

Ειτ᾽ ἐξένιξεν. παρετίθει δ᾽ ἡμῖν ὅλους — Accepit inde, & apposuit totos boues
Ἐκ κριβάνου βοῦς. id est, — E clibano nobis.

Vsus erit, quoties efferemus splendorem conuiuij, aut insignem edacitatem. Consimili figura vocabant Hecatomben, id quod aliquanto post sequitur apud eundem poetam: καὶ πολυπόδων ἑκατόμβην. id est, Et polyporum hecatomben.

Sequitur perca sepiam. 20

Athenæus lib. 7. nullo authore refert huiusmodi prouerbium: ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. id est, Comitem sibi ducit sepia percam. lib. 10. ex Aristophane adducit, nec addit in quem sensum soleat vsurpari, nisi quòd conijcio dictum de improbrorum societate. Apud eundem paulo inferius adducuntur hi versus Numenij, qui de piscibus prodiderit:

Φυκίδας ἀλφηστήν τε καὶ ἐν χροιῇ σι ἐρυθρὸν
Σκορπίον, ἢ πέρκαισι καθηγητὴν μελάνουρον.

Feri puer. 21

Athenæus lib. Dipnosoph. 15. demonstrat olim prouerbio solitum acclamari ἰὴ παιών, quo significabant quempiam suo munere defunctum. Itidem fermè, quemadmodum nos absolutæ virtuti gratulantes dicere solemus: Macte animo, macte virtute. Narrat enim, cum quispiam è conuiuio discessisset probe potus, ac magnopere somnolentus, cæteros in eum acclamasse ἰὴ παιών. Huius adagij fieri mentionem apud Clearchum in prouerbijs quod ab huiusmodi natum euentu tradit: Cum Latona Apollinem ac Dianam ex Chalcide Delphos deportaret, iamq; ad Pythonis specum venisset, & draco concitus in eos prouolaret, Latona puellam vlnis baiulans, Apollinis præsidium implorans, clamabat, ἵε παῖ, cum is forte fortuna arcũ teneret, ac perinde valere, ἵε παῖ, quasi dicas, ἄφιε παῖ. id est, Mitte ac percute fili. Nonnullos deflexis nonnihil vocibus efferre ἵε παιών, idq; prouerbio dici solere, quoties in rebus afflictis opem imploramus. Rursum alij putant acclamari hoc pacto feliciter suo perfunctis munere, & eo quod expetebant potitis. Cæterum ob assuetudinem non videri prouerbiũ, quòd his vocibus solenniter vterentur in sacris Apollinis.

Ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Vnde & ἰαμβικὸν τρίμετρον ortum existimant, quod & ipsum impetum ac celeritatem habet. Etenim si producas priorem in ἰὴ, carmen erit hexametrum heroicum: sin corripias, iambicum. Porrò quod apud Athenæum: in ἵε & ἰὴ nunc aspiratur, nũc tenuis est, nescio an librariorũ incuria factũ sit. Ouidius in arte amandi videtur vsurpasse pro acclamatione, qua gratulantur victori votiq; compoti:

Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan,
Decidit in casses præda petita meos.

Pulchre fallit vulpem. 22

Φαλδύει καλῶς τὴν ἀλώπεκα. id est, Decipit pulchre vulpẽ. Suidas recenset duntaxat, nec explicat. Apparet dictum in eum qui dolis captaret astutum, cuique frustra tenduntur insidiæ. Nam φαλδύειν

est arte illectare. Vnde & columbæ exoculatæ quas aucupes in reti ponunt, subsultantes, reliquas deceptas alliciant, παλεύτριαι dicuntur. Et qui feris tendunt casses, παλευταί vocantur. At vulpem dolo circumuenire difficile est.

Aut piscem olet, aut florem. 23

Aut piscem olet, aut timallum. Ambrosius Hexaemeron lib. 5. cap. 2. testatur dictum in eum qui bene oleret, quòd timallus piscis sit odore gratissimus, & æque fragrans eiusdem nominis flos. Sed præstiterit Ambrosij verba subscribere: Neq; te inhonoratum nostra prosecutione timalle dimittã, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini vnda te fluminis, seu amœni Atesis vnda nutrierit, flos es. Deniq; sermo testatior, quod de eo qui gratam redolet suauitatem, dictum facete sit, aut piscem olet, aut florem: ita idem pronunciatus est piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrãt, hoc tu corpore tuo spiras. Verum haud scio an pro timallo apud Ambrosium legi debeat tithymallus, cuius varia genera recenset Plinius libro 26. cap. 8. cuiusq; subinde meminit Dioscorides locis diuersis.

Equi dentes inspicere donati. 24

Sunt quædam & hodie vulgo iactata, non indigna quæ veteribus adagijs annumerentur, quod genus est illud, non oportere equi dentes inspicere donati. Cum significamus æqui boniq; consulendũ, qualecunq; est quod non emitur, sed gratis donatur. Siquidem equum empturus dẽtes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt nec circumueniatur. Ad inciuile sit idem facere in equo donaticio. Vsus est tamen hoc prouerbio D. Hieron. in præfatione Commentariorum quos scripsit in Epistolã Pauli ad Ephesios. Parum inquit, eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege, Non digne græca in Latinum transfero, aut Græcos lege, si eius linguæ habes scientiam: aut si tantum Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & vt vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati. Hactenus Hieron. Sed hanc hominum inciuilitatem quam incusat Hieron. nos nuper & experti & admirati sumus. Dedimus Nouum testamentum, innumeros locos vel emendauimus, vel explicuimus, idq; non æstimandis vigilijs. Incredibile dictu, vt obstrepuerint, vt reclamauerint theologi quidam ac monachorum vulgus, quibus is meus labor plurimum adiumenti adferebat. Quorum vt quisq; maxime egebat hac mea industria, ita odiosissime reclamabat, ingratum hominum genus, quibus si quispiam largiatur prandiolum aliquanto lautius, vnde distenti ac temulenti discedant, tantum non adorant hominem: & qui tantam vtilitatem gratis donat, tot sudoribus constantem, etiam conuitijs insectantur.

Grata breuitas. 25

Χάρις βαιοῖσιν ὀπηδεῖ. id est, Adiuncta est paruis gratia rebus. Hemistichium est carminis heroici, specie nimirum prouerbiali. Nam idem hodieque sic vulgatum est, vt nihil tritius. Quædam mole placent ac magnitudine. Sunt quæ ob id ipsum grata sunt, quod minuta, veluti gemmæ quædam ac sculpturæ. Idem vsu venit in epistolis ac libris, qui non raro ipsa breuitate redduntur commendatiores, præsertim apud fastidiosos & occupatos. Sunt in delicijs & pumiliones, non ob aliud quàm insignem corporis paruitatem.

Amicitias immortales esse oportet. 26

T. Liuius libro 10. De bello Macedonico & Asiatico, cuius fragmentum debemus aureæ Magontiæ, scribit in hunc modum: Vulgatum illud, quia verum erat, in prouerbium venit, Amicitias immortales, inimicitias mortales esse debere. Sic enim legendum esse, vel ipse sermonis tenor admonet. Recte quidem admonet prouerbium, verum eò rediere mores mortalium, vt simultates sint immortales, amicitiæ plus quàm vitreæ: plusq; possit vna Ate quàm centum Litæ, atque omnium tardissime senescat ira, beneuolentia ad quamuis leuem occasionem intereat: quæ si sarciatur, nequicquam coit & rescinditur. Arbitror in causa esse quòd ab istis philosophis didicimus, commodo publico neglecto, suis quisque priuatis commodis seruire. In hanc sententiam citat carmen Aristoteles Rheto. libro secundo quod alibi, ni fallor, retulimus:

Οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. id est,
Non est amicus quisquis amare desijt. Citat ibidem & alterum carmen.
Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν. id est,
Ne maneat immortalis ira te penes,
Mortalis ipse cum sies.

Ad bonam frugem. 27

Qui commutatis ad meliora studia moribus resipiscunt, prouerbio dicebantur ad meliorẽ frugẽ

sese

sese recipere. Vsurpat M. Tullius in actione pro M. Cœlio. Et se ad bonam frugem, vt dicitur, recepisse graueisq; homines atq; illustreis fuisse. Item Plautus in Trinummo. Certum est ad frugem applicare animum. Lampridius in Heliogabalo, Milites se parsuros dixerunt, si ad bonam frugem rediret. Vnde frugi & bonæ frugi dicuntur, qui suo funguntur officio, præsertim serui quos ad operam præstandam alimus. Vlpianus ad legem Aquiliam cap. Inde Neratius. Sed si bonæ frugi seruus intra annum mutatis moribus occisus sit. Item tit. De quibus rebus ad eundem iudicem eatur. cap. Siquis seruum. Interesse fructuarij videtur, bonæ frugi seruum esse. Rursum in Digestis lib. 11. tit. De seruis corruptis paragrapho, Quod ait prætor. Sed vtrum ita demum tenetur, si bonæ frugi seruum perpulit ad delinquendum. Plautus in Cassina. credo pol esse, si tu frugi bonæ es. Rursus in Pseudolo. Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonæ. Nequam opposuit frugi. Nequam enim nulli est vsui. Et ita frugi hominem dicimus, quemadmodum nequam, vtraque voce indeclinabili. Columella de re rust. libro primo. Eiusdem agilitatis homo frugi melius quàm nequam faciet. Et in Declamationibus frugi filius opponitur luxurioso. Hinc & frugalis dicitur. Sumptum videtur ab agris, qui cultu redduntur frugiferi.

Per manus tradere. 28

Quod successione quadam ab aliis ad alios deuenit, per manus tradi dicitur: quod translatum videtur ab his qui nauim aut plaustrum exonerent. Idem frequenter fit in militia, velut in commentario Belli ciuilis primo: Saxa, inquit, prærupta multis locis iter impediebant, vt arma per manus necessario traderentur, militesq; inermes subleuati alij ab aliis magnam partem itineris conficerent. Rursus belli Gallici lib. 7. Quidam ante portam oppidi gallus per manus sebi ac picis traditas glebas in ignem è regione turris proiiciebat. In eodem: Nonnullæ de muris per manus demissæ. Item libro octauo. Tale consilium sui recipiendi inierunt: fasces vbi considerant, per manus stramentorũ ac virgultorum, quorum summa erat in castris copia, inter se traditos, ante aciem collocauerunt. Verum hic nullus est tropus. Qui quoties accedit, transit in speciem prouerbialem, quomodo frequenter obuium est apud authores. Velut apud Fabium libro duodecimo. Non ea modo quæ conscripta sunt historiis, aut sermonibus velut per manus tradita, quæque quotidie aguntur, nosse, verum ne ea quidem quæ à poetis ficta sunt, negligere. Item Liuius libro ab Vrbe condita quinto. Etiam si nobis cum vrbe simul positæ, traditæq; per manus religiones nullæ essent. Idem libro nono. Tum disciplina militaris iam inde ab initiis vrbis tradita per manus, in artis perpetuis præceptis ordinatæ modum venerat. M. Tullius in oratione De prouinciis consularibus: Nam C. Iulius omnibus à senatu eximiis ac nouis rebus ornatus, per manus hanc prouinciam tradat ei cui minime vos velitis. Quin & Iureconsultis per manus tradi dicitur, quod de manu in manum datur. Veluti Papinianus lib. Pandect. 29. tit. De iure codicillorum, Quod per manus traditum est, codicillis hæreditatem dari non posse rationem illam habet, & cætera. Plautus in Trinummo: E manibus dedit ipse mihi in manus: De Epistola loquitur. Fit autem iucundius, quoties ad res animi prouerbium accommodetur, quemadmodum cum dicimus institutum, aut opinionem, aut consuetudinem, aut disciplinam aliquam, per manus traditam ad nos venisse.

De manu in manum. 29

Vt non arbitror idem esse cum superiori, ita non vsquequaque dissimile est, quod scribit Cicero libro. Episto. famil. 7. Totum deniq; hominem tibi trado de manu, vt aiunt, in manum tuam istam & victoria & fide præstantem. Traduntur enim & qui commendantur. Terentius: Hanc in manum dat. Item Horatius:

Vt tibi se laudare ac tradere coner. Item:
Hunc hominem velles si tradere.

Mira de lente. 30

Rodolphus Agricola vir immortalitate dignus, libro Dialectices 3. testatur apud Græcos prouerbio dici solere, egregia de lente, quoties res humilis & pusilla magnificis laudibus attolleretur: perinde quasi lentem minutum ac vile legumen splendidis encomiis efferas. Opinor Græcis efferri hunc in modum: δεινὰ περὶ φακῆς.

Non vna manu capere. 31

Οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον. id est, Nõ vna tantum manu capiendũ. De re lubrica variaq; captuq; difficili Nã huiusmodi solemus vtranq; admouere manũ. Vsus est Plato in sophista: ὁρᾷς οὖν ὡς ἀληθῶς λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον, καὶ τὸ λεγόμενον, οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον. i. Vides igit͛ vere dici, bestiã

hanc esse variam,neq; (quod dici solet) vnica manu capiendam. Sumptum est à venatu, in quo feræ quædam miris artibus ex ipsis venantium manibus frequenter elabuntur, quibus adsimilem putat hominem sophistam,ad elabendum omnibus dolis instructum. Accommodari potest & ad opimũ sacerdotium,quod nemo facile assequitur,nisi summa vi adnitatur.

32

Omnes laqueos effugere.

In eodem dialogo non dissimilem huic allegoriam adducit,veluti prouerbio iactatam: Difficile omnes laqueos effugere. Quod ipsum à venatu translatum est,in quo sic vndiq; sepiuntur exitus,vt necesse si feram in aliquas insidias incidere,ὀρθὴ γὰρ ἡ παροιμία,τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφύγειν.id est,Siquidem recte habet prouerbiũ,quo dicitur,haud facile esse omnes laqueos effugere.

33

Hostis domesticus.

Rursum in eodem domesticum hostem prouerbio solitum dici testatur,vbi malum non aliunde proficiscitur,sed ex nobis ipsis nascitur:velut cum quis ipse se prodit,aut redarguit, ipse sua bili aut liuore sese conficit: οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐλεγχόντων,ἀλλὰ τὸ λεγόμενον,οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες.id est,Non opus habent alijs qui redarguant, sed iuxta prouerbium, cum domi hostem habeant,quiq; sit aduersaturus &c. Agit,opinor,de sophista, qui cum sit loquax, ipse ex sese præbere solet quo reuincatur.

34

Capere ciuitatem.

Plato in eodem dialogo significat prouerbio dici solere: Capere siue expugnare ciuitatem, qui rẽ difficilem esset assecutus. Neq; enim ciuitas primo statim impetu capitur. Illic hospes animat Theætetum,vt quod instituit,persequatur,eò quod qui ad leuiores difficultates aut hæret, aut resilit,nunquam aliquid perficiet in eo quod est disputationis caput, Verba Platonis sic habent: Θαῤῥεῖν ὦ Θεαίτητε χρὴ τὸν καὶ σμικρόν τι δυνάμενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. τί γὰρ ὅγ᾽ ἀθυμῶν ἐν τούτοις, δράσειεν ἂν ἐν ἄλλοις,ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων,ἢ πάλιν ἐς τοὔπισθεν ἀπωσθείς, σχολῇ που τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον,ὅγε τοιοῦτος ἄν ποτε ἕλοι πόλιν.id est,Confidere oportet Theætete,fore vt qui vel paululũ aliquid potuerit, semper vltra progrediatur. Quid enim facturus sit in alijs qui in his animum despõderit? aut nihil in illis efficiens,aut retrocedere etiam compulsus:haud vnquam ilic talis, vrbẽ,quod dici solet,ceperit. In bello facile est in excursionibus aut pagorum incendijs aliquid designare:at munitas vrbes expugnare perdifficile est. Simile est illi: Timidi nunquam statuerunt trophæum.

35

Diuinum excipio sermonem.

Plato lib. De repub. 6. demonstrat prouerbij vice in ore fuisse vulgo: θεῖον ἐξαίρω λόγον.id est, Diuinum excipio sermonem,quoties,opinor,gloriosius aliquid dictum esset,ominis gratia deos excipiebant,qui nihil non possunt,& quibus nemo præscribit. Platonis verba subscribam: Οὔτε γὰρ γίνεται οὔτε γέγονεν οὐδ᾽ οὖν μὴ γένηται,ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν,παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον ἀνθρώπειον,ὦ ἑταῖρε. θεῖον μέν τοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαίρω λόγον.id est, Neq; enim sunt,neq; fuerunt, neq; futuri sunt mores aliter ad virtutem instituti q̃ ad horum institutionẽ. De humanis loquor amice,at diuinum iuxta prouerbium excipio sermonem. Apparet esse fragmentum carminis iambici:

Θεῖον δ᾽ ἐξαίρω λόγον Fortassis ex Homero natum:
Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id est, Diui tamen omnia possunt.

Accommodari potest ad summos principes,veluti pontificem,aut cardinales,aut monachos.

36

Vna pertica.

Vna pertica,pro eo quod est eadem opera. Plinius Secundus lib. 8. Epist. 2. Nam regione,inquit,tota,& nouitas remissionis,& forma laudatur,ipsis etiam,quos non vna vt dicitur pertica, sed distincte gradatimq; tractaui. Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non esse apud me, ἐν δ᾽ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.id est, Vir malus ac fortis pretio ducuntur eodem. Sũptum videtur ab his qui metiuntur agros. Perticam posuit pro decempeda. Nam Seruius Sulpitius, vt indicat Festus Pompeius,dixit perticam esse lineam qua diuiduntur agri,& versus est Homericus lib. Iliad. 9. quem alibi recensuimus atq; exposuimus.

37

Sarta tecta.

Sarta tecta,pro consummatis,probeq; curatis,& in quibus nihil sit omissum,ex solennibus verbis iureconsultorum,abijt in prouerbium. Plautus in trinummo: Ne tibi ægritudinem pater parerem, parsi sedulo. Sarta tecta tua præcepta vsq; habui mea modestia. M. Tul. Epist. famil. 13. Hoc mihi da atq; largire,vt Marcum Curium sartum & tectum,vt aiunt,ab omni incommodo, detrimento molestia,syncerum integrumq; conserues. Idem in Verrem Actione tertia, In sartis tectis vero quem-

admodum

admodum se gesserit, quid ego d icam? Idem in concione ad populum priusquam iret in exilium. Si igitur aliquo tempore his hominibus consuluistis, quorum animus est religionis pietate defunctus, debetis mihi quoque prospicere, qui numini deorum consecratum, sartum tectum ab omni periculo conseruaui. Idem in Verrem actione eadem. Quapropter ita me de præturæ criminibus auditote, vt ex vtroque genere, & iuris dicendi, & sartoruum tectorum exigendorum ea postuletis, quæ maxime digna sunt eo reo. In eadem. Quæsiuit quis ædem Castoris sartam tectã deberet tradere. Alijsq; locis compluribus velut in eundem Verrem actione quinta. Vlpianus lib. Pandect. 1. titu. De officio procons. & legati, cap. Si in aliquam. Aedes sacras & opera publica circumire, inspiciendi gratia, an sarta tectaque sint, vel an aliqua refectione indigeant. Item Celsus Pandect. 7. titu. De vsu fruct. cap. Hactenus, loquens de reficiendis edificijs: hactenus tamen inquit, vt sarta tecta habeat: siqua tamen vetustate corruissent, neutrũ cogi reficere. Ac mox: Vnde Celsus de modo sarta tecta habendi quærit &c. Rursus lib. 48. titu. ad legem, De repetendis, cap. Lex Iulia. Illud quoq; cauendum ne in acceptum feratur opus publicum faciendum, frumentumúe publice dandum, præbendum, apprehendendum, sarta tecta tuenda, antequam probata, perfecta, præstita legerint. Festus Pompeius docet veteres sarte dixisse pro integre, quãobrem & opera publica quæ locantur vt integra tecta præstentur, sarta tecta locantur. Nam sarcire est integrum facere. Sed Festus legisse videtur, sarte tecta, pro integre tectis: Nisi fortè legendum est in prioribus, sarta & integra.

Pulmo prius venisset. 38

Pulmo prius venisset, dictum est olim in lentos ac cessatores. Opinor quòd pulmo cum perpetuo moueatur, nunquam tamen loco se promouet. Plautus in Epidico: Dij immortales soccos iussi adimere pedibus. Pulmo enim quod perhibent, prius venisset quàm tu aduenisti mihi.

Pedem conferre. 39

Pedem conferre, à militia sumptum. Vsurpatur vbi propius acceditur ad rem. Cicero in actione pro Plancio: Non possum magis conferre pedem, vt aiunt, aut propius accedere. Huius obiter & alibi meminimus ex Quintiliano. Sumptum videtur ex Homero apud quem illud frequens est, ἐγγὺς ἰόντες. id est, propè venientes, hoc est, cominus congressi. Idem non minus iucunda figura extulit Vegetius De re militari lib. 3. cap. 14. Prima autem & secunda acies, cum ad spathas & pila, vt dicitur, ventum fuerit, totum sustinet bellum. Spathas autem vocabant gladios longiores: quemadmodum pila, hastas breuiores, nimirum quinq; semis pedum, quæ deinde spicula sunt dicta. Author Modestinus. Huiusmodi pugnæ genus describit Qu. Curtius lib. 3. Ergo cominus coacti conserere gladios impigre stringunt, tum vero multum sanguinis fusum est. duæ quippe acies ita cohærebant, vt armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent: non timido, non ignauo cessare tũ licuit: collato pede quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Et Maro, Hæret pede pes, densusq; viro vir.

Qui multum obfuit. 40

Sicut eiusdem artificis est egregie mentiri, & vera dicere, ita eiusdem est prodesse plurimum ac lædere. Id olim prouerbio iactatum fuisse testatur Thucydides lib. 6. in oratione Alcibiadis, τοῦτον δὴ τὸν πάντων προβαλλόμενον λόγον, ὡς εἰ πολέμιός γε ὢν σφόδρα ἔβλαπτον, κἂν φίλος ὢν ἱκανῶς ὠφελοίην. id est, Dictum videlicet illud quod ab omnibus vsurpatur, quòd si hostis cum essem, vehementer nocui, etiam si sim amicus, magnopere quiuero prodesse.

Non vulgari ancora nititur. 41

Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte: Οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς. id est, Non eadem ancora nititur qua vulgus, significans illum nouis, minimeq; vulgaribus præsidijs niti. Suidas admonet esse prouerbium, & subaudiendum ancoram.

Non pluris quàm simias. 42

Simia ridiculum animal, & vulgo contemptum, non vni prouerbio locum fecit. Dion Prusensis in lib. De Troia non capta. Quos ego, inquit, non pluris facio quàm vt dici solet, simias.

Aspis à vipera. 42

Tertullianus lib. aduersus Marcionem 3. prouerbij titulo refert: Aspis à vipera, cum pessimus à pessimo sumit mali quippiam. Desinat, inquit, nunc hæreticus à Iudæo, aspis quod aiunt, à vipera mutuari venenum. Refertur autem inter Diogenis apophthegmata, qui conspicatus duas fœminas inter se conferentes clàm sermonem, protulit versiculum è comœdia quapiam sumptum,

ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται. Sumit venenum à vipera aspis mutuo.

Vriusq; serpentis venenum immedicabile, pariterq; noxium, nisi quòd viperæ morsus magnis enecat cruciatibus aspidis adeo nullum adfert dolorem, vt nec voluptas desit, si Plinio credimus. Est autem aspidis genus, quod absq; morsu, conspuens hominem veneno perimit, vnde Græcis dicta πτυάς. Vsus erit quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior.

44

Neq; intus, neq; foris.

Irenæus lib. 1. cap. 9. refert hoc prouerbium, dicens hoc quadrare in mulierculas quasdam, quæ cũ intelligerent se fuisse delusas à discipulis Valentini, non tamen se committebant Ecclesiæ, vt remedio pœnitentiæ reciperentur in consortium vnde discesserant, inter vtrunq; degentes, nec Valentinianis adhærebant, nec Ecclesiæ sese reconciliabant. Simili figura dicunt hodie, neq; caro est, neq; piscis de homine qui sibi viuit, nec vllarum est partium.

45

De toga ad pallium.

Certe speciẽ habet prouerbii quod refert Tertul. in libel. De pallio: Hęc nimirum indignitas erit à toga ad pallium. cuius duplex erit vsus: vel cum ad diuersum vitæ genus se contulerit aliquis, vel cum à fortuna honestiore ad humiliorem, velut siquis ex aulico fiat monachus, aut è præfecto pædagogus, è consule rhetor. Toga Romanorum erat, pallium Græcorum. Post pallium cœpit esse gestamen philosophorum. Confine illi, Ab equis ad asinos.

46

Extrema linea.

Quoniam olim initium vnde cursus incipiebatur, ducta linea notabatur, rursus extremum linea signabatur, idcirco à linea incipere, siue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant, Et quod in quaq; re postremum est, extremam lineam appellabant. Ita Terent. Phædria. Postremo extrema linea amare nonnihil est. Et Tertul. libro quem aduersus Hermogenem scripsit, vocat eum ignorantium extremam lineam, quod vltimus esset hæreticorum. Siquidem adhuc erat in viuis, cum ea scriberet Tertullianus.

47

Cæcus & claudus non intrabunt templum.

Recensetur lib. Reg. 2. cap. 5. Cum Dauid omnium tribuum consensu suscepisset regnum totius gentis Israeliticę, iamq; constituisset regiam suam statuere in monte Sion, quæ tum erat arx Hierosolymæ, quam id temporis obtinebant Iebusæi, denunciatum est illi à Iebusæis, non futurum vt ingrederetur vrbem, ni prius amouisset cæcos & claudos. Id vbi factum esset, abijt in prouerbium: Cæcus & claudus non intrabunt templum. Nec satis conuenit inter interpretes, quid hoc loco sibi velit cæcus & claudus. Quidam existimant per contemptũ dictũ, Huc nõ ingredieris, nisi sustuleris propugnatores mœnium quibus tuẽdis sufficiũt cæci claudiq; nostri. Hebræi solent affingere fabulas, per quas explicent nodum quæstionis. Aiunt in mœnibus vrbis positas fuisse duas imagines, Isaac & Iacob: quorum ille legitur cæcutisse senio, hic claudicasse ex lucta cum angelo. Has ideo collocatas, vt essent monumentum fœderis, quod olim pepigerant cum Abraham, qua de re meminit libri Geneseos capite 21. His igitur sublatis capta est arx, & natum prouerbium, cuius sensum non satis perspicio. Nam quòd in Leuitico cæcus & claudus arcentur à sacris ministerijs templi, non video quid faciat ad hanc historiam. Si diuinare licet: fortassis in summis tectis ædium erant imagunculæ, quales solent imponi fastigijs ædificiorum. Eas vulgo cæcos & claudos appellabant, quod nec ambularent affixæ, nec cernerent. Non patebat igitur ingressus in aream, nisi transcensis ædium fastigijs. Proinde Dauid præmij loco promisit militiæ principem futurum, quisquis primus contigisset domatũ fistulas. Fortassis adagio locum erit, quoties excluditur aliquis ab honore velut indignus. Merito enim excluduntur qui videbantur excludere. Et huiusmodi imagines in templorum tectis affiguntur foris, cum ipsum templum nunquam ingrediantur.

48

Homini diligenti.

Homini diligenti semper aliquid superest. Chrysostomus homilia in Ioannem 19. refert hoc dictum, vt tritum vulgi sermone prouerbium. Qui vere diligens est in negotio, nunquã sibi satisfacit, semperq; videt aliquid quod operi cœpto adijciat, cum ignauis quicquid egerint nimium videatur.

49

Fuit & Mandroni ficulna nauis.

Εγένετο καὶ μάνδρωνι συκίνη ναῦς. id est, Fuit & Mandroni ficulna nauis. In eos dici solitum qui prę ter meritum ad felicitatem atq; opes euecti, pristinæ conditionis non meminerunt, sed præsenti rerũ successu insolentius abutuntur: ita vt ferè mos est τοῖς νεοπλούτοις. id est, Iis qui ad nouas diuitias ex infima fortunæ conditione prouehuntur. A Mandrone quodam sumptum, qui indignus & immerens, ex nauiculario factus est imperator. Nauim autem ficulnam per contemptum dixit. Nam ficulnum,

in genere

in genere vocant Græci, quicquid imbecille, aut contemnendum significare volunt.

Lupus in fabula. 50

Hoc prouerbium cum in prima editione quæ Lutetiæ prodita est, non indiligenter esset à nobis explicatum: tamen nescio quo casu videtur omissum in cæteris editionibus. Solitũ est autẽ dici quoties is de quo fabulatio est, de improuiso interuenit. Quod inde sumptũ putat Donatus interpres Terentij, ꝙ lupus ei quẽ prior viderit, vocẽ adimere dicitur, vt cũ cogitatione in qua prius fuerat, simul vocem amittat & verba. Nec desunt qui huius seu rei, seu opinionis causam philosophicam reddedere conentur, videlicet quòd lupus natura sit hostis homini, & ideo spiritus quosdam ac vim natiuã ab illius oculis proficiscentem in eum quem conspexit inopinato, vires illius obstupefacere, atq; hinc esse subitum silentium. Donatus huc pertinere putat quod alibi citatum est à nobis Theocriticum illud: λύκον εἶδες. Rursum illud Maronis: Lupi Mœrim videre priores, cum vocem per ætatem ademptam pastor quereretur. Sunt qui ex nutricum fabulis natum existimant, quæ narrant ludificato puero terrore lupi, verum lupum à cauea paulatim venisse ad limen cubiculi. Nam est & in apologis, matrem, vt puerum vagientem compesceret, lupum frequenter inclamasse, vt nisi desineret plorare, deuorandum auferret. Tandem lupum spe prædæ venisse: sed frustra hiantem abijsse, hanc tantum sententia doctiorem, non esse fidem habendam fœminæ pollicenti. Nam hoc. opinor, sensit Donatus Locus enim in libris euulgatis non videtur carere mendo. Tertiam opinionem reijcit Donatus, quæ putat hinc natum: cum in Neuiana fabula repræsentaretur, quomodo Romulus & Remus aliti sint à lupa, repente verum lupum actioni interuenisse: quo factum vt subitum esset totius fabulæ silentium, quòd talis spectator inexpectatus interuenisset. Sic vsus est Terẽtianus Syrus in Adelphis, silẽtium innuens Ctesiphoni, quòd Demea pater adolescentis, quem ruri esse credebat, præter expectationem adesset. Festiuius etiam vsus est Plautus in Sticho. Atq; eccum, inquit, tibi lupus, in sermone præsens esuriens adest. Loquitur enim de parasito Gelasino, qui fratribus de ipso confabulantibus de repente interuenit. Addit enim prouerbio gratiam allusio ad hominis edacitatem, quemadmodum apud Theocritum, ad nomen adolescentis, de quo dicitur, λύκον εἶδες. Vtitur & M. Tul. Epist. ad Atticum, lib. 13. De Varrone loquebamur, lupus in fabula. Venit enim ad me. Ferè fit autem vt quoties interueniat, de quo colloquimur, obmutescamus: propterea quòd siue laudabatur, pudet in os dicere, quod recte narratur de absente: siue vituperabatur, timemus offendere.

Prolixius Iliade. 51

Μακρότερα τῆς ἰλιάδος λαλῶν. id est, Prolixiora Iliade loquens. Refert Iulius Pollux, libro De rerum vocabulis 6. cap. 26. adiungens ei quod alibi docuimus, competere in homines vehementer garrulos, τὸ ἐκ δωδώνης χαλκεῖον. & ἀράβιος αὐλός. sic enim ibi refertur. Hunc in sensum vsus est & Aeschynes in Demosthenem, qui locus nobis alibi citatus est. Non dissimile est huic Ilias malorum. Sed quoniam hoc congruit immensis malis, quod nunc referimus immodicæ loquacitati, separare visum est ob vsum diuersum. Est autem Ilias nobile opus Homeri, quo Troiæ captæ historiam libris vigintiquatuor explicat, cum Vergilius duodecim libris complexus sit quod ex vtroque opere visum est decerpere.

Apud nouercam queri. 52

Qui deplorant infelicitatem suam apud eos, qui nihil auxilij sint laturi, vel gauisuri magis conquerentium malis, apud nouercam queri dicuntur, quòd nouercæ ferè male velint priuignis. Ballio leno in Pseudolo Plauti:

Nam istuc quod nunc lamentare non esse argentum tibi, Apud nouercam querere.

Leno pro se supposuit nouercam. Quod dictum Pseudolus simulans se non intelligere, Eho, inquit, an vnquam huius nupsisti patri?

Animus habitat in auribus. 53

Veteres animo sedem in oculis dedere, pleriq; in corde. At Herodotus in Polymnia, iuxta vulgi sermonem vt videtur, docet animum habitare in auribus, quod qui bene audiunt, voluptate afficiantur, qui secus, exacerbentur. Herodoti verba subscribam, Καὶ νῦν τοῦτό γε ἐξεπίστασο, ὡς ἐν τοῖσιν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμὸς, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ἐπεναντία δὲ τουτοισὶ ἀνοιδέει. id est, Et nunc illud sanè discito, quòd in auribus hominum habitet animus: qui cum bona audierit, voluptate corpus implet: cum his diuersa, molestia afficit. Opinor hunc esse sensum adagii, quòd ex his quæ audimus maxime placatur, aut irritatur animus. Nam hac potissimum iter est ad animum hominis. Comiter ac blande dictum, sæpe atroces iras vertit in beneuolentiam,

& asperior sermo prouocat capitales inimicitias. Quin & conuitio quidam iugulantur, non aliter quàm ferro aut veneno. Proinde pestilentissimum homicidarum genus est, quod hoc seculo potissimum regnat, qui venenum aspidum portant in lingua, & qui idem peragunt lingua, quod sicarij ferro.

Inscitia confidentiam parit. 54

Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. id est, Inscitia quidem confidentiam, prudentia vero contationem parit. Extat apud Thucydidem lib. Peloponnesiaci belli 2. D. Hieronymus in Epistola ad Euagrium ita refert: imperitia confidentiam, eruditio timorem creat. Refert & Plin. Epist. lib. 4. Sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει: ita recta ingenia debilitat verecundia, peruersa confirmat audacia. Vtitur eodem & Lucianus in Nigrino, vt dubium non sit quin hæc sententia fuerit olim vulgi sermone protrita. Cognitio rerum reddit hominem contantiorem ad aggrediendum negotium. hinc nimirum est, quòd iuuentus audacior est quàm senectus: &, vt docet Quintilianus, fortius dicunt qui minus habent artis: cum interim cordatus orator ac periculum intelligens initio trepidet. Et qui minus sapiunt habent pudoris. Et qui nondum didicere, quid sit scire, nullius rei sibi nō arrogant scientiam. Deniq; maxime bellum affectant, qui quid sit bellare nūquam experti sint, Quē admodum hodie sub adolescentibus principibus misere tumultuatur orbis.

Non statim finis apparet. 55

Herodotus in Polymnia, significat hoc olim prouerbio dici solitum, Non statim cum principio apparere rei exitum. καὶ τὸ παλαιὸν, inquit, ἔπος ὡς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ τὸ τέλος καταφαίνεσθαι. id est, Et vetus adagium, quo recte dictum est, non statim cum initio apparere finem. Conueniet in quorundam præproperas spes, qui negotio vix cœpto, statim arbitrantur se rem factam habere, cum sæpe exitus non respondeat initijs. Vulgi iocus est in Batauum quendam, qui iussus sumere catapotia rogauit medicum quid essent effectura. Cum medicus respondisset fore vt moueretur aluus, deuorauit, moxq; nondum egresso medico, clamauit se cacaturire, nimirum suspicans statim apparere finē vnà cum principio. Alter quidam eiusdem sapientiæ, cum à parētibus missus esset in Galliam, vt gallice disceret, cum illic egisset quatriduum, querebatur apud suos, quòd nondum loqueretur gallice, putans hanc vim habere solum ipsum, vt quisquis adisset Galliam, illico gallice loqueretur. Sunt & huiusmodi quidam, qui simul atq; filius ttiduo versatus est in ludo literario, mirentur eum non scire literas, queranturq; operam simul & impensam perisse. Poterit ad seria torqueri. Rebus honestis strenue vacandum, vt olim liceat egregiorum laborum opimam messem metere. Semper in hac vita recte faciendum, olim non defutura præmia, etiam si non contingant in hoc mundo.

Philippide tenuius. 56

Atheneus lib. Dipnosophistasum 12. ostendit Philippidem comœdiarum scriptorem sic tenui fuisse corpore, vt etiam πεφιλιππιῶσθαι dixerint, pro macruisse. Refert autem prouerbium ex Aristophōte, ἐν ἡμέραις αὐτὸν τρισὶν ἰσχνότερον ἀποφανῶ φιλιππίδου. id est, Intra triduum graciliorem illum reddam Philippide. Rursus ex Menandro,

Ὁ λιμὸς ὑμῶν τὸν καλὸν τοῦτον δακὼν		Vestrum vbi fames formosulū hūc momorderit,
Φιλιππίδου λεπτότερον ἀποδείξει νεκρόν.	id est,	Reddet cadauer macrius Philippide.

Rursus ex Alexide citat hoc dictum, ψυκτηρίδιον φιλιππίδου λεπτότερον. i. Poculū Philippide gracilius. Accommodabitur non inuenuste ad orationem ieiunam, aut disputationem otiosæ subtilitatis.

Quæ semel ancilla, nunquàm hera. 57

Vt vulgo iactatum refertur in Græcis epigrammatis, lib. 1. titulo Palladæ.

Μή ποτε δουλεύσασα γυνὴ δέσποινα γένοιτο		Siqua ancilla semel fuit, haud vnq̄ dominetnr.
Ἐστὶ παροιμιακόν.	id est,	Vt prouerbium habet.

Videtur ideo dictum, quòd qui ex humili fortuna subuehuntur ad res amplas, soleantq; esse cæteris insolentiores, minusq; tolerabiles quàm qui felices nascuntur.

Exurere mare. 58

Admonuimus ἀδύνατα fermè pertinere ad cognationem prouerbiorum. Quod genus est illud quod refert Vergilius Aeneidos libro uono,

Maria ante exurere Turno,
Quàm sacras dabitur pinus.

Nec dissimile est quod habet Propertius,

Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,

Altaq; mortali detrahere astra manu.

Obedientia felicitatis mater. 59

Aeschylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις.

Πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας
Μήτηρ, γυνὴ σωτῆρος, ὧδ᾽ ἔχει λόγος. id est,
Felicitatis mater obedientia,
Coniuxq;, vt aiunt, sospitatoris Iouis.

Fingit poeta Iouem sospitatorem, cuius beneficio cōtingat salus: huic esse vxorem, cui nomen πειθαρχία. id sonat obedientiam, sed proprie qua paremus magistratibus ac principibus. ex horum coniugio natam esse filiam cui nomen εὐπραξία. id est, felicitas. Principis est consulere saluti ciuium, id conatur bonis & æquis legibus, populi est his obtemperare, si velit esse felix. Sed vtinam non essent Ioues ὀλέθριοι, quibus vxor esset ἁρπυῖα, & filia δυστυχία.

Ver ex anno tollere. 60

Ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ ἐξαίρειν. id est, Ver ex anno tollere dicebatur, qui id quod in negotio quopiam erat præcipuum tolleret. Meminit Herodotus in Polymnia. Lacedæmonij & Athenienses missis in Siciliam legatis, petebant à Gelone Syracusano & societatem & suppetias, aduersus Xerxem bellum inferentem Græciæ. Nec recusauit Gelo, modo se imperatorem vel maritimarum rerum vel terrestrium copiarum constituerent: quam conditionem cum repudiarent legati, iussit eos illico discedere, ac renunciare Græcis, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξῄρηται, Ver ipsis ex anno sublatum esse, videlicet illud subindicans, suum exercitum præcipuum esse Græciæ florem ac robur, qui si deesset, defuturum illi quod esset præcipuum. Ver enim anni præcipua pars est. Meminit Aristoteles lib. Rhetoricorum 3. inter metaphorarum genera. Rursus Rhetoricorum libro primo, ostendit hoc dictum esse Periclis in epitaphio qui dixerit τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαιρεθέν. id est, Iuuentutem è Repub. sublatam esse perinde ac si ver ex anno tolleretur. Potest deflecti longius, vt dicantur ver eximere anno, qui linguarum ac bonarum literarum peritiam sustollant è scholis.

Etiam si Cato dicat. 61

Plutarchus in vita Catonis Vticensis, narrat tantam Catonis apud populum fuisse fidem & authoritatem, vt de rebus incredibilibus prouerbio diceretur, Τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐστιν. id est, Istuc incredibile est, etiam si dicat Cato. Et orator quidam cum hyperbolicos diceret vni testi non esse credendum, adiecit, ne Catoni quidem. M. Tul. Epistolarum ad Atticum libro 2. Quid Cato ille noster, qui mihi vnus est pro centum millibus. Similis erat authoritas Aristidis apud Athenienses ac Xenocratis, cui vni populus remisit iusiurandum, cum alioqui nullus illic testis admitteretur absq; iureiurando.

Huic affine est, Nec iurato istuc crediturus sim.

Decipienti semel. 62

Suspicor esse vulgo iactatum apud Italos, quod refert Ioannes Campanus vir suo seculo magnus & admirabilis ingenij, libro De fugienda ingratitudine 2. Decipienti me semel, dij male faxint, faxintque bene, si bis idem deceperit. Quod semel falli perfidiæ decipientis par sit imputari: verum qui semel expertus, rursum fidem habuerit eidem, dignus videatur qui fallatur. Confine est illi quod alibi recensuimus, Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit. Quoniam Campanus erat variæ reconditæque lectionis, fieri potest vt hoc dictum alicubi citatum legerit. Nam videntur esse duo senarij pauculis immutatis,

Decipienti semel me, dij faxint male.
Faxintq; bene, si bis idem deceperit.

Nam ipse Campanus adducit titulo veteris prouerbij, quanquam vetus dici potest, quod nostra quoque memoria natum est.

Qualis hera, tales pedissequæ. 63

Et hodie vulgo dicitur ex Athanasij symbolo detortum, qualis pater, talis filius. Huic simillimū est peruetus adagium, libro Epistolarum ad Atticum 5. Epistola 11. Si verum est, inquit, illud, ὁποία ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες. id est, Qualis hera, tales & ancillæ. Quanquam nec hoc multum abest à senario Δέσποιν᾽ ὁποία, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες. Plato libro De republ. 4. ἢ οὐκ ἀεὶ τὸ ὅμοιον ὂν ὅμοιον παρακαλεῖ. id est, Aut non semper quod est simile, simile accersit.

Bibere mandragoram. 64

Inest vis somnifica mandragoræ, adeo vt enecet etiam largiore potu, si Plinio credimus, Historiæ

mundi lib. 25. cap. 11. Dioscorides indicat radicem vino decoqui ad tertiam partem, ex eo colato semi cyathum aduersus insomniam. Datur & secandis aduersus intolerabilem cruciatum. Quin & sedi immissa herba glandis vice, somnum facit. Hanc Pythagoras ἀνθρωπόμορφον appellauit, quòd radix imitetur hominis formam. Vnde Columella in carmine semihominem dicit,

Quamuis semihominis vesano gramine fœta
Mandragoræ pariat flores.

Eandem circeam appellant, quòd radix illius amatoriis veneficiis credatur vtilis. Vnde qui cessant in officio dormitantq;, multam mandragoram bibisse dicuntur. Sic vsus est. Iulianus in epistola quadā ad Callixenem, Οὐ φαίνεται πολλὴν πάνυ μανδραγόραν ἐκπεπωκώς; id est, An non videtur multam hausisse mandragoram? Vsurpat & Demosthenes in Philippica 4. ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν, ἤτι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις. id est, Similes videmur his qui mandragoram biberunt, aut aliud simile pharmacum. Itidem qui dormitant in negotio, sub mandragora dormire dicūtur. Lucianus in Timone, ὅπουγε καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδεις. id est, Quandoquidem veluti sub mandragora dormis. Hoc non est dissimile illi, quod alibi retulimus, Bibe elleborum. 65

Ne pictum quidem vidit.

Quemadmodum de vehementer ignoto dicimus, ne natum quidem noui, sic dicimus, ne pictum quidem vidit. Multas enim vrbes & res, atq; etiam homines nunquam nobis conspectas, ex pictura vtcunq; nouimus. M. Tul. lib. De finibus bonorum vltimo: Dicis eadem omnia & bona & mala, quæ quidē dicunt, qui nunq̄ philosophū pictum, vt dicitur, viderunt. Plautus in Asinaria: Nam neq; vnq̄ fictum, aut pictum, neq; scriptū in poematis, vbi lena bene agat. Venustius etiā fiet, si longius transferatur. Rhetoricam ne pictam quidem vidit. Virtutem ne pictam quidē. Nam pinguntur hæc quoq;. 66

Scrupulum iniicere.

Scrupuli sunt minuti lapilli, qui inter ambulandum insiliūt in calceos hominis, ac pedem torquēt: inde iniicere scrupulum dicitur, qui solicitudinem iniicit animo cuiuspiam. Et scrupulum eximit, qui solicitudinem eximit. Terent. in Adelphis, Timet, inieci scrupulum homini. M. Tul. 4. De finibus in fine disputationis, Scrupulum inquam abeunti? Sed videbimus. Hoc non dissimile est illi quod aliàs retulimus, Infixo iaculo fugere. Rursum Terentius in Andria. At mihi vnus etiam scrupulus restat, qui me habet male. 67

In angulo.

Ἐν γωνίᾳ. id est, In angulo fieri dicitur, quod fit in occulto. Quod vsurpatum in Euangelijs à domino Iesu Christo, reperitur esse apud Platonem in Gorgia, Τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι, μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν, ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα. id est, Reliquum vitæ degere cum adolescentulis tribus aut quatuor in angulo susurrantem. Item Lucianus in Concione deorum, μηκέτι τονθορίζετε ὦ θεοί, μηδὲ κατὰ γωνίας συστρεφόμενοι, πρὸς οὖς ἀλλήλοις κοινολογεῖσθε. id est, Ne posthac susurros miscete ó dii; nec ad angulos conuersi, alijs alii ad aurem conspirate. M. Tul. lib. De oratore 1. Quibus ego de his rebus omnibus in angulis consumendi otii causa, vt disserant &c. Sic & illud in Euangelicis literis prouerbialiter est dictum, Super tectum prædicare, pro eo quod est, palàm & in publico prædicare. Nunquā enim legimus apostolos de tecto clamasse. 68

Calidum mendacium.

Calidum facinus θερμὸν ἔργον, pro audaci dici monuimus aliàs. Simili figura dici solere calidum mendacium pro audaci & impudenti, docet Plautus in Mostellaria,

Calidum hercle audiui esse optimum mendacium.

Aut non est mentiendum, aut est fortiter mentiendum: alioqui mox deprehenditur, qui verecunde mentitur. Quemadmodum Aeschinus Terentianus, Non istas quod sciam. 69

Muti citius loquentur.

Ad ἀδυνάτων genus pertinet & hoc quod habet Plautus in Persa, Muti prius loquentur q̄ ego.

Ne hoc, inquit, cuiquam homini dicerem, edictum est mihi
Magnopere, nec cuiquam homini crederem,
Omnes muti vt prius loquerentur hoc quàm ego. 70

In transennam inducere.

In transennam inducit qui dolo fallit. Plautus in Persa,

Hunc ego hodie hominem in transennam doctis ducam dolis.
Itaq; huic insidiæ paratæ sunt, propè aggrediar virum.

Ab aucupibus sumptum est,qui intra cancellos escam spargunt insidiantes auiculis. Vnde & hodie qui dolo captus est,intra transennam esse dicitur.Huic simillimum,In foueam & in laqueum indu cere,quorum alibi meminimus.

Ab transenna cibum petere. 71

Ab transenna cibum petere dicitur,qui periculo proximus est.Plautus in Bacchid.
Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit.
In senem dicitur,legentem epistolam,per quam erat fallendus.Ab eadem metaphora sumptum, cuius modo meminimus.

Omnes adhibere machinas. 72

M.Tul.lib.Epist.ad Brutum,Ad reliquos hic quoq; labor mihi accessit,vt omnes machinas adhibeam ad tenendum adoldscentem.Item Plato De legibus lib.7.Οὐκοῦν φαμὲν ἅπασαν μηχανητέον μηχανήν. id est,Itaque dicimus omnem adhibendam machinam .Rursum in eodem, πᾶσαν μηχανὴν προσφέρων.id est,Omnem machinam admouens.Sumptum est ab his qui summa vi oppugnant arcem aut oppidum,nullum machinæ genus non admouentes,nihilq; relinquunt intentatum.

Leo cordula vinctus. 73

Lucianus in libello De mercede seruientibus.Νῦν δὲ τὸ τοῦ λόγου,λέων κρόκῃ δεθεὶς ἄνω καὶ κάτω περισύρομαι.i. Nunc autem quod dici solet,Leo filo vinctus,sursum ac deorsum circum feror:cum quis exiguo commodo captus, apud aulicos ostentatur passim , quòd princeps tantum alat virum. Hoc enim principes sibi gloriosum ducunt,si Episcopos aut doctos viros cogant sua relinquere negotia,& aulicæ seruire pompæ.

Sinapi victitare. 47

Tristes ac supra modum tetrici sinapi victitare dicuntur,quod hodieq; vulgo tritum est.
Plautus in Truculento,
Si ecastor hic homo sinapi victitet,
Non censeam tam tristem esse posse.
Aristophanes in Equitibus consimili figura dixit,Tueri sinapi,
Κἄβλεψε νάπυ,καὶ τὰ μέτωπ᾽ ἀνέσπασε. id est,
Toruum tuens,vt qui sinapi victitant,
Frontem seueram contrahebat.
Interptes Aristophanis admonet napy semen esse, vnde fiat sinapi. Huius vis est ciere lachrymas, eoq; Ennius apud Macrobium triste vocat.
Nec triste quæritat sinapi,neq; mœstum cepe.
De cepis alias nobis est dictum.

Pueri senesq;. 75

In principio Chiliadum admonuimus omneis ferè huiusmodi figuras esse prouerbiales,quæ constant ex contrarijs,maximi minimiq;,iuuenesq; senesq;,dijs atq; hominibus,sacra prophana , fas nefas,fanda infanda.Horatius,Parui properemus & ampli. Cum omnibus sentiat huc esse connitendũ. Plato lib. De legibus 7.Ἀλλὰ τὸ λεγόμενον πάντ᾽ ἄνδρα καὶ παῖδα,κατὰ τὸ δυνατόν.&c.id est,Immo quod dici solet,omnem puerum ac senem pro viribus,&c.

Omni voce. 76

Quod summa contentione asseritur,omni seu tota voce dicitur prædicari. Vehemens enim affectus animi solet vocem intendere. Plato lib. De legibus 10.Πᾶσαν δὴ τὸ λεγόμενον φωνὴν ἱέντι.id est, Omni emissa voce. Clare loquimur,cum asseueramus,& quanto possumus clamore sonamus,siquid magnopere nos commouet.Potest & in hunc vsum accommodari , vt omnem vocem promere dicatur , qui modis omnibus conatur persuadere , nunc blandiens , nunc obiurgans , nunc pollicitans,nunc minitans,

Arcus tensus rumpitur. 77

Plutarchus in libello cui titulum fecit,An sit seni administranda respub. τόξον μὲν, inquit, ὥς φασὶν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται,ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη.id est, Arcus,quemadmodum aiunt,cum intenditur,rumpi solet,contrà animus cum remittitur. Refertur autem in epitaphio Theophrasti , qui tantisper viguit dum esset in labore,simul atq; remisit studium,interijt.

Οὐκ ἄρα τοῦτο μάταιον ἔπος μερόπων τινὶ ἐλέχθη
Ῥήγνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον.
Δὴ γὰρ καὶ Θεόφραστος ἕως ἐπόνει μὲν,ἄπηρος,

Frangi vt studij tensum laxaueris arcum,
Veridici sanè verba fuere viri.
Nanq; opere assiduo valuit Theophrastus,at idẽ

Ἡνδέμας, ἔτ᾽ ἀνεθεὶς, κάτθανε παρομελής. Laxato studio membra solutus obit.

78

Ne Apollo quidem intelligat.

Quod vehementer esset obscurum & intellectu perdifficile, id negabant vel ab Apolline posse intelligi. Athenæus lib Dipnosophist. 3. τί δὲ ἡ ἐπιστολὴ δηλοῖ, νομίζω ἐγὼ μηδὲ τὸν πύθιον διαγνῶναι. id est, Quid autem sibi velit epistola, arbitror equidem nec ipsum Apollinem intelligere. Adducit inibi senarium ex Antiphane:

Ταυτὶ δ᾽ ὅτ᾽ ἐστὶν οὐδ᾽ ἂν ἀπόλλων μάθοι. id est, Nec Apollo, quid sibi hæc velint, intelligat.

79

Destitutus ventis, remos adhibe.

Cum res non succedit vt volumus, ad alia præsidia confugiendum est, aut cum fortuna est aduersa, tum magis adlaborandum. Refert adagium Hermolaus in epistola quadam Græca, quæ Politianicis admista est, καὶ τοῦ πνεύματος ἁμαρτὼν φασιν, ἐπὶ τὰς κώπας χώρει. id est, Et destitutus ventis, ad remos, quod aiunt, te confer.

80

In pace leones.

Aristophanes in Pluto,

Οἵ τε οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ᾽ ἀλώπεκες. id est,

Cum leones sint domi, iidem in Marte sunt vulpeculæ.

Aristophanis interpres ostendit prouerbium iactatũ in Lacones, qui in Asia infeliciter rem gesserant.

Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ᾽ ἀλώπεκες. id est, Domi leones, in Epheso vulpeculæ.

Ad hoc nimirum allusit Comicus. Plutarchus in Comparatione Syllæ & Lysandri refert hanc sententiam tanquam vulgo iactatam in principes. sic enim de Lysandri frugalitate prædicat,

Ἀλλ᾽ εἰ δέ τις ἄλλος ἐκπέφευγως τουτὶ τὸ περίακτον,

Οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ᾽ ἀλώπεκες. id est,

Immo siquis alius effugerat illud quod vulgo circumfertur,

Domi leones, sed foris vulpeculæ.

Olim fortasse sic emergebant potentes, post & domi & foris leones esse cœperunt, aut siquod animal leone violentius. Conueniet in eos qui præpostere se gerunt: ibi feroces, vbi nihil erat opus: ibi fugaces, vbi res poscebat virum: aut qui in suos sæui, non iidem audent aduersus inimicos, quod Ciceroni obijcit Sallustius, videlicet quòd contumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidem.

81

Certissima paupertas.

Sententiam prouerbialem refert Iunius Columella lib. De re rust. 12. cap. 2. Præparatis igitur receptaculis, oportebit suo quidq; loco generatim, atq; etiam speciatim nonnulla disponere, quo facilius, cum quid postulabit vsus, recipere possit. Nam vetus prouerbium est, paupertatem certissimam esse, cum alicuius indiges, vti eo non posse: quia ignoretur vbi proiectum iaceat, quod desideratur. Hactenus Columellæ verba retulimus. Sentit autem, ni fallor, siquis habeat domi, quod cum vtendũ est inueniri non potest, eum magis egere eo quod habet, quàm si non haberet. Etenim qui non habet, rogat alicunde commodato: qui habet, vbi ventum est ad articulum quo sit vtendum, nec suum habet, quod vbi sit nescit: nec alienum habet quo possit vti.

82

Mercator nauiga, & expone.

Strabo lib. Geographiæ suæ 14. refert huiusmodi prouerbium, ἔμπορε κατάπλευσον ἔξελοῦ, πάντα πέπραται. id est, Mercator adnauiga, expone, omnia diuendita sunt. Ait natum à Cilicibus olim piraticam exercentibus, quorum præcipuus quæstus erat ex mancipijs, quæ propter opportunitatem loci facile capiebantur, & celerrime distrahebantur, quòd Delus quæ non procul aberat, emporium præstaret, & amplum & pecuniosum, vt illic eodem die præsente pecunia, multa mãcipiorum millia distrahi possent & auehi. In causa erat illud quoq;, quòd Romani ex Carthagine Corinthoq; subuersis vehementer locupletati fuerant, eoq; pluribus mancipijs vti cœperunt. Siquid habet prouerbium præter rei gestæ memoriam, poterimus vti, quoties significabimus rei cuiuspiam esse tantam auiditatem, vt nulla copia sufficiat: præsertim siquid mali sit quod expetitur: quemadmodum nihil auidius emitur, quàm nugaces quidam & seditiosi libelli, fastiditis bonis authoribus.

83

Nisi crura fracta, &c.

M. Tul. in Philip. 13. docet prouerbio fuisse iactatum in C. Plancum, eum perire non posse, nisi crura ei fracta fuissent. Is incenderat curiam, ob quod facinus cum esset eiectus in exilium, tamẽ post armatus ausus est redire in vrbem. Adagium autem ductum est ab his qui ob scelera subiguntur in

crucem

crucem,tantaq; est malitiæ viuacitas,vt nec illic mori possint,nisi fractis cruribus mors acceleretur.
locatur autem Cicero Planco fuisse fracta crura cum legibus esset adempta potestas redeundi in ci
uitatem. Et tamen vixit ac rediјt. Ascribam M. Tullij verba : Sequuntur alij tribunitij, C. Plancus in
primis qui si senatum dilexisset,nunquam curiam incendisset : quo scelere damnatus, in eam vrbem
rediit armis,à qua excesserat legibus:sed hoc ei commune cum plurimis dissimillimis. Illud tamen
verum quod in hoc Planco prouerbii loco dici solet,perire eum non posse,nisi crura ei fracta essent
Fracta sunt,& viuit. Hoc tamen vt alia multa aquilæ fertur acceptum. Hactenus Tullii verba recen
fuimus. In quorum postremis iocus est in aquilam,quo significatur armata manus. Nam vexilla Ro
manorum præcipua habebant aquilam Meminit & in oratione pro Roscio Amerino: Sin autem sic
agetis,vt arguatis aliquem patrem occidisse,neq; dicere possitis,aut quare,aut quomodo,aut tantum
modo sine suspicione latrabitis,crura quidem vobis nemo suffringet: sed si ego hos bene noui literā
illam cui vos vsq; eo inimici estis,vt etiam eas omnes oderitis , ita vehementer ad caput affigent,vt
postea alium neminem nisi fortunas vestras accusare possitis. Quidam putant hic significari θ. de
quo dictum est in prouerbio Θ præfigere:mihi magis videtur sentire de τ,quod crucis habet imagi
nem,& in crucem suffixis solent frangi crura. Et hac quidem litera rei absoluebantur , sed interim
actor referebat notam calumniæ & impudentiæ,qui crimen atrox obiecerat, quod nullis argumen-
tis probare valebat.

Cuculus. 84

Olim qui fuissent in re quapiam parum honesta deprehensi , vulgari probro Cuculi dicebantur.
Id ortum à vinitoribus qui serius cœpissent putare vineam , nec hoc munus absoluissent priusquam
audiretur ea auis,velut cessationem exprobrans agricolis. Huius vocem imitantes viatores , deride-
bant vinitores . Ita Plinius libro 28. capite decimosexto . In hoc temporis interuallo quindecim
diebus primis agricolæ rapienda sunt ea,quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit , dum
sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites per imitationem cantus alitis temporarij,
quem cuculum vocant. Dedecus enim habetur opprobriumque meritum , falcem ab illa volucre in
vite deprehendi,vt ob id petulantiæ sales etiam cum primo vere ludantur. Auspicio tamen detestabi
les videntur. Adeo minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis . Porrò quos Plinius
petulantiæ sales appellat , apud quasdam nationes & hodie licet agnoscere . Vernis enim mensibus
cum auditur coccyx,si tamen hic est cuculus,id quod sentit Gaza,coniugati mutuis salibus inter se-
se ludunt,dicentes,tibi canit hæc auis,significantes vxorem parum vigilanter custoditam . Quin &
Plautus in Asinaria sic facit vxorem conuitiantem marito in amica deprehenso. At etiam cubat cucu
lus,surge amator,i domum. Ac mox, Cano capite te cuculum vxor ex lustris rapit. Horatius Sermo-
num lib. 1. Satyra 7.

Tum Prænestinus salso multumq; fluenti
Expressa arbusto regerit conuitia,durus
Vindemiator & inuictus,cui sæpe viator
Cessisset,magna compellans voce cuculum.

Hæc nimirum congruunt cum his quæ scribit Plinius,probro solere obiici vindemiatoribus,si cucu
lus eos deprehendisset putantes vineam. Eum Horatii locum sic explicat Porphyrio. Nam solent le
uia rustici circa viam arbusta vindemiantes à viatoribus cuculi appellari,cum illi prouocati tantam
verborum multitudinem in eos effundant,vt viatores illis cedant,contenti eos cuculos iterum atque
iterum appellare. Acron hæc affert. Hoc autem ipsa re nouimus,quòd viatores sæpe vindemiatores
conuitijs agant,cum transierint.& illi respondent ita,vt cuculū eum appellēt,quasi pigrum,& recitāt
hoc custodibus,eo quod semper assideant In his Porphyrionis Acronis verbis,video mendas aliquot
subesse. Cum his conuenit illud Plautinum. Etiam cubat cuculus,quòd grauatim surgeret assessor
puellæ. Quin arbitror in conuitio cuculi , allusum ad vocem cubandi. Vnde pro leuia in verbis Por
phyrionis fortasse legendum lenti. Iam quod quidam ex cuculo faciunt cucullum,ex aui vestem,ni-
hil est necesse,cum hæc vox penultimam habeat productam apud Plautum in carmine trochaico,

At etiam cubat cuculus,surge amator,i domum. Ac mox,
Cano capite te cuculum vxor ex lustris trahit.

Trochaicus est. In Pseudolo pro generali cōuitio videtur vsurpasse, Quid fles cucule,viues. Nisi for
te lachrymantem ac singultientem amatorem cuculum appellat, quasi κοκκύζοντα . similiter in
Mercatore, Istæc filio non credam qui obsequitur patri,huic non vt mero cuculo . Itidem in Persa

Tua quidem cucule causa non hercle si hos præciderim tibi, metuam morticine.

85 Arator nisi incurrus præuaricatur.

Prouerbij speciem habet quod refert Plinius lib. 18. cap. 19. Arator nisi incurruus, prçuaricatur. Præcipit vt arator aruũ primũ rectis sulcis proscindat, mox & obliquis subigat, id fieri vix potest, nisi toto corpore incumbat labori vnde & Virgilio dictus est curuus arator. Cæterũ præuaricari est à recto sulco diuertere. Vnde & in causis præuaricari dicuntur, qui causam diuersam adiuuant. Videlicet hoc est quod ait Plinius. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaq; caueatur, vbi inuentum est. Transferri potest ad quemuis, vt leno nisi periurus est, præuaricatur. Miles nisi impius est, præuaricatur. Conueniet in negotium quod absq; magnis sudoribus peragi non potest.

86 Metiri digitis.

Qui rem accuratius expendit quàm oportet, metiri digitis dicitur: veluti siquis cum amico rationem ineat, vter in alterum plus contulisset officiorum. M. Tul. in paradoxo 3. Poetam non audio in nugis, in vitæ societate audiam ciuem digitis peccata demetientem sua: Si sunt visa breuiora, leuiora quî possunt videri, cum quicquid peccetur perturbatione peccetur rationis atq; ordinis. Allusit huc Cic. quòd poetæ carminis pedes digitis metiri soleant: vnde & Horatius,

Legitimumq; sonum digito callemus & aure.

Non optimus autem poeta videtur, qui non statim aurium iudicio deprehendit carminis vitium.

87 Salem & caseum edere.

Plinius lib. 21. cap. 7. indicat prouerbium, quod tamen non refert. Siquidem inter laudes salis & hoc refert. Varro etiam pulmentarij vice vsos veteres author est, esitasse enim salem cum pane & caseo, vt prouerbio apparet. Conijcere licet tale fuisse dictum, nihil conuiuio deerat, habuimus salem & panem & caseum. Aut ne sis solicitus quo me apparatu accipias, præter salem panem & caseum nihil requiram. De Xenocratis caseo dictum alibi.

88 In agro surculario ne capras.

Varro De re rust. lib. 1. cap. 2. dictum hoc veluti legem agricolariam affert: Colonus in agro surculario ne capras compascat. Deflecti potest ad eos qui noxiarum rerum aut hominum admistu corrumpunt teneram ætatem: veluti siquis sacris virginibus adiungat iuuenes lasciuos, aut adolescentibus addat lasciuas puellas. Aut siquis studijs admisceat voluptates studijs inimicas. Nam capra plantis omnibus non vulnere tantum, sed & veneno dentium pestifera est, præsertim oleæ & viti, vnde & Baccho immolatur vindictæ gratia, Mineruæ nihil caprini generis, quòd ille vitis repertor dicitur, huic sacra est olea.

89 Oportet agrum imbecilliorem esse.

Columella libro primo, capite tertio, testatur apud Afros agricolas huiusmodi prouerbium fuisse celebre, Oportet agrum imbecilliorem esse quàm agricolam. Hoc ænigma sic explicuit Virgilius, specie ndn minus prouerbiali:

Laudato ingentia rura, Exiguum colito.

Sed præstat ipsa Columellæ verba ascribere: Adhibendum modum mensuramq; rebus, idq; vt non solum aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligatur, ne maiorem quàm calculorum ratio patitur, emere velit. Nam huc pertinet nostri poetæ sententia:

Laudato ingentia rura, Exiguum colito,

Quod vir eruditissimus, vt mea fert opinio, traditum vetus præceptum numeris signauit. Quippe acutissimam gentem Pœnos dixisse conuenit, imbecilliorem agrum quàm agricolam esse debere, quoniam cum sit colluctandum cum eo, si fundus præualeat, allidi dominum. Nec dubium quin minus reddat laxus ager non recte cultus, quàm angustus eximie. Conueniet in eos qui student imperio proferendo, cum hoc ipsum quod habent, non possunt administrare: aut qui suscipiũt munus, cui gerendo sunt impares. Congruet cum eo quod alibi retulimus, Spartam nactus es, hanc orna.

90 Ab ipsa messe.

Non est animus conuerrere in hoc opus, quicquid aliquam prouerbij speciem habet. Pauca quæ sese casu obtulerunt visum est non præterire, præsertim si commodius & argutius dicta videbantur. Quod genus est illud apud Senecam Epist. lib. 3. epistola 22. Ab ipsa messe discedam? Agit enim de his qui vel commodis vel spe commodorum detinentur, quo minus semet explicent à negotijs, quasi deserturi agrum, cum instat messis. Quàm multi sunt in principum aulis, quos tædet eius vitæ, discrucianturque libertatis desiderio, verum istis ad libertatem aspirantibus reclamat cupiditas: Tam

magnas ſpes relinquam? Ab ipſa meſſe diſcedam?

Cum ſarcinis enatare. 91

Nec minus commode dictum eſt in eadem epiſtola: Nemo cum ſarcinis enatat: id eſt, nemo ſeſe recipit in libertatem, niſi contemptis præmijs ſeruitutis. Non enim poteſt euadere occupationes, qui curarum autoramentum non poteſt negligere. Congruit cum eo quod alibi retulimus ex Martiale, Totis pilea ſarcinis redemi: rurſus cum apologo quem adducit Horatius de vulpe paſta in camera frumentaria.

Doſones. 92

Plutarchus in vita Pauli Aemilij tradit Antigonum regem, Demetrij nepotem, eo quòd benigne promitteret omnibus, nec præſtaret promiſſa, populari ioco dictum fuiſſe Doſonem, quaſi Latine dicas Dabonem, quòd ille quiduis petentibus reſpondere ſoleret δώσω. id eſt, Dabo. Tales ſunt χρηστολόγοι, de quibus alibi nobis dictum eſt. Ouidius:

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

Huiuſmodi Doſonibus ſcatent aulæ principum. Cras, mox redi.

Humeris ſuſtinere. 93

Quorum authoritas diligentiaq; plurimum valet in conſeruanda ſalute cuiuſpiam, ij dicũtur humeris ſuſtinere. M. Tullius pro L. Flacco: De ſumma reipub. taceo, quam vos vniuerſam hoc iudicio veſtris inquam humeris iudices ſuſtinetis. Ammianus Marcellinus lib. 16. Vbi bellorum inundantiũ molem humeris ſuis quod dicitur vehens, ſcindebatur in multiplices curas. Huic affine eſt humeris referre. Cicero pro domo ſua: Dicebas te tuis humeris me cuſtodem vrbis in vrbem relaturum. Ab hac metaphora dicuntur Atlantes reipub. qui eam ſuis humeris ſuſtinent alioqui collapſuram.

Arcem ex cloaca facere. 94

Qui rem hominemúe nihili laudibus magnificis attollunt, dicuntur arcem ex cloaca facere. M. Tul. pro Cn. Planco: Nunc venio ad illud extremum quod dixiſti, dum Plantij in me meritum verbis extollerem, me arcem ex cloaca facere, lapidem è ſepulchro venerari pro deo: neq; enim inſidiarum periculum vllum, neq; mortis fuiſſe. Hactenus Cicero. In cuius verbis & illud prouerbij figuram habet: Lapis è ſepulchro, de homine nullius potentiæ.

Archimedes non poſſet melius deſcribere. 95

Archimedes Syracuſanus geometra fuit celeberrimus, nuſquam non intentus figuris geometricis adeo vt pingens ſit interfectus. Ex quo prouerbij ſpecie dictum eſt illud, quod eſt apud M. Tullium in oratione pro A. Cluentio: Si vt tu dicis, gratiæ conciliandæ cauſa, quadraginta iſtorum acceſſio millium quid valet? Si, vt nos dicimus, vt quadragena millia numûm ſedecim iudicibus darentur, non Archimedes potuit melius deſcribere, Solent enim geometræ mathematicas figuras in puluere deſcribere.

Porta itineri longiſſima eſt. 96

M. Varro lib. De re ruſt. 1. capite ſecundo, ſubindicat vulgo dici ſolere, Portam itineri eſſe longiſſimam. cuius arbitror eundem eſſe ſenſum, qui eſt illius: Dimidium facti qui cœpit, habet. Quin & hodie dicunt bonam itineris partem confectam ei qui portam egreſſus ſit: ſemper enim eſt quod iter apparantem remoretur, & ſi nihil ſit negotij, remorantur amicorum affectus: apud noſtrates autem non creditur profectio futura felix, niſi dies aliquot dati fuerint conuiuijs & compotationibus amicorum. Varronis verba ſubſcribam: Vultis igitur interea vetus prouerbium, quod eſt, Romanus ſedendo vincit, vſurpemus dum iſte venit? & ſimul cogitans portam itineri dici longiſſimam eſſe, ad ſubſellia ſequentibus nobis præcedit.

Deorum concio. 97

Θεῶν ἀγορά. id eſt, Deorum concio, ſiue curia. Heſychius indicat dici ſolitum in eos qui libere magnaq; cum authoritate loquuntur, perinde quaſi dij loquantur hominibus. Addit Athenis eſſe locum huius cognominis. Conueniet in diuites aut prępotentes, qui nonnunq̃ cum ſtultiſſime loquantur, tamen freti opibus ac potentia, pro oraculo volunt haberi quicquid dixerint. Cognatum eſt illi quod alibi retulimus, Argenti fontes loquuntur.

Camarine loqui. 98

Huic non diſſimile eſt quod extat apud eundem, καμαρινῶς λέγειν. id eſt, Camarine loqui, pro eo quod eſt audacter, præciſe & ſeueriter loqui. Vnde natum ſit, non ſatis liquet, niſi quod Iuuenalis Ca

marinos inter vetustæ nobilitatis familias recenset,

Ne tu, inquit, sis Creticus, aut Camarinus.

Hesychius indicat militum zonas dici καμάρας. Itaque fieri potest vt ab horum ferocia prouerbium duxerit originem. Idem docet columnas quasdam, in quibus erat depictus Asię circuitus, dictas καμάρους. Fortassis ab hac ostentatione dicti sunt καμαρινῶς loqui, qui sese iactarēt barbarico more. Rursum idem ostendit καμαρίαν dici cubile, in quo sunt plures cameræ. In suo quisq; cubiculo quæ vult loquitur. Possem adferre plures diuinationes, nisi vererer has ipsas esse plus satis lectori.

99

Glossogastores.

Qui linguam habent venalem, ea loquentes quæ ventri conducunt, Comicorum salibus taxati sunt, dictiq; γλωσσογάστορες, voce ridicule ex lingua & ventre composita. Quadrabit in malos aduocatos, in concionatores quorum oratio quæstum sapit, in assentatores. Author est Iulius Pollux libro De rerum vocabulis 2. Athenæus lib. 3. docet eiusmodi homines à poetis aliquot dictos κνισσοκόλακας & κνισσολόιχους, quòd ob culinæ nidorem adulentur, & nidorem liguriant: morbum dictum κνισσολοιχίαν. Ita Iuuenalis.

Te putat ille suæ captum nidore culinæ.

100

Pereant amici, &c.

M. Tul. in oratione pro Deiotaro rege refert hunc versiculum vt prouerbio iactatum,

Pereant amici, dum vnà inimici intereant.

Dicit eandem sententiam Græco quoq; versiculo celebrari, quem nondum comperi. Nisi fortè is est cuius fragmentum retulimus, ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est, Valeat amicus cum inimico. Ciceronis verba subscribam: Itaq; cum esset ei nunciatum Domitium naufragio perisse, etiam te in castello circumsederi, de Domitio dixit versum Græcum eadem sententia qua etiam nos habemus Latinum: Pereant amici, dum vnà inimici intereant. Quod ille si esset tibi inimicissimus, nunquam tamē dixisset: ipse enim mansuetus est versus inanis. Congruet in illos, qui nec amicis parcunt, nec inimicis modo quod impense cupiunt, assequantur. Versus autem non solum inanis est verumetiam immanis: cum humanitatis sit & inimicos inultos sinere, ne lædas amicos. Neq; dubitem contendere à Cicerone immanis scriptum, quod scriba deprauauit in inanis, cum mansuetus non respondeat inani, sed immani, nec in hoc versu quicquam sit inane, hoc est gloriosum, aut friuolum, sed feritas homine indigna. Quanquam carmen apud Cic. non satis constat suis numeris, constabit, si legas,

Pereant amici, inimici dum intereant simul,

Talis est & ille quem alibi retulimus,

Me mortuo terra incendio misceatur.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA VI

1

Plenis velis.

PAssis velis, plenisq; velis agere dicuntur, qui toto impetu summoq; conatu moliūtur aliquid. Ita M. Tul. pro domo sua ad pontifices: Quid tandem si tu in illis reipub. tenebris cæcisq; nubibus & procellis senatum à gubernaculis deiecisses, populum è naui exturbasses, ipse archipirata cum grege prædonum impurissimo plenis velis nauigasses, si quæ tum promulgasti, constituisti, promisisti, vendidisti, perferre potuisses, qui locus terrarum vacuus extraordinarijs fascibus atq; imperio Clodiano fuisset? Hactenus Cicero. Philostratus in Polemone: ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν εὐφράτου τοῦ τυρίου, πλησίστιος ἐς τὴν ἐκείνου φιλοσοφίαν ἀφῆκεν. id est, Posteaquam audiuit Euphratem Tyrium, plenis velis ad illius philosophiam se contulit. De similibus figuris aliàs nobis non semel dictum est.

2

Pecunia absq; peculio.

Apparet olim fuisse prouerbium inter agricolas iactatum, Pecuniam sine peculio fragilem esse. Refertur Pandect. lib. 32. tit. De legat. & fid. com. cap. Si chorus. his verbis, Quæ mobilia mea erunt do lego, numos ibi repositos vt mutui darentur, non esse legatos Proculus ait. At eos quos præsidij causa sepositos habet, vt quibusdam bellis ciuilibus factitassent, eos legato contineri, & sæpe audisse rusticos senes ita dicentes: Pecuniam sine peculio fragilem esse: pecuniam appellantes, quod præsidij causa reponeretur. Retulimus alibi prouerbium, quod admonet ne totam substantiam vni credamus naui, ne nihil supersit vnde damnum sarciatur, si nauis interierit. Ita solent senes

senes summam aliquam seponere, ne nihil superesset, si res incendio, bello aut furto periret. Si libebit adagium aliò deflectere, poterit accommodari ad eum qui non omnia consilia sua communicat amicis. Aut qui felicitatis summam non ponit in rebus extrarijs, sed in animi bonis, vt illis casu perditis, habeat, quò confugiat, nec despondeat animum. Quod enim proprie nostrum est, peculium dicitur. Ea vero demum proprie nostra sunt, quæ fortuna non potest eripere.

Rana cum locusta. 3

Impar certamen expressit hac figura Theocritus in Thalysijs.

Βάτραχος δέ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω. id est, Sic certo veluti si certet rana locustis.

Addit scholiastes Græcis ranam dici βάτραχον quasi βοάτραχον, ob vocis asperitatem.

Musarum aues. 4

Μουσᾶν ὄρνιθες, in eadem Ecloga dicti sunt poetæ, quòd assidue modulentur sua carmina.

Καὶ μοισᾶν ὄρνιθες ὅσοι ποτὶ Χῖον ἀοιδὸν
Ἀντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι. id est,
Quotquot aues musarum, audent certare poetæ
Chio, Coccysando, opera conantur inani.

Ad pedes, ad caput. 5

Non sine prouerbij specie dictum videtur illud Theocriti in Pastoribus, de rebus copiosis & affluentibus,

Ὧν μοι πρὸς κεφαλῆ, καὶ πὰρ ποσὶ κώεα κεῖνται. id est,
Ad caput, adq; pedes, quarum me vellera cingunt.

Sermo est pastoris iactantis opes suas quibus vndiq; affluebat.

Psydracia. 6

Theocritus in Aita,

Τοὐδ' ἐκ ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιᾶς οὐκ ἀναφυσῶ. id est, Non mihi nascentur nares mendacia supra.

Scholiastes ait apud Siculos, qui supra nares haberēt pustulas albas, quas illi vocat ψυδράκια siue ἰόνθους aut ὄνθους pro mendacibus haberi solitos vulgo. Quin & hodie vulgo dicunt, Nasus tuus arguit mihi te mentiri. Idem iocus est vulgi de miraculis vnguium, quin & ipsas narium pustulas Græci ψύσματα vocant: vt indicat idem scholiastes. Amans hoc ænigmate significat se nihil mentiturum de amica. Iones ψύδρακας appellant varias pustulas. Hinc diminutiuum ψυδράκια ἐξανθήματα, quòd in summa cute efflorescant. Res ipsa planè superstitiosa est, & casum esse puto quod noui quendam cui non nasus tantum, sed tota penè facies psydracijs erat operta, Nec vllum vnquam animal vidi vanius aut impudentius mendax.

Cum sacco adire. 7

Prouerbiali schemate dictum est, quod affertur ex Paulo lib. Pandect. 46. tit. De solut. & liber. cap. Quod dicimus. Quod dicimus, inquit, in eo hærede qui fideiussori testatoris id quod ante aditā hæreditatem ab eo solutum est, debere statim soluere, cum aliquo scilicet temperamento temporis intelligendum est, nec enim cum sacco adire debet. Hæc ibid. Non dubium est quin hic sermo fuerit vulgo iactatus de quouis qui postulat, vt statim exhibeatur quod petit. Alioqui non ad omnia recipiēda sacco est opus, velut ad oleum aut vinum. Græcis θυλακίζειν dicitur, qui cum pera sequens postulat aliquid, qui mos est mendicorum: vnde prouerbium, mendicorum peras semper esse inanes. Θύλακος autem vas est farinarium. Hesychius indicat eam vocem fuisse peculiarem Tarentinis.

Officere luminibus. 8

Officere luminibus dicitur, qui gloriam alterius obscurat. Hic sermonis color sumptus est ex literis iureconsultorum, in quibus cauetur ex seruitutibus prædiorum, ne vicinus altius sublato ædificio officiat luminibus vicini. Ita Paulus Pandect. lib. 8. tit. De seruitutibus vrbanorum præd. cap. 3. Luminum, inquit, seruitute constituta id acquisitum videtur, vt vicinus lumina nostra excipiat. Cum autem seruitus imponitur, ne luminibus officiatur, hoc maxime adepti videmur, ne ius sit vicino inuitis nobis altius ædificare, atque minuere lumina nostrorum ædificiorum. Id eleganter aliò detorsit M. Tul. in Bruto, Nam & Philisci & Thucydidis concisis sententijs interdum etiam non satis apertis officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suæ, quod idem Lysiæ Demosthenes: sic Catonis luminibus obstruxit, hæc posteriorum quasi exaggerata altius oratio. Idem pro C. Rabirio Posthumo, de C. Cæsare loquens. Nec amicum pudentem corruere patitur, nec illius animi aciem perstringit splendore sui nominis, nec mentis quasi luminibus officit altitudo fortunæ & gloriæ.

Manu longa & manu breui tradere. 9

Libro Pandectarum 46. tit. De solutionibus scribitur hunc in modum: pecuniam mihi debes aut

aliam rem, si in conspectu meo ponere te iubeam, efficitur, vt & tu statim libereris, & mea esse incipiat. Nam tunc quod à nullo corporaliter eius rei possessio deriuetur, acquisita mihi & quodammodo manu longa tradita existimanda est. Simili figura dictum est breui manu dare, lib. Pandect. vigesimotertio, tit. De iure dotium, cap. Licet soleat. Quoties autem extraneus accepto fert debitori, dotis constituendæ causa, si quidem nuptię insecutæ non fuerint, liberatio non sequetur, nisi forte sic accepto tulit, vt velit mulieri in totum donatum. Tunc enim credendum est breui manu acceptum à muliere & marito datum. Quæ si deflectas, plus habebunt veneris: veluti qui promissis agit, ac spem tantum ostendit, longa manu dat, quod animo contueri possis, non statim etiam tollere. Contrà, qui præsens ac statim exhibet quod promittit, breui manu dat. Pueri assem ostendunt elephanto, nec audent porrigere. De longis regum manibus alibi dictum est.

10

Iynge trahor.

Qui vehementi & impotenti desiderio trahũtur ad aliquid, Iynge trahi dicuntur. Ita Pindarus in Nemeis hymno 4. ἴυγγι ἑλκομαι ἦτορ. id est, Iynge trahor animo. Interpres addit huiusmodi fabulã. Iyngem aiunt fuisse filiam Echûs, alij Pithûs, quæ cum amatorijs venenis incitasset Iouem in amorem Iûs, à Iunone irata versa est in auem, qua mulieres vti consueuerunt in amatorijs veneficijs, quẽadmodum indicat Theocritus in Pharmaceutria.

Ιυγξ ἕλκε τυ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα. id est,

Per te Iynx meus ille domum vir quæso trahatur.

Quidam Iyngem vertunt motacillam, quòd caudam assidue moueat.

11

Dij omnia possunt.

Hemistichium Homericum,

Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται. id est, At cœlestes omnia possunt.

Quadrabit in monarchas, quibus promptum est facere quicquid animo collibitum fuerit, siue iure, siue iniuria. Pindarus in Pythijs hymno 3. θεὸς ἅπαν ἐπὶ ἐλπίδεσσι τέκμαρ ἀνύεται. id est, Deus autem pro sua libidine omnem exitum perficit.

12

Timidi mater non flet.

Probus Aemylius in vita Thrasybuli, testatur hoc velut ænigma vulgo iactatum, timidi matrem non flere, quòd in bello qui contemnunt hostem nihilq; metuendum ducunt, quoniam sibi parum cauent, ferè pereũt, & matribus luctũ afferunt cũ orbitate. Contra qui nihil non metuit, neq; quicq̃ omnino contemnit, is tutioribus vtens consilijs, raro venit in periculũ. Thrasybulus enim cum indixisset bellum triginta tyrannis qui Athenas oppresserũt, & castellum Atticæ Philen occupasset, non plures secum habuit quam triginta commilitones. Hoc, inquit, initium fuit salutis Atticorũ, hoc robur libertatis clarissimæ ciuitatis. Neq; vero hic non contemptus est primo à tyrannis, neq; eius solicitudo, quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei, & huic despectio saluti fuit. Hoc enim illos ad persequendum segnes, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis pręceptum illud omnium in animis esse debet, nihil in bello oportere contemni. nec sine causa dici, Timidi matrem flere non solere. Quanquam satis cõstat hunc locum deprauate legi, vnde conijcio sic scriptum fuisse, Neq; vero hic modo contemptus est primo à tyrannis, sed eius etiam solitudo. Itaq; modo deprauatum est in non, & solitudo in solicitudinem, & deprauatio deinde trahit deprauationem, vt ansa ansam. Sentit enim Probus ipsum Thrasybulum, vt hominem mediocriter nobilem ac diuitem despectui fuisse tyrannis. Deinde hoc magis fuisse contemptui, quòd tam paucos haberet suæ factionis homines. Retulimus alibi de fortitudine quæ erumpit in neruum.

13

Teuthidum more.

Themistocles, vt in ipsius vita refert Plutarch. Eretrieo cuidam exprobrans ignauiam dixit, ἦ γάρ, ἔφη, καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἳ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχετε. id est, Sanè, inquit, & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Teuthidum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Quidam Teuthidas putant esse, quas nos vocamus sepias. Sepia autem de genere mollium est, & arbitror huic generi cor non inesse.

14

Samij literati.

Plutarchus in vita Periclis citat hunc versiculum ex Aristophane comico,

Σαμίων ὁ δῆμός ἐστιν ὡς πολυγράμματος. id est, Populus Samiorum valde literatus est.

Arbitror hoc inde dictum, quòd cum Samij captiuis Atheniensium inussissent noctuam, Athenienses vicissim Samiorum captiuis inurebant Samænam, quam in collectaneis opinor dictam σάμαιν. Id

erat

erat nauis genus lato ventre, à prora, veluti suilli rostri speciē præferens, vnde hic versus iactatus est.
Ναῦς δέ τις ὠκυπόρος σαμίαινα εἶδος ἔχουσα. id est, Nauis erat velox Samia, specieq; suillæ.
Dicta est Samæna, quòd à Samijs reperta sit. Conueniet igitur in cicatricosos & stigmatum plenos. Hesychius & Suidas addunt apud poetam dictum in Babylonios è pistrino prodeuntes, stigmatibus notatos. Verum Aristoteles etiam huius dicti monstrat originem. Cum Samiorum gens esset afflicta à tyrannis, ob inopiam administrantium rempublicam, coacti sunt aliquot è seruis admittere in consortium administrandi magistratus. Sic Aristoteles. Seruile est autem ac noxiorum stigmatis notari. Apud Plautum in Casina: Si hic literatus me sinat. Literatum appellans notis inustis insignem. Plinius libro 18. capite tertio inscriptos appellat. At nunc eadem illa, vincti pedes, damnatæ manus, inscripti vultus, exercent. De Attagena diximus aliás. Nec desunt qui causam diuersam afferant, quòd apud Samios inuentæ sunt vigintiquatuor literæ à Callistrato. Sic Andron in Tripode. Idem Ionum literes tradidit Atheniensibus. Probabile est igitur à repertis traditisque literis, iocum fuisse versum ad stigmata. Nam Samii simul & accipiebant, & tradebant infames notas. Nicanor Alexandrinus grammaticus populari ioco dictus est stigmaticus, quòd de scripturæ distinctiunculis, quas Græci στιγμὰς appellant, curiose scripserit.

Samii mores. 15

Σαμιακὸς τρόπος. id est, Samij mores. Quidam referunt ad calumniandi vitium, quod, vt dictum est, Samij notas & inurerent alijs, & paterentur ab alijs. Alij malunt referre ad nouam nauigij speciē, quam apud eos reperit Polycrates tyrannus. Itaque quadrabit in eos qui suos quosdam habent mores à cæterorum moribus dissidentes.

Λακκόπλουτοι, 16

Calliæ barbarus quispiam clàm indicauit magnam auri vim in puteum quendam coniectam. Is & occidit indicem, ne proderet, & aurum sustulit. Vbi res innotuit, in comœdiarum iocum versum est, vt qui malis artibus subito ditescerent, λακκόπλουτοι dicerentur. Refert Plutarchus in vita Aristidis. Attigit & Hesychius.

Abydus, Abydenus. 17

Abydenorum mores in prouerbium abierunt. Nam Abydeni dicti sunt sycophantæ ceu molles & effœminati. Meminit adagij Pausanias & Suidas, quorum hic ostendit etiam res nihili, nugasque meras Abydum dici, quemadmodum de Tricis & Apinis alibi retulimus: opinor quòd id temporis frigeret Abydus ob vetustatem. Vnde Sinopen meretricem Abydū vulgo dictam indicat Athenæus lib. 13. quòd iam anus à nemine adiretur. Hesychius indicat quempiam apud poetam quendam ἀβυδοκόμαν dictum, quòd de sycophantia sese venditabat. Suidas, ni fallor, alicubi citat ex Aristophane. Zenodotus sic effert prouerbium ἄβυδος πόλις. id est, Abydus ciuitas. Stephanus indicat prouerbiū dictum ab Abydenis Milesijs. Nam hinc profecta est Abydus Hellespontica. Verum hæc propius attinent ad prouerbium quod ante retulimus, Ne temere Abydum.

Ἀθερίζειν. 18

Græcis ἀθερίζεται quod reijcitur ac nihili fit. Translatum à summis hordei spicis, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt vsui, sed inter metendum pereunt. Eas Græci vocant, atheras. Sic ex Galeno annotauit vir ille diuinus Hermol. Barb. Sūt qui putēt spicas inutiles ac reijculas dici athericas, quòd à messoribus ac triturantibus negligantur.

Manuari. 19

Sicuti fures multis artibus instructi sunt, ita studiū illorū varijs nominibus appellabatur: velut inuolare & manticulari pro eodem Laberius citāte Nonio Marcello dixit, Manuari. nec dubiū quin ea vox ioco populari fuerit iactata, quemadmodum & hodie, quoniā furandi verbū nimis odiosum est, mitiore verbo dicūt, digitauit, siquid furto sublatū volunt intelligi, simul vt effugiāt actionē iniuriarum. Quid ais? Appellas me furē? Nequaq̄, sed manuatorem. Huiusmodi voces obsoletæ non carēt gratia, si in loco adhibeantur, nec sine προεπιπλήξει, vt prisci loquebantur, aut vt vetere verbo vtar.

Ad coronidem vsq;. 20

Μέχρι τῆς κορωνίδος. id est, Vsq; ad coronidem, cum extremum finē rei cuiuspiam significamus. A nauibus translatum putant literatores, quibus aliquid rostri speciem gerens solet addi. Nam corone Græcis cornicem sonat, coronis corniculam. Apud Homerum vsurpatur κορώνη pro annulo, aut si quid aliud apponitur ostio. Idem velut ornamenti gratia perfectis omnibus additur. Vnde Eustathius indicat lætū rerum finē χρυσῆν κορώνην prouerbio dici solere. Plutarchus in lib. De fortuna Ale

xandri refert Philoxenum à Dionysio coniectum in latomias, id erat nomẽ teterrimo carceri, quòd tragœdiam quam illi castigandam tradiderat, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν. videlicet circumducta linea significans totam esse dispũgendam. Idem aduersus Stoicos, Ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος. id est, Ab ingressu & initio vsq; ad coronidem. Iucundius erit quoties transfertur ad animum, veluti siquis studiorum coronidem dicat, aut moneat vt egregijs cœptis auream addat coronidem: aut vitæ laudabiliter actæ auream iubeat imponi coronidem, hoc est mortem piam. Quanquam coronis dicitur interdum quod accedit absoluto operi, vt Martialis, Multaque coronide longus. Qualia sunt in conuiuijs, quę Gręci vocant ἐπιδορπίσματα, siue μεταδόρπια, quòd cœnis addantur, Latini, ni fallor, bellaria vocant. Cuius vocis eadem fuerit gratia, si ad res animi trãferatur, velut ad accessionem quæstioni propositæ additam, aut aliud simile. Postremo grammatici quoties persona actoris eodem metri genere finit quo cœperat coronidem vocant: eamq́ue notant velut rostri figuram exprimentibus lineis. Attigeramus hoc prouerbium in eo quod est, A capite vsque ad calcem, sed tribus duntaxat verbis.

Sine vt incolumis redeat. 21

Habet prouerbij speciem quod est apud Theocritum in Hodœporis,

Εἶα λέγ' εἴ τι λέγεις, καὶ τὸν ξένον εἰς πόλιν αὖθις
Ζῶντ' ἄφες. id est,

Dic age siquid dicis, & hospes vt vnde profectus,
Viuus eò redeat, permittito.

Sic & hodie dicimus ijs qui verbis minacibus & conuitijs ferociunt. Eia, sine hominem viuere. Verba sunt Laconis ad Comatam, qui de se arroganter in alterum contumeliose fuerat locutus. Tametsi locum varie interpretatur scholiastes.

E vestigio. 22

Non ignotum est Latinis è vestigio fieri, quod citra morã ac protinus fit, quod prisci dicebãt extẽplo. Eadem figura reperitur & apud Græcos ἐκ ποδὸς, pro illico, velut in Theocriti verno itinere.

Ὃς ἐκ ποδὸς ἀνεκράναν. id est, Qui tum protinus extruxit fontem.

De ἐκ ποδὸς, quod significat ab imis, velut à pedibus vsq; ad caput, dictum est alibi.

Quisquis tarde venit ad cœnam. 23

Theocriti scholiastes indicat hos senarios prouerbio fuisse iactatos.

Ὅστις ἰὼν δεῖπνον ὀψὲ κληθεὶς ἔρχεται,
Ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς. id est,

Quisquis vocatus tardus ad cœnam venit,
Aut claudus est, aut, non dat ille symbolas.

Theocritus sic habet,

Ἢ μετὰ δαῖτα κλητὸς ἐπείγῃ. id est, An quoquam ad cœnam properas conuiua vocatus?

Et addit, eos, qui vocati sunt celerius ire, qui non vocati tardius. Etenim qui vocatus se venturum promisit, inciuile putat, si conuiuatori sit in mora. Qui non vocatus venit, vel pudore tardior est, vel ꝙ exclusus spe alterius conuiuij. Ita qui symbolum dedit, properat ne mulctetur damno, si post tempus venerit. Qui non dedit, huius rei securus, vt lubet ambulat.

Gargara bonorum. 24

Innumerabilem hominum rerumúe vim prisci gargara dicebant, ficta ni fallor voce, à strepitu quem facit hominum congregatorum multitudo, aut rerum effusarum copia. Aristomenes ἐν βοηθοῖς apud Suidam & Aristophanis interpretem,

Ἔνδον γὰρ ἡμῖν γάργαρα. id est, Nobis enim intus gargara.

Citatur & Tragicus quispiam, Sophron opinor, qui scripserit, χρημάτων τε γάργαρα. id est, pecuniarũ gargara. Vnde & γαργαίρω verbum, quod significat perstrepo præ multitudine. Vt Cratinus,

Ἀνδρῶν ἀρίστων πᾶσα γαργαίρει πόλις. id est, Vrbs vniuersa hæc optimis strepit viris.

Rursus ex fabula cui titulus λίμναι, citatur hic versiculus,

Ἀνδρῶν ἐπακτῶν πᾶσα γάργαιρ' ἑστία. id est, Viris adactis tota perstrepit domus.

Cæterum quod est apud Homerum, κάρκαιρε δὲ γαῖα πόδεσσι. id est. Pedibus quoq; terra strepebat: mutata literula κάρκαιρε dictum pro γάργαιρε. Deniq; cancros existimant dictos γαργαροὺς, ob pedum multitudinem. Macrobius lib. Saturnalium 5. docet Gargara montem esse, & eiusdem nominis oppidum monti subiectum in Mysia, vt apparet, quæ frugum est feracissima, vt hinc factum sit, vt qui immensam rerum copiam significare vellet, gargara nominaret. Exempla citat ex Alcæo, Aristomene, quæ scribarum inscitia desiderantur. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι, risus causa duas voces coniunxit, immensam multitudinem significantes ἀδ' ὠδωδήκειν ψαμμακοσιογάργαρα. Siquidem ψαμμακόσια dicũt

Græci,

Græci,quæ vel æquant harenarum numerum,ad eam formã qua dicunt τριακόσια & ἑξακόσια. Alexis apud Athenæum lib.6.

ἐβόα καλῶν τὸν οἰκέταν	Famulum intonabat euocans.
ἕν' ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασιν ᾗ χρώμενον	Vnum atq; solum,cæterum vocabulis
ψαμμοκοσίοις. id est,	Vtens ad id innumeris.

Loquitur de paupere ostentatore diuitiarum,qui cum nõ haberet nisi vnum famulum tamen pro foribus euocabat eundem varijs nominibus,vt hospites crederent plurimos esse domi. Et huius compositæ vocis meminit Macrobius loco quem modo citauimus.

Onobatis. 25

Apud Cumanos mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum,vt illic lapidi insistens,omnibus esset conspicua. Deinde impositam asino,atq; ita per totam,ciuitatem circumductam,reducebãt ad lapidem,vt ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominiæ gratia ὀνόβατις dicebatur,quòd asinum equitasset. Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur in quo steterat mulier. Quadrabit in quamuis prostitutæ famæ. Asinus apud Cumanos erat iocus prouerbialis,qua de re nobis dictum est aliàs. Illud hic annotandum,quomodo decreuerit legum seueritas. Apud Hebręos adultera lapidabatur. Apud Romanos aliquando minitabatur lex Iulia. Apud Cumanos summa ignominia supplicij loco erat. Nunc apud Christianos ludus est adulterium,apud quos tamen matrimonium est sacramentum. Quid superest, nisi vt præmia decernantur his qui multorum vxores constuprarunt? Olim incestæ prophanæ viuę defodiebantur. Nunc violare virginem Christo dicatam pietas est. Verum quod ad prouerbium attinet, refertúr à Plutarcho in Problematis.

Monophagi. 26

Μονοφάγοι,dici poterunt sordidi & inhospitales,qui neminem inuitant ad conuiuium. Aeginensiũ qui ad bellum Troianum profecti fuerant,multi perierant,in pugna,plures tẽpestas absorpserat. Paucos igitur qui domum incolumes redierunt,cum recepissent cognati,videntes reliquos ciues ob desiderium suorum in luctu ac mœrore versari,non arbitrati sunt conuenire,vt vel palàm lætitiam suã declararent,vel dijs ob illorum salutem rem diuinam facerent:sed suos quisq; quos incolumes receperant,domi clàm conuiuijs & gratulationibus excipiebant,ipsi ministrantes patribus, cognatis,fratribus,ac necessarijs,neminem alienum admittentes. Hoc imitantes Aeginetæ,cum Neptuno sacrificant,dies 16.gestantes thiasos,quos vocant,clàm apud sese conuiuia celebrant,neq; seruorũ quisquã adesse sinitur. Mox Veneri sacrificantes festum soluunt. Itaq; qui sacrificabãt, μονοφάγοι dicebantur.

Eamus Athenas. 27

Ἴωμεν εἰς ἀθήνας. Eamus Athenas. Plutarchus in vita Thesei refert Athenienses Minois violentia, simulq; rerum inopia afflictos,inisse fœdus cum illo,his quidem conditionibus vt quotannis in Cretam mitterent septem pueros ac totidem puellas,quos quidam existimant à Minotauro solitos interimi. Aristot.dissentit,sed cum vetusti cuiusdam voti religione tenerentur Cretenses,illas hominum primitias mittebant in Delphos:quibus eò proficiscentibus adiunxerunt sese multi Cretensium filij. Cæterum cum illic ob terræ sterilitatem ægre sibi pararent victum, venerunt in eam Italiæ partẽ, quæ quondam Iapygia dicta est. Hinc in Thraciam profecti,Bottiæi dicti sunt. Vnde virgines Bottiæorum sacrificio quodam absoluto canere solent, Eamus Athenas: his verbis testificantes desideriũ patriæ quondam relictæ. Huius sententiæ citat authorem Aristotelem in repub. Bottiæorum. Licebit vti,siquando nos melioris fortunæ relictæ pœnitebit.

Abderitica mens. 28

Abderitæ in stuporis insaniæq; fabulam abiere, quod perspicuum est ex epigrammate Martialis lib. 10. de eo qui damnatus in theatro reprę̃sentauit Mutium Scæuolam,ac manum imposuit igni,sed iussus,sed acrioribus paratis supplicijs,ni faceret.

Si patiens,fortisq; tibi,durusq; videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.

De Bœotis & Batauis aliàs nobis dictum est. Abderitanis autem natura peculiarem fuisse mentis stuporem indicat M. Tul. in lib. De natura Deorum. Et Plin. lib. 25. cap. 8. docet huic vrbi vicina esse pascua,in quibus equi pasti inflammantur rabie, quemadmodum apud Potniam asini. Est autem in Thracia,condita dictaque ab Abdera sorore Diomedis.patria Democriti physici,iuxta Pomponium Melam. Stephanus ciuitatem dictam autumat ab Abderito filio Erimi, Herculi adamato, quem

Diomedis equi dilacerauerant.

29

Maritimi mores.

Non abest à prouerbii specie quod Plaut. in Cistellaria dixit, Maritimos mores, pro variis & incõstantibus, quales ferè sunt amantiũ, qui cum ferantur impotentibus cupiditatibus, tamen sibi non constant. Queritur autem apud Comicum adolescens de amore mentem in varios affectus rapiente: Ita inquit, mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuo. Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat, non dat, deludit. Modo quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat. Maritimis moribus mecum experitur. Quemadmodum autem mare nunquam conquiescit, & subinde mutat faciem: ita ferunt maritimos homines nonnihil ex maris ingenio referre. De Euripo dictum est nobis aliàs.

30

Pecuniæ pedibus compensantur.

Inter Catonis dicta quæ prouerbiorum vice celebrantur, refertur & illud, Pecuniam pedibus compensari, quod tamen in libris eius viri nondum reperi: sed fieri potest vt hoc M. Tullius ioco dixerit. Nec dissimile veri est, multas Catonis sentẽtias fuisse celebres, quas ille dixit tantum, non scripsit. Ciceronis ex oratione pro L. Flacco verba subscribam, Si te Crassi agri delectabant, hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati parauisses. Verum esto, Catonis est dictum, pedibus compensari pecuniam, longe omnino à Tiberi ad Caicum, &c. Sententiam autem hanc esse arbitror, si longius absit fundus, plus impendiorum esse domino, & minus ad eum redire lucri. Id damni sarcitur pedibus domini, si non grauetur subinde fundum inuisere.

31

Ne incalceatus in montes.

Theocritus ἐν νομεῦσι,

Εἰς ὄρος ὄκχ' ἕρπεις μὴ ἀνάλιπος ἔρχεο βάττε, Batte caue pedibus nudis perrepere montem,
Ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι. id est, Quippe rubis, tribolisq; viret mons vndiq; densus.

Qui suscipit vitæ genus, armet se aduersus occursura incommoda, ne pœniteat suscepti.

32

Non incedis per ignem.

Οὐ γὰρ ὡδὶ πυρὸς βέβηκας. id est, Non incedis per ignem.

Theocritus in Hodœporis,

Μὴ σπεῦδ', οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεο. id est, Ne propera, neq; enim igne calescis.

Scholiastes indicat subesse prouerbium, quo significabant aliquem plus satis festinare: nam pastor vt erat, protinus volebat canendi certamen inire. Alter non probans tantam celeritatem, prouocat ad locum cõmodiorẽ. Properant enim qui per ignem incedunt, & celeritas reddit elementum innoxium quemadmodum non læditur qui manum per mediam flammam mittit, aut prunam ardentem subito manu correptam abiicit. Qui versatur in re periculosa, dicitur & ipse per ignem incedere. De quo prius nobis dictum est.

33

Calamoboas.

Antipater cum nec vellet, nec posset congredi cominus cum Carneade, qui magna vehementia inuehebatur in Stoicos, semet ad scribendum vertit, multosq; libros edidit maledicos & ineptos, in quibus passim contradicebat Carneadi. Hinc vulgo cognomen adeptus est καλαμοβόας, quòd nõ lingua, sed calamo vociferaretur. Meminit Plutarchus in libello περὶ τῆς ἀδολεχίας.

34

Non soli Atridæ amant vxores.

Quoties significabimus suam cuique dolere iniuriam, contumeliam aut damnum, nec oportere quenquam impune lædi, conueniet Homericus ille versus ex Iliados I.

Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Num solis hominum Atridis affectus amorq;
Ἀτρεΐδαι; id est, Vxorum est?

Eum Sextus Cœlius, citante Vlpiano, ceu vulgo iactatum affert lib. Pandect. 48. tit. Ad legem Iuliã de adulteriis, lege, Si vxor. Virg. imitatus est lib. Aeneid. 9.

Nec solos tangit Atridas Iste dolor.

35

Auris Batauia.

Quemadmodum Græci dicunt βοιώτιον οὖς. id est, Bœoticam aurem, pro pingui crassaq;, itidem Martialis Epigram. lib. 6. Batauam aurem dixit agrestem, inelegantem tetricamq;,

Túne es, túne ait, ille Martialis,
Cuius nequitias iocosq; nouit.
Aurem qui modo non habet Batauam.

Sic enim legit Domitius Calderinus: quanquam nonnulli mutarant pro Batauam seueram. Erant Bataui Germaniæ populi, Cathorum pars, qui domestica seditione pulsi, extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus simulq; insulam inter vada sitam occupauere: quã mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit. Gens tum bello valida, vt quæ Germanicis bellis esset exercitatissima, tum opibus pollens, quòd Romana militia non exhauriretur, quandoquidem erat his cum imperio societas, vt viros tantum armaq; ministrarent: quemadmodum copiosius prodidit Cor. Tacitus lib. 20. Conuenit inter plerosq; doctos, nec id refragantibus coniecturis, eam insulam cuius meminit Tacitus, esse quã nunc Hollãdiã vocant, terrã mihi semper & celebrandã, & venerãdã vt cui vitæ huius initium debeam, Atque vtinam illi nos tam possimus honestamento vicissim esse, quam illa nobis non est pœnitenda. Nam quòd Martialis eam gentem rusticitatis insimulat, quòd eandem Lucanus trucem vocat, aut ad nos nihil pertinet, aut etiam laudi vertendum arbitror vtrunq;. Siquidem quæ gens non aliquando fuit rudior? Aut quando Romana gens laudatior, quàm cum præter agriculturam & militiam nihil artium nosset? Quod si quæ quondam in Batauos dicta sunt, contendet aliquis ad huius temporis rationem pertinere, quæ maior laus Hollandiæ meæ poterit tribui, quàm si dicatur à Martialis iocis abhorrere, quos etiam ipse nequitias appellat. Vtinam Christianis vel omnibus aures essent Batauæ, quo pestilentes eius poetæ facetias, aut non admitterent, aut certe his non caperentur. Quod siquis id rusticitatem vocare velit, nos conuitium haud illibenter agnoscimus, videlicet cum integris Lacedæmoniis, cum priscis illis Sabinis, cum laudatissimis Catonibus commune. Lucanus autem, opinor, ita truces appellat Batauos, vt Virgilius acrem Romanum. Alioqui si mores domesticos spectes, non alia gens est ad humanitatem, ad benignitatem propensior: cuique minus adsit vel feritatis vel truculentiæ. Ingenium simplex, & ab insidiis omnique fuco alienum, nullis grauibus obnoxium vitiis, tantum ad voluptatem, præcipue conuiuiorum aliquando deditius. Cuius rei causam esse puto miram rerum omnium exuberantiam, quibus voluptatis studium irritari solet. idque partim ob commoditatem importationum, quòd non solum occupat duo nobilissimorũ fluminum ostia, Mosæ Rheniq;, verumetiam quòd aliquanta sui parte Oceano alluitur: partim ob natiuam regionis vbertatem, vt quæ passim nauigabilibus ac piscosis interluatur fluuiis, pascuis vberrimis abundet. Ad hæc auium infinitam copiam paludes saltusque suppeditant. Proinde negant aliã inueniri regionem, quæ simili spatio tantum oppidorum contineat, mediocri quidem magnitudine, sed incredibili politia. In domesticæ supellectilis nitore palmam vni concedunt Hollandiæ negociatores quibus pleraque pars orbis est peragrata. Mediocriter eruditorum nusquam gentium frequentior numerus. Ad exquisitam eruditionem, præsertim antiquam, quo non perinde multi perueniant, aut vitæ luxus in causa est, aut quòd apud illos plus honoris habetur egregiæ morum integritati, quàm egregiæ doctrinæ. Nam ingenium non esse negatum illis plurimis constat argumentis, quanquam mihi sanè quàm mediocre contigit, ne dicam exiguum, vt cætera pleraq;.

Κρουνοχυτρολήραιον. 36

Hominem stulte nugacem Græci vocabant κρουνοχυτρολήραιον, voce ridicule composita à κρουνὸς, quæ proprie dicitur aqua impetu scatens, & χύτρα, olla, & ληρεῖν, quod est nugari. Ollas autem stupidos appellamus. Refertur à Suida. Extat apud Aristophanem in Equitibus, quo dicto notasse videtur homines immodice nugaces. Nam & λήρους quidam fontes dici putant, παρὰ τὸ λίαν ῥεῖν. Indicat hoc Vlpianus enarrans tertiam Demosthenis Olynthiacam. Alibi retulimus prouerbium, Lusciniæ nugis insidentes: id est, ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. Sed post comperi λέσχας Græcis dici nonnunquam sedilia quædam publica, in quibus Athenienses otiosi complures pariter sedebant, quibuslibet de rebus inter se nugantes, qualia sunt hemicyclia. In testimoniũ proferunt hoc carmẽ ex Homero,

Οὐκ ἐθέλεις εὕδειν χαλκήϊον ἐς δόμον ἐλθὼν
ἠέ που ἐς λέσχην.

Hęc sedilia fuisse Apollini consecrata scripsit Cleanthes. Quidam eum deum appellant λεσχηνόριον.

Fabarum arrosor. 37

Κυαμοτρώξ, id est, Fabarum arrosor dicebatur, qui in creandis magistratibus vendebat sua suffragia, eoque quæstus gratia sedulo versabatur in comitijs. Quod vtinam hodie non fieret in creandis summis ecclesiæ proceribus, & orbis monarcha. Tunc à populo conuitio notati sunt, qui magistratum ambienti fauebant accepta pecunia. Nunc palàm donantur ingentia præmia, qui suffragantur in creando summo pontifice & Cæsare. Quin & ipsi principes quidam simpliciter vendunt magistratus, & mirantur collabi ciuitatum disciplinam. Priusquam repertus est vsus calculorum, quos

Græci ψήφους appellant, suffragia nigris & albis fabis ferebantur. Vnde fabis victitare dicebantur quibus hinc erat quæstus. Suidas citat senarium, sed vt ferè solet, tacito authoris nomine.
Κρινεῖ δὲ τούτους ὁ κυαμοτρὼξ ἀττικός. id est, Hos iudicabit non fabæ esor Atticus.
Prouerbij meminit & Hesychius, indicans hunc morem fuisse apud Aetolos, vt cui alba faba obtigisset, is magistratum susciperet. Vnde ferre suffragia, siue sortiri, κυαμεύειν appellabant, & iudicem κυαμοβόλον. Nam & iudicijs quibusdam non voce, sed calculis ferebantur sententiæ. Manet in hodiernum vsque diem mos, vt in Epiphanijs rex conuiuij faba deligatur. Extat autem & apud Aristophanem in Equitibus,
Νῷν γάρ ἐστι δεσπότης ἄγροικος ὀργὴν, κυαμοτρὼξ. id est,
Nobis aurestì est dominus ira, qui fabas Arrodit.
Dici poterit & in tenuem parcumq;. Nã hinc sumpta est metaphora in magistratus affectatores, aut ex suffragijs suis venantes quæstum.

Manci pera. 38

Narrant locum fuisse vicinum Hymetto, cui nomen fuerit κυλλοῦ πήρα. id est, Claudi mantica: in eo fuisse templum simulq; fontem, vnde fœminæ steriles bibebant, & fiebant fœcundæ. Suidas indicat & compositæ dici κυλλοπήραν, admonens esse prouerbium in eos qui artificio vim admouent naturæ. Hesychius ostendit Aristophanem in Centauro lupanar appellasse κυλλοῦ πήραν, quòd huius nominis locus decliuis sit ac præceps. Conueniet in illos qui bulbis alijsúe medicamentis irritant libidinem. Quidam elleboro succurrunt ingenio, & quibusdam medicaminibus memoriæ.

Vndarum in vlnis. 39

Suidas refert hunc senarium ex Aristophane,
Καὶ ταῦτ᾽ ἔχοντες κυμάτων ἐν ἀγκάλαις. id est, Atq; id quidem cum essent in vlnis fluctuum.
In vlnis vndarum esse dicebantur, qui in summis rerum difficultatibus versabantur. Neq; enim suauiter iactant maris vndæ, quos amplexæ fuerint. Allusum est ad nutrices quæ pueros in vlnis circumferunt, & agitatione mouent, vt fiant vegetiores, quod ipsum infantibus natura gratum est, somnosq; conciliat. Verum alia est fluctuum iactatio.

Fluctus mutus. 40

Κῦμα κωφόν. id est, Fluctum mutum appellabant, qui nondum edebat fragorem, sed iam incipiebat intumescere. Primum enim tacitis vndis insurgit mare, mox exasperata tempestate procul fremit ac resonat. Dici potest de bili hominis quæ nondum erupit in conuitium, sed tacite inardescit. Veluti si dicas, Cede κύματι κωφῷ, desine contendere, ne disputatio exeat in rixam. Aut obsiste κύματι κωφῷ, reprime iram efferuescentem.

Caricum vinum. 41

Καρικὸς οἶνος, Suidas indicat fuisse prouerbium de vino, vt opinor, tenui, quod non adferret hilaritatem, qualis est Carica musa, de qua dictum est aliàs. Quicquid enim vile, lugubre, molestum, aut querulum, Caricum dicebatur. Sed haud scio an apud Suidam pro οἶμος scriptum sit οἶνος, nisi quòd Hesychius nescio quid attingit de Carica vite, velut inculta & incomposita. Nam genus hoc militare, negligit agricolationem.

Οἰόλυκος. 42

Herodotus in Melpomene, hoc est lib. 4. refert, cum Theres quidam adornaret longinquam nauigationem, ac filius ipsius adolescens negaret se futurum eius nauigationis comitem: τοιγαροῦν, ἔφη, ἀν τὸν καταλείψειν ὄϊν ἐν λύκοισι. id est, Itaq; relinquam eum, inquit, ouem inter lupos. Ex eo dicto nomẽ inditum est adolescentulo, οἰόλυκος, voce composita ex oue & lupo. Dici poterit in hominem desertum ac destitutum auxilio. Quod siquis negabit hoc esse prouerbium, patiatur appẽdicem esse eius quod alibi retulimus, Ouem lupo commisisti. Nam probabile est ab hac historia natum prouerbiũ.

Ναικισσορεύειν. 43

Ναικισσορεύειν dicebantur qui studio quippiam eleuarẽt. Alij putant ναικισσορεῖς dici solitum ei, qui cum videretur confiteri, non confitebatur, perplexis verbis occultans mendacium, quod ferè solent hæretici in discrimẽ adducti. Vox composita videtur à ναὶ, quod est affirmantis, & κίσση, pica, & ῥέω: quod est fluo: quòd inuoluta loquacitate negent quod affirmare videntur, rursus affirment quod negant. Meminit Hesychius.

Cui nullum negotium erat, Harmenen muro cinxit. 44

Strabo lib. Geographiæ 12. refert huiusmodi prouerbium,

Ὅτις ἔργον οὐδὲν εἶχεν, ἁρμένην ἐτείχισεν. id est, Qui negoci nil habebat, Harmenæ murum addidit. Est enim trochaicus tetrameter. Tradit autem Harmenen vicum Sinopesium, portum habentem. Cuius meminit & Stephanus, situm indicans in Paphlagonia, & à nonnullis dictam ἁρμήνην, quod hic sanè carminis ratio non patitur. Neuter indicat originem aut sensum adagij. Coniectare licet vicum fuisse frigidum, quem aliquis cinxerit muro vt fieret oppidulum, æque frigidum. Non enim dixit ἔκτισεν, quod interpres videtur somniasse qui vertit construxit, sed ἐτείχισεν. hoc est muro cinxit.

Nec animans nec inanime. 45

Prouerbiali figura dictum est apud Platonem lib. De legibus octauo. πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων. id est, Omnium & animantium & inanimorum, cum nihil omnino significamus excipiendum. Simili figura dicimus, Iuuenumq; senumq;, & bipedum ac quadrupedum nequissimus. Itē nec dijs nec hominibus placet, Nec viuis parcit, nec mortuis. Locum Platonis citauimus integrum in prouerbio, σκιαμαχεῖν.

In idem conspirare. 46

Εἰς ταυτὸν ξυμφῦσαι. id est, In vnum coalescere. Plato de legibus 4. τὸ δὲ συμπνεῦσαι καὶ καθάπερ ἱππέων ζεῦγος, καθ' ἕνα εἰς ταυτὸ, τὸ λεγόμενον, ξυμφῦσαι χρόνου πολλοῦ καὶ παγχάλεπον. id est, Cæterū conspirare ac velut equitum iugum, singulos in idem, vt dici solet, coalescere, multo eget tempore, estque perdifficile. Interpres ξυμφῦσαι vertit, vnum & idem efflare, cum magis videatur dictum à φύω, nascor. Itaq; mihi magis arrisit coalescendi verbum. Quanquam huius rei iudicium doctis defero. Si iungas duos equos inter se ignotos, non ferunt sese. Tandem assuetudine diutina, posteaqnam vterque alterius halitui assueuerit, concordes sunt. Itaque pariter ambulasse sub eodem iugo gignit concordiam. Et Virg. ait, Vdoq; docent inolescere libro.

Hic telam texuit, ille diduxit. 47

Apud Iulium Pollucem lib. 7. cap. 10. refertur senarius suppresso authoris nomine, ni forsitan Nicophanes est in Pandora, ὁ δ' ἐξυφαίνεθ' ἴσους ὁ δὲ διάζεται.

Quanquam legendum arbitror, ὁ μὲν ἐξυφαίνεθ' ἴσον, ὁ δὲ διάζεται, siue quod probabilius est, διέζετο. nam vocem ἴσους etiam metri ratio respuit. Iam si nobis textor quispiam Græcus exponeret quid sit διάζεσθαι, quod vt indicat Pollux, Attici dicebant προφορεῖσθαι, non esset difficile prouerbij sensum enarrare. Nam Suidas tantum habet διάζομαι τὸν στήμονα. Hesychius paululum lucis addiderat, dicēs διέζετο, διεχίζετο, si διέζετο veniret à themate διάζομαι. Quòd si διάζεσθαι est stamini quod superest addere, sensus erit, Alter orsus est, alter perfecit.

Σκιαμαχεῖν. 48

Olim qui inaniter laborabant σκιαμαχεῖν dicebantur, hoc est cum vmbra pugnare. Plato libro De legibus. 8. καὶ ἔτι πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων ἀπορήσαντές ποτε, ἐρημίᾳ συγγυμναστῶν, ἆρά γε οὐκ ἐτολμήσαμεν ἂν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σκιαμαχεῖν ὄντως; Adhæc siquando omnibus & animantis & inanimantis destituti, nullum haberemus concertatorem, non sustinebimus ipsi contra nosipsos, vere vmbraticam exercere pugnam? Idem in Apologia Socratis, ἀλλ' ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν τε καὶ ἐλέγχειν μηδενὸς ἀποκρινομένου. id est, Sed necesse est omnino, vt cum vmbra pugnem, simul & defendens & accusans, cum nemo responderit. Idem. De repub. lib. 7. ἀλλ' οὐκ ὄναρ ὡς νῦν αἱ πολλαὶ, ὑπὸ σκιαμαχούντων τε πρὸς ἀλλήλους καὶ στασιαζόντων περὶ τὸ ἄρχειν, οἰκοῦνται. id est, Non per somnum, vt nunc complures ciuitates, ab ijs qui cum vmbra pugnant, ac de principatu seditiones excitant, habitantur. Huc fortasse pertinet quod scribit Florus Epitome in librum Titi Liuij 49. Cum enim Scipio rem in Africa fortiter ac feliciter gereret, Cato in senatu reliquos, qui militarent in Africa vmbris militare dicebat, Scipionem vigore. Iulius libro sexto indicat, eos qui molliter ac deliciose viuerent, σκιατροφίας appellari solitos, velut educatos in vmbra, & ob hoc impatientes pulueris atq; solis, & σκιατροφεῖσθαι, qui voluptatibus effœminantur. Nā luxus & libido lucifugæ sunt, amāt tenebras & secretum. Porrò ludus vmbraticæ pugnæ durat etiā hodie non illepidus. Hūc q exercet, pro vtroq; respōdet, & pro se, & pro vmbra. Hoc admonere visum est, quo magis liqueat qđ ex apologia citauimus. Meminit & Lucianus in Sectis. Vide prouerbiū, Cū laruis luctari.

Per fluuium traducere. 49

Διαβιβάζειν τὸν ποταμόν. id est, Transmittere per flumen dicebantur, qui difficultatem explicabāt rei quam ineruditiores aut inualidiores explicare non poterant. Translatum à torrentibus aut fluuijs profundioribus q̃ vt cuiuis tutū sit traijcere. Itaq; qui sunt robustiores atq; exercitatiores, pueros; mulieres, aut alioqui imbecilles susceptos in humeros trāsmittunt. Plato lib. De leg. 10. ἐγὼ σφῶ ὥσπερ

νῶν δὴ δεξάμενος διαβιβῶ τὸν ποταμὸν.id est,Ego vos quemadmodum modo feci,ſuſceptos vltra fluuium transferam. Verba ſunt hoſpitis Athenienſis qui diſputationem tradit Cliniæ & Megillo, pollicens ſe affuturum ſiquid hæſerint.

Gangamon. 50

Iul.Pollux lib.10.cap.40.docet genus eſſe retis inuolutis flexibus ſinuorum ac perplexum quod à Græcis dicatur γαγγάμων ἀ γῶ,quod eſt capio,vt indicat Etymologicus,putans & γαγγάμην appellari,vnde & γαγγαμουλκοὺς dici qui piſcantur hoc retis genere,& γαγγαμεῖς. Aut idem eſt cum ſagena, aut ſimillimum.Pollux citat Aeſchylum,qui negotium inuolutum & explicatu difficile,γαγγάμωνα dixerit,quemadmodum dicimus naſſam.Vnde ventris locum circa vmbilicum γαγγάμωνα dictum, quòd illic apparet circumuolutio quædam neruorũ.Fortaſſis & interior aluus ſic appellatur, quòd inteſtina in ſeſe complicentur,ne mox effluant ſtercora.

Sacer manipulus. 51

Ιερὸς λόχος.id eſt,Sacer manipulus olim dicebatur quemadmodum dicimus ſacram ancoram iaciendam,aut rem ad triarios redijſſe.Athenæus lib.13.declarat apud Thebanos exercitus partẽ fuiſſe,quam illi ἱερὸν λόχον nominabant,eam conſtitiſſe ex amantibus & amatis,& ob id præcipuum belli robur in his fuiſſe ſitum, quòd amor reddat fortiſſimos, ad mortis etiam contemptum animans. Vſus erit,ſiquis dicat rem Chriſtianam hodie à monachis velut à ſacro manipulo pendere.

Poſtico diſcedere. 52

Galenus περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων lib.2 εἰ δὲ ἐκ πολλῶν σύγκειται, τῇ κηπαίᾳ κατὰ τὴν παροιμίαν πρὸς ἀσκληπιάδην ἀπεχωρήσαμεν.id eſt,Si ex pluribus conſtat,poſtico,quod dici ſolet,ad Aſclepiadem receſſimus ſiue defecimus. Poſtico autem recedere dicitur qui furtim abit,alijs inſcijs ſeſe ſubducens.Sic Horatius,Poſtico falle clientem:quod & hodie non raro faciunt magnates. Idem alia forma dixit,In Ariſtippi furtim præcepta relabor. Thomas Linacer vir incomparabili doctrina, κηπαίᾳ vertit per horti poſticum.Aedes quibus eſt adiunctus hortus,duas habent ianuas,anticam & poſticam.Antica ſpectat ad publicam viam,poſtica ducit ad hortum:per hanc elabebantur, qui clanculum abire cupiebant.Quoſdam pudet παλινῳδεῖν,ſed diſſimulanter tranſeunt in alienam ſententiã, alij per occaſionem ſubducunt ſe negotijs.In hos congruet prouerbium.

Vtres & thylaci. 53

Ασκὸς καὶ θύλακος.id eſt,Vter & thylacus dicebatur,qui cibo potuiq; indulgebat.ἀσκὸς enim vter eſt vinarius,θύλακος vas farinarium.Athenæus lib.11.refert hos verſus ex Alexis Heſione,qui dicuntur ſub perſona Herculis,

Ητησε κύλικα,καὶ λαβὼν ἑξῆς πυκνὰς
Ελκει,καταντλεῖ,κατὰ τε τὴν παροιμίαν
Ἀεί ποτ᾽ εὖ μὲν ἀσκός,εὖ δὲ θύλακος Ανθρωπος. id eſt,

Calicem popoſcit,ac datum crebro bibens
Trahitq; & hauſit,& vt habet prouerbium,
Semper bene vter,thylacus ſemper bene eſt Homo. Itidem Horatius,

Si ventri bene,ſi lateri,pedibuſq; tuis,quid
Diuitiæ poterunt regales addere maius?

De lurconibus ac ventribus dictum eſt aliàs non ſemel.

Ignarium dare. 54

Seneca lib. De beneficijs 4.refert vt vulgo iactatum,Vt doleat,inquit,tibi,vt poſtea conſideratius loquaris,quod dicere ſolemus,ignarium dabo.De lapide pyrete ſentit,ni fallor, quem alij viuum,nõnulli ignarium vocant,quòd plurimum habeat ignis,vt attritu digitos adurat,& alioqui ponderoſiſſimus.Itaq; dicebatur ignarium dare, qui ſuggereret quod dolore quodam reuocaret hominem à peccando:quemadmodum lapis digito additus,vel pondere,vel attritu non ſinit hominem obliuiſci, cuius gratia ſumpſerat eum.M.Tullius haud abſimili forma dixit in Antonium Philippica 2.Num expectas dum te ſtimulis fodiam?Hæc te ſi vllam habes partem ſenſus,lacerat,hæc cruentat oratio. Terentius.Noli fodere latus, Perſius,

Atq; aliquis cubito ſtantem propè tangens.

His enim geſtibus admonemus,quemadmodum & vellendo aurem,de quo nobis prius dictum eſt.

In morbo conſumat. 55

Seneca lib. De beneficijs 2.Quingenti,inquit,denarij ſunt.Illud,quod dici ſolet,in morbo conſumat.

mat. Zeno cuidam promiſerat quingentos denarios mutuo,admonitus ab amicis,hominem eſſe malæ fidei,tamen credidit,vel ob hoc quia promiſerat,& ſumma erat exilis. Solent igitur creditores cũ ſentiunt nõ reddituro creditã pecuniam,nec exiſtimant operætium ob tantillum legibus agere, dicere,habeat,conſumat in morbo. Qui ſermo dubium habet ſenſum: poteſt ab amico dici,qui nolit deeſſe amico quod impendat,ſi morbus inciderit: poteſt & ab amico,qui malo viro morbum optet.

Vel Megaram vſq;. 56

Manet is ſermonis color & hodie,vbi quid ſignificamus magni pretij,nobisq́; vehementer expetitum dicimus,huius rei gratia vel in Indiam vſq; proficiſcerer. Aut digna res eſt, cuius gratia vel in Hyberniam vſq; nauigetur. Socrates apud Plat. in Phædro, ἦ γὰρ ἂν ἀστεῖοι καὶ δημοφελεῖς εἶεν οἱ λόγοι, ἔγωγε οὖν οὕτως ἐπιτεθύμηκα ἀκοῦσαι, ὥστε ἂν βαδίζων ποιῇ τὸν περίπατον μεγάραδε, καὶ κατὰ Ἡρόδικον προσβὰς τῷ τείχει πάλιν ἀπίῃς, οὐ μή σου ἀπολειφθῶ. id eſt, Nam profecto feſtiui & in publicum vtiles fuerint ſermones. Mihi ſanè tanta cupiditas eſt audiẽdi, vt ſi pedibus vel Megaram vſq; ambules, ac mox iuxta morem Herodici, vbi ad mœnia acceſſeris,denuo abſcedas,non te ſim relicturus. Ambigue dictum eſt κατὰ Ἡρόδικον. Incertum enim vtrum Herodicus quiſpiam hoc dixerit,an Herodicus aliquis in populi riſum abierit,qui cum tantum itineris confeciſſet, vel oblitus aliquid, vel mutata ſententia, à mœnibus Megarenſibus redierit Athenas, quomodo Phædria Terentianus à diuerticulo redit in vrbem. Vnde hoc ipſum, iuxta Herodicum, prouerbij ſpeciem habet, in hominem incerti conſilij, aut qui ſerò mutat ſententiam, cum deliberandum ſit antequam incipias. Simile illi, Dignum propter quod vadimonium deſeratur.

Omnem vocem mittere. 57

Πᾶσαν φωνὴν ἱέναι. id eſt, Omnem vocem mittere, dicebantur qui nihil omittebant quo perſuaderent. Etenim qui totus eſt in hoc vt perſuadeat, nunc argumentatur, nunc obiurgat, nunc blanditur, nunc pollicetur, nunc minitatur. καὶ παντοῖος γίνεται, vt flectat audientem. Plato De legibus 10. μηδαμῶς ὦ ξένε, ἀλλ᾽ εἴπερ τυγχάνει γε οὖσα καὶ σμικρὰ πειθώ τις περὶ τὰ τοιαῦτα, δεῖ μηδαμῇ κάμνειν, τόνγε ἄξιον καὶ μικροῦ νομοθέτην, ἀλλὰ πᾶσαν τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἱέντα, τῷ παλαιῷ νόμῳ ἐπίκουρον γίγνεσθαι λόγῳ, ὡς εἰσὶ θεοί. id eſt, Nequaquam ó hoſpes, ſed ſi forte fuerit vel exigua perſuadendi ratio circa huiuſmodi, haud quaquam oportet defatigari, præſertim legum authorem, ſi modo vllius ſit pretij: quin potius emiſſa, quod dici ſolet, omni voce, veteri legi ſuppetias ferre debet, docens rationibus eſſe deos. Idem in Phędro, τούτου τοι ἕνεκα χρὴ πάντας λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν. id eſt, Huius itaq; gratia oportet omnibus rationibus ſurſum deorſum verſatis, diſpicere, &c. Sumptũ videtur ab incantamentis, in quibus ſi parum mouent preces, adhibent efficaciores. Id alicubi indicat Plato, tametſi locus in præſentia non ſuccurrit. Indicabitur cum occurrerit. Vide num omnem vocẽ dicat omnem contentionem. Solent enim patroni cauſarum cum magno ſtudio cauſam agunt, vocem intendere. Paulus apoſtolus ad Galatas cap. 4. cum ait, ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, tale quiddam ſenſiſſe videtur. Nam qui nunc obiurgat, nunc blanditur, nunc ſe prædicat, nunc ſemet demittit, nunc territat, nunc conſolatur, vtcunque poſtulat eorum vtilitas quos perire non vult, veluti doctus incantator mutat vocem ſuam, vt aliquo pacto perſuadeat.

Magadari. 58

Μαγαδίζειν ſiue μαγαδεύειν dicebantur olim, qui bilingues eſſent, eodem ore laudantes ac vituperantes, blandientes & obiurgantes, pudice & obſcœne loquentes. De magadide multa diſſerit Athenæus libro decimoquarto dubitans citharæ'ne genus ſit an fiſtulæ. Quidam eandem putant cũ ſambuca, nonnulli & cum pectide. Verum hoc nihil ad prouerbium quando conſtat organum eſſe δίφωνον, quod ſimul emittit geminam vocem grauem & acutam, quæ harmonia dicitur διὰ πασῶν. Citatur ex Alexandride hic ſenarius,

Μάγαδιν λαλήσω, μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν. id eſt,

Magnum ac puſillum, proloquar Magadin ſimul,

Ait vetuſtum eſſe genus, repertum à Lydis, nomen inditum eſt à Thrace quodam, cui nomen erat Magdus. Alij putant inuentum eſſe Sapphûs. Pindarus magadin appellat ψαλμὸν ἀντίφθογγον, qualis eſt cantio, cum ſimul concinunt viri & pueri impuberes. Hac de re nonnihil attigimus in prouerbio, Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

Chalcenterus. 59

Χαλκέντερος olim dicebatur inſigniter patiens laborum, atq; indefatigabilis, velut habens ærea inteſtina, qualem fabulæ narrant fuiſſe Talò cuſtodem inſulæ Cretæ. Hoc cognomen inditum eſt

Didymo grammatico,ob incredibilem numerum librorum quos scripsisse dicitur. Eadem de causa Origenes dictus est Adamantius.

60

Origanum intueri.

Ὀρίγανον βλέπειν,dicebantur qui robur & masculum animum præferebant. Suidas refert hoc carmen ex Aristophane,vti conijcio,licet metro deprauato,

Παρέξομ᾽ αὐτὸν ἀνδρεῖον τὸ λῆμα,καὶ βλέποντα τ᾽ ὀρίγανον.

Præbebo meipsum animo virilem,ac tuentem origanum.

Sumptum ab acrimonia herbæ,vt respondeat illis alibi dictis.tueri sinapi aut nasturtium . Quidam cunilam vocant,eius generis,quod Dioscorides appellat heracleoticum. Nam est aliud genus dictũ ὀνίτης,est tertium quod Panaces Heracleum vocant. Ita Dioscorides lib. 3. Plin. lib. 22. cap. 14. tradit origanum non dissimile pulegio syluestri.

61

Thurium lema.

Θούριον λῆμα dicebant animum intrepidum & ad bellum paratum.nam λῆμα genere neutro Græcis sonat voluntatem,animum siue propositum,aut dignitatem & authoritatẽ:vox dicta à λῶ, quod est volo.nam λῆμμα quod scribitur per geminum μμ.venit à λάβω siue λαμβάνω : est argumentum quod assumitur ad probationem. Thurion autem dicitur quicquid est vehemens ac bellicum. Vnde Hom. θούριδα ἀλκήν.id est , Thurium robur appellat . Quin & ipse Mars dictus est θοῦρος, à θορεῖν, quod est insilire. Suidas citat ex Aristop. Inuenitur & θούριος λόγος pro sermone diuinitus afflato ac vehementi,cum quis intrepide cum authoritate loquitur.

62

Nec elephantus ebiberet.

Οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι.i. Nec elephantus quidem ebiberet. De poculo prægrandi,cum elephantus proboscide immensam aquarum vim cum libet,hauriat. Athenæus lib. 11. citat ex Epinico.

Ἐλέφας ἐλέφαντα περιάργυρον.

Χωροῦντα δύο χόας,ὃν οὐδ᾽ ἐλέφας ἐκπίοι. id est,

Duas choas capientem,vt hunc ne elephas quidem Ebibere possit.

Rhythus autem poculi genus est,specie cornu , quod videtur eburneum fuisse , impositum imagini elephanti. Subijcit autem,οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ.id est,Nam ne tu quidem quicquã differs ab elephanto,vt esset quadruplex elephanti mentio . Prouerbium hoc posterius ante retulimus,hoc loco non citato. Porrò choa mensuræ genus est. Dicetur in librum insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere queat.

63

Κυαθίζειν.

Qui poculis indulgebant,κυαθίζειν dicebantur,quasi dicas cyathissare,quemadmodum cothonizein,de quo nobis prius dictum est. Indicauit & hoc Athenæus. Mihi videtur potius in eos conuenire, qui parce bibunt,nec sextarios hauriunt,sed cyathis subinde repetitis,tamen inebriantur. Solét enim quidam ita proponere. Quisque bibet heminam non amplius,& sæpenumero fit vt paulatim incalescente libidine,plus bibant.

64

Sacer piscis.

Ἱερὸς ἰχθύς.id est,Sacer piscis dicebatur , cui nemo nocebat , sed sui iuris erat . Suidas indicat esse apud Homerum. Quicquid enim ingens ac præclarum haberi volebant veteres,ἱερὸν appellabant,velut apud Hom. ἱερὸν μένος ἀλκινόοιο.id est,Sacra vis Alcinoi. Per iocum dici poterit in hominẽ prægrandem & in pretio habitum,cum sit stupidus & infans. Meminit & Athen.

65

Φελλίνας.

Φελλίνας leuis dicitur,quasi dicas suberinus. Nam φελλὸς cortex est arboris semper fluitans, qui Latinis dicitur suber. Vnde & φελλεὺς dicitur locus asper ac petricosus , aptior ad pascendas capras, quàm serendas fruges,quòd terra veluti supernatet saxis . Vnde & φελλεύειν dicitur,quod fluitat nec habet radices. Quin & hodie lingua Britanica commodum hominem minimeq; difficilem,φελλέα vocat. Hanc morum leuitatem Græci vocant εὐήθειαν,quæ vox in vitiũ sonat. Plato lib. De repub. 3. εὐλογία ἄρα καὶ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία,εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ,οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν,ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς,εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. id est, Ergo sermonis probitas,morum compositio,decus & concinnitas sequitur εὐήθειαν,non hanc inquam,quam vitio blandientes vocamus eo nomine , quasi sit morum bonitas , cum sit amentia, sed mentem vere moribus bonis pulchrisq; instructam. De his nonnihil attigimus in prouerbio,Subere leuior. De profundo sulco animi dictum est alias.

Methysocottabi.

Methysocottabi. 66

Vulgari conuicio μεθυσοκόταβοι dicebantur bene poti, quasi cottabo temulenti. Cottabus enim poculi genus est. Athen. lib. 15. refert ex nescio quo authore, ex Aristoph. ni fallor

Πόρνην δὲ σίμαιθαν ἰόντες μεγάραδε
Νεανίαι κλέπτουσι μεθυσοκόταβοι. id est,

Scortum Simæthan, Megaram abegit ac tulit
Furto, iuuentus, Cottabis probe vuida.

Ἴσον ἴσῳ. 67

Ἴσον ἴσῳ. id est, Par pari dicebant, vbi quid ex æquo moderatum significabant. Sermo ductus à potoribus, qui frequenter de æqualitate disputant, interdum pugnis & ensibus. Sed olim æqualitas erat, vt tantundem adderetur aquæ quantum esset vini. Athenæus libro vndecimo ex Aristophanis fabula cui titulus Philonides, citat,

Τοιγαροῦν ἐμοὶ μὲν ἀρτίως ὁ δεσπότης
Διʼ ἀρετὴν τῶν θηρικλείων εὐκύκλωτον ἀσπίδα
Ὑπεραφρίζουσαν, τρυφῶσαν, ἴσον ἴσῳ κεκραμμένην
Προσφέρων ἔδωκεν. id est,

Proinde iam nuper meus
In Thericleis mihi virtutis ergô præstitæ.
Scutum herus pulchre rotundum, deferens dono dedit,
Spuma inundans, delicatum, temperatum par pari.

Ex Strabone comico citat hoc carmen,

Ἑρμῆς ὃν ἕλκουσʼ οἱ μὲν ἐκ προχοιδίου,
Οἱ δʼ ἐκ καδίσκου ἴσον ἴσῳ κεκραμμένου. id est,

Sors quam trahunt alij quidem è prochidio,
Alij ex Cadisco temperato par pari.

Primus trochaicus est imperfectus, & hic legendum arbitror prochoidion, vtrunque vas est vinarium. ἑρμῆς autem pro sorte ponitur, quæ prima ducitur, vt aliàs docuimus. Idem eodem libro refert ex Hermippo,

Ἄπνους ἐκπιών
Ὡς ἀντικνήδιος ἴσον ἴσῳ κεκραμμένον. id est,

Qnem spiritu vno exhauseram,
Suauissime, contemperatum par pari.

Alibi retulimus par pari, verum non est idem prouerbium. Illud de pensatione dicitur, hoc de mistura æquali. Veluti vtinam natura vitam hominum miscuisset ἴσον ἴσῳ, nunc nimio plus est mali quàm boni. Hæc autem ἴσον ἴσῳ ponuntur velut absolute, præter rationem constructionis, quemadmodum dicimus διὰ πασῶν.

Recto pectore. 68

Ammianus Marcellinus lib. 17. His literis diu libratis, recto pectore, quod dicitur, considerateque responsum est. Recto pectore dictum est pro eo quod erat ingenue citraq; dissimulationem, vt veritatis simplex est oratio. Qui probant quod probandum est, damnant quod damnandum est, recto pectore loquuntur. Qui nihil non probant, aut nihil non damnant, non agunt recto pectore.

Cothonisare. 69

Κωθωνίζειν siue κωθωνίζεσθαι dicebantur qui largius biberent, & potationem largiorem κωθωνισμὸν appellabant. Eam Mnesitheus medicus apud Athen. libro vndecimo putat conducere valetudini corporum, Plato corrigendis moribus, Seneca ingenio: excludunt tamen ebrietatem, nec id nisi raro fieri sinunt. Ἀκροκώθωνες, siue vt scripsit quisquis collegit etymologicon, ἀκρατοκώθωνες, dicti qui meracius biberent, quos Hesychius putat dictos ἀκροθώρακας. Ascribit enim μέθυσοι. Verum ex Plutarcho in Symposiacis, & Aristotele in Problematibus, apparet ἀκροθώρακας dici qui nondum prorsus ebrii sunt, toto corpore rigato, sed pectore summo duntaxat. Indicat & Iul. Pol. libro sexto, ex authore Hyperide: & Athenæus citans eundem in oratione contra Demosth. ἐπικωθωνίζεσθαι pro intemperantius bibere refert Pollux authore Critia. Cothon autem poculi genus est, de quo nonnihil aliàs attigimus.

Τρυγόβιοι. 70

Homines sordidos ac parcos olim popularis iocus τρυγοβίους appellabat, quasi fæce victitantes. Qui splendidiores sunt, vbi ventũ est ad fæcem, aperiũt aliud vas. At ego noui diuites, qui fæcem nouem annorum apponerent in mensa, liberis & amicis non vulgaribus. Quidem adeo natura miseri sunt, vt non patiantur bibi vinum, nisi posteaquam vel acuit vel euapuit. Adagium indicauit Pollux lib. 6. cap. 4. Eustathius ostendit perparcos τρυσιβίους dici, quòd anxij cumq; gemitu viuant. Ridetur apud A. Gell. lib. 11. cap. 7. qui de nimium frugali quodam dixerit, Hic eques Romanus apludã

edit & floces bibit. Prisci rustici frumenti furfurem appellabant apludam, flocem, vini fęcem è vinaceis expressam quemadmodum fraces ex oleis.

Loquax talpa. 71

Homo nullius iudicij, sed ramen impendio verbosus, loquax talpa dictus est populari conuitio. Quod primum dictum est in Iulianum Capellam, posteaquam venerat in publicum odium: nam talpæ nostri, vt cæci sunt, ita sunt æquæ muti. Idem dictus est πίθηκος ἐν πορφύρᾳ. id est, simia purpurata cuius alibi meminimus. Refert Ammianus lib. 17.

Non contis aut ramulis. 72

Idem lib eodem de Antonio quodam ad honorem mensæ regalis apud Persas euecto, & ad ius ferendæ sententiæ admisso, non contis, inquit, aut ramulis, vt aiunt, id est, nō flexiloquis ambagibus vel obscuris, sed velificatione plena in rempub. ferebatur, eoq; incitans regem. Quanquam pro ramulo legendum arbitror remulo: nam contis & remis impellunt nauim, qui ventos habent aduersos. Pars est magis adagij quod alibi recensuimus, Remis velisq;, quàm nouum adagium.

Extra calcem. 73

Idem lib. 21. Ne igitur extra calcem, quod dicitur sermo decurrens lecturo fastidium ferat, ad explicanda prospecta reuertamur. Quanquam arbitror scripturam vitiatam, legendum autem esse extra callem, pro extra viam, quod alibi nobis dictum est, vbi quis digreditur à re proposita.

Ex perpendiculo, 74

Idem libro eodem, ex perpendiculo dixit, pro eo quod erat exacto iudicio, Palatinas, inquit, dignitates, velut ex quodam tribuens perpendiculo: & sub eo nemo celsum aliquid acturus, in regiam repentinus adhibitus est vel incognitus. Ad hanc formam & illa pertinent, quæ cum alibi frequenter, tum apud Gellium sunt libro secundo, capite primo ad mussim exigere, & librili perpendere, & ad æquilibrium æstimare. Et apud Plinium libro trigesimosexto capite vigesimoquinto ad regulam ac libellam exigere. Præterea digitis metiri, trutina pensare, ad vnguem facere, aliaque quorum nonnulla suis locis indicauimus, quæ omnia plus habent veneris, si ad res animi transferantur. Sumpta metaphora à perpendiculo fabrorum, quo explorant vel æqualitatem soli, vel parietis rectitudinem. Amussis est pensilis, in imo plumbum habens affixum, additur in medio regulæ quæ constat duobus gnomonibus, hac explorant æqualitatem soli. M. Tullius in Verrem actione tertia: Tu Verres hic quod moliaris nihil habes, nisi forte vis ad perpendiculum columnas exigere. Dicunt ei ferè nullam esse columnam, quæ ad perpendiculum esse possit. Nam hercle, inquit, sic agamus, columnæ ad perpendiculum exigantur, &c.

Acolo non ficui. 75

Ἀκόλῳ τὰ χείλη οὐ σύκῳ βῦσαι. id est, Acolo non ficui immergere labra. Suidas indicat dictum, vbi promitteretur prospera valetudo, aut significaretur rebus fortiter vtendum. nam ἀκόλους Græci vocant minutas offulas. Interdum fragmenta panis, παρὰ τὸ μὴ κολλᾶσθαι. id est, quòd non cohæreant. Hesychius indicat ἀκόλους vescentem reddere bilis expertes ac placidos, cum ficus incendat sanguinem. Vidimus Italos siquando bilem vellent eximere, dies aliquot nihil sumere præter offulas pauculas ex aqua cum paululo butyri recentis decocta. Quidam addnnt herbarum ac radicum pauxillum. Prouerbium adhortatur ad victum tenuem.

Πενταπλόα. 76

Athenæus lib. 11. commemorat poculi genus quod olim πεντάπλοον dicebatur, quod in publicis ludis adhibebatur. Ephebi quidam cursu contendebant Athenas. Currebant autem gestātes viteum ramum onustum fructu qui dicebatur ὄσχος. Initium cursus erat à templo Bacchi vsq; ad templum Palladis, cui cognomen σκιῤῥάς. Victor in eo certamine capiebat calicem dictum πεντάπλοον, atque ita tripudiabat in chorea. Nomen inditum calici, quòd in eo quinque rerum species essent commistę, vinum, mel, caseus, farina & paululum olei. Accommodari poterit ad orationem ex varijs argumentis consarcinatam. Simile quoddam vas erat fictile, quod Græci κέρνος appellant, Baccho sacrum. In eo plures erant rerum species, sed distinctæ cyathulis inter se connexis. Athenæus nominatim recenset circiter sedecim. Vt igitur farraginem dicimus rem variam atq; ex diuersis generibus conflatam, ita poterimus vel πεντάπλοον vel κέρνος dicere. De copiæ cornu dictum est aliàs. Nec dissimile est quod satyram dixere prisci, quo de suo dicetur loco.

More Carico. 77

Σχήματι καρικῷ. id est, Figura siue modo Carico, fieri dicebatur, quod sordide incompositeque fiebat,

fiebat, præſertim in rebus obſcœnis: quod tamen ad alia transferri poteſt, velut ad mores indecoros atq; inciuiles, ad orationem inconditam. Legimus & πλοίῳ καρικῷ. id eſt, naue Carica.

Μυσικαρφί. 78

Μυσικαρφὶ dicebantur agere, qui dure ac ſicce viuerent. Vox ficta videtur à mure & palea, quòd mus in re puſilla vehementer laboret: niſi malumus dictum à μύσσω quod eſt ſicco, & μύσις præfocatio, quaſi ſiquis feſtuca præfocetur. nam Heſychius indicat ſic hanc vocem pronunciandam, vt dicitur ἀκοντὶ: vſurpatam autem à Cratino in fabula cui titulus Horæ. Alij virum quempiam μυσίκαρφον dictum exiſtimant, qui ex ſe quidem nihil venuſtiorum dicteriorum afferre poterat, ſed tamen libenter aliorum dictis arridebat. Et huius nominis mentionem factam, apud Apollophanem Comicum. Torquebitur igitur in hominem parcum ac ſordidum, ac in frigide iocoſum.

Μύτης. 79

Impendio tacitus, aut in Venerem ſolutior dicebatur μύτης, quaſi dicas mutitor, à μῦ mutorum ſyllaba, de quo nobis aliàs dictũ eſt. Eſt huius nominis piſcis fœmina, quæ ſine mare non paſcitur. Hinc & in libidinoſos, aut ſupra modum vxorios, rectius autem in viroſas fœminas. Author Heſychius.

Qui inſpuerit in cauernam formicarum, &c. 80

Idem indicat vulgari ſermone fuiſſe iactatum, ὡς ὁ πτύσας εἰς μυρμηκιὰν, οἰδεῖ τὰ χείλη. id eſt, Quòd qui inſpuerit in agmen formicarum, huic intumeſcant labra. Hoc ſeu vere fit, vt ex halitus repercuſſu virus aliquod afficiat conſpuentis os, ſeu temere creditum, torqueri poterit in eos qui multitudinem imbecillium quidem: ſed tamen numeroſam & concordem prouocant. Heſychius authorẽ citat Dinolochum. Is fuit comœdiarum ſcriptor, Epicharmi filius.

Nemo ſibi naſcitur. 81

Hæc ſententia Platonis ſic eſt ab eruditis omnibus celebrata, vt optimo iure poſſit inter prouerbia recenſeri. Eam primus Plato prodidit in epiſtola quam ſcripſit ad Archytam, Ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐκ αὐτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν, τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸ βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι. id eſt, Quin & illud tibi conſiderandum eſt, quòd quiſq; noſtrum non ſibi tantum natus eſt, ſed ortus noſtri partem ſibi vendicat patria, partem parentes, partem amici cæteri. Multa vero dantur & occaſionibus quæ incidunt in vitam noſtram. Adducit hunc locum M. Tullius lib. de Officijs 1. Sed quoniam, inquit, vt præclare ſcriptum eſt à Platone, non nobis ſolum nati ſumus, ortuſq; noſtri partem pattia vendicat, partem parentes, partem amici. Quam ſententiam cum dilucide, commode & eleganter verterit Cicero, miror quare Seneca dicere maluit, Nemo ſibi contigit. nam videtur exprimere voluiſſe illud ἐγένετο, ſic enim ſcribit ad Lucilium lib. 5. Epiſt. 32. Vis ſcire quid ſit quod faciat homines auidos futuri? Nemo ſibi contigit. Videtur enim hoc imputare parentibus, quod non ſtatim expetimus optima. Subijcit enim, Optauerunt itaq; tibi alia parentes tui, ſed ego contrà, omnium tibi eorum contemptum opto, quorum illi copiam. Vota illorum multos compilant, vt te locupletent. Idem ſtudij fuiſſe videtur Quintiliano, vt omnia ſecus diceret quàm dixerat Cicero. Quare fit, vt non raro dicat inelegantius atq; etiam obſcurius.

Pirę̨us non fert vaſa inania. 82

Iulius Pollux lib. 6. cap. 6. refert hoc ex Ariſtotele: τὸν πειρέα μὴ κεναγγίαν ἄγειν. id eſt, Piræum nõ vehere vaſa inania. Piræus portus erat Atticæ. Huc appellebant vaſa mercibus onuſta. Eodem conueniebant adoleſcentes conuiuium acturi, indicat hoc Antipho in Eunucho Terentiana: Aliquot adoleſcentuli coimus in Piræo in hunc diem, vt de ſymbolis eſſemus. Eſt eiuſdem nominis portus Corinthiachus, vbi conſentaneum eſt maiorem fuiſſe luxum. Hinc dictum ſcõma in eos qui gaudent ſemper cibo potuq; diſtendi. Expende num apud Pollucẽ legendum πειραιέα, vt ad hominem referatur, quando Stephanus indicat, locum & hominem qui prius Piræus dicebatur, poſtea dictum πειραιέα.

Cradophagus. 83

Ruſticum & ſordidum veteres κραδοφάγον, per iocum appellabant, quaſi κραδιοφάγον. Nã κράδαι vocant arboris fici folia. Iidem dicebantur βαλανοφάγοι, quaſi priſco more glandibus viuentes.

Sapiens diuinat. 84

Donatus in Hecyram indicat prouerbium eſſe, diuinare ſapientem, quòd ex coniecturis prudenter collatis colligit verum, non ſolum de præteritis, verumetiam, de futuris, quanquam in hac fabula quidem Laches diuinans tota errat via. Cuius tamen coniecturam approbans Phidippus ait, planè hic diuinat, nam id eſt. Reliqua pete ex prouerbio, Qui bene conijciet.

85 Ιαμβίζειν.

Ιαμβίζειν prisci dixerunt, pro conuitiari ac maledicere, voce ducta ab Iambe fœmina insigniter maledica. Probabilius est ab Iambo pede ductum, qui conuitijs repertus est impetum ferientis atq; impetentis exprimens. In quo congruit & illud, quod à breui orsus desinit in longum, quemadmodum iniuria ex leuioribus initijs exit in grauem tragœdiam, quod indicauit & Homerus, ἥτ᾽ ὀλίγη μὲν τὰ πρῶτα. id est, Quæ primum exigua est. Vnde & hominem ad conuiciandum propensum ἰάμβιλον appellant. Huiusmodi fermè Suidas & Hesychius.

86 Testaceum flagellum.

Κεραμεικὴ μάστιξ. id est, Testaceum flagellum dicebatur ostracismus, de quo nobis abunde dictum est in prouerbio Ostraci conuersio. Flagellum autem vocabant, quòd hoc exigerentur in exilium: testaceum, quòd testulis soleant ea ferri suffragia.

87 Arietis ministerium.

Κριοῦ διακονία. Arietis ministerium, Suidas & Zenodotus sic referunt quasi dici solitum de officio in ingratos collocato. Siquidem aries cornibus ferit pascentem. Hesychius ita refert quasi congruat in eos qui spe cuiusuis præmioli inseruiunt indignis. Cum pueros inuitimus ad ministerium, pollicemur aliquid, puta talos aut nuces. Itidem in apologo quopiam opinor dixit Aries, Inunge, dabo tibi talos. Addita stellula in editione Aldina indicat κατέλειψεν esse verbum subdititium, opinor legendum κατάλειψον ab ἀλείφω. Huius obiter mentionem fecimus in prouerbio, Aries nutricationis præmium. Et aliud in ingratos prouerbium, quod superius à nobis relatum est,

Ἀντ᾽ εὐεργεσίης ἀγαμέμνονα δῆσαν ἀχαιοί. id est,

Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graij.

Reperi citatum citra authoris titulum. Interim in scholijs Græcanicis inueni: in porticu Stoæ, quæ Varia dicebatur & Regis, complures fuisse Mercurij statuas, partim à plebeijs, partim à principibus positas, vna erat ex his, quę carmẽ hoc insculptum habebat antiquis literis. Hinc venit in prouerbiũ. Hoc quicquid est suo loco erat addendum, sed iam ea charta exierat manus meas.

88 In tuum ipsius.

Quoties in authorem mali malum retorquetur aut recidit, Græci dicunt. εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν. Demosthenes in oratione περὶ παραπρεσβείας, οὐκ οὖν ταῦτα συνηύχετο οὗτος καὶ κατηρᾶτο τῇ πατρίδι, ἃ νῦν εἰς κεφαλὴν ὑμᾶς αὐτῷ δεῖ τρέψαι. id est, Hæc igitur obtabat iste, patriæque imprecabatur, quæ nunc vos oportet in ipsius caput vertere. Ita Ctesippus in Euthydemo Platonis, εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν, εἶπον ἄν σοι εἰς κεφαλήν. id est, Nisi dictu rusticius esset, dicerem tibi in caput. Nam sophista collegerat, eos procurare interitum adolescentis, qui vellent eum doctum euadere, cum nondum esset doctus: nam perit quod desinit esse quod erat, & incipit esse quod non erat. Ita Maro.

Quod dij prius omen in ipsum Conuertant.

Apud Ariestophanem in Pluto Penia ratiocinatur, si omnes homines ditescerent, fore vt Chremylus ipse cogeretur arare, fodere, reliquosq; labores exhaurire, vt iam afflictior viueret diues quã antehac vixerat pauper. Chremylus autem memor laborum, quos in paupertate pertulerat, abominatur hoc verbum, & in Peniæ caput reprecatur dicens ἐς κεφαλήν σοι. id est, In caput tibi: vt subaudias, recidat. Cœlius ad M. Ciceronem lib. 8. At Domitius cum manus ad os opposuit, te ad IX Calend. Iun. subrostrarij, quod illorum capiti sit, dissiparant perisse.

89 Iracundior Adria.

Qui moribus parum est commodis & irritabili ingenio, Adriæ comparatur prouerbio.

Ita Flacci amica, qui cum fecerat diuortium,

Tu leuior cortice, & improbo Iracundior Adria.

Ipse fatetur se subiracundo fuisse ingenio,

Irasci celerem, at sic vt placabilis essem.

Item in Satyra cuius initium, Iandudum ausculto. Aeschines in Demosthenem, dicit eum moribus fuisse adeo asperis & inconstantibus, vt cum Adria facilius sit habere commercium quàm cum illo: non quòd illud mare sit cæteris sæuius, immo vix aliud mitius: sed ita visum est Italis, qui si nauigassent mare Britanicum aut Danicum, faterentur Adriam indignum esse maris vocabulo.

90 Bos marinus.

Βοῦς ἐνάλιος. id est, Bos maritimus, de magnis, insulsis & ad nihil vtilibus, quales sunt phocæ, tantũ pascentes, nec operi, nec esui vtiles, contra quã boues terrestres. Refertur à Suida. Suspicor autẽ legendum

dum, βοῦς ἐναυλιος, vt ſit idem quod mox ſequitur βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ, id eſt, bos in ſtabulo ſedes. Sic enim refertur in Collectaneis Tarrhæi ac Didymi. Eſtq; hemiſtichium Iambici trimetri.

Bos in ſtabulo. 91

Βοῦς ἐν αὐλίῳ. id eſt, Bos in ſtabulo, dicebatur inutilis & in otio vitam agens. Heſychius indicat à Cratino dictum in fabula cui titulus Deliades, quanquam huius alibi meminimus.

Canis ad cibum. 92

Κύων ἐπὶ σῖτον. id eſt, Canis ad cibum. De ijs qui in ſuum properant exitium. Qui canem volunt occidere, cibo oſtenſo alliciunt. Heſychius indicat hoc eſt illis, βοῦς ἐπὶ σφαγὴν, καὶ ὗς ἐπὶ δεσμά. id eſt, Bos ad mactationem, & ſus in vincula.

Bos in quadra argentea. 93

Βοῦς ἐπὶ πίνακος ἀργυροῦ. id eſt, Bos in quadra argentea. In eos qui perſonam ſuſtinent officium aliquod egregium pollicentem, nec vlli tamen ſunt vſui, niſi ad voluptatem aut faſtum. Simillimũ eſt illi quod alibi retulimus, bos ſeptimns. Olim apponebantur bellaria, ſic effiEcta, vt nouæ lunæ cornua præ ſe ferrent, quòd luna naſcens ac deſinens cornuta videatur. Quin & lunæ dicebantur huiuſmodi bellaria. Qua de re Suidas citat epigramma non inelegans.

Πῶς βοῦ ὑπάρχων αὔλακας γῆς οὐ τέμνεις,	Quî nam ſit, vt bos cum ſies, aruum haud ares,
Ἀλλ᾽ ὡς πάροινος ἀγρότης ἀνεκλίθης;	Sed ebrij in morem recumbis ruſtici?
Πῶς οὐχὶ καὶ σὺ πρὸς νομὰς ἀποτρέχεις,	Quin hirce tu quoq; curris hinc in paſcua,
Ἀλλ᾽ ἀργυροῦν εἴδωλον ἕστηκας τράγε;	Sed potius hic imago ſtas argentea?
Ἕστηκα τὴν σὴν ἐξελέγχων ἀργίαν.	Hic ſto, tuam redarguens inertiam.

Meminit huius bouis Iul. Pollux lib. 6. cap. 11 demonſtrans hoc cibi genus inferri ſolere Apollini, Dianæ, Hecatæ & Lunæ. Finguntur & hodie variæ animantium ſpecies bellariis. Huic non diſſimile eſt quod Galli vocant regem chartarum, qui titulo verius quàm opibus rex eſt.

Accepta candela. 94

Diphilus apud Athen. lib. 15. in fabula cui titulus ἄγνοια, Ἅψαντες λύχνον λυχνεῖον ἐζητοῦμεν. id eſt, Arrepta candela candelabrum quærebamus, cum res improuide geritur: oportuit enim candelabrũ eſſe paratum, antequam candelam attingeres.

Vacuam inhabitare. 95

Κενῷ ἐγκατοικεῖν δόμῳ. id eſt, Vacuam inhabitare domum dicuntur, qui ſpeciem rei magnificam oſtentant, cum ipſo bono vacui ſint. Plato trimetrum citat, haud dubium quin vulgo iactatum, quãdoquidem authoris nomen tacet, καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτα ἀφείς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας, Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις, ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ᾽ οἷς ἐστὶ καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. id eſt, Eaq; exerce vndecunque videberis ſapere, omiſſis iſtis ad oſtentationem facientibus, ſiue deliramenta ea vocari decet, ſiue nugas,

Ex quibus inanes incolas tandem domos.

Neq; magnificacias viros qui hæc minuta redarguunt, ſed illos potius, quibus adeſt res familiaris & honeſta fama, aliaq; multa bona. De vacuo gratiarum ſcrinio diximus aliàs.

Στηνιῶσαι. 96

Στηνιῶσαι, eſt alterum aſperis conuitijs inceſſere. Athenis erat feſtum quoddam, in quo ius erat dicterijs & conuitijs in alios ludere. Vnde στηνιῶσαι dici cœperunt, qui liberius in quempiam debacchabantur. Feſto nomen erat στήνια. στηνὸν enim proprie dicitur quod aſperum auribusq; moleſtum eſt. Ita Heſychius & Etymologus. Simile illi, De plauſtro loqui.

A ſexaginta viris venio. 97

Athenienſes mire delectabantur ijs, qui riſum dictis aut factis mouere norunt, adeo vt ad hoc in Diomeo, aut heracleo ſexaginta conuenirent, qui in ciuitate nominabantur ſexaginta viri, quemadmodum nos dicimus duumuiros, triumuiros, & decemuiros magiſtratum ſignificantes, vt ſiquid ridicule dictum eſſet, vulgo ita loquerentur, οἱ ἑξήκοντα τοῦτο εἶπον. ideſt, ſexaginta viri hoc dixerunt, aut ἀπὸ τῶν ἑξήκοντα ἔρχομαι. id eſt, à ſexaginta viris venio. Refert Athenæus lib. 14. Erat Athenis tribus quæ dicebatur Διομῶν, à Diomo quodam Colytti filio, vnde Διομεῖον, vt ex Heſychio licet conijcere. Poterit per ironiam dici in dictum illepidum & agreſte, dictum ſexaginta viris dignum: aut in ſtulte dicacem, hic nobis venit à ſexaginta viris.

Capite gestare. 98

Quos tenere amamus, capite gestare dicimur. Plato lib. De repub. 10. καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. id est, Et huius sapientiæ gratia tam vehementer amantur, vt amici tantum non eos in capitibus circumferant. Translatũ apparet à matribus ac nutricibus, quæ infantulos cunis impositos, capite portant. Simili figura Cicero dixit, oculis ferre, pro vehementer amare: & in sinu ferimus, quos singulari affectu prosequimur.

Demissis auriculis. 99

Qui deiecto sunt animo, auriculas super humeros habere dicuntur. Ita Plato libro De repub. 10. τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες. id est, Auriculas super humeros habentes, hoc est, animis deiectis & ægris. Sumptum est à iumentis, quæ sic aurium motu testantur affectum animi, quemadmodum homines fronte & oculis. Nam vni homini, vt ait Plinius lib. 11. natura auriculas dedit immobiles. In iumentis autem & quadrupedibus ferè omnibus auscultantibus sunt erectæ, fessis marcidæ, nutantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Inde est illud Flacci,

Demitto auriculas vt iniquæ mentis asellus,
Cum grauius dorso subijt onus.

Quin & hodie vulgo q̃ spe sua frustrantur, dicũtur auriculas demittere, & auriculas habere pẽdulas.

Ἀγαθοδαιμονισταί. 100

Agathodæmonistæ dicebantur olim, qui parce biberent. Tantum Hesychius author ex re nomen habens, nisi forte hoc operis quod habemus, epitome est eius quod ille scripsit. Proditum est Socratẽ nunquam de primo cratere bibere solitũ, sed secũdo seruare sitim, Tertiũ autem craterem ἀγαθοῦ δαίμονος appellabant, quemadmodum alibi declaratum. Itaq; qui sitim seruabant tertio crateri ἀγαθοδαιμονίζειν dicebantur. Itali raro bibunt in conuiuio, nec nisi saburrato, vt Plautino verbo vtar stomacho. Nos potu auspicamur conuiuium, & potu claudimus, frustra reclamantibus medicis.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA VII

In frigidum furnum panes immittere. 1

Εἰς ψυχρὸν ἰπνὸν τοὺς ἄρτους ἐπιβάλλειν. id est, In frigidum furnum immittere panes dicũtur & hodie, qui docet indocilem, qui monet auersum, aut qui alioqui sumit inanem operam. Refertur apud Herod. libro 5. cui tit. Terpsichore. Consultis manibus Melissa apparens, negauit se indicaturam vbi reconditum esset depositum, cum ipsa algeret nuda. Nihil enim sibi profuisse vestes, quibuscum fuerat sepulta, quòd non essent exustæ. Astruxit fidem suis dictis hoc indicio, ὅτι ἐς ψυχρὸν τὸν ἰπνὸν Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. id est, quòd in furnum cum frigeret, Periander ingessisset panes. Hoc ænigma solus Periander renunciatum intellexit, sibi conscius, quòd cum exanimi coierat. Hoc ad prouerbij sensum opinor esse satis, quo nobis licet castius ac verecundius vti.

Mercurio dextro. 2

Hesychius indicat veteres in iactu quodam solere ominis gratia præfari Mercurium, quemadmodum in conuiuijs, ἀγαθοῦ δαίμονος, καὶ Διὸς σωτῆρος, de quibus suo dictum est loco. Idem indicat in sortibus ducẽdis, primam sortem dici solere Mercurium: Per iocum vsurpare licebit, vbi quid aggredimur noui. Qui de summa periclitantur, dicuntur omnem iacere aleam, qui primum tentant aliquid, dici possunt Mercurium ducere. Iulius Pollux lib. 6. cap. 9. indicat in κρεωνομίᾳ. id est, carnium partitione, primam carnium portionem ἑρμοῦ κλῆρον id est, Mercurij sortem appellari solere.

Ne Mercurio quidem credere. 3

Strabo lib. 2. De narratione parum probabili, ἣν οὐδὲν τῷ Ἑρμῇ πιστεῦσαι τὶς λέγοντι. idest, Quam ne Mercurio quidem credat aliquis narranti. Tametsi locus mendosus est, vt sunt pleraq; in hac prima editione. οὐδὲ sine controuersia legendum est. Proprie conueniet in eos qui longinquis peregrinationibus circumacti, narrare solent prodigiosa. At viatorum deus habebatur Mercurius.

Mercuriale. 4

Ἕρμαιον Græci vocabant lucrum præter expectationem oblatum, à primitijs quas olim in vijs ponebant Mercurio, ijs viatores vescebantur. Alij malunt ductum ab aceruis lapidum, quos in itineribus ambiguis Mercurio sacros ponebant, quorum meminerunt & Hebræorum prouerbia: Sicut qui

mittit

mittit lapidem in aceruum Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorem: quanquam hic varie translatus est Græcis. Quidam ita sunt interpretati, ὅς ἀποδεσμεύει λίθον ἐν σφενδόνῃ, ὅμοιός ἐστι τῷ διδόντι ἄφρονι δόξαν, id est, Qui religat lapidem in funda, similis est tribuenti stulto gloriam. Alij pro hermæo verterunt πολυάνδρειον, qui locus est multorum sepolturæ destinatus, & lapidem accipiunt non quoduis saxum, sed gemmam. Nec multum inter se discrepant, qui verterunt polyandrium, & qui hermæum. Nam & sepulchra plebeiorum habebant congeriem lapidum, vnde illud Maronis,

Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus.

In locum sordidum ac funestum stulte mittas gemmam. Non enim ornat locum, sed sordidatur à loco. In Hermæum vero si mittas quemuis lapidem, nihil est gratiæ, Nec enim extat in turba lapidum, singulorum officium: si gemmam, multo stultior es. Sed illorum est argutissima sententia, qui verterunt fundam. Non enim tantum perit officium tuum, sed in tuum malum resilit: veluti si stulto lapidem innectas fundæ, dedisti quo te feriat. Verum hæc non sunt propria huius instituti. Suidas citat hæc absq; nomenclatura, Οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀγαπήσας τὸ ἑρμαῖον, οὐδὲ οἰηθεὶς ἄρα μηδὲν ἀδικεῖν εἰ ἑκὼν παρ᾽ ἑκόντος ὁτιοῦν ἐωνήσατο. id est, Non iuxta cæterorum morem captus amore lucri, nec arbitratus se nihil peccare, si volens à volente quiduis mercatus esset. Idem refert hanc sententiam tacito item authoris nomine, Ἑρμαῖον ἐστὶ τῶν κακοήθων ἅπας ἐπιεικής. id est, Lucrum est improborum, quisquis est humanus ac modestus. Bonorum enim lenitas, inuitat malorum audaciam. Refert & illud ex Damasceno vt apparet, καὶ ἐδόκει ἑρμαίῳ ἐντετυχέναι, ὁ μοὶ περιτυχών. id est, Videbatur sibi in hermæum incidisse, quisquis in me inciderat. Recreat enim viatorem, vbi dubius de via reperit aceruum Mercurij. Idem aceruus dicitur λόφος ἑρμαῖος. id est, Tumulus siue collis Mercurialis. Philostratus in sophistis Hermæum appellat thesaurum in ædificio repertum, & aliàs pro insigni lucro fortè obiecto vsurpat.

Filum neuisti, & acu opus est. 5

Prouerbij faciem habet versiculus vt apparet anapesticus, quem Iulius Pollux libro decimo refert ex Hermippi fatis.

Ῥάμμα ἐπέκλωσας, προσδεῖ καὶ ῥαφίδος. id est, Filum ductum est, opus est & acu.

Cum significamus non satis esse cœpisse, nisi pari industria perficias. Didicisti artem, superest exercitatio. Didicisti grammaticam, restat dialectica. Didicisti sacras literas, restat bona vita.

Caluus cum sis. 6

Gregorius theologus in epistola quadam ad Eustochium sophistam, quem lacessiuerat, καὶ οὐδὲ ἀπὸ τῆς παροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπαιδεύθην φαλακρὸς ὢν κατὰ κριοῦ μὴ ἐνστάζειν ἀντιπρόσωπος, μηδὲ τὴν σφηκίαν κατ᾽ ἐμαυτοῦ, γλῶσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἑτοιμοτέραν. id est, Ac non saltem à prouerbio plebeio didicerim, cum sim caluus, non obuersa fronte obnuere arieti, neque vesparum nidum in me prouocare, nimirum linguam ad maledicendum quàm ad benedicendum promptiorem. De non irritandis crabronibus dictum est aliàs.

Argenteus puteus. 7

Φρέαρ ἀργυροῦν. id est, Argenteus puteus. Athenæus lib. 11. indicat olim ingens poculum dici solitum puteum argenteum: nam cyathi pusilli erant. Sunt & hodie qui delectantur è profundis poculis haurire, atque, vt inquit ille, proluere labra, habentes in ore prouerbium, Multa aqua ori admota probe macerari barbam. Iocus est à tonsoribus, qui rasuri prius calida macerant barbam.

Malo asino vehitur. 8

Quibus res sunt parum secundæ, mala asella vehi dicuntur, ἐπ᾽ ὄνου πονηρᾶς ὀχούμενοι. Suidas ceu prouerbiale refert in dictione πονηρός. Felices enim eximijs equis insidere gaudent, quo celerius perueniant eò quò volunt, nec inscite iacietur in hominem parum feliciter coniugatum.

Allium in retibus. 9

Σκόροδον ἐν δικτύοις. id est, Allium in retibus, de sordido commeatu dicebatur, hinc natum quòd Attici quoties nauigationem, aut expeditionem adornabant, commercabantur allia, eaq; retibus imposita secum ferebant. Item in obsidionibus vrbium in pretio erat allium, vnde illud citra nomenclaturam apud Suidam, ἀπόλλυμαι τὰ σκόροδα πορθούμενος. id est, Perdo allia in obsidione. Thraces præcipue delectantur allijs, vtpote calidis, cum regionem inhabitent frigidam. Quin & hodie nautarum deliciæ sunt allium, non ingratus & rusticorum cibus, vtcunque execratus Horatio. Locus erit adagio si quem admoneas, vt philosophiæ studium aggressurus, paret sese ad frugalem victum, ad vigilias ac labores, sine quibus non paratur eruditio, σκόροδον ἐν δικτύοις.

Sybaritici sermones. 10

Συβαριτικοὶ λόγοι. Hesychius narrat ἄκωπον quempiam, Sybaritam opinor, apud Græcos summo studio incubuisse, vt orationis quoq; genus haberet lautum & opiparum: vnde iocum prouerbialem ortum, vt oratio nitidior & accuratior Sybaritica diceretur. Ea solet carere fide, Nam veritatis simplex ac breuis est oratio: talis enim solet hominis oratio esse qualis vita. In exemplo sunt Mœcenas & Apuleius, ille delitijs effœminatus, hic Afer & magus. De Sybaritarum apparatu dictum est in prouerbio, Sybaritica mensa.

Maturior moro. 11

Πεπαίτερος μόρου. De Hectore Aeschylus in Phrygibus ita loquitur apud Athenæum lib. 2.
Ἀνὴρ δ᾽ ἐκεῖνος ἦν πεπαίτερος μόρου. id est, Porrò vir ille erat moro maturior.
Dici potest vel in hominem miti ingenio præditum, vel in mollem, vel in vehementer propensum ad aliquid, velut in virginem nuptarientem. Addit ex Nicandro huius arboris fructum primum omnium apparere. Additur & huic arbori vellicatio, ad maturitatem. Opinor fici genus esse, cum scribitur per omicron, μόρον.

Flos cinis. 12

D. August. lib. aduersus Petiliani literas 2. cap. 60. irridens quòd aduersarius iactaret, quòd suorũ animabus impletum esset cœlum, corporum memoria terræ floruissent, respondit, Sanè de corporibus eorum multorum terrarum flores videmus, sed sicut solet dici, flos cinis. Donatistæ suos qui sibi manus attulissent, quiue prouocassent alios vt ab eis occiderentur, ni mallent occidi, in numerũ martyrum referebant, eorum monumenta frequentantes: vnde flores illos cinerem vocat. Dici solitum videtur in fugacitatem humanæ vitæ. Hodie floret iuuentus, cras erit in sepulchro. Et iuxta Prophetam, Omnis caro fœnum.

Homo semper contradicens. 13

Galenus lib. quo refellit Iulianum, nescio quem calumniantem aphorismos Hippocratis, refert hanc sententiam, vt vulgo celebratam, οὐδὲν ἐστὶν ἀπεραντολογώτερον ἀνθρώπου. id est, Nihil est pertinacius ad contradicendum q̃ homo. ἀπεραντολογία est vitium quo quis garriendi finem nescit facere. Conuenit in eos qui nunquam fatentur se victos. Hoc vitio maxime laborant stupidi & imperiti.

Insanire cum insanientibus. 14

Τοῖς μαινομένοις συμμαίνεσθαι. id est, Cum insanientibus insanire dicebatur, qui se moribus quorũlibet attemperabat. Vsurpauit Gal. lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων 1. Ἐπεὶ δ᾽ ἱκανῶς ἠδολεσχήσαμεν οὐχ ἑκόντες, ἀλλ᾽ ὡς ἡ παροιμία φησὶ, μαινομένοις ἀναγκασθέντες συμμανῆναι, πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν οὔρων ἐπανέλθωμεν διάκρισιν. Posteaquam autem satis nugati sumus haud sponte, sed iuxta prouerbium, coacti cũ insanientibus insanire, rursus ad vrinarum discretionem reuertamur.

Callipygos. 15

Καλλίπυγοι dicebantur eleganti forma præditæ. Athenæus lib. 12. ad huiusmodi fabulam refert originem prouerbij. Duæ sorores rustici cuiusdam filiæ, de formæ præstantia inter se decertabant in via publica. Accessit adolescens, qui formas admiratus, patri seni ostendit. Is maiorem præferens, eius amore captus est. Profectus in vrbem, lecto cœpit decumbere. Morbi causam exposuit fratri natu minori. Is rus profectus, conspectis puellis, minoris amore correptus est. Pater virginum collocat eas huius filijs, quas ciues ob insignem formam appellarunt καλλιπύγους. Harum opibus extructũ est Veneri templum, quam & ipsam à puellis dixere καλλίπυγον. De quibus Cercidæ Scazontem citat,
Ἦν καλλιπύγων ζεῦγος ἐν συρακούσαις. id est, Par callipygôn quondam erat Syracusis.
Eosdem appellant πυγάργους, vt alibi diximus, in prouerbio λευκόπυγοι.

Quod volumus sanctum est. 16

D. August. lib. contra Cresconium grammaticum 4. Non iam vt vetus prouerbium fertur, quod volumus sanctum est, sed etiam quando volumus, & quandiu volumus. Alibi ni fallor, citat ex Ticonio Donatiano. Est hemistichium carminis heroici. Genus hoc hominum hodie regnat in mundo, qui pietatem non exigunt ad Christi regulam, sed ad suos affectus: & quicquid vehementer amant, hoc videri volunt etiam sanctum, in rebus natura sceleratissimis sibi mire blandientes. Sanctum autumant gestare tale cingulum. quamobrem? quia paruo negotio cupiunt haberi pro sanctis. At neq; sobrie, neq; caste volunt viuere, nec iniurias perpeti. cur ita? quia durum ac difficile.

Ne crepitu quidem digiti dignum. 17

Athenæus lib. 12. De Sardanapali epitaphio loquens, καὶ τελευτήσας δείκνυσιν ἐν τῷ μνήματος τύπῳ τοῖς

πῶ τοῖς δακτύλοις, οἷϛ καταγέλωτός ἐστιν ἄξια τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, οὐκ ἄξια ὄντα ψόφου δακτύλων. id est, Et mortuus declarat in monumenti ſtatua digitis, quàm deridiculæ ſint res hominum, ne digitorum quidem crepitu dignæ. Mox Ariſtobulus apud eundem indicat Sardanapali ſepulchro impoſitam fuiſſe ſtatuam, dextræ manus digitis ea ſpecie compoſitis, qua ſolemus edere crepitum. Et geſtus is, & prouerbiũ in hodiernũ vſq; diem manet apud noſtrates, cum aiunt, ne huius quidẽ facio.

Coriaceum auxilium. 18

Σκυτίνη ἐπικουρία. id eſt, Coriacenm ſiue Pelliceum auxilium apud Atticos infirmum & imbecille dicebatur. Refertur apud Heſychium. Athenæus lib. 12 indicat dictum in quendam Sannyrionem macilentum, quòd præter pellem nihil haberet. Apud eundem lib. 13. Antiphanes philoſophos macilentos notans, μετὰ σοφιστῶν νὴ δία λεπτῶν, ἀσίτων, σκυτίνων. i. Cum ſophiſtis per Ioue̅ macile̅tis impaſtis, pelliceis. Tales erant olim philoſophi, & hodie ſunt qui vultu triſtes vendunt ſanctimonias.

Tanagræus cetus. 19

Obeſum ac prægrandi corporis mole ταναγραῖον κῆτος appellabant, à Tanagra Bœotiæ ciuitate, quam Hom. γραῖαν vocat, Lycophron Pœmandriam appellat maritimam, ad quam delatus cetus immani magnitudine prouerbio locum dedit. Refertur ab Athenæo lib. 12.

Legatus non cæditur, neq; violatur. 20

Scholiaſtes in Iliados quartum refert hoc prouerbium, πρέσβυς οὐ τύπτεται οὐδ᾽ ὑβρίζεται. id eſt, Orator nec percutitur, nec violatur. Quod præconum genus olim habitum fuerit ſacrum. Id iure ge̅tium receptum eſt, vt legati publica fide veniant & redeant inuiolati, etiam ſi perferant atrocia: quales olim erant feciales ac patres patrati. Nunc in medijs etiam bellis caduceatoribus parcitur. Deflecti poterit ad bene monentem, ſiue recta conſulentem, ſiue concionantem libere. Legatus eſt, refert mandata ſui principis, aut agit negotium publicum, non eſt fas illi vim admouere.

Herculani lecti. 21

Ἡράκλειοι στρωμναί. id eſt, Herculani lecti dicebantur molles ac delicati. Teſtis eſt Athenæus lib. 12. quod dictu mirum eſt, cum Cynici ſibi vindicent Herculem, quemadmodum hodie Carmelitæ ſibi vindicant prophetam Eliam. Sed is qui hæc loquitur apud Athenæum, hoc agit vt perſuadeat Herculem mollem ac voluptuariam egiſſe vitam: cæterum quæ de illius laboribus ferũtur apud poetas, mera eſſe figmenta. Sic homines blandiuntur ſuis vitijs.

Ἀποσκυθίσαι. 22

Athenæus lib. 2. narrat, quòd Scythæ, cum multis calamitatibus premerentur, per luſum ac delitias omnibus populis quibus imperabant, detondebant comam: vnde cæteri raſuram ignominiæ ludibrijq; cauſa factam, appellabant ἀποσκυθίσαι. Simile quiddã legimus 2. Reg. lib. ca. 10. Anon raſit dimidium barbæ ſeruis Dauid, præciditq; veſtes vſq; ad nates, nimirum ignominiæ cauſa. Quæ res atrocis belli cauſa fuit. Conueniet in quoſdam aſperis moribus, quibuſcum vix quiſquam habet cõmercium, niſi diſcedat cum ignominia.

Macilentior Leotrephide. 23

Λεπτότερον λεωτρεφίδου καὶ θαυμαντίδος. id eſt, Gracilius Leotrephide ac Thaumantide. Leotrephides inſigni macilentia corporis comicorum ſalibus locum dedit, in quem Hermippi verſus referuntur apud Athenæum lib. 12.

Θύουσιν ἤδη βοΐδια — Immolant nunc bucculas
Λεωτρεφίδου λεπτότερα καὶ θαυμάντιδος. id eſt, Exiliores Leotrephide ac Thaumantide.

Notatus eſt à multis & Cineſias poeta, procero, ſed tam gracili corpore, vt corticibus arborum circumcinxerit ne inflecteretur, ob id ab Ariſtophane dictus φιλύρινος. Nobilitatus eſt & Phileta poeta, qui globos plumbeos pedibus addebat, ne ventis abriperetur. Tanta erat corpuſculi tenuitas. Congruet in homines exiles ac prætenues. Iucundius erit, ſi transferatur ad inopiam ingenij, aut dictione̅ aridam, ieiunam & exanguem.

Cape nihil, & ſerua bene. 24

Λάβε μηδὲν καὶ κράτει καλῶς. id eſt, Cape nihil, & ſerua bene. Videtur in eos dictum, qui cum doceant friuola, tamen iubent auditores meminiſſe. Galen. de Platonis & Hippocratis placitis libro 3. οὕτω γὰρ μόνως οἶμαι πεισθήσεται τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον ὑπάρχειν αὐτῇ, τὸ λάβε μηδὲν καὶ κράτει καλῶς. id eſt, Siquidem hoc vno modo perſuadebit ur, quod adſit illi illud prouerbij, Cape nihil, & ſerua bene. Congruet in doctrinam inutilem ac falſam.

25 Μυοσόβαι.

Et hodie vulgo dicuntur μυοσόβαι. id est, muscarum abactores, qui friuolis officij cuipiam obseruiunt, quòd à Persarum delicijs natum indicat Athenæus lib. 11. qui in conuiuijs μυοσόβας adhibebant, quod nunc apud Italos plebeium est. Et μυοσοβεῖν est abigere muscas, quòd quadrabit etiam in illos qui tenere amant quempiam, vt minimo etiam illius incommodo offendantur, vt conueniat cũ illo quod alibi retulimus ex Homero,

Ὡς ὅτε μήτηρ — Non secus atq; genitrix
Παιδὸς ἐέργει μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ. id est, Muscam arcet puero somno mulcente cubanti.

26 Miserior monomachis.

Non caret prouerbij specie quod ex Posidippo Comico refert Athenæus libro 4. τῶν μονομαχούντων ἀθλιώτερος. id est, Miserior his qui monomachiam exercent. Nam hi durissima lege committũtur, vt aut alter aut vterq; pereat. Carmen sic habet,

Ὁ μὴ πεπλευκὼς οὐδὲν ἑώρακεν κακόν, — Vidit mali nil, nauigandi qui est rudis,
Τῶν μονομαχούντων ἐσμὲν ἀθλιώτεροι. id est, Ipsis monomachis miseriores nos sumus.

Hos Latini vocabant gladiatores, quo spectaculo cum nihil possit immanius esse, tamen olim Romanis erat in delicijs. Lepidius fiet, si transferatur ad contentionem cum homine improbissimo susceptam, quasi pugnam dicas gladiatoriam.

27 Zenonium est & lentem coquere.

Timon Phliasius apud Athenæum libro quarto. καὶ ζηνώνειόν γε φακῆν ἕψειν. id est, Zenonis est & lentem coquere. Zenon Stoicorum princeps fuit, qui docet sapientem omnia recte facere, nec referre quid agat, sed in minimis pariter ac maximis sapientem esse sui similem. Ex quo consequitur, ad lenticulam recte coquendam opus esse sapientia Zenonis. Natum ex apophthegmate quod refert Diogenes Laertius. Cum enim Zenon dissereret sapientem omnia recte facere, quidam irridens obiecit, Igitur & lenticulam recte coquet. Zenon annuit, & collectionem approbauit. Serio licebit vti, cum dicemus esse viri boni etiam in rebus minutissimis sui similem esse: aut egregium artificem in quacunque materia declarare qualis sit artifex.

28 Oliuam ne comedas.

Chrysip. apud Athenæum libro decimo in opere περὶ τοῦ καλοῦ, tradit huiusmodi sententiam, μήποτε ἐλαίαν ἔσθιε ἀκαλύφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ. id est, Ne quando comederis oleam, cùm habeas vrticam hyberno tempore. Opinor illum sentire de herba, non de pisce. Nec vsum adagij video, nisi siquando significabimus extremam victus parsimoniam, vt nec vrticæ quicquam adhibeatur condimenti. Mox subijcit βολβοφακῆν velut delicias, cibi genus vt gręca vox indicat ex bulbis & lẽticula confectum. βολβοφακῆν βαβαί, βαβαί. Vrtica calida est, sed minoris constat quàm oleum. Subindicat autem æstiuis mensibus nec oleo, nec vrtica opus esse. Talis victus decebat istos qui sibi videtur Pauli & Antonij, luxu propiores Sardanapalo.

29 Olla lenticulam attigit.

Epicharmus apud Athenæum eo quem modo citauimus loco, χύτρα δὲ φακέας ἥψατο. Sed olla lenticulam attigit. Conueniet in eos qui vehementer propensi sunt ad aliquid, velut huc nati, vt vltro nulla data occasione se conferant ad id quod appetunt. Olla fictilis videtur amare lentẽ, ac veluti vltro venire ad lentem. Simile illi quod alibi retulimus, Ipsa olera olla legit, & equum in planiciem.

30 Qui non zelat.

D. Augustinus aduersus Adimantum capite 13. indicat vulgo iactatum, qui non zelat, non amat. Quod sanè & hodie fertur, cum negant illic esse amorem vbi non est zelotypia. Verum est ex amoris vehementia nasci zelotypiam, sed eadem interdum nascitur ex inopia mentis. Deus in arcanis literis zelotes dictus est, quòd solus amari velit, nec patiatur quicquam amari præter ipsum, nisi ametur propter ipsum.

31 Lens deus.

Apud Athenæum lib. 4. refertur hic trimeter, vt apparet prouerbialis.

φακός σε δαίμων, καὶ φακῆ τύχη λάβοι. id est,
Te lens deus corripiat & fortuna lens.

φακὸς dicitur lens cruda, φακῆ cocta, vt indicat Etymologus. Conueniet quoties eadem ad fastidium iterantur. Dæmon autem Græcis fortunam sonat, vnde cacodæmones dicuntur infelices, & idem sonat τύχη, nec interest, nisi quod dæmon est mas, τύχη fœmina.

Trabs in omnibus. 32

Δοκὸς δ᾽ ἐν πᾶσι τέτυκται. id eſt, Trabs in omnibus facta eſt. Videtur hemiſtichiũ ex poeta quopiam, quo ſignificatum eſt nihil eſſe tam certum quin obſtet ſcrupulus, cogens nos ad exactiorem rei conſiderationem. De trabe in oculis meminit Euangelium. Porrò Græca vox δόκος anceps eſt ad trabem, quam δοκὸν malunt ſonare, & ad cõſiderationem, quam δόκον. Notum eſt illud Socratis φρόντισον. id eſt, ſolicite conſidera. Diuerbium refert Galenus de differentijs pulſuum lib. 3. Tranſlatum apparet ab aratione, quam difficilem reddit trabs ſubinde occurrens in aruo proſcindendo.

Ex libro gubernatores. 33

Galen. in lib. quem conſcripſit de ſuis libris, Ἀλλ᾽ οἱ μὴ μαθόντες παρὰ διδασκάλοις, ἐοικότες ἢ κατὰ τὴν παροιμίαν, τοῖς ἐκ βιβλίου κυβερνήταις ταῦτα ζητοῦσι. id eſt, Cæterum qui non didicerunt ſub præceptoribus, ſed iuxta prouerbium ſimiles ſunt gubernatoribus è libro, iſtiuſmodi quærunt. Idem lib. De compoſitione pharmacorum 3. ἐοικυῖα τοῖς κατὰ τὴν παροιμίαν λεγομένοις ἐκ βιβλίου κυβερνήταις. id eſt, Adſimilis ijs qui prouerbio dicuntur gubernatores è libro. De mutis magiſtris alibi dictum.

Fractis auribus. 34

Galen. contra Thraſybulum, ὧν ἐστὶ τὰ θαυμαστὰ ταυτὶ συγγράμματα, νῦν ὑπὸ τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων περιφερόμενα. id eſt, Quorum ſunt admirandi iſti libri, qui circumferuntur ab his qui fractas gerunt aures. De pugilibus ni fallor, ſentit, qui poſtea facti medici ſcribunt libros: aut potius de lib. imperitorum medicorum qui leguntur à pugilibus, qui ſolent habere laceras aures more ſuum, oculos ſugillatos, totam faciem tuberibus notatam, ex arte quam exercent. Galen. enim crebro deſtomachatur in athletarum genus. Vſus eſt hoc adagio Plato in Corgia, nec ſatis liquet quo ſenſu. Etenim cum Socrates dixiſſet ſe audire quod Pericles reddidiſſet Athenienſes deteriores, nimirum ignauos ac timidos, loquaces & auaros, vt qui primus mercenaria ſtipendia inſtituiſſet: Callicles reſpondet, τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα ὦ σώκρατες. id eſt, Ab his qui aures habent fractas audis iſta ô Socrates. Sentit opinor, de athletis & barbaris, quibus ignaui videntur à militari ferocia alieni. Hanc coniecturam meam tantiſper valere volo, dum aliquid adferetur exploratius. De perforatis auribus dictum eſt aliàs. Cõueniet in hominem pugnacem, & vt notantẽ multos, ita notatum à multis.

Coruus albus. 35

De raris inuentu dixit Iuuenalis,

Coruo quoq; rarior albo.

Ammianus in epigrammate,

Θᾶττον ἐὴν λευκοὺς κόρακας πτηνάς τε χελώνας Εὑρεῖν. id eſt,

Aut albus coruus prius, aut teſtudo volucris, Inuenietur.

Galen. lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων 1. taxans Lycum quendam, qui nec Eraſiſtratum ſequeretur, nec ipſe verum adferret, ait, ὥστε ὁ λύκος οὔτ᾽ ἀληθῆ λέγων φαίνεται οὔτε ἐρασιστράτεια. λύκῳ τοίνυν κατὰ τὴν παροιμίαν ἔοικε κόρακι, μήτε αὐτοῖς τοῖς κόραξιν ἀναμιχθῆναι δυναμένῳ διὰ τὴν χρόαν μήτε ταῖς περιστεραῖς διὰ τὸ μέγεθος. i. Itaq; Lycus dũ palã eſt eũ neq; vera loqui, neq; eadem cũ Eraſiſtrato, ſimilis videtur albo coruo, qui nec ipſis coruis admiſceri poſſit ob colorem, nec columbis ob magnitudinem. Conueniet in hominem ſui ingenij, & alienum à ſenſu communi. Sunt enim quos pudet vſquam cum quoquam conſentire, quaſi nihil verum ſit, niſi diuerſum ſit.

Aſino fabulam. 36

Galenus περὶ φυσικῶν δυνάμεων lib. 3. τοῖς δ᾽ ἄλλοις οὕτω γενήσεται τὸ γράμμα περιττόν, ὡς εἰ καὶ μῦθον ὄνῳ τις λέγει, id eſt, Reliquis vero tam inutile fuerit ſcriptum, quàm ſiquis aſino narret fabulam. Extat in Græcorum Collectaneis, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id eſt, Aſino quiſpiam narrabat fabulam, at ille mouebat aures. Ad hoc alluſit Galen. lib. De differentia pulſuum 2. ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν γέρων ὥσπερ ὄνος ἔσειεν ἤδη τὰ ὦτα. id eſt, Ad hæc ſenex quidem ille, velut aſinus quatiebat auriculas, opinor, quòd non aſſentiretur. Exiſtimo nobis de his aliàs dictum nonnihil.

Sub aliena arbore fructum. 37

Ex aliena arbote fructum legere dicuntur, qui fruuntur aliorum laboribus. Ita Fabius apud Liuium lib. ab vrb. cond. 10. Fabius, inquit, quam arborem conſeruiſſet, ſub ea legere alium fructum, indignum ducere. Finitimum eſt illi, Alienam meſſem metit.

Milium terebrare. 38

Κέγχρον τρυπᾶν. i. Milium perforare dicuntur, qui in re difficili, ſed prorſus inutili laborãt. Galen. lib. De præſciẽtia, taxãs ſophiſtas, qui putant philoſophiæ ſtudium vehementer inutile, ſic loquitur

Ἀλλ' ἁπάντων μαθημάτων ἀχρήστατον τοῦτο νενομίκασιν, ὁμοίως τῷ κέγχρον τρυπᾶν. id est, Quin potius omnium disciplinarum hoc existimant inutilissimum, perinde vt milium perterebrare. Sic enim arbitramur legendum, cum in editis libris habeatur τὸ κέγχρον. id est minutū leguminis genus, quod haud facile perterebres gemmarum more, cum perterebrati nullus sit vsus. Simile studiū fuit illius, qui grana milij è longinquo mittebat per foramen acus.

Lanam in officinam fullonis. 39

Qui præpostere rem gerunt, veluti siquis Theologo committat puerum in grammaticis rudimētis instituendum, lanam in officinam fullonis ferre dicitur. Fullonum enim ars non rudem lanam, sed iam contextum pannum tractat. Gal. De differentia pulsuum lib. 2. ὥς τις δὲ ἀκριβῶς τούτοις ἕπεσθαι βούλεται, γεγυμνάσθαι πρότερον χρὴ περὶ τὰς κατηγορίας. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλόν, ὡς οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. Τάξις γάρ ἐστιν ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας. id est, Quod siquis exacte hæc velit assequi, prius exercitatum esse oportuit circa prædicamenta. Nam scitum est, quod dixit Arcesilaus, nemo defert lanam in officinam fullonis. Quemadmodum enim est ordo in operandis lanis, ita est & in disciplinis. Refert hunc inter Academicos Laertius, qui solitus sit non ferre eos qui liberales disciplinas non suo tempore attingerent, vt siquis velit discere poeticen, aut rhetoricen, ignarus grammatices.

De fumo ad flammam. 40

Ammianus Marcellinus lib. 14. Vtq; solet manum iniectantibus fatis hebetari sensus hominum & obtundi, his ille crebris ad meliorem expectationem erectus, egressusq; Antiochiam, Meleuo dictante, prorsus ire tendebat de fumo, vt prouerbiū loquitur vetus, ad flammā. De eo dictum, qui se à rebus dubijs, in præsens exitium coniecit. Alibi retulimus ex Plauto, Flamma fumo est proxima.

Calicum remiges. 41

Κυλίκων ἐρέται. id est. Calicum remiges dicti sunt, qui assidue perpotarent, vinum pro remo ducentes. Ita Dionysius cognomento æreus, apud Athenæum lib. 10. in Elegijs,

Κἄντινες οἶνον ἄγοντες ἐν εἰρεσίᾳ διονύσου — Si qui vina trahunt in remigio tibi Bacche
Συμποσίου ναῦται καὶ κυλίκων ἐρέται. id est, — Potandi nautæ, remigium calicum.

Ingens poculum quasi sinus est, In hoc trahunt, non remis, sed lingua: neq; raro faciunt naufragium, iactura cum pecuniæ tum mentis.

Ab vnguibus incipere. 42

Ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι, dicuntur, qui à leuissimis minimeq; ad rem pertinentibus ordiuntur. Ita Basilius in epistola quadam, καταγέλαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι καὶ μὴ αὐταῖς αὐτῶν κεφαλαῖς διαλέγεσθαι. id est, Ridiculum est ex vnguibus initium sumere, ac non potius cum ipsis illorum capitibus colloqui. Caput rei dicitur quod est illius præcipuum. Vsus erit quoties admonebimus, vt omissis parergis ac friuolis, agatur de causa. Aut siquis velit emendare reipub. statum, ordiatur à principibus potius quàm ab humilibus qui non multum adferunt momenti, vel ad perniciem ciuitatis, vel ad salutem.

Muscæ. 43

Μυῖαι olim dicebantur qui delectabantur aliena mensa, quos Plautus muribus comparat semper alienum edentibus cibum. Apud Athenæum lib. 6. parasitus quispiam se muscæ confert,

Δειπνεῖν ἄκλητος μυῖα. id est,

Quòd inuocatus cœnitare amo, musca sum.

Aduolat enim hoc insectum ad cibum alienum, & ægre potest abigi. Apud eundem Hegesander narrat, cum Alexander dixisset se morderi à muscis, sic vocabat parasitos, iamq; conaretur illas abigere, Cinesias vnus eius ordinis qui forte aderat, profecto aliæ muscæ siticulosæ magis vrgebunt te semel gustato tuo sanguine. Extat apologus de erinacio, qui voluit vulpi μυοσόβης esse. Plautus in Mercatore deflexit ad hominem curiosum & ad omnia aduolantem. Musca est meus pater. Nihil pote illum clam haberi, Nec sacrum nec tam prophanum quicquam est, quin adsit ibi illico.

Bæon malus piscis. 44

Athenæus lib. 7. testatur apud Atticos fuisse prouerbium. μή μοι βαιών κακὸς ἰχθύς. id est, Ne mihi Bæon piscis nequam.

Nec indicat vsum prouerbij, tantum ostendit apud Epicharmum βαίωνα dictum piscem quendam: nomen inditum videtur à breuitate. Laudantur enim magni pisces. Dicetur in hospitem ingratum ac molestum.

De ſportula cœnare. 45

Athenæus lib. 8. Græci τὸ ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνον. id eſt, Cœnam è ſportula proprie vocabant, quoties aliquis ſibi paraſſet cœnam, eaq; in ſportulam compoſita, iret apud alium cœnaturus. Quod genus hodie durat inter homines frugi, qui nec grauari volunt ſumptu, nec alios grauare. Lepidius erit, ſi transferatur ad eum, qui ſic adit diſcendi gratia, vt ipſe viciſſim adferat quod doceat, vt fiat eruditionis permutatio.

Tibicen vapulat. 46

Eubulus apud Athenæum libro 9. ait fuiſſe morem, ſiquid peccaſſet coquus, tibicinem ſolere vapulare. Philyllius apud eundem,

Ὅτι ἂν τύχῃ Μάγειρος ἀδικήσας τὸν αὐλητὴν λαβεῖν Πληγάς. id eſt,

Quicquid coquus Peccauerit, tibicen accipere ſolet Plagas.

Proinde coquus quiſpiam apud eundem ait, ſe non rem priſcam, ſed ab ipſo inuentam narrare, ἵνα μὴ, inquit, ὁ αὐλητὴς πληγὰς λάβῃ. id eſt, Ne tibicen vapulet. Ob id opinor, quòd coquos lædere tutũ non ſit, iuxta ſententiam aliquanto poſt apud eundem citatam.

Οὐδεὶς μάγειρον ἀδικήσας, ἄθρῳος διέφυγεν. id eſt,

Nullus homo læſo indemnis euaſit coquo.

Quanquam Græcus verſiculus non vacat mendo.

Execrationes ſerere. 47

Ἀρὰς ἐπισπείρειν, id eſt, Execrationes ſerere, dicebantur qui diris deuouerent aliquem: inde natum quòd apud Cyprios eſſet ſolenne, quoties ſererent hordeum, addito ſale, deuouere quibus male vellent. Tantum Heſychius. Docet Plin. quædam non feliciter ſeri, niſi cum conuicijs. Eſſe etiam genus, quod terræ infoditur, ac pede compreſſa additur execratio, Ne vnquam exeas. De Lindiorum ſacro diximus aliàs.

Aqua & terra reddamini. 48

Ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε. id eſt,

In terram vertamini aquamq;.

Pro eo, quod eſt, redigamini in nihilum ac pereatis. Hemiſtichiũ hoc ſic refertur ab Heſychio, quaſi prouerbio iactatum. Sumptum eſt autem ex Iliad. κ. Nam his verbis Menelaus increpat Græcorum ignauiam, quòd nullus auderet cum Hectore prouocante monomachiam ſuſcipere.

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Interpretatur Plutarch. in vita Homeri, & Alexander Aphrodiſeus lib. 1. problemate 77. reddit cauſam phyſicam cur ita locutus ſit Hom. Ex terra & aqua gignuntur omnia, & in hæc reſoluuntur omnia. Ab hac forma non abhorret, quod ex Epicharmo citat Plutarch. in cunſolatione ad Apolloniũ συνεκρίθη καὶ διεκρίθη, καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶνδε χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. id eſt, concreta ſunt, & diſcreta ſunt, & abierunt rurſum vnde venerant, terra quidem in terram, ſpiritus verò ſurſum. In his quid acerbum? nihil. Loquitur de morte quæ eſt diſſolutio corporis & animæ. M. Tullius lib. Tuſculanarum quæſtionum 3. citat ex Euripide,

Reddenda eſt terræ terra, tum vita omnibus

Metenda vt fruges, ſic iubet neceſſitas.

Hanc ſententiam Antiochus ſcribit placuiſſe Chryſippo, ſed diſſentiente Carneade. Eandem ſententia αἰνιγματικῶς protulit Eccleſiaſtes Hebræus. Denique Ariſtot. Rhetoricorum lib. 2. ſubindicat, qui olim ſeruitutem profitebantur eos teeram & aquam domino tradere ſolitos, velut omnium rerum ius abdicantes & in herum transferentes. καὶ ὅτι, inquit, διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ δουλεύειν ἐστί. id eſt, Et quod dare terram & aquam ſeruire eſt.

Mars communis. 49

Incertum ac varium belli euentum notabant hoc dicto, Ἄρης κοινός. id eſt, Mars communis. Sumptum eſt ex Homericæ Iliad. Σ.

Ξυνὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα. id eſt,

Communis Mars, inq; vicem perimit perimentem.

Quod dictum Ariſtoteles libro Rhetoricorum ſecundo, inter prouerbiales ſententias commemorat. Rurſum eodem libro,

Νίκη δ' ἀπαμείβεται ἄνδρας. id eſt,

Nunc his nunc illis contingit vincere.

Tit.Liuius belli Punici lib. 10. Cum tuas vires,tum vim fortunæ,Martemq; belli communem propone animo:vtrinq; ferrum corpora humana erunt:nusquam minus quàm in bello euentus respondent. Rursus ab vrb.cond.lib.8. Quid illum facturum fuisse,si,quod belli casus ferunt Marsq; communis,aduersa pugna euenisset? Iterum eodem lib. Nostra certamina Romani non verba legatorũ, nec hominum quisquam disceptator,sed campus Campanus,in quo concurrendum est,& arma,& cõmunis Mars belli decernet. Et in eodem aliâs. Ibi in concilijs Numitius imperator eorum,affirmando communem vere Martem belli vtranq; aciem pari cæde prostrauisse,&c. Rursum libro ab vrb. cond.7. Samnitium inquit,bellum ancipiti Marte gestum. Apud euudem frequens est,æquo Marte discessum est,quoties neutri parti cessit victoria. M. Tul. Philippica 11. Sed vt concedam incertos exitus esse belli,Martem communem,tamen pro libertate,vitæ periculo decernendum. De Marte cõmuni nonnihil attigimus in prouerbio, Omnium rerum vicissitudo. Porrò ἐνυάλιος Homero Mars dicitur,ab ἐνυῶ quam belli fortunam esse putant.

Lex in manibus. 50

Ἐν χειρῶν νόμῳ. id est, Lege manuum dicitur,cum res vi geritur,non ex præscripto legum. Aeschines contra Timarchum φυλακτέον δὲ τοῖς μὲν ὀλιγαρχικοῖς καὶ τοῖς τὴν ἄνισον πολιτείαν πολιτευομένοις, τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ τὰς πολιτείας καταλύοντας. id est, His vero qui sequũtur oligarchiam,& apud quos inæqualis est reipub.administratio,cauendi sunt qui lege quæ est in manibus sita,ciuitatis statũ labefactant. Manuum legem appellat violentiam siue ius belli. Vsus est in hunc sensum Polybius Historiæ lib.1. τῶν δὲ πολεμίων οὓς ποτε κρατήσειε, τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε, τοὺς δὲ ζωγρείᾳ πρὸς αὐτὸν εἰσαναχθέντας ὑπέβαλε τοῖς θηρίοις. id est, Ex hostibus quoscunque deuicisset aliquando, alios violenta manu perimebat,eos vero qui viui capti ad eum adducebantur,bestijs obijciebat. Rursus lib. 2. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη γάϊον μὲν τὸν ὕπατον παραβόλως ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον. id est, Per idem hoc tempus accidit,vt Caius consul dum audacius pugnat,manuũ lege vitam finierit. De αὐτοκυρίᾳ dictum est aliâs. Apud Plautum seruus quispiam minitatur se manu litem acturum.

Nihil inanius quàm multa scire. 51

Apud Athenæum lib.13. Hippon,qui dictus est ἄθεος,citatur author huius versiculi,

Γυλυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο. id est,

Non aliud mage inane puta quàm plurima scire.

Citatur idem ex Timone,

Γυλυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο.

Conueniet in eos qui malunt multa discere quàm vtilia. Hebræus Ecclesiastes non abhorret ab hac sententia: qui apponit scientiam,apponit & dolorem, & in multa scientia multa indignatio. Contra laudata est Hippiæ πολυμαθεία.

Κύκλῳ περιέλκειν. 52

Qui arte circumagit quempiam,vt cum se putet aliquid egisse, nihil egerit, aut in idem recidat vnde volebat extricari, κύκλῳ περιέλκεσθαι dicitur. Ita Plato in Charmide ὦ μιαρὲ ἔφην ἐγώ, πάλαι με περιέλκεις κύκλῳ ἀποκρυπτόμενος. O scelerate inquam,iandudum me in orbem circumagis non sentientem. Fit enim hoc arte sophistica,vt qui contra disputat,post asseueret ambagibus circumactus quod prius negabat,aut contra. Metaphora ducta ab equis,qui circumacti,eò reducuntur,vnde prius resiliebant pauidi. Similis ludus exercetur in Labyrinthis. Confine illi, In easdem ansas incidisti.

Iouis lac. 53

Quod insigniter esset lautum in cibis, Iouis lac veteres appellabãt. Eurip. apud Athenæum lib.14.

Καὶ τυρὸς ὀπίας ἐστὶ καὶ διὸς γάλα. id est,

Est succulentus caseusq; & lac Iouis.

Apud eundem frequenter inter ciborum delicias commemoratur, διὸς ἐγκέφαλος, de quo aliâs diximus. Persæ,siquid esset exquisite lautum,appellabant διὸς καὶ βασιλέως ἐγκέφαλον. id est, Iouis & regis cerebrum,propterea quòd rex Persarum solet dare præmium honorariũ, siquis nouum aliquod edulij genus reperisset. Clearchus apud eundem lib.12. quanquam eadem,multis alijs verbis commemorat. Videntur antiqui quicquid eximium videri volebant, Ioui tribuisse. Inde illud è Satyra,

Et Iouis auribus ista seruas.

Mæsonica dicteria. 54

Dicteria petulantius iacta,prisci Mæsonica vocabant, σκώμματα μαισωνικά, à Mæsone quodam histrione

histrione comœdiarum Megarensi, cuius inuentum est persona, quam à repertore, Græci μαίσωνα vocabant reperit enim personā famuli & coqui. Quin & veteres Græci coquum vrbanum μαίσωνα vocabant, exterum τέττιγα. In comœdijs autem semper inducuntur coqui dicaces, præsertim apud Plautum. Id testatur Philemon alicubi,

Σφίγγ᾽ ἄῤῥεν᾽ οὐ μάγειρον εἰς τὴν οἰκίαν
Εἴληφ᾽ ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν μὰ τοὺς θεοὺς
ὧν λέγει συνίημι. id est,
Recepi in ædes non coquum, sed masculam
Sphingem, nihil enim per deos intelligo
Simpliciter, ex his quæ loquitur.

Conuenit cum Hipponacteo præconio.

Necessitas magistra. 55

Suidas ex Carchedonio citat hoc prouerbium,

Χρεία διδάσκει, κἂν ἄμουσος ᾖ, σοφόν. id est,
Catum è rudi reddit magistra necessitas.

Tempus, rerum vsus, ipsa necessitas excitat ingenium ad discēdas artes. Idem indicat Græcorum sententia, σοφία πονίαν ἔλαχεν. & apud Aristophanem Penia iactat se artium inuentricem. A Persio venter dicitur magister artis ingenijq; largitor. Et vt ait Qu. Curtius: Necessitas ignauiam acuit.

Victus spinosus. 56

Βίος ἀκανθώδης. id est, Vita spinosa, aspera, dura, ac prisca, qualem agebant illi, quibus glandes erāt loco placentarum. Suidas coniungit hoc Atticis prouerbijs, quibus mollem ac delicatam vitam declaramus, veluti contrarium. Idem indicat eodē sensu dici, βίον ἀβίωτον. id est, Vitam non vitalem, hoc est, tristem & insuauem. Nam Latinis interdum viuere dicuntur, non qui spirant tantum, sed qui genialiter viuunt. Contra Græcis ἀβιότως ἔχειν dicuntur, quibus desunt vitæ præsidia. Aeschines aduersus Timarchum ἀτιμῶν τοιαύτην γυναῖκα, καὶ τὸν βίον ἀβίωτον αὐτῇ παρασκευάζων. id est, Ignominia notans eiusmodi mulierem, & vitam non vitalem reddens. Turpiter enim viuere non est viuere. Potest intelligi & de accisis facultatibus. Idem in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, ἀβίωτον εἶναι μοι τὸν λοιπὸν βίον νομίζω. id est, Reliquam vitam mihi non viuendam existimo, hoc est, infelicem & calamitosam.

Bestia bestiam nouit. 57

Aristoteles lib. Rhetoricorum 1. Inter similitudinis & affinitatis prouerbia refert & hoc,

Ἔγνω κε δὴ θὴρ θῆρα. id est,
Nouit profecto fera feram.

Videtur fragmentum iambici trimetri, vtcunq; deprauatum est apud Aristotelem. θὴρ Græcis bestia dicitur, sed proprie fera aut noxia, quod genus sunt apri, lupi & viperæ. Vnde hominem moribus efferatis, ingenioq; agresti, θηριώδη vocant. Congruet vbi conuenit inter duos pariter improbos. Simile illi, Furemq; fur cognouit, & lupum lupus.

Cæci præscriptio. 58

Τυφλοῦ παρακέλευσις. id est, Cæci iussio siue exhortatio, dicitur absurda, quoties ipse qui præscribit non intelligit quid dicat. Socrates apud Platonem in Theæteto, redarguens absurdam Theæteti præceptionem, iubentis, vt qui rectam haberent opinionem, rectæ opinioni assentirentur, confert illius orationem loro aut pistillo circumuolubili, sed rectius putat dicendum, Cęci iussionem, τυφλοῦ δὴ παρακέλευσις ἂν καλοῖτο δικαιότερον. τὸ γὰρ ἃ ἔχομεν ταῦτα προσλαβεῖν κελεύειν ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν, πάνυ γενναίως ἔοικεν ἐσκοτωμένῳ. id est, Sed rectius cæci præceptio dicatur: siquidem iubere, vt ea quæ habemus accipiamus, vt discamus, ea quę opinamur, planè conuenit homini insigniter caligā ti. Aliàs relatum est nobis illud Horatij. Cæcus vti si monstret iter. Item, cæca speculatio.

CLARISSIMO IVVENI CAROLO BLONTO DES. ERASMVS ROTERODAMVS S. D.

TOtius operis nuncupationem tibi proxima editione communicatam, Iuuenis ornatissime, pater adeo non moleste tulit, vt maiorem in modum gauisus sit hoc ceu calcar additum ingenio tuo, licet vltro in Musarum campis haudquaquam instrennue currenti. Vir prudens iuxta ac pius, præclarum lucrum interpretatus est, habere te cõsortem atq; æmulum in hoc bonorum genere, quod communione crescit verius quàm minuitur: & in tãtum non existimat suis commodis quicquam decessisse, vt felicitatem suam iudicet præclare cõduplicatam, si virtutes quibus ipse non vulgariter expolitus est, conspiciat in filium propagatas. Hanc igitur operis accessionem adeo magnam, vt per se iusti voluminis instar haberi possit, visum est proprie tuo dicare nomini, quo simul & tu curras alacrius, & ille gaudeat impensius: quippe qui pro sua singulari in te pietate pariq; modestia libentius fruitur tuis bonis quàm suis, immo magis ea ducit in suis bonis, quæ cernit in filio efflorescere, quã quæ in agnoscit maturuisse. Nam animi bona senium nesciunt. Macte istius animi esto iuuenis egregie, vrge quod cœpisti, perge indies & optimi parentis augere gaudium, & tuam ipsius felicitatem omnibus numeris absoluere. Id perficies, si ad domesticum Archetypum studia tua componens veram pietatem cum eruditione liberali coniunxeris, & si nec generis claritas, nec fortunæ indulgentia, nec aulica consuetudo, nec vxoris charitas, nec liberorum cura distrahet animum tuum à Philologiæ commercio. Hic si quis obiecerit, nec humanum ingenium, nec temporis angustiam tot simul negotia capere, quæso vt tecum rationem subducas, quanta vitæ pars alijs pereat in chartarum lusu, & alea, quantoq; minore dispendio maiore voluptate, maiore deniq; fructu, tempns hoc transigatur in lectione bonorum authorum. Totum itaq; mi Carole parentem fac exprimas, hoc vno excepto, quòd ille ferè à cœna ad noctem vsq; concubiam solitus sit immussare libris, vt sæpenumero miratus sim id illi citra valetudinis offensionem cessisse. Hæc scripsi gemens ac mœrens totusq; mihi displicens, quod certum audissem incomparabilem illum Heroa Guilelmum Varamum Archiepiscopum Cantuariensem vitam commutasse morte, immo vt melius dicam, ex hac vitę vmbra in veram immortalemq; vitam æmigrasse. Meam deploro vicem, non illius. Is mihi erat vere sacra ancora. Inieramus inter nos fœdus συναποθνησκόντων, promiserat commune sepulchrum, nec dubitabam quin ille licet annis quatuordecim maior, mihi superstes esset futurus, certe nec senectus nec morbus illum nobis ademit, sed casus infelix, non tam quidem illi, quàm studijs, quàm religioni, quàm regno, quàm ecclesiæ. Tanta erat hominis pietas, tanta in consilijs prudentia, tanta in iuuandis omnibus benignitas. Nunc illa cœlestis anima, pro bona semente quam hic fecit, messem apud Christum opimam metit. Ego interim semianimis hic hæreo, promissæ fidei debitor, quam nisi me fallit mentis præsagium breui sum exoluturus. Pactio videri poterat comitatis, sed res clamat serium fuisse conuentum. Adeo morte illius collapsus est animus, nec vllis auocamentis erigi potest: sed ipso etiam tempore, quod acerbissimis doloribus solet mederi, vulnus hoc magis ac magis incrudescit. Quid multis? Appellari me sentio. Commori iuuabit huic incomparabili patrono, modo per Christi misericordiam illic liceat ei conuiuere. Pręclarum ille sydus fuit ecclesiæ, nunc præclarius accessit cœlo, vtinam mihi contingat veluti minutam stellulam adiungere soli meo. Hæc commemoratio non meo tantum dolori data est, sed tua quoq; referre iudicaui, præsulis omnium facile laudatissimi memoriam refricare, quo studiosius ad geminum exemplar studia vitamq; tuam componas, patrem & paternum amicum. Bene vale. Datum apud Friburgum Brisgoæ. Calend. Octobribus, Anno MDXXXII.

Ibyci equus.

Ἰβύκειος ἵππος. id est, Ibyci equus in iocum prouerbialem abijsse videtur, de ijs qui nolentes præter ætatem ac vires ad periculosum negotium adigerentur. Dicti originẽ refert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam annosus athleta, multis certaminibus detritus. Is cum ad certamẽ currui iungeretur

iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo Ibycus surgens, equus, inquit, domini similis est, nam & ipse iam senex ad amandum compellor: equo suo sese comparans, quod ipse non minus intempestiuus esset ad amores, quàm vetulus equus ad certamen. Nam admonet hoc quoq; Suidas, Ibycum vulgo male audisse ob adulescentulorum amorem. Hac imagine Parmenides queritur se senem adigi ad rerum difficillimarum explicationem. Huc allusisse videtur Horatius in Epistolis. Non eadem est ætas, non mens. &

Solue senescentem mature sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

Fortasse dum in hoc adagiorum pistrino versor, videbor alicui non multum dissimilis equo Ibyci. De Ibyci gruibus dictum est aliás.

In crastinum seria. 60

Εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. id est, In crastinum seria. Plutarchus in vita Pelopidæ narrat hanc vocem apud Græcos abijsse in prouerbium. Originem dedit Archias vir opulentus ac potens, sed parum sobrius. Huic inter cõuiuium allata est epistola, qui pertulit, admonuit vt statim legeret: de serijs enim rebus scriptam esse. tum ille vino madidus, risit. οὐκοῦν, inquit, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. id est, In crastinum igitur seria, simulque acceptam epistolam puluillo supposuit cui insidebat, ac sermonẽ cum Philida cœptum pergebat. Quin & hodie inciuile est in conuiuijs tractare seria. Apud Holandos adolescens audiui fabulam non alienam ab hoc adagio. Quidam in conuiuio accumbebat igni vicinior, ita vt ima vestis adureretur. Id animaduertens è conuiuis quidam, habeo, inquit, quod tibi nunciem. tum alter, siquid, inquit, tristius est, nolo audire in conuiuio, vbi conuenit festiua lætaque esse omnia. Non est, inquit, admodum lætum. mox alter, post conuiuium, inquit, seria. vbi cœnatum esset hilariter, Nunc, inquit, dicito quicquid voles. Ostendit illi vestem à tergo enormiter adustam. Ibi stomachari cœpit quòd non admonuisset in tempore. Volebam, inquit, at tu vetabas, μετὰ δεῖπνον σπουδαῖα.

Cuniculis oppugnare. 61

Ὑπονόμοις πολεμίζειν. id est, Cuniculis bellare, dicitur qui non aperta vi, sed dissimulanter ac dolis rẽ gerit. Cõtrà qui palàm agit quod agit, machinis agere dicitur. Caij Cæsaris potẽtia iam ad manifestam tyrannidẽ spectante, Catulus Luctatius vir summæ apud Romanos dignitatis, surgens in senatu ait, οὐκ ἔτι ὑπονόμοις Cæsar, ἀλλ᾽ ἤδη μηχαναῖς αἱρεῖ τὴν πολιτείαν. id est, Cæsar non iam cuniculis, sed machinis tollit remp. Suffossiones clam fiunt, machinæ, hoc est, arietes, onagri, balistæ palam admouentur. Dictum Plutarchus refert in vita Caij Cęsaris. Plus veneris habebit, si ad res animi transferatur, veluti siquis dicat malos genios interdum oppugnare nos machinis, cum palam terrent aut illectant, interdum cuniculis, quoties falsa specie pietatis imponunt obrepuntq; incautis.

Exitij nulla ratio. 62

Ὀλέθρου οὐδεὶς λόγος. id est, Exitij nulla ratio. Refert Plutarchus in vita Eumenis. Is cum satagens rerum suarum superiorem adisset Phrygiam, intra Celenas hybernauit: vbi quoniam reperit Alcetã Polemonẽ & Docimum de imperio contra ipsum decertantes. τοῦτο ἦν, ἔφη, τὸ λεγόμενον, ὀλέθρου δ᾽ οὐδεὶς λόγος. i. Exitij nulla ratio. Sentiens opinor, cum imminet homini fatale exitium, deum adimere consilium ac rationẽ. Apparet esse hemistichiũ carminis Iambici ὀλέθρου δ᾽ οὐδεὶς λόγος. Huic affine est quod habet Quintilianus lib. 5. de cõiectura loquẽs. Præterea, inquit, cur potissimũ illo loco, illo modo sit aggressus: qui & ipse diligentissime tractatur pro eodem locus, an etiam si nulla ratione ductus est, impetu raptus sit & absq; sententia. Nam vulgo dicitur, scelera non habere consilium.

Qui lucerna egent, infundunt oleum. 63

Plutarchus in vita Periclis refert Anaxagoram Pericli in administranda repub. magno adiumento fuisse, verum vbi iam grauaret senectus, & à Pericle publicis intento negotijs negligeretur, decreuerat inedia finire vitam. id vbi resciuit Pericles, accurrit ad ædes philosophi, precibusq; & lachrymis conatus est illum ab instituto reuocare, idq; sua ipsius causa magis quàm Anaxagoræ. At ille agens iam animam dixit, ὦ Περίκλεις, καὶ οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσιν. id est, O Pericles, & quibus lucerna est opus, infundunt oleum: exprobrans illi neglectum amici, vnde non vulgarem capiebat vtilitatem, cum qui egent lucerna, ob vsum qualemcunq; curent illam, abstergentes atque infundentes oleum. Et quibus opus est fructu, stercorant agrum.

In ventrem insilire. 64

Ἐς τὴν γαστέρα ἐνάλλεσθαι. i. In ventrem irrumpere dicitur, qui curam omnem ad cibum ac potum

confert. Ita Plutarchus de Lucullo in ipsius vita: Ἅτε δὴ μὴ θεατρικῶς μηδὲ ἐπιδεικτικῶς λουκούλλου πολεμοῦντος, ἀλλὰ δὴ τοῦτο τὸ λεγόμενον εἰς τὴν γαστέρα ἐναλλομένου, καὶ ὅπως ὑφαιρέσει τὴν τροφὴν ἅπαντα πραγματευομένου. id est vtpote cum Lucullus iam non palàm, neq; ad ostentationem bellaret, sed quemadmodum dici solet, in ventrem impetum faceret, nihil non moliens vt hosti commeatum subtraheret. Non hic repetam quomodo locum hũc vertit Leonardus Iustinianus. Sunt quos non alia ratione melius vincas, quàm si ventrem impetas. Huius stratagematis exemplum edidit nobis ille non minus eruditione quàm stemmatis clarus Hermanus à noua aquila comes. A Dominicano quodã proscissus erat præfatiuncula, quasi staret à Capnione, degenerans à maiorum suorum moribus ac pietate. Expostulauit cum maledico, minitans omnia, tanto magis ille ferociebat: tandem amici comitis hoc iniere consilium. Denunciarunt collegio, si maledicum abijcerent, se cæteros sodales pro innoxijs habituros: sin minus, in omnes velle retorquere quod omnium consensu maledicus ille fuisset ausus. Cum negligeretur denunciatio, missus est qui interdiceret ne quisquam ex eo sodalitio colligeret oua caseosúe in ditione comitis aut cognatorum illius. Neglectum est interdictum, itum est ad Ooptochiam ac tyrologiam: sed posteaquam irrumpentibus comitis famulis ægre euaserunt, orta inter sodales seditione, maledicus ad conditiones pacis coactus, chirographo testatus est se comitem semper habuisse, & habere, & habiturum esse pro docto, generoso & pio viro. Fassus est se illa scripsisse quæ obijciebantur: neque enim licebat inficiari quod per typographos erat euulgatum. at quæ scripserat in comitem, non competebant nisi in hominem degenerem ac impietatis fautorem. Itaque suo chirographo nihil aliud effecit, nisi vt maledicentiæ adiungeret scurrilem impudentiam. Hac tamen satisfactione vir animi generosissimi vereque Christiani fuit contentus, me vehementer approbante. Puto huc respexisse Terentium, cum ait pugnos in ventrem ingere. Nam parasiti nulla parte magis lædi possunt quàm ventre.

65

O domus Anti quàm dis.d. dominaris.

Videtur & illud Ennij carmen prouerbijs ascribendum, quod refert M. Tullius Off. libro primo, O domus antiqua quàm dispari domino dominaris. Id conueniet in disciplinam commutatam in peius eorum vitio qui successerunt. Velut in domum, in vrbem, in Academiam, in monasterium aut collegium ad peiora degenerans. Quanquam suspicor carmen Ennianum in codicibus esse viciatum, legendum autem: O domus Anti quàm dispari domino dominaris: vt notarit Antij successorem. iamquoniam in dispari prima syllaba natura longa est, sublato s, quod Ennius subinde facit: nisi fortè pro Anti mauis Anci, aut Anni, quem Lucilius taxat aliàs: fit breuis. Itaque constat metrum. Scriba parum eruditus, putans antiquam vnicam esse dictionem, mutauit antiqua. Alius nolens omittere quod erat in plerisque codicibus, adiecit quàm. Respexit huc Marcus Tullius Philipp. secunda, O tecta ipsa misera quàm dispari domino, quanquam quomodo iste dominus? sed tamen à dispari tenebantur.

66

Sortem & vsuram persoluere.

Καὶ τὸν τόκον καὶ τὸ κεφάλαιον ἐκτίνειν. dicuntur, qui serius quidem, sed grauius puniuntur, aut qui differunt vindictam, vt per occasionem lædant grauius. Nam prorogatione crescit vsura. Dion libello περὶ τῆς ἀπιστίας: ὥσπερ τὰ θηρία πολλάκις ἠρεμεῖ κοιμώμενα ἢ ἐμπεπλησμένα, τὴν μὲν φύσιν οὐκ ἀπεβέβληκεν τὴν αὑτῶν. παραπλησίως δὲ καὶ ἐκεῖνοι χρόνον τινὰ οὐκ ἔβλαψαν, ἔπειτα συμβάσης προφάσεως, καὶ τόκον φασὶ, καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς πονηρίας ἐκτίνουσι. id est, Quemadmodum noxiæ bestiæ sæpenumero quietem agunt, siue cum dormiunt, siue cum cibo expletæ sunt, quanquam naturam interim suam non exuerunt. Similiter & illi ad tempus aliquod non læserunt, at vbi se dederit occasio, & vsuram, vt aiunt, & sortem malitiæ persoluunt.

67

Ad incitas.

Quos vrgeret extrema necessitas, his res dicebatur ad incitas redisse. Plautus in trinummo: Hem nunc hic cuius est, subaudi ager: vt ad incitas redactus, id est ad extremam inopiam. Idem in Pœnulo: Tace modo, profecto ad incitas lenonẽ rediget, si eas abduxerit: quin potius disperibit faxo, quàm vnam calcem ciuerit. Sed haud scio an hic legendum sit vnum calcum ciuerit. Nonius Marcellus admonet incitam dici egestatem, & verum dicit, sed non absque tropo. Nam his duobus locis quæ retulit è Plauto, extremam quidem inopiam significat, at non statim vbicunque ponuntur incitæ, significatur egestas. Lucilius incita dixisse videtur in neutro genere. Illud ad incita cum redit atq; internicionem. Item, Commanducatus corrupit, ad incita adegit. At Isidorus libro 18. vsurpauit genere masculino: Calculi, inquiẽs, partim ordine mouentur, partim vagi, qui vero moueri omnino non possunt

possunt, inciti dicuntur. Cio, moueo est, inciti quasi immobiles, quos Græci dicerent ἀκινήτους. Satis liquet prouerbium ductum à lusu calculorum, in quo erant certæ lineæ ad quas redactus calculus moueri iam non posset. Quadrabit & in eos qui confutati manifestis argumentis, non habent quod respondeant, quod dialectici vocant Metam silentij.

Centro & spatio circumscripta. 68

Plutarchus in præceptis ciuilibus, ἂν ᾖ ἢ τὰ τῆς οὐσίας λέτρια, καὶ κέντρῳ καὶ διαστήματι περὶ γραφόμενα πρὸς τὴν χρείαν. id est, Quòd si facultates modicæ fuerint, & centro spatio circumscriptæ ad vsum. Sentit fortunas tam angustas, vt nisi certa dimensione dispensentur, non sint ad necessarios vsus suffecturæ. Veluti qui supputatione facta quantum habeant annui census, subducunt quantum quoque mense, quaque hebdomade, quoque die possint impendere. Quod si hospitis aduentus, aut similis casus fecerit sumptus paulo largiores, id sequentium dierum parsimonia sarcitur, ne non constet ratio. Idem de futili loquacitate docet responsionem esse κέντρῳ καὶ διαστήματι circumscribendam, nequid respondeatur vltra quàm requirit percontatio. Quidam enim de vno interrogati, respondent de pluribus. Metaphora translata est à circulo qui fit circino circumducto: in medio centrum est immobile, hinc spatium vndique æquale ad lineam obeuntem. Vnde & circumscripta dicũtur, quæ certis finibus continentur.

Roscius. 69

Roscius histrio tam erat felix in agendis fabulis, vt quisquis in arte quapiam insignis esset, Roscius vocaretur. Id indicat M. Tullius lib. De oratore primo: Itaque hoc est iandiu consecutus, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. Idem in secundo De oratore, Soleo sæpe mirari eorum impudentiam qui agunt in scena, gestum spectante Roscio. Quis enim se cõmouere potest, cuius ille vitia non videat? Rursus in Bruto, Et in scena Roscium esse intelligat, Hic est ille Roscius Ciceronis concertator, quem ornauit hoc elogio, vt diceret, virum fuisse tam bonum, vt vnus indignus esset qui in scenam prodiret, & eundem tam præclarum artificem, vt solus dignus esset qui in scena versaretur. Eodem igitur tropo quo vehementer in consilijs callidum Dędalum vocamus, in laboribus patientem, Herculem, in disputando inuictum Achillem, in iudicando Aristarchum, patronum in causis agendis egregie dextrum, Roscium licebit appellare.

Philotesias crater. 70

Κρατὴρ φιλοτήσιος dicitur, quo in conuiuijs conciliantur amicitiæ, qui mos etiamnum durat apud Germanos, quibus turpissimum est, post acceptum philotesium poculum, veterum offensarum quãuis capitalium meminisse, ne iudices quidem admmitterent actionem iniuriarum. Plutarchus in Commentario De fortuna Alexandri, qui Barbaros armis, Græcos ciuilibus institutis conabatur ad humaniorem & sanctiorem vitæ rationem adducere, ὥσπερ, inquit, ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τοὺς γάμους, καὶ διαίτας. id est, Velut in philotesio poculo miscens vitas, mores, coniugia, ac viuendi rationes. Apud Plautum in Pseudolo, seruus ebrius dijs proximum putat, manu candida cantharum dulciferum propinare mitissimam amicitiam. Hesychius indicat hanc φιλοτησίαν solere adhiberi post cœnam, cum in signum amicitiæ ex eodem poculo de eodem vino bibunt omnes. Qui mos apud nos nondum exoleuit, sed rarior est ob metum nouæ lepræ, qua plerique laborant. Asconius Pedianus in Actionem aduersus Verrem tertiam, putat hoc esse quod Marcus Tullius criminatur Verrem cum suis potasse more Græco. Nam vulgus existimat illos more Græco bibere, qui largius ac cyathis grandioribus bibunt. At ipse magis probat, vt intelligamus eos Græco more bibere, qui merum bibunt. Id autem solent facere Græci, vt cum in conuiuio libant, primum salutent deos paululum è cyatho profundentes, dein amicos suos: totiesque bibunt merum, quoties deos aut charos suos nominatim vocant. Ita fermè Pedianus. Quidam putant hunc craterem etiam ἀγαθοῦ δαίμονος appellari.

Cithara incitat ad bellum. 71

Plutarchus libro De fortuna Alexandri secundo declarat hunc versiculum apud Lacedæmonios solere decantari,

Ἕρποι γὰρ ἄντα τῷ σιδήρῳ τὸ καλῶς κιθαρίσδεν. id est,

Vergit ad letale ferrum, lepide cithara canere.

Quo significabant certis citharæ modis sedari motus animorum, alijs addi advigorem præliũ. Cum Alexander audisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatij, adeo inflammatus est, vt simul cum armis exurgens manus iniecerit in proxime assidentes.

Bathyclis poculum. 72

Βαθυκλέυς κύλιξ.ideſt,Bathyclis calix,dictum videtur in eos qui diuitijs ſuis ſoli fruuntur,nemini quicquam impartientes.Apud Plutarchum in conuiuio ſeptem ſapientum Ardalus quidam ſic alloquitur Aeſopum.Tu nunquam huc tranſmittes poculum ad nos,cum videas iſtos tanquam Bathyclis calicem inter ſeſe tranſmittere,cæterum alij nemini impartientes.Cui reſpondet Aeſopus , At ne hoc quidem poculum eſt publicum.Siquidem vni Soloni iandudum aſtat. Bathycles Græcis ſonat profundæ gloriæ,quo nomine videtur fuiſſe quiſpiam diues ſibiq́ue bibens .

Lunæ radijs non matureſcit botrus. 73

Plutarchus hunc Ionis ſenarium ceu prouerbialem affert,diſſerens quòd luna,quoniam radios habet imbecilliores quàm ſol,excitare poſſit humores,concoquere non poſſit.
Μέλας γὰρ ἀυταῖς ὀυ πεπαίνεται βότρυς. id eſt, Neq; enim his niger maturus efficitur botrus.
Conuenit in eos qui conantur quod ob defectum virium non queunt perficere. Refert idem in commentario De facie apparente in orbe lunæ. Accedet plus veneris,ſi volentes ſignificare diſciplinas humanas non præſtare felicitatem,dicamus,μέλας γὰρ ἀυταῖς ὀυ πεπαίνεται βότρυς. In ἀυταῖς ſubaudiendum eſt ἀκτῖσιν.id eſt,radijs.

Calliæ defluunt pennæ. 74

Callias apud Græcos quiſpiam fuit,qui per luxum ac libidinem patrimonium abliguri erat. In eũ vulgaris iocus extitit,Καλλίας πτερορρυεῖ.id eſt,Calliæ defluunt pennæ.Solet enim hoc interdũ auibus accidere,vel morbo,vel certis anni temporibus. Quemadmodum & quadrupedibus quibuſdam mutantur pili aut villi. Vnde & deplumati dicuntur ac detonſi,qui facultatibus exuti ſunt. Hoc verbum πτερορρυεῖν frequenter per iocum vſurpatur apud Ariſtophanem in Auibus.

Ἐν πλάτει. 75

Ἐν πλάτει dictum,accipiendum interpretantur Græci,cum paululum vltra præſcriptum ſignificant eſſe concedendum,præſertim in his quæ ſunt humanitatis. Veluti ſiquis pollicitus ſolutionem ad diem Auguſti decimum,reddat poſtridie.Iulianus Pandect.lib.46.tit.De ſolut.& lib.cap. Ratum autem dominus habere debet,mox cum primum certior factus eſt,ſed hoc ἐν πλάτει,ꝙ cum quodã ſpatio temporis accipi debet.Et hunc Iuliani locum citat Vlpianus,eodem libro.tit.Rem ratam haberi,cap. Quo enim.Rurſus lib.13.tit.De condictione triticaria,cap. In hac actione . Verius eſt, inquit,quod Seruius ait , condemnationis tempus ſpectandum : ſi vero deſierit eſſe in rebus humanis, mortis tempus.Sed etiam ἐν πλάτει ſecundum Celſum erit ſpectandum. Non enim debet breuiſſimum vitæ tempus æſtimari.Iterum libro vigeſimoſecundo tit.De probationibus,capite penult.Nec hoc quæritur,num aliquis meminerit quo die, aut aut quo conſule factum ſit, ſed num hoc aliquo pacto probari poſſit, quando id opus factum ſit : & huc Græci ἐν πλάτει dicere ſolent, & cætera. Hactenus Pandectæ . Verum illud ἐν πλάτει , non norunt Caletij, qui ad horam vndecimam iuſſi claudere portas ciuitatis, ſtatim ad primum nolæ ictum occludunt , repulſis & qui foris ſtant , & qui egredi cupiunt , vtriſque portæ proximis . Cum denunciatur anathema qui ad diem præſcriptũ non ſoluerit,liberantur à fulmine , ſi ab eo die intra decimumquartum liberarint fidem ſuam. Hæc ad iuris æquitatem pertinent.

Per Satyram. 76

Variarum rerum miſturam ſparſim nulloq́ue ordine congeſtarum veteres Satyram appellabant. Apparet vocem primum deductam à laſciuia Satyrorum, temere nunc huc , nunc illuc ſalientium. Hinc deflexa eſt ad cibi genus , quod ex diuerſis herbarum formis conflatum eſt : præterea ad lancem varijs rerum generibus onuſtam,quæ ſic dijs offerebatur , non diſſimilis illi poculo quod Græci πεντάπλοον,quintuplici rerum differentia , ſiue κέρνος à miſtura vocabant,de quo nobis ſupra dictum eſt.Feſtus ait Saturam ſiue Satyram dici cibum varijs rerum generibus conditum, aut legem alijs multis confertam legibus.Itaq; in ſanctione legum aſcribi ſolere,néue per Satyrã derogato aut abrogato,cum ſignificant totam legem eſſe ſeruandam:Citat Annium Luſcum ex oratione quã habuit aduerſus Tyberium Gracchum:Imperium quod plebs per Satyram dederat,id abrogatum eſt, Citat & C.Læliũ ex ea quã pro ſe dixit.Poſtero die quaſi per Satyram legem ſententijs exquiſitis,in deditionem accipitur.Legem Satyram interpretantur , quæ eadem multas res complectitur, quemadmodum Iugurtha acceptus eſt in deditionem , ſed multis præſcriptis conditioοibus , vt 30. daret elephantos , pecus atque equos multos , cum magno argenti pondere. Vſus eſt hoc adagio Iuſtinianus in præfatione Pandect.Et primo quidem , inquit, anno hoc opus tradebatur legentibus , non

ſecundum

ſecundum edicti perpetui ordinationem,ſed paſſim & quaſi per Satyram collectum,& vtile cum inu tilibus permiſtum,maxima autem parte inutilibus deputata,itidem Salluſtius in bello Iugurthino, Quaſi per ſatyram ſententijs exquiſitis in deditionem accipitur. Hæc Salluſtius dicit de Iugurtha, nec ſunt in cuiuſquam oratione,nec ibi quiſquam aderat Lęlius: vnde neceſſe eſt locum apud Feſtũ eſſe mutilum. Verba Lęlij ſunt omiſſa,ſimul cum nomenclatura Salluſtij.

Ne præceps fueris ad iurandum. 77

Nonnullis haud vulgariter eruditis videtur & hoc adagijs annumerandum,quod refert Vlpianus lib. Pandect. 12. cap. 13. tit. De iureiurando,circa finem:Siquis, inquit,iurauerit in re pucuniaria per genium principis,dare ſe non oportere,vel intra certum tempus, & peierauerit,vel ſi dare oportere, vel intra certum tempus iurauerit ſe ſoluturum, nec ſoluerit, Imperator noſter cum patre reſcripſit, fuſtibus caſtigatum dimittere, & ita ei ſuperindici, προπετῶς μὴ ὄμνυε. i. Ne fueris ad iurandum præceps. Habebit prouerbij ſpeciẽ,ſiquis hominem poſt acceptum malũ admoneat, προπετῶς μὴ ὄμνυε.

Ex ſyngrapha agere. 78

Sunt & illæ formæ à iuriſconſultis ductæ verſæ in prouerbium. Ex ſyngrapha agere obſignatis tabulis agere,pro eo quod eſt,rigide parumq́; ciuiliter,ſed velut ex obligatione. Cicero pro Murena Pergitis'ne vos tanquam ex ſyngrapha agere cum populo? Syngrapha Latinis ſonat conſcriptionem quòd vtriuſq; manu conſcripta vtriſq; partibus tradi ſoleat:& in hoc ſyngraphæ differunt à tabulis, quòd tabulæ ab vna parte tantum ſeruari conſueuerint. A chirographo,tabulis,codicillis differt ſyngrapha,quòd in illis non ſcribantur niſi acta,in hac etiam contta fidem actionis pactio venit, & non numerata pecunia, aut non integre numerata pro temporaria voluntate hominum ſcribi ſolet. Ita propemodum Aſconius Pedianus in Verrinarum tertiam.

Iniuria ſoluit amorem. 79

In Græcorum Epigrammatibus prouerbij titulo citatur ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε. id eſt, Iniuria ſiue cõtumelia ſoluit amores,quòd contemptus amor plerunq; vertitur in iram,ira in odium. Sic in comœdia Phædria, Excluſit,reuocat,redeam? Non ſi me obſecret. Item Horat.

Nam ſiquid in Flacco viri eſt,
Non feret aſſiduas potiori te dare noctes, Et quæret iratus parem.
Nec ſemel offenſæ cædet conſtantia formæ, Si certus intrarit dolor.

In epigrammate queritur amans hoc dictum falſo iactari vulgo, quòd ipſe ab amica excluſus non ſine conuitio, cum iuraſſet ſe toto anno non rediturum ad illam,poſtridie diluculo ſupplex ad eam redierit. Carmen ſic habet,

Ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε, μάτην ὅδε μῦθος ἀλᾶται, Falſum eſt quod iactant,iniuria ſoluit amores,
Ὕβρις ἐμὴν ἐρέθει μᾶλλον ἐρωμανίην. id eſt, Morbum quippe meum prouocat illa magis.

In genere tamen verum eſt officijs mutuis ali beneuolentiam,iniurijs extingui.

Diſerte ſaltare. 80

Corn. Tacitus in dialogo De oratoribus,ſignificat hoc conuitium fuiſſe vulgo iactatum in oratores ſuorum temporum,qui laſciuia verborum & leuitate ſententiarum licentiaq; compoſitionis hiſtrionales modos exprimebant,atq; adeo laudis,& gloriæ,ingenijq́; loco iactabant, ſaltari cantariq́; commentarios ſuos,oratores temere dicere,hiſtriones diſerte ſaltare. Argutia dicti in hoc ſita eſt:oratores hiſtrionice dicebant,quod illis erat indecorum,hiſtriones ad oratorum actionem ſeſe accommodabant:ita factum eſt,vt illi peius dicerent, hi ſaltarent melius. Hiſtrionum eſt ſaltare, oratorum dicere,quod qui perite faciunt,diſerti vocantur. Iocus autem duo diuerſa coniunxit.

Quod pulchrum,idem amicum. 81

Τὸ καλὸν φίλον. id eſt, Quod pulchrum,amicum. Inter prouerbia conciliantium, amicitiam,refertur & hoc apud Platonẽ in Lyſide, καὶ κινδυνεύει κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. id eſt, Ac propemodum apparet iuxta vetus prouerbium,quod pulchrum eſt,amicum eſſe. Qui commodi gratia amat,non amat vere,ſed quod pulchrum eſt,per ſe amatur. Vnde Ariſtoteles,percontanti qui fieret vt libentius colloqueremur cum formoſis quàm cum deformibus, reſpondit eam percõtationem eſſe cæcorum. Nihil autem virtute pulchrius,eoq́; nec amabilius quicquam.

Mortuo leoni & lepores inſultant. 82

Extat epigramma Græcum,cuius argumentum ſumptum eſt ex Homericæ Iliad. χ. vbi Hectorẽ ab Achille iam interfectum circumſiſtunt Græci mortuo inſultãtes,nec quiſquam erat qui extincto non aliquod vulnus infligeret. Sic enim habet Homerus,

Ἄλλοι δὲ περίδραμον υἷες ἀχαιῶν
Οἳ καὶ θηήσαντο φυὴν καὶ εἶδος ἀγητὸν
Ἕκτορος, οὐδ᾽ ἄρα οἵ τις ἀνουτητί γε παρέστη. id est,
At reliqui accurrunt Graij, cinguntq; cadauer
Hectoris, eximiam speciem formamq; stupentes,
Nec tamen abstitit exanimi sine vulnere quisquam. Ac paulo post:
Ὣς ἄρα τις εἴπεσκε, καὶ οὐτήσασκε παραστάς. id est,
Dixerat hoc aliquis, simul & vulnus dedit astans. Epigramma sic habet,
Βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας, ὅττι καὶ αὐτοὶ
Νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί. id est, id est,
Nunc telis petitote meum post fata cadauer,
Audet vel lepus exanimi insultare leoni.
Dictum est aliàs de his qui mordent mortuos, cum laruis luctantur, & cum vmbris depugnant.

Lingua non redarguta. 83

Plato in Theæteto, ἀτὰρ ὡς ἔοικεν ἐὰν ὅτι ἐστὶν, εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται. ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. id est, At vt videtur si posse responderis, Euripideum quiddam nobis accidet, lingua quidem nobis erit irredarguta, mens autem non erit irredarguta. In eos quadrat qui rationibus conuicti, non cedunt tamen, sed tergiuersantur, reclamantes aduersus suam ipsorum conscientiam.

Pugno tenere. 84

Ἀπρὶξ ταῖν χεροῖν λαβέσθαι. id est, Pugno stringere dicitur, quod ipso contactu sentitur. Sic Plato in Theæteto, οἳ οὐδὲν ἄλλο οἰόμενοι εἶναι, ἢ οὗ ἂν δύνωνται ἀπρὶξ ταῖν χεροῖν λαβέσθαι. id est, Qui nihil esse putant, quicquid non possint strictim manibus apprehendere. Loquitur de his qui non existimāt quicquam esse in rerum natura, præter res corporeas, & sensibus expositas: actiones, generationes, & & huius generis alia quæ intellectu, non sensibus percipiuntur, existimant esse inania vocabula. Talis visus est Platoni Diogenes, qui dicebat se cyathos & mēsas videre, cyatheitates ac mēseitates quas Plato commemorabat, non videre. Sed vicissim audiuit, Nimirum oculos quibus cyathi & mensæ videntur habes, mentem qua cyatheitates ac menseitates cernuntur, non habes. Tam crassum ingeniorum genus Plato veluti prophanum à philosophiæ mysterijs iubet arceri. Verius enim sunt quæ non videntur: & certius ea scimus quæ ratione colliguntur, quàm quæ manibus contrectamus. sensus enim iudicium fallax est.

Haud solide. 85

Οὐ παγίως. id est, Haud firmiter: Plato in Theæteto, miror quamobrem prouerbij loco retulerit, nisi forte ob metaphoram duriusculam παγίως, addidit ὥς φασιν. Agit enim illic Socrates de his, quæ suapte natura firma non sunt, sed alijs adhærentia reciprocis motibus variantur, vt sint aut non sint, velut album & nigrum, agēs & patiens: locus sic habet, καὶ πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον ὑποληπτέον, ἂν τὸ μὲν καθ᾽ αὑτὸ μηδὲν εἶναι, ὃ δὴ καὶ τότε ἐλέγομεν. ἐν δὲ τῇ πρὸς ἄλληλα ὁμιλίᾳ πάντα γίγνεσθαι καὶ παντοῖα ἀπὸ τῆς κινήσεως. ἐπεὶ καὶ τὸ ποιοῦν εἶναί τι καὶ τὸ πάσχον αὐτῶν, ἐπὶ ἑνὸς νοῆσαι, ὥς φασιν, οὐκ εἶναι παγίως. id est, Atq; ad eundem modum de reliquis sentiendum est, vnumquodq; per se nihil esse, quod sanè ego & tu dicebamus, sed in mutuo inter se congressu omnia fieri, & omnifaria, videlicet à motu. Quandoquidem & agens esse aliquid, & patiens, vnumquodque per se intelligere, sicut aiunt, solide non possumus. Aristoteles libro Rhet. secundo ait, senes ob rerum experientiam semper addubitare, neque quicquam asseuerare, sed omnibus dictis addere, ἴσως καὶ τάχα. id est, forte & forsitan. παγίως δὲ οὐδέν. id est, nihil fixe. παγίον Græcis dicitur quod compactum est, à πήγω, quod est figo siue compingo. Inde παγίως pro solide & certo. Accidentia quodammodo fluunt. Substantia solida est: & eorum quæ dicuntur ad aliquid, ratio pendet aliunde: patris enim ratio perit patri, si moriatur filius, cum nihilo secius subsistat patris substātia. Quin & Latinis res soli dicuntur bona immobilia: & à solo solidum dicitur quod integrum est & compactum. Id Osci solum vocant pro toto. Iuuenalis, Nobilitas sola est atque vnica virtus. Sic hanc vocem frequenter vsurpat diuus Hieronymus. Hinc Sextus Pompeius Festus, dicta putat soli ferrea tela, quæ tota ferrea sunt: & hominem solertem, quòd omnes artes calleat. Et solenne, quod omnibus annis fit. Indidem & terram solum dicimus, quòd fixa sit & compacta, non profluens aeris & aquarum more. Huic contrarium est quod habet Marcus Tullius libro De finibus secundo. Quæ dici eadem de cæteris virtutibus possent, quarum omnium

nium fundamenta vos in vna voluptate tanquam in aquis ponitis. Vox à Græcis deducta videtur, ὅλον,& aspiratione versa in s,solum.

Aut abi,aut exuere. 86

Plato in Theæteto significat apud Lacedæmonios hunc fuisse morem, vt in publicis certaminibus neminem cogerent ad congressum,sed legem edicebant ἢ ἀπιέναι,ἢ ἀποδύεσθαι,id est, aut abire,aut exui. Græcis autem ἀποδύεσθαι,dicuntur,qui se parant certamini quod campestriati luctarentur olim,cætera nudi:vnde hæc vox ἀποδύεσθαι,quoties transfertur ad rem animi,velut ad disputandum,aut repugnandum carni,prouerbij vim habet. Ita frequenter vsurpat D. Chrysostomus, ac D. Basilius. Simile est id quod alibi dicitur, Aut bibat,aut abeat.

Crisonem Himeræum præcurrere. 87

Prodigiosa celeritas Crisonis videtur locum dedisse prouerbio. Sic enim Socrates apud Platonẽ in Protagora,rogatus vt institutam cum Protagora disputationem perageret, βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαί σοι εἴ μου δυνατὰ δέοιο. Νῦν δ' ἐστὶν,ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ ἱμεραίῳ δρομεῖ ἀκμάζοντι ἕπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῳ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἕπεσθαι. id est, Optarim quidem tibi morem gerere,si quod petis,meæ facultatis esset. Nunc perinde est,ac si me roges vt Crisonem Himeræum insignem cursorem sequar,aut dolichodromon quempiam, aut Hemerodromon perpetuo æquem cursu sequarq;. Himera Siciliæ ciuitas est,quanquam eiusdem nominis est altera in Africa. Vnde Crison dictus est Himeræus,celeritate currendi celebris,qualem refert lib. 7. Plinius fuisse Philippidem & Canistium Lacedæmonium,cumq; his Philonidem Alexandri Magni cursorem. Dolichodromi dicebantur,qui perpetuo impetu duodecim stadia decurrebant. Hemerodromi qui totum diem à mane vsque ad vesperam citra respirationem currebant. Plinius scribit puerum nouem natum annos à meridie vsq; ad vesperam continuasse cursum. Vnde poetæ solem appellant ἡμερόδρομον,quòd singulis diebus cursum suum peragat,quasi vero noctu requiescat in diuersorio Tethidis.

Charadrion imitans. 88

Χαραδριὸν μιμούμενος. id est, Charadrion imitans,dici solitum de dissimulante ac rem vtilem occultante. Suidas refert hunc senarium scazontem ex Hipponacte,

Καὶ μὴν καλύπτει μῶν χαραδριὸν περνάς. id est,
Et num Charadrion quæso venditor cælat.

Item Aristophanes in Auibus,

Αλλως ἄρ' οὔποψ ὡς ἔοικ' εἰς τὴν λόχμην
Εμβὰς ἐπῶζε χαραδριὸν μιμούμενος. id est,

Alioqui vpupa vt videtur saltum ingressa abdidit sese, Charadrion imitans. Quo loco interpres ferè cum Suida consenties,narrat huic aui vim inesse medicam,vt illius aspectu facile sanentur qui laborant ictero siue regio morbo:eamq; ob causam qui vendunt occultant eam,ne licitator remediũ sentiat priusquam emerit. Addit eam auẽ mutare colorem ad similitudinem eorũ quibus admouetur:nõ deesse tamen qui sentiant non aspectum,sed esum auis habere remediũ. Vocem autem distingui accentu,nam si pronuncies vltima acuta,χαραδριὸν,declarari auem: si penultima acuta χαράδριον, diminutiuum à χάραδρα,significari voraginem,siue terræ hiatum,quòd in hunc delabens aqua melodiam quandam reddere videtur. Tantũ ex his quæ indiligenter à Suida sunt congesta tradere licuit. Meminit huius auis & aliàs Comicus in eadem fabula,ὕδωρ ἐφόρουν κάτωθεν εἰς τὸν ἀέρα οἱ χαράδριοι. id est, Aquam ex imo portabant in aerem Charadrij. Interpres addit aui nomen inditum, quòd in voraginibus gaudeat versari. Socrates apud Platonem in Gorgia,cum Callinicen eò pellexisset, vt fateretur beatam vitam non esse sitam in copia rerum,sed in perpetuo influxu:nam qui satur est, aut nõ sitit,quoniam nec molestiam sentit,nec voluptatẽ,lapidis more viuit potius quàm hominis,ita subijcit: χαραδριοῦ τινὰ αὖ σὺ βίον λέγεις,ἀλλ' οὐ νεκροῦ ὁ τόδε λίθου. Rursus tu Charadrij quandam narras vitam,nõ mortui lapidisúe. Marsilius vertit auem,cum Socrates videatur sentire de voragine,in quã cum perpetuo decurrat aqua,nunquam tamen expletur:nisi forte Charadrius auis est de numero voracium,quemadmodum & larus,vt hinc nomen inuenerit à charadra ductum.

Quantum pedibus potes. 89

Socrates in Gorgia Platonis ita loquitur, σωφροσύνην μὲν διωκτέον καὶ ἀσκητέον,ἀκολασίαν δὲ φευκτέον,ὡς ἔχει ποδῶν ἕκαστος ἡμῶν. id est, Temperantiam quidem sectari atq; exercere oportet: contra intemperantiam fugere,quantum quisq; nostrũ pedibus valet. Id quo longius transfertur à rebus corporeis,hoc magis accedit ad prouerbium celeritatis. Quod in corpore sunt pedes, hoc in animo sunt

affectus quibus expetimus aliquid aut refugimus.

Vasis instar. 90

Ἀγγείου δίκην. id est, Vasis instar loqui dicitur, qui cum ob imperitiam ex se nihil possit afferre, ab alijs audita profert. Fons ex se liquorem habet, vas ni aliunde infuderis, siccum est. Homines autem qui vacant eruditione, per aures implentur. Socrates in Phædro Platoni, ὅτι μὲν οὖν παρά γε ἐμαυτοῦ οὐδὲν αὐτῶν ἐννενόηκα εὖ οἶδα, συνειδὼς ἐμαυτῷ ἀμαθίαν, λείπεται δὴ οἶμαι ἐξ ἀλλοτρίων ποθὲν ναμάτων διὰ τῆς ἀκοῆς πεπληρῶσθαί με δίκην ἀγγείου. id est, Nihil horum ex meipso exeogitaui fateor, imperitiæ mihi conscius. Superest igitur opinor, vt alicunde ex alienis fluentis per aures fuerim impletus instar vasis.

Vt lupus ouem. 91

Ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ. id est, Vt lupus ouem amat, qui sui commodi gratia simulat amorem. Nam is vulgo dicitur amor, cum reuera sit odium. Iuuenis enim cum puellam venatur, vt illi pudicitiam, thesaurum incomparabilem eripiat, vt pro honesta fama turpi rumore traducat, vt parentibus, amicis, ac bonis omnibus inuisam reddat: deniq; vt quod est omnium charissimũ, bonam mentẽ eripiat, quæso quid deterius hostis faciat hosti? Socrates citat carmen in Phædro veluti populari vsu iactatũ, Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί. id est,

Vt lupi oues, ita amat puerum vesanus amator. Maro:

Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam,

Florentem cytisum sequitur lasciua capella. Et Horatius,

Non ego te tigris vt aspera, Getulusúe leo frangere persequor.

In nauibus educatus. 92

Ἐν ναυσὶν τεθραμμένος. Id est, In nauibus educatus dicebatur, qui rudis esset & alienus à moribus liberalibus sensuq; communi. Solet enim ferè nauticum genus suo elemento respnndere, quod à ciuilium hominum cõmercio submotũ viuat. Ita Plato in Phædro. πῶς οὐκ ἂν οἴει αὐτὸν ἡγεῖσθαι ἀκούειν ἐν ναυσίπου τεθραμμένων; id est, An non putas illum existimaturum, sese audire homines in nauibus alicubi educatos? Plautus in Cistellaria, mores agrestes appellat maritimos, immo potius inconstantes, quòd mare vicibus æstuarijs accedat recedatq;. Plauti verba sic habent. Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non dat, deludit, modo quod suasit dissuadet, quod dissuasit id ostentat, maritumis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem animum.

Quod vtile honestum. 93

Τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρὸν. id est, Quod vtile est, honestum est, quod autem noxium, turpe. Hoc Plato De repub. 5. refert quasi vulgo iactatum, κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρὸν. i. Nam pulcherrime profecto hoc & dicitur & dicetur, qđ vtile est, id esse honestũ, quod noxiũ, id esse turpe. Agit .n. illic de fœminis ad omnia masculorum munia pariter vocandis, si modo reperiantur æque vtiles reipub. Vult igitur illarum corpora nudari ciuitatis custodibus, & si videantur habiles, vnà cum masculis publicitus exerceri. Vehementer autem contemnit illos qui rideant nudata fœminarum corpora, modo ob reipub. cõmodum. Dubitat & M. Tullius an turpe sit viro bono nudum saltare in foro, si liceat eiusmodi saltatione seruare rempub. sed hominum vulgus inuertit sententiam, honestum esse quicquid est vtile, cũ philosophis nihil sit vtile, nisi quod honestum est.

Magis quàm sol Heracliti. 94

Qui sine spe reparationis deficiunt, eos Socrates apud Platonem De re pub. lib. 6. μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου ἀποσβέννυσθαι. hoc est, magis ipso Heracliti sole extingui dixit. Agit illic de senibus qui ad perdiscendas philosophię difficultates idonei non sunt, in adolescentia defatigati. Heraclitus enim existimauit solem scaphæ speciem habere eiusq; lumen deficere quoties cauum ad superiora vertitur, sed rursus fieri lucidum postquam inuertitur. Non dissimile somnium de sole prodidit Xenophanes, qui putauit eum in occasu perire, sed exortu nouum fieri solem. At senes nunquam renouantur ad vigorem iuuenilem. Huc allusisse videtur Horatius in Odis:

Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ,

Nos vbi decidimus, &c.

Cœnum barbaricum. 95

Βόρβορος βαρβαρικός. id est, Cœnum barbaricum, pro vehemẽti stupore mentis apud Platonẽ lib.

De

De republica. ſecundo ponitur. Laudat enim illic dialecticam quæ ſola mentem ignorantiæ immerſam erigit attollitque a vulgaribus opinionibus, ad ſolidam veri cognitionem. καὶ τῷ ὄντι, inquit, ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον ἠρέμα ἕλκει καὶ ἀνάγει ἄνω. id eſt, Ac re vera barbarico quodam cœno demerſum animi oculum, paulatim trahit ſubuehitque ſurſum. Barbarus à borboro per contemptum dictum videtur.

Non è quercu aut ſaxo. 96

Οὐκ ἐκ δρυὸς ἢ ἐκ πέτρας. id eſt, Non è quercu ſaxóue, cum ſignificamus non conſtare materia externa, ſed ex animi virtutibus. Veluti vulgus ciuitatem appellat, muros ac domos è lapidibus lignisq; conſtructas. Eccleſiam appellat ſtructuram ſimili materia congeſtam, cum reuera ciuitas cõſtet hominum moribus, & eccleſia ſit animorum in vera religione conſenſus. Plato libro De republica octauo, ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν, id eſt, An exiſtimas à quercu qualibet, aut è ſaxo reſpublicas fieri, ac non potius ex moribus eorum, qui in ciuitatibus verſantur?

Pſallium inijcere. 97

Ψάλλιον ἐμβάλλειν. id eſt, Pſallium inijcere dicuntur, qui ferocientem animum moderamine quopiam premunt: metaphora ſumpta ab equis animoſioribus. Plato libro De legibus 3. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν, ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id eſt. At tertius vobis ſeruator, luxuriantem etiamnum frementemq; conſpiciens principatum, veluti pſallium illi iniecit, Ephororũ potentiam. De Lacedęmoniorũ repub loquitur, in qua quinq; Ephori ſunt inſtituti, ad temperandam regiam potentiam. Pſallium autem eſt circulus, qui fręno additur, vnde & pro fręno ponitur interdum. Niſi forte alluſit ad bubalos, qui circulo ferreo naribus iniecto circumaguntur, vnde prouerbium Naribus trahere, quod alio dictum eſt loco.

Principium, medium, finis. 98

Plato lib. De legibus 4. refert hoc quaſi vulgo decantatum, deum vniuerſitatem rerum omnium complecti, hoc eſt, principium, medium & finem. Ab illo enim omnium quæ ſunt, initium, incrementum & ſumma. Ἄνδρες τοίνυν φῶμεν πρὸς αὐτούς, ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. id eſt, Sic igitur illis loquamur, Deus quidem ó viri, quaadmodum & vetere prouerbio dicitur, omniũ quæ ſunt, principium, finem ac medium continens, rectum peragit curſum, ſecundum naturam circumiens.

Orphica vita. 99

Ὀρφικὸν βίον, id eſt, Orphicam vitam Plato lib. De legibus 6. dixit vitam innoxiam, & à luxu ſanguinolentisq; dapibus puram. Huiuſmodi ſiquidem vitæ rationem Orpheus inſtituiſſe videtur, vt non ſolum ſanguine pecudum non inquinarent aras deorum, verum ne veſci quidem vllius animantis carnibus ſuſtinerent, ſed libis ac frugibus melle conſperſis ſacra facerent, nec alijs ipſi veſcerentur. Platonis verba ſunt hæc, ἀλλ᾽ ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγένοντο ὑμῶν τοῖς τότε. id eſt, Sed orphica quædam vt dicitur, vita tum erat veſtris illo ſeculo. Videtur Orpheus hoc conatus apud Thraces, quod Pythagoras tentauit apud Ionios, Numa apud Romanos.

Candidus ſermo. 100

Λευκὸς λόγος Græcis dicitur oratio dilucida perſpicuaq;, à colore qui inter cæteros plurimum habet lucis. Vnde λευκότερον εἰπεῖν dicuntur qui clarius efferunt quod ſentiunt, hoc eſt, σαφέστερον. Et λευκὴ φωνὴ dicitur quæ facile penetrat aures auditorum. Huiuſmodi metaphoræ ſunt, quæ ſumuntur è propinquo, vt cum ſentire dicuntur aut videre qui rem intelligunt, tenere qui meminerunt, odorari qui ſuſpicantur, cæcutire qui errant. E proximo ducuntur, cum quod oculorum eſt transfertur ad aures, velut hoc.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA VIII

Ambrones. 1

AMbrones olim vulgo dicebantur, qui rapto maliſque artibus viuerent. Originem indicat Feſtus Pompeius, admonens eam fuiſſe Galliarum gentem, quã cum mare inundans finibus ſuis depuliſſet, per aliena oberrantes rapinis ac prædationibus ſe ſuosq; alere cœperunt. Manus erat formidabilis non numero tantum, dicuntur enim fuiſſe triginta millia, verumetiam tum animorum ferocia tum ratione pugnandi. Siquidem conferti rhythmis & concentu quodam in hoſtem ferebantur,

ſubinde intonantes, Ambrones, Ambrones: ſiue vt hac voce ſuos in vnum conuocarent, ſiue vt hoſtibus terrorem incuterent. Ab his victi fuerant Romani duces Manlius & Cepio: ſed primum à Liguribus fracti ſunt, mox C. Mario proſtrati, tandem ad aquas Sextias vnà cum Cimbris ac Teutonibus deleti ſunt. Ita fermè Iulius Florus in Epitoma libri 68. & Plutarchus in vita C. Marij. Simili modo Cilicis vocabulum abijt in conuitium rapacitatis ac prædationis.

Vinaria angina. 2

De ἀργυράγχη. id eſt angina argentaria, quæ multis præter Demoſthenem vocem intercipit, iam antea diximus. At Feſtus Pompeius indicat iocum iactatum in eos qui vino præfocantur, laborare vinaria angina, quam οἰνάγχην poſſis dicere. Ipſe noui Romæ quendam haud vulgariter eruditum, qui hac angina ſerio perijt. Hermicus appellabatur, natiōe Luſitanus. correptus erat febricula vir corpore ſupra modum obeſo, & ob id ſpirituoſus. Decumbentem inuiſit Chriſtophorus Fiſcherus, patria Anglus, Vin tu, inquit, Hermice auſcultare medicis meras nugas præſcribentibus? Bono vino rectius proluetur hoc malum, ſimulque iuſſit adferri vinum Corſicum quadrimum. Propinauit ægroto, iubens bono eſſe animo. Ille perſuaſus hauſit affatim, ac mox intercluſo ſpiritu cœpit animam agere. Quoſdam ebrietas è taciturnis reddit loquaciſſimos, quoſdam contra tam mutos quàm vllus eſt piſcis, citra valetudinis periculum. Vtinam hæc οἰνάγχη minus frequens eſſet apud Germanos.

Titiuillitium. 3

Tiuillitium vox erat olim nullam quidem rem certam declarans, ſed velut interiectio contemptū extremum indicabat, qualis erat apud Græcos πεπαλό. Plautus citante Feſto Pompeio, Non ego iſtuc verbum emptitem titiuillitio. Locus autem eſt in Caſſina. Similis vox eſt apud eundem Feſtū Buttubata, qua tamen vſus ſit Meuius pro nugatorijs nihilque rebus. Nonius autem putat pipolo, conuitij fuiſſe vocem. Plautus in Aulularia, Ita me bene amet Lauerna, iam niſi vaſa reddi iubes pipolo hic differam ante ædes.

Nihil poteſt, nec addi nec adimi. 4

De perfectis operibus ita vulgo dici ſolitum indicat Ariſtoteles libro Moralium Nicomachiorū ſecundo. ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις, ὅτι οὐκ ἀφελεῖν ἔστιν, οὔτε προσθεῖναι. id eſt, Vnde de operibus quæ bene habent ita ſolent prædicare, nec adimere poſſis nec addere. nam vt bene ſit aliquid præſtat mediocritas, tollit exceſſus, aut defectus: exceſſum inducit, qui addit, defectum qui adimit. De Lucilio ſcripſit Horatius,

Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.

De Demoſthene ac Cicerone dictum eſt, illi nihil poſſe demi, huic nihil poſſe addi.

Virtus ſimplex. 5

Dubitari poſſit vtrum verſus ſit vulgo iactatus, quem vt omnibus notiſſimum citra nomenclaturam retulerit Ethicorum 2. Ariſtoteles, an imprudenti exciderit verſus pentameter. Differens enim è ſententia Pythagoræ, errorem eſſe infinitum, virtutem finitam, quemadmodum in nemore mille modis aberratur à recta via, cum ea ſit: vnica: eoq; vitium eſſe in procliui, virtutem in arduo, quemadmodum facile eſt à ſcopo aberrare, ſed ſcopum attingere difficile eſt: ſubiungit,

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί id eſt,

Eſt ſimplex virtus, omnigenum vitium.

Extra fumum & vndam. 6

Ariſtoteles eodem libro refert verſum Homericum vt vulgo decantatum,

Τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε Νῆα. id eſt,

A fumo nauim ſimul atq; à fluctibus arce.

Ariſtoteles indicat eſſe verba Calypſus adhortantis Vlyſſem, vt neq; nimium littori vicinus nauiget fumum ſecutus, neq; ſe profundo credat pelago, ſed in medio ſecet vnam: quòd ibi periculū ſit à ſaxis & vadis, hic ab vndis. Argyropylus autem interpres ea verba tribuit Circe, quid ſecutus neſcio.

Communis tanquam Siſapo. 7

Prouerbiali ſchemate ſine controuerſia dictum eſt. M. Tullius Philippica 2. Domum dico? Quid erat in terris vbi in tuo pedem poneres? præter vnum Miſenum, quod cum ſocijs tanquam Siſaponē tenebas. Senſit Antonium Miſenum non habuiſſe vt veram poſſeſſionem, ſed vt venam redemptam ad quæſtum. Plinius libro 33. capite ſeptimo docet minium quod Græci μίλτον appellant, nonnulli Cinnabar, apud priſcos non tantum ſummo in pretio, ſed etiam in magna religione fuiſſe. nam feſtis diebus ſimulachra deorum minio oblinebantur, quemadmodum & triumphantes, quod tamen

Galba senex in se fieri passus non est, vt refert Cornelius Tacitus. Sisapo autem Beticæ oppidum est olim Romanis vectigale, venas habens miniarias. Neq; enim temere Romam aliunde minium aduehebatur. Negat autem Plinius vllius rei Romanis fuisse diligentiorem custodiam. Neque enim ibi fas erat perfici minium excoquique vbi nascebatur: vena signata ad dena millia ferè pondo annua, Romæ lauabatur. In vendendo lex præscribebat pretij modum, ne in immensum excederet. Sed multis modis adulterabatur: Vnde, inquit, præda societati. Et mox de minio adulterino, Hoc ergo adulteratur in officinis sociorum. Ex his liquet eam regionem in multos socios fuisse diuisam, quemadmodum & hodie metalla argentaria aurariaúe iuxta certos tractus à redemptoribus occupantur.

Quanta vix cœlo capi possit. **8**

Hac hyperbola M. Tullius Philippica secunda famę celebritatem expressit, de his loquens qui C. Iulium tyrannidem affectantem occiderunt: præsertim cum illi eam gloriam consecuti sint, quæ vix cœlo capi posse videatur. Virgilius,

Imperium terris, sed famam terminat astris.

At Maro Daphnidem facit & vltra sydera notum. Et Horatius sublimi feriam vertice sydera. Apud M. Tullium frequenter obuium est, in cœlum laudibus ferre.

Modo palliatus, modo togatus. **9**

In hominem inconstantem ac lubricæ fidei diuersarumq́ue partium eleganter torquebitur: veluti siquis subinde mutato vitæ genere, nunc cidarim gestet theologicam, nunc cum paludamento militari incedat. M. Tullius Philippica 5. Accipiet'ne excusationem is qui quæstioni præerit Græci iudicis, modo palliati, modo togati? Pallium Græcorum est, vt toga Romanorum: vtraq; tamen vestis pacis est, quemadmodum saga sunt belli.

Ad saga. **10**

Sagum tunicula erat militaris. M. Tullius non sine specie prouerbij aliquoties dicit ad saga iri, pro eo quod est apparari bellum, & ad arma procurrere. Ita Philipp. 6. Properent quod video facturos, vos saga parate. Est enim ita decretum, vt si ille authoritati senatus non paruisset, ad saga iretur. Rursum in eadem: Iustitium indici, saga sumi, dixi placere. Et superius in quinta: Iustitium indici, saga sumi, dico oportere. Post in septima: Arma, saga, bellum flagitauerunt. Rursus 8. Delectus tota Italia decreti, sublatis vacationibus, saga cras sumentur. Iterum in eadem. Equidem P. C. quanquam hoc honore nisi togati esse solent, cum est in armis ciuitas, statui tamen à vobis cæterisque ciuibus in tanta atrocitate temporis tantaque perturbatione populi Romani non differre vestitu. Rursus Philippica 10. Te non intelligis delectu tota Italia habito, consulibus missis. Cæsare ornato, sagis deniq; sumptis, hostem iudicatum? Ac 14. Frequenter ad saga issemus, cras sagati prodeamus, ad saga sumēda discedere, ad saga iuisse, redisse ad togas. Actione in Verrem tertia coniungit similia: Cum cogeris homines miseros & calamitosos quasi desperatis nostris legibus & iudicijs ad vim, ad manus, ad arma confugere.

Igni ferroq; minitari. **11**

Qui extremā denunciant inimicitiam, igni ferroq; minari dicuntur, quod verbum & hodie vulgo tritissimum est. Qui ciuilius bellum gerunt, tantum abigunt prædas, à cæde incendioq; abstinent. M. Tullius Philippica 13. Sanctiore erunt credo, iure legati quâm duo consules, contra quos arma fert, quàm Mutina quam obsidet, quàm patria cui igni ferroque minitatur. Rursum Philippica 12. huic vrbi ferro igniq; minitantur. Venustius erit quoties ad animi res transfertur, veluti siquis dicat philosophos cuipiam igni ferroq; minitari, quòd in eum parent atrociter scribere. Sic quibuscum nolumus nobis quicquam esse commercij, ijs aqua & igni intercidimus.

Neq; terræ motus timet neq; fluctus. **12**

Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum 3. docens eos eos, qui non habitu virtutis, sed immanitate quadam naturæ nihil omnino formidant, nequaquam appellandos esse fortes, sed μαινομένους καὶ ἀναλγήτους, hoc est insanos & stupidos sensusq; expertes. εἴη δὲ, inquit, ἄντις μαινόμενος καὶ ἀνάλγητος, εἰ μηδὲν φοβοῖτο σεισμοὺς μήτε κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς κελτούς. id est, Fuerit autem quispiam insanus ac doloris sensu vacans, si nihil metuat, neque terræ concussiones, neque fluctus, quemadmodum de Celtis prædicant. Nihil enim horribilius mari commoto, terræ vero concussio videtur inferorum ad superorum sedem eruptionem minitari. Tanta autem erat quarundam Galliæ Germaniæq; gentium immanitas, vt nec his terrerentur, quæ maxime sunt natura horrenda. Quod autem

Aristoteles μαινόμενον & ἀνάλγητον pro eodem vsurpat, arbitror huc respexisse Diogenem, qui rogatus quis ipsi videretur Socrates, μαινόμενος, inquit: videlicet eo quòd aduersus omnem corporis molestiam obdurauerat, cum alioqui esset omnium iniuriarum tolerantissimus: nisi fortè Diogenes hoc quoq; stupori tribuebat nõ virtuti, quod ne colaphis quidẽ prouocari posset, vt vel tantillũ excãdesceret.

Calceos mutare. 13

Non sine specie prouerbij Ciceroni dictus est mutasse calceos, qui nullo suo merito senatoriam dignitatem vsurpauit, cuius insigne erat nigro calceo addita lunula circa talum. M. Tullij verba sic habent: Est etiam Asinius quidam senator voluntarius, lectus ipse à se. Apertam vidit curiam post Cæsaris mortem, mutauit calceos, pater conscriptus repente factus est. Quemadmodum clauus aureus in toga signum erat senatoriæ dignitatis, ita nigra aluta circa talos addita, declarabat eandem dignitatem.

Campana superbia. 14

Felicitatis comes solet esse ferocia. Campaniam autem Italiæ quondam fuisse regionem longe beatissimam testantur, tum alij complures, tum Plinius lib. 3. cap. 5. Hinc, inquit, felix illa Campania est, ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis, succo per omnes terras inclyto, atq; vt veteres dixere, summum liberi patris cum Cerere certamen: &c. quæ sequũtur, de fertilitate simul & amœnitate Campaniæ. Cõstat autem Capuam olim cum Roma de principatu concertasse. Hinc Campana superbia, & Campana arrogantia in prouerbium venit. M. Tul. in oratione pro Rullo, Itaque illam Campanam arrogantiam, atq; intolerandam ferociam, ratione & consilio maiores nostri ad inertissimum ac desidiosissimum otium perduxerunt. Sic & crudelitatis infamiam effugerunt, quod vrbem ex Italia pulcherrimam non sustulerunt, & multum in posterum prouiderunt, quòd neruis vrbis omnibus exectis vrbem ipsam solutam ac debilitatam reliquerunt. In eadem aliquanto post, Capuam domicilium superbiæ sedemq; luxuriæ vocat. Itaq; electi coloni Capuæ in domicilio superbiæ atq; in sedibus luxuriæ collocati. Quemadmodum in oratione habita in senatu post reditum suum: Capuæ ne, inquit, te putabas, in qua vrbe domicilium quondam superbiæ fuit, consulem esse, sicut eras eo tempore? Rursus in fragmento orationis contra eundem: Qui locus propter vbertatem agrorum, abundantiamq; rerum omnium superbiam & crudelitatem genuisse dicitur. Ac mox: Si luxuries Annibalem ipsum Capuæ corrupit, si superbia nata inibi esse, ex Campanorum fastidio dicitur. Titus item Liuius lib. primæ Decad. 9. scribit Campanis ingenitam esse superbiam. Ad hæc Aulus Gell. lib. 9. cap. 24. Næuianum epitaphium, quod in seipsum tumidius prædicat, ait esse plenum Campanæ superbiæ. Opinor autem Næuium fuisse Campanum. Ita quemadmodum olim omnem insignem perfidiam populus punicam appellat, sic cuiuslibet ferociam Campanam appellabat. At nunc de moribus gentis nihil dicam, cæterum cum ipse per Campaniam iter facerem, nusquam reperi succum illum per omnes terras inclytum. Nusquam gutta vini Phalerni, Caleni, Massici, Setini, Cecubi, Surrentini. Immo minimum abfuit quin in ipsa quæ nunc monstratur Capua, vinaria angina fuerimus præfocati. Impleuimus totam phialam saccaro cõtuso, Vicit vinum, quouis aceto acerbius. Ferè defrutis vtuntur, quòd alioqui non durant vsq; ad proximam vindemiam. Et vbi sunt illa laudata vina, quorum nomen patriamq; vetustas deleuit? Pulueris affatim hausimus, Adeo natura nihil in rebus humanis patitur esse perpetuum.

Αὐτοβοᾶν. 15

Ante retulimus prouerbium αὐτὸς αὐτὸν αὐλεῖ. id est, Ipse sibi tibicen est. Huic simillimum est quod vnico verbo Græci dicunt αὐτοβοᾶν, siquis sua voce seipsum prædicat, hoc est, ipse sui præconẽ agit. Solent enim præcones hominum venalium artes ac dotes euulgare, quo magis emptorem irritarent. Ridiculum autem habetur, hominem sui præconem esse. Congruit cum eo quod alibi diximus οἴκοθεν ὁ μάρτυς. Prouerbium refertur apud Suidam. Simili figura dicunt Attici, αὐτοῖς ἐξ ἥμασιν ἀπόλοιο, vnà cum ipsis dictis pereas. & Aristoph. in Equitibus τὸν παφλάγονα αὐτοῖσι βουλαῖς ἀπολέσειαν οἱ θεοί. id est, Paphlagonem ipsis cum consilijs perdant dij. Et mox, αὐταῖς διαβολαῖς. id est, Vnà cum ipsis calumnijs.

Sterilem fundum ne colas. 16

Στεῖρον ἀγρὸν μὴ σπείρειν. id est, Agrum sterilem ne colas. Refertur inter leges Platonicas. Hoc ænigmate lex apud Platonem verecunde deterret à venere mascula, si satis commemini. In octauo De legibus ait illos facere sementem in petras. Potest tamen ad alios vsus accommodari. Ne doceas indocilẽ, ne felicitatẽ quæras in diuitijs. Non enim pariũt homini beatitudinẽ. Plautus in Amphitryone,

Nam

Nam vxorem vsurariam perinde est præberier, ac si agrum sterilem sarriendum colloces.

Scarabeus citius faciet mel. 17

Ad τῶν ἀδυνάτων classem pertinent, quæ referuntur in Epigrammate Palladæ, Citius mel faciet scarabeus aut lac culex,

Θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος ἢ γάλα κώνωψ. id est, Mel citius faciet scarabeus, & ante culex lac,

Terram video. 18

Qui molesti prolixiq; laboris finem adesse significabat, dicere solet, γῆν ὁρῶ, id est, terram video. Sumptum à nauigantibus. Qu. Curtius lib. 4. haud secus quàm profundum æquor ingressi terram oculis requirunt. Plautus in Mercatore: Equidem iam me censebam esse in terra. M. Tul. in oratione pro L. Murena, Quòd si portu soluentibus 2. qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere summo studio solent, & tempestatum rationem, & prædonum, & locorum: quòd natura affert vt eis faueamus, qui eadem pericula quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur: quo tandem animo me esse oportet propè iam ex magna iactatione terram videntem, in hunc, cui video maximas reipub. tempestates esse subeundas. Idem in Catone seniore. Quasi terram videam: sentiens in stare vitæ finem. Diogenes cum prolixum volumen recitans tandem eò peruenisset, vt libri finem videret, bene habet, inquit, amici, γῆν ὁρῶ, id est, terram video.

Incantatione quauis efficacius. 19

Πάσης ἐπῳδῆς ἐνεργότερον. id est, Quauis incantatione efficacius. Priscis persuasum erat prodigiosam inesse vim vocibus incantatorum, adeo vt mysticus quoq; Psalmus mentionem faciat venefici incantantis sapiēter, & populum numinis iussis nequaquam obtemperantem comparat aspidi surdę. Plato in Epistola ad Hermiam, Erastum, & Coriscum, οἶμαι γὰρ δίκῃ τε καὶ αἰδοῖ τοὺς παρ' ἡμῶν ἐντεῦθεν ἐλθόντας λόγους ἐπῳδῆς ἡστινοσοῦν μᾶλλον ἂν συμφῦσαι καὶ συνδῆσαι πάλιν εἰς τὴν προϋπάρχουσαν φιλότητά τε καὶ κοινωνίαν. id est, Arbitror enim sermones hinc à nobis profectos, iustitia ac pudore vos quauis incantatione magis conciliaturos ac redacturos in pristinam concordiam.

Inuidus vicini oculus. 20

Aliclytus Eucymoni: δυσμενὴς γὰρ καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φησὶν ἡ παροιμία. id est, Maleuolus & inuidus vicinorum oculus, inquit prouerbium. Respexit ni fallor, ad Hesiodium dictū de figulo, cantore, & vicino, quod alibi retulimus. Sic Ouidius,

Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinumq; pecus grandius vber habet.

Eodem collyrio mederi omnibus. 21

Leges, admonitiones & obiurgationes non oportet omnibus easdem admouere, sed pro gentium, temporum & ingeniorum varietate sermonem attemperare. Hāc dexteritatem B. Hieronymus enarrans Epistolam ad Ephesios, laudat in Apostolo Paulo, qui factus est omnia omnibus vt omnes lucri faceret. Verba Hieronymi citantur distinct. 19. Nec ad instar, inquit, imperiti medici vno collyrio omnium oculos vult curare. Alibi retulimus ex Galeno, Eundem calceum omni pedi inducere.

Funditus, radicitus &c. 22

Quod prorsus ac citra spem instaurationis perditur, funditus ac radicitus tolli dicitur, quorum alterum sumptum est ab ædificio, cum æquatur solo, alterum ab arboribus cum non solū amputantur rami, verumetiā ipsa stirps inciditur, aut vnà cum radicibus tollitur. Acinetus Phœbianæ exprobrās amicæ, q ab ea rebus omnibus exutus iam fastidiretur, οὕτως, inquit, ὅλον μὲ αὐτὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀνατρέψασα δουλεύειν ἐπηνάγκασας. i. Sic vbi me iuxta prouerbium totum subuertisti, insuper & in seruitutē redegisti. Plautus in Trinummo. Qui illius sapientiam & meam fidelitatē & celata omnia penè ille ignauus funditus pessundedit. Idem in Mostellaria pro eodem dixit, cum fundamento. Non videor mihi sarcire posse ędes meas quin totę perpetuo ruāt, quin cum fundamēto perierint. nec quisquam esse auxilio queat. Quod nos dicimus radicitus siue à stirpe, Græci dicunt ἐκπρεμνίζειν quasi dicas extirpare. Quo verbo vsus est Cic. libello De fato: Extirpari autem & funditus tolli vt is ipse &c. Idem pro Sex. Roscio Amerino: Et ex eo T. Roscius, non paululum nescio quid in rem suā conuertit, sed hunc funditus euertit. Idem in Verrem lib. 4. Nam me dies, vox, latera deficient, si hoc nunc vociferari velim, quàm miserum indignumque sit istius nomine apud eos diem festum esse qui sese istius opera funditus extinctos esse arbitrantur. Rursus in eundem libro quinto. Labefactarat enim vehementer aratores iā superior annus: proximus vero funditus euerterat, Idem pro domo sua ad pontifices. Et funditus euerteres ciuitatē. In eadem: vt eius qui perniciosa Reip. consilia cœpisset,

omnis memoria funditus ex oculis hominum ac mentibus tolleretur. Item in episto. ad Qu. fratrem prima: Sin autem omnibus in rebus obsequemur, funditus eos perire patiemur. Rursus ad eundem: Rempub. funditus amisimus. Item in eadem: Vidésne me non radicitus euellere omnes actiones tuas? Multum accedet gratiæ, si ad animum deflectatur: veluti siquis dicat ambitionem, auaritiam, ac libidinem funditus ac radicitus ex animo reuellendam.

In ore atq; oculis. 23

Quæ propalã fiunt, in ore atq; oculis omniũ fieri dicuntur. M. Tul. in Verrẽ lib. 5. Cũ hæc confessus eris quæ in foro palàm Syracusis in ore atq; oculis prouinciæ gesta sunt. Rursus in diuinatione: In mentem tibi non venit, quid negotij sit causam publicam sustinere: vitam alterius totam explicare? atq; eam non modo in animis iudicum, sed etiam in oculis conspectuq; omnium exponere? &c. Os fortassis hic dixit pro aspectu. Alioqui in ore omnium dicuntur esse, de quibus rumor est publicus. Et in oculis ferre dicimur, quos obseruamus, curæq; habemus.

Myconiorum more. 24

Μυκονίων δίκην. id est, Myconiorum more dicebantur ad conuiuium accedere, qui vltro venirent non vocati. Myconus vna Cycladum est: ipsa gens ob rerum inopiã cogebatur sese conuiuijs ingerere: vnde iocus prouerbialis. Apud Athenæum Archilochus lacerat Periclem, quòd inuocatus irrueret in conuiuia, μυκονίων δίκα, quem locum & alibi retulimus. Myconiorum morum vestigia videas & hodie in quibusdam Hybernis. qua de re clarissimus vir Guilelmus. Montioius olim fabulam mihi non illepidam recitauit, immo non fabulam, sed rem ipso teste gestam. Hybernus quidam ignotus, ingressus aulam principis tempore prandij, non inuitatus accubuit mensæ regiorum satellitum. Qui videntes auem peregrinam, rogarunt cuias esset, professus est patriam. rogarunt num quod officium haberet in aula, nullum inquit, sed habere cupio. Illi demirantes hominis impudentiam, iusserunt surgere atque abire. hoc inquit faciam, pransus. quid multis? Vicit improbitate, nec locum in acie deseruit Hybernus. Tandem ira versa in risum, rogarunt hominem qua tandem fronte ausus esset ignotus & alienus sese in regiam familiam ingerere. Quoniam, inquit, sciebam regem satis esse diuitem ad dandum mihi prandium.

Solem adiuuare facibus. 25

Alioqui retulimus τὸ φῶς ἡλίῳ δανίζεις. Huic simillimum est, quod refert Gratianus ex Anacleto Papa. Causa 6. q. prima, in eos qui hic vsurpant sibi diuinum iudicium, quod nullus hominum poterit effugere. Nam incerta sunt hominum iudicia, neque secus sese habent ad iudicia dei, quàm fax ad solem. Si omnia, inquit, in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Superuacuis laborat impendijs, qui solem certat facibus adiuuare &c. Quanquam in libris vulgaribus librarij pro facibus deprauarant fascibus.

Censoria virgula. 26

Tritissimum est apud eruditos, Censoriam virgam appellare iudicandi authoritatem, præsertim cum supercilio, à magistratu Romano sumptum. Cuius formæ est quod ait B. Hieronymus in Dialogo aduersus Luciferianos, Nemo potest Christi palmam sibi assumere, nemo ante diem iudicij de hominibus iudicare. Videtur autem Hieronymus allusisse ad caput Deuteronomij 25. vbi iustitiæ palma dicitur, quæ à iudicibus tradebatur ei qui probasset suam innocentiam, causamque vicisset. Hanc palmam verè Christus habet, nec eam tradit indigno, quoniam solus iudicio non fallitur, cum in humanis iudicijs plurimum sit & erroris & caliginis.

Trochi in morem. 27

Βέμβικος δίκην. id est, Trochi in morem, de versatilibus & inconstantibus dici solitum. est enim bembix trochus quem pueri flagello circumagunt. Suidas citat ex Aristophane, βέμβικος οὐδὲν διαφέρειν δεῖ. i. Non oportet quicquã à trocho differre. Locus is est in Auibus. Hesychius dictum putat in eum qui in fuga non tenuerit rectam viam, sed in orbem fuerit circumactus, Quod mihi quondam vsu venit à Sletstadio petenti Basileam. Forte incidimus in quendam equitem, quo duce cum in nemore diutius obequitarem, rogabam an certo nosset viam. Aiebat cum non esset finis, oportet inquã nos errare. Nam tres iam horas versamur in nemore, quod intra horam solemus emetiri. Quid multis? Compertum est minimum abfuisse, quin eò rediremus vnde veneramus. Bembix autem magno impetu mouetur, sed in orbem, vt fugiens non effugiat. Simili tropo stultorum inconstantiam notat Syrach ille sapiens Hebræus, cap. 33. Præcordia fatui quasi rota, turris, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Apud Plautum interdum dicitur aliquis trocho aut rota figuli versatilior.

Præstat

Præstat canem irritare quàm anum. 28

Refertur ex Menandro,
Πολὺ χεῖρον ἐστὶ ἐρετίσαι γραῦν ἢ κύνα. id est, Plus est periculi anum lacessere quàm canem. Hebræorum sententiæ negant vllam iram atrociorem esse ira muliebri. Irritabile enim ac vindex mulierum genus, partim ob rationis inopiam, partim ob animi humilitatem. Nam veræ magnanimitatis est quasdam iniurias negligere, neq; quosuis homines dignari ira sua. Est autem formidabile animal mulier cum ad sexus vitium accedit senectus. Canis irritatus tantum oblatrat, interdum & mordet: at aniculæ præter linguæ venenum, interdum instructæ sunt malis artibus, veneficijs & incantamentis. Itaq; nonnulli ingenti suo malo experti sunt esse verissimum, quod dixit Menander.

Pecuniosus damnari non potest. 29

M. Tul. in Verrem actione secunda ait hoc omnium sermone percrebuisse, non apud Romanos tantum verum etiam apud exteras nationes, in iudicijs illorum temporum, pecuniosum, quamuis sit nocens, neminem posse damnari. Et in eundem oratione tertia: Reus est enim inquit, nocentissimus. Qui si condemnatur, desinent homines dicere, his iudicijs pecuniam plurimum posse. Sin absoluitur, desinemus nos de iudicijs transferendis recusare. Huic affine, quod aliquoties repetitur apud Sallustium in bello Iugurthino, Romæ esse venalia omnia. Nunc amisit Roma imperium, vtinam & dictum non hæreret.

Inter manum & mentum. 30

Festus Pompeius indicat esse prouerbium apud Latinos, sed ex illo Græco ductum, πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Cuius originem ita refert: cum Chalcas vitem sereret, quidam augur vicinus præteriens, dixit illum errare. Non enim ei fas esse nouum vinum degustare. Tantum colligere licuit è fragmentis, quæ nobis quorundam stoliditas superesse voluit ex authore vndiquaq; doctissimo. Prouerbium admonet in hominum vita nihil esse certi. Nam sæpenumero fit, vt quod nos maxime tenere credimus, casus aliquis inopinatus interuertat. Veluti cum quis manu tenet poculum, minimumq; spatij sit inter manum & mentum, tamen interdum fit, vt is moriatur anteq̃ bibat. Hoc prouerbiũ varijs modis effertur, eiusq; originẽ alij aliter prodiderunt, de quibus satis opinor dictũ est in prouerbio, Multa cadũt inter calicẽ supremaq; labra. Hic ideo retulimus quod alijs verbis commemoretur à Festo, in quibus nonnihil est gratiæ ex prosonomasia, Manum & mentum.

Colophonium calceamentum. 31

Κολοφώνειον ὑπόδημα. i. Colophoniũ calceamentũ dicebatur cauũ. Nam antiqui ferè soleis vtebãtur, quæ infimã pedum partẽ tantũ munirent. Vidi apud nostrates calceamenti genus ex ligno cauato confectũ, quod vulgata lingua cauũ truncum appellant. Vnde quadrabit in hominẽ stolidũ & incompositum, & rusticanum. per lutũ ituris conuenit tale calceamentũ. Venuste itaq; dixeris, in sordidis authoribus versaturo opus esse calceis Colophoniis. Huic contrarium videtur calceamentum Sicyonium, cui cognomen inditum à Sicyone ciuitate Peloponnesi vt indicat Stephanus, atque etiam Sex. Pompeius Festus, neuter tamen indicat vsum adagij. M. Tul. indicat Sicyonios calceos fuisse perbellos, sed aptiores fœminis & effœminatis quàm viris. M. Tullij verba subscribam. Quin etiam cum & scriptã orationem disertus orator Lysias attulisset ad Socratem, quam si videretur edisceret, ac pro se in iudicio vteretur, non inuitus legit, & commode scriptam esse dixit: Sed inquit, vt si mihi calceos Sicyonios attulisses nõ vterer, quamuis essent habiles & apti ad pedes, quia non essent viriles: sic illã orationem disertam sibi & oratoriam videri, fortem & virilem non videri.

Manduces. 32

Manduces dicebantur, vehementer famelici, aut qui minis inanibus terrorem incuterent. Festus Pompeius tradit in pompis olim inter cæteras ridiculas ac formidolosas imagines ire solere effigiẽ, magnis malis, late dehiscente rictu, & ingentem dentibus sonitum facientem. Eam manducem appellabant. Apud Plautum in Rudentibus ita loquitur Charmides parasitus: Quid si aliquo ad ludos pro manduce me locem? quapropter? quia pol clare crepito dentibus. Enatarat parasitus è naufragio, totusq; horrebat præ frigore. Vnde paulo post dicit se omnia corusca loqui. Aut de hac aut de simili effigie sentire videtur Martialis cum ait,

Sum figuli lusus, rufi persona Bataui.
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Hoc genus imaginum Græci vocant μορμολύκια, quod lupina specie terrerent pueros, vt à plorando desisterent.

Vbi tu Caius,ibi ego Caia. 33

Plutarch.in Problematibus Romanis,quærit vnde mos ille natus ſit,vt qui ſponſam ad ſponſum deducerent,iuberent illam hæc verba profari,ὅπου σὺ κάϊος ἐγὼ κάϊα.id eſt,Vbi tu Caius, ego Caia. Dubitatq; an priſci voluerint ſponſam his verbis depeciſci cum ſponſo, vt inter ipſos omnia eſſent communia,pariterq; imperarent in familia,quaſi diceret,vt tu dominus domus & author,ita & ego domina domus atq; hera. Forma ſermonis ſumpta videtur à iuriſconſultis, qui pro quibuſuis nominibus ponunt C.Seium & L.Titium,quemadmodum philoſophi Dionem ac Theonem. Vnde & illud prouerbium,quod alibi citauimus ex Varrone,Idem Actij quod Titij, cum par duorum ius ſignificatur.An potius ominis cauſa Caia nominetur,quòd fuerit quædam Caia Cecilia,mulier cum eleganti forma,tum probatiſſimis moribus,antea dicta Tanaquil.quæ nupſit vni è filijs Tarquinij, videlicet Tarquinio Priſco. Huic Caiæ Romani poſuerunt ſtatuam æream in templo Sancti. Sic enim ſcribit Plutarch.ἐν τῷ τοῦ σάγκτου ἱερῷ. Is erat deus olim hoc nomine cultus apud Romanos, vnus è numero duodecim ſelectorum. Ibidem antiquitus erant repoſita illius ſandalia & colus,quorum illa teſtabantur eam domi manentem familiæ curam habuiſſe, hæc induſtriam ſignificabat, quod muliebres operas diligenter obierit,lanificij ſtudioſa. Huius itaq; nominis mentio admonebat vt talis eſſet ſuo marito.qualis Caia Cecilia fuerat ſuo.Inter priſcas nuptiarum cæremonias ſeruabatur & illud,quod inauſpicatum habebatur,vel ſponſum vel ſponſam proprijs appellare nominibus. Quin & in hodiernum vſque diem obſeruatur,vt ſponſa relicto cognomento gentilicio tranſeat ad cognomen viri,vt Hectoris Andromache. Prouerbium è coniugio natum inter coniuges maneat, niſi quod poteſt & ad ſororem fratremq; accommodari.

Rumor publicus non omnino fruſtra eſt. 34

Carmen Heſiodi celebratiſſimum citat Ariſtoteles lib. Moralium Nicomach.7.

φήμη δ' οὔτοι πάμπαν ἀπόλλυται ἥντινα λαοὶ		Haud quaquam in totum rumor perit ille per ora
Πολλοὶ φημίζωσιν.	id eſt,	Qui volitat populis compluribus.

Philoſophus hunc verſiculum adducit velut argumentum probabile,voluptatem eſſe ſummum bonum,quòd eam & homines expetant & bruta animantia.

Quadratus homo. 35

Ariſtot.Moralium Nicomach.1.diſputans aduerſus eos,qui felicitatem hominis bonis externis definiunt,quæ fortunæ arbitrio dantur ſimul & eripiuntur,dicit ad hanc rationem felicem,Chamæleõtem quempiam induci, vt qui ſubinde mutatis rebus nũc felix ſit,nunc infelix,quemadmodum Chamæleon ad ſpeciem rerum quibus admouetur,mutat colorem,cum vera felicitas præcipue ſita ſit in bonis animi. Vnde colligit,qui vere beatus ſit,nihil obſtare quo minus per omnem vitam ſit beatus, ac ſubijcit,ἀεὶ γὰρ ἢ μάλιστα πάντως πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετὴν,καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς,ὅ γ' ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου.id eſt, Semper enim aut quã maxime,omnino faciet & contemplabitur quæ ſunt virtutis:ac fortunæ caſus optime feret, ac prorſus omni ex parte modulate, is ſanè qui verè bonus eſt & quadrangulus, carens omni vitio. Libro Rhetoricorum 3.meminit huius dicti inter genera mataphorarum. Hæc autem ſignra in quamcunque partem voluatur,ſui ſimilis eſt. Ita ſapiens quæcunq; inciderit fortuna,non mutat animum. Venuſtius erit,ſi viri fortis animum nec vllis fortunæ caſibus labefactabilem,dicamus τετράγωνον.

Merces conſtituatur. 36

Plutarch.in vita Theſei tradit fuiſſe quendam Pittheum auum Theſei maternum,à quo Hippolytus ille pudicus fuerit inſtitutus. Is gnomologijs,quæ tum temporis præcipua habebatur ſapientia clarus erat. Ex eius ſententijs hanc vnam fuiſſe ferunt,

Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω. id eſt,

Aequa viro merces fac præſtituatur amico.

Ariſtot.9.Moralium Nicomachiorum,narrat Protagoram cum nemine diſcipulorum ſolere paciſci, verum vbi iam didiciſſent quæ volebant,iuſſit ipſos diſpicere,quanti æſtimarent ea quæ didicerant, & quicquid ab illis dabatur accipiebat: Hoc animo qui ſunt,ijs in hoc genere commerciorum putat eſſe ſatis Pitthei præceptum,qui iubet amico viro ſtatui mercedem iuſtam & æquam. Bene haberet, ſi medici quoque nihil paciſcerentur,ſed ægro leuato acciperent quod daretur. Nam quod Ariſtot. inibi refert de quibuſdam ſophiſtis, qui neminem recipiebant in diſciplinam, niſi numerata mercede,mox acceptis numis non præſtabant quod erant polliciti: videmus interdum fieri à chirurgis ac medicis malæ fidei: ac ferè comperiuntur eſſe impoſtores,qui ſtipulantur ingens præmium, nec admouent

mouent manum nisi aut tota summa, aut maxima pars statim numeretur.

A bonis bona disce. 37

Aristot. Moralium Nicomach. 9. ostendens virtutem optime disci conuictu bonorum quòd amici se mutuo corrigunt siquid erratum est, & sese vicissim ad honestas excitat actiones, citat carmen veluti notum, ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλά. Versus autem est Theognidis, cuius meminit Xenophon in commentario De dictis ac factis Socratis. Aiebat enim inter vnguenta nullum oleum melius olere, quàm quo vngebantur athletę. Amaracinum & foliatũ fœminis esse relinquenda. Rogatus quid deceret olere senes, respondit probitatem. Dein rogatus vbi hoc vnguentum venderetur, Theognidis hemistichio respondit,

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι. id est,

Qui bonus est ab eo bona discito.

Itidem & noster γνωμογράφος. Disce, sed à doctis.

Asinus stramenta mauult quàm aurum. 38

Aristot. lib. Moralium Nicomach. 10. disputans non eandem omnibus esse voluptatem, cum alijs rebus delectetur canis, alijs equus, alijs homo, citat Heraclitũ qui dixerit ὄνους σύρματ' ἂν ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσὸν, ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις. id est, Asinos stramenta malle quàm aurum, quòd asinis pabulum auro sit iucundius. Atque hac quidem in parte asini plus sapiunt quàm homines. Illi rem æstimant vsu, nos inutilibus atque etiam noxijs rebus ex animi persuasione ingentia statuimus pretia. Notus est apologus de gallo qui gemmam in sterquilinio repertam contempsit, Gallus enim mauult putre granum, quàm margaritum aut adamantem. Ita qui ventris sunt mancipia, compotationem temulentam omnibus disciplinis liberalibus anteponunt.

Iocandum vt seria agas. 39

Eodem libro refert sententiam Anacharsidis, qui taxarit eos qui seria agunt vt iocentur, cũ iocus in hoc interdum admittẽdus sit vt serijs rebus vacare liceat. Velut qui per omnem vitam magnis laboribus hoc agunt, vt fiant boni saltatores, aut egregij tibicines. Aristot. verba sunt hæc, σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικὸν, παίζειν δὲ ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. id est, Studere vero ac laborare ludendi gratia, stolidum videtur atq; admodum puerile. At ludere vt agas seria, iuxta Anacharsidis sententiam, recte videtur habere.

Cyclopum more. 40

In eodem rursus lib. Cyclopicã vitã appellat, vbi nullis publicis legibus viuitur, sed quisq; suo arbitratu res gerit, ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἐξημέληται περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται, κυκλωπικῶς θεμιστεύων παίδων ἠδ' ἀλόχου. id est, In cæteris autem ciuitatibus super his, hoc est educatione liberorum, nulla est habita cura, sed quisq; viuit vt vult, Cyclopum ritu de liberis & vxore fas nefasq; statuẽs. Cyclopes. n. sparsim habitare feruntur in mõtibus, nulla specie vitæ ciuilis, sed in suo quisq; antro facit quod lubet, ne religio quidẽ apud illos vlla. κύκλωπος βίος alibi nobis dictus est.

In leporinis. 41

Ἐν λαγῴοις. id est, In leporinis carnibus viuere dicebantur, qui laute atq; in delicijs vitam agebant, Nam leporinam olim in delicijs habitam declarat Martialis,

Inter aues turdus, siquis me iudice certet,
  Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Attestatur & prouerbium: tute lepus es, & pulpamentum quæris. Aristophanes in Vespis. Sunt, inquit, mille ciuitates, quæ nunc nobis tributum soluunt. Harum vnicuique siquis imperet vt viginti alat viros.

Δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις
Καὶ στεφάνοισιν παντοδαποῖσιν, καὶ πύῳ καὶ πυαρίτῃ. id est,

Viginti millia populorum viuerent in omnibus leporinis omnigenisque coronis. & pyo & pyarite. Πύον autem Græci vocant lac, quod animal primum reddit à partu, & pyariten hinc factam decoctionem. Interpres citat carmen ex Homero ni fallor.

Πύον δαινύμενοι κ' ἐμπιπλάμενοι πυαρίτην.
Epulantes pyo, & explentes sese pyarite.

Rursus Aristophanes in Equitibus cum Cleon & aduersarius certatim promittunt lautissimas epulas populo: multis deliciarum generibus nominatis, promittuntur & leporinæ carnes, quasi summæ exquisitæque deliciæ.

Matrem ſequimini porci. 42

Ἐπεσθε μητρὶ χοῖροι. id eſt, Poſt matrem adeſte porci. Id ſubinde repetitur apud Ariſtophanē in Pluto. Interpres admonet iocum eſſe prouerbialem in ſtupidos & indoctos. Sus euim Mineruæ opponitur iuxta prouerbiū. Veluti ſiquis diceret indocti præceptoris indoctis diſcipulis, ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. Quadrabit & in gulæ ventriq; deditos.

Ariſtylli more. 43

Idem eodem in loco, σὺ δ' ἀρίστυλλος ὑποχάσκων ἐρεῖς. Tu vero Ariſtyllus ſubhians dices. Interpres admonet Ariſtyllum fuiſſe poetam, deformem ore ſemper hiante. Quem obiter taxat Ariſtophanes, cuius & meminit ἐν ἐκκλησιαζούσαις. Tragicum autem eſt & hiſtrionum, ore nimium diducto loqui. At mihi videtur magis taxatus Ariſtyllus, quòd ore paululum diducto loqueretur, vt vox magna ex parte prodiret per nares ſtridula, qualis eſt porcorum: quod vitium in quorundam pronunciatione cantuque videmus.

Citeria. 44

Citeriæ conuicium in homines impendio loquaces olim iactatū eſt. Cato in M. Cœliū: Quid ego dicerem amplius, quem deniq; credo, in pompam vectitatum iri ludis pro Citeria, atq; ſpectatoribus ſermocinaturum. Feſtus Pompeius admonet Citeriā dictam fuiſſe quandā effigiem argutam ac loquacem, quæ ridiculi gratia in pompis vehi ſoleat crepitum & ſtrepitum aſſidue edens. Nunc in pōpis non circūfertur Citeria, ſed multi Citerias habent domi factitijs illis multo magis obſtreperas.

Oſtrei in morem hæret. 45

Ὥσπερ λεπὰς προσίχεται. id eſt, Oſtrei ſiue conchylij in morē hæret. Ariſtophanes dixit in anum quæ ægre à iuuene diuellebatur.

Ὡς εὐτόνως ὦ ζεῦ βασιλεῦ τὸ γραΐδιον — O Iuppiter, quàm fortiter conchæ modo,
Ὥσπερ λεπὰς τῷ μειρακίῳ προσίχεται. id eſt, Iſtæc anicula adhæret adoleſcentulo.

Eſt concharum genus quod capillamentis quibuſdam inter ſe cohæret, quo tutius ſit aduerſus vndarum motus.

Hodie nihil ſuccedit. 46

Plautinus Amphitryo in ſui nominis fàbula citat adagij titulo: nihil eſt, vt dici ſolet, quod hodie bene ſuccedat mihi. Alluſit autem ad vulgi ſuperſtitionem, cui quidam dies credebantur rebus gerēdis auſpicati, quidam infelices. Quod ſi vnum atq; alterum parum ſucceſſit ex ſententia, hinc exiſtimantes totum diem, dicunt, hodie nihil ſuccedet, & ab omnibus negotijs abſtinent.

Nec currimus, nec remigamus. 47

Ariſtophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις facit mulieres hoc molientes vt occupent Rempub. quod hactenus ab omni functione ſubmotæ nihil egerint,

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτ' ἐλαύνομεν. id eſt, Neq; currimus nunc, nec iuuamur remige.

Metaphora ſumpta eſt à nautis ad Reipub. gubernationem. Nautæ currere dicuntur, cum venti ſunt ſecundi, ἐλαύνειν, cum deſtituti ventis remigio nauim impellunt, qui curſus dicitur ſecundarius ὁ δεύτερος πλοῦς. Sentiunt ſe nec pace, nec bello ad vlla vocari munia. Apte torquebitur & in illos qui fruſtra conantes nihil proficiunt, videlicet aduerſante fortuna.

Vt luti baiuli. 48

Ὥσπερ πηλοφοροῦντες. i. Vt lutum baiulantes. Apud Ariſtoph. in Concionatricibus queruntur fœminæ, populū Athenienſem nō conuenire ad concionē, niſi dato ſingulis obolo, cum ante ſuo victu conſultarent de Repu. πηλοφορίαν autē poſuit pro omniū quæſtuariarum artium ſordidiſſima. Apte torquebitur in eos qui functionibus honeſtis ad abiectū quæ quæſtum abutuntur: veluti qui concionantur, ſacrificant, ſepeliunt, miniſtrant ſacramenta, nō facturi, niſi detur aliquid in manū ὥσπερ οἱ πηλοφοροῦντες. Nota eſt ſacra hiſtoria de Hebræis apud Aegyptios ἐν πήλῳ καὶ πλινθείᾳ ſeruientibus

Tam multa quàm ſapiens. 49

Ariſtot. lib. Rhet. 3. admonens ne orator nimium crebris enthymematibus vtatur, ſed tantum intermiſceat, ſubijcit hoc carmen, Homeri ni fallor, ceu vulgo iactatum,

Ὦ φίλ' ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.

Quandoquidem nobis tam multa locutus amice es,
Quàm multa prudens vir diceret.

Conueniet in hominem multa loquentem potius quàm opportuna. τόσα, inquit Ariſtot. ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. id eſt, Tam multa, at non talia. Neque enim perinde refert quàm multa loquamur, ſed quàm ad rem

ad rem facientia. Quemadmodum philosophus quidam dixit, non eos pro doctis habendos qui multa didicissent, sed qui vtilia.

Hoc iam & vates sciunt. 50

Idem aliquanto post differens quòd in cõsultationibus apud populum dicere multo sit difficilius quàm in iudicijs causas agere, eo ꝙ qui suadet, de futuris loquitur, qui accusat aut defendit de præteritis, & ad hæc legem habet pro fundamento, quo habito facile est reperire demonstrationem: Subiũgit Epimenidis Cretensis sententiã, ὃ ἐπιστατὸν ἤδη καὶ μάντεσι. id est, quod videlicet factum, sciri iam potest à diuinis. Addit Epimenidem solere non de futuris, quæ sciri non possunt, sed de præteritis vaticinari, verum occultis. Nam est hoc quoddam diuinandi genus. B. Paulus Epimenidem prophetam appellat. Apte torquebitur iocus in rem tandem compertam, quæ diu fefellerat.

Noui numi. 51

Ex Plauto apparet non esse nouum, publicam monetam in singulos annos cudi deteriorem. Sic enim præfatur in Cassinam:

Qui vtuntur vino vetere sapientes puto,
Et qui libenter veteres spectant fabulas.
Antiqua enim opera & verba cum vobis placent,
Aequum placere est ante veteres fabulas.
Nam nunc nouæ quæ prodeunt comœdiæ,
Multo sunt nequiores quàm numi noui.

Θρᾴττειν. 52

Dictum est nobis in superioribus κρητίζειν abijsse in prouerbium fraudulentiæ. Idem obscurius indicatur per θρᾴττειν, quæ vox Græcis significat turbare aut molestum esse. Quod si respicias ad θρᾴττας, quæ sunt ancillæ Thraciæ, significat decipere, & Thracijs dolis tractare. Theodorus de Nicone Citharœdo dixit, θρᾴττεσι. Nicon autẽ erat Thrax. Hoc si nescias, dictum amittit gratiam. Refert Aristot. lib. Rhet. 3. Arbitror huc allusisse Aristophanẽ in Equitibus vbi Nicias iussus audacter eloqui quod haberet, respondit, ἀλλ᾽ οὐκ ἔνι μοι τὸ θρέττε. interpres admonet θρέττε barbaricam esse vocẽ, quæ fiduciam significet, & ad audendum animet, quasi siquis dicat, sume Thracum audaciam.

Neq; dicta, neq; facta. 53

Μήτε δεδραμένα, μήτε εἰρημένα. Nõ dubiũ quin prouerbiali schemate vehementer falsa dicamus, neq; dicta, neq; facta. Quod genus illud, neq; scriptum, neq; pictum. Nam de veris mendacio mistis dicimus, facta, atq; infecta. Aristophanes in Cõcionatricibus ἀλλὰ πέραινε μόνον, μήτε δεδραμένα μήτ᾽ εἰρημένα πω πρότερον. Age perora, tantũ, neq; facta neq; dicta vnquã prius. Comicus ioco monet vt omnia noua dicat, quòd vetera cum fastidio audiantur. Egregie vero nouum fit oportet, quod neque dictum est antea. neq; factum, cum iuxta Sapientis Hebræi dictum, nihil sit nouũ sub sole. M. Tull. in orationibus frequenter Nouo more factum ait, cuius nullum vnquam extitit exemplum.

Saluete equorum filiæ. 54

Apparet ioco vulgari fuisse iactatum, in eos qui emolumenti gratia blandiuntur. Refert Aristot. libro Rhet. tertio. In certamine mulorum cum is qui vicerat, dixisset exile pretium pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poemate. verum vbi victor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit,

Χαίρετ᾽ ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. id est, Saluetote volucripedum soboles equorum.

Siluit enim quòd essent ex asinis quoq; nati, & quod honestius erat expressit, equorum filias appellãs

Mithragyrtes, non daduchus. 55

Is qui in functione quapiam sordidas contemptasque partes agit, Mithragyrtes dicetur, daduchus esse negabitur. Eoque Iphicrates Calliam μιθραγύρτην οὐ δᾳδοῦχον appellabat. Significans illum non fuisse initiatum sacris, sed tamen velle videri. Mithras apud Persas sol dicitur, quem illi deorum summum iudicant. Vnde Mithragyrtæ dici videntur, qui obambulant cum simulatis mysterijs, ac rudibus imponunt. Nam hoc genus hominum & olim fuisse declarat Apuleius asinus, non dissimiles iis qui hodie D. Antonii, Cornelii, aut Ioannis Baptistæ reliquias ad quæstum circumferunt, potius quàm ad pietatem.

Sibi parat malum, qui alteri parat. 56

Versiculum hunc Aristoteles Rhet. 3. citat titulo Democriti. Chii.

Οἷ τ᾽ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων .i. Ipse sibi mala cudit quisq; alii mala cudens.

Nemo poteſt alterum iniuria afficere, niſi prius lædat ſeipſum. Qui alium fraudat pecunia, ſeipſum ſpoliat bona mente grauius ſeipſum lædit quàm alterum, veriſſime itaque dictum eſt, Ipſus ſe lædit alium qui lædere quærit.

Trabem baiulans. 57

Ariſtot. lib. Rhetor. 3. diſputans de quibuſdam verbis quæ non habent gratiam, niſi pronunciatione geſtuq; adiuuentur, alioqui, inquit, γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων. id eſt, Fit ille trabem geſtans. Id accidit in dictionibus præſertim nominibus proprijs ac pronominibus & vocibus crebro repetitis, quæ tacitam habent Emphaſin: vt Therſites contemnit Achillem. Et tu me aſinum vocas? Similiter & in aſyndetis, vt veni, vidi, vici. Et ſiqua ſunt ſimilia, quæ ſine commendatione actionis non habent eandem gratiã. Quod genus Terentianũ illud: Excluſit, reuocat, redeam? Et mox. Egóne illam? quæ illum? quæ me, quæ non, Sine modo. Rurſus illud in Adelphis. Storax. non redijt hac nocte Aeſchinus à cœna. Storax enim vocantis vox eſt, & ob id clarius pronuncianda, reliqua ſecum loquitur. Nihil addubito quin aſſumptum ſit ex fabula quapiam. Nam ὁ τὴν δοκὸν φέρων, finis eſt iambici trimetri. Qui trabe onuſtus eſt, non eſt idoneus ad geſticulationem, ſed oneri ſeſe accommodet oportet. Talis opinor perſona riſus gratia alicubi producta fuerat in comœdia. Interdum inducũtur σκευοφόροι geſtantes ſarcinas. Cuiuſmodi ſunt quibus dicitur in Andria, Vos iſtæc intro auferte. Et in Hecyra, Soſia. Tales aut nihil dicunt, aut geſtu non reſpondent pronunciatione. Vide, num Ariſtoteles ſentiat de Atlantibus qui trabibus ædificium ſuſtinentibus ſupponi ſolent. Videntur enim laborare, cum nihil agant. Actio autem quaſi vita eſt orationis. Vitæ indicium eſt motus. Tale quiddam in tragœdijs erat δορυφόρημα, tantum adſtabat, nihil agens. Et fortaſſis pro ὁ δοκὸν φέρων ſcriptum erat, ὁ δορυφορῶν, ſed nihil pronuntio. Excutiant eruditi.

Quæ quis ipſe facit. 58

Ariſtot. Rhetor. lib. 2. diſputans de affectibus refert hoc dictum vt vulgo iactatum, ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν. i. Nam quæ quis ipſe facit hæc dicitur vicinis nõ vertere vitio. Conuenit cum illo Terentiano: homine imperito nil quicquam eſt iniuſtius, qui nihil niſi quod ipſe facit rectum putat: Sunt enim qui damnant, quicquid ipſi non poſſunt aſſequi.

Cognatio mouet inuidiam. 59

Ariſtot. eodem libro docens inuidiam oriri erga vicina & cognata: nullus enim inuidet olim defunctis, aut diuerſi generis, aut immenſo interuallo ſuperioribus inferioribusúe: adducit huius verſiculi teſtimonium.

Τό συγγενές γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. id eſt, Etenim inuidere nouit ipſa affinitas.

Vnde qui eò altitudinis proceſſerunt, vt inuidiam gloria ſuperarint, extra omnem aleam extraq; inuidiæ tela eſſe dicuntur.

Sapiens non eget. 60

Ibidem inter ſententias refert hoc carmen.

Χρὴ δ᾽ οὔποθ᾽ ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ᾽ ἀνήρ. id eſt, Haud vnquam eget qui mente ſana eſt præditus.

Siue quòd magnæ ſint opes habere bonam mentem, ſiue quòd ſapienti facile eſt diteſcere ſi velit. Velut Ariſtippus eiectus naufragio reperit à quibus humaniter exciperetur. Idem cum Dionyſius talentum petenti diceret, Nónne dicebas ſapientem non egere? Da, inquit, & reſpõdebo. Dedit rex, ac mox exegit reſponſum. Tum Ariſtippus, nónne verum dixi ſapientem non egere?

Multa incredibilia. 61

Idem in eodem opere citat hunc ſenarium ceu prouerbialem,

Ἄπιστ᾽ ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνει βροτοῖς.

Hac ſententia putat vtendum ei qui gaudet mentiri, & quod fingit, vult haberi pro vero.

Et aliquanto poſt eandem ſententiam refert ex Agathone,

Τάχ᾽ ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ᾽ εἶναι λέγει,
Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα. id eſt,

Probabile hoc fortaſſis aliquis dixerit,
Permulta hominibus inopinata obtingere.

Lecythum habet in malis. 62

Ἔχειν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις: id eſt, Lecythum habere ad malas, tectum & ænigmaticum conuitium eſt in anus, quæ rugas illitis pigmentis diſſimulant. Qualis erat Phryne meretrix, iam vetula nec tamen à quæſtu recedens. Ariſtophanes in Concionatricibus.

Φρύνην ἔχουσαν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις. id eſt, Phrynen gerentem lecythum iuxta genas.

Lecythum appellat vaſculum vnguentarium vnde fucatur facies. Eadem ſolita eſt dicere, multos bi-

bere fæcem ob vini nobilitatem, quòd ad illam ἔξωρον, propter ſcorti celebre nomen commearent amantes, quo gloriari poſſent ſibi cum Phryne fuiſſe rem.

Piſcis eget ſale. 63

Ιχθὺς δεῖται ἁλός. i. Piſcis eget ſale. De re abſurda & incredibili. Nec enim veriſimile eſt, piſces in mari agentes opus habere ſale. Hoc videtur à populo reclamatum. Androclidi Piteſi, cum legem quādam reprehendens dixiſſet, δέονται οἱ νόμοι νόμου διορθώσοντος. id eſt, Egent leges lege correctrice. καὶ γὰρ ἰχθύες ἁλός. Nam & piſces ſale. Leges enim in hoc datæ ſunt, vt ad harum regulam corrigantur hominum actiones. Quod ſi ipſæ leges indigent correctione, leges non ſunt. Idq; non minus abſurdum ſit, quàm ſi piſces marini dicantur egere ſale. Refert Ariſtoteles in Rhetoricis.

Baccæ egent oleo. 64

Ibidem mox ſubijcit aliud eiuſdem formæ, τὰ στέμφυλα δεῖται ἐλαίου. id eſt, Baccæ egent oleo. Neque enim credibile eſt illi opus eſſe oleo, vnde naſcitur oleum. E baccis autem oliuarum exprimitur oleum. Cognatum illi quod ante retulimus, Ipſi fontes ſitiunt.

Auis ex auibus. 65

Ορνις ἐκ τῶν ὀρνέων. id eſt, Auis ex auibus, prouerbij forma dictus eſt Ariſtophani per ironiam vir nobilis, quaſi bonus ex bonis prognatus,

Τὸν ἔποφ᾽ ὃς ὄρνις ἐγένετ᾽ ἐκ τῶν ὀρνέων. id eſt,

Vpupam hancce quæ prognata ab auibus eſt auis.

Qui de nobilitate gloriantur, repetunt ab auis & atauis gentis ſtemmata. Nam empta nobilitas, aut nuper parta, non perinde magni fit.

Da lapidi volam. 66

Interpres Ariſtophanis indicat pueros ſiquando viderint aues, dicere ſolere, Da lapidi volam, & cadent omnes. Conuenit vbi quis ſectatur quæ non poſſit aſſequi, aut minatur ijs quibus non poteſt nocere. In comœdia quiſpiam ait ſe velle ſtrepitu excitare aues: alter iocans reſpondet, τῷ σκέλει θένε τὴν πέτραν. id eſt, Tibia lapidem feri. Atq; interim aues nihil habent incommodi, ſed manus aut pes percutiens ſaxum: eoq; iubet alter, vt ipſe capite percutiat lapidem, quo ſtrepitus fiat duplex.

Ne quæras deus eſſe. 67

Μὴ ζήτει θεὸς γενέσθαι, id eſt, Ne quære fieri deus. In hominē vndequaq; beatum in hac vita Pindarus in Olympiacon hymno ε. ὑγίεντα δ᾽ εἴτις ὄλβον ἄρδει ἐξαρκέων κτεάνεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύ- σῃ θεὸς γένεσθαι Siquis autem opes cum ſanitate coniunctas auget, ac ſuis poſſeſſionibus contentus eſt atq; his adiunxit honeſtam famam, ne petat à dijs vt fiat deus. Itidem apud noſtrates vulgo dicitur: Sat fortunatus es, Quid tibi vis? Num poſtulas eſſe deus?

Operi incipienti fauendum. 68

Celebratiſſimum eſt, honos alit artes, & virtus laudata creſcit. Ita Pindarus Olympiacon hymno ϛ. ἀρχομένου δ᾽ ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. In initio facinoris, oportet faciem illuſtrem addere: hoc eſt fauendum aliquid egregij facinoris aggredientibus ſimul vt ipſis addatur animus, & alij ad æmulationem prouocentur. At nunc pleriq; moleſte obſtrepunt, ſiquis quid tentet eximium. Poteſt & hic ſenſus accipi: Qui famam affectat, hunc oportet ab egregio quopiam facinore auſpicari. Permagni ſiquidem refert, vnde nominis ſumas exordia.

Nec apud homines, nec in mari. 69

Ibidem & illud prouerbiali ſchemate dictum eſt, ἀκίνδυνοι δ᾽ ἀρεταὶ οὔτε παρ᾽ ἀνδράσιν, οὔτ᾽ ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι. id eſt, Virtutes autem periculi expertes, neq; apud homines, neque in cauis nauibus habentur in pretio, pro eo quod erat, nuſquam, quaſi dicas, neque terra neque mari. Ipſa autem ſententia conuenit cum illo Heſiodio decantatiſſimo:

Virtutem poſuere dei ſudore parandam.

Nemo magnam laudem parauit aſque periculo. Eoque Pindarus bellum appellat κυδιάνειρον, quòd viris pariat illuſtre nomen. Tropus prouerbialis eſt in his verbis, nec in terra, nec in mari. Et pugnatur terra marique.

In hoc calceamento pedem habet. 70

Dictum ibidem & illud adagij forma, ἴσω γὰρ ἐν τούτῳ πεδίλῳ δαιμόνιον πόδ᾽ ἔχων. id eſt, Nouit enim ſe in hoc calceamento fortunatum habere pedem, pro eo, quod eſt, nouit has laudes in ipſum competere. Olim magnæ deliciæ erant in ſoleis & calceis. Nam pedilon Græcis eſt calceamenti genus varium ac picturatum, dictum παρὰ τὸ τῷ ποδὶ περιειλεῖσθαι, eo quod pedi applicetur. Vt autem

non omnis calceus conuenit cuilibet pedi, ita nec quæuis laus in quemuis congruit.

Virtus gloriam parit. 71

In eodem Encomio, τιμῶντες δ' ἀρετὰς ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται. τεκμαίρει χρῆμ' ἕκαστον. id est quibus virtutes in pretio sunt ij perueniunt ad illustrem viam. Nobilitat autem suum quenq; opus. Sentit benefactis potius quàm opibus parari veram gloriam. Nec vno modo contingere honestam famam, sed sua quenq; virtute fieri clarum. Homerum illustrauit poetice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas, Themistoclem res præclare gestæ, itidem & alij alijs modis inclaruerunt.

Bonum est duabus niti ancoris. 72

Rursus in eodem, Ἀγαθαὶ δὲ πέλοντ' ἐν χειμερίᾳ νυκτὶ θοᾶς ἐκ ναὸς ἀπεσκίμφθαι, δύ' ἄγκυραι, Bonæ sunt in hyberna nocte duæ ancoræ, ad laxandum è celeri naui, id est, Bonum est duplici præsidio niti, vt si alterum destituat, altero iuuemur: quemadmodum is victor quem laudat geminam habebat patriam, vt siquid accidisset alteri, ad alteram se reciperet. De hoc dictum est nobis aliàs, ὡσὶ δυοῖν ὁρμεῖν.

E domo in domum. 73

Hanc sermonis formam aliquoties habemus obuiam apud Pindarum, & Aristophanem οἴκοθεν οἴκαδε, cum significant aliquem proprijs virtutibus quippiam egregiæ laudis peperisse suæ domui patriæúe. Velut in eodem Encomio, οἴκοθεν οἴκαδ' ἀπὸ Στυμφαλίων τειχέων. id est, A domo in domum Stymphali mœnibus. Gratiosior minusque inuidiæ obnoxia virtus est, quæ ab auis atauisq; demanauit ad posteros.

Quod dici solet, 74

Plautus in eodem fabula, rem dictu obscœnam, tropo subindicat. Iurat illic quidam per omnes deos, cuidam nihil esse rei cum puella: vt ille cum illa neque cubat, neque ambulat, neque osculatur, neque illud quod dici solet.

Domi pugnans more galli. 75

Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ. id est, Domi pugnax more galli. In eum qui semper domi desidens non audet vel in bellum, vel in certamina proficisci foras. Nam hoc animal pugnacissimum quidem est, sed domi. Nihil autem confert Reipub. nec ea certamina celebrantur. Ita qnidem interpretes, sed addubito tamen an scriptum sit, ἐνδομύκας, id est, domi abditus. ἐνδομάχης dictio noue composita, ab ἐντὸς μάχομαι. Hærebit in istos qui domi perpetuo rixantur, cum foris sint placidissimis moribus. Cõuenit cum eo quod alibi diximus Domi leones.

Nec deus, nec homo. 76

Hoc schema prouerbiale frequẽter obuium est apud poetas, dijs hominibusq; inuitis, proh deum atq; hominum fidem. Ibi de diuinis atq; humanis cernitur. Horatius,

Non dij, non homines, non concessere columnæ.

Pindarus in Pythijs hymno tertio, κλέπτει τέ μιν, οὐ θεὸς, οὐ βροτὸς, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. id est, Nec deus illum fallit nec homo, nec factis nec consilijs. Laudat Apollinem, qui cum omnia sciat, nihil tamen mentiatur.

Apud matrem manere. 77

Παρὰ ματρὶ μένειν, dicebantur qui per ignauiam semper domi manentes, nihil audent præclari facinoris. Pindarus Pythiorum Oda 4. μή τινα λειπόμενον τὸν ἀκίνδυνον παρὰ ματρὶ μένειν. id est, nequis immunis à periculo relictus apud matrem maneret. Loquitur ni fallor, de argonautis, qui audaci peregrinatione quęrebant gloriam, Iunonis auspicijs. Molles & effœminati temporibus Augustini, μαμμόθρεπτοι dicebantur. Siue quod ab auijs essent educati, quæ nepotulos suos tenerius amant quàm ipsæ matres, siue quod Græci μάμμην diminutiue dicunt materculam. quin & hodie vulgus matris filiũ appellat adolescentem delicatius educatum, ac tales dicebantur Matrissare.

Sine canibus & retibus. 78

Ἄνευ κυνῶν τε καὶ λίνων. i. Absq; canibus & retibus. Hoc quidem schemate Pindarus Nemeorum Oda 3. significauit summã celeritatem. Quis enim pedibus assequatur ceruos, nisi aut à canibus remorentur, aut implicẽtur retibus? Conueniet tamen in eos, qui clancularijs artibus capiunt prędam. Pindari verba sic habent: κτείνοντ' ἐλάφους ἄνευ κυνῶν δολίων θ' ἑρκέων. i. Ceruos occidentem sine canibus ac dolosis retibus. Dicetur & in eos qui non alienis præsidijs, sed proprio Marte rem gerunt.

Et Scellij filium abominor. 79

Hic est affectus humanus, vt siquis vel hominem vel quamcunq; rem vehementer oderit, non solum

lum à commemoratione, verumetiam à cognatis vocibus abhorreat. Id eleganter expressit Aristophanes in Auibus. Ibi persona quædam sic loquitur.

Ἀριστοκρατεῖσθαι δῆλος εἶ ζητῶν. id est,
Aristocratiam palàm est te quærere. Altera respondet,
Ἥκιστα, καὶ τὸν σκελλίου βδελύττομαι.
Minime sed ipsum Scellij natum quoq; Abominor.

Scellii filius dictus est Aristocrates. Hoc nomen iure inuisum est detestanti Aristocratiam, quòd ea vox abominandæ rei memoriam renouet.

Larinum verbum. 80

Λαρινὸν ἔπος. id est, Larinum verbum appellabant ingens atq; egregium, hinc orto prouerbio quod in Larissa boues sint prægrandes ac præpingues. Alii putant Larinos dictos obesos ac prægrandes à Larino quodam pastore supra modum magno corpore. Boues autem prægrandes pasci in Epiro, posteritatem boum Geryonis. Aristophanes in Auibus:

Ἀλλὰ λέγειν ζητῶ τι πάλαι
Μέγα καὶ λαρινὸν ἔπος τι. id est,
Sed tibi Iam quæro dudum grande verbum dicere, Atq; Larinon.

Huc pertinet quod Græci rebus ingentibus bouem addunt, vt βουφάγος, edax.

Herniosi in campum. 81

Κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε. id est, Coccyx, herniosi in campum. Aristoph. in Auibus refert prouerbii loco, τοῦτ᾽ ἄρ᾽ ἐκεῖν᾽ ἦν τοὔπος ἀληθῶς, κόκκυ ψωλοὶ πεδίονδε, Quorum verborum hic sensus est. Hoc est verè quod prouerbio dicitur, coccu, herniosi in campum, subaudi venite, quòd hæc auis canit paulo ante messem, velut agricolas prouocans ad laborem metendi. vnde Hesiodus, ἦμος κόκκυξ κοκκύζει. Quod autem ψωλοὶ dixit pro agricolis, obiter taxauit Aegyptios, apud quos plerique sunt execti, qui omnes ad vocem cuculi cogantur esse in agris. Fingit enim olim apud Aegyptios regnasse cuculũ prius quàm fieret auis. Quin hodie parum viri, & ob hoc vxores cum aliis habentes communes, vulgo cuculi vocantur. Aliâs annotauimus ex Horatio, cuculos à viatoribus appellari solere, qui tum demum venissent ad colendam vineam, cum auditus esset cuculus. Canit autem iam adulto vere, quia serò prorepit è nido, quem sibi parat sub hyemem in cauis arboribus, exuens se plumis, atq; his sese inuoluens congestis in commeatum malis ac pyris. Interpres Aristophanis admonet esse prouerbiũ κόκκυ ψωλοὶ πεδίονδε, cum segnes ipsum tempus prouocat ad industriam.

Μελλονικιᾶν. 82

Nicias traducebatur quòd cunctator esset in re militari, qualis apud Romanos fuisse narratur Fabius, eoq; iocularem vocem finxit vetus comœdia, μελλονικιᾶν, ex μέλλειν, quod est cunctari, & νικίας, qui fuit dux Atheniensibus. Aristophanes in Auibus, οὐχὶ νυστάζειν.

ἔτι ὥρα 'στὶν ἡμῖν οὐδὲ μελλονικιᾶν, Porrò oscitandi tempus haud est amplius
Ἀλλ᾽ ὡς τάχιστα δεῖ τί δρᾶν. id est, Nec more Niciæ decet cunctarier,
Sed oportet aliquid agere quàm celerrime.

Fumus. 83

Καπνὸς dicuntur promissa magnifica quidem, sed inania. Vnde fumos vendere, & fumos offundere. Hoc nomen inditum Theageni cuidam, qui cum pauper esset, affectauit tamen haberi prædiues ac magnificus negociator, vnde vulgo dictus est καπνός. Aristophanis interpres authorem citat Eupolim Comicum in fabula cui titulus δῆμοι.

Pariter remum ducere. 84

Qui simul remigant, certis numeris impellunt remos vt inter se consentiant, alioqui nihil acturi. Hinc Aristophanes in Auibus dixit, ὁμορροθῶ, pro assentior, & eodem enitor quo tu. Vox composita est ab ὁμοῦ, simul, & ῥοθέω, impetu feror. ὁμορροθῶ, συνθέλω, συμπαραινέσας ἔχω. id est, Eodem nitor, consentio, collaudo. Interpres admonet hoc verbum esse sumptum è fabula Sophoclis, cui titulus πηλεύς.

Ipsis & Chiis. 85

Αὐτοῖς καὶ χίοις. Non obscurum est has voces ex solenni more vulgo iactatas, quoties aliquis sibi bona precabatur & amicis. Sic enim precatur apud Aristophanem Auis,

διδόναι νεφελοκοκκυγιεῦσι ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖσι καὶ χίοισι. id est,
Vt detis Nephelococcygiensibus, Bonam valetudinem & incolumitatẽ, Ipsis & Chiis interpres ostẽ

dit hunc ſermonis colorem du ctum ex publica Athenienſium conſuetudine, qui in ſolennibus com precationibus ac ſacrificijs bona â dijs precantes reipub. addebant καὶ χίοισιν. Atq; huius hiſtoriæ teſtem citat Theopompum in 12. lib. rerum Philipp. opinor quòd è Chio nonnullam haberent Athenienſes commoditatem. Qui ſibi vni bene precatur nulla facta mentione amicorum aut bene meritorum, facete ſuccinetur, καὶ χίοισιν.

Alas reddere. 86

Ἀναπτερῶν vulgo dicebantur, qui verbis alicui adderent animum, inq; bonam ſpem erigerent. Ariſtophanes in Auibus,

οὐκ ἀκήκοας	Num tibi auditum illud eſt
Ὅταν λέγωσιν οἱ πατέρες ἑκάστοτε	Quod officinis vndiq; in tonſorijs
Τοῖς μειρακίοις ἐν τοῖσι κουρείοισιν τάδι.	Cani patres loquuntur adoleſcentibus:
Δεινῶς γ' ἐμοῦ τὸ μειράκιον ὁ Διοτρέφης	Mire Diotrephes & meo adoleſcentulo
Λέγων ἀνεπτέρωκεν, ὥσθ' ἱππηλατεῖν. id eſt,	Alas loquendo affixit, vt iam geſtiat

Equitare. Narrant Diotrephem fuiſſe quempiam prædiuitem, qui maiorem in modum delectatus eſt alendis equis, vnde & poſtea Hipparchus factus eſt: huius hortatu exemploque multi iuuenes accendebantur ad curas equeſtres: patres autem oderunt hoc ſtudii genus in filiis, quòd immodicis conſtet impendiis.

Χηναλώπηξ. 87

Theagenes ꝙ eſſet garrulus ac ſtupidus more anſerum, & verſipellis more vulpium, vulgari ioco dictus eſt χηναλώπηξ, voce compoſita ex anſere & vulpe. Quanquam Didymo magis probatur anſeris nomen additum, quod auitio ac præſertim anſerinis ſupra modum delectaretur, videlicet vulpiũ more. Anſeris iecur olim in ſummis erat deliciis. Huius adagij meminit Ariſtophanes in Auibus.

Concinere. 88

Τὴν ξυναυλίαν κλάειν. Eſt iiſdem de rebus ſimiliter queri. Ariſtophanes in Equitibus, ἵνα
Ξυναυλίαν κλαύσωμεν, ὀλύμπου νόμον. id eſt, Modos vti concinamus tibijs Olympicos.
Ξυναυλίαν appellat, ſiue cum plures tibijs eandem canunt cantionem, ſiue cum citharæ tibia accinitur. Olympus autem fuit Marſyæ diſcipulus, qui ſcripſit de modis lugubribus. Quin & hoc ipſum Olympi modos, de querulis habet prouerbii ſpeciem, quemadmodum ἰαλεμίζειν, & Carica muſa.

Reſpublica nihil ad muſicum. 89

Hæc perſuaſio quemadmodum olim multorum animos occupauit, ita nunc quoq; multis inhæret, vt credant doctos ac probos viros non eſſe accommodos ad gubernandam rempub. Plato abſtinuit, Socrates fruſtra tentauit, Demostheni ac Ciceroni parum feliciter ceſſit. Deniq; mater Neronis deterruit filium à ſtudio philoſophiæ, quòd exiſtimaretur inutile geſturo principatum. Ad hæc D. Auguſt. redarguit in epiſtola quoſdam, qui iactabant Euangelicam philoſophiam officere rempub. adminiſtranti. Id venuſte expreſſit Ariſtoph. in Equitibus. Nam illic principatum recuſanti quòd muſices eſſet imperitus, ita reſpondetur,

Ἡ δημαγωγία γὰρ οὐ πρὸς μουσικοῦ	At gerere nunc rempub. non eſt viri,
Ἔτ' ἐστιν ἀνδρὸς οὐδὲ χρηστοῦ τοὺς τρόπους. id eſt,	Qui muſicus ſit, ac probatis moribus.

Muſices nomine omnem liberalem eruditionem deſignabant veteres.

Verbis coquinarijs. 90

Ῥήματα μαγειρικά. id eſt, Verba coquorum, venuſte dixit in eadem fabula, pro verbis mollibus, blãdis ac dulcibus. Coquorum eſt enim condimentis edulcare cibum per ſe ſubauſterum. Monetur illic quiſpiam vt populum Athen. blandiloquentia demulceat. Carmen ſic habet:

ὑπογλυκαίνων ῥήμασιν μαγειρικοῖς. id eſt, Delinies eos coquorum verbulis.

Μαγειρικοῖς dixit, pro μειλιχίοις. hoc eſt, placidis ac dulcib. Habebit gratiã, ſiquis dicat Epicuri philoſophiam demulcere vulgarium animos ῥήμασι μαγειρικοῖς. ꝙ voluptatem aſſerat eſſe ſummũ bonũ.

Liba Coalemo. 91

Σπένδε τῷ κοαλέμῳ. id eſt, Liba Coalemo. Competit in eum cui ſua improbitas fuit bono. Fingit enim Comicus dæmonis nomen, improbitatem innuens. Perinde quaſi quis dicat, ſacrifica μωρίᾳ, ſiquis morionem agens, euectus ſit ad opes ac dignitatem. Nam Græcis κοάλεμος fatuum ac ſtultum ſignificat, à κοῶ pro νοῶ. Nam Callimachus pro ἐνόησεν dixit ἐκόησεν. Hinc ἀναλόγως κοῦς, pro νοῦς, & ἀλέω, quòd mente erret. Simili figura gratijs litaſſe dicuntur, qui fortunati ſunt in amicitiis conciliandis. Habent & temulenti Comum deum, & fures deam Lauernam. Itaque furtis ditato, facete

diceretur

diceretur, Liba Lauernæ.

Spirat Cæcias. 92

De Cæcia vento nubes ad ſe pertrahente, ſatis dictum eſt nobis in ſuperioribus. Ad venti naturam alludens Ariſtophanes in Equitibus dixit.

Ὡς οὗτος ἤδη καικίας, καὶ συκοφαντίας πνεῖ. id eſt, Vt iſte ſpirat Cæcias & ſycophantias iam.

Interpres admonet prouerbii, quanquam in Aldina editione, pro καικίας deprauate legi κακίας, cum hanc vocem metri ratio non admittat. Cæcias autē poeta poſuit pro turbis ac litibus. Notatur enim ibi Cleo vt delator & criminator.

Latum & anguſtum. 93

Nemini obſcurum arbitror prouerbiali ſchemate dictum eſſe apud Ariſtoph. in Equitibus, ſub perſona Cleonis: cui cum eſſet obiectum, quòd nutricum more male pauiſſet populum, qui paululum præmanſi insereret in os, maximam partem ipſe deglutiret, reſpondet,

Καὶ νὴ δί᾽ ὑπό γε δεξιότητος ἐμῆς Ita per Iouem. Nam dexteritate ego mea

Δύναμαι ποιεῖν τὸν δῆμον εὐρὺν καὶ στενόν. id eſt, Exilem & amplum valeo populum reddere.

Macreſcunt enim pueri male paſti, rurſus bene paſti fiunt obeſi. Appoſite torquebitur in eos qui adoleſcentes recte docent aut ſecus, quíue populo dextre concionantur aut ſecus. Siquidem hæ res plurimum habent momenti ad mores populi, vel ad honeſta formandos, vel ad vitia deprauandos.

Scarabeo citius perſuaſeris. 94

Θᾶσσον ὁ κάνθαρος ἂν μεταπεισθείη. id eſt, Citius Scarabeum in diuerſam ſententiam pertraxeris. De iis qui malis aſſueuerunt, à quibus tamen reuocari non poſſunt, eò quod aſſuetis videantur optima. Lucianus in Pſeudologiſta, οὔτε γὰρ αὐτός ποτε βελτίων γένοιο πρὸς τὴν ἐπιτίμησιν, οὐ μᾶλλον ἢ κάνθαρος μεταπεισθείη ἂν μηκέτι τοιαῦτα κυλινδεῖν, ἅπαξ αὐτοῖς συνήθης γενόμενος. id eſt, Neque enim ipſe vnquam fieres melior increpatione mea, nihilo magis quàm ſcarabeo perſuaderi poſſet, ne amplius talia voluat, poſteaquam ſemel illis aſſueuit. Scarabeus fœtus ſuos educat in ſtercore præcipue caprino, & indidem paſcit, atque ibidem habitat. Excrementa vero fingunt in ſphærulas, easq́ue in nidum deuoluunt, capite in terram demiſſo, poſterioribus pedibus in altum erectis. Nemo facile abducitur à vitiis in quibus natus & educatus eſt, & quæ per ſe ſunt fœdiſſima, videntur & pulchra & dulcia diutinæ conſuetudinis commendatione.

Alienis ſoleis vti. 95

Ἀλλοτρίοις βλαυτίοις χρῆσθαι. id eſt, Alienis ſoleis vti dicũtur, qui moribus aliorum ad ſuum labũtur emolumentum. Ariſtophanes in Equitibus,

Οὐκ, ἀλλ᾽ ὅπερ πίνων ἀνὴρ πέπονθ᾽ ὅταν χεσείῃ,

Τοῖσιν τρόποις τοῖς σοῖσιν, ὥσπερ βλαυτίοισι χρῶμαι.

Quibus verbis negat ſe circumuenire populum Athenienſem, ſed facere quod ſolent qui deſident in compotationibus, & vrgente aluo ſurgunt, arreptis alienis ſoleis, ſiue quòd feſtinant, ſiue quòd ebrij ſunt. Ita ille abutebatur moribus populi Athenienſis, qui cibo corrumpi volebat, & blanda libentius audiebat quàm ſalutaria. Apparet olim Græcos Abſq; ſoleis ſolere accumbere. Exituri domum poſcebant ſoleas. Hinc quæſtus Lopodytis. Quidam etiam nudi accumbebant.

Longum procœmium audiendi cupido. 96

Prouerbij ſpeciem habet quod eſt apud Platonem lib. De repub. 4. μακρὸν τὸ προοίμιον τῷ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι. id eſt, Longum procœmium audiendi cupido. Qui rem ipſam cupit cognoſcere, huic longum eſt omne procœmium. Vnde illud Teren. vah, etiam procœmium mihi occeptat. Et Athenis præco, qui dicendi poteſtatem faciebat rhetoribus præfabatur ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. id eſt, Sine procœmijs & affectibus: quod hæc extra cauſam ſint.

Omnia præclara dicis. 97

Socrates apud Platonem in Euthydemo, εἰρωνεύων ſuo more, quòd aduerſarius abſurda quædam collegiſſet, videlicet Socratem ſcire quod neſciebat, & rurſum neſcire quod ſciebat, εἶεν, inquit, ὦ Εὐθύδημε, τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. id eſt, Eſto ò Euthydeme, Nam vt dici ſolet, omnia ſanè præclara dicis. Marſilius pro eſto, vertit en, Eoq; legiſſe videtur non εἶεν, ſed ἐν aut ἐνί, quòd Græcis ſonat En. Vt ſit admirantis εἰρωνικῶς. Putoq; hanc fuiſſe germanam Platonis ſcripturam. Nam eſto nihil facit ad præſentem ſententiam. Nihil enim concedit, ſed vt rem inauditam admiratur per irriſionem, vt omittam interim, quòd εἶεν magis eſt optantis quàm concedentis. Plato alijs aliquot locis adagij titulo citat, pulchre dicis, quod arbitror è poeta quopiam deſumptum. Nam apud Theocritũ

Praxinoe loquitur:ναί,καλὸν εἶπας.id est,Sic est,dixisti pulchre.

Quod recte datum est. 98

Plato in Philebo,ostendit prouerbium à pueris vsurpatum,non oportere reposci quod semel datũ est.ἡμεῖς δὴ λέγομεν,καθάπερ οἱ παῖδες,ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων,ἀφαίρεσις οὐκ ἔστι.id est,Nos autem dicimus id quod solent pueri,quæ recte data sunt,non licere rursus eripi.Hoc eò dicebat,quòd Socrates solet ab integro repetita disputatione,quæ prius concessa fuerant rursus in dubium vocare.Simile quiddam & hodie iactatur inter pueros,vbi quis quod dedit , reposcit , Adeo dicta huiusmodi per tot secula,perq; tot nationes ad nos vsq; demanarunt.

Funiculum ad lapidem. 99

Τὴν σπάρτην πρὸς τὸν λίθον ἄγειν.id est,Funiculum lapidi admouere dicuntur,qui curam omnem nequid geratur in repub.secus quàm oportet.Beatus Chrysostomus Homilia in priorem ad Corinthios epistolam 35.σκόπει πῶς πάλιν ἐνταῦθα πρὸς τὴν σπάρτην τὸν λίθον ἄγει τὴν οἰκοδομὴν πανταχοῦ ζητῶν τῆς ἐκκλησίας.id est,Considera vt hic rursus funiculum admouet ad lapidem,vbiq; quærens ædificationem ecclesiæ.Translatum est ab architectis,qui non credunt oculis suis,sed ad perpendiculum explorant lapidum æqualitatem.Quod est exactæ diligentiæ.

Hoc tu mihi dices. 100

Apud Platonem lib.De repub.9.Socrati interroganti,quo pacto viueret vir tyrannicus , respondet Adimantus,τὸ τῶν παιζόντων τοῦτό συ καὶ ἐμοὶ ἐρεῖς. id est, Istud, tu mihi,quod ioco dici solet, dices. Vsus erit,cum responsio inuidiosa reiicitur in percontatorem,aut cum is qui percontatur talis est,vt oporteat ipsum rectius scire quod ab alio cupit discere.

CHILIADIS QVARTAE CENTVRIA IX

Numo addicere. 1

APud Iurisconsultos prouerbiale est numo addicere, pro eo quod est, minimo vendere. Est autem fucus quo legibus imponitur prohibentibus donationes . Vlpianus libro Pandect. decimonono tit.Locati. Siquis conduxerit numo vno, conductio nulla est,quia & hoc donationis instar inducit.Idem libro primo tit.De re iudicata : Siquis & conduxit & rogauit precario vti possideret, siquidem numo vno conduxit,nulla dubitatio est , quin & precarium solum teneat . Verum addubitonum in his exemplis pro conduxit & conductio , legendum sit condixit & condictio . Suetonius in Iulio Cæsare : Bello ciuili supra alias donationes amplissima prædia numo addixit. Valerius Maximus libro secundo,capite De gratitudine:Polinctoribus exequiarum apparatus sestertio numo ipsis præsentibus est addictus . Itidem Plautus in Pseudolo : Nunquam hoc eris,numo diuitior. Numum dixir,pro vilissimo pretio.

Vero verius. 2

Cum nihil possit esse vero verius,tamen prouerbiali tropo dicimus,vero verius quod prorsus indubitatum haberi volumus.Martialis in Gallicum quendam,cui ex more sæpe repetebatur illud,

Dic verum mihi Marce,dic amabo:

Vero verius,inquit,ergo quod sit,audi.

Verum Gallice,non libenter audis.

Non dissimili forma dicimus certo certius.quanquam nihil prohibet aliud alio certius esse . Vlpianus libro Pandect.tit.De testamentaria tutela. Testamento datos sponsores non esse cogendos satisdare rem saluam fore.certo certius est.

Vento viuere. 3

Hodieq; vulgo tritissimum est,vt eos dicant vento viuere,qui nullo viuunt impendio:& addunt,more siluri,quòd plerisq; creditum est eum piscem aura saginari , quod idem creditum est de Chameleonte.Alexander imperator lib.Codicis 5.tit.De aliment.pupil.præst.Nec ferendus,inquit, est iuuenis,qui cum præsens esset,studijs eruditus atq; alitus esset,si ea per alium se consecutum non probet, sumptus recuset,quasi vento vixerit,aut nullo liberi hominis studio imbui meruerit.

Tuas res tibi habeto. 4

Caius iurisconsultus Pandect.lib.44.tit.De diuortijs, ostendit fuisse receptum , vt diuortium his verbis

verbis peragereturːtuas res tibi habeto,tuas res tibi agito. Quorum altero reddit dotem, altero abdicat ab se tutoris munus in rebus vxorijs. Hæc autem forma verborum perscripta est,ne vel non ratum esset diuortium,si nullis solennibus verbis peragetur, vel inauspicatum & odiosum si verbis inciuilibus peragetur. Itidem in discutiendis sponsalibus visum est vti his verbis, Conditione tua non vtar. Hæc prouerbij gratiam habebunt,sicui ciuiliter renunciabimus amicitiam. Sed festiuius erit,si ad res animi transferantur,veluti siquis dicat:Monachi vitam professus est,mundum iussit sua sibi habere,suas sibi res agere. Item siquis ambiat consortium nostrum, quem iudicamus nobis inutilem,huic apte dicetur:tua conditione non vtar.pro eo quod erat,non vtar tua familiaritate. Eleganter vsus est Plautus in Trin. vbi Lysiteles adolescens multa queritur de miserijs amantium,ac meditatur amorem eijcere ex animo. Apagesis amor,tuas res tibi habe.amor mihi amicus ne fuas vnquã. sine tropo vsus est in Amphi. Valeas,tibi habeas res tuas,reddas meas.

Gamma Betam persequitur. 5

Procopius lib. 3. De bello Vandalico refert Charthagine antiquum prouerbium à pueris iactari solere, Quod Gamma quandoque Betam,& rursus Beta Gammam persequitur. Suspicor puerorum lusum huc spectasse, quòd inter vicinos frequenter oriatur dissidium. Verum hic puerile dictum detortum ad rerum euentum, quod Gizericus Bonifacium expulisset postea Gilimerem Belisarius. Prouerbium non est natum ex euentu, sed puerorum Carthaginensium ænigma fuit, velut oraculum eius quod accidit postea.

Pulchrum in sepulchri elogio. 6

Non videbatur in prouerbiorum classem referendum,nisi nominatim prouerbij titulo referretur apud Procopium lib. De bello Persico 1. sub persona Augustæ Iustinianum maritum sic alloquentis Igitur optime imperator,volenti nunc viuere procul dubio nullo negotio licet, pecuniæ nobis magna vis,mare opportunum,nauigia multa. Considera tamen,ne seruato tibi contingat, vitæ iucunditatem cum mortis ad extremum acerbitate commutare, mihi autem antiquum sanè placet prouerbium,quàm pulchrum est in sepulchri elogio imperatorem ascribi. Quosdam noui, qui in extremo vitæ magnis impendijs redemerunt galerum cardinalicium,vt in sepulchro titulus ascriberetur.

Primum apes abigendæ. 7

Agathius de bello Gothico libro 3. Placebant hæc dicta Vlilago Herulorum præfecto, vnde id vsurpatum prouerbium & barbarum & parui momenti,vtile tamen & alicuius energiæ. Identidem prædicabat:primum abigendas apes, deinde & mel subtrahendum. Sensit Buzes primum hostium copias aduentantes esse submouẽdas,quo possint Asia potiri. sumptum à curatoribus apum,qui quo mel eripiant ex aluearibus,apes fumo,aut alio quouis modo abigunt.

Porrigere manus. 8

Porrigere manus,pro auxilio esse,vulgatissimum est,sed elegans. Vlpianus Pandect. lib. 43. De re iudicata:Sed si emptor cui pignora sunt addicta,exequente iudice,pretium non soluit, vtrum aduersus emptorem porrigere manus debent ijdem iudices,qui sententiam exequuntur,videndum est. M. Tullius in oratione post reditum. Qui mihi primus afflicto & iacenti,consularem fidem,dextramq; porrexit. Festiuius erit de rebus animi:veluti si dicas,animo deiecto manũ porrigit philosophia : aut in theologiæ difficultatibus æstuanti sæpe manum porrigit dialectica,aut linguarum peritia.

Optima quidem aqua. 9

Ἄριστον μὲν ὕδωρ.i. Optima quidem aqua,videtur in prouerbium abijsse, quoties rei vehementer laudatæ præfertur aliquid melius:quemadmodum Pindarus auspicans hymnos Olympiacos,aquam quidem fatetur esse optimam,sed aurum præfert,quod ignis in morem noctu luceat. Sunt enim hęc duo præcipua elementa,aqua & ignis:vnde aqua & igni interdicitur quos vita indignos iudicamus. Aristoteles lib. Rhet. 3. vt vulgo iactatum citat,ὅθεν,inquit,λέγεται ἄριστον μὲν ὕδωρ. Quædam enim ob id præferuntur,quòd sint rariora. Alioqui aqua est magis necessaria quàm aurum. Meminit adagij Plutarchus in Commentario,in quo quærit vtrum aqua an ignis sit vtilior. Supra modum efferenti philosophiam,is qui fatetur quidem philosophiam esse rem præclaram,sed qua potior sit theologia,facete succinet illud Pindarici carminis fragmentum,ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Non oportet hospitem semper hospitem esse. 10

Aristoteles lib. Rhet. 3. nullo authore citat ceu vulgo iactatum, οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον ἀεὶ εἶναι. id est. Non oportet hospitem semper hospitem esse. Hospites dicũtur ignari eius loci in quo viuũt. Sed turpe est diu in eadẽ ciuitate viuere,& semper esse peregrinũ. Videtur iambicus trimeter corruptus

Turpe est in eadem disciplina diu versatum esse, & nihil scire.

Moriendum priusquam &c. 11

Ibidem commemorat Alexandridæ dictum, vt vulgo celebre ac laudatum. καλόν γ᾽ ἀποθανεῖν πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον. id est, Honestum est mori, priusquam aliquid morte dignum commiseris. Sensus est, vt ipse exponit Aristoteles: Decet mori morte indignum, siue honestum est mori, cum nihil morte dignum admiseris.

Sustollere manus. 12

Qui vehementer gaudent, quasi res diuinitus geratur ex animi sentētia, sustollere manus dicuntur Marcus Tullius Epistola. libro septimo. Sustulimus manus ego & Balbus. Tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum videretur. Idem in Academicis. Hortensius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuo Lucilio loquente fecerat, vt etiam manus sæpe tolleret. Horatius Satyra 5.

Importunus amat laudari, donec ohe iam
Ad cœlum manibus sublatis dixerit, vrge.

More Romano. 13

In eadem epistola M. Tul. non sine prouerbij specie dixit more Romano, pro eo quod est, simpliciter & absque fuco potius quàm erudite. Tales enim fuerunt illi Romani prisci, Græcorum dissimiles. De quo, inquit, homine tibi spondeo, non illo vetere verbo meo, quod cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti: sed more Romano, cum homines non iuepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Penes Romanos erat rusticana veritas. Talem inducit libro De finibus secundo. Quod nostri quidem optime disputant, nihil opus esse eum qui philosophus futurus sit, scire literas. Itaque vt maiores nostri ab aratro adduxerunt Cincinnatum illum, vt dictator esset, sic vos de Pelasgis omnibus colligite, bonos quidem viros, sed certe non semper eruditos. Idem ad Trebatium libro septimo. Balbus mihi confirmauit te diuitem futurum: id vtrum Romano more locutus sit, bene numatum te futurum, an quomodo Stoici dicunt, omnes esse diuites qui cœlo & terra frui possunt, postea videro. Romano more dixit, pro indocto & simplici. Nam Stoici similiter definiunt diuitem ac pauperem, Ac mox ad eundem: Ego te Balbo cum ad nos proficiscetur, more Romano commendabo.

Lachryma nihil citius arescit. 14

M. Tullius lib. De inuentione priore, præcipiens ne orator posteaquam iudicis animum cōmouit ad misericordiam, diutius commoretur in quæstione adducit Apollonii dictum, οὐδὲν θᾶσσον ξηραίνεται δάκρυος. id est, Lachryma nihil citius arescere, q vehemens affectus facile vertitur in tædium.

E potestate exisse. 15

Exisse è potestate dicebantur, qui à mente excidissent, & qui spreta ratione, cupiditatum arbitrio præcipites ferebantur. Marcus Tullius libro Tuscul. quæstionū tertio. Eos, inquit, sanos intelligi necesse est. Itaque nihil melius quàm quod in consuetudine sermonis Latini, cum exisse è potestate dicimus eos qui effrenati feruntur, aut libidine, aut iracundia. Ac mox: qui igitur exisse è potestate dicuntur, ideo dicuntur, quia non sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum est. Hæc Marcus Tullius: vnde compotes atque impotes mentis dicimus, & impotenter commoti dicuntur, qui animum non habent in sua potestate, sed feruntur affectuum arbitrio. Formula sermonis detorta videtur à iureconsultis, apud quos filii ex iustis nuptiis procreati dicuntur esse in potestate parentum, nisi emancipentur, aut nisi pater emoriatur. Rursus emancipati dicuntur exisse de potestate parentum.

Gallonius. 16

Etiam ipsa luxuries multos nobilitauit, aut Aesopum & Apitium. M. Tullius celebrauit Gallonium à Lucilio traditum, idq; locis compluribus. In oratione pro Cecinna: Quid ergo est? Non vsq; eò tamen vt in capita fortunasq; honestissimorum virorum dominentur hi qui relicta bonorum virorum disciplina, & quæstum & sumptum Gallonii sequi maluerunt. Item pro P. Quintio meminit Gallonii. Rursus lib. De finibus 2. refert è Lucilio, O Publi, ó gurges Galloni es homo miser, inquit, cœnasti in vita nunq̄ bene, cum omnia consumis squilla, accipensere cum decumano. Hæc Lucilius facit loquentem Lælium lapatho cœnare solitum, Gallonio lurconi, & omnia gulæ ventrisq; delectatione metienti. Gallonii meminit M. Tullius lib. De finibus 2. Sed qui ad voluptatem omnia referens viuit vt Gallonius, loquitur vt frugi ille Piso, non audio.

Vultu ſæpe læditur pietas. 17

M. Tullius in oratione pro Roſcio, obiter citat ſententiam à ſapientibus iactatam. Etenim, inquis: ſi id quod præclare à ſapientibus dicitur, vultu ſæpe læditur pietas, quod ſupplicium ſatis acre reperietur in eum qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipſum ſi res poſtularit, iura diuina atq; humana cogebant. Prouerbium admonet pietatem erga parentes adeo religioſe colendam, vt non ſolũ non offendamus eos verbis aut factis impijs, ſed ne vultu quidem atrociore aut contumaciore. Habent enim oculi, frons & ipſe vultus ſuum ſermonem. Euangelium altius repetit, nimirum ab ipſo fonte cordis in quo concipitur ira. Ea erumpit in vocem indignationis, ſed incertam: proximus gradus eſt manifeſtum conuicium, tertius homicidium.

Culleo dignus, aut non vno culleo dignus. 18

Cum hominem enormiter ſceleroſum ſignificare volumus, eum culleo dignum dicimus. Hoc ſupplicium erat parricidis, id eſt, qui parentem occidiſſent. Quanquam apud priſcos parricidium dicebatur, quoties homo hominem occidiſſet, hoc eſt, par parem, videlicet eo ſeculo, quo crudelitas erat occidiſſe bouem, auem, aut gallum gallinaceum. Dein cum cœpiſſet eſſe vulgare, vt homo occideret hominem, parricidij vox ad ſummæ impietatis ſignificationem deflexa eſt. Culleus autem erat ſaccus coriaceus, cui inſuebatur parricida, ſimul immiſſa vipera, ſimia, & gallo gallinaceo, atq; ita proijciebatur in profluẽtem. M. Tullius pro Roſcio Amerino: Quanto maiores noſtri ſapientius, qui cum intelligerent nihil eſſe tam ſanctum, quod non aliquando violaret audacia, ſupplicium in parricidas excogitauerunt, vt quos natura retinere in officio non potuiſſet, magnitudine pœnæ à maleficio ſummo arcerentur: inſui voluerunt in culleum viuos, atq; ita in flumen deijci. ò ſingularem ſapientiam iudicum, nónne videntur hunc hominem ex rerũ natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repente cœlum, ſolem, aquam, terramq́; ademerunt: vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, careret his rebus omnibus, ex quibus omnia nata eſſe dicuntur &c. Proin Iuuenalis impietatem cuiuſdam exaggerans, negat illi ſatis eſſe ſerpentem vnum, aut culleum vnum. Narrat Suetonius quoſdã ſtatuæ Neronis appoſuiſſe culleum cum elogio, Merueras, ſed ego quid poſſum.

Ratio quidem apparet &c. 19

Plautus in Trinummo: Nequaquam. Argenti ratio comparet tamen.¦cui Staſinus, Ratio quidem Hercle apparet, argentum οἴχεται. Nam hæc eſt germana eius loci lectio, quam alij varie mẽdoſam comminiſcuntur. Vſus eſt M. Tullius in Piſonem: Quas rationes ſi cognoris, intelliges nemini pluſ quam mihi literas profuiſſe. Ita enim ſunt perſcriptæ ſcite & literate, vt ſcriba ad ærarium qui eas retulit, perſcriptis rationibus ſecum ipſe caput ſiniſtra manu perfricans, commurmuratus ſit, Ratio quidem Hercle apparet, argentum οἴχεται. Itidem Geta Terentianus in Phormione: non ratio nobis, ſed argentum deerat. M. Tullius ad Qu. fratrem libri ſecundi epiſtola vltima. Quanquam ſunt facta verbis difficiliora. Eodem pertinet illud, pulchre dixti.

Omnia præter animam. 20

Cum nihil nõ datum ſignificamus, præter vitam, dicimus omnia tradita, præter animam. M. Tul. pro Roſcio Amerino: Quod ſi tibi cauſa nulla eſt, cur hunc miſerum tanta calamitate affici velis, ſi tibi omnia ſua præter animam tradidit, nec ſibi quicquam paternum, ne monumenti quidem cauſa reſeruauit &c. Simili figura animam debere dicuntur, qui pluſquam omnia debent. Terent. quid ſi animam debet? Rurſus: omnia debet, præter animam.

De reduuia queritur. 21

Περὶ τῆς παρωνυχίας μέμφεται ὁ τῷ μείζονι ἔνοχος κακῷ. id eſt, De reduuia queritur maiori obnoxius malo, Vbi quis prauo pudore, leuiſſimis malis quærit remedium, diſſimulans maiora. Hoc affectu ſunt complures, vt etiam apud medicum diſſimulent morbum, præcipue podagrici. Narrat Plutarchus quendam conſuluiſſe medicum de vitio vnguium, cum color argueret illum eſſe vitiato hepate. At medicus intelligens ineptum hominis pudorem, nihil inquit, tibi periculi eſt à reduuia. ſed grauius malum vrget te. Huc alluſit M. Tul. in oratione pro Roſcio Amerino: Intelligo me ante tempus hæc perſcrutari, & propemodum errare, qui cum capiti Sexti Roſcij mederi debeam, reduuiam curem.

Ad libellam debere. 22

Qui pecuniam præſentem ac iuſti ponderis debet, ad libellam debere dicitur. Nam olim ad libram dabatur pecunia, non ad numerum. Inde illa vulgata expendere, expenſum ferre, dependere, rependere, impendere, pro ſumptum facere, ſumptuum rationem reddere, ſoluere, reſoluere, & inſu-

mere. M. Tullius pro Roſcio Amerino: Niſi planum facit H S. L II. ad libellam ſibi deberi, perdit litẽ.

Hoc municeps aut vicinus nunciauit. 23

Marcus Tullius in eadem oratione: Soletis cum aliquid huiuſcemodi auditis, Iudices, continuo dicere, neceſſe eſt aliquem municipem aut vicinum dixiſſe. Solent enim à vicinis ac municipibus vicinorum ac municipium ſcelera potiſſimum prodi. Quod & hodie vulgo dicunt, dedecus homini à conterraneis aut ciuibus oriri. Nam ſi quod fortunæ incommodum, ſiqua vitæ labes, ab illis quoniam ſciunt proditur.

Dea excogitauit. 24

Ariſtophanes in Equitibus:

Τὸ μὲν νόημα τῆς θεοῦ, τὸ δὲ κλέμμ' ἐμόν. id eſt,

Excogitauit dea, meum ſed furtum erat.

Non ſine prouerbii ſpecie dictum eſt in Rhetores, qui apud populum iactabant, Mineruam ipſis quod ſuaderent miſiſſe in mentem, & tamen rerum geſtarum gloriam ſibi vindicabant. Color ſumptus eſt ex Homero, vbi quoties facti ratio reddi nõ poteſt, Pallas dicitur ſuggeſſiſſe. Pallas Atheniẽſium erat protectrix. Comicus autem ioci gratia, pro πρᾶγμα poſuit κλέμμα, notans Cleonis rapacitatem.

Vſus eſt altera natura. 25

Nihil eſt hoc dicto celebratius, ἔθος ἄλλη φύσις. id eſt, vſus altera natura. Natura nihil efficacius potentiusúe. Vnde Satyricus,

Cuſtode & cura natura potentior omni.

Huic parem aut certe proximam vim habet aſſuetudo. Ariſtoteles lib. Rhet. 1. diſputans de iucundis docet ea iucunda eſſe, quæ vel ſecundum naturam ſunt, vel quod huic proximum eſt, conſueta. Nihil enim putat intereſſe inter naturam & vſum, niſi quod inter eſt inter ſemper & plerunq;. Perpetuum enim eſt quod indidit natura, frequens quod vſus affixit. Proinde ſanctiſſimum conſilium dedit, qui iuſſit vt à teneris ſtatim annis optima eligamus, quæ poſt vſu futura ſint etiam iucunda.

Neceſſitas moleſta. 26

Mox eodem in loco citat ſententiam ceu vulgo iactatam, oſtendens eſſe moleſta quæ ſecundum naturam non ſunt. Vis autem pugnat cum natura, eoq; moleſta omnibus neceſſitas. καὶ ὀρθῶς inquit, εἴρηται, πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ. id eſt, Et recte dictum eſt. Quicquid enim eſt neceſſarium natura moleſtum eſt. Verũ optimi non aſſueſcimus, niſi initio adhibeatur aliqua vis: ſed quod prius erat violentum, ac proinde moleſtum, aſſuetudine primum fit leue, poſtea etiam iucundum.

Iucunda malorum præteritorum memoria. 27

Inibi refert & hanc ſententiam prouerbielem ex poeta quopiam,

ἀλλ' ἡδὺ τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων. id eſt,

Meminiſſe laborum ſuaue qui ſeruatus eſt. Item illud.

Καὶ μέγα γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
Μνήμενος. ὅστις πολλὰ πάθοι καὶ πολλὰ ἐόργοι.
Magnopere eſt iucunda viro renouata dolorum
Mentio, qui permulta tulit, permultaq; geſſit.

Huius & alibi meminimus.

Suffragium optimum. 28

Ariſtoteles Rhetoricorum libro primo, videtur hoc attingere tanquam in foro iactatum, γνώμῃ ἀρίστῃ. id eſt, ſuffragio optimo. Cum enim multa ſint probationum genera, quæ extra cauſam petuntur, ac Græcis dicuntur ἄτεχνοι, velut leges, teſtes, pacta, tormenta, iuſiurandum, optima probatio eſt ex coniecturis quæ illi εἰκότα vocant, μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν. καὶ τοῦτο ἐστὶ, τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ. id eſt, Ei vero qui teſtes non habet, hic erat locus, ex probabilibus ſignis eſſe iudicandum: & hoc eſt quod dicitur, ſuffragio optimo.

Tanquam ad aram. 29

De ſacra ancora dictum eſt aliàs. Illi ſimillimum ad aram, cum extremum refugium intelligi volumus. Inde ſumptum, quòd olim qui extrema neceſſitate vrgebantur, ad aras deorum ſolebant confugere, vnde nefas erat quenquam detrahere. M. Tullius in oratione pro Roſcio Comœdo: Quod item nuper in Erote Comœdo vſu venit, qui poſteaquam è ſcena non modo ſibilis, ſed etiam conuicio explodebatur, ſicut ad aram confugit in huius domum, diſciplinam, patrocinium, nomen. Idem

libro tertio De natura deorum: Quod vos, inquit, cum facere non potestis, tanquam ad aram confugitis ad deum. Idem actione in Verrem quarto: Magistratuum autem nostrorum iniurias ita multorum tulerunt, vt nunquam antehac ad aram legum, præsidium vestrum publico consilio confugerent. Ouidius Epistolarum libro quarto:

Vnica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Mostellaria, Ad aram confugisti.

Ad asylum confugere. 30

Huic cognatum est, ad asylum confugere. M. Tul. actione Verrem 3. Se quæstorem prohibitum esse dicebat, quo minus à phano Dianæ seruum qui in illud asylum confugisset, abduceret. Hæc fiet venustiora & παροιμιωδέςερα, si ad animi res transferantur.

Arx. 31

Non abhorret ab hac forma arcis metaphora, cum tutissimum ac validissimum præsidium significamus. Marcus Tul. in Verrem actione 6. Idem ad vos priuatim iudices confugit, vtitur hac lege qua iudicium est, communi arce sociorum. Rursus in eadem: Hic locus est igitur vnus quò perfugiant, hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum. Item pro Roscio Comœdo: Hæc lex socialis est, hoc ius nationum exterarum est, hanc habent arcem minus aliquanto munitam quidem quàm antea, veruntamen & cætera. Item pro Sylla: Ego vitam omnium, statum orbis terræ, vrbem hanc denique, sedem omnium nostrum, arcem regum ac nationum exterarum, lumen gentium, domicilium imperij, quinque hominum amentium ac perditorum pœna redemi. Idem in Epistol. famil. scribens P. Lentulo, quod erat in causa præcipuum arcem causæ vocat. Non potui inquit, magis in arcem causæ illius inuadere. Aristoteles præfans in rhetorica ad Alexandrum, εἰδότας καλῶς ὡς ἀκρόπολίς ἐςὶ σωτηρίας, ἡ διὰ τοῦ συμφέροντ⊗ γινομένη θεωρία, cum pulchre nossent, arcem esse salutis, vtilitatis considerationem quæ fit oratione.

Ne vestigium quidem. 32

Quoties hominem aut rem penitus abolitam significamus, ne vestigium quidem superesse dicimus. M. Tullius actione in Verrem tertia. Nam si alienam vicem pro nostra iniuria doleremus, vestigium istius in foro non esse relictum. Rursus quinta. Prouidendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. Item in oratione contra Rullum: Corinthi vestigium vix relictum erat. In eadem: vt ipse locus eorum qui cum hac vrbe de imperio certarunt, vestigia calamitatis ostenderet. Item pro Cluentio: Cum interea Cluentianæ pecuniæ vestigium nullum inueneritis. Idem pro lege Manilia: cuius legiones sic in Asiam venerunt, vt non modo manus tanti exercitus, sed ne vestigium quidem cuiquam pacato nocuisse videatur. Item pro L. Flacco: Legatos in vincula coniectos, nominis propè Romani memoriam, cum vestigio imperij, non modo ex ædibus Græcorum, verum etiam ex literis esse deletam. Idem pro Sylla: vt qui paulo ante consul designatus fuisset, repente nullum pristinæ dignitatis vestigium retineret. Idem ad Cn. Plancum lib. 5. Ne vestigiũ quidem vllum est reliquum nobis dignitatis. Rursus ad Papirium Pætum lib. 9. Ego autẽ existimes licet quod lubet, mirifice capior facetijs maxime nostratibus, præsertim cum eas videam primum oblitas Latio, tum cum in vrbem nostram est infusa peregrinitas, nunc etiam braccatis & transalpinis nationibus, vt nullum veteris leporis vestigium appareat. Pro vestigio dixit imaginem Philippica 5. Quæ nisi authoritate senatus rescindantur, quoniam ingressi in spem Reipub. recuperandæ sumus, imago nulla liberæ ciuitatis relinquetur. Idem in Epistola ad Qu. fratrem. Non enim vidisses fratrẽ tuum, non eum quem noras, non eum quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras, ne vestigiũ quidem eius nec simulachrum, sed quandam effigiem spirantis mortui. Idem alijs verbis ex presit, ad Att. lib. 4. epistola Occupationum mearum. Amisimus mi Pomponi omnem nõ modo succum ac sanguinem, sed etiam colorem & speciem pristinæ ciuitatis. Rursus epistola prima libri decimi familiarium. Nec omnino simulachrum aliquod aut vestigium ciuitatis.

Diobolares. 33

Quem minimi pretij volumus intelligi, diobolarem olim vocabant. Obolus enim numus erat æreus. Id primum dictum est in meretrices plebeias minimoque venales, post deflexum est ad quemuis hominem aut rem egregie vilem & contemnendam. Meminit Festus Pompeius. Plautus vile scortum diobolarium appellat.

Equitandi peritus ne cantet. 34

Ἱππωτικὴν εἰδὼς μὴ ἄδη, i. Equitandi peritus, ne cantet. Sumptum à poeta quopiam in eum qui

professus res serias versatur in nugis. Equitatio militaris est, & ad bellum pertinet. Musici sunt imbelles ac voluptatum insectatores. Gregorius Theologus in epistola ad Eudoxum rhetorem ἱππωσύνην δεδαῶτα μὴ ἄδειν ἐθέλει ἡ ποίησις, μήτι γένηται, μὴ καὶ τῆς ἱππωσύνης διαμάρτῃς καὶ τ' ᾠδῆς. id est, Eum qui didicit artem equitandi, non vult canere poesis, ne qua eueniat, simul & in equitando aberres & in canendo. Nondum liquet è quo poeta sumptum sit, sed dictũ videtur in Thebanos, qui duas artes præcipue discebant, equitandi & canendi tibijs, cum altera parum alteri congruat.

Spartæ serui maxime serui. 35

Plutarchus in vita Lycurgi refert, ceu vulgo iactatum, ἐν λακεδαίμονι τὸν ἐλεύθερον μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸ δοῦλον μάλιστα δοῦλον. id est, Apud Lacedæmonios qui liber est, eum maxime liberum esse. Contra qui seruus est, maxime seruum esse. Apud Lacedæmonios ingenuis non erat fas discere, aut exercere vllum opificium, aut negociationem, aut agriculturam, sed hæc omnia per Helotas, id erat seruorum genus, quibus nefas erat vllam artem liberalem vel discere, vel exercere, agebãt: quos ipsos durissime tractabant. Cogebantur adesse conniuijs, & illic inebriari, cantiones ridiculas canere, & saltationes indecoras agere, vt horum exemplo ingenui discerent, quâm indecora fœdaq; res sit temulentia. Quin & Ephori cum inirent magistratum, solent Helotibus bellum indicere, quo fas esset illos occidere. His rationibus ad tantam seruitutem adigebantur, vt nihil auderent iniussu dominorum: adeo vt cum Thebani, qui eruptione facta in Laconicam quosdam ex Helotibus ceperant, iuberent illos canere cantiones, Terpandri, Alcmanis & Spondontis Laconici, responderint, id heriles filias nolle. Generosior Spartano, aliàs nobis dictum.

Vespertilio. 36

Vespertiliones videntur appellari, qui grauati ære alieno, luce domi se continent, ne à creditoribus appellentur, noctu prodeunt. Vlpianus lib. Pandect. vigesimoprimo tit. De Euictionibus: Siquis ita stipulanti spondeat, sanum esse, furem non esse, vespertilionem non esse & cætera, inutilis stipulatio quibusdam videtur, quia siquis est in hac causa, impossibile est quod promittitur. Si non est, frustra est. Sed ego puto verius hanc stipulationem, furem non esse, sanum esse, vespertilionem non esse, vtilem esse: hoc enim continere, quod interest horum quid esse, vel horum quid non esse. Hactenus Vlpianus. Quanq̃ hoc loco quidam pro vespertilione legunt vespillonem aut versipellem, Alciatus inter iureconsultos vndequaque doctissimus in commentarijs suis De rerum significationibus, putat vespertilionem dictum quemadmodum modo diximus, qui metu creditorum interdiu latitat, noctu prodit. Nam animal hinc dictum quod vesperi volet, indicat Nonius Marcellus. Adagium esse sumptum videtur ex apologo quopiam, siue Aesopi, siue alterius illum imitati (nam Aesopo videtur indignus) qui narrat vespertilionem, mergum & rubum inisse societatem, vt conflatis sortibus pariter negociarentur. Vespertilionem contulisse pecuniam à fœneratoribus mutuo sumptam, Mergum aliud quippiam, rubum vestem. Cum omnes è naufragio nudi enatassent, vespertilionem metu creditorum interdiu latitare, noctu volare tantum: mergum obsidere littora, ac subinde collum demittere in fundum, sicubi reperiat merces suas, vel eiectas in littus, vel in fundo hærentes: rubum prætereuntium adhærere vestibus. siquam fortè suam reperiat. Poterat videri parum quadrare, seruum ære alieno grauatum esse, quis enim credat seruo? nisi legeremus apud Terentium, Dauum Getæ quod debebat reddidisse. Mihi tamen videtur vespertilionis nomen & in fugitiuum seruum competere, qui noctu ab hero solitus sit subducere sese, latitatque vbi periculum est ne agnoscatur. Nam inibi mox proximo capite, pro verspertilione ponit erronem ac fugitiuum, cum quis, inquit, stipulatur furem non esse, fugitiuum non esse, erronem non esse. Prisci tamen ea voce secus vsi sunt, videlicet pro homine ancipitis fidei, qui nec huius ordinis sit, nec illius, cum vtroque tamen colludat: eò quòd vespertilio sic est vtrunque, vt nec inter volucres, nec inter mures habeat locum. Alas habet, sed pennas non habet: volitat, sed sub vesperam. Dentes habet, quod auium nulla. Varro in Agathone citante Nonio: Quid multa? factus sum vespertilio neq; in muribus planè, neq; in volucribus sum. Vespertilionis conuicium torqueri poterit & in amãtes qui noctu volitant, quos Plautus in Trinummo vocat tenebricolas. Elegans, inquit, despoliator latebricolarum hominum corruptor.

In folle offerre. 37

Callistratus libro Pandectarum trigesimoquinto. tit. De cond. & demonst. cap. Cum seruus: Nos inquit, neque conditionem meram putamus esse, quæ in datione existit, neque meram conditionem quæ in facto consistit, sed eam conditionem quæ ex quadam mistura consistit. Nam non vtique

si ille

si ille in folle reliqua obtulit, liber erit: non enim testator hoc sensit, sed illud, vt rationes reddat, quo modo seruus reddere solet: id est legendas offerre rationes primum, deinde computandas: vt explorari possit, computationes probæ an improbæ referantur, accepta, relata recte an non recte. Apparet, in folle dictum, pro eo quod erat, inexplorate, inexplicate & confuse, sicut qui syngraphas & pecuniam sacculo inclusas offert.

Malus choraulus, bonus symphoniacus. 38

Diuus Augustinus in epistola ad Aurelianum, Et refertur in Decretis Causa 16. Quæst. prima, cap. Legi epistolam: commemorat vulgo illud iactatum: Malus choraules, bonus symphoniacus: vbi quis in suo genere contemptus, in præstantiore habetur in pretio: veluti siquis poeta ineptus profiteatur medicinam, & inter præclaros medicos habeatur. Augustini verba sunt hæc: Ordini clericorũ fit indignissime iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericorum eligantur, cum ex his qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores ac meliores in celerum assumere soleamus: nisi forte sicut vulgares dicunt, malus choraules, bonus symphoniacus est, ita ipsi vulgares de nobis iocabuntur, dicentes, malus monachus bonus clericus est. Sumptum apparet ex M. Tullio, qui in oratione pro Murena ita loquitur. Itaq; mihi videntur initio multo hoc maluisse: postquam id assequi non potuissent, illuc potissimum sunt delapsi. vt autem in Græcis artificibus eos aulœdos esse, qui citharœdi fieri non potuerint, sic nonnullos videmus, qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris studium deuenire.

Nutu ac renutu. 39

Cui summam potentiam adscribimus, eius nutu ac renutu cucta geri dicimus. Multum est verbo efficere quod velis, at plus est idem efficere nutu ac renutu. Marcus Tullius actione in Verrem tertia: Nisi ad nutum tuum præstò fuerit, nisi libidini tuę cupiditatique paruerit. Idem pro Cæcina: An certius quicquam obijci potest, quàm quod is cui obijcitur nè nutu quidem infirmare conetur? Idem contra Rullum: Tamen omnes vobis pecunias ad nutum vestrum penderent. Idem Episto. famil. vndecimo: Interfecto enim rege, regios omneis nutus tuemur. Rursus libro duodecimo episto. prima, Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim. In eodem ad Silium proprætorem. Vt libentissimis Græcis, nutu quod velit consequare. Plinius libro Episto. primo, ad Octauium Rufum indicat esse sumptum ex Homero, qui fingit Iouem solo nutu probare aut reijcere hominum vota. Verba Plinij ascribam. Vide in quo me fastigio collocaris, cum mihi idem potestatis idemq; regni dederis, quod Homerus Ioui Optimo Maximo,

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν. id est,

Nam ego quoq; simili nutu ac renutu respondere voto tuo possum.

Ne bestiæ quidem ferre possent. 40

Prouerbialis hyperbole est apud M. Tullium actione in Verrem 5. Postremo vt odor Apronij teterrimus oris & corporis, quem vt aiunt, ne bestiæ quidem ferre possent, vni isti suauis & iucundus videretur. Confine est illi quod alibi retulimus, Balbinum polypus Agnæ delectat. Idem in Catil. inuectiua quinta. Tantus enim illorum temporum dolor inustus est, vt iam ista non modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passuræ esse videantur. Paulo diuersius dixit in episto. ad Atticum, cuius initium, Quæris ex me lib. 1. Et quod omnes non modo homines, verum etiam pecudes factum esse sciebant.

Cossi. 41

Olim vulgari conuicio Cossi dicebantur homines natura rugosi, à similitudine vermium qui lignis innascuntur. Ii natura rugas habent, vt se contrahant ac porrigant. Horum Plinius meminit compluribus locis, vt libro vndecimo capite 33. Rursus libro 30. capite 13. libri vero 17. capite 24. indicat huius generis grandiores in cibis atque etiam in luxu fuisse antiquitus. Meminit & Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 2. Græci προφερεῖς vocant, qui cum sint iuniores, tamen vultu senium præ se ferunt. Author Festus Pompeius.

Menia columna. 42

Queadmodum dicimus de triuio, aut de lapide, hominem vehementer contemptum significantes, ita M. Tullius in Verrem actione prima à columna Menia dixit. Tantáne, inquit, vobis inopia esse videor amicorum, vt mihi non ex his quos mecum adduxerim, sed de populo subscriptor addatur: vobis autẽ tãta inopia reorũ, vt mihi in causam pręripere conemini, potiusq̃ aliquos à colũna Menia vestri ordinis reos reperiatis? Asconius Pedianus indicat apud columnam Meniã sordidos reos,

veluti fures,aut ſeruos nequam apud triumuiros capitales ſolere iudicari cognomen autē inditum à Menio,qui cum domum ſuam venderet Catoni & Flacco cenſoribus,vt ibi baſilica ædificaretur,exceperat ius ſibi vnius columnæ,ſuper quam tectum proijceret,vt prouolantibus tabulatis,inde ipſe & poſteri eius ſpectare munus gladiatorium poſſent,quod etiam tum in foro dabatur.Hinc Meniæ cognomen.ad tales autem cauſas quæ illic agebantur,adhibebantur ſordidi cauſidici.

Circeo poculo. 43

De Circes virga nobis ante dictum eſt.Adſimili forma M.Tullius vſus eſt Circeo poculo,de homine ſubito in alium mutato,Actione in Verrem prima.Sed repente è veſtigio ex homine tanquam aliquo Circeo poculo factus eſt Verres,redit ad ſe,atq; ad mores ſuos.In verbis Ciceronis tacita alluſio eſt ex ambiguo vocis.Nam Verres porcus eſt maialis nondum caſtratus.

Ex ſinu illius. 44

Quos ex intima familiaritate volumus intelligi,hos è ſinu illius aut illius eſſe dicimus. M.Tullius actione in Verrem 3.Verres ſimul ac tetigit prouinciam,ſtatim Meſſanam literas dedit, Dionē euocauit,calumniatores ex ſinu ſuo appoſuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ commiſſam eſſe dicerent.Idem actione 4.ſatiſne vobis magnam pecuniam Venerius homo,qui è Chelidonis ſinu in prouinciam profectus eſſet,Veneris nomine quæſiſſe videtur?Idem in Catilinam inuectiua ſecunda. Poſtremum autem genus eſt non ſolum numero,verum etiam genere ipſo atque vita,quod proprium eſt Catilinæ,de eius delectu,immo vero de complexu eius ac ſinu. Plutarchus in vita Catonis Vticenſis ſimili forma dixit,γαβίνιον παῦλον ἐκ τῶν πομπηίου κόλπων ἄνθρωπον. id eſt, Gabiniū Paulum ex Pompei ſinu hominem. Qui locus nobis antea citatus eſt in prouerbio:In ſinu gaudere, ſed ſenſu nonnihil diuerſo. De grege illo nobis ante dictum eſt. M. Tullius aliquoties gregales appellat,eiuſdem ſodalitii congerrones.

Circumpedes. 45

Qui proxime adſunt,cinguntq; quempiam ad obſequium parati,circumpedes eſſe dicuntur.M. Tullius actione in Verrem 3.Circumpedes autem homines formoſos & literatos ſuos eſſe dicebat, ſe emiſſe.Ita perpetua familiaritate iunctos dixit circumpedes,quemadmodum à manibus , à pedibus appellamus,qui nobis domeſtice inſeruiunt.

Ne tempeſtas quidem nocere poſſit. 46

In homines inſigniter nudos & inopes,non ſine prouerbii ſpecie dixit M.Tullius actione in Verrem quinta Cæteros Leontinos quibus non modo Apronius in agris , ſed ne tempeſtas quidem vlla nocere potuit,expectare nolite.Etenim non modo incommodi nihil ceperunt,ſed etiam in Apronianis illis rapinis,in quæſtu ſunt compendioque verſati &c.Alluſum eſt autem in Apronii vocabulo ad aprum Calydonium.Et qui poſſident aliquid rerum,aut habent in agris,aut in mari : his tempeſtas nocere poteſt.Cui vero nulla tempeſtas nocere poteſt,is nec in agris poſſidet quicquam,vt agricolæ, nec in nauibus,vt negociatores.

Ballio. 47

Nomina quædam ob inſignem improbitatem abierunt in prouerbium,quod interdum à veris,interdum à fictis in comœdia perſonis ſumitur.Nam Marcus Tullius in actionibus ſubinde C. Fannium Chæream quendam Ballionem appellat,veluti pro Roſcio Comœdo.Qui idcirco capite & ſupercilijs,inquit,ſemper eſt raſis,ne vllum pilum boni viri habere dicatur. Cuius perſonam præclare Roſcius in ſcena tractare conſueuit , neque tamen pro beneficio ei par gratia refertur.nam Balliōnē illum improbiſſimum & periuriſſimum lenonem cum agit,agit Chæream : perſona illa lutulenta, impura , inuiſa , in huius moribus natura vitaque eſt expreſſa . Rurſus in eadem: Vix mediusfidius tu Fanni à Ballione aut aliquo eius ſimili poſtulare auderes & impetrare poſſes . Ballionem inducit Plautus in Pſeudolo , lenonem impuriſſimum , rapaciſſimum, improbiſſimum , nomen confictum eſt à βάλλειν , quòd ſemper aliquid prædæ venetur leno : vel à βαλλίζω , quòd laſciuiarum ac ſaltionum ſit architectus.

Oſtiatim. 48

Elegāter nec ſine prouerbij ſpecie M. Tul.dixit,oſtiatim,pro ſingulatim,ſiue nominatim,in Verrem actiōe ſexta, Hic nolite expectare,dū ego hoc crimen agam oſtiatim:ab Aeſchylo Tyndaritano pateram abſtuliſſe,abs Thraſone item Tyndaritano patellam,&c. Iucundius erit ſi transferatur ad res animi:vt ſiquis è ſingulis libris,aut capitulis authorum petat teſtimonia aut probationes, dicetur oſtiatim petere.Eodem fermè ſenſu ad Atticum lib.2.Epiſto.Accepi aliquot,dixit κατὰ λεπτὸν

Ac ne forte quæras κατὰ λεπτὸν de singulis rebus, vniuersa res eò est deducta, spes vt nulla sit.

Domi nobilis. 49

Qui non opibus tantum aut potentia clarus est, sed ex nobilibus nobilis prognatus est, hunc Cicero subinde domi nobilem vocat. Actione in Verrem tertia: Ignem ex lignis viridibus atque humidis in loco angusto fieri iussit: ibi hominem ingenuum, domi nobilem, populi Romani socium atque amicum, fumo excruciatum semiuiuum reliquit. Idem actione quarta: Sopater quidam fuit Haliciensis, homo domi suæ cum primis locuples atque honestus. Rursus actione quinta: Itaque cum Pileus Herbitensis, homo disertus & prudens, & domi nobilis. Item pro Cluentio: Quas literas A. Aurius vir fortis & experiens, & domi nobilis. Rursus ad Qu. fratrem Episto. libro 2. M. Orfium equitem Romanum commendat, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum. Conueniet in eum qui suis virtutibus magnus & clarus est.

Obtorto collo. 50

Qui vi compellitur, obtorto collo trahi dicitur. M. Tullius actione in Vetrē sexta: Hinc illa Verrea nata sunt, quòd in conuiuium Sextum Cominium protrahi iussit, in quem scyphum de manu iacere conatus est, quem obtorta gula de conuiuio in vincula atque in tenebras abripi iussit. Idem pro Cluentio: Nec quicquam prius est factum, quàm vt illum persequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceret, vt reliqua posset perorare. Plautus in Amphitryone dixit, obstricto collo. Ob istud indignum dictum obstricto collo hac te diripiam. Item in eadem fabula: Quin ego hinc Amphitryonē collo obstricto traham. Idem in Pœnulo: Dubito fugere hinc in malam crucem priusquam obtorto collo ad prætorem trahor. Rursus in Rudentibus: Opta ocyus rapi te obtorto collo mauis, an trahi. Atq; inibi paulo post: Subueni mi Charmides, rapior obtorto collo.

Canes venatici. 51

Qui venandi studio tenentur, habent canes emissarios, qui vestigiorum odore feras exploratas & repertas latratu produnt. De Coryceis alibi diximus. M. Tullius actione in Verrem sexta: Apponit de suis canibus quendam, qui dicat se Diodorum Melitensem rei capitalis reum velle facere Ibidem aliquanto post: Qui simul atq; in oppidum quodpiam venerat, immittebantur illi continuo Cybiratici canes, qui inuestigabant ac perscrutabantur omnia. Duos fratres Cybiratas appellat canes, ꝙ ad furandum Verres illorum oculis, sed suis manibus vteretur. Solet autem canibus à regione nomen indi, vt Melitæis. Ac superius in eadem: Qui posteaquam venerunt, mirandum in modum canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia, & vestigabant, &c.

Mercenarium præconium. 52

Laudes non ex animo tributas, sed commodi gratia per adulationem oblatas M. Tullius actione in Verrem tertia mercenarium præconium appellat: Itaque cum à te caput illud tam multis verbis mercenario præconio esset ornatum, ecquis inuentus est postea prætor qui illud idem ediceret? Quāquam in vulgatis codicibus me non fugit, pro præconio haberi procœmio, an recte, docti viderint.

Manus pretium. 53

M. Tullius Actione in Verrem 3. Lapis aliquis cædendus & apparandus fuit, machina sua. Nam illo non saxum, non materia aduecta est: tantum operis & in ista locatione fuit, quantum paucæ operæ fabrorum mercedis tulerunt, & manus pretium machinæ. Manus pretium appellare videtur, mercedem non quæ datur pro materia, sed quæ artis nomine debetur architecto. Idem in Pisonem: Cum vero non modo non postulante atq; cogente, sed inuito atq; oppresso senatu, non modo nullo populi Romani studio, sed nullo ferente suffragium libero, prouincia ista tibi manus pretium fuerit, non euersæ per te, sed perditæ ciuitatis, & cætera. Ita Caius in lib. De verborum significationibus cap. Mulieris: Quoniam in manus pretio plus est quàm in re. Et paulo ante præcedit, Res abesse videntur, vt Sabinus ait, & Pedius probat, etiam eæ quarum corpus manet, forma mutatur: & ideo si corruptæ sunt vel transfiguratæ, videri abesse, quoniam, &c. Detorqueri poterit in eos qui institutione formant ad virtutem, aut corrumpunt discipulos.

Decumanum. 54

Olim decumanum ouum dicebant, & fluctum decumanum pro magno, quod à rusticis ac nautis obseruatum sit, decimum quodq; ouum nasci cæteris maius, & decimum quemque fluctum cæteris esse vehementiorem. Vnde Ouidius:

Decumæ ruit impetus vndæ.

Hinc quicquid ingens esset, decumanum vocari cœptum. vt Lucil. Accipensere cum decumano.

Palmarium facinus. 55

Palmarium facinus, pro insigni ac triumpho digno dixit Terent. in Eunucho: Tum hoc alterum id vero est, quod mihi puto palmarium. Pro eodem M. Tullius dixit, palmas: vt pro Sexto Roscio Amerino: Si quemadmodum paratum esse audio testis prodierit, tum alias quoque suas palmas cognoscet. Rursus Philippica vndecima: Sexta palma vrbana, etiam in gladiatore, difficilis: sed hæc iudicum culpa non mea est. Plautus in Mostellaria, palmam item vsurpauit in malam partem, loquens de adolescente qui ex moribus continentissimis degenerarat ad mores corruptissimos. Is nunc in aliam partem palmam possidet.

Commouere sacra. 56

Plautus in Pseudolo commouere sacra dixit, pro eo quod erat extrema experiri præsidia. Hinc dictum apparet, quòd rebus desperatis, soleant homines ad deorum præsidia confugere. Velut hodie Lutetiæ, cum supra modum inundat Sequana, corpus diuæ Genouefæ à montis acuti templo defertur ad ædem virgini matri sacram. Sed vide num pro sacra legendum sit saga, vt intelligas arma, de quo iam diximus. Sequitur enim protinus quo pacto & quantas soleam turbellas dare. Deinde verba sunt quasi bellum denunciantis: Nunc nequis dictum sibi neget, dico omni pube præsente in concione omni populo, omnibus amicis notisq; edico meis: In hunc diem à me vt caueant ne credāt mihi. Idem seruus & deinceps bellica loquitur.

Quasi dies dicta sit. 57

Olim rei solebant esse mœsti squalidiq; ac lugentibus similes, quo iudices ad misericordiam inflecterent. Hinc illud Plautinum in Asinaria:

Quem videam æque mœstum esse, vt quasi dies dicta si siet.

Βεργαΐζειν. 58

Stephanus dicit βέργην ciuitatem esse Thraciæ, siue vt Strabo refert vicum. Eius gentis improbi mores in prouerbium abierunt, vt dicerentur βεργαΐζειν, qui nihil sani loquerentur. Tota enim natio Thracum multis nominibus male audiebat, sed præcipue ob morum truculentiā ac perfidiā. Thrax erat Polymnestor, qui victricia arma secutus, Polydorum obtruncauit, & auro vi potitus est.

Summo pede. 59

Ακρῳ ποδὶ. id est, Summo pede, eadem figura dictum est qua summo digito. Negatur summo pede attigisse disciplinam, qui nunquam ingressus est, nec attigit limen illius. extat Apud Platonem in Lachete, cuius loci alibi, ni fallor, fecimus mentionem.

Vsuræ nauticæ. 60

Apud iurisconsultos vsuræ nauticæ dicuntur centesimæ magnæq; Negociaturi sortem interdum accipiunt mutuo. Quoniam autem qui nauticam exercent negociationem, se suaque ventis & vndis committunt, fœneratores maiorē vsuram exigebant. Interdum accipiebant mutuum in vna ciuitate, quod in alia redderent: veluti si negociator Venetiæ pecuniam acciperet, reddendam Brugis. Hoc genus negociatiōis quod vtriusq; periculo fit, à Græcis dicitur ἀμφοτερόπλουν, idq; mutuū vocabatur δάνειον ναυτικόν. Vsus est Demosthenes in oratione aduersus Dionysodorum. Dicebatur & ἔκδοσις, quo verbo vsus est Demosthenes contra Aphobum, quòd foris daretur. Porrò de fœnore nautico titulus est in Pandectis lib. 22. Eam pecuniam Modestinus vocat trateclitiam, sed non solus. Paulus appellat vsuras maritimas. Idem titulus est in Codice libro 4. Hoc indicare, satis est parœmiographo qui quærit exactiora, inde petat.

Philosophari. 61

Qui sententias serias dicuntur φιλοσοφεῖν, quod aliquoties est apud Plautum. Hinc translatum est ad cuiuscunque rei vehemens ac serium studium. Sic vsus est Isocrates in oratione De pace. Et Menander in Thrasyleonte: φιλοσοφεῖ δὲ τοῦτο ὅπως καταπράξεται τὸν γάμον. id est, Hoc studet vt conficiat nuptias. Philosophari pro temperare affectibus, & aduersus res acerbas infracto esse animo, frequenter vsurpat Chrysostomus, eamque animi moderationem appellat philosophiam: quibus vocibus apparet fuisse delectatos, & diuum Basilium, & Cregorium Nazianzenum. Marcus Tullius libro ad Atticum secundo: Sed quid ego hæc quæ cupio deponere, & toto animo atque omni cura φιλοσοφεῖν. Et alibi in ijsdem, Sed φιλοσοφητέον, sentiens omnia æquo animo ferenda. Sic & Flaccus, Atque mea me Virtute inuoluo. Alijsque compluribus locis vtitur in hunc modum ea voce, veluti libro quarto, Vobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum, hoc est in amicitia vestra sic acquiescere. vt reliqua negligā forti animo. Occurrit aliquoties & apud Plautū, siquid dicitur grauius ac sentētiosius. In Captiuis,

Salua res est, philosophatur quoq;, iam non mendax modo est.

Doribus Dorice loqui. 62

Prouerbij faciem habet quod Gorgo in Syracusijs apud Theocritum respondet hospiti, admonenti vt desinant turturum more garrire:
Δωρίσδεν δ' ἔξεστι δοκῶ τοῖς Δωριέεσσι. id est, Dorissare tamen fas Doribus arbitror esse.
Conueniet in homines natura loquaces, aut cum oratio respōdet moribus & ingenio, velut cum Pœnus fraudulenter loquitur, aut leno lenone digna.

Somnium hybernum. 63

Χειμερινὸς ὄνειρος. id est, Hybernum somnium dicitur prolixa narratio, sed inepta, quòd hyeme noctes sint longiores, & proinde longiora somnia. Lucianus in Somnio, μεταξὺ δὲ λέγοντος ἡράκλεις ἔφη τις, ὡς μακρὸν τὸ ἐνύπνιον καὶ δικανικόν. εἶτ' ἄλλος ὑπέκρουσε, χειμερινὸς ὄνειρος. id est, Sed interim dum hæc loquor, Papæ dixerit aliquis, vt longum insomnium ac forense, mox alius subiecerit, Hybernum somnium. Dicanicum dixit, vel quòd duæ personæ inter se decertent, vel quòd forenses causæ multis clepsydris perorentur.

Alios tragœdos prouocat. 64

Τοὺς ἑτέρους τραγῳδοὺς ἀγωνιεῖται. id est, Aduersus reliquos tragœdos sese parat. Refertur ex Lycurgi sophistæ oratione aduersus Demadem. Didymus ostendit dici solitum in eos qui sese componunt instruuntque aduersus partem aduersam. Translatum videtur à certaminibus Baccho sacris, in quibus tragœdorum feruebat concertatio.

Deserere vadimonium. 65

Olim & turpe erat & damnosum vadimonium deserere, nec excusabatur vadimonij promissor, nisi ob causas egregie graues. M. Tullius inuectiua in Catilinam 2. Itaq; ego illum exercitum ex Gallicanis legionibus, & cum hoc delectu, quem in agro Piceno & Gallico Qu. Metellus habuit, ex his copijs quæ à nobis quotidie comparantur, magnopere contemno, collectum ex senibus desperatis, agresti luxuria, ex rusticis mendiculis, ex decoctoribus, ex his qui vadimonia deserere quàm illum exercitum maluerunt. Et Horatianus ille garrulus qui vadato respondere debebat, dubitat vtrū mallet Horatium deserere an vadimonium. Alibi commemoratum est nobis, Dignum ob quod vadimonium deseratur, de re maximi momenti.

Πομπεύειν. 66

Veteres πομπεύειν dicebant conuiciari, πομπείας conuicia: hinc natum quod in pompis Bacchanalibus quidam è curribus conuicia iaciebant in alios, & vicissim ab illis impetebantur. Citantur hi versus è Menandri Perinthia,

Ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν εἰσὶ πομπεῖαί τινες σφόδρα λοίδοροι. id est,
In curribus nonnulla sunt dicteria Acerba valde.

De plaustro loqui, dictum est aliàs.

Securim inijcere. 67

Securim inijcere dicuntur, qui vehementer lædunt ac vulnerant. M. Tull. pro L. Murena: Sed tamen Serui, quam te securim putas iniecisse petitioni tuæ cum tu populum Romanum in eum metū adduxisti. Atq; inibi paulo superius, quod hic securim dixit, velut exponens appellat plagam. Atq; ex omnibus illa plaga est iniecta petitioni tuæ non tacente me maxima. Item pro Plancio: Quam maiorem potuerunt reipub. infligere securim. Idem in epistola ad Qu. fratrem lib. 2. Tenediorum igitur libertas, securi Tenedia præcisa est. Et Demosthenes Phocionem appellare solet suorum argumentorum securim. Frequētia sunt apud Plautum, inijcere tragulam, inijcere pilum, inijcere telum. Omnia tela in patriam intenta, dixit Cicero De prouincijs consularibus.

Sale nihil vtilius. 68

Comperio & hoc à doctis prouerbij titulo commemoratum: Humano corpori nihil esse vtilius sale & sole. Salem etiam hodie omnibus cibis admiscemus, olim apricatio vehementer laudabatur à medicis. Apud Hebræos nefas erat vllam immolare victimam absq; sale.

Apud equum & virginem. 69

Aeschines aduersus Timarchum refert, Athenis fuisse quendam tantæ seueritatis, vt filiam quòd impudice se gesserit, nec integritatem suam seruarit vsque ad matrimonium, deportarit in locum desertum, atque ibi vnà cum equo incluserit haud dubie fame perituram. Eiusque domicilij solum sua etiamnum ætate superfuisse tradit, quod ex re dicebatur παρ' ἵππον καὶ κόρην. id est, Apud equum &

virginem. Dici poteſt in exemplum immodicæ ſeueritatis.

Ad vinum diſerti. 70

Cicero in oratione pro M. Cœlio, ad vinum diſertos appellat, qui ad ſerias cauſas agendas inepti, inter pocula multa garriunt, vbi nihil opus: Qui ſe nunquam profectò, ſi iſtum in locum proceſſerint, explicabunt, quàm volent in conuiuijs faceti, dicaces, nonnunquam etiam ad vinum diſerti ſint. Alia fori vis eſt, alia triclinij. Notum eſt illud Flacci,

Fœcundi calices quem non fecere diſertum?

Marcus Tullius alluſit ad morem priſcum, quo cauſæ ad aquæ modum agebantur. Ea diuidebatur in tres partes, vna infundebatur actori, altera reo, tertia iudici. At qui ad vinum diſerti ſunt, ad aquam ferè muti ſunt.

Sicco iunco. 71

Prouerbij ſpeciem habet quod eſt apud Aeſchinem περὶ τῆς παραπρεσβείας, ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ. id eſt, Iunco ſiue fune ſicco. πηγὰς δὲ δὴ λόγων ἀφθόνους ἔχειν ἐπηγγέλλετο, καὶ περὶ τῶν δικαίων τῶν ὑπὲρ ἀμφιπόλεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐρεῖν ἔφη, ὥστε ἀποῤῥάψειν τὸ φιλίππου στόμα ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ. id eſt, Iam vero & rationum copioſos fontes habere ſe iactabat, atq; de iure Amphipolis, deq; belli origine talia dicturum, vt Philippi os ſicco fune obuincturus eſſet. ἄβροχος dici poteſt vel ſiccum quodq; non rigatur. vel quod laqueum non habeat. Nam iunci gaudent humido, & ex his interdum texuntur funes. Heſychius indicat ὁλόσχοινον idem eſſe quod ὀξύσχοινον. id eſt, iuncum marinũ ad hæc ὁλότροχον. id eſt, verſatilem. Deniq; & περιφερῆ λίθον. id eſt, rotundum ac volubile ſaxum. Itaq; perpendat eruditus lector, an ὁλόσχοινον ἄβροχον, intelligat orationem ſalſam, non aqua marina, ſed acribus ac pungentibus rationibus. Quin & in illis verbis πηγὰς λόγων, ſubeſt prouerbium, cum ingentem copiam ſignificabant. Frequens eſt apud Chryſoſtomum.

Supercilium ſalit. 72

Quoties bona quædam ſpes titillat animũ noſtrum, dicere licebit nobis ſalire ſuperciliũ. Ita Pſeudolus apud Plautum in ſui nominis fabula, amanti de argento quærenti, At id futurum vnde? reſpondet vnde dicã neſcio, niſi quia futurũ eſt, ita ſurpercilium ſalit. Sumptum à vulgi ſuperſtitione, qui futurorum auguria captat ex corporis affectibus, vt ſi quod membrum pruriat prçter euidentẽ cauſam, ſi dexter oculus ſaliat, ſi auris dextra tinniat. Non me fallit aliter legi apud Plautum: verum & ipſa ſententia & metri ratio docet eſſe legẽdum, vt à me poſitum eſt. Sic enim legendi ſunt ſenarij Iambici.

Verum ego te amantem ne paue, non deſeram.
Spero alicunde hodie me bona opera, aut hac mea
Tibi inuenturum eſſe auxilium argentarium.
At id futurum vnde? vnde dicam, neſcio,
Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.

Duobus digitis primoribus. 73

Quod arripimus, tota manu ſumimus, aut, vt habet prouerbium, ambabus. Contra qui parce ſumunt, duobus digitis accipiunt. Plaut. in Bacchidibus. Quid igitur ſtulte, quoniam occaſio ad eam rem fuit, Mea virtute parta, vt quantũ velles, tantum ſumeres, Hoc tu digitulis duobus ſumebas primoribus. ſentit opinor de pollice & indice. Rurſus in Pœnulo: Tenetis rem. vix quidem Hercle, ita pauxilla eſt, digitis primoribus. Ad res animi tranſlatum pluſculum habebit Veneris, vt, Tanta occaſio non erat tibi duobus digitis primoribus accipienda, ſed toto arripienda corpore.

Maduſa. 74

In Pſeudolo Plautina ſeruus ebrius ita loquitur: Ego nunc probe habeo maduſam. Feſtus Pompeius indicat apud priſcos maduſam dici ſolere temulentum, dubitatque vtrum à Græcis deductum ſit, quibus ebrius eſt μέθυσος, an à Latino verbo madere, quod probe poti vino madidi dicantur. Quod ſi maduſa ſonat ebrium, non ebrietatem, abſurdus ſermo eſt, habeo maduſam, vnde ſic arbitror legendum,

Ego nũc probe habeo maduſa, ita victu ecurato. Seruus in ebrietate videtur ſibi felix, vt ſolutus omni metu curiſq;, & omnium triſtium oblitus. Dixerit aliquis, quid hæc ad prouerbia? Immo quemadmodum peregrina vocabula nouitatis commendatione in prouerbiũ abierũt, ita & obſoleta quædã.

Talum reponere. 75

Τὸν πεττὸν ἀναθέσθαι. id eſt, Rurſus talum ponere dicebantur, qui quod parum ex ſententia euenerat, curis, vt aiunt, poſterioribus corrigebant. Antiphon in oratione De concordia, ἀναθέσθαι δ' ὥσπερ

πεπὸν τὸν βίον οὐκ ἔστιν.id est, Vitam perinde atq; talum denuo ponere non licet. Vitam semel actam rursus iterare non est datum. Licet tamen iuxta Mitionis Terentiani dictum, prioris vitæ lapsus melioribus factis corrigere. Amissa vita non est quod corrigas.

Dorice concinere. 76

Qui dissentiunt, dicuntur non concinere harmonia Dorica. Id prouerbio iactatum videtur in eos quorum oratio dissentiret à factis. Plato in Lachete: οὐκ ἄρα πω κατὰ τὸν σὸν λόγον δωριστὶ ἡρμόσμεθα ἐγώ τε καὶ σὺ ὦ λάχης. τὰ γὰρ ἔργα οὐ συμφωνεῖ ἡμῖν τοῖς λόγοις. id est, Nequaquam igitur iuxta sermonē tuum Dorica concinimus harmonia ego ac tu Laches. Nam facta nobis haud consonant verbis. Inter musices genera Doricum maxime probatum est, vt medie temperatum inter Lydiū & Phrygiū.

Præsentibus rebus consulendum. 77

Procopius belli Gotthici lib. 1. Vetus nimirum me subit dictum, quod vtiq; præsentibus rebus vt consolatur iniungit. Arbitror esse idem quod aliàs ex Platone retulimus, δεῖ τὸ παρὸν εὖ τιθέναι. quod præterijt, in integrum reuocari non potest: consultationem de futuris variç interrumpunt occasiones quod vrget, in primis curandum est.

Mutare vestem. 78

Mutare vestem præter vsum vulgarem frequenter vsurpatur à M. Tullio, vt mutare vestem dicā tur, qui lugerent mortuum, aut essent rei: nam rei quoque pullati aut squalidi quondam incedebant, stultissimo more. Cur enim lugeant nondum damnati? & vt sæpe fit innocentes? Quanquam & senatus mutata veste dolorem suum aliquando testatus est. M. Tullius pro Sextio: Lex erat lata, vasto ac relicto foro, & siccarijs seruisq; tradito, & ea lex, quæ ne ferretur, senatus fuerat veste mutata. In eadem: Erat igitur in luctu senatus, squalebat ciuitas publico consilio, mutata veste. Ac mox: Cum subito edicunt duo consules, vt ad suum vestitum senatores redirent. Item mox: Néue hunc suum dolorem veste mutata significarent, siue illa vestis mutatio ad luctum ipsorum, siue ad deprecandum valebat. Idem Episto. ad Qu. fratrem libro secundo Cato legem tulit de imperio Lentuli abrogando Vestem filius mutauit. Rursum in eadem, Qui ne vestitum quidem defendissem, &c. Vestitum appellat, qui vestem non mutarat. Prouerbialius erit si dicas, Hic casus indignus est, ob quem quis vestem mutet, hoc est, indignus est graui luctu.

Fumosæ imagines. 79

Καπνώδεις εἰκόνες. id est, Fumosæ imagines, in eos dicebatur, qui iactarent peruetustam generis nobilitatem. M. T. in Pisonem: Obrepsisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarū imaginum, quarum nihil simile habes præter colorem. Iuuenalis veteres ceras appellat,

Tota licet veteres exornent vndiq; ceræ
Atria, nobilitas sola est atq; vnica virtus.

Ibidem facetissime deridet Curios iam dimidios, nasumq; minorem Coruini.

Sal & mensa. 80

Adud priscos hospitij ius fuisse sanctissimum aliàs nobis est dictum. Id contrahebatur salis & mēsæ consortio. Quamadmodum apud Germanos acceptus à propinante cyathus adimit omne ius agendi iniuriarum. Aeschines de perperam obita legatione, τοὺς γὰρ τῆς πόλεως ἅλας καὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν περὶ πλείστου δή φησι ποιεῖσθαι. id est, Etenim ciuitatis salem, publicamque mensam, ait se plurimi facere. Non exciderat hoc prouerbium antea commemoratum, verum hoc exemplum hospitij publici religionem nobis commendat: eoque commemorandum putaui. Manent huius hospitalitatis publicæ vestigia in hunc vsq; diem apud Germanos.

Saliares dapes. 81

Vetustissimum sacerdotū genus fuit apud Romanos Salij, dicti quod ancylia quæ credebātur cœlo delapsa, saltantes ferrent. Hinc opiparum conuiuium ac magnificū saliare dicitur. Horat. in Odis,

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales.

Reor autem Horatium saliares pro pontificales dixisse, hoc est speciem pro genere. Nam in omnibus sacris adhibebatur apparatus splendidus ac magnificus, quæ cura delegata erat septem viris e publonibus. Aristippus reprehensus quòd homo philosophus sumptuose viueret, Si, inquit, hoc esset crimen, dij non paterentur in suis sacris. De pontificali cœna nobis alibi dictum est.

Falsum probrum. 82

Sententia prouerbialis est apud Aeschinem in oratioue περὶ παραπρεσβείας, τὸ γὰρ ψευδὲς ὄνειδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. id est. Falsum probrum non peruenit vltra aures. Qui audit conuitium cuius sibi conscius est, grauiter animo vulneratur. At qui falso probro aspergitur, non perinde commouetur. Non enim descendit altius in animum hominis rectæ conscientiæ.

Ne insciens quidem verum dicit. 83

Aliquanto post addit hyperbolen prouerbialem, συμπέπλεγμαι δ᾽ ἐν τῇ πολιτείᾳ, καθ᾽ ὑπερβολὴν ἀνθρώπῳ γόητι καὶ πονηρῷ ὃς οὐδ᾽ ἂν ἄκων ἀληθὲς οὐδὲν εἴποι. id est, In repub. vero inuolutus sum cum homine supra modum impostore & improbo, qui ne insciens quidem quicquam veri possit dicere. Hoc tropo notat hominem insigniter vanum. Alioqui solent etiam natura mendaces, interdum lapsu linguæ ac per incogitantiam aliquid veri dicere. Fertur & hodie vulgo apud nostrates de vano: Fortunatus est ad dicendum verum: quasi nunquam loquatur verum, nisi imprudens. Quod enim accidit præter animi destinationem, fortunæ tribuitur.

Capillis trahere. 84

Τῶν τριχῶν ἕλκειν. Capillis trahere dicuntur qui vi perpellunt, quod & hodie dicitur, auribus trahere. Aeschines in oratione quam modo citaui, οὐ κατασχοίμην τὴν ὕβριν, ἀλλὰ παραθερμανθεὶς ὅθ᾽ ἡμᾶς εἱστία ξενοδόκος τῶν ἑταίρων τὶς τοῦ φιλίππου, ἑλκοίμην τῶν τριχῶν, καὶ λαβὼν ῥυτῆρα μαστιγοίμι τὴν αἰχμάλωτον γυναῖκα. i. Non perpessus fuissem contumeliam, sed incanduissem cum nos exciperet conuiuio quidã è Philippi amicis excipiendis hospitibus præfectus, & capillis traxissem, & arrepto loro flagellassem captiuam mulierem. Plaut. in Nen. Sed quis hic est qui me capillo hinc de curru deripit. Opinor allusum ad Palladem Homericam, quæ Achillem capillis reuocauit à pugna. Idem in Mercatore, Me istam capillo pertracturum in viam, nisi hinc abducit. De naribus trahi, obtorto collo, obtorta gula, nobis aliàs dictum est. Quo longius à rebus corporeis recedet metaphora, hoc erit venustior, veluti siquis dicat: Lasciuiam capillis trahendam, & ieiunijs laboribusq; castigandam.

Scytha malus. 85

Tanta erat barbaries immanitasq; Scythicæ gentis, vt ipsa etiam appellatio cesserit in prouerbiũ, quemadmodum hodie crudelem hominem appellamus Turcam, & immane facinus Turcicum. Aeschines in oratione περὶ παραπρεσβείας, καὶ δέομαι σῶσαί με, καὶ μὴ τῷ λογογράφῳ καὶ σκύθῃ κακῷ ὄντι παραδοῦναι. Obsecro vt seruetis me, néue logographo maloq; Scythæ me tradatis.

Mali principij malus finis. 86

Ἀρχῆς κακῆς τέλος κακόν. id est, Orsus mali finis malus. Iambicus dimeter ex Aeolo poeta refertur Quæ rectis consilijs instituuntur, etiam siqua incidat difficultas, tamen sortiuntur aliquando lætum exitium: contrà quæ prauis rationibus inceptantur, quamuis initio succedant, tamen habent infelicem exitum.

Laureolam in mustacijs quærere. 87

M. Tul. in Episto. ad Atticum: Bibulus cœpit laureolam in mustacio quærere, hoc est ex friuolis negotijs captare famam haud præclaram, neq; magnificam. Est autem mustaceum siue mustaceus libi genus, cui aliquid additur de virga lauri derasum, ac decoquitur suppositis lauri folijs, vt indicat Cato libro de agricultura. Vnde Plinius libro decimoquinto capite trigesimo. Mustaceum dictum putat tertium lauri genus, quod ad eum vsum adhibebatur, alioqui laurus erat triumphalis, ornamẽtum ædium principalium ac pontificiarum. Hanc qui non poterant assequi laurum, in mustaceo quęrebant laureolam. M. Tull. episto. ad Atticum libro. 5. Epistola cuius initium, Saturnalibus mane: Bibulus, inquit, credo voluit hac appellatione inani nobis esse par. In eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere. Cicero in prouincia res præclaras gesserat, Bibulus frigebat. Idem ad M. Cœlium Rufum lib. 2. qualemcunque triumphum laureolam appellat. Velles enim ais, tantum modo vt haberem negotij, quod esset ad laureolam satis.

Si tu proreta. 88

Non tam ficus ficui similis est, quàm est simile prouerbio, quod est apud Plautum in Rudẽtibus,
Si tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.
Quo licebit vti, quoties neuter alteri in negotio quopiam vult cedere. Nam prora ea pars nauis est, quæ in appellendo percutit littus: puppis est posterior, in qua sedet qui clauum regit. Habent enim nautæ singulis distributa sua munia, quorum præcipua sunt proretæ & gubernatores. Vnde prouerbiũ, prora & puppis. Prora Græca vox est, cui parti qui præsidet πρωρεὺς & πρωράτης illis appellatur,

vnde πρωρατεύεσθαι, proram regere. Suspicor autem Plautum & alteram vocem Græce posuisse, vt priori Græce responderet κυβερνήτης. Nam si gubernator legas, versus trochaicus antepenultimo loco habebit breuem syllabam, gubernator ero, quod carminis ratio nullo pacto recipit, Si tu proreta isti naui es, ego κυβερνήτης ero. Verum hoc quicquid est eruditorum iudicio relinquo. Honestior autem nauis pars est puppis. Vnde Virgilianus Aeneas stat celsa in puppi. Et M.T. Cornificio lib. 12. Quamobrem mi Quinte conscende nobiscum, & quidem ad puppim.

Hedera lasciuior. 89

Non sine prouerbij specie dictum est, quod hederæ natura sit omnia complexu suo vincire. Vnde Flaccus arctissimum amicæ complexum significare volens ait in Odis:

Arctius atq; hedera procera astringitur ilex,
Lentis adhærens brachijs.

Rursus alibi: Lasciuis hederis ambitiosius. Sed complexu suo enecat arbores, quod idem amantibus faciunt lasciuæ puellæ. Vnde Romæ flamini Diali nefas erat tangere hederam, atq; adeo ne nominare quidem fas erat. Hoc ænigmate declarauit antiquitas, quanta puritas, quantaq; castitas deceat sacerdotem, atq; adeo quanta libertas. Nam amare mera seruitus est. Nec anulum solidum gestare concessum erat, aut vllum omnino in corpore nodum habere, vt testatur Festus Pompeius, opinor quòd oporteat sacerdotem ab omni angore liberum esse, nec vllius mali sibi conscium.

Nugæ theatri. 90

Plaut. in comœdia Pseudolo, nugas theatri appellat quotidiana conuitia quæ in meretrices, lenones & parasitos iaciebantur à comœdiarum actoribus. Sic ibi Ballio leno rogatus quid ipsi dixisset quispiam: Nugas, inquit, theatri, verba quæ in comœdiis solent lenoni dici, quæ pueri sciunt, Malum & scelerosum & periurum aiebant esse me. sic leno. His autem conuitijs non oportebat quenquam offendi, vt aiebat Socrates, nihilo Hercle magis quàm in magno conuiuio liberius dictis. Quin etiã totum hoc quod in comœdiis agitur, nugæ theatri dici poterunt: veluti iuuenes amare, senes obiurgare, seruos heris imponere, lenas sitire, & cætera. Aliquanto secus dictum est Marco Tullio, qui theatri vocem traxit ad significationem ostentationis. Velut in oratione pro Rabirio: Multas equidem C. Cæsaris virtutes magnas incredibilesque cognoui, sed sunt cæteræ maioribus quasi theatris propositæ & penè populares, castris locum capere & cætera. Vnde & Theatrica dicuntur quæ multitudinis fauorem captant.

Ἐν ἐπιτομῇ. 91

M.Tul. Epistolarum ad Atticum lib. 5. epistola cuius initium, Saturnalibus mane. Hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu, hic tanta negocia geri potuisse. Quæ cognosces, ἐν ἐπιτομῇ. Sic enim concedis mihi proximis literis. ἐν ἐπιτομῇ dixit, pro eo quod erat, διὰ βραχέων, summatim & compendio, recisis ijs quæ minus ad rem pertinent. Hinc enim Græca vox dicitur ἐπιτέμνειν, id est, accidere. cui contrarium videtur quod alibi dictum est ἐν πλάτει.

Iuxta cum ignarissimis. 92

Non sine prouerbij specie Simo senex apud Plautum in Pseudolo rogatus à Ballione, Iam ne scis quæ sit hæc res, respondet, iuxta cum ignarissimis. Sentiens se nihil omnino scire, nihiloq; plus quàm hi qui maxime sunt ignari. Consimilis forma sermonis frequens est apud veteres: ad personam, vt Tã mihi charus es, q̃ qui charissimus: ad tempus, vt Pamphilus amabat vt cum maxime: ad rem, Istud officium tam mihi fuit gratum, quàm quod est gratissimum. Tam odi temulẽtiam, q̃ quæ maxime.

Pleno modio. 93

Ante dictum est nobis plena manu fieri, quod largiter, minimeque maligne dicitur. Marcus Tullius ad Atticum libro sexto, epistola prima, simillima figura dixit, pleno modio, Si illa iam habent pleno modio, verborum honorem, imitationem crebram, & cætera. Nam antea dixerat, se publicanorum vsuras affatim laudasse.

Agninis lactibus alligare canem. 94

Ballio in Pseu. Plautina: Quia pol qua opera credam tibi, vna opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus. Qui canem alligat intestinis agninis, is non modo canem amittit, verum & prædã vltro dederit fugitiuo. Sic qui credit homini malæ fidei, & rem perdit, & frustra obligatum haber eũ qui non est soluendo. Lactes enim dicuntur intestina molliora.

Superauit dolum Troianum. 95

Apud Plautum in Pseudolo, senex laudans seruum suum, quòd arte noua, structis insidijs per

ſubornatum quendam impoſuerit Ballioni lenoni,ita loquitur,
Superauit dolum Troianum,atq; vicit Pſeudolus.
Sentit autem de quo Troiano è trabibus contexto,de quo iam ſæpius diximus. Quemadmodum autem Græci per ſubornatũ Sinonẽ impoſuere Troianis,ita Pſeudolus per Harpagẽ impoſuit lenoni.

Laryngizein. 96

Λαρυγγίζειν Græcis dicuntur,qui non loquuntur naturali modo,ſed dilatato gutture effundunt immanem vocem. Quemadmodum & canunt nonnulli. Hoc vitium Demoſthenes obiecit Aeſchini, quod non ex animo loquens,vocem præter naturam intenderet:neq; enim oratoris eſt, affectus clamore mouere,ſed argumentis,& rem velut oculis ſubijciendo.

Oculis ac manibus. 97

Quod omnibus modis compertum eſt, oculis ac manibus deprehenſum dicitur. M. Tullius pro Cluentio: Cum manifeſte venenum deprehendiſſet,quod vir matris Oppianicus ei parauiſſet, & res non coniectura,ſed oculis ac manibus teneretur,neque in cauſa vlla dubitatio poſſet eſſe, accuſauit. Oculis magis creditur quàm auribus. Quidam porrò adeo ſunt δυσπειθεῖς, vt niſi manibus contrectent,non credant:quemadmodum de Thoma Didymo narrat euangelica hiſtoria.

Vt herba ſolſtitialis. 98

Apud Plautũ in Pſeudolo amans de ſpe ſubito deiectus ita loquitur: Quaſi ſolſtitialis herba paulisper fui,repente exortus ſum,repentino occidi. De ephemero animalculo nobis aliàs dictũ eſt. Sunt qui hoc loco ſolſtitialem herbam intelligi velint heliotropium. Atqui tametſi heliotropium circumagitur ad ſolem ſpectans,nuſquam tamen legimus eam, eodem die naſci ac mori. Vero propius eſt Plautum ſentire de herba ephemero,cuius aliquot locis meminit Dioſcorides, veluti libro 4. capite 698.item alijs nonnullis. Rurſus libro ſexto capite 91. Is duo facit genera,alterum Colchicũ,quod illic affatim proueniat,à quibus bulbus erraticus ſiue agreſtis dicitur,quòd ſub exitum autumni florem effundit ſubcãdidum, non diſſimilẽ croceo:alterum quod irim ſylueſtrem appellant,folijs lilii, ſed tenuioribus,caule pari,florem habet ceruleum amarum, cuius deſcriptionem habet Plinius lib. 25. cap. 13. Colchicon bulbi ſimilitudine allicit ignaros,& iugulat,quemadmodum & fungi. Sed præſens remedium eſt lac bubulum. De hac herba non dubium eſt quin Plautus ſenſerit. Nam Dioſcorides ait prouenire ſub exitum autumni,hoc eſt,ni fallor,circa ſolſtitium brumale. Nam autumnus Romanis & Græcis ſerior eſt quàm nobis. Et Theophraſtus Ephemeron appellatam putat quod vltra diem non viuat,idem prædicans de herba quod Ariſtoteles de animante eiuſdem nominis.

In herbis. 99

In herbis eſſe dicuntur,quæ nondum maturuerunt, ſed ſpem modo bonam de ſe præbent: dixit M. Tullius in oratione pro M. Cœlio: Sed ego non loquor de ſapientia quæ non cadit in hanc ætatẽ, de impetu animi loquor,de cupiditate vincendi, de ardore mentis ad gloriam,quæ ſtudia iam in his ætatibus noſtris contractiora eſſe debent,in adoleſcentia vero tanquam in herbis ſignificãt, quæ virtutis maturitas,& quantæ fruges induſtriæ ſint futuræ. Hoc prouerbium alibi à nobis dictum memini,ſed hunc locum adijcere viſum eſt. Ex quo ſiquid damni capit lector,eſt quod queratur: ſiquis cauilletur me captare numerum,ſilebit,ſi perpenderit innumera prouerbia cæteris admiſta,non referri in Chiliadum numerum.

Nullius coloris. 100

Alibi commemorauimus de modis omnibus ignoto ſolere dici, Albus an ater ſis neſcio. Huic ſimillimum eſt quod ait Harpax apud Plautum, Quem Pſeudolum,quas tu prædicas fallacias mihi, Quem ego hominem nullius coloris noui. Vehementius eſt,quàm ſi dixiſſet albus an ater. Et paulo poſt,pro eo quod dici ſolet,non noui hominem. Neq; iſtum inquit, Pſeudolum mortalis qui ſiet, noui neq; ſcio. Rurſus in eadem: Qui ſuum repetunt,alienum reddunt nato nemini. Idem in Rudentibus Dominus huic ne fruſtra ſis,niſi ego nemo natus eſt. Rurſus in Moſtel. Curabitur, tanquam ſi intus nemo in ædibus habitet. Iterum in eadem: Natus nemo in ædibus fuit.

Et prædam & præmium. 1

QVoties significamus omnino quippiam auferendum, siue iure, siue iniuria, dicemus & præmium & prædam auferendum. Præmium datur pro meritis, præda per vim aut arte abducitur. Ballio in eadem fabula: Aufertur id præmium à me, quod promisi per iocum. Cui respondet senex, De improbis viris auferri præmium & prædam decet. Sentiens malos quouis modo spoliandos, eo quòd siquid male fit malis, benefactum est. Sicuti bene dictum est, quod dignis male dicitur.

E natali emortualem facere. 2

In eadem fabula Ballio leno coactus reddere argentum dicit: Certum est mihi hunc emortualē facere ex natali die. Emortualem dixit pro tristi ac funesto, natalem pro læto ac felici.

Catone hoc contenti sumus. 3

Inter ea quæ Cæsar August. quotidiano sermone solet vsurpare, Suetonius & illud commemorat, quod quoties significabat præsentem rerum statum esse boni consulendum, dicebat, contenti sumus hoc Catone. Cato Vticensis conatus est tueri præsentem reip. statum exclusa tyrannide, at non successit: vicit ea pars quæ tyrannidem videbatur affectare. Augustus autem in hoc cum Catone sentiebat, quòd præsentem reipu. statum nollet immutari. Itaq; ipse quodammodo sui temporis Cato fuit. Retulimus ex Macrobio Inter apophthegmata, Cæsarē Augustum aliquādo venisse in ædes in quibus habitauerat Cato. Hic cum Strabo in gratiam Augusti incusaret Catonis peruicaciam, quòd sibi necem consciscere, quàm Iulio victori se submittere maluisset: Augustus respondit, Quisquis præsentem ciuitatis statum mutari non vult, is & ciuis & vir bonus est. Eodem dicto & Catonis memoriam tutatus est, & sibi consuluit, nequis in posterum affectaret res nouas.

Edax triremis. 4

Ἀδδηφάγοι τριήρεις. id est, Edaces triremes, dicuntur quòd magnis constent impendijs. Translatū videtur ab egregijs equis & ad certamina alitis, quos oportet esse voraces. Extat apud Lysiam oratorem. Alcæus autem in comœdo tragœdia, lucernas bibulas ἀδδηφάγους dixit, quòd multum absumāt olei. Prouerbij speciem hæc habebunt, si ad hominem prodigum immodiciq; impendii transferatur quemadmodum edax currus, de quo nobis dictum est prius.

Obolo dignus. 5

Ἄξιος ὀβολοῦ. id est, Dignus obolo per iocum dicebatur, qui in aliquo numero vellet haberi. Translatum à consuetudine reipublicę Atheniensium, qua qui per senatum ascribebantur in numerum virorum, & ob id δόκιμοι vocabantur, iis in singulos dies dabatur obolus ex ærario publico, quemadmodum tradit Aristoteles in Politicis. Alii malunt duos dari solitos. Et fieri potest, vt post duplicata sit mercedula. Huius rei meminit Lysias in oratione περὶ τοῦ ἀδυνάτου. Et haud scio an huc alluserit Aristoph. in Equitibus. ἀνὴρ γεγένηται τοῖσι πολλοῖς τοὐβολοῦ. ἀδυνάτοι dicebantur, qui trium mēsium spatio corpore claudicarent, quemadmodum ἀδοκίμαστοι dicebantur, qui nondum erant in virorum numerum ascripti, necdum obolo digni iudicati.

Areopagita taciturnior. 6

Ἀρεοπαγίτου στεγανώτερος. i. Areopagita taciturnior dicebatur, qui commissum arcanū optime contineret. Alciphron in epistola quadam, γενοῦ μοι τὸ νῦν ἀρεωπαγίτου στεγανώτερος. id est, Esto mihi nūc Areopagita taciturnior. στεγανὸς enim dicitur, non qui tacet ipse, sed qui continet arcanum, nec effutit vsquam. Translalum est à vasis solidis, nec vlla ex parte perstillantibus. Athenis in Areopago causæ capitales audiebantur, idque noctu, magna attentione. Et fortassis nefas erat illis quæ ibi fuissent acta apud vulgus effutire. Extant & hodie apud Vuesphalos reliquiæ huius generis iudicum. Certi vulgo dicuntur. Qui in hunc ordinem admittuntur, magna religione adiguntur ad silentium. Est enim ratio quædam deprehendendi crimina, quam nullus intelligit, præter illos iuratos.

Ἀδελφίζειν. 7

Ἀδελφίζειν dicuntur, qui vocabulis adoptiuis alicui blandiuntur, quod hodieq; apud Italos est vulgatissimum, vt quibus blandiuntur fraterculos appellent. Dictum est autem ἀδελφίζειν appellare fratrem, quemadmodum dicimus εὐδαιμονίζειν καὶ μακαρίζειν.

Horatius in Satyris, Frater, pater, adde.

Vt cuiq; eſt ætas, ita quemq; facetus adopta. Rurſus alibi,
Pater audiſti coram, nec verbo parcius abſens.

Huius exemplum eſt apud Ariſtophanem in Equitibus. Item apud Plautum, cum aliàs tum in Pſeudolo. Sic amans herus blanditur ſeruo ſuo:

Dic vtrum patrem an matrem te reſalutem Pſeudole?

Vetera vaticinari. 8

Alibi retulimus ἀρχαῖα λέγειν, friuola loqui. Ballio in Pſeudolo Plautina ad atrocia conuicia, quibus à duobus impetitur, reſpondet, vetera vaticinamini. Conueniet in eos qui nihil afferunt noui ſed iam olim vulgo iactatum. Nam vatum eſt, aut aliquid noui dicere quod nondum accidit, aut aliquid proferre, quod nulli cognitum eſt. Solent enim prognoſtæ quidam mira quædam diuinare de præteritis annis. Lenoni nihil eſt noui audire, ſcelus, periurus, ſacrilegus.

Eadem queri. 9

Ξυναυλίαν κλάειν dicuntur, qui ſimul eiſdem de malis queruntur, inde ſumptum quòd apud veteres interdum duo tibicines eandem cantionem ſonabant. Ariſtophanes in Equitibus.

Ξυναυλίαν κλαύσωμεν, οὐλύμπου νόμον. id eſt, Modis Olympi concinamus triſtia.

Olympus quidam fuit Marſyæ diſcipulus: is conſcripſit de lugubribus modis tibia canendis. At Marſyæ male ceſſit ſua muſica. Diſcipulus igitur magiſtro accinit lugubria.

Schœnicolæ. 10

Feſt. Pomp. indicat olim ſchœnicolas appellata ſcorta plebeia ac vilia, ab vnguento viliſſimo quo oblinuntur. Plaut. in Pen. Miſeras ſchœno delibutas, ſchœnicolas ſordidas.

Luto lutulentior. 11

Auaros quæſtusq; ſupra modum auidos, impuros ac ſordidos dicimus. Id Plaut. ὑπερβολικῶς exaggerat in Pœnulo: Sed lenone iſtoc Lyco illius domi non lutum eſt lutulentius. Nonnunquam declarat hominem ſceleroſum & contaminatum potius quàm ſordidum. Vt Cicero in oratione pro domo ſua ad pontifices: O cœnum ó portentum, ó ſcelus. Et Piſonem ni fallor alicubi lutum appellat. Sic enim appellat lutum, quemadmodum ſubinde vocat ſceleroſum, Labem ac maculam. Itidem ſubinde facem, procellam ac tempeſtatem appellat tumultus authorem.

Διακωδωνίζειν. 12

Διακωδωνίζειν, Demoſthenes dixit pro explorare atq; examinare. Sumptum putant ab ijs qui noctu cum tintinnabulo circumeunt excubias, nequis dormiat, aut vt hoc ſigno declarent ſe vigilare. Siue ab ijs qui coturnices tintinnabulis experiuntur, num ſint ad pugnam idoneæ, vt viſum eſt Ariſtarcho. Nec deſunt qui malint inde ductum, quòd ad eundem modum explorari ſoleant equi, an tubarum & armorum ſtrepitum laturi ſint. Simili modo conuitijs olim explorabantur initiandi myſterijs, cuius conſuetudinis veſtigium adhuc ſeruant Theologorum ſcholæ.

Ferrum & flamma. 13

Cum exitiabile bellum ſignificamus, ferro flammaq; rem geri dicimus, ſiue ferro igniq;. M. Tullius in oratione pro L. Flacco: O dij immortales, quid hoc miſerius? nos qui P. Lentulo ferrum & flammam de manibus extorſimus, imperitæ multitudinis iudicio confidimus. Mox in eadem: O nox illa quæ penè æternas huic vrbi tenebras attuliſti, cum Galli ad bellum, Catilina ad vrbem, coniurati ad ferrum & flammam vocabantur. Rurſum pro Sylla: Cuius nuper ferrum retuderim, flammamque reſtinxerim. In oratione pro domo ſua, addit ſaxa: Deinde cum ille ſaxis & ignibus & ferro vaſtitatem meis ædibus intuliſſet. Item pro Planco: Quorum vidiſti toto illo anno ferrum in foro, flammam in ædibus, vim in tota vrbe verſari.

Montes frumenti. 14

De montibus auri nobis alibi dictum eſt. Sed quemadmodum muſca ad quaſuis res transfertur, cum negamus quicquam tale eſſe, nulla mihi muſca in ædibus, ita montes ad quarumlibet rerum affluentem copiam transfertur. Plautus in Pſeudolo, Quibus cunctis montes maximi acerui frumenti ſunt domi. Vox hæc montes ſupereſt ſermoni, niſi quod ex vſu vulgari addita auget copiæ ſignificationem. Itidem in vſu venit oppido pro valde cum tantam rerum copiam intelligerent agricolæ, quanta ſatis eſſet vel oppido. Plautus in Moſtellaria, montem erroris dixit, pro errore grauiſſimo: Nec ſalus nobis ſaluti iam eſſe ſi cupiat poteſt, Ita alium erroris montem maximum ad portum modo conſpicatus ſum, herus aduenit peregre, perijt Tranio. Si legas, ita mox alium, conſtabit verſus trochaicus. In Milite dixit montes argenti, Tum montes argenti, non maſſas habet.

Post homines natos. 15

Quoties vniuersos homines intelligi volumus,post homines natos dicimus. M. Tullius in Oratione pro domo sua ad pontifices: Quid homini post homines natos turpissimo,sceleratissimo,contaminatissimo,quis illam opimam fertilemq; Syriam,quis bellum pacatissimis gentibus,quis pecuniā ad emendos agros constitutam ereptam vi ex Cæsaris rebus actis, quis imperium infinitum dedit? Rursus in eadem. Ad id quod crimini dabatur non modo peccatum non erat,sed erat res post homines natos pulcherrima. Item pro Cornelio Balbo: Etenim cum pro sua patria pauci post genus hominum natum reperti sint,qui nullis præmijs propositis,vitam suam hostium telis obiecerint, &cæ. Idem pro Milone: Vnius post homines natos fortissimi viri. Item in Antonium : Duo teterrima & spurcissima capita post homines natos, Dolabella & Antonius. Idem de optimo genere oratorum: Optimus longe post homines natos. Idem in Bruto: Longe autem post natos homines improbissimus Caius Seruilius Glaucia.

Post hominum memoriam. 16

Huic simillimum est, Post hominum memoriam. M. Tullius in oratione ad pontifices pro domo sua. Graue crimen est hoc & vehemens,& post hominum memoriam,iudiciaq; de pecunijs repetundis constituta grauissimū. Item in oratione De aruspicum responsis: Vobis vero referentibus post hominum memoriam fortissimi atq; optimi consules. Idem pro Planco: Aderat mecum senatus,& quidem veste mutata,quod pro vno post hominum memoriam publico consilio susceptum est. Ibidem: Nihil post hominum memoriam gloriosius. Item pro eodem: Consules post hominum memoriam teterrimi atq; turpissimi. Idem ad Plancum Episto. famil. lib. 10. Nihil post hominum memoriam gloriosius,nihil gratius,ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi,quàm tuas Plance literas. Rursus ad Brutū lib. 11. Quare hortatore tu quidē non eges,si ne in illa quidē re quæ à te gesta est post hominū memoriam maxima,hortatorē desiderasti. Rursum pro Sestio: Quid enim quisquā potest ex omni memoria sumere illustrius quā pro me vno ciue,& bonos omnes priuato cōsensu, & vniuersum senatū publico consilio mutasse vestem. Idē in Catilinam: In hoc autem vno post hominum memoriā maximo crudelissimoq; bello. Ibidem: Bellum intestinū ac domesticum post hominum memoriam crudelissimum & maximum. Idem pro Rabirio perduellione: Post hominum memoriam rem nullam maiorem. Idem pro lege Manilia : Quæ in omnibus hominibus noua post hominum memoriam constituta sunt. Rursus in Vatinium testem: In omni memoria inauditum.

Ἐξορχεῖσθαι. 17

Qui fugiunt,& ab eo quod agitur aliò se vertunt, Græcis ἐξορχεῖσθαι dicuntur,sumpta metaphora à saltationibus præsertim sacris,vnde subtrahere sese inauspicatum erat: quemadmodum indicatū est in prouerbio, Omnia secunda,saltat senex. Notum est quod refert Herodotus de Hippoclide, qui indecora saltatione excidit à spe nuptiarum,& audiuit, ἀπορχήσαό γε τὸν γάμον.

Peristromata Campanica. 18

Origenes opus quoddam varias tractans materias, στρωματεῖς inscripsit,sumpta metaphora ab auleis & stragulis picturatis,quibus olim diuites impense delectabantur. Quod ad hominem versipellem transferri potest. Siquidem aulea explicata aut complicata,& rursus aliter atq; aliter complicata varias rerum formas præbent. Leno in Pseudolo Plautina minitatur suis famulis hoc modo: Ita ego vestra latera loris faciam vt valide varia sint, vt ne peristromata quidem æque picta sint Campanica. Campania cum floreret opibus,præter modum luxui ac delicijs indulgebat. Campanicis peristromatibus Plautus adiungit Alexandrina tapetia. De Attagena dictum est aliàs.

Fors domina campi. 19

In creandis magistratibus non semper vincebat qui potior esset,sed cui fortuna fauebat. Nam à populi suffragijs res omnis pendebat. M. Tullius in Pisonem: Sed omitto vt sit factus vterq; nostrū, sit sane Fors domina campi,magnificentius est dicere,quemadmodum gesserimus consulatum.

Fulmentum lectum. 20

Nonius Marcellus indicat prouerbium quoddam frequens esse apud Varronem: Fulmentum lectum scandunt. Nec exponit quid sit fulmentum,neq; quis sit prouerbij sensus: tantum indicat fulmentum dici neutro genere,& fulmentas fœminino.

Parthi quo plus biberint. 21

De Parthis vetere prouerbio dictum est,quo plus biberint, eo plus sitire. Habet hoc temulentia,vt posteaquam obsurduit palatum,magis ac magis cupiant haurire. Apte dicetur in auaros, aut

studiosos:crescit enim discendi cupido cum eruditione.

Scraptę. 22

Scraptæ populari conuitio dicebantur mulieres nugaces nullisq; rei,à screo quod est oris purulentiam eijcio cum sonitu. Vnde screa pro rebus vilissimis accipiebant. Fortasse quadrabit in anus subinde screantes ac tussientes. Ita Festus. Nonius autem putat esse conuitium in deformes meretrices citans hunc Plauti versum ex Vidularia.

Scraptæ,scrupedæ,strictiuelæ sordidæ.

Ex Phelleo. 23

Εκ φελλέως ἐλθεῖν.id est,Ex Phelleo venire dicebantur,qui ex humili fortuna asperaq; vita ad dignitatem emersissent. Nam Græcis φελλεὺς dicitur locus aptus pascendis capris,asper,pumicosus ac sterilis.nam huiusmodi pascuis capræ delectantur. Aristoph. in Nebulis,

Οταν μὲν οὖν αἶγας ἐκ τοῦ φελλέως
Ωσπερ ὁ πατήρ σου διφθέραν ἐνημμένος.

Est huius nominis locus Atticæ montanus ac petricosus, cuius meminit & Stephanus, nisi quòd montem φελλάς vocat,fortassis scriptura mendosa. De his nonnihil attigimus in prouerbijs, Subere leuius,& Phellinas.

In foro veritas. 24

Εν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν.id est,In foro abstinendum à mendacio. Lex erat apud Athenienses, vt in foro rerum venalium vanitas omnis abesset. Theophrastus in libris De legibus ostendit Agoranomis duo præcipue curanda,vt omnia in foro composite citraque tumultum agantur,deinde vt abstineát à mendacijs,non vendentes modo,verum etiam ementes. Hinc est quod apud Laertium Anacharsis ait se mirari,quòd Athenienses lege prohiberent in foro mendacium,cum nusquam frequentius aut impudentius mentirentur.

Oculum excludere. 25

Hac figura vulgus adimit omnem spem petenti,vt dicat,si hoc impetraris, oculum mihi excludito,aut dentem extundito. Senex in Pseudolo Plautina, Excludite Hercule oculum si dedero. Sensit quiduis potius futurum,quàm vt seruo daret argentum pro amica filij. Itidem Phormio Terentianus: Vel oculum excludito est vbi vlciscar locus.

Aut terra,aut mari. 26

Plautus in Pseudolo,aut terra,aut mari,dixit pro quacunq; ratione. Sumptum est ab historicis qui referunt res terra mariq; gestas,& gentes terra mariq; expugnatas. Cicero pro Cluentio:cuius tantę res gestæ terra marique extiterunt. Item pro Lege manilia: Quantas ille res domi militiæque, terra marique quanta feliciter gesserit. Rursus in eadem: Vt aliquando vere videremur omnibus gentibus ac nationibus terra mariq; imperare. Item in Verrem libro secundo. Quàm multæ mihi à Verre insidiæ,terra marique factæ sint. Ad Atticum libro septimo quà aut terra aut mari persequar eum, qui vbi sit,nescio. Demosthenes in clausula orationis pro Ctesiphonte, εἰδ᾽ ἄρα ἔχουσιν οὕτως ἀνιάτως, τούτους μὲν αὐτοὺς καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐξώλεις καὶ προώλεις ἐν γῇ καὶ θαλάσσῃ ποιήσατε. i. Quòd si vsqueadeo sunt nisanabiles,istos quidē per se solos exitio pniciéq; dignos terra mariq; reddite. Plauti verba sunt hæc: Ego in hoc triduo aut terra,aut mari alicunde euoluam id argentum tibi. M. Tullius libro De finibus 5.addit tertium. Vna pars est differendi,altera viuendi,tertia natura sic ab his inuestigata est, vt nulla pars cœlo,mari,terra,vt poetice loquar,prætermissa sit. Addit poetice, quòd poetæ tria tantum elementa referant:vt Ouidius,

Ante mare & terras,& quod tegit omnia,cœlum.

Terentius,O cœlum,ò terra,ò maria Neptuni. Plautus in Amphitryone: Ita mihi videntur omnia, mare,terra,cœlum consequi.

Εκφυλλοφορῆσαι. 27

Quibus ius ferendi suffragia adimebatur,& ex albo iudicum submouebantur,olim dicebantur ἐκφυλλοφορεῖσθαι,quemadmodum exauctorari dicebantur milites quibus ius pugnandi adimebatur. Olim non calculis,sed folijs ferebantur suffragia,quasi dicas à folijs ferendis excludi.

Lacunam explere. 28

Lacunam explere,pro sarcire damnum,non sine prouerbij specie dixit Cicero,actione in Verrem quarta. Censores fecerunt idem quod in nostra repu. solent ij qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, vt ita potestatem gererent,vt illam lacunam rei familiaris explerent. De-

trimentum facultatum appellat lacunam. Idem in epistolis ad Atticum. Vide nequa lacuna sit in aur ,hoc est, nequid desit. A. Gellius Noct. Atticarum libro primo, capite tertio famæ lacunam dixit pro macula, Minimaque illa labes, & quasi lacuna famæ imminentis, partarum amico vtilitatum ratione soluitur. Quin & in libris mendũ dicitur, quod deprauatum est, lacuna vbi deest aliquid: illud eluitur, hæc expletur.

Nullam corporis partem. 29

Aeschines De perperam obita legatione, ὁ δὲ οὐδὲν ἄπρακτον ἔχων μέρος τοῦ σώματος, οὐδ᾽ ὅθεν τὴν φωνὴν προΐεται, ὡς ἂν Ἀριστείδης τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος, δυσχεραίνει καὶ καταπτύει δωροδοκίας. i. At is qui nullam corporis partem habet otiosam, ne eam quidem qua vocem promit, perinde ac si esset Aristides qui vectigalia præscripsit Græcis & iusti cognomen meruit, indignatur ac despuit munerum acceptionem. Dispiciat prudens lector, pro num ἄπρακτος legendũ sit ἄπρατος. i. ἀπρίατος, vt intelligas illi omnia membra fuisse venalia, etiam os & vocem. Tametsi dici potest ἄπρακτος, qui nihil exigit. Vt intelligas non manibus tantum, sed toto corpore rapacem.

Purus putus. 30

Plautus in Pseud. purũ putũ dixit, pro prorsus ac vere: Purus putus est ipsius noui herus Polymachæroplacides, quasi dicas ipsissimus est. Color sermonis resedit ex antiquitate: putum enim illi dicebant purgatum, vnde & vites putare dicunt, & reiectamenta nucum aut similium rerum dicuntur putamina. prouerbium ortum videtur ex artificum officinis, qui ea forma dicebant purum putum, quemadmodum qua iureconsulti dicunt, sarta tecta.

Meis auspicijs. 31

Meis auspicijs pro meo arbitrio, meisq; præsidijs dixit Maro Aeneid. 4.

Quod si fata meis paterentur ducere vitam
Auspicijs, & sponte mea componere curas.

Translatum ab imperatoribus Romanis, quibus mos erat, non committere prælium nisi consultis auspicijs. Eius autem auspicijs res geri dicebatur, penes quem summa rei gerendæ potestas erat. Huic simillimum est quod alibi retulimus, meo Marte. Tullius in Verrem lib. 5. Præsertim cum vos vestro Marte his rebus omnibus abundetis. Nostro Marte fit, quod fit nullis auxilijs aliunde ascitis.

Vestigijs inhærere. 32

Qui imitatur exempla progenitorum, maiorum vestigijs inhærere dicitur. Marcus Tullius pro P. Sestio: Quem in maiorum suorum vestigijs stare oportebat. Translatum à viatoribus, qui obseruant vestigia præcedentium, nequid aberrent. Similiter qui degenerant à progenitorum aut præceptorum exemplis, ab illorum vestigiis dicuntur recedere. Et alienis vestigiis ingredi, qui nihil ex se gignunt noui, sed aliorum inuentis inhærent.

Dulce & amarum. 33

Plautus in Pseudolo non sine prouerbij specie dixit dulce & amarum, pro lætis ac tristibus. Amãs adolescens de epistola amicæ: Dulce amarumq; vnà nunc misces mihi. Idem in eadem fabula: Dulcia atq; amara apud te sum elocutus omnia. Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam. Idem in Truculento: Nunc posteaquam scio dulce atq; amarum quid sit de pecunia.

Hyberuo puluere, verno luto. 34

Festus Pompeius ex antiquo carmine citat, nec ascribit authoris nomen: vnde intelligitur vulgo decantari solitum. In eo inducitur pater de agricultura præcipiens filio, his verbis, Hyberno puluere, verno luto, grandia farra Camille metas. Quibus verbis arbitror significatum, far si seminetur serena hyeme, & succedat ver hnmidum, copiosins prouenire.

Αἰξωνεύεσθαι. 35

Quemadmodũ multa prouerbia retulimus è gẽtium moribus desumpta, ita αἰξωνεύεσθαι olim dicebantur calumniandi morbo obnoxii, ꝙ is populus hoc nomine taxatus sit veterum comœdiarum salibus, quemadmodum indicat Stephanus, docens Aexoniam esse Magnesiæ ciuitatem. Est autem αἰξωνή vltima acuta, populus tribus Cecropidis, ab vtraq; voce deducitur αἰξωνεύς. Citant testẽ Mendrum ἐν κανηφόρῳ. Plato in dialogo De fortitudine, οὐδὲν ἐρῶ πρὸς ταῦτα κ᾽ ἔχων εἰπεῖν, μὴ μέφῃς ὡς ἀληθῶς αἰξωνέα εἶναι. id est, Nihil ad ista respõdeo, cum quod dicam, habeam, ne me merito dicas Aexonensem esse. Marsilius vertit maledicum & calumniatorem.

Gallam bibere oportet. 36

Qui plus satis indulgent ventri gulæq;, prouerbiali ioco iubebantur gallam bibere. Is est fructus

ſub autumnum adnaſcens arboribus præcipue robori,ſpecie rotundæ nucis . De cuius natura multa prodiderunt Plinius, Dioſcorides, Galenus ac Theophr. Vim habet aſtringendi exiccandiq;,& ob id vtilis ad multa. Inde illud Lucil. cum nepotes ac lurcones iubet gallam bibere,& rugas inducere ventri, ſentiens coarctandos eſſe vētres. Refert Sex. Pomp. Feſtus. Simile eſt Horatianum illud,cum ſcribit ventres nepotum inurendos candenti lamina.

Sontica cauſa. 37

Næuius poeta citante Feſto, Sonticam cauſam appellat admodum grauem, in hoc trochaico catalectico,

Sonticam eſſe cauſam oportet,quamobrem perdas mulierem.

Tranſlatum à duodecim tabulis,quæ ſonticum morbum appellant non vulgarem,ſed tam moleſtū, vt reus non cogatur apud iudices comparere.

Macula, Labes. 38

Frequens eſt apud M. Tullium, vt hominem infamem ac ſceleroſum, maculam, labem, ſordes, lutum appellet: pro eo Plautus citante Feſto, ſuaſum dixit,

Quia tibi ſuaſo infeciſti propudioſa pallulam.

Suaſum Feſtus putat eſſe maculam quæ fit in veſte alba è ſtillicidio fumoſo. Plautinus Trochaicus quadrabit in eos qui famam honeſtam vel à maioribus traditam, vel bene factis partam, aliquo ſcelere contaminant.

Capere crines. 39

Plautus in Muſtellaria, capere crines dixit, pro arripere occaſionem oblatam,& arreptam retinere. Sumptum vel ex illo deo quem Græci vocant καιρὸν. Nam eū fingunt fronte capillata, occipitio caluo: vel ex hominum conſuetudine, qui crinibus remorantur quem nolint abire. Si tibi acceptum eſt fore tibi vnicum, ſempiternum, atq; illum amatorem tibi proprium futurum in vita. Soli gerendum cenſeo morem,& capiendos crines, vt fama eſt, homines, exin ſole pecuniam inuenire.

Nihil eſt miſerius quàm animus conſcius. 40

Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna locutus, vt habet prouerbium. Apud Plautum in Muſtellaria Tranio ſeruus nequiſſimus ſententiam profert, quouis dignam theologo, nihil eſt miſerius quā animus hominis conſcius. Conuenit cum Hebræorum dicto, ſecura mens quaſi iuge conuiuium. Item cum illo, conſcientia mille teſtes. Et Horatius felix eſſe iudicat,

Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.

Celei ſupellex. 41

Vilem & ruſticanam ſupellectilem Celei fuiſſe dictam indicat Maro Georg. lib. 1.

Virgea præterea Celei viliſq; ſupellex. Item Ouidius lib. Faſt. 4.

Sors ſua cuiq; loco eſt. qui nunc Cerealis Eleuſis
  Dicitur, hic Celei rura fuere ſenis.
Ille domum glandes excuſſaq; mora rubetis
  Portat,& arſuris arida ligna focis.
Filia parua duas redigebat monte capellas.
  Et tener in cunis filius æger erat.

Celeus rex erat Eleuſine, pater Triptolemi, cui Ceres quòd eſſet ab illo excepta hoſpitio, commonſtrauit omnem agriculturæ rationem. Verba Plauti ſunt hæc: quaſi ſupellex Celionis, palus palo proximus eſt. Mirum eſt autem à Plauto primam ſyllabam in Celione produci. cum ab alijs corripiatur. Nam Celionem pro Celio dictum, nihil eſt noui, ſic & ſcorpium dicimus & ſcorpionem.

Ampullacea. 42

Plautus in Menæchmis videtur ampullaceam vocare mulierem magnifice cultam. carmen ſic fertur: quando te auratam & veſtitam bene habet, ampula ſpem. Recte perhibent, melius ſanam eſt mulier mentem ſumere. Ampula ſpem, certum eſt deprauatas eſſe voces. Quidam reponunt ampulloſam, verum, hanc dictionem trochaici carminis ratio non patitur. Ampullaceam & metro congruit & ſenſui. Plinius lib. 15. inter genera pyrorum commemorat ampullacea. Qui tamen locus haud ſcio an mendo vacet. verba Plinii ſic habent, Ab odore myrrhapia, laurea, nardina, à tempore, hordearia, à collo ampullacea,& Coriolana.

Cyatho non emam. 43

Nō abſq; ſpecie prouerbij Miles apud Plautum in Pœnulo dixit. Proh. nebulæ, cuius ego cyatho ſeptem

septem noctes non emam. loquitur de muliere fastidiosa, sed non perinde formosa, & cyathum dixit pro minimo pretio miles, cui res erat cum cyathis. Cyathus minimũ erat poculum, crater amplius.

Rex sum. 44

Quemadmodum olim insignem felicitatem significantes dicebant, deus sum, aut in cœlo sum. Ita Plautus in Pœnulo dicit, Rex sum, si ego illum hodie ad me hominem allexero. Verba sunt Lyci lenonis sperantis se diuitem fore, si quendam bene numatum ad se pertraxisset.

Cribro crebrius. 45

Scite dictum est Plauto, nec sine prouerbij schemate, cribro crebrius, pro eo quod erat plurimis locis, ac passim. Villam integundam intelligo totam mihi. Nam nunc pellucet quàm cribrum crebrius. Vulgus de futili ac loquaci dicit, tam solidus est quàm cribrum.

Et operam & retiam perdere. 46

Plautus in Rudentibus. Iam nunc & operam ludos facit & retiam. Id quidem citra tropum dictũ est à sene, qui Grippum seruum piscatum miserat, cum esset noctu orta tempestas grauissima. Venustius erit, si tropo adhibito dicantur in captatorem, cui non successit aucupium. Porrò retiam Plautus antique dixit pro rete. Affine est illi quod alibi retulimus, Oleum & operam perdidi: & opera & impensa perijt.

Virtute duce, comite fortuna. 47

M. Tul. Epistol. famil. lib. 10. ad Plancum. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortuna. Hoc adeo grauiter commodeque dictum est, vt à quibusdam publicitus symboli vice sit vsurpatum. Virtus eligit quod est optimum. Quod si non succedit, tamen in rebus pręclaris, vt in magnis etiam voluisse pulchrum est. Sin succedit, prima laus debetur virtuti tanquam egregij facinoris duci: proxima fortunæ quæ virtuti subseruierit.

Crœsi pecuniæ teruncium addere. 48

M. Tul. lib. De finibus 4. Itaq; in quibus propter earum exiguitatem obseruatio consequitur, sæpe accidit, vt nihil interesse nostra fateamur, sint illa nécne sint: vt in sole, quod à te dicebatur, lucernam adhibere, nihil interest, aut teruncium addere Crœsi pecuniæ. Teruncij numi à tribus vncijs dicti vilitas prouerbio locum fecit. Crœsus Lydorum rex inter prodigiose diuites celebratur.

Barbati. 49

Apparet apud Romanos prouerbiali ioco barbatos dici consuesse, homines priscis ac simplicibus moribus, rusticanæq; veritatis: quòd illic serò receptum sit barbam radere, aut tonderi. Siquidem authore Plinio, P. Ticinius Mena primus è Sicilia tõsorẽ induxit, anno ab Vrbe cõdita CCCCLIIII. cum hactenus fuissent intonsi. M. Tullius libro de finibus 4. Hoc vero te ferre non potuisse, quod antiqui illi quasi barbati, vt nos de nostris solemus dicere, crediderunt: eius qui honeste viueret, si idẽ & bene valeret, & bene audiret, copiosusq; esset, optabiliorem forè vitam, melioremq; & magis expetendam quàm illius, qui æque vir bonus multis modis esset, vt Ennij Alcmæon,

Circumuentus, morbo, exilio atq; inopia

Illi igitur antiqui non tam acute optabiliorem illam vitam putant præstantiorem, beatiorem. Stoici autem &c. Eò spectat illud Iuuenalis,

Facile est barbato imponere regi.

Vestigium ponere. 50

Vestigium ponere, pro attingere, dixit M. Tullius lib. De finibus 5. Quanquam id quidem infinitum est in hac vrbe. quacunq; enim ingredimur, in aliquam historiam vestigium ponimus. Refertur quiddam perquam facetum cuiusdam, Stratonici ni fallor, qui in oppido quodam summis pedibus ingrediebatur, circumspectans interim: rogantibus quid ageret, respondit se timere, ne quem calcaret præconem, innuens illic esse præcouum immodicam turbam. M. Tull. eiusdem operis lib. 5. Quid enim? Sapientia pedem vbi poneret, non habebat, sublatis officijs omnibus. Scio mihi alibi factam mentionem prouerbij, pedem vbi ponat, non habet. Verum hic locus tum non occurrebat, indignus qui prætermitteretur, eo quod ostendit elegantem vsum huius metaphoræ in rebus animi. Sentit enim nullum esse locum sapientiæ, si tollatur officiorum delectus.

Priscis credendum. 51

Marcus Tullius in libello De vniuersitate, Credendum, inquit, nimirum est veteribus, & priscis vt aiunt viris, qui se progeniem deorum esse dicebant. Incertum vtrum Cicero sentiat eam sententiam fuisse vulgo decantatam, an notet vocẽ prisci, qua declaramus homines extremæ antiquitatis, quorũ

origo,quoniam posteris erat incognita,ferè referebatur ad deos.

Omnes intus. 52

Theocritus in Syracusanis,

Κάλλις᾽:ἔνδοι πᾶσαι,ὁ τὰν νυὸν ἐπ᾽ ἀποκλάξας. id est,

Optime habet,cunctæ sunt intus,fertur vt olim
Inclusa sponsa sponsus dixisse.

Scholiastes admonet esse prouerbium,è tali casu natum,vt coijcio. Sponsus quidam pertæsus sponsam exclusit ædibus:cumq; illa pulsaret fores cupiens recipi,sponsus respōdit,ἔνδοι πᾶσαι.id est.Omnes sunt intus.forte cum sponsa ex more duceretur ad ędes sponsi,ille occlusis foribus ita locutus est. Accommodari potest ad vsum magis serium,velut si ambienti in amicorum numerum recipi,qui sit indignus amicitia,respondeatur,πᾶσαι ἔνδοι.Aut,quod vero propius est,cum significabimus omnia esse in tuto.Siquidem ἀποκλείω non solum sonat excludo,verum etiam includo quod semotum in tuto esse volumus,vnde ἀπόκλεισμα pro custodia.Itaque fieri potest vt sponsus sponsa in thalamum reclusa cæteras submouerit dicens,omnes intus.Sponso vna sufficit, cæteras vt superuacaneas exclusit.κλάξ Siculis dicitur clauis,inde ἀποκλάζω ἀποκλείω.

Esurienti ne occurras. 53

In eodem Idylio prouerbij faciem habet & illud in fine.Gorgo hortans ad reditum , quòd maritus esset itracundus adijcit,

Πεινῶντί γε μηδέ ποτ᾽ ἔνθῃς. id est, Absit vt vnquam occurreris esurienti.

Fames enim exasperat iracundiam. Vnde apud Plautum aliquis iracundius loquentem rogat quàm pridem edisset. Apud eundem est,

Fames & mora bilem in narem conciunt.

Opus ad opus. 54

Addam & illud ex eodem,ἔργον ἐπ᾽ ἔργῳ,quo nullum operæ finem significamus. Verba sunt mulieris de marito conquerentis,quòd emisset lanam sordidam ac rudem,in qua plurimum esset operis sibi. Ita Maro de vite colenda.

Cui nunquam exhausti satis est.

Tredecim cubitorum 55

Homines insigniter procero corpore & hisce temporibus populari ioco taxantur, vt ignaui & inutiles. Quod vt alia pleraq; manasse videtur ab antiquitate. Sic enim in eodem carmine Praxinoa de marito loquitur,ἀνὴρ τρισκαιδεκάπηχυς. id est , Vir tredecim cubitorum, hyperbolicos significans enormiter procerum,cum esset tam insulsus,vt è mercatu pro nitro,salem attulerit. De Caliga Maximini nobis aliàs dictum est . Prisci prælongos homines ridiculi gratia Longuriones appellabant. Varro in Triphalo apud Nonium , Ego nihil narro , adeo hæc ita curat,qui ante me est,nescio qui longurio.

Volam pedis ostendere. 56

Τὸ κοῖλον τοῦ ποδὸς δεῖξαι.id est, Cauum siue volam pedis ostendere dicuntur , qui in bello fugiunt,quod apud historicos frequentissime dicitur, Vertere terga. prouerbium refertur ab Hesychio. Dicitur & hodie vulgo in fugaces,calcaneum ostendere.

Factum transactum. 57

Apud iurisprudentes solennia sunt hæc,Factum transactum,quoties sentiunt nihil prętermissum, quod ad negotij tractationem pertinet. M. Tullius in Catilinam inuectiua tertia: Atq; illud quod faciendum primum fuit,factum atque transactum est. Est alicubi & apud Terentium, aliosque complures melioris notæ scriptores.

Mæandri. 58

Cum res agitur non simpliciter,sed va fris & obliquis consilijs , Mæandros dicimus , metaphora sumpta à fluuio Mæandro,qui sinuosus ac flexuosus labitur : vnde & nomen habere videtur , quasi oberret quærens hominum consortia. M. Tul. in Pisonem, Quos tu Mæandros dum omnes solitudines persequeris,quæ diuerticula flexionesq; quæsisti? vtitur & Prudentius in hymno, quod alibi nobis citatum est in prouerbio Labyrintho. fluuius est Lydiam flexuosis recursibus perfundens . De quo Plinius lib. 5. cap. 29. Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene , plurimisq; affusus oppidis , & repletus fluminibus,crebris ita sinuosus flexibus, vt sæpe credatur reuerti: Apamenam primum peruagatur regionem: mox Eumeneticam, ac dein Bargylioticos campos, postremo,Cariam , placidus

omnesq; eos agros fertilissimo rigans limo:ad decimũ à Mileto stadium,lenis illabitur mari. Est & picturæ genus Mæander,in morem labyrinthorũ flexuosis ambagibus implexum,quod oris chlamydum addi solet. Vnde Maro Aeneid.lib.5.

Victori chlamydem auratam,quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Masculum. 59

Masculus apud veteres non semper significat sexum,sed interdum quicquid vegetum solidum ac robustum est,masculum dicitur. Exemplum Nonius Marcellus citat ex Varronis fabula,cui tit. ὄνος λύρας; vincor non esse masculum ad rem. Grammatici putãt ab Horatio marem vitellum dictum, solidum ac firmum.de ouis oblongis ita loquitur in Sermonibus.

Nanq; marem cohibent callosa vitellum.

Vergilius quoque mascula thura dicit alba,& meliora. Lepidius erit,si ad incorporea transferatur,veluti cum excelsum fortemq; animum masculum appellamus.

Intra labia risit. 60

De risu Sardonio nobis aliàs dictum est. Similem describit Theocritus in Thalysia,

Καί μ' ἀτρέμας εἶπε σεσαρώς
ὄμματι μειδιόωντι, γέλως δέ οἱ εἴχετο χείλευς. id est,

Et me affatus,diducto leniter ore
Arridenti oculo,risus vero labium intra Hæsit.

Homerus risum Sardonium dixit amarulentum. Hic describit risum modestum & amicum, qui si erumpat,cachinnus fit indecorus.

Pingui mensura. 61

Πίονι μέτρῳ.id est,Pingui mensura dixit in eodem carmine,pro eo quod erat affatim & largiter.

Μάλα γὰρ σφισι πίονι μέτρῳ
Ἁ δαίμων εὔκριτον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν. id est,

Illis fortunante deo bona copia frugum
Arearum campos mensura impleuit opima.

Simillimum est illi quod ante diximus, Plena manu,& Ambabus manibus.

Fato Metelli. 62

Asconius Pedianus in oratione pro Milone,refert Næuij poetæ Senarium iactatum in familiam Metellorum,quòd Consules designarentur,arbitrio fortunæ,quæ campi domina dicitur verius, quã suis meritis.

Fato Metelli Romæ fiunt Consules.

Ad id tum Metellus Consul iratus:respõdit Senario hypercatalectico,quẽ ait & Saturniũ appellari.

Dabunt malum Metelli Næuio poetæ.

Ad id tecte allusit Marcus Tullius,cum ait,Te non fato, vt cæteros ex nostra familia. dictum facete & contumeliose in Metellos, torqueri poterit in eos qui præter meritum suum ad opes ac dignitates prouehuntur.

Non habet cui indormiat. 63

Theocritus in Hodœporis.

Οὐδὲ γὰρ Εὐμάρᾳ τῷ δεσπότῃ ἧς τοι ἐνεῦδεν. id est,

Eumaræ siquidem domino nec vellus erat,cui Indormiret.

Hoc colore Lacon pastor designat extremam caprarii cuiusdam inopiam,cui nec pellis esset hircina, in qua somnum caperet. Solent enim veteres in animantium tergoribus & discumbere & dormire. Apud Homerum proci in bubulis tergoribus agitãt conuiuia. Et hodie dicimus, non habet lectum, aut non habet stramenta quibus indormiat.

Asinus asino,& sus sui pulcher. 64

ὄνος ὄνῳ κάλλιστον.id est,Asinus asino pulcherrimus,simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laertium inter multa quæ collegit ex Platonis philosophi & Epicharmi comici scriptis,quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffuratum,& hos refert Senarios.

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἐστί με ταῦθ' οὕτω λέγειν,
Καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς, καὶ δοκεῖν
Καλῶς πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ,
ὄνος τ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῷ συί; id est,

Res mira non est,ista si sic proloquor,
Ipsiq; nobis si placemus inuicem,
Pulchreq; nati si videmur,nam & cani
Pulcherrimus canis videtur,bos boui.
Asinus asello pulcher est,& sus sui.

Conueniet vbi inter inhonestos similitudo morum & instituti conciliat beneuolentiam, veluti cum miles placet militi, aleator aleatori, potator potatori, sophista sophistæ, Mirum est ab Epicharmo pręteritam simiam, cum nullum animal sibi placeat impensius.

Pediculi Platonis. 65

Οἱ πλάτωνος φθεῖρες. id est, Platonis pediculi, in prouerbium abierunt. vt referente Laertio in vita huius philosophi, testatur Myronianus in opere cui titulum fecit De similibus: hinc coniectans hoc morbo perijsse Platonem, quòd vulgo pediculi Platonis appellarentur. Græci φθειρίασιν appellant. Morbus est fœdus & cruciabilis, quo perijt & L. Sylla: tametsi de genere mortis variæ sunt scriptorum opiniones. Myronyanus nullum indicat vsum prouerbij. Suspicari tamen licet, dictum in sordidos, quòd philosophi minimum indulgeant nitoribus externis, dum circa mentis cultum toti sunt occupati.

Vates secum auferat omen. 66

In eos qui nobis dira minitantur, aut acerba prænunciant, cõueniet illud Theocriticũ in Bucoliastis:

Αυτὰρ μάντις ὁ τήλεμος ἔχθρ' ἀγορεύων — Telemus at vates, mihi qui canit omnia dira,
Εχθρὰ φέροι ποτὶ οἶκον ὅπως τεκέεσσι φυλάξῃ .i. Dira domum referat, quo natis illa reseruet.

Iurarat Cyclops per vnicum oculum suum, qui videret omnia semperq; visurus esset. At Telemus vates illi prædixerat fore vt ab Vlysse exocularetur. hoc omen Cyclops reijcit in vatem & illius liberos. Ita Vergilius Quod dij prius omen in ipsum Conuertant. Et rursus: Dij capiti ipsius generiq; reseruent. Itidem Homerus iliad. Δ.

Σὺν σφῆσιν κεφαλῆσι γυναιξίτε καὶ τεκέεσσι.

Simile illi Platonico, in tuum ipsius caput.

In vltimas terras. 67

ἐπ' ἔσχατα γῆς. id est, Ad extrema terræ, cum locum vehementer semotum intelligi volumus. Theocritus in Syracusijs:

Ταῦτ' ὁ πάραρος τῆνος ἐπ' ἔσχατα γῆς ἔλαβ' ἐνθὼν — Huc veniens meus ille insulsus ad vltima terræ
ἰλεὸν οὐκ οἴκησιν. id est, — Antrum non ædes posuit.

Vxor incusat maritum quòd in loco nimium semoto domicilium sibi pararit, & cauum verius quã domicilium. Est frequens apud Ciceronem in vltimas terras. Velut actione in Verrem sexta: Quemadmodum accepturas hoc nationes cæteras, quemadmodum huius tui facti famam in regna aliorũ atq; in vltimas terras peruenturam putasti? Idem pro P. Sylla. Iam vero illud quàm incredibile quã absurdum, qui Romæ cædem facere, qui hanc vrbem inflammare vellet, eum familiarissimum suũ dimittere ab se, emandare in vltimas terras. Item Philippica 13. Saxam vero Decidium præterire quĩ possum, hominem deductum ex vltimis gentibus. Rursus ad P. Lentulum epistol. famil. libro primo. Recordare enim quibus ex vltimis terris miseris, nec hoc pertimueris. Idem libro 15. ad M. Marcellum. Nos quidem longinqui & à teipso missi in vltimas gentes. Apud diuum Hieronymum frequens est: monstrum in vltimas terras deportandum. Plautus in Mustellaria: Sed etiam in terras solas orasq; vltimas sum circumuectus.

Talia gignit bellum. 68

Senarium hunc M. Tullius ad Qu. fratrem lib. 2. ceu vulgo iactatum adducit:

Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. id est, Similia bellum calamitosum perficit.

Sentiens è dissidijs eorum qui rempub. administrant multa gigni absurda. verba Ciceronis sic habẽt Summum otium forense, sed senescentis magis ciuitatis quàm acquiescentis, Sententia autem mea in senatu eiusmodi, magis vt alij nobis assentiantur quàm nosmetipsi. τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. id translatum ad priuatam discordiam plusculum habebit gratiæ.

Vera fronte. 69

Quæ ex animo citraq; fucum dicuntur geruntur ue, vera fronte fieri dicuntur. M. Tullius pro C. Rabirio: At si verum verissima fronte dixerunt, nunc mentiuntur, si nunc mentiti sunt, doceant nos verum. Contra, dicemus mendaci fronte fieri quod geritur per simulationem. Quemadmodum M. Tul. ad Qu. fratrem, si non fallit titulus, ait: frons, oculi, vultus persæpe mentiũtur, oratio vero sæpissime. Frons & oculi maxime declarant animi affectum. nam verba fingere non est difficile, sed vt ait Ouidius, perdifficile est crimen non prodere vultu. Et apud Maronem Dido. Spem vultu simulat, premit altũ corde dolorẽ. Terentius in sene seipsum excruciante. Vah, etiã vultus fingit carnifex. Et in Phormione Geta componit vultũ Antiphonis in cõgressum patris, quẽ tamẽ retinere non potuit.

Porcus

Porcus Troianus. 70

Gulæ veteres architecti & hoc commenti sunt, vt bos aut camelus totus apponeretur, differtus in tus varijs animantium generibus. Hinc & porcus Troianus venit in populi fabulam, cui hoc nomen inditum est, quòd ita varias animantium species vtero tegeret, quemadmodum Durius equus texit armatos viros. Macrobius libro Saturnalium tertio refert Cincium in oratione qua suasit legem Fanniam de moderandis sumptibus, obiecisse suo seculo, quòd porcum Troianum mensis inferrēt. Mihi si detur optio, malim porcum Troianum quàm equum: conueniet in opipara conuiuia, aut in hominem varijs delicijs expletum.

Pilus in medio. 71

Minimum discriminis significantes dicimus pilum interesse, id vehementius est quàm si dicas culmum latum Theocritus in Thyonicho.

Λασῶ δὲ μανεὶς πόκα. τρὶξ ἀνὰ μέσσον. id est,
At me imprudentem capiet vesania tandem. Vix pilus in medio est.

Verba sunt amantis ac metuentis ne tandem amor exeat in insaniam, à qua tam parum absit, vt vix pilus sit in medio. Consimili tropo Plautus dixit in Mostell. Pluma haud interest patronus an cliens probior fiet, Homini cui nulla in pectore est audacia, Non interest pluma, dixit, pro nihil omnino refert. Asinius Pollio M. Ciceroni, Nullum enim vestigium abste discessurus sum.

Musopatagos. 72

Μουσοπάταγος, dicitur qui percitus est & attonitus furore musarum. Ita Maro in Georg.

Quarum perculsus amore Sacra fero.

Transfertur ad eos qui sua poemata sic amant quemadmodum parentes liberos. M. Tullius ad Qu. fratrem libro secundo: Non me Hercle quisquam μουσοπάταγος libentius sua recentia poemata legit quàm ego te audio. Horatius,

Versus amat, hoc studet vnum.

Vt Phrygius amat Pieriam. 73

Plutarchus in lib. περὶ γυναικῶν ἀρετῶν ostendit ad suam vsq; ætatem durasse consuetudinem vt vxores optarent sic amari à viris ὡς φρύγιος ἠράσθη πιερίας. id est, Quemadmodum Phrygius amauit Pieriam. Id ortum est ab huiusmodi historia. Ionum qui in Miletum commigrarant, nonnulli seditione mota aduersus Nelei filios, secesserunt Myuntem, atq; ibi sedem constituerunt, multis iniurijs affecti à Milesijs, qui cum illis bellum agitabant ob defectionem, verum nec atrociter, nec excluso omni commercio, sed nonnullis diebus festis mulieres à Myunte Miletum itabant. Erat autem ex his qui secesserant vir quidam nomine Pythes, cuius vxor dicta est Hippygia, filia Pieria. cum autem Mileti die festo sacrificaretur Dianæ, quam illi Neleidam cognominant, misit eò vxorem & filiam id precatas, vt sibi festo liceret interesse. Ex Nilei vero filijs longe potentissimus erat Phrygius. is captus amore Pieriæ, cogitabat qua re posset puellæ quàm maxime gratum facere. Cumque illa dixisset nihil accidere posse gratius, quàm si efficeret sibi liberum frequenter Miletum commeare multis virginibus comitatam: ex his verbis Phrygius intelligens ab illa quæri pacem & amicitiam ciuibus suis, bellum composuit. Hinc Pieriæ nomen & apud Milesios & apud Myuntios mire gratiosum esse cœpit, adeo vt puellæ quæ viris nuberent, ominis causa precari solerent, vtinam sic amer à viro, vt Pieriam amauit Phrygius.

Vita hominis peregrinatio. 74

Παρεπιδημία τις ἐστὶν ὁ βίος. id est, Peregrinatio quædam est vita. Socrates in Axiocho Platonis adfert hanc sententiam vt vulgo apud omnes decantatam. quanquam is dialogus habetur inter nothos. videtur esse potius hominis Christiani, qui Platonem voluerit imitari. Hæc enim sententia frequenter occurrit in sacris voluminibus, vitam hanc esse exilium, esse incolatum & peregrinationem: quanquam & Socrates Platonicus narrat animas hominum è cœlo fuisse delapsas, quò sibi per philosophiæ studium parant reditum.

Tota hulcus est. 75

In eodem dialogo, ad laudatam agriculturam, ita respondet Socrates, ἀλλ᾽ οὐχ ὅλη ὥς φασιν ἕλκος, ἀεὶ λύπης πρόφασιν εὑρισκόμενον. id est, Verum an non tota quod aiunt hulcus est, semper molestiarum occasionem ex se gignens. Id quidem esse verum declarauit Vulteius Horatianus: cæterū quicquid nobis vehementer molestum est, hulcus vomicam & Carcinoma solemus appellare. Quemadmodum de Cæsare Augusto literis proditum est, quòd Iulias, filiam & neptem, & Agrippam prius

adoptatum postea abdicatum, non aliter appellare solet, quàm tres vomicas suas ac tria carcinomata adeoq; detestabatur mores illorum minime frugales, vt ad omnem illorum mentionem soleat exclamare versu Homerico:

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι .i. O vtinam cœlebs mansissem, orbusq; perissem. Atq; hic quoq; versus inter prouerbiales merito referendus est, vsurpandus ab his qui infeliciter duxerunt vxores, aut liberos pœnitendos susceperunt. Conueniet & in hominē molestis moribus Theocritus in epitaphio Adonidis, acerbum dolorem ποτικάρδιον ἕλκος appellat.

Ἄγριον ἄγριον ἕλκος ἔχει κατὰ μηρὸν Ἄδωνις. Dirum dirum vulnus habet circa inguen Adonis.

Μεῖζον δ' ἁ Κυθέρεια φέρει ποτικάρδιον ἕλκος .i. Sed maius Cytherea gerit sub pectore vulnus.

Ex cohorte prætoris. 76

Qui ad omnem nutum præsto sunt, & cum authoritate delegantur ad hoc, aut ad illud exequendum, ex cohorte prætoris appellari dicuntur. M. Tul. ad Qu. fratrem episto prima. Quos vero aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessarijs apparitoribus tecū esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta nobis præstanda sunt &cæ. Ministri prætorum non egent alia excusatione, quàm vt dicant se quod fecerunt illorum iussu fecisse: vt iam in prætorem sit actio, non in ministros, simile imperium in quosdam cibo officijsque sic deuinctos, vt nihil ausint recusare.

Lucernam accendere possis. 77

Vehementem iram hac hyperbole exaggerauit Theocritus in Thyonicho:

Κἤφατ' ἔτ'. εὐμαρέως κεν ἀπ' αὐτᾶς λύχνον ἅψαις. id est,

Incaluitq; ira, facile accendisse lucernam Ex ipsa vt possis.

Verba sunt amantis ac de proteruia puellæ conquerentis, quæ cum in conuiuio sileret, quidam illi dixit, non loqueris, lupum vidisti: illa ad nomen lupi vehementer incanduit. Aderat enim adolescens nomine Lupus, quem adamabat. Irati dicuntur ardere. Similis hyperbole, licet sordidior, & hodie fertur apud nostrates ita loquentes, Adeo exarsit ira, vt ouum ad illius frontem posses decoquere.

Semper aliquem virum magnum. 78

Ἀλλ' αἰέτινα φῶτα μέγαν. hoc hemistichiū M. Tul. vt vulgo iactatum adducit in epistola ad Qu. fratrem, cuius initium: Statius ad me venit. Quod autem expectationem tui concursumq; eum qui erat futurus si vnà tecum decederet, neq: antea visus esset sustulit, id mihi non incommode visum est accidisse. Exhaustus est enim sermo hominum & multæ emissæ iam eiusmodi voces, ἀλλ' αἰέτινα φῶτα μέγαν, quę te absente confecta esse lętor. Vnde sumptum sit hemistichium nondum liquet, nisi quod fortasse pro αἰεὶ legendum est, αἴτει, id est, postula, aut αἰτεῖ. id postulat & requirit.

Ne si ad Iouis quidem aulam. 79

Qui metuunt malum, ad asylum, ad aram, ad arcem, ad statuas principis, ad diuorum phana confugiunt. Verum à morte nullum est effugium. Id ita Sophocles expressit versibus.

ὅταν γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ θανεῖν ἐλθὼν τύχῃ Vbi mortis vrget tempus, ad Iouis atria

Οὐδ' ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγῃ μολών. id est, Si fugeris, effugere non possis tamen.

Prouerbij species est in illis verbis, vel ad Iouis quidem atrium: quod pro tutissimo posuit refugio. Huc confugerat Aquila insectante scarabeo.

Oracula loqui. 80

Χρησμοὺς λέγειν. id est, Oracula loqui dicuntur, qui certa & indubitata loquuntur. Theocritus in Syracusijs,

Χρησμοὺς ἁ πρεσβῦτις ἀπῴχετο θεσπίξασα. id est, Hæc anus abscessit diuorum oracla locuta.

Τὰ ἐκ τρίποδος aliàs dictum est. & Sibyllæ folium. M. Tullius ad Brutum epistola cuius initium, Scripta & obsignata iam. Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. Idem De finibus quinto: quia cum à Zenone inquam hoc magnifice tanquam ex oraculo editur, virtus ad beate viuendum seipsa contenta est.

Non ab Hymetto. 81

Crassam philosophiam ac rusticanam, quam discimus ex congressu plebeiorum non ex commentarijs Zenonis aut Platonis, M. Tull. ad. Qu. fratrem lib. 2. appellat philosophiam ab area Syra. Nos enim inquit ita philologi sumus vt vel cum fabris habitare possimus, Habemus hanc philosophiā non ab Hymetto, sed ab area Syra. Hymettus Atticæ mons est, vnde Hymettia mella. Cui opponit aream Syram, subindicans rusticanam simplicitatem. Nam paulo ante nō nihil attigerat de dicterijs

argutis.

argutis. Apparet id temporis M. Tullium in prędio quodam ædificasse. Quanquam haud scio an hic locus, quoniam varius habetur in exemplaribus, mendo vacet. Dispiciat eruditus lector, an pro area syra legendum sit, ex hara Syra. sic enim loquitur in Pisonem: ex hara productæ non schola. Syri barbarie nobiles erant id temporis, quemadmodum Attici lepore dictorum.

Cymbalum mundi. 82

Plinius maior in præfatione ad imperatorem Vespasianum refert, Apionem grammaticum à Tyberio Cæsare Cymbalum mundi consuesse vocari, ob nominis vt opinor, celebritatem: cum publicæ inquit, famæ tympanum potius videri posset. Is Apion aiebat eos ab se donari immortalitate ad quos aliqua componebat. Huc Tyberius alludens appellabat illum cymbalum mundi: quod hominē honesta fama donaret, quæ per vniuersum mundum amabiliter resonaret. Plinius autem ob arrogantiam mauult illum appellari tympanum publicæ famæ quod famam daret potius quam honestā famam. Nā resonat & tympanum, sed inamœno strepitu. Allusisse videtur huc quod tympana fiunt è pelle asinina

In beato omnia beata. 83

A diuitibus omnia magnifice fiunt, à tenuibus frugaliter. Praxinoe in Charitibus Theocriti, laudans Ptolemæum, quòd Adonidis festum magnificis sumptibus apparasset, non sine prouerbij specie dixit,

ἐν ὀλβίῳ ὄλβια πάντα. id est,

In diuite ditia cuncta.

Vsus erit, si dicas ab homine docto omnia docte fieri, à pio pie, à rege regaliter.

Digitum qua proferat. 84

Schemate prouerbiali M. Tullius dixit pro A. Cæcina, digitum qua proferat non habet, hyperbolicos indicans illi nihil prorsus esse quod dicat agatúe, locus sic habet. Deniq; ista nimia quæ dominatur in ciuitate potentia, in hoc solo genere quiescit, quid agat, quomodo aggrediatur iudicem, quà deniq; digitum proferat non habet. Sumptum est à gestu rhetorum qui varius traditur à Quintiliano. simplicissimus est proferre digitum, quod plebeiorom est rusticorum.

Tristis litera. 85

M. Tullius pro Milone: quod nisi vidisset posse absolui eum qui fatetur, cum videret nos fateri, neque quæri vnquam iussisset, nec vos hanc tam salutarem in iudicando literam, quàm illam tristem dedissetis. Tristem literam appellat θ. salutarem τ. quod hac absolueretur reus, illa damnaretur. de quo non nihil attigimus in prouerbio Theta præfigere. Asconius Pedianus, si modo codices mendo vacant, indicat θ. fuisse notam damnationis, τ. absolutionis, N. L. ampliationis, hoc est, non liquere. T. Liuius dixit tristiorem notam.

Iouis germen. 86

Ἐκ διὸς ἔρνος. id est, Ex Ioue germen dicebatur insigni virtute præditus. verba sunt pastoris ad pastorem musices pulchre peritum, cui honoris gratia clauam dono dedit. Claua autem gestamen est Herculis ex Ioue prognati. obseruatum est à priscis, à poetis Iouis filios semper induci ciuiles & humanos, contrà Neptuni truces & asperos. Musica autem ciuilitatis magistra est. Carmen sic habet:

Οὕνεκεν ἐσσὶ Es siquidem tu,

Πᾶν ἐπ' ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ διὸς ἔρνος. id est. Reuera factum ac prognatū ipso ex Ioue germē.

Interpres tamen mauult eò referre, quod qui vera loquuntur ex Ioue prognati dicuntur, adducens carmen Homericum:

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν,
ὅ,τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. id est,

Haud etenim fallax erit aut reuocabile quicquam
Quod capite annuero.

Pastor ob id laudatur quòd ingenue profiteatur se non conferendum cum insignibus musicis. Qualis inducitur & à Marone. Me quoq; dicunt
Vatem pastores, sed non ego credulus illis.

Musarum aues. 87

Μουσᾶν ὄρνιθας, id est, Musarum aues, non absque prouerbij specie Theocritus in Thalysia appellat poetas, quòd lusciniarum in morem assidue canant sua poemata. Scholiastes admonet omnes aues canoras musarum aues appellari. Sentit autem sibi displicere poetas, qui cuculorum more audent Homero occinere

Nullus dies omnino malus. 88

Astrologi designant quosdam dies fortunatos aut infelices, sed his aut his rebus: nullo tamen die indulgendũ est otio, quòd nullus sit adeo inauspicatus, quin alicui negotio sit felix, siquis recte vtatur concesso tempore. dies infaustus gerendo bello, aut nauigationi: felix est administrandæ rei familiari, Nullus autem dies non prosper parandæ bonæ menti. Fatetur hoc Hesiodus ποῦ ἔργων καὶ ἡμερῶν, Καὶ οὔποτε πάγκακον ἦμαρ. id est,

Omni ex parte dies malus haud obuenerit vnquam.

Guttam aspergere. 89

Cum ex magno lucro paululum quiddam alicui deciditur, guttam aspergi dicimus. Marcus Tullius in oratione pro A. Cluentio. Atque etiam ipse conditor totius negotij, Guttam aspergit huic Bulbo. Itaque minime amarus is visus est, qui aliquid ex eius sermone speculæ degustarat. Eodem schemate dicimus mica auri, pro minima portiuncula. Sed in verbis Marci Tullij præter tropum prouerbialem subest facetissima allusio in proprijs nominibus. Stelemus promiserat magnam pecuniæ vim iudici Bulbo. Nam id erat iudici nomen. Stelemus autem qui totum hoc negotium condiebat, hinc enim dictus est conditor media producta, non à condendo conditor prima acuta, adiungit Bulbo alterum iudicem cui nomen Gutta. ea res Bulbum reddidit alacriorem. Solent autem coqui bulbis, id est ceparum genus, addere condimenta quo fiant dulciores. Ad id alludens Cicero, Itaque, inquit, minime amarus visus est. Hinc & guttatim fieri dicitur, quod fit paulatim. Plautus in Mercatore, Cor guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem. Et guttatim donat, qui sæpe, sed minuta largitur.

Rectam instas viam. 90

Rem acu tetigisti, huic simillimum est quod habet Plautus in Asinaria: est ne hoc vt dico Libane? Lib. Rectam instas viam, ea res est. Vt qui falluntur dicuntur tota aberrare via, ita qui rem bene coniectant, dicuntur rectam insistere viam: quod schema mire tritum est & hodie vulgo illiterato. Simili schemate dictum est in Cassina. Nunc pol ego demum in rectam redij semitam, pro eo quod erat, rem ipsam deprehendi.

Aeacidinæ minæ. 91

In eadem ita loquitur mercator: siquidem hercle Aeacidinis minis animisque expletus incedit. Iratus si me tetigerit, iratus vapulabit. non sine prouerbij specie dictum est, pro atrocibus ac superbissimis minis. versus patitur vt pro Aeacidinis legatur Aeacinis. Nam id nonnulli diuinant, sed probabilius est poetam sentire de Achille Aeaci nepote, quem Homerus vbique facit stomachabundum ac minabundum: velut in primo statim Iliad. libro vbi sic incandescit in Agamemnonem vt manum ad moueat capulo, à conuicijs ad pugnas venturus, nisi Pallas eum capillis reuocasset. Quin & ipsum opus ab Achillis ira habet exordium μῆνιν ἄειδε θεά. Quod quidam adferunt de Aeaco manium iudice, non video quid ad hunc faciat locum. Quicquid etiam inuictum & insuperabile volumus intelligi, Achilleum dicimus.

Oleo nitidius. 92

Oleo nitor adeo venerat in prouerbium, vt mysticæ quoq; literę iubeãt facie oleo vncta dissimulare tristitiam ieiunij. Plautus in Truculento, de amica pulchre compta. Feruide vt tota floret, vt oleum nitide nitet. Oleum nitorem ac lucem addit rebus omnibus.

Herculis quæstus. 93

Herculis quæstum pro magnis impendijs dixit Plautus in Mostellaria. Dapsiles sumptus facit. perdidit patrem, vnus istic seruus acerrimus Tranio. is vel Herculis cõterere quæstum potis est. Aliàs dictum est olim plerosq; decimã lucri partem Herculi vouere solitos, Huius fauore persuaserunt sibi rem fore auctiorem, Ex tam multis autem decimis oportuit immensam pecuniarum vim conflari. Quæstum appellat facete, quasi Hercules suum fauorem vendiderit.

Posterius dictum. 94

Doctum doces, Memorem mones, Scienti loqueris, Aliaque eius formæ antea retulimus. Eundem sensum festiuissime extulit Plautus in Asinaria: cum enim Demænetus quæritans de moribus vxoris dixisset, fateor eam esse importunam atq; incommodam, respondit Libanus seruus, Posterius istuc dixti quàm credo tibi. hoc est sciebam priusquam diceres. Nec video quamobrem Nonius hic posterius interpretetur minus. Ne id quidem caret prouerbiali schemate quod mox sequitur. Tu primus sentis, nos tamen prænoscimus. Dedecus ille domus sciet vltimus, ait Satyricus, & Terentius, Is solus

nescit

neſcit omnia:ſed aliena mala licet priores intelligamus non dolent nobis:ſenſus igitur mali primum ad illos peruenit,ad quos res attinet,notitia ad alios.

Tanquam de ſpecula. 95

Qui futura longe proſpiciunt priuſquam eueniant,tanquam de ſpecula præuidiſſe dicuntur. Mar. Tullius ad Ser. Sulpitium lib. 4. Multo enim ante tanquam ex aliqua ſpecula proſpexi tempeſtatem futuram &c. Habent enim non oppida tantum & arces,ſed & naues ſpeculas ſuas:inde periti naucleri proſpiciunt imminere ventos aut turbines.

Verbis conceptis peierare. 96

Olim iuraturo ſolennibus verbis præibatur, quo iuſiurandum eſſet firmius. Plautus in Aſinaria: Vbi conceptis verbis ſciens libenter peieraueris. Idem in Bacchidibus: Ego iuſiurandum verbis conceptis dedi,daturum me hodie mulieri. Interdum iurans tenebat arã,quo maior eſſet iuriſiurandi religio. Itaq; ſanctiſſimum iuſiurandum ſignificantes,dicebant nec ſi aram tenens iuraueris, credam tibi. M. Tullius in oratione pro L. Flacco: Ergo is qui ſi aram tenens iuraret,nemo crederet,per epiſtolam quod volet iniuratus probabit?

Agones. 97

Admonuimus Antigonum regem Demetrij nepotem militari ioco dictum Doſonem, quod omnibus polliceretur dicens δώσω,nec præſtaret ſemper pollicita. Ita qui apud Romanos percutiebant victimam Agones dicti ſunt, quod ex more priuſquam ferirent,populum rogabant agon,id eſt, agóne? Ouidius in Faſtis,

Semper agátne rogat,nec niſi iuſſus agit.

Agonum meminit Lactantius Statij enarrator. Quadrabit in contatores,qui ſemper deliberant, neq; quicquam aggrediuntur.

Fungus putidus. 98

Senem iam delirum & inutilem Plautus in Bacchid. fungum putidum appellat. fungi licet natura inſipidi olim in delicijs erant,& adhuc ſunt apud Italos,ſed teneri ac recentes,vetulis nihil inſipidius. Verba Plauti ſic habent: Terræ odium ambulat. Iam nihil ſapit,nihil ſentit, tanti eſt, quanti fungus putidus. Quin & hoc ipſum, terræ odium, prouerbij figuram habet, velut illud, telluris inutile pondus. Idem in Bacchidibus inter ſtoliditatis conuicia ponit & fungos. Stulti, ſtolidi, fatui, fungi,bardi,Blenni,buccones. In Moſtellaria pro ſtolido fruticem appellat. Nec veriſimile loquere, nec verum frutex. In cæteris arboribus eſt nonnulla imago dignitatis ac prudentiæ. Frutex temere naſcitur,expers cultus & aut nullum habet fructum,aut ſylueſtrem & inutilem.

Viuum noueris, 99

Antea retulimus,viuorum meminiſſe oportet. Id meretricula in Truculento Plautina detorquet in alium ſenſum,amatorem pro mortuo ducens, qui deſierat eſſe dando. Dum viuit,inquit,hominẽ noueris,vbi mortuus eſt,quieſcas: Te dum viuebas,noueram. Pecunia iuxta Heſiodum, anima eſt mortalibus,ea amiſſa exanimis eſt homo.

Lippo oculo ſimilis. 100

Video quoſdam his moribus,vt eos æquo animo ferre non queas:rurſus ita induſtrios & ad obſequium expoſitos,vt quoties ſeſe offert occaſio,non poſſis cauere,quin aliquid illis committas. Lippus oculus manuum contactu læditur, & tamen naturale eſt nobis illic habere manum vbi dolet. Plautus in Perſa: Ego nec libenter ſeruio,neq; ſatis ſum hero ex ſententia. Sed quaſi lippo oculo me herus meus,manum abſtinere haud quit tamen: Quin mihi imperet, & quin me ſuis negotijs præfulciat. Idem in Bacchidibus: Lippi illic oculi ſeruus eſt ſimillimus. Si non eſt,nolis eſſe, neq; deſideres: Si eſt,abſtinet quin attingas non queas.

CHILIADIS QVINTAE CENTVRIA I

Tu in legione, ego in culina. I

IN Truculento Plautina militi atrociter minitanti coquus reſpondet, Sis tu in legione bellator ſi vis,at ego in culina Ares. Auxit coquus bellatoris verbum. Mars enim deus belli eſt. Quod autem dixit Ares pro Mauors, non eſt Plauto nouum Græcas voces admiſcere Latinis. Quanquam in nonnullis exemplaribus habebatur aues,in nonnullis aries,ſed mendoſe.

Citius quàm formicæ papauer. 2

Non caret adagij specie, quod est apud Plautum in Trinummo: Confit citius, quàm si tu obiicias formicis papauerem. Verba sunt Stasini serui, narrantis quadraginta minas intra quindecim dies fuisse consumptas, vtpote in comessationes, compotationes, balnea, in piscatores, pistores, lanios, coquos, olitores, myropolas, & aucupes dissipatas, non aliter quàm si papauer obiicias agmini formicarum. Mox enim distrahitur aceruus, dum vnaquæq; suum arripit granulum.

Itidem vt Acheronti. 3

Apud eundem in eadem fabula, amanti reposcenti quæ dederat, respondet scortum, Nam itidem vt Acheronti hic ratio accepti scribitur, Intrò receptum, quando acceptum est, non potest ferri foras. Sentit nihilo magis ad amantem redire, quod in meretricis domum est datum, q̃ redeunt ab inferis mortui, vnde iuxta Catullum negant redire quenquam.

Mus non vni fidit antro. 4

Nihil hodie est decantatius apud vulgus, quàm eum murem esse miserum, cui non est nisi vnus cauus. Idem Plautus expressit in Truculento:

Sed tamen cogitato mus pusillus quàm sit sapiens bestia,
Aetatem qui vni cubili nunquam committit suam.
Quia si obsideatur vnum, aliunde præsidium gerit.

Locus erit adagio, si quem admonebimus, vt sibi plures amicos paret, aut vnà cum opibus studeat philosophiæ, vt si fortuna quod suum est eripiat, in literis sit præsidium.

Post rem deuoratam ratio. 5

Quemadmodum de sera ope dicitur, post bellum auxilia, ita de sera parsimonia dicitur, post absumptam rem supputatio. Stasinus in Trinummo Plautina: Sero atq; stulte, prius quod cautum oportuit, postquam comedit rem, post rationem putat. Loquitur seruus herili filio supputanti rationem acceptì, cum tota summa iam esset nequiter absumpta. Nimirum hoc est numerare præteritas vndas, cum venientes oporteat censere.

Cœna popularis. 6

Quemadmodum Phormio Terentianus cœnam dubiam appellat, varijs epulis instructam, vbi tu dubites quid sumas potissimum, ita Philto Plautinus cœnam popularem appellat magnificam, egregieq; lautam, atq; adeo gratuitam quoq;, quales solent exhiberi populo. Verba Plautina sic habent: Quid tu si in ædem ad cœnam veneris, atq; ibi opulentus tibi par forte vt venerit, apposita cœna, popularem quam vocant. Si illi congestæ sint epulæ à clientibus, &c.

Apud mensam verecundari nemo debet. 7

Sequitur ibidem aliud prouerbium, quod ex tanta antiquitate per manus traditum, hodieque versatur in ore omnium,

Verecundari neminem apud mensam decet,
Nam ibi de diuinis atq; humanis cernitur.

Nisi quod vulgus addit, nec in lecto. Sententia est non philosophi, sed Stasini serui comici, cum nusquam magis habenda sit verecundiæ ratio, q̃ in lecto & in conuiuio. Sunt tamen qui rustico pudore molesti sunt conuiuæ, semper expectantes vt ipsis præministretur, & quod datum est reponentes. Iã hoc ipsum de diuinis atq; humanis cernitur, prouerbiale est, quo tropo significabant de summa rerũ agi. Dictum seruo dignum, qui felicitatis puppim ac proram in ventris expletione collocarat.

Salillum animæ. 8

In eadem scena Philto hominem vocat salillum animæ sentiẽs hominis breuissimam esse vitam videlicet quantulũ salis cuiq; in conuiuio apponitur. Locus Plautinus sic habet, Dei diuites sunt deos decet opulentia, Et factiones: nos homunculi sumus Salillum animę, quam cum extemplo amisimus Aeque mendicus atq; ille opulentissimus censetur, Ad Acherontem mortuus. Quanquam extremo senario desunt duæ syllabæ. Pelops censetur, aut censetur Crœsus, aut aliquid simile.

Numus plumbeus. 9

Quemadmodum assis, obolus ac teruncius, ita & numus plumbeus abijt olim in vilitatis prouerbium. Plaut. in Trinummo: Cui si capitis res siet, nũmũ nunquam credam plumbeũ. Idem in Casina, Cui homini hodie peculi nũmus non est plumbeus. Aereos numos & hodie nouit Flandria, plũbeos Anglia. At M. Tullius lib. ad Att. 5. Vatinium semissem hominem vocat vilissimum & contẽptissimum. Simul vero semissis homo contra me arma tulit. Et tressis agaso pro contemptissimo dictus

ctus est alibi. Plautus in Mustel. Tace sis faber, qui cudere solus plumbeos nummos.

Basilica facinora. 10

Ante admonuimus quicquid magnificum esset, appellari solere βασιλικὸν, vt valere βασιλικῶς, & magnificas ædes, basilicas appellabãt. Plautus in Trinũmo de seruo nullius rei, sed philosophica quędam loquente: Dij, inquit, immortales, basilica hic quidem facinora inceptat loqui. Notum est illud Pori responsum, qui roganti Alexandro à quo fuerat bello superatus, quomodo te tracto? βασιλικῶς, inquit. Roganti, nunquid aliud? respondit ἐν τῷ βασιλικῶς omnia comprehendi. Nihil enim humile decet reges. Duriusculum est quod Plautus dixit in Epidico, Dij immortales, vt ego perij basilice.

Nec caput, nec pedes. 11

Negotium ita perturbatum, vt nescias quo pacto vel expedias, vel amittas, veteres dicebant nec caput habere, nec pedes. Sic enim M. Tul. iocatur respondens suo Curioni: Sulpitij tibi operam intelligo ex tuis literis non multum fuisse opus, propter res tuas ita contractas, vt quemadmodum scribis, nec caput nec pedes. Equidem vellem pedes haberent, vt aliquando redires. Antea nobis dictum est ex Platone ἀκέφαλος μῦθος, sine capite fabula.

Somnum non vidit. 12

Cum somnus non videatur, sed ille potius occludat oculos, dubium non est quin prouerbiali schemate dictum sit: Somnum oculis non vidit. Nam his verbis significant summam vigilantiam. M. Tullius Curio lib. 8. Episto. Ita Caninio consule, scito neminem prandisse. Nihil tamen eo consule mali factũ est. Fuit enim mirifica vigilantia, qui toto suo consulatu somnum non viderit. Dicti argutia in hoc est, quod is vnum modo diem consul fuit. Prouerbij ratio est in tropo.

Manum ad os apponere. 13

Hoc gestu significamus nos scire quippiam, quod tamen nolimus effari. Cœlius Ciceroni libro octauo. At Domitius cum manus ad os apposuit, te ad 9. Calend. Iunij subrostrarij, quod illorum capiti sit, dissiparant perisse.

Emendus cui imperes. 14

Cui in suos seruos imperiosum esse licet, in alienos aut in liberos non item. Ita Plautinus Stasinus in Trinummo hero imperiosius reuocanti, quem herum esse nesciebat, aut scire dissimulabat. Emere, inquit, melius est cui imperes. Item in Persa: Emere oportet quem tibi obedire velis. Huc pertinet illud Theocriticum quod alibi recensuimus, Nõ sum solicita ne mihi vacuam abstergeas. Mulier indigne fert obiurgari ab illo cui non erat ancilla, nec vxor. Addit & illud συρακουσίαις ἐπιτάσσεις. id est, Syracusanis mulieribus imperas, hoc est, non tuis, sed liberis.

Omnium quos sol videt. 15

Sunt & illæ figuræ prouerbiales, Omnium quos terra sustinet, aut quos sol videt pessimus optimusúe. Plaut. in Sticho: Facile inuenies & peiorem & peius moratam pater quàm illa fuit, meliorem neq; tu reperies, neq; vidit sol. Idem in Bacch. Quia ædepol certo scio,

Vulcanus, Luna, Sol, Dies, dij quatuor
Scelestiorem nullum illuxere alterum.

Virgilius,

Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Vnde & oculus mundi dictus est. Simile est illud, quodcunq; in solũ venit. M. Tul. Episto. famil. lib. 9. episto. vlt. Conuiuio delector, ibi loquor, quicquid in solum, vt dicitur, & gemitum, & risus. Sentit se in conuiuio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis seu tristibus. Citatum est nobis hoc adagium in superioribus ex libro primo De natura deorum, sed hic locutus tum non occurrebat, qui tamen ad prouerbij fidem pertinere visus est. Plautus in Pœnulo: Quantum hominum terra sustinet sacerrimo.

Sale & aceto. 16

Parcum tenueq; prandium significans Grippus piscator in Rudentibus ait, Sed hic rex cum aceto pransurus est, sine bono pulmento. Miseris, obsoniorum loco sal est cum aceto M. Tul. ad Papirium Pætum lib. 9. Tyrotarichi meminit, ceu plebei condimenti, Id erat ius è caseo confectum, quod & hodie Itali vocant menestram. Meminit & Pompili piscis vilissimi, qualis erat & gobio: Quem, inquit, tu mihi pompilum, quem denarium, narras, quam Tyrotarichi patinam? De pompilo pisce, crebra est apud Plinium mentio. Denarium suspicor esse vocem deprauatam. Certe mihi nondum liquet quid sibi velit. Acetum tamen nonnunquam vsurpatur in significationem acuminis, vt Plautus, Acetum habet in pectore. & Persius, Mordaci lotus aceto. Varro in Sesquiulixe citante Nonio,

Alteram viam deformasse Carneadem virtutis, à cupis acris aceti, hoc est magna subtilitate.

Cassa glande. 17

Inter vilitatis adagia retulimus & illud, Cassa nuce non emam. Simillimo tropo Plautus in Rudẽtibus dixit cassam glandem. Promittens indicium, quærit pretium. Alter licitatur numos trecentos. Grippus respondet, tricas. Lab. Quadringentos. Grip. Tramas putidas. Lab. Quingentos. Grip. Cassam glandem. Lab. Sexcentos. Grip. Curculiunculos minutos fabulare. Cassam glandem dixit, pro vitiosa glande, & inani putamine.

Veruecea statua. 18

Plautinus Egio in Captiui duo, seruum stupidum appellat statuam verueceam, quasi dicas, brutũ ac mutuum hominem: Vos, inquit, ite intro, interim ego ex hac statua veruecea volo erogitare, meo minore quid sit factum filio. Quidam pro veruecea legunt verberea, quasi verberonem plagis assuetum, pro statua marmorea dixerit verbeream. Certe dictionem verueceam non patitur carminis trochaici ratio, superesset enim vna syllaba, nisi in ea facias synæresim.

Hoc age. 19

Cum aliquem iubemus esse attentum, dicimus, Hic esto, aut Hoc age. Audiuit Caligula imperator ab ijs qui venerant illum interfecturi, hoc age. Et Plautus in eadem fabula, Hoc agamus.

Quàm in tragœdia comici. 20

Vbi quis in aliena versatur harena, inducti dicentur in tragœdiam comici. Diuersi generis sunt tragœdia & comœdia, nec fas est tragicas personas in comœdiam inducere, nec contrà. Plautus in Pœnulo: Quin ædepol indoctior sum quàm in tragœdia comici. Ego legẽdum arbitror, inductior sum. Allusit enim Colabiscus ad id quod dixerat Milphio: Fac modo vt condicta tibi sint dicta ad hanc fallaciam. Respondit iocans, Inductior sum, id est instructior sum.

Non magis quàm canem. 21

Odium & contemptum vulgo declarant canis vocabulo. Horat. Odit cane peius. Et Plautus in Amphitryone: Valuistin' vsque Expectatus aduenio? Sos. Haud vidi magis. Expectatum eum salutat haud quisquam magis quàm canem. Sic enim legendum opinor vt constet ratio carminis trochaici tetrametri catalectici.

Gralatorius aut testudineus gradus. 22

Plautus in Amphitryone: Blep. Non potuimus nostros grandius grandire gradus. Amphit. Siue gralatorius, siue testudineus fuerit, certum est mihi hunc scelestum perdere. Item in Pœnulo: Vinceretis ceruum cursu, gralatorem gradu. Gralæ dicuntur fustes quibus innixi quidam ingrediũtur, quos gralatores appellauit antiquitas: Græcis καλοβάται dicuntur, quemadmodum schœnobatæ vocantur funambuli. Ii fustes quo sunt longiores à gradu cui pes innititur, hoc gradus sunt maiores. Tantum elicere licuit è corruptissimo loco apud Nonium, præsertim in editione Aldina. Idem Plaut. in Menæch. Atq; eccum incedit. moue formicinum gradum. Formicæ videntur currere, cum minimum promoueant. Rursus in Pœnulo: vicistis cochleam tarditudine. In eadem tardos appellat spissigradissimos, & tardiores quàm sint corbitæ in tranquillo mari. Rursus talium gradum dicit esse succretum cribro pollinario, quòd similia per angusta foramina paulatim defluat.

Dædaleum remigium. 23

Ad celeritatem significandam Plautus in Amphitryone dixit, remigijs Dædaleis, pro volatu: Non ocyus quiui, si Dædaleis me tulissem remigijs.

Argentum accepi, imperium vendidi. 24

Nihil hac sententia decantatius: qui accipit beneficium, perdit libertatem. Demænetus eleganter expressit in Asinaria:

Argentum accipi, dote imperium vendidi.

Nam pauper vxorem duxerat pulchre dotatam, sed in quam nihil haberet imperij. Talis inducitur & Nausistrata in Phormione Terentiana.

Despuere malum. 25

Manet & hodie in vulgi moribus, vt siquid audiant execrandum, quod sibi nolint euenire, despuãt velut abominantes. Id autem hæsit ex veterum superstitione, qui persuaserant desputationem esse remedium aduersus imminentia mala, præcipue aduersus morbum comitialem: cui non hinc tantum est nomen inditum, quòd in hominum frequentia sæpius oboriatur, verum etiam quòd prohibeat comitia fieri: & in admouendis remedijs ter expuere habebatur salutare. Velut etiam aduersus incantationes,

cantationes, vt refert Plinius. Simili superstitione contra improbæ spei fascinum, ter in sinum expuebant. Plautus, Et illic isti qui sputatur morbus venit. Cui respondetur: Ain verbero mihi eum morbũ esse, qui me opus sit insputarier? Hic rursus alter, Ne verere, multos illic morbus homines macerat, quibus insputari saluti fuit, atque illis profuit. Idem in Amphitryone: Teque obsecro hercle, vt quæ locutus despuas.

Χρήσει καὶ κτήσει. 26

Qui se totum alicuius haberi volebat, dicebat, χρήσει καὶ κτήσει, tuus sum. hoc est, & vsu fructu & proprietate. Siquidem in possessionibus sæpenumero fit, vt penes alium sit dominium, penes alium vsus fructus. M. Tullio Curius libro octauo. Si vales, bene est, sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri, Ergo fructus est tuus, mancipium illius. Sentit Curius se sic esse addictum Attico, vt tamen bene velit Ciceroni. Id M. Tullius velut exponens, ita respondet. Et nisi haberem studiorum meorum socium Atticum nostrum, cuius quando te proprium esse scribis mancipio & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum. Id enim cuiusq; est proprium quo quisq; fruitur atque vtitur. Marcus Tullius ludens cum iureconsulto, ostendit proprietatem bifariam constare, manciopio & nexu. nec hoc ius desiderat, modo liceat vti frui. propterea quòd quandiu manet ius vtendi fruendi, perinde est ac si res sit propria.

Ferire frontem. 27

Qui supra modum & impotenter indignantur, frontem ferire dicuntur. M. Tul. ad Atticum episto. I. Puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, vt frontem ferias. Sunt qui etiam Cæsonium putant, &c. Quæ prius dixerat, iudicabat esse digna, vel risu, vel gemitu, cæterum de Cæsonio tam esse indignum, vt Atticus frontem ferire debeat. Qui hoc negant esse prouerbiũ, eadẽ opera negent esse prouerbium, perfricare frontem, & premere pollicem, & alia complura, quæ à gestu corporũ ducta sunt,

Virtutem omnem explica. 28

Eodem libro vsurpat Homericum carmen, vt vulgo celebre, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο. Curaque & effice, vt ab omnibus & laudemur & amemur. Carmen ita reddi potest:

Omnijugæ tibi virtutis succurrat imago.

Id est, In hoc negotio expedi omnes vires, omnes ingenij neruos.

Clemens lanista. 29

Antea commemorauimus Græcum prouerbium, εὔνους σφάκτης. id est, Beneuolus mactator. huic simillimum quod habet M. Tul. epist. ad Atticum lib. I. (epistolæ initium est, Quæris ex me) lanista clemens. Nam vt reiectio facta est clamoribus maximis, cum accusator tanquam censor bonus homines nequissimos reijceret, reus tanquam clemens lanista frugalissimum quenq; secernit, vt primũ iudices consederunt, valde diffidere boni cœperunt.

Præpostere. 30

Cum sentiemus rem præpostere geri, velut cum populus imperat principibus, aut discipulus docet præceptorem, conueniet illud M. Tul. ex eadem episto. Ego, inquit, respondebo tibi ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Est autem figura grammaticorum, quam & illi πρωθύστερον, siue ὑστερόπρωτον appellant, cũ quod prius est natura, posterius refertur: veluti siquis dicat, Cornelia Gracchos educauit ac genuit. In Homero talis tropus frequenter est obuius.

Consessus in talario ludo. 31

Nec prouerbij specie caret quod habetur in eadem epistola: Consessus talarius, pro conuentu hominum parum honoratorum. Nam consessus Græce συνέδριον proprie dicitur senatus, aut iudicum qui solent ex honestissimis deligi. In consessu talario qui nequissimus est, primas tenet. Verba Ciceronis sunt hæc: Non enim vnquam turpior in ludo talario consessus fuit, maculosi senatores, nudi equites, tribuni non tam ærarij quàm vt appellantur ærati: pauci tamen boni inerant, &c. Quanquã & is iocus est prouerbialis, quòd ait illos vulgo appellari solere pro tribunis ærarijs, tribunos æratos, hoc est obæratos, aut certe bene numatos peculatu.

Contrahere vela. 32

In eadem epistola dixit contrahere vela, pro eo quod est reprimere sese, & cautius agere. Contraxi, inquit, vela, perspiciens inopiam iudicum, neq; dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notũ atque testatum, vt non possem præterire. Itidem Horat. Et idem, Contrahes vento nimium secundo Turgida vela.

Sumptum est à nautis, qui vehementius spirante vento vela contrahunt, quo tutius nauigent; ven-

to languidiore pandunt captantes auram.

ἔσπετε νῦν μοι. 33

In eadem carmen Homericum festiuissime vsurpat ad continuationem narrationis, ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, ὅπως δὴ πρῶτον ἔπεσε. id est, Dicite nunc musæ, dixistis quippe priora. In commemoratione rerum ridicularum habebit gratiam. In Aldina editione hemistichium modo refertur, ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Neq; enim semel habetur apud Homerum, licet finis non sit idem, velut illud, ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχοντες. Iliad. β.

In directum. 34

Quibus precamur exitium, eos iubemus ire in malam crucem, ad coruos, ad cynosarges. pro eodem prisci dixerunt in directum, quòd illi directos appellarent in crucem suffixos. Nonius citat ex Varrone, Apage in directum à domo nostra istam insanitatem. Directos dici putat quasi in diem erectos. fortasse scriptum erat in dium erectos, quòd qui crucifiguntur, sub dium exponuntur. præsertim cum addat à domo nostra. Sub dium rapiuntur, quæ domo efferuntur. Insanitatem autem pro insania dixit Marcus Tullius, ne quis mendum suspicetur.

Mittere sanguinem. 35

Olim militibus siquid grauius deliquissent, ignominiæ causa incidebatur vena: id appellabant sanguinem mittere. M. Tul. in eadem episto. Missus est sanguis inuidiæ sine dolore. Sentit se liberatum aliqua parte inuidiæ, quòd in eo iudicio non valuisset ipsius testimonium idque citra dolorem suum quòd omnes scirent iudices fuisse corruptos. Idem libro sexto Epist. Sic Appius cum ex ἀφαιρέσεως prouinciam curarit, sanguinem miserit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectã, &c. Quin hoc ipsum ex ἀφαιρέσεως curare, παροιμιῶδες est in hominem furacẽ ac rapacẽ. Metaphora sumpta est à medicis, qui in certis morbis corpus inaniunt, inedia aut venarũ incisione superflua detrahẽtes.

Faba numus. 36

Dictum est aliàs olim fabis ferri solita suffragia, quod innuisse Pythagoram existimant, cum vetaret edere fabas. Corrupta itaq; suffragia lepidissimo tropo significauit M. T. in eadem episto. Sed heus tu vidésne consulatum illum nostrum, quem Curio ante ἀποτέωσιν vocabat, si hic factus erit, fabam numum futurum? Hæc ille. Vbi faba numus est, ibi redemptum est suffragium.

Nihil est, aut nihil curæ est. 37

Idem in eodem libro, epistola cuius initium, Cum è Pompeiano: versiculum Rhintonis, vt vulgo iactatum refert. Illud tamen, inquit, velim existimes, me hanc viam optimatum post Catuli mortem nec præsidio vllo, nec comitatu tenere. Nam vt Rhinthon, vt opinor,

Οἱ μὲν παρ᾽ οὐδέν εἰσιν, οἷς δ᾽ οὐδὲν μέλει. id est,

Nihili quidem hi sunt, cæteris curæ est nihil.

Sentit se non vti præsidijs magnatum, quòd partim nihil possint partim negligant res.

E terra spectare naufragium. 38

Aliàs nobis dictum est, de muris iudicare Achiuos, pro eo quod est, in tuto spectare aliorum pericula. Idem alia metaphora festiuius extulit M. Tul. lib. ad Att. 2. Episto. de geographia: Nunc vero cum cogar exire de naui, non abiectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio vt ait tuus amicus Sophocles,

Κἂν ἀπὸ στέγης ἀκούειν, ἔυκηλος ἐνδούσῃ φρενί.

Quanq̃ hic versiculus in alijs codicibus habebatur varius, sed æque deprauatus, in alijs erat omissus. Videtur esse versus trochaicus catalecticus, κἂν ἀπὸ στέγης ἀκούειν ἔυκηλος ἐνδούσῃ φρενί. pro ἔυκηλος quidã codices habebant ψάκαλος, quod quid sit, non intelligo, ἔυκηλος nõ patitur carminis ratio. Sẽsus autem hic videtur esse: Optat de tecto audire tumultus aliorum, ipse vacuus & quietus animo.

Qui prior læsit. 39

In eodem libro Episto. Subito cum mihi dixisset, &c. vsurpat versum Homericum, minitans vindictam ei qui prior lacesseret. Nam nos quidem, inquit, si per istum tuum sodalem Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus: si ille cogitat tantum duntaxat nos offendere, & quod proprium est artis huius, ἐπαγγέλλομαι

Ἄνδρ᾽ ἀπαμύνεσθαι ὅτις πρότερος χαλεπήνῃ. id est, Denuncio

Vlturum me hominem, quisquis prior irritarit.

Quod datur. 40

Nonius Marcellus citat hunc versiculum è Cæcilij Plotio, Patiere quod dant, quando optata non

danunt

danunt. Danunt antique dictum est pro dant. Conuenit cum eo quod alibi retulimus ex Cicerone, τὰ μὲν διδόμενα, & huic similibus.

Chimæra. 41

Hominem inconstantem ac varijs moribus, aut opus sibi non cohærens, M. Tullius designat festiuiter illo versu Homerico, Quod de Qu. inquit, fratris epistola scribis, ad me quoq; fuit,

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quid dicam nescio, nam ita deplorat primis versibus mansionem suam, vt quemuis mouere possit: ita rursus remittit, vt me roget, vt annales suos emendem atq; edam. Epistolam sibi inæqualem, appellat chimeram.

Nihil dulcius quàm omnia scire. 42

M. Tul. ad Att. lib. 4. Epist. Delectarunt me, refert hunc senarium ceu vulgo celebrem,

οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πᾶν εἰδέναι. id est, Nihil dulcius quàm scire prorsus omnia.

Versus corruptus constabit, si addas ἐστὶν, sic οὐδὲν γλυκύτερόν ἐστιν ἢ πάντ' εἰδέναι, aut ἢ πᾶν εἰδέναι. Ac mox subijcit: quare vt homini curioso, ita perscribas ad me, quid primus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. Est & illud aliquoties obuium in Epistolis M. Tullij πάντα περὶ πάντων.

De statu demigrare. 43

Quemadmodum de gradu deijci dicuntur, qui depelluntur à proposito, quo de nobis antea dictũ est, ita M. Tullius ad Atticum lib. 4. epistola, Occupationum mearum, dixit de statu demigro, pro eo quod erat recedo à vitæ instituto, Disrumpantur, inquit, ij qui me posse aliquid doluerũt: multa mihi dant solatia, nec tamen ego de meo statu demigro: quæq; vita maxime est ad naturam, ad eam me refero. Translatum videtur vel ab athletis, vel à prælijs, vbi laudi erat non cessisse loco.

Strumam dibapho tegere. 44

Strumam dibapho tegere, dixit M. Tullius ad Atticum, pro eo quod est infamiam aliqua dignitate obliterare. Vatinij, inquit, strumam sacerdotij dibapho tegere. Dibaphon appellat purpuram bis tinctam. Struma est tumor corporis, veluti gibbus. Ea deformitas interdum purpura dissimulatur. Idem ad M. Cœlium lib. 2. Nam Curius noster dibaphum cogitat, sed eum infector moratur. Dibaphi nomine designat magistratum, cui fas erat dibapho vti. Sed iocatur illi rem parum ex sententia cedere, quòd tinctor esset in mora. Est autem hæc vna ratio obliterandæ infamiæ, splendore dignitatis hominum calumnias deterere. Mediocris enim fortuna patet inuidiæ. Nec desunt fortasse qui hoc consilio enituntur ad mitras & galeros cardinalitios.

Multa in medio. 45

Antea commemorauimus, Multa cadunt inter calicem supremaq; labra. Idem alia metaphora extulit M. Tul. ad Attic. lib. 6. Episto. Et si nil sani. Non quo me aliquid iuuare posses, quippe res in manibus, tu autem abes longe gentium, πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ

Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλός.

Ita Cicero sentit multas rerum nouationes exorituras antequam Atticus qui procul aberat, possit opitulari. Senarij sunt, quos ita vertas licet, Sed interim in medio notus

Multas patentis voluit vndas æquoris:

Preces armatæ. 46

Idem lib. 9. Episto. cuius initium, Tuas nono cal. πειθανάγκην appellat suasionem cum necessitate viq́ue coniunctam: quales sunt principum preces, id quod eleganter Ouidius expressit in Ioue: Precibusq́ue minas regaliter addit. Ciceronis verba subscribam: Ego autem non tam γοητείαν huius timeo, quàm πειθανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Plato, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. id est, Non tam fucos huius timeo, quàm parendi necessitatem tyrannorum preces, vt ait Plato, scis necessitati admistas esse.

Extat & ille mimus celebris,

Cogit rogando qui rogat potentior.

Libero lecto nihil iucundius. 47

M. Tull. ad Atticum lib. 14. episto. cuius initium, O mi Attice: de quinto loquens. A ducenda autem vxore sic abhorrens, vt libero lectulo neget quicquam esse iucundius, &c. Expertus fuerat Quintus vxorem, ea mortua torquebatur etiam magna cura debitione dotis. Cœlibem itaque vitam iudicabat esse suauissimam. Eam appellat lectulum liberum. Siquidem vt ait Iuuenalis: Minimum dor-

mitur in illo lecto, in quo nupta iacet.

Benefactis pensare delicta. 48

Eodem lib. epistola cuius initium, Certior, à Pylio factus, citat hunc senarium citra nomenclaturam, vt vulgo celebrem,

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον. id est, Alijs benefactis hocce depellunt probrum.

Loquitur, ni fallor, de Bruto & Cassio qui occiderant Cæsarem. Locus sic habet: Itaque Idus Martiæ me non tam consolantur quàm antea. Magnum enim mendum continent, & si illi iuuenes, ἄλλοις μὲν ἐσθλοῖς, &c. conuenit cum illo, σὺ κακῶς εὖ δρῶν λέγεις.

Tempestas rerum. 49

Cum significabimus magnam rerum confusionem, vti licebit illis versibus Homericis, quos vsurpat M. Tullius lib. Epist. ad Qu. frat. 3.

ἤματ' ὀπωρινῷ ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεύς, ὅτε δή ῥ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ. id est,
Mensibus autumni vehementem Iuppiter hymbrem
Effundit, cum succensens mortalibus instat.

Subijcit idem protinus alios duos versus, quibus significat ob iniustitiam hominum à superis immitti mala:

οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, Inúe foro violenta ferunt suffragia praui, at
ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. id est, Vindictam accersunt, spernentes iussa deorum.

Altius Oromedonte. 50

Theocritus in Thalysia,

Ὥς μοι καὶ τέκτων μέγ' ἀπέχθεται, ὅστις ἐρευνῇ
ἶσον ὄρευς κορυφᾷ τελέσαι δόμον ὠρομέδοντος. id est,
Sic mihi magnopere faber est inuisus, in altum
Qui struit, annitens superare iugum Oromedontis.

Allegoria prouerbialis est, deterrens ab insolentia, nequis se præponat ijs quibuscum nullo pacto est conferendus. Scholiastes indicat Oromedontem esse montem in insula Co. Suspicor allusum ad poetam Coum. Nam paulo post, Homerum appellat poetam Chium.

Primas tenere. 51

Marcus Tullius ad Qu. fratrem. Episto. libro tertio carmen adfert veluti παροιμιῶδες. Illud vero, inquit, quod à puero adamaram,

αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

Totum occidisse. Queritur enim illic oppressa repub. nullum esse locum vel execendæ virtuti, vel tuendæ dignitati. Carmen suspicor esse Homeri, quod ita verti potest,

Primas vsq; tenere, aliosq; excellere laude.

Idem vsurpat lib. 13. ad Cæsarem.

Auriculam mordicus. 52

Et hodie vulgus illiteratum cum impotentem inimicitiā significant, impatientemq; vindictæ cupiditatem, aiunt, vel auriculam illi lubens mordicus amputassem. M. Tul. ad Qu. frat. Episto. lib. 3. Ad inimicitias res venisset, si cū Esernino Samnite Pacidianus cōparatus videretur, auriculā fortasse mordicus abstulisset, cū Clodio quidē certe redijsset in gratiā. Hæc M. Tul. Aptius dicetur in hominem qui quantumuis indignetur, magis cupiat q̄ possit lædere. Mulierū enim ac puerorū est auriculā mordicus arripere. De Esernio siue Esernino & Pacidiano nobis alibi dictū est ex authoritate Flacci.

Φαινοπροσωπεῖν. 53

Hac voce M. Tullius videtur delectatus, ita sub inde vsurpat in Epistolis. Est autem vultu fronteq; præferre hilaritatem ac beneuolentiam, cum aliud geras in animo. Vnde illud Maronis:

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Faciles partus. 54

Theocritus in encomio Ptolemæi,

Ῥηΐδιαι δ' γοναὶ τέκνα δ' οὔποτ' ἐοικότα πατρί .i. Sunt faciles partus, sed proles nata parentem
Ore refert nunquam.

Pater est iuxta iurisconsultos, quem nuptiæ designant, sed proles non semper facie maritum parentis exprimit. Eoq; iuxta Flaccum, Laudantur simili prole puerperæ. Quanquam & hic natura ludit va-

rietate,quemadmodum fermè in omnibus.Proles non semper refert patrem aut matrem, sed interdum auum paternum aut maternum,interdum auiam,interdum patruum aut propatruum.

Præficarum more. 55

Præficæ dicebantur mulieres in hoc conductæ,vt in funere lamentarentur,ac defuncti laudes prædicarent,alijs plorandi modum præirent: vnde & præficæ dictæ sunt,quasi præfectæ. Ab his iocus sumitur in eos qui simulant amorem aut dolorem, cum lucri causa faciant quicquid faciunt. Lucilius citante Nonio:

Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ,
Multo & capillos scindunt & clamant magis. Id imitatus est Horatius,
Vt quæ conductæ plorant in funere,dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo.

Plautus apud Nonium in Friuolaria:

Superauere omnes argutando præficas.

Conuenit & in illos qui præ inuidia non sustinent laudare nisi vita defunctos. Næuius apud Festum Hæc quidem me hercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat. Id familiare est vxoribus, vt maritum defunctum in alterius inuidiam sine fine prædicent. Quadrabit & in illos, qui cum ipsi nihil habeant quod laudem promereatur, laudandis alijs affectant videri aliquid. Plautus in Truculento, Sine virtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica,alios quæ collaudat, eapse sese vero non potest.

Socratis gallus:aut callus. 56

Nonius Marcellus è Varrone citat Socratis gallum in significationem caluiciei: inuenisse se, cum dormire cœpisset tam glaber quàm Socratis gallus, esse factum ericium cum pilis & proboscide. Sentit quisquis illic loquitur, se cum iret cubitum, fuisse leui corpore, nec vllos habuisse pilos toto corpore. In summo transformatum in ericium, qui totus hirsutus est,& suum more proboscidem habet. Scio locum esse mendosum,nec me fugit quid habeat Aldina editio,quæ pro gallo legit caluum. Lectio tolerabilis esset, si pro caluum legamus callum, hoc pacto: inuenisse se, cum dormire cœpisset tam glaber quàm Socratis callus,siue callum,esse factum ericium,&c. Socrates corporis erat patientissimi,quod ad omnem laborem occalluerat,ambulabat nudis pedibus, dormiebat humi. Hinc iocus in Socratis callum. Non ignoro quid narrent de gallo deplumato, quem Diogenes,ni fallor,immiserat in scholã Platonis,sed magis placet vt legamus callum. Facilis enim transitus est à c in g cognatam literam. In corporis partibus quę callum habent,non proueniunt pili, velut in pedum cauo & vola manuum. Vulgus illiteratum significans nihil esse quod det,ostensa vola manus dicere solet, Hinc mihi pilum euelle. Adagium conueniet in nudos & inopes.

Vt ex bulga matris. 57

Nonius Mar. refert hunc trochaicum tetrametrum catalecticum ex Lucilio,

Ita vti quisq; nostrum è bulga est matris in lucem editus.

Id ad nuditatem inopiamq; referri potest: potest & ad æquam omnibus vitæ conditionem. Natiuitas enim non distinguit Crœsum ab Iro,non regem à Plebeio. Eædem sunt voces reginæ parturientis & mendicæ. Idem vagitus Cæsaris emergentis & tenuissimi cuiuslibet. Neq; mundius est cauum vnde se profert monarchæ filius,quàm vnde prodit ancillæ proles. Festus indicat vocem esse Gallorum qui folliculos aut crumenas aut sacculos scorteos, hoc est è pellibus factos olim appellabant bulgas. Lucilius Satyrica libertate matricem siue vuluam bulgæ nomine designauit. quod Græci dicunt, Nudus tanquam ex matre,alibi nobis commemoratum est.

Esurienti leoni prædam exculpere. 58

Nonius Marcellus ex Lucilio citat hunc versum:

Vt esurienti leoni ex ore exculpere prædam.

Versus constat, si amoueas vt, aut quod vero propius est, pro vt, legas, vi:& si in esurienti corripiatur ti,aut si legas esuriente. Metrum durius est,quod nullam habeat cæsuram,sed non abhorrens à compositione Lucilij. Adagium simillimum est illi quod aliàs retulimus, Clauam extorquere de manu Herculis,& Lupo agnam eripere.

Halopanta. 59

Halopantẽ veteres appellabant omnia mentientẽ. Plautus in Curc. Aedepol nugatorẽ lepide nactus est hunc Phedromus halopantam an sycophantam magis hunc dicam nescio. Verba sunt mili

tis conquerentis de Curculione,qui anulo militis imposuerat lenoni. Nonius Marcellus citans hunc Plauti locum,hæc refert:Halopantam aut sycophantam,hominum genus nequam,quod ob suenda mendacia,miserrima mercede conducitur:Festus hunc in modum:halopanta significat omnia mentientem.πάντα enim Græci omnia,ἀλιτόμενον fallentem appellant. Quantum autem tribuendum sit eiusmodi fragmenti non minus deprauatis quàm decurtatis, nescio. Aldina editio habuit aliam etymologiam,sed magis etiam mendosam.nam si halopanta venit ab ἀλέω siue ἀλιτδύομαι, neutra dictio habet primam aspiratam:& vtraq; corripit primam,cum apud Plautum sit producta,vt exigit trochaici carminis ratio. Rursus si venit ab ἁλὸς,cõuenit quidem aspiratio,sed hæc quoq; vox habet primam breuem. Adde quòd est noua compositionis forma à nomine non à verbo,mollius erat πανδαλήτης. Quoniam autem est in his vocibus duabus schema προσονομασίας,propius alludit ad sycophantam,halophanta,quàm halopanta.ἁλοφάντης autem dici videtur,qui defert eos qui telonas conantur fraudare vectigalibus,quemadmodum sycophantæ dicti sunt qui deferebant exportantes ficos Athenis. Si legamus ἀλλοφάντην,quasi aliena loquentem varieq; mentientem, conuenit quidẽ metri ratio,sed abijcienda est aspiratio primæ vocalis.Metrum tamen constabit si Græce pronuncies halophanten,aut sycophanten. Tum enim in primo loco erit anapæstus pro spondeo.Plautus autem non raro græcissat in comœdia. Verum hoc doctis relinquo discutiendum.

Quadra propria. 60

Et hodie vulgo dicitur,Nihil æque sapere vt cibum proprium domi sumptum. Nonius citat hoc hemistichium ex Priapeis Catulli,De meo ligurire libido est.Ligurire dixit,pro gustare cum voluptate,At dij Homerici malunt inuitari ad nidores hostiarum,quàm viuere οἰκόσιτοι. Citat ex Plauti Persa:Tuburcinari de suo,siquid domi est.

Mansum ex ore dare. 61

Quos tenere amamus,his mansum ex ore dare dicimur, quod à matribus ac nutricibus mutuo sumptum est. Lucilius citante Nonio:

Sperans si ætatem eandem proferre potesset,
Mansum ex ore daturum.

Quanquam Marcus Tullius & A.Gellius paulo diuersius vsurparunt præmandere,quemadmodum antea monuimus.

Medullitus,oculitus. 62

Intimum affectum veteres varijs modis exprimebant,ex corde,ex animo,toto pectore,de quo diximus, penitus, ex intimis præcordijs,medullitus,animitus,oculitus.Plautus apud Nonium in Cornicibus:Qui ancillam meam sedulium oculitus.Amantium enim est oculum appellare,quod vnice charum est.In Mustellaria,Euge oculus meus.Rursus:Volo placere meo Philolacheti, meo oculo, meo patrono.

Sapientia gubernatur nauis. 63

Dictum est à sapientissimis viris etiam in bellis plus habere momenti consilia quàm vires.Idem eleganter expressit Titinnius citante Nonio:

Sed in sapientia gubernator nauim torquet non valentia.

Nouum cribrum nouo paxillo. 64

Nequaquam obscurum est prouerbio fuisse iactatum,quod Nonius citat ex Varronis Eumenidibus,vbi dicitur primus Zeno nouam hæresim nouo paxillo suspendisse.Zenonem notat,qui primus Athenis inuexit sectam Stoicorum,idque nouis rationibus ac paradoxis.Idem in Bimargo: Nouum vt cribrum nouo paxillo pendeat. Sic enim habet Aldina editio. Quadrabit in eos qui noui quippiã comminiscuntur.

Sarcinator summum centonem. 65

Apud eundem citatur hic versus ex Lucilio: Sarcinatoris esse summum suere centonem optime. Videtur esse versus trochaicus tetrameter catalecticus:& constat eliso s. in sarcinatoris. Sarcinator à sarcina dicitur., non à sarciendo. Conuenit cum illo quod alibi retulimus:Boni poetæ est in extremo actu esse optimum.Lucilianũ tamen dictum germaniorem ac vetustiorem habet adagij speciẽ.

Prælio victus non bello: 66

Non statim victor est qui in vno alteróue negotij actu discessit superior,sed qui totam causam euicit.Prælium enim est conflictus bellicus,bellum totum hoc tempus dicitur,etiamsi cessetur à prælijs,aut

lijs,aut ſi intercedant induciæ.Sola pax finit bellum,induciæ dirimunt congreſſus. Nonius hos trochaicos citat ex Lucilio : vt Romanus populus victus vi,& ſuperatus prælijs ſæpe multis,bello vero nunquam in quo ſunt omnia.Congruunt illi, Vir fugiens & denuo pugnabit.

Curre denuo. 67

Τρέχ' ἄυθις.id eſt,Curre denuo.hoc ita refertur à Luciano in tragœdia cui titulus ὠκύπȣς, quaſi ſit in tonſtrina natum. Quanquam totum hoc poemation mendis ſcatet,nec vllam habet micam ſalis Lucianici.Inducitur illic podagroſus iuuenis,qui tamen affectabat videri ὠκύπȣς.Is rogatus à ſene, vnde accidiſſet pedis dolor,reſpondit ſe cum magna celeritate curreret,diſtrinxiſſe talum , atque hinc eſſe cruciatum.Huic reſpondet ſenex,

Τρέχ' ἄυθις ὥςις εἶπον ἤ καθήμενος.
Γώγωνα τίλλει κȣρέων ὑπ' ὠλέναις.

Si legas,εἶπεν ὅς,ſenſus erit,curre denuo,ſicuti dixit quidam,qui ſedens vellit barbam ſub cubitis tōſorum,hoc eſt qui curatur à tonſore.Podagroſi remedium petunt à tonſoribus, & tamen nolunt videri podagram,ſed pedem alioqui læſum,vt ex immodico curſu.Interim aliquis eorum qui tondentur,ſentiens fictam eſſe cauſam,reſpondet τρέχ' ἄυθις.Nam id ſolet eſſe remedium in ſimili malo. Poſteaquam enim neruus incaluit violento motu,ceſſat dolor.quod quotidie videre eſt in equis,qui poſt curſum aut non claudicant,aut leuius claudicant.Probabilius tamen eſt pro κουρέων legendum κουριῶν participium à verbo κουριᾶν,quod eſt hirſutum eſſe & tonſoris egere:quemadmodum aliquis dixit qui ſedens in tonſtriua vellit barbam quam habent hirſutam ſub alis.Illic enim deſident otioſi & garruli.Horatius:

Cultello proprios purgantem leniter vngues.

Hæc mea diuinatio ſi cui non placet,ſequatur quod magis arridet,res non eſt magni momenti.

Nutricis pallium. 68

Nutrices quoniam tractant infantes,ſæpe veſtes habent,bua,ſaliua,mictu foriaque contaminatas. Vnde Plaut.in Bacchid.Si vnam peccauiſſes ſyllabam,fieret corium tam maculoſum quàm eſt nutricis pallium.In arcanis literis crebra mentio panni menſtruatæ.

Cum ramento. 69

Tropo prouerbiali cum ramento reddidiſſe dicitur, qui totum reddidit nulla ex parte decurtatum.ſumptum apparet à fabris ærarijs,qui ſibi ſeruant quod lima deraſerint. Plautus in Bacchidib. Quia patri omne cum ramento reddidi. Cum ramento additum ἐπιτάσεως gratia . Idem velut interpretatur,ſubijciens omne oppido,hoc eſt omne prorſus.cum puluiſculo,& cum ærugine,aliàs,nobis dicta ſunt.Plautus in Rudentibus.Conuerret iam hic me totum cum puluiſculo.

Mortuo vilior. 70

Nihil abiectius cadauere.Plaut.in eadem fabula: Eia bonum habe animum. Vnde habeam? Mortuus pluris pretij eſt quàm ego ſum.Et in Perſa,quidam alterum per contemptum appellat morticinum,Non hercle ſi hos præciderim tibi metuam morticine

Quàm Clinia ex Demetrio. 71

Plautus in eadem fabula : Plura ex me me audies hodie mala quàm audiuit vnquam Clinia ex Demetrio. Quidam eruditi hoc loco pro Clinia legunt Lamia . Et verum eſt Lamiam fuiſſe ſupra modum adamatam à Demetrio rege Macedonum,quo nomine ipſe quidem male audiebat vulgo, ſed eam à rege fuiſſe conuitijs affectam nuſquam legimus:præterea vocem Lamiam carminis ratio non admittit. Vero propius eſt ſumptum è comœdia Turpilij,cui titulus Demetrius,vel alia quapiā, vbi pater prolixius & acerbius obiurgat filium. Talis enim inducitur Clinia in Sene ſeipſum excruciante,qui à patre nimium ſæpe nimiumque acerbe obiurgatus , tandem profugit in militiam. Et haud ſcio an ad hanc fabulam alludat Plautus . Nam fieri poteſt vt Terentius pro Demetrio ſenem appellarit Menedemum . Nec obſtat quod Terentius Plauto fuit poſterior , cum Græcus author fabulæ fuerit vtroq; prior.

Pleno gradu. 72

Qui leuiter rem quampiam attigerunt,ſummo pede dicuntur ingreſſi:contrà qui magno ſtudio inſtituerunt aliquid,pleno gradu dicuntur ingreſſi. Trebonius Ciceroni libro 12. Nam illum paratum video & ingreſſum pleno gradu , cohortari non intermittemus , quo in dies longius diſcendo exercendoque ſe procedat.

Ad pila vbi ventum. 73

M. Tul. in libello De re militari, si tamen non fallit titulus: Prima autem, inquit, & secunda acies cum ad pila, vt dicitur, ventum fuerit, totum sustinet bellum. Pilum autem est genus hastæ Romanæ breuius. Itaq; cum de propinquo res geritur, ad pila ventum dicitur. Videor mihi alicubi hoc adagium retulisse, sed in præsentia locus non occurrit.

Velatis manibus orare. 74

Qui suppliciter orant, velatis manibus orare dicuntur. Sumptum ab antiquo more oratorum, quo qui pacem petituri venirent, ramum oliuæ prætendebant. velatis autem dictum arbitror pro vittatis Plautus in Amphitryone: Postridie in castra ex vrbe ad nos veniunt flentes principes, velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.

Cicadæ sibi canent. 75

Οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. id est, Cicadæ sibijpsis ex humo canent. Hoc exemplum Aristoteles lib. 3. adducit ex Stesichoro schematis, quo quis dicit quod non dicit. Nec aliud addit, vnde possis dicti sensum deprehendere: nisi quòd suspicor poetam his verbis comminatum ijs à quibus erat læsus, quos si vlcisci alioqui non posset, certe carminibus suis esset illos infamiæ traditurus. adducit idem eiusdem operis lib. 2. inter sententias obscure dictas, ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. Quod quidem Stesichorus apud Locrenses dixit Non oportere cui quam iniuriam facere, ne cicadæ ex humo canant. Cicadæ poetarum habent symbolum, χαμόθεν dixit, ob inopiam & conditionis humilitatem. Vnumquodq; animal minatur his armis quibus à natura instructum est. Poetæ præter versus nihil habent, quibus tamen hominem vel album vel nigrum ad posteros transmittunt. Vnde & Plato dicitur amicos admonere solitus, ne quẽ hominem poeticum sibi redderent inimicum. Est enim, vt ait Flaccus, genus irritabile vatum, & in his sunt qui fœnum habeant in cornu. Doctis tamen nonnullis placet, aliò spectare Stesichori dictũ. Quoniam cicadæ solent, Marone attestante, in arboribus canere, apparet Stesichorum ciuiliter hoc ænigmate Locrenses admonere, ne per petulantiam à finitimorum iniurijs parum temperantes, tandem arma illorum in se concitent, qui cum exercitu fines illorum ingressi, quicquid arbustorum sit in agris hostiliter excidant: itaque fiat vt cicadæ illis iam humi canere incipiant, sublatis arboribus quibus insideant. Fortasse tale quiddam refert Gregorius Nazianzenus, cuius in hoc opus commentarios vidimus Venetiæ.

Fama prodit omnia. 76

Aeschines in oratione contra Timarchum refert sententiam Euripidis:

Φήμη τὸν ἐσθλὸν κἂν μυχῷ δείκνυσι γῆς. id est, Virum bonum fama aperit vel in terræ cauis.

Interpretatur autem hoc sensisse poetam, non viuentium tantum virtutem illustrari fama, verum etiam sepultorum. Terra corpus tetigit, sed fama non sinit occultari quòd quis bene gessit in vita. Eodem in loco citat Hesiodi versum quem antea commemorauimus,

Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζουσι, θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή.

Quem locum citat & in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας.

Bœotissare. 77

Inter conuitia quibus Aeschines lapidat Demosthenem, etiam illud obiecit, quod Bœotorum more vociferaretur immodice & indecore. ταῦτα δέ μου μεταξὺ λέγοντος ἀναβοᾷ παμμεγεθὲς Δημοσθένης, ὡς ἴσασι πάντες οἱ συμπρέσβεις ἡμῶν. καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς βοιωτιάζει. id est, Hæc me loquẽte vehementer exclamat, Demosthenes, quemadmodum sciunt omnes qui nobis in ea legatione fuere collegæ: Nam præter alia mala, etiam Bœotissat. In clamore fit allusio ad boum mugitum. Quanquam βοιωτιάζειν accipi potest pro fauere Bœotorum partibus.

Surculus surculum ferens. 78

Qui singuli sunt infirmi, tamen concordia iuncti multum habent roboris. Ita Ennius apud Festũ Vnus surus surũ ferre, tamẽ defendere possent. Veteres enim, vt Festus admonet, surũ dicebant, vnde nos dicimus surculum diminutiue. Non me fugit carmen esse vitiatum, etiam in Aldina editione, fortasse legendum, Si vnus surum surus ferret, eum, aut se defendere posset aut possent. Stirps habet robur, surculi nihil habent virium nisi iuncti.

Salacones. 79

Quemadmodum Irus & Codrus ob inopiam in vulgi fabulã abierunt, ita & Salacon quidã extremæ

næ paupertatis homo efficit, vt omnes fortuna tenui Salacones dicerentur, & ipsa paupertas Salaconia. Meminit Hesychius, sed idem indicat eodem nomine fuisse notatos fastuosos & arrogantes: vnde ductum sit verbũ σαλακωνίζειν καὶ σαλακωνεύειν, pro eo quod est, fracto delicatoq; gradu incedere. Addunt testem Theophrastum, qui σαλάκωνα dixerit eum qui sua profundit temere. Ex his colligere licet, adagij conuiciũ nõ hæsisse in quosuis pauperes, sed in eos dũtaxat qui fastu luxuq; redacti ad sunt inopiam. Vox autẽ dicta videtur, à verbo σαλάξαι quod labefactari & ad ruinam tendere.

Archilochi melos. 80

Ἀρχιλόχου μέλος. id est, Archilochi cantio, dicebatur hymnus qui ad multos poterat accommodari, qualem ferunt Archilocho fuisse repertum. qui fuerit ante Pindarum & alios hoc genus lyricos, qui singulos proprijs laudibus exornabant. Archilochi carmen erat idem in omnes, quod cithara canebatur. Citharœdus tantum ad singula cantionis interualla, victorum nomina voce sua repetebat: veluti si Herculem laudabat accinebat. Tenella Callinice χαῖρ' ἄναξ ἡράκλεις. Aut aliud, siquem alium canebat. Huic non dissimile est quod refert Horatius de pictore, qui depicta cupresso nautam rogabat, ecquid vellet addi. quadrabit in rem priscam ac rudem. Meminit Aristophanis & Pindari interpres. Sumptũm est à Pindari Olympiorum Encomio 7. τὸ μὲν ἀρχιλόχου μέλος φωνᾶεν ὀλυμπία καλλίνικος. Quo quidem loco varia commenta refert enarrator, quæ repetere non videtur ad hoc quod agimus necessarium.

ὁλοέχινος. 81

Antea retulimus ex oratione Aeschinis. περὶ ὁλοχοίνου ἀβρόχου, cum lexicographi pro ὁλοχοίνου habeant ὁλοεχίνου. qui adiecit scholia in Demosthenem, citat orationem Aeschinis aduersus Demosthenem περὶ παραπρεσβείας, & Theophrastum in 4. lib. Apud Aeschinem reperi ὁλοχοίνου. Similiter Theophrastus lib. De plantis 4. inter ea quæ proueniũt in aquis facit (quod admonet scholiastes) tria χοίνου, hoc est sparti siue iunci genera: quorum vnum sit acutum, quod appellãt masculum, id est, infrugiferũ: alterũ frugiferũ, quod à nigro fructu vocant μελάγκρανιν. tertiũ quod dicitur ὁλόχοινος, pinguitudine, magnitudine & callositate cæteris præstans. Hoc vltimum putat accommodatius ad plectendos funes, quod mollius sit & carnosius. Dioscorides lib. 4, paulo secus distinguit genera, sed admonet tertium quod ὁλόχοινος dicitur esse cæteris & asperius & callosius. Vt autem quidam pro χοῖνος scriberẽt ἐχῖνος suspicor in causa fuisse, quod Theophrastus meminit carnositatis, quasi nouũ sit audire carnem mali aut cerasij. Echinus tamen terrestris, quem appellant Erinacium, in hoc conuenit cum holoschœno, quòd habet asperitatem: vnde & cutis detracta cum spinis, vtilis est ad defricanda vasa. Proinde dictum videtur de duro & procaci sermone, quo velut os alicui percellimus. Hoc quicquid est appendicis, lectorem cælare nolui.

Apologus Alcinoi. 82

ἀπόλογος ἀλκινόου Commemoratur in Græcorum collect. vt ante nobis commemoratũ est. Originem autem tum diuinauimus ex Homeri Odyssea. apud quem in conuiuio multa de se mentitur Vlysses: nec absurdum esset commentum, si Alcinoi apologus dici posset ficta narratio apud Alcinoum habita. Aristoteles tamen Rhet. 4. eum obiter meminit huius apologi, sic loquitur, vt videri possit notasse scriptorem aliquem qui finxerit orationem ad Penelopen, contexens omnia quæ multis annis geri potuerint, ficta narrans pro veris. Fortassis scriptor cui nomen Alcinous induxit personam Vlyssis apud Penelopen plurima commemorantem quasi vel in bello, vel in itinere vere passus esset ea. Locus apud Aristotelem sic habet: ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον ἢ δέηνωσιν φέρει. παράδειγμα ὁ Ἀλκινόου ἀπόλογος, ὅτε πρὸς τὴν πενελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔτεσι πεποίηται. Trapezontius interpres legisse videtur ἔτι μὴ πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα πραττόμενα &c. At ne sic quidem locus videtur vacare mendis. Quare suspendemus hic sententiam, donec vel à Gregorij Naziãzeni commentarijs in hos libros, vel aliunde compertius aliquid fuerimus nacti.

Virtus æterna. 83

Pindarus in Olympijs Encomio 8. refert huiusmodi sententiam: ἀίδατοι λάθεται ἄρμενα πράξας ἀνήρ. id est, Orci obliuiscitur vir qui se digna gessit. Vita breuis est, sed immortalis est benefactorum memoria: eoque qui res præclaras & æterna memoria dignas gesserunt, æquiore animo decedunt vita, nec perinde mortem horrent, quòd intelligant se gloria nominis semper apud posteritatem victuros.

Doceat qui didicit. 84

Idem in eodem Encomio, τὸ διδάξασθαι δέ γοι εἰδότι ῥᾴτερον. id est, Docere porrò facilius ei qui

didicit. Iuxta illud: Disce, sed à Doctis. Nemo facilius artem tradit alteri, quàm qui eam exacte callet. Nouit enim multa in compendium contrahere, nouit obscuris dare lucem. Proinde quod quidam tot ambagibus circumagunt ac detinent adolescentes in disciplinis, in causa est aut quæstus, aut liuor, aut imperitia.

Celeritas in malis optima. 85

Sophocles in Antigona:
Βράχιστα γὰρ κράτιστα τ᾽ ἂν ποσὶν κακά. id est, Vrgentibus malis celeritas optima est.
Verba sunt Chori ad Creontem in vario luctu domus cupientem è medio tolli. Nam cito perire quẽ vitæ tædet, nõnihil est lucri. Nihil molestius quàm diu animo discruciari, siquid mali imminet, quod vitari non queat: optimum est dare operam vt sit quàm breuissimum.

Nullus sum. 86

In eadem fabula.
ἄγετε μ᾽ ἐκποδών E medio me abducite.
Τὸν οὐκ ὄντα μᾶλλον ἢ μηδένα. id est Qui non magis sum quàm ille qui iam nullus est.
Hac figura significabant exitium sine spe recuperandæ salutis. Scio me prius commemorasse, fuimus Troes, & Nullus sum, sed ob nouatam sermonis formam hoc adijcere libuit.

Prima felicitatis pars sapere. 87

In eiusdem fabulæ clausula:
Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας Vt sis felix longe primum
Πρῶτον ὑπάρχει. id est, Sapere est.
De Creonte dictum est, qui dum mauult animo suo quàm rectis consilijs obtemperare, & suos & se funditus perdidit. Magna fortuna facile vertitur in magnam calamitatem, si absit sapientia. Idẽ paulo ante contrarijs expressit verbis de Hæmone loquens, qui sibi mortem consciuerat.
Δείξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν
ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν.
Monstrans quòd inconsulta temeritas viro
Adiuncta, sit longe malorum maximum.

Sero vidit iustitiam. 88

Rursum in eadem:
οἴ μ᾽ ἔοικας ὀψὲ τὴν δίκην ἰδεῖν. id est, Proh vt videre iusta serò cernere.
De Creonte dictum est, qui prius nec Tiresiæ, nec cuiquam suorum obemperat, magnis doctus cladibus incusat suam stultitiã. Eadẽ sententia repetitur in clausula tragœdiæ, sed diuerso schemate.
μεγάλας δὲ πληγὰς τῶν ὑπεραυχῶν ἀποτίσαντες,
γήρᾳ τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν. id est,
Diui pœnas postquam atroces
De verbis sumpsere superbis,
Aetate docent sapere extrema.
Conuenit cum illo, Serò sapiunt Phryges.

Vindicta velox. 89

De sera vindicta numinum aliquot prouerbijs testatum est, quæ supra retulimus. Sed quod ait Sophocles expeditam deorum vindictam, magis huc conducit, vt in aliquod prolapsi malum, mature resipiscamus. Verba sunt chori ad Creontem.
ὅσον γ᾽ ἄναξ τάχιστα. συντέμνουσι γὰρ
Θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας βλάβαι. id est,
Rex ista facito quàm potes celerrime.
Noxę citipedes numinum improbos viros.
Subito occupant iunctæ simul compendio.
Id euenit Creonti, cui vindicta penè prius adfuit quàm absolueretur Tiresiæ vaticinium.

Fato non repugnandum. 90

In eadem Creon ita loquitur,
ἀνάγκῃ δ᾽ οὐχὶ δυσμαχητέον id est,
Sed fata contra, quando id est perquam arduum,
Non est reluctandum.

Eandem sententiam aliàs varijs citauimus authoribus. Nemo potest vitare quod deus nobis immittit. Quod autem vitari non potest, ferendum est, non culpandum. Ducunt enim volentem fata, nolentem trahunt, vt ait Tragicus.

Vati non conuiciandum. 91

In eadem fabula Creon Tiresiæ more vatum incandescenti ac liberioribus dictis impetenti regē, ita loquitur:

Οὐ βούλομαι τὸν μάντιν ἀντειπεῖν κακῶς. id est,

Vati vicissim nolo proloqui male.

Quod Horatius ait: Genus irritabile vatum,

Non tantum ad poetas, sed multo magis ad diuinos pertinet. Eblandiendum est, siquid ab eis velis exculpere, quos si prouoces, diuinant omnia mala. Conueniet vti, vbi quis nos impetierit impotenti conuicio, velut afflatus furore quodam, cui honoris gratia nolimus vicissim maledicere, cum non desit quod retorqueatur: aut cum libertatem eam tribuimus iræ, veluti furori cuidam. Cum irato enim nihilo sanius decertes conuicijs quàm cum furioso. finitimum est illi quod ante retulimus: Omitte vatem. Præterea illi: Ni pater esses, quod est in hac eadem fabula sub persona Hæmonis.

Vatum genus auarum. 92

In eadem scena Creon ita loquitur Tiresiæ.

Τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν φιλάργυρον γένος. id est,

Genus omne vatum est appetens pecuniæ.

Hoc nomine olim male audiebant diuini augures & aruspices. Nunc vtinam præter meritum idem audiant, qui diuina tractant. Vera non potest semper loqui, qui corruptus muneribus ad hominum gratiam loquitur.

Non mouenda loqui. 93

Eodem in loco iam irritatior Tiresia sic minatur Creonti:

Ορσεις μὲ τ' ἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι. id est,

Tu me excitas vt quæ latent in pectore,

Immota, cogar proloqui.

Vsus erit, quoties aduersariorum improbitas eò nos compellit, vt quæ decreueramus silentio tegere, efferamus. Creon enim illum conuicio tetigerat, dicens:

Σοφὸς συ μάντις ἀλλὰ τ' ἀδικεῖν φιλῶν id est,

Tu doctus augur, at suetus lædere.

Quod ipsum conuenit in hominem prudentem aut eruditum, sed improbum. Confine est illi, non mouenda moues.

Mortuos rursus occidere. 94

Ibidem verba Tiresiæ sunt ad Creontem, suadentis vt Polynicis corpus sinat condi sepulchro.

Ἀλλ' εἶκε τῷ θανόντι, μήδ' ὀλωλότα

Κέντει, τὶς ἀλκὴ τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν; id est,

Age, mortuo concede, nec qui extinctus est,

Stimulato: quænam est fortitudo, mortuum Necare rursum?

Confine est illi quod alibi retulimus, Iugulare mortuos.

Deo nemo potest nocere. 95

Sententia pia est, sed à Creonte impio animo dicta,

Θεοὺς μιαίνειν οὔτις ἀνθρώπων σθένει. id est,

Violare, siue polluere diuos nemo quit mortalium.

Veteribus persuasum erat offendi diuos inferos, si mortuo negaretur sepultura: offendi Iouem supplicium, siquis supplicem reijceret. At Creon putabat nihil huiusmodi rerum curæ esse dijs, quod illi non queant à quoquam lædi. Hoc carmen occini potest ijs qui indignum deo putant, in matrice virginis latitasse, & per vterum virginis exisse, vnde prodeunt homines cæteri, aut qui putant corpus domini pollui, quod in stomachum hominis immundum descendat

Θεοὺς μιαίνειν, οὔτις ἀνθρώπων σθένει.

Neq; sol polluitur, tot cloacas ac paludes lustrans.

Auscultandum bene loquenti. 96

Tiresia in eodem sermone:

Εὖ σοι φρονήσας, εὖ λέγω τὸ μανθάνειν
δ᾽ ἥδιστον εὖ λέγοντος εἰ κέρδος λέγει. id est,
Tibi beneuolus, bene loquor suauissimum est
A bene loquente, lucra si fert discere.

Eandem sententiam antea dixerat Hæmon:
Καὶ τῶν λεγόντων εὖ, καλὸν τὸ μανθάνειν. id est,
Recte loquentem audire par est, ac decet.
Conueniet cum illo, Audi quæ ex animo dicuntur. Item cum Hesiodio, quo probatur & is qui paret recta monenti.

Fortunæ nouacula. 97

Eiusdem Tiresiæ verba sunt ad Creontem admonentis in summo discrimine positus sapiat.
Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης. id est,
Sape, denuo nunc positus in nouacula Fortunæ.
Calamitati quam excitarat Eteoclis & Polinicis contentio, successit hæc quam offensis dijs excita uit Creon. Quanquam hic versus obiter nobis alibi citatus est, in prouerbio In acie nouaculæ.

Exemplum vtile. 98

Creon Hæmoni filio liberius agenti minitans malum, ita loquitur:
Κλαίων φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς κενός. id est,
Plorando facies mentem vt habeant cæteri,
Mente ipse vacuus.
Cum improbi luunt stultitiæ suæ pœnas, quanquam ipsi nihilo fiunt meliores, tamen alijs exemplo sunt, ne per incogitantiam in similes incurrant calamitates.

Peruicacia stultitiæ dat pœnas. 99

In eadem tragœdia Tiresia, Creontem admonens ne præfractus ac rigi dus persistat in sententia, ita loquitur:
Αὐθαδία τοι, σκαιότητ᾽ ὀφλισκάνει.
Præfracta mens amentiæ pœnas luit.
Intractabilis illa ferocia ferè solet magnæ cuiusdam calamitatis esse præludium, quemadmodum indicant & Hebræorum prouerbia: Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus. Hoc Tiresiæ dictum eleganter expressit Hæmon in eadem fabula, duplici metaphora, arborum & nautarum. Carmen sic habet:
Ὁρᾷς παρὰ ῥείθροισι χειμάῤῥοις ὅσα
Δένδρων ὑπείκει, κλῶνας ὡς ἐκσώζεται,
Τὰ δ᾽ ἀντιτείνοντ᾽ αὐτόπρεμν᾽ ἀπόλλυται
Αὔτως δὲ, ναὸς ὅστις ἐγκρατὴς, πόδα
Τείνας ὑπείκει μηδὲν, ὑπτίοις κάτω
Τρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται.
Vides vt in torrentium decursibus,
Quæ cedit arbor surculos seruat suos.
At quæ resistit, stirpe cum ipsa deperit.
Nauclerus itidem, qui tenens clauum, nihil
Concedit auræ & fluctibus, deuoluitur
Ac iam supinis nauigat nixus foris

Nauigationis socius. 100

Ante retulimus, In eadem esse naui, qui communi tenetur periculo. Ad hoc allusit Ismene, in eadem fabula, dicens se non recusare, quo minus subiret idem periculum, quod subiret Antigone soror.
Ἀλλ᾽ ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι
Ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη. id est,
Sed tuis non erubesco me malis
Rate vecta eadem calamitati adiungere.

Nuncio nihil imputandum 1

HIc Ferè est hominum affectus, vt tristia nuncianti perinde indignẽtur, quasi fecerit quod factum nunciat. Creonti itaque succensenti nuncio, quòd parum læta adferret, ita respondet:
Ὁ δρῶν ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ' ὦτ' ἐγώ. id est,
Qui fecit, animum discruciat, aures ego.
Eiusdem nuncij versus est:
στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν. id est,
Nemo hunc amat, qui verba nunciat mala.
Accommodari poterit ad eum qui lapsum admonet, vt magis sibi ipsi succenseat qui crimen admisit, quàm ei qui necessariam admonet correptionem. Nam correptio ad tempus molesta est auribus, sed sceleris conscientia perpetuo mentem fodicat.

Quod fieri non potest, nec incipiendum quidem est. 2

Prius retulimus, ἀδύνατα θηρᾷς. id est, Impossibilia venaris. Quod alijs expressit Sophocles in Antigone:
Ἀρχὴν δὲ θηρᾷν οὐ πρέπει τ' ἀμήχανα. id est,
Quæ efficere nequeas, nec vel ordiri decet.
Verba sunt Ismenes deterrentis Antigonem, ne Polynicem sepeliat aduersus regium edictum.

Cor calidum in re frigida. 3

Eadem Ismene dehortans Antigonen ab audaci facinore ait,
Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις. id est,
Profecto tu cor calidum habes in frigidis,
Alibi diximus calidum facinus audax & præceps appellari. Frigida hic appellat, quorum feliciter perficiendorum exigua spes erat.

Frustra niti dementiæ est. 4

Rursus in eadem ita loquitur: τὸ δὲ
Περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα. id est,
Frustranea agere insignis est amentiæ
Non solum amentiæ est, iniusta agere, verum etiam superuacanea. Ex iniustis interdum aliquod est lucrum, ex superuacaneis nullum.

Principi obtemperandum in omnibus. 5

Non sine prouerbiali schemate dictum est in eadem tragœdia, quod ait Creon,
Ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τ' ἀναντία. id est,
Sed principatum ciuitas cui tradidit Hic audiendus, siue leuia præcipit,
Siue æqua mandat, siue & his contraria.
Vox autem tyranni est, non principis. Neq; enim princeps est, qui præscribit iniusta.

Ciuitas non ciuitas. 6

Hæmon Creontem tendentem ad tyrannidem, ita tangit:
Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός. id est,
Quæ vnius hominis, illa non est ciuitas.
Dixerat Creon ipsius esse non alterius imperare regioni. Hæmon negat eam esse ciuitatem, vbi summa rerum penes vnum hominem est. Polis enim Græcis vel à versando, vel à multitudine dicta videtur. Latini Rempublicam appellant. At Respub. non est, vbi vnius arbitratu aguntur feruntúrque omnia. Itaq; cum Creon respondisset, ciuitatem censeri illius, qui imperat, subijcit Hæmon:
Καλῶς, ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος. id est,
Recte, vnus vt deserto in agro regem agas.
Regium est imperare liberis, neq; quicquam absq; ciuium consensu tentare.

Mens cœli, terræq; regina. 7

Socrates apud Platonem in Philebo: πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς

ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ καὶ γῆς. id est, Omnes enim ſapientes conſentiunt hoc pacto, ſeipſos honeſtantes, quòd mens nobis regina cœli & terræ. Sentit ſapientia gubernari omnia potius quàm voluptate. Cum enim Philebus probaſſet felicitatem ex ſapientia & voluptate miſtam, quæri cœptum eſt vtra duarum plus haberet momenti ad beatitudinem. Quoniam autem Plato dicit in hoc omnes cõſentire, ſubindicat fuiſſe vulgo iactatum.

Conuenit huc quod habet Hæmon Sophocleus:
Πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,
Πάντων ὅσ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον. id eſt,
Pater, dei mentem inſerunt mortalibus.
Quæ res opes exuperat omnes maxime.

Primas iactare haſtas. 8

M. Tullius lib. De oratore 2. primas iactare haſtas dixit, pro velitari, quod ad oratorem transfert, cuius dictio initio debet eſſe lenis ac ſedata, vt paulatim incandeſcat oratio. Notat ibi Philippum oratorem, qui ſolitus ſit ita ad dicendum ſurgere, vt neſciret primum verbum quod eſſet dicturus: ſed aiebat ſe poſteaq̃ concaleſeciſſet brachiũ, tum pugnare. Atqui non attendit, inquit, eos ipſos vnde ſimilitudinem ducit, illas primas haſtas ita tractare leniter, vt & vetuſtati vel maxime ſeruiant, & reliquis viribus ſuis conſulant παροιμιῶδες erit, ſi ad diſputationis aut contentionis exordium transferatur. Idem vnico verbo dicitur velitari.

Omiſſis fontibus conſectari riuulos 9

In eodem lib. non ſine prouerbij ſpecie dixit riuulos conſectari, pro eo quod eſt minus ad rem pertinentia dicere. omiſſo eo quod eſt negotij caput. Hac metaphora videtur admodũ delectatus Hieronymus. M. Tullij verba ſic habent, Tamen tardi ingenij eſt, riuulos cõſectari, fontes rerum non videre. Etiam ætatis eſt, vſusq; noſtri à capite quod velimus arceſſere, & vnde omnia manant videre.

Res palæſtræ & olei. 10

Quæ non ad ſerium negotium, ſed ad luſum & oſtentationem adhibentur, paleſtræ & olei dicuntur, cum in prælio maioribus opus ſit viribus. In palęſtra non armati ſed vncti concertabant, tum quo difficilior eſſet apprehenſio, & elapſus facilior: tum quo corpus eſſet nitidius, certabant enim nudi. M. Tul. lib. De oratore. 1. nitidum quoddam genus eſt verborum & lætum, ſed palæſtræ magis & olei, quàm huius ciuilis turbę ac fori. Huiuſmodi fermè eſt in ſcholis quibuſdam trita ſophiſtica, quę ad oſtentationem ac ludicram concertationem reddit hominem inuictum, ad ſerias tractationes inutilem. itaq; recte in eodem lib. monet quidam vt dictionem ex domeſtica exercitatione & vmbratili medium in agmen, in puluerem, in clamorem, in caſtra atque in aciem forenſem educamus. Conſimiliter libro 2. De Iſocratis diſcipulis agens, Sed eorum, inquit, partim in pompa, partim in acie illuſtres eſſe voluerunt. Eodem ſpectat quod ait lib. De legibus 1. Fannij autem ætate coniunctus Antipater, paulo inflauit vehęmentius, habuitq; vires, agreſtes ille quidem atq; horridas ſine nitore ac palæſtra. ſed tamen admonere reliquos potuit, vt accuratius ſcriberent. Hæc ibi. Quod prius dixerat oleum, hic vocat nitorem. Et in lib. De claris oratoribus, vnctius vocat, quod eſt nitidius. Iam inquit, erat vnctior quædam ſplendidiorq; conſuetudo loquendi. Rurſus in Oratore ad Brutum, numerus autem nondum depromebatur, neq; habebat aliquam neceſſitudinem aut cognationem cum oratione: itaq; ſerius aliquanto notatus & cognitus, quaſi quandam palæſtram & extrema lineamenta orationi attulit. palæſtram appellat venuſtatem ad oſtentationem adhibitam. In his porrò verbis, nec illud abſque prouerbij ſpecie dictum eſt extrema lineamenta, pro extrema manu, metaphora ducta à pictoribus.

Operarij. 11

Ibidem non aſq; prouerbij ſpecie operarios appellat, qui citra philoſophiæ cognitionem cauſas agunt. Architectus ex arte rationem operis præſcribit, operarij vero non iudicium ſuum ſed tantum operam adhibent, iuxta præſcriptum. Atqui philoſophiam callet, ex ſe paratus eſt de quauis re recte dicere. M. Tul. de Mneſarcho loquẽs, Hos quos nos oratores vocamus, nihil eſſe dicebat niſi quoſdã operarios, lingua celeri & exercitata: oratorem autem niſi qui ſapiens eſſet, eſſe neminem. Rurſus in Bruto. Nam illud minus curo, quòd congeſſiſti operarios omnis, vt mihi videantur mori voluiſſe nõ nulli, vt à te in oratorum numerum referrentur. Huius generis oratores lib. De claris oratoribus appellat vocales. Addamus, inquit, huc etiam, ne quem vocalem præteriſſe videamur, C. Coſconium Calidianum. Trãsferri poterit ad concionatores, qui quòd parum exercitati ſunt in ſacris literis, è Collectaneis ediſcunt quod apud populũ multo clamore, multaq; corporis iactatione detonent. Aut qui

in

in tēplis ingenti boatu canūt non intellecta, Non cōcionatores, sed operarij, nō cantores sed operarij.

E schola cantilena. 12

Plautus vt ante admonui, Theatri nugas appellat, quæ solent in comœdijs recitari. M. Tul. è scholis cantilenam appellat orationem declamatoriam ac iuuenilem, plus habentem ostentationis quàm sapientiæ: locus sic habet eodem lib. gerendus est tibi mos adolescentibus Crasse, qui non Græci alicuius quotidianam loquacitatem, neq; ex scholis cantilenam requirunt, sed ex homine omnium sapientissimo atq; eloquentissimo, atq; ex eo qui non in libellis, sed in maximis causis & in hoc domicilio imperij & gloriæ, sit consilio linguaq; princeps. Conueniet in illos qui nunquam versati sunt in bonis authoribus, nec ex ipsis fontibus hauserunt eruditionem solidam, sed tantum in scholis decantata tenent. Quod genus sunt illa, non crederem Euangelio, nisi me ecclesiæ compelleret authoritas & ingratum est spiritui sancto quicquid offertur, eo prætermisso quod debebatur. Multa fecit dominus Iesus quæ non sunt scripta. Non dimittitur peccatum, nisi restituarur ablatum.

A deo ficti. 13

Qui vehementer ad aliquid natura compositi sunt, hos prouerbiali sermone ad hoc natos factos sculptosq; dicimus: insignem autem naturæ dexteritatem M. Tullius eleganter expressit eodem libro Sunt autem inquit, quidam ita naturæ muneribus in ijsdem rebus habiles, ita ornati, vt non nati sed ab aliquo deo ficti videantur. Allusit autem ad Pandoram quam finxit Vulcanus, cæteris item dijs sua munera in vnam conferentibus.

E circulo. 14

Hominem è triuio, plebeium & contemptum appellamus. M. Tullius, pro eo dixit è circulo. Circulum autem vocant conuenticulum hominum in foro aut in plateis confabulantium. Ita Crassus eodem quem modo citaui libro, Effudi vobis omnia quæ sentiebam, quæ fortasse si quemcunq; patremfamilias arripuissetis ex aliquo circulo, eadem vobis percontantibus respondisset.

Causa cadere, formula cadere. Ex iure manu consertum. 15

Quemadmodum prisci iureconsulti dicebant aliquem ex iure manu consertum vocari, cui lis intendebatur, ita causa cadere dicebatur, qui male agendo ius agendi perdidisset. vtrunq; fiet παροιμιῶδες, si accedat translatio: veluti siquis dicat, Theologi Laurentium Vallam ex iure manu consertum vocare non desinunt, quòd homo grammaticus materias theologicas occupauerit. vtrunq; est apud M. Tullium eodem lib. sub persona Scæuolæ. Quod vero in extrema oratione quasi tuo iure sumpsisti, oratorem in omni sermonis disputatione copiosissime posse versari, id nisi in tuo regno essemus, non tulissem, multisq; præessem, qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex iure manu consertum vocarent. & aliquanto post. cum Hypseus maxima voce plurimis verbis à M. Crasso prætore contenderet, vt ei qui quem defendebat causa cadere liceret: Cn. autem Octauius homo consularis, non minus longa oratione recusaret, ne aduersarius causa caderet. Idem pro L. Murena: & si tu turpe existimas te aduocato illum ipsum quem contra veneris, causa cadere. Meminit & Quintil. lib. 7. cap. 4. Apud priscos superstitiose seruabatur, vt qui in actione instituenda vel verbo lapsus esset causa caderet. cuius superstitionis vestigia non exigua adhuc resident apud Anglos, interdum totum instrumentum reijcientes, si cognomen aliquod vna litera secus fuerit scriptum. Iustinianus Institut. iuris lib. 4. tit. De actionibus. §. Siquis, Siquis, inquit, agens in intentione sua plus complexus fuerit quā ad eum pertineat, causa cadebat, id est, rem amittebat, nec facile in integrum restituebatur, nisi minor erat 25. annis. Proximo autem paragrapho, vocem hanc plus, ostendit quadrifariam intelligi, re, tempore, loco & causa. Re, siquis pro decem aureis petat viginti, Tempore, siquis ante diem vel ante conditionem petat, Loco, siquis Romæ petat, quod Ephesi promissum est, Causa, siquis stipulatus Stichū aut viginti aureos, petat Stichum pura actione, cum electio sit promissoris. Pro eodem dici videtur rem amittere, litem perdere, & formula cadere. Iustinianus libro 4. titu. De exceptionibus. §. Appellatur: cum temere, inquit, rem in iudicium deducebant, & consumebant, quā ratione rem amittebant. Horatius in Sermonibus.

Et casu iam respondere vadato
Debebat, quod ni fecisset, perdere litem.

Quintil. lib. 3. cap. 7. Neq; ignoro multa transferri in omnibus ferè causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur: hæ sunt quæstiones: an huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore liceat. Seneca lib. Epistolarum 6. episto. 49. De philosophis agens, qui vocuum argutijs ostentabant

eruditionem. Quid enim,inquit,aliud agitis,cum eum quem interrogatis,scientes in fraudem ducitis quàm vt formula cecidisse videatur? Sed quemadmodum illum prætor,sic hos philosophia in integrum restituit.ita Seneca. Quin hoc ipsum in integrum restituere, si à foro transferatur ad alia παροιμιώδες est.poterit ita deflecti vt dicatur causa cecidisse, qui ius obiurgandi filium amisit, quod eum suo exemplo aut largitione ad nequitiam prouocarit. Illa porrò sermonis formula, ex iure manu cõsertũ, ab ipsis duodecim tabulis sumpta videtur, quemadmodum indicat A. Gellius libro Noctium Atticarum 20. capite nono. Antiquitus inter quos erat de agro aut simili de re controuersia in rem præsentem veniebant,& apud prætorem vindiciarum causa manus conserebant,hoc est,alter alterius manum corripiebat.Sed cum propagatis Italiæ finibus,grauarentur prætores vindiciarum causa longius proficisci, institutum est, vt litigantes non ex iure apud prætorem manu consererent, sed ex iure manu consertum vocarent, hoc est, alter alterum ex iure ad conserendum manum in rem de qua ageretur vocaret: simulque profecti in agrum de quo litigabatur,terræ aliquid ex eo,aut vnam glebam in ius in vrbem ad prætorem deferrent, & in ea gleba tanquam in toto agro vindicarent. Marcus Tullius libro Episto.7.scribens Trebatio iureconsulto: tantum metuo ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam vt audito,istic

Non ex iure manu consertum,sed mage ferro
Rem repetunt,regnumq; petunt,vadunt solida vi.

Huiusmodi vindiciarum formulam M. Tullius facetissime expressit in oratione pro L.Murena:itaq; irati quòd sunt veriti,ne dierum ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdam composuerunt,vt omnibus in rebus ipsi inter essent,cum hoc fieri bellissime posset. Fundus Sabinus meus est,immo meus.deinde iudicium.voluerunt. Fundus,inquit,qui est in agro qui Sabinus vocatur.satis verbose. Cedo,quid postea? Eum ego ex iure meum esse aio. Quid tum? Inde ibi ego te ex iure manu consertum voco. Quid huic tam loquaciter litigioso respõderet ille vnde petebatur non habebat. Transit iureconsultus,tibicinis Latini modo, Vnde tu me,inquit,ex iure manu consertum vocasti,inde ibi te reuoco. Hactenus M.Tullius Metaphora sumpta est à bellis inquibus manus conserere dicuntur, qui cominus configunt, quemadmodnm indicat M. Varro libro De lingua latina secundo.

Herciscere. 16

Quædam voces ob hoc ipsum habent prouerbij gratiam,quòd sint vel obsoletæ vel alicui professioni peculiares. veluti prisci iureconsulti,herciscere dicebant hæreditatem diuidere. Inde apud iureconsultos actio hercifcundæ familiæ. Porrò familiæ vox omnem hæreditatem ac res hæreditatis complectitur.Hæc actio nata est è duodecim tabulis,quarum hæc verba recitantur,in Codice.cohęredes à communione discedere volentes agunto.Id si transferatur ad alterius rei diuisionem erit prouerbiale, Veluti siquis dicat:inter Guilelmum Budæum,& Leonardum Portium,de assis inuentione concertantes,Ianum Lascarem datum hercifcundæ gloriæ arbitrum. Et hoc seculo nonnulli monachi rem prius communem inter se non dubitarunt herciscere,idq; sine prætore.

Lapides flere. 17

De re vehementer miseranda prouerbiali hyperbola dici solet,eam esse tam lamentabilem,vt vel lapides cogantur ad fletum. M. Tullius in eodem libro, Tu vero vel si testamentum defenderes, sic ageres,vt omne omnium testamentorum ius in eo iudicio positum videretur: vel si causam ageres militis,patrem eius,vt soles,dicendo à mortuis excitasses,statuisses ante oculos, complexus esses filium,flensq; eum centumuiris commendasses,lapides me hercle omnes flere ac lamentari coegisses vt totum illud vti lingua nuncupasses,non in duodecim tabulis,quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magico carmine scritptum videretur. hæc ille. Simili hyperbola semel atque iterum vsus est Dominus,cum pharisæis respondet,ipsos lapides clamaturos,si tacerent homines. Rursus cũ Iudæis de generis nobilitate gloriantibus,ait deum vel è lapidibus suscitaturum filios Abrahæ. Sed Christo fortasse nihil est hyperbolicum qui potest quicquid vult efficere. In verbis autem Ciceronis ad prouerbium alludit magici carminis mentio, Quod enim vehementer commouet animum,quauis incantatione efficacius dicitur,sicut alibi retulimus.

Amentatæ hastæ. 18

Arma parata ad pugnam M. Tullius appellat hastas amentatas, Amentum enim lorum est hastæ affixum,cui manum inserit hastam missilem torturus. Transferri potest ad dictum, aut orationem ab alio suppeditatam. Locus eo quem hactenus citaui lib. sic habet. In eo autẽ iure quod ambigitur

inter peritiſſimos non eſſe difficile oratori eius partis,quamcunque defendet, authorem aliquem inuenire,à quo cum amẽtatas haſtas acceperit,ipſe eas authoris lacertis viribusq́ue torquebit. Idem in Bruto de T. Accio Piſaurenſi loquens, Reſpondit pro A. Cluentio. qui & accurate dicebat & ſatis copioſe,eratq́; præterea doctus Hermagoræ præceptis,quibus & ſi ornamenta non ſatis optima dicendi,tamem vt haſtæ velitibus amentatę,ſic apta quædam & parata ſingulis cauſarum generibus argumenta traduntur. Kurſus in Topicis,de iuriſconſultis agens. Nam & adſunt multum,& adhibentur in conſilium,& patronis diligentibus ad eorum prudentiam confugientibus haſtas miniſtrant. Item Quintil.lib.12.cap.3. Neq; ego noſtri moris ignarus oblitusúe eorum qui velut ad arculas ſedent, & tela agentibus ſubminiſtrant:neq; idem Græcos quoq; neſcio factitaſſe,vnde nomen his pragmaticorum datum. Telum igitur paratum ad torqueudum,vt inuentio ſit alterius,dictio tantum tua,recte haſtam amentatam dixeris. Non diſſimile eſt illi quod ante retulimus de calceamento quod ab alio conſutum alius induerat. Tale telum talisq́ue calceus erat oratio Lyſiæ , quam Socrates probabat quidem vt perelegantem,ſed negabat ſibi conuenire.

Diſcum quàm philoſophum audire malunt. 19

Vulgus hominum propenſius eſt ad quamuis ineptas voluptates,quàm ad frugifera. Quod elegãter expreſſit M. Tullius lib. De oratore 2. Diſcum,inquit,audire malunt quàm philoſophum. Erat autem publici exercitamenti genus quo diſcus æneus arte ſimul & viribus ita ab humo torquebatur in altum,vt intra certum ſpatium decideret. in ijſdem autem locis in quibus huius modi luſus peragebantur,gymnaſia vocant,diſſerebant & philoſophi, Sed crepitu ad diſcum vocante, philoſophum ſubito deſerebant omnes. verba Craſſi apud Ciceronem ſunt hæc, Nam & ſeculis multis ante gymnaſia inuenta ſunt quàm in his philoſophi garrire cœperũt,& hoc ipſo tempore cum omnia gymnaſia philoſophi teneant,tamen eorum auditores diſcum audire quàm philoſophum malunt : qui ſimul vt increpuit,in media oratione de maximis rebus & grauiſſimis diſputantem philoſophum omnes vnctionis cauſa relinquunt:ita leuiſſimam delectationem grauiſſimæ vt ipſi ferunt, vtilitati anteponunt. per iocum tranſferri poteſt ad diſcum eſcarium,cuius crepitum multi libentius audiunt,quàm vocem philoſophi.

Conchas legere. 20

Summi otij eſt conchas & vmbilicos legere in litoribus,qui luſus eſſe ſolet puerorum. Quanquã transferri poteſt ad eos,qui aliud agentes obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiſcent. Craſſus orator apud Ciceronem libro de Oratore 2. de Lælio & Scipione loquens:non audeo,inquit,dicere de talibus viris,ſed tamen ita ſolet narrare Scæuola,conchas eos & vmbelicos ad Caietam & ad Lucrinum legere conſueuiſſe,& ad omnem animi remiſſionem ludumq́; deſcendere . Vmbelicos opinor appellat,vel conchas vel calculos vmbelici formam imitantes,vel herbam quæ Veneris vmbelicus dicitur,authore Dioſcoride. In conchis eum incredibili varietate luſit natura, quemadmodũ refert Plinius lib.9.cap.32. Tot inquit,colorum differentiæ , tot figuræ:planis & concauis, longis & lunatis,in orbem circumactis,dimidio orbe cæſis,in dorſum elatis,leuibus,rugatis,denticulatis, ſtriatis,vertice muricatim intorto,margine in mucronem emiſſo,foris effuſo,intus replicato. Iam diſtinctione virgulata,crinita,criſpa,cuniculatim,pectinatim,imbricatim,vndata,cancellatim reticulata,in obliquum. in rectum expanſa,prædenſata,porrecta,ſinuata breui nodo ligatis,toto latere cõnexis,ad plauſum apertis,ad buccinam recuruis &c. In ſubterraneo domicilio quod oſtenditur iuxta Cumas Italiæ,quod vulgus fingit fuiſſe antrum Sibyllæ,cum veriſimile ſit fuiſſe ſpeluncam prædonum ac piratarum, viſuntur parietes vario concharum cuntextu muſaicum opus. mitantes . Val. Maximus lib.8.cap.8. De Scipione & Lælio refert idem quod narrat Cicero.

Liber non eſt qui uon aliquando nihil agit. 21

Qui in ſummo otio verſabantur ab omnibus feriati negotijs,ij nihil agere dicebantur. M. Tull• in eodem lib. ſub perſona Craſſi ad Scæuolam, Quid igitur,inquam,quando ages, negotium publicum,quando amicorum,quando tuum? quando denique nihil ages? Tum illud addidi,mihi enim liber eſſe non videtur,qui non aliquando nihil agit. hęc ille. mox interpretatur quid declaret,nihil agere, In qua inquit , permaneo Catule ſententia , meq́ue cum huc veni,hoc ipſum nihil agere, & planè ceſſare delectat . Nam ceſſare dicuntnr non tantum ij qui deſiſtunt à negotio , ſed qui ſunt in otio. Expedit autem interdum nihil agere,vt cętera recte agamus. Aliàs oſtendimus eos nihil agere dici qui inanem ſumunt operam.

In herba luxuries.

Rustici semina copiosius quàm expedit herbescentia, dicunt luxuriare: eam præproperam lætitiã appellant luxuriem, quam immissis in agrum iumentis aut pecudibus corrigunt, quod illi vocant depascere. Maro, 22

Luxuriem segetum tenera depascit in herba.

M. Tullius eodem libro quem modo citaui Quod si hic noster Sulpitius faceret, multo eius oratio esset pressior, in qua nunc interdum, vt in herbis rustici dicere solent, in summa vbertate inest luxuries quædam, quæ stilo depascenda est.

Lacinia tenere.

Qui leuiter rem tenent, lacinia tenere dicuntur, hoc est extrema vestis ora: cui contrariũ est illud, medius teneris. M. Tullius lib. De oratore 3. Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, rebus definitum, obtinent, atq; id ipsum lacinia. Non dubium est, quin Cicero metaphoram duxerit à populari sermone. nam idem dictum & hodie durat apud nostrates, si quem inuitant non ex animo. Inde illud, scindere penulam. Et apud Terentium Midà Getam resupinat pallio. Cicero videtur allusisse ad illud Plauti in Asinaria: Lachrymantem lacinia tenet lachrymans. 23

Surculum defringere.

Simili forma dixit eodem in loco, surculum defringere, pro eo quod est, non callere totam disciplinam, sed ex ea paululum quod ad rem præsentem faciat decerpere: quemadmodum iureconsulti nonnunquam aliquam sententiam aut fragmentum adducũt è Theologorum disciplina. locus apud Ciceronem hunc in modum habet. Atq; hactenus loquuntur, etiam hac instituendi diuisione vtuntur, sed ita, non vt iure aut iudicio, vt deniq; recuperare amissam possessionem, sed vt ex iure ciuili surculum de fringendo vsurpare videantur. 24

Mendacium vtile.

Diues ille apud Satyricum Iuuenalem dicit, Quid enim saluis infamia nummis? & Dorionem Terentianum non pudet vanitatis, dum ob rem. sed honesto propius est, quod ait Orestes in Electra Sophoclis, 25

Δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν. id est Nullum reor verbum quod est lucro, malum.

Conuenerat enim vt fingerent ipsum esse mortuum. Sentit igitur famam mortis viuo nihil nocituram, sed ad id quod constituerant fore accommodam. venerant enim vlturi Agamemnonis mortem, idque perfecerunt.

Equi generosi senectus.

Ἵππου γῆρας, aliàs dictum est, de his qui post res præclare gestas ob senium reijciuntur. Sed Sophocles in eadem fabula declarat generosi equi senectutem, his versibus, 26

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κᾂν ᾖ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν.
Ἀλλ᾽ ὀρθὸν οὖς ἵστησιν. ὡσαύτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ᾽ ὀτρύνεις, κᾀυτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ. id est,

Generosus vt equus, consenuerit iam licet,
Animum tamen nunquam in periclis abijcit,
Sed auribus stat, itidem tu quoq;
Et incitas me, & ipse cum primis ades.

Verba sunt Orestis ad pædagogũ senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytemnestrã & Aegistũ.

Cunctatio noxia.

In eadem fabula Electra de Oreste qui reditum proferebat ita loquitur, 27

Μέλλων γὰρ αἰεὶ δρᾶν τι τὰς οὔσας τέμου
Καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διέφθορεν. id est,

Cum facere semper prorogat quæ adsunt simul,
Simul & futuras perdidit mihi spes meas.

Prouerbij ratio est in tropo, quo præsentes & absentes dixit pro omnes.

In arduis contanter agendum.

Ibidem Electræ quærenti de fratre: 28

Φησίν γε, φάσκων δ᾽ οὐδὲν ὧν λέγει ποιεῖ.

Dicit quidem, sed è dictis facit nihil:

Ita respondet chorus.
Φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν πρᾶγμ᾽ ἀνὴρ πράσσων μέγα. id est,
Qui facinus ingens tentat, ille lentus est.
Sentiens in arduis ac periculosis negocijs non esse præcipitandum consilium. huic rursus ita respondet Electra,
Καὶ μὴν ἔγωγ᾽ ἔσωσ᾽ ἐκεῖνον οὐκ ὄκνῳ. id est,
At is quidem haud contante me seruatus est,
Sentiens perniciosam esse contationem cum vrget præsens periculum.

A paucis verbis ingens bonum aut malum. 29

Ibidem Electra sic loquitur sorori Chrysothemidi.
Πολλά τοι σμικροὶ λόγοι
Ἔσφηλαν ἤδη καὶ κατώρθωσαν βροτούς. id est,
Sermo profecto rebus in compluribus,
Deiecit homines, simul & erexit breuis.
Sentit interdum ex paucis verbis perperam intellectis, magnos nasci errores, atq; etiam erroris correctionem ex paucis recte intellectis. De leuissimæ rei grauissimis pœnis dictum est alias.

Vni cum duobus non est pugnandum. 30

In eadem Chrysothemis, Electræ sorori, & choro concorditer hortantibus ita respondet,
Δράσω, τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἔχει λόγον — Factura sum, non æquum est enim est, resistere
Δυοῖν ἐρίζειν. id est, — Vnam duobus.
Affine est illi, ne Hercules quidem aduersus duos. Huc allusit & Catullus in epitalamio Noli pugnare duobus.

Malis mala eueniunt. 31

Clytemnestra obiurgans Electram filiam, quòd per eam traduceretur, vt viricida, vicissim audit.
Αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ᾽ ἐκδιδάσκεται. id est,
E turpibus enim facta turpia discimus.
Significans quòd filia de matre parum honeste loqueretur ei imputandum, quæ necando maritum, & filij necem moliendo, docuisset liberos odisse matrem. id paulo post, dicit explanatius.
Τἄργα τοὺς λόγους εὑρίσκεται. id est, Porrò ipsa facta, verba reperiunt sua.
Scitum est illud Socratis, vt se quisq; talem præstaret re, qualis haberi cuperet. Fama enim è factis velut è fonte nascitur, è bonis bona, è malis mala. proinde qui facti ignominiosis sibi peperit ignominiosam famam, ne succenseat male loquentibus, sed sibi qui ora aperuit populo: nec moliatur vindictam in maledicos, sed benefactis rumorem fœdum abolere studeat.

Numinis ira ineuitabilis. 32

Apud Homerum Iuppiter vxori minitans, appellat manus suas ἀάπτους, quod lædant quoscunque velit cum à nemine vicissim lædi queãt. Simile est quod in eadem fabula dicit Orestis prædagogus.
Ὅταν δέ τις θεῶν,
Βλάπτῃ, δύναιτ᾽ ἂν οὐδ᾽ ἂν ἰσχύων φυγεῖν. id est,
At vbi viro nocet deorum quispiam,
Vitare possit nemo quamlibet potens.
Solent homines calamitates suas in hanc aut illam causam reijcere, cum pleraque mala sic præter omnem expectationem accidant, vt appareat à superis immitti. Aduersus numinis decretum nihil valet humana prouidentia.

Quò terrarum raperis. 33

Qui non sunt attenti ad rem propositam, negantur esse domi, Qui longius aberrãt à vero, in alia regione esse dicuntur. Electra sorori nuncianti Orestem viuere qui dictus erat mortuus ita respõdet,
Οὐκ οἶσθ᾽ ὅποι γῆς, οὐδ᾽ ὅποι γνώμης φέρῃ. id est,
In quod solum rapiare non intelligis, — Nec quò ferat mens.
Prouerbium est in tropo. Sic in eum qui aberrrat à re proposita apte dicetur illud, Quò nunc se proripit ille? Aut in quam regionem abripitur? Translatum videtur à nautis.

Bene natis turpe est male viuere. 34

Quidam arbitrantur ob hoc ipsum sibi licere turpiter viuere, quòd honestis maioribus orti sunt, cũ contrà generis claritas, quasi fax addita faciat, vt nobilium errata plus habeant dedecoris quã obscu

ro genere natorum. Hoc in eadem fabula sic expressit Electra,
Ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσι. id est,
Natis honeste, turpe viuere turpiter.
Quanquam Electra putat eos turpiter viuere, non qui sunt improbis moribus, sed qui viuunt in seruitute cum sint ingenui nati, vt cum illo conueniat, Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Mortui non dolent. 35

Eadem in eadem fabula, significans se spontanea morte quæsituram malorum finem, ait:
Τοὺς γὰρ θανόντας οὐχ ὁρῶ λυπουμένους. id est,
Nam mortuum dolere video neminem.
Eoq; Plinius existimat nullum beneficium à dijs datum homini maius, quàm quod cuiq; in manu est cum velit è vita excedere. Melius Socrates, qui docet esse nefas animam iniussu imperatoris dei è corporis præsidio decedere

Omnibus modis nocens. 36

Ibidem Oresti percontanti quibus modis esset molesta Clytemnestra, manibus an veneno, respõdet Electra,
Καὶ χερσὶ καὶ λύμασι καὶ πᾶσι κακοῖς. id est,
Manu & venenis & malis demum omnibus.
Quadrabit in hominem, modis omnibus perniciosum, fucis, vi, verbis, factis.

A capite arcessere, à fronte ducere. 37

Cum res ab eo repetitur, quod est in negotio præcipuum, à capite arcessi dicitur. M. Tul. lib. De orat. 2. Etiam ætatis est vsusq; nostri, à capite quod velimus arcessere, & vnde omnia manant videre. Item lib. De legibus 1. Alte vero & vt opinor, à capite frater repetis quæ quærimus. Et paulo post ibidem, Vis ne ergo ipsius iuris ortum à fronte repetamus? Quod ante dixit à capite, hic dicit à fronte. Rursus in Topicis, Cum autem à genere ducetur argumentũ non erit necesse id vsq; à capite arcessere. In Tusculanis quæstionibus alicubi dicit, è capite ducere, pro eo quod erat ab exordio repetere.

Latini tibicinis more. 38

In M. Tullij verbis quæ paulo ante retulimus ex oratione pro L. Murena, prouerbium inerat, cum ait iureconsultum instructo petitore, Latini tibicinis more transire ad eum à quo petitur, & illum solennibus verbis instructurum. Vnde nata sit similitudo, non admodum liquet, nisi quod probabilis coniectura videtur, ductum à priscis illis Latinis, qui in pagis aut oppidis vnico tantum tibicine fabulas agitabant, ad cuius modulatum vocem ac gestum aecommodabant histriones, alioqui ob imperitiam non seruaturi carminis rationem. Is agitur tibicen posteaquam vni actori præcinuerat, cogebatur ad alterum huic responsurum transire, eique vicissim incentu tibiæ metri modulos præire, atque hinc rursus ad alium: quòd rusticani homines absque præeunte tibicine non possent apte saltare versus aut Mimos. Hanc coniecturam adiuuat locus qui est apud M. Tullium in Oratore ad Brutum, vbi agit de versibus ita compositis, vt posset oratio libera solutaque videri. Quorum, inquit, similia sunt quædam etiam apud nostros, velut illa in Thyeste, Quemnam te esse dicam, qui tarda in senectute: & quæ sequuntur: quæ nisi cum tibicen accessit, orationi sunt solutæ simillima. Prior locus ex oratione, refertur in prouerbio, causa cadere.

In quadrum redigere. 39

Superius ex Aristotele docuimus, virum constantis animi appellari tetragonum, quòd ea figura ex omni parte sui similis est. Vnde quicquid congruit & aptum est, quadrare dicitur. Id M. Tullius in Oratore deflexit ad orationem concinnam & aptis numeris compositam: Itaque postquam est nata hæc circumscriptio, vel comprehensio, vel continuatio, vel ambitus, si ita licet dicere, nemo qui aliquo esset in numero, scripsit orationem generis eius quod esse ad delectationem comparatum, remotumque à iudicijs forensique certamine, quin redigeret omnes ferè in quadrum numerumque sententias. Metaphora ducta est à marmorarijs. Non sum immemor hoc nobis alibi positum, sed locum euidentius ostendere volui: illic enim tantum indicaram.

Απάλαιστοι. 40

Motus & homines inconditos & arte carentes M. Tullius in eodem opere testatur à Græcis appellari ἀπαλαίστους, quasi dicas à palæstra alienos, quòd in palæstra exercitati, etiam in cæteris actionibus venustatem quandam habẽt, quemadmodum indicat in Oratore ad Brutum, Non inquit, vt in ea tamen omnia sint, sed vt sic adiuuent, vt palæstra histrionẽ. Talis est saltatio Cyclopica & Sileni, Verba

Ciceronis adſcribam. Itaque qualis eorum motus quos ἀπαλαίστους Græci vocant, talis horum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris ſententias. In lib. De optimo genere dicendi, dixit palæſtrice ſpatiari. pro decoro numeroſoq; geſtu incedere. Hæc inquit, vitauerunt ferè omnes qui aut Attici numerantur aut dicunt Attice, ſed quatenus voluerunt ſani & ſacri duntaxat habeantur, ſed ita palæſtrice in Xyſto ſpatiari vt liceat, non vt ab Olympijs coronam petant. Quin hoc ipſum ab Olympijs coronam petere, prouerbij ſpeciem habet, pro eo quod eſt, è rebus arduis magnam ac ſolidam affectare laudem, hoc eſt in cauſis ſerijs & grauibus vincere. Qui priuatim in porticibus ad voluptatē diſſerunt, in Xyſto ſpatiantur: qui in foro cauſas graues agunt, in ſolem & puluerem prodeunt, magnum periculum magnæ laudis ſpe ſuſcipientes.

Cadere in curſu. 41

Cadere in curſu M. Tullius dixit pro eo quod eſt expetita laude fruſtrari, quemadmodum ſiquis ad lauream theologicam contendens emoriatur, priuſquam ad ſummum eius nominis faſtigium peruenerit. M. Tullius lib. De claris oratoribus de Galba loquens. Laudabant hunc patres noſtri, fauebant etiam propter patris memoriam, ſed cecidit in curſu. Nam rogatione Manilia Iugurthinæ coniurationis inuidia, cum pro ſe ipſe dixiſſet oppreſſus eſt. Simili tropo dicimur eos è curſu reuocare. quos ab inſtituto, ad aliud quippiam retrahimus. Et in curſu eſſe dicuntur, qui magno ſtudio contendunt aliquò. Metaphora ſumpta eſt à publicis certaminibus, pedibus aut equis currentium.

Titius. 42

Titium ſaltare dicebantur qui incompoſite ac ſolute geſtiebant. Fuit enim huiuſmodi ſaltationis genus, quod à Titio quodam malo oratore nomen inuenit. M. Tul. eo quod modo citauimus opere: Quos Sextus Titius conſecutus, homo loquax ſanè & ſatis acutus, ſed tam ſolutus & mollis in geſtu, vt ſaltatio quædam naſceretur, cui ſaltationi Titius nomen eſſet. Ita cauendum nequid agendo dicendòue facias, cuius imitatio rideatur. Citat hunc Ciceronis locum Quintilianus lib. 11. capite de pronunciatione: Similia his ſunt ſaltare Cyclopem. Horatius, Saltaret vti Cyclopa rogabat. Et ſaltare cordacem, more Sileni.

Vt Phidiæ ſignum. 43

Quæ primo ſtatim aſpectu probantur omnium ſuffragijs, vt Phidiæ ſignum placere dicuntur. Nam quædam ſigna non ſtatim arrident, ſed frequenter & propius inſpecta paulatim incipiunt placere. M. Tullius eodem lib. Nam Qu. Hortenſij admodum adoleſcentis ingenium, vt Phidiæ ſignū ſimul aſpectum & probatum eſt. Is L. Craſſo, Qu. Scæuola conſulibus primum in foro dixit, & apud hos quidem conſules, & cum eorum qui adfuerunt, tum ipſorum conſulum qui omnes intelligentia anteibant, iudicio diſceſſit probatus. vndeuiginti annos natus erat eo tempore: hæc ille. Arbitror autem Ciceronem ſentire de Ioue Olympio: quem finxit inſignis ſtatuarius Athenienſis Phidias, quēadmodum refert Plinius lib. 34. cap. 7. & lib. 36. cap. 5.

In numerum peruenire. 44

Qui aliquo pretio haberi incipiunt, in numerum aliquem peruenire dicūtur: quemadmodum in aliquo numero eſſe dicuntur, qui ſunt alicuius exiſtimationis, & in nullo numero eſſe, qui planè contempti ſunt. M. Tullius in eodem lib. His enim rebus infimo loco natus, & honores & gratiam & pecuniam conſecutus, etiam patronorum ſine doctrina, ſine ingenio, aliquem in numerum peruenerat. & aliquanto poſt. de C. Sicionio loquens. Has ille tenens & paratus ad cauſas veniens, verborum nō egens, ipſa illa comparatione diſciplinaq; dicendi, iam in patronorum numerum peruenerat.

E neuo cognoſcere. 45

E neuo cognoſcere, eſt ex re quapiam minima totum hominis ingenium æſtimare, quemadmodum dicimus leonem ex vnguibus agnoſcere, & Protogenes ex linea agnouit Apellem. M. Tul. in lib. De claris oratoribus. Nunc quoniam totum me non è neuo aliquo aut crepundijs, ſed corpore omni videris velle cognoſcere, complectar nonnulla etiam quæ fortaſſe videantur minus neceſſaria. Metaphora ſumpta eſt ab ijs qui infantibus quos ablegant exponuntúe, addunt crepundia, per quæ agnoſcantur ſi fortè inciderit occaſio. Aut neuum aliquem in corpore notant parentes. Tale ſignum interdum ſyngraphis ſuis addunt trapezitæ.

Ne pudeat artem. 46

Verſus erat olim populari ſermone iactus. Ne pudeat artem proloqui quam factites. Multos non pudet turpi quæſtu viuere, cum pudeat nomen eius quæſtus profiteri. Quemadmodum ſiquis vſuram exercens, vocari malit, negociator, Verſum citat M. Tullius eodem libro. Me autem

ſiue peruulgatiſſimus ille verſus, qui vetat
Artem pudere proloqui quam factites,
Diſſimulare non ſinit, quin delectet: ſiue tuum ſtudium hoc à me volumen expreſſit.

Δωριάζειν. 47

Δωριάζειν, olim dicebantur qui corpore parum decore nudato incedebant, ductum à virginibus quæ in Peloponneſo diſcinctæ, & abſque tunicis eſſe conſueuerunt, tantum pallio tectæ vtrinq; fene ſtrato, per quod patebāt nuda corporis. Apud Lacedæmonios autem virgines certis diebus totæ nudę incedebant. De Romanorum multitijs pellucentibus multa queritur Iuuenalis.

Aetoli. 48

Αἰτωλιτοὶ dicti ſunt olim ioco prouerbiali, qui iuxta mores Aetolorum petaces eſſent & improbi. Alluſum eſt enim ad vocem, quemadmodum auidi munerum Dorice loqui dicebantur, ſic αὐτωλοὶ dicti videntur, quòd omnia petant, παρὰ τὸ ὅλον αἰτεῖν. Meminit Stephanus.

Χαρωνῖται. 49

Olim Charonitarum cognomen apud Romanos populari ioco tributum eſt ijs qui ex defuncti commentarijs tuebantnr quod perperam agebant. Hinc ortum. Cum M. Antonius oratione funebri prolataque C. Cæſaris veſte populum in eius interfectores concitaſſet, arripuit Cæſaris Commentarios, in quibus acta illius continebantur, ijsq; aſcripſit quæ libuit. Atque horum authoritate ſe facere ſimulabat quicquid agebat, alijs tribuens magiſtratus, alios ab exilio reuocans, alios è vinculis liberans. Hi omnes quoniam ſe defuncti commentarijs excuſabant, vulgari ioco dicti ſunt χαρωνῖται, vt refert Plutarchus in vita M. Antonij. Simili artificio quidam abutuntur teſtamentis, in quos competet itidem hoc cognomen.

Oculis ferre, & ſimilia. 50

Prouerbialia ſunt & illa, oculis ferre, in ſinu ferre, ſiquis quem inſigniter amat fouetque. Tranſlatum à matribus tenere liberos ſuos amantibus, à quibus non dimouent oculos, ſolicitæ nequid illis accidat incommodi, geſtantque in ſinu atque complexu. Exempla vtriuſque ſunt apud M. Tullium crebra. Non diſſimile eſt, quod eſt apud Platonem libro de repub. 10. ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν. id eſt, Super capita ferre. καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται ὥστε μόνον οὐ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. id eſt, Et ob hanc ſapientiam in tantum amantur, vt ſectatores eos tantum non in capitibus circumferant.

Iapeto antiquior. 51

Ἰαπέτου ἀρχαιότερος. id eſt, Iapeto antiquior. Iuppiter apud Lucianum ſic alloquitur Cupidinem pueritiam excuſantem, σὺ παιδίον ὦ ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος πολὺ τοῦ ἰαπέτου.

FINIS.

Series chartarum

a b c d e f g h A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu
Xx Yy Zz Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm
Nnn Ooo Ppp

Omnes ſunt quaterniones, præter Ppp quinternionem.

00543506